مرکزی اردو بورڈ

اردو

پنجابی

لغت

مؤلفہ : ارشاد احمد پنجابی

نظرثانی : ممتاز مفتی ، عبدالمجید بھٹی

ترتیب وتنقیح : عملۂ ادارت

اُردُو پنجابی لغت

اُردو پنجابی لغت

مؤلفہ : ارشاد احمد

نظر ثانی : ممتاز مفتی عبدالمجید بھٹی

ترتیب و تنقیح : عملۂ اِدارت

مرکزی اُردو بورڈ ٥ گلبرگ، لاہور

سلسلہ مطبوعات نمبر ۱۲۶

طبع اول : نومبر ۱۹۷۴ء

قیمت : چالیس روپے

ناشر

اشفاق احمد
ڈائرکٹر مرکزی اُردو بورڈ ،
۱ - اے - گلبرگ ، لاہور

طابع

محمد زرین خاں ، زرین آرٹ پریس
۶۱ - ریلوے روڈ ، لاہور

دیباچہ

گزشتہ صدی سے اُردو زبان کی ترویج و ترقی کے لیے انفرادی اور اجتماعی سطح پر مخلصانہ کوششیں کی جا رہی ہیں ۔ یہ مساعی صرف ادب پاروں ہی تک محدود نہیں ، بلکہ اہل قلم نے مختلف علوم و فنون پر مبادیاتی اور اعلیٰ علمی کتب کی تصنیف و تالیف سے اُردو کے دامن کو مالا مال کرنے میں اپنی صلاحیتوں کا بھر پور استعمال کیا ہے ۔ اس گرانقدر علمی سرمایے نے قارئین کے مختلف طبقوں کی ضرورتوں کو بہت حد تک پورا کر دیا ، لیکن اس کے باوجود تغیر پذیر حالات اور عصری تقاضوں کے باعث متعدد موضوعات کے متعلق تشنگی محسوس کی جاتی رہی ۔ ان کمیوں کا احساس کرتے ہوئے ہم نے ایک جامع پروگرام بعنوان ''سلسلۂ اولیات'' کا آغاز کیا ۔ اس سلسلے میں ایسے موضوعات پر کتابوں کی تالیف و تدوین کو ترجیح دی گئی ، جن پر اُردو میں ابھی تک کوئی خاطر خواہ کام نہیں ہوا تھا ۔ ہمارے اس سلسلے کی چند مطبوعات 'اُردو کے خوابیدہ الفاظ' ، 'ہفت زبانی لغت' ، 'لغات مترادفات' ، 'ابتدائی انسائیکلوپیڈیا' ، 'گھریلو انسائیکلوپیڈیا' ، 'پنجابی نامہ' ، 'بلوچی نامہ' وغیرہ کے نام قابل ذکر ہیں ۔ یہ امر باعث مسرت ہے کہ ارباب علم و دانش کے مختلف حلقوں نے ہماری ان کوششوں کو بے حد سراہا اور اس کو اُردو کی ترویج میں ایک سنگِ میل قرار دیا ہے ۔ اب ہم اس سلسلے کی ایک اور کڑی یعنی 'اُردو/پنجابی لغت' قارئین کرام کی خدمت میں پیش کر رہے ہیں ، لیکن کچھ ایسے فخر کے ساتھ نہیں !

مرکزی اُردو بورڈ نے قومی یک جہتی اور یگانگت کو فروغ دینے کی غرض سے اُردو اور علاقائی زبانوں میں موجود لسانی مماثلتوں کی تحقیق و تفحص کے لیے کئی اہم منصوبے تشکیل دیے ہیں ۔ ان میں ایک منصوبہ اُردو اور علاقائی زبانوں کی دو زبانی لغتوں پر مشتمل ہے ۔ قبل ازیں اس سلسلے کی دو لغات یعنی 'اُردو/پشتو لغت' (دو جلد) اور 'اُردو/بلوچی لغت' شائع ہو چکی ہیں اور ماہرین لسانیات سے داد تحسین وصول کر چکی ہیں ۔ اب اس طرز کی تیسری کتاب بعنوان ''اُردو/پنجابی لغت'' پیش خدمت ہے ۔

ایسی دو زبانی لغات کی تدوین کی اولیں خصوصیت یہ ہوتی ہے کہ بنیادی زبان کے لفظ کے تحت دوسری زبان کے صرف انھیں مفرد الفاظ کو درج کیا جائے ، جو اس کے ہم معنی اور مترادف ہوں ، کیونکہ قارئین کا مقصد بیشتر ان الفاظ کو جاننا ہوتا ہے ، جو دوسری زبان میں بعینہٖ اس مفہوم میں استعمال کیے جاتے ہیں ۔ اس کے برعکس اگر مترادف الفاظ کے بجائے طویل تشریحی عبارت تحریر کر دی جائے ، تو اس سے ایسی لغات کا بنیادی مقصد فوت ہو جاتا ہے ۔

ہمیں یہ حقیقت تسلیم کرنے میں ذرہ بھر تامل نہیں کہ زیر نظر لغات کے تقریباً ہر صفحہ میں یہ خامی پائی جاتی ہے ۔ مرتب اور مصحح سے یہ کوتاہی مشترکہ طور پر کیسے سرزد ہوئی ، اس کے بارے میں ہم وثوق سے کچھ نہیں کہہ سکتے ۔ جب مصحح ایک مسودے کو قابل اشاعت قرار دے کر اس امر کی توثیق کر دیتا ہے کہ اسے چھاپہ خانہ بھیج دیا جائے تو منتظمین بورڈ

اس امر کی فوری تعمیل کرتے ہیں - اس لغت کی طباعت کے دوارن جب ہمیں اس بات کا احساس ہوا کہ ضخامت حد سے بڑھتی جا رہی ہے تو پروف ہمارے مدیر جناب ممتاز مفتی صاحب کی خدمت میں روانہ کیے گئے جنھوں نے ہماری توجہ اس سقم کی جانب مبذول کرائی کہ بے شمار غیر معروف محاورات ، اصطلاحات اور تلمیحات کے ساتھ ساتھ ایسے شخصی اور جغرافیائی ناموں کا بھی ایک لامتناہی سلسلہ اس لغت میں داخل کر دیا گیا ہے - جن کی شمولیت کا کسی بھی دو زبانی لغت میں جواز نہیں ، مثلاً آرمیڈا ، آسام ، آسڑیلیا ، آکسفورڈ ، آئرلینڈ ، اسحاق ، استنبول ، برامکہ ، برطانیہ ، برنارڈ شاہ ، پانڈو ، پشاور ، تاجیک ، تلسی وغیرہ وغیرہ - اس وقت تک اس لغت کے ۶۹۲ صفحات چھپ چکے تھے - ظاہر ہے کہ ان طبع شدہ صفحات میں ترمیم و تنسیخ بالکل ناممکن تھی - چنانچہ ہم نے اس کو غنیمت سمجھا کہ مسودے کے بقیہ حصے کو مذکورہ اصولوں کی روشنی میں درست کر لیا جائے - مرتب کے عدم تعاون کے باعث یہ کام ہمیں دفتر ہی میں کرنا پڑا اور تین ماہ کی انتہائی قلیل مدت میں باقیماندہ حصے سے حشووزوائد نکال کر اسے پریس کے حوالے کر دیا گیا - ہم مانتے ہیں کہ قارئین کو اس طرح شتر گربگی کا ضرور احساس ہوگا اور صفحہ ۶۹۲ کے بعد اچانک ایک دھچکا سا بھی لگے گا لیکن مجبوریوں کے باعث ہمیں اس میں رد و بدل کرنا ضرور تھا تاکہ آیندہ کے لیے ایسی لغتوں کا خاکہ صحیح طور پر متعین کیا جا سکے -

اس خامی کے باوجود آپ کو زیر نظر لغت میں وہ تمام الفاظ ملیں گے جن کی ایک اردو دان قاری کو پنجابی زبان کے سیکھنے اور سمجھنے کے لیے ضرورت ہوگی - اُردو زبان کو بنیاد بنا کر ایسی لغتوں کا ڈول اس لیے ڈالا جا رہا ہے تاکہ دوسرے صوبوں کے لوگ جو اُردو سے آشنا ہیں ، کسی بھی علاقائی زبان کا مطالعہ گھر پر شروع کر سکیں - مختلف علاقائی زبانوں کے ذخیرۂ الفاظ اور ان کے تقابلی مطالعے کے لیے ہم ''ہفت زبانی لغت'' شائع کر چکے ہیں - جو یقیناً آپ کی نظر سے گزری ہوگی -

آگے چل کر بورڈ حوالے کی کتابوں کے سلسلے کی ایک اور کڑی منظر عام پر لا رہا ہے جن میں اُردو/علاقائی زبان اور علاقائی زبان/اُردو کی لغت ایک ہی جلد میں شائع کی جائے گی - ان لغتوں میں فی الحال مفرد اور مرکب الفاظ ہوں گے - محاورے ضرب الامثال اور تلمیحات وغیرہ درج نہیں کی جائیں گی -

اس لغت کی شترگربگی کے لیے ہم ایک بار پھر آپ سے معذرت چاہتے ہیں اور توقع کرتے ہیں کہ اس کے اگلے ایڈیشن کے لیے آپ ہمیں اپنے مفید مشوروں سے نوازیں گے -

اشفاق احمد

مخفّفات

مخفف	اصل
اُ	اُردو
افا	اسم فاعل ، کم کرن والا لفظ
اکھ	اکھان = مَثَل
اگ	اگیتر = سابقہ
ب	بنگالی
بُجھ	بُجھارت
پ	پنجابی
پچھ	پچھیتر = لاحقہ
ت	تُرکی
ت فع	تابع ِفعل ، جھڑا لفظ فعل دی حالت دسّے
تھ	تھاں وغیرہ = [ظرف مکان]
ج	جمع
جج	جمع دی جمع - بہُڑ جمع
جغ	جُغرافیہ
س	سنسکرت
سن	سندھی
ش	شاعراں دی زبان
ص	ِصفت
ط	ِطبّ ، حکیم گری
ع	عربی
عو	عورتاں دی بولّی
ف	فارسی

فو	فوجی زبان
کھ	کھوٹا ، متروک ۔ ہُن نہیں بولیدا
ل	عام لوکاں دی زبان
ل گ	لوک گیت
مد	مدین =[مؤنث]
مح	محاورہ
مفع	مفعول ، جیدے اُتے کم ہویا ہووے
نر	نر =[مذکر]
نر ما	نر تے مدین (دوئے)
ویلا	ویلا ۔ ظرف زمان
ہ	ہندی

الف

الف : [نر ع] [یُو : الفا] اُردو ، پنجابی ، فارسی ، عربی ، ہندی تے ہورنا زباناں دا مُڈھلا حرف (اکّھر) ابجد مُل : ۱ -

آ : [الفِ ممدودہ : الف مد آ] دونہ الفاں (ا+ا) دی سانجھی واج - بڑا کر کے اُردو ، عربی ، پنجابی ، فارسی تے ہندی لفظاں دے مُہرے (پہلاں) آؤندی اے - جویں : آنا ، آنڈا ، آباء تے آس - پر کدے کدائیں اِہ واج پنجابی لفظاں دے وچکار یا چھیکڑے وی آؤندی اے - جویں : جُواں (جوں دی جمع) تے ٹوآ یا ٹویا (گڑھا) - (۱) آنا مصدر توں امر (آتوں آ) ، سدّن بُلان لئی بولدے نیں - (۲) راکھویں جنوراں یا پنچھیاں نُو بلان دی ہاک - (۳) گاؤن ویلے سُر کڈّھن یا ٹپّا چھوہن دی واج = آ آ ، آ - (۴) سُر میلن دی واج ، لمی ہیک - (۵) ونگارن دی ہاک - (۶) اگیتر کر کے اچن چیت یا آ کے دے معنے دیندا اے - جویں : آ پھڑنا ، آ گھیرنا ، وغیرہ - **آ بلا گلے لگ** : [اکھ ہ] آ بلائے گل لگ ، بدوبدی جھگڑا یا مصیبت سہیڑن والے نُو ٹوکن ویلے بولدے نیں - **آ بننا** : [مح ہ] اوکڑ بن جانی ، بھیڑ پینی ، دُکھ وچ پھس جانا - **آ بنی سر پر اپنے ، چھوڑ پرائی آس** : [اکھ ہ] اپنے سِر پئی مصیبت آپے جھانی پیندی اے = بن گئی جی نُو نہ پُت نُو نہ دھی نُو - (۲) بگانی آس چھڈیے - **آ بیٹھنا** : [مح ہ] آن بھاؤندیاں آ بہنا ، دھکے نال تھاں مل لینی - **آ بیل مجھے بھکوس یا مار (نہیں تو میں تجھے بھکوسوں)** : [اکھ ہ] آ ڈھگّیا ! مینُو مار - جہڑا اپنے لئی آپے بکھیڑا پال لوے اُہدے بارے آکھدے نیں = راہ جاندیے بلائے میرے وہڑے وچوں ہو کے جا - **آ بھڑنا** : [مح ہ] آ ٹکرنا ، مل پینا ، آ سجھنا ، ہتھو پائی کرنی ، لڑنا - **آ پڑنا** : [مح ہ] (۱) آ پینا ، آ بننا ، بھا پینا - (۲) نویں اوکڑ آؤنی ، بپتا پینی - (۳) ذمے داری ہونی - (۴) اچن چیت ہلا کرنا - **آ پڑوسن لڑ دیکھو / آ پڑوسن لڑیں** : [اکھ ہ] = آ گوانڈھنے! لڑیے - بدوبدی لڑنا - **آ پکڑنا** : [مح ہ] آ پینا ، آ پھڑنا ، قابو کر لینا ، گرفتار کرنا - **آ جانا** : [مح ہ] آ جانا ، آ پہنچنا ، آن اپڑنا ، پُجنا ، سبق سمجھ آؤنا ، چیتے آ جانا ، یاد ہونا - **آ جھانکنا** : [مح ہ] کدی کدائیں آ جانا ، آ باہوڑنا - **آ چُکنا** : [مح ہ] نہ آؤنا ، آؤندا نہ دسنا ، ویلے سِر نہ پُجنا ، (سٹھ کرن ویلے بولن وچ آؤندا اے) - **آ دبکنا** : [مح ہ] آ وجنا ، اچن چیت آ پُجنا ، (ملکڑے ، چُپ کیتیاں) آؤنا ، لُک چُھپ کے بہہ رہنا - **آ دبوچنا** : [مح ہ] آ نپّنا ، جھپ لینا ، نپ لینا ، اُتوں آ پینا ، دبنا ، آ پھڑنا - **آ دھمکنا** : [مح ہ] آ وجنا ، (لو = آ مرنا) آ وڑنا ، آ چڑھنا ، سرے چڑھ آؤنا ، اُتوں ہی آ جانا ، بڑی تان یا آکڑ وچ آؤنا - **آ ڈٹنا** : [مح ہ] آ کے جان دا ناں نہ لینا ، آ جمنا ، ڈٹ کھلونا ، ٹاکرے اُتے کھلو جانا - **آ روندھنا/روندنا** : [مح ہ] دبلّنا ، مدھ سٹنا -

آ رہنا : [مح ہ] آ ٹکنا ، ڈھے پینا ، رہ پینا ۔ **آ لپٹنا :** [مح ہ] آ چمڑنا ، آ کے جان دا ناں نہ لینا ، جپھا مار لینا ، مگروں نہ لہنا ، کھہڑے پے جانا ۔ **آ لگنا :** [مح ہ] (۱) آ ٹکرنا ۔ (۲) لگ پینا ، جٹ پینا ۔ (۳) آ چمڑنا ، اپڑ جانا ۔ **آ لینا :** [مح ہ] آ اپڑنا ، پھڑ لینا ، آتوں آ پھڑنا ، آ نپنا ۔ **آ نکلنا :** [مح ہ] رب سببی آ جانا ، آپ مہارے آ جانا ۔

● **آب :** [نر ف] (۱) پانی ۔ (۲) رس ۔ (۳) نیر ۔ (۴) مڑھکا ، پرسینا ، پنگھر ۔ (۵) دارو ، شراب ۔ (۶) [مد] جھال ، پان ، کسے تکھے ہتھیار دی دھار ، لشکار ، کاٹ ، تیزی ، تکھیائی (۷) سختی (۸) ٹھک ، تروت (پھلاں دی آب) (۹) چمک ، لشک ، چمکارا ، ڈلک (موتی ، ریشم دی آب) (۱۰) رونق (۱۱) روپ ، سہپن (چہرے دی آب) آن بان ، ابرو ، عزت ، شان ، ٹھکا ، سوبھا ، حیا ، سنگ ، شرم ۔ **آب آ جانا :** [مح ا] ٹھک جانا ، رونق آ جانی ، چا چڑھنا ، پان چڑھ جانی ، سانے چڑھنا ۔ **آب آب کر مر گئے سرہانے رہا پانی :** [اکھ ا] آب آب کر مویوں بچہ فارسیاں گھر گالے ، جے جاناں پت منگدا پانی بھر بھر دیاں پیالے ۔ اپنی دیسی بولی بولن دی مت دین ولوں آکھیدا اے ۔ کہانی اویں ہے : کوئی جلاہا فارسی پڑھ گیا ۔ گھر آیا تے ڈاہڈی تریہ لگی ہوئی سا سو ، ماں کولوں پانی منگدیاں آب آب کردا رہیا ، ماں نو سمجھ نہ لگ سکی تے جلاہا تریہ نال ہی مر گیا ۔ جد لوکاں دسیا کہ آب پانی نو کہندے نیں تے ماں وچاری پٹ کھلوتی ، اخے بچہ جے تو پانی آکھ دیندوں تے کہی چنگی گل سی ، نہ کسمجھی دی گل کردوں تے نہ میرا گھر گلدا ۔ **آب آب کرنا :** [مح ہ] پانی پانی کرنا ، پانی منگنا ، کچیاں تے شرمندیاں کرنا ، ڈھیٹھ کرنا ، پانیوں کڈھنا ۔

آب آب ہونا : [مح ا] پانیوں پانی ہونا ، شرم سنگ نال تریلیو تریلی ہونا ، تیل نکل جانا ، مڑھکے نال بھج جانا ، شرمندیاں ہونا ۔ **آبِ آتش رنگ/آبِ آتشیں :** [نر ف] تکھی تے رتی انگوری شراب ۔ **آبِ آسیا** [نر ف] گھراٹ دا پانی ، اہ پانی جہدی روڑھ نال گھراٹ چلے ۔ **آب آمد تیمم برخاست :** [اکھ ف] جے پانی لبھ پوے تے تیمم دی کی لوڑ اے ۔ جد اصل شے لبھ جائے تے نقلی شے دی کوئی لوڑ ہی نہیں رہندی ، کوئی وڈا جنا آ جائے تے نکا اٹھ کے جان لئی آکھدا اے ۔ **آبِ آہن :** [نر ف] پان ، لوہے دا تت (جوہر) ، جھال جھڑی ہتھیار نو لشکا دیوے ۔ **آبِ آہن تاب :** [ص نر ف] قلعی دا پانی ۔ اہ پانی بھسیاں (یرقانیاں) لئی چنگا سلبھا ہندا اے ، اہ پانی جہدے وچ دھاتاں تا تا کے بجھائیاں ہون ۔ **آبِ آئینہ :** [نر ف] شیشے دی کلی (قلعی) ، چمک ، جھال ۔ **آبِ احمر ، آبِ ارغوانی :** [نر ف] رتی شراب ، لال دارو ، انگوری شراب ۔ **آب اڑ جانا :** [مح ا] آب لہ جانا ، روپ چلیاں جانا ، جوبن رتن گواچنا ، پانی مرنا ، جھال اڈ جانی ۔ **آب از سرگزشت :** [اکھ ف] پانی سروں لنگھ گیا اے ، ہاتھی دے دند باہر آ گئے ، ہن اندر وڑنے اوکھے نیں ۔ ویلا کھنجھ گیا اے ، گل حدوں ٹپ گئی اے ، ہن کوئی واہ نہیں ۔ **آبِ استادہ :** [نر ف] کھلوتا پانی ، گندا پانی ، چھپڑ ، ڈھاب ۔ **آبِ انبار :** [نر ف] پرانے زمانے دے قلعیاں وچ مینہ دا پانی ، پانی کٹھا کرن لئی بنائے ہوئے تلا ۔ **آبِ اندام :** [ص ف] پتلا پتنگ ، لسے جثے والا ، ماڑا ، اکہری دہ والا ، معشوق ۔ **آبِ انفعال :** [نر ف] شرم دی تریلی ، ہنجو ، اتھرو ۔ **آبِ انگور :** [نر ف] داکھ رس ، انگوری شراب ، انگور دا دارو ۔ **آبِ باراں :** [نر ف] مینہ دا پانی ، مینہ کنی ، کنیاں ،

جھڑی - **آب باز** : [فا ص ف] (۱) پانی دا کھڈاری ،
تارا ، تارُو - (۲) نشئی ، شرابی - **آب بازی** :
[مد ف] پانی وِچ دی کھیڈ ، تاری - **آب برار** :
[فا ف] پانی ڈھون والا ، ماشکی ، پانیہار ،
بہشتی ، پانی لیاون والا - **آبِ بستہ** : [نر ف]
(۱) جمیا ہویا پانی ، یخ ، برف - (۲) گڑے ،
ککّر - (۳) کنّچ ، بلور - **آبِ بقا** : [نر ف]
آبِ حیات ، جیون رس ، کہندے نیں حضرت
خضر۴ نے اِہ پانی پیتا ہویا اے ، ایسے کر کے اُہ
سدا لئی جیُوندے نیں - **آب بگڑنا** : [مح ا] پان لہ
جانی ، ہتھیار دی دھار کھُنڈی ہو جانی ، چمک
مر جانی ، ہتھیار کھُنڈا ہو جانا ، بے عزتی ہونی -
پان پت لہ جانی - **آبِ بینی** : [نر ف] نکّ دا
گند ، ریشہ ، نلی چوچو ، سینڈھ - **آب پاش** :
[نر آ ف] (۱) پانی دا پھہارا ، ٹوٹی تے چھاننی
والا ڈولنا - (۲) چھنکا - **آب پاشی** : [مد ف]
(۱) سنجائی ، پیائی - (۲) ترونکا - چھٹّا ، چھنکا ،
باغ بوٹے نو پانی لاؤن دی کار - (۳) نہر دا
محکمہ - **آبپاشی کرنا** : [مص ا] (۱) پانی لانا ،
ترونکنا ، چھنکانا ، چھٹّے مارنے ، پیلی نو پانی
دینا - (۲) چھلنا ، دھوکھا دینا - **آبِ پنیر** :
[نر ف] پنیر دا پانی ، دہیں دا کھٹا ، دہیں نو پُن
نچوڑ کے کڈھیا ہویا پانی - **آبِ پیکاں** : [مد ف]
نکی ، کانی یا برچھی دی نوک - (۲) تیزی ،
تکھیائی - **آب تاب** : [مد ا] چمک ، لشک ،
لشکارا - (۲) شان ، روپ ، ٹھاٹھ - (۳) ٹہکا ،
رونق - (۴) بھڑک ، بھخ - **آبِ تاک** : [نر ف]
انگور دا نچوڑ ، داکھ رس ، انگوری شراب -
آب ترازو : [نر ا] راجگیری دا اِک ڈھنگ
جس راہیں پانی نو اِک تھاؤں دوجے تھاں
سوکھیاں لے جا سکیدا اے - **آبِ تیغ** : [مد ف]
تلوار دی پان ، دھار ، کاٹ ، چمک ، تیزی تے
صفائی - **آبِ جاری** : [نر ف] وگدا پانی ، وہندا
نیر ، سجرا سجرا پانی ، نہر ، دریا - کیرڈے
اتھرُو ، وگدے ہنجُو - **آب جانا** : [مح ا] (۱)
پانی مرنا - (۲) چمک لہنی ، پالش لتھنی - (۳)
رونق مُکنی ، پھکا پے جانا ، سُنجا ہونا ،
بے رونقا ہونا - (۴) بے عزتی ہونی ، وٹّا لگنا ، پت
لہنی - **آب جائیکہ بسیار می ماند ، گندہ گردد** :
[اکھ ف] کھلوتا پانی اُلی خورا ہوجاندا اے یا
وگدا پانی بُسدا ترکدا نہیں سگوں پاک رہندا
اے - **آبِ جغرات** : [نر ف] دہیں وِچوں سمّن
والا پانی ، دہیں دا کھٹّا - **آب جُو** : [نر ف] نہر ،
نیں ، ندی ، وگدا کھال ، نالا - **آب جوش** :
[نر ف] اخنی ، یخنی ، گُٹّاں بوٹیاں نو اُبال
اُبال کے کڈھیا ہویا رس - **آب چڑھانا** : [مح ا]
پالش کرنی ، نکل کرنا ، پان چاڑھنی ، جھال
پھیرنی ، سانے چاڑھنا ، چنڈنا ، تکھیاں کرنا ،
دھار بنانی ، لشکانا ، آنھتے شیشے نو چمکا دینا -
آب چڑھنا : [مح ا] (۱) نکل ہونا - (۲) رونق
آؤنا ، سُہپّن ودھنا - (۳) پان دا لشکنا - (۴)
چنڈیا جانا - **آبِ چشم** : [نر ف] اکھیاں دا
نیر ، اتھرُو ، ہنجُو - **آب چشی** : [مد ف]
(۱) نکڑے بال نو پانی چسان دی رسم - (۲)
جلاہے دی پان - **آبِ چک** : [نر ف ا] پرنالا ،
پاڑچھا ، مکان وغیرہ دے پچھواڑے چھت دا پانی
رُڑھن دا تھاں - **آب چو از سرگذشت ، چہ یک
نیزہ و چہ یک دست** : [اکھ ف] پانی سِروں لنگھ
جاوے تاں گِٹھ تے گز اِک برابر اے ؛ مطلب اِہ
کہ جد کم ہی وِگڑ گیا تے تھوڑا کی تے چوکھا
کی - [پ] (۱) چڑھیا سو لتّھا بھو - (۲) جتھے
سو اوتھے اِکوتر سو - **آبِ حرام** : [نر ف]
(حرام دا پانی) گندا پانی ، شراب ، نشیلا رس
(۲) کوڑے ہنجو ، جھوٹھی موٹھی دا رون -
آبِ حسرت : [نر ف] (سدھراں دا نیر) -
سِک ، تانگھ ، چاہ ، سّل - **آبِ حیات** :

[نر ف+ع] تتے سومے دا پانی ، تتا پانی ۔ **آبِ حنظل** : [نر ف] تمے دا عرق ، اِندرین رس ، کوڑا پانی ۔ **آبِ حیات** ، **آبِ حیواں** : [نر ف] (۱) جیون رس ، حیاتی دا سوما ، امرت ، حیاتی بھریا پانی ، جہنو پیتیاں موت نہیں آوندی ، ایس پانی دا سوما ظلمات وچ اے ، کہندے نیں حضرت خضر[۴] نے اِہ پانی پیتا ہویا اے ۔ (۲) اکبر بادشاہ نے اپنے پین دے پانی دا ناں 'آب حیات' رکھیا ہویا سی ۔ **آب حیواں بکشد نیز چو از سر گزرد** : [اکھ ف] آب حیات وی سروں ٹپ جائے تے ڈوب دیندا اے ، جے ودھیا تے چنگی چیز وی حدوں ودھ ورتیے تے نقصان دا سبب بن جاندی اے ۔ [پ] : چوکھی تے روٹی وی کھوٹی اے ۔ **آبِ خاصہ** : [نر ف] ستھرا تے مٹھا پانی ، امیراں دے پین دا پانی ۔ **آب خانہ** : [نر ف] (پانی دی تھاں) ۔ (۱) گھڑتھلی ۔ (۲) شراب خانہ ، (۳) جنگل بہن (جھاڑے پھرن) دی تھاں ، ٹٹی ۔ **آبِ خجالت** یا **آبِ خجلت** : [نر ف] شرم دی تریلی ، شرمندگی دا مڑھکا ۔ **آبِ خرابات** : [نر ف] شراب ، مدھ ، نشیلا عرق ، دارو بوٹی ۔ **آب خست** : [ص ف] (۱) اتوں چنگا وچوں مندا (پھل) ۔ (۲) گھنوآں ، گھوٹھا ، منافق ، بدنیتا ۔ **آبِ خشک** : [نر ف] جمیا ہویا پانی ، برف ، ورف ، گڑے ۔ بلور دا پیالا ۔ چھرا ، تلوار ۔ شراب ۔ **آب خضر** : [نر ف] آب حیات جہڑا حضرت خضر[۴] نے پیتا ہویا اے ۔ ویکھو : آب حیواں ۔ **آبِ خفتہ** : [نر ف] ستا پانی ، برف ، ورف ، گڑے ، اہن ، کھچی ہوئی/تھیکویں تلوار ۔ **آب خمار** : [نر ف] نشہ توڑ چیز ، کھٹیائی ، جس شے نو نشہ لاہن لئی پیندے نیں ۔ **آب خور (خورد)** : [نر ف+ا] (۱) دانہ پانی ، آن جل ، دال پٹھا ۔ (۲) بھاگ ، بخت ۔ (۳) ماس دارو ، شراب تے گوشت ۔ (۴) چلھا ، چھپڑی ، تلا ، جتھے پسو پانی پین ۔ **آب خورا/خورہ** : [نر ف+ا] بخورا ، آبخورا ، مٹی دا گلاس ۔ **آبِ خوردہ** : [ص مف ف] پانی ماری شے ، سلھابی ہوئی زمین یا شے ، بھیوتا ہویا کورا بھانڈا جہڑا تھندا نہیں چوسدا ۔ **آبخورے بھرنا** : [مح ا] (۱) کجیاں/ٹھوٹھیاں بھرنیاں ، من دی منی مراد پگن اتے کجیاں/ٹھوٹھیاں وچ شربت پیانا ۔ (۲) جہڑی زنانی ٹھوٹھیاں چکدی اے اہ منت منندی اے کہ اہدی مراد پوری ہووے گی تے اہ وی بخورے/ٹھوٹھیاں یا پیالے وغیرہ بھرے گی ۔ **آب خیز** : [مد ف] (۱) دریا لاگلی بھوئیں ، چوکھے پانی والی زمین ، جتھے تھوڑی جہی ڈنگھیائی توں وی پانی نکلن لگے ۔ (۲) موج ، لہر ۔ **آب دار** : [نر ف] (۱) پانی پیان والا ، امیراں بادشاہواں دا اہ نوکر جہڑا پانی پیائے ، پانی دی ویکھ چاکھ کرن والا نوکر ۔ (۲) چمکنا ۔ (۳) گِتلا ، سِلتھا ۔ (۴) تکھا ، چنگی دکھ والا ، چنگی کاٹ والا (ہتھیار) ۔ (۵) چمکیلا ، پیارا ، نواں نکور ۔ **آبداری** : [مد ف] (۱) پان جھال ، چمک ، چلکار ، رونق ، سجریائی ، نرویتن (۲) آبدار دا عہدہ ۔ **آب در دیدہ/آب دیدہ** : رونہکا ، ہنجھوہار ، رون اکتھا ، رون ہاکا ۔ **آب دزد** : [نر ص ف] پانی چور ، دہرا لوٹا ، چھیکالی وہنی یا گڈوی جس اتے ہتھ رکھیاں ہوا دے دبا کرکے پانی نہیں ڈلھدا ۔ **آب دست** : [نر ف] استنجا ، طہارت ، جھاڑے بہن مگروں پانی دا ورتنا تے ہتھ دھونا ۔ **آب دستاں** : [نر ف] استاوا ، لوٹا ، گڈوا ۔ **آبِ دنداں** : [مد ف] (۱) دنداں دی آب ، لشک ، چمک تے تکھیائی ۔ (۲) اک سوادی مٹھیائی ۔ (۳) اک انار ۔ (۴) جبھ رس ، رالاں ، لاراں ، مونہ دا پانی ، نھکاں ۔ **آب دوز** : [مد ف] چبھی مار

بیڑی ۔ جہڑی پانی دے ہیٹھ ہیٹھ چلدی اے تے ویری دے جہازاں نوں تارپیڈو مار کے ڈوبدی اے ، ڈبکنی بیڑی ۔ **آبِ دہاں** : [نر ف] جیبھ رس ، مونہہ دا پانی ، تھک ، لاراں ، لالاں ۔ **آب دیدہ** : [ص ف] ہنجوہار ، رون ہاکا ، جہڑا رو رہیا ہووے ۔ [—ہو جانا] ۔ **آبِ دیدہ** : [نر ف] (۱) اکھیاں دا نیر ، اتھرو ، ہنجو ، اتھراں ۔ (۲) شرم ، سنگ ، حیا ، دید ، لحاظ ۔ **آب دینا** : [مح اُ] جھال پھیرنی ، نکل کرنا ، لشکانا ، چمکانا ، (شیشا) اجالنا ، لوہا تیز کرنا ، سانے چاڑھنا ۔ **آبِ رحمت** : [نر ف] فضل دا مینہ ، بارش ، ورکھا ، لوڑ ویلے وسن والا مینہ ۔ **آبِ رخ** : [مد ف] چہرے دی چمک ، بھخ ، مکھڑے دی رونق ، لالی ، جوبن رتن ، پانی ، پت ، عزت ، صفائی ۔ **آبِ رو** (آبرو) : [مد ف] سوبھا ، مکھ دی رونق ، پان پت ، ابرو ۔ **آبِ رواں** : [نر ف] (۱) وگدا پانی ، وہندا نیر ۔ (۲) دریا ، نَے ، کھال ۔ (۳) وہن پیا دریا ۔ (۴) باریک قسم دا ڈوریا ۔ **آبِ زر** : [نر ف] سنہرا ، سونے دا پانی ، سونے دی جھال ، جس پانی وچ سہرا گھول کے لکھیدا اے ۔ **آبِ زر سے لکھنے کے قابل ہے** : [مح اُ] سونے دیاں حرفاں نال لکھن جوگا اے ، یادگیری اے ، ات چنگیری شے نوں وڈیان یا کوجھی چیز نوں ٹچکر نال نندن ویلے آکھیدا اے ۔ **آبِ زلال** : [نر ف] ٹھنڈا مٹھا تے نتاروان پانی ، دوائیں دا نتارا ، کسے شے دا کاڑھا (جوشاندہ) ۔ **آبِ زمزم** : [نر ف] مکے دے کھوہ (زمزم) دا پانی جہڑا حضرت اسماعیل دے اڈیاں رگڑن نال نکلیا سی تے ہن کھوہ دی شکل وچ ہے اے ۔ **آب زن** : [نر ف] اہ ٹب یا بھانڈا جہدے وچ دوائیاں والا اُبالواں پانی پا کے بیمار نوں بٹھاندے نیں ۔ **آبِ زندگی** : [نر ف]

جیون جل ، ویکھو : آب حیات ۔ **آبِ ساکن** : [نر ف+ع] کھلوتا پانی ، گندا مندا یا بند پانی ، چھپڑ دا پانی ۔ **آبِ سبیل** : [نر ف] چھبیل دا پانی ، رب دے راہ اُتے پیایا جان والا پانی ۔ **آبِ سفر** : [نر ف] سفر دا پانی ، جہڑا راہی مسافر نال لئے کے پندھ کردے نیں ۔ **آب سواراں** : [نر ف] بلبلا ، بڑھبڑی ، پانی دا پتاسا ۔ **آبِ سیاہ** : [نر ف] (۱) شراب ، کسوڑا پانی ۔ (۲) نکّے دے چوہے ، جھجو ، سینڈھ ۔ **آبشار** : [مد ف] پانی دی چدّر ، جھال ، جھرنا ، اچانوں زور نال تھلے ڈگدا پانی (باغ وغیرہ دا) ۔ **آب شناس** : [ص فا ف] پانیاں دا تارو ، پتناں دا جانو ، پنج پتنا ، دریا دے اندر باہر دا سیانا تارا ، وڈیرا تارو ، گنی مہانا ، جہاز دا کپتان ، سیانا سینگا ، زمین ویکھ کے پانی دی پچھان کر لین والا ۔ **آبِ شور** : [نر ف] کھارا تے لونا پانی ، شور دریا یا سمندر دا کالا پانی ، کالے پانی (انڈیمان ٹاپو) جتھے انگریزی راج سمے عمر قیدی رکھے جاندے سن ۔ **آبِ شورہ** : [نر ف] کھٹا پانی ، کانجی ، نمبو دی سکنجوی ۔ **آبِ شیریں** : [نرف] (۱) ٹھنڈا مٹھا پانی ، شربت ۔ (۲) کشمیر دی اک نہر ۔ **آبِ صبح** : [نر ف] (۱) سویل دا پانی ۔ (۲) نرنے کلیجے پین دا پانی ، کجھ کھان پین باجھ (نرہار) پیتا ہویا پانی ۔ **آبِ طرب** : [نرف] نشے والا پانی ، شراب ، انگور دا رس ۔ **آب طہور** : [نر ف+ع] جنت دی شراب ، صاف ستھرا پانی ۔ **آبِ طینت** : [نر ف+ع] (اصلے دی چمک) جس پانی نال بابے آدم دی مٹی گوئی گئی سی ، خصلت یا عادت دا مڈھ ، فطرت ، سبھا ۔ **آبِ عنب** : [نر ف+ع] انگور دا رس ، انگوری شراب ۔ **آبِ عشرت** : [نر ف + ع] (۱) عیش رس ۔ (۲) شراب ، دارو ۔ **آبِ فاتر** : [نر ص ف+ع] کوسا پانی ، سہندا سہندا گرم

پانی ، تتا ِنیر ۔ **آبِ فسُردہ :** [نر ف] بلور دا پیالا ، شیشہ ۔ **آب کار :** [فا ف] پانی ہار ، پنہار ، ماشکی ۔ (۲) نشے پانی دا کم کرن والا ، شراب دا وپاری ، کلال ۔ **آب کاری :** [مد ف] شراب دا کارخانہ ، دا ُرو دی بھٹھی ، شراب دا کاروبار ۔ اہ محکمہ ِجہڑا نشے پانی اُتے ٹیکس لاندا اے ۔ **آبِ کبریتی :** [نر ف] گندھک دا رس ، گندھک دا پانی ۔ **آب کش :** [فا ف] پانی کڈھن تے ڈھون والا ، پانیہار ، بہشتی ۔ **آب کشی :** [مد ف] ماشکی ُپنا ، پانی کڈھن تے بھرن دی کار ، پنہاری ۔ **آبِ کوثر :** [نر ف+ع] کوثر دا پانی ، جنت ِوچ ماکھیوں (شہد) تے ُددھ دی اک نہر دا ناں ۔ **آبِ کوثر سے زبان دھونا :** [مح اُ] سدا سچ بولنا ، سچ دا پہرہ دینا ۔ **آبِ گردش :** [نر ف] ٹُردا پھردا آن پانی ، روٹی پانی ، آن جل ، روزی ، کرماں دا کھٹیا ، بھاگ ، لیکھ ۔ موسم دا ِوگاڑ ۔ **آبِ گِریہ :** [نر ف] اتھ ُرو ، ہنجُو ، رون ویلے اکھاں وچوں نکلن والا پانی ۔ **آب گذر :** [نر ف] آڈ ، کھال ، کھالی ، نہر ، ُسوآ ، نالی ، نالہ ، ُسکنالا ۔ **آبِ گُل :** [نر ف] گلاب ، گلاب دا عرق ، محبوب دیاں گلھاں دا ُمڑھکا ۔ **آب گُون :** [ص ف] پانی ورگا ، پانی ِجہا ، پانی وانگ (پتلا) ۔ **آبِ گوہر :** [مد ف] (۱) موتی دی چمک ، ِلشک ، آب ۔ (۲) موتیا ِبند ۔ **آب گِیر :** [نر ف] (۱) چھپّڑ ، حوض ۔ (۲) چوبچہ ، َچلتّھا (کھُوہ دا) ۔ **آبگینہ :** [نر ف] شیشا ، شیشہ ، بلور ۔ **آبِ ماہ :** [مد ف] چن دی چمک ، چانتی ۔ **آبِ مِٹ جانا :** [مح اُ] (۱) موتی دی چمک مر جانی ۔ (۲) شان ماری جانی ۔ (۳) عزت گھٹنی ۔ **آب ُمردہ :** [ص نر ف] الی والا پانی ، کھلوتا پانی ، ُبسیا ترکیا ہویا پانی ۔ **آبِ مرِوارید :** [مد ف] موتی دی چمک یا آب ۔

(۲) اکھاں دی بیماری ، اکھاں وچ اُتر آن والا پانی ، موتیا ِبند ۔ **آبِ مضاف :** [نر ف+ع] اُہ پانی جس وچ کُجھ ملیا ہووے ، کسے شے دا عرق ۔ **آبِ ُمنجمد :** [نر ف] (۱) جمیا ہویا پانی ، برف ۔ (۲) بلور دا پیالا ۔ (۳) چینی دا بھانڈا ۔ **آبِ ندامت :** [نر ف+ع] شرم دا ُمڑھکا ، شرم تریلی ۔ **آب نوشی :** [مد ف] [فا : آب نوش] پانی پینا ۔ **آب نَے :** [مد ف] [نئے آب] نیچے دی اہ نالی جیہدے اُتے ُحقے دی ٹوپی رکھی جاندی اے تے اُہدا دوجا سرا پانی وچ ُڈبیّا رہندا اے ۔ **آبِ نیساں/نیَستاں :** [نرف] بہار ُرت دا پہلا پہلا مینہ جیہدے نال ِسپیاں وچ موتی ، وانساں وچ بنسلوچن تے کیلے وچ کافور پیدا ہو جاندا اے ۔ **آب و تاب :** [مد ف] چمک دمک ، چمکار ، لشکار ، ٹھاٹھ ، َٹوہر ، ٹہکا ، شان ، سوبھا ۔ **آب و تاب دینا :** [مح اُ] شان ودھانی ، وڈیانا ، چمکانا ، رونق بخشنی ۔ **آب و خور (خورش) :** [مد ف] دانا َپھکا (دانا پانی) ، دال پٹھا ، رزق ، روزی ، آن پانی ، خوراک ، کھان ِپین ۔ **آب و دانہ :** [نر ف] (۱) چوگا ۔ (۲) کرماں دا کھٹّیا ، روزگار ، نصیب ۔ **آب و دانہ اُٹھنا :** [مح اُ] (۱) آن پانی ِنبڑنا ، رزق ُمک جانا ۔ (۲) کھادا نہ جانا (بیماری وچ) ۔ (۳) مر جانا ، حیاتی ُمک جانی ۔ (۴) پراتوں پیڑے وکھرے ہو جانے (ِدھیاں دے) ، ویاہیا جانا ۔ **آب و رنگ :** [نر ف] چمک ، ِلشک ، رنگ روپ ، جوبن رتن ، رونق ، ُسہپّن ۔ **آب و ِگل :** [مدف] (۱) پانی تے مٹی ، گھانی ، پانی تے مٹی دی گوئی ہوئی شکل ، ِچکّڑ ۔ (۲) خمیر ۔ (۳) گُڑھتی ، انسان دا اصلا ۔ (۴) اہ مادہ جہڑا کسے شے دی بنتر وچ رچیا مچیا ہووے ۔ **آب و نمک :** [نر ف] لُون پانی ، مزہ ، سانُونے کھانے دا

سواد ، ہانڈی وچ لُون مرچ دا ٹھیک ہونا ، سُہتّپن دی کِھچ - **آب و ہوا** : [مد ف] وا پانی دا اثر ، موسم ، رُت ، بہار ، کسے تھاں دے موسمی رنگ ، حال ، موسم دا گُن - **آب و ہوا بِگڑنا** : [مح اُ] وا پانی دا اثر وِگڑ جانا ؛ جھدے نال بیماریاں پُھٹ پیندیاں نیں ، ہوا پسّرنی - **آب و ہوا کا راس آنا** : [مح اُ] وا پانی دا سُکھا جانا ، موسم راس آؤنا ، رُت تے مزاج دا میل ہو جانا - **آب ہونا** : [مح اُ] شرمندیاں ہو جانا ، جھوں جانا ، برباد ہو جانا - پانی وانگ پتلا ہونا - نرمی ورتنی ، خوف یا رحم آؤنا ، شرمانا ، سنگنا ، پانیوں پانی ہونا - **آبِ یخنی** : [نر ف] یخنی ، آخنی ، جس پانی وچ گوشت اُبالیا جاوے -

● **آباء** : [ج نر ع] {و : اب=ابا/ پیئو} وڈ وڈیرے ، پیئو دادے ، دادے پڑدادے ، اُتلی پیڑھی، جدّی پُشتی ، اُتلیاں پیڑھیاں دے بزرگ، [ص : آبائی] - **آباء و اجداد** : [نر ج ع] نانے بابے ، دادے پڑدادے ، وڈیرے ، وڈ وڈیرے ، ہو گزرے ، وڈے لوک ، جدّی ، تانے چاچے ، دادے جگڑ دادے ، پیئو دادے ، موڈھی جی -

● **آباد** : [ص ف] [ض : برباد] اباد ، وسدا رسدا ، وسواں ، ساوا نرویا ، ہریا بھریا ، رونق والا (گھر یا پنڈگراں) ، وسیبے والی (نُوہ دِھی) - **آباد بیشی** : [مد اُ] پھلوپھل واہی جان والی بھوئیں دا معاملہ - **آباد رہنا** : [مح اُ] وسنا رسنا ، وسدیاں رہنا ، ساوا نرویا رہنا - (۲) وسیبا بنیا رہنا ، سدا سہاگن رہنا (عو) - **آبادکار** : [ص فا ف اُ] اباد کرن والے ، وسان والے ، جنگل بیلے صاف کر کے واہی کرن/وستی وسان لئی بھوئیں نُو سوارن والے، بُوٹے مار - نویں تھائیں وسن وسان والا ، آباد کرن والا ، وسندڑ - **آبادکاری** : [مد ف] وسیبا ، وساوا ، وسیوا ، نگھریاں تے نتھاویاں نُو نویں تھائیں وسان دی کار تے اِہ کم کرن والا محکمہ - (۳) بُوٹے ماری - **آباد کرنا** : [مح اُ] وسانا ، ابادی وسانی ، گُھکانا ، رونق بخشنی ، نِیہہ رکھنی ، کرائے دار رکھنے ، مکان بنانے - (۲) بیجنا ، جونا واہنا (زمین دا) - (۳) گھر کوٹھا دینا - **آباد ہونا** [مح اُ] وسنا ، آباد ہونا ، رونقاں لگنیاں - (۲) واہی بیجی ہونی - **آبادان** : [ص ف] اباد ، وسدا رسدا ، رونق والی تھاں - **آبادانی** : [مد ف] آوادانی ، وسیبا ، آبادی ، وسوں - وستی ، پنڈ گراں - لہر بہر - **آبادی** : [مد ف] وستی ، ابادی - واسیاں وسنیکاں دی گِنتی ، کسے تھاں وسن والے سارے لوک - وسوں ، وسیبا ، لہر بہر ، سُکھ ساند ، رونق ، خیر مِہر ، گُھوکر ، بھاگوانی ، ہریوّل -

● **آبائی** : [ص ف] جدی ، مُڈھ قدیم دا ، پیئو دادے دا ، وڈیریاں والا -

● **آبتابہ** : [نر ف] پانی دا بُوکنی والا بھانڈا ، جگ ورگا لوٹا ، استاوا - **آبجُو (آب جو)** : [مد ف] رجواہ ، دریا دی شاخ ، سُوآ ، ندی ، نالہ ، وہن - **آبدان** : [نر ف] پانی دا بھانڈا ، تلا ، حوض ، چھپّڑ -

● **آبرو** : [مد ف] عزت ، ابرو ، پان پت ، لجّ ، نیک ناواں ، پت سپت ، جسّ ، سوبھا ، آدرمان - شرم ، سنگ ، ٹھکا ، وڈپ ، وڈوں ، وڈیائی - بھرم بھا ، چہرے دی چمک ، لالی ، رونق ، روپ - **آبرو اُتارنا** : بے عزت کرنا ، خوار کرنا ، عزت نُو ہتھ پانا ، کسے دی پان پت لاہنی - **آبرو بخشنا** : [مح اُ] آدر بھا کرنا ، وڈیائی دینی ، عزت کرنی - **آبرو برباد کرنا** : [مح اُ] بدنام یا بے عزت کرنا ، بھنڈنا ، عزت گوانی ، پتّدنا ، پان پت لاہنی - **آبرو بڑھانا** : [مح اُ] عزت

ودھانی ، پان پت بنانی ، َجسّ دوانا ۔ آبرو بگاڑنا : [مح اُ] کُپّت کرنی ، وٹّا لانا ، خوار کرنا ۔ ٓبرو بنانا : [مح اُ] عزت بنانی ، بھرم بنانا ، ناں روشن کرنا سوبھا ، کَھٹنی ۔ آبرو پانا : [مح اُ] سوبھا لَبھنی ، نیک نامی کَھٹنی ، بھل بھل کرانی ، عزت مان ودھنا ۔ آبرو پر پانی پھرنا : [مح اُ] مٹی بل جانی ، مٹی پلیت ہو جانی ، ناں نُو وٹّا لگنا ، بےعزت ہو جانا ۔ آبرو پر حرف آنا : [مح اُ] عزت نُو وٹّا لگنا ، پان پت نہ رہنی ۔ آبرو پیدا کرنا : [مح اُ] ناں َجسّ کھٹنا ، سوبھا لَبھنی ، نیک نامی کھٹنی ، عزت بنانی ۔ آبرو جا کے نہیں آتی : [اکھ اُ] اک وار لتّھی عزت ہمیش لئی لہ جاندی اے ، پان عزت بچان دی مت اے = لکّھیں ہتھ نہ آؤندی دانش منداں دی پت ۔ آبرو جانا : [مح اُ] عزت لہنی ، بھرم بھا گواچنا ، بےعزت ہو جانا ۔ آبرو جگ میں رہے تو بادشاہی جانیے : [اکھ اُ] دنیا وچ عزت ہووے تے جانو بادشاہی اے = اُچّر جیوے ِجچر ٹکا لیّے ۔ آبرو خاک میں ملانا : [مح اُ] مٹی پلیت کرنی ، عزت نُو وٹّا لانا ، پان پت لاہ دینا ، کِہہ کھانی ، بُرا کر کے ذلیل ہونا ۔ آبرو خراب کرنا : [مح اُ] عزت لاہنی، غیرعورت نال برا یا مُونہہ کالا کرنا ۔ آبرو خراب ہونا : [مح اُ] عزت لتھنی ، غیر مرد کولوں مُونہہ کالا کرانا ۔ آبرو دینا : [مح اُ] (۱) عزت گوانی ۔ (۲) غیرمرد کولوں برا کرانا ۔ لج لُٹانی (۳) عزت ودھانی ، سوبھا دینی ، نک رکھ لینا ۔ آبرو رکھنا : [مح اُ] گل ِنبھانی ، عزت بچانی ، لاج رکھنی ۔ آبرو رہنا : [مح اُ] بھرم بھا بنیا رہنا ، عزت رہ جانی ۔ آبرو ریز : [ص فا ف] بےعزت کرن والا ، کُپتّا کمذات ، بُریار ، برا کرن والا ۔ آبرو ریزی : [مد ف] (۱) کُپّت ، بے عزتی ، نموشی ، خُنامی ، کُنامی ۔ (۲) بھنڈی ، خواری ۔ (۳) ِنند َنول ، پھکڑی ، َندو ُنلائی ، وٹّا ۔ (۴) جبر زنا ، عزت ُنو ہتھ پا لَین دی کوجھی کار ۔ آبرو سے ہاتھ اُٹھانا : [مح اُ] عزت بےعزتی دی پرواہ نہ کرنی ، لتھی چڑھی نہ جانی ، بےشرم ہو جانا ۔ آبرو سے ہاتھ دھو بیٹھنا یا دھونا : [مح اُ] بےعزتی دا کم کرنا یا ہونا ، عزت گوا لینی ۔ آبرو کا پاس : [نر اُ] عزت دا خیال ، لحاظ ۔ آبرو کا لاگُو ہونا: [مح اُ] بےعزت کرن نُو پھرنا ، بدنام کرن لئی کھہڑے پے جانا ، پھکڑی لانا ، پدنا ، بھنڈنا ۔ آبروکرنا : [مح اُ] عزت کرنا ، ادب نال ملنا ، ِنیوں کے ملنا ۔ آبرو کو ڈرنا : [مح اُ] لتھی چڑھی دا دھیان رکھنا ، بےعزتی ُتو ڈرنا ، عزت بچائی پھرنا ، پگڑی سمبھالنی ۔ آبرو کے پیچھے پڑنا یا درپے ہونا : [مح اُ] کسے دی عزت دا لاگُو ہونا ، پان پت لاہنی ، بدنام کردیاں پھرنا ، بےعزتی اُتے ُتل جانا ۔ آبرو کھونا : [مح اُ] بےعزت کرنا ، بےعزت ہونا ، بدنام ہو جانا ، پت گوانی ۔ آبرو گھٹانا : [مح اُ] ذلیل کرنا ، عزت گھٹانی ، خوار جاننا ۔ آبرو لینا : [مح اُ] بےعزت کرنا ، پھکڑی لانی ، بھنڈنا ، بدنام کرنا ، غیر زنانی نال حرام کرنا ، پان پت لاہنی ۔ آبرومند : [ص اُ ف] عزت والا ، نیک نام ، مُپتّا ۔ اچے ناں والا ، ابرو والا ۔ آبرو میں بٹّا لگانا : [مح اُ] ناں نُو وٹّا لانا ، ماڑے کم کر کے بےعزت ہونا ۔ آبرو میں فرق آنا : [مح اُ] شان عزت گھٹنی ، ِنکاتی ہونی ، بےپتی ہونی ۔ آبرو ہونا : [مح اُ] جسّ کَھٹنا ، وڈیائی ہونی ، عزت ملنی ۔

● آبریز : [نر ف] (پانی وگاؤ) ۔ (۱) صراحی ورگا لوٹا ۔ (۲) پُھہارا ۔ (۳) کُھڈی ۔ (۴)

نیائیں ، کُھرا ۔

● **آبسال** : [نر ف] انگوراں دا باغ ، داکھ بغیچا ، انگور دی بغیچی ۔

● **آبست** : [ص مد ف] گبھنی، اُمید نال، اُمیدن، آس والی ۔ **آبستگی** : [مد ف] گربھ ، گابھ ، ڈھڈّ ، حمل ، امیدواری ۔ **آبستنی** : [مد ف] (۱) حاملہ ، گبھّن ، گبھّنی ۔ (۲) جھولی چُک، خوشامدی ۔ **آبستنی نہاں بود و زادن آشکار** : [اکھ ف] ڈھڈ کُجھے ہندے نیں پر جمیاں نُو جگ جاندا اے ، برے کماں دے نتیجے لُکے چھپے نہیں رہندے = اندر پکیاں باہر آوندیاں نیں ، اندر وڑ کے پاپ کماوے سو چو کوٹیں جانیے ، پُتر جمے تے چن چڑھے گُجھے نہیں رہندے ۔ **آبستہ** : [ص ف مف] آس والی ، گبھّن ، اُمید نال ، ڈھڈ نال ، دھناپ ، گڑھاپ (گاں) ، سُون والی ، ڈھکی سوری ہوئی ، دھنیجی ہوئی ۔

● **آبق** : [نر ع] پارا ۔ نسوکڑ ، بھگل ، گولا ، جھڑا غلام سائیں کولوں نسّ جاوے ۔

● **آبگینہ** : [نر ف] کچ دا کٹورا ، بلور دا بھانڈا ، پیالا ، شیشا ، شیشی ۔

● **آبلہ** : [نر ف] (۱) چھالا ۔ (۲) ماتا دا پاک بھریا دانہ یا اُہدا نشان ۔ (۳) پھولا ۔ (۴) پھمنی ۔ **آبلہ پا** : [ص ف] جہدے پیریں چھالے پئے ہون ، بے وس ، تھکا ٹٹّا ، دور دا پاندھی ۔ **آبلہ پائی** : [مد ف] پیریں چھالے ہون دی حالت ، تھکیواں ، دور دا پندھ ۔ **آبلہ پڑنا** : [مح اُ] چھالا پینا ، چنڈی پینی ، اٹھا جہا اُٹھنا ، (رگڑ یا گرمی یا اگ نال) ۔ **آبلۂ دل** : [نر ف] دل دا پھوڑا ، چھالا ۔ ساڑا ، حسد ، ویر ، دُکھ ۔ **آبلہ رو** : [ص ف] جہدے مونہہ تے داغ ہون ، کھکھّر کھادا ، ماتا ماریا ۔

● **آبنا** : [مد ف] دُمیل ، دونہ کھالیاں (پانیاں) نُو میلن والا بھیڑا راہ ۔

● **آبنائے** : [مد ف] چلم رکھن دی نڑی ، نیچا ۔

● **آبنُوس** : [نر انگ : ebony] ابنوس ، اک مشہور کرڑی تے واشنا بھنّی کالی لکڑی ، اہ ڈُب وی جاندی اے ۔ **آبنوس کا کندا** : [نر اُ] ابنوس دا موچھا ، (ص) کالا کٹّا آدمی ، دُھوسا مُوسا ، کالُو ۔ **آبنوسی** : [ص ف] ابنوس ورگا ، ابنوس دی لکڑ دا بنیا ہویا ۔

● **آبی** : [ص ف] (۱) پانی والا ، پنیلا ، پانی بھریا ۔ (۲) پانی واسی ، پانی وچ رہن والا ۔ (۳) گِتلا سِلّھا ۔ (۴) وتّر والا (علاقہ) ، جس بھوئیں نو رجواں پانی ملے یا اُہدی پیائی نہر کھوہ راہیں ہووے ۔ (۵) پانی رنگا ۔ نیلا جہا ۔ **آبی افق نما** : [نر ف] پدھر جاچن دا سند ، کسے تھاں دا ٹویا ٹبا یا کھڑوڑ دسن لئی پارے والا پدھرا آلہ جھڑا راجگری وچ ورتیدا اے ۔ **آبی بُرج** : [نر اُ] نجومیاں دے حساب موجب اسماں دے باراں بُرجاں وچوں پانی دا اثر یا گُن رکھن والے تن بُرج : کیکڑا + ٹھوہاں + مچھّی ۔ **آبی حرف** : [نر اُ] جفر دے علم وچ ست اکھر : ج ز ک س ق ظ ت ، جھڑے اپنے گُناں پاروں پانی دے اکھر سداندے نیں ۔ **آبی رنگ** : [نر اُ] پنیلا رنگ ، مُورتاں وچ بُرش نال بھرے جان والے پانی دے رنگ ، واٹر کلر ۔ (۲) چٹی خمیری روٹی ۔ **آبی گھوڑا** : [نر اُ] دریاواں یا سمندر وچ رہن والا گھوڑے ورگا جانور ، سمندری گھوڑا ۔ **آبی مخلوق** : [مد اُ] پانی دے جی ، پانی وچ رہن والے جی ، جویں : مچھّیاں ، ڈڈو ، کیکڑے تے

ہور جانور - **آبی نشان :** [نر اُ] کاغذ وِچ دا گُجھا نشان ، بنت وچ لگا ہویا ٹھپا یا مارکا -

● **آبیاری** [مد ف] (۱) کھیتاں باغاں نُو پانی لاؤن دی کار ، پیائی ، سِچائی ، پیاوا - (۲) لینن دا اِک کپڑا - **آبیاری کرنا :** [مح اُ] پانی پیانا ، پانی دینا ، پانی لانا ، پیلی بھرنی -

● **آبیانہ :** [نر ف] نہری پانی دا معاملہ ، ٹیکس -

● **آبھا :** [مد ہ] بھے ، بھا ، سوبھا ، چمک ، لِشک ، سُہپن ، جوبن ، رتن -

● **آبھرن :** [نر ہ] گہنا ، سجاوا ، ہارسنگار -

● **آبھوگ :** [نر ہ] وِنگ ، ڈِنگ ، ٹیڈھ ، کب ، (۲) گھیر - (۳) رج ، لِہڑ ، گُلک - (۴) سپ دا پُھلیا ہویا سِر ، پھن -

● **آبِھیر :** [نر ہ] اہیر ، ڈانگری ، واگی ، چھیڑو ، چارو ، دودھی ، دوجھی ، گُجر -

● **آپ :** [نر ہ] (۱) خود ، تُسی (۲) اپنے آپ - (۳) عزت آدر دا لفظ (اک واسطے وی تے چوکھیاں لئی وی) ، آپ ہوری ، جناب جی - (۴) ہوش ، آپا ، اپنی ہستی - (۵) حضرت محمدؐ ول اشارہ - **آپ آپ :** ہر اِک ، کلا کلا ، وکھ وکھ ، اپنے لئی - **آپ آپ کرنا :** [مح ہ] - عزت آدر نال بُلانا ، ادب لحاظ نال سدنا ، مِلنا ورتنا ، جی جی کرنا ، ہاں جی ہاں جی کرنا ، جھولی چُکنی - **آپ آئے بھاگ آئے :** [مح ہ] جیو آیاں نُو ، جم جم آئے ، تُہاڈے آؤن نال ساڈے بھاگ جاگے ، تہاڈی آؤنی اساں لئی من بھاؤنی سُلکھنی تے سُبھاگی اے - **آپ اپنے حق میں کانٹے بونا :** [مح اُ] اپنے راہ وچ آپے کنڈے بیج لینے ، اپنے آپ نُو آپ وخت وچ پالینا - **آپ اپنی ہی گانا :** [مح اُ] اپنا راگ گاؤنا ، اپنی ہی گل کرنی ، اپنے مطلب دی گل نہ بُھلنی - **آپ بیتی :** ہڈ بِیتی ، اپنے اُتے ورتی ہوئی کوئی گل بات ، سر ورتی ، اپنے نال بِیتی واپری ، اپنی کہانی ، اپنا معاملہ - **آپ بھلے جگ بھلا :** [اکھ ہ] آپ چنگے ہووے تے سارا جگ چنگا ہو کے مِلدا اے - (۲) اپنا بھلا کر کے دُوجیاں دا سوچیدا اے - **آپ جانیں ، آپ کا کام جانے :** [اکھ ہ] تُسی جانو تہاڈا کم جانے ، مطلب اسی تہاڈے ذمے دار نہیں آں - **آپ دُکھیا جگ دُکھیا :** [اکھ ہ] دُکھی نُو کسے دے سکھ نال کی لگے ، اُہ تے اپنے ہی جھورے جھوردا رہندا اے - **آپ ڈُوبے باہمنا لے ڈوبے ججمان - آپ ڈوبے تو ڈوبے اور کو بھی لے ڈوبے :** [اکھ ہ] اپنے نال دوجیاں نُو وی لے ڈُبنا = آپ تے گئیوں باہمنا ، ججمان وی گالے - **آپ روپ :** [نر ہ] (۱) اپنی شکل ، من روپ ، اپنی چھب - (۲) آپ جناب ، آپ جی ، تُسی - (۳) اُہ - (۴) رب تے رب دا نُور - (۵) آپ مُہارا ، آپ ہدرا ، من منی کرن والا - **آپ سے :** [متف ہ] (۱) اپنے آپ ، آپے ، آپوں ، [—آنا] ، (۲) تہانُو ، آپ نُو - **آپ سے آپ :** [متف ہ] اپنے آپ ، آپ تھوں آپ ، آپی آپے ، آپ مُہارے ، بِنا وجہ ، بدوبدی ، خواہ مخواہ ، کِیتے بِنا ، تقدیریں ، ربوں سببوں ، خود بخود ، کلیاں کلیاں (گلاں کرنیاں) - **آپ سے آپ آنا :** [مح ہ] آپ جانا ، بِن سدیاں آ پُجنا ، اپنی مرضی نال یا آپے آ جانا - **آپ سے آئے تو آنے دے :** [اکھ اُ] لالچی جھڑا اج پج نال کسے دا مال مارنا چاہے = آپے آوے تے جم جم آوے ؛ کسے قاضی دی تیویں پرائی کُکڑی پھڑ کے پکا بیٹھی ، قاضی نُو پتا لگا تے اُہنے آکھیا : ایس پکی پکائی ہانڈی نُو سٹ دیو ، تیویں نے سمجھایا کہ مرچ مسالا تے گھیو

گھروں پایا ہویا اے ، تد قاضی آکھیا مینوُ شوربا پا دے ، گھر والی شوربا پان لگی تے اِک بوٹی آپئی ، گھر والی چھیتی نال بوٹی کڈھن لگی تے قاضی آکھیا آپے آؤندی اے تے آؤن دے ، تیویں بولی کُکڑی وی تے آپ آئی سی تد لالچی قاضی بولیا : بھلیے لوکے فیر تے حلال ای حلال اے ۔ **آپ سے باہر ہونا** : [مح ہ] آپے توں نکلنا ، کپڑیاں توں باہر ہونا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ۔ **آپ سے جانا** : [مح ہ] (۱) آپے جانا ، سدے بلائے بِن جا پُجنا ۔ (۲) سوجھی نہ رہنی ، آپا وسارنا ۔ (۳) اپنے آپ توں جانا ، وانجیا جانا ۔ (۴) مر جانا ۔ **آپ سے گزر جانا** : [مح اُ] آپے توں یا وِتوں باہر ہونا ، بےوس ہو جانا ، ہوش گوانی ، ہوش بُھلا بہنا ۔ **آپ سے گیا ، جگ سے گیا** : [اکھ ہ] جہڑی شے ساڈے کول نہیں رہی اُہدی گل ہی نہیں کرنی چاہیدی ، ساتھوں گیئے گورے پرے پریرے جا ۔ **آپ کاج مہا کاج** : [اکھ ہ] کم اُہ جہڑا آپ کرے ، اپنا کم پھلاں تے ہور پھوں ، آدمی اپنا کم آپے ٹھیک ، نالے پورا کر سکدا اے ، اپنے ہتھیں اپنے کم سُوارنا ۔ **آپ کو (آپکو)** : [مف] (۱) تہانوُ ، تسانوُ ۔ (۲) اپنے آپ نُو ۔ (۳) اسانوُ ، تسانوُ ۔ **آپ کو بھولنا** : [مح ہ] آپا بُھلنا ، آپو بُھلی پینی ، اصلہ یا اوقات بُھلنا ، آکڑنا ، ہنکارنا ۔ **آپ کو پہچاننا** : [مح ہ] اپنا آپ سیاننا ، اپنی ہستی پچھاننی ۔ **آپ کو دور کھینچنا** : [مح اُ] (۱) بچیا رہنا ، پریرے رہنا ، لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ۔ (۲) آکڑنا ، مزاج کرنا ۔ (۳) بِلا کرنا ، پاسے رہنا ۔ **آپ کو کھونا یا کھو بیٹھنا** : [مح ہ] آپا گوانا ، آپنی ہستی منانی ، مِٹ جانا ۔ **آپ کی دال یہاں نہ گلے گی** : [مح اُ] ایتھے تُہاڈی دال نہیں گلے گی ، تُہاڈے ول چھل نہیں چل سکدے ۔ **آپ لکھے خود پڑھے** : [مح ہ] کوجھی تے بھیڑی لکھائی بارے ٹوک لائیدی اے ۔ لِکھے مُوسا پڑھے خدا ۔ **آپ مرے جگ پرلو** : [اکھ ہ] جی دے نال جہان اے = آپ موئے جگ مویا ، آپ دُکھی نُو کوئی سُکھی نہیں بھاندا یا سُکھاندا ۔ **آپ میاں صوبے دار ، گھر میں بیوی جھونکے بھاڑ** : [اکھ ہ] گھر بُھکھ ننگ باہر ٹوہر ٹہکا ، پھوکی گٹھائی ۔ [پ] = باہر میاں پنجہزاری گھر بی بی کرماں/ چِھتراں دی ماری ۔ **آپ میاں منگتے باہر کھڑے درویش** : [اکھ] = آپ بابا منگتا بُوہے تے درویش ۔ جہڑا اپنے آپ جوگا نہیں ، اُہنے کسے نُو کی دان دینا اے ۔ **آپ میں نہ رہنا** : [مح ہ] آپے وِچ نہ رہنا ، ہوش بھلا بہنا ، غصے یا خوشی وچ آپنے اُتے قابو نہ رہنا ، وِتوں باہر نکلنا ۔ **آپ نے** : تُساں ، تُہاں ، تُسیں ، آپ جی نے ۔ **آپ ہی آپ** : [تف ہ] آپے آپ ، آپ مُہارے ، رَوں نال ۔ (۲) بِنا وجہ ، بدوبدی ۔ **آپ ہی آپ باتیں کرنا** : [مح ہ] آپے گلاں کرنیاں ، اپنے نال گلاں کرنیاں ، بڑانا ۔ **آپ ہی آپ جلنا** : [مح ہ] اپنے ککّھیں سڑنا ، اندرو اندری دُھکھنا ، ساڑے مرنا ، کُڑھنا ، جُھرنا ۔ **آپ ہی مارے آپ ہی جلائے** : [مح ہ] آپے دُکھائے تے آپے فریاد کرے = نالے مارے نالے روے ، مکرا ۔

● **آپا** : [مد ہ] وڈی بھین ، آپاں ، آپی جی ۔ [نر] اپنا آپ ، اپنی حالت ، اپنی ذات ، جِند جان ۔ **آپا بِسرانا/آپا بُھولنا** : [مح ہ] من مارنا ، میں نُو مار لینا ، نفس کوہ لینا ، اپنے آپ توں بُھل جانا ، میں مارنی ، نفس نُو مار لینا ، خودی چھڈ دینی ۔ **آپا تجنا** : [مح ہ] آپا وارنا ، مَیں (من) مارنی ، نفس نُو کوہنا ، ہنکار بھنّن لینا ، غرور چھڈنا ، مان ونجانا ، غرض

چھنڈنی ، دُنیا تھیں بے پرواہ تھینا ، بو مزاج تیاگنا ، حال مست ہونا ، خود کشی کرنی ۔ **آپا دھاپی :** [مد ہ] آپو دھاپ ، ہفرا دفڑی ، بُھسوڑی ، آپو اپنی فکر ، نفسونفسی ، کھوہا کھوہی ، آپنے لاہے ٹوٹے دی نس بھج ، بھاجڑ ۔ **آپا سنبھالنا :** [مح ہ] سُرت سمبھالنی ، ہشیار ہونا ، چت ٹکانے کرنا ، سوجھی کرنا ، وتوں باہر نہ ہونا ، سیانا بالغ ہونا ، حالت سوارنی ۔

● **آپس :** [ہ] آپو وچ ، سانجھ ، شریکا ، بھترپی ، اِک دُوجے نال مل کے ۔ **آپس داری :** [مد اُ] انگ ساک ، بھترپی ، شریکا ، آپو ڑمتا ، ورت وہار ، رشتے داری ، ساکا داری ، بھائی چارا ، برادری ۔ **آپس داری کا معاملہ :** [مح اُ] آپوڑمتے دی گل ، آپو وچ دا معاملہ ، گھر دی گل" ۔ **آپس کی پھوٹ :** [مد ہ] آپوڑمتے دی پُھٹ : گھر دی بے اتفاقی ، گھر دا فساد ، آپو وچلا جھیڑا ۔ **آپس میں :** [ہ] آپو وچ ، آپے وچ ، اِک دُوجے نال ، آپوڑمتے وچ ۔ **آپس میں رہنا :** [مح ہ] رل ملکے رہنا بہنا ، ایکے نال گزر کرنی ، سانجھ سلوک نال ویلا کٹنا ، اپنیاں وچ وسنا رسنا ۔ **آپس میں گرہ پڑنا :** [مح اُ] آپو وچ دل میلے ہو جانے ، گھنڈی پے جانی ، دلاں وچ فرق آ جانا ، پُھٹ یا پھکت پینی ۔

● **آپورنا :** [مت ہ] بھرنا ، پُورنا ، بھرتی پانا ، تپنا ، بھرت بھرنا ۔

● **آپے :** (''آپا'' دی خبری ، فاعلی یا مفعولی حالت) ۔ **آپے سے باہر ہو جانا :** [مح اُ] آپے وچ نہ رہنا ، کپڑیاں توں باہر ہونا ، وتوں باہر ہو جانا ۔ غصے نال بے وس ہونا ۔ ہوش ونجانی ۔ **آپے سے نکلا پڑنا :** [مح ہ] ویکھو : ''آپے سے باہر ہونا'' ۔ **آپے میں آنا :** [مح ہ] سُرت سمھالنی ، نشہ اُٹھنا ، غصہ لہ جانا ، تھکیواں لہ جانا ۔ **آپے میں نہ رہنا :** [مح ہ] ویکھو آپ میں نہ رہنا ۔

● **آتا :** [ص] [مص : آنا] آؤندا ، آؤن والا ۔ **آتا جاتا :** [ص ہ] آوندا جاندا (پروہنا) ، آیا گیا ، راہی مسافر ، دھن دولت ، کسے کم دا گن : {آتا جاتا تو کچھ ہے نہیں = آؤندا جاندا تے ککھ نہیں} ۔

● **آتر :** [ص ہ] ، پھٹڑ ، زخمی ، ویاکل ، دُکھی ، روگی ، اختا ۔

● **آتش :** [مد ف] اگ ، بھاہ ، جلون ، گرمی ، عشق ، تیزی ، مزاج دی گرمی ۔ **آتش آلود :** [ص ف] اگ نال بھریا ہویا ، رتاتتا ، نری اگ ، ڈاہڈا گرم ۔ **آتش افروز :** [فا ص ف] اگ بھڑکان والا ، جھگڑے پوان والا ، فسادی ۔ **آتش افروزہ :** [نر ف] استبازی دی اک قسم ، ترکھی ہوائی ، چکوہندر ۔ **آتش بار :** [ص فا ف] اگ ورھاؤ ۔ (۲) چڑچڑا ۔ (۳) بندوق دی قسم ۔ **آتش باز :** اگ دا کھڈاری ۔ استبازی بنان والا ، استبازی چلان والا ۔ **آتش بازی :** [ف] اگ برود دی کھیڈ کھڈونے ، استبازی ؛ پُھلجھڑیاں ، شُرلیاں ، پٹاکے ، ہوائیاں ، پوپٹ تے ہور کھڈونے ۔ **آتشِ بے دُود :** [مد ف] اگ جہدا دُھواں نہیں ، سُورج ، شراب ، غصہ ، کاوڑ ۔ **آتش بیان :** [ص ف] تکھی تقریر کرن والا ، تکھی زبان والا ، تکھیاں گلاں کرن والا ، فرفر بولن والا ۔ **آتش پا :** [ص ف] اُچڑ پیڑا ، پھرتو ، بھوندو ، تکھی ٹور والا تکھ ٹورا ، تکھا نسن والا ، بے چین ، اُتاؤلا ۔ **آتش پاتھر :** [نر ہ] آتشی (موٹا) شیشا ، جہڑا سورج دے سامنے کرکے کسے شے (کاغذ کپڑے نو) اگے

رکھیے تے اگ لادیندا اے ۔ آتش پارسی : [ص ف] زرتشت دے ویلے توں بلدی آ رہی اگ ۔ (۲) آتشک ، گرمی دا روگ ۔ (۳) اُہ اگ جیہڑی قافلے والے پڑاواں اُتے بالدے نیں تے اُنجے چھڈ کے ٹُر جاندے نیں ۔ آتش پارہ : [نر ف اُ] اگ دا ٹوٹا ، انگیاری ، چِنگ ، چنگیاڑی ۔ (۲) شوخا ، معشوق ، تِکھا ، تیز آدمی ۔ آتش پرست : [ف فا] اگ پجاری ، اگ نوں پوجن والا ، پارسی ، زرتشتی ۔ آتش پیکر : [ص ف] (۱) اگ دا بنیا ہویا ۔ (۲) سورج ۔ (۳) جِن ، شیطان ۔ (۴) شراب ۔ آتش تر : [مد ف] = (گِلّی اگ) ، شراب ۔ آتش تشنگی : [مد ف] تریہہ دی اگ ، تانگھ ، بھکھنا ، سِک ۔ آتش خانہ : [نر ف] زمین وچ بنائی ہوئی بھٹھی ، چُلھا ۔ آتش خو : [ص ف] اگ مزاجا ، اگ دی ناڑ (مح) ، سڑیل ، غُصیلا ، چِڑچِڑا ، سڑو سبھا ۔ آتش خوار : [ص ف فا] اگ پھکن والا ، حرام کھان والا ، وڈھی خورا ، ظالم ، بد ۔ آتش خیز مادہ : [نر ہ] اگ پھڑ لین والی شے ۔ جویں : مٹی دا تیل ، گندھک ، استبازی دا دارو ۔ آتش دان : [نر ف] چُلھا ، انگیٹھی ، لومبی ، کمریاں یا کسے چوکندھی دی اندرلی کندھ دا چھجّا ۔ آتش دوست و دشمن نداند : [اکھ ف] اگ سجن دشمن نہیں ویکھدی ، غُصہ کسے دا لحاظ نہیں تکدا ۔ آتش زبان : [ص ف] زبان دا تیز ، جوشیلا ، ترکھی گل کرن والا ، لُترا ۔ آتش زدگی : [مد ف] اگ لگ جانی ، بھامبڑ مچنا ۔ آتش زن : [فا ص ف] اگ لان والا ۔ (۲) اگ پتھری ۔ (۳) فسادی ۔ آتش زنی : [مد ف] اگ لانی ، ساڑن دا کم ۔ آتش زیر پا : [مد ف] اُچڑ پیڑیا ، جیہدے پیراں نوں چکر بجھا ہووے ۔ آتش سرد : [مد ف] شراب ، سونا چاندی ، دولت ، معشوق دے ہوٹھ ۔ آتش سوزاں : [مد ص ف] مچویں اگ ، بھامبڑ ، ڈھانڈ ، مچ ، بھڑکویں بھاہ ۔ آتش سیّال : [مد ف] (پانی ونّی اگ) ، شراب دی صفت ۔ آتش شوق : [مد ف] سِک ، تانگھ ، طلب ، چا ، شوق یا عشق دی اگ ۔ آتش طبع : [ص ف+ع] (۱) چلاک ، پھرتیلا ۔ (۲) تیز کٹھیلا ، سیانا ، مرتیلا ۔ (۳) سڑیل ۔ آتش طور : [مد ف] اُہ جلوہ جیہدے نال طور پہاڑ سڑ بل گیا سی تے حضرت موسیٰ نوں غش پے گیا سی ۔ آتش عشق : [مد ف+ع] عشق دی اگ ، پیار دی اگ ، یار دے مِلن دی سِک ، تانگھ ، بھکھنا ۔ آتش غم : [مد ف+ع] غم دی اگ ، ڈاہڈا جھورا ۔ آتش فشاں : [نر فا ف] (اگ ورھاؤ) ، جوالا مکھی پہاڑ ، اگ دا پہاڑ ۔ آتش کا پرکالہ : [ص اُ] چنگیاڑی ، سڑیل ، شرارتی ، ات فسادی ، اگ دی ناڑ (مح) ، آفت دا ٹوٹا ، شیطان دی ٹوٹی ، چلاک ، چھلیا ، اٹھکھیلا ۔ آتشکار : [فاف] اگ دا کھڈاری ، استباز ۔ (۲) رسوئیا ، بورچی ۔ آتشکدہ/آتش کدہ : [نر ف] اگ دا گھر ، پارسیاں دا بندگی خانہ ۔ آتش گل : [مد ف] = (پھلّاں دی اگ) ۔ گلاب دی لالی ۔ آتش گیر : [نر ص فا ف] (ص) اگ پھڑیندا ، بلو ، سڑن جوگا ، جھٹ سڑیندا ، بُرود ۔ (۲) چِمٹا ، اُچّا ۔ آتش ناک : [ص ف] غُصیلا ، غضبولا ، لوہا لاکھا ، سڑیل سبھا ۔ آتشگیر (مادہ) : [ص فا ف] اگ پھڑ لین والا دارو ، جہنو بڑی چھیتی اگ لگ جاوے ، جویں : پٹاکیاں دا دارو ، بُرود ، مٹی دا تیل ، پٹرول تے ہور کوئی شے ۔ آتش نمرود/نمرودی : [ع مد ف] جیہڑی اگ نمرود نے حضرت ابراہیم نوں جیوندیاں ساڑن لئی مچائی سی ، کہندے نیں اُہ اگ رب دے حکم نال پھل

پھلواڑی بن گئی سی -

● **آتشک** : [نر ف] گرمی ، گرمی دا روگ ، آتشک ، گجھے انگ دا اِک چندرا روگ -

● **آتشکی ، آتشِکیا** : [ص ا نر] آتشک والا ، آتشک دا روگی -

● **آتشی** : [ص ف] اگ دا بنیا ہویا ، ناری ، بڑی تتّی شے ، گرم چیز ، تیز (رنگ) - **آتشی آئینہ** : [نر ا] اک قسم دا موٹا شیشا جھنُو سورج دے سامنے رکھن نال اُہدیاں کِرناں کٹھیاں ہو کے اِک بِندی اُتے آ جاندیاں نیں تے کاغذ کپڑے تے رُوں وغیرہ نُو ساڑ دیندیاں نیں - **آتشی انار** : [نر ا] استبازی دا انار ، کِھڈونا ، اگّ انار ، جِھنُو اگ لگیاں چنگیاڑیاں دا اک بُوٹا جِہا بن جاندا اے - **آتشی بُرج** : [نر ا] نجومیاں دے حساب وچ اسمان دے باراں بُرجاں وِچّوں اگ دا گُن رکھن والے بُرج ، جِویں : شینھ ، کمان تے حمل - **آتشی پرکالا** : استبازی دا پلیتا ، اگ لان لئی دارو والا دھاگا - [ص] چلاک ، ہُشیار تے شرارتی آدمی - **آتشی شیشہ** : [نر ا] اُہ شیشہ جھدے نال اگ لا سکیدی اے - (۲) وڈے گھیر والی بوتل جس وچ سونا کھٹے پائیدا اے - **آتشی فن** : [نر ا] اگ نال کھیڈن دا ہنر ، اگ دیاں کھیڈاں ، استبازی - **آتشی قلم** : [نر ا] استبازی دی چکوہندر جھڑی اگ لایاں نچدی بُھڑکدی اے - **آتشیں** : [ص ف] اگ ورگا ، گرم ، بلدا بلدا ، بھاہیں بھریا ، سڑدا بلدا ، تتّا ، اگ لان والا ، ساڑُو ، بالو ، بَرود والا (— اسلحہ) -

● **آتما** : [مدہ] رُوح ، بھور ، جی ، جِیُو ، جان ، چِت ، ڈِھڈ - مسلماناں دی حکومت سمے دی اک ¼ اشرفی - **آتما ٹھنڈی ہونا** : [مح ہ] آندراں نُو ٹھنڈ پینی ، سُکھ ملنا ، جی نُو چین آؤنا ، جی راضی ہونا ، ڈھڈ بھرنا ، تسلی ہونی ، رج آؤنا -

● **آتو** : [ص ت] کُڑیاں نُو لکھائی پڑھائی سِکھان والی زنانی ، سکھاوی -

● **آتے آتے** : [متف ہ] آؤندیاں آؤندیاں ، ہولی ہولی ، ہوندیاں ہوندیاں ، سہجے سہجے - **آتے بھلے نہ جاتے** : [مح] کسے دے آؤن تے جان وچ نقصان ہی نقصان ہووے تے بولدے نیں نہ اُہدا آؤن بھلا اے نہ جان - **آتے جاتے** : [ہ] آؤندیاں جاندیاں ، آؤن جان وِچ ، (ج) آؤندے جاندے ، راہی مسافر - **آتے کا نام سہجا اور جاتے کا نام مُکتا** : [اکھ ہ] آیاں ہرکھ نہ گیاں افسوس ، آؤندے دا ناں سہجا گئے دا مُکتا - نہ آؤن دی خوشی نہ جان دی غمی ، آؤندا آئے جاندا جائے کوئی پرواہ نہیں -

● **آتھر** [قا انگ : author] کتاب دا لِکھاری - مصنف ، لکھارُو ، رچنہار ، ادیب -

● **آٹا** : [نرہ] آٹا ، پیہٹیا ہویا ان ، دانیاں دا بُورا ، چُورن ، ودھیک گلی ہوئی شے ، بڑا بریک - **آٹا خراب ہونا** : [مح ا] مندا حال ہونا ، بھیڑے چالے ہونے ، بے عزتی ہونی - **آٹا سوندنا** : [مح ہ] آٹا گونا ، آٹے وچ لوڑ موجب پانی سوار کے رلانا - **آٹا کرنا** : [مح ہ] پیہ کے چُورا کر دینا ، بڑا بریک کرنا - (۲) بوہتا گال دینا (۳) ناس کر دینا - **آٹا گیلا ہونا** : [مح ہ] آٹے وچ پانی پینا ، بھیڑ آ پینی ، اوکڑ مصیبت وچ پھس جانا ، پتا وچ پے جانا - غریبی آ جانی - **آٹا ماٹی ہونا** : [مح ہ] اُجڑ جانا ، تباہ ہونا ، مٹی ہو جانی ، آٹا خراب ہونا - **آٹا مسلنا** : [مح ہ] آٹے نُو مُکی دینی - آٹا گُنّھنا - **آٹا ہونا** : [مح ہ] کسے پکدی چیز

دا زیادہ گل جانا ، گل کے آٹا ہونا ، گل سڑ جانا ، ڈھے جانا ۔

● **آٹکی** : [مدہ] اڑیس ، اڑکا ، لکڑ دا موٹا بھارا لمّا تے تکونا جِہا اڈا ۔

● **آٹم باٹم** :[ص ہ] کِھلّریا ، پِلّریا ، بے ترتیبا ، ہیٹھ اُپر ، اُتے تھلے ، ہر تھاں ۔

● **آٹنا** : [مص ہ] (۱) لکانا چھپانا ۔ (۲) پورنا ، بھرنا ، تننا ۔

آٹوپ : [نر ہ] ٹھکا ، ہنکار ، مان ، غرور ۔

● **آٹے** : [و : آٹا] (جمعی خبری یا فاعلی مفعولی حالت) ۔ **آٹے دال کا بھاؤ جاننا** : [مح ہ] حیثیت دا پتا لگ جانا ، مُل پے جانا ، قدر پچھاتی جانی ۔ **آٹے دال کا بھاؤ معلوم ہونا** : [مح ہ] آکھاں کھُلھ جانیاں ، اُکات معلوم ہو جانا ، دنیا دے لہا چڑھا بارے مت آ جانی ، پتے لگ جانے ۔ **آٹے کے ساتھ گُھن پِسنا** : [مح ہ] آٹے نال گُھن وی پیٹھا جاندا اے ، گھاٹا ۔ بریاں کول بہیے تے اُہناں دی بُریائی پاروں اپنے آپ نو وی نقصان ہوندا اے ، امیراں دی لڑائی وچ غریب ایویں مارے جاندے نیں ، آٹے نال پلیتھن لگنا ۔ **آٹے میں نمک** : [مح اُ] آٹے وچ لون ، بے معلومی یا تھوڑی گنتی وچ ۔

● **آٹی** : [نر ہ] ہانی ، آڑی ، سنگی ، بیلی ، ساتھی ، جوڑی دار ۔ (۲) روک ، اڑکا ، اٹکا ۔

● **آٹھ** : [گِن ہ] اٹھ ، گنتی دا ہندسا ، چار دونے ، گجی چارے تے چوپڑ دی کھیڈ دے دانے ، ساریاں کوڈیاں دے سِدھیاں یا پُٹھیاں پین اُتے گِندے نیں ۔ **آٹھ آٹھ آنسو رونا** : [مح ہ] بہت رونا ، ڈھاہیں مار کے رونا ، بے وسیاں روئی جانا ۔ **آٹھ اٹھارہ کرنا** : [مح ہ] پریشان کرنا ۔ کجھ پلّے نہ رہن دینا ، برباد کرنا ، اُجاڑنا ۔ **آٹھ بار نو تیوہار** : [اکھ ہ] جتھے نِت عیش منائے جان اوتھے بولدے نیں ۔ **آٹھ پہر** : [نر اُ] اٹھ پہر ، چوی گھنٹے ، رات دن ، ہر ویلے ۔ **آٹھ پہر چونسٹھ گھڑی** [عو] رات دن ، نِت ، اٹھ پہر ۔ **آٹھ پہر سُولی** : [مح] اٹھو پہر سُولی ، رات دن دا دُکھ ، ہر ویلے دی مصیبت ۔ **آٹھواں** : [ص ہ] اٹھواں ، جِہڑا ست توں اگلی تھاں تے ہووے ۔ (۲) گربھ دا اٹھواں مہینا ۔ **آٹھوانسا بچہ** : اٹھ ماہیا بچہ ، اِہو جِہے بچے گھٹ جیوندے نیں ، ماڑا مریڑا بال ۔ **آٹھوں** : [ہ] آٹھتّو ، آٹھتّے ، ہولی دا آٹھواں دن ۔ **آٹھوں کا میلا (میلہ)** : [نر ہ] ہولی دے اٹھویں دن توں بعد دا اک ہندو دہاڑ ۔ **آٹھوں گانٹھ کمیت** : تیلیے رنگ دا اَہ گھوڑا جِہدے چارے گِٹے چارے گوڈے (جوڑ) کالے تے تکڑے ہون ۔ (۲) شرارتی ، چالاک ، عیبی ، دھوکے باز ، چھٹیا پُھوکیا ، بدمعاش ، ہشیار ، ہنڈیا ورتیا ۔

● **آثار** : [ج ع—و : اثر] چِح ، چالا ، لچھن ۔ (۲) نشان ، نشانیاں ، پیڑ ، کُھرا ، کھوج ۔ صحابہ کرام دا آکھیا کیتا ۔ نبیؐ جی دی سُنت ۔ حدیثاں ۔ (۳) نیہہ ، بنیاد ، اصل ۔ **آثار بندھنا** : [مح اُ] نشانیاں ظاہر ہو پینیاں ، کسے شے دا اُگھڑنا ، نیہہ بجھنی ۔ **آثار پیدا ہونا** : [مح اُ] نشانیاں اُگھڑنیاں ، علامتاں دِسنیاں ۔ **آثار چھوڑنا** : [مح اُ] نیہہ بھر کے اُتلی اُساری ول آؤنا ، ودھا چھڈنا ۔ **آثار صنادید** : [نر ج—ف+ع] وڈیریاں ، بزرگاں تے بادشاہاں دیاں نشانیاں ، عمارتاں ، اُساریاں ، ماڑیاں ۔ **آثار قدیمہ** : [ج اُ ف] پرانیاں یادگاراں ، پہلے سمے دیاں نشانیاں ، پرانیاں یادگار عمارتاں یا چیزاں دی سمبھال کرن والا محکمہ ۔ **آثار قیامت** : [نر ج ف+ع]

قیامت دیاں نشانیاں ، بُرے کم ، قیامت آؤن دیاں علامتاں ، جویں : کال ، دھوکھا ، جھوٹھ ۔ کُڑیاں دا ور منگنا ، عالماں دا عمل نہ کرنا ، آن سہارویں دکھ ۔

● **آج** : [ظ ز ہ] بھلکے دی ضد ، اج ، لنگھدا دہاڑا ، اِہ دن ، ہُن دا ویلا ، ہُن ، ایس سمے ، اِہنیں دنیں ۔ **آج تک** : [ظ ز ہ] اج تیک ، ہُن تائیں ، اجے توڑیں ، ایس دہاڑ تیک ۔ **آج سے** : [متف ہ] اج توں ، ایس سمے توں ، ہُن توں ، اگے لئی ۔ **آج کا کام کل پر اُٹھا رکھنا ، ڈالنا یا چھوڑنا** : [مح ہ] کم وچ ڈھل مٹھ کرنی ، اج دی گل بھلک تے پا دینی ، کم کرن توں بچدیاں رہنا ۔ **آج کدھر سے چاند نکلا** : [مح اُ ہ] لہندیوں چن چڑھیا اے ، تُسی کہدروں آ نکلے او ؟ چراں پچھوں آملن والے سجن بیلی نو مٹھی ٹوک لائیدی اے کہ اج دا دن بڑا مبارک اے جے تُسی وی وہڑے آن وڑے او ۔ **آج کرے گا کل پائے گا** : [اکھ ہ] جہا کرے گا تہا بھرے گا ، کیتا پائیگا ، بُریائی دا پھل مل کے رہندا اے ۔ **آج کس کا منہ دیکھا ہے** : [مح ہ] اج کھہڑا چندرا متھے لگا سی ، کِہدا مُونہہ ڈٹھا اے ۔ کسے دن اُبر تھلے نقصان ہو جان یا آن بھاؤندیاں گلاں پیش آؤن اُتے آکھیدا اے ، اخے کوئی بھیڑا جی متھے لگے تے بھیڑ ای سامنے آوندا اے ۔ **آج کل** : [ہ ظ ز] اج بھلک ، اِہنیں دنیں ، اہناں دناں وچ ، ایس وارے ، اک دو دناں وچ ، جھٹ پٹ ۔ **آج کل بتانا یا کرنا** : [مح اُ] اج بھلک دسنا ، کلھ کلھ کرنی ، لارے لانے ، ٹالنا ، جھوٹھے وعدے کرنے ۔ **آج کو** : [ہ] اجّو ، اج نُو ، ایس ویلے ۔ **آج کے بنیے کل کے سیٹھ** : [اکھ ہ] زمانے دی ادلا بدلی نال نکے جی وڈے تے ماڑے لوک تکڑے ہو جاندے نیں ۔ **آج کے تھیپے آج ہی نہیں جلتے** [اکھ ہ] اج دے تھپے گوہے اجّو ہی نہیں بلدے ، تلی اُتے سرہوں نہیں جمدی ، اج دی بنی ہوئی شے اج ای ورتن جوگی نہیں ہو جاندی ، اخے کاہلی کم چوڑ کر دیندی اے تے سہجے سہجے ہون والے کم چنگے ہوندے نیں یا کوشش ہولی ہولی پُگدی اے ۔ **آج موئے کل دوسرا دن** : [اکھ ہ] اج موئے بھلکے دُوجا (دن) ساہ دا وساہ کی اے ، اِہدر دم پورے ہوئے اُہدر زمانہ بُھل جاندا اے ۔ **آج میری منگنی کل میرا بیاہ ، ٹوٹ گئی ٹنگڑی رہ گیا بیاہ** : [اکھ ہ] کسے دا جھٹ پٹ ہندا ویاہ کسے وجہوں رک جاوے تے اِہ ٹوک لاندے نیں ، نہاتی دھوتی رہ گئی تے مُونہہ تے مکھی بہ گئی ۔

● **آچار** : [نر ہ] اچار ، کچے پھلاں ترکاریاں نُو تیل مسالیاں وچ پا کے بنایا جان والا مرکّب ۔ (۲) اچار ۔ **آچار ڈالنا** : [مح اُ] اچار پانا ، کم لیانا ، سامبھ کے رکھنا ۔ **آچار** : [نر ہ] چج چالا ، رنگ ڈھنگ ، رہنی بہنی ، اچار وہار ، لچھّن ۔ **آچار بھرشٹ ہو جانا** : [مح ہ] بھیڑے کمیں پینا ، مندے کارے (چالے) پھڑنے ، لچھن خراب ہونے ، چال چلن وگڑ جانا ۔ **آچار دان** : [ص ہ] سُچجا ، چنگے چج چالے والا ، نیک ، شریف ، بھلا مانس ، بیبا ، ساؤ ۔ **آچاریہ** : [فا نر ہ] مت دین والا ، گُرو ، پروہت ، اصل نسل والا ، پاک پوتّر ، ہندواں دی اک ذات ۔

● **آچرج** : [ص ہ] اچرج ، عجیب ، اوکھا ، انوکھا ۔

● **آچرن** : [نر ہ] چج چالا ، اچار وہار ، لچھّن ، چال چلن ، ورت وہار ، ورتارا ۔

● **آختہ** : [ص نر ف] [ف : آختن = خصی (نمرد)]

کرنا] خصّی ، جس جانور دے نل پھیہ دِتے ہون - میانوں دھروہی ہوئی تلوار - **آختہ کرنا :** [مح اُ] کھسّی کرنا ، کُھسرا بنانا ، نمرد یا نکارا کر دینا -

● **آخُر :** [نر ف] (آخور) کُھرلی ، ڈنگراں دے پٹھے دتھے کھان دی تھاں ، چرنا - (۲) کل دی ہسّی (اِک ہڈی) -

● **آخِر :** [نر ع ص] اوڑک ، چھیکڑ ، انت ، اخیر ، اخیر وچ - (۲) اک نہ اک دن ، کدی نہ کدی - (۳) قیامت دا دن - (۴) [ص] انتلا ، اخیرلا ، دوجا ، پورا ، کُل - **آخرالامر :** [تف ع] اوڑک ، چھیکڑے ، انت نُو ، مُڑ گھِڑ کے - **آخربیَن :** [ص فا ف] انت وچارن والا ، نتیجے سوچن والا ، سگھڑ سیانا ، دِھیا - **آخر دم :** [نر ف] مُکن ویلا ، موت دا وقت ، جان کندنی ، اخیر سما - **آخر زمان :** [نر ف] اخیر سما ، چھیکڑلا ویلا ، اخیر دی دنیا ، چودھویں صدی - **آخر زمانہ :** [نر ف] بڈھیپا ، آخری سما ، پچھلی (اخیرلی) عمر - **آخر کار ، آخر کو :** [تف اُ] (۱) اوڑک ، انت نُو ، سبھ توں پچھوں ، مگروں - (۲) مُکدی گل - **آخر کرنا :** [مح اُ] (۱) پورا کرنا ، مُکانا ، نبیڑنا ، سِرے چاڑھنا - (۲) ات کرنا ، حداں لانھیاں - (۳) قتل کرنا - **آخر ہونا :** [مح اُ] (۱) کم مُکنا - (۲) مرن کنارے ہونا ، مر جانا ، دم پورے ہونے ، ہو چُکنا ، مُک چُک جانا - **آخرت :** [مد ع] انت ، حشر دہاڑا ، قیامت دا دن ، اگلا جہان ، دوجی دنیا ، جتھے نیکی بدی دا پھل ملے گا - **آخرت سنوارنا :** [مح اُ] اگلا پاسا سوارنا ، بھلے بھلیرے کم کرنے ، نیک کم کرنا ، نیکیاں کھٹیاں - **آخِرش :** [ح تف ف] اوڑک ، چھیکڑ ، انت نُو ، اخیر ، اخیر دی بازی - **آخری :** [ص اُ] چھیکڑلا ، انتلا ، اخیرلا ، اوڑک دا ، سبھ توں پچھلا ، مگرلا - **آخری بہار :** [مد اُ] چھیکڑلی بہار ، اخیرلی رُت ، مُکدا سمّا ، بُڈھیپا ، حسن دا ڈھلنا - **آخری چہار شنبہ :** [نر فا اُ] صفر مہینے دا چھیکڑلا بُدھ ، ایس دہاڑے نبی کریمؐ اک بیماری توں بچن تے نروئے ہو جان کر کے نہاتے سن - مسلماناں دا اک دہار - **آخری دیدار :** [نر اُ] چھیکڑلی جھات ، مرن ویلے بیمار دا دُوجیاں ول ویکھنا ، دبن توں پہلاں مُردے نُو ویکھنا - **آخری وقت :** [نر اُ] اخیرلا ویلا ، بُڈھیپا ، موت سما - **آخرین :** [ص ف] اخیرلا ، سبھ توں مگرلا ، چھیکڑلا ، اخیری ، پچھلا -

● **آخور :** [ص ف] [آب و خور] کُھرل ، ڈنگراں نُو گھاہ پٹھا پان دی تھاں ، پٹھے دتھے دی کُھرلی - تویلا - پسوآں دے مُوہوں ڈِگی ہوئی جُوٹھ - اُگال ، خراب شے ، نِکاری چیز -

● **آخون/آخوند :** [نر ف] (۱) استاد ، پڑھان والا - (۲) پٹھاناں دا اک قبیلہ -

● **آداب :** [نر ج] [و : ادب] چج چار ، ورت وہار ، تمیز ، ملن ڈھنگ ، اخلاق ، سبھاویں ، ورتب ، ڈھب ، ادب ، لحاظ ، اُصول ، سلام - ہُوں کر کے سلام دی تھاں نرا آداب ورتدے نیں - **آداب بجا لانا :** [مح اُ] عزت آدر نال سلام کرنا ، نِیوں کے ملنا ، سیس نِوانا ، ادب کرنا ، جان دی اجازت چاہنا - **آداب سِکھانا :** [مح اُ] چج سکھانا ، ورت وہار یا میل ورتارے دے ڈھنگ دسنے ، تمیز دینی ، ادب لحاظ مت دینی ، ٹھیک کرنا - **آدابِ شاہی :** [نر ج ف+ع] بادشاہاں نال گل بات کرن تے ملن گِان دے ڈھنگ ڈھب - **آداب عرض کرنا :** [مح اُ] ، سلام آکھنا ، بڑے ادب تے آدر نال

سلام کرنا ، خیراں مہراں بولنیاں ۔ آدابِ مجلس یا آدابِ محفل : [نر ج ف+ع] اٹھن بہن (کھلون) دے ڈھنگ ڈھب ۔ چج چار ، گل بات کرن دی جاچ ، ملن ورتن دا ول ، دعا سلام ۔ آداب و القاب : [نر ج ع] سدن بلان دے صفاتی ناں (خط پتر وچ) ۔ آداب و تسلیمات : [نر ج ع] ادب نال سلام کرنا ، احترام ، ست سلام ، ادب آداب ۔

● آدر : [نر ہ] عزت ، مان ، قدر ۔ آدر بھا ۔ آدر بھاؤ : [نر ہ] آدر بھا ، ٹہل سیوا ، جی آیاں ، ادب لحاظ ، عزت قدر ۔

● آدرش : [نر ہ] چنگی ونگی ، بھلا نمونہ ۔ سُچج ، لچھن ، چج چالا ، راہ ریت ، اخلاق ۔

● آدم : [فا نر ع] (۱) بابا آدم ، سبھ توں پہلا انسان ۔ (۲) آدمی ، انسان ۔ آدمِ آبی : [نر ف] پانی دا آدمی ، دریا وچ رہن والا اک جانور جہدی شکل بندے نال رلدی ملدی اے = جل مانس ، جل مانہُو ۔ آدمِ ثانی : [نر ف+ع] حضرت نوح ول اشارہ اے پئی "نوح دے ہڑ" وچ ساری دنیا رُڑھ پُڑھ گئی سی ، بس اہناں دی بیڑی وچلے لوک ہی بچے سن تے فیر جہناں پاروں دنیا مڑ کے ودھی پھلی اے ۔ آدم خور : [ص فا ف] بندے کھانا ، بندیاں دا گوشت کھان والا ، آدم خورا ، راکھشس ، وحشی ، جنگلی ۔ آدم زاد : [ص ف] باوے آدم دی اولاد ، آدمی ، انسان ۔ آدم کُش : [فا ص ف] بندے مار ، خونی ، آدم کھانا ، قاتل ۔ آدم نہ آدم زاد : [مح اُ] بندہ نہ بندے دی ذات ، اُجاڑ بیابان جتھے دور دور تیک کوئی آدمی نظر نہ آئے ۔ آدمِ ہزار پیشہ کم مایہ است : [اکھ ف] نویس سُنویں کم کرن والا کوئی اک کم وی نہیں نبھا سکدا = دونہ بیڑیاں دا سوار پار نہیں لگدا ۔ آدمی : [نر ص ہ] (۱) آدمی ، بندہ ، انسان ، مانہُو ۔ (۲) نوکر ، کاما ۔ (۳) سنیہی ، سندیسی ۔ (۴) خاوند ۔ (۵) سُچجا ۔ آدمی آدمی انتر — کوئی ہیرا کوئی کنکر : [اکھ اُ] سارے بندے اکو جہے چج چار والے نہیں ہوندے ، کوئی چنگا اے تے کوئی مندا ۔ پنجے اُنگلاں برابر نہیں ہوندیاں ۔ آدمی آدمی کا شیطان ہے : [اکھ اُ] بندہ بندے دا شیطان اے ۔ آدمی ہی آدمی نُو بدراہی دیندا اے ۔ آدمی اناج کا کیڑا ہے : [اکھ] آدمی اَن دا کیڑا اے ، آدمی اَن کھا کے جیوندا اے ، آدمی دی حیاتی دانے کھانے نال اے ۔ آدمی بُلبلا ہے پانی کا : [اکھ ہ] آدمی دی حیاتی دا کوئی وساہ نہیں ، پانی دا بُلبلا اے ، بھاویں کھڑے ویلے بہ جائے :

= پانی دیا بُلبلیا ! کی تیریاں منیاداں/
پانی اُتے بلبلا وچ وجودے ساہ

آدمی بنانا : [مح اُ] (۱) آدمی پیدا کرنا ، (۲) بندیائی دسنی ، بندہ بنانا ، تمیز سکھانی ، مت دینی ۔ آدمی بننا : [مح اُ] بھلمانسی پھڑنی ، تمیز سکھنی ، سُدھرنا ، سور جانا ۔ آدمی پیٹ کا کُتا ہے : [اکھ ہ] روٹی کہان لئی آدمی نُو در بدر ہونا پیندا اے = پیٹے کارن اپنے میں پیہاں چکی ۔ آدمی ٹھوکر کھا کر سنبھلتا ہے : [اکھ ہ] نقصان یا سٹ کھا کے ہی مت آؤندی اے ، آدمی ٹھیڈے کھا کے ہی سمھلدا اے ۔ آدمی چہرے مُہرے سے پہچانا جاتا ہے : [اکھ ہ] آدمی ٹوروں پچھانیا جاندا اے ، چج کُچج شکلوں پئے لبھدے جے ، گھر دے بھاگ بُوہے/ڈیوڑھی توں لبھ پیندے نیں ۔ آدمی ہونا : [مح اُ] بندہ بننا ، عقل شعور نال ٹُرنا ، چنگے چج چالے

اپنانے ، بھلمانسی پھڑنی ، انساناں والے کم کرنے ـ آدمیت : [ص ع] بھلمانسی ، بھلمنسؤ ، انسانیت ، شرافت ، آدمی پنا ، عقل ، ادب ، تمیز ، بندیاں والے رنگ ڈھنگ تے چنگے چج ـ آدمیت اُٹھ جانا : [مح اُ] بے تمیزی دا وارا پھرا ہونا ، بھلمانسی دی قدر نہ رہنی ـ آدمیت سکھانا : [مح اُ] تمیز سکھانی ، چج چار سکھانا ـ

● آدینہ : [نر ف] جمعہ ، جمعے دا دن ، شکروار ـ

● آدھ : [نر ہ] ادھ = کسے شے دا برابر دا دوجا حصہ ، ادھا حصہ ، ادھیارا (گز ، کوہ ، میل یا سیر وغیرہ نال ورتیا جاندا اے) جویں : ادھ گز ، ادھ کوہ ، ادھ میل تے ادھ سیر ـ آدھ بند : (حد بند) [مد ہ] گھنے دی چترائی ـ (۲) پھل بوٹے بنان دیاں حداں دے نشان لان لئی تکھی چنجھ والی قلم (چتیریاں دی بولی) ـ آدھ پاؤ : [نر ہ] اک تول ـ ادھ پا ، دو چھٹانکاں ـ آدھ پاؤ چاول میں چوپال یا چوبارے میں رسوئی : [اکھ ہ] مال تھوڑا تے گٹھائی چوکھی = ادھ پا کھچڑی چبارے رسوئی ـ جد کوئی ہوچھا وتوں باہرا کم گٹھانا وکھانا چاہے تد بولدے نیں ـ آدھ کچرا : [ص ہ] ادھ پکا ، ادھ کچا (پھل یا اناج) ـ کچرا ـ

● آدھا : [ص ہ] ادھا ، ادھ ، دو اکو جہیاں ونڈاں وچ ونڈیا ہویا ـ (ص) ہینا ، لسّا ، ماڑا (پنڈا) ـ آدھا آپ گھر ، آدھا سب گھر : [اکھ ہ] لوبھی بندے بارے بولدے نیں : (آدھا حصہ ساریاں جنیاں نوں تے ادھا اپنے آپ نوں) ـ آدھا آدھا : [ص ہ] ادھا ادھا ، دو حصیاں وچ پورا پورا ـ آدھا آدھا ہونا : [مح ہ] ادھو ادھ ہونا ـ (۲) شرم نال تربلیو تربلی ہونا ـ (۳) افسوس لگنا ـ آدھا پیٹ کھانا : [مح ہ] بھکھ رکھ کے کھانا ـ (۲) رج کے کھان نوں نہ لبھنا ـ آدھا تیتر آدھا بٹیر : [اکھ ہ] ادھا چنگا تے ادھا بھیڑا ، بے جوڑ کم ، نہ ایدر نہ اودر ، دوغلا ، خصلتوں آن مل ، بے جوڑ ـ آدھا رہ جانا : [مح ہ] ادھا رہ جانا ، گھٹ جانا ، گل/کُھر کے گھٹ جانا ، تھوڑا رہ جانا ، لسّا ہو جانا ـ آدھا ساجھا : [نرہ] ادھی پتی ، ادھ بھیالی ، ادھو ادھ دی سانجھ ـ آدھا سیسی : [نر ہ اُ] ادھے سر دی پیڑ ، پڑپڑی دی پیڑ ، ادھسیسا ، شقیقے دی درد ـ آدھا کر دینا : [مح ہ] بہت گھٹا دینا ، لسّا کر دینا ـ (۳) کسے شے نوں برباد کر دینا ، دو ڈک کرنا ـ آدھا ہونا : [مح اُ] ادھا تھینا ، لسّا ہو جانا ، (جسم دا) ماڑا پے جانا ، سک جانا ، گھٹ جانا ـ

● آدھار : ادھار ، کھادے پیتے دا آسرا ، تسلی ، سہارا ، ساڑا جہا رج ـ آدھار ہونا : [مح ہ] ادھار ہونا ، رج آؤنا ، کجھ تسلی ہونی ، کجھ ڈھڈ بھر جانا ، کافی ہونا ـ

● آدھاری : [نر ہ] سہارا لین والا ـ (۲) سادھو دی پھوڑھی ، ٹیک ـ

● آدھے : [نرج ہ] [و = آدھا] ادھے ـ

● آدھی : [نر آدھا] ادھی ، ادھ دی ـ آدھی بات : [مد ہ] ادھی پچّدھی گل ، گول مول گل ، آن بھاوندی گل ـ آدھی بات کہنا : [مح ہ] ادھی گل کرنی ، گول مول گل کرنی ، وچوں گل کھا جانی ـ آدھی بات نہ پوچھنا : [مح ہ] آدر بھا نہ کرنا ، گل تیک نہ پچھنی ، پرواہ نہ کرنی ، گل نہ گولنی ، نقدری کرنی ،

ذلیل سمجھنا ۔ آدھی بات نہ سننا : [مح اُ ہ] کجھ نہ سننا ، اپنے خلاف گل ول کن نہ دھرنا ، گل نہ گولنی ۔ آدھی چھوڑ ساری کو دھاوے آدھی رہے نہ ساری پاوے یا ایسا ڈوبے تھاہ نہ پاوے : [اکھ ہ] لالچی بارے آکھدے نیں ، پھڑیاں چھڈ کے اُڈدیاں مگر نسّن والے لوبھی خالی ہتھ رہندے نیں ۔ اخے : کُتّی گوہلاں کھان گئی اگوں وا نہ وگی پچھوں روٹی دا ویلا کُھنجھ گیا ، مِلن والی شے چھڈنا ۔ آدھی رات : [مدہ] ادھی رات ، باراں وجے جدوں رات بِھج گئی ہووے ، لاگے چاگے ۔ آدھی رات اِدھر آدھی رات اُدھر : [اکھ ہ] ادھی راتی ، راتی ٹھیک باراں وجے ۔ (۲) رات دی چپ چانگ وچ ۔ آدھی راہ میں : [تف ہ] ادھوانے ، ادھ وچ ، ادھ وچالے ۔ آدھی کو چھوڑ ساری کو جانا : [مح اُ] بُہتا لوبھ لالچ کرنا ، پھاتھی چھڈ کے اُڈدی مگر نسنا ، بُہتے پچھے تھوڑیوں وی جانا ۔

● آدھین : [ص ہ] ادھین ، نِکارا ۔ (۲) گولا ، غلام ، مُتھاج (محتاج) ، پرائے وس وچ ، دبیل ۔

● آڈ : [مد ہ] کپاہ دی ڈوڈی ، رُوں والا حصہ ۔

● آڈٹ : [انگ : audit] حساب کتاب دی پرکھ پڑتال ، لیکھے پتے دی جان سیان ، محاسبہ [— کر ۔ قا : آڈیڑ] ۔

● آڈمبر : [نر ہ] ٹھاٹھ باٹھ والا ، ٹھکے والا ، ٹوہر والا ، ٹَیں والا ۔

● آڈھا : [نر ہ پ] جھیڑا بکھیڑا ، ضد ، ٹاکرا ، بحث ، آڈھا ، متھا متکا ۔ (—لانا) ۔

● آذر : [نر نا] حضرت ابراہیمؑ دے بُت گھاڑے چاچے دا ناں ۔

● آذر : [نر ف] اَگ ، بھاہ ۔ (۲) سورج ورھے دا نواں مہینا ، نومبر/دسمبر ۔

● آذربائیجان : [نر نا] ایران دا اک سُہنا رِجھا شہر ۔

● آذرگون : [نر ف] سورج مُکھی (پُھل) ۔

● آذقہ : [آزوقہ ۔ ذوق = چکھن] جیُوکا ۔ روٹی پانی ۔ کھان پین ، روزی ، روٹی کپڑا ، چوگا ۔ (۲) چکھن ، چکھی ۔

● آر : [نرہ] اُرلا کنڈھا ، اِیدرلا پاسا ، پار دا اُلٹ ، آرپار ۔ (۲) دُسر ۔ دُسار ۔ (۳) چمڑا سیون لئی موچی دا سُوا جھدی چُنجھ اُتے وڈھا پیا ہندا اے تے جس نال دھاگا اڑا کے دوجے پاسے چِک سکیدا اے ۔ (۴) پرانی یا پرائن دا کِتّل ۔ آر کرنا : [مح ہ] تنگ کرنا ، آر دینا ، چوبھڑ دینی ، ستانا ۔ (۲) بلد دے چڈیاں وچ پرانی دینی ۔ آرا : [پچھ ف] ناواں دے پچھے لگ کے صفت یا فاعل دے معنے دین والا لفظ ، جویں : جہاں آرا'' = جگ سجان والا ۔

● آرأ : [ع ج] [و : رائے] راواں ، خیال ، مشورے ، صلاحواں ، دل دماغ دیاں گلاں ۔

● آرا : [نر ہ ، ف : ارّہ = وڈی آری] وڈی آری ، کاوترّ جھدے نال کھلے کھلوتے رُکھ وڈھے جاندے یا موچھے پائی دے نیں ۔ آرا چلانا : [مح اُ ہ] آرے نال چیرنا ۔ (۲) خون کرنا ۔ (۳) ظلم کمانا ، بے انصافی کرنی ۔

● آراستگی : [مد ف] سنگار ، سجاوٹ ، ٹھاٹھ ،

رونق ، سج دھج - (۲) سمان دی ترتیب -

● **آراستہ :** [ص مف ف] بنیا ٹھنیا ، ٹھٹھیا ہویا ، سُواریا سنگاریا ہویا - **آراستہ پیراستہ :** [ص مف ف] سجیا سجایا ، بنیا بتریا ، بنیا ٹھنیا ہویا ، لشکیا پُشکیا ، ہار سنگار والا - **آراستہ کرنا :** [مح اُ] - سوارنا ، سجانا ، پھبانا ، ٹھٹھانا ، گٹھانا ، سنگارنا -

● **آراضی :** [ج : **آراضیات**] بے اباد زمین ، واہن یا وسن جوگا علاقہ -

● **آرام :** [نر ، ف : آرامیدن] (۱) ارام ، سُکھ ، امن چین ، انند ، سکھسّل - (۲) باغ ، پھلواڑی - (۳) نفع ، لابھ ، نروئی جند - **آرام پانا :** [مح اُ] سُکھ ماننا ، سکھیں وسنا ، امن چین نال رہنا ، نرویا ہو جانا ، خوش رہنا ، وہل ملنی - **آرام پائی :** [مد اُ] اُچی اڈی تے چوڑے پنجے والی سوہنی جُتی - **آرام تکیہ :** [نر اُ] ڈھاسنا یا ٹیک لاؤن لئی وڈا سرہانا ، گاؤ تکیا - **آرامِ جان :** [ص اُ ف] (جان دا سُکھ) دل دا جانی ، ڈھول ، سجن پیارا ، ماہی ، سوہنا ، معشوق - (۲) پاندان (لو) - **آرام چوکی :** [مد اُ] ڈھو والی چوکی ، ارام کرسی ، ڈھاسنے دار پیڑھا ، مُوڑھا -

● **آرام دان :** [نرف] پان رکھن دی صندوقڑی ، پان دان - **آرام سے پاؤں پسارنا :** [مح اُ] نسچل ہونا ، لمے پیر پسارنے ، نشچنا ، بے فکرا ہو کے لیٹنا ، ارام نال (لتاں کھلار کے) سونا - **آرام سے گزرنا :** [مح اُ] سُکھیں جھٹ لنگھنا ، بے فکری نال گزر ہونا ، سُکھ دے ساہ لینے - **آرام طلب :** [ص ف] (سُکھ منگدا) جلھا ، سوہل ، سُکھیارا ، اہلسی ، سست ، ہڈ حرام ، کم چور ، ارام پسند - **آرام کرسی :** [ص اُ ، انگ : easy chair] ارام کرسی ، ڈھو والی لمی کرسی جس اُتے سُکھالیاں نسچل ہو سکیدا اے - **آرام کرنا (فرمانا)** [مح اُ] ارام کرنا ، سونا ، لیٹنا ، نسچل ہونا ، لمیاں پینا ، ساہ لینا ، وہلیاں بہنا ، سون جانا ، وہلیاں بیٹھنا - **آرام گاہ :** [مد ف] سُکھ ٹکانا ، سون دی تھاں ، واس وسیرا ، رہن دا مکان ، کوٹھا ، قبر ، مقبرہ - **آرام لینا :** [مح اُ] ارام کرنا ، سُکھ دا ساہ لینا ، سونا ، نسچل ہونا ، وہلیاں بہنا - **آرام میں ہونا :** [مح اُ] سُتا پیا ہونا ، ارام کردیاں ہونا ، نسچل ہونا ، لیٹے ہونا - **آرائش :** [مد حم ف] [مص : آراستن] سنگار ، ٹیپ ٹاپ ، سجوت ، سجاوٹ [ص : آرائشی] - **آرائشِ جمال :** [مد ف+ع] ہار سنگار ، لشک پُشک - مح = سولاں سنگار ، کنگھی پٹی - **آرائش ساز :** [فاف] کاغذ پُھلیرا ، کاغذ دے پُھل بُوٹے بنان والا ، سجاوٹ دا کم کرن والا -

● **آرائشی تختہ :** [نر اُ] ابرک دے پُھلاں نال سجی ہوئی چوکی جھڑی جنج گھوڑی نال یا مکان دے بُوہے اگے لگی ہوندی اے -

● **آرائی :** [پچھ] [مص : آراستن] سجاوٹ ، سنگار ، رونق [انجمن آرائی ، خود آرائی] -

● **آرپار :** [ص ہ] دُستر ، آر (اُرار) پار ، اک پاسیوں دوجے تیکر (چھیک) - [تف] اِہدر اُہدر -

● **آرتنگ :** [مد نا] منتے پر منتے تصویر کار مانی دی کتاب -

● **آرتی :** [مدہ] ہندواں وچ پوجا دی رسم ، تھالی وچ آٹا سندھور پا کے تے چومُکھیا (دیوا بال) کے مورتی دے سر اُتے بھواندے تے بھجن گاؤندے نیں -

● **آرتھوگرافی :** [مد ، انگ : orthography] لفظاں دی واج ، تلفظ دسن دا علم ، اُساری دا کھلا نقشہ -

● **آرٹ** : [نر ، انگ : art] اُستادی ، گھڑت ، ہنر ، سُڈھب ، گُن ، سُچج ، فن - جویں : تصویر کاری راگ رنگ تے ہور - صفائی -

● **آرٹِسٹ** : [فا ص ، انگ artist] ہنری ، گنی ، سُچجا ، کاریگر ، فن دا ماہر -

● **آرٹیکل** : [نر ، انگ : article] لیکھ ، مضمون ، قانون دی دفعہ -

● **آرد** : [نر ف] آٹا ، پِیٹھیا ہویا اَن ، چورن -

● **آرڈر** : [نر ، انگ : order] حکم ، آکھا ، آڈر (لو) فرمان ، فرمیش (فرمائش) - **آرڈر بُک** [مد ، انگ : order book] آڈر بک ، اشتہار یا مال دا آڈر لین والی کاپی ، جس کاپی اُتے فرمائشاں پُگان دے وعدے لکھے جان - حکم نامہ -

● **آرڈیننس** : [نر ، انگ : ordinance] لوڑ/ویلے سِر گھڑیا ہویا قانون ، گورنر یا صدر دا حکم -

● **آرزو** : [مد ف] سدّھر ، تانگھ - (۱) چاہ ، ریجھ ، سِک ، ارمان - (۲) مراد ، مقصد - (۳) ترلا ، بِنتی - (۴) لوبھ ، لالچ - **آرزو اُٹھانا** : [مح اُ] چاہنا ، سِکنا ، چا کرنا ، سدھر کرنی ، رِیجھنا - **آرزو بر آنا** : [مح اُ] آس پُگنی ، من دی مراد پوری ہونا ، آس مراد پجنی - **آرزو ٹپکنا** : [مح اُ] چا چڑھنا ، سدھر جاگنی ، جی کر آؤنا ، رِیجھنا ، رِیجھ آؤنی - **آرزو خاک میں ملنا** : [مح اُ] آس ڈھے جانی ، رِیجھ پوری نہ ہونی - **آرزو کا خون ہونا** : [مح اُ] ویکھو : آرزو خاک میں ملنا - **آرزو کرنا** : چاہنا ، لوچنا ، سدّھرنا ، سِکنا ، تانگھنا ، آس کرنی - **آرزو گاہ** [مدف] (تانگھ ٹکانا) آس اُڈیک دا گھر ، عاشقاں دا دل ، دنیا - **آرزومند** : [ص ف] چاہواں ، رِیجھ دان ، اسُڑیّا (لو) چا کرن والا - **آرزو نکالنا** : [مح اُ] چاہ یا سِک پوری کرنا ، ریجھاں لاہنیاں ، سدّھر کڈھنی ، آس پوری کرنی - **آرزو نکلنا** : [مح اُ] چا پورے ہونے ، ریجھ لہ جانی ، مراد پُگ جانی -

● **آرسی** : [مد ہ] آرہی ، آرسی ، اک گہنا ، انگوٹھے دی شیشے جڑی وڈی مُندری جہڑی زنانیاں پاندیاں نیں - شیشا ، آئینا (مُکھ ویکھن دا) -

● **آرسی مُصحف** : [نر اُ] ویاہ دی اک رسم ، نکاح مگروں لاڑے لاڑی نُو قرآن شریف دی کوئی آیت وکھا کے شیشے وچوں اک دوجے دا مُکھ وکھان دی رِیت - اِویں لاڑے دی آکھ سیانیدی اے - **آرسی مصحف دکھانا** : [مح اُ] شیشا تے قرآن وکھانا ، اِہ رِیت بعضے ویلے ویاہ توں پہلاں وی پوری کردے نیں -

● **آرکیالوجی** : [مد ، انگ : archaeology] پرانیاں چیزاں دا علم - **آرکیالوجیکل ڈیپارٹمنٹ** : [archaeological department] پرانیاں یا تاریخی چیزاں سامھن دا محکمہ -

● **آرگل** : [مد ہ] ارل ، ارل کھوڑا ، ہوڑا ، بِھتاں پچھے لگن والی بلی - روک -

● **آرمی** : [ص ، انگ : army] فوج ، کٹک ، باقاعدہ سپاہی -

● **آرمیڈا** : [نر ، انگ : armada] سپین دا جنگی بیڑا ، ۱۵۵۸ع وچ انگلستان اُتے ہلا کیتا ما سُو-

● **آرن** : [آ مد ہ] چک (پہیّے) دے دُھرے تے گھیرے وِچکار لگیاں ہوئیاں لمیاں لکڑیاں یا تاراں جہڑیاں اِک دوجے تے پہیّے نُو جوڑی رکھدیاں نیں -

● **آرہ** : [نر اُ] [ف : آرہّ] ، آرا ، وڈی آری ، کلوت (ج : آرے) - **آرہ کش** : [فا اُ+ف] کَٹوتیا ، آری چلان والا ، واڈھُو -

● **آرے بلے کرنا** : [مح اُ] (آہو آہو آکھنا) ٹالنا ، آلے ٹالے کرنے ، لارے لانے -

● **آرے چلنا** : [مح اُ] آرے چلنے ، چرائی دا کم ہونا ، آرے ہیٹھ چرنا ، بڑا دُکھ یا سل ہونا ، دل اُتے بھار پینا - **آری** : [ہ] آری لُہاراں ترخاناں دا اِک مشہور دندالا ہتھیار جس نال چرائی دا کم کردے نیں ، نکا آرا - **آری** [آرے] (ف ح) : آہو ، ہاں ، ہلا -

● **آریا/آریہ** : [نر س] [ص : آریائی] - ساؤ ، اچی کُل والا ، اِک پُرانی قوم جہڑی ایشیا وچکاروں ہند وچ دھس آئی سی ، سوامی دیانند نُو منن والے ہندُو -

● **آریا ورت** : [نر ہ] ہند ، (بھارت ، ہندوستان) دا پُرانا ناں -

● **آڑ** : [مد ہ] روک ، اُہلا (اوہلا) ، پڑدا ، لُکا ، اوٹ ، پناہ ، مدد ، سہارا ، ٹیک ، کندھ ، بنّا ، حد بنّی (کھیتر پیلی دی) - بھانڈے دے چب کڈھن والا تکھا ہتھوڑا - گو دی کھڑی لکڑ - جھوک تھمن والی کوڈی تھمّی ، ڈھالویں تھاں اُتے گڈی دے پہیّے رکھن والی روک جس پاروں گڈ/گڈی آپنے تھاؤں نہیں ٹلدی ، آڑکا ، اڑیس ، اِٹ پتھر دا ٹوٹا ، آین - بھتّھی دے موہنہ دا ڈکا جھڑا اندروں سیک باہر نہ نکلن دیوے - ہاتھی دند دی نکّی جہی پھّر جس کرکے سرنگی دے سرے اُتے تندی دیاں تاراں کھچیاں رہندیاں نیں نالے واج سُر دی نکلدی اے - ٹھوہیں دا ڈنگ - آڈ ، ہرٹ دے پانی دے نال نال وہن والی باغ یا کھیتر دی نالی/کھالی - روک ، ویری دے وار دا توڑ ، پینترا بدل کے ویری دے وار توں بچنا - تانے دی تھاں پیٹے ولوں ورتین والا کپڑا ، دھاری دار ریشمی کپڑے دی قسم - **آڑ بند** : [نر اُ] تڑاگی ، پتلی لنگوٹی ، سادھواں دا لنگوٹ جہدے پچھتے گنڈھ ماری جاندی اے ، لانگڑ - **آڑ پردہ** : [نر ہ] اُہلا - گاڈی دے پچھتے (اُہدے) تے سواریاں دے وچکار لگی ہوئی روک - **آڑ پکڑنا** : [مح ہ] اُہلے ہونا ، لُک چھپ جانا ، پناہ لینی - **آڑ پھانس** : [مد ہ] اڑ پھس ، بدوبدی ، دھکّا دھوڑا ، اَہڈا - **آڑ توڑ** : [مد ہ] وار روک کے وار کرن دی جاچ ، ہلّے دا توڑ ، پرتاواں ہلّا - **آڑ لینا یا پکڑنا** : [مح ہ] اُہلے ہونا ، لُکنا ، دسنوں ہٹنا ، کسے شے دے پچھتے ہو جانا ، پناہ لینی ، آسرا لینا - **آڑ میں آنا** : [مح ہ] اُہلے ہونا - دخل دینا - ضامنی دینی - ہتّھو پائی کرنی ، راہ روکنا -

● **آڑا** : [ص ہ] آڈا ، اُریب ، ٹیڈھا ، [ض : سِدّھا] اَوکھا - اِک مچّھی - **آڑا اُتارنا** : [مح ہ] آڈا لاہنا ، کپڑے نُو پاسے ولوں کاٹ مارنا ، آڈا کٹنا ، اُریب کڈھنا - گُڈی/پتنگ ہوا دے رُخ توں ٹیڈھی کرکے لاہنی - **آڑا پاجامہ** : [نر اُ] [آڈا تمبا] - اِک قسم دا چُوڑی دار پجامہ - **آڑا ترچھا ہونا** : [مح ہ] [آڈا ٹیڈھا ہونا] - تڑنا ، تنگھڑنا - کسّبا ، اَوکھا یا تڑنگ ہونا - خفا ہونا ، مُونہہ وٹ لینا ، ونگیاں ٹیڈھیاں/کھرھویاں گلاں کرنیاں ، وس گھولنا - **آڑ چڑھانا** : [مح ہ] آڈا/آڈی چکنی (گُڈی ، پتنگ) - **آڑا گوڑ** : [نر ہ] گند مند ، چکتّر ، الابلا - **آڑا گوڑی** : [مد ہ] گُھان دا اِک دا ، لانگڑی مار کے تھلّے

سُٹن دا ڈھنگ ۔ **آڑا ہونا :** [مح ہ] ٹیڈھا ہونا ، کبّا ہونا ، کھرہوا بولنا ۔

● **آڑت :** [مد ہ] آڑھت ، دلالی ، دستوری ، کمیشن ، مال منڈی ، مال ِوکن دی تھاں ۔ مال ِوکان دی مُزدوری یا رقم جھڑی گاہک تے مالک دوآں کولوں ِلتّی جاوے ، آڑھتی دا کم ۔ **آڑتی :** [فا نر ہ] آڑھتی ، دلال ، کمشن اِجنٹ ، سودا کران والا ، دھڑوائی ، پھڑیا/پڑھیا ۔

● **آڑ ڈنڈا :** [نر ہ] ارل کھوڑا ، ہوڑا ، بُوہے پچھتّے دی روک یا ڈنڈا ۔

● **آڑکا :** [نرہ] دری دے تانے دی ِبتّلی کِھچی رکھن والی رسی دا بنّھ ولھیٹن والا ڈنڈا ۔

● **آڑکوڑ :** [نرہ] وپار ، ِوہار ، وپاریاں دا آپو ِوچ لین دین ، کھاتے داری ، رقم وٹاندرا ، لیکا دیکی ۔

● **آڑگوڑا :** [نرہ] اَتھرے ڈنگر دے گل وچ لمکایا ہویا موٹا ڈنڈا جھڑا نسّن توں ڈکدا تے لتّاں اُتے وجدا اے ، کدی اُہدا اِک ِسرا لت نال وی بنّھ ِدتا جاندا اے ، ڈھنگا ۔

● **آڑو :** [نر ہ] ہاڑ مہینے ہون والا مشہور پھل یا اُہدا بُوٹا (ِرِنکی آڑو ، کُھرما آڑو تے نکھیُڑو مشہور نیں) ۔

● **آڑن :** [مد ہ] اُہلا (اوہلا) ، چھپّا ، پڑدا ، ڈھال ۔

● **آڑنا :** [مص ہ] ڈکنا ، روکنا ، تھمنا ، سہارا دینا ، مدد کرنا ، بچانا (ص) اڑکاؤ ۔

● **آڑنی :** [مد ہ] ارل ، ِبتّلی ، چُکاٹھ ِدیاں باہیاں وچ لگی لوہے دی روک جس نال ِبہت کُھلھے رکِھیدے نیں ۔

● **آڑھت :** [مد ہ] دلالی ، آڑھتی دا کم ، مال ِوکائی ، دستوری ، کمشن ، مال ِوکان دی تھاں ، منڈی ، لیکھا جوکھا ۔ **آڑھتِیا :** [فا نر ہ] آڑھتی ، دلال ، کمشن اجنٹ ، ہُنڈیاں پھڑن والا ، پھڑیا ، پھڑھُوا ۔

● **آڑے :** [ہ ج] [و : آڑا] ٹیڈھے ۔ (۲) [آڑ میں] ۔ اُہلے **آڑے آنا :** [مح اُ] باہوڑنا ، بچا کرنا ، پکڑنا ، پناہ دینا ، اوکھے ویلے کم آؤنا ، ِوچکار آنا ، روک پانا ، حمایت کرنا ۔ **آڑے کام سنوارنا :** [مح اُ ہ] ِوگڑے کم سُوارنے ، پکڑنا ، اوکڑ/بھیڑ ِوچ باہوڑنا ، اوکھے کم کر دینا ۔ **آڑے وقت :** [تف اُ] ِبھیڑ ویلے ، آبنی ِوچ ، اوکھے سمے ، ِبپتا پئی تے ۔ **آڑے ہاتھوں لینا :** [مح ہ] کُھمب ٹھپنّا ، مکّو بنھنا ، بُرا ہو کے ٹکرنا ، بُرا بھلا آکھنا ، بے ِعزتی کرنی ، گت بنانی ۔ **آڑی :** [مد ہ] [نر : آڑا] (۱) آڈی ، اُریب ، ٹیڈھی ۔ (۲) ہانی (کھیڈ ساتھی) ۔ (۳) بانک مارن دا اِک ڈھنگ ۔ **آڑی بادی :** [مد ہ] بھانڈے ِلشکان والی لوہے دی ِڈنگ مُوہی قلم ۔ **آڑی بنانا :** [مح ہ] ورق بنان لئی سونے چاندی دی پتری دا لوڑ موجب ٹوٹا کٹنا ۔ **آڑی ِترچھی سنانا (کہنا) :** [مح ہ] کھرھوا بولنا ، وادھی گھاٹی کرنی ، چنگا مندا بولنا ، کوڑیاں کسیلیاں گلاں سُنانیاں ۔ گِٹّے لانا ۔ **آڑی میں آڑے آنا :** [مح اُ] بنی ِوچ کم آؤنا ، اوکھے ویلے سہارا دینا ۔ **آڑیں کرنا :** [مح ہ] اُہلے کرنے ، لُکانا ، چھاواں کرنیاں ۔ ونڈنا ، رب راہے دینا ، منسنا ، بخشنا ۔

● **آز** : [مد ہ] حرص ، لب ، لوبھ ، لالچ ، ہونس ، طمع ۔

● **آزاد** : [ص ف] ازاد ، کھلّھا ، کلّا ، چھڑا ، آپ مُہارا ، واگ چُھٹ ، بے روک ، بے فکرا ، نچنت ، نڈر ، انجھکّ ، بے لحاظ ، وِہلا پاہلا ، رند ۔ [ض : غلام=گولا] آپنی نیندرے سون جاگن والا ، بے غم ۔ سرو دی اِک قسم ۔ **آزاد باہیں قماش کہ نہ غمِ خواب نہ غمِ تلاشِ معاش** : [اکھ ف] آپنی نیندرے سون جاگن والا ، من مانی کرن والا ، ستھرا بے پرواہ ، لتھّی چڑھی نہ جاندا تے ستھرا بے پرواہ ، اوہنُو کوئی غم جھورا یا فکر فاقہ یا لانجھا لتاکا ہی نہیں ۔ **آزاد تجارت** : [مد اُ] کھلّھا وپار ، کھلّھی ڈلّھی تجارت ، جِس وچ کسے شے اُتے ٹیکس چُنگی نہ لگے ۔ **آزاد خیال** : [ص ف] آپ مُہارا ، اَن جھک ، کھلّھ خیالا ، آپنے خیالاں یا عقل دا مالک ، ستھرا بے پرواہ ، ریتاں رسماں نوں نہ منّن والا ۔ **آزاد رہنا** : [مح اُ] من چُھٹ رہنا ، واہ واسطہ (تعلق) نہ رکھنا ، بچیا رہنا ، اڈ رہنا ۔ **آزاد شاعری** : [مد اُ] سرکھنڈے شعر ، بے بحری شاعری ، کھلّھی ڈلّھی شاعری جِس وِچ ردیف قافیے دی پابندی نہ کیتی جاوے ۔ **آزاد طبع** : [ص ف+ع] ازاد ، آپ مُہارا ، من موجی ، موجی جیُوڑا ، لہری ، البیلی ، ستھرا نڈر ، بے پرواہ ۔ **آزاد کا الف** : [ص اُ] ازاد فقیر ، ستھرا بے پرواہ ۔ **آزاد کا سونٹا** : [ص اُ] نہنگ ، نڈر ، نجھک ، مونہ پھٹ ، بے پرواہ ، لنڈا ہاتھی ۔ **آزاد کا قشقہ** : [اُ] ہندو فقیراں دا متّھے اُتے بنایا ہویا نشان ۔ **آزاد کرنا** : [مح اُ] چھڈنا ، ازاد کرنا ، پابندیاں ہٹانیاں ، جان دینا ۔

آزادانہ : [تف ف] [آزادان دانگ] آزادی نال کھلّھم کھلّھا ، بنا روک ، آپ مہارے ، نجھکّ/انجھک ہو کے ، (ص) کھلھتا ڈلّھا ۔ **آزادگان** : [ص ج ف] [و : آزاد] ازاد لوک ، ستھرے بے پرواہ لوک ، آپ مُہارے ، ان بنّدھے ، درویش ۔ **آزادگان تہی دست اند** : [اکھ ف] (آزاد لوکاں دے ہتھ پلّے دولت نہیں ہوندی) = پلّے خرچ نہ بنّھدے پنچھی تے درویش ۔ **آزاد مردِ مردِ خدا است** : [اکھ ف] دُنیا دے لوڑ پساریاں تے جھنجھٹ جھمیلیاں توں دور رہن والا آدمی رب دے نیڑے ہوندا اے ۔ **آزاد مردی** : [ص ف+اُ] (۱) آزادی ، بے پرواہی ، کھلّھ ۔ (۲) مورکھ پُنی ۔ **آزادی** : [ص ف] کھلّھ ڈلّھ ، ازادی ، بے پرواہی ، آپنے دیس وچ آپنا راج ، خود مختاری ، نجات ، چھٹکارا ۔ **آزادی پر مرنا** : [مح اُ] ازادی پِچھے مرنا ، ازاد جیُونا ، جتّس نال رہنا ۔

● **آزار** : [نر ف] (۱) بیماری ، دکھ ، تاپ ، روگ ، تکلیف ، سول ، پیڑ ، ظلم ۔ (۲) (پچھّھ) : دُکھاؤ ۔ [دلآزار=دِل دُکھانا] ۔ **آزار اُٹھانا** : [مح اُ] دُکھ جھلنا ، پیڑ سہنی ، کشٹ کٹنا ، پیہ ہیٹھ آؤنا ، جفا جرنی ۔ **آزار پانا** : [مح اُ] (۱) دُکھّھ جھلنا ، اوکھت سہارنی ۔ (۲) نقصان اٹھانا ۔ **آزار پیدا ہونا** : [مح اُ] روگ لگنا ، بیماری چمڑنی ، مصیبت گل پینی ۔ **آزار پھیلنا** : [مح اُ] بیماری پینا ، بوا (وبا) پسرنی ، بیماری دا زور ہونا ۔ **آزار خریدنا** : [مح اُ] ازار سہیڑنا ، بیماری لا لینی ۔ **آزار دینا** : [مح اُ] دُکھّھ دینا ، دُکھانا ، ستانا ، بیماری لانی ۔ **آزار مول لینا** : [مح اُ] بِپتا سہیڑنی ، مصیبت گل لینی ، بلا گل پوا لینی ۔ **آزاری** : [ص نر اُ] ازاری ؛ روگی ، بیمار ، نا ول ، ان تکڑا ، دُکھّھی ۔

● آزر (آذر) : [ف نر فا] (۱) اِک پرستّیا بُت گھاڑا ۔ (۲) حضرت ابراہیم؏ دے پیو یا چاچے دا ناں ، ماہر بُت گھاڑا ۔

● آزُردگی : گِلا ، غُصّہ ، خفگی ، رنج ، ملال ، نراضگی ، روسا ۔ آزردہ : [ص مف ف] خفا ، اُداس ، نِمُوجھانا ، دُکھی ، ہِرکھ منکھ ماریا ، ستیا ہویا ، رُسیا ہویا ، دِل ٹُٹّا ۔ آزردہ پُشت : [ص ف] کُبّا ، اڑیا ہویا ، لکّ ماریا ، کُبّے لک والا ۔ آزردہ خاطر : [ص ف+ع ہاں سڑکا" ، دِل دُکھیا ، درد رنجانا ، ستیا ہویا ، غمگین ، اُداس ۔ آزردہ خاطر ہونا : [مح اُ] دُکھی ہونا ، دُکھنا ، خفگی/افسوس وچ ہونا ، ہِرکھ منکھ لگنا ۔ آزردہ کرنا : [مح اُ] رنج دینا ، ستانا ، دِل دکھا دینا ، دُکھ پچانا ۔

● آزمانا/آزما لینا : [مص : آزمودن] ازمانا ، پرکھنا ، امتحان لینا ، جاچنا ، بھالنا ۔ آزمائش : [مد ف ح ، مص : آزمودن] ازماوا ، ازما ویکھنا ، جاچ پرکھ ، امتحان ، تجربہ ۔

● آزمائشی نلی : [ص اُ] سائنس وچ تجربیاں ویلے کم آوُن والی شیشے دی نالی ، ٹیسٹ ٹیوب ۔

● آزمودہ : [ص مف ف] ازمایا ہویا ، جاچیا ہویا ، پرکھیا ہویا ۔ آزمودہ را آزمودن جہل است : [آکھ ف] ازمائے ہوئے نُو ازمانا مُورکھ پنی اے ۔ پیٹھے ہوئے دا کی پہنا = سونا پرکھیے وار وار مانھو پرکھیے اِکّو وار ۔ آزمودہ کار : [ص ف] سیانا ، ہنڈیا ورتیا ، تجربے ہتھا ، حِکمتی ، گُنی ، کائیاں ، چلاک ۔

● آژگن : [نر ف] جالی والی باری جس راہیں اُہلے رہ کے وی باہر دا حال ویکھ سکیدا اے ۔

● آژغ : [مد ف] گِد ، اکھ دی مَیل ۔

● آس : [مدف] آسرا ، سہارا ، بھرواسا ، اُمید ۔ اُمیدواری ، بال جمن دی اُمید ۔ اولاد ۔ بھرم اعتبار ، ٹیک ۔ الگ الگ وچ آ آدی آواز ۔ مدد سہارا ۔ آس اُٹھنا : [مح ہ] آس ٹُٹنی ، بھرواسا نہ رہنا ، آس اُمید مُکنی ۔ آس اولاد : [مد اُ] آس اُلاد ، بال بچے ، جیا جنت ۔ آس باِلدھنا : [مح ہ] آس بنھنی ، اُمید رکھنی ، تانگھ لانی ، بھروسا رکھنا ۔ آس بندھنا : [مح ہ] آس بجھنی ، بھرواسا ہو جانا ، اُمید لگ پینی ، سہارا مل جانا ۔ حرص ہونی ۔ آس پاس : [ظ] آلے دُوالے ، آسے پاسے ، لامھے چامھے ، لاگے چاگے ۔ [نر] آلا دُوالا ، لا گلا علاقہ ۔ آس تجنا : [مح ہ] آس ڈھانی ، اُمید لاہنی ، بے اُمید ہونا ، دل ڈھا لینا ۔ آس توڑنا یا توڑ دینا : [مح ہ] : (۱) آس ڈھانی ، دل ڈھا دینا ۔ (۲) آس اُمید لاہنی ، کسے اُتے بھرواسا چھڈ دینا ۔ آس ٹوٹنا : [مح ہ] آس ٹُٹنی ، اُمید مُکنی ، بھرواسا نہ رہنا ، ہمت ہار دینا ۔ آس چھوٹنا : [مح اُ] آس چھڈنی ، اُمید لاہنی ، تانگھاں لاہ چھڈنیاں ۔ آس دینا : [مح ہ] (۱) سہارا دینا ، تسلنا ، تسلی دینی ، دلداری کرنی ۔ (۲) آس/اُمید دوانی ۔ (۳) لار دینی ، حوصلہ دینا ۔ (۴) گویے" نُو ساز نال مدد دینی ۔ آس رکھنا : [مح ہ] اُمید رکھنی ، بھرواسے رہنا ۔ آس سے ہونا : [مح ہ] اُمید واری نال ہونا ، بچہ ہِمھنا ، گربھ نال ہونا ، حمل ٹھہریا ہونا ۔ آس کا نام دُنیا ہے : [اکھ اُ] = جِچر ساس آچر آس ، دنیا آس اُمید آتے ٹِکی ہوئی اے ، جیوندی جندے آس نہیں چھڈنی چاہیدی ۔ آس کرنا : [مح ہ] اُمید رکھنی ، آس وند ہونا ، کم

بنن دی اُمید رکھنا ، بھرواسا کرنا ۔ **آس لگانا :** [مح ہ] آس لانی ، اُمید بنھنی ، سُر نال مدد دینی ۔ **آس لگی ہونا :** [مح ہ] آس بجھتّی ہونی ، آسرا یا بھرواسا ہونا ۔ **آس مراد :** [ص اُ] آس مراد ، مال اولاد ، بال بچے تے دولت ۔ **آس مراد والا/والی :** [ص اُ] بھو پُترا امیرا ، اُلادن ، (مد) سُپتّی ۔ **آس ہونا :** [مح ہ] آس ہونی ، اُمید لگی ہونی ۔ **آسا :** [مد ہ] (۱) آس ، اُمید ۔ (۲) سویلے گاؤن دی اک راگنی ۔ (ف) وانگ ، جہا ورگا ۔ [حباب آسا : بلبلے ورگا] ۔ **آسا جیے ، نراسا مرے :** [اکھ ہ] آس وند جیوندا تے بے آسرا مر جاندا اے ، پئی نہ اُدمّ نال کم کردا اے تے نہ مراتبے آتے اپڑدا اے = رب دے گھر دی آس رکھیے ۔

● **آسام :** [نر ہ نا] برما دے اُبتّھے لہندے (شمال مغرب) والے پاسے تے بنگال دے لتّمے (جنوب) ول دا اک علاقہ ۔

● **آسامی :** [مد اُ] سامی ، ویکھو : اسامی ۔

● **آسان :** [ص ف] سَوکھا ، سُکھالا ، اسان ، اوکھت بنا ، سُتولا" ، سہل ، سوہل ۔ **آسان کرنا :** [مح اُ] سوکھا بنانا ، حل کرنا ، بھیڑ یا دُکھ گوانا ۔ **آسان نیوش :** [ص ف] گھولا ، بے دھیانا ، کسے دی گل اُتے کن نہ دھرن والا ، مطلبی بولا ۔ **آسان ہونا :** [مح اُ] سَوکھا ہو جانا ، مشکل حل ہونی ۔ **آسانی :** [مدف] [ض : مشکل=اَوکھ] سُکھل ، سُکھ ، اسانی ، اوکڑ باجھ ہون دی حالت ۔

● **آساوری :** اک راگنی ۔ اساوری ۔

● **آسائِش :** [مد ف] سُکھ ، ٹِکا ، ارام ، سَوکھ ، سُکھتّل ۔

● **آستان** (آستانہ) **:** [نر ف] چوکھٹ ، سردل ، دلیز ، دلِیج ، بُوہا ، دربار ، ٹِکانا ، کسے درویش دی چوکندھی ۔ **آستان بوس :** [ص فا ف] دلیزاں چُمن والا ، نوکر ، غلام ، درویشاں دیاں مزاراں اُتے جان والا ، امیراں دی حاضری بھرن والا ۔ **آستان بوس ہونا :** [مح اُ] چکاٹھ/دلیز چُمنی ، کسے ولی درویش دی درگاہ اُتے حاضری بھرنی ، زیارت کرنی ۔ **آستان بوسی :** [مد ف] (دلیز چُمنی) درگاہ دی حاضری ، خدمت گزاری ، درملڑا ۔

● **آستر :** [نر ہ] استر ، ابرے ہیٹھلا کپڑا ، ٹوپی دا اندرلا حصہ ۔

● **آستِین :** [مدف] استین ، باہی ، کُڑتے دی بانہہ ، موڈھے تو لا گُٹ تک دا انگ ۔ **آستین اُلٹنا :** [مح اُ] باہواں ٹُنگنیاں کُنجنیاں ، ہتھو پائی ہون لئی تیار ہونا ، کُڑتے دیاں باہیاں اُتہاں کرنیاں ۔ **آستین پکڑنا :** [مح اُ] باہیں پھڑنیاں ، روکنا ٹھاکنا ، ورج دینا ۔ **آستین جھاڑنا :** [مح اُ] باہاں/بانہہ چھنڈنی ، ہتھ چھنڈنا ، پلیوں سبھ کجھ دے چھڈنا ، سال ہار کے اُٹھنا ۔ **آستین چڑھانا :** [مح اُ] باہیں ٹُنگ لینا ، لڑائی لڑن لئی تیار ہونا ، ڈولے وٹ لینے ۔ **آستین کا سانپ :** [نر ص] گُجھا ویری ، [استین دا سپ] اُپروں سجن وِچوں دشمن ۔ **آستین میں سانپ پالنا :** [مح اُ] گجھے ویری یا کمینے نو گھر وچ رکھنا/پالنا ، سپّاں دے پُتر دُدھ پیا پیا کے مِتر بنانے ! ، سپّاں دے سِر پیار دینا ۔

● **آسٹریلیا :** [نر نا ، انگ : Australia] یورپ تے ایشیا دے سبھ تو وڈے ٹاپو دا ناں ۔

● **آسٹریا :** [نر نا ، انگ : Austria] یورپ دا اک مشہور دیس ۔

● **آسرا :** [نر ہ] سہارا ، بھرواسا ، آس ، اُمید ، ٹیک ، ڈھو ۔ **آسرا ٹوٹنا :** [مح ہ] سہارا ٹٹ جانا ، آس مُک جانی ، اُمید نہ رہنی ۔ **آسرا دینا :** [مح ہ] سہارا دینا ، دلیری دینی ، مدد دینی ، سہار دینی ، سہارو بننا ۔ **آسرا ڈھونڈنا :** [مح ہ] آسرا بھالنا ، مدد ڈھونڈنی ، سہارا لبھنا ۔ **آسرا مِلنا :** [مح ہ] ڈھو ڈُھکنا ، سہارا لبھنا ، مدد ملنی ، دستگیری ہو جانی ۔

● **آسمان :** [نر ف] [آس = چکی ، مان = وانگ : چکی ورگا] اسمان ، اکاس ، امبر ۔ اُچ ، اُچیائی ۔ تصویر دا پچھوکڑ ۔ **آسمان پر اُڑنا یا اُٹھنا :** [مح اُ] اسمان اُتے پھرنا ، بڑا مان غرور کرنا ، ہنکار دے گھوڑے چڑھنا ، دماغ اُچا یا ستویں اسمان تے ہونا ۔ **آسمان پر پُہنچانا :** [مح اُ] اسمان اُتے چڑھانا ، بڑی عزت دینی ، جی حضوری کرنی ۔ **آسمان پر تُھوکنا :** [مح اُ] چن اسمان اُتے تُھکنا ، کسے بیبے نُوں نندنا یا اُج لانی ، بے وقوفی کرنی ۔ **آسمان پر چڑھانا :** [مح اُ] اسمان اُتے چاڑھنا ، بِتوں باہرا سلاہنا ، رج پُچکے وڈیانا ۔ **آسمان پر دماغ ہونا :** [مح اُ] پِھٹ جانا ، بد دماغ ہونا ، اسمان کتورے بھونکنے ، ہنکار دے گھوڑے چڑھنا ۔ **آسمان پر قدم رکھنا :** [مح اُ] اسمان تے پَبّ/پَیر دھرنا ، وڈی آکڑ وچ ہونا ، ہنکاریا جانا ۔ **آسمان پر کھینچنا :** [مح اُ] (۱) اسمانے چاڑھنا ۔ (۲) آکڑ پھاکڑ وکھانی ۔ **آسمان پر ہونا :** [مح اُ] دماغ اسمان تے ہونا ، اسمان کتورے بھونکنے ، ہنکاریا (مغرور) ہونا ۔ **آسمان ٹوٹ یا پھٹ پڑنا :** [مح اُ] اسمان ڈھے پینا ، آفت آ پینی ، بپتا وچ پھس جانا ۔ **آسمان جاہ :** [ص ف] اُچّے مرتبے والا ، اُچا سُچا ۔ **آسمان دیکھنا :** [مح اُ] رب دا آسرا بھالنا ، نِمانا/ بے آسرا ہونا ، مجبور (بے وس) ہو کے اسمان ول ویکھنا ۔ **آسمان زمین ایک کر دینا :** [مح اُ] (۱) پوری واہ لانی ، ہِک دا زور لانا ، ٹِل لانا ، بے اوڑکی کوشش کرنی ۔ (۲) حشر مچا دینا ، قیامت لے آؤنی ۔ (۳) وڈی تبدیلی لیانی ۔ **آسمان زمین ایک ہونا :** [مح اُ] زمین اسمان اک ہونا ، بِھیڑ پینی ، وڈی ادلا بدلی ہونی ۔ **آسمان زمین کے قلابے ملانا :** [مح اُ] گپّاں مارنیاں ، مُدھا جھوٹھ بولنا ۔ **آسمان سر پر اُٹھانا :** [مح اُ] اسمان سر اُتے چُک لینا ، بے حدا رَولا پانا ، چِیک پکار کرنی ، ہُلڑ مچانا ۔ **آسمان سر پر ٹُوٹنا یا ٹوٹ پڑنا :** [مح اُ] آفت آؤنی ، بِپتا پینی ۔ **آسمان سے آگ برسنا :** [مح اُ] اسمانوں اگ ورھنی ، ڈھڈی گرمی پینی ، لوآں وگنیاں ۔ **آسمان سے اُترنا :** [مح اُ] عرشوں (اسمانوں) لہنا یا آیا ہونا ، کسے چنگی شے دی صفت کردیاں آکھدے نیں ، اُچا خیال آؤنا ۔ [کیا آسمان سے اُترا ہے ؟ = اِہ عرشوں لتھا اے ؟] **آسمان سے باتیں کرنا :** [مح اُ] (۱) اسمان نال گلاں کرنیاں ، بہت اُچیرا اُڈنا/اُسریا ہونا ، کسے اِت اُچے مکان وغیرہ دی صفت کردیاں آکھدے نیں ۔ (۲) مغرور ہونا ۔ **آسمان سے پیدا ہونا :** [مح اُ] اسمانوں اُترنا ، عرشوں لہنا ، غیبوں آؤنا ، اچانچک آ جانا ۔ **آسمان سے تارے اُتارنا یا توڑنا :** [مح اُ] اسمانوں تارے توڑنے/تروڑنے ، اسمان دی ٹاکی لاہنی یا لاہ لیانی = اُڈدے پکھیاں نُوں لون لانا ، بڑی چترائی تے چلاکی کرنی ۔ **آسمان سے ٹکر لینا :** [مح اُ] پہاڑ نال ٹکّر لانی ، کسے ڈاہڈے نال ٹاکرا لانا ، تقدیر دے اُلٹ جانا ۔ **آسمان سے گِرا ، کھجور میں اٹکا :** [اکھ اُ] (اسمانوں ڈِگا کھجور وچ اڑیا) = ڈھیاں وچوں نکل کے واہن وچ پھس گیا ، کھوہوں نکل کے کھاتے جا پئے ۔ کوئی نِمانا اک اوکڑوں نکل کے دوجی وچ پھس جائے تے آکھدے نیں ۔ **آسمان سے گرنا :** [مح اُ] اسمانوں ڈِگنا ، وڈے مرتبیوں لہہ جانا ۔

کوئی شے مفت وچ (آپنے آپ) لبھ جانی ، محنت بنا ملنا - **آسمان قدر :** [ص اُ ف] اسمان جیڈا ، ات اُچیرا ، وڈی شان والا - **آسمان کا تھوکا منہ پر :** [اکھ اُ ہ] کسے بھلے نُو نندیاں بھنڈیاں آپے بدنامی کھٹیدی اے ، وڈیاں یا بزرگاں نُو عیب لایاں آپے ذلیل ہوئیدا اے - **آسمان کا دکھا نہ زمین کا :** [مح اُ] اسمان جوگا چھڈیا نہ زمین جوگا ، اُکّا مُکّا برباد کر چھڈیا اے - **آسمان کا رنگ بدلنا** [مح اُ] دنیا بدل جانی ، زمانے دا ورتارا ہور ہو جانا ، راج پلٹا ہونا ، قسمت بدل جانی - **آسمان کا کھونٹا :** [نر اُ ہ] بڑے وڈے حُقے دا نیچا ، جھڑا بڑی اُچی تھاں یا ہاتھی تے بیٹھیاں نُو چھکاندے سن - (۲) بہت لمّا آدمی - اللہ میاں دی پوڑی - **آسمان کو ہلا دینا :** [مح اُ] اسمان ہلانا ، ڈاہڈی ڈنڈ رولی پانی ، ات چُک لینی - **آسمان کے تارے توڑنا :** [مح اُ] اسمان ٹاکی لانی/لاہنی - ان ہونے کم کرنے ، چترائی وکھانی - **آسمان کی باتیں :** [مح اُ] اسمانی گلاں ، سمجھ نہ آون والیاں گلاں ، پھڑھاں - **آسمان کی چیل زمین کی اصیل :** [اکھ اُ] ات چالاک آدمی ، چھلیا ، دھوکے باز - **آسمان کی خبر لانا :** [مح اُ] اُچیاں اُڈاریاں مارنیاں ، اُچے اُچے خیال (مضمون) بنھنے - **آسمان کی سیر کرنا :** [مح اُ] اسمان اُتے اُڈنا ، دور دور خیال دڑانے - **آسمان گُوں :** [ص ف] اسمان رنگا ، نیلا ، اسمانی - **آسمان گیر :** [نر فا ف] چھجا ، سمیانا ، چاننی ، ترپال - **آسمان میں تھگلی لگانا :** [مح اُ] اسمان ٹاکی لانی ، ول چھل کرنے ، بڑا اوکھا کم کر وکھانا - **آسمان میں چھید ہونا :** [مح اُ] چھجیں کھاریں مینہ ورھنا ، اسمان دا پُڑ (کڑ) پاٹنا ، بے اوڑ کا مینہ پینا - **آسمان میں دھوم پڑنا :** [مح اُ] اسمانیں دُھمّاں پینیاں ، بُجکے مشہور ہو جانا - **آسمان نہ پھٹ پڑے :** [مح ہ اُ] ویکھیں کتے اسمان نہ پاٹ جائے ، رچنا جھوٹھ ، سُدھا ہی کُوڑ نہ مار - اُج ، بُہتان ، طوفان اے - جد کوئی موند اُتے وڈا جھوٹھ لائے تے ٹوکدے نیں : رب توں ڈر ، ویکھیں کتے غرق نہ ہو جاویں - **آسمان ہلا دینا :** [مح اُ] بڑی فریاد کرنی ، ہا ہا کار پانی ، مظلوم دا ہاواں مارنا -

● **آسمانی :** [ص ف] (۱) اسمانی ، اسمانی رنگ دا ، اسمان رنگا ، پھکا نیلا - (۲) اسمان دا ، اُچن چیت دا - (۳) بھنگ / شراب - **آسمانی آفت یا بلا :** [مد اُ] اسمانی اِل" ، اُڈدا چھاپا ، ربی مصیبت ، قہر - **آسمانی پلانا :** [مح اُ] بھنگ پیانی ، نشہ پانی پیانا/کرانا - **آسمانی تیر ، تھپیڑا یا دھکا :** [مح نر اُ] (۱) رب دی مار - آفت ، موت - (۲) ہوائی تیر ، نکارا کم - **آسمانی زبان :** [مد اُ] ربی بولی ، الہامی زبان ، جس زبان وچ کوئی کتاب ربوں نازل ہوئی ہووے - **آسمانی کتاب :** [ص مد اُ] الہامی کتاب ، ربوں نازل ہون والیاں چار کتاباں (زبور ، توریت ، انجیل تے قرآن) وچوں کوئی اک کتاب - **آسمانی گولا :** [مح نر ہ اُ] ربی آفت ، رب دا قہر یا مار ، پکی پکائی فصل اُتے پین والے چندرے ، اہن - اسمان دی بج -

● **آسن :** [مد مصغ : آسنی] بہن دا تھاں ، بہنی ، بیٹھن دا ڈھنگ ، بیٹھن لئی ڈاہی وچھائی ہوئی کوئی چیز یا چوکی - اسوار دے پٹاں دا گھوڑے نال لگّا رہن والا حصہ - بہن دی گدی - کاٹھی ، میانی ، جتھے پٹ ملن - **آسن اُکھڑنا :** [مح ہ] آسن اُکھڑنا ، چڑھن لگیاں گھوڑے دا ڈر جانا ، آتھرا/بے قابو ہونا ، بیٹھ نہ سکنا ، ٹک نہ سکنا - **آسن باندھنا :** [مح ہ] گھوڑے اُتے جم کے بہنا ، بیٹھک جمانا ، ٹک کے بیٹھنا - **آسن تلے آنا :** [مح ہ] پٹاں تھلے آؤنا ، سواری وچ آؤنا ، گھوڑے اُتے جم کے بہنا - آسن

جمانا : [مح ٥] (۱) جم کے بیٹھنا ، سوار دا گھوڑے ُنو قابو کرنا ۔ (۲) کسے تھاں ڈیرا لانا ، اڈا جمانا ۔ آسن جوڑ کر بیٹھنا : [مح ٥] گوڈے ُموہڈے مار کے سامنے بہنا ۔ بسترا وچھانا ، بہنا ، چوکڑی مار کے تاڑی لا دینی ۔ آسن سے آسن جوڑنا : [مح ٥] جوگیاں وانگ بیٹھنا ، چوکڑی مار کے اک دوجے دے نال یا سامنے بیٹھنا ۔ آسن کے نیچے آنا : [مح ٥] ویکھو : آسن تلے آنا ۔ آسن لگانا : [مح ٥] فقیر دا اک تھاں ڈیرا لانا ، جم کے بہہ جانا ۔ آسن مار کے بیٹھنا : [مح ٥] جوگیاں دا رب دی یاد وچ چوکڑی مار کے بہنا ۔ دھیان لانا ۔ آسنی : [مد ٥] ِنکا آسن ، فقیراں دے بہن دی ُپھوہڑی ، اہ کپڑا جہدے اُتے بیٹھ کے ہندو لوک پوجا پاٹ کردے نیں ، چوکے وچ اہ تھاں جتھے بہ کے روٹی کھاندے نیں ، گھاہ دی ِنکی جہی صف ، گاڈی دی گدی ، گاہدی ۔

● آسُودگان : [ص ج ف] [و : آسودہ] ُسکھی ، انند لوک ، کھاندے پیندے ، رجے ُپجے ۔ آسودگانِ خاک : [ص ج ف] ِمٹی وچ سون والے ، قبراں دے ُمردے ۔ آسُودگی : [مد ف] آرام ، ُسکھ چین ، بےفکری ، امیری ، رجّ ۔ آسودہ : [ص ف] [ج : آسودگان] عیش ارام کرن والا ، بےفکر ، ُسکھی ، رجیا پجیا ، کھاندا پیندا ، گھروں سوکھا ۔ آسودہ حال : [ص ف+ع] سوکھا ، کھاندا پیندا ، عیش ارام وچ ، بےفکر ، امیر ۔ آسودہ حالی : [ص ف] ۔ امیری ، امیرت ، رج کج ، امن ُسکھ ۔ آسودہ خاطر/دل : [ص ف] ٹھنڈی جان والا ، سوکھا ، امیر ، ُسکھ وچ ۔ آسودہ کسی کہ خر ندارد : [ا کھ ف] تھوڑے مال متعے والا آرام وچ رہندا اے = (۱) ُسکھی سون شیخ نہ جہناں دے ٹٹو نہ جہناں دے میخ ۔ (۲) ڈھگی نہ وچھی نیندر آوے ہچھی ۔ آسودہ ہو جانا : [مح أ] رج کے کھان ُنو ملنا ، ڈھڈ بھرنا ، سبھے ُسکھ لبھنے ۔

● آسیا : [ص ف] چکی ، گھراٹ ، جندر ، پن چکی ، ان دانہ پیہن دی مشین ۔

● آسیائی دندان : [ص ف] داڑھاں ، جہناں دنداں نال روٹی چتھیدی اے ۔

● آسیب : [نر ف] ُبھوتنا ، چھلیڈا ، ِجنّ بھوت ۔ (۲) سٹ ، دھکا ، رنج ، ڈر بھو ۔ (۳) "ہوائی چیز" یا "بھارے تھاں" دا اثر پوکھا ، اثر ، سایہ ۔ آسیب آنا : [مح أ] آفت آؤنی ، سٹ لگنی ۔ آسیب اُتارنا : [مح أ] ِجنّ لاہنا ، ہوائی چیز دا اثر پوکھو گوانا ۔ آسیب پہنچانا : [مح أ] ُدکھ دینا ، ٹوٹ کھوانی ۔ آسیب زدہ : [ص أ] بھارا ، سائے والا ، ِجنّ بھوت دا ستایا ہویا ، پکی (تھاں) ، جتھے ہوائی چیزاں دا دخل ہووے ۔ آسیب کا خلل یا دخل ہونا : [مح أ] ِجنّ ُبھوتنے دا اثر ہونا ۔ آسیب کا سر پر کھیلنا : [مح أ] ِجنّ بھوت دے سائے والے آدمی دا "حال کھیڈنا" ، ِسر مارنا ۔ آسیبی : [ص ف] آسیب والا ، بھارا ، جہدے اُتے ِجنّ بھوت دا اثر ہووے ۔ آسیبی مکان : [نر ظ أ] بھارا مکان ، جتھے ِجنّ بھوت رہندے ہون ۔

● آسیہ : [مد نا] فرعون دی زنانی ِجہنے حضرت موسیٰ[ع] ُنو ُپتر کر کے پالیا سی ۔

● آش : [مد نر ف] شورا ، ِپچھ ، پکی ہوئی پتلی شے (غذا) ، کاڑھا ۔ آشِ بافندگان : [ص ف] نویں کپڑے ُنو لاؤن والی پان ۔ ِپچھ ۔

آش پانا : [مح اُ] رجنا ، ڈھڈ بھرنا ، لہڑنا ۔
آش پکانا : [مح اُ] لون پکانا ، ریتا کرنا ۔ مارنا کُٹنا ، مُنج سوارنی (مح) ۔ آش پُلاؤ : [نر اُ] بیار لئی پکائی ہوئی پتلی کھچڑی ، جوآں دا دلیا ، اک خاص قسم دا پُلا ۔ آشِ جو : [ص ف] جوآں دا کاڑھا ، جوآں دا ابالواں پانی ۔ آشِ مرداں دیر می پُزد : [اکھ ف] مرداں دے دم گاڑھے ہُندے نیں ۔

● آشا : [مد ہ] چاہ ، آس ، اُمید ، رِیجھ ۔

● آشام : (پچھ) [ف ، مص : آشامیدن = پینا] پین والا/والی ، (خون آشام = رت پِینی) ۔

● آشتی : [ص ف] صلح ، نرمی ، دوستی ، (صلح و—) ۔

● آشرم : [نر ہ] رِشیاں مُنیاں تے سادھواں دا ٹِکانا ، ڈیرا بسیرا ، گھر مکان ، سکول ۔

● آشُفتگی : [مد ف] پریشانی ، حیرانی ، جھلّ ، سُدا ، عاشقی ، پاگل پُنا ۔ آشفتہ : [ص مف] پریشان ، حیران ، برلیا ہویا ، عاشق ، ریجھوان ، پاگل ، ہلکایا (کُتا) ۔ آشفتہ حال : [ص ف] بُرے حال وچ ، پریشان ، عاشق ، جھلا ، کملا رملا ۔ آشفتہ خاطر یا آشفتہ دل : [ص ف] سُدائی ، کملا ، فکر مند ، دل ڈھٹھا ۔ آشفتہ سر : [ص ف] پاگل ، ہلکایا ہویا ، جھلّا ، سُدائی ، سِر پھرا ۔ آشفتہ سری : [ص ف] جھلّ ، کمل ، پاگل پنی ، سُدا ۔ آشفتہ مزاج : [ص ف] پریشان ، ان تکواں سُبھا ، جھلّا ۔ آشفتہ مُو : [ص ف] جھدے وال کھلرے کھنڈے ہون ۔ جھاٹے کھنڈی [مد] ، فکرمند ۔ آشفتہ نوا : [ص ف] غم بھری واج والا ، اُداس ، دُکھڑے رون والا ۔

● آشکار/آشکارا : [ص ف] کھلھا ، اُگھڑواں ، صاف ، ظاہر ، کھلھم کھلھا ، ان گُجھا ۔ آشکارا کرنا : [مح اُ] ظاہر کرنا ، گل کھولھنی ، اُگھاڑنا ، دسّنا ۔

● آشنا : [ص ف] جانُو ، سیانُو ، واقف ، جانی ، یار ، سجن بیلی ، تاڑُو ، عاشق ۔ آشنا پرست : [ص ف] یاراں دا یار ، سجناں دی قدر کرن والا ۔ آشنا فروشی : [ص ف] یار ماری ، یاراں دی صفت ۔ آشنائی : [ص ف] آشنائی ، جان پچھان ، دوستی ، واقفی ، یاری ، محبت ، پیار ، صاحب سلامت ، ہس متھے دی پریت ۔

● آشوب : [نر ف] کھپ ، رولا ، کُپت ، فتنہ ، فساد ، وگاڑ ، بد امنی ، دکھ ۔ آشوب اٹھنا : [مح اُ] فساد پینا یا شروع ہونا ، جاگ پینا ، بد امنی ہونی ۔ آشوبِ چشم : [نر ف] اکھاں آ جانیاں ، اکھاں دا دکھ تے سوج ۔ آشوبِ روزگار یا آشوبِ زمانہ : [نر ف] دنیا دا فتنہ ، رولا گولا ۔ معشوق ۔ فساد ، زمانے دے اُلٹ پھیر ۔ آشوب کر آنا : [مح اُ] دُکھن لگ پینا ، اکھ دکھنے آؤنی ۔ آشوبِ محشر : [نر ف] قیامت دا رولا ، ڈھڈی کھپ ۔

● آشیانہ / آشیاں : [نر ف] پکھیرواں دا گھر ، آہلنا ۔ قیدیاں دے رہن بہن دی تھاں ۔ مکان ۔

● آشیرباد : [ص س] دُعا سلام ۔ (ہ ب) اسیس ، اسیساں ، خیر دی دعا ، برکت ۔

● آصَف : [نر نا] [ص : آصفیہ] ۔ (۱)

حضرت سلیمان[ع] دے وڈے وزیر دا ناں - (۲) سیانا وزیر - (۳) ملکہ نورجہاں دے بھرا دا ناں - **آصفُ الدّولہ** : [نر نا ع + اُ] اودھ دے اک مشہور نواب دا لقب ، ۱۷۹۷ع وچ مویا سی - **آصف جاہ** : [ص ف] مغل وارے دے سیانے وزیراں دا لقب -

● **آغا** : [نر ت ف] [آقا] آقا ، وڈا بھرا ، سائیں ، جی جناب - **آغا خان** : [نر نا] [ص : آغا خانی] اسماعیلی خوجیاں دے امام دا لقب - **آغا مِیر کی دائی ، سب کچھ سیکھی سکھائی** : [اکھ اُ ہ] سبھ گُناں دی پوری ، چلاک ، تیراں تالی ، سارے پتن ترن والی - **آغا مَینا** : من موہنیاں گلاں پٹاکن والا بال ، راکھویں مَینا -

● **آغاز** : [نر ف] پہل ، شروع ، مُڈھ ، پوند - **آغازِ صبح** : [نر ف+ع] پوہ پھٹالا ، تڑکا ، پوہ پھٹن دا ویلا ، تڑک/سویر سار - **آغاز کار** : [نر ف] (۱) پوند ، کم دا مُڈھ ، شروع ، پہل - (۲) [تف] شروع وچ ، پوندی سٹے - **آغاز کرنا** : [مح اُ] چھوہنا ، شروع کرنا ، مُڈھ بنھنا ، نِیہہ دھرنی ، رمبھنا -

● **آغشتہ** : [نر ص مف] بھریا ، لِبڑیا ہویا ، ملیا ہویا -

● **آغوش** : [ص ف] - گودی ، جھولی ، بغل ، کُچھڑ - **آغوش بھرنا** : [مح اُ] جھولی پانا ، جھولی بھرنی - **آغوش پھیلانا** : [مح اُ] جھولی اڈنی ، جھولی وچ لین لئی باہاں ودھانیاں - **آغوش خالی ہونا** : [مح اُ] جھولی یا گودی وِہلی (خالی) ہونی - کُچھڑ یا گودی دے بال دا مر جانا - **آغوش کھولنا** : [مح اُ] کُچھڑ لین چاہنا ، جپھی پانی ، گل مِلنا ، باہواں اڈنیاں - **آغوش گرم کرنا** : [مح اُ] (۱) غیر مرد نال سونا - (۲) گودی وچ لینا - (۳) ویاہ کرنا - **آغوشِ لحد میں سونا** : [مح اُ] گور بسیرا کرنا ، قبرے پینا ، ساہی وچ سونا - **آغوش میں بیٹھنا** : [مح اُ] گودی یا کُچھڑ بہنا -

● **آغُوں** : [مد ہ اُ] دُدھ پیندے بال دی واج ، اوں آں - **آغوں غٹّے** : (۱) دُدھ پیندے بالاں نُو سدن دا اک لفظ ، آہو - سچی - (۲) بالاں دا اک گیت -

● **آف** : [نر ف] [آفتاب دا اصل] دِہو ، سورج -

● **آف کرنا** : [مح اُ] [انگ : off] بجلی بُجھانا یا بند کرنا -

● **آفات** : [مدج] [و : آفت] آفتاں ، بلاواں ، بلائیں ، مصیبتاں ، اوکڑاں ، بِھیڑاں ، بِجّاں ، حادثے - **آفاتِ ارضی** : [ص ج ف+ع] زمینی دُکھ ، زمین توں جمن والیاں آفتاں - **آفاتِ ارضی و سماوی** : [مد ج ف] زمین اسمان دیاں بلاؤاں ، مصیبتاں ، اوکڑاں ، اُکھیائیاں -

● **آفاق** : [نر ف+ع] [و : اُفق] اسمان دے کنڈھے ، دنیا ، جگ ، جہان ، چارو کُوٹاں - **آفاق گیر** : [ص فا ف] دنیا اُتے چھا جان والا ، جہنُو دنیا منے ، جگ دا جیتُو ، شہنشاہ - **آفاقی** : [ص ف] دنیا بھر دا ، پرمنّیا ، عام ، مشہور ، ات آچیرا (خیال) -

● **آفَت** : [مد ع] [ج : آفات] اچن چیت آچمڑن والا دکھ ، بِپتا ، بج ، بلا ، (ہوا) ، دکھ

بیماری ، مصیبت ، ظلم ، انتّھ ، انھیر ، کال ، اوڑ ، سوکا ، مکر ، بے ایمانی - چلاک ، چھلیا ، آلِفتا - **آفت آنا** : [مح اُ] مصیبت آؤنی ، بِپتا پینی ، بج چمڑنی ، پیہ بیٹھ آؤنا ، **آفت اٹھانا** : [مح اُ] مصیبت جھاگنی ، دکھ جھلنا ، کشٹ کٹنا ، جفا جالنی ، انھیر چکنا ، ظلم کہانا ، رولا پانا ، آخر لتے آؤنی - **آفت برپا کرنا** : [مح اُ] ڈھیر شرارتاں کرنیاں ، آفت لے آؤنی - **آفت پڑنا** : [مح اُ] آفت آؤنی ، بِپتا پینی ، مصیبت بے جانی ، رولا گولا کھنڈنا - **آفت توڑنا** : [مح اُ] انھیر چکنا ، ظلم کہانا ، عذاب دینا - **آفت ٹوٹنا یا نازل ہونا** : [مح اُ] قہر پینا ، آفت آپینی ، بلا نازل ہونی ، بِلی ہینی (مح) - راہ جاندیاں دکھ وچ پھس جانا - **آفتِ جان** : [مد ص ف] (۱) جان دا کھو ، جی دا روگ ، استریاں دی مالا - (۲) سجن پیارا ، معشوق ، دل دا جانی - **آفت جھیلنا** : [مح اُ] دکھ جھیلنا ، جفا جالنی ، تکلیف سہنی ، کشٹ کٹنا ، دکھڑا بھوگنا - **آفت ڈالنا** : [مح اُ] مصیبت وچ پانا ، دکھ دینا ، وخت پانا - **آفت ڈھانا** : [مح عو اُ] روڑھ/لوڑھا مارنا ، قہر کہانا ، ظلم کرنا ، طوفان چکنا ، ہیٹھلی مٹی اُتے لیاؤنی - **آفت رسیدہ یا آفت زدہ** : [ص مف ف] مصیبت دا ماریا ہویا ، کال دا لوٹھا ، اجیہا علاقہ جتھے کوئی ربّوں مصیبت آ پئی ہووے - **آفت سر پر لینا** : [مح اُ] جھگڑے وچ پینا ، بِپتا مل لینی ، مصیبت سہیڑنی - **آفت سہنا** : [مح اُ] دکھ جھلنا ، بھیڑ سہارنی ، دکھڑا بھوگنا - **آفت کا پرکالا** : [ص مح اُ] شیطان دی ٹوٹی ، آلِفتا ، چھلیا ، ڈہڈا حرکتی ، ہشیار ، چلاک ، سیانا ، شوخا ، چلتّر باز ، آفت ، شیطان دا چرخا - **آفت کا مارا** : [مف ص اُ] دکھیا ، مصیبت دا ماریا ، تباہ حال ، وختاں ماریا ، بلائیں کٹھا ، تتا وچارا ، چندرا نمانا - **آفت کی پڑیا** : [مح ص] آفت دی پڑی ، شرارتی بچے بارے آکھدے نیں ، آلِفتا ، شرارتی ، چلاک ، فسادی - **آفت کی چٹھی** : [مد اُ] چندری خبر ، بھیڑی دس ، موت سنیہا ، پاٹی ہوئی چٹھی - (۲) آلِفتا ، چھلیا - **آفت مچانا** : [مح اُ] ترتھلی پانی ، ات چکنی ، ہردل مچانی - **آفت میں پڑنا ، پھنسنا یا مبتلا ہونا** : [مح اُ] مصیبت دے مونہ آؤنا ، اوکھت وچ بے جانا ، بِپتا وچ پھس جانا -

● **آفتاب** : [نر ف] (۱) سورج ، دِہُو - (۲) دھپ - (۳) شراب - (۴) تاش دا اک نشان - (۵) معشوق - (۶) نامی ، مشہور - **آفتاب آمد دلیلِ آفتاب** : [اکھ ف] سورج آپ اپنا ثبوت اے ، چن چڑھیا کل عالم ویکھے ، یا چن چڑھے تے پتر جمے گجھے نہیں رہندے ، سدھی گل نو ثابت کرن دی لوڑ نہیں ہندی - **آفتابِ بام** : [نر ف مح] ڈبدا سورج ، مرن کنارے ، بڈھا آدمی - **آفتاب برآمد ہونا** : [مح اُ] سورج چڑھنا ، دن نکلنا - **آفتاب بہ زردی اُفتاد ، تنبل بجلدی اُفتاد** : [اکھ ف] کم دا ویلا وہلیاں بہ کے گالن تے پچھوں کاہلیاں کرن والے بارے آکھدے نیں = اتوں پتیاں ترکالاں کنجی مارے چھالاں - **آفتاب پرست** : [ص فا ف] (۱) سورج دا پجاری ، چڑھدے سورج دی پوجا کرن والا - (۲) رنگ برنگا کبرلا - (۳) سورج مکھی - (۴) ست رنگا چوہا - **آفتابِ حشر** : [نر ف] (۱) قیامت دا سورج جیھدی گرمی حدوں ودھ جاوے - (۲) سوہنا معشوق - **آفتابِ حکمت** : [نر ص ف] حکمت دا سورج (اک لقب) ، بڑا

عقلمند ، سیانا ، اُستاد ۔ **آفتاب ڈھلنا :** [مح اُ] دن ڈھلنا ، سورج دا لتھنا ، زوال دا ویلا ہو جانا ۔ **آفتاب سر پر آنا :** سورج سر اُتے آؤنا ، سخر دُپہر ہونی ، دُپہراں ہونیاں ۔ **آفتاب سوا نیزے پر آنا :** [مح اُ] قیامت آؤنی ، سورج دا حدوں ودھ گرمی وکھانا ۔ **آفتابِ شام :** [نر ف ص] ڈُبدا دِہُو ، ترکالاں ویلے دا سورج ، مرن کنارے ، بُڈھا ۔ **آفتاب غروب ہونا :** [مح اُ] سورج دا ڈُبنا ، دِن مُکنا ، شام پینی ۔ **آفتاب کو دُھول سے نہیں ڈھک سکتے :** [اکھ اُ] سورج دُھوڑ اُہلے نہیں لُکدا ، سچ وج گج کے اُگھڑدا اے ۔ **آفتابِ لبِ بام :** [ص ف] ڈُبدا سورج ، جِھدیاں لتاں قبر وچ ہون ، مرن کنارے ، کوئی دم دا پروہنا ۔ **آفتابِ محشر :** [نر ف] ویکھو : آفتاب حشر ۔

● **آفتابہ :** [نر ف] [آبتابہ = پانی دا بھانڈا] ۔ ڈھکن ٹُوٹی تے مٹھ والا لوٹا ، استاوا ۔

● **آفتابی :** [ص ف] (۱) دُھپے ساڑیا ہویا ۔ (۲) اِک قسم دی استبازی ۔ (۳) گول ۔ (۴) اِک قسم دی نکی جہی پکھی ۔ (۵) اک قسم دی ڈھال جِھڑی سرخ رنگ دی ہُندی اے ۔ **آفتابی چہرہ :** [نر ص ف] گول مُکھڑا ، پیارا مُونہہ ۔ **آفتابی گلقند :** [ص مد اُ] دُھپے پک کے بنی ہوئی گلقند ۔

● **آفریدگار :** [فا نر ف] پیدا کرن والا ، دُنیا بنان والا ، رب ، خُدا ۔ **آفریدہ :** [ص مف ف ج : آفریدگان] ۔ پیدا کیتا ہویا ، مخلوق ۔

● **آفریدی :** [ص ف] صوبہ سرحد دے پٹھاناں دی اک قوم ۔

● **آفرین/آفرین باد :** [صفت دا کلمہ شاوا] ، اشکے ، بلے ، بَھل بَھل ، واہ وا ۔ **آفرین صد آفرین :** [ف] (صفت دا کلمہ ف) سو شاوا اے ، صد رحمت اے ۔ نند یا سلاہ لئی بولدے نیں ۔

● **آفرینش :** [مد ف] پیدائش ، مخلوق ، دُنیا ۔ **ابتدائے آفرینش سے :** [تف اُ] دُھروں ، ازلوں ، مُڈھوں ، جد دی دُنیا بنی اے ۔ **آفرینندہ :** [فا ف] بنان ہار ، پیدا کرن والا ، رب ، مولا ۔

● **آفس :** [انگ : office] دفتر ، محکمے وچ دفتری کم کرن دی تھاں ۔ پرھیا ، پنچایت دا حساب کتاب کرن دی بیٹھک ۔ **آفس آف فارن ایکسچینج :** [نر ، انگ : office of foreign exchange] پردیساں دا رُپیا پیسا وٹان دا محکمہ ۔

● **آفندی :** [ص ت] تُرکاں دا اک خطاب ، حضور ، جناب ، جی ۔

● **آفیسر :** [نر ، انگ : officer] افسر ، سردار ، حاکم ۔

● **آفیشل :** [ص ، انگ : official] سرکاری ، دفتری ، محکمے دا (عہدے دار) ۔

● **آقا :** [ت نر] مالک ، افسر ، سائیں ، میاں ، جناب ، رب ۔

● **آک :** [نرہ] [ع : مدار] آک ، مشہور بُوٹا جِس وچوں دُدھ نِکلدا اے ۔ **آک کا ڈوڈا :** [نر ہ] آک دے بُوٹے دا پُھل جس وِچوں رُوں ورگی چیز نکلدی اے تے اُڈدی پِھردی اے = مائی بُھوری ۔ **آک کا کیڑا آک میں راضی ، ڈھاک کا ڈھاک میں :** [اکھ اُ] آک ٹِڈا اک وِچ تے "ڈھک ٹِڈا" ڈھک وچ راضی رہندا اے ، ہر کوئی آپنے گھر ٹِکانے یا حال وچ مست رہندا اے ۔

● **آکار** : [نر ہ] چہرا مُہرا ، ڈیل ڈول ، روپ ، وڈلتّم ، رِوڈّ ۔

● **آکاس ، آکاش** : [نر ہ] اسمان ، زمین اسمان دی وچکارلی تھاں ، جتھے تیک نظر جائے ۔ **آکاس باندھیں ، پاتال باندھیں ، گھر کی ٹٹی کھلی** : [اکھ ہ] گھر گھر متّاں دین والے آپنا آپ نہیں ویکھدے ۔ آپ نہ وَسے سوہرے لوکاں نُو متّاں دئے ۔ **آکاس بیل** : [مد ہ] اکاس ویل ، پیلی بُوٹی ، درختاں اُتے ودھن پھلن والی دھاگے ورگی ویل جس نال رُکھ سُک جاندے نیں ، امر ول جِہدی جڑھ نہیں ہُندی ۔ **آکاس گنگا** : [مد نا] اسمان دا پیہا ، براق دا راہ ، کہکشاں ، دُھوڑ ، چھڑیاں دی راہ ، چوکھے سارے نِکڑے تاریاں دا اک مشہور تے لمّا چوڑا جُھٹ ۔ **آکاس وانی** : [مد ہ] اکاس دی بانی ، اِلہام ، اسمانی گل ۔ (ص) ریڈیو ۔

● **آکاشی** : [ص ہ] اسمانی ، عرشاں دی ۔ **آکاشی برت** : [نر ہ] بَرانا ، بَرانی بھوئیں ، جِہدی بیائی دا سبب مینہ بِنا کوئی نہ ہووے ۔

● **آکسفورڈ** : [نر انگ : Oxford] انگلستان دا مشہور پُرانا شہر تے یونیورسٹی ۔

● **آکسیجن** : [مد ، انگ : oxygen] مشہور گیس جِہڑی ہوا تے پانی وِچ موجود اے تے جیون لئی ات ضروری اے ۔

● **آکلا / آکلہ** : [نر ہ] سنڈھا ، ڈول ، گانٹی پُھلن دی پِیڑ ۔

● **آکھ** : [نر ہ] (۱) لوہے دا کڑا جِس وچ کوئی شے اڑا دیے ۔ (۲) آک ۔

● **آکھا** : [نر ہ] مہین جالی نال مڑھی ہوئی (میدا چھانن دی) چھاننی ۔

● **آکھر** : [نر ہ] جنگل وچ ڈنگراں دے رہن والی تھاں ، شیر دی جُوہ ۔ اُہ تھاں جِتھے ہرن مینگناں کردا اے ۔ **آکھری** : [نر ہ] [ص = آکھرن] ۔ ''آکھر'' دا ہرن ۔

● **آکھلا پن** : [نر ہ] گھوڑے دے کُداکڑے ، اتھرّ پُنا ، شوخی ، شرارت ۔

● **آگ** : [مد ہ] [ف = آتش] (۱) اگ ، بھاہ ۔ (۲) سڑنا جلنا ۔ (۳) تا ، سیک ، لاٹ ۔ (۴) کنوڑ غصہ ۔ (۵) حسد ، ڈاہ ، ساڑا ۔ (۶) آفت ، مصیبت ۔ (ص) نری اگ ، تتا ، بھڑکیلا ۔ (۷) ات گرمیلی شے ۔ (۸) خون دا جوش ۔ (۹) عشق ۔ **آگ اُبلنا** : [مح ہ] اگ ورھنی ، تِکھّی گرمی پَینی ۔ **آگ اُگلنا** : [مح ہ] اگ وسنی ، غصہ کڈھنا ، دل دی بھڑاس کڈھنی ، لڑن دیاں گلاں کرنیاں ۔ **آگ ببولا / بگولا** : [ص ہ] غصیل ، سڑیل ، رتّا تتّا ، لالو لال ، غضبولا ، لوہے لاکھا ، تِکھے سُبھا دا ۔ **آگ بتانا** : [مح ہ] اگ لانی ، ساڑنا ، دُکھانا ، ستانا ، ساڑا دوانا ۔ **آگ بُجھانا** : [مح] (۱) اگ اُتے پانی پانا ۔ اگ بجھانی ۔ (۲) لڑائی جھیڑا نبیڑنا ۔ (۳) فساد مُکانا ۔ (۴) کِرڑ کڈھنی ۔ (۵) لوبھ/ حرص مٹانا ۔ (۶) تِرہ لاہنی ، ڈِھڈ بھرنا ۔ **آگ بجھنا** : [مح ہ] اگ بُجھنی ، اگ ٹھنڈی ہونی ۔ (۲) حرص لہنی ، جوش مرنا ۔ **آگ برسانا** : [مح ہ] اگ ورھانی ، توپاں دے گولے چھڈنے ، اگ دے تیر مارنے ، بَرود نال حملہ کرنا ۔ **آگ برسنا** : [مح ہ] اگ ورھنی ، کڑاکے دی دُھپ یا گرمی پَینی ، لڑائی وچ گھنیاں گولیاں یا گولے ورھنے ۔ **آگ بگولا ہونا** : [مح ہ] لالو لال ہونا ، لوہا لاکھا ہونا ، غصے

نال مچ پینا ، ڈِھڈّے رہ وچ آؤنا ۔ **آگ بِنا دھواں کہاں** : [اکھ ہ] (۱) اگ بلن باجھ دھوآں نہیں نکلدا ، سبب یا کارن بِنا کوئی کم نہیں ہوندا ۔ (۲) جتھے اگ اوتھے دھواں ۔ **آگ بوٹ** : [مذ أ] بھاف نال چلن والی بیڑی ، پانی وچ انجن نال چلن والا چھوٹا جہاز ، دھوئیں والا جہاز ۔ **آگ بھبوکا** : [نر ہ] غصے نال اگ وانگوں ، لالو لال ، رتّا تتّا ، اگ وانگ ، سڑیا بُھجیا ہویا ، گُوڑھا لال ، جھلا" ۔ **آگ بھری ہونا** : [مح أ] غصے وچ ہونا ، دل وچ ساڑا بھریا ہونا ۔ **آگ بھڑکنا/بھڑک اُٹھنا** : [مح ہ] اگ مچ پینی ، بھاہ بھڑکنی ، بدامنی پے جانی ، فساد جاگ پینا ۔ **آگ پانی کا بیر** : [اکھ ہ] اگ پانی دی دشمنی ، سر وڈھواں ویر ، حدوں باہری دشمنی ، اِٹ کُتے دا ویر ، جاندرو دشمنائی یا ضد ۔ **آگ پانی کا سنجوگ** : [مح نر ہ] اگ پانی دا میل / دو ضداں دا کٹھیاں ہونا ، انہونی گل ۔ **آگ پانی کا کھیل ہے** : [مح ہ] اگ پانی دی کھیڈ اے ، جد کسے پکوئیے" کولوں پکوان خراب ہو جاوے تے اوہ آپنی غلطی لکان لئی ایج پاندا اے کہ میرا کوئی قصور نہیں جے ! ۔ **آگ پر تیل ڈالنا** : [مح ہ] اگ اُتے بالن پانا ، اگ مچانی ، فساد نُوں ودھانا ، مچے ہوئے نُوں مچانا ۔ **آگ پر لوٹنا** : [مح ہ] اگ وچ سڑنا ، بڑا ساڑا آؤنا ، حسد اُٹھنا ، وٹ کھانا ، مروڑے کھانے ۔ **آگ پھانکنا** : [مح ہ] (۱) اگ پھکنی ، ات جھوٹھ بولنا (۲) حسد کرنا ، کسے نُوں خوش ویکھ کے سڑنا ۔ **آگ پھونس کا بیر** : [اکھ ہ] ککھیں بھاہ ، اِٹ کُتے دا ویر ، جاندرو ویر ۔ **آگ پھونک دینا** : [مح ہ] اگ نُوں بلے ، پھوکاں یا پکھے نال بجھانا ، جھل مارنا ، الیل دوانی ، جوش ودھانا ۔ **اگ پھونکنا** : [مح ہ] (۱) پھوکاں نال اگ بھڑکانی ، فساد کِھلارنا ۔ (۲) چُغلی لانی ، تیلی لانی ۔ (۳) عشق ودھانا ۔ **آگ پھیلانا** : [مح ہ] اگ کھلارنی ، فساد ودھانا/پوانا ، مچ مچانا ، کُپت کِھلارنا ۔ **آگ تاپنا** : [مح ہ] اگ سیکنی ، نِگھے ہون لئی اگ کول بہنا ، اگ اگے ہتھ پیر سیکنے ۔ **آگ تلووں سے لگنا** : [مح ہ] پیریں اگ لگنی ، بڑا بے چین ہونا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ، بڑا مچنا ۔ **آگ ٹھنڈی کرنا** : [مح ہ] (۱) اگ ٹھنڈی کرنی ۔ (۲) اگ بجھانی ، اگ اُتے پانی سُٹنا ۔ (۳) فساد ہٹانا ، لڑائی ٹھنڈی کرنی ۔ (۴) غصہ ٹھارنا ، ویریاں دی صلح کرانی ۔ (۵) بدلا لینا ۔ (۶) شہوت مٹانی ۔ (۷) ساڑا لہنا ۔ **آگ جاگ اُٹھنا** : [مح ہ] فساد جاگنا ، اگ بھخ پینی ، فساد اٹھ کھلونا ، بدامنی پے جانی ، پرانا شوق جاگنا ، نویں سریوں الیل آؤنی ۔ **آگ جانے لوہار جانے دھونکنے والے کی بلا جانے** : [اکھ ہ] اگ جانے لُہار جانے پھوکن والے دی بلا جانے ۔ نوکراں دا کم حکم منن ہوندا اے تے نفع نقصان دی ذمے داری مالک اُتے آؤندی اے ۔ **آگ جگانا** : [مح ہ] اگ جگانی ، ویکھو : آگ جاگنا ۔ **آگ جوڑنا** : [مح ہ] اگ دھخانی ، مواتا لانا ، بالن پانا ۔ **آگ جھاڑنا** : [مح ہ] پتھر رگڑ کے اگ کڈھنی ، اگ جھاڑنی ، اگ وچوں سُواہ ہٹانی ، اگ پھولنی ۔ **آگ جھڑنا** : چنگاں نکلنیاں ، "اگ پتھری" وچوں رگڑ لگن نال اگ نکلنی ۔ **آگ دبانا** : [مح ہ] اگ نپنی ، اگ سواہ وچ لُکانی ، فساد مٹانا ، غصے دی اگ ٹھنڈی کرنی ، عشق لُکانا ، چا نپنے ، جوش ٹھاٹھنا ۔ **آگ دکھانا** : [مح ہ] اگ لانی ، تیلی لانی ، کسے شے نُوں اگ اُتے گرم کرنا ۔ **آگ دہکنا** : [مح ہ] اگ بھخنی ، شوق ودھنا ۔ **آگ دینا** : [مح ہ]

تیلی نال اگ لانی ، ساڑنا ، بالنا ، چمکانا ، رونق ودھانا ۔ **آگ دھونا** : [مح ہ] اگ صاف کرنی ، سواہ جھاڑنی ۔ **آگ روشن کرنا** [مح اُ] اگ بالنی ، پھوکاں نال اگ مچانی یا دھخانی ۔ **آگ سرد ہونا** : [مح اُ] اگ بجھ جانی ، اگ ٹھنڈی ہونی ، جوش لہنا ، چا لہنے ، ریجھاں نپیاں جانیاں ۔ **آگ سلگانا** : [مح ہ] اگ دھخانی ، اگ بالنی ، لائی بجھائی کرنی ، فساد مچانا ۔ **آگ سے پانی ہو جانا** : [مح ہ] غصہ ٹھنڈا پے جانا ، لڑدیاں لڑدیاں صلح دیاں گلاں اتے آ جانا ، مچ کے دھیا ہو جانا ، بےرحمی کرن لگیاں رحم کر دینا ۔ **آگ کا پتلا** : [نر ہ ص] اگ دی ناڑ ، بڑے غصے والا ، مزاج دا تتا ، بدمزاج ، اگ دی لاٹ ۔ **آگ کا پتلا آگ کو دھائے** : [اکھ ہ] اگ دا پتلا اگ ول جاندا اے ، ہر شے اپنے اصلے اتے اپڑدی اے = جتھے دی کھوتی اوتھے آن کھلوتی ۔ **آگ کا پتنگا** [نر ہ] اگ دی چننگ ، چنگیاڑی ۔ **آگ کا جلا آگ ہی سے اچھا ہوتا ہے** : [اکھ ہ] اگ دا سڑیا اگ نال ہی چنگا ہندا اے ، جھڑی تھاں سڑ جائے اہدے اتے ٹکور کیتیاں یا سیک دتیاں ہی آرام آؤندا اے ، جویں جتی نال پیا ہویا چھالا جتی دا چمڑا ساڑ کے بنھن نال ٹھیک ہو جاندا اے ۔ بدی دا توڑ بدی نال ہی کیتا جاند اے ۔ **آگ کا کھیل** : [نر ہ] استبازی ، بارود دیاں کھیڈاں ۔ بورچی پنا ، خنسام گری ۔ **آگ کرنا** : [مح ہ] اگ دھخانی ، تپانا ، بھخا دینا ، غصے وچ لے آؤنا ۔ **آگ کو دامن سے ڈھانکنا** : [مح ہ] آن ہونے کم کرنا ، اپنے سر بریائی لے کے کوئی فساد مکا دینا ، دشمن نو پناہ دینی ، عام گل وی بھیت کر کے لکانی ، کسے گل اتے اِنج لکا پانا پئی اہ آپے اگھڑ پئے ۔ **آگ کے لوکے اٹھنا** : [مح ہ] بھامڑ مچنا ، اگ دیاں لاٹاں نکلنیاں ، دل سڑنا ، ہواڑ نکلنی ۔ **آگ کے مول** : [تف ہ] اگ دے بھا ، ودھیک مہنگی ، بڑے تیر کتھے بھا اتے ، ات مہنگا ۔ **آگ لگنا یا لگ جانا** : [مح ہ] اگ لگنی ، اگ بھخ پینی ، سڑ جانا ، تباہ ہونا ، مواتا بلنا ، مل ودھ جانا ، اگ دے بھا (مہنگا) وکنا ، دل سڑنا ، ساڑا آؤنا ، بڑی تکھی بھکھ لگنی ، جوش آ جانا ، خار آؤنی ، اکا نہ بھانا ۔ **آگ لگانا** : [مح ہ] (۱) اگ لانی ، ساڑنا ، پھوک دینا ، بھٹھ پانا ، بلدی دے بتھے دینا ۔ (۲) نقصان کرانا ، فساد پوانا ۔ (۳) ساڑا اٹھانا ، دل ساڑنا ، چبھویں گل کرنی ، ٹوک لانی ۔ (۴) دلچسپی نہ لینی ۔ (۵) ودھیک خرچنا ۔ **آگ لگاؤ** : [ص فا ہ] اگ لاؤ ، فسادی ، کپتا ، چغل چواتتا ۔ **آگ لگائے تماشا دیکھے** : اگ لائے تماشا ویکھے ، فسادی بارے آکھدے نیں جھڑا فساد پوا کے دلوں خوش ہوندا اے ۔ **آگ لگے** : [مح ہ عو] بھٹھی وچ ڈبے ، چلھے وچ پوے ، سانوں کی ؟ مواتا بلے ، تیلی لگے ۔ **آگ لینے آئی گھر کی مالکہ بن گئی** : [اکھ ہ] اگ لین آئی گھر والی بن گئی = بھاہ گھنن آئی گھر دی سین تھی بیٹھی (مل) ۔ بہانے بہانے تختا مل مار لین والے بارے ٹوک اے ۔ **آگ لینے کو جائیں پیغمبری مل جائے** : [اکھ اُ] اگ لین جان تے پیغمبری لبھ جائے ۔ راہ جاندیاں یا مفت وچ کم بن جائے تے آکھدے نیں ۔ **آگ میں آگ لگانا** : [مح ہ] سڑدے نو ہور ساڑنا ، لڑائی جھگڑے نو ہور ودھا دینا ، دکھی نو دکھانا ۔ **آگ میں پانی ڈالنا** : [مح ہ] اگ بجھانی ، جھگڑا نبیڑ دینا ، فساد مکا دینا ۔ **آگ میں کود پڑنا** : [مح ہ] بلدی دے بتھے آ جانا ، اگ دے موہنہ اگے آؤنا ، جان بجھ کے

کسے مصیبت وچ پھس جانا - **آگ میں جھونکنا :** [مح ہ] اگ وچ سٹنا، بلدی دے بتّھے ڈاہ دینا، مصیبت وچ پا دینا، جان بُجھ کے نقصان پچانا - **آگ میں لوٹنا :** [مح ہ] لِسلّنی لگنی، ساڑا آؤنا، بے چین ہونا - **آگ ہو جانا :** [مح ہ] تپ کے لال ہو جانا، غصے نال لالو لال ہونا، بھخ پینا، باہلے غصے وچ آ جانا، لوہا لاکھا ہونا -

● **آگا :** [نر ہ] (۱) اگا، اگلا حصہ، اگاڑی - (۲) متھا، ہر شے دا اگلا حصہ - (۳) آؤندا ویلا، مستقبل - (۴) سامنا - (۵) سونے چاندی نُوں اگ وچ گھت کے اُجالن دا کم - (۶) عورت دا آگا - **آگا باندھنا :** [مح ہ] (۱) اگا روکنا، اگا ڈک کھلونا - (۲) اگا مارنا، نسل مُکانی - **آگا بھاری ہونا :** [مح ہ] (۱) اگا بھارا ہونا - (۲) راہ وچ خطرہ جاپنا - (۳) اُمید نال ہونا، ڈھڈ ہو جانا - **آگا پیچھا :** [نر ہ] (۱) اگا پچھا، کل پاں والے کپڑے دا سامنا تے پچھلا حصہ - (۲) اگاڑی پچھاڑی - (۳) کم دا نتیجہ یا انت، گل دا لاہا ٹوٹا - (۴) مُڈھ تے پاند، چنگا مندا - (—سوچنا) - **آگا پیچھا دیکھنا یا سوچنا :** [مح ہ] سوچ سمجھ کے کم کرنا، نفع نقصان ویکھ کے کم کرنا، عقل توں کم لینا، دور اندیشی کرنا، چنگ ویکھنا - **آگا پیچھا کرنا :** [مح ہ] جکو تکیاں رہنا، کسے کم وچ ڈھل مٹھ کرنی، جی‌داری نال ہتھ نہ پانا، جھکنا - **آگا سنبھالنا، لینا یا مارنا :** [مح ہ] (۱) اگا وچارنا، پہلاں ہی کسے کم دا اُپا کر لینا، دشمن دی فوج نُوں اگوں ڈک لینا، ٹاکرا کرنا - (۲) اگا مارنا -

● **آگاری :** [مد ہ] اگیترے دِتی ہوئی رقم، سائی، پیشگی (رقم) -

● **آگاہ :** [ص ف] جانُو، واقف کار، خبردار، ہُشیار، جانن والا، [— کر، ہو] - **آگاہی :** [مد ہ] جان پچھان، واقفی، علم، ہشیاری، خبرداری -

● **آگت :** [مد ہ] آؤنی، آدر، آگوائی، جی آیاں نُوں کہنا - **آگت بھاگت :** [مد ہ] آدر بھا، خاطر تواضع، آؤ بھگت - **آگت سُواگت :** [ص ہ] آدر بھا، عزت، ٹہل سیوا، خاطر خدمت، جی آیاں نُوں -

● **آگرہ :** [نر نا] بھارت (یو پی) دا مشہور شہر جتھے شاہجہان دی لاڈلی ملکہ ممتاز محل دا منّیا پرمنّیا مزار اے جہنو تاج محل کہندے نیں -

● **آگل :** [ص ہ] اگلا، اگے والا، آؤندا، ہوون ہار -

● **آگم :** [نر ہ] اوائی، آؤنی، پہنچ - **آگمی :** [فا نر ص ف] اگم و اچُو، آؤندے ویلے دا حال دسن والا، رملی، رملیا، نجومی -

● **آگُو :** [ص فا ہ] اگے اگے چلن والا، مُہری، مرشد، لیڈر، اگواہا، اگوہاں -

● **آگہی :** [مد ف] ویکھو : آگاہی -

● **آگے :** [تف ظ ہ] (۱) اگے، پہلے پہلاں - (۲) سامنے - (۳) اگانہ، اگہاں - (۴) اگیتے، اگیترے، آؤندے سمے - (۵) فیر، پچھوں - (۶) اودوں - (۷) ماضی وچ، پہلے - **آگے آگے :** [تف ہ] اگے اگے، اگانہ، اگے چل کے، آؤن والے زمانے وچ، آؤندے ویلے، کل کلوتر نُوں - **آگے آگے چلنا** [مح ہ] اگے اگے ٹُرنا، اگوائی کرنی، راہ دسنا، سواری دے نال ٹُرنا - **آگے آگے رنگ لانا :** [مح ہ] سُواد دسنا، مزے

چکھانے ، بہار وکھانی ، نویاں آوکڑاں پانیاں ۔ **آگے آگے گرو ، پیچھے پیچھے چیلا :** [اکھ ہ] جِہا گُرو تِہا چیلا ، آپنے گُرو پِیر دے پچھے ٹُرن والے بارے آکھدے نیں = گرو جنہاں دے ٹپنے چیلے جان چھڑپ ۔ **آگے آنا :** [مح ہ] اگے آؤنی ، واپرنا ، اگانہ آؤنا ، نیڑے ڈُھکنا ، سامنے آؤنا ، عورت دا بے پڑد ہونا ، ٹاکرے لئی ودھنا ۔ **آگے بڑھنا :** [مح ہ] اگانہ ودھنا ، اگوائی کرنی ، ترقی کرنی ، ٹاکرا کرنا ۔ کیتے دا پھل مِلنا ۔ **آگے پیچھے :** [تف ہ] اگڑ پِچھڑ ، اگے پچھے ، آلے دوالے ، سجے کھبے ، اُتوڑتی ، بعد وچ ، انی وِیہ دے فرق نال ۔ بے ترتیبے ۔ **آگے پیچھے نہ ہونا :** [مح ہ] نِمانا ہونا ، کوئی سنگی سجن نہ ہونا ، کلم کلیاں ہونا ۔ **آگے پیچھے ہونا :** [مح ہ] اگے پِچھے ہونا ، ایدھر اُیدھر ہو جانا ، ڈبھ جانا ، جان کے ٹل جانا ۔ **آگے جاتے گھٹنے ٹوٹیں پیچھے دیکھے آنکھیں پھوٹیں :** [اکھ ہ] مجبوری تے بےوسی دی حالت وچ ہر پاسے بھیڑ ، اوکھت یا دکھ آؤندا دِسے تے بولدے نیں = اگے سپ پِچھے شینہ ، آگے کھوہ پِچھے کھاہی ۔ **آگے خدا کا نام :** [مح ا] اگے رب دا ناں ، بس اللہ دے وس اے ، اگانہ کُجھ نہیں ، مُک چُک ۔ **آگے دوڑ پیچھے چوڑ :** اگا دوڑ تے پچھا چوڑ ، جہڑا کوئی اک کم نُو ادھ وچ چھڈ کے نواں کم چھوہ لوے اوس بارے آکھدے نیں ۔ **آگے دیکھنا :** [مح ا ہ] اگے ویکھنا ، سامنے دھیان کرنا ، ہشیار رہنا ۔ **آگے دھر لینا یا رکھ لینا :** [مح ہ] اگے رکھنا ، اگے لا لینا ، نشانہ بنانا ، پھڑ لینا ، دب رگڑنا ، ڈھویا ڈھونا یا دینا ۔ **آگے رہنا :** [مح ہ] اگے رہنا ، سبھ توں اگے رہنا ، ودھ کے رہنا ۔ **آگے کا قدم پیچھے پڑنا :** [مح ا] گھبرا تے بھسوڑی وچ کجھ نہ سُجھنا ۔ **آگے کنواں پیچھے کھائی :** [اکھ ہ] پِچھے سپ تے آگے شینہ ، چوپاسی مصیبت ۔ **آگے کو :** [تف ہ] اگے نُو ، اگانہ لئی ، ہُن توں ، آؤندے ویلے ، اگوں توں ۔ **آگے نکلنا :** [مح ہ] اگے نکل جانا ، اگانہ ودھنا ، ودھ جانا ، پِچھے چھڈ جانا ، جِت جانا ۔ **آگے نہ چلنا :** [مح ہ] (۱) اگانہ نہ ٹُرنا ، ودھیرے کم نہ ہونا ۔ (۲) مشہور نہ ہونا ۔ (۳) مِٹ جانا ۔ (۴) کُجھ پڑھ کے اگوں نہ پڑھیا جانا ۔ (۵) پیش نہ جانی ۔ **آگے نہ ہونا :** [مح ہ] اگے نہ ودھنا ، ٹاکرا نہ کرنا ، ہمت نہ وکھانی ، جان بچانی یا لُکانی ۔ **آگے ہاتھ پیچھے بات :** [اکھ ہ] بڑا ہی غریب اے ، بُھکھا ننگا اے ، تیڑ کجن نُو ایڑا لتا وی نہیں پیا لبھدا سُو ۔ **آگے ہونا :** [مح ہ] اگوائی کرنی ، پرواہ نہ کرنی ، اگے ودھنا ، سامنے آؤنا ، ودھکے ملنا ، ٹکرنا ، قدم ودھانا ، کسے مرد کولوں پڑدا نہ کرنا ۔ **آگے ہی سے :** (۱) اگے توں ہی ، اگیترے ہی ، اگوانڈھی ۔ (۲) دُھروں ، مُڈھوں ، پوند توں ، ازلوں ، سدا توں ۔

● **آگیا :** [مد ہ] آکھا ، حکم ، فرمان ، صلاح ، آگیا ، مرضی ، اجازت ، [— دینا = پالنا ، پالن کرنا] ۔ **آگیا کار :** [ص ہ] حکم منن والا ، نوکر ، خدمتی ، ٹہلیا ، کسے کار وچ ، سُلگت ۔ **آگیا کاری :** [مد ہ] خدمت ، چاکری ، ٹہل سیوا ، سُلگ پُنی ۔

● **آگیں :** [پچھ ف] بھریا ہویا ، پُوروان ۔ (نیاز آگیں) ۔

● **آگھ :** [نر ہ] مُل ، قیمت ، بہا ، ارگھ ۔ **آگھی :** [مد ہ] بیاج دی تھاں دِتا جان والا ان اناج ۔

● **آل** : [ع] (۱) پُتر ، دھی ، آل اولاد ، جیا جنت ۔ (۲) آر پروار ، دوہتر پوتر ، دُہترے ۔ (۳) اک رُکھ جہدی جڑھ وچوں چم رنگن دا رتا رنگ کڈھدے نیں ۔ (۴) کدو دی اک قسم ۔ (۵) گنڈھیاں دیاں بُھوکاں ۔ (۶) گنڈھے ۔ (۷) سِلّھ ، کِل وتّر ۔ **آل اولاد** : [مد ف] بال بچے ، جیا جنت ، آر پروار ، دُہت پوت ۔ **آل اولاد کے آگے آنا** : [مح ہ] کسے دے بھیڑے کاریاں دا مندا پھل اولاد نوں ملنا ، وڈیاں دیاں کیتیاں نِکیاں اگے آؤنیاں ۔ **آل پِن** : [مدا] کاغذ نوں لان دی ٹوپی والی پِن ۔ **آل جنجال** : [نر ا] اولاد دیاں مصیبتاں ، برادری دے جھیڑے بکھیڑے ، جگ دی موہ مایا ، جھنجٹ ۔ ڈراؤنی خواب ، بھیاواں سُفنا ۔ **آلِ رسولؐ** : [مد ف+ع] رسولؐ دی اولاد تے اُمّت ، بی بی فاطمہؓ ہوراں دی اولاد ۔

● **آلا** : [نر ہ] کندھ وچ دیوا تے ہور کُجھ رکھن دی تھاں ، کُھڈا ، دِواکھا ۔ (۲) جالا ، کچا ، الاّ ، گِلا ۔ (۳) آل رُکھ دا رنگ ۔

● **آلا بالا** : [نر ہ] آلا ٹالا ، دم دلاسا ، پچ بہانہ ، ول چھل ، دھوکا ، چال ، فریب ، الکس ، سُستی ۔

● **آلا دے نوالہ** : [اکھ ا] جد کوئی کمینا اُچے درجے اُتے اپڑ کے وی آپنا اصلا نہ چھڈے تے کہندے نیں ۔ کسے امیر نے اک منگتی نال ویاہ کر لیتا ، اہ ونسونیاں نعمتاں ملن آتے وی دنودن ماڑی مریڑی ہوندی گئی ، امیر بڑا فکرمند ہویا ، اخیر اِک سیانے جانُو نے اُہدا اُپا دسیا پئی گھر دیاں آلیاں وچ تھاں بر تھاں روٹی رکھی جائے ، انجے ہی کیتا گیا ، اُہ منگتی تھاں تھاں توں اِک اِک بُرکی چُکدی تے کھاندی رہی ۔ کجھ دن اِہو کم کیتیاں اہ منگتی نو بر نو ہوگئی ، تد توں اِہ اکھوت مشہور ہو گئی ۔ **آلا گانا** : [مح ہ] آپنا آپ سلاہنا ، آپنیاں وڈیائیاں کرنیاں ، ہڈ بیتی دسنی ، آپنے دکھڑے رونے ۔ (۲) ہندی دی اک مشہور وار ۔

● **آلاپ** : [مد ہ] واج دا لہا چڑھا ، گَون ، راگ ، طرز ۔

● **آلات** : [نر ج ع] [و : آلت] آلے ، اُزار ، سند ، ہتھیار ، سان ۔ **آلاتِ حرب** : [ج ع ف] جنگ دے ہتھیار ، تیر ، بندوق ، توپ ۔ **آلاتِ کشاورزی** : [ج ف+ع] واہی بیجی دے سند : ہل پنجالی سہاگا تے ہور ۔

● **آلام** : [نر ج ع] [و : الم] دُکھڑے ، غم ، جھورے ، فکر فاقے ، پریشانیاں ، بھیڑاں ۔

● **آلان** : [نر ہ] ہاتھی بنھن دی سنگلی ، سنگل ، ہاتھی دا پلانا ، جُھل ، گدا ۔

● **آلائِش** : [ص ف] میل ، گند مند ، پلیتی ، گندگی ، پاک ، میلا ، گَونہ ۔

● **آلت** : [ع نر] آلہ ، ہتھیار ، ہتھ ٹھوکا ، نفس (مرد دا) ۔ اُزار ، سند ۔

● **آلتی پالتی** : [ث] چونکڑی ، پتھلّا ، گوڈے بھن کے بہنا ۔ [ــمار] ۔

● **آلسی** : [نر ص] اہلکی ، جلتّھا ، ڈھلا ، سست ، گتھولی ۔

● **آلکس** : [مد ہ] سُستی ، الکس ، جلھ پُنا ، گتھول ۔ **آلکسانا** : [مص ہ] آلس کرنا ، ڈھل مٹھ کرنا ، اکیا تھکیا رہنا ۔ **آلکسیا** : [ص ف]

ِجلتّھا ِڈھلا ، سست ، گـھولا ، الکسی ، آلسی ، دلـّدری -

● آلن : [نر ہ] (۱) الـُونا کھانا - (۲) ساگ لـّون یا ساگ وچ رلان واسطے آٹا - الن - (۳) کندھ کوٹھا لیپن دا گارا ، کھگل - (۴) ساگ وغیرہ اُتے لگن والا ویسن جھڑا تلن ویلے کم آؤندا اے -

● آلنا : [نر ہ] آہلنا ، آہلنا ، پنچھیاں دا گھر -

● آلنگ : [نر ہ] گھوڑی دی شہوت ، ویگ ، اُشکل ، ہشیاری ، جوش ، بھڑک ، لہر ، مستی - آلنگ پر آنا ، آلنگنا : [مح مص] گھوڑی دا مُشکنا ، مادی دا نر لوڑنا ، مستی وچ آؤنا - آلِنگنا : [مص ہ] گل لگنا ، گلوکڑی پانی ، نال چمبڑنا ، جپـّھی پانی -

● آلـُو : [نر ف] آلـّو ، اک مشہور ترکاری ِجہدی بـُھرجی وی بناندے نیں - لـُوچا - آلو بخارا : [نر أ ف] آلوچے ورگا مشہور کھٹا جھا پھل ، ایران دے شہر بخارے دی نسبت نال آلو بخارا سداندا اے - آلو پارا : [نر ہ] ویسن لا کے تیل وچ تلے ہوئے آلو دے کتلے یا کاتراں - آلـُوچہ : [نر ف] آلوبخارے ورگا اک کھٹا ِمٹھا پھل ، لـُوچا -

● آلـُود : [پچھ] [آلودن = لبڑنا] (۱) لبڑیا ہویا ، ِبھجیا ہویا ، [جویں سرمہ آلود : = سُرمیلا] - (۲) گند مند ، میل - آلودگی : [مد ف] (۱) لبیڑ ، نپاکی - (۲) دُنیا دی موہ - (۳) کـُوڑ پسارا - آلودہ : [ص مف ف] (۱) لبڑیا ہویا ، ِبھجیا ہویا - (۲) دنیادار ، ناپاک [جویں : خون آلودہ = رت ِبھنا] - آلودہ دامن : [ص ف] نپاک ، پلیت ، گـُناہی ، دوس والا ، بُرا ، پاپی ، بُریار ، کـُلچـّھنا ، َبھیڑو کارا - آلودہ کرنا : [مح أ]

لبیڑنا ، بـُریائی وچ رلانا ، گناہ گار کرنا -

● آلہ : [مد ع] [ج : آلات] آلہ ، سند ، ہتھیار ، اُزار - آلہ حرارت : [نر ف+ع] تا میچنا ، گرمی ویکھن تے میچن دا آلہ ، تھرمامیٹر - آلہ کار : [نر ف] (۱) کم دا سند - (۲) وسیلہ ، ذریعہ - جھنـُو اپنا کم کڈھن لئی ڈھو سبب بنایا جائے -

● آلے بالے : [ج ہ] آلے ٹالے ، حیلے بہانے ، اَولے بتـَولے ، دم دلاسے -

● آلی : [مد ہ] سکھی ، سہیلی ، اِکـّو جیڈی ، ہان دی ، ہانن - (۲) لار ہال ، قطار ، لنگ - (۳) وتری ِگلی - (۴) کچی ، کواری - آلی بھولی : [ص مد ہ] سدھ پدھری ، ساد مرادی ، بھولی ، ِسدھڑ - آلی زچا : [مد ہ] سجر سُو ، نویں جچـّاں ، جھنـُو بال جنیاں تھوڑے دن بیتے ہون -

● آلیا : [نر ہ] آلا ، کھتـّا ، کوٹھی ، دوجی فصل تیک دانے سامبھن والا ٹویا ، بھڑولا -

● آم : [نر ہ] امب - مشہور پھل تے اُہدا رُکھ ، (نص : امبی) - آم بوؤ آم کھاؤ امـِلی بوؤ امـِلی کھاؤ : [اکھ ہ] امب ِبیجو امب کھاؤ املی بیجو املی کھاؤ ، ِبیجیا وڈھو گے - ِجھا کرو گے ِتہا بھروگے - آم پھلے نیو چلے ارنڈ پھلے اترائے : [اکھ ہ] امب پھلے تے نیوندا اے باتھـُو پھلے تے اُسردا اے ، ساؤ لوک نیوندے نیں کمینے رج کے آکڑدے نیں - آم ٹپکنا : [مح ہ] پکے ہوئے امب/ام ِڈگنے ، امب دا رس چونا - آم کے آم گٹھلیوں کے دام : [اکھ ہ] = (نالے کھاؤ امب نالے لئو گـِٹکاں دے سواد) جس کم وچ دوہرا نفع ِدسے اوس بارے آکھدے نیں = نالے کھاؤ خانیاں نالے بھنو بدام - حج دا حج تے وِنج دا وِنج - آم کھانے سے کام/

مطلب یا پیڑ گنّنے سے : [ا کھ ہ] امب کھانے نیں یا رُکھ گنّنے جے = مُشک لینا اے کہ باغ ڈھانا اے ۔ مطلب آپنے کم نال کم رکھنا چاہیدا اے ، اویں فضول حجتاں نہیں کرنیاں چاہیدیاں ۔ **آم کھائیے پال کا خربوزہ کھائیے ڈال کا :** [ا کھ ہ] امب پیل دا کھائیے تے کھکھڑی ول" (ویّل) نالوں ، اِہ دوئے سوادلے ہوندے نیں ۔

● **آماج :** [نر ع] نشانہ ، نشانے لاؤن دا تھاں ، مارا ۔ **آماج گاہ :** [مد ف] مارا لاؤن دا تھاں ، جتھے نشانہ لائیدا اے ، جنگ دا پڑ ۔

● **آمادگی :** [مد ف] تیاری ، من مرضی ، رضا ۔ **آمادہ :** [مد ف] ٹرن نُو تیار ، رضا مند ، راضی [آمادۂ پیکار = لڑن نُو تیار] ۔

● **آماس :** [نر ف] سوج ، سوجا ، ورم ، پُھلا ۔

● **آمال :** [مد ج ع] [و : امل] آساں ، اڈیکاں ، اُمیداں ، سدھراں ، رِیجھاں ۔

● **آمد :** [مد ف] آمدنی ، کمائی ، آوَنی ، آؤن ڈھنگ ، اوائی ، آؤن دی خبر ، سُجھا ، آپنے آپ بن جان والے شعر ، (آپ مُہارے) کلام دی روانی ۔ شروع ، پتّوند ۔ **آمد آمد :** [مد ا] آؤن دی دُھم ، آوائی ، کسے وڈے آدمی دے آؤن دی خبر یا دُھم ۔ پہلاں ، شروع ۔ **آمد آمد کے دن :** [ح ا] رُت وٹّن دے دن ، موسم بدلی ۔ **آمد و شُد :** [مد ف] آؤن جان ، آوا جائی ۔ **آمد و خرچ :** [نر ف] کمائی تے خرچا ، آمدن تے خرچ ۔ **آمد و رفت :** [مد ف] آؤن جان ، آوا جائی ، لانگھا ۔ **آمدم بر سر مطلب :** [مح ف] (۱) ہُن مطلب دی گل کرناں ، کم دی گل کرناں ۔ (۲) پچھا جان گیاں ۔ **آمدن :** [مد ف] آمدنی ، وٹک ، کمائی ، نفع ، لابھ ۔ سودے یا کم دے بدلے ملن والا مال پیسا ۔ (۲) [مص ف] آؤنا ۔ **آمدن بہ اِرادت و رفتن بہ اِجازت :** [ا کھ ف] آؤنا آپنے وس تے جانا پرائی اجازت نال ہوندا اے ۔ پئی جان لگیاں گھر والے دی اجازت لَینی ضروری ہوندی اے ۔

● **آمِر :** [فا ع] حکم دین/چلان والا ۔ بادشاہ ، حاکم ، ڈِکٹیٹر ۔

● **آمُرزش :** [مد ف] چُھٹکارا ، معافی ، بخشش ، معاف کرنا ۔

● **آمُرزگار :** [فا ف] بخشنہار ، بخشن بخشان والا ، معاف کرن والا ۔ رب ۔ **آمرزگاری :** [مد ف] بخش ، بخشش ، معافی ۔

● **آمریّت :** [مد ع] بادشاہی ، دھکے شاہی ، آمر دا گُن ، ظلم ، انھیر گردی ۔

● **آملہ :** [ف] **املا** [نر ہ] (سن آمَلَک) آولا ، آؤلا ، اک رُکھ تے اُہدا کھٹا کسیلا پھل ، مربّا پان تے تیل کڈھن دے کم آؤندا اے ۔

● **آملی شال :** [مد ا ہ] جس چادر دوالے امبیاں جھیاں کڈھیاں ہون ۔

● **آملیٹ :** [نر ، انگ : omelet] گھیو مسالے وچ تلیا ہویا آنڈا ، سلونا انڈا ، تلواں آنّا ۔

● **آمن :** [نر ہ] (۱) لمے تے پتلے امب دی قسم ۔ (۲) اہ بھوئیں جس وچ مُنجی لائیدی اے ۔ **آمن دہان :** [مد ہ] امباں دے سمے بیجی جان والی چولاں دی فصل ۔

● **آمنا سامنا** : [نر ہ] ٹاکرا ، مقابلہ ، روبرو ، ٹکرا ، میل ، مُونہہ ِدھراں دا متھے لگنا ۔

● **آمنّا صدّقنا** : [ع] سچ اے ، اساں دلوں و جھوں منیا ، اساں ایمان آندا تے سچ جانیا ۔

● **آمنہ** : [مد نا ع] حضرت محمدؐ ہوراں دی مائی جی دا ناں ۔

● **آمنے سامنے** : [تف ہ] آمنو سامنیں ، اِک دوجے دے مُونہہ اُتے ، آمو سامنے ، مُونہہ در مُونہہ ، سامنے ، اگے ۔ **آمنے سامنے کا رشتہ** : [نر عو] وٹا سٹّا ، وٹے سٹے دا ساک ، ِجتھوں کُڑی لینی اوتھے کُڑی ویاہنی ، وٹّہ سُوٹّا ۔

● **آموختہ** : [مذ ف] (سکھایا ِسکھیا ہویا) سبق ، ِپچھلا سبق ۔

● **آموز** : [پچھ] (آموختن=سکھان توں امر) سکھان والا ، {سبق آموز=سبق سکھان والا اُستاد} ۔ **آموزگار** : [ا فا ص] اُستاد ، پڑھان سکھان والا ۔ **آموزناک** : [ا فا ص] سکھان والا ، اُستاد ، دسّن والا ۔ **آموزِش** : [ص ف] پڑھائی ، ِسکھائی ، تعلیم ، سبق ۔

● **آمیز** : [پچھ] (آمیختن=رلان توں امر) رلان والا ۔ **آمیز کرنا** : [مح اُ] رلا کرنا ، رلانا ملانا ، اِک ِمک کر دینا ۔ **آمیزش** : [مد ف] رلا ، ملاوٹ ، کھوٹ ، رلائی ، چنگی شے وچ مندی دا میل ۔ (۲) رلانا ۔ **آمیزہ** : [نر ف] رلا میل ، مرکّب ، ِمکسچر ، رلی ملی شے ، ِجویں : گوجی (کنک تے جوں) ۔

● **آمِین** : [دعا] رب کرے اِنجے ہووے ، شالا اِہو ہووے ، کسے بال دے قرآن ختم کرن اُتے خوش کرن دی رسم ؛ استاد دعاواں پڑھدا اے تے ہور سارے آمین آمین کر دے نیں ۔ **آمین پڑھنا** : [مح اُ] بال دے قرآن پڑھ جان اُتے پُوری کیتی جان والی اِک رسم ۔ **آمین کہنا** : [مح اُ] آمین آکھنی ، ہاں جی ہاں کرنا ، دعا منگن اُتے آمین آمین دُہرانی ۔ **آمین کہنے والا** : [ص اُ] جی حضوریا ، ہاں جی ہاں جی کرن والا ۔

● **آں** : [ف] (اسم اشارہ بعید) اُہ (اوہ) ۔ **آں حضرت (آنحضرت)** : [ص ف+ع] حضرت محمدؐ ہوراں ول اشارا اے ، آپ ہوری ۔ **آں کہ** : [اسم موصول] اُہ جھڑا ، اُہ جو ، جھڑا کہ ۔

● **آن** : [مد ف] شان ، مان ، ٹوہر ، آکڑ ، غرور ، ڈھب ، ڈھنگ ، وجکا ، قسم ، ریجھ ، آبرو ، پان پت ، سنگ ، حیا ۔ گھڑی ، پل ، جاچ ۔ **آن بان** : [مد ہ] آکڑ ، ٹھاٹھ ، ٹوہر ٹھکا ، شان ، ِلشک پُشک ، ہار سنگار ، دھج ، غرور ۔ **آن بان سے رہنا** : [مح ہ] ٹھاٹھ نال رہنا ، عیش ماننا ۔ **آن بننا یا آن پڑنا** : [مح ہ] آ بننی ، نازل ہونا ، بپتا پینی ، آ مرنا ، مرضی دے خلاف آؤنا ۔ **آن پڑنا** : [مح ہ] اچن چیت آ پینا ، آ وجنّا ، آ چڑھنا ۔ **آن پھنسنا** : [مح ہ] آ پھسنا ، ان بھول پھڑیا جانا ، نکلن دی راہ نہ لبھنی ۔ **آن تان** : [مد ہ] آکڑ پھاکڑ ، مان تران ، نخرے نخرے ، ناز نہورے ۔ **آن تان والی** : [مد ہ] مان تران والی ، ٹھکے والی ، انکھن ، نک نموج والی ، گل دی پکی ، مزاجن ۔ **آن توڑنا** : [مح ہ] سونہہ لاہنی ، رسم تروڑنی ، گل چھڈ دینی ، ِضد توں باز آؤنا ۔ **آن رکھنا** : [مح ہ] لاڈ کرنے ، گل رکھنی ، لج پالنی ، گل ِوچ فرق نہ آؤن دینا ۔ **آن سے ماروں تان سے ماروں ، پھر نہ مرے تو وان سے ماروں** : [اکھ ہ]

ہریار تے ہُریار زنانیاں بارے کہندے نیں ، پُٹی کیویں اہ مرد نُو پاگل بنا دیندیاں تے آپنے کم کڈھ لیندیاں نیں ۔ **آن کا مہمان** : [ص اُ] گھڑی پل دا پروہنا ، گور کنارے ، گھڑی پل نُو مر جان والا (بیمار) ۔ **آن کے دھن پر چور راجا** : [اکھ ہ] پرائے مال اُتے مٹّل مار کے موجاں مانن والے بارے آکھدے نیں ۔ **آن لگنا** : [مح ہ] نیڑے آؤنا ، کنڈھے لگنا ، کول ڈُھکنا ، ٹکرانا ، ٹکر لانی ۔ **آن ماننا** : [مح ہ] تڑبی بیٹھ آؤنا ، من لینا ، ہار مننی ۔ **آن میں کچھ ہے آن میں کچھ ہے** : [اکھ ہ] ۔ گھڑی پل وچ بِلٹ جان والے بارے آکھدے نیں ، ٹھک ٹھیٹ دا آدمی نہیں ، کدی اگ کدی پانی ، شاہی مزاج دا بندہ اے ۔

● **آنا** : [لا ہ] [ض : جانا] اِہدر اپڑنا ، آؤنا ، آجانا ، نکلنا ، باہر نکلنا ، پیدا ہونا ، وگنا ، نکلنا (مڑھکا) ، ڈُلھنا ، ریجھنا ، (دل) لگنا ، ہونا (رنج افسوس) ، چڑھنا (غصہ) ، سبق آؤنا ، نازل ہونا ۔ **آنا/آنہ** : اِک پُرانا سِکّہ ، رُپے دا سولھواں حصّہ ۔ **آنا پائی** : [مد ہ] پائی پائی ، کوڈی کوڈی ، پوری رقم ، سارا حساب ۔ **آنا جانا** : [نر ہ] آؤن جان ، آؤنا جانا ، میل ملاقات ، آمدرفت ، واہ ، تعلق ، واسطہ ۔

● **آناً فاناً** : [تف ع] تُرت ، جھٹ پٹ ، اوسے ویلے ، اک دم ، اچانچک ، ات چھیتی ، تتّے گھا ، اچن چیت ، جھٹکیں پٹکیں ۔

● **آنا کانی** : [مد ہ] بہانی ، کنا پُھوسی ، گُھسر پُھسر ، آلا ٹالا ، کوچریائی ، کھچروٹ ، جان کے انجان بننا [ــ کر] ۔ **آنا کانی کرنا** : [مح ہ] ٹال مٹول کرنا ، ڈھچر ڈاہنی ۔

● **آنت** : [مد ہ] آندر ، اوجھری توں لا پِٹھ تیکر جان والی نالی جس راہیں میلا باہر نکلدا اے ۔ **آنت اُترنا** : [مح ہ] (۱) آندر اُترنی ، اک روگ ۔ (۲) لڑ پینے ۔ (۳) آندر نلاں وچ اُترنی ۔ **آنت بھاری تو مات بھاری** : [اکھ ہ] معدہ وگڑیا ہووے تے سر وی بھارا رہندا اے ، معدے دی خرابی ساریاں بیماریاں دی جڑھ اے ۔ **آنت گِرنا** : [مح ہ] ویکھو : آنت اترنا ۔ **آنت میں بل پڑنا** : [مح ہ] آندراں نُو ول پے جانے ، ڈھڈ وچ پیڑ ہونی ، لڑ پینے ۔ **آنتوں کا بل کھولنا** : [مح ہ] فاقے مگروں کُجھ کھانا ، بُھکھ لاہن لئی ڈھڈ بھرنا ۔ **آنتوں کا قُل ھواللہ پڑھنا** : [مح اُ] بُھکھ نال بے چین ہونا ، ڈاہڈی بُھکھ لگی ہونی ۔ **آنتیں اُلٹ جانا** : [مح ہ] جی کچا ہونا ۔ اُلٹی آجانی ، اُبت آؤنے ۔ **آنتیں سُوکھنا** : [مح ہ] بھکھ نال آندراں سُک جانیاں ، بُھکھیاں مرنا ، پوری خوراک نہ لبھنی یا جُڑنی ۔ **آنتیں قُل ھواللہ پڑھنے لگیں** : [مح اُ] ویکھو : آنتوں کا قل ھواللہ پڑھنا ۔ **آنتیں گلے میں پڑنا** : [مح ہ] آندراں گل پینیاں ، آفت وچ پھسنا ۔ **آنتیں مُنہ کو آنا** : [مح ہ] نک دم ہونا ، دل بھیڑا پینا ، جان ہلکان ہونا ، اُلٹیاں نال آندراں اُچھلنیاں ، تنگ ہونا ۔

● **آنٹ** : [مد ہ] (۱) گنڈھ ، ول ، دا پیچ ۔ (۲) خار ، ویر ، کِڑ ، دُشمنی ۔ (۳) گھسوٹی آتے لائی ہوئی سونے دی گھاس ۔ (۴) گِرہ ، تلی دے وچکار ، چیچی توں لا انگوٹھے دے وچکارلی تھاں ۔ (۵) ساتھ سانجھ ، ایکا ، (۶) ڈب ۔ **آنٹ پڑنا** : [مح ہ] گنڈھ پے جانی ۔ گُنجھلے پینے ، گنڈھ وجنی ، ویر پے جانا ۔ **آنٹ سانٹ** : [مد ہ] جوڑ توڑ ، گنڈھ سنڈھ ، میل گیل ، ایکا ، سازش ، صلاح ، جان پچھان ، واقفی ، ساکاداری ، مِلی بھگت ۔ **آنٹ لگانا** :

[مح ہ] اڑکا پانا ، چاندی تا کے کھری کھوٹی پرکھنا - (۲) گنڈھ مارنی ، بھانجی مارنی ، ایکے وچ ڈھیکا لانا (مح) ، جھگڑا یا وِگاڑ پانا - **آنٹ لگنا** : [مح ہ] گھاٹا پینا ، دا ہیٹھ آؤنا ، سانجھ ہو جانی - **آنٹ نِکلنا** : [مح ہ] دل دی گُھنڈی کُھلھنی ، گنڈھ کُھلھنی ، دشمنائی گوانی ، دل صاف ہو جانا -

● **آنٹنا** : [مص ہ] سمبھالنا ، بھرنا ، پرکھنا -

● **آنٹی** : [مد ہ] بھری ، گھاہ دی پولی ، لکڑ دی گلی ، مروڑی دی گنڈھ ، سوتر دا لچھا ، دھوتی دی ڈب ، گُھلن دا اک دا - [انگ اُ] : پُھپھی ، ماسی ، مامی -

● **آنٹھی** : [مد ہ] گنڈھ ، کینہ ، جمے ہوئے دہیں دی پُھٹی ، پِھک - رنجش -

● **آنجنا** : [مص ہ] کجل پانا ، سُرم سلائی پھیرنا ، اکھیں سُرمہ پانا -

● **آنجی** : [مد ہ] کپڑے دے دوئے پلے -

● **آنجھُو** : [نر ہ لو] (۱) ہنجُو ، اتھرو ، گلیڈو - (۲) گوہڑا -

● **آنچ** : [مد ہ] اگ ، اگ دی لاٹ ، سیک ، تا ، گرمی - (۲) گھاٹا ، دُکھ ، بلا ، مصیبت - (۳) جوش ، مستی ، شہوت - (۴) ممتا - (۵) سٹ ، پیار دی کھچ - (۶) زخم - (۷) ڈر - (۸) نقصان - **آنچ آنا** : [مح ہ] دُکھ اپڑنا ، سٹ لگنی ، کجھ وِگڑنا - **آنچ بھڑکنا** : [مح ہ] اگ بھخنی ، تا مچنا - **آنچ پُھونکنا** : [مح ہ] اگ بھخانی ، اگ بالن لئی پُھوکاں مارنیاں - **آنچ دکھانا** : [مح ہ] اگ وکھانی ، اگ اُتے گرم کرنا ، سیکنا ، تیلی لانی ، بالنا - **آنچ دینا** : [مح ہ] سیکنا ، تا دینا ، کسے شے نُو اگ اُتے گرم کرنا - **آنچ سُلگنا** : [مح ہ] اگ دُھخنی ، اگ بھخنی - **آنچ کا کھیل ہے** : [مح ہ] جھڑی شے تا دے گھاٹے وادھے نال سڑ جاندی اے یا کچی رہ جاندی اے اوس بارے بولدے نیں - **آنچ کڑی ہونا** : [مح اُ] اگ تِکھی ہو جانی ، اگ مچ پینی - **آنچ کھانا** : [مح ہ] تا کھانا ، زیادہ پکنا ، لاکھیا جانا ، ہانڈی لگ یا سڑ جانی - **آنچ کھینچنا** : [مح ہ] اگ مٹھی کرنی ، تا گھٹانا ، سیک گھٹ کرنا - **آنچ لگنا** : [مح ہ] ودھیک سیک ملنا ، اگ دا تا لگ جانا ، لمب لگ جانی - **آنچ نہ آنا** : [مح ہ] وال وِنگا نہ ہونا ، کجھ یا ککھ نہ وِگڑنا ، ماڑا جہا نقصان وی نہ ہونا - **آنچ نہ آنے دینا** : [مح ہ] بچائی رکھنا ، بچا کرنا ، وال وِنگا نہ ہون دینا ، دکھ نہ اپڑن دینا -

● **آنچر** : [نر ہ لو] آنچل ، پلا" -

● **آنچکا** : [نر ہ] بیڑی دا رسا جہدے نال کنڈھے لگن اُتے بیڑی بنھدے نیں ، بیڑی دی لاں -

● **آنچل** : [ج نر ہ] پلا" ، پلّو ، لڑ ، ساڑھی ، چدر ، دُپٹے یا چُنی دی کنی ، گل پان دے کپڑے دا تھلے لمکن والا حصہ ، سرے والا پاسا - (۲) لکھنؤ دیاں زنانیاں چھاتی دی تھاں آنچل وی بولدیاں نیں ؛ جویں : "آج بچے نے آنچل نہیں دبایا" = اج بال نے دُدھ نہیں چُنگھیا - (۳) گُھنڈ ، جُھنڈ ، گُھنڈ دا پلا" ، ویکھو : آنچل نکالنا - (۴) چُنی دی قسم - (۵) لویری دا ہوانا - **آنچل اُٹھانا (اٹھا دینا)** : [مح ہ] پڑدے والی زنانی دا کسے اوبھڑ مرد دے سامنے مونہ توں پلا" لاہنا ، گھنڈ چانا ، بُرخا (برقع) چُکنا ، پڑدا نہ کرنا - **آنچل باندھنا** : [مح ہ] پلتے نُو گنڈھ مارنی ، پلتے/پلا" بنھنا ، کوئی ات ضروری گل چیتے رکھن

ہریار تے ہریار زنانیاں بارے کہندے نیں ، پٹی کہوویں اہ مرد نو پاگل بنا دیندیاں تے آپنے کم کڈھ لیندیاں نیں ۔ **آن کا مہمان** : [ص ا] گھڑی پل دا پروہنا ، گور کنارے ، گھڑی پل نو مر جان والا (بیمار) ۔ **آن کے دھن پر چور راجا** : [اکھ ہ] پرائے مال اتے مٹل مار کے موجاں مانن والے بارے آکھدے نیں ۔ **آن لگنا** : [مح ہ] نیڑے آؤنا ، کنڈھے لگنا ، کول ڈھکنا ، ٹکرانا ، ٹکر لانی ۔ **آن ماننا** : [مح ہ] تڑہی ہیٹھ آؤنا ، من لینا ، ہار منی ۔ **آن میں کچھ ہے آن میں کچھ ہے** : [اکھ ہ] ۔ گھڑی پل وچ بدلٹ جان والے بارے آکھدے نیں ، ٹھک ٹھیٹ دا آدمی نہیں ، کدی اگ کدی پانی ، شاہی مزاج دا بندہ اے ۔

● **آنا** : [لا ہ] [ض : جانا] ایدھر اپڑنا ، آؤنا ، آجانا ، نکلنا ، باہر نکلنا ، پیدا ہونا ، وگنا ، نکلنا (مڑھکا) ، ڈلھنا ، ریجھنا ، (دل) لگنا ، ہونا (رنج افسوس) ، چڑھنا (غصہ) ، سبق آؤنا ، نازل ہونا ۔ **آنا/آنہ** : اک پرانا سکہ ، رپے دا سولھواں حصہ ۔ **آنا پائی** : [مد ہ] پائی پائی ، کوڈی کوڈی ، پوری رقم ، سارا حساب ۔ **آنا جانا** : [نر ہ] آؤن جان ، آؤنا جانا ، میل ملاقات ، آمدرفت ، واہ ، تعلق ، واسطہ ۔

● **آناً فاناً** : [تف ع] ترت ، جھٹ پٹ ، اوسے ویلے ، اک دم ، اچانچک ، ات چھیتی ، تتے گھا ، اچن چیت ، جھٹکیں پٹکیں ۔

● **آنا کانی** : [مد ہ] بہانی ، کنا پھوسی ، گھسر پھسر ، آلا ٹالا ، کھچریائی ، کھچروٹ ، جان کے انجان بننا [— کر] ۔ **آنا کانی کرنا** : [مح ہ] ٹال مٹول کرنا ، ڈھچر ڈاہنی ۔

● **آنت** : [مد ہ] آندر ، اوجھری توں لا پٹھ تیکر جان والی نالی جس راہیں میلا باہر نکلدا اے ۔ **آنت اُترنا** : [مح ہ] (۱) آندر اترنی ، اک روگ ۔ (۲) لڑ پینے ۔ (۳) آندر نلاں وچ اترنی ۔ **آنت بھاری تو مات بھاری** : [اکھ ہ] معدہ وگڑیا ہووے تے سر وی بھارا رہندا اے ، معدے دی خرابی ساریاں بیماریاں دی جڑھ اے ۔ **آنت گرنا** : [مح ہ] ویکھو : آنت اترنا ۔ **آنت میں بل پڑنا** : [مح ہ] آندراں نو ول پے جانے ، ڈھڈ وچ پیڑ ہونی ، لڑ پینے ۔ **آنتوں کا بل کھولنا** : [مح ہ] فاقے مگروں کجھ کھانا ، بھکھ لاہن لئی ڈھڈ بھرنا ۔ **آنتوں کا قل ھواللہ پڑھنا** : [مح ا] بھکھ نال بے چین ہونا ، ڈاہڈی بھکھ لگی ہونی ۔ **آنتیں اُلٹ جانا** : [مح ہ] جی کچا ہونا ۔ الٹی آ جانی ، ابت آؤنے ۔ **آنتیں سوکھنا** : [مح ہ] بھکھ نال آندراں سک جانیاں ، بھکھیاں مرنا ، پوری خوراک نہ لبھنی یا جڑنی ۔ **آنتیں قل ھواللہ پڑھنے لگیں** : [مح ا] ویکھو : آنتوں کا قل ھواللہ پڑھنا ۔ **آنتیں گلے میں پڑنا** : [مح ہ] آندراں گل پینیاں ، آفت وچ پھسنا ۔ **آنتیں منہ کو آنا** : [مح ہ] نک دم ہونا ، دل بھیڑا پینا ، جان ہلکان ہونا ، الٹیاں نال آندراں اچھلنیاں ، تنگ ہونا ۔

● **آنٹ** : [مد ہ] (۱) گنڈھ ، ول ، دا پیچ ۔ (۲) خار ، ویر ، کھڑ ، دشمنی ۔ (۳) گھسوٹی اتے لائی ہوئی سونے دی گھاس ۔ (۴) گرہ ، تلی دے وچکار ، چیچی توں لا انگوٹھے دے وچکارلی تھاں ۔ (۵) ساتھ سانجھ ، ایکا ، (۶) ڈب ۔ **آنٹ پڑنا** : [مح ہ] گنڈھ پے جانی ۔ گنجھلے پینے ، گنڈھ وجنی ، ویر پے جانا ۔ **آنٹ سانٹ** : [مد ہ] جوڑ توڑ ، گنڈھ سنڈھ ، میل گیل ، ایکا ، سازش ، صلاح ، جان پچھان ، واقفی ، ساکاداری ، ملی بھگت ۔ **آنٹ لگانا** :

[مح ہ] اٹکا پانا ، چاندی تا کے کھری کھوٹی پرکھنا ۔ (۲) گنڈھ مارنی ، بھانجی مارنی ، ایکے وچ ڈھیکا لانا (مج) ، جھگڑا یا وِگاڑ پانا ۔ آنٹ لگنا : [مح ہ] گھاٹا پینا ، دا بیٹھ آؤنا ، سانجھ ہو جانی ۔ آنٹ نِکلنا : [مح ہ] دل دی گُھنڈی کُھلھنی ، گنڈھ کُھلھنی ، دشمنائی گوانی ، دل صاف ہو جانا ۔

● آنٹنا : [مص ہ] سمبھالنا ، بھرنا ، پرکھنا ۔

● آنٹی : [مد ہ] بھری ، گھاہ دی پولی ، لکڑ دی گلی ، مروڑی دی گنڈھ ، سوتر دا لچھا ، دھوتی دی ڈب ، گُھلن دا اک دا ۔ [انگ اُ] : پُھپھی ، ماسی ، مامی ۔

● آنٹھی : [مد ہ] گنڈھ ، کینہ ، جمے ہوئے دہیں دی پُھٹی ، پِھک ۔ رنجش ۔

● آنجنا : [مص ہ] کجل پانا ، سُرم سلائی پھیرنا ، اکھیں سُرمہ پانا ۔

● آنجی : [مد ہ] کپڑے دے دونے پلے ۔

● آنجھو : [نر ہ لو] (۱) ہنجو ، اتھرو ، گلیڈو ۔ (۲) گوہڑا ۔

● آنچ : [مد ہ] اگ ، اگ دی لاٹ ، سیک ، تا ، گرمی ۔ (۲) گھاٹا ، دُکھ ، بلا ، مصیبت ۔ (۳) جوش ، مستی ، شہوت ۔ (۴) ممتا ۔ (۵) سٹ ، پیار دی کھچ ۔ (۶) زخم ۔ (۷) ڈر ۔ (۸) نقصان ۔ آنچ آنا : [مح ہ] دُکھ اپڑنا ، سٹ لگنی ، کجھ وِگڑنا ۔ آنچ بھڑکنا : [مح ہ] اگ بھخنی ، تا مچنا ۔ آنچ پُھونکنا : [مح ہ] اگ بھخانی ، اگ بالن لئی پُھوکاں مارنیاں ۔ آنچ دکھانا : [مح ہ] اگ وکھانی ، اگ اُتے گرم کرنا ، سیکنا ، تیلی لانی ، بالنا ۔ آنچ دینا : [مح ہ] سیکنا ، تا دینا ، کسے شے نُو اگ اُتے گرم کرنا ۔ آنچ سُلگنا : [مح ہ] اگ دُھخنی ، اگ بھخنی ۔ آنچ کا کھیل ہے : [مح ہ] جھڑی شے تا دے گھاٹے وادھے نال سڑ جاندی اے یا کچی رہ جاندی اے اوس بارے بولدے نیں ۔ آنچ کڑی ہونا : [مح اُ] اگ تکھی ہو جانی ، اگ مچ پینی ۔ آنچ کھانا : [مح ہ] تا کھانا ، زیادہ پکنا ، لاکھیا جانا ، ہانڈی لگ یا سڑ جانی ۔ آنچ کھینچنا : [مح ہ] اگ مٹھی کرنی ، تا گھٹانا ، سیک گھٹ کرنا ۔ آنچ لگنا : [مح ہ] ودھیک سیک ملنا ، اگ دا تا لگ جانا ، لمب لگ جانی ۔ آنچ نہ آنا : [مح ہ] وال وِنگا نہ ہونا ، کجھ یا ککھ نہ وِگڑنا ، ماڑا جہا نقصان وی نہ ہونا ۔ آنچ نہ آنے دینا : [مح ہ] بچائی رکھنا ، بچا کرنا ، وال وِنگا نہ ہون دینا ، دکھ نہ اپڑن دینا ۔

● آنچر : [نر ہ لو] آنچل ، پلاّ ۔

● آنچکا : [نر ہ] بیڑی دا رسا جہدے نال کنڈھے لگن اُتے بیڑی بنھدے نیں ، بیڑی دی لان ۔

● آنچل : [ج نر ہ] پلاّ ، پلّو ، لڑ ، ساڑھی ، چدر ، دوپٹے یا چُنی دی کنی ، گل پان دے کپڑے دا تھلے لمکن والا حصہ ، سرے والا پاسا ۔ (۲) لکھنؤ دیاں زنانیاں چھاتی دی تھاں آنچل وی بولدیاں نیں ؛ جویں : ''آج بچے نے آنچل نہیں دبایا'' = اج بال نے دُدھ نہیں چُنگھیا ۔ (۳) گُھنڈ ، جُھنڈ ، گُھنڈ دا پلاّ ، ویکھو : آنچل نکالنا ۔ (۴) چُنی دی قسم ۔ (۵) لویری دا ہوانا ۔ آنچل اُٹھانا (اٹھا دینا) : [مح ہ] پڑدے والی زنانی دا کسے اوبھڑ مرد دے سامنے مونہ توں پلاّ لاہنا ، گھنڈ چانا ، بُرخا (برقع) چُکنا ، پڑدا نہ کرنا ۔ آنچل باندھنا : [مح ہ] پلّے نُو گنڈھ مارنی ، پلّے/پلاّ بنھنا ، کوئی ات ضروری گل چیتے رکھن

لئی چُنی/چدر دی کنی نُو گنڈھ مار لینی ، یاد رکھنا - **آنچل پڑنا** : [مح ہ] پرچھاواں پینا ، سایہ پے جانا ، زنانیاں دا خیال اے کہ جے کوئی اَوتری نِکھتری نہا دھو کے کسے سُپتی دے بال اُتے آپنا پلا پا جائے یا کوئی جادو ٹونا چلا جائے تے اوس بال نُو پرچھاواں پے جاندا اے ، اخیر سُک جاندا اے - **آنچل پکنا** : [مح ہ] زنانی دی چھاتی پک جانی ، دُدھ تاپ چڑھ جانا ، تھن ڈھلھ جانا - **آنچل پلُو** : [نر ہ] لاڑی لاڑے دیاں جوڑیاں دُپٹے یا رُمال نُو لان والی تِلے/گوٹے دی جھالر ، بنارسی دُپٹے دی قسم - **آنچل پھاڑنا** : [مح ہ] پلا" پاڑنا - (۱) پڑدے دار تیویں دا کسے غیر نال گلاں باتاں کرنا ، بے شرم ہونا ، لج/سنگ تیاگنی ، شرم حیا نہ کرنی - (۲) سجویاہی دا انجھک بولنا - (۳) ٹونا کرنا ، جادو پانا ، پلا" لاہ لینا ، سنڈھ تیویاں کسے آل اولاد والی دا پلا" پاڑ کے چپ جاندیاں نیں پئی اُہناں دے گھر وی اولاد ہون لگ پوے گی تے اولاد والیاں ایس ٹونے نُو آپنے بالاں لئی موت سنہا سمجھدیاں نیں - جد کوئی بھیڑی اِجہا ٹونا کردی لبھے اوتھے بڑا لڑا تے فساد مچدا اے - **آنچل دابنا / دبانا / سنبھالنا** : [مح ہ] (۱) دُدھ چُنگھنا ، چھاتی پھڑ کے دُدھ پینا - (۲) گُھنڈ کڈھنا - پلا" لے لینا ، پلو نال پڑدا کر لینا - **آنچل دینا** : [مح ہ] دُدھ دینا /چُنگھانا ، بال نُو ددھ پیانا - **آنچل ڈالنا** : [مح ہ] ویاہ دی اک رسم ؛ جس وچ لاڑے دی بھین اُہدے سر اُتے پلا" دے کے اگے اگے ٹُردی ہوئی خوشی دے گون گا کے آپنے لاگ لیندی اے - **آنچل سر پر ڈالنا (ڈال لینا)** : [مح ہ] (۱) سر اُتے پلا" لینا ، سر کجنا - (۲) کسے وڈے وڈیرے نُو ویکھ کے شرم نال سر اُتے کپڑا لے لینا - (۳) ویاہ دی اک رسم "آرسی مصحف" ویلے لاڑے وُہٹی دے سر اُتے لال کپڑا پانا - **آنچل مُنہ پر لینا** : [مح ہ] گُھنڈ کڈھنا ، مُونہ اُتے کپڑا لینا - **آنچل میں باندھنا** : [مح ہ] پلّے بنھنا ، ضروری گل سنیہے دا چیتا رکھن لئی اپنے پلے نُو گنڈھ مار لینی پئی پلے دی گنڈھ ویکھ کے گل چیتے آ جاوے ، سُوار کے (چنگی طرح) گل چیتے رکھنی ، کدی نہ بُھلنا - مت لینی ، گلّ کنیں پا لینی - **آنچل میں سات باتیں باندھنا** : [مح ہ] ست چیزاں/گلاں پلے بنھنیاں ، ٹونا کرنا ، زنانیاں سندھور تے ہور چیزاں (ستناجا) بنھ کے چوراہے وچ سٹ دیندیاں نیں - **آنچل میں گرہ دینا** : [مح ہ] ویکھو : آنچل باندھنا - **آنچل نکالنا** : [مح ہ] گُھنڈ کڈھنا ، زنانی دا کسے مرد کولوں پڑدا کرنا -

● **آندھی** : [ل] [مذ ہ] انھیری ، ہنیری ، جھکّھ ، جھکّھڑ ، تیز ہوا جہڑی آپنے نال مٹی گھٹا وی اُڈا لیاندی اے - [ص] تِکھی ، تیز ، چلاک - **آندھی آنا** : [مح ہ] انھیری وگنی ، جھکّھڑ چلنا ، گتھ چلنے ، آفت آؤنا - **آندھی جائے مینہ آئے** : [مح ہ] انھیر جائے یا مینہ آئے ، بھاویں کُجھ وی ہو جائے - **آندھی جھپٹ** : [تف ہ] انھے واہ ، فضول ، دبا دب ، چھیتی چھیتی - **آندھی چڑھنا** : [مح ہ] انھیری چڑھنی ، جھکّھڑ آؤنا - جوش آؤنا - **آندھی کا کنّوا** : انھیری دا کاں ، مصیبت دا ماریا ، پریشان ، جھدے ہوش اُڈے ہون - **آندھی کو چراغ دکھانا** : [مح اُ] انھیری سامنے دِیوا بالنا ، کالے اگے دیوا جگانا ، بُرے آدمی نُو مت دینی - **آندھی کے آم** : [مح اُ] انھیری نال جھڑے ہوئے امب ، مفت دی شے - **آندھی کی طرح** : [تف اُ] جھکّھڑ وانگ ، انھیری وانگو ، واہو واہ - **آندھی کی طرح آیا**

بگولے کی طرح گیا : [مح ہ] انھیری وانگ آکے وا ورولے وانگ اُڈ گیا ، آوندیاں سار ہی پرت گیا ۔ **آندھی ہونا** : [مح ہ] کاہل کرنی ، انھے واہ کم کرنا ، چھوٹ وٹنی ، تیز ہو جانا ۔

● **آنڈ** : [نر ہ] آنڈے ، گولیاں ، نل ، ٹٹے ۔ **آنڈ بڑھنا** : [مح ہ] نل ودھ یا پھل جانے ، اک بیماری ۔ **آنڈو (آنڈوا)** : [ص ہ] [ض : خصی] آنڈل ، آن کھسی بلد ، شہوتی ۔ **آنڈے بانڈے کھانا** : [مح ہ] (۱) پھرنا ٹرنا ، سیلاں کرنیاں ، بھوندے پھرنا ۔ (۲) بالاں دی اک کھیڈ ۔

● **آنڈھی** : [مد ہ] گنڈھا ، پیاز دی گٹھی ۔

● **آنریبل** : [انگ : honourable] عزت جوگا ، پان پت والا ، سپتا ، معزز ، اُچا سچا ۔ **آنریری** : [انگ : honorary] : عزت نال ، اعزازی ، تنخواہوں باجھ ، مفتو مفت ۔

● **آنسو** : [ن س] آسو ، ہنجو ، اتھرو (ج : ہنجوں/اتھروں) ، اتھر ، ہنج ، اکھیاں دا نیر جھڑا (شادی غمی ویلے) رویاں نکلدا تے بونداں بن بن کے وگدا اے ۔ **آنسو آنا** : [مح ہ] ہنجو آنے ، اتھرو وگ پینے ، رون لگ پینا = پر موئی ساسو ، ایسوں آئے آنسو (اکھ) = پرو کے سس موئی ساسر ایس لئی یا آیتکی روندی پئی اے ۔ لوک وکھالے دے رون نو چکر کردے نیں ۔ **آنسو ایک نہیں کلیجا ٹوک ٹوک** : [اکھ] (اتھرو اک وی نہیں تے کلیجا بیرے بیرے) نری مکاری ، جھوٹھا رون ، وکھالے دا سوگ ۔ **آنسو بہانا** : [مح ہ] رونا ، اتھرو کیرنے ، ہنجو وگانے ۔ **آنسو بہنا** : [مح ہ] ہنجو کیرنے ، اتھرو وگنے ، رون آ جانا ۔ **آنسو بھر آنا** : [مح ہ] رون آ جانا ، ہنجو ترن لگ پینے ، گلیڈو بھرے جانے ، اکھیں پانی آجانا ۔ **آنسو بھر لانا** : [مح ہ] ہنجواں نال اکھاں بھر لینیاں ، رون اکھتا (ہاکا) ہو جانا ، گلیڈو بھر لینے ، کسے دا دکھ ویکھ کے اکھاں بھج جانیاں ۔ **آنسو پچھنا** : [مح ہ] صبر آ جانا ، ہنجو پونجھے جانے ، دلاسا ملنا ، تسلی ہو جانی ، گھاٹا پورا ہونا ، نقصان پورا ہونا {اب کے تو اس کام میں اُس کے آنسو پچھ گئے = ایتکی ایس کم وچ اہدے کجھ گھاٹے پورے ہو گئے} ۔ **آنسو پونچھنا** : [مح ہ] اتھرو پونجھنے ، روندے نو چپ کرانا ، دم دلاسا دینا ، کسے سوگی دی دل جوئی کرنی ، دکھ مارے دی داد دینی ۔ **آنسو پی جانا** : [مح ہ] ہنجو پینے ، اتھرو گھٹ کر جانے ، اتھراں ڈکنیاں ، صبر سہار توں کم لینا ، سٹ سہ جانی ۔ **آنسو پھوٹ نکلنا** : [مح ہ] آپنے آپ ہنجو وگ پینے ، بے وسیاں رون لگ پینا ، آپ مہارے اتھرو ڈگ پینے ۔ **آنسو توڑ** : [نر ہ] کرتا مینہ جھڑا ورکھا دے موسم توں باہرا ہووے ، ٹھگ لوک ایس مینہ نو آپنے لئی برا جاندے نیں ۔ **آنسو تھمنا** : [مح ہ] رون تھمنا ، رونا بند ہونا ، اتھرو مک جانے ، صبر آ جانا ۔ **آنسو ٹپکانا** : [مح ہ] ہنجو کیرنے ، رونا ، اتھرو وگانے ۔ **آنسو ٹپکنا (ٹپک پڑنا)** : [مح ہ] اتھراں کرنیاں ، بے وسیاں رون لگ پینا ، ہنجو وگن لگ پینے ۔ **آنسو خشک ہونا** : [مح ہ] اتھرو مک سک جانے (بہتے غم تے تکلیف وچ اتھرو نہیں نکلدے) **آنسو ڈبڈبانا** : [مح ہ] رون اکھتا (ہاکا) ہونا ، اکھیاں وچ ہنجو ترنے ، گلیڈو بھرے جانے ۔ **آنسو ڈھال (ڈھلکہ)** : [مد ہ] کنار (؟) ۔ گھوڑیاں دی اکھیوں پانی وگی جان دی اک بیماری ۔ **آنسو ڈھلکنا یا گرانا** : [مح ہ] رونا ، ویکھو : آنسو بہانا ۔ **آنسو (لہو کے) رونا** : [مح ہ] رت رونا ، خون دے اتھرو رونا ، بکیں موہیں رونا ، بڑا رونا ۔ **آنسو گرنا (گر پڑنا)** : [مح ہ]

اتھرو ڈِگ پینے ، رون آ جانا ، اتھراں وگ پینیاں ۔ **آنسو نکلنا (نکل پڑنا)** : [مح ہ] رون لگ پینا ، آپنے آپ ہنجو پئے وگنے ، شادی غمی وچ اتھرو وگی جانے ۔ **آنسو نہ تھمنا** : اتھرو نہ ڈکے جانے ، ہنجو وگی جانے ، رون نہ مُکنا ۔ **آنسوؤں سے پیاس نہیں بُجھتی** : [اکھ ہ] (ہنجو تریہ نہیں لاہندے) تریہ تے پانی پیتیاں ہی لہ سکدی اے = تریل چٹیاں تریہ نہیں لہندی ، مطلب : جتھے چوکھی شے لوڑیدی اے اوتھے تھوڑی شے کم نہیں سار سکدی = جنہاں کھادی گاہلی گُنی اُہناں کی لگے اُنگل چٹی ۔ **آنسوؤں سے منہ دھونا** : [مح ہ] (اتھریں مُکھ دھونا) بُکیں بُکیں رونا ، چھجیں کھاریں رونا ، بُہتا رونا ۔ **آنسوؤں کا تار باندھنا** : [مح ہ] رج کے ہنجو کیرنے ، رونوں نہ ہٹنا ، اتھراں دی جھڑی لا دینی ۔ **آنسوؤں کا دریا بہانا** : [مح ہ] ہنجواں دا ہڑ (دریا) وگا دینا ، زار و زار رونا ، چھجیں کھاریں رونا ، روئی جانا ۔ **آنسوؤں کی جھڑی لگانا** : [مح ہ] ہنجواں دا مینہ ورھانا ، اتھراں دی چھہبر (جھڑی) لانی ، چھم چھم ہنجو کیرنے ۔ **آنسوؤں کی سیل** : [مد اُ] ہنجواں دا ہڑ ، بے اوڑکے اتھرو ۔ **آنسوؤں کی لڑی** : [مد ہ] ہنجواں دا ہار ، بُکاں دا رون ، اتھرو نہ تھمن دی حالت ۔

● **آنک** : [ن] [مد ہ] جاچ ، سیان ، ہاڑا ، اندازہ ۔ (۲) داغ ، نشانی ، دانگ ، ڈمب ۔

● **آنکھ** : [ن] [مد ہ] اکھ ، اکھی (ج : اکھیں/اکھیاں) ، نین ، نیتر ، اہ انگ جس نال ویکھیدا اے ۔ تاڑ ، نگہ ، دھیان ، نظر ۔ اشارہ سینت ۔ آس ۔ اولاد ۔ گنے/آلو دی گنڈھ جھڑی پُھٹدی اے ۔ گوڈے دی چپنی تھلے لیواں تھاں (گوڈے دی اکھ) ۔ **آنکھ آشنا** : [ص اُ] (اکھ پچھاندا) ، جانُو پچھانُو ، واقف ، ویکھیا ڈٹھا ۔ **آنکھ آشنا نہ ہونا** : [مح اُ] ویکھیا نہ جانا ، اوپرا ہونا ۔ **آنکھ آنا** : [مح ہ] اکھ آ جانی ، اکھی دُکھنی/دُکھنے آؤنی ، گرمی یا ہور کسے وجہوں اکھاں وچ لالی آ جانی ، رڑک پینی ۔ **آنکھ آ ٹکنا** : [مح ہ] اکھ اڑ جانی ، کسے اُتے ڈاہ پینا ، عاشق ہونا ، اکھ مٹکا لڑنا ۔ **انکھ اُٹھ آنا** : ویکھو : آنکھ آنا ۔ **آنکھ اُٹھ نہ سکنا** : [مح ہ] اکھ اُچی نہ ہونی ، اکھاں سامنے نہ ہونیاں ، شرم سنگ رکھنی ، نیویں پانی ، پاپی ہون کرکے کسے دے سامنے شرمندیاں ہونا ، رعب تھلے آؤنا ، اکھاں نہ میل سکنا {بڑوں کے سامنے چھوٹوں کی آنکھ نہیں اُٹھ سکتی = نکے وڈیاں نال اکھ نہیں میل سکدے} ۔ **آنکھ اُٹھا کر دیکھنا** : [مح ہ] اُتانہ ویکھنا ، اکھاں اُچیاں کرنیاں ، پیار نال تکنا ، دھیان نال ویکھنا ۔ **آنکھ اُٹھا کر نہ دیکھنا** : [مح ہ] (۱) اکھ چُک کے نہ ویکھنا ، سوار کے نہ ویکھنا ، اکھ اُچی نہ کرنا ، اُکا پرواہ نہ کرنی ، نقدری کرنی ، ٹیں وچ رہنا ۔ (۲) سنگنا ، شرمانا ، نیویں پائی رکھنا ، آپنے دھیانے لگا رہنا ۔ **آنکھ اُٹھنا** : [مح ہ] اکھ سامنے ہو جانی ، اکھ دا اُتانہ ہونا ، کسے ول دھیان پینا ۔ **آنکھ اُلجھنا** : اکھ اڑنا ۔ ویکھو : آنکھ اٹکنا ۔ **آنکھ اوجھل پہاڑ اوجھل** : [اکھ ہ] پ = اکھوں اُہلے گھت بھڑولے/چلھوں دور سو دوروں دور ۔ جہڑی شے اکھاں سامنے نہیں اہ نیڑے ہوندی ہوئی وی دور ہی ہوندی اے ۔ **آنکھ اُونچی نہ کرنا** : اکھ اُچی نہ کرنی یا اُتانہ نہ چکنی ، شرم سنگ وجہوں نظر نہ میلنا ، اکھ بھر کے نہ ویکھنا ۔ **آنکھ ایک نہیں ، کجلوٹیاں نو نو** : [اکھ ہ] انھی نُو سرمے دا چا/ سروں گنجی کنگھیاں دا

جوڑا۔ کوئی کوجھا یا بھیڑ مُوہا ہار سنگار کرے تے ٹچکر نال آکھدے نیں ؛ اخے جس کم جوگے نہ ہوئیے اُہدی حرص کیوں رکھیے۔ **آنکھ بچا جانا :** [مح ہ] اکھ بچا کے مُڑنا ، نظراں چرانیاں ، بدلحاظی کرنی ، کورا ہو جانا ، اِویں کم کرنا پئی دُوجا ویکھ نہ سکے ۔ کھِسک جانا ۔ **آنکھ بچا کر :** [تف ہ] اکھ لُکا کے ، نظروں بچ کے ، نظر بچا کے ، چوری چوری ، لُک لُکا کے ۔ **آنکھ بچی مال دوستوں کا :** [اکھ اُ] دھیان اُکیا تے مال یاراں دا ، کوئی چیز اونا چِر ہی آپنی اے جِنا چِر اُہدا دھیان رکھیے تے سوجھی کریے۔ **آنکھ بدل جانا :** [مح ہ] اکھاں وٹ جانیاں ، اگلی جہی گل نہ رہنی ، پیار وچ فرق آ جانا ، بے مروتی کرنی ، بد لحاظ ہو جانا ۔ **آنکھ بدلنا :** [مح ہ] اکھاں پھیر لینیاں ، بے لحاظ ہو جانا ، اکھاں متھے اُتے رکھ لینیاں ، غصے ہونا ، مچ کھلونا ۔ **آنکھ بنانا :** [مح ہ] اکھ بنانا ، اکھ دا اپریشن کرنا ، موتیے / پھولے / چٹے دا علاج کرنا ۔ **آنکھ بند کر کے (کوئی) کام کرنا :** [مح اُ] اکھاں میٹ کے کم کرنا ، بِنا سوچیاں سمجھیاں کم کرنا ، لاپرواہی نال یا انھے واہ کم کرنا ، کم وِگاڑنا ۔ **آنکھ بند کر لینا :** [مح اُ] اکھاں مِیٹ لینیاں (جگ دے چالے ویکھ کے/ شرم تے غیرت نال/نفرت وجھوں/نہ سون لئی گھیسلا ہو کے ، بے پرواہی نال) ۔ مر جانا۔ **آنکھ بند کرنا :** [مح اُ] اکھاں مِیٹ لینیاں ، اکھ لانی ، سونا ۔ مرنا ، مر جانا ۔ پرواہ نہ کرنی ۔ وِہلا ہو جانا۔ **آنکھ بند ہونا :** [مح اُ] اکھ مِیٹی جانی ، اکھ لگنی ، سونا ، اکھ دیاں گِنتّیاں ہمیش لئی مِل جانیاں ، انّھا/کانا ہو جانا ۔ **آنکھ بنوانا :** [مح ہ] اکھ دا اپریشن کرانا ، موتیے یا چٹے دا علاج کرانا ۔ **آنکھ بنواؤ :** [مح ہ] اکھاں دا علاج کراؤ ؛ کسے نُوں صاف دِسدی پئی شے وی نہ لبھے تے ٹچکر کر دے نیں ۔ **آنکھ بہ جانا (بہنا) :** [مح ہ] اکھ چو جانی ، اکھ ماری جانی ، ڈیلا خراب ہونا ۔ **آنکھ بیٹھنا :** [مح ہ] ڈیلا پھِس جانا ، سٹ لگن نال ڈیلا وِگڑ جانا ، اکھ بہ جانی ، اکھ ماری جانی ۔ **آنکھ بھر کر دیکھنا :** [مح ہ] اکھ بھر کے ویکھنا ، تاڑنا ، ریجھ نال تکنا ، نظر ٹکا کے ویکھنا ، بھیڑی نیت/دھیان نال ویکھنا ، رون ہاکا ہو کے ویکھنا ، اکھیں ہنجو بھر کے تکنا ۔ **آنکھ بھر کر نہ دیکھنا :** [مح ہ] گَوہ نہ کرنا ، دھیان نال نہ تکنا تاں پئی نظر نہ لگ جاوے ، پرواہ نہ کرنا ۔ **آنکھ بھر لانا :** [مح ہ] ہنجوہار ہونا ، گلیڈُو بھر لینے ، رون ہاکا ہونا ، ہنجواں نال اکھاں بھر لینیاں ۔ **آنکھ بھوں ٹیڑھی کرنا / چڑھانا :** [مح ہ] متھے وٹ پانا ، تیوڑی چاڑھ لَینی ، تڑنگ ہونا ، کس کھا جانی ۔ **آنکھ پتھرانا :** [مح ہ] اکھاں تاڑے لگنیاں ، اکھ پتھر ہو جانی ، مرن لگنا ، انھ ورتنا ۔ **آنکھ پر پردہ پڑنا :** [مح ہ] اکھاں اُتے پٹی بَجھنی ، مت ماری جانی ، انّھا ہو جانا ۔ **آنکھ پڑنا :** [مح ہ] نظر پَینی ، دِسنا ، بے دھیانے دِس پَینا ۔ **آنکھ پسارنا :** [مح ہ] نظریں پَینا ، ڈیلے پاڑ پاڑ کے تکنا ، ریجھ نال ویکھنا ، گُھوری جانا ۔ **آنکھ پسیجنا :** [مح ہ] اکھاں بھِجنیاں ، اکھاں گِلیاں ہو جانیاں ، ہنجو آ جانے۔ **آنکھ پہچاننا :** [مح ہ] اکھ پچھاننی ، اشارہ سمجھنا ، نیت پچھاننی ، سینت سمجھنی ۔ **آنکھ پھر جانا :** [مح ہ] اکھاں وٹیاں جانیاں ، اکھ بدلنی ، پیار وچ فرق آ جانا ۔ **آنکھ پھڑکنا :** [مح ہ] اکھ پھڑکنی ، چھپر پُھرکنے ، شگن وچارے جانے ۔ **آنکھ پھڑکے دبنی متیا ملے یا بہنی ، آنکھ پھڑکے باہنی**

ِبیر ملے یا سائیں : [اکھ ہ] مرد دی سجی تے زنانی دی کھبی اکھ پھڑکنی چنگا شگن خیال کیتا جاندی اے ، پئی کسے سجن پیارے نال ملاقات ہوندی اے ۔ **آنکھ پھوٹنا** : [مح ہ] (۱) ڈیلا پھٹ جانا ، اکھ ماری جانی ، انھیاں ہونا ۔ (۲) اکھ پنگرنی (گنے/آلو دی) ، نویں پونگر (شاخ) نکلنی ۔ **آنکھ پھوٹے کیا بھوں سے دیکھیں گے ؟** : [اکھ ہ] (اکھ پھٹ گئی تے بھروٹیاں نال ویکھاں گے ؟) مطلب اِہ پئی جھڑی شے جس کم دی ہووے اوسے نال ہی کم نکلدا اے ۔ **آنکھ پھوٹی پِیڑ گئی** : [اکھ ہ] اکھ جاندی رہی تے روز روز دی پِیڑ وی مُکی ۔ واہ واسطہ نہ رہیا تے دکھ سکھ دی سانجھ کھی = ساتھوں گیتے گورے ! پرے پریرے جا ۔ چنگا ہویا میری مالا ٹُٹی میں نام جپن توں چھُٹی ، **آنکھ پھوڑ ٹڈا** : گھاہ دا گھوڑا/ٹِڈا ، ساوا تِرڈا ، مکڑا ۔ **آنکھ پھوڑنا** : [مح ہ] اکھ کڈھ دینی ، ڈیلا پھیہ دینا ، انھیاں کر دینا ، بریک کم وچ دیدہ خوری کرنی ۔ **آنکھ پھیرنا (پھیر لینا)** : [مح ہ] اکھاں وٹا لینیاں ، خفا ہو جانا ، اوازار ہو جانا ، ورتارا بدل لینا ، پیار گھٹ جانا ، بد لحاظی کرنا ، اگلی گل نہ رہنی ، اک پاسیوں دوجے پاسے نظراں بھوا لینیاں ۔ **آنکھ ٹیڑھی ہونا** : [مح ہ] اکھ ٹیڈھی ہونی ، خفا ہونا ، کسوڑی اکھ نال ویکھنا ۔ **آنکھ جا پڑنا** : [مح ہ] نظر پے جانی ، دھیان پینا ، آپے دِس پینا ، نظریں آ جانا ، دھیانے چڑھنا ۔ **آنکھ جا لڑنا** : [مح ہ] اکھ مٹکا ہو جانا ، اکھاں لڑنیاں ، نیو لگنا ، عشق ہو جانا ۔ **آنکھ جمانا** : [مح ہ] اکھ جمانی ، نظر ٹکانی ، اکھاں پوڑنیاں ۔ **آنکھ جمنا** : [مح ہ] نظر ٹِک جانی ، تاڑی لگنی ، نظراں جم جانیاں ۔ **آنکھ جھپکانا (جھپکنا)** [مح ہ] اکھ جھمکنی ، اکھ مِیٹ کے چھیتی نال کھولھ دینی ، شرمانا ، لِشکارے اگے اکھ نہ ٹھہرنی ۔ **آنکھ جھپکنے میں** : [تف ہ] اکھ پلکارے وچ ، اکھ دی پھرک (پھور) وچ ، جھٹ پٹ ۔ **آنکھ جُھکانا** : [مح ہ] نیویں پا لینی ، اکھاں نیویاں کر لینیاں ، اکھ نِوانی/اُچی نہ کرنی ۔ **آنکھ جُھکنا** : [مح ہ] اکھ نیویں ہونی ، احسان ہیٹھ ہونا ، نظراں نیو جانیاں ۔ **آنکھ چُرا کر** : [تف ہ] اکھ بچا کے ، لُک لُکا کے ، چوری چوری ۔ **آنکھ چُرانا** : [مح ہ] اکھ چُرانی ، نظراں چُرا لینیاں ، اکھاں نہ میلنیاں ، جان کے نہ ویکھنا ، کترانا ، کترا جانا ، بے مروت ہو جانا ، بے رخی کرنا ۔ **آنکھ چھپانا** : اکھوں اُہلے ہونا ، لُکن دا جتن کرنا ، بے رخی ورتنی ، اکھاں سامنے نہ کرنیاں ، مونہہ لُکانا ۔ **آنکھ دبا کے (کر) دیکھنا** : [مح ہ] ٹیری اکھے ویکھنا ، اکھ مِیٹ کے تکنا ، اکھ وچ کجھ خرابی ہونی ۔ **آنکھ دبنا** : [مح ہ] اکھیاں نیویاں ہونیاں ، کسے دوجے دے اثر تھلے آؤنا ۔ **آنکھ دکھانا** : [مح ہ] علاج لئی اکھ وکھانی ، اکھاں کڈھنیاں ، گھوری وٹنی ، ڈرانا ، غصے ہونا ، اِویں تکنا پئی دل موہ لینا ، بے رخی ورتنا ۔ **آنکھ دُکھنا** : [مح ہ] اکھاں آ جانیاں ، اکھی دُکھنے آؤنی/دُکھن لگ پینی ۔ **آنکھ دھوئی دھوئی ہے** : اکھاں صاف نیں ، دیدیاں وچ حیا نہیں ، ذرا لحاظ نہیں ۔ اوس بے حیا بارے آکھیدا اے جھڑا مندے کم کرکے وی اکھاں میل کے گلاں کرے ۔ **آنکھ ڈالنا** : [مح ہ] تکنا ، تاڑنا ، عاشق ہونا ، اکھ بھر کے ویکھنا ، بُری نظر نال تکنا ، بدنیتی نال ویکھنا ۔ **آنکھ ڈبڈبانا** : [مح ہ] اکھیں ہنجو ترن لگ پینے ، اکھیں اتھرو ہونے ، گلیڈو بھر جانے ، رون ہاکا (اکتّھا) ہونا ۔ **آنکھ رکھنا** :

[مح ٥] اکھ رکھنی ، کسے اُتے دلیل ہونی ، آسرا کرنا ، بھروسا کرنا ۔ **آنکھ سامنے نہ کرنا :** [مح ٥] اکھ نہ میلنی ، شرم دے مارے اکھاں نہ میلنیاں ، ُلکنا ، سنگنا ۔ **آنکھ سامنے نہ ہونا :** [مح ٥] اکھاں سامنے نہ ہونیاں ، سنگنا ، اکھ اُچی نہ ہونی ۔ **آنکھ سے آنکھ لڑانا :** [مح ٥] اکھ مٹکّا کھیڈنا (کرنا) ، اکھاں لڑانیاں ، عشق کرنا ، نظر بازی کرنی ، اکھاں وچ اکھاں پا کے تکنا ۔ **آنکھ سے آنکھ لڑنا :** [مح ٥] اکھاں لڑنیاں ، نظراں وچ نظراں ُپینیاں ، عشق پیچا لڑنا/لگنا ، اکھ مٹکّا ہونا ۔ **آنکھ سے آنکھ ملانا :** [مح ٥] اکھاں میلنیاں ، نظراں میلنیاں ، چشماں چار کرنیاں ، اکھاں وچ اکھاں پا کے ویکھنا ۔ **آنکھ سے اُتر جانا :** [مح ٥] نظروں لہ جانا ، دلوں اُتر جانا ، قدر نہ رہنی ، دل/اکھاں وچ عزت نہ رہنی ۔ **آنکھ سے اوٹ (اوجھل) ہونا :** [مح ٥] اکھوں اُہلے ہونا ، اکھاں توں دور ہونا ، نظراں ُتو پرے ہونا ، سامنے نہ ہونا ، نہ ِدسنا ۔ **آنکھ سے دیکھ کر کام کرنا :** [مح ٥] ِدیدے لا کے کم کرنا ، گَوہ دھیان نال کم کرنا ، سوجھے نال کم نبھانا ۔ **آنکھ سے دیکھنا :** [مح ٥] اکھیں ویکھنا ، آپ ویکھنا ، سچا (چشم دید) گواہ ہونا ۔ **آنکھ (ایک——) سے دیکھنا :** اک اکھ نال تکنا ، اِکو جہا ساوک کرنا ، ساواں نیا کرنا ، فرق (دُریسّت) نہ رکھنا ، اکو ِجہا جاننا ، حق سچ دا ساتھی ہونا ۔ **آنکھ سے گِر جانا :** [مح ٥] دلوں چڑھ جانا ، نظراں وچ ذلیل ہونا ، بے قدری ہو جانی ، بھرم بھا نہ رہنا ۔ **آنکھ سے لہُو ٹپکنا :** [مح ٥] اکھیں لالیاں بھخنیاں ، اکھاں توں َرت چونی ، اکھاں لال ُسوہیاں ہونیاں ، بڑے غصے وچ ہونا ۔ **آنکھ سیدھی نہ کرنا :** [مح ٥] اکھ نہ میلنی ، ُسَنگنّی یا ِمہر دی اکھ نال نہ ویکھنا ، ِسدھے ُمونہ نہ بولنا ، شرم کھا جانی ، سنگ جانا ۔ **آنکھ سینکنا :** [مح ٥] اکھاں سیکنیاں ، تاڑنا ، اکھ مٹکّا کرنا ، اکھاں ترکرنیاں ، سوہنیاں ُنوگھورنا ۔ **آنکھ کا اندھا گانٹھ کا ُپورا :** [اکھ ٥] عقل دا انّھا گنڈھ دا پورا ، ِدسن ُنو بھولا پر مطلب دا پورا ، اناڑی گاہک ، اُڈائی ُپٹائی کرن والا ، فضول خرچ ۔ **آنکھ کا پانی ڈھل جانا :** [مح ٥] اکھاں وچ حیا نہ رہنی ، شرم گھول کے پی جانی ، بے لحاظ/بے شرم ہونا ۔ **آنکھ کا پردہ :** [نر ٥] اکھ دی ِجھلی ، ڈیلے دا غلاف ، اکھ دا چھپر ۔ حیا ، لحاظ ، سنگ ، شرم ، جھاکا ۔ **آنکھ کا تارا (تِل) :** اکھ دی کاکی ، اکھ دا تِل ِدھیری ، دھیوی ۔ اکھیاں دا چانن ۔ [ص] پیاری اولاد ، بچے ۔ **آنکھ کا جالا :** [نر ٥] جالا ، ِچٹا ، پھولا ، اکھاں دی ِدھیری اگے آکے لو ُبجھا دین والی ِجھلی ۔ گیٹے دیاں تاراں ۔ **آنکھ کا جھپکنا :** [نر ٥] اکھ پلکارا ، اِک پل ۔ **آنکھ کا حجاب :** [نر ٥] اکھاں دا پڑدا ، شرم ، لحاظ ، لج ، حیا ۔ **آنکھ کا ڈھلکا :** ویکھو : آنسو ڈھال ۔ **آنکھ کا ڈھیلا** [نر ٥] آنٹا (اکھ دا) ، ڈیلا ، اکھ دی گولی ، آنی" (ج : آنٹیاں) ۔ **آنکھ کا کاجل ُچرانا :** [مح ٥] اکھ دا کجل ُچرانا ، وڈا فریب کرنا ، چالاکی کرنی ، دھوکھا کرنا ، ٹھگی کرنی ۔ **آنکھ کا کانٹا :** [مح ٥] اکھ دی ُسول ، اکھ دا ِتن/کنڈا ، اَن بھاوندی شے ، چنگا نہ لگن والا آدمی ، اَن بھانا ، ُدکھاؤ ۔ **آنکھ کا گڑھا :** [نر ٥] اکھوانا ، اکھ دا خانہ ، اکھ دی کوٹھی ۔ **آنکھ کا لہو کی بوٹی ہونا :** [مح ٥] اکھ دا لال بوٹی ہو جانا ، ڈیلا لال ُسوہا ہو جانا ۔ **آنکھ کا ناسُور :** [نر ٥] اکھ نتُھور ، اکھ دا گمبھیر ، اکھ دا سدا وگن والا پھٹ یا پھوڑا ۔ **آنکھ کا لحاظ :** [نر ٥] اکھاں دی شرم

لج ، دید لحاظ ـ **آنکھ کا ناخُنہ** : اکھاں دا نخونا ، اکھاں دے نَنوہ ، اک بیماری ـ **آنکھ کے آگے ناک سُوجھے کیا خاک** : [اکھ اُ] جھنو آپنی بُریائی یا سامنے پئی چیز نہ دِسے اُہنو ٹِچکر کر دے نیں ، اخے لوک پرائے عیب جھٹ پٹ گِن دیندے نیں پر آپنیاں بھیڑاں ول اُکا دھیان نہیں ماردے ـ **آنکھ کی بُرائی بھوں کے آگے** : [اکھ ہ] نانی اگے نانکیاں دیاں گلاں ، جد کوئی بھولا کسے دی بریائی اُہدے گُوڑھے سجن بیلی اگے ہی لے بہوے تد اِہ اکھان پاندے نیں ـ **آنکھ کی پُتلی** : (۱) اکھ دی دھی ، دھیری ، ڈیلے وِچلی کاکی ، لو والی ٹِمکنی جھڑی چانن سُنگڑدی تے انھیرے وچ پھیلردی اے ـ (۲) ڈھڈا پیارا سکا ، دھیاں پُتراں نُو پیار نال آکھدے نیں ـ **آنکھ کی پُتلی پِھرنا (پھر جانا)** : [مح ہ] مرن ویلے اکھاں پھر جانیاں/تاڑے لگنیاں ، اکھاں دا اُتانہ بھوں جانا یا پتھرانا ـ **آنکھ کی حیا** : [مد اُ] اکھاں دی شرم ـ سنگ ، دید ، لحاظ ـ **آنکھ کی سَیل** : [مد اُ] اکھاں دا پانی ، دید ، لحاظ ـ **آنکھ کی کیچ (کیچڑ)** : [مد ہ] گِد ، گِڈ ، اکھاں دی میل جِہڑی کویاں وچ آ جاندی اے تے اوس نال جِھمنیاں جُڑ جاندیاں نیں = اِیچی بِیچی ـ **آنکھ کُھلنا** : [مح ہ] (۱) ہوش آؤنی ، اکھیاں اُگھڑ جانیاں ـ (۲) سیانا ہو جانا ، دنیا دی ہوا لگنی ـ (۳) نواں نواں دنیا اُتے آؤنا ، (۴) جاگ آؤنی ـ **آنکھ گاڑنا (گڑنا)** : [مح ہ] اکھاں گڈ لینیاں ، بھرویں نظرے ویکھنا ، تاڑی لانی ، نظر جانی ـ **آنکھ لال کرنا** : [مح ہ] ڈہڈے غصے وچ ہونا ، غصے نال اکھیاں لال ہو جانیاں ، رتّا تتّا (سُوہا لاکھا) ہونا ـ **آنکھ لجائی دھی پرائی** : [اکھ ہ] اکھ شرمائی دھی پرائی ، ساک لین آیاں (کُڑماں) دے سامنے دھی دے ماپے "سوال" سن کے نیویں پا لین تے ساک پسند آ جان دا مطلب لِیا جاندا اے ـ **آنکھ لڑانا** : [مح ہ] تاڑنا ، اکھ مٹکا کرنا (لانا) عشق لڑانا ، سَینتاں مارنیاں ، اشارے بازی کرنی ـ **آنکھ لڑنا** : [مح ہ] اکھ لڑ جانی ، اکھ مٹکا ہونا ، اشارے چل جانے ، پیار دیاں سَینتاں وجنیاں ، عاشق ہونا ـ **آنکھ لگانا** : [مح ہ] اکھ مٹکا لانا (کرنا) ، یاری لانی ، اکھیاں لانیاں ، پیار پانا ـ **آنکھ لگایا/آنکھ لگا مردوا** : [مح] پرانے نال کیتا ہویا ور ، اکھ لا کے سہیڑیا ہویا خوند ، پرانے دا سہیڑ ـ **آنکھ لگنا** : [مح ہ] (۱) اکھ لگنی ، سَون جانا ، سونا ـ (۲) اکھیاں لگنیاں ، پیار پَینا ، عشق ہونا ، یاری لگنی ـ (۳) اُڈیک ہونی ، تانگھ ہونی آس لگنی ـ (۴) دھیان ہونا ، ریجھ پینا ـ **آنکھ للچانا** : [مح ہ] اکھ رِیجھنی ، دیدار دی سِک لگنی ، ویکھن نُو رِیجھنا ، جی کرنا ـ **آنکھ مارنا** : [مح ہ] (اکھ میٹ کے کھولھنی) اکھ مارنی ، سَینت مارنی ، اکھ نال اشارہ کرنا ، نظر نال کوئی گُجھی گل سمجھانی ، روک دینا ـ **آنکھ مِچنا** [مح ہ] (۱) اکھ میٹی جانی ، اکھیاں بند ہونیاں ، اکھاں نُوٹیاں جانیاں ـ (۲) مر جانا ـ **آنکھ مچولی** : [مد ہ] لُکن میٹی ، لُک میٹی/مچائی ، لُکن لُکان ، بالاں دی کھیڈ جس وچ اک جنا آپنیاں اکھاں میٹ لیندا اے تے دوجے لُک چُھپ جاندے نیں ، فیر اُہ سبھ نُو ڈھونڈدا اے ، جھڑا پہلاں لبھ جاوے اوسے دے سِر میٹی (واری) آؤندی اے تے لُک جان اُتے دوجیاں نُو ڈھونڈدا بھالدا اے ـ **آنکھ ملانا** : [مح ہ] نظراں میلنیاں ، اکھاں میل کے ویکھنا ، بے حیائی نال تکنا ، اکھاں چار کر کے گل بات کرنی ـ **آنکھ مَلنا** : [مح ہ] اکھ مَلنی ، اُنگھلاٹ روکن لئی یا رِڑک پَین کر کے اکھاں مَلنیاں ـ

آنکھ مِلنا : [مح ہ] اکھاں چار ہونیاں ، نظر نال نظر مِلنی ، دو جنیاں دا اِکو ویلے آمنے سامنے تکنا ، نظراں دا میل ہونا ۔ آنکھ مُندنا : [مح ہ] (۱) اکھاں مِیٹیاں جانیاں ، اکھاں بند ہو جانیاں ۔ (۲) مر جانا ۔ (۳) انّھیاں ہو جانا ۔ آنکھ مُوندنا : [مح ہ] (۱) اکھاں مِیٹ لَینیاں ، اکھاں مُوٹنیاں ۔ (۲) مر جانا ۔ (۳) انّھیاں ہونا ۔ آنکھ مَیلی کرنا : [مح ہ] (۱) میلی نظرے (اکھے) ویکھنا ۔ (۲) غصے نال تکّنا ، غصے وچ آ جانا ۔ (۳) بُرا جاننا ، بے رخی کرنی ۔ آنکھ میلی نہ ہونا : [مح ہ] اکھ مَیلی نہ ہونی ، متھے وٹ نہ پانا ، ورتارا نہ وگاڑنا ، گھاٹے ٹوٹے دی پرواہ نہ کرنی ۔ آنکھ میں آنسو آنا (لانا) : [مح ہ] ہنجُو ہار ہونا ، رون اکّھا (ہاکا) ہونا ، اکھیں اتھرو آ جانے ۔ آنکھ میں آنکھ ڈالنا : [مح ہ] اکھاں وچ اکھاں پا لَینیاں ، ڈھیٹھ ہُنے نال تکنا ، نظراں/آنے میل کے ویکھنا ، بد لحاظی نال تکنا ، گُھورنا ۔ آنکھ میں بسنا : [مح ہ] اکھیں وسنا ، اکھاں وچ سمانا ، پسند آ جانا ، بڑا پیارا لگنا ۔ آنکھ میں پٹی باندھنا : [مح ہ] اکھاں اتے پٹی بنھ لَینی ، بے دید ہو جانا ، لتّھی چڑھی دی پرواہ نہ کرنی ۔ (۲) اکھاں وچ دارو/چُونڈھی پان کر کے پٹی بنھنی ۔ آنکھ میں تھی شرم دل کی تھی نرم : [اکھ ، اُ عو] اوس زنانی بارے آکھدے نیں جھڑی دید لحاظ وچ نہ منّن والی گل من جانے تے پچھوتانے ۔ آنکھ میں چوبھ آ جانا : [مح ہ] اکھ چُبھ جانی ، سٹ لگن نال اکھاں وچ لالی رڑکنی ۔ آنکھ میں خار ہونا : [مح اُ] اکھیں رڑکنا ، بُرا لگنا ، ویکھیا نہ سُکھانا ۔ آنکھ میں خاک (دُھول) جھونکنا یا ڈالنا : [مح اُ] اکھیں گھٹّا پانا ، سر اُتے کُجھ دُھوڑ جانا ، دھوکھا دے جانا ، چھل جانا ۔ آنکھ میں سمانا : [مح ہ] اکھّیں وسنا ، اکھاں وچ سمانا ، بھلا یا سوہنا لگنا ، پسند آؤنا ، بڑا پیارا لگنا ۔ آنکھ میں شرم ہو تو جہاز سے بھاری ہے : [اکھ اُ] اکھ وچ حیا ہووے تے بڑا بھرم بھا ہوندا اے ، کسے نُو بے حیائی تو روکن تے حیا دی اہمیت سمجھان لئی آکھیدا اے ۔ آنکھ میں کُھبنا : [مح ہ] اکھیں کُھبھنا ، اکھاں نُو چنگا لگنا ، پیارا لگنا ۔ آنکھ میں کھٹکنا : [مح ہ] اکھیں رڑکنا ، بہت بُرا لگنا ، اکا نہ بھانا ۔ آنکھ میں نیل کی سلائی پھیرنا : [مح ہ] (۱) اکھّیں نیل دی سلائی پھیرنی ، انّھیاں کر دینا ؛ نیل پَین نال اکھیاں دی لو جاندی رہندی اے ۔ پرانے زمانے دے پتھردل بادشاہ آپنے دشمناں تے خطاکاراں نُو اِہو سزا دیندے ہوندے سن ۔ (۲) چھل جانا ، دھوکھا دے کے کم کڈھنا ۔ آنکھ ناک سے درست ہونا : [مح عو] مُونہ چِت لگنا ، نہ بُہتا سوہنا نہ بُہتا کوجھا ہونا ۔ آنکھ ناک سے ڈرنا : [مح ہ عو] اکھ نک دا دھیان رکھنا ۔ پرانے زمانے دے حاکم سزا پاروں اکھاں کڈھا دیندے تے نک وڈھا دیندے ہوندے سن ، بے عزتی توں بچنا ۔ پان پت دا دھیان رکھنا ، رب دے قہر توں ڈرنا ۔ آنکھ نم کرنا : [مح ہ] ہنجو ہار ہونا ، رون اکّھا ہونا رو پینا ۔ آنکھ نُور ، دانت دُر : [اکھ اُ] اکھاں نور نیں ، تے دند موتی = اکھاں نال جہان اے ، دنداں نال سُواد اے ۔ آنکھ نہ اُٹھانا : [مح ہ] (۱) نظر آچی نہ کرنی ، اکھ نہ چُکنی ، اکھ چُک کے وی نہ ویکھنا ۔ (۲) دھیان نہ کرنا ، پرواہ نہ کرنی ۔ (۳) کسے گلوں شرمندیاں ہونا تے اکھاں نہ اُٹھنیاں ، نیویں پائی رکھنی ۔ آنکھ نہ پسیجنا : [مح ہ] اکھاں وچ اک اتّھر نہ آؤنی ، دل نرم نہ ہونا ،

ترس نہ کھانا ، کسے اُتے رحم نہ آؤنا ۔ **آنکھ نہ ٹھہرنا** : [مح ہ] نظر نہ ٹِکنی (لشکیلی چیز اُتے) ، گھبرا نال نظر کِتے نہ ٹھہرنی ، لشکارے ول تکیا نہ جانا ۔ **آنکھ نہ جھپکنا** : [مح ہ] اکھ نہ جھمکنی ، تکی جانا ، تاڑی لانی ، چا/ریجھ نال ویکھدیاں رہنا ، جاگدیاں رہنا ، نیندر نہ پینی ، شرط بنھ کے تاڑی لانی ، برابری کرنی ، ڈھیٹھ ہونا ، بے حیا ہونا ۔ **آنکھ نہ دیدہ ، کاڑھے کشیدہ** : [اکھ ا] پ = اکھوں انھی گِدھے دا چا ، جس کم دی لیاقت نہ ہووے اوسے دے دعوے بنھنے تے اُستادی جِتانی ، جویں : ٹِنڈاں گھڑ نہ جاندا میرا مگھیاں دا اُستاد ۔ **آنکھ نہ دیکھ بھو چاند سی** : [اکھ ہ] اکھ نہ ویکھ (پُچھو) وُہٹی ہیرے ورگی اے ، ول نال کسے دے کوجھ بھیڑ دسنے ۔ **آنکھ نہ کھولنا** : [مح ہ] اکھ نہ اگھیڑنی ، ہوش نہ کرنی ، بےسُرت پئے رہنا ، نیندروں نہ جاگنا ، تاپ دی گُھوکی وچ اکھاں بند رکھنیاں ۔ **آنکھ نہ لگنا** : [مح ہ] نیندر نہ پینی ، اکھ نہ لگنی ، جاگدیاں رہنا ۔ **آنکھ نہ مِلانا** : [مح ہ] اکھ نہ میلنی ، نظر نال نظر نہ ملانی ، جانُو پچھانُو نہ بننا ، کنی کترانی ، سامنے نہ ویکھنا ۔ **آنکھ نہ ناک ، بنّو چاند سی** : [اکھ ہ] ویکھو : **آنکھ نہ دیکھو بھو چاند سی** ۔ **آنکھ نہیں جس کی ، ساکھ نہیں اُس کی** : [اکھ ہ] جِھدی اکھ وچ ادب لحاظ نہیں اُہدا کوئی بھرم بھا وی نہیں ، پئی اُہدی کوئی ساکھ نہیں ۔ **آنکھ والا** : [ص ہ] اکھ والا ، دانا بینا ، سیانا ، پرکھ پچھان والا ۔ **آنکھ ہونا** : [مح ہ] تاڑ ہونی ، پرکھ پچھان ہونی ، سمجھ بُجھ ہونی ، اکھیں/سیان جان والا ہونا ۔ **آنکھ ہے جب تک تو خوش آتی ہے بھوں ، آنکھ ہی پُھوٹی تو کب بھاتی ہے بھوں** : بھروٹے سوہنے نیں اکھ نال ، جے اکھ وی نہ ہووے تے بھروٹیاں دا کی سُہا ؟ مطلب اِہ پئی اصل چیز نال اُہدے لازمے وی چنگے لگدے نیں ۔ **آنکھوں آنکھوں میں** : [تف ہ] اکھاں (ہی) اکھاں وچ ، سینتاں نال ، اشاریاں وچ ۔ **آنکھوں آنکھوں میں رات کٹنا** : [مح ہ] اکھاں وچ رات لنگھنی ، ساری رات نہ سونا ، جگراتا کٹنا ۔ **آنکھوں پر بٹھانا** : [مح ہ] اکھیاں تے چا لینا ، سر متھے اُتے چُکنا ، عزت آدر کرنی ، قدر کرنی ۔ **آنکھوں پر پٹی باندھنا** : [مح ہ] اکھاں اُتے پٹی بنھنی ، جان کے انّھا بن جانا ، ویکھ کے وی بے پرواہ ہو جانا ، بےخبر ہونا ، غافلی ورتنی ، حیران ہو جانا ، بے لحاظی کرنی ۔ **آنکھوں پر پردے پڑ جانا** : [مح ہ] مت ماری جانی ، بےخبر ہو جانا ، بے پرواہ ہو جانا ۔ **آنکھوں پر پلکوں کا بوجھ نہیں ہوتا** : [اکھ ہ] جِھمنیاں اکھاں دا بھار نہیں ہوندیاں ، آپنی شے کسے نُو بھاری نہیں جاپدی ، سجن پیاریاں توں دل نہیں چڑھدا ۔ **آنکھوں پر ٹھیکری رکھ لینا** : [مح ہ] (۱) بے انصافی کرنی ، حقوحق نہ پچھاننا ، حق مار لینا ۔ (۲) پتھر دل ہو جانا ۔ (۳) بے حیا ہو جانا ، بے شرم بننا ۔ (۴) ویکھ کے وی نہ پچھاننا ۔ **آنکھوں پر جگہ دینا** : [مح ہ] اکھاں اُتے چُکنا ، سر متھے تے بٹھانا ، بڑی قدر کرنی ، ادب کرنا ۔ **آنکھوں پر چربی چھانا** : [مح ہ] (۱) اکھاں اگے چربی آ جانی ۔ (۲) نِکے وڈے دا لحاظ نہ رکھنا ۔ (۳) بے حیا ہونا ، بے دید ہونا ۔ (۴) انھیاں ہو جانا ۔ **آنکھوں پر رکھنا** : [مح ہ] اکھاں اُتے بٹھانا ، عزت آدر کرنی ، جی آیاں نُو کہنا ، بہانا ۔ **آنکھوں پر سے پردہ اُٹھنا** [مح ہ] حق سچ اُگھڑ آؤنا ، سچ سامنے آ جانا ، اصل معاملہ جاننا ،

اکھاں کُھلھ جانیاں ۔ **آنکھوں پر ہاتھ رکھنا** : [مح ہ] اکھاں اُتے ہتھ دھر لینے ، شرمندیاں ہو جانا ، حیا آؤنی ۔ **آنکھوں تلے** : [تف ہ] اکھاں ہیٹھ (لغ) ، اکھاں اگے ، اکھاں دے سامنے ، نظریں ، اکھیں وچ ۔ **آنکھوں تلے پھرنا** : [مح ہ] اکھاں اگے پھرنا ، ہر ویلے دھیان آؤنا ، جھولے پئے پینے ، گھڑی مُڑی یاد آؤنا ۔ **آنکھوں تلے گزارنا** : [مح ہ] اکھاں تھلے گزارنی ، نظراں وچ رہ کے حیاتی گزارنی ۔ (۲) اِویں جیہی نظر مارنی ، پڑتال کرنی ۔ **آنکھوں دیکھا** : [ص ہ ما] اکھیں ڈِٹھا ، آپ ویکھیا ہویا ۔ **آنکھوں دیکھا بھٹ پڑا ، میں نے کانوں سے سنا** : [اکھ ہ] اکھیں ڈِٹھا بھٹھ پیا میں کنیں سنیا ، جد کوئی اکھیں ڈٹھی تے سچی گل رد کر کے سُنی سُنائی مندا دِسے تد مُچکر کردے نیں ۔ **آنکھوں دیکھا بھٹ پڑنا** : [مح ہ] اکھیں ڈٹھا بھٹھ پینا ، سچے گواہ نُو نِندنا ، اکھیں ڈِٹھے دے تھاں سنی سنائی من لینی ۔ **آنکھوں دیکھا دور کر ، کسی بھلے مانس کا کہا کر** : [اکھ ہ] اکھیں ویکھیا بُھل جا تے کسے بھلے مانس دا آکھا من ، یعنی کسے وچ کوئی عیب ویکھیں تے نشر نہ کر ، سگوں اُہنو سمجھا تاں جے سِدھی راہ اُتے آ جاوے ۔ **آنکھوں دیکھا سو جانا ، کانوں سنا نہ مانا** : [اکھ ہ] سُنیا ڈِٹھیاں جیہا نہ مول ہوندا ، اکھیں ڈِٹھی گل اُتے یقین آ گیا تے کنیں سنی نہ منی ، یعنی خبرے سچ اے کہ جھوٹھ اے ۔ **آنکھوں دیکھی** : [ص ما] اکھیں ڈِٹھی ، آپ ویکھی ہوئی ۔ **آنکھوں دیکھی مکھی نہیں نِگلی جاتی** : [اکھ ہ] = اکھیں ویکھ کے مکھی نہیں کھادی جاندی/ اکھیں ویکھ کے مَوہرا نہیں کھادا جاندا ؛ یعنی جان بُجھکے بھیڑا کم نہیں کر سکیدا ۔

آنکھوں سُکھ کلیجے ٹھنڈک : [اکھ ہ] اکھیں سُکھ کلیجے ٹھنڈ ۔ کسے سجن پیارے نُو ویکھ کے دل دی خوشی دسن لئی بولدے نیں = جیو آیاں نُو ، تُہاڈا آؤن سر متھے اُتے ۔ **آنکھوں سے** : [تف] اکھیں ، اکھاں نال ، اکھیاں تھیں ۔ **آنکھوں سے آنکھیں ملانا** : [مح ہ] اکھیاں نال اکھیاں ملانیاں ، نظراں میلنیاں ، برابری کرنی ، آمو سامنے تکنا ، اکھاں وچ اکھاں پا کے ویکھنا ۔ **آنکھوں سے اُٹھانا** : [مح ہ] اکھاں اُتے چُک لینا ، آدر کرنا ، بڑا ادب لحاظ کرنا ، بڑے چا تے رِیجھ پیار نال مِلنا ۔ **آنکھوں سے الوپ ہونا** : [مح ہ] اکھوں اُہلے ہونا ، نظراں تو دور ہونا ، نظریں نہ آؤنا ، غائب ہو جانا ۔ (۲) مر جانا ۔ **آنکھوں سے انگارے نِکلنا** : [مح ہ] اکھاں وچوں چنگیاڑے نِکلنے ، اکھیں انگیارے بھکھنے ، بڑے غصے وچ ہونا ، غصے نال تپ جانا ۔ **آنکھوں سے اوجھل ہونا** : [مح ہ] اکھیاں توں اُہلے ہونا ، سامنے نہ رہنا ، نظراں توں دور ہو جانا ۔ **آنکھوں سے بجا لانا** : [مح ہ] اکھاں نال مننا ، بڑی خوشی نال حکم من لینا ، کِھڑے متھے یا چائیں چائیں کم کرنا ۔ **آنکھوں سے پردہ اُٹھنا** : [مح ا] اکھاں کُھلھ جانیاں ، اُہلے پڑدے نہ جانے ، اصلی گل سامنے آؤنی ، پتا لگ جانا ، سچ نِترنا ۔ **آنکھوں سے تلوے سہلانا** : [مح ہ] اکھاں نال پیراں دیاں تلیاں ملنیاں ، حدوں باہرا ارام دینا ، بڑی خدمت کرنی ، ہتھیں چھاواں کرنیاں ۔ **آنکھوں سے خون بہانا** : [مح ہ] رت دے ہنجو رونے ، رو رو کے بے حال ہو جانا ، ڈَہڈے گچ نال رونا ۔ **آنکھوں سے دور ہونا** : [مح ہ] اکھیاں توں دور ہونا ، سامنے نہ رہنا ، اکھوں اُہلے ہو جانا ، پریرے ہو جانا ۔ (قہرآلود)

آنکھوں سے دیکھنا : [مح اُ] قہر دی اکھ نال ویکھنا، بڑے غصے نال گُھورنا ،گُھوری وٹ لینی ، نہریاں اکھاں نال ویکھنا ۔ **آنکھوں سے گرانا :** [مح ہ] دلوں لاہ دینا ، ذلیل سمجھنا ، اگے وانگ قدر نہ کرنی ۔ **آنکھوں سے گرنا یا ٹپکنا :** [مح ہ] نظراں وچ ذلیل ہو جانا ، دلوں لہ جانا ، نِقدرا ہونا ، بَھیڑا لگن لگ پینا ۔ **آنکھوں سے لگا رکھنا یا لگانا :** [مح ہ] اکھاں نال لا رکھنا ، اکھیاں تے چُکی رکھنا ، عزت قدر کرنی ، پیار کرنا ، پیارا جاننا ۔ **آنکھوں سے نِیر (نیل) ڈھل جانا :** [مح ہ] مرن ویلے پانی دیاں کجھ بونداں اکھاں وچوں نکلنیاں ، اکھاں پتھر ہو جانیاں ۔ (۲) اکھاں دی لو بُجھ جانی ۔ (۳) اکھیاں دا پانی مرنا ، بے غیرت ہو جانا ۔ **آنکھوں کا تارا :** [مح ہ] اکھیاں دا تارا ، اکھ دی دِھیری/دھیوی بُہتا پیارا دھی پُتر ۔ **آنکھوں کا تیل نکالنا :** [مح ہ] دِیدیاں دا تیل کڈھنا ، دیدہ خوری کرنی ، بڑا بریک کم کرنا جس نال نظر اُتے بوجھ پوے ، نظر دا حدوں باہرا کم کرنا ، کشیدہ کڈھنا ۔ **آنکھوں کا جادُو :** [نر] اکھیاں دا جادو ، نظر دا اثر پوکھا ۔ **آنکھوں کا رونا :** [نر ہ] (۱) اکھاں دا دکھ ، اکھاں دی لو بُجھن دا سل ، انھے ہو جان دا جھورا ۔ (۲) اتھرو وگانے ، رونا ۔ **آنکھوں کا کاجل چُرانا :** [مح ہ] ویکھو : آنکھ کا کاجل چرانا ۔ **آنکھوں کا نُور :** [نر اُ] (۱) اکھیاں دا چانن ، اکھاں دی لو ۔ (۲) اولاد ، پُتر دھیاں ۔ **آنکھوں کا نیر اُڑنا یا خشک ہونا :** [مح اُ ہ] ہنجو سُک جانے ، اکھیاں دا پانی مُک جانا ، راتی نیندر نہ پینی ، جگراتا کٹنا ، اکھ نہ لگنی ۔ **آنکھوں کے آگے آنے :** [مح ہ عو] اکھیاں توں پائیں ، انھیاں ہو جان دی بد اسیس ۔ **آنکھوں کے آگے پھر جانا :** [مح ہ] اکھاں سامنے پھر جانا ، کوئی پرانی شکل/مُورت چیتے آ جانی ، گزریا ویلا یاد آ جانا ، جھولے پینے ۔ **آنکھوں کے آگے تارے چھٹنا یا ترمرے ہونا :** [مح ہ] اکھاں اگے تارے بھونے ، سر نُو چکر آؤن نال اکھاں دے سامنے چنگاں جہیاں آؤنیاں ۔ **آنکھوں کے آگے چاندنا ہونا :** [مح ہ] دماغ دی کمزوری نال اکھاں دے اگے چٹیاں چنگاں جہیاں آؤنیاں ، کجھ نہ دِسنا ، انّھا ہو جانا ۔ **آنکھوں کے آگے رکھنا :** [مح ہ] نظراں ہیٹھ رکھنا ، دھیان وچ رکھنا ، اکھاں دے سامنے دھرنا ۔ **آنکھوں کے آگے ناک ، سوجھے کیا خاک ؟ :** [اکھ ہ] ویکھو : آنکھ کے آگے ناک ۔ **آنکھوں کے اندھے نام نَین سُکھ :** [اکھ ہ] اکھوں انّھی دا ناں نُور بھری ، اوس گُن دے دعوے بنھنے جہڑا پلے وی نہ ہووے ۔ **آنکھوں کے تارے/ترمرے :** اکھاں دے تارے/بھونگے ۔ **آنکھوں کے ڈورے :** اکھاں دے ڈورے ، لالی ، اکھاں دیاں بریک تے لال لال رگاں جہڑیاں مستی یا نشے دی ٹوٹ وچ دِسدیاں نیں ۔ **آنکھوں کے ڈھیلے :** [ج نر ہ] اکھاں دے آنے ، آنیاں ، ڈیلے ۔ **آنکھوں کے ناخن لو :** [مح] اکھاں دے نہو نہ لہاؤ ، عقل سِکھو ، ویکھ چاکھ کے کم کرو ، ہوش دی اکھ پٹو ، سوجھی کرو ۔ **آنکھوں کی ٹھنڈک :** [مد ہ] (۱) اکھاں دی ٹھنڈ ، اکھیاں دا چانن ۔ (۲) جھنتُو ویکھ ویکھ کلیجے ٹھنڈ پوے ، اُلاد (اولاد) ۔ سجن پیارا ، سُکھ دین والا ۔ **آنکھوں کی سُوئیاں نکالنی رہ گئیں :** [اکھ عو ہ] اکھاں دیاں سوئیاں کڈھنیاں رہ گئیاں نیں ؛ ایس اکھان بارے کہانی انج اے : اک زنانی ویکھیا اک جنا بے ہوش پیا ہویا اے تے اُہدے سارے پنڈے

وچ سوئیاں ُچبھیاں ہوئیاں نیں ، اِہ سمجھ کے پئی کسے نے اُہدے اُتے جادو ٹونا کیتا ہویا اے اَہ اُہدیاں سوئیاں کڈھن لگ پئی ، اُہنے ہور تے ساریاں سوئیاں کڈھ ِدتّیاں پر اکھاں دیاں رہ گئیاں اُہنو ذرا باہر جانا پیا ، اُہدے مگروں اک ہور زنانی آئی ، اُہنے اکھاں دیاں سوئیاں چا کڈھیاں ، جادو ُٹٹ گیا تے اَہ بندہ اُٹھ کھلوتا ، ہمدردی اوسے دی منی گئی ِجہنے اکھاں دیاں سوئیاں کڈھیاں سن - اِہ اکھان اوتھے ورتیدا اے جتھے پورے کم وچ تھوڑی جہی کسر رہ گئی ہووے تے آکھنا ہووے : ”تھوڑا ِجہا کم باقی رہ گیا اے“- **آنکھوں کی قسم** : اکھاں دی َسونہ ، کُوڑ ماراں تے انھّی تِھیواں ، جھوٹھ آکھاں تے اکھاں نہ رہن - **آنکھوں میں** : [تف ہ] (۱) اکھیں ، سینتیں ، (۲) ویکھو : آنکھ میں - **آنکھوں میں آنکھیں ڈالنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھ میں آنکھ ڈالنا - **آنکھوں میں بسنا** : [مح ہ] اکھیں وسنا ، بڑا پیارا لگنا ، دل ُنو بھانا - **آنکھوں میں پانی نہیں** : [مح ہ] نلج / بے دید اے ، بے شرم / بے حیا/ بدلحاظ اے - **آنکھوں میں پی جانا** : [مح ہ] رِیجھ نال تکنا ، گُھورنا ، نظر بھر کے یا پیار نال ویکھنا - **آنکھوں میں پھرنا / آنا** : [مح ہ] سدا اکھاں اگے رہنا ، دل وچ وسنا ، چیتے وچ رہنا ، َجھولے پئے َپینے - **آنکھوں میں تکلے چبھونا** : [مح ہ] اکھاں وچ ترکلے چوبھنے ، رج کے ظلم کرنا ، اکھاں دے سامنے نھَون کرنا - **آنکھوں میں تولنا** : [مح ہ] اکھاں وچ تولنا ، پچھان لینا ، باڑنا ، اندزہ کر لینا ، حیثیت پچھاننا ، بندیائی پر کھ لَینی - **آنکھوں میں تیل لگانا** : [مح ہ] اکھاں ُنو تیل لانا ، َپج پانے ، بہانے لانے ، جویں : [پ] = گڈ نال کٹّا َبجھا ہویا اے - **آنکھوں میں ٹھنڈک پڑنا** : [مح ہ] اکھیں ٹھنڈ َپینی ، کالجا ٹھرنا ، جی خوش ہونا - **آنکھوں میں جگہ دینا** : [مح ہ] اکھاں اُتے بہانا ، آدر کرنا (کرنی) ، پیارا جاننا - **آنکھوں میں چکاچوند آنا** : [مح ہ] اکھیاں ُچنھیاں ہو جانیاں ، اکھیں لشکارا پینا - **آنکھوں میں خاک جھونکنا** : [مح ہ] اکھاں وچ مٹی پانی ، اکھیں گھٹّا گھتنا ، چھل کرنا ، َویل کرنا ، فریب نال ُلٹ لینا ، ٹھگنا - **آنکھوں میں ُخون اُترنا** : [مح اُ] اکھاں وچ لہو آ جانا ، َڈہڈا غصہ چڑھنا ، غصے نال لالو لال ہو جانا - **آنکھوں میں دم آ جانا** : [مح ہ] مرنے َپینا ، مرن والا ہونا ، ساہ ِنکلن لگنا - **آنکھوں میں ُدنیا سیاہ ہو جانا** : [مح ہ] اکھاں وچ دنیا انھیر ہو جانی ، دنیا وچ انھیرا انھیرا ِدسنا ، خوشیاں ُمک جانیاں ، کسے ات پیارے سجن/سکے دا مر جانا - **آنکھوں میں رات کٹنا یا بسر ہونا** : [مح ہ] اُنیندرا کٹنا - ویکھو : آنکھوں آنکھوں میں رات کٹنا - **آنکھوں میں رہنا** : [مح ہ] اکھاں وچ رہنا ، ہر ویلے دھیان وچ ہونا ، یاد رہنا ، بڑا پیارا لگنا - **آنکھوں میں ُسبک ہونا** : [مح اُ] اکھاں وچ ہولا (ذلیل) ہونا ، بے قدر ہونا ، قدر گوا لینی ، اکھوں لہ جانا - **آنکھوں میں سرسوں ُپھولنا** : [مح ہ] = اکِھیں سرھوں ُپھل جانی - (۱) ِپیلا ای ِپیلا ِدسنا - (۲) ُبھس دا روگ لگا ہونا - (۳) نشے وچ ہونا - (۴) انھیاں ہو جانا - **آنکھوں میں سفیدی چھانا** : [مح اُ] اکھیں جالا/پھولا پے جانا ، انھیاں ہو جانا - **آنکھوں میں َسیل نہیں** : [مح اُ] اکھیں دید لحاظ نہیں ، بے شرم یا بدلحاظ اے - **آنکھوں میں شرم نہ ہو تو ڈھیلے اچھے ہیں** : [اکھ اُ] = جس اکھ وچ شرم نہیں اُہ انھی چنگی ، مطلب جے اکھ وچ دید لحاظ نہیں تے اُہ اکھ کاہدی ؟ **آنکھوں میں کھٹکنا** : [مح ہ] اکِھیں

رِڑکنا ۔ ویکھو : آنکھوں میں خار ہونا ۔ آنکھوں میں گھر کرنا : [مح ہ] اکھاں وچ سما جانا ، اکھیں وسنا ، سدا دھیان وچ رہنا ، پیارا ہونا ۔ آنکھوں میں لہو اُترنا : [مح ہ] ویکھو : آنکھوں میں خون اُترنا ۔ آنکھوں میں مرچیں بھرنا : [مح ہ] اکھاں وچ مرچاں پانیاں ، دھوکا کرنا ، سَون نہ دینا ۔ آنکھوں میں نُون جھونکنا : [مح ہ] اکھاں وچ لُون پانا ، چھل کھیڈ جانا ، دھوکھا دینا ، انھیاں کر دینا ، ٹھگی کرنی ۔ آنکھوں میں نُون رائی : اکھاں وچ لُون تے رائی (پوے !) زنانیاں نظرائے ہوئے بال توں لُون رائی (پنجاب وچ پھٹکڑی/ مرچاں) وار کے اگ وچ پاندیاں نیں ، پئی اِہ نظر لگن دا توڑ اے ، تے خیال اے کہ اِویں کیتیاں نظر لان والے دیاں اکھاں وچ کُڑتّن پیندی اے ۔ آنکھوں ہی آنکھوں میں : [تف مح ہ] سینتاں تے اشاریاں وچ ، سبھ دے سامنے ، اکھیں ویکھدیاں چاکھدیاں ۔ آنکھیں : [ج ہ] [و : آنکھ] اکھاں ، اکھیاں ، نین ۔ آنکھیں اُلٹ جانا یا اُلٹنا : [مح ہ] اکھاں چڑھ جانیاں ، دھیریاں بَھوں جانیاں (مرن لگیاں یا ات نشے وچ) ۔ آنکھیں اُمنڈنا : [مح ہ] اکھاں ڈُلھ پینیاں ، ہنجو ہار ہونا ، ہنجواں دا زور ہونا ۔ آنکھیں بچھانا : [مح ہ] اکھاں وچھانیاں ، بڑی خاطر خدمت کرنی ، اکھاں فرش کر دینیاں ۔ آنکھیں بدلنا : [مح ہ] ویکھو ، آنکھ بدلنا ۔ آنکھیں بند کرکے : [تف ہ] (۱) اکھاں مِیٹ کے ۔ (۲) انھے واہ ، انھیاں ہار ۔ (۳) بِنا سوچے سمجھے ۔ آنکھیں بند ہونا : [مح ہ] (۱) اکھاں مِیٹیاں جانیاں ۔ (۲) سَون جانا ۔ (۳) مر جانا ۔ (۴) انھیاں ہو جانا ۔ آنکھیں بیٹھنا : [مح ہ] اکھاں بہ جانیاں ، ڈیلے وچ وڑ جانے ، انھیاں ہو جانا ۔ آنکھیں بھر کے دیکھنا : [مح ہ] نظر بھر کے تکنا ، ویکھو : آنکھ بھر کے دیکھنا ۔ آنکھیں پانی ہو کر بہنا : [مح ہ] ڈیلے وَگ جانے ، رو رو کے انھیاں ہو جانا ۔ آنکھیں پتھرانا : [مح ہ] اکھاں پتھر ہو جانیاں ، ہنجو مُکنے ۔ ویکھو : آنکھ پتھرانا ۔ آنکھیں پٹ پٹانا : [مح ہ] اُتوں ڑتی اکھاں جھمکنیاں ، اکھاں مارنیاں ۔ آنکھیں پُر آب ہونا : [مح اُ] اکھاں ہنجوہار ہونیاں ، ہنجو آ جانے ، رون اکٹھا ہونا ، اتھرو کِرنے ۔ آنکھیں پٹم ہونا : اکھاں بند ہو جانیاں ، انھیاں ہو جانا ، دِسنوں رہ جانا ۔ آنکھیں پونچھنا : [مح ہ] اکھاں پُونجھنیاں ، گِد پونجھنی ، اکھاں دے ہنجو پونجھنے ، تسلی دینی ، کجھ دے کے راضی کرنا ، ورچانا ۔ آنکھیں پھاڑ پھاڑ دیکھنا : [مح ہ] آنے ٹَڈ کے ویکھنا ، اکھاں پاڑ پاڑ کے تکنا ، اکھاں بھر کے ویکھنا ، دھیان نال ویکھنا ، شوق نال ویکھنا ، پیار نال تکنا ، تاڑنا ، گُھورنا ۔ آنکھیں پھٹنا : [مح ہ] اکھاں پاٹ جانیاں ، پُھٹ مرنا ، ویکھ کے حسد کرنا ، حیران رہ جانا ، جی ثابت نہ رہنا ۔ آنکھیں پھرنا : [مح ہ] اکھاں اُلٹ جانیاں ، اکھاں بَھوں جانیاں ، نظر بدلنی ، ورتارا وٹنا ۔ آنکھیں پھوٹنا : [مح ہ] ڈیلے پاٹ جانے ۔ ویکھو : آنکھ پھوٹنا ۔ آنکھیں پھیرنا : [مح ہ] ویکھو : آنکھ پھیرنا ۔ آنکھیں پھیرے توتے (طوطے) کی سی باتیں کرے مینا کی سی : [اکھ ہ] (۱) مُوہوں مِٹھا مَنوں کھوٹا ، مطلبی ، مِٹھ بولا (۲) = اُتوں تیرے پیار کراں ہیٹھاں تیرے انگیار دھراں ۔ آنکھیں تلووں سے ملنا : [مح ہ] جِتھے کوئی پَیر رکھے اوتھے اکھاں رکھنیاں ، خوشامد وجھوں یا پیار نال نِیو نِیو کے مِلنا ، کسے دی بڑی عزت آدر کرنی ۔ آنکھیں تو کھلی رہ گئیں پر مر گئی

بکری : [اکھ ہ] اکھاں کھلھیاں رہ گئیاں پر بکری مر گئی ۔ ایس حیاتی بارے آکھدے نیں کہ اِہدا کوئی وساہ نہیں = اکھ پھڑکنی نہ ملی موتہ وچ رہیا گراہ ، لکھ لعنت اُہو ستھریا جھڑا دم دا کرے وساہ ۔ **آنکھیں ٹمٹانا** : [مح ہ] کجھ کُجھ اکھاں پٹنیاں ، تھوڑیاں تھوڑیاں اکھاں کھولھنیاں ، اِہ حالت وی بے ہوش ہو جان یا مرن کنارے ہون دی اک نشانی اے ۔ **آنکھیں ٹھنڈی ہونا** : [مح ہ] اکھیں ٹھنڈ پینی ، کلیجے ٹھنڈ پینی ، کسے دھی پُتر دا سُکھ ہونا ۔ **آنکھیں جاتی رہنا** : [مح ہ] انھیاں ہو جانا ، دِسنوں رہ جانا ۔ **آنکھیں جھپکنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھ جھپکنا ۔ **آنکھیں چار کرنا** : [مح ہ] اکھاں میلنیاں ، سامنے ہو کے ملنا ، اکھاں وچ اکھاں پانیاں ، برابری اُتے آ جانا ۔ **آنکھیں چرنے گئی ہیں** : [مح ہ] اکھاں چُگن گئیاں ہوئیاں نیں ، جد کوئی انھے واہ کم وگاڑ دیوے تے آکھیدا اے : اکھاں تھیں دِسدا نہیوں ؟ **آنکھیں چڑھانا** : [مح ہ] اکھیاں چاڑھنیاں ۔ اکھاں دا روگ گوان لئی یا اکھاں دی سلامتی لئی مزاراں اُتے سونے چاندی یا میدے دیاں اکھیاں چاڑھدے نیں ، مطلب مراد پوری ہونی ۔ **آنکھیں چڑھنا** : [مح ہ] اکھاں لال ہو جانیاں ، نشے وچ ہونا ، نشے نال ڈیلے کھیوے ہونے ، آنے (مستی وچ) پُٹھے ہو جانے ۔ **آنکھیں چُندھیانا** : [مح ہ] اکھاں چُنھیاں ہو جانیاں ، ویکھو : آنکھ چُندھیانا ۔ **آنکھیں چھت سے لگ جانا** : [مح ہ] اکھاں تاڑے لگنیاں ۔ حیرانی تے فکر وچ ہون اُتے وی آکھدے نیں ، کسے دی اُڈیک وچ تکنا ، اکھاں پتھرانیاں ۔ **آنکھیں دکھانا** : [مح ہ] اکھاں کڈھنیاں ، گھورنا ، ڈرانا ، آنسیاں گھورنیاں ، دھمکانا ، بے لحاظ ہونا ، غصے نال گھورنا ۔ **آنکھیں دیکھی ہونا** : [مح ہ] ہنی بیٹھے ہونا ، کول اُٹھے بیٹھے ہونا ، کول بہ کے سکھیا ہونا ۔ **آنکھیں ڈگر ڈگر کرنا** : [مح ہ] مڑتن یا کمزوری ہاروں اکھاں دُوالے ٹوئے یا گھیرے پے جانے ، اکھاں تھلے لہ جانیاں ، بڑا لِسّا ہو جانا ۔ **آنکھیں روشن ہونا** : [مح اُ] اکھاں وچ نور آؤنا ، اکھاں دی لو ودھ جانی ، کسے نُو ویکھ کے خوش ہونا ، اکھاں چمک جانیاں ۔ **آنکھیں زمین سے لگ جانا** : [مح اُ] اکھاں نِیو جانیاں ، نیویں پانی ، سامنے نہ تکیا جانا ، شرم نال اکھاں بھوئیں لگ جانیاں ۔ **آنکھیں سینکنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھ سینکنا ۔ **آنکھیں سینا** : [مح ہ] اکھاں سیون دینیاں ، شکاری باز تے دوجے شکاری پنچھیاں دیاں اکھاں سِیونیاں ۔ (۲) کسے چیز اُتے ہر ویلے نظراں جائی رکھنیاں ۔ (۳) کسے شے ول نہ ویکھنا ، دھیان نہ کرنا ۔ **آنکھیں فرش کرنا** : [مح اُ] اکھاں وِچھا دینیاں ، بڑی عزت کرنی ، خاطر خدمت کرنی ، ادب کرنا ، چاہ نال اُڈیکنا ، راہ ویکھدیاں رہنا ۔ **آنکھیں کڑوانا** : [مح ہ] (۱) اکھاں کوڑیاں ہو جانیاں (نیندر نال) ۔ (۲) اکھاں وچ رڑک پینی ، دھوئیں نال اکھاں وچوں پانی وگنا ۔ **آنکھیں کُھلنا/ کھل جانا** : ویکھو : آنکھ کھلنا ۔ **آنکھیں کُھلی کی کُھلی رہ جانا یا رہ گئیں** : [مح ہ] (۱) اکھاں ٹڈیاں رہ جانیاں ۔ (۲) لمی اُڈیک لگی رہنی ۔ (۳) ڈاڈی حیرانی ہونی ، گھابرنا ۔ (۴) جی ٹھٹھمبر جانا ۔ (۵) اچن چیت موت آ جانا ۔ **آنکھیں کھولنا** : [مح ہ] اکھاں کھولھنیاں ، ہوش پھڑنی ، جاگ پینا ، خبردار ہونا ۔ **آنکھیں گُدی میں ہونا** : [مح ہ] اکھیاں وچ سوجھی نہ ہونی ، چنگے مندے دی پچھان نہ کر سکنی ، مت ماری جانی ۔ **آنکھیں گرم**

ہونا : [مح اُ] (۱) اکھاں تتّیاں ہونیاں ، اکھاں بھخن لگ پینیاں ۔ (۲) غصہ چڑھ جانا ۔ (۳) اکھاں کوڑیاں ہونیاں ، نیندر دا زور ہونا ۔ **آنکھیں گڑ جانا** : [مح ہ] اکھاں گڈیاں جانیاں ، تاڑی لگ جانی ، اک سار تکدیاں رہنا ۔ **آنکھیں گلابی ہونا** : [مح ہ] اکھیں ڈورے آ جانے ، نشے تے مستی نال اکھاں لال ہو جانیاں ، اُنیندرے نال اکھاں وچ لالی آ جانی ۔ **آنکھیں لال کرنا** : [مح اُ] اکھاں لال کر لینیاں ، غصے وچ آ جانا ، رو رو کے اکھاں سُجا لینیاں ، **آنکھیں لڑانا** : [مح ہ] اکھاں لڑانیاں ، اکھ مٹکا کھیڈنا (کرنا) ، تاڑ بازی کرنی ، کسے ول پیار بھریاں اکھاں نال ویکھنا ۔ **آنکھیں مارنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھ مارنا ۔ **آنکھیں مانگنا** : [مح ہ] اکھاں منگنیاں ، اکھاں دا چانن منگنا ، اکھاں دی لوئی دُعا منگنی ۔ **آنکھیں مٹکانا** : [مح ہ] اکھاں مٹکانیاں ، نخرے مٹڑے کرنے ۔ اکھاں چمکانیاں ، نخریاں نال تکنا ۔ **آنکھیں ملنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھ ملنا ۔ **آنکھیں مُندے کیا دیر ہے** : [اکھ ہ] اکھاں بند ہون وچ کنا چر لگدا اے = ساہ دا کی وساہ اے ۔ **آنکھیں مُندنا (موندنا)** : [مح ہ] اکھاں میٹنیاں ، ویکھو : آنکھ مُندنا ۔ **آنکھیں نکالنا** : [مح ہ] ویکھو : آنکھیں دکھانا ۔ **آنکھیں ہونا** : [مح ہ] اکھاں ہو جانیاں ، سُرت ہونی ، کنّ ہونے ، نصیحت آونی ۔ **آنکھیں ہوئیں ، چار دل میں آیا پیار ، آنکھیں ہوئیں اوٹ دل میں آیا کھوٹ** : [اکھ ہ] مُکھ ویکھے دا پیار = اکھوں اُہلے گھت بھڑولے ۔ **آنکھیں ہیں یا بھینس کے چُوتڑ** : [مح لو] اکھاں نیں کہ مجھ دے چتڑ ، دسدا نہیوں ؟ اکھاں ہے نہیں ؟ = اکھاں نیں کہ کنول ڈوڈے ؟

● **آنگ** : [نر ہ] (۱) انگ ، انگڑا ، تیڑ توں لا سر/موڈھیاں تک دا حصہ ، جسم ، جُثہ ، پنڈا ۔ (۲) تھن ، چھاتیاں ۔

● **آنگن** : [نر ہ] وہڑا ، انگن ، ولگن ، چوکندھی وچلی تھاں ۔

● **آنگی** : [مد ہ] انگی ، چولی ، زنانیاں چھاتیاں اُتے بنھدیاں نیں ۔

● **آننَد** : [نر ہ] (۱) خوشی ، سُکھ ، انند ، دل دی ٹھنڈ ۔ (۲) کھیڑا ، رج ۔ (۳) خوش ۔ **آنند بدھاوا** : [نر ہ] ودھائی دے گیت ، خوشی دا گَون ، سوہلے ۔ **آنند پُرش** : [نر ہ] ہس مُکھ (مُکھا) ، ملاپڑا ، مٹھبولا ، خوش ، پرسَن ۔ **آنند رہنا** : [مح ہ] خوش رہنا ، حال مست رہنا ۔ **آنند کرنا** : [مح ہ] خوشی منانی ، مزے کرنے ، موجاں مانیاں ۔ **آنند کے تار بجانا** : [مح ہ] عیش کرنا ، موجاں کرنیاں ، مزے کرنے ، بُلّے لُٹنے ۔ **آنند منگل** : [نر ہ] خوشی ، عیش ، موج بہار ، موج میلا ، مزے ۔

● **آنو** : [ہ] آندر دا اُگال ، آں ، مروڑ تے مروڑاں نال نکلن والا لیسلا مادہ ۔

● **آنول** : [ہ] آول ، آؤل ، جیر ، جیور ۔ اہ جھلّی جہدے راہیں ککھّ وچ بچے نُو خوراک ملدی اے ۔ **آنول نال** : [مد ہ] آہ آندر جھہڑی بال دے جمّن ویلے اُہدی دُھنّی نال لگی ہوندی اے ۔ ناڑو ۔

● **آنولا** : آولا ، اِک کسیلا پھل تے اُہدا رُکھّ ۔ **آنولے سار** : [مد ہ] اولے سار ، گندھک ۔ **آنولے کا کھایا اور بڑے کا کہا بعد میں مزہ دیتا ہے** : [اکھ ہ] = اولے دا کھادا تے سیانے دا آکھیا بعد وچ گُن دسدا یا مُل

پاندا اے ۔ آولے دی صفت تے کَوڑی نصیحت بارے آکھدے نیں ۔

● **آنْوں** : [مد ہ] لے ، لیپ ۔ ہانڈی تھلّے پھیریا ہویا پوچا ، جہڑا اُہنُو سڑن تڑن تو بچاندا اے ۔

● **آنہ** : [نر ہ] آنا ، آنہ ، رُپیّے دا سولھواں حصہ (پُر) ۔ سکے دی شکل وچ پرانے آنے دے تھاں نویں دس پیسے نو وڈا آنا آکھیا جاندا اے ۔ **آنہ پائی** : [مد ہ] دمڑی دمڑی ، کَوڈی کَوڈی ۔ [—کا حساب کرنا] ۔

● **آنی بانی** : [مد ہ] چھیڑ چھاڑ ، ہتھ چلاکی ، ہتھ چھڑکّا ، ہاسا مخول ، مسخری ، ٹچکراں ۔

● **آنی جانی** : [ص مد ہ] آؤنی جانی ، کچّی ، مٹ جان والی ، ڈھلدا پرچھاواں ، فانی (شے) ۔

● **آوا** : [ف : پژاوہ] مٹّی دے کچے بھانڈے پکان دی بھٹّھی ، پکان لئی لائے ہوئے بھانڈیاں دا ڈھیر = کمہیار دی آوی ۔ **آوا اُترنا** : [مح ہ] بھانڈیاں دا بھٹّھی وچوں پک کے نکلنا ۔ **آوا جائی** : [مد ہ] آؤن جان ، اچّھن گچّھن ، آوا جائی ۔ **آوا چڑھانا** : [مح ہ] آوی لانی ، آوے وچ پکان لئی بھانڈے جوڑنے ، بھرے/پرے آوے نو اگ لانی ۔ **آوا گندہ ہونا** : [مح اُ] آوا پـلّا رہ (ہے) جانا ، آوے دے بھانڈے کچّے/پلّے رہ جانے ، آوا اوگت جانا ، اوت جانا ۔ **آوے کا آوا بگڑا ہے** : [اکھ اُ ہ] آوا چوڑ ہوگیا اے = اِٹ نو کی روئی ایں اوت گیا ای آوا ۔

● **آواجہ** : [نر ہ] جمع خرچ دا کھاتا ، حساب دی کتاب ۔

● **آوارہ** : [ص ف] اوارہ ، بدمعاش ، تماش بین ، نکمّا ، پھرونتُو ، پھرونتل ، چوڑ ، چوڑ چانّن ۔ **آوارہ پھرنا** : [مح اُ] (۱) اُدالے پدالے بھونا ۔ اویں بھونڈیاں رہنا ، چکّر پئے مارنے ۔ (۲) کِہہ اُڈاندیاں پھرنا ، تھاں کُتھاں پیا پھرنا ۔ (۳) کسے بھیڑ پچھّے لگیاں پھرنا ۔ **آوارہ گرد** : [ص ف] پھرن گجھیا ہویا ، بھونـدو ، پھرونتُو ، اوارہ پھرن والا ، جھدے پیریں چکّر ہووے ۔ **آوارہ گردی** : [مد ف] اوارہ بھونا ، پھرت گھرت ، {—کر= کُتّے کھسّی کردیاں پھرنا} ۔ **آوارہ مزاج** : [ص ف+ع] ۔ گُنڈا ، مشٹنڈا ، لفنگا ، بے پرواہ ، اُچا ، بدمعاش ، ڈھٹا ، پھرونت ، کلچّھنا ۔ **آوارہ مزاجی** : [مد ف] لُچ پنا ، لفنگ پنا ، لچ کلچّھن ۔ **آوارہ وطن** : [ص ف+ع] دیسوں دور ، دیس وچھٹّا ، پردیسی ، پاندھی ، مسافر ، پکّھی واس ، نتھاواں ، ٹپّڑی واس ، نگھرا ۔ **آوارگی** : [مد ہ] اِویں بھوندیاں پھرنا ، پھرونتلی ، پھرونتل پنی ۔ اوارا گردی ، اجایا ویلا گالنا ، بدمعاشی ، کلچّھن ، تماش بینی ۔

● **آواز** : [مد ف] (۱) واج ، سد ، ہاک ۔ (۲) کُوک ، پکار ۔ (۳) بول ، بلیل ۔ (۴) رولا ، ڈنڈ ۔ (۵) کھڑاک ۔ (۶) سر ۔ (۷) بولی ، کُونی ۔ (۸) کسے شے دی چیک ، کُوکر ۔ (۹) پیراں دی چاپ ۔ (۱۰) مشین دے چلن دی رولی ۔ (۱۱) گُونج ، گھوکر ، بانگ ۔ **آواز اُٹھانا** : [مح اُ] (۱) اواز اچی کرنی ۔ (۲) اُچے سراں وچ گاؤنا ۔ (۳) برخلاف بولنا ۔ (۴) حال پکار کرنا ، ہاہاکار پانی ۔ (۵) حق منگنا ۔ (۶) ڈنڈ پانی ، بھنڈنا ۔ **آواز اُکھڑ جانا** : چھیکڑلے دماں اُتے آ کے واج ٹھیک سر والی نہ رہنی ، بے سر ہونا ، بے سرا گاؤنا ، بے تال

ہونا ۔ **آواز بدل جانا** : [مح اُ] واج وَٹنی ، لہجہ وِگڑنا یا سَورنا ۔ **آواز بگڑ جانا** : [مح اُ] واج گھگھیانی ، گھگھا ہو جانا (گاؤں وِچ) ۔ **آواز بلند کرنا یا ہونا** : [مح اُ] زور نال سَدنا ، جوش یا غصے وچ اُچا بولنا ۔ **آواز بند** : [ص ف] (۱) گُم چپ ، گُنگا/گُنگی ۔ (۲) اَہ چھت جس وچ واج نہ گونجے ۔ **آواز بند ہونا** : [مح اُ] (۱) چپ ہونا ۔ (۲) سنگھی مِلنی ۔ (۳) واج نہ آؤنی یا نہ نکلنی ۔ (۴) حال پکار کرنوں رہ جانا ۔ (۵) سنگھی (گل) گُھٹی جانی ، گھگاں بہ جانیاں ۔ **آواز بھاری ہونا** : [مح اُ] (۱) سنگھ بہ جانا گھگاں بَیٹھ جانیاں ، ودھیک بولن یا کھپ رَولی پان نال واج بھاری ہو جانی ۔ (۲) اواز نہ نکلنی ۔ **آواز پر گولی لگانا** : [مح اُ] واج آتے گولی مارنی ، پکا نشانے باز ہونا ، انھیرے وچ نشانا پُھنڈنا ۔ **آواز پر لگنا** : [مح اُ] بُلارے اُتے ہونا ، بُلایاں آؤنا ، راکھویں پنچھیاں دا مالک دی خاص واج پچھاننی ، گِجھنا ۔ **آواز پڑنا** : [مح اُ] واج پَینی (کچہری وچ) ، سدیا جانا ، واج وچ رس نہ رہنا ، واج بَیٹھنی ۔ **آواز پھٹنا** : واج پاٹنی ، واج سُواہری تے مٹھی نہ رہنی ۔ **آواز تھرّانا** : [مح اُ] (۱) واج کمبنی ۔ (۲) ڈر خوف نال ٹھیک گل مُوہوں نہ نکلنی ۔ (۳) گھابرنا (گاؤں یا الان لگیاں) ۔ **آواز دینا** : [مح اُ] واج مارنی ، ہوکا دینا ، سدّنا ۔ **آوازِ سگاں کم نکند رزق گدا را** : [عرفی] [اکھ ف] کُتیاں دے بَھونکن نال کِسے منگتے دا رزق نہیں گُھٹ/گھٹ جاندا ، کُتے بَھونکدے تے راہی لنگھدے رہندے نیں ۔ کسے بدنیتے وَیری اُتے ٹوک اے پئی قسمت دا لکھیا مل کے رہندا اے یا کسے دی بھنڈی رزق نہیں مار سکدی ۔ **آواز سے آواز ملنا** : [مح اُ] واج مِلنی ، سُر رلنی ، اِکو جہی واج نال گاؤنا ۔ **آوازِ شور** : [مذ ف] رَولا ، کھپ ، اَن بھاؤندی واج ، ڈنڈ ، بُلارا ۔ **آواز کا پاٹ** : [نر ہ] واج دی گونج تے زور ۔ **آواز کان میں پڑی سنائی نہ دینا** : [مح اُ ہ] کنیں پئی گل نہ سُنینی ، ڈنڈ رَولے وچ کجھ سنیا نہ جانا ۔ **آواز کھُلنا** : [مح ہ] واج کھُلھنی ، گاؤندیاں یا الاندیاں ہویاں ہولی ہولی واج اُچی ہو جانی ۔ **آواز گوگیر** : [مذ ف] بھاری تے بھرویں واج ، گھگّی اواز ، بَیٹھویں تے دُکھی ہوئی واج ۔ **آواز لگانا** : [مح اُ] ہوکا دینا ، سدّنا ، بلانا ، جنوراں دا بولنا (منگتیاں تے فقیراں دی صدا) کجھ منگنا پِننا ۔ **آواز میں پتی لگ جانا** : [مح ہ] واج کھڑکھڑانی ، واج سواہری نہ رہنی ۔ **آواز میں ملاوٹ یا مٹھاس ہونا** : [مح اُ] مٹھی یا من کِھچ واج ہونی ، بول وچ مٹھت ہونی ۔ **آواز میں لوچ ہونا** : [مح اُ] واج وچ نرمی ہونی ، من کِھچ واج ہونی ۔ **آواز میں نمک ہونا** : [مح اُ] واج وچ درد ہونا ، دردیلی واج ہونی ۔ **آوازہ** : [نر ف] (۱) ہوکا ۔ (۲) سَد ، بُلاوا ۔ (۳) واج ۔ (۴) ٹوک ، مخول ، ہاسا ، ٹھٹھا ، مسخری ۔ (۵) مشہوری ، دُھم ، **آوازہ بلند ہونا** : [مح اُ] بول بالا ہونا ، دُھمنا ، مشہور ہونا ، جسّ کھٹنا ، بھل بھل ہو جانی ۔ **آوازہ کسنا یا مارنا** : بولی مارنی ، مِہنا مارنا ، ال" بُلانی ، چھیڑنا ، واج لانی ۔ **آوازۂ مرگ زود برسد** : [اکھ ف] (۱) موت بلاوا اچھوپ آ جاندا اے ۔ (۲) بَھیڑی خبر جھٹ پُجدی اے ۔ **آوازے پھینکنا** : [مح اُ] مِہنے مارنے ، چھیڑنا ، ستانا ، جھیڈاں یا ٹچکراں کرنیاں ۔ **آوازے کسنا** : [مح اُ] ٹھٹھے کرنے ، ٹوکاں لانیاں ۔ (۲) بوبو کرنی ، بکرے بلانے ۔ (۳) نشر کرنا ، بھنڈی لانی ، پھکڑی لانی ۔

● **آوا گَون** : [نر ہ] جمن مرن دا چکّر ۔ ہندوآں دا عقیدہ اے کہ آدمی مر کے دوجی جُون وِچ فیر وی ایس دُنیا اُتے آؤندا اے تے مرن جیون دا اِہ چکر چراسی لکّھ وار بھگتنا پیندا اے ، فیر کِتے جا کے نجات مِلدی اے ۔

● **آوُرد** : [مد ف] وکھاوا ، بناوٹ ، دھکا زوری ، زوریں آکھیا شعر ۔ **آوردہ** : [مف ص ف] لیاندا ہویا ، آندا ، نال لیاندا آدمی ۔ (۲) آپنی مرضی دا نوکر ۔ (۳) طفیلی ۔

● **آویختہ** : [ص مف ف] پلماواں ، لمکواں ، لمکیا ہویا ، لمک رہیا ، ٹنگیا ہویا ۔

● **آویز** : [مص : آویختن] لٹکویں شے (پچھ) ۔ **آویزاں** : [ص ف] پلمدا ہویا ، لمکواں ، پلمواں ۔ **آویزِش** : [مد ف] لڑائی ، فساد ، خار ، جھگڑا ، رنج ، پھِک ، وگاڑ ، لگدی پھگدی ۔ **آویزہ** : [نر ف] کن دا اک گہنا ، بُندا ، جُھمکا ، والی ، گھوڑے دا مکھیرنا (متھے اُتے لمکن والا ٹِکا یا چاندا) ۔

● **آہ** : [مد ف] ہاہ ، ہوکا ، اُبّھا ساہ ، ہونکن دی واج ۔ (۲) دُکھ ، پیڑ یا افسوس ظاہر کرن والی آپ مُہاری واج ۔ **آہ بھر کے رہ جانا** : [مح ہ اُ] کلیجا تھم لینا ، بڑا سٙل ہونا ، دُکھ پینا ، غم روکنا ۔ **آہ پڑنا** : [مح اُ] ہاہ پےَ جانی ، رب دا قہر پینا ، صبر پینا ۔ دکھی ، غریب یا مظلوم دی ہاہ لگ جانی ۔ **آہِ رسا** : [مد ف] رب درگاہے اپڑ جان والی آہ ، سُنی جان والی فریاد ۔ **آہِ سرد** : [مد ف] ہوکا ، اُبّھا ساہ ، ہاہ ۔ **آہِ سرد بھرنا یا کھینچنا** : [مح اُ] ہوکا بھرنا ، ہاہ مارنی ، دکھ افسوس یا جُھریوے وچ اُبّھا ساہ لینا ۔ **آہِ مرداں نہ اوہئی زناں** : [اکھ اُ] کم دا نہ کار دا ، نکما ، زنانا ، نہ بندیاں وچ بندہ نہ زنانیاں وچ زنانی ۔ **آہِ نیم شب** : [مد ف] ادھی رات دی ہاہ ، رات دی فریاد ۔ **آہ و بکا** : [مد ف] رون پٹن ، چیک چھہاڑا ، کُرلاٹ ۔

● **آہا** : [ہ : اہّا] آہا ، آہا جیا ، واہ وا ، بلے ، اشکے ، دھن اے ، واہ جی واہ ۔

● **آہٹ** : [مد ہ] (۱) کسے دے چلّن دی واج ۔ (۲) پیچل ، پچھڑ ، (پیراں دی واج) ۔ (۳) کھڑاک ۔ (۴) کسے شے دے کھڑکن دی واج ، کھڑک ۔ (۵) ٹوہ ، پتا ، کنسو ۔ **آہٹ لینا** : [مح ہ] کن دھرنا ، پیراں دی چاپ سنی ، کَنیڑ لینی ، کنسو لینی ، واج اُتے دھیان دینا ، سُوہ لینی ۔

● **آہرن** : [مد ف] اہرن ، سرداں ، سنداں ۔ جس اُتے لوہے اُتے لُہار لوک لوہے دیاں چیزاں کُٹدے تے گھڑدے بناندے نیں ۔

● **آہستہ** : [ص تف ف] (۱) ہولا ، مٹھا ، دھیما ، جلّھا ۔ (۲) ہولی جہی ، مٹھے مٹھے ، ملکڑے ۔ **آہستہ آہستہ** : [متف ف] مٹھے مٹھے ، ہولی ہولی ، سہجے سہجے ، مچک مچک (ٹُر) ، دھیمے دل نال ، پوڑی پوڑی (چڑھ) ۔ **آہستہ برو پیوستہ برو** : [اکھ ف] سہجے سہجے ٹرو تے پئے ٹرو ، سہجے سبھا منزل مار لین دی مت اے = سہج پکے سو مِٹھا ۔ **آہستہ خرام بلکہ مخرام** : [اکھ ف] ہولی ٹرو سگوں نہ ٹرو ، ٹھمک ٹھمک نہ ٹرو ، مطلب نِگھے ساؤ بنو ہوچھے نہ بنو ۔ **آہستگی** : [مد ف] ڈھِل مٹھ ، سہجا سُبھا ، ساؤ پنا ، دھیمی ، مچک ، جوں دی ٹور ۔ **آہستگی سے** : [تف اُ] ہولی جہی ، پولے پیریں ، مٹھے مٹھے ، اسلک ، ملکڑے ، اڈول ، سہجے ۔

آبکہ : [نر ف] چُونا ، گچ ، قلعی ، سفیدی ۔

آہَن : [نر ف] لوہا ، لوہ ، لوہیا ، اسپات ۔ آہن رُبا : [نر ف] چُمبک ، مکناتیس (مقناطیس) ، اک ''لوہے کھِچ'' دھات دا ناں ۔ آہن گر : [فا ف] لُہار ، لوہے دا کم کرن والا ، لوہ گھاڑا ۔ آہنگری : [مد ف] لُہارا (کم) ، لُہار دا کم ۔ آہنی : [ص ف] لوہے دا ، اُسہیلا ، لوہے دا بنیا ہویا ۔ آہنی سلاخ : [مد اُ] لوہے دی سوٹی ، سیخ ، سریا ۔ آہنی عزم : [نر اُ] لوہے ورگا ارادہ یا نیت ، سِڈا ، پکا دھیان ، ہٹھ ۔ آہنیں : [ص ف] (آہنی) اُسہیلا ، لوہے دا ۔

آہُو : [نر ف] ہرن ، پاہڑا ، چِکارا ، بَکّ ۔ آہو چشم : [ص ف] ہرن اکھا ، ہرن دیاں اکھیاں والا ۔ سُنکّھا ، موٹیاں تے سوہنیاں اکھاں والا معشوق ۔ آہوے حرم : [نر ف +ع] مکّے شریف دی اک مِتھی ہوئی حد بنّی دا ہرن جِھدا شکار منع دسیا جاندا اے ۔ آہو خرام : [ص ف] ہرن ٹورا ، ہرن وانگ ٹُرن والا ، مٹکیلی ٹور والا ، لِسا گھوڑا ۔ معشوق ۔ آہو شِکم : [ص ف] ہرن جہے ڈِھڈ والا ، ہرن ڈِھڈا ، چھیٹکا ، ٹیرکا ، اُچا لمّا تے لِسّا گھوڑا ، ان چارو ۔ آہوے فلک : [ص نر ف] اسمان دا ہرن ، سورج ، دِہُو ول اشارہ اے ۔ آہوے ناگرفتہ بخشد : [مح اُ] بِن پھڑیا ہرن بخشدا اے ۔ اوس بندے بارے بولدے نیں جِھدی کوئی شے نقصان وِچ رُڑھ پُڑھ جائے تے آکھے چلو وڈیاں دے ناں اُتے دتی = جویں : روٹی کُتا لَے گیا وڈیریاں دی روح نُوں ۔

آہیں : [ہ ج مد] [و : آہ] ہاواں ، ہَوکے ، اُبّھے / ٹھنڈے ساہ ، ہاہیں ۔ آہیں بھرنا : [مح ہ] ہاہیں بھرنیاں / مارنیاں ، ہَوکے مارنے ، اُبھے ساہ لینے ، جُھرنا ۔

آئرش : [انگ : Irish] (۱) آئرلینڈی ۔ (۲) آئرلینڈ دی زبان ۔ (۳) آئرلینڈیا ، آئرلینڈ دا واسی ۔

آئرلینڈ : [انگ : Ireland] انگلستان دے لہندے پاسے دے اک جزیرے دا ناں ۔

آئس لینڈ : [انگ : Iceland] اوقیانوس سمندر دے اُبھے (شمال) پاسے دا اک جزیرا ۔

آئل : [انگ : oil] تیل ، تِھندا ، کسے شے دا پِیڑ کے کڈھیا ہویا تِھندا ، تِھندیائی ۔ آئل کلاتھ : [نر ، انگ : oil cloth] نقشے بنان یا اُویں ورتن دا کپڑا جھدے اُتے پالش دی موٹی تہ چڑھی ہوندی اے ۔ آئل کلر : [انگ : oil colour] تصویراں بنان وچ بُرش نال ورتن دا رنگ روغن ، تیل نال رسایا ہویا رنگ ۔

آئتی پائتی : [مد ہ] سرہاندی پواندی ، سرہانا تے پَیند (منجی دی) ۔

آؤ : [مح] (آنا مصدر توں امر) آؤ جی ، جی آیاں نُوں ، ست بسم اللہ (عو) ۔ آؤ بُوا لڑیں : [اکھ ہ] آ بَھینا (گوانڈھنے) لڑیے ، کوئی کُپتّا بدوبدی لڑنا چاہے تے بِچکر کردے نیں ۔ آؤ بھاؤ : [نر ہ] نِکارا جھیڑا ، اولی بحث ، بک بک ، فضول یا وادھُو گلاں ۔ آؤ بھگت : [مد ہ] اگوائی ، آدربھا ، ٹہل سیوا ، خاطر خدمت ، جی آیاں نُوں ۔ آؤ پڑوسن گھر کا بھی لے جاؤ / آؤ پیر گھر کا بھی لے جاؤ : [اکھ ہ] (۱) نفعے دی آس وچ ہتھوں وی کجھ گُوا دین ویلے آکھدے نیں ۔ (۲) پرایاں اُتے مہربانی کر کے گھاٹا کھان والے بارے وی بولدے نیں ۔

آؤ پڑوسن لڑیں : [اکھ ہ] آ گوانڈھنے! لڑیے ، بدوبدی جھیڑے سہیڑن والے ُنو ٹوکدے نیں ۔ **آؤ پیر گھر کا بھی لے جاؤ** : [اکھ ہ اُ] یاراں بیلیاں دی حدوں وِتوں ودھ سیوا کر کے گھر گوان والیاں بارے بولدے نیں ۔ **آؤ جاؤ گھر تمہارا ، کھانا مانگے دشمن ہمارا** : [اکھ ہ] = آؤ جاؤ اِہ گھر تہاڈا ہی اے پر کھان ُنو منگن والا ساڈا ویری اے — نِرا وکھاوے دا ساوک جِتان والا ، سڑی روٹی توں چھل نہ لاہن والا = ُچلھے چونکے ہتھ نہ لاوو گھر بار تہاڈا ۔ **آؤ دیکھا نہ تاؤ** : [مح ہ] آگا پِچھا نہ ویکھیا چاکھیا ، سوچن وچارن بِنا/انھے واہ کم کیتا ۔

● **آئے** : [ج] [و : آیا ، آنا مصدر توں مضارع] آئے ، آوے ۔ **آئے آم جائے لبیدا** : [اکھ ہ] امب آوے بھاویں ُچھری گواچ جاوے ، کجھ وی ہو جاوے مطلب پورا ہونا چاہیدا اے ۔ **آئے پیر ، بھاگے پیر** : [اکھ ہ] پیر (بد روحاں) بہادر نیں ، بداں توں بھلے دور نسدے نیں ، (ہ ب) = آئے وِیر بھجے پِیر ۔ **آئے تھے ہر بھجنے کو اور اوٹن لگے کپاس** : [اکھ ہ] = آئے ساں رب دی یاد ُنو تے ویلن لگ پئے کپاہ ، پئی اللہ ُنو ُبھلا کے دنیا وچ ُرجھ گئے ۔ **آئے دن** : نِت دہاڑے ، ہر ُدوجے دن ، روز روز ، روز دِہاڑی ۔ **آئے گا کُتا تو پائے گا ُٹکا** : [اکھ ہ] کُتا آوے گا تے ُٹکر لے جاوے گا ۔ جھڑا ہتھ پیر ہلائے گا اُہو کجھ کھٹے گا ، پئی کوشش بِنا کجھ نہیں لبھدا ۔ **آئے کی خوشی نہ گئے کا غم** : [اکھ ہ] آیاں دی خوشی نہ گیاں دا غم = آیاں ہرکھ نہ گیاں سوگ ۔ اِجہے بندے بارے بولدے نیں جھڑا کسے دے جمن مرن دی خوشی افسوس نہ کرے ، اُہدے بھانے کُجھ مِلن تے نہ مِلن دا کوئی لابھ نہیں ۔

● **آئی** : [مد ہ] اجل ، آئی ، موت ، قضا ، (آئی ، آؤنی) ۔ **آئی بات کو روکنا** : [مح ہ] ُمونہ آئی گل ڈکنی ، راز نہ آکھنا ، کہندے کہندے رکنا ۔ **آئی پر نہ چُوکنا** : [مح ہ] تڑک جواب دینا ، ُمونہ آئی آکھ دینی ، گل نہ پچا سکنی ۔ **آئی تو رمائی نہیں تو فقط چارپائی** : [اکھ اُ ہ] کُجھ لبھا تے موج کر لیتی نہیں تے منجی اُتے پئے رہے ، رب توکل جیون والے لئی بولدے نیں (؟) ۔ **آئی تو روزی نہیں تو روزہ** : [اکھ اُ] مِل گیا تے کھا لیتا نہیں تے بُھکھن بھانے صبر سنتوکھ نال پئے رہے ۔ **آئی تھی آگ کو ، رہ گئی رات کو** : [اکھ ہ] بے حیا تے بے غیرت زنانی بارے اکھان بولدے نیں جِھڑی بد چلنی لئی بہانے بھالدی پھرے ۔ **آئی چلائی کرنا** : [مح ہ] جو کجھ آوے خرچ کر دینا ، ڈنگ ٹپائی کرنی ، فضول خرچی کرنی ، گزر ُمزر کرنی ۔ **آئی گئی بات پار پڑی** : [اکھ ہ] ہوئی بیتی گل مڑ مڑ کے نہ تھلن دی مت اے = بیت گئی بات تے گھسیٹ کاہدی ؟ **آئی گئی کر دینا** [بات —] : گل نہ گولنی ، گل ٹالنی ، کسے معاملے ول جان کے دھیان نہ دینا ، مچل مارنا ۔ **آئی مصیبت ُدور کرنا** : [مح اُ] آئی بلا ٹالنی ۔ **آئی موج فقیر کی دیا جھونپڑا پھونک** : [اکھ ہ] جد کوئی بے پرواہ لہر وچ آ کے آپنے نقصان دی پرواہ نہ کرے تے بولدے نیں ، اللہ والیاں دی موج بارے وی آکھدے نیں جِنہاں اِہو خیال سامنے رکھیا ہوندا اے پئی راضی رب دی رضا وچ رہیے کُلی بھاویں ککھ نہ رہوے ۔ **آئی ہے جان کے ساتھ جائے گی جنازے کے ساتھ** : [اکھ ہ] عادت بارے بولدے نیں ۔ وادیاں سجادیاں جان سراں دے نال ۔

● **آئیڈیل** : [ص ، انگ : Ideal] اُچا ُسچا ،

مثالی ، خیالی ، من مراد ، تکّ (مد) ۔

● **آئیں بائیں** : بکواس ، آؤں گئوں ، آلا ٹالا ۔

● **آئین** : [نر ع] قاعدہ ، قانون ، ڈھنگ ، رسم ، رواج ، ورتارا ۔ کسے ملک دا قانون ، دستور دی کتاب ۔ **آئین ساز** : [فا اُ] آئین بنان والا ، [—اسمبلی] ۔ **آئینی** : [ص ع] آئین دا / والا ، قانونی ، دستور بارے ، راہ ریت سر ، قانون یا رواج موجب ، راہ چج دا ۔

● **آئینہ** : [نر ف] ویکھو : آینہ ۔

● **آیا** : [مد ہ] (۱) نوکرانی ، بندی ، بردی ۔ (۲) کھڈاوی ، بال کھڈان والی (مائی) ۔ (۳) [مد : آئی] ۔ (۴) سوال دا ثبوت منگن ویلے بولدے نیں : پئی کی گل اے کہ ؟

● **آیا** : (آنا مصدر توں ماضی مطلق) [مد : آئی] آیا ۔ **آیا بندہ آئی روزی ، گیا بندہ گئی روزی** : [اکھ اُ] بندہ آیا تے روزی وی آ گئی ، بندہ ٹُر گیا تے روزی وی ٹُر گئی ، مطلب اِہ ہئی ۔جچر جیونے آں روزی آپے پئی لبھے گی کیوں جے روزی تے ربّوں ہی مِلدی اے = چُنجھ دِتی سُو تے چوگا وی دئے گا ۔ **آیا تو نوش نہیں تو فراموش** : [اکھ اُ] کجھ لبھ گیا تے کھا لیتا نہیں تے صبر شکر کر کے پئے رہے ، پئی اللہ والے کسے اگے ہتھ نہیں پساردے = آئی تے روزی نہیں تے روزہ ۔ **آیا رمضان بھاگا شیطان** : [اکھ اُ] رمضان (روزیاں دا مہینا) آیا تے شیطان نسیا ۔ روزیاں دے دنیں شیطان ربّوں ہی تاڑیا ڈکیا جاندا اے ۔ رمضان برکتاں تے خیراں والا مہینا ہوندا اے جس وچ ہر کوئی نیکی دا راہ پھڑدا تے بدی توں دُور نسدا اے ۔

● **آیات** : [مد ج ع] [و : آیت] آیتاں ، نشان ، نشانیاں ۔ قرآن شریف دیاں گلاں ۔ قرآن دی آیت پوری ہون اُتے لایا جان والا گول نشان ۔ **آیاتِ مُتَشابہات** : [مد ج ف+ع] قرآن شریف دیاں اُہ آیتاں جنہاں دے معنے لوک نہ جاندے ہون ۔ **آیاتِ محکمات** : [مد ج ف+ع] اِجھیاں آیتاں جنہاں دا مطلب سبھ عربی دان سمجھ لین ۔

● **آیَت** : [مد ع] [ج : آیات] نشانی ، نشان ۔ آیت ، قرآن دی پوری گل ۔ آیت دی علامت (O) ۔ **آیتِ لا** : [مد ع+ف] لا دے نشان والی آیت جس اُتے رکنا ضروری نہ ہووے ۔ **آیتِ مطلق** : [مد ع+ف] قرآن شریف دی اُہ آیت جس اُتے رکنا پوے ۔

● **آیَند** : [ص ف] [پچھ] آؤن والا ۔ [خوش آیند= پسند ، چنگا ، سُلکھنا] ۔ **آیند و روند** : [ص ف] آؤن جان والے ، آؤندے جاندے ۔ **آیندگان** : [نر ج ف] [و : آیندہ] آؤندے ، آؤن والے ، اگلا پُوچ ۔

● **آیندہ** (آئندہ) : [فا ص ف] آؤندا ، آؤن والا ۔ (۲) اگے آؤن والا ۔ (۳) ہُن توں ، پچھوں دا ۔ [تف] اگے لئی ، ہُن توں اگھاں ، فیر ۔ **آیندہ اختیار بدستِ مختار** : [اکھ ف اُ] اساں تے بتھیرا سمجھا لیتا اے ہُن اگے تہاڈی مرضی اے ، بھاویں منو تے بھاویں نہ منو ۔ **آیندہ را احتیاط** : [اکھ ف] اگوں لئی سوجھی کرو ، ہُن توں اِجہی بُھل نہیں ہوئے گی ۔ **آیندہ و روندہ** : [فا ف] آؤندا جاندا ، آؤن جان والا ، راہی مسافر ۔

● **آینہ** (آئینہ): [ی] {ف : آہینہ ، آہن = لوہ ،

لوہا) (۱) شیشہ ، آرسی ، آینا جھدے پچھے قلعی پھری ہوندی اے ، مُکھ ویکھن دا شیشہ ۔ لِشکایا ہویا لوہا ، اِہ سکندر نے بنوایا سی ۔ (۲) شیشے ورگا صاف ، صاف ظاہر ، اُگھڑواں ، چانناں ، لِشکن والا ۔ (۳) دل ۔ (۴) گوڈے دی چُونی ، چپنی ۔ (۵) ہکّا بکّا ، حیران ، بُت دا بُت ۔ (۶) زرہ دے چونہہ حصیاں وچوں کوئی اک حصہ ، لوہے دے لشکائے پشکائے ہوئے ٹوٹے (سپاہی لوک کنڈ ، ہِک تے دوآں پٹاں اُتے ویری دے وار توں بچن لئی بنھدے سن) =[چہار آینہ] ۔ (۷) مور دی پُوچھ اُتے رہوں بنیا ہویا چن جِہا نقش ۔ **آینہ افروز** : [فا ف] شیشے بنان لِشکان والا ، شیشے پالش کرن والا ۔ **آینہ افروزی** : [مد ف] شیشے پالش کرن دا کم ۔ **آینہ اُلٹا دکھانا** : [مح اُ] زنانیاں کسے نُو بُہتا سنگارن تے ٹُونے وجھوں پُٹھا شیشا وکھا دیندیاں نیں پئی نظر نہ لگے ۔ **آینۂ باطن** : [نر ف] اندر دا شیشہ ، دل دا حال ، چہرہ مہرہ ۔ **آینہ بند** : [ص ف] شیشے نال سنگاریا سجایا ہویا ۔ **آینہ بندی** : [مد ف] شیشیاں دیاں ٹُکڑیاں جَڑ کے گھر بُوہے سجان دا کم ۔ **آینہ چرخ** : [لغ] (اسمان دا شیشا) سورج ، دِہو ۔ **آینۂ چینی/حلبی/رُومی** : [نر ف] چین ، حلب تے روم دے شیشے مشہور نیں ۔ ودھیا شیشا ۔ **آینہ خانہ** : [نر ف] شیش گھر ، شیش محل ، جس مکان وچ چونہہ پاسیں شیشے جَڑے ہون ۔ **آینۂ خاوری** : (چڑھدے) سورج دا شیشا ، سورج ۔ **آینہ دار** : [ص] (۱) اصل مورت ، سچی تصویر والا ۔ (۲) کھرا حال ظاہر کر دین والا ۔ (۳) صاف دل ۔ (۴) ہار سنگار رکھن تے شیشا وکھان والا نوکر ۔ (۵) ہکّا بکّا ، ڈور بھورا / بورا ۔ (۶) اک درباری افسر (پُر) ۔

آینہ داری : [مد ف] (۱) شیشا وکھان دا کم ، پئی کوئی آپنا آپ ویکھ پرکھ سکے ۔ (۲) آینہ دار دا عہدہ ۔ **آینہ داری در مجلسِ کوراں** : [اکھ ف] انھیاں دی پرھیا وچ شیشا رکھنا ، انھیاں نُوں شیشا وکھانا ۔ (پ) = انھے اگے رونا آکھیاں دا زیان ۔ (پ) = انھیاں دیاں وُہٹیاں نُوں ہار سنگار کی لگے ؟ جتھے چنگی سچنگی گل دا مُل نہ پوے اوتھے اہ گل نہ کریے ۔ **آینہ دان** : [نر ف] (۱) شیشے رکھن دا تھاں ۔ (۲) شیشے دا اُچھاڑ ۔ **آینۂ دِق** : [ص ف+ع] (دق دا شیشا) ۔ (۱) اک قسم دا شیشا جھدے وچوں چنگا بھلا مُکھڑا وی پیلا وسار دِسدا اے تے ویکھن والا نموجھانا ہو جاندا اے پئی اُہدی شکل نُوں کی ہو گیا اے ! (۲) نموجھانا ، وسار مُکھا ، ازاری ، غمناک ۔ **آینہ دکھانا (دکھلانا)** : [مح اُ] شیشا وکھانا ، سوجھ کوجھ دسنا ، حق سچ وکھانا ، بھیڑی شکل دا مہنا مارنا ۔ (۲) بعضیاں مسلمانیاں وچ رسم سی پئی سکّا پیارا اخے خوند کدھرے سفر اُتے جاوے تے اُہدی کنڈ نُو شیشا وکھاندیاں سن ، پئی اہ خیر خیریں گھر نُوں پرتے ۔ (۳) حجامت کرن مگروں نائی دا شیشا وکھانا تاں جے گردن ول دی حجامت وی پرکھی جا سکے ۔ (۴) امیران نُو لباس تے ہور کُجھ پرکھ لین لئی شیشا وکھان والا نوکر ۔ **آینہ رخ/رخسار/رو** : [ص ف] شیشے دے مونہہ والا ، صاف ستھرے چہرے والا ، سوہنا معشوق ، شیشے وانگ لِشکدا پُشکدا ۔ **آینۂ زانو** : [نر ف] گوڈے دی چپنی/چُونی ، گوڈے دے جوڑ اُتے لگی ہوئی گول جہی ہڈی ۔ **آینہ ساز** : [نر فا ف] شیش گر ، شیشے بنان والا ۔ **آینہ سازی** : [مد ف] شیش گری ، شیشے بنان دا کم/پیشہ ۔ **آینۂ سکندر** : [نر ف]

سکندری شیشا ۔ آینۂ سکندری : [نر ف] اہ شیشا جہڑا سکندر یونانی نے مصر وچ نیل دریا دے مُڈھ سکندریہ شہر اُسارن مگروں اک مُنارے اُتے لوایا سی ، پئی اوس شیشے راہیں بلے مار فرنگیاں دے آؤن جان والے جہاز دُوروں ہی دِس سکن ۔ اوس شیشے راہیں مِیلاں بدھی دُراڈے بیڑے وی دِس پیندے سن ، پر پہرے داراں دی غافلی پاروں فرنگی لوک اہ شیشا منارا ڈھا کے دریا وچ سٹ گئے تے شہر اُجاڑ پجاڑ گئے ۔ آینہ سِیما : [نر ف] متھے گھوٹی ، چمکیلے متھے والی/والا ۔ آینہ صفت : [ص ف+ع] شیشے وانگ ، صاف گھر ، اُچّا سُچّا ۔ آینہ کار : [فا ف] شیش گر ، شیشے دیاں چیزاں بنان والا ۔ آینہ کاری : [مد ف] شیش گری ، شیشیاں نال بُوہا سجان دا کم ۔ آینہ کرنا : [مح اُ] لِشکا دینا ، صاف شیشا کر دینا ، شیشے وانگ چمکا دینا ، ظاہر کرنا ، اُگھاڑنا ۔ آینہ گر : [فا ف] شیش گر ، آینے لان / بنان والا ۔ آینۂ گرداں : [ص ف] بھوندا شیشا ؛ سورج ۔ آینہ گری : [مد ف] شیش گری ، شیشے لان بنان دا کم کار ۔ آینۂ گیتی نما : [نر ف] ویکھو : آینۂ سکندری ۔ آینہ لے کر اپنا منہ تو دیکھو : [مح عو] شیشا لے کے مُونہ تے ویکھ ، وجہ سمھال ، پہلاں گُن تے چج چار سکھو فیر وڈے کم کرن دی نیت کرو ۔ آینہ محل : [نر ف] شیش محل ۔ راجیاں ، بادشاہواں تے امیراں دا شیشیاں جڑیا گھر ، جس محل ماڑی دیاں کندھاں تے چھتاں اُتے شیشے لگے/جڑے ہون ۔ آینہ ہونا : [مح اُ] شیشا ہونا ، اُگھڑ پینا ، ظاہر ہونا ، ثابت ہو جانا ، کوئی بھیت کُھلھنا ، صاف گواہ ہونا ، چنگ مند کسے دے مُونہ اُتے آ جانا ، کوڑ نکھڑنے ۔ آینے میں بال آنا : [مح اُ] (۱) شیشا تڑکنا ، شیشے نُوں تریڑ آؤنی ۔ (۲) دل ٹُٹنا ، دل کھٹا ہو جانا ۔ آینے میں چاند دیکھنا : [مح اُ] شیشے وچوں چن ویکھنا ، بعضے لوک پہلی دے چن نُوں چنگا وچارن لئی آمنے سامنے نہیں ویکھدے ، سگوں چڑھدے ول مُونہ کرکے شیشے وچوں ویکھدے نیں ۔ آینے میں دیکھنا : [مح اُ] شیشے وچوں ویکھنا ۔ کسے خاص قانون ، اصول یا راہ رِیت دی نظر نال پرکھنا ، چانن وچ ویکھنا ، قاعدے موجب جاچنا ، سیاننا ۔ (کوئی) آینے میں دیکھے کوئی آرسی میں : [اکھ اُ] بھاویں کوئی شیشے وچوں ویکھے تے بھاویں کوئی آرسی وچوں ویکھے ، مُکھ مُہاندرا اُہو دِسے گا جو ہے ۔ آینے میں مُنہ تو دیکھ : [مح عو] شیشے وچوں شکل تے ویکھ ، بھیڑے بُوتھے یا کُچجے دے اُچے خیالاں نُوں چِکر کرن ویلے بولدے نیں ۔

● اب : [تف ویلاہ] ہُن ، ایس ویلے ۔ اب بھی : [تف ظ] اجے وی ، ہن وی ، حالے وی ۔ اب بھی میرا مُردہ تیرے زندے پر بھاری ہے : [اکھ] میں ڈِگا ڈھٹھا وی تیرے اُتے بھارو آں ، بھاویں پہلاں جہی جِند جان نہیں رہی فیر وی تیرے ٹاکرے نُوں تگڑا ہاں ، میں ہُن مویا مُکا وی تیرے اُتے بھارو آں ۔ اب پچھتائے کیا ہوت جب چڑیاں چُگ گئیں کھیت : [اکھ ہ] ہُن پچھتایاں کی ہووے جد چڑیاں چُگیا کھیت ، چڑیاں کھیت نہ چُگدیاں جے راکھا ہُندا سچیت ۔ اب تب کرنا : [مح اُ] آنے بہانے کرنا ، لارے لانے ، اج بھلک کرنی ، ٹالنا ، بہانے بنانے ۔ اب تب ہونا : [مح اُ] مرن کنارے ہونا ، گھڑی پل دا پروہنا ہونا ، آخرلے دماں اُتے ہونا ۔ اب تک : [تف ظ] اجے تائیں ،

ُہن ِتکر ، حالے تیک ، حالے ، حالی ۔ **اب تو لُون تیل لکڑی یاد ہیں** : [اکھ] گھراں دے بکھیڑے دسن لئی آکھدے نیں ۔ پ= ُبھل گئے راگ رنگ ُبھل گئیاں لکڑیاں ِتنّے گلاں یاد رہیاں ُلون تیل لکڑاں ۔ **اب رنگ لائی گلہری** : [اکھ] گاہلڑ ُہن رنگ لیائی اے ۔ جدوں کسے دے گُجھے لچھن تے کارے ظاہر ہون اودوں آکھدے نیں ، ُہن عیب کِھنڈیاں نموشی ہوئی اے ۔ اندر بہ کے پاپ کمائے ، سو چَونہ کوٹِیں جانے ۔ **اب ستَونتی ہو کر بیٹھی ، لُوٹ کھایا سنسار** : [اکھ] پ= ُبڈھا چور مسیتے وڑیا ۔ **اب کے** : [ویلا] ایتکی ، ایس واری ، ایتکاں ۔ **اب کے برس** : [ویلا] ایس ورھے ، ُہن دے سال ۔ **اب کی باری** : [ویلا] ایتکی ، ایتکاں ، ایس وار ، ُہن دی واری ۔ **اب نہ تب** : [مح] اکّا انکار ، جواباً ، ُسکی جھاڑ (ل) ۔

● **ابّا** : [نر ، ع : ابٌ] ابا ، ِپیُو ، بابل [عو] ۔ بابا [ُپر] ۔ **ابا جان** : [اُ] ابا جی ۔

● **اِبا** : [نر ع] نہ ، انکار ، ناہ ۔

● **ابابیل** : [نر ع] (۱) ِچڑی ورگا کالا ِجھا پکھیُرو ِجھدی ہک ِچٹی ، ِسری ِنکی تے ُپوچھ کالی ُہندی اے ، اِہ سوہلے تے شامیں ۔ ُجھمبے بنا بنا کے اُڈدا ُچوہکدا ِپھردا اے ۔ سلارا ، والکٹارا ۔ (۲) ُجھمبا [چڑیاں دا] ۔

● **ابا تبا** : [ہ] اونے تونے ، ُتوں تاں ۔ [— کرنا] ۔

● **اِباحت** : [مد ع] کُھلتّھ ، اجازت ۔ ''اہلِ اباحت'' : بعضیاں حرام چیزاں ُنو حلال جانن والے ۔

● **اُبال** : [لر ہ] جوش ، اُچکل ، لہر ، جذبہ ۔ پرانا غصہ ، بھڑاس ۔ **اُبالنا** : [مص ہ] پانی وچ پکانا ، اُبالے دوانے ، آبالنا ، جوش دینا ، کاڑھنا ، گڑھکانا ۔ **اُبالی دال ملنا** : [مح] ماڑی سوٹی یاں گھٹیا دال روٹی کھان ُنو لبھنی ، ساد مرادے کھاج ملنے ، غریبی دعوے دی گُزر ہونی ۔

● **اِبتِدا** : [مد ع] َپوند ، پہل [ج : پہلاں] ، آغاز ، شروع ، ُمڈھ ۔ [ض : انتہا] ۔ **ابتداً** : [تف] پہلاں پہلاں ، ُمڈھ وچ ، تتّے تتّے ، َپیندیاں سار ، َپوند سار ۔ **ابتدا پڑنا** : [مح اُ] ُمڈھ َبجھنا ، چھیڑ َپینی ، ِریس ُٹرنی ، ِنینہ رکھی جانی ۔ **ابتدا سے** : [تف اُ] نویں ِسروں ، ُمڈھوں ، دھروں ، شروع توں ، ُمڈھلے ِسریوں ۔ **ابتدا کرنا** : [مح اُ] ُمڈھ بنھنا ، شروع کرنا ، ِنینہ رکھنی ، پہل کرنی ، رمبھنا ، چھوہنا ، بسم اللہ کرنی ۔ **ابتدائے آفرینش** : [مد ف] شروع توں ۔ **ابتدائی** : [ص] پہلا ، پہلی ، ُمڈھلا ، ُمڈھلی ، بنیادی ، پہلا پہلا ، شروع دا ۔ **ابتدائی تعلیم** : [مد] ُمڈھلی پڑھائی ، بالاں دی تعلیم ، کچی پکی ۔ **ابتدائی رسوم** : [ج مد] ُمڈھلیاں رساں ، بسم اللہ ۔ پہلے خرچے ۔ نذر نیاز ۔ واہی ِبیجی دا پھل ، پہلی کار ۔ کورٹ فیس ۔

● **اِبتِداع** : [ع] ِبدعت ، دین وچ کوئی نویں ِریت پا دینی ، مسلے وچ ڈھسلا ۔

● **اِبتِذال** : [نر ع] [بذل= دان ، بخشش کرنا] کسے گل وچ لوکا چاری ۔ فضول خرچی ، بے اعتباری ۔ ہوچھ ُپنا ۔ نقدری ، فضولی ، کمین ُپنا ۔

● **ابتر** : [ص ع] بھیڑا، ردّی، خراب ۔ **ابتری** : [مد ف] خرابی، بربادی، بدانتظامی، رولا گولا، گڑبڑ، بدحالی، بھڑتھو ۔

● **اِبتسام** : [نر ع] نِمّھا ہاسا، ہوٹھاں وچ ہسنا، مسکری، ہاسا کھیڑا ۔

● **اِبتلا** : [مد ع] امتحان، آزمائش، بِھیڑ، اَوکڑ، اَوکھا ویلا، بِپتا، مصیبت، وخت ۔

● **اِبتہاج** : [نر، ع : بہج] خوشی، من دی موج، کھیڑا ۔

● **اُبٹنا** : [مص] وٹنا، خوشبواں تے پنڈا نکھارُو چیزاں وغیرہ دا رلا میل ۔

● **ابجد** : [نر ع] عربی الف بے [سبھ حرفاں] دی پِتھویں ترتیب، جس وچ ہر اکّھر دا مُل انج اے :

ابجد :	ا	ب	ج	د
	۱	۲	۳	۴
ہوّز :	ہ	و	ز	
	۵	۶	۷	
حطّی :	ح	ط	ی	
	۸	۹	۱۰	
کلمن :	ک	ل	م	ن
	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
سعفص :	س	ع	ف	ص
	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
قرشت :	ق	ر	ش	ت
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰
ثخذ :	ث	خ	ذ	
	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	
ضظغ :	ض	ظ	غ	
	۸۰۰	۹۰۰	۱۰۰۰	

● **اَبجد خواں** : [ص نر] نواں پڑھا کُو، الف ب پڑھن والا ۔ **ابجد کا تالا** : [نر اُ] حرفاں والا جندرا؛ جھڑا کُنجی دی تھاں حرفاں دے جوڑ میلن نال کُھلھدا اے ۔

● **اَبخرہ** [نر ع] (بخار دی جمع) [اُ=و] تا، تاپ، بخار - ہواڑ، بھاپ ۔ **ابخرے** : [ج] بھاپ، ہواڑاں ۔ **ابخرے چڑھنا** : [مح] : ہواڑ نکلنی، گیساں اُٹھنیاں، تاپ دی گرمی دا اثر ہونا، سُدا ہونا ۔

● **ابخل** : [ص ع] ات کنجوس، چندرا، سنجُھوڑا ۔

● **ابد** : [نر ع] [ازل دا اُلٹ] دُھر، ہمیش ۔ **ابدالآباد** : [ص] سدا، ہمیش، رہندی دنیا تک قائم رہن والا ۔ **ابدی** : [ص] سدا رہن والا ۔ **ابدیّت** : [مد] [ہمیش رہن دا گُن یا حالت] نِت، سدا رہنا، ہمیشگی ۔

● **اِبدال** : [ع] [وٹانا، بدلنا] ادلا بدلی، وٹّا سٹّا، ہیر پھیر، اک حرف نُوں دُوجے حرف نال بدلنا؛ جویں : 'سپید' دا 'سفید' یا 'آبریز' دا 'ابریق' ۔ اک زبان وچوں کوئی لفظ اپنے بولن دے ڈھنگ سِر بدل کے ورتنا ۔

● : **آبر** : [نر] بدّل، بدلی، جھڑ ۔ **ابر اُٹھنا یا اُمنڈنا** : [مح] جھڑ ہونا، گھٹ (بدلی) چڑھنی ۔ **ابرِ تیغ** : تلوار دی کاٹ ۔ **ابر چھانا** : [مح] جھڑ ہونا، بدلیاں کٹھیاں ہونیاں، اسمان تے بدلاں دا جُڑنا/بننا ۔ گھٹ نال اسمان کجیا جانا ۔ **ابرِ دریا بار** : [نر] سمندر وساؤنا بدل ۔ **ابر دیکھ کر گھڑے پھوڑنا** : [مح] پرائی آسے اپنا وِگاڑ کر لینا، پرائی چھاہ آتے مُچھاں مُنا لینیاں ۔

ابرِ رحمت : [نر] رحمت دا مینہ ، لوڑ ویلے دا مینہ ۔ **ابرِ سیاہ** : [نر] کالی گھٹ ، کالا بدل ۔ **ابرِ قبلہ** : [نر] قبلیوں چڑھدا بدل ۔ **ابرِ کوہسار** : پہاڑی بدل ، ٹِلے دا بدل ۔ **ابر کُھلنا** : [مح] اسمان نِترنا ، بدل پاٹنا ، کھرا ہو جانا ۔ **ابر گِھرنا** : [مح] جھڑ ہو جانا ، بدل آؤنا ۔ **ابرِ مُردہ** : [نر] سپنج ۔ **ابرِ مُطیر** : [ف] موہلے دھار وسن والا مینہ ۔ **ابرِ نیساں** : بہار دا بدل ، پُنگارے دا بدل ۔

● **اَبرار** : [ج ع] [و : بر] نیک لوک ، پاک بندے ۔

● **ابراہیم**[۴] : [نا ع] مشہور نبی دا ناں اے ۔

● **ابرص** : [ص ع] [برص=کوڑھ] پُھلبہریا ، جہدے پِنڈے اُتے پُھلبہری ہووے ۔

● **اَبرق** : [نر] [ع : برق=بجلی] ابرک ۔

● **ابرن** : [نر ہ] زیور ، ہارسنگار ، گہنا گٹّا ، سوہنے پہناوے ۔

● **اَبرُو** : [نر ف] بَھوں ، بھروٹّا ، بھَوٹّا ۔ **ابرو پر بل پڑنا یا آنا** : [مح] متھے اُتے وٹ پینے تیوڑی وٹی جانی ۔ **ابرو پر مَیل نہ آنا** : [مح] متھے وٹ نہ پینا ۔ **ابرو تاننا** : [مح] تیوڑی چاڑھنی ، متھے وٹ پانا ۔ **ابرو کمان** : [ص ف] جہدے بھروٹے کمان ورگے ہون ، سوہنیاں بھروٹّیاں والا ، دلبر جانی ، معشوق ، کمان جہیاں بھواں والا ۔

● **ابرہ** : [نر ف] ابرا ، رضائی دا اُتلا کپڑا ، اُستر دا اُلٹ ۔

● **ابری** : ابری ۔ جِلداں دے سُہپّن لئی رنگیا ہویا کاغذ ۔

● **اَبریشم** : [نر ف] پٹ ، کچا ریشم ، ریشم دی گنڈھی ۔ **ابریشمی** : [ص] ریشمی ، پٹانگل ۔

● **اِبریق** : [ع] [ف : آبریز] صراحی ، (بھانڈا) ۔

● **اَبعاد** : [نر ج ع] [و : بُعد] فاصلے ، وِتھاں ، دُوریاں ۔ **آبعاد ثلاثہ** : تِن دوریاں : لمّ ، چوڑ تے ڈُونگھ ۔

● **اَبکار** : [مد ج ع] [و : بکر] کواریاں کُڑیاں ۔ (۲) مُٹیاراں ۔

● **اُبکائی** : [مد ہ] اُبت ، اُباک ۔

● **ابلا** : [ص مد] ، [اَ=نہ ، بل=واہ ، زور] ماڑی ، سوہل ، ملُوک (تِیویں) ، مریڑی ، نازک ، [—پری=ہولی پُھل تے سوہنی] ۔

● **اِبلاغ** : [نر ع] اپڑانا ، بھیجنا ، پُچانا ، گھلنا ، (حکم سُنیہا ، سُنہوڑا ، وغیرہ) ۔

● **ابلق** : [ص ع] ڈبّا ، ڈبکھڑبّا ، چِٹاکھا ، دورنگا ، کالا تے چِٹا (موتی) ، ڈبکھڑبّا گھوڑا ۔ **ابلقِ ایّام** : [نر] رات دن ، زمانہ ۔ **ابلق چشم** : [ص] چِٹاکھا ، اکھ ول اشارہ اے ، (اکھ وچ چِٹا تے کالا دوویں رنگ ہُندے نیں) ۔ **ابلقا** : [ع نر] تِتّر ورگا پکھیرو جہدی واج بڑی پیاری ہُندی اے ، کھمبھ کالے تے پوٹا چِٹا ہُندا سُو ۔

● **اُبلنا** : اُبلنا ، کڑھکنا ، پکنا ، کڑھنا ، جوش کھانا ، اُچھل وگنا ۔

● اَبلہ : [ف] بےوقوف ، مُورکھ ، جھلاّ ، کملا - ابلہ فریب : [ص ف] ِدسن وچ پگلا ، ِبھلا ، دھوکھا دین والا ، جعل ساز ، مکار ، چھلیا ، گھر نُو سیانا - ابلھی : [مد] بےوقوفی ، کمّل ، بےسمجھی ، مُورکھ پُنا -

● اِبلِیس : [نر نا ع] شیطان - لعنتی ، مردود -

● ابن : [نر ع] [ج : ابنا] پُتّر ، بیٹا ، پُتّ ، جایا - اِبن العربی : [نر نا] ابوبکر محمد بن علی محی الدین ، صوفیاں دا موڈھی ۱۱۶۵ع نُو سپین دے شہر مرسیہ وچ جمیا تے ۱۲۴۰ع نُو دمشق وچ مریا سی ، ''الفتوحات المکیہ'' اُہدی لکھی ہوئی کتاب اے - اِبن الغرض : [نر ص ع] [گون (لوڑ) دا پُتّر] ، مطلبی ، غرضی ، ِبھلا ، مطلب دا یار - اِبن الوقت : [نر ص ع] [ویلے دا پُتّر] ویلے نال بدل جان والا ، بےاصولا - اِبن الھیَثم : [نر نا] ابو علی الحسن ، آکھاں دا سیانا ، ِجھنے اپنے تجربے تے پرکھ نال کئی گلاں جُھتھاریاں تے سُچے خیال سامنے لیاندے - اِبن ِ خَلدون : [نر نا] عبدالرحمان - تاریخ دی دُنیا دا وڈا سیانا تے فلسفی ، تُونس (لھندے افریقہ) وچ جمیا تے ۱۴۰۶ع نُو قاہرے وچ مریا ، اپنی اُچی سُچی کتاب ''مقدمہ'' دے پاروں مشہور اے - ابن ِ خَلّکان : [نر نا] قاضی شمس الدین احمد بن محمد - اپنے سمے ِتک دے ۸۶۵ سیانیاں ، عالماں ، ادیباں تے فقیہاں دی حیاتی بارے پرکھ پرچول بھری کتاب ''وفیات الاعیان'' ِلکھن کر کے بہت مشہور اے - ابن ِ رُشد : [نر نا] اُندلس دا جم پل ، بڑا اُچا فلسفی تے سیانا نجومی ، حکیم ِجھنے ارسطو دیاں کتاباں دی عربی وچ شرح لکھی اے ، ۱۱۹۸ع وچ مریا - ابن ِ مریمؑ : [نر نا] حضرت مریم دا پُتّر ، حضرت عیسیٰؑ ، آپ ہوری مویاں نُو زندہ کر دیندے سن - ابنائے ِجنس : [نر ج] [(اِک) جنس دے پُتّر] سبھ لوک ، اِکو قسم دے لوک ، اِکو آوے دے بھانڈے ، اِکتھّڈے ، اِکو توے دیاں روٹیاں ، سکے ، آپوڑیے دے - ابنائے دُنیا ، ابنائے دَہر : [نر ج] ، [ف : دُنیا دے پُتّر] ، دُنیا والے ، لوک ، انسان ، لوبھی آدمی - ابنائے وطن : [وطن/دیس دے پُتر] ، ہم وطن ، اکٹّو دیس دے -

● ابُو : [نر ع] [ع : ابْ ، ص : ابوی] ِپیُو ، آبّا ، والد - ابُو البشر : [نر نا] انسان دا ِپیو ، بابا آدمؑ - ابُوالفضل : [نر نا] [فضیلت دا ِپیُو] شیخ مبارک دا پُتر تے فیضی دا ِنکا بھرا ، اکبر بادشاہ دا رتن تے خاص وزیر ، ''اکبر نامہ'' تے ''آئین ِ اکبری'' اُہدیاں مشہور کتاباں نیں - ابُوبکرؓ : [نر نا] [ع : عبداللہ بن ابی قحافہ] حضرت نبی پاک محمدؐ ہوراں دے اُچے سُچے بیلی تے اُہناں دے پہلے خلیفہ ، ۱۲ ہجری وچ فوت ہوئے - ابُو تُراب : [نر نا] [ع : ِمٹی دا ِپیُو] حضرت علیؓ دی کُنیت ، اہ بہت کر کے بُھنجے ہی سَون جاندے سن - ابُو جَہل : [نر نا] [ناسمجھی دا پیُو] اصلی ناں عمرو بن ہشام ، حضرت محمدؐ ہوراں دا چاچا جھیڑا اسلام دا ِسر وڈھواں وَیری سی تے مکّے دا وڈا سردار سی ، بدر دی لڑائی وچ ۶۲۴ع نُو وڈھیا گیا ، کدی اُہدا ناں ابوالحکم (ِحکمتاں دا پیو) وی ہوندا سی - ابو حنِیفہ : [نر نا] نعمان بن ثابت ؛ حنفی ٹولے

دے سوڈھی ، فقہ دے وڈے امام ۔
ابوذرؓ : [نر نا ع] مشہور صحابی جھڑے ۳۲ھ وچ اللہ نو پیارے ہوئے سن ۔ **ابو ریحان :** [نر نا] محمد بن احمد البیرونی [مشک ببری ، نیازبو دا پیو] خوارزم دا جم پل ، اپنے ویلے دے وڈے وڈے علماں تے زباناں دا پرمنیا عالم سی ، اُہنے ہندوستان دی رہنی بہنی بارے اِک کتاب ''کتاب الہند'' لکھی اے ۔ ہور مشہور کتاباں ''قانون المسعودی'' تے ''الآثار الباقیہ'' نیں ، اِہ ۴۳۰ھ وچ مریا سی ۔

● **ابواب :** [نر ج ع] [و : باب] بوہے ۔ کتاب دے حصے ۔

● **اِبہام :** [نر ع] گنجھی بات ، گنجھل ، شک ، شبہ ، بےیقینی ، گول مول گل (کرنی) ، ول پھیر ۔ (۲) انگوٹھا ۔

● **آبے : اوئے ۔ اے تبے کرنا :** [مح] (۱) اوئے توئے بولنا ، نوں تاں/تراں کرنا ۔ (۲) جھیڑے بکھیڑے والی گل کرنی ، نفرت نال یا چاملکے بولنا ، واہیاتی وکھانی ، گستاخی کرنی ۔

● **ابیات :** [نر ج ع] [و : بیت] بیت ، بول شعر ، اشعار ۔

● **اَبیض :** [ص ع] بگا ، چٹا ، چٹیر ۔

● **اُبھار ، اُبھارا :** [نر ہ] [اُبھرن دا روپ] (۱) روبڑا ، اُٹھا (۲) اُچیائی ۔ **اُبھارا لینا :** [مح] بیماری دی پچھاڑ ۔ تاپ دا دوجی وار آچڑھنا ، واری نال آؤنا ۔ (۳) ورغلایا جانا ۔ **اُبھارنا :** [مص ہ] [اُبھارا دینا] چکنا ، کسے دی ہمت ودھانی ، سیکھنا ، چاؤنا ، جوش دوانا ، ترغیب دینی ۔

● **آبھاگ :** [نر ہ] بھیڑے بھاگ ، کمبختی ، کرماں دی ہار ، نبھاگ ۔

● **اُبھرنا :** [مص ہ] چڑھنا ، اُبھرنا ، بڑھکنا ، اچھلنا ۔ سجنا ، پھسلنا ۔ ودھنا ، اُسرنا (قد) ۔ جوش کھانا ، آ کڑنا ، آتانہ ہونا ، اُچا اُٹھنا ۔ دسنا ، ظاہر ہونا ۔ نکلنا (چن دا) ۔ اُگنا ، پنگرنا = نسرنا ۔

● **ابھی :** [تف ہ] اجے ، اجاں ، حالے ، حالی ۔ ہنے ، ہن ، ایسے ویلے ۔ **ابھی ابھی :** [تف ہ] ہنے ہنے ، ہنے ای ۔ **ابھی ابھی آنا :** [مح] ہنے ہنے آؤنا ، اجے آیا ای ہونا ، راہ وی میلی نہ ہونی ۔ **ابھی چھٹی کا دودھ نہیں سوکھا :** [اکھ] اجے کل دا بال اے ۔ **ابھی دلی دور ہے :** [اکھ] اجے بڑا ویلا اے ، ایڈی کھہڑی کاہلی اے نادر شاہ دے ہلے بارے محمد شاہ (رنگیلے) دا بول ۔ **ابھی دودھ پیتے ہیں :** [اکھ] اجے دُدھ پیندے نیں ، اجے عقل دے کچے نیں ۔ اجے گل کرن دا ول نہیں ۔ **ابھی کچھ نہیں گیا :** [اکھ] حالی کجھ نہیں وگڑیا ، سمبھالا کر لئو تے کامیابی اے ، اجے وی سرت سمبھال لئو ، ڈلھے بیراں دا کجھ نہیں وگڑیا ۔

● **اُبھیانا :** [لاہ] اُبھرنا ، اُچھلنا ، (جی دا) آکتنا ، اوازار ہونا ۔

● **آبھیر :** [نا] ہندواں دی اِک ذات جھدا کم ڈنگر چارنا اے ، اہیر ، گجر ، گوار ۔

● **آپ بھرنش :** [مد سن] نیویں پدھر دی (گھٹیا) بولی ، زبان دی وگڑی ہوئی شکل ، پراکرت بولیاں وچوں سبھ توں نکھد بولی ۔ (۲) زبان دے اصولاں دے خلاف لفظ ۔

● اُپار : [ص ۔ آ = نہیں ، پار = پرلا کنڈھا] جِہدا دوجا کنڈھا نہ ہووے ، جِہدا کنڈھا نہ دِسے (دریا/سمندر) ، بے حِسابا ، بے انت ، گھنا ۔

● اُپاڑ : اُچھ جانا ، اُچڑ جانا ، اُکھڑ جانا ۔ اُپاڑنا : [مت] جڑھوں پُٹنا ، اُکھیڑنا ، اُکھوڑنا ، ناس مارنا ۔ پاڑا پٹنا ۔

● اُپاس : [ہ] پُوجا ، عبادت ، روزہ ، فاقہ ۔ اُپاسک : [نر] زاہد ، پرہیزی ، پرہیزگار ، بُھکھاں تے فاقے کٹن والا ۔ اُپاسنا : [مت] خِدمت کرنی ، پُوجا کرنی ، عبادت کرنی ، پرہیز کرنا ، روزہ رکھنا ۔ اُپاسی : [ص نر] عبادتی ، نمازی ، پرہیزی ، پرہیزگار ، نیک پاک ، صابر ، صدق والا ۔ اُپاسی پڑنا : [مح ہ] روزہ رکھ کے سونا ، بُھکھیاں سوں جانا ۔

● اُپاہج : [ص ہ] پنگلا ، لُوہلا ، لُنجا لنگڑا ، جنڈا ، کمّ کوس ، ہینا ۔

● اُپائے : [نر ہ] اُپا ، توڑ ، علاج ، ترکیب ، جتن ، کوشش ، تدبیر ، جاچ ، ڈھنگ ، چجّ ، ول ۔ اُپائے کرنا : [مص] علاج کرنا ، توڑ لبھنا ، اُپان ، تدبیر سوچنی ، پربندھ کرنا ۔

● اُپج (اُپچ) : [مد] نویں گل ، کاڈھ ، ایجاد ، خیال ، وِچار ۔ اُپجاؤ : [ص ہ] ہریا بھریا ، ہریاؤلا ، ہریل ، چنگی بھوئیں جتھے سبھ کجھ اُگ سکے ۔ اُپجنا : [لا] اُتانہ نکلنا ، اُگنا ، جمنا ، پُنگرنا ، اُبھرنا ، باہر نکلنا ، ظاہر ہونا (خیال) ۔ اُپج لینا : [مح] ایجاد کرنا ، نویں کل پیدا کرنی ، نویں تال کڈھنی ، گاؤن ویلے نواں تجربہ کرنا ۔ اُپج کی لینا : [مح] اپنی وڈیائی کرنی ، آپنے آپ نُو سلاہنا ، اپنا جسّ کرنا ، اپنے گُن گاؤنے ۔ اُپچانا : [مت] اُسکانا ، (کسے دے خلاف) چُکنا ، بھخانا ، چیڑنا ۔

● اُپدیش : [نر] مت ، نصیحت ، وعظ ، صلاح ۔ اُپدیشک : [ا فا] گُرو ، اُستاد ، وعظ کرن والا ، نصیحت کرن والا ، لکچر دین والا ، متّاں دین والا ۔

● اپّر : [ص ، انگ : upper] اُپر ، اُپرلا ، اُتلا (حصہ) ۔ وڈا ، اُچا [جویں ''اپّر کلاس'' = اُچا (اُتلا) یا پہلا درجہ] ۔

● اپرادھ : [نر] پاپ ، انھیر ، دوس ، قصور ، بھیڑ ، عیب ، گناہ ، شرارت ، ظلم ، زیادتی ۔ اپرادھی : [نر] قصور وار ، عیبی ، دوسی ، دھروہی ، شرارتی ، ظالم ۔

● اپریل : [نر] [انگ : April] عیسائی ورھے دا چوتھا مہینا ، وِساکھ (دے لاگے) ۔ اپریل فُول : [نر ، انگ : April fool] انگریزاں دی اِک کوجھی رِیت جِھڑی اپریل دی ''پہلی'' نُو منائی جاندی اے تے لوکاں نُو اوائے کوائے ٹھٹھے مخولاں نال اُلّو بناندے نیں ۔

● اُپڑنا : [لا] اُکھڑنا ، پُٹیا جانا ، اُدھڑنا ، اُچڑنی (کسہلڑی) ۔ اُٹھنا ؛ ٹھپا جمنا ، نقشہ جم جانا ، اُگھڑنا ۔

● اپسرا/اپچھرا : [ص ہ] سوہنی ، من موہنی ۔ حُور پری (ہندو عقیدہ) ۔

● اُپکار : [نر ہ س] نیک کم ، مدد ، سہارا ، بھلا ، بھلیائی ، مہربانی ، فائدے دا کم ، بخشش ، دان ، نیکی [ص : اُپکاری] ۔

● اُپلا : تھپیا ہویا گوہا ، پاتھی ، تھاپی ،

گوہیا (سُکیا ہویا) - **اُپلے بنانا** : [مص] پاتھیاں پتھّنِیاں ، گوہے تھپّنے -

● **آپمان** : [نر ہ] اِہ جاننا کہ اپنے جہا کوئی نہیں ، مان ، گمان ، فخر - ہٹھ ، غرور ، خودی ، ہنکار - (۲) بے عزتی ، کُپتّ ، نکاتی -

● **اپنا** : [ص ہ اُ] اپنا (آپنا) ، ساک ، بیلی ، رشتہ دار - ذاتی - **اپنا آپ** : اپنا آپ ، اپنا من ، اپنی ہوند (ہستی) - **اپنا اپنا** : [ص] آپو اپنا ، وکھّو وکھرا ، اڈّ اڈّ - **اپنا اپنا پرایا پرایا** : [اکھ ہ] اپنا اپنا اے تے پرایا پرایا اے - **اپنا اُلو سیدھا کرنا** : [مح اُ] اپنا مطلب سارنا ، اپنا کم کڈھنا - **اپنا اُلو کہیں نہیں گیا** : [اکھ ہ] کسے دُوجے نُو بھاویں گھاٹا پوے بھاویں وادھا ، اپنی گل پکی اے - کہانی : کسے راجے نُو اوپرے وپاری ہتھ فتّٹ لکھ رُپیا پھڑاندیاں ویکھ کے لکھاری نے لکھ ماریا ''راجا اُلو اے'' ، جد وپاری نے مال لیا دِتا تے لکھاری نے راجے دی تھاں وپاری دا ناں لکھ دتا ، کسے پُچھیا ''اِہ کی ؟'' تے اُہ بولیا : ''اپنا اُلو کِتے نہیں گیا'' - **اپنا اناج بھومی میں ڈالے ، میرے دانے بھون** : [اکھ ہ] بہت کاہلے تے گھر نُو سیانے لئی بولدے نیں - **اپنا بنا لینا** : [مح] اپنا کر لینا ، موہ لینا ، مٹھا بن کے اپنے ولّ دا کر لینا ، اڈے لانا ، دھڑے چاڑھنا یا لے آؤنا ، بھرپی" پا لینی ، سجن بنا لینا - **اپنا بوجھ ڈالنا** : [مح ہ] اپنا بھار (کسے ہور اُتے) پانا ، اپنا کم کسے اُتے پا دینا ، اپنا بھار کسے دوجے تے سٹ دینا ، وگار پانی ، اپنی بلا پرائے سر گھتنی - **اپنا بیگانہ** : [ص] سجن دشمن ، اپنا پرایا ، ہاری ساری ، سبھ کوئی - **اپنا پُوت پرایا ڈھینگر** : [اکھ عو] پ = اپنا نینگر پرایا ڈھینگر ، اپنا کوجھا پُتّر وی سوہنا لگدا اے تے دوجے دا سوہنا وی کوجھا جاپدا اے - **اپنا پیٹ تو کُتّا بھی پالتا ہے** : [اکھ] اپنا ڈھڈّ تاں کتا وی بھر لیندا اے ، اپنا کم تے سارے کر دے نیں ، مزہ تے تد اے بندہ دوجے دے کم وی آوے - **اپنا تو تن ڈھانکو دوسرے کو ننگا پیچھے کہنا** : [اکھ] پہلاں اپنا تن کجّو فیر دوجے نُو ننگا آکھو ، پہلاں اپنے عیب سوارو فیر کسے اُتے اعتراض کرو - پ = پہلاں اپنی منجی ہیٹھ ڈنگوری پھیرو - **اپنا توشہ اپنا بھروسا** : [اکھ] پ = اپنا توسّا آپ بھروسا ، اپنی شے ہی کم آؤندی اے پرائے بھرواسے بہ رہ کے خوار ہوئیدا اے = پیسا گنڈھ دا یار پندھ دا - **اپنا ٹھکانا کرنا** : [مح] بِلا کرنا ، ٹِکانا کرنا ، کنارا کر لینا ، اپنے رہن وسن لئی وکھرا پربندھ کرنا ، وکھ ہو جانا - **اپنا ٹینٹ نہ سُوجھے اور کی پُھلی نگارے (دیکھتے ہیں)** : [اکھ] بندہ اپنے وڈے عیب وی نہیں ویکھدا کسے دی نِکی جہی پُھل لے بھنڈدا اے - پ = اپنی اکھ دا شہتیر نہیں دِسدا پرائی اکھ دا تِیلا وی دِس پیندا اے - **اپنا دام کھوٹا تو پرکھن ہارے کو کیا دوش** : [اکھ] اپنی اولاد بھیڑی ہووے تے دوجیاں دا کی دوس ؟ دھی پُتّر دی خنسامی بارے اُلاہما آوے تے آکھدے نیں - **اپنا دروازہ بند نہ کرے پڑوسی کو چور سمجھے** : [اکھ] جہڑا اپنی شے نہ سمھالے تے اُہدے گواچ جان اُتے دوجیاں نُو چور آکھے تے اوس بارے آکھدے نالے مِہنا دیندے نیں - رکھیئے گھر سمہال کے تے چور نہ آکھیئے کو - **اپنا راج ہونا** : [مح] ہر کم اپنے وس وچ ہونا ، گھر دا راج ہونا = چارے چک جاگیر ہونی - **اپنا راستہ لو** : [مح] اپنا راہ پھڑ ، اپنی نبیڑ ، اپنا کم کر پرائے معاملے وچ لت نہ اڑا ، ٹُردا پِھردا دِس - **اپنا رکھ پرایا چکھ** ،

خدا خوب کرے گا : [اکھ] اودوں آکھدے نیں جدوں کوئی اپنی شے سمهال کے رکھ چھڈے تے دوجے دی ورتے ۔ اپنا رونا رونا : [مح ہ] اپنے دکھ پھولنے ، اپنا حال دسّنا ، اپنیاں آوکڑاں دسّنیاں ، اپنے گلے کرنے ۔ اپنا سا : [ص] اپنے جہا ، اپنے آپ ورگا ، اپنے نال دا ۔ اپنا سا منہ لے کو رہ جانا : [مح] شرمندیاں ہونا ، بھیڑا پینا ، کچّا ہو جانا ۔ اپنا سر پیٹنا : [مح] اپنا متّھا پٹنا ، جھرنا ، افسوس کرنا ۔ اپنا سر کھاؤ : [مح] کھسماں نوں کھا ، جان نوں کھا ۔ اپنا سلام ہے : [مح] ست سلام ، بخشو ، تہاتھوں دور ہی چنگے آں ۔ اپنا سبیتا کرنا : [مح] اپنا بندوبست کرنا ، مرضی موجب کم کرنا ، آپ دھیانے ٹرنا ، اپنا فکر آپ کرنا ۔ اپنا سوجھتا کرنا : [مح] اپنی پرھے وچارنی ۔ اپنا کام کرو : [مح] جا اپنا کم کر ، اپنا راہ پھڑ ، ٹردا ہو ۔ اپنا کتا باندھو ہم بھیک سے باز آئے := مہریئے تیری چھاہ چھڈی سانوں کتیاں کولوں چھڈا ۔ جے بھلا نہیں کہا سکدے تے برا وی نہ کرو ۔ اپنا کیا آگے آنا : [مح ہ] اپنا کیتا پانا ، کرنی دا پھل ملنا ، عملاں دا نتیجہ بھگتنا ، بیجیا وڈھنا ، برائی دا بدلہ ملنا ۔ اپنا کیا پانا : [مح ہ] ویکھو : اپنا کیا آگے آنا ۔ اپنا گوشت کھانا : [مح ہ] بےوسی تے غصے نال اندرو اندری سڑنا ، کڑھنا ، اپنے آپ نوں بولنا ، اپنے ککھیں سڑنا ۔ اپنا گھر بھرنا : [مح] کسے دی دولت ہولی ہولی اپنے قبضے وچ کر لینی ، اپنیاں دا بھلا کرنا ، پرایا مال سمیٹی آؤنا ، گھاؤ گھپ کری جانا ۔ اپنا گھر دور سے سوجھتا ہے : [اکھ ہ] اپنا گھر دوروں ای دسدا اے ، اپنے عیب ثواب ہر کوئی جاندا اے ۔ پ = اپنا گھر سو کوہ توں وی دس پیندا اے ۔ اپنا گھر ہگ بھر ، پرایا گھر تھوک کا ڈر : [اکھ] پ = اپنا گھر (بھاویں) ہگ ہگ بھر ، پرائے گھر تھک دا وی ڈر ۔ اپنے گھر ٹکانے ای چنگے ہندے نیں ، پرائے آسرے کسے کم دے نہیں ہندے ، بندہ نرمی سختی اپنے گھر ای جھلے ۔ اپنا لال گنوا کے در در مانگیں بھیک : [اکھ ہ] اپنا مال لوکاں نوں کھوا پیسا کے پرائی آسے بہہ جان والے مورکھ بارے کہندے نیں ، جے پہلاں ای سوجھ سیانف نال ٹردا تے ایتھوں تیکر نہ اپڑدا ۔ اپنا لہو پینا : [مح] وچّو وچ سڑنا ، کڑھنا ، اپنی جان کھانی ۔ اپنا مارے گا تو پھر چھاؤں میں بٹھاوے (ڈالے) گا : [اکھ ہ] پ = اپنا جے مارے گا تے چھاویں سٹے گا ۔ اپنا مال اپنی چھاتی تلے : پ = اپنی گنڈھ سمهالیئے تے چور کسے نوں نہ آکھیئے ۔ اپنا مرن جگت کی ہانسی : [اکھ] = چڑیاں دی موت گواراں دا ہاسا ۔ اپنانا : [مص ہ] اپنا بنانا ، اپنے نال رلانا ، کسے دی کرنی آپ کرن لگ جانا ، اپنے سر لینا ، اپنا سمجھ لینا ، اپنے ذمے لینا ۔ اپنائیت : [مد] آپوڑمّا ، آپس داری ، اپنّیت ، پیار ، حب ۔ اپنا ہاتھ جگن ناتھ : [اکھ] پ = اپنی نیندرے سونا تے اپنی نیندرے جاگنا ۔ اپنی نیناں مجھے دے تو گھوم پھر کے دیکھ : [اکھ] ویکھو : اپنے نین ۔ اپنی اپنی بولنا : [مح] اپنے اپنے مطلب دی گل کرنی ، ون سونّیاں راواں صلاحواں دینیاں ، وکھو وکھ خیال ظاہر کرنے ۔ اپنی اپنی پڑنا : [مح ہ] آپو اپنی پینی ، سبھ کسے نوں اپنا اپنا فکر ہونا ، نفسو نفسی ہونی ، پرائی پرواہ نہ ہونی ۔ اپنی اپنی ڈفلی ، اپنا اپنا راگ : [اکھ] اپنی اپنی ڈھپلی اپنا اپنا راگ ۔ سبھ کسے نوں اپنے کم دی فکر ہندی اے ۔ اپنی اپنی گانا : [مح] آپو اپنے مطلب دی گل کرنی ۔ وکھو وکھریاں راواں

رکھنیاں ، اپنا اپنا راگ گاؤنا - اپنی اڑھائی پاؤ کھچڑی الگ پکانا : [مح] اپنی ڈھائی پا دی کھچڑی وکھ پکانی - اپنی نبابی ، وا کی وہ جانے : [اکھ] اپنی نبیڑ تینوں ہور نال کی ، اُہدی اُہ جانے - اپنی بات اپنے ہاتھ : [اکھ] اپنی پت اپنے ہتھ ، اپنی عزت اپنے ہتھ ، اپنا کم آپے سوار سکیدا اے - اپنی بات پر آنا : [مح] اپنی گل اُتے اڑ جانا ، ضد کرنا ، آئی تے آ جانا - اپنی بڑائی اپنے ہاتھ میں ہے : [اکھ] اپنی عزت آپ کرائیدی اے - پ = اپنی پگ (پت) اپنے ہتھ - اپنی پڑ جانا : [مح ہ] اپنی پے جانی - اپنی پیٹھ دکھائی نہیں دیتی : [اکھ] اپنی کنڈ آپ نہیں ویکھ سکیدی ، اپنے عیب اپنے آپ نُوں نہیں دسدے ، اپنا بھیڑ نہیں سنجھاپدا - اپنی چھاچھ کو کوئی کھٹا نہیں کہتا : [اکھ] کمھیاری اپنا ای بھانڈا سلاہندی اے - اپنی ران کھولیے آپ ہی لاجوں مریے : [اکھ] اپنے عیب پھول آپے بھیڑے پئیے ، اپنا پلا چُک کے آپے ننگا ہوئیے - اپنا ڈھڈ (بھیت) ننگا کرنا - اپنی سی کر گزرنا : [مح] پورا ٹل لا دینا ، پوری کوشش کرنی ، پوری واہ لانی - اپنی طرف کھینچنا : [مح ہ] اپنے ول کھچنا ، اپنے پاسے دھرونا - اپنی عقل اور دوسروں کی دولت سب کو بڑی معلوم ہوتی ہے : [اکھ اُ] اپنی ست تے پرائی دولت چوکھی جاپدی اے = پرائی تھالی وچ لڈو وڈا لگدا اے - اپنی غرض پر گدھے کو باپ بناتے ہیں : [اکھ اُ] گوں بھناوے جوں - اپنی غرض کو گدھا چرائے : [اکھ اُ] پ = پیٹ کارن اپنے میں پیہاں چکی - ویکھو : اپنی غرض پر گدھے . . . - اپنی کرنی اپنی بھرنی : [اکھ] جیہی کرنی تیہی بھرنی ، کیتا پانا ، بیجیا وڈھنا - اپنی کرنی پار اُترنی : [اکھ ہ] اپنے ہتھیں کجھ کرنا ہی کامیابی اے ، آپے کیتا ہویا کم ٹھیک سرے چڑھدا اے - اپنی کرنی پروان ، کیا ہندو کیا مسلمان : [اکھ ہ] بھاویں ہندو ہووے تے بھاویں مسلمان کرنی دا پھل ملدا اے = بیجیا وڈھیدا اے ، کیتا پائیدا اے ، جیہا کرے تیہا بھرے ، جو کرن گے سو بھرن گے - اپنی کھال میں مست ہونا : [مح اُ] حال مست ہونا ، چنگی مندی حالت وچ صبر شکر نال گزر کرنا - اپنی گانا : [مح ہ] اپنی کہانی چھوہی رکھنی ، اپنے مطلب دی گل کرنی ، اپنی گل کہنی / مارنی - اپنی گانٹھ نہ ہو پیسا تو پرایا آسرا کیسا : [اکھ ہ] اپنی گنڈھ وچ پیسا نہ ہووے تے دوجے نیڑے نہیں ڈھکدے - پیسا گنڈھ دا ، بیلی پندھ دا - اپنی گلی میں کتا بھی شیر - ویکھو : اپنے گھر میں چیونٹی . . . - اپنی مراد کو پہنچنا : [مح] آس مراد پانا ، من دی مراد ملنی ، مطلب پورا ہونا ، من دی چاہ پوری ہونی - اپنی نیند سونا : [مح] اپنی نیندرے سونا ، آزاد/بے فکر ہونا ، بے فکری نال سونا - اپنے آپ : [تف ہ] آپے ، آپی ، آپنے آپ ، آپے آپ ، کیتیاں باجھ ، آپ مُہارے ، خود بخود ، تقدیریں ، ربّوں سببوں - اپنے آپ کو کھینچنا : [مح] آکڑنا ، نخرے کرنے ، غرور کرنا ، اسمان تے چڑھنا ، مان کرنا - اپنے آپے سے گزر جانا : [مح] بتوں باہر آ جانا ، کپڑیاں توں باہر ہونا - اپنے آگے کسی کو نہ گننا : [مح] کسے نُوں اپنے ورگا نہ جاننا ، کسے دی پرواہ نہ کرنی ، کسے نُوں مِتھ کے نہ بہنا - اپنے اپنے قدح کی سب خیر مناتے ہیں : [اکھ ہ] سبھ کوئی اپنی خیر سُکھ لوڑدا اے ، اپنا بھلا ہر کوئی چاہندا اے ، اپنے نقصان توں ہر کوئی بچدا اے - اپنے اُوپر لینا : [مح] اپنے سر لینا ، ذمہ چُکنا ، اپنے ذمے لینا - اپنے بچھڑے کے

دانت سب کو معلوم ہوتے ہیں (یا) آپ ہی خوب جانتے ہیں : [اکھ] اپنے اندر باہر دی حالت کسے توں گُجھی نہیں ہُندی - پ = اپنے وچھے دے دند اپنے آپ توں گُجھے نہیں ہُندے - گھر دے جیاں نُو سارے جاندے نیں = دائی کولوں ڈھڈ گُجھا نہیں ہُندا - **اپنے بیٹے کو ایسا ماروں کہ پڑوسن کی چھاتی پھٹے :** [اکھ ہ] جدوں کوئی کسے دے سرے چڑھ کے اپنے پتر نُو مارے اودوں آکھدے نیں - **اپنے بیر کو گھولم گھولا ، ہمرے بیر کو پھوکم پھوکا :** [اکھ ہ] اپنے ویر بھرا نُو بھر بھر کے کھواندی اے تے ساڈے ویر نُو ایویں ٹرکاندی اے = آپ کھاوے گاجراں سانُو دیوے تَّل - اُہدے بارے آکھدے نیں جہدا عمل نک لہے تے گھر رہے تے ہووے - **اپنے بیروں کو کُنجڑا کھٹا نہیں بتاتا :** [اکھ] اپنے بیراں نُو کوئی کھٹا نہیں آکھدا ، کمھیاری اپنا ای بھانڈا سلاہندی اے ، سبھ کوئی اپنی ہٹی دا ہوکا دیندا اے - **اپنے پاؤں پر آپ کلھاڑی مارنا :** [مح] اپنے پیریں آپ کہاڑی (کہی) مارنی ، آپے اپنا نقصان کر لینا ، جان بُجھ کے گھاٹے وندا کم کرنا - **اپنے پوت کنوارے پھریں پڑوسن کے پھیرے :** [اکھ] اپنے پتر کوارے تے گوانڈھی دے پھیریاں (لاواں) دا پربندھ ؛ اوس احمق بارے آکھدے نیں جہدے اپنے کم چوڑ ہُندے ہون تے اُہ دوجیاں دے کم سواردا پھرے - **اپنے تئیں :** اپنے ولّوں ، اپنے بھانے ، اپنی جاچے ، اپنے آپ نُو - **اپنے حال میں سب خوش حال ہیں :** [اکھ] اپنے حال وچ سبھ مست نیں ، کسے نُو کسے دا کوئی خیال نہیں یا کوئی پرواہ نہیں - **اپنے حال میں نہ رہنا :** [مح] بت وچ نہ رہنا ، آپے توں باہر ہو جانا ، اُکات بُھل جانی ، حیثیت توں ودھ کے ہتھ پیر مارنے - **اپنے حساب یا حسابوں :** [تف] اپنے بھانے ، اپنی جاچے ، اپنے خیال وچ ، اپنے ولّوں - **اپنے حق میں کانٹے بونا :** [مح اُ] اپنے لئی کنڈے بیجنے ، آپے اپنا بُرا سوچنا ، بے سمجھی دے کم کرنے - **اپنے دنوں کو رونا :** [مح] اپنے لیکھاں نُو رونا ، افسوس کرنا ، ہتھ ملنے - **اپنے دہی کو کون کھٹا کہتا ہے :** [اکھ] اپنی شے دی کہڑا بُریائی کردا اے ، اپنی چھاہ نُو کوئی کھٹی نہیں کہندا - **اپنے ڈھائی چاول الگ گلانا :** [مح ہ] اِجہی گل کرنی جہڑی کسے نال میل نہ کھاندی ہووے ، جہانوں وکھری گل کرنی ، اپنی ڈھائی پا کھچڑی وکھ رنّھنی - **اپنے رنگ میں ڈبونا :** [مح ہ] اپنے رنگ وچ رنگ لینا ، اپنے ورگا کر لینا ، اپنی ہنی بھانا ، اپنی مت دینی - **اپنے سائے سے بھڑکنا :** [مح اُ] اپنے پرچھاویں توں ڈرنا ، ایویں پیا ڈرنا - **اپنے سر آفت لینا :** [مح اُ] آپ بلا سہیڑنی ، اپنے سر آفت لینی ، کوئی اوکھا کم اپنے ذمے لینا ، مصیبت مُل لینی - **اپنے سر مول لینا :** [مح] سہیڑنا ، سر چُکنا ، سر تے لینا ، اپنے ذمے لینا - **اپنے سوئی بھی نہ چبھونے دو ، دوسرے کے بھالے گھسیڑ دو :** [اکھ] اپنے آپ نُو سوئی وی نہ چُبھن دیو دوجے نُو سانگ نال ونّھ دیو - اپنی پیڑ نُو ودھیرے جانن تے پرائے دکھ دی پرواہ نہ کرن والے بندے بارے آکھدے نیں ، پئی آپ تے ماڑی جہی پیڑ وی نہیں جھلدا پر دوجیاں نُو سانگ اُتے چاڑھنوں وی فرق نہیں کردا - **اپنے سے خوب خدا یا (اپنے سے بہتر خدا ہے) :** [اکھ اُ] جہڑا اپنے ورگا کسے نُو نہ سمجھے اُہدا ہنکار ویکھ کے آکھدے نیں ، اُہ تے اِک رب نُو ای اپنے

نالوں وڈا مندا اے ۔ اپنے کو گھالم گھولا اور کی بار کو ٹال مٹول : [اکھ] ویکھو : اپنے بیر کو ۔ اپنے کیے کو رونا : [مح] اپنے کیتے نُو رونا ، پچھوں تانا ، کرنی اُتے جھورنا ۔ اپنے کیے کی سزا بھگتو : [اکھ] پ = اپنے کیتے دی سزا بھگتو ، کیتاپاؤ ہتھیں دتیاں دندیں کھولھنیاں پیندیاں نیں ۔ اپنے گریبان میں منہ ڈالو : [اکھ] اپنیاں کرتوتاں ویکھو = اپنی منجی ہیٹھ ڈنگوری پھیرو ، جھڑا عیب اپنے آپ وچ ہووے اُہدے پاروں کسے اُتے اعتراض کرے تے اگّوں اُہ آکھدا اے ۔ اپنے گھر چیونٹی بھی شیر ہوتی ہے : [اکھ] پ = اپنی گلی وچ کُتا وی شیر ہُندا اے ۔ جتھے اپنے حامتی ہون اوتھے ہر کسے دا حوصلہ ودھیا ہُندا اے ۔ اپنے لڈو پرائی تھالی میں کھانا : [اکھ ہ] اپنا پلّا خرچ کے کسے دوجے نُو سوبھا دوانی ، اپنے مال اُتے پرائے دا مان ودھانا ، ہر کسے دی خدمت کرنی ؛ پئی کسے دی جنی خدمت کریئے اونی ہی اُہ کردا اے ، اِنج کسے دی داری اپنی داری اے ،کوئی لڈو کھوائے تے اُہ اپنے ای ہندے نیں ۔ اپنے مرے بن سُرگ نہیں ملتا : [اکھ ہ] آپنا آپ مارئے تے بہشت ملدی اے ۔ پ = آپ مویاں باجھ سرگ نہیں ملدا ۔ اپنے منہ پر طمانچے مارنا : [مح اُ] جھرنا ، پچھوتانا (اپنے مونہہ تے چپیڑاں مارنیاں) پٹنا ۔ اپنے منہ سے دھنابائی : [اکھ ہ] اپنے موہوں اپنی وڈیائی = ماواں دھیاں بھسّپا پکا مِٹھا بے بے مِٹھا ، آپے میں رجی کجی آپے میرے بچے جیون ، اپنا نقصان کرن والے ہوچھے بندے بارے آکھدے نیں ۔ اپنے منہ میاں مِٹھو : [اکھ ہ] = آپے میں رجی مُجی آپے میری شاوا : اپنی وڈیائی آپ کرنی ، اپنے آپ نُو سلاہنا ، اپنے گُن گاؤنے ۔ اپنے منہ میں لقمہ ڈالتے وقت اندھا بھی بینا ہوتا ہے : [اکھا] اپنے مونہہ وچ بُرکی پانی ہووے تے انھا وی سُجاکھا ہُندا اے ، روٹی ویلا مستاں نُو وی یاد ہُندا اے ۔ اپنے نام کا ایک : [ص] اِک اَلِفتا ، حدوں باہرا شرارتی ، ضِدل ، چُگیا ہویا ، (اُہ) اِک شے اے ، (اُہ) اک چیز اے ۔ اپنے نین گنوا کے در در مانگے بھیک : [اکھ] ویکھو : اپنے لال گنوا کے در در مانگی بھیک ۔ اپنے نین مجھے دے تو گھوم پھر کے دیکھ : [اکھ] جد کوئی غرضی اِجہی شے منگے جھڑی دتی نہ جا سکے اودوں آکھدے نیں ۔ پ = اپنے نین مینُو دے تے فیر ٹمکاندی پھر ۔ اپنے ہاتھ مل جل جائے جیسا من چاہے ویسا کھائے : [اکھ] اپنے کم اپنے ہتھیں ۔ اپنی ہمت ای کم آؤندی اے ۔ اپنے ہاتھوں کنواں کھودنا : [مح] اپنے ہتھیں کھوہ کڈھنا ۔ اپنے ہاتھوں کے بل بل جائے جیسا چاہے ویسا کھائے : [اکھ] ویکھو : اپنے ہاتھ مل جل جائے ۔ اپنے دساں نوہاں دی کمائی دی صفت کردیاں کہندے نیں کہ اپنے مال نال جو من منے خرید لئیدا اے تے پرائے ہتھاں ول تکنا بُرا اے = اپنے گھر دے وارے وارے جائیے بُھکھ لگے تے کڈھ کے کھائیے ۔ اپنے من سے پوچھیے میرے من کی بات : [اکھ] = اپنے من تھیں جائیے دوجے من دی بات ۔ یا : دل دلاں دے راہ ہندے نیں ۔ جہی چاہ کرے اگوں تہی چاہ ملدی اے ، ایس کر کے جے اِہ جاننا ہووے کہ فلانا ساڈے بارے کی سوچدا اے تے اوس بارے اپنی سوچ یا من توں پُچھکے سیان لئیے ۔ اپنے ہی تن کا پھوڑا ستاتا ہے : [اکھ] اپنے تن دا پھوڑا ای دُکھ دیندا اے ، اپنی کسے خامی توں ای کوئی نقصان ہُندا اے ، اپنیاں کولوں ای دُکھ اپڑدا اے ۔

● اُپنشد : [نر س] ہندو دھرم دیاں چھیکڑلیاں

کتاباں جہناں وچ ویداں دی چون تے آتما پرماتما (رُوح رب) دا ذکر اے ۔

اپُوت : [ص نر] نپُتّا (نپُتّی) بے اولادا ، اوتر ، اوترا ِنکھترا ، ِجہدے پُتر نہ ہووے ۔

اپَولو (اپالو) : [یو : Appolo] پرانے یونان دے یارھاں وڈے دیوتیاں وچوں اک دا ناں جہڑا جوبن رتن ، روپ سہپّن تے راگ رنگ دا دیوتا منیا جاندا اے ۔ (۲) امریکی سیارے دا ناں ۔

اپیل : [مد ، انگ : appeal] اپیل ، کسے ِنکی عدالت دے فیصلے دے خلاف اُچی عدالت وچ کیتی ہوئی عرض پکار ، ِنیا منگنا ۔

اپھار/اپھر : [نر ہ] اپھرا ، اپھارا ، اپھریواں **اپھرا** : [ص] آپھرن دی بیماری ، ہنکار ، غرور ، آکڑ ۔ **اپھرانا** : [مت] دب بھرنا ، ٹھوسنا ۔ **اپھرائی** : [مد ہ] اپھریواں ، اپھارا ، بدہضمی ، اَن پچ ۔ **اپھرنا** : [لا ہ] بُہتا کھان پین کر کے ِڈھڈ دا پُھل َپینا ، آپھرنا ، اپھریواں چڑھنا ۔ وٹیا گُھٹیا پھرنا ، اینٹھنا ، ہنکارنا ۔

اپھننا : [لا ہ] ہنکارنا ، جوش کھانا ، پُھوں پُھاں کرنا ، شُوکراں مارنیاں ۔

ات : [مد] اَتّ ، حد ، اخیر ، اوڑک [۔۔۔ کا = حدوں باہرا] ۔ **اَت کا بھلا نہ برسنا اَت کی بھلی نہ دُھپ ، اَت کا بھلا نہ بولنا اَت کی بھلی نہ چُپ** : [اکھ] پ = اَت بھلا نہ ِمیہڑا (میگھلا) اَت بھلی نہ دھپ :۔ حدوں باہری ہر شے بُری ہُندی اے ۔ **اَت کا پُھولا سُونجھنا ڈال پات سے جائے** : [اکھ] ودھیک پُنگارا ہت جھڑ دی نشانی اے ؛ حدوں باہری ہر شے بُری ہُندی اے ۔

اتابک : [نر] {ت ۔ اتا = پیو ، بک = چوہدری ، سردار} وڈیرا ، آگو ، سردار ، وڈا اُستاد ۔ شیراز دے حاکماں دا لقب ۔ وڈا وزیر ، استاد ۔ کئیاں امیراں نُو سرکاروں ملیا ہویا خطاب ۔

اتّا پتّا : [نر] پتا ، َتھوہ ٹکانا ، ِپنڈ ِپیر (ِپیڑھ) ، ناں تھاں/ ِتھہ ، نشان ، تھوڑا بُہتا پتا ۔

اُتار : [نر] لہا ، لہائی ، اُترائی ، نواں ، نیویں َبھوں ، صدقہ ۔ **اُتار چڑھاؤ** : [نر] لہا چڑھا ، لہائی چڑھائی ، لتھی چڑھی ، وادہ گھاٹ ، آتاڑ ہتھاڑ ، ٹویا ِٹبا ، چنگ مند ، بُریائی بھلیائی ، پانی دا ودھ گھٹ جانا ، دھوکھا ، فریب ۔ **اُتار چڑھاؤ بتانا** : [مح ہ] دھوکھا دینا ، چھلنا ، فریب دینا ۔ **اُتار سُتار** : [نر ہ] وادھی گھاٹی ، ودھا گھٹا ، دوا دارُو ۔ **اُتارا** : [نر] صدقہ ۔ گھاٹ پتن ، اُترن دی تھاں ، پڑا ، سراں ، پاندھی گھر ۔ نظر لگ جان یا سائے دے اثر نُو دور کرن دا ٹوٹکا ۔ **اُتارا دینا** : [مح] وارنا ، صدقہ دینا ۔ دریا پار کرنا ۔ کڈھنا کڈھانا ، بلائیں رد کرن لئی کوئی شے ونڈنی ۔ **اُتارا کرنا** : [مح] اُترنا ، سفر وچ ٹھہرنا ، ڈیرا لانا ، دریا پار کرنا ۔ **اُتارن** : [مت ہ] ہنڈ ورت کے لاہے ہوئے کپڑے ، لتھے ہوئے کپڑے ۔ **اُتارنا** : [۰ص مت] اُچی تھاں توں تھلے لیانا ، لاہ لینا ؛ جویں : گُڈی لاہنی ، دریاؤں پار لے جانا ، پانا دا اُلٹ لاہنا ، نقشہ کِھچّنا ، تصویر لاہنی ، گھر رکھنا ، نوکری توں ہٹا دینا ۔ **اتارو ہونا** : [مح] کھہڑے پے جانا ، ِپچھا نہ چھڈنا ۔ **اتارے کا جھونپڑا** : [مح] (۱) اتارے دی جُھگی ، ٹھاہر ، ٹکانا ، پاندھی گھر ، سراں ۔ (۲) دنیا ۔ **اُتارے کا مال** : [مح] پرانا مال ، گلیا سڑیا مال ، لُٹ دا مال ، گنڈھل مال ، ہنڈیاں ورتیاں چیزاں ۔

● اتالیق : [نر ت] پڑھان سکھان والا ، گھر پڑھان والا اُستاد ۔

● اُتاول : [مد ہ] کاہل ، سوڑ ، بھسوڑی ، چھیتی ، جلدی ۔ **اُتاولا/اُتاؤلا** : [ص نر] کاہلا ، اُباہلا ، بے صبرا ، اُچھلدھکا ، جلد باز ، ترکھے مزاج دا ، چھتّھا ، سوڑا ۔ **اُتاؤلا سو باؤلا** : [اکھ] اُتاولا سو کملا ، جہنے سوچ سمجھ کے کم نہیں کرنا اُہنے خطا ہی کھانی اے ۔

● اَتائی : [ص] اُہ بندہ جہنے کوئی کم پوری طرح نہ سکھیا ہووے تے اُہ کم نہ پیو دادیوں ہووے نہ رُزگار وجھوں ہووے ، محض شوق وجھوں ہووے ۔ اِتّباع : [نرع] پچھلگی ، پیروی ، تابعداری ۔ [ــ کرنا = پچھے لگنا ، مگر چلنا] ۔ **اتّباعِ سنت** : حضرت محمدؐ ہوراں دی سنت تے چلنا جویں آپ نے کیتا اے اُویں کرنا ۔

● **اِتّحاد** : [نرع] اِک ہونا ، اِکو جِہا ہونا ، ایکا ، سانجھ سلوک ، میل ملاپ ، اتفاق ، اِک دلی ، دوستی ، اِک جُٹ ہونا ۔ **اتّحادی** : [ص] اِک جٹ ، اتفاق والے ، جہناں ایکا کیتا ہووے ۔ جرمنی وغیرہ دے خلاف ہون والی پہلی وڈی جنگ وچ انگلستان تے اُہدے بیلی ملک ۔

● **اِتحاف** : [نرع] تحفہ دینا ، ڈھویا تارنا ۔

● **اُتّر** : [نر س] چونہ وچوں اِک پاسا ، پہاڑ ، چڑھدے نُوں مونہ کرکے کھلووے تے کھبے ہتھ بُندا اے ۔ **اُتّر جاؤ کہ دکّھن وہی کرم کے لچّھن** : بھاویں پہاڑ ول جاؤ بھاویں دکھن ول ملے گا اُہو کُجھ جو قسمت وچ اے ۔ جتھے جاؤ گے قسمت نال جائے گی ۔

● **اِترانا** : [لا] اپنی کِسے گل اُتے فخر کرنا ، پُھلیاں پھرنا ، پھڑ مارنی ، نخرا کرنا ، آکڑنا ، اُچھلدے پھرنا ، مان کرنا ۔

● **اُترنا** : [لا] [مت : اُتارنا] لہنا ، **اُترنا** ، بیٹھ آؤنا ۔ گڈیوں لہنا ۔ دنیا اُتے آؤنا ، نازل ہونا ، گھٹ جانا ، ڈیرا لانا ، اُتارا کرنا ۔ لِستّا ہونا ، رنگ پھکا پینا ، کُرّما جانا ۔ مراتبے توں لہہ جانا ، رنگ اُڈنا ، ڈھلنا ، ہل جانا ، ٹل جانا ۔ **اُترائی** : [مد] لہائی ، سلامی ، تھلواں پاسا ، ڈھال ۔ پتن دا محصول ، دریا پار جان دا کرایہ ، پہاڑ توں تھلے آؤن دا بھاڑا ۔ **اُترتا چاند** : [ص نر] مہینے دے دوجے ادھ دا چن ، گھٹدا چن ۔ **اُتر گئی لوئی پھر کیا کرے گا کوئی** : [اکھ] پ = لہہ گئی لوئی کی کرے کوئی : بندہ بے شرم ہو جاوے تے فیر کسے دا کی ڈر ۔ بے لحاظ تے بے شرم بندے دا کوئی وی کُجھ نہیں وگاڑ سکدا ۔ اُترن ۔ **اُترن پُترن** : [مد] : ویکھو : اُتارن ۔

● **اُترنگ** : [نر ہ] سردل ، اُہ لکڑی جھڑی بُوہے دی چوکاٹھ دے متھے اُتے لاندے نیں ۔

● **اتساہ** : [نر س] ستّڈا ، یقین ، دلیری ، اُدم ، آہر ، جتن ، چا ، جذبہ ، اُبال ، جوش ، سہار ، حوصلہ ، تسلی ۔

● **اِتّصال** : [نرع] اک دوجے نال ملیا ہونا ۔ گنڈھ جوڑ ، نجوم دی بولی وچ تاریاں دا اِک دوجے دے بُرج وچ آؤنا ۔ جُٹ ، کٹّھ ۔

● **اِتّفاق** : [نرع] آپو وچ ملنا ، اِکھوند ، اِک مِک ہونا ، ایکا ، میل ، صلح ، سانجھ ، سلوک ، ڈھو ، سبب ، حادثہ ، آپ مُہاریاں کسے گل دا ہو جانا ۔ ویلا ، وخت ، موقع ۔

اِتّفاقاً : [تف] (اتفاق سے) ربوں سببّوں ـ ڈھو نال ، تقدیریں ، سنجوگیں ـ آتوں ہی ، اچانچک ، اچن چیت ، موقعے ِسر ، سادے سبھا ، بھلے ُنو ـ **اتفاق رائے** : اِکتّورا ـ اِکتّو نیت ، اِکتّو صلاح ، اِکدلی ، رلکے ، اِک ہو کے ، اِک ُمٹھ ہو کے ـ رائے رلاکے ـ **اتفاق میں برکت ہے** : [اکھ اُ] اتفاق وچ برکت اے ـ رل مل کے رہن دی وڈیائی وچ بولدے نیں = جماعت کرامات ، اِک اِک تے دو یاراں ـ یا : ُدونہ گِدڑیاں ِشینہ ماریا ـ ونڈ کھائے کھنڈ کھائے تے اڈ کھائے ڈڈ کھائے ـ **اتفاقی یا اتفاقیہ** : [تف] اپنے آپ ، چت چیتیوں ِبنا ـ ربوں سببوں ـ اچھوپ ، ارادے دے بغیر ، آپے آس ـ

● **اِتّقاء** : [نر ع] پرہیزگاری ، نیکوکاری ، ڈرنا ، گناہوں بچنا ، شریعت وچ جھڑیاں گلاں دی مناہی اے اُہناں توں بچنا ـ

● **اِتّکا** : [نر ہ] سہارا لینا ، بھروسا کرنا ، ڈھاسنا لانا ، ڈھوہ (ڈھو) ، ٹیک ، آسرا ـ

● **اِتلاف** : [نر ع] ناس کرنا ، خرابی ، بربادی ، وگاڑ ، زوال ـ

● **اَتمّ** : [ص ع] ُپورا ُپورا ، بڑا کامل ، بالکل ، رجواں ، چنگا ، چونواں ـ

● **اُتمّ** [ص سن] بڑا چنگا ، سبھ نالوں اچا ، وڈے درجے دا ، ودھیا ، مہنگا ـ وڈ ُملا ، رجواں ـ **اُتم سے اُتمّ ملے اور ملے نیچ سے نیچ (کیچ سے کیچ)** : [اکھ] = خاناں دے خان پروہنے ـ پ : ُچوڑے والی دی بانہہ ُچوڑے والی پھڑدی اے ـ بھیڑی پھتو دے بھیڑے یار ، کوئی ُچوہڑا کوئی چمیار ـ چور ُنو ٹھگ سو ول پا کے مل جاندا اے ـ ساؤ دا ساؤ تے کمی دا کمی بیلی ُہندا اے ـ **اُتمّ کھیتی مدّھم بیوپار نِکھدّ چاکری ِبھیک ندار** : [اکھ] (۱) اُتم کھیتی مدھ وپار ِنکھد چاکری بھکھ ندار ـ (۲) ہل راجا ہٹی رانی ہور کرے تے خصماں کھانی ـ

● **اِتمام** : [نر ع] ُپورا کرنا ـ توڑ اپڑانا ـ ُمکا دینا ، نبیڑ دینا ، مکمل کرنا ـ **اتمام ِ ُحجت** : حجت پوری کرنی ، کسے گل ُنو ُمکان واسطے کوئی کسر نہ رہن دینی ـ

● **اُتنا** [ص ہ ، مد : اُتنی] اونا ، اوڈا ـ اُتنا ـ

● **اِتنا** : [ص] [مد : اِتنی] اینا ، اَیتنا ، ایڈا ایڈا ، اِجیڈا ، اینا وڑا ـ **اتنا بڑا** : [ص] ایڈا وڈا ، اینا سارا ـ **اِتنا زیادہ** : [ص] اینا وڑا ـ **اتنا بھرا کہ چھلک گیا** : اینا بھریا کہ چھلکن لگ پیا ـ کسے کم دا حدوں ودھ جانا چنگا نہیں ُہندا = ات ُخدا دا َویر اے ـ **اِتنا سا** : [ص] اینا ِجنا ، اینا کُو ـ اِیڈا ، ذرا ِجنا ، اِجیڈا ، تھوڑا کُو ـ **اِتنا سا منہ نکل آنا** : [مح] مونہ ُسک جانا ، ُمونہ ُکرما جانا ، باڑا ہو جانا ، لِستّا ہو جانا ـ چہرہ لہ جانا ، شرمندیاں ہو جانا ـ **اِتنا سا فتنہ** : اینی کُو عمر تے اینا وڈا شرارتی ، ِنکی عمر دا چلاک تے شرارتی بال ـ **اِتنا کچا کہ باسی پھیکا** : [اکھ ہ] اینا کچا کہ بے سوادا اے ، گل نہ ہی ودھائیے تے چنگی اے ـ **ِاتنے سے ِاتنا کرنا** : [مح] اینے توں اینا کر دینا ، تھوڑے توں چوکھا کر دینا ـ **اتنے میں** : [تف] اینے وچ ـ اینے ِچر وچ ، اینے ُنو ، اینی دیر ُنو ـ

● **اُتّو** : [نر] کپڑے ٹھیکن دا ٹھپّا ، ویل ُبوٹے پان دا کم ، مہین ُپھل چھاپن دا ٹھپا ، ِٹھکائی ـ [فا : ــــ ساز = للاری] ـ **اُتّو بنا دینا یا**

کرنا : [مح] مار مار کے پِیپُوں کر دینا ، بڑا مارنا ، ڈاہڈی تاوُئی لانی ، بھگت سوارنا ۔ اُتّو بنانا : چھل کھیڈنا ، گِھس چاڑھنی ، مکّو ٹھپنا ۔

● اِتوار : [نر] ایتوار ، ہفتے (چھنچھر وار) توں اگلا دن ۔

● اِتہاس : [نر سن] پرانے زمانے دا حال ، تاریخ ، سچے قصے کہانیاں ۔

● اِتہّام : [نر ع] [— لگا] تُہمت ، بُہتان ، دوس ، الزام ، دوہ ، اُوج ، توتہے ۔

● اَتیت : [نر ہ] پھیری والا فقیر ، نہنگ ، سُناسی ، اچن چیت آوُن والا پروہنا ۔

● اَتھاہ : [ص] اینا ڈونگھا پانی جہدی ہاتھ نہ لبّھے ، تھاہ نہ لگے ، بڑا ڈونگھا ۔ اتِہت : [ص ہ] بے ٹُھکا ، ادھ پکا ، کچا ، کسر وندا ۔

● اَتھرويد : [نا] ہندو دھرم دیاں چھی کتاباں وچوں اک ۔

● اَتھک : [ص ہ] نہ تھکن والا ، بڑا محنتی ، کم کردیاں نہ تھکن والا ، آہری ، اُدمی ۔

● اُتھل : [ص ہ] چغل خور ، ہولے ڈِھڈ دا ، جہدے ڈِھڈ وچ گل نہ پچے ۔ اُتھل پُتھل : [مد ہ] اُلٹ پلٹ ، ہیٹھلی اُتے ، اُتلی ہیٹھ ، لدپلد ، انقلاب ، رولا گولا ، گڑ بڑ ۔

● اُتھلا : [ص ہ] تھوڑا ڈونگھا ، چھیپرا ، تھوڑ پانیا ، تھوڑے ہِت دا ، چھچھورا ، ہوچھا ۔

● اُتھلنا : [لا ہ] الٹ پلٹ کرنا ، اتھلیا جانا ، پاسا بدلنا ، پلٹانا ۔

● اٹ سٹ : [مد ہ] = اٹّا سٹّا ، گنڈھ سنڈھ ، جوڑ توڑ ، دھوکھا ، فریب ، گُرمتا ، سازش ، چھل ، ٹھگی ، جوڑ میل ، گھالا مالا ، منصوبہ ۔

● آٹاری : [مد] ماڑی ، کوٹھا ، اُچا مکان ۔

● آٹالا : گھر دا مال اسباب ، کاڑ کباڑ ، بوری بسترا ، لٹا پٹا ۔

● اَٹک : [نر نا] روک ، شبہ ، شک ، جھاکا ، فکر ۔ مغربی پاکستان دا اک دریا ۔ نیں سندھ دے کنڈھے اُتے پنجاب دا اک گراں ۔ اٹک مٹک : [مد] نخرے بازی ، نخرے نال ٹُرنا ، اشارے بازی ، سینت ۔

● اَٹکانا : [مت] اٹکن لانی ، بند کرنا ، اڑچ پانی ، ٹنگنا ، روکنا ، ڈکنا ، اڑانا ، پھسانا ، لانا (کم اُتے) ۔ لڑانا (اکھیاں —) ۔ گنڈھنا ، دلچسپنا کرنا (کسے دا) ۔ اٹکاؤ : [نر] اڑن دی حالت ، روک ، اٹکا ، اڑبنھ ، اڑکا ، اڑچ ، گھچا پیچ ، ڈکّا ، بھانی دخل ، خلل ۔

● اُٹکّرلیس : [ص ہ] یاوا ، بے چجا ، یکڑی ، واہیات ، اُچھلدھکا ، بے پرواہ ، ننگلا ، لے بھج ، نکما آدمی [متف] بے ترتیبی نال ۔

● اٹکل : [مد ہ] جاچ ، سیان ، سیانف ، ہاڑا (اندازہ) ، اٹاسٹا ، خیال ، وچار ، سمجھ ، عقل ، چلاکی ، ڈھنگ ، ول ، طریقہ ، ڈھب ۔ اٹکل پچو : [نر] یکڑ ، بے تُکیاں گلاں ، لل ولّل ، انھا ٹیوا ، [ص] یکڑی ، یاوا ، بے سمجھ ۔

● اٹکن بٹکن : [نر ہ] بالاں تے کُڑیاں دی اک کھیڈ ، دوہاں ہتھاں دیاں انگلاں بُھنجے کِھلار کے بولیاں بولدیاں کھیڈنا ۔ بالاں والی گل ، ان جوڑ کم ۔ [— کر ، کھیل] ۔

● **آٹکنا** : [لا] اٹک جانا ، اٹک اٹک کے ٹُرنا ، پھسنا ، اڑچ پینی ، پھس جانا ، رُکنا ، بند ہونا ، اٹک اٹک کے گل کرنی ۔ (۲) ماڑے موٹے کم تے لگنا ۔ (۳) اکھیاں لڑ جانیاں ۔

● **آٹکھیل** : [ص ہ] شوخ ، موجی ، اربیلا ، کھڈاری ، حرکتی ، الفتا ، ہوچھا ، کمینہ ، اڑچاں پان والا ۔ **اٹکھیلی** : [مد] ناز ، نخرے ، نہورے ، کھیڈ ، مسخری ، مشکری [ل] من دی موج ، ہاسا ، کِھڑ ، کھیڑا ، بکھیڑا ، شوخی ، شرارت ، مستی ، خرمستی ، [ص] بانکی چال ، لٹک مٹک ۔ **اٹکھیلیاں سُوجھنا** : [مح] چُھہلاں کرن نُو جی کرنا ، شرارتاں سُجھنیاں ۔ چھیڑ چھاڑ کرن نُو دِل کرنا ، چوڑاں ساڑنیاں ۔

● **آٹل** : [ص ہ] (اپنے تھاؤں) نہ ٹلن والا ، پکے پیراں اُتے ، سِڈل ، سڈے ہار ، سڈے باز ، نہ ڈولن والا ، ان ٹل ۔

● **اٹلس** : [مد ، انگ : atlas] ملک ملک دے نقشیاں دی کتاب ۔

● **اِٹلی** : [Italy] یورپ (لہندے دیساں) دا اک دیس ، اطالیہ ، اتالیا ، جتھے پرانے زمانے وچ رومیاں دا راج سی ۔

● **اٹنا / اٹ جانا** : [لا ہ] (مٹی گھٹے یا دُھوڑ نال) بھریا جانا ، لِبڑنا ۔ (۲) کٹھیاں ہونا ۔

● **اٹیچی / اٹیچی کیس** : چم دا نِکا صندوق ، سفری بکسا ۔

● **اُٹنگا** : [نر ہ] گِٹیاں توں اُچا تمبا ، اُچی سُتھن ۔

● **اُٹنگن** : [نر ہ] جلونہ بُوٹی ، اک گھا بُوٹ جہا ، جھڑا ننگے پنڈے نال چھو جانے تے بڑی جلوہن ہُندی اے ؛ بندہ کُھرکن لگ پیندا اے ۔

● **آٹواٹی کھٹواٹی** : [مد] ڈِھل مٹھ ، اولّ سولّ ۔ **اٹواٹی کھٹواٹی لے کر پڑ رہنا** : [مح] جھیکھی منجی اُتے پے رہنا ، غم غصے وچ اک پاسے پے رہنا ، ٹُٹی ہوئی / ڈِھلی منجی تے پے جانا ۔

● **اٹی/اٹِیا** : [مد ہ] سُوتر دی اٹی ؛ جھڑی اٹیرن اُتے ولھیٹ کے بنائی جاندی اے ۔

● **اٹیرن** : [نر ہ] سوتر ولھیٹن دی کانی = اٹیرنی ، اٹی بنان والی چرخی ۔ (۲) گھوڑے نُو چکر لوانا ۔ (۳) کُشتی دا اک دا ۔ (۴) [ص] جھدے ہڈ نکلے ہون ، اِسّا ماڑا ، سُک کے کانا (ہو جان والا) ۔ **اٹیرنا** : [مت ہ] اٹیرن تے سُوتر ولھیٹنا ۔ (۲) اڈے لانا ، لے جانا ۔

● **اٹھ** : آٹھ ، چار دونے = ۸ ۔ جوڑویں یا سانجھے لفظاں نال آؤندا اے ؛ جویں اٹھ پہری ۔ **اٹھ پہری** : [ص] ہر ویلے کم اُتے حاضر رہن والا ، بنے دا راکھا ۔

● **اٹھاسی** : اٹھاسی ، اسّی تے آٹھ = ۸۸ ۔

● **اُٹھانا** : [مت] [لا : اٹھنا] اٹھا دینا ، کڈھنا ، اُچا کرنا ، چُکنا ، کھڑا کرنا ، اُتانہ کرنا ، چاڑھنا ، سلاہنا ، کھلھانا ، اُلارنا ، سہارنا ، جھلنا ، جگانا ، پانا ، مچانا (فساد جھیڑا) ، خرچنا ، چُرا لینا ، کھسکانا ، پالنا پوسنا ، اُسارنا ، فیر اُتے پانا ، ٹالنا ، کرنا (نظر —) آگرنا (سارن نُو) ۔ **اٹھا بٹھانا** : [مح] اٹھا بہانا ، تیار کرنا ، ہلا شیری دینی ، کُراہے پانا ۔ **اٹھا بیٹھی/بیٹھک** : [مد] اُٹھک بیٹھک ، اُٹھن بہن ، بے آرامی ، گھڑی مڑی اُٹھن بہن دی

کار ، کتّن پھڑ کے بیٹھکاں کڈھن دی سزا ۔ **اُٹھا رکھنا** : [مح ہ] بچائی رکھنا ، سمھالنا ، اگے پا دینا ، فیر اُتے پا دینا ۔ **اُٹھا لانا** : [مح] کِھسکا لیاؤنا ، چُرا لیاؤنا ، وِیاج لیاؤنا ، چُک لیاؤنا ۔ **اٹھا لے جانا** : [مح] چُک لے جانا ، کھڑنا ، چُرانا ، اینٹھی پا لَینا ، کِھسکا لینا ۔ **اُٹھان** : [مد ہ] اُٹھن دی حالت ، چڑھت ، چڑھتل ، اُبھار ، اُچان ، ٹیسی ۔ چڑھدی جوانی ۔ شروع ، ودھنا پھلنا ۔

● **اٹھانوے** : اٹھانوے ۔ نوے تے اٹھ = ۹۸ ۔

● **اٹھاون** : اٹھونجا ، پنجاہ تے اٹھ = ۵۸ ۔

● **اُٹھائی گِیر / گیرا** : [ص] اُچکّا ، لے بھجن والا ، چوٹا ، کِھسکاؤ ، اینٹھی پا لین والا ۔

● **اُٹھتا** : [ص] ودھدا ، چڑھدا ، اُبھرن والا ۔ **اٹھتا جوبن** : [نر] چڑھدی جوانی ، نواں جوبن ، جوانی ۔ **اُٹھتی جوانی** : [مد] چڑھدی جوانی ۔ (۲) بھر مٹیار ۔ **اُٹھتی جوانی مانجھا ڈھیلا** : [مح ہ] ڈِھلا ٹھنڈا گبھرو ، جوانی وارے بڈھیاں وانگو ٹھنڈے لہو دا جم ۔ **اُٹھتی کونپل** : [مد] پُھٹدی کرومبلی ، نویں جوانی ، چڑھدا جوبن ۔ **اُٹھتے بیٹھتے** : [تف] اُٹھدے بہندے ، گھڑی گھڑی ، ہر ویلے ، ویلے کویلے ۔

● **اٹھارہ** : [گِن] اٹھاراں ، نو دونے = ۱۸ ۔

● **اٹھائِیس** : اٹھائی ، وِیہ تے آٹھ = ۲۸ ۔

● **اٹھہتّر** : اٹھہتر ، ستر تے آٹھ = ۷۸ ۔

● **اٹھرا** : [نر ہ] اٹھاں گھڑیاں ، اٹھاں پہراں یا اٹھاں مہینیاں وچ بال دا مر جانا ۔ عورتاں دی بیماری ، چھایا ، سایہ ، اٹھراہ ۔

● **اِٹھلانا** : نخرے نال ٹُرنا ، ٹور وکھانی ، مٹکنا ، آکڑنا ، ناز نہورے کرنے ، مٹک مٹک کے گلاں کرنیاں ۔

● **اٹھلّو** : [ص ہ] اک تھاں ٹِک کے کم نہ کر سکن والا ، آچھلدھکا ، نکّملا ، بے اعتبارا ۔

● **اٹھوانسا** : [نر ص] اٹھاہا ، نواں دے تھاں اٹھیں مہینے جم پین والا بال ۔ اٹھاں مہینیاں دا ۔

● **اُٹھنا** : [لا] اُٹھنا ، اُبھرنا ، جاگنا ، کھلونا ، جمنا ، نکلنا (ہواڑ) ، خرچ ہونا یا مُکنا ، خرچیا جانا ، ٹُر جانا ، جہانوں جانا ، مر جانا ، نہ رہنا (آس) ۔ برداشت ہونا ، جھلیا جانا ، اُسرنا ، جوان ہونا ، جوانی چڑھنا ، مستی وچ آؤنا ، گُواچنا (چین) ، اتانہ چڑھنا ، پینا ، مچنا (کھپ رولی) ۔ **اُٹھنا بیٹھنا** : [نر ہ] بہن کھلون ، اُٹھن بیٹھن ، آؤن جان ، میل گیل ، سنگ ساتھ ۔

● **آٹھنّی** : [مد] اٹھیانی ، دھیلی ، دونہ پولیاں دا اک سِکہ ، اج کل دے پنجاہ پیسے ۔

● **اٹھوارا** : [نر] اٹھ دہاڑے ، اٹھوارا ، اٹھاں دناں وچ ۔ **اٹھوارا نہ کٹے** : [بد اسیس] ، اٹھوارہ نہ لنگھے ، اٹھاں دناں وچ مر جاویں ! (عو) ۔

● **اِثاثُ البیَت** : [نر ع] گھر دا مال اسباب ، سامان ، پُونجی ، نِک سُک ، نِکڑ سُکڑ ، لٹا پٹا ، بوری بِسترا ، روز دہاڑی ورتین والیاں شیواں : جھجر ، توا ، ہانڈی تے ہور ۔

● **اثاثہ** : [نر ع] پونجی ، سامان ، مال اسباب ، دھن دولت ، رُوک رُپیا ، خرچ پٹھّا ، لٹا پٹا ، جوڑ جمع ۔

اَثبات : [نر ع ج] [و : ثبت = اعتباری] وساہ والے سجن بیلی ، گُوڑھے یار دوست ، پکے مِتر ، سُچے ساتھی ، پکے اعتباری - ہٹھ والے ، پت پرتیت والے -

اِثبات : [نر ع] ثبوت - پک ، پکیائی ، ٹُھک ٹھیٹ ، گواہی ، ہاں - [—میں سر ہلانا] - ہوند (ض : نفی = موکا) رب دی ہوند (ہستی) = الا اللہ - **اِثبات کرنا** : تصدیق کرنی ، ثابت کرنا ، مُہر لانی - **اثباتاً** : [تف] ہاں وچ ، ہاں نال ، ثبوت لئی ، تصدیق وچ ، قبول کے ، ٹھیک من کے - **اِثباتی** : یقینی ، منی ہوئی ، حق سچ [ض : نفیی] جہدا ثبوت ہووے ، اثباتی ، اثبات وچ ، یقین والا یاں والی -

اثر : [نر ع] [ج : آثار] تاثیر ، نشان ، نشانی - جو کجھ مرن پِچھوں باقی رہوے - حدیث تے تاریخ دا علم - نتیجہ ، فائدہ - رسول کریمؐ دی سُنت - دبا ، وس ، اختیار - کھوج ، کُھرا - **اثر پذیر** : [ص] اثر قبول کرن والا ، اثر من لین والا ، جہدے اُتے کسے دا اثر ہووے - **اثر کرنا** : [مت] پُھرنا ، لگنا ، پوہنا ، کاری ہونا ، سُجھنا ، کاٹ کرنا ، بھا جانا ، سُکھانا - **اثر و رسوخ** : [نر ف] میل جول ، دوستی ، پہنچ -

اَثقال : [نر ج ع] [و : ثقل] بھار ، بوجھ ، اٹکاں ، کِھچاں ، روکاں ، گنجھلاں -

اِثم : [نر] قصور ، دوہ ، گناہ ، بھیڑ ، گھاٹ ، تھوڑ ، پاپ -

اَثمار : [نر ج ع] [و : ثمر] پھل پھلُونگے ، فروٹ میوے (رُکھاں دے) -

اِثنا عشری : باراں اماماں نُوں منن والا شیعاں دا اک فرقہ -

آثِم : [نر ع] گُنہاہی ، پاپی ، گنہگار ، قصور وار ، بھیڑا -

اِجابت : [مد] [ع : اِجابۃ = اُتر (جواب دینا / سننا] - (۱) دعا قبول ہونا - (۲) ہگا آؤن (جھاڑے پھرن) دی حالت - ٹٹی پیشاب ، ہگیا مُوتریا -

اِجارہ : [نر ع] پکا سودا ، ٹھیکا ، پٹا ، بانھ ، بھاڑا ، کرایہ ، پتن ٹپان دا بھاڑا ، پاتنی دی اُجرت ، محصول ، مہاری - **اِجارہ دار** : [ص ف] ٹھیکے دار ، پٹے دار ، زمیدار (زمیندار) ، مالک ، جہدا قبضہ ہووے - **اِجارہ نامہ** : [نر ف] ٹھیکے دی لکھت ، ٹھیکے دا پٹا ، کرائے بھاڑے دی لکھت ، ٹھیکا نامہ = ٹھیکا" -

اُجاڑ : [ص] اُجڑیا ہویا ، تباہ ، خراب ، چوڑ ، ویران - (۲) تباہی ، بربادی ، ویرانی ، سُنج ، سُنجی تھاں ، اوجھڑ ، جھلّ - **اُجاڑ صورت** : [مد] بھیڑی صورت ، بھیڑی شکل ، منحوس شکل ، کوجھا ، بھیڑ مُوہا ، بے نور چہرا - **اُجاڑنا** : [مت ہ] اُجڑن دینا ، جڑھوں کڈھنا ، اُجاڑ دینا ، جڑھ پٹنا ، چوڑ چپٹ کرنا ، نقصان پُچانا ، برباد کرنا ، ناس مارنا ، تباہ کرنا ، نِتھاواں کر دینا ، گوا دینا - **اُجاڑُو** : [ص نر] لٹاؤ ، لکھ لُٹ ، انھے واہ خرچ کرن والا ، اڈاؤ ، خرچیلا ، فضول خرچ -

اِجازت : کُھلھ ، ہاں ، منظوری ، اختیار ، مختاری ، پروانگی ، مرضی - **اجازت نامہ** : اجازت دی سند ، مختار نامہ ، اجازت دا پروانہ ، لِکھت -

● **اُجاگر :** [ص ہ] روشن ، چمکنا ، چمکن والا ، مشہور ، ناں والا ، لو والا ، چاننا ۔

● **اُجالا :** [نر ہ] لو ، روشنی ، رُشنائی ، چانن ، تڑکا (نور دا) ، سویلا ، رونق ، صبح سویل ، ہار سنگار ، ٹھکا ۔ [ص] چمکیلا ، چاننا ۔ **اُجالنا :** [ست ہ] چمکانا ، لشکانا ، صاف کرنا ، کھٹے پانا ، کھرا ستھرا بنانا ، سہارنا ، نکھارنا ۔ **اُجالے کا پہرہ :** [مح] رات دا پچھلا پہر ، رات دا اخیرلا ویلا ، تاریاں دی چھاں ۔

● **اَجان :** [ص ہ] ان جان ، نہ جانن والا ، نواقف ، بال ، ایانا ، نیانا ۔

● **اِجبار :** [نر ع] جبر ، زور ، زور و زوری ، دھکا ، زبردستی ۔ [ص : اجباری] ۔

● **اِجتماع :** [نر ع] اکٹھ ، کٹھ ، میلا ، جلسہ ، میٹنگ ، مجمع ، ٹھٹھ ، جماعت ۔ چن سورج دا اک بُرج وچ ہونا ، جویں : **اجتماع نیرّین** ۔ جمع ہونا ، کٹھیاں ہونا ۔ **اجتماعِ ریح :** [ط] بادی ، وائی روگ ، ریح ، اپھارا ۔ **اجتماعِ ضدّین :** [پ] لہندے چڑھدے دی وِتھ = اگ پانی دا میل ، زمین اسمان دا فرق ، شینہ بکری دی سانجھ = (دو ضداں دا اکٹھ) ، انہونی گل ۔ **اجتماع کرنا :** کٹھیاں ہونا ، کٹھ کرنا ، جمع ہونا ، میٹنگ سدنی" ، مجلس گرمانی ، جلسہ کرنا ، میلا کرنا ۔ **اجتماعی :** [ص ع] کٹھیاں ، سانجھا ، سانجھی (مد) ، رلواں ، ساریاں ولوں ۔ [ض : انفرادی] جویں : **اجتماعی کوشش** ۔

● **اِجتناب :** [نر ع] [بچنا / کترانا] رکھ ، پرہیز ، کریچ ، کنی کترانا ۔ [— کرنا] جھسّی ، پرہیز ، کیرک ۔

● **اِجتہاد :** [نر ع] [جتن کرنا] اُدم ، جتن ، کوشش ، دلوں سوچ کے کوئی گل کڈھنی ۔ حدیث وچ اپنی پرکھ سیان تے علم نال فقہ دی کوئی نویں گل کڈھنی ۔

● **اَجداد :** [نرج ع] [و: جد] دادے پڑدادے ، وڈ وڈیرے ، چاچے بابے ۔

● **اُجڈ :** [ص ہ] گوار ، کھرھوا ، جٹ بُوٹ ، جانگلی ، جاہل ، اناڑی ، ضدی ، اڑیل ، اڑبنگ ، خر دماغ ، بد تمیز ، بُنھا ، کُچجا ۔

● **اَجر :** [نر ع] بدل ، بدلا ، انعام ، وٹّا ، پھل (نیک کم دا) ۔ جزا ، ثواب جویں : اجرِ عظیم ۔

● **اِجرا :** [نر ع] [چالو کرنا] جاری کرنا ، حکم دینا ، حکم تے عمل کرانا ۔ نکال ، نکاس ۔ نبھا ۔ [—دریا = وگنا ، وہنا] ۔

● **اَجرام :** [نر ج ع] [و : جرم] جسم ، ٹکڑے ، تارے ، سیارے [اجرام چرخ ، سماوی یا فلکی : اسمان دے ٹوٹے = چن تارے] ۔

● **اُجرت :** [مد ع] [اُجرۃ] مزدوری ، کار کمائی ، محنت دا مُل ، بھاڑا ، دہاڑی ۔

● **اُجڑا :** [ص ہ] سُنجا ، ویران ، سُنا ، برباد ، چوڑ ، تباہ ۔ **اُجڑا پُجڑا :** [ص] ویران ، تباہ ، برباد ، اجڑیا پُجڑیا ، سُنسّا سُنجا ، بے رونقا ، چوڑ چپٹ ۔ **اُجڑا گھر بسنا :** [مح ہ] (۱) اجڑیا گھر وسنا ، رنڈے دا مُڑ کے ویاہ ہونا ۔ (۲) کسے وچھڑے ہوئے سکّے دا مڑ گھر آؤنا ۔ (۳) اولاد پیدا ہونی ۔ **اُجڑنا :** [لا ہ] اجڑ جانا ، تباہ ہونا ، برباد ہونا ، ناس ہونا ، ککھ کنڈا نہ رہنا ، وِگڑ جانا ، گھاٹا پے جانا ، نتھاواں ہو جانا ۔

● **اجساد/اجسام :** [نر ج ع] [و : جسد/جسم] تن ، انگ ، بُت ، پُتلے ۔

● **اجَل :** [نر ع] موت ، قضا ، آئی (عو) ، مِتھیا ویلا ۔ **اجل آنکھوں کے سامنے پھرنا :** [مح اُ] اکھاں اگے موت آؤنی یا بھوں جانی ، موت دے مونہ آ جانا ، موت دِس پینی ۔ **اجل سر پر کھیلنا :** [مح] سر تے موت آ کھلونی ، موت سِر تے سوار ہونی ، موت دے مونہ آؤنا ، مرنے پینا ۔ **اجلِ سگ کہ آید درِ مسجد خراب کند :** [اکھ] کُتے دی موت آؤندی اے تے مسیتے جا موتردا اے ۔ **اجلِ طبیعی :** پوری عمر دا ہو کے مرنا ، کھا ہنڈا کے مرنا ، بُڈھیپے دی موت ، جد کسے دی روزی مُک جاوے ۔ ربی موت ۔ **اجل کے منہ سے پھرنا :** [مح] مر کے بچنا ، موت دے مُوہوں نکل آؤنا ، علاجوں باہری بیماری توں اُٹھ بہنا ، بڑی بھاری بیماری توں بچ جانا ۔

● **اَجلّ :** [ص ع] [جلیل دی وڈیائی] وڈی ہستی والا ، ڈاہڈا بڑا ، بزرگ ، منّیا پرونّیا ، بڑی اُچی شان والا ۔

● **اُجلا :** [ص] صاف سُتھرا ، چمکیلا ، روشن ، نکھریا ہویا ۔ **اُجلا آدمی :** [نر] صاف ستھرا بندہ ، سفید پوش ، بھارا گورا ، چٹکپڑیا ، چنگے پہناوے والا ۔ بھلا مانس ، کھرا ، بیبا ۔ ہُشیار ، سیانا ۔ **اُجلا پن :** [نر ہ] نکھار ، صفائی ، سُتھرائی ، روشنی ، چمک ۔ **اُجلا منہ ہونا :** [مح] سرخرو ہونا ، مونہ تے لالی بھخنی ۔ الزاموں بری ہونا ، دوس لہ جانا ، دھونے دھپنے ، سوبھا ملنی ، بے گناہی ثابت ہونی ، لہنا دینا دِتا لِتّا جانا ۔

● **اِجلاس :** [نر ع] [جلس = بہنا] اکٹھ ، بیٹھک ، پرھیا دا جُڑ بہنا ، جلسہ ، میلا ، مجلس ، میٹنگ ، نیا وچارن لئی رل بہن دی حالت ۔ **اِجلاس بُلانا :** [مص] پرھیا جوڑنی ، میٹنگ سدّنی ، اکٹھ کرنا ۔

● **اِجلال :** [نر ع] ٹھکا ، ٹوہر ، شان ، وڈیائی ، بزرگی ۔

● **اُجلنا :** [لا ہ] اُجلّنا ، صاف ہونا ، روشن ہونا ، دُھپکے نکھرنا ، چمکنا ، لشکنا ۔ **اُجلی سمجھ :** [مد] سُچی سوچ ، سادی طبیعت ، نگھا بھا ، چنگی عقل ، سیانف ، دانائی ، عقل دی تیزی ۔ **اُجلی طبیعت :** [مد] سادی طبیعت ، چنگی طبیعت ۔ **اُجلی کا آزار :** [نر] عورتاں دی اک بیماری ۔ **اُجلی گُزران :** [مد] سوہنی گزران ، بھلی گزر ، چنگا گزارا ، سوکھا جھٹ ، رج کج ۔

● **اِجماع :** [نر ع] [جمع = رل بہنا] کسے گل تے اک را ہونا ، کٹھیاں ہونا ، رل بہنا ، شرع دے کسے مسلے اُتے مجتہداں دا ایکا ۔

● **اِجمال :** [ع] سو گل دی گل ، گل دا نچوڑ ، چونویں گل [ض : تفصیل ۔ اجمالاً = نکیا کے ۔ ص : = اجمالی : نکی نچوڑویں] اصل مطلب ، خلاصہ ۔

● **اجمعِین :** [نر ج ع] [و : اجمع] سبھے ، سبھو ، سارے جنے ، اوہ عالم لوک جھڑے شرع دے کسے مسلے اُتے اک را رکھّن ۔

● **اجمل :** [ص] [جمیل = سُہنے دی وڈیائی] ودھیرے سُہنا ، رجواں سُہنا ، من موہنا ، رج کے پیارا ۔

● **اجمُود :** [نر ہ] چنگا ، زیرا ۔

● **اجمیر** : [نر نا] بھارت وچ راجپوتانے دا اک شہر جتھے خواجہ معین الدین چشتی ہوراں دی خانقاہ (مزار) اے ۔

● **اجناس** : [مد ج ع] [و : جنس] جنساں ، چیزاں ، قسماں ۔ (۲) آن ، اناج ۔

● **اجنبی** : [نر ع] [جنب = پرے رکھنا] اوبھڑ ، اوپرا ، اُپراؤ ، غیر آدمی ، پردیسی ، بگانا ، راہی ، مسافر ، انجان ، نواقف ۔ **اجنبیت** : [مد ع] نواقفی ، انجان پُنا ۔

● **اَجوائن** : [مد ہ] جَوین ، نکے نکے کَسیلے بی / اک گرم دوا ؛ ہاضمے لئی ورتدے نیں ۔

● **آجی** : [ہ] اصل وچ "اے جی اے" ۔ بُلان لئی ورتدے نیں ، بُہتا اِکو جیڈے آپو وچ ورتدے نیں ۔

● **اُجیالا** : [نر ہ] رُشنائی ، چمک ، رونق ، سوجھلا ، چاننا ۔ [ض : اندھیرا] ۔

● **اُجیالی** : [مد ہ] چم یا کپڑے دا پڑدا جھڑا شوخ تے اتھرے گھوڑیاں دیاں اکھاں اُتے بنھدے نیں ، ایس پڑدے دا ناں اکبر بادشاہ نے رکھیا سی ۔

● **اجیرن** : [نر ہ] دل اُتے بھار پان والی شے ، چر نال پچن والی شے ، جان دا کھوہ ، اوکھت ، مصیبت ، دُکھ دین والی ۔ **اجیرن ہونا** : [مح] بھاری بن جانی ، تنگ آ جانا ، اوکھیاں ہونا ۔

● **اُجیّن** : [نر نا] بھارت دیس وچ گوالیار دے علاقے دا پرانا شہر جتھے کدے وکرماجیت دی راج گدی سی ۔

● **اجّھر** : [ص ہ] جھگڑن والا ، اوکھت وچ پان والا ۔

● **اُچاٹ** : [ص ہ] اوازار ، بیزار ، اُداس ، اَکیا تھکیا ۔ **اُچاٹنا/اُچاٹ ہونا** [مت ہ] اکتّ جانا ، اوازار ہونا ، دھیان اُکھڑنا ، جی نہ لگنا ، دل چڑھ جانا ۔

● **اُچار**: [نر ہ] (۱) آچار ۔(۲) آچار ؛ لُون مرچ رائی تیل مسالے تے سرکے وچ کچے پھل/سبزی پا کے تیار کیتی ہوئی ہاضمے دار چیز ۔ **اچار بنانا** : [مح] اچار پانا ۔ دب مارنا ، پپیوں کر دینا ۔ **اچار ڈالنا** : [مح] اچار پانا ۔ لوڑ باجھ کوئی کم دی شے سمھال رکھنی ۔ **اچار کر دینا** : [مح] ڈہڈی مار مارنی ، مار مار کے پپیوں کر دینا ۔ **اچار کرنا/نکالنا** : [مح] بڑا مارنا ، بِھجکڈھنی ، تاؤنی لانی ۔ **اچاری** : [ص نر] دھرمی ، دینی ، بھلامانس ، دھرم دی راہ ریت سر کم کرن والا ، سُلکھنا ۔ (۲) اچار دا بھانڈا ۔ **اچاریہ / اچاریا** : [نر] وڈا پنڈت ، گیانی ، علم سکھان والا ۔ (۲) اچار ویچن والا ۔

● **اچانک** : [تف] اچانچک ، اچّن چیت ، اچھوپ ، ابھڑواہے ، اوویں ، اکدم ، ربّوں ۔

● **اچھل / اچھلا** : [ص ہ] چلبّولا ، لاڈلا ، چینچر ، نچلا" ۔ (۲) ناچا ۔

● **اُچٹانا** : [مت] اوازار کرنا ، اکا دینا ، بیزار کر دینا ۔ **اُچٹنا** : [لا ہ] پرے ہونا ، ہٹ جانا ، اَڈ یا وکھ ہو جانا ، اوازار ہونا ، اکتّ جانا ، کھجھ جانا ، خطا جانا (نشانہ) ۔ **اُچٹی ہوئی باتیں** : [مد] اوازاری دیاں گلاں ، کوریاں گلاں ، اکتّ کے کجھ آکھنا ۔

● **اَچرج** : [نر ہ] انوکھا ، عجیب ، اَولا ، چنگا ، ودھیا ، نواں ۔

● **اُچک** : [نرہ] ٹپوسی ، چھال ، اُبھار ، اُچیائی ۔ **اُچک کر** : [تف] اُچھل کے ، ٹپ کے ، اکدم ۔ **اُچک لے جانا** : [مح] اُچک کھڑنا ، کھسکا لینا ، چالاکی نال کجھ لے بھجنا ، (گل) مُوہوں پھڑ لینی ، گل کردے تے بول پینا ۔ (بات—) ۔

● **اُچکا** : ڈور ولھیٹن والی چرخی ، تکلا اڑان والی چرخی ۔

● **اُچکّا** : [ص ہ] گنڈھی چھوڑا ، کھیسے کپ ، گنڈھ کرا ، بدمعاش ، لے بھج [ل] ، اٹھائی گیرا ، چور چکار ، ٹھگ ۔ **اُچکّا پن** : [نر ہ] چوری چکاری ، بدمعاشی ، اُچک پُنا ، وَیل داری ، دھکا شاہی ۔

● **اُچکانا** : [مت] اُتانہ کرنا ، اُچا کرنا ، بھڑکانا ، مچکانا ، مچانا ، چھیڑنا ۔

● **اَچکن** : [مد ہ] شیروانی ، بند گلمے والا دیسی لما کوٹ ، پرانے سمے دی پیٹی والی شیروانی [ل : اشکن] ۔

● **اُچکنا (اُچک لے جانا)** : [لا ہ] اُچک لے جانا ، کھسکا لینا ، اڈا لینا ، اینٹی پانا ، چکنا ۔ ٹپنا ، اُچھلنا ، کُدنا ، اُبھڑنا ، اَڑُمبنا ، اتانہ کرنا ، اُتے چڑھنا ، کَھسنا ، کھوہنا ، ٹپوسی مارنی ، اُچک وچ آؤنا ، شہ اُتے آ کڑنا ۔

● **اُچلا چال** : [ص ہ] مٹکیلی ٹور ، لٹک مٹک کے ٹرنا ، نخریاں نال ٹرنا ، شوخی نال ٹپوسیاں لاندیاں پھرنا ۔

● **اُچلنا** : [لا ہ] وکھ ہونا ، اَڈّ ہو جانا ، اُچڑ جانا ، لہنا ، اُدھڑنا ۔ (پنڈا ، کھلڑی—) ۔

● **اَچنبھا** : [نر ہ] انوکھی گل ، عجیب واقعہ ، اچرج ، حیرانی ، اچمبا ۔ **اچنبھا دانہ** : [نر] سرہوں دے دانے جیڈی اِک مٹھیائی ۔

● **اَچِنت** : [ص] نچِنتا ، بے پرواہ ، نچِنت ، بے فکر ۔ [اچنتا = بے فکری] ۔

● **اُچنگ** : [مد ہ] من دی مرضی ، سدّھر ، چا ، رِیجھ ۔ **اُچنگ لگنا** : [مح] چا چڑھنا ، شوق ہونا ، رِیجھ آؤنی ، سدّھر جاگنی ۔

● **اُچیلنا** : [مت ہ] اُکھیڑنا ، اُکھوڑنا ، اَڈ کرنا ، اُدھیڑنا ، اُچیڑنا ، چھِلنا ، کھوہنا (جڑھوں پُٹنا) ، کریڑنا ، گھروڑنا ۔

● **اچّھا** : [ص ہ] = ہچھا ، چنگا ، سوہنا ، ولّ ، درست ، بھلا ، کھرا ، چج دا ، ٹھیک ، نرویا ، سُلکھّا ، سوادلا ، جوگا ، گل بات ٹورن دا لفظ (تے فیر!) ہلا ! بلے ! (حیرانی ویلے وی بولدے نیں) ۔ **اچھا بُرا** : [ص] چنگا مندا ، بھلا برا ، ہچھا بھیڑا نیک بد ۔ (۲) وادھا گھاٹا ، لاہا ٹوٹا ، نفع نقصان ۔ **اچھا بھلا** : [ص] = چنگا بھلا ، ہچھا خاصا ، چنگا چوکھا ، تندرست ، نواں نرویا ، ہریا بھریا ۔ **اچھا خاصا** : [ص] چنگا چوکھا ، بھلا ، بہتیرا ۔ **اچھا کرنا** : [مح] بھلا کرنا ، مہر کمانی ، کرم (خیر دا کم) کرنا ، چنگی سوہنی کار کرنی ، تندرست کرنا ۔ **اچھا کیا خدا نے برا کیا بندے نے** : [اکھ ہ] = چنگا کم ربوں ہُندا اے تے بدی بندے کردے نیں ۔ **اچھا لگنا** : [مح] پسند آؤنا ، سوہنا لگنا ، سوادلا جاپنا ، جچ جانا ، سُکھانا ۔ **اچھے رہے** : [مح] خیر مہر اے؟ راضی بازی او؟ خیریں مہریں او؟ سُکھ ساند جے؟ فائدے وچ رہے ! چنگے رہے ! (۲) جدوں کوئی اَنہونی گل کرے تے ٹھکر کردے نیں ، چنگا

رہیا ایں ۔ اچھے کے ساتھ اچھا : [اکھ] چنگے نال چنگا ملن ورتن والا ، بھلے نال بھلا (بُرے نال بُرا) = بھلے دا بھائی (بُرے دا جوائی) ۔ اچھے وقت : [تف] چنگے ویلے، موقعے سِر، لوڑ سمے ، پورے وقت اُتے ۔ اچھے ہیں پر خدا کام نہ ڈالے : [اکھ] = اہو مِٹھا جھڑا بُلا نہیوں ڈِٹھا ، اُتوں بھلے تے من دے کھوٹے بارے آکھدے نیں ، چنگا اے پر خدا کم نہ پائے = واجے وجدے دوروں سجدے نیں ۔ اچھے بُرے میں چار اُنگل کا فرق ہے : [اکھ] بھلیائی نالوں بریائی چھیتی ہوندی اے ، مندا کرنا سوکھا اے ۔ اچّھی طرح : [تف] چنگی طرح ، سوہنے ڈھب نال ، رج کے ، بنا سوار کے ، ڈھب نال ، چج نال ۔ اچھی کٹنا : [مح] عزت آبرو نال گُزرنی ، سوہنی گُزر ہونی ، بھلے دن بیتنے ۔

● اِچّھا : [مد ہ] اِچھیا ، مرضی ، چاہ ، ریجھ ، سدّھر ، خواہش ۔

● اُچھال : [مد] چھال ، ٹپوسی ، ٹپ ۔ [ص] بُریار تیویں ، چھنال ۔ اُچھال چھکا : [ص] شوخ ، بد مزاج ، اوارہ تے بُریار زنانی بارے آکھدے نیں ۔

● اُچھالا : [مد] ڈُب ڈُب کے اُبھرن دی حالت ، اُل ، اُلو بوچی ، ہُلارا ، جوش ، ویگ ، اُچھال ، اُٹھا ۔ رسّی جس نال پوڑی بنّھ لیندے نیں ۔ اُچھالا دینا : [مح] بُڑھکانا ، چُکنا ، زور نال بُھنجے مار کے اُبھارنا ، بھڑکانا ۔ اُچھالنا : [مت ہ] بُڑھکانا ، اُبھارنا ، اُلو بوچی دینی ، بھڑکانا ، بُھنجے مار کے اُبھارنا ، مشہور کرنا ، وڈیانا ، بھنڈنا ۔ اچھالُو : [ص ہ] اُچھالن والا ، سِیکھن والا ، چُک دین والا ۔

● اچھاندہ : [مد ہ] اَچھان ، سڑاند (سڑیاہن) ، ہمک ، بھیڑی مُشک ، مندی ہواڑ ، بو ۔

● اُچھلنا : [لا] اُتانہہ نُو جا کے لہنا ، پلاکی مارنی ، چھلکنا ، اُبھلی مارنی ، اُچھلنا ، ٹپنا ، ٹپوسیاں مارنا ، بُڑھکنا ، بُھڑکنا ، کُدنا ، دھڑکنا (دل) ، مان کرنا ، نچنا ، جلّی پانی ۔ اُچھلنا کودنا : [مح] اچھلنا کُدنا ، نچنا ٹپنا ، ٹپوسیاں مارنیاں ، ضد یا غرور کرنا ۔ اُچھل اُچھل پڑنا : [مح] اُچھلدے پھرنا ، مان کر کے بُھنجے اڈی نہ لگنی ، اُگر اُگر آؤنا ، کُد کُد پینا ، تڑفنا ۔ اُچھل کود : نچ ٹپ ، کُدا کڑا ، دھما چوکڑی ، کُداڑے ۔

● اُچُّھو : [نر ہ] اُتّھو ، اُتّھرو ، کوئی شے (بھورا ، تُبکا وغیرہ) ساہ والی نالی وچ وڑ جان کر کے آؤن والی اَوکھی تے تکھی کھنگھ ، ساہ دا ڈوبا ۔ [—آنا ، —اُٹھنا] ۔

● اچھوانی : [مد ہ] اک قِسم دا حریرہ جھڑا زچہ نُو پیاندے نیں ، پھلجیرا ۔

● اَچھُوتا : [ص ہ] اُہ شے جھنُو کسے نہ چھوہیا ہووے ۔ پارسا ۔ انوکھا ، نرالا ، نواں ، سبھ توں وکھرا ۔ کواری ، ان ویاہی ، نچھوہ ۔ صاف ستھرا جویں : نذر نیاز ، مولا دے راہ دتی شے ۔ اچھوتی کوکھ : [مح] جھڑی تیویں دا کسوئی بال مویا نہ ہووے ، سپُتری ، ستپُتری ۔

● اَحادیث : [مد ج ع] [و : حدیث] حدیثاں ، حضرت محمد ﷺ ہوراں دے فرمان تے اُہناں دی کرنی

بارے گلاں، جھڑیاں اُہناں دے صحابیاں کولوں سُن کے کٹھیاں کیتیاں گئیاں۔

● اِحاطہ : [نر ع] چوگِردا، گھیرا، ولگن، ولانا، دوال، چوکندھی۔ [لو: ہاتا] ۔ [— کرنا = گھیرا گھتنا، ولگن یا ولانا ولنا، دوال پانی، گھیرنا، ولنا، ولاوا پانا، گھیرا گھتنا] ۔

● اَحِبّا : [نر ج ع، و: حبیب] بیلی، میلی، یار دوست، مِتر، سنگی ساتھی، پیارے، لگتے لانے، جانُو لوک۔

● احباب : [نر ج ع] [و: حِبّ] مِتر، پیارے، یار دوست، گُوڑھے بیلی، رل بہن والے۔

● اِحتِباس : [نر ع] [حبس = ڈکنا، روکنا] ڈکّا، رُکا، اڑا، روک، ساہ روک سوڑ، کاہل، جِسم وچ کسے مادے دا رُکنا، نہاؤنی رُک جانی، حیض بند ہون دی بیماری {— البول = مُوتر رُکنا} ۔ اِحتِباس البَول : [نر ع] مُوتر دا لگ کے (ٹیس مار کے) آؤنا۔ مُوتر دا پیڑ نال (تھوڑا تھوڑا آؤنا)، مُوتر بند ہونا، دُکھوترا، دُکھنُوترا۔

● اِحتِجاج : [نر ع] کِسے گل دے خلاف پکا اعتراض، روسا، دُہائی، ہاہاکار، حال پاہریا، رَولا رپّا۔

● اِحتِراز : [نر ع] [حَرز = بچانا] پرہیز کرنا، کنی کترانی، الگ ہو جانا، بچا، رکھ، اپنا آپ بچانا، دور رہنا، لاگے نہ لنگھنا / لگنا۔

● اِحتِراق : [نر ع] [احرق = سڑنا بلنا] ساڑنا، پُھوکنا، جلُوہن، سڑجانا، آگ دا مچّ، تا لگنا، تا۔

● اِحتِرام : [نر ع] [احترم = عزت دینا] عِزت آدر، ادب لحاظ، وڈیائی۔ جیُو آیاں نُو۔

● اِحتِساب : [نر ع] [حسب = حساب کرنا] پرکھ پڑتال، جاچ سیان، گِنتی، شمار کرنا۔

● اِحتِشام : [نر ع] ٹھاٹھ، دُھم دھام، رعب داب، وڈیائی، ٹھکا، بھرم۔

● اِحتِلام : [نر ع] نیندر وچ پلیت ہونا، کپڑے خراب ہو جانے، نہان دی لوڑ پینی۔

● اِحتِمال : [نر ع] گمان، ڈر (ہون دا) وہم، شک، فِکر، خوف، دھڑکُو۔

● اِحتِیاج : [مد ع] لوڑ، ضرورت، طلب، حاجت۔ اِحتیاجمند : [نر ص] لوڑوند، ضرورتمند، مُحتاج، مُتھاج، جھنُو مدد دی لوڑ ہووے۔

● اِحتِیاط : [مد ع] پورا گوہ دھیان، حفاظت، سنبھال، جتن، بچا، چوکسی۔

● اَحَد : [ص ع] واحد، اِک، کلا، اکلا، اللہ دا اِک صفاتی ناں۔

● اُحُد : [نا ع] مدینے شریف دی اِک پہاڑی دا ناں جِتھے مکے دے کافراں نے حضرت محمدؐ ہوراں نال لڑائی کیتی سی تے اوہ (کافر) ہی اوڑک ہارے سن۔

● اَحرار : [ج ع] [و: حُر] آزاد، وریام، بہادر، دلیر، ساؤ، شریف لوک۔

● اِحرام : [نر ع] حجّ دے موقع اُتے کُجھ جائز کماں دا حرام جاننا، ان سِیتا کپڑا جِہڑا حجّ ویلے بنّھیا جاندا اے۔

● **آحزاب** : [نر ج ع] [و : حِزب] فوجاں ، ٹولے ، دِھر ، جتّھے ۔ حضرت محمدؐ ہوراں تے کافراں وچ لڑی جان والی اِک جنگ دا ناں ۔

● **اِحساس** [نر ع] سُرت ، ہوش ، حواس دا وسیلہ ، پتا ، عِلم ، جان پچھان ، خیال ، دھیان [— کرنا] خیال کرنا ، احساس کرنا ، جی وچ سوچنا ۔

● **اِحسان** : [نر ع : حسُن = چنگا ہونا ۔ [ج : احسانات] نیکی ، مِہر ، کرم ، مہربانی ، بھلیائی ، فیض ، چنگا سلُوک ، احسان ، تھورا نہورا [— کرنا] ۔ [ل : نکتوڑا] ۔ **اِحسان اُتارنا** : [مح اُ] احسان لاہنا ، بھلے نال بھلا ورتنا ، نیکی دے بدلے نیکی کرنی ، بھار لاہنا ۔ **احسان اُٹھانا** : [مح] احسان لینا ، احسان چُکنا ، تھورا گِھننا ، پرائے راہیں کم کرانا ۔ **اِحسان جتانا** : [مح] احسان جتانا ، بھلا کر کے مُونہ اُتے مارنا ، کیتی ہوئی نیکی اپنے مُوہوں دسنی ، فیض یاد کرانا ، احسان دا مِہنا مارنا ۔ **اِحسان فراموش** : [نر ص] کیتی نہ جانن والا ، غرضی ، مطلبی ، بے دِید ، بے فیض ، کرتگھن ، کسے دی بھلیائی بُھل جان والا ، نشُکرا ، احسان بُھلا دین والا ۔ **اِحسان گُذار** : [نر ص] احسان کرن والا ، دید والا ، فیض والا ، ساؤ ، گُن والا ، انکھی ۔ **اِحسان ماننا** : [مح] احسان منّنا ، احسان وند ہونا ، کیتا جاننا ، کسے دی نیکی چیتے رکھنی ، دِید کرنی ۔

● **آحسن** : [ص ع] [''حسِین'' دی تفضِیل/ وڈیائی] بڑا نیک ، بڑا چنگا ، بڑا سوہنا ۔

● **آحقر** : [نر ص ع] [حقیر دی تفضِیل] ''میں'' نُو مار کے اپنے آپ لئی بولدے نیں ۔ ذیل ، بڑا حقیر ، نا چیز ، نِکا ، نِگونا ، شُہدا ، بڑا بے حیثیتا ، ادنیٰ ، ذلیل ، لِسّا ، ماڑا ، گھٹیا ، چھوٹے درجے دا ، چِٹھی لکھن ویلے دوجے نُو اپنے توں وڈا جان کے اپنے آپ نُو لکھدے نیں ۔

● **آحکامِ شرعی** : [نر] [احکام = حکم دی جمع] شریعت دے حکم ، فرمان ۔

● **آحکمُ الحاکِمین** : [نا ص] سبھناں حاکماں توں وڈا حاکم = اللہ ۔

● **آحمد** : [ص ع] [حمید دی تفضِیل] چوکھی حمد کرن والا ، حضرت محمدؐ ہوراں دا ربی ناں ۔ **احمدی** : [ص] احمد مصطفیٰؐ ہوراں نال نسبت رکھن والا ، احمد دا (والا) ۔ [نا] : مرزا غلام احمد ہوراں نُو منن والا ، مرزئی ۔ سلطان ٹیپو تے احمد شاہ ابدالی دا اک سِکہ (پُر) ۔

● **آحمر** : [نر ص ع] گُوہڑا لال ، سُوہا ، رتا ، رت ونا ، کسُمبھے ورگا ، اِک نِکے سمندر دا ناں ۔

● **آحمق** : جھنُو اپنے بھلے بُرے دی پچھان نہ ہووے ، کسُمتّا ، جھلا ، مُورکھ ، پگلا جھا ، جھل وِلّلا ، گھٹ عقل والا ، بے عقل ، بے وقوف نادان ، سِدھڑ ، اُلُو باٹا ، اُوت ، مجھُو ، دھچل ، جھڈُو ، عقل دا انّھا ، بُھلّڑ ، پگلا ۔ **احمقانہ** : [نر تف ص] احمقاں وانگ ، بے وقوفی نال ، جھلیاں ہار ، مورکھاں وانگو ۔

● **احوال** : [نر ج ع] [و : حال] حال چال ، بیان ، ذکر ، حالت ، خبر ، جان ، پچھان ، گتاں ۔ **احوال پُرسی** : [مد] حال چال پچھنا ، سُکھ ساند

لینی ، خیر مہر پچھنی ، حال معلوم کرنا (کسے اُچیچے واقعے یا دیس دا) ، سار لینی ۔

اَحوَل : [نر ع ص] اکھ بھوا کے تکن والا ، جہدا آنا پھر جاوے ، جہنو کدے کدے اِک دیاں دو شیواں دسن ، ٹیرا ، ٹیڈھ اکتھا ، بھینگا ۔

اَحیاء : [نر ج ص ع] [و : حی] جیندے ، زندے ، جیوندے جاگدے ، جیون والے ۔

اِحیاء : [نر ع] زندہ کرنا ، نویں جند پانی ۔ [— کرنا ، ہونا] : مکے چکے معاملے چھیڑنے ۔ **اِحیاءُ العلوم** : [نا] (علماں دا جیونا) امام غزالی ہوراں دی اک پرمنی کتاب دا ناں ۔

اَخ : [نر ا] آخ ! تھو ، کھنگھار کڈھن (گھنگھارن) دی واج ۔ کریچ ، نفرت ۔

اخ : [نر ع ، ج : اخوان] (۱) ماجایا بھائی ، بھرا ، برادر ۔ (۲) دوست ۔

اخاہ : آہا ، آہا جیا ۔ خوشی حیرانی یا من دا کھیڑا دسن لئی کڈھی ہوئی واج ، اشکے ! واہ وا ! واہ بئی وا !

اخبار : [نر مد ج ع] [و : خبر ، جج : اخبارات] اخبار ، خبراں ، خبر ، خبراں دا پرچہ ۔ **اخبار نویس** : [نر فا] [خبراں لکھن والا] جہڑا اخبار لکھن تے ترتیبن دا کم کرے ، صحافتی ، ایڈیٹر (اخبار دا) ۔ **اخبار نویسی** : [مد] خبراں لکھن تے چھاپن دا کم ، صحافت ، ایڈیٹری ، اخبار کڈھنا [— کرنا] ۔ **اخباری** : [ص] اخبار نال لگا رکھن والا یا والی (خبر) ، اخبار دا ۔

اَخبَث : [نر ص ع] [خبیث دی تفضیل] وڈا خبیث ، ات بُرا ۔

اُخت : [مد ع] [ج : اخوات] ماجائی ، بھین ۔

اِختتام : [نر ع] خاتمہ ، انت ، اخیر ، نبیڑا ، مک چک ، بس ۔

اختر : [نر ف] تارا ۔ نصیب ، بھاگ ۔ [بلند اختر = چنگے ستارے یا بخت والا] ۔ **اختر سوختہ** : [ص] [سڑے ہوئے تارے = مندے بھاگ والا / والی] بد نصیب ، نبھاگا ، کرماں مارا ، نکرمی (مد) لیکھاں سڑی ۔ **اختر شمار** : [نر فا ف] تارے گنن والا ، جوتشی ، نجومی ۔ جہنو نیندر نہ آوے ۔ **اختر شماری** : [مد] تارے گنن دا کم ، جوتش ، نجوم ساری رات دا جاگنا ، اڈیک ۔ جنم پتری ۔ **اختر شناس** : [نر فا ف] جوتشی ، نجومی ، تاریاں دی چال توں حساب لا کے قسمت دا حال دسن والا ۔

اِختراع : [نر ع] نویں چیز بنانی ، کاڈھ ، گھاڑ ، ایجاد ، بنتر ۔

اِختصار : [نر ع] کسے وڈی گل نو تھوڑے لفظاں وچ بیان کرنا ، خلاصہ ، حاصل مطلب ، تت ، مختصر بیان ، چون ، گل دا نچوڑ ۔

اِختصاص : [نر ع] اُچیچ ، خاص تعلق ، چونواں گن ، خاص ورتارا ، اُچیچا سلوک ۔

اختلاج : [نر ع] کسے انگ دا پھڑکنا ، دل دا دھڑکنا ، دل دا پھڑکنا ، دل دی بیماری ۔

اِختلاطُ العقل : [نر ع] عقل دی خرابی ، بے عقلی ، مالیخولیا دی قسم [اختلاط = میل] ۔

● **اِختِلاف** : [نر ع] بے اتفاقی ، وِگاڑ ، نااتفاقی ، اَن بن ، پاڑ ، پاٹک ، پُھٹّ ، مخالفت ۔

● **اِختِلال دماغ** [نر ف] دماغ دا خلل ، جھلّ کمل ، سُدا ، بَرل ، پاگل پُنا ۔

● **اِختِناق الرّحم** : [نر] عورتاں دی اک گُجھی بیماری جس وچ غش پیندے نیں ۔

● **اختوبختو** [مد اُ] اختوبختو ، کاٹھ دیاں دو پُتلیاں جِھناں نُوں پُتلیاں والے ہتھاں اُتے چڑھاکے آپو وچ لڑاندے نیں تے لڑائی دے بول بولدے نیں (اک کھیڈ) ۔

● **اِختیار**: [نر ع] [ج : اختیارات] وس ، قابو ، زور ، مرضی ، قانونی حق ، قبضہ ، کُھلّھ ۔ **اختیار جمانا** : [مح] حق جمانا ، قبضہ کرنا ، رُعب جمانا ، زور دسّنا ، اختیار ورتنا ۔ **اختیار کرنا** : اپنے آپ اُتے لاگو کرنا ، پسند یا قبول کرلینا ، پھڑنا (راہ رِیت ، چالا ، عادت ، گل) ۔ **اختیاری** : [ص] من مرضی دا ، اپنی پسند دا ، من پسند ، وس دا ، اُہ مضمون جھڑا دِل کرے لوو دل کرے نہ لوو ۔ [ض : لازمی] ۔

● **اخذ کرنا** : [مص] چُننا ، لَینا ، چون کرنی (خیال ، کلام دی) ، نتیجہ کڈھنا ، سِٹا کڈھنا ۔

● **اِخراج** : [نر ع] [خرج = نکلنا] کڈھنا ، خارج کر دینا (ممبری توں ، پڑھیا وچوں) ، شہر بدر کردینا ، چھیک دینا ، دیس نکالا دینا ۔

● **اخرب** : [ص ع] ات بُرا ، مندا ، بھیڑا ، خراب ۔

● **اخروٹ** : [نر ہ] مشہور سُکا میوا ، خروٹ ، اخروٹ ، کھنوٹ ۔

● **اُخروی** : [ص ع] آخرت (اگلے جہان) دا ، عاقبت والا [ض : دُنیوی] جھدا تعلق آخرت نال ہووے ، جھدی نسبت اگلے جہان (عاقبت) نال ہووے ۔

● **اخضر** : [ص ع] ساوا ، ہرا ، مہندی رنگا ، سبز ۔

● **اِخفا** : [نر ع] [خفی = لُکیا ہونا] اُہلے کرنا ، چھپا دینا ، لُکا دینا ، پڑدا پا دینا ۔

● **اَخفش** : [نا ع] بے وقوف ، عقل دا انّھا ، جانے بُجھے بِنا ہاں وچ ہاں میلن والا ، ہاں جی ہاں جی کرن والا ، تابعدار ۔ عربی دے اک مشہور نحوی دا ناں ۔

● **اَخگر** : [نر ف] کولا ، انگیاری ، چنگیاڑا ، [ص] بلدا بلدا ۔

● **اِخلاص** : [نر ع] دل دی صفائی ، دوستی ، سجنائی ، میل گیل ، محبت پیار ، کھرا ورتارا ۔ قرآن مجید دی اک سورت (قُل شریف) دا ناں ۔ **اِخلاص مند** : [ص] اخلاص والا ، کھرا بیلی ، سُچّا سجّن ، دل دا کھرا ، سچا یار ۔

● **اَخلاط** : [مد ، ج ع] خِلطاں ، چار سُبھا (مزاج) : رت ، بلغم ، سَودا تے صفرا ۔

● **اَخلاق** [نر ع ج ، اُ : و] [و : خُلق] چنگیاں عادتاں ، اِنسانیت ، شرافت ، بھلمانسی ، آدربھا ، آو بھگت ، ادب ، تمیز ۔ [—ذمیمہ : کُلچّھن] ۔

● **اَخوان** : [نر ج ع] [و : اَخ] بھرا ، بھائی ، سکّے ، یار بیلی ، سجّن ۔

● **اُخُوّت** [مد ع] بھراواں والا ورتارا ، بھرپیّری ، بھائی چارا ، برادری ، سجنائی ۔

● اَخیار : [نر ج ع] [و : َخیر] بھلے لوک ، نیک بندے ، چنگے لوک ۔

● اخِیر : [مد ع] اوڑک ، انت ، انجام ، چھیکڑ ، نبیڑا ۔

● ادا : [مد ف] معشوقاں والیاں حرکتاں ، لاڈ ، نخرے ، چُہل ، کھیکھن ، اشارے ، لٹکاں مٹکاں ۔ ڈھنگ ، طریقہ ، نمونہ ۔ قرض تے حق (بارے) جویں : قرض ادا ہوگیا ، حق ادا کر دتا ۔ **ادا دکھانا** : [مح] معشوقاں والے نخرے کرنے ، نخرے ساڑنے ، شیخی مارنی ، اڑپھس لانی ۔ **ادا شناس یا فہم** : [ص] اشارہ سمجھن والا ، سَینت پچھانن والا ، سیانا ، بھیتی ، ُبجھن ہار ۔ **اداکار** : [اداواں وکھان والا] ویس دھاری ، بھنڈ ، نقلیا ، بھروپیا ، ایکٹر ، ناٹکی ، فِلماں وچ کم (پارٹ) کرن والے لوک ، (مد : ایکٹرس) ، منڈوے وچ ڈرامے کھیڈن تے راس رچان والے ۔ **اداکاری** : فِلماں ِوچ کم کرن دا ڈھنگ ۔ بہُروپ ، سانگ ۔ **ادا کرنا** : [مح مص] لاہنا ، پرتانا ، تارنا ، اُتارنا (قرضہ) ، نبیڑنا ، ُچکانا ، بڑھنا ، گزارنی (نماز) ، پورا کرنا (حق) ، لفظ ُنو اُہدے تلفظ ِسر بولنا ، (لفظاں ُنو) سوار کے بولنا / ورتنا ، مخرجاں نال قرآن شریف پڑھنا ، قرآن ُنو جاچ نال پڑھنا ۔ کہنا (شکریہ) ، خیال بنّھنا ، مطلب اداکرنا (مضمون راہیں) ، نخرے وکھانے ۔ **ادائیگی/ادائی** : لہنے لیکھے دا َترنا ، لیکھا ُچکا دینا ، دے دینا ۔ **اُدات** : اداواں ، نخرے ، ُچھلّاں ۔ **ادائیں دکھانا** : ویکھو : ادا دکھانا ۔

● اِدارہ : [ج] کسے محکمے دا حصہ ، کسے خاص کم لئی بنائی ہوئی پرھیا ، اڈا ، انجمن یا کوئی کار وہار دا دفتر ۔

● اُداس : [ص ہ] اودریا ہویا ، کُرمایا ہویا ، اُداس ، پریشان ، نمُوجھانا ، نموجھان ، ُبجھے دل والا ، ِدلگیر ، سوگی ، ِپھکا ِپھکا ، افسوسیا ہویا ، ِدل ڈھٹھا ، اُجڑیا ہویا ، ُسنجا ، بھاں بھاں کردا ، بے رونقا ، رنجُول ، ُہسڑیا ہویا ، اوازار ، ُبسّا ُبسّا ، **اُداس پڑنا** : [مح] مایوس ہونا ، اُداس ہونا ، ُہسڑ جانا ، ُہسّں جانا ، اودرنا ، کُرمانا ، نموجھانا ہونا ، دلگیر ہونا ، ُبجھے ِدل نال ہونا ۔ **اُداسی** : اُداسی ، اُدریواں ، چاں بھاں ، ِدلگیری ، غم گینی ، بے رونقی ، اوازاری ، کُرمیواں ، ُموُنجھ ُمنجھاری ، جی ڈھہنا ، ُسنج ، بھاں بھاں ، فقیراں دا اک ٹولا ۔ **اُداسی برسنا** : [مح اُ] اُداسی وسنی ، صاف اداسی پئی ہونی ، کُرمایا ہونا ، دلگیری وچ ہونا ، چاں بھاں ورتی ہونی ۔ **اُداسی پھیلنا / چھانا** : [مح اُ] ہر پاسے اُداسی ہونی ، غم دا پہرا ہونا ، بےَرونقی ورت جانی ۔

● اُداسا : [نرہ] ِجھڑی رسی ُستھرے فقیر یا ملنگ لوک مالا وانگ گل وچ پاندے نیں ۔ بوری ِوسترا ، فقیراں دی سوت (اُتلا کپڑا) ۔ **اُداسا کسنا** : [مح] بوری بسترا بنّھنا ، کُوچ بولنا ، پندھیں پے جانا ، راہی ہونا ، ِبلا کرنا ، تیاری پھڑنی ، کُوچ بولنّا ، بوری ِوسترا گول کرنا ۔ **اُداسا کھینچنا** : [مح] ُدنیا تیاگ دینی ، ُدنیا دیاں دھندیاں توں وکھ ہو جانا ، اپنے آپ ِوچ مست ہو جانا ۔

● اُداہٹ : اُودے رنگ دی َبھے ، گُوڑھا نسواری یا جمُو رنگ ۔

● ادَب : [نر ع] [ج : آداب] ادب ، لحاظ ، خلق ، اخلاق ، تمیز تہذیب ، پان ہت ، عزت مان ،

راہ چج ، ملن دا ڈھنگ وڈّیاں دا لحاظ ، نیوں کے کیتا ہویا سلام ،کسے دے گُن ُچ دا باڑا ، (۲) اُہ علم جس وچ نظم نثر لغت تاریخ تے فلسفے دیاں چونویاں ِقساں آؤن ، لٹریچر ، ساہت۔ ع = [ادبیات] ادیبی ، ایس علم دیاں کتاباں ۔ **ادب آموز :** [فا] [ادب سکھن / سکھان والا] اُستاد ، گُرو ، بھلا بھلیرا (سبق . . .] شگرد ، چیلا ۔ **ادب الریاست ِصعب السیادت :** [اکھ] حاکمی گرم دی (دکانداری نرم دی) ڈنڈا پیر اے ِوگڑیاں ِتگڑیاں دا ۔ **ادب سکھانا :** [مح] اخلاق سکھانا ، عقل دی گل َدسنی ، چنگیاں متاں دینیاں مت ِدینی ۔ **ادب َکرنا :** [مح] لحاظ کرنا ، عزت کرنی ، ِمنت کرنی ، َپیریں َپینا ، نیوں کے سلام کرنا ، ہتھ بنھ کھلونا ۔ **ادب لطیف :** سوہل ادب ، اُہ ادب جہڑا َسوکھا ُسکھالا لوک پسند تے دماغ دی تفریح دے کم آوے ۔ **اُدبا :** [نر ج ع] [و : ادیب] ادیب لوک ، ِلکھاری ، رائٹر ، ادب دے گوڑھے جانو یاں ماہر ، بہت پڑھے لکھے لوک ، سیانے گُنی ، اُچے پائے دے مصنف ۔ **آدبِستان :** [تھا] [ادب دی تھاں] ِجتھے ادب سکھایا جاوے ، تعلیم گھر ، سکول ، مسیت ، مدرسہ ۔ **ادبی :** [ص] ادب والا (دا ، بھریا) ، ادب دا جانُو ، عالم ۔ (—آدمی) ادیب ۔ **ادبیات :** [مد ع] ادب ، ساہت ، لٹریچر ، جس وچ صرف نحو بیان عروض منطق تے معنی دا علم آوے ۔

● **اِدبار :** [نر ع] [َدبر : کنڈ ولانی ، ِپچھا موڑنا] ُبھکھ تنگ ، غریبی ، بے نصیبی ، بدبختی ، َدلِدّر ، َبھیڑے بھاگ ۔

● **ادبَداکر :** [تف] خواہ مخواہ ، ِضد نال ، دھکو مٔلی ، شرارت نال ، ِچھتھاپے کے ، خار کھا کے ۔ **ادبَدانا/ادبدا کرنا :** [لا ہ] ُچست چلاک بننا ، اُستادی کرنی ، ٹھگی لانی ، لُچ تلنا ، تنگ ہونا ، مجبور ہو جانا ، بے آرام ہونا ، رولا گولا پانا ۔

● **اِدخال :** داخل کرنا ، واڑنا ، جمع کرنا ، وچ دھکنا ، وہی کھاتے تے چاڑھنا ، درج کرنا ۔ ادبی کتاباں ۔

● **اِدرار :** [نر ع] وگنا ، رواں ہونا ، کُھلھ کے پیشاب آؤنا ، َحیض جاری ہونا ۔

● **اِدراک :** [نر ع] [درک = لبھنا] عقل ، فہم ، ُسدھ ُبدھ ، کسے گل دے نتیجے اُتے ُپجن یاں انت لین دا گُن ، عقل ، سمجھ ، سیان ، سنجھان ، سمجھداری ۔

● **اَدرسا :** [نر ہ] اِک قسم دی سوہنی ِچٹی ململ ۔ اِک مٹھیائی = اند َرسا ۔

● **اَدرک :** [نر ہ] ادکر ، اک سبزی جہڑی آلو وانگ جڑھ نال لگدی اے ، ُسک جائے تے اُہنو ُسنڈھ آکھدے نیں ۔ **ادرک کا لَچھا :** کٹیا ہویا ادکر ، ادکر دی ُبھرجی ۔ **ادرکی :** [مد ہ] اِک مٹھیائی ۔ ادرک دا مربّا = ادکری ۔ ادرک والے گڑ دی روڑی ۔

● **اِدریس**[۴] **:** [نر نا ع] اِک نبی ؛ کھندے نیں آپ جی دی عمر ِتن سو َپینٹھ (۳۶۵) ورھے ہوئی اے ، نالے قلم نال لکھن تے سیوں کے کپڑے پان دا رواج آپ جی توں چلیا ، ُسریانی بولی وچ ''اخنُوخ'' سداندے نیں ۔ ہر ویلے لوکاں ُنو پڑھان سکھان وجھوں ادریس ناں پے گیا ۔

● **اُدّڑگُدڑ :** [نر ہ] ِلیرکتیر ،گند مند ، پاٹے پرانے کپڑے ، ُپھوسڑے ، لِیراں پلیراں ، لتّھے ہوئے کپڑے ۔ **اُدّڑگدڑ والا سووے مرجاد**

والا رووے : [اکھ] غریب سُوکھی نیندر سوندا اے امیر نُوں ہر ویلے دھڑکُو لگا رہندا اے ۔ ڈھگی نہ وچّھی نیندر آوے ہچھی ، سُکھیں سون شیخ نہ جِھناں دے ٹٹّو نہ جھناں دے میخ ۔

● **اِدّعا** : [نر ع] دعویٰ کرنا ، دعوے بنھنا ، چاہنا ، تانگھنا ، سدھر کرنی ۔

● **اَدعِیہ** : [ع ج] [و : دُعا] دُعاواں ، دعائیں ، نیک منگاں ۔

● **اِدغام** : [نر ع] گھوڑے نُوں راس یا کھبھی چاڑھنی ۔ اِکو جہے دو حرف رلا کے اک کرنے ۔

● **اَدَقّ** : [ص ع] کرڑی کار ، اُکھیرا ، اڑانگا ، دُکھالا ، ڈاہڈا مشکل ، گیلا پیہنا ۔

● **ادقچہ** : [مد] چِٹیاں لیکاں والی چادر جہڑی پلنگھ دے گدے اُتے وِچھائی جاندی اے ۔

● **اَدل بدل** : [نر] وٹا سٹا ، ادلا بدلی ، وٹاندرا [—کرنا = وٹانا] ، اِک شے دے کے دُوجی لَین دا کم ، اُلٹ پھیر ۔ **اَدلا بدلا** : [نر ہ] وٹا سٹا ، ادل بدل ، ادلا بدلی ، وٹاندرا ، بدلی ۔ **اَدلے کا بدلہ** : [اکھ] چوراں نُوں مور سوراں نُوں بلائیں (قضائیں) ۔ کرنی بھرنی ، سودا نقد و نقدی ، بھیڑے نُوں بھیڑ تے مندے کارے دا مندا پھل مِلن ویلے آکھدے نیں ۔

● **ادلا** : [نر] [ع : عضلہ] ران ، ران دا گوشت ، گول بوٹی ۔

● **اُدّم** : [نر ہ] اُدم ، کوشش ، محنت حیلہ ۔ **اُدم سے دلِدّر گھٹے** : [اکھ] اُدم اگے ہر شے سُوکھی ، اُدم اگے لچھمی پکھے اگے وا ، اُدم ہمت نال ہر شے سُوکھی ہو جاندی اے ۔ کر ہلا بھر پلا ۔ **اُدمات / اُدماد** : [نر ہ] اُدم ، جوش ، چُستی ، جوانی دا اُبال ، چاچوا ، مستیوا ، مچھریواں چامل ، خرمستی ، ہنکار ، بُریار پُنا ، اچمی ، [—لگنا] ۔

● **اَد/اَدھ مُوا** : [ص] ادھمویا ، جِہڑا مرن والا ہو جائے ، مرن کنارے ۔

● **ادنیٰ** : [ص ع] کمینہ ، شُہدا ، ماڑکُو ، نِکا نگونا ، گھٹ رُتبے والا ۔

● **اَدوار** : [ج ع] [و : دَور] وارے ، زمانے ، مدتاں ، چکر ، گیڑ ، سمے ۔

● **ادوائین / ادوان** : [مد ہ] دَون ، دوَین ، پیند ، (منجی دی) ، پواندی دی رسّی ۔

● **ادویات** : [جج ع] [ج : ادویہ ، و : دوا] دواواں ، دوائیاں ، دارُو ۔

● **ادیب** : [ص ع] ادب دا ماہر ، گُنی ، لِکھاری ، مصنّف ، مت سکھان والا ، اُستاد ۔

● **اَدِیم** : [نر ع] دھوڑی ، کمایا ہویا چم ۔ اسمان تے زمین دی سطح ۔

● **اَدھ** : [ہ] ادھ ، ادھا حصہ ، ادھی ونڈ ۔ **ادھ بُھنا** : کچا بُھنا ، مٹھے تا تے بُھنیا ہویا ، ادھ پکا ، آبھُو ۔ **ادھ سیرا** ، [نر] **ادھ سیری** : [مد] ادھسیری ، ادھ سیر دا وٹا ، دو پا اسٹیر (لو) ۔ **ادھ کچا** : [ص] سوار کے نہ پکا ہویا ، ادھ پکا ادھ کچا ، ڈڈرا ، آبھُو ، کچا پکا ، ادھ رِدھا ۔ **ادھ کُھلا** : [ص] ادھ بھڑیا ، ادھا کُھلا ۔ **ادھ کِھلا** : [ص ہ] ادھ کِھڑیا ، ادھا کِھڑیا ہویا ، کِھڑدا ہویا ۔ **ادھ گدرا** : [ص نر ہ]

ادہ پک ، کچا پکا ، اُودھیا ، اُڈڈرا ۔ **ادہ میں چھوڑنا** : [مح] ادہ وچکار چھڈ جانا ، پار نہ لانا ، توڑ نہ اپڑانا ، ادھوائے چھڈنا ، دھوکھا کرنا ، ٹوبا دے جانا ، ساتھ نہ نبھانا ۔

● **ادھّا** : [نر ہ] ادھا حصہ ، ادہ ، ادھی ونڈ ، ادھی شے ، ادّھی بوتل ، ادھواڑ ، ادھا [شراب دا] ۔ تبلے (طبلے) دے وجن دا اک طریقہ ، مُنڈیاں دی اک کھیڈ ۔

● **آدھار** : [نر ہ] اینی کُو روٹی جس نال بھکھ لہ جاوے یاں صبر آ جاوے پر رج نہ آوے ۔ ادھار ، تسلی ، رج ، تھوڑے بہتے کھادے پیتے دا اثر ، کھاہد خوراک ۔

● **اُدھار** : [نر ہ] اُدھار ، ہُدار ، قرض ، لہنا ، لوڑ ویلے مانگویں دِتی لئی ہوئی چیز ، وِہاجی شے دا بعد وچ مُل تارنا ، مانگواں روک رُپیا تے مال ، ہُدارا ، ہُدار تے ۔ **اُدھار بیوپار** : [نر] ہُدار کھاتا ، ہُدار دا لیکھا ۔ **اُدھار دیجیے دُشمن کیجیے** ۔ **اُدھار دینا بیر بساہنا** : ہُدار دے کے منگن جوگے نہیں رہیدا ، جے زور دیئے تے وَیر پے جاندا اے ، ادھار دینا وَیر پالن والی گل اے ۔ پ = جتھے ہووے پیار اوتھے نہ کریے ہُدار ۔ **اُدھار کی کیا ماں مری ہے** : [اکھ] ہُدار دی ماں نہیں مر گئی ۔ جد اِک تھاؤں ہُدار نہ لبھے تے دوجے تھاں ازمان ویلے کہندے نیں کِتوں نہ کِتوں تے ہُدار مل ہی جاوے گا ۔ **اُدھار کھانا** : [مح] ہُدار مال لینا ، ہدار اُتے گزر کرنی ، قرض کڈھ کے کھانا ۔ اڑی بنھ بہنا ، سِڈا بنھ بہنا ، اڑ جانا ، کھہڑے پے جانا ۔ [ادھار کھائے بیٹھا ہے = (ہُن) ٹلن والا نہیں] تلیا ڈٹیا ہویا اے ۔ **اُدھار کھانا اور پھوس تاپنا برابر ہے** : [اکھ] جویں گوہے دی پاتھی وچ جان نہیں ہندی اِویں ہُدار دے مال وچ برکت نہیں ہندی ، یا کھا کے جھورا رہندا اے = پیندی دھاڑوں مِلدے ہُداروں بچیئے = روگی دی کھائی قرضی دی کمائی آجائی دی آجائی ۔

● **اُدھر** : [تف تھا] اُہدر ، اوتل ، اوس پاسے ، اوس دا ، اوُں (اُنو) ۔

● **اِدھر** : [تف تھا] [ض : اُدھر] اِہدر ، ایس پاسے ، اہتل ، ایتل ، اُرلے بنّے ، اُرہاں نیڑے ، (ایتھے) ۔ **اِدھر اُدھر** : [تف] اِہدر اُہدر اِیتل اوتل ، آسے پاسے ، ایتھے اوتھے ، اُرہے پرہے ، اُرے پرے ۔ **اِدھر اُدھر پاؤں پڑنا** : [مح] تھڑنا ۔ تھڑکنا ، بھٹکنا ، ٹور اُکھڑنی ، کراہے پینا ، چال وِگڑنی ، پیر پدھرا یا سواہرا نہ رکھیا جانا ۔ **اِدھر اُدھر کہنا ، کر دینا** : [مح] ہٹھانہ اُتانہ کر دینا ، اِہدر اُہدر کر چھڈنا اُتھل پتھل دینا ، لُکا دینا ، اُرہے پرے کر چھڈنا ۔ **اِدھر اُدھر کی کہنا** : [مح] اِہدر اُہدر دیاں کرنیاں ، اُرلیاں پرلیاں کرنیاں ، آسے پاسے دیاں گلاں لے بہنیاں ، اِویں پیا بولنا ، فضول گلاں کرنیاں ، مطلب دی گل نہ کرنی ۔ **اِدھر سے اُدھر ہونا** : [مح] اِہدروں اُہدر ہو جانا ، ٹبھنا ، ٹل جانا ، ٹبھ جانا ، کِھسک جانا ، دھڑا بدل لینا ، کیتی گل پرتا لینی ، دوجے دا ہو جانا ۔ **اِدھر قبلہ اُدھر قطب بی خدیجہ سوئے کدھر** : [اکھ] دوئے کم اوکھے ، کرن نہ کرن وچ مصیبت ، اگے سپ پچھے شینہ ، اگے کھوہ پچھے کھائی ۔ **اِدھر کاٹے اُدھر پلٹ جائے** : [اکھ] [جویں سپ کردا اے] چاتر چلاک ، گل کرکے مُکر جان والا ، نگلا ، ہتھیں لان تے پیریں بجھان

والا ۔ **اِدھر کُنواں اُدھر کھائی** : [اکھ] سپ دے مونہہ کِرلی ، کھاوے تے کوڑھی چھڈے تے لگے لاج = اگے سپ پچھے شینہہ :۔ کرن نہ کرن وچ مشکل ، دو پاسا نقصان ۔ **اِدھر کے نہ اُدھر کے** : [مح] نہ اِیدر دے نہ اُیدر دے ، کسے گِنتر مِنتر وچ نہیں ، کسے ، اِکپاسے جوگے نہیں = پیکے نہ سوہرے ڈب موئی تیہورے ۔ دواں پاسیاں توں وانجے ہوئے ۔ **اِدھر کی اُدھر کرنا** : اِیدر دیاں اُیدر کرنیاں ، چغلی/بخیلی/چُٹی کرنی ، لائی بجھائی کرنی، اِک دا بھیت دوجے نو جا دسنا ، لوتیاں لانیاں ۔ **اِدھر کی دُنیا اُدھر ہو جانا** : [مح] دنیا بدل جانا ، جگ پلٹ جانا ، ہیٹھلی اُتے ہو جانی ، سہا وٹ جانا ، انقلاب آ جانا ، بھاویں کجھ وی ہو جاوے ۔ **اِدھر کی نہ اُدھر کی ، یہ بلا کِدھر کی** : [اکھ] کسے اِجیہے نقدرے بارے آکھدے نیں جہنوں کوئی وی نہیں جھلدا = اِہ لِلھ کدھروں آچمبڑی اے ۔ **اَدھر میں لٹکنا** : [مح] ادھ وچکار لمکنا ، آر پار نہ لگنا ، وچ لمکیا رہنا ، ادھواٹے رہنا ۔ **اِدھر یا اُدھر ہونا** : [مح] کسے پاسے ہو جانا ، اک فیصلہ کرنا ۔ اک بنے لگنا ۔

● **اَدھرنگ** : [نر ہ] دھڑ دا ماریا جانا ، ادھا دھڑ مر جانا ، ادھرنگ ، جھولا ، فالج ۔

● **اُدھڑنا** : [لا ہ] اُدھڑنا ، اُچٹڑنا (ہس کھسل) ، کھلھنا (تروپا) ، لہنا (ولھیٹیا دھاگا) ، سیتے کپڑے دے تروپے ٹُٹنے ، جمی ہوئی شے دا اُکھڑنا ، وکھ ہونا ، نِکھڑنا ، اُسری/بنی ہوئی چھت دا پٹیا جانا ۔

● **اَدھک** : [ص] دونی ، کِینے ، چوکھے ، بوہتے ، ڈھیر سارے ۔

● **اُدھلنا** : [آوارہ ہو جانا] بُربار ہونا ، وِگڑ جانا ، کسے نال نکل جانا ، اُدھلنا ۔

● **آدھم** : [نر ہ] (۱) کالا رنگ ، اک ڈاہڈا زہری کالا سپ ۔ (۲) مشہور درویش بادشاہ حضرت ابراہیم ادھم ۔

● **اُدھم** : [نر] شور ، ہمدول ، رولایا ، ڈنڈ کھپ ، دھمچڑا ، چیک چہاڑا ۔ **اُدھم کرنا/مچانا** : [مح] اُدھم چُکنا ، کھپ رولی پانی ، کھورو پانا ، دھماچوکڑی کرنی ۔ **اُدھمی** : [ص] کھپی ، ادھم مچائی رکھن والا ، شور شرابا کرن والا ۔

● **آدھن** : [نر ہ] پکدا پکدا یاں آبالے کھاندا پانی (چول پکان اُبالن لئی) ۔ **آدھن رکھنا** : [مح] = پانی دھرنا کھچڑی چول پکان لئی پانی اُبالن نو دھرنا ۔

● **آدھنا/آدھنی** : [ص] ادھیانی ، دھیانی ، آنے دا ادھ ، پرانے ادھے آنے دا سِکہ = ٹکا ، دو پیسے ، بن دے تِناں پیساں دے نیڑ نیڑ ۔

● **ادھواڑ** : [مح] ادھواڑ ، ادھ ، کِسے شے دی ادھی ونڈ ، ٹوٹا ، ادھا ، ادھیا ، ادھو ادھ ، وِچو وچ ۔

● **اَدھُورا** : [ص] ادھوڑتا ، ادھ وچ ، نامکمل ، ادھ پچدھا (کم) ۔ **ادھُورا کرنا** : [مح] نکارا کر چھڈنا ، ادھمویا کر دینا ، ادھا کر چھڈنا ۔

● **اَدھوڑی** : [مد ہ] = دھوڑی ، ادھکھل ، ادیم ، موٹا تے کچا چم ، گاں مجھ دی کمائی ہوئی کھل ۔ **ادھوڑی تالنا** : [مح] رج مُجکے کھانا ، ڈھڈ بھرنا ، ٹھوسنا ، آپھرنا ۔

● **آدھی** : [ص] اِک پیسے دا اٹھواں حصہ، ادھی دمڑی ، اِک سوہنا تے مہین چِٹا کپڑا ، ململ ،

ویل - آدھی آدھی پر جان دینا : [مح] رج کے کنجُوس ہونا ، ڈاہڈا شُوم بننا ، ات کمینہ تے چند را ہونا ، دھیلے دھیلے اُتے جان دینی - ادھی ادھی کا حساب : پائی پائی دا لیکھا ، جُون جُون دا لیکھا دھیلے دھیلے دا حساب - پُورا پُورا لیکھا چوکھا - ادھی کے نُو کو جاؤں لاؤ میری پالکی : [اکھ] گل گل اُتے شیخی مارن والے نُو ٹِچکر کردے نیں ، پئی دھیلے دا لُون لین جانا اے تے اُہ وی ڈولی وچ - ادھی کے واسطے پیسے کا تیل جلانا : [مح] ماڑے جہے نفعے لئی اودوں بوہتا خرچ کرنا - ادھی کی چُون چُون : دمڑی دا کھڈونا ، بے مُلا ، نقدری چیز ، دھیلے دی شے - ادھی کی ہانڈی بھی ٹھونک بجا کر لیتے ہیں : [اکھ] بڑے سیانے تے کِسے سی بندے بارے آکھدے نیں - دمڑی دی شے وی ٹھوک وجا کے لیندے نیں -

● ادھیا : [مد ہ] ادھ ، ادھ سانجھ ، ادھیارا ، ادھیالی ، زمین دی ادھی پیداوار ، کھیتی پتی دا ادھا پھل ، چھاہی فصل ، آدھی : ادھے حصے دا مالک ، ادھیال -

● ادھیانا : [مت ہ] ادھو ادھ یا ادھ کرنا ، دو پُورے حصے کرنے ، دوناں حصیاں وچ ونڈنا ، دو ٹوٹے کرنے -

● ادھیڑ : [ص ہ] ادھکڑ ، نہ بُڈھا نہ جوان ، وچلی عمر دا ، کرڑ برڑا ، چاہلیاں سالاں دے گیڑ وچ -

● اُدھیڑ بُن : [مد] سوچ وچار ، فکر وہن ، جکتوتکی ، صلاحواں متھ متھ کے بٹانیاں -

● اُدھیڑنا : [مت ہ] اُدھیڑنا ، تروپے توڑنے ، سیون کھولھنی - کھوہنا (کُھمبھ) ، اُچیڑنی (کَھل) - چھت پُٹنی - کھولھنا (ولھیٹیا ہویا سُوتر دھاگا) - غریب کر دینا ، ٹھگنا ، لِندنا ، نولنا ، پُتنا (پیو دادے نُو) ، ڈاہڈی مار مارنی ، پُٹنا ، ناس کرنا -

● آدھیلا : [نر ہ] دھیلا ، ادھا پیسا (پر) - ادھیلی : [مد] (۱) دھیلی ، اٹھیانی ، ادھا رپیا ، پنجاہ بَدھے پیسے - (۲) ادھ - ادھیلا نہ دے ادھیلی دے : [اکھ]=دھیلا نہ دیوے دھیلی دیوے ، =جٹ گنا نہیں دیندا گڑ دی روڑی دیندا اے ، مرضی نال نہ دینا ، پھاتھیاں سٹ کھا جانی -

● ادھیلیا : [نر] آدھتی ، ادھیال ، ادھی دا مالک (سانجھی) -

● اَڈّا : [نر ہ] اڈا ، سٹینڈ ، ٹکانا ، گھر ، جتھے گاڈی مزدور کٹھے ہویا کرن - راکھویں پکھیرواں دے بہن دا اُچا تھاں ، گھر نُو وکھ بہن کھلون دی تھاں ، ٹھاہر - سٹیشن ، بھاڑے دیاں گڈیاں لاریاں ٹانگیاں دے کھلون دی تھاں ، ٹھہرن دی جا - جُوا گھر ، جُوا خانہ - تھانہ ، فوجی چھاؤنی - پٹھے کترن دی تھاں لگی ہوئی لکڑ - کسیدا . . . کڈھائی کرن دا چوکھٹا ، گول فریم ، چیزاں کَس کے رکھن دا سند ، پوڑی دی اک پیر دی تھاں - اڈا مارنا : [مح] ٹھبی دینی ، ٹھبی مارنی ، اڈا ، پیر دی لت اُتے سٹ مار کے ڈیگنا (بھلوانی دا اِک دا) - اَڈّے پر لگانا : [مح] اَڈّے لانا - ڈھاکے ، اڑکے ، ڈھائے چاڑھنا ، ٹیٹے چاڑھنا ، ہتھاں اُتے پانا ، ہتھ وس وچ کر لینا ، پٹُھو پانا ، پٹی پڑھانی ، دھڑے وچ لے آؤنا ، اپنے جیہا کرنا ، بھرمانا - اڈے دار : [ص] اڈے والا ، اڈے دا مالک -

● **اذان :** [ج ع] [مد ع : اِذنؔ : اجازت دینا] سدّا ، بانگ ، نماز دا مِتھیا ہویا (خاص) ڈھنگ اذان دی واج ، کُکڑ دی بانگ ، سد ، پُکار ، ٹاہر ۔

● **اَذخار :** [نر ج ع] [و : ذُخر] ذخیرے ، خزانے ، روک رکھیاں چیزاں ۔

● **اَذفر :** [ص ع] کھرا ، سُچا ، نرول ۔ تیز خوشبو والی شئے ۔ (۲) کھوی (گھاہ) ۔

● **اَذکار :** [نر ج ع] [و : ذِکر] ذکر ، بیان ، گلاں ، دعاواں ، صلاحواں ، ورد وظیفے ، جاپ ۔ ہوئی بیتی ، کہانیاں ، باتاں ۔ اللہ دیاں تسبیحاں ۔

● **اذکیا :** [نر ج ع] [و : ذکی] سیانے ، سُجھ بُجھ والے ، چنگے دماغ والے ، تکھی عقل والے ، چنگے فہم والے ۔

● **اَذَلّ :** [ص ع] [ذلیل دی تفضیل / وڈیائی] وڈا کمینا ، بڑی جُوٹھ ، وڈی چوَل ، بے قدرا ، شُہدا ، لُچّا ۔

● **اِذن :** [نر ع] کُھلّ ، ہاں ، اجازت ، اِذن ، آگیا ، ہاں ۔ منظوری ، حُکم ۔ **اذنِ عام :** کُھلّھی چُھٹّی ، کُھلّی اجازت ، عام اجازت ۔

● **اذہان :** [نر ج ع] [و : ذہن] عقلاں ، سمجھاں ، دماغ ، چیتے ، سُجھاں بُجھاں ، فہماں ، ذہن ۔

● **اَذِیّت :** [مد ع] دُکھ ، تکلیف ، ظلم ، ستا ، سزا ، بھیڑا ۔

● **ارابہ :** [نر ف] [ع : عرابہ] گڈّ ، گڈا ، رہڑا / ریڑھا ، توپ دی گڈی ۔

● **اِرادت :** چاہ ، نیت ، ارادہ ، اعتقاد ، مان ، مریدی [ص : — مند] عقیدت وندی ۔ **اِرادت مند :** [ص] مرید ، عقیدت مند ، منّن والے ، پچھے لگن والے ۔ **ارادت مندی :** [مد ف] مریدی ، پکا عقیدہ ، سچی نیت ۔

● **اِرادہ :** [نر ع] اِرادہ ، پکّ ، نیّت ، پکّی صلاح ۔ چاہ ، مرضی ، متا ، خیال ۔ [— باندھنا : دھارنا] ۔ **ارادہ باندھنا/کرنا :** [مح] ارادہ کرنا ، صلاح مِتّھنی ، نیّت دھارنی ، نیّت کرنی ، سوچ لینا ، فیصلہ کر لینا ، دھار لینا ، پک پکانا ۔ **ارادۃً :** [تف] ارادے نال ، نیّت نال ، جان کے ، **جان بُجھ کے** ، جاندیاں ۔ **ارادی :** اپنے ہتّھ وس دا ، (جھڑا کم) ارادے یاں نیّت نال کیتا جاوے ، اختیاری ، جان بُجھ کے کیتا ہویا ۔

● **اَراذِل :** [ج ع] [و : اَرذل] کمینے ، شُہدے ، نگُونے لوک ، ہیٹھے ، بے حیثیتے لوک ۔

● **ارارا :** [نر ہ] دھڑ ، دڑ ، کسے تھاں دے ڈِگ ڈھے پین دی وڈی واج ۔ **ارارا کے بیٹھ جانا :** [مح] چھت وغیرہ دا اچن چیت کڑکڑ کر کے ڈِگ پینا ، واج نال ڈھے پینا ۔

● **اراروٹ :** [نر انگ] ساگودانے ورگی اک چھیتی پچن والی چیز ، اک درخت دی جڑھ ۔

● **آراشِد :** [ج ع] [و : ارشد] نیک لوک ، بیبے ، ساؤ ، بھلے بندے ۔

● **آراضی :** [مد جج مح] [و : ارض ، جج اراضیات] بھوئیں ، زمیناں ، بھوں دا ٹپا / ٹپے ، واہی

ِبیجی دا علاقہ، کھیتر، پَیلی، پَیلیاں، مربّعے۔ [بہت کرکے واحد ہی ورتدے نیں، جویں: ایک ٹکڑا اراضی = اک ٹپا بھوں دا] ۔ **اراضیِ اُفتادہ**: [مد ف ع] پئی زمین، رکڑ، انواہی بھوں، غیر آباد۔ **اراضیِ خالصہ**: [مد] کھری سرکاری زمین، جھڑی بھوئیں سرکار دی ہووے، شاملات۔ **اراضیِ دریا بُرد**: [مد] دریا بُرد بھوئیں روہڑو زمین، جھنُو دریا دی ڈھاہ لگدی ہووے۔ **اراضیِ شاملات**: [مد] پنڈ / شہر دوالے دی سانجھی زمین جھدی ونڈ نہ پئی ہووے، اِجہی زمین وچ سارے مالکاں دا حصہ بندا اے۔ [لو: شاملاٹ، شاملاٹی] اکٹھی زمین۔ **اراضیِ شور**: [نر] کلراٹھی بھوئیں، ''کلّر''، تھور زمین، شورے والی زمین۔ **اراضی معافی**: [مد] جس زمین اُتے لگان معاف ہووے۔ **اراضیِ نَو تردد**: [مد ف] نویں نویں واہی ہوئی زمین، نویں پَیلی۔ **اراضیِ وقف**: [مد] اُہ زمین جھڑی کسے بھلے کم لئی دتی جاوے۔ **اراضیات**: [جج مد ع] زمین دا علم یا حساب کتاب۔

● **اراکین**: [جج] [ج ارکان، و: رُکن] (تھم، تھمیاں، ولے، کولے] سرکار دے کار وہار ٹورن سمھالن والے لوک، افسر، انتظامی لوک، اسمبلی دے ممبر، انجمناں دے ممبر۔

● **ارب**: [گن ہ] سو کروڑ (۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰)۔ **ارب کھرب**: [ص] انگنت، بے انت، حسابوں باہر۔

● **ارباب**: [نر ج ع] [و: ربّ] سائیں، مالک، وڈّے لوک، وڈیرے، ماہر، سیانے۔ [اضافت لگ کے جمع صفت دے معنے دیندا اے جویں اربابِ عقل = عقل والے، سیانے لوک] **ربابِ بست و کُشاد**: [کھولھن میلن والے لوک] اختیار والے، حاکم، مُجدے ہوئے۔ **اربابِ بصیرت**: [ح ص] نظر والے، کھرے سیانے، چاننے دِل والے۔ **اربابِ دانش**: [ج ص] سیانے، مت والے، عقل والے۔ **اربابِ دولت**: [ج ص] پیسے والے، امیر لوک، مال متاع والے، دھنی، دھنوان، کھاندے پیندے، رجے پُجے۔ **اربابِ نشاط**: [ج ص] نچن گاؤن والے، گاؤن و جان والے، عیشی لوک، مراسی، بھنڈ، کنھسرے، نٹ، نقلئے، راس دھاریے۔

● **اَربَسی**: [مد ہ] چمک، ڈلک، لشک، لو۔ اِندر راجے دے دربار دی اک پری۔ جنّ بھوت دا پرچھاواں، سایہ۔

● **اربع**: [ع] چار [—عناصر = چارخلطاں، چار تت]۔ حساب دا اِک ڈھنگ جس وچ آن جانیا عدد کڈھیا جاندا اے۔ **اربع عناصر**: [نر ج] اگّ، مٹی، پانی، ہوا۔ چار تت۔ **اربعین**: [گن ع] چالی۔ امام غزالی دی اک پرسدّھی کتاب۔ امام حسین رض ہوراں دا چالیسواں = صفر دی ویہہ تریخ۔

● **اِرتِباط**: [نر ع] [ربط = بنھنا] واسطہ، ملاپ، میل گیل، رلا، تعلق، سنگ، سنگت، سجنائی، محبت، جان پچھان، پیار۔

● **اِرتِجال**: [نر ع] کھڑے کھڑے (تیاری باجھ) شعر کہن یا تقریر کرن دا گُن۔ حاضر جوابی، موقع تے بولنا۔ **اِرتجالاً**: [تف ع] آپ مُہارے، سادے سبھا، بھولے بھا، کھلے کھلوتے، آپے آپ، اویں۔

● **اِرتِحال**: [نر ع] [رحل = ٹرنا] کوچ،

چلانا ، وفات ، موت ، گزر جانا ، مرنا ، سُرگ واسا ۔

● **اِرتِداد** : [نر ع] ردّ = میٹنا مُرتد ہونا ، مُرتدی ، کُفر ، دینوں پھرنا ، مذہبوں ہٹنا ، بے ایمانی ، اسلام توں مُنکر ہو جانا ۔

● **اِرتِسام** : [نر ع] اکھّر کھوترنے ، حرف اُکرنے ، نقش چترنے ، مُہر لانی ۔

● **اِرتِعاش** : [نر ع] [رعش = جھولنا ، کمبنا] کامبا ، جھنجھنی ، جھولے دی اِک قسم ، جھولا ، کمبنا ۔

● **اِرتِفاع** : [نر ع] [رفع = چُکنا ، چانا] اُچّ ، اُچائی ، اُچیائی ۔ ٹیسی ۔ ترقی ، اُساری ۔

● **اِرتِقا** : [نرع] [رقی = اُتانہہ چڑھنا] چڑھتل ، چڑھا ، ترقی ، اُساری ، ودھا ، ودھنا ، وادھا ، ترقی کیتی ہوئی شکل ۔ زور ، تران ۔

● **اِرتِکاب** : [نر ع] [رکب = سوار ہونا] عمل ، کرنی ، کرتُوت ، کارا ، بھیڑا کم کرنا ، گناہ کرنا ، قصور کرنا ۔

● **ارتھ** : [نر سن] مطلب ، معنے ، خلاصہ ، بیان ، سمجھانی ۔ سبب ، لاہ ، فائدہ ، لوڑ ، گٹوت ۔ **ارتھ شاستر** : [نر] جس کتاب وچ جیوندی جاگدی دنیا تے راج سرکار دے کار وہار بیان کیتے گئے نیں ، جیون چج دی کتاب ۔

● **ارتھی** : [مد ہ] ہندوآں دا جنازہ ، جس پھٹے اُتے ہندو مُردے نُو مساناں تک کھڑدے نیں ۔ **ارتھی نکلے** : [مح] اک بد اسیس = جنازہ نکلے (جائے) ، کڑکدا منجا جائے ، موتڑی پوے ، مرے ۔

● **اِرث** : [نر ع] جدّی ورثہ ، ترکہ ، ورثہ ، جائداد ، مرن توں پچھے چھڈیا ہویا مال متاع ۔

● **اَرج** : [نر ف] مُل ، قدر ، لیاقت ، وڈپ ، اُچ ، ٹوہر ، ٹھکا ، شان ، خوبی ، گُن ، وڈیائی ۔

● **اِرجاع** : [نر ع] پرتانا ، پھرانا ، حاکم اگے مقدمہ کھڑنا ۔ **اِرجاع نالش** : [نر ف] استغاثہ ، مقدمہ ، نالش ، **داد فریاد** [—کر] ۔

● **اَرجَل** : [ص] اِجہا گھوڑا جہدا اِک پیر چٹا تے تن ہور رنگاں دے ہون ، اُہنُو نحش جاندے نیں ۔

● **ارجمند** : [نر ص] [ف = مُل ، قدر ، وڈیائی والا] وڈے رتبے (مرتبے) والا ، وڈا ، وڈپّ والا ، وڈمُلا ، پیارا ، مہنگا ، سپُتر ، اُچا سُچا ، سیانا ، جوگ ۔

● **ارجن** : [نر نا] پانڈوآں دا اِک بھرا کرشن دا پھپھیر ، پُرانے بھارت دا پرمنیا کانی مار ۔ سکھاں دا مشہور گُرو ۔

● **ارجنٹ** : [ص ، انگ : urgent] ات ضُروری ، چھیتی دا ، کاہلا (کاہلی) ، جلدی والا ، ہُنے دا ۔

● **اَرحام** : [ج ع] [و : رحم] کُکھّاں ، بچے دانیاں ، (ماواں دے) پیٹ ، رحم ، اِکو ماں ۔

● **اُرد** : [نر ہ] ماننہ ، اک دال ۔ **اُرد کے آٹے کی طرح اینٹھنا** : [مح] [ماننہ دے آٹے وانگ آکڑنا] اِویں آکڑنا ، نکاری پھول وچ آؤنا ، خواہ مخواہ تنگڑنا ، اِویں آوکھیاں ہونا ، سانھے وانگ آکڑنا یا گِچّی پُھلانی ۔

● **ارداس** : [مد ہ] [ف : عرضداشت] عرض ، عرضی ، ترلا ، منت ۔

● **اُرداوا** : [نر اُ] (اُرد آبا) دا دھڑیا ہویا اناج ، دلیا ، موٹا پیٹھیا ہویا آٹا ، جھڑا ڈنگراں نُو کھوایا جاندا اے ۔

● **اُردبیگن** : [مد ف] پہریدارنی ، پہرُو ، بیگم دی راکھی ، چوکیدارنی ، اڑد بیگن ۔

● **آردبیل** : [نر ف] آذربائیجان دا اِک شہر ۔

● **آردشیر** : [ف نا] ساسانیاں دا پہلا بادشاہ ، اسفندیار دے پُتر بہمن دی ال ۔

● **اِردگِرد** : [تھا ہ] آسے پاسے ، آلے دوالے ، دوالے ، چوپھیرے ، چارچفیرے ، چوگِردے ، چوپاسے ، چوپاسیں ، چارے بنے ۔

● **اردلی** : [نر انگ : orderly] دورے وچ افسراں دے نال رہن والا چپڑاسی ، افسراں تے حاکماں دی خدمت وچ حاضر رہن والا ، عدالت دا چپڑاسی ، پیادہ ۔ **اردلی میں رھنا** : [مح] ہر ویلے حاضر رہنا ، اردل وچ رہنا ، حکم دا بندہ ہونا ۔

● **اردلی** : [نر ہ] ڈھانی ، ٹولی ، دھاڑ ، بد معاشاں دی منڈلی ۔

● **اُردو** : [نر ت] لشکر ، اڑد ، کٹک ، فوج ، چھؤنی ، فوج دی بولی = اڑدو ۔ **اُردو بازار** : [نر ف] چھؤنی بزار ، صدر بزار ، اڑد بزار ۔ **اُردو گاہ** : [مد ف] اڑد بزار ، چھؤنی دا بزار ، پلٹن بزار ، جتھے فوجاں (کٹک) رہن ۔ **اُردوے مُعلّیٰ** : [مدص] وڈے درباریاں دی زبان ، کھری سُچجی اڑدو بولی ، پڑھیاں لکھیاں دی بولی ۔

● **اُردی** : [مد ہ] پہرا/پہرہ دینا ، اک پاہرو دے بدلن تے دوجے دا آؤنا ۔

● **اُردی بہشت** : [نر ف] ایرانی ورھے دا دوجا مہینا ، اِہ رُت بہار دا مہینا اے ۔

● **آرڑانا** : [مص] آڑانا ، اڑنگنا ، آرڑاٹ کڈھنا ۔

● **ارزاق** : [ج ع] [و : رِزق] رزق ، روزی ، ''روٹیاں'' ، خوراک ، کھان پین دیاں چیزاں ۔

● **اَرزاں** : [ص ف] سستا ، سوَلا ، تھوڑے مُل دا ، کوڈیاں دے بھا [بہت —] ۔ **ارزاں بعلّت گِراں بحِکمت** : [مح ف] کوئی شے کسے نقص وجھوں سستی ہُندی اے تے کسے گُن وجھوں مہنگی ہُندی اے ۔ سستا رووے وار وار مہنگا رووے اِکو وار = پرات دا مُل کُسنالیاں کھا جاندیاں نیں ، مہنگی شے خریدن والا فائدے وچ رہندا اے ۔ **ارزاں فرمانا** : [مح] دینا ، بخشنا ، عطا کرنا ۔ **ارزانی** : [ث ف] تھوڑے مُل تے ، سست ، سستا ہونا ، سستا سما ۔ [ض : گرانی = مہنگ] ۔

● **ارزش** : [ث ف] مُل ، قیمت ۔ گُن ، آدر ، پُچھّ ۔ قدر ۔

● **ارزن** : [نر ہ] چینا ، اِک ہولے میل دا اناج ۔

● **ارژنگ** : [نا] چینی چتیرے تے نقاش مانی دا گھر ، اُہدیاں تصویراں والی کتاب ، جس بابت مانی دا دعوا سی کہ ''اِہ کتاب'' فرشتیاں راہیں نازل ہوئی اے ۔ تصویر گھر ، مُورت خانہ ، اک چینی بُت گھر ۔ مایندراں دا اک دیو جھنسُو رستم بھلوان نے مار مکایا سی ۔

● **اِرسال** : [نر ع] چٹھی پتر یا کِسے شے دا

گتھلنا ، گتھلائی ، اہ رُپیّا جھڑا علاقے وچوں وصول کرکے علاقے دار نُوں گتھلیا جائے ، معاملے دی رقم جھڑی سرکاری خزانے وچ داخل کیتی جاندی اے ۔

● آرسطُو : [نا] یُونان دیس دا منیا پرونّیا سیانا فیلسوف جھڑا افلاطون دا چیلا تے سکندر دا اُستاد سی ، مسلمان سیانے تے فلسفی اُہنو پہلا ''استاد'' منّدے نیں ، ۳۸۴ ق م وچ مویا سی ۔

● ارسلان : [نر ت] ایران دے ساجوقی بادشاہاں دا لقب ۔

● اِرشاد : [نر ع] [رُشد = مت لینا] راہ دسنا ، ہدایت دینا ، حکم ۔ [— بجا لا] فرمایا ، پیر اُستاد دا آکھیا ، مت ، ہدایت ، ہدیت ، آکھنا ۔

● اِرشاش : [نر ع] مہین کنیاں ، پُھہار ، پھکّ ، کن من ۔

● آرشد : [نر ص ع] [رشید دی تفضیل/وڈیائی] بڑا نیک ، بھلا ، سبھ توں بہتا رشید : ہدایت والا ، سُلکّ ، بیبّا ۔

● آرشمیدس : [نا یو] یونان دا مشہور حسابی ، حکیم ، سیانا تے نجومی جھنے سونے دا کھوٹ جانن لئی کئی شیواں تے دھاتاں دے لگے بدھے بھار پچھانن دا اُصول بنایا سی ، اِہ اٹلی دا جمّ پل سی ۔

● آرض : [مد ع] [ج : اراضی] بھوں ، زمین ، دھرت ، دھرتی تھاں ، جگہ ، علاقہ [ص : ارضی] ۔ ارضِ مقدس : [مد ع] پاک تھاں ۔ فلسطین ۔ ارضی : [ص ع] بھوں دا ، زمین دا ، زمینی ، جھڑا ''ارض'' نال لگا کھائے ۔ ارضِین : [ج ع] [و : ارض] زمیناں ، دھرتیاں ، تپے ، علاقے ، تھاواں ۔

● اِرعاف : [نر ع] {رُعاف = نکسیر ، نکّسوں رتّ نکلنا} ۔ مشک دا پانی نال بھرنا ۔

● اِرغام : [نر ع] ذلیل کرنا ، زمین اُتے نکّ نال لیکاں کڈھانیاں ، مِٹی اُتے نکّ رگڑنا (نصیحت دین لئی) عیشی پٹّھا ۔

● آرغل : [ص ع] جھڑا سُنتی نہ بیٹھا ہووے ، جِھدے ختنے نہ ہوئے ہون ۔ عیشی پٹھا ۔

● ارغنُون / ارغن : [نر یو—انگ : organ] ۔ افلاطون دا بنایا ہویا تومبے ورگا واجا ، پیانو دی اِک قسم = اُ [ارغن] گرجیاں وچ وجّن والے خاص وڈے واجے ۔

● آرغوان : [نر ف] اِک بڑا سُہنا تے رتّے پُھلاں والا رُکھ ۔ [ص : ارغوانی = رتّا ، سُوہا] ۔

● ارفع : [ص نر ع] [رفیع دی تفضیل / وڈیائی] چوکھا اُچّا ، بڑا اُچّا ، اُچّی شان والا ۔

● آرَق : [ص ع] [رقیق دی تفضیل/وڈیائی] پتلا پانی ، ڈاہڈا پتلا ، کُنگُو ورگا ۔

● آرقام : [ج ع] [و : رقم] رقماں ، پیسے ، لِکھتاں ۔

● اِرقام : [نر ع] لکھن ، لکھائی ، لکھت ۔

● آرکان : [نر ج ع] [و : رُکن ، جج : اراکین] ہر شے دے مُڈھلے حصے ، وڈے مُڈھ (پرھیا دے) ، تھمّ ، تھمیاں ، سہارے ، ٹھمنے ،

راج سرکار یا پرھیا دے تھمّم ، حکومت چلان والے لوک ، افسر ، سردار - **ارکان ِ حج** : [نر ج] حجّ دے ات ضروری کم ، جویں کعبے دا طواف ، صفا تے مروہ وچکار نسنا ، اِحرام بنھنا ، عرفات وچ ٹھہرنا تے قربانی دینی - **ارکان ِ دولت/ سلطنت** : [نر ج] حکومت دے رُکن ، امیر ، وزیر ، سرکاری ، درباری ، وڈے لوک - **ارکان ِ دین** : [نر] دین (اسلام) دے رُکن جہناں اُتے دین کھلوتا ہویا اے : (۱) کلمہ (۲) نماز (۳) روزے (۴) زکات (۵) حج -

● **ارکٹ** : [مد ہ] لو ، رُشنائی ، چمکار ، تیزی ، چستی ، چوکسائی ، سُرت ، سیان ، سُچیت پنا -

● **ارگجا** : [نر ہ] اِک مہکاں بھریا تیل/عطر جس وچ چنن چمبا ، مُشک کپور تے عنبر رلاندے نیں -

● **ارگل** : [نر ہ] بوہے نو آڈے دا بند کرن دی لکڑ ، ارل کھوڑا ، ہوڑا ، دروازے دی اڑک ، اڑنی ، ڈکی ، بار -

● **اَرل** : [ص نر ، انگ : earl] انگلستان وچ تیجے درجے دے نواب لوکاں دا خطاب -

● **اِرَم** : [نر ع] عاد دے پُتّر شداد بادشاہ دی حضرموت وچ جنت دے نقشے تے بنائی ہوئی جنت ، جتھے اُہنے سونے چاندی دیاں اِٹاں نال سڑکاں بنوا کے وچ ہیرے تے لال جڑائے سن تے اُتے مُشک ، کیسر دا چھڑکا کرایا سی ، اوتھے دُدھ تے شراب دیاں نہراں وگدیاں سن ، نالے باغیں حوراں غلماناں دی تھاں سوہنے سوہنے مُنڈے کڑیاں ٹُردے پھردے سن -

● **ارمان** : [نر ف] [ارمانیدن = تانگھن] سدّھر ، چا ، ریجھ ، تانگھ ، سِک - [—رہنا] افسوس ، دُکھ ، ہِرکھ ، جھورا ، پچھتیواں ، پچھتا ، دل دی مرضی - **ارمان بھرا** : [ص] چاواں متّا ، ریجھاں والا ، سدّھراں بھریا ، تانگھاں والا ، دُکھ بھریا ، درد رنجانا - **ارمان پورا کرنا/ نکالنا** : [مح] ریجھ لاہنی ، سدّھر پوری کرنی ، چا مانݨے ، من دی موج پوری کرنی - **ارمان رہ جانا** : [مح] افسوس رہ جانا ، سدھر پوری نہ ہونی ، ریجھ نہ لہنی -

● **ارمغان** : [نر ف] تحفہ ، سُغات ، ڈھویا ، انوکھی شے ، اچرج شے -

● **ارمن** : [نر نا] ایران تے یورپ دے وچکار اک دیس ، آرمینیا ، ارمنستان - [ص : ارمنی] : آرمینیا دا رہن والا -

● **ارنا** : [ص ہ] گاں مجھ دا سُکّا گوہا ، ایرنا گوہا ، بیلے دا ساہن ، سنڈھا ، پلیا ہویا تکڑا جنگلی بھینسا - (۲) دھوسا مُوسا ، کالا آدمی - **ارنا اُپلا / کنڈا** : [نر] پیا پیا سُک جان والا پھوس ، ایرنا گوہا -

● **ارنڈ** : [نر ہ] کچی جڑھ والا اِک بوٹا ، رنڈ ، ہرنولا ، اِہدے پنجے ورگے چوڑے پتّے سٹ اُتے بنھدے نیں ، اِہدی لکڑی سوہل تے بودی جہی ہوندی اے - **ارنڈ کی جڑ** : [مح] ماڑا نتانا ، بے جڑھ ، مویا مُکّا جہا ، بودا - (ص) ماڑکُو ، ککھوں ہولا ، اِویں ٹُٹ جان والا - {جویں : نوکری ارنڈ کی جڑ ہے = نوکری دی جڑھ پتھر تے اے} - **ارنڈ خربوزہ** : [نر] پپیتا ، خربوزے ورگا مشہور مٹھا تے نرم پھل جہدے

پتے رِنڈ ورگے ہُندے نیں - **ارنڈی** : [مد] استبازی دی اِک قسم - رِنڈ دا بی - **ارنڈی کا تیل** : رِنڈ دا تیل ، کسٹریل ، جِہڑا جُلاب لین دے کم آؤندا اے -

● **ارنی** : [مد ع] [میٔنوں وکھا ! درس دے !] جلوہ وِکھا - قرآن وچ آیا ہویا حضرت موسیٰ ۴ دا ترلا جہڑا اُہناں طور پہاڑ اُتے جا کے کیتا سی - [— گو = حضرت موسیٰ] -

● **ارواح** : [مد ج ع] [و : رُوح] جِنداں ، جاناں ، روحاں ، حیاتیاں ، ساہ ، بَھور ، دل - [لو : ارواحاں] - [— خبیثہ = بد روحاں ، بُھوتنے ، جِنّ ، چڑیلاں ، دوزخی لوک] - **ارواح بھٹکنا** : [مح] جی چاہنا ، روح کرنا ، ہر کسے شے تے رِیجھنا - رُوحاں دا پریشان ہونا - **ارواح بھر جانا** : [مح] نیت ، روح بھر جانی ، دل چڑھ جانا ، جی کھٹا ہونا ، اوازار ہو جانا ، روح نہ کرنا -

● **اروپا** : [نر ف] یورپ ، لہندے دے دیس ، مشہور برّاعظم -

● **اروپ** : [ص] کوجھا ، بَھیڑ مُوہا ، بَھیڑ بتُھنّا -

● **اروگی** : [نر ص ہ] نواں نروآ ، نروئی جِند والا ، نو بر نو ، چنگی صحت والا ، چنگا بھلا ، تندرست -

● **ارولی** : [نر ہ] کاغذ دی اِک قسم -

● **اروی** : [مد ہ] اربی ، کچالُو ورگی لیسلی ترکاری ، آلو وانگ جڑھ نال زمین وچ ہوندی اے -

● **ارہر** : [مد ہ] اک اناج جہدی دال پکائی دی اے - **ارہر کی ٹٹّی اور گجراتی تالا** : [اکھ = ککّھاں دی کُٹّی دند کھند دا پاڑچھا : بے جوڑ کم ، کسے گھٹیا شے دی راکھی دا ودھیا انتظام کرنا -

● **اِرئی/اِری** : [مد ہ] جس سوٹی نال ڈانگری لوک ڈنگر ہکدے نیں - کُھونڈی -

● **ارے** : [نر] سدّن یا تکان دا لفظ ، اوئے [لو] وے [عو] ، او بھئی — **ارے ترے کرنا** : [مح] اوئے توئے کرنا ، تُوں تاں کرنی ، بدتمیزی نال بولنا - **اری** : [مد ہ] نی ، انیئے ، اڑیئے ، کُڑے ، ای - تیویں ، کُڑی یا نوکرانی نُو سدّن دا لفظ -

● **اُریا** : [مد ہ] اڑیسے دی اک بولی = اڑیا -

● **اُریب** : [ص] آڈا ، ٹیڈھا ، کوڈا - کپڑے دی کاٹ جس وچ تانا پیٹا ٹیڈھا ہو جاندا اے ، خاص کپڑیاں توں بِنا اُریب والا کپڑا چنگا نہیں سِیتا جاندا : **اُریب دار پاجامہ** : تنگ مُہری والا پجامہ ، چُست آڈا ، گُھٹیا ہویا تمبا : **اُریب کی باتیں** : ہیرا پھیری دیاں گلاں ، فریب دیاں گلاں ، چار سَو وِیہ ، ٹھگّی ، ول چھل ، دھوکھا -

● **اڑ** : [مد] [مص : اڑنا] اڑی ، ضِد ، ہٹ - قبضی جہڑی بچیاں نُو بھاری شے نال ہو جاندی اے - بنھ ، روک ، اٹکا ، رندہ ، بھانّی ، بھانجی ، پھڑھی ، اُکھیائی ، آوکڑ - **اڑ چلنا** : [مح] نخریاں نال ٹُرنا ، ٹھکا وکھانا ، بِتوں باہر ہو کے ٹرنا ، آکڑ آکڑ کے ٹُرنا ، بُھنجے اڈی نہ لانی -

● آڑا : [ص] اَوکھا ، اڑیل ، پھسواں ۔ اُڑا آنا : [مح] بھجیاں آؤنا ، گولی وانگ آؤنا ، چھیتی چھیتی آپڑنا : اُڑا پھرنا : [مح] تیز تیز ٹُرنا پھرنا ، موٹرگڈی وچ سیلاں کرنیاں ، اک تھاں ٹِک کے نہ بہنا ۔ اُڑا دینا : [مح] اُڈا دینا ، تباہ کر دینا ، اُجاڑ چھڈنا ، خرچ دینا ۔ ڈھا دینا ۔ مار چھڈنا (گولی نال) ۔ اڑا کر بولنا : [مح] اڑانا ، کڑکنا ، زور نال بولنا ، اڑنگنا ، کِلّھنا ۔ اُڑا کے لے جانا : [مح] بھجا کھڑنا ، نسا لے جانا ، اُدھال کھڑنا ، چُرانا ، کھِسکا کھڑنا ۔ اُڑان : [مد ہ] پکھی پکھیرو دا اِک تھاؤں دوجی تھاں تیک اُڈنا ، اُڈاری ، اُڈن دی واہ یا روپ ، ویکھو : ''پرواز'' ۔ خیال دی پہنچ ، سوچ اُڈاری ۔ اُڑان گھائی : [مد ہ] دھوکھے دی ٹٹی ، دغا ، فریب ، چار سو ویہہ ، چالاکی ، دا ، اٹکل ، گھپلا ، اُتھل پتھل ، گڑبڑ ۔ [—بتا] ۔

● آڑانا : [مت ہ] اڑانا ، پھسانا ، اٹکانا ، روکنا ، بحثنا ، ڈکنا ، اڑی پانی ، بند کرنا ، واڑنا ، لانگڑی مارنی ، لت وچ لت اڑا کے ڈیگنا ۔ اُڑنا : [لا : ہ] [مت : اُڑانا] ہوا ہو جانا ، چھالاں ماردیاں جانا ، تِکھا دوڑنا (اُڈدا جانا) ۔ خرچ ہو جانا [دولت—] ، مشہور ہونا ۔ دھم پینا [جر] ۔ ہنکار کرنا ، کھادا جانا (شراب کواب وغیرہ) ۔ پاٹنا (بُرود مسالا) ۔ غیب (غائب) ہو جانا ، لہ جانا ، پھِکا ہونا (رنگ / ڈب داغ) ، جھبدے مر جانا ۔ اُڑانا : [مت] اُنانہ گھلّنا ، اُڈارنا ، کھُلّھا خرچ کرنا ۔ اُڈانا (پکھیرو ، گُڈیاں نُوں) ۔ لٹانا ، اُجاڑنا [مال—] ۔ تِکھا نسانا ۔ (گھوڑا) ۔ گوانا ۔ مارنا (سُرت/ہوش) ۔ کھلارنی (افواہ) ۔ کڈھنا ۔ (نوکریوں) ۔ ڈھانا ، لاہنا (اِکو وار وچ) ، کپنا (سِر) ۔ نقل مارنی ۔ سکھنا (عادت ، شاعری دا ڈھنگ) ۔ چُرانا ، چُکنا ، کھِنڈانا ، بھنڈانا ۔ چوری کرنی ۔ مٹانا (لفظ) ۔ تان لانی ، تاڑ جانا ۔ غیب کرنا ، اُدھالنا ، نال نسانا ، مخول وچ ٹالنا ۔ اُڑاؤ : [ص] اجاڑو ، کھا اُڈا دین والا ، کھاؤ اُڈاؤ ۔ چٹو ، چٹورا ۔ فضول خرچ ، لکھ لُٹ ، خرچیلا ، لاہے کڈھ ۔

● آڑبڑ : [ص ہ] کھڑدڑا ، کھرہوا ، اُچا نیواں ، ان پدھرا ۔ [مد] بک بک ، بکواس ، نکاری گل ، کُتّی چیکا ۔ روک ، اِڑچ ، جھیڑا ، بکھیڑا ۔

● اڑتالیس : [گِن ہ] اٹھتالی (اڑتالی) ، چالی اٹھ = ۴۸ ، سوہلو تیئے ۔

● اڑتلا : [نر ہ] رکھ ، بچا ، پناہ ، آسرا ، رئی ، حمیت ، بہانا ، اوٹ ، اہلا ۔ چھجا ، چھتری ، چِخ ، چق ۔ چھاں ، چانی ، پرچھاواں [—لے] ۔ اڑتلا پکڑنا : [مح] آسرا پھڑنا ، سہارا لینا ، اوٹ (پناہ) لبھنی ۔ پج لانا ، بہانے کرنے ، اپنا آپ بچانا ۔

● اڑتیس : [گِن ہ] اٹھتی ، تیہ تے اٹھ ، اُنی دونے = ۳۸ ۔

● اڑسٹھ : [گِن ہ] اٹھہٹھ (اٹھاہٹھ) سٹھ تے اٹھ = ۶۸ ۔

● اُڑس لینا / اُڑسنا : [مص] اڑنگنا ، ٹُمبنا ، اٹکا لینا ۔

● اڑضامنی : [مد] پہلی ضمانت ردی جان اُتے کم آؤن والی ضمانت ، دوجی ضامنی ۔

● اُڑ کے : [تف] اُڈ کے ، جھٹ ، جھبدے ، اُچھل کے ، تیزی نال ، بڑی حسب نال ، چائیں چائیں ، آپے آپ ۔ [مص : اُڑنا] ۔

● **آڑ کے بیٹھنا** : [مح] ستّڈا کر بہنا ، آڑی کرنی ، ضدنا ، پھوہڑی ڈاہ بہنا ، چوکڑی مار بہنا ، پسکڑا مار لینا ، کم کرا کے ہی اُٹھن دی نیت نال بہنا ، بھس کے نال جُڑ بہنا ۔

● **اڑگڑا** : [نر ہ] جس بھتّے وچ نواں گھوڑا بنھ کے سکھایا جاندا اے ، اڈا ۔ گھوڑ دوڑ ، ریس دا میدان ۔

● **اڑم** : [نر ہ] ڈھیر ، کُسک ، ڈھگ ، تھوک ، وڈی ڈھیری ۔

● **اُڑن** : [ص اگ] اُڈار ، اُڈن والا [جویں : اُڑن کھٹولا] ۔ [مد] اُڈاری ۔ **اڑن بیماری** : [مد] چھوہ دی بیماری ، وبا ، اِک دوجے توں لگ جان والی بیماری ۔ **اڑن کھٹولا** : [نر ہ] پرانے زمانے دا (خیالی) ہوائی جہاز جہدا ذکر کتاباں تے کہانیاں وچ اے ۔ اُڈن کھٹولا ، اُڈنی کھٹ ، اُڈن والی منجی (پُر) ۔ اِک پینگھ ، ڈولی ۔ اِک کھیڈ ۔ بال پنگھوڑا ۔ **اڑنا** : [لا ہ] آڑنا ، پھسنا ، پھاہی وچ آؤنا ، اٹکنا ، رُکنا ڈکیجنا ، رندھ پانا ، ضد (اڑی) کرنی ، تھاؤں نہ ہلنا ، کھہبڑنا ، بجھنا ، آہڈا لانا ، کُھبھنا ، اڑ کھلونا ۔

● **اڑ ناگن** : [مد مح] [اُڈنی سپنی] اُڈدا چھایا ، راہ جاندی بلا ، اُڈنا سپ جہڑا اُڈ اُڈ کے ڈنگدا اے ۔

● **اڑنگ** : [نر ہ] ڈھگ ، ڈھیر ، کُسک [—ہو= بے ترتیبا ہونا] ۔ **اڑنگ بڑنگ** : [نر] جس گل دا سر پیر نہ ہووے ۔ یکّڑ ، فضول گلّاں [—بک= یکڑ ٹھوکنا] بک بک ، بالاں دی اِک کھیڈ ۔ **اڑنگ تڑنگ** : [نر] بک بک ، نکاریاں گلّاں ۔

● **اڑنگا** : روک ، اٹکا ، اڑچ ۔ اِک دا ؛ اِک دوجے دی لت وچ لت اڑا کے ڈیگنا ۔ لانگڑی ۔ روڑا ، بنّھ ، اڑاؤنی (کم وچ) ۔ [—دے / لگا =مار] ۔ **اڑنگے پر چڑھنا** : [مح] دھوکھے وچ آ جانا ، ڈھائے چڑھنا ، دا ہیٹھ آؤنا ، لانگڑی کھانی ، قابو آؤنا ۔

● **اڑواڑ** : [مد ہ] چھت دی ٹیک ، تُھمنی ، تھمّی ، شہتیری ، بالا ۔ سہارا ۔

● **اڑوس پڑوس** : [نر ہ] آنڈھ گُوانڈھ ، نالدے ، بنے سواہندرے ، وہڑا محلہ یا اُہدے لوک ، گوانڈھی ، آلا دوالا ، آسا پاسا ، ہمسائے گری ۔ **اڑوسی پڑوسی** : [نر] لاگے چاگے رہن والے لوک ، آنڈھی گوانڈھی ، آسے پاسے دے لوک ، ہمسائے ، بنے سواہندرے ۔

● **اڑی** : [مد ہ] اڑی ، ضد ، سرڑ ، ہٹھ ، ہوڑ ۔ اوکھت ، اوکڑ ، اکھیائی ، اٹکا ، روک ، رندھ ، مصیبت ۔ لوڑ ، تنگی ترشی ، غریبی ، محتاجی ، لوڑوندی ۔ کُشتی دا اک دا ۔ **اڑی پُڑی بات** : [مح] افواہ ، سنی سنائی گل ، کُوڑی خبر ، اِویں جہی خبر ۔ **اڑی مار** : [ص] کُوڑا ، ٹھگ ، ویلدار ، دھوکھے باز ، پتے باز ، دغا باز ، بے وساہا ، دھکّے دھوکّھے دا پیر ، نالے منگن نالے آنے ٹڈّن والا ، ڈاہڈا منگتا ۔ **اڑی مشکل** : [مد] اوکھا ویلا ، بھیڑ ، اوکڑ ، آبنی مصیبت ۔

● **آڑیل** : [ص] اڑ جان والا ، ہٹھیلا ، اڑی بنھ ، انموڑ ، ستّڈے والا ، رہاڑی ، اڑیل ، سرڑی ، ضدل ، سڈل ، بجّی ، ڈاہڈا اڑی خورا ، ڈھیٹھ ۔ {—گھوڑا= اڑی خورا ، اڑک ، بہکل ، اتّھرا} ۔

● **اڑینچ** : [مذ ہ] وَیر ، دُشمنائی - [—رکھ] دھسب (لو) ، تعصب ، خار ، دوکھ - کریچ ، نفرت - ضد ، اڑی ، حجت ، روک ، اڑچ" - بہانا ، عُذر - نقص ، بَھیڑ - [—نکل] - **اڑینچ نکالنا** : [مح ہ] عیب کڈھنا ، خامیاں یا بَھیڑ دسنے ، اڑچ ڈاہنی ، رندہ پانا ، نقص بینی کرنی ، قانون چھانٹنا ، بہانی" مارنی ، دشمنی کڈھنی -

● **اُڑھانا** : [مت ہ] اُڈھانا ، پہنانا ، پوانا ، اُتے لینا / دوانا - [لیڑا ، کپڑا ، لتا] -

● **اڑھائی** : [ص گن ہ] ڈھائی ، ڈھایا - دو تے ادھ = ۲½ - **اڑھائی انچھر** : [نر] ڈھائی اکٹھر ، چار حرف (اکٹھر) - دو حرفی گل - ٹونا ٹوٹکا ، جادو دے بول ، منتر - **اڑھائی اینٹ کی مسجد الگ بنانا** : [مح] وکھیواں دسنا ، اپنی شیخی واسطے نکی جہی گل وکھریاں ہو کے کرنی ، اُچرج تے اوَلا ہونا ، جگ نالوں وکھرا ورتارا ورتنا ، اڈ چال چلنی ، اڈ رہنا ، وکھری چالے ٹُرنا ، ڈھائی چولاں دی کھچڑی اڈ پکانی - **اڑھائی چُلّو لہو (خون) پینا** : [مح] ڈھائی چُلیاں رت پینی ، ڈاہڈا دُکھ دینا ، بڑا مارنا ، خون پی جانا ، جانوں مار چھڈنا - **اڑھیّا** : [نر ہ] ڈھائی دا بہاڑا ، ڈھایا ، ڈھیا - ڈھائی سیر دا وٹّا - تاریاں دی اک حالت -

● **از** : [ف] [جر حرف] توں ، تھوں ، ولّوں ، کولوں ، نالوں ، نال ، تھیں ، لا ، — وں : [از لاہور = لہوروں (لو)] - **از آذر پسر چوں ابراہیم تواند برآمد** : [اکھ] اہ آذر توں ابراہیم پیدا ہو سکدا اے — [پ] = چنگیاں دے مندے تے مندیاں دے چنگے - جے کسے بَھیڑے دا دھی پُتر چنگا تے چنگے دا مندا اُٹھدا دِسے تے کہندے نیں ، جویں : پ = امباں دے پیٹوں اَک تے اکاں دے پیٹوں امب - **از آنجا ماندہ از ایں جا راندہ** : [از آنجا = اوتھوں ، اوس تھاؤں] پیکے نہ سوہرے ڈُب موئی نہورے - نہ گھر دا نہ گھاٹ دا / یار دے بھروا سے خصم گوایا ہاسے :- دوہاں دراں توں دُرکاریا ہویا - **از ایں جا** : ایتھوں ، ایس تھاؤں ، ایس تھاں توں - **ازبر** : مونہ زبانی یاد ، چیتے ، حفظ ، پکا پانی وانگ (یاد) - {—کرنا = رٹنا ، گھوٹا لانا} - **ازبس** : [تف ص ف] بہت ، چوکھا ، کافی ، رج پُجکے ، بےحسابا ، حدوں ودھ ، بتھیرا ، بہتیرا ، ات دا ، باہرا - **از بوزینہ درود گری نیاید** : [اکھ ف] اہ دن ڈُبا جدن گھوڑی چڑھیا کُبا - **از تو حرکت از خدا برکت** : (ہمت کیتیاں اللہ ولوں برکت پیندی اے) پ = کر ہلّا بھر پلّا - اُدم اگے لچھمی پکھے اگے وا - جنی گوڈی اونی ڈوڈی :- ہتھ پلّا مار کے کامیاب ہون دی مت اے - **از حد** : [ص تف ف] بوہت ، چوکھا ، باہلا ، اَن گنت ، حدوں باہرا ، ودھیک ، ودھ کے ، پُج کے ، آخراں دا - **ازحرم راندہ و از دیر راندہ** : [اکھ ف] دھوبی دا کُتا نہ گھر دا نہ گھاٹ دا :- مندا جی وگڑ کے کسے تھاں جوگا نہ رہے تے کہندے نیں - اخے ردّے دُرکارے ہوئے نے نہ گھر دیاں نال نبھائی نہ باہر دیاں نال - کسے وی کم وچ گُن نہیں کھٹیا = نہ تُوں جٹ رہیوں نہ فقیر ہویوں ، کہا اپنا آپ گوایو ای - **از خانۂ سوختہ ہرچہ بدست آید رواست** : [اکھ] سڑے گھر دے کولے ہی سہی ، جاندے چور دی تڑاگی ہی سہی ، جو وٹیا سو کھٹیا :- گئی گواچی شے دا تھوڑا جِہا لاہ مل جانا وی بہتیرا اے ، اخے جو لبھے سو لے لئیے - **از خدا شرم دار و شرم مدار** : [خدا توں

شرم کر (ڈردا رہو) تے شرم نہ کر]=شرع وچ شرم کی :- راہ چج دا ورتارا پکے پیریں کریئے تے جنے کہنے دا لحاظ نہ کریئے - **از خود** : [تف ف] آپے ، آپے آپ ، آپنے آپ ، آپے آپے ، کلّیاں ، آپ مُہارے ، خود بخود ، بدوبدی - **از خود رفتہ** : [ص] بے سُرت ، مست ، اپنے آپ نُو بُھلیا ہویا - **از خوش بختانہ** : بھلے نُو ، بھاگاں نُو ، خوش بختی نال ، نصیبوں - **از دام چوں آزاد شُدم در قفس افتم** : [اکھ ف] [پھندے وچوں نکل کے قید ہو گیاں] =ڈھیاں وچوں نکل کے وہن وچ جا پھسے : بھیڑے بھاگاں کر کے اک اوکڑ وچوں نکل کے دوجی اُکھیائی وچ پھس جان ویلے آکھدے نیں - **از دیدہ دور از دل دور** : کندھ اُہلے پردیس ، چلّھ بچھے پردیس ، کندھوں پار قندھاروں پار - جے کوئی آکھوں اُہلے ہووے تے دلوں وی دور ہو جاندا اے - **از راہ** : [تف ف] راہیں ، وچوں ، تھانیں ، کر کے - **از زنا اُفتد وبا اندر جہات** : [زناہ نال چوفیرے وبا کھلّردی اے] زناہ نال بھیڑ کھلردا اے - **از سر نو** : نویں سر (سروں) ، مُڑ کے ، فیر ، مُڑ توں ، فیر دی ، مُڈھوں ، شروع توں - **از سودائے نقد بوئے مُشک می آید** : [اکھ] نقد سودے وچوں مُشک دی خوشبو آوندی اے ، پئی اُہدے نال فیر کچھ دین دا دھڑکو نہیں ہُندا = ہتھو ہتھ نبیڑا نہ جھگڑا نہ جھیڑا - نقد سودا لین دین دی مت اے - **از صحبت بد خلوت بہتر** : [اکھ ف] بھیڑی بہنی نالوں کلّیاں رہنا چنگا = سنگ نال ٹُرے کسنگ نال نہ ، ہوچھے بیلی نالوں چوہڑے دا سنگ چنگا - **از صد زبان زبان خموشی (بہتر)** : [اکھ ف] سو زباناں دی زبان چُپ اے]=اِک چُپ ہزار نُو ہراوے - اِک چپ تے سو سُکھ - **از غیبی دھکا** : بج ، بپتا ، اسمانی بلا ، مصیبت - **از غیبی گولا** : **شیطان دی ٹُوٹی** ، آلفتا ، شرارتی ، طوفانی گولا - **از کجا** : کِتھوں ، کِہڑے تھاؤں ، کِس جگھوں - **از ماست کہ بر ماست** : [اکھ] ساڈی کیتی ساڈے اگے ، کرنی دا پھل پان اُتے آکھدے نیں - **از ما کشیدن و بشما بخشیدن** : اِہدروں کھوہنا اُہدر دینا ، اِک دا حق مار کے دوجے نُو دین اُتے آکھدے نیں - **از مکافات عمل غافل مشو ، گندم از گندم بروید جو ز جو** : (کرنی بھرنی نُو نہ بُھل ، کنک توں کنک اُگے گی جوں توں جوں) = بیجیا ای وڈھیّ دا اے - **از ہمت چیزے دور نیست** : [اکھ] اُدم (ہمت) اگے ہر شے سوکھی - لک بدھے اروڑیاں مُتّنا کوہ لہور - **از یک گُل بہار نمی شود** : [اِک پھل نال بہار نہیں آوندی] کلّا بندہ کوئی شے نہیں ، کلّا کجھ وی نہیں کر سکدا ، اک مُٹھ ہون دی مت اے -

● **اِزار** : [ص ع] تیڑ دا لیڑا ، ''لکدی'' ، سُتھن ، تمبی ، پجامہ ، سلوار ، دھوتی - **اِزار بند** : [نر] نالا جھڑا سُتھن سلوار تے تمبی دے نیفے وچ پائیدا اے ، لک دوالے بنھی دا اے - **ازار بند کی ڈھیلی** : [مح] نالے دی ڈھلی ، لچی ، چھنال ، بھیڑی ، بُریار ، بدکار ، ہاری ساری توں بُرا کرا لین والی - **ازاربند کی سچی** : [مح] نالے دی پکّی ، نیک پاک ، حیا شرم والی - **ازار بندی رشتہ** : سُتھن دا ساک ، لاڑے لاڑی دے سکے ساک -

اِزار سے باہر نکلنا : [مح] کنوڑ/تمک تے غصّے جوش وِچ حدّوں ودھ جانا ، کپڑیاں توں باہر ہونا ، ہوش حواس وِچ نہ رہنا - **اِزار میں ڈال کر پہن لیا ہے** : [مح] ادب لحاظ نہیں کیتا ، کجھ نہیں جانیا ، خاطر ہیٹھ نہیں لیاندا ، ککھ مُل نہیں پایا ، پلے نہیں بنھیا -

● **اِزالہ** [نرع] [زیل=زائل کرنا ، میٹنا ، گوانا] پاک صاف کرنا - توڑ ، رد ، منسوخی ، روک ، ہٹانا (گنّدمنّد) - **ازالہٗ بکارت** : [نر] کنوار بھنّنا ، کنوار توڑنا ، کنواری زنانی نال پہلی صحبت - **ازالہٗ حیثیتِ عُرفی** : [نرف] ہتک عزت ، بدنامی ، بے پتی ، بے عزتی -

● **ازدحام** : [نرع] بندیاں دا اکٹھ ، گاڑھ ، بھیڑ ، مجمع ، پڑ ، مِہڑ ، رش -

● **اِزدواج** : [نرع] [نکاحنا ، نکاح کرنا] ویاہنا ، پرنانا ، شادی کرنی ، میاں بیوی بننا -

● **اِزدِیاد** : [نرع] وادھا پسارا ، زیادتی ، رُل -

● **ازرَق** : [ص نرع] نیلا ، اسمان ونّا ، بِلّا (نیلیاں/ بِلیاں اکھاں والا) - فریبی ، چھلیا ، پکھنڈی - [—پوش=نیل کپڑیا - [—چشم= اکھاں توں بِلّا/کَیرا ؛ بے وفا ، بے فیض] -

● **ازل** [نرع] [ض : ابد] شروع ، مُدھ ، مُڈھ ، جتھوں دُنیا ٹُری ، اہ ویلا جہدا مُدھ نہ لبھے - [ص : ازلی] - **ازل سے** : [تف اُ] ازلوں ، دُھروں ، درگاہوں ، مُڈھوں ، ربّوں -

● **ازمان / ازمِنہ** [نرع] : [و : زمن / زمان] وارے ، وقت ، سمے ، ویلے -

● **ازواج** : [نرع] [زوج=جوڑی ، جوڑا ، جُٹ = لاڑی لاڑا] ”جوڑیاں“ ، ور ، گھر ، زنانیاں ، تیویاں ، تریمتاں ، گھر والیاں ، رنّاں ، وہٹیاں - **ازواجِ مُطہّرات** : [مدج] حضرت محمدؐ ہوراں دیاں بیبیاں ، نیک تے پاک ، اُمت دیاں ماواں -

● **اژدہا/اژدر** : [نرف] ازدہا ، بڑا وڈا ناگ ، سرال ؛ جہڑا ثبوتے جانور لنگھا جاندا اے - **اژدہے کے منہ سے بچنا** : [مح] کسے وڈی بلاؤں بچنا ، موت دے مُوہوں نکلنا ، مر مر کے بچنا - **اژدہے کے منہ میں ہاتھ دینا** : آپ خطرہ مُل لینا ، آپ آکھنا آ بلاے گل لگ - **اژدہے کے منہ میں ہونا** : [مح اُ] موت دے مونہ آؤنا ، شینہ دے مونہ آؤنا ، ڈاہڈی مصیبت وِچ ہونا -

● **اُس** : [پڑنا ہ] اوس ، اہ ، دُراڈی شے لئی سینت ، دور دا اشارہ - [ض : اِس] - **اُس پار** : [تف] پرلے پار ، پرلے پاسے - **اُس دم** : [تف ہ] اوس ویلے ، اودوں -

● **اِس** : [پڑنا ہ] [نیڑے لئی اشارہ] ایس ، اِس [اِس کو / اِسے = اِہنو] - **اِس برتے پر تتا پانی** : [اکھ] جہڑا کِسے گل جوگا نہ ہووے تے دعوے بنھے اُہدے بارے آکھدے نیں ، پئی کی کھوہن کھوہیا ای ؛ جہڑا رعب جما رہیا ایں - جویں کوئی نوابڑا ویاہ دی پہلی راتے کر تے ککھ نہ سکیا پر دنے اُٹھ کے غسلیاں وانگ نوکراں نُو چھیتیوں چھیتی پانی تتا کرن دا حکم دین لگا ، تد لاڑی نمانی نے ملکڑے جہے آکھیا ”اس برتے پر تتا پانی ؟“ - **اِس کان سُنی اُس کان اُڑا دی** : [مح] ایس کنّ سن کے اوس کنّ کڈھ دِتی ، نصیحت اُتے عمل نہ کیتا ، مت دی گل وِسار چھڈی - **اِس کو چیل کوّوں کو دوں** : [عو] [بدا سیس اے] اِہنو اِلاں کاواں اگے

پاواں ، اِہدا ماس اِلاں کاواں نُو کھواواں ۔ **اِس کو میرا سلام ہے** : [مح] ست سلام اے ، مینُو اِہدا مِلنا نہیں بھاؤندا ، دُور ہووے ۔ **اِس لیے** : [ح تف] ایس کرکے ، ایس پاروں ، ایس گلے ، ایس واسطے ، ایس لئی ، تاں ۔ **اِس مرض کا طوطا میں نہیں پالتا** : سانُو اِہ مرض نہیں ، میں اِجہے وہن وچ نہیں پیندا ، اِہو جہے نکارے جھنجٹ وچ نہیں پھسدا ۔ **اِس ہاتھ لے اُس ہاتھ دے** : [مح] کرنی بھرنی اے ، ایس ہتھ دے اوس ہتھ لے = سودا نقد بنقدی اے ۔

● **آساتذہ** : [نر ج ع] [و : اُستاد] اُستاد ، ماہر ، کاریگر ، گُنی ، سیانے لوک ۔

● **اُسارا** : [نر ہ] راہ ، رستا ، لانگھا ، گُزر ، وِہڑا ، ورانڈا ، چھجّا ، چھپّر ، ڈیوڑھی ، ڈیڈھی ۔ دوا دا نتار ۔

● **آساڑھ** : [نر ہ] بِکرمی سال دا تِیجا مہینا ، ہاڑھ ۔ **اساڑھی** : [مد] ہاڑی ، ہاڑ دی پکی ہوئی پیلی پتّی ، ربیع دی فصل ۔ ہندوآں دا دہار ، جٹّاں دا میلا (میلہ) ۔ **اساڑھی کی فصل** : ''ہاڑی'' ربیع دی فصل ۔ [ض : ساونی] ۔

● **اساس** : [مد ع] نِیہ ، مُڈھ ، جڑھ ، پاڑ ، بُنیاد ، مُول ، اصول ۔ {ص : ــی = مُڈھلا} ۔

● **اَساطِیر** : [مد ج ع] [و : اسطورہ ، اسطور] آپ گھڑیاں باتاں ، گھڑتاں ، قصے ، کہانیاں ، کہتوتاں ، گلاں ، جگ بِیتیاں ۔

● **اساطِین** : [نر ج ع] [و : اسطوانہ] تھمیاں ، تھم ۔

● **اسافِل** : [نر ج ع] [و : اسفل] نِیچ ، آت کمینے ، نِمانے ، شُہدے ، ردّی ، چندرے ، پُچ کے نگُونے ، ہوچھے لوک ۔ [ض : اعالی] ۔

● **اسالِیب** : [نر ج ع] [و : اسلوب] چج ، ول ، ڈھنگ ، نمونے ، رِیتاں ، لِکھت ونگیاں ۔

● **آسامی** : [مد و ج ع] [اسم دی جج = ناں] جنا ، جی ، ماہنُو ، آدمی ، بندہ ، سامی ، گاہک ۔ ہالی ، واہک تے ہور ۔ (۲) نوکری ، ملازمی ، عہدہ ۔ (۳) دُھر ، اناڑی کھڈاری (جواری) ۔ (۴) مُورکھ امیر ۔ (۵) وستاں ، مال متا ، جائداد ، پونجی ، دولت ۔ **اسامی بنانا** : [مح] دُھر بنانی ، بھور لینا ، ٹھگنا ، مال مُچھنا ، بے وقوف بنانا ۔ **اسامیِ موروثی** : [نر ف] جس ہالی نُو پرانی بھوں اُتے واہی بِیجی کرن دا پِیڑھیاں بدّھا حق ہووے ۔

● **اُسانا** : [مت ہ] گاہیا ہویا اناج چھج/چھجلی وِچ پاکے وا اگے اُڈانا تاں جے دانے تے تُوڑی نِکھڑ جان ۔

● **اسانید** : [مد جج ع] [ج : اسناد] سنداں ، سرٹیفکیٹ ، ڈپلومے ۔

● **اساوری** : [مد ہ] (۱) سری راگ دی اِک راگنی ۔ (۲) اِک قسم دا کبوتر ۔ (۳) پٹانگل (ریشمی) کپڑے دی قسم ۔

● **اسپ** : [نر ف] گھوڑا ، [ــ انگیز = ایڈ ، اڈّی] ۔ [ــ تازی = تازی ، عراقی] ۔ **اسپِ تازی اگر ضعیف بود ہمچناں از طویلۂ خر بہ** : تازی گھوڑا بھاویں بُڈّھا ہو جاوے فیر وی کھوتے توں چنگا اے ۔ پ = پٹ پرانا تاں وی کسے چکی جھاڑنا نہیں کیتا : سوہنی تے مہنگ مُلی" چیز پُرانی ہو کے وی آپنی قدر نہیں

گواندی یا سُچجّا گُنی بُڈھا ہوکے وی کُچجے جواناں نالوں وڈیایا جاندا اے ۔

● **اسباب** : [نر ج ع] [و : سبب] سبب ، وجہاں ، بِناواں ، کارن ، ذریعے ۔ سامان ، لٹا پٹا ۔

● **اسباط** : [نر ج ع] [و : سبط] دُہتر پوتر ، گروہ تے قوماں ، پوترے دُہترے ، دُہتریاں پوتریاں ۔

● **اِسپات** : [نر پرت] کھرا تے پکّا لوہا ، سپات ، فولاد ۔

● **آسپتال** : [نر ، انگ : hospital] ہسپتال ، بیماریاں دے اُپا دی تھاں ، شفاخانہ ، علاج گھر ، جتھے دوا دارو کیتا جاندا اے ۔

● **اسپغول** : [نر ف] [اسپ = گھوڑا ، غول = کنّن : گھوڑ کنّا] اِسبغول ، گھوڑ کنی اک بوٹی دے بی جہڑے گھوڑے دے کنّن ورگے ہندے نیں ، اِہناں وچوں لعاب نکلدا اے تے دوا دارو وچ کم آوندے نیں ۔

● **اسپنج** : [نر ، انگ : sponge] سپنج ، سمندر وچ خاص جانوراں دا گھر جہنو ٹوبھے / چوبھے وڈھ لیاندے نیں ؛ اِہ سلیٹاں پونجھن ، نہاؤن تے گدیاں کاٹھیاں بنان دے کم آوندا اے ۔

● **اسپَند** : [نر ف] ہرمل ، اِک بی جہڑا دُھکھا کے ہوا صاف کر دے نیں ، اِہدی دُھونی وی دئیدی دا اے ۔

● **اُستاد** : [نر ص ف] اُستاد ، سکھان پڑھان والا ، گرو ، آگو ، گُنی ، میاں جی ، سیانا ، ادیب ۔ (۲) چتر ، چلاک ، ہشیار ، کھڈاری ، گھر نو سیانا ، اُستادی لان والا ۔ [—اِزل =رب ۔ ص تف : —انہ] ۔ **اُستاد باپ کی جگہ ہے** : [اکھ] اُستاد دا درجہ پیو جِنا اے ؛ اُہدی بڑی عزت ہونی چاہیدی اے ۔ **اُستاد بیٹھے پاس کام آئے راس** : [اکھ] اُستاد سِر اُتے ہووے تے کم ٹھیک پُگدا اے = بِنا مُرشداں راہ نہ ہتھ آوے ۔ **اُستادی** : اُستاد دا کم ، اُستادی ، اٹکل ، چج ، کاریگری ، ہُنر ، گُن ، کھیڈ ۔ چلاکی ، چترائی ، ٹھگی ، ہشیار پُنی ، سیانف ۔

● **اِستادہ** : [ف] کھلا ، کھڑا ، کھلوتا ۔ {ض : نشستہ = بیٹھا} ۔

● **آستان** : [نر ف] [آستان] تھاں ، تھوہ ، ٹکانا ، مُلک ، رہن دی جگہ ۔

● **اُستانی** : [مد ہ] [نر : اُستاد] سکھاوی ، ماسٹریانی ، اُستادنی ۔

● **اِستبداد** : [نر ع] [بدّ = ستانا] ضد ، زور ، دھکا دھوڑا ، زبردستی ، دھکے شاہی ، ظلم ، ہٹھ ، سِٹّا ، اڑی ، مرضی دے اُلٹ کسے کم نو کرا کے چھڈنا ، بادشاہ دی ہٹھ ، آپ مُہار ۔

● **اِستبرق** : [نر ع] سُنہرے پھلاں والا اک ریشمی کپڑا ۔

● **استنبول/استامبول** : [نر نا ت] تُرکی دا اک شہر ؛ جہڑا پہلاں ترکی دا راج گھر سی ۔

● **اِسحاق**۴ : [نر نا عبر] حضرت ابراہیم۴ دے سُپتر تے حضرت یعقوب۴ دے پیو دا ناں ۔

● **اِستحالہ** : [نر ع] [حال بدلنا] اوکھ ، اُکھیائی ، محال (اوکھا) ہونا ۔

● **اِستحسان** : [نر ع] [چنگا جاننا ، سلاہنا] پسند کرنا ، تعریف کرنی ، صفت کرنی ، نیکی ، وڈیائی ۔

● اِستِثناء : [نر ع] [وکھ کرنا] کسے شے دا بہتیاں چیزاں وچوں نکھیڑنا ، وکھ کرنا ، آپنا وکھیوا نکھیڑا ، وانجے رہنا ، چھوٹ ، نکالا ، چھٹ ۔ [ص :—ئی] اک ادھی گل دا راہ چج دے اُلٹ ہونا ۔ شالا کہنا ۔

● اِستِحصال : [نر ع] [حاصل کرنا] لبھت ، حاصل کرن دی خواہش کرنا ، ڈھونڈنا ۔

● اِستِحضار : [نر ع] [سدّنا] حاضر ہون دا حکم دینا ، حاضری لوڑنی ، چیتا کرانا ۔

● اِستِخفاف : [نر ع] [ہولا / ہیٹھا جاننا] شرمندگی ، شرم ، لج ، ہیٹھی ، ہتک ۔

● اِستِحقاق : [نر ع] [حق لوڑنا] حق ، حق داری ، لائقی ۔

● اِستِحکام : [نر ع] مضبوطی ، پک ، پکیائی ، کِھلھار ، [ج : استحکامات] ۔

● اِستِخارہ : [نر ع] غیب دا حال/اشارہ جانن دی خاص دعا تے وظیفہ ، خیر دی منگ ، فال ، ربّوں وچاریا ہویا شگون ، استخارہ کرن توں پہلاں کسے کم دے چنگ مند دی مذہبی طریقے نال لِتی ہوئی فال ۔

● اِستِخراج : [نر ع] [خرج = نکلنا] اک شے وچوں دوجی دا کڈھنا ، نکالا ، نکلی ، کڈھاوا ، بداوا [بے دعوا] ، چھانٹی ، پورے پکے حکماں پاروں کسے نِکّے کم دا نبیڑا کرنا ۔

● اِستِخلاص : [نر ع] [خلاصی لوڑنا] چھٹکارا ، خلاصی ، چھوٹ ، آزادی ۔

● اُستُخوان : [مد ف] ہڈی ، ہڈ ، جسم دا کَرُاڑا حصہ جہدے دوالے ماس چڑھیا ہویا ہُندا اے ۔

● اِستِدراج : [نر ع] درجے وار دا ٹکانا ، کافر ہتھوں ہون والا اُچا تے انوکھا کم ۔

● اِستِدراک : [نر ع] گنوہ گویڑ ، بھل چُک دا توڑ ، غلطی دی سُدھائی ، کوشش ۔ شک ردّن والے لفظ ، جویں : پر ، سگوں ۔

● اِستِدعا : [مد ع] منت ، ترلا ، منگ ، چاہ ، اپیل ، گزارش ۔

● اِستِدلال : [نر ع] [دلیل دینا] ثبوت دینا ، حجّت ، دلیل ، ثابتی ۔

● آستر : [نر ف] دُہرے کپڑے دا ہیٹھلا حصہ ، تھلا ، کوٹ وغیرہ دا تھلواں کپڑا ۔

● اُستر : [نر ف] کَنھچ ، زور والی کَنھچری ۔

● اِستِراحت : [مد ع] ارام ، سُکھ ، ٹِکا ، چین ۔

● اِستِرخا : [نر ع] [ڈھلکنا] ڈھلک ، ڈھل ۔

● اِستِرداد : [نر ع] [ردّنا] ردّ کرنا ، موڑنا پرتانا ۔

● آستر کاری : [مد ف] لِمب پوچ ، پوچن لِمبن دا کم ، لپائی ، چونے دا لیپ ، پلستر ۔

● اُستَرہ : [نر ف] اک آلہ جہدے نال وال مُنّدے نیں ، اُسترا ۔ [ص] پاکی ۔ اُسترہ پھیرنا : [مح] (۱) والاں نوں صفا کر دینا ، مُنّنا ، سر مُنّنا ۔ (۲) ٹھگنا ۔ (۳) پاکی کرنا ، اُسترا کرنا ۔

● **اِستری:** [مد سن] (۱) زنانی ، سوانی ، وُوہٹی ، تیویں ، عورت ۔ (۲) درزیاں تے دھوبیاں دا لوہا جس نال کپڑے دے وٹ کڈھدے تے بھن پاؤندے (اِستری کردے) نیں ۔ **اِستری دھن:** [نر ہ] وُوہٹی دا مال ، داج دہیج ، کھٹ ۔ (۲) عورت دی جایداد ۔

● **اِستِسقا:** [نر ع] [تِرہ لگنی ، پانی منگنا] سوج تے پانی پے جان دی بیماری ، جلودھر ، خون دا پانی بن جانا ۔ ترھوکڑا ، تِرہ دی بیماری ۔

● **اِستِشہاد:** [نر ع] [شہادت/شاہدی لوڑنی] گواہی (لو : اُگاہی) ، شاہدی ، ثبوت ، پُچھ پُچھاوا ۔

● **اِستِصواب:** [نرع] [درستی چاہنی] مشورہ ، را ، صلاح ، مَتّ ۔

● **اِستِطاعت:** [مد ع] پہنچ ، پُج ، "پسلی" ، زور ، طاقت ، وس ، حیثیت ، پُجدا سردا ، مالی حالت ، پُجالا ۔

● **اِستِعارہ:** [نر ع] [ہدار / مانگواں دینا] جھوٹھے معنیاں وچ ورتیں والا لفظ ، سچے جھوٹھے معنیاں نال لگا رکھّے ، علمِ بیان وچ استعارے دا مفہوم اِہ ہے کہ اصلی تے مجازی معنیاں وچ تشبیہ دا تعلق ہووے ، پر مشبّہ یا مشبّہ بہ وچوں کسے اک دا ذکر کیتا جاوے : ع

ہمارے قتل کرنے کو نگاہِ یار کافی ہے

نِگاہ ، تلوار توں استعادہ ۔

● **اِستِعانت:** [مد ع] [عون = مدد ، سہارا] مدد ، امداد ، سہارا ، آسرا ، پکّڑ ، اوٹ ، پناہ ۔

● **اِستِعجاب:** [نر ع] حیرانی ، تعجب ، اچمبا ، اُچرج ۔

● **اِستِعداد:** [مد ع] تیار رہن دا گُن ، تیاری ، لائقی ، قابلیت ، دماغ دی طاقت ، ہِت ، پُہنچ ، ہُنر ۔

● **اِستِعفاء:** [نر ع] [معافی منگنی] نوکری یا عہدہ چھڈن دی عرضی ، استِیفا (لو) ۔

● **اِستِمار:** [نر ع] اُسارنا ، بیٹھک بنانی ، وسوں ودھانی ، نویاں وستیاں وسانیاں ، شان ودھانی ، زمین دی بُھکھ ۔ لوبھ ، لالچ ۔

● **اِستِعمال:** [نر ع] ورتیں (کم آؤن) دی حالت ، ورتوں ، ورتارا ، ورت ورتا ، ہنڈیواں ، ہنڈا ۔ [لو = استعمال] ۔ **استعمال کرنا:** ہنڈانا ، ورتنا ، ہنڈنا ۔

● **اِستِغاثہ:** [نر ع] [واہر پُکار] دعوا ، نالش ، مقدمہ ، داد فریاد ، نِیا منگنا ۔ [—دائر کر] ۔ **استغاثہ دائر کر دینا:** [مح] عدالت وچ دعوا کر دینا ، نالش کر دینی ، کچہری چڑھنا ، کچہری وچ داد فریاد کرنی ، سرکارے دربارے جا چڑھنا ، عرضی پانی ، کیس کر دینا ۔

● **اِستِغراق:** [نر ع] [ڈُبنا] غرق ہون دی حالت ، کسے خیال یا فکر وچ ڈُبنا ، آپا بُھل جانا ۔ رُجھیواں ، آہر ، دُھن ۔

● **اِستِغفار:** [نر ع] گناہواں دے بخشان لئی دُعا ، بُھلاں دی معافی ، توبہ استغفار ، اللہ بچاوے ۔

● **اَستغفِرُاللہ:** اللہ کولوں معافی منگنی ، کسے بُھل چُک اُتے خبردار ہون لئی بولیا جان والا کلمہ ۔ اللہ رکھے ، اللہ بچائے ۔

● **اِستِغنا** [نر ع] : [غنی = بے پرواہ ہونا]

اسیری ، بے نیازی ، بے پرواہی ، بے فکری ، رج کج ۔

● **اِستِفادہ** : [نر ع] [لاہ کھٹنا] نفع ، لاہ ، لابھ ، فائدہ ۔ [— کر = لابھ لینا] ۔

● **اِستِفاضہ** : [نر ع] [فیض پانا] فیض ، لبھت ، حاصل ۔

● **اِستِفتا** : [نر ع] [فتوا لوڑنا] مُفتی کولوں فتوا لینا ، کسے کم کار لئی شرع دا حکم جاننا ، فتوے دی لِکھت ۔

● **اِستفراغ** : [نر ع] [خلاصی لوڑنی ، وہل منگنی] اُلٹی کرنی ، کھادا پیتا اُگلچھنا ۔ اُپّر چھل ، ابھیک ، اُگلّچھ ، اُچھالی [— آ ۔ کر] ۔

● **اِستِفسار** : [نر ع] [فسر = مطلب کھولھنا] پُچھنا ، دریافت کرنا ، معلوم کرنا ۔ سوال ، پُچھ ۔

● **اِستِفہام** : [فہم = سمجھنا] سمجھنا ، چاہنا ، پُچھنا ، کسے گل دے سمجھن لئی پُچھنا ، سوال ، سمجھن دا کم ۔ گرامر وچ پُچھن لئی کم آؤن والا لفظ ۔ [ص : استفہامی ، استفہامیہ] ۔

● **اِستِقامت** : [مد ع] مضبوطی ، پکیائی ، حوصلہ ، ست ، سہار ، ٹُھک ، دلیری ، ثابت قدمی وکھانا ، دلیری وکھانا ، ڈٹیا رہنا ۔

● **اِستِقبال** : [نر ع] جیو آیاں کہن لئی اگانہ ودھنا ، اگوں والی مِلنا ، لین آؤنا ، اگوائی ، مِلنی (ویاہ اتے) ، آدربھا ، جم جم آؤ ، جی صدقے ، جیو آیاں نُو کہنا ، روبرو ہونا ۔ آؤندا ویلا ، آؤن والا سما ، اگلا زمانہ ۔ [— کر = کہن] ۔

● **اِستِقرا** : [نر ع] نِکیاں نِکیاں مثالاں توں نتیجے کڈھنے ، پکے قاعدے بنانے ۔

● **اِستِقرار** : [نر ع] [قرار لینا] تصدیق ، قائمی ، کھلھار ، ٹھہرا ، متھیوا ۔

● **اِستِقصا** : [نرع] [نبیڑنا] تحقیق ، پُن چھان ، چھان پھٹک ۔

● **اِستِقلال** : [نر ع] مستقل ہونا ، پک ، پکیائی ، نیت ، صبر ، پکے پَیر ، درڑھ ، ٹِکا ۔ کِھلھار ، کُھلھ ، آزادی ، من مرضی دا راج ۔

● **اِستِکبار** : [نر ع] ہنکار ، مان ، غرور ، وڈپ ، آکڑ ، چَوڑ ، چاوڑ ۔

● **اِستِکشاف** : [نر ع] [اُگھاڑنا ، لوڑنا] اظہار دی چاہ ، اُگھاڑ ، ظہور ، ظاہر ہونا ۔

● **اِستِلزام** : [نر ع] [لازم کرنا] ضرورت ، لوڑ ، ضروری ہونا ۔

● **اِستِماع** : [نر ع] کیتی گل سننی ، دھیان دینا ۔ سماع ، واجا گاجا سُننا ۔

● **اِستِمالت** : [مد ع] من ودھنی ، جی حضوری ، جیو آیاں نُو ۔

● **اِستِمداد** : [مد ع] [امداد لوڑنی ، مدد منگنی] امداد ، مدد ، سہارا ، باہُڑ ، منگ ۔

● **اِستِمرار** : [نر ع] [ہمیش رہنا] ہمیش ، ہمیشگی ، نِت ورتارا ، رلک ، متواتر ، سدا ۔ **اِستِمراری** : [نر ع] چالو ، رواں ، جاری رہن والا ، ہمیش دا ، آمُک ۔ گرامر وچ سدا چالو رہن والے کم لئی ورتین والا لفظ یا ویلا = ماضی استمراری ، جس بِیتے سمے وچ کسے کم دا

مُڑ مُڑ ہونا مِلے [جویں : وہ دوڑتا تھا = نسدا سی/نسدا ہوندا سی] - اِستمراری پٹا : [نر ع ہ] کسے بھوں دا سدا لئی لکھیا ہویا ''پٹا''، قبضے دا حق -

● اِستمزاج : [نر ع] دل دی گل پُچھنی ، رُخ جاننا ، مرضی پُچھنی ، مشورہ لینا ، را لینی ، منصوبہ پُچھنا -

● اِستناد : [نر ع] [سند لینی] حق سچ ثابت کرنا ، سند لیاؤنی ، ثبوت پیش کرنا ، دلیل دینی ، مثال دینی -

● اِستنباط : [نر ع] [چُننا] [نبط = کھوہ دا پہلا پانی کڈھنا] چون - قرآن شریف یا حدیثاں دے سہارے تے نواں مسلہ پیش کرنا ، نویں مسلے دی کاڈھ -

● اِستنجا : [نر ع] [نجات = چھٹکارا لبھنا/پلیتی دھونی] جھاڑے پیشاب پچھوں دی صفائی ، طہارت ، وٹوانی - اِستنجے کا ڈھیلا : [نر اُ] (۱) مُوتر کے ورتن والی ڈھیم ، وٹوانی - (۲) اِویں جِہا بندہ ، بے قدرا ، نقدرا ، نگونا ، نِکمّا ، ہیٹھا -

● اِستوا : [نر ع] [اِکو جہا ہونا] برابری ، میل ، سانجھی تھاں ، درجہ - [خط — = بھوں دوالے مِتھے ہوئے تِناں خطاں وچوں وِچکارلا - [خط—] خط جہڑا زمین نُو ادھو ادھ کردا اے - ایس لیک لاگلے علاقیاں وچ دِن رات ساویں ہُندے نیں -

● اُستوار : [ف ص] پکا ، تکڑا ، ڈاہڈا ، مضبوط ، کھلا ، ہنڈاوان ، قائم (قیم) ، پیراں دا پکّا -

● اِستہزا : [نر ع] [ہسّنا ، ٹھٹھے نال ٹِھٹھہ کرنا] ٹھٹّھا مخول ، ہاسا بکھیڑا ، کِھل کھپ ، مسخری ، بولی ٹھولی ، ٹِھسکری ، مسکری ، ٹکونچی ، جُگت بازی ، ٹوک ٹکور -

● اِستیصال : [نر ع] [جڑھوں پُٹنا ، اُکھیڑ سٹنا] ناس کرنا ، پُٹ اُکھیڑنا - تباہی ، بربادی ، ستیاناسی پُٹنی -

● استیعاب : [نر ع] [وعب = سبھ ، سارے] ساری ، پوری ، تمام ، کُل -

● اِستیلا : [نر ع] دبا ، زور ، تسلّط ، غلبہ ، قبضہ ، جبر -

● اِستھان : [نر سن ہ] تھاں ، جگہ ، تھانا ، ڈیرا ، واس -

● اِسٹام : [نر ، انگ : stamp] ڈاک دی ٹکٹ ، لِکھت پڑھت لئی سرکاری ٹھپے والا کاغذ جس اُتے مُل وی چھپیا ہُندا اے - پکا کاغذ ، مُہر والا پنّا ، اسٹام ٹکٹ -

● اسَد : [نر ع] (۱) شینہ ، شیر - (۲) اسمان دے بارھاں بُرجاں وچوں اِک بُرج - پ : ''مسیت'' [ج = اُسُد] [—اللہ = رب دا شیر] - (۳) مرزا غالب دا ناں تے پہلا تخلّص - اسداللہ : [نا ع] اللہ دا شینہ ، حضرت علی دا لقب - مرزا غالب دا ناں -

● اَسرار : [نر ج ع] [و : سِرّ = بھیت] گُجھیاں گلّاں ، بھیت ، اُہلے پاہلے ، رمزاں ، لُکویں کم ، لُکا - اولیاں شیواں ، باتاں ، بُجھارتاں -

● اِسرار : [نر ع] [لُکانا] گُجھی گل ، ڈھکی بات ، بھیت -

● اِسراف : [نر ع] [سرف : گوانا] دولت اُڈانی ، دبّل کے خرچ کرنا ، حدوں باہر ہونا ، فضولی ، فضول خرچی ۔

● اِسرافِیل : [نر نا عبر] اک فرشتہ جِہڑا قیامت نُو ''کرنا'' پُھوکے گا ۔

● اِسرائِیل : [نر عبر] اللہ دا بندہ ، اللہ دا سپاہی ، حضرت یعقوب[۴] دا لقب ، جِہناں دی اولاد ''بنی اسرائیل'' سداندی اے ۔ یہودیاں دا پہلا دیس جِہڑا ۱۹۴۸ع نُو عرب وچ بنیا سی (Israel) ۔

● اَسِسٹَنٹ : [نر ، انگ : assistant] مددگار ، نِکا ، نِیکے درجے دا ، وڈے افسر دا مددگار ۔

● اَسْفَل : [ص ع] کمینہ ، گھٹیا ، شُہدا ، بے حیثیتا ، بڑے چھوٹے درجے دا ۔

● اِسفنج : [نر ع] سپنج ۔ ویکھو : اسپنج ۔

● اِسفندیار : [ف نا نر] گُشتاسپ دا پُتّر ، ایران دا اِک بہادر تے بھلوان بادشاہ جِہنُو رستم نے ماریا سی ۔

● اِسقاط : [نر ع] [ڈیگنا] مُردے دے دُوالے کھلو کے اُہدے عمر بھر دے گناہواں دی بخشائی لئی دُعا منگن دی رسم ۔ اِسقاطِ حمل : [نر ف+ع] حمل گرانا ، کچا کڈھنا ، جمن توں پہلاں بال کڈھ / کڈھا دینا ۔ (۲) تُرو پینا ، حمل ڈِگ جانا ۔

● اَسقام : [نر ج ع] [و : سُقم] خرابیاں ، بھیڑ ، عیب ، بیماریاں ، خامیاں ، کاناں ، ماڑ ۔

● اُسقُف : [نر ع] پادری ، عیسائیاں دا مذہبی آگُو ۔

● اُسکانا : [مص ہ] چُکنا ، ویکھو : ''اُکسانا''۔

● اِسکندر [تر یو] : ویکھو : ''سکندر'' ۔

● اِسکندریہ : [نر نا] بحیرۂ روم دے کنڈھے وسن والا اِک شہر ، مصر دا جہازی اڈا اے ۔

● اِسکیمو : [نر ، انگ : Eskimo] زمین دے اُبھے (شمالی) سِرے دے واسّی ، برف وچ وسن والے لوک ۔

● اَسگندھ : [نر ہ] اک بُوٹی دی جڑھ ، اک دوا ۔

● اَسلاف : [نر ج ع] [و : سلف] بِیتے سمے دے لوک ، وڈ وڈیرے ۔

● اِسلام : [نر ع] [دھون نِوانی] مسلماناں دا دین ۔ مَن لینا ، مسلمانی ۔ اسلام قبول کرنا/ مسلمان ہونا : اسلام قبولنا ۔

● اَسلِحہ : [نر ج ع] [و : سِلاح] جنگ دے ہتھیار ، تلوار بندوق توپ ٹینک تے ہور فوجی سامان ۔

● اُسلُوب : [نر ع] [ج : اسالیب] ڈھنگ ، طریقے ، راہ ، چج ۔

● اِسم : [نر ع] [وسم = داغ ، ڈب ، نشان ، نشانی] ناں ۔ جِس لفظ نال کسے شے نُو سدیا جاوے ۔ اِسمِ بامُسمّٰی : [نر ف+ع] نیک ناواں ، جِسّ ، وڈیائی ۔ جِھو جِھا ناں اُہو جِہے کم ۔ اِسمِ اعظم : [نر] خدا دا وڈا ناں ، جِہنُو بعضے اللہ سمجھدے نیں ۔ اسم نویسی : ناں لکھنا ، گواہاں دی فہرست بنانی ۔

اسما : [نر ج ع] [و : اسم] ناں ، ناویں ، آلاں ، ناؤں ۔ **اسماءُ الرّجال** : لوکاں دے ناں ۔ ایسی کتاب تے علم جہڑا حدیثاں دے راویاں دے بارے وچ چھان پھٹک کردا اے ۔

● **اسمار** : [نر ج ع] [و : سمر] راتی سُنان دیاں کہانیاں ، رات دیاں باتاں ۔

● **اِسماعیل** : [نر عبر] حضرت ابراہیم[۴] دے پُتّردا ناں ، جہڑا بی بی ہاجرہ دی کُکھوں ہے سی ۔ **اِسماعیلی** : [ص] اسماعیل بن جعفر الصادق دے ناں تے بنیا ہویا اک ٹولا ، آغا خانی ۔

● **اسمبلی** : [مد ، انگ : assembly] قانون بنان والی پرھیا ، کٹھ ۔

● **اسناد** : [مد ج ع] [و : سند] سنداں ، دلیلاں ، مثالاں ، ثبوت ۔

● **اَسوار** : [نر ہ] سواری کرن والا ، سوار ، چڑھیت ، اُتے چڑھیا ہویا ۔ **اَسواری** : [مد اُ] سواری ، سوار ہون دی حالت ۔

● **اسوانسی** : [مد ہ] زمین کَچھّن (ناپن) دا اک آلہ ۔

● **اَسُوج** : [نر ہ] دیسی ورھے دا چھیواں مہینا ، اسُّو ۔

● **اَسوَد** : [نر ص ع] کالا ، کالا شاہ ، کالا بھور ، کالا ٹِٹّن ۔ **اَسود و احمَر** : [ص] کالا تے رتّا ، کالا تے سُوہا ، مطلب : عرب تے عجم ۔

● **اُسوَہ** : [نر ع] ونگی ، نمونہ ، ڈھنگ ، راہ ، چج چالا ۔

● **اِسہال** : [نر ع] [سہل = سَوکھا ہونا] دست ، جُلاب ، ٹٹیاں دا آؤنا ، گھڑی مُڑی جھاڑا آؤنا ۔

● **اَسہَل** : [ص ع] [سہل دی تفضیل] بڑا آسان ، سُکھالا ، بہت سُکھالا ، بڑا سَوکھا ۔

● **اِسے** : [تف] اِہنُو ، اِیس نُو ، اِہکُوں ۔ **اِسے چھپاؤ ، اُسے دکھاؤ** : [مح] اِہنو لکاؤ اُہنو کڈھو ، دُواں دا مُونہہ مُہاندرا اِکو جہیا اے ؛ شکلاں مِلدیاں نیں ۔ **اِسے وہاں مارِیے جہاں پانی نہ ملے** : [مح اُ] اوتھے مار مارو جتھے پانی نہ لبھّے ، اخیر بھیڑے بندے اُتے ترس نہ کھائیے ۔

● **اَسّی** : [گِن ہ] چالی دُونے ، اٹھو داہیا ، ''چار وِیہاں'' = اسی (۸۰) ۔ **اسّی برس کی عمر نام میاں معصُوم** : [اکھ] جان بُجھکے نِکّایا بھولا بنن والے بارے کہندے نیں ، بُڈھی رن زلیخا ناں ۔

● **اُسی** : ''اُس ہی'' دا مخفف ، اوسے ۔

● **اِسی** : [ص] ایسے ، ایس ہی ۔ **اِسی آن** : [تف] ایسے گھڑی ، ہُنے ۔ **اِسی دن کو پالا تھا** : [مح] بھیڑی اولاد لئی ماپے آکھدے نیں : ایسے لئی وڈا کیتا سی ، ایسے لئی دُکھ جھاگ جھاگ کے پالیا پوسیا سی کہ وڈا ہو کے اِہو جہیا کپُتّر ہووے ۔ **اِسی کو** : ایسے نُو ، ایس نُو ، اِہنُو ای ، نِرا اِہنُو ۔

● **اَسیر** : [نر ع] قیدی ، بندی وان ، بانھا ۔ **اسیری** : [مد] قید ، بندی وانی ۔

● **اَسیس** : [مد ہ] بھلی دعا ، اسیس ، خیر برکت دی دُعا ۔

● اسیسر : [نر ، انگ : assessor] لگان لان والا ، ٹیکس متھن والا ، صلاح کار ، مشورے دین والا ، نیائی ، جج نو صلاح دین والا ، پینچ ۔

● اسیلا : [ص ہ] جھلّا ، کملا ، سدائی ، ندان ، بےوقوف ۔

● آش آش : [عش عش] خوشی یا حیرانی ویلے بولدے نیں ۔ واہ وا ! اشکے ! شاوا !

● اِش اِش : [مد ہ] شی شی ؛ تیویاں ایس واج نال نکے بالاں نو جھاڑے پیشاب پھرن دی عادت پاندیاں نیں ۔

● اِشارت : [مد ع] اشارہ ، سینت ، رمز ، گُنگی بات ۔

● اِشارہ : [نر ع] ہتھ اکھ یا سر ہلا کے کوئی گل سمجھان دا ڈھنگ ۔ کسے گل دا حوالہ ۔ گُنگی بات ، گول گل ، سینت ، اشارا ، رمز ۔ ہتھ (ہتھ دا اشارہ) ، چھبی ، مُجیّا (پنجے دا—) ۔ اِشارے (پر) چلنا : [مح] اکھاں دے اشارے ہونے ، سینتاں وجنیاں ، اکھ مٹکّا ہونا ، رمزاں چلنیاں ، اشارے بازی ہونی ۔

● اِشاعت : [مد ع] [شائع کرنا ، کھنڈانا] چھپائی ، چھاپ کے کڈھنا (جویں اخبار دی اشاعت) ۔ مشہوری ، دھائی دھم ، عام کرنا ۔

● اِشباع : [نر ع] حرکتاں (زیراں زبراں) نو کھچ ادا کرنا پئی زبر دا الف ، پیش دی وا تے زیر دی یے بن جاوے ۔

● اِشباہ : [نر ع] [شُبہ ہونا] شک ہونا ، شکل ملنی ، ورگا لگنا ، جھن پینی ، مُہاندرا ملنا ۔

● اِشتباہ : [نر ع] [ورگا ہونا] شک ، جھّن ، گمان ، جھولا ۔

● اِشتداد : [نر ع] سختی ، زیادتی ، ودھیکی ۔

● اِشتراک : [نر ع] سانجھ ، پتی ، بھیالی ۔ اخبار/رسالے دی گاہکی (چندا) ۔

● اِشتعال : [نر ع] [چنگیاڑا نکلنا ، بھکھنا] غصہ ، طیش ، بھڑکی ، بھاہ ، بھڑاس ، جوش ، تا ، تمکت ، ”گرمی“ ، اُسکائی ، چُک ، چپ ۔ اِشتعالک : [مد اُ] چُک ، جوش ، چپ ، غصہ ۔

● اِشتغال : [نر ع] [شغل=رُجھنا] رُجھ ، رُجھیواں ، آہر ، مصروفی ، مشغول ہونا ۔

● اِشتقاق : [نر ع] اصل لفظ (مُول/مصدر) وچوں ہور لفظ بنانا ، نواں لفظ کڈھنا ، لفظ دی اُساری ، بنتر ۔

● اِشتمال : [نر ع] [رلنا] شامل ہونا ، رلانا ، رلا ملا ۔ اشتمالِ اراضی : ملا کے زمین تقسیم کرنی ۔

● اِشتہا : [مد ع] بُھکھ ، ڈانجھ ۔ چاہ ، سِک ۔ کُجھ کھان پین دی لوڑ ۔

● اِشتہار : [نر ع] مشہور کرن دا ڈھنگ ، نشر کرن دی لکھت ، جس نال کوئی گل/چیز دھائی جاوے ، پوسٹر ، دھم ، دھائی ۔

● اِشتِیاق : [نر ع] شوق ، چاہ ، چا ، ریجھ ۔

● اِشٹمی : [مد ہ] ہندی مہینے دی آٹھویں تریخ ، اشتمی ۔

● اَشجار : [نرع] [و : شجر] رُکھ ، درخت ۔

● اشجع : [نر ع] [شجاع دا اسم ِ تفضیل/ وڈیائی] بڑا بہادر ، وڈا دلیر ، بہادراں دا بہادر ، شیرجوان ، وریام ۔

● اَشخاص : [نر ج ع] [و : شخص] لوک ، لوکی ، بندے ، کئی جی ، جنے ۔

● اَشدّ : [ص ع] [شدید دی تفضیل] بڑا سخت ، اَت کرڑا ، چوکھا سخت ۔ ڈاہڈا ، ات دا ، ڈاہڈی ، رجواں ، رج مُچکے ، (—ضروری = ات لُڑیندا) ۔

● اَشرّ : [ع] [شریر دی تفضیل] بہت بُرا ، بڑا شرارتی ، پکا شیطان ۔

● اشرار : [نر ج ع] [و : شریر] بُرے لوک ، شرارتی لوک ، اَلِفتے ۔

● اَشراف : [نر ج ع] [و : شریف] بھلے مانس ، بیبے ، ساؤ لوک ، چنگے ، شریف بندے ۔ **اشراف پاؤں پڑے کمینہ سر چڑھے** : [آکھ] ساؤ شرافت ورتدا اے کمینہ بھوہے ہُندا اے =لچ مریندا اندر وڑے ، نکٹا آکھے میتھوں ڈرے/= کمذات ہے ٹپ کے سِرے چڑھدا ، بھلے آدمی دی جان دھسکدی اے (وارث) ۔

● اِشراق : [نر ع] [دن چڑھنا] سورج نکلن اُتے پڑھین والی نماز ۔ [لو : شراق] ۔

● اِشراقی : [نر ع] کشف راہیں چیزاں دے حق سچ جانن والے حکیماں دا ٹولا ، اِہ فلسفہ افلاطون دا اے ۔

● اَشرف : [ع] [شریف دی تفضیل/وڈیائی] بڑا ساؤ ، بڑا شریف تے بزرگ ۔ **اشرفُ المخلوقات** : [نر ص ع] مخلوقاں وِچوں اُچّا ۔ آدمی ، انسان ۔

● اَشرفی : [مد ف] (۱) مُہر ، سونے دا سِکّہ ۔ (۲) اِک گول پُھل ۔ **اشرفی بُوٹی** : مُہر جیڈیاں بوٹیاں وِچوں اک بُوٹی ۔ **اشرفیاں لُٹیں کوئلوں پر مُہر** : [اشرفیاں لُٹا دِتّیاں تے کولیاں اُتے مُہر اے] اُوس مُوکھ بارے آکھدے نیں جہڑا نِکی جہی کِرس کرے پر بڑا وڈا نقصان کر لوے = دھیلا نہ دے دھیلی دے ۔

● اَشعار : [نر ج ع] [و : شعر] بیتاں ، بیت ، بول ، نظم دیاں ٹکڑیاں ۔

● اَشغال : [نر ج ع] [و : شغل] کم دھندے ، رُجھّاں ، لانجھے لتاکے ۔

● اُشغُلا : [نر ہ] انوکھی گل ، انوکھ ، [لو : مشکُولا] ۔ **اُشغلا اُٹھانا / چھوڑنا** : [مح] انوکھی گل کرنی ، فتنہ جگانا ، مشکُولا چھیڑنا ۔

● اَشقِیا : [نر ج ع] [و : شقی] بے رحم ، بد بخت ، نبھاگے ، نکرمے ، ظالم لوک ۔

● اَشک : [نر ف] اتھرُو ، ہنجُو ، اَتھر ، ہنج ، آسُو ۔ **اشک بار کرنا** : [مح اُ] روانا ، روالنا ۔ **اشک بھر آنا** : [مح] اکھیاں وچ ہنجُو آ جانے ، رون آکٹھا ہونا ۔ **اشک شُوئی** : [مد ف] اتھرُو پُونجھنے ۔ تسلی ، دم دلاسا ، کَوڑی تسلی ۔ **اشکوں سے منہ دھونا** : [مح]

بہت رونا ، رج کے اتھرُو کیرنے ، ایڈی ایڈی آتھرُ رونا ، بے اوڑکا رونا ۔

● **اِشکال** : [نر ع] آوکھ ، آوکڑ ، مشکل ، بھیڑ ۔ بِچ ، روک ، اَڑ ۔

● **اَشکال** : [مد ج ع] [و : شکل] شکلاں ، صورتاں ، مُورتاں ، تصویراں ۔

● **اشلک** : [نر ف] مُدہ ، دوس ، تُہمت ، تودا / توتھا ۔

● **اَشلوک** : [نر ہ] شعر ، بیت ، شلوک ، بانی ، بول ، دوہا ۔

● **اَشنان** : [نر ہ] جسم مَل مَل کے دھون دا کم ، نہانا ، نہوْنا ، نہائی دھوئی ۔

● **اَشہاد** : [نر ج ع] [و : شاہد] گواہ ، اُگاہ ، شاہدی بھرن والے (لوک) ۔

● **اِشہاد** : [نر ع] [ثبوت لیانا] شاہدی بُھگتانی ، گواہی دینی ، اُگاہی بھرنی ، شہادت دینی ۔

● **اَشہَب** : [نرع] چِٹیائی دی بھے مارن والا کالا گھوڑا ، سبزا گھوڑا ۔

● **اَشیا** : [مد ج ع] [و : شے] شئیں ، شیواں ، چیزاں وستاں ۔

● **اَشیرباد** : [مد ف] اسیس ، آسیساں ، خیر سُکھ دی دُعا ۔

● **اِصابَت** : [مدع] [سُدھ ہونا] درستی ، درستگی ، سُدھائی [جویں : اصابتِ رائے = رائے ٹھیک ہونی ، سُچا مشورہ] ۔

● **اَصالت** : [مد ع] اصل ، اصلہ ، اُکات ، اصیل پُنا ، ساؤُپنا ، اشرافی ، شرافت ، جد پیڑھی دا پوکھا ، پت ، لج ۔ **اَصالت پر جانا** : [مح اُ] اصلے اُتے جانا ، اصل نسل دے گُن وکھانے ، اُکات / کرتوت ، دسنی ، آئی اُتے آوْنا ۔ **اَصالت تاب بے حُرمتی ندارد** : [اکھ] اصلے والے بے حرمتی نہیں سہندے ، ساؤ لوک ہوچھے تے کمینے دا احسان نہیں جھلدے ۔ **اصالۃً** : [تف ع] آپ ، آپے ، اپنے (آپنے) آپ ۔

● **اَصحاب** : [نر ج ع] [و : صاحب] (۱) یار ، دوست ، بیلی ، سنگی ، کول بہن کھلون تے مِلن گِلن والے لوک ۔ (۲) اُہ لوک جھڑے رسول کریم دے کول بیٹھے سن ۔ **اصحابِ کہف** : [ص نا] حق سچ لئی دقیانوس دی خدائی جُھٹھاندے ہوئے دنیا نُو تیاگ چھوڑ کے (کہف) پہاڑ دی اک چُر وچ جا رہن والے مشہور گبھرو؛ جہناں نال راکھواں کُتا وی ہے سی ، کہندے نیں اِہ ست جنے کئی سو ورھے سُتے رہے سن ، اک دو واری اُٹھے تے فیر سَوں رہے ۔ **اصحابِ فیل** : [ص نا] [ہاتھی والے] اَبرہہ دی آگوائی ہیٹھ کعبے نُو ڈھان لئی ہاتھیاں نال ہَلّا کرن والے ، جِہناں نُو رب دے حکم نال سلاریاں (ابابیلاں) کینکر مار مار کے مار دِتا سی یا بھجا دتا سی ۔

● **اِصرار** : [نر ع] [کوئی گل منان لئی کیتی ہوئی ضِد] ہٹھ ، اڑی ، کھہڑا ، پِچھ ، سِڈا **اِصرار کرنا** : ہٹھ نہ ہارنی ، ضد کرنی ، اڑی بنھنی ، زور پانا ، کھہڑے پینا ، چھے چڑھنا ۔

● **اِصطَبل** : [نرع] گھوڑے بنّھن دی تھاں ، تھان ، تویلا (طویلا) ۔ [لو : اَستَول] ۔

● **اُصطُرلاب** : [نر یو] تاریاں دی اُچیائی جاچن والی ہِتّل دی اِک چکلی کل جس اُتے گِنتی درجے پورے ُبندے نیں ۔

● **اِصطِلاح** : [مد ع] کِسے لفظ دے خاص معنے جھیڑے باری ساری دی ورتوں وچ نہ آؤن ۔ پڑبولی" ۔

● **اَصغر** : [ع] [صغیر دی تفضِیل] ِنکّا ، چھوٹا ، ُدوجیاں توں ِنکا ۔

● **اَصفر** : [ص ع] زرد ، ِپیلا ، کھٹّا ، ِپلا ، وسار رنگا ۔

● **اصفَہان** : [نر ف ع] ایران دا مشہور شہر ِجتھے ِدیاں تلواراں مشہور سن ۔

● **اَصفِیا** : [نر ج ع] [و : صفی] اُچّے ُسچے بزرگ ، نیک پاک لوک ، صاف ُستھرے بندے ، صوفی لوک ۔

● **اَصل** : [مد ع] ِنیہ ، ُمول ، جڑھ ، ُمڈّھ ، ِپیڑھی ، اصل نسل ۔ اصلہ ، خمیر ، اُکات طبیعت ، اُدھاری دتی ہوئی رقم (روک) ، موڑی حق سچ ، سچیائی ، وجہ ۔ (ص) ُمڈھ قدیم دا ، پرانا ، خالص ، بے َمیل ۔ **اصلُ الاصول** : [نر] َسو گل دی گل ، ست ، نچوڑ ، چون ، تت ۔ **اصلُ السُّوس** : [مد ع] َملٹّھی ، مشہور ِمٹھی جڑھ ؛ اِک دوا اے ۔ **اصل خیر سے** : [تف اُ] ُسکھیں ساندِیں ، َخیر ِمہر نال ، خیر خیریت نال ، وسدے رسدے ۔ **اصل زر** : [نر] ُمول ، وپار وچ لائی رقم ، ویاج (سود) اُتے ِدتا ہویا روک ُرپیّا ۔ **اصل سے خطا نہیں / کم اصل سے وفا نہیں** : [اکھ] اصل توں خطا نہیں بد اصل توں نفع نہیں ۔ کمینے توں فیض نہیں ہوندا ۔ اصلے والے کسے نال ُبرا نہیں ورتدے ۔ **اصل مع سود** : [نر] اصل رقم تے ُسود ، ُمول نال ویاج ، راس ُپونجی ۔ **اصلاً / اصلا** : [تف ع] اصلوں ، اُکا" ُمکا" ، ُمڈّھوں ، بالکل (نہیں) ۔

● **اَصلاب** : [نر ج ع] [و : ُصلب] ُپشتاں ، ِپیڑھیاں ، َجدّاں ، کُلاں ۔

● **اِصلاح** : [مد ع] [ٹھیک کرنا] (۱) ُسدھائی ، ُسدھار ، ُدرستی ۔ (۲) ۔ داڑھی ٹھیک کرانی ، خط بنانا ، حجامت [نائی بولی] ۔ **اِصلاح لینا** : [مح] ُسدھائی کرانی ، صلاح لینی ، اُستاد کولوں کلام دے ول ِونگ کڈھانے ، غلطیاں ٹھیک کرانیاں ، اُستاد مّننا ۔

● **اصلی** : [ص] ُسچا ، کھرا ، ٹھیک ، اصل ، اصلے والا ، ذاتی جماندرُو ۔ **اصلیّت** : [مد ع] اصل گل ، کھری گل ، حق سچ ، اُکات ، اصلا ۔

● **اَصَّم** : [نر ص ع] بولا ، ڈورا ، نہ ُمنن والے ، "بولا بدّل" ُڈن ۔

● **اَصناف** : [مد ج ع] [و : ِصنف] ِقسماں ، ِجنساں ، ونّاں ، ون ُسونے" نمونے / درجے ۔

● **اَصنام** : [مد ج ع] [و : صَنم] ُبت ، ُمورتاں ، مورتیاں ، دل دے جانی ، معشوق ، ڈھول ماہی ، "پتھر ِچت" لوک ۔

● **اَصوات** : [مد ج ع] [و : صوت] واجاں ، آوازاں ۔

● **اُصُول** : [نر ج ع] [و : اصل] قاعدے ، راہ چج ، قانون ، اصول ، تنّت ، ڈھنّب ، چالسّے ، طریقے -

● **اَصِیل** : [ع ص نر] اصلے والا ، ساؤ ، خاندانی ، شریف ، سُلکّھ ، بھلا مانس ، قول دا پکا ، کھرا ، بیبا ، ہڈ دا سُچا [مدع] چنگے لوہے دی تلوار ، گولی بانھی ، گھروگی نوکرانی - **اصیل گھوڑے کو چابک کی حاجت نہیں** : [اکھ] = سیانے نو سینت کافی اے = عراقی نو سینت کھوتے نو سوٹا : سمجھ والے لئی اشارہ بہتیرا اے تے مورکھ نو لکھ سمجھائیے نہیں سمجھدے -

● **اِضافت** : [مدع (اضافة)] لگا ، جوڑ ، جُڑا ، تعلق ، واسطہ ، اضافہ ، وادھا - "دی" "دا" دا کم دین والی زیر جھڑی دونہ لفظاں نو گنڈھ دیندی اے - دونہ اِساں وچ مالکی یا واسطہ دسن دا روپ [پدر ِ ما = ساڈا پیو] -

● **اِضافہ** : [نرع] وادھا ، وادھ ، ودھیکی ، زیادتی ، ودھوتری ، ترقی ، ودّھ / ہور ہونا ، ودھنا {ایک آدمی کا اضافہ ہوا ہے = اک بندہ ودھ گیا اے} - **اِضافی** : [ص ع] اوہ صفت جھڑی اصلی نہ ہووے - وادھو ، فالتو - **اِضافیّت** : [مدع] اضافی ہونا - اِک علم - آئن سٹائن دا وچار پئی حرکت اک وادھو چیز اے ، انسان دی جان پچھان آپو وچلے تعلقات تک جا سکدی اے ، جویں بھوں سورج دے دوالے سدا گھمدی پئی اے تے اِہدا جو کُجھ سانُو کھلا کھلوتا دسدا اے اوہ وی بھوں وانگ بھوں رہیا اے پر سانُو ہلدا نہیں جاپدا ، سو ؛ کسے دوجی چیز دی مدد باجھ اک شے دا کھلونا یا چلنا نہیں سیان سکیدا -

● **اَضحٰی** : [مدع] قربانی دا دن ، بقر عید ، قربانی دی عید ، وڈی عید ، عیدالاضحیٰ ، بکرا عید (قربانی وجھوں) -

● **اَضداد** : [نر ج ع] [و : ضد] ضداں ، اُلٹ شیواں ، جویں لہندا چڑھدا - اِک دوجے دے اُلٹ معنیاں والے لفظ ، اُلٹ (نر) -

● **اِضطِراب** : [نرع] گھبرا ، برل ، بھسُوڑی ، بے چینی ، لِاسّی ، تڑفاٹ ، تڑفنی ، بے قراری ، گھبراٹ ، کاہل ، پریشانی -

● **اِضطِرار** : [نرع] مجبوری ، بےوسی ، بے اختیاری ، اُچڑ پڑے ، اچمی ، بے چینی ، گھبرا ، گھبریواں ، سوڑ ، اُکھیائی ، بے ارامی -

● **اَضعَف** : [ص ع] [ضعیف دی تفضیل/ وڈیائی] ڈاہڈا ماڑا ، مریڑا ، بڑا بڈھا ، چوکھا کمزور ، ماڑ کُو ، بُڈھڑا -

● **اضلاع** : [نر ج ع] [و : ضلع] ضلعے ، کمشنری دے حصے ، حصے ، ٹوٹے ، ٹکڑے ، پاسے - ملک دا سوار کے پربنھ کرن لئی کیتیاں ہوئیاں ونڈاں یا ٹکڑیاں - ملک دا بندوبست کرن لئی کیتی ہوئی ونڈ تے ٹکڑیاں -

● **اِضلال** : [نرع] [کُراہے پانا] بدراہی دینی ، بھیڑی متّے لانا ، اُلٹی مت دینی ، پُٹھی پٹی پڑھانی -

● **اِضمار** : [نرع] [گرامر وچ ضمیراں لیاؤنیاں]

گل کتھ وچ ناواں دی تھاں 'اُہ'، 'اوس'، 'اُہنے' 'اُہناں'، ورتنا۔

● **اِضمحلال** : [نر ع] [ناس ہونا] جُثے دی ٹوٹ، کمزوری، تھکیواں، مڑتن، ڈھل مٹھ، ساہ ست گھٹن دی حالت، مُردے ہانی۔ (۲) جاٹھ، سُستی۔

● **اِطاعت** : [مد ع] [حکم مننا] فرمانبرداری، تابعداری، برخورداری، آگیا کاری، بندگی، چاکری۔ **اطاعت گزار** : [نا ف] حکم منن والا، فرمانبردار، تابعدار، تابع، آگیا کار، سُلگ، چاکر۔

● **اُطاق** : [نر ع] کمرا، حُجرہ، نکا جہا کمرا۔

● **اَطال اللہ عمرہٗ** : [اسیس] [اللہ وڈی حیاتی کرے سو] وڈیاں حیاتیاں ہون، حیاتیاں مانے، وسیں رسیں، جم جم جیویں، وڈی عمر ہووے!

● **اِطالیہ** [نر ع، انگ : Italy] اٹلی، یورپ دا اک دیس۔

● **اَطبّا** : [نر ج ع] [و : طبیب] حکیم، وید، سیانے، دیسی ڈاکٹر۔

● **اَطراف** : [مد ج ع] [و : طرف] طرفاں، کوٹاں، پاسے، کنڈھے، دا۔ [ص : اطرافی]۔

● **اَطریفل** : [نر ع] [ترپھل دا عربی ناں] اک معجون، اک دیسی دوا اے۔ ترپھلا = ترے پھل : ہرڑ، بہیڑا تے اولا۔

● **اَطعِمہ** : [نر ج ع] [و : طعام] کھانے، غذاواں، کھان پین دیاں چیزاں۔

● **اطفال** : [نر ج ع] [و : طفل] بال، بالک، بچے، نکے بال، جاتک، مُنڈے، ایانے۔

● **اِطّلاع** : [مد ع] [دس پانا] خبر، دس، اطلاع، اگھ سُکھ، پتا، ڈونڈی، ڈھنڈورا، نوٹس، اعلان، چتاؤنی، [خفیہ— = سُوہ، لادھ، بھنک [ج : اطلاعات]۔ **اطلاع دہندہ** : [فا ف] اطلاع دین والا، رپٹی، رپٹ درج کراؤن والا۔ اطلاع ملنا : [مص اُ] خبر ملنی، اطلاع ہونی، دس پینی، سُوہ لگنی، بھنک پینی، کسے توں سن کے پتا لگنا، لادھ ہو جانی۔

● **اِطلاق** : [نر ع] [بولیا جانا] اک چیز دا دوجی اُتے فٹ بہنا، جویں : تیرے وچ بندیائی ہے نہیں۔ اک گل دا دوجی اتے گٹھنا، عائد ہونا۔ **اطلاق نویس** : [فا ف] سمن گھلن دے خرچے دا حساب کتاب رکھن والا افسر۔

● **اَطلس** : [مد ع] اک چمکنا ریشمی کپڑا، ساٹن۔ [ص : اطلسی]۔

● **اِطمینان** : [نر ع] تسلی، سُکھ دا ساہ، دلاسا، دل جمعی، چین، بےفکری۔ [—دلا = تسلنا]۔

● **اَطناب** : [نر ج ع] [و : طناب] تمبو دیاں رسیاں، تناواں، ڈوریاں۔

● **اِطناب** : [نر ع] گل لمکانی، معاملہ لمّا کرنا، فضول گل ودھائی جانی۔

● **اَطوار** : [نر ج ع] [و : طَور] عادتاں، رنگ ڈھنگ، ڈول [مد] طریقے، چالے، وطیرے، لچھن، کارے، کسم، کرتُوت۔

● **اَطوَل** : [ص ع] [طویل دی تفضیل] بڑا لمّا ، بہت لماں ۔

● **اطہار** : [نر ج ع] [و : طاہر] پاک لوک ، چنگے آدمی ، پرہیزگار بندے ۔

● **اَطہر** : [ص نر ع] [طاہر دی تفضیل] نیک پاک ، بہت نیک ، نیکو کار ، سبھناں توں ودھکے پاک پوتّر ۔

● **اَطیَب** : [ص نر ع] [طیب دا اسم تفضیل] (۱) بڑا ای پاک ، چنگا ، واہوا ۔ (۲) ۔ بڑا مزے دار ، سوادلا ۔

● **اَظلال** : [نر ج ع] [و : ظِل] سائے ، چھائے ، چھاواں ، پرچھاواں ۔

● **اَظلم** : [ص ع] [ظالم دی تفضیل/وڈیائی] بڑا ظلم کرن والا ، بہت ظالم ، ظُلمی ، ہینس یارا ، بتیارا ، پتّھر دِل ، دُکھ دین والا ۔

● **اِظہار** : [نر ع] [ظاہر کرنا] شہادت ، شاہدی ، گواہی ، بیان (عدالت پرھیا یا کچہری اگے دِتا ہویا) ۔

● **اظہر** : [ص نر ع] [ظاہر دی تفضیل] کُھلّھا کُھلّھا ، صاف صاف ، چنگی طرح دِسدا ، سُجھدا ، سُنجھاپدا ۔ **اظہر من الشمس** : [ص ع] سورجوں ودھکے چاننا ، سورج توں ودھ کے سنجھاپدا ، صاف ظاہر ۔ جھڑا آپے پیا اگھڑے ۔

● **اِعادہ** : [نر ع] دُہرائی ، دُہر ، دُہران دا کم ، وار وار کرنا یا کہنا ، تکرار ۔ [لو : اعادا] ۔

● **اَعاظم** : [نر ج ع] [و : اعظم] وڈے ، وڈ وڈیرے ، اُچّے لوک ۔

● **اَعالی** : [نر ج ع] [و : اعلیٰ] اُچّے ، بڑے اُچّے ، اُچیوں اُچّے ۔

● **اِعانت** : [مد ع] مدد ، سہارا ، رعایت ، رئی ، ساتھ ۔ **اعانتِ مجرمانہ** : [مد] پاپ کماں لئی دِتی ہوئی چُک ، پاپ ہُلارا ، بُرے کمیں دِتی ہوئی مدد ۔

● **اعتبار** : [نر ع] [معتبر جاننا ، سچ منّنا] پک ، یقین ، وِساہ ، بھروسا کرنا ، پکیائی ، بھرم بھا ، وِہار ، پت پرتیت ، ساکھ ۔ [—آ ، رکھ ، ص : —ی] ۔ **اعتبار اُٹھ جانا** : [مح اُ] بے اعتباری ہونی ، اعتبار مُک جانا ، وِساہ نہ رہنا ، بھرم بھا اُڈ جانا ، ساکھ مر جانی ، وِہار وِگڑ جانا ، پت پرتیت نہ رہنی ۔ **اعتبار جمانا** : [مح اُ] ساکھ بنانی ، بھرم بھا ودھانا ، وساہ جمانا ۔ **اعتبار کرنا/ہونا** : [مح اُ] یقین کرنا ، بھروسا رکھنا ، یقین ہونا ۔ بھروسا ہونا ۔ **اعتباری** : [ص ع+ف] وِساہ والا ، اعتبار دے قابل ، پرتیت جوگا ۔

● **اِعتِدا** : [نر ع] [حدوں ودھنا] ودھیکی ، وادھّا ، زیادتی ۔

● **اِعتِدال** : [نر ع] [برابر تے اِکو جِہا ہونا] وِچالا ، درمیان ، ساویں چالے ، اِکو جِہا ہون دا گُن ، درمیانی چال ، نہ گھٹ نہ ودھ ، موافقت ، وِچلا درجہ ، سانجھا بنھا ۔ [—پذیر = مٹّھا ، ساواں] ۔

● **اِعتِذار** : [نر ع] [معافی منگنا] عُذر ، بہانا ، پیچ ، معافی ، عذر ماجرا ۔

اِعتِراض : [نر ع] [عیب کڈھنا] ڈھچّر (کسے گل دے اُلٹ ڈاہی ہونی) ، اڑچ ، روک ، حجّت ، ٹونا ، اڑیکا (—ڈاہ) ، شکّ ۔ [— کر] ۔ **اِعتراض اُٹھا لینا :** [مح اُ] اعتراض واپس لینا ، شک ہٹانا ۔ **اعتراض جانا / جڑنا :** [مح اُ] اعتراض کرنا ، شک کرنا ، ڈھچّر ڈاہنی ۔

اِعتِراف : [نر ع] [عرف = سیاننا] قبولی اقرار ، منّنا ، منائی ، ہاں ، کوئی گل سچ جاننی ، اپنا قصور من لینا ۔

اِعتِصام : [نر ع] [عصم = روکنا ، بچانا] گھُٹ کے پھڑ لینا ، سختی نال سہارن دی کار ، تگڑی پکڑ ، کس ۔ گناہوں بچنا ۔

اِعتِقاد : [نر ع] [عقد = پیچ کے بنّھنا] عقیدہ ، یقین ، ایمان ، دھرم ، بھروسا ، بھرواسا ، وساہ ، اعتبار ۔ [ص : —ی] [—اُٹھ ، رکھ] ۔

اِعتِکاف : [نر ع] عبادت لئی مسیت وچ اکلوانجے بہنا ، ودھیک روزیاں وچ چھیکڑے بہندے نیں ۔ آپنے نفس دی راکھی ، چاہواں تے تانگھاں دی تیاگ ۔ [— میں بیٹھنا / — سے نکلنا] ۔

اِعتِلا : [نر ع] اُچیائی ، اُچائی ، اُچ ، اُچی تھاں ، اُچان ۔

اِعتِماد : [نر ع] بھروسا ، بھرواسا ، اعتبار ، یقین ، وساہ ۔ [—ہو = دل بھجّنا ، وساہ ہونا] ۔

اِعتِنا : [نر ع اِعتِناء] غمخواری ، پرواہ ، دُکھ سُکھ دی سانجھ ، ہمدردی ، توجہ ، دھیان {اُس نے میری بات کو اعتنا کے قابل نہیں سمجھا = میری گل نہیں گولی سو / میری گل دل دھیان نہیں دتّا سو} ۔

اِعجاز : [نر ع] [عاجز کرنا] کرشمہ ، انوکھی گل ، کرامت ، عقلوں باہرا تے اچرج کم جھڑا کسے نبی ہتھوں ہویا ہووے ۔ [— دکھا = کرامات جگانا] ۔ **اعجاز بیان :** [نر ص ف] اُچا گلّکار ، جِہدیاں گلّاں وچ جادو ورگا اثر ہووے ۔ **اعجاز مسیحا/مسیحائی :** [نر ف] حضرت عیسیٰ[۴] دا معجزہ ، عیسیٰ[۴] دا معجزہ ، مویاں نُوں جِوالنا ، کوڑھیاں روگیاں نُوں ول کرنا تے انّھیاں نُوں سُجاکھا کرنا ۔

اُعجُوبہ : [نر ع] عجیب ، انوکھا ، انوکھی انوکھی تے اچرج شے ۔

اَعدا : [نر ج ع] [و : عدُو] دشمن ، دوکھی ، وَیری ، دروہی ، جان دے لاگو لوک ۔

اَعداد : [نر ج ع] [و : عدد] گِنتی ، پہاڑے ، لیکھے جوکھے یا حساب کتاب دے کم آون والے ہِندسے ۔ **اعدادِ مُتماثل :** [نر ج ع] اِک دوجے نال رلدے مِلدے ہندسے ۔ **اعدادِ مُتوافق :** [نر ج ع] عدداں دی پُوری پوری ونڈ کرن والے ہندسے ۔ **اعداد و شُمار :** [نر ج ع] حساب کتاب ، پوری پکی گِنتی ، گِنتر مِنتر ، گِن مِن ، کسے گل نُوں سچ ثابت کرن دا لیکھا ۔

اَعراب : [نر ج ع] [نر : عرب] عرب دے واسی ، عربی لوک ، تھلوچی لوک تھلاں دے رہن والے ، بدّو ، ٹپڑی واس لوک ۔

اَعرابی : [نر ع] بدّو ، عرب دے تھل واسی لوک ، پینڈو ، سِدھ پدھرے ۔

اِعراب : [نر ع] اکھراں نُوں سوار کے پڑھن لئی لائیاں ہوئیاں نشانیاں : زبر پیش تے

زیر وغیرہ ، لفظاں دیاں حرکتاں [فتحہ = زبر (ـَ) ، ضمّہ = پیش (ـُ) ، کسرہ = زیر (ـِ)] -

● **اَعراض** : [نر ج ع] [و : عرض] (۱) جھڑیاں شیواں اپنی ذات نال قائم نہ ہون - (۲) گھر دا مال اسباب - (۳) بیماریاں -

● **اِعراض** : [نر ع] [مُکھ موڑنا] پرھاں رہنا ، مونہہ دا پھرنا ، نفرت ، حقارت ، کریچ -

● **اِعراف** : [نر ع] [عرف = کنگرا ، برجی ، منّنا] - (۱) بہشت تے دوزخ دے وچالے تھاں جتھے نہ گرمی اے نہ سردی - (۲) قرآن شریف دی اِک سورت -

● **اَعرج** : [ص نر ع] لنگا ، لنگڑا ، لنگا کے ٹرن والا ، اِک لت والا -

● **اِعزاز** : [نر ع] [عزت دینی] مان ، مرتبہ ، رتبہ ، عزت ، وڈیائی ، سوبھّا - [ص : ـــی = مُفتو مُفت ، سوبھا پاروں ، بِنا مزدوری کم کرن والا/والی] - **اِعزازی** : [ص ف] بے تنخواہا ، بِن غرضوں مفت کم کرن والا ، بِن طلبوں کم کرن والا -

● **اَعِزّہ ، اعِزّاء** : [نر ج ع] [و : عزیز] لگے لانے ، سکے سودھرے ، سجن پیارے ، رشتہ دار ، مِٹھے پیارے ، نیڑے دے ساک ، ساک انگ -

● **اَعشاریہ** : [نر ع] [اعشار = عشر دی جمع = دَہ (۱۰)] حساب دا اِک طریقہ جِس وچ دسواں حِصہ ورتیا جاندا اے [اعشاری = دہویں حصے والا] -

● **اَعصاب** : [نر ج ع] [و : عصب] رگاں ، پٹھے ، نساں ، ناڑاں ، ناڑیاں - [ص : اعصابی] -

اَعصابی جنگ : [مد اُ] [انگ : war of nerves] دھونساں ، تڑپھیاں ، دھمکیاں ، ڈراوے ، یرکان والیاں گلّاں ، جِنھاں نال جنگ چھڑن دا ڈر آوے / ہووے -

● **اَعصار** : [نر ج ع] [و : عصر] زمانے ، وارے ، ویلے ، سمے -

● **اعضا** : [نر ج ع] [و : عُضو] جسم دے جوڑ / حصے ، لِنگ پیر ، ہڈ گوڈے ، گِٹے گوڈے ، انگ ، پِنڈے دے حصے ، ہڈ پیر - **اعضا ٹُٹنا** : [مح اُ] جُثّہ بھجّنا ، ہڈ گوڈے بھجّنے ، تاپ نال جوڑ جوڑ دُکھنا ، ٹُٹی کھُسّی لگنا - **اعضائے رئیسہ** : [نر ج] جسم دے وڈے انگ = دل جگر تے دماغ وغیرہ -

● **اِعطا** : [نر ع] [دینا ، بخشنا] دینا ، عطا کرن دی کار ، **بخش** ، **بخشش** -

● **اعظم** : [ص ع] [عظیم دی تفضیل] بہت وڈا ، ڈاہڈا تکڑا ، بڑا بزرگ ، اُچی پان پت والا -

● **اَعقاب** : [نر ج ع] [و : عقب] پِچھے رہ جان والے - جیاجنت ، آر پروار ، بال بچے ، والی وارث ، لوک ، لواحق ، نویں پیڑھی -

● **اِعلا** : [نر ع] [اُچّا کرنا] اعلیٰ بنان دا عمل -

● **اَعلام** : [نر ج ع] [و : عَلَم] جھنڈے ، دھجاں ، پھریرے ، نشانیاں -

● **اِعلام** : [نرع] [خبر دینا] دس پانی ، علم وچ

لیاؤنا ، ظاہر کرنا] پروانہ ، نوٹس ، سُنیہا ، خبر ، اعلان ، چتاؤنی ، اطلاع ، مشہوری ، دَس ۔ اِعلامیہ : [نر ع] چھپیا ہویا سرکاری اعلان ، بیان ۔

● **اِعلان** : [نر ع] [ظاہر کرنا] اُچیچے حکم تے فیصلے دی اِطلاع ، عام خبر ، اِطلاع ، ڈھنڈورا ، مشہوری ۔ **اِعلانیہ** : [تف ع] کھُلھم کھُلھتا ، وچ گج کے ، بکّ اُتے ہتھ مار کے ، سبھ دے سامنے ۔

● **اَعلم** : [ص ع] [عالم دی تفضیل] بہت وڈا عالم ، بڑی جان پچھان والا ، بڑا سیانا ، سبھ توں ودھ کے جانن والا ۔

● **اعلیٰ** : [ص نر ع] [عالی دی وڈیائی] بہت اُچا ، ودھیا ، عمدہ ، چنگا ، وڈمُلا ، چڑھندا ، وڈے مرتبے والا ۔ **اعلیٰ عِلیّین** [نر ع] جنت دا وڈا درجہ ، عِلیین ، بہشت دیاں ماڑیاں تے محل ، پاک رُوحاں دے رہن دی تھاں ۔ **اعلیٰ نسل** : [ص ف] بڑی اُچّی نسل دا ، راٹھ ، ساؤ ، چنگے خاندان دا ۔

● **اَعماق** : [نر ج ع] [و : عُمق] ڈُونگھ ، ڈُونگھے تھاں ، ڈُنگھیائیاں ، ڈُونگھ ، ڈُنگھیائی ، ڈُونگھی تھاں ۔

● **اعمال** : [نر ج ع] [و : عمل] کم ، کارے ، کرتُوتاں ، فِعل ، کرنیاں ، کرتب ، چنگے عمل ۔ **اعمال کا نتیجہ بُھگتنا** : [مح اُ] کرنی دا پھل پانا ، کیِتا پانا ، جِیہی کرنی تِیہی بھرنی ۔ **اعمال نامہ** : [نر ف] (لو : عمال ناواں) (۱) عملاں دی فہرست ۔ جس کتاب وچ فرشتے بندے دے چنگے مندے کارے لکھدے نیں ۔ (۲) نوکری وچ چج کُچج دی لِکھت کِتابڑی ، افسراں ولّوں ماتحتاں دے چج چالے تے ورت وہار دی لِکھی ہوئی رپورٹ ، سروِس بُک ۔

● **اَعمام** : [نر ج ع] [و : عم] چاچے ، چاچّیاں ، پھتّپھڑ پُھتّپھیاں ۔

● **اَعمیٰ** : [نر ع] انّھا ، مناکتّھا ، اکتّھاں توں نبِینا ۔

● **اَعوان** : [نر ج ع] [و : عَون] (۱) بیلی ، سنگی ، ساتّھی ، سکّے پیارے ، اِمدادی ، حمیّتی ۔ (۲) پنجاب دے واہکاں دی اِک گوت جھنُو اوان آکھدے نیں ۔

● **اَعیان** : [نر ج ع] [و : عَین] (۱) اکھاں ، چشماں ۔ (۲) بزرگ لوک ، امیر وزیر ، وڈّے آدمی ۔

● **اَغذیہ** : [مد ج ع] [و : غِذا] غذاواں ، کھانے ، خوراکاں ، کھان پین دیاں چیزاں ، کھاجے ، تر مال ، کھادھ خوراک ۔

● **اَغراض** : [مد ج ع] [و : غرض] غرضاں ، چاہواں ، مقصد ، مطلب ، نِیتّاں ، ارادے ۔

● **اِغراق** : [نر ع] [ڈوبنا] (۱) ڈوبا ۔ (۲) کوئی گل ودھا کے دسّن دی کار ، گلین ، مبالغہ ، ات رُجھیواں ۔

● **آغَل بغَل** : [تف ف] اِیدر اُیدر ، سجے کھبّے ، آلے دُوالے ، آمبھ لامبھ ، چوگِردے ، آسے پاسے ، کولو کول {جویں : (فسانہ آزاد)

"اغل بغل دو صاف ستھریاں کوٹھڑیاں تھیں" = سجے کھبے دو ستھریاں کوٹھڑیاں سن} ۔

● **آغلاط** : [مد ج ع] [و : غلط] غلطیاں ، بھلاں چکاں ، اوگن ، بھلاوڑے ، بھلیکھے ۔

● **اِغلاق** : [نر ع] [اوکھیاں بنانا] گنجھلالی گل ، ول پھیر ، اہ گنجھل جہدے نال گل چنگی طرح سمجھ نہ آوے ۔

● **اِغلام** : [نر ع] منڈے بازی ۔ [ص : اغلامی] ۔

● **آغلب** : [ص ع] [غالب دا اسم تفضیل / وڈیائی] ودھرے کر کے ، ودھیک ، ممکن ، جہدے ہون دا پک ہووے ، ہویا کہ ہویا ۔

● **آغلط** : [ص ع] بہت غلط ، ڈاہڈا بھیڑا ، کھوٹا ، بڑا ای غلط ۔

● **اِغماز** : [نر ع] [آبرو گھٹانی] غرور ، نخرہ ، غمزہ ، رمز ۔

● **اِغماض** : [نر ع] [اکھاں میٹنیاں/موٹناں] درگزر ، ٹالا ، بے پرواہی ، گھیس ، مچل ، ہمل ، چشم پوشی ۔

● **آغنیا** : [نر ج ع] [و : غنی] دولت والے ، امیر لوک ، رجے پجے ، کھاندے پیندے ، مال متے والے ۔

● **اِغوا** : [نر ع] کڈھنا ، کڈھ کے لے جانا (زنانی نوں) ، چک لے جانا ۔ [بال—] اُدھالا [جویں : عورت کا اغوا = رن دا اُدھالا] ۔ **اغوا شریک** : [فا نر] اُدھلاگی ، اُدھالو دا بیلی ، [مد : ادھلاگن] ۔ **اغوا کرنا** : اُدھالنا ، کِھسکا لے جانا ، نسا کھڑنا ، کڈھ لے جانا ، دھکو ملی لے نسنا ، اڈے لا کھڑنا ، بھچلھا کے لے جانا ۔ **اغوا کُنندہ** : [فا ف] اُدھالو ، اُدھلاگی ، بچے چک (بال اغوا کرن والا) ۔

● **اغیار** : [نر ج ع] [و : غیر] غیر ، اوپرے ، اوبھڑ ، پرائے ، بیگانے ۔ [ض : اعزہ = سکے ، آپنے] ۔

● **اُف** : [مد ع : **اُف**] دکھ پیڑ یا بھل ویلے موہوں نکل آون والی آپ مہاری واج ، اوئی ، اف ہائے ، اوہ ، افسوس اے ۔ **اُف رے !** : اف توو‌ا ، ہائے توبہ ، ڈاہڈی تکلیف حیرانی تے بے چینی ویلے موہوں نکل جاندا اے ۔ **اُف کر دینا** : [مح] ساڑ کے سواہ کر دینا ، تباہ کر دینا ، برباد کر دینا ، اُجاڑ پجاڑ دینا ، ڈھاہ ڈھیری کرنا ، چوڑ چپٹ کر دینا ۔ **اف نہ کرنا** : [مح] سہار جانا ، پی جانا ، دکھ ویلے "سی" وی نہ کرنا ، سہ جانا ، پرواہ نہ کرنا ۔

● **اِفادہ** : [نر ع] [فائدہ دینا] لابھ ، لاہا ، لبھت ، پھل ، حاصل ، کھٹی ، نفع [لو : فائدہ] ۔

● **آفاضِل** : [نر ج ع] [و : افضل] عالم فاضل تے اُچے سیانے لوک ، دانے پردھانے ، فضیلت والے ۔

● **اِفاضہ** : [نر ع] [فیض اپڑانا] فیض ، بھلا ، کمائی ، نیکی ۔

● **آفاغِنہ** : [نر ج ع] [و : افغان] افغانستان دے وسنیک ، پٹھان لوک ۔

● **اِفاقہ** : [نر ع] [بیماری توں صحت ہونا]

روگ دُکھ دا گھٹنا ، ارام ، بیماری دا موڑا لہا ، موڑا ۔

● **اِفتا** : [نر ع] [فتوا دینا] شرع دا حُکم دسنا ، کِسے مسلے بارے مفتی دا فیصلہ ۔

● **اُفتاد** : [مد ف] (۱) دُکھ ، بھیڑ ، "سر پئی" "آ بنی" مصیبت ۔ (۲) مُڈھ ، خمیر ، عادت ، بنتر ، گھاڑ ۔ (۳) حیاتی دا شروع ، بال پُنا ، نکی یا ایانی عُمر ۔ **اُفتاد پڑنا** : [مح] اُڈدا چھاپا چمبڑنا ، دُکھ بن جانا ، رب سببی بھیڑ پے جانی ، اچن چیت مصیبت آ پینی ۔ **اُفتادگی** : [مد ف] [مص : اُفتادن = ڈگنا ، ڈھٹھنا] عاجزی ، نیونی ، نیواں ہو رہنا ۔ **اُفتادہ** : [ص ف] ڈگا ہویا ، عاجز ، نمانا ، ستیا ہویا ، دُکھی ، نکارا ۔ بھنجے ڈگی ڈھٹھی شے ۔ اَن واہی زمین ، بنجر ، رکڑ ۔

● **اِفتِتاح** : [نر ع] [فتح = کھولھنا] بسم اللہ ، مہورت ، کُھلھائی (کم/ہٹی دی) [— کر] ارمبھ ، شروع ، شروع کرن دی رسم ۔ **افتتاحی** : [ص ف] شروع کرن دی بابت ، مُڈھلی ، مہورت والی ، شروع دی ۔ **اِفتِتاحیہ** : [نر ع] مُڈھلا لیکھ ، پہلی گل (اخبار رسالے دی) ، ایڈیٹر دا لکھیا ہویا مضمون ، ایڈیٹوریل ۔

● **اُفتاں و خیزاں** : [ص ف] (اسم حالیہ) ڈگدا ڈھیندا ، چنگے مندے حال وچ ، ہمت کر کے ، اَوکھا سَوکھا ہو کے {جویں : اُفتاں و خیزاں وہ گھر تک جا ہی پہنچا = اوہ ڈگدا ڈھیندا گھر تک اپڑ ای گیا} ۔

● **اِفتِخار** : [نر ع] [فخر کرنا] مان ، تران ، گمان ، ہنکار ، غرور ، ٹیں ، ٹوہر ، ٹھکا ، سوبھا ، آکڑ ، وڈیائی ۔

● **اِفترا** : [نر ع] تہمت ، کُوڑا دوس ، جُھوٹھا الزام ، بہتان ، اُوج ، تودا ۔ **اِفترا جوڑنا/افترا کرنا/افترا باندھنا** : [مح اُ] لیک لائی ، بہتان لانا ، الزام مڑھنا ، توتّھا پتّھنا ، تہمت / اُوج لانی ، [عو : گُت مگر بوہکر بنھنی] عیب لانا ، بھنڈنا ، بھنڈی لانی ، دوس دینا ، کسے دے سر اُتے آگ بالنی ۔ **افترا پردازی** : [مد ف] جُھوٹھ جوڑنا ، توتھے پتّھنے ، اُوجاں لانیاں ، بدنامی کرنی ، فساد پانا ، شرارت کرنی ۔

● **اِفتِراق** : [نر ع] پُھٹ ، وگاڑ ، فرق ، وتّھ ، پاڑ ، وکھیوا ، نکھیڑا ۔

● **افرا تفری** : [مد اُ] [ع : افراط و تفریط = وادھ گھاٹ ، بے اعتدالی] برل ، گھبرا ، بھسُوڑی ، ہفڑادفڑی ، ہلجُل ، دوڑ بھج ، بھاجڑ ، نفسو نفسی ، آپو دھاپی ، بد انتظامی ، کِھلا ، گڑبڑی ، بدحواسی ، للّھنی ، بے چینی ۔

● **اَفراد** : [نر ج ع] [و : فرد] جی ، جنے ، لوک ، لوکی ۔

● **اَفراسیاب** : [نر نا ف] توران دا اک بہادر بادشاہ جھڑا ایران دے کیانیاں نال لڑدا بھڑدا رہیا سی ۔

● **اِفراط** : [مد ع] وادھا ، زیادتی ، ودھیکی ، رُل ، چُکھیائی [پنجاب میں گندم کی افراط ہے = پنجاب کنک دا گھر اے ، ایتھے کنک دی رُل اے ، ایتھے حدوں باہری کنک ہُندی اے] ۔ **افراط و تفریط** : [مد ع] [وادھ گھاٹ] حدوں ودھ گھٹ جان دی حالت ، تھوڑ تے ودھیکی ،

وادھا گھاٹا ڈوبا ، سو کا=[بے اعتدالی] -

آفرنگ : [نر ف] فرنگی ، فرنگیاں دا ملک ، فرنگ ، یورپ ، ولیت -

آفروختہ : [ص ف] بلیا ہویا ، چاننا ، لو والا ، سڑیا ، بھجیا ، بھریا ، پیتا ، لوہے لاکھا -

افریقہ : [نر نا] افریکا ، پاکستان دے لہندے ول دا وڈا علاقہ جتھے حبشی وسدے نیں ، ایتھے ات گرمی پیندی اے جس کر کے لوکاں دا رنگ کالا اے ، ایتھے بڑے جنگل بیلے نیں -

افزائش : [مد ف] [مص : افزودن=ودھنا] وادھا ، پسارا ، کھلارا ، کھلیرا ، زیادتی ، رل ، ترقی ، اساری -

افزوں : [ص ف] [افزودن=ودھنا] بہتا ، ودھیک ، زیادہ ، ودھ ، گھنا ، ودھیرا [روز —=نت ودھیندا] - افزونی : [مد ف] [ودھ جان دی حالت] وادھا ، زیادتی ، وادھ ، ودھوتری ، رل -

اِفساد [نر ع] [فساد کرنا] فساد ، رندھ ، جھیڑا ، بھیڑا ، جنگ -

افسان : [مد ف] [فسان] چاکو چھریاں تے کرداں جہے ہتھیار تیز کرن دی پتھری = سان -

افسانہ : [نر ف] قصہ ، کہانی ، افسانا ، گھڑت ، گل ، بیان ، ذکر ، کوڑی جگ بیتی ، متنی پرستی بات ، ''ہوئی بیتی''، جھڑی جیون دا کوئی پاسا اگھاڑے - افسانہ چھیڑنا : [مح اُ] حال دسنا ، ہوئی بیتی کرنی ، کہانی پانی ، گل ہلانی ، رام کہانی سنانی ، دکھڑے پھولنے -

افسر : [نر ف] (۱) تاج [انگ : officer] (۲) سردار ، افسر ، عامل ، افسری کرن والا ، حاکم - افسرِ مال : [نر ف] مال افسر ، کلکٹر ، جہدے کول مال دا محکمہ ہووے ، جھڑا لگان تے مالیہ وصول کرن دا انتظام کرے -

افسُردہ : [ص ف] اُداس ، سنجا ، سُنّا ، دلگیر ، دل ڈھٹھا ، غمگین ، افسوسیا ہویا ، ہسیا ہویا ، بے رونقا ، بے رونق ، بھاں بھاں کردا - افسُردگی : [مد ف] [افسردہ ہون دی حالت] اُداسی ، بے رونقی ، چاں بھاں ، غمگینی ، سوگ =[دلگیری] -

افسوس : [نر ف ع] غم ، فکر ، جھورا ، پچھتیواں ، پچھتاوا ، پشتاوا ، جھرنا ، ہیروا ، ہاوا ، مسوس ، چنتا ، ہرکھ - [— کر، کھا] - افسوس ناک : [ص ف] افسوس والا / والی ، افسوس لان والی ، دکھ بھری -

افسُوں : [نر ف] جادو ، ٹونا ، ٹوٹکا ، منتر ، جھاڑا - مکر ، فریب ، ٹھگی - افسوں پھونکنا : [مح اُ] دم جھاڑا کرنا ، کجھ پڑھ کے پھوکنا ، جادو کرنا ، منتر پھوکنا - افسوں چل جانا : [مح] جادو چلنا ، ٹونے دا اثر ہونا ، چال وچ آ جانا ، ول فریب وچ آ جانا ، منتر پھر جانا - افسوں گر : [نر ف] جادوگر ، ٹونے ہار ، منتری ، دم جھاڑا کرن والا ، کالے علم والا - ٹھگ -

اِفشا کرنا : [مص اُ] [ع : افشا - دس دینا] ظاہر کرنا ، بھیت کھولھنا ، دسنا ، کھولھنا -

افشاں : [مد ف] زری دا بورا ، چمکی ، لشکنی تار دیاں نکیاں کاتراں ، سونے روپے دی

کنی جھڑی سنگار کر کے زنانیاں مونہ متھے اُتے لاندیاں نیں - [فا پچھ] چھنکاں والا : (گل افشاں) - **افشاں چُننا** : [مح اُ] سنگار لئی متھے تے گلھاں اُتے افشاں لانی -

● **افشُردہ** : [ص ف] (مف = اسم مفعول) [افشُردن = نچوڑنا] نچوڑواں ، پیڑیا/نچوڑیا ہویا -

● **اَفصَح** : [ص نر ف] [فصیح دی تفضِیل / وڈیائی] سوہنا گلکار ، چنگی گل کرن والا ، سُچجی گل ، اِجہی گل جِھڑی زبان دے قاعدیاں موجب ہووے -

● **اِفضال** : [نر ع] [مہر کرنی] مِہر ، کرم ، مہربانی ، فضل - (— کرنا) -

● **اَفضَل** : [ص نر ع] [فاضِل دی تفضِیل] بڑی فضیلت والا ، وڈا ، چنگا ، بھلا ، اُچّا ، اُچّے درجے والا - **افضلیّت** : [مد ع] اُچ سچ ، برتری ، وڈیائی ، بُزرگی ، وڈا درجہ -

● **اِفطار** : [نر ع] روزہ کھولھنا ، روزہ ختم کرنا - [— کر = کھولھنا] - **اِفطاری** : [مد اُ] روزہ کھولن دیاں چیزاں ، جِھڑی شے کھا کے روزہ کھولھیا جاوے ، روزہ کھولن دا ویلا -

● **اَفعال** : [نر ج ع] [و : فعل] کارے ، کاراں ، دھندے ، آہر ، کم ، لانجھے ، کرنیاں ، کرتُوتاں -

● **اَفعی** : [نر ع] اِک ڈاہڈا زہری سپ ، سپ - [مد : سپنی] -

● **اَفغان** : [نر ف] افغانستان دا واسی ، پٹھان ، افغانی - [ج : اناغنہ] - **افغانستان** : [نر ف] افغاناں دی تھاں ، پٹھاناں دا دیس جھڑا پنجاب دے لہندے ول اے ، ایتھے سرکاری زبان فارسی تے لوک بولی پشتو اے -

● **اُفُق** : [نر ع] [ج : آفاق] جتھے بھوں تے اسمان مِلدے جاپدے نیں ، نگاہ دی حدّ ، جتھے تائیں نظر جا سکے -

● **اَفکار** : [نر ج ع] [و : فِکر] سوچاں ، وچار ، خیال - کلام ، شعر ، بول -

● **اَفگار** : [ص ف] جھنُو پھٹ وجّا ہووے ، پھٹڑ ، پھٹیا ہویا ، زخمی ، گھیل (گھایل) - پھٹ ، زخم ، چِٹّھ -

● **اَفگندہ** : [ص ف] [مص : افگندن = سُٹنا] ڈِگا ڈھٹّھا ، سُٹیا ہویا ، عاجز ، نمانا -

● **اِفلاس** : [نر ع] [فلس = پیسا] پیسے دی تھوڑ ، محتاجی ، بُھکھ ننگ ، تنگی تُرسی ، غریبی ، انھوند - **اِفلاس زدہ** : [ص مف ف] بُھکّھا ننگا ، ہتھوں تنگ ، غریب ، ہتھوں گنڈھوں خالی ، کنگال ، ٹٹ پونجیا -

● **اَفلاطُون** : [نر نا platon] (۱) یونان دا وسنیک اِک منّیا پرمنّیا سیانا حکیم ، فلاتُو - (۲) چھلیا ، آت سیانا ، چلاک - **افلاطون کا سالا** : [مح] [فلاتُو دا سالا] مغروریا ہویا ، آکڑ باز ، شیخی خورہ ، شرارتی -

● **اَفلاک** : [نر ج ع] [و : فلک] اسمان ، اکاس ، امبر ، ''ست اسمان'' -

● **اَفواج** : [مد ج ع] [و : فوج] فوجاں ، کٹک ، دل ، لشکر ، لڑائیاں لڑن والے سپاہی -

● أفواہ : [مد ج ع] [و : فُوہ = مُونہ ، وات] اوائی ، خبر ، مشہوری ، چرچا - [مد] سنی سنائی گل ، یکّڑ ، اُڈی ہوئی گل -

● أفوہ / أفو : [أ] اوہو ! افسوس ، ہاہ - چچ چچ ، چچچ - دُکھ ویلے دی آپ مُہاری واج - اُف ، اُوئی ، ہائے ہائے ہاڑا -

● اِفہام : [نر ع] سمجھانا ، مت ، ہدیت ، عقل ، سمجھاوُنی ، سُجھا -

● اَفیم : [مد] پوست دے ''ڈوڈیاں'' نُو پچھیاں ؛ وِچوں نِکلن والی نشیالی شے ، ہفیم - **افیم کا گھولا :** [نر أ] پانی وچ گھولی ہوئی ہفیم ، ہفیم دا گھولیا ، گھُلی رلی ہوئی ہفیم - **افیم کھانا :** [مح أ] (۱) ہفیم کھانی ، ہفیم دا نشہ کرنا - (۲) حرام دی موت مرن لئی اِکو وار چوکھی ہفیم کھا لینی = ہفیم کھا مرنا - **افیمچی / افیمی :** [نر أ] ہفیمی ، ہفیم دا نشئی ، ہفیم کھان والا - **افیمی رِچڑا :** [ص أ] وڈا ہفیمی ، ہر ویلے ہفیم دے نشے وچ گُٹ رہن والا -

● اَفیُون : [مد ف] پوست دے ڈوڈیاں دی گوند - ہفیم ، فیھم - **افیون چڑھنا :** [مح أ] ہفیم دا نشہ چڑھنا - **افیُون دینا :** [مح أ] بالاں نُو سوان لئی تھوڑی جہی ہفیم کھوانی - **افیون کا جوگا :** [نر أ] ہفیم دا پھوک ، میل ، جو کجھ بھانڈے دے تھلّے نال لگ جاوے ، لگ لبیڑ (ہفیم دا) - **افیُونی جنُونی :** [ص أ] ہفیمی ، برلیا ہوندا اے ، ہفیم کھان والے دی سرت ٹکانے نہیں ہندی - ہفیمی ، جھلّا ، نشئی -

● اَقارب : [نر ج ع] [و : قرِیب] سکّے ساک ، لگّے لانے ، رشتہ دار ، نیڑے دے ساک ، سکّے سودھرے ، انگ ساک -

● اِقالہ : [نر ع] [معافی چاہنی] وِکا نُو منظور نہ کرنا ، ارادہ بدلنا ، ویچ کے چیز موڑ لینی -

● اَقالیم : [نر ج ع] [و : اقلیم] ڈھیر سارے مُلک ، دیس ، ریاستاں -

● اِقامت : [مد ع] [اقامۃ = ٹھاہر بنانی] ٹھہرنا ، کھلونا ، کھلھار ، ٹِکا ، نماز دی نیت بنھن توں پہلاں دی نِکی جہی بانگ ''قد قامت الصلٰوۃ'' تے صفاں بنّھن دی حالت - **اقامت پذیر / گزین :** [ص ف] واسُو ، وسنیک ، واسی ، وسندڑ ، ٹھہریا ہویا - اباد - **اقامت گاہ :** [مد ف] ٹھہرن دی تھاں ، کھلون دی تھاں ، واس ٹکانا -

● اقانیم : [نر ج ع] [و : اقنُون] ہر شے دا اصل ، مُنڈھ ، بنیاد ، جڑھاں ، نیہاں - **اقانیمِ ثلاثہ :** [ج ع ف] عیسائیاں دے ایمان مطابق خدا دے تِن حِصے : پیو ، پُتر تے پاک روح ''تثلیث'' -

● اِقبال : [نر ع] [قبول کرنا ، سامنے آؤنا] قسمت ، بھاگ ، نصیب ، بھلے بھاگ - مرتبہ رتبہ ، چنگے لیکھ ، عزت ، مان - (۲) ہاں ، آہو ، قبولی ، اِقرار ، منیوا - [نر نا] اُردو فارسی دے مشہور شاعر : ''علامہ اقبال'' - **اقبال بلند ہونا :** [مح أ] گُڈی چڑھنی ، شان ودھنی ، عزت تے مشہوری ہونی ، بہت ترقی اُتے ہونا - **اقبال جُرم :** [نر] دوس منّنا ، جرم دا اقبالی ہونا ، قصور من لینا : **اقبال چمکنا :** [مح أ] بھاگ جاگنے ، قسمت دا تارا چمکنا ، نصیب کُھلّنھے ، قسمت چنگی ہونی - **اقبالِ دعوٰی :** [نر ف] حاکم دے سامنے کسے دے دعوے نُو من لینا ، قبول کرنا ، منظور کر لینا - **اقبال کرنا :** [مص أ]

اقبالی ہو جانا ، اپنی بھل چک من لینی ، قصور دا اقرار کر لینا ۔ **اقبال مند** : [ص ف] مُقدّر والا ، اچّے بخت والا ، کرماں والا ، سبھاگا ، بھاگوان ۔ **اقبال مندی** : [مد ف] بھلے بھاگ ، چنگی قسمت ، خوش بختی ، مُقدّر ۔ **اقبالی** : [ص ف] منن والا ، اقراری ، جہڑا اپنے جرم نو من لوے ، منّن ہار ۔

● **اِقتباس** : [نر ع] [چانن لینا] کسے دے مضمون نظم وچّوں کجھ حصّہ اپنے مضمون نظم وچ ورتنا نقل ۔ **اقتباسیا** : [نر ع] عبارت دے نقل کرن اُتے لگن والیاں چار پُٹھیاں سدھیاں مروڑیاں = پُٹھے کاومے (" ") ۔

● **اِقتدا** : [مد ع] [مگر ٹُرنا] پیروی ، کسے دے پیر و پیری جانا ، حکم مننا ، پچھے لگنا ۔

● **اِقتدار** : [نر ع] [قدرت ، اختیار ، مرتبے والا ہونا ، حکومت ، بادشاہی ، اختیار ، وس ، زور ، طاقت ، اچی شان ، راج ، ٹھکا ۔

● **اِقتران** : [نر ع] [کول ہو ہو جانا] نیڑے ڈھکنا ، لاگے ہونا ، نیڑ ، نیڑا ، کول ۔

● **اِقتصاد** : [نر ع] [لیہے لیہے جانا ، وچلا راہ پھڑنا] چج دا کم ، سیانف ، صرفہ ، ساویں کار ۔ **اقتصادی** : [ص ع] اقتصاد والا ، مالی ، مال بابت دا ۔ **اقتصادیّات** : [ج مد ع] مال متے نال تعلق رکھن والیاں گلّاں = سرفا خرچا ۔

● **اِقتضا** : [نر ع] [لوڑنا ، چاہنا ، سدھرنا] منگ ، لوڑ ، خواہش ، ضرورت ، چاہ ۔

● **اَقدار** : [مد ج ع] [و : قدر] قدراں ، عزتاں ، خوبیاں ، گُن ، صفتاں ۔ اُہ گلاں جہڑیاں اُچّی ہندھر دی مثال بن گئیاں ہون ۔

● **اَقدام** : [نر ج ع] [و : قدم] پیر ، پوڑ ، پلانگھاں ، لانگھاں ۔

● **اِقدام** : [نر ع] [پیر چکنا ، اگانہ جانا] پیر پٹنا ، اگانہ ودھنا ، نیّت ، کار ، کارا ، دلیری ، عمل ۔ **اِقدامِ قتل** : [نر ف] کسے نو مار مکان دی نیت ، قتل دا ارادہ ، قتل کر دین دی کوشش ۔

● **اَقدس** : [ص ع] بڑا پاک صاف ۔

● **اِقرار** : [نر ع] [ہاں کرنی] ہاں ، پک ، پکی گل ، قول ، بول ، وعدہ ٹھیکّا ، بانہہ ، باندھ ، سونہہ [— کر] ۔ **اقرارِ جرم** ، **اصلاحِ جرم** : [اکھ] بھل دا من لینا ؛ بھل سدھارن ورگی گل اے ۔ دن دا بھلا شامی گھر آ جائے تے اہنو بھلا نہیں کہندے ۔ **اقرارِ صالح** : [نر ف] حلفی بیان ، سچّی سونہہ ، کھری کھری قسم ، سچا بیان ۔ **اقرار کرنا** ۔ [مص اُ] زبان دینی ، مننا ، ہامی بھرنی ، وعدہ کرنا ۔ **اقرار لینا** : [مص اُ] وعدہ لینا ، سونہہ چکانی ، ہاں کروانی ۔ **اقرار مدار** : [نر اُ] قول قرار ، وعدے ، اقرار ۔ **اقرار نامہ** : [نر ف] اُہ کاغذ جہدے اُتے لین دین یا کسے ہور معاملے بارے منّیاں متّھیاں گلاں لکھیاں ہون ۔ **اقراری** : [ص ع] منن والا ، قبولن والا جہنے کسے گل دا اقرار کر لتا ہووے ، اقبالی ۔

● **آقران** : [نر ع] [و : قرن] (۱) زمانے ، وارے ، ویلے ، صدیاں - (۲) [و : قرین] سنگی ، ساتھی ، بیلی ، نیڑے دے لوک -

● **آقرب** : [ص ع] [قریب دی تفصیل] نیڑے دا ساک ، نال دا ، سکّا - **آقربا** : [نر ج ع] [و : قریب] انگ ساک ، سکّے سودھرے ، لگے لانے ، نیڑے دے رشتے دار -

● **آقساط** : [مد ج ع] [و : قسط] قسطاں ، کِشتاں (لو) ، حصے ورتی - کسے دا سو روپیّا دینا ہووے دس روپیّے مہینا دیئے تے دس کِشتاں ہوئیاں -

● **آقسام** : [مد ج ع] [و : قسم] قسماں ، ونّاں ، ونگیاں ، اِکّو شے دے اڈرے رنگ -

● **اقصیٰ** : [ص ع] چوکھی دور ، بہت دور - [مد نا] شام دی اِک مسیت جہنّو حضرت داؤد نے اُساریا سی ؛ اِہ یہودیاں دا قبلہ وی اے -

● **اقطاع** : [نرج ع] [و : قطع] پاسے ، ملک ، تپّے - جاگیراں ، علاقے ، پاسیاں ول دے زمینی ٹوٹے -

● **آقلّ** : [ص ع] [قلیل دی تفصیل] بڑا ای گھٹ ، بڑا تھوڑا ، گھٹ توں گھٹ ، سبھ توں گھٹ ، گھٹّوگھٹ - **آقلّ درجے** : [ص نر ج] گھٹوگھٹ ، تھوڑیوں تھوڑا ، نِکی توں نِکی گِنتی ، حساب دا منیا ہویا ڈھب ، ذواضعاف اقل - **آقلیت** : [مد ع] تھوڑ ، گھاٹ ، اِہ جاعت جِہدی گِنتی تھوڑی ہووے -

● **اُقلیدس** : [نر یو] اِک یونانی حکیم جہنے جیومیٹری ایجاد کیتی تے ایس ناں نال اِک کتاب وی لکھی سی ، اُہدے ناں اُتے ای اِہ علم مشہور اے = جیومیٹری ، ہندسہ -

● **اِقلیلُ المُلک** : [نر ع] اِک گرم دوا جِھڑی لیپ تے پلٹس دے کم آؤندی اے -

● **اِقلیم** : [مد ج ع] [ج : اقالیم] ملک ، دیس ، ولَیت ، علاقہ -

● **آقمار** : [نر ج ع] [و : قمر] (۱) چن ، ڈھیر سارے چن - (۲) پھرتو تارے -

● **اُقنوم** : [نرع] (۱) ہر شے دا اصل ، جڑھ ، نیہ - (۲) عیسائی لوک پیو پُتّر تے پاک روح وچّوں ہر اِک نو اِکّو اخے ''اُقنوم'' آکھدے نیں - [ج : اقانیم] -

● **اِقوا** : [نر ع] [قافیہ بدلنا] قافیے دی اِک کان (عیب) - زیر زبر یا پیش دے وٹن نال قافیے دا وی وٹ جانا جِویں ''رَوں'' دے نال ''رُوں'' دا قافیہ بنھنا -

● **آقوال** : [نر ج ع] [و : قول] اِہ بولی ؛ گلاں ؛ آکھان تے اکھوتاں جھڑیاں مُڈھوں ٹُردیاں آؤندیاں نیں ، وڈیاں دیاں چالی سیریاں گلاں -

● **آقوام** : [مد ج ع] [و : قوم] قوماں ، گوتاں ، لوک ، ٹولے ، وکھو وکھ ملکاں دے رہن والے لوک -

● **آقِویا** : [مد ج ع] [و : قوی] طاقت والے لوک ، زوراور تے ڈاہڈے تکڑے -

● **اِک** : [گِن ص] اِک ، ہِک ، دونہ دا ادھ ،

ویکھو : ''ایک'' ۔ ہِکّ (لو) ۔ **اِک اکیلا :** [تف ص] اکّلا کہرا ، کلّا جنا ، اِکّو اِک ، اِکّو ۔ **اِک بات کی بات :** [تف اُ] پل وِچدی ، گھڑی بھر وچ ، ذرا دی ذرا ، اوویں ، پلکارے وِچ ۔ **اِک بار :** [تف اُ] اِک واری ، اِک دم اِکّو واری ۔ **اِک بارگی :** [تف اُ] جھٹاپٹ ، اوویں ، اِک دم ، اِک واری ، اچانچیک ، اچن چیت ۔ **اِک پولیا :** [ص نر] اِکو بِھتّ (طاق) دا بُوہا ۔ **اِک پیچا :** [ص اُ] پگ دا اِک پیچ ، سر پیچ ، ٹیڈھی پگ جھڑی بانکے ٹیڈھے لوک بنھدے نیں ۔ پٹکا ، نِکی پگ ۔ **اِک تالا :** [نر] طبلے وجان دا اِک ڈھنگ ، اِکتالا ۔ **اِک جان کا عذاب :** [مح اُ] جان دا کَھو ، ہڈاں دا کَھو ، مصیبت ، پِپتا ، لِلّھ ، کَشٹ ، عذاب ، ستا ۔ **اِک چُپ ہزار سُکھ :** [اَکھ] اِک چُپ ہزار سُکھ ۔ [پ]=اِک چُپ سو سُکھ ، نہ کسے دی گل وچ دخل دیئیے تے نہ گھسیٹے جائیے ۔ صبر سہار نال جھیڑا جھانجا نبیڑ دین دی مت اے = پئی ہارے دا مُل ہِیرا ہُندا اے ۔ **اِک خدائی :** [اَکھ] سارا جگ ، جگ جہان ، پوری دُنیا ، جُمل جہان ، سارے لوکی ۔ **اِک دَرا / اِکدرا :** [ص نر] (۱) اِک بُوہے والا دلان ۔ (۲) اِک طاق والا ۔ **اِک ڈال / اِکڈال :** [ص ہ] (۱) اہ شے جھڑی پُوری اِک چیز دی بنی ہووے تے اُہدے وچ کوئی جوڑ نہ ہووے ، برابر ، اِکو جہی ۔ (۲) اِک جنا جھدا جوڑ کوئی نہ ہووے ، لاثانی ۔ **اِک ڈالا :** [نر ہ] اِک ٹہنی والا (پُھل بُوٹا) ، اکڈالا ، اِک ڈال والا ۔ **اِک سار :** [ص ہ] اِکّو جہا ، پدھرا ، ساواں ، برابر ۔ **اِک سرے سے :** [تف اُ] اِک سِریوں ، سارے دا سارا ، سبّھو ، پُورا ۔ **اِک سو ہونا :** [مح اُ] اِک پاسے ہونا ، فیصلہ ہونا ، ہنتے بنتے ہونا ، کوئی نبیڑا نبڑنا ، مُکدی مُکا دینی ۔ **اِک سوانگ ہے :** [مح اُ] پکھنڈ اے ، بے اصل اے ، کُوڑ اے ، سانگ اے ۔ [سوانگ=سانگ ، ڈراما] **اِک طرح/ اِک نہ اِک صورت سے :** [تف] کِسِویں نہ کِسِویں ، کسے نہ کسے طرح ، ضرور ، ہر صورت وچ ، بھاویں کِسِویں ۔ **اِک عُمر :** [ویلا اُ] چوکھا چِر ، مُدتاں ، عمر تیک ۔ **اِک لڑا :** [ص ہ] اِک لڑی دا ہار ۔ **اِک مَنزلہ :** [ص اُ پ] کوٹھی ، ماڑی ، اِک منزلا ، اک چھتّا ۔ **اِک نظر :** [مد اُ] اِک تک ، جھات ، جھاتی ۔ [دیکھ] ۔ **اِکّا :** [ص ہ نر] (۱) یکّا ، اِک گھوڑے یا ڈھگے والی گڈی ۔ (۲) بانہہ اُتے بنھن دا گہنا ۔ (۳) کلّی بتی دا شمع دان ۔ (۴) تاش دا یکّہ ۔ **اِکّا دُکّا :** [تف اُ ہ] کوئی کوئی ، ٹاواں ٹاواں ، وِرلا وِرلا ، اِک ادّھا ، اِک دو ، کلّا دُکلّا ، کدے کدے ۔

● **اکابِر :** [نر ج ع] [و : اکبر] وڈ وڈیرے لوک ، اُچے لوگ ، بزرگ بندے ۔

● **آکادشی :** [مد ہ] بِکرمی مہینے دی یارھویں تریخ ۔ اِکادسی ۔

● **آکاذب :** [نر ج ع] [و : اکذب] بڑے جھوٹھے ، کُوڑ باتیے ، جھوٹھے ، جھٹھیرے ۔

● **آکارت :** [ص ہ] فضُول ، اجایا ، کَرتّھا ، ضائع ، حرام اِلّٰہ ۔

● **آکاسِرہ :** [نر ج ع] [و : کِسریٰ] ایران دے بادشاہ ۔

● **اِکاسی :** [گِن ہ] اسّی تے اِک = اکاسی

(۸۱) - [ص : اکاسیواں=کاسیواں] -

● **آکالی دَل** : [نر ہ] سِکھّاں دا اِک دھرمی ٹولا ، آکالی - ایس ٹولے دا ہر جی اکالی سداندا اے -

● **اِکانوے** : [گِن ہ] نوے تے اک = اِکانوے (۹۱) -

● **اِکاون** : [گِن ہ] اِکَونجا ، پنجاہ تے اک = ۵۱ {ص نر : اِکاونواں=اِکونجواں} -

● **اَکاؤنٹ** : [نر انگ : account] [او : اکونٹ] حساب کتاب ، ناوا لیکھا پتا ، وہیاں کھاتے - **اکاؤنٹنٹ** : [نر انگ : accountant] حساب کتاب پرکھن والا ، حساب کتاب رکھن والا ، لیکھا جوکھا (چوکھا) پڑتالن والا - **اکاؤنٹنٹ جنرل** : [انگ : accountant general] حساب کتاب دے محکمے دا سبھ توں وڈا افسر - اکونٹنٹ جنرل -

● **اِکائی** : [مد ہ] اِک ، ایکا ، اکائی ، اِک توں نو تک دے ہندسے ، گِنتی وچ اِکلا ہندسہ -

● **اکبر** : [ص نر ع] [کبیر دی تفضِیل] (۱) بہت وڈا ، بڑا وڈا - (۲) مغل قبیلے دا بہت اُچا بادشاہ : جلال الدین ؛ اِہ ہمایوں دا پُتّر سی تے اکبر اکھواندا سی - (۳) انگریز سمے اردو دا اک وڈا جگتی شاعر جھڑا الہ آباد دا وسنیک سی -

● **اُکت** : [مد ہ] اولّی گل ، انوکھی بات ، اُچرج کہانی - **اُکت کی لینا** : [مح ہ] اولّی گل کرنی ، یکڑ لانے ، انوکھی گل کرنی ، اُچرج گل کرنی -

● **اِکتارا** : [نر] (۱) اِک ساز، اِکتارا ، کلی تار والا تومبا - (۲) پتلا کپڑا ، جھڑا اکہری تار نال اُنیا ہووے -

● **اِکتالیس** : [گن ہ] اِکتالی ، چاہلی تے اک اِکتالی = (۴۱) -

● **اُکتانا** : [مت ہ] آکسنا ، رِج ہونا ، اوازار ہونا ، دل چڑھ جانا ، رُوح نہ کرنا ، تنگ آ جانا ، سوڑا پینا - **اُکتاہٹ** : [مد ہ] اُکتّن دی حالت ، کھچ کھچ ، آکیوا ، آکا - **اُکتائی کمہاری ناخن سے مٹی کھودے** : [اکھ] (اُکی کمیاری نھوآں نال مٹی کھوتردی اے) اَن منے جی نال کم کرن والے بارے کہندے نیں ، فلانا جکڑو تکی کم کر رہیا اے -

● **اِکتِساب** : [نر ع] محنت نال لبھنا ، کمانا ، کمائی ، کھٹی -

● **اِکتِشاف** : [نر ع] [کشف=کھُلنا ، ظاہر ہونا] کھُلا ، ظاہر ہویا ، دسیا ، پتا لگا -

● **اِکتِفا** : [مد نر ع] [کافی ہونا] بتھیرا جاننا، کافی سمجھنا ، بس {جوہں اُس نے صرف اِس بات پر اکتفا نہ کی = اوس نے اپنی گل تے ای بس نہ کیتی} -

● **اکتُوبر** : [نر انگ : October] اکتوبر ، انگریزی ورھے دا دسواں مہینا -

● **اِکتِیس** : [گن ہ] اِکتّی ، تیہ تے اک = ۳۱ - [لو : کتّی] [ص : ـــواں] -

● **اُکٹنا** : [مت] اُکھیڑنا ، اُکھوڑنا ، جڑھوں پُٹنا ، ہیٹھ اُتے کرنا ، ہیٹھلی اُتے لے آؤنی ، تُھلنا ، ناں ڈوبنا ، گالاں کڈھنیاں -

● **اِکٹھا** : [تف ہ] کٹھا ، چوکھا ، سارا ، سانجھا ، رلواں ، اِک تھاں ، جمع - **اکٹھا کرنا** : [مح اُ] کٹھا کرنا ، اِکتھاں کرنا ، سمیٹنا ، ولھیٹنا ، تہ کرنا ، ڈھیر لانا ، ہونجھنا -

● **اکثر** : [ص نر ع] [کثیر دی تفضیل] چوکھے ، بُہتے ، بہت کر کے ۔ نِت دہاڑے ، کئی واری ۔ **اکثریت** : [مد ع] چوکھی گِنتی والے [ض = اقلیت] ۔

● **اَکرا** : [نر ص ہ] (۱) بہت ماڑا ، خراب ۔ (۲) اِک اناج جہڑا ڈنگراں نُو کھوایا جاندا اے ۔

● **اِکرام** : [نر ع] [عزت کرنی] وڈیائی ، عزت ، قدر ، دین ، بخشش ، انعام کرام ۔

● **اِکراہ** : [نر ع] نفرت ، گھِن ، کِریہچ ، کراہت ، ہِبھٹ ۔ **اِکراھاً** : [تف] اَن بھاؤندیاں ، جکوتکی کرکے ، "ملّو ملی"، "دھکّو ملی"، اوپرے جی نال ، وِگار جان کے ، بدھیاں ماریاں ۔

● **اکرکرا** : [نر ہ] اک تیز تے کَوڑی دوا ۔ [ع : عاقرقرحا] ۔

● **اکَروڑا** : [نر ہ] کَوڑیاں کسّلیاں دواواں جِہڑیاں زنانیاں نُو حمل ڈِگن اُتے پیائیاں جاندیاں نیں ۔

● **اَکڑ** : [مد ہ] آکڑ ، ہِینکڑ ، آینٹھ ، تان ، غرور ، مغروری ، شان ، ضِد ، سختی ، کرڑیائی ، کس ، اکڑیواں ، اکڑا ۔ **اکڑ باز** : [ص ا] آکڑ باز ، ہینکڑی ، مغرور ، تِنگڑو ، ضِدل ، سِڈے والا ، آکڑ آکڑ کے ٹُرن والا ۔ **اکڑ بل کرنا** : [مح ہ] آکڑ آکڑ ٹُرنا ، آکڑ وکھانی ، تڑنگ ہونا ، شرارت کرنی ، دھکا کرنا ۔ **اکڑ تکڑ** ، [مد ہ] مغروری ، تِڑ ، تنگڑ ، آکڑ بازی ، آن بان ۔ **اکڑ فوں** : [مد ہ] آکڑ ، غرور ، تران ، آکڑ بازی ، تِڑ ۔ **اکڑ کے چلنا** : [مح ا] ہِک تان کے ٹُرنا ، مان تران نال ٹُرنا ۔ **اکڑ مروڑ** : [مد ہ] ٹیں ، تران ، تِڑ ۔ **اکڑنا** : [لا ہ] آکڑنا ، تن جانا ، ہِک ڈاہنی ، مان تران وکھانا ، ہینکڑنا ، تڑنگنا ، زور وکھانا ، غرور کرنا ، اینٹھنا ، تڑنا ، اوکھیاں بولنا ، ٹھر کے آکڑ جانا ، رُس جانا ، غصہ کھا جانا ، ضِدنا ، اَہڈا لانا ۔ [ض : ڈِھلکنا / نیونا] ۔ **اکڑنت کرنا** : [مح ہ] آکڑنا ، مان کرنا ، تِڑنا ، تڑنگنا ، آکڑ وکھانی ۔

● **اَکڑو ، اَکڑوں** : [تف ہ] پیراں بھار ، گوڈے کھلے کر کے ۔ **اکڑوں بیٹھنا** : [مح ہ] پیراں بھار بہنا ۔

● **اُکسانا** : [مت ہ] چُک دینی ، چُکنا ، (کسے نُو) ، اعتراض کروانا ، سِیکھنا ، سکھالنا ، پھلانی دینا ، اُچکل دینی ، اُتانہ کرنا (دِیوے دی وتی) ، جوش دوانا ، ابھارنا ، شہ دینی ، ٹُمبنا ، ہلا شیری دینی ، ہُشکارنا ، کسے دے خلاف بھخانا ، دُھکھانا (اگ) ، غصہ ، وٹ چڑھانا ، چھے چاڑھنا ، تِڑانا ۔

● **اکسائز آفیسر** : [نر انگ : excise officer] ٹیکس دے محکمے دا افسر ، ٹیکس افسر ۔

● **اکسٹرا اسِسٹنٹ کمِشنر** : [نر انگ : extra assistant commissioner] ڈپٹی کمشنر دا مددگار ، نِکا ڈپٹی کمشنر ۔

● **اِکسٹھ** : [گِن ہ] اکاہٹھ ، اِکَہٹھ ، سٹھ تے اک = ٦١ ، [ص : —واں] ۔

● **اُکسنا** : [لا ہ] ہٹنا ، پرے ہونا ، چھے چڑھنا ، اُبھاسرنا ، آٹھنا ، سِر چُکنا ، اُگھڑنا ، تِڑنا ، کُسکنا ، تڑنگنا ، بھخنا ، جوش وچ آؤنا ۔ **اُکسنے نہ دینا** : [مح] کُسکن نہ دینا ، اُبھاسرن نہ دینا ، بولن نہ دینا ، سِر نہ چُکن دینا ۔ وَس وِچ رکھنا ۔

● **اِکسیر** : [مد ع] تیز اثر والی دوا ، بیماری

دا توڑ ، اِک بُوٹی ؛ کہندے نیں اوس نال کوئی دھات چھوہ جائے تے سونا بن جاندی اے پارس ۔ **اکسیر گر** : [نر ف] کیمیا گر ، اکسیر بنان والا ، رسین بنان والا ۔

● **اِکفا** : [نر ع] [بھانڈا اُلٹدنا] شاعری وچ قافیے میلن دا عیب ، جویں 'نہر' دے سامنے 'قہر' جہے قافیے بنھن دی تھاں "بحر" لے آؤنا ۔

● **اَکل** : [نر ع] کھاوا ، کھاج ، کھاہد (کھادھ) کھانا ۔ [ـــو شرب = کھاوا پیوا] ۔ **اَکل و شُرب** : [نر ع] کھاوا پیوا ، کھانا پینا ، کھاہد خوراک ۔

● **اَکل کُھرا** : [ص ہ] جہڑا دوجیاں نُوں ویکھ نہ سکے ، کسے نال لا کے نہ کھان والا ، بے حبّا [لو : اُجاڑ منگدا] کل خورا ، آڈ کھاؤ ، مطلبی ، لالچی ، رُکھّا ، کورا ۔

● **اِکلوتا** : [ص ہ] کلا کلا ، اِکتّو اِک ، جہدا ہور کوئی بھین بھرا نہ ہووے ۔

● **اِکلیل** : [نر ع] تاج ، مُکٹ ، بادشاہ دے سر دی ٹوپی ، کُلّا ۔

● **اَکمل** : [ص ع] [کامل دی تفضیل / وڈیائی] پورا پورا ، کامل ، بڑے کمال دا ۔

● **اَکناف** : [نر ج ع] [و : کنف] کنڈھے ، کنارے ، پاسے ، کھونجے ، کُوٹاں ، نُکراں ۔

● **اِکنگ** : [ص ہ] اِکرنگا ، ٹھکٹ دا ، اِک گل والا ، گل ویاہن والا ، سچا ۔ [مد] لکڑ نال کھیڈی جان والی اِک کھیڈ ۔

● **اکواہی بیٹھنا** : [تف ہ] گوڈے پرنے بہنا ، "پاسا" ، پاسے پرنے بہن یا لیٹن دی حالت ، [اکواہی = اِک گوڈے یاں پاسے اُتے ، اِک دا اُڑ کے ، الار] ۔

● **اِکوائی** : [ص ہ] دلالاں دی بولی وچ تِن ترے ، تھگڑا ۔ **اِکوتا** : [نر] اِک بیماری جس وچ لتاں پیراں اُتے پھمنیاں تے چھالے جہے نکل آؤندے نیں ۔ کلیاں مال خریدنا [جُٹ دا اُلٹ] ۔

● **اکولا** : [نر ہ] لوہے دا چُلہا ، اِک میل دی انگیٹھی ۔

● **اِکونا** : [نر ہ] پیہن کیتا ہویا اَنّ ، جس وچوں روڑ تے ککھ کُوڑا چُگ لِتا جاوے ۔

● **اُکونے** : [نر ہ] حمل والی زنانی دے اُباک ، اُبرچھل ۔

● **اِکہتّر** : [گِن ہ] اکہتر ؛ ستّر تے اِک = ۷۱ ۔ [ص :ـــ واں] ۔

● **اِکہرا** : [ص ہ] کہرا ، اکاہرا (لو) ، اِکلی تہہ والا ، اک تہا ، لِسّا ، چھیٹکا (بدن) ۔ **اِکہرا بدن** : [نر اُ] کہری دیہہ/دہ ، ہولا بدن ، لسا ماڑا ، چھیٹکا [ـــ جسم] ۔ **اِکہری سواری** : [مد ہ] کلّی سواری ، ٹانگے ، یکے دی اِک سواری ۔

● **اَکید** : [ص ع] پکا ، مضبوط ، ڈاہڈا ۔

● **اکیڈمی** : [مد انگ : academy] علم پرھیا ، ادبی مجلس ۔ ادب ، گُن یا سائنس نُوں ودھان والی جماعت ، اِکادمی ۔

● **اِکتّیس :** [گِنِ ہ] اِکّی ، اِکاوی ، وِیہہ تے اک = ۲۱ ۔ [ص : —واں] ۔ **اِکیس ہونا :** [مح ہ] فائدے وچ ہونا ، موہرے ہونا ، ودھ کے رہنا ، وِیہہ آؤنا یا ہونا ۔

● **اکیلا :** [ص ہ] اِک جنا، کلا" کارا، اِکلا" ، کِسے سنگی ساتھی باجھ ، چھڑا ، چھڑ مچھڑا ، نِرا ۔ **اکیلا پن :** [نر ہ] اکل ، کلّ پُنا ، ایکلا ، اکلواسا ، اکلاپنا ، اکلوانجا ۔ **اکیلا چنا بھاڑ کا کیا کرے گا :** [مح ہ] کلا چینا / چنا بھٹھ دا کی وِگاڑے گا ، چوکھیاں دے کرن جوگا کم اکلے جنے ہتھوں نہیں ہو سکدا ۔ **اکیلا دُکیلا :** [تف ص] کلا" دُکلا" ، اِک ادھا ، وِرلا ، ٹاواں ۔ **اکیلا ہنستا بھلا نہ روتا :** [اکھ] کلّے بندے دے دُکھ دسن ویلے آکھدے نیں ؛ نہ سُکھ دا سواد ماندا اے نہ دُکھ دا دلاسا لیندا اے = کلا" تے رُکھ وی نہ ہووے=اکلا" سبھ توں اولا" ۔ **اکیلی جان :** [تف اُ] کلّا کارا ، کلّا بندہ ، اِکو اِک ، چھڑم چھڑا ۔ **اکیلی کہانی :** [مد ہ] دونہہ دھراں وِچوں اِک دا بیان ، اِک پاسی گل" ۔ **اکیلے چلیے نہ باٹ ، جھاڑ بیٹھیے کھاٹ :** [اکھ] کلّیاں پندھ نہ پئیے منجی جھاڑ کے بہیے ۔ کلا جنا مسافری دے دُکھ نہیں جھاگ سکدا ، جھاڑیاں منجی دا گند مند یا کیڑا کاڈھا ڈِگ پیندا اے ۔ **اکیلے دُکیلے کا اللہ بیلی :** [اکھ] کلّے دا اللہ بیلی ، جہدا کوئی سہارا نہ بنے اُہدا رب آسرا اے ۔

● **اَکھاڑا :** [نر ہ] (۱) کھاڑا ، پِڑ ، زور کرن یا کُشتی گُھلن دی تھاں ۔ (۲) مُجرا (نچن گون دی محفل) ۔ (۳) بھیڑ بندہیڑ (۴) سادھو منڈل ۔ **اکھاڑا بدنا :** [مح ہ] کُشتی دا ''جوڑ'' من لینا ، مقابلہ قبول کر لینا ، پِڑ وچ نکلنا ۔ **اکھاڑا جمنا** [مح ہ] بھلواناں دا اکھاڑے وچ گُھلنا ، پِڑ بجھنا ، کسے تھاں دوالے بِھیڑ ہونی ۔ **اکھاڑے میں اُترنا :** [مح ہ] پِڑ وچ نِکلنا ، اکھاڑے وچ آؤنا ، مقابلے وچ آ کھلونا ۔

● **اُکھاڑ پچھاڑ :** [مد ہ] پُٹ اُکھیڑا ، اُتھل پتھل ، لا لہا ، ناس ، اُجاڑا ، بربادی ۔

● **اُکھاڑنا :** [ست ہ] جڑھوں باہر کڈھنا ، (بوٹا) ، اُکھیڑنا ، اُکھوڑنا ، (پاڑوں) پٹنا ، کھوہنا (وال) ، گڈن دا اُلٹ ، کھوترنا کھتنا ، کھوترنا ڈھانا ، پیروں کڈھنا ، اُجاڑنا ، ناس کر دینا ، وِگاڑنا ۔

● **اکھرنا :** [لا ہ] کوجھا لگنا ، بُرا جاپنا ، پسند نہ آؤنا ، رِڑکنا ، دُکھنا ۔

● **اَکّھڑ :** [ص ہ] کھرہوا ، تیز ، بد مزاج ، جاہل ، اَجڈ ، بدتمیز ، کَوڑا ۔ **اکّھڑ پن کی لینا :** [مح ہ] اُجڈ پُنا وکھانا ، بدسلوکی کرنی ، ان بھاؤندا تے دُکھاندا کم کرنا ، بدتمیزی ورتنی ۔

● **اُکھڑنا :** [لا ہ] اُکھڑنا ، پُٹیا جانا ، جڑھوں نکلنا جوڑوں وکھ ہونا ، لہنا ، اپنے تھاؤں ہِلنا ، اُٹھنا (ساہ) ، تالوں اُکھڑنا ، بےسُرا ہونا ، ساکھ ماری جانی ، اوازار ہونا (دل) ، ڈھٹھنا ، ڈگنا ، نس جانا ، گڈی یا جڑی ہوئی شے دا اپنی تھاں توں ہٹ جانا ، پیر پچھے ہٹ جانا ، ہار جانا ، بھڑک پینا ، جمن لگنا ، چمڑن دا اُلٹ ۔ **اُکھڑی اُکھڑی باتیں یا گُفتگو :** [مح اُ ہ] کھرہویاں گلّاں ، رُکھے کورے بول ، سِدھی گل دا پُٹھا جواب ، دُکھاویاں باتاں ، کڈھنگے اُتّر ، روسا ، غصے دے بول ۔

اُکھلی : [مد ہ] اُکھلی ، اُکھل ، لکڑ یا پتھر دی بھنجے گڈی بنائی ہوئی ڈونگھی جس وچ دانے کُٹدے چھڑدے نیں = چٹھو ۔ اُکھلی میں سر دینا : [مح ہ] اوکھا کم چھوہ لینا ، مصیبت مُل لینی ، اپنے آپ نو وخت پا لینا ۔ اُکھلی میں سر دیا تو موسلوں کا کیا ڈر : [اکھ ہ] جد آپ پتا سہیڑ لئی تے ڈرنا کاہدا ؟ = اُکھلی وچ سر دتا تے مہلیاں دا کیہ ڈر ۔ اُکھلی میں کُوٹنا : [مص مح] اُکھلی وچ پا کے چھڑنا (دھان ۔ ۔ ۔) اُکھلی وچ کُٹنا ۔

اکھنڈ : [مد ہ] جھدے وڈے ٹوٹے نہ ہوئے ہون ، ثابتا ، ثبُوتا ، پورا ۔ (۲) الّھڑ وچھیرا ، بہان ۔

اکُھوا : [نر ہ] اک بوٹا اے ۔

اکھولا : [نر ہ] (۱) آگ ، گنے دا پاند ۔ (۲) لوہے دی چلّھ ۔

اکّھو مکّھو : [مد ہ] دیوے دی لاٹ تک بتھ ودھا کے بال دے موندہ اتے پھیرن دا ٹونا ۔ اکھو مکھو دیکھنا : [مح ہ] ٹھگیا جانا ، فریب وچ آؤنا ، دھوکھا کھانا ، بے وقوف بننا ۔

اُکھیڑ : [مد ہ] بھلوانی دا اک دا جس وچ سامنلے بھلوان نو بھنجیوں چک کے سٹدے نیں ۔ بھانجی ، مخالفت ۔ [—مار] ۔ اُکھیڑ بتانا : [مح ہ] دھیان نہ کرنا ، بے پرواہی وکھانی ۔

اُکھیڑا : [نر ہ] بوٹے جڑھوں سڑ جان دی بیماری ۔ وال جھڑن دا روگ ، وال چر ۔

اُکھیڑنا : [مت ہ] اُکھیڑنا ، آکھوڑنا ، جڑھوں پٹنا ، اڈ کر دینا ۔

اُگارنا : [مت ہ] کھوہ دی گار (کاڈھ / گاب) کڈھنا ، کُھوہ صاف کرنا ۔

اگاڑی : [مد ہ] سامنا دا ، مُہرلا حصہ ، اگلا پاسا یا حصہ = مُہر ، اگاڑی ، اگاڑ ، اگاڑا ۔ گھوڑے دی گچی یا اگلے پیر بنھن دا رسا ۔ سودا پکا کرن لئی اگیترے دتی ہوئی رقم = سائی ، پیشگی [تف] سامنے ، اگے ، موہرے ، اگانہ ۔ اگاڑی پچھاڑی : [مد ہ] گھوڑے دے اگلے پچھلے پیراں نو بنھن دی رسی ۔ آگا پچھا ۔ اگاڑی پچھاڑی اڑانا : [مح] رسے تڑانے ، بنّھون کُھلّن دا چارا کرنا ، سُرت ہوش گواتی ۔

اُگال : [نر ہ] اُگلچّھی ہوئی شے ، اُگلچّھ ، پان دا پھوک ، تھک ، چبّی شے ، کھنگھار ۔ اُگال دان : [نر ہ] تھکاں یا اُگال سٹن دا بھانڈا ، تھک دان ۔

اُگلا : [نر ہ] پیلی نو نقصان پچان والا اک کیڑا ۔

اُگانا : [مت ہ] پیدا کرنا ، بیجنا ۔

اُگاہنا : [مت ہ] اُگراہی کرنی ، اُگراہنا ، وصولنا (بھاڑا چندا مالیہ) کٹھا کرنا ، جمع کرنا ، دھکے نال کھوہنا [—ٹیکس / لگان] ۔

اُگاہی : [مد ہ] اُگراہی ، وصولی ، حاصل ۔ [— کر] ۔

اُگتا پیچی : [مد ہ] دتّا جتانا ، لڑن ویلے احسان جتانا تے مہنے طعنے دینا ۔ گال مندا ۔

اُگٹنا : [مت ہ] اُکھیڑنا ، تولنا ، ِنندنا ، ِمہنا دینا یا مارنا = مٹی پٹنی ، مندا بولنا ، عیب اُگھاڑنے ، کسے دے بھیڑ کھولھ سنانے ، اَنھونیاں گلاں آکھنیاں ۔

اگد : [نر ہ] ہاتھی نُوں تکھیاں ٹورن دی ہاک ، ''ہتھواں بولی'' ۔

اگر : [ح ف] [شرط دا حرف] جے ، جیکر ، جو ، جد ، جِکّر ۔ **اگر پدر نتواند، پسر تمام کُنَد** : جے پیؤ نہ کر سکے تے پُتر کرے گا ماپے جہڑے کم ادھورے چھڈ جاندے نیں اُہ پُتر پورے کردے نیں ۔ **اگرچہ** : [ح ف] [شرط دا حرف] بھاویں ، چاہے ، توڑے ، فیروی ، تدوی ۔ **اگر مگر** : [مد اُ] بہانے بازی ، ٹال مٹول ، اج پج ، لارالپّا ، بہانہ ، آلا ٹالا ، آنا بہانہ ۔ **اگر مہربان است دوست دشمن چہ کند** : [اکھ] جے رب مہربان ہووے تے دشمن کُجھ نہیں وگاڑ سکدے ۔

اگر : [نر ہ] اک بُھوری تے کسوَڑی لکڑ جہڑی دھخیاں خوشبو دیندی اے اُہدیاں اگر بتیاں بندیاں نیں ، اِہ پانی وچ ڈب جاندی اے ۔ [لو : اغر] ۔ **اگر دان / اگروٹا** : [نر] اگربتی رکھن دی شے ، اُہ شے جہدے وچ اگربتیاں لاندے نیں ۔ **اگر کی بتی / اگربتی** : [مد اُ] اگربتی = چنن تے اگر دے بُورے نال بنائی ہوئی بتی جہڑی پرھیا مجلساں تے اکٹھّاں وچ خوشبو کرن لئی دھخاندے نیں ۔ **اگرئی** : [ص آ] اگر والا ، چنن دا کالا ِجہا رنگ ، گُوہڑا تماکُو رنگا ۔

اگرا : [مد ہ] اوگرا ، اک خراب جہا اناج جہڑا ڈنگراں نُوں کھوان دے کم آؤندا اے ۔

اُگونا : [مت ہ] کھوہ دی گار (گاب) نکل جانی ، کھوہ صاف ہو جانا ۔

اگڑم بگڑم : [مح نر ہ] بے معنی گلاں ، نکاریاں گلاں ، اجائے بول ، نکمیاں چیزاں ۔

اگست : [نر ہ انگ : August] انگریزی ورھے دا اٹھواں مہینا ۔ [لو : **گست**] ۔

اگلا : [ص ہ] پہلا ، گُزریا ہویا ، پُرانا ، بیتے سمے دا ۔ موہرلا ، سامنلا ، ٹاکرے دا ، ویری ، مُڈھلا ، آؤندا ۔ **اگلا پچھلا** : [تف اُ] پہلا پچھلا ۔ [لو : اغلا پشلا] سارا ، ہُن دا تے بیتے سمے دا ، پورا پورا ۔ **اگلا تھم** : [نر آ] جہاز دا اگلا تھم ، مُہرلی تھمّی ۔ **اگلا کہتا ہو تو آپ چُپ رہیے** : [اکھ] کوئی گل کردا ہووے تے آپ چپ رہیدا اے ، پہلاں اگلے دی گل سُنی دی اے ، گل وچ گل نہیں کریدی ۔ **اگلوں کو رونا** : [مح اُ] وڈیاں دی جان نُوں رونا ، مویاں نُوں وڈیانا ۔ **اگلے پچھلے** : [تف] [لو : اغلے پشلے] نویں پُرانے ، سارے ، اگلے پچھلے ، اگلے سمے تے ہُن دے وارے دے لوک ۔ سبّھو ۔ **اگلے جیسے بزرگ اب کہاں** : [اکھ] اگے جہے بزرگ ہُن کتھے ، جدوں کوئی وڈیرا کوجھی کُچجّی گل یا فساد ہُندا ویکھ کے بھلا ہو رہے ، مت نہ دے اودوں آکھدے نیں ۔ ایس لئی وی آکھدے نیں پئی لوک مویاں دی قدر کردے نیں ۔ موئے بابے دیاں اکھیاں موٹیاں ۔ **اگلے دفتر کھولنا** : [مح] پُرانیاں گلاں لے بہنا ، پُرانے دُکھ رونے ، پُرانے مردے پُٹنے ، اگلے گلے نویں سِروں کرنے ۔ **اگلے دن** : [ویلا اُ] اگلے دہاڑے ، پچھے جہے ، کل ، بھلکے ۔ **اگلے کو گھاس نہ پچھلے کو پانی** : اَت دی بد انتظامی ۔ آئے گئے دی وات نہ پُچھی

جائے ، کُچھ پرتیت نہ ہووے ۔ **اگلے نے کیا ، پچھلے پر آئی** : [اکھ] :۔ قصور کِسے کیتا پر چٹّی کوئی بھرے = کرے کوئی بھرے کوئی = اڑاہے دی کُتڑی پڑاہے "نوڈن"، کرن والے چھُٹ گئے پچھلے گئے پھڑیچ ۔ **اگلے ہوئے پچھلے ، پچھلے ہوئے پردھان** : [اکھ] سُچجیاں دے تھاں نِکے نِگُونے پردھان بن بن کے چُدھرمتّا جگاندے دِسن تے اِہ اکھان پاندے نیں ۔ کھوتے مر گئے تے گھوڑیاں نُو راج مِل گیا = مویاں پچھے ڈُوم رانے ۔ تینُو وڈا کس بنایا اے ؟ مویاں ! ۔

● **اُگلنا** : [مت ہ] گُلچھنا ، اُگلچھنا ، اُگّنا ، (کھادی پیتی شے) مُونہہ راہیں باہر کڈھنی ، اُلٹی کرنا ، (آن بھاوندی تے ماڑی کھادہ خوراک) تُھکنا ۔ دِسنا ، ظاہر کر دینا (گُجھّی گل ، بھیت) ، بک پینا ، پھُٹ پینا ، "بھانڈا بھنّنا" ، بچایا ہویا مال بدھے رُدھے پرتانا [ل : اُغلنا] ۔ **اُگلوانا** : [مت ہ] کڈھوانا ، بھیت کُھلھوانا ، بکا لینا ، کوئی گل مُوہوں کڈھوانی ۔ **اُگلے تو اندھا ، کھائے تو کوڑھی** : [اکھ] کھائے تے ہووے کوڑھا اُگلچھے تے لگے لاج = سپ دے مُونہہ کِرلی ۔ جس کم دے کرن نہ کرن وچ اُکھیائی تے گھاٹا ہووے اُہدے بارے آکھدے نیں ۔

● **اگم** [نر ہ] اگا ، اگلا جہان ، غیب دا حال ، ہون والی گل ، آوندے ویلے دی گل ۔

● **اگن** : [نر ہ] اِک بیماری چڑی = اغن ۔ چنڈور دی قِسم ۔ [مد] اگ ، بھاہ ، آتش ۔ **اگن باؤ** : [نر ہ] [لو: تتّی وا] گھوڑے دی اِک بیماری جس وچ اُہدا ماس اُچٹّر جاندا اے ، آتشک ۔ **اگن بوٹ** : [نر ہ] اگ دے زور نال چلن والی بیڑی ، بھاف بیڑی ۔ **اگن جلے ہوئے کو نہیں جلاتی** : [اکھ] فضول کم نہیں کریدے ۔ اگ سڑے ہوئے نُو نہیں ساڑدی = پِیٹھے دا کی پِیہنا ۔

● **اگُن** [ص ہ] جہدے پلّے گُن نہ ہووے ، کُچجّا ، بُنھتّا ، بے ہُنرا ، نگونا ، سِدّھڑ ۔

● **اُگنا** : [لا ہ] اُگّنا ، جمّنا ، پُنگرنا ، پُھٹنا ۔ (بی—) ، پیدا ہونا (بُوٹا—) ، انگوری نکلنی ۔

● **اگنی** : [مد ہ] اگ ، بھاہ ، بھانبڑ ۔ [تکسّو : اگن] ۔

● **اگوا** : [نر ہ] اگو ، مُہری ، سردار ، پردھان ، پربندھ کرن والا ، انتظامیا ، کھڑپینچ (لو) ۔

● **اگواڑ** : [نر ہ] مکان دی اگاڑی ، اگلا حصہ ، اگواڑا ، متّھا ، آگا ، مُہر ۔ **اگواڑ پچھواڑا** : [نر ہ] آگا پچھا ، اگاڑی پچھاڑی ، مُوہر (مُہر) مگر ، اگواڑ پچھواڑ ، متّھا کنڈ ، سِدّھ پُٹھ ۔

● **اگوان / اگواکار** : [نر] اگو ، مُہری ، سردار ، رہنما ۔

● **اگوانی / اگوائی** : [مد ہ] جنج دی اگوائی ، مِلنی ، پشکارا ، "جی آیاں نُو" ، رہنمائی ، رہ وکھالی ، اگے اگے ٹُرکے ٹکانے سِر پُچان دا کم ۔

● **اگولا** : [نر ہ] آگ ، پاند ، گنّے دا اُتلا حصہ ۔ [ض : مُڈھ] ۔

● **اُگھنا** : [لا ہ] اُگراہنا ، اگراہی کرنی ، وصولی کرنی ، چندا . . . کٹھا کرنا ۔

● **آگیا بیتال :** [نر ہ] بھبھکا جھا ، جھڑا مساناں یا پرانے قبرستان وچ سڑیاں ہڈیاں دے فاسفورس وجھوں بھبھا کے ماردا دسدا اے ، لوک سمجھدے نیں پئی بھوتنے نچدے نیں ۔

● **اگیار / اگیاری :** [مد ہ] جس اگ اتے کوئی مہکویں شے رکھ کے مورتی اگے دھردے نیں ۔ پوجا لئی بالی ہوئی اگ ، جوت ۔ لو ۔

● **اگیانا :** [مت ہ] دھات دے بھانڈے شرط کرن لئی سیکنے ، تپانا ۔

● **اگیانی :** [ہ] جھنو گیان / جان پچھان نہ ہووے ، نہ جانن والا ، بے علم ، جاہل ، انجان ، سدھڑ ، بھولا ۔

● **اگھاڑنا :** [مت ہ] کھولھنا ، اگھاڑنا ، ظاہر کرنا ، دسنا ، کجھی گل کھنڈانی ، بھنڈنا ، بھیت دینا ۔

● **اگھائی :** [مد ہ] رج ، سکھال ، سکھل ، گھروں سوکھے/کھاندے پیندے ہونا ، وسیبا ۔

● **آگھن :** [نر ہ] چن دا نواں مہینا ؛ جھڑا نومبر دسمبر وچ آؤندا اے ، کھلا ڈلھا ۔ **آگھنی :** [مد ہ] ساؤنی (خریف دی فصل) دا حصہ ؛ جھڑا نومبر دسمبر وچ آؤندا اے ۔

● **اگھوری :** [نر ہ] شو جی نو مننن والا ہندو ٹولا ۔

● **ال :** [مد پ] [ع : المعروف] ال" [مد] ۔ جدی ناں ، ذات گوت ۔ **ال بل :** [ص ہ] تکڑا ، زور والا ، ڈاہڈا ، پکا ۔ [نر] ہنکار ، آکڑ ، ٹیں ، غرور ، ہٹھ ، زور فرق ، وکھیوا ، گھاٹ ، تھوڑ ۔ [تف] صدقے ، وارے ۔ **ال بل جاؤں ، جلوے کے وقت ٹل جاؤں :** [اکھ ہ] اُنج صدقے قربان جاں پر ویلے سر ٹل جاں ، پھپھڑے لان والے گھوٹھے تے جھوٹھے بیلی بارے آکھدے نیں ، نرا گلاں دا یار ۔ اگا شینہ دا پچھا گیدڑ دا = ہتھوں دیاں نہ مکھوں پواں نہ = مونہ چھاں ٹک نہ دیواں کھا بچہ ! پتیریاں ۔

● **آلا بلا :** [مد ہ] نکاریاں چیزاں ، ردی مال ، گند مند ، گند بلا ۔ **آلا بلا بر گردن ملا :** [اکھ ا] دکھ سکھ / برا بھلا ملا دے سر ، سارا کجھ اکو جنے یا ذمےوار دی گور گردن اتے ۔ جدوں ملاں دے فتوے تے شک والی شے ورت لئی جائے اودوں آکھیدا اے ، پئی ملاں دی گور گردن اتے ۔ **آلا لون بلا لون صحنک سرکا لون :** [اکھ ا] الا بلا اپنے سر لواں پر کنالی کھسکا لواں ۔ لتو پپو کر کے کم کڈھن دی تھاں آکھدے نیں = مونہ چھاں ٹک نہ دیواں کھا بچہ بتھیریاں/پتیریاں ۔

● **الا :** [ح ع] پر ، لیکن ، سوا ۔ **الا ماشاءاللہ :** [ع] پر جے اللہ چاہوے ، اللہ دی شان ۔

● **آلاپ :** [نر ہ] گاون ویلے سراں دا اتار چڑھا ، سر میلنا ۔ را ، تان ، سر ، واج ، ہیک ۔ **آلاپنا :** [مت ہ] گاؤنا شروع کرنا ، تاناں لانیاں ، گاؤنا ۔

● **الاٹمنٹ :** [مد انگ : allotment] ونڈی ، حصہ ، بخرے ۔ الاٹ کرن یا ہون دا کم ، ناویں آؤن والا مال ، ناں لگن والی تھاں ۔

● **الاچا :** [نر ہ] اک قسم دا دھاریاں والا کپڑا ، لاچا ۔ **الاچا بیگ :** [نر] پتلیاں دے تماشے وچ دی اک کوجھی تے ماڑی جہی پتلی ۔

َبھیڑ بُتھّنا آدمی ، ماڑ ُلو ُسکا سڑیا بندہ ۔

● **اِلاچی :** [مد ہ] لاچی ، اِک خوشبو دار پھل (دوا) ، لاچی دانہ ، کھانیاں وچ ورتدے نیں ؛ مشہور تے مہکویں بیاں والی دوا جھڑی کھاوے پکاوے دواں وچ ورتدے نیں ۔ َلیچی ، لاچّی ، پنجابی وچ نکی لاچی ُنو ُبجی لاچی تے وڈی ُنو کالی لاچی آکھدے نیں ۔ **اِلاچی دانہ :** [نر] لاچی دا بی سکھانیاں وچ اِک لاچی دانہ وی ہندا اے ۔

● **اَلارم :** [نر ، انگ : alarm] ٹلی دی واج ، گھڑی دی گھنٹی ؛ جھڑی ویلے سر جگان یا سجھان لئی وجدی اے ۔ گھُگھُو ۔

● **اِلاسٹک :** [نر انگ] ربڑ والا ڈورا یا فیتہ جھڑا کھچیاں لما ہو جاندا اے اُتے چھڈیاں پہلی تھاں اُتے آ جاندا اے ۔

● **اَلامان :** [نر ع] اللہ بچائے ، رب دی پناہ ، َبھوڑیں اللہ ، توبہ بھلی ، ُمٹّھی ُمٹّھی! ۔

● **اُلانگھنا :** [مت ہ] لنگھ جانا ، ٹپنا ، چھال مار کے ٹپ جانا ، گھوڑ سوار ہونا ، شڑاپی / پلاکی مارنا ، لمی پلانگھ نال کسے شے دے اُتوں دی لنگھنا ۔

● **اَلاؤ/اَلاوا :** [نر ہ] لاٹاں ماردی اگ ، بھامبڑ ، مّچ ، ڈھانڈڑی ، ڈھانڈڑ ، ''ڈھیر'' ، گھاہ ُبوٹ تے ککھاں کانیاں دی اگ جھنو دوالے بہ کے سیکدے نیں ، مُحّرماں ُنو بھامبڑ اُتے پھرن پٹن یا آلے دوالے گیڑے لان دی رسم ۔

● **اَلاؤنس :** [نر ، انگ : allowance] بھتّا ، الونس ، تنخواہ توں وکھری رقم جھڑی کسے وجھوں دتی جائے ۔

● **اَلاہنا :** [نر ہ] اُلاہما ، گِلا ، شکایت ، مہنا ، دوس ، فریاد ، کسے دے سوگ وچ سیاپے دے بول ُچکنے ، سیاپا کرانا ۔ **الاہنا اُتارنا :** [مح ہ] اُلاہما لاہنا ، گلے ُمکا دینے ، دھونے دھو دینے ۔

● **اُلاہنیاں :** [ج مد پ ہ] سیاپے دے بول جھناں اُتے زنانیاں پڑدیاں سن ۔

● **اَلباب :** [نر ج ع] [و : ُلب] عقلاں ، سمجھاں ، سیانفاں ۔

● **اَلبَتّہ :** [ح ف] البّت ، البتّے ، ہاں ؛ پر ، لیکن ، ضرور ، لازمی ، بناشک ۔

● **اَلبُرز :** [نر ف] مازیندران (ماژندران) دا اک پہاڑ ۔

● **البم :** [نر انگ : album ایلبم] - [مد] تصویراں دی کتاب ، کٹھیاں رکھیاں ہویاں ُمورتاں تے تصویراں ۔

● **البیلا :** [ص ہ] [مد : البیلی] نخرے باز ، نازاں بھریا ، اربیلا ، اربیلڑا ، لاڈلا ، ُسکھیں لدھا ، بانکا ، سوہنا ، رنگیلا ، موجی ، ُستھرا بےفکرا ، بے پرواہ ، نخریلا ، چاملُو ، شوقی ، گبھُرو ، ازاد ، جھدا اللہ بیلی ہووے ، سادا ، بھولا ۔

● **اِلتِباس :** [نر ع] ُشبہ ہونا ، شک َپینا ، ُمہاندرا ملنا ، ُجھن َپینی ، جھولا َپینا ، شک ہونا ، میل دسنا (لفظاں تے معنیاں وچ) ۔

● **اِلتِجا :** [مد ع] [لجا = پناہ لینا] ترلا ، منت ، عرض ، بینتی ۔

● **اِلتِزام :** [نر ع] [لازم ہونا] آپنے سر

لینا (کم)، انتظام، ترتیب، بندوبست، پربندھ۔

● **اِلتِفات:** [نر ع] [لفت = نِوانا] دھیان، گَوہ، مِہر دی نظر، مہربانی۔

● **اِلتِماس:** [مد ع] ترلا، بینتی، منگ، عرض، عرضی۔

● **التی:** [مد ہ] ہاتھی دی گِچی نُو بنھن دی رسی جھدے تے ہتھوان پیر رکھدا اے۔

● **اِلتِوا:** [نر ع] [ولھیٹنا، لپیٹنا] مِتھی ہوئی تاریخ اگے پا دینی، اگانہ پانا یا فیر اُتے رکھن دا کم۔ [— میں ڈالنا = ٹالنا، ٹالی جانا]۔

● **اِلتِہاب:** [مد ع] [لھب = اگ دی لاٹ] اگ بھڑکنی، اگ دی لاٹ، مچ۔

● **اِلتِیام:** [نر ع] میل ملاپ، پھٹ مِل جانا، کھرینڈھ بجھنا، انگور آؤنا۔ (— کر)۔

● **اُلٹ:** [نر ہ] پُٹھ [ض: سِدھ] دُوجا پاسا، پُٹھاپاسا۔ **اُلٹ پُلٹ:** [مد ہ] الدپلد، ادلا بدلی، اُتھل پُتھل، گڑبڑ، اُگڑ دُگڑ، پُٹھ سِدھ، ہیٹھ اُتے، کواہرا، پھولا پھالی۔ **اُلٹ پھیر/ پیچ:** [نر ہ] ہیر پھیر، ول چھل، ویلداری، ہیرا پھیری، فند فریب، ہیٹھلی اُتے۔ [— کر]۔ **اُلٹ کر خبر نہ لینا:** [مح اُ] مڑ کے سار نہ لینی، سُکھ ساند نہ پُچھنی، پرت کے نہ باہوڑنا۔ **اُلٹا:** [ص ہ] [مد: اُلٹی] (۱) جھدا اُلٹا پاسا (پُٹھ) اُتانہ ہووے، اُلٹاواں، پُٹھا، سِدھے دا اُلٹ، ٹیڈھا، اُتھلواں مُونہدا، پاسے والا، غلط۔ (۲) جاہل، پُٹھی مت والا، اوکڑا، کبّا، کھرھوا، پُٹھے کم کرن والا، انموڑ۔ **اُلٹا پاسا پڑنا:** [مح ہ] ہر جانا، اُدم ہر جانا، جِت وی ہار بن جانی۔ **اُلٹا پُلٹا:** [ص ہ] پُٹھا سِدّھا، بے ترتیبا، ہیٹھ اُتے، گھبرایا ہویا۔ **اُلٹا پُلٹی:** [مد ہ] سِدھی پُٹھی، گڑبڑ، پھولا پھالی، ہیٹھلی اُتے۔ **اُلٹا پھر جانا:** [مح ہ] مڑ آؤنا، پرت کے آ جانا، وت آؤنا، پھیرا پا جانا۔ **اُلٹا تمانچا:** [نر اُ] پُٹھے ہتھ دی چپیڑ، ریپٹا، چھکتّڑ۔ **اُلٹا توا:** [ص ہ] پُٹھا توا، ''ہانڈی دا تھلّا''، بہت کالا۔ کالو، کالا دُھوت، کالا کٹّا۔ **اُلٹا جواب:** [نر اُ] پُٹھا جواب، کھرھوی گل، غلط جواب، ہور دا ہور اُتّر۔ **اُلٹا چور کوتوال کو ڈانٹے:** [اکھ] = نالے چور نالے چتّر۔ اُلٹا چور کُتوال نُو ڈنے''، اودوں آکھدے نیں جدوں کوئی قصور وار وی ہووے تے اگوں تِڑے وی، اخے: نالے راہ وِچ ہگنّے نالے آنے ٹنڈے۔ **اُلٹا دھڑا باندھنا:** [مد ہ] پُٹھا دھڑا بنھنا، اپنا دوس دُوجے دے سِر تھپنا، فریادی دے سِر ای دوس مڑھ دینا، کسے نُو اوسے دی گل نال ردّ کر دینا۔ **اُلٹا زمانہ:** [نر اُ] اُلٹ زمانّا، پُٹھا وارا، اَولی دُنیا، کولے راہ چج، خراب (ماڑا) ویلا، بھیڑا سما۔ **اُلٹا سبق سِکھانا/ پڑھانا:** [نر اُ] پُٹھا سبق دینا، پٹھی پٹی پڑھانی، کُولی مت یا صلاح دینی، بھیڑے راہیں پانا۔ **اُلٹا سمجھنا:** [مح ہ] اُلٹ سمجھنا، ہور دا ہور مطلب لینا، گل دا کھرا مطلب نہ سمجھ سکنا۔ **اُلٹ سوا ہونا:** [مح ہ] آپنی بُھل بُھلا کے ہورناں نُو متّاں دینیاں، اپنی منجی ہیٹھ ڈنگوری نہ پھیرنی، جھوٹھ دا سچ پرچار کرنا۔ **اُلٹا سیدھا:** [تف ہ ص] پُٹھا سِدھا بے ترتیبا، کڈھنگا، مونہدا سِدّھا۔ **اُلٹانا:** [مت ہ] اُلٹا دینا، پلٹا دینا، پٹھیاں کرنا، الٹ پُلٹ کرنا۔ **اُلٹا ناچ ناچنا:** [مح ہ] اوگت نچنا، پُٹھے کسّم کرنے، راہ

ریتوں وکھرا چلنا ، کُولی" کرتُوت کرنی ۔ **اُلٹا ہاتھ :** [نر ہ] پُٹھا ہتھ ، کھبّا ہتھ ، کراہا ، ونگا دا ، پُٹھا پاسا ۔ **اُلٹا ہاتھ مارنا :** [مح ہ] افسوس کرنا ، ہرکھ لگنا ۔ پُٹھے ہتھ دی چپیڑ مارنی ۔ **اُلٹاؤ :** [نر ہ] [اُلٹانا "مص" توں "حمص"] اُلٹ دیو ، پُٹھا کر دیو ، وگاڑ دیو ، لمکا دیو ۔ **اُلٹنا :** [مت ہ] اُلٹ دینا ، پُٹھا کرنا ، بدل دینا ، پاسا وٹانا ، پاسا پرتنا ۔ برباد کرنا ، ناس مارنا ، گوانی (بازی) ۔ دُہرانا ، اُدرانا (گل) ، ڈیگنا (سوار نُو) ، رد کرنا (حُکم) ، پھرنا (دماغ) ، بر خلاف ہونا ، رُخ وٹا لینا ، (گل) پرتانا ۔ **اُلٹوانسی :** [مد ہ] کُولا" قنون ، پُٹھی راہ ریت ، آپنا دوس دُوجے دے سر مڑھن دی کار ۔ بے انصافی ، انھیر ، انیا ۔ پُٹھی گل ، اُلٹا کم ، سنی سنائی گلوں بھیڑا مطلب لین دی حالت ۔ اُلٹی گنگا ۔ **اُلٹے :** [تف ہ] پُٹھے ، جو کُجھ چاہیدا ہووے اُہدے اُلٹ ۔ **اُلٹے اُسترے سے سر مُونڈنا :** [مح اُ] پُٹھے اُسترے نال "سر مُن" لینا" ۔ دھوکھا کرنا ، فریب دے جانا ، ٹھگ لینا ۔ **اُلٹے بانس بریلی کو :** [مح اکھ ہ] پُٹھے کم ، خالم خالی پرت آؤنا ۔ اُلٹا لُون مکھنڈیں ، اُلٹا پانی گنگا نُو ۔ **اُلٹے (پاؤں) پھر آنا :** [مح ہ] "تھوہ تھوڑیا/تھڑیاں پانیاں ، آؤندیاں سار پرت جانا ، مُڑدے پیریں ٹُر جانا ، جاندے جاندے آ جانا ، چھیتی پرت آؤنا ۔ **اُلٹے پاؤں چلنا :** [مح ہ] پچھلے پیریں ٹُرنا ، پُٹھا ٹُرنا ۔ **اُلٹے ہاتھ کا داؤں یا کرتب :** [مح ہ] کھبّے ہتھ دی مار ، اِک ہتھ دا کم ، کوئی اوکھی گل نہیں ۔ **اُلٹی آنتیں گلے پڑنا :** [مح ہ] پُٹھیاں آندراں گل پینیاں ۔ لہنیوں دینا آ جانا ، لاہے دے تھاں ٹوٹا ہونا ۔ **اُلٹی آنکھیں دکھانا :** [مح ہ] بے دوسے ول اَنیاں کڈھنیاں ، مُفت وچ کسوڑیاں ہونا ، اُلٹا غصہ جھاڑنا ۔ **اُلٹی پٹی پڑھانا :** [مح ہ] اُلٹی پٹی پڑھانی ، پُٹھی مت دینی ، کُراہے پانا ، غلط پاسے لانا ، مندے کمّیں لانا ، پُٹھے راہ پانا ۔ **اُلٹی ٹانگیں گلے پڑنا :** [مح ہ] پُٹھیاں لتاں گل پینیاں ، آپے آپنی گل ہیٹھ آ جانا ، لین دی تھاں دینا پے جانا ، نیکی دا بدلہ بدی مِلنا ۔ **اُلٹی چال :** [مد ہ] پُٹھی چال ، بھیڑے چالے ، بھیڑے لچھن ، بھیڑی عادت ۔ **اُلٹی چُھری سے حلال کرنا :** [مح اُ] پُٹھی چُھری نال کوہنا ، ات ظلم کرنا ، بڑی سختی کرنی ۔ **اُلٹی رات کا :** [ص مح ہ] "پُٹھا جمیا ہویا" ، مُورکھ ، بے وقوف ، پُٹھے پاسے جان والا ۔ **اُلٹی رسم :** [مد اُ] پُٹھی ریت ، کُولا" رواج ، بھیڑا دستور ، بھیڑی کرنی ۔ **اُلٹی سانس لینا :** [مح ہ] پُٹھا ساہ لینا ، اُبّھے ساہ لینے ، مرن ویلے دے اوکھے اوکھے ساہ ، گھورڑُو وجنا ۔ **اُلٹی سمجھ :** [مد ہ] پُٹھی مت ، کُمت" ، بد عقلی ، اُلٹی کھوپری ۔ **اُلٹی سوجھنا :** [مح ہ] اُلٹی سُجھنی ، پُٹھی سُجھنی ، رسموں ریتوں کوئی باہری گل سجھنی ۔ **اُلٹی سیدھی پڑنا :** [مح ہ] کوئی آفت آ جانی ، مصیبت وچ پھس جانا ، سٹ لگ جانی ، روگ لگ جانا ۔ **اُلٹی سیدھی سُنانا :** [مح ہ] جو مونہہ در آوے بک دینا ، پُٹھے سِدھے جواب دینے ، کھرھویاں گلاں کرنیاں ، وادھی گھاٹی کرنی ، بے لحاظی کرنی ، بکواس کرنی ۔ **اُلٹی سیدھی ہانکنا :** [مح ہ] فضول گلاں کرنیاں ، یکّڑ لانے ، بک بک کرنی ، بونگیاں چھڈنیاں ۔ **اُلٹی سیفی پڑھنا / پھیرنا :** [مح اُ] کالا علم پڑھنا ، بد اسیس دینی ، بد دعا کرنی ، سیفی اہ ٹونا اے جہڑا دشمن نُو تباہ کرن لئی کری دا اے ، جدوں اُہدے وچ کوئی کسر رہ جائے یا شرطاں پوریاں نہ ہون تے اُہدا وبال/بوال آپنے اُتے آپیندا اے ۔ **اُلٹی**

سیفی ہو جانا : [مح اُ] سیفی اُلٹ پینی ، ٹونے دا پُٹھّا وار چلنا ، عمل اُلٹا پے جانا ، ٹونا کرن والے دا رگڑے بیٹھ آ جانا ۔ **اُلٹی طرف** : [مد اُ] پُٹھے پاسے ، اُلٹے دا ، کھبے پاسے ۔ **اُلٹی کھوپڑی کا** : [ص مح ہ] کُمتّا ، پُٹھی سمجھ والا ، خر دماغ ، اُلٹ متّا ، اُلٹ مغزا ، بے سمجھ ، ہوڑ متا ۔ **اُلٹی گنگا بہنا** : [مح ہ] اُلٹی نے (نہیں) ترنی ، اُلٹ کم کرنا ، راہ ریت دے اُلٹ جانا ، اُصول دے خلاف گل کرنی ، پُٹھے رواج کڈھنے ، ''اُلٹی گنگا پہاڑاں نُو'' اُلٹا لون مکھنڈیں ۔ **اُلٹی مالا پھیرنا** : [مح ہ] پُٹھی گل کرنی ، پُٹھا چلنا ، ٹونے لئی پُٹھی تسبی پھیرنی ، منتر مارنا ، ٹونا کرنا ، جادُو پانا ۔ **اُلٹی ہوا** : [مد اُ] سامنلی وا ، مندا سا ، بُرا حال ، مخالف وا [بیڑے چلن لئی بھیڑی ہوا] ۔ **اُلٹی ہوا چلنا** : [مح اُ] چج چالا وِگڑنا ، حال خراب ہونا ، ریت رواج دے اُلٹ چلنا ، کُراہے پینا ۔

● **اَلٹی میٹم** : [نر ، انگ : ultimatum] حُکم ، چھیکڑلی گل ، جنگ دا اعلان مُہلت ، ونگار ، للکرا ۔

● **الجبرا** : [نر ع] [انگ : algebra] ریاضی (حساب) دی اِک شاخ جس وِچ اَن ڈِٹھی شے منّ کے سوال کڈھدے نیں ۔

● **الجزائِر** : [نر ع] عرباں دا اِک مُلک جہڑا مراکش دے لہندے دا اے ، اِہدے سپُتّراں بڑی بہادری نال فرانس کولوں ازادی دی جنگ جِتّی اے ۔

● **اَلجوزا** : [مد ع] ستّاں تاریاں دا کٹھ ، ''ترنگڑ'' ، اِہ ست تارے جہناں نُو انگریزی وِچ : اورائن (orion) آکھدے نیں ۔

● **اُلجھ ، اُلجھن** : [مد ہ] گُنجھل ، گُنجھلا ، دھاگے وِچ پین والا ول وٹ یا گنڈھ ۔ **اُلجھ پڑنا** : [مح ہ] اڑاونی پا لبنی ، کھہڑے پے جانا ، لڑنا ، جھگڑنا ، بحث لے بہنی ۔ **اُلجھانا** : [مت ہ] گُنجھلے پانے ، پھسانا ، اڑانا (جھگڑے وِچ) ۔ روکنا ، اٹکانا ، گڑبڑ کرنا ۔ **اُلجھانا سُلجھانا** : [مح ہ] بنانا وگاڑنا ، ڈھانا اُسارنا ، لانا بُجھانا ۔ **اُلجھاؤ / اُلجھاوا** : [نر حمص ہ] گڑبڑ ، گُنجھل ، اوکڑ ، اُکھیائی ، جھنجٹ ، اُلجھیڑا ، جھیڑا ، گھبرا ، پریشانی ، جھگڑا رگڑا ۔ **اُلجھن** : [مد حمص ہ] اوکھ ، اوکڑ ، اُکھیائی ، گُنجھل ، اُلجھیڑا ، گھبراوا ، مشکل ، فکر ، چنتا ، پریشانی ، جھنجٹ ۔ **اُلجھنا** : [مت ہ] گُنجھلے پینا ، پھس جانا ، جھگڑنا ، اوازار ہونا ، بھڑنا ، حُجتاں کرنیاں ، کھہیڑنا ۔ **اُلجھی گُتھی کو سُلجھانا** : [مح ہ] اوکھا کم راس کرنا ، وگڑیا کم سوارنا ، مشکلاں حل کرنیاں ۔ **اُلجھیڑا** : [نر ہ] جھیڑا بکھیڑا ، جھنجٹ ، معاملہ ، اُکھیائی ، دھندا ، کِھچ دھُروہ ۔ **اُلجھیڑیا** : [نر ص ہ] کُپتّا ، گُنجھلاں پان والا ، جھگڑیل ، بکھیڑے پان والا ۔

● **اُلچنا** : [مت ہ] کسے تھاؤں پانی کڈھنا ، چھنجنا ، پانی توں کوئی تھاں وِہلی کرنی ۔

● **اَلحاج** : [نر ع] حاجی ، جہنے حج کیتا ہووے ۔

● **اِلحاح** : [نر ع] منتاں ، ترلے ، خوشامد ، زاری ، ترلیاں نال کجھ منگنا ۔

● **اِلحاد** : [نرع] [سِدھے راہوں ہٹ جانا] سِدّھا راہ چھڈنا ، دینوں مذہبوں پھر جانا ۔

● اِلحاق : [نر ع] رَلا ، ملاوا ، میل ، ایکا ، سانجھ ۔

● اِلحان : [نر ج ع] چنگی اواز نال کُجھ پڑھنا یا گاؤنا ، سُراں میلنیاں ، تاناں چُکنیاں ، ہیکاں لانیاں ۔

● الحذر ، الحفیظ : [ح ع] اللہ رکھے ، مَولا بچائے ، باہوڑیں ربّا !

● اَلحمدُ لِلّٰہ [ع] ہر وڈیائی اللہ لئی / دی اے ، رب دا شُکر اے ۔

● اَلحمرا : [نر ع] سپین دے شہر غرناطہ وچ مسلماناں دا بنایا ہویا اک سُہنا رَتّا محل ۔

● اِلخ : [ح ع] [اِلیٰ آخرِہ = اِہدے انت وَل (تِک)] باقی دے بول / اگلی گل ول دا اشارہ ۔

● اَلّڑ : [ص ہ] الّہ ، الّڑا ، بے تجربہ ، نواں نواں ، جاہل ، اناڑی ۔

● اِلزام : [نر ع] دوہ ، دوس ، تُہمت ، اُوج ، قصور ، انہونی گل ۔ کِسے اُتے کوئی بُری گل لانی ۔ [— تھوپنا ، لانا] ۔

● السانا : [لا ہ] ڈِھلّیاں ہونا ، سُست ہونا ، سُستی کرنی ، جِلّھا ہونا ، تھک جانا ، انگھلانا ، جی چھڈ بہنا ۔

● اَلَست : [ع] [اَلَستُ بِرَبِّکُم = کی میں تُہاڈا رب نہیں ؟] اللہ نے روحاں بنا کے اِہ گل پُچّھی سی ۔ [قالو بَلیٰ = آکھیو نے آہو] ۔

● السّلامُ علیکُم : [ع عب] [تُساں اُتے سلامتی ہووے] مسلماناں دا سلام ، مسلمان اِک دُوجے نُوں مِلن ویلے بولدے نیں ، [لو : سلاماَلیکم]

● اَلسِنہ : [نر ج ع] [و : لِسان] زباناں ، کُونیاں ، بولّیاں ۔

● اَلشی : [مد ہ] تیل والے بی تے اُہناں دا بُوٹا ۔

● اَلشیٹ : [مد ہ] دغا فریب ، دھوکھا ، چھل ، چلاکی ، بکھیڑا ، اڑنگا ۔ [پ = السیٹھ] ۔
الشیٹیا / السیٹھیا : [ص نر ہ] فریبی ، دھوکے باز ، ٹھگ ، چھلیا ، چلاک ، اڑنگے لان والا ، اڑچّاں ڈاہن والا ۔

● اُلُش : [نر ت] جُوٹھ ، امیراں / بزرگاں دا ”جُوٹھا مِٹّھا“ ، نیاز دے دانے ، تھوڑا جِہا کھانا [— کر] ۔

● اَلطاف : [نر ج ع] [و : لُطف] مہربانیاں ، مِہراں ، احسان ۔

● اَلعطش : [مد ع] ڈاہڈی تِرہ ، زور دی پیاس ، بڑی ڈا نجھ ۔

● اَلعظمۃُ لِلّٰہ [اکھ ع] سبھ وڈیائی اللہ لئی اے ، وڈیائی رب نُوں سجدی اے ۔

● اَلغرَض : [— ع] گل کی ، مُکدی گل ۔

● اَلغوزہ : [نر ہ] اِک میل دی ونجھلی ، جوڑی ، گلگوجے ، الغوزے ۔

● اَلغیاث : [مد ع] مصیبت رنج تے خوف ویلے اللہ اگے فریاد کردیاں آکھدے نیں ۔ فریاداں سُنن والیا ربا ! اللہ دی مدد لئی کُوک پکار ۔

● اَلف = اک ہزار ۔ [ع : اَلفْ] ۔

● الِف : [نر ع] الف بے [جوڑاں] دا پہلا حرف

""ا"" ۔ [ص] ننگا، اُگھاڑا، ننگ پننگا [— ہو] ۔ اللہ ۔ **الف ب پڑھانا** : [مح اُ] الف بے پڑھانی، بے سمجھ نُو سمجھانا، مُڈھلی تعلیم دینی، کچی پہلی دا سبق پڑھانا ۔ **الف خالی سمجھنا** : [مح اُ] کُجھ وی نہ سمجھنا، ککھ پلّے نہ پینا ۔ **الف سے ب نہ کہنا** : [مح اُ] الفوں اگے نہ بولنا، اُکّا چُپ رہنا، کوئی گل نہ کرنی ۔ **الف کا نام بے نہ جاننا** : [مح اُ] اَن پڑھ ہونا، کُجھ نہ پڑھ سکنا، اِلّ دا ناں کوکو نہ جاننا ۔ **الف کھینچنا** : [مح اُ] مسلمان فقیراں دا اِک ٹولا جہڑے ""آزاد"" اکھواندے نیں تے اُہناں گلاں توں گھٹ ہی پرہیز کر دے نیں جہناں دی شریعت وچ مناہی اے؛ اُہ متھے توں لے کے نک تیکر لکیر بناندے نیں، جِہنُو ""الف آزاد"" وی آکھدے نیں ۔ آزاد فقیراں دے ٹولے وچ رلنا ۔ **الف مقصُورہ** : [مح ف اُ] ""ا"" سِدّھا صاف الف، اکلا الف جویں ""نال"" [— ممدودہ = دونہ الفاں (ا+ا) دی سانجھی واج = الف مد آ، جویں ""آ""] ۔ **الف ہونا** : [مح اُ] گھوڑے دا اگلیاں لتّاں چُک کے سِدّھا کھلو جانا ۔

● **اَلفُ لَیلہ** [ع : الفُ لَیلۃٍ و لَیلہ = اِک اُتے اِک ہزار رات] بغداد دے بادشاہاں بارے جھوٹھیاں سِدھیاں کہانیاں دی مشہور کتاب ۔ کہندے نیں اِہ کہانیاں اِک اُتے اِک ہزار راتاں وِچ سُنایاں گئیاں سن ۔ [الف لیلا] ۔

● **الفا** : [نرہ] ""اللہ لوکاں"" دے پان والا باہواں بِنا لما کُڑتا یا چوغا، الفی ۔

● **اَلفاظ** [مد ج ع] [و : لفظ] کئی لفظ، گل دا اکلا ٹوٹا، حرفاں دی اُہ اِک ٹُکڑی جہدے کُجھ معنے نِکلن، شبد، گلّ ۔

● **اُلفت** : [مد ع] پیار، موہ، چاہ، محبت، حُبّ، نِیہ، نیہو، لگن، دوستی، پریم ۔

● **اُلِفتہ** : [نر ص اُ] مفت خورا، لُچا، اَلِفتا، آوارہ، بد ذات، کمینہ، جہدا کوئی واہ واسطہ نہ ہووے ۔

● **الفن** [مدہ] : اِک لیکاں/پٹیاں والی تُکّل، پتنگ، گُڈی دی اِک قسم ۔

● **الفی** : [مد ہ] وِچکاروں سِدّھا پاڑیا ہویا کپڑا جُہتا جو بالاں دے گل وچ پایا جاندا سی پر فقیر وی پاندے نیں، الفی، کفنی ۔ **الفی کشکدّوا** : [نر ہ] نُکّرے ول توں پان/پُھمنی تِک لگی ہوئی سِدھی دھاری یا پٹی والی گُڈی، ""پٹیا"" ۔

● **اِلقا** : [نر ع] اُہ گل جہڑی اللہ دل وِچ پاوے ۔ الہام، سُجھ بُجھ، سُوجھ ۔

● **اَلقاب** : [نر ج ع] [و : لقب] ادب اداب جہناں نال کسے نُو بلائیدا اے، خطاب ۔ **اَلقاب و آداب** : [نر ج ع] خط پتّر دے مُہرے لِکھے جان والے عزت دے لفظ ۔

● **اَلقِصّہ** : [ح ع] اخیری گلّ، مُکدی گلّ ۔

● **اَلقط** : [نرع] وڈھنا، کپنا، قط ۔ وچھوڑا، نکھیڑا ۔ کاٹا، ردّ ۔ غلط شعر پڑھن اُتے ٹوکن لئی بولیا جان والا لفظ ۔ **اَلقط کرنا** : [مح ہ] وڈھ چھڈنا، جوابا دے دینا، سانجھ توڑ لینی، ردنا، چھڈنا، دفعہ دُور کرنا، دو ٹُک کر دینا ۔ [معاملہ—]

● **اَلکس** : [مد ہ] آہلک، آلس، جِلسّھ پُنا، سُستی، دلیدر ۔ [ص : —ی] : ڈھسّلڑ، ڈھسّلا،

جلتّھا ، کم چور ، مچلا ، آہلکی ۔ **الکسانا** : [مت ہ] آہلک کرنی ، ڈھل مٹھ کرنی ، سُستی ورتنی ، آلس کرنا ۔

● **آلکھ** : [نر ہ] اللہ ، جھڑا دسدا نہیں ، غیب ۔ **الکھ ہوش کی مایا ؛ کہیں دھوپ کہیں چھایا** : [اکھ ہ] اِہ رب دی کرنی اے پئی کتے دھپ اے کتے چھاں اے :۔ اِک امیر اے تے دوجا غریب ، کتے سکھ اے کتے دکھ ۔

● **الگ** : [ص ہ] وکھ ، اڈّ ، وکھرا ، اڈّرا ، جدا ، کلّا ، آپنے تھاں ، پرے ، انوکھا ۔ **الگ الگ** : [تف ص ہ] وکھ وکھ ، پرے پرے ، آڈ آڈ ، تھائیں تھائیں ، تھاؤں تھائیں ۔ **الگ تھلگ** : [تف ہ] وکھرا ، بے تعلق ، نویکلا ، آپنی تھاں اُتے ۔ **الگ کرنا** : [مح اُ] ہٹا دینا ، لاہ دینا ، (نوکریوں) کڈھ دینا ، نکھیڑنا ، وچھوڑنا ، وڈّھنا ، چھیکنا (شریکے برادری وچوں) ۔

● **الگنی** : [مد ہ] ٹنگنی ، لیڑے لتّے سُکنے پان لئی بنّھی ہوئی رسّی ، ٹنگنا ۔ **الگنی پر ڈالنے کے لائق ہونا** : [مح اُ سٹھ] نکارا ہو جانا ، پرانا ہو جانا ، روڑی تے سُٹن جوگا ہو جانا ، ودھیک بڈھا ہو جانا ۔

● **الّل** : [ص ہ] الاّ ، کچا ، نادان ، انجانا ، نیانا ۔ **الّل بچھیرا** : [نر ہ] جس وچھیرے اُتے سواری نہ ہندی ہووے ، آزاد ، بے فکرا ، اربیلا ، اتھرا ، کُداکل ، کھڈار ، کھڈوہلا ۔ **الّل ٹپ/الّل ٹپو** : [ص ہ] بے حسابی (گل) ، بے تکی گل ، یکّڑ ، یل وللی بات ۔ [ص] بے پرواہ ، اربیلا ، فضول ، گستاخ ، لچھو لچھو کردا ۔ **الّل جھپ** : [ص ہ] رول ، نتھاواں ، نگھرا ، پھرتو گھرتو ، نگلاّ ، بے اعتبار ، یکّڑی ، بے وساہا ، بے ٹھکا ۔

● **اُللنا** : [لا ہ] اُچّا نیواں ہونا ، کُساواں ہونا ، اِک پاسیوں اُلار تے دوجے بنّیوں دابو ہو جانا ۔

● **اللّے تللّے** : [نر ہ] گلچھڑے ، بلّے ، عیش مزے ، موجاں (مانیاں) ، خوشیاں کھیڑے ، میلے ٹھیلے ، فضول خرچی ، فضولی ۔

● **اللہ** : [نر ع] رب ، مولا ، خدا ، کرتار ، سرجنہار ۔ **اللہ آمین سے پالنا** : [مح اُ] لاڈاں نال پالنا ، لاڈ لڈانے ۔ **اللہ آمین کرنا** : [مح اُ] وڈی حیاتی لئی دعا منگنی ، خیر لوڑنی ، سکھ ساند چاہنی ۔ **اللہ اکبر** : [ع ص] اللہ وڈیرا اے ۔ حیرانی ویلے وی آکھدے نیں ۔ **اللہ اللہ** : [ح ع] واہ وا ! سبحان اللہ ، اللہ تیریاں قدرتاں توں صدقے ۔ گلے شکوے دی تھاں وی بولدے نیں ، پئی توں اینے جوگا ہو پیا ایں ۔ **اللہ اللہ خیر سلاّ** : [مح اُ] خیر مہر ، گل مکی جھیڑا چکا ۔ **اللہ اللہ کرو** : [مح اُ] رب دا ناں لوو ، جھوٹھ نہ بولو ، اپنی ودھا کے گل نہ کرو ، توبہ توبہ کرو ، ایس خیال نو چھڈّو ، رب توں ڈرو ۔ **اللہ بخشے** : [مح اُ] [کسے موئے ہوئے دی گل کرن ویلے دعا کردے نیں] اللہ بخشے! اللہ جنت وچ تھاں دئے سو ! ۔ **اللہ بس باقی ہوس** : [اکھ ف] مولا ہی مولا ہور سبھ رولا ، رب توں وکھ ہر شے مر مک جاوے گی ۔ **اللہ بیلی** : [مح اُ] رب راکھا ، اللہ بیلی ۔ **اللہ بھاوے کر کے سلانا** : [مح اُ] لوریاں دے کے سوآنا ، اللہ دا ناں لے کے تھاپڑنا ۔ **اللہ پر نگاہ رکھنا** : [مح اُ] اللہ اُتے بھرواسا کرنا ، رب دے بھروسے رہنا ، رب دے گھر دی آس

رکھنی ، تقوا کرنا - **اللہ پیر مننا** : [مح اُ] اللہ نُوں پیر مننا ، اُہدے کولوں ہی مُراداں منگنیاں ، اُہدے ناں دی نذر نیاز دینی - **اللہ جانے** : [تف مح اُ] رب جانے ، سانُوں کوئی پتا نہیں ، اسی نہیں جاندے - **اللہ رکھے** : [اسیس اُ] رب رکھے ، رب سلامت رکھے ، خیریں مہریں رکھے ، اللہ دیاں رکھاں - **اللہ رکھے تو کون چکھے** : [اکھ اُ] رب جوانے تے کھڑا مارے ، جہنُوں رب دیاں رکھاں ہون اُہدا کوئی کجھ نہیں وگاڑ سکدا ، ودھی نُوں کوئی ڈر نہیں - **اللہ رے** : [ح اُ] چوکھی صفت کردیاں آکھدے نیں ، بلے! واہ ، اشکے! شاوا! نہیں ریساں! کیہی شان اے - **اللہ کا نام لو!** : [مح اُ] اللہ دا ناں لوو ، توبہ کرو ، رب دا ناں منّو - **اللہ کا نام ہے** : [مح اُ] پلے ہور ککھ نہیں = ہتھوں ڈبوں خالی رب دے سوالی ، ات غریب آں - **اللہ کو دیکھنا** : [مح اُ] آس توڑ کے رب ول تکنا ، ٹُٹے ہوئے دل نال رب نُوں یاد کرنا ، صبر کرنا - **اللہ کو مانو / اللہ سے ڈور** : [مح اُ] رب دا ناں منّو! ، اللہ توں ڈرو - **اللہ کے گھر سے پھرنا** : [مح اُ] مر کے بچنا ، ڈاہڈی بیماری وچ بے آس ہو کے وی بچ جانا ، موت دے مُوہوں نکل آؤنا - **اللہ کی چوری نہیں تو بندے کی کیا چوری** : [اکھ اُ] ربوں نہ ڈرن والا بندیاں نُوں کی جاندا اے - جہڑا رب کولوں نہ ڈرے اوہ بندیاں کولوں کیوں ڈرے - **اللہ کی دین ہے** : [مح اُ] جہنُوں رب چاہوے دیوے ، رب دا دتّا (دین) اے ، داتا دی دین اے - **اللہ کی شان** : [ند مح اُ] رب دیاں شاناں ، اللہ دیاں بےپرواہیاں ، ربتوں باہرے دعوے بنّھن والے بارے کہندے نیں - **اللہ لگتی** : [مح اُ] سچی گل ؛ جہڑی رب نُوں پسند اے ، انصاف دی گل ، سچ - **اللہ لوگ/اللہ والے لوگ** : [مح اُ] اللہ لوک ، اللہ والے ، بزرگ تے نیک بندے - **اللہ مارا** : [ص اُ] تقدیر دا کُٹھّا ، نکرما ، نکارا ، چندرا ، نبھاگا ، دُکھاں ماریا ، بُھکھا ننگا ، کنگال "ہرنا" - جھلّا ، ڈھلا" - **اللہ (نے) ملائی جوڑی ایک اندھا ایک کوڑھی** : [اکھ اُ] کوئی دو بندے اِکو جہے کُچجے رل بہن تے آکھدے نیں = رب ملائی جوڑی اِک انّھا تے اِک کوڑھی - **اللہ میاں** : [مخ مسّد] رب ، خدا - بڑے ادب تے پیار نال اللہ دا ناں لیندیاں "اللہ میاں" آکھیدا اے - **اللہ میاں بھرے کو بھرتے ہیں** : [اکھ اُ] = رب بھرے تھاں نُوں بھردا اے ، اللہ میاں وی رجیاں نُوں رجاندا اے ، امیراں نُوں ودھیرے امیر بندیاں ویکھ کے بولدے نیں - **اللہ میاں کا طاق بھرنا** : [مح اُ] مسیتے مٹھیائی ونڈنی ، نیاز دینی - **اللہ میاں کی بھینس** : [مح اُ] اللہ میاں دی مجھ ، سدھا سادا بندا ، تھوڑی عقل سُرت والا - **اللہ میاں کی گائے** : [مح اُ] ویکھو : اللہ میاں کی بھینس - **اللہ نگہبان** : [اسیس اُ] رب راکھا ، اللہ بیلی ، خدا حافظ - **اللہ نہ دکھائے** : [مح اُ] رب نہ کرے ، شاہلا اِہ نہ ہووے ، اللہ نہ وکھاے - **اللہ والا** : [ص اُ] مولا والا ، سوالی ، اللہ آسرے والا ، درویش ، اللہ لوک ، رب دے گھر دی آس رکھن والا - سادہ مُرادا ، بھولا ، موٹی عقل والا - **اللہ ہی اللہ ہے** : [مح اُ] رب ای اُچا سُچا اے ، ہر تھاں ہر پاسے ہر شے وچ اُسے دا جلوہ اے ، ہور کُجھ نہیں - **اللہ یار ہے تو بیڑا پار ہے** : [اکھ اُ] مولا یار بیڑا پار ، رب دی مدد نال سارے کم سرے چڑھدے نیں -

● **آلـم** : [نر ع] رنج ، دُکھ ، افسوس ، جھورا ، غم ۔ [ج : آلام] ۔

● **الم نشرح** : [نر ع] کھرا ، صاف ، بالکل ظاہر گل بارے کہندے نیں ، کُھلھم کُھلھی گل اے ۔ **آلـم نشرح کرنا** : [مح اُ] نشر کرنا ، سبھ تھائیں بدنام کرنا ، بھنڈنا ، ستاندیاں پھرنا ۔

● **آلـم غلـم** : [نر اُ] بے تھویاں گلاں ، بک جھک ، یکـڑ ، یملیاں ۔ [ــبک] ۔ خراب شیواں ، سُواہ کِھہ ورگیاں چیزاں (لو) [ــکھا] ۔ ردّی مال [ــدِکھا] ۔ [تف] بے تُکے ، فضول ، واہیات ، تھاں کُتھاں ۔

● **الماری** : [مد پرت] چیزاں دھرن لئی خانیاں والا بکسا ، الماری ۔

● **الماس** : [نر ف] ہیرا ، ہیرے دی اِک قسم ۔

● **الماغونچی** : [نر اُ] بے اصلا ، الا بلا ، کمینہ ، نکارا ، خراب ۔ بھیڑی عادت ۔

المانیہ : [نر ع] جرمنی ، یورپ دا اِک ملک جھدی دوجی وڈیری جنگ مگروں ونڈی پئی ہوئی اے ۔

● **المختصر** : [ح ع] مُکدی گل ، گل کی ، سو گل دی گل ، قصہ کی ۔

● **المدارات تخرج من حجرها حیۃ** : [اکھ ع] (پیار نال تے سپ وی کُھڈوں باہر کڈھ لئیدا اے = جھڑا کُڑ دتیاں مرے اُہنو زہر دی کی لوڑ ۔

● **المُوت** : [نر ع] [باز دا آہلنا] ایران وچ قزوین تے گیلان وچکار جس قلعے اُتے ملّ مار کے حسن بن صباح نے اپنا راج گھر بنایا سی ۔

● **المیہ** : [نر ص ع] [آلـم بھریا] دُکھ بھریا ، غم بھریا ، روان والا ، دُکھ دین والا ، افسوس لان والا ۔ **المیہ ناٹک** : [نرہ] جس ناٹک دا اخیر بھیڑا ہووے ۔ درد کہانی ، دُکھانت ۔

● **اُلـن** : [مد ہ] بنـھی ، مُورکھ ۔ (اُلـو دی مدین) ۔

● **اُلـو** : [نر ہ] اُلـو ، چبڑ ، بل بتوڑی ، چباکھی ، اکلوانجے رہن والا رات دا پکھیرو ۔ بے وقوف ، مُورکھ ، بے عقل ۔ **اُلـو بنانا** : [مح ہ] بے وقوف بنانا ، دُھر بنانا ، کسے دا توا لانا [لو] ۔ **اُلـو بولنا** : [مح ہ] اُلـو دا بولنا ، بھاں بھاں کرنا ، سُنج ورتنی ، اُجاڑا پیا ہونا ، اُجاڑ ہو جانی ، بے رونقی ورت جانی ۔ **اُلـو کا پٹّھا** : [ص ہ] اُلـو دا پٹھا ، مُورکھ ، احمق ، سدھڑ ، رج کے بے وقوف ۔ **اُلـو کا گوشت کِھلانا** : [مح ہ] اُلـو دا گوشت کھوانا ، پاگل بنانا ، اُلـو کھوانا ، اُلـو دی سری کھوا کے وس وچ کرنا ۔ اِک ٹُونا اے ۔ **اُلـو کی ہُوک** : [مد اُ] اُلو دی واج ، بولی ، چیک ۔

● **آلواح** : [نر ج ع] [و : لـوح] تختیاں ، پھٹیاں ، پھٹے ، بورڈ ، تختے ۔

● **اُلُوالعزم** : [ص ع] (اُلـل عزم) وڈے ارادے والا ، بہادر ، وریام ، اُدمی ، سخی ، ہٹھ والا ۔

● **آلوان** : [نر ج ع] [و : لـون] (۱) رنگ ، ون سُونے رنگ ۔ (۲) پشمینہ جھدے اُتے بُنتی کرا کے شالاں بناندے نیں ۔

● **آلوپ** : [ص ہ] گُجھا ، لُکیا ہویا ، غیب ، اکھیاں توں اوہلے [ــ ہو] ۔ **الوپ انجن** :

[نر ہ] جادو دی سُرمی جہدے پایاں کسے نُو نہیں دسیدا ، غیبی سُرما۔

● اَلیوداع : [مد ع] کسے نُو دور ٹورن/ گھلن ویلے آکھدے نیں ، اللہ دے حوالے (سپرد) ، رب راکھا ، رب دیاں رکھاں۔ **الوداع کہنا** : [نر اُ] اللہ دے حوالے آکھنا ، رب راکھا کہنا ، ودیا کرنا ، وہٹی نُو ٹورنا۔

● اَلول (—کلول) : [نر ہ] ریجھ ، موج ، گھوڑے دی شوخی ، کُداکڑے ، نخرے ، خرمستی ، مچھریواں ، کاول۔

● الُونا / السُونا : [ص ہ] الونا ، بے لُونا ، پھکا ، بے سوادا ، لُون باجھ۔ (لون . . .)۔

● اُلُوہیّت : [مد ع] رب دا گُن ، خدائی ، پرمیشری ، کرتاری۔

● اِلٰہ : [نر ع] جہدی عبادت / بندگی کیتی جاوے۔ رب ، اللہ ، خدا۔

● اِلہام : [نر ع] نبی نُو اللہ ولوں سُجھن والی گل ، غیبوں آؤن والی واج ، سُنیہا۔ [ص : الہامی]

● اَلھڑ : [ص ہ] نکی عمر دا ، آن جان ، نادان ، کچی عقل دا ، بھولا ، الھڑا ، الا ، سدھتڑ ، ساد مُرادا۔

● اُلھنا : [نر ہ] اُلاہا ، شکایت ، طعنہ ، گلا ، الزام ، تہمت۔

● اِلٰہی ! : [سند نر] میریا ربا (۲) رب دی۔ **الٰہی رات** : [مد اُ] [ربی رات] جس راتے جاگ کے رب دی بندگی کیتی جاوے یا نذر نیاز دتی جاوے۔ اللہ دی یاد وچ جگراتا۔ **الٰہی** مُہر : [نر اُ] جویں دا تویں ، فرض ، ضرور کرن جوگا وعدہ ، حق سچ۔ **اِلٰہیات** : [مد ج ع] رب نُو جانن دا علم ، اللہ دی جان پچھان۔

● اِلی الآن : [ح ع] ہُن تائیں ، ہُن تیکر ، اج توڑی ، اجے۔

● اِلیاس[۴] : [نر نا ع] اِک نبی دا ناں اے۔

● الیکٹرو فورس : [نر انگ] بجلی پیدا کرن والا اِک آلہ جہدے دو حصے ہندے نیں : اِک ایبونائٹ دی چکلی جہی پھٹی ، تے دوجی شیشے دی ڈنڈی والی پلیٹ ، ایبونائٹ دی پھٹی نُو فلالین نال رگڑیاں بجلی پیدا ہندی اے تے فیر چھوہن نال پلیٹ وچ بجلی آ جاندی اے۔

● اِلیکٹرک : [مد ، انگ : electric] بجلی ، بجلی دی طاقت۔ [ص] بجلی والا۔

● اِلیکٹریسیٹی : [مد ، انگ : electricity] بجلی ، بجلی دا کرنٹ۔ **الیکٹریشن** : [مد ، انگ : electrician] بجلی دا کم جانن والا ، بجلی دے کم دا ماہر ، بجلی دا مستری۔

● اِلیکشن : [نر ، انگ : election] عام چون ، چُنا ، لوک رائے ، کسے پرھیا ٹولی دے ممبراں دی چون ، انتخاب۔

● اُلیل : [مد ہ] گھوڑی دی مستی ، اُتھا ، کداکڑے ، اُلیل ، لہر ، من دی موج۔

● اَلیم : [ص ع] دُکھ دین والا ، دُکھدیوا ، دُکھان والا ، ڈاہڈا دُکھ۔

● اُلینڈنا : [مت ہ] پانی ڈولھنا ، پانی اُلدنا ، کسے شے اُتے پانی پانا۔

آم جانا : [لا ہ] سُچّ جانا ، ہمب جانا ، آکڑ جانا ۔ [بدن—] ، پاسا سَون جانا ۔

اُمّ : [مد ع] [ج : اُمّہات] ماں ، بے بے ۔ **اُمُّ الامراض** : [مد ع] بیماریاں دی ماں ، دُکھاں روگاں دی جڑھ ، روگ دا مُول ، جس بیماری توں ہور کئی روگ لگّن = قبضی ، آڑ ۔ **اُمُّ الخبائث** : [مد ع] خباثتاں/بُریائیاں دی ماں ، عیباں دی جڑھ = شراب ۔ **اُمُّ الصّبیان** : [مد ع] بالاں دی مِرگی ، دَورہ (مِرگی دا) ۔ **اُمُّ العُلُوم** : [مد ع] [علماں دی ماں] صرف دا علم ۔ **اُمُّ القُریٰ** : [مد ع] شہراں دی ماں = مَکہ شریف ۔ **اُمُّ الکِتاب** : [مد ع] کتاباں دی ماں = قُرآن شریف ۔ **اُمُّ الولد** : [مد ع] جِس گولی دے گھر سائیں دے نُطفے توں کوئی بال جمّے ۔

اِم : [ف] اج ، اِہ ، ایس ، جویں : اِمشب = اج راتی ، اِمسال = ایس ورھے ، ایتکی ۔

امّا : [ح ع] پر ، مگر ، لیکن ، سگوں ، بلک ۔ **امّا بعد** : [ح ع] [امّا بعدہٗ] ایس توں بعد ، فیر ، بعد وِچ ۔

اِمارت : [مد ع] امیری ، دولت مندی ، رج کنّج ، امیرت (لو) ۔

امّارہ : [فا ص ع] بُرے کماں دا حُکم دین والا ۔ ظالم ، سرکش ، باغی : [نَفس—]

اماکِن : [نر ج ع] [و : اسکِنہ] تھاں ، تھاواں ، جگھاں ، تھاں تھِتے (تھہّتھے) ، ٹکانے ۔

اِمالہ : [نر ع] [مائل کرنا] الف نُو "ے" نال بدلنا ، جویں : اُکھاڑن توں اُکھیڑن ۔

اِمام [نر ع] [ج : ائمہ] مُہری ، ہادی ، نماز پڑھان والا ، امامت کرن والا ، تسبی دا وڈا دانہ جھڑا یاد حساب لئی ہُندا اے ۔ لیڈر ، آگُو ۔ **اِمامِ اعظمؒ** : [نر نا] چونہ سُنّی اِماماں وِچوں وڈے اِمام ، حضرت ابو حنیفہ نعمان بن ثابت (ثابت دے پُتر نعمان) ۔ **امام باڑہ** : [نر ا] امام واڑا ، جتھے شیعہ لوک تعزیے رکھّن تے ماتم کرن ۔ **اِمام جعفرؓ** : [نر نا] شیعاں دے چھیویں امام ، امام اعظمؒ اینہاں دے شاگرد سن ، آپ جی حضرت علیؓ تے حضرت محمدؐ ہوراں دی جد وِچوں سن ، امام صادقؓ وی اینہاں دا ہی ناں اے ۔ **اِمام رازیؒ** : [نر نا] "تفسیر کبیر" دے لکھن والے (مصنف) ، مشہور اُچے تے سیانے مسلمان عالم فخرالدین ہوراں دا عام ناں ۔ **اِمام شافعیؒ** : [نر نا] محمد (ادریس دے سُپتر) جھڑے اپنے دادے "شافع" دے ناں ولوں شافعی سداندے نیں ۔ آپ جی امام احمد حنبلؒ ہوراں دے شاگرد سن تے سُنیاں دے چونہ اماماں وِچّوں نیں ، **اِمام ضامن** : [نر نا] (۱) شیعاں دے اٹھویں امام ؛ مبارک علی بن موسیٰ الرضاؓ ، آپ جی اِک سَو اٹھتالی (۱۴۸) ہجری نُو مدینے وچ جمّے ؛ حضرت علیؓ دی نسل وِچوں ہوئے نیں ۔ (۲) اوس رُپیے نُو وی آکھدے نیں جھڑا امام ضامن دے ناں پاروں سفر اُتے جان والے عزیز دی بانہہ اُتے بنھدے نیں ۔ **امام ضامن کی ضامنی** : [مد ا] شیعاں دِھیاں دھیانیاں نُو مکلاں ویلے اِہ اسیس دیندیاں نیں ، مطلب ہُندا اے پئی تینو امام ضامن نُو سونپیا ، خیریں سُکھیں رہویں ۔ **اِمام غایب** : [نر نا] شیعاں دے بارھویں امام جِھناں اجے آؤنا اے ، بعضے آکھدے نیں اُہو امام مہدی ہون گے ۔ **اِمام غزالی** : [نر نا] پنجویں صدی ہجری وچ پیدا ہون والے پرمنے وَید ، حکیم ،

سیانے عالم ، مصنف ، صوفی تے فقیہ بزرگ ۔ آپ جی دی کتاب ''کیمیائے سعادت'' (بھلمنسؤ دی رسّین) ات مشہور اے ۔ اِمامیّہ : [نر ص ع] ہیٹھ لکھے باراں اماماں نوں منن والا شیعاں دا اک ٹولا : (۱) حضرت علیؓ ، (۲) امام حسنؓ ، (۳) امام حسینؓ ، (۴) امام زین العابدینؓ ، (۵) امام محمد باقرؓ (۶) امام جعفر صادقؓ ، (۷) امام موسیٰ کاظمؓ ، (۸) امام علی رضاؓ ، (۹) امام محمد تقیؓ ، (۱۰) امام علی نقیؓ ، (۱۱) امام حسن عسکریؓ ، (۱۲) امام غائبؓ ۔ **اِمامت** : [مد ع] نماز پڑھان دا کم ، امامت ۔ رہنمائی ، راہ دسن یا اگے کھلون دا کم ۔

● **اَماں** : {سنّد ہ اُ} ''ارے میاں'' دا مخفف ، او جی ! گل ول دھیان دوان دا لفظ ۔

● **امّاں** : [مد ہ] ماں ، ما ، بے بے ، آمڑی ، والدہ ، اماں {—باوا = ماپے} ۔ **اماں بابا کی ناک کٹوانا** : [مح اُ] وڈیاں دے ناں نوں وٹّا لانا ، ماپیاں دا نک وڈھانا ، بے عزتی کروانی ، اہ کم کرنے جہناں پاروں ماپیاں دی ہیٹی/خنامی ہووے ۔

● **اَمان** : [مد ع] امن ، ارام ، سکھ ، بچا ، پناہ ۔(—پا) ۔[—مل= پناہ ملنی ، اوٹ لبھنی ، جان بخشن دا وعدہ لینا] ۔

● **امانت** : [مد ع] اہ شے جہڑی کسے نوں ایس لئی سمہال کے رکھن لئی دتی جائے پئی لوڑ ویلے رکھن والے نوں یا جہنوں اہ آکھے دے دتی جاوے ۔ دھریوا ۔ **امانت خانی** : [نر ص اُ+ہ] پان نال کھادا جان والا تماکو جہدی ریت ''امانت خاں'' نے پائی سی ۔اک مٹھیائی ۔ **امانت دار** : [ص فا ف] امانت رکھن والا ، اعتباری ، رازدار ، بھروسے والا ۔ **امانت گزار** : [فا ص ف] امانت اویں دی اویں پرتا دین والا ، سچا امانت دار ۔ **امانت میں خیانت** : [مح اُ] امانت دی شے نوں ورت لینا ، بدلا دینا ، گھٹ ودھ کر دینا ۔ بے ایمانی ، وڈھی ٹُکی ، پھانگی ۔

● **اَمانی** : [ص ہ] جہڑا کم ٹھیکے اتے نہ کرایا جاوے ، آپنی نگرانی ہیٹھ کرایا ہویا کم ۔

● **اماوس** : [مد ہ] چن دے مہینے دا چھیکڑلا دہاڑا ، چن دی اخیرلی تاریخ ، مسّیا ۔

● **امبر** : [نر ہ] اسمان ، اکاس ۔ چنّدر ۔ بنّدل ۔

● **امبیا** : [مد ہ] [نر : امب] امبی ، نکّا تے کچا امب ۔

● **امپائر** : [نر ، انگ : umpire] کھیڈ دا نیائی ۔ کرکٹ ، ہاکی ، فٹ بال تے ہور کھیڈاں دا منصف ، امپیر ۔

● **اِمپورٹ** : [نر ، انگ : import] پردیسوں منگوایا ہویا مال ، درآمد ۔

● **اِمپیریل** : [ص ، انگ : imperial] شاہی ، بادشاہواں دا ، شہنشاہی ۔ **اِمپیریلزم** : [مد ، انگ : imperialism] (امپیریل اِزم) بادشاہی راج ، شاہی ، دھن دی پوجا ، پیسے دا راج ۔

● **اُمّت** : [مد ع] قوم ، ٹولی ، جماعت ، گروہ ، کسے نبی نوں منن والے لوک ۔ [ص : امّتی]

● **اِمتثال** : [نر ع] [تابعدار ہونا] فرماں برداری ، آگیا کاری ، حکم مننا ۔

● اِمتِحان : [نر ع] جاچ ، پرکھ ، ازمَیش ، باڑا ۔ **اِمتحان پاس کرنا** : [مح اُ] پاس ہونا ، جماعتے چڑھنا ، اِمتحانوں کامیاب ہونا ۔

● اِمتِداد : [نر ع] لَم چوڑ ، لمیائی ، مُدّت ۔

● اِمتِزاج : [نر ع] [مزج = رلانا ، مِلانا ، میلنا] رلا میل ، گھال میل ۔

● اِمتِلا : [نر ع] [اوجھ بھرنا] دِل کچیانا ، اُلٹی آؤن نُو کرنی ، دِل مچکنا ۔

● اِمتِناع : [نر ع] منع کرنا ، ٹھاک روک ، ورج ، اٹکا ، مناہی ۔

● اِمتِنان : [نر ع] [منّ : احسان کرنا] احسان ، بھلیائی ، نیکی ۔

● اِمتِیاز : [نر ع] فرق ، تمیز ، نکھیڑ ، اُچیچ ، گُن ، کھوج ، سیان ۔ **اِمتِیازی** : [ص ع] خاص ، ودھواں ، نکھیڑواں ، اُچّا ، نِکھڑویں [مد] ، [—سلوک ، کھوٹی ورت ، پکھ ، رئی ، نکھیڑواں ورتارا] ۔

● اُمّتی : [مد ع] نبی دے مّتن والے آدمی ، اُمتی ۔

● اَمِٹ : [ص ہ] [نہ مِٹن والا] پکا ، مضبوط ، پتھر اُتے لیک ، ہونی (گل) ۔

● اُمتَھنا : [لا ہ] وٹیا جانا ، (وٹ) کھانا ، مروڑے چڑھنے ، ول کھانا ۔ {یہ رسی تم سے اُمتھے گی = اِہ رسّی تہاتھوں وٹیجے یا تُسی اِہنو وٹ چاڑھ سکو گے} ۔

● اَمثال : [مد ج ع] [و : مثل] مثالاں ، اکھان ، اکتھوتاں ، کہوتاں ، سیانیاں دِیاں ازمائیاں ورتیاں گلّاں ، منے پرمنّے سچ ۔

● اَمثِلہ : [مد ج ع] [و : مثال] مثالاں ، ونگیاں ، نمونے ۔

● اَمجد : [نر ص ع] [مجید دی تفضِیل] بڑا بزرگ ۔

● اَمچُور : [نر ہ] کچے امب دیاں سُکائیاں ہویاں کُتراں پھاڑیاں ۔ اَمچُور ، امب چُورن ۔ **اَمچُور کر دینا** : [مح ہ] ڈاہڈی پھنڈ چاڑھنی ، مار مار کے ادھ مویا کر دینا ، بہت مارنا کُٹنا ، تاؤنی لانی ۔

● اِمداد : [مد ع] مدد ، سہارا ، سہار ۔ ویلے سِر دِتّا ہویا اُدھار دا مال اسباب ۔ **امدادِ باہمی** : [مد ف] آپو وِچلی امداد ، سانجھی مدد ۔ اِک سرکاری محکمہ ۔ **امدادی** : [ص] اِمداد دین والا ، سہارا دین والا ، حمایت کرن والا ۔ **اُمَڈنا / اُمنڈنا** : [لا ہ] چھلکنا ، اُچھل پینا ، اُبلنا ، گِھر کے آؤنا ، چھا جانا : [بادل—] ۔

● اَمر : [نر ع] [ج : اُمُور] حکم ، فرمان ۔ گل ، معاملہ ۔

● اَمَر : [ص ہ] [نہ مرن والا] سدا جیُونا ۔ (—ہو) ۔ **امر بیل** : [مد ہ] اکاس ولّ ، امبر ویل ، بے جڑھی پتلی تے پتلی سیویاں ورگی ولّ جھڑی رُکھ ساڑ دیندی اے ۔ نرادھار ۔

● اُمَراء : [نر ج ع] [و : امیر] دولت والے لوک ، پیسے والے لوک ، رجّے ہوئے ، وڈ پونجیئے ۔

● اَمراض : [نر ج ع] [و : مرض] روگ بیماریاں ، دُکھ ، ازار ، مرض [مد] ۔

● آمرت : [نر ہ] (۱) جیون رس ، آبِ حیات ، حیاتی دا پانی ، [ض : زہر] ۔ (۲) ٹھنڈا تے مِٹھا پانی ۔ **امرت بان :** [نر ہ] [امرت والا] اِک قِسم دا کیوڑا ۔ **امرت بانی :** [مد ہ] مِٹھی گل ، مِٹھا بول ، اِلہام ۔ **امرت رس گھولنا :** [مح ہ] مِٹھیاں مِٹھیاں گلاں کرنیاں ، مِٹھا بولنا ، بڑی صِفت کرنی ۔ **امرت کا چِھینٹا دینا :** [مح ہ] امرت دا چھٹّا مارنا ، موئے نُو جِوا دینا (دوا دارُو نال) ، امرت چکھا دینا ۔

● اِمرَتی : [مدہ] (۱) جلیبی ورگی اک مِٹھیائی ۔ امرتی ۔ (۲) اک قسم دا کپڑا ۔ (۳) پانی پین دا اک بھانڈا ۔

● آمرَس : [نر ہ] امبرس ، امباں دا رس جہڑا کسے بھانڈے یا کپڑے اُتے پا کے سُکا لیندے نیں ۔ **امب رکھ :** جتھے امباں دے گھنے تے چوکھے رُکھ اُگے ہون = امب باغ ۔

● امُرود : [نر ہ] عام پھل ، مُروت [لو] ، امُرود ۔

● اِمرُوز : [نر ف] اَج ، اج دا اِہ دن ۔

● آمرِستاں : [نرہ] آمب رُکھ ، آمباں دا باغ ۔

● امریکہ/امریکا : [نر نا ، انگ : America] مشہور امیر ملک ، ات لہندے وچ دُریڈا دیس ۔ [ص : امریکن] ۔

● اُمس : ہُنالے (گرمیاں) وچ موسم دی ان بھاؤندی حالت ، حبس ، مُھس ، ہُمّس ، گُھٹ وٹّ ، گوما ، ہُسّم ، ڈاہڈی گرمی جس وچ وا رُک جاوے ۔ [—ہو] ۔

● اِمساک : [نر ع] [رُکنا ، ٹھہرنا] بندھیج ، قبضی ، ٹھہرا ، رُکا ۔ منی دا دیر نال نکلنا ۔ کنجُوسی ، سنجھوہڑ پُنا ، مال جوڑن دی عادت ۔

● اِمسال : [ویلا ف] ایس سال ، ایس ورھے ، ایتکی ، ایتکاں ۔

● اَمصار : [نر ج ع] [و : مِصر] شہر ، قصبے ۔

● آمعا : [نر ج ع] [و : مِعا] آندراں ، آندر پیٹا ۔

● اِمعان : [نر ع] [معن : تِکھا بن کے جانا] گَوہ ، دھیان ، سوچ ۔ تک ، بھرویں اکّھ ، تاڑ ۔

● آمکا ڈھمکا / آمک ڈھمک : [ص ہ] فلانا ڈِھمکنا ، آیرا غیرا ، نتھو خیرا ۔

● اِمکان : [نر ع] ہو سکن دی حالت ۔ طاقت ، وس ، قابُو ، اختیار ، کسے کم دے ہو جان یا نہ ہون دا اِکو جِہا خیال ۔

● آمَل : [مد ع] اُمید ، آس ، چاہ ، تانگھ ، رِیجھ ۔

● آمل بید : [نر ہ] نِمبُو ورگا اِک پھل ۔ **آمل پتی :** [مد ہ] اِک قِسم دا پُھل ۔

● اِملا : [مد ع] [(پورنا) چیتے توں لِکھنا] لِکھن ڈھنگ ، لِکھائی ، الف بے موجب (ٹھیک) لکھنا ۔ لِپّی ، اِملا ۔

● آملاک : [مد ج ع] [و : مِلک = جائداد] جائداداں ، پُونجیاں ، مال ، پراپرٹی ، پراپرٹیاں ۔

● آملتاس : [نر ہ] اِک رُکھ جِھدا پھل جلاب لئی ورتدے نیں ، امبلتاس ۔ اِہدا گُودا رت (لہُو) دا جوش ٹھاردا اے ۔

● اِملی : [مد ہ] مشہور رُکھ تے اُہدا کھٹّا پھل ، اِمبلی ۔

● اُمّم : [مد ج ع] [و : اُمّت] اُمتّاں ، آلاں ، قوماں ۔

● اَمن : [نر ع] امن ، ارام ، سُکھ ، ٹکا ، چین ، ٹھنڈ (لو) ۔ **امن و امان** : سُکھ ساند ، خیر مہر ، امن چین ، ٹھنڈ ٹھلھ ، سُکھ ٹکا ۔

● امنا / ام جانا : [لا ہ] امبھ جانا ، ہمب جانا ، ہڈ پیر السا جانے ، کم کرن جوگا نہ رہنا ۔

● اُمنگ : [مد ہ] اُبال ، لہر ، چا ، شوق ، ریجھ ، مُوج ، جذبہ ، ہُلار ، اُلیل ، سدّھر ، تانگھ ۔

● اَموا : [نر نک ہ] اَسب ، اَم ، آمبی دا بُوٹا ، مشہور درخت تے اُہدا پھل ۔

● امّوا : [نر ص ہ] امب رنگا ، اسب دا رنگ ، گوہڑا ساوا رنگ ۔

● اَموات : [مد ج ع] [و : موت] موتاں ، مرگاں مری ، فوتگیاں ۔

● اَمواج : [مد ج ع] [و : موج] ٹھاٹھاں ، لپھاں ، ٹھلاں ، چھلّاں ، لہراں ، کانگاں ، موجاں ۔

● اَموال : [نر ج ع] [و : مال] مال متے ، دولتاں ، پُونجیاں ، دھن مایا ، ناواں ، لیکھا ، خزانے ۔ **اموالِ دنیا سب ناپائیدار ہے** : [اکھ] دولت کاؤں بنیرے دا ، دولت ڈھلدا پرچھاواں اے ، دُنیا آؤنی جانی اے تے سدا کوئی امیر نہیں رہندا ۔

● اُمور : [نر ج ع] [و : امر] حکم ، آکھے ، گلاں ، معاملے ، کاج ، کم ۔ {—سلطنت = راج کاج ، حکومت دے کم} ۔ **اُمورِ مُنتقلہ** : [نر ج ف] اِہ کم جہناں دا بندوبست سرکار اپنی رعیت دے چونہویں لوکاں دے سپرد کر دیوے ۔ **اُمورِ محفوظہ** : [نر ج ف] سرکار دے اُچیچا ذمے والے محکمے ، خاص سرکاری کمّ ۔

● اُمَوی : [ص ع] اُمیہ خاندان دا ۔ [حضرت محمدؐ دے دادے تے حضرت عبدالمطلب دے چاچے دے پُتر قریش سردار دا ناں اے] ۔

● اُمّہات : [مد ج ع] [و : اُم] ماواں ، مائیاں ۔ **اُمّہاتِ سفلی** : [مد ج ف] بد رُوحاں ، چار تت ، بھوئیں دے ہیٹھلے درجے (طبقے) ۔ **اُمّہاتِ عُلوی** : اُچے طبقے ، روحاں ، سُچیاں رُوحاں ۔

● اُمّی : [نر ص ع] اَن پڑھ ، جہڑا پڑھن لکھن نہ جانے = حضرت محمدؐ ہوری ۔

● امیٹھنا : [مت ہ] مروڑنا ، وٹنا ، مروڑے چاڑھنا ، موڑنا اینٹھنا ۔

● اُمّید : [مد ف] آس ، اُمید ، چاہ ، ریجھ ، تانگھ ۔ **اُمید اُٹھ جانا** : [مح اُ] آس مُکّ جانی ، آس ٹُٹّ جانی ، آسرا نہ رہنا ، اُمید نہ جانی ، اُڈیک مُک جانی ۔ **اُمید باندھنا** : [مح اُ] آس اُمید لانی ، کِسے اُتے اکّھ / تک رکھنی ، تانگھ رکھنی ۔ **اُمید بر آنا** : [مح اُ] آس پوری ہونی ، اُمید پوری ہو جانی ، مقصد حاصل ہونا ، من دی مراد مل جانی ، آس موجب کم ہو جانا ۔ **اُمید بندھنا** : [مح اُ] آس لگنی ، اُمید ہونی ، آسرا دسنا ۔ **اُمید توڑنا** : [مح اُ] آس لاہ دینی ، بے آس ہو جانا ، دل چھڈنا ، ڈھیری ڈھاہ دینی ، امید مُکا دینی ۔ **اُمید سے ہونا** : [مح اُ] اُمید نال ہونا ، پیر بھارا ہونا (عو) ڈھڈ نال ہو جانا (لو) ۔ **اُمید وار** : [ص ف] اُمید والا ، آس والی ، تانگھدا ۔ **اُمید و بیم** : [ف] آس نراس ، تسلی

تے ڈر دی حالت ، کِسے کم دے ہو جان دی آس تے نہ ہون دا خطرہ ۔

● **امیر** : [ص ع] وڈ پُونجیا ، دھنی ، مال‌دار ، وڈّی سامسّی ، دولت وند ۔ سردار ، آگُو ، مُہری ۔ **امیرالاُمرا** : [ص ع] امیراں دا امیر ، وڈا امیر ، مہا وڈ پُونجیا ، کروڑ پتی ۔ سرداراں دا سردار ۔ **امیرالبحر** : [نر ص ع] سمندر دا امیر ، ''سمندری فوج'' دا سردار ۔ **امیرالمومنین** : [نر ع] موموناں دا امیر ، مسلماناں دا سردار ، اپنے وارے دا خلیفہ ۔ **امیر خسرو** : [نر نا] خواجہ ابوالحسن ؛ دلیؔ دا مشہور شاعر تے حضرت نظام الدین اولیا دا ساتھی ۔ **امیرزادہ** : [نر ف] امیر دا پُتّر ، ساؤ ، جدّی امیر ۔ **امیر کو جان پیاری ، فقیر کو ایک دم بھاری** : [اکھ] دُنیا والے دُنیا پچھے مردے جاندے نیں پر اللہ والے دُنیا توں پچھّا چھڈاندے نیں تے ایس پاپاں دی وستی وچوں نکلن نُو تانگھدے نیں ۔ **امیری** : [مد ف] دولت مندی ، امیرت ، دھنوانی ، سرداری ۔

● **امین** : [نر ص ع] امانتیا ، اماننتاں رکھن والا ، اعتباری آدمی ، بھروسے جوگا ۔ ''دیوانی'' دا قرقی کرن والا پیادہ ۔

● **اَن** : [ح ہ] اَن ، بے ، ''نہ'' دی نشانی جویں : اَن دیکھا = اَن ڈِٹھّا ۔ **اَن بَن** : [مد ہ] وِگاڑ ، پھُٹ ، بے اتفاقی ، نفاق ، دُپھیڑا ، ویر ، دُشمنی ۔ [—ہو] ۔ **اَن بِندھا** : [ص ہ] ان ونہیا ، اَن وِدھ ، ان چھیکا (—موتی) ۔ **اَن بُھول** : [مد ہ] جانے بِنا ، بُھلیکھے وچ ، بے خبری وچ ، [ص] انجان ، اَبھول ۔ **اَن پڑھ** : [ص ہ] پڑھنا لکھنا نہ جانن والا ، جاہل ، اَن پڑھ ، (لو) : کورا **اَن چِھیلا** : [ص ہ] اَن چھلّیا ، کھرھوا ، کھڑوڑا ، انگھڑیا ، بے ڈھبّا ، اَن رَندیا ۔ **اَن دیکھا** : [ص مف ہ] جِہنوں ویکھیا نہ ہووے ، اَن ڈِٹھا ، گُجھا ، لُکواں ، چُھپیا ہویا ۔ **اَن سُنا کرنا** : [مح ہ] سُنی ان سُنی کر دینا ، گل نہ گولنا ، گھیس مار لینی ، اِک کنّ سُن کے دوجے تھانئیں کڈھ دینا ، گل کنّاں وچ مار دینی ، **اَن کہی** : [مد ہ] نہ کرن جوگی گل ، بھَیڑی بات ، اولّی گل ۔ **اَن گِنا** : [ص نر ہ] ان گِنیا ، اَنگِنت ، بے انداز ، حدوں ودھ ، جہانوں باہرا ۔ **اَن گِنا برس** : [نر ہ] بال دی حیاتیؔ دا آٹھواں ورھا جِہنوں زنانیاں نہیں گِندیاں پئی نحس ہُندا اے ، اِنجے آٹھویں مہینے نُو وی چندرا منّدیاں نیں کیوں جو ایس مہینے جمّن والا بال گھٹ ای جیوندا اے ۔ آٹھواں مہینا ، اٹھانے بال نُو وی کہندے نیں ۔ **اَن گِنا مہینا** : [نر ہ] حمل دا آٹھواں مہینا ۔ **اَن گھڑ** : [ص ہ] کوجھا ، بے ڈول ، بھیڑ بُتھنّا ، اَن مُسدّھ ، کورا ، کبّا ، کھرھوا ، بد خلق ، ان پڑھ ۔ **اَن مت** : [ص ہ] بے عقل ، کُمتّا ، بے متّا ، مورکھ ، بڑبولا ۔ **اَن مِل** : [ص ہ] بے میل ، اَن رلواں ، اجوڑ ، بے تُکّا ۔ **اَن ہونی** : [مد ص ہ] اَنہونی ، نہ ہون والی ، بے تُکی گلؔ ، اَچرج ، اَولی ۔

● **اَنّ** : [نر ہ] اناج ، پیداوار ، اَنّ ، کھاہد خوراک ، رِزق ، دانہ ، غلّہ ۔ ۔ **اَن جل** : [نر ہ] دانہ پانی ، روٹی پانی ، انؔ پانی ، جیُوکا ۔ **اَن جل کرنا** : [مح ہ] روٹی کھانی ، روٹی پانی کرنا ۔ **اَنّ داتا** : [نر ص] انؔ دیندا ، رِزق دین والا ، ربؔ ، پالنہار ، سائیں ، خدا ۔

● **اُن** : [ہ] [پرھاں دی سینت] اُہناں ۔ تمیز

پاروں عورتاں اپنے خاوند لئی اِہ لفظ بولدیاں نیں ۔ **اُن کے چاٹے روکھ نہیں رہے** : [مح اُ] = اُہناں دے چٹے رُکھ ہرے نہیں ہوئے ، اُہ بڑے کھاؤ تے اُجاڑُو نیں ۔ **اُن کی سی کہنا** : [مح اُ] پکھ کرنی ، رٹی کرنا ، ول ہونا ، حمیت وچ بولنا ۔

● **اِن** : [ہ] [نیڑے (اُرہے) دی سینت لئی] اِہناں [ــ دنوں ، ویلا/تف = اِہنیں دنیں ، اج بھلک ، ایس وارے] ۔ **اِن باتوں میں کیا رکھا ہے** : [مح اُ] (اِہناں گلاں وچ کی پیا ہویا اے) نکاریاں گلاں کرن توں ٹھاکن ویلے آکھدے نیں ۔ **اِن تلوں میں تیل نہیں** : [اکھ ہ] = اِہناں تِلاں وِچ تیل نہیں ، اِہناں لوکاں توں لبھت لابھ دی آس ای فضول اے = اُہ ہور ہی مکھیاں ہُندیاں نیں جھناں دا تھکیا چٹیدا تے ہگیا کھائیدا اے ۔

● **انا** : [مد ع] ''میں''، آکڑ ، ہنکار ، ٹیں ، اپنی صفت ۔

● **انّا** : [مد تر] پیاوی ، نویں بال نُو دُدھ پیان لئی رکھی ہوئی زنانی ، دائی ، مائی ۔

● **اناالحق** : [ع] [میں اللہ جیے !] اِہ کل اک مشہور صوفی (منصور) نے مستی وچ آ کے آکھی سی ، ایسے کرکے سُولی چاڑھیا گیا ۔

● **اناپ شناپ** : [تف ہ] فضول تے نکاریاں گلاں ، نکمے کم ، بے سوچیاں سمجھیاں کجھ کرنا / آکھنا ۔

● **اِناث** : [مد ج ع] عورتاں ، تیویاں ، تریمتاں ، بُڈھیاں ، جنیاں ، زنانیاں ۔

● **اناج** : [نر ہ] انّ ، غلّہ ، رزق ، دانے ۔

اناج کا دشمن : [نر ص اُ] انّ دا ویری ، کھاؤُ ، کھوہ ڈھڈّا ، بہت کھان والا ، پیٹُو ، ڈھڈ دا کُتا ۔ جلّھا ، آلسی ، گھولی ، نکارا ، وہلا ، نکما ، کوئی کم کار نہ کرن والا ۔ **اناج کا کیڑا** : [مح اُ] انّ (اناج) دا کیڑا ، انّ کھا کے ہی جی سکن والا ، نمانی تے نگونی ہستی ۔ آدمی ۔

● **اناجیل** : [مد ج ع] [و : انجیل] انجیلاں ۔

● **انار** : [نر ف] اک مشہور پھل ۔ اِک میل دی استبازی ۔ **اناردانہ** : [نر اُ] [لو : انار دانا] انار دے سُکائے ہوئے دانے ، اِہ ''پچھاؤ'' مسالے وِچ کم آؤندے نیں ۔

● **انارک اِزم (انارکی)** : [مد اُ ، انگ : anarch-ism, anarchi] کسے دیس وچ براجے دی حالت ، ''انھی''، آپ مُہاری ، بے قانونی ، براجا ، برل ، انّھ ، نراج ، حکومت دا توڑ یا ضد ۔

● **انارکلی** : [مد نا] انار دی کلی ۔ اکبر بادشاہ دی اک سوہنی تے من موہنی ناچی ۔ لہور شہر دا اِک وڈا تے مشہور بزار ۔

● **اناڑی** : [ص ہ] بے تجربہ ، الاّ ، نواں کاریگر ، ندان ، جاہل ، انجانُو ، کچّجا ۔ **اناڑی کا سونا بارہ باٹ** : [اکھ ہ] مُورکھ دی وڈمُلّی شے وی کچیاں کوڈاں دے بھا وِکدی اے ۔ کچجا آپنے کسے گُن دی قدر نہیں کرا سکدا ۔

● **اُناسی** : [گِن ہ] اُناسی ، ستّر تے نو = ۷۹ ۔ {ص : ــ واں = اُناسیاں} ۔

● **انام** : [نر ع] لوک لکائی ، خلقت ، دُنیا ۔

● **انانیت** : [مد ع] ''میں''، میں ہُنا ، ہنکار ، ٹیں ، آکڑ ۔

● **انبار** : [نر ف] ڈھیر ، بوہل ، کُسک ، ڈھگ ۔

● **اِنبساط** : [نر ع] [بسط : کُھلھنا] خوشی ، من دا کھیڑا ، دِل دی ٹھنڈ [— زندگی = جیون کھیڑا] ۔

● **انبوہ** : [نر ف] بِھیڑ ، مجمع ، بندہیڑ ، مِیہڑ ، بندیاں دا گاڑھ ، اکٹھ ۔

● **اَنبہ** : [نر ف] امب ، مشہور پھل ۔

● **اَنبِیا** : [نر ج ع] [و : نبی] اللہ دے نبی ، پیغمبر لوک ، لوکاں تک رب دے سُنیہے پُچان والے اُچّے سچّے لوک ۔

● **اَنت** : [نر سن تف ہ] ات ، اوڑک ، آخر ، چھیکڑ ، اخیر ، نبیڑا ، مُک چُک ۔ **انت بُرے کا بُرا** : [اکھ ہ] = مندے کمیں نانکا جد کد مندا ہو ۔ بُرے کماں دے بُرے نتیجے ، مت وجھوں آکھیدا اے پئی بندے چنگے کم کرن ۔ **اَنت بنت** : [مد اُ] بن بتر ، ٹوہر ٹھکا ، ہار سنگار ، بن ٹھن ۔ **انت کال** : [نر ہ] نزع دا ویلا ، چھیکڑلا سما ، اخیر سما ، مرن دا وقت ، جان کندن دا ویلا ۔

● **اُنتالِیس** : [گِن ہ] اُنتالی ۔ تیہہ تے نو = ٣٩ ۔ [ص : —واں = اُنتالیاں/اُنتالیواں] ۔

● **اِنتِباہ** : [نر ع] جھڑک ، جھمب ، گُھرکی ، ڈراوا ، تڑھی ، چِتاؤنی ، پکی ۔

● **اِنتِخاب** : [نر ع] چون ، چُنت ، چُنا ، چُنائی ، لوک پسند ، الیکشن ، چھانٹی ۔

● **اِنتِداب** : [نر ع] دبا ، وس ، محتاجی (ملک دی) ، آگیا کاری ۔

● **انتر** : [نر ہ] فرق ، دُوری ، وِتھ ، وکھیواں ۔ **انتر بیدی** : [مد ہ] دوںہ پانیاں وچکارلی بھوں ، دوآبہ ، دُمیل ۔ **انترجامی** : [نر ہ] اندر دا جانُو ، وچلا بھیتی ، سیانا ، محرم ۔ بھیت ، گُجھا حال ۔ **اَنتَر منتر** : [نر ہ] جادو ٹونا ، منتر ، دم جھاڑا ، پھوکا پھاکی ، دم پُھوک ۔

● **انترا** : [نر سن] گاؤن وچ اُہ ٹوٹا جہڑا استائی پچھوں آوے ۔ بھیت ، فرق ، وِتھ ، گتکے بازی دی اِک چوٹ ، وار ۔ وچلی گل ، اصل گل ۔

● **انتڑی** : [مد ہ] آندر ، رودا ، معدے دی پِچھلی لمی ناڑ ۔ **انتڑیاں ٹٹولنا** : [مح ہ] آندراں ٹوہنیاں ، مِجھّ کڈھن دا جتن کرنا ، بھیت لین دی کوشش کرنی ۔ **انتڑیاں جلنا** : [مح ہ] آندریاں سڑنیاں ، آندراں کُرلانیاں ، ڈاہڈی بُھکھ ہونی ۔ **انتڑیاں گلے میں پڑنا** : [مح ہ] آندراں گل پینیاں ، مصیبت وچ پھس جانا ، بِپتا پینی ، اوکڑ وِچ پھس جانا ، وخت پینا ۔ **انتڑیوں کا بل کھولنا** : [مح ہ] آندراں دے وٹّ کڈھنے ، بُھکھنے دا رج کے کھانا پِینا ، پیٹ پُوجا کرنی ۔ **انتڑیوں کا قل ہواللہ پڑھنا** : [مح اُ] ڈاہڈی بُھکھ ہونی ، بُھکھ نال ڈھڈ وچ چوہے نسنے ، ڈھڈ وچ کُڑلاں پینیاں ۔ **انتڑیوں میں آگ لگنا** : [مح ہ] آندراں سڑنیاں ، ڈاہڈی بُھکھ لگنی ، بُھکھ نال بُرا حال ہونا ۔ **انتڑیوں میں بل پڑنا** : [مح ہ] آندریں ول پینے ، ڈھڈ وچ وٹ پِھرنا ، سُول اٹھنا ، ڈھڈ وچ پِیڑ ہونی ۔

● **اِنتِساب** : [نر ع] تعلق ، واسطہ ، لاگا ، نِسبت ، لگا ۔

● **اِنتِشار** : [نر ع] کھِلرنا ، گھبرا ، پریشانی ، بدحواسی ، بھاجڑ ، بھڑتھو ، براجا ۔

● **اِنتِظار** : [نر ع] اُڈیک ، کسے دے مِلن دی آس ، کِسے آؤن والے دی راہ تکن دی حالت ، تانگھ ۔ [—کر=راہ اُڈیکنا ، تانگھنا ، لوڑنا ، اڈیک لانی ، راہ تکنی] ۔

● **اِنتِظام** : [نر ع] بندوبست ، انتظام ، پربند ، ویکھ بھال ۔

● **اِنتِعاش** : [نر ع] ٹھیڈا کھا کے سمبھلنا ، تندرست ہونا ، نواں نرویا ہو جانا ۔

● **اِنتِفاع** : [نر ع] فائدہ ، لبھت ، لبھوت ، لاہ ، لاھا ، حاصل ، کھٹی ۔

● **اِنتِقاد** : [نر ع] [نقد=جوکھنا] تنقید ، جانچ ، پرکھ ، سیان ، تمیز ، پرچول ، چنگ مند نکھیڑنے ۔

● **اِنتِقال** : [نر ع] [نقل= (اِک تھاوں) دوجے تھاں جانا] ٹِکانا بدلنا تھاں وٹانا ، کُوچ ، مرگ ۔ موت ۔ وٹاندرا ۔ **اِنتِقالِ اراضی** : [نر ف] بھوئیں دی کھاتا بدلی ، اِک توں دوجے نائیں زمین چاڑھنی یا زمین دا انتقال ، ملّ ملکیت بدلنی ۔ **انتقال کرنا** : [مح اُ] تھاں بدلنا ، (تھاں) بدلی کرنی ۔ چلانا کرنا ، کوچ کرنا ، مر جانا ۔ کھاتا وٹانا (تھاں/ بھوں دا) ۔ **اِنتقال نامہ** : [نر ف] کھاتا بدلی دی لِکھت (بھوں / جائداد دا) ۔ ''رجسٹری''

● **انتِقام** : [نر ع] بدلا ، وٹّا ، اُتر ، توڑ ۔

● **اِنتِہا** : [مد ع] اوڑک ، انت ، آخر ، چھیکڑ ، حدّ ، رُل ۔ [—ہو جانا] ۔

● **انتی** : [مد ہ] کنّیں پہنن دا اِک نتھ ورگا گہنا ، نتّی ۔ [ج : نتّیاں (پ)] ۔

● **اُنتیس** : [گِن ہ] اُنتّی ، اِک گھٹ تیہ = ۲۹ : [ص—واں=اُنتیاں / اُنتّیواں] ۔

● **انٹ سنٹ** : [مد ہ] اٹا سٹا ، اٹکلوں ، اُوٹ پٹانگ ، ایرا غیرا ، نکارا ، اجایا ، بے تھوآ ۔

● **انٹا** : [نر ہ] پِل گولی ، کنچا ، بلور دا بنٹا ، دند کھند دیاں گولیاں کھیڈن دی ولیتی کھیڈ ، چِدا ، ریٹھا ، روڑا ۔ افیم دی موٹی گولی ۔ بندوق دی وڈی گولی ۔ اِک قسم دی وڈی کوڈی ۔ **انٹا چت** : [تف ہ] (۱) پُٹھی کوڈی ۔ (۲) پٹھ پرنے لیٹن دی حالت ۔ [—ہو] غشی ، مورچھا ۔ [ص] سبھ کُجھ ہریا ہویا ، نبھاگا ، نکرما ۔ **انٹا غفیل ہونا** : [مح اُ] مر جانا ، نشے وچ چُور ہونا ، بےہوش ہونا ، غش یا مُورچھا کھانا ۔ بختاں دا ہریا ہونا ، نبھاگا ہونا ۔

● **اِنٹرنس** : [نر ، انگ entrance] (اینٹرینس) دروازہ ۔ داخلہ ، ڈھوئی ، پہلا درجہ ، مُڈھلی پڑھائی دا چھیکڑلا اِمتحان ۔ ''دسویں'' (جماعت) = میٹرک ۔ کھاتے چاڑھی ہوئی چیز ، لکھیا ہویا نگ ، اینٹری ۔

● **اِنٹرنیشنل** : [ص انگ international] قوماں دا ، مُلکاں وِچلا ، ملکوں باہرلا ، اُچی پدھر اُتے (مُلکو مُلکی) ہون والا ۔

● **آنٹی** : [مد ہ] آنٹی ۔ سُوتر دی آنّی ، آٹیرن ، گنڈھ گُھنڈی ، ڈب ، ''کھیسا پلا'' گیٹھ ۔ انگلاں وِچلی وِتھ ۔ بھلواناں دا اِک دا ۔ **آنٹی باز** : [ص اُ] اینٹی پاؤ ، اُنگلاں دی وِتھ وِچ کوئی شے لُکان والا ، فریبی ، دھوکھے باز ، چھلیا ، دغے باز ، ولی ۔ **آنٹی پر چڑھنا** : [مح ہ] اڈے لگنا ، ٹیٹے چڑھنا ، دا ہیٹھ آؤنا ، دھوکھے وچ آجانا ، ول چھل وچ آجانا ۔ **آنٹی کرنا** : [مح ہ] گیٹھ

کرنا ، اٹی بنانی ـ مال مارنا ، ٹھگّی کرنی ، آینٹی پانا ، اینٹی کرنا ـ

● **اِنْجاح** : [نر ع] مطلب پُورا کرنا ، مراد پانی ، آس پُگنی ، چاہ پُوری کرنی ـ

● **اَنْجام** : [نر ف] اخیر ، نتیجہ ، انت ، اوڑک ، چھیکڑ ، پِچھا ، پِچھاڑی ، پِچھوکا ـ **انجام بخیر ہونا** : [مح اُ] انت بھلا ہونا ، اوڑک سِدّھیاں پینیاں ، اخیر نتیجہ چنگا نکلنا ـ **انجام پانا** : [مح اُ] مُکنا ، مُک چُک جانا ، نِبّڑنا ، ختم ہونا ، پُگنا ، پُورا ہونا ـ **انجام دینا** : [مح اُ] مُکانا ، نبیڑنا ، پُورا کرنا ، پُگانا ، ختم کرنا ـ **انجام سوچنا** : [مح اُ] اخیر دا خیال رکھنا ، انت وِچارنا ، دُور دی سوچنی ، نتیجہ سوچ لینا ـ **انجام کار** : [تف ف] اوڑک ، چھیکڑے ، آخر ، انت نُو ـ

● **انجان** : [ص ہ] نہ جانن والا ، بے علم ، بے خبر ، آنشبھول ، ایانا ، ایانی ، انجان ، ندانا ، نواقف ، بے تجربہ ، جاہل ، اناڑی ، اوپرا ، کُجھ نہ جاندا ـ **انجان بیں** : [تف اُ] : بُھل وِچ ، بھولے بھا ، انبھول ، بُھلیکھے وچ ، سِدّھے سُبھا ، آپ مُہارے ، آپے آپ ، انچاہیاں ، بے خبری وچ ، اچن چیت ، بے وقوفی نال ـ

● **انجِبار** : [نر ف] اِک وَل (ویل) جھڑی دواواں وچ کم آؤندی اے ـ

● **اِنجِذاب** : [نر ع] (پانی) چُوسیا جانا ، رچ جانا ، جذب ہونا ـ

● **اِنجر پِنجر** : [نر اُ] ہڈ گوڈے ، لنگ پیر ، گِٹّے گوڈے ، ''کاٹھی'' کرنگ ، کھرڑا ، پنجر ، ہڈی پسلی ـ **اِنجر پِنجر ڈھیلے کرنا** : [مح ہ] [دب بُجھکانا ، جوڑ ہلا دینا] لنگ سیکنے ، تاؤنی لانا ، دب کُٹّنا ، ڈاہڈی مار مارنی ، تھکا مارنا ـ

● **انجُم** : [نر ج ع] [و : نجْم] تارے ـ

● **اِنْجِماد** : [نر ع] ٹھار ، سِیت ، جما ، جم جانا ، ٹھنڈا یخ ہون دی حالت ـ

● **اَنْجُمَن** : [نر ف] محفل ، کمیٹی ، پرھیا ، جُڑ بیٹھے لوک ، پنچَیت ، اِکٹھ ، بیٹھک ، دیوان ، تارا ٹولی ، تاریاں دا کٹھ ـ **انجمنِ اِمدادِ باہمی** : [مد ف] سانجھی پُونجی نال کم کاج کرن والی پرھیا ، جھدے بیٹھ کٹی ''ہُدار بنک'' ممبراں نُو لوڑ ویلے رُپیا پیسا دیندے نیں ، سانجھی ہٹی ـ **انجمنِ صلیبِ احمر** : [مد ف] ریڈ کراس سوسائٹی ـ پھٹڑاں تے بیماراں دی سیوا کرن والی لوک پرھیا ـ **انجمنِ ہلالِ احمر** : [مد ف] ریڈ کراس وانگ تُرکاں دی بنائی ہوئی لوک سیوا پرھیا ـ

● **اَنْجن** : [نر سن] سُرما ، کجّل ، آنجن ، کجل دی اِک قِسم ـ **انجن ہاری** : [مد ہ] اک قِسم دی مکھی اے ـ

● **اِنْجن** : [نر ، انگ : engine] مشین نُو چلان والی کل ، بمبی ؛ ریل دا انجن جھڑا گڈی نُو کھچدا اے = بمبا ـ تیل یا بھاف نال چلن والی کل (مشین) ـ اگ دا کم اِک طاقت نُو دوجی وچ وٹاندا اے ـ **اِنجن شیڈ** : شِڈ ، انجناں دا اڈّا ، انجن کھلون تے مرمت ہون دی تھاں ـ **اِنجِنئر** : [نر ، انگ : engineer] انجن بنان والا ، بانی کار ، وڈا مِستری ، کلاں/مشیناں دا گُنی ، کاریگر ، پُلاں ریلاں تے نہراں بنان دا

ماہر - اِنجینئرنگ : [مد ، انگ : engineering] کلاں پُرزے بنان دا علم ، انجینئر دا کم تے سیان ، بانی کاری ، انجینئری -

● اِنجیر : [نر ہ] اک مشہور پھل ، پھگواڑا ، کھباڑا ، شاہ ہجیر -

● اِنجیل : [مد ع] [ج : اناجیل] حضرت عیسیٰؑ ہوراں اُتے ربّوں اُترن والی کتاب - خوشی دی گل ، سُکھ سُنیہا -

● اِنچ : [نر ، انگ : inch] گز دا چھتّیواں تے فُٹ دا بارھواں حصہ -[لو= اینچی] -

● اُنچاس / اُننچاس : [گِن ہ] اُننجا ، اِک گھٹ پنجاہ اُنونجا (۴۹) -

● اُنچاؤ : [نر ہ] اُچ ، اُچیائی ، اُچان ، ٹیسی -

● اَنچھر : [نر ہ] اکھّر ، حرف ، لفظاں دے جوڑ - ٹُونا ، جادُو ، جھاڑا ، منتر - **انچھر پڑھ کے مارنا** : [مح ہ] ٹُونا کرنا ، دم جھاڑا کرنا ، کامن کرنا ، منتر پڑھ کے پُھوکنا ، منتر مارنا -

● اِنحِراف : [نر ع] پِھر جانا ، نافرمانی ، مخالفت ، مُکرنا ، مُکر چُکر ، انکار -

● اِنحِصار : [نر ع] [گھیرنا ، ولیاجانا] بنا ، وجہ ، آسرا ، سبب -

● اِنحِطاط : [نر ع] [حطّ= ہیٹھ لہنا] گھٹ جانا ، گھاٹا گھٹیواں ، لہا ، کمی ، اُتار -

● اِنخِلا : [نر ع] خالی کرنا ، نکالا ، کھدیڑا ، کڈھنا ، چھنڈنا -

● اندارا : [نر ہ] ڈُونگھا (ان ہاتھا) کُھوہ ، اَنتّھا کُھوہ -

● انداز : [نر ف] ڈھنگ ، ڈھب ، اٹکل ، دھج ، [مد] ڈول ، ونگی ، ون ، نمُونا - ناز نخرا - مٹڑا ، ہاڑا ، بھار تول - [پچھ فا] ماردا ، سٹدا : (تیر انداز) [—تحریر] لیکھ اُساری ، لِکھن دا چج ، لکھت ڈھنگ - **انداز اُڑانا** : [مح اُ] ڈھنگ پھڑنا ، چج سِکھنا ، نقل مارنی ، رِیس کرنی - **انداز پٹّی** : [مد اُ] ہاڑا ، اندازہ (فصل دا) ، ٹیوا ، اٹکل ، گِن مِتھ ، سوچ وچار - **انداز پٹّی** : [مد] نخریاں پٹّی ، نخریلو ، نخرو ، لاڈو ، نازو ، لٹکاں مٹکاں ماری ، نخریاں سڑی (لو) - **انداز سے** : [تف اُ] نخریاں نال ، لٹکیں مٹکیں ، مٹک مٹک کے ، جاچ / انداز نال - **انداز سے باہر** : [تف اُ] اندازیوں باہر ، ہاڑیوں پرے ، حدوں ودھ - **انداز ملنا** : [مح اُ] ڈھنگ لبھنے ، جاچ آؤنی ، ونگی مِلنی ، ڈھب سکھنے -

● اندازہ : [نر ف] ہاڑا ، تُک ، ٹیوا ، اٹکل ، جاچ ، جوکھ ، اٹا سٹا - تاڑ ، بُجھّ ، کچّا پکا حساب - {میرے اندازے کے مطابق= میری جاچے ، میری تک وچ ، میرے ہاڑے سِر } [—کر= ہاڑنا ، ہاڑا تاڑا ٹپوا لانا] -

● اَندام : [نر ف] بدن ، جسم ، دِہ ، دہی ، جُثّہ ، سریر - **اندام نہانی** : [مد ف] تیویں دی گُجھی تھاں ، لُکاواں انگ -

● اَندر : [تھا ح ف] وِچ ، وِچکار ، وِچالے ، اندر ، چِت - **اندر کی سانس اندر باہر کی سانس باہر** : [مح ہ] (اندرلا ساہ اندر باہرلا ساہ باہر) ہیٹھلا ساہ ہیٹھ تے اُتلا ساہ اُتے (رہ جانا) - اچھوپ / انبھول کوئی ڈاہڈی مصیبت آ پینی -

● **اِندر (راجا)** : [نر نا ہ] پریاں تے دیوتیاں دا راجا ، بہشت دا راجا ، پریاں دا راجا ۔ **اِندرا** : [نر ہ] جسم دیاں حساں تے علم دیاں وسیلیاں وچوں اِک وسیلہ ۔ **اِندر جال** : [نر ہ] دھوکھا ، فریب ، چھل ، پکھنڈ ۔ **اِندر جَو** : اِک رُکھ دا جَوں ورگا پھل ۔ **اِندر کا اکھاڑا** : [ہ] راجے اِندر دا دربار ، پڑ ، اِجہی پرھیا جتّھے پریاں نچدیاں سن تے سوہنیاں من موہنیاں تیویاں دا اکٹھ ہُندا سی ۔

● **اِندراج** : [نرع] درج کرنا ، کھاتے چاڑھنا ۔

● **اِندرائن** : [مد ہ] کھکھڑی (خربوزے) ورگا پر کوڑا پھل ، تُمّا ، کَوڑا تُمّا ، اندرین ۔ **اِندرائن کا پھل دیکھنے کا ہے کھانے کا نہیں** : [مح ہ] تُمّا ویکھن جوگا اے کھان جوگا نہیں ، اُتوں مِٹھا وِچّوں کھوٹا ۔ بُور دے لڈّو ۔

● **اندرز** : [مد ف] مت ، نصیحت ، چنگی صلاح ۔

● **اندرسا** : [نر ہ] اندرسا ، اِک مِٹھیائی ، چَولاں دے آٹے نُو گھیو وچ مل کے خمیر کر کے تلے ہوئے تلاں والے مِٹھے پکوڑے ۔ اندرسہ ۔

● **اندرون** : [تھا ف] اندر ، اندر وار ، وِچ ، وچالے ۔ [ص :ـــنی] ۔ **اندرونِ خانہ** : [تف ف] اندر خانے ، اندر کھاتے ، اندرو اندر ۔ **اندرونی** : [ص ف] اندرلا ، اندر والا ، اندروار ، وِچلا ، وچ والا ۔ [ض : بیرونی] ۔

● **اِندری** : [مد ہ] سُرت ، سوجھی ، اِحساس ، حِس (کَن ، نک ، آکھ ، جِبھ) ، مرد دا گُجھّا انگ ۔ کُشتی دا اِک دا ۔

● **اِنِدفاع** : [نرع] [دفع کرنا] دُور کرنا ، مگروں لاہنا ۔

● **اَندک** : [ص ف] تھوڑا ، ذرا ، ذرا کُو ، روال بھر ۔

● **اُندلُس** : [نر نا] اُندلس ۔ سپین (ہسپانیا) دا اک صوبہ جتّھے مسلماناں نے ست سو ورھے راج کیتا ؛ ایتھے دے مسلمان بڑے علم فضل والے سن ، اندلُوسیا ۔

● **اِنِدمال** : [نر ع] زخم دا بھرنا ، پھٹ مِلنا ، کھرینڈھ بجھنا ، انگور آؤنا ۔

● **اندوختہ** [نر مف ف] جمع کیتا ہویا ، مال متّا ۔

● **اندوہ** : [نر ف] غم ، رنج ، دکھ ، افسوس ، ہرکھ ، چِنتا ، جھورا ، جُھریواں [ص :ـــگین] ۔

● **اندیشہ** : [نر ہ] فکر ، ڈر ، چِنتا ، بھو ۔

● **اَندھا** : [ص ہ] جھنُوں کُجھ نہ دِسے ، انّھاں ، نبینّا ، حافظ (لو) ، منا کھا ، موڑھ ۔ گندا میلا ، دُھندلا ، نِمھّا ۔ **اندھا آئینہ** [نر ا] انّھا شیشہ ، آنھی یا نِمھی آرسی جس وچوں سوار کے شکل نہ دِسے ۔ **اندھا بانٹے ریوڑیاں پھر پھر اپنوں کو دے** : [اکھ ہ] انّھا ونڈے ریوڑیاں مُڑ مُڑ آپنیاں نُو (دے) :۔ گھر دے سیانے تے مطلبی بندے نُو ٹِچکر نال آکھدے نیں ۔ **اندھا بگلا** : [ص ہ] گھبرا کے کُچجا کم والا ، کاہلا بندہ ، چھیتی وچ کم وگاڑ لین والا ، اچّھلدھکّا ۔ **اندھا بنانا** : [مح ہ] انّھا کرنا ، دھوکھا دینا ، ول چھل جانا ، مت مار لینی ۔ **اندھا بھینسا** : [نر ہ] [انّھا سنڈھا] مُنڈیاں

دی اِک کھیڈ جس وچ اِک گھوڑی بندا تے دُوجا اوس اُتے سوار ہو کے اُہدیاں اکھاں میٹدا اے ؛ ہور جنے اُہدے ہیٹھوں لنگھدے نیں ، سوار لنگھن والے دا ناں پچھیدا اے (کون لنگھیا؟) انّھا بنن والا جہدا ناں بُجھ لوے اوسے نُو انّھا سنڈھا بنایا جاندا اے ۔ **اندھا پن :** [نر ہ] انّھ ، انّھیائی ، انّھ پُنا ۔ **اندھا جانے آنکھوں کی سار :** [اکھ ہ] (انّھا اکھاں دی قدر سیاندا اے) لوڑوند ہی لوڑ دی شے دا مُل پاندا اے ۔ **اندھا دربار :** [نر اُ] انھیر نگری ، انّھی سرکار ، بے انصافی ، انّھا کھاتا ۔ **اندھا دُھند :** [تف ہ] انّھے واہ ، بِنا سوچیاں سمجھیاں ۔ [نر] انھیر ، انھ ، ظلم ، انیا ، گڑبڑی ۔ **اندھا دھندا :** [ص ہ] منا کھا ؛ جہنوں گھٹ دِسے ، انّھا ، جھا ، چُنّھا ۔ **اندھا کُنواں :** [نر ہ] انّھا کُھوہ ، اُجڑیا ہویا کُھوہ ، ڈھٹّھا کُھوہ ، ڈل ۔ **اندھا کیا جانے بسنت/لالے کی بہار :** [اکھ] سچجا سیانا ہی چنگی شے دی قدر پچھاندا اے ، انجان بندے پرکھ پرچول نہیں کر سکدے (انھے اگے انھیرا چانن اِکو جہا) ۔ **اندھا کیا چاہے دو آنکھیں :** [اکھ ہ] انّھا کی لوڑے دو اکّھیں ۔ لوڑوند دی تے لوڑ پوری ہونی چاہیدی اے ۔ **اندھا گائے بہرا بجائے :** [اکھ ہ] [انھا گون گاوے ڈورا واجا وجاوے] کُچجیاں دا ٹولا ۔ **اندھا گھوڑا :** [نر ہ] فقیر لوک جُتی نُو کہندے نیں = کھونسڑا ۔ گُناہی ، زیانی ۔ **اندھا مُلا ٹُوٹی مسجد :** [اکھ اُ] جِہا کُچجا آپ تِہا کُولا کم جِہا مُونہہ تِہی چپیڑ ، جِہی نیت تِہی مراد ۔ **اندھا ہولی :** [نر ہ] اِک میل دا گھاہ جہدے پُھل بھوں ول اُڑے ہُندے نیں ۔ **اندھا ہونا :** [مح ہ] انّھا ہو جانا ، اَن ویکھیاں کم کرنا ، مست ہونا ۔ **اندھوں میں کانا راجا :** [اکھ ہ] (انھیاں وچ کانا راجا) = جتّھے ہور کوئی رُکھ نہیں اوتھے رِنڈ پردھان :۔ انجاناں وچ تھوڑا جہا جانُو پردھان ہُندا اے ۔ **اندھے کمائیں آنکھ والے کھائیں :** مُورکھ کمان سیانے کھان ، انھے کھٹن سُجا کھے کھان ، انھی پیہے کُتی چٹے ، جے کوئی مُورکھ نہ ہووے تے دُنیا بُھکھی مر جاوے ۔ **اندھے کو رات دن برابر ہے :** [مح ہ] (انھے لئی انھیرا چاننا اِکو جہا اے) کُچجے تے بے قوف لئی چنگا مندا کمّ اِکو جہا ہندا اے ۔ **اندھے کے آگے رونا اپنے دیدے کھونا :** [اکھ ہ] = انھے اگے رونا اکھیاں دا زیان ۔ کُچجے اگے چج دی گل کرن دا کوئی فائدا نہیں تے دُکھ کسے دردی اگے پھواے ۔ **اندھے کے بھاویں رات دن برابر ہے :** [اکھ ہ] انھے اگے انھیرا چاننا اِکّو جہا اے ، کُچجے تے بے وقوف چنگی مندی شے وچ نکھیڑا نہیں کر سکدے ۔ **اندھے کے ہاتھ بٹیر لگا / لگی :** [پ مح] انّھے ہتّھ بٹیرا :۔ ربوں سببوں کُچجے دے ہتھ کوئی شے آ جائے تے اُہ شیخی مارے تاں اِہ اکھان ورتیدا اے ۔ **اندھے کی جورو کا اللہ بیلی :** [اکھ اُ] (انھیاں دیاں وہٹیاں دا رب راکّھا ، پئی نہ اُہ آئے گئے دی تاڑ رکھن تے نہ راکھی ہووے ، جتھے کم دی پرکھ پڑتال والا نہ ہووے اوتھے آکھدے نیں ۔ **اندھے کی لاٹھی :** [مد مح] (انھے دی ڈنگوری) بُڈھیپے دا سہارا ، بے وس دا آسرا ۔ اُہ دھی پُتر جہڑا کئی بچیاں پچھوں جیویا بچیا ہووے ۔ **اندھی سرکار :** [مد مح ہ] بھیڑی حکومت جہدے وچ لوکاں اُتے ظلم ہووے تے لوک دُکھی ہون ، انھا راجا بے درد نگری والا حساب ہووے ، نیا نہ ملے ۔

● **انڈھڑ :** [نر ہ] ہنیری ، جھکّھڑ ، جھکّھ [ــ چلنا] ۔ لُٹ ، انھیر ، ”انھی“ [ــ مچنا] ۔

● **اندھکار** : [نر ہ] انھیر ، انّھ ، انھیائی ، جھکّھڑ ، ہنیری ۔

● **اندھلا** : ص [نر ہ] انھا جھا ، پرچھاواں ، جھولا ، جھاؤلا ۔

● **اندھیار** : [نر ہ] انھیر ، ہنیری ، جھکّھ ، انھیرا ۔ **اندھیاری** : [مد ہ] انھیری ، کالی ، جھکّھ ۔ گھوڑے دیاں اکھاں اُتے بنّھن والا کپڑے یا چم دا پڑدا ۔

● **اندھیر** : [نر ہ] انھیر ، انھیرا (ہنیرا) ۔ ظلم ، روڑھا ، انیاں ، گڑبڑی ، رولا رپّا ، دغا ، شور شرابا ، ویلداری ، بے ایمانی ۔ **اندھیر کھاتا** : [نر مح ہ] انّھ کھاتا ، انّھی ، انھیر کھاتا ، انّھا کھاتا ، جتّھے لیکھے جوکھے دی کوئی پُچھ پرتال نہ ہووے تے من آئے خرچ پئے ہون ، بے ایمانی دا گھر ۔ **اندھیر مچانا** : [مح ہ] لُٹّ پانی ، انّھ پانا ، انھیر مچانا (چُکنا) ۔ **اندھیر نگری چوپٹ راجا** : [اکھ ہ] انیائی (بے انصاف) تے ظالم راجے بارے کہندے نیں اُہنو سچ جھوٹھ دی کوئی سیان (تمیز) نہیں ہندی تے راج اُجڑ جاندا اے ۔ پ=انھ نگری بے داد راجا ۔

● **اندھیرا** : [نر ص ہ] انھیر ، انھیر والا ، جھڑا چانا نہیں ۔ **اندھیرا گُھپ** : [نر ہ] انھیر ، گُھپ گھیر ، ڈاہڈا انھیر ، کالی بولی رات ۔ **اندھیری** : [مد ہ] انھیری ۔ چمڑے دا پڑدا جھڑا گھوڑے دیاں اکھاں اُتے پاندے نیں ۔ انھیری ، جھکّھڑ ، ترکّھی وا جھڑی گھٹّا مٹی تے ککھ کان اُڈائی لیاؤندی اے ۔ **اندھیری ڈالنا** : [مح ہ] (۱) گھوڑے نُو چم دی عینک چاڑھنی ۔ (۲) انھیاں کرنا ، دھوکھا دینا ۔ **اندھیری رات** : [مد ہ] کالی بولی رات ، کالی شاہ رات ۔ [ض : چاننی] ۔ **اندھیری کوٹھڑی** : [مد ہ] انھیری کوٹھڑی ، انھ کھاتا ، انھی کوٹھی ، بندی خانے (جیل) وچ جتھے وڈے وڈے مُجرمی رکھے جاندے نیں ۔ کال کوٹھڑی ۔ **اندھیری گور** : [مد اُ] قبر ، جتھے وا تے چانن دا گزر نہیں ہُندا ۔ **اندھیرے اُجالے** : [تف ہ] اویل سویل ، دنے تے راتیں ، انھیرے سویرے ، ویلے کویلے ۔ **اندھیرے گھر کا اُجالا** : [ص مح ہ] (انھیرے گھر دا چانن) سارے گھر دی رونق ، سہکواں دا پُتر ۔ **اندھیرے مُنہ** : [تف ہ] مُنھانجلے ، مُونہ انھیرے ، سویر و سویر ، جد اجے کُجھ انھیر ای ہووے تے سوار کے چانن نہ پُھٹیا ہووے ، دھمّی ویلے ۔

● **انڈا** : [نر ہ] آنڈا ، مرد دا خُصیہ ، پکھیرواں دا تخم ۔ **انڈا بائل کرنا** : [مح اُ] آنڈا اُبالنا ، پانی وچ آنڈا پا کے پکانا ۔ **انڈا بٹھانا** : [مح ہ] کُڑک ، ککڑی دے ہیٹھ آنڈے رکھنے تانجے چُوچے نکل آؤن ۔ **انڈا ڈھیلا ہو جانا** : [مح ہ] بیمار ہو کے ماڑا لِسّا ہو جانا ، دِوالا نکلنا ، پِپُّوں ہو جانا ۔ **انڈا کُسھٹکنا** : [مح ہ] آنڈا پُھٹنا جھڑی چُوچا نکلن دی نشانی اے ۔ **انڈا نیم برشت** : [مح اُ] ادھ پکا آنڈا جھنُو تل کے سخت نہ کیتا جائے ، نرم رکھیا جائے ۔ **انڈوائی** : [مد ہ] آنڈے دین والی (کُکڑی) ، آنڈیاں والی ۔ **انڈوں پر ہونا** : [مح ہ] آنڈیاں اُتے آؤنا ، کُکڑی دا آنڈے دین دا سما آؤنا ، آنڈیاں اُتے بیٹھی ہوئی ۔ **انڈے اُڑانا** : [مح ہ] کُوڑ مارنا ، جھوٹھ بولنا ، لُون تولنا (مح) ۔ **انڈے بچوں میں بچے کھجُور میں** : [اکھ اُ] کِھلریا پُلریا اسباب ، کوئی شے کِتے کوئی کِتے ۔ **انڈے بچے** : [نر اُ] بال بچے ، جیا جنت ،

ِچنگڑ ُبوٹ ، اولاد ۔ **انڈے سینا** : [مح ہ] کُکڑی یا کسے آنڈے دین والی مدین دا بچے کڈھن لئی آنڈیاں اُتے بہنا ۔ **انڈے سیوے فاختہ اور کوے بچے کھائیں** : [اکھ اُ] (آنڈیاں اُتے کُھگی بیٹھے تے کاں بچیاں ُنو کھائی جان) = کُنہ موئی ہکا موئی آئے ڈے کھا گئے ۔ دکھ جھل کے کم کوئی کرے پر نفع کوئی ہور کھا جائے ۔ **انڈے کا شہزادہ** : [ص مح اُ] گھروں باہر نہ نکلن والا آدمی ، چکّی ُچلھیوں واریا ہویا ۔ ِسدھڑ ، آلا بھولا ۔

● **اِنڈکس** : [نر ، انگ : index] اشاریہ ، ''سینت لڑی'' ۔ لِسٹ ، فہرست ، ُمڈھلی ترتیب ، جس کاغذ اُتے کتاب کاپی دے اندرلے مضموناں دے سرناویں لکھے ہون ۔ کتاب وچ آئیاں اِکو جہیاں چوکھیاں چیزاں دے چھیکڑے دے حوالے لئی صفحیاں دے نمبراں دی ترتیب ۔

● **اِنڈلانا** : [لا ہ] شیخی مارنا ، ہنکارنا ، مان کرنا (ُسہپن دا) ، مٹکانا ۔

● **اِنڈونیِشیا** : [نر نا] مشہور اسلامی ملک ؛ بھارت دے چڑھدے ول دے جزیرے جہناں وچ جاوا ساٹرا وی ہے ، ڈاکٹر احمد سوئیکارنو اِہدا موڈھی صدر سی تے جنرل سوہارتو اجوکا صدر اے ۔

● **اِنڈِیا** : [نر نا] [انگ : india] ، بھارت ، ہندوستان ۔

● **اُنڈیلنا** : [مت ہ] اُلدنا ، ُلدنا ، بھانڈا ُپٹھا کر کے کوئی شے کڈھنی ، ِاک بھانڈیوں دوجے وچ گھتنا ، (پانی) ۔

● **اِنزال** : [نر ع] [نزل=اُترنا] َمنی دا نکلنا ، چوآ ، ُچھٹنا ، وگا ۔

● **اِنزِواء** : [نر ع] [زاویہ=کُھونجا ، کُٹھ ، ُنکر] اکلوانجا ، کلھ ، اِکلاپا ۔

● **اَنَسؓ** : [نر ع] حضرت محمدﷺ ہوراں دے اک صحابی دا ناں ۔

● **اُنس** : [نر ع] پیار محبت ، ُحب ، اُلفت ، پریم ۔

● **اِنس** : [نر ع] انسان ، آدمی ، بندہ ۔ [ـــو جان = بندے تے ِجن] ۔

● **اَنساب** : [نر ج ع] [و : نسب] نسلاں ، جدّاں ، ذاتاں ، گوتاں ، خاندان ، کوڑمے ، ِپیڑھیاں ۔

● **اِنسان** : [نر ع] آدمی ، بندہ ، َمنُکھ ، جنا ، جنے ، بندے ۔ **انسان بنانا** : [مح اُ] بندیائی ِسکھانی ، بندہ بنانا ، تمیز ِسکھانی ۔ **انسان کیا پکھیُرو ہے ؟** : [اکھ اُ] بندہ وی کوئی پکھیُرو اے ؟ **اِنسانیّت** : [مد ع] ساؤ ُپنا ، بھلمنسُؤ ، بھلمانسی ، شرافت ، اشرافی ۔

● **اَنسب** : [ص ع] بہت مناسب ، بڑا بہتر ، چنگے ڈھب دا ۔

● **اِنسپکٹر** : [نر ، انگ : inspector] معائنہ کرن والا ، ویکھن بھالن والا ، پرکھن ہار ، پرچولن والا ، کم دی یا نگرانی یا پرتال کرن والا ۔ کراوا ، افسر ، نگران ۔ **اِنسپکٹر جنرل** : [نر ، انگ : inspector general] وڈا انسپکٹر ، صوبے دا سبھ توں وڈا نگران ۔ **اِنسپکشن** : [مد ، انگ : inspection] جاچ ، پرکھ ، پرچول ، تاڑ ، انسپکٹری ، معائنہ ۔

● **اُنسٹھ** : [گِن ہ] اُنہٹھ ، اُناہٹھ ، اِک گھٹ سٹھ = ۵۹ ۔

● اِنسداد : [نر ع] [سدّ = روکنا] توڑ ، ردّ ، کھلھار ، کاٹ ، نبیڑا ۔

● اِنسی : [مد ہ] اک میل دا پُھل ۔

● اِنشأ : [مد ع] کوئی لیکھ مضمون دماغوں کڈھنا ، لِکھن دا ڈھنگ ، لِکھت ، لِکھائی ، مضمون لِکھن دا گُن ۔ اردو دا مشہور شاعر انشأاللہ خاں انشا ۔ **اِنشأاللہ** : [ع] [ان شاءاللہ] جے اللہ نے چاہیا ، اللہ چاہے ، شاہلا ۔ **انشا پردازی**: [مد ف] لِکھن دا ڈھنگ ، مضمون لِکھن دی جاچ ، لیکھ اُساری ، سوہنی نثر لِکھنی ۔

● اِنشِراح : [نر ع] [شرح = کھولھنا] شرح کرنی ۔ خوشی ، آسودگی ، بےتکلفی {جویں : آپ کے پاس بیٹھ کر انشراحِ خاطر ہوا = تہاڈے کول بہ کے طبیعت خوش ہوئی ، بحال ہوئی یا من کھِڑیا} ۔

● اَنصار : [نر ج ع] [و : ناصر] امداد دیے ، سہارا دین والے ، مدد دین والے ، بہار چُک لین والے ، حضرت محمدؐ ہوراں دے انصار جِہناں مکیوں آؤن والے پناہیاں دی رجویں امداد کیتی سی : [ص : انصاری] ۔ **انصاری** : [ص نر ع] حضرت محمدؐ ہوراں دے نال مکیوں ہجرت کرن والیاں دی مدد کرن والے مدینے دے مسلمان بھراواں دی جد پیڑھی وِچوں لوک ۔

● اِنصاف : [نر ف] [ادھ کرنا] ۔ نیاں ، سچ نبیڑا ، سبھ کسے دا حق نتارا ، مُنصفی ، تریا کلی ۔ **انصاف کا خون کرنا** : [مح] بےانصافی کرنی ، انیا کرنا ۔

● اِنصِرام : [نر ع] بندوبست ، انتظام ، پربندھ ۔

● اِنضِباط : [نر ع] پک ، پکیائی ، مضبوطی ، پربندھ ۔

● اِنضِمام : [نر ع] [ضم = میلنا] مِلنا ، رلا ، میل ، جوڑ ، مِلت ۔

● اِنطِباع : [نر ع] [طبع = چھاپنا] چھپنا ، ٹھپّا لگنا ، ٹھپائی ، ٹھکائی ۔

● اِنطِباق : [نر ع] [مطابق ہونا] مُطابقی ، میل ، آپو وِچ میل کھانا ۔

● اَنعام : [نر ج ع] ڈنگر ، پسُو ، پشُو ، جانور ۔

● اِنعام : [نر ع] نعمت ، دین ، بخشیش ، اجر ، بدل ، بھلے کمّم دا پھل ۔

● اِنعِدام : [نر ع] مِٹنا ، مر مُک جانا ۔

● اِنعِطاف : [نر ع] پھرنا ، جُھکنا ، پرتنا ۔

● اِنعِقاد : [نر ع] [عقد = بنھنا] مِتھنا ، مقرر ہونا / کرنا (کٹھ) ۔

● اِنعِکاس : [نر ع] عکس پینا ، پرچھاواں ، سایہ ۔

● اَنفار : [نر ج ع] [و : نفر] لوک ، بندے ، جنے ، لوکی ۔

● اِنفارمیشن : [مد ، انگ : information] خبر ، اطلاع ، دس ، سُوہ ، اُگھ سُگھ ۔ حکومت دا اِک محکمہ ۔

● اَنفاس : [نر ج ع] [و : نفَس] ساہ ، دم ۔

● اِنفِرادی : [ص ع] [فرد = اکلا جی ، اِک جنا] اکلے جنے دا ، کلے کلے دا ، کلیاں ۔ **انفرادیت** :

[مد ع] اِکّل ، کلیاں ہونا ، اِکلانجا ، آپنی تھاں آڈ ہون / وسن دا گُن ۔

● **انفِراغ** : [نر ع] وِہلا ہونا ، وِہل ، وِہلا ویلا ، فُرصت ، فراغت ، جِسلے کوئی کم نہ ہووے ۔

● **اَنفُس** : [نر ج ع] [و : نفس] روحاں ، جاناں ، دِل ، جیُوڑے ۔

● **اِنفِساخ** : [نر ع] [فسخ ہونا] ، ٹُٹ جانا ، توڑ بھانی" بھنگ ہونا (معاہدہ) ۔

● **اِنفِصال** : [نر ع] وکھ ہونا ، نِکھڑنا ، فیصلہ ہونا ، نبیڑا ہونا ۔

● **اِنفِعال** : [نر ع] [فعل = کرنا] شرم ، شرمندگی ، ندامت ، نموشی ۔

● **اِنفِکاک** : [نر ع] وکھ ہونا ، وکھرا ہونا ، آڈ ہونا ، جُدا ہونا ، نِکھڑ جانا ۔

● **اِنفلوئنزا** : [نر ، انگ : influenza] کھنگھ تے زکام والا تاپ ، جِس وچ کمبنی چھڑدی تے سِر پیڑ ہُندی اے ۔

● **اِنقِباض** : [نر ع] [قبض = بنھ ، آڑ ، قبضی ، پکڑ] سُنگڑنا ، گُھٹیا ہونا ، ازردہ ہونا ، کِھجیا ہونا ۔ [ض : انشِراح] ۔

● **اِنقِراض** : [نر ع] مقررہ مُدت ختم ہونی ، گزرنی ، پُوری ہونی ۔ کٹیا جانا ۔

● **اَنقرہ** : [نر نا ت] تُرکی دیس دا راج گھر ، مشہور شہر اے ۔

● **اِنقِسام** : [نر ع] ونڈیا جانا ، ونڈی پینی ، تقسیم ہونا ، حصے حصے ہونا ۔

● **اِنقِطاع** : [نر ع] [قطع = کٹنا] اڈّ ہونا ، وکھ ہونا ، تعلق توڑ لینا ، بے تعلق ہو جانا ۔

● **اِنقِلاب** : [نر ع] [قلب = اُلٹانا ، پتھلنا] پلٹا ، گیڑ ، ادلا بدلی ، اُتھل پتھل ۔ [سیاسی — = راج پلٹا] ۔ **انقلابِ دہر / انقلابِ زمانہ** : [نر ف] دُنیا دے پھیر تے چکر ، جگ دا پلٹا ، راج دا اُلٹا ، گیڑ ۔

● **اِنقِیاد** : [نر ع] فرمانبرداری ، تابعداری ، آگیا کاری ، وس ہیٹھ ہون دی حالت ۔

● **اِنکار** : [نر ع] ناہ/ناںہ نُکر ، نہ ، "نہیں" [ض : آہو (مد) ہاں] ، جوابا (لو) ۔

● **اِنکِسار** : [نر ع] [کسر = ٹُٹ جانا] مِنت ، عاجزی ، نیؤنا ، آپنے آپ نُو گھٹ دسنا ۔

● **اِنکِشاف** : [نر ع] کھولھنا ، کھلھنا ، ظاہر ہونا ، پتا لگنا ، نِترنا ، آگھڑنا ۔

● **اِنکم‌ٹیکس** : [نر ، انگ : Income tax] آمدن ٹیکس ، کمائی اُتے لگن والا سرکاری ٹیکس ۔

● **انٹکنا** : [لا ہ] باڑیا جانا ، جاچیا جانا ، اٹکل وچ آؤنا ، اندازہ ہونا ۔

● **اَنکھڑی** : [مد ہ] پیاری جہی اکھ ، اکھی ، اکھڑی ۔

● **اَنکھوا** : [نر ہ] بی دی اکھ ، پھوٹ ، مہین سفیدی جھڑی بی دی پھوٹ بندی اے ۔

● **اَنگ** : [نر ہ] سارا بدن ، پورا جسم ۔ جوڑ ۔ جِسم دا حصہ ، کوئی حِصہ ۔ **انگ لگنا** : [مح ہ]

کھادا پیتا لگنا ، کم آؤنا ، ٹِکانے لگنا ۔ **انگ لگّو** : [ص ہ] ہر ویلے ماں دے کُچھّڑ رہن والا بال ۔

● **انگّا** : [نر ہ] انگرکھا ، کُڑتا ، **جھگّا** ، دیسی قمیض ۔

● **اَنگارا** : [نر ہ] انگیارا ، بلدا بلدا کولا ، اگ دا ٹوٹا ۔ **انگاروں پر لوٹنا** : [مح ہ] بے چین ہونا ، دُکھ وِچ تڑفنا ، لِلھنی لگنی ۔ **انگارے برسنا** : [مح ہ] اگ ورھنی ، ڈاہڈی گرمی پینی ۔

● **انگبین** : [نر ہ] ماکھیوں ، شہت ، شہد ، شہد دی مکھی دا بنایا ہویا مِٹھا تے گاڑھا رس ۔

● **انگرکھا** : [نر ہ] جھگا ، کُڑتا ، اِک مردانا پہناوا ، انگر کھا ۔

● **انگریز** : [نر ف] انگلینڈ دا واسی ، فرنگی ، یورپیا ، انگلستانی ۔ **انگریزی** : [مد ف] انگریزاں دی بولی ، انگریزاں یا اُہناں دے دیس نال لگا رکھن والی شے = ولیتی ۔

● **انگڑ کھنگڑ** : [نر ہ] پرانا اسباب ، کُوڑا کباڑا ، نکاریاں چیزاں ، گُدّڑ ۔

● **اَنگڑائی** : [مد ہ] آکڑی [— لے] تھکے ہوئے جسم نُوں آکڑان دی حالت ۔ **انگڑائی توڑنا** : [مح ہ] آکڑن ویلے کسے دے موہڈیاں اُتے ہتھ رکھ کے بہار پانا ، لوک اِہنو نحش کم گِندے نیں ، سُستی جھاڑنی ، آکڑی لینی ۔

● **اَنگشت** : [مد ف] اُنگل ، اُنگلی ۔ [— نر = انگوٹھا] ۔ **انگشت بدنداں ہونا** : [مح اُ] دنداں ہیٹھ اُنگل دب لینی ، ہکا بکا ہونا ، حیران رہ جانا ۔ **انگشت نما ہونا** : [مح اُ] بھنڈنا ، بھنڈی لانی ، بدنام کرنا ، اعتراض کرنا ۔

● **انگُشتانہ** : [نر ف] لوہے یا پتل دی ٹوپی ورگی مُندری جہڑی اُنگل دے سِرے اُتے چاڑھکے درزی لوک سیون پرون دا کم کردے نیں = انگوٹھی ۔

● **انگُشتری** : [مد ا] انگوٹھی ، مُندری ، چھلّا (اُنگل دا) ۔

● **اُنگل** : [مد ہ] اُنگل دی مُٹان ، اُنگل جِنی چوڑی ، ناپن دا اوزار ۔ **اُنگل پکڑتے پہنچا پکڑے** : [مح اُ] انگل پھڑدیاں پہنچا پھڑیا ، کھلون نُو تھاں دے ، بہن نُو میں آپے کر لواں گا ، تھوڑی جہی کُھلتّھ/سُکھل منگ کے چوکھی اُتے مل مارا لین والے بارے آکھدے نیں ۔

● **اِنگلِستان** : [نر نا ، انگ : England] انگلینڈ ، انگریزاں دا دیس ، ولیت ۔

● **اُنگلی** : [مد ہ] اُنگلی ، اُنگل ، ہتھ / پیر دا انگ ۔ **اُنگلی دکھانا** : [مح ہ] دھمکانا ، تڑھی دینی ، ڈرانا دڑکانا ، چپ کرانا ، انگلی ہلا کے جتانا/سمجھانا ۔ **اُنگلی رکھنا/دھرنا** : [مح ہ] اُنگل دھرنی ، عیب کڈھنا ، نُکتہ چینی کرنی ، چُننا ، سیاننا ، پچھان لینا ، مل مارن نُو چاہنا ، پسند کرنا ۔ **اُنگلی کرنا** : [مح ہ] اُنگل کرنا ، اشارا کرنا ، اُنگل دی سینت نال وکھانا ، تہمت لانا ، بھیت دسنا ۔ **اُنگلیاں اٹھنا** : [مح ہ] اشارے کرنا ، سینتاں ہونیاں ، بھنڈیا جانا ، بدنام ہونا ، کسے بھیڑ وجھوں کسے ول اشارا ہونا ۔ **اُنگلیاں توڑنا / چٹخانا** : [مح ہ] انگلاں دے کڑاکے کڈھنے ، اُنگلاں کڑکانیاں ، زنانیاں کسے دی

رد بلا لئی اپنیاں تے ہتھ رکھ کے یا کسے نُو بد دعا دین لئی دوویں ہتھ میل کے اُنگلاں دے کڑاکے کڈھدیاں نیں۔ **اُنگلیاں چاٹنا** : [مح ہ] سوادلی شے کھان مگروں اُنگلاں چٹ کے ہور کھان دا چا دسنا۔ **اُنگلیاں چمکانا/مٹکانا** : [مح ہ عو] لڑائی ویلے اُنگلاں بُھڑکانیاں، نخریاں نال انگلاں دیاں سینتاں مارنیاں۔ **اُنگلیاں کاٹنا** : [مح ہ] ڈاہڈے غصے تے افسوس وچ آپنیاں اُنگلاں نُو چک وڈھنا۔ **اُنگلیاں کانوں میں دینا** : [مح ہ] کنّاں وچ اُنگلاں دے لینیاں، کن اگے انگلاں دا ڈکا دینا، گل نہ سُننی، بانگ ویلے کنّاں وچ اُنگلاں دے لیندے نیں۔ **اُنگلیوں میں فُندق لگانا** : [مح اُ] اُنگلاں دیاں پوراں اُتے مہندی لانی۔ **اُنگلیوں پر گِنا جانا** : [مح ہ] اُنگلاں اُتے گِنیا جانا، گھٹ ہونا، سوکھا گِنیا جانا، ٹاواں ٹاواں ہونا، تھوڑی گنتی وچ ہونا۔ **اُنگلیوں پر نچانا** : [مح ہ] اُنگلاں اُتے نچانا، تنگ کرنا، ستانا، چھیڑنا، من مرضی سِر کم کرانا، وس وچ کر لینا، ذلیل کرنا۔

انگلیٹ : [مد ہ] ڈیل، جسم، قد بُت، جُثّہ، وِڈ، کاٹھی۔

انگنائی : [مد ہ] وِہڑا، انگن، صحن، مکان دی کُھلھی تھاں۔

انگوٹھا : [نر ہ] موٹی انگلی، نر اُنگل، انگوٹھ، انگوٹھا، گوٹّھا (لو)، ٹھُٹھ (لو)۔ **انگوٹھا چُوسنا** : [مح ہ] انگوٹھ چُنگھنا، دُدھ چُنگھدے بال دا اپنا انگوٹھا چُنگھنا، بالاں والی گل کر بہنا۔ **انگوٹھا چومنا** : [مح ہ] جیو آیاں نو کہنا، نیوں کے ملنا، عاجزی وکھانی۔ **انگوٹھا دکھانا** : [مح ہ] ٹھُٹھ وکھانا، ٹھٹھو وکھا کے ٹھٹھ کرنا، چھیڑنا۔ جوابا دینا، ''ناہ'' کر دینی۔ **انگوٹھا دُھلانا** : [مح ہ] وِیاہ دی اِک رِیت، وَہٹی دا سویرے گھر آؤن اُتے دُدھ نال انگوٹھا دُھوانا۔ **انگوٹھے باندھنا** : [مح ہ] موئے (ہوئے) دے پیراں دے انگوٹھے بنھنے، (تاں جے لاش سِدّھی رہوے)۔

انگُوٹھی : [مد ہ] اُنگل دا گہنا، مُندری، انگوٹھی [لو : مُندی، گُوٹھی]۔

انگوچھا : [نر ہ] نہان ویلے تیڑ بنّھن دا لِیڑا، گوڈیاں تِک آؤن والی دھوتی (ہندواں دی)۔

انگُور : [نر ف] مشہور پھل تے اُہدی ولّ، داکھ، داکھڑی۔ پتلا کھرینڈ، پھٹّ بھرن والا چِھلتّڑ یا ماس۔ **انگور آنا/بندھنا/بھر آنا** : [مح ہ] کھرینڈ آ جانا، زخماں دا مِلنا، پھٹّاں دا بھرنا۔ **انگور پھٹنا** : [مح ہ] کھرینڈ پھٹنا، مِلے ہوئے پھٹ دا مُڑ کے چِر جانا، کھرینڈ اُچڑ جانا، پھٹ دا کُھلّھ جانا۔ **انگور ز انگور ہمی گیرد رنگ** : [اکھ ف] = خربوزیوں خربوزہ رنگ پھڑے، بندیوں بندہ ڈھنگ پھڑے۔ جیہے نال میل ورتارا رکھیے تِہے بن جائیدا اے۔ بُری رہنی بہنی توں بچن دی متّ اے۔ **انگور کی تاک** : [مد ا] انگور دی ولّ، داکھ دی ولّ۔ **انگور کی ٹٹیاں** : [مد ج اُ] جھناں وانساں اُتے انگور دی ول کِھلّردی اے۔ **انگور کھٹے ہیں** : [اکھ اُ] کوئی شے نہ ملن اُتے اُہدے بھیڑ دسّیے تے چِکر وجھوں آکھدے نیں۔ **انگوری بیل** : [مد اُ] کپڑے اُتے کڈھی ہوئی انگوراں ورگی ولّ۔

انگورہ : [نر نا] تُرکی دا مشہور شہر = انقرہ۔

انگیا : [مد ہ] زنانیاں دا چھاتی تے پان والا

کپڑا ، انگی ، چولی - **انگیا کا ٹھ‍ّرا :** [نر] انگی بنھن دی ڈوری ، انگی (چولی) دی ودھری -

● **انگیٹھا :** [نر ہ] سُنیارے دی بھٹّھی ، وڈی انگیٹھی ، اگیٹھا ، انگیٹھا -

● **انگیٹھی :** [مد ہ] اگیٹھی ، انگیٹھی ، کولیاں دا چُلھّا -

● **انگیزنا :** [ست ہ] چُکنا ، سہارنا ، جھلّنا ، ذمہ لینا ، آسرا دینا ، جرنا -

● **انمول :** [ص ہ] اَنمُلا" ، وڈمُلا ، بُہت قیمت والا ، مہنگ مُلا ، مہنگا ، ان لبّھ (نایاب) -

● **انمیل :** [ص ہ] کھرا ، رلے میل بنا ، بے جوڑ ، میل نہ کھان والا / والی ، مختلف ، وکھرا - **انمیل باتیں :** [مد ہ] اجوڑ گلاں ، اُپر تھلّیاں ، بک جھک -

● **اَنناس :** [نر ہ] اک کھکھڑی جیڈا لمّا تے کھٹمِٹھّا پھل جس اتے گئے دیاں اکھاں ورگے دانے ہوندے نیں ، اناناس -

● **اُننچاس/اُنچاس :** [گِن ہ] اننجا ، چالی تو = ۴۹ ، اِک گھٹ پنجاہ - [ص :— واں] -

● **اَنوٹ :** [نر ہ] پیر دے انگُوٹھے وچ پہنن دا گھنگروآں والا چھلا" - بے مثال -

● **انوکھا :** [ص ہ] اُچرج ، انوکھا ، نرالا ، اولا ، جھدی مثال نہ لبھے -

● **انھتّر ، اُنہتر :** [گِن ہ] انہتر ، اِک گھٹ ستر = ۶۹ -

● **اَنی :** [مد ہ] نُکی ، تیر یا برچھی دی چُنجھ ، چوبھڑ ، نوک - تلواریاں دی بولی وچ سِدھا وار - جُتی دی ٹو -

● **انیا خنیا :** [نر ص] لاو پنجو ، جھڑا کھڑا ، ہاری ساری ، جنا کھنا ، سبھ کوئی -

● **انیائی :** [نر ہ] بے انصاف ، انیا کرن والا ، ظالم ، لوہڑے مار - شرارتی ، حرکتی (بچہ) -

● **اُنیس :** [گِن ہ] انی" ، اِک گھٹ وِیہ= ۱۹ - [ص :— واں = اُنیاں] - **انیس بیس :** [تف ہ] [انی ویہہ] تھوڑا ، کسّا ، معمولی فرق ، نیڑے تیڑے ، اِکو جِنا ، اِکو جِہا ، تقریباً ساواں -

● **اَنیلا :** [نر ہ] سِدھڑ ، بھولا ، انجان ، الّھڑ ، بے تجربہ - **اَنیلا پن :** [نر ہ] نادانی ، بے سمجھی ، بھول پُنا -

● **او :** [سّد ہ] او ! اوئے ! کِسے ماڑے دھیرے نُو بے تکلفی یا بدتمیزی نال سّدن بُلان تے واج مارن دا لفظ -

● **اُو :** [ضم ف] اہ ، اہ جنا ، واحد غائب ، اخے تیجی دھر لئی بولدے نیں - **او خویشتن گُم است کِرا رہبری کُند :** (آپے بُھلّی پیا ہویا کسے نُو کی راہ پاوے گا ؟) = آپے رانجھا رُڑھدا جاندا لوکیں متّاں دے - آپ نہ وسے سوہرے لوکاں نُو متّاں دے -

● **اواخِر :** [نر ج ع] [و : آخر] انت ، اوڑک ، خاتمے ، نبیڑے ، اخیرلے دن ، آخر سا ، اخیر -

● **اوازہ توازہ :** [نر ا] مِہنا ، بولی ٹھولی ، ٹھٹھولی ، ٹوک ، واج کُواج ، لعنت پھٹک - ہور ویکھو : آوازہ - **اوازے توازے کسّنا :**

[مح ا] اوئے توئے کرنا ، بولیاں مارنیاں ، پھٹکاں پانیاں ، واجاں لانیاں ۔

اواسِط : [نر ج ع] [و : اَوسط] وِچلے ، وِچکارلے دِن وغیرہ ۔ (ص) درمیانے ۔

اوامِر : [نر ج ع] [و : امر] حکم احکام ، فرمان ، آکھے ۔

اوائِل : [نر ج ع] [و : اوّل] (۱) شروع (شروع وچ) ۔ (۲) اوّلاں ، پہلاں ، پہلے حصے ، مُڈھ ۔ (۳) مُڈھلے دِن ، شروع ۔ (۴) چرکھے دی ماہل ۔ **اوائل ِعمر** : [نر و ع] بالک پُنا ، نکی عُمر ، چھٹپنا ، عُمر دا مُڈھ یا شروع ۔

اوائی : [مد ہ] [مص : آنا] آؤن دی دس ، خبر ، آمد دی دُھم ۔ **اوائی جوائی** : [مد ہ] آوا جائی ، آؤن جان دی کار یا خرچا : {اوائی جوائی کے لیے اٹھنی دی = آؤن جان لئی اٹھیانی دِتی} ۔

اوباش : [ص نر مد] لُچّا ، لفنگا ، کُنڈا ، لُچنڈڑا ، بھیڑا ، لُچّ ، بدمعاش ۔ **اوباشی** : [مد ا ف] بدمعاشی ، لُچ ، لفنگ ، لُچ پُنا ، اوارگی ، وَیل ، پاپ ، کُنڈ پُنی ۔

اَوبزرویٹری ، آبزرویٹری : [مد تھا ، انگ : observatory] نظارہ گھر [اُ : رصد گاہ] تارے ویکھن چاکھن لئی منارا ۔

اَوبی : [مد ہ] ہاتھی نُو پھاہن لئی جھنگ/ بیلے وچ لُکایا ڈھکیا ٹویا ، گُجھّا کھوہ کھاتا ۔

اُوپ : [مد ہ] چمک ، چِلکا ، سوجھ سُہپّن ، حُسن ، روپ ، رونق ۔ **اوپ دینا** : [مح ہ] چمکانا ، لِشکانا ، اُجالنا ، پان چاڑھنی ۔

اوپچی : [نر ہ] ہتھیار بند سپاہی ، جھنے ہتھیار سجائے ہون ۔

اُوپر : [ح تف ہ] [ض : نیچے ، تھلّے ، ہیٹھ] (۱) اُپّر ، اُتے ، اُتانہ ، تھلے دا اُلٹ ۔ (۲) (تے) ہور ۔ (۳) وڈا ، زیادہ ۔ (۴) چوکھا ۔ (۵) آسرے ، اُتے ، ذمے {اپنے اُوپر = آپنے اُتے} (۶) کوٹھا ، ماڑی ، اٹاری ، چُبارا ، دُھر کوٹھا ، سِخر ۔ (۷) اُتوں ، مگروں ، بعد وچ : {یہ لڑکا پانچ لڑکیوں کے اُوپر پیدا ہوا ہے = اِہ مُنڈا پنجاں کُڑیاں دے مگروں (اُتوں) جمیا اے) **اُوپر اُوپر** : [تف ہ] (۱) اُتے اُتے ، وکھو وکھ ، اُتہاں (اُتانہ) اُتہاں ۔ (۲) سطح (پدھّر) اُتے ۔ (۳) اندر خانے ، گُجھّے گُجھّے ، اُتو اُتی (کم کرانا) ۔ (۴) باہروں ، اُتوں اُتوں ۔ (۵) اُوپرے دِلوں ، اُتلے جی نال ۔ **اُوپر اُوپر جانا** : [مح ا ہ] (۱) اُتے ہی اُتے جانا ، اُچیائی اُتے اپڑنا ۔ (۲) اجایا تُری جانا ۔ (۳) نکارا ہونا ۔ **اُوپر تلے** : [تف ہ] ہیٹھ اُتے ، اپر تھلے ، اِک پچھّوں دوجا ، اُتوڑتّی ۔ **اُوپر تلے کے** : [ص ج ہ] اِک دُوجے توں نکے وڈے (بھین بھرا) ، اُتوڑتّی دے بال ، ہیٹھ اُتلے ۔ **اُوپر دھڑی** : [مد ہ] اُوپر تھلی جھوٹھا دوس ، اوج ، اُپّردڑی ، جھوٹھی تُہمت ۔ **اُوپر سے** : [تف ہ] (۱) اُپرالے دل نال ، دِلوں نہیں ۔ (۲) باہروں ، اُتوں ، اُپّروں ۔ (۳) سکوں ۔ (۴) ایس توں وکھّ ۔ (۵) اپھتّل مال / رشوت ولوں ۔ (۶) وکھّ ، اڈ ، چھُٹ (علاوہ) ۔ **اُوپر کا** : [ص ہ] بگانا ، بغانا ، اُپّرلا ، غیر ، ظاہری ، اُتلا ، اُپّر والا ، بے لوڑا ، وادھو ، وادھے دا ۔ **اُوپر کا دم بھرنا** : [مح ہ] (۱) پھوکی ہامی بھرنی ، اوپری تسلی دینی ، جھوٹھی ہمدردی جتانی ۔ (۲) مرن کنارے ہونا ۔ (۳) اُبھے ساہ لینے ، ساہ نال ساہ نہ رلنا ۔ **اُوپر کا کام**

[نر ہ] (۱) اُتلا کم ، ماڑا موٹا کم ، وادھو کم کاج / کمائی - (۲) وگار ، مُفت دی کار ، بُتّیاں - **اُوپر کی سانس لینا :** [مح اُ ہ] اُتلے ساہ لینے - اُتلیاں ساہواں اُتےّ آؤنا ، آوکھے / اُبّھے ساہ لینے - **اُوپر لینا :** [مح ہ] اُتے جھلّنا ، آپ سہارنا ، آپنے سِر لینا ، آپنے ذمے لینا ، آپ سہنا ، آپنی جان اُتے جھلّنا - **اُوپر والا :** [ص نر ہ] (۱) اُتلا - (۲) خُدا ، اسمان والا - (۳) غیر - (۴) نوکر - (۵) نواں چن (عو) - (۶) اُتےّ/کوٹھے اُتےّ رہن والا - **اُوپر والے :** [ص ہ] اُتلے، بندوبست کرن والے، افسر۔گولے کاسے - غیر اوپرے ، نوکر چاکر۔ پربنّھوال ، **اُوپر والیاں :** [مد ج عو] (۱) اُتلیاں ، اُپّرلیاں - (۲) ڈیناں چُڑیلاں ، جِنّیاں ، بُھوتنیاں ، پریاں ، ہوائی چیزاں - (۳) گولیاں ، کامیاں ، نوکرانیاں ، کھڈاویاں ، کراویاں - (۴) نگرانی (راکھی) کرن والیاں - **اُوپر ہی اُوپر :** [تف ہ] (۱) اُتے ہی اُتے - (۲) وکھ - (۳) لُک چھپ کے - **اوپری :** [ص ہ] اوپری ، اوپرا ، غیر - ظاہری ، کچُچّا ، ان پھبدا ، بےڈھکا ، {صورت اچھی نہ ہونے سے گہنا پاتا سب اوپری معلوم ہوتا تھا = کوجھی شکل ہون کرکے گہنا پتا اوپرا اوپرا جاپدا سی} **اوپری بات :** اوپّری گل ، اوَلی بات ، نِکی نگونی گل -

● اُوت : (اُوت نپُوتا) [نر ہ] (۱) نِت چھڑا ، کنوارا بُڈھا - (۲) مُورکھ ، اُوت - (۳) اوترا نکھترا - (۴) بےمنیادا ، نامراد - **اُوتوں کا فاتحہ :** [نر اُ] اوتریاں دی فاتحہ = مرگئے مردود نہ فاتحہ نہ درود -

● اَوتاد : [نر ج ع] [و : وتد] ولی اللہ ، پُہنچے ہوئے لوک ، پکے ولی -

● اَوتار : [نرہ سن] [اُوتار] اُتار ، ولی ، دیوتا ، ات نیک انسان ، رب دا رُوپ / دوست -

● اَوٹ ، اوٹ : [مد ہ] (۱) اُہلا ، پڑدا - (۲) شرم - (۳) پناہ ، ٹیک ، سہارا - [— کر] - (۴) ٹھمنا ، اڑکا ، روک ، بچا [—دے] - (۵) اُہلے - (۶) کپڑے نال مڑھیا ہویا پھٹّا -

● اُوٹ پٹانگ : [ص ہ] بےتُک ، بےجوڑ ، بےمعنی ، واہیات ، فضول (گلّاں) ، یکتّڑ ، بےسمجھی دیاں گلاں ، یبّھ گھڑبتّیاں ، اُوت گھتولیاں - **اُوٹ پٹانگی :** [ص نر ہ] یکڑی ، بونگا ، احمق ، بےوقوف ، یبّھ گھڑبتّا ، یاوا ، ہوچھّا ، جھاواں (جی) -

● اُوٹا ، اوٹا : [نر ہ] ویلنی ویلن/چلان والا -

● اوٹّل : [نر مد ص ہ] اُہلے ، لُکیا ہویا ، نظریں نہ آؤن والا ، اَن ڈِٹھ ، گُجھّا لُکّا -

● اوٹنا : [مت ہ] ویلنا ، کپاہ ویلنی ، کپاہ وِچوں وڑیویں وکھ کرنے - پڑدا کرنا ، پناہ دینی ، حفاظت کرنی - **اوٹنی :** [مد اُ ہ] ویلنی ، کپاہ ویلن اخے وڑیویں نکھیڑن دی مشین -

● اَوج : [نر ع] (۱) اُچّ ، اُچیائی - (۲) ٹیسی - (۳) ترقی - (۴) دُھمّ - (۵) وڈُت ، وڈیائی - **اَوج مُوج :** [مد ع+اُ] موج بہار ، میلا - وِہل ، ازادی - رجّ ، سُکھ ، سُکھلّ -

● اُوجڑ : [ص ہ] اُجّڑ ، سُنجا ، اُجاڑ والا ، تباہ ، چوڑ ، برباد ، سُنج - **اُوجڑ نگری سُونا دیس :** [اکھ ہ] اُجاڑ تے سُنجی تھاں نُوں آکھدے نیں - پ = اُجاڑ وستی ، سُنجا دیس :- بےانتظامے دیس بارے بولدے نیں -

● **اوجھ :** [نر ہ] اوجھر ، اوجھری ، معدہ ، اوجھ ، آندر پیٹا - **اوجھ بھرے نہ روگ بڑھے :** [اکھ ہ] ڈھڈ وِدھیک بھریا ہووے تے کئی روگ لگدے نیں - (بہتا کھادیاں اوجھری سڑ جاندی اے) پ= تھوڑا کھائیے ، خطا نہ جائیے -

● **اوجھڑ :** [ص ہ] (۱) چھال ، ٹپوسی ، کُدا کڑا - (۲) سٹ ، لت (کُکڑ دی) - (۳) کس - (۴) دھک - (۵) ڈھالاں دی لڑائی ، ڈھال ٹکرائی [— دے ، لگ ، مار] -

● **اوجھڑی :** [مد ہ] اوجھری ، اوجھ ، معدہ ، جِتھے کھادھ خوراک پجدی اے -

● **اوجھل :** [مد ہ] اہلے ، اُہلا ، لُکیا ہویا ، لُکواں ، گُم ، غیب ، نظروں پرے ، ان دِس ، پروکھے - [ض : سامنے] -

● **اوچھا :** [نر ص ہ] [مد اوچھی] (۱) ہوچھا ، کمینا ، نگُونا ، احسان جتان والا ، ہولی طبیعت دا - (۲) گھٹ ڈونگھا ، چھپرا ، چوتنا - (۳) معمولی ، ماڑا جہا [— زخم] - (۴) ہولا ، گُھساواں ، گُھس جان والا [— وار ، حملہ] - **اوچھا برتن اُبلتا ہے :** [اکھ ہ] تھوڑ بِتا تھوڑی پُونجی تے ای آکڑ پیندا اے - پ= سکھنا بھانڈا چوکھا ڈولے - بھریا بھانڈا نہیں چھلکدا ، ساؤ نِگھے ہو رہندے نیں - **اوچھا پن :** [نر ہ] ہُوڑمت ، احمقی ، شُہد پُنا ، ہوچھ پُنا ، چوتنیائی - **اوچھا وار :** [نر ہ] (۱) گُھساویں سٹ ، اُکاواں وار ، جِس وار نال ماڑا جہا پھٹ لگے - (۲) کمین پُنا ، شُہدی کرتُوت - **اوچھا ہاتھ :** [نر ہ] ہوچھا ہتھ ، مٹھا وار ، جھدے نال تھوڑی سٹ لگے - **اوچھا ہاتھ پڑنا :** [مح ہ] وار کُھنج جانا ، ماڑا جہا (معمولی) زخم آؤنا ، ہتھ اُک جانا ، دا گُھسنا - ہور ویکھو : اوچھے/اوچھی دے ہیٹھ -

● **اوچھن پوچھن :** [نر اُ] جُوٹھی خوراک ، جُوٹھ چغل ، جوٹھ مِٹھ ، رہند کھوہند ، کیرس ، صرفہ -

● **اوچھے :** [نر ہ اُ] (۱) ہوچھے ، نگونے ، گھٹیا لوک - (۲) ''اوچھا'' دی ، فاعلی مفعولی تے خبری حالت - **اوچھے کے گھر کا کھانا جنم جنم کا طعنہ :** [اکھ ہ اُ] ہوچھے لوک ماڑا جہا فیض کرکے بھنڈی لا دیندے نیں ، بھورا دیکے گھوڑا دسدے پھردے نیں :- ہوچھے دے گھروں کھانا ساری حیاتی لئی مہنا لین والی گل اے - پ= جٹ پیائی لسی گل وچ پا لئی رسی - **اوچھے کی پیت بالو کی بھیت :** [اکھ ہ] ہوچھے دی یاری تے ریت دی کندھ اِکو جہی اے ، پ= ہوچھے دی یاری سدا خواری - **اوچھی بات :** [مد ہ] ہوچھی گل ، کوجھی / واہیات بات ، ہوچھ پُنی ، گھٹیا گل - **اوچھی پونجی خصم کو کھائے :** [اکھ ہ]= تھوڑی پُونجی خصمے کھانی :- وپار وچ تھوڑا مال گھاٹے وندا ہُندا اے - وپار دم دا کھلار اے - **اوچھی کرنا :** [مح ہ] کمین پُنا وکھانا ، ماڑا کم کرنا ، بھیڑی کرتوت گھولنی ، شُہد پُنی جگنی -

● **اُودا :** [نر ص ہ] [مد : اُودی] وتئوں رنگا ، وینگنی ، اِک رنگ اے جھدی کالخ لال بھے ماردی اے - اُودا ، نیلا جہا - **اُوداہٹ :** [مد ہ] اُودی بھے ، اُودی جہی رنگت - **اُودی گھٹا :** [مد ہ] کالی گھٹ ، کالا بُھورا بدل ، کالی بدلی -

● **اُوداسا کسنا :** [مت ہ] اللہ لوک بننا ، دُنیا تیاگنی ، فقیری دعوے وِچ ہو جانا ، کالے لیڑے پا لینے -

● **اُودبلا / اُودبلاؤ** : [نر ہ] پانی دا ِبلی ورگا اک جی ، ُلدھّر ، اُدھّڑ ، جلکُتّا ۔ **اُود بلاؤ کی ڈھیری** : [مح اُ] (۱) ات لمّا جھگڑا ، کدی نہ ِنبڑن والا جھیڑا ۔ (۲) گند مند ، دلدّر ۔

● **اَودھ** : [نر نا] بھارت دا اِک علاقہ جہدا راج گھر لکھنو اے ، کِسے ویلے اِہ اِک مشہور ریاست سی ۔

● **اُودھم** : [نر ہ] َخرُود ، کَتھرُود ، َرولا گولا ، کھپّ کِہل ، ُہلّڑ ، کَتھورُو ، کھڑوت ، ترتھلیّ ، فساد ، شرارتاں ۔ **اُودھم مچا رکھنا** : [مح ہ] کھپ مچائی رکھنی ، رولا پائی رکھنا ، آخر ُچکی رکھنی ، ُہلّڑ مچائی رکھنا ، دھما کڑے/ دھمالاں پانیاں (مح) ۔ **اُودھمی** : [نر ص ہ] ادھمولِیا ، َخرُودی ، شرارتی ، جھا گڑُو ، جھگڑیل ، کُپتّا ، کھپّی ، رٹّے باز ۔

● **اُودھو کا لین نہ مادھو کا دین** : [مح/اکھ ہ پ = لہنی اِک نہ دینی دو ، لہنا نہ دینا ، لیکھا پاک ، بے تعلّقی ، بے فکری دسن ویلے بولدے نیں ۔

● **اَور** : [مد ہ] کنارا ، پاسا ، دا ، طرف ، ِبلا ، حد ۔ **اور چھور** : [ص ہ] ُشروع ، انت ، حد ، کنارا ۔ **اور نہ چھور** : [مح ہ] ُمڈھ نہ انت ، ُشروع نہ خاتمہ ، اگاّ نہ ِپچھاّ ۔

● **اَور** : [ح عطف ہ] (۱) ہور ، تے ۔ (۲) اگےّ (۳) ودھ ، ودھیرے ۔ (۴) بیا ، ُدوجا ۔ (۵) فیر ، اگے دسّو ! ۔ (۶) غیر ، پرایا ، بگانا ۔ (۷) نواں ۔ (۸) سگوں ۔ **اور ارادے دیکھنا** : [مح اُ] ہور نیت ویکھنی ، بدلے ہوئے خیال ویکھنے ۔ **اَور اَور** : [ص ہ] ہور ہور ، ہور دے ہور ۔ غیر ، بگانے ۔ ون ُسوَنے ۔ **اَور اَور باتیں** : [مد ج ہ] عجیب گلّاں ، کی ِدیاں کی گلّاں ، اولّیاں گلّاں ۔ **اَور بات ہے** : [مح ہ] ہور گل اے ، وکھرا معاملہ اے ۔ **اَور بھی** : [ہ] ہور وی ، ودھیک ، ودھیرے ۔ **اور تو اور** : [مح ہ] ہور تے ہور ، حیرانی دی گل اے ۔ **اور رنگ ، عالم یا کیفیت میں ہونا** : [مح اُ] ہور ہی رنگ ڈھنگ وچ ہونا ، اپنے آپ وچ نہ ہونا ، رنگ وٹانا ۔ **اور سنو** : [ہ] ہور سنو ، نویں گل ویکھو ۔ **اور سے اور ہونا** : [مح ہ] ہور دا ہور ہو جانا ، رنگ وٹا لینے ، نیت بدلانی ۔ **اور کُچھ** : (۱) ہور کُجھ ۔ (۲) تھوڑا کُو ہور ۔ (۳) ودھیک ۔ (۴) ہور کوئی گل بات یا ِچیز ؟ **اور کوئی** : [ص ہ] (۱) کوئی ہور ، کوئی ُدوجا جنا ، بیا کُجھ ۔ (۲) ہور کی / کوئی ۔ **اور کے لیے انڈے بچے ہمارے نام کُڑک** : [مح ہ] ہورناں لئی سبھ کُجھ ہے پر ساڈے لئی مجبوری دا پنّج ۔ **اور کیا** : [تف ہ] ہور کیہ (کی) ، بیا کے ؟ بیشک ، ِبنا شک ، بشک ، کسے گل دا سچ جتان لئی بولدے نیں ، نہیں وی تے ہور ۔ **اور گھر دیکھو** : [مح ہ] ِبلا کرو ، ُدوجی تھاں دا فکر کرو ، ایتھوں کنارا ٹکانا کر جاؤ ۔ **اور ہوا ہونا** : [مح ہ] نواں رنگ ہونا ، رنگ ڈھنگ وٹے ہونے ۔ **اور ہی بات ہے** : [مح ہ] ہور ہی گل اے ، نویں کہانی اے ، وکھرا گُن اے ۔

● **اَوراق** : [نر ج ع] [و : ورق] ورقے ، پتّرے ، پتّنے ، کاغذاں دے تا / ِشیٹ ۔

● **اوریئنٹل** ، (اوری این ٹل) : [ص ، انگ :

oriental] مشرق والا ، چڑھدے والا ، ِسجھ اُبھاروان ، ایشیا دا ، چڑھدے دیساں ِدیاں زباناں تے ِریتاں بابت / والا - **اوریئنٹل کالج :** [نر ، انگ : oriental college] دیسی / مشرق زباناں پڑھان دا کالج -

● **اوڑھنا :** [مت ہ] (۱) پانا ، اُتے لینا ، پہننا ، اوڑھنا ، انگ لانا (کپڑا) - (۲) ہنڈانا - (۳) آپنے ذمے لانا - (۴) [نر] پہنن دی چیز ، کپڑا ِلیڑا ، پہناوا - **اوڑھنا اُتارنا :** [مح ہ] (۱) کپڑے لاہنے - (۲) لوئی لاہ لینی ، پڑدا لاہ سٹنا - بے عزتی کرنی ، سروں ننگا کر دینا - (۳) الف ننگا ہونا - **اوڑھنا اُڑھانا :** [مح ہ] لیڑے پوانے ، کپڑے پُوانے ، تن / انگ کجانا ، ننگ ڈھکنا - **اوڑھنا بچھانا یا بچھونا بنا لینا :** [مح ہ] کسے شے نُو ہر ویلے ورتنا - پ= ڈھڈ دا تیور بنانا ، دبلنا ، ِنت ہنڈانا - **اوڑھنا بچھونا :** [نر ہ] اوڑھنا پہناوا ، ہر ویلے ورتن دی شے ، بوری بسترا - **اوڑھنا بچھونا بنا لینا :** [مح ہ] ہر ویلے ورتنا ، دبلنا - **اوڑھنا گلے میں ڈالنا :** [مح ہ] اوڑھنا گل ِوچ پانا ، گل پٹلو پانا - دوس لانا ، تُہمت لانا - **اوڑھنی :** [مد ہ] (۱) اوڑھنی ، کُڑیاں دی چُنی ، بھوچھن - (۲) رنڈر نال ویاہ رچان دی رسم [— اڑھانا] - (۳) ڈراکل پُنی ، ڈراکل ہون دی نشانی - **اوڑھنی بدلنا :** [مح ہ عو] چُنی وٹ بھین بنانی ، چُنی وٹانی ، آپو وچ دھرم دی ِبھین بنانی ، گُوڑھا سُہیل پُنا گنڈھنا ، کسے دی مُونہ بولی بھین بن جانا -

● **اوزار :** [نر ج ع] [و : وزر] ہتھیار ، سند ، سندر ، رچھ ، ہتھ ٹوکے ، ورتن تے کم آؤن والیاں چیزاں -

● **اوزان :** [نر ج ع] [و : وزن] وٹے ، تول -

● **اوس :** [مد ہ] تریل ، شبنم - **اوس پڑنا :** [مح ہ] تریل پینی ، ٹھنڈ یا اُداسی ورت جانی ، اُداس ہو جانا ، نمُو جھونا ہو جانا ، بے رونقی ورت جانی ، ہُس جانا - **اوس چاٹے پیاس نہیں بُجھتی ، اوسوں پیاس نہیں بجھتی :** [اکھ ہ] پ= تریل چٹیاں تِرہ نہیں لہندی :- ِجتھے چوکھی شے لوڑیدی ہووے اوتھے اُہو جہی تھوڑی شے لوڑ پُوری نہیں کردی - **اوس سے پیاس بُجھانا :** [مح ہ] تریل نال تِرہ لاہنی ، کِھچ دھرُوہ کر کے لوڑ پُوری کرن دی کوشش کرنی ، تھوڑی جہی شے نال کم کڈھنا ، ٹُھکیں وڑے تلنے -

● **اُوسان :** [نر ہ] (۱) سُرت ، دھیان ، سمجھ ، ہوش حواس ، عقل ، سُوجھ سیان ، سوجھی - (۲) ہمت ، حوصلہ - **اوسان ٹھکانے ہونا / بجا ہونا :** [مح ہ] عقل ٹِکانے ہونی ، ہوش وچ ہونا ، سوجھی ہونی ، سُوجھ سُرت وچ ہونا - **اوسان جاتے رہنا ، خطا ہو جانا ، گم ہو جانا ، کھو جانا :** [مح ا] سوجھی نہ رہنی ، مت ماری جانی ، ہوش گُم ہونے ، عقل ِٹکانے نہ رہنی ، سُرت بُھل جانی - **اوسان میں آنا یا اوسانوں میں آنا :** [مح ا] سُرت سمبھالنی ، ہوش وچ آؤنا ، سوجھی/سُرت کرنی -

● **اُوسر :** [نر ہ] (۱) کلراٹھی بھوئیں (بھوں) ، شور زمین ، اہ زمیں جِھدے وچ کُجھ نہ اُگے / اُگمے - (۲) اُجاڑ ، اُوجھڑ راہ - **اُوسر چوکی ڈومنی گائے تال بے تال :** [اکھ ہ] بے وقتا کم نہیں پھبدا ، ویلے دیاں نمازاں کُویلے دیاں ٹکراں - **اُوسر کا چُوکا آدمی ،**

ڈال کا چُوکا بندر نہیں سنبھلتا : [اکھ ہ] اُجاڑ وچ بُھلیا آدمی تے ڈال توں اُکیا باندر نہیں سنبھلدا ، بُھل چُک لے ڈُبدی اے = ویلا وقت گوایاں کی ہُندا پچھّوں تایاں = وارث شاہ میاں اِہ وقت گُھتّھا کِسے پِیر نُوں ہتھ نہ آیا ای ۔
اُوسر کھیت میں کیسر : [اکھ ہ] بُریاں وچ نیکاں یا ان پڑھاں وچ عِلم والے دا ہونا ۔

● **اَوسَط** : [ص ع] (۱) وِچلے درجے دا ، درمیانا ، ساواں ، میانا ، وِچلا ۔ (۲) سرسری ، عام ۔ **اوسط درجے کا** : [ص اُ] درمیانہّا ، وِچلے میل دا ، ساواں ، نہ چنگا نہ مندا ۔

● **اَوصاف** : [نر ج ع] [و : وصف] صِفتاں ، وصف ، گُن ، عادتاں ، وڈیائیاں ، چج ، سُچج ، خوبیاں ، تعریفاں ۔

● **اَوضاع** : [نر ج ع] [و : وضع] رنگ ڈھنگ ، ڈھب ، چالے ۔

● **اَوقات** : [نر ج ع] [و : وقت] ویلے ، سمے ، زمانے ، چِر ، وقت ، ٹائم (ٹَیم) ، گزر ، گُزارے ۔ [مد اُ ع] پُج پہنچ ، توفیق ، تک ، مجال ، جا ، طاقت ، حیثیت ، مالی حالت ۔ **اوقات بسری** : وقت کٹی ، جھٹ لنگھانا ، وقت نُوں دھکّا دینا ، گزران ، گزر اوقات ، دِن کٹی ، روٹی پانی دی بھال ۔ **اوقات تلخ ہونا** : [مح اُ] اوکھے ویلے آؤنے ، وخت پینا ، اوکھی جند بیتنی ، کُسالے دِن گزرانے ، بھاری بن جانی ، کوڑے کسیلے دن ہونے ، بے ارام ہونا ۔ **اوقات ضائع کرنا** : [مح اُ] وِہلا نکمّا ہونا ، وقت دی قدر نہ کرنی ، سما ضائع کرنا ، وقت/گال گوا دینا ۔ **اوقات کاٹنا** : [مح اُ] ویلا کٹنا ، دِن پُورے کرنے ۔

● **اَوقاف** : [نر ج ع] [و : وقف] نیک کمّاں لئی رب دے ناویں کیتیاں زمیناں ، مکان ، مذہبی تھاواں تے چیزاں نُوں سمبھالن دا فریضہ/محکمہ ۔

● **اوک** : [نر ہ] بُک ، لپ ، چُلی (پانی پین لئی) ۔ **اوک سے پینا** : [مح اُ] بُک نال پینا ، لپ نال پینا ، چُلیں پینا ۔

● **اوک چُوک** : [مد ہ] بُھل چُک ، غلطی ۔ (۲) وِسّر ، بھول ، وسارا ۔ [ص : اُوکا چُوکا] ۔

● **اوکنا** : [مت ہ] اُپتّرچھل کرنی ، اُگلچھنّا ، اُلٹی کرنی ، اُباکنا ، اُبھیکنا ۔

● **اُوکھ** : [مد ہ] گنا ، گنّنے دا کھیت ، کماد ، کمادی ، اِکھ ۔ ویکھو : ایکھ ۔

● **اوکھلی** : [مد نیک ہ] اُکّھلی ، اُکّھل ، اناج چھڑن لئی زمین وچ گڈیا/بنایا چٹّو ۔ **اوکھلی میں سر دینا** : [مح ہ] اُکھلی وِچ سِر دینا ۔ آپے پھسنا ، آپ مصیبت مُل لینی ، وخت سہیڑنا ۔

● **اوکھے گوکھے** : [نر ہ] گوار ، احمق ، مہاجے ساجے ، جٹ وہڑ لوک ، کمّی کمین ۔

● **اَوکھی** : [مد ہ] سخت گل ، ٹِچکر ، دُکھاویں گل ، بے ٹُھکّی گل ، مِہنا ، طعنہ ، ٹونا ، چوبھ ، ٹوک ، جھیڈ ، [ـــ سُنانا] ۔ **اوکھیاں چھوڑنا یا سُنانا** : [مح ہ] سڑیاں چھڈنیاں ، مِہنے مارنے ، اوکھیاں گلاں کرنیاں ، واجاں لانیاں ۔

● **اوگرا** : [نر ص ہ] بھاسیا ہونا ، اُبالواں ، بے سوادا ، بکبکا ، "کَدُون" ، رلیا مِلیا ۔

● **اوگی** : [مد ہ] (۱) سُوتر وِلھیٹن دی اٹیرنی ۔

(۲) زری والی جُتی دا پنّا ۔ (۳) ہاتھی/ شینہ نُو پھاہن والی کھڈّ ۔

● **آوگھٹ** : [ص ہ] اوجھڑ ، اوجھڑا ، کُراہا ، اوکھا (لانگھا) ۔

● **اوگَھڑ** : [ص ہ] اَن گھڑیا ، آنگھڑ ، بے ڈھنگا ، ڈولّیا ہویا ، دولا مولا ، بے مُرا ، بڈول ۔ [تف ہ] انگھڑیاں ، بے چجّیاں ، کُڈھنگ نال ، انّھے واہ ۔

● **آوگھی** : [مد ہ] گھوڑے گجھان دا لما کورڑا ، پھوہندنے والا کورڑا ۔

● **اوّل** : [ص ع] (۱) پہلا ، مُڈھلا ، موہرلا (مُہرلا) ، شروع دا ، پہلے درجے دا ، سوہنا ، اُچا ، اُچیرا ، ودھیا درجے دا ۔ (۲) [مد] مُڈھ ، شروع ۔ **اول آنا** : [مح اُ] سبھ توں اگے ہونا ، پہلے نمبر تے آؤنا ، مُہرے اپڑنا ، جِتّنا ، مِیری (مُہری) ہونا ۔ **اوّل اندیشہ و آنگہی گفتار** : [اکھ ف] [سوچ کے گل کر] پ = سِجھ الائے خطا نہ کھائے ، گالا گل کرے سیانا قیاس ، سوچ سیان کے بولیے تے بھیڑے نہیں پئیدا ، زبان نُو وس وچ رکھن دی مت اے ۔ **اوّل خویش بعدہ درویش** : [اکھ ف] پ = پہلے خویشاں فیر درویشاں :- خیر خیرات کڈھن لگیاں پہلاں آپنے شریکے برادری دے غریباں دا حق رکھیے ، سجن لوڑوند پہلاں منگتے فقیر پچھوں ۔ **اوّل طعام بعدہٗ کلام** : [اکھ ع] [پہلاں کھاؤ فیر گلاں باتاں کرو] اول کھانا فیر آلانا ۔ ڈھڈی بُھکھ جِتان ویلے اِہ اکھان بولدے نیں ۔ پ = پہلاں روٹی ، جے نہیں روٹی تے ساری گل کھوٹی ۔ **اوّل منزل پہنچانا** : [مح اُ] بِلے لانا ، ٹِکانے لانا ، دبّنا ، دفنانا ، گور وچ پانا ، قبر وچ لاہنا ، ٹکرے لانا ، اگلے گھر اپڑانا ، کُھونجے لانا ۔ **اوّل نقصانِ سرمایہ دوم شماتتِ ہمسایہ** : [اکھ ف] = گھروں گھر گوانا باہروں بھڑوا اکھوانا :- اُہو گھر لٹیا اُہو گھر پٹیا ۔ کُتھاں خرچ کر کے آپنا نقصان ہُندا اے ، پھکڑی وادھے دی لگدی اے ۔ **اوّلا ندّاف بُودم بعد ارزاں گشتیم شیخ ● غلّہ چُوں ارزاں شوَد اِمسال سیّد می شوَم** : [اکھ ف] پ = پہلی پیڑھی آنور سانور دُوجی شیخ زادے ، حق ہمسائے مر گئے تے ہم بھی سیّد زادے = پہلاں تے ساں نیم جُلاہے فیر چا ہوئے درزی ، لوٹ پوٹ کے سیّد بن گئے اِہو رب دی مرضی :- جے کوئی امیر ہو کے چنگی سُچنگی ذات دا سُپتر سداندا دِسے تے اصلے دے گُوڑھے جانُو اِہ ٹوک لاندے نیں ۔ **اولین** : [ص] پہلیرا ، سبھ تھیں پہلا ، مُہرلا ، مِیری ۔ **اولیّت** : [مد ع] برتری ، پہلے ہون دا گُن ، مِیری پُنی ۔

● **اُول ، اوُل** : [مد ہ نر] ضامنی ، ضمانت ، راکھی ، وعدے یا مُنیاد تیک کسے دی نگرانی یا قید وچ رہنا ، اِک سبزی ۔ **اُول جلُول** : [ص ہ نر مد] (۱) کُچجّا ، کُڈھنگا ، کُڈھبّا ، فضول ، واہیات ۔ (۲) بَک بَک ، جھک جھک ۔ [— بکنا] ۔ **اُول سے نکلا اُچول میں پھنسا یا گُھسا** : [مح اکھ ہ] پ = کھائیوں نکل کے کھوہ وچ جانا :- بُرے تھاؤں بچ کے بُریرے تھاں جا پھسنا = واہن وچوں نکل کے ڈھیاں وچ پھس گئے ۔ **اُول میں اُچول وہی میں مُوسل** : [اکھ ہ] جد کسے راہ چج دی گل وچ کوئی ڈھیکی تے اَن جوڑ گل لا دِتی جاوے تد اے اکھان

پاندے نیں = ویاہ وِچ بی دا معاملہ - ان مِل بے جوڑ -

● آول فول : [نر ہ] فضول گلاں ، گال مندا بتھ گھڑبتیاں ، بملیاں ، بک بک ، بکواس ، لپاٹ ، [— بکنا] -

● اولا : [نر ہ] [ج : اولے = گڑے] (۱) گڑا ، چندرا ، بھیڑا (لو) - (۲) ڈاہڈی ٹھنڈ = ککر ، [— پڑنا] - (۳) [ص] ٹھنڈا ٹھار ، ٹھنڈا یخ - (۴) برف وانگ چِٹا - (۵) گول ، گولا (گولیاں دا) - **اولوں ماری فاختہ** : [ص مد] گڑیاں ماری گدھگی ، دکھی ستی ہوئی ، دکھاں ماری - **اولے برسنا یا پڑنا** : [مح ہ] گڑے پینے ، چندرے / بھیڑے ورھنے -

● آولا مولا : [ص نر أ] دولا مولا ، جھلا ، کملا آدمی -

● آولاد : [ج و ع] [و : ولد] آلاد ، بالڑے ، بالڑیاں ، جیاجنت ، بال بچے ، دھیاں پتر ، پتّا دھیا ، جا ، جمتے جائے ، اک خاندان دے دے لوک - **اولادِ ذکور** : [مد ج ع + ف] پتر پوترے ، پت تے پوتے ، پوت ، پتّا - [ض : اولاد اُناث = دھیاں / دھیا] -

● اولتی : [مد ہ] [ج : اولتیاں] تمبو دی اُہ کنی یا موری جتھوں مینہ دا پانی وگدا اے - **اولتی بہنا** : [مح أ] پرنالے وہنے ، تیز پانی وگنا (مینہ دا) - **اولتی کا پانی بلینڈی نہیں چڑھتا** : [اکھ ہ] = کمینے نو شرافت نہیں آوندی = موری دی اِٹ چبارے نہیں لگدی - **اولیتوں کا بھیگ چومنا** : [مح أ] بدمستی کرنی ، شہدیاں حرکتاں کرنیاں -

● اُولما ، اولمہ : [نر ت] (۱) اُبالواں گوشت ، گرم پانی وچ جوش دتیاں ہوئیاں بوٹیاں - (۲) حلال کیتا ہویا جانور جہدی کھل دے وال کوسے پانی نال لاہے جان ، [— کر] - **اولما ہونا** : [مح أ] ماس سجنا ، پھٹڑ ہونا ، بڑی مار پینی ، پیپوں ہونا -

● اُولُو (اُلُو) : [ص ، اگیت ، ع] والے/والا ، اِہ قمری اکھرے ''ال'' والے حرفاں دے پہلے اگیتر کرکے آوندا اے - **اُولُوالابصار** : [ص ج ع] اکھیں والے ، سجاکھے ، دل دی روشنی اکھے بصیرت والے ، نظر والے - **اُولُو الاجنحہ** : [ص ج ع] پراں کھمبھاں والے ، پنچھی ، پرندے ، پکھیرو ، پکھی ، اڈنے - **اُولُوالامر** : [ص ج ع] حکم والے ، حکومت والے ، افسر لوک ، شیعاں دے خیال وچ حضرت محمدؐ ہوری تے باراں امام - **اُولُوالعزم** : [ص ع] ہمتی ، اُدمی ، وڈے ارادیاں والا ، وڈ حوصلیا ، سہارو - سِتدل ، ستدے باز -

● آولٰی : [ص تفضیل ع] سبھ توں چنگا ، چنگیر ، ودھیرا ، ہچھیرا ، سبھ توں ودھیا ، اچھیرا ، اُتے : {مرضی مولٰی ، بر ہمہ اولٰی = رب دا بھانا (مرضی) سبھ تے بھارو} -

● اولیاء اللہ : [نر ج ع] [و : ولی] اَلیا ، اللہ لوک ، کرنی والے ، پہنچے ہوئے ، بزرگ ، ولی ، سادھو ، کرامتیا (کرامتاں والے) - **اولیاے دولت** : [نر ج ع + ف] دولت/حکومت والے ، دھنوال - افسر لوک ، وزیر کبیر لوک - **اولیا کے گھر بھوت** : [اکھ أ] [اَلیا دے گھر بھوتنا] چنگیاں دے مندے ، نیکاں دے بد - پ = امباں دے پیٹوں اکّ = گنڈھیاں وچّوں گنڈھیل -

● **اُون** : [مد ہ] بھیڈاں دُمبیاں دے وال ، اُنّ ، گرم دھاگا جہدے کپڑے (سویٹر) اُنے جاندے نیں ۔ {ص : اُونی = اُن دا} ۔

● **اُونا** : [ص ہ] (۱) اُونا ، ان بھریا ، گھٹّ ، کسروندا ، کسّا ، تھوڑا ۔ (۲) خراب ، ماڑا ۔ (۳) اِک قسم دی تلوار ، کاتی" ۔ **اونا ہو جانا** : [ع ہ] (۱) تلوار دا لتھنا ، کُھبھنا ۔ (۲) خراب ہو جانا ۔

● **اُونبھی** : [مد ہ] (۱) اُہمیاں ، کنک دِیاں ہولاں ، کنک دے اَبھُو سِٹے ، کچّے بُھنّے ، ادھے پکے یا دودھیا سِٹے ، اگ وچ بُھن کے مل لیندے نیں ۔ (۲) جانور پھسان لئی گُجھا ٹویا ۔

● **اُونٹ** : [نر ہ] [مد : اونٹنی] اُوٹھ ، اُٹھ ، ریتلے دیساں دا مشہور جانور ۔ ٹوڈا ، بوتا (بچہ اونٹ) ۔ لمّو آدمی ۔ **اونٹ بڈھا ہوا پر موتنا نہیں آیا** : [اکھ ہ] دس دا چنگا سیانا ہو کے وی مت نہیں آئی ، مُورکھ بُڈھا ۔ **اُونٹ برابر ڈیل بڑھایا ، پاپوش بھر عقل نہ آئی** : [اکھ ہ] اُوٹھ جیڈا ہو کے وی مت نہیں آئی ، مُونہ اُتے داڑھی آ گئی پر مت نہیں آئی :۔ جد کسے اُچے لمّے گبھرو نُو عقل دی ہار آوے تے آکھدے نیں ۔ **اُونٹ بِلبلاتا ہی لدتا ہے** : [اکھ ہ] پ = اوٹھ اڑاندے ہی لدّیدے نیں :۔ کوئی جنا نِت سختی نال ہی کم دیوے تے آکھدے نیں ، کم کرن ویلے بُڑبڑانا فلانے دی عادت اے ۔ **اونٹ بہے جائیں مکڑ کہے مجھے تھاہ ہی نہیں** : [اکھ ہ] جد کوئی نگُونا اُچیاں دی رِیس کردا دِسے تے ٹِچکر کردے نیں ۔ ویکھو : اُونٹ ڈوبیں بھیڑیں تھاہ مانگیں ۔ **اُونٹ جب بھاگتا ہے تو پچھم ہی کو بھاگتا ہے** : [اکھ ہ] = جِتھّے دی کھوتی ، اوتھے آن کھلوتی :۔ ہر شے آپنے اصلے ول جاندی اے ۔ **اُونٹ جب تک پہاڑ کے نیچے نہ آئے اپنے سے اُونچا کسی کو نہیں مانتا** : [اکھ ہ] [اُوٹھ جِچر پہاڑ لاگے نہ کھلووے اُچر کسے نُو آپنے توں وڈا نہیں سمجھدا] ۔ آپنے آپ توں ڈاہڈے نال ٹاکرا کیتیاں ہی مان ٹُٹدا اے ۔ **اونٹ چڑھے اور کُتا کاٹے** : [اکھ ہ] پ = اوٹھ چڑھی نُو کُتا وڈھے :۔ جد کوئی گل عقل دے اُلٹ واپرے یا کسے نبھاگے نُو ارام والے تھاں وی دُکھ جا ملے تے آکھیا جاندا اے ۔ **اُونٹ چڑھے بونٹ مانگے** : [اکھ ہ] (۱) اُوٹھ چڑھیا چھولیا منگے ؛ امیر خیرات لوڑے ۔ (۲) اجوڑ گل ۔ **اُونٹ ڈوبیں بھیڑیں تھاہ مانگیں** : [اکھ ہ] [اُوٹھ ڈُبّن تے بھیڈاں کہن اساں ہاتھ لینی اے !] وڈیاں کولوں کوئی کم نہ نِبھ سکے تے نِکّے دعوے بنھدے نیں ۔ **اُونٹ دیکھیے کس کروٹ بیٹھتا ہے** : [اکھ ہ] = ویکھیے اُوٹھ کِہڑے دا بھندا اے ؛ نتیجے اُتے نظر رکھنی چاہیدی اے :۔ اک سبزی ویچن والے تے گھمیار نے سانجھا اُوٹھ خریدیا ۔ سبزی والے نے اِک پاسے سبزی لد لئی ، گھمیار نے دوجے پاسے مِٹی دے بھانڈے لد لئے ، پندھ لما سی ، اُوٹھ راہ وچ سبزی کھاندا آیا ، گھمیار بڑا راضی سی ، ٹِکانے تے اپڑے تے اوٹھ اوس پاسے بیٹھا جہدر بھانڈے لدے ہوئے سن ، بھانڈے بھج گئے تے سبزی والا ہسّن لگ پیا ، اوتھوں اِہ گل ٹُری اے ۔ **اُونٹ رے اونٹ تیری کون سی کل سِیدھی** : [اکھ ہ] [اُوٹھا ! تیرا کِہڑا انگ سِدّھا اے ؟] کسے دی ہر گل اَولی" تے پُٹھی جاچ کے آکھدے نیں ۔ جھڑا کدی ٹھیک دی گل نہ کرے یا کسے پُٹھے دی ہر گل پُٹھی ہووے ۔ **اُونٹ سے بڑے ،**

نام چھوٹے خاں : [اکھ ہ] (۱) بُڈھا ہو کے وی بالاں والیاں گلاں کرن والا - (۲) آکھن نُو ذرا جِنا اے پر وڈیاں وڈیاں دے کنّن کتردا اے؛ بڑے چلاک منڈے یا چھوٹے پاہنے دے بندے بارے آکھدے نیں - **اُونٹ فرشتے کی ذات ہے** : [اکھ اُ] اُوٹھ دا صبر ویکھ کے ایہدی صفت لئی بولدے نیں = اُوٹھ چنگا مال کھٹے سونا کھاوے جال - **اُونٹ کا اُونٹ** : [مح ص ہ] اُوٹھ دا اُوٹھ ، نِرا اُوٹھ ، مُورکھ ، لمّو ، بدتمیز ، جہدی مت گِٹیاں وچ ہووے - **اُونٹ کا پاد** : [مح ہ] اُوٹھ دا پدّ ، (نہ زمین تے نہ اسماں تے) اِجہی گل جہدا کوئی مطلب نہ بنے ، یکتڑ ، سواہ ورگی گل ، اوت گھتولی - **اُونٹ کٹارا** : [نر ہ] اِک کنڈیالی بُوٹی جہنُو اُوٹھ بڑے چا تے رِیجھ نال کھاندا اے - **اُونٹ کس کل بیٹھے** : [اکھ ہ] ویکھو : اُوٹھ کھہڑے دا بیٹھدا اے - پ = وا دا مُکھ ویکھ؛ انت ویکھ - **اُونٹ کے پیٹ کی مینگنیاں کون بناتا ہے** : [اکھ ہ] اولّیاں سوچاں وچ کُھبّھن والے یا ساڑی جہی گل اُتےّ حیران ہون والے نُو ٹِچکر کردے نیں - **اونٹ کے گلے میں بِلّی** : [مح اکھ] اُوٹھ دے گل بِلّی - دھوکھے دا سودا - کسے دا اوڈھ گواچ گیا سی ، اُہ لبھ لبھ کے اَک گیا تے آکھن لگا ، لبھ گیا تے اِک ٹکے دا ویچ دیاں گا ، پر اوٹھ لبھا تے اُہ بھرماں وچ پے گیا ، ہُن کی کرے ، اُہنو کسے سیانے دسیا ، اُوٹھ دے گل وچ بِلّی بنھ کے ہوکا دے : ''اُوٹھ اک ٹکے دا'' کوئی لین لگے تے آکھ بلی وی لینی پوے گی تے بلی دا مُل سو روپیّا اے ، انج اوس تے اوٹھ دے پورے پیسے وٹ لئے - **اونٹ کے منہ میں زیرہ** : [اکھ اُ] [اُوٹھ دے مُونہ جِیرا (زیرہ)] پ = اُوٹھ نُو گُڑھتی؛ وڈے کم دی تھوڑی جہی مزدوری یا چوکھی لوڑ اُتے ذرا جِنی چیز دینی - **اونٹ کی پکڑ اور عورت کے مکر سے خدا بچائے** : [اکھ] اُوٹھ دی کھور تے زنانی دے مکر توں اللہ بچائے؛ اُوٹھ دا وَیر تے زنانی دا مکر مشہور اے - پ = رن نُو رن چھلے اوس توں خدا ڈرے - **اُونٹ گاؤ** : [نر ہ] [اُوٹھ گاں] لمی دھون والا اِک جانور = زراف ، زرافا - **اُونٹ لدے بیگاری** : [اکھ ہ] [اُوٹھ لدے تے وگاری] : بدوبدی کسے دا کم ودھا دینا - **اونٹ مرا کپڑے کے سر** : [اکھ ہ] اِک چیز دا نُھون بدوبدی کِسے دُوجی چیز توں پورا کرنا! جویں : کسے بزاز دا اُوٹھ مر گیا تے اُہنے کپڑا مہنگا چا کیتا - **اونٹ مکّے ہی کو بھاگتا ہے** : [اکھ ہ اُ] اُوٹھ مکے ول ای نسدا اے ، ہر شے آپنے اصلے ول جاندی اے؛ اُوٹھ عرب دا جانور اے = جتھے دی کھوتی اوتّھے آن کھلوتی - **اُونٹنی** : [مد ہ] [نر : اونٹ = اُوٹھ ، اُٹھ] ڈاچی ، اوٹھنی ، اُٹھنی - پ : ٹوڈی ، بوتی (اُوٹھ بچی) - **اُونٹنی سوار** : [نر اُ] (۱) اوٹھنی سوار ، ڈاچی والا - (۲) سُنیہی ، قاصد ، ہرکارا -

● **آونٹانا** : [مت ہ] [لا : آونٹنا] جوش دوانا ، اُبالے دوانے ، دل ساڑنا ، سڑیاں چھڈنیاں - آونٹنا : [لا ہ] اُبلنا ، اُبالے کھانے ، کِلکنا ، گڑھکنا ، جوش کھانا ، کڑھنا ، پانی دا پکنا -

● **آونٹنی** : [مد ہ] کپاہ دے وڑیویں نکھیڑن دی مشین ، ویلنی ، ''کپاہ دا ویلنا'' -

● **اُونجری** : [مد ہ] (۱) رِڑی - بوہل چُکن مگروں خیر خیرات لئی بچیا ہویا انّ - (۲) رہند کھوہند ، ہونجھن -

● **اُونچ نِیچ** : [مد ہ] (۱) لہا چڑھا ، اُچی

نیویں، نِوان اُچیان، ٹویا ٹِبّا، اُچا نیواں، بُرا بھلا - (۲) لاہا ٹوٹا گھاٹا وادھا، نفع نقصان، چنگ مند - (۳) زمانے دی ٹور، لوکا چاری، تجربہ، سیان، [ــــدیکھ، سمجھ] - **اُوچ نیچ ہو جانا :** [مح ہ] اُچی نیویں ہونی، ہرج مرج ہونی، خرابی پینی -

● **اُونچا :** [ص ہ] اُچّا، اُتانہ ودھیا ہویا، ترقی اُتے، لما، اُسریا ہویا، وڈا، زور آور، چڑھتل والا - (۲) چوکھا امیر رئیس، عزت والا - (۳) وڈ مُلا، ودھیا - (۴) گٹیاں توں چڑھواں - **اُونچا بول بولنا :** [مح ہ] وڈا بول بولنا، وِتوں باہری گل کرنی، مان تران دی گل کرنی، ''آپنی وڈیائی ساڑنی''، ہنکار بولنا - **اُونچا سُنائی دینا / سُننا :** [مح ہ] اُچّا سُننا، گھٹ سُنیا جانا، بولا ہونا، ڈورا ہونا، کھپ رولے وچہوں ہولی مٹھی گل نہ سنی جانی - (۲) کن مارے جانے - **اُونچا گھر یا گھرانا :** [نر اُ] (۱) وڈا گھر، امیر گھر - (۲) رجے پُجے لوک، ساؤ لوک، وِیہے راٹھ، کھاندے پیندے - **اُونچا نیچا :** [ص ہ] اُچا نِیواں، کھرھوا، ٹوئے ٹِبے والا، کھڑوڑا تھاں، ٹویا ٹِبا - **اُونچا ہاتھ :** [مح نر ہ] (۱) [اُچّا ہتھ] ڈہڈا، ڈاہڈا، زور آور - (۲) راج سرکار، حکومت - (۳) کُھلھا ہتھ، سخی مرد، دینہار، دیال جی - **اُونچائی :** [مد ہ] اُچان، اُچی تھاں، اُچ، اُچیائی، اُچ پُنی، چڑھتل - **اُونچے سے گرا سنبھل سکتا ہے نظروں سے گرا نہیں سنبھل سکتا :** [اَکھ اُ] اِک وار بے عزت ہو جائیے تے مُڑ کے عزت نہیں بندی - پ = لکھیں ہتھ نہ آؤندی دانش منداں دی پتّ - **اُونچے نیچے پاؤں پڑنا :** [مح ہ] اُچے نِیویں پیر پینے، سواہرا نہ ٹُریا جانا، کُراہے پینا، ٹھہکنا، ٹِھبکنا، ٹُردیاں ڈولنا، ٹور اُکھڑنی - **اُونچی اسامی :** [ص ہ] اُچی اسامی، وڈا آدمی، ساؤ، راٹھ، امیر، شاہ، وڈی پہنچ والا - **اُونچی چوٹی :** [مد ہ] وڈی ٹِیسی، وال ولھیٹن دا اِک ڈھنگ، کسویں / اُچی گُت - **اُونچی دُکان :** [مد مح اُ] (۱) ہٹّ، اُچی ہٹّی: وڈی دکان، اُچے کاروباری لوک - (۲) کوٹھی - **اُونچی دُکان پھیکا پکوان :** [اَکھ اُ ہ] (۱) دھم چوکھی پر صفتاں گھٹ - پ - وڈا گھر بُھکھ دا ڈر، باہروں ہور تے اندروں ہور، جُھوٹھا مال / سودا - **اُونچی گانا، لینا :** [مح ہ] آپنے آپ نُو سلاہنا، آپنی شے دی صفت کرنی، آپنا ہوکا دینا، فخر کرنا، آپنی گُٹھائی جگانی - **اُونچی ناک کرنا :** [مح ہ] وڈا تے چنگا کم کرنا، عزت ودھانی، سوبھا کھٹنی، گُل تارنی، ٹابری دی لاج رکھ لینی - **اُونچی ناک والا :** [ص مح ہ] اُچ نّکا، وڈے نک والا، انکھی، غیرت والا، بھرم بھا والا، وڈا، غیرت پال - (۲) [سٹھ] نلج، بے غیرتا، بے حیا، نک وڈھا - **اُونچی ناک ہونا :** [مح ہ] اُچّا نک ہونا، عزت ہونی -

● **اوند :** [نر ہ] چھتّیر نُو جوڑ کے بنّھن دی رسّی - جُکّڑ، نہن، رُوسی -

● **اُوندھا :** [ص ہ] مُوہدا، مُودھا - [ض: اُتانا] (۱) اَلٹا، پُٹھا، مُونہ پرنے، ٹیڈھا - (۲) احمق، اُلٹی مت والا - (۳) کُچجا، کُچالا - **اوندھا چلن :** [نر ہ] پُٹّھی چال، کُولّا چالا، ٹیڈھی ٹور، کوجھے ڈھنگ ڈھب - **اوندھا کرنا :** [مح ہ] پُٹّھا کرنا، مُوہدا کرنا، اُتھلنا، پرتانا، اُلٹا لٹانا، نشے وچ بے ہوش کرنا، آپنے ڈھب تے لَے آؤنا - **اوندھانا :** [مت ہ] [لا : اوندھ جانا] اُلٹنا،

اُلٹانا ، مُلدّنا ، اُلیرنا ، پانی پانا ، اُتھلنا ، پُٹھا کر دینا ۔ **اوندھنا :** [لا ہ] اُتھلیا جانا ، پُٹھا ہو جانا ، وِگڑنا ، اُجڑ جانا ، ہیٹھلی اُتے آؤنی ۔ **اوندھے منہ دودھ پینا :** [مح ہ] مُوہدے مُونہ دُدھ پِینا ، بالاں والی گل کرنی ، بے سمجھی والا کم کرنا ، مت ماری جانی ۔ **اوندھے منہ شیطان کا دھکا :** [اکھ ہ ا] کم چوڑ یا پُٹھا ہو جانے ، (بد اسیس) ۔ **اوندھے منہ گرنا :** [مح ہ] مُونہ بھار ڈِگنا ، مُوہدڑے مُونہ پینا ، مُونہ پرنے جا پینا ، شرمندیاں ہونا ۔ **اوندھے نصیب :** [مح ا] بھیڑے بھاگ ، بختاں دی ہار ، پُٹھی قسمت ، نبھاگ ، کھوٹے کرم ۔ **اوندھی پیشانی :** [مد ہ] (۱) پُٹھا متّھا = کھوٹے کرم ، بھیڑی قسمت ، بھیڑے/پُٹھے لیکھ ۔ (۲) کوجھا ، بھیڑ مُوہا ، بھوری والا ۔ (۳) نبھاگا ، نہش ، منحوس ۔ **اوندھی سیدھی پٹی پڑھانا :** [مح ہ] پُٹھی سِدھی پٹی پڑھانی ، چُک دینی ، دھوکھا کرنا ، اڈے لانا ، پُٹھی مت دینی ، سِیکھنا ۔ **اوندھی کھوپری :** [مح ہ] پُٹھی کھوپڑی ، اُلٹی سمجھ ، پُٹھا دماغ ، آولّی مت ، بےوقوفی ، مُورکھ پُنی ۔ کُمتا ، مُورکھ ۔

● **اونڑی :** [مد ہ] مَشک دی ڈوری ، پکھال دی رسّی ۔

● **اونس :** [نر ، انگ : ounce] ادھی کُو چھٹاکی ، اونس ، ڈھائی تولیاں دے نیڑے تیڑے ، پونڈ دا سولھواں حصہ ، پونڈ ساڈھیاں ستاں چھٹاکاں دا ہُندا اے ۔

● **اونکل بید کرنا :** [مت ا] اوازار کرنا ، آکانا ، چھتّھیاں کرنا ، ستانا ۔

● **اُونگلا دینا :** [مت ہ] بُھچلانا ، کُراہے پانا ، بد رہی دینی ۔

● **اُونگھ :** [مد ہ] نیندر دا جُھوٹا ، اُنگھلاٹ (نشئی دا) ، نیندر دی جھوک ۔ **اُونگھتا جائے سونے کی خبر لائے :** [اکھ ہ] اُنگھلاندا جاوے تے سوئے دی خبر لیاوے ، جھنُو بدھو زوری گھلیے اُہ بے مُراد آؤندا اے پ=روندے جان گے سویاں دی خبر لیاؤن گے ۔ **اُونگھتے کو سو جاتے کیا دیر :** [اکھ ہ] اُنگھلاندا ہویا جھٹ سوں جاندا اے ، کجھ غافلی کریاں چوکھی غافلی وی کیتی جا سکدی اے ۔ **اُونگھتے گزرنا :** [مح ا] نیندر وچ رہنا ، غفلت ورتنی ، اُنگھلانا ، ویلا گانا ، گھول کردیاں وقت لنگھنا ، نیندر متّا رہنا ۔ **اُونگھنا :** [لا ہ] ہُنگلانا ، اُنگھلانا ، اُنگھلاٹ آؤنے ، نیندر دے جُھوٹے آؤنے ، جھوکاں کھانیاں ، نیندر دا زور ہونا ۔

● **اُونہُوں :** [لا ہ] اُوں ہُوں ، نہیں ، نہ کرن دا لفظ یا واج ، اُکّا نہیں ۔

● **اَونے پونے :** [تف ہ] گھاٹا کھا کے ، گھٹ مُلّ اُتے ، ٹوٹ سہ کے ، مِلدے مُلّ ، جِنتے نُو وِکے ۔ [—بیچنا] ۔

● **اُونی اُونی :** [ص ہ] ویلا کُھنجان والی ، پِھرتُو ، پھرونتُو ، جِویں : {دن کو اُونی اُونی رات کو چرخہ پونی} = ''اُتّوں پیا سوتا کُچجی کُنّا دھوتا ۔'' مطلب :۔ دِنے اِدھر اُدھر بھونا تے راتیں کم لے بہنا ۔

● **اوور ٹائم :** [نر ، انگ : over time] وادھُو ویلا ، لگے بدّھے کم توں وادھُو کم یا مزدوری ۔

● **اووَر ِسیَر** : [نر ، انگ : over seer] کم اُساری دا دھیان رکھن والا ، نگران ، انسپکٹر ، کراوا ۔

● **اوورکوٹ** : [نر ، انگ : over coat] ِنکے کوٹ دے اُتے پان دا لمّا کوٹ ، چسٹر ، چولے ورگا کوٹ ۔

● **اوہ** : [ہ] (۱) اَہ جانے ، او چھڈّو جی ! کی پروا اے ، کوئی گل نہیں (۲) اُچرج حیرانی دی واج ،اوہ ! (۳) اُوئی ! دکھ ویلے دی آپ مُہاری واج ، اُف ! ۔

● **اُوہا** : [نر ہ] مُچلھے دا گول گھیر ِجس اُتے بانڈی توا ٹکاندے نیں ، مُنتّیاں والا گھیر ۔

● **اوہام** : [نر ج ع] [و : وہم] وہم ، وسوسے ، جتّن ، َبھیڑے َبھیڑے خیال ، انہونے ڈر ۔ بھرم ۔

● **اوہو** : [مد ہ] [حیرانی ویلے دی واج] او ! اوف او ! اوہو ! (۲) واہوا ! واہ ۔

● **اُوئی** : [عو ہ] غم ، مُدکھ تے افسوس ویلے دی واج] آئی ، اُوئی ، نخرے نال ڈرن ویلے زنانی''اُوئی'' کردی اے ۔ **اوئی اللہ** : [مح اُ عو] ہائی / ہائے اللہ ! ہائے رب جی ، اوئی اللہ ۔

● **اویر سویر** : [مد ہ پ] دیر سویر ، اویل مُسویل ، اویر سویر ، ویلا کویلا ۔

● **اُوَیس َقرَنی** : [نر نا] یمن دے قبیلے قرن دا اویس ِجھڑا ویکھیاں ِبنا حضرت محمدؐ ہوراں دا جان ہار عاشق سی ۔

● **اہتّا** : [سدّ نر ہ] آہا ، آہا ِجیا ، ہتّلے ، اشکرے ، سلاہن یا خوش ہون دا لفظ ۔ (۲) ٹھاہ ٹھاہ ہسّن دی واج ۔

● **اہار** : [نر ف] مایا ، پچھ ، لیوی ، لیٹی ۔ نشاشتے / میدے مُنو گھول پکا کے بنائیدی اے ، کاغذ جوڑن دے کم آوندی تے کپڑیاں مُنو لائیدی اے ۔ (۲) [نر ہ] کھاہد خوراک ، اہار ۔

● **اہالی سوالی** : [نر ج ع] [و : اہل ، سوالی] لگے لانے ، یار بیلی ، سجن پیارے ۔

● **اِہانَت** : [مد ع] بے عزتی ، ہتک ، نکاقی ، نموشی ، بے پتّی ، کُپتّت ۔

● **اِہتِزاز** : [نر ع] [ہزّ = ہلانا] وا دا رسکنا ، مُپھلاں دا کِھڑنا ۔ خوشی ، جھومنا ، کھیڑ ، موج ، ہُلور ، لور ۔

● **اِہتِمام** : [نر ع] [ھمّ = ارادہ کرنا] انتظام ، پردھانی ، پربندھ ، بندوبست ، کوشش ، جتن ، کسے کم دا ِحیلہ وسیلہ ۔ رہنمائی ، اگوائی ، ہَدیت (ہدایت) ۔

● **اِہدا** : [نر ع] مُتحفہ دینا ، ہدیہ دینا ، ڈھونا (ڈھوآ) ۔

● **اَہرا** : [نر ہ] کھیتر دی پیائی لئی پانی جمع کرن دا تلا ،َچلھا ۔ لکڑاں دا ڈھیر ، ِڈھگ ۔ آگ دا َمچ ، ڈھانڈڑی ، لکڑاں / پاتھیاں دے ڈھیر دا بھامبڑ ، بالن ۔

● **اَہرام** : [نر ع] [مُہرم = مُبڈھا ہونا] منارا ، مُبرج ، مُستّا ، گُممّت ۔ **اہرام مصر** : [نر ع] مصر دے لمّے َچوڑے ، تکونے َچو مُرخے تے مُپرانے ویلیاں دے مُبرج ِجھڑے قاہرہ توں کجھ مُدور نیل دریا دے کنارے اُتے بنے ہوئے نیں ،

اِہ مصر دے بادشاہواں نے بنوائے سن ، دُنیا دیاں ست عجائب چیزاں وچوں نیں -

● **آبر تبھر** : [مد ہ] (۱) خیر مِہر ، خیریت - (۲) گھبرا ، تڑفنی ، مرن ویلے دی بے چینی ، پریشانی ، بھسُوڑی ، اُتھل پُتھل ، ہول -

● **آہرمن** : [نر ف] بدی دا دیوتا ، شطان - [ض : یزدان] ، پارسی لوک اِہنو آپنا رب منّدے نیں -

● **آہرن** : [مد ہ] لوہے دا اڈا ، سردان ، سندان ، نہائی ، جھدے اُتے لوہار لوہیا کُٹّدے نیں تے سُنیارے سونا چاندی گھڑدے نیں -

● **اہل** : [نر ع] واسی ، وسندڑ : [—لاہور = لہوریئے] ، گھر دے لوک ، گھر والے - گُنّی جوگ ، جوگا ، لیق (لائق) - سَلگت ، مالک ، سائیں ، خوند - **اہلُ اللہ** : [نر ص ع] اللہ والے ، اللہ لوک ، نیک بندے ، کرنی والے ، اَلیا - **اہلِ باطِن** : [نرص ف] جھناں دے دِل نُور چانَنے ہون ، جھناں دے دِل روشن ہون ، جھڑے دل دی گل بُجھ لین - **اہلِ بیت** : [نر ص ف] حضرت محمدؐ ہوراں دے گھر دے جی ، آل اولاد ، **اہلِ بیعت** : ہتھ دین [بیعت کرن] والے ، اُمت - **اہلِ تسنّن** : [نرج ع + ف] سُنّی لوک ، مسلماناں دا اک وڈا فرقہ جھڑا حضرت محمدؐ ہوراں تے اُہناں دیاں سجناں : حضرت ابوبکرؓ ، حضرت عمرؓ ، حضرت عثمانؓ تے حضرت علیؓ نو واری سِر خلیفہ مندا اے - **اہلِ حلّ و عقد** : [نر ص ف] اختیار والے ، عہدیاں والے ، کرن جوگے - **اہلِ دل** : [نر ص ف] دِل والے ، ہمتی ، وریام ، دلیر ، بزرگ ، عاشق ، جانی - **اہلِ دُوَل** : [نر ص ف] دولت والے ، پیسے والے ، امیر ، دھنّی ، مال دار ، دولت وند ، ساؤ ، رجّے پُجّے ، دھنتّھے - **اہلِ زُبان** : [ص ف] (زبان والے) ماں بولی" جانن تے بولّن والے ، اپنی کُونی والے ، بولن ہار ، "بلوۓ" ، "بلار - **اہلِ سُنت والجماعت** : [ص ف] حضرت محمدؐ تے اُہناں دے صحابیاں دا چج چالا اپنان والے لوک ؛ "سُنّی" ویکھو : اہل تسنن - **اہلِ سیف** : تلوار باز ، تلوار دے گُنّی ، لڑاکے سپاہی - **اہل و عیال** : [نر ف] ٹبر ٹور ، بیوی بچّے ، گھر والے ، جیا جنت ، بال بچے ، ٹابری - **اہلِ قلم** : [نر ص ف] [قلم والے] لکھاری ، ادیب ، قلم دے گُنّی ، قلم کار ، کتاباں تے مضمون لکھن والے ، "لکھوۓ" - **اہلکار** : [نر ف] کم کرن والے ، کارندے ، کراوے ، دفتری لوک ، کارو ، کامے - **اہلِ کتاب** : [نر ص ف] کتاب والے ، کسے الہامی کتاب دے منّن والے ، جھناں دے نبی تے ربّوں کوئی کتاب اُتری ہووے - اُچیچا یہودی تے عیسائی - **اہلِ مد** : [کوئی اِک کم کرن والے] اہلمد ، ضلع کچہری وچ مقدمیاں دیاں مِسلاں سمھالن تے پیش کرن والے ملازم لوک - **اہلِ نظر** : [ص ف] (۱) اکھاں والے ، نظر والے ، جھناں دی نظر وچ پرکھ ہووے ، بھیت پچھانن والے - (۲) دیدار دے بُھکّھے - (۳) جھناں دی نظر دا فیض ہووے ، پیار دی نظر والے -

● **اَہلاً و سہلاً و مرحبا** : [ستدع] خیریں مہریں او ، جیُو آیاں نو ، خیر سُکھ تے راضی بازی -

● **اُبلے گُھلے** : [تف اُ] (۱) خوش خوش ، نخریاں نال ، موجاں وچ - [—پھر] - (۲) [نر ہ] لٹکدیاں مٹکدیاں لٹک مٹک ، اولے بتولے - **اہلے گھلے پھرنا** : [مح ہ] خوش خوش پھرنا ، مٹک مٹک کے ٹُرنا ، نخریاں نال ٹُرنا ،

چائیں / چاویں پھرنا ’ٹرنا ، چالے وکھانے ۔

آہلیت : [مد ع] لیاقت ، گُن ، سُلگ پُنا ، تمیز ، چج ۔

اہلیہ : [مد ع] گھر والی ، ووہٹی ، بیوی ، تیویں ، تریمت ، نکاحی زنانی ۔

اہم ، **اہم** : [ص ع] ات ضروری ، لوڑی دا ، بڑا مشکل ، اوکھا ، ڈاہڈا ، **اہمیت** : [مد ع] اہم جاننا ، ضرورت ، لوڑ ، وڈیائی ۔

اہنسا : [نر ہ] سختی نہ ورتنی ، دھیما رہنا ، سہار ، زیادتی نہ کرنی ، من ماری ۔ بدھ مت دا اصل قانون ۔

اہیر : [نر ہ] ہندوآں دی اِک ذات ، دُدھ ویچن تے ڈنگر مال پالن والے لوک ، گُجر ، دودھی ۔ **اہیری** : [مد ہ] گجری ، گجر دی بیوی ، گُجریٹی ۔ اہیر دا کم ۔ اِک راگ اے ۔

ائے ہئے : [ستد ہ] ہے ہے ، ہائے ہئے ، ہوئے ہوئے ، افسوس ، ہیکھاں ۔

آے : [مد ج ہ] او ۔ **اے کاش** : [ستد أ] [افسوس دا کلمہ] شالا ، شاہلا ، شہلا ! کدی اج ہووے ، جے رب کرے ۔ **اے لو** : [ستد ہ] لو ہور سنو ، لئو دسو ۔ اچرج گل سُن کے (حیرانی لئی) بولدے نیں ۔ **اے واہ** : [ستد عو ہ] (حیرانی تے بے یقینی جتان ویلے بولدے نیں) ۔ (۱) بلّے بلّے ، اشکے ، بلّے ، ہیکھاں ، واہ ، اچرج اے ۔ (۲) کدی نہیں ہو سکدا ، اُکا نہیں ، ہڈوں نہیں ، توبہ توبہ ! ۔

ایاصوفیا : [مد نا] استامبول دی مشہور مسیت جہڑی سلطان محمد فاتح نے بنوائی سی ، ایتھے پہلاں سینٹ صوفیا دا گرجا ہے سی ۔

ایار : [نر ف] رومیاں دا اِک مہینا ۔

ایاز : [نر نا ف] محمود غزنوی بادشاہ دا بڑا پیارا تے چہیندا غلام جہڑا پنجاب دا حاکم بنیا تے لہوروچ مویا ۔ **ایاز ! قدر خود بشناس** : [ا کھ ف] [ایاز ! آپنی قدر پچھان] آپنا اصلہ نہ بُھلن دی مت اے ۔

ایاغ : [نر ت] دارو پین دا پیالا ، شراب دی ٹھوٹھی ۔

ایال : [نر ہ] گھوڑے دی دھون دے وال = جاداں ، جاتاں ، یال ۔

ایام : [نر ج ع] [و : یوم] (۱) دن ، دہاڑے ، دہاڑیاں ، سماں ، وارا ، گھنی مدت ۔ (۲) [عو] کپڑے آون دے دن ، تریخ ، تریک ، سر ہون دے دن ۔ حیض ۔ **ایامِ پیری** : [نر ف] بڈھا وارا ، پچھلی عمر ۔ **ایامِ حمل** : [نر ج ف] کچّے دن ، امید واری دا سماں ، زنانی دے گربھ دے دن ۔ **ایام سے ہونا** : [مح أ عو] کپڑے آئے ہونے ، سر ہون دے دن ہونے ، سر پلیت ہونا ، تریخ آئی ہونی ۔

ایبٹ آباد : [نر نا] لہندے پاکستان وچ ہزارے دے ضلعے دی اِک صحت وندی تھاں ۔ [لو = ایبٹا باد] ۔

ایبک : [نر ت ف] گولا ، بانسا ، غلام ۔ پیارا ، معشوق ، بت ۔ سنیہی ، قاصد ، سندیسی ۔ غلام خنوادے دے پہلے بادشاہ قطب الدین ایبک دی ال ، جہدی قبر لہور وچ انار کلی بزار دے اِک پاسے ایبک روڈ اتے ہے ، اہنے ہندستان اتے ۱۲۰۶ع توں ۱۲۱۰ع تیکر راج کیتا سی ۔

آیپی کورس : [نر ، یو : epicurus] یونان دا اِک سیانا جہنے ہاسے کھیڑے نُوں حیاتی دا مُول منّیا سی ، اِہدا فلسفہ "ہاسے واسے دا وچار" سداندا اے ۔

آیتام : [نر ج ع] [و : یتیم] جہناں دے پیو یا ماپے مر گئے ہون ، یتیم نمانے ۔ [لو : یتیمڑے ، مسکینڑے] ۔

اِیتر : [ص ہ] شیخی خورا ، تھوڑ بِتا ، ہولی طبیعت دا ، ہوچھا ، کمینہ ، نگونا ، تھوڑ دلا ۔

ایتے پاؤں پسارِیے جیتی لامبی سَور : [اکھ لو] اونے پَیر پسارِیے جِتّی لمّی سَوڑ (سوت کپڑا) = اونی واہ لائیے جِنی لمی دَوڑ ، = چدّر ویکھ کے پَیر پسارِیے ، جِنی توفیق ہووے اونا خرچ کرِیے ۔

اِیتھر : [نر ، انگ : eather] (۱) دوائیاں وچ کم آؤن والی اِک پانی ونی شے ۔ (۲) بھوں تے اسمان وچکار منی جان والی اِک شے (مادہ) ۔ (۳) نِتریا ہویا اسمان ۔

ایتھنز : [نر نا یو] یُونان دیس دا راج گھر ۔

ایٹ ہوم : [نر ، انگ : at home] ۔ (۱) گھر ، گھر وچ ۔ (۲) گھر دعوت دینی ، چا پانی دا سدّا ۔

آیٹم : [نر ، انگ : atom] رِین ، ذرا ، روال دا بھورا ؛ جہنُوں توڑیا نہ جا سکے ، کیمیا دا جوہر ، سائنس داناں دی کاڈھ ، ہر اِک شے نُوں اُجاڑ پُجاڑ دین والا بمب ۔

اِیثار : [نر ع] ہورناں نُوں پہل دینی ، آپنا کُجھ گوا کے دوجیاں دا بھلا کرنا ، دُکھ سہ کے کسے دی داری کرنی ، قربانی ۔

ایجاب : [نر ع] [وجب = ٹھہرانا ، متھنا] قبول کرنا ، منظور کرنا ، مَن لینا ، اقرار کرنا ۔ نکاح پڑھن تو پہلاں ہون والے لاڑے لاڑی توں اِک دُوجے نُوں قبول کرن لئی کیتی ہوئی ہاں قبول یا نکاح پڑھ دین دی اجازت ، ایجاب لاڑے ولّوں وی ہو سکدا اے تے قبول لاڑی ولّوں وی ہُندا اے ۔ **اِیجاب و قبول :** [نر ع] من لینا ، زنانی مرد یا اُہناں دے وکیلاں والیاں ولّوں اُہناں دے میاں بیوی ہون دی گل بات ، جس پاسیوں پہلاں ہاں ہووے اُہنُوں 'ایجاب' تے دوجی دھر دی ہاں نُوں 'قبول' آکھدے نیں ۔ نکاح ، ویاہ ، لاڑے لاڑی دی من مرضی ۔

اِیجاد : [نر ع] [وجد = لبھنا] ہوند وچ لیانا [لو : اِجاد] ، کوئی نویں کاڈھ کڈھنی ، کوئی نویں شے بنانی ، جویں ریڈیو مارکونی نے بنایا سی [— کر] ۔ **اِیجادِ بندہ ، اگرچہ گندہ :** [اکھ ف] جدوں کوئی اپنی بنائی ہوئی گھٹیا شے دی صفت کرے اودوں ٹِچکر وجھوں آکھدے نیں ۔

اِیجاز : [نر ع] [وجز = چھوٹایا] خُلاصہ ، چون ، نچوڑ ، چونواں بیان ، تتّ ۔

ایجنٹ : [نر ، انگ : agent] مالک ولّوں کم کرن والا ، آڑھتی ، دھڑوائی ، کرِندا ، اِجنٹ ، نمائندہ ، دلال ، وچولیا ، وچولا ، وکیل دا منشی ، مختیار ، منیم ۔ **ایجنسی :** [مد ، انگ : agency] کسے کمپنی ولّوں جس وڈی ہٹی راہیں مال وِچیا وٹیا جاوے ، اجنٹاں دا دفتر ، آہڑت ، اجنٹ دا کم ، منیمی ، وچولگی ، وچول گری ۔

ایجنڈا : [نر ، انگ : agenda] جُڑن والی پرھیا وچ بحث جوگے کماں دی لکھت ، اجنڈا ۔
ایجوکیشن : [مد ، انگ : education] تعلیم ۔ **ایجوکیشن ڈپارٹمنٹ :** [نر ، انگ : education department] تعلیم دا محکمہ ، لکھائی پڑھائی دے پورے پربندھ کرن والا دفتر = پڑھائی محکمہ ۔ **ایجوکیشنل انسپکٹر :** [نر ، انگ : educational inspector] انسپکٹر تعلیم ، تعلیم دے محکمے دا اِک افسر ۔

ایجیٹیشن : [نر مد ، انگ : agitation] چُک دینی ، بھڑکانا ، بھخانا ، لوکاں والوں رل کے چلائی ہوئی لہر ، چیکا چاکی ، حال بُو بُو ، حال پُکار ، فریاد ۔

ایچ پیچ : [نر ہ] اٹ سٹ ، مکر فریب ، دا ماری ، وَیل ، وَیلداری ، دغا ، ہیرا پھیری ، ول چھل ، جگ دی اُتھل پتھل ، دُنیا چاری [—جاننا] ۔

ایڈرس : [نر ، انگ : address] ۔ (۱) پتا ، تھاں ، ٹکانا ، سرناواں ۔ (۲) سپاس ناواں ، کسے نُو سلاہن یا جیو آیاں کہن لئی لکھیا ہویا لیکھ / تقریر ۔

آیڈمرل : [نر ، انگ : admiral = ع : امیرالبحر] سمندری فوج دا وڈا افسر ، پانی دی فوج دا سردار ۔

آیڈوانس : [مد ، انگ : advance] اگیترے ، پیشگی ، اگاؤں دِتی ہوئی رقم / مُل = سائی ۔ [— لے / دے] ۔

آیڈووکیٹ : [نر ، انگ : advocate] وکیل ، مشیر ، اک سرکاری خطاب جہڑا وکیلاں نُو دتا جاندا اے ۔ **ایڈووکیٹ جنرل :** [advocate general] وڈا سرکاری وکیل ، سرکاری وکیلاں وچوں اُچا وکیل ۔

ایڈیٹر : [نر انگ : editor] اڈیٹر ، اخبار ، رسالے یا کتاباں بنان سوارن والا ، لیکھاں مضموناں دی پڑتال تے کٹ چھانٹ کرن والا ۔ **ایڈیٹوریل** [نر ، انگ : editorial] اڈیٹر دا لکھیا ہویا مضمون ، مُڈھلی گل (اخبار/رسالے دی) ، اداریہ ، کسے مسلے اُتے اخبار دی را دسّن والا مضمون ۔

ایڈیسن : [نر نا ، انگ : Edison] امریکا دا مشہور سائنس دان جہدیاں بجلی بابت ہزار کو ایجاداں نیں ، جویں بلب = بجلی دا آنڈا ۔

ایڈیشن : [نر ، انگ : edition] اِک واری کتاب چھپے تے اِک اڈیشن ، جے اُہدے وچ ادلا بدلی کر کے فیر چھاپی جائے تے دوجا ایڈیشن ، جنی وار کتاب چھپے ۔ وارا پھیرا (چھپائی دا) ۔

اِیذا : [مد ع] دُکھ ، تکلیف ، ستا ۔ **ایذا پہنچانا :** [مص] دُکھ دینا ، تکلیف دینی ، ستانا ۔ **ایذا رساں :** [فا ف] تکلیف دین والا ، دُکھدؤ ، ستان والا ۔ **اِیذا رسانی :** [مد ف] تکلیف دینی ، دُکھ دینا ، ستانا ، دُکھا ۔

آیرا [نر ہ] شطرنج وچ بادشاہ نُو کشت توں بچان دی چال ۔

ایرا پھیری : [مد ہ] خریدی ہوئی شے وار وار وٹانی ، چکر دینے ، وٹا سٹا کرنا ، دسنا کجھ تے کر کجھ ہور جانا ۔

آیرا غیرا : [نر ص اُ] للو پنجو ، جھناں

نال واہ واسطہ نہ ہووے ، ہر کوئی ، بے حیثیت ، غیر آدمی ، ایرا غیرا نتھو خیرا ، ہاری ساری ۔

● **اِیراد** : [نر ع] [ورد : داخل ہونا] اعتراض ، ڈُھچر ، دلیل ، سند ، حوالہ ، کجھ رد کرن لئی کجھ ثابت کرن لئی دلیل ثبوت ، کسے لفظ دے معنے شعر وجھوں سمجھانے ۔ **اِیرادُ المثل** : [نر ع] شعر وچ اکھان ورتنا ۔

● **اِیران** : [نر نا] افغانستان تے بلوچستان دے لہندے وچ پاکستان دا بیلی دیس ، ایرانی زبان دا ناں فارسی اے ۔ [لو : اِرانی] اِہ ناں فریدوں دے پُتّر اِیرج دے ناں اُتے رکھیا گیا سی ۔ **اِیرانی** : [نر ص ف] اِیران دا وسنیک ، اِیران دا ، اِیران دی بولی ، فارسی ۔

● **اِیرج** : [نر ف نا] ایران دے بادشاہ فریدوں دا پُتر ۔

● **اِیرکھا** : [مد ہ] [سن : اِیرشا] خار ، ساڑا ، جلونہ ، حسد ، اِرکھا ، دوکھ ، ویر ، [لو : کھار] کسے دے سُکھ توں غُصّہ کھان دی حالت ۔

● **ایرنا گوہا** : [نر ہ] سُکی پھوسی ، سُکا پھوس ، ڈنگراں دا باہر کیتا ان تھپیا تے سُکا گوہا ۔ [ایرنا = جنگل] ۔

● **ایڑ** : [مد ہ] اڈی ، اڈی دی مار ، گھوڑے نو دُڑان تے ترکھا ٹورن لئی اڈی ماردے نیں ۔ **ایڑ کر جانا** : [مح ہ] گھوڑے نو اڈی مار کے نسا لے جانا ۔ **ایڑ لگانا / مارنا** : [مح ہ] اڈی لانی ، اڈی مارنی ، ایڈ چوبھنی ۔ **ایڑی** : [مد ہ] اڈی ، پَیر دا پچھلا حصہ ، جُتی دے تلے دا پچھلا حصہ ۔ **ایڑیاں رگڑ رگڑ کر مرنا** : [مح ہ] اڈیاں رگڑ رگڑ کے مرنا ، ڈاہڈے دُکھ دی موت مرنا ، تڑف مونا ۔ **ایڑی چوٹی پر سے وارنا یا قربان کرنا** : [اُ مح عو] [سِروں پَیروں وارنا] آپنے سِر تے پَیراں توں وار سٹنا ، نفرت تے غصے نال کسے نو پیٹا جان کے آکھیدا اے ۔ **ایڑی چوٹی کا زور** : [مح اُ] [اڈی توں لا سِر تک دا زور] سِر توں پَیراں تیکر دا زور ، جتن ، پُورا زور ، لگدی واہ ، ٹِلّ ۔ **ایڑی دیکھو** : [مح ہ] [اڈّی تکو] بد نظر توں بچن دا ٹونا ، زنانیاں دا خیال اے کہ نظر لگے تے اڈی ویکھیاں اُہدا اثر جاندا رہندا اے ۔ دفع دور کرو ، سُواہ پاؤ ۔ **ایڑی سے چوٹی یا چوٹی سے ایڑی تک** : [مح ہ] پَیراں توں لا سِر تک تے سِر توں لا پَیراں تک ، پورے دا پورا ، مُڈھ توں لا ٹیسی تک ، الفوں بے تیکر ۔ **ایڑیاں رگڑنا** : [مح اُ] [اڈیاں رگڑنیاں] دُکھ تے مصیبت وچ حیاتی کٹنی ، جان کندن دا عذاب ہونا ، ہر ویلے محنت مشقت کرنی ۔ (۲) رہاڑ ، بچیاں دی ضد ، اُہ کسے شے لئی اڑی کردے نیں تے اڈیاں رگڑدے نیں ۔ **ایڑیاں گھس جانا** : [مح ہ] (۱) اڈیاں گھس / اُچّڑ جانیاں ، بڑے پھیرے مارنے ، جُتیاں گھس جانیاں ۔ (۲) بڑی کوشش کرنی ۔

● **اِیزاد** : [نر ع] [زید : زیادہ کرنا] ودھت ، وادھ ، ودھا ، جو کجھ بنے اوس توں کجھ ودھ (دینا) ۔

● **ایزد** : [نر ف] رب ، اللہ ، خُدا ۔ [= متعال = اللہ تعالیٰ] ۔

● **آیسا** : [ص ہ] (۱) اِجہا ، اِہو جہا ، ایس طرح دا ، اِنج دا ، ایداں دا (لو) ، ایس ورگا ، اِہدے وانگر ۔ (۲) جہا ، وانگ ، ورگا ، {جویں آپ ایسا = تُساں جہا ، تُہاڈے ورگا} ۔ **آیسا تیسا** : [ص ہ] جہا تہا ، گھٹیا ، کمینہ ، کوئی

دا ، تھوڑ مُلاّ ، معمولی ، اِجہا کیجہا ، {غُصّے ویلے بولدے نیں : تجھ سے آئندہ ملے گا کوئی ایسا تیسا (داغ) = کوئی جہا تِہا ای تینو فیر ملے گا} ۔ **آیسا نہ ہو :** [تف ہ] اِنج نہ ہووے ، رب نہ کرے ! متے ، کِتے ۔ **آیسا ویسا :** [ص ہ] ویکھو : آیسا تیسا = اِجہا کیجہا ۔

● **اِستادہ :** [مف ف] [مص : ایستادن = کھلونا ، کھلا ہونا] کھلا ، کھڑوتا ، کھلوتا ہویا ، کھلا کیتا ہویا ، تنیا / کھلھاریا ہویا ۔

● **اِیسٹ اِنڈیا کمپنی :** [مد انگ : East India Company] جہانگیر بادشاہ دے ویلے اِنڈیا وچ کاروبار کرن لئی انگریزاں دی بنائی ہوئی تجارتی کمپنی ۔ اِہ ۱۶۰۰ع نُوں بنی سی ۔

● **اِیسٹر :** [نر ، انگ : easter] بہار سمے منایا جان والا عیسائیاں دا دِہار ، عیسائی لوک حضرت عیسیٰ دا سُولی چاڑھن توں تیجے دن جیُو پینا مندے نیں ۔

● **اِیسر آئیں دلدّر جائیں :** [اکھ ہ] مال آوے تے دلدّر جاوے ، رجے پُجے دی سو بلا دُور ہو جاندی اے = رج نُوں چج اے ۔

● **ایسوسی ایشن :** [مد ، انگ : association] پرھیا ، پرھے ، جماعت ، اکٹھ ، ٹولی ، مجلس ۔ ایکا ، سانجھ ۔

● **آیسے :** [متف ہ] اِنج ، ایداں ، ایوں ، ایویں ، [ج ص] اِہو جہے ، اِجہے ، اِنجدے ۔ **آیسے پر تو ایسی کاجل ڈال لیے پر کیسی :** [اکھ ہ] اُنج سنگار بنا ہی اینی سوہنی اے ، جے کجل پا لوے ، ہار سنگار کر لوے تے فیر کی لوہڑے پائے گی ۔ **ایسے تو میری جیب میں پڑے رہتے ہیں :** [مح اُ] اِہو جہے تے میرے بوجھے وچ پئے رہندے نیں ، کوئی چلاکی ساڑے تے اِہ دسن لئی آکھدے نیں کہ میں اِیدوں ودھ چلاک آں اخے اِہ مینُوں نہیں چھل سکدا یا اساں کئی اِجہے چلاک چارے ہوئے نیں ۔ **ایسے گئے ، جیسے گدھے کے سر سے سینگ :** [مح ہ] [اِنج گئے جویں کھوتے دے سِروں سِنگ] ، (تہاڈے) ناں تھے دا ای پتا نہیں لگا ، مُڑ کے بہوڑے ای نہیں ۔ **ایسے میں :** [تف ہ] تد ، اجہی حالت وچ ، اودوں ، تاں ، اینے نُوں ، اینے چِر وچ ، تاں ہی ۔ **[آیسی تیسی :** [مد ہ] اجہی تہی ، تمیزدار لوکاں دی گال ۔

● **اِیشوَر :** [نر سن] رب ، خدا ، اللہ ۔ [ہ : بھگوان] سرجن ہار ۔

● **ایشیا :** [نر ، انگ : asia] اِک براعظم (وڈیرا علاقہ) جس وچ افغانستان ، بھارت ، پاکستان ، جاپان تے چین جہے دیس ہین ۔

● **اِیصال :** [نر ع] [وصل : اپڑنا] اپڑانا ، پُچانا ۔ [۔ثواب = ثواب پُچانا] ۔

● **ایضاً :** [تف ع] اِہو ، اُنجے ، اِنجے ، اِجہا (جھوجہا اُتے لکھیا ہویا اے) (ً) ۔

● **اِیطا :** [نر ع] [وطی : لتاڑنا] مدھنا ، پیراں ہیٹھ لتاڑنا ۔ عروض وچ قافیہ دُہرانا (پہلے آئے معنیاں نال مِلویں قافیے ورتنے) ۔ ایطا نُوں شاعری دا عیب گِندے ، جویں ''بت خانے'' دے سامنے ''خانے'' دا قافیہ لیانا ۔

● **ایف ۔ اے :** [نر ، انگ : F. A.] بارھویں جماعت ، بارھاں جماعتاں ، دِہویں توں بعدلا / اُچا امتحان ۔

● **اِیفا :** [نر ع] [وفی = پورا کرنا] پُورا کرنا ، نِبھانا ، وعدہ پُگانا ، نبھا ۔

● **اِیقان :** [نر ع] [یقن = ثابت ہونا] [یقین آؤنا ، اعتبار آ جانا] پک ، یقین ، وساہ ۔

● **ایک :** [ص ہ] (۱) اِک ۔ (۲) اکلا ، کلّا ۔ (۳) دُوجا ۔ (۴) وڈا ۔ (۵) سارا ، پُورا ، بہت ، ودھ ۔ (۶) چونواں ، جہدا ثانی نہ ہووے ۔ (۷) برابر ، کٹھے ۔ **ایک آدھ :** [ص ہ] اِک ادھ ، اِک ادھا ، اِکّڑ دُکّڑ ، ٹاواں ٹاواں ، کوئی کوئی ۔ **ایک آنکھ نہ بھانا :** [مح ہ] متّھیوں دُکھنا ، اُکا نہ سُکھانا ، چنگا نہ لگنا ، دِلوں بُرا لگنا ، زہر لگنا ، ویکھ نہ سکنا ۔ **ایک آنکھ سب کو دیکھنا :** [مح ہ] ساریاں نُوں اِکّو جہا سمجھنا ، اِکّو جہا ورتنا ، انصاف کرنا ، نیاں کرنا ، سانجھا تے ساواں ورتارا ورتنا ۔ **ایک آنکھ میں لہر بہر ، ایک آنکھ میں خدا کا قہر :** [اکھ اُ] (۱) جہڑا آپنی اولاد تے سکیاں وچوں کسے نُوں چنگا جانے تے کسے نُوں مندا جانے اُہدے بارے وچ آکھدے ۔ (۲) پیار ویلے پیار تے غصے ویلے غصہ جتان والا یا پل وچ رُس کے من جان والا ۔ **ایک آنکھ یہ ، ایک آنکھ وُہ :** [اکھ ہ] اولاد بارے بولدے نیں ، سارے بال اِکو جہے پیارے ہوندے نیں ، کسے نُوں چاہن وچ فرق نہ رکھیے ۔ **ایک آوت ایک جات ہیں ، یا گھر یہی رِیت :** [اکھ ہ] = کوئی ایتّھے آؤندا تے کوئی ایتّھوں جاندا ، ایس گھر دی اِہو رِیت اے = دُنیا چلّو چلّی دا میلا اے = وارث شاہ سراں دی رات وانگُوں دُنیا خواب خیال پچھانیے جی ۔ **ایک آنچ کی کسر :** [مح ہ] رتّا (ذرا) جنی کسر ، نِکی جہی تھوڑ ، ماڑی جہی گھاٹ (اے) ۔ تھوڑا فرق یا وِتّھ ۔ **ایک انار سو بیمار :** [اکھ اُ] (اِک انار تے سو بیمار) پ = اِک ٹِنڈ بیر پِنڈ بُھکیاں دا ، اِک نِمبو پِنڈ بُھسّیاں دا ، شے تھوڑی ہووے لوڑوند چوکھے سارے ہون تے آکھدے نیں ۔ **ایک انڈا ، وہ بھی گندا :** [اکھ ہ] پ = اِکّو آنڈا اُہ وی گندا ، اِکّو جا سوئی ستا ۔ (۱) کسے نبھاگے دا کلّا پُتّر ای نکما اُٹھ کھلووے تے کہندے نیں ۔ (۲) ہر اوس شے بارے وی آکھدے نیں جہڑی کسے کم نہ آوے ۔ **ایک ایک :** [ص ہ] اِک اِک ، سبھ کوئی ، سبھ کسے ، سبھ ، سبھناں (تاکید یا زور دین لئی بولدے نیں) ۔ **ایک ایک دو گیارہ :** [اکھ ہ] پ = اِک اِک دو یاراں بُہتیاں دیاں بہت بہاراں : دو جنے رل کے اِک توں چوکھے کم کر سکدے نیں = دو تے مٹی دے وی نہیں مان ۔ **ایک ایک کا منہ تکنا :** [مح ہ] (کلے کلے دا مُونہ ویکھنا) جنے کھنے دا متھاج ہونا ، دِھر دِھر توں آسرا چاہنا ، گھر گھر خیر دی آس رکھنی ۔ **ایک ایک کرکے :** [تف ہ] واری واری ، کلا کلا جنا ، ہولی ہولی ، چُن چُن کے ، اَڈ اَڈ کرکے ، اِک اِک کرکے ، کلیاں کلیاں ۔ **ایک ایک گھڑی گِننا :** [مح ہ] اِک اِک پل گِننا ، ڈاہڈا اُڈیکنا ، اُڈیک دیاں گھڑیاں گِننیاں ۔ **ایک اینٹ کے لیے مسجد ڈھانا :** [مح اُ] تھوڑے کُنفعے واسطے وڈا نقصان کرنا ۔ (۱) ٹکے پچھے مسیت ڈھانی ۔ (۲) کُکڑی پچھے مَجھ کوہنی ۔ **ایک بات :** [تف ہ] اِکّو گل ، مُکدی گل ، ٹُھکدی یا ڈُھکدی گل ، پکا اقرار ، کھرا وعدہ ، اِکو مُل ۔ **ایک بیل کے تُومبڑے :** [اِکو ول دے تومبے] پ = اِکو آوے دے بھانڈے ، اِکّو مُڈھ کُہاد دا کوئی نہ گنتّا سواد دا ، اِکّو جہے بھیڑے ۔ **ایک پاپی**

ناؤ کو لے ڈوبتا ہے : [اکھ ہ] اِکو جنے دے بھیڑ بچھے گھر برباد ہُندا اے ۔ پ = کلی مجھ سارا وگ لبیڑدی اے ، اِک دی بُھل سبھ نُو بھرنی آؤندی اے ، بھیڑی بہنی توں دُور رہن دی مت اے ۔ **ایک پانی :** [نر ہ] اِک پانی ، پہلا وتّر ، اِک رونی ، پہلی پیائی ، اِک وار دتّا ہویا پانی (پیلیاں تے باغاں نُو) ۔ **ایک پاؤں اندر ایک باہر :** [مح ہ] پل وچ ایتھے پل وچ اوتھے ، تھاں تھاں آن جان والے پھرتُو بارے کہندے نیں ، کدے اندر کدے باہر ۔ **ایک پاؤں پھرنا :** [مح ہ] (۱) اِک لت اُتے ٹُرنا ، اکلی ٹنگ نال ٹُرنا (اِک کھیڈ) ۔ (۲) سدا پھردیاں رہنا ، ساہ نہ لینا ۔ (۳) کوشش کردیاں رہنا ۔ (۴) رُلنا ، کھجل خوار ہونا ۔ (۵) اِک تھاں ٹِک کے نہ رہ سکنا ۔ **ایک پاؤں سے / پر کھڑا رہنا :** (۱) اِک لت اُتے کھلا رہنا ، جویں لمڈھینگ کھلوندا اے ۔ (۲) حکم دا غلام ہونا (۳) ہر ویلے تیار رہنا ، تیار بر تیار رہنا ۔ **ایک بر ایک گرا پڑتا ہے :** [مح ہ] (۱) پیر دھرن نُو تھاں نہیں لبھدی ۔ (۲) دھکے پئے وجدے نیں ، اِک اُتے اِک پیا ڈگدا اے ۔ تماش بیناں تے گاہکاں دی بھیڑ دسدیاں آکھدے نیں ۔ (۳) شہادت دے شوق وچ اگے ودھن دا نقشہ ۔ **ایک پڑے لوٹتے ہیں ، دوسرے چوکھی مانگتے ہیں :** [اکھ ہ] اِک مست خراب ہو کے پئے لیٹدے نیں تے دُوجے پئے چوکھی منگدے نیں ، شراب دی گل اے ؛ ویکھن والے پھٹ لعنت کردیاں آکھدے نیں ۔ **ایک پنتھ دو کاج :** [اکھ ہ] = اِک تیر دو نشانے ، اِک کم نال دو مقصد پورے ! اِک کم کرن نال اِک ہور سور دا دِسے تے آکھدے نیں ۔ پ = حج دا حج وِنج دا وِنج ۔ نالے کھاؤ خُرمانیاں نالے بھنو بدام ۔ **ایک تال :** [مدہ] اِک تال ، سُراں دا میل ، سازاں دی سانجھی واج ، نچن گاؤن تے واجے وجن دا بھا ۔ برابر ، سانجھ سلوک ۔ **ایک ترکش کے تیر ہیں :** [اکھ ہ] [اِکسّو ترچھک دیاں کانیاں نیں] = اِکو آوے دے بھانڈے نیں ۔ اِکسّو مُڈھ کماد دا کوئی نہ گنا سواد دا ۔ سارے اِکسّو جہے نیں ۔ **ایک تو چپڑی ہوئی دوسرے دو دو :** [اکھ ہ] = نالے چوپڑیاں نالے دو دو : اِکسّو ویلے دُہرے نفعے بھالن والے بارے آکھدے نیں ۔ **ایک تو میاں باولے ، دُوجے کھائی بھنگ :** [اکھ ہ] [اگے خبطی سی اُتوں بھنگ پی لئی] پ = اگے سی کملی دُوجے پئی مڑھیاں دے راہ :- دو بُریاں چیزاں کٹھیاں ویکھ کے آکھدے نیں ، تمے چڑھی جوین ۔ **ایک توے کی روٹی ، کیا چھوٹی کیا موٹی :** [اکھ ہ] کسے ٹبر دے سارے جی نکارے نکلن تے کہندے نیں = اکسّو آوے دے بھانڈے ۔ اِکو مُڈھ کماد دا کوئی نہ گنّا سواد دا ۔ **ایک تھیلی کے چٹے بٹے :** [اکھ ہ] پ = (۱) ''اِکو سچّے دے بھانڈے'' ۔ (۲) ''اِکو آوے دے بھانڈے'' ۔ (۳) چور دا بھرا ٹھگ ، سارے اِکو جہے کھوٹے نیں ۔ **ایک ٹانگ پھرنا** [مح ہ] : (۱) اِک ٹنگ نال ٹُرنا ، اِکساہے کم وچ جُٹے رہنا ۔ (۲) بھسوڑی وچ پیا رہنا ، بھردیاں رہنا ۔ **ایک ٹکسال کے ڈھلے ہیں :** [اکھ ہ] [اِکسّو ٹکسال دے بنے ہوئے نیں] = اِکو آوے دے بھانڈے = اِکسّو سچّیوں نکلے نیں ۔ **ایک جان ہونا :** [مح اُ ہ] ایکا کرنا ، رل مِل جانا ، گُوہڑا (گوڑھا) پیار پا لینا ، پکی یاری گنڈھ لینی ۔ **ایک چوتھائی :** [ص ہ] چوتھا

حصہ ، چپّا ، ادھے دا ادھ = ¼ ، چووگ ۔ **ایک چیخ زمین ، ایک چیخ آسمان** : [اکھ اُ] اِک چیک زمین تے اِک چیک اسمان ، وڈے اڑاٹ کڈھن والے بارے کہندے نیں ۔ حال دُہائی پانی ، اسمان سر تے چُکنا ۔ **ایک در بند ہزار در کُھلے** : [اکھ اُ ہ] کسے تھاؤں آمدنی بند ہو جائے یا نوکری جاندی رہے تے دل دی تسلی وجھوں آکھدے نیں پئی اللہ رازق اے ، کوئی ہور ڈھو لا دے گا = اِک در آٹے ، سو در پٹّے ۔ **ایک دم** : [تف اُ] (اِک پل) اِک دم ، اَچن چیت ، اوسے ویلے ، جھٹ ، چھیتی نال ، اِکساز ، اچانچک ۔ **ایک دم ہزار اُمید** : [اکھ ہ] اِک جند تے سو اُمید ، اِک حیاتی تے ہزاراں چا ، جد تک بندہ جیوندا اے نویں توں نویں آس ہُندی اے ، اخے سارے سلسلے حیاتی نال نیں ۔ **ایک دن مہمان دو دن مہمان تیسرے دن بلائے جان** : [اکھ اُ] = اِک دن پروہنا ، دو دن پروہنا تیجے دن دادے داڑھی ہگّونا ۔ نت دا پروہنا ہِک دا ساڑ :۔ پروہنے دا بُہتا چر ٹکنا گھر والیاں نُوں نہیں سُکھاندا ، مت اے پئی کتے جائیے تے آن بھاؤندا بھار نہ پائیے ۔ **ایک رسّی میں بندھنا** : (۱) اِکو رسے بجھنا ، اِکو دوس وچ پھسنا (۲) اِکو رسے پھاہے مِلنا ۔ **ایک رنگ آنا ، ایک جانا** : [مح اُ] غم سہم نال رنگ اُڈ جانا ، تَور (طور) بَھوں جانے ، رنگ پھِر جانا ، توتے اُڈے رہنے ۔ **ایک رُواں بھی میلا نہ ہونا** : [مح اُ] وال ونگا نہ ہونا ، ککھ نہ وِگڑنا ، ماڑا جہا نقصان وی نہ ہونا ۔ **ایک روتا سو کو رُلاوے** : [اکھ ہ] اِک روندا سو نُوں رواندا اے] پ = اِک لبڑی مجھ سارا وگ لبیڑے : اِک دی بُریائی آنڈھ گوانڈھ لئی نموشی بن جاندی اے ۔ **ایک زمانہ** : [نر اُ] (۱) ساری لوکائی ، جگ جہان ، پوری دنیا ، سبھ لوک ۔ (۲) اِک ویلا ۔ (۳) چوکھا چر ، ڈھیر مُدت ۔ **ایک ساتھ** : [تف ہ] اکٹھے ، رل کے ، نالو نال ، اِک دم ، سانجھے ، رلویں ، جُٹ کے ۔ **ایک سانچے میں ڈھلے ہیں** : [مح ہ] اِکو جہے نیں ، شکل مِلدی اے ، کوئی فرق نہیں ، اِک نُوں لُکا لئو دوجے نُوں کڈھ لئو ۔ **ایک سر ہزار سودا** : [اکھ ہ] کلی جندڑی نُوں ہزار غم جھورے چمبڑے ہوئے نیں ، اِک جان کِھدر کِھدر ہووے ۔ **ایک سے دو بھلے** : [اکھ ہ] اُدم کرنا ، اِک توں دو بھلے پئی رل کے دُکھ سُکھ کر لیندے ، بھار وٹاندے تے بھیڑ کٹ لیندے نیں = اِک اِک تے دو یاراں بُھتیاں دیاں بُہت بہاراں ۔ **ایک فصلی** : [مد ص] ورھے وِچ اِک فصل دین والی زمین ۔ **ایک قلم** : [تف ص اُ] اِک دم ۔ اُکا ، جھٹ لِکھ کے ۔ **ایک کریلا ، دوسرے نیم چڑھا** : [مح ہ] [اِک کریلا دوجے نِم چڑھیا] تتّے کوڑے بندے نُوں چُک دین بارے آکھدے نیں ، بابا وی گرم گولیاں وی گرم ، تُمے چڑھی جَوین ۔ **ایک کو پانی ، ایک کو کِینچ** : [اکھ ہ] (۱) = کسے نُوں مانہ نروئے کسے نُوں مانہ بادی ۔ (۲) نصیبا سبھ دا وکھو وکھرا ہُندا اے ، دین والے دے راہ نیارے نیں ۔ **ایک کو دے رتبہ عالی ، ایک کو دے کھرپا جالی** : [اکھ ہ] اِک نُوں رتبہ دیندا اے اِک نُوں رمبا ، رب دی بےپرواہی دسنی اے ، کسے نُوں بادشاہ بنا دیندا اے کسے نُوں فقیر بنا دیندا اے ۔ **ایک کہو نہ دس سُنو** : [اکھ ہ] نہ اِک آکھو نہ آگوں دس سنو ، مونہ نہ کُھلھاؤ ، اپنی عزت اپنے ہتھ اے ، کسے نُوں مندا بولو گے تے اوہ ہور مندا بولے گا ۔ **ایک کی ایک سے کہنا** : [مح ہ] اِک دی گل دوجے

نُو ڈسنی ، چغلی چپٹی کرنی ، لُوتیاں لانیاں ، لائی بُجھائی کرنی ۔ **ایک کی سَو سو سنانا :** [مح ہ] اِک دی سو سنانی ، اِٹ دا توڑ پتھر نال کرنا ، ودھ کے بے عزتی کرنی ۔ **ایک کھائے سلیدا ایک کھائے بھوُس :** [اکھ ہ] سبھ کسے دی قسمت وکھری ہوندی اے = اِکناں آٹا اُگلا اِکناں ناہیں لون ۔ **ایک کُھجیلی کُتیا سو کتوں کو کھجیلا کرے :** [اکھ ہ] (اِک کُھرک کھادی کُتّی سو کُتّے نُو کُھرک پا دیندی اے) گھر دا اِک بندہ بَھیڑا ہووے تے سارے گھر نُو بدنام کردا اے = اِک مچھی سارا تلا گندا کر دیندی اے ۔ **ایک گھاٹ اُتارنا :** [مح ہ] (اِکو پتن لاہنا) اِکو جہا سلوک کرنا ، ساواں ورتارا کرنا ، رتا فرق نہ لیانا ۔ **ایک لاٹھی سے ہانکنا :** [مح ہ] اِکو رسے پھاہے دینا ، سبھ نال اِکو جہا بھیڑا ورتنا ، نِکے وڈے یا چنگے مندے دا لحاظ نہ رکھنا ، ساریاں نال اِکو جہی سختی کرنی ۔ **ایک لڑا :** [نر ص ہ] اِک لڑی والا ، اِک لڑا ، اِکہرا (ہار) ۔ **ایک مالا کے منکے :** [اکھ/مح ہ] پ = اِکو آوے دے بھانڈے = چور دا بھرا ٹھگ = جٹ جٹاں دے سالے = اِکو مُڈھ کہاد دا کوئی نہ گنا سواد دا : سارا ٹبّر اِکو جہا کوجھا ۔ **ایک مچھلی سارے جل کو گندہ کرتی ہے :** [اکھ ہ] = اِکو مچھی سارا پانی گندا کر دیندی اے = اِک مجھ سارا وَگ لبیڑدی اے / اک سہی لبڑی سو نُو لبیڑے : اِک جنے دا بھیڑ سارے خنوادے نُو بدنام کردا اے ۔ **ایک مرتا سو پر بھاری :** [اکھ ہ] (اِک مردا ہویا سو جنے اُتے بھارُو) جہڑا آپے پیا مردا ہووے اُہنو کسے دی کی پرواہ ۔ اوکھے ویلے بے پروا ہو جانا = مردا کی نہیں کردا ۔ **ایک منہ :** [تف ہ] سانجھی واج ، اِکو را ، اِک خیال تے

اک مُٹھ ۔ **ایک میان میں دو تلواریں نہیں سماتیں :** [اکھ ہ] [اِک میان وچ دو تلواراں نہیں میوندیاں] = اک بیاے وچ دو شینہ نہیں رہندے ۔ دو سوکناں اِک گھر وچ سُکھی نہیں رہندیاں :۔ ساویں تُل دے دو جی اِک تھاں کٹھے نہیں رہ سکدے ۔ **ایک ناری سَدا برہمچاری :** [اکھ ہ] گھر گرہست وچ پے کے دوجیاں نُو برہمچاری دسے ، اِک نکاحی زنانی دی صفت بارے آکھدے نیں ۔ **ایک نظر :** [نر اُ] اِک جھات ، جھاتی ، اوپری اُکھ ، اُڈدی / اُکاویں تک ۔ **ایک نہ ایک :** [تف ص ہ] اِک نہ اِک ، کوئی نہ کوئی جنا ، اِک ادھ جی ، ضرور اِک ۔ **ایک نہ سُننا :** [مح ہ] اِک نہ سُنی ، کونی گل نہ منی ، کسے گل اُتے نہ آؤنا ، کوئی گل نہ گولنی ۔ **ایک وار پر لگانا :** [مح ہ] اِکو دا اُتے لانا ، جُوئے وچ ساری رقم اِکو وار لا دینی ۔ **ایک ہنستا بھلا نہ روتا بھلا :** [اکھ ہ] (کلا بندہ نہ ہسدا بھلا نہ روندا بھلا) کلا جَنا نہ کجھ وگاڑ سکدا اے نہ سوار سکدا اے ، مطلب : کلے بندے دی کوئی ہستی نہیں ۔

● **ایکا :** [نر ہ] (۱) ایکا ، اتفاق ، میل ملاپ ، سانجھ سلوک ، اِک دِلی ۔ (۲) اِک دا ہندسہ ، اکائی ۔ (۳) اک قسم دی ریڑھی ، یکا ، اِکاّ ۔ **ایکا ایکی :** [تف ہ] اِکدم ، اچانچک ، اچن چیت ، اِکو واری ۔ **ایکانت :** [مد ہ] وکھری تھاں ، نویکلا ٹکانا ، اِکل" ، اِکل وانجے ، نویکلی تھاں ، [ص : ایکانتی] ۔ **ایکا نتواسا ، جھگڑا نہ جھانسا :** [اکھ ہ] اکلوانجے رہیے تے کوئی جھگڑا جھیڑا نہیں ہُندا ۔ پ = کل وِچ کُل نہیں = اکلوانجا نہ جھیڑا نہ جھانجھا ۔ **ایکائی :** [مد ہ] (۱) اِکل" ، ''کلّتی'' ، وحدت ، ایکا ۔ (۲) سادھو فقیراں دا

اِک ٹولا ۔ **ایکتا** : [مدہ سن] ایکا ، سانجھ ، اِک مِک ہون دا گُن ، اِتفاق ، سلُوک ، جوڑ ، میل ، اکٹھ ، اِکدلی ، گُوڑھ ، پیار ۔

● **اَیکٹ** : [نر ، انگ : act] (۱) کارا ، کیتا کم ۔ (۲) نقل ، سانگ ۔ (۳) قانون ، قاعدہ ، راہ ریت (۴) ڈرامے (ناٹک) دا انگ ۔

● **اَیکٹر** : [نر ، انگ : actor] [مد : **ایکٹرس**] : سِنمیاں ، تھیٹراں تے منڈویاں وِچ کم کرن والا ، نقلیا ، راسدھاریا ، ناٹکی ، ناٹکیا ، سانگ بھرن والا ۔ **ایکٹنگ** : [مد ، انگ : acting] (۱) فلماں ڈرامیاں یا رہساں وِچ کیتا ہویا کم ، سانگ ، نقل ، ڈام ، کھچریواں ، بناوٹ ، وکھاوا ۔ (۲) دُوجے دے تھاں کم کرن والا (ِنکا) افسر ، حاضر ، قائم مقام ، عارضی ، ڈنگ ٹپاؤ ۔

● **ایکڑ** : [نر ، انگ : acre] زمین دا اِک اٹھتالی سو چالی چورس گزا ناپ ، دو وِگھے ، گھماں ۔

● **اَیکس رے** : [نر ، انگ : x-ray] گُجھیاں رِشماں ، پروفیسر ولیم دی کاڈھ جِس نال جسم دے اندرلے حصیاں دیاں وی مورتاں کِھچ سکیِدیاں نیں ، کسے انگ دی گُجھوی تصویر ۔

● **اَیکسل** : [نر ، انگ : axle] چرخڑی دا دُھرا ، بُھرچل ، دُھری ۔

● **اِیکھ** : [مدہ] گنا ، گنے دی پیلی ، کماد ، کمادی = اِکھ ، مشہور فصل ۔

● **ایل فیل (اول فول)** : [نر اُ] گال مندا ، مِہنو کمُہنی ، زنانا جھیڑا ، پھپھس ، پھکڑ ۔

● **ایلچی** : [نر فات] سُنیہے کھڑن والا ، قاصد ، وکیل ، سفیر ، ڈاکیا ۔

● **ایلوا** : [نرہ] ایلُوآ ، مصبّر ، کالا سہاگا ، دوائیاں وِچ کم آؤندا اے ۔

● **اَیلوپیتھی** : [مد ، انگ : allopathy] ڈاکٹری علاج ، علاج دا انگریزی طریقہ ۔

● **اَیلومینیم** : [نر ، انگ : aluminium] سِلور ، اِک چِٹی تے ہولی دھات جِھدے بھانڈے بندے نیں ۔

● **ایم ۔ اے** : [نر ، انگ : M.A.] ماسٹر آف آرٹس ۔ (۱) پندرھویں سولھویں جماعت ۔ (۲) جِھنے سولاں جماعتاں پاس کیتیاں ہون ۔ (۳) یونیورسٹی دی اخیرلی جماعت جتھے پڑھائی پُگ جاندی اے = سولاں جماعتاں ۔

● **ایم ۔ این ۔ اے** : [انگ : M.N.A.] [ممبر نیشنل اسمبلی] قومی اسمبلی دا ممبر ۔

● **ایم ۔ پی ۔ اے** : [انگ : M.P.A.] [ممبر پراونشل اسمبلی] ، صوبے دی اسمبلی دا ممبر ، صوبہ ممبر ۔

● **اِیما** : [نر ع] سینت ، اشارہ (اکھ دا) رمز ، آکھا ، حُکم ۔

● **اِیمان** : [نر ع] دین ، ایمان ، نیت ، یقین ، (دل دا) بھرواسا ، بھرواسا ، اللہ دی آس ، وِساہ ۔ کسے دا مذہبی عقیدہ ، بھلی نیت ، انصاف ، مسلماناں لئی اللہ نُوں اِک تے حضرت محمدؐ ہوراں نُوں اِک مَنن دا عقیدہ ۔ نیاں ، نیکی ، سچیائی ۔ **اِیمان بھٹک جانا یا خراب ہونا** : [مح اُ] اِیمان ڈول جانا ، دین اُتے پکا بھرواسا نہ رہنا ، شیطان دی بدربی ہونی ، پاپ کمانا ، دھرم شرم ہار آؤنی ، عقیدے وچ فرق آ جانا ۔

اِیمان چور : [ص اُ] [ایمان چُران والا] ''ایمان کھسّ''، ویلی ، دغےباز ، بےایمان ، بے دھرما ، بے دینا ، پاپی ، اندر دا کالا ، گُھوٹھا ، ڈِھڈوں کھوٹا ۔ **اِیمان دار :** [ص ف] [ایمان (رکھن) والا] ایمان دا پکّا ، نیک پاک ، نیکوکار ، دھرمی ، بھلا مانس ، اُچا سُچا ، کھرا ، اعتباری ، امانتی ۔ **ایمانداری :** سچیائی ، نیکوکاری ، بھلمنسؤ ، ایمان دی سلامتی ۔ **ایمان فروش :** [ص ف] (ایمان ویچن والا) بےایمان ، خیانتی ، بے دھرما ، بےانکھا ، دھرم ایمان ہار دین والا ، وڈھی خورا ۔ **اِیمان لانا :** [مح اُ] دِلوں یقین کر لینا ، سچ من لینا ، اسلام قبول کرنا ، سچ سمجھنا ۔ **ایمان لگتی کہنا :** [مح اُ] سچی آکھنی ، اُہ گل کرنی جھڑی دین موجب جچدی ہووے ، سچی سُنانی ۔

● **ایمبُولنس :** [نر ، انگ : ambulance] مریضاں نُوں لے جان تے لے آؤن والی گڈی ، فوج دے نال نال رہن والا سفری ہسپتال ۔

● **اَیمن :** [ص ع] (۱) بڑی برکت والا ۔ (۲) اُہ وادی جھدے وچ طُور پہاڑ اے ۔

● **ایمن :** [ص ف] [ع : اَمن] بچیا ہویا ، محفوظ ، امن والا ، امن دا گھر ۔ پناہ ، سلامتی ، بچا ، **ایمن آباد :** [نر نا] ضلع گُجرانوالے دا اِک قصبہ ۔

● **ایمونیا :** [نر ، انگ : ammonia] رلیا ملیا چُونا تے نشادر ۔ **ایمونیا ہائیڈرو اوکسائیڈ :** [انگ : amonia hydro oxide] چونے تے نشادر دے رلے میل نال بنیا ہویا اک تِزاب ، گندھک دی کھار ۔

● **اِیں :** [ف ح] [نیڑے دی سینت] اِہ ۔ **ایں جانب :** [ف] (۱) (اشارہ) اُرے ، ایس پاسے دا ، نیڑے ، ایتھے ، اہدر ، ایس ول ۔ (۲) ہم اسیں ۔ **ایں خانہ تمام آفتاب است :** [اکھ ف] [سارا ٹبر ہی چوڑ چانن اے] پ= آوے دا آوا ای اُوت گیا اے ، ایس گھر دا ہر بندہ تمیز دار تے چج والا اے ! جتھے سبھ کِسے دا مندا حال چال دسکے سُدھائی دا راہ بند ہویا دسنا ہووے ، اوتھے بدصفتی کرن لئی وی آکھدے نیں ۔ **ایں سبُو گر نشکند امروز فردا بشکند :** [اکھ ف] [اِہ بھانڈا اج نہ ٹٹا تے بھلکے ٹُٹ جائے گا] حیاتی دا کوئی وِساہ نہیں = بکرے دی ماں کِچرک خیر مناسی ۔ **ایں گُلِ دیگر شگفت :** [اکھ ف] [اِہ نواں پُھل کِھڑیا جے] لئو ہور سُنو ! کوئی نویں تے انوکھی گل ہون اُتے آکھدے نیں ۔

● **این :** [نر ہ] کِھیری ، ہوانسّا ، گائیں مہیں دا تھناں والا انگ ؛ جھدے وچ دُدھ لہندا اے ۔

● **اِینٹ :** [مد ہ] (۱) اِٹ ، سونے چاندی دے چونکُٹرے ڈلے نُوں وی اِٹ آکھدے نیں ، اِٹاں نال کندھاں کوٹھے بناندے نیں ۔ (۲) پیسّل ، بے رہن والا ، ڈٹ رہن والا ۔ (۳) سُست ۔ **اِینٹ اُلٹنا :** [مح ہ] اِٹ اَلٹانی ، اِک ٹونا جِس وچ زنانیاں مسیت وچ اِٹ اَلٹا کے ویری دا ناں لیندیاں نیں ؛ بئی اُہ مر جائے یا اُجڑ جائے ۔ **اِینٹ بندی / کاری :** [نر اُ] اِٹ اُساری ، اِٹاں دے ردے جوڑ کے کندھ بنان دا کم ، اِٹاں جوڑنیاں ۔ **اِینٹ سے اینٹ بجانا :** [مح ہ] ڈھاہ ڈھیری کرنا ، اِٹ اِٹ کر دینا ۔ اِٹ نال اِٹ وجانی = ڈھاہ

دینا ، اُجاڑ دینا ، تباہ کرنا ، تباہے لاہ دینے ، برباد کر دینا ، اُجاڑا پھیرنا ۔ **اینٹ کا جواب پتھر سے دینا :** [مح ہ] اِٹ چُکدے نُو پتھر مارنا ، وَیری نُو کرڑا ہو کے ٹکرنا ، بُرے نال بُرا ورتنا ، دُونا ہو ٹکرنا ، ودھیکی دا ودھ کے توڑ کرنا ، لڑاکے دا مُونہہ بھنّن دینا ۔ **اینٹ کا گھر مِٹّی کردیا :** [اکھ ہ] (۱) لکھ دا گھر کَکھ کر دِتّا ۔ (۲) گھر دا بھرم گوا دِتا ، دولت لُٹا دِتی ، سبھ کجھ مٹی وچ رُلا دتّا ۔ فضول خرچی کرن والے بارے آکھدے نیں ۔ **اینٹ کی خاطر مسجد ڈھانا :** [مح اُ] آپنے تھوڑے جہے نفعے پچھے وڈا نقصان کر دینا ، اک اِٹ دی خاطر مسیت ڈھاہ دینی ، بکری لئی مَجھ کوہ دینی ۔ **(موری کی) اینٹ چوبارے چڑھی :** [اکھ ہ] موری دی اِٹ چُبارے لگی ، کمینے دی ڈھوئی اُچّے تھاں ہو گئی اے ، تھوڑ بِتے نُو بھاگ لگے ۔

● **اینٹی چینٹی :** [مد ہ] (۱) جد پیڑھی ۔ (۲) مویا جیُوندا ، ہاری ساری ، نِکّا وڈا ۔

● **اینٹھ :** [مد ہ] (۱) آکڑ ، ٹَیں ، شیخی ، ہکار (ہنکار) ، غرور ، ہٹھ ۔ (۲) وٹ ، مروڑ ۔ **اینٹھن :** [مد ہ] اینٹھ ۔ (۱) اکڑا ، اکڑاند ، اکڑیواں ۔ (۲) ٹھنڈ نال پنڈے دا آکڑ جانا ۔ (۳) آکڑ ، ٹیں ، ہنکار ، غرور ۔ **اینٹھنا :** [مد ہ] (۱) آکڑنا ۔ (۲) وٹنا ، وٹ چاڑھنا ، مروڑنا ۔ (۳) مُچھنا ، ٹھگنا ، کجھ ٹھگ کے لے جانا ، ماٹھنا ۔ (۴) [لا] آکڑنا (ٹھنڈ نال) ، وٹیا پھرنا ، آکڑ وچ رہنا ، ٹیں وچ رہنا ۔

● **اینچ :** [مد ہ] (۱) کھچّ ، چھِکّ ، کس ۔ (۲) گھاٹا ، ٹوٹا ، تنگی ، تھوڑ ۔ (۳) چر ، کُویل ۔ [ـہو] ۔ **اینچ پینچ :** [نر ہ] (۱) ول پھیر ، گُنجھل ، گُنجھلالا مُعاملہ ، پھسِویں گل ۔ (۲) چھل فریب ۔ **آینچا :** [ص ہ] کِھچواں ، تان والا ، پِچیا ہویا ، کسواں ۔ **آینچا تانی ، اینچن :** [مد ہ] (۱) کھچ دھُروہ ، کھوہ گھسیٹ ۔ (۲) رگڑا جھگڑا ، اڑپھس ، معاملہ ۔ **اینچن چھوڑ گھسیٹن میں پڑے :** [اکھ ہ] کھائیوں نکلے کُھوہ وچ پئے ، واہن وِچوں نکلے ڈھیاں / روڑاں وِچ پھسے : نِکے دُکھّوں چُھٹ کے وڈی اَوکڑ وچ جا پھسے ۔ **آینچنا :** [مد ہ] (۱) واہنا ، لِیکنا ، گھسیٹنا (لفظ) ۔ (۲) کِھچنا ، دھُروہنا ۔ (۳) دھکنا ، باہر کڈھنا (تلوار) ، (۴) چُوسنا ، پینا (پانی ، تھندیائی) ۔ (۵) کمانا ۔ (۶) مُچّھنا ، لے جانا ۔ (۷) جمع رکھنا ، جوڑنا ۔ (۸) جِتنا (روپیہ) ۔ (۹) ضامنی کرنی ، ذمے دار ہونا ۔

● **اِیندھن :** [نر ہ] (۱) بالّن دے کم آؤن والیاں چیزاں ؛ بالّن ، بالن چیلن ، لکڑاں ، کولا ، پاتھیاں تے ہور ۔ (۲) نکاری چیز ۔

● **آینڈ :** [مد ص ہ] (۱) آکڑ ، زور ، غرور ، تکبر ، تڑنگ ۔ (۲) کھوٹا ، نِکا ، نِکارا ، چج دا نہ چال دا ، چوڑ ۔ **آینڈنا :** [لا ہ] (۱) اینٹھنا ، آکڑنا ، غرور کریا ۔ (۲) پسلیٹے مارنے ، پاسے بھننے ، آکڑیاں (لیٹیاں) لیناں ۔

● **اینڈوا :** [نر ہ] [نِک : اینڈوی] اِنڈو ، پٹکا ، پگ ، سِر تے چُکن والے بھار تھلے رکھن دا ٹھمّنا ۔

● **آینڈی بینڈی :** (۱) [ص ہ] پُٹھی سِدّھی ، ونگی ٹیڈھی ، آڈی کوڈی ، ڈِنگی ترِنگی ۔ (۲) اوکّھی ، ان بھاندی ، نِکاری ، کوجھی ، بھیڑی ۔ (۳) وادھی گھاٹی ۔ (۴) نامناسب ۔

(۵) پِتا - **اینڈی بینڈی پڑ جانا** : [گنجھل پینی ، بھسوڑی پینی ، وادھی گھاٹی ہونی ، گھاٹا پینا - **اینڈی بینڈی سنانا** : [مح ہ] گالاں کڈھنیاں ، چنگا مندا بولنا -

● **اِینگر** : [نر ہ] (۱) سنڈھور ، اک رتّا دھوڑا ، ہِندنیاں متّھے اُتے بِندی لاندیاں نیں ، چیرمی وچ دھڑی لاندیاں نیں - (۲) پھوڑے پھمنی لئی وی ورتی دا اے -

● **اینگلو** : [ص ، انگ : anglo] انگریزی ، [سانجھے لفظاں نال اگیتر کرکے آؤندا اے] جویں : اینگلو انڈین = دیسی انگریز ، ہندستان دا جم پل انگریز - **اینگلو ورنیکلر** : [انگ : anglo vernacular] (۱) دیسی تے ولیتی سکول/امتحان - (۲) دیسی زبان تے انگریزی -

● **اینگلیکن چرچ** : [نر انگ] عیسائیاں دا گرجا جتھے اُچیچا دعائیں منگدے نیں -

● **اِینگھے** : [ہ تھا] [ف : اینگاہ] اِہدر ، ایتھے ، اِہتل ، ایس تھاں / جگہ ، اِہدر -

● **آیوارا** : [نر ہ] بیلے وچ بنایا ہویا ڈنگراں دا کوٹھا ، واڑا ، کُڑھ -

● **ایوان** : [نر ف] (۱) مکان ، محل ، ماڑی - (۲) قانون بنان والی پرھیا ، اسمبلی - (۳) وِہڑا ، انگن ، دالان ، پسار (پرانی پنجابی وِچ ایوان ہی بولدے نیں) - **ایوانِ بالا** : [نر ف ، انگ : upper house] اُچا دیوان ، وڈی پرھیا ، امیراں دی پنچایت - **ایوانِ زیریں** : [نر ف] ہیٹھلا دیوان/ ایوان ، نکی پرھیا (پرھے) ، لوک پرھیا ، لوک نمائندیاں دی پنچایت -

● **ایوّب**[۴] : [نر نا ع] اِک وڈے نبی[۴] دا ناں جہدا صبر مشہور اے ، کئی مشہور مرداں دا ناں -

● **آیورسٹ** : [نر ، نگ : everest] ''ہمالیا'' پہاڑ دی ات اُچی ٹیسی ، جہدا ناں جارج ایورسٹ دے نال اُتے دھریا گیا سی ؛ جِہنے ایس ٹیسی دی اُچیائی مِتّھی سی -

● **اِیہام** : [نر ع] [وہم = جن (ظن) کرنا] رلدے مِلدے دو معنے ، معنیاں دا میل ، علم بیان دی اِک صنعت یا گھڑت جِس وچ شک پان لئی دو معنیاں والا اِک لفظ ورتدے نیں ، اِک معنا نیڑے ہوندا اے تے اِک دُور دا ، لِکھاری لوک دُور دا معنا مراد لیندے نیں تے عام لوک نیڑے دے معنے سمجھدے نیں ، جس کرکے سمجھن وچ شک بھرم پے جاندا اے ، تے دوئے معنے وی ٹھیک ہو سکدے نیں -

ب

● ب : [مد ع ف] "با" اُردو ، پنجابی ، عربی تے فارسی وغیرہ زباناں دا دوجا اکّھر (حرف) = بے (ب) ، اِہدا مُل دو اے ۔

● ب : [ح ف] نال ، ِتھیں ، سیتی ، سنے ، ِوچ ۔ سونہہ دے معنے وچ : بخدا = اللہ دی قسمے ، رب دی سونہہ نال ۔ ِب : شروع (نال) جویں : (ِبسم اللہ) ۔ لفظاں دا سلسلہ دسّن والا حرف : روز بروز ، دن بدن = ِدنو دن ۔ تاکید دے معنے وچ : جا بجا = تھاں برتھاں ، نوبنو = نویوں نویں ، تازہ بتازہ ۔

● با : [ح ف] نال ، سنے ، سنگ ، (ص) والا (اگیتر) جویں [با شعور = عقل شعور والا ، سیانا] ۔ با اثر : [ص ف] اثر والا ، منّیا پرمنّیا ، مُعتبر ، مُجنیک ، اثر رسوخ والا (آدمی) ، پُہنچ والا ۔ بااِختیار : [ص ف] اختیار رکھن والا ، اختیار وند ، مختار ، من مرضی دا مالک ، جوگا ، وڈا آدمی ۔ بااَخلاق : [ص ف] اخلاق وند ، چنگیاں خصلتاں والا ، ِملاپڑا ، ِملنسار ، ِمل ورت والا ، چنگے سُبھا والا ، ہس مُکھا ۔ باادب : [ص ف] ادب / تمیز والا ، آدر کرن والا ، ادب کرن والا ۔ ِملاپڑا ، تہذیب والا ، مُونہہ ملاحظہ رکھن والا ، تمیز والا ۔ [تف] ادب نال ، ادب سیتی ، لحاظ ِتھیں ۔ **با ادب با نصیب بے ادب بے نصیب** : [اکھ] ادب تمیز والے ہی فیض تے پھل پا سکدے نیں ، بد لحاظ یا بے ادب لوک بے نصیب ہُندے نیں = بے ادباں مقصود نہ حاصل وچ درگاہ نہ ڈھوئی ۔ **با ایمان** : [ص ف] ایمان والا ، ایمان دار ، مومن ، کھرا ، سُچا ، دھرمی ۔ [تف] ایمان نال ، دھرم ِتھیں ۔ **با اِیں ہمہ** : [ف] اینا کُجھ ہون دے بعد وی ، ایس دے باوجود وی ، ساریاں گلاں دے ہُندیاں وی ۔ **با تدبیر** : [ص ف] تدبیر والا ، سُچجّا ، ہُشیار ، سیانا ، ہُشناک ، عقل والا ، دانا ، سُرتا ۔ **باتمیز** : [ص ف] تمیز والا ، سمجھدار ، سُجھ بُجھ والا ، سیانا ، سُچجّا ۔ **با حیا** : [ص ف] حیا والا ، شرمیلا ، شرماکل ، ادب لحاظ کرن والا ، [تف] حیا نال ، سنگ ِتھیں ۔ **باخبر** : [ص ف] خبردار ، پچھان والا ، ہُشیار ، واقف ، سیانا ۔ **با ذوق** : [ص ف] خوش مذاق ، ادبی آدمی ، سیان تمیز والے (لوک) ، گُنی ، سُچجّا ، سیانا ۔ **باسلیقہ** :

[ص ف] سُچجّ/سلیقے والا ، سُچجتّا ، سُچجتّی ، تمیز والا ، گُنی ، سلیقے وند - **با شعور** : [ص ف] سمجھ والا ، دانا ، سیانا ، سُجھ بُجھ والا ، سُرتا ، سُچیت ، عقل شعور والا - **با صفا** : [ص ف] پاک صاف ، کھرا ، اُچا سُچا ، نیکوکار - **با صواب** : [ص ف] نیک ، ہچّھا ، ول ، سُتولا" ، ٹھیک ، کھرا ، درست ، صحیح سلامت - [تف] خیریں مہریں ، سُکھیں ساندیں ، ٹھیکم ٹھیک - **با غرض** : [ص ف] غرض والا ، غرضی ، لوبھی ، لالچی ، گَوں والا ، غرض وند - **با فرومایہ روزگار مبر** : [ا کھ ف] = کمینے دی یاری سدا خواری - **بافضیلت** : [ص ف] بزرگ ، اچا سُچا ، بھلیرا ، چنگا ، وڈیائی والا - **باقاعدہ ، (باضابطہ)** : [تف ف] قاعدے نال ، راہ ریت سر ، قانون موجب ، خاص ڈھنگ یا اصول نال ، ڈھب تھیں ، (کسے) قاعدے موجب ، ترتیب سیتی ، لڑی وار - [ص ف] دستور والا ، اُصولی - **باکمال** : [ص ف] کمال والا ، اُچتّا ، گُنی ، اُچے مرتبے والا ، اُستا کار ، سُتھرا کاریگر ، ہنڈری (ہُنری) - **با گرگ دنبہ خوردن و با چوپان گریستن** : [ا کھ] (بگھیاڑ نال دُنبا کھانا تے آجڑی نال رون لگ پینا) = چور نُو آکھنا لگ تے سادھ نُو آکھنا لگا ای اُو! ؛ دو فصلے ، ات چالاک تے بڑے زمانے ساز بندے بارے آکھدے نیں - **با مُراد** : [ص ف] مراد وند ، بھاگاں والا ، کامیاب - **با مروت** : [ص ف] دید والا ، پکّرن والا ، ملاپڑا ، چنگا ، خُلقی ، بھلا بھائی ، محبّتی ، ملنسار ، لحاظ پیار والا ، پیبا ، دید خورا - **باوجود** ، **با وصف** : [ح ف] ہالاں (حالے) ، اجے ، بھاویں ، سگوں ، ہُندیاں سُندیاں - **با وضع** : [ص ف] ٹھک ٹھیٹ والا ، سوہنا ، اصول والا ، سوہنی شکل والا ، چھیل چھبیلا ، سجیلا ، ڈھیا ، سُچا ، وضع دا پکا - **با وفا** : [ص ف] وفا والا ، وفا دار ، قول دا سُچّا ، کھرا ، اعتباری ، گل دا پکا ، نبھا کرن والا - [تف] وفا / نبھا نال - **باوقار** : [ص ف] دابے والا ، عزت قدر والا ، حلیم ، ٹھکے والا ، نگّھا ، ساؤ ، پان پت والا ، ٹوہری - [تف] ٹوہر ٹھکے نال - **با ہمّت** : [ص ف] ہمّت والا ، ہمتال ، ہمتوند ، ہمتی ، اُدّمی ، دلیر ، جگرے والا ، وریام ، بہادر -

● **باب** : [نر ع] ، [ج : ابواب] (۱) بابت - (۲) کتاب دی ونڈ دا اک حصہ - (۳) گل ، بیان ، نبیڑا - (۴) بُوہا - (۵) راہ - (۶) درگاہ - (۷) دربار - (۸) مطلب ، مقصد - (۹) مضمون - (۱۰) کم دھندا - (۱۱) بابی ٹولے دا موڈھی : علی محمد باب - (۱۲) [تف] (دے) باب ، بھا ، بارے ، بھاگاں وچ - **بابُ التّوبہ** : [نر ع] توبہ دا بُوہا ، (لو) توواں دا دروازہ ؛ جس بارے کہندے نیں کہ قیامت آوے گی تے بند ہو جانا اے - **بابُ السّما** : [نر ع] اسمان دا بُوہا / راہ ، تاریاں دا گاڑھ جھرڑا چٹے چٹے راہ وانگ دسدا اے ، تاریاں دی واٹ ، براق دی دھدّل ، دُھوڑ -

● **بابا** : [نر ف] پیئو ، بابّا ، ابّا - دادا - بُڈھے فقیر نُو سدن دا لفظ - باوا ، جوگی - نکے بالاں نُو وی (چھتھے پے کے) آکھدے نیں ، جویں : بابا چھڈ نا ! - **بابا آویں نہ گھنٹا باجے** : [ا کھ] جد کوئی کم کسے دوجے کم دے ہون اُتے ہووے تے آکھدے نیں ؛ جویں : نہ بابا آوے نہ بکریاں چارے - **بابا مرا ، نہالُو جنا ، وہی تین کے تین** : [ا کھ ہ] ایہدر دا نفع اُہدر دے گھاٹے نال برابر ہو گیا

=ماں موئی رن سُوئی فیر تِناں دے تِنے ۔

● **بابت** : [مد ع] بارے ، واسطے ، لئی ، مزدوری وچ ، سببوں ، لیکھے دی سیان ۔ وٹے ، بدلے ، معاملے وِچ ۔

● **بابَر** : [نر ت] ببّر شیر ۔ ہنُدستان وِچ مُغلاں دے راج دا موڈھی ظہیر الدین بابر ، (۱۴۸۳ع توں ۱۵۳۰ع تِک) ۔

● **بابِر** : [مد ہ] وان وٹن دے کم آون والا اک گھاہ ۔

● **بابرنگ** ، **باؤبرنگ** : [نر ہ] وا وڑنگ (م) نِکی / کالی مرچ ورگی اک دیسی دوا ۔

● **بابَک** : [نر ف] ایران دی ساسانی قوم دے اک بادشاہ دا ناں ۔

● **بابِل** : [نر ع] عراق وچ فرات دریا دے کنڈے اِک شہر سی جِہدے کھولے (کھنڈر) بغدادوں سٹھ میل دُور اجے وی ہین ۔

● **بابُل** : [نر ہ] پیُو ، ابّا ، باپ ، باپُّو ، بابل ۔ کُڑیاں دا اک گیت جھڑا ڈولی ٹورن ویلے گاؤندیاں نیں ۔ وِدیا کرن دا گَون ۔

● **بابِن** : [مد ، انگ : Bobbin] رنگلی ڈوری ، مہین پٹّی ، اک میل دا بریک جالی والا کپڑا ، لوہے دی رِیل ، گوٹ ، پِھرکی ، مشین دی کل جِہدے اُتے دھاگا ول کے نال (شٹل) اندر رکھدے نیں ۔

● **بابُو** : [نر ہ] باؤ ، انگریزی پڑھیا لکھیا ، دفتر وچ نوکر ، کلرک ، مُنشی ، وڈے گھر دا جی ۔ جناب ، باؤ جی ! بعضے گھراں وِچ پیُو نُوں وی آکھدے نیں ۔

● **بابُونہ** : [نر ف] اک بُوٹی جِہدے پتراں دا تیل جوڑاں دیاں پیڑاں لئی چنگا اے ۔

● **بابی** : [ص ف] علی محمد باب ایرانی دے مذہب نُوں منّن والا ، باب دا مُرید ، بابی ٹولے دا مُڈھلا وِچار حسن بن صباح دے مذہب نال رلدا مِلدا اے ، علی محمد دیاں مُریداں تے مُریدنیاں وِچوں : صُبحِ ازل ، قُرۃُ العین تے بہاؤ اللہ (جِہدے ناں اُتے بہائی مذہب چلیا ہویا اے) بڑے مشہور نیں ۔

● **باپ** : [نر ہ] پیُو ، باپُو ، باپ ، پِتا (ہ) بے ، وڈا ، بزرگ ، بابا ، ابّا ، بب (لو) (بھائیا ، چاچا) گُرو ، اُستاد ۔ **باپ اوچھا ماں ڈائن** : [اکھ] (پیُو ہوچھا ماں ڈین)، دوئے جی ''دُکھ دینے'' نیں ۔ ہوچھیاں تے کُپتّیاں نُوں نِچکر کردے نیں ۔ **باپ بنانا** : [مح ہ] پیُو برابر جاننا ، پیُو آکھنا ، کم کڈھن لئی رجّویں للو پیُو کرنی ۔ **باپ بنِیا پُوت نواب** ، **باپ بِھکاری پُوت بھنڈاری** : [اکھ ہ] پیُو بانیا تے پُتر نواب ، پیُو منگتا سی پُتر لنگر لایا ہویا اے : شیخی خورے دا شُہدپُنا دسدے نیں = ماں پِھرے پھوستی پھوستی پُت گُسھیرے بخشے = ماں مر گئی پوہ دے پالے دھی دا ناں انگیٹھی ۔ **باپ بھلا نہ بھیّا ، سب سے بھلا روپیّا** : [اکھ] پیُو بھرا کجھ نہیں سبھو کجھ رُپیّا اے ، سٹھ نال رُپئے دی وڈیائی لئی آکھیا جاندا اے ۔ مایا دی سبھ قدر کردے نیں ۔ **باپ پر پُوت پِتّا پر گھوڑا ، بہت نہیں تو تھوڑا تھوڑا** : [اکھ ہ] سبھ کوئی آپنے اصلے اُتے جاندا اے بُہتا نہیں تے تھوڑا ضرور = جِہی کوکو تہے بچے

=جھی ماں تھی ماسی کندھ اَیرے اُتے آسی= بلّھے دا بلّھا نہیں تے متّھے پھلّی ضرور ہوسی- **باپ پنڈت ، پُوت جھنیرا** : [اکھ ہ] چنگیاں دی مندی اُلاد = آمباں دے پیٹوں اَکّ - **باپ تک جانا / پہنچنا** : [مح ہ] پیو تک اپڑنا ، پیو نُو گالاں کڈھنیاں ، وڈیاں نُو پُننا / بولنا - **باپ دادا** : [نر ہ] پیو دادا ، وڈیرے ، خاندان دے بزرگ لوک ، وڈ وڈیرے - **باپ دادا کا نام ڈُوب جانا** : [مح اُ] پیو دادے دا ناں ڈُب جانا ، وڈیاں دے ناں نُو وٹا لگنا ، بدنامی ہونی ، بے عزتی ہو جانی ، کُل نُو لاج لگنی - **باپ دادا کی ہڈّیاں** : [مح ہ] پیُو دادے دیاں ہڈیاں ، وڈیریاں دا ناں ، کُل برادری دی عزت - **باپ دادا کی ہڈّیاں اُکھڑوانا** : [مح ہ] پیُو دادے دیاں ہڈیاں پُٹوانیاں ، اُہناں دی بے عزتی کرانی ، اُہناں دی بدنامی کرنی - **باپ رے باپ** : [سد ہ] کسے اُچرج گل یا ڈر بہو ویلے آکھدے نیں ؛ تووا تووا ! پیو دادے دی تووا ! بچاؤ ! - **باپ سے بَیر ، پُوت سے سگائی** : [اکھ ہ] (پیُو نال ویر تے پُتّر نال کُڑمائی)= ماں دی سوکن دھی دی سہیلی :- آپنے دُشمن دے کسے سکے سودھرے نال یاری گنڈھن اُتے ٹھٹھا کردیاں آکھدے نیں - **باپ کرے باپ پائے ، بیٹا کرے بیٹا پائے** : [اکھ ہ] سبھ کوئی عملاں دا پھل پاوے گا= کرن گے سو بھرن گے - جو کرے گا سو بھرے گا ، کیتا پائیدا اے - **باپ کو آٹا نہ ملے ، جو ایندھن کو بھیجے** : [اکھ ہ] ہر ویلے حکم چلان والے بارے آکھدے نیں : پئی نہ اُہنُو کجھ ملے نہ اُہ کوئی ہور کم دسّن جوگا ہووے ؛ کمینے دے راج وچ لوک دُکھی ہو جاندے نیں - جلّھے تے نکارے بندے وی اِہو دعائیں منگدے نیں - **باپ کے تیرے راج تو بیٹھی بیٹھی جھانک ، ساسر تیرے ساگ ماتھے تیرے بھاگ** : [اکھ ہ] تیرے باپ دا راج اے بیٹھی تک تیرے کس بھا ، تیرے سوہرے ساگ اے تیرے متھے بھاگ اے : مطلب اِہ پئی دھیاں سوہرے ای سوہندیاں نیں ؛ اُہناں نُو اوسے نال بھا اے جو اوتھوں لبھّے - **باپ مارے کا بَیر لینا** : [مح ہ] پُرانا ویر لینا ، وڈیاں دی کڑ کڈھنی ، کسے وارے دی کُھندھک رکھنی ، کسے وارے دا بدلا لینا - **باپ مرا گھر لڑکا ہُؤا ، اُس کا ٹوٹا اُس میں گیا** : [اکھ ہ] (اِک پاسے دا گھاٹا دُوجے پاسے دے واد ھے نال پُورا ہوگیا) = ماں موئی رن سُوئی فیر تنّاں دے تن - **باپ نر کٹیا پُوت بھگتیا** : [اکھ ہ] مندیاں دے چنگے ، بھیڑیاں دی بھلی اُلاد = اَکّوں امب (اَکّ دے پیٹوں امب) - **باپ نہ دادا سات پُشت تک حرام زادہ** : [اکھ ہ] اصلہ ہی وگڑیا ہویا اے ، ست پیڑھیا کمذات اے : بڑے کم اصلے تے کُپتّے بندے بارے آکھدے نیں ، خاندان ای بھیڑا سو ، بھیڑا جمیا اے - **باپ نہ دادے مار خوزادے (خواجہ زادے)** : [اکھ ہ] نویاں رجیاں یا بُھکھے ننگے شیخی خورے بارے آکھدے نیں = پیُو نہ ماری پدڑی پُتّر تیر انداز - **باپ نہ مارے پدڑی ، بیٹا تیرانداز** : [اکھ ہ] پیُو نہ ماری پدّی پُتر تیر انداز اے - بتوں باہرے دعوے کرن والے شیخی خورے بارے آکھدے نیں -

● **بات** : [مد ہ] (۱) گلّ ، بول چال - (۲) سخن ، کلام - (۳) قصہ کہانی ، ذکر ، بیان - (۴) قول ، اکھان ، آکھنا ، آکھیا - (۵) حکم ، متّ ، نصیحت - (۶) حال - (۷) معاملہ ،

واقعہ ۔ (۸) منگنی ، کڑمائی ۔ (۹) لیکھ ، مضمون ۔ (۱۰) سینت ، اشارہ ۔ **بات آ پڑنا :** [مح ہ ا] گل آ پینی ، پیچ پے جانا ، اچن چیت کوئی گل ہو جانی ، کسے جھنجٹ وچ پے جانا ، گل بن جانی ، گل سرے آ جانی ۔ **بات آنا :** [مح ہ] گل آؤنی ، دوس لگنا ، (سر —) بریائی آؤنی ۔ کڑمائی (منگیوے) دا سنیہا آؤنا ، رشتہ ملنا ۔ گل بات آؤنی ، بول چال سکنا ، گل کر سکنا ، گل سجھنی ۔ **بات آئی گئی ہو جانا :** [مح ہ] گل مک جانی ، جھیڑا چک جانا ، مٹی پے جانی ، معاملہ نبڑ جانا ۔ **بات اُٹھانا :** [مح ہ] گل ہلانی ، ذکر چلانا ، گل جھل جانی ، غصے گلے دی گتل سہ لینی ، چنگا مندا بول سہارنا ، غصہ نہ کرنا ۔ **بات اُٹھا نہ رکھنا :** [مح ہ] کسر نہ چھڈنی ، گھٹ نہ کرنی ، پورا ٹل لانا ، کسے گل دا گھاٹا نہ رکھنا ۔ **بات اُڑانا :** [مح ہ] گل اُڈا دینی ، خبر اُڈانی ، گل دھما دینی ، مشہوری کرنی ، نشر کرنا ، بھنڈنا ۔ **بات اُلٹنا :** [مح ہ] گل اُلٹا دینی ، گل پرتانی ، گل وچ ول پانا ، بیان وٹا لینا ، اک گل نو چھڈ کے دوجی چھوہ لینی ۔ **بات بات پر :** [تف ہ] گل گل اُتے (لڑنا/ بھڑنا) ، نکے نکے معاملیاں توں ، ہر گل پچھے : {بات بات پر قرولی گھونپتے ہیں = گل پچھوں کردے نیں چھرا پھلاں ماردے نیں} ۔ **بات بات میں :** [تف ہ] گل گل وچ ، ہر گل تے ، ہر معاملے وچ ، گل گل نال ۔ **بات بات میں کھچنا :** [مح ہ] گل گل اُتے کھجھنا ، گل گل اُتے رُس بہنا ، ایویں توں ساواں مونہ بنا لینا ۔ **بات باندھنا :** [مح ہ] گل گھڑنی ، بہانا بنانا ، پج لانا ، دوس مڑھنا ، تودے بنھنے ۔ **بات بدلنا :** [مح ا] گل پلٹانی ، قول ہار جانا ، مکرنا ، پھرتو گھرتو ہو جانا ، گل وچ ول پا لینا ، زبانوں پھرنا ، **بات بدلی ، ساکھ بدلی :** [اکھ ہ] گل بدلی ساکھ بدلی : نگے دی کوئی پت نہیں ہندی ؛ پھرتو گھرتو آدمی آپنا بھرم گوا بہندا اے = قول توں پھرنا مرداں دا کم نہیں ؛ زبانوں پھرن والا بے اعتبارا ہو جاندا اے ۔ **بات بڑھانا :** [مح ہ] گل ودھانی ، ودھان کرنا ، وادھا کرنا ، معاملہ لمکانا ، جھگڑا کرنا ، اڑچ پانی ، گل دی گلین بنانی ، عزت ودھانی ، کسے دی گل موہرے رکھنی ۔ **بات بڑی کرنا :** [مح ہ] گل وڈی کرنی ، کسے دی گل ٹک دینی ، ہاں وچ ہاں میلنی ، جی حضوری کرنی ، ہنگارا بھرنا ، گل سلاہنی ۔ گل منی ۔ **بات بگڑنا :** [مح ہ] گل وگڑ جانی ، معاملہ وگڑ جانا ، موقع کھنجھ جانا ، کم چوڑ ہونا ، بھرم اُڈ جانا ، عزت گھٹ جانی ، ساکھ نہ رہنی ۔ **بات بن آنا :** [مح ہ ا] گل بن جانی ، بات سور جانی ، ڈھو ڈھک جانا ، کامیاب ہو جانا ۔ **بات بنانا :** [مح ہ] گل بنانی ، آپنی گوں دی گل آکھنی ، گل گھڑ لینی ، کوڑ مارنا ، جھوٹھ بولنا ۔ کامیاب ہونا ، عزت بنانی ۔ **بات پانا :** [مح ہ] گل سمجھ لینی ، کجھ پچھان لینا ، وچلی گل سمجھ لینی ، انترا لینا ، گل بجھ لینی ، مطلب سمجھ جانا ، بھیت پا لینا ۔ **بات پچنا :** [مح ہ] گل پچنی ، بھیت لکا سکنا ، دل وچ گل ٹکنی ۔ **بات پختہ ہونا :** [مح ہ] گل پکی ہو جانی (ویاہ دی) ، گنڈھ پینی ، تریخ متھی جانی ، وعدہ ہو جانا ۔ **بات پر آنا :** [مح ہ] آپنی آئی اُتے آ جانا ، گل اُتے اڑ جانا ، سدا رکھنا ، نیت دھار لینی ، آکڑ کھلونا ۔ **بات پر بات یاد آتی ہے :** [اکھ ہ] گلوں گل تُردی اے ، اک گل سن کے بھلی گل چیتے آؤندی اے ۔ مہنے دا جواب مہنے نال دین

بارے آکھدے نیں ۔ **بات پکڑنا** : [مح ہ] گل پھڑ لینی ، عیب کڈھنا ، اعتراض کرنا ، بھُل چُک نِندنی ۔ **بات پکی کرنا** : [مح ہ] گل پکّی کرنی ، وعدہ کرنا ، پکا اقرار کرنا ، دن سُدھ مِتھنا ، ساہا بنّھنا ، کڑمائی کرنی ، قول دینا ۔ **بات پلٹنا** : [مح ہ] گل وِچ ول پانا ، گل پرتانی ، گل پھیرنی ، گل بدلنی ، بیان وٹانا ، گل الٹا دینی ۔ **بات پلے باندھنا** : [مح ہ] گل پلّے بنّھنی ، مت لینی ، گل کنّیں پانی ، کنّ کرنے ، نصیحت چیتے رکھنی ، ہٹھ رکھنی ۔ **بات پُوچھنا** : [مح ہ] خبر سار لینی ، خیر مِہر پُچھنی ، حال چال پُچھنا ، گلاں باتاں بنانیاں ۔ دھیان دینا ، پرواہ کرنی ، بولن دا روادار ہونا ، آدر کرنا ۔ **بات پُوچھے بات کا لچھن پُوچھے** : [اکھ ہ] حُجتّی/جُگتی بارے آکھدے نیں = تُوں پائی تے میں بُجھّی کانی اکھ نہ رہندی گُجھی ۔ **بات پی جانا** : [مح ہ] گل نہ گرلنی ، اکا جواب نہ دینا ، گل سہار جانی ، درگُزر کرنی ۔ **بات پیدا کرنا** : [مح ہ] حیلہ کرنا ، بہانہ بنانا ، گل گھڑنی ، نواں مضمون یا خیال سُجھنا ، گل وِچوں کوئی پہلو کڈھنا ۔ **بات پھُوٹنا** : [مح ہ] گل ظاہر ہونی ، بھیت کھُلھ جانا ، اندر پکیاں باہر آؤنیاں ، "بھانڈا بھجنا" (گل دا) خلاصہ کھُلھنا ۔ **بات پھیلانا** : [مح ہ] گل دھانی ، مشہوری کرنی ، بھنڈی لانی ، جھیڑا ودھانا ، جھگڑا کھلارنا ۔ **بات ٹالنا** : [مح ہ] ٹالا کرنا ، اصل گل دا جواب دین دی تھاں ہور گل چھوہنی ، گل نہ گولنی ، گل پرتانی ، گل رولے پانی ۔ **بات ٹھاننا** : [مح ہ] نیت کرنی ، پکا ارادہ کرنا ، کسے کم دی کوشش کرنی ، گل اُتے کھلو جانا ، گل اُتے پہرا دینا ۔ **بات ٹھن جانا** : [مح ہ] کوئی گل دل وِچ بہہ جانی ، ضِد وِچ آؤنا ، اڑی بجھّنی ، جھیڑے بکھیڑے والی گل بن جانی ، بحث ہو پینی ۔ **بات ٹھہرانا** : [مح ہ] کوئی تجویز پکی کرنی ، کوئی معاملہ طے کرنا ، منڈے کڑی دے ساک دی گل پکی کرنی ، گنڈھ پانی ۔ **بات جو چاہے اپنی پانی مانگ نہ پی** : [اکھ ہ] = عزت لوڑیں آپنی تے پانی منگ نہ پی : نہ بندہ سوال پاوے نہ نِیواں ہووے ۔ **بات چبا جانا** : [مح] گل کھا جانی ، کُجھ کہندے کہندے چُپ کر جانا ، بیان روک لینا ، گل چغل چھڈنی ۔ **بات چلانا** : [مح ہ] گل ہلانی ، گل چھوہنی ، قصہ ٹورنا ، ذِکر چالو کرنا ۔ معاملہ اگہاں ودھانا ۔ **بات چِیت** : [مذ ہ] گل کتّھ ، گل بات ، بول چال ، حال چال ۔ **بات چھپانا** : [مح ہ] گل لُکانی ، بھیت رکھنا ۔ **بات دبانا** : [مح ہ] گل دبا جانی ، بات لُکانی ، معاملہ مٹّھا کرنا ، گل ٹھنڈی پا دینی ، گل ٹھپّ دینی ۔ **بات دُہرانا** : [مح ہ] دوجی وار گل کرنی ، مُڑ کے آکھنا ، گل ادہرانی ۔ **بات دینی آنا** : [مح ہ] گل سِر تے آؤنی ، گل دا جواب دینا پینا ، گل دسنی پینی ، ذمہ داری ہونی ۔ **بات رکھنا** : [مح ہ] گل رکھنی ، عزت بنائی رکھنی ، بھرم بنائی رکھنا ، آبرو رکھنی ، الزام لانا ، تودا (توتھا) بنھنا ۔ **بات رہ جاتی ہے وقت نکل جاتا ہے** : [اکھ اُ] ویلا لنگھ جاندا اے گل رہ جاندی اے ، مصیبت ٹل جاندی اے سجناں دا سلوک یاد رہندا اے : جھدے اُتے کوئی آس ہووے پر اہ ہتھ کجھ لئے تے آکھدے نیں ۔ **بات رہ جانا** : [مح اُ] گل رہ جانی ، عزت رہ جانی ، گل پوری ہو جانی ، گل منّی جانی ، چاہ پُوری ہونی ، ساکھ بنی رہنی ، موقع نہ مِلنا ، کامیابی نہ ہونی ، گل پُوری نہ ہو سکنی ۔ **بات**

رہی جات رہی : [اکھ] گل پُوری ہوئی تے پتّ ودھی ، گل پوری کرن دی مت اے ، گل رہے گل لہے - بات سُوجھنا : [مح ہ] گل سُجھنی ، نواں خیال پُھرنا ، ڈھنگ اوڑھنا ، تازی سوچ آؤنی - بات سہنا : [مح ہ] گل جر جانی ، گل سہ جانی ، گل سہار جانی - بات کا بتنگڑ : [مح ہ] گل دی گلّین ، گل دا پُتڑل ، ماڑی جہی گل آتّ ودھا کے دسنی ، جویں : کھمبھ دی ڈار [ـ بنا] - بات کا بھید : [نر ہ] گل دی ہاتھ ، گل دا اصلی مطلب ، وچلی گل - بات کا پچنا : [مح ہ] گل ہضم ہونی ، گل ڈھڈّ وچ رکھنی ، بھیت لُکا سکنا ، گل نپ سکنا - بات کا پُورا : [مح ص اُ] گل دا پکّا ، قول دا سچا ، وعدے دا پُورا ، قول اُتے پہرا دین والا ، آکھیا کر وکھان والا ، گل ویاہن والا - بات کا چوکا آدمی ڈال کا چوکا بندر : [اکھ] بندہ گلوں اُکّ جائے تے باندر ڈالیوں؛ حال دوہاں دا بھیڑا ہندا اے : گل اہ جھڑی بندہ ویلے سر کرے = گل پنڈوں کڈھا دیندی اے - بات کا دھنی : [ص ہ] گل دا پُورا ، قول بول اُتے پہرا دین والا ، قول دا پکّا ، آپنے کہے سر کم کرن والا ، جو کجھ موہنوں کڈھے کر وکھان والا - بات کا سر پیر نہ ہونا : [مح ہ] گل دا سِر پَیر نہ ہونا ، بے تھوہی گل کرنی ، ادھورتی گل کرنی - بات کا بیٹا : [مح ص ہ] گل دا کچّا ، جھوٹھا ، نگلا ، بے اعتبارا - بات کاٹنا : [مح ہ] گل ٹکنی ، ہو رہی گل وچ بول پینا ، گل وچ دخل دینا ، پوری گل نہ سُننی - بات کُرسی نشین ہونا : [مح اُ] گل ڈھکنی ، ٹکانے سِر گل ہنونی ، گل منّی جانی ، گل فِٹ بیٹھنی - بات کرنا : [مح اُ] گل کرنی ، گل کتھ کرنی ، گل ہلانی ، بات چھوہنی - بات کرنے / کہنے میں : [تف ہ] گل کردیاں کردیاں ، گل وچ - بات کو پلّے باندھنا یا بات کو آنچل میں باندھنا : [مح ہ] گل پلّے بنھنی ، پکّا چیتا رکھنا ، متّ لینی ، نصیحت پھڑنی ، کتّن کرنے - بات کو منہ سے لینا : [مح ہ] (۱) (کسے دے) دل دی گل کرنی ، خیال نال خیال رلنا - (۲) کسے دی گل وچ گل کر دینی ، گل مُونہوں پھڑ لینی ، گل ٹُکّنی - بات کہیں پر پُھول جھڑنا : [مح ہ] گل کردیاں پُھّل کِرنے ، سوہنیاں پیاریاں گلّاں کرنیاں - بات کہی پرائی ہوئی : [اکھ ہ] = موہنوں نِکلی گل پرائی - کہی تے کوٹھے گئی - گل زباناں توں تیر کماناں توں - بات کی بات خُرافات کی خُرافات : [اکھ اُ] گل دی گل بکواس دی بکواس ، جِس گل دے چنگے تے مندے دوئے معنے نکلن - بات کی بات کو : [تف ہ] گل دی گل نُو ، جھٹ کُو لئی ، تھوڑے چِر لئی ، ذرا دی ذرا - بات کی بات میں : [تف ہ] گلّاں گلّاں وچ ، جھٹ ، پل وچ - بات کی پچ : [مح ہ] گل دی عِزت ، آبرُو ، لحاظ ، بات دی پت ، جو کہنا سو کرنا - بات کھٹائی میں پڑنا : [مح ہ] گل لمک جانی ، معاملہ کھٹّے پے جانا ، مُعاملہ وِگڑ جانا ، گل فیر اُتے جا پینی - بات کھٹکنا : [مح ہ] گل رڑکنی ، گل چُبھنی ، کسے دی گل چُھری ہو کے لگنی - دال وِچ کالا کالا جاپنا ، شک ہونا ، گل کھڑکنی - بات کھلنا : [مح ہ] گل کُھلھنی ، گل ظاہر ہونی ، بھیت کُھلھ جانا ، وِچلی گل نِکل آؤنی ، اندر پکیاں باہر آؤنیاں - بات کھونا : [مح ہ] گل گوا دینی ، بھرم گوانا ، گل کر کے بھیڑا پے جانا ، عزت نُو وٹّا لانا - بات گرہ میں باندھنا : [مح اُ] گل پلّے بنھ لینی ، کتّن کرنے ، چنگی گل اُتے عمل کرنا ، نصیحت

پھڑنی ، گل چیتے رکھنی ۔ **بات گئی گذری ہونا :** [مح ہ] بات بیت جانی ، گل آئی گئی ہونی ، گل مُک جانی ، گل ٹھپی جانی ، گل پرانی ہونی ۔ **بات گھڑنا :** [مح ہ] (کولوں) گل بنانی ، جھوٹھ مارنا ، کہانی پانی ، بنت بنانی ، کولوں قصہ جوڑنا ، پچ لانا ، بہانہ کرنا ۔ **بات لاکھ کی ، کرنی خاک کی :** [اکھ ا] = کرنی لکھ دی کرنی ککھ دی = گلاں کراں سچیاں چڑھ منجے مُوتاں = گلاں نوں میں بیڑی نوں من جواں دھڑی ۔ **بات لانا :** [مح ہ] (۱) ساک دا سنیہا لے کے آؤنا ۔ (۲) گنڈھ لیانی ۔ (۳) دوس لانا ، الزام مڑھنا ، تہمت لانی ۔ **بات مارنا :** [مح ہ] گل چنگھنی ، گل ولانی ، گل رد کرنی ، گل نہ گولنی ، گل ٹک دینی ، چپ کرا دینا ، گپاں مارنیاں ، پھڑ مارنی ۔ **بات منہ پر لانا / رکھنا :** [مح ہ] گل جتانی ، گل مونہ اتے لیانی ، گل دا ذکر کرنا ، گل چیتے کرانی ، خیال دسنا ، احسان جتانا ۔ **بات میں :** [تف ہ] (۱) گل وچ ۔ (۲) گل کردیاں ، تھوڑے چر وچ ، پل وچ ، جھٹ پٹ ، پلکارے وچ ۔ (۳) گلیں ۔ **بات میں سے بات نکالنا :** [مح ہ] وچوں گل کڈھنی ، گل وچوں کوئی نواں پہلو کڈھنا ، کسے گل توں آپنے ڈھب دا مطلب کڈھنا ۔ **بات میں فرق آنا :** [مح ا] بھرم اڈ جانا ، اعتبار جاندا رہنا ، ساکھ ماری جانی ، قول پورا نہ ہونا ، عزت وچ فرق آؤنا ۔ **بات میں فی نکالنا :** [مح ا] نقص کڈھنا ، کیڑے پانے ، گل دا بھیڑا مطلب کڈھنا ، نکتے چینی کرنی ، خامی لبھنی ۔ **بات نہ پوچھنا :** [مح ہ] وات نہ پچھنی ، حال چال نہ پچھنا ، سکھ ساند نہ لینی / پچھنی ، بے پرواہی ورتنی ۔ **بات نہ کرنا :** [مح ہ] گل تیک نہ کرنی ، سدھے مونہ گل نہ کرنی ، آکڑ وچ رہنا ، کسے نوں کجھ نہ سمجھنا ۔ **بات نیچی پڑنا/ہونا :** [مح ہ] گل دا مُل نہ پینا ، گل بھنجے پے جانی ، پیٹھی ہو جانی ، ساکھ گھٹ جانی ، بھرم گواچنا ۔ **بات ہانکنا :** [مح ہ] گل کری جانا ، آپنی گل اُتے زور دینا ، پھڑھ مارنی ، گل چلانی ، گپ ریڑھنی ۔ **بات ہنسی میں اُڑا دینا :** [مح ہ] گل ہاسے ٹھٹھے وچ گوا دینی ، گل دا مخول اڈانا ، گل دا مُل نہ پانا ، آن بھاؤندی گل نوں ہس کے ٹال دینا ۔ **بات ہیٹی ہونا :** [مح ہ] ویکھو : بات نیچی پڑنا ۔ **باتوں باتوں میں :** [تف ہ] گلاں گلاں وچ ، گل کتھ کردیاں ، گلیں کتھیں ، گلیں باتیں ۔ **باتوں پر جانا :** [مح ہ] گلاں اُتے جانا ، دھوکھے وچ آؤنا ، گلاں تے لگنا ، گلاں دے پھیر وچ آ جانا ، گل کرن دے ڈھب توں جھوٹھ نوں سچ سمجھ لینا ۔ **باتوں سے کلیجا پک جانا :** [مح ہ] گلاں نال کلیجا پک جانا ، جی اوازار ہو جانا ، کسے دیاں گلاں یا ورتارے نال دل سڑ جانا ۔ **باتوں کا باغ لگانا :** [مح ہ] سوہنیاں سوادلیاں گلاں کرنیاں ، جھوٹھ سچ بول کے پرچانا ، للو پتو کرنی ، پھپھڑے لانے ۔ **بات لگانا :** [مح ہ] (۱) چغلی کرنی ، لائی بجھائی کرنی ۔ (۲) گل لانی ۔ (۳) کنّ بھرنے ، چکّ دینی ۔ (۴) کڑمائی کرنی ۔ (۵) ونج وپار دی گل کرنی ۔ (۶) الزام تھوپڑنا ، تہمت لانی ۔ **باتوں کا جہاز باندھنا :** [مح ہ] آپنی گل کری جانا ، دوجے نوں گل نہ کرن دینی ، بڑا گلاہڑی / گالڑی ہونا ، گلاں دی مشین واہنی ۔ **باتوں کا دھنی :** [مح ص ہ] بہت بولن والا ، گلاہڑ / گلوکڑ ، جہڑا چوکھیاں گلاں کرے ، گلادڑی ، گلاں دا کھٹیا کھان والا ۔ **باتوں کے چکنے ، کاموں کے خوار :** [اکھ ہ]

گلاں دے مِٹھے کہاں دے بھیڑے ، ودھ ودھ کے گلاں کرن والے کسے کم کار دے نہیں ہُندے - **باتوں میں** : [تف ہ] گلّیں باتیں ، گلاں وِچ ، فضول کہاں وِچ ، ٹھگّی نال ، خوشامد کر کے - **باتوں میں آنا** : [مح ہ] گلاں وِچ آؤنا ، گلّاں پِچھّے جانا ، پکھنڈ وِچ پھسنا ، ول وچ آؤنا ، فریب/دھوکھّا کھانا ، چھلیا جانا ، گلّیں پرچنا ، کِسے اُتے لگنا - **باتوں میں اُڑانا** : [مح] گلاں وِچ اُڈا دینا ، ٹھٹھے کرنے ، مسخریاں کرنیاں ، گلّیں ٹھگنا - **باتوں میں اُلجھانا** : [مح ہ] گلّیں لانا ، گلاں دے پھیر وچ لے آؤنا ، گلاں نال پھسا لینا - **باتوں میں پُھسلانا/بہلانا** : [مح ہ] گلّیں ٹھگّنا ، گلاں وِچ لے آؤنا ، گلاں نال بھرما لینا ، ول وچ لے آؤنا ، بُھچلا لینا - **باتوں میں دھر لینا** : [مح ہ] گلاں نال اگے دھر لینا ، لاجواب کر دینا ، گل نہ کرن دینی - **باتوں میں لگانا** : [مح ہ] گلّیں لا لینا ، دھیان بُھلا دینا ، ویلا کُھنجھا دینا - **باتوں ہاتی پائے ، باتوں ہھابی پائے** : [اکھ ہ]= گل ہی گھوڑے چڑھائے گل ہی کھوتے اُتے بہائے = گل ہی تخت چڑھائے (بہائے) گل ہی گلیاں وچ رُلائے : سوچ سمجھ کے گل کرن دی مت اے - **باتُون** ، **باتُونی** ، **باتُونیا** : [ص نر ہ] بہتیاں گلاں کرن والا ، گلاہڑی ، گل باتیا ، گپوڑیا ، پلالی ، لُترا ، بڑبولا ، کھتّی - **باتیں اُڑانا** : [مح ہ] افواہاں اُڈانیاں ، توتے اُڈانے ، گپّاں چھڈنیاں ، ہوائیاں چلانیاں - **باتیں بگھارنا** : [مح ہ] گپاں لانیاں ، شیخیاں مارنیاں ، پھڑھاں مارنیاں ، آپنیاں صفتاں کرنیاں - **باتیں بنانا** : [مح ہ] گلاں بنانیاں ، پیّچ لانے ، لسّلو پتّو کرنی ، پھپھڑے لانے ، میمو (مومو) ٹھگنی لانی ، اُلاہمے دینے - **باتیں چھانٹنا** : [مح ہ] جھوٹھیاں گلاں کرنیاں ، چھپویاں گلاں کرنیاں ، طعنے دینے ، مہنے دینے - **باتیں سُنانا** : [مح ہ] حال چال دسنا ، قصے سُنانے ، گلاں کڈھنیاں ، پھٹکاں دینیاں ، مندا بولنا ، ان بھاؤندیاں گلاں کرنیاں - **باتیں کرنا** : [مح ہ] گلاں کرنیاں ، ذکر کرنا ، حال احوال سُنانے ، وڈیاں دی تعریف کرنی ، گُن گاؤنے - **باتیں لگانا** : [مح ہ] گلاں لانیاں ، دوس مڑھنے ، چُغلی چپٹّی کرنی ، ٹوکاں لانیاں - **باتیں مِلانا** : [مح ہ] گلاں میلنیاں ، ہاں وِچ ہاں میلنی ، جی حضوری کرنی ، ہاں جی ہاں جی کرنی -

● **باتھ** : [نر ، انگ : Bath] غُسل ، نہاؤنا ، اشنان ، نہائی دھوئی - **باتھ رُوم** : [نر ، انگ : Bath Room] غُسلخانہ ، نہان دا کمرہ ، حمام ، جِتھے نہائی دھوئی کیتی جاوے -

● **باٹ** : [نر ہ] (۱) راہ ، پہا ، واٹ ، ڈنڈی - (۲) پندھ ، مسافری - (۳) وٹّا ، وٹی (تولن دی) ، لوہے / پتھر دا خاص ٹوٹا جِہڑا تکڑی دے اک چھابے وچ رکھ کے دوجے وچ سودا تولیدا اے - **باٹ چلے جانیے یا باہا بڑے جانیے** : [اکھ ہ] واہ پیاں جانیے یا راہ پیاں جانیے : جِچر واسطہ نہ پوے چج چالے تے ورتارے دی پچھان نہیں ہُندی ؛ دُور دُراڈیوں مِلن ورتن نال کسے دی بھلمانسی پوری طرح نہیں اُگھڑدی - سونا پرکھیے کسّ پیا ؛ ماہنُو پرکھیے وس پیا - **باٹ کا آٹا** : [مز ہ] چکی دے گنڈ وچ اکٹھا ہون والا آٹا - **باٹ مارنا** : [مح ہ] راہ وچ لُٹنا ، راہ مارنا ، ٹھگنا -

● **باٹی** : [مد ہ] نکی روٹی جِہڑی ہتّھاں وچ پھڑ کے سیکی جاندی اے -

● باج : [نر ف] ٹیکس ، لگان ، محصول ، نِکے راجے ہتھوں وڈیرے راجے لئی وصُولیا ہویا مال - باج گُزار : [فا ص ف] ٹیکس تارن والا ، لگان یا محصول دین والا ، ادھین راجا -

● باجا : [نر ہ] گون وجان دی چیز ، واجّا - ساز - باجا گاجا : [نر ہ] واجّا گاجّا ، ڈھول ڈھمکّا ، بِین واجّا ، دُھم دھام ، ٹھاٹھ -

● باجرا : [نر ہ] مشہور اناج ، باجری - نِکا نِکا مینہ ، پُھہار ، نِکیاں نِکیاں کنیاں ، پھٹک ، پُھوہر - باجرا برسنا : [ع ہ] نِکا نِکا مینہ پینا ، پُھور پینی ، پھک پینی - باجرا سا بِکھرنا : [مح ہ] بے چین ہونا ، باجرا کِھلّرنا ، لِلّھنی لگنی ، اچوی / اچمی ہونی - باجرا مُرغ : [نر ہ] اِک کالا پکھیرُو جہدے کھمبھاں اُتے باجرے دے دانے ورگے چترے ہُندے نیں ، تتّر دی اک قسم - باجرے کی ٹٹّی گجرات کا تالا : [اکھ] کسے نِکاری جہی شے دی بڑی سمھال کرن اُتے آکھدے نیں ؛ جویں : ککّھاں دی کُلّی دند کھند دا پاڑچھا - باجری : [مد ہ] نِکا باجرا ، باجری ، کُکڑ دا اِک رنگ -

● باجن : [نر ہ] ڈھول ڈھمکّے لئی اِہ لفظ اکٹھا بولدے نیں - باجن دے بجنتری سوتی پڑی نچھیڑ : [اکھ] پرائے کمیں لت نہ اڑان دی مت اے = آپنی نبیڑ تینُو ہور نال کی = آپنے گھر کوئی چھج وجاوے کوئی چھانی -

● باجنا : [لا ہ] وجنّا (واجے)، کھڑکنا ، بولنا ، دُھم جانا ، مشہور ہونا ، نشر ہونا ، گھڑی -

● باجنتر ، باجنتری : [فا ہ] واجے والا ، وجنتری ، ناچیاں گوّیاں آتے لایا ہویا لگان -

رُبابیاں مِراسیاں دی ٹھٹّھی -

● باجی : [مد ت] باجّی ، آپاں ، آپی ، وڈی بھین - عزت پیار نال بولدے نیں -

● باچھ : [مد ہ] (۱) ہوٹھاں دی نُکّر ، واچھ ، وراچھ ، واچھی ، باچھی - (۲) ہتی ، حصہ - (۳) زمین دے حصیاں دی جمع بندی - (۴) کچھ کچھائی ، معاملے دی ونڈ - باچھ برار : [نر ہ] صفائی ، ذمےداری (معاملے دی) - باچھ ڈالنا : [مح ہ] محصول اُگراہنا ، معاملہ وصول کرنا ، حصّے لانے ، ونڈنا - باچھ کرنا : [مح ہ] چندا کرنا ، اُگراہنا - باچھنا : [مت ہ] چھانٹنا ، چُونڈنا ، چھانٹنا ، صفا کرنا ، وکھ کرنا ، گھاہی دا اِک ہتھیار ، رمبا - باچھیں آنا ، پکنا ، پھٹنا : [مح ہ] واچھاں پکنیاں ، ہوٹھاں دیاں نُکراں دا پک جانا ، مُونہہ پک جانا ، جُوٹھ لگنی (اِک بیماری جہڑی جُوٹھ کھان نال ہو جاندی اے) - باچھیں تھوڑی تک آنا : [مح ہ] بُہت کِھڑنا ، مُونہہ کِھڑ اٹھنا ، مُونہہ کھولھکے ہسنا ، خوش ہونا - باچھیں کِھل جانا ، کِھلنا : [مح ہ] واچھاں کھلّرنیاں ، واچھاں کھلّھنیاں ، بُہت نہال ہونا ، کُھلھ کے ہسنا -

● باختر : [نر ف] قندھار تے خراسان دے آلے دوالے دا علاقہ ، بلخ دا یونانی ناں -

● باد : [نر ہ] (۱) آہڑت ، دلالی ، دستوری ، پھڑیے دی کار - (۲) وادھا ، ودھیکی ، زیادتی - (۳) بحث ، جھیڑا ، کھہبڑ - (۴) [مد ف] وا ، ہوا ، پون - (۵) [اسیس] رہے ، رہوے ، ہووے ، جویں : زندہ باد = جیوندا رہوے ، جوانی مانے - بادِ آشتی : [مد ف] اُہ ہوا جہدے نال بُوٹے پلھردے نیں ، رُکھاں نو پھل لگدا اے - بادِ بہار :

[مد ف] بہار دی رُت ، بہار سمے دی وا ، پُنگار سمے دی وا - باد پا : [ص ف] ہوا وانگ نسّن والا ، ترکھّا گھوڑا - وا ٹورا ، تِکھ ٹورا (گھوڑا) - باد پیمائی : [مد ف] ہوا مِنّنی = (فضول کم) ، جنگل بیلے کَنچھنّ دی عادت ، اوارا بَھونا - بادِ تُند : [مد ف] تِکّھی وا ، جَھکھّڑ ، جھولا ، بُلاّ - انھیری ، جھانجھا - اُوہری (سیال دی تِکّھی وا) - باد خایہ : [نر ف] نَل (ٹٹّے) ودھنّ دا دُکھ ، نَلاں دی سوج ، نَلاں وِچلی وا - باد خورہ ، خور : [نر ف] اِک روگ جس نال گھوڑیاں دے وال جھڑ جاندے نیں ، اُکھیڑا - باد رفتار : [ص ف] وا دی ٹور ٹُرن والا ، ترکھّا ، تِکھّا نسّن والا ، وا ٹورا (گھوڑا) - بادِ سُموم : [مد ف] گرم زہریلی ہوا ، لُوہ دین والی ہوا - لُو ، تتّی وا - بادِ شُرط : [مد ف] اہ ہوا جِہڑی بیڑیاں جہازاں نُوں سِدّھے دا چلاوے - بادِ صبا : [مد ف] سویل دی ہوا ، نِمھی تے سُکھ دین والی ہوا - بادِ صرصر : [مد ف] تِکّھی وا ، جھولا ، بُلاّ ، فرفر وَگدی وا ، اُوہری (سیال دی) - بادِ فرنگ : [نر ف] فرنگ دی وا ، فرنگیاں توں آئی ہوئی بیماری ، آتشک ؛ جِہدے نال پِنڈا پھٹ جاندا اے - باد فروش : [ص ف] وا ویچن (بنّھن) والا ، گلاہڑی ، خوشامدی ، جھوٹھی صِفت کرن والا ، بھنڈ ، شیخی خورا ، ہوائی قلعے بنان والا ، گپّی ، جھوٹھا - باد نُما : [نر اُ ف] وا دا رُخ (مُکھ) دسّن والا کُکّڑ یا تیر ، وا کُکّڑ - باد ہوائی : [مد اُ] نکاری ، فضول ، بے معنی ، ہوائی ، اہ خبر جِہدا سِر پَیر نہ ہووے ، افواہ -

● بادام : [نر ف] مشہور سُکا پَھل ، بَدام ، جِہدی گِری غذاواں تے دواواں وچ ورتدے نیں ، دماغ لئی چنگا ہُندا اے (ص : بدامی = بدام رنگا) - بادام لچھّا : [نر ہ اُ] بدام لچھّا ؛ اِک مِٹھیائی اے - باداچہ : [نر ف نک] (وڈ : بادام) پِتل یا سونے دا بدام ورگا پتّرا جِہڑا صندوقاں تے بندوقاں نُو لاندے نیں - بادامہ : [نر ف] اِک ریشمی کپڑے دا ناں - بادامی : [ص ف] (۱) بدام وِجہا ، بدام جیڈا - (۲) بدام رنگا ، بدام دے رنگ دا ، بِسکٹّی ، بدامی - (۳) خُسرا ، زنانا ، نمرد - بادامی آنکھ : [مد اُ] بدام ورگی اکھ ، نرگس ورگی اکھ - اکھّی -

● بادبان : [نر ف] پل ، بیڑی دا پلّا ، اہ پڑدا جِہڑا ہوا بھرن یا ہوا دا رخ موڑن لئی وا بیڑی یا جہاز اُتے تاندے نیں -

بادریسہ : [نر ف] تمبُو دے وانس اُتے رکھی ہوئی چکلی تے چھیکالی لکڑ -

● بادشاہ : [نر ، ف : پادشاہ] (۱) تخت دا مالک ، بادشہ ، دیس دا حاکم ، ملک دا والی وارث ، راجا ، مہاراجا - (۲) تاش دا اِک پتّا ، شاہ - (۳) زوراور ، ڈاہڈا - (۴) ضِدّل ، مرضی دا مالک ، بے پرواہ ، من موجی ، لہری جیُوڑا ، مختار - بادشاہ سلامت : [اُ] بادشاہ دا ناں لین ویلے دِتی ہوئی اسیس - بادشاہ سلامت رہے ، بادشاہ جیوے - بادشاہانہ : [تف ص ف] (۱) بادشاہاں وِجہا ، شاہی - (۲) راجیاں وانگ ، شاہاں ہار - بادشاہت : [مد اُ] شاہی ، بادشاہی ، بادشہت ، راج سرکار ، حکومت ، بادشاہ دا علاقہ ، رجواڑا - بادشاہوں اور دریاؤں کا پھیر کس نے پایا ہے ؟ : [اکھ اُ] بادشاہاں تے دریاواں دا انت کسے نہیں پایا ، اہ من مرضی دے مالک ہُندے نیں - وَہن پئے دریا کدی نہیں رُکدے -

بادشاہوں کی باتیں بادشاہ ہی جانیں : [اکھ اُ] بادشاہاں دیاں گلاں بادشاہ ای جاندے نیں ، وڈیاں دیاں وڈیاں گلاں - اِکو جہے اِک دوجے دی رمز پچھاندے نیں - **بادشاہی :** [ص ف] شاہی ، بادشاہ دی ، بادشاہاں ورگی ، شاہی ، صاحبی ، بادشاہت ، راج ، اختیار ، حکومت - عیش مُسکھ - **بادشاہی مسجد :** [مد تھا اُ] (لہور دی شاہی مسیت) جہڑی اورنگ زیب عالمگیر نے ۱۶۵۳ع وچ بنوائی سی -

● **بادل :** [نر ہ] بدل ، بدلی ، گھٹ (مد)، مینہ ورھانی وا - **بادل آنا ، اُٹھنا :** [مح ہ] بدل آؤنا ، بدل چڑھنا جھڑ ہونا ، گھٹاں چڑھ آؤنیاں - **بادل اُمڈ آنا ، اُمنڈنا :** [مح ہ] چوکھے تے جھکے ہوئے بدل آؤنے ، جھڑے وسے بِنا نہیں جاندے - اہ بدل جہڑے وسے کہ وسے جاپن - گوڑھا جھڑ ہو جانا - **بادل برسنا :** [مح ہ] مینہ وسنا ، بدل ورھنا ، ورکھا ہونی ، بارش ہونی - چھہبر لگنی - **بادل پھٹنا ، چھٹنا :** [مح ہ] بدل پاٹنا ، کھرا ہونا ، اسمان نترنا ، جھڑ ہٹ جانا - پھرکا لگنا - **بادل جُھوم جُھوم کے برسنا :** [مح ہ] بدلاں دا زور ہونا ، موہلے دھار مینہ وسنا ، زوراں دا مینہ پینا ، چھہبراں لگیناں - (۲) رہ رہ کے مینہ پینا - **بادل چڑھنا :** [مح ہ] بدل چڑھنے ، بدلیاں آؤنیاں ، گھٹاں چڑھ آؤنیاں ، جھڑ ہون لگنا - **بادل چھا جانا :** [مح ہ] بدل گھر آؤنے ، جھڑ ہو جانا ، بدلاں نال اسمان کجیا جانا ، گھٹاں چڑھ آؤنیاں - **بادل دیکھ کر گھوڑے پھوڑنا :** [مح ہ] جھڑ ویکھ کے گھڑے بھن دینے پئی ہن اِہناں دی کی لوڑ اے : خالی آس اُتے آپنا نہون کر لینا - پ = پرائی چھاہ اُتے مُچھاں مُنانیاں - **بادل رُندھ رُندھ کر آنا :** [مح ہ] گھر کے بدل آؤنے ، بھرویں بدل بننے ، اِک دوجے اُتے چڑھ کے بدل آؤنے ، بدل روں اکٹھے ہو کے آؤنے - زنانیاں اودوں آکھدیاں نیں جدوں بدل بھاؤندے نہ ہون - **بادل کُھلنا :** [مح ہ] بدل پاٹنا ، بدل کھلھ کھنڈ جانے ، اسمان نترنا ، جھڑ مُک جانا - **بادل گرجنا :** [مح ہ] بدل گجنا ، بدلاں دا آپو وچ ٹکرنا ، بدلاں دی گاج پینی ، گڑگج ہونی ، بدل کڑکے نکلنے - **بادل گھر آنا ، گِھرنا :** [مح ہ] بدل گھر کے آؤنے ، جھڑ ہونا ، بدل تن جانے - **بادل میں تھگلی لگانا :** [مح ہ] بدلاں نُو تھگڑنا ، انوکھا تے انہونا کم کرنا ، اسمان نُو ٹاکی لانی -

● **بادلا :** [نر ہ] بادلا ، پٹ (ریشم) تے زری دیاں تاراں نال اُنیا ہویا کپڑا - **بادلا مُنڈھے سے نیم (روکھ) نہیں چُھپتا :** [اکھ] صورت بدلن نال سیرت نہیں بدل جاندی - نِم دا رُکھ بھاویں بادلے نال مڑھ دیو نِم ہی رہوے گا = کالے کاں نہ ہوندے بگے بھاویں سے من صابن لگے = سپاں دے پُتر نہ ہوندے متر بھاویں چُلیاں دُدھ پیائیے -

● **بادلی :** [مد ہ] ریشمی کپڑا جھنو زری دی کناری لگی ہُندی اے -

● **بادنجان :** [نر ف] اِک مشہور ترکاری ، وتاؤں ، بتاؤں ، وینگن ، وتئوں -

● **بادہ :** [نر ف] شراب ، دارو ، نشہ پانی - **بادہ خور ، بادہ نوش ، بادہ پیما ، بادہ کش :** [فا ف] شراب پین والا ، شرابی ، شرابیتا ، شراب دا نشئی -

● **بادی :** [ص ہ] (۱) یونانی حکیماں دے کہے موجب اک سبھا (آبی ، آتشی ، خاکی ، "بادی") وائی والا ، ریح بھریا - (۲) ہوا پیدا

کرن والی چیز ، بادی ، ڈھڈ وچ وا بھر جان دی بیماری ، ریح - (۳) [فا ع] شروع کرن والا ، موڈھنی - **بادی النظر میں :** [تف اُ] جھاتی ماریاں ، دسن نو ، ویکھن وچ ، ظاہرا - **بادی پھیلانا :** [مح اُ] مستی جھاڑنی ، آکڑیاں لینیاں ، جھیڑا لانا ، رٹا پانا ، آہڈا بنھنا ، فساد کرنا ، رولا پانا - **بادی چور :** [نر اُ] پکا چور ، چوری دا ماہر ، عادی چور ، وڈا چور ، چوراں دا سردار - **بادی کی طرح چھٹ جانا :** [مح ہ اُ] اوویں کھنڈ جانا - اڈو اڈ ہو جانا ، نکھڑ جانا ، اُڈ جانا -

● **بادیان :** [مد ف] دواواں دے کم آون والی مشہور بوٹی = سونف -

● **بادیہ :** [نر ف] (۱) اِک میل دا پیالا ، بادیا ، کٹورا ، منگر ، پیندے والا گول گول چھنا - (۲) جنگل ، اُجاڑ ، بیابان ، ریتا - **بادیہ پیمائی :** بیلے کچھن دا کم ، جنگل بھونے -

● **بادہ :** [مد ہ] رسی ، ورھی ، ڈوری ، ودھری ، جوڑ -

● **بادھا :** [نر ہ] وادہ ، وادھا ، ودھیکی ، دکھ ، تکلیف ، جن بھوت دا پوکھا (سایہ) -

● **باڈی گارڈ :** [نر نا ، انگ : Body Guard] حاکم دا ذاتی محافظ ، جان دی راکھی کرن والا ، ہر ویلے نال رہن والا -

● **بار :** [نر ف] (۱) بھار ، بوجھ - (۲) دخل ، پہنچ ، پچ - (۳) بوہا - (۴) وار ، واری - (۵) دیر ، اویر - (۶) ڈھڈ ، پیٹ - (۷) گربھ ، حمل - (۸) پھل ، میوا - (—آ) (۹) [پچھ فا ص] وسان والا {شعلہ بار = اگ وسان والا} - **بار آور ہونا :** [مح اُ] پھل پانا ، پھلن پھلن اُتے ہونا ، سٹا کڈھنا ، نتیجہ نکلنا ، کامیاب ہونا ، سپھل ہونا - **بار الٰہ :** [مد ف] رب دی جناب ، اللہ دی درگاہ ، دھر درگاہ - **بار بار :** [تف اُ] وار وار ، مڑ گھڑ ، گھڑی مڑی ، مڑ مڑ کے ، ول ول ، کئی وار ، گھڑی گھڑی - **بار بار چور کی ، ایک بار ساہوکار کی :** [اکھ ہ] = سو دن چور دا اِک دن سادھ دا :- چور اِک نہ اِک دن پھڑیا جاندا اے ؛ اِک نہ اِک دن اُہدی شامت آ جاندی اے تے اہ پھڑیا جاندا اے - **بار بردار :** [فا ص ف] (۱) بھار کھڑن چکن والا ، وہتر ، وہیتا ، لادو ، لدو (ڈنگر) ، بھار ڈھون والا - (۲) پانڈی (آدمی) ، بھار کھاڑا - **بار برداری :** (۱) لادا لادی ، بھار کھاڑی - (۲) اسباب ڈھون دا کم - (۳) اہ وہتر جھڑے باربرداری وچ کم آوندے نیں - (۴) اسباب ڈھون دی مزدوری - (۵) سواری گڈی ، گڈ - (۶) اوٹھ گڈی تے ریڑے دا کرایہ بھاڑا ، ڈھوآ ڈھائی دا خرچا - **بار پانا :** [مح اُ] رسائی ہونی ، پہنچ ہونی ، میل گیل والا ہونا ، اپڑنا ، پجنا - **بار تنگ :** [نر ف] مروڑاں وچ کم آون والی اِک دوا دا ناں - **بار خاطر :** [مح نر ف] دل دا بوجھ ، ہک دا ساڑ ، ان بھاؤندی گل - **بار خدا :** [نر ف] اللہ تعالیٰ ، رب ، درگاہ ، رب دی بارگاہ (رب دی دہائی دیندیاں آکھدے نیں) - **باردار (بارور) :** [ص ف] (۱) پھل دین والا - (۲) پھلیا ہویا - (۳) حاملہ زنانی - (۴) بھار نال لدیا ہویا ، بھریا ہویا - (۵) پھلی ہوئی گاں مجھ ، گبھن - **باردانہ :** [نر ف] [باردان] (۱) سداگری دا مال اسباب رکھن بنھن دا سمان جویں: خالی بوریاں ، بکسے ، ڈبے ، تھیلے - (۲) فوج دے کھان پین دا سامان - **بار کش :** [فا ف] (۱)

بھار ڈھون والا جانور - (۲) گڈی ریڑھا (ریڑھا) (۳) پانڈی ، مزدور - **بار لگانا :** [مح ہ] ِچر لانا ، اوئیر کرنی ، روک پانی ، اعتراض کرنا ، ُڈھچّر ڈاہنی ، ٹالا کرنا ، عذر کرنا ، بھاراں اُتے ّپینا -

● **بار :** [نر مد انگ] کچھری ِوچ وکیلاں دے بہن دی بیٹھک ، وکیلاں دی ٹولی ، مجلس ، پرھیا [— ایسوسی ایشن] - **بار ایٹ لا :** [نر ص ، انگ : Bar At Law] ِجھنے ولّیت جاکے اُچے ''قنُون دا امتحان'' پاس کیتا ہووے ، ولّیت پاس وکیل - **بار ُروم :** [نر ، انگ : Bar Room] بیرسٹراں تے وکیلاں دے بہن کھلون دا کمرہ ، وکیلاں دی ّستھ -

● **بارا :** [نر ہ] (۱) پانی بھرن ویلے دا گئوں ، کُھوہ دا گیت - (۲) جندر ِوچوں تار دا کڈھنا - (۳) پانی لئی کُھوہ ِوچّوں پانی کڈھنا - (۴) کوڑا وٹا جھڑا ُبڈھیاں دی موت اُتے دیندے نیں - (۵) گُجراں دے ُددھ چون دا لٹا پٹا - **بارا جوری :** [تف مد ہ] دھکّو ملّی ، دھکّو دھکّی ، ملّو ملّی ، زورو زوری ، زور دھکا -

● **باراں :** [نر ص ف] ِمینہ ، بارش ، ورکھا ، برسات ، ّمیہڑا ، میگھلا ، چھہّبر ، جھڑی ، ورھاند - **بارانی :** [ص ف] (۱) ِمینہ دا ، برکھا والا ، مینہ بارے دا - (۲) برانا ، مینہ دے آسرے واہی جوتی والی ّبھوں ِجویں : بانگر ، بارو ، امبری ، مارو -

● **بار بٹائی :** [مد ہ] گاہ پانا ، گاہ [—ہو : برس] -

● **بار ُبد :** [نر ف] خسرو پرویز (بادشاہ) دے اک راگی دا لقب (ال) ، اُہنے کئی نویاں راگنیاں کڈھیاں ّسن -

باِرد : [ص ع] ٹھنڈا ، ٹھنڈا ٹھار ، ٹھاروں ، ِسیت ، ٹھریا ہویا -

● **بارش :** [مد ف] کنیاں ، ِمینہ ، میگھلا ، برکھا ، برسات ، ورھاند ، چھہبر ، ِمیہڑا ، بارش ، جھڑی (اک سار ورھن ولا مینہ) ، ُپھوہر ، ِرکن ِمن ، ّپھک ، ُپھہار ، (ِنکا ِنکا مینہ) -

● **بارک اللہ :** [اسیس ع] اللہ تینُو برکت دیوے ، ّخیر ہووی ، دھن بھاگ -

● **بارکائی :** [مد ہ] ِویاہ دی اک ِریت ، لاڑے دا جنجے چڑھن لگیاں آپنیاں ّبھیناں ُنو انعام اکرام دینا ، ِجویں : واگ پھڑائی -

● **بارگاہ :** [مد ف] حاضری دی تھاں ، کٹّھ ، پرھیا ، دربار ، کچھری ، درگاہ ، حضوری ، آستانا -

● **بارگی :** [مد ف] وار ، دفعہ ، ویلا ، واری ، اک واری : [یک—] -

● **بارگیر :** [فا ف] بھار ڈھون والا وہتّر (جانور) -

● **بار ناری :** [مد ہ] رنڈی ، بیوہ ، ُچھٹّڑ ، طلاقن -

● **باُرود ، باُروت :** [مد ف] گندھک ، شورے تے کولے دا رلامیل جھڑا استبازی دے کم آؤندا اے ، ِچنگ چواتی نال اِکو واری ّبل ُبجھدا

اے ۔ **بارود خانہ** : [نر ف] بُرود خانّا ، بُرود رکھن بنان دی تھاں ۔

بارہ : [مد ف] (۱) کندھ ۔ (۲) کوٹ ، فصیل ، دوال ۔ (۳) تعلق ، واسطہ ۔ (۴) [نر ف] بابت ، بارے ، متعلق ۔ (۵) [گن ہ] دہ تے دو = باراں ، چھے دُونے = ۱۲ [ص : بارھواں] ۔ **بارہ اُبھرن ، سولہ سنگھار** : [مح ہ] باراں گہنے ، سولاں سنگار ، زنانیاں دے پُورے پُورے دا ہار سنگار ۔ **بارہ امام** : [نر ج اُ] شیعاں دے باراں امام : علی رض ، حسن رض ، حسین رض ، زین العابدین رض ، محمد باقر رض ، جعفرصادق رض ، موسیٰ کاظم رض ، علی رضا رض ، محمد تقی رح ، علی نقی رض ، حسن عکسری رض تے امام غائب رض ۔ **بارہ باٹ** : [تف ہ] اڈ اڈ ، اڈّواڈ ، وکھّو وکّھ ، جُدا جُدا ۔ **بارہ باٹ ہونا** : [مح ہ] [باراں واٹاں بن جانیاں] نویں نویں راہ پھڑنے ، آڈ آڈ رہنا ، بے اتفاقی کرنی ، کھیروں کھیروں ہو جانا ، ان بن ہو جانی ، انجو انج ہونا ۔ **بارہ برس کے بعد کُوڑی یا گُھورے کے بھی دن پھرتے ہیں** : [ا کھ] بارھیں ورھیں رُوڑی دی وی سُنی جاندی اے : رب اک وار سبھ دی سُندا اے ؛ کدی نہ کدی بھیڑے دن پھر ہی جاندے نیں ۔ **بارہ برس دلّی میں رہے اور بھاڑ ہی جھونکا کیے** : [اکھ ہ] (باراں ورھے دلی وچ بھٹھ تاندے رہے) ، چنگیاں دی بہنی بہ کے وی کوئی چج نہ سکھیا ؛ تمیز نہ آئی ۔ **بارہ برس کے بید کیا ، اٹھارہ برس کے کو قید کیا** : [اکھ ہ] باراں ورھیاں دا وید کی تے اٹھاراں ورھیاں دے نُو قید کی ؟ کچی عمر دا بندہ کسے سد بُچھ جوگا نہیں ہُندا ؛ اخے تجربہ بڑی چیز ہُندا اے ۔ **بارہ برس کی کنّیا اور چھٹی رات کا بر ، وہ تو پیوے دودھ ہے ، تیرا من مانے سو کر** : [ا کھ ہ] خوند جدوں چوکھی نکی عمر دا ہووے ، جوان زنانی بارے آکھدے نیں ، اہ مجبور اے ؛ خوند جو کسے کم جوگا نہیں ، اہ جو چاہے سو کرے ۔ **بارہ برس کی کنّیا پٹھیا ، بیس برس کی ٹٹیا** : [اکھ ہ] باراں ورھیاں دی پٹھی تے ویہاں ورھیاں دی توٹ (بھکھ تس) جھڑی کُڑی نکی عمر وچ ای ور گھر لئی اُتاولی ہووے اہدے بارے آکھدے نیں ۔ **بارہ برس میں فقیری اور امیری کی بُو جاتی ہے** : [ا کھ ہ] امیری تے فقیری دی بو باراں ورھیاں وچ نہیں جاندی ، عادت پئی کسے گل نال ای چھٹدی اے = اجّوں گئی کجوں گئی پر دھجوں نہ گئی ۔ **بارہ برہمن بارہ باٹ ، بارہ کھاتی ایک گھاٹ** : [ا کھ ہ] باراں باہمن ہون تے باراں راہ ہون گے ؛ ہر کوئی آپنے راہ اُتے جائے گا ، جے باراں کھتری ہون گے تاں سارے اِکو پتن اُتے ہون گے : جنّا علم اونے وگاڑ ، جنّا کٹھ اونا پیار ۔ **بارہ پتھر** : [نر ہ] باراں پتھر ، شہر چھاؤنی دی اہ حد جھنّو پتھر دے باراں کھمبیاں نال ولدے نیں ، اوس حد وچ ہگن مُوترن تے گند پان دی مناہی ہُندی سی ۔ شہر دی حد ، چھاؤنی دی حد ۔ **بارہ پتھر باہر کرنا** : [مح ہ] بارہ پتھر دُور کرنا ، شہروں کڈھنا ، شہر بدر کرنا ، حُقّہ پانی بند کرنا ، ذاتوں چھیکنا ۔ **بارہ خانوادے** : [ج اُ] صوفیاں دے باراں فرقے جھڑے بیٹھ لکھے باراں اُچے سُچے صوفیاں دے ناں اُتے مشہور نیں : (۱) قادریہ (شیخ عبدالقادر جیلانی رح توں) ۔ (۲) نقشبندیہ (خواجہ نقشبند رح توں) ۔ (۳) صفویہ (شیخ صفی رح توں) ۔ (۴) عبدالرؤسیہ (شیخ عبدالرؤس رح توں) ۔ (۵) نُوریہ (ابو الحسن نوری رح توں) ۔ (۶) شطّاریہ (عبداللہ

شطاریؒ توں) - (۷) یُوسفیہ (شیخ احمد یوسفیؒ توں) - (۸) انصاریہ (حضرت عبداللہ انصاریؒ توں)- (۹) زاہدیہ (خواجہ بدر الدین زاہدؒ توں) (۱۱) خضرویہ (احمد خضرویؒ توں) - (۱۲) حسنیہ (امام حسنؓ توں) - **باره دری :** [مد اُ] باراں دری ، باراں دروازیاں والا کوٹھا ، باراں دریاں ؛ باغ محل وچ یا دریا دے کنڈھے بنائیاں جاندیاں سَن - **باره سِنگھا :** [نر ہ] باراں سنگا ، باراں سنگاں والا ، اِک پہاڑی ہرن ، جہدے لمے شاخاں والے سِنگ ہُندے نیں - **باره گاؤں کا چودھری اسّی گاؤں کا راؤ ، اپنے کام نہ آوے تو ایسی تیسی میں جاؤ :** [ا کھ] باراں پِنڈاں دا چوہدری تے بھاویں اسّیاں پِنڈاں دا سردار ہووے ، آپنے کم نہ آئے تے کھسماں نُوں کھائے :- کسے وڈے آدمی دا فیض نہ ہووے تے اُہدی وڈیائی دا کسے نُوں کی بھا بھاڑا ؟ **باره ماسا :** [ص] باراں ماہا ، بارھاں مہینیاں دا - **باره ماس :** [نر] ”باراں ماہ“ ، پنجابی تے ہندی وِچ اک میل دی نظم جِس وچ زنانی ورھے بھر دے باراں مہینیاں دا ناں لے لے کے آپنے درد وچھوڑے دا حال شعراں راہیں دسدی اے - **باره ماسی :** [نر ہ] سدا بہارا رُکھ ، باراں مہینے ہریا بوریا رہن والا بُوٹا - پکا نوکر ، ہر ویلے دا کاما - **باره مقام :** [ج نر اُ] (ایرانیاں دی وَنڈ موجب راگ دے باراں پڑدے ، جویں : حجاز ، عراق ، راست ، صفاہان وغیرہ - **باره مہینے :** [نر ج ظ ہ] (۱) باراں مہینے ، پورا ورھا - (۲) سدا ، ہمیش ، نِت - **باره میں سے تین گئے تو رہے کیا خاک ؟ :** [ا کھ پ = باراں وِچوں تِن گئے تے باقی کی رہیا ؟ ورھے دے باراں مہینیاں وچوں ہاڑ ، سَون تے بھادروں دے تِن مہینے اوکت جان پئی مینہ نہ پوے تے پُور اورھا کھیت برباد جائے گا - **باره وفات :** [مد اُ] باراں وفات ، حضرت محمدؐ ہوراں دے گُزر جان دا دِن ، ربیع الاول دی بارھویں تِریخ ، آخری بُدھ دا دِہار - **باره وفات کی کِھچڑی آج ہے کل نہیں :** [ا کھ] مُک چُک جانی شے دا وِساہ نہ کرے = ایتھے بیٹھ کسے نہیں رہنا میلا کوئی دم دا : پلک جھلک دے میلے / حیاتی بارے آکھدے نیں -

● **بارہا :** [تف ظ ف] کئی وار ، چوکھی واری ، وار وار ، نِت نِت -

● **بارھوں پر تیرہ :** [نر ہ] اک میل دا کبوتر جہدی پُوچھ چٹی تے دُوجا انگ کالا ساوا یا پِیلا ہووے ، چِٹ پُوچھلا -

● **بارے :** [تف ف] (۱) اخیر دی بازی ، اوڑک ، آخر ، مُکدی گل ، سو گل دی گل ، قصہ کوتاہ ، سَو گل دی اک گل - (۲) بابت ، متعلق -

● **باری :** [فا نر ع] بنان والا ، گھڑن والا - **باری تعالیٰ :** [نر ع] رب ، اللہ ، سبھ کُجھ جانن والا ، اُچا تے سُچا ، پیدا کرن والا ، خدا -

● **باری :** [مد ہ] (۱) واری ، وار ، ویلا ، موقع - (۲) گیڑا ، پھیرا - (۳) بغیچی ، دری - (۴) پھرا ، چوکی - (۵) ”نک کتّن دا اک گہنا ، والی“ ، والا“ - (۶) مشالچی - (۷) تاپ دی واری ، نِکا بُوہا - (۸) واہ واسطے ، باری - (۹) نِکی (نبالغ) کُڑی جہڑی سولھاں ورھیاں توں گھٹ ہووے ، بالڑی ، چھوہری - **باری باری :** [تف اُ] واری واری ، آپنو آپنی وار ، اِک دوجے دُدے پچھے ، واری سِر ، وارو وار ،

بھیتو بھیتی ـ **باری بھرنا** : [مح اُ] آپنی واری دا پہرا دینا ، واری سِر پہرے بہنا (ڈر بھو والے تھاں) ، واری بھرنی ، واری دینی ـ **باری کا بُخار** : [اُ] تیہیا ، واری دا تاپ ، جہڑا اک دن چھڈ کے چڑھدا اے ، وارے دا مروڑا ـ **باری دار** : [نر فا ہ] (واری بھرن والا) ، راکھا ، پہرہ دین والا ، چوکیدار ، جِہدی پہرے بہن دی واری ہووے ، واری والا ـ

● **بارباب** : [فا ف] اجازت پان والا ، درگاہ وچ آون والا ، جِہنو ڈھوئی ملے ، جِہدی قبولی ہووے ـ **باریابی** : [مد ف] درگاہے حاضر ہونا ، پُہنچ ، ڈھوئی ، حاضری ، ڈھو ، رسائی ، قبولی ، حضوری ـ

● **بارِیک** : [ص ف] بریک ، پتلا ، مہین ، (دھار ، تند) ، ہلکا ، پتلیرا ، اوکھا ، ودھیرا ، نِکا ـ **باریک آواز** : [ص ف] تِکھی واج والا ، چِیکو ، چِیخا ـ **باریک بات** : [مد اُ] راز دی گل ، بھیت دی گل ، بُجھ بُجھارت ـ **باریک بِین** : [فا ص ف] تِکھی عقل والا ، بریکیاں چھانٹن والا ، گل دی ہاتھ لین والا ، پارکھو ، گویڑی ، وڈا سیانا ، جانُو ، پیُو دے پیُو نُو پھڑن والا ، قانونی ، غلطی پھڑن والا ـ **باریک بِینی** : [مد ف] تِکھی عقل ، بریک بِینی ، نُقص بِینی ، پُن چھان ، گل گل دی ہاتھ لین دی کار ، گوہ ، گویڑ ، جاچ پچھان ، پرکھ پرچول ـ **باریک کام** : [نر اُ] اوکھی کار ، مہین کم ، دِیدیاں دا تیل کڈھ لین والا کم ، پڑھائی لکھائی ، کسیدا ، سُوئی سلائی دی بریک کار ـ **باریکہ** : [نر اُ] بریک والاں دا بُرش ، چِتیرے دا بُرش ، پتلی کوچی ـ **باریکی** : [مد ف] پتلیائی ، تِکھیائی ، بریکی ، گُوڑھی سوچ ، تِکھا خیال ، کوئی نُکتا (نکتہ) سُجھنا ـ **باریکیاں نکالنا** : [مح اُ] بریکیاں چھانٹیاں ، گل دی بِجھ کڈھنی ، گوہ نال سوچنا ، نُکتے چینی کرنی ، ڈونگھے غور وچار نال پرکھنا ، گُن لبھنا ، پرکھ پرچول کرنی ، پُن چھان کرنی ـ

● **باڑ ، باڑھ** : [مد ہ] (۱) واڑ ، کنڈیاں دی روک ، ڈکا ، کھیت پیلی دوالے راکھی لئی جھاڑ بندی ، [ـــباندھ] ـ (۲) چوکھیاں بندوقاں دا اِکو وار چلنا ، اکٹھا فیر ، [ـــمار] ـ (۳) دھار ، تیزی ، تِکھیائی (ہتھیار دی) ، [ـــرکھ] ـ (۴) سان ، پتھری ـ (۵) سپاہیاں دی قطار ، رُکھاں دی لنگ ـ (۶) ہڑ ، دریا دا اُچھلنا ـ **باڑھ اُترنا** : [مح ہ] رچھ کُھنڈا ہو جانا ، دھار مر جانی ، دھار جاندی رہنی ، آب لہہ جانی ، تیزی مر جانی ـ **باڑھ اڑانا ، داغنا ، مارنا** : [مح ہ] چوکھیاں بندوقاں دا اِکسار چلانیاں ، اکٹھا فیر کھولھنا ، چھاپا مارنا ـ **باڑھ باندھنا ، لگانا** : [مح ہ] کنڈیاں دی واڑ لانی (کھیت دوالے) ، جھاڑ بندی ، چھاپے لانے ، کِھتّی دینی ـ **باڑھ پر چڑھنا** : [مح ہ] سانے چڑھنا ، خراد اُتے چڑھنا ، (ہتھیار) تیار ہو جانا ـ اڈے لگنا ، دھوکھے وچ آونا ، ول وِچ آ جانا ، ٹیٹے چڑھنا ـ **باڑھ پر رکھنا** : [مح ہ] (۱) سیدھ لینی ، نشانے اگے رکھنا ـ (۲) اکھوں اُہلے نہ ہون دینا (شکار نُو) ـ (۳) چُکنا ، چُک دینی ، ہلاشیری دینی ، بھخانا ، جوش دوانا ـ (۴) تیز کرنا ، ترکھا کرنا ، سانے چاڑھنا ـ **باڑھ پڑنا** : [مح ہ] اکٹھا فیر ہونا ، بندوقاں دا اِکو واری چلنا ، گولیاں دا چھٹا وجنا ـ **باڑھ تیز کرنا** : [مح ہ] دھار لانی ، ہتھیار تیز کرنا ، سان اُتے لانا ، سانے چاڑھنا ـ **باڑھ چلنا** :

[مح ہ] توپاں بندوقاں دا اکٹھا فیر ہونا ، برسٹ وجنا ، گولیاں دا چھاپا وجنا ۔ **باڑھ دردری ہونا** : [مح ہ] دھار پدھری نہ ہونی ، ہتھیار دا مونہہ کُرنڈیا جانا ، وڈھے پے جانے ؛ ایہدے نال ہتھیار دی کاٹ ودھ جاندی اے ۔ **باڑھ روکنا** : [مح ہ] ہلا ٹھلنا ، حملہ ڈکنا ، وار جھلنا ، واڈھ ٹھپ دینی ۔ **باڑھ کاٹے ، نام تلوار کا** : [اکھ ہ] آب / کاٹ وڈھے ناں تلوار دا : کم کوئی کرے ، سوبھا کسے ہور نو ملے = لڑے فوج ناں سردار دا ۔ **باڑ لگائی کھیت کو ، باڑ کھیت کو کھائے ، راجا ہو چوری کرے نیاؤ کون چکائے** : [واڑ کھیت نو کھاوے ! راجا نیاں کرن دی تھاں آپے سنھاں مارے تے نیاں کون کرے] = پنڈ اجاڑے چوہدریاں وساون والا کون ؟ :- اودوں آکھدے نیں جدوں اوہو لوک خنامیاں کرن لگ پین ، جہناں ہورناں نو سدھے راہے لانا ہووے ۔ **باڑھیا ، باڑیا** : [ص ہ] (۱) دھار والا (ہتھیار) ۔ (۲) سان چلان والا ، دھار لان والا ۔ (۳) اک مریلا پکھنو ۔

● **باڑا ، باڑہ** : [نر ہ] (۱) واڑا ، احاطہ ، (لو : ہاتا ، حاطہ) ۔ (۲) دوال ۔ (۳) ولگن ۔ (۴) قبرستان ، گستان ۔ (۵) خانقاہ ، تکیہ ۔ (۶) رڑا ، میدان ۔ (۷) پڑ ، دنگل ۔

● **باڑی** : [مدہ] (۱) پیلی ۔ (۲) واڑی ۔ (۳) بغیچی ، باغ ۔ (۴) کھیتی ۔ (۵) سبزی دی پیلی ۔ (۶) کپاہ دا کھیت ، واڑ ۔ **باڑی بیننا چننا** : [مح ہ] بھاجی پٹنی ، پیلی سمیٹنی ، سبزی پٹنی / چگنی ، پھل لاہنا ، میوا چگنا ، کپاہ چننی ۔ **باڑی کرنا** : [مح ہ] پیلی گڈنی ، بیجنا ، کھیتی لانی ، واہی بیجی کرنی ۔ زمیندارا کرنا ۔ **باڑی میں بارہ آم ؛ ستی میں اٹھارہ آم** : [اکھ ہ] (واڑی وچ باراں امب تے منڈی وچ اٹھاراں) جتھے کوئی چیز پیدا ہووے اوتھے اوہ چیز مہنگی ہووے تے ہور کِتے سستی ہووے یا سائیں نالوں کاتے دی مزاج اچی ہووے تے بِچکر وجہوں آکھدے نیں ۔

● **باز** : [نر ف] (۱) باشا ، شکرا وغیرہ ، اک شکاری پرندہ ، چڑیاں تتر بٹیرے مار کے کھاندا اے ، ایہدی اڈاری بڑی تیز کھی ہندی اے ۔ (۲) [تف ح ف] فیر ، مڑکے ، دوجی وار ۔ نہ ، ناہ ، پرہیز [— آ] (۳) [پچھ] (بازی) کھیڈن والا (جویں : پتنگ باز ، گڈی بازی) ۔ **باز آنا** : [مح آ] باز آؤنا ، کھہڑا چھڈنا ، پرت آؤنا ، کوئی بھیڑ چھڈ دینا ، ہٹ جانا ، مڑ جانا ، ٹل جانا ، منع ہونا ، توبہ کر لینی ۔ **باز پرس** : [مد اُ] پچھ گچھ ، پڑتال ، تحقیقات ، پکڑ ، جواب لینا ، پچھ پرتال ۔ **باز پسیں** : [ص ف] (۱) مکواں ، اخیرلا ، آخری وقت ۔ (۲) اخیر ویلے ، مرن لاگے ہون اُتے ۔ **باز خواست** : [مد ف اُ] دتی ہوئی چیز واپس منگنی ، کجھ من کے ایہدے توں چھٹی منگنی ۔ **باز خواہ** : [فا ف] جواب منگن والا ، پرچول کرن والا ، پرچولیا ، حساب لین والا ۔ **باز دعویٰ** : [نر ف + ع] دعوا واپس لینا ، دعوا پرتاوا ۔ دعوا چھڈ دینا ، مقدمے توں ہتھ کِھچ لینا ۔ **باز دہی** : [مد ف] پرتائی ، پرتان دی کار ، مُل لئی ہوئی چیز دا موڑنا ، واپس دینا ۔ **باز گردد بہ اصل خود ہر چیز** : [اکھ ف] ہر شے آپنے اصلے ول جاندی اے = جیہی ماں تیہی ماستی کندھ ایرے اُتے آستی = جیہی کوکو تیہے بچے = سپ دا پتر سپولیا ۔ **بازگشت** : [مد ف] واپسی ، پچھاں ہٹنا ۔ پرت آؤنا ، موڑا ، پھیرا ، پرتا ۔ **باز نامہ** :

[نر ف] عرضی توں ہتھ کِھچنا ، عرضی واپس منگن دی لِیکھت ۔

● **بازار** : [نر ف] (۱) چیزاں ویچن وِہاجن دی تھاں ، جتھے چوکھیاں ہٹیاں ہون ، بزار ، منڈی ، چوہٹّا ۔ (۲) بھا ، نرخ ، بزار دا بھا ۔ **بازار اُتر جانا** : [مح اُ] بھا ڈِگنا ، بزار مندا ہونا ، سست ہونا ، مُل گھٹ جانا ۔ **بازار اُٹھ جانا** : [مح اُ] (۱) بزار بند ہونا ، منڈی بند ہو جانی ۔ (۲) بزار اُجڑنا ۔ (۳) بھا چڑھنا ۔ **بازار ہٹّا** : [نر اُ] دلالی ، آہڑت ، کٹوتی ، دستُوری ، کمشن ، پھڑُپنا ۔ **بازار بڑھنا** : [مح اُ] بزار ودھ جانا ، ہٹّیاں بند ہو جانیاں ، بزار بند ہو جانا ۔ **بازار بیٹھک** : [مح اُ] بزار وِچ بہن دا ٹیکس ، تہ بازاری ، ہٹی ہالا ، ٹیکس ۔ **بازار تیز ہونا** : [مح اُ] (۱) بھا چڑھنا ، مُتّل ودھ جانا ، مہنگ ہو جانا ، بھا وچ تیزی آ جانی ۔ (۲) توڑا ہونا ۔ **بازار ٹھنڈا یا سرد پڑنا** : [مح اُ] ویچّا وٹی یا گاہکی تھوڑی ہو جانی ، مندا ہونا ، بپار مٹّھا ہو جانا ۔ **بازار چڑھنا** : [مح اُ] بزار چڑھنا ، بھا ودھنا ، مہنگ ورت جانا ، بزار تیزی تے ہونا ۔ **بازار چمکنا** : [مح اُ] بزار مچنا ، بپار ودھنا ، منڈی وچ گاہکی ودھ جانی ، بزار بھخ جانا ۔ **بازار دِکھانا** : [مح ہ] کوئی چیز ویچن لئی بزار لے جانی ، بزار دی سیر کرانی ۔ **بازار دیکھنا** : [مح اُ] بزار تکنا ۔ (۱) وِہاجی لئی بزار جانا ، بزار وچ ڈھونڈنا ۔ (۲) بزار دی سیر کرنی ۔ (۳) پِھر ٹُر کے بھا جاننا ۔ **بازار سرد ہونا ، ٹھنڈا پڑنا** : [مح اُ] بزار ٹھنڈا ہونا ، مندا ہونا ، گاہکی گھٹ جانی ، بے رونقی ورت جانی ۔ مُل گھٹ جانے ۔ **بازار کا بھاؤ** : [نر اُ] بزار دا بھا ، عام قیمت ، چالُو مُتّل ۔

بازار کا چلن : [نر اُ] بزار دی پرت ، بزار دا دستور ، بزار دا وِہار ، بزار دا ورتارا یا منڈی بزار دا بھا ۔ **بازار کرنا** : [مح] ویچاوٹی لئی بزار جانا ، کسے تھاں نُوں عام کر دینا ، لانگھا بنا دینا ۔ **بازار کِس کا ، جو لے کر دے اُس کا** : [اکھ اُ] وہار دا کھرا آدمی آپنے بھرم بھا اُتے لکھاں دے وپخ کردا اے = جھدا بھرم چلّے اُہدے لکھ ہٹّلے / جھدا بزار اُہدا لکھ ہزار ۔ **بازار کے بھاؤ پِٹنا** : [مح اُ] بڑی مار کھانی ، گِدڑ کُٹ پینی ، دبڑ کُٹ لگنی ، اِنج مار کھانی پئی سبھ کسے نُوں پتا لگ جائے ، بزار وچ مار پینی ۔ **بازار کی گالی جس نے سُنی اُس پر پڑی ، بازار کی گالی کس کی جو پھر کے دیکھے اُس کی** : [اکھ ہ] بزار دی گال اُہنو جھڑا پرت کے ویکھے ۔ ست دی گل اے پئی چیڑ والی گل اُکا نہ گولئے نہیں تے چیڑ پکی ہو جائے گی = اک چُپ سو نُوں ہراوے ۔ **بازار کی مِٹھائی ، جس نے چاہی اُس نے کھائی** : [اکھ ہ اُ] (۱) مُتّل دِتّا شے لے لِتّی ۔ (۲) پیشہ کرن والی تے بُریار زنانی بارے آکھدے نیں ۔ **بازار گرم ہونا** : [مح اُ] بزار بھخنا ، بزار دی رونق دا ودھنا ، گاہکی زوراں اُتے ہونی ، بزار وچ کسے شے دی مانگ ودھ جانی ۔ **بازار گِرنا** : [مح اُ] بھا ڈِگ جانے ، گاہکی گھٹ جانی ، بزار مندا ہو جانا ۔ **بازار لگا نہیں ، گٹّے والے ہوت** : [اکھ ہ] ویلے توں اگیترے ہی فیدے ونیدیاں بھالتّن والیاں بارے آکھدے نیں = پڑ بجّھا نہیں اُچکّے اگیتّرے ہی = سسیت پئی نہیں انتھے پھلاں آ بیٹھے نیں ۔ **بازار لگانا** : [مح اُ] ہٹّیاں کھولھنیاں ، وکاؤ چیزاں سجا سوار کے رکھنیاں ، سودا پتّا کھلارنا ، دُکاناں سجانیاں ۔

بازار مندا ہونا : [مح اُ] گاہکی گھٹ جانی ، بپار مَٹّھا ہونا ، وٹی ّ کھٹی ّ گھٹ جانی ، کھٹی وٹی ّ گھٹنی ۔ **بازارُو** : [ص اُ] بزاری ، ہولے میل دی چیز ، گھٹ درجے دی شے ، سستی مُسَولی ّ چیز ، جھڑی چھیتی وِک جائے ، وکاؤ ۔ **بازاری** : [بزار دا / دی] ۔ (۱) بزاری ۔ (۲) رواجی ، چالُو ۔ (۳) بزار وچ بہن والا ۔ (۴) لُچا ، واہیات ، لفنگا ، اُچکا ، بے اعتبارا ، (۵) گھٹیا ۔ **بازاری آدمی** : [نر اُ] گھٹیا ، کمینا ، ہوچھا ، نکُونا ، بَھیڑا ، لُچا ، لفنگا ، بزاری بندہ ۔ **بازاری عورت** : [مد ص اُ] بزار دی رن ، لُچی ، لنڈی ، لفنگی ، بُریار ، چھنال ، گشتی ، پھَرونتو ، اوارہ ۔ **بازاری گپ** : [مد اُ] مُدھا جھوٹھ ، نِرا کُوڑ ، گپَوڑ ، بے مُنیادی گل ، افواہ ، ''ہوائی'' ۔

● **بازُو** : [نر ف] بانہہ ، ارک توں لا موڈھے تک دا انگ ۔ (۲) زور ، قوت ، سہارا ۔ (۳) ثانی ، مقابلے دا ۔ (۴) باہی (منجی/بوہے دی) ، چُگاٹھ دے لمے دا دا ڈنڈا ۔ (۵) وڈا کھمبھ (پکھو دا) ۔ (۶) سجے کھبے دی فوج ۔ (۷) یار ، ساتھی ، بھرا ، مددگار ۔ **بازو بند** : [نر ف] بانہہ دے ڈولے دا اِک مشہور گہنا ، بازو بند ، باہُٹا ، ٹاڈاں ۔ **بازو پھڑکنا** : [مح اُ] (۱) بانہہ دا ڈولا پھرکنا ، موڈھا پھرکنا ، ڈولا موڈھا پھرکے تے آکھدے نیں کوئی سجن پیارا ملےگا ۔ (۲) جوش آؤنا ۔ **بازو تولنا** : [مح اُ] کھمب سوارنے ، اُڈن دی تیاری کرنی ، تیار ہونا (اڈاری مارن یا جان لئی) ۔ **بازو ٹُٹنا** : [مح اُ] (۱) بانہہ بھجنی ۔ (۲) بِھرا مرنا ۔ (۳) سجن بیلی دا ٹُر جانا ۔ (۴) سہارا ٹُٹ جانا ۔ **بازو ٹُٹے باز کے سائیں طعمہ دے** : [اکھ اُ] ''پر ٹُٹے'' بازنُو مالک خوراک دیندا اے ۔ جدوں کماؤ بندہ لاچار ہو جائے تے گھر والے بے غوری کرن اودوں آکھدے نیں پئی اِہدی داری کرو ! ۔ **بازو دینا** : [مح ہ] بانہہ پھڑانی ، ہتھ پھڑنا ، سہارا دینا ، ڈِگے ڈھٹھے نُو اُٹھانا ، مدد کرنی ۔ ہتھا دینا ۔ **بازو کی مچھلیاں** : [ج مد اُ] ڈولے ، باہواں دے اُبھرویں پٹھے = ڈنڈ ۔ **بازو وا کرنا** : [مح اُ] اُڈنا ، پر چھنڈنے ، پر کھولھنے ، کِسے نُو کلاوے لین لئی باہواں آڈنیاں ۔

● **بازی** : [مد ف] (۱) کھیڈ ۔ (۲) بازی (تاش / چوپٹ دی) ۔ (۳) تماشا ۔ (۴) بُرد ، شرط ۔ (۵) الٹبازی (۶) کھڈونا ۔ (۷) ٹھگی ، فریب ، چھل ، وَیل ۔ **بازی اُٹھنا** : [مح اُ] کھیڈ مُک جانی ، تماشا ختم ہونا ۔ راس بے ہٹھنی ۔ **بازی اُڑنا** : [مح اُ] بازی نہ مُکنی ، بازی پھس جانی ، بازی لمی ہو جانی ۔ **بازی بازی باریش بابا ہم بازی** : [اکھ ف] کھیڈ کھیڈ وچ بابے دی داڑھی نال وی کھیڈ ! : جد کوئی گلیں گلیں کسے وڈے وڈیرے نال کھہبڑ پوے یا حدوں ودھکے مخول کردا دِسے تد آکھدے نیں ۔ **بازی بدنا** : [مح اُ] بازی لانی ، بُردو بُرد لگنا ، شرط لانی یا بنھنی ، **بازی جِتنا** : [مح اُ] بازی جِتنی ، کھیڈ جِت لینی ، سر کرنی ، بازی مات کر دینی ، بازی چاڑھنی ، پھلوں پُگ جانا ۔ میری ہو جانا ۔ **بازی دینا ، کرنا** : [مح اُ] شکست دینی ، ہرا دینا ، بازی چاڑھ دینی ۔ **بازی کھانا** : (۱) ہر جانا ، مات کھانا ۔ (۲) کبُوتر دا الٹ بازی لانا ۔ **بازی کھیلنا** : [مح اُ] تاش کھیڈنی ، شطرنج (شترنج) دی بازی لانی ، تماشا وکھانا ۔ **بازی گر** : [نر ف] تماشا کرن والا ، الٹ بازیاں لان والا ، کرتبی ، مداری ،

نٹ ، نقلیا ، سانگیا ، باشا ، راسدھاریا ، [مد : پھیرنا] ۔ **بازی لگانا یا مارنا :** [مح اُ] شرط بنھنی ، بُرد لانی ، دا اُتے کُجھ لا کے کھیڈنا ، ضد نال کھیڈنا ۔ **بازی لے جانا :** [مح اُ] جِت جانا ، ہرا دینا ، مات کر دینا ، پہلاں پُگ جانا ، اگے ودھ جانا ، شرط جِت لینی ۔ **بازی ہارنا :** [مح اُ] بازی ہار جانی ، شرط ہر جانی ، مات کھانی ۔

● **بازیابی :** [مد ف] گئی گواچی چیز دا مُڑ کے لبھ پینا ، گواچی شے مِلنی ، لبھوت ۔

● **بازیچہ :** [نر نک] [وڈ : بازی] (۱) کھیڈ ، بازی ، تماشا ۔ (۲) کھڈونا {بازیچۂ اطفال : بالاں دی کھیڈا / کھڈونا ، کُڑیاں دی کھیڈ : {گُڈی گُڈے دا ویاہ} ۔ (۳) سوکھی کار ۔

● **باس :** [مد ہ] خشبو ، بو ، سڑیاہن ، واشنا ۔ (۲) نشانی ۔ (۳) واس ، واسا ، وسیبا ۔

● **باسا :** [نر ہ] واسا ، وسوں ، واس ، وسن رسن دی تھاں ۔ ابادی ، [۔ کر] ۔

● **باسٹھ :** [گِن ہ] باہٹھ ، بہٹھ ، سٹھ تے دو = ۶۲ ، [ص : ۔واں] ۔

● **باسِط :** [ص فا ع] (۱) اللہ دا اِک ناں = رزق دین والا ۔ (۲) پسارن والا ۔

● **باسک ، باسکی :** [نر ہ] ہندوآں دے عقیدے مُوجب بھوں نُو تھمن والا سپ اے ۔ سپاں دا بادشہ باشک نانگ ، پانی دا پھنیر ۔

● **باسلیق :** [مد یو] باہواں دی وڈی ناڑ جھہڑی دِل تے کلیجے وچوں ہندی آوندی اے ۔

● **باسمتی ، باس متی :** [نر] باسمتی ، مہک والی ، اک قِسم دے چول ۔

● **باسن :** [نر ہ] برتن ، بھانڈا ٹِینڈا ، کھان پکان تے ورتن دے بھانڈے ۔

● **باسی :** [ص ہ] (۱) رات دا بچیا کُھچیا کھانا ، بہا ، (ض : تازہ) ۔ (۲) [نر ہ] واسی ، وسندڑ ، وسنیک ، کسے تھاں دا رہن وسن والا ۔ **باسی بچے نہ کُتا کھائے :** [اکھ ہ] نہ بہا بچے نہ کُتیاں نُو پائیے ، اوڑ دا پکان دی مت اے ۔ **باسی بھات میں اللہ میاں کا کیا نہوڑا :** [اکھ ہ] (۱) بہی ، سڑی بُسی تے گھٹیا شے ہی دینی ہووے تے رب دے ناں دی کی لوڑ اے اُہنے تے ایویں ای جانا سی ۔ (۲) بہی روٹی کھا کے شُکر کاہدا ؟ ۔ **باسی پھولوں میں باس کیا ؟ دور گئے کی آس کیا :** [اکھ ہ] کُرمائے پُھلاں دی باس کی تے دُور گیاں دی آس کی ؟ ، جِھڑے ٹُر گئے اہ ٹُر گئے ۔ **باسی تِباسی :** [ص نر مد ہ] بہی تِبہی ، دوآں تِناں دناں دی پکی تے بچی ہوئی شے ، پُروتھی ، ان تازی ۔ **باسی عید :** [مد اُ] بہی عید ، عیدوں دُوجا دِن ، ٹُرو ۔ **باسی کڑھی میں اُبال آیا :** [اکھ] جوانی دے چا کرن والے بُڈھے بارے آکھدے نیں ۔ بہی کڑھی پئی اُبلدی اے : کویلا چا تندن جوگا ہُندا اے ۔ **باسی کھانا :** [نر ہ] بہا کھانا ، اِک دن پہلاں دا پکا ہویا ، بچیا کُھچیا ۔ بہی تِبہی کھانی ۔ **باسی مُنہ :** [نر ہ] ان دھوتا مُونہہ ، [تف] نہار مُونہہ ، نِرنے کلیجے ، کُجھ کھادے پیتے بِنا ، سکھنے پیٹ ۔

● **باشِندہ :** [نر ف] واسی ، وسنیک ، رہن والا ، {جویں : کابل کا باشندہ = کابل دا واسی وسنیک ، کابلی یا کابلیا} ۔

● **باشہ** : [نر ف] اِک شکاری پکھیرُو، باز دی قِسم = باشّا ۔

● **باصِرہ** : [نر ع] ویکھن دی طاقت، ویکھن دی واہ ۔

● **باطِل** : [ص ع] [ض : حق] جُھوٹھ، جُھوٹھا، کُوڑ، کُوڑا، مِٹ جان والی شے ۔ بے اثر، نکاری، واہیات ۔ **باطل کرنا** : [مح اُ] جُھٹھارنا، جُھوٹھا ثابت کرنا، ردنا، رد کرنا ۔

● **باطِن** : [نر ع] [ص : — ی] (۱) اندرو اندر ۔ (۲) اکّھوں اُہلے ۔ (۳) جی، دل ۔ (۴) خیال ۔ (۵) اللہ دا ناں ۔ **باطنیہ** : [ص ع] [باطن والا / دا] شیعاں دا اک فرقہ جہدا عقیدہ اے ہئی شرع دے ہر حکم دا ظاہر کُجھ اے تے باطن کُجھ، اِک ٹولا جہدا موڈھی حسن بن صباح سی ۔

● **باعِث** : [نر ع] [بعث = اُبھارنا] (۱) پریرن والا ۔ (۲) سبب، وجہ، بنا، کارن ۔ (۳) اصل، بُنیاد ۔ (۴) اللہ دا اک ناں ۔

● **باغ** : [نر ف] باغ، باگا [ج : باغات] اُہ زمین جہدے وچ پُھل بُوٹے لائے ہون ۔ **باغ باڑی** : [مد اُ] (۱) پُھلواڑی، باغ بغیچی ۔ (۲) بال بچے، بُوٹا، بچّہ ۔ (۳) آر پروار، جِیاجنت، باغ پروار ۔ **باغ باغ ہونا** : [مح اُ] خوش ہونا، باگو باگ ہونا، کِھڑ جانا، رُوح راضی ہونا ۔ **باغاتی** : [ص ہ] (۱) باغ دی (کمائی، پھل) ۔ (۲) باغ والی بھوں ۔ (۳) باغ جوگی ۔ **باغبان** : [نر ف] مالی، باغ دا راکھا یا سیوا کار، باغوان بغوان ۔ **باغبانی** : [مد ف] باغ دی رکھ سمھال تے پالن دا انتظام، مالی دا کم، مالی پُنا ۔ **باغ لگا نہیں، منگتوں نے ڈیرے ڈال دیے** : [اکھ ہ] باغ لگا نہیں منگتے پہلاں آ گئے نیں ۔ پِنڈ پیا نہیں اُچکّے پہلاں ای ۔ اودوں اکھدے نیں جدوں کم اجے ہویا نہ ہووے تے لاہ کڈھن والے پہلاں آساں لا بہن ۔ **باغِ معلّق** : [نر ف] (پلماواں باغ) اِہ باغ بخت نصر نے بابل وچ لوایا سی ۔ **باغ و بہار** : [ف] (۱) باغ تے بہاراں، بہاراں تے گلزاراں ۔ (۲) سوہنا سماں (۳) من بھاؤندی تھاں ۔ (۴) خوش جیوڑا آدمی (۵) میر امّن دی مشہور اُردو کتاب ۔ (۶) سوہنیاں گلاں کرن والا ۔ (۷) ہسن ہسان والا ۔

● **باغی** : [نر ع] راج سرکار دا مخالف، آکی، فسادی، بِلٹیا ہویا، باغی [— ہو = وِہرنا، انکاری ہونا، مقابلے اُتے آ جانا، آ کڑنا] ۔

● **باغیچہ** : [نر نک ف] نِکا باغ، بغوچڑا، باگڑا، بغیچی، بغیچا ۔

● **بافتہ** : [نر ف] (۱) اُنیا ہویا، کھڈی دا کورا کپڑا ۔ (۲) اک ریشمی کپڑا ۔ (۳) اک قسم دے کبوتراں دا رنگ ۔

● **بافِندہ** : [فا نر ف] جُلاہ، جُلاہیا، کھڈی اونا، پٹوہلی (ریشمی کپڑے اُنن والا) ۔ **بافندگی** : [مد ف] جُلاہ گری، جلاہے دا کم، اُنائی، جلاہ پُنا ۔

● **باقِر** : [نر ع] سیانا، عالم، امیر، حضرت ابو جعفر محمد بن علی ابن حسین دا لقب ۔

● **باقر خانی** : [مد ف] دُدھ تے میدے دی خستہ روغنی روٹی ۔ باکرخانی ۔

● **باقلا** : [نر ع] مٹراں ورگی اک سبزی ۔

باقی : [ص ع نر] (۱) بچیا کُھچیا ، بچیا ہویا - (۲) سدا رہن والا ، سدا جیُونا - (۳) لہنا ، دینا - (۴) اُدھار - (۵) بقایا ، بچت - (۶) رہند کُھوہند - (۷) اللہ دا اک ناں {اللہ باقی ِمن کُل فانی = ایتھے نام سائیں دا رہنا ِمٹ جاؤ کل دُنیا} - **باقی چُکانا** : [مح اُ] لیکّھا پاک کرنا ، لہنا تارنا ، اُدھار چُکانا - **باقی دار** : [ص ف] قرضائی ، دوال ، دین دار ، جہدے ِسر اُدھار چڑھیا ہووے - **باقی دارد** : [ع + ف] باقی فیر سہی ، اجے حساب ِوچوں کجھ ہور وی باقی ِنکلدا اے ، بُھل چُک ؛ لین دین ، لیکھا چلدا رہیا - **باقی کا مارا گاؤں ، ِچلموں کا مارا چُولھا اور اولوں کا مارا کھیت پنپتا ہی نہیں** : [مح ہ] بے رونقی تے "مُتّن مَسُن" ورتن دی بنا یا وجہ ؛ ہیٹھ لکھیاں چیزاں جے : لگان خراج دے بھار ہیٹھ آیا ِپنڈ ، اُہ کدے نہیں وسدا ، ِجس چُلّھے وچوں بُہتیاں ِچلماں دھریاں جان تے پکّی فصل والا کھیت جس اُتے گڑے پے جان - **باقی ماندہ ، باقی ساقی** : [ص ف] رہی کھہی ، بچیا کھچیا ، رہندا کُھوہندا ، باقی بچیا ہویا ، بقایا - **باقی نام اللہ کا** : [اکھ اُ] (۱) اللہ توں سوا کوئی وی جیوندا نہیں بچے گا = مَولا ہی مَولا ہور سبھ رَولا - رہے ناں اللہ دا - (۲) ہور کُجھ نہیں بچیا - **باقِیات** : [ج مد] [و=باقیہ] (۱) باقی رہ گئیاں رقماں - (۲) باقی بچیاں چیزاں - **باقِیاتِ صالِحات** [مد ج ع] مرن مگروں بچ رہن والے بھلے کم ، کھریاں شَیواں تے بال بچے ، بھلیاں یادگیریاں -

باک : [نر ف] ڈر ، بَھو ، خوف ، خطرہ ، بَھے ، دھڑکُو ، ہرج -

باکِرہ : [مد ع] (۱) کُواری ، اَنوباہی کُڑی - (۲) اَن ِودھ (موتی) -

باکُو : [نر ف] آذر بائیجان دا صدر تھاں جہڑا "تیل سومیاں" لئی مشہور اے -

باکھ : [نر ہ] کِھیری ، ہوانسّا ، لویری دے تھناں دا اُتلا حصہ -

باکھر ، باکھل : [نر ہ] (۱) ڈنگر گھر ، کُڑھ ، واڑا - (۲) انگن - (۳) دوال - (۴) احاطہ (ہاتّا) ، ولگن - (۵) ہتھیاراں اُزاراں دا تھیلا ، رچھانی - (۶) اِک دوا - (۷) اک میل دا ہل جہڑا بَھوں دا اُتلا کرڑا تھاں پُٹّدا تے جھاڑ بُوٹ اُکھیڑ دیندا اے -

باکھڑی ، باکھلی : [مد ہ] جہڑی لویری چار پنج مہینے دُدھ دے کے چھڑ مار جائے ، گھٹ ددھ والی = تروکڑ -

باگ : [مد ہ] (۱) واگ ، راس ، لغام (گھوڑے دی) - (۲) نتّھ - (۳) وس ، اختیار - (۴) تلوار دی مُٹّھ ، دستی - (۵) باگھ ، بگھیلا (ِشینہ) - **باگ اُٹھانا** : [مح ہ] واگاں چُکنیاں ، گھوڑا بھجانا ، گھوڑا ٹورنا ، ٹُر پینا - **باگ پکڑائی** : [مد ہ] (۱) واگ پھڑائی ، بَھیناں دا لاگ ، ویاہ دی اِک ریت ِجس وچ لاڑے دی واگ نُوں بَھیناں پھڑدیاں نیں تے کُجھ نقدے لیندیاں نیں - **باگ چھوڑ یا ڈال دینا** : [مح ہ] (۱) واگ چھڈّ دینی ، واگ چُھٹّ کر دینا ، گھوڑے نُوں اپنے رَوں اُتے چھڈنا - (۲) وس" ِوچ نہ رکھنا - (۳) کسے بندے نُوں کُھلھ دے دینی - جھڑک جھمب نہ کرنی - **باگ ڈور** : [مد ہ] (۱) واگ دی رسّی ، راس - (۲) نتّھ - (۳) ہتھ وس" ، اختیار - (۴) پربندھ ، انتظام ، تورا ِتکا -

باگ ڈور ہاتھ میں لینا : [مح ہ] وس وچ کرنا ، اختیار سامبھنا ، انتظام سمھالنا ، پربندھ کرنا ۔ **باگ ڈھیلی کرنا / چھوڑنا** : [مح ہ] واگ ڈھلی چھڈنی ، من مرضی اُتے چھڈ دینا ، خلاصی کرنی ، ہتھ وس وچ نہ رکھنا ، چھٹکارا دینا ، اپنے حال اُتے رہن دینا ۔ **باگ کھینچنا** : [مح ہ] واگ کھچنی ، لگام کسنی ، کس کے رکھنا ، واگ کھچ کے گھوڑا کھلہارنا ۔ (۲) دبا پانا ، روکنا ۔ **باگ گیر** : [نر اُ] (۱) گھوڑے دا راکھا ، نوکر ، سئیس ۔ (۲) گھوڑے بنھن والا ، طبیلیا / تویلیا ۔ **باگ لینا** : [مح ہ] (واگ لبنی) واگ پھڑنی ، راساں تھمنیاں ، لگام پھڑنی ، گھوڑا دڑانا ۔ **باگ موڑنا** : [مح ہ] واگ موڑنی ، رخ پھیرنا ۔ گھوڑے دا مونہہ دوجے پاسے پرتانا ۔ پرتنا ، پرتانا ۔ دھیان بدلنا / وٹانا ۔ ماتا دے دانیاں اُتے کھرینڈھ آؤنا ۔ **باگ ہاتھ سے چھوٹنا** : [مح ہ] واگ ہتھوں چھٹنی ، وسوں باہر ہونا ، ہتھوں وسوں نکلنا ، قابو نہ رہنا ، موقع کھنجھنا ، ویلا ہتھ نہ رہنا ۔

● **باگڑ** : [نر ہ] (۱) بھارت دا اِک علاقہ ۔ (۲) ہرناں دی ڈار ہیڑ ، ہرناں دی جوہ ۔ (۳) بیٹھن دی تھاں ۔ **باگڑ بِلا** : [نر] باگھڑ بلا ، وڈا جنگلی بِلا ، چڑیاں جنوراں توں بیلی بچان لئی گڈیا ہویا پُتلا ، ''ڈرانا'' ۔

● **باگیسری** : [مد ہ] اِک راگنی ، بھگیسری ۔

● **باگھ** : [نر ہ] [مد : باگھنا ، باگھنی] چترا ، باگھ ، بگھیلا ، شینہ ورگا شکاری جانور ۔ **باگھ بکری** : [مد ہ] منڈیاں دی اِک کھیڈ = شینہ بکری ۔ **باگھ کا پٹھا** : [نر] چترے دا بچہ ، شیر دا بچہ = بگھیلا ۔ جنا ، جی دار ۔ **باگھ نکھ** : [نر ہ] (۱) شینہ دی نہوندر ، شیر دا نوہ جیہدا تعویت بنا کے بالاں دے گل پاندے نیں ؛ کہندے نیں ایدے نال بچے نہیں ڈردے ، تے اہناں نو نظر نہیں لگدی ۔ (۲) اِک میل دی تلوار ۔ **باگھی** : [مد ہ] (۱) سٹ تے پھوڑے کر کے چڈیاں وچ پین والی گھمروڑی ۔ (۲) سنڈھا ۔ (۳) ویلن ، ویلنا ۔

● **بال** : [مد ہ] کنک ، باجرے تے جوار دا سِٹا ۔ والی (کنّن دا گہنا) (جڑاؤ والیاں) ۔ [مد نر] بالڑی ، کاکی ، جاتکڑی (نر ہ) وال ، لوں ، رواں ، جٹاں ، جُپھ ، ببریاں ، بودے ، پٹے (لمے وال) ، چھتے ، جھاٹا (زنانے وال) ، لِٹاں ، دھولے [نر پ] ۔ بال ، بچڑا ، نیانا ، ایانا ، کاکا ، سولھاں ورھیاں توں گھٹ عمر دا جاتک ، جاتکڑا ، نڈھا ، نینگر ، نکڑو ، منڈا ، [نر ف] کھمبھ ، پکھیرو دی بانہہ ، پورا پر = (بال و پر) لیک ، تریڑ ، چیر ، درج ، پھوٹ [ــآ] [انگ : Bal] گیند ، کھِنو ، کھدو ۔ (۲) ناچ ۔ **بال اُترنا** : [ع ہ] وال جھڑنے ، وال ڈگنے ، وال لہنے ، وال چر ہونا ، گنج پینا ۔ **بال اُگنا** : [ع ہ] وال اُگنے ، وال نکلنے ، نویں وال اُگنے ۔ **بال بال بچنا** : [ع] اگلے وارے ہو کے بچنا ، مرن والا ہو کے بچ پینا ، مر کے بچنا ، مشکل نال بچنا ، مساں بچنا ، گھاٹے ٹوٹے دے نیڑے ڈھک کے اوس توں بچ جانا ، وال ونگا نہ ہونا ۔ **بال بال بندھنا** : [مح ہ] وال وال بجھا ہونا ، بودی بودی ولی ہونی ، ڈاہڈا پھسنا ۔ **بال بال دشمن ہونا** : [مح اُ] سبھ جہان ویری ہو جانا ، نکا وڈا دشمن ہو جانا ، ککھاں توں ہولا ہونا ، ہر کسے دا ستان اُتے لگ بنھنا ۔ **بال بال گج موتی پرونا** : [مح] وال وال وچ

موتی پرونا ، رجکے سنگارنا ، واہوا سجنا ، چوکھا ہار سنگار کرنا - **بال باندھا** : [ص ہ] (وال بنّدھا) ِجھڑا وسّوں باہر نہ ہو سکے ، ہتھ بدھا ، تابع ، ادھین ، ِنمانا ، وس پیٹھ ، آ گیا کار - [--چور : عاشق] - **بال بھُورنا** : [مح ہ] اِک اِک وال کر کے ِسر ویکھنا ، بڑے گوہ نال ُجوآں کڈھنیاں - **بال بھون والی** : [مد عو ہ] بال بچیاں والی ، اُلاد والی ، ُپتراں ِدھیاں والی ، ساں - (۲) ماتا دی بیماری ، ٹھڈیاں ، ماتا ، تتّیاں - **بال بچّے** : [نر ج اُ] اُلاد ، بال بچے ، جیاجنت ، ِچنگڑ بوٹ ، بچ کچ ، جمتّے جانے - **بال بچے دار** : [ص اُ] اولاد والے ، دھیاں ُپتراں والے، ٹبّروار - **بال ِبدھوا** : [مد ہ] جوان بیوہ ، ''مٹیار ودھوا''، ِجھدا ِنکی ُہندی دا خوند مر جاوے - **بال برابر** : [ص اُ] (۱) بڑا سہین - (۲) وال برابر ، وال ورگا بریک ، ذرا ِجنّا ، روال بھر - (۳) ایوں جہا - **بال برابر فرق نہ ہونا** : [مح اُ] روال بھر فرق نہ پینا ، ذرا فرق نہ ہونا - **بال بنانا** : [مح ہ] وال سوارنے ، ِسر دا چیر کڈھنا ، ُپھل چڑیاں بنانیاں ، وال واہنے ، وال بنانے ، گُت کرنی - حجامت کرنی - **بال ِبیکا نہ ہونا** : [مح ہ] اِک وال نہ ِوگڑنا ، وال ِونگا نہ ہونا ، ککّھ نہ ِوگڑنا ، ماڑا ِجہا نقصان وی نہ ہونا - **بال بھونری** : [مد ہ] بھوری ، مستّھے دی بھوری ، والاں دا ربّوں ای بنیا ہویا چکّر ؛ ِجھڑا نحش جاندے نیں ، گھوڑے دے مستّھے اُتے والاں دی گُھنڈی - **بال ہڑنا** : [مح ہ] ِتڑنا ، لکیر پینی ، تریڑیا جانا ، تریڑ پینی ، (شیشے وچ) ، ُپھٹ جانا - **بال باندھا ُغلام ہونا** : [مح ہ] ہتھ بنّدھا غلام ہونا ، حکم دے اشارے اُتے چلنا ، فرماں بردار ہونا ، ہتھ وس ِوچ ہونا - **بال بکھیرنا** : [مح ہ] جُوڑا کُھلھ جانا ، وال ِکھلتر جانے ، غم تے سوگ دی حالت وچ وال ِکھنڈ جانے - **بال پکنا** : [مح ہ] (۱) دھولے آؤنے ، کالیاں توں بگے آؤنے - (۲) بُڈھیپا آؤن لگنا ، ُبڈھے ہونا - (۳) ِسٹّے پکنے ، فصل پکنی - **بال توڑ** : [نر ہ] وال توڑ ، وال ُتٹّن نال بن جان والا پھوڑا - **بال جھڑنا** : [مح ہ] ویکھو : بال آترنا - **بال ِچکٹ ہونا** : [مح ہ] تیل کر کے وال ِچچپڑے ہونے ، وال ُجڑنے ، وال ُبسنے ، ِسر ُجڑ جانا - **بال چُننا** : [مح ہ] وادھو وال ُپٹنے، موچنے نال وال ُچگنے - **بال چھتری** : [مد ہ] (۱) تالُو (ُمنڈی) دے وال ، ِگردے دے وال - (۲) شاہجہانی پگ - **بال چھڑ** : [نر ہ] دوائیں کم آؤن والا اِک گھاہ ِجھڑا والاں نُوں ملیا جاندا اے - **بال خورا** : [نر اُ] وال جھڑن دی اِک بیماری ، وال چر ، گنج - **بال دھوپ میں سفید نہیں کیے** : [مح اُ] ُدھپتے دھولے نہیں آئے ، ُدھپتے وال ِچٹے نہیں کیتے = ہنڈے ورتے ہوئے آں : تجربہ رکھنے آں ؛ عمر گال کے کجھ ِسکھیا اے - **بال رکھا** : [نر ہ] (۱) منتّھی ، منتّھا ، جھدے اُتے بہ کے پیلی دی راکھی کردے نیں - (۲) پیلی دی راکھی کرن والا - (۳) راکھی دی مزودری - **بال رکھاؤ** : [نر ہ] منتّھا ، جھدے اُتے بہ کے پیلی دی راکھی کردے نیں - **بال رکھنا** : [مح ہ] وال / بودے رکھنے ، ِسر دے وال ودھانے ، پٹے رکھنے ، جٹادھاری ِلٹاں رکھنیاں - **بال سفید ہونا** : [مح اُ] دھولے آؤنے ، ُبڈھیپا آؤنا ، کالیاں توں بگے وال آؤنے ، وال بگے ہونے ، ِسر ِچٹا ہو جانا - **بال سلجھانا** : [مح ہ] ویکھو : بال بنانا ، وال سوارنے ، ِسر کرنا - **بال صفا** : [نر اُ] وال لاہن والی اِک دوا (پوڈر) - بال کا

کمبل بنانا : [مح] کھیھ دی ڈار بنانی ، گل دی گلین بنانی ، رِنکی جہی گل ات ودھا کے کرنی ، بھورے دا گھوڑا دسنا - بال کترنے سے مُردہ ہلکا نہیں ہوتا : [اکھ اُ] . . . کھتھیاں مُردے ہولے نہیں ہُندے = اُوتھ توں چھانٹی لاہیاں بھار نہیں گھٹ جاندا : چوکھے مال وچوں تھوڑا جہا ورتیے تے کوئی فرق نہیں پیندا - بال کمانی : [مد انگ + اُ] گھڑی وچ دی کمانی - بال کے پر نکلنا : [مح ہ] ہوش آؤنی ، سُرت آؤنی ، زمانے دی وا لگنی ، چلاک ہونا - بال کی بھیڑ بنانا : [مح ہ] ویکھو : بال کا کمبل بنانا - بال کی کھال کھینچنا ، نکالنا ، اُتارنا : [مح ہ] (۱) والاں دی کھل لاہنی ، گل دی بجھ کڈھنی ، ڈاہڈے گوہ نال جانچ پرتال کرنی - (۲) پیو دا پیو پھڑنا ، گل دا گُونہ کڈھنا ، بریکیاں چھانٹیاں ، ودھیرے پُن چھان کرنی ، نقص کڈھنے - بال کی کھال ، بِندی کی چِندی : [اکھ] پیو دے پیو نُوں پھڑن دی عادت ، ڈاہڈی پُن چھان تے پرکھ پرچول - بال کِھچڑی ہونا : [مح ہ] سِر کرڑبرڑا ہونا ، کالے چِٹے وال ہونے - بال کھڑے ہونا : [مح ہ] لُوں کنڈے ہونے ، ٹھنڈ یا ڈر بھو نال پِنڈے دے وال کھلو جانے ، کمبنی آ جانی - بال گوپال : [نر ہ] بال بچہ ، آل اولاد ، جیاجنت ، چیلا ، مرید - انجان سیان ، بھولا - بال گوندھنا : [مح ہ] گُت کرنی ، سِر کرنا ، والاں دیاں میڈھیاں گُندنیاں - بال لینا : [مح ہ] (۱) دھَنی بیٹھلے وال مُننے ، اُسترا کرنا ، پاکی کرنی : (۲) پُسترانا ، پُستریلنا ، بال جھولی پانا - بال میں گرہ پڑنا : [مح اُ] (۱) وال نُوں گنڈھ وجنی ، والاں وچ اڑکنے پینے - (۲) آوکڑ پینی ، بِھیڑ پے جانی ، مشکل بن جانی - بال نوچنا : [مح ہ] وال پُٹنے ، غصے یا غم نال وال کھوہنے ، جھاٹا پُٹنا - بال ہتیا : [مد ہ] بال مارنا ، حمل ڈیگنا (حرام لُکان لئی) ، بال دا گل گُھٹنا - بال ہٹ : [مد ہ] ایانے دی اڑی ، رِہاڑ ، ڈاہڈی ضد ، خرود ، سِنڈا - بال ہٹ ، تریا ہٹ ، راج ہٹ : [اکھ ہ] اِہ تِن ضداں ڈاہڈیاں نیں ؛ راجے ، زنانی تے بال دی ضد جھڑی ہر حالے پوری کرنی پیندی اے -

● بالا : [نر ہ] (۱) بال ، بالک ، چھوہر ، جاتک ، جاتکڑا ، نڈھا ، مُنڈا ، نِکا ، نِکڑا - (۲) کتن دا اک گہنا = والا - وڈی والی - (۳) کنک دی پنیری یا مُٹھ جنا بُوٹا ، بُوٹا ، بچہ ، پوچ - (۴) اک کھیتی کھانا کیڑا - (۵) [ص ف] اُتلا ، اُپرلا ، اُچا ، سامنا ، لما - (۶) اِک بُوٹی - (۷) نیانا ، بے سمجھ ، مُورکھ ، الڑ - (۸) دھوکھا ، چھل ، فریب ، ویل - بالا بالا : [تف اُ] اُتے اُتے ، اُتوں اُتوں ، گُجھے گُجھے ، اندر خانے ، اندر کھاتے ، لُک لکا نال ، کج پج نال - بالا بالا جانا : [مح اُ] اُتانہ اُتانہ جانا ، لُک چُھپ کے جانا ، اوہلے نال جانا ، وکھرا رہنا ، پرہاں پرہاں رہنا - سفارش نال جانا - بالا بتانا ، بتا دینا : [مح ہ] ٹالنا ، بہانا لانا ، آنا بہانا لانا ، حیلہ بنانا ، بُتا دینا ، دھوکھا دینا ، چھلنا ، ٹھگنا - بالا بر : [نر اُ] انگرکھے (جھگے) ورگا اِک پہناوا جہدا اگلا پلا ودھیا ہوندا اے ، اچھکن دا اگلا پڑدا - بالا بند : [نر اُ] (۱) پگ کُلے یا پٹکے دا شملا ، تُرلا (لو) ، اِک میل دی پگ - (۲) سرپیچ ، جڑت جڑیا گہنا جِھڑا پگ اُتے گُھاندے نیں - (۳) اِک قسم دا لیف -

بالا بھولا : [ص ہ] آلا بھولا ، سِدھ پدھرا ، سِدّھڑ ، بے سمجھ ، اجانا ، ول چھل نہ جانن والا ، ساد مُرادا آدمی ۔ **بالا پن** : [نر اُ] نِکی عمر ، انجان سا ، بچپنا ، بالک پُنا ۔ **بالا پوش** : [نر ف] اُچھاڑ ، غلاف ، پلنگھ پوش ، اُتے پان والا کپڑا ۔ **بالا پھننا** : [مح ہ] بالکا یا چیلا بن جانا ، والا پانا ، کنّن پڑوانا ، وس ہیٹھ آؤنا ، آگیاکار بننا ۔ **بالا جوبن** : [نر ہ] نواں جوبن ، چڑھدی جوانی ، جوانی دا رُوپ ، گبھروٹ ۔ **بالا چاند** : [نر ہ] (۱) نواں چنّ ، پہلی دا چنّ ۔ (۲) لاڑا ، ونّا ، بالا چند ۔ **بالا خانہ** : [نر ہ] اپرلا کوٹھا ، اُتلا کمرا ، چُبارا ، اُچّا گھر ، ماڑی ۔ **بالا دست** : [ص ف] ڈہڈا ، ڈاہڈا ، تکڑا ، زوراور ، اُچّا ، وڈے مرتبے والا ، افسر ، سختا حاکم ۔ **بالا دینا** : [مح اُ] فریب دینا ، دھوکھا دینا ، چھلنا ، ٹالنا ، آلے کوڈی چھکّے کوڈی کرنی ، بُتّا دے جانا ۔ **بالا نشین** : [ص ف] (۱) اُچّا بہن والا ، اُچّا ، وڈے رُتبے والا ۔ (۲) چوہدری ، کھڑپینچ ۔ (۳) منبر ۔ امیراں والی شے ۔ **بالائے طاق** : [ص تف] (آلے اُتے) کنارے تے ، وکھ ، الگ ، وکھرا ، جدا ، پرے ۔ **بالائے طاق رکھنا** : [مح اُ] بُھلا دینا ، وِسار دینا ، بے پرواہی ورتنی ، چھکّے اُتے دھرنا ، لامبھ کرنا ۔ **بالائی** : [مد ہ] ملائی ، دُدھ دہیں اُتے جم جان والی تہ ۔ [ص ف] اُتلا ، اُپرّلا ۔ چونْدا چوندا ، تر مال ۔ **بالائی آمدنی / یافت** : [مد اُ] اُتلی آمدنی ، اُپرّلی پیدا ، اپتھل دی کمائی ، وڈھی ، رِشوت ، وادھو کھٹی ، تنخواہوں وکھ لبھن والے پیسے ۔ **بالائی کام** : [نر اُ] اُتلا کم ، وادھو کم کار ، فالتو کمائی ، اُتلا پُتلا کم کاج ۔

● **بِالاتّفاق** : [تف ع] اِتفاق نال ، اپنے آپ ، کٹھیاں ہو کے ، سبھ دی سانجھ راہیں ، رل کے ، ایکے نال ۔

● **بِالاجمال** : [تف ع] خُلاصے نال ، مختصر کر کے ، تھوڑے وِچ ۔

● **بِالارادہ** : [تف ع] اِرادے نال ، جان بُجھ کے ، ویکھ چاکھ کے ، نِیت نال ۔

● **بِالتّخصیص** : [تف ع] اُچیچا ، خاص کر کے ، اُچیچ نال ، اُچیچے ، آہر نال ، گوہ نال ۔

● **بِالتّصریح** : [تف ع] کھولھ کے ، کُھلھیاں لفظاں وِچ ، صاف صاف ۔

● **بِالتّفصیل** : [تض ع] تفصیل نال ، وکھ وکھ ، ویروا کڈھ کے ۔

● **بالٹی** : [مد ہ] وڈے ڈول ورگا اِک بھانڈا ، لوہے دا پورے تھلے والا ڈول ، بالٹی ، وڈا کمنڈل ، کرمنڈل ۔

● **بِالجُملہ** : [تف ع] گل دا نچوڑ ، گل دا حاصل ، چون گل ، سو گل دی گل ، گل کی ۔

● **بالچھڑ** : [نر ہ] دواواں وِچ کم آون والا اِک گھاہ ۔

● **بِالخُصوص** : [تف ع] ویکھو : بالتخصیص ۔

● **بالِش** : [نر ف] (۱) سرھانا ، تکیہ ، بیٹھک (جگہ) مسند ۔ (۲) ودھیکی ، وادھا ۔

● **بالِشت** : [مد ف] گِٹھ ، چیچی تے انگوٹھے وِچلی وِتھ ، بارھاں انگلاں دا ناپ ۔ **بالِشتیا** : [ص] گِٹھا ، گِٹھو ، گِٹھمُٹھیا ، وونا ،

ِنکے قد دا ، ٹینا ، چوکھا مدھرا ۔

● **بالشویک :** [نر رو] [انگ : Bolshevik] روس دی ''سانجھ ٹولی'' ، ات اشتراکی جماعت ۔

● **ِبالضرور :** [تف ع] ضرور ، چیتے نال ، اُچیچا ، ضروری سمجھ کے ، ِبنا شک ۔

● **ِبالعکس :** [تف ع] اُپٹھا ، اُلٹ دا ، اُلٹے ہتھ ، اُلٹ ۔

● **ِبالعُموم :** [تف ع] عام کر کے ، چوکھا کرکے ، عام طور تے ، بُہت ِکیتے ، کئی وار ، چوکھی وار ، جھٹے جھٹے ، ورتارے وچ ۔

● **بالِغ :** [نر ع] گبھرو ، جنا ، جوان ، سیانا ، [مد : بالغہ = مُٹیار] ، ِویاہن جوگا ، سُجھ بُجھ والا ۔ **بالغ نظر :** [ص ف] سیانا ، سچی تک والا ، تجربہ‌کار ، ہنڈیا ورتیا ، سوجھی والا ، سمجھدار ۔ **بالِغہ :** [مد ع] جوان تے سیانی مُٹیار ، گبھروٹ کُڑی ۔ **بالغہ ِبالعلامات :** [مد ع] عمر دی ِنکی ہر نشانیاں توں پُوری جوان کُڑی ۔

● **ِبالفرض :** [تف ع] سوچیاں ، ِمتھیاں ، فرض ِکیتا ، جے کر ، ورت معاملے راہیں ۔

● **ِبالفِعل :** [تف ع] ہُن ، ہُنے ، ایس حال ِوچ ، ایسے ویلے ۔

● **ِبالقُوہ :** [تف ع] زور نال ، زوریں ، ڈنڈیں پٹیں ، سچو سچی ، اصل ِوچ ۔

● **بالک :** [نر ہ] بال ، جاتک ، ِنکا ، دُدھ ِپیندا بچہ ۔ بالکا ، چیلا ، مرید ۔ **بالک چوری :** [مد ہ] بچے چُکنا ، چوری چوری بال چُک لینے ، بچے اغوا کر کے لے جانے ۔ **بالکا :** [نر ہ] چیلا ، مرید ، پُتریلا ، بالکا ، شگرد ۔ **بالکپن ، بالکپنا :** [نر] بالاں والی عادت ، بالپنا ، بچپنا ، ندانی دی گل ، بے سوچی سمجھی حرکت ۔

● **ِبالکُل :** [تف ع] [پ : ِبلکُل] (۱) سارا ، پُورا پُورا ، اُکا ، اُکا مُکا ۔ (۲) ہڈوں مُڈھوں ، مُولوں ، جڑھوں ، اصلوں ، پاڑوں ۔ (۳) ِٹھیک ، ِنکھنڈا ۔ (۴) سارے دا سارا

● **بالم ، بالما :** [نر ہ] (۱) سجن پیارا ۔ (۲) خوند ۔ (۳) یار ، معشوق ، ڈھول مکھن ، جانی ماہی ، عاشق ۔ (۴) اک قسم دا کپڑا ۔ **بالم چاول :** [نر ہ] ِاک ون دے چول ، چولاں دی ِقسم ۔

● **ِبالمُشافہہ :** [تف ع] آمنے سامنے ، سامنے ، دوبدو ، ِاک دوجے ول مُونہہ کر کے ، مُونہہ جُٹیاں ، آمو سامنے ۔

● **ِبالمُقطع :** [تف ع] اکٹھا ، ِاکو وار ، اِک مُٹھ ، اُکا مُکا ، تھوک ۔

● **ِبالمُواجہہ :** [تف ع] سامنے ، سامنے ہُندیاں ، موجودگی وچ ۔

● **بالمِیک :** [نر نا ہ] ''رامائن'' دا ِلکھاری ِجھڑا سنسکرت دا ات وڈا شاعر سی ۔

● **بالن :** [نر پ] بالن ، بالن ِدیاں چیزاں ، لکڑیاں ، کولے ، گوہے ، بالن چیلن ۔

● **بالنگُو :** [نر ف] اک ٹھنڈی دوا = تخم لنگاں ۔

● **بالُو :** [مد ہ] موٹی ریت ، ریتا (بھٹھی دا) ،

بالُو ، بجری ۔ **بالُو بُرد :** [مد ہ] دریا بُرد ہو چُکن والی بھوں ؛ جِس اُتے ریت چڑھ جان کر کے واہی بیجی نہ ہو سکے ، دریا بُرد ۔ **بالو چار :** [نر ہ] دریا دی چھانی ہوئی ریت ۔ **بالوشاہی :** [ث ہ] وڈے شکر پارے ورگی اِک مشہور مِٹھیائی ۔ **بالو کی بھیت اوچھے کی مِیت/ بالو کی بھیت اوچھے کا سنگ ، تریا کی پریت تتلی کا رنگ :** [اکھ ہ] ریت دی کندھ نہیں کھلوندی بھمیری/تتلی دا رنگ وی اِویں پیا لہندا اے = ہوچھے دی یاری سدا خواری = کمّی دی اشنائی تیل دی تِھندیائی = بھٹّھ رناں دی دوستی کُھری جھناں دی مت ۔ **بالو گھڑی :** [مد ہ] ریت گھڑی ، بالو گھڑی (وقت جانن دا آلہ) ۔

بالی : [مد ہ] (۱) کنّن دا اِک گہنا ؛ والی ، مُڑکی ، جُھمکی ، بیر بلّی ، مُندر ۔ (۲) کُڑی ، کاکی ، بالڑی ، نِکّی کُڑی ، جاتکڑی ، نڈھی ۔ (۳) کنک / اناج دا سِٹّا ۔ [ج : بالیاں] ۔ **بالی عمر :** [مد اُ] بچپنا ، بال پُنا ، نِکی عُمر ، انجانی عمر ، چھوٹ پُنا ۔ **بالی کی سُوئیاں :** [ہ] سِٹے دے کسیر / وال (بھوں کر کے کنک تے جوآں نال ہُندے نیں) ۔

بالیِدہ : [ص ف مف] ودھواں ، پُھلیا ہویا ، وادھتے پیا ہویا ، گبھروٹ ۔ **بالیدگی :** [مد ف] (بالیدن = ودھنا) ، وادھا ، ودھاوا ، پسارا ۔ خوشی کرنی ، کھیڑا ، اُلیل ، من دی موج ، اُبھار ۔

بالِیں : [نر ف] سرہاندی ، سرہانے ، سرہانا ، تکیہ ۔

بام : [نر ف] (۱) کوٹھا ، چھت ۔ (۲) چُبارا ، اٹاری ۔ (۳) [مد ہ] سپ ورگی اِک لمی مچھّی ۔ (۴) سپّل مچھّی ۔

بامن : [نر ہ] : (۱) بونا ، گِٹھ مُٹھیا ، واؤنا ۔ (۲) وِشنو دا پنجواں اُتار ۔ (۳) باہمن ، ہندوآں دی وڈی ذات [مد : بامنی] ۔ **بامن ؛ جی میں ہی پتیائیں :** [اکھ ہ] باہمن کھان پِین دیاں گلاں سُن کے وی خوش ہُندے نیں ، پنی گلاں نیں تے کھانا وی آوے گا ، لالچی بندے نُو چکر نال آکھدے نیں ۔ **بامن سَخَن پروان :** [اکھ] سیانے دی گل منّیے ۔ اِجہی گل بارے وی بولدے نیں جھدا لاہ تے کوئی نہ ہووے پر اُہدا منّنا ڈھکدا جاپے ۔ **بامنی :** [مد ہ] (۱) باہمنی ، پنڈتانی ۔ (۲) ٹھوہیں دی نانی ، سپ دی گھوڑی ۔ (۳) اِک نِکا جہا رنگلا تے چمکیلا کیڑا ۔ (۴) اکھّاں دے وال جھڑن دا روگ ۔ (۵) کنّمیاں دا زردہ ۔

بان : [نر ہ] (۱) کھجور دے پتیاں یا مُنج دی ہتّھیں وٹی ہوئی رسّی ، وان ۔ (۲) سن کُکڑا ۔ (۳) تِیر ، کانی ، بان ۔ (۴) اِک میل دی ہوائی جھڑی لڑائی وچ کم آوندی اے ۔ (۵) پھٹّر جنور دی رت دا نشان ۔ (۶) گیجھ ، عادت ، ہِلتر ، گُن ، خصلت ، وادڑی ۔ **بان پڑنا :** [مح ہ] عادت پینی ، ہیلت پونی ، گیجھ پے جانی ، گِجّھنا ، ہِلیا ہونا ، راہ پھڑنا ۔ **بان ڈالنا :** [مح ہ] عادت پانی ، گیجھانا ، ہِلانا ، گیجھ یا ہِلتر پانی ، سِکھانا ، سُدھارنا ، مت دینی ۔

بانا : [مت ہ] (۱) کھولھنا ۔ (۲) کِھلارنا ، اُڈانا ۔ (۳) کُھلھنا ۔ (۴) اُچھلنا ۔ (۵) پاٹنا ۔

(۶) [نر ہ] چوڑے انتر دیاں تاراں = پیٹا [ض : تانا] - (۷) شکل ، چھب ، ڈول ، صورت - (۸) ڈھنگ ، عادت ، گُن ، گیجھ ، ہیلت - (۹) لڑائی دا اِک پرانا ڈھنگ - (۱۰) ذات - (۱۱) پہناوا ، ویس ، لباس ، جوڑا - (۱۲) پٹ دا دھاگا ، ڈورا؛ جھڑا بھلواناں دے ڈولے یا پیر نال بنھیا جاندا اے - (۱۳) اِک لمی لکڑ جس دے دوہیں پاسیں لاٹو بجھے ہوندے نیں ، لکڑ گھاپاں کوئی جنا لاگے نہیں لگ سکدا - (۱۴) بُرد ، شرط ، بازی - (۱۵) کبوتراں دے پراں نُو بجھا دھاگا ، چھلا - **بانا باندھنا** : [مح ہ] (۱) لک بنھنا ، تیار ہونا ، تیاری پھڑ لینی - (۲) ہتھیار بنھنا - (۳) پکا خیال کرنا - (۴) بُرد لانی ، شرط بنھنی ، کسے کم دے ٹھیک ہون دا دعوا بنھنا - **بانا بدلنا** : [مح ہ] (۱) چولا بدلنا - (۲) ویس وٹانا ، بہروپ کرنا ، کپڑے بدلنے - (۳) نویں دہی وچ آؤنا ، دہ وٹانی -

● **بانات** : [مد ہ] بنات ، گاڑھی بُر والا ، اُن دا اِک لال کپڑا -

● **بانبی** : (مد ہ) سپ دی کُھڈ ، کسے زہری کیڑے دی کُڈ -

● **بانٹ** : [مد ہ] (۱) ونڈ ، ونڈی ، حصہ ، پتی - (۲) [نر ہ] ونڈ وڑیواں ، بھاڑا ؛ جھڑا لویری گاں مجھ نُو چون لگیاں پاندے نیں - **بانٹ ہُونٹ کر** : [تف ہ] ونڈی پا کے ، ونڈ ونڈا کے ، حصہ پتی کر کے ، ونڈ ورتا کے - **بانٹ چونٹ کرنا** : [مح ہ] ونڈنا ورتنا ، پتی دینی ، ونڈی پانی ، حصے / ڈھیریاں لانیاں -

● **بانٹنا** : [مت ہ] ونڈنا ، حصے کرنے ، تقسیم کرنا ، ونڈی پانی ، پتی دینی ، پریھنا ، ورتانا ، (کھانا روٹی . . .) -

● **بانجھ ، بانجھ** : [ص مد ہ] (۱) بنجر تے کلراٹھی (بھوں) جتھے ککھ نہ جمے اُگے - (۲) سنڈھ ، جس زنانی دے گھر کوئی بال نہ جمے - (۳) اِک رُکھ جھدے پھلاں دا ہار بالاں دے گل پاندے نیں پئی اہ نروئے تے تندرست رہن - **بانجھ اچھی اِک وانجھ بُری** : [اکھ ہ] اِک بال جن کے سنڈھ ہو جان والی نالوں نِری سنڈھ چنگی :- نِکی نکُونی کامیابی نالوں ناکامی چنگی - **بانجھ ہنجوٹی شیطان کی لنگوٹی** : [اکھ ہ] بےاُلاد زنانی شیطان دی لنگوٹی ہُندی اے ؛ پئی اولاد لئی ہر کسے اُتے ٹُونا کردی پھردی اے - **بانجھ بیانی ، سونٹھ اڑانی** : [اکھ ہ] (سنڈھ دے سُون اُتے سُنڈھ ونڈی جاندی اے) : کُچجے تے نکمے دے کامیاب ہون اُتے آکھدے نیں -

● **بانچنا** : [مت ہ] پڑھنا ، واچنا (خط پتر) حرف چُکنا ، گوہ نال ویکھنا ، پڑھائی کرنی -

● **باندا** : [نر ہ] اکاس ویل ، امر ویل ، نرادھار ، پیلی جیہی ول جھدی جڑھ نہیں ہُندی ؛ جس رُکھ اُتے ہووے اُہدا رس پیندی تے پلدی اے پر رُکھ نُو ساڑ سکا دیندی اے - **باندا لگنا** : [مح ہ] اُجڑنا ، ناس ہونا ، سوکا پینا ، سُک سڑ جانا ، امر ویل دا کھلرنا -

● **باندی** : [مد ہ] نوکرانی ، بردی ، گولی ، ٹہلن ، کامی ، بندی ، بانہی - **باندی بچہ** : [نر ہ] گولی دا پُتر ، دُہرا غلام ، بڑا تابعدار ، ادھین - **باندی سو بیوی ہوئی اور بیوی تھی سو باندی ہوئی** : [اکھ ہ] = موری دی اِٹ چُبارے لگی تے چُبارے دی اِٹ موری نُو لگ گئی :- کیتے نوکرانی نُو موج ماندیاں تے

گھر والی سوانی دی پیش نہ جاندیاں ویکھ کے کہندے نیں - **باندی کے آگے باندی آئی لوگوں نے جانا آندھی آئی ، باندی کے آگے باندی مینہ گینے نہ آندھی**: [اکھ ہ] ننگے بھکّھے دے رجّن اُتے آکھدے نیں ؛ کمّی کمینے نُو راج جُڑے تے اُہ انھیر لے آؤندا اے ؛ اَت چُک لیندا اے -

● **باندھ**: [مد ہ] بنّھ ، روک ، ڈکا ، پانی ڈکّن لئی بنائی ہوئی روک - **باندھ کیسہ کھا ہریسہ**: [اکھ اُ] (بنّھ کھیسا ، کھا ہریسا) ہتھ پلّے مال ہووے تے سبھ کجھ وہاج خرید سکیدا اے = دم سوارے کم = پلّے ہووے زر جو چاہیں سو کر - **باندھنا**: [مت ہ] (۱) بنّھنا ، جوڑنا ، جکڑبند مارنا ، جکڑنا ، ولھیٹنا - (۲) گنڈھ مارنا - (۳) لانا - (۴) مڑھنا (دوس) (۵) مِتّھنا - (۶) کرنی (ہمت) - (۷) بنانا (خیال / شعر) - (۸) قید کرنا ، ڈکنا - **باندِھنُو**: [نر ہ] (۱) بانھنّو ، ریشمی چُنّی دُپٹے نُو وَن سُونے رنگ کرن لئی ماریاں ہوئیاں گنڈھاں ، دُپٹے دی قسم - (۲) بندش ، روک ، مناہی - (۳) دوس ، تہمت ، الزام - (۴) سازش ، اٹکل - (۵) نیّت ، ارادہ - **باندھنو باندھنا**: [مح عو ہ] دوس لانا ، جھوٹھ مڑھنا ، ٹُونا کرنا ، متا پکانا ، تہمت لانی ، سازش کرنی - **باندھے سکیلا پھرے اکیلا**: [اکھ ہ] ہتھیار بنّھن والے نُو آپنی طاقت دا بڑا مان تے حوصلہ ہُندا اے ؛ اُس نُو ڈر بھو نہیں ہُندا پر جھڑا بے ہتھیار ہووے اوس تے اِہو آکھنا اے = چور تے چگّھا دو جنے ، میں تے باپُو کلّے -

● **بانڈا**: [ص ہ] (۱) لنڈا سپ - (۲) ٹیڈھیاں لتّاں والا ، لُوہلا ، لُنجا ، لنگا ، پھنڈا - (۳) کُبّا - (۴) لُنڈا ، پُوشل وڈھا -

● **بانڈی**: [مد ہ] (۱) وانس دی سوٹی ، ڈانگ (۲) بد قسمتی ، بھیڑے بھاگ ، نبھاگ ، مصیبت - (۳) بِپتا ، دُکھ ، اَوکڑ - (۴) لُنڈی گاں مجھ - **بانڈی باز**: [ص نر ہ] ڈانگ مار ، لٹھ مار ، لڑاکا ، فسادی ، بد لحاظ ، جھگڑے ہتّھا کُپتّا ، بے دید - **بانڈی چلنا**: [مح ہ] ڈانگو ڈانگی ہونا ، ڈانگاں چلنیاں ، سوٹے وجنے ، لاٹھی چارج ہونا ، لڑائی فساد ہونا ، بد امنی ہونی -

● **بانس**: [نر ہ] وانس ، بانس ، اک لما پتلا تے گنڈھاں والا رُکھ ؛ جھدے ونجھ تے ہور بے حساب چیزاں بندیاں نیں ، سوا تِن گز منتر دا وانس جھدے موجب زمین مِنی جاندی اے - **بانس پر چڑھانا**: [مح ہ] ونجھ اُتے چاڑھنا ، بھنڈنا ، نشر کرنا ، بدنام کرنا ، ذلیل کرنا ، پھکڑی لانی ، ٹنگنے اُتے چاڑھنا ، گُنڈے بنّھنے ، کسے دی حدوں باہری صفت کرنی - **بانس چڑھے گُڑ کھائے**: [اکھ ہ] نلجّے تے بے انکھے بارے آکھدے نیں پئی اہ پان پت نُو چھکّے اُتے دھر کے موجاں ماندا اے = بے حیا دی بلا دُور - **بانسوں اُچھلنا**: [مح ہ] ات خوش ہونا ، اڈی بھنجے نہ لگّنی ، نو نو گِٹھّاں اُچھلنا ، ٹپنا (خوشی/غصّے وچ) - **بانسی**: [مد ہ] وانس دی اِک قِسم ، نڑا ، نڑی ، وانسی -

● **بانسا**: [نر ہ] (۱) نکّ دی گھوڑی (ہڈی) (۲) اک میل دا وانس - (۳) پورے وانس دی نالی جھڑی بی کیرن دے کم آؤندی اے -

● **بانسری**: [مد ہ] مُرلی ، ونجھلی ، مُولہ

نال وجان دا اِک مشہور واجّا ، بانسری ، ونسری ۔

● **بانسواڑی :** [نر ہ] وانساں دی جھنگی ، وانساں دا جنگل بیلا ، ونجھ واڑی ۔

● **بانک :** [مد ہ] (۱) لڑائی دا اک ڈھنگ جِس وچ چُھریاں ورتدے نیں ۔ (۳) لکّڑ دی تلوار ۔ (۳) وانس / گنّے چھِلّن وڈھن دی ڈِنگی چُھری ۔ (۴) ہندو زنانیاں دے پیراں دا گہنا ۔ (۵) پہیے نُوں روکی رکھن والی باہر وار لگی ہوئی ٹیڈھی لکّڑ ، ٹھکّا ، ٹھاکن ، پھال ۔ (۶) ڈِنگ ، ٹیڈھ ۔ (۷) بھیڑ ، شرارت ۔ (۸) موڑ (دریا دا) ۔

● **بانکا :** [ص ہ] (۱) بانکا ، ٹیڈھا ۔ (۲) بنیا ٹھنیا ، مٹک والا ، سوہنی ڈِیل والا ۔ (۳) اربیلا ، چھیل ، گبھرو ۔ (۴) مُڑیل ، ڈِنگا ۔ (۵) ٹوہر والا ، سوہنا ، چھبیلا ۔ (۶) بہادر ، دلیر ۔ (۷) اڑبنگ ، سجیلا ۔ (۸) کھیوا ۔ (۹) لُچّا ، بدمعاش ، ٹھکے باز ۔ (۱۰) آکی ، باغی ۔ (۱۱) شوخا ۔ **بانکا چھیلا :** [ص ہ] چھیل چھبیلا ، اربیلا ، ٹوہری ، من بھاؤندا ، کھیوا ، مستانا ، اڑبنگ ۔ **بانکپن :** [نر ہ] (۱) ٹنگار ۔ (۲) بانک پُنا ، اربیل پُنا ، چا چوآ ، چھیل چھب ، دھج (۳) ناز نخرے ۔ (۴) لُچپنا ، اڑبنگی ، بدمعاشی ۔ (۵) بہادری ۔ (۶) ٹوہر ، ٹھکا ۔ (۷) ٹیڈھ ۔ **بانکی ادا :** [مد اُ ہ] چاچوا ، چاوڑ ، اولا ڈھب ، ناز نخرے ، مست ادا ، معشوقاں والے چالے ، چھیل چھب ۔ **بانکی چِتون :** [مد اُ] ٹیڈھی اکّھ ، مست نگاہ ، کھیوی نظر ، نخرے دی تکنی ، پیار دی/پیاری گھوری ۔ **بانکڑی :** [مد ہ] سونے/چاندی رنگیاں تاراں دا فیتا جِھڑا لیڑیاں نُوں لگدا اے ، زری دی پٹی ، گوٹا لپّا ۔

● **بانگ :** [مد ف] بانگ ، اذان ، واج ، ہاک ، کُکڑ دی بانگ ۔ [— دے] ۔ **بانگِ درا :** [مد ف] گھڑیال دی واج ، پُور (قافلے) دے ٹُرن ویلے وجّن والا گھڑیال ۔

● **بانگاہ :** [نر ہ] کپاہ ، کپاہ دا بُوٹا ، واڑ ۔

● **بانگر :** [نر ہ] بانگّڑ ، اُتاڑ (اُچی تے کھڑوڑی بھوں) جتھے دریا نہ اپڑ سکے تے پانی باجھ واہی بیجی نہ ہو سکے ، کرڑی سنڈھ زمین ، کلراٹھی ، رکّڑ ، جتھے پانی نہ اپڑے ۔

● **بانگڑو :** [ص ہ] مُورکھ ، احمق ، جانگلی ، بھولا ، سِدّھڑ ، بے وقوف ، ڈنگر ، مُوہڑ جِہا ، بے تمیز ۔

● **بانگی :** [مد ہ] ونگی (ون گی) ، نمونہ ، میل ، مثال ، قِسم ، نمونے لئی ورتی ہوئی شے/جنس ۔

● **بانو :** [مد ف] بیگم ، پربھانی ، سوانی ، بھلی مانس تیویں ، نیک زنانی ، بانو ، بھرم شرم والی ۔

● **بانوے :** [گن ہ] بانوے ، نوے تے دو = ۹۲ [ص — واں] ۔

● **بانہہ :** [مد ہ] ویکھو : بازو ۔ **بانہہ پکڑنا :** [مح ہ] بانہہ پھڑنی ، سہارا دینا ، ماڑے نتانے نُوں جھل لینا ، اِمداد کرنی ، ہتّھا دینا ۔ **بانہیں چڑھانا :** [مدہ] باہواں ٹنگنیاں ، باہیاں چاڑھنیاں ، لڑن لئی تیار ہو جانا ۔

● **بانی :** [مد ہ] (۱) بانی ۔ (۲) ربی علم ۔ (۳) بولی ۔ (۴) اچّے بول ۔ (۵) نظم ، شعر ، بیت ۔ (۶) واج ، گل ۔ (۷) کپڑے دے پیٹے وچ کم آؤن والا دھاگا = بانا ۔ (۸)

تھاں رنگن پوچن دے کم آؤن والا پیلا پوچا ۔ (۹) کہانی ۔ (۱۰) بنان والا ۔ (۱۱) موڈھی ۔ (۱۲) نیہ دھرن والا ۔ **بانی پر آنا** : [مح ٥] کـَوڑ کھانی ، غصّے وچ آؤنا ، تا/چپ چڑھنی ، آنی اُتّے آؤنا ، ضدے چڑھنا ۔ **بانیا** : [نر ٥] بانیا ، ہندو بیاری ، وپاری ، وانیا ، کراڑ ، ہٹوانیا ۔ **بانیا اپنا گُڑ لوگوں سے چھپا کر کھاتا ہے** : [اکھ ٥] = ہڈاں دا کھٹیا کھا سبھناں توں لکا = بھاویں آپنا ہی گُڑ کھائیے پر لوکاں توں لکائیے :۔ لوک کسے نو سکھیں وسدیاں تک نہیں سکھاندے ؛ ایس گلّے بھیڑی اکّھوں بچن لئی تے وپار وہار دا گجھّا بھیت جنے کھنے نو نہ دسیے ۔

● **باؤ** : [مد ٥] (۱) وا ، ہوا ، بادی ، ریح ، وائی سول ۔ (۲) غرور ، آکڑ ، ہٹھ ، ہنکار ، پھلا ۔ **باؤ باندھنا** : [مح ٥] (۱) وا بنھنی ، خوشامد/مشہوری کرنی ، بھرم بھا بنانا ۔ (۲) سٹھ کرنی ، جگت لانی ، بولی ٹھٹھولی کرنی ۔ **باؤبڑنگ** : [نر ٥] اک دوا اے = وا وڑنگ ۔ **باؤ بک** : [مد ٥] گھوڑیاں دی اک بیماری ۔ **باؤ بندی** : [مد اُ ٥] [وا بنّھنی] خیالی پلا ، نکارا تل ، آجایا پھوہ ، نپھلی کوشش ، للّو پتّو ، وا بنّھی ، خوشامد ، لپاڑ ، بٹاک ، ٹھگی ، دھوکھّا ، چھل ، سٹّھ ۔ **باؤ ڈنڈی پھرنا** : [مح ٥] لونے کتّے وانگ پھرنا [لو = کتّے کھسّی کرنے ، آوارا بھونا] ازار وچ پینا ، لونی لگنی ۔ **باؤ بھری کھال** : [مح ٥] بےوقوف ، نکارا ، تھکیلا ، پھوسڑ ، اویں تھک ہار جان والا ۔ **باؤ کے گھوڑے پر سوار ہونا** : [مح ٥] وا دے گھوڑے چڑھنا ، ہنکاریا ہونا ، ات مغروریا ہونا ، کسے دی نہ سنی نہ منی ۔ **باؤ کھمبا** : [مد ٥] پساریاں دی اک دوا (وا پھمبا) ۔ **باؤ گولا** : [نر ٥] ، ڈھڈ دی اک مرض ، وائی روگ ، وا گولا ، بادی دا گولا ۔

● **باؤٹا** : [نر ٥] (۱) اکڑیواں ، پنڈا آکڑن دی حالت ۔ (۲) اِک گہنا ؛ بوہٹّا جھنو ہندو زنانیاں پاندیاں نیں ۔ (۳) جھنڈا ۔

● **باؤلا** : [ص ٥] کملا ، سدائی ، جھلّا ، بیوقوف ، سرڑی ، ہلکیا ، ہلکایا ہویا ۔ **باؤلا کتّا** : [نر ٥] (۱) ہلکایا کتّا ، جھنو ہلک چڑھیا (جھلّ کدیا) ہووے ، چھتّھا یا پاگل کتّا ۔ [ص] (۲) سبھ کسے نو دکھ دین والا آدمی ، "وڈھن نو پینا" ۔ **باؤلا کتا ہرن کھدیڑے** : [اکھ ٥] ہلکا یا کتّا ہرن بھجا کھدیڑ دیندا اے ، اُچھلدھکّا ، مورکھ ، انّھے واہ کم وگاڑ لیندا اے ۔ **باؤلے کتّے کا کاٹنا** : [مح ٥] ہلکے کتّے دا چکّ وڈھنا ، ہلک کدنا ۔ **باؤلے گاؤں میں اُونٹ آیا ، لوگوں نے جانا اپنمیشر آیا** : [کھ] سدّھڑ لوک ہر نویں شے نو اُچی سچی جاندے نیں : کملیاں دے پنڈ پہلی وار اُوٹھ آوڑیا تے اُہناں سمجھیا رب آ گیا اے ۔ **باؤلی** : [مد ٥] (۱) کملی ، جھلّی ، سدین ، پاغل (زنانی) ۔ (۲) بلھی/شکاری کتّا ۔ (۳) وڈا تے پکا کھوہ = واں ، (جس وچ پوڑیاں بنیاں ہون) ۔ (۴) فریب ۔ (۵) "ہش ہش" ۔ **باؤلی دکھانا ، دینا** : [مح ٥] شکاری کتّے یا پکھیرو نو ہشکارنا ، ہش ہش کرنا ، مکر پوانا ، بھخانا ، جوش دوانا ، اُبھارنا ۔ **باؤلی کو آگ بتائی اُس نے لے گھر ہی میں لگائی** : [اکھ ٥] کملی نو اگ دی پچھان کرائی اُہنے آپنا گھر ہی ساڑ لیا ، مورکھ نو مت دین دا کوئی فائدہ نہیں ہندا ۔ **باؤلی کھاٹ کے باؤلے پائے ، باؤلی رانڈ کے باؤلے جائے** : [اکھ ٥] اُلاد اُتّے ماپیاں دے سبھا دا پوکھا پے کے رہندا اے = ماں پر پوت پتا پر گھوڑا بہتا نہیں

تے تھوڑا تھوڑا : کملیاں دے دِھیاں پُتر وی کملے ہُندے نیں ۔

● **باؤنی** : [مد ہ] (۱) بیانی ، بجائی ، بی بیجن دا ویلا ۔ (۲) چندے دے پیسیاں دا مُجرا ، نچن گاؤن دی محفل ۔

● **باوا** : [نر ہ] (۱) پیُو ، بابا ، باؤ ۔ (۲) آگُو ، سردار ، اُستاد ۔ (۳) ہندو فقیر ۔ (۴) سنیاسی ۔ [مد : باوی] ۔ **(یہاں کا) باوا آدم نِرالا ہے** : [مح ہ اُ] (ایتھے دی راہ رِیت ہی وکھری اے) کیتے ہر کم اولا تے انوکھا ویکھ کے آکھدے نیں ، = آوا ہی اوت گیا اے = تند نہیں وِگڑی تانی وگڑی اے ۔ **باوا آوے تالی باجے** : [اکھ] باپو آوے تے تَوڑی وجے : اوس ویلے آکھدے نیں جدوں ہر کم کسے دُوجے اُتے پا چھڈئیے = کھسماں (خصماں) باجھوں تسوُن ترہائیاں ۔ **باوا بھلا نہ بھیا سب سے بھلا رپیا ، بہن بھلی نہ میا سب سے بھلا رپیا** : [اکھ ہ] = دم سوارے کم :- سبھ کوئی پیسے دا سکا ہُندا اے ؛ کسے بھلے دی بھلیائی دی اونی قدر نہیں ہُندی جِنی پیسے دی ہُندی اے ۔ **باوا کا** : [ص نر مِٹھ] پیو دا ، بیانا ، بابے والا ، پیو دادے دا ، جدی ، ذاتی ، آپنا ۔ **باوا کماوے ، بیٹا اُڑاوے** : [اکھ ہ] پیو کمائے تے پُتر اُڈائے ، اُجاڑو تے نکھٹو پُتر بارے آکھدے نیں ، = اِک کماوے دُوجا اُڈاوے ۔

● **باوَر** : [نر ف] بھروسا ، بھرواسا ، وِساہ ، یقین ، [ــــ کر / ہو] ۔

● **باورا** : [ص ہ] کملا ، سُدائی ، پگلا ، جھلا ، پاغل ۔

● **باورچی** : [نر تر] [مد : باورچن] ہانڈی روٹی کرن والا ، کھان پکان دا گُنی ، رینھا ، رسوئیا ، بَورچی ، خنساما ، لانگری ۔ **باورچی خانہ** : [نر اُ] جِتھے ہانڈی روٹی کِیتی جاندی اے ، رسوئی گھر ، جُھلانی ، بورچی خانہ ، چُلھا چونکا ۔

● **باون** : [گِن ہ] بَونجا ، پنجاہوان اُتے دو = ۵۲ ۔ **باون تولے پاؤ رتی** : [مح اکھ ہ] سولاں آنے ٹھیک ، نہ گھٹ نہ ودھ ، سچوسچ ، سچی گل ، بِنا کسے شک دے ، کیمیا گراں دا حساب اے : دو چول رسین ہووے تے ۵۲ تولے تراہے نو سونا بنا دیندی اے ۔ **باون گز کا** : [ص اُ] لمّا ، اُچے قد والا ، بونج گزیا ۔ (۲) فسادی ، شرارتی ، حرکتی ۔

● **باہ** : [مد ہ] شہوت ، صحبت کرن دی طاقت ، مردانی طاقت ۔ [مد ع] واہ ، ہُشیاری ، ویگ ، اُچکل ، زور ، وِہر ، مستیواں (مرد دا) ۔ **باہ مرنا** : [مح ہ] کُس کُس کے مر جانا ، گُھل گُھل کے مرنا ، واہ لا تھکنا ، گھنی محنت کرنی ۔

● **باہا** : [نر ہ] (۱) وہن ، پانی نکلن دا راہ ، نالی ، سُوآ ۔ (۲) رجواہ ، رجواہا ، رجباہ ، وڈا نالا نہر ۔ (۳) جس بھانڈے وِچ گنے پیڑیاں رس ڈِگدا اے ، ویلنے دا پاڑچھا ۔

● **باہر** : [تف ظ ہ] (۱) اندر دا اُلٹ ، بنے ، باہرلے پاسے ، باہر وار ۔ (۲) وکھ ، جُدا ، اڈ ، پرھے ، خلاف ، اُلٹ ۔ (۳) ودھیک ، ودھیرے ۔ (۴) صاف ظاہر ، چانننا (ص) ، کھرا ۔ **باہر جانا** : [مح اُ] (۱) باہر جانا ۔ (۲) پردیس جانا ، سفر اُتے جانا ۔ (۳) حدوں نکل جانا ،

حدوں ودھ جانا - (۴) جھاڑے پھرنا ، جنگل بہنا - (۵) سیل سپاٹے لئی نکلنا - **باہر دھکیلنا ، ڈھکیلنا** : [مح ٥] باہر دھکنا ، باہر کڈھنا ، دھکو زوریں ڈوکھ کرنا ، وکھرا کر دینا ، کھدیڑنا ، گھروں باہر کرنا - **باہر کا** : [ص نرا] (۱) باہرلا ، باہر دا - (۲) اوپرا ، اوبھڑ ، پردیسی ، غیر - **باہر کرنا** : کڈھ دینا ، باہر کڈھنا ، وکھ کر دینا ، برادریوں چھیکنا ، نوکریوں جواب دینا ، طلاق دینی - **باہر کے کھاویں ، گھر کے گاویں** : [اکھ ٥] باہر دے کھان تے گھر دے بھکھے نکھاپنے رہن : اپناں بارے آکھدے نیں جہڑے غیراں نوں فیض بچان تے آپنیاں دی پرواہ وی نہ کرن ، جویں آکھدے نیں = بچہ پور کرمتیا ! توں لوکاں بھاگیں جمیا - **باہر کی چکنی چپڑی سے گھر کی روکھی بھلی** : [اکھ ٥] = باہر دی ساری نالوں گھر دی ادھی چنگی اے :- صبر صدق نال گھر دا تھوڑا کھا لیا وی چنگا اے - **باہر کی ہوا لگنا** : [مح ٥] باہر دی وا لگنی ، پرائے دا پوکتھا پینا ، چوڑ ہو جانا ، اوارا ہو جانا ، پھرونتو بن جانا - **باہر لمبی دھوتی بھیتر مردے کی روٹی** : [اکھ ٥] اتوں چنگے وچوں کھوٹے ، ظاہر کجھ تے باطن کجھ = قبر کتے دی اشاڑ مشرو دا = قبر چونے گچ تے مردہ بے ایمان :- اوس بندے بارے آکھدے نیں جہڑا بتوں باہرا وکھالا کرے - **باہر میاں اے بے تبے ، گھر میں بھونی بھنگ نہیں** : [اکھ] گھروں ننگے بھکھے نوں پھوکی گٹھائی ماردیاں ویکھ کے مچکر کردے نیں = باہر میاں پنج ہزاری گھر وچ بی‌بی کرماں ماری = ماں مر گئی پوہ دے پالے دھی دا ناں نہالی - **باہر میاں اللے تللے گھر میں چوہے قلابازیاں کھائیں ، باہر میاں ہفت ہزاری گھر میں بیوی قہر کی ماری** : [اکھ ٥] = باہر میاں پنج ہزاری گھر وچ بی‌بی کرماں ماری :- آپنی کھٹی کمائی باہر دی باہر اجاڑ دین والے اتے ٹوک لاندے نیں - **باہر میاں پنج ہزاری گھر میں بیوی فاقوں ماری ، باہر میاں صوبیدار گھر میں بیوی جھونکے بھاڑ** : [اکھ ٥] = باہر میاں پنج ہزاری گھر وچ بی‌بی بھکھ دی ماری (کرماں ماری) :- بھکھتے ننگے تے شیخی خورے بارے آکھدے نیں - **باہر والا** : [ص ٥] غیر ، بھنگی ، چوہڑا ، صفائی کرن والا - **باہر والے کھا گئے گھر والے گاویں گیت** : [اکھ ٥] ویکھو : باہر والے کھائیں -

● **باہرا** : [نر ٥] کھوہ تے کھلو کے ریت کھچن والا ، ٹوبھے دا ساتھی ، ڈول یا بالٹی کھچن والا -

● **باہم** : [تف ف] آپو وچ ، آپس وچ ، رل مل کے ، کٹھیاں - **باہمی** : [ص ف] سانجھا ، سانجھی ، اک دوجے دی رضا نال ، آپو وچ دی گل / معاملہ -

● **باہن** : [نر ٥] (۱) وہتر - (۲) گڈ ، گھوڑے اوٹھ یا ڈھگے دی سواری - (۳) راہ ، واٹ ، لیک ، لیہہ - (۴) واہی ہوئی بھوں ، واہن -

● **باہنا ، بانا** : [لا ٥] (۱) آڈنا ، تنڈنا ، کھولھنا - (۲) واہنا (ہل کم وچ) بیجنا (کیرنا) (۳) محنت کرنی - (۴) سان اتے چاڑھنا -

● **بائیبل** : [مد ، انگ : Biblc] عیسائیاں دی پاک کتاب = انجیل ، (لو : بیسبل) اہدے دو حصے نیں : نواں عہد نامہ تے پرانا عہد نامہ -

● **بائِع** : [نر ع] [بیع : ویچنا] ویچن والا ، بیع کرن والا ، ویچن ہار ، دئیوال -

● **بائِن** : [مد ع] تیجی تے چھیکڑلی لکھت (طلاق) ؛ جھدے پچھوں زنانی ول رجوع نہ ہو سکے ۔

● **بائی** : [مد ہ] (۱) سوانی ، پربھانی ، بی بی ، بیگم ۔ (۲) ہندوآں تے پارسیاں وچ بزرگ عورت لئی ورتیندا لفظ ۔ بھین جی ، باجی جی ۔ (۳) کنجری ، مالزادی ۔ (۴) نچنی ، گاؤن والی ۔ (۵) وائی بادی ، وا ، پد ۔ (۶) آکڑ ، اکڑا ۔ **بائی جی** : [مد ہ] کنجریاں نو سدن دا لفظ ! بائی !

● **بائیس** : [گن ہ] بائی ، ویہ تے دو ؛ باوی = ۲۲ ۔ [ص—واں] ۔

● **بائیں** : کھبے [ظ ح] [ض : دائیں = سجے] [ص : بایاں = کھبا ، اُلٹا] ۔ **بائیں** : [ص مد ہ] کھبی ۔ **بائیں آنکھ پھڑکنا** : [مح ہ] کھبی اکھ پھڑکنی (مرد دی) ۔ کوجھا شگن وچارنا ، کجھ مندا پیش آونا ۔ **بائیں طرف** : [تف ظ] کھبے پاسے ، پٹھے ہتھ ۔

● **بایاں** : [مد ص ہ] [سجے دا اُلٹ] ۔ (۱) کھبا ، پٹھا ، اُلٹا ہتھ ۔ (۲) کھبے ہتھ والا طبلہ ۔ **بایاں بولنا** : [مح ہ] کھبے پاسیوں کسے پکھیرو دا بولنا چنگا شگن منیدا اے ۔ **بایاں پیر چومنا ، پوجنا** : [مح ہ] کسے نو دلوں سلاہنا ، کمال منّنا ، اُستاد جاننا ، گرو آکھنا ۔

● **ببرا** : [نر ہ] کبوتراں دا اِک رنگ (نیلے پراں اُتے کالے نشان) نیلا کبوتر جھدے کھمبھ کالے چٹے ہون ۔

● **ببری** : [مد ہ] متھے اُتے پلمائی ہوئی والاں دی لٹ ، [— چھوڑ] ، سہپن وکھان لئی متھے دے کترے ہوئے وال ، اُوٹھ دے کُنڈیالے وال ، گھوڑے دی کتراویں جت (جاداں) ۔ گھوڑیاں دے وال کترن دا کم ۔

● **ببُوا** : [نر ہ] نکا بال ، الا بال ، ابوا ، بال ورگا کھڈونا ، آکا باکا ، الھڑ بلھڑ ، الڑ بلڑ ۔

● **ببُول** : ککر ، کیکری ، مشہور کنڈیالا رُکھ ۔

● **ببھاس** : [مد ہ] اِک راگنی ۔

● **بپی** : [مح ہ] چُمی ، ''مٹھی'' (بوسہ) ، بپی ، (بال بولی) ۔

● **ببئی** : [مد ہ] (۱) اِک میل دی لالڑی ، شارک ، مینا ورگی چڑی ۔ (۲) اِک خوشبو والی بوٹی ۔

● **ببیا** : [ص ہ اُ] بیبیاں والا ، زنانیاں دے ورتن دا سامان ، زنانا ۔

● **بِبیا** : [مد ہ ف] تاش دی بیگی ۔

● **ببیس** : [مد ہ] (۱) بواسیر ، مُہکے ۔ (۲) میس ، مرد نو برا کران دی عادت ۔ **ببیسیا** : (۱) بواسیریا ، بواسیر دا روگی ۔ (۲) میسیا ، برا کران والا ۔ (۳) گالڑی ، گلاہڑی ۔ (۴) فریبی ، چھلیا ۔

● **بپت ، بپتا** [مد ہ] دُکھ ، مصیبت ، اوکھت ، زوال ، تباہی ، اُکھیائی ، آفت ، ہونی ، بج ، وپتا ، بھیڑ ۔ **بپت سنگاتے ہیں تین ؛ جورو ، بیٹا ، آپ** : [اکھ ہ] بھیڑ وچ تنو باہوڑدے نیں : گھر والی ، پتر تے آپنا آپ ہی اوکھے

ویلے کم آوندے نیں ۔ بِپتا پڑنا : [مح ہ] عذاب آؤنا ، آفت نازل ہونی ، دُکھ آؤنا ، مصیبت پینی ، ہونی دا مونہہ ویکھنا ۔

● بِپھرنا : [لا ہ] غُصّے ہونا ، بھَرنا ، چِڑنا ، جوش کھانا ، ہوش ونجانا ، پِچھے/چِخے چڑھنا ، شور مچانا ، جھلّ کُدنا ، گھوڑے دا ٹپّنا ، سیخ پا ہو جانا ، پھوں پھوں کرنی ، لڑائی لئی تیار ہونا ۔ بِپھرے رزالے اور بھوکے اشراف سے ڈریے : [اکھ اُ ہ] بھرے ہوئے کمینے تے بُھکھّے ساؤُ توں ڈریے ، کیوں جو : کمذات ٹپکے سِرے چڑھدا اے تے ساؤُ "شریف بدمعاش" بن جاندا اے ۔

● بَت : [مد نک ہ] [وڈ : بات=گل] (۱) لفظ ، مِہنا ، تودا ، دودھی ، دوس ۔ (۲) جل کُکڑ دی اِک قسم [ع : بط] ۔ بَت بڑھاؤ : [ص نر ہ] گل ودھان والا ، گالڑی ، گلاہدڑی ، گل باتیا ، ودھیک بولن والا ، گل کار ، بولا ، بڑبولا ، بھونکا ۔ بت کھاؤ ہونا : [مح ہ] گل بات ہونی ، گویڑ ہونا ، بحث چھڑنی ، جھگڑا ہونا ، صلاح مشورے ہونے ، گل ودھ جانی ، گل دی گلین بنی ۔

● بُت : [نر ہ] (۱) پتھروکی مورت ، مورتی ، بُتّ ، پُتلا ۔ (۲) مشوق ۔ (۳) جس آڈے پھٹے اُتے جوارے پاسا سٹدے نیں ۔ (۴ ، ص) چُپ گڑُپ ۔

● بُتّا : [نر ہ] فریب ، دھوکھا ، چھل ، دم ، جھاسا ، پچ ، بہانا ، لار ، لارا ، کُوڑا اقرار ، جھوٹھا وعدہ ۔ بُتّا دینا : [مح ہ] [بُتّا وتانا] کُوڑا دلاسا دینا ، جھوٹھی تسلّی دینی ، دھوکھا دینا ، پِتّا مارنا ، ٹالنا ، چھلنا ، بہانا کرنا ، پچ لانا ۔ بُتّے بازی : [مد ہ اُ] دھوکھے بازی ، ٹھگی ، پتّے بازی ، ویل ، ول چھل ، اج پچ ، ٹالا ، دھوکھا ، لارا ، آنے بہانے ۔

● بتاشا ، بتاسا : [مد ہ] پتاسا ، کھنڈ دے شِبرے دی مٹھیائی ۔

● بتانا : [مت ہ] (۱) دسنا ، کہنا ، آکھنا ، جواب دینا ، بیان کرنا ۔ (۲) انگ انگ نچانا ۔ (۳) سینتاں نال پتا دینا ، بتاوا کرنا ۔ (۴) [نر ہ] اِک گہنا ، لوہے دا چُوڑا جھڑا چُوڑیاں گھڑن لئی سُنیارے یا چُوڑی گر ہیچ لین لئی ورتدے نیں ۔ (۵) گھوڑے دی نبض/ناڑی ۔

● بُتانا : [لا ہ] بجھ جانا ، مِسا جانا ، گُل ہونا ، ٹھنڈا ہو جانا ، (دیوا) ، نِمھتا ہو جانا ۔

● بِتانا : [مت ہ] گزارنا ، لنگھانا (دن) ، نبھانا ، کٹنا/ٹپانا (ویلا) ، دن کٹی کرنی ۔

● بتاؤں : [نر ہ] وتاؤں ، اک ترکاری ، =وینگن ۔

● بترانا : [مت ہ] عیب کڈھنا ، کیڑے پانے ، نِندنا ، اعتراض کرنا ، جھٹھارنا ، جھوٹھا بنانا ، ردنا ۔

● بتکڑ : [نر ہ] گلان ، گل دی پڑل ، وڈی بحث ، نکی جہی گل نو بڑا ودھا کے دسنا ؛ جویں : کھمبھ دی ڈار ، بھورے دا گھوڑا تے گل دی گلین ۔

● بِتنا : [لا ہ] گزرنا ، لنگھنا ، نبھنا ، بیتنا (دن ، ویلا) ورت جانا ، سما لنگھ جانا ۔

● بتنگڑ : [نر ہ] ویکھو : بتکّڑ -

● بِتوَرا : [نر ہ] سُکیاں پاتھیاں دا ڈھیر ، ڈھگ ، گوہیرا -

● بِتورنا : [نر ہ] گاہیا ہویا اَنّ ، دانیاں دا کُسک ، بوہل ، کھلواڑا ، ڈھگ ، ڈھیر -

● بتوری : [مد ہ] (۱) چنڈی ، بھوری ، رڑن ، کرڑا چھالا - (۲) اناج دی اِک قسم -

● بتولا : [نر ہ] (۱) بتَولاّ - (۲) دھوکھاّ ، فریب ، چھل ، بُتا ، ٹھٹھے دی گل ، لار ، لارا (۳) چھلیا ، بتولیا ، دھوکھے باز ، دغا دین والا ، ٹھگ ، فریبی -

● بتولن : [مد ہ] اتّ گلاں کرن والی ، گلاہڈ ، گالڑن ، دغے باز ، فرین ، چلاکو ، گل کارنی -

● بتّی : [مد ہ] (۱) بتّی ، وٹّی ، دیوے وچ بلن والا وٹیا ہویا رُوں - (۲) ڈونگھے پھٹ وچ پیا ہویا مروڑواں رُوں - (۲) فیتا ، پلیتا [بندوق دا] - (۴) ڈنگراں دی ہڈی دوالے دا ماس - (۵) ول (پگّ دا) (۶) تیلی (ڈبی ، دیاسلائی دی) - (۷) بجلی (بلب بتّی) - بتّی اُکسانا : [مح ہ] بتی اُچّی کرنی ، دیوے دا چانن ودھانا ، لو تکھی کرنی - بتّی دکھانا : [مح ہ] تیلی لانی ، اگ لانی ، چواتی لانی ، راہ وکھانا ، بندوق یا توپ چلان لئی توڑے نُو اگ لانی (اج کل اہو جہیاں توپاں بندوقاں نہیں ورتیدیاں) -

● بِتّی : [مد ہ] (۱) مُنڈیاں دی اک کھیڈ جس وچ اِک جنا پیر دے انگوٹھے دی وِتھ وچ ٹھیکری رکھ کے سٹدا اے تے دوجا اوسے ٹھیکری نُو اِکو ساہ وچ "بتی بتی بتی" کہندا ہویا چُک لیاندا اے - (۲) دوڑ - (۳) خلاصی ، چھٹکارا - بتّی بول جانا : [ہ] کھیڈ وچ ہار جانا ، پدی پاس ہونی ، اگے لگنا ، دبکے پتدنا -

● بتّیس : [گِن ہ] تیہ تے دو = بتّی ، بتّری (۳۲) [ص - واں = بتیواں] - بتیس اُبھرن : [نر ج مح ہ] بتّی گہنے ، ہار سنگار دیاں بتّی چیزاں (عو) - بتیس دانت کی بھاکا (بھاکھا) خالی نہیں جاتی : [اکھ ہ] = بتیاں دنداں دی بھاکتّھا سکھنی نہیں جاندی : جھنوُ سارے بھیڑا آکھن اُہدے اُتّے کوئی نہ کوئی بپتا آپیندی اے = دند کتھا اِویں نہیں جاندی - "بھاکا" بولی نُو آکھدے نیں - بتیس دھاریں دودھ بخشنا : [مح ہ] بتّی دھاراں بخشنیاں ، ددھ بخشنا ، ماں دا پُتّر ولّوں خوش ہونا ، آپنی کیتی ہوئی خدمت تے پالن دا حق معاف کرنا ، [مت : بتیس دھاریں بخشوانا] -

● بتیسا : [نر ہ] (۱) پتیسا ، اِک مٹھیائی - (۲) ہرا تے کچّا پھل - (۳) کچرا لمّا وتّوں - (۴) ویاہی ہوئی تیویں دے کھان دی بتریہا بوٹی ، اِک دوا - (۵) اِک دوا جھڑی گھوڑی نویں کرا کے کھواندے نیں -

● بتیسی : [مد ہ] بتّی دند ، سارے دند ، بتّی دنداں دیاں دوئے لڑیاں ، بیہٹر ، بیڑ (بیٹھلا تے اُتلا) - بتیسی دکھانا : [مح ہ] دند کڈھنا ، دند وکھانا ، دنداں کڈھ وکھانیاں ، زور نال ہسنا ، کھڑنا ، ہس کے وکھا دینا ، مونہ چڑانا -

● بِتھرانا : [مت ہ] کھلار سٹنا ، کِھلارنا ، کھنڈانا ۔

● بتھُوا : [نر ہ] باتھُو ، اِک گرم ساگ جِہڑا سرھوں دیاں گندلاں نال پکاندے نیں ۔ بتھوے کا ساگ کِن ساگوں میں ، خلیا ماس کِن ماسوں میں : [اکھ ہ] باتھو وانگ ماسی سس دی وڈیائی وی نہیں منی جاندی :۔ نگُونی بے مُلّی شے دی قدر نہیں ہُندی ، پنجابی وچ ایس نال ٹاکرا کھاندا اِک اکھان اے : پُھپھّھڑ نہ ساک ، پھپھّھر نہ ماس ۔

● بٹّ : [نر ہ] (۱) ٹوٹّا ، ٹُکڑی ۔ (۲) حِصّہ ۔ (۳) ونڈ ، پتّی ۔ (۴) ول ، وٹ ۔ (۵) راہ ، واٹ ، رستا ۔ (۶) وٹّا (تولن والا) ۔ (۷) کشمیریاں دی اِک ذات ، کشمیری جٹ ۔ (۸) ودھّر ، جُھرڑی ، جُھری ۔ (۹) بُڈھیپے کرکے پِنڈے اُتےّ پے جان والے وٹ ۔ (۱۰) بوڑھ (رُکّھ) ۔ (۱۱) اوجھری دے جِس موٹے ماس اُتے کنڈے نہیں ہُندے ، شیردان ۔ (۱۲) دھون تے ڈھڈّ دا موٹا ماس ۔ (۱۳) نیل ، سٹ دا نشان ، سوج ، لاس ۔ (۱۴) کوڈی ۔ بٹ مار : [نر ہ] راہ مار ، ڈاکُو ، لُٹیرا ، دھاڑوی ، ٹھگّ ، جِہڑا راہیاں مسافراں نُو لُٹّے ۔ بٹ ماری : [مد ہ] راہ ماری ، ادھوانےّ لُٹّن دی کار ، ڈاکا ، ٹھگیّ ، لُٹنا ۔

● بٹّا : [نر ہ] (۱) وٹّا ۔ (۲) ٹوٹا ، گھاٹا (وپار وچ) ، تھوڑ ، تھڑوں ۔ (۳) بھیڑ ، نقص ، عیب ، داغ ، ٹِکّا ، خنامی ، کان ، بّج ، لِیک ۔ (۴) مسالے پِیہن دا پتھر ۔ (۵) لوہے دا ٹوٹا بھار تولّن دا ہتھیار ۔ (۶) وٹیّ ۔ (۷) کھوہ دی کانجن ۔ (۸) مداریاں دے گول گول ڈھکنے ، جِہناں پیالیاں وِچ گولیاں رکھ کے اکٹّھوں اُلٹے کرن دے کرتب وکھاندے نیں ۔ بٹا آنا : [مح ہ] گھاٹا پینا ، ٹوٹا ہونا ، عیب لگنا ، اُج لگی ، دوس لگنا ، وٹّا لگنا ، بُریائی آؤنی ، کالک دا ٹِکا لگنا ، اُلاد وِگڑ جانی ۔ بٹا باز : [نر ہ] (۱) مداری ، تماشا کرن والا ، نٹّ ، پتّے باز ۔ (۲) دغا دین والا ، ٹھگّ ، فریبی ، چھلیا ، ویلی ۔ بٹا بازی : [مد ہ] (۱) مداری دا کمّ ، تماشا ، تماشگری ۔ (۲) پتّے بازی ، ویل ، ٹھگیّ ، ول چھل ، فریب ۔ بٹادھار / ڈھال : [ص ہ] ساواں ، برابر ، پدّھرا ، سدّھم سدّھا ، چوڑ ، وِگڑیا ہویا ، برباد ، تباہ ، اُجاڑ ، سُنجا ۔ بٹا لگانا : [مح ہ] لِیک لانی ، وٹّا لانا ، بھنڈنا ، عیب لانا ، اُج/اُوج لانی ، بد نام کرنا ، کالک دا ٹِکا لانا ، تھوڑ پورنی ، دوس مڑھنا ، اِلزام دینا ۔

● بٹانا : [مت ہ] وٹانا ، ونڈنا ، ورتانا ، حِصّہ پتّی لانا ، تقسیم کرنا ، ونڈیاں پانیاں ، دھیان وٹانا ، خیال دُوجے پاسے لانا ۔

● بِٹانا : [مت ہ] کِھنڈانا ، کِھلارنا ، کھلیر دینا ۔ کھیرُوں کھیرُوں کرنا ۔ بٹاؤ : [نر ہ] پاندھی ، مُسافر ، راہی ، پاتّری ، راہے پیا ہویا ، واٹ جھاگن والا ۔

● بٹائی ، بٹاؤ : [مد ہ] (۱) زمیندار نے کاشتکار وچکار ادھ اُتےّ زمین دین دی بانھ ، پیداوار دی ونڈ ، ٹھیکا ، فصل دی ونڈائی ۔ (۲) بھیالی ، بھنجالی ۔ بٹائی پر دینا : [مح ہ] مزارع نُو حِصّے پئی زمین یا باغ دینا ، پنج دُونجی دینا ۔ ٹھیکے اُتے واہی کرانی ۔ بٹائی دار : [نر ا] پتی وال ، حِصے دار ، بھیال ، بھائیوال ، بھنجال ، مجھیرا (لو) ۔

● **بٹلوہی ، بٹلوئی :** [مد ہ] ِپتّل دا اُہ بھانڈا جھدے وچ ہندو کھانا پکاندے تے پانی بھردے نیں ۔ باٹا ، باٹی ، بالٹا ، تامبیا ، َبٹّھل ، تسلا ، دیگچی ، پتِیلی ، ولٹوہی ۔

● **بٹن :** [نر ، انگ : Button] َبٹن ، ِبیڑا ، پہناوے دا کُھلھا ِحصّہ میلّن دی چیز ، ُبتام ، گُدام ، ُتکما ۔

● **بٹنا :** [لا ہ] (۱) وٹنا ۔ (۲) وکھ ہونا ۔ (۳) وصُولیا جانا ۔ (۴) ونڈِیا جانا ۔ (۵) ِنکھڑنا ، کِھنڈنا ، کِھلرّنا ۔ (۶) خیالاں دا کِھنڈنا ۔ (۷) ول دینا ۔ (۸) ِحصّے ہونے ، ونڈی َپنی ۔ (۹) ولنّا ، مروڑنا ، وٹ/مروڑے چاڑھنے (۱۰) کمانا ۔ (۱۱) رسی وٹن دی لکڑ ، ڈھیرا ، وٹنا ۔ (۱۲) لاڑی لاڑے دا رنگ چمکان والی شے ۔

● **بٹنگ :** [نر ہ] ناکھ ورگا اِک پھل ۔

● **ِبٹی :** [مد ہ] ُبّبے دی ڈوڈنی ، ُبسّی ، زنانیاں ِدیاں چھاتیاں دا ُمونہ ، ُچوچی ، ِجس نال بال ُددھ ِپیندے نیں ۔ (۲) ُپتّری (پیار نال دھی ُنو سدّدے نیں) ۔

● **ِبٹوا :** [نر ہ نک] [َوڈ : بیٹا] (۱) بیٹڑا ۔ (۲) ُپتّر ۔ (۳) بچڑا ، کاکا ۔

● **َبٹوا ، بٹوہ :** [نر ہ] (۱) بٹُوآ ، چمڑے دا پرس ، َپیسے / سپاری تماکو رکھن دی تھیلی ۔ (۲) ہندوآں دا لوٹے ورگا اِک بھانڈا ، گڈوا ۔ **بٹوا سا قد :** [مح اُ] ِنکّا تے سوہنا قد کاٹھ ، مدھرا قد ۔ **بٹوا سا مُنہ :** [ص ہ] ِنکا ِجہا ُمونہ ، چھوٹا وات ۔

● **بٹوار :** [نر ہ] سرکاری محصول وصُولن والا ، پٹواری ، اُگراہا ، لمبڑ ، لمبردار ۔

● **بٹوائی :** [مد ہ] رسّی وٹّن دی کار ، رسّیاں بنان دی کمائی ، وٹائی ۔

● **بٹوارا ، بٹوارہ :** [نر ہ] ِحصّہ ، ونڈ ، تقسیم ، ونڈی ، پتّی ، ونڈائی (بھوں دی) ، ورثے دے ونڈ ، ونڈارا [– کر] ۔

● **بٹورا :** [نر ہ] ُسکتّے گوہیاں دا ڈھیر ، ِجتّھے گوہے ُچن کے رکھے جاندے نیں ، گوہیرا ۔ **بٹورے میں سے اُپلے ہی نکلیں گے :** [اکھ ہ] = کِھتّدو پھولیاں ِلیراں ای نکن گیاں : َبھیڑے توں َبھیڑ ای ہووے گا = چندری ِجبھوں چندری گل نکلدی اے ۔

● **بٹورن :** [مد ہ] (۱) رہندی کُھوہندی شے ، رہند کُھوہند ۔ (۲) ُمچھی ماٹھی ہوئی ِچیز ۔ (۳) گند مند ، لگ لبیڑ (۴) کٹھی ِکیتی ہوئی شے ۔

● **بٹورنا :** [مت ہ] بھور لینا ، سمیٹنا ، اکٹھا کرنا ، جمع کرنا ، ُمچّھنا ، َمٹھنا ، کُسک لانا ، ڈھیر کرنا ۔

● **بٹونا :** [مت ہ] کھلیرنا ، َچھٹّا لانا ، َچھٹنا ، ِچھنکانا ۔

● **بٹوئیا :** [نر ہ] پاندھی ، راہی ، واٹی ، مسافر ، واٹ جھاگدا ، راہ پدھاما ۔

● **ِبٹیا :** [مد ہ ِنک] [َوڈ : بیٹی] ِدھی ، ُپتری ، کاکی ، دھیوڑی ، بیٹڑی ۔ **بٹیا کی راہ بے ِنرباہ :** [اکھ ہ] : ِنکیّ واٹ توڑ نہیں اپڑاندی نبھا نہیں کردی ، ماڑے جھے لاہے نال کوئی لوڑ نہیں َسوردی ۔

● بٹی : [مد ہ] اُنائی دا کم ، وٹائی ، چمک دوزی دا کم ۔ اِک قسم دا پکھیرُو ۔

● بٹے کھاتے : [تف ہ نر ج] وٹے کھاتے ، گھاٹے وچ ، نقصان وچ ، چٹّی وچ ، نہ مِلن والی رقم ، ڈُبی ہوئی رقم ۔

● بٹیا : [مد ہ] اِک قسم دی ریشمی پٹی ، (جھڑی زنانیاں دی گُت نال بنّھی جاندی اے) ۔

● بَٹیا : [نر] (۱) نِکا وٹّا ، وٹی ، ڈب ۔ (۲) بُبّا ، ممّا ۔ (۳) پھوڑا ، گنڈھ ، گڑ ۔ (۴) کھوپّا ، نریل ۔ (۵) لِیک ، ڈنڈی ، پِہا ، واٹ ، راہ ، پَیلیاں وچلی راہ ۔

● بٹّیا : [مد ہ] ونڈائی ، ونڈ وچ آیا مال ، وٹاندرا ، وٹائی ۔

● بٹیر :[نر ہ] بٹیرا ، اِک مشہور نِکّا جہا پکھّی (پنچھی) [مد : بٹیری] ۔ بٹیر پالنا : [مح ہ] (۱) بٹیرے پالنے ، بٹیر بازی کرنی ۔ (۲) نِکمّے کم کرنے ، وِہلا بہنا ۔ بٹیر باز : [فا نر اُ] بٹیرے پالن والا ، بٹیریا ، بٹیر باز ، بٹیرے لڑان والا کِھڈاری ۔ بٹیر کا بہ جانا : [مح ہ] چوگا نہ مِلن اُتے بٹیرے دا لِسا تے ماڑا ہو جانا ، سوکا پَینا ۔ بٹیر کا جگنا : [مح ہ] بٹیرے دے کنّن وچ کُوک مارنی ، بٹیرا ہلانا ۔ بٹیر ہاتھ لگنا : [مح ہ] محنت بِنا کوئی شے لبھ جانی ، راہ جاندیاں نفع ہونا ، رب سببوں کم ہو جان اُتے شیخی مارنی ، انّھے ہتھ بٹیرا آؤنا ۔ بٹیریں لڑانا : [مح اُ] فساد پَوانا ، دانہ پانا ، کنگنی کِھلارنی ، چُک دینی ، لڑائی کرا دینی ۔

● بِٹھا دینا : نُوہ پیکے گھل چھڈنی ، ڈاہڈی سٹ کرنی ، ٹھپ دینا ، کنڈے یا کِنگرے بٹھانے (بھانڈے دے) ۔ بٹھا رکھنا : [مح ہ] گھر بہا رکھنا ، نُوہ نہ لیانی ، وِیاہی دھی نہ ٹورنی ۔

● بِٹھالنا : [مت] بہانا ، بہالنا ، بٹھانا ، بٹھالنا ۔ بِٹھانا : [مت ہ] بہانا ، بہالنا ، بٹھانا ، بٹھالنا ، آنڈیاں اُتے بہانا ، تخت اُتے بہانا ۔ مِتھنا ، تھاپنا ۔ مقرر کرنا (کم اُتے) ، لانا (پہرا ، حساب) ۔ رُعب جمانا ، تڑھی دینی ۔

● بٹھک : [نر ہ] سیونک دا گھر ۔

● بٹھُور : [مد ہ] بھٹّھی چُلّھے دی سڑی ہوئی مِٹّی = بھٹھُور ۔

● بِج بِجا : [ص ہ] بُسیا ہویا ، بکلیا ہویا ، لیسلا ، پلپلا ، بُسبُسا ، بہت چِر رکھن کرکے وِگڑیا ہویا (پھل —) ۔ بِج بِجانا : [لا ہ] بُس جانا ، پلپلا ہونا ، ترکنّا ، لیس چھڈ جانا ، بے سواد ہونا ۔

● بجا : [ح ف] آپنے تھاں سِر ، ٹھیک ، سچ ، کھری گل ، ڈھکدا جواب یا عُذر ۔ **بجا آوری ، بجا لانا** : [مد ف/مح اُ] کم کر دینا ، کم پورا کر دینا ، حکم دی تعمیل ، حکم منّنا ۔ **بجا لانا** : [مح اُ] منّنا ، حکم پورا کرنا ، آکھیا کرنا ، کہیا کر وکھانا ۔

● بُجّا : [نر ہ] حیض دا کپڑا ، حیض والی گدّی ، بُجّی ، ہیٹھلی ٹلّی ۔

● بِجار : [نر ہ] (۱) ساہن ۔ (۲) موٹا ڈٹّا ، ڈاہڈا ۔ (۳) نسل ودھان لئی رکھیا ہویا ڈھگّا ، سالی (۴) شہوتی ، مست ، مُشکیا ہویا ، ہٹّا کٹّا ، موٹا ڈھٹّا ، دُھرلی ساہن ۔

● بِجالا : [ص ہ] بی والا ، بِیّاں نال بھریا ہویا ، چوکھے بِیّاں والا ۔

● **بجانا** : [مت ہ] (۱) وجانا ، واجے دی واج کڈھنی - (۲) ٹھنکانا (رپیا —) - (۳) جماع کرنا ، ٹھوکنا - **بجاوے خنیا ڈھولکی میاں خیر سے آئے** : [اکھ أ ہ] کسے نکّونے کُچجّے ہتھوں کوئی کم ہُندا ویکھ کے یا مَنکھٹّو نُو چھیڑن ویلے آکھدے نیں = لکھ کھٹّے ڈُومنی جے ڈُوم کما گھر آوے -

● **بجائے** : [ح ف] عوض وچ ، بدلے دی تھاں ، وٹے وچ ، حصّے وچ ، تھاویں - **بجائے خار ، دشمن را گُل انداز** : [اکھ ف] بُرے نال بھلیائی کر ، کنڈے دا جواب پُھل نال دے ! : پریم پیار نال من موہ لین دی مت اے -

● **بجٹ** : [نر ، انگ : budget] تخمینہ ، تخمینا ، اگیترا حساب ، آمدنی تے خرچ دا لیکھا پتّا ، ورھے بھر دا وہی کھاتا -

● **بجّر** : [ص ہ] (۱) کُراڑا - (۲) سخت ، نگّر ، اِٹ ورگا - (۳) کرڑا تے بھارا (پتھر) - (۴) اوکھا ، کُسالا ، مشکل - (۵) بجلی - (۶) ہیرا - (۷) لاس ، نیل - (۸) بھارا ، بوجھل - **بجر بھنگ** : [نر ہ] تماکُھو ، تماکُّو ، سگرٹاں تے چلماں وچ بھر کے پین والی شے - **بجر پڑنا** : [مح ہ] بج پینی ، سُنج ہونی ، ناس وجنا ، بربادی ہو جانی ، اُجاڑا پھرنا ، مصیبت پینی -

● **بجرا** : [نر ہ] (۱) گول تھلّے والی اِک بیڑی - (۲) پرندہ / بجڑا بیڑی -

● **بجر بٹّو** : [نر ہ] اک کھڈونا ، اِک کالا جنگلی پھل جہدا دانا بَھیڑی اکّھ توں بچان لئی بالاں دے گل پا دیندے نیں = نجر وٹّو -

● **بجرنگ ، بجرنگی** : [ص ہ] (۱) تگڑے جُسّے والا ، ڈٹّا - (۲) اَہری ، محنتی - (۳) کڑبل ، گبھرو ، ڈاہڈا ٹھوکا - (۴) نگّر -

● **بجری** : [مد ہ] (۱) نِکّے نِکّے پتھراں دے روڑے ، کینکریاں - (۲) نکی نکی پُھہار ، بُھور - (۳) نکا گڑا -

● **بجُز** : [ح ف] بغیر ، سوا ، ہون اُتے وی ، باجھ ، باجھوں ، باہج ، بنا -

● **بجلی** : [مد ہ] (۱) بدلاں وغیرہ دی رگڑ نال ہون والا تکھا چانّنا ، کرنٹ - (۲) [ص] تیز ، تکھّا ، پُھرتیلا ، چھاپیا ، چلاک - **بجلی بسنت** : [مد ہ] (۱) بہار دی بجلی والی کڑک ، چیتر وساکھ دا مینہ - (۲) تیز ، چلاک - **بجلی پڑنا ، گرنا** : [مح ہ] بجلی پینی ، بجّ پینی ، آفت آؤنی ، مصیبت پے جانی - **بجلی ٹُوٹے** : [بد اسیس] بجّ پوے ، بجلی پوے ، اگ لگے - سڑ بل جاوے !، موتّڑی پوے ، مواتا لگے - **بجلی چمکنا ، کوندنا** : [مح ہ] بجلی اشکنی ، بدّل لسکنا ، بجلی دے لشکارے پینے - **بجلی کا کڑکا** : [نر أ] بجلی دی کڑک ، بدلاں دی واج ، گڑگجّ ، کڑاکا - **بجلی کانسی پر پڑتی ہے** : [اکھ] بجلی کمینہ اُتے پیندی اے :- ماڑے نمانے اُتے ای مصیبت آؤندی اے = (نزلہ ماڑے انگ اُتے ڈگدا اے) - **بجلی کڑکنا** : [مح ہ] بدّل گجنا ، گڑگجّ ہونی ، بجلی کڑکنی ، بدلاں دی کڑک پینی - **بجلی کی تلوار** : [مد] بجلی وانگ کاٹ کرن والی تلوار ، تکھی تے اصیل ، جس لوہے اُتے بجلی ڈگی ہووے اہدی

تلوار بڑی کاٹ والی ہُندی اے - بجلی مہمان گھر میں تنکا نہیں : [مح اُ] (پروہنے بجلی وانگو آ پئے نیں پر گھر وچ کھان نُو وی ہے نہیں) - غریب نُو امیر دی خاطر خدمت کرنی پے جانی - بجلیاں یا بجلی کے بالے : [مذ ہ] کنّاں دیاں جڑت جڑیاں ڈنڈیاں ، والیاں -

● بجنا : [لا ہ] (۱) وجنّا ، واجے دی واج نکلنی - (۲) وقت ہو جانا - (۳) بالاں دی اِک کھیڈ ، چھنکنا - (ہ-ص) وجنّا ، وجن والا ، کھڑکنا -

● بجنتری : [نر ہ] (۱) واجے وجان والا ، وجنتریا - (۲) مراسیاں دی ٹھٹھی ، ربابیاں دا محلّہ -

● بجنسہٖ : [تف ع] سارے دا سارا ، تھوک ، اُویں دا اُویں ، اِویں ، اِن مِن ، اُہو جِہا اصلی ، عین بعین -

● بِجّو : [نر ہ] قبراں دے مُردے کھان والا چنّھا تے مُسکڑمُوہا اِک جانور ، گورپٹّ ، بِجّو ، چین دا بِجّو (لو) نکیاں تے چمکنیاں اکھاں والا ، چُچّا ، بھیڑمُوہا ، کوجھیاں نقلاں لاہن والا -

● بِجّوٹھا : اک گہنا جہڑا تنگے ڈولے اُتے بنھدیاں نیں ، باہُٹّا -

● بجُورنا : [مت ہ] ڈاہڈا مارنا ، کُٹّنا ، پھنڈ چاڑھنی ، تاؤنی لانی -

● بِجوگ : [نر ہ] چندرے تاریاں دا میل ، وچھوڑا ، جُدائی ، ہرج مرج ، ویوگ ، حادثہ ، دُکھ ، مصیبت ، ہونی - بجوگ پڑنا : [مح ہ] وِچھڑنا ، وچھوڑا لگنا ، جُدائی پینی ، ویوگ لگنّا ، مصیبت پینی ، بِپتا پینی -

● بِجّی : بیّاں لئی خریدیا ہویا انّ ، بِجائی دا انّ ، بی -

● بجّے : [اسیس ہ] فتح ، جِت ، جے ہووے !

● بجیا : [نر ہ] اِک رُکھ - بھنگ بھاجی -

● بجیلا : [نر ہ] بُہتے بیاں والا (پھل) ، بیاں بھریا -

● بُجھا : [ص مف ہ] [مص : بُجھنا] (۱) بُجھیا ، مِسمیا ہویا (دیوا) - (۲) ٹھنڈا (کولا) - (۳) نمّوجھانا ، سوگی ، سوگوان ، اُداس ، افسوسیا ہویا ، جی ڈھٹھا - (۴) بے اُمید ، بے آسا - (۵) چِنتا والا ، غمی والا ، نِمّھا - (۶) مٹھّا ، جلّھا سُست ، ڈھلّا مٹّھا (بُجھا بُجھا) - بُجھانا ، بُجھا دینا : [مت ہ] (۱) بُجھانا ، مِسانا - (۲) ٹھنڈا کرنا ، ٹھارنا ، بلدی اگ اُتے پانی پانا ، ٹھنڈیاں کرنا - (۳) پان چاڑھنی - (۴) زہر دی پان دینی - (۵) کھٹے پانا (گہنا ، سونّا چاندی) - (۶) رُوح چھڈنا ، ادمّ ہارنا ، جی ڈھانا - (۷) بُجھنا ، بُجھ لینا ، بُجھارت دا اُتّر دسنا ، حل کرنا (سوال) - (۸) سمجھانا ، سُجھانا - (۹) مت دینی : (سمجھانا بُجھانا) - (۱۰) گھٹانا ، گھٹ کرنا - (۱۱) پھینٹنا - (۱۲) رلا مِلا دینا ، پیہنا (تاش دے پتّے) (بازی مُکّن اُتے) - بُجھنا : [لا ہ] بُجھنا ، گُل ہونا ، مِسمنا (اگ ، دیوا) ، گھٹنا (جوش) ، تھکنّا ، اُداس ہونا ، پان چڑھنی (ہتھیار اُتے) ، لہنی ، لتّھ جانی (تیرہ) ، بُجھنا (چونا) ، دل ڈھٹھنا [مت : بُجھانا] - بُجھی آواز : [مذ ہ] ہَولی تے نِمھی واج ، ماڑی جِہی ہاک ، غم والے آدمی دی واج ، مسوسیوس واج -

بجھی طبیعت : [مد ہ] اُداسی ، غمگینی ، غمی ، کُرمایا ہویا من ، ڈھلّل متّھ ، جلتھ پنا ، مسوسیا ہویا دل ، نااُمیدی دی حالت ، نِراسا ۔

● بجھارت : [مد ہ پ] [مص : بوجھنا] بجھارت ، بجھ بجھکّا ، بات بتولی ، گنجھلالی گل ، رمز ، سینت ، اوکتھا سوال ، اوکڑ ، گنجھے مطلب والی گل ، بجھکڑّا ، کہانی ، بجھاؤنی ، اڑاؤنی ۔

● بِجھرا : [نر ہ] (۱) رلیا مِلیا اناج ، دڑا میل ، رلاوان ، رلے والا ۔ (۲) بیرڑا ، بِہاڑ ، بہاڑا ، (کنک تے چھولے) ۔ (۳) گوجئی (کنک تے جوں) ۔ (۴) مِسّا (جوں جوار مسر تے چھولے) ۔

● بِجھکاہ : [نر ہ] بڈاوا ، ہوّا متّا ، پیلی کھیتر دے بنّے گڈّی ہوئی ڈانگ جس اُتے مویا ہویا کاں یا کالی ہانڈی (موہدی) ٹنگ کے پکھوآں چڑیاں نو ڈران تراہن دا چارا کردے نیں ؛ تانجے کھیت نہ اُجڑن ، پُٹھی ہانڈی ۔ بتھنّا ، ڈرنا ، آکا باکا ۔

● بجھول : [مد ہ] بجھکڑ ، بجھکّا ، بجھارت ، اوکتھی تے گنجھلالی بات ، اڑاؤنی گل ، بھریلی بات بتولی ، بجھاؤنی ، بجھکڑّا ، کہانی ۔

● بجھیرا : [نر ہ] (۱) جھجرّاں یا گھڑے وغیرہ ڈھکن لئی لکڑ/دھانت دا چپّن ، ڈوڈنی والی چپّنی ۔ (۲) گھڑونجی ، گھڑیتھنی ۔

● بچ : [ہ] بچنا دا امر = بچ جا ! ۔ بچ بچاؤ : [نر ہ] بچا ۔ (۱) بچ بچا ، بچ بچیّا ، حفاظت ، رکھ سمھال ، خیر مہر ۔ (۲) سکھ ساندؔ ، نیک شینت ۔ بچ بے جمّا آندھی آئی : [اکھ ہ] (جمیا ! آپنا سمھالا کر لے انھیری آئی او) ۔

کسے آفت آون توں پہلاں ای بچا کر لیے ؛ آخر کہڑروں آئی اے ۔ بچ رہنا : [مح ہ] (۱) باقی بچنا ، جیوندا بچیا (محفوظ) رہنا ۔ (۲) پچھے بچنا ۔ (۳) ودھ جانا ، وادھو ہو جانا ۔ (۴) ہتھ نہ لگنا ، قابو نہ آؤنا ۔ بچ کھیلنا : [مح ہ] ٹٹّی اُہلے شکار کھیڈنا ، آپنے آپ نو بچا کے کوئی کم کرنا ، بچ کے چلنا ، سمھل کے ٹرنا ، لک چھپ کے عیب کرنا ، چوکنّا ہو کے کم کرنا ۔ بچ کے چلنا : [مح ہ] (۱) آپنے آپ نو بچا کے رکھنا ، بچنا ، آپنا بچا رکھنا ۔ (۲) سمھلکے ٹرنا ، اگے پچھے ویکھ کے چلنا ۔ (۳) سوچ سمجھ کے فیصلہ کرنا ، دھیان نال ٹرنا ۔ (۴) وِچار کر کے اُلانگھ پٹنا یا کسے کم نو ہتھ پانا ۔

● بچّا : [ص نر ہ] (۱) بُچّا ، کتّن کتّرا ، کتّن کتا ۔ (۲) نکّے کنّاں والا ۔ (۳) ویکھو : بوچا ۔ (۴) گوشت دا ٹوٹا ، بیرا ، بوٹ ۔ [نا] پنجاب دی اِک ذات ۔ بچا : [ص ہ] بچیا ، وادھو ۔ (۲) بچان دا حکم ، نو بچا ۔ بچا بچایا : [ص ہ] رہندا کھوہندا ، فالتو ، بچیا کھچیا ۔ (۳) جوڑیا ہویا (مال ، روک) ، بچت ۔ بچا جانا : [مح ہ] (۱) رئی کرنی ، رعایت ورتنی ۔ (۲) دا بیٹھ آئے ہوئے نو جان دینا ، بخشنا ۔ باہوڑنا ۔ (۳) اوکڑ ویلے کسے دی مدد کرنی ۔ (۴) پڑدا رکھ جانا ، لکانا ۔ (۵) سفارش کر کے کسے نو دکھّوں چھڈانا ۔ (۶) روکنا ، ڈکنا ، ٹھلنا (وار) ۔ بچا دینا : [مح ہ] بچانا ، بچا چھڈنا ، بچت کرنی ، رئی کرنی ، کسے دی حمیت کر کے خلاصی کرا دینی ، بری کرانا ، چھٹکارا دوانا ۔ بچا کھچا : [ص ہ] (۱) رہند کھوہند ، باقی وادھو مال ، بچیا کھچیا ، رہندا کھوہندا ،

بقایا - (۲) جُھوٹھ سچ (کھادا) ، جُھوٹھا - (۳) بچیا ہویا کھانا (ونڈن پرہن توں بعد) - **بچا لانا :** [مح ٥] چھڈا لیانا ، بچا لیانا ، راکھی کرنی ، رئی کرنی ، حفاظت نال لے آؤنا ، کُجھ بچا کے لے آؤنا (رقم وِچوں ، سودا خریدن ویلے) نفع کما لیانا -

● **بِچارا :** [ص ٥] وِچارا ، نِمانا ، غریب ، مُشہدا ، بھولا ، سِدّھڑ ، بے وس ، غریبڑا -

● **بِچار :** [نر ٥] (۱) سوچ وِچار - (۲) فِکر چِنتا ، خیال - (۳) دھیان ، گَوہ - (۴) جاچ ، اٹکل ، ہاڑا ، اندازہ - (۵) عقل ، تمیز - (۶) ارادہ ، نیت - **بِچار کرنا :** [مح ٥] وِچار کرنا - (۱) سوچنا ، وِچارنا - (۲) لیکھا کرنا (دِل وچ) - (۳) سیان دسنی - (۴) دُکھ پچھاننا - (۵) متا پکانا ، صلاح کرنی - (۶) تاریاں دی ٹور پچھاننی - (۷) متھنا - (۸) نیت کرنی - **بِچارنا :** [مص ٥] (۱) وِچارنا ، سوچنا ، گَوہ کرنا ، خیالنا - (۲) جاچنا ، سیاننا (۳) گِلا کرنا - (۴) نیت دھارنی - (۵) سوچ کے فیصلہ کرنا - (۶) تاریاں دی ٹور دا حساب لانا -

● **بِچالی :** [مد ٥] گھوڑے دے تھان اُتے وچھان والا اک گھاہ - تھان -

● **بَچانا :** [مت ٥] بچت کرنی - (۲) بچانا ، رکھنا ، سانبھنا ، سمھالنا - (۳) ڈکنا (وار) ، محفوظ کرنا - (۴) ٹھارنا - (۵) ہٹانا - (۶) چھڈانا (دُکھوں / بلاؤں) ، ازاد کرانا ، کسے دی مدد کرنی - (۷) نفع کمانا - **بچانے والا ، بچان ہار :** [ص فا ٥] بچا کرن والا ، بچان والا ، بچان ہار ، راکھا ، راکھی کرن والا ، خدا ، محافظ ، پہرے والا - **بَچاؤ :** [نر ٥] (۱) بچا ، راکھی ، رکھ سمھال ، حفاظت ، آسرا - (۲) آڑ ، اُہلا ، اوٹ ، پناہ - (۳) پچ ، بہانا ، چھٹکارا ، خلاصی ، امن ، بچن دا آسرا - **بَچاؤ کرنا :** [مص ٥] سمھالا کرنا ، بچا کرنا ، بچن دا ڈھنگ ورتنا ، جان بچانی ، آسرا لینا ، خلاصی کرانی -

● **بَچپن ، بَچپنا :** [نر ٥] بال پُنا ، نِکی عمر ، بچپُنا ، بالک پُنا ، بالاں والی عادت ، چھوہر پُنا ، شوخی (بچیاں والی) - **بچپن یا بچپنا کرنا :** [مح ٥] بالاں والی گل کرنی ، بالک پُنا دسنا ، انجان پُنا وِکھانا ، بے وقوفی کرنی ، ندانا جہی کار کرنی -

● **بچت :** [مد ٥] (۱) بچت - (۲) وادھا ، فائدہ (تجارت وچ) - (۳) بقایا - (۴) صرفہ ، کِرس ، سیانف ، سیانپ - بچی ہوئی رقم ، کھٹی ، نفع ، لابھ -

● **بِچک :** [نر ٥] (۱) ڈر ، بھو ، بھے - (۲) غمی - (۳) کراہت ، کریہچ - (۴) دھڑکو ، دھڑکا ، اچمی -

● **بچکانا ، بچکانہ :** [ص ف] [ف : بچگانہ] (۱) بالاں والا / والی ، بالاں دے میچ دا (جوڑا جتی) ، نِکا جہا ، بالاں جوگا ، بالاں دی جتی - (۲) جس بال نو کسے نے پالیا ہووے = لے پالیا ، پُتریلا ، جھولی پایا ہویا -

● **بِچکانا :** [مت ٥] (۱) گھبرانا - (۲) پچھے ہٹانا - (۳) دڑکانا - (۴) دُرکارنا ، دبکانا - (۵) نراس کرنا ، دِل توڑنا - (۶) مکرانا ، بلٹانا -

● **بچکنا :** [لا ٥] بِچکنا ، گھٹنا (دِل) ، گھرنا ، گھابرنا ، بِچکنا ، گھرنا (دِل) ، ہٹنا ، مکرنا ، مُڑنا (انگ —) ، نراس ہونا ، آس توڑنی -

● ِبچلا : [ص نر ہ] (۱) ِوچلا ، ِوچالا ، اندرلا ، اندر وار دا ، درمیانہ ، گبھلا ، مجھلا ، وچکارلا - (۲) ِدل دا ، گھر دا -

● ِبچَلنا ، ِبچَل جانا : [لا ہ] (۱) ِوچلنا ، ِتھڑکنا - (۲) ِتلکنا - (۳) کُراہے پینا - (۴) اتّھرا ہونا ، شوخی کرنی - (۵) ِوگڑ جانا - (۶) بھوندے ِپھرنا - (۷) بُھلّنا ، ِتھڑنا - (۸) بھٹکنا - (۹) ِوچھڑنا - (۱۰) ِنکھڑنا - (۱۱) وکھّ ہو جانا - (۱۲) کم چوڑ ہونا یا ِوگڑنا (۱۳) رل مل جانا - (۱۴) رُسّنا - (۱۵) کَوڑ کھانی ، غصے ہونا - (۱۶) ِضد کرنی ، ِرہاڑنا (بالاں وانگ) - (۱۷) سُدا ہونا ، چرنا ، چسّل جانا (دماغ) -

● بَچَن : [نر ہ] (۱) بول ، وَچَن ، وعدہ ، اقرار ، قول ، شگن - (۲) فال - (۳) پکی گل - بَچَن پالنا : [مح ہ] قول پالنّا ، قول اُتے پہرا دینا ، قول پُورا کرنا ، گل ویاہنی ، تول بول / وعدہ ِنبھانا - بَچَن دینا : [مح ہ] زبان دینی ، وعدہ کرنا ، لار دینی ، لارا لانا ، قول دینا ، ہامی بھر لَینی - بَچَن لینا : [مح ہ] (۱) قسم لَینی - (۲) اقرار لَینا ، ہاں اکھوانی ، وعدہ کرانا - (۳) ہامی بھرانی - (۴) سَونہ اُچکانی - (۵) گل منانی - بَچَن مارنا : [مح ہ] ہتھ تے ہتھ رکھ کے پکّا وعدہ کرنا ، ہتھ یا پنجا سٹّنا ، زبان لے لَینی - بَچَن مانا : [مح ہ] آکھّا منّنا ، کہیا کرنا ، راضی ہونا ، اطاعت کرنی ، سچ جاننا ، گل مَنّن لَینی ، بول قول اُتے پہرا دینا - بَچَن نبھانا : [مح ہ] قول نبھانا ، وعدہ پُورا کرنا ، بچن پالّنا ، گل ویاہنی ، توڑ نبھانا ، لگی دی لجّ پالّنی ، کہے اُتے پہرا دینا - بَچَن ہارنا : [مح ہ] (۱) قول ہارنا ، سَونہ بھنّنی ، قسم توڑنی ، پورا نہ اُترنا ، زبانوں ِپھرنا ، مُکرّنا - (۲) زبان دے بہنا ، وعدہ کر لینا -

● بَچنا : [لا ہ] (۱) بچنا - (۲) بچت ہونی - (۳) رہنا - (۴) جیُوندا بچیا رہنا - (۵) پرہیز کرنا ، پرے رہنا ، دُور دُور رہنا ، کنیانا ، کنی کترانی (کسے کم توں) - (۶) چھٹّنا ، چھٹکارا ِملنا (اِلزاموں) ، آزاد ہونا (دُکھّ بیماری توں) - (۷) نفع ہونا لبھنا (لابھ) - (۸) پچ لانا ، بہانّا لا جانا - **بچے تو پو بارہ نہیں تو ِتین کانے تو بَیں ہی** : [اکھ ہ لو] آٹا نہیں تے دلیا ہی سہی ، جے کھٹّی نہیں تے گھاٹا ای جر لواں گے ، کُجھ نہ کُجھ تے ہووے گا ، ہتّے یا بتّے ، تخت یا تختہ ، "پوں باراں یا ِتن کانے" -

● بچُّو : [نر سٹھ] بچُّو ! بچّہ ! پیار نال بال نُوں تے غصے وچ مخالف نُوں سدّدے نیں ، بَلّی ، بَلّو ! بلُّو جی -

● ِبچُورنا : [مت ہ] (۱) ٹوٹے کرکے کسے شے وچ ڈوبنا - (۲) ملیدا کرنا - (۳) بھورنا - (۴) گھولنا - (۵) دُھوڑنا ، دُھورنا - (۶) کُٹّنا (چُوری) - (۷) اُدھیڑنا - (۸) کھولھنا - (۹) عیب ِگننے - (۱۰) چغلیاں مارنیاں ، بُریائیاں کرنیاں -

● بچولیا : [نر ہ] (۱) ِوچولا - (۲) دلال ، ضامن - (۳) پھتّیھے ہتّھا - (۴) چھڈاوا - (۵) نیائی ، پنچ ، تریاکل ، ِوچ پے کے نبیڑا کران والا -

● بچّہ : [نر ہ] (۱) بال ، بچہ ، چُھہر ،

بچڑا ، نیانا ، ایانا ، کچیانا - (۲) بھولا ، بے تجربہ - (۳) آنبھول ، بے گناہ - (۴) رُکھ دا نواں نواں پھل - (۵) بچڑا (ڈنگر وغیرہ دا) - (۶) نِکا جہا بُوٹا (بوٹا بچہ) - (۷) باوا ، فقیراں دے مُونہ چڑھی گل - **بچہ باز :** [ص ف] مُنڈے باز ، لونڈے باز ، بچیاں نال بھیڑ کرن والا - **بچہ بازی :** [مد ف] مُنڈے بازی ، بچے بازی - **بچہ بالا :** [نر ہ] نیانا کچیانا ، بال بچہ ، بچہ بچونگڑا ، ایانا سیانا ، بال کُبال - **بچہ بھرانا :** [مح ہ] بچے نُوں چوگا کھوانا ، چوگا دینا ، چڑیاں پکھُوآں دا آپنے بوٹ نُوں چُنجھ نال دانہ کھوانا - **بچہ پھرنا :** [مح اُ] کُکھ وچ چوتھے مہینے دے بال دا ہلنا جلنا ، بچے وچ جان پینی (لو) - **بچہ داری ؛ سر درد داری :** [اکھ ف] = جنے جا اونے ستا = بہتی اُلاد دا دُکھ دسن لئی اِہ اکھان ورتدے نیں = بہُوں پُتریں بہُوں مکالا (بہُوں کپڑیں بہُوں پالا) - **بچہ دان :** [نر ف] رِحم ، بچے دانی ، کُکھ ، ڈھڈ (عو) - **بچہ در شکم و نامش مُظفر :** [اکھ ف] (بال اجے کُکھ وچ اے تے اُہدا ناں مظفر رکھ دِتا) = کنک کھیت کُڑی پیٹ ، آجوائیا منڈے کھا جا : ویلے توں پہلاں اُساراں اُسار کے من پرچان والے نُوں ٹوک کردے نیں - **بچہ ریش :** [نر ف] نِکی داڑھی ، بکرا داڑھی ، ٹھوڈی اُتلے وال - **بچہ سقہ :** [نر نا] افغانستان دا اِک مشہور دھاڑوی جہنے ۱۹۲۹ء وچ امان اللہ خاں دے وارے کابل اُتے مل مار کے آپنا راج چلایا سی ، اخیر اِہ نادر خاں دے ہتھوں بھانج کھا بھجیا سی - **بچہ کش :** [ص ف] چوکھے بال جنن والی زنانی ، نِکی سُو والی (زنانی) - **بچوں کچوں کا لشکر :** [مح اُ] مُنیڈیہڑ ، بچیہڑ ، بچ کچ ، بالاں دی فوج ، اِجڑ وادھا ، نِکے نیانیاں دی بھیڑ ، ''چنگڑ بوٹ / بچا پارٹی'' - **بچوں کا کھیل :** [مح اُ] (۱) بالاں دی کھیڈ - (۲) سوکھا کم ، نِکی نگُونی گل / کار = کھبے ہتھ دی مار - (لو) کُڑیاں دی کھیڈ / گڈی گڈے دا وِیاہ - **بچے کچے :** [نر ہ] ویکھو : بچوں کا لشکر - **بچے نکلنا :** [مح ہ] آنڈیاں وچوں چوچے نکلنے ، آنڈ پھٹنی - **بچی :** [مد اُ] بالڑی ، چھوہر ، چھوہری ، کاکی ، نِکی ، نڈھی ، متی -

● **بُچیانا :** [مت ہ] کن اکڑانا (گھوڑے دا) ، کن کھلھارنے -

● **بِچھا جانا :** [مح ہ] آدربھا نال مِلنا ، جی صدقے ہونا ، ودھیرے خاطر کرنی ، وچھدے (وشدے) جانا ، اتی عاجزی دسنی ، جُھورنا ، اکھیں فرش کرنیاں ، آت نیونا (مکاری نال یا مطلب کڈھن لئی) -

● **بِچھا دینا ، بِچھانا :** [مص ہ] (۱) وِچھا دینا - (۲) لِٹا دینا - (۳) لما پانا - (۴) ڈاہنا (منجا) - (۵) مار مار کے وِچھا چھڈنا ، فرش کر دینا ، پدھرا کرنا (مار مار کے) ، پھٹڑ کرنا - (۶) سُکنے پانا (دانے) ، [لا : بچھنا] -

● **بچھڑا :** [نر ہ] [مد : بچھڑی] - (۱) گاں دا بچہ ، وچھا ، گابا ، وہڑا ، وہڑکا [دو ورھیا] - (۲) گبھروٹ ، مورکھ - (۳) لوہکا ، مُنڈا - (۴) الھڑ جوان - **بچھڑا کھونٹے کے بل کُودتا ہے :** [اکھ ہ] = کِلے دے زور تے وچھا نچدا اے :- آپنے حمیتی دے سر صدقے آکڑن والے نُوں ٹوک ماردے نیں -

● بِچھڑنا ، بِچھلنا : [لا ہ] وِچھڑنا ، وچھوڑیا جانا ، وَکھ ہونا ، نِکھڑنا ، وچھوڑا پینا ، آڈ ہو جانا ۔

● بچھڑیا : [مد ہ] پٹھی ، ہاتھی دی بچی ، نکی جہی ہتھنی ۔

● بِچھنا : [لا ہ] (۱) وِچھنا (بسترا ، سوت) ۔ (۲) ڈٹھنا ، ڈہنا (منجی —) ۔ (۳) پدھری ہونی (بھوں / . .) ۔ (۴) ترلے پانے ، ادھینگی وکھانی ، جھکنا ، نیونا ، (کسے دی عزت ودھان لئی یا مکاری نال) آکھیں فرش کرنیاں ۔

● بِچھناک : [نر ہ] اِک قسم دی وِس بھری بوٹی ، اک زہریلی بوٹی دا ناں ۔

● بِچھو [نر ہ] (۱) ٹھوآں ، اٹھواں ۔ (۲) جبھو لوٹے دی اِک قسم جِہدے چھوہن نال جلونہ / کھرک چھڑے ، جلونہ بوٹی ، بِچھو بوٹی ۔ بِچھو کا منتر نہ جانے بانبی میں ہاتھ ڈالے : [اکھ ہ] نِکے نِکے کم نبھا نہ سکے وڈ وڈیریاں کماں نو ہتھ پاوے = ٹنڈاں گھڑ نہ جانے میرا مگھیاں دا اُستاد = بھیڈ دی پوچھل پھڑ نہ جانے میتھوں ہل وہا ۔

● بِچھوا [نر ہ] (۱) ٹھوآں ، اٹھواں ؛ پوچھ چک کے ڈنگن والا مشہور زہری کیڑا ۔ (۲) مُڑویں چھری ، چھرا ، خنجر (ٹھوہیں دی پوچھل ورگا) ۔ (۳) اِک چھلا جہڑا پیر دے انگوٹھے یا چیچی وچ پائیدا اے ۔ (۴) سنی (پٹ سن) دا بوٹا ۔ (۵) اِک قسم دی بوٹی ۔ (۶) اک میل دا اچار ۔

● بِچھوڑنا : [مت ہ] وِچھوڑنا ، وَکھ کرنا ، نکھیڑنا ، جدائی پانی ۔ (۲) ٹوٹے کرنے ۔ (۳) انجو انج کرنا ، بے اتفاق پانی ، پھٹی چکنی (کپاہ چننی) ۔

● بِچھونا : [نر ہ] سوت ، بِسترا ، وِچھونی ، فرش بسترا ۔ ماتم ، سوگ ، پھوہڑی ۔ بِچھونا اُٹھنا : [مح ہ] سوگ یا مکان مکنی ، پھوہڑی دا چکیا جانا ، اُٹھالا ہونا ۔ بچھونا اوڑھنا : [نر ہ] بوری بسترا ، ٹنڈ پھوہڑی : نِت ورتن دیاں چیزاں ۔ بِچھونا پڑنا : [مح ہ] پھوہڑی پانی ، پھوہڑی وچھانی ، سوگ رمبھنا ، غمی تے کٹھ کرنا ۔

● بچھی : [مد ہ] وَچھی ، گابی ، وہڑ ، وہڑی ، گاں دی بچی ۔

● بَچھیا : [مد ہ] (۱) وہڑی ، وہڑ ، وَچھی ، گابی ۔ (۲) دھی نو پیار نال سددے نیں ۔ (۳) کسے دے مرن اُتے تیرھویں یا ستارھویں دن پورن والی ہندواں دی اِک رِیت ۔ بچھیا کے تاؤ یا باوا : [مح ہ] (وچھی دا تایا یا پیو) ، بلد ، ڈھگا ، نِرا مورکھ ، پگلا جِہا بولا ۔

● بچھیرا ، بچھیڑا : [نر ہ] [مد : بچھیری = بِہان] وچھیرا ، گھوڑی دا بچہ ۔

● بحال : [تف ف] (۱) چنگے حال وچ ۔ (۲) وسیبے نال ۔ (۳) ٹکیا ہویا ، لگا ہویا ۔ (۴) کم/نوکری اُتے ۔ (۵) ٹھیک ، منظور ، [—ہو : نوکریوں لتھ کے مڑ لگ جانا] ۔ بحالی : [مد ف] وسیبا ، ٹکانا ، منظوری ، قبولی ، اِجازت ، بحال ہونا (وسنا رسنا) ۔

● بَحثنا : [لا ف] بحث کرنی ، بحث لانی ،

کھھیڑنا ، کھوہرنا ، ضِدنا ، مسّتھا لانا ، جھیڑا جھیڑنا ، متکا بنّھنا ، گل گھو کھن لئی مُونہ زبانی جھگڑنا ۔

● **بحر** : [نر ع] (۱) دریا ، سمندر ، وڈا سمندر ۔ (۲) دنیا (صوفی بولی) ، وڈا سیانا ، کھرے شعر پرکھن لئی بنایا ہویا تول ، شعر دا وزن ۔ [ج : بحور] ۔ **بحراں** : (۱) بسیط (مُستفعِلُن فاعِلُن مُستفعِلُن فاعِلُن) ۔ (۲) جدید (فاعِلاتُن فاعِلاتُن مُستفعِلُن) ۔ (۳) خفیف (فاعِلاتُن مُستفعِلُن فاعِلاتُن) ۔ (۴) رجز (مُستفعِلُن مُستفعِلُن مُستفعِلُن مُستفعِلُن) ۔ (۵) رمَل (فاعِلاتُن فاعِلاتُن فاعِلاتُن فاعِلاتُن) ۔ (۶) سریع (مُستفعِلُن مُستفعِلُن مفعُولات) ۔ (۷) طویل (فعُولُن مفاعیلُن فعُولُن مفاعیلُن) ۔ (۸) قریب (مفاعِیلُن مفاعِیلُن فاعِلاتُن) ۔ (۹) کامل (مُتفاعِلُن مُتفاعِلُن مُتفاعِلُن مُتفاعِلُن) ۔ (۱۰) مُتدارک (فاعِلُن فاعِلُن فاعِلُن فاعِلُن فاعِلُن) ۔ (۱۱) مُتقارب (فعُولُن فعُولُن فعُولُن فعُولُن) ۔ (۱۲) مُجتث (مُس تفع لُن فاعِلاتُن مُستفعِلُن فاعِلاتُن) ۔ (۱۳) مُشاکل (فاعِلاتُن مفاعِیلُن مفاعِیلُن ۔ (۱۴) مدید (فاعِلاتُن فاعِلُن فاعِلاتُن فاعِلُن) ۔ (۱۵) مُضارع (مفاعِیلُن فاعِلاتُن مفاعِیلُن فاعِلاتُن) ۔ (۱۶) مُقتضب (مفعُولات مُستفعِلُن مفعولات مستفعِلُن) ۔ (۱۷) مُنسرح (مستفعِلُن مفعُولات مستفعِلُن مفعُولات) ۔ (۱۸) وافِر (مفاعِلَتُن مفاعِلَتُن مفاعِلَتُن مفاعِلَتُن) ۔ (۱۹) ہزج (مفاعِیلُن مفاعِیلُن مفاعِیلُن مفاعِیلُن) ۔ **بحرِ ابیَض** : [نر ف ع] چِٹّا سمندر جھڑا رُوس دے اُبھتے ول اے ۔ **بحرِ احمَر / قُلزم** : [نر ع ف] رتّا سمندر جِھڑا عرب دیس تے افریکا وِچکار پیندا اے ۔ **بحرِ اسوَد** : [نر ع ف] کالا سمندر ، اِہ رُوس دے لمّتے دا (دکھنے) ول اے ۔ **بحرِ ذخّار** : [نر ف ع] چھلّاں مارُو سمندر ، کانگی سمندر ، ٹھاٹھاں ماردا سمندر ، بےہاتھا ، ان تھاہ (ات ڈُونگھا) ۔ **بحرِ ظُلمات** : [نر ف] (انھیر سمندر) اوقیانوس سمندر جِھدے چڑھدے پاسے یورپ ، افریقا تے لہندے دا امریکا اے ، اِہدا وا پانی ودھیک کھارا اے ۔ **بحر کُھلنا** : [مح اُ] (۱) بحر کھلھنا ۔ (۲) وہ اُٹرنا ۔ (۳) ترکھتا وگنا تگنا ۔ (۴) ذہن ودھنا ، حافظہ تیز ہونا ، چیتا پکا ہونا ۔ (۵) فرفر بولنا ۔ (۶) تراک تراک پٹاکنا ۔ (۷) انجھکت ہو جانا ۔ **بحرِ مُسدّس** : [مذ ع] شاعری دا اک تول (ہزج ، مفاعیلن چھے واری) ۔

● **بُحران** : [ب] (۱) بُرہان (لو) ۔ (۲) بُرا حال ۔ (۳) آوکڑ ، آوکھت ۔ (۴) تاپ دی مندی حالت جد بیمار دے بچ رہن دی گھٹ ودھ اُمید رہے ، بیماری (مُحرقے تاپ) مگروں آچھڑن والی مڑتّن ؛ جد صحت تے بیماری نویں سِروں شروع ہُندی اے تد یا تے بیمار نواں نرویا ہو پیندا اے یا اُکا کُرما جاندا اے ۔ (۵) اوکّھا ویلا جد کوئی دارو نہ سُجھے ۔ (۶) جس وخت دا توڑ نہ سُجھے ۔ (۷) عاجزی ، ماندگی : لوک وگاڑ کے بُرہان/ورھان کہندے نیں ۔ **بُحرانِ سیاسی** : [نر ف] (۱) اوکھتا ویلا ، گھنڈی دا پھرا ۔ (۲) نیہا نیڑے دی گھڑی ۔ (۳) بَرل ، رولا گولا ، بھسوڑی ۔ (۴) گھاٹا ، ٹوٹا ۔ {عالمگیر بُحران = گھنڈی دا پھرا / ویلا} ۔

● بحرین : [تث مد ع] [و : بحر] دو سمندر (روم تے فارس) ایران لاگے خلیج فارس وچ کجھ ٹاپوآں دا ناں ، کدی ایتھے موتیاں دا بڑا وپار ہندا سی ، آمدن دا وڈا ذریعہ تیل اے ۔

● بحریہ : [مد ع] سمندری فوج ، جنگی بیڑا ، پانی وچ لڑن والی فوج (نیوی) ۔

● بحکم : [تف ف] حکم نال ، فرمان موجب ، آکھتے سر ، کہن مطابق ۔

● بحمد اللہ : [اسیں ع] اللہ دا شکر ، رب دی وڈیائی (نال) ، اللہ دی حمد/سوبھا تھیں ۔

● بحیرا : [نر نا ع] عرب دا اک عیسائی راہب جہنے حضرت ابو طالب نو حضرت محمدؐ ہوراں دے بچپنے وچ ہی نبی ہون دی خوش خبری دتی سی ۔

● بحیرہ : [نر نک ع] [وڈ : بحر] نکا سمندر ، چھوٹا سمندر ، جہدے چارے پاسے خشکی ہووے ۔

● بخارا : [نر ف] افغانستان دے اُتّے ول ترکستان دا مشہور اسلامی شہر ؛ اِہ کدے اک ریاست سی ، اج بھلک ازبکستان (روس) وچ اے ۔ امام بخاری ایتھے دے وسنیک سن ، کدی اِہ پارسیاں دا علم گڑھ سی ۔ ویکھو بخاری ۔

● بخاری : [مد ف] (۱) بخارے دا وسنیک ، بخارے دا ۔ (۲) ابو عبداللہ محمد بن اسماعیل بخاری جہنے حدیثاں بارے منّی پرمنی کتاب اکٹھی کیتی سی ۔ (۳) بھڑولا ، اناج دی کوٹھی ۔ (۴) گوہیرا ۔ (۵) چمنی ، مگھ ، دھوانک ، چھت وچ دھوآں کڈھن لئی بنایا ہویا راہ ، دھوں دا راہ ۔

● بخت : [نر ف] بھاگ ، حصہ ، لیکھ ، قسمت ، کرم ، مقدر ، نصیب ، متھے دا لکھیا ۔ **بخت آزمائی** : [مد ف] قسمت ازمائی ، کوشش ، جتن ، بھاگ ازمانے ۔ **بخت اُڑ گئے بلندی رہ گئی** : [اکھ اُ] غریبی وچ امیراں ورگے چالے پھڑن والے بے ملکے نواب بارے بولدے ایں = اجّوں گئی بچّوں گئی دھجّوں نہ گئی = رسّی سڑ گئی پر وٹ نہ گئے = مردی مر گئی پر . . . دی لالی نہ گئی ۔ **بخت اُلٹنا** : [مح اُ] بھاگ سڑ جانے ، بخت پھٹنے ، بھاگ سوں جانے ، لیکھ سڑنے ، قسمت وگڑنی ، نصیب پٹھے ہونے ، کرم کھُٹ جانے ۔ **بخت خفتہ** : [نر ف] ستّے بھاگ ، پٹّھے لیکھ ، کھوٹی قسمت ، نبھاگ ، بھیڑے بھاگ ، چندرے بخت ۔ **بخت کھُلنا** : [مح اُ] لیکھ جاگنے ، نصیب کھُلنا ، بھاگ جاگنے ، بارا کھلھنا ، کرم چنگے ہونے ، لیکھ سورنے ۔ **بختاور** : [ص ف] (۱) بھاگوان ، بختاور ، چنگی قسمت والا ۔ (۲) دولت مند ، پیسے والا ۔ (۳) [ستھ] نبھاگا ، چندرا ، تتّا ، وچارا ، نمانا ، کرماں مارا ۔ **بختاور کا آٹا گیلا ، کم بخت کی دال پتلی** : [اکھ] بختاوراں دا آٹا گجھدا رہندا اے ، کرماں ماریاں دی دال پتلی ہندی اے ، بختاور کھاندے ورتاندے نیں ؛ شوم تے بھکھے گلاں نال رجاندے نیں = ہتھوں دیاں نہ موہنوں رہواں نہ کھا بچہ بتھیریاں ۔ **بختاوری** : [مد ف] بھلے بھاگ ، چنگی قسمت ، سولے بخت ، پدھرے دن ، چنگے نصیب ، خوش قسمتی ۔ [ستھ] کم بختی ، شامت ۔ **بختاوری آنا** : [مح اُ] بھلے بھاگ ہونے ، سولے دن آونے ۔ [ستھ] شامت آونی ، بھیڑے تے پٹھے دن آونے ، غریبی دا

وارا پھرا ہونا - بختوں جلا : [ص اُ] نکرما ، بدقسمت ، نبھاگا ، ابھاگا ، نکُھٹّا ، آوتّرا ، بختاں دا ولی ، بختاں دا ہریا ، قسمت دا کھوٹا ، کرماں ماریا -

● بُخت نصّر : [نر نا] پُرانے سمے دا اِک گھانی بادشاہ جہدا راج بابل وِچ سی ، اِہنے یروشلم نُو دو وار اُجاڑیا سی تے بابل دے پلاویں (مُعلّق) باغ وی ایسے بنوائے سن -

● بَختے : [نر اُ] بُھنّے ہوئے دانے ، بُھجی ہوئی دال -

● بُختی : [مد ع] وڈا تے ِتکھ ٹورا اُوٹھ -

● بَخرہ [نر ع] حصہ ، بھاگ ، ونڈ ، پتی ، ٹوٹا -

● بخشنا : [ست ہ] بخش دینا ، ہتھوں دینا ، معاف کرنا ، جان دینا ، دے چھڈنا ، مفت دینا - بخشو : [سٹھ اُ] پچھا چھڈو ، جان چھڈو ، مگروں لہو ، معاف کرو ، جان دیو ، کھہڑا چھڈو - بخشو بی بلی چوہا لنڈورا ہی بھلا : [اکھ ہ] تھوڑے جہے نفعے دا بُھلیوا دے کے وڈا نقصان کرن والے بارے آکھدے نیں ، اہدے پچھے کہانی اے : اِک بلی نے چُوہا پھڑن دا ہلا کیتا پر نری پُوچھ ہی ہتھ آئی تے پھپھڑے لاکے بولی آ وے بلّو ! آ تیری پوچھ جوڑ دیاں ! چُوہا بِلی دی نیت سیاندا سی ، بولیا : سانُو بخشو ! اسی لنڈے ای چنگے آں - بخشوانا : [ست اُ] معاف کرانا ، بخشانا ، چھٹکارا کرانا -

● بخشندگی : [مد ف] دات ، دین ، بخش ، کُھلھا دِل ، سخوت ، سخی پُنا ، ساؤ پُنا ، پُن دان ، بخشن دین دی کار - بخشندہ : [ص ف] سخی ، دِل دا غنی ، جی دا کُھلّھا ، دل والا ، وڈ دِلا ، ساؤ ، راٹھ ، بخشنہار ، دیاوان ، دین والا ، دریا دل -

● بَخشی : [نر ف] فوج دی تنخواہ ونڈن تے حساب رکھن والا منشی ، خزانچی ، روکڑیا ، اگلیاں ویلیاں وچ فوج دا اِک عہدہ ، فوج دا سردار ، جرنیل - بخشی خانہ : [تھ نر ف] بخشی دا دفتر ، (فوج دی) تنخواہ ونڈن دی تھاں - خزانہ (کچہری دا) - بخشی گری : [مد ف] خزانچی دا کم -

● بَخشِیش : [مد ف] بخش ، انعام ، معافی ، چھوٹ ، بخشیش -

● بُخل : [بُ] (مص : ہتھ ڈک کے خرچ کرنا ، باہلی کِرس کرنی ، ہتھوں کجھ نہ کڈھنا ، شوم ہونا) ، [نر] کنجُوسی ، شومپُنا ، ڈاہڈی کِرس ، سنجُوڑھ پُنا ، لب ، لالچ - بخل کرنا : [مص اُ] چندرا بننا ، کنجوسی ورتنی ، باہلی کِرس کرنی ، سنجُوڑھا چیڑھا ہونا ، خرچ کردیاں ترلے لینے ، جھیڑے لینے ، شوم پُنا کرنا ، دے نہ جاننا ، دیندیاں جُھرکنا -

● بَخُوبی : [تف ف] چنگی طرح ، سوہنی طرح ، کُھلّھا ڈُلھا ، پُورا پُورا ، ٹِھیک ٹِھیک ، سوار کے ، چنگے ڈھب نال ، سُدھبّے ، سڈھنگے ، ول کرکے -

● بخُور : [نر ع] مہک کِھنڈانی ، خشبو کرن لئی دُھخائی ہوئی چیز ، اگربتی ، دُھوئی (خوشبو کیتی ہوئی) -

● بَخیانا : [ست اُ] [ف : بخیہ] تُرمبنا ، تُرپنا ، تُرپنا ، ٹانکنا ، بخیانا ، بخا کرنا ،

مشین نال سیُونا ، ٹانکے/تروپے لانے ، کپڑے نُو کچّی پان مگروں مہین ٹانکے لانے ۔

● **بخَیر :** خیریں ، سلامت ، سُکھِیں ساندیں ، خیر سُکھ / سلامتی نال ، خیر نال ۔

● **بخِیل :** [ص ع] شُہدا ، کمینا ، چِیڑھا ، چُوہڑا ، کنجُوس ، مکّھی چُوس ، سنجُوڑھا ، جوڑُو ، حرصی ، لوبّھی ، پیسے دا پِیر ، سُوم ، چندرا ، کِرسی ، بچتی ، نچوڑُو ، کھوجا جِہا ، مرجیُو ، مجُوسِیا (لو) ، چِڑی دِلا ۔ **بخیلی :** [مد ف] کنجُوسی ، کِرس ، آت دی بچت ، سُوم پُنا ، سنجُوڑھ ، چِیڑھ پُنا ، لوبھ ، حرص ۔

● **بخِیہ :** [نر ف] بخا ، بخیا ، پکا یا دُہرا ٹانکا ، مشین دا تروپّا ، سیؤن ، سوائی ، سوئی دا مہین ٹانکا ۔ **بخیہ اُدھیڑنا :** [مح اُ] بھیت بھننا ، تروپے توڑنے ، بھانڈا بھنّن دینا ، بھیت کھولھنا ، پڑتنا پاڑنا ، عیب اُگھاڑنا ، چمّم لاہنا ، بہت مارنا ، تاؤنی لانی ، دھوڑی اُدھیڑنی ۔

● **بد :** [مد ہ] (۱) ذمہ ، لگاپا ، تعلق ، واسطہ ، سچ ۔

● **بد :** [ف ، ض : نیک] (۱) بُرا ، بھیڑا ۔ (۲) پاپی ۔ (۳) خراب ۔ (۴) فسادی ۔ (۵) لُچّا ، بدمعاش ، کُچال ۔ (۶) نِکمّا ، کھوٹا ، مندا ، بُریرا ۔ (۷) کرودھی ۔ (۸) لُنڈا ۔ (۹) کُپتّا ۔ (۱۰) سُور (باہرلا) ۔ **بد اچھا بدنام بُرا :** [اکھ اُ] بد نالوں بدنام بُرا ، بد چنگا بدنام بُرا ، (چور چنگا بدنام مندا) بگھیاڑا ! کھا نہ کھا مُونہ لہو بھریا ای : بھیڑے کارے کرن نالوں بدنام ہونا کیتے مندا اے ، پئی بھاویں بھیڑ کوئی پیا کرے ناں اوسے دا ای لگدا اے ۔ **بد آموز :** [ص فا ف] کُمتّا ، پُٹھتے راہ لان والا ، بے مُرشدا ، بے پِیرا ، کھوٹا ، کلچھنا ، پُٹھی پٹّی پڑھان والا ، ورغلان والا ، ولان والا ۔ **بد احتیاط :** [ص ف] بے اِحتیاطا ، وادہ گھاٹ کرن والا ، لاپرواہ ، بد پرہیز ، نرکھتّا ۔ **بد اخلاق :** [ص ف] بُریاں عادتاں والا ، کوجھا کھرھوا ، بھیڑا ، بھیڑچُو ، بدمعاش ، لُچّا ، لُکّا ، ویلی ، لُنڈا ، بُریار ، پاپی ، عیبی ، بے لجّا ، نلّج ، کھڑُدمبا ۔ **بد اخلاقی :** [مد ف] کوجھے ڈھنگ ، بھیڑی وادی ، کوجھ ، بدی ، بُرے لچّھن ، بھیڑے چالے ، بھیڑا ورتارا ، بدمزاجی ، اُجڈُپنا ، برائی ، پلیتی ۔ **بد اُسلُوبی :** [مد ف] کُچّج ، کُڈھنگ ، کوجھا ڈھب ، کُڈھب ، کُورت ، بھیڑی جاچ ، دبّل ۔ **بد اصل :** [ص ف] بیلڑا ، بیرڑا ، بے اسلا ، کمینہ ، کمینتّا ، نِیچ ، دوغلا ، دو اصلا ، حرام دا ۔ **بد اطوار :** [ص ف] (۱) بدچلن ، کُچال ، کُچالا ۔ (۲) کُراہا ۔ (۳) کلچّھنا ۔ (۴) کُلیہا ، کُپُتّر ، بھیڑا ۔ **بد اطواری :** [مد ف] بے تمیزی ، کُچال ، کوجھتے طور ، بھیڑا چج چالا ، کُڈھنگ ۔ **بد اِعتقاد :** [ص ف] بھیڑے عقیدے والا ، بِدعتی ، کُدھرمی ، بے پرتیتا ، بے مذہبا ، بے دین ۔ **بد اعمال :** [ص ف] گُناہی ، بُریار ، بُرے کم کرن والا ، گنہگار ، پاپی ، گناہی ، بھیڑکارا ، کُراہا ، عیبی ، ویلی ۔ **بد امنی :** [مد ف] بغاوت ، فتنہ ، فساد ، لڑائی ، جھگڑا ، رولا گولا ، گڑ بڑ ، کھپ ، ''آنھی'' لٹ ، انھیر ، ہنیر ۔ **بد اِنتِظامی :** [مد ف] ''آنھی''

گڑبڑ ، اُدھڑ دُھمّی ، ادھمّول ، انّھ ، انتظام دی خرابی ، انھیر ۔ **بد اندیش :** [ص ف] ورودھی ، دھروہی ، دشمن ، بُرا چاہن والا ، وَیری ، دوکھّی ، حرکتی ، کُچال ، بد نیتا ، گُبھری ، بدخواہ ۔ **بد باطِن :** [ص ف] گُھوٹھّا ، گُھوآں ، کالے دل والا ، کھوٹا (آدمی) ، میسنا ، ''میلا''، دل وچ کھوٹ رکھن والا ، کُھنسی ، مُنافق ، بد خواہ ۔ **بد بخت :** [ص ف] نکرما ، تقدیر دا پٹھا ، ماڑی قسمت والا ، بد قسمت ، کم بخت ، نبھاگا ، مُٹھڑا ، تتّا ، چندرا ، مُشھدا ، نِمانا ، وِچارا ۔ **بد بختی :** [ص ف] شامت ، کم بختی ، بد قسمتی ، بھیڑے بخت ، بُرے دن ، بھیڑے بھاگ ، مندے لیکھ ۔ **بد بلا :** [مد ف] گند مند ، بھیڑی شے ، چُڑیل ، ظالم ، شرارتی ، گند بلا ، فسادی ۔ **بد بُو :** [مد ف] مُشک ، سڑیاہن ، بُری بو ، ترکاہن بو ، ہمک ، اَچھاہن ، اُچھیاہن ، بجھیاہن (بجھتّی دی) ۔ **بد پرہیز :** [ص ف] بد پرہیزا ، جھڑا رکھ نہ کرے ، رکتّھ پرہیز نہ کرن والا ، جھڑا ہر ویلے چردا رہوے ، جھدی جبھ وس وچ نہ ہووے ۔ **بد تر :** [ص ف] بتّر (لو) ، اتّ بھیڑا ، بُرا ، مندا ، بڑا بھیڑا ، بھُوں چندرا ۔ **بد تمیز :** [ص ف] بے تمیزا ، کُڈھبّا ، اَولا (آدمی) ، تمیز نہ رکھن والا ، کُڈھنگا ، اُجڈّ ، جٹکا ، بے تھوہا ، بے وہتا ۔ **بد تمیزی :** [مد ف] بد اخلاقی ، بے ادبی ، اُوت پُنا ، کُڈھنگ ، بد لحاظی ، کُڈھب ، اُجڈّ پُنا ۔ **بد تہذیب :** [ص ف] بد اخلاق بد تہذیبا ، ڈنگر جھا ، بے تمیز ، بے ادب ، بے لحاظا ۔ **بد تہذیبی :** [مد ف] اُجڈّ پُنا ، بد اخلاقی ، احمقی ، مُورکھ پُنا ، ڈنگر پُنا ۔

بد جانور : [ا ر ہ] سُور ، خنزیر ، اُونہا ، اُوندھا ، ''بد''، ''باہرلا'' ۔ **بد چلن :** [ص ف] بدمعاش ، بُرے چلن والا ، کُلچھّنا ، کُچالا ، خراب ، لُچ ، لُچّا ، لُنڈا ، لُکا ، اوارہ ۔ (مد) : گشتی ، لُچی ، پھرونتل ، پھرونتو ، کھڑدُمبی ۔ **بد چلنی :** [مد ا] بد معاشی ، لُچ پُنا ، وَیل ، عیب ، کلچھّن ، بُریاری ، بھیڑے چالے ، فضُولی ، پلیتی ۔ **بد حال :** [ص ف] مندے حالے ، بھیڑے حال ، بُری حالت وِچ ، بُرے حال ، غریب ، بُھکھا ننگا ، کنگلا ۔ **بد حال کرنا :** [مح ا] بُرا حال کرنا ، حالت وِگاڑ دینی ، سُکنے پانا ، بھنّ دینا ، زخمی کر دینا ، دبّلنا ، پِپُّوں کرنا ۔ **بد حالی :** [مد ف] بھیڑی حالت ، مندا حال ، بُرے حال تے بانکے دہاڑے ، غریبی ، بُھکھ ننگ ، تنگ پھنگ ہونا ۔ **بد حواس :** [ص ف] بے سُدھ ، بے سُرت ، بھونتلیا ہویا ، گھابریا ہویا ، ڈیمبریا ہویا ، جھڑا ہوش حواس وچ نہ ہووے ، حیران ، پریشان ، تَرتھّیا ہویا ۔ **بدحواس کرنا :** بھواٹنیاں دینیاں ، چکریاں دینیاں ، گھبرا پانا ، ڈور بورا کرنا ، پریشان کر دینا ۔ **بد حواسی :** [مد ف] بھونتل ، گھبرا ، طور بھونے ، بَرل ، بھسُوڑی ، پریشانی ، کاہل ۔ **بد خط :** [ص ف] بھیڑی لکھائی والا ، جِھدا لکھیا ہویا پڑھیا نہ جاوے ، گِھچمِچیا ، چِیچ گھچولے پان والا ۔ **بد خصال ، بد خصلت :** [ص ف] بد مزاج ، بھیڑا ، بھیڑے کم کرن والا ، کُلچھّنا ، کُچالا ، چندرا ، بُرا (آدمی) ، بدخو ، بھیڑ وادیا ۔ **بد خصالی ، بد خصلتی :** [مد ف] بدمزاجی ، بھیڑی وادی ، بد خواہی ، بد راہی ، جھسّ ۔ **بد خطی :** [مد ف] بھیڑا لکھنا ، جھڑا گھٹ پڑھیا جاوے ، بھیڑی لکھائی ۔ (لو)==

ڈھگے مُوترنی ، (لو) گِہچ مِچ ، گِہچپولے ، جھریٹے ، جھسیٹے (مارنے) ۔ **بد خُلق :** [ص ف] رُکھنّا (طبیعت دا) ، کھرہوا ، کَوڑا ، کلچھنا ، بُریاں عادتاں والا ، اکھّڑ ، گوار ، اُجڈّ ، میل ورتارے دا کوجھا ، کپتّا ، کرودھی ، بدخو ، شرارتی ۔ **بد خُلقی :** [ص ف] بدمزاجی ، اکھّڑپنا ، اُجڈّپنا ، بھیڑا ورتارا ، چندری میل ورت ، کَوڑا بول ۔ **بد خُو :** [ص ف] بھیڑا ، کلچھنا ، بھیڑ وادیا ، کُڈھبّا ، دھروہی ، دوکھی ، کُچالا ، کھوٹا ، کُپتّا ، چوڑ ، بد خُلق ، سُبھا دا بھیڑا ، علتی ، شرارتی ۔ **بد خوابی :** [مد ف] (۱) اُنیندرا ، جگراتا ، نیندر دا گھاٹا ۔ (۲) سُتیاں پیاں احتلام ہو جانا ، شیطانیا جانا ۔ **بد خواہ :** [ص ف] بُرا ، بُرا چاہن والا ، دُشمن ، دوکھی ، دھروہی ، کسے نو سوکھا ویکھ کے سڑن والا ، شریک ، خار ماریا ۔ **بد خواہی :** [مد ف] بُرا منگنا ، دوکھ ، دُشمنائی ، ویر ، بد اسیس ، ساڑا ، خار ۔ **بد دُعا :** [مد ف] بھیڑی دُعا ، پھِٹک ، پھٹکار ، دُرکار ، بداسیس ۔ سراپ (نر) دُر (نر) ، بدّدعا (لو) [۔ کر] لعنت ۔ **بد دُعا دینا :** [مح] بھیڑی دُعا دینی ، جان نو رونا ، دُرکارنا ، بُرا منگنا ، پھٹکارنا ، پھِٹ لعنت کرنی ۔ **بد دِلی :** [مد ف] جی ہارنا ، دِل چھڈنا ، روح چھڈ جان دی حالت ، بےدِلی ۔ [ص : بد دل = آکیّا ہویا] ۔ **بد دِماغ :** [ص ف] ہنکاری ، غروریا ہویا ، مغرور ، چِڑچِڑا ، آویڑا ، لو : ڈماکی ، بول وِگاڑ ، کھرہوا ، سڑیل ، بدّماغ ، خر دماغ ، دماغ دے خلل والا ، جہدا دماغ خراب ہووے ، مزاج دا ماریا ہوا ، بوئی ۔ **بد دِیانت :** [ص ف] کھوٹا ، روند مارن والا ۔ لین دین دا گندا ، بے ایمان ، دغے باز ، ویلی ، ہیرا پھیری کرن والا ، بدنیتا ، بے دھرما ، بے زبانا ۔ **بد دیانتی :** [مد ف] رول ، روند ، ہیرا پھیری ، بے ایمانی ، ویل ، بےمانگی (لو) ، وڈھی ٹکی ، کُترم کُترم ، کُدھرم پُنی ۔ **بد ذات :** کمینہ ، شرارتی ، اصلے دا بھیڑا ، حرام دا ، حرامی ، نیچ ، چول ۔ **بد راہ :** [ص ف] کُراہا ، لُچّا ، لُنڈا ، کلچھنا ، عیبی ، ویلی ، پُٹھّے راہیں پیا ہویا ، بے ایمان ، بے دھرما ، تھڑکُو ۔ **بد ذِہن :** [ص ف] کم عقل ، مورکھ ، لم بیُدھ ، کورے ذہن دا ، دماغ دا کھیرا ، موٹی عقل دا ، بُدھُّو ۔ **بد راہ ہونا :** [مح ا] کُمتّے لگنا ، کُراہے پینا ، پُٹھّے چالے چلنے ، تھڑک جانا ، ویل کرنا ۔ **بد رکاب :** [ص ف] بے واگا ، بے لگامّا ، واگ چھٹّ ، آپ ہُدرا ، انموڑ ، اتھرا (گھوڑا) ۔ **بد رنگ :** [ص ف] (۱) بھیڑے رنگ دا ، رنگ پھٹّیا ، پھٹکیا ہویا ، پھٹّے ہوئے رنگ والا ، جہدا رنگ صاف نہ ہووے ۔ (۲) نقص والا ، کھوٹا ، بُریار ۔ (۳) تُرپ دی کھیڈ وچ تاش دا اوہ پتّا جہڑا بازی دے ملدے ہوئے رنگ دا نہ ہووے ۔ **بد رنگی :** [ص ف] (۱) رنگ دی پھیٹ ، پھٹک ۔ (۲) تاش دیاں اوہ سراں جہڑیاں ملے ہوئے رنگ دیاں نہ ہون ۔ **بد رَو :** [مد ف] بدروں ، گندا نالا ، وہنی ، گندا پانی کڈھن والی نالی ۔ **بد زُبان :** [ص ف] گند بکن والا ، مونہ پھٹّ ، بےادب ، بد لحاظ ، پھکڑ باز ، گالاں کڈھن والا ، مہنے مار ، پھپھسی ، پھکڑ تولن والا ، کُپتّا ، گستاخ ، بڑبولا ، جھگڑالُو ۔ **بد زُبانی :** [مد ف] گال مندا ، بھیڑے بول ، بول کبول ، بُرے بول ، کوجھی کونی ، مہنے بازی ، پھکڑ ، پھپھس ، گند زبانی ، بھنڈی ، کپتّ ۔ **بد زیب :** [ص ف]

کوجھتّا ، کوجھڑا ، ان بھاؤندا ، کُرُوپا ، بد شکل ، بھیڑ وجھا ، اوپرا ، کڈھبّا ، بے ڈول ، جھدا مُونہہ متھا یا چھب مہاندرا پیارا نہ ہووے ۔ **بد زیبی :** [مد ف] کان ، کُرُوپ ، کُڈھب ، کوجھ ، مندھ ، ماڑ ، بھیڑی چھب ، کوجھی جاپ ، بُرپتّن ، بدصورتی ، بے ڈول پُنا ، بتّج ۔ **بد سُلوک :** [ص ف] رُکّھا ، کورا ، کھرہوا (آدمی) ، بد مزاج ، سلُوک دا بھیڑا ، رُکّھا ورتارا کرن والا ۔ **بد سُلوکی :** [ص ف] (۱) ماڑا سلوک ۔ (۲) بُری ورتوں ، بھیڑا ورتارا ۔ (۳) بد مزاجی ۔ (۴) بے ادبی ، بد لحاظی ، بد سُلوکی ۔ **بد سلیقہ :** [ص ف] کُچجّا ، کچجّی (مد) ، بُنّھی (مد) ، بے ہُنرا ، بے شعُورا ، بے تمیز ، بد تمیز ، اناڑی ، انجان ، بے چجّا ۔ **بد سلیقگی :** [مد ف] کُچجّ ، بُنتھ پُنا ، کُڈھب ، بے ہُنری ، بے گُنی کار ، بے تمیزی ، بے چجی بات / جاچ ۔ **بد سیرت :** [ص ف] بد خو ، بد مزاج ، کُچالا ، بھیڑا ، کُپتّا ، بد ، عیبی ، ویلی" ، بد عادت ، کُلچّھنا ، بد صِفتا ، کُصِفتا ۔ **بد سیرتی :** [مد اُ ف] بد مزاجی ، کُلچھنّ ، کُپتّ" ، بد پُنا ، بد صِفتی ، بُرپتّن ، ویل ، عیب ، کُچال ، بھیڑے چالے ۔ **بد شگُونی :** [مد ف] بے سگنی ، نحوست ، نحش پُنا ، بھیڑی فال ، بُرا سگن ، جتّن ۔ **بد شکل ، بدصُورت :** [ص ف] کوجتّھا ، کُڈھبّا ، بھیڑُو ، بھیڑ بُتھنّا ، بُر مُوہا ، بھیڑ مُوہا ، تُتّھ مُتّھ ، کُروپّا ، ماڑی شکل دا ، چاپڑ چلّھا (لو) ۔ **بد طینت :** [ص ف] (۱) نیچ ۔ (۲) بد ذات ، بد اصل ، حرامّی ، کمذات ، بھیڑے اصلے دا ۔ (۳) کمینّا ، بیلڑا ۔ (۴) شرارتی ۔ **بد طینتی :** [مد ف] (۱) کُلچّھن ۔ (۲) بھیڑی نیت ، کُنیتی ۔ (۳) دوکھ ۔ (۳) کُچال ، شر ، بُریائی ۔ (۵) کھوٹ) ۔ (۶) کوڑا سُبھا ۔ (۷) کمذاتی ۔ (۸) بد مزاجی ۔ **بد ظن :** [ص ف] جتّنی ، شکی" ، بہرمی ، وہمی ، بھرماں مارا / ماری ، بد گمان ، دل وچ کسے ولّوں بُرا خیال رکھّن والا ، شک کرنا والا ۔ **بد عادت :** [ص ف] بھیڑی عادت والا ، بد خو ، بد مزاج ، علّتی ، سُبھا دا بھیڑا ، کوڑا ، کُلچّھنا ، وگڑیا ہویا ۔ **بد عمل :** [ص ف] حرکتی ، اپرادھی ، بھیڑے کم کرن والا ، بھیڑا ، کُلچّھنا ، بُریار ، بے کرتوتا ، کُرِیتا ، ویلی" ، عیبی ، پاپی" ، گناہی ، فعلاں دا گندا ، لُچّا ، لُنڈا ، بد ماش (بد معاش) ۔ **بد عملی :** [مد ف] (۱) بھیڑ ۔ (۲) بد انتظامی ، انھیر ۔ (۳) ڈھیک چال ۔ (۴) بھیڑے عمل ۔ (۵) کھوٹ ، اپرادھ ، بُرپتّن ، پُٹھے کم ۔ (۶) کُدھرم ، بے دھرمی (گل") ۔ **بد عُنوان :** [ص ف] کلچّھنا ، ہیرا پھیری کرن والا ، ویلی" ، بھیڑ کارا ، وڈھّی خورا ، کُرا بے جان والا ۔ **بد عہد :** [مد ف] قول دا کچّا ، کھوٹّا ، بے زبانّا ، نگّلا ، فریبی ، کوڑا ، لارے لاؤُ ، بے وفا ، وعدہ خلاف ، مُکّر جان والا ، قولوں پھر جان والا ۔ **بد عہدی :** [مد ف] وعدہ خلافی ، نگل" پُنا ، لارے لپّے ، لار ، کھوٹ ، بے پرتیتی ، مُکر جانا ، مُکّر چُکّر ۔ **بد فعلی :** [مد ف] بدکاری ، مندا فعل ، کوجھی کار ، بُرا کم ، ””بھیڑ“ ، بھیڑ بھڑکی" ۔ **بد قسمت :** [ص ف] نکرما ، نبھاگا ، آبھاگا ، کرماں مارا ، دُہاگا ، ”کرماں دا ولی“ ، بختاں ماریا ، بھیڑ بھاگا ، بخت پُٹّا ، لیکھاں سڑیا ، وانجیا ہویا ، تتّا ، نکھٹّا ، مٹھڑا ، نمانا ، کُلکھّنا ، آوت نکھتّا ، اُکھّڑ پُٹّا ،

بھیڑے بھاگاں والا ، بے نصیب ۔ **بد قِسمت ہونا :** [مص أ] بختاں دا ولی ہونا ، بخت ہرنے ، قسمت کھوٹی ہونی ، لیکھ سڑنے ، بھیڑ بھاگا ہونا ، تقدیر پُٹھی ہونی ، نصیب کُھٹّنا ، بھاگ سڑنے ، چھنِچھّر آؤنا ، بُرے دِن آؤنے ، بھانا یا وانا ورتنا ۔ **بد قِمار :** [ص نر ف] بد نصیب ، بھیڑا ، دغے باز ، روند مارن والا ، رپّھڑی ، روندل ، راندھی ، رنّے باز ، کھوٹا ، کراہے جان والا ۔ **بد قُماش :** [ص ف] بھیڑ چالا ، بھیڑو کارا ، کُچالا ، کُلچّھنا ، کھوٹّا ، لُچّا ، شرابی کبابی ، کُھٹّڑی ، ویلی ، پاپی ، بھیڑی بہنی بہن والا ، **بد کار :** [ص ف] بھیڑو کارا ، بھیڑا (آدمی) ، وبلی ، عیبی ، پاپی ، بُریار ، کلچّھنا ، دوسّی ، گُناہی ، بھیڑے کم کرن والا ، [مد] چھاڑ ، چھنّال ، کلچّھنی ، کنھچ ، یارنی ، مجھل ، بُریار ۔ **بد کِردار :** [ص ف] وبلی ، کُچال ، کلچّھنا ، گنہگار ، گُناہی ، پاپی ، عیبی ، لُچّا ، بُریار ، بھیڑو کارا ، چھڑیا پُھوکیا ، لفنگا ، بھیڑ کرتُوتا ، فِعلاں دا کوجھا ، کلکّھنا ۔ **بد کرداری :** [ص ف] بھیڑے چالے ، پاپ ، بُری کرتُوت ، لُچ چالا ، کُچال ، کلچّھن ، کوجّھے کارے ، مندے فِعل ، عملاں دی مار ، بد چلنی ، بدمعاشی ۔ **بد کرداری را بد انجامی :** [اکھ ف] = آپے مر جان گے جھڑے جیٹھ پین گے راہ ۔ = مندے کمّیں نانکا جد کد مندا ہو = بُرے کمّاں دے بُرے نتیجے = جہی کرنی تہی بھرنی ۔ **بد کلام :** [ص ف] بھیڑ جیبھا ، بد خُلق ، تنگ زبانا ، بھیڑیاں گلاں کرن والا ، بزار دا گلاہڑ ، گالڑی ، کُپتّا ، لُچّا ، چُغل ، لُترا ، لاواں لُوتا ۔ **بد گُمان :** [ص ف] شکی ، بھرمی ، جتّنی ، بھرماں مارا ، بے وِساہا ، بُرا خیالّن والا ۔ **بد گُمان باش در آمان باش :** [اکھ] (وِساہ نہ کھا تے بچیا رہ !) = روٹی چوپٹّڑی وِنج رُکھّا = بندہ پرکھیے وس پیا سونا پرکھیے کسّ پیا : وپار وچ سبھ کسے اُتے شک کیتیاں دھوکھا نہیں کھائیدا ۔ **بد لِحاظ** [ص ف] بے دید (بے دید) رُکھّا ، کنوڑا ، گُستاخ ، جھڑا دید لحاظ دی پروا نہ کرے ، بے ادب ، مطلبی ۔ **بد لگام :** [ص ف] واگ چُھٹّ ، آپ مُہارا ، بے ادب ، مُونہ پھٹّ ، گُستاخ ، اتّھرا (گھوڑا) ۔ **بد مزاج :** [ص ف] مزاج دا کنوڑا ، رُکھّا سُبھا ، کھٹّا ، اولا ، چنڈا ، چڑچڑا ، غصّے والا ، سڑیل ، کبّا ، کھرہوا ، مُونہ وڈھا ، چھڑاکل ، چڑہمی ، مگراتّھی ، مغروریا ، ہنکاری ، ڈماکاں پٹّا (لو) مزاجی ، بھیڑ سُبھاوا ، کلھنا ، اویڑا ، ضدّل ، ہٹّھی ، اڑبھ ، بوئی [وہ سخت بد مزاج ہے = اُہدے نکّوں تھوہیں ڈھیندے نیں] کرودھی ، مزاج دا ماریا ہویا ۔ **بد مِزاجی :** [ص ف] بو ، مزاج ، ہُونہ ، غصّہ ، کبّ ، غرور ، ہٹّھ ، ضد ، کنوڑا مزاج ، ڈماک ، سڑیل پُنا ، کرودھ ، خر دماغی ۔ **بد مزگی :** [مد ف] بے سوادی ، پھکّ ، بے سوادا کم ، وگاڑ ، کرکری ۔ **بد مزگی ہونا :** [مح] پھکّ پینی ، اگلے سوادوں جانا ، پہلا بھلا حال نہ رہنا ، گل گواچنی ، پھک پینی ، میل گیل وچ فرق آ جانا ۔ **بد مزہ :** [ص ف] بے سوادا ، بکیا ہویا ، بکبکا ، پھکا ، بے لُونا ، آلونا ، کنونّا ، خراب ، انتوں کنون ۔ **بد مزہ ہونا :** [مح أ] بے سوادا ہونا ، مزہ کِرکِرا ہونا ، گل گواچنی ، سواد گواچنا ، مزا ماریا جانا ، گل وِگڑ جانی ، کنونّا ہو جانا (انّ دا) ، خرابی ہونی ، چوڑ ہونا (کم) ۔ **بد مست :** [ص ف] مست ، مستانا ،

مدماتا ، گُٹ ، بھنگیریا ہویا (بھنگ نال) ، نشّے وچ چُور ، نشے وچ انّھا ، متوالا ، لٹ بورا ، نشے مسّتا = لُنڈا ، لٹ پٹا ، کھیوا ، اُباش ، مشٹنڈا ، لُچّا - **بد مستی :** [ص ف] مستی ، مستیواں ، نشہ ، لُچ پُنا ، پھٹیواں ، خرمستی ، لُنڈ پُنا ، بہر ، گرمائی ، آلنگ ، اُدھڑ دھمّی - **بد معاش :** [ص ف] [بد روزی والا] بدماش (لو) ، آوارہ ، لُچّا ، لفنگا ، چور یار ، نشر ، چھنال ، لُچندڑ ، مُکالا ، اڑی باز ، ویلّی ، گُنڈا ، لوفر ، کلچّھنا ، مُشٹنڈا ، بدماش ، اٹھائی گیرا ، چور ، زانی ، پاپی - **بد معاشی :** [مد ف] لُچّ پُنا ، لفنگ پنا ، چوری یاری ، ویلداری ، بدماشّی ، گُنڈ پُنا ، لوفر پُنا ، بد ذاتی ، بد چلنی - **بد مُعاملہ :** [ص ف] وِہار دا گندا ، لہنے دا چُوہڑا ، رنےّ باز ، رپّھڑی ، ”ہیرا پھیری“ ، ہیرا پھیری کرن والا ، بے ایمان ، قول دا جُھوٹھا ، وڈھی خورا ، روندُو ، روند مارن والا ، مدے ، ٹھگّ ، مدیو ، اُدھار مار - **بد مُعاملگی :** [ص ف] رپّھڑ ، رٹّا ، روند ، رول ، انّھ کھاتّا ، گھپلا ، دھوکّھا ، مدے (مدیو) ہونا ، رِنےّ بازی ، وِہار وپار دا مند - **بدنام :** [ص ف] بدّو ، بدنام ، بھنڈیا ہویا ، بے پتا ، چھٹیا ہویا ، جِہڑا آدمی بُرِیائی وچ مشہور ہوگیا ہووے ، بُرا ، چھٹیا پھوکیا - **بدنام کرنا :** [مص اُ] بھنڈنا ، نشر کرنا ، نِندنا ، چھٹنا ، بُریانا ، ناں کڈھنا ، بدّو کرنا ، ناں نُو وٹّا لانا ، بے کڈھنی ، ناں گالنا ، دوسنا ، کالک دا ٹِکّا لانا - **بدنام کنندۂ نکو نامے چند :** [مح ص ف] نیکاں نُو بدنام کرن والا ، کالخ دا ٹِکّا ، بھیڑا ، وڈیاں دی پت نُو وٹّا لان والا ، کوڑمے دا ناں ڈوبن والا ، چُغلی خورا -

بدنامی : [مد ف] بھنڈی ، بھیڑی شُہرت ، پھکّڑی ، بدنامّی ، خواری ، مُکالخ ، مُکالک ، نرادری ، بے پتی ، وٹّا - **بد نصیب :** [ص ف] بد قِسمت ، بے نصیب ، کرماں دا ولی ، وِچارا ، چندرا ، شُہدا ، دُہاگا ، کرماں مارا ، لیکھاں سڑیا ، ابھاگا ، نکرما ، بے کرما ، نکُھٹّا ، کلہنا ، تتّا ، نِمانا ، اَکّھڑ پُٹّا [مد : بخت سڑی] - **بد نظر :** [ص ف] پلیت نظر والا ، بھیڑی اکّھ والا ، بھیڑی نظرے ویکھن والا ، لُچّا ، پلیت ، گندی نیت نال ویکھن والا ، اوہ جہدی نظر لگ جائے - **بد نفس :** [ص ف] لُچّا ، کمینہ ، شہوتی ، آلنگی ، مستانا ، ننگا ، لفنگا ، بد ذات ، نفسانی جی - **بد نُما :** [ص ف] بد شکل ، کُرُوپا ، بھیڑا لگن والا ، جِہڑا ویکھیاں چنگا نہ لگے - **بد نِیّت :** [ص ف] بد نِیتا ، کھوٹّا (دِل دا) ، نیت دا ماڑا ، بُری نیت والا ، لالچی ، جِہدی نِیت کدی نہ بھرے (زانی) ، زناہی ، بُریار ، حق مارن والا ، رنےّ باز ، لوبّھی ، ندیدّا ، بے ایمان - **بد وضع :** [ص ف] (۱) بد چلن - (۲) عیشی پٹّھا - (۳) بدماش ، بھیڑیاں عادتاں والا - (۴) انگھڑ ، دولا مولا - (۵) بے ڈھنگا ، بد صورت ، کوجّھا ، بھیڑی شکل والا ، چاپّڑ چُلّھا (آدمی) - **بد ہضم :** [ص ف] بوجھل ، بھاری ، انپچدی (چیز) ، مُشکل نال ہضم ہون والی شے ، ہاضمے نُو خراب کرن والی شے - **بد ہیئت :** [ص ف] بد شکل ، بد صُورت ، کوجّھا ، بے ڈول ، کُرُوپا ، کُڈھنگا ، بھیڑ بُتھّنا ، چنگا نہ لگن والا -

● **بدأ :** [مد ع] بھاگ ، کرم ، نصیب ، قِسمت دا لِکھیا ، لیکھ ، تقدیر ، ہونی ، کرنی -

● بِدا : [نر ہ] ودیا ، ودائگی ، ٹورا ، مُکلاوا (سجویاہی دا) ، رخصتی ۔

● بَدا بَدی : [تف ہ] (۱) ضروری ۔ (۲) زورا زوری ۔ (۳) شرطیہ ۔ (۴) سرا سری ۔ (۵) تکرار ، تُوں تاں ۔

● بِداگی : [مد ہ] [ع : وِداع] مُکلاوا ، لاڑی دا پیکے جانا ، وِدیا ، وِدائگی ۔

● بَدّال : [نر ہ] بانیا ، اَن" دا وپاری ۔

● بداہَت : [مد ع] سوچ اُڈاری ، خیال دی سُجھ ، پُھر ، مضمون دی آمد ، اسانی نال شعر سُجھنا ۔

● بدائِع : [نر ج ع] [و : بدیع] اَچرج شیواں ، کلام دِیاں خوبیاں ۔

● بدایۃً : [تف ع] آپے آپ ، سوچے بِنا ، رِبتّوں ، پکّ نال ، پُھریاں ۔

● بدایُوں : [ز نا ہ] بھارت وچ یوپی دا اک ضلع ۔ [ص : بدایونی] ۔ بدایوں کے مُلا : [حج ہ] [بدایوں دا مسیتڑ] نرا بیوقوف ، مُورکھ ، اُجڈّ ، گوار ، وِللا ، بِللا ۔

● بدخشاں : [نر نا ف] افغانستان وِچ جیحُوں دریا دے کنڈھے دکھّن پاسے دا اِک شہر ؛ جھڑا ہِیریاں تے لالاں" وجھوں مشہور سی ۔

● بدر : [نر ع] (۱) پُورا چنّ ، پُوری ٹِکی" دا چنّ (چودھویں دا) ۔ (۲) [نا] مدینیوں اسّی = ۸۰ کسُو میل دُور اِک تھاں جتھے مسلماناں تے قریشیاں دی پہلی لڑائی لڑی گئی سی ۔ بدر کے بعد ہلال ہے : [اکھ اُ] چودھویں رات مگروں پہلی دا چنّ اے :۔ کمال پِچھوں زوال آوندا اے = کھٹّی نال چٹّی وی ہے ۔ بدرِ مُنیر : [نر ف] پُورا چنّ ، چودھویں رات (چوہدس) دا چنّ ، پُوری ٹِکی" دا چنّ ، چنّ دی پوری ٹِکی" ، لِشکُوں لِشکُوں کردا چنّ ۔

● بَدر کرنا : [— اَ] دیسّوں باہر کڈھنا ، شہر نِکالا دینا ، گھروں باہر کرنا ، دیس نکالا دینا ، (پِنڈوں) چھیک دینا ، کڈھ دینا ۔

● بدر نکالنا : [مح اُ] دینا دسّنا ، کھاتے وچ کسے دے ناں پیسے وکھانے ، حساب کتاب وچ کسے وَل اُدھار وکھانا ، غلطی کڈھنی ۔

● بُدر بُدر : [تف اُ] ہَولی ہَولی ، سہجے سہجے ، مِچک مِچک ، مَلک مَلک ، بُھس بُھس ، بُڑ بُڑ {بَدر / بُدر ، جاچ پرتال} ۔ بُدر بُدر کرنا : [مح ہ] بُڑ بُڑ کرنی ، بُڑبُڑانا ، کُڑ کُڑانا ، گھٹّ ودھ بولنا ، مُونہ وچ نِندنا ، ہوٹھاں وِچ بُرا آکھنا ، بُڑبُڑانا ۔ بُدر نویسی : [مد ف اُ] پڑتال ، جاچ پرکھ (لیکھے دی) ، فہرست (چٹّی ڈنّ" دی) ۔

● بدرقہ : [نر ف] (۱) آگُو ، مُہری ، موہری ، رہبر ۔ (۲) چوکیدار ، راکھا ، ہمسرو ۔ (۳) اہ دوا جھڑی پہلی دوائی دی تاثیر سُدھ کر دئے ۔ (۴) اہ فوج جھڑی مدد لئی پہلوں گھلّی جاوے ۔

● بَدرہ : [نر ع] تھیلی ، ہزار رُپیّے دی تھیلی ، سونے دی گنڈھڑی ۔

● بِدری : [مد ہ] گِٹ ، پان ، پُٹھ (چمک دی) ، تامبے تے جست دے بھانڈیاں اُتے" چڑھی ہوئی چاندی دی پان ۔

● **بدستُور :** [تف ف] دستور موجب ، رواج سیتی ، پہلے وانگ ، پہلاں جہا ، اوویں ای ، اگے وانگ ، اُنجے ، رسم سِر ۔

● **بِدعت :** [مدع] نویں ریت ، اَوَلّی پِرت ، مذہب وچ کوئی اِجہی گل کڈھنی جہدے نال اُصولاں وچ فرق پیندا ہووے ! حرام ناجائز ، کفر ، ظلم یا کوجھی رسم ۔ **بِدعتی :** [ص نر ف] فسادی ، بِدعتیا ، مذہب وچ کوئی نویں ریت کڈھّن والا ، وہابی دی ضِد ۔

● **بَدقّت :** [تف ف] مساں ، مساں جہے ، مسیں ، مسیں مسیں ، مساں کر کے ، مساں کیویں ، مساں مر کے ، اَوکھے سَوکھے ہو کے ، بریکی نال ، پُن چھان کر کے ، ویکھ چاکھ کے ، بڑے گَوہ نال ، بڑے دھیان نال ۔

● **بِدکانا :** [مت ہ] ڈرانا ، تراہنا ، کموں آکا دینا ، کُھندھک دینی ، چھیڑنا ، بھڑکانا ، بھجانا ۔

● **بِدکنا ، بِدک جانا :** [لا ہ] ڈر کے اُچھلّنا (گھوڑا) ، ڈرنا ، ڈر جانا ، ہٹ جانا ، چھڈ دینا ، ہٹنا ، سُرت سمھالنی ، ہُشیار ہونا ، بُھوہے ہونا ، تَرٹھّنا ، تَرہ جانا ۔ **بدکنا :** [لا ہ] اچھلّنا ، ٹپّنا ، ٹپّ مارنی ، ٹپوسیاں مارنیاں، کُدّنا ، بُڑھکنا ، ڈرنا ، تَرہ جانا ، غصّے وچ آؤنا ، (اک دم) بُھوترنا ، بُھوت پینا ۔

● **بَدل :** [نر ع] (۱) بدلا ، وٹّا ، جواب ، جزا ، وٹاندرا ۔ (۲) [تف] (دے) حصّے ، ہُندے ، بدلے ، دی تھاں ۔ **بدلِ اشتراک :** [نر ف+ع] سانجھ ، حصہ (پتّی وچ دا) وٹّا سٹّا ، اخبار/رسالے دی گاہکی دا چندا ۔ **بدل لینا :** [مح اُ] بدلانا ، وٹانا ، وٹّا لینا ، ادل بدل کرنا ، اِک چیز دے کے دُوجی لینی ، وٹّا سٹّا کرنا ، وٹاندرا کرنا ۔ **بدلانا :** [مت اُ] بدلانا ، وٹانا ، پھیرنا ، پرتانا ، موڑنا (شے دا) ، بھان لینا ، رُپیّے تُڑانے ، بھنانا ، خریدی ہوئی چیز موڑ کے اُہدی تھاں نویں چیز لینی ، نوکر دی بدلی کرنی ، تھاں بدلنی ۔ **بدلائی** [مد اُ] وٹّے دی رقم ، ادلا بدلی ، وٹّے دے پیسے ، مزدوری ، وٹائی (وَٹّا) ۔ **بدلنا ، بدل جانا :** [مص اُ] (۱) گلّوں پھر جانا ، مُکر جانا ، حالت بدلی جانی ۔ (۲) وٹ گھتّنا ۔ (۳) وٹّا سٹّا کرنا ، مارچا کرنا ۔ (۴) کُجھ ہور ہو جانا ۔ (۵) بدلی ہونی (نوکر دی) ۔

● **بدلہ :** [نر ف] (۱) بدلا ، وٹّا ۔ (۲) جواب ۔ (۳) اجر ۔ (۴) مزدوری ۔ (۵) اِنعام ۔ (۶) ہرجا ، جُرمانہ ، چٹّی ، پَھل (کیتی دا) ، اَدل بدل ۔ **بدلہ لینا :** [مح اُ] (۱) وٹّا لینا ۔ (۲) عِوض لینا ، مُل وٹنا ۔ (۳) اجر کھٹنا ۔ (۴) وَیر لینا ۔ (۵) کِڑ کڈھنّی ۔ (۶) توڑ کرنا ۔ (۷) سِجھنا ، ٹکّرنا ۔ (۸) کسر لینی ۔ **بدلے :** [تف اُ] دے بدلے ، ہُندے ، واری / وٹے دا ۔ بدل وچ ، بجائے ۔

● **بَدلی :** [مد ہ] (۱) بدّلی ، بدّل دا نِکا ٹوٹا ، بدّل دی ٹُکڑی ، نِکا بدّل ، ماڑا جہا جھڑ ۔ (۲) تبدیلی ، تبادلہ ، ملازم دی نوکری دی تھاں بدلنی ، بدلی ۔ (۳) بدلائی ، وٹاندرا ۔ (۴) ادلا بدلی ، مارچا ، وٹّو سَٹّا ۔ **بدلی کی چھاؤں :** [مح ہ] جھڑ ، بدلی دی چھاں ۔ ڈھلدا پرچھاواں ، نہ رہنی شَے ، جویں : بنیرے دا کاؤں :۔ عارضی چیز ۔ **بدلی کی دُھوپ جب نکلے جب تیز :** [اکھ اُ] (۱) جٹ دی چُپ بُری بیڑی/بدلی دی دُھپ بُری ، بدلوں نکلی دُھپ

تکھی ہوندی اے۔ (۲) کنوڑ مزاجے تے سڑیل بارے آکھدے نیں = جاں بولدے تاں گھینس تولدے۔ **بدلی میں دن دیسے بھوہڑ بیٹھی پیسے :** [اکھ ہ] جھڑ کر کے دن چڑھن دا پتا نہ لگنا تے کم گھسا دینا پئی اجے دن نہیں چڑھیا = جھڑی جھڑی دن گیا چندری دا ٹبر بھکھا رہیا، ~ غافلی کر کے کم دا ویلا گوا دینا۔

● **بدن :** [نرع] [ج : ابدان] جسم، تن، پنڈا، دھڑ، جثہ، بت، سریر۔ **بدن اتو ہونا :** [مح ہ] پنڈے اتے نیل پے جانے، ڈاہڈی مار پینی، پپھوں ہونا (مار کھا کے)، جثہ نمبیا جانا۔ **بدن بگڑ جانا :** [مح اُ] کوڑھ چلنا، رت وگڑنی، کوڑھا ہو جانا، خون دا خراب ہو جانا، جسم پھلنا، پھوڑے نکلنے۔ **بدن پر بوٹی چڑھنا :** [مح اُ] موٹا تازا ہونا، ماس چڑھنا، پھٹ جانا، پھیل جانا، موٹا ہونا، تھلھا بن جانا، گلھ اتے گلھ چڑھنی۔ **بدن پر نہیں لتا، پان کھائیں البتہ :** [اکھ] کسے شیخی خورے بھکھے ننگے نو امیراں والے ڈھاٹھ بناں دا چا کردیاں ویکھ کے ٹوک ماردے نیں = ڈھڈوں بھکھی مچھ اتے چول = گھر دانے ہے نہیں ماں پیہن گئی اے۔ **بدن پھلنا :** [مح اُ] (۱) موٹا تازا ہونا، مسلنا، چربی چڑھنی۔ (۲) سارے پنڈے اتے پھوڑے پھنسیاں نکلنیاں۔ (۳) پان پینی، جسم پچھیا جانا۔ **بدن پھوڑا ہونا :** [مح اُ] بدن آمبھ جانا، بیماری نال اتے دکھی ہونا۔ (۳) تھکنا، ہٹنا۔ (۴) انگ انگ دکھنا۔ (۵) سارے پنڈے اتے پھوڑے نکلنے، کھرک پے جانی، جسم پھلنا۔ **بدن توڑنا :** [مح ہ] (۱) اسلوٹے بھننے۔ (۲) آکڑیاں بھننیاں، آکڑیاں لینیاں، سستی لاہنی۔ (۳) بھلوانی کرنی، دب زور کرنا، جسم کمانا، باہلی ورزش کرنی۔ **بدن پھیکا ہونا :** [مح اُ] مٹھا تاپ چڑھنا، بھکھ (بھخ) چڑھنی، بھخا ہونا، کسں ہو جانی، پنڈا بھخنا۔ **بدن تختہ ہونا :** [مح اُ] جثہ آکڑ جانا، آکڑ کے پٹڑا ہو جانا، جسم آکڑنا، کھلیاں پے جانیاں، پٹھے آکڑ جانے۔ **بدن ٹوٹنا :** [مح ہ] تھکیواں ہونا، تھکن/تھکیواں چڑھنا، پنڈا بھجنا، انگ انگ دکھنا، جوڑ جوڑ دکھنا، لنگ پیر تپنے، ہڈ پیر بھخنے، سریر ٹٹنا۔ **بدن جلنا :** [مح ہ] جثہ بلنا، جسم تپنا، تاپ (کسں) چڑھنا، بھخ ہو جانی، تکھا بخار ہون کر کے جسموں سیک نکلنا۔ **بدن چرانا** [مح ہ] شرم نال سنگڑنا، سنگنا، شرمانا، کسنگڑدے جانا، مونہ لکانا (تیویں دا)، سامنے نہ آونا، زنانی دا شرم سیتی کٹھیاں ہونا۔ **بدن سانچے میں ڈھلنا :** [مح اُ] جثے دا سچے وچوں نکلنا، سوہنا سڈول جسم ہونا، چھیل چھبیلا ہونا۔ **بدن سنسنانا :** [مح ہ] پالا لگنا، (ڈر بھو یا تاپ کر کے) کمبنی چھڑنی، جھنجھنی آونی، جسم جھنجھنانا، کامبو/کامبا چھڑنا۔ **بدن کے رونگٹے کھڑے ہونا :** [مح اُ] لوں کنڈے ہونے، بھو آونا، خوف کھانا، اتے ڈر لگنا۔ **بدن گدرانا :** [مح اُ] لوا لوہکا ہونا، نواں نرویا ہونا، پنڈا چلکنا، جسم بھر جانا، ماس چڑھنا، جوان ہونا۔ **بدن گھل جانا :** [مح اُ] بڑا لسا ہونا، ڈھلک جانا، ڈھل جانا (جسم دا)، جھوں جانا، سک کے تیلا ہونا، ماڑا ہو جانا، لسا پینا۔ **بدن میں دم نہیں نام زور آور :** [اکھ اُ] جثے وچ واہ نہیں ناں زوراور اے = ڈرے گدڑ تھوں ناں شیر خاں = پڑھے نہ لکھے ناں محمد فاضل = اکھوں انھی

دا ناں نُور بھری ، ناں دے اُلٹ صِفتاں = اکھتّاں نال پُھل نہ ڈِٹھّا ناں گُل بی بی :- بتوں باہری گل کرن والے نُو مُکھر کردے نیں ۔

بدن میں لہو نہ ہونا : [مح اُ] (۱) جُثّے وِچ جان نہ ہونی ۔ ڈرنا ، ڈاہڈا ڈر جانا ، رنگ اُڈ جانا ۔ (۲) خون گھٹ جانا ، رَتّ نہ رہنی ۔ (۳) ہتّھاں پیراں دی پے جانی ۔ **بدنی :** [ص اُ] (۱) بدن دا ، سریر دا ، جِسمانی ، جسم دا ، پِنڈے لاگِویں گل ۔

● **بَدنا :** [مت ہ] (۱) رکھتّا ۔ (۲) تھاپتّا ، مِتھنا ۔ (۳) (بُرد) بنتّھنی ، (شرط) لانی ، ضِدنا ۔ (۴) جاننا ، سمجھنا ۔ (۵) قول کرنا ۔

● **بَدّو :** [نر ہ] (۱) عرب دا پینڈُو ، عرب دے ٹپڑی واس ۔ (۲) جانگلی ، ان گھڑ ۔ (۳) بد چلن ، بد نام ۔ **بدّو کرنا :** [مح ہ] بدّو کرنا ، بدنام کرنا ، بھنڈنا ، بے کڈھنی ، پھکڑّی لانی ، ناں کڈّھنا ، تھاں تھاں ِنندنا ، اِلزام لانا ، ڈونڈی پھیرنی ، نشر کرنا ۔ **بدوی :** [نر ص ع] بدّو ، عرب دا وسنیک ، جانگلی ، ان گھڑ (آدمی) ، بے تہذیبا ، اکتّھڑ ، اُجڈّ ۔

● **بِدَولت :** [تف ف] (۱) سِر صدقے ، صدقے وِچ ۔ (۲) پاروں ، دے طفیل ۔ (۳) سببّوں ، دی خاطر ، وجہوں ۔ (۴) دے مُونہ نُو ۔

● **بِدُون :** [تف ح ف] باجھ ، سوا ، بغیر ، بِنتاں ، چُھٹ ، باجھّوں ، اَڈ ، وکّھ ، کھُنوں ، بِن ۔

● **بدی :** [مد ف] بدراہی ، بدی ، بُریائی ، بھیڑ ، بُریتّن ، مندا کم ، مندیائی ، خرابی ، کھوٹّا کم ، شرارت ، بھیڑے کارے ، چُغلی چپٹّی ۔ [ض : نیکی] ، گُناہ ، پاپ ، کُراہ ۔ **بدی آنا :** [مح اُ] بُریائی آؤنی ، الزام لگنا ، اَلاھا مِلنا ، نیکی برباد ہونی ، بےَ (بیَع) نکلنی ، ناں نُو وٹّا لگنا ، بُریائی وِچ دھمّنا ، بدنام ہو جانا ۔ **بدی پر آنا :** [مح اُ] بدی اُتے آ جانا ، بُریائی اُتے لک بنّھنا ، بُرا کرن لئی تیار ہونا ، پاپ دی نیت کرنی ۔ **بدی جِیتنا ، چیتنا** [مح اُ] بدخواہی کرنی ، بُرا منانا ، ساڑے مرنا ، بُرا منگنا ۔ **بدی کرنا :** [مح اُ] مندا کرنا ، بُرا کہانا ، چُغلی کرنی ، دُشمنی کرنی ، بُریائی کرنی ، پاپ کہانا ، بھیڑ کرنا ۔

● **بِدّیا :** [مد ہ] عِلم ، فن ، سیان ، وِدیا ، واقفی ، پچھان ، گیان ، پچھانتی ، بُدھ ، بُجھّ ، وِدیا ۔ **بِدّیا وان :** [ص ہ] عالم ، گیانی ، وِدیا والا ، علم جانن والا ، گُڑھیا ہویا ، (گُوہڑا) جانُو ، ہشیار ، عقل والا ، ہوش/سمجھ والا ۔ **بِدّیا لوہے کے چنے ہیں :** [اکھ ہ] علم کہانا کھرا اَوکھا کم اے ، علم سِکھّن لئی ڈاہڈی اَوکھت جھلنی پیندی اے ؛ اِہ اجہا سَوکھا کم نہیں جہنُوں ہاری ساری ہتھ دا کھڈونا بنائی پھِرے ۔ **بِدیارتھی :** [ص نر ہ] علم سِکھن والا ، علم دا تہایا ، طالب علم ، پڑھن والا ، سِکھن والا ، چیلا ، شگِرد ۔

● **بدیس :** [نر ہ تف] پرائے دیس ، بگانے وطن ، پردیس ، غیر ملک ، غیر وطن ، وانڈھے ، دُریڈے ۔ **بدیسی :** [ص ف] [ض : دیسی] (۱) پردیسی ، غیر مُلک دا ، اوبھڑ ، پردیسیا ۔ (۲) وطنوں باہری شے ، پرائی تھاں دی شے ۔

● **بَدیِع :** [ص ع] (۱) صاف ، ظاہر ۔ (۲)

عجیب ، انوکھا ، اُچرج - (٣) عروض وچ اک علم جھڑا کلام دے گُناں بارے بحث کردا اے - بدیع الجمال : [ص ع] ودھیرے سوہنا ، رج کے پیارا - [نا] مشہور پیار کہانی وچ سیف الملوک دی سجنی -

● بَدیہہ : [مد ع تف] ڈھکویں گل ، کھرا بیان ، حاضر جوابی ، عین موقع اُتے ، بغیر غور فکر دے ، ٹھیک گل کہنی یا ڈھکدا جواب دینا - بدیہی : [ص ع] صاف ، ظاہر ، ویلے سر دی ، سِدھی تے ڈھکویں ، او گل جھڑی ثبوت بنا سمجھ آ جائے - بدیہیات : [مد ج ع] اکھان ، اکھوتاں ، پرکھے ہوئے سچ ، صاف سچیاں گلاں جھناں لئی ثبوت دی لوڑ نہ پوے -

● بُدھ : [نر ہ] (١) بُدھوار ، ویروار توں پہلا دن ، بُدھ - (٢) اِک تارا : عطارد ؛ اسمان دا منشی - (٣) بُدھ مذہب دا موڈھی گوتم بدھ جھناں ذات گوت دی ونڈ توڑ ماری سی تے دنیا تیاگن نوں چھٹکارے دی راہ منیا سی -

● بِدھ : [مد ہ] (١) حساب ملنا ، گل نبڑنی - (٢) حساب دا ٹھیک (بیٹھنا) - (٣) چجّن ونہّے جان دی کار - (٤) ڈھب ، ڈھنگ ، طور - (٥) سُلکھنے تاریاں دا میل - بدھ کھانا : [مح ہ] حساب ملنا ، کسے گل اُتے اِتفاق ہونا ، ایکا ہونا - بدھ ملانا : [مح ہ] (١) کُل حساب دا ٹاکرا کرنا ، لیکھا میلنا - (٢) گل نبیڑنی - (٣) پتری یا زائچہ ملانا ، ٹیوا لانا - بدھ ملنا : [مح ہ] پورے لیکھے ہونے ، (میزان) دا ٹھیک ہونا ، زائچہ ٹھیک ہونا ، حساب دا ٹھیک بیٹھنا -

● بَدھاوا : [نر ہ] (١) ودھائی ، بال جمّن اُتے دِتّا ہویا انعام/مُبارکی - (٢) ودھایوں دا گیت ، سوہلا - (٣) خوشی - (٤) موج ، عیش - (٥) سُلکھنی دس ، بال ہون یا ویاہ اُتے دِتا ہویا تحفہ ، ڈھوآ ، انعام - بدھائی : [مد ہ] مبارک دا گیت ، ودھائی ، ودھایوں ، خوشی ، مبارک بادی - بدھائی دینا : [مح ہ] سوہلا گاؤنا ، مبارک دا گیت گاؤنا ، ودھائی (ودھایوں) دینی ، مبارک دینی -

● بدھنا : [نر ہ] لوٹا ، مٹی دا ٹوٹی والا لوٹا ، واہڑی ، استاوا -

● بِدھنا : [لا ہ] ودھنا ، ونھیا جانا ، چھیک پینا ، ٹنگ پینا ، چھیکلا ہونا ، وجھنا ، پروتا جانا -

● بَدھنی : [مد ہ] لوٹی ، مٹّی دا ٹوٹنی والا نکا لوٹا ، واہڑی -

● بُدھو : [ص ہ] احمق ، بے وقوف ، بے تمیز ، لولا ، سِدھا ، مورکھ ، بُدھو ، لمبُدّھ ، بُوبک ، بیٹھل ، بے عقل ، نِمدا بُدھ ، ٹھگا ، دھوتا ، گھگھو (آدمی) - بُدھو بنانا : [مح ہ] اُلّو کھوانا ، جھاڑ جھپاڑ نال کملا کرنا ، پاگل کرنا ، مت مارنی ، ٹھٹھے نال ٹھٹھ کرنا -

● بِدھوا : [مد ہ] بیوہ ، موئے خصم والی ، رنڈی ، ودھوا ، رنڈر ، کنوت باہری -

● بَدّھی : [مد ہ] (١) پھلاں دا لما ہار (لاڑے لئی) ، گہنا - (٢) بنّا ، وٹ - (٣) لاس ، نیل (سٹ دا) - (٤) تلوار دا ٹیڈھا ماڑا پھٹ ، چیرا - (٥) چمّ دی پٹّی ، پٹاس ، چموٹا ؛ جس اُتے نائی اُسترے پٹاسدے نیں -

● بُڈھی : [مذ ہ] عقل ، بُدھ ، ست ، سوچ ، سمجھ ، سیان ، سیانف ، دانائی ، سُرت ، سُجھ مُجھ ، سوجھی -

● بِدھیا : [مذ ہ] [ض : آنڈل] نمرد ، ہیجڑا ، پیڑا ، کھسّی کیتا ہویا ، کھسّی ڈنگر جھڑا کڑھن لئی نہ رہن دتا جاوے - [- کر] - بدھیا بیٹھنا : [مح ہ] بھٹھا بہنا ، دِوالا نکلنا ، نہون ہو جانا ، چوکھا گھاٹا پینا ، جُھکا چوڑ ہونا - **بدھیا مری تو مری سہی آگرہ تو دیکھا** : [اکھ ہ] مُراد تے مِل گئی اے بھاویں نہون ہی ہو گیا اے ، ڈھگی ٹُر ٹُر کے مر گئی تے کی ہویا اسی آگرے تے اپڑ گئے :- تھوڑے جہے نفعے لئی چوکھی کامپ کھالینی -

● **بدھیاں پڑنا** : [مح ہ] رَلّن پینا (مار نال) ، جسم اُتے مار دے نشان ، لاساں ، نیل پینے ، کھل اُدھڑنی -

● بِڈرانا ، بِڈارنا : [مت ہ لو] (۱) کڈھنا - (۲) پنڈوں چھیکنا ، دیس نکالا دینا ، شہروں کڈھ دینا - (۳) چیرنا ، پاڑنا ، وڈھنا -

● **بڈھا لگانا** : [مص ہ] ٹک لانا (کھوہ یا ٹویا کڈھن لئی) ، پُٹائی شروع کرنی ، وڈھا لانا ، پُٹن لئی ٹپ یا ٹپّا لانا -

● **بُڈھا** : [ص ہ] بابا ، بُڈھا ، وڈیری عمر دا ، کھوہڈا ، بُڈھڑ ، وڈیرا ، بُڈھا ٹھیرا ، بُڈھا کھپّر ، [ض : بچہ] - **بُڈھا پھونس** ، بُڈھا ٹھڈا : [نر ہ] ودھیک بُڈھا ، چوکھا بُڈھا ، کھوہڈا ، بُڈھڑا ، بُڈھ بلھیٹ ، بُڈھا ٹھیرا ، بُڈھا کھپّر / کھولا - بُڈھڑا بُڈھڑی : [مذ ہ] اِک میل دا گھاہ جہدے وچوں خوشبو آوندی اے - **بُڈھے دی جورو نہ مرے** ، **بالے کی نہ مرے ماں** : [اکھ ہ] بُڈھے دی زنانی نہ مرے پئی اُہنو ہور کسے نہیں دینی تے بال دی ماں نہ مرے پئی اُہنو ماں نہیں لبھنی تے اوس وچارے رُل جانا اے - بُڈھی : [مذ ہ] مائی بُڈھی ، وڈیری ، وڈی عمر دی زنانی ، بُڈھڑی ، پھاپھاں - **بُڈھی گھوڑی لال لگام** : [اکھ ہ] بڈھے وارے بن ٹھن کے رہن والی زنانی بارے آکھدے نیں - پ = **بُڈھی گھوڑی** لال لغام = بُڈھی رن تیل دا اُجاڑا -

● بَذل : [نر ع] (۱) دات ، دین ، بخشش - (۲) سخوت ، اِنعام - (۳) شاہ خرچی -

● بَذلہ سنج : [ص ف] مِٹھیاں گلاں کرن والا ، خوش اخلاق ، چُٹکلے چھڈن والا ، مخولی ، مخولیا ، ہسّں مُکھ ، سہنا مخول کرن والا -

● بَر : [نر ہ] (۱) ور ، لاڑا ، گھر والا ، خوند ، مُڑس - (۲) وعدہ ، منگ ، پکی گل (ویاہ دی) - (۳) کپڑے دی چُڑتن = بَر - (۴) [نر ف] پھل - (۵) جنگل بیابان - (۶) میدان ، رڑا ، پدھر - (۷) سکت (سکا علاقہ جویں : براعظم) - (۸) بریتا - (۹) کچھڑ ، گودی - (۱۰) جھولی - (۱۱) پاسا - (۱۲) وکھی - (۱۳) [ح ف] اُتے ، اُپر - (۱۴) باہر [ض : در= اندر] - برآمد : [مذ ف] (۱) نکاس ، ایکسپورٹ ، باہر کڈھنا ، جنس یا شے دا اک مُلک توں دوجے مُلک گھلن دا کم - (۲) جھڑی زمین دریا دے پرھے ہٹن نال نکل آوے ، بریتا - **برآمد کرنا** : [مص] نکاسنا ، باہر کڈھنا / گھلنا (مال) ، برآمدنا - **برآمد ہونا** : [مح اُ] (۱) نکلنا - (۲) ظاہر ہونا - (۳) گھر توں باہر آؤنا - (۴) کسے ول (ذمے) نکلنا / جانا -

(۵) جنس دی روانگی ہونی (ملکوں باہر) - (۶) کوئی شے یا مال تلاشی لیتیاں نکل آؤنا - **برآمده** : [نر ف] (۱) ورانڈا ، برانڈا ، دلان اگے کُھلّھے دراں والی چھتی ہوئی تھاں - (۲) چھپّر ، ڈھارا - (۳) گیلری - **برآمدگی** : [مد ف] اہ مال جہڑا پُلس تلاشی لے کے کڈھا لوے - (۲) موڑا ، پرتاوا ، ٹورا ، واپسی - (۳) پیداوار ، حاصل ہونا - **بر آنا** : [مح اُ] پُورا ہونا ، پُجنا ، پُگّنی (آس) - **بر آورد** : [مد ف] (۱) چٹّھا - (۲) بجٹ - (۳) طلب دا پتّا ، تنخواہ دا بِل ، جس کاغذ اُتے وصولی ہووے ، ہُنڈی - (۴) چوڑ چپٹ ، تباہ ، ویران ، سُنّا ، سُنجا - **برِّ اعظم** : [نر ع] دھرت ، وڈی سُکّ ، اجہی وڈیری دھرتی جتّھے کئی دیس وسّن رسّن جویں : ایشیا ، افریکا ، امریکا تے ہور - **بر افروختہ** : [ص ف] غُصّے نال بھریا ہویا ، لوہے لاکھّا ، تا تمکّ والا ، بھریا پیتّا ، بھخیا ہویا ، لو والا ، چانّنا ، روشن - **بر انداز** : [فا ف] برباد کرن والا ، اُجاڑُو ، جڑھاں پُٹّ دین والا ، اُجاڑ دین والا ، جُھکّے پُٹّ ، جڑھ پُٹّ - [نر ف] پایدان ، ڈولی دا پڑدا - **برانگیختہ کرنا** : [مح اُ] بھخانا ، چُکّ دینی ، چُکّنا ، جوش دوانا ، چپ چاڑھنی ، سِیکھنا ، تانا ، غصّے کرنا ، چیڑنا ، چڑانا - **بر جا** : [تف ف ص] تھاں سِر ، تھاں اُتے - (ص) ٹھیک ، ٹکاواں ، سُدھّبا ، پتھبواں ، گٹھواں ، ڈھکواں ، واجبی ، تھوہ سِر ، ٹکانے سِر - **بر چشم** : [تف ف] اکّھاں اُتے ، سِر اکّھاں اُتے ، سر متّھے اُتے ، قبول اے = گولی کہدی تے گہنے کہدے -

بر حق : [ص ف] حق اُتے ، سچّا ، ٹھیک -

● **بر خود غلط** : [ص ف] ہوچھّا ، شیخی خورا ، لپاڑیا ، آپنے بارے کُوڑے دعوے بنّھن والا ، شیخ چلّی ، پھوکیاں بڑھکاں مارن والا - **بر دکھائی** : [مد ہ] ور وکھالی ، کُڑمائی دی گل پکّی ہون اُتے سوہریاں نُو لاڑا (مُنڈا) وکھان دی ریت - **بر دینا** : [مح ہ] (۱) قول دینا ، زبان کرنی ، دُعا دینی ، نکاح دینا ، دھی دا ڈولا دینا ، ور دینا - **بر زبان** : [ف] جیبھ اُتّے ، مونہ وچ ، زبانی ، مونہ زبانی ، یاد - **بر زبان تسبیح و در دل گاؤ خر** : [اکھ ف] مسلے کرن حبیباں دے کپڑے لاہن غریباں دے = مالا پھیراں کہنُو گھیراں = رام رام جپّنا پرایا مال اپّنا : دسن دا بھلا پر دل دا بے ایمان (زبان اُتّے رب دا ناں پر دل وچ گاواں کھوتیاں دے اولّے کُولّے خیال) = اُتّوں میاں تسبی تے وچوں میاں کسبی - **بر سر** : [تف ف] سِر اُتے ، سِر متّھے (اُتے) ، بڑی خُوشی نال - **بر سرِ اقتدار** : [ص ف] راج گدی اُتے ، زوراور ، حاکم ، حکومت والا ، اقتدار والا ، راج سرکار دا مالک - **بر سرِ بازار** : [تف ف] بھرے بزار وچ ، سبھ دے سامنے ، کُھلّھم کُھلّھا ، کُھلّھے کھاتے - **بر سرِ پیکار** : [تف ف] جنگ دی حالت وچ ، لڑائی ، وچ - [ص] رن وچ ، لڑدا بھِڑدا ، لڑائی لڑ رہیا - **بر سرِ روزگار** : [ص ف] روٹی کماندا ، کم اُتے لگا ہویا ، روزگار والا ، کماؤ ، کھٹّو ، کھٹّی کمائی تے - **بر سرِ فرزندِ آدم ہرچہ آید بگُزرد** : [اکھ ف] آدم دے جسے اُتے جو بھیڑ پیندی اے کٹ گُزردا اے ، = مرداں اُتے گھوڑیاں پیندے کم آولے -

بر سرِ مطلب : [تف ف] مطلب سِر ، کھرے مطلب اُتے ، چاہ سِر ، مطلب دی تھاں ۔ **بر طرف :** [تف ف] لامبھے ، پاسے ، جُدا ، وکھ ، الگ ، خارج ، لامبھ اُتے ۔ [ص] نوکری توں لتھا ہویا ، معطّل ، چھیکیا ہویا ، ناویں وڈھے والا ، چھانٹی وِچ ، موقوف ۔ **برطرفی :** [مد ف] چھٹّی ، جوابّا ، نِکالا ، معطّلی ، جواب ، نوکریوں لہن دی حالت ، چھانٹی ، لامبھ تے ۔ **برعکس :** [تف ف] اُلٹ ، ضِد وِچ ، ٹاکرے اُتے ، خلاف ، پُٹھے دا ۔ **برعکس نہند نامِ زنگی کافُور :** [اکھ ف] [کالے حبشی دا اُلٹ ناں کافور رکھدے نیں (چِٹّا)] پ = اکھّر اِک نہ جانے ناں محمد فاضل = اکھّوں انّھی دا ناں نُور بھری = دھر دھر دا دینا ناں لہنا ، گُناں دے اُلٹ ناں ویکھ کے نِچکر کردے نیں ۔ **برقرار :** [ص ف] ٹِکیا ہویا ، قیم (قائم) ، اپنے تھاں پکّا یا موجُود ، ڈٹیا / ٹھکیا ہویا ۔ [تف] ٹِکا نال ۔ **برگُذشتہ حسرت آوردن خطا است :** [اکھ ف] (گئی موئی بات اُتے جھورے جھرنے بھیڑی گل اے :۔ چاہیدا اے کہ اگانہ دا سمھالا کریے = بیت گئی بات تے گھسیٹ کاہدی = بیت گئی سو بیت گئی ۔ **برگُزیدہ :** [ص ف] چونواں ، سُبھاواں ، وڈیرا ، مُقدّس ۔ **بر لانا :** [مح اُ] چاہ پُوری کرنی ، پُوری ہونی ، پُگّئی (مراد) ۔ **بر مانگنا :** [مح ہ] (۱) ور منگنا ، ور لوڑنا ، خوند چاہنا ۔ (۲) کُڑی والیاں ولوں مُنڈے والیاں نُوساک لئی آکھنا ۔ **بر محل :** [تف ف] تھاں ٹکانے سِر ، ویلے سِر ، ڈھب سِر ۔ [ص] ڈھکدا ہویا ، ٹھیک ، جچواں ، ڈھکاواں ، ٹِکاواں ۔ **بر من منگر بر کرمِ خویش نگر :** [اکھ ف] میرے (گناہواں) ولّے نہ تک آپنے کرم نُو تک ۔ پ = چنگی ہاں کہ مندی ہاں میں صاحب تیری بندی ہاں ۔ **بر میں نجائیں سہریا دکھن جائیں :** [اکھ ہ] جھڑے جنگل وچ نہیں جا سکدے اُہ دکھن کیویں پُجن گے (جھڑا ہے ہی جنگلاں بھریا نے لمیرا پندھ) = بھیڈ دی پُوچھل پھڑ نہ جانے آکھے میتھوں ہل وہا :۔ بے ہمت لوکاں کی کُجھ کر لینا اے ؟ ۔ **بر وقت :** [ص تف ف] ٹھک دا ، ویلے سِر ، ویلے تے ، ٹھیک ویلے تے ، متھویں ویلے دے وِچ وِچ ۔

● **بُر :** [مد ہ] (۱) بُر ، کپڑے دے لُوئیں تے دُہرے مُڑے ہوئے کُولے دھاگے ۔ (۲) زنانی دی گُجھی تھاں ۔ (۳) بُر ، بور [زیور دے] ۔

● **بَرّا :** [نر اُ ہ] [ف : برّہ] بھیڈ/دُمبے دا بچہ ، لیلا ۔

● **بُرا :** [ص ہ] بھیڑا ، نِکمّا ، نِکارا ، خراب ، بد ، چوڑ ، بے شرم ، کمینا ، نبھاگا ، نحش (لو) ، منحُوس ، ویری ، دوکھی ، گندا ، گُنڈا ، گھاٹے ونددا ، مندا ۔ [نر] خرابی ، بُرائی ، بھیڑ [۔کر] ۔ **بُرا آزار :** [نر اُ] بھیڑا روگ ، چندری بیماری ، سِل ، کھنگھ تاپ ، مندی وادی ، بھیڑی عادت ، ویل ، عیب ۔ **بُرا بیٹا اور کھوٹا پیسا وقت پر کام آ جاتا ہے :** [اکھ ہ] اوکڑ وچ کھوٹا پیسا تے بھیڑا پُتّر وی کم آ جاندا اے ، آپنا آپنا ای ہُندا اے :۔ آپنی بُری شے نُو بُریاں نہ آکھیے ؛ کدی نہ کدی اُہ کم سار ہی دیندی اے ۔ **بُرا بھلا :** [ص ہ] بھیڑا چنگا چنگا مندا ، بُرا بھلا ، گل مندا [۔بول] گھٹ ودھ ، جھڑا کیہڑا ، جنا کھنا ، ہر کوئی ، سبھ کوئی ، سبھ کُجھ ۔ غصّہ گالاں ، تا ہمک ،

نراضی ۔ **بُرا بھلا کہنا** : [مح ہ] چنگا مندا بولنّا ، پھٹکارنا ، جھڑکنا ، بُرا بھلا آکھنّا ، نِندنا ، پھٹ لعنت کرنی ، گالاں کڈھنیاں ، دُر پھٹّ کہنی ، ورجنا ، بدی دینی ، باب کرنا ، بُری کرنی ، پھہس تولنے ۔ **بُرا پیرا** : [مح ہ] منحوس ، سبز قدم ، نحش ، چندرا پوکھا ، بھیڑا اثر ۔ **بُرا چاہنا** : [مح ہ] بُرا منگنا ، بد دعا دینی ، بد اسیس دینی ، دُکھ دینا ، نقصان پچان دی نیت کرنی ، بُرا لوڑنا ، دوکھتی ہونا ، دُشمنی کرنی ۔ **بُرا چیتنا** : [مص ہ] بُرا سوچنّا ، مندا چاہنا ، کوُڑ وچارنا ، شک کرنا ، بھرم وچ پینا ۔ **بُرا حاکم ، بُری قسمت** : [اکھ اُ] بھیڑا حاکم بھیڑی قسمت ، حاکم بھیڑا ہووے تے رعیت سُکھی نہیں وسدی ، حاکم دا بھیڑا ہونا رعیت دی بد قسمتی اے ۔ **بُرا حال ہونا** : [مح ہ] بھیڑا حال ہونا ، بُرا حال ہونا ، تنگ پھنگ ہونا ، کنگال ہونا ، ستیاناس ہونا ، مصیبت وچ ہونا ۔ **بُرا حکیم خدا کا غضب** : [اکھ اُ] بھیڑا حکیم خدا دا قہر اے ۔ پ = کچگھرڑ حکیم جان دا کھو = نیم حکیم خطرہ جان دا ۔ **بُرا درجہ کرنا** : [مح اُ] خوار کرنا ، بے عزت کرنا ، ذلیل کرنا ، ستانا ، کھجل کرنا ، ناس مارنا ، کُتّے دے ٹھیکرے پانی پیانا ۔ **بُرا دن ، دہاڑا** : [نر ہ] بھیڑا دن ، بھیڑا ویلا ، ماڑا سما ، تنگی ترشی ، منحوس وقت ، چندرے دہاڑے ۔ **بُرا دہاڑا کرنا** : [مح ہ پ] بُرا حال کرنا ، اتّ خوار کرنا ، بُری کرنی ، کُتّی کرنی ، ڈاہڈا ستانا ۔ **بُرا کام** : [نر ہ] بھیڑا کم ، مندی کار ، بھیڑ ، بُرا ، بھیڑی کرتُوت ، زناہ ، حرامی پُنا ، بُریاری ، پاپ ، بُریائی ، حرام پوہ (حرامزدگی) ، چوری یاری ، بدمعاشی ، لُچ پُنا ، ویل ، گُناہ ۔ **بُرا کرے نائی بامنا ، بھلا کریں میرے بھاگ** : [اکھ ہ] کامیابی نُوں آپنی ہمت تے نکامی نُوں پرائی بد عقلی یا کُچّج دا پھل جانن والے بارے آکھدے نیں ، کم بنے تے نفع سوبھا سائیں نُوں وگڑے تے خُنامی نوکر دی ۔ **بُرا کہنا** : [مح ہ] بُرا بولنّا ، بھنڈنا ، بے کڈھنی ، گلا کرنا ، اُلاہا دینا ، پھکڑی لانی ۔ **بُرا لکھا** : [مح ہ] بد بختی ، بدقسمتی ، بھیڑے لیکھ ، بھیڑے بھاگ ، بُرے حال تے بانکے دہاڑے ، خرابی ، بربادی ، ناس ۔ **بُرا لکھا کرنا** : [مح ہ] بھیڑا حال کرنا ، ''کُتّی کرنی'' ، ناس مارنا ، وگاڑنا ۔ **بُرا لگنا** : [مح ہ] متّھیوں دُکھنّا ، اُکتا نہ بھانا ، چنگا نہ لگنا ، بھیڑا لگنا ، جھلّیا نہ جانا ، سوہنا نہ لگنا (پہنیا ہویا کپڑا یا گہنا) ۔ **بُرا ماننا** : [مح ہ] بُرا منانا ، دلوں بھیڑا جاننا ، متّھے وٹ پانا ، کریہچ کرنی ، رنج ہونا ، رُسنّا ، تمکّ لگنا ۔ **بُرا مُنہ بنانا** : [مح ہ] مُونہ وٹانا ، بھیڑا بُوتّھا بنانا ، رونی شکل بنانی ، کچیہچی وٹّنی ، رُسنّا ، غصے ہو جانا ، وٹّ چڑھ جانا (کسے گل دا) ۔ **بُرا وقت** : [نر اُ] اوکھی گھڑی ، بھیڑا ویلا ، خراب وقت ، چندرا سما ، بھیڑا سما ، کال ، دُکھ دی گھڑی ، پتا ، مُصیبت دا وقت ، غریبتی ، تنگی ترشی ، وخت ، بھیڑ ، اوکڑ ۔ **بُرا ہو** : [بد اسیس] بُرا ہووے / ہوئے ، ککھ نہ رہے ، پت پوے ، کم وگڑے ، دُکھ ہووے / بھیڑ آ پوے (اِک بد اسیس) ۔ **بُرا ہونا** : [مح ہ] بُرا بننا ، بھیڑا سدانا ، بدنام ہونا ، اِلزام لگنا ، خراب ہونا ، کم وگڑنا ، بھیڑا ہونا ، چلاک ہونا ، ہشیار ہونا ۔ **بُرائی** : [مد ہ] [ض : بھلیائی] بُریائی ، بھیڑ ، خرابی ، بُرپتّن ، عیب ، بدی ، چغلی ، بخیلی ، ننددا ، گلا ، اُلاہا ، دوس ، دوہ ،

اِلزام ، ہرج ، کھوٹ ، شرارت ، اَوگن ، وِنگ ، منڈیائی [— کر ، ہو] - **بُرے مُجھ سے کیا ڈرے تیری برائی سے ڈرے** : [اکھ ہ] بُرے توں نہیں بُرے دی بُریائی توں ڈریدا اے :- کُپتّت کھلتّرن دے ڈر توں آکھدے نیں = کمذات ہے ٹپ کے سِرے چڑھدا! بھلے آدمی دی جان دھسکدی اے - **بُرے سے دیو ڈرے ہے** : [اکھ ہ] بُرے توں سبھ کوئی ڈردا اے - **بُرے سے سب ڈرتے ہیں** : [اکھ ہ] بھیڑے/کُلچھنے کولوں سارے ڈردے نیں ، کُپتّے نال چھیتی کیتے کوئی وی متّھا نہیں لاندا = بھلے دی اِک پتّ کُپتّے دیا سو پتّاں - **بُرے کا بُرا انجام** : [اکھ ہ] = بُرے کمّاں دے بُرے نتیجے = مندے کمّیں نانکا جد کد مندا ہو = جِہا کرے تِہا بھرے ، کرنی دا پھل پائیدا اے - **بُرے کی بُرائی میں نہ بھلے کی بھلائی میں** : [اکھ ہ] :- لہنی نہ دینی ، لہنا اِک نہ دینے دو :- کسے دی چنگی مندی وچ نہیں آؤندا ، جہڑا کسے دے معاملے وچ دخل نہ دے اُہدے بارے آکھدے نیں - **بُرے کی جان کو رونا** : [مح ہ] بُرے دی جان نُو رونا ، پاپی/ہتھیارے نُو پِٹنا ، وَیلی نُو نِندنا ، وِہلا بہ رہنا ، ظلم دی پکار پانی - **بُرے وقت کا کوئی ساتھی نہیں** : [اکھ] بنی وچ کوئی بیلی نہیں ہُندا = بن گئی جی نو نہ ہُت نو نہ دھی نو ، دُکھ وچ کوئی وی کم نہیں آؤندا ، بِھیڑ وچ کوئی نہیں بوہڑدا - **بُری** : [ص مد ہ] [نر : بُرا] کُپتّی ، وِگڑی ہوئی ، بھیڑی ، خراب ، مندی ، ماڑی ، کوجھی ، نکھِتّد ، نِکمّی ، نکاری ، بے عزتی ، بے پتّی - **بُری آنکھ ڈالنا ، بُری آنکھ سے دیکھنا** : [مح ہ] اَکھ رکھنی ، بھیڑی اکھّ نال ویکھنا ، بُری نِیت نال تکنا ، اکھ وِچ سُور دا وال ہونا ، تاڑنا ، تاڑی لانی - **بُری آنکھوں سے گھُورنا** : گھُوری وٹنی ، اکھ بھر کے ویکھنا ، تاڑنا ، کَوڑی اکھ/غصے نال ویکھنا ، پاپ کرنا چاہنا ، بھیڑی اکھ نال ویکھنا ، بُری نِیت نال تکنا ، اکھ رکھنی - **بُری بات** : [مد ہ] کوجھی گلّ ، ماڑی گلّ ، بھیڑا کمّ ، ماڑا کم ، نکمّا ورتارا ، بُرے کمّوں روکن لئی مونہ چڑھی گلّ - **بُری بست** : [مد ہ] بھیڑی وست ، حرام شے ، سُور ، حرام - **بُری بکھاننا** : [مح ہ] چنگا مندا کہنا ، جھاڑاں پانیاں ، گل مندا بولنا ، سڑیاں چھنڈنیاں - **بُری بلا** : [مد مح ہ] لِلّھ ، لِہنج ، چمتیل ، چُڑیل ، بھیڑی شے ، آفت ، بِپتا ، بِھیڑ ، بد بلا ، دُکھ ، تنگی ، مصیبت - **بُری بننا** : [مح ہ] بُری ہونی ، "کُتّی ہونی" ، بُرا حال ہونا ، بھیڑی بنی ، بِپتا پینی ، وخت پینا ، بھاری بن جانی ، بُرا باب ہونا - **بُری بنی ہے** : [مح ہ] بن گیاں نیں ، وخت پے گیا اے ، جان نُو بن گئی اے ، ڈاہڈا دُکھ بنیا اے ، مصیبت آ پئی اے ، تنگی آ گئی اے - **بُری بھلی جاننا** : [مح ہ] پرکھ سیان رکھنی ، چنگا مندا پچھاننا ، پوری پرچول کرنی ، نیکی بدی پچھاننی ، ہُشیار ہونا ، سیانا ہونا ، گویڑ کرنا - **بُری بھلی کہنا** : [مح ہ] مندا چنگا بولنا ، چنگی مندی گلّ آکھنی ، چنگی مندی کرنی ، مت دینی ، وادھی گھاٹی کرنی ، گال کڈھ دینی - **بُری خبر** : [مد ہ] بھیڑی دسّ ، کُلکّھنی خبر ، مرن دی اطلاع ، موت سُنیہا ، کوجھی خبر : [— دے ، سُنا] - **بُری سُنانا** : [مح ہ] سڑی سُنی ، بھیڑی خبر لیانی ، دُکھ/جھورے والی گل دسنی ، کُلکّھنی سُنانی ، سُتھری کرنی ، کھریاں سُنانیاں - **بُری طرح** : [تف اُ] بھیڑی

طرح ، بُرے طریقے نال ، کَولے ڈھب نال ، دبل" کے ، بَھیڑے راہیں ، بے ڈھنگی نال ، کُراہے ، کُچج نال ۔ **بُری طرح پیش آنا :** [مح اُ] بَھیڑا ورتنا ، مندا سلُوک کرنا ، کَوڑا یا کھرھوا بولنا ، وڈھن یا کھان نو پینا ، دُکھ دینا ، وکھیوں بولنا ، کوجھا ورتارا ورتنا ۔ **بُری لت :** [مد ہ] بَھیڑی عادت ، جھس ، کوجھی گیجھ ، عِلت ، بَھیڑی وادی ، بَھیڑی ہلتر ، کُلت ، گیجھڑا ۔

● **برابر :** [ص ف] (۱) بربر [لو : بروبر] ، اِکو جہا ، ساواں ، برابر ۔ (۲) پدھرا ۔ (۳) پُورا پُورا ، ٹھیک ۔ (۴) سِدھا ۔ (۵) وانگ ، مُطابق ۔ (۶) اُجیڈا ۔ (۷) اُتوڑتی ، اِکسار ۔ (۸) اِکو میل/عمر دے ، ہان ۔ (۹ تف) نال نال ، بِنا شک ، سچ ۔ (۱۰) ضرور ۔ (۱۱) بالکل ، سولاں آنے ، سچ دا ، مِچدا ۔ (۱۲) اَدھو اَدھی ، اِک تُل ۔ ہر ویلے ، سدا ۔ (۱۳) کول ، نیڑے ، لاگے ۔ **برابر آنا :** [مح اُ] وارا وٹنا ، وارے آؤنا ، وَیری شریک نال ساواں ورتنا ، ساواں ٹکاواں ٹاکرا کرنا ، ساواں ہو کے مِلنا ، اِکو جہا رہنا ، پُورا اُترنا ۔ **برابر برابر :** [تف اُ] (۱) اِکو جہا ۔ (۲) ادھو اَدھی ، ادھو ادھ ، ساواں ۔ (۳) پدھرا (حساب) ۔ (۴) کولو کول ، لاگے لاگے ۔ **برابر چھوٹنا :** [تف ہ] برابر چھٹنا ، برابر رہنا ، اِکو جہا ٹاکرا کرنا ، (بھلواناں دا) ساواں رہنا ، جِت ہار دے بِنا کھیڈ / گھول نبڑنا ۔ **برابر سرابر :** [تف اُ] (۱) بربر بربر ، اِکو جِہا ، ساواں ۔ مُک چُک ، نبیڑا ۔ (۲) انی وِیہ دے فرق نال ، [—ہو] ۔ **برابر سے جواب دینا :** [مح اُ] سامنے بولنا (وڈیاں دے) ، تاڑ تاڑ جواب دینے ، برابر جواب دینا ، ٹکاویں اُتر دینے ، وڈے دا مُونہ لحاظ نہ تکنا ، بے ادبی کرنی ، چنگا مندا بول جانا ، چنگ مند آکھ جانا ۔ **برابر کا :** [ص تف اُ] (۱) برابر دا ۔ (۲) جیڈا ، جِڈا ۔ (۳) جِنا ، اِکو جِہا ۔ (۴) ساواں ، سگواں ۔ (۵) ٹاکرے دا ، جوڑ دا ، میچ دا ۔ (۶) جوان ، گبھرو (پُتر) [مد : برابر کی] ۔ **برابر کا بیٹا :** [نر مح اُ] [مد : برابر کی بیٹی] ۔ جوان / اِکو جیڈا پُتر : آپنے جیڈا پُتر ، گبھرو (ویاہن جوگا) پُتر ، جِھنُو کُجھ آکھیا سُنیا نہ جا سکے ۔ **برابر کرنا :** [مح اُ] پُورنا (بھوں / ٹویا) ، ساواں کرنا ، بربر کرنا ، پدھرا کرنا ، پدھرانا ۔ سوتنا ۔ کُھمب ٹھپنی ۔ مُکانا چُکانا (لیکھا) ، ٹھیک ٹھاک کرنا ، پُورا کرنا نبیڑنا (حساب کتاب) ، خرچ کر دینا ۔ اِکسار کرنا ۔ اُلاہا لاہنا ، چوڑ کرنا ۔ گھاٹ وادھ پُورنی ۔ **برابر کی بانہہ :** [مح اُ] سکا بھرا ، جوان پُتر ، کم دا سانجھی ، گبھرو ، جنا ، جھڑا بربر دا بھار ونڈا سکے ۔ **برابر کی ٹکر :** [مح اُ] بربر دا جوڑ ، میچ دا ، بربر دی چوٹ ، ساویں ٹکر ، ''کاٹا جوڑ'' ، اِکو جہا مقابلہ (گھول / کُشتی دا) ۔ **برابر والا :** [ص اُ] نال دا ، بربر دا ، سانجھی ، ساتھی ، جوڑ دا ، ٹاکرے دا ، ساواں ، سامنا ، شریک ۔ **برابر ہونا :** [مح اُ] (۱) ساواں ہونا ، اِکو جیڈا ہونا ۔ (۲) نال رلنا ۔ (۳) مُک چُک ہونا ، نبڑنا (لیکھا) ۔ (۴) گُواچنا ۔ (۵) خرچیا جانا ۔ (۶) پُورا ہونا ، پُگنا ۔ (۷) بے ادب ہونا ، بدلحاظ ہونا ۔ (۸) پدھرا ہونا (ٹویا ٹبا) ۔ (۹) اُلاہا لہنا ۔ (۱۰) اُجڑنا ۔ (۱۱) گھاٹا وادھا دور ہونا ۔ (۱۲) گھاٹا پُورا ہونا ۔ **برابری :** [مد ف] (۱) تُل ۔ (۲) بربری ، بروبری ۔ (۳) رِیس ۔ (۴) نقل ،

سانگ - (۵) کھہ - (٦) ٹاکرا ، میچ ، میل - (۷) جوڑ - (۸) پدھسّر - (۹) ہان ، اِکسّو جیڈے ہونا - (۱۰) بے ادبی ، بے لحاظی (وڈیاں دی) [— کر] -

● **برات** : [مد ہ] [ض : میل] جنج ، جنیت ، ویاہ دا میلا ٹولا ؛ جھڑا لاڑی ویاہ لیاندا اے ، لاڑے نال آون والے لوک ، بھاگ - **برات پچھے دھونسا** : [اکھ ہ] (ڈھول ڈھمکّے جنج دے اگے ہی چنگے لگدے نیں) :- کُویلے کم کرن تے ٹوک ماردے نیں = عید پچھوں تمبا پھوکنا - **برات چڑھنا** : [مح اُ] جنجے چڑھنا ، ویاہنا ، ڈھکنا ، جنج ٹُرنی ، لاڑے دا جانجیاں نال رل کے ویاہن چڑھنا ، گھوڑی چڑھنا ، چھیتی/کاہلی وچ ہونا (پ) - **براتِ عاشقاں بر شاخِ آہو** : [اکھ اُ] (عاشقاں دی قسمت ہرن دے سنگاں اُتے !) :- عاشقاں دے ویاہ نہیں ہوندے = ور لبھو ای کانیے ! گھوڑی چڑھے تاں جانیے ؛ پئی توں کانی ایس تے اُہ کُبّا اے :- کوئی پینا ہیٹا کم توڑ نہ چاڑھ سکے تے ٹھٹھے نال آکھدے نیں - **برات کی سوبھا باجا ، ارتھی کی سوبھا رونا** : [اکھ ہ] ویاہ دی سوبھا واجے نال تے جنازے دی سوبھا رون نال ؛ رون ویلے رون تے ہسن ویلے ہاسا چنگا لگدا اے ، ہر گل دا وقت ہندا اے - پ = یاری سوہندی نہیں سہاگناں نوں رنڈی رن نوں سوہندی نتھ ناہیں - **برات لگانا** : [مح ہ] میلا لانا ، مجمع کٹھا کرنا ، بھیڑ جوڑ لینی ، کھلارا کھلارنا ، پسارا پسارنا ، ون سوّنا مال جوڑنا ، چوکھیاں شیواں جمع کر لینیاں - **براتی** : [ص نر ہ] جانجی ، جنیتی ، لاڑے دے نال ویاہن لئی ٹُرن والے سکّے تے لگتے لانے ، جنجے جان والے لوک [ض : میلی] - **براتی تو کھا پی کر الگ ہو جاتے ہیں : کام دولھا دُلہن ہی سے پڑتا ہے** : [اکھ ہ] جانجی کھا پی کے ٹُر جاندے نیں قرضہ لاڑے لاڑی نوں دینا پیندا اے ، وخت پئے وچ سبھ کوئی ساتھ چھڈ جاندا اے -

● **براءت** : [مد ع] نجات ، بری ہونا ، بچا ، چھٹکارا ، خلاصی ، کھلاسّھ ، رہائی ، ازادی ، صفائی ، بے فکری ، بیزاری -

● **براج ، بیراج** : [نر ، انگ : Barrage] بنّھ (دریا دا) ، دراں والا بن ، بند -

● **براجمان ہونا** : [مح ہ] عزت قدر نال بہنا ، تشریف رکھنا ، ٹوہر نال بیٹھ جانا ، چوکڑی مار بہنا ، پسکڑا مارنا -

● **براجنا** : [لا ہ] (۱) بیٹھنا - (۲) آؤنا - (۳) شان گمان نال بیٹھنا ، تشریف رکھنا ، پسکڑا مارنا - (۴) ڈھکنا -

● **براحتی نرسید آنکہ زحمتی نکشید** : [اکھ ف] = سوئی کھان مکالیاں جو راتیں جاگن کالیاں = دُکھ پچھے سُکھ = کر ہلّا بھر پلّا = کر مزدوری کھا چوری = گولا ہو کے کھا ، پیبا ہو کے کھا -

● **برادر** : [نر ف] ویر ، بھرا (عو) - (۱) بھائی ، امڑی جایا ، ماں جایا ، بھائیا ، بھایّا (وڈا بھرا) - (۲) دُدھ بھرا - چچیر ، مسات ، مہیر ، مسیر - (۳) سجن / بیلی - (۴) بانہہ (نالدی) - (۵) سُچا سہارا ، یار - **برادرِ اخیافی** : [نر ف] بھرا ، ماں جایا ، ماؤں سکّا (پیئوں متیر بھرا) اِک کُکھّا

(بھائی) - **برادرِ اعیافی یا حقیقی :** [ص ف] سکّا بھرا ، ماں پیئو جایا ، اِکّو ماں پیئو دی اُلاد ، اصلی بھائی - **برادر حقیقی دشمنِ مادر زاد ہے :** [اکھ اُ] سکّا بھرا ماں جایا دشمن اے = سپ نو سپ لڑے وِس کیہنو چڑھے ؟ :- سکّے پاٹ جان تے مول نہیں مِلدے ، سکّے بھراواں دا پواڑا ڈاڈھا ہندا اے ؛ اجہے شریک اِک دوجے دے سِر وڈھویں ویری ہندے نیں - **برادرِ رضاعی :** [ص ف] دُدھ بھرا ، دُدھ بھائی ، جہناں اِکّو ماں دا دُدھ پیتا ہووے پر اک دوجے نال رت دا کوئی ساک نہ ہووے - **برادر زادہ :** [نر ف] بھتیجا ، بھتریا ، بھرا دا پتر ، [مد : بھتری ، بھتیجی] - **برادرِ علاتی :** [ص ف] [ض : سکّا] متیر ، متریا بھرا ، متیرا ، پیئو ولوں سکّا پر ماؤں متریا (بھرا) - **برادرِ نسبتی :** [ص ف] (۱) سالا ، وہٹی دا بھرا - (۲) ساکوں بھرا - (۳) بھنوئیا - **برادرانِ یوسف :** [ج ع ف] (۱) حضرت یوسفؑ دے بھرا - (۲) کھوٹے بھائی ، ویری ، خیانتیے - **برادر گرگ شِغال :** [اکھ ف] (بگھیاڑ دا بھرا گِدّڑ) جدوں کسے دی زیادتی تے منصفی اوسے دے کسے لگتے لانے اُتے پائیے اودوں آکھدے نیں ، پئی اُہنے وی تے اُہو جہا ہی نیاں کرنا اے = چور دا بھرا ٹھگ - **برادری :** [مد ف] شریکا برادری ، اپنّوڑ ، بھرپّری ، بھائی بندی ، برادری ، شریکا ، بھائی چارا ، آپس داری ، بھرپّی : اِک ذات دے لوک ، ذات - **برادری سے نکالنا :** [مح اُ] برادریوں کڈھ دینا ، بھرپری توڑ دینی ، چھیکنا ، حقا پانی بند کرنا ، بول چال نہ رکھنا ، میل ورتارا چھڈ دینا - **برادری میں امیر غریب سب برابر ہیں :** [اکھ اُ] برادری دے لوک سانجھی پان پت دے والی ہندے نیں ؛ اہناں وچ کوئی وی وڈپ نہیں جِتا سکدا -

بُرادہ : [نر ف] بُورا ، دھوڑا ، بھورا چورا ، آٹا جِہا : کسے چیز دے مہین بھورے -

براڈ کاسٹنگ : [نر انگ ، Broadcasting] نشر کرنا (ریڈیو راہیں) ، براڈ کاسٹ کرنا - کھنڈانا ، دور دور اپڑانا (خبراں ، باتاں) -

بِراز : [نر ع] [اُ = بول و براز] (۱) ٹٹّی ، پخانا ، ہگّا ، گُونہہ (بندے / بلی دا) - (۲) گوہا (پسُو دا) - (۳) لیڈنا (اُوٹھ ، ہاتھی دا) - (۴) لِدّ (کھوتے ، گھوڑے دی) - (۵) مینگن ، مینگنی (بکری ، بھیڈ ، چوہے دی) - (۶) نینّی (کُتّے دی) - (۷) وِٹّھ (پکھوآں دی) - (۸) ہگیر (مکھیاں دا) - (۹) پھوس ، دھدّ (مہی دی) - (۱۰) گند مند -

برازیل : [نر انگ] جنوبی امریکا دا اِک مشہور دیس جہڑا ودھیک غیر اباد اے -

براعةُ الاستہلال : [مد ع] کلام دا اِک گُن ، لیکھ مضمون یا کلام دی اِجہی گل کرنی جہنوں پڑھ سُن کے آؤن والی گل تاڑی جا سکے - کتاب یا بند دے مہرے اجہے شعر لیانا جہناں توں آؤندا مضمون آپے پیا سُجھے -

● بَراق [ص ع] (۱) چِٹّا دُدھ ، ودھیرے چِٹّا ، [ص] دھڑ دھڑ کردا - (۲) چلکواں ، لِشکواں - (۳) تِکّھا ، تیز (بجلی وانگ) ، چھلیا - (۴) چاندی رنگا ، نُقرا - (۵) چلاک ، ہُشیار ، ذہن دا تِیر کھتّا - بَراقی : [مد ع] (۱) لِشک ، چِلک - (۲) چمکیلی چٹیائی ، چٹین ، چٹتّن ، چٹپّن - (۳) رونق ، چھب - (۴) جھلکارا - (۵) تِکّھ ، تیزی ، تِکھیائی -

● بُراق : [بُ] [نر ع] جِس سُہنے تے پیارے نُقرے گھوڑے اُتے حضرت محمدؐ ہوراں معراج دی راتے عرش دا پندھ کیتا سی ، پنجابی وِچ وی 'بُراق' ہی آکھدے نیں ، [ع : رَفرَف] تیز چلن والا ، تِکھ ٹورا ، سُچالا گھوڑا - (۲) عورت مُکھّے پریل گھوڑے دی خیالی مُورت -

● برامِکہ : [نر ج ع] [و : برمک] برمکی ٹبّر دے جی ، برمکیے ، برمک دی اُلاد ، اِہ عباسیاں دے دربار وِچ امیر وزیر سَن جِنہاں وِچوں خالد برمکی تے یحییٰ برمکی بڑے مشہور نیں -

● بُراں : [ص ف] بڑی کاٹ والا ، بڑا تیز ، کاٹواں ، کٹیلا ، تِکّھا -

● برانا : [ص ہ] [مد : برانی] اوپرا ، اوبھّڑ ، بگانا ، غیر -

● بَرانا : [مت ہ] بُڑانا (سُتیاں پیاں) ، نیندر وِچ بولنا ، بے سُرتی وِچ گلاں کرنیاں ، بے تھوہا بولنا ، بکنا ، وِپّھلنا -

● برانچ : [مد ، انگ : branch] (۱) شاخ - (۲) حِصہ - (۳) ٹاہنی - (۴) واہ ، پھانٹ - (۵) رجواہا - (۶) وڈی نہر وِچوں کڈھی ہوئی نِکی نہر - (۷) اِک ادارے یا مجلس دا دُوجے شہر والا نِکا دفتر ، دوجا اڈّا -

● برانڈ : [نر ، انگ : brand] مارکا ، میل ، ونّ ، قِسم ، نشان ، ٹھپّا -

● برانڈا : [نر ، انگ : verandah] [ف : برآمدہ] ڈھارا ، برانڈا ، ورانڈا ، دلان ، پسار ، اُسارا ، کمرے اگے چھتی ہوئی کُھلّھی تھاں ، کُھلّھی گیلری -

● برانڈی : [مد ، انگ : brandy] (۱) اک تیز انگوری شراب - (۲) لمّا کوٹ - (۳) چسٹر -

● براؤن : [ص ، انگ : brown] بُھورا ، بُھوسلا ، بدامی ، کنک ونّا ، کتّھا جِہا ، اِک رنگ ، [لو : بَرون] -

● براہ (براستہ) : [تف ف اُ] راہوں ، راہ توں ، (تھانیں) ، رستے ولّوں ، وِچّوں ، ڈنڈی توں ، (وِچالیوں) -

● بَراہٹ : [مد ہ] بَک جَھک ، بولی ٹھولی ، مسخری ، اِویں جہی گل ، یکتّڑ ، اُوت گھتواتی (گتّل) ، بڑبڑ -

● براہمنہ : [نر ج ع] [و : برہمن] بہمن ، باہمن لوک ، ہندو پُجاری ، اُچّے سُچّے (ہندو) باہمن -

● براہین : [نر ع ج] [و : بُرہان] دلیلاں ، ور جواب ، توڑ ، اُتّر ، کھریاں گلّاں ، سچّویاں باتاں -

● برائے : [ح ف] لئی ، واسطے ، خاطر ،

کارن ، پاروں ، سببّوں ، وجہوں ، بدلے ، پچھے ، بارے ۔ **برائے بیت** : [تف ف] بھرتی دا ، وادھو ، بے لوڑا ، اوہیں شعر دا تول پورا کرن والا (لفظ) ، اجائی گل ۔ **برائے خدا** : [تف ف] ربّ ناویں ، اللہ واسطے ، خدا لئی / واسطے ، ربّ راہے ، راہے مولا ، اِک سَونہہ اے : خدا دی قسمے ، سَونہہ ربّدی ، (رب دا) واسطہ ای ۔ **برائے نام** : [تف ص ف] ناں نو ، اتّ تھوڑا ، نہ ہون جِہا ، ناں دا ، ناں نو ، ناں موجب ، دسن نو ، اُپرالا (وچّوں نہیں) ، نہ ہویاں نالدا ۔

● **برایا** : [مد ج ع] [و : بریہ] جگتّ جہان ، خدا دی مخلوق ، خلقت ، خلق ، اللہ دی خلقت ، کُل کائنات ، جُگ ۔

● **برباد** : [ص ف] چوڑ ، تباہ ، اُجڑیا ہویا ، پٹّیا چٹّیا ہویا ، نامانِسٹ ، خراب ، مندے حال ، سُنّا ، سُنجا ، ویران ، سُنّ مسُن ، خستہ ، اُجڑ پُجڑ ، ناس ، برباد ۔ **برباد کرنا** : [مح اُ] اُجاڑنا ، چوڑ کرنا ، ستیاناس کرنا ، بی مارنا ، ناس کر دینا ، مٹّی گھٹّے رلانا ، نگھارنا ، اُڈانا (مال) ، اُجاڑا پھیرنا ، ترٹّی چوڑ کرنی ۔ **بربادی** : [مد ف] اُجاڑا ، نہیڑا ، سُنج ، تباہی ، ناس ، ڈوبّا ، سوکّا ، نِشٹ ، بھنگ ، ڈھا ، ڈھاہ (دریا دی) ، بربادی ، اُجاڑا پُجاڑا ۔

● **بربر** : [ص ع] ویران ، سنجا ، تباہ ، برباد ، بے آباد ، افریقہ دا اِک سُنجا علاقہ جھڑا مِصر تے اوقیانوس سمندر دے وچکار وڈے رقبے دے اُبھے پاسے ہے ، ایتھوں دی اِک قوم ، زیاد دا پُتّر طارق ایسے قوم دا پُتّر سی ۔

● **بُربُرا** : [نر ہ] بُڑبُڑا ، بُلبلا ، پتاسا (پانی دا) ۔ [ص] بُھربُھرا ، بُھروان ۔

● **بُربُرانا** : [مت ہ] دُھوڑنا ، بُورا چھٹّنا ، دُھوڑا چھڑکنا ، بُرکنا (پانی) ، بُھک دینا ، دُھوڑ دینا ، بُھورنا (کوئی دُھوڑا / مسالا) ۔

● **بربری** : [مد اُ] کسائی (قصائی) بولیّ وچ بُنڈھی بکری ، اِک مُہنی تے اصیل بکری ۔ بربر دا ۔ **بربری خانہ** : [نر ف] واڑا ، بکریاں دا وِہڑا ، [لو : کمیلا] بکرّ منڈی ، قصاب خانہ ، بکر خانہ ، [لو : کسا خانا] جتّھے بکرے کُسدے ہین ۔

● **بربریّت** : [مد ع] انھیر ، ظلم ، سختی ، زیادتی ، تدّی (تعدّی) ، بے تمیزی ، اُجڈّ پنا ، وحشی پنا ، ہنسیار پُنی ، پتّھر دلی ۔

● **بربط** : [نر ع] اکّ واجے (ساز) دا ناں ۔

● **برپا کرنا** : [مح اُ] کھلا کرنا ، اٹھانا ، قائم کرنا ، مچانا ، چُکنا (جھیڑا ، بکھیڑا) ۔

● **برت** : [نر ہ] ورت ، ہِندواں دا روزہ [ص : برتی = روز دار] ۔

● **برت** : [مد ہ] (۱) آمدنی ۔ (۲) پیدا ۔ (۳) جگیر ۔ (۴) ربیّ دات ۔ (۵) حقّ ۔ (۶) ورثہ ، جایداد ۔ (۷) پالنا ۔

● **برتا** : [نر ہ] زور ، واہ ، گُن ، پُج ، حیثیت ، خوبی ، وڈیائی ، حوصلہ ، مار ، ورتا ، شہ ، مان ؛ جس اُتے کوئی کم کیتا جاوے ، بھروسا ، بھرواسا ۔ **برتے رہنا** : [مح ہ] بھروسا کرنا ، وساہ کھانا ، بھرواسے رہنا ۔

● **برتانا** : [مص ہ] ورتانا ، تقسیم کرنا ، ونڈنا ،

پـرِیھنا (روٹی/ کھانا ، وِیاہ اکٹّھ میـلّے وِچ) -

● **برتاؤ** : [نر ہ] ورت ، ورتـارا ، ورتـا ، ورتاوا ، سلُـوک ، میل ملت ، وتیرا ، ڈھنگ ، رِیت ، رواج ، دستُـور ، اِستعال - لوکاچاری -

● **برتَـر** : [ص ف] ودھِیا ، چنگا ، وّدھ ، ودھ کے (ٹاکرے وِچ) ، اچّا سُچّا ، بھلیرا -

● **برتن** : [نر ہ] بھانڈا ، بھانڈے ، ورتن ، کھان پِین وچ کم آؤن والیاں چیزاں ، بھنڈیر ، بھانڈا ٹینڈا - **برتن بھانڈے** : [نر پ] بھانڈے ٹِینڈے ، بھانڈا ٹِینڈا ، بھانڈڑ ٹِنڈر - **برتن سے برتن کھٹک ہی جاتا ہے** : [اکھ ہ أ] بھانڈے نال بھانڈا ٹھہک پیندا اے :- رل مِل کے رہن والیاں وِچ جھگڑا ہو اِی جاندا اے ، ایس کر کے نہ بھنڈیے!

● **برتنا** : [مت ہ] ورتنا ، اِستِعمال کرنا ، خرچ کرنا ، خرچنا ، ازمانا ، نبھانا ، ورتـارا ورتنا ، سلُـوک کرنا ، جاچّنا ، پرکھنا ، تجربہ کرنا -

● **برتھ** : [مد ، انگ : berth] گـڈّی دے ڈبےّ وِچلی گدی ، سون دی تھاں ، سِیٹ - [birth] پیدائش ، جنم ، جمن ، جنائی ، جناپا ، جنیپا - **برتھ ڈے** : [نر ، انگ : birth-day] جنم دن ، جمّن دہاڑا ، ورھے گنڈھ - **برتھ کنٹرول** : [نر ، انگ : birth control] جمّن روک ، جنم توڑ ، مرضی موجب اُلاد ، خاندانی منصُوبہ بندی -

● **برِٹِش اِنڈیا** : [نر ، انگ : British India] پاک بھارت دا اُہ علاقہ جتّھے انگریز راج کردا رہیا سی -

● **بُرج** : [نر ع] [ج : بُروج] بُرجی ، مٹِیلا (مِٹی دا مُنـّا) ، منارا ، کنِگرا ، مُـنّا (کوٹ/ قلعے دا) ، سورج دے گیڑے دیاں باراں ٹھاہراں وِچّوں ہر اک ٹھاہر ، تـاریـاں دا اکٹّھ ، دِہـُو (سورج) گیڑے نُو عربی وچ دائرۃُ البُروج (بُرجاں دا گیڑ) تے ہندی وچ راس منڈل آکھدے نیں ، اُہ برج آپنے آڈ و آڈ تاثیراں پاروں چوآں ونـّاں وِچ ونڈے جاندے نیں تے ہر وّن ہیٹھ تِن بُرج آؤندے نیں : پانی بُرج = کیکڑا ، اٹھواں تے مچّھی - اگ بُرج = شِینہ تے کمان - وا بُرج = جاڑا (جـوڑے) ، تکڑی تے ڈول - مِٹّی بُرج = ڈھگا ، سِنگ تے بکرا -

● **بَـرج بھاشا** : [مد ہ] متھرا تے اُہدے آلے دوالے بندرابن ، گوکل دی بولی جہڑی سنسکرت دیاں سبھ شاخاں وِچـوں اُچی سُچّی منّی جاندی اے -

● **بِـرج** : [نر انگ] تاش دی اک کھیڈ -

● **بَرجَستہ** : [تف ف] بے سوچیاں ، اُویں ، فوراً ، جھٹ ، جھپٹ ، تُرت ، فـٹّ ، اِکدم ، مـوقع اُتے - [ص] سچ ، ٹھـیـک ، حـق سچ مُوجب ، جـچواں ، ڈھکواں -

● **بُرجی** : [مد أ] نِکّا بُرج ، نِکّا منارا ، مُنّی ، مُنّا ، بُرجی (حد بنّے دی) -

● **بِرجِیس** : [نر ف] چھیویں اسمان دا اِک تارا ، مُشتری - وِیر ، بہادر -

● **بِرچُن** : [نر ہ] بیراں دا آٹا ، کوکن بیراں دا چُورا جس وِچ لُون مسالا رلا کے وِیچدے نیں -

● **بِرچھ** : [نرہ] رُکھ ، بُوٹا ، درخت ، بِرچھ ، رُکـّھڑا (نِـک) -

● **برچھا** : [نر ہ] [نک : برچھی] نیزا ، چھوہی ، سانگ ، بانس والا نیزا ، لڑائی دا اِک ہتھیار (پُر) -

● **برچھک** : [نر ہ] اسمان دا آٹھواں بُرج ، ٹُھوہیں دا مُنتّا (پئی اِہدی شکل ٹُھوہیں ورگی مَنّی گئی اے) -

● **برچھی** : [مد ہ] بَرچھی ، پَھل ، نُکتّی (نیزے دی) ، برچھے دی نوک یا چُھری ، نِکا برچھا - **برچھی لگانا ، مارنا** : [مح ہ] برچھی مار دینی ، چھوھی کھوبھنی - بڑا دُکھ دینا ، ڈاہڈا ستانا ، چوبھڑاں دینیاں - **برچھی میری کڑچھی تلوار میری موسی لٹھ میرا بیری جو کو لگے تو لہُو کی ڈھیری** : [آکھ ہ] کرڑے تے زوراور بندے بارے آکھدے نیں ، پئی اُہدے اگے کوئی نہیں ٹھہر سکدا ، ایس لئی پئی ڈنڈا پیر اے وِگڑیاں تِگڑیاں دا ، [پ] ڈنڈے اگے بھوت پیا نچدا اے -

● **برچھیت** : [نر ہ] نیزے والا ، چھوہی مار ، نیزے باز ، برچھی مار ، سپاہی (پُر) -

● **بَرحقّ** : [تف ف] حقّ سچ اُتےّ ، سچّو سچ ، ٹھیک ، جویں : [جادُو برحق اے پر کرن والا کافر] -

● **برخاست** : [مف ف] [مص : برخاستن = اُٹھنا] (۱) اُہ اُٹھیا - (۲) ختم ، موقوف ، مُک چُک ، نوکریوں لتّھا - **برخاست کرنا** : [مح اُ] مُکا چُکا دینا (اکٹّھ) ، ختم کرنا ، نبیڑنا ، مُکانا (مجلس ، میلا) ، چُکانا ، پُورا کر چھڈنا ، نوکریوں لاہنا ، موقوف کرنا - **برخاستگی** : [مد ف] [برخاستن = اُٹّھنا] اُٹھالا ، اُٹھاوا ، چُکاوا ، مُک چُک ، مُکّنا (اکٹّھ میلے مجلس دا) ، نِکالا ، موقوفی -

● **برخلاف ہونا** : [مح اُ] برخلاف ہونا ، اُلٹ کھلونا ، وَہرنا ، بِلٹنا ، اگّوں مچنا ، سامنے ہونا ، ٹاکرا کرنا ، دُشمنی کرنی -

● **برخُوردار** : [نر ص ف] [رجّ والا] پُتّر / دھی ، اکّھاں دا نُور ، خوش بخت ، سُبھاگا ، خوش ، نہال ، انند ، کھاندا پیندا ، سُکھی ، سُکھالا ، پَھلن پُھلّن والا [لو : برخُردار] بھلا ، بیبا مُنڈا ، پیارا پُتر ، مُلکّ ، جوانی جوگا - **برخورداری** : [مد اُ] بچ کچ ، جیاجنت ، آل اولاد ، چوکھے بال بچے ، بال وادھا ، بچُونگڑے ، آرپروار ، بُوٹے بچّے ، اُلاد ، [نیستی اور برخورداری = بُھکھ ننگ تے چوکھا جیاجنت] - سُکَھل ، رج کج - (۲) مُلک پُنی ، برخورداری ، آگیا کاری -

● **بردِ اطراف** : [نر ف] پِنڈا سُنّ ہون دا دُکھ ، مرن توں پہلاں ہتھ پَیر ٹھنڈے ہو جانے ، جُھنجھنی -

● **بُرد** : [مد ف] آمدنی ، منافع ، مفت دا مال ، وڈھّی ، اُتّوں دی کمائی ، ادھّی مات ، شطرنج وچ شاہ دیاں سبھ گوٹاں دا مرنا ، ہار آوندی دِسنی -

● **بردار** : [پچھ ف] [برداشتن = کھڑنا ، چُکنا] امر توں پہلاں اسم لا کے اسم فاعل ترکیبی بناندے نیں ؛ کَھڑن والا ، چُکن والا ، جویں : باربردار ، علم بردار -

● **بُردار** : [ص اُ] بُر والا (کپڑا ، کمبل) ، بُراں (بوراں) والا (زیور) ، کنڈیالی (اوجھری) -

● **برداشت** : [مد ف] {مص : برداشتن = چُکنا ، جھلنا} جھال ، (جھال جھلّن دی ہمت) ،

صبر، سہار، برداشت، روک، واہ، زور، طاقت، مہینے بدّھا اُدھار - **برداشت کرنا :** جھاگنا، جالنا، پی جانا، سہ جانا، جھل لینا، جھلنا، سہارنا، چُک لینا، جر جانا، روکنا، تھمنا، تگنا، صبر کرنا - **برداشتہ خاطر، دل برداشتہ :** [ص ف] اکّیا ہویا، اوازار، اُداس، من چڑھا، دل ڈھٹھا، نموجھانا، افسوسی، سوگی، سوگ وان - **برداشتہ خاطر ہونا :** [مح اُ] گھبرا جانا، دل چھڈنا، نموجھانا ہونا، پریشان ہونا، اکّھڑ جانا -

● **بُردبار :** [ص ف] (بھار چُکن والا) بھار چُک، ہمتی، آدمی، صبر والا، سہار والا، دھیا، حوصلے والا، دھیرجی، جھل جان والا - **بُردباری :** [مد ف] ہمت، حوصلہ، صبر، سنتوکھ، دھیرج، ساہ، سہار، جھال، حلیمی، نرمائی (سبھا دی) -

● **بَردہ :** [نر ف] گولا، غلام، بَردا، بانھا، جنگ دا بندی، قیدی - **بردہ فروش :** [فا ف] کُڑیاں مُنڈیاں دا وپار کرن والا، بندے ویچن والا، غلاماں دا تاجر - **بردہ فروشی :** [مد ف] غلاماں دا وپار، بندے ویچن دا کم کار -

● **بُردہ :** [ص ف] (۱) اُدھال، اُدھل، کھسکائی / کڈھی ہوئی (رن، کُڑی، بال) - (۲) ''قصیدۂ بُردہ'' - **بُردہ فروش :** [نر فا ف] بجے چُکّ، کنجر، بھڑوا، رناں دا وپاری، کسب کران والا، پیشہ کران والا -

● **بَرزخ :** [نر ع] (۱) دوزخ تے بہشت وچلی تھاں، اعراف - (۲) مرن توں لا قیامت تک لئی روح دا ٹکانا / حالت یا ویلا - مرن توں لے کے مُڑ جیون دی وچلی وتھ یا ویلا - (۳) دو مخالف سریاں دا وچکار، پاڑا، نکھیڑ - (۴) روک، پڑدا، اُہلا (اوہلا) - (۵) مُرشد دی شکل دا خیال، جھولا {پیر کی برزخ بھی تم پر آتی ہے} - (۶) شکل، مُکھ، سُہاندرا {آپ کی برزخ تو دیکھو = وجہ / موہنہ / شکل نہیں ویکھدا !} (۷) اولی شکل، کُشکل - (۸) وہم، جھولا، خیال، جن -

● **برزن :** [نر ف] (۱) راہ، پہا - گلی، بزار، سڑک - (۲) وہڑا، محلہ - (۳) جنگل، بیلا - (۴) باہرلا علاقہ -

● **بَرس** [نر ہ] ورھا، سال، باراں مہینے، تن سو سوا پینٹھاں (۳۶۵¼) دناں دی مُدت - (۲) برسنا [= وسنا] دا امر، مطلب : وس، ورھ پے - **برس پڑنا :** [مح ہ] (۱) وس پینا، ورھنا - (۲) رُسنا - (۳) ڈاڈی کوڑ وچ آؤنا، چنگا مندا بولنا - (۴) اچن چیت وسنا (بدلاں دا) - جھاڑنا، جھپاڑنا، تمک لاہنا، غصہ کڈھنا - **برس روز میں سوانگ لائے کوڑی کا :** [اکھو] ورھے دے ورھے دن وی کوڈی دمڑی دی ویل یا لاگ ! چوکھا چر اُڈیکن اُتے وی کُجھ نہ لبھنا = ساری رات بھنی کُڑی جم پئی انھی - بارھیں ورھیں سنڈھ ویاہی اُہنے وی کانی کُڑی جائی - **برس کا برس دن :** [مح ہ] ورھے ورھے دا دن، دن دہار، ورھے دناں دا دن - اُچا سُچا دن، ورھے پچھوں آؤن والا دہار، میلا (میلہ) - **برسا برس :** [تف ویلا اُ] ورھیاں دے ورھے، بڑا چر، ہر ورھے، ورھے دے ورھے، سالو سالی، ورھے پچھے، ورھیو ورھی - **برسوں جھلانا :** [مح ہ] لمیاں آساں لانیاں، لمے لاریاں وچ رکھنا، ورھیاں بدّھا پندھ کرانا - **برسی :** [مد ہ] (۱) اہ ختم جھیڑا

مرن والے لئی ورھے بچھوں دواندے نیں ، مرن دن دا کٹھ ۔ (۲) ورھے دا ، ورھے بچھوں ۔

● **برسات** : [مد ہ] مینہ ، ساؤن بھادروں دی رت ، ورکھا ، ورھاند ، ورساند ، جھڑی ، چھہبر ، میگھلا ، میھڑا ، مینہ کنی دی بہار ۔ **برسات بر کے ساتھ** : [اکھ ہ] مینہ سمے خوند دا کول ہونا من دی مراد اے ، (لوک اکھان اے) ۔ **برسات میں کڑاہی گھر گھر** : [اکھ ہ] سون بھادروں وچ گھر گھر کڑاہی ، پورے پکوڑے تلی دے نیں = ساون کھیر نہ کھادیا تو کیوں جمیوں اپرادھیا (الگھ) ، سندا چوچ کرندا ، پیسے والے دی گھر گھر خاطر ہوندی اے ۔ **برساتی** : [مد ہ] (۱) مینہ کنی توں بچان والا چولا ، مینہ کوٹ ، ورانڈی ، برساتی ۔ (۲) برسات دا والا ۔ (۳) برساتی ، میانی ، دھر کوٹھے اتے منجیاں وغیرہ نو مینہ توں بچا رکھن لئی چھتی ہوئی تھاں ۔ (۴) برسات وچ پیدا ہون والے کیڑے ۔ (۵) ڈنگراں دا اک روگ ۔ **برساتی پھنسیاں** : [مد ج ہ] کچی رت دے پھوڑے ، ساون بھادروں دیاں پھمنیاں ۔ **برساتی کیڑے** : [ج ا] برسات دے کیڑے کاڈھے ، مینہ رتے بھوں وچوں نکل آؤن والے کیڑے ، گنڈوئے ، چیجوہٹیاں تے ہور ۔ **برسانا** : [مت ہ] [لا : برسنا=ورھنا] (۱) وسانا ، ورھانا ۔ (۲) چوکھا دینا ۔ (۳) لٹانا ۔ (۴) سوٹاں کرنیاں ، چھہبر لانی ۔ (۵) چھجلیاں تے اڈائی نال دانے صاف کرنے ۔ **برساؤ** : [ص ہ] وسن والا ، ورھن نو تیار ، وسدا ، ورھدا (مینہ) ، وسن ہار (بدل) ۔

● **برسام** : [نر ف] ہک دی سوج ، کوڈی دی پیڑ ، پھپھریاں وچ پانی پین دا دوکھا ۔

● **برسپت** : [نر ہ] (۱) جمعرات ، ویروار ۔ (۲) اک تارا ، ویر ، مشتری ۔

● **برسنا** : [لا ہ] (۱) وسنا ، ورھنا ، پینا (مینہ) ، چھہبر جھڑی لگنی ۔ (۲) غصہ جھاڑنا ، تمک لاہنا ۔ (۳) دسنا ، چمکنا ۔ **برسے اسوج تو ناج کی موج** : [اکھ ہ] اسو دے مہینے مینہ ہوئے تے دانے ڈھیر=اسو جتے اسو ہارے ۔ **برسے ساون تو پانچ کے ہوں باون** : [اکھ] ساون مہینے دے مینہ نو وڈیان ویلے آکھدے نیں ، پنجاں مناں دے تھاں بونجا من پیداوار ہندی اے ۔ **برسے نہ برساوے ناحق جی ترساوے** : [اکھ ا] جھنو کسے ڈھنگے ترس نہ آوے اوس بارے آکھدے نیں ، اوڑ وچ بدل آ آ کے اوس ٹر جان اتے وی آکھیدا اے ۔

● **برش** : [نر ، انگ : brush] (۱) برش ۔ (۲) ولیتی داتن ، مسواک (والاں والی) ، دند کوچی ۔ (۳) وال سوارن والا برش ۔ (۴) کپڑے تے جتیاں صاف کرن والا ۔ (۵) رنگ روغن کرن والا ، والاں دا برش ۔

● **بُرِش** : [مد ف] [مص : بریدن = کٹنا] کاٹ ، تیزی ، تکھیائی ، چھانٹ ، چھانٹی ، کٹائی ، کاتر ، کاپا ، کتریواں ۔

● **برشتہ** : [ص ف] [مص : برشتن = بھننا] بھونواں ، بھونویں ، بھجا ہویا ، بھجی ہوئی ، بھنی ہوئی چیز ۔

● **برشکال** : [نر سن] [ف : برشگال] ، {ورشن = مینہ+کال = مد ، سہا] برسات ، برکھا ، مینہ

دی مُدت ، میگھلا ، مِیہڑا ، ساؤن بھادروں -

● بَرص : [نر ع] [اِک چندرا روگ] کوڑھ (چٹا) پُھلبہری [—ابیض] کوڑھ دے ڈبّ ، چِٹے داغ = چٹا ک ، کالا کوڑھ : [—اسود] -

● برطانیہ : [نر نا انگ : Britannia] (Britain) (لو : برتانیا) انگلستان ، انگلینڈ ، ولیت ، انگریزاں دا دیس ؛ جِس ، سائنس وچ بڑی ترقی کیتی اے -

● برف : [نر مد ف] (۱) جمّیا ہویا پانی ، ورف (برف) ، یخ ، ککّر ، سیال سمے جمی ہوئی تریل - (۲) ات ٹھنڈا ، ٹھار - (۳) ڈاہڈی ٹھنڈ - (۴) [ص] ات چِٹا ، چِٹا دُدھ ، چٹیڑا ، دھڑ دھڑ کردا - **برف پرورده :** [ص ف] برفایا ہویا ، ٹھنڈا یخ ، برفاں دا پالیا ، ٹھنڈا کیتا ہویا ، برف وچ لگی ہوئی شے - **برف پڑنا :** [مص اُ] ککّر پینا ، برف پینی ، ٹھنڈ یا پالا پینا ، ات ٹھنڈ ہونی - **برف پِگھلنا :** [مص اُ] برف کُھرنی ، ودھیک ٹھنڈ ہونی ، پہاڑاں اُتے برف دا پگھرن لگ پینا - **برف کی کُھتّی :** [مص اُ] برف دی کُھتی یا ٹویا ، جِتھے برف کٹھی کیتی جاندی اے - **برف میں لگانا :** [مح اُ] برفانا ، برف وِچ لانا ، ٹھارنا ، برف وِچ لا کے ٹھنڈا کرنا ، [ص : برفیلا] - **برف ہو جانا یا ہونا :** [مح اُ] بڑا ٹھنڈا ہو جانا ، یخ ہو جانا (کوئی شے) ، ٹھنڈا برف ہو جانا ، ٹھر جانا (پنڈا / جسم) ؛ ات ٹھنڈا ہونا ، برفیلا ہونا (پانی) - **برفانہ :** [نر ف] بھوہرا ، سرد خانہ ، تہ خانہ ، گرمیاں وچ آرام لئی ٹھنڈی کیتی ہوئی تھاں - **برفانی :** [ص ف] برف والا ، برفیلا ، بہت ٹھنڈا اِہ علاقہ جِتھے برف پیندی ہووے ، ٹھنڈی تھاں (پہاڑ) -

● برفی : [مد اُ] اِک مِٹھیائی ، بـرفی ، کھنڈ تے کھوئے دی بنی ہوئی چٹی مِٹھیائی جِہدیاں ٹکڑیاں کٹّیاں جاندیاں نیں - **برفِیا :** [نر اُ] برفی والا ، برفیا ، حلوائی ، کھوئے والا ، برفی/برف ویچن والا -

● برق : [مد ع] [ج : بُروق] (۱) بِجلی ، بج ، بدلاں دی رگڑ دا چانن - (۲) روشنی ، لاٹ (اگ دی) - (۳) [ص] چلاک ، تیز ، تِرکّھا ، چُھہلا ، کٹِیلا ، پُھرتیلا ، تُرت پُھرتا - **برق خرام ، برق رفتار :** [ص ف] تُرتپُھرتا ، شتابا ، ترکّھ چالا ، بِجلی ٹورا ، چُھہلا ، چوکھا ، تِرکّھا تُرن والا ، کاہلا - **برق دم :** [ص ف] تِرکّھی ٹور والا ، ٹور دا ترکّھا ، نری انھیری (لو) ، دماں دا گاڑھا ، وا ہو جان والا ، تیز رفتار ، چھوہلا تُرن والا ، ات چُھہلا - **برق زده :** [مف ف ص] بجلی ماریا ، سڑیا پھوکیا ، بِپت ماریا ، بجلی / کرنٹ دا ماریا ہویا - چوڑ ، تباہ ، برباد - **برق گِرنا :** [مح ٥] بِج ڈگنی/ پینی ، بجلی پینی ، آفت آ پینی ، بِج کڑکنی ، اسانوں بجلی پینی - **برقانا :** [مص اُ] [ع : برق] بِجلانا ، بجلی لانی ، کرنٹ پُچانا ، بجلی پیدا کرنی یا بھرنی ، (کِسے شے وِچ) بجلی گذارنی - **برقی :** [ص ف] بِجلالا ، بجلی بھریا ، بجلی والا ، بجلی دا ، بجلایا ہویا ، بجیلا ، بجلی نال چلن والی (کل مشین) - **برقی رو :** [مد ف] بجلی دی واہ ، کرنٹ ، شاٹ ، بجلی دی لہر / وہن -

● بُرقع : [نر ع] بُرخا (لو) ، بُرقعہ ، پڑدا ، زنانیاں دے پہنن دی سیتی ہوئی چادر ، ستر لئی کٹ کے بنایا ہویا خاص قسم دا چوغہ جِہنو زنانیاں باہر جان ویلے پاندیاں نیں -

اُبرقع اُٹھانا ، اُلٹنا : [مح اُ] اُبرخا اُچکنا ، گھنڈ چا لینا ، مونہہ توں پڑدا لاہیا ہونا ، پڑدا اُچکنا ۔ (۳) بھیت کھولھنا ، پڑتنا پاڑنا ۔ **اُبرقعے میں چیتھڑے لگانا** : [مح اُ] گھوٹھا بننا ، میسنا ہونا ، میسنا بن جانا ، نیکی دے اُہلے بدی کرنی ، اُتوں نیک تے وچوں بد ہونا ، دسن دا بھلا تے کرتوتیں بُرا ہونا ۔

● **برکت** : [مد ع] [ج : برکات] وادھا ، برکت ، تھوڑی شے دا ربّوں ودھنا ، ودھیک ہونا ۔ وادھ ، ترقی ، بھلیائی ، وافری ۔ **برکت اُٹھنا** : [مح اُ] برکت اُڈنی ، کسے شے دا تھوڑ جانا ، رب دی رحمت نہ آؤنی ، تھڑیا رہنا ۔ **برکت دے** : [اسیس اُ] اللہ برکت پاوے ! وادھا کرے ، تھڑاں پوریاں ہون ، ودھائے ، ترقی دے ، سوکھا رکھے ۔ **برکت ہے** : [مح اُ] (۱) زنانیاں سوالی نو "معاف کر" دی تھاں آکھدیاں نیں ۔ (۲) مک گیا اے ، ہے نہیں ، ختم ہوگیا اے ۔ **برکات** : [مد ج ع] [و : برکت] برکتاں ، رحمتاں ، (ربّ دیاں) ، وادھے ، خوشی تے ارام دے سلسلے ۔

● **اُبرکنا** : [مت ہ] اُبرک دینا ، دھوڑنا ، پانا ، دھوڑا چھڑکنا ، بھکنا ۔

● **برکی** : [مد ہ] چٹکی ، چوہنڈی ، ماسا کو ، چوہنڈی جنی ، انگل تے انگوٹھے وچ آسکن والی پیٹھی ہوئی شے ۔ **اُبرکی ڈالنا ، مارنا** : [مح ہ] جادو کرنا ، کسے دا دل وس وچ کرنا ، ٹونا کر دینا ، سر اُتے کجھ دھوڑنا ۔

● **اُبرکی** : [مد ہ] بھٹی ، چپٹی (بورے دی) ، چھوڈا ، چٹھی ۔ **برکی ڈالنا ، مارنا** : [مح ہ] (۱) چٹھی لاہنی ۔ موہنا ، مٹھنا ، ٹونا جھاڑنا ، جادو گھتنا ، جھاڑا کرنا ۔

● **برکھ** : [نر ہ] [ع : ثور] دوجا اسمانی بُرج ، ڈھگا ، تاریاں دا اِک کٹھ جہدی شکل ڈھگے ورگی ہُندی اے ۔

● **برکھا** : [مد ہ] ورکھا ، برسات ، ورساند ، مینہہ ، بارش ، مینہہ رُت ، چھہبر ، بُھہار ، ورھاند ، میگھلا ، سیہڑا ، بارش سما ، ساوَن بھادروں ۔ **برکھا رُت** : [مد ہ] مینہہ رُت ، برسات دا موسم ، ساون بھادروں ، مینہہ دا سما ، میگھلا ، بارش دی مدت ۔

● **برگ** : [نر ف] پتر ، پت ، پتا (پان دا) ، پنا ، کاغذ ، ورقا ۔ **برگِ سبز است تحفۂ درویش** : [اکھ ف] (دریش دا تحفہ ساوا پتر اے) = ہور توفیق نہیں کجھ میرے پیو کٹورا پانی دا :- آپنی پچ ہمت موجب سلوک کر کے آکھدے نیں ۔ **برگِ مغیل** : [نر ف] لنگ ، ککر دی کولی پتی ، ککر جہے درختاں دی پھلیر ۔ **برگ و نوا** : [نر ف] کھان دا سامان ، کھاہد خوراک ، روزی دے وسیلے ، حیاتی دا سامان ، بوری بسترا ، ڈنڈا ڈوریا ، مال اسباب ، مال متاع ، ٹینڈ بھوہڑی ، جلی جپا ، لٹا پٹا ، کھٹی پوٹی ، مال پدارتھ ۔

● **برگد** : [نر ہ] بوڑھ ، بوہڑ ، اک رکھ جہنو گوہلاں لگدیاں نیں ؛ اِہ رکھ بڑا کھلاروان تے لمی حیاتی والا ہندا اے ، {نک : بوڑھی ، بوہڑی = بوڑھ دا نکا رکھ} ۔ **برگد کی جٹا / ڈاڑھی** : [مد ہ] بوڑھ دی داڑھی ، بڈھے بوڑھ دیاں ٹہنیاں نالوں جڑھاں پنگر کے بھنجے کھبھ جاندیاں نیں ۔

● برگُــزیدہ : [ص ف] پسند دا ، چونُـواں ، پسندے ، ہر من بھانا ، نیک پاک ، بزرگ ، کرنی والا ، اللہ والا - برگُـزیدگی : [مد ف] [برگزیدن = ُچننا ، پسندنا] (۱) بُـزرگی - (۲) نیکی ، رب ّ رب ّ (مد) - (۳) چون ، ُچنا - (۴) ِعزت -

● برگشتہ : [ص ف] خلاف ، ِبلٹیا ہویا ، باغی ، ُمکریا ہویا ، ُدشمن ، َویری ، مخالف ، ورودھی ، دوکھی - برگشتہ بخت : [ص ف] بد نصیب ، بختاں ماریا ، بد قسمت ، ِنمانا ، نکرما ، ابھاگتا ، ابھاگتا ، کرساں مارا ، لیکھتاں سڑیا ، َبھیڑے بھاگتاں والا ، ِجھدے بخت ِبلٹ جا ن ، تتا ، چندرا ، ِوچارا - برگشتگی : [مد ف] ُغصہ ، ِبلٹیواں ، ِبلٹ ، گچ ، تمک ، اکیواں ، باغی ُپنا ، بغاوت ، ُمخالفی ، ُمکریواں ، ُمکتر ُچکتر -

● ِبرلا : [ص نر ہ] ِورلا ، ِچھدرا ، ٹاواں ، کوئی کوئی ، کِیتے کِیتے ، اِک اَدھا -

● برما ، برماہ : [نر ہ] ورما ، چھیکنا ، لکڑ لوہے وچ چھیک پان والا ہتھیار ، بھیتی سار ، ُسمبا ، [مص : برمانا = چھیکنا ، َسلنا] - [نا = Burma] چڑھدے پاکستان دے اُبھردے پاسے دا اک دیس جتھے بہت کر کے ُبدھ لوک اباد نیں -

● َبرمک : [نر نا ع] [ج : براِمکہ] خالد برمک ، برمکی ٹبر دا موڈھی ، یحییٰ برمکی دا پیُو ، اِہ بلخ دے آتش گھر وچ نوکر سی تے فیر مسلمان ہوگیا - اہدی اُلاد عباسی خاندان دے راج وارے امیری وزیری دے عہدیاں ِتک اپڑ دی رہی اے - برمکی : [نا] عباسی وارے دا اک پرمنیا ٹبر جھڑا دل دا کُھلا تے سخی سی ؛ اِہدا موڈھی خالد برمک سی -

● برموہی : [مد ص ہ] َبھیڑ ُموہی ، َبھیڑے ُبوتھے والی ، کوجھڑ ، َبھیڑ ُبتھنی ، کوجھی ، بد شکل -

● َبرن : [نر ہ] ذات ، نسل ، بھیکھ ، ِپیڑھی ، ٹولا ، ُحلیہ ، بہروپ ، بھیس ، بھارت دا اک گراں -

● برنا : [نر ہ] اک ُرکھ ، جھدی ِچھل بگی ُہندی اے - [ف] گبھرو ، جوان -

● برنارڈشا : [نر نا انگ : Bernard Shaw] جارج برنارڈشا ، انگریزی زبان دا مشہور ناٹک ِلکھاری تے سیانا ؛ اِہ آئرلینڈیا سی تے ۱۹۲۵ع وچ اِہنُو نوبل پرائز ِملیا سی -

● ِبرنج : [نر ف] (۱) َچول (مشہور اناج) - (۲) ِپتل (دھات) -

● برنجن : [نر ہ] کنگن ، چھنکنگن ، سونے چاندی دیاں چوڑیاں (بانہہ دا اک زنانا گہنا) -

● برنجی : [ص ف] ِپتل دا بھانڈا ، ِپتل والا ، ِپتل دا ، برنجی ، ِکل ، ِنکیاں میخاں -

● برنی : [مد ہ] (۱) گتی (اکھ دی) ِجتھے ِجھمنیاں (پلکاں) اُگدیاں نیں - (۲) [ص] برن دا رہن والا -

● بروا : [مد ہ] (۱) خراب ریتلی زمین ِجھڑی واہی ِبیجی جوگی نہ ہووے - (۲) اک راگنی دا ناں -

● ِبروا : [نر ہ] ُبوٹا ، ِنکا ُبوٹا ، ُبوٹڑا - ِنکا ، ایانا ، بال ، انبھول (جاتکڑا) -

● بروٹ : [مد ہ] ڈھڈ دا اک روگ ، دُکھا ۔

● بروٹھا : [نر ہ] (۱) ڈیوڑھی ، ڈیڈھی ، (۲) دلیچ ، سردل ۔ (۳) بُوہا ۔ (۴) بُوہاٹھ (بُہاٹھ) ۔ (۵) چگاٹھ ۔

● بُروج : [نر ج ع] [و : برج] اسمان دے باراں بُرج ، تارے کٹھ ، تارا ٹولیاں ۔ مُنتے ، مُنتیاں ، گمُت (لو) ۔

● بُرودت : [مد ع] ٹھنڈ ، سیت ، سی ، سردی ، پالا ۔ نمردی ، کمزوری ۔ سُن ہون دی حالت : [— پیدا ہو] ۔

● برودھ : [نر س] وِرودھ ، دشمنی ، مخالفت ، خار ، وَیر ، دوکھ ، گُجھی دُشمنائی ، کُھنس ، کَنیڑ ۔ بردوھی : [ص س] مخالف ، وَیری ، دشمن ، شریک ، دوکھی ، کُھنسی ۔

● بروسی : [مد ہ] دُدھ کاڑھنی (گول کڑاہی) ۔ موری والا تندور ۔

● بِروگ : [نر ہ] وِچھوڑا ، جُدائی ، جُدائیگی ، ہجر ، وِیوگ ، برہوں ۔ بروگن : [ص مد ہ] [نر : بروگی] وِچھوڑے کُٹھتی ، برہوں ماری ، ویوگن ، فراقن ، ہجر رنجانی ، درد رنجانی ، کونت ، وچُھنّی ۔

● بُرومند [ص ف] کامیاب ، سُپھل ، سُپھلا ، گُھوکیا ہویا ، سُبھاگا ۔

● بِروں : [ح ف] [ض : اندر] باہر ، بنّے ، باہر وار [بیرونِ خانہ = گھروں باہر] ۔

● بِروہی : [نا] بلوچستان دے خاص بلوچ قبیلیاں دا سانجھا ناں ، اِک قوم ۔

● بِرہ : [نر ہ] [مد : برہا] (۱) وِچھوڑا ، نکھیڑا ، درد فراق ، جدائی ، وِچھڑن دا غم ، برہوں ، وِیوگ ، ہاوا ۔ (۲) دھوبیاں دا اِک گیت ۔ (۳) وِچھوڑے دا گَون ۔

● بُرہان : [نر ع] [ج : براہین] سُچّا ثبوت ، پکی دلیل ، منطق دی کھری دلیل / حُجت ، جاپدی گل ، صاف بات ۔ بُرہانِ انیّ : [نر ف] منطق وِچ معلول توں عِلت ثابت کرن دی دلیل ۔ بُرہانِ لمیّ : [نر ف] منطق وِچ عِلت والوں معلول ول دِتی ہوئی دلیل ۔

● برہسپت : [لر ہ] جمعرات ، ویروار ، اِک تارا ، مُشتری ۔

● برہم : [ص ف] تڑنگ ، غصے وچ ، نراض ، ٹھنڈا تتّا ، خفا ، کھرھوا ، کوڑا ، رتّا تتّا ، چڑچڑا ۔ [— ہو] بے ترتیب ، اُلٹ پلٹ ۔

● برہمی : [مد ف] (۱) غُصے دی حالت ، روسّا ، نراضگی ، کرودھ ، تمکّ ، پریشانی ۔ (۲) گڑبڑ ، ہیٹھلی اُتے ، گھالا مالا ، بے ترتیبی ۔

● برَہم : [نر سن] ربّ ، اللہ ، پاک ذات ، وڈیری رُوح ، جگ دا والی ، خُدا دا ہندی ناں ۔

● برہمپُترا : [نر نا سن] چڑھدے پاک تے بھارت دا اِک سانجھا دریا ۔ برہمچاری : [ص نر ہ] جتی ستی ، ویداں دا عِلم سکھن والا ، جِہنے گرہست تیاگیا ہووے (آدمی) ، سدا کُوارا ، دُنی چھڈ ۔ برہم گیان : [نر ہ]

ربّ دی پچھان، ربی علم، الٰہی بھیت، تصوّف۔

● بِرہمن : [نر ہ] برہمن، باہمّن، ہندواں دی اِک اُچّی ذات، ہندو دھرم دا جانو، پنڈت۔ [مد : بھمنی] ۔

● بِرہن : [مد ص ہ] وچھوڑے دی ماری ہوئی (زنانی)، برہوں ماری، برہوں کٹّھی، درد رنجانی، ویوگّن، ہاوے ماری۔

● برہنہ : [ص ف] ننگ دھڑنگ، ننگا، نڈر، گستاخ، بے شرم، بے غیرت، ننگ پننگ، ننگا پننگا، بے سترا،، الف ننگا۔ برہنگی : [مد ف] [ض : کج، اُہلا، پڑدا، پہناوا] ننگ، ننگیج، بے پڑدگی، ننگے ہون دا رُوپ۔

● برہی : [مد ہ] (۱) اِک قسم دی دال قیمے والی روٹی، بھٹھورا جہا۔ (۲) اِک خوشبو والا گھاہ۔

● برھیانا : [نر ہ] بیریاں دی رکّھ، بیراں دے رُکّھاں دا جھنڈ، رُکّھ۔

● برئی : [مد ہ] (۱) تمبولی، پان دی کاشت کرن والا۔ (۲) پان ویچن والا، پان والا۔ (۳) پان دا پھوگ۔

● بری : [مد ہ] وری، ویاہ اُتے لاڑے گھر ولوں لاڑی گھر گھلے ہوئے کپڑے گہنے تے ڈھوئے۔ [ع ص] بری۔ بے گناہ، بچیا ہویا، بے دوسا، بے قصور، [ع : بریٔ] ۔ بَری الذمہ : [ص ع] بے عیب، ازاد، بری، بے ذمہ، جہدے ذمے کجھ نہ ہووے، بے فکرا، جھنو پچھ پرتیت نہ ہو سکے۔ بری کرنا : [مح اُ] بری کرنا، ازاد کرنا، بے قصور من لینا، بے جرم آکھنا، (عدالتوں) خلاصی کرنی۔ بری ہونا : [مح اُ] بے گناہا چھٹنا، (عدالتوں) خلاصّی پانی/ملنی، ازاد/بری ہونا، ذمہ نہ رہنا، بے ذمہ ہونا، صاف بچ جانا، چھٹکارا ہو جانا۔

● برّی : [ص ف] [ض : بحری = پنیلا] زمینی، خشکی/سک بھک والا، زمین دا۔

● بِیری : [مد ہ] (۱) ہاتھیّ نو روکن دی واج ”بری بری“، (۲) کتے جیڈا اِک جنگلی جانور جس توں ہاتھی ترہندا اے۔

● بریاں : [ص ف] (۱) بھونواں، بھجّواں، بھجا ہویا، بھن کے پکایا ہویا، اگ اُتے بھنیا ہویا۔ (۲) سڑیل، کرودھی، تمکّتی۔

● بریانی : [مد ف] بریانی، دو رنگا پلا، رجویں گوشت تے گھیو والا کیسّر بھنّا پلا۔

● بریت : [مد ہ] نشان، بنّا، لاس۔

● بریّت : [مد ع] بری ہونا، چھٹکارا، خلاصی، بے دوسی، چھٹّی۔

● بریٹھا : [نر ہ] چھیمبا (چھینبا)، دھوبی۔ (۲) اِک ہولے میل دی بھوں۔ بریٹھن : [مد ہ] دھوبّن، چھیمبی (چھینبی) لیڑے لتّے دھون والی۔

● بریچ آف دی ٹرسٹ : [نر، انگ : breach of trust] گلوں پھر جانا، عہد نامہ توڑ دینا، سونہ بھنّ دینی، قول توں مکّر جانا۔

● بریچ لوڈر : [مد، انگ : breach loader]

پچھلے داؤں (پاسیوں) بھری جان والی تفک (تُبک) ، اِک قسم دی بندوق ۔

● **بُرید** : [مد ف] [بُریدن = کپنا ، وڈھنا] وڈھ ٹُک ، کاٹ ، ویونت ، کپ ، چیر ۔ **بُریدہ** : [صف ف] وڈھیا ہویا ، کپیا ہویا ، جویں : [بُریدہ دُم = پُوچھ وڈھا ، لنڈا ، پُوچھ لتھا [سر بُریدہ = سر وڈھا] ۔ **بُریدہ کرنا** : [مص اُ] بُرچھنا ، بُرسنا ، چھانٹنا ، کترنا ۔

● **بریک** : [مد ، انگ brake] روک ، اٹکا ، بریک (موٹر ، سیکل یا چکے وغیرہ نُو تھمن دا ہتھیار ، ڈکا پان والا رچھ ، گڈی دے گارڈ دا ڈبا جتھے گڈی دیاں بریکاں ہُندیاں نیں ۔ **بریک آف سروس** : [مد ، انگ : break of service] بے تنخواہی چھُٹی ، ناغے ، اِجہی چھُٹی جس کر کے نوکری وچ پاڑا پے جائے ۔

● **بریگیڈ** : [نر ، انگ : brigade] فوج دا اِک وڈا جتھا ، پیادی فوج ، توپ خانہ تے گھوڑ سوار فوج ۔

● **بریلی** : [مد اُ نا] بریلی ، بھارت دا اِک مشہور شہر [ص : بریلوی] ۔ **بریلی جانے کا کام کیا** : [مح ہ] جھڑا پاگل پُنے یا بے عقلی دی گل کرے اوس بارے آکھدے نیں ، بریلی کسے ویلے وڈا پاگل خانہ ہُندا سی ۔

● **بڑ** : [ص ہ ، اگ ح] [''بڑا'' دا مخفف] سانجھے لفظاں دے اگاڑی/اگیتر آوندا تے صفت دے معنے دیندا اے ۔ جویں : بڑ پیٹو = وڈ ڈھڈا وغیرہ ۔ **بڑبولا** : [ص نر ہ] بولا ، بکواسی ، کھپی ، بھونکا ، ہوچھا ، گالڑی ، بھیت نہ لکان والا ۔ **بڑپن** : [نر ہ] وڈپ ، وڈ پُنا ۔

● **بڑ** : [مد ہ] وڈا بول ، بے تُکی گل ۔ (۱) گپ ، بڑھک ، جھُوٹھ ، بک جھک ، بکواس ، بڑاٹ ، لپاٹ ، شیخی ، پھُونڈ ، پھڑ ، ٹرپل ، ٹرپلی ۔ (۲) [نر ہ] بوڑھ ، بوہڑ ، اِک وڈا کِھلاروان رُکھ ۔ **بڑ تلے کا بھوت** : [مح ہ] (بوہڑ ہیٹھلا بھوتنا) ، لیچڑ ، چم چچڑ جہا (آدمی) لہنجھ ، لسّہ ، جھڑا کھہڑا نہ چھڈے ، جس توں پچھا نہ چھُڈایا جا سکے ۔ **بڑ لگانا ، ہانکنا** : [مح ہ] گپ مارنی ، بڑھک مارنی ، شیخی مارنی ، ٹرپلی مارنی ، پھڑ مارنی ، بُھتنے تتر اُڈانے ، جھُوٹھ بکنا ۔ **بڑ دتا** : [ص ہ] [مد = بڑدتی] دندائو ، دندُو ، وڈ دندا ، جہدے دند باہر نکلے ہوئے ہون ۔ **بڑ میں آنا** : [مح ہ] شیخی وچ آؤنا ، جوش کھانا ، ہولا کھانا ، غصے وچ آؤنا ، گرمی کھا جانی ۔

● **بڑا** : [ص ہ] [ض : نکا] وڈا ، تکڑا ، اُچا (رُتبہ) ، لما (قد) ، بہتا (عُمر وچ) ، زیادہ ، چنگا ، سوہنا ، شاہی ، بزرگ ، بہادر ، سرپرست ، معزز ، گھنا ، آوکھا ، مُشکل ، اڑانگا (کم) مانہ/مُنگی دے آٹے دی تلیویں ٹکی = وڑا [مد : وڑی] بھلا ۔ **بڑا آدمی** : [نر ہ] وڈا آدمی ، اُچا بندہ ، امیر ، مالدار ، دولتیا ، دھنوان ، سردار ، معزز ، چوہدری ، دھنتر ، پردھان ۔ **بڑا آیا کہیں کا** : [سٹھ ہ] وڈا چوہدری کسے تھاں دا ؟ وڈا رانی خاں ، پھنے خاں ، راٹیکین (لاٹی کین) ایں ، توں کی شے ایں ؟ **بڑا ابا** : [نر اُ] [وڈا پیو] وڈا ابا ، دادا ، پڑدادا (لو) ۔ **بڑا اُستاد** : [نر اُ] وڈا اُستاد ، گرو ، چلاک ، ہشیار ، گُنی ، سُچجا ، سیانا ، ماہر ، پیر ، کاریگر ، گُڑھیا ہویا ، چالیا ، چھالیا ۔

بڑا اِستنجا : [نر اُ لو] ہتھ پانی ، آبدست ، وڈّا استنجا ، ہتھ دھوئی ، پانی لینا (جھاڑے پھرن مگروں) [- کر ، لے] - **بڑا بُوڑھا** : [ص ہ] [مد : بڑی بوڑھی] ستّریا بہتّریا ، بُڈھڑ ، ڈاہڈا بُڈھا / کھوہڈا ، بزرگ ، دادا پڑدادا ، سیانا ، ہنڈیا ورتیا ہویا (مرد) ، تجربے والا - **بڑا بول** : [نر ہ] وڈّا بول ، ہنکار دی گل ، اُچّا بول ، غرور دا کلمہ ، للکر ، بڑھک ، لپاٹ ، بٹاک ، مغروری ، شیخی ، بِتوں ودھویں گل - **بڑا بول آگے آ کر رہتا ہے** : [اکھ ہ] = ہنکار (وڈّا بول) اگے آ جاندا اے = وڈّا بول نہ بولِیے کرتاروں ڈرِیے = ہنکار بھجّ کے رہندا اے ، نیو کے چلّن تے ہنکار چھڈ دین دی متّ اے - **بڑا بول نہ بولیے کرتاروں ڈریے** : [اکھ ہ] = وڈّا بول نہ بولِیے رب توں ڈریے ، آکڑ بھجّ جاندی اے ، ہنکار اگے آجاندا اے = ہنکاریا سو ماریا - **بڑا بول بولنا** : [مح ہ] وڈّا بول بولنا ، غرور کرنا ، ہنکارنا ، ہنکار / مغروری دی گلّ کرنی ، شیخی مارنی ، مان جتانا - **بڑا بھائی** : [نر اُ ہ] (۱) وڈّا بھرا ، بھائیا ، بھایّا ، لالا - (۲) خَوند دا وڈّا بھرا = جیٹھ - (۳) پیُو دا وڈّا بھرا = تایا - **بڑا پلّا کیا** : [مح ہ] (۱) دُوروں دُور گئے - (۲) پریرے چلے گئے - دُراڈے ٹُر گئے جِتھے کوئی آ جا نہ سکے - **بڑا پتّھر ہے** : [مح ہ] بڑا سخت اے ، بڑا ظالم اے ، ہینسیارا اے ، بڑا اَوکھا کم اے ، پ = گلّا پِیہن اے - **بڑا تیر مارا** : [مح ہ] بڑا کھوہن کھوہیا ، بڑی تلوار ماری ، بڑا تِیر ماریا ، بڑی خُدائی کیتی ؛ مطلب اِہ پئی کوئی اُچّا کم نہیں کیتا - **بڑا جانور** : [نر عو اُ] [= بد جانور] - (۱) سُور ، باہر والا ، بَد ، اُونھا - (۲) بلد ، بَولد ، گاں ، ڈھگا - (۳) جَھلّا ، بے عقل ، مُورکھ ، دُھوسّا مُوسّا -

● **بڑا جنگی** : [ص ہ] ات / بُہت وڈا ، چوکھا بھارا ، بہُوں بوجھل ، ڈبّل ، وڈے میچ دا ، (۲) ات لڑاکا - **بڑا چچا** : [نر ہ] (۱) وڈا چاچّا - (۲) تایا - (۳) سوہرا (عو) - (۴) پِیر اُستاد ، گُرو - (۵) حرکتی ، شرارتی ، لفنگا ، شیطان دی ٹوٹی (لو) - **بڑا چِلا** : [مح ہ عو] وڈا چِھلا ، بال جمّن مگروں چِھلے دی رِیت - **بڑا دسا سُول ہے نہ دینے کا ہے نہ لینے کا** : [اکھ ہ] مفت مُلی ؑ حکومت جِتان والے بارے آکھدے نیں = لہنا نہ دینا وجا دادی وجا - = لہنی نہ دینی ، نکارے مسلے - **بڑا دُم گلا** : [نر ہ] چھلیا ، پتّے باز ، فریبی ، بدمعاش ، دھوکھے باز ، پکھنڈی - **بڑا دِن** : [نر ہ] وڈا دِن ، کرسمس ، دسمبر دی پنجھیویں تریخ ، حضرت عیسیٰ[۴] ہوراں دا جمّن دِن ، عیسائیاں دی عید ، وڈا دِہار - **بڑا دِیدہ ہونا** : [مح اُ] نڈر دِیدہ ہونا ، بے خوف ہونا ، دلیر ہو جانا ، نڈر / نجھکّ ہونا ، دھڑلّے والا ہونا ، وڈے جگرے والا ہونا ، بے ادب ہو جانا ، بے لحاظ ہو جانا - **بڑا راستہ پکڑنا** : [مح ہ] (وڈا راہ پھڑنا) - (۱) لمّے پندھ پینا ، لمّا پندھ پھڑنا ، دُراڈا سفر کرنا - (۲) کُوچ بولنا - (۳) مرنا - (۴) سوہنا سُولا راہ پھڑنا ، راہے پینا - سچّج ورتنا - **بڑا روگ** : [نر ہ] تپ دق ، وڈی لِہنج بیماری ، وڈی بیماری ، وڈا دُکھ ، مہا روگ ، لیچڑ بندے نُوں وی آکھدے نیں - **بڑا صاحب** : [نر ہ] حاکم ، وڈا صاحب ، وڈا حاکم ، وڈی سرکار ، عزت آدر لئی سائیں حاکم یا وڈے افسر لئی آکھدے نیں - **بڑا قاف** :

[نر ا] [وڈا قاف] بھڑوا ، دلّا ، دلال ، کٹنی (مد) ، پھپھے کٹن ، پھپھڑے ہتّھا ، موسّو ٹھگنا ۔ **بڑا کام کرنا :** [مح ہ] وڈی کار کرنی ، کارا کمانا / کرنا ، وڈپ والا کم کر جانا ، اُچّا تے اوکھا کم کر وکھانا ، سلاہن جوگی گل کرنی ، وڈپ جگانا ، کرتوت گھولنی ، کھوہن کھوہنا ، (سٹھ) بڑا تیر مارنا ۔ **بڑا کرنا :** [مح ہ] (۱) وڈا کرنا ، وڈیانا ، اُچیانا ، سلاہنا ، اُچّا بنانا ۔ (۲) پالنا پوسنا ۔ (۳) بُجھانا ، مسہانا (دیوا) ۔ (۴) پان پت بنانی ۔ (۵) بُڈھڑے بندے دے مرن اُتے اکٹھ کرنا ۔ **بڑا کفر توڑا :** [مح ہ] کفر توڑ کم کیتا ، وڈا کھوہن کھوہیا ، وڈی کار کیتی ، بڑی بلا نُو ہرایا ، جتّن کڈھ دتّا ، ڈاہڈا اوکھا کم کیتا ۔ **بڑا کتّوا :** [نر ہ] وڈا کاں ، کاں دی اِک نسل ، ڈھوڈر کاں ، پہاڑی کاں ، گھوگڑ کاں ۔ **بڑا کوئی :** [نر ہ] بڑا کوئی دا (عو) ، شیطان ، چلاک ، شوخا ، شرارتی ، بُرا ، دُکھدیوا ۔ **بڑا کھانا :** [نر ہ] دُھم دھام دی دعوت ، وڈی دعوت ، کھابا ، کھاوا ، روٹی ، مہا کھانا ۔ **بڑا گھان مارنا :** [مح ہ] بڑا کارا کرنا ، وڈی کار کمانی ، وڈی تیغ مارنی ، وڈی کامیابی کھٹنی ، سلاہن جوگا کم کر وکھانا ، کھوہن کھوہنا (سٹھ) ، اوکھا کم کر وکھانا ۔ **بڑا گھر :** [نر ہ] (۱) وڈا گھر ، امیر گھر ، اُچا خاندان ، کھاندے پیندے لوک ، ساؤ گھر ، جتھوں کُجھ ملن دی آس ہووے ۔ (۲) جیل ، بندی خانہ ۔ (۳) وڈا مکان ، کوٹھی ، محل ۔ **بڑا نام کرنا :** [مح ہ] وڈا ناں کھٹنا ، جتّس پانا ، وڈیائی ملنی ، وج وجّنا ، اوکھا کم کر وکھانا ، مشہوری والا چنگا کم کرنا ۔ **بڑا نوالہ کھائیے بڑا بول نہ بولیے :** [اکھ] وڈی گراہی کھائیے وڈا ہنکار نہ کریے ، چنگا چوکھا کھاؤ پر ہنکار نہ بولو ، وڈا بول نہ بولو : نیو رہن دی مت اے ۔ **بڑا نہان :** [نر ہ] چھلا ، سوا مہینا نہانا ، چھلے دا نہانا ۔ **بڑاپا :** [نر ہ] (۱) وڈپ ، وڈّ ، اکابری ، وڈّت ۔ وڈ پنا ، بزرگی ، وڈّوں ، وڈیائی ، وڈپ پُنی ۔ (۲) بُڈھیپّا ، بُڈھاپّا ، وڈیری عمر ، بُڈھا وارا ۔ (۳) شان ، وج گنّج ، مشہوری ، اُگھ نگھ ، ٹہکا ، وج وجکا ۔ **بڑائی :** [مد ہ] (۱) وڈّوں ، وڈّت ۔ وڈیائی ، وڈّ ، وڈپ ، اکابری ، بزرگی ، اُچّ ، اُچیائی ۔ (۲) ناں نموج ، پان پت ، عزت ۔ (۳) تران ، سان ، غرور ، ہنکار ۔ (۴) درجہ ، رُتبہ ۔ (۵) تعریف ، سلوہت ، جتّس ۔ (۶) وکھالا ، نموج ، شان ۔ (۷) گُن ، خوبی ۔ (۸) اشرافی ، ساؤ پنا ۔ (۹) اُگھ نگھ ۔ (۱۰) کھلار ، پسار ، لمّ چوڑ ۔ (۱۱) وڈ پنا ۔ **بڑائی چھٹائی :** [مد ہ] وڈ نِک ، وڈیائی نِکیائی ، وڈے نِکّے دا فرق ۔ **بڑائی کرنا ، مارنا :** [مح ہ] وڈیانا ، وڈورنا ، سلاہنا ، تعریف کرنی ، وڈپ جتانا ، ہنکار کرنا ، لپاٹاں مارنیاں ، وڈیائی جگانی ، شیخی مارنی ، چاوڑاں ساڑنیاں ، آپا وڈیانا ، اپنا آپ سلاہنا ۔ **بڑے :** [ج ہ نر] (۱) وڈّے ، وڈیرے ، اُچّے لوک ، سرپرست ۔ گارڈین (لو) ۔ (۲) بزرگ ۔ (۳) وڈے مرتبے والے ۔ (۴) مالدار ۔ (۵) وڈی شان والے ، سائی گُہانی ۔ (۶) وڑے (اِک پکوان) ، دالاں مسالیاں تے قیمے دیاں ٹکیاں ۔ [نک : بڑی] ۔ **بڑے آدمی نے دال کھائی تو کہا ، سادہ مزاج ہے ، غریب نے دال کھائی تو کہا ؛ کنگال ہے :** [اکھ] امیر گاجراں کھانے تے شوق ، غریب کھائے تے بھکھا ۔ (غریب نے دال کھادی تے

کنگلا امیر نے کھادی تے جی ! مِدھ مُسبھا اے) - امیر چھولے چبّے تے کہندے نیں جی بدام چبے جا رہے نیں ، تے غریب بھاویں بدام ہی چبے ، کہن گے بُھکھا مردا چھولے چب چب کے ڈنگ ٹپاندا پیا اے - دنیا وڈیاں تے چِٹیاں پگاں نُوں ہی سلام کردی اے - **بڑے باپ کا بیٹا :** [ص نر اُ] ساؤ دا پُتر ، وڈے پیؤ دا پُتر ، سپُتر ، مالدار دی اَلاد ، بِیبا آدمی ، ساؤ لوک - **بڑے برتن کی کُھرچن بھی بہت ہوتی ہے :** [ا کھ ہ] وڈیاں گھراں/بھانڈیاں دی گھروڑی وی نہیں مان ، وڈے گھرانے آپنے ٹوہر اُتے نہ رہن تے وی کئیاں ماڑیاں دے کم آؤندے نیں ، اخے تھڑے ہوئے دی لوڑ تھوڑ پُوری کر دیندے نیں - **بڑے بکھاؤ ، بکھ دھر کو چلت سیس نوائے - تھوڑے بکھاؤ بھو کو چلت دم الگائی :** [مح ہ] : (وڈیرے سپ تے سیس نواندے نیں پر نِکے سپ ٹھوہیں آکڑاں نال ٹُردے نیں :- وڈیاں رُتبیاں والے لوک نیوں کے چلدے نیں - پ = سکھنا بھانڈا بہتا کھڑکے بھریا ہویا مول نہ چھلکے ، ندیاں شُوکدیاں نیں سمندر نہیں شُوکدے - **بڑے بوڑھے :** [نر ج] وڈے وڈیرے ، بُڈھے کھوہڈے ، بُڈھے آدمی ، بُزرگ لوک ، پُرانے بندے ، وڈی عمر دے ، سیانے - **بڑے بول کا سر نیچا :** [ا کھ ہ] (وڈے بول دا سِر نیواں) = ہنکار اگے آ جاندا اے = وڈا بول نہ بولیے کرتاروں ڈریے :- مغروری خواردی اے = بکری مَیں مَیں کردی کُٹھی پُٹھی کھل لہائی ، مینا اُکی میں نہ کردی شاہاں ہتھ بہائی - **بڑے پاک ہیں :** [مح اُ] بڑے نیک پاک نیں ، نیکوکار نیں ، پاک صاف نیں ، کھرے بھلے مانس نیں ، نہاتے دھوتے نیں - [سِٹھ] نلج ، کُپتے یا بے انکھے نیں ، ویلی تے کُلچھنے نیں - **بڑے پیانے پر :** [اَف اُ] اُچّی پدھر اُتے ، لمّ چوڑ نال ، وج گج نال ، مُڈھتے چج چالے توں ، بڑے خرچ نال - **بڑے شہر کا بڑا چاند :** [ا کھ اُ ہ] (وڈے شہر دا وڈا چنّ) (۱) وڈے آدمی دی ہر گل وڈی منّی جاندی اے - (۲) وڈے گھراں دی گھروڑی نہیں مان - **بڑے کام آنا :** [مح ہ] جھلنا ، باہوڑنا ، اَوکھے ویلے کم آؤنا ، دُکھ دی گھڑی وچ سہارا دینا ، پکڑنا ، بِھیڑ وچ سہارنا - **بڑے کڑاہی میں تلے :** [ا کھ لو ہ] وڈا بنن لئی کئی کشٹ کٹنے پیندے نیں = دُدھوں کھویا بنن لئی جِت ہووے تِت کڑھ ؛ کسے وڈے اڑب تے سِنڈے باز نُوں مت وجھوں آکھدے نیں ، یا بے فیض وڈیاں بارے وی آکھدے نیں ، پئی اجیہے وڈے وڈھے اسی کی جانیے ؟ - (۲) سکے سجن کم نہ آؤن تے تد وی بولیا جاندا اے = ساکاں دے سکّ لاہنے نیں - **بڑے کی بڑائی نہ چھوٹے کی چُھٹائی :** [اکھ ہ] وڈے دی وڈیائی نہ نِکّے دی نِکیائی :- بے دید تے کورے بندے بارے آکھدے نیں پئی اُہنو کسے دا لحاظ شرم نہیں ، اہ نِکا وڈا اُکا نہیں سیاندا - **بڑے گھر بڑے بڑے اینٹیں ڈھو ڈھو مرے :** [اکھ ہ] کسے امیر دے لڑ لگیاں فیض گھٹ ہندا اے تے وگاراں بُھتیاں پیندیاں نیں = تیلی وی کیتا رُکھا وی کھادا - **بڑے گھر جانا :** [مح ہ] (۱) اگلے گھر جانا ، کُڑی دا اُچے تھاں ویاہ ہونا - (۲) بندی خانے جانا ، جیل اپڑنا ، قید ہونا - **بڑے لوگ :** [ص نر ج اُ] وڈے لوک ، ساؤ ، امیر آدمی ، مال دولت والے ، دھنوان ، دھنتر ، وڈیرے دماغ ، وڈ مراتبیے - **بڑے میاں :** [نر مد اُ] [مد : بڑی بی] بابا جی ! وڈے میاں !

میاں جی ! کسے بُڈھے نُو سدّن دا لفظ ۔ **بڑے میاں سو بڑے میاں چھوٹے میاں سبحان اللہ :** [اکھ ص] وڈیاں نالوں نِکّے چار رتیاں ودھ ہی دِسن تے کہندے نیں ، نِکّے وڈیاں نالوں ودھ کے بُرے نیں = وڈے میاں تے وڈے میاں چھوٹے میاں سبحان اللہ = اماں نالوں دھی سیانی رِدھے پکّے پاوے پانی ۔
بڑی : [مد ہ] وڈی (نر : وڈا) ، وڑی ، مِسالیاں والی ، پِیٹھی دی بنی ہوئی ۔ **بڑی اسامی :** [مد ا] سوکھا ، سُکھالا ، کھاندا پِیندا (آدمی) دھنتر ، وڈی سامّی ، امیر آدمی ، پیسے والا ، دولت والا ، اُچّا ، وڈا گاہک ، ہالی ، (لو : دُھر)
بڑی الائچی : [مد ا] وڈی لاچّی ، کالی لاچّی (اِک مشہور مسالا/دوا) ۔ **بڑی امّی :** [مد لو ہ] (۱) وڈی ماں ، وڈماں ، وڈی استری ، بیبے (بے بے) ۔ (۲) متریٔ ماں ، پیو دی وڈی وُہٹی ۔ (۳) دادی (لو ، عو) ۔ **بڑی بات :** [مد ہ] وڈی گل ، اوکھا یا کمال دا کم ، اچرج گل ، مُشکل بات ، چنگا کم ، کارا ، کارنامہ ، اُچی کار ، وڈا کھوہن (نر) ۔ **بڑی بڑی باتیں :** [مح ہ] وڈیاں گلاں ، لمّ چوڑ والیاں باتاں ، لمیاں کہانیاں ، اچّیاں سوچّاں ، ہنکار دے بول ، کمال دے کم دماغ دِیاں کاڈھاں ۔ **بڑی بُہو :** [مد ہ] (۱) وڈی نُوہ ، وڈے پُتّر دے گھر والی ، پردھان نُوہ ۔ (۲) [سِٹھ] بُنتھی ، لولی ، کُچّجی ، مُورکھ زنانی ۔ **بڑی بہو بڑا بھاگ :** [اکھ ہ] (وڈی نُوہ وڈا بھاگ) ۔ (۱) گُن سچّج مطابق پھل مِلن ویلے آکھدے نیں ۔ (۲) پہلے ہکن والے سلاہے جاندے نیں ۔ **بڑی بہو کو بلاؤ جو کھیر میں نُون ڈالے :** [اکھ ہ عو] = بلاؤ وڈی بے بے نُو کھیر وچ رِکھ گھتّے :۔ وڈی عمر والے نکمّے آدمی یا بُہتے سیانے ہتھوں کم وِگڑدا ویکھ کے ٹِچکر کردے نیں =چنگی کر بہالیے پیڑے لئی چُرا = سدّو وڈی اسّاں نُو کھنڈ چولاں اُتے گھتّا پائے ۔
بڑی بی : [مد سدّ] مائی وڈی ، بیبے ، بُڈھی مائی ، سائی جی ، اسّاں ، عِزت نال وڈی زنانی نُو سدّدے نیں ، ماں جی ! بے جی ! ماں وڈی !
بڑی ٹیڑھی کھیر : [مح ہ] بُہت اوکھا تے اولاً کم ، گُنجھلالی گل ، ٹیڈھا مُعاملہ ، اوکھی کار ، کُوَلی بات ۔ **بڑی چیز اُٹھانا یا ہاتھ پر رکھنا :** [مح ا] قرآن چُکنا ، قرآن دی سَونہہ کھانی ، دو جہاناں دا بادشاہ چانا ۔
بڑی دُور کی کتیاں باندھنا : [مح ہ] لمّے پندھیں پینا ، دُراڈے سفر نُو نِکلنا ، ڈونگھے پینڈے کرن دی نیت کرنی ، لمے سفر لئی لک بنھنا ۔
بڑی دور کی لینا : [مح ا] انہونی/دور دی گل کرنی ۔ شیخی مارنی ، پھڑ مارنی ، گپھانا ، بڑھک مارنی ، شیخ چلی بننا ۔ **بڑی دھاک ہے :** [مح ہ] بڑا وَج اے ، بڑا اثر رسوخ اے ، چوکھا ناواں اے ، بڑا دابا اے ، بڑا رعب اے ، (فلانے دا) وج وجکّ ہے سو ۔ **بڑی ڈیوڑھی :** [مح ہ] (وڈی ڈیڈھی) وڈا گھر ، ساواں دا دوالا ، سخی مرد ، ساؤ آدمی ، دِل دا کُھلّا گھر ، امیر لوک ۔ **بڑی رات آنا :** [مح ہ] آدھی رات ہو جانی ، رات ادھوں ٹپ جانی ، چوکھی رات لنگھ جانی ۔ **بڑی روٹی :** [مد ا لو] (۱) وڈی روٹی/رسوئی ، وڈی دعوت ۔ (۲) قرآن شریف ۔
بڑی زبان : [مح ا] (۱) لمّی جبھ ، وڈی زبان ۔ (۲) لُتری زبان ۔ گُستاخی ، بے ادبی ، گال مندا ۔ **بڑی فجر :** [مد ا] وڈا ویلا ، دھمّی ویلا ، وڈی سویل ، اسیر سار ، تڑکا ، کُکڑ دی بانگے ، مُونہہ جھلانگا ، سرگھی ویلا ، نمازاں ویلا ، وڈی فجر ، ساجھرا ، سُوختا ، بانگ

ویلا - **بڑی فجر چولھے پر نظر** : [اکھ اُ] (دن چڑھدے نال چلھے ول دھیان) ساری دہاڑی کھان ڈیٹھن دے آہر کردے رہن والے بھکھے ندیدے تے چسکے خورے بندے بارے آکھدے نیں؛ پئی دن چڑھدے نال ہانڈی روٹی دی پے جاندی سو - **بڑی گوئی** : [مذ ہ] پھوڑے پھنسیاں، پنڈے اُتے پھمنیاں نکلن دا اِک روگ - **بڑی مائیں** : [مد ج ہ] (۱) وڈیاں ماواں، پربھانیاں ماواں، (سپتراں دیاں اُچیاں زنانیاں) - (۲) [مد و] اِک دوا -

● **بڑانا** : [لا ہ] بڑانا، نیندر وچ بولنا، بکنا، ستے پئے گلاں کرنیاں، بک بک کرنی، وِپھلنا -

● **بڑانا، بڑا جانا** : [لا اُ] بھونتھلنا، گھابڑنا، بوتلنا، ڈیمبرنا، گھبرا جانا، ترہنا، ڈر جانا، بدحواس ہو جانا -

● **بڑباگڑ** : [نر مد ہ] اِک میل دی وڈی چام چڑک، چمگدڑ -

● **بڑبڑ، بڑبڑاہٹ، بڑبڑائی** : [مد] بڑبڑ، چڑچڑ، بڑبڑ، بک بک، بکواس - **بڑبڑانا** : [لا ہ] بڑبڑ کرنا، چڑ چڑ کرنی، بکنا، کُڑھنا، چیں پیں کرنی، غصے نال مونہہ وچ برا بولنا، ہولی ہولی پڑھنا، مِن مِن کرنا، چنگا مندا بولنا، کریہچ کرنی - **بڑبڑیا** : [ص ہ] بڑبولا، بولا، بکواسی، بکڑو، بڑبڑیا، گپی، شکیتی، بھونکا، بڑاؤ -

● **بڑبڑیا** : [ص ہ] بڑبڑ کرن والا، چڑچڑا، روندو، بڑبڑ کردا رہن والا، شکیتی -

● **بڑبڑیری** : [مد اُ] (۱) وڈیاں دا جس جھڑا ویاہ اُتے کردے نیں - (۲) مراسی دا پیڑھی پڑھنا - (۳) موئے ہوئے بزرگاں دی فاتحہ جھڑی زنانیاں ہر خوشی اُتے پڑھدیاں نیں، وڈیاں دا جس یا گن -

● **بڑبولا** : [ص ہ] [مد: بڑبولی] بڑبولا، بڑبولیا، بکواسی، کھپی، ات بولن والا، شیخی خورا، گلاہڈی، ہوچھا، بولا، بھونکا -

● **بڑبھاگی** : [ص نر ہ] خوش نصیب، چنگیاں لیکھاں والا، وڈ بھاگا، سبھاگا، کرماں والا، بھاگاں والا، بھاگوان، بختاں والا، کرماں سواریا -

● **بڑبھس** : [مد ہ] سیج مانن دا جھس، بڈھیپے وچ جوانی دی الیل، بڈھے وارے عقل ماری جانی، بدمزاج ہو کے چڑچڑا ہو جانا، [ــلگ] -

● **بڑبینیا** : [ص نر اُ ہ] وڈی چنجھ والا، وڈی چنجھ والا کبوتر، ''وڈ نکا'' (کبوتر)، ناسڑ، چوڑے نک والا، نکوڑو -

● **بڑپن** : [نر ہ] وڈپ، وڈوں، وڈیائی، وڈپنا، بزرگی، وڈا ہونا، مان گمان، شیخی -

● **بڑ پیٹو** : [ص ہ] ڈھڈل، وڈے ڈھڈ والا، وڈ ڈھڈا، کھاؤ، لوبھی، چٹورا، چسکے خورا، گوگڑ والا، گگڑیل، گگڑیلا، گوگڑیا، گامب والا -

● **بڑدنتا / دتا** : [ص نر ہ] دندلو، دانڈو، وڈیاں دنداں والا، چوڑے دنداں والا، جھدے دند باہر نکلے ہون، چوڑ دندا -

● **بڑرا** : [نر ہ] بھیاڑ، بھیاڑا، کنک تے چھولیاں دا رلا میل، اناج دی قسم -

● **بُڑکا** : [نر ہ] کاٹ ، بُرک ، (بھرنا ، دنداں نال) چکنٹ ، دندی ۔ ''دندی'' وڈھن دی حرکت ۔

● **بڑکنّا** : [ص نر ہ] کھڑ کنّا ، وڈیاں کنّاں والا ، وڈ کنّا ، کھوت کنّا ، گھوڑ کنّا ، کنسّل ۔

● **بڑما** : [مد ہ] (وڈ ماں) وڈی ماں ، بیبے ، بُڈھی تیویں ، بوبّو ، وڈی اماں ، بوبی ، وڈی نانی (سٹھ) ۔

● **بڑمُونہی** : [مد ہ] وڈ مُونہی ، سُنّی والی ، چوڑ مُوہی ، وڈے مُونہہ والی ، بتھوڑو ، بُتھاڑو ۔ سُورنی ، باہرلی ، اُونھی ۔

● **بڑنکّا** : [ص نر ہ] وڈ نکّا ، وڈے نکّ والا ، نکّو ، نکوڑو ، چوڑے نکّ والا ، چھتّر نکّا ، لمنکّا ، اُچ نکّا ۔

● **بڑنگا ، بڑنگے** : [نر ہ] چھتیر ، شتیر ، کڑی ، ولا ، بالا (سدّھا تے رندیا ہویا نکّا شہتیر) ۔

● **بڑولی** : [مد ہ] گوہل (بوڑھ دا پھل) نکّا بوہڑ ۔

● **بڑولیاں** : [مد ہ] بوڑھ دا بی یا پھل ، گوہلاں ۔

● **بڑونکھا** : [نر ہ] بوڑھ دی اِک قسم ، اک درخت ، بوڑھی ۔

● **بڑھ آنا** : [مح ہ] ودھ آؤنا ، اگانہہ ہونا ، بُہتا ہونا ، ودھاں ہونا ، ودھ جانا ، ودھا ہو جانا ، ودھاں ودھنا ، وڈا ہونا ۔ **بڑھ بڑھ کے بولنا** : [مح ہ] اُتر اُتر کرنا ، ودھ ودھکے بولنا ، اُچی اُچی کُونا ، بھٹنا ، پٹاکنا ، رولا پانا ، شیخی مارنی ، بے لحاظی نال بولنا ، وڈے بول بولنے ۔ **بڑھ چڑھ کر** : [تف ہ] (اگھاں) ودھ ودھ کے ، ودھ چڑھ کے ، دھڑلتے نال ، اگیچ ہو ہو کے ۔ **بڑھ کے بولنا** : [مح ہ] بڑھ چڑھ کے بولنا ، شیخیاں مارنیاں ، ودھ کے گلاں کرنیاں ، بُہتا بولنا ، ہنکار بولنا ۔ **بڑھا تو میر ، گھٹا تو فقیر ، مرا تو پیر ، بڑوں کی بڑی بات** : [اکھ اُ] حالت سُدھری تے شاہواں والا ٹھکا ، بانکے دہاڑے آئے تے منگتا ، مر گیا تے مزار بن گیا : ہندو مسلماناں دی رہنی بہنی تے چج چالے بارے آکھدے نیں ۔ **بڑھا چڑھا** : [ص ہ] ودھیا چڑھیا ، بڑا اُچا ، وڈے ناں والا ، وچ گج والا ، منّیا پرونیا ، مشہور ، نامی ، وجکے ٹھکے والا ۔ **بڑھا دینا** : [مح ہ] ودھا دینا ، ودھا چھڈنا ، اگانہہ کرنا ، بند کرنی (ہٹی) ، بُجھانا (دیوا) ۔

● **بُڑھاپا** : [نر ہ] بُڈھیپا ، پچھلی عمر ، بُڈھا وارا ، بُڈھاپا ، وڈیری عمر دا سما ، بُڈھ ، [ض : جوانی] ۔ **بُڑھاپے میں مٹی خراب** : [مح ہ] (۱) بُڈھے وارے مٹی پلیت :۔ کسے دی پچھلی عمر وچ مصیبتاں آ پین تے کہندے لیں ۔ (۲) بُڈھا ڈھگا چھتّی روگ ۔

● **بڑھانا** : [مت ہ] ودھانا ، ودھ کرنا ، اگانہہ کرنا ، ریڑھنا ، ترقی دینی ، ہلاشیری دینا (دل ودھانا) مسانا ، بُجھانا (دیوا ، بتی) ، بند کرنی (ہٹی) ، چاڑھنا ، اُچی اُڈانی (گُڈی) ، کٹھا کرنا (دسترخوان) ۔ سامبھنا ، سمیٹنا (کم) ۔

● **بڑھاوا** : [نر ہ] چُک ، شہ ، ہلاشیری ، دلاسا ، تسلی ، جی ودھان دی کار ، حوصلہ ، وڈیائی ، خوشامد ، کُوڑی صلاح ، پُٹھی پٹی ، اُلٹی مت ، فریب ، چھل ، لالچ ۔ **بڑھاوا دینا** : [مح ہ] ہلاشیری دینی ، تھاپڑا دینا ، ہُشکارنا ،

ُچکنّا ، َحوصلہ ودھانا ، ِدل ودھانا ، ُچک دینی ، ِہمت ودھانی ، وڈیانا ، ِصفت کرنی ، دلاسا دینا ، اشکے اشکے آکھنا ۔ **بڑھاوے میں آنا :** [مح ہ] ُپھونڈ/ ُپھل وچ آؤنا ، پھپھڑے پسند کرنے ، آپنی خوشامد ُسن کے خوش ہونا ، ُچک وچ آؤنا ، شہ لینی ، ُپھلانیاں وچ آؤنا ، پھول َلینی ۔

● **بڑھاؤ گُن :** [نر ہ] دھات دے ودھن دا گُن ، ودھان ، وادھا ، ودھا ُپھلا ۔

● **بڑھتی :** [مد ہ] [ودھن دی کار] وادھ ، وادھا ، ودھیکی ، زیادتی ، ُرل ، وافری ، چڑھتل ، ودھوتری ۔ کھٹّی ، نفع ، ترقی ، برکت ، بچت ، بقایا ۔ **بڑھتی دولت :** [مد اُ] ودھیرا مال ، ودھدی مایا ، ترقی کرن والی دولت ، مال دا وادھا ۔ **بڑھتی منانا :** [مح ہ] چڑھتل اُتے ہونا ، وادھے وچ ہونا ، ترقی اُتے ہونا ، ودھنا ، پھلنا ، وادھے َپینا ، اُسّرنا ۔

● **بڑھنا ، بڑھ جانا :** [لا ہ] (۱) َپھلنا ُپھلنا ، (۲) ودھنا ۔ (۳) اُچّا ہونا ۔ (۴) وڈا ہونا ۔ (۵) اُسّرنا ۔ (۶) سامنے آؤنا ۔ (۷) اگانہ ہونا ۔ (۸) اگے لنگھنا ، ودھ ہونا ۔ (۹) ملنا ، موٹا ہونا ۔ (۱۰) ُبجھنا ، ِمسمنا (ِدیوا ، بتی) ۔ (۱۱) بند ہونا (ہٹی دا) ۔ (۱۲) ترقی کرنی ۔ (۱۳) اُلنگھنا ، حدوں ٹپّنا ۔ (۱۴) چوکھا ہونا ۔ (۱۵) لمّا ہونا ۔ (۱۶) اُڈنا (گُڈی دا) ۔ (۱۷) لہنا (گہنا/پہناوا) ۔

● **ُبڑہرا :** [نر ہ] مہک ِبھنّے ِاک گھاہ دی ِقسم ۔

● **ُبڑھوا :** [ص ہ] ُبڈّھا ، ُبڈّھڑا ، ُبڈھیرا ، اتّ ُبڈھا ، ُبڑھا (لو) ، ُبڈّھڑ ، سٹّریا بہتّریا ، کھوبڑا ۔

● **ُبڑھوا منگل :** [نر ہ] منگل وار نُوں لگّن والا بھارت دے اک شہر بنارس دا میلا (سیلا) ۔

● **بڑھوتری :** [مد ہ] [مص : بڑھنا] ودھ جانا ، وافر ہونا ، وافری ، وادھ ، وادّھا ، کھٹّی ، نفع ، ترقیّ ، کِھلار ، پسار ، چڑھتل ۔

● **ُبڑھوتی :** [مد ہ] ُبڈھیپّا ، ُبڈّھا وارا ، ِپچھلی ُعمر ، ُبڈھاپا ۔

● **بڑ ہونٹا :** [ص ہ] (۱) وڈ ہوٹّھا ، وڈ ُبلھّا ، ُبلتّڑ ، ُبلتّھڑُو ، موٹے ُبھلاں والا ۔ (۲) چپّا ، چُپو ۔

● **بڑھئی :** [نر ہ] (۱) ترخان ، واڈھا ، ترکھان ، ترخانا کم کرن والا ۔ (۲) اک ِنکا پکھیرو ، ٹوکا /چکیّ راہ ۔

● **َبڑھیا :** [ص ہ] وڈ ُمّلا ، چنگے میل دا/ دی ۔ َمہنگ ُمّلا ، اُچّا ، مہنگا ، قیمتی ۔ اعلیٰ درجے دا ، سوہنا ، سوہنی ۔

● **ُبڑھیا :** [مد ہ] ُبڈّھی ، ُبڈّھڑی ، مائی ، وڈیری ُعمر دی [تیوِیں] ، پھاپھّاں (لو) ، سٹّری بہتّری ہوئی ۔ **ُبڑھیا آفت کی ُپڑیا :** [مد ہ] آفت دی ُپڑی ، جھگڑے دی پنڈ ، فسادن ، داہ داجنی :۔ اوس ُبڈّھی زنانی بارے آکھدے نیں جھڑی فسادن ہووے ۔ پ = نال میرا چنگی کوئی گھر سڑا ۔ **ُبڑھیا ِدیوانی ہوئی پرانے برتن اُٹھانے لگی :** [اکھ ہ] مائی کملی ہو گئی ُدوجیاں دے بھانڈے ُچکّن لگ پئی : مطلب اِہ پئی بڈھے ویلے حرص ودھ جاندی اے ؛ اِجہے کملے بارے وی آکھدے نیں جھڑا گھر ُنو سیانا ہووے ۔ پ = ساڈا پیُو کملا / ُسدائی

ہوگیا اے ، اخے لوکاں دیاں پگاں لاہ لیاندا اے ۔ **بُڑھیا کا کانا** : [مح ہ] مائی بُڈھی دا جھاٹا ، لچھے ، اک رُوں ورگی (ہوا بھری) کھنڈ دی مٹھیائی ؛ بال بڑی ریجھ نال کھاندے نیں ۔ **بُڑھیا کے مرنے کا رنج نہیں مگر فرشتوں نے گھر دیکھ لیا** : [اکھ اُ] (بُڈھی دے مرن دا ہرکھ نہیں پر ''موت فرشتے'' نے گھر تک لتا اے) :۔ تھوڑے نقصان دا بچا کرے پئی کتے بہتا نہ ہووے = سہے دا ڈر نہیں پہے دا ڈر اے :۔ پئی لانگھا پے جائے گا ۔

● **بُڑھیل** : [مد ہ] ات بُڈھی ، بُڈھڑی ، بُڈھ بلھیٹ ، بُڈھی پھاپھاں ۔

● **بُز** : [مد ف] بکری ، بکرا (نر) ، بکروٹی ، پٹھورا ، بکروٹ (جوان بکرا) ، پٹھ ، پٹھوری (جوان بکری) ، بوک (جوان تے مست بکرا) ۔ **بُزِ اخفش** : [مد ف] اخفش دی بکری ، بے سوچے سمجھے ہاں ہاں کرن والا آدمی ۔ [مح] اُلّو دا پٹھا ، لم ببُدھ ، بُدھو ، مورکھ ، سدائی ، جی حضوریا ۔ **بُزدِل** : [ص ف] ڈرُو ، ڈراکل ، بھیڈ دِلا ، ڈر پھوکنا ، بکری جِہا ، ماڑا ، تھڑ دلا ، نری بھیڈ ، چڑی دے دِل والا ، دل دا کچیرا ، رُوح دا کخیرا ، ڈریل ۔ **بُزدلی** : [مد ف] بے ہمتی ، تھوڑا دل ، کمزوری ، بے اُدمی ، نامردی ، حوصلہ نہ ہونا ، ڈراکل پُنی ، ڈر ، ہمت دی ہار ۔ **بُزغالہ** : [نر ف] چھیلا ، چھیلی ، بکروٹ ، لیلا ، میمنا ، پٹھا (بکری دا) ، پٹھورا ، بکری دا بچہ ۔

● **بُزا** : [نر ع] اِک پنچھی ۔

● **بزاز** : [نر ع] [بز = کپڑ ، کپڑا] بجاج (لو) ، بزاز ، کپڑے دا وپاری ، کپڑے ویچن والا ۔ **بزاز کی گٹھڑی پر جھینگر مالک / بیگانی گُٹھتی پر جھینگر ناچے** : [اکھ] پرائے دمیں شہُوکار ، پرائے مال اُتے مان کرن والے دی گٹھائی نندیاں کھندے نیں = مال مانی تے بُھڑکن گُتر = مامے کنیں دُر بھنیوا آکڑ تُر = حویلی مِیئے باقر دی وِچ جالو آکڑدی = بوہل سائیاں بُھڑکن چوہڑے ۔ **بزازا** : [نر اُ] کپڑ منڈی ، کپڑ بزار ، جتھے کپڑے وکدے ہون ، بجاجا (لو) ۔ **بزازی** : [مد اُ] بجاجی (لو) ، بزازی ، کپڑے دا وپار ، کپڑے ویچن دا کم ، بزازا ۔

● **بُزرجمہر** : [نر ف] [بُزرج (بُزرگ) = وڈا + مِہر = سورج : وڈا سورج / دِہسُو] ایران دے مشہور بادشاہ نوشیروان دا اِک بہت سیانا وزیر ۔

● **بُزرگ** : [نر ف] وڈا ، وڈیرا ، وڈیری عُمر دا ، بُڈھا ، سیانا ، پاہنے والا ، عزت والا (آدمی) ، داناّ پردھاناّ ، کرنی والا ، پِیر ، کراماتی (آدمی) ۔ **بُزرگانہ** : [تف ص ف] وڈیاں والی صفت ، وڈیاں وانگ ، ساوُاں ہار ، بُزرگاں وانگو ۔ **بُزرگ داشت** : [مد ف] خاطر خدمت ، مونہہ ملاحظہ ، ادب (وڈیاں دا) ، ''دِل رکھنا'' ۔ **بُزرگ زادہ** : [ص ف] [بزرگ دا پُتر] ساؤ دا پُتر ، پِیر زادہ ، اُچے ٹبر دا ۔ **بُزرگوار** : [ص ف] وڈا ، وڈیرا ، بُزرگ ، سیانا ، عِزت والا ، سپتا ، بھلا مانس ، بُڈھا ، وڈیری عمر دا (آدمی) ۔ **بُزرگوں کا ٹِھیکرا** : [مح اُ] بزرگاں دی جائداد ، وڈیاں دیاں چار کندھاں ، جدی کوٹھا / کُلا ، وِرثہ ، وڈیریاں دی کمائی / داد ۔ **بُزرگی** : [مد ف] وڈیائی ، وڈوں ، وڈپ ، بُزرگی ،

وڈتّ ، وڈ پنا ، عزت ، سیانف ، بھلمنسؤ ، شرافت ، بھلمانسی ، مہا ، شان ، بڈھیپّا ، کرنی ، ''راگ'' دیاں باراں مقاماں وِچوں اِک مقام ۔ **بزرگی بہ عقل است نہ بسال** : [اکھ ف] (وڈوں سمجھ سیان دی اے وڈی عمر دی نہیں) وڈیائی عقل تے سُجّھ نال ہُندی اے : جد کسے نِکّے جنے دی وڈی گل ردّی جائے تے آکھدے نیں ۔

● **بزم** : [مد ف] خوشی دی محفل ، اکٹّھ ، کٹّھ ، میل ، چاریاری ، جھنڈی ، ڈھانی ، (ہانیاں دی) بیٹھک ، جماعت ، مجلس ، منڈلی ، محفل ، سبھا ، پرھیا ، پرھے ، جلسہ ، سنگت ، دعوت ، کھانا ۔ **بزم آرا** : [ص ف] رونقی ، پرھیا دا سنگار ، ''ہسنا وسنا'' پنڈ ، چوہدری ، پردھان ، محفل دی رونق ، مجلسی ، پرھیا دا پردھان ، یاراں دا یار ۔ **بزم آرائی** : [مد ف] مجلس جمنی ، پرھیا جُڑنی ، جلسہ ہونا ، مجلس دی رونق ، چاریاری ، پرھیا سجوت ۔ **بزمِ ادب** : [مد ف] علم دی محفل ، ادب تے علم والی ٹولی ، ادب پرھیا ، ادبی گلاں (لیکھ ، مضمون ، نظماں) ، لکھن پڑھن والیاں دا اکٹھ ، ادبی مجلس ۔ **بزمِ سخن** : [مد ف] شاعراں دا جلسہ ، مشاعرہ ، شاعراں دی محفل ، بیت بازی ، شعر و شاعری ، شعر پرھیا ، شاعر پرھیا ۔ **بزمِ عالم** : [مد ف] جگ ، دنیا ، جگت جہان ، لوک لکائی ، ساری خدائی ، دنی دی رونق ، خلق اللہ ، جگت پرھے ، جگ دی پرھیا ۔ **بزمِ عزا** : [مد ف] محرماں دا کٹھ ، ''مرثیے'' ، مکان ، سوگ دی پھوہڑی ، سیاپّا ، مجلس (پٹّن الاہن دی) ۔ **بزم گاہ** : [مد ف] دارا ، موج پرھیا ، عیش خانہ ، محفل ، مجلس ، عیش منڈلی ، ڈیرا ، محفل جمّن دی تھاں ، سنگت ، بیٹھک ۔ **بزم گرم ہونا** : [مح اُ] مجلس گرم ہونی ، مجلس بھخی ہونی ، کٹّھ ہونا ، پرھیا جُڑنی ، ڈھانی لگی ہونی ، چاریاری دا رنگ بجّھنا ، محفل ٹھٹھی ہونی ۔ **بزمیہ** : [مد ع] [ض : رزمیہ = وار] جس نظم وچ رہنی بہنی تے سوہنے سولتے خیال ہون ۔ [ص] خوشی والی ، شعر و شاعری ۔

● **بزن** : [ف] [مار ، وڈھ ، قتل کر !] مار دین دا حکم [— کر = مار دے ، قتل کر] سِر لاہ دے ! جندوں گوا دے ، وار کر ، گولی چلا ۔

● **بزورِ بازو** : [تف ف] ڈنڈیں پٹّیں ، لڑ بھڑ کے ، ہمت نال ، دھڑلّے نال ، جی داری نال ، واہ لا کے ، دھکّے نال ، ملّو مّلی ، دھکو دھکّی ، کھوہ کے ، باہیں دے زور ۔

● **بس** : [نر ہ] (۱) وس ، زور ، واہ ، مرضی ، اختیار ، پُج ، چارا ، قابو ۔ (۲) [مد ، انگ : bus] بس ، لاری ، سواریاں والی گڈی ۔ (۳) [مد] بس ! ۔ ٹھہر ! مک چُک ! مُکدی گل ، چُپ رہو ، رہن دے ! **بس چلنا** : [مح ہ] وس چلنا ، چارا چلنا ، پیش جانی ، قابو چلنا ، اختیار وچ ہونا ، واہ لگنی ، پُج پہنی ، زور لگ سکنا ، اثر رسوخ ہونا ، دا لگنا ، کُجھ کر سکنا ۔ **بس دیکھ لیا** : [مح اُ] بس جانچ پرکھ لیتّا ، جانئے آں ، رہن دیو ، ازما لیتا ، تہانُوں ویکھ لیا اے ، بھیت کھلّھ گیا اے ۔ **بس کا روگ** : [مح ہ] ہتّھ وس دی گل ، وس دا کم ، اختیار دی گل ، وس دا روگ ، ہو سکن والا کم ۔ **بس کر میاں بس کر ؛ دیکھا تیرا لشکر** : [اکھ اُہ] (بس کر میاں ویکھ لئیاں نیں تیریاں فوجاں) : جدوں کوئی پھوکیاں شیخیاں مارے اودوں

آکھدے نیں = ویکھے تیرے پنڈ گراں باراں کوہ اُجاڑ = بھیڈ دی چھڑ گوڈے تائیں -
بس کرنا : [مح اُ] مُکانا ، بس کر دینا ، ختم کرنا ، نبیڑنا ، جان دینا ، توبہ کرنی ، رہن دینا ، روک دینا (کم) - **بس کہ ، بسکہ** : [ح ف] جتنا ہو سکے ، گل کی پئی ، اخیر ، کیوں جو پئی -
بس کی بات : [مح ہ] ہتھ وس دی گل ، اِختیار دی گل ، قابو دی گل ، اِختیار دی بات -
بس میں : [تف ہ] وس وچ ، اختیار وچ ، واہ ہیٹھ ، دبا تھلے ، قابو وچ - **بس میں سوار ہونا** : [اُ] بس وچ بہنا ، لاری تے چڑھنا -
بس میں لانا ، کرنا : [مح اُ] وس وچ کر لینا ، دا ہیٹھ لے آونا ، قابو کرنا ، اڈے لا لینا ، ڈھب اُتے لے آونا ، ہتھ وس ہیٹھ کرنا ، ڈھاہ لینا ، بے وس کر دینا ، ہتھاں اُتے پا لینا (مح) -
بس نہ چلنا : [مح ہ] وس نہ چلنا ، پیش نہ جانی ، واہ نہ لگ سکنی - **بس ہو چکی نماز مُصلّا اُٹھائیے** : [اکھ اُ] نماز پڑھی گئی مُصلا چک دیو ، ہُن بس کرو ، رہن دیو - پ = چور بندی خانے تلوار سرہانے : جد کم مُک جاوے تد آکھدے نیں پئی اہ کھلارا سمیٹ لوو -

● **بِس** : [نر ہ] (۱) وِس - زہر - (۲) کُڑتن - (۳) ڈاہڈی کوڑی شے - (۴) عیب ، خامی - (۵) فساد ، جھگڑا - **بِس اُگلنا** : [مح ہ] [وِس اُگلچھنا] بُغض کڈھنا ، مندا بولنا ، پان پت لاہنی ، بے عزتی کرنی ، کَوڑیاں گلاں کرنیاں - **بِس بونا** : [مح ہ] [وِس بیجنی] بُرا بیجنا ، بدی کرنی ، کُپتّ دا مُڈھ بنھنا ، فساد دا بی بیجنا - **بِس بھرا** : [ص نر ہ] زہر بھریا ، وِس گھولدا ، زہری ، فسادی ، کینے والا ، کَوڑا بندہ ، اگ دی ناڑ ، وِس/خرود دی گنڈھ [مد : بِس بھری] - **بِس دینا** : [مح ہ] زہر دے دینی ، وِس دینا ، زہر کھوا پیا کے مار دینا - **بِس کی گانٹھ** : [مح ہ] وِس دی گنڈھ : شرارتی ، فسادی ، کَوڑا ، کُراڑا ، اگ دی ناڑ ، زہر دی گنڈھی ، زہری ، ظالم ، پتھر دل ، اُلچّا ، بدماش ، دل دا کالا ، کینے والا ، گُھوٹھا ، کُھنسی -

● **بِس کھپرا ، کھوپرا** : [نر ہ] اِک بُوٹی جھڑی دواواں وِچ کم آوندی اے - (۱) گوہ دی اِک قسم ، زہری کِرلا - **بِس گھولنا** : [مح ہ] وِس گھولنی ، فساد کِھلارنا ، لڑائی جھگڑے دیاں گلاں کرنیاں ، سڑنا بُھجنا ، کُڑھنا جُھرنا - **بس مِلانا** : [مح ہ] زہر رلانی ، وِہوں گھول دینی ، بُریائی کرنی ، نقصان کرنا ، وِگاڑ دینا -

● **بسا اوقات** : [ویلا ف] کئیں/کئی وار ، بہوں کرکے ، چوکھی وار ، بُہتی دفعہ ، [ف : بسا ، بسہا = کئی] -

● **بسابسایا** : [ص ہ] [مص : بسنا] وسّیا وسایا ، اباد ، وسدا رسدا ، رونق والا تھاں ، اباد علاقہ -

● **بسایت** : [مد ہ] واس ، واسّا ، ٹکانا ، تھاں ، وس رس ، ابادی ، گھر ، بسیرا (وسیرا) -

● **بسار ، بسارا** : [نر ہ] "ویاجی بی" دُون سوایا / ڈیوڑھ تے بی واسطے اُدھار لیا ہویا اناج - **بِساونا** : [مت ہ] [لا : بِسرنا] وِسارنا ، بُھلانا ، بھل جانا ، چیتے نہ رکھنا ، دھیان وچ نہ لیانا ، وِسرانا ، تھوہ نہ رکھنا ، دِلوں لاہ دینا -

● **بِساط** : [مد ع] (۱) بسترا - (۲) غلیچا ، غلوچا (لو) ، کلین - (۳) تپڑ - (۴) صف - (۵)

فرشی چَوپڑ یا شطرنج کھیڈن دا خانیاں والا کپڑا - (۶) تخت/گدی - (۷) وپار دا مال ، پسارا ، کھلارا - (۸) ہُج ، پسلی ، حوصلہ ، ہمت ، وس ، بِت (وِت) ساہ ست - **بِساط اُلٹنا** : [مح اُ] ہیٹھلی اُتے آؤنی ، اپّر تھلے ہو جانا ، گڈمڈ ہونا - **بساط خانہ** : [نر ف] جتھے لوک چھابڑیاں لان ، لوک بزار ، تھڑھا - **بِساطِ سلیمان** : [مد ف] حضرت سُلیمان دا تخت جھڑا اُڈدا سی - **بِساط سے بڑھ کر** : [تف اُ] ہِمتّوں ودھ کے ، وَسوں بِتوں باہرا ، وسّوں ودھیرا ، ہُج پَین توں چوکھا ، ہستی توں باہر - **بِساط کیا ہے** : [مح اُ] کی ہستی ہے ، اُکات کی اے ، کِنی ہمت اے تیری ؟ کِنا کُو وس ای ! ٹگے دا آدمی ایں - **بِساطی بساتی** : [نر ع] ہٹوانیا ، پرچونیا ، ونسونیاں شیواں ویچن والا ، دُکاندار ، جھڑا نِکا موٹا مال ویچے ، چھابڑی والا/وال ، مُنیاریا ، مُنیاری والا -

● **بسالت** : [مد ع] بہادری ، دلیری ، وریامی ، وریامگی ، دلیری ، تکڑیائی ، بھلوانی ، جی‌داری -

● **بسان** : [اگ ح ف] وانگ ، وانگر ، وانگو ، طرح ، تران ، جِہا ، ورگا ، ہار ، جویں ، جیوں -

● **بسانا** : [مت ہ] (۱) وسانا ، اباد کرنا ، گھر کوٹھا پانا ، وسیبا بنانا -

● **بِسانا** [مص ہ] خشبودار کرنا ، مہکانا ، بو والا کرنا - **بِساند** : [مد ہ] کچیاہن ، اُچھیاہن ، مچھیاہن ، سڑیاند ، بُساوا ، بَھیڑی بو ، کچے ماس دی مُشک ، بُسّ ترک ، بَھیڑ ، عیب ، کج ، بَھیڑا پوکھا ، اصل ، اصلہ - **بِساندا** : [ص ہ] اُچھیاہن والا ، بو والا ، مُسیا ہویا ، بے سوادا ، بکیا ہویا ، الُونا ، بے لُونا - شُہدا ، کمینہ ، ہولا ، ہوچھا - **بِساوٹ** : [مد ہ] (۱) خُشبو ، واشنا ، مہک ، مُشک - (۲) بوس ، بُسیاہن -

● **بساوری** : [مد ہ] زمین دا لگان ، معاملہ -

● **بِساہا** : [نر ہ] وِیہڑ ، اِک کُتّا جِھدے وِیہ نونہہ ہُندے نیں -

● **بسائط** : [نر ج ع] [و : بسیط] کھرے مادے ، چار تتّ : اگ پانی مٹّی تے وا -

● **بست و کُشاد** : [نر ف] [مص : بستن = بنّھنا ، ض : کُشادن = کھولھنا] بندوست ، اِنتظام ، راج سرکار ، پربندھ -

● **بَستار** : [نر ہ] (۱) پھلار ، پسار ، لمّی گل کاین ، وِہروا ، تفصیل - (۲) سُست ، کچّا - **بستار کرنا** : [مص ہ] ودھان ودھانا ، گلّاں بنانیاں ، کھلارنا ، پسارنا ، لمیاں لے بہنیاں -

● **بُستان** : [نر ف] [وڈ : بوستان] باغ ، بغیچی ، بغوچڑا ، پُھلاں دی واڑی ، پھلواڑی ، باگا (لو) -

● **بِسترا** [نر ہ] ، **بِستر** : [نر ف] بِسترا ، سوت ، وچھونا ، وستر ، فرش ، فقیراں دے بہن دی تھاں ، فقیراں دی گدی ، ڈیرا ، ٹِنڈ پُھوہڑی ، وست ولیوا ، لٹاپٹا - **بسترا بچھانا ، کرنا ، لگانا** : [مح ہ] بِسترا کرنا ، سوت وچھانی ، سیج سوارنی ، ڈیرا جمانا - **بِسترے سے پیٹھ لگ جانا** : [مح ہ] مَنجے نال مَنجا ہونا ، بیماری نال ہل نہ سکنا ، ڈھڈا ماڑا ہو جانا ، منجے جوگا ہونا ، لاگے لگ جانے (بیمار دا لمّا پیا رہن کرکے) - **بسترِ مرگ پر جانا** : [مح اُ] مرنے پَینا ، گور کنارے ہونا ، قبر وچ لتّاں ہونیاں ، مرن اُتے آؤنا -

● **بستگی** : [مد ف] [بستن : بجھنا] قبض ، بَنّھ ، اڑ ، جا ، لگا ، تعلق ، لگاوا ، بجھنا ، بندھیج [دل بستگی = دِل لگنا ، پیار] -

● **بستم بستہ** : [مد نر عو] ٹوکا ٹاکی ، بولن دی مناہی ، کـُون دی روک ٹھاک ، ورجا ورجی -

● **بستی** : [مد ہ] سرنگی دا اُچھاڑ ، غلاف ، جس وچ کوئی شے بنھ کے رکھی جائے ، بستا

● **بستہ** : [نر مف ف] بجـّھا / جمیا ہویا ، جس کپڑے یا تھیلے وچ کوئی شے بنھی ولھیٹی جائے؛ جویں کاغذ کتاباں دا جزدان ، بُچکا (لو) سکول دے مُنڈیاں دا جھولا ، گنڈھ ، گنڈھڑی - **بستہ رحم** : [ص مد ف] سنڈھ ، کـُکـّھ موئی ، کـُکـّھ سڑی ، نکھتـّری ، جھڑی زنانی کوئی پُتر دھی نہ جمـّے -

● **بستی** : [مد ہ] و ستی ، وس رس ، پنڈ گراں ، جھوک ، واس ، واسا ، ابادی ، ٹھٹھی ، (جتھے لوک وسـّن رسن) رونق ، پنڈ کھیڑا -

● **بسر کرنا** : [مح اُ] نبھانا ، پورا کرنا ،گزارنا ، بِتانا ، لنگھانا (دن) ، ٹپانا (ویلا ، ڈنگ) ، جالـّنا (جند نـُو) ، کٹنا (وقت) - **بسر ہونا** : [مح اُ] گـُزرنا ، بیتنا ، لنگھنا (دن) ، جھٹ لنگھنا ، نبھنا -

● **بسر و چشم** : [تف ف] سر متھے اُتے ، بڑے چا نال ، خوشی تھیں = گولی کیہدی تے گہنے کیہدے :- منظور اے -

● **بسرام کرنا** : [مح ہ] ڈیرا لانا ، ٹھاہر بنانی ، رات بتانی ، رات کٹی کرنی (لو) ، پڑا کرنا ، ٹھہرنا ، ٹکا لینا -

● **بسرانت** : [نر ہ] (۱) ارام ، سـُکـّھ ، ٹـِکا - (۲) ارام کرن والا - (۳) باؤلی ، واں ، پوڑیاں والا کـُھوہ -

● **بسرنا ، بسر جانا** : [لا ہ] وسـّرنا ، بُھلـّنا ، دلوں لہنا ، بُھل بُھلا جانا ، بُھل جانا ، چیتا نہ رہنا ، منوں اُتـّرنا یا لہنا ، چت چیتے نہ رکھنا -

● **بسط** : [نر ع] لم چـَوڑ ، کھلار ، پُھلار ، پسار ، پسارا ، کـُھلـّھ ڈُلـّھ ، تفصیل ، ویروا ، وضاحت : [شرح و بسط] -

● **بسطام** : [نر نا] خراسان دا اِک شہر ، مشہور اللہ لوک بایزید بسطامی ایتـّھے دا ہی وسنیک سی -

● **بسکٹ** : [نر ، انگ : biscuit] مٹھی/ سلُونی ٹکی ، اِک میل دی ختائی ، بسکٹ ، مکھن پا کے پکائی ہوئی خستہ ٹکی -

● **بسم اللہ** : [مد تف نک ع] [وڈ : بسم اللہ الرحمٰن الرحیم] اللہ دے ناں نال (چھوہیا) ، شروع ، مُڈھ ، بسم اللہ ، مہُورت ، چنگے کم دی پہل ، پہلاں ، رمبھ ، وڈ ، پیندی سٹ ، کوئی کم رمبھن (کرن) توں پہلاں مسلمان ایہو کلمہ پڑھدے نیں - دیر کاہدی اے ، بنے لئو ، اِہ گھوڑا اِہ گھوڑے دا میدان ، روٹی شروع کرو - **بسم اللہ الرحمٰن الرحیم** : (۱) (اللہ دے ناں نال جہڑا رحمان رحیم تے بخشن والا اے) بسم اللہ ، قرآن شریف دی ہر سُورت دے اگیترے آون والے اُچتے سچتے بول - (۲) مُڈھ ، شروع ، پہلاں - (۳) آدر بھا دی گل ، [ــ کر] - (۴) بالاں نُو مسیتے بہان دی ریت یا خوشی - **بسم اللہ سے تمت تک** : [مح اُ] الف توں لا 'یے' تیکر ، ساری دی ساری ، ہیج بیاج (لو) ، مُڈھوں توڑ تک ، اخیر تائیں - **بسم اللہ کرنا** : [مح اُ] بسم اللہ کرنی ، شروع کرنا ، چھوہنا ، رمبھنا ، وڈنا (کم) ، کھان لگنا -

بِسم اللہ کے گنبد میں بیٹھے ہیں : [اکھ اُ] ساد مُرادے نیں تے خبر مُسکھ نال ہی رہنا جاندے نیں ، دُنیا دا کَوڑا کسیلا ورتارا نہیں ویکھیا ورتیا ، آپنی پت لئی بیٹھے نیں ، جگ دے لانجھے لتاکے دی کوئی خبر نہیں ۔ **بِسمِ اللہ ہی غلط ہونا :** [مح اُ] کم دی پہل ہی ماڑی ہو جانی ، شُروع ہی مندا ہونا ، مُنڈھوں ای کھوٹا کم ہونا ، پیندی سٹے کم وِگڑنا = پہلی چوری پہلا پھاہ ۔

● **بَسما :** [نر ہ اُ] [ع : وسمہ] وسما ، وال کالے کرن والی مہندی نال رلا کے وی ورتدے نیں ۔

● **بِسمانا :** [مت عو ہ] تُوڑنا ، تروڑنا ، بھنّنا ، ٹوٹے ٹوٹے کرنا ، پھیتی پھیتی کرنا ، چکنا چور کرنا ، تریڑنا ، کڑکانا ۔ **بِسمنا :** [لا ہ عو] ٹُٹّنا ، تُٹّنا ، تِڑنا ، ٹوٹے ٹوٹے ہونا ، بھجّنا ، کڑکنا ، تِڑکنا ، پھیتی پھیتی ہونا ، چکنا چُور ہو جانا ۔ وِسمنا (گُجھے آٹے دا) ۔

● **بِسمِل :** [نر ع] (۱) پھٹّڑ ، زخمی ، سلّیا ہویا ، کُٹھا ، ذبح کیتا ہویا ۔ (۲) ڈنگر حلال کرن ویلے پڑھین والی بسم اللہ دا ''نِک'' ۔

● **بَسنا :** [لا ہ] (۱) وسّنا رسنا ، وسیبا کرنا ، واس کرنا ، وسنیک بننا ۔ وسنا ، رہنا ، اباد ہونا ۔ (۲) بِھنّا ہونا (خوشبُو وچ) ۔ (۳) ورھنا ، پینا (مینہ) ۔ [مت : بسانا] ۔ (۴) [نر] بینک ، خزانہ ، روکڑیے/کیراڑ دی تھیلی جس وچ تکڑی وٹے رکھے جاندے نیں ۔

● **بُسنا ، بُس جانا :** [لا ہ] بُسنا ، مُس جانا ، سڑنا ، رکھی چیز دا بو دینا ، بو مار جانا ، ترکّنا جانا ، بکل جانا ، بے سوادا ہونا ، بو چھڈّ جانی ، سواد تے مہک وِگڑنا ، گلنا ترکّنا ۔

● **بسنت :** [مد ہ] (۱) بہار دی رُت ، بہار سما ، پُنگارا ، پُنگار ، بسنت دی بہار ، چیت وساکھ ، پُنگرن دی رُت ۔ (۲) سری راگ دی چوتھی راگنی (۳) اِک میلا ۔ (۴) بسنت دا گَون ۔ (۵) پُنگارے دی رُتے کِسے درگاہ اُتے لگن والا میلا ۔ (۶) سرہوں پُھلّن دا سما ۔ **بسنت پنچمی :** [مد ہ] ہِندُواں تے سِکھّاں دا دہار ، بسنت ، بسنت میلا ۔ **بسنت پُھولنا :** [مص ہ] (۱) بسنت کِھڑنی ، پُنگار دی رُت ، پُھل کِھڑن دی رُت ، سرہوں پُھلنی ۔ (۲) پِلتّن چھانی ، بہار دی رُت آونی ۔ (۳) ڈَیمبرنا ، ہکّا بکّا رہنا ۔ (۴) چُنھیا جانا [آنکھوں میں —] ۔ **بسنت جاڑے کا انت :** [اکھ ہ] بسنت آئی تے پالا اُڈیا = بسنت پالے اُڈنت = بسنت پالے دا انت ۔ **بسنت کی خبر ہونا :** [مح اُ] بسنت دی سار ہونی ، دُنیا دی اُگھ سُگھ مِلنی ، آٹے دال دا بھا جاننا ، جگ دا چج چالا جاننا ، سوجھّی والا یا سُجاکھا ہونا ۔ **بسنتی :** [ص ہ اُ] (۱) پِیلا ، کھٹا (رنگ) ، سرہوں دے پُھلاں ورگا ، زرد ۔ (۲) بسنت میلے تے جان والا ۔ (۳) پِیلی پُشاک ۔ کھٹا گیروا پہراوا ۔ **بسنتی پوش :** [ص اُ] کھٹے پہراوے والا ، پِیلے کپڑیاں والا ، پِیلی پُشاک والا ، بسنتا (پِیل پُشاکا) ۔

● **بسنتر دیوتا ، بسندر :** [مد ہ] (۱) وَسنتر (دیوتا) ، اگ دا دیوتا ۔ (۲) پاک تے پوتّر اگّ ۔ بسنتر دیوتا گھر لگے تاں جانیے = گھر لگے تے اگ باہر لگے تے بسنتر دیوتا ۔

● بسنی : [مد ہ] (۱) واسنی ، رُپیئے رکھن دی تھیلی ، وانسلی ، (۲) واسا ، واس ، وسنی -

● بِسنی ، بِشنی : [ص ہ] کُچّھنا ، پاپی ، بُریار ، عِلّتی ، لُچّا ، بدمعاش ، وِہری ، رنگیلا ، مستانا ، آلنگی ، بدکار ، مہا پاپی -

● بِسوا : [مد ہ] (۱) ویسوا ، کنجری ، پیشہ کرانی ، مالزادی - (۲) [نر] جریب دا وِیہواں حِصّہ -

● بسواری : [نر ہ] ونجھ بیلا ، وانساں دی جھنگی ، وانساں دا جنگل -

● بِسواس : [نر ہ] (۱) ایمان ، عقیدہ - (۲) اعتبار ، بھروسّا ، بھرواسا - (۳) پکّ ، یقین ، دھرم ، بھرم بھا ، مان ، پرتیت - (۴) شک ، بھرم ، کھٹکا - (۵) دُبھدا ، گڑبڑ [— کر] - **بسواس گھات** : [مد ہ] یار ماری ، دغا ، چھل ، کپٹ ، ویلداری ، کھوٹ ، نمک حرامی ، فریب ، [ص : بسواسی] -

● بسوانسی : [مد ہ] ''بِسوے'' (وِگھے دے وِیہویں) دا وِیہواں حِصّہ ، $\frac{1}{400}$ وِگھا -

● بِسُورنا : [لا ہ] [ع : بسُور] بُلّھیاں اٹیرنیاں ، چِبیاں کڈھنیاں ، بُلھیاں کڈھنیاں ، رون اکھّا ہونا ، مُونہہ بنانا ، یلھکنا ، سُمکے لانے - **بِسوری** : [ص ہ] رونا (ص) ، نِکی نِکی گل اُتے رون والا ، رونـدو ، روندل ، رواکل ، رون اکّھا -

● بسُولا ، بسولا : [نر ہ] وِہولا ، تیسا ، تیسی (اُزار) ، ترخاناں دا لکڑ گھڑن/چھلن والا رچھ - **بسولی** : [مد ا ہ] [نکا بِسولا] تیسی (راج دا ہتھیار) ، ''اِٹ گھڑنی'' -

● بِشسوہ : [نر ہ] وِگھے دا وِیہواں حِصّہ - **بسوہ دار** : [ص اُ] پِنڈ دے کسے حِصّے دا مالک ، واہی دا حصے دار ، زمیندار -

● بِسہا ، بِساہا : [ص ہ] زہری ، زہر والا ، زہری کیڑا - وِیہڑ کُتّا ، جھدے وِہ دند ہُندے نیں -

● بِسہری : [ص مد ہ] زہر بھری ، وِس والی ، زہریلی (سپنی—) ، اِک زہری کیڑا - اُنگلاں دا اِک پھوڑا ، [ہ و : بِس] -

● بِسیار : [ص ف] ودھیک ، بُہتا ، بہُو ، بہُوں ، چوکھا ، بہت ، اتّ ، زیادہ ، بڑا ، بُہتیرا - **بسیار خوار لاغر باشد** : [اکھ ف] مُونہہ چوہی ڈھڈ کُھوہی = نِکے نِکے مُونہہ نیں ڈھڈ نیں کہ کُھوہ نیں :- بُہتا کھان والا ماڑکُو ای رہندا اے - **بسیار خور** : [ص ف] ودھیک کھان والا ، پیٹُو ، کُھوہ ڈھڈا ، بُرک مار ، ہابڑیا ہویا ، رج نہ جاندا ، تِھین چُھٹا - **بسیار دان** ، **بسیار گوئی باشد** : [اکھ ف] : بُہتا عالم بہُتیاں گلاں کردا اے = وڈیاں سِراں دیاں وڈیاں پِیڑاں - **بسیار گفتن دوم بی خردی است** : [اکھ ف] بہتیاں گلاں کرنیاں دُوہری بے عقلی اے ؛ ودھیک نہ بولن دی مت اے - پ = بُہت بھلا نہ بولنا بُہت بھلی نہ چُپ -

● **بسیٹھ** ، **بسیت** : [نر ہ] (۱) پِنڈ دا چوہدری ، لمبردار ، لمبڑ (لو) - (۲) پیادہ - (۳) سُنیہی ، ڈاکیا ، ایلچی - (۴) دوفصلا ، وکیل ، وچولیا ، چُغل : [سجن سجن مِل گئے جُھوٹے بڑے بسیٹھ] - (۵) ہل پنجالی ، جوترا -

بسیرا : [نر ہ] وسّوں ، واس ، وسیبا ، رات رہن دی تھاں ، ٹھاہر ، ٹِکانا ، آہلنا ، چِڑیاں جنوراں دا ڈیرا ، ٹھاہ ٹھیہا ۔ **بسیرا بولنا** : [مح ہ] شام پئی تے چڑیاں جنوراں دا رُکھاں اُتے بولنا ۔ **بسیرا کرنا ، لینا** : [مح ہ] رات نُو آرام کرنا ، رات رہنا ، رات کٹّی کرنی ، ٹھاہر بنانی ، ٹِکانا کرنا (رات نُو) ، چڑیاں جنوراں دا رُکھاں اُتے رات گُزارنا ۔

بسِیط : [ص ع] [ج : بسائط] (۱) چوڑا ، کُھلّھا ، (کُھلھا ڈُلھا) ۔ (۲) شاعری دی اک بحر ۔ (۳) خالص جھدے وچ کوئی شے رلی نہ ہووے ۔

بِسیکھ ، بِسیکھا : [نر ہ] (۱) وِتھ ، فرق ، جُدایگی ، دُکھ تِرکٹ ، وکھیوا ، ویروا ، نکھیڑا ۔ (۲) عادت ، سُبھا ۔

بسِیلا : [ص] زہری ، زہر بھریا ، وِس والا ، زہر والا ، چندرا (پھوڑا) ، وِس دے اثر نال ہتھ دی اُنگلی اُتے نکلن والی پِھمنی ، اِک زہری پھوڑا ، موہری ، [ہ ۔ و : بِس] ۔

بسیندھا ، بسینڈا : [ص ہ] سڑیا ترکیّا ہویا ، بُسیّا ہویا ، مُسیّا ہویا ، بو ماریا ، اُلی لگا ، بےسوادا ، بکلیا ہویا ۔

بِشارت : [مد ع] [بُشریٰ = خوش کرنا] خوشخبری ، خیر دی خبر ، سُلکھّنی دس ، بھلی خبر ، سُکھّ سنیہا ، غیب دی ہا ک ، کشف ، چنگی خواب ، سوہنا سُفنا ، [—ہو ، دے] ۔

بشّاش : [ص ع] خوش ، نہال ، پرسن ، ہس مُکھّ ، زندہ دِل ، ہسّوں ہسّوں کردا ، باغو باغ ، سُکھّی ، انند وچ ، راضی بازی ، چاواں متّا ، خوش خوش ۔ **بَشاشت** : [مد ع] ہسدے متّھے گل کرنا ، خوشی ، خوش خلقی ، زِندہ دِلی ، ہسّوں ہسّوں کردا جاپنا ، سُکھّ ، ارام ۔

بِشپ ، [نر انگ : Bishop] وڈا پادری ، پادریاں دا سردار ، گِرجے دا افسر ۔

بَشَر : [نر ع] آدمی ، انسان ، مُنس ، مانس ، منُکھّ ، ماہنُو ، بندہ (جھڑا مُکھ مُہاندریوں سنجاپے) ۔ [ص : بشری] ۔ **بشر شر سے خالی کوئی نہیں ہے** : [ا کھ ا] آدمی خطا دا پُتلا اے = بندے دی عقل کچّی اے = ہر آدمی بھُلّنہار اے ۔ **بَشرِیّت** : [مد ع] بشری ، آدمی ہونا ، انسان ہونا ، انسانیت ، آدمیّت ، بھلمنسؤ ، بُھل ، بُھلیکھا ، بُھلاوا ۔

بشرطیکہ : [ح ف] پر جے ، ایس شرط نال / اُتے ، جے کر ، پر گل اِہ وے ، جے انجے ہویا تے ۔

بَشرہ ، بُشرہ : [نر ف] وجہ ، چہرا مُہرا ، مُکھ مُہاندرا ، شکل ، مونہہ متّھا ، نک نقشہ ، حُلیہ ، چھب ، باہرلی جاپ ، رنگ روپ ۔

بُشریٰ : [مد ع] بشارت ، چنگی دس ، سُلکھّنی خبر ، سُہنا تے سُچّا سُفنا ، چنگی خواب ، مُبارک باد ، ودھایوں ۔

بِشن پدے ، پد : [نر ہ سن] [ربی گیت] بِشن ، وِشن ، وِشنو ، (لکشمی دا کونت) ۔ ہندواں وچ پرماتما ، ''پرم آتما'' دی تِر مُورتی

دے اِک روپ ُنو آکھدے نیں ، بِشن پدے (پرماتما دی مِہر ، یا کسے اُتار دی صفت والیاں شعراں ُنو آکھیا جاندا اے -

● **بِشنی** : [نر ہ] بِشن دا پُجاری ، وِشنی ، ُبریار ، بَھیڑو کار ، جواریا ، شرابی ، عیبّی ، وَیلی ، پاپی ، ُگناہی ، زناہی ، ُلچّا ، لفنگا ، پڑُتّچ ، رنڈی دا یار ، عاشق ، گنڈھ کپ ، گنڈھی چھوڑا -

● **بشِیر** : [نر ص ع] بشارت دین والا ، چنگی خبر دین والا ، بشارتیا ، بھلی دسّ پان والا ، چنگا سُنیہا لیان والا ، حضرت محمدؐ جی دا اِک لقب -

● **بشِین** : [نر ف] باشا ، شِکرا ، اِک شکاری جنور جہدیاں آکھیاں پیلیاں ُہندیاں نیں -

● **بشِیہر** : [نر ص س] [وِشہر] بشیر ، زہری سپّ ، نانگ ، کالا ناگ ، باشک -

● **بصارت** : [مد ع] [بصر : ویکھنا] نظر ، تاڑ ، ڈِتّھ ، دِس ، اکّھ ، اکّھاں ، چانن ، لو ، لوئیں ، چاننا ، (اکھاں دا) ُنور ، نگہ ، ُرشنائی -

● **بصائِر** : [مد ج ع] [و : بصیرت] بصیرتاں ، سمجھاں ، سیاناں ، عقلاں ، دِل دیاں اکھاں ، لوآں ، چاننے ، دِساں ، تاڑاں ، ُرشنائیاں (اندر دیاں) -

● **بَصر** : [مد ع] [بصر : ویکھنا] دِس ، تک ، نظر ، لو ، چانن ، ُرشنائی ، تکنی -

● **بصرہ** : [نر نا ع] عراق دا اِک مشہور شہر تے فارس سمندر دا بیڑی اڈا (بندرگاہ) ، ایتھے دیاں کھجُوراں بُہت مشہور نیں - **بصری** : [نر ص ع] بصریا ، بصرے دا وسنِیک ، جویں : [خواجہ حسن بصری ، رابعہ بصری] (۲) لو والا ، اکّھاں دا ، دِسّن والا -

● **بَصل** : [نر ع] گنڈھے ، پیاز ، وسّل ، اِک ترکاری اے -

● **بصِیر** : [ص نر ع] ُسجاکھّا ، اکّھیں والا ، دانّا ، بینّا ، دِل دیاں اکّھاں والا ، سیانا ، چَوکنّا ، ُبدھی والا ، ویکھن والا ، جانُو ، ُہشیار - **بصِیرت** : [مد ع] نظر ، یقین ، سیانف ، دِل دا چانن ، عقل ، ُبدھ ، چَوکسی ، سیان ، سمجھ ، گیان ، فہم ، دھیان ، وِچار ، خیال - **بصیرت افروز** : [ص ف] رج کے سیانا ، پچھان کران والا ، چمکان والا ، گیان بھریا (لیکھ) ، سچ دَسّن والا ، خیال ُسجھان والا ، اکّھاں کھولھن والا -

● **بصِیغہ** : [تف ف] [صِیغہ = ونڈ ، حِصّہ سلسلہ ، باب ، سیکشن ، محکمہ] بارے دا ، بابت ، سِلسلے وچ ، طَور اُتے ، ڈھنگے [بصیغہٗ دیوانی = دیوانی عدالت بارے ، بصِیغہٗ راز = گُجّھے گُجّھے ، ُلکا کے ، بھیت جان کے ، (ُلکیا رہے)] -

● **بضاعَت** : [مد ع] [بضاعۃ] (۱) مال ، ُموڑی ، راس ، ُپونجی ، مایا ، سرمایہ ، وپار دا مال ، سودا ، روک ُرپیّا - (۲) ُپج ، ہستی - (۳) پتی ، حصہ - (۳) لٹا پٹا ، ڈنڈا ڈوریا ، سبھ کُجھ (کسے دا) -

● **بَضِد ہونا** : [مح اُ] اڑ کھلونا ، اڑیاں

لانیاں ، "ہٹھ اُتے" ہونا ، ضد کرنی ، من منّتی کرنی ، "سدّا" رکھنا ، ضداں بنھنیاں ، من دی کرنی ۔

● بط ، بطخ : [مد ع] بتک ، بتخ ، راکھویں بتک ، بطخ ، [نر : بتکا] ، بُرود دی کُپّی = [بطخی] ۔ بطِ مے : [مد ف] [شراب دی بتک] دارو دی بتک ، شراب دی صراحی ، شراب دی کُپّی ۔

● بطّال : [نر ص ع] جُھوٹھا ، بُہوں کُوڑا ، بڑا جُھوٹھا ، جُھوٹھ دی پنڈ ، ات جُھٹھیرا ، مکرا ٹھکرا ، واہیات آدمی ۔

● بطالت : [مد ف] (۱) شیری ، دلیری ، بہادری ، وریامی ، وریامگی ، مردوُ ۔ (۲) شیخی ۔ (۳) جھوٹھ ۔ (۴) بے‌کار ہونا ، نکمّا ہونا ، واہیات ہونا ۔

● بطانہ : [نر ع] (۱) کُلا" ، ٹوپی ، پٹکا جِہڑا پگ دے تھلّے بنھیدا اے ۔ (۲) لُکا ، گُنجھ ، گُجھّا بھیت ۔

● بطحا : [نر ع] (۱) کُھلّھی ڈُلّھی زمین ۔ (۲) کھنگھرالی بھوں ، کرڑی زمین ، کھنگھرالی تھاں ۔ (۳) مراد : مکہ شریف ، (۴) مکّے دی اک وستی دا ناں ۔ (۵) اوہ زمین جتھے کوئی دریا وہندا ہووے ، واہل ۔ بطحی : [ص نر ع] بطحائی ، بطحا دا وسنیک ، مکّے دے کول دی اک وستی (بطحا) داواسی ۔ [نا] حضرت محمدؐ ہوری ۔

● بطخ ، بطک : [مد أ] مشہور پرندہ ، ویکھو : بط ۔

● بطریقِ احسن : [تف ف] پورے ڈھنگ نال ، اُصول نال ، اصول سِر ، طریقے تھیں ، سوہنے ڈھنگ نال ، پکّے راہیں ، ٹھیک ٹھیک ، سُچّج نال ۔

● بَطل : [ص ع] [ج : ابطال] دلیر ، بہادر ، وریام ، سُورما ، جی‌دار ، انکھی ، غیرت والا ، ہیرو ۔

● بُطلان : [نر ع] جُھٹھالا ، جُھٹھیانا ، جُھٹھیارنا ، جُھوٹھ ہونا ، ردّنا ، ضائع جانا ۔

● بطلیمُوس ، بطلمیُوس : [نر نا] [یو : Ptolemy] پُرانے مصر دا اِک وڈا سیانا جِہڑا دوجی صدی عیسوی وِچ ہویا سی ، نجُوم تے حساب دا ڈاہڈا گُنی سی ، ایس المجسطی ناں دی اک کتاب لکھی سی تے دُنیا دا نقشہ وی بنایا سی ؛ جالینوس دا چیلا سی ۔

● بطن : [نر ع] [ج : بُطون] (۱) ڈھڈّ ، کُکّھ ، پیٹ (ماں دا) ۔ (۲) اندر ، وِچالا ۔ (۳) قبیلے دی شاخ ۔ (۴) پیڑھی ، پوچ ۔ (۵) قرآن شریف دی کسے آیت دے گُجھے (صوفیانہ) معنے ۔ بطناً بعد بطنٍ : [تف ع] پیڑھیو پیڑھی ، نسلونسل ، پیڑھیاں بدّھا ، سینیوں سینے ، پوچّو پوچ ، پُشت در پُشت ، پُشتاں/ پیڑھیاں توں ۔

● بطشّی : [ص ع] جلّھا مٹّھا ، آلسی ، آہلکی ، گھیسلا ، پیلّ ، سُرلیا ہویا ، دلدّری ، ڈھلا ، سُست ، چر (اویر) کرن والا ۔ بطشّی الحِس : [ص ع] سُرلیا ہویا ، لولا" ، جلھوڑو ، بے احساسا ، دھیا ، بنٹّھا ، سائیں لوک ، بُدّھو ، بے سمجھ ۔ بطشّی السّیر : [ص ع] جُوں ٹورا ، ڈھلّڑ ، بہُوں ہولی ٹُرن والا ، مٹّھا ٹُرن والا ۔

● **بطیخ** : [نر ع] تربوز ، ہدوانا ، متیرا ،

● **بَعث** : [نر ع] اُٹھائی ، جاگ ، کھلونا ۔ قیامت دِہاڑا ، حشر دا دِن ، مُردے جِوالنے ، قیامت ۔ **بعث و نشر** : [نر ع] جِوانا تے پریشان کرنا ، قیامت ، حشر ، موئے جِوالنے تے حشر میدان وِچ لیانے ، مُردیاں دا اُٹھالا ۔

● **بِعثت** : [مد ع] [بِعثۃ] پیغمبری ، نبوّت ، رسُولی ، رسالت ، رسُول دی مِتّھ یا زمانہ ۔

● **بَعد** : [ح ع] مگر ، پِچھے ، پِچھوں ، فیر ، مگروں ، انت نُو ، چھیکڑ ، اخیر ۔ **بعد از مرگ واوَیلا** : [اکھ مح ف] [موت مگروں سیاپا] کوئی کم مُک چُک جان اُتے رولا پان والے بارے آکھدے نیں = عیدوں پِچھے تمبا ۔ **بعد ازاں** : [تف ویلا ف] اوس توں بعد ، اودوں پِچھے ، بعد وِچ ، پِچھّوں ، فیر ، مگروں ، پِچھے ۔ **بعد از وقت** : [تف ف] وقتوں پِچّھے ، ویلا لنگھا کے ، ویلیوں پِچھے ، کُویلے ، پِچھیت ، پِچھیترے ، جِہڑا کم ویلے سِر نہ کیتا جاوے ، چِرکا ، بے بہارا ، بے موسما ، دیر نال ، کُویلے ، بے رُتا ۔ **بعد از خرابیِ بصرہ** : [اکھ لو آ] [ف : بعد از خرابیِ بسیار] رُل کُھلکے ، بہوں خراب ہو کے ، ات خواری پِچھے ، مساں مساں ، مساں کِویں ، مشکل نال ، بڑیاں کشتاں مگروں ۔

● **بُعد** : [نر ع] وِتّھ ، فرق ، دُوری ، فاصلہ ، پریرا ، دُریڈا ، دُراڈا (تھاں) ۔ **بُعدالمشرقین** : [نر ع] [دونہ ''چڑھدیاں'' دی وِتّھ] دُراڈا پندھ ، لہندے چڑھدے دی وِتّھ ، لمیرا فرق ، ڈاہڈی دُوری ، ضِد ، اُلٹ (سُبھا دا) ۔

● **بعض** : [ص ع] (۱) کوئی ، کُجھ ۔ (۲) کئی ، بعضے ۔ (۳) اِکناں ، [۔ اوقات = کدی ، کدے کدائیں] ۔

● **بَعلبَک** : [نر ع] اک لبنانی وستی جِتھے بعل دیو دا مندر سی ۔

● **بعِید** : [ص ع] دُریڈا ، پریڈا ، پریرے ، فاصلے اُتے ، دور ، دُراڈا ، دُور دا ، لما ، پرانا ، دور والا ۔ **بعید از عقل ، بعیدُ العقل** : [ص ف+ع] عقلوں پرھے ، سمجھوں باہر ، سوچوں واندا ، جِہڑی گل مَنّن وچ نہ آوے ، عقل دے اُلٹ ، انہونی ، جُھوٹھی (گل) ۔ **بعید از فہم ، بعیدُ الفہم** : [ص ف+ع] سمجھوں باہری ، عقلوں باہر ، سمجھ نہ آؤن والی (گل) ، اَوکھی ، گُنجھلالی ۔

● **بِعَینہٖ** : [تف ع] اُویں ، اُہو جہا ، اوسے ورگا ، این بَین ، اوسے تران ، بالکل اُویں ، اُویں دا اُویں ۔

● **بُغارہ** : [نر ف] چھیک ، ٹُک (کپڑے دا) ، گھرل/گھرال (زمین دی) ۔ موری ، سَنّھ ، پاڑ ، کھپّا (کندھ دا) ، مورا ، مگھورا ۔

● **بِغال** : [مد ج ع] [و : بغل] خچّر ، کھچّراں ۔

● **بغاوت** : [مد ع] [بغی = روڑھ / لوہڑ مارنا ، ظلم کرنا] نافرمانی ، فساد ، سرکار دی مُخالفی ، فتُور ، وِگاڑ ، گڑبڑ ، بِلٹیواں ، خرُود ، وِہر ، اختائی ، باغی پُنا ، بغاوت ، رولا گولا ، راج رولا ، بِرل ۔

● **بغبغا** : [نر ع] جُھرڑیاں ، ٹھوڈی تے دَھون دے وٹ (جِہڑے بُڈھیپے پاروں پے جاندے نیں ۔ کُکّڑ دی داڑھی ، چُنجھ ہیٹھلا رتّا ماس ۔

● **بغبغانا** : [لا اُ] [ع : بغبغا] (۱) مستی وچ آؤنا ، مست ہونا - (۲) گُٹکنا ، گُڑھکنا - (۳) وہرنا ، ویگ وچ ہونا - (۴) کبوتر/کُھگی دا گِچی پُھلانا - (۵) بِڑنا - (٦) اُوٹھ دا بولنا ، بگبگھانا - **بغبغایا پِھرنا** : [مح ہ] اُوٹھ وانگ مستانا ہو جانا ، آڑانا -

● **بغبغون** : [نر ہ] گُٹک ، گُڑکاٹ ، کبوتراں دی مستی بھری واج ، گُٹکُوں گُٹکُوں -

● **بغتتہً** : [تلفظ (اُچارن) : بغ تَتَن] [تف ع] اچانچک ، اچّن چیت ، اِکدم - ربّوں ، اِکسار ، اُویں -

● **بُغچہ** : [نر ت] [بُقچہ] گنڈھ ، گنڈھڑی ، بُکچی ، بُچکی (لو) ، پوٹلی ، تھیلی -

بُغدا : [نر ف] چُھرا (کسائیاں دا) ، ٹوکا ، وڈا چُھرا (قیمہ کُٹّن والا) -

● **بغداد** : [نر نا ع] عراق عرب دا راجگھر ، دُنیا دا مشہور شہر؛ اِہ دوجے عباسی خلیفے منصور نے دجلے دے کنڈھے اُتے وسایا سی - اِہ شہر چڑھدی اسلامی رہنی بہنی دا گڑھ بن گیا سی - ایس رج کے سوہنے تے اُچے سُچے شہر نُو مستعصم باللہ دے وارے ٦٥٦ھ / ۱۲۵۸ع وچ ہلاکو خاں نے اُجاڑ دِتا سی - بغداد دی تباہی دے نال علم دے ڈھیر سارے خزانے وی ساڑ دِتے گئے ، ایسے لئی بغداد دی تباہی توں ظُلم تے انھیر مُراد لیندے نیں - **بغدادُالجدید** : [نر نا] پاکستانی پنجاب وچ شہر بہاولپور دا راجگھر - **بغدادی** : [نر ص ع] (۱) بغدادی ، بغدادیا ، بغداد واسی ، بغداد دا وسنیک - (۲) حضرت محی الدین عبدالقادر جیلانی دا عام ناں: پیر بغدادی اے - (۳) عربی دا عام قاعدہ : (بغدادی قاعدہ) -

● **بُغدی** : [نر ف] اِک ودھیا نسل دا اُوٹھ -

● **بُغرا** : [نر ف] (۱) رالاں ، تُھکّاں ، جھگ (اُوٹھ دے مُوہوں مستی وچ نکلدی اے) - (۲) بغرا خاں ترکستانی دیاں بنائیاں ہوئیاں مشہور سیویاں -

● **بُغض** : [نر ع] نفرت ، کریہچ ، وَیر ، کُھنس ، کِڑ ، گُنجھی دُشمنی ، کھوٹ ، وِرودھ ، مخالفی ، دُشمنائی - **بُغض لِلّٰہی** : [نر ع] مُفت مُلا وَیر ، اللہ ناویں دُشمنی ، راہ جاندی کُھنس ، خُدا واسطے دا وَیر ، آجائی (فضول) دُشمنائی -

● **بغل** : [مد ف] (۱) کَچّھ ، بغل ، موڈھے ہیٹھلا ٹویا - (۲) پاسا ، دا - (۳) کنڈھا - (۴) کچّھی - (۵) موڈھے ہیٹھلا جوڑ (کپڑے لباس دا) - (٦) برابر - (۷) اک پاسے - (۸) جَپھّی : [بغل گیر ہونا] - **بغل بجانا** : [مح ہ] بانہہ اُلڈانی ، کَچھّاں مارنیاں ، بغل وجانی ، کَچّھاں ٹھوکنیاں ، خوشی مانّنی ، راضی ہونا - **بغل بلائی** : [مد ہ] کَچّھ دا پھوڑا ، کَچھرالی ، کَچّھ دی پِھمنی - **بغل تھا سیپارہ تو پُوت تھا ہمارا ، جب کمر ہوا کٹارا تو کنتھ ہوا تمھارا** : [اکھ ہ] سَس نُوہ نُو آپنے پُتر بارے گل جِتاندی اے : اساں پُتر نُو پالیا پوسیا تے پڑھایا اے ، ہُن اِہ کَھٹّن کمان والا بنیا تے تیرے جوگا رہ گیا اے ، پَئی جد بال سی تے ساڈا سی ہُن گبھرو اے تے تیرا اے - **بغل سُونگھنا** : [مح ہ] کَچّھاں سُنگھنیاں ، شرمندیاں ہونا ، بَھیڑا پینا ، اولے کولے جھانکنا ، جی کچّا ہون کر کے کچّھ سُنگھنی ، دِل گھِرنا - **بغل کا پھوڑا** : [نر ہ] ویکھو :

بغل بلائی - **بغل کا چور بُرا ہوتا ہے** : [اکھ ہ] بھیتی چور بھیڑا ہُندا اے = لنکا ڈھاون بھیتی :- (گُجھا ویری) بُرا ہُندا اے - **بغل کا دُشمن** : [مح اُ] یار مار ، استین دا سپّ ، گُجھّا ویری ، مِتّر ٹھگ ، دغے باز ، اُتّوں کُجھ تے وِچّوں کُجھ - **بغل گرم کرنا** : [مح اُ] بغل نِگّھی کرنی ، کچّھ کوسی کرنی ، سجن نال سونا ، جپّھی پا کے لیٹنا ، یار کول بہنا ، گودی سوانا - **بغل گند** : [مد ہ] کچّھاں دے مُڑھکے دی بو ، بغل گندھ ، پسینے دی سڑیاہن ، اِک بیماری - **بغل گیر ہونا** : [مح اُ] بغل وِچ لینا ، جپّھی پانی ، گل لگنا ، گلوکڑی پانی ، ہِک نال ہِک میلنی ، اِک دوجے دیاں کچھّاں ہیٹھوں ہتھ کڈھ کے ہِک نال لگنا - **بغل میں** : [تف اُ] کچّھے ، کچّھ ہیٹھ ، کچّھ وِچ (سجے کھبّے) - **بغل میں ایمان دبانا** : [مح اُ] ایمان کچّھے مارنا ، ایمان ہارنا ، دھرم گوانا ، بے ایمانی کرنی ، دغا کمانا ، ویل کرنا - **بغل میں بچہ شہر میں ڈھنڈورا** : [اکھ ہ] = کُچّھڑ کُڑی شہر ڈھنڈورا - / کچّھ وچ کُڑی شہر وچ ڈھنڈورا :- کول پئی شے نُو گُواچی جان کے باہر ڈھونڈن والے نُو ٹھٹّھے نال آکھدے نیں - **بغل میں چھری رکھنا** : [مح اُ] گُجھّا ویر رکّھنا ، کھنسی ہونا ، منافقی کرنی - **بغل میں چھری مُنہ میں رام رام ، بغل میں سونٹا نام غریب داس** : [اکھ ہ] اُتّوں نیک وِچوں بد ، اُتّوں بھولے بھولے وِچوں بم دے گولے = بہمن بنّھے چھرا اہ وی بُرے توں بُرا = دسّن نُو بگلا تے مچھلیاں دا ٹرکاؤ = کچّھے چھری تے مُوہوں رام رام :- منافق تے بھیڑے بندے بارے آکھدے نیں جِھڑا اُتّوں کُجھ تے وِچوں کُجھ ہووے - **بغل میں چھری ، نیت بُری** : [اکھ اُ] خون موڈھے سوار اے ، خون سر تے چڑھیا ہویا اے ، دُکھ دین دی نیت اے - **بغل میں دبانا ، دابنا** : [مح ہ] کچّھے مارنا ، کچّھ وچ لُکانا ، کھسکانا ، ٹھگی نال مال مارنا ، دھکّے نال لینا ، چرا لینا - **بغل میں لینا** : [مح اُ] کچّھ وِچ لینا ، جپّھی پانی ، کچّھ وِچ لے بہنا ، گودی وِچ لینا - اِک پاسے کرنا - کچّھے مار کے ٹُر جانا ، کچّھ وِچ لُکا کے راہے پینا - **بغل میں مُنہ ڈالنا** : [مح اُ] (کچّھ وِچ مُونہ گھتّنا) ، شرمندیاں ہونا ، گریوان وِچ مونہ پانا ، اندر جھاتی گھتّنی ، آپنی منجی ہیٹھ ڈنگوری پھیرنی (پ مح) -

● **بغلانا** : [لا اُ] اِک پاسے ہونا ، اِک دا ہونا ، راہ دینا ، کسے نُو لنگھن دینا -

● **بغلول** : [نر اُ ہ] احمق ، بے وقوف ، ہوچھا ، یاوا ، مُورکھ ، مُسرلیا ہویا ، برلیا ہویا ، سدھڑ ، ساد مُرادا (آدمی) ، سائیں لوک ، لمبُدھ ، بھلول ، لولا -

● **بغلی** : [ص] (۱) کچّھ والا ، پاسے والا - (۲) [مد] کچّھ ہیٹھ یا پاسے لمکان دی چیز (حمیل) - (۳) سہارے رکّھن دی چولی - (۴) جھولی (فقیر دی) ، تھیلا - (۵) کُشتی دا اِک دا ، کچّھاں بھرنیاں ، کچّھاں وِچوں نِکل کے پھڑنا : [— ڈوبنا] - (۶) اُوٹھ دا اِک روگ جِس وچ اُہدا پٹ ڈھڈ نال کھہندا اے - **بغلی ڈوبنا** : [مح ہ] کُشتی وچ کچّھاں بھریاں وِچوں نکل جانا ، چھل جانا ، چھٹک دینا ، چلاکی نال بچنا - **بغلی گور** : [مد اُ] بنّیاں والی قبر ، لحد ، سامی - **بغلی گھونسا** : [مح ہ] (۱) (کچّھ دا گھسّن) ،

گُبّھ ، گُبّھا ، گُجھّا گھُسّن ، پاسے دی سٹ - (۲) گھُوٹھا بیلی ، دِسن دا دوست کرنی دا دُشمن ، گُجّھا ویری ، آستین دا سپ ، یار مار - **بغلیں بجانا** : [مح ہ] ویکھو : بغل بجانا - **بغلیں جھانکنا** : [مح ہ] [کنّچھاں ویکھنیاں] اَولے کولے جھا کنے ، شرمندیاں ہونا ، جواب نہ اَوڑھنا ، بچّن دا راہ لبّھنا ، ور جواب نہ سُجّھنا ، شرم نال نیویں پا لینی -

● **بغی** : [نر ع] بغاوت ، انھیر ، ودھیکی ، اتّ ، بِتوں ودھنا -

● **بغیا ، بگیا** : [مد ہ] نِکّا باغ ، بغیچی ، بغیچا ، باگا ، بغوچا ، پُھلواڑی -

● **بِغیر** : [ح ف] بِنا ، باجھ ، باجھوں ، بغیر ، سوا ، وکھّ ، اڈ ، بِلا - **بغیر سہارے کی بیل** : [اکھ] (سہارے بِنا ولّ) (۱) بے سہارا بندہ جِھڑا کُجھ وی نہیں کر سکدا ، ایس لئی ہُنی : کھمبھاں سِر اُڈ سکیدا اے ، اخے وسیلے نال سو کم سوردا اے - (۲) امر ویل -

● **بفا** : [مد ف] سِکری ، سِر دی خُشکی ، جِسم/ کھنّلڑی دی اک کوجھی حالت جِس وِچ چِٹا چِٹا خُشک مادہ سِم سِم کے جمّ جاندا اے -

● **بقا** : [مد ع] [ض : فنا] جند ، بچا ، ہمیشگی ، جیُون دی حالت ، حیاتی ، ہوند ، رہند ، باقی رہنا ، ہمیش دا جیُون - **بقا باللہ** : [مح ع] ربی وصل ، سدا دی حیاتی ، اللہ نال رل مِل جان دی حالت ، صُوفیاں دی اِک منزل جِھڑی فنا فی اللہ مگروں مِلدی اے -

● **بقّال** : [نا نر ع] (۱) سبزی والا ، کرونجڑا ، ونجارا ، وپاری ، کنجُوس ، سنجُھوڑا آدمی ، بانیا ، ہٹوانیا - (۲) اکبر بادشاہ دا ٹاکرا کرن والا مشہور ہنُدو ہیمُوں بقّال -

● **بقایا** : [نر ع اُ] [و : بقیّہ] باقی ، بچیا ہویا ، رہندا ، نِکلدا ، بچدا ، رہندی رقم ، بچت ، ''بِچھے'' ، لہنا ، باقی دا اُدھار ، ان تریا لگان -

● **بُقچہ** : [نر ف] بُچکا ، بُچکی (لو) ، گٹھڑی ، گنڈھڑی ، گنڈھ (لیڑیاں لتّیاں دی) گٹھلی -

● **بقر** : [نر ع] (۱) ڈھگا ، ویہڑا (وہڑا) - داند ، بلد - گاں ، ڈھگی - (۲) قُرآن شریف دی مشہور سُورت - **بقرعید** : [مد ع] وڈی عید ، قُربانی دی عید ، بکرا عید (لو) ، مسلماناں دا ابراہیمی سُنت وجھوں منّیا پرمنّیا دِن دِہار - **بقرُالوحش** : [مد ع] نیل گاں ، ہرن ورگی گاں ، نیل گؤ -

● **بُقراط** : [نر نا] [یو : Hippocrates] بُکرات ، یونان دا اِک بڑا وڈا سیانا (حکیم) جِھڑا حضرت عیسیٰؑ توں ۴۶۰ ورھے پہلاں ہویا سی ، اِہ حکیم گیری دا موڈھی منّیا جاندا اے -

● **بقرہ** : [مد ع] (۱) وہڑی ، ڈھگی ، گائیں ، گاں - (۲) قُرآن شریف دی اِک سُورت جِس وِچ یہودیاں دے وچّھے دا بیان آؤندا اے ، سورت بقر -

● **بُقعہ** : [نر ع] گھر ، کُلّا ، جُھگا ،

تھاں [ِجویں : ُبقعہ ُنور=چانّن گھر ، ُنور دا گھر] ۔

● بقل : [مد ع] ساگ پتّر ، ترکاری ، سبزی ، [فا : بقّال] ۔

● بقَول : [متف ف ع] آکھّے ِسر ، اکَھوت ُموجب ، کہن مطابق ، بول َقول نال ، (کسے دی) گل ِتھیں ، {بقول آپ کے =ُتہاڈے آکھن موجب} ۔

● بقیِع ُ الغرقد : [نر نا] مدینے شریف دا ُپرانا بیلا جھڑا ُہن جنّۃ ُ البقیع سداندا اے ، ِجتھے مشہور قبرستان اے ۔

● َبقیّہ : [نر ع] [ج : بقایا] بچت ، بچی ہوئی ، باقی ، بچدا / بچدی ، ِحصّہ ، رہندی کُھوہندی : [باقی ُعمر] ، بچیا کُھچیا ۔

● بک ، بک بک ، بک جھک : [مد ہ] بکڑ وادھ ، بک‌بک ، بک‌جھک ، بکواہ ، بکا ، بکواس ، لپاٹ ، پٹاک ، یکّڑ ، جھاویں گل ، گتکے ِپھربی ۔

● بک َبکا ، بکبکا : [ص نر ہ] بکبکا ، بے سوادا ، بے لّذتا ، بکیا ہویا ، کسّیلا ، الُونا ، پھوکلا ، بے مزا ، [مد : بکبکی] ۔

● ُبک : [مد ، انگ : book] کتاب ، رجسٹر ، پوتھی ، وہی (بہی) وغیرہ۔ ُبک بائینڈر : [نر ، انگ : book binder] ِجلد گر ، ِجلداں بنّھن والا ، ِجلد ساز ، دفتری ۔

● ُبک پوسٹ : [نر ، انگ : book post] کُھلّی ڈاک ، چھپویں ڈاک ، عام چٹّھی ، چھپیا مال ، کتاباں کاغذاں دا کُھلّا پارسل ِجس اُتے عام حالتاں وچ ادھے َپیسے لگدے نیں۔

● ُبکا : [نر ع] کُرلاٹ ، رونا ، کُرلانا ، ہنجُھو کیرنے ، [آہ و بکا = ِچیک ُپکار ، رونا ِپٹّنا] ۔

● ُبکّا : [نر ہ] (۱) ُبکّ ۔ (۲) لپّ ۔ (۳) ُمٹّھ (ِمٹّی دی) ۔ (۴) ُڈوس ۔ (۵) چوکّھی بھاف ، ُدھوں ۔ (۶) ُبلاّ ۔ (۷) ُبلاّ (مہک دا) ، لپٹ (خوشبو وغیرہ دی) ۔ ُبکّے اُڑانا : [مح ہ] لپٹاں چھٹّڈنیاں ، مہکاں کھلارنیاں ، خشبوآں کِھنڈانیاں ، ُمشک مچانا ، ُہلّے اُڈانے ۔

● ِبکار : [نر ہ] خرابی ، روگ ، بیماری ، ُدکّھ ، وگاڑ ، َبھیڑ ، ماڑ ، کوجھ ، نکاریاں ہون دی حالت ۔

● ُبکارا : [نر ہ] (۱) خبر ، سار ۔ (۲) حال چال (زبانی) ، ُسکھ ساند ۔ (۳) ہرکارا ، لاگی ، ُسنیہی ، ایلچی ۔ (۴) چلان ، پرچا ۔ (۵) اُہ بندہ جھدے اُتے جن ُبھوت دا سایہ ہووے۔

● بکارت : [مد ع] [بکارۃ] کنوار ، کُنوار ُپنا ، کُوار پت ، کُڑی دے کُنواریاں ہون دی حالت ۔

● بکاوَل : [نر ف] [مد : بکاولنی] خانساماں ، خنساما ، بورچی ، دروغا ، ُجھلانی دا ُمنشی ۔

● ِبکاؤُ : [ص ہ] ِوکن والا/جوگا ، ِوکری دا ، ِوکن والا ، ِوکاؤُ ، ِوکنا ، ِوکدا ، ِوک رہیا (مال) ، وکیندا [مص : ِبکنا] ۔

● بکاؤلی : [نر نا س] (۱) اِک راجے دی سوہنی دھی دا ناں ، جھدی پیار کہانی

"گل بکاؤلی" دے ناں نال مشہور اے ۔ اِک چِٹا تے مہکواں پُھل ۔

● **بکائِن ، بکاین** : [نر ہ] بکَین ، دھریک ، نِم ورگا اِک کَوڑا رُکھ ، ڈیک (لو) [پھل = دھرکونا ، دھکونا ، ڈکون (مد)] ۔

بَکتر : [نر ف] زِرہ ، "لوہ پہناوا" ، لڑائی وِچ آپنے آپ نوں پھٹّاں/زخماں توں بچان لئی لوہے دا بنایا ہویا پہراوا (پُر) ۔

● **بِکَٹ** : [ص ہ] (۱) ڈرونا ، خطرے والا ، ڈراؤنا ، بھیانا ۔ (۲) اوکھا ، ٹیڈھا ، مشکل ، بھارا ۔ (۳) وڈا ۔ (۴) کوجھا ، بھیڑا ۔

● **بُکٹ ، بُکٹّ ۔ بُکٹا ، بُکٹّا** : [نر ہ] بُکٹّ ، رُگّ ، رُگا ، کوئی شے لین لئی دواں ہتھّاں دی پیالے ورگی شکل : [ـبھر] ۔

● **بِکر** : [مد ع] کُوار ، کُوار پُنا ، کُواری ہون دی مدت/گت ۔

● **بکرا** : [نر ہ] بکّرا ، بکرا ، [نک] بکروٹّا ، {مد : بکری ، ص : باکرا} اک چوکُھر جِھدا گوشت بڑی رِیجھ نال کھادا جاندا اے ، پٹھورا ، بکروٹ ، (جوان بکرا) چھیٹّلا ، میمنا ، (بچہ) بو بکرا ، لوک (نسل ودھان لئی) ، [بکرا مارکیٹ = بکرمنڈی] ۔ **بکرا بوٹ کا رکھوالا** : [اکھ ہ] = بکرا چھولیاں دا راکھّا = بُھکّھی بِلّی پچھّی دی راکھی = انھی کُتّی جلیبیاں دی راکھی = گِدڑ کچریاں دا چوکیدار ہویا ، چور سّدیا مال دے سامبھنے نوں ۔ **بکر کُود کرنا ، مچانا** : [مح ہ] بکریاں وانگ ٹپوسیاں مارنیاں ، پٹھیاں میںگناں ٹپّنیاں ، نچّنا ، کُدّنا ، ٹپّنا ، کَھورو کڈھنا ، دڑنگے لانے ، لاڈے چڑھنا ، چھالاں مارنیاں ، ٹپوسیاں / پلاکیاں مارنیاں ۔ **بکرے کی ماں کب تک خیر منائے گی** : [اکھ ا] = بکرے دی ماں کِچرک خیر مناسی ؛ ہونی ہو کے رہندی اے :- اودوں آکھدے نیں جدوں کسے نوں دسّنا ہووے کہ انت کرنی ہی بھریں گا ، بدی دا پھل مل کے رہندا اے = کاٹھ دی ہانڈی وار وار نہیں چڑھدی = انت سّچ دا سّچ ہی نِتّرے گا ؛ پنڈ وسدے ناہیں جُھوٹھیاں دے ۔ **بکری** : [مد ا] [نر : بکّرا] [ص : باکرا : دُدھ / گوشت] (۱) بکری ، بکروٹی ، دُدھ دینا جانور ، بوک (سُوئے لئی رکھی ہوئی بکری) ، چھیلی (ا ورھے توں وڈی) ، جوان بکری = پٹّھ ، پٹھوری ، بکروٹی ۔ (۲) غریب ، نِمانا ، دُھر ، بھگل (ص) ڈراکل ۔ **بکری جان سے گئی اور کھانے والوں کو مزا ہی نہ آیا** : [اکھ ہ] = بکری جانوں گئی کھان والیاں نوں سواد نہ آیا :- جد کسے لئی پورے جتن نال کم کیتا جاے پر اہ خوش وی نہ ہوئے تد آکھدے نیں ۔ **بکری سے ہل جتنا تو بیل کون رکھتا** : [اکھ ہ] = جے بکریاں / گابھے ہل واہن تے داندان نوں کون پچھّے :- جے گھٹیا شَیواں تھیں سارے کم سر جان تے ودھیا نوں کھڑا پچھّے = امباں دی بُھکّھ امبا کھڑیاں نال نہیں لہندی ۔ **بکری کا سا منہ چلنا** : [مح ہ] (بکری وانگ چرنا) ہر ویلے چردیاں رہنا ، کُجھ نہ کُجھ کھاندیاں رہنا ۔ **بکری کے سینگوں کو چر گئے بیری کے پات** : [اکھ ہ] وڈّا کُوڑ مارن اُتے آکھدے نیں (بکری دیاں سِنگاں نوں بیری دے پتّر کھا گئے) ۔ **بکری کی بولی بولنا** : [مح ہ] (۱) مِنکنا ، ممیانا ، ممیاکنا ، مِن مِن کرنی ۔ (۲) عاجزی ورتنی ، ات نرمی

تے حلیمی نال بولنا - (۳) یئیّں یئیّں کرنا ، ّمیں ّمیں کرنی ، بھنکے / یبّھکّے لینے ، ترلے پانے۔ **بکری ناؤ میں خاک اُڑاتی ہے :** [اکھ ہ اُ] بکری ّنیں (ندی) وچ ُدھوڑ اُڈاندی اے) بھلا پانی (نیں) وچ مٹی گھٹے دا کی کم ؟ جد کوئی پج پا کے ّویر لینا چاہے تے آکھدے نیں = آٹا گُنّھدی ہلّدی کیوں ایں ؟ = ُرسّن لگیاں تیری داڑھی ِہلّے - **بکری نے ُدودھ دیا وہ بھی سینگنیوں بھرا :** [اکھ اُ ہ] = بکری ُدّدھ ِدتّا پر مینگیناں پا کے :۔ احسان کر کے کُجھ خرابی کر دینی ، ّنکّوں ُموہوں باہرا ہو کے کم کرن والے بارے آکھدے نیں -

● **ُبکرم :** [نر ، انگ : buckram] ِٹکن ، استر ، کوٹاں دے اندر لگن والا ُٹھلّھا کپڑا ، ُبکرم -

● **ِبکری :** [مد ہ] وٹک ، وٹی ، کھٹّی ، ِوکری ، آمدنی (ِوکے ہوئے مال دی) ، کِسے چیز دا ِوکنا ، فروخت ہونا -

● **ّبکس :** [نر ، انگ : box] ّبکسا ، صندوق ، صندوقڑی ، ِنکا ٹرنک (کپڑے ، چمڑے دا) -

● **ِبکسا :** [ص نر ہ] کّوڑا ، کسّیلا ، کڑتّن والا - **ِبکساہٹ :** [مد ہ] کُڑتّن ، کّوڑ ، کسّیل ، تلخی ، کسّیلا سواد -

● **ِبکسنا :** [لا ہ] (۱) کِھڑنا ، ُپھلّنا ، ُپھٹّنا - (۲) تڑکنا ، کُھلّھنا ، ُمسکرانا - (۳) ُبور ّپینا - (۴) خوش ہونا ، ُمشکنا - (۵) ُسکنا - (۶) ُجھٹھارنا - (۷) کُرمانا ، سڑنا ، (ُرکھ/ ُبوٹا) -

● **بکسُؤا :** [نر ہ] بکسُوآ ، واگ ُسوا ، بکل ، لوہے دا کنڈا جِہا جِس نال کوئی شے جکڑن لئی گھیرا یا خاص اڑاؤنی جِہی لگی ُہندی اے -

● **ِبکسّیلا :** [ص ہ] کسّیلا ، کّوڑا ، بے سوادا ، بکبکا ، جِھنُو کھان ُنو جی نہ کرے ، جِھدے وچ کس کُھلی ہوئی ہووے -

● **بکل :** [نر ، انگ : Buckle] (۱) بکسُوآ ، ّبکّس - (۲) کپڑا کسّن یا وال تھمّن والی ُچوہنڈی - (۳) فوجی عہدے دا ِبلاّ ، تمغا -

● **ّبکّل ، بکلا :** [نر ہ] ِچھلڑ ، ِچھّل ، کِھّل ، اُتلا ِحصّہ ، ّسکّ -

● **ُبکّل :** [نر ہ] [اِک خاص پہنی (ُدپٹّے دی) ُبکّل ، ِلیڑے لتّے یا چدر دا خاص کُھلّھا تے ہولا ولھیٹا ، کُھلّھا تے ّہولا ُجھمّ - **ُبکّل مارنا :** [مح اُ] کوئی کپڑا ِسر سنے موڈھیاں دوالے لینا / پہننا ، ُبکّل مارنی -

● **ُبکّم :** [ص ع] [و : ابکم] گُنگے ، ُچپ ُچپاتے ، ُچپ چپیتے ، ُچپ گُڑپ ، گُپ ُچپ ، گُم ُچپ لوک ، نگّوہے ، بے دھیانے ، لولّے ، بے سوچّے ، ُمورکھ ، [اُ : ُصُّم بکُم = بولے گُنگے = گم ُسم] -

● **بکمی :** [مد ہ] دو خصمی ، جھڑی زنانی پہلے خوند دے ُہندیاں ُدوجا ویاہ رچا لوے ، ُدکوتی -

● **ّبکنا :** [لا ہ] بکبک کرنی ، بکّنا ، بکواس کرنی ، اجایا بولنا ، لپاٹنا ، یکّڑ مارنے ، بک چھڈنا ، بے سوچیاں سمجھیاں آکھ دینا -

● **ِبکنا ، ِبک جانا :** [لا ہ] ِوکنا ، ِوک جانا ، ویچیا جانا ، [مت : ِبکوانا = وکانا ، ویچنا] فروخت

ہونا ، گولا (غلام) بننا ، [ص : بکاؤ (مال)] ۔

● **بکنِگھم** : [نر انگ] لندن وچ بادشاہ دا محل ۔

● **بُکنی** : [مد ہ] چُورا ، بُورا ، بُھورا ، کتر ، آٹا ، بُھکی" ، بُرور ، اِک دوا جِس دے کھان نال کبُوتر تِکّھا اُڈے" ۔

● **بَکواس** : [حمص مد ہ] [مص : بکنا] ، بکڑواہد ، بکا ، بک بکیّا ، بُڑ بُڑاٹ ، بک بک ، بکواہ ، بک جھک ، جھاویاں گلاں ، یکّڑ ، اجایا بولنا ، لُتر لُتر ، مورکھ پُنے دے بول ، گلاہدڑی پُنا ، کھپّ ، رولا ، بکڑواہ ، برڑ ، جُھوٹھی شیخی ، کُوڑی گتھائی ، ٹرٹر ۔ **بکواس کرنا** : [مح ہ] بکنا ، بک بک کرنا ، بُڑکنا ، پھڑاں مارنیاں ، بک جھک لانی ، یاویاں مارنیاں ، یکّڑ ٹھوکنے ، بُڑانا ، انسوچے بولنا ، لُتر لتر کرنا ، جُھوٹھ بولنا ، گپّاں مارنیاں ، ہَڑبڑ کرنا ، فضول بولنا ، بکڑواہ لاناں ۔ **بکواسی** ، **بکی** : [ص] بکویّا ، بکواسی ، یکّڑی ، لپاٹیا ، بکوادھی ، گلاہدڑی ، بڑبولا" ، اجایا بولن والا ، یاوا ، کھپّی ، لُترا ، جُھوٹھا ، گپّی ، بکن والا ۔

● **بِکوائی** : [مد حمص ہ] [مص : بِکوانا] وِکائی ، وِکن دی کار یا مُل" ، وہاج ، دلالی" ۔

● **بکوٹا** : [نر ہ] (۱) بُک ، لپ" ، رُگّ ، (آٹے دانے گھا ، وغیرہ دا) ۔ تکو : بُکٹا ۔ (۲) مف : ریڑھیا ، ٹھھلیا ۔

● **بکولی** : [مد ہ] مُنجی نُو لگن والا اِک ساوا کیڑا ۔

● **بکیّ** : [ص نر ہ] بکویّا ، بکواسیّ ، بکواہی ، بُہت بکن والا ، لُترا ، بڑبولا" ، گلاہدڑی ، بڑیاں گلاں کرن والا ، گالڑی ۔

● **بکیت** : [نر ہ] بانکا ، گتکے باز ، بانک کھیڈن دا گُنی ، بانکیا ، لپاٹیا ، اڑبنگ ، سوہنا من موہنا ، چھیل چھبیلا ، معشوق ۔

● **بِکھ** : [نر ہ] [= بِس] وِس ، زہر ، وِہُوں ، [ص : بِکھی] ۔

● **بکھار** ، **بکھاری** : [مد ہ] کوٹھی ، کُٹھتّی ، ٹویا ، بھڑولا ، ان" دا ذخیرہ ، دھڑ (تُوڑی سنے دانے) ، کھلواڑا ۔

● **بکھان** : [نر ہ] سِٹھ ، نِندیا ، بدنامی ، بھنڈی ، پھکّڑی ، بولی ، ٹھٹھا ، بیان ، حال ، ویروا ، تشریح ، وکھان ، تعریف ۔ **بکھان ڈالنا** : [مح ہ] ذلیل کرنا ، بھنڈنا ، پھکّڑی لانی ، بدنام کرنا ، کیڑے کڈھنے ، عیب دسّنا ، نِندنا ، پُن چھنڈنا ، نولنا ۔ **بکھان کرنا** : [مح ہ] بُرا بھلا آکھنا ، کسے دا بھیت بھنّنا ، طعنہ دینا ، نوکا ٹوکی کرنی ، بولی/مہنا مارنا ، بھنڈی لانی ، پھکّڑی لانی ۔

● **بکھانا** : [مت ہ] (۱) ویروا کڈھنا ، کھولھ کے دسّنا ۔ (۲) وعظ کرنا ۔ (۳) بیان کرنا ، تفصیل دسّنا ۔ (۴) کتھا کرنی ۔ (۵) نندنا ، نولنا ، پھکّڑی/بھنڈی لانی ، پُننا (ماں بھین) ۔ (۶) پڑتنا پاڑنا ، (سِٹھ) ۔

● **بکٹھا** : [ص ہ] [مد : بکٹھی] کسیلا ، بکایا ہویا ، کیسریا (کینسریا) ہویا ، کسالا ، بے سوادا ، بدمزہ ۔

● **بَکّھر** ، **بکّھر/بکّھل** : [نر ہ] کچّی شکّر

دی میل ، کھنڈ دا شیرا ، کوٹھا ، مکان ، دوال ، ولگن ، کڑھ (ڈنگراں دی) حویلی ۔ اک ہل ۔ **بکھر پکانا :** [مص ہ] شکر دی پت توں میل لاہنی ، میل نتارنی ۔

● **بکھرا جانا :** [مح ہ] پاٹ پاٹ پینا ، کرنا ، پھسنا ، ڈلھ ڈلھ پینا ، ڈھے ڈھے پینا ، بے حال ہو جانا ، وسوں باہر ہونا ، غش پین لگنا ، وپھلنا ، غصے ہونا ۔ **بکھرانا :** [مت ہ] آڈواڈ کرنا ، کھلارنا ، کھنڈانا ، چھٹنا ، چھٹا لانا/دینا ۔

● **بکھرنا ، بکھر جانا :** [لا ہ] وپھلنا ، کھلرنا ، کھنڈنا ، کھنڈرنا ، کھیرو کھیرو ہونا ، خراب ہونا ، تتر بتر ہونا ، بے ترتیب ہونا ، کھنڈ پھنڈ جانا ، بھگا ہونا ، غصے ہونا ۔

● **بکھری :** [مد ہ] گھر ، جھگی ، کلی ، تھاں ، کوٹھا ، چھلنی ، ٹپڑی / ٹپری ۔

● **بکھی :** [مد ہ] (۱) وکھی ، پاسا ، پسلیٹا ۔ (۲) ہک دی وچلی ہڈی ۔ (۳) بغلاں ہیٹھلا گوشت ۔ (۴) چچڑی ۔

● **بکھیر :** [مد حمص ہ] (۱) کھلارا ، پسارا ، کھلرن دی حالت ۔ (۲) گھولی صدقے جانا ، (۳) سوٹ ، سوٹ سٹن دے پیسے جھڑے ڈولے یا ازاری توں وار کے سٹیدے نیں ۔ **بکھیر کرنا :** [مح ہ] لاڑے یا ڈولے توں پیسے وارنے / سٹنے ، گھول گھمانا ۔ **بکھیرنا :** [مت ہ] کھلارنا ، کھلیرنا ، کھنڈانا ، کھیرو کھیرو کرنا ، اگھ اگھ کرنا ، بے ترتیبا کرنا ، اہدر اہدر سٹنا ، سوٹ کرنی ، وار کے سٹنا ۔

● **بکھیڑا :** [نر ہ] پواڑا ، لڑائی ، جھیڑا ، وکھیڑا ، تکرار ، بحث ، کھپ ، رولا ، ڈنڈ ، دنگا ، کپت ، فساد ، معاملہ ، جھنجٹ ، رندھ ، مال اسباب ، پھوٹک ، کھلارا ، پسارا ، لم چوڑ ، دھندا ، خرابی ، وگاڑ ۔ **بکھیڑا چکانا :** [مح ہ] گل مکانی ، فیصلہ کرنا ، جھیڑا نبیڑنا ، مکدی مکانی ، کم پورا کرنا ، پواڑا نبیڑنا ، رندھ ختم کرنا ۔ **بکھیڑا ڈالنا :** [مح ہ] جھنجٹ پانا ، کم ودھانا ، آوکڑ پانی ، گنجھل پانی ، رندھ گھتنا ، اڑچ پانی ، اڑکا ڈاہنا ، روک پاؤنی ، جھیڑے وچ پھسانا ، پھساوے وچ پانا ، سیاپا کھلا کرنا (پ مح) ۔ **بکھیڑا نکالنا :** [مح ہ] جھیڑا پانا ، بکھیڑا گھتنا ، جھیڑا کھلا کرنا ، کپت کرنا ، فساد کھڑا کرنا ، اڑچ ڈاہنی ، عذر بہالنا ۔ **بکھیڑیا :** [ص نر ہ] جھگڑیل ، فسادی ، شرراتی ، کپتا ، چھلیا ، ٹھگ ، جھگڑے دی پنڈ ، جھڑاک ، جھاگڑو ، جھیڑے گھت ۔

● **بگ :** [مد ۔ نک] [وڈ=باگ] واگ ، راس ، لگام (لو : لغام) ، کھبی (کھبھی/رسی) ۔ **بگ ہنس :** [نر ہ] وڈ ہنس ، بگھ ہنس ، = کلتن دی بھے ماردا ہویا بگا ہنس ، اک پکھنو ۔

● **بگا :** [ص ہ] آلا بھولا ، سدھڑ ، سادا ، سادمرادا ، بے وقوف ، جھلا ، انبھول ، لمیبدھ ، بے عقل ، لولا ، موٹا ڈنا ۔

● **بگاڑ :** [نر ہ] ان بن ، اجوڑ ، کپت ، ماڑ ، وگاڑ ، خرابی ، بھیڑ ، فساد ، رنجش ، پھٹ ، کھنڈک ، بھل چک ، خطا ، دشمنی ، آپو وچلا جھیڑا ، نقص ، عیب ۔ **بگاڑ پڑنا :** [مح ہ] وگاڑ پینا ، پھٹ پینی ، جھگڑا ہونا ، پھکٹ پینی ، نراضگی ہونی ، روسا ہونا ، رندھ پے جانا ۔

بگاڑ ڈالنا : [مح ہ] وگاڑ پانا ، نفاق گھتنا ، جھیڑا کرنا ، پھک پاؤنی ، پھٹ پانی ، دشمنی پانی ۔ **بگاڑنا ، بگاڑ دینا :** [مت ہ] وگاڑنا ، خراب کرنا ، چوڑ کرنا ، پھٹنا ، تباہ کرنا ، ڈھانا ، وگاڑ یا پھٹ پانی ، پھیرنا (دماغ) ، لاہنی (عزت ، آبرو) ، گل گوانی ، رسانا ، کُراہے پانا ، پٹنا (کسے نو) ۔ **بگاڑُو :** [ص فا نر ہ] وگاڑو ، وگاڑن والا ، فسادی ، دپھیڑ پان والا ، دپھوڑیا ، خانہ ٹنگ ، لٹان والا ، خراب کرن والا ، فضول خرچ ۔

● **بگانا :** [ص نر ا] [ف = بیگانہ] بگانا ، اوبھڑ ، ہور ، غیر ، اوپرا ، [ض : سکا = آپنا ، مد : بگانی] ۔ **بگانے کارن لولی توڑے تان :** [اکھ ہ] کم کسے دا بنے پر خوشیاں کوئی ہور منائے تے آکھدے نیں = جنج پرائی احمق نچن ، جنگھوں ننگے ویلاں گھتن ۔ **بگانی آس نت اُپاس :** [اکھ ہ] = پرائی آس سدا نراس = پرائے بھرواسے کم نہیں سردے = بھٹھ تکنی آس بگانڑی اے ؛ ہتھیں آپنی خیر کما مرے ۔

● **بگٹُٹ :** [ص ہ تف] بے واگا ، اتھرا ، جھدی واگ ٹٹ جائے ، واگ ٹُٹا ، ڈھلی واگ نال ، تیز ، تکھا ، بے تھووا ، میدان وچ ، انھے واہ ، [۔۔۔دوڑ] ۔

● **بگچھُٹ ، بگچھوٹ :** [تف ہ] واگ چھُٹ ، بڑا ترکھا ، آپ مُہارا ، اتھرا ، میدان وچ ، میدانے ۔

● **بگدھری :** [مد ہ] گھوڑی دی مستی = آلنگ ، ویگ ، وہر ، مستیوا ۔

● **بگریلی :** [مد ہ] اِک نکی جہی پہاڑی چڑی ۔

● **بگڑ :** [نر ہ] نکّے نکّے دانیاں والا اِک سوہا ان" ، اناج دی قسم ۔

● **بگڑا :** [نر ہ] جھگڑا ، بکھیڑا ، کھپ ، جھنجٹ ، رندھ ، رٹا ، پھنڈا ، پواڑا ، تکلیف ، پیچ ، بہانا ، ڈھچر ، اڑچ" ، دغے بازی ، فریب ۔

● **بِگڑا :** [ص مف ہ] وگڑیا ، نکارا ، چوڑ ، نکما ، رسیا ہویا ، [نر] خراب ۔ **بِگڑا بیٹا اور کھوٹا پیسا کبھی نہ کبھی کام آ ہی جاتا ہے :** [اکھ ہ] = کھوٹا پیسا تے کپُتر وی کم آ جاندے نیں : کدی ویلے سر آپنی نکاری شے وی کم آ جاندی اے ۔ **بِگڑا شاعر مرثیہ گو ، اور بِگڑا گویا مرثیہ خواں :** [اکھ اُ] جویں شاعری وچ اُلّہنی لکھن والے شاعر نو گھٹیا جاندے نیں اویں گویّاں وچوں اُلّہنی گاؤن والے نو مندا گھٹیا گویّا گِندے نیں ۔

● **بِگڑنا :** [لا ہ] وگڑنا ، خراب ہونا ، ماڑے لچھنیں پینا ، سواد مرنا ، چوڑ ہونا ، اُجڑنا ، رنج ہونا ، رُسنا ، کنوڑ کھانی ، بُریار ہونا ، ان بن ہونی ، بدلنا ، بلٹنا ، وہرنا ، غصے ہو جانا ، لڑ پینا ۔ **بِگڑے دل :** [تف ا] بے دلی نال ، رضا بنا ، آن منے دل نال ، جکتوتکی" ، ڈھٹھے دل نال ، آزاد ، نڈر ، مستانا ، ان جھکّ ، جھدا من وس" وچ نہ ہووے ، دھڑلے والا ۔ **بِگڑی :** [مد ہ] (۱) وگڑی ہوئی ، خراب ۔ (۲) ان بن ، بے اتفاق ، پھٹ ، جھیڑا ، بپتا ، ٹنٹا ۔ (۳) بدقسمتی ۔ **بِگڑی بات بننا ، بنانا :** [مح ہ] وگڑی بنانی ، وگڑی گل سوارنی ، وگڑیا کم راس کرنا ، وتر کرنا ، ٹٹیا ساک جوڑنا ، وگاڑ مکا دینا ۔

● **بِگل :** [نر ، انگ : Bugle] تُری ، تُرم ،

ُترا ، بغل (لو) ، دھوتُو ، ُتوتی ، سپاہیاں ُنو پریڈ لئی یا لڑائی لئی ُبلان والا واجا ، سنکھ ، ناد ۔

● **بگلا** : [نر ہ] (۱) لم دھونا ، پانی دا اِک پکھیرُو ، بگلا/(بغلا) ، بگ ، بگھ ۔ (۲) چِٹّا ، بگا ، اُرکاؤ ، میسنا (شکاری) ، دسن دا بِیبا عملاں دا خراب ۔ **بگلا بھگت** : [ص نر ہ] گُھوٹھا ، گُھوآں ، میسنا ، مکار ، چھلیا ، مسکین ، بِھلا ، مکڑا [ص] ، مکرُو ، دسن دا بھلا دل دا کھوٹا ۔ **بگلا مارے پنکھوں کا ڈھیر** : [اکھ ہ] بغلا ماریاں کھمبھاں دا ڈھیڑ ہی ہتھ آوندا اے ، پئی اوس وچ گوشت تھوڑا ہُندا اے ، مطلب اِہ پئی فضول کم نہ کریے ۔ **بگلے پکڑنا** : [مح ہ] بگلے پھڑنے ، تھوتھے متے پکانے ، نکارے کمّ کرنے ، نکمّی سوچ سوچنی ۔

● **بِگولا ، بگُولا** : [نر ہ] وا ورولا ، وا جھلوٹنا ، ورولا ، تیز چُولی وا وگن نال بنن والا مِٹی دا گُھمن گھیرا : [—اُٹھ] ۔

● **بِگویا** : [مد ہ ع] بدی ، بُریائی ، ُچغلی چپٹّی ، بِھیڑ ، رش ، مِہڑ ۔

● **بگِیا** : [مد نک اُ] [وڈ : باغ] بغیچا ، بغیچی ، بغوچا ، بغوچڑا ، باگا ، نِکا جِہا باغ ۔

● **بگِیر بچہ** : [نر اُ] چھٹی ، اِک رِیت جھڑی جچّاں ُنو چھٹی دی راتے تارے وکھان مگروں پوری کیتی جاندی اے ۔

● **بگیری** : [مد ہ] اِک پکھنُو ، اِک قسم دی نِکی چڑی ۔

● **بگیلنا** : [مت ہ] دھکنا ، دبیڑنا ، دھسنا ، باہر کڈھنا ، کھدیڑنا ، سٹنا ، گھتنا ۔

● **بگینی** : [ص ہ] تروکڑ ، کھانگھڑ ، جس گاں مجھ یا ڈاچی دا دُدھ گھٹ جائے ، پکّے سُونے دی (لویری) ۔

● **بگھار** : [نر ہ] تڑکا ، پگھار ، جس تھندے وِچ تھوم یا گنڈے ساڑ کے ہانڈی وچ پاندے نیں [—لگا / بگھارنا = تڑکن] ، **بگھار لگانا** : [مح ہ] واری لانی ، شراب پی کے حقّے دا سُوٹا لانا ۔ **بگھارنا** : [مت ہ] تڑکنا ، تڑکا لانا ، داغنا ، آوگت بولنا ، شیخی کرنی ، نخرے وکھانے ، بتوں باہری گل کرنی ، نخرے ساڑنے ۔

● **بگھرا** : [نر ہ] چِترا ، چِیتا ، باگھ ، بگھیلا ، اِک شکاری جانور ۔

● **بِگھن** : [نر ہ] وِگھن (لو) ، روک ٹھاک ، بندش ، مناہی ، وِگاڑ ، خرابی ، پِھڑی ، پِھرھی ، بھانی ۔ روٹی کھان وچ حقے دا چھکنا ، بھتا کھاندیاں واری لانی ۔

● **بگھّی** : [مد ہ] (۱) امیراں دی گھوڑا گڈی جِہدے چار پہیّے ہُندے نیں تے گھوڑے دو وی ہُندے نیں تے چار وی ۔ (۲) کُتّا مکھّی ، گھوڑ مکھّی ، گھوڑے ُنو لڑن والی اِک مکھّی ۔

● **بگھیل ، بگھیلا** : [نر ہ] (۱) باگھ ، بگھیلا ، چیتے (چترے) دا بچہ ۔ (۲) رجپوتاں دی اِک گوت ۔

● **بل** : [نر ہ] (۱) ولھیٹ ، ول ، گنجھل ۔ (۲) ڈنگ ، ونگ ۔ (۳) ولاواں ، ولیوا ، ونگیائی ۔ (۴) گنڈھ ۔ (۵) وٹ ، بھن ۔ (۶) مروڑی ، مروڑا ۔ (۷) تیوری ۔ (۸) نذر نیاز ۔ (۹)

گُنجھلا ، گھُنڈی - (۱۰) ضِدّ - (۱۱) ٹِلّ ، زور ، واہ - (۱۲) مدد ، واہر ، سہار ، سہارا - (۱۳) رئی ، حمایت ، حمیّت - (۱۴) ''بال'' دا مخفّف = وال ، پھنڈا - (۱۵) دا ، ول ، ہتھ ، پاسا ، رُک ، اک راجا جھنو کرشن جی نے پتال پُجایا سی - (۱۶) بھیٹ ، قربانی - (۱۷) رخ ، بھار ، بھرنے {گھٹنوں کے بل = گوڈیاں بھار (بھرنے)} - (۱۸) دھوکھا ، ول ، چھل - (۱۹) واہ ، بلّے ، بلہار - **بل آنا** : [مح ہ] بھنّ پینا ، تیوڑی چڑھنی ، فرق پینا ، مروڑا آؤنا ، ول پینا ، گھُنڈی پینی - **بل بل جانا** : [مح ہ] صدقے ہونا ، واری جانا ، وارے وارے جانا ، قربان ہونا ، گھول گھُمانا ، جی صدقے جانا ، بلہاری جانا - **بل بوتا** : [نر ہ] زور ، طاقت ، واہ ، بلّ ، بلکار ، ہرتا - بھروسّا ، بھرواسا ، سہارا ، آسرا - **بل بے** : [سٹھ ہ] واہ ، بلّے بلّے ، اشکے ، نہیں رِیساں ، بلّے ، بلہار ، جی صدقے ، واہواہ ، واہ جی واہ - **بل بھرنا** : [مح ہ] زور وچ آؤنا ، گھُلاٹیا ہونا ، زوراں وِچ ہونا ، تکڑا ہونا ، واہوا جِند وچ ہونا ، زور وکھانا ، غصّے ہونا - **بل پڑنا** : [مح ہ] ول پینا ، وٹ پینا ، گھُنڈی پے جانی ، گُنجھل پینا ، فرق آؤنا ، رندھ پینا ، بھنّ پینا ، چڑ مڑ ہو جانا - **بل چھل** : [نر ہ] ول چھل ، کپٹ ، لُٹ گھُٹ ، ول فریب ، جھُوٹھ سچ ، دھوکھا ، دغا ، چلاکّی ، کھوٹ ، فند فریب ، پکھنڈ ، ایچ پیچ ، پھوہڑ ، پیچ بہانے ، فرفیج ، ہیر پھیر ، اچ پچ ، ڈھکونج ، دھوکھے بازی ، گھُسائی ، پتّے بازی ، چمانگی ، بیہے مانگی ، دھروہ ، مکّر چالا - لپٹا ، چلِتّر - **بل دار** : [ص اُ] ولاں والا ، وٹّل ، گُنجھلالا ، ولاواں ، ول وِنگ والا ، مُڑواں مُچڑواں ، آوکھا ، ٹیڈھا ، وِنگا تیڑنگا ، چڑ مڑ ، چڑل مڑل - **بل دینا** : [مح ہ] وٹّنا ، وٹ دینا ، تا چاڑھنا ، (مُچھّاں نُوں) ، وٹ چاڑھنا ، مروڑنا ، مروڑے دینے ، ڈِنگیاں کرنا ، وِنگا کرنا ، وارا وارنا ، صدقہ دینا - **بل رانڈ** : [مد ہ] زنانی جھڑی نکّی عمر وچ رنڈی ہو جائے ، بال ودھوا ، آسٹر بیوہ ، بال ودھوا - **بل کرنا** : [مح ہ] وٹّنا ، وٹ چاڑھنا ، ول دینا ، مروڑنا ، مان گمان کرنا ، تران وکھانا ، گٹھانا ، نخرے کرنے ، قربانی کرنی ، کھنس رکھنی ، زور پانا ، مجبور کرنا - **بل کی بات** : [مح اُ] ول والی گلّ ، ول چھل ، پچ ، پکھنڈ ، گول گل ، گُنجھلالی بات ، بجھارت ، شرارت ، شیطانی ، چلاکّی ، چلِتّر - **بل کی لینا** : [مح اُ] تڑنا ، پُھلنا ، چوڑا ہونا ، اوّلاں وچ ہونا ، مان گمان کرنا ، ٹیں وِچ رہنا ، زوری ہونا ، زور وکھانے - **بل کھانا** : [مح ہ] وٹ کھانا ، تیڑنگ ہونا ، وِٹّرنا ، متّھے وٹ پانا ، موندھ وٹّنا ، تام تڑوک ہونا ، ٹیڈھا / کبّا ہونا ، رُسّنا ، رِنج ہونا ، موج مٹک وچ ہونا ، نخرے نال مُڑنا ، غصے ہونا - **بل کھولنا** : [مح ہ] ول کھولھنا ، وٹ کڈھنا ، ول وِنگ کڈھنا ، سِدھا ہونا ، دِل دی گھُنڈی کھولھنی ، رنجش گوانی ، روسّا چھڈنا ، آکڑ بھنّنی ، سوارنا ، سواہرا کرنا - **بل گونڈھن** : [مد ہ] ''تیل'' پلکا گُندنا ، سِہڈیاں کرنا ، ویاہ اُتے لاڑی دی گُت کرن دی رِیت - **بل نِکالنا** : [مح ہ] ویکھو : بل کھولنا - **بل ہونا** : [مح ہ] ہمت ہونی ، طاقت ہونی ، آسرا ہونا ، سہار مانی ، زور وچ ہونا ، جان والا ہونا -

● **بُل بھکوا** : [ص ہ] حِرصی ، ٹھرکی ، بُھکّھا ، بُھکّھڑ ، بُھکھاؤلا ، لوبھی ، لالچی ، چندرا ، نِدیّدا ، سدّھریا ، بُڈّھے وارے جوان بنن والا ، بُڈھ بلھیٹ ۔

● **بِل** : [نر ہ] نیولے سپ کیڑے یا چوہے دا گھر ، کُھڈ ، رُڈ ، بھاؤن ، بھون (کیڑیاں دا) ، چھیک (بھون دا) ، موری ، ٹویا ، اِک رُکھ تے اُہدا پھل = بِل " - بِل (bill) لیکھا پتّا ، لیکھے دی پرچی ، وہاجیاں شیواں دے مُل ، گِنتی دا ویروا ، قنُون دا لیکھ ، مسوّدہ ۔ مزدوری دا حساب - **بِل ڈھونڈنا ، ڈھونڈھنا** : [مح ہ] شرمندیاں ہونا ، مونہ لُکان چھپان لئی تھاں لبھنی ، کُھڈ لبھنی ، لُکدیاں پھِرنا ، زمین وچ وِہل لبھنی ، سِر لُکانا ۔

● **بلا** : [مد ف] (۱) آفت ، مصیبت ، بِپتا ، بِنّج ، دُکھ ، ازار ، قہر ، روڑھا ، بھیڑ ، ساڑھ ستی ، کشٹ - (۲) ازمیش ، اوکھی گھڑی - (۳) ڈین ، چُڑیل ، سپنی ، بلا ، بُھوتنی ، کوئی ڈرانی شے ، زحمت - (۴) [ص] لُچ ، شرارتی ، چلاک ، ہشیار ، وڈا ویری - (۵) بھیانا ، ڈرؤنا - **بلا بوغما** : [ص ع] گوار ، اکّھڑ ، یاوا ، جھاواں ، بھیڑ بُتھنّا ، کوجّھا ، بدشکل - **بلا پیچھے لگانا** : [مح اُ] لِلّھ مگر لا لینی ، راہ جاندی بلا سہیڑنی ، خواہ مخواہ پھسنّا ، کسے مُفت خورے نُو چموڑ لینا - **بلا ٹلنا** : [مح ص] بلا ٹلنی ، آفت دُور ہونی ، دُکھ لہنا ، مصیبت لتّھنی ، بِپتا مُکنی ، قہروں بچنا - **بلا جانے** : [تف مح اُ] کوئی پتا نہیں ، اُکی اُگھ سُگھ نہیں ، (دی) بلا جانے ، جُتّی جانے ، سانُو نہیں پتا ، پیزار نُو ، پولے نُو - **بلا جھیلنا** : [مح ہ] دُکّھ جرنا ، مصیبت جھلّنی ، تکلیف سہنی / سہارنی ، بھیڑ کٹّنی ، اوکھ لنگھانا ، کشٹ کٹّنا ، جھال جھلّنی ، اُکھیائی کٹ جانی ، جفا جالنی ، جفر جالنے - **بلا چٹ** : [ص اُ ہ] سبّھ کُجھ کھا پی جان والا ، کھاؤُ ، چٹُو ، پیٹُو ، بُھکّھڑ ، ہابڑیا ہویا ، جہدے کھادے رُکھ ساوے (ہرے) نہ ہون ، چسکے خورا - **بلا بدتر** : [اُ] گند مند ، گند بلا ، مِٹّی گھٹّا ، بدبلا ، الا بلا ، گندیاں مندیاں چیزاں ، سبھ کُجھ - **بلا رد ہونا** : [مح اُ] مصیبت ٹل جانی ، بلا ردی جانی ، کشٹ کٹّیا جانا ، آفت دُور ہونی ، بِپت مُک جانی - **بلا سر لینا** : [مح ہ] ویکھو : بلا پیچھے لگانا - **بلا سے** : [تف اُ] بلا نُو ، کیہ (کی) پرواہ اے ، جُتّی نُو ، کی جانیے ، ٹُٹّے چِھتّر نُو ، پولے نُو ، پیزار توں ، سانُو کی (لگے) - **بلا کا** : [ص اُ] بلا دا ، غضب دا ، ات دا ، اتّلا ، ڈاہڈا ، روڑھے (روہڑے) دا ، کمال دا (سیانا) ، الِفتا ، تِرکّھا ، کٹیلا - **بلا کٹنا** : [مح اُ] ویکھو : بلا رد ہونا - **بلا کش** : [ص ف] مصیبت جھلّ جان والا ، دُکھ سہ جان والا ، صبر صدق والا ، حوصلے والا ، جِیدار ، نر ، وریام ، بہادر ، کشٹ کٹ جان والا ، دُکّھی ، نبھاگا ، عاشق ، سہارو ، سنتوکھی - **بلا کی طرح لپٹنا** : [مح اُ] بلا وانگ چمبڑنا ، بنّج ہو کے لگنا ، مگروں نہ لہنا ، کھہڑے پینا ، کھہڑا نہ چھڈّنا ، مگر پے جانا ، چمبڑ ہو جانا (لو) ، لِہنج ہو کے چمبڑنا - **بلا گرداں ، گرد** : [ص ف] اُہ بندہ جہڑا پرائی مصیبت پیا سہیڑے ، صدقے ہو جان والا ، قربان ہون والا - **بلا گردان ہونا** : [مح اُ] وارے جانا ، صدقے ہونا ، صدقے جانا ، قربان ہونا ، گھول گُھمانا ، حیاتی وارنی - **بلا لگنا** : [مح اُ] بلا لگ جانی ، دُکھ چمبڑنا ، مصیبت پینی ، بیماری لگنی ، بلا چمبڑنی ، روگ لگ جانا - **بلا مول لینا** : [مح اُ ہ]

دُکھ سہیڑنا ، جان بُجھ کے اَکھیائی وچ پھسنا ، مفت دا بھار چُک لینا ، مصیبت مُل لینی - **بلا نوش ، چٹ** : [ص ف] ات" (شراب) پِین والا ، پیاکل ، شرابی ، شرابیا ، سبھ کُجھ چٹ کر جان والا ، کھاؤ - **بلائے آسمانی** : [مح مد ف] اسمانی بلا ، رب دا قہر ، روڑھا ، ساڈھیاں ستّاں گھڑیاں دی مصیبت ہونی ، ساڈھ ستی ، آفت ، اچن چیتی مصیبت - **بلائے بے درماں** : [مد مح ف] اوہ مصیبت جہدا توڑ نہ ہو سکے ، لاعلاج ازار ، اوہ دُکھ جہدا دارو نہ ہووے - ہونی ، بھانا ، کشٹ - **بلائے جاں** : [ص ف مح] جان دا روگ ، پراناں دا کَھو ، ہک دا ساڑ ، جھنجٹ ، جنجال ، مصیبت ، اَکھیائی ، وخت ، عذاب - **بلائے طویلہ بر سرِ میموں** : [اکھ ف] [تویلے دی بلا باندر دے سِر] = نانی خصم کیتا دوہترے نُوں چٹّی = کرے کوئی بھرے کوئی - **بلائے ناگہانی** : [مد مح ف] اوہ دُکھ / مصیبت آفت ، اوکھت ، اَکھیائی ، پریشانی ، تکلیف ، بپتا ، جہڑی اچن چیت آپوے - **بلائیں لینا** : [مح اُ] واری جانا ، صدقے ہونا ، بلائیں لینیاں ، کسے دُوجے دے دُکھ آپنے سِر لین دی چاہ کرنی ، اسیساں دینیاں (زنانیاں دی کسے مکتے دے متّھے تے ہتھ پھیر کے دعائیں دین دی رِیت) -

● **بلّا** : [نر ہ] تھاپا ، بلّا ، بَیٹ ، جہدے نال کِرکٹ کھیڈدے نیں -

● **بُلّا** : [نر ہ] بُلبلا ، بُڑبُڑھی ، پانی دا پتاسا - پ = تیز جھوکا ، جھولا (ہوا دا) -

● **بِلا** : [ح ع] باجھ ، بِنا ، بغیر ، باجھوں ، اڈ ، وکھّ ، بِن [بلا ناغہ = نِت ، روز دہاڑی ، نِت دہاڑے نِت تیئے] - **بِلا اِکراہ و اِجبار** : [مح ع] کسے مجبوری باجھ ، زیادتی بِنا ، ناہ نُکّر بِنا ، اعتراض کیتے بغیر ، مرضی نال ، آپے آپ ، خوشی نال - **بلا تاخیر** : [تف ع] جھٹ ، جھبّدے ، اوسے ویلے ، چِر باجھ ، جھبّ ، اِکدم ، جھٹاپٹ ، وگاوگ - **بِلا تامّل** : [تف ع] جھٹ ، فٹ ، جھٹاپٹ ، اوسے ویلے ، ڈھچر بِنا ، چھیتی ، اِک دم ، کسے جھاکے بِنا ، کُجھ سوچن دی لوڑ نہ سمجھدے ہوئے ، بے بھرم ہو کے - **بِلا تردّد** : [تف ع] بے روکے ، نجھک ، الدھڑک ہو کے ، بِن فکروں ، دُبھدے بِنا ، بِنے شک - (مد) انواہی بھوں ، جتھے ہل نہ وہے - **بِلا تشبیہ** : [تف ع] اووِیں ، اوسے تران ، اُنجے ، اِہو ، ٹھیک ، مثال بِنا ، کسے شک بغیر - **بِلا تصنّع** : [تف ع] ساد مُرادے ، سچ مچ ، سچو سچ ، ٹھیکم ٹھیک ، بِن بَنا ، سُچّا - **بِلا تکلّف** : [تف ع] کھیچل بِنا ، بھولے بھا ، انجھکّ ، سُکھالے ، اسانی نال ، دلوں وجھوں - **بلا توقّف** : [تف ع] ڈھل بِنا ، ہُنے ، فوراً ، فٹ ، جھٹ ، اوسے ویلے ، اِکسار ، اتوتھلی ، رُکیاں باجھ ، کاہلی نال - **بِلا حیل و حجّت** : [تف ع] حجّت باجھ ، ڈھچّر باجھوں ، بہانے بِنا ، جھٹپٹ ، چُپ کر کے ، آپنے آپ ، سِدّھی نیت نال - **بِلا شرط** : [تف ع] شرطوں باجھ ، ڈھچّر بِنا ، اڑچّوں بغیر ، پابندی بِنا ، بِنا کسے گل دے ، بے روکے - **بِلا شک** : [تف ع] بشک ، نسنگ ، پک ، سولاں آنے ، شکوں بِنا ، [ص] کھرا ، سُچّا ، شُبہے بِنا - **بلا ضرورت** : [تف] بِن لوڑیاں ، بے لوڑے - **بِلا عوض** : مفت مُلّے ، مفتو مُفت - **بِلا واسطہ** : [تف ع] بِلا واسطہ ،

اِویں ، بے مطب ، بلا وجہ ، دھگانے ، ملوسّلی ، بدوبدی ، کسے وجھوں بغیر ، وسیلے بِنا ، آپےّ آپ ، آپ مُہارے ، سببوں باجھ ، بے روک ، واسطیوں بغیر ۔ بِلا وجہ : [تف ع] بِن وجھوں ، وجھوں بغیر ، سببوں باجھ ، نحق ، فضول ، ایویں ۔

● بِلاّ : [نر ہ] [مد : بِلیّ] (۱) بِلاّ ، مشہور گھروگا جانور ۔ باگھڑ بِلاّ (جنگلی بِلا) ۔ (۲) تمغا ، بَیج ، نشان ۔ (۳) تلوار دا پٹا ۔ (۴) [ص پ] کَیرا (بِلاّ ، بِلّیاں اکھاں والا) ۔

● بِلاپ : [نر ہ] وِرلاپ ، سیاپّا ، پِٹّی ، سوگ ، غمی ، ماتم ۔

● بلاٹنگ پیپر : [نر ، انگ : blotting paper] سیاہی چُوس ، سیاہی چَٹ ، لِکھائی سُکان تے چَٹ چُک لَین والا کاغذ ۔

● بِلاد : [نر ج ع] [و : بلدہ] شہر ، وستیاں ، قصبے ، گراں ، کوٹ ، مُلک ۔

● بلادت : [مد ع] بے عقلی ، ناسمجھی ، سمجھ دا گھاٹا ، مُورکھی ، بے وقوفی ، خر دماغی ۔

● بلادُر : [نر ف] بھلاواں ، اِک رُکھ اے ۔

● بِلاسنا ، بلاس کرنا : [مت ہ] بُلّے لَینے ، سُکھ ماننا ، موجاں مانیاں ، عیش کرنا ۔ بھوگ کرنا ، راج کمانا ، خوشیاں کرنیاں ۔ کھیڈ تماشے وکھانے ، راساں پانیاں ۔ بے فکر ہونا ۔

● بلاغ : [نر ع] سُنیہا پُچانا ، سدّا دینا ، سوار کے دسّنا ، کُھلّھا ڈُلّھا بیان ، ویروا ، پوری گل ، گل گوبڑ ، پُہنچ ، پُجائی ، پیغام ، خبر دی اپڑائی ۔

● بلاغت : [مدع] [بَلَغ = اہ اپڑیا] نِکھڑواں تے سُچجّا کلام ، گل کتھ دے پُورے گُن ، ڈُونگھی گل ، نِگھا کلام ، اُچّا سُچّا کلام ، کھرا بیان ، سواہرے مِٹھے بول ، فرفر بولن دا گُن ، روانی ۔

● بُلاق ، بُلاک : [نر ف] بُلاک ۔ نک دا اِک گہنا ۔ نک دی گھوڑی/وِچلی ہڈی ، بُلاقی : [ص نر اُ] نتّھا ، نتّھو ، جہنے بُلاک پایا ہووے ، نک وِنّھا ۔

● بلاک : [نر ، انگ : block] (۱) لِکھت/ مورت دا سچّا ، ٹھپّا ، مُہر ، چھاپ ، جِست تانبے لوہے پِتّل یا لکّڑ اُتے اُکرے ہوئے اکّھر جھڑے سُتھری چھپائی دے کم آؤندے نیں ۔ (۲) وِہڑا ، محلہ ۔ (۳) اُساری دا حصّہ ۔ (۴) بَھوں دا ٹپّا ۔ (۵) ٹُکڑی ۔ (۶) ٹولا ، دِھر ، ڈھانی ۔

● بلاکیڈ : [نر انگ] ناکہ بندی ، روک ، بندش ۔

● بِلالؓ : [نر ع] حضرت محمدؐ ہوراں دا پیارا بانگا جھڑا غلام سی تے حضرت ابوبکرؓ نے اہنُو خرید کے آزاد کرایا سی ، اہ مسلمانی دا اُچّا نمونہ سی ۔

● بُلانا : [مت ہ] سدّنا ، آلانا ، بُلانا ، پُکارنا ، ونگارنا ، للکارنا ، سدّا دینا ، واج مارنی ، ہاک مارنی ، طلب کرنا ، تکانا ۔ حقے نُو چلانا/ بڑھکانا ۔ بُلا بھیجنا ، بلوانا : [مح ہ] سدّنا ،

ُبلانا ، سدّ گھلنا ، کسے ہتھ آؤن دا ُسنیہا ُپچانا ، ُسنیہا گھلّ کے منگانا (کسے ُنو) ۔ **ُبلا لانا :** [مح ہ] سدّ لیؤنا یا لیانا ، جا کے نال لے آؤنا ، ُبلا لیانا (کسے ُنو) ۔ **ُبلائی نہ چلائی ، میں ُدلھن کی چچی یا تائی :** [اکھ] = سدّی نہ ُپچھی میں لاڑے دی ُپھپھی = سدّی نہ بلائی میں لاڑے دی تائی :۔ ُبلان بنا ساک جتان والے یا کسے کم وچ آپے آپ گھڑم" چوہدری بنن والے بارے آکھدے نیں ۔

● **بلانا :** [لا ہ] ُگمنا ، گواچنا ، اڈنا ، ڈھینا ، ونجنا / ضایع ہونا ۔

● **بِلّانا :** [لا ہ] رونا ، زار زار رونا ، ُڈسکنا ، ڈسکورے بھرنے ، تڑفنا ، واویلا کرنا ، وین کرنا ۔

● **بلاند :** [مد ہ] اِک نِکا" جہا ناپ ، گِٹھ = ۸ گِیراں ، نو (۹) اِنچ ۔

● **بِلاؤ :** [نر ہ] بِلا" ، بِلی" دا نر ، وڈا بِلا" ، باگھڑ بِلا" ، مشہور شکاری جانور ۔

● **بلاؤ :** [ص ہ] سستا ، ُسَولا" ، سستیرا ، گھٹ ُمّل دا ، سست ُملا" (سودا) ۔

● **ُبلاوا :** [نر] سدّا ، بلاوا ، دعوت ، ُسنیہا ، طلبی ، ُبلان دا کم : [ـدے] ۔ **ُبلاوا دینا :** [مح اُ] سدّا گھلنا (نائی دے ہتھ) ، آپ جا کے دعوت دینی ۔

● **ُبلاوَل :** [مد ہ] رات دی اِک راگنی ، [سن : بِلاول = شاہ بھٹائی جی دے رسالے دی اِک ُسر] ۔

● **بِلائی :** [مد ہ] ارل ، ارلکھوڑا ، بِلی" ، ُہڈ کا ، ُہٹکا ، ہوڑا ، باہروں دی کُھلھ سکن والا اڑنگا ۔

● **بِلائی کند :** [نر ہ] اِک دوا دا ناں اے ۔

● **بلب :** [نر ، انگ : bulb] آنڈا (بجلی دا) ، بجلی دا ُقمقمہ ، چانن کرن والا لاٹو ، گولا ۔

● **ُبلبُل :** [نر مد ع] : [ج بلابل] اِک گاؤنی چِڑی ؛ اِہ َرت ُپوچھلی ُہندی اے تے اہنُو ُپھلاں نال بڑا پیار اے ، دیس باہروں آیا پکھنو اے ۔ **ُبلبُل چشم :** [نر ض] اِک چوخانیا کپڑا جہدے ہر خانے وچ اکھ دی ُمورت بنی ہُندی اے ، کھیس دی قسم ، اِک ُبنتر ، ُبلبُل چشم ۔ **ُبلبُل شیراز :** [نر ص] فارسی دے منّے پرمنّے شاعر حافظ ۔ **ُبلبُل نوا :** [ص ف] ُبلبُل دی واج والا ، ُسریلا ، سوہنی سُر والا ، مِٹھی واج (اواز) والا ، گویّا شاعر ۔ **ُبلبل نے آشیانہ چمن سے اُٹھا لیا ، اُس کی بلا سے ُبوم رہے یا ُہما بسے :** [اکھ ہ] = ساتھوں گیئے گوریئے پرے پریرے جا : دونہ سکیاں وچ وگاڑ تھیں میلن ورتن ُمک جائے یا دل کھٹے ہو جان تے اگوں لئی کوئی واہ واسطہ نہ رکھن واسطے آکھدے نیں ۔

● **ُبلبُلا :** [نر ہ] (۱) ُبلبلا ، ُبڑُبڑھا ، ُبڑُبڑھی ، پانی دا پتاسا ۔ (۲) پلک جھلک دی شے ، نہ رہنی شے ، ادھ گھیرا جہا جھڑا وا بھرن نال پانی اُتے آ جاندا اے ۔ (۳) [ص] پیارا ، نخریلا ، تڑفیلا (سجن) ۔

● **بلبلانا :** [لا ہ] بگبگھانا ، بگھ بگھ کرنا ، اُوٹھ دا بولنا ، اڑانا ، ُغصّے نال کُونا ، مست ہونا ، ُرسّنا ، ُبڑُبڑانا ۔

● **بلبلانا ، بلبلا اُٹھنا** : [لا ہ] رونا ، کُرلانا ، للّھاں لینیاں ، للّھنی لگنی ، بے چین ہونا ، چِلانا ، زاری کرنی ، چیک چھیاڑا پانا ، کاپنا ۔

● **بلبل ٹین** : [انگ : velveteen] کھدّر کریب ، اِک جھوٹھی مخمل ، سوتری مخمل ۔

● **بلبن** : [نر نا ف] ''غلام ٹبّر'' دا اِک بادشاہ ؛ غیاث الدین بلبن ، جِہنے ہندستان اُتے ۱۲۴۶ء توں ۱۲۶۵ء تک راج کیتا اے ۔

● **بلتوڑ** : [نر ہ] وال توڑ ، وال ٹُٹّن کرکے ہو جان والا پھوڑا ۔

● **بلٹانا** : [مت ہ] اُلٹانا ، پلٹانا ، اُتھلّنا ، اُلدّنا ، ونجانا ، گوانا ، خرچنا ۔

● **بلٹی** : [مد ہ ، انگ : billet] مال دی رسید ، بلٹی (جِہڑی جہاز یا گڈی والیاں توں مِلے) ، بھاڑے دی پرچی ، چیزاں دی فہرست ، پارسل دی رسید ۔

● **بلخ** : [نر نا] افغانستان وِچ خراسان دا اِک پُرانا تے مشہور شہر ، [ص : بلخی] ۔

● **بلد ، بلدہ** : [نر ع] [ج : بلاد] (۱) شہر ، قصبہ ، گراں ، وستی ، وڈا کوٹ (علاقہ) ۔ (۲) [پ ہ] بلد ، بولد ، ڈھگا ۔ (۳) [ص ف] جانُو ، سیانا ، واقف [ض : نابلد] ۔

● **بلِدان** : [نر ہ] قُربانی ، بھیٹ ، بھیٹا ، وارا ، نذرانہ ، صدقہ ، نذر نیاز ۔

● **بلِدیا** : [ص ہ] ہالی ، بلدوان ، چھیڑُو ، واہک ، ڈھگےّ ہکن والا ۔

● **بلدیہ** : [مد ع] شہر کمیٹی ، کارپوریشن ، قصبے دی ''پربندھ جاعت'' ، میونسپل کمیٹی ، شہر دی صفائی تے لوک صحت دا بندوبست کرن والا محکمہ ۔

● **بُلڈاگ** : [نر ، انگ : bull dog] بُلی/ بُوہلی کُتّا ، بُلّھڑ کُتّا ، اِک ٹُھلّھا تے موٹا شکاری کُتّا ۔

● **بلسان** : [نر ف] اک دوا دا بُوٹا جِہدے بیاں وِچوں مہکواں تیل نکلدا اے ۔

● **بِلسنا** : [لا ہ عو] ہسّنا ، کھِڑنا ، راضی ہونا ، سُکھ لینا ، سواد ماننا ۔ ورتنا ، کمّ آؤنا ، کمّ کڈھنا ۔

● **بلعم باعُور** : [نر نا ع] یہودیاں دے اک وڈے مذہبی عالم دا ناں جِہدے پیشو دا ناں باعور سی ، کہندے نیں اِہ چھیکڑلی عُمرے تِھڑ گیا سی ۔

● **بُلغاء** : [نر ع] [و : بلیغ] اُچے عالم ، زبان دے سیانے ، بلاغت دے گُنی ۔

● **بلغاریہ** : [نر نا] بلغاریا ، یورپ دا اِک مشہور ملک (Bulgaria) جِہڑا پہلاں کدی تُرکی وِچ ہے سی تے ہُن ازاد اے ۔

● **بلغم** : [نر ع] چونہہ خلطاں وِچّوں اِک خلط ، کھنگھار ، بلغم (پ مد) ، کھنگھ دے نال نکلن والا چھاتی دا گندا مادہ ۔ **بلغمی** : [ص اُ] بلغم والی ، کھنگھار بھری (طبیعت ، مزاج) ، جِہڑی چیز بلغم پیدا کرے ، بلغم والا جسم یا سُبھا ، موٹا ، ٹُھلّھا ، جلّھا ، سُست ۔

● **بلقان** : [نا : Balkan States] یورپ دے

دکھنالے مُلک رومانیا؛ بلغاریا، سرویا، البانیا تے یونان - ۱۹۱۳ء وچ تُرکاں تے عیسائیاں وِچکار بلقان دی جنگ ہوئی سی -

● **بِلقِیس** : [مد نا ع] سبا دی ملکہ سی جِہنے حضرت سلیمانؑ دے چاہن اُتے اسلام قبُول کے اُہناں نال ویاہ کر لِتا سی -

● **بِلکنا** : [لا ہ] رونا، وِلکنا (بال دا)، لوچنا، پھٹکنا، بے چین ہونا، ڈسکورے بھرنے (بالاں وانگ)، ہڈکورے (ہٹکورے) بھر بھر کے رونا - **بِلک بِلک کر رونا** : [مح ہ] وِلکنا، بالاں وانگ رونا، ہٹکوریاں نال رونا، ڈُسکنا، بُہت رونا، ڈسکورے لینے -

● **بلکہ** : [ج ف ع] بلک، فیر وی، نالے، سگوں، پر، اِہدے ہُندے ہوئے وی، ہور تے ہور، ایس توں ودھ کے : اِہ لفظ تد ورتیدا اے جد اِک گل دُوجی دے مُقابلے وِچ چھٹّدنی ہووے یا اِک گل دی تھاں دُوجی اُتے زور دینا ہووے -

● **بلّلا** : [ص ہ] وِللّا، بے وقوف، مُورکھ، کُچجّا، کُڈھنگا، واہیات، بے ڈھبّا، بُنّھا، لمَیُبّدھم، جھلّا، جھل وِللّا -

● **بلم، بلما** : [نر ہ] خَوند، خاوند، کنَوت، مڑس، گھروالا، سجن، پیارا، عاشق، حُبّی، چاہوان، پریمی، پیارا -

● **بلّم** : [مد ہ] برچھی، نیزہ، لڑائی دا پُرانا ہتھیار - **بلّم بردار** : [ص اُ] برچھی‌والا، بلّم والا، بلّم باز، برچھی مار، لڑاکا سپاہی (پُر) -

● **بلّم ٹیر** : [انگ : Volunteer] رضاکار، آپنی خوشی نال مُلکی کم کرن والا، فوجی -

● **بَلنا** : [پ لا ہ] سڑنا، بلنا، بھخنا، مچنا (اگ دا)، اُردو وِچ بہتا "جلنا بلنا" آکھیا جاندا اے؛ اخیرے اِہ مصدر تابع موضوع بن کے آؤندا اے -

● **بلند** : [ص ف نر مد] اُچّا (اُچی) لما، ودھیا، اُچ دا، لاٹھا، اسروان، ودھوان (قد)، ودھیرا، اعلٰی - **بلند آواز** : [ص ف] اُچّی واج والا، جہدی واج دی بڑی اُٹھان ہووے، سنگھ پاٹا، (لو) بھر واجا، (لو پ : پاٹا ڈھول) - **بلند آہنگی** : [مد ف] اُچّی واج، زور دی ہاک، بھرویں واج، زور، گاج، کڑک - **بلند اقبال، بلند اختر** : [ف ص] اُچّی قسمت والا، چنگے نصیب والا، سُبھاگا، وڈ بھاگا، مقدراں والا، بھاگوان، بختاں والا، بھاگ بھری (مد) - **بلند بانگ** : [ص ف] اُچّی واج والا، بڑبولا، اُچّا بولن والا، کڑکے دھڑکے والا، (رِسٹھ : بَھونکا) - **بلند پرواز** : [ص ف] اُچّا اُڈن والا، اُڈارو، اُڈُہار، وڈے دماغ والا، اُچّی سوچ دا، سیانا، سوجھوان - **بلند بخت** : [نر مد ص ف] چنگی قسمت والا، بھاگاں والا، اچے نصیبے والا، سبھاگا، بھاگوان - **بلند حوصلہ** : [نر مد ص ف] وڈے حوصلے والا، جی‌دار، ہِمتی، جِگرے والا، تکڑا - **بلند قد** : [ص ف + ع] اُچّا لمّا، لاٹّھا، اسرویں قد کاٹھ دا - (لو : اللہ دی ڈانگ، اللہ میاں دی پَوڑی) (رِسٹھ) لمچُو، لمّڈُو - **بلند کرنا** : [مح اُ] اُچّا کرنا، چُکنا، اُچیانا، اُڈانا (گڈی/پتنگ دا)، اُسارنا (کوٹھا کِلا، ماڑی)، گُڈی چاڑھنی (کسے دی)، وڈیانا، تعریف سلوہت کرنی، عزت آدر ودھانی، وا بنھنی (لو، مح) - **بلند نظری** : [مد ف] اُچّی نظر، ڈونگھی نظر، گُوڑھی سوچ،

انت وچار ، وڈا حوصلہ ، جی‌داری ، اُچّا ویکھن ، اُچّی سوچ - **بلند و بالا** : [ص ف] اُچّا لمّا ، لاٹّھا ، قد کاٹھ والا ، وڈ بُتا ، اُسروان لمُو (سِٹّھ) - **بلندی** : [مد ف] اُچ ، اُچیائی ، اُچا ہون دا روپ ، اُچان [ض : نِوان] وَادھا ، ودھوتری -

بلنگنا : [لا ہ] کُدّنا ، اُچّھلنا ، ٹپ کے پھڑنا ، نپّنا ، بوچنا ، جھپّنا ، جھوپنا ، پھڑنا -

بلنگنی : [مد ہ] ٹنگنی (رسّی دی ڈوری) لیڑے پلانی ، ٹنگنا ، الگنی (لو) -

بلنی : [مد ہ] بَہّمنی ، اکھاں دی اِک بیماری جس وِچ بھروٹّیاں تے جھمنیاں دے وال کیر/جھڑ جاندے نیں ، (وال لہنی) -

بلوا : [نر ہ ف] فساد ، ہلچل ، رَولا ، کھپ ، جھیڑا ، کُپت ، اُدھم ، دنگا ، بغاوت ، پتھاڑا ، بلوا ، رولا گولا ، لڑائی ، جنگ - **بلوائے عام** : [نر ف] براجا ، برل ، سِکّھا شاہی ، نادر گردی ، بغاوت ، رَولے گولے ، راج پلٹا ، لوک لڑائی ، جنگ ، عام فساد - بھیڑ ، بندیہڑ - **بلوائی** : [ص ا] فسادی ، دنگا فساد کرن والا ، بد امنی پان والا ، گڑبڑ مچان والا ، ساڑ پھوک / گِھراؤ جلاؤ کرن والا -

بل‌وان : [نر ص] زورا ور ، بھلوان ، پہلوان ، تکڑا ، ڈہنڈا ، زوری ، گُھلاٹیا ، کُشتی باز - **بلوان بِیسوں بِسوا مارے اور رونے نہ دے** : [اکھ ہ]=نالے مارے نالے رون نہ دیوے = نالے گل گُھٹے نالے آکھے آنے باہر نہ کڈھ ! = ڈہڈے نال بھیالی اہ منگے حصہ اہ کڈھے گلی= زورا وراں دا سّتیں وِیہیں سو -

بلوٹا : [نر ہ نک] بلُونگا ، بلُونگڑا ، بلّی دا بچہ -

بلوچ : [نا] (۱) بلوچ ٹولے دا جی ، [مد : بلوچن / بلوچنی] ، بلوچستان دا واسّی ، بلوچی لوک ؛ ایران تے افغانستان وچ وی وسدے نیں - (۲) پاکستان دی اِک قوم - (۳) سّسی دا یار = پنّوں "ہوت" - (۴) اوٹھی لوک - **بلوچی** : [نر] (۱)بلوچستانیا ، بلوچی - (۲) [مد] بلوچاں دی بولی -

بِلّور : [نر ف] کچّ ، بلُور ، ودھیا کچّ ، شیشے دی اک قسم جہڑی چُونے پوٹاش نال بندی اے - کچّ دی گولی ، کنچا ، بنٹا ، پِل گولی - [ص] اتّ صاف ، چمکیلا -

بلُوط : [نر ع] اِک رُکھ دا ناں اے ، شاہ بلوط -

بُلُوغ ، بُلُوغت : [نر ع] جوانی دی عُمر ، چڑھدی جوانی ، جوانی ، بالغ ہونا - [مد] جوبن اُتے آؤنا ، گبھرو ہونا ، چڑھدی عمر -

بِلونا : [مت ہ] رِڑکنا ، ولوڑنا ، دُدھ/دہیں دی چاٹی وچ مدھانی پھیر کے ہلانا تاں جے مکّھن نکل آوے -

بِلوں بِلوں : [مد ہ] ولٹُوں ولٹُوں ، رون/ولکن دی واج ، پُکار ، گھبرا ، تنگی ، یئیں یئیں ، جھیڑا ، وگوچا ، تُھڑ : [— کر] -

بَلوَنت : [ص ہ] زوراور ، ڈاہڈا ، ڈہڈا ، تکڑا ، تگڑا ، وریام ، بہادر ، بھلوان ، پہلوان -

بلُونگڑا : [نر ہ] بلُونگا ، بلُونگڑا ، بِلی دا بچہ ، نِکی بِلی -

● **بلونی** : [مد ہ] (۱) مدھانی - (۲) متھنی ، چاٹی جس وچ دُدھ دہیں رڑکیا جاندا اے ، دوہنی -

● **بلہار ، بلہاری** : [مد ہ] صدقے ، وارے ، واری ، جی صدقے ، صدقڑے ، قربان ، اشکے وارے ؛ اسِس / جسّ یا حیرانی دا بول - **بلہار جانا** : [مد ہ] وارے وارے جانا ، قربان ہونا ، صدقے ہونا ، جان وارنی ، جند گھول گھمانی -

● **بُلّھے شاہ** : [نر نا] ۱۶۸۰—۱۷۵۸ - پنجاب دے منّنے پرمنے صوفی تے پنجابی زبان دے اُچّے سُچے شاعر دا ناں جِہنے شاہ عنایت دی مریدی کیتی سی -

● **بلھرا ، بلھری** : [نر ہ] (۱) پان رکھنی ، پان رکھن دا وڈا ڈبّا یا ٹوکری - (۲) چھیک ، کھنڈ -

● **بلے** : [ح ف] ہاں ، آہو - **بلے گنجینہ در ویرانہ باشد** : [اکھ ہ] لال گودڑیاں وچ ہُندے نیں :- گُن اکّھڑ کے رہندا اے -

● **بلی** : [نر ہ] (۱) جس واج نال ہتھوان ہاتھی دا سر اُچّا چُکاندے نیں - (۲) زورا ور ، تکڑا ، بھلوان -

● **بلی** : [ح ع] [ف : بلے ، بلی] ہاں ، آہو ، ٹھیک اے ، ہاتّے ، ہلا ، ہچّھا -

● **بلی"** : [مد ہ] ولا" ، تھمّ ، تھمّی ، کھمبا ، لمّا وانس ، بیڑی دا ونجھ ، رُکھ بُوٹے دی لمّی کاٹھی ، تھونی ، ارل کھوڑا ، جھڑی لکّڑ بوہے دے اندرلے دا کُنڈی دے تھاں لاندے نیں ، سال رُکھ دا لمّا ٹاہن - **بلی" مارنا** : [مد ہ] ونجھ مارنا ، بیڑی چلانی ، بیڑی ٹورنی -

بلیّوں اُچھلنا : [مح ہ] بُھنجے پیر نہ لگنے ، بہت خوش ہونا ، گٹھ گٹھ زمین توں اُچّا پھرنا ، بُھنجے اڈی نہ لگنی ، [پ مح : نو نو کوٹھے ٹپّنا] - **بلیوں پانی اچھلنا** : [مح ہ] کانگ آؤنی ، چھلّاں پینیاں ، پانی دا ات اُچّا اُچّھلنا - **بلیوں پانی ہونا** : [مح ہ] ونجھیں ہاتھ نہ لگنی ، ڈوبُو پانی ہونا ، دریا بڑے زوراں وچ ہونا - **بلیّوں دل اُچھلنا** : [مح أ] ات ڈرنا ، گھبرانا ، چوکھا تڑپنا ، ڈہلنا ، پرکنا ، دل کمبنا -

● **بلّی** : [مد ہ] [نر : بلاّ] شینہ ورگا گھروگا جانور ، مانو ، بلی" ، شینہ دی ماسّی ، اڑکنی (بوہے دی) ، ارل ، ڈکّی" - **بلی" اُلانگنا** : [مح ہ] بلی لنگھ جانی ، بلی" دا سامنیوں نکلنا یا راہ کٹ جانا ، اِہنُو بھیڑا شگن وچاردے نیں ، لڑن نُو آؤنا - **بلی" اور دودھ کی رکھوالی ؟** : [اکھ ہ] (بلی" تے دُدھ دی راکھی؟) = بُھکھّی بلی" مچّھی دی راکھی = جوآں دا بوہل تے کتّوں رکھوالا : لوبھی توں بھلی آس نہیں رکھی جاندی - **بلی" بھی لڑتی ہے تو منہ پر پنجہ دھر لیتی ہے** : [اکھ ہ] جانور وی لڑنوں سنگدے نیں ، لڑائی جھیڑا رنندن ویلے آکھدے نیں ، لڑدے ہوئے تے کُتّے وی نہیں سلاہیدے - **بلی جب گرتی ہے تو پنجوں کے بل** : [اکھ] (بلی پیّاں بھار ڈگدی اے) :- ہشیار لوک اوکڑ وچ آپنے بچا ٹکا دا بہت خیال رکھدے نیں - **بلّی خدا کے واسطے چوہا نہیں مارتی** : [اکھ ہ أ] بلی" آپنی بھکھ پاروں چوہے ماردی اے :- ہر کوئی اپنا لالچ پورا کردا اے ، لوگ چنگا مندا کم آپنے نفعے لئی کردے نیں - **بلی" سے چھیچھڑوں کی رکھوالی** : [اکھ ہ] بلی

ِچھچھڑیاں دی راکھی ! اِہو جہی گل اے ِجویں بھیڈاں دا راکھا بگھیاڑ ہووے ؛ لالچی اُتے بھروسا نہیں کرنا چاہیدا۔ **ِبلی" کا توڑ جانا :** [مح ہ] ِکچی توڑنی ، ِبلی دا کسے جنور نُو مار دینا ، دھون توں نپ لینا ، پھڑدیاں ہی دھون مروڑ دینی ۔ **ِبلی" کا رونا :** [مح ہ] ِبلی" دا رونا ؛ جھنُو نحش ِگندے نیں : زنانیاں دا خیال اے پئی بلی" رووے تے گھر دا کوئی جی مر جاندا اے ۔ **ِبلی" کا گُونہ لیپنے کا نہ ہونے کا :** [اکھ ہ] بلی دا گونہ نہ لمبن جوگا نہ پوچن جوگا ، ڈھلا تے ِجلھا بندہ کسے کم نہ کار جوگا ۔ **بلی کو چھیچھڑوں کے خواب :** [اکھ ا] ِبلی نُو ِچھچھڑیاں دے سُفنے ، جس شے نال پیار ہُندا اے اوسے ِدیاں گلاں سُجھدیاں نیں = بُھکھے نُو کسے پُچھیا دو تے دو ؟ اوس آکھیا چار روٹیاں :- سبھ آپنے مطلب دی سوچدے نیں ۔ **ِبلی" کے بھاگوں ِچھینکا ٹوٹا :** [اکھ ہ] ِبلی" دے بھاگیں ِچھکا ٹُٹا :- ِکسے شے دے ربّوں سبہوں ہتھ آؤن اُتے اِہ اکھان پاندے ِنیں ؛ مطلب کسے لوبھی دا آپے آپ کم بن گیا ۔ **بلی کی میاؤں سے ڈر لگتا ہے :** [اکھ ہ] ظالم توں ڈر لگدا اے ، زور والے دا دبکا ہی بڑا ہُندا اے ، ِجویں شینہ دی بھبک تراہ دیندی اے ۔ **ِبلی کی میاؤں کو کون پکڑے (پکڑ سکتا ہے) :** [اکھ ہ] ڈاہڈے دے دبکے اگے کون کھلو سکدا اے ، ِجویں چوہے ِبلی" دی میاؤں میاؤں توں ہی ڈردے نیں ۔ **ِبلی کھائے گی نہیں تو لڑھکا یا پھیلا ہی دے گی :** [اکھ ہ] (ِبلی" کھائے گی نہیں تے ڈولھ ضرور جائے گی)=اصل کولوں خطا نہیں بد اصل (کُنسل) کولوں وفا نہیں :- بُرے توں بُریائی ِملدی اے تے اُہ ِکسے چیز نُو جے آپ نہ ورت سکے تے کسے دے وی ورتن جوگا نہیں چھڈدا ۔ **ِبلی گئی چوہوں کی بن آئی :** [اکھ ہ] ِبلی موئی تے چوہیاں دیاں موجاں = مویاں پچھے ڈُوم رانے =شیراں دیاں بیٹھکاں ِگدڑ کرن کلول =گھر والا گھر نہیں ہور ِکسے دا ڈر نہیں ِبلی" لوٹن : [نر ہ] والچھڑ ، اِک ون" دا گھاہ جھدی مہک ِبلی" نُو بڑی چنگی لگدی اے ۔

● **بلیّات :** [مد ع] [و : بلیّہ] بلائیں ، بلاواں ، ِلتھاں ، بُھوت پریت ، چُڑیلاں ، آفتاں ، دُکھ ، رنج ۔

● **بلید :** [ص ع] کُھنڈ ، بے سمجھا ، پگلا ، کوجھا ، بُریرا ، بھیڑا ، مندا ۔

● **بلیڈ :** [نر ، انگ : blade] رچھ دا پھل ، پترا ، ہتھیار دا موہرلا پاسا ۔ اُسترے ورگا داڑھی مُنن دا ِنکا جہا دو دھارا ہتھیار جھنُو سیفٹی ِوچ کس کے ورتدے نیں ۔ بلتے دی پھٹی ۔

● **بلیَرڈ :** [نر ، انگ:billiard] کاٹھ دی چورس جہی میکھالی پھٹی تے گولیاں دی کھیڈ ۔ اِک انگریزی کھیڈ جھڑی لمیاں سوٹیاں تے دند کھند دیاں گولیاں نال کھیڈی جاندی اے ۔

● **بلیغ :** [ص ع] بلاغت والا ، اُچا سُچا کلام ، ِنکتھا عالم ، ادب تے زبان بیان دا ماہر ، ِمٹھ بولا ، چج دی گل کرن والا ، سوہنی تقریر کرن والا ، جھدی زبان ِوچ تاثیر ہووے ، اُچا سُچا ادیب ۔

● **بلَیک :** [ص ، انگ : black] کالا ۔ **بلیک آؤٹ :** [نر ، انگ : black out] [بلیک=کالا] انّھ ، انھیر ، گھپ گھیر ، گُوڑھا انھیرا ، اُہ انھیرا جھڑا ایس لئی آپ کیتا جائے پئی دشمن دے

ہوائی جہازاں نُو آبادی تے ٹِکانیاں دا پتا نہ لگے ۔ **بلیک بورڈ** : [نر، انگ : black board] کالا تختا، کالا پھٹّا، جھڑا سکولاں وچ چاک نال لِکھن دے کم آوندا اے ۔ **بلیک مارکیٹ** [مد، انگ : black market] بلیک (مد)، چوربزاری، کالا بزار، جھدے وچ لوڑ دیاں چیزاں اصلی مُلّوں ڈھیر مہنگیاں وِچیاں جاندیاں نیں ۔ **بلیک میل** : [نر، انگ : black mail] (بلیک میلنگ) بھیت پاڑن دی دھمکی دے کے کسے کولوں پیسے اُگراہنے ۔

● **بلبلہ** : [نر ف] ہریڑ ورگا اِک پھل، بھیڑا ۔

● **بلینک ورس (نظمِ غیر مقفّٰی)** : [مد، انگ : blank verse] سِرکھنڈی، کُھلّھی/ازاد نظم، اجہی نظم جِھدے وِچ وزن ہووے قافیہ نہ ہووے ۔

● **بلینڈا** : [نر ہ] چھپّر دا وِچلا وانس، چھت دا چھپّر، اُچّا لما آدمی، پوری ورگا جنا ۔

● **بِلیُو** : [ص، انگ : blue] نِیلا، اسمانی (رنگ) ۔ **بلیُو بلیک** : [ص، انگ : blue black] بلیُو بلیک، کالا سلیٹی، گُوہڑا نِیلا (کالّن دی بھے مارن والا) نِیلا تے کالا، اک سیاہی (رنگ) ۔

● **بلیِّہ** : [مد ہ] [ج : بلیّات] بلا، آفت، دُکھ، لِہنج، مصیبت، ازمیّش ۔

● **بم** : [نر ہ] سوتا، چشمہ، تلا، ہودی، بمب، وانس (تانگے گڈی دا) جھدے اگے گھوڑا جوندے نیں = bamboo ۔ کھپّ، رولی، چِیک، جھاڑا ۔ [ف] راگ یا واجّے دی اُچّی سُر (واج) [ض : زِیر = زِیل] نغارا، شُتری ۔ **بم پولس** : [نر ہ] پاخانہ، اُپلا، ٹٹّی، جھاڑے پھرن دی تھاں، جنگل بہن دی تھاں، ٹین دیاں کندھاں والیاں ٹٹیاں جھڑیاں چھونی یا ٹیشن لاگے بنیاں ہُندیاں نیں ۔ **بم پھوٹنا** : [مح ہ اُ] سوتّا پُھٹّنا، سوتّا نِکلنا، بنّھ بھجّنا، کڑ پاٹنا (کُھوہ دا) ۔ **بم چخ مچانا** : [مح ہ] شور شرابا کرنا، چِیک جھیاڑا پانا، فساد مچانا، دنگا کرنا، ہُلّڑ مچانا، رولا پانا ۔ **بم مہادیو** : [ہ] جیکارا، بلکارا، مہادیو جِت مانے، مہادیو دی جے، ہندو جوگیاں دا نعرہ/ہوکا ۔

● **بم، بمب** : [نر، انگ : bomb] اک خاص دارو بھریا گولا جھڑا ڈِگ کے پاٹ پیندا تے فنا ہی پھیردا اے ۔ ہندو فقیراں دا اِک ہوکا، جنگل جھاڑا ۔ **بم باری** : [ص ف] بمب پینے، بمب ڈگنے، بمب سٹے جانے، بمب مارے جانے ۔

● **بمان، بوان** : [نر ہ] دیوتیاں دی ڈولی، اڈن کھٹولی ۔

● **بمبا** : [نر اُ] [ع : منبع] سوما، سوتا، چشمہ، نالا، پانی دی نال، نل، کسے اُچّی تھاں پانی اُپڑان دی کل، پانی کڈھن دا مشینی کُھوہ ۔

● **بمبُو** : [نر اُ] چنڈو پین دی نڑی، وانس، نڑا ۔ **بمبوکاٹ** : [نر] تانگے دی قسم ۔ موٹا ڈنّا، اللہ میاں دی مینہ (سِٹھ لو) ۔

● **بمبئی** : [مد نا] [بمبے : Bombay] بھارت دا اِک مشہور شہر تے جہازی اڈا؛ اِہ بھارت دا سمُندری بوہا وی سداندا اے ۔

● **بمُشکل** : [تف ف] مساں، مسیں، مسے

مسے ، مساں مساں ، مر کے (مح) = مساں مر کے ، کیہچ دھروہ کے ، اوکھے ہو کے ، اکھیائی نال ، تنگ ہو کے -

بمنا : [نر ہ ص] [مد : بمنی] اِک میل (قسم) دا اِکرنگا کبوتر جھدی چنجھ پیٹھلے کنجھ پر چٹے ہندے نیں -

بمنزلہ : [تف ف+ع] دے تھاں ، بجا ، بجائے ، درجے دا {اُستاد بمنزلۂ باپ ہے = اُستاد پیئو برابر اے} -

بموجب : [ح ف] سِر ، مطابق ، موجب ، دے مطابق ، پاروں ، وجھوں - [بموجب قاعدہ = چج سِر] -

بن : [نر ہ] ون ، جنگل ، بیلا ، جھنگی ، جھل ، بیابان ، جھنگڑ ، جھاڑ ، رکھ -

بن باس : [نر ہ] دیس نکالا ، اجاڑ وچ رہن دا حکم ، شہر بداوا ، جنگل واسا ، شہر دا تیاگ - بن باسی : [نر ہ] جنگل واسی ، بن واسی ، جنگلیں رہن والا ، تیاگی ، دنیا تیاگن والا ، {- ہونا : اُجاڑ ملنی ، اجاڑ بھالنی ، جنگل واسا کرنا ، فقیری دعوے وچ ہونا ، کلیاں رہنا} - بن بلاؤ : [نر ہ] جنگلی بِلا ، باگھڑ بِلا ، جانگلی بِلے دی قسم - بن بن کے : [تف ہ] بن ٹھن کے ، سنگار کرکے ، بن بن کے ہولی ہولی ، ہندے ہندے - بن بن کی لکڑی : [مح ہ] ون ون دی لکڑ ، ون سونا آدمی ، تھاں تھاں دے لوک - اوپرے ، اوبھڑ (آدمی) - بن کریلا : [نر ہ] ککوڑا ، جنگلی کریلا جھڑا نکا تے کوڑا ہندا اے - بن کے جائے سدا بن میں نہیں رہتے : [اکھ ہ] (جنگل دے جمے ہمیش جانگلی نہیں رہندے) کسے دی مندی حالت سدا اِکو جہی نہیں رہندی ، دن پھردے رہندے نیں = کدی رب روڑی دی وی سندا اے - بن مانس : [نر ہ] باندر دی اِک وڈی نسل ، جنگلی آدمی ، وحشی آدمی ، جانگلی ، پرانے سمے دا آدمی -

بن : ''بننا'' مصدر توں فعل امر = ہو ، بن جا - بن آنا : [مح ہ] در آؤنا ، پوری پینی ، مراد ملنی ، کم سورنا ، ہتھ آؤنا ، ملنا (موقع) ، سلبھا ہونا ، کامیابی ہونی ، دا لگنا ، وس چلنا - بن آئے کی بات ہے : [اکھ ہ] = جھدی کوٹھی دانے اوہدے کملے وی سیانے = رج نو چج اے :- دا لگن / توفیق دی گل اے - بن آئے کی فقیری بھلی : [اکھ ا] جس حیلے کم نکلے سوئی بھلا اے - بن بیٹھنا : [مح ہ] تیار ہونا ، ہار سنگار کر لینا ، بن ٹھن جانا - مسلوملی مالک بننا ، مل مارنا - روپ وٹانا ، ویس کرنا ، کسے اک ڈھب اتے ہو جانا - بن پڑنا : [مح ہ] سرنا ، بننا ، پج پینا ، پگنا ، پہنچ ہونی ، سجھنا ، کر سکنا ، دا لگنا ، موقع/ویلا ہتھ آؤنا سجھنا ، سوچنا ، سمجھ وچ آؤنا ، نفع ہونا ، معاملہ سدھ ہونا ، کامیابی ہونی ، مراد ملنی ، سوکھا ہونا ، سورنا - بن ٹھن کر آنا : [مح ہ] بن سور کے آؤنا ، ہار سنگار نال آؤنا ، بن ٹھن کے آؤنا ، ٹھٹھ کے ٹھکے نال آؤنا - بن جانا : [مح ہ] مصیبت پے جانی ، جان تے بن جانی ، آفت آؤنی ، برا حال ہونا ، تیار ہونا - بننا ٹھننا ، بننا بترنا ، سورنا ، سوادی ہونا ، کم بن جانا - بن کر چلنا : [مح ہ] آکڑ نال ٹرنا ، ٹیں وچ چلنا ، ناز نخرے نال ٹرنا -

● **بُن** : [نر ع] قہوہ ، کافی دی قسم ، بُھنّن کے چاء وانگ اُبالواں پیتا جان والا اک بی - ''بُننا'' مصدر دا فعل امر - **بُن دھنیا** : [نر ہ] دھنیے ورگی اک دوا جھڑی ویاہیاں زنانیاں نُو دیندے نیں ، بھونُواں دھنیا -

● **بِن** : [نر ع] [ابن] پُتّر ، سپُتّر -

● **بِن** : [ح ہ] باجھ ، بِنا ، بغیر ، باجھّوں ، وکّھ ، سوا ، کھنُوں - **بِن آئی مرنا** : [مح ہ] نحق مصیبت وِچ پھس جانا - بے گناہ ماریا جانا ، آن آئی آؤنی ، اچانچک مرنا ، وقتوں پہلاں مر جانا ، بیٹھے بٹھائے آوکڑ وِچ پھسنا ، آفت ہیٹھ آؤنا - **بِن باپ کا** : [ص اُ] یتیم ، جہدا پیُو مر گیا ہووے ، پیُو بِنا ، بے وارثا ، نتھاواں ، نگھرا ، نِمانا - **بن بُلائی احمق لے دوڑی صحنک** : [اکھ اُ] = سدّی نہ بلائی مَیں لاڑے دی تائی = سدّی نہ پُچھی مَیں لاڑے دی پُھپھی : بِن بُلائے پروہنے یا بِن پُچھیاں کسے دے معاملے وچ دخل دین والے بارے آکھدے نیں ، ان سدّیا پروہنا - **بِن بویا** : [ص ہ] ان بیجیا ، بیجن باجھ ، آپے اُگ پَین والا - **بِن بیاہا** : [ص ہ] ان ویاہیا کنُوارا ، چھڑا ، جہدا ویاہ نہ ہویا ہووے ، [مد : انویاہی = کنُواری] - **بِن بھائے پریت نہیں** : [اکھ ہ] جِچر دِل نہ بھجّے اُچر پیار نہیں پَیندا = من منّے دا میلا ، گرو منّے دا چیلا - **بِن پانی موزے اُتارنا** : [مح ہ] بِن پانیوں موجڑے لاہنے ، کاہلا پَینا ، اُتاؤلا ہونا خیالی خطرے دا اُپا کرنا - پ = نو کوہ دریا تے سُتھنّن موڈھے تے - **بِن پرچے پرتیت نہیں** : [اکھ ہ] دِل ڈھکے بِنا پیار نہیں پَیندا - جاچ پرکھ کے کسے اُتے وسنا چاہیدا اے - **بِن پکھاوج بِن تال ناچے ہے** : [اکھ ہ] تالوں تبلیوں باجھ ای پئی نچدی اے ، دُھن گُن توں بِنا ہی دماغ ستویں اسمان اپڑگیا اے = ننگے بُھکھّے لاڈلے ہنکاروں تازے = بُھکھّے پئے مرنے آں تے کلول پئے کرنے آں - **بِن جوتے** : [ص ہ] واہے بِنا ، محنت باجھ ، جوتے بِنا ، مفت وچ ، مفت مُلدے ، پ : جُتّی بِنا - **بِن داموں کا غلام** : [مح ص اُ] دماں باجھ غُلام ، مفت دا نوکّر ، جھولی چُک ، خوشامد خورا خُشامدیا ، جی حضوریا - **بِن دیکھے راجا بھی چور** : [اکھ ہ] کمتّیں پیاں پچھانیے اِویں کی پئے جانیے - **بِن روئے یا بِن مانگے ماں بھی بچے کو دودھ نہیں دیتی** : [اکھ ہ] روئے بِنا ماں وی دُدھ نہیں دیندی ، دسّیاں بِنا کوئی دارو نہیں لبھدا ، مطلب کڈّھن لئی آپنیاں لوڑاں تھوڑاں دسنیاں ہی پَیندیاں نیں اخے طلب کرن باجھ کُجھ نہیں لبھدا - **بِن لاگ جو کھیلے جُوا آج نہ ہؤا کل مُؤا** : [اکھ ہ] جاچ بِنا جُوا کھیڈن والا ہار کھا مردا اے = اٹکل نال ہرن وی پھڑیدا اے - طریقے طریقے کم کرنا - **بِن مارے کی توبہ** : [مح ہ] سبب باجھوں ڈرنا ، بِن پانیوں موجڑے لاہنے ؛ ایویں پیا ڈرنا ، نحق دی شکیت ، مفت دی فریاد - **بِن مانگے موتی ملیں مانگے ملے نہ بھیک ، بِن مانگے دودھ ملے مانگے ملے نہ پیچ** : [اکھ ہ] کدی بِن منگیاں وڈمُلیاں شیواں لبھ پَیندیاں نیں تے کدی منگیاں وی ماڑی نگونی شے نہیں ملدی :- منگن دی نکھدی / برپائی کردیاں آکھدے نیں = منگن گئے سو مر رہے منگن مُول نہ جا - **بِن ہلے کو ہلائیے نہیں اور بلے کو ڈرائیے نہیں** : [اکھ] پ = کِجھّے نُو کِجھائیے'' نہ سوتا مار ہٹائیے'' نہ ؛ یا تے کسے نُو کوئی چاٹ لائی نہیں چاہیدی تے جے

چاٹ لائیے تے فیر اُہدے نال بے رُخی نہیں کرنی چاہیدی ۔

● بنّا : [نر ہ] [مد : بنّی] ونّا ، بنّا ، بنڑّا ، لاڑا ۔

● **بنا بنایا :** [نر ص ہ مف] بنیا بنایا ، گھڑیا گھڑایا ، تیار ، پُورا ، ٹھیک ، بنیا بنڑّیا ۔ **بنا بنایا کھیل بِگڑنا :** [مح ہ] بنی بنائی گل وِگڑ جانی ، ہُندا کم چوڑ ہونا ، کیتی کرائی کھُوہے پینی ، متا فیل ہونا ، بھانی وجّنی ۔ **بنا ٹھنا :** [مف ص ہ] [مد : بنی ٹھنی] ، بنیا بنڑّیا ، بنیا ٹھنیا ، سجیا سجایا ، نہاتّا دھوتّا ، ہارسنگار والا ، پہنیا پچّریا ، ٹھٹھیا ٹھٹھایا ۔ **بنا رہنا :** [مح ہ] سُکھ وسّنا ، سُکھیں رہنا ، قائم / سلامت رہنا ، اباد رہنا ، خوش رہنا ۔

● **بِنا :** [مد ف] نیہہ ، مُڈھ ، جڑھ ، بُنیاد ، گنڈھ ، شروع ، وجہ ، بنا ، سبب ، پاروں ، کارن ۔ [ح ہ] بِن ، باجھ ، باجھوں ، اڈّ ، وکھّ ۔ **بِنا ڈالنا :** [مح اُ] مُڈھ بنھنا ، نیہہ رکھنی ، پرت پانی ، چھیڑ پانی ، رواج چلانا ، ریت ٹورنی ، رمبھ رمبھنا ، شروع کرنا ۔ **بنائے دعویٰ :** [مد ف] دعوے دی وجہ ، دعوے دی بِنا ، دعوے دا سبب ۔

● **بنات :** [مح ہ] (بانات) اُنّ دا اِک کپڑا جہڑا مہین بُر تے پیٹھ والا ہُندا اے ، لال رنگ دا ۔ **بنَات النّیل :** [مد نا ع] (نے نیل دیاں دھیاں) مِصری زنانیاں دے حق دی راکھی کرن والی زنانی پرہیا جہڑی ۱۹۴۸ء وِچ بنی سی ۔ **بنات النّعش :** [مد ع] (لاش دیاں دھیاں) ''پلنگھ پیڑھا'' ، قطبی تارے دوالے بھوَن والے ستّ تارے = ursa mayor ، عرب لوگ چونہہ تاریاں نُو مُردے دی منجی تے پچھلے ترے تاریاں نُو اُہدیاں دھیاں مندے رہے نیں ، سوگ کرن والیاں ۔

● **بنادر :** [نر ع] [و : بندر] بیڑی اڈے ، بندرگاہاں ، سمندری جہازاں دے اڈے ۔

● **بنارس :** [نر ہ] بنارس ، کاشی ، بھارت وِچ یوپی دا اِک مشہور شہر جہڑا گنگا دے کنڈھے اباد اے تے ہندواں دا وڈا تیرتھ اے ۔ **بنارسی آنولہ :** [نا ہ] بنارس دا مشہور تے وڈّا آولا ، ڈبّل آولا ۔ **بنارسی ٹھگ یا دلال :** [ص ہ] وڈا ٹھگ ، ٹھگاں دا ٹھگ ، فریبی ، اپرادھی ، دھوکھے ہتھا ، مکڑا ، چھلیا ، اتّ ہشیار ، پھڑیا ، میسنا ، لُچا ، گُجّھا بدمعاش ، بنارس دے ٹھگ مشہور نیں ۔ **بنارسی کپڑا :** [نا نر] اک کپڑا جِس وِچ سونے دیاں تاراں دے پُھل بُوٹے بنے ہُندے نیں ۔ **بنارسی لنگڑا :** [نا ہ] بنارس دا مشہور امب [لو : لنگڑا امب] ۔

● **بناسپتی :** [مد ہ] گھاہ بُوٹ ، ساگ پتّر ، رُکھاں دے پتّر ، نقلی گھیو ، جہڑا ترکاریاں تھیں بندا اے ۔

● **بُنا گوش :** [نرف] کنّ دا وٹّا ، کنّ دی کُچّی ، کنّ وِچ مُرکی/والی پان دی تھاں ۔

● **بُنالا :** [نر ہ] گوٹے کناری دا پیٹا / بانا ، کپڑے دی آنائی وِچ زری دا پیٹا ۔

● **بِنامی :** [مد ہ] گھنے پائی ، بیع کیتی بھوں یا وِیچا وٹی جہڑی کسے دوجے دے ناں تے کیتی جائے پر اصل مالک ہور ہووے ۔

● **بنانا :** [مت] [لا : بننا] [مت : بنوانا] بنانا ، پیدا کرنا ، اُپانا ، تیار کرنا ، سوارنا ، سُدھارنا ، ٹھیک کرنا ، سِنگارنا ، چھنّلنا ،

ُدھر بنانا ۔ گھڑنا ، تصنیف کرنا ۔ امیر بنانا ، انّ صاف کرنا ، کاڈھ کڈھنی ، کھانا کمانا ، کھٹّنا ، مخول کرنا ، جھیڈاں کرنیاں ، اُسارنا ، [ض : وگاڑنا] ۔ **بنا لینا** : [مح ہ] بنا لینا ، سوارنا ، بنانا ، پربندھ (پربنّھ) کر لینا ۔ **بناؤ** : [نر ہ] بنا ، ٹھاٹھ ، ٹھکا ، ٹھٹھا ، سنگار ، سجاوا ، بنتر ، دوستی ، سجنائی ، سانجھ ، ایکا ۔ **بناؤ چناؤ** : [نر ہ] ٹھکا ، ٹوہر ، ہار سنگار ، بنا ٹھنا ، شوکا شاکی ، بنت ٹھنت ، بنا سنگار ۔ **بناؤ سنگار** : [نر ہ] ہار سنگار ، بن بتر ، بنا ٹھنا ، ٹھٹھا ، سجا ، سجاوا ، سجوت (۔۔ کر) ۔ **بناوٹ** : [مد ہ حص] بنت ، بنتر ، گھڑت ، گھاڑ ، ساخت ، چھب ، شکل ، سنگار ، وکھاوا ، وکھالا ۔ کھیچل ، تکلف ، لوکاچاری ، کسوڑ ، مکر ، پھپھڑے ، نقل ۔ **بناوٹی** : [ص ہ] مصنوعی ، جھوٹھا ، بنوٹی ، گھاڑواں ، نقلی ، وکھاوے دا بنیا ہویا ، کھوٹّا ، گھڑیا ہویا ۔ [ض : سچّا ، اصلی] **بنائے نہ بننا** : [مح ہ] جتن ایویں جانا ، کم نہ سورنا ، ڈھو نہ ڈھکنا ، کوشش کرتھی جانی ۔

ُبنانا : [مص] اُنانا ۔ **ُبناوٹ** : [مد حص ہ] ُبنائی ، اُنائی ، اُنتر ، اُنتی ، اُنن ڈھنگ ، نمونہ ، ُبنتی ، ُبنت ، ُبنتر ، اُنن دا کم ۔ **ُبنائی ، ُبنوائی** : [مد حص ہ] اُنتر ، ُبنتر ، اُنائی ، اُناوٹ ، اُنن دی کار ، اُنوت ، مزدوری ۔

بنت : [مد ہ] لیس ، گوٹا ، باڈر ، کینگری ، لپّا ، کپڑے دے دھاگے وچ زری دی اُنائی ۔

بِنت : [مد ع] [ج : بنات] دھی ، جائی ، بیٹی ، پتری ، بیٹڑی ، مدین اُلاد (انسان دی) ۔ **بنت العنب** : [مد ع] (انگور دی دھی) ، انگوری شراب ۔

بِنتی : [مد ہ] منت ترلا ، عرض ، خوشامد ، بنتی ، جی حضوری ۔

بنٹا : [نر ہ] پتّل دا وڈّا بھانڈا جھدے وچ ہندو پانی رکھدے نیں ، تامبیا ، تسلا ، کھانا پکان دا وڈّا بھانڈا ۔ کنچ دی گولی (کنچا ، پل گولی) ۔ **بنٹا ڈھار کر دینا** : [مح ہ] جھگا چوڑ کرنا ، برباد کرنا ، تباہ کرنا ، ناس کر دینا ۔

بنج : [نر ہ] ونج ، وپار ، بپار ، وپچاوٹی ، تجارت ، سوداگری ۔ **بنج کریں گے بانئے اور کریں گے ریس ، بنج کیا تھا جاٹ نے رہ گئے سو کے بیس** : [اکھ ہ] جھدا کم ہووے اوسے نو سجدا اے = ُددھ سامبھے گجرانی دھن سامبھے کھترانی ۔ **بنج بیوپار** : [نر ہ] ونج وپار ، تجارت ، سوداگری ، بپار (لو) ، لین دین ، لیکا دیکا ، وہار ، وپچاوٹی ۔

بنجارا : [نر ہ] [مد : بنجارن] ٹپری واساں دی اک ہندو قوم ، ونجارا ، انّ دا وپاری ، ونج کرن والا (پور ، قافلہ) ، ونگاں والا ۔ **بنجارے کا لاد چلنا** : [مح ہ] ونجارے دا لدّ جانا ، کوچ بولنا ، اگلے جہان نو ٹرنا ، موت فرشتے دا جان قبض کر کھڑنا ، مرنا ۔ **بنجاری ٹاٹ** : [مد ہ] اک میل دا کپڑا ۔

بنجر : [مد ہ] جھڑی بھوں واہی بیجائی جوگی نہ ہووے ، رکڑ ، کلر ، کلراٹھی ، شور ، بیل زمین ، جھدے وچ پانی نہ ہووے ۔ **بنجر توڑنا** : [مح ہ] بنجر بھوں وچ پہلی بیجنی ، واہی جوتی کرنی ۔ **بنجر کمی** : [مد ہ] کلراٹھی بھوں واہن اتے لگان مالیے دی چھوٹ ۔

● **بنجنا** : [مت ہ] ونجنا ، ونج وپار کرنا ، ویچنا وہاجنا ، وٹنا ، تجارت کرنی ۔ [مد ہ] گورا ، نیائیں ، پنڈ دوالے دی بھوں ۔

● **بنجی** : [نر ہ] ونجی ، وپاری ، ونجارا ، سداگر ، بانیا ، تجارتیا ، کاروبار کرن والا ۔

● **بنچ** : [مد ، انگ : bench] تخت پوش ، بینچ ، باغاں وغیرہ وچ بیٹھن لئی لگا ہویا پھٹا/ چونکا (ڈھو والا) ۔ عدالتی جج ۔

● **بنڈ** : [نر ف] انگ ، جوڑ ، ہڈی دا جوڑ ، بند ۔ [ص] ڈکیا ہویا ، تاڑیا ہویا ، ان کھلھا ، بدھا ۔ سنگل ، زنجیری دا کڑا ۔ گنڈھ ، کشتی دا اک دا ۔ بنھ (پانی ، تلا یا دریا اگے لائی ہوئی روک/بنھ) ۔ چولی دی پٹی ۔ بنھ مارنا ، بنھنا ، پورنا ، بند کرن والا (سانجھے/ جوڑویں لفظاں دا پچھیتر) ۔ ڈور ۔ نظم دا اجہا ٹوٹا جہڑا مصرعیاں دی گنتی ولوں مثلث (تسا) ، مربع (چوکا/چونسا) ، مخمس (پانجا ، پنسا) یا مسدس (چھسا ، چھیکا) وغیرہ سداندا اے ، [پچھ] فارسی : (نعل بند ، نقش بند وغیرہ) اک قسم دی خمیری تے موٹی روٹی = بند (bun) ۔ جہناں شعراں بعد گنڈھ لائی جاوے ۔ بانہہ دا اک گہنا ۔ [ص اُ] چپ گپ ، گم چپ ، ہموجھانا ، چپ چپیتا ، چپ چپ ، ان کھلھا ۔ **بند باندھنا** : [مح اُ] بن مارنا ، بنھ مارنا ، بنا بنھنا ، روک اسارنی (پانی اگے) ، پشتہ بنھنا ۔ روکنا ، تدبیر کرنی ۔ **بند بٹائی** : [مد اُ] لگان دی ہر جنس دا وکھرا لیکھا ، لیکھے دی اڈو اڈ کیتی ہوئی جوڑ جمع ۔ **بند بند** : [نر ف] انگ انگ ، جوڑ جوڑ ، لنگ پیر ، ہڈ گوڈے ۔ **بند بند ٹوٹنا ، دکھنا** : [مح اُ] جوڑ جوڑ دکھنا ، انگ انگ پیڑ کرنا ، ہڈ کھسنے ، ٹٹنی کھسنی لگنی ، انگ چور ہونے ، ہڈ پیر کھسنے ، کھلیاں پیناں ، سارا جسم آکڑنا ۔ **بند بند جدا کرنا** : [مح اُ] جوڑ جوڑ وکھ کرنا ، ٹوٹے کرنے ، ہڈ گوڈے بھننے ، لنگ پیر توڑنے ، گٹے گوڈے سیکنے / توڑ دینے ۔ **بند بند ڈھیلا کر دینا** : [مح اُ] پنجر ہلا دینا ، تھکا دینا ، چور کرنا ، جوڑ جوڑ ہلا سٹنا ، لنگ پیر ڈھلے کرنے ، ہاون سٹنا ، جھجوڑے دینے ۔ **بند پانی** : [نر اُ] کھلوتا پانی ، انوہندا نیر ، چھپڑ دا پانی ، ڈھکیا ہویا پانی ۔ **بند جمع** : [نر ف] ساویں ونڈائی ، سبھناں ہالیاں نوں اکو جہی بھوں ونڈنی ۔ **بند رہنا** : [نر ہ] قید رہنا ، ڈکیا رہنا ، ڈکیچنا ، تڑیا رہنا ، چپ رہنا ۔ **بند سوالات** : [نر ج اُ] [قلم بند سوالات] مقدمے وچ اہ سوال جہڑے کسے کول جواب لین لئی گھلے جاندے نیں ۔ **بند کرنا** : [مح اُ] ڈکنا ، تاڑنا ، قید کرنا ، روکنا ، ٹھاکنا ، منع کرنا ، ہٹکنا ، ہوڑنا ، ڈکا لانا ، بنھ بنھنا ۔ چھڈنا ، تیاگنا ، ترک کرنا ، مکانا ، پورا کرنا ، ودھانی (ہٹی) ، جندرا لانا ، ہارنا ، ٹھپنی (گل / کتاب) ۔ **بند کے جائے بند بی نہیں رہتے** : [اکھ ہ اُ] کدے نہ کدے نصیب ضرور کھلھدے نیں ، غریب دی الاد امیر وی ہندی اے : پ = بارھیں ورھیں روڑی دی وی سنی جاندی اے ۔ **بند گوبھی** : [مد اُ] گوبھی دی اک قسم ، پتراں دیاں تہاں والی گوبھی ۔ **بند لگانا** : [مح اُ] بنھ مارنا ، پٹی بنھنی ، جوڑ لانا ، ٹک لانا ، ٹٹے بھجے انگ نوں گنڈھن لئی پٹی بنھنی ، کیلنا ، ٹھاکنا ، سپ دے ڈنگے نوں منتر پھوکنا ، ڈکا لانا ، روک پانی ۔ **بند میں گرہ دینا** : [مح ہ] پلا بنھنا ، پلے نوں گنڈھ مارنی ، چیتا

لیان لئی لیڑے نو گنڈھاں مار لینیاں ، گل پلّے بنّھ لینی ۔ **بند پیضہ :** [نر اُ] (۱) گم پیضہ ، بند پیضہ ، گُمویں ڈاکی ۔ (۲) گھوڑے دی اِک بیماری جس وچ اہنو مُڑھکے دیاں تریریاں چھٹ پیندیاں نیں ۔

● **بندا :** [نر ہ] ول" دی قسم ، بھڑولی ، کوٹھی (اناج دی) ۔ اُہ بندی جھڑی ہندو زنانیاں پوجا توں پہلاں متّھے اُتے لاندیاں نیں ۔

● **بُندا :** [نر ہ] زنانیاں دے کنّاں دا اِک گہنا ، بُندا ، لڑھکا ، بُندلی ۔ **بُندا بڑھانا :** [مح ہ] کنّوں بُندا لاہنا ، رکھ/سکھ دے بُندے کنّوں لاہنے ، جھناں زنانیاں دے بال نہ بچدے ہون اُہ آپنے بال دا نک / کنّن ونھا کے ٹونے پاروں اِک بُندا یا مرکی پا دیندیاں نیں ، فیر کُجھ ورھے پا کے بُندا لاہ کے نیاز دیندیاں نیں ۔

● **بندا بندی :** [مد اُ] روک ، ٹوک ، روکا ٹھاکی ، مناہی ، بانھ ، بندش ، قید ، بدھوا ۔

● **بِندال :** [مد ہ] اک پھل دا ناں ، ڈونگر پھل (ڈوڈا) ۔

● **بَندر :** [نر ہ] (۱) [مد : بندریا = باندری] باندر ، مشہور جانور ۔ (۲) بندرگاہ ۔ **بندر بانٹ :** [مد ہ] باندر ونڈ ، کُوڑا نیاں ، لوبھی پنا ، گھاؤ گھپ تریاکلی :- جویں اِک باندر دونہ لڑدیاں بلّیاں دا نیاں کرن لئی اُہناں دی لڑائی دا مُڈھ = پنیر آپے ہی کھا چٹ گیا سی ، اُہ تکڑی وچ پنیر پاندا تے جہڑا چھابّا بھارا ہندا اوسے وچوں ٹُک کے کھا لیندا ، انجے دواں دھراں دے پڑ پلّے ککّھ وی نہ پیا ۔ **بندر کا گھاؤ یا پھوڑا :** [مح ہ] (۱) نتّھور ، گمبھیر ، سدا دا ہریا پھوڑا ، اِنمیل پھٹّ ۔ (۲) نت دا سیاپّا ، روز دا رنڈی رونا ۔ **بندر کو ملی ہلدی کی گرہ ، پنساری بن بیٹھا :** [اکھ ہ] پ = چوہے نُو سنڈھ دی گنڈھی لبّھی اُہ پساری بن بیٹھا :- ہوچھے لوک ذرا جنّی شے مل جان تے وی بڑا فخر کردے نیں / چوڑے ہو جاندے نیں ۔ **بندر کے گلے میں موتیوں کی مالا :** [اکھ ہ] = کھوتے دے گل لال :- کمینہ آدمی وڈے مراتبے جوگا نہیں ہندا ، ملدے جوڑ جوڑیدے نیں ۔ **بندر کے ہاتھ ناریل :** [اکھ ہ] ویکھو: بندر کے گلے میں موتیوں کی مالا ۔ **بندر کی بھبکی (گُھرکی) دینا :** [مح ہ] باندر وانگو ڈرانا ، بُڈھی ڈراوا دینا ، گدڑ گُھرکی ، پھوکی" / کُوڑی دھونس ، تڑھی ، یرکاٹ ، دفعہ یرکانوے لانی (لو) ۔ **بندر کی ٹوپی :** [مح ہ] باندر دی ٹوپی ، اُہ زنانی یا مرد جہدے کتے پیر نہ لگن :- کِدھرے ٹِک کے نہ ہووے ۔ **بندر کی دوستی جی کا جنجال :** [اکھ ہ] = کمینے دی یاری سدا خواری :- ہوچھے نگونے بیلی" ہتھوں یا وخت ہی پیندا اے ۔ **بندر کی طرح نچانا :** [مح اُ] باندر وانگ نچانا ، من مرضی موجب چلانا ، تنگ کرنا ، اوکھیاں کرنا ، زِچ کرنا ، نتّھ پا کے رکھنا ، اُنگلاں اُتے نچانا [پ مح] ۔ **بندر کی کیا آشنائی :** [اکھ اُ] بے لحاظے بندے دا کی بھرواسا ، باندر دی کی یاری ؟ :- ہوچھے بندے اُتے وساہ نہیں کریدا ۔ **بندر کیا جانے ادرک کا سواد :** [اکھ اُ] اُچرج تے انوکھیاں چیزاں نُو چھوٹے لوک کی جانن ؟ پ = رول کی جانن چول = جٹ کی جانے کوکلے تے پدھیڑے کھا ۔ **بندر ناچے اُونٹ جل مرے :** [اکھ ہ] باندر نچے اُوٹھ سڑ مرے ، کسے نُو سوکھا ویکھ کے سڑن والے بارے آکھدے نیں ۔

بندر ناچے سونٹے کے بل : [اکھ ہ]=سونٹے اگے ُبھوت پیا نچّے=ڈنڈا پیر اے ِوگڑیاں ِتگڑیاں دا ۔

● بندرا َبن : [نر نا ہ] ُپرانا جنگل ، جمنا دے کنڈھے دا اِک شہر جتھے کرشن جی گائیں چاردے تے گوپیاں نال کھیڈدے َمن ۔

● بندرگاہ ، بندر : [مد ف] بیڑی اڈا" ، سمندری جہازاں دا اڈا" ۔

● بندری : [مد ہ] (۱) تلوار دی قسم جہڑی راج بندر ِوچ بندی اے ۔ (۲) اِک میل دی ِچھیٹ جھڑی 'مچھلی بندر' ِوچ بندی سی ۔

● بندریا : [مد ہ] [نر : بندر=باندر] (۱) باندری ۔ (۲) اک میل دا گھاہ ۔ (۳) ترکھنّا کُتّا ۔ بندریا کے جب چوتڑ جلنے ہیں تو بچے کو دبا لیتی ہے : [اکھ ہ]پ=باندری دے َپیر سڑن لگے اُہنے بچے َپیراں ہیٹھ دے لئے :۔ ہر کوئی آپنا ُسکھ بھالدا اے ، اخے بھاری آ بنے تے آپنا بچہ مروا دیندا اے ، پرائی پرواہ کوئی نہیں کردا : غرضی زمانے بارے ٹوک اے ۔

● بندش : [مد ف] (۱) روک ، اٹکا ۔ (۲) ُجوڑ ، بنّھ ۔ (۳) مناہی ، ڈکا" ۔ (۴) گنڈھ ، شعراں دی ترتیب ۔ (۵) شاعری وچ لفظاں ُنو اِجہے ڈھب نال ورتنا پئی مصرع بیت یا نظم سوہنی ہو جائے تے اُہدا اثر ودھ جائے ۔

● بندک ، بندھا : [نر ہ عو] بنّھ ، روک ، ٹھاک ، مناہی ، بندھیج ، اٹکا ۔

● ُبنڈکی : [مد ہ] ِچھٹّ ، ُبوند ، ِچھٹّا ، ُتبکا ، داغ ، ِٹمکنی ، کنی ، پھکّ (مینہ دی) ، ِنکیاں کنیاں ، ِٹمکنیاں یا ُبوندی والی چھیٹ (کپڑا) ، بوندی ۔

● بندگان : [ج نر ف] [و : بندہ] بندے ، لوکی" ۔ بردے ، گولتّے ، غلام ، نوکتّر ، اللہ لوک ۔ بندگانِ عالی : [ج ص] اُچّے لوک ، راجے/نواب دے ملازم ، نواباں ُنو مخاطب کرن دا لفظ ۔

● بندگی : [مد ف] عبادت ، تابعداری ، چاکری ، سیوا ، خدمت ، سلام (ِنکیاں دا) ، غلامی ، نوکری ، [— کر] [ِستّھ] ستّ سلام ، سو سلام ۔ بندگی اور بیچارگی : [اکھ] تابعداری تے بے وسی ِوچ کوئی گل" آپنے اختیار دی نہیں ُہندی ، حکم موجب چلنا َپیندا اے ۔ بندگی باید پیغمبر زادگی منظور نیست : [اکھ] رب ُنو نیکی تے عاجزی پسند اے ، اوتھے عملاں تے ہون نبیڑے ذات کسے ُپچھنی نہیں ۔ بندگی بجا لانا : [مح ہ] سلام کرنا ، متّھا ٹیکنا ، ِسیس ِنوانا ، (غلاماں وانگ ِنیوں کے ملنا ، ُحکم منّنا ، ِخدمت کرنی ، سیوا کرنی ۔ بندگی بیچارگی : [مح اکھ ف] نوکری بے وسی اے ، َنوکری ُبرا کم اے ، چاکری نکہھدّ اے ، نوکری وچ آپنا کوئی اختیار نہیں ُہندا / من مرضی نہیں چلدی ۔ بندگی لینا : [مح اُ] سلام دا جواب دینا ، ِنکیاں دا سلام قبُولنا ، چھوٹے لوکاں توں سلام کرانا ۔

● بندلی : [مد ہ] بندیلکھنڈ دے َچولاں دی اِک ِقسم ۔

● ِبندلی : [مد ہ] ِٹکا" ، ِبندی ، ِنکا" جہا شیشے دا گول ِٹکا" جہنُو ِبندنیاں متھّے اُتے لاندیاں نیں ۔

● **بندوبست** : [نر ف] ترتیب ، تدبیر ، اُپا ، پربندھ ، بندوبست ، انتظام ، پربنّھ - ونڈ وچار - پٹوار ، حدبندی/بنّھی (بھوں دی) ، اُگراہی دا محکمہ -

● **بَنُدور** : [مد ہ] لونڈی ، گولی ، جھنُو گھر پا لتّا ہووے ، گھر پائی ہوئی - بد زبان - بدمزاج -

● **بنُدوق** : [مد ف] تُفک ، بَنُدوک (بندوق) ، لمّی نال والا مشہور ہتھیار جس وچ گولی بھر کے ماردے نیں - **بنُدوق چھتیانا** : [مح اُ] سیدھ لینی ، نشانّا بنّھنا (بدوک نال) ، بنُدوق چلان لئی تیار ہو جانا ، بنُدوک (بنُدوق) کَس لینی - **بنُدوق کا پیالہ** : [نر اُ] توڑے والی بنُدوق دی چھیک والی پیالی جھی جس وچ بَرود بھردے نیں (اج بھلک توڑے والیاں بندوقاں نہیں ورتیدیاں) -

● **بندہ** : [نر ف] [ج : بندگان] (۱) غلام ، نوکر ، کامّا ، خدمتیا ، سیوک ، سیوادار - (۲) آگیا کار ، حُکم منّن والا ، کسے کار وچ - (۳) ''میں'' دا پڑناں (اسم ضمیر) آپنے آپ نو پینا دسّن لئی آکھدے/لکھدے نیں - **بندہ بشر ہے (چوک ہی جاتا ہے)** : [اکھ اُ] آدمی خطا کر جاندا اے ، بندے کولوں بھُل چُک ہو جاندی اے = دُھروں بھُلنا آدموں آیا ای :- بندہ بھُلنہار اے - **بندہ پرور/نواز** : [ص فا ف] پالن والا (رب) ، پالنہارا ، بندہ نواز ، جناب جی ، جناب عالی ، حضور ، چوہدری جی ، میاں صاحب :- وڈے لوکاں یا دوجے نو وڈیاں لئی گل کرن لگیاں آکھدے نیں - **بندہ پروری ، بندہ نوازی** : [مد ف] (۱) مہر ، کرم ، غلام نوازی - (۲) پالنا کرنی - (۳) دان -

بندہ جب کوئی کام کرتا ہے ایسا ہی کرتا ہے : [اکھ ہ] آپنی صفت ویلے بولدے نیں : (میں جد کوئی کمّم کرناں اِنجے ہی چنگا کرناں) - **بندہ جوڑے پلی پلی ، رام لنڈھائے کُپّا** : [اکھ ہ] وختاں نال جوڑی ہوئی شے جھٹ پٹ اُجڑ جائے تے قسمت نُو روندیاں آکھدے نیں ، پ = بندہ جوڑے پلی پلی تے رب رُڑھائے کُپّا - **بندہ زادہ** : [نر ف] [مد : بندہ زادی] غلام دا پُتّر ، عاجزی نال آپنی اُلاد بارے آکھدے نیں ، پئی اِہ تہاڈے غلام دی اُلاد اے -

● **بندی** : [مد ف پچھ] (۱) بنّھن دی کار - (۲) روک ، اٹکا ، بندش - (۳) قید ، بندی - (۴) [اُ] متّھے دا اِک گہنا ، بِندی ، ٹِکا - (۵) باندی ، نوکرانی ، گولی (ل) ، چیری ، [نر : بندہ] - (۶) نہر دا پانی بند ہون دی حالت ، ڈکا ، بنّھ -

● **بِندی ، بِندیا** : [مد ہ ، نک] بِندی ، ٹِکا ، تِلک ، ٹِمکنا ، نِکیرا تے گوڑھا رتّا داغ (ہنُدو سُہاگناں متّھے اُتے لاندیاں نیں) تے شیشے دا ٹِکا ؛ سون دے مہینے لاندیاں نیں -

● **بُندیا** : [مد ہ] اِک میل دی مٹھیائی ، بُوندی ، نُغدی ، نُگدی -

● **بُندیلَن** : [مد ہ] پُھلیلن ، مالن ، عطر والی ، پُھلیری ، تیلن ، عطر خُشبواں ویچن والی -

● **بَندھانی** : [فا ہ] پانڈی ، کاُمی (قلی) ، مزدور ، اِک قوم جھڑی پانڈیاں دا کمّم کردی اے -

● **بندھائی** : [مذ حمص ٥] [مص : بندھانا] بنّھن دی مزدوری ، بنّھن دا کم ، بنھائی ، بنھوائی ۔

● **بندھک** : [ص ٥] (۱) بندھے ، گہنے پئی ہوئی چیز ، رہن رکھی ہوئی شے ۔ (۲) روک ، ڈکا" ۔ (۳) اڑچ" ۔

● **بندھن** : [نر ٥] روک ، مناہی ، ٹھاک ، ہٹک ، ہوڑ ، بنّھ ، اڑکا" ، پھاہی ، پھند ، پھندا ، پھندھا گرفتاری [ـــ لگ] ۔

● **بندھنا** : [لا ٥] {ص : بندھا = بدّھا} بجھّنا ، بنّھیا جانا ، پھسنا ، گنڈھ وجنی ۔ پھڑیا جانا ، قید ہونا ، بندی وچ ہونا ۔ لگنا ، مقرر ہونا ، مضمون دا ٹھیک بہنا ، کسے خیال دا شعر وچ بجھّنا [مت : باندھنا] [ممت : بندھوانا] ۔

● **بندھنا** : [نر ٥] وڈّھری ، وڈّھر ، بنّھ ، رسّی ، جیوڑی ، جوڑ ، بنھنی ، جس نال کوئی شے بنّھی دی اے ، (لا ٥) گنڈھ وجنی ، پھسّنا ، بجھّنا ۔ **بندھا ٹکا** : [ص مف ٥] منواں ، گنواں ، تولواں ، بنھواں ، متھواں ، جوکھیا جیٹا ، بدّھا بدھایا ، پور و پور ، بانھ کیتا ہویا ۔ گیجھ ، عادت ، وادی ۔ **بندھا خرچ** : [نر] بدّھا خرچ ، متھواں خرچا ، توسا ، گنڈھ پلا" ، کھیسا ، ٹھکدی آمدن ، اہ خرچ جہڑا ضروری تے مقرر ہووے ۔ **بندھا ہوا خوب مار کھاتا ہے** : [اکھ] بدّھے ردھے نو سبھ دکھ جھلنّے پیندے نیں ، بدّھا ہویا واہ وا مار کھاندا اے = سوہرا بدھّا نوہ نو دا لدّھا = کھوہ پیا سنڈھا کھسّی (خصی) وی کرلئو ۔ **بندھی بات** : [مح ٥] پکی" گل ، فیصلہ ، نبیڑا ، دستور ، رسم ، رواج ، متّھے پٹنی ، متھویں گل ۔ **بندھی چوٹ** : [مح ٥] (۱) ڈکویں بولی ، جھیڈ ۔ (۲) متھویں چوٹ ، مونہ چڑھی سٹھ ۔ (۳) ٹیک ، سیدھ ، نشانا ۔ (۴) شوخی دا پکا روپ ۔ (۵) وادڑی سجادڑی ، جھسّ ، پکی عادت ۔ (۶) کھیڈ دی اہ چال جہدے نال کھڈاری ہارے نہ یا سدا ہی جتّے ۔ **بندھی مٹھی** : [مذ ٥] بند مٹھ ، اکو وار ، کٹھے ، بدّھی مٹھ ، گجھی شے ، لکی چھپی شے ، چپ ۔ [تف ٥] چپ چپاتے ، اڈول ، ملکڑے ، ارام نال ، ہولی جہے ۔ **بندھی مٹھی لاکھ برابر** : [اکھ ٥] (۱) بھیت لکیا رہوے تے بھرم بھا بنیا رہندا اے ۔ (۲) ایکا سو کم نبھاندا اے = کٹّھا رہوے تے گٹّھا وکھ ہویا تے ککّھ ، تھوک وپار دی ریس نہیں ، کیوں جے پیسا پیسا اکراہنا بڑا اوکھا کم ہندا اے ۔

● **بندھنا** : [مت ٥] ونھیا جانا (نک ، کنّ ، موتی) پرونا (موتی) ، چھیک پینا ، موری ہونی ۔ **بندھ گیا سو موتی رہ گیا سو پتّھر** : [اکھ] (ونّھیا گیا تے موتی نہیں تے پتھر) :۔ جہڑا کم وی سور جائے اہو چنگا جانیے ، ویلے سر کسے گنی استاد دے ہتّھ لگ جان تے گل سور جاندی اے ، اخے جہنے مرشد پھڑ لیا اہ تر گیا ۔

● **بندھنوار** : [نر ٥] سہرا ، امب شرینہ دے پتراں تے پھلاں دا ہار جہڑا ویاہ شادی تے بوہیاں نال سہرا کر کے بنّھدے نیں ۔

● **بندھنی** : [مذ ٥] پٹّی ، بنّا ، بنیرا ، روک ۔ میل ورت ، تعلق ، واہ واسطہ ۔ تڑاگی ، لنگوٹی دی تنی ، ودھری ، بنھ ، جوڑ ۔

● **بنڈا** : (۱) پوشل وڈھا ، لنڈا ۔ (۲) [نر ٥] اربی تے کچالو ورگی اک ترکاری ۔

● **بِنڈا** : [نر ہ] لکّڑاں دا گٹّھا ، بالن دیاں لکڑاں = گھاہ بُوٹ دی گنڈھ ، بھری ، بھروٹا ۔

● **بَنڈل** : [نر ، انگ : bundle] ، پوٹلا ، گٹّھڑ ، گٹّھا ، گنڈھ ، گنڈھڑی ، بھری ، دتّھا ، تھبّا ، پیکٹ ، بُچکا ، پنڈ (گھاہ دی) ، دتّھا ، پُولا (گنیاں دا) ، مگرا (کنڈ دا بھار) ، لدّا (کپڑیاں دا دھوبی والا) ۔

● **بَنڈی** : [مد ہ] (۱) سلُوکا ، پھتُوہی ، باہواں باجھ کوٹ ، واسکٹ ، صدری ۔ (۲) گنّڈ (بلد گڈی) ۔

● **بنڈیری** : [مد ہ] چھن دا تیر ، جھگّی دی شتیری ؛ جس لمّی لکّڑ اُتے چھپّر ٹکاندے نیں ۔

● **بنڈیلا** : [نر ہ] جنگل دا سُور ، جانگلی سُور ، باہرلا ، اونھا ، اوندھا ۔

● **بنرا، بنڑا** : [نر عو ہ] لاڑا ، سہریاں والا ، بنّا ، بنڑا ۔ [مد : بنّو ، بنڑی = ونڑی ، لاڑی] ماواں لاڑے نُو پیار نال سد دیاں نیں ، ویاہ دا اک گیت ۔

● **بنس** : [نر ہ] نسل ، جد ، شجرہ ، پیڑھی ، کل ، جات ونس ، انس ، خاندان ، زات (ذات) ، گوت ۔

● **بنساولی** : [مد ہ] ونسَولی ، کُل پتری ، خاندانی شجرہ ، شجرۂ نسب ، نسب ناواں ۔

● **بنسلوچن** : [نر ہ] وانس وچوں نکلن والی اک دوا ، تواشیر ، تباشیر ۔

● **بنس** : [نر ہ] = وانس ۔ **بنسواری** : [مد ہ] وانساں دی جھنگی ، ونجھ بیٹلا ، وانسواڑی ۔ **بنسی** : [مد ہ] ونجھلی ، وانسری ، بانسری ، مُرلی ، مُونہ دا اِک مشہور واجا ۔ مچھیاں پھاہن تے پھڑن دی کُنڈی ڈوری ۔ کالی جیہی کنک ۔

● **بِنصر** : [مد ع] وِچلی اُنگل ، لمّی اُنگل ۔

● **بنفشہ** : [مد ف نر اُ] کاڑھے (جوشاندے) وچ کم آؤن والی اِک دوا جھڑی پہاڑاں یا دریاواں دے کنڈھے لگے ہُندی اے ، [لو : بنکشا ، بنخشا] ۔

● **بنک** : [نر ، انگ : bank] بینک ، مال متا رکھّن دی تھاں ، امانتاں رکھّن یا پیسے دھیلے دا کار وِہار کرن والا دفتر ۔ **بنکاری** : [مد ، انگ : banking] شاہُوکارا (شہُوکار دا کم) ، خزانچہ ، بنک دا کم ، بنک دی کار ۔ **بنک بیلنس** : [نر ، انگ : bank balance] جمع رُپیا ، روک ، مال ، بنک وِچلی رقم ۔

● **بنکارنا** : [لا ہ] بڑھکاں پھڑکاں مارنیاں ، رولا پانا ، کھپ کیھتّل کرنی ، شیخی مارنی ، بہیت کھولھنا ، پٹاکنا ، للکرنا (نشے وِچ) ۔

● **بنکِڑی** : [مد ہ] اِک قِسم دی ولّاں والی چُوڑی ، ونگ ، ونگڑی ۔

● **بنکِیا** : [مد ہ] قلباں گھڑن والی اِک ڈنگی چھری ، بانکڑی ، کاتی ۔

● **بَنگ** : [مد ف] بھنگ ، اک مشہور نشیلی بُوٹی ۔ [ص : بھنگی = بھنگڑ] ۔

● **بَنگا** : [نر ہ] وانس دی گنڈھ ، وانس دی پوری ، ڈنڈا ، سوٹا ، کیلا ، بمب ، بمبُو (تانگے

گنڈی دا) ۔ **بنگا ٹھوکنا** : [مح ہ] کِتّلا ٹھوکنا ، کِسے بندے کم وچ بھانی" مارنی ، رندھک پا دینی ، روک پانی ۔

● **بنگال ، بنگالہ** : [نر نا ہ] پاک ؛ بھارت دا اِک علاقہ، جہدا اک حصہ چڑھدا بنگال (مشرقی پاکستان) اکھواندا اے جہدا راج گھر ڈھاکا اے ، تے دوجا لہندا بنگال جہڑا بھارت وچ اے ، جہدا راج گھر کلکتہ اے ۔ **بنگالی** : [ص ہ] بنگالی" ، بنگالنیا ، بنگال دا واسی ۔ [مد] بنگلا ، بنگال دی بولی" ۔ **بنگالے کی مینا** : [ص ہ] بنگال دی مینا ، مِٹھبولا بال ، گلّکار ، چوکھیاں گلاں کرن والا ، پٹاکن والا ۔

● **بُن** : [مد ف] جڑھ ، نیہ ، بُنیاد ۔

● **بُنگاہ** : [مد ف] گھر ، کوٹھا ، کوٹھی ، ٹِکانا ، مال گُدام ، اسباب رکھن دی تھاں ۔

● **بنگر** : [نر ہ] بانگر ، اُجاڑ ، بیلے دی بھوں ، جھلّ ، بیلے دی پیدا ، جھنگی ، رکّھ ، ذخیرہ ۔

● **بنگڑی ، بنگری** : [مد ہ] اِک قسم دی ولاں والی چُوڑی ، ونگ ، ونگڑی جِہڑی لاکھ یا شیشے دی بُندی اے ۔

● **بنگلا ، بنگلہ** : [نر انگ : bungalow] اِک منزلا گھر، کوٹھی ، بنگلا ۔ [نر ب] اِک ون" دا پان = بنگلا (بنگالی پان) ، بنگالی بُوٹی ۔ بنگالی (بولی) ۔

● **بِنگی** : [مد ہ] لاٹُو دی اِک قسم ، بھمبیری ، وچّن والی چھیکالی لٹُونی ۔

● **بننا** : [لا ہ] بننا ، گنّھنا ، تیار ہونا ، جُڑنا ، سَورنا ، رندیجنا ، سُدّھرنا ، اُسّرنا ، ٹھیک ہونا ، نکلنا (ایجاد ہونا) ، پُورا ہونا ، نِبھنا ، پکنا (کھانا) ، جان کے بھولا بننا ، بھلا بننا ، ایانا بننا ، مُورکھ لکھینا ، جُڑنا (کتاب دا) ۔ امیر ہونا ، سوادلا ہونا ، رہ آؤنی ، گنڈھ جوڑ ہونا ، واپرنا ، سُچجّا ہونا (شعر) ۔ دا لگّنا ، سرنا ، گُزر ہونی ، ہونا [صیغہ امر : بن] ۔ **بننا سنورنا / ٹھننا** : [مح ہ] ہار سنگار کرنا ، ٹھٹھنا ، بننا بتّرنا ، پھننا پھرنا ، گہنا پتّا پانا ، بننا ٹھننا ، پھبّنا ۔ **بنی کے سب کوئی ساتھی ، بِگڑی کے کوئی ناہیں** : [اکھ ہ] = چڑھدی کلا دے سبھّے ساتھی تے بنی دا کوئی وی نہ = جوں ساوے کوئی نہ آوے ؛ جوں پکّے تاں مِلن سکّے = آیا ساون ماہ تے کچرے چل گئے ، مت نہ بنیا کو تے ویلے چھل گئے ۔ **بنی تو بنی نہیں تو داؤد خاں بنی** : [اکھ] جے کم بن گیا تے واہ بھلا ، نہیں تے پہلا رزگار کیتے نہیں گیا ؛ جد آپنا نفع گھٹدا دِسے گا داؤد خاں لانبھے ہو جائے گا، کم بن گیا تے واہ بھلا نہیں داؤد خاں نُو سونپ دیاں گے : داؤد خاں اورنگ زیب دے وارے دا اک فوجی جرنیل سی ۔ **بنی تو بھائی نہیں تو دُشمنائی** : [اکھ ہ اُ] غرضی بندے بارے آکھدے نیں ، بنی کوئی مُونہ لا لوے تے بھرا نہیں تے ویری ۔ **بنی سراہیے** : [اکھ ہ] بندے دی صفت کریے = جِتھے ویکھاں توا پرات اوتھے گاواں دِن تے رات = جہدے ہتھ ڈوئی اُہدا سبھ کوئی :- کسے دی امیرت سلاہندیاں ویکھ کے آکھدے نیں ۔ **بنی کے سب ساتھی ہیں بگڑی میں کوئی نہیں** : [اکھ ہ] سُکھ دے وارے سبھ کوئی سجّن بن بن بہندا اے پر بھیڑ پیاں کوئی لاگے نہیں لگدا ۔ آیا ساون ماہ تے کچرے (رینڈے)

چل گئے ،مت نہ رہیا کوئی تے ویلے چھل گئے :- سبھ لوک پیسے دے سجن نیں ، مطلب نو نیڑے ڈھکدے نیں - **بنی کے سب یار ہیں :** [اکھ اُ ہ] امیری وارے دے سبھ سجن نیں ، بندے دے سارے یار نیں پر غریبی دے سمے کوئی نیڑے نہیں ڈھکدا -

● بِننا : [مت] چُننا ، چُگنا ، چُونڈنا ، چَٹنا ، چُوسنا ، چُوپنا - بِنوانا : [مت ہ] چُگانا ، چُنانا (دانے) ، چُگوانا -

● بُننا : [مت ہ] [مت : بُنوانا] اُننا ، بُننا ، (کپڑا —) تنگڑنا (منجا —) - **بُنوائی :** [مد ہ] اُنائی ، بُنوائی ، اُنائی تے بُنوائی دی مزدوری ، گھڑائی -

● بنّو : [مد اُ] [وڈ : بانو] ونی ، بنّو ، وہٹی ، لاڑی ، تیویں ، زنانی - لیڈکی دھی ، [پ نر : بنّا ، بنڑا] -

● بَنَوٹ : [مد ہ = بناوٹ] کھوٹ ، وِکھاوا ، اڈمبر ، کھیکھن ، پھپھڑے ، چھل ، بنتر -

● بِنَوٹ : [مد ہ] سپاہی پُنے دا اک ہُنر ، ڈانگ بازی ، گتکا ، ڈانگ مارن دا اک ڈھنگ -

● بِنَولا : [نر ہ] کپاہ دا بی ، وڑیوان - **بنولے کی لُوٹ میں برچھی کا گھاؤ :** [اکھ ہ] (وڑیویں لُٹدیاں برچھی دا پھٹ وجّا :- کھٹّی تھوڑی تے چٹّی چوکھی ، نفع تھوڑا جِھا پر نقصان ودھیرا -

● بنی آدم : [نر ع] بابے آدم[۴] ہوراں دی اُلاد ، انسان ، لوک ، لوکائی/اُلکائی ، مَسُنکّھ ، آدمی -

● بنی اِسرائیل : [نر] یہودی قوم ، حضرت یعقوب[۴] ہوراں دی اُلاد تے حضرت موسیٰ[۴] دی اُمّت -

● بنی اُمیّہ : [نر نا ع] اُمیّہ دا ٹبّر ، جھناں ۹۰ ورھے راج کیتا تے آپنے راج دیاں حدّاں بہت ودھا دِتیاں ، رہی بہنی دے کئی سُچّج ایرانیاں تے رومیاں کولوں سِکھے ، اِہدے مشہور خلیفے اِہ نیں : حضرت امیر معاویہ ، یزید بن معاویہ ، امیر عبدالملک تے امیر عمر بن عبدالعزیز - رابعہ بصری ہوریں وی ایسے ٹبّر وچّوں سن -

● بنی جان : [نر ہ] جِنّ قوم ، جِنّاں دی نسل -

● بنیا : [نر ہ] بانیا ، وانیا ، کِراڑ ، ان دا وپاری - [ص] بخیل ، کنجوس ، چیڑھا ، سنجھُوڑا ، جوُڑو آدمی - بُزدل ، رُوح دا کَھیرا (کَیرا) ، ہینا ، ڈرُو ، نمانا - ہندوآں دی اِک زات (جات) - **بنیا بھی گُڑ چھپا کر کھاتا ہے :** [اکھ ہ] گھر دا بھیت نہیں بھنّیدا ، بھاویں آپنا ہی گُڑ کھائیے پر لُکا کے کھائیے = بھاویں آپنا کھائیے پر لوکاں توں لُکائیے - **بنیا تولتا ہی نہیں ، کہے پُورا تول :** [اکھ ہ] بنیا اُنج پورا تول آکھدا اے پر پُورا نہیں تولدا ، ڈنڈی مار جاندا اے ، یا ہِن تولیاں دیندا اے جھڑا کُجھ گھٹ ہی ہُندا اے - **بنیا جب بولتا ہے زیادہ ہی بولتا ہے :** [اکھ ہ] وانیا اول تے بولدا ہی نہیں ہُی دکانداری حلیمی دا کم اے پر بولے تے اِنج بول دا اے جویں لُٹیا

ماریا گیا اے ، پئی لوک دوجے نوں ہی جھوٹھیاں کرن - **بنیا جس کا یار اُس کو دشمن کیا درکار :** [اکھ ہ] جہدا یار بانیا (وانیا) ہووے اُہنوں دشمن دی کی لوڑ اے ، پئی دئے گا دھیلی تے لئے گا حویلی - **بنیا مارے جان کو ، ٹھگ مارے انجان کو :** [اکھ ہ] بانیا جان پچھان والیاں نوں لٹدا اے تے ٹھگ انجاناں نوں ٹھگدے نیں ، بانیا مطلبی اخے یار مار ہندا اے - **بنیا ہاٹ نہ چھوڑے جاٹ جنگل کے بیچ :** [اکھ ہ] = بنئے جٹ نہ چھیڑیئے ہٹی وچ کیراڑ = آپنی گلی وچ کتا وی شیر ہندا اے :- کسے نوں اُہدے اڈے ڈیرے اُتے نہ ونگاریے للکاریے - **بنیے سے سیانا ، سو دیوانہ :** [اکھ ہ] جہڑا بانیے نالوں سیانا ہووے اُہنوں سدائی جانو ؛ بانیا بان نہیں کھاندا = مغلوں گورا سو چوہڑا یا کوڑھا = مکتیوں پرے اُجاڑ : جد کوئی حدوں ودھ کے گپ مارے تد ٹوکدے نیں - **بنیے کا بھکایا اور جوگی کا پھٹکارا خراب ہوتا ہے :** [اکھ ہ] بانیے دی چلاکی تے جوگی دی اللہ لوکی بارے آکھدے نیں ؛ پئی پہلا دنیا داری وچ ول چھل جاندا اے ، دوجے دی بد اسیس یا پھٹکار خطا نہیں جاندی ، اِہناں دواں نوں نہ چھیڑیے - **بنیے کا بیٹا کچھ دیکھ کر ہی گرتا ہے :** [اکھ ہ] بانیے دا پتر کجھ ویکھ کے تلکدا اے = جے کھتری سر سواہ پوائے تاں وی کھتری کھٹ لیائے :- مطلبی بندے اپنے مطلب توں نہیں ہٹدے - **بنیے کا لکھا بنیا بانچے :** [اکھ ہ] بانیے دا لکھیا بانیا ہی پڑھ سکدا اے = گنگے دی رمز یا گنگا سمجھے یا گنگے دی ماں - وپار وپار دے بھیت وپاری لوک آپو وچ جاندے بجھدے نیں - **بنیے کی اُچاپت اور گھوڑے کی دوڑ برابر ہے :** [اکھ] بانیے دا دتا ہویا قرض اِنج ودھدا اے جویں گھوڑا بھجدا اے - **بنیے کی سب خوشامد کرتے ہیں :** [اکھ] بنیے نوں لالچ پچھے وڈیائیدا اے = جہدے ہتھ ڈوئی اُہدا سبھ کوئی - **بنیے کی کمائی مکان یا بیاہ نے کھائی :** [اکھ ہ] بنیے دی کمائی ویاہ یا مکان وچ لائی ، بانیے ویاہ تے مکان بنان اُتے کھُلھے دل نال خرچ کردے نیں -

● **بُنیاد :** [مد ف] نیہ ، جڑھ ، مُڈھ ، مُنیاد ، "اِٹ" [—دھر ، لگ] - وجہ ، سبب ، بنا ، کارن ، اصل - پاہنا ، پنھا ، زور ، بت [— ڈالنا = نیہ رکھنی ، مُڈھ بنھنا] **بُنیادی :** [ص ف] مُڈھلا ، اصلی ، سچا ، ضروری -

● **بُنیان :** [ص ہ] کُڑتے ہیٹھاں پان پہنن دا کپڑا ، بنین ، جھگی -

● **بنیٹی :** [مد ہ] اِک ورزش ؛ دوہیں بنیں بلدیاں مشالاں بنھ کے بھوان دا سوٹا ، اگ دا چکر جس نال زور کردے نیں -

● **بَو :** [مد ہ] گھاہ دی ، ترڑھ ، تریہڑ -

● **بُو :** [مد ف] (۱) خوشبو ، واشنا ، مہک ، لپٹ - (۲) سڑیاہن ، مشک ، بدبو - (۳) بھیت دا نشان - (۴) اثر - (۵) شک - **بُو آنا :** [مح اُ] بو (خشبو / بدبو) آؤنی ، لپٹاں اُڈنیاں ، مشک آؤنی ، لادھ ہونی (چوراں نوں) ، کسیڑ ہو جانی - **بُو باس :** [مد اُ] پنڈے یا پھلاں دی خوشبو ، مہک ، مشک - ڈھب ، ڈھنگ ، طریقہ ، نشانی ،

کھوج ، پتا ، عادت ، خوبو ۔ بو پانا : [مح اُ] بو آؤنی ، سُنگھ لینا ، بھیت مِلنا ، لادھ ہو جانی ، سُوہ لگنی ، گل کُھڑک جانی ۔ بو دار : [ص ف] خشبو والا ، مُشک لپیٹیا ، مہک بِھنّا ، مہکواں ۔ بو نکلنا : [مح اُ] دھوں نکلنی ، بھیت کُھلّھنا ، اثر ظاہر ہونا ، اثر دِسنا ، دھواں دُھخنا ۔ لادھ ہونی ۔

بو : [ع نر] پیُو [ابو] ، [بو تراب = مِٹی دا پیُو = حضرت علیؓ] ۔ بو ذرؓ : حضرت محمدؐ ہوراں دا اِک صحابی ۔ بو علی سیناؒ : عباسی وارے دا اِک پرمنّیا تے سیانا حکیم ۔ بوالعجب : [ص ع] انوکھا ، اچرج ، عجیب ۔ اَولا ، مداری ، نٹ ، بہروپیا ۔ ہکا بکا ، حیران ، پریشان ، ڈیمبریا ہویا ، مورکھ ، جھلا ، سُدائی ۔ بوالعجب مانده ام کہ ہر جائی : [اکھ ف] میں تے حیران ہوگیا واں ، پئی اِجہی کوئی تھاں نہیں جتھے توں نہ ہوویں : اللہ دی صفت کیتی اے ، توں ہی توں ایس ۔ بوالفضول : [ص ع] کھپتی ، بکواسی ، گلاہڑی ، بھونکا ، بڑبولا ، یکڑی ، بک بک کرن والا ۔ بوالہوس : [ص ع] [لوبھ دا پیُو] لالچی ، لوبھی ، لاہ کڈھ ، طمعے خورا ، لچّا ، مستیا ہویا ، حرصی ۔

بوا : [مد ہ] پُھپھی ، پیُو دی بھین ، بھوآ ، بُڈھی زنانی ، دائی ، زنانیاں آپو وچ نال گل کردیاں اِک دوجی نو بوا آکھدیاں نیں ۔

بواسیر : [و : باسور] مُہکے (موھکے) ، بواسیر ، پِٹّھ (ڈھونے) دی اِک چندری بیماری جس وچ مُہکے نکل آؤندے نیں ۔

بِوائی : [مد ہ] بیائی ، بیائیاں ، پَیراں دیاں اُنگلاں دی پھوٹ ، برسات سمے پُھٹدی اے ، پَیر دی اڈی دیاں پھوٹاں ۔ بِوائی پُھٹنا : [مح ہ] بیائی پُھٹنی ، اڈیاں پاٹنیاں ، انگلاں پُھٹنیاں ۔

بوبا : [نر ہ] [سٹھ] ڈھِڈ ، پیٹ ، مٹّ ، مٹّی : [۔۔بھرنا = رجنا ، ڈھِڈ بھرنا] ۔

بوبک : [نر اُ] بُڈھا ، بُڈھڑا ، بُڈھڑ ۔ بےوقوف ، ندان ، احمق ۔ مسخری کرن والا ۔

بوبو : [مد ہ] بھین ، بیبی ، وڈی بھین ، کُڑیاں اوس نوکرانی نو وی عزت وجھوں آکھدیاں نیں جِہنے اُہناں دی ماں نو پالیا ہووے ۔ اہ باندی جہنو مالک نے گھر پالیا ہووے ، راکھویں رکھیا ہووے ۔

بوتا ، بُوتا : [نر ہ] زور ، طاقت ، واہ ، وس ، قابُو ، بلکار ، بِرتا ۔ مدد ، سہارا ، حمایت ، رنّی ۔ بُوٹا ، بُوجھا ۔

بوتام : [نر ، انگ : button] بٹن ، بیڑا ، گھنڈی ، لیڑے میلن دے کم آؤن والی چیز ، تُکما ، گدام ۔

بوتل : [مد ، انگ : bottle] بوتل ، شیشی ، شیشے دی کُپّی ، وڈی شیشی ، ڈھکن والا نِک موہا کچّ دا گلاس ، شراب دی بوتل ۔

بوتہ : [نر] (۱) بوتّا ، اُوٹھ دا بچّہ ، نکی عمر دا اُوٹھ ۔ (۲) [ف] کُٹھالی جہدے وچ سونا چاندی گالدے نیں ۔ (۳) اہ بُوٹا جھدیاں

ٹاہنیاں زمین نال آ لگیاں ہون - (۴) موٹا بھدّا بندہ ، تھیبڑ ٹُھلّھا -

● **بوٹ** : [نر ٥] (۱) مِٹّی دا بھانڈا جھدے وچ گنگا جل لیاندے نیں - (۲) اِک قسم دا پراں والا کیڑا - (۳) گھاہ دا ٹِنڈا - (۴) اُنگل - (۵) گوشت دی وڈی بوٹی - (٦) چڑی دا بچہ جھدے پر نہ اُگے ہون - (۷) چونچڑا ، چوچلا - (۸) [مد ، انگ : boat] بیڑی ، ڈونڈی : [اگن بوٹ] -

● **بُوٹ** : [نر ٥] (۱) ہرے چھولے ، چھولیا (۲) [نر ، انگ : boot] بُوٹ ، تسمیاں والی بند جُتّی - (۳) وِلیتی جوڑے -

● **بوٹا** : [نر ٥] (گوشت دی) وڈی بوٹی ، بیرا ، بوٹ ، بوٹا - موچّھا ، لکڑ دا چھتیر ، تھمّم -

● **بُوٹا** : [نر ٥] (۱) بُوٹّا ، نِکّا رُکّھ - (۲) کاغذ یا کپڑے اُتے بنیا ہویا پُھل کسیدا ، پُھلکاری - **بُوٹا سا قد** : [مح ص اُ] جچواں قد بُت ، سوہنا قد کاٹھ ، درمیانا قد ، سُڈیلا ، سُڈولا جسم - **بوٹے دار** : [ص اُ] بُوٹیاں والا (کپڑا کاغذ) ، چھاپیا ، ٹھپکیا ہویا -

● **بوٹی** : [مد ٥] (۱) گوشت دا ٹوٹا ، ماس دی ٹُکڑی ، بیرا ، بوٹی - (۲) چڑی/جنور دا بوٹ (جھدے اجے پر نہیں نکلے ہُندے) - (۳) [ص] رتّا ، سُوہا ، کَوہڑا لال : [— ہو جانا] - **بوٹی اُتارنا / بھرنا** : [مح ٥] چکّ وڈھنا ، دندی وڈھنی ، چکّ بھرنا ، بوٹی لاہنی ، ماس لاہنا ، ماس دھروہ لینا ، چکّ نال بوٹی کھِچ لینی ، مونہہ مارنا ، ڈاہڈی چُوہنڈی وڈھنی - **بوٹی بوٹی پھڑکنا / تھرکنا** : [مح ٥] بوٹی بوٹی تڑفنی/پھرکنی ، بوٹی بوٹی نچّنی ، اچھی لگنی ، انگ انگ پھڑکنا ، نچّلا نہ رہنا ، اتّ نخریلا ہونا ، گل گل اُتے مٹکنا ، اتّ شوخی کرنی ، تُرت پُھرتی ہونی (عورت) ، چوڑاں ساڑنیاں ، اتّ دا شوخا تے حرکتی ہونا - **بوٹی بوٹی کانپنا یا لرزنا** : [مح اُ] لُوں کنڈیا جانے ، ڈر نال کمبنا ، بھے آؤنا ، غصے نال کمبنا ، کامبُو چھڑنا ، تھرتھری / جھنجھنی آؤنی - **بوٹی توڑا مُونچھ مروڑا** : [اکھ ح] کھا کے مُچھاں مروڑن والا ، شیخی خورا آدمی - **بوٹی توڑنا** : [مح ٥] زور نال چکّ وڈھنا ، مچّھراں دا ڈنگ مارنا ، دندی وڈھ لینی ، ڈاہڈی چُوہنڈی وڈھنی - **بوٹی چڑھنا** : [مح ٥] ماس چڑھنا (پِنڈے اُتے) ، موٹا ہونا ، جسم پھیلرنا / پھیلنا ، (لو : پِھٹّنا = ٹُھلّھا ہو جانا) - **بوٹی دیکر بکرا لیتے ہیں** : [اکھ ٥] بھورا دے کے گھوڑا لیندا اے :- مُول توں ودھ کے بیاج لیندا اے ، اتّ لوبھی بندے بارے بولدے نیں - **بوٹیاں اُڑانا** : [مح ٥] بیرے کرنے ، بوٹیاں کر دینیاں ، ٹوٹے یا ڈکرے کر دینے ، بڑا مارنا ، کوہ سٹّنا ، رُوں وانگ پِنج سٹّنا (مح پ) - کیہا ہی کر دینا - **بوٹیاں توڑنا / نوچنا** : [مح ٥] بوٹیاں تروڑنیاں ، تنگ کرنا ، تکلیف دینی ، منگ منگ کے زچ کرنا ، دُکھ دینا ، ستانا ، مجبور کرنا ، ماس دھروہنا ، چوہنڈیاں وڈھنیاں ، مِہنے مارنے ، طعنے دینے - **بوٹیاں کاٹنا ، کاٹ کاٹ کر کھانا** : بوٹیاں تروڑنیاں ، بوٹیاں لاہنیاں ، چکّ وڈھنے ، تنگ کرنا ، بوٹیاں وڈھنیاں ، بوٹیاں وڈھ وڈھ کھانیاں ، گچ چڑھنا ، ڈاہڈا طیش وچ ہونا ، نکّ وچ ساہ/دم لے آؤنا - **بوٹیاں کھانا** : [مح ٥] پسُوں پینے ، بہت فکر کرنا ، چِنتا لگنی - (۲) اتّ ستانا ، بوٹیاں توڑنیاں ، توڑ توڑ کھانا - **بوٹیاں نوچ کر کھانا** : [مح ٥]

بوٹیاں تروڑنیاں ، چکٹ بھرنا ، ماس دھروہ کھڑنا ، ستانا ، دکھ دینا ، دندی/ چکٹ وڈھنا ۔

● **بوٹی** : [مد ہ] (۱) بوٹی ، نکا بوٹا ۔ (۲) جنگلی بوٹی ، اہ بوٹیاں جھڑیاں دواواں وچ کم آؤندیاں نیں ، جڑھی بوٹی ۔ (۳) بھنگ ۔ (۴) کپڑے اُتے ٹھیکیا یا کڈھیا ہویا پھل بوٹا ، پھلکاری ۔ **بوٹی ودیا** : [مد ہ] گھاہ بوٹ دا علم ، جڑھی بوٹی دی پچھان ، رکھ بوٹیاں دی واقفی ۔

● **بوجھ ، بوجھا** : [نر ہ] (۱) بھار ، وزن ، لدّ ، لدّا ، بوجھ ۔ (۲) بھاری شے ۔ (۳) گنڈھ ، پنڈ ۔ (۴) کھیسا ، بوجھا ۔ (۵) دبا ۔ (۶) ذمہ ۔ (۷) جواب ۔ (۸) ہدار ، قرض ۔ (۹) احسان ، تھورا ، نہورا ۔ (۱۰) وگار ، بتّی ، انبھاؤندا کمّ ۔ (۱۱) اوکھ ، اکھیائی ، تنگی ۔ (۱۲) حمل ، گربھ ۔ **بوجھ اُتارنا** : [مح ہ] بھار لاہنا ، بوجھ لاہنا ، قرضہ موڑنا ، اُدھار (ہدار) تارنا ، وٹّا لاہنا ، ذمیوں بری ہونا ، احسان لاہنا ، وگار ٹالنی ، ان بھاؤندا کمّ کرنا ، کمّ دادڑھ دینا ، کمّ دا پھاہ وڈھنا ، گلوں گلاں لاہنی ۔ **بوجھ اُٹھانا** : [مح ہ] بھار چکنا ، ذمہ لینا ، بھار ڈھونا ، گنڈھاں پنڈاں چانیاں ، ٹوکری ڈھونی ۔ **بوجھ بٹانا** : [مح ہ] بھار ونڈانا ، ہتھ وٹانا ، دکھ دا سانجھی ہونا ، درد ونڈانا ، پیڑ ونڈانی ، مدد / امداد کرنی ۔ **بوجھ پڑنا** : [مح ہ] بھار پینا ، ذمے آؤنا ، سر اُتے پینا ، دبا پینا ، خرچا ودھنا ، اُدھار ہیٹھ آ جانا ، ان سہواں بھار آؤنا ، حدوں ودھ کم سر چڑھ جانے ۔ **بوجھ ڈالنا** : [مح ہ] بھار پانا ، بوجھ رکھنا ، دبا پانا ، ذمےداری سر تے پانی ، ودھیرے کم سر چاڑھنے ۔ **بوجھ سر پر ہونا** : [مح ہ] (۱) اُدھار (ہدار) دا بھار سر اُتے ہونا ۔ (۲) ذمہ لیا ہونا ، اوکھا کم کرنا آؤنا ۔ (۳) جوان دھی پُتر دے کاج / ویاہ دا فکر ہونا ۔ **بوجھوں مرنا** : [مح ہ] بڑا بھار چکنا ، اوکھا کم چھوہ کے پھسنا ، بہتے بھار ہیٹھ آ جانا ، بھار تھلے نپیا جانا ۔

● **بوجھ** [مد ہ] سمجھ بجھ ، سمجھ سیان ، عقل ، سوجھی ، سوجھ بوجھ ، جان ، بجھارت دا بجھنا : اُتر جواب ۔ تاش وچ دا ٹیوا ، پتے دی منگ ۔ **بوجھ بجھکڑ** : [ص ہ] ہشیار ، سیانا ، سمجھ والا ، وڈا چلاک ، تاڑ جان والا ۔ [سٹھ] بےوقوف ، جھلا ، مورکھ لولا ، اوجھڑ بوجھڑا ، اج بک (لو) ۔ **بوجھ بجھول** : [نر ہ] بجھ بجھیا ، بجھارتاں بجھن دی کھیڈ ، بجھارتاں بجھانیاں ، پرھیلیاں پانیاں/ پچھنیاں ۔ **بوجھ کر** : [تف ہ] جان کے ، جان بجھ کے ، جاندیاں بجھدیاں ، پتا ہندیاں ۔ **بوجھ کیا ؟ چکی کا پاٹ !** : [اکھ ہ] سیانا تے عالم بن بن بہن والا مورکھ ، عقلوں کم نہ لین والا پڑھیا لکھیا : کسے پڑھے مورکھ دی عقل دا امتحان لین لئی آکھیا :- بجھ ہاں میری مٹھ وچ کی اے ؟'' اوس جھٹ آکھیا ''چکی دا پڑ'' ۔ **بوجھ لینا** : [مص ہ] بجھ لینا ، سمجھ جانا ، پچھان لینا ، حل کر لینا (سوال) ، معلوم کرنا ، سوہ لینی ، گویڑ لانی ۔ **بوجھا بوجھی** : [مد ہ] بجھ بجھیا ، بجھن بجھان ، بالاں دی اِک کھیڈ (جس وچ اِک بال دوجے دیاں اکھیاں اُتے پٹی بنھدا اے تے دوجے بال اس نو ہتھ لاندے نیں ، جے کسے چھوہن / ہتھ لان والے دا ناں بجھیا جائے تے اہنو واری دینی پیندی اے ۔ **بوجھنا** : [مت ہ] (۱) بجھ لینا ، سمجھ لینا ، بجھنا ، سمجھنا ۔ (۲) جاننا ، سیاننا ، معلوم کرنا ۔ (۳) دھیان وچ لے آؤنا ،

خیالنا ، خیال کرنا - (۴) گِننا - (۵) گویڑنا - (۶) حساب لانا - (۷) فال کڈھنی ، شگون لینا / وچارنا - **بُوجھنہار** : [ص ہ فا] بُجھّی جان والی شے ، بُجھن والا ، بُجھنہار ، سیانا ، رمزی ، بُجھویّا ، اشارے ہتھا ، چلاک -

● **بوجھل** : [ص ہ] (۱) بھارو ، بھارا ، بھار والا ، وزنی - (۲) بُھلّیا / رُکیا ہویا (پیٹ آندراں) - (۳) دُکھ رہیا (سِر) - (۴) اوازار (طبیعت) - (۵) امیر ، دولت وال ، تکڑا آدمی - **بوجھل ہونا** : [مص ہ] بھارا ہونا ، بوجھ والا ہونا ، اوکھا ہونا (کم) ، دُکھنا ، چکرانا (سِر) -

● **بوچا** : [نر ہ] [نک : بوچی] امیراں دی سواری ، اِک ونّ دی ڈولی : جھنوں کہار چُکدے نیں -

● **بُوچا** : [نر ہ] مد : بُوچی] (۱) بُچّا - بے زیورا - (۲) نکّے نکّے کنّاں والا ، جہدے کنّ نہ ہون - (۳) کنّ کٹا ، چوہ کنّا ، [پ : جہدے نکّ کنّ وچ کوئی گہنا نہ ہوئے] (۴) بے غیرتا ، بے انکھا ، لُچّا - (۵) گِچّی - (۶) کِکر دا بُورا / رنگ - **بُوچا سب سے اُونچا** : [اکھ ہ] = لُچّا سبھ توں اُچّا :- نگونا کمینہ آپنے آپ نوں سبھ توں وڈا جانے تے اِہ اکھاں پاندے نیں -

● **بُوچڑ** : [ص ہ ، انگ : butcher] وڈ کسائی ، بُچڑ ، وڈّا قصائی ، (نک : کسوٹا) وڈّا ماس اخے گاں مجھ دا گوشت ویچن / کرن والا - ظالم ، کٹھور چِت ، پتھر دل بندہ -

● **بُوچھاڑ ، بوچھاڑ** : [مد ہ] (۱) واچھڑ ، جھمب ، ورھاند ، وا نال ٹیڈھا تے ترکھا پین والا مینہ - (۲) سوٹ (پیسیاں دی) - (۳) چوکھا گل مندا - (۴) بُہتیاں گلاں - (۵) گولیاں دی جھمب - (۶) وادھ ، ودھیکی ، کسے چیز دا زیادہ ہونا - **بوچھاڑ پڑنا** : [مص اُ ہ] واچھڑ آؤنی ، جھمب آؤنی ، زور دا مینہ وسنا ، تیر آؤنے ، گولیاں وسنیاں ، بمباں گولیاں دی جھمب پینی - جھاڑ جھمب ہونی - **بوچھاڑ لگا دینا** : [مص ہ] جھاڑ جھمب کرنی ، اتّوڑتی تیر مارنے / گولیاں چلانیاں ، گولیاں دا مینہ ورھانا - گل مندا کرنا ، چھہبّر لانی - **بوچھاڑی** [مد ہ] اوہ ودھا / چھجّا یا سائبان جہڑا مکان دکان دے سامنے ہُندا اے پئی مینہ دی واچھڑ اندر نہ آوے -

● **بُود** : [مد ف] [بُودن = ہونا] [ض : نابود = انہوند] (۱) ہوند ، ہستی ، ہون دا گُن - (۲) وجود - (۳) اگا - **بُود و باش** : [مد ف] رہنی بہنی ، وسّن دا ڈھنگ ، گھر ٹکانا ، رہتل بہتل -

● **بُود ہم پیشہ با ہم پیشہ دشمن** : [اکھ ف] = سلے ہار نوں سلے ہار نہیں بھاؤندی = کُتّے دا کُتّا ویری :- اِکو کمّ کرن والے اک دوجے دے سجن نہیں ہُندے ؛ سگوں جے اُتّوں نہیں تے دِلوں کِڑ ضرور رکھدے نیں -

● **بودا** : [ص نر ہ] (۱) بے ہمتا - کمزور - (۲) بُزدل ، ڈراکل ، ڈرو - (۳) ماڑا دھیڑا ، نتانا ، مریڑا ، پھوسڑ ، لِسّا ، خیرا (دلوں) - (۴) دلدّری - (۵) نکارا ، ٹھسا - (۶) پھوکلا ، پھوکا ، بودا ، بُھگا ، کھوکھڑ - (۷) پرانا سرانا ، گھسیا ہویا - (۸) تپڑ گھسیا - (۹) گلیا ہویا - **بودا پن** : [نر ہ] بے ہمتی ، کمزوری ، مڑتّن ، بزدلی ، دلدّر ، آہلک -

بودی بات : [مد ہ] تھوتھی/نکاری گل ، بے سمجھی دی بات ، اہ گل جِھدا کوئی مُل/ وزن نہ ہووے ، یاوی گل ، کمین پُنا ۔

● **بودلا** : [ص ہ] [مد : بودلی] سِدھڑ ، ساد مُرادا ، آلا بھولا ، مُورکھ ، احمق ، بے وقوف ، بُنتّھا ، کُچجّا ۔

● **بُودم** : [ص اُ] (۱) مُورکھ ، الُو ، بے عقل ، کوچجا/کُچجّا ۔ (۲) بودن مصدر دا ماضی صیغۂ واحد متکلم : "میں سِیگا ، میں (ہیگا) ساں"۔ **بودم بے دال** : [مح اُ] [بُوم] (۱) الُّو ۔ (۲) مُورکھ ، مُدائی ، پگلا ۔

● **بُودھ** : [نر س] بُدھ ، عقل ، سمجھ ، سیان ، علم ، دنائی ، واقفی ، مَت ۔ **بُدھ مت** : اِک مذہب جِھدے موڈھی کپل وستو دے راجے دا سھکواں پُتّر گوتم بُدھ سی ۔

● **بَور** : [نرہ] امب دا بُور ، پُھلّ [—لگ : ـپے] ۔

● **بور ہونا ، (یا کرنا)** : [مح اُ] ہُسنا ، آکّنا ، آکّ جانا ، تھکنا ، بے مزا ہو جانا ، کھپانا ، اوازار کرنا ، دِق کرنا ۔ [انگ : to bore] **بوریّت** : [مد اُ انگ : boredom] ہُسّ ، آکا ، آکّ ، آکیواں ، اوازاری ۔

● **بُور** : [مد ہ] (۱) چھان بُورا ، بھوہ ، تُوڑی ۔ (۲) بُھور چُور ، بھُورا چُورا ۔ (۳) گھٹیا شے ۔ (۴) خرابی ، وِگاڑ ۔ (۵) اُہ دان جِھڑا ہندو ویاہ اُتے دیندے نیں ۔ **بُور بُور** : [تف ہ] ذرا ذرا ، بھورا بھورا ، رنی چِنی ، کنی کنی ، چُورا ، [—کر] ۔ **بُور کا لڈو** : [مح ہ] بُور دا لڈو ، بُور دے لڈو کنک دے چھان دے بندے نیں تے ات سستے ہُندے نیں ، لوک دھوکھے وِچ آ کے لے لیندے نیں تے پچھوتاندے نیں ، سستی تے بے سوادی شے جھنُو کھان تے وی افسوس لگے تے نہ کھان تے وی ۔ فضول کم ، دھوکھے دی ٹٹّی ، دغا ، دھوکھا ، وکھاوا ، شوکا شاکی [ص] دھوکھے ہتّھا ، چھلیا ، ٹھگ ۔ **بُور کے لڈو ہیں کھائیے گا تو پچھتائیے گا نہ کھائیے گا تو پچھتائیے گا** : [اکھ] = بور دے لڈو جِھڑا کھائے اُہ وی پشتاوے جھڑا نہ کھائے اُہ وی پشتاوے ، دُنیا داری ، جِس کم دے کرن نہ کرن تے پچھو تانا پوے اوس بارے آکھدے نیں ۔

● **بورا** : [نر ہ] وڈی بوری ، موٹے کپڑے یا ٹاٹ دا وڈا تھیلا ، گُون ، چھٹّ وغیرہ ۔

● **بَورا** : [نر ہ=باورا] [مد : بَورے ، بَوری] جھلاّ ، کملا ، مُدائی ، مُورکھ ، ڈَور بَورا ، ڈَور بَھورا ۔ **بَورانا** : [مص ہ] ہاگل ہونا ، مُدائی ہو جانا ، کمل پے جانا ۔

● **بُورا** : [نر ہ] (۱) بُورا ، چُورا ، چُور بُھور ۔ (۲) کھنڈ دی اک قسم ، مہین شکر ۔ (۳) لکڑی دا بُورا جھڑا چِرائی اُتے آری نال نکلدا اے ، رندن ویلے لکڑ دے لہ والے جان چِھلّڑ ۔ پوڈر ۔

● **بُورانی** : [مد اُ] وتاؤآں دا رَیتا ، ویسن لا کے تلے ہوئے وتاؤں ۔

● **بورڈ** : [نر ، انگ : board] (۱) پرھیا ، کمیٹی ، پنچایت ، محکمہ ، ادارہ ۔ (۲) پھٹّا ، تختہ ، گتّا ۔ جہاز دی پدھّر (سطح) ۔ (۳) ڈھلّھا کاغذ ، کارڈ بورڈ ۔

● **بورڈر** : [ص انگ] بورڈنگ ہاؤس وچ رہن والا پڑھاکُو (طالب علم) ۔ **بورڈنگ ہاؤس** : [نر انگ] سکول کالج دا اُہ مکان جتھے باہرون

پڑھن آئے مُنڈے کُڑیاں رہندے نیں ۔

● **بوری :** [مد ہ] بوری ، وڈّا توڑا ، نِکّا بورا ، گُون ، چھٹّ ، تِن/ڈھائی مَنے بھار لئی سن دا تھیلا ، جِس وِچ آٹا شکر چَول تے دالاں رکھدے نیں ۔

● **بوریا :** [نر ف] تپّڑی ، بوری ، ٹاٹ ، صف ، پھوہڑ ۔ **بوریا بسترا** [نر اُ] بوری بسترا ، ٹھاہ ٹھِیہا ، ڈیرا ، اڈّا ، ڈیر ڈنڈا : ڈنڈا ڈوریا ، بوری وسترا ، ڈولی ڈنڈا ، گنڈھ گٹھڑی ، پِیڑھا مُوڑھا ، گھر دا سمان ، دال روٹی وغیرہ ۔ **بوریا بدھنا/سمیٹنا :** [مح ہ] بوری بسترا بنھنا ، غریب دا بھانڈا ٹِنڈا سامبھنا ، ٹُر جانا ، کِتے کوچ کر جانا ، ٹِنڈ پُھوہڑی / پھوڑی کٹھی کرنی یا چُکنی ۔

● **بوڑنا :** [مت ہ] ڈوبنا ، بوڑنا ، بوڈنا ، {لا : بُڑنا = ڈُبنّا ، بُڈنا} قلم نُو دوات وچ ڈوبنا ، ڈوبا لَینا دینا ۔

● **بُوڑھا :** [ص ہ] [مد : بوڑھی] بُڈّھا ، بُڈھڑا (لو) ، وڈیری عمر دا ، بُڈھا ٹھیرا ، بزرگ ، پُرانا ، اگلے وارے دا ، پُر پُرانا ، جِویں : [بڈّھا دریا (پ)] ۔ **بوڑھا بالا برابر :** [اکھ ہ] بُڈّھا تے بچّا اِک برابر :- بڈھے تے بال دی سمجھ اِکو جہی ہُندی اے ، دوویں لِتّسے ماڑے وی ہُندے نیں ۔ **بوڑھا بُوبک :** [ص ہ] اوس بُڈّھے نُو آکھدے نیں جہڑا بڑا حرصی ہووے ۔ بُڈّھا ٹھسّا ، ستریا بہتریا بےوقوف ، پاگل ، جھلّا ، سُدائی ۔ **بوڑھا جانے کیا اور بالا جانے بیا :** [اکھ ہ] بُڈّھا کم پرکھدا اے تے بال من مرضی کردا اے ، مطلب پُرانی عمر دا جی کم کیتیاں پرچایا جاندا اے ، پر بال نُو گلّیں پرچا لَیندے نیں ۔

بوڑھا پُھونس : [ص نر ہ] اتّ بُڈّھا ، کُرنگ جہا ، کانیاں دی مُٹھّ ، مریل جہدیاں قبر وِچ لتّاں ہون ۔ **بوڑھا چو چلا جنازے کے ساتھ :** [اکھ ہ] قبر وچ لتّاں تے جوانی دے چوچلے ، اوس بندے بارے آکھدے نیں جہنُو بڈھے وارے وی جوانی والے چا ہون ۔ **بوڑھا چونچلا :** [مح ہ] بُڈّھا چوچ ، بُڈھیپے والا نخرا ، بُڈھے وارے دی مٹک ، بُڈھیپے دا سنگار ، بُڈھے دی شوکا شاکی ۔ **بوڑھا چُونڈا :** [نر ہ] (۱) (بُڈھا جُوڑا) بگا جھاٹا ، چِٹّے وال ، بُڈھیپا ۔ (۲) اتّ بُڈھڑی ۔ (۳) بُڈھیپے وِچ نخرے تے چَوڑاں ، جِویں : بُڈھی گھوڑی لال لگام ۔ **بوڑھا چُونڈا مُنڈوانا :** [مح ہ] [بگّا جھاٹا/جوڑا منانا] ، بُڈھے وارے خوار ہونا ، چِٹّا جھاٹا خراب کرانا ، بگیاں نُو لاج لوانی ۔ **بوڑھا چُونڈا ہلانا :** [مح ہ] بڈھیپے وچ جواناں ورگے نخرے کرنے ، بڈھے وارے جوان بننا ۔ **بوڑھا خُرانٹ/گھاگ :** [ص نر ہ] ہنڈیا ورتیا ، بُڈھا ، تجربے والا ، ات سیانا ، گرو ، چلاک بُڈھا ، کایّاں ، چھلیا ۔ **بوڑھا دریا :** [نرہ] ''بُڈھا دریا'' اہ دریا جہڑا پہلاں کدی بڑے زوراں وچ ہووے تے فیر نِکا جہا رہ جائے ۔ راوی دا پرانا وہن/وہن : جِتھے پرانا راوی سی تے ہُن اوتھے اِک گندا نالا اے ۔ **بوڑھا ڈرائے مرنے سے جوان ڈرائے بھاگنے سے :** [اکھ ہ] بُڈّھا ڈرائے تے آکھدا اے میں کُجھ کھا مراں گا پئی ہور کسے اُتے اُہدا وس نہیں چلدا ، جوان ڈراوا دیوئے تے آکھدا اے میں نسّ جاں گا ، پئی گھر دا چوکھا بھار اُہدے سِر اُتے ہُندا اے ، اُہنُو جوانی دے زور اُتے مان ہُندا اے ۔ **بوڑھا طوطا :** [مح اُ] بُڈّھا توتا ، بےعقل ، بےوقوف ، بُڈّھو ، نکارا آدمی ۔ **بوڑھا طوطا ٹیں ٹیں**

کرے یا کاٹ کھائے : [اکھ ہ] = بُڈھے توتے نہیں پڑھدے = بُڈھے نہیں ویا ہیدے ، بڈھا بندہ ہر ویلے بولدا رہوے گا یا وڈھ کھائے گا ، چپ رہ نہیں سکدا ، صبر سہار کر نہیں سکدا ۔ **بوڑھے بارے خلق دوارے :** [اکھ اُ] بُڈھے وارے دُوجیاں دے آسرے اُتے ؛ ہئی اپنے کولوں کُجھ ہو نہیں سکدا دُوجیاں دا آسرا لینا پیندا اے ۔ **بوڑھے طوطے (توتے) بھی کہیں پڑھتے دیکھے ہیں ؟ :** [اکھ] بُڈھے توتے نہیں پڑھدے ، ہئی چڑھدی عمر ورگا نہ ذہن کم کردا اے نہ اونی طاقت ہُندی اے ۔ **بوڑھے طوطے پڑھانا :** [مح اُ ہ] بُڈھے توتے پڑھانے ، بُڈھڑاں نُوں پڑھنے پانا ، بُڈھے وارے مت دینی ، پکی عمرے سکھانا پڑھانا ، فضول کم کرنا ۔ **بوڑھے طوطے پڑھیں قرآن :** [اکھ ہ] بُڈھے وارے علم سکھن والے بارے آکھدے نیں ۔ **بوڑھے کلاونت کی کون سُنے :** [اکھ] بُڈھے ڈوم دا راگ کوئی نہیں سُندا ۔ **بوڑھے منہ مہاسے اور لوگ چلے تماشے :** [اکھ ہ] بُڈھے وارے جواناں والے چوچلے ؟ لوک تماشہ ہی ویکھدے نیں = بُڈھی گھوڑی لال لگام = دھولا جھاٹا تیل دا اُجاڑا ۔ **بوڑھی بکری ہنڈار سے ٹھٹھا :** [اکھ ہ] = بُڈھی بکری بگھیاڑ نال مخول ، ماڑے دی ڈاہڈے نال چھیڑ چھیڑی ویکھ کے آکھدے نیں = زات دی پدی چھتا بازاں نال ۔ **بوڑھی جُروا :** [مد ہ] بُڈھی رن ، پکی عمر دی بُڈھی ، وڈی عمر دی زنانی ، بُڈھڑی ۔ **بوڑھی ڈھڈو :** [مد ہ] بُڈھی کھوسڑ ، بُڈھی پھاپھاں ، ات بُڈھی زنانی ، بے بے ۔ **بوڑھی عید :** [مد مح آ] بُڈھی عید ، تیہ روزیاں والی عید ، اُنتی روزیاں والی عید دی خوشی ودھیرے ہُندی اے ، اُہنوں جوان عید کہیا جاسکدا اے ۔ **بوڑھی گھوڑی لال لگام :** [اکھ] بُڈھے وارے جوانی والے سنگار تے چا ویکھ ویکھ کے لوک ٹچکر کردے نیں = بُڈھی گھوڑی لال لگام ۔

● **بُوڑی :** [مد ہ] (۱) برچھی دی نوک ، نیزے دی نکی ، چھوہی دا پھل ، چوبھ ۔ خشخش دی بُوری ، پھوگ ۔ **بُوڑی بردار :** [ص اُ] نیزا یا بلم رکھن والا سپاہی ، چھوی / چھوھی مار ، چھوی والا ، نیزے باز ، بلمیا ۔

● **بوس و کنار :** [نر ف] چُماچٹی جپھیاں چُمیاں ، چُمنا تے پیار کرنا ۔

● **بوسہ :** [نر ف] چُمی ، مٹھی (لو) بُٹکا ، پیار [— بازی = چا چٹی] ۔

● **بوسیدہ :** [ص ف] پاٹا پُرانا ، بُھکا ، لُٹا کُھسا ، گلیا سڑیا ، بودا ، پُرانے سمے دا ۔ **بوسیدگی :** [مد ف] [ض اُ : نیاپن] کسے چیز دے پرانا ہون ، گھس جان تے بُھکیاں ہون دا رُوپ پُرنتن ، مڑتن ۔

● **بوغبند :** [نر ف] خُرجی ، گنڈھڑی بنھن دا کپڑا ، وڈا بچکا ، دُہرا سیتا ہویا کپڑا جہدے وچ لیف تلائیاں بنھ کے رکھدے نیں ، پنڈ / گٹھڑی بنھن دا کپڑا ۔

● **بوغرا نکالنا :** [مح اُ] [بوغرہ : (ت) آٹے تے اُبالویں گوشت دا کھانا جھڑا کسے بُغرا خان نے چلایا سی] بھتا ۔ بھنھ کڈھنی ، پھین سٹنی ، مار مار کے کچومر کڈھ دینا ، پیپوں کرنا ۔

● **بُوغما :** [نر ف] (۱) گھوڑیاں دی اک بیماری ، دھون اُتے نکلے ہوئے دانے جھیے ؛ جھناں وچوں ہر ویلے پانی رسدا رہندا اے ۔ (۲) چڑیل ، کوجھی ، کُچجی ، موٹی ، بد شکل ، بھیڑ موہی زنانی ۔ (۳) پُرانے کپڑے ۔ (۴) گُدڑ ، کُوڑا ۔ (۵) وادھو ۔

● **بُوق** : [نر ع] بِگل ، دُھوتُو ، تُوتی ، سنکھ ، ناد ۔

● **بوقتِ تنگدستی آشنا بیگانہ میگردد** : [اکھ ف] بنی تھنی دا سبھ کوئی بیلی پر وگڑی دا کوئی ساتھی نہیں=اوکڑ مِیت پرکھیے ۔

● **بُوقلمون** : [ص ع] وَنّ سُونّا ، رنگ برنگا ، رنگ رنگ دا ، وَنّ وَنّ دا ، کئی رنگا ۔

● **بُوک** : [نر ہ] بوبکرا ، جوان تے مست بکرا ؛ نسل ودھان لئی رکھدے نیں ۔ (۲) بُڈھا بکرا ۔

● **بوکا** : [نر ب ہ] بوکا ، کھوہوں پانی کڈھن لئی چمّ دا ڈول ۔

● **بوکھل** : [ص ہ] ڈور بھورا ، وحشی ، گھبرایا ہویا ، پریشان ، بدحواس ۔

● **بوکھلانا** : [لا ہ] ڈور بھورا ہونا ، گھابرنا ، پریشان ہونا ، بدحواس ہونا ، ڈیمبرنا ، کاہلا پینا ۔ **بوکھلاہٹ** : [مد ہ] گھبرا ، بھسوڑی ، برل ، پریشانی ، ڈیمبر ، سوڑ ، کاہل ، بد حواسی ۔

● **بوگی** : [مد ، انگ : bogie] ریل دا پورا ڈبّا ، ڈبّا (گڈی دا) ۔

● **بول** : [نر ہ] گل بات ، اکھان ، کہانی ، قول ، گیت دا ٹوٹا ، طعنہ ، مہنا ، مچکر ، ٹھٹّھا ، سُر دا بول ۔ **بول اُٹھنا** : [مح ہ] بول پینا ، اِک دم بولنا ، پکار اُٹھنا ، چھتّھا پینا ، برداشت نہ کرسکنا ، بولی جانا ، ہاں ہاں کر اُٹھنا ، دُہائی دینی ، ہار منّنی ۔ اُکھڑ جانا ۔ **سوادی ہو جانا** ، ودھیا ہو جانا ۔ **بول بالا ہونا** : [مح اُ] عزّت دا وادھا ہو جانا ، بھرم بھا ودھنا ، ناں وجنا ، گل اُچّی ہونی ، مشہوری ہونی ، پان پت ودھنی ، ناں وڈا ہونا ، وڈیایا جانا ، ترقی ہونی ۔ **بول چال** : [مد ہ] گل بات ، گل کتھ ، بولا چالی ۔ رسم ریت ، بہن اُٹھن ، میل جول ۔ **بول سُنانا** : [مح ہ] آکھ دینا ، بولی مارنی ، مہنے دینے ، غصہ جھاڑنا ، بُرا بھلا آکھنا ، گیت سُنانا ، نکاح دے کلمے پڑھنے ۔ **بول مارنا** : [مح ہ] (۱) بولی مارنی ، مہنا دینا ، طعنہ دینا ۔ (۲) گھیس وٹنی ۔ **بولا چالی** : [مد ہ] (۱) گلّ کتھ ، گل بات ، بول چال ، اُٹھن بہن ، میل ورت ۔ (۲) تُوں تڑاں ، جھگڑا فساد ۔ **بولتا** : [نر ہ] چنگا بولن والا ، جیوندا جاگدا دل ، دل ، روح ، من ، چلدا حقہ ۔ **بولتا چاکر منیب کے آگے گونگا** : [اکھ ہ] چلدے پُرزے نوکر وی مالک سامنے گُنگے ہندے نیں ، جھنے نوکر رکھیا ہووے اُہدے سامنے زبان نہیں چلائی جاندی ۔ **بولتا ہے جب تلک ہے بولتا** : [اکھ ہ] دم نال ہی بولیدی اے ، جنّا چر دم آوندا اے زبان وی چلدی اے ۔ **بول جانا** : [مح ہ] تنگ آونا ، بس ہو جانی ، مُک جانا ، تڑکنا ، (پ) بُھگا ہونا ۔ گھبرا جانا ، دوالا نکلنا ، مندا چنگا آکھ جانا ۔ **بولتی بند کرنا** : [مح اُ] چپ کرا دینا ، بولن جوگا نہ چھڈنا ، مونہہ ٹھپ دینا ، جھگ وانگ بٹھا دینا ۔ **بولنا** : [لا ہ] (۱) بولسنا ، گلاں کرنیاں ، کُونا ، آکھنا ، کہنا ، گل کرنی ، اچرنا ، دسّنا ۔ (۲) مُل دسّنا ۔ (۳) خفا ہونا ، بلنا ، (۴) وجنا ، بھوگ کرنا ۔ (۵) جواب دینا ۔ (۶) حقے دا بُڑھکنا ۔ **بولی** : [مد ہ] بولن ڈھنگ ۔ (۱) بولی ، کُونی ، زبان ۔ (۲) گل بات ، بول چال ۔ (۳) نیلامی ، (لو : للامی) ، آوکشن ۔ (۴) چھلاوا (چڑیاں دا) ، چہکار ۔ (۵) کچی پکی بولی ، لوکاں دی زبان ، جٹکی ۔ **بولی پڑھانا** :

[مح ہ] بولی ودھانی ، وڈی بولی دینی (نِلامی وچ) ، ودھ چڑھ کے بولی دینی ، بولی دا مُل ودھانا - **بولیاں بولنا** : [مح ہ] بولیاں بولنیاں ، ونّ سُونّیاں گلاں کرنیاں ، آپو آپنے ڈھنگ ڈھب دی گل آکھنی ، خوشی وچ چہکنا ، بولی دینی ، ہیکاں لانیاں ، ٹھٹھا کرنا ، گلاں کڈھنیاں ، مِہنے دینے - **بولیاں مارنا** : [مح پ ہ] مِہنے مارنے ، ٹوکاں لانیاں ، طعنے دینے ، گلاں گِٹے لانیاں ، ٹونے لانے ، جھیڈاں کرنیاں ، مِچکراں کرنیاں - **بولی بولیں تو یہ بولیں : میری جوتی بولے** : [اکھ ہ] = جاں بولے تاں گھینس تولے = مُردا بولے کھپّن پاڑے :- اِہ اکھاں کھرھوے تے چندری زبان والے بارے ورتدے نیں - **بولی ٹھولی** : [— ہ] ٹھٹھا ، مخول ، مِہنے ، ٹوکاں ، مِچکراں ، ہاسا بکھیڑا ، گال مندا -

● **بَول** : [نر ع] مُوتر ، مُوت ، پیشاب ، پِشاب ، [— و بِراز = گُونہ مُوت ، گند مند] -

● **بُوم** : [نر ف] تھاں ، ٹکانا - (ع) اُلّو ، اِک پکھیرو جہدی نظر ڈُونگھی راتے کم کردی اے - منحوس ، **بُوم خصلت** : [ص ف] کَلّا رہن والا ، مُنج بھالدا ، منحوس ، چندرا ، نحس -

● **بونا** : [مت ہ] (۱) بیجنا ، گڈنا ، لانا ، بی سٹنا ، بجائی کرنی - (۲) سَنڈھے دا میل کرنا - **بونا جوتنا** : [مح ہ] واہنا بیجنا ، واہی بجائی کرنی ، ہل واہ کے بی پانا ، واہی جوتی کرنی ، کھیتی واڑی کرنی - **بویا گیہوں اُپجا جَو** : (۱) [اکھ] گڈی کنک تے اُگے جَون :- بھلیائی دا بدلہ بُریائی ملیا = نیکی نُو زوال - (۲) = واہ پیر علیا ! پکی کھیر تے ہو گیا دلیا -

● **بَونا** : [ص ہ] [مد : بونی] واؤنا ، وَؤنا ، گِٹھمِٹھیا ، گِٹھو ، گِیہنڈا ، مَدھرا ، ات نِکّے قد دا -

● **بُونٹ** : [نر ہ] (۱) چھولیا ، چھولیاں دا بُوٹا ، کچے تے ساوے چھولے - (۲) نِکے قد کاٹھ تے بھرویں بدن دا آدمی ، گِٹھا - (۳) مَدھرا گھوڑا - (۴) بوٹا - **بُونٹ پُلاؤ** : [نر ہ] چھولیے دا پُلا ، چھولیے دی کھچڑی - **بونٹا اپنے ہی باغ میں خوب لگتا ہے** : [اکھ اُ] (بُوٹا آپنے باغ وچ ہی سوہندا اے) :- آپو آپنے تھاں سِر سبھ کوئی سوبھدا اے = گھوڑے تھانے مرد مکانے -

● **بُوند** : [مد ہ] (۱) بُوند ، تُبکا ، قطرہ ، کنی - (۲) نطفہ - (۳) پھوئی ، چوآ ، چویا - (۴) اِک میل دی ریشمی چھیٹ - (۵) (ص) بڑا اُچا ، آبداری والا ، بڑا تیز ، تیر کتّھا - **بوند چوٹی** : [مد ہ] گبّھن ، حمل والی ، دھنی ہوئی ، ڈھڈ نال ، اُمید نال ، ڈھکی ہوئی (مہی) - **بُوند کا چُوکا گھڑے ڈھلکائے/برسائے** : [اکھ ہ] جہڑا بوند دی کِرس کرے؛ مگروں گھڑے روڑھدا اے :- ویلا ہتھوں نِکل جائے تے بڑا کشٹ کٹنا پیندا اے تے کم فیر وی نہیں بندا = پل دا گُھتھا سو کوہ تے جا پیندا اے = ویلے دیاں نمازاں کُویلے دیاں ٹکراں - **بوند ہو جانا یا ہونا** : [مح ہ] بُہت اُچا ہونا ، ودھ جانا ، بدلیں لگنا ، ہتھ نہ آؤنا - **بوندا باندی ، بوندا باری** : [مد ہ] کِن مِن ، مٹھا مٹھا مینہ ، کنیاں ، کنمناٹ ، نِکی نِکی بارش ، ٹاواں ٹاواں مینہ - **بوندا بوند تالاب بھرتا ہے** : [اکھ اُ ہ] پھوئی پھوئی تلا بھردا اے = دانا دانا بوہل بن جاندا اے :- تھوڑا تھوڑا رَل کے چوکھا ہو جاندا اے - **بُوندیں پڑنا** : [مح ہ] کنیاں پینیاں ، کِن مِن (کَن مَن) ہونی ،

َمٹھا َمٹّھا/ ِنٹّکا ِنٹّکا میٹھ َپینا ، ِمینہ َپینا ۔

● ُبوندی : [مح ہ] ِمٹھیائی دی اِک ِقسم ، کچنار دا ُپھّل ، اِک میل دی ِچھیٹ ۔

● بونڈلا : [نر ہ] واُونا ، ورولا ، وا ورولا ، وا جھلُوٹنا ، وا دا چکّر ، ِمٹّی گھٹّے والا منارا ِجہا جھڑا اوڑ سمے ہوا نال اُٹھدا اے ۔

● بونڈی : ُجوار دی ُدمبی ، آہ کلی ِجھڑی کِھڑن والی ہووے ۔

● بونَس : [نر ، انگ : bonus] بانس ، َبونس ، خاص انعام ِجھڑا تنخواہ توں اّڈ ِدتّا جاندا اے ۔ َبونس َوؤچر : [نر انگ] [voucher—] برآمدی مال دے ُمّل اُتے ِملن والا سرکاری لابھ پتّر ۔

● َبونگا ، بونگا : [نر ہ] (۱) وانس دا ٹوٹا ۔ (۲) کھوپے دا ُرکّھ ۔ (۳) [ص] بے تمیز ، بے شعُور ۔ (۴) یکّڑی ۔ (۵) انجان ۔ (۶) َبونگا ، بڑبّولا ، ُمونہ پھٹّ ۔ (۷) کُچجّا ، [مد : بونگی] ۔

● ُبونگا ، ُبونگی : [نر ہ ص] کُپّ ، َدھڑ ، َمنھتّا (ُتوڑی دا) ۔

● بوہایا : [ص ہ] اُہ مرد جھنُو آتشک دا روگ ہووے ، آتشکِیا ۔

● َبوہرا : [نر] شاہوکار ، ِپنڈ ِوچ شاہوکارا کرن والا ۔ اِک قوم جھڑی حضرت علیؓ توں لا کے امام جعفرؓ ِتک دے ِچھی امام مندی اے ۔

● بوہنی : [مد ہ] (۱) بوہنی : اُہ رقم ِجھڑی دن وچ سبھ توں پہلاں ِملے ، پہلی وٹّک ۔ (۲) پہلا واہ ، بسم اللہ ۔

● ُبوئی : [مد ہ] (۱) اِک قسم دا گھاہ ۔ (۲) ڈَین ، چڑیل ، ِپچھل َپیری تے بالاں لئی ہور ڈراوے ۔ (۳) بالاں دا ُموتر (لو) ۔

● بوئیاں : [ہ] ڈّل ، ِنکمُوہا ، ِچھکّو یا ٹوکری جھدے وچ روٹی دا پیڑا رکھدے نیں ۔

● بویام : [نر ہ] بیام ، مرتبان ، اِک بھانڈے دا ناں اے ۔

● َبویسِیا : [ص نر ا] (۱) بکواسی ، کھپّی ۔ (۲) بواسیریا ۔ (۳) میسیا ، ُبرا کران والا (مرد) ۔

● ِبہ : [نر ہ] زنانیاں دے نکّ کّن دا چھیک ِجس وچ گہنے پاندیاں نیں ، موتی دا چھیک / موری ۔ [ف ص] چنگا بھلا ۔

● بہ در بہ : [تف ف] واہو واہ ، کڑیو کڑی ، وارو وار ، اُتّو ڑّتی ، اِک سار ، لڑی وار ، ہیٹھ اُتے ، سواہرے ، شپاشپ ، اِکدم ، مارو مار ۔

● َبہا : [نر ف] [ع : بہاء = ہچھیائی] ُمل ، ِقیمت {بے بہا = اَنمُلّا ، بیش بہا = وڈ ُملّا} ۔

● بہاُدر : [ص ف] ہمت والا ، جی دار ، جگرے والا ، تکڑا ، وریام ، ُسورما ، َبلی ، بلکاری ، زوراور ، شیر دلیر ۔ بہادری : [مد ف] شیری ، دلیری ، وریامی ، ِدلوری ، ہمت ، حوصلہ ، جگرا ، زوراوری ، جی داری ۔

● بہار : [مد ف] (۱) بہار سما ، بہار دی ُرت ، ُپنگارا ، ُپنگارے دی ُمدّت ، چیت وساکھ ،

پُھٹّ دی بہار ، بسنت رُت ، پُھلاںؔ دی بہار ، ہریالی - (۲) سَیل سپاٹا - (۳) رونق ، کھیڑا - (۴) عیش ، موج ، مزا - (۵) خوشی ، سواد ، تماشا - (۶) جوانی ، گبھراٹا رُوپ ، جوبن : [-آ] - (۷) اِک راگنی - **بہار الاپنا :** [مح اُ] بہار دا راگ گاؤنا ، بسنت بہار گاؤنی - **بہار بیچنا :** [مح اُ] پھل والے رُکھاں دی فصل پَھل آؤن توں پہلاں ویچ دینی - **بہار پر آنا :** [مح ہ] جوان ہونا ، رُوپ چڑھنا ، جوبن اُتے ہونا ، رونق ودھنی ، کِھڑنا - **بہار لُوٹنا :** [مح اُ] بہار ماننی ، عیش کرنی ، موجاں مانݨیاں ، سواد بھوگنا ، بُلّے لُٹنے ، مزے کرنے ، بہار لُٹنی - **بہارستان :** [نر تھا ف] (۱) بہار گھر ، بہاراں دا ٹکانا ، سدا بہار باغ - (۲) جامی دی اک فارسی کتاب جہڑی سعدی دی نثر وانگ لکھی گئی سی - **بہاری :** [ص ف] بہار والا ، بہار دا/دی ، پُنگرے والا ، بہار سمے دا ، بہار دی ہوا - **بہاریہ :** [نر ص ف] بہار دا گیت ، جسّں ، اِجہے شعر جہناں اندر بہار رُتؔ دی سِہا ہووے -

● **بِہار :** [نر ہ] بھارت دے اِک مشہور شہر تے صوبے دا ناں [ص : بہاری] -

● **بُہارن :** [نر ہ] جھاڑن ، صافی ، پرولا ، پرولی ، جھاڑنی (کپڑے دی) - **بُہاری :** بَوہکر ، جھاڑو - **بُہارنا :** [مت ہ] جھاڑو دینا ، بُہارنا ، بُہاری پھیرنی ، ہُونجنا (ہُونجھنا) ، جھاڑنا ، صاف کرنا -

● **بِہاگ :** [نر ہ] اِک راگ دا ناں -

● **بہانا ، بہا دینا :** [مت] وہانا ، ڈولھنا ، وَگانا ، روڑھنا ، ناس کرنا ، ونجانا - سَولے مُلؔ ویچنا ، لُٹانا ، انّھے واہ خرچنا -

● **بہانہ ، بہانہ سازی ، بہانا :** [نر ف] پج ، بہانتا ، بہانڑا (لو) ، حِیلہ حوالہ ، عُذر ، آلا ٹالا ، ڈام ، دھوکھا ، جُھوٹھ ، مکّر ، فریب ، گھسل مسل - ڈھو سبب ، موقع ، ویلا ، دا - **بہانہ باز / جُو ، خور ، ساز :** [ص ف] فریبی ، حِیلے کرن والا ، عذر بھالن والا ، مکّرا ، مکار ، ڈام لان والا ، ڈام خورا ، ٹال مٹول کرن والا ، بہانے بنان والا ، ویلا ٹالن والا - **بہانے بنانا :** [مح اُ] بہانے گھڑنے ، ڈام لانا ، آجؔ پج لانے ، جھوٹھ بول کے بچنا - **بہانا ڈھونڈنا :** [مح اُ] دا لبھّنا ، عذر بھالنا ، موقع تاڑنا ، ویلے دی تک وچ رہنا - **بہانا کرنا :** [مح اُ] پج لانا ، بہانا کرنا ، ٹالنا ، عُذر کرنا ، دا مارنا ، ڈام لانا -

● **بہاؤ :** [نر ہ] وہن ، روڑھ (پانی دی) ، پانی دا رُخ ، کانگ ، واہ (نَے/ ندی دا) -

● **بہاولپُور :** [نر نا] پنجاب دا اک مشہور شہر ، کدی اے بڑی وڈی ریاست ہُندی سی ، [لو : بہَولپُر] -

● **بہاءُ الدّین :** [نر نا ع] [دین دا سُہپّن] مُلتان دے اِک اللہ لوک دا ناں ، بہاؤالدین ، ذکریا مُلتانی -

● **بہائم :** [ج ع ، و : بہیمہ] وحشی ، درندے ، وحُوش ، چَوکُھر ، پَشُو ، ڈنگر ڈھور - **بہیمیّت :** [مد ع] بےرحمی ، سنگ دلی ، ظُلم ، ہینسیاری -

● **بہائی :** [ص ف ع] اِک مذہب جہدے موڈھی دا ناں بہاءُاللہ ایرانی سی ، بابی -

● **بِہائی :** [مد ہ] (۱) اُہ سُفنا جِس وِچ بال کدی رووے تے کدی ہسّے - (۲) اِک

روح ، شیطان - (۳) سوہلا ، بال(مُنڈا) جمّن دا گیت=سُہلا -

● **بہبُود ، بہبُودی (لو) :** [مد ف] [بہ= چنگا ، بُودن = ہونا] بھلا ، بھلیائی ، چنگ ، سُدھار ، چنگیائی ، بہتری ، ترقی ، سُکھل - **بہبُودِ خلائق :** [مد ف] لوک بھلیائی ، نیکی ، ثواب ، خلق دی خدمت -

● **بہُت :** [ص ہ] ودھیک ، بہُت ، بوہت ، بہُوں ، بہُو ، باہلا ، بُہتا ، گھنا ، بہتیرا ، چوکھا ، زیادہ ، کافی ، بڑا ، کئی ، [— سا : ادھو سُتدھ] - **بہت اتیت مٹھ خرابا :** [اکھ ہ] بہوں چترائی سجھ دا گھاٹا = بہوں بھگتی چور دے لچھّن - بتوں باہرا نیکوکار بن بن کے دسّن والا دلوں بے ایمان ہُندا جے - **بہت اچھا :** [ص ہ] بہت چنگا ، چنگیرا ، رج کے سوہنا ، بھلا بھلیرا - چنگا جی ، بھلی گل ، ہلا جی - **بہت اُڑنا :** [مح ہ] چترائی وکھانی ، بتا کنا ، گپّاں مارنیاں ، ات آڈاریاں مارنیاں ، اسمانیں چڑھنا - **بہت پکنا :** [مح ہ] پک پک کے بے سواد ہونا ، سڑ جانا - **بہت خُوب :** [تف ح اُ] واہ وا ، سوہنی گل ، اشکے ، بلّے ، ات چنگا ، ودھیا ، نہیں ریساں - **بہت دُور ہو :** [مح ہ] دُراڈی سُجھدی اے ، بڑی دُور دی سوچدے او ، ظاہر کُجھ اے باطن کُجھ - **بہت کٹ گئی تھوڑی رہ گئی :** [اکھ ہ] کُجھ بیت گئی اے کُجھ بیت جاوے گی= تھوڑی جہی رہ گئی اے ، اَوکھا سَوکھا ویلا کٹّن دی گل کردیاں آکھدے نیں - **بہت کُچھ :** [ص ہ] بُہت/بوہت کُجھ ، گھنا ، کافی کُجھ ، چوکھا ، بہتیرا ، بہتی شے ، چنگا بھلا مال ، بہتیرا بیان - **بہت کچھ کہنا :** [مح ہ] بُہت سمجھانا ، چوکھی مت دینی ، بہت بولنّا - **بہت کر کے :** [تف اُ] بہوں کر کے ، ودھیک ، ودھیرے ، عام طور تے ، بہتا کر کے ، زیادہ تر - **بہت نکٹوں میں ایک ناک والا نکٹّو :** [اکھ ہ] = کانیاں وچ سجاکھا آیا تے آکھن لگے انّھا :- بُہتے پاپیاں وچ اِک بھلا مانس عیبی سمجھیا جاندا اے - **بہت ہی بہت ہے :** [سٹھ ہ] نہ ورتیے تے مُکدا نہیں ؛ مطلب اُکا ہے نہیں -

● **بہتا :** [ص ہ] وگدا ، وہندا ، رُڑھدا ، چالُو ، جاری (پانی) - **بہتا پانی نِرملا ؛ بندھا گندا ہوئے :** [اکھ ہ] وہندا پانی پاک تے بند پانی گندا ہُندا اے : مطلب رچّھ ہتھیار چلدے ہی بھلے نیں ، یا اِک تھاں بیٹھے بیٹھے آکتّ جائیدا اے - **بہتا دریا ہے چُلّو بھرلو / بہتے دریا میں جو چاہے ہاتھ دھولے :** [اکھ ہ] کسے سخی بارے آکھدے نیں ؛ پئی جو چاہے اوس تھوں غرض پوری کر لوے ، ویلے توں فائدہ اُٹھائیدا اے =وا پُرے دی وگے چھجی چھج کر لے اگے - **بہتا ہوا جوڑا :** [ص ہ] چھجی چھجی آنڈے بچے دین والا کبُوتراں دا جوڑا - **بہتے دریا میں جو چاہے چُلّو بھرلے ، (ہاتھ دھولے نہالے :** [اکھ ہ] ویکھو : بہتا دریا ہے - **بہتے دریا میں ہاتھ دھونا :** [مح اُ] کسے دی دریا دلی توں فائدہ اُٹھانا ، پُرے اگے چھج کرنا ، تپدی تنُوری وِچ روٹی لانی ، ویلے توں لابھ کھٹّنا -

● **بُہتات :** [مد اُ] [بُہتا ہون دا گُن] لہر بہر ، وادھ ، وادھا ، رُل ، وافری ، چوکھا ہونا ، زیادہ ہونا -

● **بُہتان :** [نر ف] کوڑا ، دوس ، اُج ، تُہمت ، جھوٹھا الزام ، لُوتی ، طوفان ، بُتان -

بہتان تراشی : [مد ف] الزام گھڑنا ، جھوٹھ جوڑنا ۔ **بہتان لگانا/دھرنا ، رکھنا :** [مح اُ] تہمت لانی ، دوس دینا ، جھوٹھا اِلزام لانا ، بھنڈنا ، کسے دے سر تے اگ بالنی (پ مح) ۔

● **بہتّر :** [گِن ہ] ستّر تے دو = بہتّر (۷۲) [ص—واں] ۔ **بہتّر کھیلنا :** [مح ہ] چوکھے کم کرنے ، کئی پاپڑ ویلنے ، نواں سنواں کم پھڑنا ۔

● **بِہتر :** [ص ف] چنگا ، بہت چنگا ، ودھیا ودھواں ، اعلیٰ ، اول درجے دا ، فیدے وندا ۔ (جواب وچ) بھلا ، چنگا ، اچھا ، ٹھیک اے ۔ **بہتر از اعتدال دوائی نیست :** [اکھ ف] اعتدال چنگیری دوا اے = سجری نہ بہی ہمیش اکو جہی :- مٹھے تے ساویں رہن دے گُن دسدے نیں اخے ہر کم وچ وادھا گھاٹا یا ڈوبا سوکا مندا اے ۔ **بہترین :** [ص ف] جیٹھا ، بڑا ہی چنگا ، آت بھلا ، بہت ودھیا ، سبھ توں چنگا ، اعلیٰ ، اعلا ، حدوں ودھ سوہنا ، چون ، چونواں ۔

● **بُہتیرا :** [ص ہ] بہتیرا ، ودھیرا ، گھنیرا ، کافی ، بتھیرا ، ودھیک ۔ بہتا ، بہوں ، چوکھا ، ڈھیر سارا ۔

● **بَہجَت :** [مد ع] خوشی ، من کھیڑا ، تروت ، سجریائی ، رونق ، تازگی ، شان ، سُہپّن ، پُھرتی ، نروئی جند ۔

● **بِہدانہ :** [نر ف] بہی دا بی ، بی دانہ ، اِک مشہور پھل تے دوا ۔

● **بہر :** [تف ح ہ ف] لئی ، کارن ، واسطے ، پاروں ، سببوں ، [—خدا = خدا واسطے] ۔

● **بَہر :** [اگ ف] ہر ، ہر اِک نُو ، سبھ وچ/ سبھ نال ، [بہرحال=ہرحال وچ] ۔

● **بہرا :** [ص ہ] [مد : بہری] ڈورا ، اُچّسنا ، اُچا سُنن والا ، ٹاؤنا ، گوگا ، بولا ، کنّاں ماریا ، بے دھیانا ، آپ دھیانا ، بےپرواہا ، [— پن = ڈور] ۔ **بہرا پتھر :** [مح ص ہ] بولا بتّدل ، اُکا نہ سُنن والا ، نرول بولا ، ٹاؤنا ، جِہدے کنّن مارے ہوئے ہون ۔ **بہرا روٹی کی پٹ پٹ سُنتا ہے :** [اکھ ہ] ہر کوئی آپنے مطلب دی گل چھیتی سُندا اے = روٹی ویلا مستاں نُو وی چیتے ہوندا اے :- اخے آپنے گھر نُو سبھو سیانے ہُندے نیں ۔

● **بہرام :** [نر نا ف] ایران دے ساسانی ٹبّر دا اِک مشہور بادشاہ ، [ص : دلیر ، وریام] بہرام گور ۔ لوک کہانی ''بہرام'' ۔ دا سُورما ۔ منگل تارا (اِک تارے دا ناں) ۔

● **بُہرنا :** [لا ہ] پرتنا ، مُڑ آؤنا ، پِھر آؤنا ، بُہڑنا (باہوڑنا) ۔

● **بہروپ :** [نر ہ] ون سُونے ''روپ ، نقل ، سانگ ، بہُوں روپ ، بہروپ ۔ نٹ'' ، راسدھاریا ، کئی روپ / ویس وٹا لین والا ، دھوکھے ہتھا ۔ مکر ، چھل ، دھوکھا ۔ **بہروپ بھرنا ، بدلنا :** [مح ہ] ویس وٹانا ، بہروپ کرنا ، تماشا وکھانا ، مکر پسارنا ، چھلنا ۔ **بہروپیا :** [نر ص ہ] بہُوں بھیسیا ، بہُروپی ، بہُروپیا ، نٹ ، نقلیا ، تماشگر ۔ مکر ہتھا ، ٹھگ ، سانگ بنان والا ، بہت ویس وٹان والا ، بہانے باز ۔

● **بہرہ :** [نر ف] پتّی ، حِصّہ ، نصیبہ ، قسمت ، لیکھ ، بھاگ ، فیدا ۔ **بہرہ کھلنا :**

[مح اُ] لیکھ جاگنے ، قسمت کُھلنی ، بھاگ جاگنے ، حِصّہ مِلنا ، کامل ہونا - **بہرہ منْد ، بہرہ ور ، بہرہ یاب :** [ص ف] نصیباں والا ، چنگی قِسمت والا ، سُبھاگا ، کامیاب ، بھاگوآن ، مراد وند ، لابھ کھٹّن والا -

● **بہری :** [مد ہ] [بحری] (۱) مریلا پکھنُو ، باز دی اِک قِسم ، بہری (بہُوں کر کے کبوتر شکار کردی اے) - (۲) بولی ، کنّوں ڈوری ، اُچّا سندی -

● **بِہری :** [مد ہ] ساویں ونڈ ، اِکو جہی پتّی ، حِصّہ ، چندا ، ونڈ ، قسط ، ٹُکڑی ، واری - **بِہری باندھنا :** [مح ہ] چندا لانا ، حِصّہ متّھنا ، واری بنھنی/لانی -

● **بُہریا :** [مد ہ] پُت دی زنانی ، پُتّر دی وَہٹی ، نُوہ ، پُتّرائے ہوئے مُنڈے دی تیویں : [بہُو] -

● **بَہزاد :** [نر ف] (۱) شاہ اسمٰعیل صفوی دے ویلے دا اک مشہور ایرانی چتیرا تے نقاش - (۲) اسفندیار - (۳) اِک گھوڑے دا ناں -

● **بہشت :** [مد ف] جنّت ، بِہشت ، سُرگ ، سورگ ، فردوس ، ارام کرن تے موجاں مانن دی تھاں ، عیش ٹکانا ، ارام ڈیرا - **بِہشت شدّاد :** [مد نا ف] اِرم دا باغ ، شدّاد دی جنّت ، کہندے نیں عاد قوم دے بادشاہ شداد نے اِک باغ بنوایا سی ، جد پہلی وار ہی ویکھّن گیا تے اوس گھوڑیوں لہندے لہندے دی جان قبض ہو گئی - **بہشت کا میوہ :** [نر اُ] جنّت دا پھل ، انار وغیرہ - **بہشت کی قمری :** [د ا اُ] (۱) نچّنی ، نٹنی ، نچّن گاؤن والی زنانی ، کنجری - (۲) خُسرا (ناچا آدمی) - **بہشت کی ہوا :** [مد اُ] سویر دی وا ، ٹھنڈی مِٹّھی وا - **بہشت میں لات مارنا :** [مح اُ] چنگیاں نال مندا ورتنا ، نیکاں نال بدی کرنی ، ماں پیو یا استاد نال بُرا سلُوک کرنا - **بہشتی** [نر ص ف اُ] (۱) جنّتی ، سُرگی ، سُرگواسی ، بھشتی ، بھشتواسی ، بہُت نیک ، جہدے بہشت وچ جان دا پک ہووے ، بخشی ہوئی روح ، نیک ، بھلا آدمی ، نیکوکار - (۲) پکھالی ، ماشکی ، پنہار ، پانی بھرن والا ، پانی ہار -

● **بہک :** [مد ہ] (۱) تِھڑ ، تِھڑک ، تِھڑکیواں بکبک ، بڑاٹ ، وِپھل ، آجائیاں گلاں ، بدراہی ، بُھلیکھا ، بُھلاٹی - (۲) بہکنا دا امر ، بد رہی ، نبھاگ ، نشے دی حالت - **بہک اُٹھنا :** [مح اُ ہ] (۱) نشے وچ آؤنا ، بکنا - (۲) اُلیل وچ آؤنا - (۳) وِپھلنا ، بُڑ بُڑانا - (۴) غلطی کرنی - **بہک چلنا :** [مح ہ] (۱) آ کڑ کے ٹُرنا ، تران وکھانے - (۲) تِھڑکنا بدرہی لینی ، کُراہے پینا - (۳) مان کرنا ، غرور کرنا ، حدوں یا بِتوں ودھنا - **بہکا بہکا پھرنا :** [مح ہ] رُلنا ، کُھلنا ، خلق دا ردیّا ہونا ، کُراہے پینا ، خوار ہونا ، بھٹکنا ، مچلا ہو کے پھرنا - **بہکا لے جانا :** [مح ہ] بھرما کھڑنا ، پُھلانیاں دے کے لے جانا ، نسا لے جانا ، اڈے لا کے لے جانا ، اُدھالنا ، کڈھ کھڑنا (رن نُو) - **بہکانا :** [مت ہ] (۱) بُھچھلانا ، بھر مانا ، پٹھُو پانا - (۲) تِھڑکانا ، کُراہے پانا ، پٹی پڑھانا ، بُھلانا - (۳) چھلنا ، دھوکّھا دینا ، بُھلیکھے پانا ، بُھلیں پانا ، لائے لانا ، ولانا - (۴) چُک دینا ، اڈے لا لینا - (۵) کنّ بھرنے ، بدخوئیاں کرنیاں - (۶) اُدھالنا - (۷) جُھوٹھی اُمید دوانی ، ٹھگانا - **بہکاوا ، بہکاوٹ :** [نر ہ] (۱) دھوکھا ، ول چھل -

(۲) ُچک - (۳) بھلاوا ، بھلاوڑا - (۴) بھلیکھا - (۵) تھوڑکیواں ، بدراہی - (۶) ُجھوٹھی تسلی - خوف ، ڈر - (۸) اُدھالا ، اُدھلیواں - **بھکاوے یا بھکائے میں آنا :** [مح ہ] (۱) دھوکھے وچ آؤنا ، بھچلاوے وچ آجانا بھلیکھا کھانا ، ول فریب وچ آؤنا - (۲) ُچک وچ آؤنا ، اڈے لگنا ، اڈے چڑھنا - (۳) بھمبل ُبھوسے کھا جانے ، بدرہی لینی - (۴) پرائے ِبرتے تنگھڑنا ، کسے دی شہ یا ُچک اُتے آکڑنا - **بھکنا ، بھک جانا :** [لا ہ] کُراہے َپینا ، ِوچلنا ، ُبھلنا ، َبکنا ، ِوپھلنا ، ُبڑانا (نشے/تاپ وچ)، ِتھڑنا ، ِتھڑکنا (َپیر) ،گُھسنا ، گُھتھنا ، ڈرنا ، ترہنا ، مان کرنا ، گھمنڈی بننا ، ِتڑنا - **بھکی بھکی باتیں کرنا :** [مح ہ] ِوپھلنا ، بکنا ، اجائیاں گلّاں کرنیاں ، ِیملیاں مارنیاں ، نشے وچ بولنا ، واہیات بول بکنے -

● **بھل ، بھلی :** [مد ہ] سواری دے کم آؤن والی گڈ (بلدگڈی) = گڑ بھل -

● **بھلا :** [ص ہ] (۱) َسنڈھ گاں یا بکری - (۲ مف) ورچیا ، پرچیا - **بھلانا :** [لا ہ] پرچنا (بال دا) ، پرچ سرچ جانا ، ِریجھنا ، ُرجھنا ، کھیڈے لگّنا ، آہرے لگّنا ، خوش ہونا ، غم ُبھلنا ، دھیانے لگنا ، مّن جانا ، جی لگّنا ، راضی ہو جانا (سیل تماشے نال) - خوش ہونا - **بھلاوے میں آنا :** [مح ہ] دھوکّھے وچ آؤنا ، اڈے چڑھنا ، ِسکھائے ِسکھنا ، ُچک وچ آؤنا ، بھرمنا -

● **َبھلا :** [مد ہ] بھرڑ ، َسنڈھ ، اہ گاں یا بکری جھڑی َپھلن تے ُددھ دین جوگی نہ ہووے -

● **بھلانا ، بھلا دینا :** [مت ہ] آہرے لانا ، ُرجھانا ، خوش کرنا ، ولانا (ورانا) پرچانا ، ِدل لانا - دھوکھا دینا ، ُبھلاوے پانا ، چھلنا ، َویل کرنا ، دھیان پرتانا ، ٹالنا ، ُکوڑ دلاسا دینا ، ِدل ہور تھے لانا ، ولچانا ، موہ لینا ، پتیانا ، جی راضی کرنا - **بھلاوا :** [نر ہ] من پرچاوا ، پرچَونی ، پرچان دا ڈھنگ ، پرچ پرچا ، ولاوا ، پرچاوا ، ُرجھ ، کھیڈ ، کھڈونا - دلاسا ، تسّلی - چھل ، مکر فریب ، جس گلّے جی پرچے -

● **بہلول ، َبہُلول :** [نر ع نا] (۱) اُچّا ُسّچا - (۲) لودھی ٹبّر دا اِک بادشاہ (بہلول لودھی) - (۳) اک اللہ لوک دا ناں ؛ جھڑا خلیفہ ہارون دے وارے ہویا اے [بہلول دانا] - (۴) بھلا مانس - (۵) بھلول ، باھول ، ِسّدھڑ ، ساد ُمرادا (آدمی) - (۶) پگلا ، پاگل - (۷) ہس ُمکھا -

● **َبہلہ :** [نر ف] َپیسے یا کاغذ رکھن والا وڈا بٹوا ، چّم دا دستانا (شکاری پنچھی ِبٹھان لئی) -

● **بہلی ، بہل :** [مد ہ] سواری دی گڈ ، گڑ بہل ، یکّے ورگی بلد گڈی -

● **َبہلیا :** [نرہ] (۱) ِچڑی مار ، پکھیاں / جنوراں دا شکاری - (۲) ہر ویلے شکار دے ہتھیار لائی پھرن والا ، شکاری -

● **َبہَم :** [تف ف] [باہم] کٹھے ، رلکے ، اِک دوجے نال ، آپو وچ ، آپوڑے نال : [—آ/ ملنا] - **بہم پہنچانا :** [مح ا] ُپچانا ، حاصل کرنا ، لبھنا ، لے کے دینا - **بہم ُپہنچنا :** [مح ا] ِملنا ، ہتھ آؤنا ، حاصل ہونا - (۲) نال اپڑنا ، رل آؤنا (۳) اگے آؤنا ، سامنے آؤنا -

● **بھمن** : [نر نا ف] (۱) ایران دے اک بادشاہ دا ناں = اردشیر ، جھڑا اسفندیار دا پُتّر سی - (۲) اِک مردؤ ودھانی چِٹی دوا - (۳) ایران دا نوآں مہینّا - (۴) مینہ والا بدل - (۵) بھارت وچ اک مشہور زات/ذات ، بھمن ، باہمن - (۶) پگھرن والی برف - (۷) [ف ص : ہُشیار] - (۸) [مد] اِک بُوٹی - **بھمنی** : [نا] ہنُدستان اُتے راج کِیتا والا اک مشہُور ٹبّر -

● **بھنا** : [لا ہ] (۱) وہنا ، وگنا ، رُڑھنا ، لڑھنا (پانی وچ) ، جاری ہونا - (۲) کِرنا (اتھرو) ، چونا - (۳) اُڈرنا ، (۴) بہت آنڈے دینے ، آنڈیاں دی جھول دینی - (۵) برباد ہونا ، اُجڑنا ، غارت ہونا ، کِھنڈ پُھنڈ جانا - (۶) ڈھل پینا (گڈی دا) - (۷) - تِلکنا ، رِڑھنا - (۸) حمل ڈگنا - (۹) مواد نِکلنا (پھوڑا پھسنا) (مت : بہانا) - **بہا بہا بھرنا** : [مح ہ] رُلنا ، رُل ہونا (کسے شے دی نشے وچ ڈولدیاں بھرنا ، ڈاواں ڈول پھرنا -

● **بھَن ، بھِین** : [مدہ] [لو : بھن] (۱) بھین ، ماں جائی - (۲) چچیر ممیر ، چاچے ماسے یا پُھپھی دی دھی (۳) - [سّد] باجی ! آپاں ! (۴) سہیلی ، چُنی وٹ بھین - [نر : بھنوئی] - **بہن کے گھر بھائی کتا ، ساس کے گھر جنوائی کتا ، کتا پالے وہ بھی کتا ، سب کتوں کا وہ سردار ؛ جو رہوے بیٹی کے دوار** : [اکھ] لوکا چاری تے ساکا چاری وچ بھرم بھا بنان لئی گھڑیا ہویا اک اکھان اے = کتا سو جو کتا پالے ، کتا سو جو رہے ننھیالے ، کتا بھین گھر بھائی ، کتا سوہریاں جوائی ، وڈا کتا ہوئی بھال ، سوہرا پھرے جوائی نال - **بھنا** : [سد ہ] [اے بھن !] بھین جی ! بھینا ! بھینے ! زنانیاں دا اک دوجی نُو سدّن لئی لفظ - **بھناپا** : [نر ہ] بھین دا ساک / ساتھ جِویں : بھراواں دا بھرپتّری اے ، بھین پُنا ، سہیل پُنا ، سہیلیاں دا بھیناں جہا پیار - **بھناپا جوڑنا ، کرنا** : [مح ہ] بھین بنانی ، سہیلپُنا گنڈھنا ، کِسے نُو بھین آکھ دینا ، بھیناں والا ورتارا کرنا -

● **بھنگی** : [مد ہ] وہنگی ، وانس دے ڈنڈے تے دونہہ چھابیاں والی شے جھدے چھابیاں وِچ چیزاں پا کے موڈھے اُتے چُکدے نیں -

● **بھنوئی** : [نر ہ] بھین دا خصوند ، بھنوئیا ، جیجا (سِکھ) [لو : بھنوجا] -

● **بُھنی** : [مد ہ] بوہنی ، بُہنی ، پہلی وٹک ، دن دی پہلی تے نقد گاہکی -

● **بھنیلی** : [مد ہ] بھین ورگی سہیلی ، بائین ، مونہہ بولی بھین ، بنی ہوئی بھین ، چُنی وٹ بھین -

● **بہُو** : [مد ہ] (۱) پُتر دی وَوہٹی - (۲) وہٹی ، لاڑی - (۳) سُہاگن - (۴) سجویاہی - (۵) گھر والی ، زنانی ، پربھانی - **بہو باتوں بڑی کہ کرتب** : [اکھ] بنھی کُچجی تے بےہُنری نُوہ (بہُو) بارے آکھدے نیں = گلاں کراں سُچجیاں چڑھ منجے تے موتاں = گلاں نُو میں بیڑی نوہ آں جواں دھبڑی = گلیں باتیں میں وڈی کرتوتیں وڈی جٹھانی - **بہُو بیٹی** : [مد ہ] نُوہ دھی ، نُوہاں دھیاں ورگی (کُڑی / سجویاہی) - **بہو بیگم نام رکھنا** : [مح اُ] آپے آپنی پان پت بنانی ، آپنی وڈیائی کرنی ، وڈا بن بن بہنا ، آپے آپ عزت دار بننا (عو) - **بہو رہی کنواری ساس رہی واری ، بہو آئی بیاہی پڑگئی خواری - گوری ساس**

کو لگی ہوری) : [اکھ ہ] سس آپنی آؤن والی نُوہ دی جہانوں باہری صفت کردی تے گل گل تے وارے صدقے ہُندی اے پر جد اُہ آکے ادھتے گھر دی مالکن بن بہندی اے تد بُری لگدی مُسو تے جھگڑے فساد شروع ہو جاندے نیں - بھو لانا : [مح ہ] پُتر ویاہنا ، نُوہ ویاہ کے لیانی ، ڈولا لیانا - **بھو نویلی اور گنو ددھیلی** : [اکھ ہ] نُوہ نویں نویری تے جھڑی گاں سبر گھتا دُدھ دئے -

● **بھوار** : [نر ہ] وِہار وپار ، لین دین ، لہنا دینا ، لیکا دیکی ، ونج وہار -

● **بھوڑا** : [نر ہ] (۲) وہٹی دے نال گھلیا ہویا وِیاہ دا کھانا - (۲) مُکلاوا ، مُکلاوے دی روٹی - (۳) مُکلاوے دی ودِیایگی -

● **بہی** : [مد ہ] (۱) وہی ، کھاتا ، ہٹوانیاں دے لہنے لیکھے دی کتاب ، حساب کتاب دی کاپی ، لیجر - (۲) بھی ، سیو ورگا اک پھل ، [بہی] - (۳) [ص ع] سُہنا ، بھلا ، چنگا [بہتی] (۴) [مد ف] بھلا ، بھلیائی ، فیدا ، بہتری ، نیکی ، سُدھائی ، سُدھار ، [ص - خواہ = سُکھ لوڑدا ، خیر منگدا] - **بہی پر اُتارنا ، چڑھانا** : [مح ہ] کھاتے چاڑھنا ، وہی وچ لکھنا ، نوٹ کر لینا - **بہی خسرہ ، کھاتا** : [نر ہ] وہی کھاتا ، لیکھا پتّا ، حساب کتاب ، لہنے دیاں کتاباں ، ہٹوانیاں دیاں وہیاں ، لیجر - **بہی دھروڑ** : [مد ہ] پرکھے پرتالے ہوئے لیکھے پتے دی کتاب - **بہی یادداشت** : [مد اُ] کچا کھاتا ، وہی ، سادا روزنامچہ ، لہنے لیکھے دیاں سِدھ پدھریاں لکھتاں -

● **بہی** : [مد ف] بھی ، سیو ، ناکھ ورگا اک پھل جھڑا بھی دانہ وی سداندا اے - بھدانہ ، بیدانہ ، **بہی دانہ** : [نر اُ] دانیاں/بیاں باجھ دا (پھل سٹّا) - اِک ون دے انگور ، اِک مِٹھیائی ، بہی دا بی/دانہ -

● **بہیر** : [مد ہ] بھیڑ ، رش ، بندیڑ ، وہیر ، بھیڑ بھڑکا ، گاڑھ (ماہنوآں دا) جتّھا ، ٹولا ، پُور ، قافلہ - فوجی ، لشکری ، اُتلا پتلا کم کرن والے لوک جھڑے فوج نال ہُندے نیں -

● **بہیا** [مد ہ] [لو : بیتّا] ہڑ ، ہڑھ ، پانی ، کانگ ، لہر ، چھل ، رو -

● **بہیڑا ، بہیڑا** : [نر ہ] ہریڑ دی قسم ، اِک رُکھ تے اُہدا پھل جھڑا دواواں وچ کم آؤندا اے ، بھیڑا (لو) ، بہیڑا -

● **بہیلیا** : [نر ہ] شکاری ، نوکر ، راکھا ، شکار دا راکھا -

● **بہیمہ** : [نر ہ] [ج : بہائم] ڈنگر ، پسُو ، پشُو ، چوکُھر ، ڈھور ، مُوہڑ ، جانور [ص : بہیمی = حیوانی] -

● **بے** : [تف ف] بغیر ، بِنا ، بِنے (لو) ، باجھ ، باجھوں - (۲) [سد] (واج مارن ویلے) اوئے ! وے ! [اِبے] - [اگ] گرامر وچ صفت بنان والا اگیتر [سابقہ] لفظ جھڑا نہ یا باجھ دے معنے دیندا اے ، جویں : بے ربط = اجوڑ - **بے آب** : [ص ف] بے رونق ، سُنجا ، اُجڑیا ہویا - **بے آبرو** : [ص ف] نلجتّا ، نلج ، بلج ، بے شرم ، بلجتّا ، کُپتّا ، بدنام ، بھنڈیا ہویا [- کرنا = بے عزت کرنا ، ذلیل کرنا ، کُھمب نھپنی - **بے آبروئی** : [مد ف] بے پتی ، بے عزتی ، بدنامی ، نقدری ، نلج پُنی - **بے آپے** : [تف اُ]

آپیوں باہر ، بے وسا ، بد حواس ، آپو بُھلی وِچ ، خفا ، غصے ، بے چین ، چِھتھا ۔
بے آرام : [ص اُ] بے چین ، پریشان ، بے صبرا ، اُنیندرا ، دُکھی ، تکلیف وچ ، جِھنُو سُکھ نہ ہووے ۔ **بے آرامی :** [مد ف] بے چینی ، دکھ ، بے آرامی ۔ **بے آس :** [ص ہ] آسوں وانجیا ، بے اُمید ، بے آسا ، نراسا ، دل ڈھٹھا ، بے آسرا ، [— ہو = ڈھیری ڈھانی] ۔ **بے احتیاط :** [ص ف+ع] بے دھیانا ، بے احتیاطا ، انجھک ، لاپرواہ ، انگھلا ۔ **بے اختیار :** [ص ف] ان پُجدا ، مجبور ، بے وس ، نِمانا ، ہِینا ، آدھین ، وِچارا ، اختیاروں باہر ، [تف] آپنے آپ ، آپ مُہارے ، آپے ، دھکو نال ، زوریں ۔ **بے ادب :** [ص ف] (لو) بتمیز ، بے تمیز ، کبّا ، شوخا ، بے ادب ، بدلحاظ ، نڈر ، شوخ ، شیطان جِہا ۔ **بے ادب بے نصیب :** [اکھ ف] بے ادب بے مُراد ، وڈیاں دا ادب کرن والے کامیاب ہُندے نیں ۔ **بے ادبی :** [مد ف] بے ادبی ، گستاخی ، بدتمیزی ، ہتک ۔
بے ارتھ : [ص ہ] مُفت ، انمُلی ، ایویں ہی ، اُنج ہی ، مفت مُلا ، وِرتھا ، بے معنی ، فضول ۔ **بے اصل :** [ص ف] (۱) کُنسل ۔ (۲) بے منیادا (لو) ۔ (۳) کُوڑا ، جُھوٹھا ۔ (۴) حرامدا ۔ (۵) بے اصلا ۔ (۶) بے ٹِکانا ۔ **بے اعتنا ، بے التفات :** [ص ف] بے پرواہ ، بے دھیانا ، بے مُکھ ، رُکھا ، بے پرتیتا ، بے حُبّا ، مچلا ، گھیسلا ، نگلا ، توتے چشما ، بے لحاظ ۔ **بے انتہا :** [ص ف] بے اوڑکا ، بے حسابا ، بے اوڑک ، بے انت ، حدوں باہر ۔ **بے اندازہ :** [ص ف] (۱) بے حد ، بِتوں باہرا ، ات ، حدوں باہرا ، ان گِنت ، جہانوں باہر ۔ **بے انصاف :** [ص ف+ع] کُوڑا ، بے انصاف ، بے ایمان ، کھُوٹھا ، بے عدلا ۔ **بے انصافی :** [مد اُ] انیا ، نا انصافی ، ظلم ، دھکّی گل ، بے ایمانی ۔

بے اولاد : [ص ف+ع] اُوتر ، اوترا ، نپُتا ، بے پُتا ۔ **بے اولادا :** [اُ] نامراد ، بے اُلادا ، اوترا نکھترا ، جِہدے گھر دھی پُتر نہ جمے ۔
بے اولاد مرنا : [مص اُ] اوتر جانا ، لاولد مرنا ، کوئی دھی پُتر نہ چھڈ مرنا ۔ **بے ایمان :** [ص ف+ع] بے ایمان ، بے دین ، کُنیتا ، بد نیتا ، دھوکھے باز ، رولی ، دھروئی ، کُدھرما ، مکرا ، فریبی ، فندی ، دل دا کھوٹا ، خیانتی ، پاپی ، مکری ، دغے باز ، مدے ، بے وساہا ، جُھوٹھا ، گھٹواہا ، ویلی ، مدیو (مندیو) ، نمُکّر ۔ **بے ایمانی :** [ص ف] چھل ، دھوکھا ، دھروہ ، ویل ، دغا فریب ، ویلداری ، ول چھل ، ول فریب ، ٹھگی ، مکر فریب ، نمُکّر پُنا ، کھوٹ ۔
بے باق : [ص ف] نبیڑا ، مُک چُک ، صاف لیکھا ، حساب پاک ۔ **بے باق کرنا :** [مح اُ] حساب مُکانا ، لیکھا پاک کرنا ، کُجھ باقی نہ رہن دینا ، ختم کرنا ، بھگتانا ، نیاں کرنا ، فیصلہ نبیڑنا ۔ **بے باک :** [ص ف] (۱) نڈر ، انجھک ، بے خوف ۔ (۲) لادھڑک ، دلیر ۔ (۳) ازاد [تف : بے باکانہ = شیر ہو کے] (۴) شوخا ۔ (۵) بے ادب ۔ (۶) مسخرا ۔ (۷) اوارہ ، بے پرواہ ۔ **بے بال و پر :** [ص ف] (۱) بے کھمبھا ، لنڈا ، چھڑا ۔ (۲) نتانا ، ناطاقتا ، کمزور ۔ (۳) نمانا ۔ (۴) محتاج ، غریبڑا ۔ (۵) بے سہارا ۔ (۶) بے پرواہ ، بے واہرا ۔ (۷) مجبور ۔ **بے بدل :** [ص ف] بے مثال ، جہدا جواب نہ ہووے ، انوکھا ، نیارا ، جِہدے تُل دا کوئی نہ ہووے ، جِہدی کوئی مثال نہ لبھے ، اُچرج ۔ **بے برکتی :** [مد اُ] نبرکتی ، گھٹدی دا پہرا [ص : بے برکت] ۔ **بے برگ نوا ، بے برگ و نوا ، بے بضاعت :** [ص ف] بے پتا ، نپترا (رُکھ) ، محتاج ، نِمانا ، عاجز ، غریب ، مجبور ، ان پجدا ،

بے سہارا ، ہتھل ، کنگلا - **بے بس** : [ص أ] (۱)
نمانا ، مجبور ، بے وس ، عاجز ، بے سہارا ،
وچارا ، نتانا ، مریڑا ، ماڑا ، ان پُجدا ، لاچار -
(۲) بے واگا - (۳) قید ، بندی - **بے بسی** :
[مد أ] بے وسی ، مجبوری ، لاچاری ، عاجزی ،
کمزوری ، بے ہمتی - **بے بُنیاد** : [ص ف]
بے بنیادا ، جھدی نیہ بنیاد نہ ہووے ، جھوٹھ ،
جھوٹھی گل - **بے بہا** : [ص ف] انمُلا ، بے مُلا ،
مفت ، جھدا مُل نہ ہووے ، انمول ، ودھیا ،
بہت قیمتی ، وڈ مُلا ، جھدا مُل پے نہ سکے ،
ان گنت ، بے اندازہ - **بے بھاؤ کی پڑنا** : [مح ہ]
ڈاہڈی مار پینی ، کُٹھرا چڑھنا ، ان گنیاں پینیاں ،
جُتیاں کھڑکنیاں ، چوکھیاں جُتیاں پینیاں ،
چھترول ہونی ، راہ جاندا گھاٹا پینا - **بے بہرہ** :
[ص ف] کنگال ، بے نصیب ، بدبخت ، نبھاگا ،
وانجیا ہویا ، بکواسی ، خراب حال ، بے تمیز ،
گستاخ ، کُچجا ، بے ادب ، ہتھل ، بے پڑد :
[—ہو] **بے بہرہ ہونا** : [مح أ] بے پڑد ہونا ،
اوارہ پھرنا ، بوہر (بحر) کُھلھنے - **بے بیاھا** :
[نر ہ] کوارا ، جھدا ویاہ نہ ہویا ہووے ،
چھڑا - **بے پایاں** : [ص ف] حدوں ودھ ،
بے حساب ، بے حسابا ، بے اندازا ، بے قیاسا ،
ان گنیاں ، بے حد - **بے پچ** : [ص ہ] کسے اک
دھر دا ساتھ نہ دین والا ، جھڑا کسے دی رئی نہ
کرے ، کھرا ، پینچ ، تریاکل ، ثالث ، ثالثی
کرن والا - سانجھی پنڈی - **بے پر** : [ص ف]
بے پرا ، لاچار ، نتانا ، مجبور ، ان پجدا ،
بے پونجیا ، غریبڑا ، لنڈا ، لنڈا چھڑا] - بے آسرا
بے پر کی اُڑانا : [مح أ] بھنتے تتر اڈانے ،
افواہ اڈانی ، گپ چھڈنی ، گُڈا بنھنا ، جھوٹھ ،
ہوائی چھڈنی ، جھوٹھی خبر مشہور کرنی -

بے پردہ : [ص ف] ننگا ، بے پڑدا ، پڑدا نہ
کرن والی زنانی ، بُرخے لتھ ، ننگے مونہ پھرن
والی ، بے پڑدے ، ان ڈھکیا ، بے شرم ،
بے حیا [مد : بے پڑدگی = بے شرمی] - **بے پروا** :
[ص ہ] ویسرا ، بے پرواہ ، بے پرواہا ، نڈر ،
انجھک ، بے فکر ، غافل ، غفلتی ، جلتھا ،
ان گھلا ، کبتا ، ندھڑک ، بے اصولا ، پجدا ،
بے دھیانا - آزاد - دولت والا - **بے پروائی** :
[مد ہ] بے پرواہی ، بے فکری ، غفلت ، غافلی ،
بے دھیانی - **بے پیر** : [ص ف] بے مُرشدا ،
بے اُستادا ، بے پرواہ ، بے ایمان ، بے درد ،
بے رحم ، مطلبی ، شرارتی ، بے مذہبا ، کدھرما ،
ہینسیارا ، بے ہُنرا - **بے پیندے کا بدھنا** :
[ص ہ] بے پیندیا لوٹا ، بے اعتبارا ، نگلا ،
بے اقرارا ، ڈھلمل یقین ، دو فصلا ، گل کرکے
مُکر جان والا - **بے تاب** : [ص ف] بے چین ،
سوڑا ، چھتھا ، کاہلا ، بے صبرا ، اوکھا ،
گھبرایا ہویا ، نتانا ، نطاقتا - **بے تابانہ** :
[تف ف] گھبرا کے ، جھٹ پٹ - **بے تابی** :
[مد ف] اچمی ، بے چینی ، سوڑ ، کاہل ،
شتابی ، چھیتی ، بے تھوھی ، بے صبری ، گھبرا ،
بھسوڑی ، بدحواسی ، [تف : بے تابانہ]
بے تاثیر : [ص ف ع] اثروں خالی ، بے اثر ،
بے فیض - **بے تال** ، **بے تالا** [ص ہ] : بے تال ،
بے تالا ، بے سُرا ، بے ڈھنگا ، کُچجا ، تالوں
گُھتھا - **بے تحاشا** : [تف ف + ع] (۱)
انھتے واہ ، بے سوچے سمجھے ، سدائیاں ہار ،
مارو مار ، اواگت - (۲) لدھڑک - (۳) ان گنت ،
حدوں باہرا - (۴) بے چینی نال ، گھابر کے -
بے ترتیب : [ص ف + ع] کھلریا پلریا ،
الٹ پلٹ ، ادڑ گدڑ ، بے ڈھنگا ، بے ترتیبا ،
بے جوڑ - **بے ترتیبی** : [مد ف] الٹ پلٹ ، گڈ مڈ ،

اتـھـل پـتـھل ، کھنڈ پھنڈ - **بے تردّد :**
[تف ف + ع] نچنت ہو کے ، ان جھک دھڑلّے
نال ، ان واہی بھوں : [—اراضی] - **بے تعویق :**
[تف ف + ع] ان جھکّ ، بے روک -
بے تقصیر : [ص ف + ع] بے قصور ،
بے دوسا ، ندوسا ، بے تقصیرا ، بے گناہ ،
[تف] نحق ، بنا وجہ - **بے تکا :** [ض نر ہ]
بے ڈھبا ، بے ڈولا ، بے ٹھکا ، بے ہنگم ،
بے موقع ، جھدی کوئی تک نہ ہووے ،
بے تھوھا ، یاوا - **بے تکان :** [ص تف] سوکھا ،
سواہرا ، ان تھک ، اسانی نال ، تکلیف بنا ،
اِک را - **بے تکلّف :** [ص + فع] ساد مرادا ،
اچیچ بنا ، لا دھڑک ، انجھک ، ازاد ، سدھا سادا -
لنگوٹیا ، گوڑھا پیار ، سدھ پدھرا ، [تف]
آپ مہارے ، آپے آپ - **بے تکلفی :** [مد ف]
سادہ ہونا ، بے تکلف ہونا ، ہمراز ہونا ، ان جھکّ
سبھا ، ہاسا ، مخول ، گوڑھ پیار ، سجناپا -
بے تمیز : [ص ف + ع] بے ادب ، کبتّا ،
کچجّا ، بے لحاظ ، گستاخ ، انجان ، سدھڑ ،
فرق نہ پچھان سکن والا - **بے توجّہی :**
[ص ف] لاپرواہی ، بے دھیانی ، بے خیالی -
بے تھانگ چوری نہیں ہوتی : [اکھ ہ] بھیت
بنا چوری نہیں ہندی ، چوری ڈٹھ اُتے ، چور
بھیتی ہندا اے - **بے ٹکٹ :** [ص اُ] بے ٹکٹا ،
بٹوٹ (لو) ، ٹکٹوں بغیر سفر کرن والا -
بے ٹونٹی کا بدھنا : [ص مح ہ] جھڈو ، مجھّو ،
بدھو ، دھر ، نمرد ، کھسرا ، نکّلا ،
بے پیندیا (آدمی) - **بے ٹھکانا ، بے ٹھور :** [ص ہ]
جھدا کوئی ٹکانا نہ ہووے ، نگھرا ، نتھاواں ،
بے گھرا ، اُجڑیا پجڑیا ، اوارہ ، اوارا ، ٹپری
واس ، پکھّی واس ، بے معنا ، بے تھوھا -
بے ثبات : [ص ف] بے بنیادا ، مرنا [ص] ، بودا ،
کچّا ، کچی بنیاد والا ، فنا ہو جان والا ،
ان ٹھک - **بے ثباتی :** [مد ف] ڈھلدا پرچھاواں ،
فنا - **بے ثمر :** [ص ف] بے پھل ، اپھلّ ،
نہ پھلن والا رکھّ / باغ ، بے نتیجہ ،
بے فائدہ - **بے جا :** [ص ف] کتھاں ، بُری
جگہ ، بے ٹکانا ، غلط ، ناجائز ، بے وقتا ،
بے موقع ، کتھاہرا ، فضول ، وادھے دا ،
کوجھا ، نکارا - [تف] نحق ، بنا وجہ -
بے جا مداخلت کرنا : [مح اُ] ایویں دخل دینا ،
اڑچ ڈاہنی ، لت لانی ، گھڑم چوہدری بننا ،
بے لوڑی مت دینی - **بے جان :** [ص ف]
مریل ، ماڑا ، لسّا ، مریڑا ، نتانا ، کمزور ،
مردا جھا - **بے جگر :** [ص ف] بہادر ، شیر ،
دلیر ، سورما ، وریام ، ہمتی ، نڈر - **بے جگری :**
[مد ف] بہادری ، وریامی ، وریامگی ، جی‌داری -
بے جوت : [ص مد] نمھا ، دھند ، انھیرا ،
بے رونقی - انواہی بھوں ، ان جوتی زمین ، نمھی
(—اکّھی) - **بے جوڑ :** [ص اُ] بے جوڑ ، بے میل ،
جھدا میل نہ ملے ، ان ڈھکدا ، اوپرا ، جھدے
وچ جوڑ نہ ہووے ، صاف ، نرول ، کھرا -
بے جوڑ کام : [مح اُ] بے ڈھبا کمّ ، بے لوڑا
کمّ ، الٹا کمّ ، اُوٹھ دے گل ٹلی" - **بے چارہ :**
[ص ف] وچارا ، نمانا ، عاجز ، نتانا ، شُھدا ،
نکارا ، بے نصیب ، غریب ، بے علاجا -
بے چراغ کرنا : [مح اُ] اُجاڑنا ، ویران کرنا ،
برباد کردینا ، الاد نُوں مار چھڈنا ، دیوا
گُل کرنا (مح) - **بے چوبہ :** [نر ف] اک قسم دا
تمبُو جھدیاں چوباں / تھونیاں نہیں ہندیاں -
اسمان ، اکاس - **بے چون و چرا :** [تف اُ]
[بے چُوں = لاجواب] کنج کیویں توں بغیر ،
چُپ کر کے ، کسکن بنا ، چپ کر کے ،

بے عذر ، کسے اعتراض بنا - **بے چُھری حلال کرنا** : [مح اُ] بن کاردوں ذبح کرنا ، پُٹھی چھری نال کوہنا ، اَتّ دا ظلم کرنا - **بے چین** : [ص اُ] بے ارام ، کاہلا ، بے صبرا ، اوکتّھا ، بے چین ، چھتّھا ، بے قرار - **بے چینی** : [مد اُ] اچمی ، اچّو واہی ، للّتی ، کاہل ، تڑفا ، تڑفاٹ ، بے صبری ، بیقراری ، بےچینی - **بے حال** : [ص ف] حالوں بے حال ، بُر حال ، بُرے حال وچ ، ماڑا ، غریب ، مندے حال وچ ، پھسیا ہویا ، مرن کنارے ، ماندا ، لِسّا ، [ـــہو] - **بے حجاب** : [ص ف] گھنڈ بنا ، گھنڈ باجھ ، بے پڑد ، کُھلھے مونہہ (زنانی) ، بے شرم ، بے حیا ، انجھکّ - **بے حد ، بے حساب** : [ص ف+ع] بے انت ، بے حد ، حدوں ودھ ، بے اوڑک ، باہرا ، بے حساہا ، باہلا ، ودھیرا ، ان گِنت ، ڈھیر ، ودھیک - **بے حرمت کرنا** : [مح اُ] بے عزت کرنا ، عزت لُٹنی ، پان پت لاہنی ، مٹّی پلیت کرنی ، ذلیل کرنا ، نکھدی کرنی ، بے ادبی کرنی ، بُرا بھلا کرنا [مد : بے حرمتی] - **بے حرمتی ہونا** : [مح اُ] بے پتی ہونی ، مٹی بلنی ، لہائی ہو جانی ، بے ادبی ہونی ، عزت لُٹی جانی - **بے حِس** : [ص ف] سُن ، بے انکھا ، بے عزتا - **بے حِس و حرکت** : سُنّ ، گم چُپ ، نچلا" جھڑا ہل نہ سکے ، حیران پریشان ، ہکّا بکّا ، بے سُرت ، **بے حِس و حرکت کھڑا رہنا** : [مح اُ] تھمی وانگ کھلو رہنا ، بُت بنیا رہنا ، چُپ گُڑپ/نچلا" کھلونا ، حیران کھلونا - **بے حساب** : [ص ف+ع] بے حسابا ، ان گِنت ، حسابوں باہرا / باہرے ، ویکھو : بے شمار - **بے حمیت** : [ص ف] نلجّا ، بے انکھا ، بے کنا ، بے عزتا ، بے احساسا ، ڈھیٹھ ، بے شرم ، بے حیا - **بے حواس** : [ص ف+ع] بَرلیا ہویا ، سُدائی ، کملا ، خفتا - **بے حیا** : [ص ف] بے حیا ، بے شرم ، بے غیرتا ، لُچّا ، ننگا ، لفنگا ، بھڑوا ، نلجّ ، نک وڈھّا - **بے حیائی** : [مد ف] بے حیائی ، بے شرمی ، بے لحاظی ، توتے چشمی ، نلج پُنی - **بے حیا سب سے زبردست ہے** : [اکھ ص] کُپتّے دی سو پتّ = لہ گئی لوئی ؛ کی کرے کوئی = کمذات ہے ٹپکے سِرے چڑھدا بھلے آدمی دی جان دھسکدی اے - **بے حیائی کا بُرقع مُنہ پر لینا** : [مح اُ] لوئی لاہ دینی ، نلج تے بے شرم ہو بہنا ، بے حیا بن جانا - **بے خار** : [ص ف] دھیا ، پھُلاں ورگا ، سُہل ، اکھیں نہ رڑکن والا ، کنڈیوں باجھ ، رڑک بنا - **بے خانماں** : [ص ف] نگھرا ، بے گھرا ، نتھاواں ، بے ٹکانا ، ٹپّری واس ، پناہی ، مسافر ، پردیسی - **بے خبر** : [ص ف+ع] انبھول ، انجان ، بے پتا ، بے خبر ، بے خبرا ، انگھلا ، غافل ، الّھڑ ، ندان - **بے خصم** : [ص ف+ع] نخصمی ، نکھسمی (لو) ، لوارثا (لو) ، نتھاواں ، نمانا - **بے خطا** : [ص ف+ع] بے گناہ ، بے تقصیرا ، ان بھول - **بے خطر** ، **بے خوف** : [ص ف+ع] دھڑلّے والا ، وریام ، نڈر ، انجھک ، [تف] بھو باجھ ، ڈر بنا ، جی داری نال ، دلیر ہو کے - **بے خوابی** : [مد ف] اُنیندرا ، جگراتا ، نیندر نہ آؤنی - **بے خود** : [ص ف] بے سُرت ، بے ہوش ، حال مست ، بے سُرتا ، بے خبر ، مد ماتا ، ہوشوں خالی ، بھنگیریا ہویا - دلی" دا اِک اُردو شاعر = وحید الدین احمد ''بے خود'' - **بے خود ہونا** : [مح اُ] ہوش ونجانا ، سُرت گوانی ، بدحواس ہونا ، لوٹ پوٹ ہونا ، حواس گوانے ، بے سُرت ہونا -

بے خودی : [مد ف] مستی ، جھوک ، بے ہوشی ، بے خبری ، آپو بھلی ، بدحواسی ، اپنے آپ نوں بھل جانا ۔ **بے خور و خواب** : [ص ف] بھکھا نیندراولا ، بھکھا بھانا تے انیندرا ، بے ارام ، نرا بے چین ۔ **بے خوف** : [ص ف] انجھک ، نڈر ، جی دار ، دلیر ، بے دھڑک ، دھڑلے والا ۔ **بے داغ** : [ص ف] داغ بنا ، نواں نکور ، صاف ، نواں نرویا ۔ کورا ، بے عیب ، نیک پاک ، بے گناہ ، ابھول ، کھرا ، بے دوسا ۔ **بے دال (د) کا بودم** : [مح ا] نرا انھو ، مورکھ ، سدھڑ ۔ **بے دخل** : [ص ف] کڈھیا ہویا ، گھروں کڈھیا ہویا ، وانجیا ہویا ، وکھرا ، اڈ ، مالکی توں ہٹایا ہویا ۔ [— کر = قبضہ لینا ، مل مارنا] ۔ **بے دخلی** : [مد ا ف] بے دخل کرنا ، مالکی توں ہٹا دینا ، بے دعویٰ کر دینا ۔ **بے درد** : [ص ف] بے ترس ، بے رحم ، سخت دل ، کٹھور چت ، بے پرواہ [ص] موہنا معشوق ۔ **بے درد قصائی کیا جانے پیڑ پرائی** : [اکھ ہ ا] جہناں دے دل پتھر ہون اہ کسے دی پیڑ نہیں پچھاندے ، اجے اہناں نوں کسے اتے ترس نہیں آوندا ۔ **بے درنگ** : [ص تف] جھٹ ، جھب دے ۔ **بے دست و پا** : [ص ف] لوہلا ، جنڈا ، لنگ بھجا ، لک ٹٹا ، ہتھل ، بے ہتھیارا ، مجبور ، نطاقتا ، نتانا ، عاجز ، آتر ، مجبور ، نمانا ۔ **بے دریغ** : [تف ف] انھے واہ ، دل کھولھ کے ، دل کڈھ کے ، بنا ہرکھ منکھ دے ، نچنت ہو کے ، روک بنا ۔ [ص] سخی ، داتا ، بے پرواہ ۔ **بے دستور** : [ص ف] کڈھبا ، بے دستورا ، بے اصولا ، کراہا ۔ [تف] رواج دے خلاف ، کریتا ، باہرا ، اصولوں باہرا ، دستور دے الٹ ۔ **بے دل** : [ص ف] (۱) وریام ، بہادر ، سورما ، نڈر ، جی دار ، دلیر ، ان جھکّ ۔ (۲) دکھی ۔ (۳) اداس ، نموجھانا ، سوگی ، کرمایا ہویا ۔ (۴) سادھو ، تیاگی ، دنیا دا تارک ۔ (۵) دل ڈھٹھا ۔ **بے دلی** : [ص ف] (۱) بے جرأتی ، اداسی ، بے امیدی ۔ (۲) بہادری ، جی داری ۔ **بے دم** : [ص ف] (۱) تھکا ٹٹا ، ہاریا ہویا ، دم ٹٹا ۔ (۲) بے جان ، مریل ۔ (۳) ڈھلا ، ڈھاڑ ، سست ، آہلکی ۔ (۴) ادھ مویا ، ہفیا ہویا ۔ (۵) پاٹا پرانا ، بھکا ۔ **بے دماغ** : [ص ف] بے سمجھ ، مورکھ ، لولا ، سہل ، ملوک ، چڑچڑا ، چریا ، سڑیل ۔ **بے دودھ کا لڑکا رکھنا** : [مح ہ] پچ لانے ، آلے ٹالے کرنے ۔ **بے دوس** : [ص ہ] ندوسا ، بے دوس ، بے گناہ ، بے عیب ، ودھیا ۔ **بے دین** : [ص ف] کافر ، بے دین ، بے دینا ، دہریا ، بے دھرما ، جہدا کوئی وی دین ایمان نہ ہووے ، بے اصولا ، بے مذہبا ۔ **بے دینی** : [مد ف] کفر ، کافری ، دینوں باہر ہونا ، لا مذہبی ، بے اصولی ۔ **بے دھڑک** : [ص ا] جی دار ، دھڑلے والا ، وریام شیر ، دل والا ، لدھڑک ، انجھکّ ۔ [تف ا] انھے واہ ، زور و زوری ، شیر ہو کے ، دھڑلے نال ۔ **بے ڈر** : [ص ا] نڈر ، بے خوف ، دھڑلے والا ، انجھک ، بے پرواہ ، لدھڑک ، اندھڑک ۔ **بے ڈول** : [ص ا] (۱) بڈول ، بے ڈولا ، بے سرا ۔ (۲) بد شکل ۔ (۳) کڈھبا ، کڈھنگا ، بے ڈھنگا ۔ (۴) ان گھڑیا ۔ (۵) کوجھا ۔ (٦) ان بھاندا ۔ (۷) اوپرا ۔ (۸) بے سوادا ، جہدی ڈول چنگی نہیں ۔ **بے ڈھب** : [ص ا] (۱) بے ڈھبا ، کڈھبا ۔ (۲) بے ڈھنگا ۔ (۳) کسھاواں ۔ (۴) اکھڑ ، اجڈ ۔ (۵) کچجا ، بنھا ۔ (٦) ہوڑ مار ۔ (۷) کبا ، کھرھوا (آدمی) ۔ (۸) بے تمیز ۔

(۹) انوکھا ، اُچرج - (۱۰) ظالم ، بے ترس ، کٹھور - (۱۱) چالاک - (۱۲) دلیر - (۱۳) اَوکھا ، گُنجھلدار - **بے ڈھنگ ، بے ڈھنگا :** [ص اُ] (۱) کُڈھنگا ، بے ڈھنگا ، کُڈھبّا - (۲) بے ڈولا ، بِڈول (۳) اوپرّا - (۴) ان جچدا - (۵) بے تمیز ، کُچاّلا - (۶) واہیات ، بے تھوہا - **بے ذَوق :** [ص ف+ع] بے شوق ، بد ذوق ، بے سوادا ، بے چاوا ، سُہجّپن دی چاہ توں خالی ، کورا ، جٹ بُوٹ (آدمی) ، اکّھڑ ، اُجڈّ - بے راہ ، **بے راہ رو :** [ص ف] (۱) کُراہا ، راہ بُھلّا ، گمراہ ، بے واٹّا - (۲) بُھلا ، بُھلیا ہویا - (۳) بے رِیتا ، کُراہے (کُولّے راہ) پیا ہویا - (۴) کُچال - (۵) تِھڑکیا ہویا ، بے دھرما - **بے راہروی :** [مد ف] بد چلنی ، بدماشی ، گُمراہی ، کُریتی ، بے دستُوری ، اَلٹ چالے - **بے ربط :** [ص ف] (۱) بے جوڑ ، بے میل - (۲) ان ڈُھکدا - (۳) بے موقع - (۴) اُگھڑا دُگھڑا - (۴) اُوت گھتولا - (۶) اوپرا - (۷) کواہرا - (۸) بے ترتیبا ، وکھرا - (۹) جِہدی بنتر وچ کوئی جوڑ نہ ہووے ، ٹُبّوتا - **بے رحم :** [ص ف] بے رحم ، ظالم ، ظُلمی ، بے ترس - ہتیارا ، ہینسیارا ، سخت دِل ، کٹھور چِت ، نامہربان ، کررڑا ، سخت مزاج - **بے رُخ :** [نر ص ف] (۱) توت چشما ، بے لحاظ - (۲) متّھے سڑیا - (۳) بے پرواہ ، بے دید - (۴) بے دھیانّا ، جِہدا دھیان کِتے کُھنجھیا ہووے - **بے رُخ ہونا :** [مح اُ] مُونہہ پھیرنا ، کنّڈ ولانی ، بد لحاظ ہونا ، رُخ نہ رکھنا - **بے رُخی :** [مد ف] بے لحاظی ، بے پرواہی ، بے دھیانی ، نقدری ، بے ساُوکی - **بے رس :** [ص ہ] بے رسا ، بے رسی (مد) ، پھوکلا ، پھکّا ، سُکّا ، اَلُونا ، بے سوادا ، جِس وِچ رس نہ ہووے - **بے رُوپ :** [مد ہ] (۱) کوجھا ، کُروپا ، بے رونقا ، بھیڑ مُوہا - (۲) سُکا سڑیا - (۳) نِمّوجھانا - (۴) مریَل - (۵) خراب - **بے روز گار :** [ص ف] بیکار ، وِہلا ، نِکارا ، نکھٹّو ، نکمّا ، جِہنُوں کوئی کم دھندا نہ ہووے ، جِہدی روزی دا کوئی وسیلہ نہ ہووے - **بے روزگاری :** [مد ف] بے کاری ، بِکاری ، کار کمائی باجھ دی گزر ، مزدوری یا کم کار دی انہوند ، نکھٹّو پُنی - **بے روک ٹوک :** [ص متف اُ] روک ٹوک بِنا ، دھڑلّے نال ، آپ مُہارے ، کُھلھے مُبھا ، من مرضی نال - آپ مُہارے ، دھڑلّے نال ، ان جھکّ ہوکے ، شک شُبے بِنا - **بے روگ :** [ص اُ] چنگا بھلا ، ول ، نرویا ، نو بر نو ، صِحت والا ، تکڑا ، جِند والا ، تندرست ، لوا - **بے رَونق :** [ص ف+ع] مُنّا ، مُتّن مسُنّا ، بے رونقا ، اُداس ، نِمّوجھانا (مُونہہ) ، کُرمایا ہویا ، کوجھا - **بے ریا** [ص ف+ع] مُچّا ، اندر وِنّے دا صاف ، دِل دا کھرا ، نیک ، نِرپکھ ، نیائی ، انصاف پسند ، کِسے دی رئی نہ کرن والا ، صاف گو ، مکر فریب نہ کرن والا - **بے ریائی :** [مد ف] انصاف ، ایمانداری ، سچیائی ، دل دی صفائی ، سِدھڑ پُنا ، راستی ، پاک بازی - **بے رِیش یا بے رِیشا :** [ص اُ] (۱) کھودا - (۲) آنداڑھیا ، لُوآں ، جِس گبھرو نُوں اجے داڑھی نہ آئی ہووے - (۳) زنانا ، کُھسرا جہا - (۴) گبھروٹ ، گبھروٹا ، لوہکا ، لوا - (۵) ایانا ، ندان ، بے عقل - **بے ریشہ :** [ص ف] گُودے والا (اسب) ، بے صُوفا (مُوفا) ، جس وچ مُوف/سُوت (صوف) نہ ہووے - **بے زار :** [ص ف] اکّیا ہویا ، دل تنگ ، اوازار ، چِھتّھا ، بد دل - **بے زار ہونا :**

[مص اُ] اکتّ جانا ، اکتّنا ، دل تنگ ہونا ، اوازار ہونا ، بد دل ہونا - **بے زبان :** [ص ف] (۱) گُنگا ، چُپ چپاتا ، مونہہ میٹا ، گھٹ بولن والا ، بے زبان - (۲) غریب ، مسکین - (۳) دُدھ پیندا - (۴) ڈنگر ، جانور - (۵) جھوٹھا ، مکّرجان والا ، نگّلا - (۶) لحاظ والا ، حیا والا - **بے زر :** [ص ف] غریب ، کنگلا ، ہتھوں خالی - **بے زن :** [نر ص ف] چھڑا ، رنڈا ، کُوارا ، ان پرنیا ، ان پرناہیا ، ان ویاہیا ، بے تریمتا - **بے زوال :** [ص ف+ع] نہ گھٹّن والا ، ہمیش جیوندا ، سدا اُچّا ، جہنُو زوال نہیں ، باقی رہن والا - **بے زور :** [ص ف] لسّا ، ماڑا ، نتانا ، کمزور ، ہینا ، مریڑا ، بے ست ، مریل ، ماڑو ، ماڑ کُو ، ہٹیا ہویا - **بے ساختگی سے :** [تف اُ] بھولے بھا ، سہج سُبھا ، آپنے آپ ، سبب نال ، پولّے جہے مونہہ نال ، اچھوپ - **بے ساختہ :** [تف ف] بھولے بھا ، آپ مُہارے ، سہج سبھا ، مونہہ آیا ، آپنے آپ ، آپے ہی ، جھٹ جھبّدے ، اچھوپ [ص] آپ مُہارا ، انگھڑیا ، سچّا ، کھرا ، اُچیچ بِنا - **بے ساختہ پن :** [نر اُ] بے تکلفی ، آپ مُہارا رنگ - **بے سامانی :** [ص اُ ف] غریبی ، کنگال پُنی - **بے سبب :** [تف ف] اِویں ، بِنا سبب دے ، نحق ، وجہوں بِنا ، بِنے وجہ (لو) ، خواہ مخواہ ، فضول - **بے سُدھ بُدھ :** [ص اُ] بے سُرت ، بسُرتا ، بے ہوش ، بے عقل ، جھلّا ، کملا ، سائیں لوک ، مست ملنگ ، اللہ لوک ، بے سمجھ ، بے خبرا ، چُپ شاہ - **بے سُرا :** [ص اُ] بے سُرا ، بے تالا ، بھیڑی اواز والا ، اوگت ، جہڑا راگ داری نہ جاندا ہووے - **بے سُرا :** [ص ف] (۱) اوارہ - (۲) آپ مُہارا - (۳) لُنڈا (ہاتھی) - (۴) بے سردارا - (۵) نخصما ، لوارث - **بے سروپا :** [ص ف] (۱) [سروں پیروں باجھ] بے مُنیادا ، کُوڑا - (۲) بے تھوہا ، بے معنا ، اُوتگھتولا ، اوجھڑ بوجھڑا - (۳) بے واہتا - (۴) یکتّڑی ، یاوا - (۵) جس (گل) دا سر پیر نہ ہووے - (۶) بے ترتیب - (۷) ہینا ، نتانا - (۸) آتّر ، ادھین ، محتاج ، لوڑ وند - (۹) ہتّھل ، کنگلا - **بے سر و سامان :** غریبڑا ، تھڑ پونجیا ، نگھرا ، بھکتّھڑ ، بھکتّھا ننگا ، کنگلا ، ہتّھوں گنڈھوں خالی ، نتھاواں ، سکتّھنا ، بے ٹکانا ، منگتا ، فقیر - **بے سکت :** [ص ف] بے ہمت ، بے ست ، تھکا ٹٹّا ، کمزور ، نطاقتا ، نتانا ، مریڑا ، ماڑا ، ہلن جلن نہ جوگا - **بے سلیقہ :** [ص ف] کُچجّا ، کُچجّی (مد) ، بے ہُنرا ، نگُونا ، بُنتّھا ، بُنتّھی (مد) ، اُجڈّ ، کُڈھنگا ، اناڑی ، سِدّھڑ - **بے سلیقگی :** [مد ف] کُچجّ ، اُجڈّ پُنا ، بے تمیزی ، بے عقلی ، بے چجی کار ، ہُنر دی ہار - **بے سمجھ :** [نر ص] ندان ، ایانا ، بے سمجھا ، بے عقلا ، مُورکھ ، سِدّھڑ - **بے شرم :** [ص ف] بے شرم ، لنگ لتّھا ، نلجّ ، بے آنکھا ، بے کنا ، بے حیا ، نک وڈھا ، بے غیرتا ، لچّا ، ننگا ، لفنگا ، ڈھیٹھ ، مجھّو ، مُجھّو ، بدید ، بے لحاظ - بدتمیز ، ایانا ، **بے شعور :** [ص ف] بے شعورا ، بے سمجھ ، کچجّا ، بے عقل ، انجان - **بے شک :** [تف ف] بشکّ ، بِنا شک ، سچ ، جی ہاں ، کی شک اے - [ص] کھرا ، شک شُبہے توں پاک ، سچّا ، سچّی - **بے شُمار :** [ص ف] حسابوں باہرا ، حدّوں ودّھ ، چوکھا ، چکھیرا ، ان گِنت ، جہڑا گِنن گِنن وچ نہ آ سکے ، بے حسابا - **بے صبر ، بے صبرا :** [ص ف] کاہلا اُتاولا ، بے صبرا ، بے چین ، بے سنتوکھا ، چھتّھا ،

چلبلا ، سوڑا ، بے وساہا ، جھنُو صبر سہار نہ آوے - **بے صبری** : [مد ف] توائی ، کاہل ، سوڑ ، بے وساہی ، بے صبری ، اچمی ، اُچّ واہی - **بے صدق** : [ص ف] چھتّھا ، سوڑا ، بے صدق ، بے صدقا ، بے وساہا ، بے اعتبارا ، بے صبرا ، بے یقینا - **بے صرفہ** : [ص ف] (۱) انھے واہ ، چوکھا ، بہت ، فضُول - (۲) نکمّا ، کُتھاواں - [تف] ورتھا - **بے ضابطگی** : [مد ف] انھیر گردی ، آپھُدری ، اُپدّر ، کُراہ ، کُچجّ ، بے اِنتظامی ، کُریتی ، بھسُوڑی ، بے ترتیبی ، [صہ : بے ضابطہ] راہ ریت یا چجّ چالے دے اُلٹ کرنا - **بے ضابطہ** : [ص ف] اُصول بنا ، قاعدیوں باہر ، بے دستورا ، کُریتا ، رسموں رواجوں باہرا ، بے قانون - **بے ضرورت** : [ص ف+ع] بے لوڑ ، ان لوڑیاں ، وادھُو ، ورتھا - **بے طاقت** : [ص ف] ماڑا ، نتانا ، نطاقتا ، ہینا ، لِسّا ، کمزور ، نستا ، ڈھلّڑ ، پھوسڑّ ، مریڑا ، ماڑکُو ، ہاریا ہٹّیا ہویا - **بے طالع** : [نر ص] نکرما ، نکرمن (لو) ، قسمت دا ولی ، بھاگ ہینا ، بد قسمت ، بدبخت ، بے نصیب ، چندرا ، ابھاگا - **بے طرح** : [تف ف] بے طرحی (غزل) جھڑی دتے ہوئے مصرعے اُتے نہ آکھی جائے ، ڈھنگ طریقے بنا ، انھے واہ ، بے ڈولا ، بے ترتیبا ، کُچجّ نال ، بے ڈھبّا ، کوجھا ، فضُول ، بے ڈھبا - **بے طریق** : [ص ف تف] (۱) کڈھبّا - (۲) کُڈھنگے ، کُچجّ نال - **بے طَور** [تف ف] کُڈھنگے ، کُراہے - [ص ف] بتوریا ہویا ، بے ڈھنگا ، بے تمیزا ، فضول - **بے طلب** : [تف ف] بن منگیاں ، لوڑ بنا ، ان چاہیاں ، آپنے آپ ، سوال کیتے بنا - **بے عدیل** : [ص ف] جس ورگا ہور کوئی نہ ہووے ، کلّا ، بے مثال ، اُچّا سُچا ، نیارا ، آپے آپ - **بے عزّت** : [ص ف] ذلیل ، کمینہ ، نقدرا ، ہینا ، ہیٹا ، نیچ ، نکریج ، جھڑا ستّد پچھ وچ نہ ہووے ، بدنام - **بے عزّت کرنا** : [مح اُ] بھنڈنا ، ذلیل کرنا ، دُرکارنا ، بدنام کرنا ، چھٹنا ، پگ لاہنی ، کُتّے دا حال کرنا ، مٹّی بالنی ، نولنا ، پان پت لاہنی - **بے عزّتی** : [ص ف] بے پتّی ، نکاتی ، پتّک ، نقدری ، نرادری ، دُکالا ، دُرکار ، بدنامی ، خواری ، ذلّت - **بے عقل** : [ص ف] مُورکھ ، بے عقل ، اکّھڑ ، آلاّ ، ولّلا ، بے سمجھ ، لولاّ ، بُدھُو ، احمق ، انجان ، نیانا ، ایانا - **بے عقلی** : [مد ف] بے سمجھی ، بے عقلی ، عقل دی تھوڑ ، مُورکھ پُنا ، بے چجّی ، ندانی ، نسمجھی - **بے علم** : [نر ف] انپڑھ ، نپڑھ ، انجان ، جاہل ، بے علا ، علموں باہرا ، بے جزا - **بے عیب** : [ص ف] سُچّا ، کورا ، پُورا ، بھلا مانس ، کھرا ، ندوسا ، ببیا ، نیکوکار ، بے داغ ، بے عیب ، ٹھیکم ٹھیک ، جس وچ کوئی کھوٹ خرابی تے عیب نہ ہووے - **بے غرض** : [ص ف] سُچّا ، کھرا ، بے غرضا ، بے نیاز ، بلوڑا ، بے مطلبا ، بے پروا ، جھنُو کوئی غرض نہ ہووے - **بے غل و غش** ، **بے غل و غش** : [ص ف] انجھکّ ، بے فکر ، بے دھڑک ، انھّے واہ ، تسلیّ نال ، انھّے واہ - [تف اُ] بے فکری نال ، بے پرواہی نال ، جو کھیوں چوکھا - **بے غم** : [ص ف] بے فکر ، نچنت ، بے پرواہا ، بے فکرا ، پرسن ، انند ، سُکھی ، سوکھا ، سُکھالا ، نچنتا ، ہسدا وسدا ، غم باجھ ، خوش ، خوش جیُوڑا ، جھنُو کوئی دُکھ جھورا نہ لگا ہووے -

بے غیرت : [ص ف] بے غیرت ، نلّج ، بے اَنکھّا ، بے کنا ، بھڑوا ، بے غیرتا ، ڈھٹّڈ کنجر ، بے اصلا ، بے شرم ، بے حیا ، نکٹا ، نکّ وڈھا ، نکّ لتّھا ، جھنّو آپنی پان پت بچان دا دھیان نہ ہووے ۔ **بے فائدہ** : [تف ا] فضول ، ایویں ، مفت مُلّے ، اجائے ، بنا وجہ ، خواہ مخواہ ، بدوبدی ۔ [ص ف+ع] بے ارتھا ، نکارا ، نکمّا ، فضول ، ورتھا ۔ **بے فصل کی بہار** : [مح ا] کُرت ، کُرتی بہار ، بے موسما (پھل) ۔ **بے فکر** : [ص ف+ع] بے فکرا ، نچنتا ، سُکھالا ، آزاد ، حال مست ، رجّیا پُجّیا ، بے پرواہ ، جھنّو کوئی فکر فاقہ نہ ہووے ۔ **بے فکری** : [مد ف] بے فکری ، بے پرواہی ، رہن بہن دا سُکھ ، امیری ، چنگی گُزر ، تسلیّ ، چین ، من دی موج ۔ **بے فہم** : [ص ف+ع] بے سمجھ ، نہ سمجھن والا ، بے عقل ، ڈکّ ، ڈھگاّ جہا ، موٹی عقل والا ، بے فہما ، بھیڑے فہم دا ۔ **بے فیض** : [ص ف+ع] بے فیض ، مطلبی ، کم نہ آؤن والا ، چیڑھا ، چندرا ، کنجوس ، جہدے کولوں کسے نُوں فیض نہ ہووے ، جہڑا کسے دے کم نہ آوے ۔ **بے فیض اگر یوسفِ ثانی ہے تو کیا ہے** : [اکھ] کم نہ آؤن والیاں سکیاں سکّ لاہنے نہیں ، بے فیض بھاویں کِنا سوکھا ہووے کسے نُوں کی بھا ، سُچّا سجن اہ جہڑا اوکھے ویلے کم آوے ۔ **بے فیض سے مُرغی بھلی جو انڈے دیوے تیس ، سالگ رام سے چکی بھلی جو عالم کھاوے پیس** : [اکھ ہ] بے فیض نالوں کُکڑی چنگی جہڑی آنڈے دیندی اے ، تے سالگ رام توں چکّی چنگی جھدا پیٹھیا کھائیدا اے ؛ جہڑا کسے دے کم نہ آوے اہ ہویا نہ ہویا اِکّو جہا اے ۔ **بے قابُو** : [ص ف ا+ع] وسّوں باہرا ، بے وس ، اتّھرا ، بے وسّا ، واگ چُھٹ ، آپ مُہارا ، آپ ہُدرا ، بے واہا ۔ **بے قاعدگی** : [ص ف] کُریت ، بے ترتیبی ۔ **بے قاعدہ** : [ص ف+ع] بے ترتیبا ، کُراہا ، کُریتا ، بے رواجا ، انہویا ، قاعدے دے اُلٹ ، بے دستورا ، گُھتھی/گُھسائی مارن والا ۔ **بے قدر** : [ص ف+ع] نقدرا ، بے عزّت ، بے فیض ، کِسے دی قدر نہ کرن والا ، گُن چور ، نشکرا ، بے عزت ۔ **بے قرار** : [ص ف+ع] بے چین ، بے صبرا ، چھتّھا ، کاہلا ، اوکھّا ، سوڑا ، تلو / تلومچھّی ، [بے قرار ہونا : اچّڑ پیڑے یا للھنی لگنی] ۔ **بے قصُور** : [ص ف+ع] بے دوس ، انبھول ، ندوسا ، بے قصُور ، بے گُناہ جہدے وچ بھیڑ نہ ہووے ۔ **بے قُوت** : [نر ص+ع] ماڑا ، مریڑا ، نتانا ، نطاقتا ، نمانا ، مریل ، دلدّری ، پیلّ ، ہٹیا ہویا ، ہسّیا ہویا ۔ **بے قیاس** : [ص ف ا+ ع] بے حسابا ، بے حسابے ، اَنّھ کھاتا ، ان گنت ، چوکھا ، حدوں باہرا ، خیالوں باہرا ، ان قیاسا ۔ **بے قید** : [ص ف+ع ا] ازاد ، مرضی دا مالک ، آپ مُہارا ، آپہُدرا ، سُتھرا بے پرواہ ، واگ کُھلتّھا ، جہدے اُتے کسے ولّوں کوئی روک پُچّھ نہ ہووے ۔ **بے قیمت** : [ص ف+ع] نمُلا ، مفت ، تھوڑ مُلا ، نگُونا ۔ **بے کار ، بے کاج ، بے کام** : [ص ا] نکڑما ، وہلا / ویہلا ، واندا ، نکمّا ، نکارا ، خراب ، فضُول ، جہڑا کِسے دے کم نہ آوے ، پینا ، ماڑا ، بے سُرا ، بے مایا ، جہڑا کسے کم دا نہ ہووے ۔ [تف] فضول ، باوڑا ، ایویں جہا ، بے فائدہ ، اجائے ۔ **بے کار سے بیگار بھلی** : [اکھ ہ ا] وہلے توں وگار بھلی :۔ کُجھ نہ کُجھ کردے رہیّے ، کم کرن دی

مت اے - **بے کار نہ بیٹھ کُچھ کیا کر ، کپڑے ہی اُدھیڑ کر سیا کر :** [اکھ] وِہلا نہ رہ کُجھ کردا رہ ، ہور نہیں تے کپڑے اُدھیڑ کے پیا سیُوں ، وہل توں وِگار چنگی ، وِہلے نُو وِگار بھلی :- کِسے وِہلے نُو کُجھ نہ کُجھ کرن دی مت دیندیاں آکھدے نیں - **بے کارن :** [تف اُ] بے وجہ ، بے سبب ، فضُول ، بے فیدا ، اِویں ، بِن کارنوں ، اجایا - **بے کاری :** [مد ف] بے کاری ، بکاری ، وِہل ، وِہلے نِکمّے ہون دی حالت ، کوئی کم نہ ہونا ، روزی دا وسیلہ نہ ہونا - **بے کاری بدکاری سکھلاتی ہے :** [اکھ ہ اُ] بے کاری بدکاری سکھاندی اے ، کُجھ نہ کُجھ کم کردے رہیے ، وِہلے توں وِگار چنگی ، یا وِہلے دا دماغ شیطان دا گھر ہُندا اے - **بے کراں :** [ص ف] گھنا ، بے حدّا ، بے انتا ، کنڈھے بِنا : [بحر بے کراں] - **بے کس :** [ص ف] (۱) نِمانا ، چندرا ، وِچارا ، بے واہرا - (۲) کنگلا ، غریب - (۳) جِھدا دردی بیلی کوئی نہ ہووے - (۴) کلّا کہرا ، چھڑم چھڑا - (۵) پردیسی ، مسافر - (۶) ماپے ماہرا ، یتیم - **بے کسی :** [مد ف] نِمان ہُنی ، کلّ ، کلّا ہونا ، بے سہارا ہونا ، غریب ہونا ، بے آسرا ہونا ، عاجز ہونا ، مُتھاج ہونا ، متھاجگی (لو) - **بے کفن :** [ص ف] کفن/ کھپّھن بِنا ، کھپّھنوں بغیر ، جس مُردے لئی کھپّھن نہ جُڑے ، بے کفنا - **بے کل :** [ص ف] سوڑا ، بے چین ، چِلولا ، تڑفیلا ، تڑفاٹ ماریا ، کاہلا ، چھہلا ، بیکل ، فِکریں ڈُبّا ، چِھتّھا - **بے کلی :** [مد ف] بے چینی ، تڑفنی ، لِلّھنی ، ترفاٹ ، بھسُوڑی ، کلونی ، چِنتا ، بے اراستی ، آچوی ، آچمی ، کُسکّھ دی اَوڑ ، ناف ٹلنی - **بے کم و کاست :** [تف ص ف] پُورا پُورا ، اِن بِن ، گھاٹ وادھ بِنا ، اُویں دا اُویں ، ٹِھیک ٹِھیک ، سچ مچ - **بے کینڈے :** [ص ہ] بے ڈولا ، کُڈھبّا ، بے ڈھنگا ، کوجھا ، اوجھڑ بوجھڑا - [تف ہ] کوجھے ڈھنگ نال - **بے کھٹکے :** [تف اُ] دھڑلّے نال ، انجھکّ (ہو کے) ، بے بھو ، ڈر بھو بِنا ، نِسنگ - **بے گانہ :** [ص ف] پرایا ، ویکھو : بیگانہ - **بے گانہ سر کدّو کے برابر :** [اکھ اُ] پرایا سر کدّو جیڈا ، پرائے سِر دی سونہ چھیتی کھادی جاندی اے ، پرائی پِیڑ دی پرواہ نہیں کیتی جاندی - **بے گماں :** [ص ف] ویکھو : بے شک - **بے گُناہ :** [ص ف] ندوسا ، بے گُناہا ، پاپوں وانجیا ، بھولا ، نبھول ، کھرا (آدمی) ، بے قصُور ، جھدا کوئی دوس گُناہ نہ ہووے - **بے گھرا :** [ص اُ] نتھاواں ، نگھرا ، ٹپری واس ، اوڈ ، پکھی واس ، جِھدا کوئی گھر بار نہ ہووے ، خانہ خراب ، خانہ ٹُنگ ، اُجڑ پُجڑیا ، اُکّھڑ پُٹا ، اوارہ ، برباد - **بے لاج :** [ص اُ] بے شرم ، نلجّ ، نلجّا ، نسنگ ، بے حیا ، بلجّ ، بے کنا ، بے غیرت - **بے لاگ :** [ص ہ] کھرا ، بے غرض ، سُچّا ، نرول ، خدا لگدی (گل) ، کھرا ، نِیائی ، تریاکل ، بے پکھا ، جھڑا کسے دھر دی رئی پکھ نہ کرے - [تف] اللہ منّا - **بے لاگ سُنانا :** [مح اُ] کھریاں سُنانیاں ، سچی آکھنی ، سچ سُنانا ، سِدّھی سِدّھی گل کرنی ، صاف صاف دسّنا ، نِکّھ گل کرنی - **بے لاگ لپیٹ ، بے لگاؤ :** [ص اُ] صاف صاف ، کسے غرض بِنا ، کسے دی پکھ رعایت بغیر ، پُورا نیاں ، حق سچ ، اِنصاف مُوجب ، کھرا ورتارا - **بے لحاظ :** [ص ف+ع] بد لحاظ ، توتے چشما ، کورا کرڑا (آدمی) ، بے شرم ، گُستاخ ، بے ادب ،

بِدید - بے لُطف ، بے لذّت : [ص ف+ع] بے مزا ، مزے بِغیر ، بے سوادا ، پِھکّا ، کسیلا ، بکبکا ، خوشیوں خالی - بے لگام : [ص اُ] بے سہارا ، آپ مُہارا ، آپ ہُدرا ، واگ چُھٹّ ، اتّھرا ، آکی ، باغی ، وسّوں باہرا ، بے ادب ، مچھّریا ہویا ، مُونہہ پھٹّ ، ان جھکّ ، شوخا ، بے واگا - بے لَوث : [ص ف+ع] کھرا ، نرول ، سُچّا ، خالص ، بے غرضا ، بے مطلبا ، [تف] رلے باجھ ، لوبھ لالچ بِنا - بے مات : [ص اُ] متیر ، متریا (بھین بھرا) / انگ ساک ، بِچھلگ - بے مارے مرنا : [مح اُ] آپے مرنا ، حرام موتے مرنا ، ان آئی موتے مرنا ، بے موت مرنا ، حادثے دا شکار ہونا - بے مان : [ص اُ] عاجز ، نِمانا ، چھوٹا ، ہِینا ، ہیٹھا ، نقدرا ، بے آسرا - بے مایگی : [مد ف] غریبی ، بُھکھ ننگ ، تنگی ، تنگ دستی ، تھوڑ ، بھیڑی گزران [ص : بے مایہ = بُھکھّڑ] کورا (علموں) - بے مایہ : [ص ف] کنگلا ، غریب ، ہتّھل ، ہماتڑ - بے مثال : [ص ف + ع] اچّا سُچّا ، چنگا ، لاجواب ، جِہدی مثال نہ لبّھے ، جھدا ثانی نہ ہووے ، اللہ دی صفت - بے مُحابا : [ص ف + ع] لدھڑک ، دھڑلّے نال ، بے خوف ، وج گج کے ، انجھّک ، ڈر بھو باجھ ، انّھے واہ ، کھُلّھے بھا ، کھُلّھے سُبھا - بے محل : [ص ف+ع] ان ڈُھکدا ، بے وقتا ، کتّھاں ، کتّھاہرا ، بے موقع ، کوجھّا ، کُراہا ، کتّھاواں ، تھاؤں کتّھاں ، بے تھوہا ، جِھڑا تھاں سِر نہ ہووے - بے مُروت : [ص ف+ع] بِدید ، بدلحاظ ، توتا چشم ، شوخا ، بے حُبّا ، بے لحاظ ، بے درد ، بے ترس ، کٹھور چِت - بے مُروّتی : [مد ف] بِدید پُنا ، بے لحاظی ، بدلحاظی ، بے فیضی ، بے فیض پُنا ، کورا سلُوک ، کورا ورتارا - بے مزگی : [مد ف] بے سوادی ، کِرکِری ، بیاری ، ازار - بے مزہ : [ص ف] بے مزا ، بے سوادا ، مزیوں خالی ، پِھکّا ، الُونا ، بکبکا ، کسیلا ، بکلیا ہویا ، بیار ، ازاری ، خفا - بے مطلب : [ص ف] بے مطلبا ، اجائی ، ازائیں ، فضول ، وِرتھا ، بے مقصدا ، بے غرضا ، بے لوڑا ، نلابھا - بے معنیٰ : [ص ف] بے مطلب ، فضول ، نکمّا ، ایویں جِہا ، بے تھوہا ، یاوا ، بے ارتھا - بے مقدور : [ص ف+ع] ان پُجدا ، کنگلا ، کنگال ، نِمانا ، غریب ، غریبڑا ، بے حیثیتا - بے مُسّلا بھی کہیں اذان درست ہے : [اکھ اُ] جھدا کم ہووے اوسے نُوں جچدا پھبدا اے جویں : بانگ مولوی تے بانگے دے مُوہوں ہی سجدی اے - بے منّت : [ص ف+ع] (۱) بے پرواہ ، گمانی - (۲) احسان بِنا - (۳) بے سوچے - بے منّتا : [نر اُ] بھنگ چھانن دا پونا ، گلیل ورگی دُسانگی (لکڑ) جس نال پونا بنّھ کے اِکلا جنا بھنگ چھان سکے ، دُسانگی ، دُسانگڑ - [ص اُ] بے احسانا ، احسان نہ جھلّن والا ، آنی گمانی - بے موت مرنا : [مح ٥] ان آئی موتے مرنا ، وقتوں پہلاں مر جانا ، جوان موت مرنا ، کُستّا ، وڈھیا جانا ، اُجڑنا ، حالوں بے حال ہو جانا - بے موجب : [ص تف ف+ع] بِنا وجہ ، نحقّق ، ویکھو : بے سبب - بے موسم : [ص ف] بے بہار [مد : بے بہاری] بے رُتّا ، بے موسا ، کُرتا ، بے وقتا ، کُویلے دا ، کُویلا - بے موقع : [ص ف] (۱) کتّھاں ، موقع بِنا ، ان ڈُھکدا ، کُویلا ،

بے وقتا ، بے تیہا - (۲) ان بھاندا ، کوجھا - **بے مہر :** [ص ف] بے وفا ، بے پریتا ، بے حسّبا ، بدلحاظ ، بے ترس ، ظالم - **بے میر بازی ابتر :** [اکھ ہ] = سِر اُتے نہ رہیا کُنڈا ہاتھی پھرے لُنڈا = لاڑے بِنا جنج کاہدی ؟ - **بے میل :** [ص اُ] (۱) نرول ، کھرا ، سچّا - (۲) جھڑا میل نہ کھائے ، ان ڈھکدا ، اوپرا - (۳) رلے بغیر - **بے نام :** [ص ف] (۱) بے ناواں ، نناواں - (۲) ناں بِنا - (۳) گمنام - (۴) اوترا ، اوترا نکھتّرا - **بے نام و نشان :** [ص ف] اوتر نکھتّر ، بے ناواں ، گُم نام ، جھدا کوئی اتا پتا نہ ہووے ، بے تھاواں - **بے نصیب :** [ص ف+ع] بے نصیب ، نکرما ، نبھاگا ، بدقسمت ، بدبخت ، چندرا ، تتّا ، مُشھدا ، نجوگا ، لیکھاں دا ولی - **بے نظیر :** [ص ف] نویکلا اتّ ودھیا ، بے بدل ، بے مثل ، اتّ دی سوہنی (شے) - اُردو دا اِک آگھتّا شاعر = محمد بے نظیر شاہ - **بے نقط سنانا :** [مح اُ] گالاں کڈھنیاں ، نِندنا ، نَولنّا ، مندا بولنّا ، گند مند بکنا ، مہنے مارنے - **بے نماز :** [ص ف] (۱) بے نمازا ، جھڑا نماز نہ پڑھے - (۲) تیاگی ، دُنی چھڈ ، مست ملنگ - (۳) حیض والی زنانی ، جھدا سِر پلیت ہووے - **بے نمک :** [ص ف] بِنا لون دے ، لون باجھ ، بے لونا ، آلونا ، رُکّھا پھِکّا ، پھِکّا باٹ ، بے سوادا ، اوپرا - **بے ننگ و ناموس :** [ص ف] بے شرم ، بدلحاظ ، بے حیا ، نلجّ ، بے غیرت ، کُچال ، اوارہ ، اُباش ، بے غیرتا - **بے نوا :** [ص ف] کنگلا ، نِمانا ، بھکّھا ننگا ، وِچارا ، شُھدا ، غریبڑا ، جھدی پُچھ پرتیت نہ ہووے ، بے قدرا ، سادھو ، فقیر ، منگتا - **بے نور :** [ص ف] انّھا ، انّھ ، انھیر ، بے رونق ، مناکھا ، انھیرا گُھپّ - **بے نیاز :** [ص ف] بے غرض ، بے پرواہ ، نِچنتا ، کِسے دا محتاج نہیں ، گُمانی - **بے نیازی :** [مد ف] بے پرواہی ، ازادی - **بے نیلِ مرام :** [ص مح اُ] بے مُرادا ، ناکام ، جھدا کم نہ بنے ، جھدی آس پوری نہ ہووے - **بے وارث :** [ص ف] نخصما ، لوارثا ، لاوارث ، کلّا کاہرا ، جھدا کوئی لگا لانا تے حمایتی نہ ہووے - **بے وارثی ناؤ ڈانواں ڈول :** [اکھ] جس شے دا سائیں سر تے نہ ہووے اُہدی رکھ سمھال نہیں ہو سکدی = سائیاں باجھوں سون ترہائیاں - **بے وحدت :** [ص ف+ع] بے حیا ، بے شرم ، بے ادب ، بد لحاظ ، اُجڈّ ، بے واہتا ، کھروا - **بے وطن :** [ص ف+ع] نِتھاواں ، بے وطنا ، پردیسی ، مُسافر ، ٹپّری واس ، جھنُو دیس نکالا ملیا ہووے ، جھدا وطن گراں نہ ہووے - **بے وفا :** [ص ف+ع] نگلاّ ، نشکرا ، بے مُکّھا ، کھوٹا ، بے دید ، بے لحاظ ، پیار دا کچّا ، دوستی نہ نبھان والا ، بے مہر ، اقراراں دا جھوٹھا - **بے وفائی :** [ص ف] بد لحاظی ، لُون حرامی ، نشکری ، چھلّ ، بے نبھاؤ پُنی - **بے وقت :** [تف ف+ع] کُویلے ، اَولے ویلے ، اویرے سویرے ، بے موقعے - [ص] بے رُتّا ، بے موسما ، کُرتّا ، اُہ راگ راگنی جھڑی آپنے ویلے توں ہٹ کے ہووے ، بے وقتا راگ - **بے وقت کی راگنی ، شہنائی :** [مح اُ] کُویلے دی گل ، ان ڈھکدا کم ، کِسے راگ راگنی نُو اُہدے ویلے توں ہٹ کے گاؤنا - **بے وقری :** [مد ف] بے عزتی ، ہتک ، نقدری ، بے پتی ، بے ابروئی ، لہائی ، نرادری ، ہوچھ پُنا ، [ص : بے وقر] - **بے وقوف :** [ص ف] بے سمجھ ، مُورکھ ، لولاّ ، کملا ، ڈگ ، نسمجھم ،

بے عقل ، بُوجھُو ، مجھُّو ، بے چجّا ، انجان ۔ **بے وقوف بنانا :** [مح آ] گلّیں چارنا ، بُٹ بنانا ، مُوجُو بنانا ، گلّاں وِچ لینا ، اُلّو بنانا ، کسے دا توا لانا [لو مح] ۔ **بے وقوف کے سر پر کیا سینگ ہوتے ہیں ؟ :** [اکھ اُ] بے وقوفاں دے سِر کوئی سِنگ ہُندے نیں ؟ ، اہ آپے آپنیاں مُورکھاں والیاں گلاں توں پئے سُنجھاپدے نیں ، جھلّے کِتوں لبّھن نہیں جائیدے ؟ **بے وقُوفی :** [مد ف] ناسمجھی ، عقل دی گھاٹ ، چجّ نہ ہونا ۔ مُورکھ پُنا ، انجان پُنا ۔ **بے ہِمّت :** [ص ف] کمزور ، بے ہِمّت ، بے ہمتا ، دِلوں ہاریا ہویا ، نکارا ، رُوح دا خیرا ، تھڑدلا ، جِھنے پران چھڈ دتے ہون ، اُدموں ہاریا ہویا ، جِلتّھا ، آہلکی ، ڈھلّڑ ، بے ہرانا ۔ **بے ہمتا :** [ص ف] اللہ دی اِک صفت ، اُچّا سُچّا ، جس ورگا ہور کوئی نہیں ۔ **بے ہُنر :** [ص ف] کُچجّا ، بے ہُنرا ، بے تمیز ، اُجڈّ ، گُنوں خالی ، جھنے کوئی ہنر نہ سِکھیا ہووے ، جِہدے پلّے کوئی گُن نہ ہووے ، بودا ، تھوتھا ۔ **بے ہنگام :** [تف ف] ویکھو: بے وقت ۔ **بے ہنگم :** [ص ف] بے ڈول ، بد وضع ، بد زیب ، خراب ، نِکمّا ، بد شکل ، بے تھوھا ، کوجھّا ، بے موقع ، بے وقت ، بے سُرا ، بونگا ، ہوُڑ مت (والا) ۔ **بے ہُودہ :** [ص ف] بکواسی ، پھکڑّ باز ، یکڑّی ، بونگا ، لُچّا ، بے شرم ، نامعقول ، اُجڈّ ، بے تمیز ، اوارہ ، اُباش ، گندا ، ننگا ، نکارا ۔ **بے ہودہ پھرنا :** [مح اُ] اوارا پھرنا ، آجایا بھونا ، اکھاں سیکدیاں پھرنا ، کُتے کھسّی کرنے (سِٹھ) ۔ وقت گوانا ، وِہلا/نکارا پھرنا ۔ **بے ہودہ گوئی :** [مد ف] بک بکّیا ، کھچّاں ، بکبک ، بکا ، بکوا ، بک بک ، یاویاں گلاں ، چولاں (گلاں) ، یکڑّ ، پھہس ، پھکڑّ ۔ **بے ہوش :** [ص ف] بے سُرت ، بے سُدھ ، بے خبرا ، نِگھڑا بوڑ ، مد ماتا ، جھنُو کوئی ہوش سوجھی نہ ہووے ، **بے یار:** [ص ف] کلا ، بے واہرا ، بے یارا ، کلا کارا ، بے آسرا ، بے وسیلہ ، بے سہارا ، نمانا ، جھدا کوئی یار بیلی نہ ہووے ۔

● **بی :** [مد ہ] بی بی دا مخفف (انک) ، بی بی ، وڈی بی بی ، چنگی دھی ، سوانی ، پربھانی ، ساؤ زنانی ، رانی ، "بیبی" سگھڑ زنانی ، عزت تے پیار دا لفظ جھڑا زنانیاں اِک دوجی نال گل کردیاں ورتدیاں نیں ۔ **بی ہنّو:** [مد اُ] وہٹیے ! بنورانی ! [سِٹھ] زنانی نُو بُلان دے لئی آکھدے نیں نی رانیے ! **بی متّو :** [مد سِٹھ] وڈیاکل ، مان متی ، اہ جھڑی اپنے آپ نُو بڑی عقل والی سمجھدی ہووے ، دُوجیاں نُو متّاں دئے پر آپ بے سمجھ تے کُچجّی ہووے ، [بی متّو تیری سو سو متّیں] ۔ **بی دیا سلائی صبح کی گئی شام کو آئی :** [اکھ] ست گھری بِلّی (لو) :- ہر ویلے پھرن والی ، پھرونتو ، پھرونتل ۔

● **بے شادی :** بال بولی وچ اک فرضی ناں ۔

● **بی ۔ بی ۔ سی :** [انگ : B. B. C. = British Broadcasting Corporation] انگلستان دی ریڈیو راہیں خبراں دین والی مشہور کمیٹی ۔

● **بی اے :** [ص انگ : Bachelor of Arts] (۱) چوداں پاس ، چوداں جماعتاں پڑھیا ، گریجوایٹ ، (۲) چودھویں جماعت ۔

● **بی ایس سی :** [ص انگ : B. Sc.] سائنس نال بی اے ، سائنس وچ چودھویں پاس ۔

● **بی بی :** [مد ہ] (۱) عزت دار زنانی ۔ (۲) بیبی ۔ (۳) بھلی ۔ (۴) چنگی سُچنگی ،

پربھانی سوانی ، سُگھڑ ۔ (۵) بیگم ۔ (۶) وڈی بُڈھی ۔ (۷) سّس ۔ (۸) گھروالی (۹) وڈی بھین ۔ (۱۰) ننان ۔ (۱۱) بی بی فاطمہ رضؓ ۔ **بی بی خطا کرے باندی پکڑی جائے** : [مد ہ] آپنی غلطی کسے دے سِر مڑھے = کرے کوئی بھرے کوئی ۔

● **بیا** : [نر ہ] (۱) اِک سوہنی چڑی ، بجڑی ، بجڑا ۔ (۲) منڈی وچ اناج تولّن والا ، دھڑوائی ، تولاّ ۔

● **بیابان** : [نر ف] اُجاڑ ، جنگل ، برابر ، بانگر ، بیابان ، بے رونق ، غیر آباد ، اجہا علاقہ جتھے دور دور تیکر پانی نہ لبھّے ۔ **بیابانی** : [ص ف] اُجاڑ دا ، جنگلی ، ویران ، ویرانی ۔

● **بیاپنا** : (۱) سمانا ۔ (۲) رچنا ، اثر کرنا ۔ (۳) واپرنا ، گزرنا ، ہونا ۔

● **بیاج** : [نر ہ] بیاج ، سُود ، لابھ ، وادھ ، نفع ، جھڑا رُپیّا اُدھار دے کے شاہوکار نہیں لیندے ۔ **بیاج پر بیاج** : [ا] سُود اُتے سُود ، نفعے وچ نفع ۔ **بیاج خور** : [ص اُ] بیاج کھان والا ، بیاجی شاہ ، بیاجڑیا ، سُود خور ، شاہوکار ، بیاج اُتے رُپیّا دین والا ۔ **بیاجو** : [ص] بیاجی (دم) ، سُود اُتے دِتا ہویا مال ۔

● **بیادہ** : [نر ہ] روگ ، دُکھّ ، بِپت ، مصیبت ، بجّ ، بِپت ، دوکھا ، فساد ، جھگڑا ۔

● **بیاری** [مد ہ] **بیالو** : [نر ہ] رات دی روٹی ، کھاؤ پیا ، رتوکا کھانا ۔ [ض : نہاری]

● **بیاس** : [نر ہ] ہند پنجاب دا اک بڑا مشہور دریا ، بیاس ، بیاسا ۔ ویداں دا جانُو ؛ اِک مشہور رِشی ۔

● **بیاسی** : [گن ہ] اسّی تے دو : باسّی = ۸۲ ، بیاسی [ص ۔ واں] ۔

● **بیاض** : [مد ع] (۱) سفیدی ، چِٹیائی ، بگّون ، چِٹّین ۔ (۲) کوری کتاب ، کاپی ۔ (۳) چونویں شعراں تے اُچیاں گلاں دا دفتر (کتاب) (۴) اہ کتاب/کاپی جِھدے وچ یاد رکھن والیاں ضروری گلاں تے حساب لکھیدا اے ۔ (۵) دل دی صفائی ۔ **بیاضِ سحری** : (مد ف) دھمّی ، تڑکا ، بھور ، سویل سار دی بگوں ، بگیڑ ، تڑکا ، دن چڑھن دی لو ۔

● **بیاکرن** : [نر س] زبان دی ورتوں ، (ویا کرن) علم صرف نحو ، بولی دے ڈھنگ ڈھب تے قاعدے ، گرامر ، بولی دا پھیر چال جس نال زبان بولن تے لکھن دے ڈھنگ ڈھب دا پتا لگدا ۔

● **بیالا** : [نر ہ] (۱) مگّھ ۔ (۲) جھیتھ/ جِھیت ۔ (۳) کندہ وچلی موری ۔ (۴) کسّھٹّا ، تُرش ۔ (۵) کھٹیائی اُتے ۔

● **بیالیس** : [ص ہ] چالی دو : بتالی = ۴۲ بیالی [ص—واں] ۔

● **بیان** : [نر ع] [—کر= آکتّھنا متّھنا ، دسنا] گل کتھ ، گواہی ، شہادت ، شاہدی ، ذکر ، الا ، تقریر ، رپوٹ ، خبر ، مضمون ، مقدمہ ، حال ، حالت ، ون سونیاں مثالاں تے محاوریاں دی ورتوں ، گل بیانن دا اِک علم : (علم البیان) بیانِ دا علم ، وین ، الاہنی ۔ **بیان بدلنا** : [مح اُ] گواہیوں پلٹنا ، مُکرنا ، بلٹنا ، بیان وٹانا ، گل ولانی ، بیان دا ہور مطلب کڈھنا ، پہلے بیان دی تھاں نواں بیان دینا ۔ **بیانِ تائیدی** : [نر ف] دعوے دے حق وچ دِتی ہوئی شہادت نُو

حق سچ دسنا ۔ **بیان دعویٰ** : [نرف ع] دعوے دا حال ۔ حقیقت ، دعوے دا ثبوت ، داد فریاد ، جھڑی گلوں دعویٰ کیتا جائے ۔ **بیانِ ضمنی** : [نر ف] ، وادھے / جھونگے دا بیان ، اہ بیان جہڑا پہلاں دتے ہوئے بیان دا مطلب کھولھن لئی دتا جائے تے اہدی کسے خامی نوں دور کرے ۔

● **بیانا** : [لا ہ] سونا ، بچہ دینا ، بچہ جننا ، گاں مجھ گھوڑی یا بکری دا سونا ، اہ لفظ اردو وچ چوکھراں واسطے ورتیدا اے ، چڑیاں جنوراں تے زنانیاں لئی نہیں ورتیدا ۔

● **بیاہ** : [نر ہ] ویاہ ، پرناہ ، نکاح ، [ہ ب] لاواں ، پھیرے ۔ شادی ، پرنیوا ، پرناوا ، وواہ ۔ **بیاہ پیچھے (بڈھا) برات** : [اکھ] ویاہ پچھتے جنج ، عیدوں بعد تمبا (پھوکنا) ؛ کویلا کم = ویلا وقت وہایاں کی ہندا پچھوں تایاں ۔ **بیاہ پیچھے پتل بھاری** : [اکھ ہ] وڈے خرچ دوالا کدھ دیندے نیں ، ویاہ اتے سچے گہنے خریدے جاندے نیں تے مگروں پتل وی مہنگا جاپدا اے اخے پیتل دے گہنے وی نہیں خرید سکیدے ۔ **بیاہ رچانا ، کرنا** : [مح ہ] ویاہ کرنا ، پرناہنا ، شادی کرنی ، چار کلمے پڑھانے ، گھوڑی چڑھنا ، سہرے بنھنے ، ڈولا لیانا ، گھر بار والا ہونا ۔ **بیاہ کیے کی لاج ہے** : [اکھ ہ] سہیڑن ویاہ لیان دی لاج اے ، آپنا کیتا کم نبھانا پیندا اے ، گل ویاہنی پیندی اے ۔ **بیاہ بیچ کا لیکھا** : [اکھ ہ (پ ترجمہ)] ویاہ وچ بی دا لیکھا / معاملہ ، اک چنگے بھلے کم وچ دوجا اڈھکدا کم لے بہن والے نوں ٹچکر کردے نیں ۔ **بیاہ میں کھائی بور پھر کیا کھائیگی دھور** : [اکھ ہ] جے اکو وار ویاہ وچ سبھ کچھ خرچ کر دتا تے فیر گزر کویں ہووے گی ، صرفا/سرفا کر کے آوندے ویلے لئی وی کجھ نہ کجھ بچا رکھیے ۔ **بیاہ نہیں کیا تو براتیں تو دیکھی ہیں** : [اکھ ہ] گھوڑی نہیں چڑھے تے کی جنجے تے گئے آں = جے گھوڑی چڑھے نہیں تے چڑھدے تے ویکھے نیں : جے کوئی کم تجربہ آپ نہیں کیتا تے کردیاں نوں تے ویکھیا اے ۔ **بیاہا** : [نر ہ] [مد : بیاہی/بیاہتا = ویاہڑ ، ویاہنڈڑ] ویاہیا ہویا ، نکاحیا ہویا ، پرنایا (پرناہیا) ہویا ، ٹبر والا ۔

● **بیاہتا** : [مد ص ہ] ویاہی ، لاڑی ، ویاہڑ ، ویاہنڈڑ ، نکاح بدھی (کڑی) پرنی ہوئی ، گھر گرہستن ۔

● **بیاہنا** : [مت ہ] ویاہنا ، پرنانا ، پرناہنا ، نکاحنا ، شادی کرنی ، چار کلمے پڑھانے ، دھی دا ڈولا ٹورنا ، ڈولی لیانی ۔ **بیاہنے آئی برات دلھن کو لگی ہگاس** : [اکھ ہ] کسے ہندے کم وچ اڑچ پان تے آکھدے نیں ، جویں جنج بوہے اتے آ جائے تے اگوں آکھیئے ، کڑی جھاڑے بیٹھن لگی اے یا کڑی بیمار اے : اہنوں ٹٹیاں لگیاں ہوئیاں نیں = اہدروں سہیا نکلیا اہدروں کتی نوں ہگن آ گیا ۔ **بیاہی بیٹی پڑوسن داخل** : [اکھ ہ] ویاہ پچھوں دھیاں انجے ہندیاں نیں جویں گوانڈھناں ، پئی ماپے وسار کے آپنا گھر بار خیالنا پیندا اے ۔ **بیاہی بیٹی کا رکھنا ہاتھی کا باندھنا ہے** : [اکھ] ویاہڑاں کونت گھر ہی سوبھدیاں نیں ، اخے اہناں دے خرچ خرچے ہاتھی پالن وانگ ودھ ہندے نیں تے جھلے نہیں جاندے ، اخ وی لوک لاج دا ڈر ہندا اے ۔ **بیاہی مانگنا** : [مح ہ] دن لینے (ویاہ دے) ، ویاہ دی تاریخ منگنی ، کاج لوڑنا ، دن متھنے/متھنا ۔

● **بیائی** : [مد ہ] (۱) تلائی ، جکھائی ،

تولے/دھڑوائی دی کار - (۲) پھوٹ (پیراں دی) [ج : بیائیاں] -

● **بَیت** : [نر ع] (۱) گھر ، تھاں ، ٹھکانا ، کوٹھا ، جھگا [ج : بیوت] (۲) شعر ، دُہرا/دو بول - [ج ابیات] عرباں دا گھر تمبُو دا ہندا اے ، تاہیوں اُہناں ؛ بیت (شعر) دے اُہو ٹوٹے کیتے نیں جھڑے تمبُو لئی ات ضروری نیں - جویں : (۱) سبب (رسّا) ۲ - وتد (کلا) فاصلہ (تھمّم) دونہ بوہیاں دی نسبت نال شعر دے دو مصرعے رکھے فارسی والے اکا لمبی نظم / مثنوی دے شعر نو بیت کہندے نیں پر پنجابی والے چو مصرعے یا قطعے دو وی - **بیت اللہ ، بیت الحرام** : [نر ع تھا] اللہ دا گھر ، خانہ کعبہ ، جھڑا مکّے شریف وچ اے - **بیت الحزن** : [نر ع] غم دا گھر ، دکھ دا گھر ، اداسی دا گھر ، عاشق دا ڈیرا ، غریب دا گھر (۱) **بیت الخلا** : [نر ع] جھاڑے بہن دی تھاں ، پخانہ (تھاں) - **بیت الشّرف** : [نر ع تھا] (۱) عزت دا گھر - (۲) اچّا سچّا گھر ، جس برج وچ نجومی لوک اک خاص تارے (چن لئی ڈھگے دا برج وغیرہ) دا ہونا مبارک جاندے نیں - (۴) سجن پیارے دا گھر - (۵) میل ملاقات لئی تھاں - **بیت الصّنم** : [نر تھا ع] (۱) بت گھر - (۲) پرانا مکان - (۳) سجن پیارے دا گھر - **بیت العتیق** : [نر ع] پرانا گھر ، عبادت دا پرانا ٹکانا = خانہ کعبہ ؛ کہندے نیں باوا آدم نے پہلاں ایتھے عبادت شروع کیتی سی **بیت العلوم** : [نر تھا ع] علم گھر ، کالج وغیرہ - **بیت العنکبوت** : [نر ع] (۱) جالا ، مکڑی دا گھر - (۲) ماڑی مریڑی چیز - **بیت الغزل** : [نر ع] چنگا شعر ، غزل دی جان ، ساری غزل وچوں چونواں سہنا تے من پڑدا شعر - **بیت المال** : [نر ع تھا] مال خزانہ ، مال گھر ، اسلامی خزانہ ، جس اتے ہر مسلمان دا حق ہندا اے - **بیت المعمور** : [نر ع] (۱) وسدا رسدا گھر - (۲) چوتھے اسمان دی مسیت جھڑی خانہ کعبہ دی سیدھ وچ اے ، اہنو معمور ایس لئی آکھدے نیں پئی فرشتیاں نال اباد رہندی اے - **بیت القدس ، بیت المقدّس** : [نر ع] یہودیاں تے عیسائیاں دا قبلہ ؛ جہدی نیہ حضرت داؤد نے رکھی سی ، خانہ کعبہ ول موُنہ کرکے نماز پڑھن تو پہلاں مسلماناں دا قبلہ ؛ فلسطین وچ ہے - **بیت بحثی/بیت بازی** : [مد أ] بیت بازی ، شعر و شعری ہون والی کار ، شعر پڑھن دا ٹاکرا :- اک دھر دے بولے ہوئے شعر دا چھیکڑلا حرف دوجی دھر دے جواب والے شعر دا پہلا حرف بنے -

● **بیتال** : [نر ہ] (۱) جن بھوت - (۲) مساناں دیاں بدروحاں - (۳) جس مردے وچ کسے بھوتنے نے واس کیتا ہووے ، دیو -

● **بیتل ، بیتلا** : [ص ہ] [مد : بیتلی] بد نصیب نبھاگا ، نکرما ، کمبخت ، نکمّا ، لچ ، خراب - چوری دا مال ، لٹ دا مال ، نکھسمی شے -

● **بیتنا ، بیت جانا** : [لا ہ] : بیتنا ، گزرنا (دکھ / سما) ، لنگھنا (ویلا) ، ٹپنا (جھٹ) ، پینی (مصیبت) ہو گزرنا ، ہو چکنا ، واپرنا - **بیتی** : [مد ہ] بیتی (ہڈ بیتی ، جگ بیتی) سر ورتی / واپری ، من ورتی ، معاملہ ، حال ، مصیبت ، بھیڑ -

● **بیٹ** : [نر ، انگ : bat] بیٹ بلا ، کھدو کھیڈن دی مٹھ والی پھٹی -

● **بیٹ** : [مد ہ] (۱) وٹھ ، پکھشو دا ہگیا ، بٹھ [ــ کر] - (۲) گندھک والا اک لون -

● بیٹا : [نر ہ] [مد : بیٹی] پُت ، پُتّر ، بیٹڑا ، جایا ، بچّا ، جمیا جایا ہویا ، جاتک ۔ بیٹا بن کے سب نے کھایا ہے ، باپ بن کے کسی نے نہیں : [اکھ ہ] پُتّر بن کے ساریاں کھادا اے پر پیُو بن کے کسے نہیں کھادا : کم حلیمی نال نکلدے نیں ، آکڑیاں نال نہیں ہُندے = وارث شاہ بن کاردوں ذبح کرے بول نال زبان رسیلے جی ۔ بیٹا بنانا : [مح ہ] پُترانا ، پُتّر بنانا ، پُتریلنا ، پرایا پُتّر لینا ، پرایا پُتّر پالنا ۔ بیٹا بیٹی : [مح ہ] (۱) پُتّر دھی ، دھی پُتّر ، کوئی جا ، الاد ، بال بچہ ۔ (۲) بالاں دی اِک کھیڈ ۔ بیٹا بیٹی جنے ، لاہے ٹوٹے گھنے : [اکھ ہ] الاد جمے تے وخت پیندے نیں ۔ پ = بہوں پُتریں بہوں سہنے ۔ ٹبّرداری دے چوکھے وخت تے لانجھے دسّن لئی بولیا جاندا اے ۔ بیٹا جن کر نیو چلے ، سونا پہن کر ڈھک چلے : [اکھ ہ] پُتّر جمے تے نیویں ہو کے ٹُریے ، سونا پائیے تے کج کے ٹُریئے :- بھلے بھاگاں اُتے ہنکار نہ کرن تے پھلی بیری وانگ نیون دی مت اے ؛ پئی پُتّر اُتے مان ایس لئی نہ کریئے پئی اللہ دا مال اے ، سونا ایس لئی کجیئے پئی نہ کوئی ویکھے تے نہ لاگو ہووے ، مان ہنکار نہ کرن دی مت اے ۔ بیٹا چمار کا نام رکھا جگ جتن : [اکھ ہ] = زات دی کوڑھ کِرلی تے چھتیراں نوجپّھے ، زات دا ہینا کمینا پر ناں ستاں ساؤاں ورگا = اکھّوں انّھی دا ناں نور بھری = پیُو نہ ماری پِدّڑی پُتّر تیر انداز ۔ بیٹا مریو پر تسر نہ پڑیو : [اکھ ہ] ترکھتّل دا مر جانا ہی چنگا پئی جیُوندا رہوے گا تے خورے کنیاں کو آفتاں آؤن گیاں ، آکھدے نیں ترکھتّل دا جمنا بڑا نحش ہُندا اے ۔ بیٹے والے : [نر ج ہ] مُنڈے والے ، لاڑے دے سکّے ساک ، جانجی ، جنیتی ، کُڑم ۔

● بیٹی : [مد ہ] [نک : بِٹیا] دھی ، بیٹی ، بیٹڑی جائی ، دھیوڑی ، پُتری (لو) ۔ بیٹی دینا : [مح ہ] دھی دا ساک (ڈولا) دینا ، کُڑی دینی ، ساک دینا ۔ بیٹی روٹی کرنا : [مح ہ] گالاں کڈھنیاں ، تولنا ، مندا چنگا بولنا ، ماں بھین پُننی ۔ بیٹی والے : [نر ج ہ] کُڑی والے ، وہٹی دے ساک ، لاڑی دے سکّے ، میلی / میلناں ۔

● بیٹھ : [مد ہ] (۱) بیٹھن دی حالت ۔ (۲) بیٹھنا مصدر دا صیغہ امر 'بہ' = تُوں بیٹھ ! بیٹھ جانا : [مص ہ] ویکھو : بیٹھنا ۔ بیٹھا پیر ، کھڑا میر : [اکھ] بیٹھا بُڈھا پئی نکارا تے کھلوتا میری / میہدی :- کم کرن والے دے ہی ٹھکے ہُندے نیں ۔ بیٹھا رہنا : [مح ہ] (۱) بہہ رہنا ، بیٹھا رہنا ۔ (۲) چوکھا چِر بہنا ۔ (۳) اڈیکنا ، اڈیک لا رکھنی ۔ (۴) آسرے/بھرواسے بہنا ۔ (۵) وہلے واندے رہنا ۔ (۶) وقت گھسانا ۔ (۷) صبر کرنا ۔ (۸) آس چھڈنی ۔ (۹) سُستی ورتنی ۔ (۱۰) ہار جانا ۔ بیٹھک : [مد] (۱) بیٹھک ۔ (۲) بہن دا ڈھنگ ، بہنی ، بیٹھنی ۔ (۳) اِک ڈھنگ دی ورزش (بیٹھکاں) ، اُٹھک بیٹھک ۔ (۴) کُھلن دا اِک دا ۔ (۵) بیٹھن دا کمرا ۔ (۶) مجلس ، محفل ۔ (۷) اکٹھ ، نذر نیاز ۔ (۸) چونکی ؛ جھڑی جنّن کڈھن لئی بٹھائیدی اے ، پریاں جناں دی حاضری ۔ بیٹھک سر پر ہونا : [مح اُ] منّت سُکھنا منّی ہوئی ہونی ، مُراد پُوری ہو جان اُتے نذر نیاز سِر/باقی یا ذمے ہونی ۔ بیٹھکا : [نر ہ] بہن دی تھاں ، بیٹھن دا کمرہ ، اُتارا کرن دی تھاں ، حویلی ، ڈیرا ؛ جتھے ڈنگر وی ہون تے بندے وی ۔ بیٹھن : [نر ہ]

(۱) بیٹن - (۲) بار دانا - (۳) جس کاغذ لفافے یا کپڑے وچ مہنگ مُلّی شے ولھیٹی ہووے - (۴) استری کرن ویلے پھٹے (تختے) اُتے وچھائی ہوئی چادر -

● **بیٹھنا ، بیٹھ جانا** : [لا مح ہ] [ض : کھلونا] بہنا ، بہ رہنا ، بیٹھ جانا ، بیٹھک کرنی - دھسّ جانا [اکھ] (کوٹھا/تھاں) ، کُھبھنا ، نگھرنا ، پھسّنا آس لاہنی (دل) وہلّا ہو جانا ، جڑیا جانا (نغ/تھیوا) مُٹھکنا ، دوالا نکلنا ، ستیا نہ رہنی ، کار وہار چھڈنا - گھر بہ جانا - بہپّا ہو جانا (چولاں دا) - نکاح کرنا - سوار ہونا - پوہنا - جمّنا ، آنڈے دینے - میل کرنا (پکھوآں دا) - پڑھنے پینا (سکولے/مسیتے) وجنا (گولی دا) ، تخت اُتے بیٹھنا - **بیٹھنا اُٹھنا** : [مح ہ] اُٹھنا بہنا ، اُٹھک بیٹھک کرنی ، للھنی لگنی ، بے چین ہونا اُچڑ پیڑے لگنے - **بیٹھواں** : [ص نر ہ] ڈھپّا ، بیٹھی اڈی والی (جُتّی) - **بیٹھے بٹھائے ، بیٹھے بیٹھے** : [تف ہ] بیٹھے بیٹھے ، بیٹھے بٹھایاں ، ایویں ، دھگانے ، فضول ، بدوبدی ، مفت وچ ، بے سبب ، بنا وجہ - **بیٹھے بٹھائے تو قارون کا خزانہ بھی خالی ہو جاتا ہے** : وہلے بیٹھیاں بڑا خرچ ہُندا اے = کھاندیاں کھاندیاں کُھوہ خالی ہو جاندے نیں - **بیٹھے بیٹھے سُوکھ جانا** : [مح ہ] اُڈیک اُڈیک کے بُڈھا ہو جانا ، اڈیک وچ تھک جانا ، بہ بہ کے آکڑ جانا - **بیٹھے سے بیگار بھلی** : [اکھ ہ] وہلے رہن نالوں کوئی نہ کوئی کم یا بُتّی نتّی کر لیے = وہلے نو وگار چنگی - **بیٹھی روٹی** : [مح ہ] کھوڑی مالی ، آہر پہر تے محنت کرن باجھ ملن والی آمدنی ، پنشن ، روٹی کپڑا ، بڈھا خرچا -

● **بیج** : [نر ، انگ : badge] چپڑاس ، نشان ، عہدے دا بِلّا -

● **بیج** : [نر ہ] (۱) بی - (۲) تخم ، نطفہ - (۳) جڑھ ، مول ، منیاد - **بیج بونا** : [مح ہ] بی گھتّنا ، بی سٹنا ، بی پانا ، بیجنا ، گڈّنا - نیہ رکھنی ، مُڈھ بنھنا (کسے گل دا) ، شروع کرنا - **بیج پڑنا** : [مح ہ] بی پینا ، نطفہ پینا ، نیہ رکھی جانی [مت :- ڈالنا] - **بیج جمنا** : [مح ہ] (۱) بی پُنگرنا ، اُگنا ، بوٹا پھٹّنا - (۲) بی پینا ، نطفہ یا حمل ٹھہرنا - **بیج رُت** : [مد ہ] بجائی / گڈائی دا موسم ، پہلی گڈن دی چنگی رُت ، بی پان دے دن - **بیج کھاد** : [نر ہ] بی ملتّھڑ ، ہالی تے واہک نو زمیندار ولوں بجائی لئی سلیا ہویا اناج تے ملتّھڑ یا اہدا خرچا - **بیج مارا جانا** : [مح ہ] بی ماریا جانا ، بی نہ پُنگرنا ، فصل نہ اُگنی ، انگوری سڑ جانی ، بی برباد ہو جانا - **بیج ناس کرنا** : [مح ہ] بی ناس کرنا ، بی مُکا دینا ، جڑھوں پُٹ سٹنا ، تباہ کرنا ، برباد کر دینا ، کلّر واہنا ، شور زمین وچ بی پانا - **بیجلا** : [ص ہ] بیجاں والا بیل گھنے بیاں والا کوئی پھل -

● **بیجک** : [نر ہ] (۱) رسید ، لکھت (خریدے ہوئے مال دی) - (۲) مال پہنچن دی رسید - (۳) پُونجی ، سرمایہ - (۴) نشانی -

● **بیجنا** : [نر اُ ہ] (۱) پکھّا ، پکھّی ، وا جھلن دا ہتھیار - (۲) [مص] بی گھتنا ، بی (تخم) سٹّنا - **بیجنا ڈھلانا** : [مح ہ عو] پکھا ہلانا ، وا جھلنی -

● **بیجو باورا** : [نر نا] بہادر شاہ گجراتی دا درباری راگی ، اکبر دے وارے دا اک مشہور گویّا -

● **بیجھڑ ، بیجھڑا :** [نر ص ہ] بیرڑا ، رلواں ان ، دوغلا / رلے دا (اناج) ، بیلے / بیرڑے دی کنک ، اوہ کنک جھدے وچ کوئی کوئی دانہ جوآں دا ہووے - **بیجھڑ کی پسنہاری ، گیہوں کے گیت گائے :** [اکھ ہ] سونا ڈھیراں اُتے سُفنے شیش محلاں دے :- چھوٹے پاہنے دا بندہ اُچے سُفنے ویکھے تے آکھدے نیں = زات دی پِدّی چھٹّا بازاں نال -

● **بیچ :** بیچنا دا امر - **بیچ کھانا :** [مح ہ] ویچ کھانا ، مُل لے لینا ، کھا چٹ جانا ، خرچ کر دینا ، اُجاڑ دینا ، جائیداد دا ویچ وٹ کے کھا جانا - **بیچا باچی :** [مد ہ] ویچاوٹی ، ویچا واچی ، ویچ وہاج ، ویچ وٹ ، وِہار ، وپار - **بیچنا ، بیچ ڈالنا :** [مت ہ] [لا : بِکنا] ویچّنا ، مُل وٹ لینا ، فروخت کرنا ، پیسے لے کے کوئی شے دینی - **بیچُو** [نر فا ہ] ویچن ہار ، دئی وال ، دُکاندار ، مال ویچن والا -

● **بیچ :** [نر ہ] وِچ ، اندر ، گبّھے ، وِچکار ، میانے ، وِتّھ ، دو چیزاں دی وِچلی تھاں - [ح] وِچالے ، وِچکارے - **بیچ بچاؤ :** [نر ہ] چھڈ چھڈا ، چُھٹ چُھٹا ، لڑدیاں بھِڑدیاں دے وچ پے کے چُھڈا دین دی کار ، چھڈاوے دا کم جھیڑا نبیڑن دا کم ، نِیاں ، نبیڑا ، صلح ، تریاکل دا فیصلہ : [— کر] - **بیچ کا :** [ص ہ] وِچلا میانے دا ، وچ دا ، وِچالا ، گبھلا ، گبّھے دا اندرلا - **بیچ کھیت :** [تف ہ] رڑ میدانے ، رن وِچ ، پِڑ وِچ ، دنگل وِچ ، مرداں دے میدان ، سبھ دے سامنے - **بیچ میں پڑنا :** [مح ہ] وِچ پینا ، چُھڈاوا پینا ، تریاکل بننا ، صُلح کرانی ، دخل دینا ، ضامن ہونا ، ضامنی دینی - **بیچ والا :** [ص ہ] وِچلا ، اندرلا ، گبھلا ، وچولا ، وچولی ، ثالث ، تریاکل ، چھڈاوُ ، چھڈاوا ، نیائی -

بیچا بیچ : [تف ہ] وِچوں وِچ ، وِچ وِچالے ، اندرو اندر ، وِچکاروں ، اندر خانے - [نر] وِچکار ، وِچ - **بیچوں بیچ :** [تف ہ] وچو وِچ ، اندرو اندر ، وِچکاروں ، وِچوں دی ، وِچالیوں ، اندر خانیوں -

● **بِیچا :** [مد ہ] (مائی بِیچاں) بالاں نُو ڈران دا لفظ ، ہوّا ، مائی ہلّو ، ڈروُنی شکل ، کاغذ اُتے بنی ہوئی جنّ دی شکل جھنُو مونہ تے چاڑھ کے اِک دوجے نُو ڈراندے نیں -

● **بیچلر :** [ص ، انگ : bachelor] کنوارا ، ان وِہایا ، چھڑّا -

● **بِیخ :** [مد ف] (۱) جڑھ - (۲) نیہ (نینہ) - مُنیاد ، مُول (۳) اصل - (۴) مُڈھ (کسے گل دا) - **بیخکنی :** [مد ف] [ف : جڑھ پٹّنا] ، ناس ، تباہی ، بربادی ، پُٹ ، اُکھیڑ ، جڑھ پُٹ دینی - **بیخکنی کرنا :** اُجاڑ پُجاڑ دینا ، ہُونجھا پھیرنا (مح پ) جُھگا چوڑ کرنا ، ناس مار دینا ، بھٹھّا بٹھانا -

● **بید :** [مد ف] (۱) [بید] ، بَینت ، مشہور لچکیلا رُکھ - (۲) [ہ] دینی کتاب - **بید کی طرح کانپنا :** [مح اُ] پکھّی وانگ ڈولنا ، کمبنا ، تھر تھر کمبنا ، کمبنی آؤنی - **بید مجنُوں :** [نر ف] آک اڈیاں ٹہنیاں والا رُکھ ، شاعر اہنُو مجنُوں (قیس) نال تشبیہ دیندے نیں -

● **بَید :** [نر ہ] وید ، دیسی حکیم ، [نک : ویدڑا = حکیمڑا] **بید مُشک :** [نر ہ] اِک رُکھ جھدے مہکویں پُھلاں دا رس مشہور اے - **بید کرے بیدائی ، چنگا کرے خدائی :** [اکھ اُ] آدمی کوشش کردا اے تے رب کرم کماندا اے ، ہر کمّ سوچ سمجھ کے کرنا چاہیدا اے تے نتیجہ اللہ اُتے چھڈ دیئے -

● **بیداد** : [مد ف] ظلم ، ہنیر ، لوہڑا ، جبر ، انتھ ، انتھی ، انھیر ، انیا ، بے انصافی ۔ **بیداد خو ، بیدادگر** : [ص ف] ظالم ، ہینسیارا ، ڈاہڈا ظلمی ، بے ترس ۔ معشوق ۔

● **بیدار** : [ص ف] [ض : ستا] ۔ جاگدا ، ہشیار ، چست ، سچیت ، سُرتا ، جہڑا نیندر وچ نہ ہووے ۔ **بیدار بخت** : [مد ف] سبھاگا ، کرماں والا ، بختاں والا ، امیر ۔ **بیدار دل** : [مد ف] ہشیار ، سیانا ، دل دا سجاگ ۔ **بیدار مغز** : [مد ف] ات سیانا ، سمجھ والا ، عقل/دماغ والا ۔

● **بیدک** : [نر مد س] ویدک ، ہندوستان دی پرانی ویدگی ، ہندوآں دی حکیم گری ۔ (۲) [نر فا] وید ، حکیم ۔

● **بیدن ، بیدنا** : [نر ہ] ویدن ، دکھ ، پیڑ ، بیماری ۔

● **بیدھنا** : [مت ہ] (۱) ونھنا ، چھیک کرنا ، سلنا (۲) جادو کرنا ۔ (۳) موتیاں نوں چھیک پانا ۔ (۴) نیزہ/برچھی مارنی ۔ (۴) سل دینا ۔

● **بیر** : [نر ہ] اِک مشہور پھل تے اہدا رکھ ، بیر ، بیری ، ملتھا ، ملا ، جھڑ بیری ۔ **بیر گٹھلی** : [مح ہ] (۱) بیر دی گٹک ۔ (۲) اِچی بِچی ۔ (۳) ذرا ذرا شے ، سبھ کجھ ۔ **بیر میں گٹھلیاں ملانا** : [مح ہ] بیراں وچ گٹکاں رلانیاں ، رلا کرنا ، گڑبڑی مچانی ، بنی بنائی گل وگاڑ دینی ، کوئی معاملہ خراب کر دینا ۔ **بیر ہڈی** : [مد ہ] گھوڑیاں دی اِک بیماری ۔ **بیری** : [مد ہ] بیر دا رکھ ، بیر دا بوٹا ، بیری ۔

● **بَیر** : [نر ہ] ویر ، دشمنائی ، ضد ، خار ، کیڑ ، کھنس ، دشمنی ، دکھ ، ساڑا ، وٹا ، بدلا ۔ **بَیر باندھنا ، بسانا ، رکھنا** : [مح ہ] ویر پانا ، ویری بننا ، دشمنائی پالنی ، گھنڈی پائی رکھنی ۔ **بَیر جو راکھے سادھو ساتھ ، کچھ نہ آوے وا کے ہاتھ** : [اکھ ہ] (۱) جہڑا سادھو ہو کے دل وچ میل رکھے اہنو کجھ نہیں لبھدا ۔ اللہ والے کسے نال ویر نہیں رکھدے ۔ (۲) سادھو دی بددعا نہ لیئے ۔ **بَیر لینا** : [مح ہ] ویر لینا ، بدلہ لینا ، کیڑ کڈھنی ، دشمنائی ورتنی ۔ **بَیری** : [ا ص ہ] ویری ، دشمن ، دوکھی ، ظالم ، برا لوڑن والا ، خار رکھن والا ، دشمنائی پالن والا ۔ **بَیری سے بچ ، پیارے سے رچ** : [اکھ ہ] ویری توں بچیے تے سجناں نال رچ مچ جائیے = سوکن کوئی سہیلی نہیں ، ویری کوئی بیلی نہیں = سجن اکھیاں وچ سماندے تے ویری وہڑے وچ وی نہیں سماندے [پ اکھ] ۔

● **بِیر** : [مد ہ] دلیر ، بہادر ، وِیر ، سورا ، سورما ، وریام ، دھڑلے والا جی ، بھلوان ، زوراور ، ڈاہڈا ۔ مسان ، جن بھوت ، جادو ، موکل ۔ **بِیر بٹھانا** : [مح ہ] کامن پانا ، جادو ٹونا کرنا ، مسان گھتنے ، تعویت پانے ۔

● **بِیربر ، بیربل** : [نر نا] اکبر بادشاہ دا اک مخولیا وزیر ، ملا دو پیازے نال اہدیاں نوکاں ٹوکاں تے جگتاں مشہور نیں ۔

● **بِیربندھنی** : [مد ہ] سیونے (سونے) چاندی دا اِک گہنا ۔ **بِیر بہشتی ، بیربہوٹی** : [مد ہ] جیج وہٹی (ویر وہٹی) اِک رتا سوہا ، کیڑا جہڑا مینہ رتے ہندا اے ، اِہدا تیل دیسی دواواں وچ ورتیا جاندا اے ۔

بِیر دوڑانا : [مح ہ] جا ُدو ُٹونے ِدے زوریں کسے ِجن بھ ُوت توں کـ ّم َلینا ، مو ّکل گھ ّلنا ، ہمزاد توں کم کرانا ۔

● بیرا : [نر ہ] ُبوہے دیاں باہیاں نال گڈی ہوئی لکڑ [انگ : bearer] ہوٹل دا نوکر ، روٹی شوٹی کھوان والا ۔

● بیراج : [نر ، انگ : barrage] َبیرج ، بنجر زمین دے ِپلاوے یا ِسنجائی لئی پانی روک کے نہراں کـ ّڈھن دا کم تے اُساری ڈیم ۔

● بیراگ : [نر ہ] جوگ ، فقیری ، من ماری ۔ َبیراگی : [نر ہ] جوگی ، تیاگی ، تارک ، اللہ لوک ، سادہ سنت ، سادھو ، بن باسی ، فقیر ۔ [مد : بیراگن] ۔

● َبیرسٹر : [ص ، انگ : Barrister-at-Law] (بار ایٹ لا) ولـَیت پاس وکیل ، وڈے درجے دا وکیل ۔

● َبیرق : [مد ت] جھنڈا ، نشان ، پھریرا ۔ َبیرک (فقیر دا) ۔

● َبیرم خاں : [نر نا] اکبر بادشاہ دا اُستاد تے عبدالرحیم خانخاناں دا پیو ۔

● َبیرن : [ص مد ہ] َویرن ، دو کھن ، ُدشمن ، (مد) َویر رکھن والی ، کـیڑ رکھن والی ، کھنن ۔

● بیرنگ : [ص ، انگ : bearing] برنگ ، (اہ خط) جس اُتے ُپوریاں ِٹکٹاں نہ لگیاں ہون ؛ انج اُہدا محصول خط وصولن والے ُنو دینا َپیندا اے ۔

● َبیـ ُروت : [نر نا] لبنان دا مشہور شہر تے بیڑی اڈا ۔

● بیروزہ : [نر ف] گندا بروزا ، ِچیڑ (چیہل) دے ُرکـ ّھ دی گونـ ّد ۔

● َبیرومیٹر : [نر ، انگ : barometer] وا میچنا ، وا دا دبا جاچن دا آلہ ۔

● بیـ ُرون : [ح تف ف] َبنـ ّے ، باہر وار ، باہر ، باہرلے پاسے ، باہـرلا پاسا {بیرونِ ملک = بدیسیں} بیرونجات : [نر ج ف] شہر دے باہرلے علاقے ، ِپنڈگراں ۔ بیرونی : [ص ف] [ض : اندرلا] باہرلا ، باہر والا ، بـِرکا ، دیسوں باہر دا ۔

● ِبیڑ : [نر ہ] بنـ ّی ، حاطہ ، دوال ، حد بنـّا ، اِک تھاؤں ُپٹکے ُدوجے تھاں گـ ّڈیا ہویا ُبوٹا ۔ باہرلا ُبوہا ۔ ِبیڑ بندی کرنا : [مح ہ] بنـ ّے بنھنا ، حـ ّداں لانیاں ، دوال کرنا ، َپیلی دی حد بندی کرنی ، ُرکھاں لئی قلاں لانیاں ۔

● بیڑا [نر ہ] وڈ ّی بیڑی ، وڈا ُتلھا ، پانی دا جہاز ، چوکھیاں بیڑیاں ، چوکھے جہاز ، اُساری وچ لگن والیاں گیلیاں دا گـ ّٹھا جہڑا دریا وچ روڑھ کے تھاں ِسر اپڑاندے نیں ۔ دریا ٹپـ ّن لئی اِجھیاں لکڑاں دا بنایا ہویا ُپل ۔ بیڑا پار کرنا ، لگانا : [مح ہ] بیڑا تارنا ، پار لنگھانا ، خیر ُسکھ نال کنڈھے لانا ، ِبھیڑوں کڈھنا ، بچا َلینا ، بھاگ سوار دینے ، کامیاب کرنا ۔ بیڑا ُڈوبنا ، غرق ہونا : [مح ہ] بیڑا ُڈبـ ّنا ، بیڑا غرق ہونا ، تباہ ہو جانا ، بھٹـ ّھا بہ جانا ، کم َچوڑ ہو جانا ۔

● ِبیڑا : [نر ہ] (۱) بدھـ ّا ہویا پان ۔ (۲) لگا ہویا پان ۔ (۳) ِسگرٹ ، سگراٹ ، ُچرٹ (۴) تلوار دا

ڈکّا ؛ جھڑا تلوار نُو میانوں باہر نکلن توں روکدا اے ۔ (۵) بٹن ۔ بیڑا اُٹھانا : [مح ہ] کِسے اَوکھے کم دے کرن دا ذمہ چُکنا ، نیت کر لینی ، پکّا ارادہ کرنا ، تیار ہو جانا ۔ بیڑا کِھلانا : [مح ہ] پان کھوانا ، منگنی کرنی ، منگنی پکّی کرن دی رسم جِھدے وچ سَتّاں پاناں دا بیڑا بنا کے چاندی دے ورق لا کے مُنڈے نُو کھواندے نیں ۔

● بیڑی : [مد ہ] (۱) نِکّا بیڑا ، ڈونڈی ۔ (۲) تُلہا (بیڑی ورگا کانیاں دا گٹھّا) ۔ (۳) سنگل ۔ (۴) پَیکڑی ، پیکڑ ، پینکھڑ ، میڑکی ، لوہے دی جنجیری ؛ جھڑی بندی واناں دے پَیریں گھتّی جاندی اے ۔ (۵) نیندر لئی بالاں دے پیریں بنّھن دا نِیلا دھاگا ۔ (۶) کھیتر بنّے نُو پانی دین لئی چمّ دا چرسا ۔ بیڑی سونے کی بھی بُری : [اکھ ہ] بیڑی سونے دی وی بَھیڑی ، پنجری تے سونے دی وی مَندی ۔ قید دی نندیا کرن ویلے آکھدے نیں ۔ بیڑیاں پڑنا : [مح ہ] سنگل وجّنے ، بیڑیاں پَیناں ، قید ہو جانی ، بجھّنا ، پینکھڑ پَینے ۔ بیڑیاں پہنانا ، ڈالنا : [مح ہ] بیڑیاں پانیاں ، سنگل مارنے ، قیدی بنانا ، جُوڑنا ، کڑنا ، پابند کرنا ۔ بیڑیاں کاٹنا : [مح ہ] بیڑیاں لاہنیاں ، چھٹکارا دینا ، قیدوں چھڈّنا ، مشکل حل کرنی ۔ بِیڑی : [مد ہ] تماکُو پا کے پتّے دی سِگرٹ ورگی بنائی ہوئی بتّی ۔ بِیڑی : [—پی] ۔

● بیزار : [ص ف] اکتّیا ہویا ، اوازار ، نراض ، تنگ ، سَوڑا پیا ہویا (آدمی) ۔

● بِیس : [گِن ہ] وِیہ ، دَہ دُونے ، اَنّی تے اِک = ۲۰ ۔ بیس بِسوے : [نرج ہ] اِک وِگھا ، ساری بَھوں ، ساری فصل / کھیتی ۔ کُل ، ساری ، پوری ، ساری دی ساری ، [تف] سچ مچ ، سَولاں آنے ، پک ، یقین ۔ بیس راہ میں لگا دینا : [مح عو ہ] تھاں کُتھاں خرچنا ، فضول خرچ کرنا ، آجایا خرچ پیا کرنا ۔ بِیس ہنڈیوں کا مزہ چکھنا : [مح ہ] تھاں تھاں نوکری کرنی ، تھاں کُتھاں روٹی کھانی ، چھنال رنّ دا کِسے دُوجے نال اُدھّل جانا ۔ بِیسا : [گن ص نر ہ] وِیہا ، وِیہاں نوہاں والا (کُتّا) ، وِیہڑ ۔ بِیسواں : [ص ہ نر] وِیہواں ، مرگ دی اِک رِیت جِس وچ وِیہ دن غریباں مسکیناں نُو کھانا کھوایا جاندا اے ۔ بِیسیوں : [ص گن ہ] کئی وِیہاں ، چوکھے ، کِنّے سارے ۔ بِیسی : [مد ہ] (۱) اِکو قسم دے وِیہ نَگ ، کوڑی ۔ (۲) اناج دی اِک مِینتر (۳) اک بھانڈا ۔ (۴) زمین دا اِک ناپ/کچّھ ۔ بِیسی کِھیسی ، ساٹھا پاٹھا : [اکھ ہ] وِیہاں ورھیاں دی زنانی ڈِھلک جاندی اے ! مرد سَٹھّاں دا وی جوان تے تگڑا رہندا اے (لوک خیال) ۔

● بیساکھ : [نر ہ] وساکھ ، دوجا دیسی مہینا جِھدی پہلی نُو وِساکھ دا میلا لگدا اے ۔ بیساکھی : [مد نا ہ] (۱) وِساکھ دی پہلی تریکے لگن والا میلہ ۔ (۲) وِساکھی ۔ لُنجے لنگے نُو ٹُرن وِچ سہارا دین والی کاٹھی ، گھوڑی ، پھوڑی ، کاٹھ کٹھوری (لکڑ دی لَتّ) پھہوڑی ، کَنچّھاں تھلے لے کے ٹُرن والی دوسانگی ، (کھڑلت) ۔

● بیسر : [مد ہ] بینسر ، بُولا ، نَکّ دا اِک گہنا ۔

● بیسرا : [نر ہ] (۱) اک مریلا پکھنُو ، باز دی قسم ، شِکرا ۔ (۲) بودلا ، نکھٹو ، لوارثا ۔ (۳) پھَرونت ۔ (۴) لُنڈا ، اوارہ ۔

بیسن : [نر ہ] چھولیاں دا آٹا ، ویسّن ؛ جیہدے پکوڑے تلے جاندے نیں - **بیسنی** : [ص ہ] ویسن والی شے ، ویسن والی روٹی ، مِسّی ترسّی - **بیسنی روٹی** : [مد ہ] مِسّی روٹی ، ویسن والی منّی (جس وچ ہور کئی مسالے وی پیندے نیں) -

بیسوا : [مد ہ] ویسوا ، کنجری ، چھنال ، بزار دی رن ، خانگی ، گشتی ، کوٹھے والی ، بُریار ، بُریارنی -

بیش : [ص ف] وَدّھ ، بُہتا ، بہتوں ، ودھیک ، بتھیرا ، وافر {بیش از بیش = ودھ توں ودھ ، ودھّوں ودھ} - **بیش بہا** : [ص ف] وڈ مُلا ، بہتوں مُلّا ، انمُلا ، ودھیک مُل والا ، قیمتی ، بڑی قیمت دا - **بیشتر** : [ص ف] کئی واری ، بُہتی وار ، بتیرا ، چوکھا ، بتھیرا ، بُہتا ، وادھو ، ودّھوں ودھ - **بیشی** : [مد ہ] وادھ ، ودھوتر ، رُل ، وادھا ، پسارا ، ودھیکی ، چُکھیائی ، چوکھیائی ، وافری -

بِیشہ : [نر ف] جنگل ، بیلا ، اُجاڑ ، بربر ، جھنّل ، جھنگ -

بَیضا [ص ع] چِٹّا ، سفید ، چِلکدا ، لِشکدا ، اُردو فارسی وِچ 'مِسّلت' نال لِکھن دا مطلب : اسلام اے -

بَیضاوی : [ص نا] قاضی ناصرالدین ابوالخیر عبداللہ بن عمر ، تفسیر بیضاوی دا لکھاری ، بیضا گراں دا وسنیک -

بیضہ : [نر ف] آنڈا ، (پکھیرواں ، کُکڑیاں دا ٹٹّا) فوطہ ، خصیہ ، نل ، پتالو ، [ص : بیضوی = آنڈے ورگا ، آنڈے ہار] - **بیضۂ مرغ ہمہ برابر** : [اکھ ف] = اِکو مُڈھ کہاد دا کوئی نہ گنا سواد دا = اِکّو آوے دے بھانڈے : سارے جی اِکّو جہے مُنڈے چالے دے نیں -

بَیطار : [نر ع] سلوتری ، ڈنگر ڈاکٹر ، ڈنگراں دا وید/حکیم -

بَیع : [مد ع] بیع ، ویچنا ، مُل وٹنا ، وِکائی ، ویچ وٹ ، مُسّل - **بَیعِ استطاعی** : [مد ف+ع] غریبی ، انہوند ، ہاتڑ پُنا - **بَیع بالخیار** : [مد ع] اجہی ویچا وٹی جس وچ مِتّھی مُدت تیکر شے پرتی پرتائی جا سکے - **بَیعِ بالوفا** : [مد ہ] مُد پُگن تیک ہی پیسا دے کے لتی جان والی چیز، بانھ - **بَیعِ قطعی** : [مد ف] پکی وٹنک ، ٹُھک دی وِکری ، ویچا وٹی ، پکا سودا - **بَیع نامہ** : [نر ف] بَیع ناواں ، لِکھ لِکھتیا ، مال ویچن دی لِکھت - **بَیع و شِرٰی** : [مد ع] ویچا وٹی ، وِچ وِہاج ، خریدن ویچن دی کار وپار - **بَیعانہ** : [نر ع] سائی ، بیانا (لو) ، پیشگی ، سودا پکا کرن لئی اگھاؤں/ اگیترے دِتی ہوئی رقم -

بَیعت : [مد ع] مُریدی ، مرید ہونا ، ہتھ وچ ہتھ دینا ، پیر پرنے ہونا ، کسے بزرگ دے سامنے نیک راہ تے چلن دا اقرار کرنا - **بَیعت لینا ، کرنا** : [مح اُ] مرید کرنا ، مُریدی وچ لینا ، بیت (بَیعت) کرنی -

بِیکا : [ص ہ] (۱) وِنگا ، ٹیڈھا ، ڈِنگا ، ول والا - (۲) زخمی -

بیکر : [نر ، انگ : baker] بیکری والا ، بِسکٹیا ، تندوریا ، ڈبّل روٹیاں تے بِسکٹ بنان والا - **بیکری** : [مد ، انگ : bakery] تنُدور،

تندُوری ، بھٹھی (بِسکُٹ بنان دی) ۔

بیکل : [ص اُ] بے آرام ، بے چین ، سَوڑا ، کاہلا ، چِھتھا ، ویاکل ۔ **بیکلی** : [مد اُ] بے آرامی ، سَوڑ ، کاہل ، لِلّھنی ، اچمی ، آچِلی ، اچوائی ۔

بیکُنٹھ : [نر س] جنّت ، بہشت ، سُرگاں ، سُرگ ۔ **بیکنٹھ باشی** : [نر ص ہ] سُرگ واسی ، جنّتی ، بہشتی (مویا ہویا) ۔

بیگ : [نر ت] [مد : بیگم] امیر ، سردار ، شہزادا ، مُغلاں دی الّ ۔

بَیگ : [نر ، انگ : bag] جھولا ، تھیلا ، بَیگ ، بستا ، گُتھلا ، تھیلی ۔

بیگار : [مد ہ] وِگار ، بُتّی ، مُفت دا کم ، دھکّے نال لِتّا ہویا کم ، درڑ بھرڑی ، کار بے پرواہی نال کِیتا ہویا کم ، ان چاہیا کم ۔ **بیگار ٹالنا** : [مح ہ] وِگار ٹالنی ، کم درڑ بھرڑ کرنا ۔ **بیگارُو کام** : [مح ہ] بُتّی نِتّی ، مُفت دا کم ، وِگار جان کے کیتا ہویا (کم) ، درڑ بھرڑ وگار ، دادھڑی ہوئی کار ، بےدلی نال کیتا ہویا کم ۔ **بیگاری** : [نر ہ] وِگاری ، وگار ٹالن والا ۔

بیگانگی : [مد ف] بگانیاں والا سلُوک ، بے تعلقی ، اوپرا سلُوک ، پَرپّن ، اوبھڑی ، دُکّ تِرکّ ، دُوج تِیج ، بِگانی تھاں ، اُپرا ، نواقفی ۔ **بیگانہ** : [ص ف] (ض : آپنا) بِگانا ، اوپرا ، اوبھڑ ، پرایا ، دُوجا ، غیر ۔ **بیگانہ خو** : [ص ف] رُکتّھا بِھتّکا ، کسوڑا / کورا آدمی ۔ **بیگانہ وار** : [اف] بِگانیاں وانگ ، غیراں ہار ۔ **بیگانہ کا سر پنسیری کے برابر** : [اکہ] = پرایا سِر پنجسیری جیڈا : ۔ پرایا دھن بُہتا جاپدا اے ۔

بیگانے بردے آزاد کرتے ہیں : [اکھ اُ ہ] بگانے مال اُتے کُندے نیں ، پرائے سِر تے میلا مانُدے نیں ۔

بیگم : [مد ت] [نر : بیگ] (۱) سوانی ، پربھانی ۔ (۲) امیرنی ، امیر زادی ۔ (۳) گھر والی ، وَوہٹی ۔ (۴) سیّد زادی ۔ (۵) عزت دار زنانی ۔ (۶) اج کلھ ہر زنانی نُوں بیگم آکھدے نیں ۔ (۷) تاش دی بیگی ۔ **بیگمی** : [نر ہ] [ص : بیگماں والا / ورگا] بیغمی ، چَولاں دی قِسم ، باسمتی ۔ اِک قسم دا پان ۔

بِیگھہ ، بیگھا : [نر ہ] وِگھا ، ادّھا گُھماں ، بھوں دی اک مِنتر = ۴ کنالاں ۔

بِیگھوٹی : [مد ہ] جریب نال کیتی ہوئی بَھوں (زمین) دی مِنتر ، کَچھائی ، کَچّھ ۔

بیل [مد ہ] ، **بیل بُٹا** : [نر ہ] (۱) ولّ ، ویل (ترکاریاں ، پھلاں دی) ۔ (۲) کپڑے اُتے ٹھپکے یا کڈھے ہوئے پُھل بُوٹیاں دا نمونہ ، پُھل بوٹے ۔ [ص ف : بیلچا ، ص فا : بیلدار] ۔ (۳) ڈولی اُتّوں دی کیتی ہوئی سوٹ ۔ (۴) بال جمّن دی ودھائی ۔ (۵) آل اولاد ، نسل ۔ (۶) بیڑی دا ونجھ ۔ (۷) اک رُکّھ دا پھل ۔ **بیل برہ** : [ص ہ] سوگی ، دُکھی ، غماں ماریا ، بد قسمت ، وِچارا ، جھدے گھر سجرا سوگ ہویا ہووے ۔ **بیل بڑھنا** : [مح ہ] وَلّ چڑھنی ، وَلّ کِھلرنی ، وَلّ ودھنی ، بال بچّہ ہونا ، کٹمب ودھنا ، جد اُسرنی ، اُساری ہونی ، وادھے پینا ، قد ودھنا ۔ **بیل بُوٹا** : [نر ہ] پُھل بُوٹا ، پُھل چِتر ، پُھل چِتریاں/ چڑیاں ۔ **بیل پتر** : [نر ہ] وَلّ پتّر ، وَلاں دے پتّے جھڑے ہندو شُوجی دی پُوجا ویلے چاڑھدے نیں ۔ **بیل پھلنا** : [مح ہ]

ول" نو پھل لگنا، بال بچہ ہونا، اُلاد ودھنی، آس پوری ہونی، پتّر جمنا۔ **بیلدار**: [نر فا ف] کہی وال، بیلدار، نہر دے پانی دا راکھا، [ص اُ] پھل بوٹیاں والا (کپڑا، کاغذ)۔ **بیل سونٹھ**: [نر ہ] اِک ون دا بوٹا۔ **بیل منڈھے چڑھنا**: [مح ہ] ویاہ دا ویلا آؤنا، آس مراد پوری ہونی، کم سِرے چڑھنا، ویاہ ہو جانا۔

● **بیل**: [نر ہ] بلد، ڈھگا، داند، وہڑ، ویہڑ، (جوان وچھّی) بلیدا۔ احمق، جھلّا، بے سمجھ، وہڑکا (جوان ویہڑکا)، ساہن، پورا جوان بلد جہنُو گائیاں لان مِلان لئی پالیا ہووے۔ **بیل پکا تو کتّوے کے باپ کا کیا؟**: [اکھ ہ] ڈھگا سیانا ہو گیا تے کاں دا کی گیا؟ :- آپ سیانے ہو جائیے تے کسے دا ڈر نہیں رہندا = گھر سمبھالیے آپنا چور نہ آکھیئے کو۔ **بیل گاڑی**: [مد ہ] گڈّ، گڑیہل، گڈّا، جس گڈی نو ڈھگے کھچّن۔ **بیل نہ کُودا، کُودی گَون یہ تماشا دیکھے کون**: [اکھ ہ] = اُوٹھ نہ کُدّے بورا کُدّے اِہ تماشا کون ویکھے = مُدعی سست گواہ چُست :- انہونیاں گلّاں کون منے۔

● **بیلا**: [نر ہ] (۱) اِک بوٹا جہدا پھُلّ موتیے ورگا ہُندا اے۔ (۲) چمبے دی اک قسم۔ (۳) اِک قسم دا واجا (سرنگی ورگا)۔ (۴) خیر خیرات ونڈن دی شے (ویاہ اُتے)۔ (۵) [بیلا بٹنا (مح)] وڈا کٹورا۔ (۶پ) دریا کنڈھے دا جنگل، جھنگ بیلا۔

● **بِیلا**: [نر اُ] تیل مِنّن والا چمّ دا کُپّا۔

● **بیلچہ**: [نر ف] [ف: بیل = کہی—فا = بیل دار] بیلچا، سِدّھی کہی، مِٹی پٹن دی سِدّھی جہی کہی، اِک ہتھیار۔

● **بیلز (بیلس)**: [مد ج، انگ: bails] ویلزاں، کرکٹ (کِھدو پھٹّی) دیاں کلّیاں اُتے آڈیاں رکھیاں جان والیاں گُلیاں۔

● **بیلن**: [نر ہ] لکڑ دا ہتھیار جس نال چکلے اُتے روٹی/لچّی چکلی کردے نیں، ویلنا، ویلنی۔ راہ بنانا، راہ ساواں کرن دا رولر۔ **بیلنا**: [مت ہ] (۱) ویلنا، چکلے اُتے پیڑا رکھ کے ویلنی نال چوڑا کرنا۔ (۲) ویلنے نال روٹی بنانی۔ (۳) [نر] کماد پیڑن دی کل"، ویلنی، ویلنا۔ (۴) رُکھ دی تاڑی۔

● **بیلنس**: [نر، انگ: balance] (۱) باقی، بقایا، روک، جمع رقم = بنک بیلنس۔ (۲) ساواں بھار۔

● **بیلی**: [نر پ] سجّن ساتھی، یار بیلی، گُوڑھا مِتر، ساتھ دین والا، سہارا دین والا، بانہہ پھڑن والا۔

● **بِیم**: [نر ف] ڈر، بھو، بھے، خوف، دھڑکُو، سینسا، ہیبُو۔

● **بیمار**: [ص ر ف] بیار، دُکھیا، روگی، ازاری، اُپدریا (اودریا) ہویا، ڈھلّا، ماندا، جہڑا تندرست نہ ہووے، ناول"، کسری۔ **بیمار پُرسی**: [مد ف] بیار دا حال چال پُچھنا، سُرت لینی، خبر، سار لینی، حال حوال جاننا [—کر]۔ **بیمار دار**: [نر ف] بیار دے نال رہن والا، بیار دی بھال کرن والا، بیار دا سجن ساتھی، ہمدرد تے ویکھ مدد دین والا۔ **بیمار داری**: [مد ف] بیار دی بھال تے ٹہل سیوا کرنی۔

ذمہ داری لین دا کم ، خدمت لئی بیار دے کول رہن ، نرس دا کم - **بیمار کی رات پہاڑ (کے) برابر** : [ا کھ ہ] بیار دی رات پہاڑ ورگی - (جھڑی مُکـّن وچ نہیں آؤندی) :- دُکھ دی گھڑی چھیتی کیتے نہیں نبـڑدی - **بیمار ہو جانا** : [مص اُ] منجی تے پینا ، ول نہ رہنا ، ماندا پے جانا ، روگ لگنا ، روگی ہونا - **بیاری** : [مد ف] دُکـّھ ، روگ ، تاپ ، کس ، مروڑا تے ہور کئی دُکھ جہناں نال بندہ ول نہ رہوے -

● **بیمہ** : [نر ف] بیمہ ، ضمانت ، ٹھیکا / ٹھیکہ ، ضامنی ، تھوڑے تھوڑے پیسے لے کے مُدت پچھوں حد پوری ہون یا مر جان تے متھی مُکائی ہوئی رقم تارن دی ذمہداری - **بیمہٗ زندگی** : زندگی دا بیمہ ، حیاتی دا بیمہ ، بیمہ کمپنی دی لکھت پڑھت یا وعدہ جس راہیں اِک مدت تک خاص رقم جمع کران والے نُو متھویں رقم مل جاندی اے ، جے اُہ پہلاں مر جائے تے اُہو رقم اُہدے وارث وصولدے نیں -

● **بین** : [نر ہ] وین ، مُردے دیاں چنگیائیاں گن گن کے رونا ، اُلھنی ، سوگ ، ماتم ، واویلا -

● **بین** : [ح ع] وچ ، وچکار ، گبھے ، اندر ، وچالے - **بینُ الاقوامی** : [ص ع] قوماں وچلا (معاملہ)، قوماں/ملکاں دا (— سانجھا میلا)- قومالا، مُلکالا ، قوماں/ملکاں وچلا ، اُچی پدھر دی (گل بات) - **بین السطور** : [نر ع] [سطراں دا وچالا] وتھ ، پاڑا ، وچلا مطلب ، بھیت ، گُجھے معنے - **بین الصُوبائی** : [ص ع] صوبیاں وچلا (معاملہ) ، صُوبیالا - **بین الکلیاتی** : [ص ع] کالجاں وچلا - **بین بین** : [تھا متف ع] وچکار ، وچ ، وچالا ، درمیانے درجے دا ، وچـّے وچ ، اندر گنی ، اندرو اندر -

● **بین** : [مد ہ] وین ، تُوسبے ورگا اک واجا جھنـُو سپاہڈے وجاندے نیں ، مُرلی ، ونجھلی ، سرنائی -

● **بیّن ، بیّنہ** : [ص ع] صاف ، پکّا ، ظاہر ، اُگھڑواں ، روشن (دلیل) ، ثبوت - **بیّنات** : [ج ع] [و : بیّنہ] (۱) روشن دلیلاں - (۲) سچـّے گواہ - (۳) ابجد دا اِک حساب -

● **بینا** : [نر ف] مٹھیائی یا کھان جوگی شے دا حصہ جھڑی ونڈی جائے -

● **بینا** : [نر ف] (۱) بینـّا ، ویکھن ہار ، سُجاکھـّا ، پکا - [مد ہ] (۲) بین ، اِک واجا - (۳) گھاہ دی اِک قسم - (۴) جُھمر ورگا اک گہنا - **بینائی** : [مد ف] لو ، چانن ، دکھ ، نظر ، نگہ ، جوت ، نُور (اکھ دا) ، ڈٹھ ، تاڑ ، تکنی ، دست -

● **بینتی** : [مد ہ] بنتی ، عرض ، ارداس ، عاجزی ، منت ، ترلا ، واسطہ ، ہاڑا ، ہاڑھا -

● **بینٹ** : [نر ، انگ : bent] (۱) مُٹھ ، دستی - (۲) کسے ہتھیار دا گول یا مُڑواں جِہا ہتھا -

● **بینجنی** : [ص ہ] وینگنی ، بتاؤں رنگا ، جمنُو رنگ [ص] -

● **بینڈ** : [نر ، انگ : band] بینڈ واجا ، بین واجا ، اِکو سُر تال اُتے کئی قسماں دے واجے وجان والیاں دا ٹولا جہناں وچ انگریزی واجے ہندے نیں -

● **بینڈ** : [نر ہ] ڈھیر ، کُسک ، ڈھگـّ ، مُٹھ ، بھری (کانیاں / نڑاں دی) ، گٹھا ،

گنڈھ ، پنڈ (گھاہ دی) ۔

● **بینڈا :** [ص ہ] (۱) ڈنگا ، ونگا ، ٹیڈھا ۔ (۲) آڈا ۔ (۳) ولّوان ۔ (۴) کوجّھا ۔ (۵) کُڈھبّا ، بےڈولا ۔ (٦) کرڑا ۔ (۷) ڈاہڈا ۔ (۸) بے تمیزا ، اُجڈّ ۔ (۹) بلی ، ارل (بوہے دی) ۔ **بینڈی بات :** [مد ہ] انبھاؤندی گل ، کوجھی بات ، بے ٹھکی گل ، بے تھوھی گل ، وکّھی پرنیوں کیتی ہوئی یا ان ڈھکویں تے بے موقع گل ۔ **بینڈی چال :** [مد ہ] ڈنگی ٹور ، بھیڑا چالا ، انبھاؤندی عادت ، مندی گیجھ ، بھیڑا جھسّ ، الٹی چال ۔ **بینڈی مُنانا :** [مح ہ] کھرہوا ہونا ، اوازاری دیاں گلاں کرنیاں ، سڑیاں مُسٹنیاں ، مندا بولنا ، ساڑویں گل کرنی ۔ **بینڈی کھوپری :** [مح ہ] پُٹھی کھوپری ، الٹ سوچن والا ، بھیڑی سوچ والا ، جاہل ، کُمتّا ، بے وقوف ، سڑیل ، پُٹھی متّ والا ۔

● **بینڈا :** [نر ہ] گٹّھا ، گنڈھ ، بھری (گھاہ/ لکڑاں دی) ، ستّھرا ، ستّھر ، تھدّا (کاغذاں دا) ، گھاہ دیاں تاراں جھناں دے رسےّ وٹے جاندے نیں ۔

● **بینڈی :** [مد ہ] بلی ، ارل ، بنڈی ، جوڑی ، گُچھّی ، (والاں ، سن سنکڑی یا سبھّے دی) ۔

● **بینڈیا :** [نر ہ] بینڈی ، بیلا ، جے دو ڈھگّے گڈ نہ کھچ سکن تے اُہناں اگے جوتیا جان والا تیجا بلد ۔ بینڈل ۔

● **بینش :** [مد ف] [مص : دیدن ، مضارع : بینَد] ڈٹھ ، دکھ ، دست ، تک ، تاڑ (اکھ دی) ، نظر ۔ عقل ، قیاس ۔ بیننده : [فا ف] ویکھن والا ، ویکھنہار ، سیانا ۔

● **بینگن :** [نر ہ] وتّئوں ، وتاؤں ، وینگن ، اک پرمتّنی بھاجتّی ۔ **بینگنی :** [ص ہ] ویکھو : بینجنی ۔

● **بیننا :** [مص اُ] چُگنا ، چُننا ، نکھیڑنا ، صاف کرنا ، پیھن کرنا ۔

● **بینی :** [مد ہ] (۱) بوہے دے بھت دے پچھتّے پکیائی لئی لایا ہویا گُٹکا ۔ (۲) کتاب دی جلد دا وادھو حصّہ ۔ (۳) [نر ف] نکّ ۔ (۴) پچھیتر بن کے ''دیدن'' مصدر توں ''بیند'' مضارع پاروں ویکھن سوچن دے معنے دیندا اے ، جویں : پیش **بینی** = اگا ویکھنا/وچارنا یا دُور **بینی** = دُور دی سوچنی ۔ **بینی پاک** [نر] رُمال (نک صاف کرن لئی) ۔ **بینیٔ کوہ :** [مد ف] پہاڑ دی ٹیسی ۔

● **بیوپار :** [نر ہ] وپار ، بپار ، تجارت ، سُداگری ، لیک دیک ، لیکو دیکی ، ونج ، وپاوٹی ، ونج ونوٹی ۔ **بیوپاری :** [نر ہ] وپاری ، سُداگر ، تاجر ، ہٹوانیا ، ونجارا ، وپار کرن والا ، تجارت کرن والا ، تجارت کار ۔

● **بیُوتات :** [نر اُ جج ع] [ج : بیُوت] [و : بیت] (۱) شاہی محل ۔ (۲) گھر دا خرچ پٹّھا ، گھروگا خرچ ۔

● **بیورا ، بیورا ، بوُرا :** [نر ہ] (۱) ان بن ۔ (۲) وکھیوا ۔ (۳) وتّھ ۔ (۴) فرق ۔ (۵) ویروا ۔ (٦) چٹّھا ۔ (۷) سنیہا ، پیغام ۔ (۸) (۹) دس ۔ (۱۰) اطلاع ۔ (۱۱) کھاتا ، روزنامچہ ۔ **بیورا دینا ، کرنا :** [مح ہ] خبر دینی ، اطلاع پچانی ، حال دسّنا ، ویروا کڈّھنا ، تفصیل دسّنی ۔ **بیورے وار :** [ص ہ] صاف صاف ، کھرا [تف] تفصیل وار ، کھولھ کے ،

ویروے نال ، ویروے والا ۔

● بیُونت : [مد ہ (۱) کاٹ ، کتر ویونت ، وڈھ ٹُک ۔ (۲) چھل ۔ (۳) چھنڈ ، چھانگ ، کٹائی ۔ (۴) لیکھا ۔ (۵) موقع ۔ (۶) ڈھب ۔ (۷) سرفا (صرفہ) ۔ (۸) ونڈ ، ونڈ وہار ۔ بیُونت پھیلنا : [مح ہ]لیکھا پُورا بہنا ، حساب ٹھیک آؤنا ، باڑا (اندازہ) نہ ہونا ۔ بیُونتنا : [مت ہ] کترنا ، سیُون لئی کپڑے نُو کاٹ پانی ، کٹنا ، کٹائی کرنی ، میچا لینا ، فٹ بٹھانا ، میچے سِر کٹنا ، ویونت لینا ۔

● بیونگا : [نر ہ] رمبی (موچیاں دی) ، چمڑے نُو کھرچ کے صاف کرن دا ہتھیار ، کھیل وغیرہ ۔

● بیوہ : [مد ف] رنڈی ، رنڈ ، جہدا خوند مر گیا ہووے ، نکھسمی ، موئے خوند والی ۔ بیوگی : [مد ف] بیوہ ہون دی حالت یا سما ، رنڈ ، رنڈیپا ۔

● بیوہار : [نر ہ] (۱) وہار ۔ (۲) لینا ۔ (۳) کتم کار ۔ (۴) ورت ، معاملہ ، واہ ، دھندا ۔ (۵) وپار ، تجارت ۔ (۶) ڈھنگ ، ڈھب ۔ (۷) ریت ، رواج ۔ (۸) خط پتر ۔ (۹) لیکا دیکی ۔ (۱۰) کاج ، ویاہ ، پرنا ، شادی ۔ بیوہار کی بات : [مح مد اُ] وپار / معاملے دی گل ، راہ چج دی گل ۔ بیوہاری : [ص ہ] (۱) وہاری ۔ (۲) وپاری ، سُداگر ۔ (۳) لین دین دا کھرا ۔ (۴) بیاج اُتے ہُدار دین والا ، شاہ ، کیراڑ ، بیاجڑیا ۔

● بیوی : [مد ہ] وُہٹی ، گھر والی ، زنانی ، تریمت ، لاڑی ، سوانی ، سین ، سائیں ۔ **بیوی عید آئی چل دُور مُجھے اپنی دال ٹکیا سے کام** : [اکھ ہ اُ] دُنیا دے عیش تے چوچلیاں نال غریباں نُو کی لگے ؟ = رُکھّی سُکّی کھائے کے ٹھنڈا پانی پی ؛ ویکھ پرائی چوپڑی نہ ترساویں جی = دال روٹی کھا ؛ نکّ دی سیدھے جا ! **بیوی جی ! بیوی جی ! چاول گل گئے ، دُر کُتیا ! مُردار کے دن ٹل گئے** : [اکھ ہ] = بھل گئے سبھ لیر پراندے ؛ جاں رب نے دن سدھے آندے :۔ ننگے بھکھے رج کھان تے آپنی اُکات بھل جاندے نیں ۔ **بیوی کا غلام** : رن مُرید ۔ **بیوی کا دانہ کھانے والا** : [مح ہ] سوہرے گھر پلن والا ، گھر جوائی ، وُہٹی دا مال یا کمائی کھاؤ ، بھڑوا ، دلا شورا (لو) ، شوہدا ، بے غیرتا ، کمینا ۔ **بیوی کو باندی کہا وہ ہنس دی ، باندی کو باندی کہا وہ رو دی** : [اکھ ہ] چور نُو چور کہیے تے اہ چڑدا اے = کانا کنیاوے ۔ **بیوی نیک بخت دمڑی کی دال تین وقت** : [اکھ اُ] سُگھڑ سوانی آمدن مُوجب سیانف نال خرچ کر دی اے ، گھر وچ سرفے تے بچت کرن ویلے آکھدے نیں ۔ **بیوی وارے باندی کھائے ، گھر کی بلا کدھر جائے** : [اکھ] خیر خیرات کڈھن ویلے اپنے گھر دے جیاں نُو ونڈ دین والے کمینے لئی ٹچکر کردے نیں ، اخے ؛ اِنج صدقے دتیاں بلا کدوں ٹلدی اے ۔

● بیہ : [مد ہ] سُوراخ ، چھیک ، وٹّا ، کنّن یا نک دا چھیک ۔

● بیہڑ ، بیہڑ : [نر ہ] انواہی بھوں ، اُچّی نیویں بھوں ، کلراٹھی تے شور زمین ، ڈنگر چارن دی رکّھ ، جنگل ۔

● بیہودگی : [ص ف] شُہد ، شُہد پُنا ، شُہدی گل ، بے دانشی ، واہیاتی ، یکڑ پھکڑ ، کچ چج ، فضولی ، یاوی گل ، کھچاں ، چٹولاں ۔ بیہودہ : [ص ف] فضول ، نِکما ، یاوا ، بیہڑ ، بیہل ، شُہدا ، واہیات ، یکڑیا ، پھرونت ، بد وضع ، بے تمیز ، لفنگا ، اُوت گھتولیا ۔ بیہودہ پھرنا : [مح اُ] اوارہ پھرنا ۔ بیہودہ گوئی : [مد اُ] بک بک ، بھونک واہ ، بکواس ۔

بھ

● بھ : [مد ا ہ پ] اُردو ہندی تے پنجابی زباناں دا تیجا حرف = بھے ، عام پنجابی وچ اِہدا تلفظ (اُچارن) پ + ھ دی سانجھی واج اے پر بعض علاقیاں وچ ب + ھ دی واج وانگ وی ہے ۔

● بھابر : [مد ہ] اِک ونّ دا گھاہ جِھدا وان وڈدے نیں ، اِک بُوٹی ۔

● بھابی : [مد ہ] بھرا دی وُہٹی ، بھرجائی ، بھابی ، بھابو ۔

● بھاپ : [نر ہ] بھاف (بھاپ) ، اُبلدے پانی دی ہواڑ جس نال اِنجن چلدے نیں ، [—اُٹھ] مُونہ دی ہوا ، بھڑاس ۔ بھاپ نِکالنا : [مح ہ] بھاف کڈھنی ، دِل دی ہواڑ کڈھنی ، بھڑاس کڈھنی ، دِل دا اُبال کڈھنا ، اُلاہا دینا ۔

● بھاپنا : [مت ہ] تکو = [بھانپنا] تاڑنا ، سیاننا ، پچھاننا ، ٹوہ لینی / لانی ، جان لینا ۔

● بھات : [نر ہ] بھتّ ، بھتّا ، خشکا ، اُبالویں چول ، مِٹھا بھتّ ، گُھلے ہوئے نرم تے سادے چول ، ویاہ دی اک رِیت ۔ بھات چھوڑا جاتا ہے ساتھ نہیں چھوڑا جاتا : [ا کھ] ساؤ تے بیبے لوک کھان پین دے مونہ نہیں لگدے ؛ موہ پیار دا میل ورتارا رکھن لئی گھاٹا وی جر جاندے نیں ۔ بھات نوتانا : [مح ہ] روٹی نُو سدّا دینا ، وُہٹی دی ماں دا سکیاں سودھریاں نُو ''بھات'' دی رِیت لئی سدّا دینا ۔ بھات ہوگا تو کوّے بہت آ رہیں گے : [ا کھ ہ] مال پلّے ہووے گا تے لوڑ وند بتیرے آؤن گے = گُڑ ہووے گا تے مکھیاں آپے پیّاں آؤن گیاں ۔

● بھاٹ : [نر ہ] بھٹّ ، اِک قوم (بہمن) جھڑی ونساولیاں یا شجر نامے چیتے رکھدی اے ؛ واراں تے سُہلے گاؤندی اے ، مراسی ۔ خوشامدی ۔

● بھاٹا : [نر ہ] (۱) سمندر دے پانی دا اُتار ؛ اُردو وچ ''جورا بھاٹا'' سانجھا بولدے نیں ۔ (۲) وتاؤں ۔ (۳) وٹا ۔

● بھاجی : [مد ہ] پکّا ہویا ساگ ، پکّی

ہوئی سبزی ، ساگ ، بُھرجی ، اَہ روٹی/مٹھیائی
یا کھان دی شے جھڑی دن دہار یا ویاہ تے
برادری وچ ونڈی جاندی اے ۔ حصہ بخرا ۔
بھاجی کی بھاجی کیا دوسرے کی محتاجی :
[اکھ اُ] بھاجی جِہی دِتی سِتی لے لیتی اِہدے
وِچ کِسے دا احسان کاہدا ؟ ، لین دا دین ، جی
اُنو جی اے ۔

● **بھادوں :** [نر ہ] دیسی ورھے دا چھیواں
مہینا ، بھادروں ، ۱۵ اگست توں لا ۱۴ ستمبر
تک دے تیہ دن ۔ **بھادوں سے بچے تو پھر
ملیں گے :** [اکھ ہ] = جیوندے رہے تے مِلاں
گے لکھ واری :- بھادروں دا مہینا بیماریاں دا
مہینا سمجھیا جاندا اے ، ہور نہیں تے ہُسڑ ہی
مار سُٹدا اے ۔ **بھادوں کا جھلا ایک سینگ
گیلا ایک سُوکھا :** [اکھ] بھادروں دا چھٹا
ایس پنے ہے تے اوس بنے نہیں ، بھادروں
دا مینہ بنتے نالوں بنّا ولا جاندا اے ۔ **بھادوں
کی بھرن :** [مح ہ] بھادروں دی جھڑی ، بھادوں
دا بھرواں مینہ ۔

● **بھارکس :** [نر ہ] [ف : بارکش] ریڑھی ،
ریڑھا ، بھار لدّن دی گڈی ۔

● **بھاری :** [ص ہ] (۱) بھارا ، بھار والا ،
بوجھل ۔ (۲) دیر نال پچّن والا ۔ (۳) کڈھا ،
تکڑا ۔ (۴) وڈا ۔ (۵) اوکھا ۔ (۶) چندرا ،
منحوس ، بھاُرو ۔ (۷) ودھیک مہنگا ۔ (۸)
وڈمُلا ، قیمتی ۔ (۹) بُرا ۔ (۱۰) اُداس ، نِمّو
جھانا ، (دل) ۔ (۱۱) گھگا ، (سنگھ) ، بیٹھی
(واج) ۔ (۱۲) پکّی کرڑی ، بھون ، بھارا تھاں ۔
(۱۳) کسیدا کڈھیا کپڑا ۔ (۱۴) مِٹی ریت والا
پانی ۔ (۱۵) ان بھاؤندا ۔ (۱۶) قدر والا ،
زوردار ۔ (۱۷) موٹا ۔ (۱۸) خطرناک ۔ (۱۹)
گھٹ سُنن والا، بولا ۔ (۲۰) امیر ۔ **بھاری بھرکم:**
[ص ہ] موٹا تازہ ، بھارا ، ٹُھلّھا، ڈٹا ، ڈسکلا ،
وڈی ڈِیل والا ، بینچھڑ ، دُھوسا مُوسا ،
دھکّڑ دھلا ، معتبر ، معزز ، تکڑا ، بھارا
گورا ، نِگھّا ، دِھیا ، تِہڑ تُلا ، بھبرّو
(زنانی) ۔ موٹی گبھرائی ۔ **بھاری پتھر دیکھا :
چُوم کر چھوڑ دیا :** [اکھ ہ] جھڑا اوکھے
کم نُوں چھوہ کے چھڈ دیوے اُہنو مِچکر
کردے نیں :- اوکھے کمّاں توں کنبان
والا ۔ **بھاری پہلا جُھکتا ہے :** [اکھ ہ]
بھارا چھابا نِیوندا اے ، جھدے پلّے کُجھ
ہووے اُہو کُجھ ہتھوں دیندا اے ۔
بھاری پن : [نر ہ] بھارا ہون دا گُن ، بھار ،
گرانی ، بوجھ ، دبّ ، داب ۔ **بھاری پیٹ :**
[نر ہ] (۱) بھارا ڈھڈ ۔ (۲) اپھارا ، اپھریواں ۔
(۳) ان پچ ، بد ہضمی ۔ (۴) حمل ، گربھ ،
ڈھڈ ہویا ہونا ۔ **بھاری پیر :** [ص عو] بھارا
پیر ، گربھ دی نشانی ، حمل ، اُمید نال
(زنانی) ۔ **بھاری منزل :** [مد ہ] اوکھا پینڈا ،
اوجھڑا / اڑانگھا راہ ، دُراڈی منزل ، لمیرا
پندھ ، ڈُونگھا پینڈا ، اوجھڑی واٹ ۔ **بھاری
ہونا :** [مح ہ] (۱) گبھّن ہو جانی ، دھناپتّا ۔
(۲) اوکھا ہونا ، ڈاہڈا مشکل ہونا ۔ (۳) بھاُرو
(چندرا ، منحُوس) ہونا ۔ (۴) جن بُھوت دا
پوکھا ہونا ۔ (۵) پسند نہ ہونا ۔

● **بھاڑ :** [نر ہ] (۱) بھڑبُھونجیاں دا وڈا
چُلھا ۔ (۲) بھٹھ ، بھٹھی (دانے بُھنن لئی) ۔
(۳) تنُدور ۔ (۴) چُمبا (گنیاں دا رس کاڑھ کے
گُڑ بنان دی بھٹھی) ۔ **بھاڑ جھونکنا :** [مح ہ]
(۱) بھٹھ تانا ۔ (۲) چلّھے / بھٹھی وچ بالن

پانا ، بھٹھی تانی ، (۳) بُرے حال بانکے دہاڑے ہونا - (۴) مندے حال وچ رہنا - (۵) کمتی پنا کرنا - (۶) وقت ونجانا - **بھاڑ کی مٹی :** [ہ عو] بھٹھور ، چلھے دی سڑی ہوئی مٹی جہڑی کئی زنانیاں کھاندیاں نیں - **بھاڑ میں پڑے جائے :** [مح ہ] بھٹھ پوے ، چلھے وچ ڈھے ، تباہ ہووے ، برباد ہووے ، ساڈُو کی ؟ **بھاڑ میں پڑے وہ سونا جس سے ٹوٹیں کان :** [اکھ ہ] = بھٹھ پیا اُہ سونا جھڑا کنّن کھائے - **بھاڑ میں جھونکنا ، ڈالنا** [مح ہ] ساڑنا ، بلدی دے بُتھے دینا ، بھٹھ پانا ، چُلھے وچ گھتنا ، بلدی اگے ڈاہنا ، بھٹھی وچ پانا ، مواتا لانا ، پرھے پُھوکنا ، ونجانا ، خراب کرنا ، بپتا وچ پھسانا ، وگاڑنا ، برباد کرنا -

● **بھاڑا :** [نر ہ] (۱) بھاڑا ، کرایہ - (۲) مزدُوری - (۳) گڈ / گڈی دا کرایہ - (۴) دلالی ، خرچی ، یہائی ، زناہ دی کمائی ، حرام کران دے پیسے - **بھاڑے کا ٹٹّو :** [ار مح ہ] (۱) بھاڑے یا کرائے دا ٹٹّو ، وہتر - (۲) نشئی - (۳) مزدور ، دہاڑیدار - (۴) پیسے لین باجھ کم نہ کرن والا ، لوبھی - (۵) نت ٹُٹی یا وگڑی رہن والی شے - (۶) بودا ، نکما -

● **بھاشا - بھاکھا :** [مد ہ] بھاکھا ، بھاکھیا ، زبان ، گل بات ، کونی ، بول چال ، ہندی بولی -

● **بھاگ :** [نر ہ] (۱) قسمت ، نصیب ، بخت ، کرم ، بھاگ ، متھے دا لکھیا ، لیکھ ، مُقدر ، حصہ ، بخرا ، بھلی تقدیر ، بھا ، باب کاہلے سنجوگ - (۲) "بھاگنا" کا امر = بھج - **بھاگ بھری :** [مد ہ] نصیباں والی ، بھاگوان ، بھاگاں والی ، سُبھاگن ، چنگے کرماں والی ، آل اُلاد والی ، جیاجنت والی ، سوکھی ، ستپُتری ، نصیبے والی ، کرماں والی ، سٹھ : نبھاگن ، بخت سڑی - **بھاگ پھوٹنا :** [مح ہ] بھاگ سڑنے ، بخت ہرنے ، کرم کُھٹنے ، لیکھ چندرے ہونے ، تقدیر وگڑنی ، قسمت پُٹھی ہو جانی - **بھاگ جاگنا ، کُھلنا :** [مح ہ] سُتے بھاگ جاگنے ، نصیب کُھلنے ، بارا کُھلنا ، قسمت چنگی ہو جانی ، بخت سولّے ہونے - **بھاگ لگنا :** [مح ہ] بھاگ لگنے ، نصیب جاگنا ، بارا کُھلھنا ، بھلے بھاگ ہونے ، بختاں والا ہونا ، رج کج ملنا ، اولاد والا ہونا - **بھاگ وان ، بھاگوان :** [ص ہ] بھاگ والا ، نصیبے والا ، سُبھاگا ، کرماں والا ، پیسے والا ، امیر ، مقدری ، بختاں والا -

● **بھاگ جانا ، بھاگنا :** [لا ہ حص : بھاگ (دوڑ)] (۱) نسنا ، دوڑنا ، نٹھ جانا ، بھج وگنا ، چھوٹ وٹنی ، بھجنا - (۲) کنڈ وکھا جانا - (۳) دور رہنا - (۴) لویری دا دُدھ دینوں جانا ، دُدھوں نسنا (گاں مہی دا) - (۵) اُدھلنا ، لت مار جانا - (۶) دھانا - (۷) گھروں رُس کے نس جانا - (۸) ہار جانا - (۹) بےوفائی کرنی ، نبھا نہ کرنا - **بھاگ دوڑ :** [مد ہ] نس بھج ، دوڑ بھج ، تکھی دوڑ ، نسا بھجی ، آہر ، رمبھ ، کوشش ، جتن ، اُدم ، ہمت - **بھاگ کھڑا ہونا :** [مح ہ] اُٹھ بھجنا ، دُڑکی لانی ، نس جانا ، پٹھ وکھا جانا ، بھگنا ، چھوٹ بنھنی ، کنڈ وکھانی ، بھگل ہو جانا ، دُڑک لانی - **بھاگا بھاگا :** [ص متف حا ہ] نسدیاں نسدیاں ، چھیتی نال ، بھجدیاں ، ترکھا دوڑدیاں ، دوا دو (دبا دب) ، مارومار ، وگاتگ ، چھیتی چھیتی ، جھٹا جھٹ ، وگ تگ ، بھجو بھج - **بھاگا جانا :**

[مح ہ] نسّیا جانا ، وگا تگ جانا ، تیز تیز جانا ، چائیں چائیں اپڑنا ، اُکا ڈھِلّ نہ کرنی ۔ **بھاگا ہوا :** [ص ہ] بھجیا ہویا ، نسیا ہویا ، بھگل ، بھجَوڑا ، نسوکڑ ، بھجوکڑ ، مفرور ۔ **بھاگتا پھرنا :** [مح ہ] بھجدیاں پھرنا ، در در دے دھکّے کھانے ، دربدر ہونا ، جان لُکاندیاں پھرنا ۔ **بھاگتوں کے آگے ، مارتوں کے پیچھے :** [مح اکھ ہ] بھجّدیاں دے اگے تے ماردیاں دے پِچھے ، بڑا بُزدل ، نِدلا ، ڈراکل ، بھجوکڑ ، نگلا ۔ **بھاگتے چور کی لنگوٹی ہی سہی :** [اکھ ہ] جاندے چور دی تڑاگی / لنگوٹی ہی سہی = سڑے گھر دے کولے سہی :۔ جاندی یا وِگڑی ہوئی چیز وِچّوں جو کُجھ وی لبھے لاہے دا جانیے۔ **بھاگڑ :** [مد ہ] بھاجڑ ، گھبرا ، بھسوڑی ، بھج دھرکّ ، دُڑک ، بھانج ، نس بھج ، ہار : [—پڑ ، مچ] ۔ **بھاگم بھاگ :** [تف ہ] ماروماد ، وگاتگ ، دبا دب ، جھبا جھب ، بھجّو بھج ، دَوادو ، دوڑیا دوڑیا ، چھیتی چھیتی ، واہو واہ ۔

● **بھال :** [مد ہ] (۱) برچھی ، برچھا ، برچھے دا پھل ۔ (۲) برچھی دی نوک ، کانی دی نُکّی ، چوبھڑ ۔ (۳) ''بھالنا'' دا امر = ڈھونڈ ، بھال ۔

● **بھالا :** [نر ہ] نیزہ ، برچھا ، برچھی ، سانگ ، سنگولا ، بلّم ، سِدھّی چھوھی ورگا لوہے دا اِک ہتھیار ۔

● **بھالنا :** [مت ہ] ویکھنا ، چتارنا ، گولنا ، گویڑ کرنا ، بھالنا ، ڈھونڈنا ، لبّھنا ، ڈھونڈ بھال کرنی ۔

● **بھالو :** [نر ہ] رِچّھ ، اِک مشہور پاڑُو جنگلی / پہاڑی جانور ۔

● **بھالو کولا :** [نر ہ] (۱) چرخ ، اِک پاڑُو (درندا) جھڑا مُردے وی کھاندا اے ۔ (۲) نِکی قسم دا رِچھ ۔

● **بھان :** [نر ہ] (۱) سُورج ۔ (۲) کِرن ، رِشم ، ڈلک ۔ (۳) رُشنائی ۔ (۴) ٹکڑا ، ٹوٹا ۔ (۵) بھورا ۔ (۶) بھان ، بھنگڑ ، نُتّے کُھلّے پیسے ۔

● **بھانا :** [لا ہ] پسند آؤنا ، چنگا لگنا ، بھاؤنا ، سوہنا تے پیارا لگّنا ، من پسند ہونا ، جچنا ، پھبنا ، سوجھلنا ، سُکھانا ۔ **بھائی تو کھائی ، نہیں تو چھینکے دھر اُٹھائی :** [اکھ ہ] بھائی تے مُونہہ ؛ نُو نہیں تے دے دتی نُوہ نُو :۔ جھڑی شے من مرض دی نہ ہووے اوہ چھڈ دتی یا کسے دوجے دے متّھے مڑھ دِتی ۔

● **بھانپنا ، بھانپ لینا** [مت ہ] تاڑنا ، تاڑ جانا ، تاڑ لینا ، جاچنا ، بھالنا ، پچھان جانا ، محسوس کرنا ، جان لینا ، ٹوہ لینا ، اندازہ لا لینا ، ہاڑنا ، ہاڑا لینا ۔ **بھانپو :** [فا نر] تاڑو ، تاڑن ہار ، سیانا ۔

● **بھانت :** [مد ہ] ونّ ، قسم ، جنس ، میل ، ونگی ، نمُونّا ، طرح ، ڈھنگ ۔ **بھانت بھانت کا :** [ص ہ] رنگ رنگ دا ، رنگ برنگا ، ونّ ونّ دا ، قسم قسم دا ، ونّ سُونّا ۔

● **بھانٹ :** [نر ہ] دواواں وِچ کمّ آؤن والی اِک بُوٹی ۔

● **بھانج :** [مد ہ] توڑا ، بھان لین دین دی کاٹ ، بھنائی (روپیّے تڑان ویلے) ، بھان بھن گھڑ دین ویلے کٹی ہوئی رقم ۔

● **بھانجا :** [نر ہ] [مد : بھانجی] بھین دا

پتّر ، بھانجا ، بھنیجا ، بھنیوا ۔ [بھانجے کی بیوی = بھانج نوہ] ۔

● **بھانجی** : [مد ہ] بھانجی ۔ چغلی ، بھانی ، روک ، اٹکا ، پھرھی ، پھڑھی ، اڑچ ۔ **بھانجی خور** : [مح ہ] بھانی مار ، چغل خور ، چغل ، پھرھی مار ، کسے دی بھلیائی وچ روڑے اٹکان والا ۔ **بھانجی مارنا** : [مح ہ] بھانی مارنی ، پھربی مارنی ، روڑا اٹکانا ، رخنا پانا ، چغلی کرنی ، اڑچ پانی ۔

● **بھانڈ** : [نر ہ] [—بھگتیا] بھنڈ ، نقلیا ، مسخرا ، بہروپیا ، تماشگر ، ٹھٹھے باز ، کھِلّی باز ، نٹ ، بھگتا ، سانگی ، راسدھاریا ۔ بڑبولا ، جھدے ڈھڈ وچ کوئی گل نہ پچے ، [مد : بھنڈنی = نٹنی] ۔ **بھانڈ بھگتیے** : [نر ہ] بھنڈ ، راسدھارے ، نقلیے ، گوئیے ، وجنتری ، ڈھاڈی ، بھرائی ، شیخ (لو) ، دا دے (مراسی) ، میرزادے ۔ **بھانڈ ڈوبتا ہے ، لوگ کہتے ہیں گاتا ہے (یا تماشا ہے)** : [اکھ ہ] پرائی پیتا نو لوک کھیڈ سمجھدے نیں ، پئی لوک تماش گر نیں پ = مرمر بڈھی گیتڑے گاوے لوکاں بھانے ویاہ ۔ **بھانڈوں سنگ کھیتی کی ، گا بجا کے اپنی کی** : [اکھ ہ] بھنڈاں نال واہی کیتی گا وجا کے لامبھے ہوئے : سانجھ اوہدے نال پائیے جھڑا سانجھ نبھا سکدا ہووے ۔

● **بھانڈا** : [نر ہ] بھانڈا ، برتن ، کھان پین دیاں چیزاں رکھن پکان دیاں شیواں ؛ جویں : (تھال ، کٹول ، توا ، پرات) بھانڈا ٹینڈا ۔ **بھانڈا پھوٹنا** : [مح ہ] بھانڈا بھجنا ، بھیت کھلھنا ، بھیت پاٹنا ، وچلی گل اگھڑ پینی ، پڑتنا پاٹنا ۔

● **بھان متی ، بھانمتی** : [نر ہ] مداری ، نٹ ، تماشگر ، کرتبی ، نقالیا ، ون سونے تماشے کرن والا ۔ **بھان متی نے کنبہ جوڑا کہیں کی اینٹ کہیں کا روڑا** : [اکھ ہ] ون ون دی لکڑی تے پیلو دی سراں ، ونسونّے خیال : اودوں وی آکھدے نیں جدوں وکھو وکھ خیال دے لوک گویڑ اتے بیٹھے ہون یا کسے متے واسطے جڑ بہن ۔

● **بھاننا** : [مت ہ] ول دینا ، مروڑنا ، تہ کرنا ، خرادے چاڑھنا ، بھوانا ، پھیرنا ، جویں : (تسبی بھاننا) ، رٹنا ، ورد کرنا ۔ بھننا ، بھن دینا ۔

● **بھانوّر ، بھانوری** : [مد ہ] چکر ، پھیرا ، گھیرا ، لاواں ، ہندواں دے ویاہ دی رسم جھدے وچ لاڑی لاڑا اگ دوالے گیڑے لاندے نیں ۔ **بھانور پھرنا** : [مح ہ] وارے جانا ، جان وارنی ۔ لاواں لینیاں ، پھیرے لینے ، دوالے بھونا ۔

● **بھانولی ، بھانوی** : [مد ہ] اک قسم دی روٹی ۔

● **بھاوج** : [مد ہ] [لوک 'بھاوجہ' وی بولدے نیں] بھابی ، بھرجائی ، بھجائی ، بھرا دی ووہٹی ، بھابو ۔

● **بھاؤ** : [نر ہ] بھا ، مل ، ریٹ ، خرید دے پیسے — جوش ، جذبہ ، الیل ، پیار ، تانگھ سدھر ۔ خیال ، لہر ۔ سینت نال دل دی حالت دسن دا روپ ۔ نخرا ، ناز نہورا ، حال چال ۔ سمجھ ، سیان ، عقل ۔ عادت ، سبھا ، ڈھنگ ، مطلب ، ارتھ ، چالا ، طریقہ ، حال حالت ۔ **بھاؤ بتانا** : [مح ہ] بھا دسنا ، مل پانا ، نچن گاؤن

وِچ ہتّھاں یا اُنگلاں نال سینتاں کرنیاں ، اشاریاں نال شعراں دا نقشہ کھچنا ، سہا بنّھنا ۔ **بھاؤ بننا** : [مح ہ] بھا بننا ، مُلّ منظور ہونا ، سَودا ہونا ۔ **بھاؤ تاؤ** : [نر ہ] بھا تا ، مُلّ ، قیمت شیمت ، بھا بَھتا ، بھا شا ، نرخ پیسے ، حال حالت ۔ **بھاؤ تیز ہونا ، چڑھنا** : [مح ہ] بھا چڑھنا ، مہنگ ہونا ، مہنگیائی ہونی ، مُل ودھنا ، بھا ودھ جانا ۔ **بھاؤ راؤ خدا کے ہاتھ ہے** : [اکھ] بھا تے راج رب دے ہتھ اے جھنُو چاہے دیوے ، زمین اُہدی اے جھنُو چاہندا اے دیندا اے ۔ **بھاؤ کرنا** : [مح] مُل مُکتّنا ، بھا مُکانا ، مُلّ مُکانا ، سودا کرنا ، قیمت مِتھّنی ۔

● **بھائی** : [نر ہ] بِھرا ، بھا ، بھانی ، ماں جایا ، بابل جایا ، امڑی جایا ، وِیر ، وِیرا ، وِیرن (بَھین بولی) ، چچیر ، ممیر ، مسات ، چاچے تائے ، ماسی ماسے دا پُتّر : برادری تے بھائی چارے دا لفظ جھڑا اک دُوجے نال گل کرن لئی ورتیا جاندا اے ، [مد مف] پسند آئی ، چنگی لگی [مص : بھانا] ۔ **بھائی بند** : [نر ہ] سکّا ، سَجّن ، دوست ، ساتھی ، بیلی ، جنّد بھائی ، شریک ، ذات برادری دا ۔ **بھائی بندی** : [مد ہ] بِھرپی ، بِھرپّن ، برادری شریکا ، بھائی چارا ، ساکا چاری ، پگ وٹائی ، سجنائی ، سانجھ سلُوک ، بھراواں والا گُوڑھ پیار ۔ **بھائی بھاؤ کرے نین مارے اوپر چھاؤ کرے** : [اکھ ہ] سکّیاں دی سختی پرایاں دے ترس نالوں بھلیری ہندی اے = آپنے مارن چھاویں سُٹن = آپنا لہُو پگھّرنوں نہیں رہندا ۔ **بھائی جیسا دوست نہیں اور بھائی جیسا دُشمن نہیں** : [اکھ اُہ] بھرا جہا یار وی نہیں تے بھرا جہا دُشمن وی نہیں ؛ پئی خون جوش مارے تے بھرا دے مُڑھکے دی تھاں آپنا لہُو ڈولھے تے جے شریکا کرن اُتّے آ جاوے تے لہُو دا تِہایا بن جائے ۔ **بھائی چارا** : [نر ہ] شرِیکا ، بھرپّن ، بھرپی ، بھرپتّری ، بھائی بندی ، رشتے داری ، ساکا داری ، سجنائی ، دوستی ، شرِیکا ، برادری ، سانجھ سلُوک ۔ **بھائی ! کاٹ کی روٹی ، پیٹ کو باندھوں بُھوک نہ لگے** : [اکھ ہ] لکّڑ دی روٹی ڈھڈّ اُتے بنّھیاں بُھکھّ نہیں لہندی ، تریل چٹّیاں تِرہ نہیں لہندی ، روٹی کہاں واسطے کُجھ نہ کُجھ کرنا ہی پیندا اے ۔ **بھائی ! کالے مانس ، صابن لگائے گورے نہیں ہوتے** : [اکھ اُ] = سَو سبُوناں لگے کالے کاں نہ ہوندے بگّے :- ویس وٹایاں خو خصلت نہیں وٹدی = وادڑیاں سجادڑیاں جان سراں دے نال ، ویس وٹایاں خو خصلت نہیں وٹدی ۔ **بھائی مار بڈھارے اور سالا گھر میں کھائے** : [اکھ ہ] بھرا نُوں مار نساؤ تے سالا گھر بیٹھا کھائے :- سُتّھن دا ساک پیارا ہُندا اے ؛ اوس ویلے آکھدے نیں جدوں کوئی گھر دیاں نُو چھڈ کے سَوہریاں دا ہو رہوے ۔ **بھائی مِس کھائیے بھتیجے مِس دیجے** : [اکھ ہ] بھانے بھانے وٹّا لاہ دیّے ، بھرا دے بِچ کھائیے بھتریئے دے بچ دیّے ؛ کسے دا احسان سِر تے نہ رکھئے ۔ **بھائی ندے بھاؤ دے** : [اکھ ہ] (۱) بھرا نہ ویکھ سبھا ویکھ (بھرپّن توں ودھ کے سُبھا کم آؤندا اے) ، آپنے میل ورتارے تے بھرم بھا دے ، سِر صدقے سبھ کجھ کھٹ لئیدا اے ۔ (۲) بھرا نہیں بھا پیارا ہونا چاہیدا اے = جھدا بھرم چلتے اُہدے لکھ پلّے ۔

● **بھائیں** : [ص ہ] سُنج ، ڈراؤنا ، بَھیانا ، جِس

توں ڈر بھو آوے ۔ وچھے دی واج ، اڑنگ ، اڑٹ ، ارڑاٹ = [بھائیں بھائیں] ۔ **بھائیں بھائیں کرنا** : [مح ہ] بھاں بھاں کرنا ، سُنج ورت جانی ، سُنّن مسنتا ہونا ، بھو آؤنا ، ویرانی ہونی ، بھوتنیاں دا واس ہونا ۔

● **بھبارا** : [نر ہ] بھباکا ، بھبکا ، ہُلا ، ہمکارا ، لپٹ (خوشبو یا بو دی) ۔

● **بھبک** : [مد] (۱) بھخ ، بھڑکار (لاٹ دی) ، بھباکا ۔ (۲) بھاف (بھاپ) دا ہُلا ۔ (۳) اگ دی لاٹ ۔ (۴) بُھہارے وچوں زور نال پانی نکلن دی حالت ۔ (۵) ڈوس ، بھڑاس ۔ **بھبکنا** ، **بھبک اُٹھنا** : [لا ہ] مچ پینا ، غصے نال بولنا ، بھخ جانا ، بھبکنا ، گجنا ، (شینہ وانگ) بھب مارنی ، پانی دا زور نال نکلنا ، بُڑھکنا ، اُبھرنا ، کروڑ کھانی ، بھڑکنا ، بھڑکا دینا ، لاٹاں نکلنیاں ۔

● **بھبکا** : [نر ہ] پانی پین دا اِک ڈونگھے ورگا بھانڈا ، بھبکا ، بخورا ۔

● **بھبکی** : [مد ہ] ڈراوا ، یرکاوا ، تڑہی ، دھمکی ، دھونس ، رعب ، گھرکی ، یرکاٹ ، دابا ، دھاسا ، بُھب ۔ **بھبکی میں آنا** : [مح ہ] ڈرنا ، ڈر جانا ، ڈہلنا ، تڑہی تھلے آؤنا ، رعب جھلنا ، یرکنا ، یرک جانا ، یرکاٹ لگنا (لو) ۔ **بھبکیاں دینا** : [مح ہ] ڈراوے دینے ، دھمکیاں دینیاں ، تڑہی لانی ، یرکانا ، دابا مارنا ۔

● **بھبُوت** : [مد ہ] سُواہ ، کھیہ ، سادھو لوک پنڈے تے ملدے نیں ، بھبوت ، بھس ۔ **بھبوت رمانا یا ملنا** : [مح ہ] جوگی ہونا ، پنڈے اُتے سواہ بھبُوت رمانی ، سادھو فقیر بننا ، اِک تھاں ڈیرا لا لینا ۔

● **بھبُوکا** : [نر ہ] بھباکا ، بھڑکار ، لاٹ (اگ دی) ، رتا ، گاڑھا گورا ، سُہنا (سوہنا) ۔ گرم ، تتا ، لاکھا ، غصیلا ۔ **بھبوکا بننا** : [مح ہ] لوہا لاکھا ہونا ، لال پیلا ہونا ، غصے ہونا ، اگ دی ناڑ بننا ۔ **بھبوکے اُٹھنا** : [مح ہ] بھخنا ، بھڑکنا ، بھڑکار پینا ، لاٹاں نکلنیاں ، غصے نال اگ لگنی ، چپ چڑھنی ، ڈاہڈے غصے وچ آؤنا ۔

● **بِھبھاس** : [نر ہ] اِک راگ دا ناں ۔

● **بھپارا** : [نر ہ] بھاف دینا ، نہوائی ، ٹکور کسے تتی شے/گرم پانی نال سیکنا ۔

● **بھپاڑا** : [نر ہ] دھوکھا ، چھل ، بُھلاوا ، دا ، ول ، ولاوا ، دغا ، فریب ۔

● **بھت** : [نر ہ] ویکھو : بھات ۔ **بھت کھیا** : بھتکُنّی ، بھتے دی کُنّی ، کُڑیاں دی اک کھیڈ جس وچ نکی جہی ہانڈی پکاندیاں نیں تے فیر ''بھین پروہنی'' بن کے کھاندیاں کھواندیاں نیں ۔

● **بھتا** : [نر ہ] (۱) بھتا ۔ (۲) سفر خرچ ، توستا ۔ (۳) بھت ، اُبالویں چول ۔ (۴) تنخواہوں اڈ ملن والی رقم ۔ (۵) واہی کرن والیاں نُو بیاج اُتے دِتا ہویا روک رُپیا ۔ (۶) ہرن / چکارے ہلان والے نُو ہلائی دی دِتی ہوئی جنس / ان ۔

● **بُھتنا** : [نر ہ نک] [وڈ : بھوت ، مد : بُھتنی] بُھوتنا ، بُھوت مُوہا ، جِنّ ، کوجھا ، بھیڑ بُتھنا ، مِٹی نال گلیفیا ہویا بال ۔

بھتنے کی چڈھی : [مد ہ] بالاں دی اِک کھیڈ ۔ **بھتنی** : [مد •] بھوتنی ، بھوتن والی ، چڑیل ، بدصورت ، کوجھی ، بھیڑ بتھنی (تیویں) ۔

● **بھتّی** : [مد •] کوڑا وٹّا ، بھتّی ، مردے دے سکیاں لئی لیاندی ہوئی روٹی ، کڑمی ، کنّتی ویلا ، توسّا ۔ **بھتّی پکاؤں** : [مح ہ] بھتّی پکاواں ، کوڑا وٹّا پکاواں ، سوگ دی روٹی کراں ! [اِک بد اسیس اے] ۔ **بھتّی کھلانا** : [مح ہ] بھتّی کھوانی ، کوڑا وٹا کرنا ۔

● **بھتیجا** : [نر ہ] بھرا دا پتّر ، بھتریّا ، بھتیجا ، [ض ، چاچا] ۔ **بھتیجی** : [مد] بھتریی ، بھتیجی ۔

● **بھٹ** : [نر •] (۱) بھٹّھ ، بھٹّھی ۔ (۲) چلّھ ، بھٹھور (چلھے دی سڑدی بلدی مٹی) ۔ (۳) گھار ، چر (غار) ۔ (۴) جانوراں دا گھر ، گھرنا ۔ (۵) کھنّڈ ۔ (۶) بھٹ ، بھنڈ ، درباری مراسی ، جسّ گاؤن والا ۔ (۷) تندوریا ۔ **بھٹ بھٹیاری بیسوا تینوں جات کجات آتے کا آدر کریں نہ پوچھیں جات کی بات** : [اکھ ہ] اِہ تنّو آپنی غرض گوں دے سجن نیں ، کم کڈھیا تے یار پاسے اخے توں کون یا میں کون ۔ **بھٹ پڑنا** : [مح ہ] بھٹّھ پینا ، بلدی دے بتّھے جانا ، اُجڑنا ، تباہ ہونا ، چلّھے وچ پینا ۔ **بھٹ پڑے وہ سونا جس سے ٹوٹیں کان** : [اکھ ہ] = بھٹّھ پیا اُہ سونا جھڑا کنّاں نوں کھائے = بھٹھ اُہ دتّا جھڑا ساڑے پتّا :- جھڑی چنگی شے ہک دا ساڑ یا جان دا کھو بندی دسے اُہنو نندن لئی آکھدے نیں ۔ **بھٹ تیتر** : [نر ہ] تتّر دی اِک قسم = بھٹتّر ۔ **بھٹ کٹیا** : [مد •] پٹھکنڈا ، اک کنڈیلی بوٹی ۔ **بھٹی** : [مد ہ] بھٹ دا پیشہ ، بھٹ پنا ، بھنڈ پنا ، مراسپنا ، بھٹ دی کیتی ہوئی بھنڈی ، صفت ، ثنا ، خوشامد ، پھپھڑے ، لیسی ، ٹھگی ۔ **بھٹی کرنا** : [مح •] جسّ گاؤنا ، صفت کرنی ، خوشامد کرنی ، گن گاؤنے ، بھٹ پنا کرنا ۔

● **بھٹّا** : [نر ہ] بھٹّھا ، آوا ، اِٹّاں دی بھٹّھی ، وڈا چلّھا ۔

● **بھٹّا** : [نر ہ] مکئی دا سٹّا ، چھلّی ۔ **بھٹّا سا اُڑانا** : [مح ہ] بڑی صفائی نال سر لاہنا ، اِکّو وار وچ قتل کرنا ، گاجر مولی کرنا ، کپّ سٹنا ۔

● **بھٹک** : [مد ہ] بھٹکن دی حالت ، بھلاوڑا ، بد راہی ، گمراہی ، تھڑک ، بھلّ ، مارے ہوئے لوہے دا چورا ، لوہے دی میل ۔ [تف] جھب ، جھٹ ، فٹّ ، چھیتی ، پٹکّ ۔ **بھٹکانا** : [مت ہ] بھاہیں پانا ، تھڑکانا ، رلانا ، دربدر پھرانا ، کراہے پانا ، دھوکّھا دینا ، ورغلانا ، بد رہی دینا ۔ **بھٹکاؤ** : [نر ہ] وسوسا ، بدرہی ، بھلاوڑا ، تھڑکیواں ۔ **بھٹکتا (بھٹکا) پھرنا** : [مح •] بھلاٹی کھاندے رہنا ، بھٹّل بھوسے کھانے ، کھنجے پھرنا ، دربدر ہونا ، کراہے پے رہنا ، ڈاواں ڈول ہونا ۔

● **بھٹکنا** : [لا ہ] راہوں کراہ ہونا ، کراہے پینا ، کھنجنا ، گھتّھے پھرنا ، رلنا ، تھڑکنا ، اوارہ پھرنا ، دربدر ہونا ، بھلنا ، اکّنا ، بھل بہنا ، بھلّیں پینا ، گھس جانا ، وچلنا ، بدیاں کرنیاں ۔

● ِبھٹنا : [لا ہ] زنگال لگنا ، زنگلیجنا ، ِبھٹ جانا ، گندا ہونا ، خراب ہو جانا ، پلیت ہونا ، ِپھٹّڑنا ۔

● ُبھٹنی : [مد ہ] ُبو ُڈوڈنی ، ڈوڈی بی ، ُچوچی ، (ُبتّبے دی) ، چھاتیاں دا ُمونہ ۔ ُچوتنی ۔

● بھٹوا : [نر ہ] ُسکے موسم دی پیداوار ۔ آوڑ وچ ۔

● بھٹواس : [نر ہ] اک ون" دا ان" ، َپھل لیان والی زمین ۔

● بھٹھورا : [نر ہ] بھٹُھورا ، تلی ہوئی خمیری روٹی ِجس وچ تھوڑے ِپیٹھے آلُو ، چھولے یا قیمہ ُہندا اے ۔ ُبھٹے کی گُلی" : [مد ہ] ُنکا" ، گُلی (مکئی دی چھلّی دی) ، َچھلّی دی گُلی جھدے اُتے دانے لگے ُہندے نیں ۔

● بھٹی : [مد ہ] [وڈ = بھٹّا] بھٹّھی (شراب دی) ، ُچلّھ (ُلھاراں دا/دھوبیاں / ُسنیاریاں / نانشوائیاں دی) آوی ، کُھمب (چھیمبیاں دی) ، ُچمبھا (َروہ کاڑھن دا) ۔ بھٹی چڑھانا : [مح ہ] بھٹّھی چاڑھنی ، کُھمب چاڑھنی ، کُھمبے چاڑھنا ، کپڑیاں نو کھارا سوڈا / سجی لاکے بھٹّھی اُتے دھرنا ۔ بھٹی دار : [نر اُ] بھٹّھی والا ، شراب بنان والا ، کلال ۔

● بھٹیارا : [نر ہ] [مد : بھٹیارن / بھٹیارنی] بھٹھیارا ، بھٹّھی والا ، بھٹھیارا ، تنُدوریا ، سران والا ، مسافر خانے" وچ روٹی بسترا دین والا ، نانوائی ، ِرنھّن پکان دے کم کرن والا ۔ بھٹیار پن : [نر ہ] بھٹھیار ُپنا ، نانوائیاں دا پیشہ ، کمین ُپنا ، ہوچھ ُپنا ۔ بھٹیار خانہ : [نر اُ] (۱) سراں ، مسافر خانا ، نانوائی دا ڈیرا ۔ (۲) َرولے رپّے" والی تھاں ۔ (۳) فساد گھر ، کَھچ خانہ ۔ (۴) اُہ تھاں جتھے ہاری ساری دا آؤن جان ہووے ۔ (۵) واہیات لوکاں دا ڈیرا ۔

● بھُج : [نر ص] (۱) تکونے دا اک پاسا / بنّا ۔ (۲) ڈولا ، کُسہنی ، ارک دا اُپّرلا حِصہ ۔ بھُج بند : [نر اُ] َبہُٹّا ، باہُٹّا ، بازوبند ، ڈولے دا اِک گہنا ۔

● بُھجاوٹ : [نر ہ] پھٹّا جھڑا چھت پان دے کم آوے ۔

● ُبھجالی : [مد ہ] اِک میل دی ِونگی چھُری ۔

● بھجن : [نر ہ] بھجن ، گَون ، رب دی صفت ، تعریف ، سلوہت ُہنا ، جسّ ، حمد (ُخدا دی) ۔ بھجن بھاؤ : [نر ہ] بھگتی بھا ، سیوا ، بندگی ، چاکری ، نوکری ، ِخدمت ۔ بھجن بھوجن اکانت بھلا : [اکھ ہ] کھان ِپین تے ِورد وظیفہ ، اکلیاں ہی بھلا ُسکھاندا اے اکھے اکل وچ کُسلّل نہیں ۔ بھجن گانا ، بھجنا : [مح ہ] بھجن گاؤنا ، رب دا جسّ گاؤنا ، ُخوشی کرنی ، وڈیانا ، صِفت کرنی ، خدا دی تعریف وچ گیت گانا ۔

● ُبھجَنگ ، ُبھجَنگا : [نر ہ] کول ورگا ، کوئل ِجھا اِک پکھنُو ، کالا نانگ ، [ص] کالا شاہ ، چوکھا کالا ، جویں : {کالا بھجنگ = شاہ کالا ، کالا بھور} ۔ بھجنگے اُڑانا : [مح ہ] َڈہڈی مصیبت ِوچ ہونا ، غریبی ہنڈانی ، کنگال ہونا ۔ افواہاں اُڈانیاں ، ہوائیاں چھڈنیاں ۔

● ُبھجیا : [مد ہ] پکا ہویا ساگ ، ُمولی گاجر

دی ُبھرجی ۔ بھاجی ، ُبھجے ہوئے َچول یا کنک ۔

● ُبھچ : [ص ہ] ُبھچرا ، بڑا موٹا ، ڈاہڈا کالا ۔ بتّمیز (بدتمیز) ، جاہل ، اُجڈ ، بداخلاق ، بے تمیز ، گوار ، کالو ، ان پڑھ ، بے وقوف ۔ پردیسی ۔ ِبھچ ، ُبھچ : [ص ہ] گوار ، بُھچرا ، دھکّڑ دھلا" ، ُدھوسموسا ، ودھیرے موٹا ، کالا ُدھوں ، جانگلی ، اُجڈ" ۔

● ُبھچک : [ص ہ] ہکا" بکا" ، َڈور بَھورا ، حیران : [ـ رہ جا] بھچک رہ جانا : [مح ہ] ڈور بھورا رہ جانا ، َڈیمبرنا ۔

● ِبھچنا ، ِبھچ جانا : [لا ہ] [مت : بھینچنا] دبّیا جانا ، دبِینا ، َپینا ، دبیچنا ، کُھسّنا ، گُھٹیجنا ، [ماس] ِچھتّھا ہو جانا ، سَوڑا پِینا ، ِبھیڑا ہونا ، گھٹ جانا ، کلاوے وچ آؤنا ۔

● بھد : [مد ہ] َدھدّ ، تھپ ، َدھپ ، نرم شے ِڈگن دی واج ۔

● بھدّا ، بھدیسلا : [ص ہ] [مد : بھدّی ، بھدیسلی] ات موٹا ، پھوسڑ ، بدشکل ، بے وقوف ، ان بھاؤنڈا ، بے ڈولا ، بے ڈھنگا ، جاہل ، اُجدّ ۔

● بھداک : [نر ہ] تھراپا ، تھراپ ۔ ویکھو : بھد ۔ بھداکا : ِڈگّن دی واج ، دڑم" ، دھڑم" ، َدوب ، َدھوب ، دھڑاک ، َدھیں ، دھماکا ، کڑاکا ۔

● بھد بھد : [مد ہ] (۱) نموشی ، بدنامی ، بے قدری ، نکاتی ۔ (۲) موٹے آدمی دے ُٹرن دی آواز ، ڈھدّ وجان دی آواز (واج) ۔

● بھدر بھدر کرنا ، دوڑنا : [مت] ہولی ہولی بھجنا ، دبڑدبڑ نسّنا ، دھپ دھپ نٹھّنا ۔

● ُبھدرک : [مد ہ] سواد ، ُلطف ، مزا ، بھدکرا ، لبھت ، فیض ، نیکی ، گُن ، وٹّک ، قدر ، ُخوبی ، چج ُسوجھ ۔

● بھدن کرانا : [مت ہ] بھدن کرانا ، ُمونّہ ِسر ُمنانا ، مون ُمنانی ، ٹِینڈ کرانی ، گھونا مونا ہو جانا ۔

● ِبھدنا : [لا ہ عو] ُبھگتے وغیرہ یا ِپیٹھے ُلون دا کسے ہور شے وچ رلنا/رچنا [مت : بھدانا]

● بھدوار : [مد ہ] گنّے دی ِبجائی لئی تیار کیتی ہوئی زمین ۔

● بھدئی : [ص ہ] بھادروں دی َپیلی ، اُہ ُمنجی جھڑی َسون بھادروں وچ وڈھی کپّی جاندی اے ۔

● بھدّیاں : [ص ہ] بھدروا امب ، بھادروں وچ پکن والا امب ۔

● بھدیسل ، بھدیسلا : [ص ہ] [بھدّا ، بھدّی] پھوسڑ ، کوجھی جہی ، َبھڑی ، گوارنی ، ان بھاؤندی ، گوار تیویں (تریمت) ۔

● بھڈری : [نر ہ] پاندھا ، پتری والا ، رول ، جوتشی ، نجومی ۔

● بھر : [پچھ ہ] پورا ، سارا ، بھر ، کُل : [دن بھر] ، بھرواں ، باڑا/دسّن والا ، اخیرلا لفظ ، ِجویں : سیر بھر ، گز بھر ۔ بھرنا مصدر دا امر : بھردے ! ۔ بھر آنا : [مح ہ] بھریچنا ، بھر جانا ، آؤنا (اکھاں وچ اتھرو) بھریا جانا ، َملّنا ،

انگوریا جانا (پھٹّ ، زخم) - **بھر پانا** : [مح ہ] پھل ملنا ، کیتا پانا ، نتیجہ بھوگنا ، کیتا بھوگنا - **بھرا پُرا** :[ص] بھریا بُھکتّنا ، رجّا پُجّا ، امیر ، کھاندا سہندا ، آر پروار والا - **بھرپُور** : [تف ہ] بھریا ہویا ، نکّونکّ ، پُورا پُورا ، زور دا ، پورا پکّا ، بھریا ہویا ، سنگھنا ، ٹُھوسیا ہویا - **بھر پیٹ** : [تف ہ] جی بھر کے ، دل کھولھ کے ، رجّ کے ، سوار کے ، چنگی طرح ، دل لا کے ، دل نال - **بھرا** : [ص ہ] (۱) بھریا ، بھرواں - (۲) بھسر - (۳) سارا ، پُورا - (۴) لبڑیا - (۵) وسدا ، وسدا رسدا ، اباد (علاقہ) - (۶) موٹا ، ٹُھلّھا (جسم) - (۷) دُکھی ، اَکّیا ہویا ، آکی - (۸) چِپّی ، چپ والا ، چپ چڑھیا - (۹) رنج ، آزردہ - **بھرا بتولا ، بھتولا** : [ص ہ] اولاد والا ، جیا جنت والا ، پیسے والا ، سوکھا ، کھاندا پیندا ، بھریا بھرایا ، سُکھی ، بال بچّے دار ، ٹبّر ٹیر والا - **بھرا بیٹھنا** : [مح ہ] بھریا پیتا ہونا ، ڈاہڈا غصّے وچ ہونا ، چپ چڑھی ہونی ، رون اکّھا ہاکا ہونا ، تنگ ہونا ، اکیا پیا ہونا ، ستیا کھپیا ہونا ، لتّے لیَن لئی تیار بر تیار ہونا - **بھرا پُرا** : [ص ہ] بھریا ہویا ، وسدا رسدا ، رونق والا ، آباد (علاقہ ، تھاں) ، کامیاب ، مگن ، موج وچ ، سوکھا ، سُکھلا ، خیریں مہریں ، رجا پُجا ، بھریا بھکُنّا - **بھرا گھر** : [نر ہ] بھریا بھرایا گھر ، وسدا رسدا گھر ، سُکھ والا گھر ، سجیا سجایا گھر ، اباد گھر - **بھرنا بھرنا** : [مح ہ] بوبا بھرنا ، ہُدار تارنا (دوجے دے ہندے دا) ، ڈن بھرنا ، چٹّی بھرنی ، وڈھی دینی ، دینا آؤنا - **بھرے سمندر گھونگا ہاتھ** : [اکھ ہ] بھر سمندروں گھوگا لابھ :- جھتّوں چنگے چوکھے نفع دی آس ہووے اوتھوں بڑا تھوڑا فیدا (فائدہ) ہونا - **بھرے کو بھرنا** : [مح ہ] بھریا تھاں بھرنا ، پانے اُتے پانا ، بھرے نُوں بھرنا ، رجے نُوں رجانا ، جتّھے لوڑ نہ ہووے اوتھے ہور دینا - **بھرے میں بھرتا ہے** : [اکھ] (۱) جنہاں کول بڑا کُجھ اے اُہناں نُوں ہور دیندا اے - (۲) بھرے تھاں بھریدے نیں - **بھرے میں بھرنا** : [اکھ ہ] بھری تھاں (بھانڈا) بھرنا ، پانے اُتے پانا ، امیر دا ودھیرے امیر ہونا - **بھری** : [مد ہ] پُولا ، بھری ، گنڈھ (گنیاں دی) ، بھروٹڑی ، بھروٹا ، چھتّاں پان یا چھپّر بنان دے کم آؤن والا اِک گھاہ ، بھری (بوری ہوئی) - **بھری برسات** : [مد ہ] زور دا مینہ ، بھرویں تے ٹکاویں بارش - **بھری تھالی میں لات مارنا** : [مح ہ] بنیا بنایا رُزگار (روزی) چھڈنا ، روزی دُرکارنی ، ٹھنڈے دُدھ نُو پُھوکاں مارنیاں ، بے ارامی سہیڑنی - **بھری جوانی** : [مد ہ] بھر جوانی ، پُوری جوانی ، گبھراٹا روپ ، جوانی دا وارا پہرہ ، چڑھدا جوبن - **بھری جوانی مانجھا ڈھیلا** : [اکھ ہ اُ] بھری جوانی تے کرتوں مہنا :- عُمر موجب ساہ ست نہ ہون تے آکھدے نیں - **بھری گود خالی ہونا** : [مح ہ] [کُچّھڑ سکھنی ہونی] الاد مر جانی ، گودی دا بال مرنا ، اوتری ہو جانی - **بھر دینا** : [مح ہ] پُورا کرنا ، بھر دینا ، (گھاٹا) تارنا ، دینا (ہُدار) ، امیر کر دینا ، لبیڑنا ، پُور دینا (ٹویا) تُوڑنا ، ٹھوسنا - **بھر کے منہ گالی دینا** : [مح ہ] مُونہ بھر کے وڈی گال کڈھنی ، ناں لے کے گال کڈھنی - **بھر لانا** : [مح ہ] اکّھیں اتھرُو لیانے ، اکّھیں بھر لینیاں ، رون اکّھا ہونا ، اکّھیں اتھ آؤنی ، یا گل آؤنی - **بھر مُٹھی** : [تف ہ] مُٹھّاں بھر بھر کے ، بُکاں نال ، حساب نال ، مُٹھیں - **بھر نظر دیکھنا** : [مح اُ]

گوہ نال ویکھنا، اکھ بھر کے تکنا، رج کے ویکھنا، نشا نال ویکھنا، ریجھ نال ویکھنا۔ **بھر نیند سونا**: [مح ہ] (۱) رجّ کے سونا، گھوک سونا، مٹھی نیندرماننی۔ (۲) گھوڑے ویچ کے سونا۔ (۳) سومن ہو جانا۔

● **بھرّا**: [نر ہ] دھوکھّا، چھّل، فریب، لارا، لارا، پریر، [— دے] گھکاٹ، گھوکر (بھوندی شے دی)، (کبوتراں دے)، اک دم اڈن دی واج، گھوں گھوں، پھرّ۔ ڈر، بھو۔ **بھرّا بھرنا**: [مح ہ] وادھو خرچ جھلنا، بوبا بھرنا، بھرت بھرنا۔ **بھرّے پر چڑھانا**: [مح ہ] ول چھل وچ لیانا، دھوکھے ہیٹھ آننا، مٹھنا، موہنا، بھرمانا، چک دینی، اسکانا (اکسانا)، اڈے لانا، دھڑے چاڑھنا، ورغلاوا دینا، لارا دینا، لار لانی۔

● **بھرّا**: [ص ہ] کالا شاہ، کالا بھور، اتّ کالے دی صفت لئی بولیا جاندا اے۔

● **بھرّاٹا**: [نر ہ] پھٹاکا، پھر، پنچھیاں دے اڈن دی واج، پھراٹا۔

● **بھرانا**: [مت ہ] [لا: بھرنا] بھرانا، لوانا، میل کرانا، (گھوڑی)۔ چوگا دینا، چوگا چگانا (پکھوآں نوں)۔ پورا کرنا، پورنا، بھر دینا، توڑنا، تیڑنا۔

● **بھرّانا**: [مت ہ] اوازار ہونا، رنج ہونا، خفا ہونا، غصہ کھانا، گھابرنا، گھبرانا، ڈرنا، بھو کرنا، بھاری ہونی۔ بہنی، بیٹھنی (واج)، پھرّ کرنا، پر پھٹپھٹانا، پکھوآں دا پھر کر کے اڈ جانا۔

● **بھرّانا**: [نر ہ] پرندیاں دے اڈن دا واج۔

● **بھراؤ**: [نر ہ] [مص: بھرانا] ٹوئے بھرن دی چیز، بھرت، بھرتی، کھوہ کھتّا بھرن دی مٹی/روڑی، جتّی دے تلے وچ دتّا ہویا گتّے یا چمّ دا پتاوا۔ **بھرائی**: [مد ہ] لیف تلائیاں وچ روں بھرن دی مزدوری، پانی بھرن دی مزدوری، ٹوئے بھرن دی کار تے مزدوری، پیائی۔

● **بھر بھرا**: [ص ہ] بھرواں، خستہ، ماڑا پولا، مرکنا، بھرنا، بھر بھرا (بھر بھر جان والا)، کرارا، ریجھواں، عاشق، من دا بھر بھرا۔

● **بھربھرانا**: [لا ہ] سجنا، پھلنا، سوج پینی، برون پینی (مونہہ اتے)، رنگ رتّا ہونا (خوشی نال)، چلکنا۔

● **بھر بھرا جانا**: [مح ہ] ڈلّھ پینا، ریجھنا، عاشق ہو جانا، تانگھنا، چاہ کرنا۔

● **بھر بھرانا**: [لا ہ] بھرنا، بھرواں ہونا، پھسنا، کرنا، ہسنا، مچکنا، کچیانا (دل—)، ولولی لگنا، بے چین ہونا۔ **بھر بھراہٹ، بھربھری**: [مد ہ] (۱) سوج، ورم۔ (۲) ہاسا، کھیڑا۔ (۳) خوشی کر کے مونہہ رتّا ہون دی حالت۔ (۴) بھریواں۔

● **بھر بھری**: [مد ہ] چاہ، تاہنگ، تانگھ، جوش، الیل، ریجھ، سدھر، چا۔

● **بھر بھنڈ**: [مد ہ] گڑبڑ، بھنڈی، کھپ، کھل، پڑبھنگ۔

● **بھرت** : [نر ہ] بھرتی ، بھرتی پان دی شے ، جس ملبے نال نواناں پوردے نیں ، بوجھ ، سمان ، اسباب ، بھار ، بھرت ، اِک میل دی دھات جس وچ پتّل تراماّ (تامبا) تے جست رلیا ہندا اے = دسرتھ راجے دا پتّر جس پچھے مائی کیکئی نے رام چندر نو باراں ورھیاں دا ون واس دوایا سی ۔ **بھرت بھرنا** : [مح ہ] بھرتی بھرنی ، وپار دا مال اِک تھاؤں دوجے تھاں کھڑنا ، کسے ہور دی تھاں نحق کجھ دینا ، کسے دا نقصان پورا کرنا ، چٹّی بھرنی ، بوبا بھرنا ۔

● **بھرتا** : [نر ہ] بھڑتھا ، وتاؤں نو آگ وچ بھننا ، بھبھلائی ہوئی ترکاری ۔ **بھرتا بنانا ، کر دینا ، نکالنا** : [مح ہ] بھڑتھا کرنا ، کھڈی مار مارنی ، تاؤنی لانی ، پیپوں کر دینا ، مار مار کے مِجھ کڈھنی ۔

● **بھرتری ہری** : [نر نا] سنسکرت دا اک مشہور شاعر ، اجین دے راجے بکرماجیت دا بھائی جھڑا آپنی تیویں دی بے وفائی ہتھوں اکّ کے راج دربار چھڈ جوگی ہو گیا سی ۔

● **بھرتی** : [مد ہ] (۱) بھرتی ۔ (۲) بھرت ، پورن دی شے ، بھرتا ، لدّا ۔ (۳) جہاز/گڈی وچ لدّن دا سمان ۔ (۴) رنگروٹ ، نوکری ، (ملٹری پلس دی) ۔ (۵) دلدّر چھٹّن ، جوٹھ ۔ (۶) گون پورن دی کار ۔ (۷) وادھے دا شعر (بھرتی دا بول ، شعر ، لفظ) ۔ (۸) نگونی چیز ۔ **بھرتی کا مال** : [نر ہ] بھرتی دا مال ، سداگری دا سودا ، سستا مال ، گھٹیا مال ، نکمّیاں چیزاں ، نکمّا مال ، گدڑ ۔ **بھرتی کرنا** : [مح ہ] بھرتی کرنا ، نوکری وچ لینا ، رنگروٹ بنانا ، فوج وچ داخل کرنا ، سرکاری نوکر کرکے رکھ لینا ۔ **بھرتیا** : [نر ہ] مال بھرن والا ، سداگر ، بپاری ، بھرت دے بھانڈے بنان والا ، ٹھٹھیرا ، بھرت دا بھانڈا ۔

● **بھرڑی** : [مد ہ] اڈّر ، گھنڈیاں ، گاہن مگروں سٹیاں وچ بچ رہن والا انّ ۔

● **بھرڑیا** : [نر ہ] مداری ، بھنڈ ، نقلیا ، تماشگر ، تماشے کرن والا ۔

● **بھرساری ، بھرسائیں** : [مد ہ] بھٹّھی ، بھٹّھ ، تندور ۔

● **بھرشٹ** : [ص ہ] خراب ، ذلیل ، نپاک ، گھنادھا ، کریچواں ، لچّا ، وگڑیا ہویا ، چوڑ ، [— کر] ۔

● **بھرکس** : [مد ہ] چورا ، ٹوٹا ، کرچ ، بھیتی ، چھلتّر ۔ **بھرکس نکالنا** : [مح ہ] مِجھ کڈھنی ، بھوہ کرنا ، چور چور کرنا ، گھور کڈھنا ، مار مار کے پیپوں کر دینا ، چتّھ چھڈنا ، پھیہ سٹّنا ، سوت کرنا [مح] ، منج سوارنی [مح] ، مار مار کے منج کرنا ، ہلن جوگا نہ چھڈنا ، بھوچھا کڈھ دینا ، ہڈی پسلی توڑ دینی ۔

● **بھرم** : [نر ہ] (۱) بھرم ، عزت ۔ (۲) اعتبار ، بھروسا ۔ (۳) ساکھ ، پان پت ۔ (۴) میٹی مٹھ ۔ (۵) دھوکھا ، بھرم ، چھل ، دغا ۔ (۶) شک ، جتّن (ظن) ۔ (۷) گجتّھ ، بھیت ۔ **بھرم باندھنا** : [مح ہ] اعتبار جانا ، بھرم بھا بنانا ، ساکھ بنانی ، بھا بازار بنانا ۔ **بھرم کرنا** : [مح ہ] شک کرنا ، بھرم رکھنا ، جتّن کرنا ۔ **بھرم کی ٹٹی** : [مح ہ] بھرم دا

اُہلا ، وساہ ، بھرم بھا ، پرانی عزت ، اعتبار ، جمی ہوئی ساکھ ، بنیا ہویا بھا بازار ۔ **بھرم کُھلنا ، نکلنا** : [مح ہ] بھرم کُھلّھنا ، بھرم گُواچنا ، وِہار گندا ہونا ، وا خراب ہونی ، اعتبار جانا ، ساکھ مرنی ، بھیت کُھلّھنا ، بھوہڑ بجھّا نہ رہنا ۔ **بھرم گنوانا** : [مح ہ] اعتبار گوانا ، ساکھ مار لینی ، بھرم بھا گوانا ، مندیو ہو جانا ، اعتبار چُکیا جانا ۔ **بھرمانا** : [مت ہ] ورانا ، ولانا ، تِھڑکانا ، کُراہے پانا ، ورغلانا اڈّے لانا ، بُھچلانا ، بھرمانا ، لالچ دوانا ، للّو پتّو کرنا ، پُھلانا ، ول وِچ لیانا ، بے دین کرنا ، دھوکھا دینا ، چھلنا ۔ **بھرمنا** : [مص ہ] (بھرم جانا) ، تِھڑنا ، ڈولنا ، ڈاواں ڈول ہونا ۔

● **بھرمار** : [مد ہ] وادھا ، ودھیکی ، زور ، رُل ، زیادتی ، چوکھیائی ، وادھ ، واچھڑ ، ورھاند : [— کرنا = لُٹانا] ، رج رج کے دینا ، لینا ۔

● **بھرن** : [مد ہ] زور دا چھٹّا ، زور دا مِینہ جھڑا ہر پاسے پانی پانی کر دئے ۔

● **بھرنا** : [لا ہ] (۱) بھرچنا ، بھر گھتّنا ، پُر ہونا ۔ (۲) زخم مِلنا ۔ (۳) لِتھڑنا ، لِبڑنا ۔ (۴) گُڑتّھوں ہونا ۔ (۵) میل ہونا ۔ (۶) گبّھن ہونا (گھوڑی / کُتّی) ۔ (۷) [مت] بھخانا ۔ (۸) اُبھارنا (کنّن —) ۔ (۹) پانا (گولی دا) ۔ (۱۰) پرونا ۔ (۱۱) بُھرنا (ٹوبا) ۔ (۱۲) پورا کرنا ۔ (۱۳) لبیڑنا ۔ (۱۴) سُکھانا ۔ (۱۵) گُرُّچ کرنا ۔ (۱۶) لائی بُجھائی کرنا ۔ (۱۷) امیر کرنا ۔ (۱۸) بھرائی ، پور ، بھرن دا کم ۔ (۱۹) بھرتی ۔ (۲۰) اُدھار ، لہنا ، قرض ۔ (۲۱) ویلنے دی تھالی جِس وِچ رَوہ پیندی اے ۔ **بھرے بازار میں** : [مح ہ] سبھ دے سامنے ، بھری کچہری وچ ، بھرے چونکے تے ۔ **بھری لِتھڑی** : [ص ہ] لِتّھو پتّھو ، بھری گلیفی ہوئی ، لبڑی تبڑی ، خراب ، پلیت ۔ **بھری مجلس (محفل) میں** : [تف اُ] پرھیا سامنے ، بھری محفل وچ ، ساریاں دے سامنے ، وجّ وجا کے ، مرداں دے میدان ، رِونگار کے ۔

● **بھروتی** : [مد ہ] پکّی لِکھت ، پوری رسید ، اقرار نامہ ، مِسّل مالکی دا کاغذ ۔

● **بھروٹا ، بھروٹھا** : [نر ہ] بھروٹا ، نِکّی بھری ، پُولا ، گٹّھا (لکڑاں دا) ، لدّا ، گڈّا ، دتّھا (گھاہ دا) ۔

● **بھروسا** : [نر ہ] بھرواسّا ، بھروسّا ، بھروساہ : وِساہ ، اعتبار ، پتیج ، پرتیت ، وِہار ، مان ، یقین ، آس ۔

● **بھروّل** : [نر ہ] بھرویں فصل / کھیتی ، چوکھی پیدا ، بھلیری تے سنگھنی پیلی ، جِس کھیتی دا پھل گھنا تے چنگا چوکھا ہووے ، گھنے پھل والی ، سُپھل ۔

● **بھڑ** : [نر ہ] (۱) وڈی بیڑی ، بیڑا ۔ (۲) بالن (لکڑاں) بلن یا تڑن دی واج ، بھڑبھڑ ، بھڑکار ، تاڑ پھاڑ ۔ (۳) تُبک / توپ چلّن دی واج ۔ (۴) کسے شے دے چِرن یا تِڑکن دی واج ۔

● **بِھڑ** : [مد ہ] (۱) دھموڑی ، منڈیال ، مڈھیال ، بھونڈ ، بھونڈی ، ڈیہمو ، (نکا) [مد : ڈیہمنی] مشہور زہری ڈنگ والا کیڑا جِہڑا کھکھّر بنا کے رہندا اے ۔ (۲) "بِھڑنا" مصدر دا صیغۂ امر = بھڑ جا ! **بِھڑ کا چھتّا** : [مح ہ]

بھونڈاں دی کھکھّر، دھموڑیاں دا گھر [ص]۔ فسادی، چھٹ، مگروں نہ لہن والا، پواڑے دی جڑھ، گل پیا نہ لہن والا، کاھنا، لہنج، لڑاکا، کپتّا۔ بھڑ کے چھتّے میں ہاتھ ڈالنا، بھڑ کے چھتّے کو چھیڑنا : [مح ہ] بھونڈاں دی کھکھّر نوں چھیڑنا، اکتھاں نال کھکھّراں لاہنیاں، چھتّ نوں چھیڑنا، دکھ جھیڑا سہیڑنا، فسادی نال متّھا لانا، لچیاں کپتّیاں نال واہ پینا۔

● **بھڑابھڑ** : [مذ ہ] (۱) ٹکرٹکر، کھٹا کھٹ، ٹکاٹک۔ (۲) دونہ شیواں دے ٹکرن دی واج۔ (۳) پنّد، بھوں، واؤ کا۔ (۴) لکڑاں بلن دی واج۔

● **بھڑاس** : [مذ ہ] بھڑاس، سڑیاہن، تا، تواڑ (گتّی بھوں دی)، ہواڑ، اندر دا ساڑ، دل دی اگ، کوڑ، کھنس، غصّہ، ساڑا۔ **بھڑاس نکالنا** : [مح ہ] بھڑاس کڈھنی، دل دی ہواڑ کڈھنی، ساڑا کڈھنا، غصّہ کڈھنا، دل دیاں آکھنیاں، گلے کرنے، دل ہولا کرنا، کجھ آکھ سن کے دل دا گُمر کڈھنا، دکھ سکھ کرنے، دکھ پھولنے۔

● **بھڑانا** : [مت ہ] بھڑانا، بھیڑ کرانا، لڑانا، مقابلہ کرانا، ٹاکرا کرانا، بھیڑ بھوڑا دینے [لا : بھڑنا]۔

● **بھڑبھڑاٹ** : [مذ ہ] بھڑبھڑ، اگ (بھاہ) بلن دی واج : بھڑکار۔ بھاری واج، گڑ گڑ، رولا، شوکراں (جھکھّڑ / وا دیاں)۔

● **بھڑبھڑانا** : [مت ہ] تبلا (طبلہ) وجانا، ٹھاپاں مارنیاں، تھپوڑنا (پکھوج نوں)۔

● **بھڑبھڑیا** : [مح] کاہلیاں گلاں کرن والا، بڑ بڑ کرن والا، بڑبولا، بنا سوچ وچار دے بولن والا، گپّی، جھدے ڈھڈ وچ گل نہ پچے، سدھڑ، بھولا، دل دا کھرا، بکواہدی، بکواسی۔ **بھڑبھڑیا اچھا ؛ پیٹ کا کھپٹی برا** : [اکھ ہ] بڑبولا چنگا کھنسی مندا، ڈھڈ وچ وَیر رکھن والے توں ڈرے۔

● **بھڑبھونجا** : [مح ہ] (۱) بھٹّھی تان والا، دانے بھنّن والا، بھٹھبھونجا، جھیور، تندوریا، بھٹھی والا۔ (۲) ہندوآں دی اک نِکی ذات۔ (۳) کوجھا، بھیڑ موہا، کالو، گندا۔ **بھڑبھونجے کی بیٹی کیسر کا تلک** : [اکھ ہ] کنگال دی اُلاد نوں امیراں والے چوچ کردیاں ویکھ کے آکھدے نیں۔

● **بھڑتنگا** : [نر ہ] رولا رپّا، کھپ کھل، ہلّ، ہلّڑ، دھمّ، بھنڈی، پھکّڑی، بھسوڑی۔

● **بھڑسائیں** : [نر ہ] چلّھا، چلّھ، بھٹّھ بھٹّھی، آوا، بھٹّھا۔

● **بھڑک** : [مذ ہ] بھخ، بھڑک، مچ، لاٹ، لالی، چمک، چلک، رونق، چمکی، چمکار۔ گرمی، چڑھ، چیڑ، چیڑھ، گھابر، گھبرا، گٹھائی، وکھاوا۔ **بھڑک اٹھنا** : [مح ہ] بھخ پینا، مچنا، مچ پینا، جوش وچ آؤنا، لاٹاں چھڈنیاں۔ **بھڑک بھاری کیسہ خالی** : [اکھ ا ہ] بھکھّے ننگے گٹھائی خورے دی ٹیں بارے آکھدے نیں = چٹّے کپڑے تے کھیسے خالی = اُچا لما گبھرو پلّے ٹھیکریاں = نام بڑے درشن تھوڑے۔ **بھڑکانا** : [مت ہ] [لا : بھڑکنا] مچانا، بھخانا، اگ تکھی کرنی، تانا، تپانا، ابھارنا،

ُچک دینی ، سیکھنا ، اُسکانا ، جوش دوانا ، ِچپ چاڑھنی، گرمی دوانی - **بھڑکدار** : [ص اُ] بھڑک والا ، بھڑکیلا ، چمکیلا ، چمکن والا (کپڑا) - **بھڑکنا ، بھڑک جانا** : [لا ہ] بھخّنا ، ڈرنا ، لاٹاں چھڈنیاں ، بلنا ، مچّنا ، ُرسّنا ، ِتڑکنا ، ُغصّے وچ آؤنا ، َمچ" َپینا ، لوہا لاکھا ہونا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی (مح) - **بھڑکیلا** : [ص ہ] بھڑک والا ، چمکدا ، َرونق والا ، لشکدا ُپشکدا ، چلکیلا ، چمکن والا (کپڑا) -

● **بھڑمبا** : [ار ہ] دم ، جھاسّا ، چھل ، دھوکھا ، پچ ، فریب ، [ـــدے] -

● **بھڑمل** : [نر ہ] بے شرم ، مسخرا ، بھڑوا ، نلّج ، بلجّا ، بے انکھا ، بے کنا ، بے غیرت -

● **ِبھڑنا ، ِبھڑ جانا** : [لا ہ] ِبھڑنا ، َجپھ گتّڑپھ ہونا ، ٹکّر َپینا ، میل ہونا ، ٹاکرا ہونا ، لڑنا ، ُگھسّلنا ، بھیڑ مچانا ، ٹکراں لانیاں ، ٹکّرنا ، ِبھیڑیا جانا (بوہا) ، بھِڑنا - [ص : ـــ ِبھیڑا] - **ِبھڑ کے بیٹھنا** : [مح ہ] ُجڑ کے بہنا ، َبھسّ کے بیٹھنا ، رل ِمل کے بیٹھنا -

● **بھڑوا** : [نر ہ] َدلا" ، ِوچولڑا ، بے انکھا ، بے غیرتا ، دھگڑا ، زنانیاں دی کمائی کھان والا ، مجتھو ، بے شرم -

● **بھڑی** : [مد ہ] ُچکّب ، ُغصّہ ، تمک ، طیش ، اڈاری ، کبوتراں ُنو اڈن دا ڈھب ِسکھانا ، حیران کرن والی کار : [ـــد] -

● **بھڑیری** : [مد ہ] ِٹینڈ ، پال ، کوڑی ، بھانڈیاں دا اُپتّر تھلواں ُمڈھبّا ڈھیں -

● **َبھس** : [مد ہ] سواہ ، کِھہ ، ِمٹی ، بُھسّس ، بھبُھوت ، نگُونی تے نکمّی َشے -

● **ُبھس** [مد ہ] ُتوڑی ، بھود ، اناج دے ککھّ پتّر کنک دی ناڑ دا ُچورا ، َپھکّ ، توہ - **ُبھس بھروانا** : [مح ہ] (۱) ُتوڑی بھوہ دا کوٹھے/ کھتّے وچ رکھوانا - (۲) کھلّ ِکھچا کے اوس وچ ُتوڑی بھروا دینی : پرانے سمے دی اِک سزا - **ُبھس پر چھٹی اور باؤ پر برات** : [اکھ ہ] گلّیں / خیالیں ُپلا پکان والے بارے آکھدے نیں = ہوچھے شاہ دیاں مسن وچ کھیپاں؛ پنجیں اواں پنجابیں ویچاں - **ُبھس کے مول ملیدہ** : [مح ہ] مہنگ ُملی شے کوڈیاں دے بھا (ات سستی کرکے) دے دینی - **ُبھس ملانا** : [مح ہ] ُتوڑی رلا دینی ، خرابی پانی - **ُبھس میں ِچنگی یا چنگاری ڈال جمالو ُدور کھڑی** : [اکھ ہ] (ککّھاں ُنو ُچواتی لا کے جمالو لامبھے) فساد کرا کے لامبھے ہو جان والے بارے آکھدے نیں = ناؤں میرا ِچنگی کوئی گھر سڑا -

● **بھساکُو** : [مد اُ] تماکُو دی اِک قسم ِجس ِوچ کُڑتن تھوڑی ُہندی اے ، ہولا تے گھٹ کوڑا (بھوہ ورگا) تماکو -

● **َبھسکنا** : [مت ہ] دادھڑنا ، ڈنگراں وانگ کھانا -

● **بھسکُو** : [نر ہ] [مد : بھسکّو] (۱) کھاؤ - (۲) گھاؤُ گھپ ، پیٹُو ، ِبتوں ودھ کے کھان ِبین والا - (۳) ہر کسے نال یاری لان والی زنانی ، ُہریار ، ہریار ، ِدل سٹّ -

● **بھسم** : [نر ہ] سڑی َبلی َشے ، ُسواہ ،

کـِھہ ، بوبُوت ، چھائی ۔ **بھسم کر دینا** : [مح ہ] (۱) ساڑ کے سُواہ کرنا ، بال چھڈّنا ۔ (۲) کـِھہ کر دینا ۔ (۳) ہضم کر دینا ، پچا لینا ، غُصّہ چڑھانا ، گل کر کے ساڑ دینا ۔

● **بھسمنت** : [نر ہ] نری سُواہ ، سڑی بلی شے ، سڑ کے برباد ۔

● **بُھسونڈا** : [نر ہ] ہاتھی دی پُڑ پُڑی ۔

● **بھشٹا** : [مد ہ] گوہا ، گُوتہ ، گندمند ، ہگیر ، نکارا مال ۔

● **بھشٹل** : [مد ہ] (۱) بھٹا ، بھشٹڑ ، بھٹیا ہویا ، پلیت ، گندا ، نپاک ۔ (۲) نہش ، چندرا ۔ (۳) کُـچجّا ۔ (۴) کوجھا ، بھیڑ بُھتّنا بتھنّا ۔

● **بھق بھق** : [مد ہ] (۴) بھک بھک ، بمبا چھک ، انجن وچوں دُھوں نکلن دی واج ۔ (۲) تکھی بو ، ڈوس ۔

● **بھقربھقر بُو آنا** : [مح ہ] ڈوساں چھٹنیاں ، تکّھی بو آؤنی ، نک سڑنا ، بو دے بُلّے آؤنے ، سڑیاہن اُٹھنی ۔

● **بھک** : [مد ہ] (۱) بھبھا کا ۔ (۲) دارو/بُرود اُڈان دا پٹاکا ۔ (۳) تڑکا ، بھڑک ۔ (۴) گھیو/تیل نُو اگ لگن دی واج ۔ (۵) چُورا ، بُھورا ، بُرادہ ۔ (۶) انجن دی واج ۔ **بھک بھک** : [مد ہ] انجن (بمبے) وچوں دُھواں نکلن دی واج ، پھک پھک ، گڈی چلّن دی واج ، بمب چھک ۔ اگ دا بھڑکار ، بھڑ بھڑ ۔ **بھک سے اُڑ جانا** : [مح ہ] بھبھا کے نال اُڈ جانا ، دارو دا پاٹنا/چلّنا ، بُرود وانگر اُڈ جانا ، تباہ ہونا ، بُرود نال اِک دم اُڈ/پاٹ جانا ۔

● **بھک** : [مد ہ] [بھیک دا رنک] بھکھ ، بھکّھیا ، خیر ، خیرات ، پنّی ، منگ پن ، منگن پنن دی کوجھی کار ۔ **بھک منگا** : [نر ہ] منگتا ، سوالی ، مانگت ، فقیر ، پینا ، پنّـو ، منگّن چڑھیا ، منگدا ، پھچھیا لین والا ۔

● **بُھک مُوا** : [نر ہ] بُھکھ ماریا ، بُھکھا بھانا ، سُکا سڑیا ، فکراں فاقیاں دا ماریا ہویا ، مُونہ کُہانا [ص] ۔

● **بھکاری** : [نر ہ] سوالی ، پیـّنا ، فقیر ، منگتا ، بھچھیا لین والا [مد : بھکارن] ۔

● **بُھکراند** : [مد ہ] بودے بھکّے اناج دی بو ، سڑیاہن ، گلی سڑی شے دی مُشک ، بو ۔

● **بھکسا** : [نر ہ] بے لیسا آٹا ، گویا ہویا آٹا ۔

● **بھکشُو** : [نر ہ] گوتم بُدھ دا منن والا ، منگتا ۔

● **بھکل** : [مد ہ] (۱) نویکلا ، اکلواسا ۔ (۲) بھوہرے پیا ہویا ۔ (۳) کسے مکان وچ بند ہو رہن والا ۔ (۴) کسے بند مکان دی گندی تے گرم وا ۔

● **بھکنا** : [لا ہ] بکرالاں وانگ کھانا ، بے تمیزی نال کھانا ، چوکھا کھانا ، داڑھا ، گھپر گھپر کھاندیاں جانا ۔

● **بُھکنا** : [لا ہ] [مت : بھونکنا / گھونپنا] کُھبھنا ، چُبھنا ، وجّنا ، اندر لنگھ جانا (چُھرا / چاکُو) ، وڑنا ، دھسّ جانا ۔

● **بھکڑوا** : [ص نر ہ] [مد : بھکوی] (۱) جھلّا ، کملا ، مُورکھ ، سُدائی ، بے عقل ، احمق ۔ (۲) مسخرا ۔ (۳) بکواسی ۔ (۴) بھڑوا ، ڈھیکا رجھا [ص] ۔ **بھکوانا** : [لا ہ] مُورکھ ہونا ،

بے وقوف بننا ، مت ماری جانی ، جھلا ہو جانا ، بھونک واہ لوانی ، ودھیک بلانا ۔

● **بھکوسنا** : [مت ہ عو سٹھ] (۱) کھاندیاں لنگھاندیاں جانا ، کچرابھل کر کے کھانا ، انھے واہ کھانا ، بے تمیزی نال کھانا ، تنی جانا ، کھانا ٹھوسی جانا ۔ (۲) دھسنا ۔

● **بھگا** : [نر ہ] بھجوڑا ، بھجوکڑ ، بھگل ، بھیں ہو جان والا (لو) ، ڈراکل ، مقابلیوں نس جان والا (بٹیرا) ۔

● **بھگا**:[ص نر ہ] سدھڑ ، سادا ، ساد مرادا ، بھولا ، بے وقوف ، بے عقل ، چورا بھورا ، چورن ، پھکی ، اک میل دی مٹھیائی : جھڑی تل تے کھنڈ کٹ کے بناندے نیں ، بھگا ، پنجاب وچ تلاں دی تھاں چھولیاں دیاں کھلاں وی کٹیاں جاندیاں نیں ۔

● **بھگانا** : [مت ہ] [لا : بھاگنا] دوڑانا ، دھڑکانا ، دھرکانا ، پوئے پانا (گھوڑے دی دڑکی لوانی) ، بھجانا ، نٹھانا ، نسانا ، دڑانا ۔ ادھالنا ، کڈھنا ، کھسکانا ، چھیتی نال گھلنا (کسے نوں) ۔ کاہل کرانی ، سوڑ پانی (چلن دی) ۔ وکھ کرنا ، گھروں کڈھنا ، دور کرنا ۔ یرکانا ، شکست دینی ، مونہہ بھن دینا (مح) ، درکارنا ۔

● **بھگت** : [نر ہ] (۱) نیک پاک ، جتی ستی ، نمازی ، پرہیزگار ، ہندو پجاری ، دھرمی ، بھگتی / بندگی کرن والا ۔ (۲) مذہبی راس (رہس) ، ناٹک ، تماشا ۔ (۳) سازاں دی سنگت کرن والا ۔ (۴) بدمعاش ، اوارہ (لو) ۔ **بھگت بنانا** : [مح ہ] کھمب ٹھپنی ، بھگت سوارنی ، گت بنانی ، خوار کرنا ، مجھ کڈھنی ، منج کرنی ، راس (رہس) دھارنی ، سانگ لاہنی ، تماشا کرنا ۔

● **بھگتان** : [نر ہ] نبیڑا ، بدلا ، وٹا ، سزا ، بھگتاوا ، ہدار دا لاہنا ، لیکھے دا پاک ہو جانا ۔ **بھگتانا** : [مت ہ] بھگتانا ، ختم کرنا ، تارنا ، ادا کرنا ، ونڈنا ، نبھانا ، مکانا ، نبیڑنا ۔ دکھانا ، دکتھ دینا ، مار مکانا ، مار چھنڈنا ، سزا دینی ۔ تقسیم کرنا ، جھگڑا مکانا ۔ **بھگتا ڈالنا** : [مح ہ] بھگتا دینا ، مار مکانا ، نبیڑنا ، نیا / نیاں کرنا ، مکدی مکانی ۔ **بھگتنا ، بھگت جانا ، لینا** : [مت ہ] بھوگنا ، جرنا ، سہنا ، سہارنا ، جھلنا ، جالنا ، بھگتنا ، وٹا دینا ، حساب چکانا ، نبھانا ، کیتا پانا ، [لا] مکنا ، ختم ہونا ، مک چک جانا (لیکھا) ۔

● **بھگتی** : [مد ہ] عبادت ، پرہیزگاری ، بندگی ، پوجا ، جاپ ۔ ناچ گون ، سانگ ۔ بھگت پنی ، بھگت ہون دا گن ۔

● **بھگتیا** : [نر ہ] بھنڈ ، مراسی ، راسدھاریا ، رہسدھاریا ، ایکٹر ، نچن گاؤن والیاں دا ٹولا یا آدمی ۔

● **بھگدڑ** : [مد ہ] بھاجڑ ، بھاج ، بھانج ، بھج دوڑ ، بھسوڑی ، نٹھا بھجی ، بھڑا دڑی ، بھاجڑ تراکڑ (ہلے دی) ، آپودھاپی [ــپڑ / مچ] ۔

● **بھگر** : [نر ہ] گلیا سڑیا اناج ، چروکنا رکھیا رہن کر کے خراب ہو جان والا ان ، بودا ان ، گھن لگا/گھنادھا ان ۔

● **بھگل** : [نر ہ] ول چھل ، فریب ، ویل ، دغا ، دھوکھا ، ہتھ ناٹک ، سانگ ، نقل ، وکھاوا ، پکھنڈ [ــنکال] ہتھکنڈا ، مراسپنا ، [ص] بھجوڑا ، بھیڈ دلا ، [مد] ہاری ہوئی ۔

بھگل گانٹھنا ، بنانا ، نکالنا : [مح ہ] فریب کرنا ، چار سو ویہہ کرنی ، شور کرنا ، وکھاوا وکھانا ، ول چھل کرنا ۔ **بھگلی** : [ص ہ] سانگی ، نقلی ، نقلیا ، بھنڈ ، مراسی ، تماشگر ۔ جھوٹھا ، کوڑا ۔ چھلیا ، دھوکھے ہتھا ، بہروپیا ، مکری ، پھپھڑے ہتھا ، فرفیجی ، پکھنڈی ، پھوہڑباز ۔ **بھگلی گہنا** : [نر ہ] جھوٹھا گہنا ، نقلی زیور ، جھوٹھی جڑت جڑیا گہنا ۔

● **بھگند** : [نر ہ] بواسیر ، اِک چندری تے کلہنی بیماری ۔

● **بھگندر** : [نر ہ] پٹھہ وچ یا اُہدے نال نکلن والا چندرا پھوڑا ، اِک جڑھ والا پھوڑا ، بھگندر ، اِہ نِت ہرا رہندا اے تے بھردا پھسدا رہندا اے ۔

● **بھگّو** : [ص نر ہ] بھگل ، بھگوڑا ، بھیڈ دلا ، ٹاکرے توں نس جان والا ، ڈرو ، ڈراکل ، ڈر پھوکنا ، نسوکڑ ، پھوسڑ ، بھجوکڑ ، بھجوڑا ، کمکوس ، اگے لگن والا ، نس جان والا ، 'نہاسے پھنڈ' ۔

● **بھگواں** : [ص ہ] گیرو رنگا (لیڑا) ، جوگی رنگا ، جوگیا ، اِٹ رنگا ، گیری ورگا ، بھگوا ۔

● **بھگوان** : [نر ہ] اللہ ، خدا ، رب ، اللہ تعالیٰ ، پالنہار ، جگداتا ، پرمیشر ، اِیشور ، پرماتما ، کرتار ۔

● **بھگوڑا** : [ص ہ] ویکھو : بھگّو ۔

● **بھگونا** : [مت ہ] [لا : بھیگنا] بھیونا ، بھینا ، پسانا ، گِلا کرنا ، تر کرنا ، پتورنا (رستے) ، پانی لانا ، ترونکا دینا ۔ ہنگالنا ۔ **بھگو بھگو کر لگانا یا مارنا** : [مح ہ] بھیوں بھیوں کے جتیاں مارنیاں ، بھیوں بھیوں کے چھتر مارنے ، ذلیل کرنا ، پانیوں کڈھنا ، گتے لانا ، بےعزت کرنا ، لالا کے گلاں کرنیاں ، اشاریاں وچ طعنے دینے ۔

● **بھگی** : [مد ہ] بھاجڑ ، بھسوڑی ، ہل چل ، نس بھج ، بھاج ناس ، آپو دھاپی ، آپو بھلی ، نسا بھجی ۔

● **بھگیلا** : [نر ہ] ویکھو : بھگّو ۔

● **بھل** : [نر ہ] دا ، رخ ، پاسا ، گُٹھ ، ول ، لامبھ ، کوٹ ، بنتا ۔

● **بھل بھل** : [مد ہ] بھد بھد (گھڑے دی) ، بگ بگ ، گڑ گڑ ، صراحی وچوں پانی نکلن دی واج ۔

● **بھلا** : [ص ہ] [مد : بھلی] چنگا ، بچھا ، نرویا ، بیبا ، چوکھا ، اچھا سچا ، نیک ، نیکو کار ، ساؤ ، شریف آدمی ، بھلیائی والا ، بھلمنسؤ والا ۔ [نر] بھلیائی ، نیکی ، بچھیائی ، چنگ ، چنگیائی [ض : برا] ۔ لابھ ، فیدا ۔ [ح] ہاں ، چنگا ، ہلا ۔ **بھلا آدمی** : [نر ا] بیبا آدمی ، چنگا مانہو ، نیک پاک بندہ ، ساؤ ، پان پت والا ، بخت والا ، بیبا رانا ، بھلا ، بھلا مانس ، نیک ، نرا/سچا موتی ۔ **بھلا برا کہنا** : [مح ہ] چنگا مندا بولنا ، وادھی گھاٹی کرنی ، گالاں کڈھنیاں ، نندنا ، تولنا ، مندا آکھنا ، پان پت لاہنی ، میہنے مارنے ، دُرکارنا ۔ **بھلا چاہنا** : [مح ہ] بھلا لوڑنا ، سکھ لوڑنی ، چنگیائی بھالنی ، نیکی کرنی ، پن کرنا ، کسے دی خیر منگنی ، دعائیں دینیاں ۔ **بھلا چنگا** : [ص ہ] چنگا

بھلا ، نـواں نروآ ، موٹا تازا ، ٹھلّـھا ، ٹھیک ٹھاک ، ہٹا کٹّا ، سالم ، نو بر نو۔ **بھلا سا نام:** [محاورہ روزمرّہ ہ] بھلا جہا ناں اے ، کی ناں لئیدا :۔ کوئی گل یا ناں یادوں بُھلن کُھنجھن لگّے تے آکھدے نیں ۔ **بھلا کرنا:** [مح ہ] بھلا کرنا ، چنگیائی ورتنی ، نیکی کمانی ، مہر کرنی ، کرم کمانا ، چنگا کم کرنا ، سہارا دینا ، ثواب لینا ، پُن کرنا ، خیرات کڈھنی ، فیض کرنا ، نیک سلُوک کرنا ۔ **بھلا لگنا:** [مح ہ] من پسند ہونا ، سُہانا ، پسند آؤنا ، چنگا لگنا ، سوہنا جاپنا ، جچّنا ، گٹھنا ، سڈھبّا ہونا ، راہ چجدا دِسنا ، بھانا ، دِل نُو پوہنا ۔ **بھلا مانس:** [ص ہ] بھلا مانس ، پان پت والا ، ساؤ ، شریف ، بیبا ، چنگا ، نیکوکار ، غیرت والا ، نیک بخت ، صاف / کورا آدمی ۔ [سٹھ] : بُرا ، بُریار ، عیبّی ، لُچّا ، لنڈا ، شرارتی ، مسّدھڑ ، مُورکھ ۔ **بھلا مانس نیو چلا ، رزالے نے جانا مجھ سے ڈرا:** [اکھ ہ] = لج مریندا اندر وڑیا نکٹا آکھے میتھوں ڈریا = بھلے آدمی دی جھیڑے فساد توں جان دھسکدی اے پر لُچّا کمذات اِہنُو آپنی جت جان کے ٹپ کے سرے چڑھدا اے ۔ **بھلا ماننا:** [مح ہ] چنگا جاننا ، کیتا جاننا / سلاہنا ، بھلا چاہنا (کسے دا) ، بھلیائی لوڑنی ، سُکھ منگنا ، احسان منّنا ۔ **بھلا ہوا میری مٹکی ٹوٹی میں دہی بیچنے سے چھوٹی:** [اکھ ہ] (چنگا ہویا کم وچ رہتّوں ہی روک آپئی اے ؛ ساڈا اگے کم کرن نُو جی نہیں سی کردا) = بھلا ہویا میری مالا ٹُتّی میں نام جپن توں چھٹّی = بھلا ہویا گُڑ مکھیاں کھادا اسیں بھن بھن توں چھٹیا سے ۔ **بھلا ہونا:** [مح ہ] بھلا ہونا ، لاہ ہونا ، چنگا ہونا وگڑدا کم سور جانا ۔ **بھلائی:** [مد ہ] بھلیائی ، چنگیائی ، سوبھا ، خوبی ، پُن ، نیکی ، مہر ، مہربانی ، نفع ، لاہ ، فیدا ، بھلا (کم) ، ثواب دی کار ، [— کر] ۔ **بھلائی اور برائی ہر شے میں ہے:** [اکھ اُ] گُن تے اوگن ہر شے وچ نیں = ہچّھا ناؤں خدا دا ایس کر کے کسے ؛ چنگے جی وچ اِک ادھّا عیب ویکھ کے مونہ نہ موڑ لیّے ۔ **بھلے آدمی کو ایک بات ، بھلے گھوڑے کو ایک چابک:** [پ] = عراق نُو سینت گدھے نُو سوٹا ؛ شریف آدمی نُو تھوڑی جہی نصیحت ای بتیری ہُندی اے ۔ **بھلے آدمی کی مُرغی ٹکے ٹکے:** [اکھ ہ] بھلے مانس نُو سبھ کوئی لُٹدا اے ، شریف آدمی لجّ دا ماریا نہیں بولدا ، بھاویں اُہنُو کھاتے ٹوٹے جرنے پین ۔ **بھلے آئے:** [مح ہ] چنگا گیا ایں ، کتّھے بہہ رہے سو ؟ ، باہوڑیا ای نہیں :۔ جہڑا دیر نال آوے اُہنُو ٹچکر نال آکھدے نیں ۔ **بھلے بُرے میں چار اُنگل کا انتر ہے:** [اکھ ہ] (بھلے آدمی تے لُچّے وچ تھوڑا جہا فرق اے) بھلے مانس نُو لُچّے نال نبڑن لئی وگڑن وچ چر نہیں لگدا ، اخے جے شریف آدمی بدمعاش ہو جاوے تے ڈاہڈا ہُندا اے ۔ **بھلے دِن:** [نر ہ] سُکھ دا سماں ، چنگے دِن ، بھلا ویلا ، بھاگ سبھاگ ، سست سماں ، چنگے زمانے ، سُلکھنے ویلے ۔ **بھلے کا زمانہ نہیں:** [اکھ ہ] بھلے دا سماں نہیں ، نیکی نُو زوال اے ، بھلے مانس دی قدر وٹک نہیں :۔ بھلیائی دا اُتر بُریائی نال ملے تے آکھدے نیں ۔ **بھلے کو:** بھلے نُو ، رب سبّبوں ، بھاگاں نال ، نصیبوں ، ڈھو نال ، اخے (کسے چنگے نتیجے یا انت بارے آکھدے نیں) ۔ **بھلے کو کہنا:** [مح ہ] کسے دے بھلے لئی آکھنا ، بھلا وِچارنا ، کسے دا سُکھ لوڑنا ، چنگی مت دینی ، فیدے دی گل کرنی ، فایدہ

سوچنا ۔ **بھلے کے بھائی اور بُرے کے جنوائی :**
[اکھ ہ] بھلے دا بھائی بُرے دا جوائی ،
بھلمانساں نال بھلمانسی تے بُریاں نال بُرا ورتن
والا = شریف آدمی ۔ **بھلی بُری سُنانا :** [مح ہ]
چنگا مندا بولنّا ، کھریاں سُنائیاں ، وادھی
گھاٹی کرنی ، گند مند بکنا ، اُکا لحاظ نہ تکنا ،
مُونہہ آئی آکھ دینی ، گلاں گِٹے لانیاں ۔ **بھلی
کمائی سادھ کی جو لاگے ہر کے ہیت :** [اکھ ہ]
بھلے آدمی دی بھلی کمائی جہڑی اللہ ناویں لگے ۔

● **بُھلانا :** [مت ہ] وِسارنا ، بُھلا دینا ،
چیتے نہ رکھنا ، دلوں لاہ دینا ، کسے نُو دھوکھا
دینا ، کھجھانا ، اُکانا ، کُراہے پانا ، تِھڑکانا ۔
بُھلاوا : [نر ہ] بُھلاٹی ، ول چھل ، ول فریب ،
دھوکھا ، بُھلیکھا ، چار سو وِیہہ ، فرفیج ۔

● **بھلاواں :** [نر ہ] اِک پھل جہڑا دواواں
وِچ کم آؤندا اے ۔

● **بھلبھلانا ، بھل بھلانا :** [مص لا ہ] بھرل
بھرل وگنا (پانی) ، دھرلا وجنّا (پانی دا) ، دھرل
دھرل رُڑھنا ۔

● **بُھلبُھلانا :** [مص ہ] بھبلانا ، آبھو کرنا ،
بھبلا کھنا ، ریت یا بُھبھل وچ بُھننا ۔

● **بُھلاساؤ :** [نر ہ] لُوہ ، لُوس ، ساڑا ،
چراٹ ، ساڑ ، جاُون ، جھور ، سڑن ۔

● **بُھلسنا ، بُھلسا دینا :** [لا ہ] (۱) لُوسنا ،
سڑنا ، سُکنا ، لُوٹھنا ، لُوس جانا ۔ (۲)
چھالا پینا ۔ [مت] ساڑنا ، دُکھ دینا ، ساڑے
لانا ، آبھو کرنا ، بُھننا ۔

● **بھلک بھلک رونا :** [مح ، لو] ایڈی ایڈی
اکھ نال رونا ، لپ لپ رونا ، زار و زار رونا ،
جی کھولھ کے رونا ، دبّ رونا ، ڈُسکنے لانے ،
ڈُسکنا (لو) ، گلیڈو بھر بھر آؤنے ، ڈسکورے
لے لے کے اتھرو وگائی جانے ۔

● **بُھلکڑ :** [ص ہ] بُھل جان والا ، بُھتا
بُھلن والا ، بھیڑے چیتے دا ، وِسارُو ، چیتے
دا ماڑا ۔ بے پرواہ ، غافل ، بے خبرا ۔

● **بھل منسی ، بھلمنساہت ، بھلمنسائی :** [مدہ]
[بھلمنسُؤ ، بھلمانسی ، شرافت ، اشرافی ، ساؤ
پُنا ، راستی ، اِنسانیت ، نیک کم ، بھلا سُبھا ۔

● **بھمباکا ، بھمبک :** [نر ہ] کھپّا ، وڈا
چھیک ، موورا ، موگھا ، مگھ ۔ بھامبڑ ،
مچّ ، بھبھاکا ۔

● **بھمبو :** [مد ہ] چوکھی موٹی تے کوجھی
زنانی ، پھوسڑ ، بُھچڑی تے بے ڈھنگی زنانی ،
تھیبڑ ، ٹُھلّھی ۔

● **بُھمیا :** [نر ہ] بُڈھا نانگ ، پُرانا سپّ ۔
وڈی عُمر دا سپّ ۔

● **بھنّاس :** [نر ہ] (۱) ہاتھی بنھن دا موٹا
کِلا ۔ (۲) لوڑا ۔ (۳) کھلّ دا تسما ۔

● **بُھنانا :** [مت ہ] بھنانا ، تُڑانا (رپیّا—)
بھان لینا ۔ بُھنانا (بھٹھی توں) ۔ **بُھنائی ،
بُھنوائی :** [مد ہ] بھاڑا ، کوئی شے بُھننّ دی
کار ، بُھنن دی مزدوری یا کمّ ، بھان لین دی
کاٹ / دستوری ۔

● **بِھنّانا :** [لا ہ] بِھنکنا ، بِھن بِھن / بِھیں
بِھیں کرنا ، کیڑیاں دا اُڈدیاں ہویاں واج

کڈھنا ، دماغ چکرانا ، چِتّھا پینا ، غُصّے وچ آؤنا ، وجنّا (کن) ، گھابرنا ، ہکا بکا رہنا ، اکّ جانا ، نکوں مُوہوں جھّلنا ، مکھیانا ، غُصّے وچ ہونا ، کِھجھنا ، سنتا -

● بھن بھن : [مد ہ] بھن بھن ، بھیں بھیں ، بھنک ، مکھیاں دے پراں دی واج ، مکھیاں اُڈن دی واج - بھنبھنا : [ص ہ] (۱) بھنکیا ہویا ، مکھیاں کھادا ، گندا مندا ، میلا ، نہ کھان جوگا - (۲) گُنگُنا ، نکّ وچ بولن والا - بھنبھنانا : [لا ہ] [بھنّانا] بھنکنا ، نکّ وچ بولنا ، کھان دی شے اُتے چوکھیاں مکھیاں آ جانیاں - بھنبھناہٹ : [مد ہ] بھیں بھیں ، مکھیاں دے بھنکن دی اواز (واج) -

● بُھنبُھنیا : [نر ہ ص] اواره ، پھرونتُو ، تھاں تھاں پھرن والا ، پریشان پھرن والا ، رُلدا پھرن والا -

● بھنبُھوا : [ص نر ہ] بُھکھ ماریا ، ہابڑیا ہویا ، نرجنّا ، جِھڑا چوکھی بُھکھ وجھوں دُوجیاں دیاں چیزاں وی کھا جائے -

● بھنبھوڑنا : [مت ہ] کُتے بلی تے گوشت خورے درندیاں دا دنداں تے نوہندراں نال گوشت تروڑ تروڑ کے کھانا ، ہڈیاں توں ماس کھوتر کھوتر کے کھانا -

● بھنبھیری : [مد ہ] بھمبیری (سون مہینے دا اِک کیڑا) تتلی ورگا جہاز کیڑا - ترکتھا دوڑن والا مُنڈا - پھرتیلا - بھنبھیری ہو جانا : [مح ہ] بھمبیری وانگ چھوہلا ہونا ، چھوٹ وٹنی ، اُڈدیاں جانا ،

ہوا ہو جانا ، جانا تے اِویں پرت آؤنا -

● بھنڈ ، بھنڈا [نر ہ] (۱) پین والے تماکُو دی پِنّی یا چکی ، بنیا ہویا تماکُو - (۲) کھجوراں دا چکا - (۳) مِٹّی دا گلیلا - بھنڈا : [نر ہ] اک قسم دا حُقے پیان / تماکو چھکان والا نوکر ، حُقّہ - بھنڈا بردار : [فا ص اُ] "چِلماں دھر" -

● بھنڈار : [نر ہ] بھنڈار ، لنگر ، خزانہ ، گودام ، جتھوں بھنڈارا ونڈیا جائے - بھنڈارا : [نر ہ] بھنڈارا ، ہندو فقیراں دی دعوت ، مُفت ونڈیا جان والا کھانا ، خیرات خانہ ، فقیراں دے لنگر دی دال روٹی - پیٹ - بھنڈاری : [نر ہ] بھنڈاری ، بھنڈار والا (مالک) ، بھنڈارا ورتان والا ، خانساماں ، بورچی ، بھنڈار دا راکھا -

● بھنڈ سال : [مد ہ] (۱) بھریا بھنڈار - (۲) سستا وہاج کے مہنگا ویچن لئی کوٹھیں بھریا ہویا ان - (۳) ذخیرہ - (۴) بھڑولا ، کھتّا ، گُدام - بھنڈ سالی : [نر ہ] سستا اناج خرید کے مہنگا ویچن لئی ذخیرہ کرن والا ، کھتّے بھرن والا ، گُدامیا ، بھڑولے وچ پیا پیا خراب ہون والا ان -

● بُھنڈ قدما : [ص نر ہ] (بُھنڈ = بھونڈے دا مخفف) نحش (منحوس) ، چندرا ، اُکّھڑ پیڑا ، (آدمی) بھیڑے پوکھے دا ، سبز قدما -

● بھنڈنا : [مت ہ] [حمص پ = بھنڈی] بھنڈنا ، نندنا ، بدنام کرنا ، گلاں کڈھنیاں ، مندا چنگا بولنا ، دپھوڑی لانی ، پھکڑی لانی ، بھنڈی لانی -

● بھنڈی : [مد ہ] اِک مشہور ترکاری

ِجس اُتے کُولے کُولے لُوں ُہندے نیں ، ِبھنڈی توری ۔

● بھنڈیلا : [نر ہ] ؑبھنڈ ، نقلیا ، ُجگت باز ، ُجگتی ، پھکڑی ، مخولیا ، مسخرا ۔

● ِبھنک : [مد ہ] ِبھیں ِبھیں ، مکھیاں دی اواز ، ہولی کنّڈھی واج ، ِبھنک ۔ "دس" ، خبر ، اُڈدی خبر ، افواہ ، "ُسنی سنائی گل" ، ِمنمنِی گل ، تھوڑی جہی گل جہدے توں ُپوری گل دا پتا لگے ، درک ۔ ِبھنک پڑنا : [مح ہ] ِبھنک ؑپینی ، افواہ "ُسنی ، "دس" ؑپینی ، ماڑی جہی اطلاع ِملنی ، "ُسوہ لگنی ، درک لگنی ، ُسوہ نکلنی ۔ ِبھنکنا : [لا ہ] ِبھنکنا ، ِبھیں ِبھیں کرنا ، مکھیاں دا اُڈنا ، خراب کرنا ، ِجلّھا ہونا ، ایویں بہ رہنا ، ِان سدیاں آ بہنا ۔

● بھنگ : [مد ہ] [ف : بنج] (۱) اِک مشہُور نشیالی ُبوٹی ، بھنگ ۔ (۲) ُمنج ، ویرانی ۔ (۳) تباہی ، بربادی ، خرابی ۔ بھنگ کے بھاڑے میں جانا : [مح ہ] بھنگ دے بھاڑے جانا ، برباد ہونا ، ُمفتو ُمفت جانا ، کَوڈیاں دے ُمل ِوکنا ، ِمٹّی گھٹّے ہونا ، گھٹّے وچ رلنا ، حرام ِلتّلا جانا ۔ بھنگ کھانا : [مح ہ] نشہ کرنا ، بھنگ ِپینی ، بھنگ کھانی ، بھنگی ہونا ، ُسرت وچ نہ ہونا ، مت ماری ہونی ۔ بھنگ کھانا آسان ہے پر موجیں ِدق کرتی ہیں : [اکھ اُ] (نشہ پانی کرنا ؑسوکھا اے پر نشے ِدیاں جھوکاں ڈاہڈا تنگ کردیاں نیں) ۔ ہر کم کرنا ُسکھالا ُہندا اے پر اُہدا نتیجہ ُبھگتنا اوکھا ہو جاندا اے ۔

● ُبھنگا : [نر ہ] ِنکا جہا ، اِک برساتی کیڑا جھڑا ڈنگراں نُو لڑدا اے ۔

● ُبھنگا سا : [ص نر ہ] کمزور ، ماڑا ، ِلسّا ، بڈھا ، ِنکا جہا ، ذرا ِجنا ۔

● بھنگِراج : [نر ہ] (۱) کالے رنگ دا بلبل جیڈا سوہنی اواز والا اک پرندہ ۔ (۲) اِک ُبوٹی ۔

● بھنگڑ : [نر ہ] بھنگ دا نشئی ، چوکھی بھنگ ِپین والا ، بھنگی ۔ بکواسی ، بکواہدی ۔ بھنگڑ خانہ : [نر ہ] ِجتّھے رل مل کے بھنگ ِپیندے نیں ، اَملِیاں دا اڈا ، بھنگر خانہ ، شور شرابے دی تھاں ، عام لوکاں دے کٹھا ہون دی تھاں ۔ بھنگڑ خانے کی گپ : [مد مح] بزاری گپ ، ؑپھڑ ، یکّڑ ، پھکّڑ ۔

● بھنگی : [نر ہ] [مد : بھنگن] (۱) بھنگ دا نشئی ، بھنگڑ ۔ (۲) جھاڑو وال ، ُچوہڑا ۔ (۳) اِک لاٹُو ۔ (۴) ِسکھّاں دی اِک گوت ۔ بھنگیا جانا : [مص ہ] بھنگ دے نشے وچ ہونا ، ُسرت ُبھلا بہنا ، ہوش گوانی ، بے ُسرت ہونا ۔ بھنگیاں در باغ رفتند بیر گٹھلی سب ہضم : [اکھ د] بھنگی باغ وچ گئے بیر گِٹکاں ؑسنے کھا گئے ، بھنگ دے نشئی نُو بڑی ُبھکھ لگدی اے ۔ بھنگیڑا/بھنگیرا : [نر فا ہ] بھنگیرا ، بھنگ وِیچن والا ، بھنگ گھوٹن والا ۔ بھنگیر خانے کی گپ : [مد اُ] بے تھوہی گل ، گپّ ، فضول بات ۔

● بھنگیوں کی توپ : [مد ہ] بھنگیاں دی توپ = زمزمہ ِجھڑی زمان شاہ ابدالی نے بنوائی سی تے فیر بھنگی ِسکھّاں دے ہتھ آ گئی سی ، اج بھلک لہور وچ مال روڈ آرٹ سکول تے عجائب گھر دے سامنے پئی ہوئی اے ۔

● بھنگڑا : [نر پ] پنجاب دے جواناں دا اک مشہور ناچ ِجھڑا کنکاں ؑپکن اُتے وساکھی

نُو کُھلھے میدانیں ڈھولاں دی تال اُتے نچیا جاندا اے ۔ [ہ] اِک گھاہ ، جھڑا دواواں دے کم آؤندا اے ۔

● بُھننا ، بُھن جانا : [لا ہ] بُھجّنا ، تپنا ، اندروں رِجّھنا ، لُوٹھنا ، تِڑنگ ہونا ۔

● بُھنّی : [مد ہ] گل بات ، بول چال ، گل کتّھ ۔ بُھنّی سُنّی جانا : [مح ہ] گل کتّھ ہونی ، بول چال ہونی ، گال مندا ہونا ، سڑیاں سُننیاں ، مِہنے وجنے ، گلّیں سڑنا ۔

● بھنور : [نر ہ] (۱) گُھمگھیر ، گُھمن گھیر ، گُھمر ، چکّیاں ، گُھمنگھیری ، ڈُمّھ ، چکر (پانی دا) : [ـــ پڑ] ۔ (۲) غم ، دُکھ ، اوکڑ ۔ (۳) دوس ۔ بھنور جال : [نر ہ] گھمن گھیریاں دا جال ، دُنیا ، کُوڑ پسارا ، جگ دا لمبا چڑھا ، دُنیا دا گیڑ ، جھگڑے بکھیڑے ۔ بھنور کلی : [مد ہ] پٹا ، کتّے یا بکری دی گانی ، گلوبند ، ہسّی ۔ بھنور میں پڑنا : [مح ہ] گُھمّن گھیریاں وچ پھسّنا ، چکّر وچ پینا ، گیڑ وچ آؤنا ، دوس لگنا ۔

● بُھوا : [نر ہ] بُھوآ ، پُھپّھی ، پیُو دی بھین [نر : پُھپّھڑ] ۔

● بھوانی : [مد ہ] ہندوآں دی اک دیوی ۔

● بُھوبل ، بُھوبھل : [مد ہ] بُھبّل ، تتّی سُواہ ، تتّی ریت ، بلدی بلدی مِٹّی ۔

● بھوپال : [مد ہ] بُھپال ، وِچکارلے بھارت دی اِک ریاست ؛ جھڑی اج کل اک صوبے دا حِصّہ اے ۔ بھوپالی : [نر ص ہ] اک راگنی ، ریاست ''بھوپال'' دا واسی وسنیک یا جمّم پل ۔

● بُھوپُون بُھوپُون : [مد ہ] پاؤں پاؤں ، پپاؤں پپاؤں ، پیں پیں ، ہارن/ دُھوتُو وجّن دی واج ۔

● بُھوت : [نر ہ] بُھوتنا ، بھوت ، ہوائی شے ، بدرُوح ، سایہ ، بھوتاسی (وارث بولی) ، ہٹّھ نہ ہارن والا ، کوجھا ، بھیڑ مُوہا ، شیطان ، مست ، مدماتا ، نشے وچ ، کالا (آدمی) ، چمچِچڑّ ، جمتیل ، ڈرونا ، بھیاواں ۔ پِچھلا سا ۔ بُھوت اُتارنا : [مح ہ] بُھوت لاہنا ، جِنّ کڈھنا ، منتر مارنا ، مارنا کُٹنا ، دب پھنڈنا ، مت دینی ، سمجھانا ، خرمستی کڈھ دینی ، مار مار کے مُنج سوارنی ۔ بُھوت بن (ہو) کر چمٹنا : [مح ہ] بُھوتنا یا جم ہو کے چمبڑنا ، چچڑی وانگ چمڑنا ، چمچِچڑّ ہونا ، جِنّ بن کے چمبڑنا ، کھہڑا نہ چھڈنا ، کھہڑے پینا ، پچھے پے جانا ، مگروں نہ لہنا ۔ بُھوت بننا : [مح ہ] (۱) نشے وچ مست / گُٹ ہونا ۔ (۲) بُھوہے ہونا ، آپیوں باہر ہونا ۔ بُھوت پریت : [نر ہ] جِنّ بُھوت ، ہوائی چیزاں ، بد رُوحاں ، بُھوتنے ، بُھتاسی ۔ بُھوت جان نہ مارے ستا مارے : [اکھ ہ] بُھوتنے جان نہیں لیندے پر ستا ماردے نیں ؛ مطلب ظالم کمینے ترسا ترسا کے ماردے نیں ۔ بُھوت چڑھنا : [مح ہ] جِنّ چڑھنا ، بُھوتنا چمبڑنا ، بُھوت سوار ہونا ۔ گرمی آؤنی ، اُتاؤلا ہونا ، غصّے / طیش وچ ہونا ، لوہا لاکھا یا لوہے لاکھا ہونا ۔ بُھوت سوار ہونا : [مح ہ] جِنّ چڑھنا ، شیطان دے موڈھے سوار ہونا ، ہٹھ نہ ہارنی ، غصے دا زور ہونا ، تا ممّک یا جوش کرودھ وچ ہونا ، بھیڑی نیت بنّھنی ،

جھل کُدنا - بھوت کا پکوان : [مح ہ] (بھوتاں راہیں ملیا ہویا کھانا) ، اپھل مال ، مُفت دی دولت ، حرامدی کمائی ، وڈھی چیری دی آمدن - بھوت منڈل : [نر ہ] لُچ ڈھانی ، گُنڈیاں دی ٹولی ، مُنڈیر وادھا ، بھیڑیاں دی ہنی ، شیطان وادھا - بھوت ہو کر چمٹنا یا لپٹنا : [مح ہ] سِر ہونا ، سِر سوار ہونا ، کھہڑا نہ چھڈنا ، مگروں نہ لہنا ، چِم چچڑ ہو کے چمڑنا - بھوت ہونا : [مح ہ] مچنا ، بھوتنا ، بھوترنا ، مچھرنا ، جِن ہونا ، نشے/غصے وچ انھا ہونا ، آئی اُتے آؤنا ، آپنے آپ وچ نہ رہنا ، مست ہونا - بھوتنا : [نر ہ] بھوت ، بھوتنا ، بدروح [مد : بھوتنی] - بھوتنی والا : [ص ہ] بھوتنی دا ، چڑیل دا بال (گال) ، آلِفتا ، شرارتی -

● بھوٹیا : [نر ص ہ] کتا بھورا ، رتے رنگ دا آدمی -

● بھوج : [نر ہ] روٹی ، کھانا ، بہمن دی دعوت ، بھتا ، کھانا - اُجین/قنوج دا اِک مشہور ہنکاری راجا - بھوج پتر : [نر ہ] بھوج پتا ، اِک رُکھ دا سکّ / پتر جہڑا پرانے سمے کاغذ دی تھاں لکھن دے کم آؤندا سی - بھوجن : [نر س] کھانا ، کھاہد خوراک ، ان پانی ، روٹی ، بھونویں چیز (ترکاری) -

● بھوجی : [مد ہ] [نک : بھجیا] بھرجی ، توے وغیرہ اُتے بھنی ہوئی کترویں ترکاری -

● بھوچکا ، بھوچک : [ص ہ] حیران ، پریشان ، ہکا بکا ، ڈور بھورا ، بھوکھادا ، ڈریا ڈیمریا ہویا [—ہو] -

● بھوڈل : [نر ہ] ابرک ، اِک چٹی تے چمکیلی دھات -

● بھور : [مد ہ] (۱) دھمی ، سویل ، تڑکا ، فجر ، سویرو-سویر - (۲) مُک مُکا ، نبیڑا - (۳) مار کُٹ : [—کر] - (۴) خرچ - (۵) صفایا ، چٹم - بھور ہونا : [مح ہ] (۱) سویل ہونی - (۲) بُڈھیپا آؤنا - (۳) دھولے آؤنے - (۴) مرنا ، مُکنا -

● بھورا : [ص ہ] اُوڈھ رنگا ، لا کھا ، مِٹی رنگا ، بورا ، مِٹی کپلا ، گھسمیلا (رنگ) ، کالے رتے تے کٹھے رنگ دا رلا میل ، چِٹا ، نیلا کبوتر - [نر] وستوں/واس توں دریڈا پنڈ - بھوری : [مد ہ] بھوری ، بھورے رنگ دی - کولیاں اُتے پکائی ہوئی روٹی ، راڑھویں روٹی ، پاپڑ -

● بھوڑ : [مد ہ] تھل ، ریتلی بھوں ، ریتڑ ، ریتلا ، ریتلے ٹبیاں والا علاقہ -

● بھوسا : [نر ہ] = [بھس] تُوڑی ، گاہیاں ہویاں سِٹیاں دے ککھ تیلے ، ناڑ دا چُورا -

● بھوسڑا : [نر ہ] چوکھی بُڈھی زنانی دی گُجھی تھاں -

● بھوسی : [مد ہ] پھکّ ، چھان بُورا ، پھوگ (چھانے ہوئے آٹے دا) ، توہ بھوہ ، خشکی ، سِکری ، پپڑی -

● بھوش : [نر س] سجاوا ، گہنا ، پہناوا -

● بھوک : [مد ہ] بھکھ ، کُجھ کھان دی لوڑ ، بھوکھڑا (وڈی بھکھ) - چاہ ، ملِن دی تاہنگ / تانگھ - بھوک اُڑانا : [مح ہ] بھکھ لاہنی ، بھکھ بھلانی - سِک مٹانی ، چا

ُپورا کرنا ، ُبھکھ مارنی ، لوڑاں ِوسارنیاں ۔ **بھوک اُڑنا ، بھوک بند ہونا ، بھوک بھاگنا** : [مح ہ] ُبھکّھ نہ لگنی ، ُبھکّھ مرنی ۔ **ُبھوک ِپیاس** : [مد ہ] ُبھکّھ تِرہ ، کھان ِپین دی لوڑ ۔ اُلفت ، پیار ۔ غریبی ، تنگ دستی ، ُبھکّھ ننگ ۔ **ُبھوک جنم کی ُبھوک** : [اکھ ہ] = ُبھکھ دا دُکّھ ُبرا جھڑا جنم توں نال اے = فریدا موتوں ُبھکّھ ُبری ۔ **ُبھوک سب سے ِمیٹھی** : [اکھ ہ] اخے کوئی شے مٹھی نہیں ُہندی سگوں ُبھکّھ نال ِمٹھی لگدی اے ، ُبھکھ وچ ہر شے سوادلی لگدی اے ۔ **ُبھوک کو بھوجن کیا اور نیند کو بچھونا کیا** : [اکھ ہ] = ُبھکّھ نہ ُپچھے سالنا نیند نہ ُپچھّے سوت :۔ اَتّ لوڑ ویلے گھٹیا شے نال وی کم چلا لئیدا اے ۔ **ُبھوک کی جھانجھ ، جھلاہٹ آنا** : [مح] ُبھکّھے دا ستیا ہونا ، ُبھکّھا ہونا ، ُبھکّھ وچ کِھجّھنا ۔ **بھوک کی سہار** : ُبھکّھ دی برداشت ، صبر ۔ **ُبھوک گئی بھوجن ملے اور جاڑا گئی قبا ، ُجوبنا گئی تریا ملی یہ تینوں دیو بھا** : [اکھ ہ] ُبھکھ نہ رہی تے کھانا ملیا ، پالا گیا تے تمبا لبّھا ، جوانی گئی تے رن لبھی پر ِتنے کس کم ؟ ؛ شے اُہ جھڑی لوڑ سِر لبّھے ۔ **ُبھوک ہڑتال** : [مد ہ] ُبھکّھ ہڑتال ، کوئی گل منان یا افسوس لئی کھانا ِپینا چھڈ دینا ۔ **ُبھوک میں گُولر بھی پکوان** : [اکھ ہ] بھکّھ وچ چنگے مندے کھاوے دی پرکھ پرچول نہیں ُسجھدی = ُبھکھ نہ ُپچھے سالنا (عشق نہ ُپچّھی ذات) ۔ **ُبھوکا** : [ص] ُبھکّھا ، ُبھکّھا بھانا ، جھنے کُجھ نہ کھادا پیتا ہووے ، جھنُو ُبھکھ لگی ہووے ۔ غریب ، کنگال ، کنگلا ، لوڑوند ، طلب والا ، تروٹکی ۔ عاشق ، ترسدا ۔ لڑن والے بٹیرے نُو کھوان دی دوا ۔ **بھوکا بنگالی بھات ہی بھات ُپکارے** : [اکھ ہ] ِجس شے دی ُبھکّھ ُہندی اے اُہو ُسجھدی رہندی اے ، ُبھکّھے اگےّ بات پانی ، اوس آکھیا دو روٹیاں ، یا اکھیائی وچ مطلب دی گل چیتے رہندی اے ۔ **ُبھوکا بیچے جوُرو اور رجا کہے میں اُدھار لوں** : [اکھ ہ] ُبھکّھا وہٹی ویچے تے رجیا ُہداری لوے : َپیسے والے غریب دی ہر حیلے ِچھل لاہندے نیں ، اُہدی مجبوری موجب سودے کردے نیں ۔ **بھوکا پیاسا** : [ص ہ] ُبھکّھا تہایا ، غریب ، متھاج (محتاج) ، کنگلا ، جھدے کول کھان ِپین جوگا وی نہ ہووے ۔ **ُبھوکا ُٹوٹا** : [ص ہ] ُبھکّھا ُتسّا ، ُبھکّھا ننگا ، ُبھکّھا بھانا ، ُبھکّھن بھانا ، محتاج ، لوڑ وند ، ڈاہڈا غریب ، متھاج ، تنگ حال ۔ **ُبھوکا مرتا کیا نہ کرتا** : [اکھ ہ] ُبھکھا مردا کی نہیں کردا :۔ مجبوری تے تنگی ُترشی وچ سبھ کُجھ کرنا َپیندا اے ، اخے ؛ مجبوری سبھ کُجھ کرا دیندی اے ۔ **ُبھوکا مرنا** : [مح ہ] ُبھکّھا مرنا ، کھان ِپین ُنو نہ ُجڑنا ، ُبھکّھ تنگ کٹّنا ، فاقے مرنا ، رزق دی ہار آوُنی ، تنگ دستی وچ گُزر کرنی ۔ **ُبھوکا ننگا** : [ص ہ] ُبھکّھا ننگا ، غریب ، کنگلال ، ہتّھوں گنڈھوں خالی ، ُبرے حال وچ ۔ **ُبھوکوں کے پیٹ کاٹنا** : [مح ہ] ُبھکھیاں دے ِڈھڈّ وڈّھنے ، غریباں دا حق مارنا ، اُہناں دی مجبوری توں فائدہ اُٹھانا ۔ **ُبھوکے بیر ، اگھائے گانڈے** : [اکھ] ُبھکّھے ُنو بیر تہائے ُنو گنّے = چڑیاں گھاہ ، بازاں / اِلاں ُنو ماس : سبھ کسے ُنو اُہدی من منگی چیز ِملی جان اُتے اِہ اکھان پایا جاندا اے ۔ **ُبھوکے بھجن نہ ہو** : [اکھ ہ] (ُبھکھیاں بھجن نہیں ُسجھدے) = ساتھوں نام نہ جپیا جاوے تے آہ لے پھڑ مالا

آپنی = پہلاں روٹی ؛ جے نہیں روٹی تے ساری گل کھوٹی ، آتما رجّے تے پرماتما گجّے ۔ **ُبھوکے سے کہا دو اور دو ؟ کہا چار روٹیاں :** [اکھ ہ] ُبھکّھے اگے بات پائی اُہنے آکھیا : دو روٹیاں = ''بھکھیا ! اِک تے اِک ؟'' : ''دو روٹیاں !'' ۔ **ُبھوکے شریف سے پیٹ بھرے رذیل سے ڈرنا چاہیے :** [اکھ اُ] نویاں تے کمینیاں رجیاں دی ِنندیا کرن ویلے آکھدے نیں ۔ **ُبھوکے کو اَن پیاسے کو پانی جنگل جنگل آوادانی :** [اکھ ہ] ُبھکّھے نُوں اَنّ کھوان تے ِترہائے نُوں پانی پیان توں ودھ کے بھلی گلّ کوئی نہیں ، اِہ بھلا کم تے اجاڑاں وسان وانگ اے ۔ **ُبھوکے کو بھوکے نے مارا یہ بھی گِرا ُوہ بھی گِرا :** [اکھ] ُبھکّھے نال ُبھکّھا لڑیا ، دوہاں نُوں غش پے گیا ، نہ کُجھ حاصل نہ کُجھ وصول = نہ کُجھ ِلتّا نہ کُجھ ِدتّا ۔ **بھوکے کو ُدور ہی سے پکوان کی خوشبو آتی ہے :** [اکھ اُ] ُبھکّھے نُوں ُدوروں ہی کھان والی شے دی خوشبو آ جاندی اے ، مطلب والے لوگ مطلب ُپگن دے تھاں اپڑ ہی جاندے نیں ۔

● **بھوگ :** [نر ہ] (۱) ُبھگت ُبھگتا ۔ (۲) کھاوا ِپیوا ، کھاج ۔ (۳) چڑھاوا ۔ (۴) اِک بھجن ۔ (۵) اِک راگنی ۔ (۶) نر مادی دا میل ۔ (۷) جماع ، زنانی مرد دا کٹھیاں سَونا ۔ **بھوگ بلاس :** [نر سن] موج مزے ، سواد ، عیش ، رنگ رلیاں ۔ **بھوگ پڑنا :** [مح سو ہ] گالاں پینیاں ، ِپھٹ لعنت ملنی ، ُدر ُدر ہونی ، ِجھڑک جھمب ہونی ، لعنت ِپھٹک ہونی ۔ **بھوگ دینا یا ُسنانا :** [مح ہ] گالاں کڈھنیاں ، گال مندا کرنا ، مندا بولنا ، گند بکنا ، طعنے دینے ، ِمہنے مارنے ، لعنت ِپھٹک کرنی ۔ **بھوگ کرنا :** [مح ہ] ُصحبت کرنی ، سیج مانی ، زنانی مرد دا کٹھیاں ہونا ، رل کے سَونا ۔ **بھوگ لگانا :** [مح ہ] رسوئی چاڑھنی ۔ نذر نیاز دینی ، روٹی کھانی ۔ ُبت دے ُمونہہ نُوں روٹی وغیرہ ُچھہان دی ریت ۔ **بھوگنا :** [مت ہ] ُبھگتنا ، بھوگنا ، سہنا ، جرنا ، جالنا ، جھلّنا ، موجاں مانیاں ، ُبلّے ُلٹّنے / لینے ، ُبرا بھلا کرنا ، زناہ کرنا ۔ **بھوگی :** [نر ہ] موجی ، لہری ، مستانا ، ُسکھیارا ، عاشق ۔ زناہی ۔ کھاُؤ ، روٹی کھان والا ۔ [مد : بھوگن] ۔

● **بھوگلی :** [مد ہ] نَک دا اِک گہنا ِجہڑا ِوچّوں کھوکھلا ُہندا اے ، لونگ ، کوکا ، ِتیلی ۔

● **ُبھول :** [مد ہ] ُبھلّ ، ُبھل ُچک ، خطا ، غلطی ، کُھنجھ ، ُبھلیکھا ، ُبھلاوا ، ُبھلاٹی ۔ دوس ، دوہ ۔ بے خبری ، غافلی ۔ شکّ ، بھرم ۔ **ُبھول بیٹھنا :** [مح ہ] ُبھل جانا ، غلطی کرنی ، ِوسار دینا ، منّوں وسارنا ، ُبھلاٹی کھانی ، چیتے نہ رکھنا ، ُبھلاوے پینا ۔ **ُبھول بھٹک :** [مد ہ] ُبھلّ ُچکّ ، خطا ، غلطی ، ُخنامی ، کُھنجھ ، راہ ُبھلّنا ۔ **ُبھول ُبھلیّاں :** [مد ہ] ُبھل ُبھلیّاں ، ُبھل بھلاوے ، چکّر ، اوجھڑ ۔ ِجس کوٹھے دے ُبوہے باریاں تے پوڑیاں اِکّو جہیاں ہون پئی انجان وڑن والے نُوں باہر ِنکلن دا راہ نہ لبّھے ، بجھارتاں ، گُنجھلالیاں گلاں ، گورکھ دھندا ۔ **ُبھول ُچوک :** [مد ہ] ُبھلّ ُچکّ ، ُبھلیکھا ، غلطی ، خطا ، ُبھلاٹی ، ِنکی موٹی ُبھل ۔ **ُبھول کر :** [تف ہ] ُبھلّ کے ، ُبھل ُبھلیکّھے ُبھل ُبھلاوے ، ربّوں ، تقدیروں ، تقدیریں ۔ **ُبھول کے نہ کرنا :** [مح ہ] ُبھلّکے نہ کرنا ، پیو دادے دی توبہ ہونی ، کوئی کم

منوں وسار دینا - **بھول گئے راگ رنگ بھول گئی بتیاں ، تین چیزیں یاد رہیں: نون تیل لکڑیاں:** [اکھ] ویاہ دے پہاہ تے دکھ دسن ویلے آکھدے نیں = بھل گئے راگ رنگ بھل گیاں پھکڑیاں تنّے گلاں یاد رہیاں لُون تیل لکڑیاں - **بھول گئے سب گیان شاستر پڑھ کر سبھی ڈبویا :** [اکھ] عملاں دے کوڑے پڑھے لکھے بارے آکھدے نیں ؛ اخے پڑھ لکھ کے ڈوب دتا سو = پڑھیا مورکھ جانیے جت لب لوبھ ہنکار -

● **بھولا :** [ص ہ] بھولا ، سدّھا ، سدّھڑ ، ول چھل نہ جانن والا ، دل دا کھرا ، شریف - بے سمجھ ، اناڑی ، ایانا ، بے تجربہ ، انجان - **بھولا بھالا :** [ص ہ] آلا بھولا ، سدّھر ، ساد مرادا ، سدھ پدھرا ، ایانا ، بدّھو ، بالُبدّھا ، لت گھت نہ جانن والا - معصوم ، پیارا بالک ، چنگا لگن والا - **بھولا پن :** [نر ہ] بھول پنا ، ندانی ، ناواقفی ، بے سمجھی ، سدھیائی ، صاف دلی ، بھولی شکل ، بھولا مکھڑا - **بھولی (بھالی) باتیں :** [مد ہ] بھولیاں گلاں ، سدّھڑ پنا ، بالک پنا ، بالاں والیاں گلاں ، بھولے بھا دیاں گلاں ، سدھیاں تے پیاریاں گلاں - **بھولی بھالی صورت :** [مح اُ] بھولی شکل ، اجہی شکل جہدے توں بندہ سادمرادا صاف دل جاپے -

● **بھُولا :** [ص مف ہ] بھلّیا ، بھسّلا ، خطائی ، غافِل ، بھلّڑ ، کھنجھیا ہویا ، تھڑکیا ہویا - **بھولا بسرا :** [ص مف ہ] بھلّیا وسّریا ، گیا گواتا ، دلوں لتّھا ، بھلا چکا ، مکا چکا ، یادوں کھنجھا - **بھولا بھٹکا / چوکا :** [ص ہ] بھسّلا چسّکا ، راہوں کھنجھا - [تف] رہتوں ، بھل بھلیکھے ، آپے / آپنے آپ -

● **بھولنا :** [لا ہ] بھسّلنا ، اکتّنا ، وسّرنا ، کھنجھنا ، کھڑا جانا ، کھڑاچنا ، گھسنا ، چیتا نہ رہنا ، بھل کرنا ، خطا کرنی ، کُرا ہے پینا ، غلطی کرنا ، گواچنا - [ست] بھلانا ، وسارنا ، چیتے نہ رکھنا ، منوں لاہنا - وچھڑنا ، گوا بہنا - **بھولنا چوکنا :** [مح ہ] بھل چک ہو جانی ، بھلیکھا کھا جانا ، غلطی کرنی ، بھلیکھا لگ جانا ، بھلّیں پے جانا - **بھولے بامن گائے کھائی اب کھاؤں تو رام دہائی :** [اکھ ہ] بھلا آدمی اِک وار بھل کر کے اگوں لئی سمھل جاندا اے ، پئی اِہ کم غلطی نال ہو گیا اے تے اگے توں نہیں ہووے گا - **بھولے بھٹکے :** [تف ہ] بھلتے چکتے ، بھل چک نال ، بھل کے ، بھلیکھے نال ، رہتوں سبّبوں -

● **بھوم :** [مد ہ] بھوں ، تھاں ، زمین ، دیس ، گراں ، وطن - **بھومیا ، بھومیاں :** [نر ہ] بھوں (بھوئیں) دا مالک [بھومی دہر] زمیندار ، واہک ، وسنیک ، مڈھلا واسی - مچھّاں والا بڈھا سپ -

● **بھوں :** [مد ہ] کسے ساز واجے دی واج ، ٹھلّھی بھاری واج ، کتے دی واج = بھونک -

● **بھوں :** [مد ہ] بھروٹّا ، بھوٹّا ، بھوان ، اکھاں تے متّھے وچلے کاناں ورگے وال - **بھوں تاننا / چڑھانا :** [مح ہ] تیوڑی چاڑھنی ، متّھا وٹّنا ، تمک وکھانا ، خفگی دسّنی ، غصے ہونا ، رنج ہونا ، غصہ لگنا ، متّھے ست وٹ پانے ، متّھے ہانڈی بھجّنی - **بھوں کا گلہ آنکھ کے سامنے :** [اکھ ہ اُ] = نانے اگے نانکیاں دیاں گلّاں : کسے دی بریائی

اہدے سکے سودھرے اگے کرن والے نوں ٹوکدے نیں۔

● **بھوں بھوں** : [مت] کتیاں دا بھونکنا، کتے کتی دی واج، بھونک، بھونک واہ، ٹونک، چیانک، وہو وہو۔

● **بھون** : [نر ہ] گھر ڈکانا، کوٹھا کلا، واس ٹھاہر، واسا، مکان۔ پ : بھون (کیڑیاں دیاں کھڈاں)۔

● **بھونپو** : [نر ہ] وڈا تُرا، بگل، دھوتو، سنکھ، سنگ، موہنہ نال وجان دا واجا۔

● **بھونچال** : [نر ہ] بھچال، دھرتی دا ہلنا کمبنا، ترتھلی، ترتھلی، زلزلا، ہلچل [ــ آ]۔

● **بھونچکا** : [ص ہ] ویکھو : بھوچکا۔

● **بھوندو** : [ص ہ] بھرونتو، بیتھڑ، مورکھ، احمق، جھلا، پھرتو گھرتو، ڈنگر جہا۔ **بھوندو بھاؤ نہ جانے پیٹ بھرن سے کام** : [اکھ ہ] =بھولے بھا نہ پچھیا پیٹ بھرن دی کار : بھولے مورکھاں نوں کھا پی کے ڈنگ ٹپان نال کم ہندا اے =کم دا نہ کاج دا ویری اے اناج دا۔

● **بھونڈا، بھونڈا** : [ص ہ] بھیڑ بتھنا، کوجھا، کچجا، بےڈھنگا، ان گھڑیا، اجڈ، ان بھاؤندا۔ **بھونڈا پن** : [نر ہ] کوجھ، عیب، اجڈ پنا، خرابی، بدتمیزی، جاہلی۔ **بھونڈا نخرہ** : بدتمیزی، ہوچھ پنی، کوجھی کرتوت۔ **بھونڈی بھونڈی باتیں** : [مح ہ] ہوچھیاں گلاں، بدتمیزی، ہوچھ پنی، بریاں گلاں۔

● **بھونرا** : [نر ہ] بھور، اک کالا پراں والا کیڑا جہڑا پھلاں اتے عاشق منیدا اے، اڈدا ہویا کسے دے نیڑیوں لنگھے تے مبارک جاندے نیں، ودھیرے کالی شے۔ اک لاٹو۔ تہ خانہ، بھوہرا {ص، بھونرالی=کالی بھور}۔ **بھونرے میں پالنا** : [مح ہ] بھوہرے پانا، بھوہرے وچ پالنا۔ لاڈ پیار نال وڈا کرنا، اکا کے پالنا۔ **بھونری** : [مد ہ] بھوری، متھے اتے والاں دی چکری جہڑی بھیڑے بھاگاں دی نشانی سمجھی جاندی اے۔ انگیاریاں تے پکائی ہوئی روٹی۔ بھور دی مدین۔

● **بھونکانا** : [مت ہ] [لا : بھونکنا] بھکانا، تنگ کرنا، ستانا، کھپانا، کتیاں کر چھڈنا، بکانا، کھجھانا، چھیڑاں چھیڑ کے رولا کرنا۔

● **بھونکڑا** : [ص ہ] کوجھا، موٹا، پھوسڑ، بھدا آدمی، بےڈولا نک۔

● **بھونکنا** : [مت ہ] [حمص : بھونک] بھوکنا، کتے دا بولنا، بکنا، کھپ پانی، ودھیرے بکنا۔

● **بھونکنا** : [مت ہ] کھوبھنا، چوبھنا، مارنا [خنجر / کاتی] واڑنا، تننا، دھسا دینا۔

● **بھوننا** : [لا ہ] [مت : بھنانا] بھننا، تلنا (تیل گھیو وچ)، رنھنا۔ ستانا، کباب کرنا، ستا مارنا، ساڑنا، جان دے کولے کرنے۔ **بھون کر کھانا** : [مح ہ] بھن کے کھانا، سوار کے پکانا تے مزے نال کھانا، کرارا کر کے کھانا، لون مسالا لا کے کھانا۔ **بھونی بھانگ نہ کڑوا تیل** : [اکھ ہ] ات غریبڑے

تے کنگلے آدمی دے گھر دی مندی حالت اُتے کہندے نیں= اُچّلھے اگ نہ گھڑے پانی - **بُھونی بھانگ / بھنگ نہ ہونا** : [اکھ ہ] بُھنّجی بھنگ نہ ہونی ، ککّھ وی پلّے نہ ہونا ، کنگال ہو جانا -

● **بُھوئِیاں** : [ص مد ہ] پھردیاں رہن والی زنانی ، چوکھا پھرن والی ، راہواں دی جانو ، سیانی ، پھرونتُو -

● **بھویں** : [مد ج ہ] [و : بُھوں] بھروٹّے بھواں - **بھویں تاننا** [مح ہ] بھواں چاڑھنیاں ، بھروٹّے وٹنے ، تیُوڑی چاڑھنی ، متّھے وٹ پانا ، کَوڑ کھانی ، بُرا مننّا ، غصّے ہونا -

● **بھئی** : [نر ہ] [''بھائی'' دا نِک] بئی ، بھئی ، آپنے جیڈے یا آپ توں نِکّے نو سدّن دا لفظ ، بھرا ، بھایا -

● **بھے** : [نر ہ] [ص : بھیانک] ڈر ، بھو ، تراہ ، سینسا ، سہم ، ڈہل ، چِنتا ، خوف ، وچار ، کھٹکا ، خطرہ -

● **بھی** : [ح ہ] جوڑ میل دا لفظ ، وی ، بی ، تے ، ہور ، نالے -

● **بھیّا** : [نر ہ] [بھائی دا نِک] بِھرا ، بھنّجا ، بھایّا ، بھا ، ودھیر کرکے زنانیاں سکّے بھرا یا اوس جیڈے بندے لئی اِہ لفظ بولدیاں نیں ، بھراوا -

● **بھیا دُوج** : [مد ہ] ہنّدوآں دا اِک دِہار جہدے اُتے ویاہڑ بھیناں بھراواں لئی مِٹھیائی کھڑدیاں نیں -

● **بھیانک** : [ص نر] بھیاواں ، بھو بھری شے ، ڈر والی (کہانی) ، بھیانا ، ڈرونا ، ڈراؤنا ، ڈر بھو والا ، خوف بھریا ، تراہنا ، تراہنی ، سُنجا ، اُجاڑ -

● **بھیتر** : [ح ہ] وِچ ، اندر ، وِچے ، گبھے ، وِچالے ، وِچکار ، اندر خانے -

● **بھیجا** : [نر ہ] بھیجّا ، دماغ ، مغز ، مِجّھ ، گِری ، گُلی (سُکے میوے دی) ، ست ، اثر ، عقل ، سُرت ، ہوش [تف] [بھیجنا دا فعل ماضی مطلق] - **بھیجا پکنا** : [مح ہ] سِر دُکھنا ، سِر کھادا جانا ، دماغ کھپّنا ، مغز چٹیا جانا ، کھپ کِھل توں اکّنا ، پریشان ہونا - **بھیجا کھانا** : [مح ہ] سِر چٹّنا ، دماغ چٹّ جانا ، مغز کھپانا ، کنّ کھانے ، گلاں کر کر کے اکانا -

● **بھیجنا ، بھیج دینا** : [مت ہ] گھلّنا ، بھیجنا ، پُچانا ، ٹورنا (روانہ کرنا) مُکلانا ، کسے راہیں دینا ، پُجانا ، بھجانا ، اپڑانا -

● **بھیِچنا ، بھینچنا** : [مح ہ] گُھٹ لینا ، بِھیڑنا ، زور دینا ، نپّنا ، کلاوے وچ لے کے گُھٹنا ، جپّھنا ، گُھٹ کے جپّھی وچ لینا ، تنگ کرنا ، کلاوا بھرنا -

● **بھید** : [نر ہ] بھیت ، راز ، دل دی گل ، گُجّھی بات ، مروڑی / گُھنڈی دی گل ، اوہلا ، گُجھ ، گُپت ، اُلکا ، چھپاواں معاملہ - مُجھارت ، مُجھّکا - چھیک (موتی دا) - ون ، وِنگی ، نمونہ - کھوج ، کُھرا ، گویڑ - وجہ سبب - **بھید پانا** : [مح ہ] بھیت جاننا ، انترا لینا ، رمز پچھانّی ، بھیت پا جانا ، گل تاڑ لینی ،

معاملہ سمجھ جانا - **بھید دینا :** [مح ہ] بھیت دسنّا، رازکھولھنا، بھانڈا بھنّنا، سوہ دینی، دل دی گل دس دینی، بک پینا، پھٹ پینا، بھیت پاڑنا - **بھید لینا :** [مح ہ] بھیت لینا، لکی چھپی ہوئی گل جاننی، راز دی گل جان لینی، وچلی گل سمجھ جانی، بکا لینا، گل دی تہ نوں اپڑ جانا، گل تاڑ جانی - **بھیدنا :** [مت ہ] چھیکنا، چھیک پانا، آر پار موری کرنی، ونّھنا - **بھیدی :** [ص ہ] بھیتی، راز دا، محرم، سوہیا، کنیڑی، واقف، مخبر، جہنوں کُجھی لکا دی گل دا پتا ہووے -

● **بھیروں :** [نر ہ] ڈراؤنا، ہیبتو والا، بھیاواں - ہندواں دا اک دیوتا شو جی دا اُتار، اِک راگنی : بھیروں، بھیرویں، جھنّل - **بھیروں چڑھنا :** [ج ہ] کچ چڑھنا، کمل پینا، **بھیروں ناچنا :** [مح ہ] تباہی پھرنی، بربادی ہونی، اجڑ جانا، سنج ورت جانی، ہندواں دا ایمان اے بھیروں دیوتا نراض ہووے تے تباہی پھر جاندی اے -

● **بھیرویں :** [مد ہ] اک راگنی جھڑی فجر نو گاؤندے نیں، بھیروں، بھیرویں - **بھیرویں اُڑانا/ گانا :** [مح ہ] بھیرویں گاؤنی - موج اُڈانی، خوشی کرنی، خوشی دے گون گاؤنے، عیش کرنے - **بھیرویں ہے تو ہاری بھی واہ :** [اکھ ہ] انجانی واہ وا یا ریسم ریسی کیتی ہوئی کوجھی وڈیائی نوں ننددے نیں، کنّاں دے کچے لوک نرے ناں پچھے جاندے نیں تے گُن نہیں سلاہندے، جویں : راگ دی ایس لئی وڈیائی کریئے پئی اہ بھیرویں اے بھاویں کُجھ سمجھ آوے بھاویں نہ آوے -

● **بھیڑ :** [مد ہ] بھیڈ، لیلی (٦ سہینی) کیہراپی، بھیڈی، ترنڈی - (نر) بھیڈو، بھڈورا - [ص] نمانا، مسکین، ڈراکل، بزدل - **بھیڑ جہاں جائے وہیں مُنڈے :** [اکھ] بھیڈ جتھے وی جاندی اے مُنی جاندی اے، غریباں دا کوئی سجن نہیں ہُندا - **بھیڑ چال، بھیڑیا چال :** [مد ہ] بھیڈ چال، انّھی ریس، ویکھو ویکھی کم کرنا، سوچن سمجھن بنا اک دوجے دے پچھے لگ ٹُرنا - **بھیڑ کا بچّہ چھوڑ دے :** [مح ہ] ماتا پوجن دی اِک ہاک؛ اِک شے ویچ کے اللہ واسطے چھڈوانی - لکن میٹی وچ دتی ہوئی واج پئی اسیں ہُن لک گئے آں ایس لئی دائی نوں چاہیدا اے کہ جھدے سر واری / میٹی اے اُہدیاں اکھاں کھولھ دئے - **بھیڑ کی لات ٹخنوں تک :** [اکھ ہ] بھیڈ دی چھڑ وجے وی تے گٹیاں تیکر؛ ماڑے بندے کسے دا کجھ نہیں وگاڑ سکدے، جنی واہ ہُندی اے اونا ہی کم کر سکیدا اے - **بھیڑ کی لات کیا عورت کی بات کیا :** [اکھ ہ] بھیڈ دی لت کی تے زنانی دی گل کی؛ دوہاں ہر حیلے وس وچ رہنا اے، پئی جیویں جی کرے اویں رکھو، اخے آہناں دی حیثیت کُجھ وی نہیں ہُندی -

● **بھیڑ :** [مد ہ] بھیڑ بھڑکا، رش، بھیڑ، بندہیڑ، آدم، مجمع، کٹھ، پڑ، میلا - آفت، دُکھ، مصیبت، بپتا، بھیڑ، اوکھ، اُکھیائی، لڑائی، فساد [—بڑ] - **بھیڑ بھاڑ :** [مد ہ] ویکھو : بھیڑ - **بھیڑ چھٹ جانا، چھٹنا :** [مح ہ] بھیڑ گھٹنا، رش مک جانا - **بھیڑ لگانا :** [مح ہ] مجمع لانا، آدم اکٹھا کرنا، بھیڑ لانا، کٹھ کرنا، پڑ بنھنا، میلا لانا، گھیرا گھت کے

کھلو جانا ۔ **بھیڑ نہ ٹھٹھا مار ہٹنا :** [اکھ ہ] (نہ ہاسا نہ ٹھٹھا تے نُوہندر ایویں !) راہ جاندیاں گل بے جان والے بارے آکھدے نیں ؛ جھڑا ایویں لڑائی مُل پیا لوے ۔

● **بھیڑا :** [نر ہ] بھیڈو ، دُمبا ، چھترا ، [مد : بھیڑ] ۔

● **بھیڑنا :** [مت ہ] بھیڑنا ، ڈھونا ، بند کرنا (بوہا) میلنا ، ٹکرانا ، اکٹھا کرنا ۔

● **بھیڑیا ،** [نر ہ] [مد : بھیڑنی = بگھیاڑنی / بگھیاڑی] بگھیاڑ ، گُرگا ، کُتّے نالوں وڈا اِک پاڑ کھان والا جانور ۔ ظالم ، بے ترس ، لوبھی ، خونی ۔ **بھیڑیا کھائے تو ، نہ کھائے تو ، مُنہ لال :** [اکھ ہ] بگھیاڑا ! کھا نہ کھا ، مُونہ لہو بھریا ای = بد نالوں بدنام بُرا ۔

● **بھیس** [نر ہ] بھیس ، ویس ، بانا ، روپ ، بہراوا ، پہناوا ، بھراوا ، بھیکھ ، رنگ ڈھنگ ، بہرُوپ ، سانگ ، شکل ، چھب ، نقل ، وکھالا ، ڈول ۔ **بھیس بدلنا :** [مح ہ] بھیس وٹانا ، ویس وٹانا ، چولا بدلنا ، رُوپ دھارنا ، بہرُوپ کرنا ، ہور دا ہور بننا ، سانگ بھرنا ، نقل لاہنی ۔ **بھیس بنانا :** [مح ہ] بھیس بدلنا ، ویس وٹانا ، بہرُوپ بھرنا ، نویں شکل بنانی ، نقل لاہنی ، کسے ہور ویس وچ آؤنا ۔

● **بِھیک :** [مد ہ] بِھکھ ، بِھچھیا ، خیرات ، خَیر ، فقیری ، منگتائی ، گدائی ، بِھکشا ، دان ، منگ تنگ ، منگ کھان دی کار ، ربدے ناں تے ملی ہوئی شے ۔ **بھیک پر اوقات ہونا :** [مح ہ] منگ تنگ کے کھانا ، پِن کے گُزر کرنی ، پِنّنا ، منگتیاں والا حال ہونا ۔ **بھیک دینا :** [مح ہ] خیر پانی ، چُٹکا دینا ، خیرات کڈھنی ، پُن دان کرنا ، بھچھیا دینی ۔ **بھیک کا بکرا :** [مح ہ] صدقے دا بکرا ، منگ پِن ، بِھکّھ ۔ **بھیک کا ٹکڑا :** [مح ہ] منگ تنگ دا ٹُکّر ، بِھچھیا وِچ لبّھا ہویا کھانا ، مانگویں شے ۔ **بھیک کا ٹھیکرا :** [مح ہ] (۱) ٹھوٹھا ۔ (۲) کاسا (منگتیاں دا) ، کچکول / کچھکول ۔ (۳) کار کمائی (پِنّنے دی) ۔ **بھیک کے ٹکڑے ، بازار میں ڈکار :** [اکھ ہ] بھوکی پھوہنڈ والے غریبڑے بارے آکھدے نیں = آندراں بھکھیاں مُچّھ تے چَول : تھوڑ ہونچیا پر وکھالا چوکھا کردا اے ۔ **بھیک کے نوالوں کا مزہ پڑنا :** [اکھ ہ] پِنّن دی گیجھ پینی ، منگ تنگ کے کھان ہِلّنا ، مُفت چٹّو بننا ۔ **بھیک لینا :** [مح ہ] خیر منگنی ، خیرات لینی ، منگنا پِننا ، بِھچھیا منگنی ، اللہ واسطے لینا ۔ **بھیک مانگ کر گڑیا سنوار دینا :** [اکھ ہ] ہدار لے کے دھی ویاہنی ، اوکھ سوکھ جھلّ کے کم سارنا ۔ **بھیک مانگنا :** [مح ہ] منگنا پِننا ، بِھکّھ منگنی ، خیرات منگنی ، خدا واسطے منگنا ، منگ پِنّن کے کھانا ، مانگت بننا ۔ **بھیک مانگے اور آنکھ دکھاوے :** [اکھ ہ] اوس منگتے بارے آکھدے نیں جھڑا منگے وی تے فقیری دا رعب وی پائے = ننگے بُھکّھے لاڈلے ہنکاروں تازے = نالے منگنا نالے گُھورنا ۔ **بِھیک منگا :** [ص ہ] منگتا ، پِنّتا ، فقیر ، منگ پِن کے کھان والا ، اللہ ناویں لین والا ، مانگت ، سوالی ۔ **بھیک میں پچھوڑ :** [اکھ] = نالے منگے نالے آنے کڈھے = ہوچھتا لڑے ہدار منگے ، جدوں کوئی بھیڑے حال وچ شیخیاں مارے ؛ خیر مِلن تے چوکھے

لئی جھگڑے یا مفت دے مال وچ گھاٹا وادھا کرے تے اودوں آکھدے نیں ۔

● بھیگنا : [لا ہ] بھجنا ، پسنا ، گیلا ہونا ، تر ہونا ۔ بھیگا : [ص مف ہ] [مد : بھیگی] بھجا ہویا ، گیلا ، بھنا ، بھنڑ ، بھنوڑ ، سلھا ، تریویا ہویا ، پسیا ہویا ، سنا ۔ بھیگی بلی : [مح ہ] دسن دا نیک تے کماں دا بد ۔ یھملا ، مسکین ، وچارا ، نمانا ، گھوٹھا ، گھوآں ، گھوہنا ، منتھا ، میسنا ، میساجی ، گنجھا ۔ شرارتی ، اتوں کھرا دلوں کھوٹا ۔ بھیگی بلی بتانا : [مح ہ] پچ لانا ، بہانے بنانے ، بتا مارنا ، کم کوس بارے آکھدے نیں ، ٹالنا ، چارنا ، چھلنا ۔ بھیگی رات : [مد ہ] بھجی ہوئی رات ، تریل پین دا ویلا ، رات دا پچھلا پہر ۔ بھیگی مرغی : [مح ہ] بھجی ککڑی ، یھملا ، عاجز ، میسنا ، مسکین صورت ۔ بھیگی مس : [مد ہ] مچھاں دی سبزی ، داڑھی مچھاں دا پھٹنا ، مس بھنا ہون دا وارا ، نوجوانی ۔

● بھیل : [نر ہ] بھارت دے پرانے وسنیکاں دی اک قوم ۔

● بھیلسا : [نر ہ] گوالیار ریاست دا اک گراں جتھے دا تماکو مشہور اے ۔ بھیلسے دا تماکو ۔

● بھیلی : [مد ہ] بھیلی ، بھیلی ، روڑی (گڑ دی) ، ڈھیلی ، چاکی ۔

● بھیم : [نر س] ڈرونا ، بھیانا ، کھڑکے دھڑکے والا ، پانڈوان دا اک وڈا بھلوان جہنے مہا بھارت وچ دریودھن نوں مار مکایا سی ۔

● بھیں بھیں : [مد ہ] بھیں ، میں ، مے ، بھیڈ دی واج ۔

● بھینا : [مد سد ہ] نکڑی بھین ، بھیناں ! (نی بھینے !) پیار نال بولدے نیں ۔

● بھینا : [مف ص ہ] بھنا ، بھنڑا ، بھجا ہویا ، بھیویا ہویا ، پسایا ہویا ، پسواں ۔ ہولا ، مٹھا ، دھیا ، نما [خشبوا ، رنگ] ۔

● بھینٹ : [مد ہ] میل ، ملاپ ، ملاقات ۔ لڑنا ، بھڑنا ، مقابلہ کرنا ۔ نذر ، نذرانہ ، ڈھویا ، بھیٹ ، سغات ۔ قربانی ، صدقہ ، اتارا ، رشوت ، چڑھاوا (دیوی دیوتے دے ناں دا) موتہ بھرائی ، ہندواں دی اک رسم جہدے وچ زنانیاں بھجن گاؤندیاں نیں ۔ بھینٹ بکرا : صدقے دا بکرا ، وارنا ، وارن جوگا (ض) ۔ بھینٹ چڑھانا ، دینا : [مح ہ] قربانی دینی ، قربانی کرنی ، نذر چاڑھنی ، نیاز دینی ، صدقے کرنا ، صدقہ دینا ، چڑھاوا چاڑھنا (دیوی دے تھان تے) ۔ بھینٹ لینا : [مح ہ] نذر نیاز لینی ، صدقہ لینا ، جانوں مارنا ، جان لینی ، قربانی گھنتی ۔

● بھینس : [مد ہ] مینہ ، مجھ ، مہی ، کھولی ، مشہور ددھیلا چوکھر ، مہرو ، جھوٹی ، کٹی (مجھ دی بچی) ، کھیپڑ ، کھیپڑی (نیویں سنگاں والی) ، کنڈھی (سنگ مڑی) ، مینی (مڑے سنگاں والی) ۔ ٹھلھی رن ، موٹی زنانی ۔

بھینس پہ دودھ کینّے (کیس نے) چھوڑا : [اکھ ہ] (مہی دا دُدھ کیہنے چھڈیا) لویری مجھ دے تھنیں دُدھ کون چھڈدا اے ؟ بے وقوف امیر بارے آکھدے نیں جھنُو وڈیا سلاہ کے ہر کوئی مُچّھ لیندا اے ۔ **بھینس کا بھائی :** [مح ہ] مٹّی دا مادھو ۔ کھوتے دا کھوتا ، مُورکھ ۔ **بھینس کے آگے بین بجانا :** [اکھ ہ][پ] = سنڈھے اگے بین وجانی اگوں ٹکر کھانی : کسے کُچجّے تے نگُنّے اگے سُچجّی گل کہنی = کُتے اگے کھیر / ''سُوراں نُو پونے''۔ جد کوئی سُہنی سُہاوری شَے دتّیاں اُہدی قدر نہ سیان سکے تد اِہ ٹوک لاندے نیں ، نجوگے تے نقدرے لوک اُچّی گل نہیں سمجھ سکدے = ''انھے اگے رونا اکھیاں دا جان'' ، سنڈھے اگے پُھل رکھیا گیا تے اوس مُونہ پا لیا ۔

● **بھینسا :** [نر ہ] مہی/مینہ دا نر ، جھوٹّا ، سنڈھا ، موٹا آدمی ، ٹُھلھا تے بےڈول بندہ **بھینسا بھینسوں میں یا قصائی کے کُھونٹے پر :** [اکھ ہ] سنڈھا مجھاں وچ جا رلدا اے نہیں تے کسائیاں جوگا ہُندا اے ۔ **بھینسا بھینسوں میں نہیں تو کیچڑ میں :** [اکھ ہ] کیتے نہ کیتے لبھ ہی پئے گا ، ڈھونڈ کرن وچ کی بُریائی ، (بِہا) ایتھے نہیں تے اوتھے ضرور ہووے گا ؛ ہور کیتھے جانا سُو ۔

● **بھینسا داد ، بھینسیا داد :** [نر ہ] دد" ، دھدّر ، دھدّری ، کھلڑی / چمڑی دی اِک بیماری ۔

● **بھینسیا گوگل :** [نر ہ] اِک میل دی گُوند جہڑی دواواں وچ ورتی جاندی اے ۔

● **بھینسیا لہسن :** [نر ہ] لسن ، جسم اُتے رہوں کالا / سرخ نشان ۔

● **بھینگا :** [ص نر ہ] بھینگا ، ٹیرا ، اکھ بھواں کے ویکھن والا ۔ **بھینگا سو کانوں کا کانا :** [اکھ ہ لو] بھینگے دی خطرناکی بارے لوک اکھان پاندے نیں ؛ اخے : ڈوڑھ اکھا/ٹیرا یا اینچن تانا سو کانیاں اُتے بھارُو یا اُہناں نالوں کیتے ودھ کے ڈاہڈا ہُندا اے ۔

● **بھینگا پن :** [نر ہ] بھینگی اکھ ، بھینگ ، اکھ دا اک عیب ۔

● **بھینی :** [مد ص ہ] مٹھی ، دھیمی (خُشبو)۔ **بھینی بھینی بُو :** [مد اُ] مہک ، دھیمی لپٹ نِمّھی نِمّھی واشنا ، پیاری تے من بھانی خشبو : [موتیے ، مول سری دے پُھلاں ورگی خُشبوئی] ۔

پ

● **پ** : [نر ہ اُ] پے (مد) ، فارسی الف ب دا تیجا ؛ **اُردو** تے پنجابی دا چوتھا اکّھر : (ا ب بھ پ) ابجد مُلّ : ۲ -

● **پا** : [نر ف] (۱) پَیر - (۲) پولا ، جُتّی - (۳) قلم - **پاانداز** : [نر ف آ] جُتّی پُونجھنی ، بُوہے اگے دھریا ہویا جُتیاں دے تلے صاف کرن لئی لوہے یا پلاسٹک دا بنیا ہویا ٹاٹ جھا - **پا بجولاں** : [تف ف] پَیر بنّدھا ، جھدے پَیریں بیڑیاں پیّاں ہون ، جھنُو سنگل وچے ہون - **پا بدست ِ دگر دست بدست ِ دگرے** : [مح متف ف] (پیر کسے اک دے ہتھ تے ہتھ کسے دوجے دے ہتھ) پرادھین ، ات محتاج (متھاج) ، دھُروہ گھسیٹ کے ، دُھوہ کھِچ کے ، دھکو مَلّی ، زبردستی ، دھکے نال ، لتاں باہواں پھڑ کے - **پا بہ رکاب، پا در رکاب** : [مح ف] تیار ، تیار برتیار ، چلّن نُو تیار ، اِنجے جویں کِتے جان لگّیاں گھوڑی تے چڑھن لئی رکابے پَیر پایا ہووے ، ٹُرنہار ، ٹُریا کہ ٹُریا - **پا بہ زنجیر** : [ص ف] ویکھو : پا بجولاں = سنگل وچّا - **پابند** : [ص ف] بنّدھا رُدّھا ، غلام ، بردا ، ادھین ، مجبور، بے وسّا ، نوکر ، قیدی - گھوڑے دی پچھاڑی - **پابند کرنا ، ہونا** : [مد اُ] قَید کرنا ، رکھ لینا ، شرطاں نال بنّھنا ، مجبور کر دینا ، بے وسّا کرنا ، کم ذمے لانا ، گِجھانا ، ہِلانا ، ہلتر پاؤنی - **پابندی** : [مد ف] بنّھ رُنّھ ، قید ، نوکری ، روک ، ڈکّا ، مجبوری ، فرمانبرداری ، پابند رہن دی حالت - **پابندی ایک کی بھلی** : [اکھ اُ] اِک دا 'گل پھاہ' چنگا = اِک دا گولا چنگا ، ستاراں دا مندا = اِک دا کانا چنگا = جنے کھنے دی رن نہیں بنیا جاندا (لو) - **پابوسی** : [مد ف] [ص : پابوس] پَیر چُمنے ، پَیریں ہتھ لانا ،کسے اگے جُھک جانا ، نِیونا ، حدوں باہری عزت کرنی : [— کر] - **پا بگل** : [ص ف] چکّڑ بھریا (پَیر) - (۱) چکڑیں پھاتھا ، جلھنِیں پھسیا ، کھوبے کُھبیا - (۲) بے وسا ، مجبور ، بنّدھا رُدّھا ، گارے لبڑیا - **پاپوش** : [نر ف] ویکھو : پاپوش -

● **پا پیادہ** : [ص ف تف] پیدل ، ٹُردا ، پَیریں ٹُردا ، پیر پیادا - پَیریں ٹُر کے ، جنگھِیں ، پَیریں - لِنگ دھریکدیاں ، لتّاں مار کے - **پا تُراب (پائے تراب)** : [نر ف] بِلا ، کنارا ، مکان بدلنا ، تھاں چھڈّنا - **پاجامہ (پائے جامہ)** : [نر ف] پجامّا ، تمبا ، (تیڑ دا پہناوا) ، گِٹیاں توں اُچی تے نِکے گھیرے دی سلوار ،

گھٹنا ، تیڑ دا ، اک قسم دی نکی ستھن ۔ **پاجامے سے باہر نکل پڑنا :** [مح ہ] کپڑیاں توں باہر ہونا ، غصے نال لوہے لاکھا ہونا ، آپے توں باہر ہونا ، جوش وچ ہوش ونجانا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ۔ **پاخانہ :** [نر ف] (۱) ٹٹی ، بچانا ۔ (۲) ہگا ، جھاڑا ، گوتہ ، گند مند ، میلا (کھادے پیتے دے پچن بعد جو کجھ نکل جاندا اے) ۔ **پا دراز :** [ص فا ف] پیر پسارن والا ، پسرو ، پیر پسارو ، پسرن والا ، لوبھی ۔ **پا زیب :** [ف] پجیب ، [ج : پجیباں] چھلکے ، جھانجر ، سگلے ، پیراں دا اک مشہور گہنا ۔ **پا شکستہ :** [ص ف] (۱) لنگ ٹٹا ، ڈڈا ، ڈنگ پیرا ۔ (۲) لنگا لوہلا ۔ (۳) تھکا ٹٹا (مسافر) ۔ **پاشنہ :** [مد ف] کھری (ڈنگر دی) ، اڈی (پیر یا جتی دی) ۔ **پاشویہ کرنا :** [مح آ] پیراں نوں ٹکور کرنی ، پیر دھونے ، بخار تے ہور کئی بیماریاں وچ دواواں والے گرم پانی نال پیر دھواندے نیں ۔ **پا ورق :** [نر ف] اگلے صفحے دا پہلا لفظ ؛ جیہڑا مکتن والے صفحے دے حاشیے ہیٹھ لکھ دتا جاندا اے ۔ **پایدار :** [ص ف] پکا ، پیڈا / پیڈھا ، مضبوط ، پکیرا ، ہنڈن سار ، ہنڈاواں ، مضبوط ۔ **پایداری :** [مد ف] پک ، پکیائی ، مضبوطی ، ہنڈنساری ۔ **پائے رفتن نہ جائے ماندن :** [اکھ ف] سپ دے مونہہ وچ کرلی ؛ کھاوے تے کوڑھی چھڈے تے لگے لاج :- کرے تد برا نہ کرے تد ۔ **پایگاہ :** [مد ف] ٹکانا ، تھاں ۔ وڈیائی ، مرتبہ ، رتبہ ، درجہ ۔ کچھہری ، تویلا ، تھان ، اڈا (ڈنگراں دا) ۔ **پایاب :** [ص ف] گٹے گٹے پانی ، چھیپرا پانی ، گھٹ ڈونگھا ۔

● **پا :** [ہ امر] لبھ ، ڈھونڈ ، حاصل کر {مص : پانا = لبھنا} ۔ **پا جانا :** [لا ہ] کھوڑکنا (گل) ، سمجھ جانا ، سیاننا ، پچھاننا ، گل لبھنی ، بھیت پانا ، لادھ ہو جانی ، موہ لئی کھوج کھرا ملنا ، اکھ سکھ لگنی ۔ **پا گرانا :** [مت ہ] پرایا مال پچانا ، گھاؤ گھپ کرنا ۔ **پا لینا :** [مت ہ] (۱) لبھ لینا ، ڈھونڈ لینا ، حاصل کرنا ۔ (۲) جان لینا ۔

● **پاپ :** [نر ہ] بدی ، گناہ ، جھوٹھ ، کسست ، چھل ، وبل ، عیب ، کوڑ ، دوہ ، دوس ، پاپ ، شامت ، ظلم ، انھیر ، بریائی ، کھوٹ ، بھیڑا کارا ، مندا کم ۔ **پاپ ابھرے پر ابھرے :** [اکھ ہ] (کجھا پاپ اگھڑ کے ہی رہندا اے) :- بھیڑا کارا لکیا ڈھکیا نہیں رہندا ۔ [پ] = اندر پکیاں باہر آوندیاں نیں ۔ / چوری دے پت گبھرو نہیں ہندے ۔ **پاپ بسانا :** [مت ہ] بپتا وچ پینا ، جنجال وچ پینا ، مصیبت وچ پھسنا ، تنگ ہونا ، کشٹ کٹنا ، اوکھت کٹنی ، وخت نوں بھڑیا جانا ۔ **پاپ روپ :** [ص ہ] مہا پاپ ، کسست ، وڈا گناہ ، سر توں لا پیراں تائیں پاپ ہی پاپ ۔ **پاپ کاٹنا :** [مت ہ] [لا : کٹنا] جھیڑا نبیڑنا ، نبیڑا کرنا ، دوس بخشنا ، گناہ معاف کرنا ، ہدار مکا دینا ، پھاہ وڈھ دینا ، گلوں گلاں لاہنی ۔ **پاپ کرنا :** [مح ہ] گناہ کرنا ، کالا کرنا ، لوہڑ مارنا ، دھروہ کرنا ، پاپ کمانا ، برا بیجنا ، ہیرا پھیری کرنی ، برا کرنا ، عیب کرنا ، ویلی بننا ، کھوٹ کمانا ، بدی کرنی ، کسے اتے ظلم کرنا ۔ **پاپ لگنا :** [مت ہ] (۱) جھگڑا سر پینا ، وخت پے جانا ۔ (۲) دکھ لگنا ، روگی ہونا ۔ (۳) مصیبت وچ پھسنا ، بپتا وچ پینا ۔ (۴) جھوٹھا الزام لگنا ۔

● **پاپا :** [نر ہ] (۱) اک کیڑا جیہڑا چولاں

دی فصل ُنو لگدا اے ۔ (۲) پیو ، باپُو ۔
پاپاے روم : رومن کیتھولک عیسائیاں دا سبھ توں وڈا پوپ (پیُو دی تھاں) جھدے وس وچ بادشاہ ُنو تختوں لاہن ، گُناہیاں نُو سزاواں دین تے اوگنہاراں نُو بخشش دی چٹھی دین دے اختیار ُہندے َسن ، پندرھویں صدی وچ َمارٹن ُلوتھر نے اِہدا زور توڑ دتا ۔

● **پاپاخ** : [مد ت] کھل دی لمی ٹوپی ، کالے ُدمبے دی کھل دی بنی ہوئی ٹوپی جھنو ایرانی لوک پاندے ُہندے َسن ۔

● **پاپڑ** : [نر ہ] پاپڑّ ، پاپّا ، ُمنگ یا مانہ دے آٹے دی تلی ہوئی بڑی پتلی خستہ تے ات کراری روٹی ۔ ُسہل ، ملوک ۔ **پاپڑ بیلنا / پیٹنا** : [مح ہ] ویلنے نال پاپڑ ویلن دا کم کرنا ۔ َجھال جھّلنی ، َڈہڈی محنت کرنی ، ُدکھ جرنے ، کئی پاپڑّ ویلنے ، ون ُسونّے کاروبار کرنے ، نویں ُسنویں کسب پھڑنے ، روٹی کمان لئی رنگ رنگ دے کم کرنے ، ول چھل کرنے ، نویوں نواں کم کرنا ۔

● **پاپوش** : [نر ف] (۱) ُجتی ، گَتونی (لو) ، َپولے ، پیزار ، ِچھتّر ، ِلتّر ، کھونسڑے (ُپر) ۔ (۲) سلیپر ، ُبوٹ ، کُھسّے تے ہور ۔ **پاپوش پر مارنا ، پاپوش کی نوک سے ، پاپوش سے** : [مح اُ] ماریا میری ُجتی دی نوک توں ، ُجتّی نُو ، َپولتے توں ، سانُو کی لگے ، اسیں کی پرواہ کرنے آں ، بلا نُو ، ساڈی بلا نُو ، میری جانے بلا ، میری جانے ُجتّی ، بےپرواہی َدسّن ویلے ِسٹھ نال بولدے نیں ۔ **پاپوش نہ مارنا** : [مح اُ] َپولا وی نہ مارنا ، ُجتّی وی نہ مارنی ، کسے نُو اُکاّ تھاں نہ دینی ، ُمونہ نہ لانا ۔ پلتّے نہ بنھنا ، ِمتھ کے نہ بہنا ، گھاہ نہ پانا [مح لو] کوئی حیثیت نہ سمجھنی ، ُجتی دی نوک تے وی نہ مارنا ، ُجتی اُتے وی نہ ِلکھنا ۔

● **پاپی** : [مد : پاپن] گناہی ، بد ، ُجرمی ، دوسی ، اپرادھی ، اوگنہار ، دھوکھئی ، ظالم ، ہتیارا ، بےترس ، دغے باز ، فریبی ، زناہی ، ُبریار ، َویلی ، عیبی ، َبھیڑو کارا ، کُسّتی ، چھلیا ، کُچال ، ُکلچّھنا ، ُکلکّھنا ۔ بخیل ، کنجوس ۔ **پاپی کا مال پراپت جائے ؛ چور پڑے یا ٹھگ لے جائے** : [اکھ] پاپی دا جوڑیا ہویا مال ایویں ُرڑھ جاندا اے چور لین گے تے یا ٹھگ لے جان گے = ُشوماں دی کھٹی کُتے جان گوا ۔ **پاپی کی ناؤ ڈوبے پر ڈوبے** : [اکھ] پاپ دی بیڑی ُڈبی کہ ُڈبی (پاپاں دی بیڑی ُڈب کے رہندی اے) :۔ ُبرے کماں دے برے نتیجے = مندے کمّیں نانکا جد کد مندا ہو ! **پاپی کی ناؤ منجھدھار میں ڈوبتی ہے** : [اکھ ہ] پاپاں دی بیڑی بھر کے یا ادھ ِوچکارے ُڈبدی اے = پاندھا جوڑے پلی پلی تے رام ُرڑھائے کپّا :۔ ُبرے کماں دی اِکو وار سزا ِمل جاندی اے ۔

● **پات** : [نر ہ] پتر ، پتا ، پت ، ُرکھ بوٹے دے پتر ، ورقا ، اِک گھنا جھڑا ِپندنیاں کنّیں پاندیاں نیں ، ِپپل پتی ، ِپل پترا ، وہی (کتاب) دا پنا ۔ **پات گھابڑا** : [ص ہ] پتّر کھڑکن توں ڈر جان والا ، َڈہڈا ڈرُو ، ڈراکل ، وہمی ، جی دا َخیرا ، ڈر پھوکنا ، ایویں ڈر جان والا ۔

● **پاتابہ** : [نر ہ] موزا ، موجا ، پتاوا (ُجتی دا) ُجراب ، چمّ دی جراب ، جراب تھلے لگا ہویا چمّ ، ُجتی دے اندر تلے دی سیون ُلکان وغیرہ لئی پایا ہویا چمّ دا ٹوٹا ۔

● **پاتال** : [مد س] پتال ، زمین دا سبھ توں ہیٹھلا حصہ ، زمین دے اندر سبھ توں ڈونگھی تھاں ، دھر ہیٹھلی زمین ۔

● **پاتر** : [مد ہ] (۱) کنجری ، ویسوا ، خانگی ، دھریل ، گشتی ، کسبی ۔ (۲) سوہل ، ملوک ۔ (۳) بھانڈا ۔ (۴) کٹورا ، کچا منگر ، چھنا ۔ **پاتر کو گزی نہیں ، بیسوا اوڑھے خاصا** : [اکھ ا] نیک لوک دکھی نیں تے پاپی موجاں ماندے نیں : (نیکاں نو کھدر دھوتر نہیں لبھدا تے کنجریاں لٹھے خاشے ہنڈاندیاں نیں) ۔

● **پاتی** : [مد س] چٹھی پتی ، خط پتر ، پنا چٹھی چپٹھی ۔

● **پاتھنا** : [مد ہ] (۱) تھپنا ، پتھنا ، گوہا تھپنا ، تھاپیاں بنانیاں ۔ (۲) سچے نال اِٹاں بنانیاں ۔ (۳) تھپ کے کسے شے نو پدھرا کرنا ۔ ڈولنا ۔

● **پاٹ** : [نر ہ] (۱) پڑ (چکی/خراس دا) (۲) دھوبیاں دا پھٹا ، کپڑے دھون والا پھڑا ۔ (۳) اِک ڈھنگ دا پٹانگل (ریشمی) کپڑا ۔ (۴) اچے ٹھاٹھ دی واج ، اچا سر : (پاٹ دار واج) (۵) کپڑے دا بر ۔ (۶) پھاٹ ، دریا دی چڑتن ، وڈھ ۔ (۷) گڈ دا جولا ۔ (۸) بوہے دا طاق (تاک) ۔ (۹) [pot] بھانڈا ، چلمچی ، تسلا ۔ (۱۰) کنھڈی ، کرسی ، ہگن چوکی ، کموڈ ۔ **پاٹا** : [نر ہ] پھٹا ، کنھوہ / کھراس / کولھو دی گادھی جس اتے بھکے بلد ہکے جاندے نیں ۔

● **پاٹنا ، پاٹ دینا** : [مت ہ] بند کرنا ، پورنا ، بھر دینا ، مٹی پانی ، چھت پانی ، چھپر پانا ، ڈھک دینا ، کج دینا ۔

● **پاٹھ** : [نر ہ] (۱) سبق ، پڑھائی ، پٹی ۔ (۲) ورد ، وظیفہ ، دم درود ، سکھیا ۔ (۳) جنتر منتر ، دم جھاڑا ۔ [ــ شالہ = مڈھلا سکول ، مدرسہ (ہ ب)] ۔

● **پاٹھا** : [نر ہ] {مد : پاٹھی = پٹھ} پٹھورا ؛ ککڑ بکرے یا ہاتھی دا بچہ ، پٹھا ، گبھروٹ جانور ، [ص] گبھرو ، گبھروٹا ، جوان مرد ، بھلوان ، ہڈاں پیراں دا تگڑا ، بھارا تے مدھرا مرد ۔ **پاٹھی** : [مد ہ] (۱) پٹھی ، جوان چوچی ، نکی ککڑی ۔ (۲) پٹھ ، پٹھوری ، (نکی بکری جہڑی اجے ددھ نہیں دیندی) ۔ (۳) جوان کڑی ، مٹیار ۔

● **پاٹھک** : [ص ہ] (۱) استاد ، پڑھان والا ، پڑھنا لکھنا سکھان والا ، مت دین والا ۔ (۲) باہمناں دا اک ٹولا ، اہ باہمن جہڑے لڑائی وچ جوش ودھان والیاں نظماں سناندے تے پوتھیاں پڑھدے سن ۔

● **پاج** : [نر ا] جھوٹھ ، ہنج ، فریب ، ڈام ، ٹھگی ، جھوٹھا عذر ، حیلہ ، بہانہ ۔

● **پاجی** : [ص ف] (۱) بےعزتا ، نپتا ، کمینا ، لچا ، شہدا ۔ (۲) کم عقل ، بےوقوف ۔ (۳) ہیٹھا ، نگونا ۔ (۴) بہانے باز ، پج خورا ۔ **پاجی بطوافِ کعبہ حاجی نہ شود** : [اکھ ا ف] احمق تے بےوقوف کعبے دا طواف کر کے وی حاجی نہیں ہو سکدا ، [پ] = مکے گیاں گل مکدی ناہیں جے نہ دلوں مکایئے ۔ **پاجی پن** : [نر ہ] لچ ، ہنج ، ڈام ، بہانے خوری ، کمین پنا ، شرارت ، پاجی پنا ، اج پج ، ہیٹی نکھدی دے کم ، ذلیل حرکتاں ، گھٹیا سوچ ۔

● **پاچھنا** : [مت ہ] (۱) پچھنا ، پچھ لانا ، پیوند کرنا (رکھ نو) ، افیم کڈھنی ۔ پوست

دے ڈوڈے یا کسے رُکھ نُو ٹک لانے ۔ (۲) گھوڑے دا دُلتّا مارنا ۔ **پاچھی کرنا** : [مت ہ] افیم کڈھن لئی پوست دے ڈوڈے نُو پچھّ لانا ، پچھی کرنا ، ڈنگر دا چھڑ تے گھوڑے دا دُلتا مارنا ۔

● **پاد** : [نر ہ] پدّ ، بُھوں ، واؤکا ، زور دی پُھوسی ، بھیڑا (لو) ، ڈھڈوں سرن/ نکلن والی زور دی وا ۔ **پاد بند ہونا** : [مح ہ] (۱) پدّ رُکنا ۔ (۲) بدحواس ہو جانا ، پُسوں پینے ، گھبرا پینا ، یرک جانا ، بدحواس ہو جانا ، ہیُسو بے جانا ، جھاڑا بند ہو جانا ، ڈر نال گونہ مُوتر کٹھا ہو جانا ۔ **پاد گھابڑا** : [مح ہ] ماڑی جہی واج/کھڑاک توں گھابر جان والا ، ڈرُو ، ڈراکل ، بھیڈ دلا ، ڈاہڈا ڈرُو ، ایویں گھبرا جان والا ، بد حواس ، ڈرپھوکنا ، حدوں ودھ کے پریشان ۔

● **پاداش** : [مد ف] نیکی بدی دا بدلہ ، کرنی بھرنی ، اجر ، عوضانہ ، بدلا ، وٹا ، سزا ، مار ، بُھگتان ۔

● **پادری** : [نر پُر] عیسائیاں دا امام ، عالم ، دین دی رہبری کرن والا ، پادری ۔

● **پادشاہ** : [نر ف] بادشاہ ، شاہ ، حاکم ، دیس دا والی وارث ۔ [ص] لاپرواہ ۔

● **پادنا** : [مت ہ] (۱) پدّنا ، پدّ مارنا ، بُھوں چھڈّنا ۔ (۲) بھیں ہو جانا ، دلوں ہار جانا ، ہار من لینی ، پیں/چیں بول جانی ۔ (۳) بھنڈنا ، لنڈنا ، اشر کرنا ۔

● **پار** : [نر ہ] [ض : اُرار ، اُروار] ۔ (۱) پرلا کنڈھا ، پرلا پاسا ، پارلا علاقہ ، پار ۔ (۲) حد ، بنّا ، نتیجہ ، انت ۔ (۳) لنگھیا ہویا ورھا ، پر ، پرُوں ، پرار ، پچھلا ورھا ۔ (۴) [تھا] اگلے بنّے ، پرلے پار ، سامنے دا ، دُوجے پاسے ، دوجے کنڈھے ۔ (۵) دُسّر ۔ **پار اُتارنا ، لگانا** : [مح ہ] (۱) بنّے لانا ۔ (۲) پار لانا ، دریا دے پرلے کنڈھے اپڑانا ، اُتارنا ، پتن لنگھانا ، پار اُپچانا ، دریا ٹپانا ، توڑ اپڑانا ۔ (۳) کامیاب کرنا ، (۴) اخیر تیکر اپڑانا ۔ **پار کرنا** : [مح ہ] (۱) آر پار کرنا ، کنڈھے لانا ، پرلے پار لاہنا ۔ (۲) سّانا ، ونّھنا ۔ (۳) توڑ اُپچانا ۔ (۴) دبس نکالا دینا ، حدوں باہر کڈھنا ۔ (۵) نبھانا ۔ (۶) ٹپّنا (دریا/نےّ) ۔ **پار گئے ؛ چاہے پُل ٹُوٹے ، چاہے ناؤ ڈُوبے** : [اکھ] بھاویں پُل ٹُٹے تے بھاویں بیڑی ڈُبّ گئی پر پار اپڑ گئے :۔ اُدم تے ہمت دی سہا اے ۔ (۲) بھاویں جگ دا نقصان ہویا پر آپنا کم بن گیا ۔ **پار والے کہیں وار والے اچھے ، وار والے کہیں پار والے اچھے** : [اکھ ہ] پار والے اُرار والیاں نُو سَوکھا سمجھدے نیں تے اُرار والے پار والیاں نُو ، ہر کوئی دوجیاں نُو سُکھی سمجھدا اے ، اپنی تھاں کوئی وی سُکھی نہیں [پ] = بگانی گں دا ہوانا وڈا جاپے ۔

● **پاربتی** : [مد ہ] ہندواں دی اک دیوی ، ''ہمالیا'' پہاڑ دی دھی ، شِو جی دی رانی تے دُنیا دی پہلی زنانی (؟)

● **پارا ، پارہ** : [نر ہ] (۱) اِک پانی ورگی تے بھاری دھات ، پارا ۔ (۲) بے چین ، شوخا ، چاِولا ، جھنُو کتے ٹکا نہ ہووے ۔ (۳) بھارا ، بوجھل ۔ **پارا پلانا** : [مح ہ] (پارا پیانا) ، کسے شے وچ پارا سمونا ، پارا بھرنا ، بھارا کرنا ، وزنوں ودھا دینا ۔ **پارا مارنا** : [مح ہ] پارا مارنا ، پارے دا کُشتا (کُشتہ) مارنا ، پارا کُشتہ کرنا ۔ **پارے کا کافور** : [مح ہ] پارے دا کُشتہ ۔

● **پارٹ** : [نر ، انگ : part] (۱) ونڈ - (۲) بیرا ، ڈکڑا - (۳) ٹوٹا ، ٹکڑا - (۴) حصہ (ڈرامے دا) - سانگ ، راس/رہس ، ایکٹر دا کم - (۵) پتی ، بھیالی ، سود - **پارٹ ادا کرنا** : [مح اُ] پارٹ کرنا ، سانگ نبھانا ، ڈرامے وچ کم کرنا ، راس (رہس) پانی ، پوری نقل لاہنی -

● **پارٹی** : [مد ، انگ : party] (۱) کٹھ ، ٹولی ، ڈھانی - (۲) جتھا - (۳) دھر ، دعویدار - (۴) حصے دار ، پتی وال ، بھائی وال ، شریک ، بھیال - (۵) دعوت تے چاء پانی دا کٹھ ، چاء پارٹی - **پارٹی دینا** : [مح اُ] چاء پانی اتے سدنا ، دعوت دینی ، روٹی ورجنی ، کسے جشن اتے یاراں دوستاں نوں کھوانا پیانا -

● **پارچہ**: [نر ف] (۱) کپڑا ، لیڑا ، کپڑا لتا ، ٹلا ، ٹاکی ، ٹلی ، ٹکڑا - (۲) ماس دا بیرا ، بوٹی ، گوشت دا ٹوٹا - **پارچہ باف** : [ص فا ف] کپڑا اُنن والا ، پولی ، پاولی ، جلاہ ، جلاہا ، جلاہیا ، کاسبی -

● **پارس** : [نر ف] اک پتھر ، پارس ، اک خیالی پتھر ؛ جھڑا لوہے نوں چھوہ جائے تے اہنوں وی سونا بنا دیندا اے - **پارس ناتھ** : [نر نا ہ] جین مذہب (دھرم) دے تیجے گورو دی مورتی جہنوں جوہری تے سنیارے کھٹیارے اچیچا پوجدے نیں - **پارس ناتھ سے چکی بھلی جو آٹا دیوے پیس** : [اکھ ہ] پارس ناتھ توں چکی چنگی جھڑی آٹا تے پیہہ دیندی اے :- جھوٹھے (خیالی) چوکھے فائدے نالوں سچی مچی دا تھوڑا جہا فائدہ چنگا -

● **پارسا** : [ص ف] اللہ والا ، نیکوکار ، صاف ستھرا ، نمازی ، پرہیزگار ، نیک پاک ، پرہیزی ، چنگا بندہ -

● **پارسل** : [نر ، انگ : parcel] (۱) گٹھلی ، پنڈوکلی ، گٹھا - (۲) کاغذ کپڑے ، بدھیاں سیتیاں تے لکڑی دے بکسیاں وچ بند کیتیاں ہویاں چیزاں جھڑیاں ڈاک ؛ گڈی راہیں گھلیاں جاندیاں نیں - **پارسل ٹرین** : [مد ، انگ : parcel train] مال گڈی ؛ جس ریل نال مال اسباب لدن دے ڈبے لگے ہون -

● **پارسی** : [ص ف] (۱) [مد ف : فارسی ، اک مشہور ایرانی بولی] - (۲) پارسی ، اگ دا پجاری ، زرتشت دا منن والا ، اک مذہبی ٹولا جھڑا اگ پوجدا اے -

● **پارک** : [نر ، انگ : park] بغیچا ، باغ ، بغوچڑا ، حاطہ ، گھاہ بوٹ والی تھاں جھدے دوالے ولگن ولیا ہووے ، سیل سپاٹے یا بہن کھلون لئی ہریا بھریا تھاں -

● **پارنا** : [مت ہ] (۱) سرہوں دے دیوے اتے چپن لا کے دھوں کٹھا کرنا ؛ جھڑا کجل بنان دے کم آوندا اے - (۲) پار پچانا ، پورنا ، پورا ، نبیڑنا ، توڑ پچانا -

● **پارہ** : [نر ف] (۱) ٹکڑا ، ٹوٹا - (۲) کپڑا ، لیڑا - (۳) پرزہ ، حصہ - (۴) بیرا - (۵) پتھراں دی نکی کندھ - (۶) پتھر گیٹا ، روڑا - (۷) اک دھات - **پارہ پارہ کرنا** : [مح اُ] (۱) ٹوٹے ٹوٹے کرنا ، پھیتی پھیتی کرنا - (۲) پرچھے اڈانے - (۳) وڈھ ٹک کے وکھو وکھ کر دینا - **پارہ دوز** : [ص ف] گانڈھے لان والا ، گنڈھ تروپ کرن والا ، جتیاں گنڈھن والا ، موچی ، سیون والا - **پارے کی دیوار** : [مح اُ] گارے

اُچونے توں بنا اِٹاں پتھراں یا سِلاں دی اُساری ہوئی کندھ۔

● **پارلیمنٹ** : [مد، انگ : parliament] قانون بنان والی پرھیا، اسمبلی، راج سرکار دی ٹولی، راج پنچایت۔

● **پاڑ** : [مد ف] جس پھٹے اُتے بہ کے راج کم کردے نیں، پاڑ، گو۔

● **پاڑا** : [نر ہ] (۱) وِتھ۔ (۲) اَہ جھگیاں یا کوٹھے جہڑے پنڈوں باہر کُجھ وِتھ اُتے ہون۔ (۳) پیلی دی حد، بنّی۔ (۴) مجھ دا بچہ، کٹّا۔ (۵) پاڑ، اَہ وِتھ جہڑی ہل واہندیاں بالی سیاڑاں وِچ چھڈ جاندا اے۔

● **پاڑھا** : [نر ہ] پاڑھا، پاہڑا، ہرن دی اک قسم، باراں سِنگا، اک جنگلی جانور۔

● **پاس** : [تھا ہ] کول، لاگے، نیڑے، اُرہے، نال۔ (۲) ہتھ وچ، ہتھ ہیٹھ۔ (۳) [ف] مُونہہ ملاحظہ، لحاظ شرم، حیا، مِتر چاری، خاطر، پکھ۔ (۴) پہرا، چوکی، رَکھّیا، سمھال۔ (۵) وِہل، گھنٹی۔ (۶) سپھل، کامیاب (Pass)۔ (۷) کامیابی۔ (۸) اجازت، پرچی، گزرنامہ۔ **پاس آنا** : [مح ہ] نیڑے ڈُھکنا، لاگے لگنا، کول آؤنا، مِلنا، اُرہے ہونا۔ **پاس بیٹھنا** : [لا آ] کول بہنا کھلونا، نال بہنا اُٹھنا، سنگت کرنی۔ (۲) کِیتا پانا۔ **پاس پاس** : [تف ہ] کول کول، نیڑے نیڑے، لاگے لاگے، نال نال، نالو نال، لاگو لاگ۔ **پاس پڑوس** : [نر ہ] (۱) آنڈھ گوانڈھ، لاگا چاگا، آلا دوالا، گوانڈھ متّھا، آسا پاسا، نیڑ تیڑ، بنیاں دی سانجھ۔ (۲) [تھا] لاگے چاگے، نیڑے تیڑے، آلے دوالے، آسے پاسے، اکو پنڈ / چک وِچ۔ **پاس پھٹکنے نہ دینا** : [مح اُ] لاگے نہ لگّن دینا، ہتّھ نہ لان دینا، پرھاں پرھاں رکھنا یا رہنا، نیڑے نہ ڈُھکن دینا، نیڑے نہ آؤن دینا۔ **پاسداری** : [مد ف] (۱) پیار، لحاظ، مُونہہ ملاحظہ، مُونہہ لحاظ، لحاظ داری۔ (۲) راکھی۔ **پاس رکھنا** : [مح اُ] (۱) کول رکھنا، اکھاں دے سامنے رکھنا، سامبھنا، قبضے وچ کرنا، گوڈے نال بٹھانا۔ (۲) خیال رکھنا، لحاظ ورتنا۔ **پاس رہے جانیے یا باٹ چلے** : [اکھ ہ] پ=راہ پیاں جانیے یا واہ پیاں، کمیں پیاں پچھانیے اوہیں کی پئے جانیے۔ / واہ پوے تے جانیے کی بھورا کی بھونڈ؟ **پاس کرنا** : [مح ہ] (۱) منظور کرنا، قبول کرنا، قبولنا، کامیاب بنانا۔ (۲) اگانہ ٹورنا، صحی (صحیح) واہنی۔ (۳) لنگھنا، اگانہ لنگھنا (گڈی دا)۔

● **پاسا** : [نر ہ] پاشا، دانہ (جوئے دا)، پاسّا (جوئے دا)۔ (۲) چھکا، ڈھالا۔ **پاسا اُلٹا پڑنا** : [مح ہ] پاسا پُٹھا پینا، بازی ہرنی، دانہ اُلٹ پینا، کم وِگڑ جانا، آس پوری نہ ہونی، تقریر اُلٹ جانی۔ **پاسا پڑنا** : [مح ہ] دا پھرنا، بھاگ سُولّے ہونے، پوں باراں ہونے، کم بن جانا، قسمت سِدھی ہو جانی۔ **پاسا پڑے اناڑی جیتے** : [اکھ] (پاسا پوے اناڑی جِتّے) : دا لگن دی گل اے؛ اناڑی لوک وی وڈے کھڈاریاں نُو ہرا دیندے نیں:۔ قسمت سِدھی ہووے تے اناڑی وی تر جاندے نیں۔ **پاسا پڑے سو داؤ اور راجا کرے سو نیاؤ** : [اکھ] (جویں : پاسا پئے سو دا، جو راجا کرے اُہو نیاں اے) : راجے دی ہر گل قانون بن جاندی

اے ، اوتھے ُاِن چھان کرن دی جاہ نہیں َپیندی ، پاسا پوے تے دا پُھردا اے : ِجھناں دے کم ربوں سببوں سر جان اُہ ات ُچک لین تاں آکھدے نیں ۔ **پاسا پلٹنا** : [مح ہ] پاسا اُلٹ جانا ، بخت ِپھر جانے ، ِقسمت بدل جانی ، چنگیوں مندا یا مندیوں چنگا ہونا ، ِدن ِپھرنے ۔ **پاسا َپھینکنا** : [مح ہ] داَ لئی دالہ سٹنا ، پاسا سٹنا ، بخت ازمانے ، چارا کرنا ، فال پانی/پوانی ۔

● **پاس ُبک** : [مد ، انگ : pass book] حساب کاپی ، بنک والے حساب دی کتاب ۔

● **پاسبان** : [فا ص ف] راکھا ، بچاوا ، پاہُرو ، پہرا دین والا ، رکھوالا ، رکھوالیا ، چوکیدار ، َپہُرو رہٹی ، بروالا (لو) ۔ **پاسبان اگر ُدزدی کند پاسبانی از کہ آید** : [اکھ ف] جے چوکیدار وی چوریاں کرن لگ َپین تے راکھی کون کرے؟ [پ]=چور تے کُتی رل مل گئے ۔ / واڑاں کھادی کھیتی ۔ **پاسبانی** : [مد ف] راکھتی ، َرکّھ ، رکھوالی ، بچا ، چوکیداری ، پہرہ ، پہرے داری ، پہرا دین دی کار / کمائی ۔

● **پاستان** : [ص ف : باستان] ُپرانا ، اگلے زمانے دا ، ُمڈھ قدیمی ، پرانے سمے دا ۔

● **پاسُخ** : [نر ف] جواب ، اُتّر ، توڑ ، ور جواب ۔

● **پاسنا** : [مت ہ] (۱) پسانا ، ُدّدھ چون لئی لویری دے تھناں اُتے پولے پولے ہتھ پھیرنا ۔ (۲) اڈّے لانا ۔

● **پاسنگ** : [نر ف] (۱) پاسکُو ، پا پاسک ، دھڑا : (— کرنا) ، تکڑی دے دو پلڑے ساویں کرن والا بھار ۔ (۲) ذرا ِجنّا ۔ پا پاسک : {— نہ ہونا = بے حقیقا یا نگونا ہونا} ۔

● **پاسی** : [مد ہ] (۱) گھوڑے دے َپیریں بنّھن دی رسّی ، َپینکھڑ ، ِپچھاڑی ۔ (۲) گھاہ ُبوٹ دی گنڈھ بنّھن دی جالی ۔ (۳) تنگڑی ، جال ۔ (۴) پہرا دین والا ، چوکیدار ، راکھا ۔ (۵) شکاری ، چڑی مار ۔ (۶) اک قوم جھڑی تاڑی ویچن تے پہرا دین دے کم کردی اے ۔

● **پاش پاش** : [تف ف] ُٹکڑے ُٹکڑے ، ِپھیتی ِپھیتی ، ذرا ذرا ، ِچینی ِچینی ۔ **پاش پاش ہونا** : [مح اُ] ٹوٹے ٹوٹے ہونا ، بھج جانا ، چکنا چُور ہو جانا ۔

● **پاشا** : [نر ت] ترکی دا وڈا سردار ، گورنر ، وزیر ، اوتھوں دا اک خطاب ۔

● **پاشنہ** : [ص ف] ایڈ ، اڈّی (َپیر دی) ، اڈی دی چوبھ ۔ **پاشنہ کوب** : [فا ف] ِپچھا کرن والا ، پچھے پچھے جان والا ، نسدے ُنو پھڑن لئی نسن والا ۔

● **پاک** : [ص ف] پاک ، صاف ، ِنتریا ہویا ، کھرا ، ُستھرا ، نیک پاک ، پرہیزگار ، ندوسا ، بے گناہ ، بے عیب ، بری ، قرضے توں پاک ، حلال ، جائز ۔ **پاک ُشھدا** : [ص نر اُ] بد ، بے حیا ، ُکاچّھنا ، نڈر ، انجھک ، َبھیڑو کارا ۔ **پاک کرنا** : [مح اُ] پاک کرنا ، شرط کرنا ، مذہبی شرطاں نال کسے شے ُنو پاک صاف بنانا ، ِمٹی گھٹا جھاڑنا ، ِنکھارنا ، کھرا بنانا ۔ **پاک محبت** : [مد ف] سچی ُحب ، ِعشق ، بے غرضی محبت ، نروُل پیار ، سچی پریت ، اُہ

پیار جھدے وچ حرصی رنگ نہ ہووے ۔ **پاک باز :** [ص ف] (۱) نیک پاک ، عبادت کرن والا ، ایمان دار ۔ (۲) بے گناہ ، صاف ، نیک نیت ، پاک محبت رکھن والا ۔ (۳) بھنگ پُنن دی صافی ۔ (۴) سچا عاشق ، شریف آدمی ۔ **پاک بِینی :** [نر اُ] (۱) رُمال ، نک پُونجھن دا کپڑا ، نک پُونجھنا ۔ (۲ مد) پاک نظر نال ویکھنا ، کھری تکنی ۔ **پاک دامن :** [ص ف] پارسا ، پرہیزگار ، نیک پاک (زنانی یا آدمی) جھڑا بھیڑ تے گناہ توں بچدا رہوے ۔ **پاک رہو ؛ بیباک رہو :** [اکھ] :۔ جھڑا کسے دا کانا نہ ہووے اُہنُو سچ کہندیاں ڈر بھو نہیں لگدا ، ایمان والے انجھک ہُندے نیں = دل وچ ہووی سچ ؛ کوٹھے چڑھ کے نچ ۔ **پاک صاف :** [ص ف] نیک پاک ، سچ پُتّر ، سُتھرا ، کھرا ، جس وچ جھوٹھ / کھوٹ نہ ہووے ، بے داغ ، نرول ، کورا ۔ **پاکی :** [مد ف] (۱) پاکی ، صفائی ، سُتھرائی ، سُتھریائی ۔ (۲) سِر مُنّن دا اُسترا ۔ (۳) جھوآں ، جھانٹاں ، [—کر] ۔ **پاکی لینا :** [مح ا] پاکی کرنی ، اُسترا کرنا ، جھوآں مُنّنیاں ۔

● **پاکٹ :** [مد ، انگ : pocket] بوجھا ، بوجھی [نک] ، جیب ، کِھیسا (پیسا دھیلا رکھن لئی) ۔ **پاکٹ بُک :** [مد ، انگ : pocket book] کِھیسے وچ رکھن لئی کاپی ، نوٹ بُک ، جھدے وچ حساب تے چیتے رکھن والیاں گلّاں لکھیدیاں نیں ۔

● **پاکستان :** [نر نا] (پاک قوم دا دیس] پنجاب ، سندھ ، سرحد (صوبہ) ، بلوچستان تے چڑھدے (پوربی) بنگال دا کٹھ ۔ دُنیا دا پنجواں وڈا تے اسلامی ملک ، پاکستانیاں دا وطن ، جھڑا محمد علی جناح (قائداعظم) ہوراں دی اگوائی وچ مسلماناں نے چوداں اگست اُنی سو سنتالی نُو بنایا سی ۔

● **پاکیزگی :** [مد ف] سُتھریائی ، سُتھرایگی ، صفائی ، پاک پوتّر رہن دا گُن ، سُچّ ، پاکی [ض : پلیتی] ۔ **پاکیزہ :** [ص ف] صاف ، سُتھرا ، نھاتا دھوتا ، پاک پوتّر ، کھرا ، نرول ، سُچّا ، بے داغ ۔

● **پاکھ :** [نر ہ] پاسا ، پکّھ ، حصّہ ۔ پندراں دن ، ادھا مہینا ، چنّ دے مہینے دے دو پکھ ہُندے نیں : اک چاننیاں راتاں دا تے دُوجا انھیریاں راتاں دا ۔

● **پاکھا :** [نر ہ] (۱) کندھ دا حصّہ ۔ (۲) پکھا ۔ (۳) حصّہ ۔ (۴) بازو ، بانہہ ۔ (۵) پاسا ۔ (۶) چھپّر ، چھاں ، سائبان ۔

● **پاکھر :** [نر ہ] جنگ ویلے ہاتھی یا گھوڑے وغیرہ نُو پہنان لئی لوہے دا اِک پہناوا جھڑا زِرہ ورگا ہُندا سی ۔ (۲) اوٹھ ، ہاتھی دا کجاوا ۔ (۳) ترپال ۔ (۴) اِک رُکھ جھدے پھل دا اچار تِلی روگ لئی چنگا سُلبھا ہُندا اے ۔

● **پاکھنڈ :** [نر ہ] پکھنڈ ، بدذاتی ، شرارت ، چھل ، فریب ، پیچ ، دھوکھا ، پھوہڑ ، فند فریب ، جھیڑا ، بکھیڑا ، جھگڑا ۔ **پاکھنڈی :** [ص نر ہ] پکھنڈی ، شرارتی ، فریبی ، چھلیا ، بہانے باز ، بِدعتی (لو) ، جھیڑے ہتّھا ، فسادی ۔

● **پاگ :** [مد ہ] (۱) پگ ، پٹکا ، پگڑی ۔ (۲) [نر] پیر ، قدم ، پوڑ ۔ (۳) اک مٹھیائی ، (شیرا ،

گلیفن دی کار)۔ **پاگ جوڑنا** : [مح ہ] آہمو سامنے بہ کے پینگھ جھوٹنی ، سانجھی پینگھ جھوٹنی ، سہیلیاں دا کٹھیاں بیٹھ کے اِک دوجی ول مونہہ کر کے جھوٹے لینے ۔

● **پاگر** : [مد ہ] اگالی ، مال پچانا ۔ مال ہضم کرنا [مص : پاگرانا] ۔

● **پاگل** : [ص ہ] پاغل ، سدائی ، جھلا ، مورکھ ، کملا ، سدھڑ ، بے عقل ، چریا ، کمستا ، جھدے ہوش حواس قائم نہ ہون ، مکھیایا ہویا ۔ **پاگل بنانا** : [مح ہ] مت مار دینی ، پاگل کرنا ، تنگ کرنا ، ستا ستا کے سدائی بنا دینا ، آکا دینا ، برل پا دینا ۔ **پاگل پن** : [نر ہ] پاغل پنا ، جھل ، ولل ، بے سمجھی ، سدا ، کمل ، جنون ، مورکھ پنا ، کملیاں/ مورکھاں والا سبھا ۔ **پاگل خانہ** : [نر ہ تھا] پاغل خانہ ، پاغلاں دا ہسپتال ؛ جتھے پاغلاں نو علاج لئی رکھدے نیں ۔ **پاگل کر دینا** : [مح ہ] مت مار دینی ، سرت مار لینی ، گھبرا پا دینا ، برل پا دینا ، آکانا ، مکھیانا ، دماغ بھواں دینا ۔ **پاگل کے سر کیا سینگ ہوتے ہیں ؟** : [اکھ ا] پاغلاں دے سر سنگ نہیں ہندے ، جد کوئی چنگا بھلا پاغل پنے دی گل چا کرے تد جتاندے نیں ، مطلب اِہ پئی : پاغل آپنیاں حرکتاں توں پچھانے جاندے نیں ۔

● **پاگنا** : [مت ہ] چاش دینی ، کھنڈ دا شیرا چاڑھنا ، لبیڑنا ، کھان دی شے نو کھنڈ دے شیرے نال غلافنا / غلیفنا ۔

● **پال** : [نر ہ] (۱) نکا تمبو (۲) ٹاٹ یا سرکیاں دا پڑدا جھڑا تمبو وانگو تاندے نیں ۔ (۳) پیل (پکان لئی کچے امب رکھن دا ڈھنگ) اِہ گھاہ بوٹ جھدے وچ آبھو پھل نو پکان واسطے رکھدے نیں ۔ (۴) پال سمھال ، پالنا [مد رکتہ ۔ (۵) واہی لئی سرکاری زمین ۔ **پال پال ؛ تیرے جی کا ہوگا کال** : [اکھ] بھیڑی الاد دے دکھ دسدیاں آکھدے نیں [پ] = جتنے جا اونے ستا = ہوں پتریں ہوں مہنے ۔ **پال کا آم** : [ص ہ] [ض : ٹپکا] پپلی امب ، پیل دا امب ، کچا دبا کے پکایا ہویا امب ۔

● **پالا** : [نرہ] (۱) جمیا ہویا پانی ، پالا ، ٹھنڈ ، ککر ، کورا ، سردی ۔ (۲) واہ واسطہ ، لگ لگاپا ۔ (۳) مٹی دی ڈھیری ، وڈا منا ۔ (۴) دائی ، پالا ، کھیڈ (پڑ کوڈی) وچ حد بنھن لئی رکھی ہوئی شے ، بتی (مٹی دی) ۔ (۵) کشتی گھلن دا میدان ، پڑ ، اکھاڑا ، گھول ۔ **پالا پڑنا** : [مح ہ] ڈاہڈی ٹھنڈ پینی ، ککر جمنا ۔ واہ پینا ، واسطہ پینا ، ورت وہار کرن دا ڈھو بننا ، ورتارا ورتنا ، (—دے) ہتھ لگنے ۔ **پالا جیتنا / مارنا** : [مح ہ] پاڑا مارنا ، میدان مارنا ، بازی جت لینی ، پڑ کوڈی جتنی ، دوجے دھر نو ہرا دینا ، پالا (پاڑا) جتنا ۔

● **پالاگن** : [مد ہ] آدر ادب ، سیس نوائی ، بندگی ، ہندوآں دا سلام ، پیریں پینا ۔

● **پالان** : [نر ف] پلانا ، پلان (مد) ، اِہ کپڑا یا گدی جیہڑی اوٹھ ، گھوڑے تے کھوتے دی کنڈ بچان لئی پاندے نیں ، تاہرو ۔

● **پالتو** : [ص ہ] راکھواں ، پالواں ، ہتھیں یا گھریں پالیا ہویا (جانور) ، گھروگا ، دھارواں ، دھاریا ہویا ، گھر دا ۔

● **پالتی** : [مد ہ] لت اتے لت دھر کے بھنجے بہن دا اِک ڈھنگ ، چونکڑی ، پھسکڑا ، پتھلا :

[آلتی —] ۔ **پالتی مار کر بیٹھنا** : [مح ہ] چونکڑی مار کے بہنا ، نٹھ کے بہنا ، پتھلا مار کے بہنا ۔

● **پالسٹ** : [مد نر ہ] پٹا بازی ، لڑائی وچ ویری دیاں پیراں اُتے تلوار مارن دا اِک دا پیچ ۔

● **پالِش** : [مد ، انگ : polish] چمک ، پالش ، لشکا ، روغن رنگ ، کسے شے نُو چمکان لئی ورتیا جان والا روغن ۔

● **پالک** : [ص ہ] پُترایا ہویا ، پُتریلا ، پالیا ہویا : [لے پالک] ۔ [مد ہ] اِک مشہور ساگ ، پالک ۔ پالک جوہی : [مد ہ] اِک ون دا گھاہ ۔

● **پالکڑی** : [مد ہ] پڑاوا ، ڈُھمنا ، سرھاندی اُچی کرن لئی لکڑ دے ٹوٹے ۔

● **پالکی** : [مد ہ] ڈولی ، زنانیاں دے اک گھروں دوجے گھر جان لئی پڑدے والی ڈولی کھٹولی ، جھنُو کہار چُکدے نیں ۔ **پالکی بردار** : [نر اُ] ڈولی چُکن والا ، ڈولا چُک ، کہار ۔ **پالکی نشین** : [ص اُ] وڈے رُتبے دا آدمی ، جھڑا پالکی وچ بہہ کے سفر کرے ۔

● **پالن** : [نر س] پالنا (مد) ، پرورش ، رکھ سمھال (بال دی) ۔

● **پالنا** : [مت ہ] (۱) پالنا ، پوسنا ، پالنا کرنی ، کھوانا پیانا ، وڈا کرنا ۔ نبھانا ، پورا کرنا (قول—) ۔ (۲) اک قسم دا بچیاں دا پنگھوڑا ، (جھولا) ۔ (۳) بھرنا ، جیویں : {پیٹ پالنا = ڈھڈ بھرنا} ۔ **پالنا پوسنا** : [مح ہ] پالنا پوسنا ، وڈا کرنا ، پالنا کرنی ، لڑیندیاں شیواں دینیاں ۔ **پالن ہار** : [ص ہ] پالن والا ، اللہ ، رب ، خالق ، پالنہار ، پالی ، پالنا کرن والا ۔

● **پالسہنگ** : [مد ہ] واگ ، لگام ، لغام ، راس ، گھوڑے وغیرہ دی لغام نال بنھی ہوئی ڈوری یا رسی ۔

● **پالُو** : [نر ہ] (۱) کاٹھ ، لکڑی ، شتیر ۔ (۲) کہاد دا پاند ، آگ ، آغ ۔

● **پالُودہ** : [نر ف] (۱) فلُودا ، پھلُودا ، چولاں یا نشاستے دا ماوا جھڑا دُدھ ربڑی تے شربت / شیرے وچ پا کے پیندے نیں ۔ (۲) صاف کیتا ہویا ۔

● **پالی** : [مد ہ] (۱) پڑ ، جتھے کُکڑ بٹیرے لڑائے جان ۔ (۲) اشوک دے زمانے دی بولی ، پالی ۔ (۳) ڈھکنا ، چپنی ۔ **پالی باہر ہونا** : [مح اُ] تیتر بٹیرے دا پڑوں بھجنا ، بھگل ہو جانا ، ہار جانا ۔ **پالی مارنا** : [مح ہ] پالا جتنا ، بازی جتنی ، جِت جانا ، میدان مارنا ۔

● **پالیٹکس** : [مد ، انگ : politics] سیاست ، سیاست بازی ، راج سرکار (حکومت) وچ حصہ لین دے ڈھنگ ڈھب ۔

● **پالیٹیشن** : [ص ، انگ : politician] سیاست کار ، سیاستی ، سیاستیا ، سیاست وچ حصہ لین والا ۔

● **پالیسی** : [مد ، انگ : policy] سوچ ، سیان ، حکمت ، ورتارا ، چال ، سیاست ، اُپا ۔ ڈھنگ ، ڈھب ، رچتی ، پالسی (لو) ، راج سرکار دے گُن ، حکومتی کماں دا چج / ورتب ۔

● **پام** : [مد ہ] (۱) سپاری ، چھالیا ۔ (۲) کناری ۔ (۳) سوتر یا ریشم دی ڈوری جھڑی

پکیائی لئی گوٹے کناری دیاں کناریاں وچ اُندے نیں ۔

● **پامال :** [ص ف] مِدھیّا ہویا ، مَلیا دَلیا ، تباہ ، برباد ، چَوڑ ، مِلیامیٹ ۔ **پامال کرنا :** [مح اُ] پَیریں پِھہنا ، مِدّھنا ، لتاڑنا ، مِدھاڑنا ، لتھیڑنا ، چِتھیلنا ، مَل دَل سٹنا ، مِجھ کڈھنی ، خُوار کرنا ، ذلیل کرنا ، اُکا مار مُکانا ۔

● **پاموز :** [ص ف] پرموج ، اک قسم دا کبوتر یا کُکڑ ، موزیاں ورگے پراں نال کجے ہوئے پَیراں والا کبوتر / کُکڑ ۔

● **پان :** [نر ہ] (۱) پان ، اِک ول (ویل) دا پانجے ورگا ساوا تے کرارا پتّا ۔ (۲) جُتّی دا اُتلا اڈی والا حِصّہ ، پنّا ، چمڑے دا ٹُکڑا ۔ (۳) تاش دے پتیاں دا اِک رنگ ۔ (۴) پنج ۔ (۵) کلف ، مایا ، پان : (جُلاہے کپڑیاں نُو چمکان لئی انڈے وغیرہ دی پان دیندے نیں) ۔ **پان بنانا ، لگانا :** [مح ہ] (۱) پان لانا/بنانا ، پان نُو چونا کتھا لاکے کھان لئی تیار کرنا ۔ (۲) پان بنانی/چاڑھنی ۔ **پان پتا :** [نر ہ] چُلھتّا چَونکا ، ہانڈی ، روٹی ، گھر وِچ زنانیاں گوچرے کتّم ۔ **پان پھول :** [نر ہ] (۱) بھلیائی بُریائی ، چنگ مند ۔ (۲) ماڑکُو بال ، ست ماہیا (بچہ) ۔ **پان پھول دائی کے سر :** [اکھ ہ] آپنے سِر آوندی بُریائی پرائے سِر تھپّن والے بارے آکھدے نیں پئی بچہ آپنا ست ماہیا اے پر اُہدی مڑتّن دا دوس دائی نُو دِتّا جا رہیا اے ۔ **پان چبانا :** [مح ہ] پان کھانا ، پان چِتھنا ، بِچاکے مارنے ۔ **پان چیرنا :** [مح ہ] اجایا/بےفیدا کم کرنا ، نِکمّا کم کرنا ۔ **پاندان :** [نر آ] پاندان [نک : پاندانی]

پان رکھنی ، پان تے اُہدے لازمے رکھن دی صندوقڑی یا خانیاں والا ڈبّا ۔ **پان دینا :** [مح ہ] (۱) پان کھوانا ، پان کھوا کے ٹورنا ، پان بنا کے دینا ۔ (۲) کُڑمائی کرنی ۔ **پان کا لاکھا یا لکھوٹا :** [نر ہ] پان دا رنگ یا لالی ، جہیڑے پان کھان کر کے بُلھاں اُتے جم جان والا لاکھا رنگ ۔ **پان کرنا :** [مح ہ] سُوتر دی تانی نُو پان دینی ، پان لانی ، جھال چاڑھنی ، پان دے کے تانی اکڑانی پئی اُنائی وِچ گُنجھلاں نہ پَین ۔ **پان مرنا :** [مح ہ] پان دا سُک سڑ جانا ۔ **پان کیہلائی :** [مد ہ] پان کھوائی ، وِیاہ/کُڑمائی دی اِک رِیت جِس وِچ لاڑا سالی یا بھرجائی نُو پان کھوان دا لاگ دیندا اے ۔

● **پانا :** [ست ہ] (۱) لبھنا ، حاصل کرنا ، گواچی شے دا ہتھ آونا ، مِلنا ۔ (۲) لبھت ہونی ۔ (۳) جھلّنا ، سہنا ۔ (۴) کھٹنا ، وصولنا ، وٹّنا ۔ (۵) بُھگتنا ۔ (۶) سمجھنا (گل بات) ۔ (۷) لادھ ہوجانی ۔ (۸) تاڑنا ، جاننا ۔ (۹) بُجھنا ، رِیس کرنی ۔ (۱۰) کھوج لانا ، کُھرا لبّھنا ۔

● **پاناما :** [مد نا] پنامّا ، اُبّھے تے لمے امریکا وِچکار پناما ریاست دی مشہور نہر جہڑی اوقیانُوس تے کاہل (سمندراں) نُو میلدی اے ۔

● **پانت :** [مد ہ] پال ، لار ، لنگ ، صف ، لاین (سپاہیاں دی) ، قطار ۔

● **پانجنا :** [ست ہ] دھات دے کسے بھانڈے نُو دوجی دھات دا ٹانکا لانا ، رانگنا ۔

● **پانچ :** [گِن ہ] پنج ، ڈھائی دُونے ، دو ڈھائے ، چار تے اک = ۵ ، {ص—واں : پنج دی

ِگنتی دا ہندسہ) - **پانچ اندری** : [مد ہ] پنج اِندریاں ، پنج حواس ، پنج سوجھیاں - **پانچ پُھول رانی** : [مح نا ہ] پنج پُھلاں رانی ، پنج پھول رانی ، بڑی نازک تے سوہنی زنانی :- اِک رانی دا قصہ ِجھڑی بڑی سوہل تے ملُوک سی - **پانچ سات** : [مح ص ہ] (۱) پنج ست ، پنج یا ست - (۲) تھوڑا/تھوڑے ، کُجھ : [— ہو] - **پانچ پِیر چودہ خانوادے** : [اکھ اُ] پنج ِپیر تے چوداں خنوادے ، فقر دی ِنیہ اِہناں ہی اُتے ہے - **پانچ ماموں کا بھانجا بُھوک بُھوک پکارے** : [اکھ ہ] پنجاں ماماں دا بھنیواں تے بُھکھ بُھکھ کرے :- گھر بار رج کج ہون اُتے وی کوئی تھڑیا رہے تے آکھدے نیں ؛ [پ] = ست پُت ستاراں پوتے اجے وی بابا گھاہ کھوتے/ آسے پاسے بھرے گراں پانی پین نُوں کِتے نہ تھاں - **پانچواں کالم** : [مح ، انگ : fifth column] پنجواں کالم ، غدار لوکی ، آپنے دیس ِوچ بہ کے وَیری دی مدد کرن والے -

● **پانچوں** : [گِن ہ] پنجے ، پنجے ہی ، پنجاں دے پنج - **پانچوں اُنگلیاں برابر نہیں ہوتیں** : [اکھ اُ] (۱) = پنجے اُنگلاں اِک برابر نہیں ہُندیاں = بندہ بندہ انتر ؛ کوئی ہیرا کوئی کنکر :- سبھ ِکسے دا چج چالا ساواں سواہرا نہیں ہُندا ، کوئی چنگا اے کوئی مندا - (۲) = ماں جیندی ست پُت کرم نہ دیندی ونڈ - **پانچوں اُنگلیاں پانچوں چراغ** : [اکھ] ہُنری ، کاریگر ، سیانے ، ڈھیر لیاقت والے :- ِکسے ٹبّر دے سبھے جی سُچجّے اُتّھن تے آکھدے نیں - **پانچوں اُنگلیاں گھی میں اور چھٹا سر کڑھائی میں** : [اکھ ہ] پنجے اُنگلیاں گھیو ِوچ تے ِسر کڑاہی ِوچ :- اودوں آکھدے نیں جدوں کھان پین نُوں بڑا کُجھ ہووے پر ٹوکاں جی ساڑدیاں رہن - **پانچوں پنڈے چھٹے نرائن** : [اکھ ہ] صلاح مشورے دی برکت دسّن ویلے آکھدے نیں ؛ پنّی پنجاں دی اِک صلاح ہووے تے پرمیشر آپ وچ ہو کھلوندا اے = اِک آکھے دُوجا منّے اُہناں (دا) بول خُدا نہ بھنّے - **پانچوں حواس ٹھکانے لگنا** : [مح اُ] سُرت ٹکانے آؤنی ، بدحواس ہو جانا - (۲) مت ماری جانی ، سُرت ونجانی ، گھبرا جانا ، ہتھاں پَیراں دی پے جانی ، گھابر جانا - **پانچوں سواروں میں ملنا** : [مح اُ] (پنجاں سواراں وچ رلنا) ، دھکّے نال ساؤاں وچ کھلونا ، بدوبدی چوہدری بننا ، شہیداں وچ ناں لکھانا - **پانچوں سواروں میں نام ِلکھوانا** : [اکھ] پنجاں سواراں / شہیداں وچ ناں لکھانا ، آپنی صفت آپے کرنی ، آپنے مُوہوں ِمیاں ِمٹھو بننا - **پانچوں عیب** : [نر ج اُ] پنجے عیب ، پنج روگ ، گھوڑے دیاں پنج بیماریاں : مُوترا ، رس ، بیل ، برساتی - ہڈا ، پنجے شرعی عیب : چوری ، زناہ ، جھوٹھ ، جُوآ ، شراب خوری - **پانچوں کپڑے** : [نر ج ہ] پنجے کپڑے : پگ ، دوپٹّا ، دھوتی ، کُڑتا ، تولیا (پرنا) - **پانچوں گھی میں ہونا** : [مح ہ] گھیو ِوچ ہتھ ہونے ، پنجے اُنگلاں گھیو وچ ہونیاں ، پوں باراں ہونے ، موج ِوچ ہونا ، مزے مانّنے - **پانچوں ہتھیار** : [نر ہ] پنجے ہتھیار : تیر ، کمان ، تلوار ، ڈھال ، برچھی -

● **پانڈ** : [مد ر س] (۱) کُھسری ، سنڈھ زنانی ، نکاری ِتیویں ، جھدے اُلاد نہ ہو سکے ، (۲) بَہمناں دا اِک ٹولا جھڑا متھرا تے بنارس ِوچ رہندا اے -

● **پانڈا** : [نر ہ] [ج : پانڈے] بہمن (باہمن)، مندر وچ پوجا پاٹھ کرن والا ۔ **پانڈے جی پچھتائیں گے سوکھے چنے چبائیں گے** : [اکھ ہ] پانڈے ہوری پچھتان گے تے سکّے چھولے کھان گے : جدوں کوئی اِنج رسے پئی جاپدا پیا ہووے پچھوں مجبور ہو کے اوسے صلح کرنی اے یا گھاٹے وچ رہنا اے اودوں آکھدے نیں = پریٹھیا نہیں کھانا بھنکیا کھانا اے / دِتی کھنّل نہ کھاندی کوہلو چٹن جاندی ۔ **پانڈے جی دونوں سے گئے حلوا مِلا نہ مانڈا** : [اکھ ہ] اودوں آکھدے نیں جدوں کوئی لالچ پچھے اپنا دوہرا نقصان کر بہوے = اگوں (روٹی) مِلی نہ پچھوں کتّے کھا گئے = نہ نوں جٹ رہیوں نہ فقیر ہویوں ایویں آپنا آپ گوایو ای (وارث شاہ) ۔

● **پانڈو** : [نر نا] راجا پانڈو دی اولاد خاص کر اوہ پنج بھرا جہڑے مہا بھارت دی لڑائی وچ کوروآں نوں ہرا کے مشہور ہوئے نیں ۔

● **پانڈو** : [نر س] پانڈ دی اُلاد، پانڈو، ریت تے چیکنی مٹی والی زمین ۔

● **پانڑی** : [مد ہ] [نکّا پان] اِک سہکویں ول ۔

● **پانزدہ** : [نر گن ف] پندراں، ۱۴ تے ۱ = ۱۵، [ص : پانزدہم = پندرھواں] ۔

● **پانس** : [نر ہ] روڑی، کوڑا، ماتھڑ، میلا، گند، روڑی گتّھا پیلی وچ پیدا ودھان لئی پان والا گند مند ۔

● **پانسا** : [نر ہ] پاسا، پاشا، ڈھالا، گٹنا، وکھی ۔ قرعہ، پلڑا، تکڑی دا چھابا، جوا کھیڈن دا دانہ، نرد، پاسّا ۔ پسلیٹا ۔ **پانسا پلٹنا** : [مح ہ] پاسا پرتنا، مکھ پھیرنا، پاسا موڑنا، رخ بدلنا، بیٹھلی اُتے آونی/لیاونی ۔

● **پانسو** : [گن اُ] پنج سو، پنج سیکڑے، پنجھی وِیہاں ۔

● **پانصد** : [گن ف] پنج سو، پنج سیکڑے ۔ **پانصدی** : [ص نر ف] مغل بادشاہاں دا اک عہدہ جس وچ کسے نوں پنج سو سپاہیاں دا مُہری بنایا جاندا سی تے اُہنوں ویہہ ہزار روپئے تنخواہ لبھدی سی ۔

● **پانک** : [مد ہ] بھل، دریا دی چھڈّی ہوئی ریت یا مٹّی، نوپی ۔

● **پانہ (فانہ)** : [نر ہ] پ = پھانّا، پچّر، لکڑاں چیرن پاڑن لئی اُہناں وچ پھسایا ہویا چھوڈا، (۲) کلبوت، اڈا (جتّی وچ پھسان لئی) ۔

● **پانی** : [نر ہ] (۱) نہان دھون تے پین دے کم آون والی شے، پانی، جل، نیر ۔ (۲) رس، نچوڑ، عرق ۔ (۳) نطفہ ۔ (۴) پرسے، مڑھکا، پرسینا ۔ (۵) پان (ہتھیار دی) ۔ (۶) دارو، جھال، چمک، لشک، چندہرا، سنہرا، گلٹ ۔ (۷) [ص] پانی ورگا : (پتلا پانی) ۔ (۸) ٹھنڈا ۔ (۹) پھکا ۔ (۱۰) بےسوادا ۔ (۱۱) نَوپن ۔ (۱۲) سجریائی ۔ (۱۳) موتیا، اکھاں اگے چِٹّی یا کالی جھلی آونی ۔ (۱۴) دُدھ ۔ (۱۵) جیرا، ہمت، حوصلہ ۔ (۱۶) ککڑاں دی لڑائی وچلی وہل ۔ دا روک ۔ (۱۷) ڈھل (ڈور دی) ۔ (۱۸) شراب (کوڑا پانی)، داکھ رس ۔ (۱۹) شرم، حیا ۔ (۲۰) ہنجو ۔ **پانی آنا** : (۱) اکھیں اتھرو آونے ۔ (۲) دریا دا پانی چڑھنا ۔ (۳) مینہ پینا ۔ (۴) ہڑ آونا، روڑھ پینا ۔ (۵) پانی سِمنا ۔ (۶)

سلاہا (سلھاہا) ہونا ۔ **پانی اُترنا** : [مح ہ] (۱) پانی لہنا ، پانی گھٹنا (دریا دا) ، کانگ پرتنی ۔ (۲) اکھیں موتیا اُترنا ۔ (۳) مینہ ورھنا ۔ (۴) پانی پینا (نلاں وچ) ۔ **پانی اُٹھانا** : [مح ہ] (۱) پانی پینا ، چوسنا (زمین دا) ۔ (۲) پانی لینا ۔ (۳) پانی چکنا ۔ (۴) پانی خرچ کرنا ، ورتنا ۔ (۵) پانی ڈھونا (ماشکی وانگ) ۔ **پانی اُٹھنا** : [مح ہ] (۱) جھڑ ہونا ، بدل ہونا ، مینہ آؤنا ۔ (۲) پانی مک جانا ، پانی ورت گھٹنا/ورتیا جانا ۔ (۳) پانی جیوُرنا/مرنا ۔ (۴) دانہ پانی مکنا ۔ **پانی اور آگ کا بیر** : [اکھ ہ] (اگ پانی دا ویر [پ] = اِٹ کتے دا ویر/کاں گلیلے دی دشمنانی/ بجھ گھوڑی والا ویر ، سر وڈھویں دشمنی ۔ **پانی باندھنا** : [مح ہ] پانی نو بنھ مارنا ، پانی ڈکنا ، پانی ٹھلنا ، کانگ یا ہڑ روکنا ، نکا بنھنا ، کیارا بجھنا ۔ **پانی بجھانا** : [مح ہ] پانی پیانا ، پان دینی ، لوہے یا اِٹ نو اگ وچ تا کے پانی وچ بجھانا ، سنگ تا کرنا ۔ **پانی بند کرنا** : [مح اُ] (۱) پانی ڈک لینا ، پانی روک دینا ، پانی اگانہ نہ جان دینا ۔ (۲) پین لئی پانی نہ دینا ۔ **پانی بہانا** : [مح ہ] (۱) پانی روڑھنا ، چوکھا پانی ورتنا ۔ (۲) جنازہ کھڑن ویلے گھر دا سارا پانی ڈولھ دینا ۔ **پانی بھرنا** : [مح ہ] (۱) پانی بھرنا ۔ (۲) کسے چیز وچ پانی لینا ۔ (۳) پانی ڈھونا ۔ (۴) کھوہ وچوں پانی کڈھنا ۔ (۵) سیوا کرنی ، خاطر خدمت کرنی ، کسے دا پانی ہار ہونا ۔ (۶) عاجزی کرنی ، پینا بننا (کسے دا) ، شرمانا ۔ **پانی پانی کرنا** : [مح ہ] (۱) پانی پانی کرنا ، پانیوں کڈھنا ، پانی پانی کر دینا ، تریلیو تریلی کر دینا ، شرمندیاں کرنا ، کچا کر دینا ۔ (۲) بھیوں دینا ۔ (۳) پگھارنا ۔ (۴) غیرت دوانی ۔ (۵) سلامت کرنی ۔ **پانی پانی ہونا** : [مح ہ] شرمندیاں ہونا ، مر کے مٹی ہونا ، ڈبدیاں جانا ، شرم دی تریلی آؤنی ۔ بھیڑا پینا ، پانیوں پانی ہونا ۔ **پانی پر بنیاد ہونا** : [مح اُ] پتھر آتے جڑھ ہونی ، کچا تے بودا ہونا ، بے وساہا ہونا ۔ (۲) نیہ بنیاد کچی ہونی ۔ (۳) کوڑ کچ ہونا ، سر پیر نہ ہونا (کسے گل دا) ۔ **پانی پر لکھنا** : [مح ہ] پانی اُتے لکھنا ، نکما کم کرنا ، انہونا تے فضول کم کرنا ۔ **پانی پڑنا** : [مح ہ] زور دا مینہ پینا ۔ (۲) جوان ہونا ، جوانی چڑھنی ، مس بھجنی ۔ (۳) ماتا دا کرمانا ، پاک پینی ، جوبن روپ چڑھنا ۔ (۴) تباہ ہونا ، برباد ہونا ، خراب ہونا ، پانی پھرنا ۔ **پانی پلانا** : [مح ہ] پانی پیانا ، پیلی بنے نو پانی دینا ، پانی لانا (پیلی نو) ، کھیتر پیانا/بیچنا ، پانی ڈاہنا (ڈنگر نو) ۔ **پانی پی پی کو دعا دینا** : [مح اُ] رہ رہ کے اسیساں دینیاں ، ہر ویلے دعاواں دینیاں ۔ **پانی پی کر ذات کیا پوچھنا** : [اکھ] کوئی ماڑا کم کر کے پن چھان کرن والے بارے آکھدے نیں = سر منا کے ایتوار پچھنی = پانی پی کے ذات پچھنی ، جویں : اک ترہائے باہمن نے کسے کمی ہتھوں پانی پی کے جھرنا شروع کر دتا سی پٹی میں بھٹ گیاں ! **پانی پی پی کر کوسنا** : [مح ہ] کسے دی جان نو پٹدیاں رہنا ، پانی پی پی کے گند بکنا ، رہ رہ کے بد اسیساں دینیاں ، چوکھا بے عزت کرنا ، پان پت لاہ دینی ، گال مندا کرنا/بولنا ۔ **پانی پی پی کے توبہ کرنا** : [مح ہ] مڑ مڑ کے توبہ کرنی ، ہر ویلے توبہ کرنی ، پرت پرت کے توبہ کرنی یا معافی منگنی ۔ **پانی پیا منہ پر آتا ہے** : [اکھ ہ] کیتی گل ظاہر ہو جاندی اے = اندر پکیاں باہر آؤندیاں نیں : بھیت گجھا لکا نہیں رہندا ۔

پانی پیجیے چھان کر ؛ پیر کیجیے جان کر : [اکھ] پانی پیوے پُن کے گُرو پھڑیے چُن کے ، پُنے ہوئے پانی وچ گند مند نہیں رہندا ، اِویں ہی ؛ چونواں گُرو بیڑا بنّے لا دیندا اے :- سوچ سیان کے کم کرے تے پچھوتانا نہیں پیندا - **پانی پینا :** [مح ہ] (۱) پانی پینا ، پانی دا گُھٹ بھرنا - (۲) پانی چُوسنا ، کسے شے دا پانی کِھچ لینا - (۳) پانی سُک جانا - (۴) پانی زمین وچ سما جانا ، پانی جیُورنا - (۵) بدلاں دا بن بن کے آؤنا / پانی پی کے آؤنا - **پانی پِھر جانا :** [مح ہ] (۱) محنت برباد ہونی ، کم چوڑ ہو جانا ، کمائی رُڑھ جانی - (۲) نَھون ہونا - (۳) ناں تھہ مِٹنا - (۴) پیلی بنّے دا روڑھ نال خراب ہو جانا - (۵) نواں رُوپ آ جانا (مُکھّ اُتے) ، جوبن رتن یا رنگ آؤنا - **پانی پُھوٹنا :** [مح ہ] (۱) سوما نکلنا - (۲) پانی دا سِمنا ، پانی پُھٹ وگنا - (۴) اُبالے کھانا (اُبلدے اُبلدے پانی دا) - **پانی پُھونکنا :** [مح ہ] پانی نُوں دم کرنا ، پانی اُتے دم درود پڑھنا ، کلام پُھوکنی - **پانی پھیر دینا / پھیرنا :** [مح ہ] (۱) پانی پھیرنا ، ناس مارنا ، کم چوڑ کر دینا ، محنت برباد کرنی ، کیتی کرائی کُھوہ وچ پانی - (۲) نقدری کرنی - (۳) جھال پھیرنی ، پان چاڑھنی ، چمکانا ، لشکانا - **پانی تارا ہونا :** [مح ہ] چوکھے ڈُونگھے کُھوہ وِچ پانی دِسنا ، پانی چمکنا ، ڈُنگھیرے پانی دا تارے وانگ دِسنا - **پانی تلے دھار اُوپر دھار برسنا :** [مح ہ] = چھجیں کھاریں مینہ پینا ، دھرل دھرل / مُہلے دھار مینہ وسّنا ، اسمان دا کُڑ پاٹنا :- حدوں باہری بارش ہونی - **پانی تیز ہونا :** [مح اُ] پانی دا اُبالے کھانا ، پانی ہکّنا ، پانی دی دھار تکھّی ہونی ، پانی دا زوراں اُتے ہونا - **پانی ٹپکنا :** [مح ہ] پانی چونا ، پھوئی پھوئی پانی کِرنا ، چھت/چھپّر دا چونا - **پانی ٹُوٹنا :** [مح ہ] پانی دا زور ٹُٹّنا ، پانی گھٹ جانا ، پانی لہ جانا ، کُھوہ وِچ پانی اینا گھٹ جانا پئی پانی وِچ گار مٹی آؤن لگ پوے - **پانی جُدا نہیں ہوندا لاٹھی مارے :** [اکھ اُ] ڈانگ / سوٹا ماریاں پانی وکھ نہیں ہُندا : سِیکوں چُکن نال بھرا بھرا نہیں پاٹدے یا سکیاں دا سانجھ سلوک نہیں ٹُٹدا [پ] = نَوہاں نالوں ماس وکھرا نہیں ہُندا -/ بھرا بھراواں دے ؛ چِتّڑ کاواں دے - **پانی چٹانا :** [مح ہ] لڑدے کُکّڑ نُو پانی پیانا - تھوڑا جِنا پانی دینا - **پانی چُرانا :** [مح ہ] (۱) زخم وچ پانی رچّنا ، پھٹّ اُتے پانی دا اثر ہونا - (۲) بی قبولنا ، ٹھہرنا ، گبّھن ہونا (مدین دا) - (۳) پانی پی جانا (زمین تے ہور شیواں دا پانی چُوسنا) - **پانی چڑھانا :** [مح ہ] چوکھا پانی پی جانا ، ڈیٹّھنا (سِٹّھ) - (۲) پان دینی - (۳) پارا چاڑھنا (شیشے اُتے) ، جھال پھیرنی ، چمکانا ، لشکانا ، چِلکانا - (۴) رُوپ دینا - **پانی چونا :** [مح ہ] (۱) پانی کِرنا/چونا - (۲) مُونہہ وچ پانی آؤنا - (۳) مُونہہ وچ پانی پانا - **پانی چھاجوں برسنا :** [مح ہ] چھجّیں کھاریں مینہ پینا ، گھنا مینہ ورھنا - **پانی چھاننا :** [مح ہ] (۱) پانی پُننا (پونی/پُننی نال) ، پانی صاف کرنا (چھاننی نال) - (۲) پانی چھاننا (ماتا مُڑن تے) - **پانی چِھڑکنا :** [مح ہ] پانی چِھنکانا/چِھڑکانا ، ترونکنا ، پانی دا چھٹّا لانا ، پانی چھنکنا ، چِھنکا کرنا ، تَرونکا لانا - **پانی چھڑوانا :** [مح ہ] ترونکا لوانا ، مزار یا چوکھنڈی اُتے پانی چِھنکنا ، چھٹّا لوانا ، پانی پوانا - **پانی چُھلکنا :** [مح ہ] پانی اُچھلنا ، چُھلکنا ، پانی دا اُچھل اُچھل کے باہر ڈُگّنا - **پانی چھم چھم برسنا :** [مح ہ]

جھا جھم مینہ وسنا ؛ مُہلے دھار مینہ پینا ، پڑل پڑل پانی پینا ، جھڑی لگنی - **پانی چھوڑنا :** [مح ہ] (۱) پانی لانا - (۲) پانی تیاگنا ، پانی چھڈ دینا - (۲) پانی چھڈنا (دہیں یا پھل تے پکدی سبزی دا) ، پچ پچ کرنا - **پانی دکھانا :** [مح ہ] پانی وکھانا (پکھوآں اگّے پانی رکھنا) ، پانی ڈاہنا ، پانی پیانا (ڈنگراں نُو) - **پانی دینا :** [مح ہ] پانی لانا ، پیانا ، پیلی بھرنی ، پیائی کرنی ، پین لئی پانی دینا - **پانی دیوا :** [ص فا نر ہ] (۱) پانی دین جوگا ، پانی دین والا - (۲) والی ، وارث - **پانی ڈھلنا :** [مح ہ] (۱) پانی لہنا ، پانی لتّھنا - (۲) ہتھیار دی لشک/کاٹ مرنی - (۳) اکّھیں موتیا اُترنا - (۴) رونق گھٹنی - (۵) جوانی بیتنی ، جوبن رُوپ گواچنا - (۶) بدید ہو جانا ، بے حیا ہونا (اکّھ دا) ، اکھاں متّھے اُتے رکھ لینیاں - **پانی سر سے اونچا ہونا ، گزرنا :** [مح ہ] پانی سروں لنگھنا ، حد ہو جانی ، گل وگڑ جانی ، معاملہ ہتّھوں نکلنا ، دُکھ حدّوں ٹپ جانا ، ات ہو جانی ، وسّوں باہری گل ہونی ، نکّوں مُوہوں جھلنا - **پانی سونا :** [مح ہ] ٹھنڈے پانی وچ تتّا پانی رلا کے نیگھا/کوسا بنانا - **پانی سو نیزے چڑھانا :** [مح اُ] سو نیزے پانی چاڑھنا - (۱) نحق بدنام کرنا - (۲) گنڈا بنّھنا ، بھنڈنا ، بےؔ کڈھنی ، پھکڑی لانی - **پانی سے پتلا :** [ص مح ہ] (۱) پانیوں پتلا ، چوکھا پتلا - (۲) سوکھا - (۳) خوار ، نقدرا ، شرمندا - **پانی سے پہلے پاڑ یا پُل باندھنا :** [مح ہ] [پ] = نو کوہ دریا مُستھن موڈھے تے ، بن پانیوں موجڑے لاہنے ، مرنوں پہلاں ہی رونا ، مفت دا فکر :- ایویں پریشان ہونا - **پانی قد آدم ہونا :** [مح ہ] پانی ڈوبُو ہونا ، مرد مرد پانی ہونا ، پانی تارُو ہونا (نیں / ندی دا) - **پانی کا بتاسا /** **بلبلا :** [مح ہ] (۱) بُلبُلا ، پانی دا پتاسا ، بُلبُلا ، بُلھبلا ، بُڑھبُڑی - (۲) [ص] مرنا ، نہ رہنی شے ، جھٹ مریندا - **پانی کا چڑھاؤ :** [مح ہ] ہڑ ، کانگ ، روڑھ / روہڑ ، چڑھا (پانی دا) - **پانی کا گھونٹ گلے سے نہ اُترنا :** [مح ہ] (۱) پانی دا گھٹ پیتا نہ جانا - (۲) حال وگڑنا ، بُرا حال ہونا (روگی / بیمار دا) - **پانی کا ہگا مُنہ پر آتا ہے :** [اکھ ہ] (پانی دا ہگیا مُونہ نُو آؤندا اے) :- دریا دا ہگیا مُونہ اگے- کسے دی کرتُوت سامنے آجائے تے آکھدے نیں ، [پ]=اندر بہ کے پاپ کماوے سو چونہ کُوٹیں جانیے ! - **پانی کاٹنا :** [مح ہ] (۱) پانی وچّوں تر کے لنگھنا - (۱) بیڑی نُو پانی وچ ٹھیلھنا - (۳) نہر ٹُکنی - (۴) ڈکا مار کے پانی دا راہ وٹانا ، نکّا بنھنا - (۵) پانی موڑنا (پیلی نُو) (۷) پانی وڈھ لینا (کسے دی واری دا) - **پانی کر دینا** [مح ہ] (۱) پانی بنا چھڈنا ، پانی ورگا پتلا کرنا - (۲) نرمانا - (۳) پگھارنا / پنگھارنا ، پگھرانا - (۴) ٹھنڈا کرنا - (۵) شرمندیاں کرنا - (۶) مُسولا بنانا ، سوکھا کر دینا - (۷) تلخی مُکا دینی ، غصّہ ٹھارنا/ ٹھنڈا کر دینا ، دل موم کر دینا - **پانی کے چھینٹے لڑنا :** [مح ہ] چھٹّے اُڈانے ، اک دوجے اُتے پانی دے چھٹے مارنے ، چھٹم چھٹی ہونا ، دریا / نہر یا تلا دی اک کھیڈ ، ہوڑے کھیڈنے - **پانی کے کچّے گھڑے بھروانا ،** [مح ہ] (پانی دے کچے گھڑے بھروانے) - اَن ہونے تے اوکھے کم کرانے ، چھاننی وچ پانی منگوانا ، ریت دا رسا وٹانا - **پانی کے ریلے میں بہانا :** [مح ہ] (۱) روڑھنا ، وہا دینا ، دریا بُرد کرنا - (۲) مٹی دے مُل ویچنا ، بھنگ دے بھاڑے گوا / کھڑا دینا -

پانی کے گھڑے پڑنا : [مح ہ] پانیوں پانی ہونا ، ات بھیڑا پینا ، چوکھا شرمندہ ہونا ، لاجواب ہو جانا ،گھڑے پانی ڈلھ جانے، بھیت کھلّھ جانا تے کچّا ہونا - **پانی کے مول :** [مح متف ہ] ایویں توں ساواں ، مٹی دے مل ، کوڈیاں دے بھا ، مفتو مفت ، بھنگ دے بھاڑے ، ٹکے ٹوکری - **پانی کے نیچے نہ پانی کے اوپر ہونا :** [مح ہ] نہ پانی دے تھلے ہونا نہ پانی دے اُتے ، کسے پلّے مان نہ ہونا ، کسے چھابے پورا نہ اتّرنا - **پانی کی بھڑک :** [مح ہ] بھڑکی ، تہاکڑا ، ترھوکڑا ، چوکھی تیرہ ، بھڑک ، ترھونکلا ، پیاس دی اگ - **پانی کی پوٹ :** [مح ہ] (۱) پانی دی پوٹلی - (۲) مشک - (۳) جس شے (بھاجی / سبزی) وچ چوکھا پانی ہووے - (۴ ص) نرا پانی ، پانی بھریا - **پانی کی چادر :** [مح اُ] پانی دی چدّر ، پانی دی چوڑی دھار ، ٹھہکر ، جھال ، آبشار - **پانی کی دھونکنی لگنا :** [مح ہ] ترھونکا لگنا ، بھڑکی لگنی ، کراری تیرہ لگنی ، تہاکڑا چھٹنا - **پانی کی کربلا :** [مح اُ] پانی دی کربلا (اُترنی) ، پانی دی ٹوٹ ، جتّھے اُکا پانی نہ لبھے - **پانی کی کمائی پانی میں جاتی ہے :** [اکھ] حرام دی کمائی حرام جاندی اے [پ] = شوماں دی کھٹی کتّے جان گوا -/ چوراں دے کپڑے ڈانگاں دے گز - **پانی کی لکیر :** [مح ہ] پانی دی لیک ، پانی دا پتاسا ، بلبلا - ان رہنی چیز ، آؤنی جانی شے ، پانی اُتے لیکیا ہویا نقشہ - **پانی کی ناؤ ڈوبی پر ڈوبی :** [اکھ ہ] [پ] = کاٹھ دی کنّی دوجی وار نہیں چڑھدی -/ چوری دے پت گبھرو نہیں بندے -/ کچے گھڑے پار نہیں لگدے :- چور اج نہ پھڑیا جائے گا تے بھلکے پھڑیا جائے گا ، بھیڑے کمّاں دے بھیڑے نتیجے - **پانی کھڑا ہونا :** [مح ہ] پانی کھلونا ، نیویں تھاں پانی جمع ہو جانا ، تلا لگنا ، ٹوئے بھر جانے - پانی نہ وگنا - **پانی گھولنا :** [مح ہ] (۱) پانی رڑکنا ، مفت دی لڑائی لڑنی ، ودھان ودھا دینا - (۲) فضول گلاں کرنیاں - (۳) پانی رلانا یا پانا (کسے شے وچ) - **پانی لگنا :** [مح ہ] (۱) پانی پوہنا ، پانی راس آؤنا ، پانی لاگ نہ ہونا - (۲) پانی لگنا ، پانی سکھانا (واس/ پنڈ دا) - (۳) ٹھنڈے پانی نال دند دکھنے - (۴) پھٹ/پھوڑے وچ پانی رچنا یا چسکنا - (۵) پانی پینا (پیلی کھیت دا) - **پانی لینا :** [مح ہ] ہتھ پانی کرنا ، طہارت کرنی ، پانی ورتنا ، پٹھ دھونی - **پانی مرنا :** [مح ہ] (۱) پانی مرنا ، سلھابا چڑھنا ، پانی / رچنا (کندھ وچ) ، اندرو اندری پانی دا پتا نہ لگنا ، پانی جیورنا - (۲) نُقص پینا ، خامی ہونی - (۳) سنگنا ، شرمانا - **پانی میں آگ لگانا :** [مح ہ] (۱) پانی وچ اگ لا دینی - (۲) فساد کھلا کرنا ، جھیڑا جھانجا پانا ، لڑا دینا ، متیاں کلاں چگانیاں ، فساد دا مڈھ بنّھنا ، ہتھیں لانا پیریں بجھانا - (۳) انہونا کم کر وکھانا - **پانی میں ڈوب مرنا :** [مح ہ] چوکھی شرم آؤنی ، شرم نال ڈب ڈب مرنا ، مرمر جانا - نگّھر نگّھر جانا ، کتے مونہ وکھان جوگا نہ رہنا - **پانی میں رہنا ؛ مگر مچھ سے بیر :** [اکھ] دریا وچ رہنا ؛ مگرمچھ نال ویر [پ] = کنّدھی اُتے وسنا خواجے نال ویر :- جہناں زوراوراں نال نت دہاڑے واہ پئے اُہناں نال ویر نہ سہیڑیے - **پانی میں مچھلی نو نو حصّے/ ٹکڑے :** [اکھ ہ] کوئی چیز ملن توں پہلاں ونڈیاں پانیاں تے حصے پتی ونڈن اُتے جھگڑنا ، خیالی پلا پکانا ، [پ] = بھکّھے شاہ دیاں من وچ کھیپاں پنجیں لواں پنجاہیں وچیاں ، = پنڈ پیا نہیں اُچکّے اگیترے ، = مچھی دریا وچ رن پئی مرچاں گھوٹے - **پانی ناپنا :** [مح ہ] ہاتھ لینی ، پانی

دا تھـّلا ویکھنا ، ُڈنگھیائی جاچنی ، اِہ ویکھنا پئی نہر دریا وچ ِکنا کـُو پانی اے - پنسال نویس دا کم - **پانی ِنکلنا** : [مح ہ] (۱) پانی چونا ، نل / نلکے وچوں پانی نـکلنـا - (۲) ُتبکا آؤنا ، منی ِنکلنی ، ُچھٹ جانا - (۳) پھٹ پھوڑے وچوں پاک ورگا پانی ِرسنا - **پانی نہ مانگنا** : [مح ہ] (۱) پانی نہ منگنا ، جھٹ پٹ مر جانا ، اچـّن چیت مر جانا (سپ دے ڈنگے ہوئے دا) ، پھٹک َپینا ، پانی وی نہ پی سکنا ، َپلاں وچ مر ُمک جانا - **پانی نہ ملے جہاں اُسے وہاں مارو** : [مح ہ] اوتھے مارو ِجتـّھے پانی نہ لبھے ، َڈہڈی مار مارو ، کرڑی سزا دیو :- کسے ان بھاندے َویری بارے آکھدے نیں - **پانی ہارنا** : [مح ہ] کـُکـّڑ / بٹیرے دا لڑائی ہر جانا ، ُجھٹـّی یا بازی ہر جانی ، پکھو دے ِڈگن اُتے پانی دے َچھٹے مارنے یا اُہنـُو پانی پیانا پئی ہوش کر لئے - **پانی ہونا** : [مح ہ] (۱) پنگھرنا ، پگـّھرنا ، گلنا (دھات دا) - (۲) نرم ہونا - (۳) پانی ورگا ہونا - (۴) ٹھنڈا ِپھـّکا ہونا - (۵) َبھیڑا َپینا ، شرمندیاں ہونا ، لج آؤنی ، (ِدل) موم ہو جانا -

● **پاور** : [مد ، انگ : power] (۱) زور ، طاقت ، ُتل ، واہ ، پاور (ج : پاوراں) - (۲) وس ، اختیار - (۳) بجلی دی طاقت ، کرنٹ - **پاور ہاؤس** : [نر ، انگ : power house] بجلی گھر ؛ جتھوں بجلی پیدا ہو کے اگانہ ونڈی جاندی اے -

● **پاہ** : [مد ہ] ترے ورھیاں توں آباد ہون والی َبھوں ، اِک میل دا پتـّھر (جھڑا لـونگاں ِوچ ِپیہ کے گھیو نال اکـّھاں اُتے لیپ کرن دے کم آؤندا اے) -

● **پاہونا ، پاہـُنا** : [نر ہ] پروہنا ، مہان ، ِمجان (لو) - ُوہٹی ٹرن ویلے دا گـَون ، ِوچھوڑے دا گیت ، ِودَیگی دا گـَون -

● **پاہی** : [نر ہ] پاہی ، راہک ، مزارع ، مجھیرا (لو) ، پرائی بھوں اُتے واہی کرن والا ، پٹے اُتے بھوں واہن والا ، ُدوجے دے ِپنڈ جاکے واہی دا کم کرن والا - **پاہی کاشت** : [نر اُ] پرائی زمین تے کیتی ہوئی واہی ِبیجی -

● **پاؤ** : [نر ہ] (۱) پا ، پایـّا (پائیا) پا پکا ، چار چھٹانکاں/چھٹاکی ، َپینا ، َپئـُوا ، چوتـّھا ِحصہ (سیر دا) - (۲) َچوتھا - (۳) لبـّھو ! ، لئو (پانا مصدر توں امر) - **پاؤ بھر** : [ص ہ] پا ، پا پکا ، پایـّا ، ِویہ (۲۰) تولے ، چار چھٹانکاں - **پاؤ روٹی** : [مد اُ] َچـّپا ُٹک ، چپـّے ِجنی روٹی ، روٹی دا چوتھا ِحـّصہ - **پاؤ سیر چاول چوبارے رسوئی** : [اکھ] پ = ادھ پا َچول تے ُچبارے رسوئی :- ہوچھے تے شیخی باز بندے بارے آکھدے نیں ، اخے تھوڑے مال دا چوکھا وکھاوا کرنا - **پاؤلی** : [مد اُ] َپولا ، َپولی ، چوانی ، چار آنے ، ُرپئے دا چوتھا ِحصـّہ (اِک ِسکـّہ) -

● **پاؤں ، پانو** : [نر ہ] (۱) َپیر (بندے دا ، باندر دا ، ِرچـّھ دا) - (۲) َپوڑ (وڈا َپیر ، ہاتھی اُوٹھ دا) - (۳) کـُھر (گاں ، َمینہ ، بکری دا) - (۴) ُسمب (گھوڑے ، کھوتے دا) - (۵) کـُھرا ، کھوج - (۶) جڑھ ُبنیاد ، آیرا ، آیر - (۷) ُٹھک ، ِکھلار ، پکیائی ، ٹکا - (۸) لـّت ، ٹنگ - (۹) ڈھنگ - (۱۰) اخیر ، حـّد ، چھیکڑ ، ات - (۱۱) ٹور ، چال - **پاؤں آگے نہ پڑنا یا نہ اُٹھنا** : [مح ہ] (َپیر اگے نہ َپینا /

دھریا جانا) لتّاں پُھل جانیاں ، ٹُر نہ سکنا ، پیر نہ پٹّیا جانا ، اگانہ ودھن دی ہمت نہ رہنی ، چوکھا تھک جانا ۔ **پاؤں اُترنا** : [مح ہ] (۱) گِٹّا نِکلنا ، موچ آؤنی ۔ (۲) کسے شے وِچ پیر کُھبھنا ، پیر دھسنا ۔ **پاؤں اُٹھانا** : [مح ہ] پیر چُکنّا ۔ پیر پٹنا ، قدم ودھانا ، ٹُرنا ، چھیتی چھیتی ٹُرنا ، تِکھیاں چلنا ، لانگھاں پٹنیاں/مارنیاں ۔ **پاؤں اُٹھنا** : [مح ہ] (۱) پیر چُکیا جانا ، ٹُرنا ، اگے ٹُریا جا سکنا ۔ (۲) ٹِکا نہ ہونا ۔ (۳) پک نہ رہنا ۔ (۴) پینڈا مُکنا ۔ **پاؤں اَڑانا** : [مح ہ] پیر پھسانا ، ٹنگ اڑانی ، لتّ ڈاہنی ، دخل دینا ، اڑچ پاؤنی ، خواہ مخواہ کسے دی گل وِچ پینا ، گھڑم چوہدری بننا ۔ **پاؤں اُڑانا** : [مح ہ] (۱) (پیر اُڈانا) ۔ ٹِھڈّیوں بچنا ۔ (۲) پیر لہرانا ، ویری دے وار توں پیر بچا جانا ۔ (۳) پیر وڈھنا ۔ **پاؤں اُکھاڑنا** : [مح ہ] (۱) پیر اُکھیڑنا ، پیروں کڈھ دینا ۔ (۲) ٹھبکانا ۔ بھجانا ۔ (۴) ہرا دینا ۔ (۵) تِھڑکانا ، ٹِکن نہ دینا ، ہلا دینا ۔ **پاؤں اُکھڑنا** ، اُکھڑ جانا : [مح ہ] پیر اُکھڑنے ، نس اُٹھنا ، کھلبھار سہار نہ مِلنی ، ٹِکا نہ آؤنا ، پیراں توں نکل جانا ، پیر جمے نہ رہنے ۔ **پاؤں اُلٹا پڑنا** : [مح ہ] پیر پُٹھا پینا ، پرتنا ، پیر دا تِھڑک جانا ، ٹِھبکنا ، پیر سواہرا نہ دھریا جانا ۔ **پاؤں اُلجھنا** : [مح ہ] پیر اڑ جانا ، پیر پھسنا ، لت اٹکنی ، ٹنگ پھسنی ۔ الجھیڑے وِچ پینا ، جھمیلے وِچ پھسنا ۔ **پاؤں باہر نکالنا** ، نکلنا : [مح ہ] (۱) پیر باہر کڈھ لینے ۔ (۲) آکڑ وِچ رہنا ، گھمنڈ کرنا ، شیخی مارنی ۔ (۳) حدوں ودھنا ۔ (۴) پندھ/پندھیں پینا ۔ (۵) راہے پینا ، کُراہے پینا ۔ (۶) گھروں باہر نکلنا (زنانی دا) ، ادھلنا ۔ **پاؤں پِھلنا** : [مح ہ] (۱) پیر تِلکنا ۔ (۲) ڈول جانا ، دِلوں ڈولنا ۔ (۳) پیر ٹِھبکنا ۔ (۴) پیر پھسنا ۔ (۵) نیت وِگڑنی ، ایمان خراب ہونا ، وِچل جانا ۔ **پاؤں بڑھانا** : [مح ہ] (۱) پیر ودھانے ۔ (۲) پیر پٹنے ، تِکھا ٹُرنا ۔ (۳) اگانہ ودھنا ، اگے ٹُرنا ۔ (۴) لمّے پیر پسارنے ، مَلّ مارنا ، قبضہ کرنا ۔ (۵) لانگھاں پُٹنیاں ۔ **پاؤں بھاری ہونا** : [مح ہ] (۱) پیر بھارا ہونا ۔ ڈھڈ ہونا ، اُمیدواری نال ہونا ۔ (۲) گاں مہیں دا گبھن ہونا ۔ (۳) لتّاں پُھٹلنیاں ، ڈاہڈا تھکنا ، پیراں اُتے سوج پینی ۔ **پاؤں بھٹکنا** : [مح ہ] (۱) ٹِھبکنا ، پیر ڈولنے ، پیر سواہرے نہ پینے ، تِھڑکنا ۔ (۲) کُراہے پے جانا ۔ **پاؤں بھر جانا** : [مح ہ] (۱) پیر بھریا جانا ۔ (۲) پیر تھکنّا ۔ (۳) پیر سون جانے/سُنّ ہونے ۔ (۴) پیر لِبڑنا (گندے گارے نال)۔ **پاؤں پاؤں** : [تف ہ] (۱) پیرو پیر ، پیر پیر ، پیدل ۔ (۲) مٹھے سواہرے پیراں نال ، دِھیمے قدمیں ، درجے وار ۔ **پاؤں پاؤں چلنا** : [مح ہ] (۱) پیر پیر ٹُرنا ۔ (۲) مِچک مِچک چلنا ، ہولی ہولی ٹُرنا ، جُون دی ٹور ٹُرنی ۔ (۳) شروع شروع وچ ٹُرنا (بال دا) ۔ (۴) سہجے سہجے ودھنا ۔ **پاؤں پاؤں صندل کے پاؤں** : [مح اُ ہ عو] بچہ پہلو پہل ٹُرنا سِکھدا اے تے زنانیاں اُہدے پٹّاں/پیراں وِچ صندل گھسا کے لاندیاں نیں ، رِڑھدے بال نُو ٹُران لئی زنانیاں/کھڈاویاں اِہ بول بولدیاں نیں [پ : ماہیو مانہ ، چڑھ چڑھ سونے دی پوڑی] ۔ **پاؤں پر پاؤں رکھنا** : [مح ہ] (۱) پیراں اُتے پیر دھرنے ، کُھرے (قدماں دے نشان) اُتے جانا ، پِچھے پچھے ٹُرنا ۔ (۲) رِیس کرنی ، کسے دے مگر مگر ٹُرنا ۔ (۳) مرید ہونا ۔ (۴) لتّ اُتے لتّ رکھ کے بیٹھنا ۔

(۵) امن ارام نال رہنا ۔ **پاؤں پر ڈالنا :** [مح ہ] (۱) پیراں اُتے دھرنا ۔ (۲) صدقے واری کرنا ۔ (۳) پیریں جھکانا (کسے نو) ۔ (۴) قصور معاف کران لئی پیریں پوانا ۔ (۵) معافی منگن ویلے سیس نِوانا ۔ **پاؤں پر سر رکھنا :** [مح ہ] (۱) پیریں پگ رکھنی ، پیراں اُتے سر رکھنا ۔ (۲) معافی منگنی ، منت ترلا کرنا ، خوشامد کرنی ۔ **پاؤں پر سنیچر سوار ہونا :** [مح اہ] (پیریں چھنِچھر چڑھیا ہونا) ۔ (۱) اِک تھاں ٹِکا نہ مِلنا ۔ (۲) رُلدیاں پھرنا ۔ (۳) بُرے حال وِچ پھرنا ۔ (۴) بدبختی دا پھرا ہونا ۔ **پاؤں پر کلہاڑی مار لینا :** [مح ہ] آپنا بُرا کرنا ، آپنے پیراں اُتے آپ کہاڑی (کُہی) مار لینی ، آپنی تباہی آپ کرنی ، آپنا کم آپ وگاڑ لینا ۔ **پاؤں پر کھڑے ہونا :** [مح ہ] آپنا بھار آپے چُکنا ، آپنے پیریں کھلونا ، آپنا سہارا آپ بننا ، آپنے جوگا ہونا ، آپنی ہمت اُتے بھروسا کرنا ۔ **پاؤں پر لوٹنا / گِرنا :** [مح ہ] پیریں پینا ، مِنت ترلا کرنا ، خوشامد کرنی ، متھا ٹیکنا ، پیریں ڈِگنا ، عاجزی کرنی ، پیراں اُتے پگ رکھنی ، نِیوں جانا ، پیراں اُتے نماز پڑھنی [پ مح] ۔ **پاؤں پڑ پڑ کے :** [تف ہ] پیریں پے پے کے ، بڑی عاجزی نال ، بڑے ترلیاں نال ، بڑیاں مِنتاں کر کے ، پیراں اُتے سر دھر دھر کے ۔ **پاؤں پڑنا :** [مح ہ] پیریں پینا ، پیریں ڈھہنا ، ترلے پانے ، پیر پھڑنے ، عاجزی کرنی ، حدوں ودھ کے خوشامد کرنی ۔ **پاؤں پسارنا / پھیلانا :** [مح ہ] (۱) پیر پسارنے ، چوڑا ہو بہنا ، نِسل ہونا ۔ (۲) چوکھیاں کماں وچ لت ڈاہنی ، لمے پیر پسارنے ۔ (۳) حدوں ودھ لاہ کھٹنا ۔ (۴) مرنا ۔ (۵) ارام نال سونا ، سُکھیں سونا ۔ (۶) بے فکرا ہونا ، نچِنت ہونا ۔ (۷) چوکھا لوبھ کرنا ۔ **پاؤں پکڑنا :** [مح ہ] (۱) پیریں ہتھ لانے ، پیر پھڑ لینے ، قدمیں ڈِگنا ، پیریں پینا ۔ (۲) ترلے پانے ، مِنتاں کرنیاں ۔ (۳) پناہ ہیٹھ آؤنا ۔ (۴) معافی منگنی ۔ **پاؤں پوجنا :** [مح ہ] (۱) بُرا منانا ، نراض ہونا ۔ (۲) نویکلے رہنا ، پاسے رہنا ، اِکلا رہنا ۔ (۳) چوکھی عزت کرانی ، وڈا منّنا ، آپنے نالوں اُچّا جاننا ، ادب کرنا ۔ (۴) چھڈ دینا ۔ **پاؤں پیادہ :** [ص فا ہ] پیریں ٹُردا ، پیدل ، پاندھی ، مسافر ، پیر پیادّا ، [تف] ٹُر کے ۔ **پاؤں پیٹ پیٹ کر مرنا :** [مح ہ] اڈیاں رگڑ رگڑ کے مرنا ، دُکھ جھاگ کے یا دُکھی ہو کے مرنا ، سختی بھوگ کے مرنا ۔ **پاؤں پیٹنا :** [مح ہ] (۱) اڈیاں رگڑنیاں ، دُکھ وچ پیر چُک چُک کے مارنے ۔ (۲) ہتھ پیر مارنے ۔ (۳) اوکھیاں ہونا ، رانا ، خوار ہونا ۔ **پاؤں پیچھے ہٹنا :** [مح ہ] پچھہاں ہٹنا ، تھاں اُتے نہ رہنا ، تھڑکنا ، پیر اُکھڑنے ۔ **پاؤں پھٹنا :** [مح ہ] پیر پاٹنے ، پھوٹاں پینیاں ، بیائیاں پھٹنیاں ، پیر پھٹنے ، پیر پھٹ کے جھاویں بننے ۔ **پاؤں پھسلنا :** [مح ہ] (۱) پیر تِلکنا ، تِلک پینا ، ڈِگنا ۔ (۲) تھڑکنا ، ٹھبکنا ۔ **پاؤں پھندنی :** [مح ہ] (۱) پیر پا کھڑا ، پیر پھاہنی ۔ (۲) پھندا ، پھاہی ۔ (۳) رسّی ۔ (۴) پچھاڑی ، ڈھنگا (گھمیار بولی) ۔ **پاؤں پھولنا :** [مح ہ] پیر پھلنے ، تھک جانا ، ہٹ جانا ، پیراں وچ طاقت نہ رہنی (ڈر/تراہ نال) ، بے ستا ہونا ، ہتھاں پیراں دی پینی ، لتّاں پھل جانیاں ۔ **پاؤں پھونک پھونک کر قدم رکھنا :** [مح ہ] سمھل سمھل کے ٹُرنا ، ڈر ڈر کے کم کرنا ، سوچ سمجھ کے چلنا ، سمھل کے کم کرنا ، چوکنّا ہو کے پیر پٹنے ، ات

احتیاط ورتنی - **پاؤں پھیرنے جانا** : [مح ہ]
ویاہ یا بال ہون اُتے پہلی وار پیکے جانا ،
چھلا نہان تے بال نُو نانکے کھڑنا (اِک رسم) -
پاؤں پھیلا کر سونا : [مح ہ] نول نسّل ہونا ،
بےفکری نال سونا ، لتّاں پسار کے سونا ،
ارام نال سونا ، مِٹّھی نیندرے سونا - **پاؤں**
پھیلائے پڑے رہنا : [مح ہ] نسّل پیا رہنا ،
سُست ہو جانا ، پیر پسار کے پے رہنا ،
نکاریاں وانگ پیا رہنا ، منجی نہ چھڈنی - **پاؤں**
تلے سے زمین/مٹی نکل جانا ، سرکنا : [مح ہ]
پیراں ہیٹھوں زمین نکل جانی ، گھبرا جانا ،
آپنی بے جانی ، ہوش ونجانا ، مرت بُھلنی ، دُکھ
دا دھکّا لگنا ، بدحواس ہو جانا - **پاؤں تلے کی**
چیونٹی : [مح ہ] (۱) پیراں تھلّے دی کیڑی -
نگُونی چیز ، ماڑی سستی شے - (۲) گھوڑے
دی مچھی ، آپنے وس دی گل - **پاؤں**
تلے کی مٹی جلانا : [مح عو] پیراں تھلے
دی مٹّی ساڑنی ، جے کسے بال نُو نظر لگ
جائے تے نظر لان والی دے پیراں تھلے دی مٹی
لے کے چلھ وچ پاندیاں نیں ؛ پئی نظر دا اثر
جاندا رہوے - **پاؤں تلے ملنا** : [مح ہ] مسّدھنا
مدھیڑنا ، پیریں پھینا ، پیراں ہیٹھ ملنا ، ڈاہڈا
دُکھ دینا ، بڑا ذلیل کرنا - **پاؤں توڑ کر بیٹھ**
جانا : [مح ہ] (۱) پیر بھنّ کے بہ جانا - (۲)
مُچکڑی مار لینی - (۳) وہلیاں بہنا ، کمائی نہ کرنی -
(۴) چوکھے جتن کر کے جی چھڈ دینا ، نس بھج
کر کر کے تھک جانا ، ہارنا ، ہٹّنا ، روح چھڈنا
(۵) لوہلا لنگا ہو رہنا - **پاؤں توڑنا** : [مح ہ]
(۱) ہتھ پیر مارنے ، ڈاہڈے جتن کرنے ، کوشش
کرنی ، نسّ بھجّ کرنی - (۲) لتّاں توڑنیاں ،
جنگھاں تھکانیاں ، کُھچّاں نکلنیاں - (۳) خراب
خوار کرنا - (۴) وار وار سدّنا ، پھیرے پوانے -

پاؤں تھرتھرانا : [مح ہ] پَیر لرزنے ،
پیر ڈولنے ، لتّاں کمبنیاں ، ڈاواں ڈول ہونا -
پاؤں تھکنا : [مح ہ] پیر تھکنے ، تھک ٹُٹ
جانا ، ٹُرن نہ ہونا ، پیر ٹُٹنے ، کھلّیاں پینیاں ،
کُھچّاں نکلنیاں - **پاؤں ٹکانا** : [مح ہ] پیر
پکّے کرنے ، پیر جمانے ، پیر پسارنے ، مل
مارنا ، قبضہ جمانا ، قبضہ کرنا ، واس کرنا ، ٹھاہر
ٹکانا بنانا ، ٹک کے کھلونا ، پیراں دی مٹی
نہ چھڈنی ، پچھّے نہ ہٹنا ، ڈٹ کھلونا - **پاؤں**
جمانا : [مح ہ] پیر جمانے ، ٹِکا کرنا ، پکّے
پیریں رہنا ، پیراں اُتے ٹک جانا ، ڈٹ جانا ،
کھاون دی کوشش کرنی - **پاؤں جھنّانا** : [مح ہ]
پیر سونے ، پیر جھنجھنانے ، پیر سُنّ ہونے ،
پیراں نُو جھنجھنی لگنی / سوئیاں چُبھنیاں /
کیڑیاں ٹُرنیاں - **پاؤں چپّی کرنا** : [مح ہ]
پیر گُھٹّنے / نپّنے ، مُٹھی چاپی کرنی ، مُٹھیاں
بھرنیاں - **پاؤں چلنا** : [مح ہ] (۱) (پیدل) پندھ
کرنا ، پیریں ٹُرنا - (۲) بال دا ٹُرن سِکھنا -
(۳) واٹ جھاگنی - (۴) پیر تِلکنا - (۵) پیراں/
ٹُھڈیاں نال لڑنا - **پاؤں چُومنا** : [مح ہ] پیر
چُمنے ، ادب کر کے پیریں پینا ، سِیس نوانا ،
چوکھی عزت کرنی ، پیر دھو دھو کے پِینے -
پاؤں چھالنی ہونا : [مح ہ] پیر چھالنی ہونے ،
پیریں چھیک / چھالے پینے ، پیریں کنڈے
چُبھنے - **پاؤں چُھوٹنا** : [مح ہ] حیض آؤنا ،
دن آؤنے ، سر پلیت ہونا ، کپڑے آؤنے ، نہونی
(نہاؤنی) آؤنی - **پاؤں چھوڑنا** : [مح ہ] نہاؤنی لیاؤنی ،
حیض چُھڑانا (دوا نال) - **پاؤں چُھونا** : [مح ہ]
(۱) پیریں ہتھ لانا ، پیریں پینا ، پیر چُمنے -
(۲) چوکھی عزت کرنا - **پاؤں خاک ہونا** :
[مح ہ] پیراں دی خاک ورگا ہونا ، میں مارنی ،

ادھین/فرمانبردار ہونا ، اپنے آپ نُو چھوٹا سمجھ کے کسے دی عزت کرنی ، آپنا آپ تیاگنا - **پاؤں دابنا** : [مح ٥] پَیر گُھٹنے ، مُٹھی چاپی کرنی ، پَیر دبانے ، مُٹھیاں بھرنیاں ، پَیر مَلنے ، سَوڑی جُتّی دا پَیراں نُو گُھٹنا / پَیراں نُو لگنا - **پاؤں درمیان سے نکال لینا** : [مح ا] پَیر کڈھنے ، معاملے وِچوں نِکل جانا ، واہ واسطہ نہ رکھنا ، دخل چھڈ دینا - **پاؤں دَوڑنا** : [مح ٥] پَیر نچنے ، نچلا نہ رہنا ، ٹُرن پھرن دی سدھر ہونی ، اُچڑ پَیڑے لگنے ، ٹُرن دا چا چڑھنا - **پاؤں دوڑی** : [مد ٥] نس بھج ، دوڑ بھج ، محنت ، جتن ، کوشش ، نسّا بھجی ، آؤن جان - **پاؤں دھرنا** : [مح ٥] (۱) پَیر رکھنا ، پَیر دھرنا ، پَیر پانا - (۲) آؤنا - (۳) لت ڈاہنی ، دخل دینا - (۴) اکانہ/اگھاں ودھن لگنا ، پَیر ودھانا - **پاؤں دھرنے / رکھنے کی جگہ** : [مح ا] پَیر دھرن دی تھاں ، کھلون لئی کُجھ تھاں ، وِہل ، سہار ، سہارا ، ٹھاہر ، ٹکانا - **پاؤں دھو کر پینا** : [مح ٥] پَیر دھو کے پینے ، گھنی عزت کرنی ، چوکھا ادب کرنا ، بڑا پیار کرنا - **پاؤں ڈالنا** : [مح ٥] (۱) پَیر پانا ، (۲) لت ڈاہنی ، پَیر رکھنا - (۳) کسے وڈے کم نُو ہتھ پانا - (۴) دخل دینا - **پاؤں ڈگمگانا / ڈِگنا** : [مح ٥] (۱) پَیر ڈولنا - (۲) پَیر تھڑکنا - (۳) ڈرنا - (۴) ہمّت نہ رہنی ، بے دل ہو جانا - **پاؤں رکاب میں ہونا** : [مح ٥] (۱) رکابے پَیر ہونے - (۲) ٹُرن نُو تیار رہنا ، تیار بر تیار ہونا ، کِدھرے جان دے آہر وچ ہونا - **پاؤں رکھنا** : [مح ٥] (۱) قدم رکھنا ، پَیر دھرنا ، پَیر پانا - (۲) آنا - **پاؤں رگڑنا** : [مح ٥] (۱) پَیر رگڑنے ، اڈیاں رگڑنیاں ، ہتھ پَیر مارنے - (۲) ٹِل لانا - **پاؤں رہ جانا** : [مح ٥] پَیر ٹُرنوں رہ جانے ، لتّاں پھلنیاں ، کھچّاں نِکلنیاں ، تھک جانا (ٹُر ٹُر کے) - **پاؤں زمین پر نہ ٹھہرنا ، نہ رکھنا** : [مح ٥] (۱) پَیر بھوں تے نہ لگنے - (۲) بھنجے اڈی نہ لگنی ، پبّاں بھار ٹُرنا - (۳) بڑا گھمنڈ کرنا ، ٹنگار نال ٹُرنا - **پاؤں زمین پر نہ لگنا** : [مح ٥] زمین تے پَیر نہ لگنے (مان تے تکبر نال) ، اک تھاں نہ ٹھہرنا ، ٹِک نہ سکنا ، ٹُردیاں رہنا ، پَیریں چکر لگا ہونا ، **پاؤں سر پر رکھ کر بھاگنا** : [مح ٥] پَیر سِر تے رکھ کے نسنا ، چھوٹ وٹنی ، تِکھّا نسّنا ، انھے واہ نسّنا ، گھابر کے بھجّنا ، کِھٹ کرنی ، کُھری کر جانی - **پاؤں سکیڑنا** : [مح ٥] (۱) پَیر کِھچ لینے - (۲) پَیر کٹھے کرنے / سنگوڑنے - (۳) مُونہ موڑنا - (۴) سانجھ توڑنی - **پاؤں سمیٹنا** : [مح ٥] ویکھو : پاؤں سکیڑنا - **پاؤں سن ہونا ، سونا** : [مح ٥] (۱) پَیر سَونے ، پَیر سُن ہونے - (۲) ٹھنڈ یا روگ پاروں پَیر سُک جانے - (۳) پَیر جھنجھنانے ، پَیراں دے پاسے خون دا دورہ رُکنا - **پاؤں سو سو من کے ہو جانا** : [مح ا ٥] پَیر نہ چکیا جانا ، مَن مَن دا پَیر ہو جانا ، ڈاہڈا تھک جانا ، ٹُر نہ سکنا ، لتاں پھل جانیاں - (۲) گھابر جانا - (۳) پَیر رہ جانے - **پاؤں سے پاؤں باندھ کر بٹھانا یا باندھنا** : [مح ٥] پَیر نال پَیر بنھ کے رکھنا ، سدا نال رکھنا ، گوڈے نال بٹھا رکھنا ، نظر حوالے رکھنا ، کرڑا پہرا دینا ، (کسے اُتے) - **پاؤں سے لگی سر میں بجھی** : [مح ٥] سِر توں لا پَیراں تِک اگ لگنی ، پنجاں کپڑیاں نُو اگ لگنی ، ڈاہڈا کچ چڑھنا ، تمک لگنا/لگنی ، دُکھ ہونا ، سڑ بل کے

کولے ہونا ۔ **پاؤں شل ہو جانا :** [مح ہ] لتاں دا جواب دے جانا ، کُھلیاں بے جانیاں ، پیراں دا تھک کے ٹُرنوں رہ جانا ، پیر نہ چُکیا جانا ، پیر سُن ہونے ۔ **پاؤں کا پسینہ سر تک آنا / پاؤں کو سر کا پسینا آنا :** [مح ہ] ڈاہڈی محنت کرنی ، لہو پسینا اِک کر دینا ، مُڑھکو مُڑھکی ہونا ، ہڈّ کھورنے وگانے ، رت پرسینا اِک کرنا ۔ **پاؤں کا دھوون :** [مح ہ] (۱) دھوتے پیراں دا پانی ، پیراں دی دھون ۔ (۲) نگُونی شے ۔ (۳) بے مقصدی گل ۔ **پاؤں کا کھٹکا :** [اِر ہ] کھڑاک ، پیچل ، بڑک (پیراں دی) ۔ **پاؤں کا گردش میں ہونا :** [مح اُ] پیریں بِلّیاں ہونیاں ، اُجّڑ پیڑے لگنے ، رُلدیاں پھرنا ، پیریں چکر ہونا ، ایویں پھردیاں رہنا ۔ **پاؤں کٹ جانا :** [مح اُ] پیر کٹّے جانے ، پیر ٹُکیا جانا ، آؤنا جانا مُک جانا ، آؤن دے قابل نہ رہنا ، کُھرا ماریا جانا ، پیڑا مُکنا ۔ **پاؤں کاٹھ مارے جانا :** [مح ہ] (۱) ٹُرن توں عاجز ہونا ۔ (۲) مجبور ہونا ۔ (۳) قید ہونا ، ٹُریا نہ جانا ، جنگھاں رہ جانیاں ۔ (۴) لوہلا لنجا ہونا ۔ (۵) پیر بجّھے ہونے ، پیر کاٹھ وجنے (اِک سزا) ۔ **پاؤں کاٹھ میں دینا :** [مح ہ] کاٹھ مارنا ، پیر شکنجے وِچ کسّنے ، (سزا دینی) بیڑیاں پانیاں ۔ **پاؤں کانپنا :** [مح ہ] پیر ڈولنے ، پیر تھڑکنے ، ہِمّت نہ رہنی ، ہٹھ باقی نہ رہنی ، ہتھاں پیراں دی پینی ۔ **پاؤں کہیں سے کہیں پڑنا :** [مح ہ] پیر ٹھبکنا ، پیر تھڑکنا ، نشے وچ ڈگدیاں پھرنا ، ڈکّو ڈولے کھانے ، ٹُرن لگیاں لتّاں ڈولنیاں ۔ **پاؤں کے انگوٹھے بند ہونا :** [مح اُ] مرن ویلے پیراں دے انگوٹھے بجھنے ۔ **پاؤں کے نیچے کی مٹی بھی**

ایسی نہ ہوگی : [مح ہ] اسیں تے پیراں تھلّے دی مٹی جیہے وی نہیں ، مٹی ہو گئے آں ، خاک در خاک آں ، عاجزی دسّن لئی آکھدے نیں ۔ **پاؤں کی آہٹ :** [مذ ہ] پیراں دا کھڑاک ، بڑک ، پیچل ، ٹُرن پھرن دی واج ۔ **پاؤں کی بیڑی :** [مح ہ] (۱) پیراں دی بیڑی ، پینکھڑ ، پاکھڑا ۔ (۲) قید ۔ (۳) ٹبّر ، ٹابری ، الاد ۔ **پاؤں کی ٹھکرائی کا سر چڑھنا :** [مح ہ] پیریں مِدّھی ردّی ہوئی دا سِر نو آؤنا ، ہینے نگونے دا اُچّے سُچّے نال ٹاکرا لانا ، موری دی اِٹ چبارے لگنی ۔ **پاؤں کی جوتی :** [مح ہ] پیر دی جُتّی ، پولا ، نگونی شے ، احمق لوک آپنی گھر والی / زنانی بارے وی آکھدے نیں ۔ **پاؤں کی جوتی سر کو لگی :** [اکھ] [پولا سِر نو وجنا] کمینے شہدے نے ساؤتے شریف آدمی دی غیرت نو ہتھ پایا ۔ **پاؤں کی چیونٹی کیا اونچے سے گرے گی :** [اکھ] پیراں دی کیڑی اُتوں اُچانوں کی ڈِگے گی ، ہینے نگونے نو اُچا رتبہ نہیں مِلدا ، چِینا بُھڑکے گا تے پہاڑ ڈھاہ لوے گا؟ **پاؤں کی چھچھوندر :** [مح مذ ہ] رُلدی کُھلدی زنانی ، ہینی نگونی (تیویں) ، ایویں پھردی رہن والی زنانی ۔ **پاؤں کی خاک ہونا :** [مح ہ] پیراں دی مٹّی بننا ، نقدرا ہونا ، ادھین ہونا ، کسے دے پیراں دی خاک جِہا ہونا ۔ **پاؤں کی مہندی گھسنا :** [مح ہ] پیراں دی مہندی لہنی ، ہرج ہونا ، نقصان ہونا ، کسے دے نہ آؤن تے نہ ملن تے ٹِچکر نال آکھدے نیں ، پئی آؤندیاں کیہڑی پیراں دی مہندی لہ جاندی اے؟ ۔ **پاؤں کُھل جانا :** [مح ہ] پیر کُھلنے ، آؤن جان تے روک نہ رہنی ، آؤن جان دی کُھلّھ مِلنی ، آن جھک آؤنا جانا ۔ **پاؤں کھینچنا ، پاؤں کھینچ کر بیٹھنا :**

ادھین/فرمانبردار ہونا ، اپنے آپ نوں چھوٹا سمجھ کے کسے دی عزت کرنی ، آپنا آپ تیاگنا ۔ **پاؤں دابنا :** [مح ٥] پیر گھٹنے ، مٹھی چاپی کرنی ، پیر دبانے ، مٹھیاں بھرنیاں ، پیر ملنے ، سوڑی جتّی دا پیراں نوں گھٹنا / پیراں نوں لگنا ۔ **پاؤں درمیان سے نکال لینا :** [مح ا] پیر کڈھنے ، معاملے وچوں نکل جانا ، واہ واسطہ نہ رکھنا ، دخل چھڈ دینا ۔ **پاؤں دوڑنا :** [مح ٥] پیر نچنے ، نچلا نہ رہنا ، ٹرن پھرن دی سدھر ہونی ، اچڑ پیڑے لگنے ، ٹرن دا چا چڑھنا ۔ **پاؤں دوڑی :** [مذ ٥] نس بھج ، دوڑ بھج ، محنت ، جتن ، کوشش ، نسّا بھجی ، آؤن جان ۔ **پاؤں دھرنا :** [مح ٥] (۱) پیر رکھنا ، پیر دھرنا ، پیر پانا ۔ (۲) آؤنا ۔ (۳) لت ڈاہنی ، دخل دینا ۔ (۴) اگانہ/اگھاں ودھن لگنا ، پیر ودھانا ۔ **پاؤں دھرنے / رکھنے کی جگہ :** [مح ا] پیر دھرن دی تھاں ، کھلون لئی کُنجھ تھاں ، وِہل ، سہار ، سہارا ، ٹھاہر ، ٹکانا ۔ **پاؤں دھو کر پینا :** [مح ٥] پیر دھو کے پینے ، گھنی عزت کرنی ، چوکھا ادب کرنا ، بڑا پیار کرنا ۔ **پاؤں ڈالنا :** [مح ٥] (۱) پیر پانا ، (۲) لت ڈاہنی ، پیر رکھنا ۔ (۳) کسے وڈے کم نوں ہتھ پانا ۔ (۴) دخل دینا ۔ **پاؤں ڈگمگانا / ڈگنا :** [مح ٥] (۱) پیر ڈولنا ۔ (۲) پیر تھڑکنا ۔ (۳) ڈرنا ۔ (۴) ہمت نہ رہنی ، بے دل ہو جانا ۔ **پاؤں رکاب میں ہونا :** [مح ٥] (۱) رکابے پیر ہونے ۔ (۲) ٹرن نوں تیار رہنا ، تیار بر تیار ہونا ، کیدھرے جان دے آہر وچ ہونا ۔ **پاؤں رکھنا :** [مح ٥] (۱) قدم رکھنا ، پیر دھرنا ، پیر پانا ۔ (۲) آنا ۔ **پاؤں رگڑنا :** [مح ٥] (۱) پیر رگڑنے ، اڈیاں رگڑنیاں ، ہتھ پیر مارنے ۔ (۲) ٹل لانا ۔ **پاؤں رہ جانا :** [مح ٥] پیر ٹرنوں رہ جانے ، لتّاں پھلنیاں ، کھچّاں نکلنیاں ، تھک جانا (ٹر ٹر کے) ۔ **پاؤں زمین پر نہ ٹھہرنا ، نہ رکھنا :** [مح ٥] (۱) پیر بھوں تے نہ لگنے ۔ (۲) بھنجے اڈی نہ لگنی ، پبّاں بھار ٹرنا ۔ (۳) بڑا گھمنڈ کرنا ، ٹنگار نال ٹرنا ۔ **پاؤں زمین پر نہ لگنا :** [مح ٥] زمین تے پیر نہ لگنے (مان تے تکبر نال) ، اک تھاں نہ ٹھہرنا ، ٹک نہ سکنا ، ٹردیاں رہنا ، پیریں چکر لگا ہونا ، **پاؤں سر پر رکھ کر بھاگنا :** [مح ٥] پیر سر تے رکھ کے نسنا ، چھوٹ وٹنی ، تکھا نسنا ، انھے واہ نسنا ، گھابر کے بھجنا ، کھٹ کرنی ، کُھری کر جانی ۔ **پاؤں سکیڑنا :** [مح ٥] (۱) پیر کھچ لینے ۔ (۲) پیر کٹھے کرنے / سنگوڑنے ۔ (۳) مونہہ موڑنا ۔ (۴) سانجھ توڑنی ۔ **پاؤں سمیٹنا :** [مح ٥] ویکھو : پاؤں سکیڑنا ۔ **پاؤں سن ہونا ، سونا :** [مح ٥] (۱) پیر سونے ، پیر سُنّ ہونے ۔ (۲) ٹھنڈ یا روگ پاروں پیر سُک جانے ۔ (۳) پیر جھنجھنانے ، پیراں دے پاسے خون دا دورہ رکنا ۔ **پاؤں سو سو من کے ہو جانا :** [مح ا ٥] پیر نہ چکیا جانا ، من من دا پیر ہو جانا ، ڈاہڈا تھک جانا ، ٹر نہ سکنا ، لتاں پھل جانیاں ۔ (۲) گھابر جانا ۔ (۳) پیر رہ جانے ۔ **پاؤں سے پاؤں باندھ کر بٹھانا یا باندھنا :** [مح ٥] پیر نال پیر بنھ کے رکھنا ، سدا نال رکھنا ، گوڈے نال بٹھا رکھنا ، نظر حوالے رکھنا ، کرڑا پہرا دینا ، (کسے اتے) ۔ **پاؤں سے لگی سر میں بجھی :** [مح ٥] سر توں لا پیراں تک اگ لگنی ، پنجاں کپڑیاں نوں اگ لگنی ، ڈاہڈا گچ چڑھنا ، تمک لگنا/لگنی ، دکھ ہونا ، سڑ بل کے

کولے ہونا - **پاؤں شل ہو جانا :** [مح ہ] لتاں دا جواب دے جانا ، کَھلّیاں پے جانیاں ، پیراں دا تھک کے ٹُرنوں رہ جانا ، پیر نہ چُکیا جانا ، پیر سُن ہونے - **پاؤں کا پسینہ سر تک آنا / پاؤں کو سر کا پسینا آنا :** [مح ہ] ڈاہڈی محنت کرنی ، لہو پسینا اِک کر دینا ، مُڑھکو مُڑھکی ہونا ، ہڈّ کھورنے وگانے ، رت پرسینا اِک کرنا - **پاؤں کا دھوون :** [مح ہ] (۱) دھوتے پیراں دا پانی ، پیراں دی دھون - (۲) نگُونی شے - (۳) بے مقصدی گل - **پاؤں کا کھٹکا :** [نر ہ] کھڑاک ، پیچل ، بِڑک (پیراں دی) - **پاؤں کا گردش میں ہونا :** [مح اُ] پیریں بِلّیاں ہونیاں ، اُچڑ پیڑے لگنے ، رُلدیاں پھرنا ، پیریں چکر ہونا ، ایویں پھردیاں رہنا - **پاؤں کٹ جانا :** [مح اُ] پیر کٹّے جانے ، پیر ٹُکیا جانا ، آؤنا جانا مُک جانا ، آؤن دے قابل نہ رہنا ، کُھرا ماریا جانا ، پیڑا مُکنا - **پاؤں کاٹھ مارے جانا :** [مح ہ] (۱) ٹُرن توں عاجز ہونا - (۲) مجبور ہونا - (۳) قید ہونا ، ٹُریا نہ جانا ، جنگھاں رہ جانیاں - (۴) لُوہلا لُنجا ہونا - (۵) پیر بجّھے ہونے ، پیر کاٹھ وجنے (اِک سزا) - **پاؤں کاٹھ میں دینا :** [مح ہ] کاٹھ مارنا ، پیر شکنجے وِچ کسّنے ، (سزا دینی) بیڑیاں پانیاں - **پاؤں کانپنا :** [مح ہ] پیر ڈولنے ، پیر تھڑکنے ، ہمّت نہ رہنی ، ہٹھ باقی نہ رہنی ، ہتھاں پیراں دی پینی - **پاؤں کہیں سے کہیں پڑنا :** [مح ہ] پیر ٹھبکنا ، پیر تھڑکنا ، نشے وچ ڈگدیاں پھرنا ، ڈکّو ڈولے کھانے ، ٹُرن لگیاں لتّاں ڈولنیاں - **پاؤں کے انگوٹھے بند ہونا :** [مح اُ] مرن ویلے پیراں دے انگوٹھے بجھنے - **پاؤں کے نیچے کی مٹی بھی**

ایسی نہ ہوگی : [مح ہ] اسیں تے پیراں تھلّے دی مِٹی جیہے وی نہیں ، مِٹی ہو گئے آں ، خاک در خاک آں ، عاجزی دسّن لئی آکھدے نیں - **پاؤں کی آہٹ :** [مد ہ] پیراں دا کھڑاک ، بِڑک ، پیچل ، ٹُرن پھرن دی واج - **پاؤں کی بیڑی :** [مح ہ] (۱) پیراں دی بیڑی ، پینکھڑ ، پاکھڑا - (۲) قید - (۳) ٹبّر ، ٹابری ، الاد - **پاؤں کی ٹھکرائی کا سر چڑھنا :** [مح ہ] پیریں مِدّھی ردّی ہوئی دا سِر نُوں آؤنا ، ہینے نگونے دا اُچّے سُچّے نال ٹاکرا لانا ، موری دی اِٹ چبارے لگنی - **پاؤں کی جوتی :** [مح ہ] پیر دی جُتّی ، پولا ، نگونی شے ، احمق لوک آپنی گھر والی / زنانی بارے وی آکھدے نیں - **پاؤں کی جُوتی سر کو لگی :** [اکھ] [پولا سِر نُوں وجنا] کمینے شہدے نے ساؤ تے شریف آدمی دی غیرت نُوں ہتھ پایا - **پاؤں کی چیونٹی کیا اُونچے سے گرے گی :** [اکھ] پیراں دی کیڑی اُتوں اُچانوں کی ڈِگے گی ، ہینے نگونے نُوں اُچا رتبہ نہیں مِلدا ، چینا بُھڑکے گا تے پہاڑ ڈھاہ لوے گا ؟ **پاؤں کی چھچھُوندر :** [مح مد ہ] رُلدی کُھلدی زنانی ، ہینی نگُونی (تیویں) ، ایویں پھردی رہن والی زنانی - **پاؤں کی خاک ہونا :** [مح ہ] پیراں دی مِٹّی بننا ، نقدرا ہونا ، ادھین ہونا ، کسے دے پیراں دی خاک جِہا ہونا - **پاؤں کی مہندی گھسنا :** [مح ہ] پیراں دی مہندی لہنی ، ہرج ہونا ، نقصان ہونا ، کسے دے نہ آؤن تے نہ ملن تے ٹِچکر نال آکھدے نیں ، پئی آؤندیاں کیہڑی پیراں دی مہندی لہہ جاندی اے؟ - **پاؤں کُھل جانا :** [مح ہ] پیر کُھلھنے ، آؤن جان تے روک نہ رہنی ، آؤن جان دی کُھلّھ مِلنی ، آن جھک آؤنا جانا - **پاؤں کھینچنا ، پاؤں کھینچ کر بیٹھنا :**

[مح ہ] پیر کڈھنا ، بے تعلق ہونا ، وکھ ہونا ، نکھڑنا ، دخل چھڈنا ، سانجھ توڑنی ، آؤں جان بند کرنا ، اوارہ گردی چھڈنی ۔ حد وچ رہنا ۔ **پاؤں گاڑنا :** [مح ہ] [لا : ـــ گڑنا] اک تھاں ٹکنا ، پیر گڈنے ، پیر پکے کرنے ، پیر کھوبھنے ، جتھے کھلونا جی داری نال کھلونا ، ہٹھ نہ چھڈنی ۔ **پاؤں گردش میں ہونا :** [مح ہ] پیراں نو چکر ہونا ، اچڑ پیڑے لگنے ، پھرن دی ہلتر پینی ، پیریں بلیاں ہونیاں [پ مح] ، بھون پھرن وچ رہنا ، در بدر ہونا ۔ **پاؤں گن گن کر رکھنا :** [مح ہ] گن گن کے پیر دھرنے ، ٹھہر ٹھہر کے ٹرنا ، سمھل سمھل کے پیر پٹنے ، مچک مچک ٹرنا ، ہولی ہولی جانا ۔ **پاؤں گور/قبر میں لٹکائے ہونا :** [مح ا] قبر وچ لتاں ہونیاں ، گور کنارے ہونا ، چوکھا بڈھا ہو جانا ، مرن کنارے ہونا ۔ **پاؤں گھسنا :** [مح ہ] جتیاں گھسانیاں ، چوکھا آؤنا جانا ، پیر گھسیٹنا ، پھیرے پانے ، بڑا ٹرنا پھرنا ، ٹر ٹر کے تھک جانا ، اکھیائی نال ٹرنا ۔ **پاؤں لڑکھڑانا :** [مح ہ] پیر ڈولنے ، پیر تھڑکنے (نشے / مڑتن وچ) ، پیر سواہرے نہ پینے ، ٹھبکدا پھرنا ، پیر تھاں کتھاں پینے ، لتاں ڈولنیاں ۔ **پاؤں لس جانا :** [مح ہ] پیر چکڑ نال بھر جانے ، پیر لبڑنے ۔ **پاؤں لگانا :** [مح ہ] (۱) کسے چیز نو پیر نال چھوہنا ۔ (۲) پیر مارنا ، لت مارنی/لائی ۔ ٹھڈا مارنا ۔ (۳) بے عزتی کرنی ۔ (۴) ٹرن ویلے پیر مارنے ۔ (۵) پیریں پوانا ۔ **پاؤں لگنا :** [مح ہ] (۱) سیس نوا کے پیر پھڑنے ، پیر چھوہنے ، آدر ادب نال پیراں نو ہتھ لانا ، عزت کرنی ۔

(۱) کسے گل دا دھم جانا ، گل مشہور ہونی ۔ **پاؤں مرید :** [ص ا] گولا ، تابعدار ، غلام ، فرماں بردار ، آگیا کار ، پیراں دی خاک جہا ۔ **پاؤں من بھر کا ہونا :** [مح ہ] پیر چکیا نہ جانا ، ٹرن دی آنگس نہ رہنی ، ٹرن نہ ہونا ، ہولی ہولی ٹرنا ، ساہ لے لے کے ٹرنا ۔ **پاؤں میں بلیاں بندھی ہونا :** [مح ہ] پیریں بلیاں ہونیاں ، پھردیاں رہنا ، رلدیاں پھرنا ، پیریں چکر ہونا ، ایویں پیا پھرنا ۔ **پاؤں میں بیڑیاں پڑنا :** [مح ہ] پیریں بیڑیاں پینیاں ، قید ہونا ، پھڑیا جانا ، کدھرے آؤن جان دی مناہی ہونی ۔ اولاد ہو پینی ، بال بچڑ دار ہو جانا ۔ **پاؤں میں پھپھولے پڑنا :** [مح ہ] پیریں چھالے پینے (چوکھا ٹرن کر کے) ، پیر پھٹڑ ہونے ۔ **پاؤں میں جوتی نہ سر پر ٹوپی :** [اکھ ہ] (۱) سر تے پگ نہ پیریں جتی (ماریا گل کریندا گھتھی) ، غریب ، بھکھا ننگا ۔ (۲) تنگ پھنگ ، کنگال ، ہتھوں جیبوں خالی ۔ (۳) پریشان ، بے چین ، بدحواس ۔ **پاؤں میں چکر / سنیچر ہونا :** [مح ہ] پیریں چکر ہونا ، اک تھاں ٹک نہ سکنا ، اچڑ پیڑے لگنے ، پیریں بلیاں ہونیاں ، پیراں نو کتے بجھنے ، ایویں بھوندیاں رہنا ، اوارہ پھرنا ، پیریں چھنچھر ہونا ، ہر ویلے پھردیاں رہنا ۔ **پاؤں میں موچ آنا :** [مح ہ] پیر موہیا جانا ۔ پیر مچکوڑیا جانا ، پیر دی موہ (موچ) نکلنی ۔ **پاؤں میں مہندی لگنا :** [مح ہ] پیریں مہندی لگنی ، آؤن جان وچ ڈھل کرنی ، نہ آ سکن دا پج لانا ، ٹر پھر نہ سکنا ۔ **پاؤں نکالنا :** [مح ہ] (۱) پیر کڈھنے ۔ (۲) حدوں ودھ جانا ۔ (۳) چلاکی کرنی ۔ (۴) ہشیاری وکھانی ۔ (۵) پچھا چھڈانا ، دخل چھڈنا ۔ (۶) وا لگنی (زمانے

دی) ، شرارت کرنی ، پر پُرزے کڈھنے - (۷) بد چلنی کرنی - (۸) کسے معاملے توں اڈ ہو جانا ، باہر نکلنا ، خلاصی کرنی - (۹) قیدوں رہا کرنا - **پاؤں نِکلنا :** [مح ہ] پَیر نکلنے ، آوارہ ہو جانا ، آپ مُہارے ہونا ، ہوا لگنی ، پِچھّا چُھٹنا ، بے تعلق ہو جانا ، کُرا ہے پَینا - **پاؤں نہ جمنا :** [مح ہ] پَیر نہ ٹِکنے ، ٹِکا نہ آؤنا ، پَیر پکے نہ ہونے ، مقابلے وِچ ٹھہر نہ سکنا ، پَیر جم نہ سکنے - **پاؤں نہ دُھلوانا :** [مح ہ] ڈاہڈا ہینا نگونا سمجھنا ، جُتی وی نہ مارنی ، کسے خدمت دے قابل نہ جاننا -

● **پاؤنا (پاہونا) :** [نر ہ] (۱) راہی ، پاندھی ، مسافر - (۲) پروہنا - (۳) جوائی ، جواترا ، جاونترا -

● **پائے :** [نر ہ] [و : پایا] پاوے ، کھَروڑے ، ڈنگراں دیاں لتّاں دا اُہ حصّہ جہنُو پکا کے کھاندے نیں -

● **پائے تابہ :** [نر ہ] ویکھو : پاتابہ -

● **پائے چراغ تاریک می باشد :** [اکھ ف] دِیوے دے تھلّے انھیرا ، [پ] = ملاح دا حُقا سُکا -/ ٹھٹھیاراں دی گاگر چوندی -

● **پائے مرا لنگ نیست ، ملکِ خُدا تنگ نیست :** [اکھ ف] (میری لت لنگی نہیں رب دی دُنیا وچ تنگی نہیں) [پ] = اِک در آئے سَو در پٹّے) ، ہتھ ٹھوٹھا دیس موکلا -

● **پائی :** [مد ہ] (۱) پانا دا ماضی مطلق = لبھّی [مد] - (۲) اِک سِکّہ جہڑا پَیسے دا تِیجا حِصّہ ہُندا سی ، $\frac{1}{12}$ آنّا ، پائی ، [پُر] - **پائی پائی کو ترسنا :** [مح ہ] پائی پائی نُو ترسنا ، کَوڈی کَوڈی توں تنگ ہونا ، ہتھل ہو جانا ، پَیسے پَیسے نُو سہکنا -

● **پائیں :** [مد ف : پائین] (۱) نِیوا (نِیواں) ہیٹھلا ، تھلواں/ہیٹھ - (۲) تھلّے - **پائیں باغ :** [نر اُ] نِیواں باغ (کوٹھی محل وچ) -

● **پایاں :** [نر ف] ات ، انت ، اوڑک ، چھیکڑ ، مُک چُک ، حدّ ، بنّا ، کنڈھا ، کنارا ، سِرا ، ہستی ، حثیت ، اوقات [پایانِ کار = اوڑک انت نُو ، چھیکڑے] -

● **پایپ / پائپ :** [مد ، انگ : pipe] نل ، نلکا ، نال نالی (لوہے دی) ولایتی حُقی ، سِگرٹ ورگی حُقی ، پایپ (تماکو دا) -

● **پایل :** [مد] (۱) پَیراں دا اِک گہنا ، پَیل ، گُھنگرو ، سغلے - (۲) ترکٹھی ٹور والی ہتھنی - (۳) [ص ہ] پَیراں بھار جمّن والا بال -

● **پایلٹ/پائلٹ :** [ص ، انگ : pilot] ہوا باز ، ہوائی جہاز اُڈان والا -

● **پاینتی :** [مد ہ] [ض : سرہاندی] پَیند ، پَیندی ، پواندی (مَنجی دی) دَون ، دوین پاؤنت ، پاؤنتی -

● **پاینجا ، پاینچہ :** [نر ف] پاؤنچا ، پونچا ، سُتھن ، تمبے ورگے کسے تیڑ دے کپڑے دی لت/ موہری - **پاینچہ بھاری کرنا :** [مح اُ] آؤنا جانا ترک کرنا ، مِلنا چھڈ دینا ، وکھ وکھ رہنا ، اکلیاں بہنا ، بندے لاگ نہ ہونا ، کوئی بھیڑ چھڈ دین دا عہد کرنا - **پاینچے سے نکلا پڑنا :** [مح ہ] بِتوں ودھنا ، غصے شیخی وچ آپیوں باہر ہونا ، کپڑیاں توں باہر ہونا -

● **پاینده** : [ص ف] ہمیش پکا ، مضبوط ، پیڈا ، حیاتی والا ، سدا رہنا ۔

● **پایہ** : [نر ف] (۰) پاوا ۔ (۲) چلھے / انگیٹھی دا منا ۔ (۳) آیر ۔ (۴) بتی ، پڑ کوڈی دا پالا (پیل پاوا) ۔ (۵) پیڑھے ، کرسی پلنگھ ، منجی دی لت ۔ (۶) بکرے دے گوڈے دا پیٹھلا حصہ ، کھروڑا ، ہاتھی دا پوڑ ۔ (۷) تھم ، تھمی ۔ (۸) پوڑی (دا ڈنڈا) ۔ (۹) درجہ ، تل : {بلند پایہ = اچے درجے دا} ۔ **پایۂ تخت ، پائے تخت** : [نر ف] (۱) تخت والی تھاں ، راج گدی ۔ (۲) راج نگر ، راج گھر ، راج ٹکانا ، راج نگری ، اہ شہر جتھے ملک دا بادشاہ یا صدر رہندا ہووے ۔ **پایۂ تکمیل کو پہنچنا** : [مح ا] سرے / مراتبے / نیپرے چڑھنا ، پورا ہونا ، بن جانا ، توڑ پجنا ، پوری پینی ، نیپرنا ، پروان چڑھنا ۔ **پایۂ ثبوت کو پہنچنا** : [مح ا] گواہی ملنی ، ثابت ہونا ، حق سچ جان لینا ۔

● **پبلشر** : [ص ، انگ : publisher] (۱) کتاباں چھاپن والا ، چھاپن ہار ، چھپویا ۔ (۲) اخبار/ کتاب چھپوان والا ۔

● **پبلک** : [مد ، انگ : public] لوک ، لوکی ، لوکیں ، عوام ، لوکائی ، خدائی (لو) ، عام لوک ، ہاری ساری ، جنے کھنے (کسے قوم دے) ۔ **پبلک پراسی کیوٹر** : [نا ، انگ : public prosecutor] (۱) سرکاری وکیل ۔ مدعی ، نالشی یا دعوے دار ولوں وکیل (سزا دوان والا) ۔ **پبلک سروس کمشن** : [نر انگ : public service commission] [لوک ملازمت پرھیا] اچے ملازم رکھن لئی سرکار ولوں بنائی ہوئی پرھیا ۔ کمیٹی ۔

● **پبلسٹی** : [مد ، انگ : publicity] (۱) اشتہار بازی ۔ (۲) ہوکا ، وج (مشہوری دا) ، دھم ، دھائی ، کجھ چھاپکے مشہور کرن دا کم ، ڈھنڈورا ۔

● **پپئی** : [مد ہ] سینا جیڈی چڑی جہنو بیئی وی آکھدے نیں ۔

● **پپیانا (پپیانا)** : [لا ہ] پھٹ وچ پاک پینی ، گند بھر جانا ، پکنا (پھوڑے دا) ، تڑکنا ، بھرنا (پھٹ دا) ۔

● **پپیاہٹ** : [مد ہ] پھٹ وچ پاک دا سرلانا ، رادھ ، پاکا ، پاک (پھٹ پھوڑے دی) ڈور ، ڈول (مد) ، تڑکاٹ ۔

● **پپرمنٹ** : [نر ، انگ : peppermint] پودنے دا ست ، پپرامنٹ ، پپلا منٹ (لو) ؛ جھدیاں مٹھیاں گولیاں وی بندیاں نیں ۔

● **پپڑ** : [نر ہ] (۱) کھریپڑ ، لے (مٹی دا) ، کلر پاروں لتھن والا لیپ ۔ (۲) وڈے پھٹ دا کھرینڈھ ۔ **پپڑ پارا** : [نر ہ] پھٹ دے پاسیاں دا سکا ماس یا کنڈے ، کھرینڈھ ۔

● **پپڑا** : [نر ہ] اتلی کھل ، چٹھ ، چٹھی ، چھل ، چھوڈا ۔

● **پپڑانا** : [مت ہ] (۱) سکر بجھنا ، پھٹ ملنا ، کھرینڈھ بننا (پھٹ دا) ۔ (۲) [لا] پھٹنا (خشکی کر کے) ، پھوٹاں پینیاں ، پپڑیاں اٹھنیاں (وتری ہوئی زمین سکن اتے) ۔

● **پپڑی** : [مد ہ] (۱) پپڑی ، کھرینڈھ ۔ (۲) کھل دا اتلا ماس ، چٹھی ، چھوڈا ۔ (۳) پھٹویں / پھوٹ والی کھل ۔ (۴) آوڑ

کر کے پاٹی ہوئی بھوں ، پاپڑ - (۵) سُکی روٹی - (۶) پھٹ ، پھٹکی (دُدھ دی) - **پپڑی جمنا** : [مح ہ] (۱) خشکی دی تہ جمنی - (۲) سکری بجھنی (بُلھاں اُتے) - (۳) پتلی جہی ملائی آؤنی -

● **پپڑیا کتھا** : [نر ہ] اِک میل دا چِٹا صاف تے کھرا کتھا -

● **پپڑیلا** : [ص ہ] (۱) تہواں/پڑدیاں والا - (۲) چھوڈیاں والا - (۳) خشکی ساریا ، سکری والا -

● **پپلی** : [مد ہ] (۱) لمّی مِرچ ، پپلاں ، پپلاں مُول ؛ اِک بُوٹی اے - (۲) نتھ پپلی پپلکا - (۳) پپل دا پھل (پپلی) ، گوھل -

● **پپنی** : [مد ہ] جھمنّی ، پپنی ، پلک ، اکھ دیاں چھپراں دے وال -

● **پپوٹا** : [نر ہ] اکھ دا چھپّر ، پپوٹا ، اکھ دا غلاف - **پپوٹا اُبھرنا یا بھاری ہونا** : [مح ہ] (۱) اکھاں سُجنیاں (رون تے اُنیندرے کر کے) - (۲) نیندر پاروں اکھ دا چھپر بھارا ہونا -

● **پپوٹن** : [مد ہ] اِک میل دا بُوٹا تے اِہدا مکو ورگا پھل ؛ جہدا پتّا پھٹّاں پھوڑیاں تے بنھدے نیں -

● **پپولنا** : [مت ہ] (۱) بُٹّاں نال کھانا ، ''دند بوڑیاں'' وانگ چِتھنا ، پپولنا ؛ پپوڑنا ، مسیراں/پھنداں نال چِتھنا - (۲) چونڈنا -

● **پپیانا** : [لا ہ] پاک پینی ، پانی پے جانا ، (پھٹ وچ) پاک دا سُرلانا ، پھوڑے دا تڑکنا ، ڈور پینی -

● **پپیتا** : [نر ہ] اِک مشہور پھل = پپیتّا ، پپیتا ، جہدا گُودا امب ورگا جاپدا اے -

● **پپیہا** : [نر ہ] (۱) مِٹی دھات یا امب دی گٹک دی بنی ہوئی پیپنی ، پیپٹی - (۲) گُھگُو ، کُوکُو - (۳) پینڈا (بنڈا) - (۴) کول (کویل) ورگا اِک پنچھی ؛ جہدی اواز بڑی ترکھی تے وراگی ہندی اے ، ہندی شاعری وچ اِہدے ناں اُتے پیار کہانیاں ٹُردیاں نیں -

● **پت** : [مد ہ] (۱) عزت - (۲) مان ، ساکھ ، بھرم ، اعتبار ، پان پت [نر ہ] - (۲ ، نر) پتّا ، پتّر ، اِہ لفظ دوجے لفظاں نال رلا کے ورتیدا اے جویں : پت جھڑ - **پت اُتارنا** : [مح ہ] (۱) بے عزت کرنا ، پان پت لاہنی ، خوار کرنا ، ذلیل کرنا ، نکاتی کرنی ، پگ لاہنی ، بدنام کرنا - **پت جانا** : [مح ہ] بے عزت ہونا ، عزت جاندی رہنی ، پان پت لہنی ، بھرم گواچنا - **پت رکھنا** : [مح ہ] عزت بچانی ، پت رکھنی ، لاج رکھ لینی ، لحاظ کرنا ، نک رکھ لینا - **پت جھڑ** : [مد ہ] پتّے جھڑ جان دا موسم ، سیالوں پچھے آؤن والی رُت ، پت جھڑ ، خزاں -

● **پت** : [نر ہ] (۱) اِک خلط - (۲) پت ، پتّو ، گرمی دانے [پ] - (۳) پتے دا پانی ، صفرا - (۴) اِک بُوٹا -

● **پت پاپڑا** : [نر ہ] دواواں دے کم آؤن والی اِک بُوٹی -

● **پتا (پتہ)** : [نر ہ] (۱) خبر ، سار - (۲) جان سیان - (۳) اُگھ سُگھ - (۴) حال - (۵) ناں تھہ - (۶) سُوہ - (۷) سرناواں - (۸) تھوہ ، ٹکانا ، رہن وسن دی تھاں ، تھاں تھتّا (تھتّھا) ، پنڈ پیڑھ ، پتا - (۹) کھوج ، کُھرا ، نشانی - **پتا بتانا** : [مح ہ] پتا دسّنا ، تھاں تھتّا (تھتّھا) دسّنا ، دس پانی ، تھاں

ٹکانا لبھانا - **پتا چلنا ، لگنا** : [مح ہ] پتا لگّنا ، گل پونی / پینی ، خبر ملنی ، دس پینی ، اُگھ سُگھ ملنی ، سار ملنی ، تھاں ٹکانے دا نشان ملنا - **پتے کی بات** : [مح ہ] کم دی گل ، ٹھُک دی گل ، کھری بات ، ڈھُکدی / پتے دی بات - **پتے کی سُنانا ، کہنا** : [مح ہ] کھری آکھنی ، سچی گل کرنی ، دل دی گل کہنی ، سِدھ پدھری بات دسنی ، کم دی گل سُنانی - سڑیاں چھڈنیاں (سِٹھ) -

● **پتّا** : [نر ہ] (۱) پتّر ، پتّا (رُکھ دا) - (۲) پتّا - (۳) تاش دا پتّا - (۴) کنّ دا اِک گہنا - (۵) گُڈی دے تھلویں حصے اُتے لگا ہویا رنگدار کاغذ - (۶) ورقا - (۷) ہولا ، سُبک - **پتّا بولنا** : [مح ہ] (۱) پیپنی بولنی (پپل پتے دی سیٹی وجنی) - (۲) پتے کھڑکنے - **پتّا توڑ کر بھاگنا** : [مح ہ] (۱) پتّر لاہ کے نسنا - (۲) پترا واچنا ، اتّر ہونا ، پھُٹا کھا جانا ، نس جانا ، کھڑک جانا - **پتّا کاٹنا** : [مح ہ] پتا کٹّنا ، کنڈا کڈھنا ، (کسے والا) گھُٹ بھرنا ، بلے لانا ، ناں تھہ مُکانا - **پتّا کھڑکا اور بندہ سرکا** : [اکھ] ات ہُشیار تے چلاک بندے بارے آکھدے نیں جھڑا ذرا گل تے آپنے بچا لئی تیار رہندا اے = پتر کھڑکیا تے چور کھسکیا = اتے دھاڑوی سرکدا کانگ کولوں - **پتّا کھڑکنا** : [مح ہ] (۱) پتے وجنے / کھڑکنے - (۲) بڑک آؤنی ، کھڑاک ہونا ، بڑک پینی (پیراں دی) - (۳) ترہ پینا ، تراہ نکلنا - **پتّا لگنا** : [مح ہ] (۱) پتّا لگنا ، داغی ہو جانا (پھل دا) ، ڈنڈی وجنی ، گلنا ، بند پھل ؛ پتّر دے جم جان یا ڈنڈی دی نوک وجن کر کے خراب ہو جاندا اے - **پتّا نہ ہلنا** : [مح ہ] (۱) پتّر نہ ہلنا - (۲) ہُسڑ ہو جانا ، وا بند ہونی ، گوہا لگنا - (۳) کُسکن دی جا نہ ہونی ، چڑی نہ پھڑکنی - **پتّا ہو جانا** : [مح ہ] نسّ جانا ، پترا واچنا ، تتّر ہو جانا ، کھسک جانا ، دور / اُہلے ہو جانا ، پھُٹا کھا جانا ، ہوا ہو جانا - **پتّوں والی** : [مد ہ] (۱) پتّیاں والی - (۲) مُولی (زنانیاں سویر ویلے مولی دا ناں لین نُوں چنگا نہیں جاندیاں) - (۳) اُہ ہندنیاں جھناں دے خوند دا ناں مُول چند مُولا مل ورگا ہووے مولی نُوں پراں والی آکھدیاں نیں - **پتّے باز** : [ص اُ] (۱) پتّے باز ، ٹھگ ، چھلیا ، دغے باز ، دھوکھے ہتّھا ، فریبی ، فرفیجی ، دھوپے ہتّھا ، دھروہی ، ہتھاں تے ہتھ مار کے مُچھن والا - (۲) جُوئے باز - **پتّے بازی** : [مد اُ] (۱) پتّیاں دی کھیڈ - (۲) دھوکھے بازی ، ول چھل ، دا ماری ، ٹھگّی ، دغا ، ویل ، فرفیج ، دھوپا ، پھوہڑ ، پکھنڈ ، کھوٹ ، اج پج ، دھوہی پُنا ، ہیرا پھیری ، ہیے مانگی ، دھروہ ، فریب -

● **پِتا** : [نر ہ] [مد : ماتا = ماں] پیُو ، ابّا ، والد ، بے (لو) ، بابل ، باپُو (عو) -

● **پِتّا** : [نر ہ] (۱) پِتّا ، پِت دی تھیلی - (۲) کوڑ ، غُصّہ ، چپ ، تا ، تمکّ ، گرمی ، جوش ، وٹ (دل دا) ، چڑ - (۳) ہمت ، حوصلہ ، جگرا ، وریامگی - (۴) سنگ ، شرم ، کن ، حیا ، لج - **پِتّا پانی کرنا** : [مح ہ] (۱) غصّہ ڈھال / گوا دینا - (۲) شوق دب دینا ، شرم دوانی - کچّا کرنا ، لاج دوانی - (۳) یرکانا ، گرمی / غصّہ ٹھار دینا - **پِتا تیز ہونا** : [مح اُ] لوہا لاکھا ہونا ، کوڑے پتّے والا ہونا ،

چوکھے غُصّے والا ہونا ، تتے پتے والا ہونا ، غُصّہ سہار نہ ہونا ، تتے سُبھا دا ہونا - پِتّا مارنا : [مح ە] (۱) پِتّا مارنا ، غصہ تیاگنا - (۲) دُکھ سہ جانا - (۳) صبر کرنا ، کَوڑی کھرہوی گل سہارنی - (۴) چا بُھلانا ، چاہ مار چھڈنی ، مَن مار لینا - پِتّا نِکالنا : [مح ە] (۱) پِتّا کڈھنا - (۲) پِتّا مار دینا - (۳) مار مُکانا - (۴) کرڑی سزا دینی ، ڈاہڈا دُکھ دینا - (۵) غُصّے دی جڑھ پُٹ سُٹنی -

● پتاسا : [نر ە] پتاسّا ، کھنڈ دا کاڑھیا ہویا شیرا ٹک کے بنائی ہوئی مشہور مٹھیائی -

● پتال : [نر ە] دیکھو : پاتال - پتال کی خبر لانا : [مح اُ ە] دور دی خبر لیانی ، ستویں اسمان دی خبر دسنی - گل دا بھیت پا لینا -

● پتالُو : [نر ە] نل ، کپُورے : (بکرے / چھترے دے ٹٹّے) -

● پتانا : [لا ە] گھابرنا ، ڈور بھورا ہونا ، بدحواس ہونا ، سُرت وِنجانی ، شرمندہ ہونا ، ہکا بکا ہونا ، ڈِیمبرنا ، بھیڑا پینا ، بے چین ہونا ، چکرا جانا -

● پتاور : [نر ە] (۱) پتَوڑ ، ڈونّا : جہناں پتیاں نو تیلے لا کے پیالے جہے بنائے جاندے نیں - (۲) چھپّر بنان دا گھاہ -

● پُتائی : [مد ە] لِمب ، پوچ ، پُچائی ، لیپ ، لیمبی ، پوچا ، پلستر ، کہگل ، پوچن دی کار -

● پتّر : [نر ە] سوئنے (سونے) چاندی دا چکلا ٹُکّا ، پتّرا ، پتّا ، ورق ، پتّر ، پتّنا -

● پتّرا [نر ە] (۱) وڈی پتری ، دھات دی پتلی ٹُکڑی - (۲) ورق ، پتّا ، پتّر - (۳) پتّنا (کتاب دا) - (۴) جنتری - (۵) ورھے بھر دے دناں دا حساب کتاب تے چنگ مند - پترے کُھلنا : [مح ە] بھیت کُھلّھنا ، راز کُھلھ جانا ، اندر پکیاں باہر آؤنیاں ، عیب ظاہر ہونے ، بھانڈا بھجّنا ، جُھوٹھ سچ دا نترنا -

● پتری : [مد ە] (۱) پتّری - (۲) پھٹّی - (۳) لوہے/پتّل وغیرہ دی چوڑی ٹُکڑی - (۴) جنتری ، چٹھی - (۵) لکھت ، لیکھا پتّا ، (۶) تریخاں دا حساب - (۷) لیکھ ، تقدیر ، قسمت دا حال -

● پَتّل : [مد ە] پتوڑ ، ڈونّا ، پتیاں دی کولی جہی ؛ جس وچ حلوائی حلوا پُوڑی دیندے نیں تے ہندو دال بھاجی پا کے روٹی کھاندے نیں - پتل پروسنا : [مح ە] پروہنیاں نُو پتّل پریہ کے روٹی کھوانی ، پتّل اُتے بھاجی دینی - پتل پھاڑی اور چل دیے [اکھ] غرضی بارے آکھدے نیں ، کھا کے چھنّا ہِک نال یا بُھنجے ماریا = کشمیری یار کِس کے بھتّا کھادا کِھسکے - کھاپی کے چلدے بنے ، کم کڈھکے اگھاں ٹُردے ہوئے -

● پتلا : [ص ە] [مد : پتلی] (۱) سہین ، بریک - (۲) لِسّا - (۳) کانگڑی (بھلوان) ، سُکا مریڑا ، پِینا ، جِھیکھ جھا ، ماڑا - (۴) چِھدرا - (۵) سُہل ، ملُوک (۶) اکھرا جُسّا (جُثہ) ، ماڑکُو - (۷) پتل چتّا ، نرم - (۸) وگَواں ، وگن والا (پانی) ، کُنگُو ورگا - [نر] (۱) پتلیائی ، بریکی ، ماڑ ، مریڑ ، لسیائی ،

مُسہتّپن - (۲) مڑتّن ، کمزوری - (۳) مُلوک - **پتلا حال** : [نر] (۱) ماڑی حالت ، مندا حال ، بانکے دہاڑے - (۲) غریبی ، بُھکھ ننگ ، مسکینی - **پتلا حال کرنا** : [مح ہ] بُرا حال کرنا ، تنگ کرنا ، ستانا ، عاجز کر دینا ، لِسّا تے کمزور کرنا/ہونا ، غریبی آؤنی ، مڑتّن آؤنی ، ماڑا ہونا - **پتلا کرنا** : [مح ہ] (۱) پتلا پانی بنانا - (۲) بریک کرنا - (۳) لما کرنا (پانی پا کے یا کِھچکے) ، پانی دی ڈھن بنانی (دال—) (۴) چھدرا کرنا -

● **پُتلا** : [نر ہ] (۱) پُوتلا ، پُتلا - (۲) بُت ، گُڈا - (۳) مُورتی (کاغذ کپڑے لکڑی دی) - (۴) بدن ، جُسّہ - (۵) مانھو یا ڈنگر دا جسم - (۶) سوہنا ، پیارا - (۷) تلوار دی مُٹھ ، قبضہ - **پُتلا گاڑنا** : [مح ہ] (۱) بُت گڈنا ، پُوتلا پُورنا - (۲) دھروہ کرنا ، بُرا کمانا - (۳) بُرا منگنا ، ٹُونا کرنا -

● **پتلانا** : [لا ہ] پتّل دے بھانڈے دی کس آ جانی ، پتل دے بھانڈے وچ پکائی یا رکھی ہوئی شے وچ پتل دا سواد آؤنا ، پتل ورگا رنگ ہو جانا ، کینسرنا ، کینسریا جانا - **پتلائی** : [مد ہ] پتلیائی ، چھدریائی ، بریکی ، مُسکی ، مریڑ ، مڑتّن ، لسیائی ، ملوکی ، مُسہپّن ، مُسہتّپن -

● **پتلُون** : [مد ا] پینٹ ، پتلُون ، انگریزی تمبا ، سِدھے تمبے ورگی کھیسیاں والی تمبی ، تیڑ دی پہناوی - پد گُھٹنی (لو ، سٹھ) -

● **پُتلی** : [مد ہ] (۱) کاکی (اکھ دی) ، دھی ، دھیری ، اکھ دا گول تے کالا حصہ - (۲) گھوڑے دے سُم دا باہر نکلیا ہویا ماس - (۳) کسے جی دی شکل ، پُوتلی ، پُتلی - (۴) گُڈی (کاٹھ/کپڑے دی) مُورتی - (۵) نازک/ملُوک جہی زنانی ، پدمنی ، مُسہنی - **پُتلیاں پتھرانا** : [مح ہ] اکھاں تارے لگنیاں ، اکّھاں پتھرانیاں ، دِسنوں رہ جانا ، اکھاں بڈیڈریاں ہونیاں ، اکھاں پھر جانیاں ، اکّھاں کِھچ گھتنیاں - **پُتلیاں پھر جانا** : [مح ہ] اکھاں پھرنیاں (مرن ویلے) ، اکھاں تاڑے لگنیاں ، دیدے پھر جانے ، دھیریاں اُتہاں چڑھ جانیاں ، چھیکڑے ساہواں تے ہونا - **پُتلیاں نچانا** : [مح ہ] پُتلیاں دا تماشا وکھانا ، کسے نُو اشاریاں اُتے نچانا ، کسے دا تماشا کرنا/بنانا ، پُوتلیاں وانگ نچانا - **پُتلیوں کا تماشا** : [نر ہ] راتی لگن والا تماشا جس وچ مہین تار دے سہارے مورتاں/گڈیاں تے پُوتلے نچاندے نیں -

● **پتمبر** : [نر ہ] اِک میل دی ریشمی دھوتی -

● **پُتنا** : [لا ہ] پُچھنا ، پوچا بھرنا ، لِمبیا پوچیا جانا - (۲) پرولی ، پوچا پھیرن دا کُولا کپڑا / جھاڑو - (۳) کُچ ، کُوچّی - (۴) پوچّا - (۵) پرولا -

● **پتنگ** : [مد ہ] (۱) گُڈی پتنگ ، تُکل ؛ جھڑی ڈور نال اُڈاندے نیں - (۲) بھمبٹ ، بھبھکّڑ (دیوے دوالے بھوندے کیڑے) ، پروانہ - **پتنگ بازی** : [مد ا] گُڈی بازی ، گُڈیاں پتنگاں اُڈان دی کھیڈ یا چا - **پتنگ چُھری** : [ص ہ] کُپتّی ، ان چھیڑی چھٹّ ، جھگڑیل زنانی ، لڑاکی ، جھیڑے ہتھّی ، جھگڑیاں ہتّی **پتنگ ڈھا جانا** : [مح ہ] جھپ کھانا ، ڈگنا (گڈی دا) ، وا دی گھاٹ وادھ پاروں جھٹ گُڈی ڈھہنی - وڈھی جانی ، بو ہو جانی - **پتنگ کاٹنا** : [مح ہ] گُڈی وڈھنی ، بو کرنی (لو) ، پیچا لا کے

پیچا وڈھنا - پتنگ ملانا : [مح ہ] پتنگاں میلنیاں ، گُڈیاں ودھانیاں (پیچ کرن لئی) ''کُسپ ِتیرے'' ساویں لیانے (پیچ ویلے) -

● پتنگا : [نر ہ] (۱) اِک ِکیڑا ، بھمبٹ ، پروانہ ، بھبکڑ ، بھوکڑ - (۲) چِنگ - پتنگا ہونا : [مح ہ] (۱) سڑ بل جانا - (۲) اُڈدیاں ِپھرنا - چُست/ پُھرتا ہونا - (۳) ِرجھ پینا، عاشق ہونا - پتنگے لگنا : [مح ہ] اگ لگنی ، ِچنگ چواتی لگنی ، خار آؤنی ، ساڑا لگنا ، ِمرچاں لگنیاں ، ِچڑنا ، ِچڑ چڑھنی ، ِپسُوں پینے -

● پتوار ، پتوال : [مد ہ] بادبان ، ونجھ (بیڑی دا) - پل ، بیڑی دا رُخ موڑن والی لکڑ/پال -

● پتواس : [نر ہ] (۱) ٹھاٹھر ، ٹھاٹا ، پکھوآں دا اڈا ، سوٹی نال بنھی ہوئی چھتری - (۲) آہلنا (ِپجڑے دا) -

● پتنی : [مد ہ] وُہٹی (ووہٹی) ِتیویں ، گھر والی ، تریمت ، زال ، سوانی ، زنانی ، رن (لو) ویوہڑ ، ویاہڑ - ٹبر ، ٹبری (لو) -

● پتی : [نر ہ] خوند ، کنونت ، خصم ، مالک (زنانی دا) ، آدمی ، گبھرو ، گھر والا ، مُنس ، مُڑس -

● پتی : [مد ہ] (۱) ِنکا پتا - (۲) ِنکے پتے ، ِنکڑے تے کُولے پتے - (۳) ِحصہ ، پتی ، بھائیوالی ، گِپھا ، بھاگا ، بھوں وغیرہ دی سانجھ - (۴) چاہ دی پتی - (۵) کھوری ، کماد دا ِچھلڑ - (۶) بھنگ بُوٹی - (۷) کتناں دا اک گہنا - (۸) پترا - (۹) پتری (لوہے دی) - پتی دار : [ص اُ] سانجھی ، شریک ، ِحصے دار ، بھیال ، بھنجال ، بھائیوال ، پتی وال -

● پتیارا : [نر ہ] بھروسا ، بھرواسا ، یقین ، پتیاوا ، پانڈ (پاندھ) ، پرتیت ، اِعتبار -

● پتیانا : [لا ہ] ِوساہ کھانا ، یقین کرنا ، سچ جاننا ، بھرواسا کرنا ، اعتبار کرنا ، لحاظ رکھنا - (۲) پرواہ کرنی - (۳) کھیڑا لیانا ، خوشی ہونی - (۴) ڈھیلا ہونا ، نرم پینا - (۵) وساہنا - (۶) بُھچلانا - (۷) پرچانا - (۸) راضی کرنا - (۹) اڈے لانا ، گلاں وچ لے آؤنا -

● پتیت : [نر ہ] ان واہی بھوں ، ان وسائی زمین ، پیسل (ِوہلی) تھاں -

● پتیلا : [نر ہ] (۱) پتیلا ، اِک میل دا (دیگڑے ورگا) بھانڈا ، کیتلا - (۲) تسلا -

● پتھر : [نر ہ] (۱) پتھر - (۲) وٹا - (۳) ِسل - (۴) ہیرا ، مہنگ مُلا نغ ، تھیوا - (۵) کرڑا ، سخت - (۶) ڈاہڈا - (۷) کٹھور ِچت - (۸) بے ترس - (۹) بہت بھارا - (۱۰) وٹے ورگا ، ِنگر - (۱۱) کنجوس ، شُوم - (۱۲) بے ِحسا - (۱۳) ِچربیں پچنا ، چھیتی نہ پچن والا - (۱۴) لٹھورا - (۱۵) مُورکھ - (۱۶) کواری کُڑی - پتھر برسنا : [مح ہ] پتھر ورھنا ، پتھرول ہونی - گڑے پینے - پتھر بن جانا : [مح ہ] (۱) سخت دل ہونا - (۲) کٹھور بننا - (۳) گُنگا بولا ہو جانا - (۴) گُم چُپ ہونا ، ڈُن وٹا بننا - (۵) کوئی گل نہ سُننی - پتھر پانی ہونا : [مح ہ] (۱) پتھر پگھرنا - (۲) پتھر دل آدمی دا رحم کھانا ، دل موم ہونا ، ظالم دا ترس کھانا - (۳) شوم دا سخی بننا ، حاتمی جگنی - پتھر پر لکیر ہے : [مح ہ] پتھر اُتے ِلیک اے ، پکی ِپیڈی گل

اے ، 'لوہے لاٹھی' گل اے ، سولاں آنے ٹھیک اے - **پتّھر پڑنا :** [مح ہ] (۱) وٹے پینے ، پتھر وسنے ، پتھروں ہونی - (۲) آفت آؤنی - (۳) مصیبت نازل ہونی - (۴) گڑے پینے ، بھیڑے ورھنے - **پتّھر پسیجنا :** [مح ہ] (۱) پتّھر پرسِجّنا ، پتھر پگھرنا - (۲) کرڑی شے دا نرم ہونا - (۳) ڈھلّا (ڈھیلا) ہونا - (۴) مِہر کرنی ، سخت دِل دا نرم پینا - **پتّھر پگھلنا :** [مح ہ] پتھر پگھرنا ، پانی پانی ہو جانا ، پتھر دل نوں رحم آؤنا ، پتھر موم ہونا - **پتّھر پوجے ہر ملے تو میں پوجوں پہاڑ :** [اکھ ہ] پتھر پوجیاں بھگوان ملے تے میں پہاڑ پوجاں ! :- جے نِری للو پتو تے خوشامد نال ہی کم نکلے تے رج کے خوشامد کریے - [پ] = جے رب ملدا نہاتیاں دھوتیاں ملدا ڈڈیاں مچھیاں - **پتّھر پھوڑ / پتھر پھوڑا :** [نر ہ فا] پتھر توڑ ، پتھر گھاڑا ، پتھر چھاٹن والا ، روڑی کُٹ ؛ روڑی کٹّن والا ، چکی راہ - **پتّھر تلے سے ہاتھ نکلنا :** [مح ہ] پتھر تھلیوں ہتھ نکلنا ، مصیبت توں نجات ملنی ، قیدوں خلاصی ہونی ، مجبُوری مُکنی ، پھاہ وڈھیا جانا ، گلوں گلاواں لہنا - **پتّھر تلے کا ہاتھ :** [مح ہ] (ف : دستِ تہِ سنگ آمدہ) ، مجبوری ، بے اختیاری ، محتاجی ، بے وسّی ، گل دا گلان ، جویں ؛ کسے دا ہتھ پتھر ہیٹھ آ گیا تے گھان لگا : ویکھو! میں آپنا ہتھ پتھر ہیٹھ دِتا ہویا اے ! - **پتّھر چٹّا :** [نر ہ] (۱) پتھر چٹ ، اِک بُوٹی جھڑی پتھری دے روگ دا توڑ اے ، اِہدا سواد ادلدا بدلدا رہندا اے نالے ؛ ایس نال پیشاب کھُلھ کے آوند اے - (۲) اِک سپ جھڑا روڑے وٹے چٹدا اے - **پتّھر چٹانا :** [مح ہ] سانے چاڑھنا ، تکھّا کرنا ، چنڈنا ، پان دینی ، لانا (ہتھیار نوں) - **پتھر چلنا** [مح ہ] اُتوڑتی روڑے وسنے ،

پتھر دل ہونا ، پتھر چلنے - اِٹاں وٹے چلنے ، اِٹو اِٹی ہونا ، پتھرو پتھری ہونا - پتھر ورھنے - **پتّھر چھاتی پر دھرنا :** [مح ہ] ہِک اُتے سِل رکھنی ، وڈا جگرا کرنا ، صبر کرنا ، صدمہ سہ جانا ، دُکھ جرنا ، مصیبت جھل جانا - **پتھر ڈھونے :** [مح ہ] ( ) پتھر ڈھونے - (۲) کرڑی محنت کرنی ، مزدوری کرنی ، گھال گھالنی - (۳) نکارا ٹِل لانا ، نکمے جتن کرنے (۴) ویلا ونجانا - **پتّھر سا پھینک مارنا :** [مح ہ] پتھر کِھچ مارنا ، پھاہ سوٹا مارنا [پ مح] ، کھرھوا بوانّا ، مونہہ آئی چا آکھنی ، آن بھاؤندی گل کرنی - **پتّھر سے چکی بھلی جو پیس کھائے سنسار :** [اکھ] پتھر نالوں چکی چنگی پئی خلقت پِیہ پِیہ کھاندی اے :- اُکا نکمّی شے نالوں کُجھ کم دی شے چنگی - نکارے بندے کولوں ڈنگر چنگے - **پتھر سے سر پھوڑنا/مارنا :** [مح ہ] (۱) سر کھپانا ، پتھر نال سر مارنا ، مُورکھ نال علم دی گل کرنی ، کُمتّے یا مورکھ نوں مت دینی - (۲) پہاڑ نال ٹکّر لانی - **پتھر کا دل یا کلیجا :** [مح ہ] (۱) پتھر دا چِت / کالجا - (۲) کٹھور چِتی ، بے ترسی - **پتّھر کلا :** [نر ہ] اک بندوک (بندوق) جس وچ 'اگ پتھری' لگی ہندی اے - **پتھر کو جونک نہیں لگتی :** [اکھ] پتھر نُوں جوک نہیں لگدی ، مورکھ نہیں سمجھدے ، بداں نُوں مت نہیں سُکھاندی ، کٹھور چِت رحم نہیں کھاندے ہُندے - **پتھر کی تصویر بننا :** [مح ہ] پتھر دی مورت وانگ بننا ، بُت بننا ، گُم چپ کھلونا ، چُپ وٹ لینی - **پتھر کی چھاتی :** [مح ہ] (۱) پتھر دی ہِک ، پتھر دا جیرا ، وڈا حوصلہ ، وڈا جگرا - (۲) کٹھور چِتی - **پتھر کی لیکھ یا لکیر :** [مح ہ] پتھر تے لیک ، لوہے لاٹھی / رنگی گل ، ٹھنّک دی گل ، پکی گل - **پتھر کھینچ مارنا :** [مح ہ] پھاہ سوٹا

مارنا ، دِل ساڑویں گل کر دینی ، کسوڑا جواب دینا ، مِہنا مارنا - **پتّھر لُڑھکانا** : [مح ہ] پتّھر ریڑھنا - گلاں کڈھنیاں ، کسے دی موت منگنی تباہی چاہنی ، اوکھت وچ پھسانا - اوکھے لفظ ورتنے - **پتھر مارے موت نہیں** : [اکھ ہ] پتھر ماریاں وی نہیں مردا :- اموڑ تے بدید بندے بارے آکھدے نیں = نہ مرے نہ مگروں لہے - **پتھر میں جونک لگنا** : [مح ہ] پتھر نُو جوک لگنی ، انہونی گل ہونی ، کمتے نُو مت ملنی ، پتھر دل نُو ترس دی گل پُہنی - **پتھر نچوڑنے سے عرق نہیں نکلتا** : [اکھ ہ] پتھراں وچوں رس نہیں نِکلدا [پ] = اِہناں تِلاں وچ تیل نہیں ، مُوتر وچ مچھیاں نہیں ٹولیدیاں - **پتھر وٹا** : [نر ہ] (مد : پتھروٹی) (۱) نِکا پتھر - (۲) پتھر دا پیالا - (۳) کُونڈا - **پتّھر ہونا** : [مح ہ] (۱) نِگّر ہونا ، سخت بننا ، کرڑا ہونا - (۲) جمنّا (گھیو دا) - (۳) بھارا ہونا - (۴) تھمّی ہونا (۵) نچلا ہونا - (۶) بولا بدّل ہونا - (۷) بے ترس ہونا - (۸) انّھا ہونا - (۹) نکمّا ہونا - (۱۰) بےحیا ہونا - (۱۱) لٹھورا ہونا - (۱۲) بُت بننا - (۱۳) چُپ سادھنی ، ڈُن وٹا بننا - **پتھرا جانا ، پتھرانا** : [لا ہ] (۱) حیران ہونا ڈوربھورا ہونا - (۲) بُت بننا - (۳) پتھر بن جانا - وٹا ہو رہنا (۴) کرڑا ہونا - (۵) ہنجُو سُکنے - (۶) بِٹ بِٹ تکنا - (۷) پتھرول کرنی ، پتھرولنا ، وٹے مارنے ، اِٹاں ورھانیاں - (۸) گڑے پینے - (۹) مرن کنارے ہونا ، اکھیاں کِھچیاں جانیاں - **پتھراؤ** : [نر ہ] (۱) پتھرول ، پتھراں دی بارش ، وٹیاں دا مینہ ، روڑے ماری ، اِٹو اِٹی / ڈھیمو ڈھیمی ہون دی کار - (۲) گڑے / چندرے -

● **پتھری** : [مد ہ] (۱) نِکا پتھر ، پتّھری - (۲) بھکانے (مثانے) وچ پتھری بن جان دی اِک بیماری - (۳) اِک گھاہ -

● **پتھنا** : [مت ہ] (۱) تھپنا ، پتھنا پاتھیاں بنانیاں ، تھاپنا - (۲) مارنا کُٹنا - (۳) گڑنا ، ڈولنا (سچے وچ) -

● **پتھی** : [مد ہ] پوتھی ، گنڈھ - تُری (گنڈھے/تھوم دی) -

● **پتھیر** : [مد ہ] اِٹّاں پتھن دی تھاں ، پتھوڑا ، پتھیر - **پتھیرا** : [نر فا ہ] اِٹاں پتّھن والا ، پتھیرا ، پتھوا ، پتّھن ہارا -

● **پٹ** : [نر ہ] (۱) تاکی - (۲) بِھت ، پھٹا ، تختا (بُوہے دا) - (۳) گھنڈ ، پڑدا - (۴) ہر ، ور (کپڑے دا) - (۵) فرشی ، شطرج یا چوپٹ دا کپڑا - (۶) بے آباد زمین ، ان واہی بھوں زمین - (۷) بُوٹا - (۸) دھپّ ، ڈِگن دی واج ، ٹھپ - (۹) چوڑ - (۱۰) برباد - (۱۱) سُنجا ، سُنا - (۱۲) [تف ویلا ہ] تُرت پھوت ، جھٹ پٹ ، جھب ، فٹ ، فٹا فٹ - **پٹ بِھیڑنا** : [مح ہ] بُوہا بِھیڑنا یا ڈھونا ، تاکی بند کرنی ، اُبلا کرنا - **پٹ سے بولنا** : [مح ہ] فٹ بولنا ، جھٹ اُتر دینا ، فٹا فٹ بول پینا ، پٹاکنا ، تُرت جواب سوال کرنا - **پٹ کھولنا** : [مح ہ] بُوہا کھولھنا ، بوہا بِھت لاہنا ، تاکی کھولھنی ، گُھنڈ لاہنا ، پڑدا ہٹانا -

● **پُٹ** : [مد ہ] (۱) بُمک ، بو ، مُشک - (۲) چس ، پُٹھ (کسے شے دا اثر) -

● **پٹ پٹ** : [مد ہ] تھپ تھپ ، ہولی تے چوڑی شے دے ڈِگن دی واج - اِکسار مارن دی واج ، دھپا دھپ ، ڈھیمبڑ ڈھیمبڑ -

● پٹ پٹ : [مد ہ] مار کٹ" ، سٹ پھٹ تـونی (تاؤنی) ، پھینٹی ، دھیں پٹاس - (۲) پٹن کٹن دی واج -

● پٹ پچھنا : [ص ہ] (۱) چھیکڑلا بال ، پیٹ گھروڑی (دا جا) ، کُھر چن جھی (لو) - اخیرلی اولاد یا چھیکڑلا جی -

● پٹ پڑ : [مد ہ] (۱) بیٹ - (۲) بریتا - (۳) سلھابا - (۴) بیلے دی بھوں - (۵) کندھی ، کنڈھی - (٦) روڑ ، دریا لاگی / وچلی زمین - (۷) جتھے ورھے پچھوں واہی کیتی جائے ، ورھیال - (۸) بارشاں مگروں آٹھری ہوئی زمین -

● پٹ پڑنا : [مح ہ] (۱) پُٹھا ڈگنا ، موہدڑے مُونہ ڈگنا ، مُونہ بھار جا پینا - (۲) پاسے پرنے پینا (تلوار دا) - (۳) دا کُھنجھنا ، وار اکتنا - (۴) تدبیر راس نہ آؤنی -

● پٹ رانی : [مد ص ہ] مہارانی ، ملکہ ، وڈی رانی -

● پٹا : [مد ہ] (۱) دُسوہی تلوار ، کاٹھ دی تلوار - (۲) گتکا/ ڈانگ چلان دا فن - (۳) کپڑے دی پٹی - (۴) زمین دا ٹھیکا (ٹھیکہ) - (۵) پیٹی - (٦) گلاوان - پٹا اُتارنا : [مح ہ] پیٹی لاہ دینی ، اخے ؛ سپاہی یا چپڑاسی نُو نوکریوں کڈھنا - پٹا باز : [ص فا ہ] (۱) گتکے دا کھڈاری ، گتکیا ، پلتھے باز - (۲) اِک کھڈونا - پٹا پڑنا یا ہونا : [مح ہ] = [پٹ جانا] بھیڑ نال بھرنا (کوئی تھاں) ، بندیہڑ جُڑنی ، مسہڑ یا بہیڑاں لگنیاں ، گاڑھ مچنا - پٹا تُڑانا : [مح ہ] رسا تُڑانا ، سنگل تُڑانا ، سنگل تُڑاکے بھجنا (ڈنگر دا) - (۲) نسن دھڑکن دی کوشش کرنی - پٹا بلانا : [نر ہ] اِک کھیڈ ، ڈانگ چلان دا گُن ، جھدا گُنی ویریاں دے گھیرے وچ آ کے چوفیرے ڈانگ بھواندا ہویا صاف بچ نکلدا اے (پر) -

● پٹا : [نر ہ] (۱) گانٹا ، گانی" ، پٹا (گل دا) - (۲) پیٹی (لک دی) - (۳) لیکھت (ٹھیکے دی) - (۴) پٹے ، پُڑپڑی دے وال - (۵) پـٹا ، پٹڑا - (٦) پٹی (کپڑے دی کڈھائی والی) - (۷) کرایا بھاڑا اُگراہن دا ڈھب ڈھنگ - (۸) موٹی پٹی (کل مشین دی) - (۹) چپڑاس ، چپڑاسی/سپاہی دی پیٹی -

● پٹاپٹ : [مد ہ] (۱) اِکسار پھنڈن دی واج ، دھیں دھیں ، دھیمبڑ دھیمبڑ ، دھپا دھپ - (۲) چھہـبر دا کھڑاک - (۳) [متف] فٹا فٹ - پٹا پٹ بولنا : [مح ہ] پٹاکنا ، گھپر گھپر بولنا ، فٹا فٹ بولنا ، کاہلیاں گلاں کرنیاں ، پُٹ پُٹ بولنا ، چوکھا بولنا ، آلانا -

● پٹاپٹی : [مد ہ] (۱) پٹ پٹی - (۲) پھانٹل کپڑا ، رنگلیاں دھاریاں یا لیکاں والا کپڑا - (۳) ڈوریا - پٹا پٹی کی گوٹ : [مد ہ] ون سونے پُھـلاں دی گوٹھ ، جھالـر ، رنگ برنگی گوٹ/ گوٹھ -

● پٹاپر : [نر ہ] اک میل (قسم) دا پھل -

● پٹاخ : [مد ہ] بندوک (بندوق) یا پٹاکے دی واج ، پٹاک ، ٹھاہ - پٹاخ سے بولنا : [مح ہ] (۱) پٹاکنا - (۲) جھٹ بول پینا ، گلاں وچ دخل دینا ، مُونہ آئی آکھ دینی - (۳) تیز آلانا -

● پٹاخا : [نرہ] (۱) تفک دی ٹوپی - (۲) پٹاکا ، آستبازی دی اک قسم جھدے چلن نال ٹھاہ

دی واج آؤندی اے - (۳) [ص] تیر کھتا ، چلاک ، چُھہلا ، پُھرتیلا - (۴) تیر کھتی ، چلاک ، چاتر (عورت) ، چنکو -

● پٹارا : [نر ہ] [نک : پٹاری] ٹوکرا ، پٹارا ، کھاری (تیہلیاں ، کانیاں یا وانس دی ٹوکری) - **پٹاری کا خرچ :** [مح ہ] (۱) پان دان دا خرچ - (۲) جیب خرچ ، خرچا (زنانیاں دا) - **پٹاری میں بند رکھنے کے قابل ہیں :** (ستھ اپنے سوہنے نیں پئی ؛ صندوقڑی وچ سمہال رکھن جوگے نیں :- کسے بھیڑی چیز بارے ٹِچکر کردیاں آکھدے نیں -

● پُٹاش : [نر ، انگ : potash] پُٹاس ، اِک اگ پھڑیندا مسالا -

● پٹاق ، پٹاک : [مد ہ] (۱) تھڑاک - (۲) ٹھاہ ، کسے چیز دے ڈگن دی واج ، تھاڑ - (۳) چنڈ دی واج -

● پٹانا : [مت ہ] (۱) کجتا - (۲) چھتنا - چھت پوانی - (۳) وصول کرانا - (۴) بھوانا - (۵) پردا کرانا - (۶) نبیڑنا (نبیڑا) - (۷) سُر میلنا - (۸) پیائی کرانی ، پانی لوانا -

● پٹانا : [مت ہ] ستانا ، رنجاننا ، کھپانا ، چھیڑنا ، چیڑنا ، دُکھ دینا ، دُکھانا ، کھجھانا ، رُوانا ، پٹانا ، مار پوانی -

● پٹاؤ : [نر ہ] (۱) چھتا ، چھت پان دی کار ، چھت وچ پھٹیاں دی جُڑائی - (۲) دروازے دے اُتے دتا ہویا پھٹا - (۳) چھت دا لٹا پٹا (پھٹیاں ، تختے ، کاٹھیاں تے ہور) - (۴) روہی (پانی دی) ، پیائی - (۵) پھٹا (گور ڈھکن دا) -

● پٹائی : [مد ہ] مار ، کُٹ ، تاؤنی ، پھنڈ ، پھینٹی ، دھپھا دھرول ، دبڑ کُٹ - **پٹائی کرنا :** [مح ہ] کُٹ چاڑھنی ، مار مارنی ، تاؤنی لانی ، پنج چاڑھنی ، پینجا لانا ، پھنڈ لانی ، پھینٹی لانی ، گِدڑ کُٹ لانی -

● پٹپٹانا : [مت لا ہ] (۱) افسوس کرنا - (۲) تانگھنا - (۳) پٹ اُٹھنا - (۴) کلپنا -

● پٹخارنا : [مت ہ] (۱) مارنا ، پٹکانا ، کُٹنا پھاٹنا - (۲) نولنا ، نندنا - (۳) چنگا مندا بولنا -

● پٹخنا : [مت ہ] (۱) پٹک مارنا - (۲) پٹاکنا - (۳) بُھنجے ڈیگنا ، کُشتی وچ چُک کے مارنا - (۴) دباڑنا - (۵) [نر ہ] پٹکا ، پٹک ، [—د] - (۶) دھوبی پٹڑا - **پٹخنا دینا :** [مح ہ] پٹکانا ، دھیں / پٹک (بُھنجے) مارنا ، زمیں اُتے سٹنا ، چُک کے مارنا - **پٹخنا سنانا :** [مح ہ] گال مندا کرنا ، گالاں کڈھنیاں -

● پٹخنی : [مد ہ] (۲) دھوبی پٹڑا/پٹکا - (۲) کُشتی وچ ویری نو چُک کے بُھنجے سٹن دا دآ - **پٹخنیاں کھانا :** [مح ہ] (۱) بھوانٹنیاں کھانیاں - (۲) لیٹنیاں لیناں - (۳) دھوبی پٹڑے کھانے - (۴) اُلٹ بازیاں لگنیاں -

● پٹر پٹر بولنا : [مح ہ] پُٹ پُٹ بولنا ، گلاں پٹاکنیاں ، پٹاک پٹاک بولنا - (۲) بچے دا صاف بولنا - (۳) بک بک کرنی ، لتر لتر کرنا -

● پٹرول : [نر ، انگ : petrol] پٹرول ، موٹراں کلاں تے مشیناں دے چلان دے کم آؤن والا صاف کیتا ہویا مٹی دا تیل -

● پھٹا : [نر ہ] (۱) پھٹّا ، تختا - (۲) چوکی ، پھٹّی ، پھٹا (دھوبی دا) - (۳) کاٹھڑا ، پراتڑا ، آٹا گنّھن دی پرات (لکّڑ دی) - (۴) مُردے نہان دا پھٹّا - (۵) سُہاگا ، ورھیال زمین پدھری کرن دی لکڑ - پھٹا پھیرنا : [مح ہ] پدھریاں کرنا ، صفایا کرنا (مال دا) ، ہونجا پھیرنا - سُہاگا پھیرنا ، بھوں پدھرانی - پھٹا کر دینا : [مح ہ] (۱) تباہ کر دینا ، برباد کر دینا ، ناس مار دینا ، تہس نہس کر دینا - (۲) بیڑا بوڑنا ، بیڑی ڈوب چھڈّنی - (۳) پٹ سٹنا - (۴) پدھرانا ، پدھری کرنی (بھوں) - (۵) سِدّھا کر دینا ، آکڑ بھنّنی - (۶) مار مار کے وِچھا دینا ، ہلّن جوگا نہ چھڈنا -

● پھٹی : [مد ہ] (۱) پھٹّی ، تختی ، اک گہنا - (۲) پٹی والی چُوڑی - (۳) پٹا (کل مشین دا) - (۴) دریا وچلی اُبھرویں زمین - (۵) راہ ، پہا - (۶) تویتڑی جہی - (۷) پٹّ - پھٹی جانا : [مح ہ] آسن جانا ، گھوڑے دی کاٹھی / کنڈ اُتے جم کے یا پٹ گُھٹ کے بیٹھنا -

● پِٹّس : [مد ہ] (۱) پِٹّی - (۲) رونا پِٹنا ، ماتم (مُردے/فوتے لئی) - (۳) سوگ ، پِٹ ، سیاپا - (۴) مار کُٹ ، سٹ پھیٹ ، تاؤنی ، دَھیں پٹاس ، ٹُھکس ، پٹس پڑنا/مچنا : [مح ہ] پِٹی لگنی ، ماتم مچنا ، کُٹ پَینی ، تاؤنی لگنی ، مارکُٹ ہونی ، ٹُھکس ہونی ، پھینٹی لگنی -

● پَٹسَن (پٹ سَن) : [مد ہ] سَن ، سَن دا بُوٹا ، سَنکَڑا ، سنکُکڑا -

● پٹک : [نر ہ] (۱) سُوتری کپڑا - (۲) چھاونی ، چھَونی ، اُرد بزار -

● پٹک : [مد ہ] (۱) پٹک ، پٹکان دی کار - (۲) دھکّا - (۳) تھلّے سٹّن دی حالت -

● پٹکا : [نر ہ] (۱) اک بنّھن دا کپڑا یا پٹی - (۲) لکدی ، لک دا (لیڑا) - (۳) نکی پگ - (۴) پھریرا (جھنڈے دا) - (۵) پٹکا - پٹکا باندھنا : [مت ہ] (۱) پٹکا بنھنا ، لک بنھنا ، تیار ہو جانا (کسے کم لئی) - (۲) بھار بنھ لینا - (۳) پگ بنھنی ، سمھلنا -

● پٹکن : [مد ہ] (۱) سٹ ، دھکا ، دھاسا - (۲) پٹکی ، پٹکا -

● پٹکنا : [مت ہ] پٹکا مارنا ، پٹکنا ، دَھیں ڈیگنا ، بھنجے سٹنا ، (کُشتی / گھول گھلّیے وچ) ، چُک کے (زور دی) سٹنا ، دھوب (کر کے) ڈھاہنا - پٹکنی : [مد ہ] پٹخنی ، پٹکا ، پٹکانی ، پٹکان دا دآ -

● پُٹکی : [مد ہ] (۱) دھکّا - (۲) دھاسا - (۳) سٹّ - (۴) لاس - (۵) دُکھ - (۶) آفت ، بِپتا - (۷) بُھڑکی ، پُھٹکی - (۸) مصیبت ، اچن چیتی موت - (۹) روڑھا - (۱۰) التّن (آٹے / ویسن دا) - جہڑا ساگ یا کڑھی نُو سنگھنا کرن لئی پایا جاندا اے - (۱۱) روڑیاں ، گِھٹے (آٹے دے) - پٹکی ڈالنا : [مح ہ] (۱) گھٹّا گھتّنا - (۲) دھوڑا پانا (اکھّاں وچ) - (۳) انّھا کرنا - (۴) دھوکھا دینا -

● پٹم ہونا : [مح ہ] (۱) انّھیاں ہونا ، نبینا ہو جانا - (۲) چوڑ ہونا - (۳) اکّھیں پٹّی بجھّنی - غافل ہونا -

● پٹمی لگانا : [مح ٥] کباد (دا بی) گڈنا ، گنّے دی پہلی پیجنی ۔

● پٹن : [نر ٥] (١) چھتّ ۔ (٢) ٹپن ، پتن (دریا دا) ۔ (٣) وستی ، ابادی ۔

● پِٹن : [مد ٥] (١) مار کُٹّ ، تاؤنی ، پھنڈ ، مار ، سزا ۔ (٢) پِٹ ، سیاپّا ، پِٹّی ، ماتم ۔

● پٹنا : [لا ٥] (١) بھرچنا ، بھرچنا ، بھر جانا ۔ (٢) رُل ہونی (کسے شے دی) ۔ (٣) چھتیا جانا ، چھت پینی ۔ (۴) پانی ملنا (بھوں نُو) ۔ (۵) وصولیا جانا ، اُترنا ، لہنا (اُدھار) ۔ (٦) لبھنا ، ملنا ، حاصل ہونا ۔ (٧) قبولنا (ہُنڈی دا) ۔ (٨) ودھنا ۔ (٩) مُکنا ، نبڑنا (معاملہ) ۔

● پِٹنا : [لا ٥] (١) مار/کُٹ کھانی ۔ (٢) پھینٹی لگنی ، سزا بُھگتنی ، مریجنا ۔ (٣) مرنا (کھیڈ وِچ) ، ہرنا (بانی دا) ۔

● پٹنی ، پٹونی : [نر ٥] (١) پاتنی ، پتن دا آدمی ، پتن دا ٹھیکدار ، گھاٹ والا ۔ (٢) مُہانا ۔

● پٹّو : [نر ٥] (١) کشمیرے کولوں موٹا اُنّ دا اِک کپڑا ۔ (٢) اِک میل دی لوئی ۔

● پٹوا : [فا نر٥] (١) ریشم دا کم کرن والا ، پٹولی ، پٹ جُلاہ ۔ (٢) گہنیاں وِچ ڈورے پان والا (کاما / مزدور) ۔

● پٹوار ، پٹواری : [نر ٥] پٹواری ، کاچھو ، تپے دار ، پٹوار کرن والا ، پیلیاں ، زمیناں دا حساب کتاب رکھن تے جانن والا سرکاری نوکر ۔

● پِٹوانا : [مت ٥] مار پوانی ، تاؤنی لوانی ، ٹھکس کرانی ، کُٹانا ۔ روانا پٹانا ، کھجھانا ، کھپانا ، ستانا ۔

● پٹوتن : [نر ٥] چھت جڑن وِچ کم آؤن والا پھٹّا ، تختا ۔

● پِنٹّور ، پِٹوّل : [مد ٥] (١) پِٹّی ، پٹ پٹّوا ، پٹ سیاپّا ۔ (٢) رونا پِٹنا ، ماتم ۔ (٣) سوگ ، واویلا ۔

● پٹولا : [نر ٥] پٹوہلا ، پٹ کھنّو ، پٹانگل لیر ، گُڈی گُڈّے دا ریشمی پہناوا ۔

● پٹولی : [نر ٥] پٹولی ، پٹاؤلی ، پٹھلی ، پٹ (ریشم) دے کپڑے اُنن والا جُلاہ ۔

● پٹے باز : [نر اُ] تلوار دا دھنی ، گتکیا ، گتکے باز ، گتکے دا کھڈاری ، تلواریا ، تلوار باز ۔

● پٹے چھوڑنا : [مح ٥] اپنے وال دھارنے ، پٹے چھڈنے / رکھنے ، چھتّے رکھنے ، وال ودھا لینے ۔

● پٹّے دار : [ص فا اُ] پٹے والا ، ٹھیکیدار ، جہدے نال بانھ بنّھی ہووے ۔

● پٹّی : [مد ٥] (١) صافا ، پٹکا ۔ (٢) لیر ، پٹّی (کپڑے دی) ، لمّی ٹاکی ۔ (٣) ٹکڑی ۔ (۴) پھانٹ ، دھاری ۔ (۵) کنڈا (کاغذ دا) ۔ (٦) پاسا ۔ (٧) ٹوٹا ۔ (٨) تپّا ۔ (٩) سٹ/پھٹ اُتے دواواں لا کے بنّھی ہوئی خاص ٹاکی ۔ (١٠) زمیندارے دا چوتھا حصہ (١١) باہی (منجے دی) ۔ (١٢) لنگ ، قطار ۔ (١٣) راس ، واگ ۔

(۱۴) پٹا (والاں دا) - (۱۵) پریر ، چُک - (۱۶) پُٹھی پٹّی - (۱۷) پٹیل گڈے دا جوڑ - (۱۸) تڑاگی - (۱۹) گوٹھ - (۲۰) کنڈھا - **پٹی آنکھوں پر باندھنا** : [مح] متّھے اُتے اکھّاں رکھنیاں ، بد لحاظی ورتنی ، جان کے گوہ نہ کرنا ، ویکھدیاں ہویاں نہ ویکھنا ! - **پٹّی باندھنا** : [مح ہ] پٹی بنھنی ، پٹی کرنی ، پھٹ یا اکھ اُتے کپڑے دی لیر بنھنی - **پٹّی بنانا** : [مح ہ] والاں دی پٹّی بنانی ، پٹیاں کڈھنیاں ، پُھل پٹی کرنی ، پٹّیاں سوارنیاں - **پٹّی پڑھانا** : [مح ہ] پٹّی پڑھانی ، بُھچلانا ، چُکّ دینی ، کَوَلِیاں صلاحواں دینیاں ، سِکھنا ، سبق دینا ، سِکھوتاں سِکھانیاں ، گُر دسنے - **پٹّی تلے کا** : [مح ہ] (۱) ہیٹھّا ، ہِینا ، کمینہ ، کمذات - (۲) گھوڑے دی بھیّی - (۳) گھنا یار ، گوہڑا (گُوڑھا) بیلی ، پکّا متّر ، پگّ وٹ بھرا - **پٹّی چڑھانا** : [مح ہ] پھٹ وِچ پٹّی / بتّی چاڑھنی ، پٹّی بنّھنی - **پٹّی دینا** : [مح ہ] پٹّی پڑھانی ، ورغلانا ، چُک دینی ، کنّ بھرنے ، نواں سبق دینا ، سِکھنا - **پٹّی سے سر پٹکنا** : [مح ہ] (۱) پٹّنا ، دھڑو دھڑ پٹّی لانی - (۲) ڈاہڈا سوگ کرنا ، رونا پٹنا ، سیاپا کرنا - (۳) باہی نال ٹکراں مارنیاں - **پٹّی سے لگ کے رونا** : [مح ہ] باہی پھڑ کے وین کرنے ، مُردے یا روگی دے منجے اُتے سِر رکھ کے رونا ، پلاّ پانا ، ودھیک رونا - **پٹیاں جمانا** : [مح ہ] پُھل پٹیاں کڈھنیاں (والاں دیاں) ، پٹیاں سوارنیاں -

● **پٹیت** : [نر ہ] (۱) تلوار باز ، تلوار دا کھڈاری ، گتکے باز - (۲) مُورکھ ، احمق - (۳) اِک سیل دا کبُوتر (رتّا ، کالا یا نیلا جِھدی گانی چِٹی ہُندی اے) پٹیتی : [نر ہ] پٹے دا کھڈاری ، پٹے باز -

● **پٹیِیت** : [نر ہ] (۱) حِصّے دار ، بھائی وال ، بھیال ، بھنجال - (۲) ٹھیکیدار - (۳) مداری - (۴) نقابِیا - (۵) کھِڈاری (پٹّے دا) -

● **پٹیر ، پٹیرا** : [نر ہ] اک گھاہ (جھِنُو ہاتھی بڑے چا نال کھاندا اے) ، اِک بُوٹا ، وانٌس دا کاغذ -

● **پٹیل** : [نر ہ] (۱) چنگا لاڑا ، بھلا خوند ، بیبا سائیں - (۲) وڈیرا - (۳) مرہٹیاں دی الّ - (۴) پِنڈ دا چوہدری ، موہری ، (مُہری) - (۵) ہندواں دی اِک ذات -

● **پِٹیَل** : [ص ہ] بھتّگل ، مار کھاندا ، کُٹیندا ، مریندا ، مریندڑ ، ہردا ، ہار (مات) کھاندا ، پھوسڑ ، پھنڈ کھاؤ - **پٹیل ڈالنا** : [مح ہ] سستا ویچنا ، لگدا مُلّ لانا -

● **پٹیلا** : [نر ہ] (۱) اِک گھاہ - (۲) کھڑوڑی بھوں (کھڑوچ) نُو پدھریاں کرنا - (۳) سُہاگا ، پدھراں دا پھٹّا - (۴) اِک چوڑی بیڑی - (۵) ٹِبا ، چٹان -

● **پٹیلنا** : [لا ہ] (۱) مَسّل مارنا (دھکے نال)، قبضہ کرنا - (۲) عاجز کرنا - (۳) کہانا - (۴) کھٹّی کھانی - (۵) دھوکھا فریب دینا - (۶) مارنا ، کٹنا - (۷) وصولنا - (۸) جِتّنا -

● **پٹیلون** : [مد ہ] پٹیھلُوں ، تِتّر دی بولی ، تِترّ دے بول ، شگن -

● **پُٹِین ، پُڈنگ** : [نر ، انگ : pudding] (۱)

سیرے ورگا اِک مِٹھا بہت ، پُڈنگ - (۲) لکڑ دے ٹک ، وِرلاں ، جھیتھاں تے چھیک بھرن یا بوہیاں باریاں نو شیشے چھوڑن دا مسالا ، پُٹین -

● پُٹھ : [مد ٥] (۱) لک ، پُٹھ (۲) گائیں/ بکری تے ہور چوکھراں دے پُٹھے (پٹھ) دا گوشت - (۳) پان ، چس (کسے دوا دی مہک) -

● پِٹھ : [مد ٥] ویکھو : پیٹھ - پِٹھ مِسلا : [نر ٥] چولی یا پہراوے دا پچھلا (کنڈ ول دا) پاسا -

● پٹھا : [نر ٥] (۱) موٹی رگ - (۲) گھاہ پٹھا - (۳) شاخ ، ریشا - (۴) ناڑ ، پٹھا - (۵) گبھروٹ ، جوان - (۶) شگرد ، بالکا ، چیلا - (۷) بچا - (۸) کتاب اُتے چاڑھیا ہویا موٹا کاغذ ، اُچھاڑ - **پٹھوں میں بیٹھنا** : [مح ٥] (۱) رگیں رچنا ، رگاں وچ وڑ جانا - (۲) جوڑاں پٹھیاں وچ بہنا ، گوڈیاں وچ بہنا - (۳) محرم بننا ، گُوڑھ مچنا ، گوڑھی یاری لگنی - **پٹھوں میں گُھسنا** : [مح ٥] (۱) سنتھیں نہ جانا - (۲) رگیں بہ جانا - لوں لوں وچ رچنا - (۳) گُوڑھا متر بن جانا - (۴) بھیتی ہونا ، محرم بن جانا -

● پُٹھا : [نر ٥] (۱) پُٹھ ، پُٹھی - (۲) پوچھ (جانور دی) - (۳) لک ، کنڈ - (۴) پِٹھ - (۵) اِک نغ : [ف پُٹھا] - **پُٹھے پر ہاتھ نہ رکھنے دینا** : [مح ٥] (پُٹھے اُتے ہتھ نہ رکھن دینا) ، لاگے نہ لگن دینا ، ہتھ لان نہ دینا (جانور دا) ، چھوہن نہ دینا ، وارے نہ آون دینا ، (شوخے بارے بولدے نیں) ، ڈاہی نہ دینی -

● پٹھان : [نر ٥] [ف : پختون ، مد : پٹھانی] (۱) کابلی ، افغان ، پٹھان ، افغانستانیا - (۲) اِک ذات - (۳) غصے دا زہری ، جھگڑیل - **پٹھان کا پوت ؛ گھڑی میں اولیا گھڑی میں بھوت** : [اکھ] پ=پٹھان دا پوت ؛ کدی جن کدی بھوت : پٹھاناں دے پل پل وچ بدلدے ہوئے بے وساہے سبھا بارے آکھدے نیں [پ] =لُہار دی سنتھی کدی اگ کدی پانی -

● پٹھو : [نر ٥] (۱) مددگار ، سہارا دین والا ، حمیتی ، واہرو ، سہارو ، رئی کار - (۲) بیلی ، سنگی ، نالدا - (۳) گھٹدا ہانی (جھدی مہنی لتی جاندی اے) - (۴) [پٹھ] گولا ، پیٹھا ، غلام - (۵) دلا ، بھڑوا - (۶) جھولی چُٹک ، ٹوڈی بچا ، چمچا ، پٹھو آدمی -

● پُٹھوال : [نر ٥] (۱) حمیت کرن والا ، پاکھی - (۲) بیلی ، سجن ، یار ، سنگی ، ساتھی - (۳) پچھے دا بچاؤ - (۴) چور دا راکھا ، واہرو -

● پٹھور ، پٹھوری : [مد ٥] پٹھ ، پٹھی ، چُوچا (ککڑی دا بچہ) ، کسے جانور دی بچڑی ، نیدین بچا (جوانی دے نیڑے) -

● پٹھی : [مد ٥] جوان چھوہری ، چھہری ، پٹھی ، موٹی تازی ، ڈُنی ، ڈسکلی ، کُڑی -

● پٹھیا : [مد ٥] (۱) پٹھی ، پٹھ ، کسے جانور دی پلی ہوئی بچی - (۲) جوان بکری - (۳) وہڑ (گائیں دی) ، وہڑی ، گابی - (۴) گبھروٹ چھوہری ، جوان کُڑی -

پُجا : [ص نر ہ] (۱) سوکھا ، سُکھی ، سُکھالا - (۲) رجّا پُجا ، سہندی والا - (۳) اباد ، وسّدا رسّدا - (۴) ساوادھان ، ہریا بھریا : [بھرا پُجا] -

پُجاپا : [نر ہ] (۱) پُوجا پاٹھ دیاں چیزاں ، چڑھاوے دیاں شیواں - (۲) جھیڑا بکھیڑا ، جھنجٹ (لو) سیڑھی سیاپا -

پُجاری : [نر ہ] (۱) پُوجا پاٹھ کرن والا ، پُوجا کردا ، پُوجن والا - (۲) مندر وغیرہ دا راکھّا ، پربندھی - (۳) مجَور (مندر دا) -

پُجانا : [مت ہ] (۱) پُورا کرنا - (۲) پُگانا - (۳) پُوری پانی ، سرے / توڑ چاڑھنا ، مراتبے پُجانا -

پُجاوا : [نر اُ] [ف : پژاوہ] آوا ، بھٹّھا (اِٹّاں پکان دا) ، (نک = آوی) -

پجوڑا : [ص نک ہ] [وڈ : پاجی] (۱) ڈام خورا ، بہانے باز - (۲) پج خورا ، شُہدا ، کمینہ (کمینا) - (۳) کمزات ، چَول - (۴) چھلیا -

پچ : [مد ہ] (۱) پاسّا - (۲) پکھ - (۳) رئی ، لحاظ ، حمیّت - (۴) مدد ، واہر ، سہار - (۵) بچا ، سمھال ، راکھی ، حفاظت - (۶) کُھنس - (۷) اڑی ، مِسّڈا ، ضد ، ہٹّھ - (۸) جھیڑا - (۹) متّھا ، متکا (لا) ، نکمّی بحث - (۱۰) [گین ہ] پنج (سانجھے لفظاں وچ آؤندا اے) جویں پچھن وغیرہ - **پچ پچ** : [گین ہ] پنج پنج ، پنج دے حساب نال (ہر کسے نُو پنج) - (۲) [مد ہ] چکّڑ وچ چلّن دی واج ، کچ کچ ، لس لس - (نھکنّن دی واج) پرچ پرچ - **پچ پُھولا رانی** : [مد نا ہ] پنج پُھلاں رانی ، پنج پُھل/پُھول رانی ، اک سوہل تے سوہنی رانی ، جہدی لوک کہانی مشہور اے - **پچ درہ** : [نر ہ] پنجدرا ، پنج دراں (بوہیاں) والا دلان ، پنجاں راہواں والا گھر / کوٹھا - **پچ رنگ / رنگا** : [ص نر اُ] پنجرنگا ، پنج رنگیا ، ون سُونے پنج رنگاں والا - **پچ کلیان** : [ص ہ] پنج کلیان ، گھوڑے دی قسم ؛ جہدے چارے کُھر ؛ متّھا تے پُوچھ بگی ہووے ، باہا - دوغلا ، ست بھنتا ، ون سُونا - **پچ گُنا** : [گین ہ] پنجونا ، پنج گُنا ، پنجوگنا - **پچاڑا** : [ص نر ہ] پنج لڑا ، پنج لڑیاں والا (ہار) - **پچلڑی** : [مد ہ] پنج لڑی ، پنج لڑیاں والا اِک گہنا - **پچ لونا** : [نر ہ] پنج لونا ، اِک میل دا لون جھڑا ون سُونے پنجاں لوناں دے رلن نال بنیا ہووے - **پچ مرنا** : [مح ہ] ٹل لانا ، جتن کر کر کے تھکّنا ، کھپ جانا ، ست مرنا - **پچ منزلہ** : [ص اُ ہ] پنج منزلا/ منزلی ، پنج چھتّا ، جس کوٹھے دیاں پنج منزلاں ہون - **پچ میل** : [ص ہ] پنج میلا ، پنجاں شیواں دا رلا میل ، پنجقِسما ، پنج بھنتا - **پچ ہارنا** : [مح ہ] (۱) ٹل لا تھکّنا - (۲) فضول کوشش کرنی ، نکارا جتن کرنا - (۳) جی چھڈ دینا - **پچ ہونا** : [مح ہ] (۱) پکھ ہونا - (۲) جتن ہونا ، ٹل لگنا - (۳) لحاظ پیار چلّنا ، رئی (حمیّت) ہونی -

پُچارا : [نر ہ] (۱) پرولا - (۲) پوچا ، پُچارا - (۳) پوچّا پھیرن دی کُوچی - (۴) پوٹلی - (۵) پوچی ، لیپ ، لیمی - (۶) مالش لئی تیل وغیرہ دی بنائی ہوئی مرہم - **پُچارا پھیرنا** : [مح ہ عو] پوچا دینا ، پوچا پھیرنا ، لیپ کرنا ،

(۲) دھوکھا دینا - (۳) پوچا پاچی کرنی - (۴) تیل ملنا - (۵) چُک دینی ، پریرنا - (۶) پٹھو پانا - (۷) پوچا پانا ، لکا پانا - **پچارا دینا :** [مح ہ] (۱) پوچا دینا - (۲) خوشامد کرنی - پوچا پھیرنا ، للّو پتّو کرنی ، مکھّن لانا [پ مح] ، پٹھو پانا -

● **پچاس :** [گِن ہ] پنجاہ ، دہ پانجے ، پنجھی دونے = ۵۰ - **پچاسواں :** [ص گِن نر ہ] پنجاہواں ، پنجاہ دی تھاں آؤن والا ، {مد : پچاسویں = پنجاہویں} - **پچاسوں :** [ص گِن ہ] (۱) پنجاہے ، کئی واری پنجاہ ، پنجاہاں تیکر - (۲) سینکڑے - (۳) گھنے ، بےانت ، ان گنت - **پچاسی :** [گِن ہ] پنجاسی ، پچاسی ، اسّی اُتے پنج ؛ ۸۵ [ص : —واں] -

● **پچانا :** [مت ہ] (۱) ہضم کرنا ، پچانا ، گلانا - (۲) کھانا چٹنا (پرایا مال) - (۳) سہنا ، سہارنا ، برداشت کرنا ، جھلّ جانا ، مال دولت دی گھوکی جھلنی ، جر کے کھانا - (۴) بِڑک نہ پانی ، دھوں نہ کڈھنی (گل دی) - **پچاؤ :** [نر ہ] پچا ، پچونی ، ہاضا (ہاضمہ) ، ہضان (پچان) دی واہ -

● **پچانوے ، پچانویں :** [گِن ہ] پچانوے ، پنجانوے نوے تے پنج ؛ ۹۵ ، [ص : —واں/ویں] -

● **پِچپِچا :** [ص نر ہ] پِچ پِچ کردا ، پِچپچا ، لِسلِسا - (۲) گِجگجا ، لیسلا - (۳) ادھ کچرا - (۴) پانی والا ، رِجویں : بھپتا -

● **پچپن :** [گِن ہ] پچونجا ، پنجاہ تے پنج = ۵۵ [ص — واں] -

● **پچتانا :** [لا ہ] پچھتانا ، ویلا ہتھوں نکل جانا ، پچھّوں افسوس کرنا ، کُڑھنا ، غم کرنا ، جُھورنا ، جُھرنا ، دل نو لانا ، چت جھورے پانا (مح پ) - **پچتاوا :** [نر ہ حمص] پچتانا "پچھتاوا" ، پشتاوا ، پشتیواں ، جھورا ، غم ، چِنتا ، وچار ، جُھریواں ہِرکھ ، افسوس -

● **پچّر :** [مد ہ] (۱) چِپر ، پچر ، پھانا ، پھال (لکّڑ دی) - (۲) کِل (ورل بھرن لئی) ، (۳) روک ، ڈکا - (۴) اڈی وچ لگی ہوئی چم دی ٹکڑی - **پچّر اڑانا :** [مح ہ] (۱) روک پانی - (۲) بھانجی مارنی - (۳) ڈھچر ڈاہنی - (۴) رندہ پانا ، پھڈّا پانا - (۷) پھال / پھانّا ٹھوکنا - **پچّر ٹھونکنا :** [مح ہ] (۱) پھانّا ٹھوکنا ، پھال ٹھوکنی ، پچّر مارنی - (۲) دکھ دینا - (۳) روک پانی - (۴) بھانی مارنی - (۵) پھڈّا پانا - **پچّر لگانا ، مارنا :** [مح ہ] بھانی / بھانجی/پھڑھی (پھرھی) مارنی ، ورغلانا ، روک پاؤنی ، روک / رخنہ/ پھڈّا پانا ، پھانّا ٹھوکنا ، روڑا اٹکانا ، کم بنھّ دینا -

● **پچک :** [مد ہ] ڈیلے دا مُنڈھ ، کُکڑ دے ڈیلے دا تھلواں پاسا -

● **پُچکار :** [مد ہ] (۱) پُچ پُچ - (۲) پیار ، پُچکار - (۳) ورچاوا ، دلاسا - (۴) سینت ، اشارہ - (۵) شہ ، ہلاشیری - **پُچکارنا :** [مت ہ] پُچ پُچ کرنا ، پیار پُچکار کرنا ، پچکارنا ، دلاسا دینا ، ورچانا ، پرچانا ، تھاپڑا لانا ، تھاپڑنا ، شہ دینی - **پُچکاری :** [مد ہ] پُچ پُچ ، پیار / پُچکار دی واج ، گِٹکاری ، پُچکاری ، ٹٹکاری - **پُچکاری دینا :** [مح ہ] پُچکارنا ، پُچ پُچ کرنا ، پیار نال ہکنیاں (مہیں / گائیں) -

پِچکاری : [مد ہ] (۱) ٹُوٹی ، نالی - (۲) پانی وغیرہ دی تِکھے زور والی دھار - (۳) لوہے دا اِک سند جِس نال پانی تِکھا نکلدا اے - (۴) پچکاری ، پمپ ، [پ مص = پِچکارنا] -

پِچکانا : [مت ہ] (۱) دبانا - (۲) پھیہنا - (۳) دھسانا - (۴) گُھٹنا - (۵) سنگوڑنا ، سُنگڑانا - (۶) وِنگا چِبّا بنا دینا ، [لا : پچکنا] -

پچکر : [نر ہ] (۱) تھکیوا ، تھکیواں ، تھک ہُٹّ - (۲) دُکھ - (۳) ہِرکھ ، جُھریواں -

پِچکنا : [لا ہ] (۱) پِھسّنا - (۲) اندر وڑنا (ماس ، گلھاں دا) لِسّا ہونا ، ہڈیاں نِکلنیاں ، (۳) سُکّنا (پھل) - (۴) دبِینا ، دھسنا - (۵) سُنگڑنا - (۶) چِبّڑ ہو جانا - (۷) چِبّ پے جانے -

پچنا : [لا ہ] (۱) پچنا ، کھادا پِیتا (سواہرا گل کے پِنڈے نُوں لگنا - (۲) راس آؤنا ، ہضم ہونا - (۳) ٹِل لانا ، محنت کرنی - (۴) کھادا جانا (گل) ، تھکنا - (۵) لِفنا - (۶) پکھ کرنی ، پاسے (ول) ہونا - (۷) ڈھڈ وِچ ٹِکنا (گلّ دا) - (۸) ہار منّنی - (۹) سُکھا جانا -

پچوترا : [نر ہ] پنجوترا ، ہر سَو دی اُگراہی پِچھے نمبردار نُوں ملن والے پنج رُپئے ، سَو مگر پنج ودھ -

پِچَونی : [مد ہ] معدہ ، اوجھ ، اوجھری ، کھادا پِیتا پچان دی تھاں ، اَنّ پچان والا انگ -

پچّی : [ص ہ] (۱) جُڑواں - (۲) گنڈھواں - (۳) چمڑواں - (۴) ان لتھّواں ، پکا - (۵) سانجھی واج (کَنّوں وچ) ، رلواں (سُر) - (۶) جوڑ ، گنڈھ - (۷) گانڈھا - (۸) ٹُکّ ، ٹَپّ - (۹) شرمندہ - **پچّی کاری** : [مد اُ] (۱) چونے گچ (دا کم) - (۲) رنگلے پتھراں نُوں کنڈھیں جَڑن دا کم - (۳) جَڑت - (۴) جَڑائی (۵) اِٹاں چُنن دا کم - (۶) وَن سُونّیاں ٹُکڑیاں والا فرش - **پچّی کرنا** : [مح ہ] گڈنا ، ٹھوکنا - (۲) پھسا کے جوڑنا - (۳) اِٹاں یا رنگلے پتھراں والی تھاں بنانی - (۴) اِٹّاں دا فرش لانا - (۵) مِلانا - (۶) پکا کرنا/بنانا -

پِچّی : [ص ہ] کُٹّی ، پیٹھی ہوئی ، نچوڑویں ، مِدھویں ، پِھسّی ہوئی : [—ہو] -

پچیت : [ص ہ] (۱) دا مار - (۲) سیانا ، گُنی - (۳) گُھلاٹیا ، بھلوان - (۴) فریبی ، چھلیا ، چالباز ، پکھنڈی ، مکرا (مکڑا جیہا) - (۵) ہنڈیا ورتیا ، تجربے کار -

پچِّیس : [گِن ہ] پنجھی ، وِیہ تے پنج = ۲۵ [ص — واں] - **پچیسی** : [مد ہ] چوپٹ / چوپڑ دی کھیڈ (جیہڑی ست کَوڈیاں نال کھیڈی جاندی اے) -

پچھاڑ : [مد ہ] (۱) پچھاڑ ، پسلیٹا - (۲) پچھاڑن دی کار ، کنڈ پرنے ڈیگن / ڈِگن دی حالت : [— کھا] -

پچھاڑنا : [مت ہ] (۱) چپھال ڈیگنا - (۲) پِچھے پانا - (۳) پِچھیہاں سٹّنا (گھول گھلپّے وچ) - (۴) پٹکنا ، پٹکانا - (۵) ڈھاہنا - (۶) دھسنا - (۷) تھلے لا لینا - (۸) مارنا کُٹّنا ، (ٹاکرے وچ) - (۹) ہرا دینا (کھیڈ وچ) ، ہرانا - (۱۰) تھکانا - (۱۱) پِدانا - (۱۲) لِتانا (حلال کرن لئی) - (۱۳) پُٹھا کرکے پانا - (۱۴) منجے پا ا (تاپ نے) - **پچھاڑیں کھانا** : [مح ہ] (۱) پِچھیہاں ڈِگنا - (۲) لوٹنیاں لینیاں ، لوٹ

پوٹ ہونا ۔ (۳) ڈگ ڈگ پینا ۔

● **پچھاڑی** : [مد ہ] [ض : اگاڑی] (۱) پچھاڑی ۔ (۲) پیڑا ، پیکڑ ، پینکھڑ ۔ (۳) ڈنگراں دیاں پچھلیاں لتاں بنھن دی رسی ، نیانا ۔ (۴) پچھا ۔ (۵) پچھلا حصہ ،مگرلا پاسا ۔ (۶) پچھواڑ ، کنڈ ۔ (۷) پٹھا داۓ ۔ (۸) پٹھ ۔ (۹) پوچھ ۔ (۱۰) پچھے ، پچھہاں ، پشہاں ، مگر ۔ **پچھاڑی مارنا** : [مح ہ] (۱) چھڑ مارنی ، پچھنڈنا ، پچھنڈے مارنے ۔ (۲) مگروں آ ہتلا کرنا ، پچھلے پاسے وار کرنا ۔ (۳) پچھا مارنا ۔

● **پچھان** : [نر ہ] [ضد : چڑھدا] لہندا ، پچھم ، ڈلاہ ، پچھلا پاسا ، مغرب ، جدھر سورج ڈبدا اے ۔

پچھاوا : [نر ہ عو] پچھا ، پچھلا پاسا ، انگی دا مگرلا انگ ۔

● **پچھایا** : [نر ہ] (۱) پچھلا پتلا / گھیر (کڑتے وغیرہ دا) ، مگرلا تنہا ، پچھا ۔ (۲) چھیکڑلا بال ، پیٹ گھروڑی (دا جا) ۔

● **پچھتا** : [ص ہ] (۱) پورا جوان ۔ (۲) پنج ہتھ لما (اُچا) ، لما چھتا (آدمی) ، اُچا لما گبھرو ۔ (۳) پنج منزلا ، پنج چھتا ۔

● **پچھتانا** : [لا ہ] پچھتانا ، پشتانا ، جھرنا ، جھورنا ، ہرکھ/افسوس کرنا ، ہتھ ملنے ، تانا ، پچھوتانا ، ویلا گوا کے سوچنا ، چنتا کرنی ، کھلا پٹنا (مح) ۔ **پچھتاوا** : [نر ہ] پچھتا ، پچھتاوا ، پچھتیوا ، پشتیواں ، پچھوتا ، دکھ ، ہرکھ ، منکھ ، افسوس ، جھورا ، جھرنا ، جھورنا ، جھریواں ، چنتا ، فکر ۔

● **پچھتر** ، **پچھتر** : [گن ہ] ستر تے پنج = ۷۵ ، پنجھتر ۔ **پچھترواں** : [ص ہ نر] پچھترواں ؛ پنجھتر دی گنتی پگان والا ہندسہ [مد : پچھترویں] ۔

● **پچھڑنا** : [لا ہ] (۱) پچھڑنا ۔ (۲) پچھہاں رہ جانا (دوڑ / سبق وچ) ۔ (۳) ڈھٹھنا ، ڈھہ پینا ۔ (۴) اُچھال ڈگنا ۔ (۵) کنڈ پرنے ڈگنا (گھول گھلپے وچ) ۔ (۶) ہرنا ، ہار (مات) کھانی ۔ (۷) روگی/بیمار ہو جانا ، منجے اُتے پے جانا ۔

● **پچھل** : [اگ ص ہ] پچھلا ، پچھلی اِہ لفظ سانجھے لفظاں دے اگیتر کر کے آؤندا اے جویں : {پچھلپائی = پچھلپیری ، پچھلکھری} ۔

● **پچھلا** : [ص ہ] [ص : اگلا] (۱) پچھلا ، پشلا ، مگرلا ، چھیکڑلا ، اخیرلا ، اخیر والا ۔ (۲) کنڈ والا ، پچھہاں دا ۔ (۳) گزریا ہویا ، کلھ دا ۔ (۴) روزہ رکھن لئی سرگھی ویلے (اشور) دا کھاوا ۔ **پچھلا پہر** : [نر ہ] (۱) رات دا چھیکڑلا پہر ، مکدی رات ، (۲) لوہڈا ویلا ۔ (۳) بڈھا وارا ۔ **پچھلے پاؤں پھرنا / ٹلنا** : [مح ہ] (۱) جھٹ پرت آؤنا ، واپس مڑ آؤنا / ولنا ، مڑدے پیریں آ جانا ۔ (۲) پوریاں پا کے آؤنا (سٹھ) : ناکام آؤنا ۔ **پچھلے پہر** : [ویلا] (۱) چھیکڑلے پہر ، پچھلی راتے ۔ (۲) لوہڈے ویلے ، تیجے پہر ۔ **پچھلے دنوں** : (۱) پچھلے دنیں ، اگلے دہاڑے ۔ (۲) بیتے سمے ۔ (۳) تھوڑیاں دناں دی گل اے ۔ **پچھلی ٹکیا** : [مد ہ عو] بہی روٹی ، چھیکڑلی ٹکی/ روٹی (مروڑیاں تے خشکے وغیرہ دی پکائی ہوئی) ؛ اِہ ٹکی کھان والے نو عقل چرکی تے پچھیتی آؤندی اے (لو) ۔ **پچھلی ٹکیا کھائی پچھلی مت آئی** : [اکھ ہ] بہی روٹی وسارا پاندی اے :- بہا کھانا نہ کھان دی مت اے ۔ **پچھلی رات** : [مد ہ ویلا] (۱) پچھلی راتے ، کلتھ راتی/راتیں ،

رات دا پچھلا پہر ، ادھی راتوں پچھتے - **پچھلی مت** : [مد ہ] پٹھی سمجھ ، بد عقلی ، کوجھی عقل ، الٹی مت ، مورکھ پنی ، کسولٹی سوچ -

● **پچھلا** : [نر ہ] (۱) کاغذ دی پوچھ (گڈی/پتنگ دی) - (۲ ص) جتس گون والا ، بھنڈ - (۳) جھولی چکٹ -

● **پچھل پائی** : [مد ہ] پچھل پیری ، پچھل کھری ، ڈین ، چڑیل (جہدے بارے خیال اے پئی اہدے پیر پچھلے پاسے ہندے نیں) -

● **پچھلگ** : [ص پ] زنانی دی اہ اولاد جہڑی پہلے خوند توں ہووے ، پچھلگٹ ، پچھلے جا -

● **پچھلگو** : [ص ہ] (۱) لاگو، پچھا (کھہڑا) نہ چھڈن والا ، لہنج ، لہدا (لیدھا) - (۲) پچھلگ (تیویں دے پہلے سائیں دی الاد) - (۳) پھکڑی باز ، بھنڈ -

● **پچھلی** : [مد ص ہ] ویکھو : 'پچھلا' دے ہیٹھ -

● **پچھم** : [نر ہ] [ض : پورب = چڑھدا] (۱) لہندا ، ڈلاہ ، جہدر دہو (سورج) ڈبدا اے ، مغرب - (۲) لہندڑ دیس - **پچھم جاؤ دکھن : وہی کوم کے لکھن** : [اکھ] (لہندے ول جاؤ یا لمے دا بخت نہیں وٹدے) [پ] = ٹریا ٹریا جا کرماں دا کھٹیا کھا :- واس وٹایاں بھاگ نہیں وٹدے ، قسمت نال نال رہندی اے -

● **پچھمی** : [ص ہ] [ض : پوربی] لہندا ، لہندڑ ، ڈلاہ والا (دن لہن والا پاسا) ، مغرب دا ، پچھوا ، پچھم والا / والی -

● **پچھنا** : [نر ہ] (۱) پچھن دا ہتھیار ، پچھ لانا ، پچھنی - (۲) استرا - (۳) سنگی - (۴) پچھ ، ٹکٹ - (۵) چیرا (جہڑا بفیم کڈھن لئی پوست دے بوٹے نوں دتا جاندا اے) - (۶) مہنا ، ٹونا : [دل —] - **پچھنے دینا ، لگانا** : [مح ہ] پچھ لانے ، پچھنا ، ٹکنا ، ٹک مارنے ، پچھی کرنا ، رت کڈھنی ، (نہیرنے یا استرے نال) وڈھے لانے ، مہنا مارنا ، چوبھاں لانیاں ، سنگی لانی (پنڈا پچھکے) -

● **پچھوا** : [مد ہ] (۱) پچھوں ، پچھم (لہندے ول دی وا) ، {ض : پروا = پرا} - (۲) چولے/جھگے دا پچھوں گھلھن والا پاسا ، پچھواڑا - **پچھوا چلنا** : [مح ہ] پچھوں (دی وا) وگنی / گھانی ، لہندے والوں وا چانی - **پچھوا چلے کھیتی پھلے** : [اکھ ہ] (پچھوں دی وا نال کھیتی پھلدی اے) اخے ؛ چوکھا کرکے پچھوں مینہ لیاندی / وساندی اے -

● **پچھواڑ** : [مد ہ] وا دے زور نال ورھدا ہویا مینہ ، واچھڑ ، جھمب ، چھہبر - **پچھواڑ پڑنا** : [مح ہ] (۱) واچھڑ آؤنی ، جھمب آؤنی ، وا دے زور نال مینہ آؤنا ، اہلے یا سائے ہیٹھ وی مینہ دے چھٹے اپڑنے - (۲) پھنڈ آؤنی (گالاں دی) -

● **پچھواڑا** : [نر ہ] کسے ولگن وغیرہ دا پچھواڑا ، پچھواڑ ، پچھا ، پچھلا پاسا ، پٹھ ، پچھاڑی ، پچھوکڑ (گھر کوٹھے دا) -

● **پچھوانا** : [مت ہ] [مت : پوچھنا] (۱) پچھانا ، پچھ کے دسنا - (۲) کسے دے راہیں پچھنا ، کسے کولوں پچھانا ، پچھ پوانی -

● **پچھوت** : [مد ہ] پچھیتی فصل ، اخیرلی/پچھلی (پیداوار) ، پچھیتری پیلی ، پچھیت (—ہو/کر) -

● **پچھورا** : [نر ہ] پرنا ، پٹکا ؛ جھنو تیڑ بنھدے تے کدے لوڑ ویلے سر اتے وی لیندے نیں -

● **پچھوڑنا** : [مت ہ] چھٹ کے صاف کرنا ، چھٹنا

(دانے وغیرہ) ، چھج وچ پا کے پھٹکنا ، کلانا (چول وغیرہ) ۔

● **پچھونڈ** : [نر ہ] کنڈ پچھے بنھیا ہویا بھار (بال) ، مگری ، مگرا ، کنڈ دی پنڈ ، لک دا لدا ۔

● **پچھونڈی** [مد ہ] (۱) پچھا ، کنڈ ۔ (۲) کسے پاسے پچھاڑی کر کے بہن دی حالت ۔ (۳) مگری ، گٹھلی ۔

● **پچھویّا** : [نر ہ] (۱) پچھویّا ، پچھیّا ، پچھن والا ۔ (۲) راکھا ، دھیان رکھن والا ۔ (۳) والی ، وارث ۔

● **پچھیاؤ** : [نر ہ] پچھوں ، پچھم دی وا ، لہندے دی وا ۔

● **پچھیت** : [مد ہ] (۱) پچھا ، پچھاڑی ۔ (۲) پچھلی کندھ ۔ (۳) پچھواڑ ، پچھوکڑ ، (مکان دا) پچھلا پاسا ۔

● **پخ** : [مد ہ اُ] (۱) کاکل ۔ (۲) بک بک ، بکواس ، یکّڑ ، لپاٹ ، لپاڑ ۔ (۳) کھپ ، رولی ۔ (۴) کُتی چیکا ۔ (۵) رٹا ، اڑچ ، جھیڑا ۔ (۶) روک ، رندھک ، اٹکا ، اڑکا ، بہانی ۔ **پخ پھیلانا / کرنا** : [مح ہ] جھیڑا پانا ، فساد کھڑا کرنا ، شرارت کرنی ، بکنا ، کھپ کھل کرنی ، رولا پانا ، رندھ پانا ۔ **پخ لگانا** : [مح ہ] روک رنھک پانی ، جھیڑا کھلا کرنا ، جھنجٹ پانا ، اڑچ ڈاہنی ۔ **پخ نکالنا** : [مح ہ] عیب کڈھنا ، نقص بینی کرنی ، اعتراض کرنا ، کسنہ کڈھنی (لو) ، کیڑے پانے ، مین میخ کڈھنی ۔

● **پخال** : [مد ہ] پکھال ، مشک (بلد اُتے لدین جوگی وڈی مشک) ، پانی بھرن دی کھل ۔ **پخال پیٹیا ، پیٹو** : [ص اُ ہ] (مشک ڈھڈا) [پ] = کُھوہ ڈھڈا ، کھاؤ ، ٹوئے ڈھڈا ، ڈھڈل ، وڈے ڈھڈ والا ۔

● **پُخت و پز** : [مد ف] [مص ، پختن : پکنا] اندر پکیاں ، پک ٹھک ، جوڑ توڑ ۔ کھُد بُد ۔ متا ۔ درستی ۔ گھالا مالا ، اٹا سٹا ، اندر خانے دی گل ۔ قول قرار ۔

● **پُختڑیاں** : [مد ج اُ] (۱) روٹیاں ، دپڑاں ۔ (۲) سوار کے نہ پکیاں ہوئیاں روٹیاں ۔ (۳) اوہ روٹیاں جہڑیاں امیر گھراں وچ روٹی پکان والیاں چرا کھڑدیاں نیں ، مفت دیاں پکیاں پکائیاں روٹیاں ۔

● **پُختگی** : [مد ف] (۱) پک : ٹھک ، پکیائی ، مضبوطی ، پکا ، پکنوٹی ، ہنڈنساری ۔ (۲) سیانف ، تجربہ ، گُن ، جان سیان ۔ (۳) مہارت ، کاریگری ۔

● **پُختہ** : [ف مف ص] (۱) پکا پیڈا ۔ (۲) پکا ردھا ہویا ، رنھواں ۔ (۳) سیانا ۔ (۴) پکنوٹ ، پکروٹ ۔ (۵) نگرّ ۔ (۶) پکی تھتی گل ۔ (۷) پکروڑ (پکی عمر دا) (۸) بُڈھا ، نیٹھا ۔ (۹) ٹھیک دی (گل) ۔ (۱۰) ٹھیک ۔ (۱۱) ہنڈن سار ۔ (۱۲) پکے رنگ دا ۔ **پُختہ بھاؤ** : [نر ہ] پکا بھا ، بنھیا متھیا ہویا بھا ، متھواں مُل ، لگا بدّھا بھا ۔ **پُختہ کار** : سیانا ، ہنڈیا ورتیا ، گُنی ، کاریگر ، گڑھیا ہویا ، گُنیا ہویا ، ازماوے ہتھا ، اُستاد ، بھروکار ، تجربے کار ۔ **پختہ کرنا** : [مح اُ] (۱) پکانا ، پکا بنانا ، پیڈا کرنا ۔ (۲) متا پکانا ۔ (۳) منانا ، راضی کرنا ۔ (۵) تیار کرنا ۔ (۶) ٹھک دی گل کرنی ۔ (۷) گل بنانی (۸) پکی (تاکید) کرنی ۔ **پختہ مزاج** : [ص ف] پکے سبھا دا ، نگھا ، دھیا ، سیانا ، حوصلے والا ، دلیر ، سہارو ، ساؤجی ۔

● **پخنا** : [ص اُ] [مد : پخنی] (۱) کمینہ ۔ (۲) شُہدا (۳) گھٹیا ، ذلیل ۔ (۴) جھگڑیل ، جھیڑو ، فسادی ۔ (۵) چوتنا جہا (ص) ۔ (۶) پدنا ،

بھنڈ جِہا ۔

● پنچیا :[نر ہ] (۱) جھگڑیل ، اڑچِّی ، جھیڑو ، فسادی ، کِل کِلیا ۔ (۲) لِہنج ، کمینہ ۔ (۳) شُہدا ۔ (۴) بِیتّھل ۔ (۵) نِکّما ، گھٹیا آدمی ۔

● پِدا : [نر ہ] (۱) پِدّا ، پِدّڑا ، پِدنا ، پِدّی چِڑی ، اِک پکھنُو ۔ (۲) مریڑا ، نِکڑا آدمی (سٹھ) ۔ **پِدّے کی ضامنی :** [مح اُ] نگونے دی ضامنی ، نابالغ دی ضامنی ، نِکے دا بھروسا ، کچی / بے اعتباری گل ۔

● پِدانا : [مت ہ] (۱) پِدانا ۔ (۲) تھکانا ۔ (۳) مارنا ۔ (۴) ہرا دینا ۔ (۵) دب اگے لانا ۔ (۶) بھیں پیں بُلانی ۔ (۷) [پ] پِدی وانگ اُڈانا ، وار نہ آؤن دینی ۔

● پِدر : [نر ت] [مد : مادر] پیُو ، ابّا ، باپ ، والد ، بے ، باپُو ، بابل (عو) ، جندا (لو) ۔ **پدر گر نتواند ، پسر تمام کند :** [اکھ ف] (کوئی کم جے پیُو نہ کر سکے تے پُتر کر وکھاندا اے) ، اُلاد ماپیاں ورگی ہُندی اے ۔ **پدرم سلطان بود :** [اکھ] (میرا پیُو بادشاہ سی) وڈ وڈیریاں یا پیو دادے دیاں کاریاں اُتے مان کرن والے نِکمّے شیخی خورے نُو ٹھٹھ کردے نیں ۔ **پدری :** [ص ف] پیُو دا ، پیوکا ، بیانا ، جدّی ، باپُو دا ، ابے والا ، پیُو والا (ــحق / جایداد) ، دادے لاہی (لو) ۔

● پِدڑی : [مد ہ نک] (۱) چِڑی ورگا مشہور پرندہ ، پِدّنی ، پِدّی ، پِدڑی ۔ (۲) نگونی تے بے مُلّی شے ۔

● پَدم : [نر س] (۱) گول چکّراں والے لال جہے نشان جہڑے انگلیاں دے پوٹیاں اُتے یا پیراں ہیٹھ ہُندے نیں ۔ (۲) اِہ مبارک (سُلکھنے سمجھے جاندے نیں ، ہاتھی دی کھل اُتلے داغ ۔ (۳) سو نیل یا نیلم دا اک پدم (گنتی وچ) ۔

● پدمنی : [مد ہ] سوہل مُلوک تے من موہنی زنانی ، چوکھی سوہنی سُنکھنّی ؛ زنانیاں دیاں چار قِسماں وچوں اِک قسم ۔ چِتوڑ دی بھلی مانس رانی روپ متی ؛ جِس نال علاؤالدین خِلجی دے ناکام پیار دی کہانی مشہور اے ۔

● پِدنا : [لا ہ] ہرنا ، تھکّنا ، پِدّنا ، اگے لگنا (کھیڈ وچ) ، وار نہ آؤنی ، پِدی وانگ کُدنا ۔

● پِدّو ، پِدّوڑا ، پدی : [ص ہ] (۱) پِدنا ۔ (۲) پِدّی ، پادی ، پادر ، بُہتے پد مارن والا ۔ (۳) خیرا (دل دا) ، ڈراکل ، ڈرو ۔ (۴) رُوح چھڈّ ، پھوسڑ ۔ (۵) پدن ہار ۔ **پِدّی سے پدم شاہ بن / ہوگیا :** [اکھ] جہنُو لوک پِدنا جان کے پِدّی پِدّی آکھدے سن اُہو پیسے والا ہوگیا تے پدم شاہ بن گیا ، دُنیا وچ پیسے ہی دی عزت اے [پ] = جہدی کوٹھی دانے اُہدے کملے وی سیانے ۔

● پِدی : [مد ہ] پِدی ، پِدنی ، پِدڑی ، اک چِڑی ۔ **پِدّی کا شوربا :** [مح ہ] پِدی دا شورا ، نگونی شے ، نگُونی ، ماڑی :۔ بے مُلّی تے تھوڑی شے دی حیثیت کی اے ۔ (کیا) پِدّی کیا پِدّی کا شوربا ، پدی والی بات ؛ **جس ٹہنی پر بیٹھوں وہی جھکے :** [اکھ ہ] کوئی چھوٹے پاہنے دا بندہ ودھ ودھ کے گلاں کرے تے آکھدے نیں ، پُئی ؛ توں کی تے تیری حیثیت کی ، مُکّیاں پھونڈاں نیں ! ، تیری تے اِہ گل اے جویں : پِدّی آکھے جہڑے ٹاہن تے وی بہنی آں کڑکڑ پیا کردا اے ۔

پَدِید ، پدِیدار : [ص ف] (۱) صاف ، ظاہر ، دِسواں ، پرگٹ ، سِرکڈھواں - (۲) آیر والا - (۳) اُگھا ، اُگھڑواں - (۴) سامنلا - (۵) اُچیچا -

پُدِینہ : [نر ف] پُودنا ، اِک مہکویں بُوٹی ، جہڑی دواواں دے کم آؤندی اے -

پدھارنا : [لا ہ] (۱) آؤنا - (۲) ڈھکنا - (۳) باہوڑنا ، بھوڑنا - (۴) تشریف لیانی - (۵) چا یا آدر نال آؤنا [ہ ب] -

پدھان : [نر ہ] (۱) پردھان ، صدر - (۲) پِنڈ دا چوہدری - (۳) کھڑپَینچ (سٹھ) - (۴) داناّ پردھاناّ - (۵) آگُو ، سردار -

پُڈنگ : [مذ ، انگ : pudding] (۱) پُٹین (لو) - آنڈیاں تے دُدّھ دی بنی ہوئی فرنی ورگی اِک مِٹھی تے سوادی شے ، ولیتی سیرا -

پذیر : [ف پچھ] [مص : پذیرفتن ، مننا ، قبول کرنا] سانجھے لفظاں نال (اسم دے پچھے) لگ کے اسم فاعل ترکیبی بناندا اے تے قبولن والے دے معنے دیندا اے - جویں : اثر پذیر : اثر منن / لین والا -

پذیرائی : [مذ ف] [ص : پذیرا] ڈھو ، ڈھکا ، ڈھوئی ، منظوری ، قبولی ، پروہنے چاکری ، پروہنے دی خدمت کرنی -

پر : [نر ف] (۱) کھمب/کھمبھ ، پکھ ، پر (پکھُواں دا) - [طاؤس= مورچھل ، چوری] (۲) زور ، واہ ، ساہ ست - (۳) پرکار دی لتّ - (۴) اِک نغ (پکھّو ، پکھیرو دا) جویں : فی پر - (۵) [ح ہ] لیکن ، پر ، فیر ، مگر ، مگراں - (۶) [ص] پرایا ، غیر ، کو ، دوجا ، اوبھڑ ، کِسے - (۷) [ویلا] پر پرار دا / پروں دا ، پچھلا (ورھا) : پر سال - **پر آدھین** : [ص ہ] ادھین ، گولا ، نوکر ، غلام ، دُوجے دے آسرے رہن والا ، بے وس - **پر ادھین سپنے سُکھ ناہیں** : [اکھ] = پرادھین سُفنے سُکھ ناہ : ادھین دے سُفنے وچ وی سُکھ نہیں ، غلامی نُوں نندن ویلے بولدے نیں = نکیہنّد چاکری - **پر اُپکاری دھرم دھاری** : [اکھ ہ] غیراں دی مدد کرن والے لوک ہی اصل ایمانی نیں ، کسے ڈِگے ڈھٹھے نُوں سہارا دین دی مت اے - **پر کو کُنواں کھودے اور آپ ہی ڈوب مرے** : [اکھ] :- کسے دا بُرا لوڑن والے دا آپنا بُرا ہُندا اے - [پ] = کھُوہ پٹدے نُوں کھاتا تیار = بُرا نہ بیجیے -/ کر بُرا ہووی بُرا - **پر کی موئی ساسُو ، آج کیوں آئے آنسُو** : [اکھ] (پرُوں دی مری ہوئی سس دے وین ہُن چیتے آئے نیں !) : گئی گواتی گل دا ہرکھ کرن یا اُلاہا دین والے نُوں ٹوک ماردے نیں - **پر گھر کو دیں تین جنے : کایتھ ، بید ، دلال** : [اکھ] پرائے گھراں نُوں اِہ تِنے : منشی ، وید (حکیم) تے دلال (آڑتی) نفع کھٹاندے نیں ؛ [کایتھ ہندوآں دی اِک ذات اے ؛ جہنے سبھ توں پہلاں فارسی پڑھ کے منشی گری دا کم سانبھیا سی] -

پر : [نر ف] کھمبھ ، پکھ ، پر - **پر باندھنا** : [مح اُ] کسے پکھُو (کبُوتر) دے کھمبھ بنھنے (تاں جے اڈ نہ سکے) ، پر بنّھنا ، پراں نُوں دھاگے نال بنّھنا - بے وس کرنا ، آتر بنانا ، عاجز/ادھین کر لینا - **پر پُرزوں سے درست ہونا** : [مح اُ] (۱) تیار بر تیار ہونا - (۲) چھری کُہاڑی نال سجنا - (۳) نواں نرویا ہونا - (۴) چنگا بھلا ہونا - (۵) ہوش سمھالنا - (۶) گبھروٹ ہو جانا - **پر پُرزے نِکالنا** : [مح ہ] پر پُرزے کڈھنے ، کرنی اُتے آؤنا ، سُرت سمھالنی ، ہوش سمھالنی - چاتر بننا ، چلاک بن جانا ، ہشیار ہونا - **پر تولنا** : [مح ہ] کھمبھ سوارنے ،

کھمبھ کھنڈیرنے ، پر کھلارنے ، پر ہلا کے اُڈن دا جتن کرنا ، اُڈن نُو تیار ہونا - **پر ٹُوٹنا یا جلنا :** [مح اُ] کھمبھ ٹُٹنے ، زور ٹُٹنا ، واہ مُکنی ، ساہ ست گھٹنا ، بے وس ہونا ، پُج پُجائی نہ ہونی - **پر پشہ کے برابر :** [ص مح] مچھر دے پر برابر / اُجیڈا ، نگُونا ، بے حقیقتا ، ہیٹھا ، وچارا - **پر جمنا :** [مح ہ] نویں پر جمنے ، کھوہے یا پُٹے ہوئے پراں دا فیر اُگنا ، پر نکلنے - **پر جھاڑنا :** [مح اُ] کھمب کھوہنے ، پر پٹنے ، گُلے کڈھنے (کبوتر / پنچھی دے) کھمبھاں دی چھانٹی کرنی ، کھمبھ جھاڑنے ، پر پھٹکنے ، اُڈن دی تیاری کرنی ، پر سوارنے - **پردار :** [ص ف] کھمبھاں والا ، پراں والا (کیڑا) ، پکھشو ، جنور ، پکھیرو ، پنچھی ، چلدا پُرزہ [ص] ، چھلیا ، چلاک - **پر قینچ کرنا :** [مح اُ] کھمبھ/کھمب کترنے ، پر کٹنے ، آتر/ ادھین/ بے وس کرنا - **پر کا قلم :** [نر اُ] پر دی بنائی ہوئی قلم ، پرانی قسم دی لکھن/ لکھنی - **پر کا کوا بنانا :** [مح اُ] کھمبھ دی ڈار بنانی ، گل دا گلین بنانا ، رائی دا پہاڑ دسنا ، نکی جہی گل نُو ودھا دینا - **پرگیری :** [مد ف] (۱) کانی - (۲) پر (تیر دا) ، نکی دا مگرلا پاسا - **پر لگانا :** [مح اُ] (۱) کھمبھ لانے ، اُڈانا - (۲) دھانا (گل) - (۳) بھنڈنا ، ودھانا - (۴) سوہنا ، سہاواں بنانا - **پر لگنا :** [مح اُ] (۱) کھمبھ اُگنے ، پر نکلنے ، کھمبھ لگ جانے - (۲) چھیتی پُجنا - (۳) اُڈار ہونا - (۴) ہتوں باہر ہونا - (۵) تکھا ٹرنا - (۶) عزت مان ودھنا - (۷) وجّ (مشہوری) ہونی ، دھم پینی ، ناں کھٹنا - (۸) چلاک ہونا ، حرکتی ہونا - (۹) زمانے دی وا لگنی - (۱۰) حدوں ودھنا - **پر لینا :** [مح ہ] پر کُترنے ، کھمبھ کٹنے تاں جے جنور اُڈ نہ سکے - **پر مارنا :** [مح اُ] (۱) کھمبھ چلانے - (۲) کوشش کرنی - (۳) ہتھ پیر مارنے - (۴) اُڈن دا چارہ کرنا - (۵) اُڈنا - (۶) پر پھٹکنے ، کھمبھ دی چپیڑ لانی ، واہ / ٹل لانا ، جتن کرنا ، لونی لگنی ، بے چین ہونا - **پر نہ مارنا :** [مح اُ] پر نہ پھٹکنا ، جا نہ پینی ، دم نہ مار سکنا ، کول نہ پھڑکنا ، لاگے نہ لگنا ، چڑی نہ پھٹکنی ، پہنچ نہ ہونی - **پر و بال نکالنا :** [مح اُ] (۱) پر پُرزے کڈھنے ، کھمبھ کڈھنے ، ہوا لگنی (سمے دی) ، لچھن وگڑنے ، فساد کھلارنا - (۲) ہوش سنبھالنی ، ستیا پھرنا -

● **پُر :** [ص ف] (۴) بھریا ہویا - (۱) کامل ، پوریا ہویا ، نکر - (۲) [نر ہ] جھٹا ، ڈلا ، چمڑے دا وڈا سارا ڈول جہدے نال چھپڑ وغیرہ وچوں پانی جھٹ کے کھیت دی پیائی کردے نیں - (۳) پد ، بھوں دی واج - **پُر آشوب :** [ص ف] فساد بھریا ، رولے گولے والا ، جھگڑیلا ، گڑبڑ والا (ویلا ، زمانہ) - **پُر از غم :** [ص ف] دہیلا ، غم بھریا ، سوگی ، حالوں بے حال ، فکراں ماریا ، چنتا وان ، جھورے کھاہدا ، دکھی ، مسوسیا ہویا - **پُر پیچ :** [ص ف] (۱) گنجھلاں والا ، گنجھلالا - (۲) ولاں والا ، ولواں - (۳) پیچیلا - (۴) اوکھا ، اڑانگا/اڑانگھا ، ول ونگ والا - (۵) ونگا تڑنگا - (۶) ٹوکواں - (۷) بجھارت ورگا - (۸) گھنڈی والا - (۹) ڈنگ پڑنگا - **پُر تپاک :** [ص ف] ملاپڑا ، ملنسار ، کھڑ متھیا ، تپاک والا ، مٹھبولا - **پُر تکلّف :** [ص ف] کھیچل بھریا ، وکھاوے والا ، ٹھٹھواں ، گٹھواں ، سجاواں ، ٹھاٹھ والا ، اُچیچ والا/والی - **پُر خم :** [ص ف] کُنڈلاں والا ، کنڈلالا ، ڈنگا ، ٹیڈھا ، ولاویاں والا ، ڈنگ پڑنگا ، کھڑوڑا ، چبا - **پُرخور :** [ص ف]

بُہتا کھان والا ، پیٹو ، رَج نہ جاندا ، کھاؤ ، کھوہ ِڈھڈّا ، پیٹ مُجاری - **پُردرد :** [ص ف] دردیں بھریا ، غم والا ، دردیلا ، درداں ماریا ، دُکھ بھریا ، دُکھی - **پُر زور :** [ص ف] زور والا ، ڈنڈ پٹ والا ، متانا ، مُونہ تانا ، اتّھرا ، زور بھرا - **پُر شور :** [ص ف] کھپی ، فسادی ، رَولے والا ، ہُلّڑ باز ، ڈنڈ پاؤ - **پُر شہوت :** [ص ف] شہوتی ، شہوتیا ، شہوت دا بھریا ہویا ، مست ، مستانا ، آلنگی ، وہریا ہویا ، کھڑ دُمبا ، مُشکیا ہویا ، ِانسّریا ہویا - **پُر غرور :** [ص ف] ہنکاری ، مغرور ، آکڑ باز ، غرور والا ، آکڑیا (—جی) ، اینٹھیا ہویا ، ہینکڑی/ آئیں مَیں والا - **پُر غضب :** [ص ف] غضبولا/غضبولی ، بھریا پیتا ، لوہے لا کھّا ، مچیا تپیا ہویا (دل/آدمی) غُصیل ، غُصیلا ، لوہڑے (لوڑھے) مار ، کرودھی - **پُر فریب :** [ص ف] مکراں بھریا ، ول چھل والا ، چھلیا ، فریبی ، کائیاں ، کُرو ، گھاگے ہارا ، چکچالا ، فرفیجی ، اُستاد ، چار سو ویہہ (لو) - **پُرفضا :** [ص ف] کُھلّھی تھاں ، پہاڑ وستی ، نروئی تھاں/وا ، چنگے ہوا پانی والا علاقہ - **پُر فن :** [ص ف] (۱) گُنی ، چالاک ، چھلیا ، فریبی - (۲) باراں تالی (عو) تیراں تالا ، پتناں دا تارُو - (۳) حرکتی - (۴) گُنناں دی گُتھلی [ص مح] - **پُر قلم :** [ص ف] بھرویں قلم / کانی نال ، پُورے قط دا (حرف) ، موٹا موٹا (لکھیا ہویا) - **پُرکار :** [ص ف] (۱) بھرو کارا ، کارے ہتّھا ، ہُنری ، گُنی ، سُچجا ، جانُو ، لیاقتی ، لیاقت والا - (۲) مصروف ، روجھکی ، کم دا بندہ ، کاجی ، کاری ، کماں والا - (۳) ہُشیار ، چلاک - (۴) فریبی ، دھوکے باز ، عیار ، چلدا پُرزہ ، کُرو ، ات سیانا - (۵) موٹا ، پیڈا/پیڈھا ، (دال/دلیا) - **پُر کشش :** [ص ف] من کِھچواں ، من موہنا ، پیارا ، رُوحِ کھچ ، من بھاؤنا ، کشش والا - **پُر کینہ :** [ص ف] کُھنسی ، وَیری ، ورودھی ، کرودھی ، کُھوٹھا ، دوکھی ، من دا کھوٹا ، دُشمن ، کِڑ رکھن والا ، کِڑی ، ِکینہ رکھن والا - **پُرگو :** [ص ف] (۱) گالڑی ، گلادھڑی ، بڑا بولن والا ، گلاکڑ ، گلوکڑ ، وتاؤلا ، بولا - (۲) رجواں شاعر ، ڈھیر شعر آکھن والا - **پُر متن :** [ص مد ف] (۱) کاڈھویں / کسیدے والی (چدر) ، جِس اُتے پُھلکاری (پُھل بوٹے کڈھن دا کم) کیتی گئی ہووے - (۲) بھرویں (کتاب) - **پُر مغز :** [ص ف] - (۱) ِنگھا ، بھرواں کِردار ، سُڈھبّا (مضمون ، لیکھ ، گل) - (۲) گودے (گُلّی/ مِجھ) والا - (۳) حق سچ بھریا - (۴) ِنتروان (خطبہ) - (۵) گھنے معنیاں والا - **پُر ناز :** [ص ف] ناز والی ، نخریلو ، سُہاوری ، نازو ، ناجو ، مٹکیلو ، نہورے ہتھی (مد ص) ، مستانی ، نازاں ہٹّی (لو) - **پُر نُور :** [ص ف] نُور بھریا ، نُور والا ، نُور و نُور ، روشنی والا ، چانن بھریا ، چاننا -

● **پرا :** [نر ہ] (۱) انگ ، پال ، لار ، قطار - (۲) سیدھ - (۳) ٹولا - (۴) جُھمبا ، چمبا/ چنبہ (چڑیاں دا) ، ڈار (پکھواں / کُونجاں دی) - (۵) چھیڑ ، ہیڑ (کبوتراں دی) - **پرا باندھنا / جمانا :** [مح ہ] کٹھیاں ہونا ، لنگ بنانی ، قطار بنھنی ، پال بنھنا ، اِک سیدھ وچ ہونا ، صفاں بنھ کھلونا ، پالو پال کھلونا -

● **پُرا :** [نر ہ ِپچھ] پُر ، کوٹ ، شہر ، وستی ، ڈھوک ، ٹھٹّھی ، آباد ، محلہ ، پُرا (پ) -

● **پراپت :** [مد ہ] لاہ ، لاہا ، لبھت ، نفع ، کھٹّی ، حاصل ، بچت : (—ہونا) -

● **پرات** : [مد ہ] پرات ، دھات دی کُنالی ، وڈا تے ڈونگھا تھال (آٹا گُنھن لئی) ، پراتڑا ، کاٹھڑا (لکڑ دا) ۔

● **پراٹھا** : [نر ہ] پرونٹھا ، اندر باہر گھیو لا کے پکائی ہوئی (تہواں والی) روٹی ، جِھدی بُرکی بھنّیاں کئی تہواں (تہاں) سامنے آؤندیاں نیں ، دُوپڑ ، دوتہی روٹی ۔ **پراٹھا ہونا** : [مح ہ] (۱) تلیا جانا ۔ (۲) مِجھ نکلنی ۔ (۳) سڑنا ۔ (۴) تباہ ہونا ۔ (۵) ہسّنا ۔

● **پراچین** : [ص س] پُرانا ، پُرانے سمے دا ، پہلے وقتاں دا ، پر پُرانا ، پچھلے ویلیاں دا ۔

● **پرارتھنا** : [مد س] دُعا (بخشش دی) ، بینتی ، بنتی ، منت ، ترلا ، عرض ، عرضوئی ، ارداس ۔

● **پراسپکٹس** : [نر ، انگ : prospectus] کسے سکول/ادارے یا پرھیا دے ڈھو ڈھباں یا اُصولاں قاعدیاں دی کتابڑی ۔

● **پراکِرت** : [مد س] (۱) ڈِگی ڈھٹھی ۔ (۲) ہیٹھی ، ہینی ، کِروِیں ۔ (۳) لوک بولی ، سنسکرت دی وِگڑی شکل ، پراکرتاں دیاں کئی قِسماں نیں ۔

● **پراگ** : [نر نا ہ] الہ آباد دا پُرانا ناں ۔

● **پراگندگی** : [مد ف] (۱) کِھنڈ پُھنڈ ، کھلار پلار ، کِھلارا ۔ (۲) حیرانی ، پریشانی ، نموجھان ہونا ، اُداسی ، آزردگی ۔

● **پراگندہ** : [ص ف] (۱) پریشان ، سوچیں ڈُبّا ۔ (۲) کِھنڈر پُھنڈر ۔ (۳) وکھ وکھ ۔ (۴) کِھلریا پُٹریا ۔ (۵) انجوانج ، کھیرُو کھیرُو ، {— کرنا = کھدیڑنا ، چھیکنا} ۔ **پراگندہ ہونا** : [مص اُ] پریشان ہونا ، فکر وچ ہونا ۔ (۱) کِھنڈنا ، کِھنڈ پُھنڈ جانا ، کِھلرنا پُلرنا ، کھیرُو کھیرُو (کھیروں) ہونا ، کِھنڈر پُنڈر ہونا ۔ (۲) پُھٹ جانا ۔ (۳) چھیکیا جانا ۔ (۴) بنّھ کُھلّھنا (بُھاری دا) ۔

● **پرال** [پیال] : [مد ہ] پرالی (مُنجی دی) وڈھی ہوئی فصل دے سِٹے ہیٹھلا حصّہ ، ناڑ (کنک دا) ۔ **پرالی** : [مد ہ] پرالی ، مُنجی دا ناڑ ، وڈھی ہوئی دھائیں دے ککھ کان ، چَول / چینے دا ناڑ : ڈنگراں نُوں کھوان سیال نُوں راتیں بالن / سیکن / ہیٹھاں وِچھان دے کم آؤندی اے ۔

● **پرامِزری نوٹ** : [نر ، انگ : promisery note] اقرار نامہ ، لِکھت ، کسے متھے ہوئے ویلے تے رُپیّا تارن دی لِکھت ۔

● **پُران** : [نر س] ہندوآں (سناتن دھرمیاں) دیاں اٹھاراں پوتھیاں جِنہاں نُوں پاک تے پوتّر گِندے نیں : وش ، ناروپا ، بھاگوت ، گرو ، پدم ، واریا ، میتسا ، کرما ، لنکا ، شو ، سکند ، اگنی ، برہم ، برہمند ، برہم (دیورت) ، مارکنڈیہ ، بھوشیہ ، دان ۔

● **پِران** : [نر ہ] (۱) جی ، جان ، دم ، ساہ ، روح ۔ (۲) ست ۔ (۳) [ص] پیارا یار ، سجن ، دلبر جانی ، ڈھول جانی ۔ **پران پتی** : [ص نر ہ] پراناں دا مالک ، جند جان دا مالک ، ربّ ۔ **پران چھڑانا** : [مح ہ] جان بچانی ، جند لکانی ، بچنا ، لکدیاں پھرنا ، کھہڑا چھڈانا ۔ **پران چھوٹنا** : [مح ہ] (۱) جان چھٹنی ، جند بچنی ، چھٹکارا مِلنا ، خلاصی ہونی ۔ (۲) دم مسافر ہونے ۔ (۳) ڈور بورا/بھورا ہو جانا ۔ (۴) تھکنا ، ہٹنا ، ہس جانا ، جند کُھسنی ۔ (۵) ہڈ پیر

بھجنے - (۶) بد حواس ہونا ، نموجھانا ہونا - **پران چھوڑنا :** [مح ہ] (۱) جان تیاگنی ، مرنا ، جان دینی - سُرت وسارنی ، بوندلنا ، ہُٹنا ، کُسھٹنا ، جی چھڈ دینا ، دِلوں ہار جانا ، آہنگس نہ رہنی ، جان اُسی آؤنی ، اُدس نہ آؤنا (نہ اُدیسانا) **پران لینا :** [مح ہ] جان لینی ، جِند کڈھنی ، مار مُکانا ، جِندوں لینا ، چوکھا دُکھ دینا ، وخت پانا -

● **پُرانا :** [ص ہ] [ج : پُرانے (پرانوں) ، مد : پُرانی] - (۱) پُرانا - (۲) بُڈھا کھوہڈا - (۳) چِراکا ، چروکا ، چروکنا - (۴) اگلے (بیتے) سمے دا - (۵) مُڈھ قدیمی - (۶) گیا گُزریا (معاملہ) - (۷) ہنڈیا ورتیا - (۸) ہشیار ، سیانا - (۹) تجربے کار - (۱۰) پکروٹ ، پکروڑ - (۱۱) تپّڑ گھسیا ، پاٹا پُرانا - [ض : نواں] - **پُرانا پڑنا :** [مح ہ] پُرانا ہو جانا ، ہنڈ جانا ، ٹُٹن کُھسّن اُتے آ جانا ، گھس جانا ، رنگ اُڈنا - **پُرانا ٹھیکرا اور قلعی کی بھڑک :** [اکھ] [پ] = بُڈھی گھوڑی لال لگام -/ بُڈھی کنجری تیل دا اُجاڑا - **پُرانا خرانٹ / گھاگ :** [ص ہ] (۱) بُڈھا کھوہڈا ، بُڈھا آدمی - (۲) چھٹیا پُھوکیا - (۳) ہنڈیا ورتیا - (۴) بُتّڈھڑ ، ''پرانی مُڈھی'' (لو) - (۵) چلاک ، سیانا - (۶) پکروٹ ، پکروڑ - (۷) تجربے والا - **پرانا ہونا :** [مح ہ] ہنڈ جانا ، کُن سِکھ جانے ، کم دا جانُو ہونا - تجربے کار ہونا ، اُستادی آؤنی - **پرانے لوگ :** [ص ہ ف] اگلے وارے دے لوک ، پرانے لوک ، بُڈھے بابے ، دادے پڑدادے ، وڈیرے ، سیانے بندے - مُڈھلے نوکر - **پرانے مُردے اُکھیڑنا :** [مح ا] موئے مُردے پُٹنے ، گئی گواتی گل چھیڑنی ، پرانے کُھرے پٹنے ، نبیڑے تبیڑے جھیڑے ہلانے ، پڑ پُرانی گل دا مِہنا دینا ، گل چیتے کرانی - **پُرانی :** [مد ہ] [نر : پُرانا] [ضد : نئی = نویں] (۱) چروکی ، پچھلے سمے دی - (۲) ماڑی نِکمّی - (۳) پُرانی سرانی - (۴) بُڈھی - **پُرانی آنکھیں دیکھے ہوئے ہونا :** [اکھ ہ] وڈیاں نُو ویکھیا ہونا ، سُجھ سوجھی والا ہونا ، ہنڈیا ورتیا ہونا ، سمجھدار ہونا ، تجربے والا ہونا ، سُمتّا ہونا ، اکھاں وچ بندے پُن لین والا ہونا - **پرانی دیگچی قلعی کی بھڑک :** [اکھ ا] پُرانی دیگچی قلعی دے چا - [پ] = بُڈھی گھوڑی لال لغام -/ بُڈھی کنجری تیل دا اُجاڑا :- کسے بُڈھے کھوہڈے جی نُو اپنی عمر تے روپ توں نویکلے کم کردیاں ویکھ کے ٹوک مار دے نیں - **پرانی کھوپڑی :** [ص ہ] پُرانا دماغ ، پکی پِیڈی سوچ - (۲) سیانا بُڈھا ، تجربے والا - (۳) پُرانا کھُنگھ/ کُھنڈ ، گُڑھیا ہویا آدمی - **پُرانی لکیر کا فقیر :** [مح ا] لکیر دا فقیر ، پرانیاں رسماں اُتے چلن والا ، پُرانے خیال دا ، پرانیاں ڈھنگاں والا ، تپّڑ گھسیا ، پچھلیاں پرانیاں گلاں کرن والا -

● **پراونس :** [مد ، انگ : province] صوبہ ، دیس ، علاقہ ، ملک دا حصہ ، انگ ، ٹوٹا -

● **پراونشل :** [ص ، انگ : provincial] صوبے دا ، صوبے دے اختیار وچ ، صوبائی - دیسی -

● **پراویڈنٹ فنڈ :** [نر ، انگ : provident fund] بچت دی رقم ، ملازم دی تنخواہوں کٹ کٹ کے جوڑی ہوئی رقم جِھڑی نوکری مُکنّن اُتے سود نال/دونی کر کے دِتی جاندی اے -

● **پرانچہ :** [نر ا] پراچّا ، بزاز ، کپڑے (پارچے) ویچن والا ، کپڑیاں دا بپاری ، تِھگڑیاں

والا ، اِک ذات -

● **پرائز ڈسٹریبیوشن** : [مد ، انگ : prize distribution] انعام ونڈارا ، انعام ونڈنے ، انعام کرام دینے ، انعام ونڈن دی ریت -

● **پرائمر** : [مد ، انگ : primer] قاعدہ ، مڈھلی کتاب ، الف بے سکھان دی/ کتابڑی -

● **پرائمری** : [ص ، انگ : primery] مُڈھلی ، مُڈھلا ، پہلی ، پہلا ، پہلا پہلا ، بُنیادی : [— تعلیم = مُڈھلی پڑھائی] [— سکول : مُڈھلا سکول ، نِکا سکول جِتھے پنج جماعتاں پڑھائیاں جان] -

● **پرائم منسٹر** : [ص ، انگ : prime minister] سبھ توں اُچا (اعلیٰ) وزیر ، وڈا وزیر ، وزیر اعظم ، وزیراں وچ پردھان -

● **پرائے ، پرائی** : [ص ہ] ویکھو : پرایا دے ہیٹھ -

● **پرائیویٹ** : [انگ : private] راز دا ، بھیت والا ، گُجھا ، ذاتی ، آپنا ، نِجدا ، گھروگا ، غیر سرکاری -

● **پرایا** : [ص ہ] [ج : پرائے ، مد : پرائی] [جو آپنا نہیں] [ض : سکا / آپنا] پرایا ، اوپرا ، اوبھڑ ، غیر ، کسے ہور دا ، بِگانا - **پرایا دھن** : [مح نر ہ] پرایا دھن ، بِگانا مال : دھیاں ؛ جِھناں دے پیڑے توں وچھوں وکھرے ہو جاندے نیں ؛ جِھناں سوہرے گھر جا رہنا ہُندا اے - **پرایا سر دیوار کے برابر** : [اکھ ہ] اودوں آکھدے نیں جدوں کوئی دوجیاں دی تکلیف دی پرواہ نہ کرے [پ] = بِگانے ہتھیں کھی ہولی جاپدی اے = بِگانی . . . مُہلا کپاہ نالوں کُولا (لو) - **پرایا سر قرآن کے برابر** : [اکھ اُ] جد کوئی کسے دے سر دی سونہ کھائے پر اگوں سونہ اُتے شک کیتا جائے تے سونہ کھان والا آکھدا اے - **پرایا سیر پنسیری برابر** : [اکھ ہ] = بگانی گاں دا ہوانا وڈا -/ پرائی تھالی وچ لڈو وڈا لگدا اے :- پرائی شے چوکھی دسدی اے - **پرایا کھائیے گا بجا اور اپنا کھائیے ٹٹی لگا** : [اکھ] (۱) پرایا کھائیے دھمّ دُھما کے آپنا کھائیے لُکا کے :- کسے دے سر اُتے موج میلا کرن والے نوں ٹِچکر نال آکھدے نیں - (۲) = بھاویں آپنا گُڑ کھائیے پر لوکاں توں اُکائیے - **پرایا گھر تھوکنے کا ڈر** : [اکھ] پرائے گھر تُھک دا وی ڈر = اپنے گھر جو چاہیں سو کر ، = اپنا گھر ہگ ہگ بھر :- آپنے گھر دی رِیس نہیں ہو سکدی [پ] = جو سُکھ اپنے چُبارے اوہ بلخ نہ بُخارے - **پرایا مال ہشم برابر** : [اکھ] بگانے مال دے اُجڑن دا درد دریغ نہیں آؤندا - **پرایا مال لوٹیے اور بندے کا دل دریاؤ** : [اکھ] سخی بن کے ٹھگن والے بارے کہندے نہیں ، پرائی شے لُٹی جان اُتے درد دریغ نہیں آؤندا - **پرائے بردے آزاد کرنا** : [اکھ ہ] پرائے مال اُتے سخاوتاں کرن یا آکڑن والے نوں ٹِچکر کردے نیں ، = ان بدھے ہرن بخشنے - **پرائے بس میں** : [تف] (۱) پرائے وس وچ ، پر ہتھیں ، بگانے وس ، بگانی ہتھیں - (۲) مُحتاج ، متھاج ، پرآدھین - **پرائے پروں پر اُڑنا** : [مح اُ] بگانے کھمبھیں اُڈنا ، پرائے آسرے کم کرنا ، پرائی چھاہ اُتے کُدنا ، کسے دے سہارے اُتے آکڑنا جھگڑنا - **پرائے پھٹے میں پیر دینا** : [مح ہ] کسے لئی کاٹھ وجنا ، راہ جاندی لڑائی سہیڑنی ، پرائے دُکھ وچ پھسنا ، پرائی موت سہیڑنی -

پرائے تو کھیلا جُڑا آج نہ مُوا کل مُوا : [اکھ ہ] اک جُوا فیر پرائے ہتھیں ؛ اج نہیں مویا تے بھلکے مرے گا :- پرائے ہتھیں کم کران والے نو ٹھٹھ کردے نیں ، [پ] = پڑہتھیں وچ سنیہیں کھیتی ؛ کدی نہ ہندے بتیوں تیتی - **پرائے دھن کا چور روئے :** [اکھ ہ] پرائے مال اُتے اَکھ رکھن والے روندے نیں اخیر کدی کامیاب نہیں ہو سکدے ، [پ] = ویکھ پرایا مال منوں نہ ڈولیے ؛ لے اللہ دا ناں بھلا کُجھ بولیے - **پرائے سر کی بلا لینا :** [مح ہ] بگانی بلا سہیڑنی ، کسے دی مصیبت وچ پھسنا ، پرائے دُکھ سہیڑ لینے - **پرائے شگون کے لیے اپنی ناک کٹانا :** [مح ہ] کسے دے بھلے پچھے آپنا نھون کر لینا ، شریک دا نامنا کرن لئی نک وڈھا دینا :- بے وقوف سجن/دشمن بارے بولدے نیں - **پرائے گنڈوں کے بھروسے نرہنا :** [اکھ ہ] پرائے چھلڑاں (رپیاں) تے آس نہ رکھیے ، آپنی گنڈھ دا مان کریے - پ = یار پندھ دا پیسا گنڈھ دا - **پرائے گھر کا کوڑا :** [مح ہ] پرایا دھن ، بگانا مال [پ] = کُوڑا روڑی سٹنا اُتے پیندا اے - **پرائے گھر کا ہونا :** [مح ہ] دھی دا ویاہیا جانا ، پرائے گھر جانا ، بوہے دی ہمسائی بننا - **پرائے مال پر دیدے لال :** [اکھ ہ] [پ] = ماسے کنیں مُندراں بھنیواں آکڑیا پھرے - ماسے کنیں دُر بھنیواں آکڑ آکڑ تُر -/ = مال مانی تے بھڑکن چوہڑے -/ حویلی میٹے باقر دی ؛ وچ جالو آکڑدی :- پرائے مال دا مان یا لالچ کرن والے اُتے ٹوک لاندے نیں - **پرائے مال پر یا حسین :** [مح اُ] بگانے مال اُتے نذر نیاز دینی ، پرائے دھن اُتے شیخی مارنی - **پرائے ہاتھ/برتے پر شکرا پالتے ہیں :** [اکھ] بگانے بھرواسے کوئی کم کرنا ، بگانے ہتھ اُتے شکرا پالنا - **پرائی :** [ص ہ] [نر : پرایا] اوپری ، بگانی ، اوبھڑ سوانی ، کسے دُوجے دی ، غیر ، جیہڑی آپنی نہیں ، مانگویں ، دھارویں - **پرائی آس چولھے پاس/نت اُپاس :** [اکھ] پرائی آس سدا نراس = بھٹھ تکنی آس بگانڑی آ ؛ ہتھیں آپنے خیر کما مریئے -/ آپنے ہتھیں آپنے آپے کم سوار - **پرائی آگ میں پڑنا ، کود پڑنا :** [مح ہ] پرائی اگیں (اگ وچ) سڑنا ، بگانی مصیبت وچ پینا ، پرائی بہیڑ سہنی ، بگانا کشٹ جھلنا ، کسے دا دُکھ سہیڑنا - **پرائی آنکھیں کام نہیں آتیں :** [اکھ] پرائیاں اَکھاں کم نہیں آؤندیاں :- کم اُہو ہندے نیں جھیڑے آپ کریئے ، بگانیاں اکھیاں نال راہ نہیں دسدا ، سو ؛ آپنے زوریں کم کریئے تے آپنی چیز دی ریس نہیں ہو سکدی - **پرائی بات :** [مد ہ] بگانی گل ، کسے دی ریس ، غیر دا کم - **پرائی بدشگونی کے لیے اپنی ناک کٹانا :** [اکھ] شریک دی بدشگنی لئی آپنا نک وڈھانا ، کسے دے نقصان لئی آپ گھاٹا کھانا [پ] = آپنی مجھ گئی سو گئی شریک دا دھلیارا وی نالے - **پرائی جیب سے اپنی میں دھرنا مشکل ہے :** [اکھ ہ] (۱) گاہک دے کھیسیوں پیسا کڈھنا بڑا اوکھا تے چلاکی دا کم اے - (۲) بگانا مال پچانا سوکھا نہیں - **پرائی سار میں کون دُھواں کرتا ہے :** [اکھ ہ] بگانے کم پُگان ول کوئی گوہ نہیں کردا [پ] = سائیاں باجھوں سون ترہائیاں ، جویں :- ساون مہینے جد آسے پاسے چھجیں کھاریں مینہ ورھدے نیں کلتے بدھی بگانی لویری نُو کوئی وی پانی نہیں ڈاہندا - **پرائی کوٹھی کا ٹیڑھا مُنہ :** [اکھ] پرائی کوٹھی دا مُونہ ڈنگا ، پرائے جس نال کی بھا ؟ ، پرائی شے گھٹ بھاوندی اے - **پرائی نوکری سانپ کھلانے کے برابر ہے :** [اکھ]

پرائی نوکری سپ ُنو کھڈان وانگ اے، جویں : سپ دا کوئی وساہ نہیں کھہڑے ویلے ڈنگ چا مارے ؛ اِویں ہی مالک دا وی کوئی پتا نہیں ہُندا کھہڑے ویلے ُرس کے جوابا چا دئے ۔

● **پربال :** [نر ہ] پڑوال ، اندر وارلیاں جھمنیاں ، اکھ دیاں گِنیاں دے اندرلے داَ اُگے ہوئے رڑکاویں وال ، اِک روگ ۔

● **پربت :** [نر ہ] پہاڑ ، پہاڑی ، پربت ، ڈھکّ ، ڈھکی ، اُبھا (پاسا) = شمال ۔

● **پربھات :** [مد ہ] سویلا ، تڑکا ، ُنور پیر ویلا ، دھمّی (ویلا) ، سویل ، ُمہانجلا (وڈی سویل) ، اُسیرسار ۔

● **پربُھو :** [نر س] رب ، اِیشور ، مالک ، سائیں ، خدا ۔

● **پرت :** [نر ہ] پنّا ، پاسا ، ورقا ، تہ ، پڑدا ۔

● **پرتاب :** [س نر] (۱) ڈھو ، وسیلا (وسیلہ) ۔ (۲) ُنور جمال ۔ (۳) ربدی شان ۔ (۴) مہما ، چمک ، لشک ُپشک ۔ (۵) چانن ، ُرشنائی ۔ (۶) مہر ، مہربانی ۔ (۷) بھارت دا اک مشہور راجا : رانا پرتاب ؛ جہنے اکبر / مان سنگھ نال آڈھا چا لایا سی ۔

● **پرتال :** [مد ہ] ویکھ چاکھ ، پرکھ پڑتال ، پرچول ، پُن چھان ، ُدہرا تول ، گُوڑھی سیان ، سودھ ، حساب ، گِنتی ، کیتے ہوئے کم دی جاچ پرکھ ، پڑتال ۔ **پڑتال پڑنا :** [مح ہ] چھتراڑ ہونا ، چھترول ہونی ، چھتّر وجنے ، ُجتیاں پینیاں ۔

● **پرتالنا :** [مت ہ] جاچنا ، پرکھنا ، سیاننا ، پڑتالنا ، پڑچول کرنی ، پچھان کرنی ، ُپن چھان کرنی ۔

● **ُپرتگال :** [نر نا ، انگ : Portugal] یورپ دا اک مشہور دیس اے ، جتھوں دے واسی پرتگیز (ُپرتگالیے) سداندے نیں ۔

● **پرتل :** [مد ہ] سواری دا سامان (گھوڑے اُتے لدّیا ہویا) بھار ، لدا ۔ **پرتل کا ٹٹو :** [مح نر] (۱) لاُدو ۔ (۲) وہتر (ڈنگر) ۔ (۳) پانڈی ، مزدور (آدمی) ، پلے دار ۔

● **پرتلا :** [نر ہ] (۱) ودھری (بدھری)، ودھر ، تلوار دی پیٹی ؛ جس نال اُہ موہڈے اُتے پلمائی جاندی اے ۔ (۲) گاترا (تلوار دا) ۔ (۳) پنجالی دے وچلے پاسے دی کِلی ۔

● **پرتو :** [نر ف] (۱) ڈلک / ڈلھک ، لشک ، رشنائی ۔ (۲) جھولا ۔ (۳) پرچھاواں ۔ (۴) اثر ، پوکھا ۔

● **پرتیت :** [مد ہ] بھروسا ، بھرواسا ، پتیج ، بھرم بھا ، وساہ ، اعتبار ، تسلی ۔

● **پرتھی ، پرتھوی :** [مد ہ] بھوں ، زمین ، جگ جہان ، ُدنی ، ُدنیا والے ۔ [نا ، نر] شہاب الدین غوری ُنو ڈکّن / روکن والا مشہور راجا : پرتھوی راج ۔

● **پرج** [مد ہ] (۱) اِک راگنی ۔ (۲) ڈھال دی ُمٹھ ۔ (۳) گتکے دی ُمٹھ ۔

● **پرجا :** [مد ہ] (۱) رعیت رعایا (مد) ، پرجا ۔ (۲) لوک ، لوکائی ، ُلکائی ۔ (۳) کرائے دار ۔ **پرجا پتی :** [نر ہ] (۱) بادشاہ ، حاکم ، راجا ۔ (۲) پرجا دا سائیں ، رعیّت دا راکھا ۔ (۳) پیو ۔ (۴) مالک ۔ (۵) نمبردار پٹیل ، ُمکھیا (ہ ب) ۔ **پرجا مرن راجا ہانسی :** [اکھ ہ] پرجا دی موت راجے

دا ہاسا = چڑیاں دی موت گواراں دا ہاسا : غریباں دی امیراں نُوں کوئی پرواہ نہیں ہُندی ۔

● **پرجوت** : [مد ہ] بھوئیں ہالا ، مکاناں دی زمین دا لگان ، زمین ٹیکس ۔

● **پِرچ** : [مدہ] پرچ ، نِکی تھالی (چینی/شیشے دی) ، رکابی ، نِکی پلیٹ ؛ جہڑی چاہ دی پیالی تھلے رکھی جاندی اے ۔

● **پرچا** : [نر ہ] (۱) پرچا ، وڈی پرچی ۔ (۲) کاغذ دا تا ۔ (۳) چِٹھّا ۔ (۴) سوالاں دا پنّا ، پیپر (امتحان وچ) ۔ (۵) اخبار ۔ [تکو : پرچہ] ۔

● **پرچار** : [نر ہ] اشاعت ، تبلیغ ، ڈونڈی ، پرچار ، دُھائی ۔ **پرچارک** : [نر فا ہ] پرچار کرن والا ، کسے مذہب ، جماعت ، پرھیا ڈھینی ٹولے دے گُن پھیلان والا ، پرچار/تبلیغ کرن والا ، پرچاریا ، پرچار وان ۔

● **پرچانا** : [مت ہ] (۱) ورچانا ، ولانا ، تسلی دینی ، پرچانا ۔ (۲) من متوتی کرنی ، راضی نامہ کرانا ، راضی کرنا ۔ (۳) ترغیب دینی ، پریرنا ۔

● **پرچخے اُڑ جانا** : [مح ہ] پڑچھے اُڈنے ، چھوڈے لہنے ، لیراں لہنیاں ، دھجیاں اُڈنیاں ۔

● **پُرچک** : [مدہ] پُچکار ، پکھ ، حمیّت ، رئی ، مدد ، سہار ، ہلاشیری ، چُک ، شہ ، ٹُمب ، اشارہ ۔ **پُرچک دینا** : [مح ہ] چُک دینی ، چُکنا ابھارنا ، جوش دوانا ، ہلا شیری دینی ، ٹھگنا ، چھلنا ، دھوکھا دینا ۔

● **پرچم** : [نر ف] پھریرا ، جھنڈا ، جھنڈے دا کپڑا ، دھج ، بیرک (فقیر دی جھنڈی) ۔ **پرچم اڑانا یا لہرانا** : [مح اُ] جھنڈا گڈنا ، پھریرا لہرانا ، کوئی تھاں جتنی ۔

● **پرچنا** : [مت ہ] ورچنا ، پرچنا ، راضی ہونا ، من جانا ، کھیڈے لگنا ، پرچ سرچ جانا ، جی نہال ہو جانا ۔

● **پرچول** : [مد ہ] گیجھ ۔ دھیان ، وچار ، ٹھرک ، خیال (بھلے کم دا) ، شان ۔

● **پرچُون** : [نر ہ] نِت ورتارے دا نِکا نِکا سودا ، لُون تیل آٹا ، دال تے ہور شیواں ، پرچون ، کُھلّھا سودا [ض : تھوک] ۔ **پرچُون فروش** ، **پرچُونیا** : [نر ہ] پرچُونیا ، پرچُون سودا (لون تیل تے آٹے دال جہا کُھلّھا سودا) ویچن والا ، ہٹوانیا ، کُھلّا سودا دین والا ۔

● **پرچہ** : [نر ف] (۱) پرچا ، ٹُکڑا (کاغذ دا) ۔ (۲) چِٹھّی پتّر ، چِٹھّا ۔ (۳) اخبار ۔ (۴) رسالا (رسالہ) ۔ (۵) امتحان دا پیپر ، سوالنامہ ۔ (۶) زمین دے کھاتے دی نقل ۔ (۷) تھانے دتی یا لکھائی اطلاع ، رپٹ ، رپوٹ : (—کرانا) ۔ **پرچہ چاک کرنا** : [مح اُ] (۱) رپٹ کرنی (لو) ، رپٹ لکھنی ، پرچا کرنا (مُڈھلی رپوٹ درج کرنی) ۔ (۲) پرچا پاڑنا ۔ **پرچہ گزرنا** : [مح اُ] مُخبری ہونی ، سُوہ لگنی ، خبر ملنی ، دَس دُھکھنی ، پکڑ پے جانی ۔ **پرچہ نویس** : [فا ف] پرچا / رپٹ لکھن والا ، سُونہا سوہاں مُخبر جاسُوس ۔ منشی ، پرچا لکھاری ، محرّر ۔

● **پرچی** : [مد ہ] (۱) نِکا پرچا ۔ (۲) ٹُکڑی (کاغذ دی) ۔ (۳) چِٹھّی ، خط ۔ (۴) رُقعہ ، رسید ۔

● **پرچھا** : [نرہ] (۱) دیگ ، دیگڑا ۔ (۲) سُوتر دی پھرکی ، جُلاہیاں دی نال جہدے اُتے سوتر وَلھیٹدے نیں ۔ (۳) رگڑے جھگڑے دا نِتّبڑ جانا ۔

پرچھائیں [مد ہ] **پرچھانواں :** [نر ہ] پرچھاواں ، پرچھانوڑا ، چھاں ، سایا ، اثر ، پوکھا ، پوکھوں (جن پری دا) ، ربت بہت دا اثر ۔ سوکا (اک بیماری) ۔ **پرچھائیں نہ پانا :** [مح ہ] پرچھاواں نہ لبھنا ، گُم گُپ ہونا ، گواچنا ، ناں تھہ نہ لبھنا ، اُکا نشان نہ ملنا ۔ **پرچھائیں سے بھاگنا/ ڈرنا :** پرچھاویوں ڈرنا یا نسنا ، پرہاں بھجنا ، پرہیز کرنا ، لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، پاسے رہنا ، کسے برے دی ہنی نہ بیٹھنا ۔

پرچھتی : [مد ہ] (۱) پرچھتی جھدے اُتے زنانیاں بھانڈے رکھدیاں نیں ۔ (۲) چھجا ۔ (۳) مینہ دُھپ توں بچان والا چھپر ۔

پرچھی : [مد ہ] کُھرگین جھڑی لادو ڈنگر (وہتر) اُتے رکھی جاندی اے ۔

پرخاش : [مد ف] لڑائی جھگڑا ، آن بن ، کیڑ ، ویر ، کُھنس ، دشمنائی ، کھور ، کھہ ، رنجش ، خار ، لاگت بازی ۔ **پرخاش جو :** [فا ف] جھاگڑو ، جھگڑالو ، فسادی ، جھگڑیل ، کُھنسی ۔

پرخچے : [نر اُ] [و : پرخچا] ٹکڑے ، ٹوٹے ، چھوڈے ، چھتلاں ، ڈکرے ، بیرے ، دھجیاں (اڑا) ، چٹھ (ماس دی) ۔ **پرخچے اُڑانا :** [مح اُ] چھوڈے لاہ دینے ، لیراں لاہنیاں ، نقرے لاہنے ، دھجیاں اڈادینیاں ، بوٹیاں اُڈانیاں ۔

پرداخت : [مد ف] [مص : پرداختن = چمکانا ، پالش کرنی] سوار ، سدھار ، رکھ ، سمھال ، چھٹکارا ، لشکا پشکا ۔

پردادا : [نر ہ] [مد : پردادی] پڑدادا ، دادے دا پیو ، پیو دا دادا ۔

پرداز : [نر ص ف] سجوت ، سجاوٹ ، سہپن ، تصویر دے نقش ، اُٹھا ، ڈھنگ ڈھب ، لشکا پشکا [پچھ ف مص پرداختن] ۔ **پرداز اڑانا :** [مح اُ] نقل مارنی ، ڈھب چرانا ، ریس کرنی ۔ **پرداز کرنا :** [مح اُ] چمکانا ، لشکانا ، نقش بنانے ۔

پردہ : [نر ف] (۱) پڑدا ۔ (۲) اُہلا / اوہلا ۔ (۳) گُھنڈ ۔ (۴) بُرخا (بُرقع) ۔ (۵) انگی ۔ (۶) بوہے اگے پلمایا ہویا کپڑا یا چِق ۔ (۷) کج ، کجن والی شے ۔ (۸) تہ ۔ (۹) شرم ۔ (۱۰) بھرم ۔ (۱۱) بھیت ، گُجھ ، لکا ۔ (۱۲) واجے گاجے دا اِک سُر ۔ (۱۳) ستار دی پتری ۔ (۱۴) جالا ۔ (۱۵) اکھ دا چھپر ۔ (۱۶) سُنن والی جھلی (کن دی) ۔ **پردہ اُٹھانا :** [مح اُ] گھُنڈ لاہنا ، گھنڈ چانا ، جُھنڈ چکنا ، گُھنڈی کھولنی ، اُگھا بنانا ، اگھاڑا کرنا ، بُرخا/پڑدا چکنا ، نقاب ہٹانا ، بے پڑد ہونا ، چِخ چانی ، بھیت دسنا ، بھیت بھنّنا ۔ **پردہ باغ :** [نر اُ تھا] (۱) زنانہ باغ ۔ (۲) گھیسی باغ [لو] (۳) ولگن والا بغوچڑا ۔ **پردہ باندھنا :** [مح اُ] (۱) پڑدا لٹکانا ، بوہے مہرے یا کندھ اُتے چِخ لانی ۔ (۲) پڑدا ولھیٹنا ، چِخ بنھنی ۔ **پردہ پڑنا :** [مح اُ] (۱) پڑدا پینا ، ڈھکیا جانا ۔ (۲) عیب لکنا ۔ (۳) اُہلے ہونا ۔ (۴) عقل جاندی رہنی ۔ (۵) انھا/بولا ہو جانا ۔ **پردہ پکارنا :** [مح اُ] کسے بگانے دے آؤن اُتے پڑدا کرن لئی آکھنا (گھر وچ) ، پڑدے دا ہوکا دینا ۔ **پردہ پوش :** [فا ص ف] پڑدے کجّ ، پڑدے ڈھک ، ستار ، اوگن چھپان والا ، عیب لکان والا ، پاپ کجن ہارا؛ رب دی صفت اے ۔ **پردہ پوشی :** [مد ف] پڑدا ڈھکن دا کم ، عیب کجنے ، اُہلا ۔ **پردہ پوشی شیوہ جواں مرداں است :** [اکھ ف] پڑدا پانا جنیاں دا کم اے ، پڑدا پاڑنا مرداں دا کم نہیں ، پڑدا ڈھکنا چاہیدا اے ۔ **پردہ پوشی کرنا :** [مح اُ]

پڑدا رکھنا ، بھیت لُکا لینا ، پڑدے کجنا ، عیب اُتے پڑدا پانا ، شرم رکھ لینی ، پڑدے پانے - **پردہ پھاڑنا** : [مت اُ] بے پڑد کرنا ، ننگیاں کرنا ، بھیت کھولھنا ، اڑتنے پڑتنے پاڑنے - **پردہ پھٹنا** : [مح اُ] بھیت اُگھڑنا ، گل کھلنی ، عیب ظاہر ہونا ، پڑدا پاٹنا (کن اکھ وغیرہ دا) ، جھلّی وچ چھیک ہو جانا - **پردہ چاک ہونا** : [مح اُ] بھیت کھُلھنا ، گُجھّی گل ظاہر ہونی ، پاپ اُگھڑ آؤنا ، بھیت لُکیا نہ رہنا - **پردہ چھیڑنا** : [مح اُ] پڑدا ہلانا ، سُر رلانا ، دھن چھوہنی ، راگ وغیرہ چھیڑنا - **پردہ دار** : [ص ف] پڑدے دار ، پڑدے وچ رہن والی (زنانی) ، کسے دا بھیت لُکان چھپان والا - **پردہ در** : [فا ص ف] پول کھولھن والا ، پڑدے پاڑ ، بھیت کھولھ چھڈن والا - **پردہ دری** : [مد ف] پڑتنا پاڑنا ، پڑدا پاڑنا ، بھیت کھولھنا ، بھیت بھننا ، عیب ظاہر کرنا - **پردۂ دنیا** : [نر ف] (۱) دنیا دا پڑدا ، دنیا ، زمانا ، سما - (۲) دنیاداری - **پردہ ڈالنا** : [مح اُ] پردا کجنا ، پڑدا پانا ، اہلا کرنا ، پج پانا ، لُکانا ، کجّنا ، ڈھکنا ، چھپا کرنا ، لُکا پانا - **پردہ ڈھانکنا** : [مح اُ] پڑدے کجنے ، لُکا پانا ، اُہلا کرنا ، عیب لُکانے - **پردہ ڈھکنا** : [مح اُ] عیب کجے جانے ، بھیت لُکنے ، پاپ اُتے پڑدا پینا - **پردہ رکھنا** : [مح اُ] (۱) پڑدا رکھنا ، اُہلا نہ ہٹانا ، لُکیا رہنا ، باہر نہ آؤنا ، سامنے نہ ہونا - (۲) بھیت رکھنا ، گل گُجھّی رکھنی - **پردہ رہ جانا یا رہنا** : [مح اُ] (۱) پڑدا رہنا - (۲) بھیت بنیا رہنا - (۳) گل پوری ہونی ، دس سچ نکلنی - (۴) لج پت رہ جانی - **پردہ فاش کرنا** : [مح اُ] (۱) بھانڈا ہی بھن دینا ، پاج کھولھنا ، پول کھولھنا - (۲) پڑدہ پاڑنا - (۳) بھیت بھننا - (۴) ساکھ گوانی ، راز ظاہر کرنا - (۵) جھوٹھ سچ نتارنا - **پردہ کرانا** : [مح اُ] (۱) پڑدا کرانا ، پڑدے وچ رکھنا - (۲) غیر مرد دے سامنے نہ آؤن دینا - (۳) اُہلا کرانا - (۴) برخا پوانا - **پردہ کرنا** : [مح اُ] (۱) پڑدا کرنا ، گھنڈ کرنا ، لُکنا - (۲) پرہیز کرنا ، اُہلے ہونا لُک بہنا (تیویں دا) - دنیا توں ٹُر جانا - **پردہ گرانا** : [مح اُ] پڑدا چھڈنا ، اُہلا کرنا ، چِق سُٹ لینی ، پڑدا مونہ اگے کرنا (برخے دا) ، ڈرامے وچ سین مُکّن اُتے پڑدا سٹنا - **پردہ گرنا** : [مح اُ] پڑدا کرنا یا ڈِگنا ، چِق تھلے چھڈی جانی - **پردہ لگنا** : [مح اُ] بے پڑد تیویں دا پڑدا کرن لگنا ، پڑدو بننی یا بننا - **پردہ نشین** : [ص ف] اُہلے رہن والی ، پڑدا کرن والی ، پڑدے بہن والی ، پڑدے والی (زنانی) ، نویکلا (آدمی) ، اوبھڑاں/غیراں دے سامنے نہ آؤن والی - **پردۂ نیلگوں** : [نر ص ف] ابر (۱) [نیلا پڑدا] - (۲) اسمان ، اکاس - (۳) نیلی ٹلی (نو بجھ) - **پردہ ہٹانا** : [مح اُ] گھنڈ کھولھنا ، گھنڈ چانا/لاہنا ، مونہ اُتوں پلّا لاہنا ، بھیت کھولھنا ، ڈرامے دا نواں سین شروع کرن لئی پڑدا چکنا ، اُہلا ہٹانا - **پردہ ہو جانا** : [مح اُ] (۱) پڑدا ہونا ، اُہلا ہونا ، لُکنا - (۲) مر جانا ، دنیا توں پڑدا ہو جانا - **پردہ ہونا** : [مح اُ] (۱) لُکنا ، پڑدا ہونا - (۲) مر جانا - **پردہ ہے** : [عو اُ] اُہلا اے ، پڑدے والی تھاں اے - **پردے بٹھانا** : [مح اُ] پڑدے وچ بٹھانا ، تیویں نوں غیر مرداں کولوں لُکانا ، پڑدا کرانا - **پردے پردے** : [تف اُ] چوری چوری ، لُکے چھپے ، اُہلے اُہلے ، اندر خانے ، اندر گتی - **پردے پردے میں** : [تف اُ] گُجھے گُجھے ، اندر خانے ، اندر گتی ، اندرو اندری ، اوہلے پاہلے ، اُہلے ماٹے ، لُک چھپ کے ، چوری چوری - **پردے کی بوبو** : [مح اُ عو] پڑدے والی ، لکن چھپن والی ، نیک پاک بنن والی ، خراب (زنانی) پڑدو ، پڑدیاں پِٹی ،

وکھاوے دا پڑدا کرن والی ، **پردے کی بیوی چٹائی کا لہنگا** : [اکھ] دسّن دی رجی کجّی پر اندر خانے بُھکھ ننگ ؛ کسے دا ننگ کجیا ای بھلا - **پردے لگنا** : [مح اُ] پڑدے کرنے ، پڑدیاں وچ بیٹھنا ، پڑدے دار ہونا - **پردے میں** : [تف اُ] (۱) پڑدے وچ - (۲) اندر خانے، ستر وچ ، اندرگتی ، گُجھے گُجھے - (۳) اندر بہہ کے - (۴) ٹٹی اُہلے - (۵) چِخ پِچھے - (۶) برخے وچ - **پردے میں سُوراخ کرنا** : [مح اُ] پڑدے وچ چھیک پانے ، لُک کے بدکاری کرنی ، ٹٹی اُہلے شکار کھیڈنا ، لُک چھپ کے پاپ کرنے - **پردے میں گرہ لگانا** : [مح اُ] پڑدے وچ رہ بہہ کے کُراہے ٹُرنا ، گُجھا پاپ ثابت نہ ہون دینا -

● **پردیس** : [نر ہ] پردیس ، پرایا وطن/گِراں ، بِگانا ملک ، [ص : پردیسی] - **پردیسن** : [ص مد ہ] پردیس ، بگانی/پرائے دیس دی زنانی - **پردیسی** : [نر ص ہ] پردیسی ، بِگانا ، پرایا ، غیر ملک دا - **پردیسی کی پیت پھونس کا تاپنا** : [اکھ ہ] پردیسی دا پیار گھاہ (پرالی) دا سیک اے جھڑا چھیتی بل بجھدا اے [پ] = پنچھی تے پردیسی پیار جے پاندے مُڑ نہیں آوندے -

● **پردھان** : [ص ہ] پنڈ دا چوہدری ، آگو ، پنچ -

● **پُرزہ** : [نر ف] [ج : پُرزے] (۱) ٹکڑا ، ٹوٹا ، ٹکڑی - (۲) پرچی (کاغذ دا ٹکڑا) - (۳) کل مشین دا کوئی حصہ ، پُرزا - (۴) چلاک آدمی : [چلدا پُرزا] - (۵) ٹاکی ، کاتر ، ٹلی (دھجی) - **پُرزے** : [نر ج] ٹکڑے ، ٹوٹے ، پرچیاں ، پھیتیاں ، ٹاکیاں ، دھجیاں - **پُرزے اُڑانا** : [مح اُ] دھجیاں اڈانیاں ، پھیتی پھیتی کرنا ، ٹوٹے کرنے ، پھوسڑے اُڈا دینے - **پُرزے پُرزے کرنا** : [مح آ] کیا کر دینا ، بوٹی بوٹی کرنی ، ٹوٹے ٹوٹے کر دینے - **پُرزے پُرزے ہونا** : [مح اُ] پھیتی پھیتی ہونا ، بوٹیاں ہو جانیاں ، پاٹ جانا -

● **پُرسا** : [نر ف] [مص : پرسیدن = پُچھنا] مُکان ، سوگ ، ماتم ، سوگ سیاپا ، مرن والے دے ماپیاں کول جا کے غم دسنا ، پُچھ کرنی - **پُرسا لینا** : [مح اُ] (۱) پلا پانا (مُکانے آؤن والے دے سامنے) - (۲) میت ولیاں دا تسلیاں تے صبر دیاں گلاں سُننا -

● **پرساد** : [نر ہ] پرشاد ، پرشادا ، دیوتیاں دا چڑھاوا ، کھانا ، تبرّک -

● **پرسال** : [ویلا نر ہ] پر ، پَروں ، پچھلا سال ، بیتیا ورھا -

● **پُرساں** : [ف فا] [مص : پُرسیدن = پُچھنا] [اسم حالیہ] پچھدا ، پچھّن والا ، پُچھّنہار ، خبر لین والا ، دردی ، خبرگیر - **پُرسانِ حال** : [ص فا ف] حال پُچھن والا ، خبر سار لین والا ، دردی ، سجن -

● **پرستار** : [فا ف] پوجنیک ، پوجن ہار ، پُوجن والا ، پُجاری ، گولا ، غلام - **پرستار زادہ نیاید بکار** : [اکھ ف] گولی دا پُتر کسے کارے نہیں ہُندا = بھٹھ غلاماں دوستی ڈوم ڈانگری تے پوستی - **پرستاری** : [مد ف] پُجنیکی ، پُوجا ، غلامی ، بندگی ، پُوجن دی کار -

● **پرستان** : [نر ف] پری گھر ، پریاں / جناں دا مُلک ، سوہنیاں دی ڈھانی ، رناں دا جُھرمٹ ، اِندر دا اکھاڑا -

● **پرستش** : [مد ف] [مص : پرستیدن =

پُوجنا] (۱) پُوجا ، بندگی ، عبادت ، رب دی یاد ۔ (۲) آدر ، ادب ۔ (۳) عزت ۔ (۴) تابعداری ۔ (۵) خدمت ۔

● **پُرسِش** : [مد ف] [مص : پُرسیدن = پچھنا] (۱) پُچھ گِچھ ، جواب طلبی ۔ پتا کرنا ۔ (۲) پُچھ ۔ (۳) پُچھ پرتیت ۔ (۴) خبر گیری ، بیمار دی سُرت لینا ۔ (۵) حال احوال جاننا ۔

● **پرسن** : [انگ : person] اُہ اک ذات ، مانہُو ، منُکّھ ، آدمی ، بندا ، جنا ، جھدے ول اشارہ ہووے ، جھدی گل ہووے ، [ص : پرسنل = آپنا ، نِجدا] ۔ **پرسنل اسسٹنٹ** : [نر ، انگ : personal assistant] پی اے ، افسر دا پیشکار ، ذاتی ملازم ، سٹینو یا سیکٹری وغیرہ ۔

● **پرسنل پراپرٹی** : [مد ، انگ : personal property] آپنی ذاتی جیداد ، نِجدی دولت ، ذاتی مکان تے ہور ۔

● **پرسوت** : [نر ٥] (۱) پرسوتا ، زچّہ دی اِک بیماری جھدے نال بچے دانی وچ زہر دھا جاندا اے تے تاپ آؤن لگ پیندا اے ۔ (۲) جنیپے دا دُکھ ۔

● **پرسوں** : [تف ویلا ٥] پرسوں ، بیتی کلّھ توں پچھلا دن ، بھلک توں اگلا دن ، اج توں تیجا دہاڑا بھاویں اگلا ہووے بھاویں پچھلا ۔ **پرسوں کا ہوتا کل اور کل کا ہوتا آج ہو** : [اکھ] (پرسوں دا ہُندا کلھ تے کلھ دا ہُندا اج ہُندا اے) ، کاہلی کرن ویلے آکھدے نیں : جھڑا کم کلّھ کرنا ای اج کر لے ، جھڑا اج کرنا ای ہُن کر لے ۔

● **پرسیاوشان** : [نر ف] والچھڑ ، اِک بُوٹی دا ناں ۔

● **پُرش ، پُرکھ** : [نر سن] (۱) آدمی ، بندہ ، منکّھ ، منش ، مُڑس ، پُرکھ ، ساہنُو ، مانہُو ۔ (۲) جنا ، جی ۔ (۳) خوند ، کَونت ، کھسم ۔ **پُرش کی مایا برچھ کی چھایا** : [اکھ] (۱) بندے دی کمائی ویکھیے تے رُکھ دی چھاں ۔ (۲) مرد کمائی بنا تے رُکھ چھاں بنا کسے کم دا نہیں ہُندا ۔

● **پرشاد** : [نر ٥] کھانا ، پرشادا ، دیویاں دا چڑھاوا ، کھاوا ۔

● **پرکار** : [نر ف] پرکار ، گول / گھیرے واہن دا آلہ ، پلکار (لو) ۔

● **پرکالا ، پرکالہ** : [نر ٥] (۱) چنگ ، چنگیاڑی ، چنگیاڑا ، ٹوٹا [پرکالہٗ آتش = چنگیاڑا ، چھلیا ، شوخا ، چلاک] [اُ] ۔ (۲) پوڑی ، پُڑسانگی ۔

● **پَرکھ** : [مد ٥] پرکھ ، پچھان ، سیان ، جاچ ، پرتال ، پرچول ، نند ، سلاہ ، ازماوا ، پرتاوا ، تجربہ ، کھرے کھوٹے دی پچھان ، جھوٹھ سچ دی تمیز ۔

● **پُرکھا** : [نر ٥] [مد : پرکھن] بُڈھا ، بُڈھڑا ، پیو دادا ، بُڈھا کُھنگھ یا کھوہڈا ، ات سیانا ۔ **پُرکھوں کی خبر لینا** : [مح ٥] وڈیاں تیک اپڑنا ، وڈیاں نُوں پُننا ، جد نولنی ، پیو دادے نُوں گالاں کڈھنیاں ، مندا بولنا ۔

● **پرکھانا** : [مت ٥] [مت : پرکھنا] پرکھ کرانی ، پرکھوانا ، کس دوانی ، گھسوٹی اُتے لوانا ، صرّاف نو وکھانا ، جاچ کرانی ، کھوٹے

کھرے دا پتا کرانا ، کسے شے بارے سچّی جھوٹی ہون دا رنگ لوانا ۔

● پرکھنا : [مت ہ] (۱) پرکھنا ۔ (۲) پرتالنا ۔ (۳) پرچولنا ۔ (۴) ازمانا ۔ (۵) ٹھوک وجا کے ویکھنا (بھانڈا) ۔ (۶) تانا ۔ (۷) پرتانا ۔ (۸) تا سُلا کے ویکھنا ۔ (۹) جھوٹھ سچ نِتارنا ۔ (۱۰) تجربہ کرنا ۔ (۱۱) امتحان لینا ۔ (۱۲) جاچنا ، سیاننا ۔ (۱۳) پرکھنا ۔ (۱۴) پُن چھان کرنی ۔ (۱۵) کس ویکھنی ۔ (۱۶) کٹھالی پانا ، گال کے ویکھنا (سونا) ۔

● پرکھیا ، پرکھیّا : [نر فا ہ] پرکھ کرن والا ، کھوٹا کھرا پچھانن والا ، صراف ، سیانا ، پرچولیا ، پرتالیا ، پارکھو ، گِنن ہار ، گنویّا ۔

● پرگھٹ : [ص ہ] پرگٹ ، صاف ، ظاہر ، دِسدا ، اگھڑواں ، سامنے لبھدا ۔ پرگھٹ کرنا : [مح ہ] ظاہر کرنا ، جتانا ۔

● پرگنہ ، پرگنا : [نر ہ] [اُ ج : پرگنات] ضلع دا حصہ ، تعلّقہ ، جاگیر ، جگیر ، گِنواں منواں علاقہ ، ٹپا ، [ص ــ دار] ۔

● پرگیری : [مد اُ] پر ، کھمب ، تیر دی کانی دے پچھے لگا ہویا پر جس نال تیر سِدھا نشانے اُتے جاندا اے ، کانی دی پُوچھل ۔ پرگیری لگانا : [مح اُ] تیر پچھے پر یا پُوچھل لانی ۔

● پرلا : [ص ہ] [ض : اُرلا] پرہاں والا ، دُریڈا ، پرلا ، دُوجے پاسے دا [مد : پرلی] ۔ پرلے درجے کا : [ص اُ] اتلا ، ڈہڈا (ڈاہڈا) ات دا ، ات زیادہ ، حدّوں باہرا ، ودھیک ، ودھیرا ، ڈھیر سارا ، وڈا ، [ــ بدمعاش = مہا بدماش] ۔ پرلے سرے کا : [ص ہ اُ] [مد : پرلے سرے کی] پرلے پار دا ، ات دُراڈا ، دُریڈا ، دُوروں دور دا ، باراں کوہ / پتھر باہر دا ، اتّ دا ، ودھیک ۔

● پرلو : [نر ہ] جگ دا ناس ، قیامت ، فناہ ، انھوند ، موت ، انھیر ، روہڑا ، روڑھا ، مصیبت ۔

● پرلوک : [نر ہ] اگلا جگ ، دُوجی دُنیا ، مرن دے بعد دا جہان ۔ پرلوک سوارنا : [مح ہ] اگلا جگّ مِلنا ، مرنا ، سدھارنا : بھلے کارے کرنے ، عافیت سوارنی ۔

● پرماتما : [نر ہ] رب ، خُدا ، پرماتما ، اِیشور [ہ ب] ۔

● پرمِٹ : [نر ، آنگ : permit] پرمٹ ، اجازت نامہ (مال منگان دا) ، چُنگی وغیرہ ۔

● پرمٹا : [نر ، آنگ] اُن یا سُوتر دا اک کپڑا ۔

● پرمل : [نر ہ] مُرمُرے ، کھیلاں ، پرمل ، بھیُوں کے سُکائے بُھنے ہوئے چول ، مکئی تے جوار دے دانے ، اک میل دے خشبو والے چول ۔

● پرملو : [نر ہ] ناچ وِچ ناچے دے پیراں دی گت دا اُہ جواب جہڑا پکھاوجی دی ٹھاپ/ تال نال دئے ۔

● پرنالا : [نر ہ] ، پاڑچھا ، چھتوں پانی وہن دا راہ ، پرنالا ، پتنالا ، اُتلا نالا (کوٹھے دا) چھتنالا ۔ پرنال : [مد ہ] پاڑچھی ، پرنالی ، گھوڑے دیاں پُٹھیاں وِچلا ٹویا جھا ۔

● **پرنام** : [نر مد ہ] سلام ، بندگی ، ادب آداب ، صاحب سلام ، [پرنام کرنا] [ہند ب] -

● **پرنٹ** : [مد ، انگ : print] چھاپ ، چھاپا - **پرنٹنگ** : چھپائی ، چھاپن دی کار - **پرنٹر** : [نر ، انگ : printer] چھاپن والا ، پریس والا ، چھاپن ہار ، چھاپو ، چھپّیا - **پرنٹنگ پریس** : چھاپا خانہ ، پریس -

● **پرند ، پرندہ** : [مد ف] چڑی ، پکھو ، پکھیرو ، پکھنو ، پنچھی ، اڈّنا ، اڈن والا ، اڈارو ، پراں والا جنور ، اڈنہار - **پرندہ پر نہیں مار سکتا** : [مح ہ] چڑی نہیں پھٹک سکدی ، کوئی پرندہ پر نہیں مار سکدا ، اندر جان دی کوئی واہ نہیں ، مناہی اے ؛ کسے تھاں ڈاہڈا پہرا یا زور دھگانا ویکھ کے بولیا جاندا اے -

● **پرنس** : [نر ، انگ : prince] [مد : پرنسس] شہزادہ ، بادشاہ دا پتر ، راجے دا پتر ، راج پتر ، اِک خطاب -

● **پرنسپل** : [ص انگ : principal] کالج دا وڈا استاد ، پرنسپل -

● **پرنیاں** : [نر ف] پھلاں والا اِک پٹانگل [پٹ دا] کپڑا ، اِک ریشمی کپڑے دا ناں -

● **پروا** : [مدف] پرواہ ، فکر ، چنتا ، لحاظ ، دھیان ، لوڑ ، چاہ ، رچی -

● **پُروا** : [مد ہ] پرا ، چڑھدے دی وا ، پریوں وگن والی وا (جھڑی بدل لیاندی اے ، سجھ ابھار ول دی ہوا [ض : پچھوں] -

● **پروار** : [نر ہ] (۱) پروار ، آرپروار ، ٹبر ، جیاجنت ، خاندان ، کٹمب ، کوڑما [ہند ب] - (۲) اگلاوار ، آؤندا ویلا/جھان -

● **پرواز** : [مد ف] [اڈن دی کار/واہ] اڈائی ، اڈاری ، اڈن دی حالت ، پج ، اپڑائی ، پہنچ ، زور ، واہ - **پرواز کرنا یا محو پرواز ہونا** : [مح اُ] اڈنا ، اڈاریاں مارنیاں ، اڈدیاں پھرنا ، ہوا وچ تیرنا ، اچا اڈنا -

● **پروان** : [نر ہ] بیڑی دی اُہ اچی لکڑ جس نال بیڑی دی پلّی (بادبان) بنھی جاندی اے - **پروان چڑھنا** : [مح ہ] (۱) پل جانا - (۲) اسرنا - (۳) اچّا ہونا - (۴) پگنا - (۵) سرنا (کم) - (۶) سرے چڑھنی - (۷) پورا ہونا - (۸) چڑھتل تے پجنا - (۹) گبھرو ہونا - (۱۰) کامیابی کھٹنی - (۱۱) ودھنا - (۱۲) وادھے پینا ، پھلنا (دکھ) - (۱۳) ٹیسی اُتے اپڑنا - (۱۴) وسنا رسنا - (۱۵) اباد ہونا - (۱۶) مراد مانی - (۱۷) آس پجنی -

● **پروانہ** : [نر ف] (۱) بھمٹ ، بھوکڑ ، پروانا - (۲) حکم ، اجازت ، اجازت نامہ ، پرمٹ - (۳) لکھت ، چیری ، چٹھی - (۴) عاشق ، چاہوان - **پروانجات** : [نر ج اُ] حکمنامے ، ڈگریاں ، شاہی حکم (جھڑے جائیداد وغیرہ دے سلسلے وچ ملے ہون) - **پروانۂ راہ داری** : [نر اُ] راہداری ، اِک حد بنیوں دوجی حد وچ جان دی لکھت / اجازت ، گزر نامہ ، راہ نامہ / ناواں - **پروانۂ طلا** : [نر ف] سنہری سند ، سونے دی لکھت - **پروانگی** : راہداری ، حکم ، اجازت ، پرمٹ ، پروانہ ویزا - **پروانہ وار** : [تف اُ] پروانے ہار ،

بھمٹاں وانگ ، پروانیاں وانگُر ، آپنے شوقوں ، ریجھ نال ، دلوں وجھوں ، چائیں چائیں ۔
پروانے کی نقل : [مد اُ] (۱) حُکم دی نقل ، سرکاری حکم دی کاپی ۔ (۲) سالا ، وُہٹی دا بھرا ۔

● **پرواہا** : [نر ہ] پڑاوا ، نمدے دا تھیلا جس وچ وال بھر کے پلنگھ دے پاویاں تھلے رکھدے نیں ۔

● **پُروائی** [مد ہ] = [پُروا] : پُرا ، پُرے دی وا ، چڑھدے داؤں وگن والی وا ۔

● **پُروایا** : [نر ہ] پڑاوا ، منجی دے پاویاں ہیٹھ رکھن دے ٹھمنے ، لکڑ دے/مٹی دے ۔

● **پروبیشن** : [نر ، انگ : probation] بن تنخواں تے کدی تنخواہ نال ازماوے دی نوکری ، امتحانی مُدت ، کم سکھائی ۔

● **پروپرائٹر** : [ص ، انگ : proprietor] مالک ، سائیں (ہٹی / کارخانے دا) ۔

● **پروپیگنڈا** : [نر ، انگ : propaganda] بھنڈی ، ڈونڈی ، لہر ، تحریک ، پھکڑی ، سلوہت ، کھنڈا ، حق وچ یا خلاف گلاں کرنیاں ، لہر چلانی ۔ **پروپیگنڈسٹ** : [ص ، انگ : propagandist] پروپیگنڈا کرن والا ، جھوٹی سچی حمایت یا مخالفت کرن والا ، مشہور کرن والا ، ڈھنڈورا دین والا ، اشتہار دین والا ، بھنڈی باز ، ڈونڈی باز ۔

● **پروتا** : [نر ہ] پلوترا ، پلوتا ، پڑپوترا ، پوترے دا پُتر ۔

● **پروٹسٹنٹ** : [ص انگ : Protestont] عیسائیاں وچ اِک ''اُسارو'' ٹولا جھڑا کیتھولکاں دی ضد اے ۔

● **پروردگار** : [فا ف] پالن والا (جگ دا) ، پالنہار ، پرورش کرن والا ، اللہ ، رب ، خُدا ، مولا ۔

● **پرورش** : [مد ف] ودھوتری ، پال پوس ، بڑھوتری ، لکھائی پڑھائی ، تربیت ، پالنا ، مہربانی ، کرم (— کر = نوالنا ، پالنا) ۔

● **پروسنا** : [مت ہ] پروہنا ، پریٹھنا ، پریہ اُتے پیہنا ، پریہا ہنا ، پریہن دا کم کرنا ، دسترخوان اُتے رکھنا ۔

● **پروف** : [نر ، انگ : proof] ثبُوت ، پرچول ، چھاپے دی پہلی چھاپ دا کاغذ جھڑا غلطیاں سُدھارن لئی درڑ برڑ کے چھاپدا اے [— پڑھنا ، دیکھنا] ۔

● **پروفیسر** : [فا ص ، انگ : professor] کالج یا یونیورسٹی دا اُستاد ، پروفیسر ، وڈا اُستاد ، جھدے ہیٹھ رِیڈر تے ریڈر دے ہیٹھ لکچرر دا درجہ ہُندا اے ۔

● **پروفیشن** : [نر ، انگ : profession] کسب ، کسم ، پیشہ ، بانا ، کام ، [ص : پروفیشنل] ۔ **پروفیشنل** : [ص ، انگ : Professional] مزدور ، دہاڑی دار ، کماؤ ، بھاڑے دا ٹٹو (لو)

● **پروگرام** : [نر انگ : Programme] گنے متھے کماں دا خاکہ [لو : پروغرام] کسے کٹھ پرھیا یا جلسے دے کماں دی فہرست ، کماں دی ترتیب ۔ آؤندا کم ۔

● پروَل : [نر ہ] اِک ترکاری جھڑی توریاں وانگو پکا کے کھاندے نیں -

● پرونا : [مت ہ] (۱) پرونا (موتی/منکا—) - (۲) پانا (سوئی وِچ دھاگا—) - (۳) وِنھنا - (۴) نتھنا (کاغذ) - (۵) لڑی وار جوڑنا - پرویا جانا : [لا مجہول] پرچنا ، پروتا جاتا -

● پرونوٹ : [نر ، انگ : pronote] پکی لِکھت ، پکا کاغذ ، رقم اُدھار لین دا اقرار نامہ ، سرکاری لِکھت (اُدھار بارے) -

● پروہت : [نر ہ] بَہمن ، باہمن ، ہندو گھراں دا لگا بدھا پنڈت ؛ ورتیندیاں رساں بُھگتاندا اے -

● پرویز : [ف نر نا] (۱) ایران دے بادشاہ دوجے خسرو دی اَل ؛ جِس نال شیریں (فرہاد دی سجنی) ویاہی گئی سی - (۲) فتح وند ، جیتُو ، سُبھاگا -

● پَروین : [نر مد ف] کِھتیاں ، گِٹیاں ، گُچھا ، چِھکی ، ستاں تاریاں دا اِک مشہور جُھرمٹ ، کُڑیاں دا ناں -

● پرہیز : [نر ہ] رکھ ، پرہیز ، بچا ، دوری ، سمھال ، نقصان وندیاں چیزاں توں بچنا ، کھان پین وچ سہار ، رکھ شُکھ - پرہیز بھلا نہ علاج : [اکھ اُ] نہ پرہیز چنگی اے نہ علاج ، پٹی ؛ بندہ میچ دا کھائے پیئے تے نہ بیمار ہوے کے کوئی شے چھڈنی پوے تے نہ ہی علاج کرانا آوے - پرہیز کرنا : [مص اُ] دور نسنا ، کیرکنا ، کنیانا ، دریڈے رہنا ، مونہ موڑنا ، لامبھے رہنا ، لاگے نہ لگنا ، وہم کرنا ، پریڈے رہنا ، رکھ شُکھ کرنی ، بُریاں کماں تے چیزاں دے نیڑے نہ ڈھکنا ، بچنا ، جچدا مچدا کھانا ، نیک پاک رہنا - پرہیزگار : [مص ف] پرہیز والا ، نمازی ، پرہیزی ، پاپاں توں بچن والا ، نیک پاک ، صفائی پسند ، صاف ستھرا ، ہشناک - پرہیزگاری : [مد ف] تقویٰ ، نیک پاک رہن دا گُن ، بُرے کماں تھیں بچنا - پرہیزی کھانا : [مح نر اُ] پرہیزی روٹی ، بیماراں دا کھاج ، اُبالواں یا رُکھا پِھکا کھانا ، بیمار لئی مُنگ کھچڑی -

● پرئی : [مد ہ] اک چِڑی جِہدے پَونہچے تے چُنجھ لمے ہُندے نیں -

● پرے : [تف تھاہ] [ض : اُرے] (۱) پرے ، پرہاں ، دُور ، پرے ، دوجے پاسے ، پار - (۲) اَڈ ، وَکھ - (۳) دُریڈے - (۴) پرلے پار ، حدوں باہر - پرے بٹھانا : [مح ہ] (۱) پرے بٹھانا - (۲) وَکھ بہانا - (۳) ہینا جاننا ، چھوٹے درجے دا ، سمجھنا ہیٹھا جاننا - (۴) دُریڈے رکھنا - (۵) لاگے نہ آون دینا - (۶) جھاڑ کے بٹھا دینا - پرے پرے : [تف اُ] پرہاں پرہاں ، پریڈے ، دُور دور ، دُریڈے ، وکھ وکھ ، پرے پریرے ، پرہاں ہٹ ! پرہاں ہو ! دور ہو ! -

● پری : [مد ص ف] پری ، خیالی پدمنی ، پراں والی سوہنی عورت (جُھوٹھ مُوٹھ دی) ، سوہل تے من سوہنی زنانی ، پٹوہلا جہی تیویں - پری بند : [نر ف] ہتھے (بازو بند) ورگا اک گہنا - گھول گُھلیٹے دا اک داء - پری پیکر : [ص ف] پری ورگی ، پری دی بَھین ، پری جہے نک نقشے دی رج کے سوہنی ، پیاری تے

من موہنی ، پری جائی ، سوہنی تے سہاؤنی - **پری خوان** : [ص فا ف] ٹونے ہارا ، منتریا ، جادوگر ، عامل ، کالے علم والا ، چھونکی کرن والا ، کوئی سیانا ، پریاں نوں سدّ لین والا - **پری زاد ، پریزاد** : [ص ف] پری جایا ، پری جائی ، پری دی اَلاد ، بہت کے پیارا ، رج کے سوہنا ، دھڑ دھڑ کردا ، {— ہو : شاہ پری دی بھین جاپنی ، ہتھّ لایاں میلا ہونا} - **پری کا سایہ** : [نر مح اُ] جنّ پری دا اثر ، چھایا ، پوکھوں ، پوکھا ، پوکھو ، سایہ ، پرچھاواں آنجھل - **پری کو شیشے میں اُتارنا** : [مح اُ] (پری نوں بوتل وچ تاڑ لینا) - جن قید کر لینا ، ڈاہڈے نوں نوا لینا ، مرید بنا لینا ، وس وچ کر لینا ، تابعداری وچ لے آؤنا ، ادھین بنانا - **پری وش** : [ص ف] پری ورگی ، پری دی بھین ، رج کے سوہنی ، ات پیارا/ پیاری (سجنی) - **پریوں کا اُتارا** : [مح تھا ہ] پری اُتارا ، پریاں دا اترنا ، پریاں دے اُترن دی تھاں ، پریاں دا کٹھ پرھیا (سجنیاں دا اکھاڑا) سوہنیاں دا ڈیرا ، سوہنیاں دی مجلس ، سندریاں دا کٹھ - **پریوں کا اکھاڑا ، جمگھٹا** : [تھا مح ہ] پریاں دی پرھیا ، سوہنیاں دا کٹھ ، معشوقاں دی مجلس - **پریوں کا تخت** : [نر مح] پریاں دا تخت ، پریاں دی کھٹ ؛ کہندے نیں چانی راتے پریاں اُڈن کھٹولے وچ بہ کے سیل (سیر) کردیاں نیں تے اوس کھٹولے نوں جنّ چکی پھردے نیں ، سوہنیاں دی ستھ - **پریوں کا تخت اُترنا** : [مح اُ] پریاں دا تخت آؤنا ، کتے سہنیاں دا کٹھ ہونا ، پریاں اُتر آؤنیاں - **پریوں کا طبق / طباق چھوڑنا** : [مح اُ ہ] پریاں دی نیاز دے پھل تھال جھہے وچ رکھ کے دریا بُرد کرنے ، روڑھنے ، اِک رسم ، ٹونے دی اِک ریت -

● **پُری** : [مد ہ] وستی ، ٹھٹھی (آبادی) پُر ، کوٹ پُرا ، پور -

● **پریت** : [نر ہ] جن بھوت ، بھوتنا ، پلیت روح ، ہوائی شئے ، بد روح ، مردے دی روح -

● **پریت** : [مد ہ] نہ ، نیہ ، نیونہ ، نیہاں ، پیار محبت ، عشق ، {— لگنی = اکھاں لگنیاں} - [— جوڑ ، کر ، لگا] - **پریت نہ جانے جات کُجات ؛ نیند نہ جانے ٹوٹی کھاٹ ، بھوک نہ جانے باسی بھات ؟ پیاس نہ جانے دھوبی گھاٹ** : [اکھ ہ] بھکھّ نہ پچھے سالنا عشق نہ پچھے ذات ، نیندر سولی تے وی آ جاندی اے ، = بھکھّے نوں سبھ کُجھ گاجراں :- گوں پگانی ہووے تے چنگا مندا نہیں ویکھیدا -

● **پریڈ** : [مد لو ، انگ : parade] فوجی قواعد (لو : کویت] ، ورزش ، رڑا ، پریٹ دا میدان ، پریٹا - پال ، قطار ، لنگ ، (— جانا) -

● **پریزیڈنٹ** : [نر ، انگ : president] سر پینچ ، وڈا جی (کسے ملک پرھیا دا) ، صدر ، بادشاہ ، راجا ، کسے ملک دا کردا دھردا - پردھان ، چوہدری ، کھڑپنچ (ستھ) -

● **پریس** : [نر انگ : press] چھاپا خانہ ، چھاپ گھر ؛ کتاباں وغیرہ چھاپن دی مشین ، داب = داب پریس ، اِستری (ہا) : [— کرا] - **پریس کرنا** : [مح اُ] (۱) اِستری پھیرنی ، لوہا کرنا (کپڑیاں نوں) - (۲) مجبور کرنا ، دبا پانا ، زور دینا -

● **پریسیڈنٹ** : [ص ، انگ : president] صدر ، پردھان ، چوہدری ، وڈا جی ، بادشاہ (دیس دا) صدر - **پریسیڈنسی** : [مد ، انگ : presidency] صدارت ، چوہدر ، حکومت -

● **پریشان** : [ص ف] فکر مند ، فکر والا ، بے چین ، چنتا ماریا ، اُکھڑیا ہویا ، نمُوجھان {— کرنا = کھباڑنا ، کھپانا ، گھبرا پانا} - **پریشان حال** : [ص ف] بُرا حال ، مندا رُوح ، مصیبت ماریا ، دُکھی ، غریب ، تنگ پھنگ ، بُرے حال وچ ، جفا ماریا - **پریشان خاطر** ، **پریشان دل** : [ص ف] نمُوجھانا ، اُداس ، آزردہ ، سوسیا ہویا ، فکرمند ، دل ڈھٹھا ، سوچیں ڈُبا ، تنگ پھنگ - **پریشانی** : [مد ف] افسوس ، ہرکھ ، فکر ، چنتا ، جھورا ، جُھریواں ، اُداسی ، فکروندی ، وِپتا ، مصیبت ، اُکھائی ، بِھیڑ ، پریشانی ، سوڑ ، برل ، گھبرا -

● **پریشر** : [نر : انگ pressure] داب ، دبا ، زور ، اختیار ، جبر -

● **پریکٹس** : [مد ، انگ : practice] دُہرائی ، مشق ، مہارت ، وکالت ، وکیلی ، وکیل دا کم ، ڈاکٹری (کم) ڈاکٹر دا کم - **پریکٹیکل** : [ص : انگ practical] عملی کر کے وکھایا ہویا ، تجربے وچ آیا ہویا ، سولاں آنے پورا ، تے ہتھیں کیتا ہویا (کمّ) کمّیں کاریں -

● **پَریکھا** : [نر ہ] جاچ پرکھ ، ازماوا ، سوچ وچار ، دھیان ، پرچول -

● **پریم** [نر ہ] پیار : نیہ ، نیو ، نیونہ ، نیہاں ، حُب ، محبت ، عشق ، مِتراپا ، مِترتا ، سُبھا {ص : پریمی = سجن پیارا ، عاشق} - **پریم چند** : [نر نا ہ] (۱) اُردو دا اِک مشہور لوک کہانی کار جہنے آپنیاں افسانیاں وچ پینڈو جیون وکھائے درسائے نیں - (۲) پیار دا چن - **پریم کی بتیاں** : [مج ج عو ہ] پیار دیاں گلاں -

● **پریوا** : [نر ہ] کبُوتر جیڈا اِک پنچھی -

● **پڑ** : [امر ہ] ویکھو : 'پڑنا' دے ہیٹھ -

● **پڑا** : [نر ہ] ہیا ، [پچھ] {جانا پڑا = جانا/ جاونا پیا} - **پڑا پانا** ، **مِلنا** : [مج ہ] لبّھنا ، ڈگّ پیا مِلنا ، مفت مفت لبھنا ، رہوں سببوں ہتھ آجانا (لبّھی چیز) - **پڑا رہنا** : [مج ہ] پَیّل ہونا ، منجے جوگا ہونا ، پیا رہنا ، لمّا پے رہنا ، کم کار نہ کرنا ، وِہلا رہنا -

● **پُڑا** : [نر ہ پ] [مد : پُڑی] پُڑا ، وڈی پُڑی ، ڈھول دا چمڑا ، مار دا نشان ، لاس ، چوکھا چِر لما پَین پاروں بے جان والے چٹاک ، لاگا ، کاغذاں وچ ولھیٹی ہوئی مِٹھیائی ، سُہاگ پُڑا ؛ جہدے وچ وُہٹی دے سنگار دیاں چیزاں ہُندیاں نیں؛ وری نال کھڑیدا اے : [— باندھنا] -

● **پڑاپڑ** : [مدہ] مار دی واج ، پڑاپڑ ، تاڑ تاڑ ، چِھتراڑ (جُتیاں پَین دی واج) ، پڑپڑ ، پڑل پڑل - مینہ پَین دی واج -

● **پڑاقا** : [نر ا] پٹکارا ، پٹاکا ، اِک استبازی ، تاڑ تاڑ کورڑے وجّن دی واج -

● **پڑاقے کی گوٹ** : [مد ا] ون سونی گوٹھ ، رنگ رنگ دی جھالّر -

● **پڑاگر (پڑا گرا)** : [ص ہ] [مص : پڑنا] پیا ہویا ، نگونا ، بے مُلّا ، مُفت دا لبھّا ، ڈگّ پیا -

● **پڑاؤ** : [نر ہ] پڑا، پڑاں، ڈیرا، منزل، ٹکانا، ٹھاہر، تمبو، چھاونی، چھؤنی، فوج یا پور دے ٹھہرن دی تھاں، اُتارا ۔ **پڑاؤ ڈالنا** : [مح ہ] پڑا کرنا، ٹھہرنا، چھونی پانی، چھونی لانی، رہ پینا، ڈیرا لانا، بسیرا کرنا ۔ **پڑاؤ مارنا** : [مح ہ] دھاڑا مارنا، پور لُٹنا، چھاپا مارنا، ستیاں پیاں مسافروں اُتے جا پینا، قافلہ لُٹ لینا ۔

● **پڑپڑانا** : [ص ہ] پڑپڑ کرنی، پڑپڑیاں لگنیاں، جلاب آؤنے، دست لگنے، ٹٹیاں چھٹنیاں ۔

● **پڑت** : [حص مد ہ] لاگت، جنے تے کوئی شے گھر پیندی ہووے، اصل مُل یا خرچا، خرید دا مُل، بزار دا بھا، حساب دی جوڑ جمع {مص : پڑنا = پینا} ۔ **پڑت پھیلانا** : [مح ہ] لاگت کڈھنی، پورے خرچ دا ہاڑا لینا، خرچ ہاڑنا، حساب لانا ۔

● **پڑتا** : [نر ہ] پتی، ونڈ، حصہ، حصے موجب، لگان دا لیکھا ۔ وکھے وار یا گھاں تے لگان دی شرح، سودا ویچن لئی وارا کھان دی حد، (گھر) پیندا [مص : پڑنا] ۔

● **پڑتال** : [مد ہ] (۱) پرتال ۔ (۲) جاچ پرکھ پرچول، سیان، پار کھو پنی، کیتے ہوئے کم دی پچھان، نظر ثانی ۔ (۳) کنچھ (بھوں دی) ۔ (۴) چھترول، چھتراڑ، [—پڑ] ۔ (۵) اَنتو ڑتی دے دکھ ۔ (۶) ورھاند ۔ (۷) گنت پڑگنت ۔ **پڑتال پڑنا** : [مح ہ] مار پینی، تاؤنی لگنی، جھامبا پھرنا، چھترول ہونی ۔ **پڑتالنا** : [لا ہ] پرتالنا، پرچولنا، پرکھنا، جاچنا، سیاننا، پچھاننا، سدھ کرنا، حساب لانا، لیکھا میلنا، دوجی وار ویکھنا، یا گنے ہوئے نو گننا، نظر ثانی کرنی، بھل چک کڈھنی ۔

● **پڑتی** : [مد ہ] اَن وسّی بھوں، اَن واہی زمین، بے آباد زمین، پیڑل بھوں، خالی زمین، اہ زمین جہدے اُتے واہی جوتی نہ ہووے، [مد : پیندی/ پوندی [مص : پڑنا] ۔

● **پڑنا، پڑ جانا** : [لا ہ] پینا، پونا، بے جانا، بے رہنا، ڈگنا، کرنا، ڈھہنا، ڈھے پینا، وڑنا، لیٹنا، منجے اُتے پینا، بیمار پینا، سونا، وہلا (ویہلا) رہنا، دخل دینا، وسنا (مینہ) ۔ **پڑ مرنا** : [مح ہ] بے مرنا، توڑ نبھانا، لگیاں نہ توڑنیاں، نال مرنا ۔ **پڑ نہ مرے لڑ مرے** : [اکھ ہ] وہلے، کپتے یا جھگڑیل بارے آکھدے نیں، وہلا بیٹھا جھیڑے جھیڑے، وہلے بندے نو شرارتاں سجھدیاں نیں ؛ ایس لئی کجھ نہ کجھ کردیاں رہنا چاہیدا اے ۔

● **پڑوس** : [نر ہ] گوانڈھ، نیڑ، ہمسایگی، وہڑا، محلہ، آسا پاسا، گھر دا آلا دوالا، لاگا چاگا، لاگلے مکان ۔ **پڑوسن** : [مد ہ] [نر : پڑوسی] گوانڈھن، ہمسائی ۔ **پڑوسن/ پڑوسی کے مینہ برسے گا تو اپنی بھی اولتی ٹپکے گی یا بوچھاڑ یہاں بھی آئے گی** : [اکھ ہ] [گوانڈھن دے مینہ ورھیاں ساڈا پاڑچھا وی وگے گا یا واچھڑ دا رخ اِہدا ساڈے ول وی ہو جاوے گا] ۔ گوانڈھیاں دے بھیڑ تے چنگ دا اثر آپنے اُتے وی پیندا اے ۔ **پڑوسی** : [نر ہ] گوانڈھی، ہمسایا، وہڑے محلے والے بنے سواندرے، نالدے گھر، رہن والا ۔

● **پڑھ** : [ہ] پڑھنا مصدر دا صیغہ امر [مف : پڑھا : ویکھو ''پڑھنا'' وی] ۔ **پڑھ پتھر** :

[ص ہ] پڑھیا لکھیا بے وقوف، ڈھگّا جہا ، احمق ، کُسند ذہن - **پڑھ پتھر لِکھ روڑا بھتے اینٹیں باندی کچہری گئے :** [اکھ ہ] اوس بندے بارے ٹوک اے جھڑا ان پڑھ ہو کے پڑھیاں لکھیاں والے چالے پھڑے = پڑھ مُختہ لکھ لوڑھا ، = پا نہ پڑھی وخت ُنو پھوڑی - **پڑھا جِن :** [نر مح ہ] پڑھیا جِنّ ، پڑھیا گُڑھیا ُبھوت ، چھلیا ، چھلیڈا ، اتّ چلاک آدمی ، جِس جِنّ ُنوں منتر جھاڑا نہ پوہے ، ُکلہنا ، ضِدل ، اڑی خورا ، ُسدائی ، جنونی ، خبتی - **پڑھا گنا :** [ص ہ] پڑھیا گڑھیا ، ُہشیار ، سیانا ، عمل والے عالم ، تجربے کار ، سمجھ والا - **پڑھا لِکھا :** [ص مف ہ] پڑھیا لکھیا ، علم والا ، پڑھیا گُڑھیا ، گُنی - **پڑھا ہؤا بھی جو بھٹکے تو کیا ٹھکانا ہے :** [اکھ ہ] پڑھیا ہویا وی کُھنجھے تے فیر گل کیا ہوئی ؟ جے چنگے بھلے لوک کُراہے پَین تے مندیاں دا رب راکھا اے - **پڑھانا ، پڑھا دینا :** [مت ہ] (۱) پڑھانا ، علم سکھانا ، مت/تعلیم دینی ، پڑھائی کرانی - (۲) سیکھنا ، ُچک دینی ، ُپٹّھی پٹّی پڑھانی ، کھوٹی مت دینی/لوتی ، ُچغلی کرنی - **پڑھائی :** [مد ہ حمص] لِکھت پڑھت ، پڑھائی ، سیکھ ، مت ، تعلیم ، سبق ، علم ، لِکھن پڑھن دا کم یا ڈھنگ ، لکھائی پڑھائی دی فِیس ، پڑھن دی کار کمائی -

● **پڑھنا :** [لا ہ] [مت : پڑھانا] پڑھائی کرنی ، پڑھنا ، واچنا ، علم سکھنا ، تعلیم لینی ، سبق لینا ، ورد کمانا ، رٹّا لانا ، رَٹا - بولی سکھنی (توتے مینا دی) ، ُپھوکنا (جادو دم منتر جھاڑا) ، گزارنی (نماز —) - **پڑھنت :** [حمص مد ہ] جادو منتر ، دم جھاڑا ، پھوکا پھاکی ، ُٹونا - **پڑھنے بیٹھنا :** [مح ہ] پڑھنے پَینا ، سکولے/مسیتے بیٹھنا ، پڑھائی دی بسم اللہ کرنی (کسے اُستاد کول بیٹھنا) ، پڑھائی شروع کرنی - **پڑھو تو پڑھو ورنہ پنجرا خالی کرو :** [مح ہ] (توتے/نوکر ُنو) کم کرنا جے تے سِدھی نیت نال کرو نہیں تے گھروں نکلو - **پڑھوائی :** [حمص مد ہ] پڑھائی ، پڑھن/پڑھان دی کار ، کمائی ، پڑھن دی فیس ، ذکر کرن والے دی مزدوری جیوں : نظم پڑھائی - **پڑھوں میں ان پڑھا ، جیسے ہنسوں میں کوّا :** [اکھ ہ] جاہل آدمی سیانیاں وچ اِیوں ُہندا اے جیوں : ہنساں وچ کاں ، اخے : اُہدی کوئی قدر نہیں ُہندی - **پڑھے جِن کو شیشے میں اُتارنا :** [مح ہ] چھلیے ُنو چھل کے نوا لینا ، اتّ چلاک ُنو ٹھگنا ، [پ مح] پتھر ُنو جوک لانی ، سنڈھے چونے ، کٹّے پسمانے - **پڑھے گھر کی پڑھی بلّی :** [مح ہ اکھ] پڑھے لکھے گھراں دے نوکر وی تمیز والے ُہندے نیں - [پ] = قاضی دے گھر دے ُچوہے وی سیانے - **پڑھے نہ لکھے نام محمد فاضل - پڑھے نہ لکھے نام بِدیّا دھر :** [اکھ اہ] اکّھر اِک نہ جانے ناں محمد فاضل ، = اکھوں انّھی دا ناں ُنور بھری ، = ِدھر ِدھر دا دینا تے ناں ''لہنا'' ، = پلّے کوڈی نہ ناں لکھ پت :- جدوں کوئی ُجھوٹھیاں شیخیاں مارے اودوں اِہو جہا آکھان پاندے نیں - **پڑھیں فارسی بیچیں تیل یہ دیکھو قدرت کے کھیل -** [اکھ ہ] پڑھے فارسی ؛ وچے تیل ویکھو سولا دے کھیل :- جدوں پڑھے لکھے دھکے کھاندے پھرن اُہناں دی کوئی قدر نہ ہووے ، اُہ روٹی کماں دے وسیلے بھالدے پھرن اودوں آکھدے نیں : فارسی دا ذکر ایس لئی اے پئی مغلاں دے زمانے وچ سرکارے دربارے فارسی چلدی سی تے فارسی پڑھیاں دی قدر سی -

بڑھیو بیٹا وہی جا میں ہنڈیا کُھدر بدر ہو : [اکھ ہ] بیٹا اوہو پڑھنا جھدے نال ہانڈی اُبالے کھائے ، پئی کُجھ پکان کھان نُو لبھے تے کھائی کمائی کرے ؛ مطلب :- اِہ پئی بندہ کم دا کم کرے -

● **پُڑیا :** [مد ہ] پُڑی (کاغذ نُو مروڑی دے کے بدّھی ہوئی دوا وغیرہ) - **پُڑیا کا لٹّھا :** [ص نا ہ] پُڑی دا لٹّھا ، اِک میل دا ودھیا تے مہین لٹھا جھڑا ہنڈن سار تے مُصفیانہ ہُندا سی تے تھان کاغذ وچ ولھیٹ کے ویچیدا سی -

● **پُڑیاں :** [ج مد ہ] پریاں دی نیاز دیاں پڑیاں ، شیرینی تے چہل بی‌بی دا فاتحہ اکھوا کے ونڈ دیندے نیں ، ابیر تے سندھُور دیاں پڑیاں پریاں دے ناں تے ہوا وچ اُڈائیدیاں نیں ، اک قسم دی منّت (سُکھنا) اے - **پڑیاں اڑانا اور چھوڑنا :** [مح ہ] اک منت پُوری کرنی ، نیاز دوا کے ابیر مشک تے سندھُور دیاں پڑیاں شام ویلے ہوا وچ اُڈانیاں -

● **پڑیل :** [ہ ص لک] پتّیل ، ڈھلّڑ ، منجا مل ، جلّھا ، جلھوڑا ، جھڑا ہر ویلے پیا رہے ، منجے نال منجا [ص] -

● **پُزاوہ ، پژواہ :** [نر ف] بھٹّھا ، آوا جتھے اِٹّاں تے بھانڈے پکائیدے نیں - **پُزاوے کا پُزاوہ کھنگڑ ہو جانا :** [مح ہ] آوے دا آوا اوگت / اُوت جانا ، بھٹّھا بہ جانا ، کم چوڑ ہو جانا ، تند تانی وگڑنی -

● **پزیرا :** [ص ف] قبُول ، منظُور ، اللہ منّا [پزیرائی = قبولی ، ڈھوئی] -

● **پژمردگی :** [مد ف] غم دلی ، اُداسی ، نراس ، بے اُمیدی ، بے حرصی ، مریل پُنا ، کُرماوا ، افسوس -

● **پژمُردہ :** [ص ف] ڈھٹّھا ہویا ، اُداس ، ادھ مویا ، مریل مریڑا ، مرگھیلا ، نموجھان ، ہویا - **پژمردہ خاطر :** [ص ف] فکر مند ، سوچاں کُرمایا ماریا ، دِل ڈھٹّھا ، مسوسیا ہویا ، نمّوجھانا ، کرمایا ہویا ، سُکا سڑیا ، اُداسیا ہویا ، سوگی ، بے آس ، بے اُمید -

● **پس :** [ح ف] بعد ، اودوں بعد ، فیر ، آخر ، اخیر ، چھیکڑے ، فیر وی ، ہور ، اَڈ ، پر ، پچھے ، پچھانہ ، پچھاں - **پس انداز :** [نر ف] [بچا کے رکھیا ہویا مال متا] جوڑ جمع ، بچایا ہویا مال ، بچت ، سرفا (صرفہ) - **پس پا :** [ص ف] پچھے ہٹن والا ، پچھے ہون والا ، بھگّل ، نس جان والا ، پیر ہٹا لین والا - **پس پا (پسپا) کرنا :** [مح اُ] پچھاں دھکنا ، دبیڑنا ، پچھاں دھکیلنا ، بھجانا ، پیر اکھیڑنے ، پیروں کڈھنا ، مار مار کے نسا دینا ، پچھلے پیریں بھجانا - **پس پُشت ڈالنا :** [مح اُ] چھکتے اُتے رکھنا ، وسارنا ، بُھلا دینا ، پچھاں پانا ، پرواہ نہ کرنی ، دھیان وچ نہ رکھنا - **پس غیبت :** [تف ف] کنڈ پچھے ، پٹھ مگر ، پٹھ پچھے ، غیر حاضری وچ ، کسے دے نہ ہُندیاں - **پسماندہ :** [ص ف] (۱) پچّھڑ ، پچّھے رہیا ہویا - (۲) گھٹ ترقی والا - (۳) پچھڑواں ، پچھلیرا ، پچھلونڈی (بال) - (۴) مرن والے دا وارث جھڑا پچھے رہ جائے - (۵) غریب (مُلک) - **پس منظر :** [نر ف] پچھوکڑ ، بُنیادی گل ، جڑھ بنیاد ، پچھوکا ، سامنلی گل ، معاملے دی وجہ - **پس و پیش :** [مد نر ف] سوچ وچار ، ٹال مٹول ، جکّوتکی ، شش و پنج ، فکر ، اندیشہ ، دو دِلی ،

حیلہ حوالہ ، اگے پچھے ، کنڑتے دا آگا پچھا ۔ **پس و پیش سوچنا :** [مح اُ] اگا پچھا سوچنا ، چنگا مندا وچارنا ، نتیجہ دھیان وچ رکھنا ، نفع نقصان پچھاننا ، لاہا ٹوٹا سیاننا ۔ **پس و پیش کرنا :** [مح اُ] کنی کترانی ، کنیانا ، کیرکنا ، جھکنا، لارے لانے ، جکوتکیاں ہونا ، فیصلہ نہ کر سکنا ۔

● **پسارا :** [نر ہ] پسار ، کھلارا (سمان دا کھلاریا پلاریا ہویا سمان (سمیان) ، کھلارا ، پسارا ، دنیا ، جگ ، کل کائنات ۔

● **پسارنا :** [مت ہ] کھلارنا ، پسارنا ، پھیلا دینا ، پھیلانا ، کھولھنا ، پاڑنا ، نسل کرنا [لا : پسرنا] ۔

● **پسانا :** [مد ہ] پچھ لاہنی ، کسے چیز نو اُبال کے اُہدا فالتو پانی ڈولھنا ؛ جویں : چولاں/ سیویاں دا اُبال کے پانی نچوڑنا ۔ **پساؤ** [نر ہ] اُبلی ہوئی شے دا بچیا ہویا پانی ، جویں : چولاں یا جواں دا ۔

● **پسانا :** [مت ہ] پہانا ، چکی وچوں کڈھانا ، آٹا کرانا ، پسائی کرانی ۔ **پسائی :** [نر ہ] پیہن دی کار یا مزدوری ، پہائی ، پسائی ، رگڑائی ۔

● **پست :** [ص ف] نیواں ، چھوٹے خیال دا ، کمینہ ، نگونا ، کنجوس ، شوم ، گھٹیا ۔ **پست حوصلہ :** [ص ف] ڈرو ، ڈراکل ، تھڑدلا ، کم ہمت ، بے اُدما ، اُدم ہریا ۔ **پست فطرت :** [ص ف] جاندرو ، ہینا ، ہیٹھا ، نگونا ، کمینہ ، بے سمجھ ، کم عقل ، نیواں آدمی ۔ **پست قد :** [ص ف] گھٹا ، مدھرا ، گٹھمٹھیا ، ٹینا ، پھینا ، واؤنا ، نکے قد والا ، مانڈھا ، مٹھیلا ، گینڈھا ۔

پست کرنا : [مح اُ] ہرا دینا ، ڈھاہ لینا ، زیر کرنا ، بے وس کر دینا ، ہمت توڑنی ، پچھاڑنا ، پچھاں ہٹا دینا ، ذلیل کر دینا ۔ **پست و بالا :** [ص] اُچا نیواں ، زمانے دا لہا چڑھا ، زمانے دی حالت ، اُچی نیویں تھاں ، گٹھا تے لما ، نکا وڈا ، سبھ کوئی ، جنا کھنا ، ہاری ساری ۔ **پست و بلند** [ص ف] ویکھو : پست و بالا ۔ **پست و بلند دہر :** [ص ف] زمانے دا لہا چڑھا ، دکھ سکھ ، مصیبت تے عیش ، اُپر تھلیاں ، راج پلٹے ، ہیر پھیر (سمے دے) ۔ **پست ہمت :** [ص ف] بے ہمت ، بزدل ، ڈراکل ، سست ، جلھا ، ڈھلا ، نکما ، نکارا ، تھوڑ ہتا ، روح دا خیرا ۔ **پستی :** [مد ف] نوان ، ہٹھان ، ہٹھاڑ ۔ ذلت ، کمین پنا ، ہیٹی نکو پنی ، نکیائی ۔

● **پستان :** [نر ف] ممے ، بیٹے مما ، ددھی ، چھاتیاں ، بوبیاں ، ممیاں ، حسن دے لاٹو (لو ، شا) ، تھن (ڈنگراں دے) ۔

● **پستک :** [مد ہ] پوتھی ، کتاب ، [ہد ب] [— شالا = کتاب گھر] ۔

● **پستول :** [نر ، انگ : pistol] پستول ، تپنچا ، گولی مارن لئی نکا جہا ہتھیار ۔

● **پستہ قد :** [ص ف] ویکھو : پست قد ۔

● **پستہ :** [نر ف] پستا ، اِک مشکا میوا جہدا چھلڑ بدامی تے گلی (گری) ساوی ہندی اے ۔ **پستئی :** [ص اُ] پستے ورگا ، پھکا ، ساوا (رنگ) پستہ رنگ ۔

● **پسر :** [مد ہ] ڈنگراں نو راتی چگان دی کار ۔ **پسر چرانا :** [مح ہ] جوہ/چراند یا کھیتر وچ راتی ڈنگر چگانے ، مال چارنا ، چھیڑو پنی کرنی ۔

● **پسر** : [نر ف] {مد : دختر= دھی} بیٹا ، پُتّر ، جایا ، لڑکا ، نر اولاد ۔ **پسر خوانده** : [ص نر ف] مونہ بولیا پتّر ، پُتریلا ، پُترایا ہویا مُنڈا ، لے پالّیا ہویا گودی لِتّا پُتّر ، جھولی پایا ، پُتّر بنایا ہویا ۔ **پسر زاده** : [نر ف] پوترا ، پُتر دا پُتر ۔ **پسر صحیح النسب** : حلال دا پُتّر ، حلالی ۔

● **پسرنا** : [لا ه] پسّرنا ، کِھلّرنا ، نِسّل ہونا ، ودھنا ، پھیلنا ، لیٹدے جانا ، ٹِکا لینا ، ہٹھ کرنی ، چوڑا ہونا ، ضِد کرنی ، ڈلّھنا ، رِجھنا ، اڑ جانا ۔

● **پسرہٹا** : [نر ه] پسار ہٹّا ، پساریاں دا بزار ، پنساری دی دُکان ۔

● **پسلی** : [مد ه] پسلی ، پاسا ، وکّھی دی ہڈی ، [پ] : ہمت ، حوصلہ ، جی‌داری ، پِج ، واہ ، ہستی ، جان ۔ **پسلی پھڑک اُٹھنا ، پھڑکنا** : [مح ه] آپے کِسے گل دی خبر ہو جانی ، پتا لگ جانا ، شگن ہونا ۔ **پسلی چلنا** : [مح ه] وکّھی چڑھنی ، پسلی نُو کھچ پینی ، اوکھے ساہ آؤنے ، (بال دا کسے بیماری یا نمونیا وغیره کر کے پھڑکنا) ، گھرکنی لگنی ۔ **پسلی کا آزار** : [نر ه] وکھّی دی کسر/دُکّھ ، بالاں دی اِک بیماری ۔ **پسلیاں نکل آنا** : [مح ه] پسلیاں دِسّن لگ پینیاں ، چوکھا لِسّا/ماڑا ہو جانا ، کمزور ہو جانا ، ہڈیاں دی مُٹھ بن جانا ۔

● **پِسنا** : [لا ه] پیسیا جانا ، دلیا جانا، آٹا ہونا، پیہ بیٹھ آؤنا ، ملیا جانا ، مصیبت وِچ پھسنا، برباد ہونا ۔ ریجھ پینا ، عاشق ہونا ۔ دبا بیٹھ آؤنا ، شرمندیاں ہونا [مت : پیسنا] ۔ **پسن ہارا ، پسنہارا** : [نر فا ه] پیہن ہارا ، پیہنا ، پیہا (فا) ، پیہائی کرن والا ، آٹا وغیره پیہن والا ، خراسی ، خراسیا ، چکّی ہارا [مد : پسنہاری] ۔ **پسنہاری کے پوت کو چنا لابھ** : [اکھ ه] چکی ہاری دے پُتر نُو چھولیاں دا دانہ وی لبھے تے اُہ جاندا اے کجھ لبھا اے ، غریب نُو تھوڑی شے وی بتھیری ہُندی اے ۔

● **پسند** : [ص ف] من بھانا ، جچواں ، پسند ، چون ، دل نُو چنگا لگن والا : (— آ) ، چاہ مُوجب ، من پسند ، پوہواں ، پوہندا ۔ **پسند کرنا** : [مح اُ] پسندنا ، پسند لیانا ، چُننا ، قبولنا ، قبول کرنا ، چاہنا ، چھانٹ لینا ، ہِت رکھنی ، چنگا جاننا ، سلاہنا ۔ **پسند نہ آنا** : [مح اُ] اکّتا نہ بھانا ، نہ جچنا ، نک ہیٹھ نہ آؤنا ، اعتبار دے قابل نہ سمجھنا ۔ **پسند نہ کرنا** : [مح اُ] ردّ دینا ، نہ چاہنا ، چِت نہ ڈاہنا ، کِرکنا ، پسند نہ لیانا ، چنگا نہ لگنا ، دلوں دُرکارنا ۔

● **پسنده** : [نر اُ] پسنده ، گوشت دا پچھیا یا کُٹّیا ہویا بھونواں بیرا ، کباب / کواب دی ٹِکّی ۔

● **پسندیدگی** : [مد ف] پسند ، چون ، مرضی ، من پسند ، چاہ ، ہاں ۔

● **پسندیده** : [ص ف] من پسند ، چُنیا ہویا ، پسند کیتا ہویا ، پوہندا ، اکھیں بھاندا ، من بھانا ، من پُڑدا ، چاہ مُوجب ، دل دی پسند ۔ **پسندیده رو** : [ص ف] نیک ، بیبا ، سُچالا ۔

● **پِسّو** : [نر ه] پسّوں ، پِسّو ، اِک رتّ چوسنا کیڑا ، بہت کرکے سِلّھیاں تھاواں تے رہندا اے ، سون بھادروں وچ بڑا ہُندا اے [Flea] ۔

● **پسُوج** : [مد ه] ''کچی'' ، کچّا تروپّا ، اُلیھڑ ، اُلہڑ ۔ **پسُوجنا** : [مت ه] کچّی کرنی ، اُلہڑنا ، ٹانکنا ، کچے تروپے لانے ۔

● پسئی : [نر ہ] جھونا ، اُبال کے چھڑے ہوئے چوَل ، چڑویاں والے چوَل ۔

● پسئیو : [نر ہ] پچھ (چولاں دی) ، اُبالویاں چولاں دا پانی ۔

● پسیجنا : [لا ہ] (۱) مُڑھکا آؤنا ۔ (۲) گِلّا ہونا ، بھجّ جانا ۔ (۳) پگّھرنا ۔ (۴) مہر کرنی ، ترٹھنّا ، ترس کھانا ۔ (۵) کنجُوس دا کُجھ ہتھوں کڈھنا ۔ (۶) تھوڑے سیک اُتے پکنا ۔ [پ لو : پسمنا] ۔

● پسینا ، پسینہ : [نر ہ] مُڑھکا ، پرسیوں ، پسینہ ، گرمی نال پِنڈے دے مُسّاں (مساماں) وچوں نکلن والا پانی جہا ۔ پسینا آنا ، نکلنا : [مح ہ] مُڑھکا آؤنا ، پسینا آؤنا ، پرسے آؤنا ۔ حیا آؤنی ، شرمندیاں ہونا ، تریلی آجانی ، پانیوں پانی ہو جانا ۔ پسینا پونچھنا : [مح ہ] مُڑھکا سُکانا ، پرسینا پُونجھنا ، پسینا خشک کرنا ، شرمندگی مٹانی ، ڈھیٹھ ہونا ۔ پسینا جھاڑنا ، جھٹکنا : [مح ہ] مُڑھکا پُونجھ کے چھنکنا ، چھنڈنا ، اُنگل نال مُڑھکا پُونجھ کے سُٹنا ۔ پسینا چھوٹنا : [مح ہ] چوکھا مُڑھکا آؤنا ، شرم نال تریلی آؤن لگ پینی ، پانی پانی ہو جانا ، کچیاں ہونا ، بھیڑا پینا ۔ پسینا ہوا ہونا : [مح ہ] مُڑھکا سُکنّا ، پرسینا آ کے سُک جانا ، پِنڈا ٹھنڈا ہونا ، تاپ وچ مُڑھکا آ کے جسم ٹھنڈا ہو جانا ۔ پسینے پر پسینے آنا : [مح ہ] چوکھا مُڑھکا آؤنا ، تریلیو تریلی ہوئی جانا ، ڈاہڈی شرمندگی یا نموشی نال تریلیاں آؤنیاں ۔ پسینے (کی بوند) پر لہو گرانا : [مخ ہ] مُڑھکے دے تھاں لہُو ڈولھنا ، جان چھڑکنی ، جند گھول گھاتی ، رتّ چھڑکنی ۔ پسینے پسینے کر ڈالنا : [مح ہ] مُڑھکو مُڑھکی کر دینا ، پرسینو پرسینی کر دینا ، تھکا دینا ، تھکیواں چاڑھ دینا ۔ پسینے پسینے ہونا : [مح ہ اُ] مُڑھکو مُڑھکا / مُڑھکی ہونا ، پرسینے وچ نہا جانا ، تریلی آ جانی ۔ چوکھا شرمندہ ہونا ، بھیڑیاں پینا ۔ پسینے چھوٹنا : [مح ہ] تریلیاں آؤنیاں ، چوکھا پسینا آؤنا ، مُڑھکو مُڑھکی ہونا (ڈر / شرم نال) ۔ پسینے سے شرابور : [ص اُ] پرسینے بھجّا ، مُڑھکے ڈُبّی ، تریلیو تریلی ، مُڑھکو مُڑھکی ، پسینے نال گوت ہویا ہویا ۔ پسینے کے شراٹے : [مح ج ہ] تریلیاں ، مُڑھکے نال نہا جانا ، مُڑھکے دیاں دھاراں ، رجواں پرسینّا ۔ پسینے کی جگہ خون بہانا : [مح ہ] مُڑھکے دے تھاں لہُو وگانا ، رج کے محنت کرنی ، جان چھڑکنی ، جتھے کسے سجن دا مُڑھکا چوئے اوتھے رتّ وہا دینی ۔ پسینے میں لت پت/شرابور ہونا : [مح اُ] مُڑھکیو مُڑھکی ہونا ، مُڑھکے نال بھجّنا ، بہت مُڑھکا آؤنا ، تریلیو تریلی ہو جانا ، مُڑھکے وچ گُڑچ/گوت ہونا ۔ پسینے میں نہانا : [مح اُ] پرسینے وچ نہانا ، مُڑھکا چونا ، مُڑھکے نال بھجّ جانا ۔

● پِشاچ : [نر س] دیو ، بھُوت ، جنّ ، بُھوتنے ، ہوائی چیزاں ۔

● پِشاوَر : [نر نا] پشاوَر ، پشَور ، لہندے پاکستان وچ خیبر درے دے سِرے اک مشہور شہر ۔

● پُشت : [مد ف] [ض : سِدھ] آلٹ ، پُٹھا پاسا ، کنڈ ، پچھا ، پِٹھ ، ڈھوئی ۔ سہارا ، جدّ پُشت ، پیڑھی ، نسل ، پچھواڑا ، پچھوکا ۔ پُشت بہ پُشت : [تف ف]

جدّاں بدّھی ، پیڑھیو پیڑھی ، نسلو نسل ، پیو دادے توں ، جدّی پُشتی ، پیڑھیاں توں (پرانا) ۔ **پُشت پناہ :** [ص فا ف] (۱) حمیتی ، یار ، سہارو ، واہرو ، پا کھی ، مددگار ۔ **پشت پناہی :** [مد ف] واہر ، سہار ، ڈھو ، ٹیک ، وسیلہ ، رئی کرنی ۔ **پُشت خار :** [نر ف] کھرکنا ، لوہے یا دند کھند (ہاتھی دند) دا کنڈ کھُرکنا ، پنجا جِہا ، جس نال جانور دا مٹی گھٹا کڈھدے تے اپنُو چُست کردے نیں ۔ **پُشت در پُشت :** [تف ف] پیڑھیو پیڑھی ، پیڑھیاں بدّھا ، جدّی پُشتی ، نسلوں نسل ، پیو دادے توں ، وڈیاں وڈیریاں توں ۔ **پُشت دکھانا یا دینا :** [مح اُ] کنڈ وکھا جانی ، بھگل ہونا ، بھج جانا ، نس جانا ، پڑوں بھجنا ، پٹھ وکھانی ، ٹاکرے توں نس اُٹھنا ، ہار جانا ۔

● **پُشتارہ :** [نر ف] پُولا ، مُٹھا ، بھری ، پنڈ ، بھروٹا ، مُچکا ، مُچکی ، کپڑے وچ بنّھ کے موڈھے اُتوں دی پچھے پلایا ہویا بھار ، لدّا (بلد دا) ۔

● **پُشتک :** [مد ف] گھوڑی ٹپّا ، اِک کھیڈ کھیڈنی جس وچ اِک جنا گوڈیاں اُتے ہتھ رکھ کے گھوڑی بندا اے تے دُوجے جنے چھال مار کے یا اہدے لک تے ہتھ ٹکا کے ٹاپے ٹپدے نیں ۔ **پُشتک لگانا ، مارنا :** [مح اُ] دولتّا مارنا ، پچھونڈنا ، پچھنڈے مارنے ، پچھلی لت مارنی ، پچھاکی مارنی ، چھڑ مارنی ۔

● **پشتو :** [مد نا] پختو ، افغانی ، افغاناں (پٹھاناں) دی بولی ، پٹھانی بولی ۔

● **پشتولیا :** [نر ہ] اک میل دا مہین جہا کپڑا ۔

● **پُشتہ :** [نر ف] کندھ دے مُڈھ چاڑھی ہوئی مٹی ، بنّھ (پانی اگے) ، مٹی دا ڈھیر ، بنّھ ، کتاب دی جلد مگرلا چمڑا ، پٹّھ ، پچھا ۔ **پُشتہ بندی :** [مد ف] بنّھ مارنا ، ڈکّا لانا ، کندھ مُڈھ مٹّی چاڑھنی ۔

● **پُشتی :** [ص ف] ہاں ، ہنگُورا ، ہلاشیری ، حمیت ، واہر ، سہارا ، ڈھو ۔ تکیہ ، گول سرہانا ، ٹیک ۔ **پُشتیان :** [نر ف] حمیت کرن والا ، تھاپڑا لان والا ، واہرو ، سہارو ، یار بیلی ، امدادی (لو) ، بُوہے/بوہٹے مگر پکیائی لئی جڑی ہوئی لکڑی ۔

● **پُشتینی :** [اُ ف] بیانا ، جد پُشت دا ، مُڈھ قدیمی ، جدّی ، پیڑھیاں بدّھا ، پیو دادے توں ۔

● **پَشم :** [مد ف] (۱) کُولے وال ، اُنّ ۔ (۲) جُھوں ، جُھونہ ۔ (۳) نکمّی شے ، پشم ۔ (۴) ذلیل آدمی ، نقدرا ، بے حیثیت ۔ **پشم پر مارنا :** [مح اُ] پشم اُتے رکھنا ، ذلیل سمجھنا ، پرواہ نہ کرنی ، جُتّی دی نوک اُتے مارنا ، پزار اُتوں وارنا ، پچھے نہ پانا ۔ **پشمدار :** [ص ف] اُنّ والا / والی ، جتّل ، جتاؤلا ، جتیلا ، جتّی (بھیڈ—) ، گھنی اُنّ والا (دُمبا) **پشم کندہ نہ ہونا :** [مح اُ] وال وِنگا نہ ہونا ۔ کُکھ نہ وگاڑ سکنا ، بے وس ہونا ، کُجھ وی نہ وِگڑنا ، جُھوں / جُھونہ وی نہ پٹّی جانی ۔ **پشم نہ اُکھڑنا :** [مح اُ] ککھ نہ کُھسنا ، کُجھ نہ ہو سکنا ، کُجھ نہ وِگڑنا ، وال وِنگا نہ ہونا ، ککھ نہ وگڑنا ، جُھونہ وی نہ

مُٹی جانی - پشموں کے مونڈے سے مُردہ ہلکا نہیں ہوتا : [اکھ] جُھوہاں کھتیاں مُردہ ہولا نہیں ہُندا ، کَوڑے دلاسے نال دُکھ نہیں کٹے جاندے ، چوکھے خرچوں کجھ گھٹایاں بھار ہولا نہیں ہُندا [پ] = جویں بھارے مُردے دے دا جنازے بارے اک مُورکھ نے آکھیا سی ، جُھوہاں مُنّن دیو تے جنازہ ہولا ہو جائے گا - اوتھ اُتّوں چھانٹی لاہ لین نال فرق نہیں پیندا -

● پشمینہ : [نر ف] پشمینا ، پشم دا کپڑا ، اُنّ دی ودھیا شال وغیرہ -

● پشو : [نر س] پشُو ، پسُو ، ڈنگر ، بے عقل ، بے وقوف ، ڈھگا جِھا ، چوکھر ، ڈھور ، جانور ، مُوڑھ ، (گاں مہی وغیرہ) -

● پشواز : [مد ا] گھگری ، نچنیاں دا لہنگے ورگا اِک پہناوا -

● پشہ : [نر ف] مچھر ، کُتّی (نِکا مچھر) - نگُونا ، بے حقیقتا ، نقدرا ، بے حیثیت -

● پشی : [مد ا] چھی (نر) ، بال دا مُوتر ، شی شی -

● پشیمان : [ص ف] شرمندہ ، کچّا ، پچی ، پچھتاؤ ، مسوسیا ہویا ، پچھتان والا - پشیمان ہونا : [مح ہ] ہتھ ملنے ، جُھرنا ، جُھورنا ، افسوس کرنا ، مسوسنا ، ہرکھ کرنا ، شرمندیاں ہونا ، پچھو تانا ، چت جھورے پانا ، آپنی کیتی نِندنی ، دِلوں بھڑا پینا - پشیمانی : [مد ف] پچھتیواں ، پچھتاوا ، افسوس ، شرمندگی ، ندامت ، ہرکھ ، منکھ ، جھورا -

● پِطرس : [نر نا ف] (۱) حضرت عیسیٰ ہوراں دے باراں حواریاں وچوں اک دا ناں ؛ جہڑا ماچھی سی - (۲) اُردو دا اک مخولیا لِکھاری : احمد شاہ پِطرس بخاری -

● پکّا : [ص اُپ] [ض : کچّا = پتّلا] (۱) پکا ، ٹُھکدا ، مضبوط ، ان ٹُٹواں ، اِٹ ورگا - (۲) پُورا - (۳) ہنڈنسار ، ہنڈاواں - (۴) وڈا - (۵) اٹل - (۶) رِنّھواں ، اُبالواں ، تلواں ، رِدھّا پکا - (۷) اِٹ پتھر دا (کوٹھا) - (۸) لُک روڑی دا بنیا ہویا (راہ) - (۹) پاک نال بھریا (پھٹ ، پھوڑا) - (۱۰) وِساہ والا ، ثابتا ، ثبوتا - (۱۱) دانا ، بِینا ، سیانا - (۱۲) چھٹیا پُھوکیا - (۱۳) ہنڈیا ورتیا - (۱۴) کھرا ، نرول (سونا) - (۱۵) نہ بکن والا (چور) [مد : پکی] - پکا بال : [نر ا] (۱) کرڑا تے پکا وال ، آٹُٹ وال [ض : لُوآں وال] (۲) دھولا ، چِٹا وال - (۳) تجربے والا بندہ ، ادھکڑ - پکا پان : [ص ہ] بُڈھا ، پکروڑ ، تجربے کار ، پکروٹ ، پکنوٹ ، سیانا بیانا ، چھٹیا پُھوکیا - پکا پُوڑھا پِیسا : [ص ہ] [مد : پکی پوڑھی/پیسی] (۱) پکا ، پِیڈا ، مضبُوط - (۲) ہنڈاواں ، ہنڈنسار - (۳) ات سیانا پکا بِینا - (۴) لوہے دی لٹھ [ص] - (۵) ہشیار سُرتا ، سُچیت ، سوگھا ، سُجاگ - (۶) مِتھواں ، ٹُھک ٹھیٹ دا - پکا چِٹّھا : [نر ہ] پکا حساب ، پکا کھاتا ، پکی چِٹّھی ، ورہے بھر دا حساب - پکا رنگ : [ص ا] [ض = کچا رنگ] / پکی پکا رنگ ، جہڑا دھوتیاں نہ لتّھے - پکا کرنا : [مح ہ] (۱) پکیاں کرنا ، مضبوط بنانا - (۲) سِیکھنا ، خوب سِکھانا - (۳) پکی تاکید کرنی - (۴) چیتا کرانا - (۵) وعدہ لے لینا (۶) دِل وِچ بٹھانا (سبق / گل) - (۷) ٹُھک دا بنانا - (۸)

پیراں اُتے کھلھارنا - (۹) دِن / وار مِتھنا - (۱۰) معاملہ طے کر لینا - **پکا گانا** : [نر ہ] پکا راگ، پکا گانا - راگ داری ، راگ داری وچ اُستاداں دا رنگ ، پر پُرانا گیت - **پکا ہونا ، ہو جانا** : [مح اُ] پکی ٹھکی ہونی (گل) ، مِتھیا جانا (معاملہ) ، پانی ہونا (سبق وغیرہ) ، ضِد بنھ کھلونا ، اڑنا ، اڑی بنھنی ، سِدا ڈاہنا ، تیار ہونا ، اڑ جانا - **پکا ہونا چاہے تو پکے کے سنگ کھیل ، کچی سرسوں پیل کی کھلی ہوئی نہ تیل** : [اکھ ہ] دو باجلا آدمی چنگا نہیں ہُندا ، سُچج سِکھن دی چاہ ہووے تے سُچجے دی بنی بہیئے ، ادھ کچرا ہونا چنگا نہیں - پنی پئی پک گئی سرہوں دی نہ کھل بندی اے تے نہ اُہدا تیل نکلدا اے - **پکی بات** : [ص مد ہ] پکی گل ، یقینی گل ، چالی سیری گل ، مُکدی گل ، تجربے وچ آئی ہوئی گل - **پکی بولی** : [مح ہ] سیانیاں گلاں - شہری بولی ، ٹکسالی زبان ، ٹھک ٹھیٹ دی بولی ، نرول کنونی - **پکی بیری کے بیر کھانے والے ہیں** : [اکھ ہ] ہتھیں کار کر کے نہیں کھاندے ، پکی پکائی کھان والے (جِتلھے ڈھلھے یا کھاؤ تے کمکوس نیں) [پ] = آواں نہ جاواں منجے بہ کے کھاواں -

● **پُکار** : [مد ہ] سدّ ، ہوکا ، واج ، ہاک ، کھپ ، رولا ، دُھمّ ، ڈھنڈورا ، فریاد ، پُکار ، ہاہا کار ، للکر - **پُکار اُٹھنا** : [مح ہ] بول پینا ، اچن چیت واج مارنی ، سد الانی ، گھابر کے بُلانا ، للکرنا ، اک دم اُچّا بولنا - **پکار پڑ رہی ہے** : [مح اُ] (۱) اوج پیا وجدا اے ، بڑی مشہوری اے ، بھال ٹول ہندی پئی اے ، پُکار پئی ہوئی اے ، (۲) واہراں پیندیاں نیں - **پکار کے** : [تف ہ] کُھلھم کھلھا ، بھری کچہری وچ ، للکار کے ، ونگار کے ، سدّ کے ، بھر میدانے للکر / للکر مار کے ، ہُو بُو ہا کے - **پُکار لگانا** : [مح اُ] واج مارنی ، سدنا ، صدا کرنی ، سد الانی ، ہوکا دینا ، واہر پانی ، فریاد کرنی ، للکر مارنی - **پُکارنا ، پُکار دینا** : [مت ہ] سدّنا ، پُکارنا ، ہاکرنا ، ہاک مارنی ، واج مارنی زور نال بولنا ، کُوک مارنی ، ہلانا ، دس پانی ، ہوکا دینا ، للکر مارنی ، واج لانی ، سد الانی ، جتا دینا - **پکارے گلے** : [تف ہ] وج وجا کے ، علی الاعلان ، اُچّی واج نال ، ونگار کے ، للکار کے ، بے دھڑک ہو کے ، سنگھ ٹڈ کے ، اڑا کے ، اڑاٹ کڈھ کے ، بھر میدانے ، ہِک اُتے ہتھ مار کے ، دعوے نال -

● **پکانا** : [مت ہ] [لا : پکنا] پکانا ، رِنھنا ، گالنا ، پیل وچ پانا (پھل) ، پچانا ، پکا بنانا (اِٹ پتھر لا کے) تیار کرنا ، رٹنا ، یاد کرنا ، کچّا گندا (پھوڑا) پوسّن اُتے لیانا (پُلٹس بنھ کے) - **پکانا رِیندھنا** : [ص ہ] رِنھنا پکانا ، رسوئی کرنی ، ہانڈی روٹی کرنی ، کھان پکان دا آہر کرنا - **پکاؤ** : [نر حص ہ] پکیائی ، پکت ، پکا ، تیاری - **پکاؤ** : [ص] پکن والا (پھل) - **پکائی** : [مد حص ہ] رِنھائی ، پکائی ، پکوائی ، پکان دی مزدوری یا کار - **پکائی تھی کھیر بن گیا دلیا** : [اکھ ہ] کرم نکھٹ گئے ، پئی : آپنے ولوں پوری واہ لا کے کم سواریا پر ربّوں کم وِگڑ گیا [پ] = واہ پیہر ولیا رِدھی سی کھیر بن گیا دلیا -

● **پکپن ، پکپنا** : [نر ہ] پک ، پکیائی ، پکنوٹ پنی ، ٹھک ، تجربے کاری ، عقلمندی ، سیانف -

● **پکٹنگ** : [مد ، انگ : picketing] پہرا ، گشت ، ہڑتال سمے لوکاں نوں کتّموں کاروں ورجنا -

● **پکچر** : [مد ، انگ : picture] (۱) فلم ،

سینما ، منڈوا [ــــویکھنا] - (۲) مُورت ، تصویر ، فوٹو - **پکچر کھنچوانا ، اُتروانا** : [مت اُ] فوٹو کھچانی ، تصویر لہانی ، مُورت بنوانی یا لہانی (کیمرے راہیں) - **پکچر ہاؤس** : [انگ : picture house] مُورت گھر ، فوٹو سٹوڈیو ، تصویر ہٹی - منڈوا ، سینما ، فلم گھر -

● **پکڑ** : [مد ہ حمص] پگڑ ، پغڑ ، پکڑ ، پھد ، گھن ، نپ ، جا ، قابو ، گھول ، کس ، گرفت ، پھد ، پکڑ - ڈھچر ، اعتراض ، پھڑن دی کار ، [پکڑ دھکڑ = وگار وچ سدا] ، کُشتی دا اِک دا - جنّ بھوت یا پیر دا اثر (مذہبی بے ادبی پاروں) - **پکڑ بُلانا** : [مح ہ] دھکے نال سدنا ، پکڑ منگوانا ، قید کر کے منگوانا - **پکڑ دھکڑ** : [مد ہ] پھڑ دھکڑ ، پکڑا دھکڑی ، گرفتاریاں ، پکڑا پکڑی ، پھڑو پھڑی ، کیہچ دھروہ [ــــ ہو] - **پکڑ لانا** : [مح ہ] پھڑ لیانا ، پگڑ لیانا ، دھکوزوری لیانا ، گرفتار کر کے لیانا ، پھد آننا - **پکڑانا** : [مت ہ] پھڑانا ، پکڑانا ، تھہانا ، قابو کرانا ، ہتھ دینا (پھڑانا) ، گرفتار کرانا ، بنھوانا ، قید کرانا - **پکڑنا** : [مت ہ] [ممت : پکڑوانا] ، پھڑنا ، نپنا ، پھدنا ، شروع کرنا ، چھوہنا ، لینا ، تھمنا ، قابو کرنا ، گرفتار کرنا ، پکڑنا ، ٹوکنا ، بنھنا ، روکنا ٹھاکنا ، توڑ پُجنا ، برابر آؤنا ، کھمب ٹھپنی ، چڑھنا (رنگ وغیرہ) {لا : پکڑا جانا = پکڑیجنا ، پھڑیجنا} -

● **پکشی** : [نر س] (۱) پاکھی ، پکھی (نر) ، حمیتی ، رَنی کرن والا ، پکھ دا ، مدد دین والا - (۲) پکھو ، پکھنو ، پنچھی ، پکھیرو ، چڑی ، جنور -

● **پکنا** : [لا ہ] پکنا ، رجھنا ، تیار ہونا ، پکن والا ہو جانا ، گدرنا ، گلنا (کھاوا) ، مٹھا ہونا (پھل) ، پکا پیڈا ہونا ، دھولے (وال) آؤنے ، مُل چکیا جانا ، متھیا جانا (معاملہ) ، پکروڑ یا پکروٹ ہو جانا ، پکا بنیا ہونا ، پُورا پکا ہونا ، مٹی دے بھانڈے (آوی وچ) پکنے - پاک نال بھریجنا ، بھرچنا ، گڑھنا ، سڑنا ، کرجھنا - **پکا پکایا** : [مف ص ہ] ردھا پکا ، پکیا پکایا ، بنیا بنایا ، بنیا بنتریا ، تیارو تیار ، کیتا کتریا ، پُورا - [مد : پکی پکائی] - **پکا پھوڑا** : [نر ہ] پکا گڑ/گنتھ ، پاک نال بھریا ہویا پھوڑا ، [ص] ستیا ہویا ، آزردہ ، دُکھی ، غماں دا ماریا ہویا - **پکے آم کے ٹپکنے کا ڈر ہے** : [اکھ] (۱) بھیت کھلّھن دا ڈر اے - بھانڈا بھجن دا دھڑکو لگا ہویا اے - (۲) بُڈھڑے دی جند دا کوئی وساہ نہیں - **پکے گولر کوے کو نیند کیسے آئے** : [اکھ ہ] ہوچھیاں لوبھیاں نوں من مطلب دی شے دِس پئے تے صبر نہیں آؤندا = دھن پربھانیاں جھڑیاں چاتی سرہانے رکھ کے سوندیاں نیں - **پکی پکائی کھانے والا** : [مح ہ] مُفت خورا ، حرام خور ، مُفت بر ، ہتھ نہ ہلان والا ، نکھٹو ، آہلکی ، بابا ٹل پکی پکائی گھل ، = کم دا نہ کاج دا ویری اناج دا - **پکی پیداوار** : [مح اُ] خرچ پٹھا کڈھ کے بچن والی پیداوار -

● **پکنک** : [مد ، انگ : picnic] سوج سیلا ، چھٹی والے دن کیتے باہر رل مل کے سیلا مانن ، کھان پکان نالے کھیڈن ملن دی رسم -

● **پکوان** : [نر ہ] کھان دیاں تلویاں چیزاں ، گھیو یا تیل وچ تلی ہوئی روٹی ، پکوان ، مال پُوڑا -

● **پکوانا** : [مت ہ] پکوانا (کسے کولوں) رنھانا - **پکوائی** : [مد حمص ہ] پکوائی ،

پکان دی مزدوری ، روٹی پکان دا کم ۔

پکوڑا : [نر ہ] [ج : پکوڑے] ِتھندے ِوچ تلیا ہویا ِمسالیاں تے گنڈھیاں والا ویسن ، پکوڑا ، [مد : پکوڑی] ۔ **پکوڑا سی ناک :** [مح ہ] موٹا تے بے ڈولا نکّ ، ِپھیہنا نکّ ، پکوڑا نکّ ، پکوڑو ، ُٹھلھنکا (آدمی) ۔ **پکوڑی :** [مح ہ] [ج : پکوڑیاں] ِنکا پکوڑا ، اِک میل دے پکوڑے جہڑے دہیں بھلیاں ِوچ َپیندے نیں ۔

پکھال : [مد ہ] وڈا ، پخال ، وڈی َمشک ، َمشک بوری ، پانی بھرن لئی کَھلّ دا ِسیتا ہویا َسوڑے ُمونہ والا تھیلا ؛ ُبہت کر کے بلداں اُتے لدیا جاندا اے ، ِڈھڈّ ، گوگڑ ، رج نہ جاندا ۔ **پکھال پیٹا ، پکھال پیٹو :** [مح ہ] َمشک ِڈھڈّا ، وڈے ِڈھڈ والا ، ِڈھڈّل ، بہت موٹا ، بہت کھان پین والا ، َرج نہ جاندا ، گوگڑیا ، گُگڑیلا ، گُگڑیل ، کُھوہ ِڈھڈّا ، پیٹُو ، کھاؤ ۔ **پکھالی :** [نر ہ] [َمشک والا] بہشتی ، ماشکی ، پانی ڈھون والا (جھیور ، ماچھی) پانیہارا ، پنہار ۔

پکھالنا : [مت ہ] ہنگالنا ، کھنگالنا ، دھونا (پانی وچ) ، صاف کرنا ، ُستھرا کرنا ۔

پکھاوج : [مد ہ] (۱) تبلا (طبلہ) ۔ (۲) ِڈھڈ ۔ (۳) ڈھولکی (۴) خنجری ۔ (۵) ڈھول دی اک قسم ۔ (۶) اک میل دا راگ ، ُسر ۔ **پکھاوجی :** [نر ہ] طبلا وجان والا ، ڈھاڈی ، طبلچی ، تبلیا ، ڈھول وجان والا ، بھرائی ، ڈھولی ، ڈھولیا ۔ شیخ (لو) ۔

ُپکھراج : [نر ہ] اک میل دا قیمتی پتھر ِجہدا رنگ ِپیلا ُہندا اے ۔

پکھروٹا : [نر ہ] (۱) سونے یا چاندی دے ورق ۔ (۲) سونے / چاندی دا ورق َلگا پان ۔ (۳) ِبیڑا ۔

پکھوا : [نر ہ] کھمبھ ، َپکھّ ، پاسّا ، لامبھ ، دا ، باہی ، بانہ (پکھو دی) کَنچھّ ، بغل ۔ سہارا ، آسرا ، بھرواسا ۔

پکھوڑا : [نر ہ] َمور ، پھرہ ، موڈھے دی ہڈی ۔

پکھیُرو : [نر ہ] پکھُنو ، پکھّی ، پکھیرو ، چڑی جنور ، اُڈنہارا َپنچھی ، تھاں تھاں پھرن والا (آدمی) ، پھرونتل ، پھرونتُو ، پرندہ ۔

پگ : [نر ہ] َپیر ، َپوڑ ، قدم ، پلاہنگ ، پلانگھ ، ُدلانگھ ، ُدلاہنگ ، َپون ۔

پگا ، پگّھا : [نر ہ] ِپچھاڑی ، ڈھگّے دے گل تے َپیراں یا ُپوچھ ُنو بنّھن دا رسّا ، َپیڑا ، ڈھنگے دی ِقسم ۔

پگار : [نر ہ] اُساری دے کم آؤن والی گوئی ہوئی ِمٹّی (ِجس نال کندھاں ِلمبدے تے اِٹاں جوڑ دے نیں) ، کھگل ، گتّچ ، گارا ، گھانی ۔

ُپگانا : [مت ہ] ُپگانا ، توڑ چڑھانا ، کھیڈ نبیڑنی ، بازی ُمکانی ، واری یا ِمیٹی ُپگانی ، سرے مراتبے چاڑھنا ، نیپرے چاڑھنا ، کھتّچی چارا/ کَوڈیاں کھیڈن ِوچ آپنے پانی دا گھر ُپگانا ، پانی ِدیاں ٹھناں/ گوٹاں ُپوریاں کرنیاں ۔

پگاہ : [مد ف] َدھمّی ویلا ، ُسویلا ، تڑکا ،

مُسہانجلا ، پَوہ پُھٹالا ، بگیڑ ، نُور دا ویلا ، نویں دن دی لَو -

● **پگڈنڈی :** [مح ہ] واٹ ، بنّی (پَیلی دی پٹڑی ، وٹ [مد] ، پیلی وچ اک یا دونہہ آدمیاں دے ٹُرن جوگا سَوڑا جہا راہ ، ڈنڈی -

● **پگڑ :** [نر ہ] [نک : پگڑی] پگّڑ ، وڈی پگڑی/پگ - **پگڑی :** [مد ہ] [نک ہ : پگیا] سِر تے بنھن دا خاص کپڑا (۱) پگڑی ، پگّ ، کالی پگ (۲) پگڑ (وڈ) ، پٹکا ، صافہ ، چیر ، لُنگی (رتی/چٹی/نیلی) - پَتّ ، عِزت ، آدر - (۳) مکان یا دُکان دے کرائے توں وکھ اڈے دا مُل یا وڈھی : (اِہ سلامی یا چاٗ پانی دے ناں نال وی مشہور اے) - **پگڑی اُتارنا :** [مح ہ] پگ یا پٹکا لاہنا ، پت لاہنی ، ذلیل کرنا ، بے عزت کرنا ، ہتک کرنی - **پگڑی اُترنا :** [مح ہ] پگ لہنی ، سبھ دے سامنے بےعِزّت ہونا ، ذلیل ہونا ، عِزت وِچ فرق آؤنا ، عزت نُوں وٹّا لگنا ، پان پت لہہ جانی - **پگڑی اٹکنا :** [مح ہ] پگ کھہہ جانی ، ٹاکرا ہو جانا ، برابری اُتے آؤنا ، متّھا لگ جانا ، مقابلہ ہونا ، متکّ لگنا ، کھہہ بکھہہ ہونی - **پگڑی اُچھالنا :** [مح ہ] پگ لاہنی ، بےعِزت کرنا ، بدنام کرنا ، خوار کرنا ، بھنڈنا ، پھکّڑی لانی - **پگڑی اُچھلنا :** [مح ہ] بےعِزتی ہونی ، بدنامی ہونی ، پت لہنی ، پگّ پرھاں جا پینی ، ہتک ہونی ، عِزت وچ فرق آؤنا - **پگڑی باندھنا :** [مح ہ] پگ بنھنی (وارثی دی) ، دستار بندی کرنی ، گدّی اُتے بٹھانا ، عزت بنانی ، اُستاد مَنّنا ، وارث بنانا یا منّنا ، تخت اُتے بہانا - **پگڑی بدلنا :** [مح اُ] پگ وٹانی ، پگ وٹ بھرا بننا ، کسے دی بانہہ بننا ، یار بننا ، بھرپڑی پانی - **پگڑی رکھ اور گھی چکھ :** [اکھ ہ] پگ رکّھ کے گھیو کھائیدا اے ، پگّ رکھا تے گھیو کھا :- ایمان داری ورت کے عزت بنا سکیدی اے تے ساکھ بنی رہندی اے ، بندہ ایمانداری نُوں ہتھوں نہ چھڈے نالے بھرم بھا نال جیوے - **پگڑی سنبھالنا :** [مح ہ] ناں دی لاج رکھنی ، پان پت بچانی ، عِزت بچانی ، لہندی رہندی ویکھنی ، اِجہا کوئی کم نہ کرنا جہدے کیتیاں عزت وچ فرق آوے - **پگڑی کی عزت خدا کے ہاتھ ہے :** [اکھ ہ] پان پت دا رب راکھّا اے [پ] = لج پالدا اے لج پال - **پگڑی میں پُھول رکھا جانا :** [مح ہ] (پگ وچ پُھلّ رکھیا جانا) ، گُنڈا بجھنا ، بدنامی ہونی ، عیب لگنا ، نموشی آؤنی ، پھکّڑی لگ جانی ، عزت وچ فرق آؤنا - **پگڑی والا :** [مح ہ] پگّ والا - حکیم ، وَید ، سیانا ، علاج کرن والا ، زنانیاں وڈے ویلے یا رات نُوں حکیم دا ناں لینا ٹھیک نہیں سمجھدیاں ، ایس لئی ؛ اُہنُوں پگڑی والا آکھدیاں نیں -

● **پگلا :** [ص ہ] بے عقل ، بُدّھو ، جھلّا ، کملا ، پاغل ، سُدائی ، مُورکھ ، پیار نال وی کسے نُوں آکھ سکی دا اے : [جھلا/سُدائی نہ ہووے تے !] -

● **پگنا :** [لا ہ] [مت : پگانا ، پا گنا] (۱) پا گیا جانا ، پگنا ، شیرا یا چاش چڑھنی (گیریاں میویاں وغیرہ اُتے) ، کھنڈ دا لپیٹیا جانا ، گلافیا/غلافیا جانا - (۲) عاشق ہونا - (۳) چاٹ لگنی ، سواد پے جانا -

● **پگھلانا ، پگلانا :** [مت ہ] (۱) پگھارنا ، کھورنا ، گالنا ، (دھات وغیرہ) - (۲) جمیا ہویا ٹھنڈا' تا دے کے پتلا بنانا ، گرم کرنا ، پانی بنانا - (۳) منانا ، راضی کرنا ، ڈھب اُتے لے آؤنا ،

مہربان کر لینا ۔ (۴) مُسر میلنی (خیال دی) ۔
پگھلائی : [مد اُ] پگھرائی ، کُھرائی ، گلائی ، پگھران دی کار کمائی ۔ **پگھلنا ، پگنا** : [لا ہ] (۱) پگھرنا ، گلنا (دھات دا) ، گُھلنا ، تپ کے پتلا پانی ہونا ، گُھلنا ، کُھرنا (برف دا) ۔ (۲) نرم ہونا (دل) ، لہُو پگھرنا ۔ (۳) تروٹھا ہونا ، راضی ہو جانا ، مہربان ہونا ۔

● **پَل** : [نر ہ ویلا] (۱) پَل ، گھڑی دا سٹھواں حصّہ ، جھٹ ، دم ۔ (۲) چھپّر (اکھ اُتلا پڑدا) ، اکّھ پلکارا ۔ (۳) پلن دی کار ۔ **پل بھر میں** : [تف ہ] فٹا فٹ ، پل وچ ، اودوں ، اوسے ویلے ، اکّھ جھمکن وچ ، جھٹ ، اکّھ پلکارے وچ ، جھبّدے ۔ **پل پل** : [تف ہ ویلا] ہر ویلے ، ہر گھڑی ، پلو پل ، جھٹو جھٹ ، ہر پل ، سدا ، گھڑی گھڑی ۔ **پل کی پل ، پل مارتے ، پل مارتے میں** : [تف ویلا ہ] جھّب ، جھٹ لئی ، جھٹ دی جھٹ ، جھبّدے ، اکھ پلکارے وچ ، پل وچ دی ، تھوڑے چر لئی ۔ **پل مارنا** : [مح ہ] اکھ جھمکنی ، اکھ پٹنی تے کھولنھی ، پلک جھمکنی ۔

● **پُل** : [نر ف] پُل ، پُلی ، پانی (نےَ / نَیں ، ندی تے دریا) اُتوں لنگھن لئی اُساریا ہویا راہ ۔ **پُل باندھنا** : [مح ہ] پُل بنانا/ بنّھنا ، جھوٹھیاں صفتاں کرنیاں ، کسے نُو اڈے لانا یا آپنا کم کڈھن کارن حدوں ودھ تعریف کرنی ، ڈھیر وڈیائی ، باہلا سلاہنا ، گپاں مارنیاں ، کُوڑ مارنا ، کوئی کم اِکسار کرنا / کری جانا ۔ **پُل بندی** : [مد ف] ''پُل دی اُساری'' ، پُل بنّھنا ، پُل دی مرمت دا کم ۔ پُل دا محصول ۔ **پُل صراط** : [نر ف] پُرسرات (لو) ، پُل صراط ، والوں نکّی تے تلواروں تکھّی پُلی ؛ جس دے اُتوں بھلے لوکیں تے جھٹ پٹ لنگھ جان گے پر گُناہی کیرکیر کے دوزخ دی اگّ وچ ڈگی جان گے ۔

● **پَلا** : [نر آ ہ] پَلا ، وڈی پَلی ، تیل کڈھن لئی ورتیا جان والا لوہے دا ہتھیار ۔

● **پلاّ** : [نر ہ] چادر یا دوپٹے وغیرہ دا پَلّا ، جھولی ، دامن ، لڑ ، کپڑے دی کنّی ۔ اک وچھونی ۔ فاصلہ ؛ بندوق یا تیر دی مار ۔ اک تن منا تول (ناپ) ، بوری ، بھری ، بھار ۔ مدد ، وتھ ، موڈھے / سر یا کنڈ اُتے چکّن دا بھار ، پنڈ ، گٹھڑ ، ترکڑی دا چھابّا ، کینچی دا پھل ۔ پکھ ، حمیت ، رئی ، دھر ، دھڑا ، پلا ۔ **پلّا باندھنا** : [مح ہ] پلاّ بنھنا ، ٹاکرے لئی تیار ہونا ، ڈبّاں کسنیاں ، لڑ ٹنگنا ، باہاں ٹنگنیاں ۔ **پلّا بھاری ہونا** : [مح ہ] اُچّا ہتھ ہونا ، ہتھ اُتے رہنا ، جت وچ ہونا ، وزن بھتا ہونا ، عزت ودھنی ، ویری نالوں ودھ جانا ، لت کسے دے اُتے ہی ہونی ۔ پاپاں دا بھار ودھنا ، گُناہی ہونا ۔ دنیا داری وچ رجھنا ۔ **پلاّ پاک ہونا** : [مح ہ] نبیڑا ہونا ، نیاں ہونا ، چھٹکارا ملنا ، اک دا (پاسے) فیصلہ مکنا ، طلاق ہو جانی ، چھٹ جانا ، لیکھا پاک ہونا ، حساب صاف ہونا ۔ **پلّا چھڑانا** : [مح ہ] پچھا چھڈانا ، خلاصی کرانی ، جان بچانی ، وکھ ہو جانا ، دور رہنا ، کنی کترانی ۔ **پلاّ لینا** : [مح ہ] پلّا پانا ، موُنہ اُتے پلّا لے کے وین کرنے ، سر اُتے چنّی لینی ، مُونہ/سر کجنا ۔

● **پِلّا** : [نر ہ] کتُورا ، کتُونگڑا ، گلّرا ، گلّر ، گُورا ، کُتّی دا بچّہ ۔

● پلاٹ : [نر ، انگ : plot] ٹکڑا ، ٹپّا ، ٹکڑی (بھوں دی) ، بخرا ، زمین دا ٹوٹا ، پلاٹ : کہانی / ڈرامے دا کھرڑا ، خاکا ، کڑنگ ، ڈول ۔

● پلاٹینم : [نر ، انگ : platinum] اک چوکھی مہنگی چٹّی تے بھاری دھات ۔

● پلاس : [نر ف] (۱) موٹا کپڑا ، ٹاٹ ، تپّڑ ۔ (۲) [نر ہ] ڈھک (بوٹا) ، چھچھرا ۔

● پلاس پاپڑا : [نر ہ] ڈھک دے بی ، جہڑے دیسی دواواں وچ کم آوندے نیں ۔

● پلاسٹک : [نر ، انگ : plastic] پلاسٹک ، مسالہ ، موم ، مٹی تے ربڑ توں بنی ہوئی کرڑی شے جہدے کھڈونے تے ہور چیزاں بندیاں نیں ۔ پلاسٹک سرجری : [نر ، انگ : plastic surgery] کسے وڈھے ہوئے انگ : (نک ، کنّ ، گلّھ) نو بھرن دا ڈاکٹری گُن ۔

● پلاسنا : [مت ہ] چھیلی کرنی ، رسبی کرنی ، جتی دے بن جان اُتے اوہدے تلے دی چھانٹ کرنی ، کنڈھے سوارنے ، چھانگنا ۔

● پلان : [نر : انگ ، plan] متا ، منصوبہ ، آڑا باڑا ، کھرڑا ، گھڑت ، تجویز ، خاکہ ، (خاکا) ۔

● پُلاؤ : [نر ہ] پُلا ، گوشت پا کے پکائے ہوئے چول ، کدی گوشت دے تھاں چھولیاں دا پُلا وی پکاندے نیں ، انجے : آلو پُلا تے مچھی "پُلا" وی پکاندے نیں ۔

● پلانا : [مت ہ] (۱) پیانا ، پیالنا ۔ (۲) پیلی بھرنی ، پانی دینا (کھیت نو) ، رونی یا پیائی کرنی ۔ (۳) دُدھ دینا ، دُدھ پیانا ۔ (۴) بوٹی پیانی ، نشہ کرانا ۔ (۵) داخل کرنا ۔ (۶) رچانا ، جویں پنڈے دی مالش نال تیل یا گھیو جھسنا ۔ پلائی : [مد ہ] (۱) دُدھ پیاوی ، دائی ، ماں توں وکھ دُدھ پلان والی زنانی ، [اُ : انّا ، آیا] ۔ (۲) اہ کڑی جہنو دوجی زنانی دا دُدھ پیایا جاوے ۔ (۳) دُدھ پیان دی کار ۔

● پُلپُلا : [نر ہ] [مد : پُلپلی] (۱) پنڈے دا اہ ماس جہڑا پھپھر جہا بن جائے تے پولا ہو کے جھل جھل کرن لگ پوے ۔ اہ پکا امب جہڑا اُتوں ڈگ کے پولا ہو جائے یا ترکن لگیاں نرم ہو جائے ۔ (۲) کھوکھا ، پولا ، سکھنا تے کھولا ، وچوں خالی ، اندروں کھوروا ۔

● پلپلا : [ص ہ] [مد : پلپلی] پولا پولا ، نرم نرم ، ڈھلا ڈھلا ، بے جان جہا ، [— پن : پلپل ، ڈھاک] ۔

● پلپلانا : [مت ہ] چوپنا ، چوسنا ، بڈھیاں وانگ پپولنا (کہان ویلے) ، بُٹاں نال چتّھنا ، چبولنا ۔

● پلپلانا : [مت ہ] نرم کرنا ، دب نال نرم کرنا ، اگلے دنداں یا مسوڑھیاں دے چوپن جوگا بنانا ، نرم تے ڈھلا کرنا ، پولا کرنا ، نچوڑن لئی اندروں ڈھلا تے پولا کرنا (امب وغیرہ) ۔ پلپلاہٹ : [مد ہ حمص] پلپلا ہون دی حالت ، پول ، پولا پن ، نرمائی ، پاپل کرنا ۔ پلپلی ٹھیکری : [مد لو ہ] زنانی دا گجھا انگ ، جھتھی ۔

● پلتّھی : [مد ہ لکھ] چوکڑی (مارنی) ، پتھلا ، پسکڑا ، پھسکڑا ، اک بہنی ؛ جس وچ پٹھ بھار بہ کے لتّاں اُتے تھلّے رکھ لیندے نیں ۔

پلٹ : [مذ ، حص] [اُلٹ پلٹ] موڑا ، اُلّد ، اُتھّل ۔ واپسی ۔ پلٹنا مصدر دا صیغۂ امر ۔ **پلٹ آنا** : [مح ہ] مُڑنا ، مُڑ آؤنا ، مُہار موڑنی ، پرت آؤنا ، واپس آ جانا ، موڑا کھا آؤنا ۔ **پلٹ پڑنا** : [مح ہ] (۱) پرت پینا ۔ (۲) اِک پاسیوں دُوجے پاسے جا پے جانا ۔ (۳) دُوجے اُتے غصّہ کڈھنا ۔ (۴) پینترا بدلنا ۔ **پلٹ جانا** : [مح ہ] مُڑ جانا ، پرتنا ، اِنکاری ہونا ، غصے وچ آؤنا ، پریشان ہو جانا ، بلٹ جانا ، نمُکرّر ہو جانا ۔ **پلٹ کے نہ دیکھنا** : [مح ہ] مُڑ کے نہ تکنا ، خبر سار نہ لینی ، منوں وسار جانا ، دھیان نہ دینا ، مُڑ کے وات نہ پُچھنی ، کنّاں مُڈھی مار کے رسّدھا تُری جانا ۔ **پلٹا** : [نر ہ] (۱) اُلٹا ، موڑا ، پرتا ، واپسی ، ولا ۔ (۲) بدل ۔ (۳) کُھرچنی ، پلٹی ، رجھدی شے نو اُتھلن پتھان دی کُھرپی ، اُتھانی ۔ **پلٹا کھانا** : [مح ہ] موڑا کھانا ، اُتھلّیا جانا ، پرتنا ، باز آؤنا ، قول بدلنا ، زبان بدلنی ، چکر کھانا ، پھر جانا ، گیڑا کڈھنا ، حال بدلنا ، بلٹنا ، وہرنا ، وگڑ کھلونا ، دُوجے پاسے ہو جانا ۔ **پلٹانا** : [مت ہ] پرتانا ، موڑنا ، اُلّدنا ، اُتھلّنا ، واپس کرنا ، وٹانا ، مُڑانا [لا : پلٹنا] ۔ **پلٹیوں کو** : [تف ہ] مُڑدی واری ، پرتدیاں (ہویاں) ، آؤندی وار ، پرتن ویلے ۔ **پلٹنا ، پلٹ جانا** : [مت ہ] مُوہدا پینا ، اُلٹنا ، پاسا پرتنا ، پاسا موڑنا ، مُڑنا ، اُلٹنا ، اُلّدنا ، بدلنا ، بدل جانا ، پھرنا ، پُٹھا ہونا ، وگڑنا ، بلٹنا ، مُکرنا ، وہرنا ۔ **پلٹے کھانا** : [مح ہ] (۱) اِک حال تے نہ رہنا ۔ (۲) لوٹ پوٹ ہونا ۔ (۳) وٹ جانا ، بدلنا (حالت) ۔ (۴) بلٹنا ۔ (۵) ہیٹھلی اُتے آؤنی ۔ (۶) پھرنے (دن) ۔ (۷) اُلٹ بازیاں کھانیاں ۔ **پلٹی کھانا** : [مح ہ] اُلٹ بازی لانی ، دن پھرنے ، حالت بدلنی ، چکریاں بھوں جانیاں ، گیڑ وچ آؤنا ۔

پُلٹس : [مذ ، انگ : poultice] لُپری ، پُلٹس ، پُلسٹ (لو) ، گڑ پھوڑے (پکا کے) پھین لئی لُون تیل السی تے ہلدی والی تتّی لیٹی ، سنگھنی لیوی ۔

پلٹن : [مذ ، انگ : platoon] فوج ، سپاہیاں دا جتھا ، پیدل فوج دا دستہ ، ڈھانی ۔

پلچنا : [لا ہ] (۱) نیونا ، اُڑنا ۔ (۲) چڑھ جانا ۔ (۳) کھجنھا ، مگر پینا ، سر چڑھنا ۔ (۴) سوڑا پینا ، کھجھ جانا ، جُتنا ۔

پلچھی : [مذ ہ] لئی (اک بُوٹا) ، پلچھی ۔

پلڑ ، پلڑا : [نر ہ] تکڑی دا اِک چھابا ، پاسا ، پلڑا ، پلا ، دو پلڑی شے دا اِک حصہ ۔

پلستر : [نر ، انگ : plaster = پلاسٹر] (۱) چمڑن والیاں دواواں لگا کپڑا ، مرہم دا لیپ ۔ (۲) لیمبی (مٹی چونے دی) ، لپائی ، لمبائی ، لیپ ، لے (نواں) ۔ (۳) گوبری ، کہگل (گوہے تے مٹی دا) (۴) چونے گچ یا سیمنٹ دا رلامیل ۔ **پلستر کرنا** : [مح اُ] گچ کرنا ، لیپ کرنا ، لپائی کرنی ، لمبنا ، لپنا ، پوچنا ، پوچا دینا ، چونکا پانا (گوہے دا) ۔ **پلستر بگاڑنا** : [مح اُ] (۱) پلستر اُکھیڑنا ، لیپ وگاڑنا ، مرہم خراب کرنی ۔ (۲) کھل لاہنی ، مجھ کڈھنی ۔ (۳) شکلوں بے شکل کرنا ، چھب مارنی ، حلیہ وگاڑ دینا ، پیپُوں کرنا ۔

پلک : پپنی ، جھمّنی ، پلک ، اکّھ دی چھت/چھپّر دے وال تے پڑدے ۔ (۲)

اکھ دا جھمکارا - (۳) پل ، پلکارا - **پلک بچھانا** : [مح ہ] اکھیاں وچھانیاں ، اکھیں فرش کرنیاں ، رجکے عزّت کرنی ، سر متّھے تے بٹھانا - **پلک بھیگنا** : [مح ہ] اکھّیں اتھرو آؤنے ، اکھیاں بھر جانیاں ، ہنجھُوہار ہونا ، پلکاں بھج جانیاں اکھیں گل یا اتھر آؤنی ، رونہکا ہو جانا - **پلک پڑنا** : [ص ہ] چُنّھا (چھپتی چھپتی پلکاں جھمکان والا) جھمکُو ، اکھیاں دا بیمار - **پلک پسیجنا** : [مح ہ] ترس آؤنا ، رحم آؤنا ، ہنجُو آؤنے پلکاں سج جانیاں ، اکھیں اتھ ہونی - **پلک جھپکنا ، جھپکانا** : [مح ہ] اکھّیاں جھمکنیاں ، اکھاں میٹیاں ، کُجھ آرام کرنا ، سونا ، گھوڑی پل سونا ، اکھ پلکانا ، اکھ لگنی ، اکھ پلکارا ہونا - **پلک دریا** : [ص أ] رج کے سخی ، دریا دل ، رجتا پُجا ، داتا ، دل دا کُھلّھا ، دیال - **پلک سے پلک لگنا (لگانا)** : [مح ہ] سونا ، اکھ لگنی ، جھوک آؤنی ، ٹھونکا لانا ، نیندر لینی ، اکھ جُڑنی : {پلک سے پلک لگا کر نہیں دیکھی : اکھ جھمک کے نہیں ویکھی ، اُکا نیندر نہیں آئی} - **پلک مارتے / مارنے میں** : [تف ہ] اکھ پلکارے ، وچ ، چُٹکی وچ ، اکھ جھمکن وچ ، جھٹ وچ اُویں ، اوسے ویلے ، سینت وچ ، اکھ مارن وچ - **پلک مارنا** : [مح ہ] اکھ مارنی ، سینت مارنی ، اکھ لا / ٹکا دینی ، اکھ دا اشارا کرنا ، اکھ جھمکنی ، نیندر دی جھوک لینی - **پلک نواز** : [ص أ] دریا دل ، چھپر پاڑ کے دین والا ، جھٹ امیر بنا دین والا ، رب ، تھوڑے کم اُتے نوازن والا - **پلکوں سے زمین جھاڑنا** : [مح أ] جھمنیاں نال بھوں صاف کرنی ، اکھّاں نال جھاڑو دینا ، اکھاں وچھانیاں ، حدوں ودھ عزت کرنی ، عاجزی وکھانی ، آدر عزت کرنی ، ٹہل سیوا کرنی ، ات ادھین ہونا - **پلکوں سے نمک چننا** : [مح أ] جھمنیاں نال لُون چُگنا ، ہتھاں دا کم پلکاں توں لینا ، چوکھا اوکھا کم کرنا ، ڈاہڈی محنت کرنی ، زنانیاں دا خیال اے لُون ڈُلّھ پوے تے قیامت نو پلکاں نال چُگنا پوے گا - لُون دی بے ادبی نہ کرن دی مت اے - **پلکیں بچھانا** : [مح ہ] اکھاں وچھانیاں ، اکھیں فرش کرنیاں ، 'جیو آیاں' کہنی ، بڑا آدربھا کرنا - **پلکیں ٹانگنا** : [مح ہ] اکھاں سی دینیاں (ککڑ/شکرے دیاں) - **پلکیں چڑھنا** : [مح ہ] اکھاں چڑھنیاں ، حدوں ودھکے رنج یا غصّے نال اتھرُوں سک جانے - **پلکیں کترنا** : [مح ہ] جھمنیاں کترنیاں ، نظر لگن توں بچان لئی زنانیاں آپنے سوہنے بالاں دیاں پلکاں کتر دیندیاں نیں - **پلکیں گرنا** : [مح ہ] جھمنیاں جھڑنیاں ، چُنھیاں ہو جانا ، پلکاں کِر جانیاں ، بھمنی لگنی (اک روگ) -

● **پلکا** : [ص ہ] [ع : ابلق] [مد : پلکی] دُرنگا کبوتر ، ابلقا ،

● **پلنا** : [مت ہ] پلنا ، پالیا پوسیا جانا ، وڈا (جوان) ہونا ، وادھے پینا ، پکنا (پیل وچ) ، ودھنا پُھلنا (کھا پی کے) ، موٹا تازا ہونا ، پولا یا مٹھا ہونا (پھل) ، پنگُھوڑا ، بالاں دا جُھولنا / جُھولا - **پل پُس کر** : [تف أ] وڈا ہو کے ، پل کے - جوان ہو کے -

● **پلنا** : [لا ہ] (۱) پڑنا ، پیڑنا جانا ، تیل یا رس نکلنا - (۲) دھکیا جانا - (۳) ہلا (حملہ) کرنا ، جھٹ مارنا - (۴) گھنا جتن کرنا ، لڑن لئی تیار ہونا - (۵) دھس جانا - (۶) دھسو بننا - (۷) ٹھلھنا ، رڑھنا (گولی وغیرہ دا پُگنا) - **پل پڑنا (پلنا)** : [مح ہ] حملہ کرنا ، ہلّا مارنا ،

ٹُٹ کے پے جانا ، جا پینا (کسے نُو) ، چڑھائی کرنی دھاوا بولنا ۔

● پُلندا ، پُلندہ : [نر ہ] ستھرا ، تھبا ، تھدا (کاغذاں دا) ، بنڈل ، دتھا ، مٹھا ، گڈی ، گٹھی ۔

● پلنگ : [نر ہ] (۱) پلنگھ ، وڈی منجی ، نواری منجا ، سوہنی کھٹ ، کھٹولی ۔ (۲) [ف نر] چترا ، چیتا ، اک پاڑو جانور ، بریڈا ۔ **پلنگ پوش** : [نر اُ] پلنگ یا بسترے دے اُتے پان والا کپڑا ، چادر ، پلنگھ پوش ۔ **پلنگ توڑ** : [ص ہ] (۱) نکھٹو ، ویہلا ، نکما ، نکارا ، منکھٹو کونت ، ''منجے بھن''۔ (۲) اک دوائی (رکا : امساک کرن والا) ۔ **پلنگ تین چور** : [مح نا ہ] پلنگھ پیڑھا ، منجی چور تے کتا ، اُبھے ول دے ست تارے جھڑے اک پلنگھ دوالے تن چوراں وانگ دسدے نیں یا جنازے نُو تن جنے چکی جاندے لگدے نیں ۔ **پلنگ کو لات مار کر کھڑا ہونا** : [مح ہ] جنیپا ہنڈانا ، بال جم کے نو بر نو اٹھنا ، بیماریوں اٹھ بہنا ، دکھوں اٹھ کے کم کار کرنا ۔ **پلنگ کے بان یا باندھ توڑنا** : [مح ہ] وہلا بہ رہنا ، منجے بھن جوگا رہنا ، کوئی کم نہ کرنا ۔ **پلنگڑی** : [مد نک ہ] پلنگھڑی نکا پلنگھ ، پلنگھیری ، پلنگھڑی ، کھٹ (بالاں دی) کھٹولی ، نکی منجی ۔

● پلو : [نرہ] پلا ، کنی (دپٹے دی) ، پلو ، چوڑی گوٹ ، ڈب (دھوتی دی) ۔ **پلو ملانا** : [مح ہ] متا پکانا ، سر میلنی ، بنت بنانی ، صلاح متھنی یا بنانی ، منصوبہ گھڑنا ۔

● پلوٹھا ، پلونٹھا : [ص ہ] جیٹھا ، پلیٹھا ، پلیٹھی دا (بال) ، پلوٹھا ، پہلا پتر ، [مد : پلوٹھی] ۔

● پلول : [مد ہ] = [پرول] اک میل دی ترکاری ۔ **پلول ملانا** : [مح اُ] متا پکانا ، سر میلنی ، سانجھ بنانی ، بھیتی بنا لینا ، سازش کرنی ، گھالا مالا کرنا ، (کسے نُو) گنڈھ لینا ۔

● پلہ : [نرف] رتبہ ، مرتبہ ، مراتبہ ، درجہ [ہم پلہ : اکو جیڈا] ۔ چھابا (تکڑی دا) پلا ، پلو ، لڑ ، ڈب (لانگڑ دی) ۔

● پلہنڈا ، پلہنڈی : [نر ہ] گھڑونجی ، گھڑا رکھن والی لکڑ دی چوکی ، گھڑیتھنی ، نہی (چاٹی دی) ، تپائی ۔

● پلئی ، پلھئی : [مد ہ] تلی ، تلی تاپ (اک روگ) ۔

● پلے : [تف ہ] پلے ، گنڈھ وچ ، کنی ، پڑ پلے ، ڈب وچ ، لڑ پلے ، کول ، ہتھ پلے ۔ **پلے باندھنا** : [مح ہ] پلے بنھنا (گل ، پیسا) ، کنیں پانی (مت) ، پکا چیتا رکھنا ، مت اپنانی ، نصیحت اُتے لگنا ۔ **پلے بندھنا** : [مح ہ] پلے پینا ، گل پینا ، نکاح ہو جانا ، لڑ لگنا ، ویاہیا جانا ، سہیڑیا جانا (وہٹی دا) ۔ **پلے پار ہونا** : [مح اُ] دسر نکلنا ، پار ہو جانا ، (تیر کانی دا) ، سل دینا ۔ **پلے پڑنا** : [مح ہ] پلے پینا ، لڑ لگنا ، سہیڑی جانی (تیویں ، وہٹی) ، نکاح وچ آؤنا ، ویاہیا جانا ، سمجھ لگنی ، پڑ پلے پینی (گل) ، لبھنا ، حاصل ہونا ، قابو آؤنا ۔ **پلے جھنجھی کوڑی / ٹکا نہ ہونا** : [مح ہ] کوڈی پلے نہ ہونی ، کول پیسا نہ ہونا ، اُکا غریب ہونا ، کنگال ہونا ، خالی ہتھ ہونا ۔ **پلے دار** : [ص اُ] پانڈی ، مزدور ، کلی (قلی) ، پلے دار ،

بہار ڈھون والا ۔ **پتّلے سے باندھنا** : [مح ہ] پلے بنھنا ، گنڈھ پتّلے بنھ لینا ۔ لڑ لانا ، حوالے کرنا ، ذمے لانا ، (دے) سِر مڑھنا ۔ **پلے ہونا** : [مح ہ] پتّلے ہونا ، کُجھ کول ہونا ، کِھیسے وِچ ہونا (روک رپیے دا) ، ڈب وچ ہونا ۔

● **پلی** : [مد ہ] تیل کڈّھن دا ہتھیار ، پلی ۔ **پلی پلی جوڑنا** : [مح ہ] پلی پلی کر کے جوڑنا ، کِرس کر کے مال جوڑنا ، تھوڑا تھوڑا کر کے بچانا ، پیسہ جوڑنا ، وختاں نال جوڑنا ، پورھیا پورھیا کرکے جوڑنا ۔

● **پُلیا** : [مد اُ ، نک] پُلی ، ِنکا پُل ۔

● **پلیتہ** : [نر ف] فلیتا ، پلیتا (اگ دا) موٹی وتی (برود ساڑن دی) ، دھُونی دین لئی دھاگے دی دم ِکبتی ہوئی بتی ۔ تِرویت (گنڈا) ، استبازی وچ ورتی جان والی دھاگے دی بتّی (وتی) ، پُرانے سمے دی بندوک دا توڑا ، تیل ِبھتّجی لیر ؛ جھڑی شاخے (مشال) اُتے بنّھدے نیں ، پٹاکیاں دی لڑی ۔ **پلیتہ چاٹ جانا** : [مح ہ] اگ پینی (کڑاہی نُوں) ، گھیو دا اگ پھڑنا ۔ **پلیتہ دینا** : [مح ہ] پلیتا داغنا ، اگ مواتا لانا (توپ نُوں) ، استبازی چلانی ۔ **پلیتہ لگانا** : [مح ہ] پلیتا لانا ، اگ وکھانی ، توڑے نُو اگ لانی ، چنگ لانی ۔ چیڑنا ، دُکھاویں گل کرنی ، گلّیں ساڑنا ۔

● **پلیتھن** : [نر ہ] پلیتھن ، خُشکا ، روٹی پکان ویلے پیڑے نُو لایا جان والا سُکا آٹا ، پھوک (نشاستا کڈھن مگروں بچن والی کنک) ۔ **پلیتھن پکانا** : [مح ہ] بُرا حال کرنا ، دب مدھولنا ، گھٹا جھاڑنا ، ناس مارنا ، وگاڑنا ، چوڑ کرنا ، ہونجا پھیرنا ۔ **پلیتھن نکالنا** : [مح ہ] پلیتھن کرنا ، مُنج سوار دینی ، پوستاوڑا کڈھنا ، مار مار کے پیپوں کرنا ، گھٹا جھاڑنا ، ِبجّھ کڈھنی ، کُٹ کُٹ کے بے وس کرنا ، خراب تے برباد کرنا ، چھنڈنا (مٹی گھٹّا) ، تہون کرنا ، دُھوں کڈھ دینا ، ڈھرک (ِڈھلک) کڈھنا ۔

● **پلیٹ** : [مد انگ : plate] (۱) تھالی ، رکابی ، ِصحنک ، ِپرچ ۔ (۲) پلوئی ، گوٹے اُتے سیون کے لائی ہوئی لمی کنتّی ۔ **پلیٹ فارم** : [نر ، انگ : plate form] تھڑھا ؛ تھلھا ، اُچا تھاں ، جھدے نال گڈی آن کھلوندی اے ، چونترا ؛ ِجتّھے کھلو کے تقریر کردے نیں ۔

● **پلید** : [ص ف] [ض : پاک] ِپلیت ، ِبھڑیا ہویا ، نپاک ، گندا مندا ، ِبھتّڑ ، ان دھوتا ، ان بھاؤندا ۔

● **پلیڈر** : [نر ، انگ : pleader] وکیل ، کسے معاملے دے حق وچ بحث کرن والا ۔

● **پلیگ** : [نر ، انگ : plague] طاعون ، تُون (لو) ، مری ، پلیگ (مد) اِک مارو بیماری ِجس وچ ِگلٹی نکلدی تے تاپ چڑھدا اے ، اِہ ہُوں کرکے چُوہیاں توں پھیلدی اے ۔

● **پلین** : [ص ، انگ : plane] سادا ، کورا ، پدھرا ، ساواں ، صاف ۔ ہوائی جہاز ۔

● **پمپ** : [نر انگ : pump] پمپ ، نلکا ، ِپچکاری ، نالی (ہوا بھرن دی) ، پانی اُتھاں چاڑھن / چُکن دی کل ، ہتھ نلکا ۔

● **پمفلٹ** : [نر ، انگ : pamphlet] کتابڑی ، ِنکڑی کتاب ، رسالا (رسالہ) ، جس وچ اپنے مقصد دا پرچار چھاپ کے ونڈیا جائے ۔

پمّن گیہوں : [نر ص ہ] اِک سیل دی لیسلی ، پکی تے پیڈی کنک ۔

پن ، پنا : [نر ہ] (۱) پانی ، پان تے پنج دا مخفّف (پنسُورہ = پنجسُورتا) - (۲) اسم صفت بنان لئی کسے لفظ توں پہلاں ورتیا جان والا لفظ جویں [پن ڈبا : پان دا ڈبا ، پن بھتّا : اُبلے ہوئے لجلجے چول ، بھتّپھا ، پتلا بھتّا] - (۳) اِک پچھیتر = پنی/پُنا ، مصدر صفت تے ان ڈِٹھ یا حالت (اسم کیفیت) اسم بنان لئی کسے لفظ دے چھیکڑے لایا جاندا اے ، جویں : بچپنا ، بُھول پنا ، (عادت/سُبھا دسّن لئی ورتیا جاندا اے) - پن بھتّا : [نر ہ] بھتّا ، اُبالویں چول جھڑے لجلجے ہون - پن چکّی : [مد ہ] گھراٹ ، پانی دے زور نال چلن والی چکی ، دانے پین دی کل - پن چھلّا [نر ہ] پان ، پُوچھل ، پُھمن (گڈی پتنگ دا) [ص] جھولی چُک ، لیسیاں لان والا ، خوشامدی ، چمچا جِہا (آدمی) - پن ڈُبّا : [نر ہ] ٹوبھا ، چوبھا ، ٹُبھی لان والا : کُجھ چِر پانی اندر ڈُب کے ساہ لین لئی پانیوں باہر مُونہ کڈھن والا (غوطہ خور) ، پانی دا بُھوتنا ، پانی وچ ٹُبھیاں لان والا چڑا ، ڈُبکو - پن ڈُبّی : [مد ہ] ٹُبّھیاں لان والی چڑی ، پانی دا اِک چڑی جِڈا جنور ، ڈُبکُو - پن کال : [نر ہ] اَوڑ ، روڑا ، سوکا ، پانی/مینہ دا کال ، پانی دا توڑا ، ودھیک مِیہاں کر کے فصل دا ناس وجنا - پن کپڑا : [نر ہ] بِھجّی ٹاکی ، پھٹ اُتے بھیوں کے بنھن دا کپڑا ، پٹّی - پن کُٹّی : [مد ہ] پان کُٹّی ، جس کھرل یا چٹّھو وچ دند بوڑے لوک پان کُٹ کے کھاندے نیں ، چُورا (پان دا) ، پان دا بُھگا ۔

پُن : [نر ہ] نیکی ، ثواب ، بھلا ، بھلیائی ، خیر ، خیرات ، چنگا کم ، پُن ، دان - پُن کی جڑ سدا ہری : [اکھ ہ] نیکی دی جڑھ سدا ہری رہندی اے ، نیکی برباد نہیں ہُندی ، بھلے کم وچ برکت پیندی اے ، پُن دان سکارتا تے سُپھل ہُندا اے ۔

پِن : [مد ، انگ : pin] پِن ، سُوئی ، جس نال کاغذ نتّھی کردے نیں ، ٹوپی والی پِن ۔

پنا : [نر ہ] (۱) پنھا ، ور ، بر ، چُڑتن ، عرض ، چوڑائی ، چُڑیائی (کپڑے دی)- [پچھ] (۲) پُنا ، پُنی ، اسم صفت نال پچھیتر کر کے آوے تے عادت دے معنی دیندا اے ، جویں : {اچھا پن = چنگ پُنا} ۔

پنّا : [نر ہ] (۱) اِک مہنگ مُلا ساوا پتھر ، زمرد - (۲) اک سیل دا شربت (اِملی وغیرہ دا) - (۳) وہی کھاتے دا پنّا - (۴) کاغذ - (۵) چاندی یا سونے دا ورق - (۶) سگرٹ دی ڈبی وچوں نکلن والا چمکیلا ورق - (۷) پنّا - (۸) بر ، پنھا ، چُڑتّن (کپڑے دی) ۔

پناہ : [ص ف] سہارا ، مدد ، بچا ، بچن دا ٹکانا ، اوٹ ، اُہلا ، اوہلا ، آسرا ، رکھ ، پکّھ - پناہ بخدا : [ح ف] رب دی پناہ ، اللہ بچائے ! رب بچائی رکھے ، اللہ توبہ ، مولا خیر گزارے - پناہ دینا : [مح اُ] سہارا دینا ، بچانا ، راکھی کرنی ، لکا چھپا دینا ، پناہ دینی ، کسے دی رئی کرنی ، بچا کرنا ، کسے نُو رہن لئی تھاں دینی - پناہ گاہ : [مد ف] امن گھر ، امن چین / اوٹ ، بچا دی تھاں ، اوہ تھاں جِتھے کوئی ڈر بھو نہ ہووے ۔

پناہ گیر/گُزین : [ص فا ف] پناہی ، پناہ لین والا ، پناہیا ، مُہاجر ، پناہ وند ، اوٹ وند ، مُہاجر ، نگھرا ، کَتھاواں ، جھدا گھر بار بار اُجڑ جائے ، مصیبت دا ماریا ، اُجڑ پُجڑ کے آیا ہویا - پناہ لینا : [مح ہ] جان بچان لئی کسے دا سہارا لینا - کسے دی اوٹ/پناہ وچ آؤنا - پناہ مانگنا : [مح ا] سہارا لینا / لوڑنا ، پناہ منگنی ، مدد لئی سوالی ہونا ، آسرا چاہنا ، دُور نسّنا ، توبہ توبہ کرنی ، دُہائی دینی ، کنّاں نُو ہتھ لانا ، توبہ توب کرنی (لو) -

پنبہ : [نر ف] کپاہ ، پھمبا (رُوں دا ٹکڑا) پُھٹی ، رُوں - پنبہ بگوش : [ص ف] (جان کے بولا بنیا ہویا) ، جِہنے کنیں رُوں تُنّیا ہووے ، بولا ، بے خبرا ، بے سارا ، کُجھ نہ سُنن والا ، بھلا ، گَہولا ، گھیسلا - پنبہ دانہ : [نر ف] کپاہ دا بی ، وڑیواں ، [لو : وڑیماں] - پنبہ دوز : [فا ف] ٹاکی تُرپ ، پُرانے کپڑے سیون والا ، لیراں کتیراں گنڈھن والا - پنبہ دہن : [ص ف] مُونہہ وچ رُوں دے لین والا ، مُونہہ میٹا ، چُپ گڑُپ ، چُپ شاہ ، مُونہہ بند آدمی ، کم زبان (لو) - پنبی : [ص اُ] گدّا ، گدیلا ، سرہانا وغیرہ ، رُوں بھریا دوتہا کپڑا - پنبی راؤٹی : [مد اُ] رُوں دے بھرے ہوئے کپڑے دا تمبُو ، رُوں دا گھر جُھگا ، تہ خانہ -

پَنپنا : [لا ہ] ساوا ہونا ، ودھنا پھلنا ، وسنا رسنا ، آباد ہونا ، موٹا ڈڈا ہونا ، تکڑا ہونا ، ترقی کرنی ، جان بنانا ، کامیاب ہونا ، اُسرنا ، چنگا اُٹھنا ، سمھلنا ، ہُشیار ہونا ، ترقی کرنی ، اُدس آؤنی ، اُدیساونا ، پر پُرزے کڈھنے ، ٹپوسنا -

پَنتھ : [نر ہ] (۱) راہ ، رستا ، پہا - (۲) ٹولا ، جتّھا ، دھر - (۳) مذہب ، متا - (۴) ڈھنگ ، ڈھّب - (۵) طریقہ ، پندھ - پنتھی : [نر ہ] راہی ، مسافر ، پاندھی - کسے جتّھے نال سانجھ رکّھن والا [مد] چونکڑی - پنتھی پُورنا : [مح ہ] پَتّھلا مار بہنا ، چونکڑی مارنی ، پھسکڑا مار کے بیٹھنا -

پُنتّھر ڈھیلے کرنا ، بگاڑنا : [مح ہ] مار مار کے مِجھ کڈّھنی ، پیپُوں کرنا ، چُولاں ڈھلّیاں کردینیاں ، بوندلانا ، ہوش بُھلا دینی -

پنج : [گن نر ف] (۱) پنج ، پانجا ، چار تے اِک = ۵ (۲) [اگ] سانجھے لفظاں نال رلکے آؤندا اے ، جویں : [پنجاب = پنجند ، پنج پانی] - (۳) پنجسالا گھوڑا - پنج آب ، پنجاب : [نر ف نا] پنجند ، پنج پانی ، [مد ، نر] ، پنجاں دریاواں دی اگھی نیکھی دھرتی تے پاکستان بنن توں پہلاں سانجھے ہندوستان دا پرمنّیا صوبہ جس وچ ستلج (نیلی) ، بیاس ، راوی ، جھناں تے جہلم وگدے نیں ، اِہدا لہندا پاسا لہندے پاکستان تے چڑھدا پاسا بھارت وچ اے - ونڈارے مگروں دو پنجاب ہو گئے : (ا) لہندا /پاک پنجاب اٹک پوٹھوہار توں لا کے بہاولپور تیک دا علاقہ - (ب) چڑھدا (بھارتی) پنجاب - پنجابی : [نر ص پ] پنجابی ، پنجاب دا وسنیک ، پنجابیا - [مد] دیس پنجاب دی بولی - پنج آیت : [مد اُ] قرآن شریف دیاں سورتاں جھڑیاں درود فاتحہ گھانّن ویلے پڑھیدیاں نیں - پنج تن : [نر ج اُ] پنجتن (پاک) ، مُسلماناں دیاں پنج (پاک) ہستیاں : [حضرت محمدؐ ، حضرت علیؓ ، بی بی فاطمہؓ ، حضرت حسنؓ تے حضرت حسینؓ] - پنج روزہ : [ص ف] چار دہاڑا ، چونہہ دناں دا (میلا)

کوئی دِن دا (پروہنا) ، فانی ، مر مُکنا ، پَنجڑی : [مدہ] پنجی ، چوسر/چوپٹ یا کھجّی چارے دا اِک داؤ : پنج کوڈیاں سِدھیاں آؤن ، پانجا ، پنجی ۔ پنج شاخہ : [ص نر ف] (۱) پنج دیویاں والا جھاڑ ۔ (۲) پنجا ، پنجانگلا ۔ (۳) پلیتے/وتیاں بالن والا لوہے دا پنجا ۔ (۴) اڑچ ، روک ، شرط ۔ (۵) ترنگلی دی اک قسم ۔ پنج شنبہ : [نر ف] وِیر وار ، جمعرات (دن دا ناں)، جُمعیوں پہلا تے بُدّھوں پچھلا دِہاڑا ۔ پَنج عیب : [نر ف] پنجے عیب شرعی ، پنج اَوگن ، گھوڑے دے پنج روگ : مُونہ زور ، انھراتا (شبکور) وغیرہ ، پنج عیبِ شرعی : [مح اُ] پنجے عیب شرعی : چوری ، یاری ، جھوٹھ ، شراب ، زناہ ۔ پنج ککّے : [نر ج گُر مُکھی] پنج ککّے ، پنج ناں جہڑے کاف توں شروع ہوندے نیں ، سِکھّاں دیاں پنج نشانیاں : کیس ، کنگھا ، کڑا ، کرپان ، کچھّا ۔ پنج گوشیا : [نر ہ لکھ] ، پنج گوشہ [ف] : پنج نُکری ٹوپی ۔ پنج کونی ؛ لکھنو دے ساؤ پہندے سَن ۔ پنج نوبت : [مد ف] پنج نوبتاں ، محلاں وچ پنج ویلے وجّن والی شُتری یا نوبت ، پنج ویلے دی نماز ۔

● **پنجاب** : [نر ف] ویکھو : پنج ۔

● **پنجالی** : [مد اُ پ] کُھوہ یا ہل واہن ویلے بلداں دے گل وِچ پاکے جون والا لکڑ دا مشہور سامان ، گڈ لئی پنجال بولدے نیں تے اک بلد لئی پنجالی تے ''اُورلا'' سداندی اے ۔ ارلی ، پھٹ مُتھیرے اِہدے حِصّے نیں ۔

● **پنجاہ** : [گن نر ف] پنجاہ ، پنج داہے ، اُننجا تے اک = ۵۰ ۔

● **پِنجر** : [نر ہ] (۱) پَسلی ۔ (۲) ڈھانچا (ہڈیاں دا) ۔ (۳) کھوکھا ، اِنجر پِنجر ، کسُرنگ ، چوکھٹا ۔ (۴،ص) مُکا سریر ، مُسک کے کانٹا ، ہڈیاں دی مُٹھ ۔ پنجر نکل آنا : [مح ہ] ہڈیاں اکنیاں ، مُسک کے تِیلا / کانا ہونا ، کرنگ ہو جانا ، ہڈّیاں دی مُٹّھ بننا ۔

● **پنجرہ (پنجرا)** : [نر ہ] پنجری ، پنجڑا (لو) ، پکھوآں / جنوراں نُو تاڑن یا ڈکّن لئی لوہے دیاں تاراں پَتریاں یا وانس دیاں تِیھلیاں دا بنایا ہویا کھوکھا ، پنجرہ ۔ جنوراں دا بندی خانہ (جہڑا ہلایا جُلایا یا اک تھاں توں چُک کے دوجے تھاں رکھیا جا سکے) ۔

● **پنجڑی** : [مد ہ] پنجاں کوڈیاں دا راس ہونا ، چوسر وچ پنج دانے ، پانجا ۔

● **پَنجک** : [نر ہ] اک جنگلی بُوٹی ۔

● **پنجُم** : [ص ف] پنجواں ، پنجویں ، جو پنج دی گِنتی پُوری کرے ، چہارم (چوتھے) توں اگلا ۔

● **پِنشجنا** : [مت ہ] پِنجنا (رُوں ـــ) ، پینجا چاڑھنا ، ویلے ہوئے رُوں نُو تندی دی تنک نال پولا کرنا تے پھٹیاں بھن کے سواہرا بنانا ۔

● **پنجورا** : [نر ہ] (۱) بالاں دی کھیڈ ۔ (۲) اک بھانڈا ۔ (۳،ص) مُوتنا ، چوکھا مُوترن والا ۔

● **پنجہ (پنجا)** : [نر ف] [ج اُ : پنجے] (۱) ہتھ/ پَیر دی تلی سَنے پنج اُنگلاں ۔ (۲) پب ۔ (۳) پوہنچا ، پنجا ، ہتھ دا اگلا حِصہ ۔ (۴) پنج چیزاں دا اکٹھ ۔ (۵) نوہندر ، کس ، پکڑ ، قابو ، دست پنجا ۔ (۶) جُتّی دا اگلا پاسا (پب توں اگے) ۔ (۷) ہتھ وس ۔ (۸) دھات دا ہتھ جہڑا پنجتن پاک وَل اشارے لئی جھنڈے اُتے بنھیا جاندا اے ۔ (۹) کِسے بزرگ دے ہتھ یا پیر دیاں پنج انگلاں دے نشان والی تھاں ، جویں : پنجہ شریف (دلی) ، پنجہ

صاحب (ٹیکسلا) (۱۰) بوہکر ، جوڑی - **پنجہ آزما ہونا :** [مح ہ] ہتھ جوڑی کرنی ، دست پنجا لینا ، پنجا لڑانا ، زور وکھانا ، زور آزمائی کرنی ، ٹکّر لانی ، مقابلہ کرنا - **پنجہء پاپوش :** [نر ف] پب"، جُتّی دا پنجا ، پیر دا اگلا تے پیٹھلا پاسا - **پنجہ پھیرنا :** [مح اُ] ہتھ پھیر جانا ، پنجا مروڑنا ، گُٹ نپنا ، دب لینا ، دبا پانا ، - **پنجہء خورشید ، پنجہء آفتاب** [نر مح] سورج دیاں کرناں ، دہسُوں دیاں رشماں دا جال - **پنجہ کش :** [نر ص ف] (۱) پنجے وچ پنجہ پاکے زور ازمان والا ، دست پنجا لین والا ، ہتھ جوڑی کرن والا - (۲) لوہے دا گھسن" ؛ انگلاں وچ پاکے 'گھسن مکی' لئی ورتدے نیں - (۳) جھرٹ مار ، پنجا مار ، شکاری پکھو (باز، شکرا وغیرہ) - (۴) پنجے لڑان دا ماہر تے کاتب : محمد رضوی دلی" والا جھڑا میر پنجہ کش دے ناں نال وی مشہور سی - **پنجہ لڑانا ، کرنا :** [مح اُ] ہتھ جوڑی کرنی ، دست پنجا کرنا ، پنجے وچ پنجہ پاکے اک دوجے دا ہتھ مروڑن لئی ٹل" لانا ، زور پرکھنا ، زور آزمائی کرنی - **پنجہ لے جانا :** [مح اُ] پنجا مروڑنا (ویری دا) ، ہتّھ جوڑی کر جانی ، ہتھ مچکوڑ دینا - **پنجہ مارنا :** [مح اُ] جھراہٹ مارنا ، جھٹ لانا ، ہتھ پھیر جانا ، جھپٹ مارنا ، جھپٹّا مارنا ، نوہندر مارنی ، ہلا" کرنا - **پنجہء مریم :** [نر ف] اک مہکواں گھاہ جہدی شکل پنجے ورگی ہندی اے ، جنائی ویلے زنانی دے کول پانی وچ رکھدیاں نیں ؛ آکھیدا اے جیُوں جیُوں پنجہ کُھلھدا اے مشکل آسان ہندی جاندی اے - **پنجوں کے بل :** [تف اُ] پباں بھار ، دبے پیریں ، ملکڑے ، مچک مچک ، ہولی ہولی پیر دھرکے - **پنجوں کے بل چلنا :** [مح اُ] پباں بھار ٹرنا ، بھنجے اڈی نہ لگنی ، آکڑ آکڑ ٹرنا ، تڑنا ، تنگھڑنا ، ہولی ہولی ٹرنا (ٹنگار / دکھ پاروں) ، پورے پیر اُتے بھار پاکے نہ ٹُر سکنا - **پنجے جھاڑ کر :** [تف ہ] (پنجے جھاڑ کے) ہتّھ دھو کے ، سروں پیروں لاہ کے - **پنجے جھاڑ کر پیچھے پڑنا ، لپٹنا :** [مح اُ] (۱) ہتھ دھو کے پچھے پینا ، چمڑ جانا ، براپش پینا - (۲) کھہڑے پینا ، سرے چڑھنا ، مگروں نہ لہنا - چھہے / چخے چڑھنا ، چاملنا - (۴) لوہے لا کھا ہونا - (۵) جُٹ جانا - **پنجے گاڑنا :** [مح ہ] پنجے گنڈنے / کھوبھنے ، مل مارنا ، قبضہ کرنا - **پنجے میں آنا :** [مح ہ] ہتھ آؤنا ، دا ہیٹھ آؤنا ، ڈھہے چڑھنا ، قابُو وچ آؤنا ، قابو چڑھنا ، اڑکے چڑھنا ، ٹیٹے چڑھنا ، وس وچ آؤنا ، قبضے وچ آؤنا -

● **پنجیرا :** [نر ہ] بھانڈے قلعی کرن والا (آدمی) ، قلعی گر ، بھانڈے لشکان والا ، مانجا ، (مزدور) ، دھات نُو جوڑ/ٹانکے لان والا -

● **پنجیری :** [مد ہ پ] پنجیری ، بھربُھرے حلوے ورگی اک قسم دی مٹھیائی ، غذا جھڑی گھیو بھجی سوجی میوہ سُنڈھ کھنڈ تے گوند مکھانے وغیرہ پا کے تیار کیتی جاندی اے ، (زچّہ) تے سنتیں بیٹھے بالاں نُو کھواندے نیں -

● **پنچ :** [نر ہ] پنچیتی ، چوہدری ، پینچ ، جھگڑے دا فیصلہ کرن والا موہری ، تریا کل ، نیائی ، برادری دا پردھان ، منصف ، وچولا ، وچولیا ، دلال - [انگ punch] [— کر] نتھی کرن لئی چھیکنا ، چھیک پانا - **پنچ پاتر :** [نر س ہ] (۱) پنج چیزاں/بھانڈے جھڑے پوجا پاٹھ ویلے کم آؤندے نیں - (۲) پوجا ویلے کم آؤن والے پنج قسمے پھل پتّے - (۳) پنج دھاتا

(بھانڈا) - (۴) سونے چاندی پتل تانبے تے سکّے وغیرہ نال بنی ہوئی مُندری - **پنچ سلطانی** : [نر ہ اُ] بادشاہ ولّوں مقرر پینچ ، بادشاہی/ سلطانی تریاکل - **پنچ فیصلہ** : [نر ہ] تیجے تہاک دا فیصلہ ، نیاں نبیڑا ، پنچایت دی سوچی متّھی ہوئی گل" ، برادری دا فیصلہ - **پنچ کہیں بلی تو بلی ہی سہی** : [اکھ ہ] پنچ آکھن بلّی تے بلّی ہی سہی ، جیہڑی گل چار بندے آکھن اہ منّنی پیندی اے ، آکھدے نیں :- کسے دے گھر چور آ وڑیا ، گھر والے نُو خبر ہو گئی اہنے ملکڑے نکل کے باہروں کنڈی مار لئی ، چور میاؤں میاؤں کرن لگ پیا ، گھر والے نے آکھیا : رات تے اندر ہی کٹ ! وڈے ویلے جے پینچاں بلی آکھیا تے بلی ہی من لواں گے - **پنچ مل خدا اور خدا مل پنچ** : [اکھ ہ] پینچاں دے آکھے اُتے کُجھ کرنا اِنجے ہی اے جویں خدا دی مرضی موجب کجھ کرنا ، مطلب اِہ ہئی؛ چار بندے جیہڑی صلاح دین اہدے وچ بھلیائی ہُندی اے - **پنچ مل کیجے کاج ؛ ہارے جیتے آئے نہ لاج** : [اکھ ہ] پینچاں دے آکھے موجب جو کُجھ وی کریئے اُہدے اُتے شرمندیاں نہیں ہوتا پیندا ، وڈیاں دی صلاح موجب کیتے ہونے کم نقعے وندے ہُندے نیں - **پنچوں شامل مر گئے مانو گئی برات** : [اکھ ہ] سبھ دی سانجھی مصیبت ودھیک دُکھ نہیں دیندی - **پنچوں کا کہا سر آنکھوں پر ، پرنالہ یہیں گرے گا** : [اکھ ہ] پنچاں دا آکھیا سر متّھے سہیا؛ پرنالا اوتھے رہیا ، ڈھیٹھ پُنا ، بے انصافی :- جد کوئی پنچیت وچ جا کے وی آپنی غلط گل اُتے اڑیا رہوے تد آکھیدا اے ، کوئی شرافت توں ناجائز لابھ اٹھائے تے حق انصاف دا انکار کرے اودوں وی آکھدے نیں -

● **پنچا** : [نر ہ] ترنگلی ، دانیاں نالوں تُوڑی وکھ کرن دا اک ہتھیار ، جیہدے نال اُڈائی کریدی اے ، دُسانگی ، چُسانگی -

● **پنچال** : [نر ہ] پرھیا ، دارا ، ڈیرا ، پنچیت ، چار یاری ، بیٹھک ، پنڈ وچ بہن کھلون دی تھاں -

● **پنچائت ، پنچایت** : [مد ہ] (۱) سنّتھ ، اکٹھ ، مجلس ، سیانیاں دی بیٹھک ، پنچیت ، پرھیا ، جھگڑے نبیڑن والیاں دی ٹولی ، کسے پنڈ دے دانّیاں پردھانیاں دا جتھا ، نیاں کمیٹی (علاقے دی) - (۲) سہڑ ، بھیڑ - (۳) ثالثی ، تریاکلی [ــ بُلا : ستھ پاؤنی ، پرھے اگے نیاں لئی جانا] - **پنچائت نامہ** : [نر اُ] پینچاں دا نیاں/حُکم ، پنچیت دا لکھیا ہویا فیصلہ ، جھگڑا مُکان والیاں نُو پنچیت ولوں اختیار نامہ - **پنچایتی** : [ص اُ] پنچیت دا ، پنچیتی ، پرھیا والّوں ، سانجھا ، رلواں - **پنچائتی سالا** : [مح اُ] پرھیا دا سالا ، بے غیرت ، بے شرم ، ناچ ، سبھ دا سالا ، کنجری دا بھرا (اک گال اے) - **پنچائتی فیصلہ یا پنچ فیصلہ** : [نر اُ] پینچاں دا نیاں ، سانجھی را ، متھویں مرضی ، پرھیا دا نبیڑا یا فیصلہ -

● **پنچل** : [نر ہ] کُروسبل ، کسے رُکھ دا نکا جہا پھل -

● **پنچم** : [نر ہ] راگ داری دا پنجواں سُر -

● **پنچمی** : [مد سن] چن دی پنجویں ، چنّن دے پہلے پکھ دا پنجواں دن -

● **پنچھ** : [نر ہ] پکھیرو ، پر ، پنکھ ، پکّھ ، چڑیاں جنوراں دے بازو ، کھمب ، کھمبھ ، [ص نر: پنچھی = پکھی ، پرندہ] -

● **پنچھا** : [نر ہ] (۱) بھنٹ وچوں سمن والا پانی - (۲) سٹیاں پیاں مونہہ وچوں وگن والا پانی ، لاراں - (۳) پڑچھا ، چھوڈا ، پڑا ، چٹھ (کھل دا) -

● **پنچھالا ، پنچھالا** : [ص نر ہ] پوچھل ، پھن (پتنگ گڈی دا) ، پچھلگو ، ماں دا پیجلا ، ماں دے پچھے پچھے رہن والا بال [مد : پنچھالی] -

● **پنچھی** : [نر ہ] اڈنا ، پراں والا ، جہدے پر ہون ، پنچھی ، چڑی ، جنور ، پکھی ، پکھو ، پکھیرو ، اڈن والا ، پھرونت ، سیلی (آدمی) ، دیس پردیس پھرن والا ، پاندھی ، مسافر -

● **پند** : [مد ف] مت ، پند ، نصیحت ، سچی صلاح ، نیک گل ، بھلے دی گل ، کھرا مشورہ ، ودھیرے کر کے پند و نصائح ، کٹھا ورتیا جاندا اے -

● **پندار** : [نر ف] آکڑ ، ہنکار ، گھمنڈ ، ٹیں ، تڑ ، غرور ، خیال ، مان ، گمان وڈت -

● **پندرہ** : [گن ہ] دس تے پنج ، پنج گھٹ ویہ = ۱۵ [ص : پندرھواں] -

● **پندرھواڑا** : [نر ہ] دو ہفتے ، پندراں دہاڑے ، پندرھواڑا ، دو ساتے / ستوارے -

● **پنڈ** : [نر ہ] آٹے دا پیڑا ، پنڈا ، جسم ، جثا - گول شے ، گولا ، پنا ، پنی ، لڈو پیڑا ، گلیلا ، گراہ ، آٹے یا چولاں دا اہ گرولا جہڑا ہندو دریا وچ سٹدے یا گاں نو کھواندے نیں (پ : گراہ) - **پنڈ چھٹنا** : [مح ہ] پچھا چھٹنا ، جان بچنی ، بند خلاص ہونے ، خلاصی ہونی ، آزاد ہونا - **پنڈ چھڑانا** : [مح ہ] پچھا چھڈانا ، جان بچانی ، کھہڑا چھڈانا ، مگروں لاہنا ، آزاد ہونا - **پنڈ چھوڑنا** : [مح ہ] جان چھڈنی ، مگروں لہنا ، کھہڑا چھڈ دینا ، ناں نہ لینا - **پنڈ روگ** : [نر ہ] پنڈے دا روگ ، جان دا روگ ، کھٹلڑی دا کھو ، لما آزار ، بنج ، مصیبت ، عمر بھر دی بیماری : (کھنگھ تاپ) -

● **پنڈا** : [نر ہ] پانڈا ، مندر دا سیوک / سیوا دار ، پروہت ، باہمناں دی اک ذات -

● **پِنڈا** : [نر ہ] (۱) دھڑ ، پنڈا ، جسم ، سریر (سر توں وکھ) - (۲) پنا ، ڈور دا گولا - (۳) تماکو دی گٹی ، پنی - (۴) زنانی دی موتری ، گجھا انگ - **پنڈا اچھوتا ہونا** : [مح ہ] ان چھوہ (کڑی) ہونی ، کوار بچیا ہونا ، کواری ہونی - **پنڈا پھنکنا** ، **جلنا** : [مح ہ] جسم بھخنا ، تاپ چڑھنا ، زور دا بخار ہونا ، بھخ ہو جانی ، پنڈا ودھیک تتا ہونا - **پنڈا پھیکا ہونا** : [مح ہ] پنڈا بھجنا ، مٹھی کس چڑھنی ، ہتھ پیر کھسنے ، سست جہا ہونا ، پنڈا ٹھنڈا ہونا ، ہتھاں پیراں دی پینی - **پنڈا دھونا** : نہانا دھانا ، پنڈا دھونا ، سر چھڈ کے نہا لینا ، بدن صاف کر لینا - **پنڈا کورا ہونا** : [مح ہ] پنڈا نچھوہ ہونا ، کواریاں ہونا ، کوار بچیا ہونا -

● **پنڈارا** : [نر ہ] (۱) مرہٹا - (۲) ڈاکو ، دھاڑے مار ، لٹیرا - (۳) اک سبزی ویچن والی قوم -

● **پنڈال** : [نر ہ] وڈا تمبو جہدے دوالے قناتاں لا کے ولگن بناندے نیں ، جلسے گھر ، مجمع ، پڑ ، پرھیا دی تھاں ، وانساں تے کپڑے

نال چھتی ہوئی تھاں -

● پَنڈت : [نر ہ] [مد : پنڈتانی] (۱) ہندو دھرم دا سیانا ، عالم - (۲) پڑھے لکھے کشمیری ہندواں دی آل - (۳) نجومی - (۴) پروہت ، مندر دا سیوک ، مجور/سیوادار ، ہندو دھرم دیاں رتیاں رسماں جانن والا - **پنڈت اور مشعلاچی دونوں اُلٹی ریت ؛ اور دکھاویں چاندنی آپ اندھیرے بیچ :** [اکھ ہ] جھڑے ہُتیاں متّاں دیندے نیں اَہ آپنی کرنی نہیں ویکھدے ، پرُدوجیاں نُو راہ پاندے نیں اخے آپ بُھلیں پئے رہندے نیں - [پ] = پنڈت وید مشالچی تتو اِک ساہان ؛ ہوراں نُو دین چانَنا آپ انھیرے جان - **پنڈت خانہ :** [نر اُ لو] (۱) بندی خانہ ، قید گھر ، جیل - (۲) جوئے خانہ ، جوئے دا اڈا - **پنڈت مانی :** [نر ہ] آپنے آپ نُو بڑا وڈا تے سیانا سمجھن والا - **پنڈتانی :** [مد ہ] [نر : پنڈت] پنڈت دی وہٹی ، اُستانی ، باہمنی - **پنڈتائی :** [مد ہ] پنڈت دا کم ، پنڈت گری -

● **پنڈخی ، پنڈک :** [مد ہ] گھگھی دی اک قسم -

● **پِنڈلی :** [مد ہ] پِنّی ، گِٹّیاں تے گوڈیاں دے وچالے ؛ لتّ دا پچھلا (پیٹھلا) حصّہ ، پٹی (بھلوانی وچ) : [پٹّیوں پے جانا (مح)] -

● **پِنڈول :** [مد ہ] اِک قسم دا پوچا ، چِٹّی مٹی دی اِک قسم جھڑی کندھاں لِمبن لئی ورتی جاندی اے تے گِلّی ہون اُتے مہکدی اے -

● **پِنڈولم :** [نر انگ : pendulum] لاٹو ، لٹکن (کندھ گھڑی دا) ؛ جھڑا ہر ویلے ہلدا رہندا اے -

● **پِنڈی :** [مد ہ] (۱) گولی ، بُوندی - (۲) قصاب خانہ - (۳) شو جی دی مُورتی ، جس اُتے نت پانی پایا جاندا اے - (۴) پنڈا دی مدہن -

● **پِنس :** [نر انگ : pence (ج) ، و : penny] تامبے دا اِک ولیتی سکّہ ، $\frac{1}{12}$ شلنگ ، پُرانے پنجاں کُو پیسیاں جیڈا ہُندا اے -

● **پِنس ، (پِینس) :** [مد اُ] ڈولی ، نِکّا ڈولا ، پالکی ، جس وچ امیر لوکاں دیاں بیگماں باہر اندر آؤندیاں جاندیاں سن -

● **پنسار :** [نر ہ] پنساری دی دُکان ، پنساریاں دا بازار ، پسار ہٹّا - **پنسار ہٹا :** (۱) پسار ہٹا ، پساری بزار ، جتّھے پساریاں دیاں دُکاناں ہون - (۲) پساری دا سودا - **پنساری :** [نر ہ] پساری ، دیسی دواواں بُوٹیاں ویچن والا ، پسار دی ہٹی کرن والا -

● **پنسال :** [مد ہ] (۱) پانی دی ڈُنگھیائی تے لہا چڑھا دا پتا کرن والا آلہ جھڑا نہراں/ دریاواں وچ گڈ دیندے نیں - (۲) چھبیل ، سبیل (پانی دی) ، پانی اڈا ، جتھے لوکاں نُو پانی پیایا جاندا اے -

● **پِنسل :** [مد ، انگ : pencil] پِنسل ، سُرمٹی ، لِکھن دے کم آؤن والی سُرما/سکا بھری خاص قلم -

● **پنسلین :** [مد ، انگ : pen:cillin] پینسلین ، الیگزینڈر فلیمنگ دی کاڈھ (ایجاد) ؛ اِک پرمنی دوا جھڑی جراثیم مارن لئی سُلبتّھی اے ، اہدے ٹیکے وی بندے نیں تے اکھتّاں وچ وی

پانی جاندی اے ، الیؔ / کابی (پانی دے بُور) وچوں بنائی جان والی ۔

● پنسُوئی : [مد ہ] ڈونڈی نکی بیڑی ، کشتی دی قسم ۔

● پنسیری : [مد ہ] پنجسیری ، پنسیری ، پنج سیرا وٹّا (بھار ، تول) ، پسیری ۔

● پنشن : [مد ، انگ : pension] پنشن ، نوکری مُکن مگروں حیاتی تیک ملدا رہن والا مہینے بدّھا وظیفہ ، امداد ۔

● پنشنر : [ص انگ : pensioner] پنشنیا ، پنشن لیندا ، نوکری بھگتا بہن والا ، پینشنی ، رٹائر ہویا ہویا ۔

● پنکی : [ص نر اُ] (۱) افیمی ، ہفیمی ، نشئی ، جھوکی (آملی) ، عملی ، مست ملنگ ، جلھتّا ۔ (۲) جھوک ، لہر ، جُھوٹا (نشے دا) ۔

● پنکھ : [نر ہ] کھمبھ ، پَر ، پکھیرو دا پَر ۔ پنکھ پسارنا : [مح ہ] کھمبھ کھلارنے ، اُڈن دی تیاری کرنی ، کسے کم دی تیاری کرنی ، لوبھ لالچ کرنا ، اِنج بُکل مارنی پئی پلّا پلمدا رہے ۔

● پنکھا : [نر ہ] پکھّا ، وڈی پکھّی ، جھلّنا ، ہوا دین دا ہتھیار یا کل ، جھل مارن لئی چھت نال لٹکایا/ پلایا ہویا کپڑے دا وڈا پکھّا جھنو جھلّن لئی رسّی یا لمی ڈوری ورتی جاندی اے ، بجلی دا پکھا ، پکھے ورگی کوئی شے ۔ پنکھا جھلنا ، چلانا ، کرنا ، کھینچنا ، ہلانا : [مح ہ] جھلّ مارنی ، پکھا جھلّنا ، پکھا کھچنا ، پکھا ہلانا ، پکھا چلانا ۔ پنکھڑی : [مد ہ] نکاّ جہا پتا (پُھلّ دا) ، پُھل دی پتی ۔ پنکھے لگ جانا : [مح ہ] پکھے لگ جانے ، دھڑکا لگنا ، زور زور نال دل دھڑکنا ، پکھی وانگ دل ڈولنا ۔ پنکھی ، پنکھیا : [مد نک ہ] (۱) پَکھّی (جھلّ مارن لئی) (۲) [نر ہ] اک قسم دا اُونی کپڑا ۔ (۳) بھمبٹ ، بھوکڑّ ۔

● پنکھنی : [ص ہ] بُریار ، وَیلی ، زنانی ، بدکار ، کاچھّنا ، کُچالا ۔

● پنگا : [ص نر ہ] ڈُڈّا ، پنگلا ، ٹھبّا ، ڈنگپیرا ، جھدا پَیر ونگا ٹیڈھا ہووے ۔

● پنگل : [نر س] (۱) شعر پرکھ ، شاعری دے تول پرکھن دا علم ، عروض ، شعراں دا وزن جاچن والا حساب ۔ (۲) اک پُرانا ہندو نجومی ۔

● پنگُوڑا : [نر ہ] پنگھوڑا ، جُھولا ، پگُھوڑا ، اہ کھٹولی جس وچ نکّے بال سوائے پرچائے جاندے نیں ۔

● پنگھٹ : [نر ہ] (۱) گھاٹ (دریا دا) ، پانی بھرن لئی دریا تے بنی ہوئی اُچیچی تھاں ، اہ تھاں جتھوں پین لئی پانی بھریا جائے ۔ (۲) پتّن ، دریا پار کرن لئی گھٹ چوڑی تے گھٹ ڈونگھی تھاں ۔

● پُننا : [مت ہ] ٹوکنا ، پُننا ، گال مندا کرنا ، نندنا (وڈیاں نُوں) ، چنگا مندا بولنا ، پھٹکارنا ، پھٹ لعنت کرنی ، گند مند بکنا ۔

● پِننا : [مت ہ] پنجنا ، پنجائی کرنی (رُوں دی) ، رُوں پنجنا ۔

● پنواڑا : [نر ہ] جھیڑا جھانجا ، رٹّا ، ستکاّ ، لمی کہانی ، فضول قصہ ، لمی چوڑی گلّ ۔

پنواڑی : [نر ہ] [مد : پنواڑن] (۱) پنواڑی ، پاناں والا ، پان ویچن والا ۔ (۲ ، مد) پاناں دی پیلی ، پان کھیتی ، اُہ بھوں جتھے چوکھے پان اُگن ۔

پنہارا : [ص ہ] پانیہار ، ماشکی ، پانی ڈھون والا ، پانی بھرن والا ، پنہار ۔

پنہاں : [ص ف] گُجھا ، لُکواں ، چھپواں ، چھپوں (مد) ، لُکیا ہویا ، اوہلے ، پروکھے ، نظریں نہ آؤن والا ۔

پنہانا : [مت ہ] پسانا ، دُدھ چون ویلے تھناں نُو پانی لانا تے ہولے ہولے ملنا ، دُدھ لہانا ۔

پنہیارا : [نر ہ] [مد : پنہیاری] ماشکی ، پانی بھرن والا ، پانیہارا ، پانی ڈھون والا ۔

پنی : [مد ہ] (۱) پنا ، رنگلا کاغذ ۔ (۲) ورق (سونے چاندی دا) ۔ (۳) چاندی یا قلعی دی پالش والا چم یا کاغذ ۔

پنی : [مد ہ] (۱) پنی ، کنک چولاں نشاستے وغیرہ دے آٹے گُڑ تے میویاں دا لڈو ، اِک مٹھیائی ۔ **پنی کس پکوان میں سہگل کس ججان میں :** [اکھ] ہینے کمینے تے نگونے بارے آکھدے نیں ، سہگل ہینے ججاناں وچ گِنے جاندے نہیں ۔

پنیا : [ص ہ] پنیلا ، پانی دا (سپ) ، پانی وچلا ، پانی وچ رہندا [—سوت : سوہا ۔ پانی دا تلا] ۔

پنیالا : [نر ہ] جامنُو جیڈا اِک پھل ۔ [ص] پانی ورگا (پھکا) ۔

پنیانا : [مت ہ] پیچنا ، سِجنا ، سنجنا ، پیائی کرنی ، پانی دینا ، پیانا (کھویت نُو) ، پیلی بھرنی ، بھیونا ، پسانا ، گالنا ، پانی کرنا ۔ [لا] پانی چھڈنا ، پانی پینا ۔

پنیر : [نر ف] پنیر (مد) ، نچوڑیا ہویا دہیں ، دُدھ پھٹا کے وی بنائیدا اے ، پانی نچوڑ کے پھٹیاں جائیدیاں نیں ؛ ذرا کُو لون پا لیئے تے کھان جوگی ودھیا شے بن جاندی اے ۔ **پنیر جمانا :** [مح اُ] (۱) پنیر بنانا ۔ (۲) حق جتالنا ، مل مار لینا ، دعوا کرنا ، مالکی جگانی ۔ (۳) پنیری لانی ۔ (۴) کسے گل دی بنیاد رکھنی ۔ (۵) کوئی اجہا کم کرنا جہدے توں ہور کئی کم نکلن ۔ **پنیر چٹانا :** [مح اُ] للو پتو کرنی ، خوشامد کرنی رشوت دینی ، چمچے گیری کرنی (لو) ، کجھ دے کے یار بنانا ، چترے نُو پنیر کھوا کھوا کے گجھانا ۔ **پنیر کے ساتھ خشکا کھاؤ :** [مح اُ] پنیر دے نال خشکا (چول) کھاؤ ، پھٹا کھاؤ ، آپنا کم کرو ، کھسکو ، اگھاں ہووو ، خوش رہوو ! **پنیر مایہ :** [نر اُ] (۱) جمیا ہویا ددھ جہڑا بچیاں دے ڈھڈ وچ ہُندا اے ۔ (۲) کہندے نیں وچھے نُو چوکھا دُدھ چُنگھا کے ڈھڈوں کڈھے ہوئے دُدھ دا پنیر رجکے سوادلا ہُندا اے ۔ (۳) اِک خاص بکری دے لیلے نو دُدھ پیا کے نساندے نیں فیر ذبح کر لیندے نیں؛ اہدے ڈھڈ وچوں جہڑا دُدھ پنیر نکلدا اے اُہ جاگ لان دے کم وی لیاندے نیں ۔ **پنیری :** [مد ہ] بجارا ، پوچ ، پھلاں دے نکے نکے بوٹیاں دا ذخیرہ ؛ جہڑے پُٹ کے کیاریاں وچ لائیدے نیں ، منجی دی لاب ، امرود/ کھٹے دا گدوا جہڑا چھاڑ تے بیان دے وچکار ہُندا اے ۔

پنیلا : [ص ہ] [مد : پنیلی] پانی بھریا ، پانی

والا ، پانی دار - اِک قسم دا کپڑا -

● **پَو** : [مد ہ] (۱) پوہ ، پوہی ، دھمی ، پو ، پَوہ پھٹالا ، بگیڑ ، دھمی ویلا ، ساجھرا ، مُسہانجلا ، بانگ ویلا ، تڑکا ، نُور پیر دا ویلا ، سُویل ، تڑک سار - (۲) ڈنگراں نُو پانی پیان دی تھاں - (۳) پاسے دی ِکاتی (جُولے وچ) - **پو پھٹنا ، پُھوٹنا** : [مح ہ] پوہ پُھٹنی ، دن دا چانن ِدسنا ، سویل ہونی ، فجر ہونی ، تڑکا ہونا ، پوہ پھٹالا ہونا ، بگیڑ ِدسنی ، رات دھمنی -

● **پَو بارہ** : [نر ہ] پو=(پاسے/دانے دا اِک) پَوں باراں ، جُوئے دی ِجت ، وارے نیارے ، نفع ، لابھ - **پو بارہ ہونا** : [مح ہ] پَوں باراں ہونے ، ِجتنا ، پنجے (انگلاں) گھیو وچ ہونیاں ، وارے نیارے ہونے ، دا ور آؤنا/پُھرنا ، قسمت جاگنی -

● **پَوّا** : [نر ہ] پا ، پایا ، چار چھٹانکاں ، چوتھا حصہ ، پِینا ، پَوّا (شراب دا) ، ِنکی بوتل جھدے وچ بوتل دا چوتھا حصہ "پانی" ہووے -

● **پُوآ** : [نر ہ ہد ب] پُوڑا ، گلگُلا ، مِٹھا پکوڑا -

● **پُوّا** : [نر ہ] (۱) دُدھواتا ، کسے جانور دا دُدھ ِپیندا بچہ - (۲) سپ دا بچہ ، سپولیا - (۳) اِک قسم دا بوٹا - (۴) اِک گھاہ -

● **پواج** : [نر ج اُ] [و : پاجی] (۱) پاجی - (۲) کمینے لوک - (۳) احمقاں دی ڈھانی - (۴) بے حیثیتے لوک -

● **پوار جانا** : [مح ہ] پروار جانا ، کُجھ چر مر کے جیُو پینا -

● **پُوآل** [مد ہ] سُکا گھاہ پٹھا ، ککھ ، پرالی وغیرہ -

● **پوائی** : [مد ہ] (۱) پولا ، ِچھتر ، اِک پیر (جُتی دا) - (۲) زنجیری ، سنگل ، بیڑی ، پینکھڑ -

● **پوپ** : [نر ، انگ : pope] پوپ ، وڈا پادری ، آگُو پادری ، عیسائیاں دے کیتھولک ِدھر دا اُچا مذہبی مُہری جہڑا اٹلی وچ رہندا اے -

● **پوپٹا** : [نر ہ] بُھکانا ، پھلُوس ، فلوس ، مثانہ ، موتر دی تھیلی -

● **پوپلا** : [نر ہ] پپا ، بوڑا ، بے دندا ، اندروں خالی (مُونہہ) ، بُڈھا ؛ جھدے مُونہہ وچ دند نہ ہون ، بے دندا -

● **پوپنی** : [مد ہ] پِپنی ، پپلی ، مونہہ نال وجان دا اِک واجا :[اسب دی گِٹک یا ِپپل دے پتے دی ِسیٹی] -

● **پُوت** : [نر ہ] پُتر ، پُت ، بیٹا ، بیٹڑا ، جایا - **پُوت بگانے چُومیے مُنہ رالوں بھریے** : [اکھ ہ] پ= بگانے پُتر چُمیے تے مُونہہ لالیں (لارِیں) بھریا ، پُترایا ہویا پُتر دغا دیوے یا بُریائی کرے تے آکھدے نیں ، بگانے جی اُتے کیتی ہوئی محنت ضائع جاندی اے - **پُوت فقیرنی کا ؛ چال احدیوں کی** : [اکھ ہ] [پ : پُتر فقیراں چال امیراں -/ ذات دی پدی چھتا بازاں نال] :- کسے بُھکھے ننگے نُو امیراں والی آکڑ کردیاں ویکھ کے آکھدے نیں ، [احدی لوک اکبر بادشاہ دے سمے اجیہے درباری ہُندے سن ِجہڑے چھیتی دے

کم کردے کراندے سن] - **پُوت کپُوت ہو جاتے ہیں** : [اکھ ہ] [پ : پُتّر کپُتّر ہو جاندے نیں (ماپے کُماپے نہیں ہُندے)] :- ماپے بُرا سلوک نہیں کریا کردے - **پُوت کے پاؤں پالنے ہی میں معلوم ہوتے ہیں** : [اکھ ہ] [پ] : پُتّر کپُتّر پنگھوڑیوں سنجھاپدے نیں -/ بال کُبال پنگھوڑیوں سیانیدا اے -/ جمدیاں سُولاں دے مُونہہ تکھّے] :- الاد دے چنگے مندے ہون دے گُن بالپُنے توں ہی پتے لبھدے نیں - **پوت کی ذات کو سو جو کھوں** : [اکھ ہ] مرداں نُو لکھ اکھیائیاں آوندیاں نیں ، مرد نُو مشکل توں ڈرنا نہیں چاہیدا ، [پ : مرداں اُتے گھوڑیاں پیندے کم اولّے] - **پُوتوں پھلنا** : [مح ہ] پُتریں پھلنا ، پوتریاں پڑپوتریاں والا ہونا ، دوہتر پوتر والا ہونا ، آر پروار ودھنا ، جّد ودھنی -

● **پوتا** : [نر ہ] (۱) پوتا ، پوترا ، پُتّر دا پُتّر [مد : پوتی] - (۲) پرولا ، پوچا ، پوچی ، کُوچی -

● **پَوِتّر** : [ص ہ] پاک صاف ، سُتھرا ، کھرا ، نرول ، مقدس ، انجھوہ ، پاک پَوتّر -

● **پوتڑا** : [نر ہ پ] پوتڑا ، دُدھ پیندے بال دے تیڑ بنّھن یا بیار دے تھلے وچھان دا کپڑا ، ٹّی ٹٹّی پیشاب نال بسترا خراب نہ ہو جائے - پ : دُدھ پیندے بال دا لنگوٹا - **پوتڑوں کے امیر ، رئیس یا نواب** : [ص اُ] جاندرو امیر ، جدّی رجّے پُجّے ، ساؤ لوک ، مُڈھ قدیمی کھاندے پیندے ، سوکھی گزران والے آدمی ، دھنّی -

● **پوتنا** : [مت ہ] لمبنا ، پوچنا ، پوچا دینا / پھیرنا ، لپّنا ، لیپنا ، کُوچی پھیرنی ، کندھ رنگنی ، بھانڈے دے تھلے نُو مٹی لانی -

● **پوتیا** : [نر ہ] (۱) پوتڑا ، لک دا لنگوٹا - (۲) اک کھیڈ -

● **پوتھ** : [مد ہ] (۱) منکا (کچ دا) - (۲) نمبر ، وار ، واری ، میہٹی -

● **پوتھی** : [مد ہ] پوتّھی ، کتاب ، [پوتھی ادب : ناول وغیرہ] - **پوتھی تو تھوتھی ہے اور پنڈت بھی نکو ، ڈھائی انچھر پریم کے پڑھ سے پنڈت ہو** : [اکھ ہ] [پ : عشق کیتا سُو جگ دا مُول میاں] ؛ فقر سبھ علماں دا سردار اے :- پریم پیار دا سُبھا اپنان دی مت اے ، نریاں کتاباں کُجھ نہیں کردیاں -

● **پوتھیا** : [مد ہ] تماکُو رکھن دی پوٹلی ، گُتھلی جہنُو سدھ پدھرے لوک پگّ وچ رکھدے نیں -

● **پوٹ** : [مد ہ] (۱) پوٹلی ، تھیلی - (۲) گنڈھ ، گنڈھڑی - (۳) آن بنھن دا کپڑا - (۴) کفن ، کھّپھن ، اُچھاڑ ، مُردے دوالے ولھیٹن دی چدّر - (۵) کتاب دی اہ تھاں جتّھے جلد بنھن لئی تروپے لائے جان - **پوٹ گُل** : [نر ہ] اِک قسم دا گھاہ -

● **پوٹا** : [نر ہ] (۱) ڈھڈ ، پیٹ ، اوجھری (پکھّو دی) ، پوٹ ، پکھّو دا بچہ جہدے اجے کھمبھ نہ نکلے ہون ، بوٹ (چڑی دا) - **پوٹا بھرنا** : [مح ہ] ڈھڈّ / بوٹا بھرنا ، دانا دُنکا چُگنا ، رج آؤنا - **پوٹا تر ہونا** : [مح اُ] ڈھڈّ بھرنا ، رجّ آؤنا ، نچنت تے بےفکرا

ہونا ، ڈھڈ نو بھاگ ہونا ، ڈھڈ بھریا ہونا ۔

● **پوٹلا** : [نر ہ] وڈی گنڈھ ، بُچکا ، پوٹلا ، گنڈھری ، گُتھلی ، تھیلا ، مگرا ، پنڈ ۔ **پوٹلی** : [مد ہ] گنڈھ ، بُچکی ، تھیلی ، گنڈھڑی ، گٹھڑی ، دوا دی گتھلی ۔

● **پوٹی** : [مد ہ] اِک "ول" (ویل) جِہدا پتّا پان ورگا ہوندا اے ۔

● **پوٹھوہار** : [نر نا پ] دیس پنجاب دا اِک پربتالا حصّہ ، جہلم تے اٹک دریاواں دا وچکارلا علاقہ ۔

● **پُوجا** : [مد ہ] پوجن دا کم ، پوجا ، بندگی ، عبادت ۔ **پُوجا پاٹ** : [مد ہ] پوجا پاٹھ (پاٹھ پوجا) ، پُوجا پوجی ، بندگی ، عبادت ۔

● **پُوجنا** : [مت ہ] پرسنا ، رب منّنا ، ڈھووا ڈھونا ، پُوجنا ، بندگی کرنا ، باہلی عزت کرنی ، حدوں ودھ چاہنا ۔

● **پوچ** : [ص ف] ادنا ، کمینہ ، نیواں ، ہیٹھا ، ہینا ، بےسمجھ ، چوتنا جہا ، پھک" جہی ، نرا پھوک (آدمی) ، نکھٹّو بندہ ۔

● **پُوچھ** : [مد ہ] پچھّ ، پچھائی ، پُچھا ، جاچ ، پچھّ گچھّ ، منگ ، پُورا پتا لینا ۔ **پُوچھ گُچھ** : [مد ہ] پچھ گچھ ، پچھ پڑتال/پرتال ، گویڑ ، جاچ ، پرچول ، انکوائری ۔ **پُوچھتے پُوچھتے دلی پہنچ جاتے ہیں ، پوچھتے پوچھتے خدا کے گھر پہنچ جاتے ہیں** : [اکھ ہ اُ] پچھ پچھ کے کم سواربدے نیں ، ایس کر کے کم دی گل پچھن لگیاں نہ جھکیے ، [پ : پچھدیاں پچھدیاں دلی اپڑ جائیدا اے] ۔ (پچھ پچھ کے ان ڈٹھی تھاں تے اپڑ جائیدا اے) ۔

● **پُوچھنا** : [مت ہ] پچھّنا ، سوال کرنا ، جاننا ، گویڑ لانا ، پُن چھان کرنی ، حال چال پُچھنا ، خبر سار لینی (روگی دی) ، پتہ / پتا کرنا ، سُکھ سُنیہا لینا ، اجازت منگنی ، دھیان دینا ، صلاح لینی ، پان پت کرنی ، جیو آیاں کہنی ، آدر کرنا ، پچھ یا پچھ پرتیت کرنی ۔ **پُوچھنا گاچھنا** : [مح ہ] پچھنا گچھنا ، پچھ پوانی ، پچھ پڑتال کرنی ، گویڑ لانا ، پتا لانا ، پتا کڈھنا ، خبر لینی ۔ **پُوچھو زمین کی کہے آسمان کی** : [اکھ اُ] سوال کنک جواب منک :- کسے سوال دا اُلٹ جواب ملے تے آکھدے نیں ۔ [پ : میں پچھیا چھولیاں دا کی بھا اے ، اوس آکھیا : بےبے پیکے گئی ہوئی اے (لو)] ۔

● **پود** : [مد ہ] (۱) پوت ، پنیری ، بجارا ، فصل دے بی لئی لائی ہوئی پنیری ۔ (۲) پوچ ، نسل ، بال ، بوٹا ، بچہ ۔ (۳) اِک ویلے دے لوک ، پیڑھی ۔ (۴) گبھرو ، جوان ۔ (۵) نیہ ، منیاد ۔ **پود جمانا** : [مح ہ] (۱) پنیری لانی ، پنیری گڈنی ، بوٹا اِک تھاؤں پُٹ کے دوجی تھاں لانا ۔ (۲) کم کڈھنا ۔ (۳) ڈھڈ کر دینا ، گبھن کرنا ۔ **پود لگانا** : [مح ہ] پنیری لانی ، بی بیجنا ، بجارا کرنا ، اِک تھاؤں پنیری پٹ کے دوجی تھاں لانی ۔

● **پودا** ، **پودہ** : [نر ہ] بُوٹا ، رُکھڑا ، نکا رُکھ ، بُوجھا ۔

● **پودنا** : [ص نر ہ] (۱) اِک نکڑی چڑی ۔ (۲) گٹھا ، نگُولا ، بےحیثیتا ۔ **پودنے کی ضامنی ہی کیا ؟** : [اکھ اُ] بےحیثیتے بندے دا

کی بھروسا ، جویں : پودنے دی ضامنی وی کوئی ضامنی اے ؟ -

● **پودِینہ** : [نر ف] پُودنا ، اِک مہکویں بُوٹی ؛ جِہدی چٹنی بندی اے تے جہنو دواواں وِچ وی ورتدے نیں -

● **پَوڈر** : [نر ، انگ : powder] پاؤڈر ، دھوڑا ، مہین پِیٹھی ہوئی چیز ، غازہ ، پوڈر

● **پور** : [مد ہ] (۱) پور ، پوٹا (انگل دا جوڑ) ، پوری ، اُنگلی دے تِن حصیاں وِچوں اِک حصہ - (۲) پوری ، مٹی (گنے/ وانس دی) -

● **پُور ، پُورا** : [نر ہ] پُر ، پُرا ، شہر ، وستی ، آبادی ، پِنڈ ، گراں ، عام طور تے شہراں وستیاں دے ناواں نال پچھیتر (لاحقہ) کر کے آؤندا اے - [ف] پُتر ، بیٹا ، جایا -

● **پورا** : [نر ہ] (۱) وانس دا ٹوٹا یا پوری (کانے دی) - (۲) نال (ڈنگراں نو دوا پیان والی) -

● **پُورا** : [ص ہ] پُورا ، بھرواں ، بھریا ہویا ، پوریا ہویا، تُبوتا، ثابتا، ثابت ، سارا ، سبھ ، ٹھیک ، سچ ، کھرا ، ٹِچ : {پورا ایک بجا ہے = ٹِچ اِک وجیا اے} - **پُورا اُترنا** : [مح ہ] ٹھیک آؤنا ، جوڑ رلنا، جوڑ ہونا (کسے دا)، لوڑ یا منگ موجب نکلنا ، ور آؤنا ، پُگنا ، پاس ہونا ، ور پجنا ، وارے آؤنا (ٹاکرے تے) ، وارا وٹ لینا ، **پورا ڈالنا** : [مح ہ] مُکانا ، نبیڑنا ، بنّے لانا ، نِبھا کرنا ، وفا کرنی ، ساتھ نبھانا - **پُورا کرنا** : [مح ہ] نبھانا ، توڑ اپڑانا ، توڑ چاڑھنا ، پُگانا ، سارنا ، بنے لانا ، نجیٹھنا ، بھر دینا ، پُورنا ، پُدار لاہنا ، بنانا ، مُکانا ، نبیڑنا ، سبھ کُجھ خرچ دینا ، بِلے لانا ، بنّے کرنا - **پُورا ہونا** : [مح ہ] پُورا ہونا ، نبڑنا ، مُکنا ، پُگنا ، (کم) ، کم سرنا ، بِلے لگنا ، مر جانا ، (دم پُورے ہونا) بنے ہونا ، بھر پچنا ، نِبھنا ، نجٹھیا جانا ، سِرے چڑھنا - **پُورے دنوں سے ہونا** : [مح ہ] جنیپے دے لاگے ہونا ، پورے دِناں تے ہونا (تیویں دا) بال ہون والا ہونا -

● **پُورب** : [نر ہ] [ض : پچھم = لہندا] چڑھدا ، مشرق ، دِہ اُبھار ، جس پاسیوں سُورج چڑھدا اے ، لہندے دا سامنلا پاسا - **پُورب جاؤ یا دکھن وُہی ؛ کرم کے لچھن** : [اکھ ہ] (لہندے ول جاؤ یا لمّے پاسے بخت وٹ نہیں جاندے ؛ مطلب کسے تھاؤں ٹر جان نال قسمت نہیں بدل جاندی [پ] = تُریا تُریا جا ! کرماں دا کھٹیا کھا -/ جھڑے ایتھے بھیڑے اُہ لہور وی بھیڑے - **پُوربی** : [ص ہ] [مد : پوربنی] (۱) مشرق دا، چڑھدا (پاسا) ، سِج اُبھاروان ، پورب ول دا ، چڑھدے دا - (۲) پورب واسی ، پُوربیا ، ہندُستانی - (۳) اِک راگنی جھڑی لوہڈے ویلے گائی جاندی اے - **پوربی زردا** : [نر ا] پوربی تماکو (کھان دے کم آؤندا اے) **پوربیا** : [نر ہ] : پُورب واسی ، پوربی سپاہی ، پورب دا -

● **پورٹ** : [مد ، انگ : port] بندر ، بندر گاہ ، جہاز/بیڑیاں دا اڈا ، **پورٹ بلیئر** [مد ، انگ : port blair] - کالا پانی ، انڈیمان دے ٹاپُو ؛ جتھے انگریزی راج سمے عمر قیدی گھلے جاندے سن - **پورٹ ٹرسٹ** : [نر ، انگ : port trust] بندرگاہواں دی انتظامی پرھیا -

● **پوَرس** : [نر نا پ] دیس پنجاب دا منیا پرمنیا بہادر راجا جہنے ۳۲۶ ق م وچ مسیحیوں موہرے سکندر نال مُچکے ٹاکرا کیتا سی ؛ اہدا راج جہلم دریا تے جھناں وچکار سی -

● **پورشن** : [نر ، انگ : portion] حصّہ ، ونڈا ، ونڈ ، چھاندا ، ٹکڑا ، پتی ، بخرا -

● **پورن** : [ص س] پورا (نا) سیالکوٹ دے راجے سالواہن دا مشہور درویش پُتر جہڑا راجے رسالُو دا بھرا وی سی ، لوک ادب دا سرکڈھوں تے ہرمن پیارا کردار اے -

● **پُورن سوراجیہ** : [نر س] پُوری کُھل ، پُوری ازادی ، آپنا دیس آپنا راج -

● **پُورن ماشی** : [نر س] چودھویں (رات) جد چنّ دی ٹِکی پوری ہُندی اے ، چنّوں چودھویں رات -

● **پوری** : [مد ہ] پوری ستّی (گنے دی ، وانس دی) - **پوریاں کرنا** : [مح ہ] پوریاں کپنّیاں/کرنیاں ، مٹیاں ٹکنیاں ، ٹوٹے کرنے ، کُترنا ، کٹنا ، ٹُکنا -

● **پُوری** : [مد ہ] پُوڑی ، لُچّی ، میدے یا آٹے دی گھیو وچ تلی ہوئی نِکی پُھلکی ، ٹِکی - [ص] ساری ، پُوری ، سالم ، ثبوتی - **پُوری سے پُوری پڑی تو سب نہ پوری کھائیں** : [اکھ ہ] انھے خرچ چھیتی دوالا کڈھ دیندے نیں ، جے حلوا پوری کھادیاں پوری پوے تے فیر ہاری ساری اہو کُجھ کھاندا دِسے [پ] = تھوڑا تھوڑا کھاۓ ؛ دو ویلے چلّھا تاۓ - **پوری لپسی گھر میں کھائیے ، جھوٹی دیہی سے آس لگائیے** : [اکھ] کھاؤ تے چسکے خورے لوک بھلے عبادتی نہیں بن سکدے - **پوری لگی نہ پاپڑی** بھدا کھ بہو

آ پڑی : [اکھ] کجھ خرچن یا محنت کرن باجھ ہی مقصد حاصل کر لِتا ، بغیر کجھ خرچیاں ای نُوہ ویاہ لیاندی -

● **پُوڑا** : [نر ہ] پتلا گُلگلا ، گُڑ/کھنڈ تے سُوجی پے گھیو وچ تلے ہوئے مِٹھے ٹِکّے ، قیمے دی تلویں روٹی ، پُوڑا -

● **پوز** : [نر مد ف] گھوڑے دا مُکھ / مُونہ - **پُوز سال** : [نرہ] کھبھتّی دی اِک قسم ، پُوشار ، خاص ڈنڈے والی رسّی جس نال گھوڑے دا مُونہ بنھ کے یا اہنو وٹ چاڑھ کے بے وَسّا کر دیندے نیں (دوا پیان/مسالہ دین ویلے) -

● **پوزش** : [مد ف] معافی ، پچ ، بہانّا -
پُوزی : [مد ف] گھوڑے دا سینّے بند ، مُہری گھوڑے دے ساج دا اِک انگ -

● **پوس** : [نر ہ] پوہ (دسواں دیسی مہینا) سردی ، سیال ، دسمبر دی رُت -

● **پوسالا** : [نرہ] سبیل ، سڑک دے کنڈھے اُتے راہیاں پاندھیاں نُو پانی پیان دی تھاں ، دارا ، ڈھارا -

● **پوست** : [نر ف] کھلّ ، کھلڑی ، چھلّڑ - ڈوڈا ، خشخش دا بُوٹا - **پوست اُتارنا** : [مح اُ] کھلّڑی لاہنی ، چھاننا (لاکڑ) - **پوست کندہ** : [تف ص ف] صاف صاف ، وچ گچ کے ، کھولھ کے ، دُھم دُھاکے ، اعلانیہ ، لگ لبڑ یا لاگ لپیٹ بنا ، کھرے دِل نال - **پوست مُرغ** : [نر ف] کُکڑ دی کھلّ ، کھلّڑی {— اُتارنا : کُکڑی چھلّنی} -

● **پوستی** : [نر ص اُ پ] پوستی ، ہفیمی ، ڈوڈے یا پوست پین والا ، نشئی ، جلھڑ ، ڈھلڑ ، آہلکی ، سُست ، نکما ، لٹ بورا - **پوستی کی آنچ اُوپر ہی اُوپر نہیں جاتی** : [اکھ ہ] غریب دی

پاہ خطا نہیں جاندی ۔ [پ : ُبرا غریب دا مارنا ُبری غریب دی پاہ] ۔

● **پوستین** : [نر ف] والاں والی کھلّ دا کوٹ ، کھلّ دی فتوہی ۔ [پ : مد] ۔

● **پوسٹ** : [مد نر ، انگ : post] (۱) ڈاک ۔ (۲) چِٹھّی ، خط ۔ (۳) تھاں ، چوکی ، تھانا ۔ (۴) عُہدہ ۔ **پوسٹ آفس** : [نر ، انگ : post office] ڈاک گھر ، ڈاک خانہ ، جِتّھوں خط پتّر ، پارسل تے منی آرڈر وغیرہ گھلیدے نیں نالے کارڈ لفافے تے ٹکٹاں لئیدیاں نیں ۔ **پوسٹ بکس** : [نر ، انگ : post box] کرائے دا نمبر والا ڈاک ڈبّا جِہدے وِچ اجہی ڈاک ُہندی اے جہڑی لوکی آپ ڈاک خانے جا کے لیندے نیں ، کرائے دا لیٹربکس ، تھاں تھاں گڈّے ہوئے ڈبّے جہناں وِچ چٹھیاں پائیدیاں نیں ۔ **پوسٹ مارٹم** : [نر ، انگ : post martem] چِیرپاڑ ، لاش (لوتھ) چیر کے ڈاکٹری معائنا کرن دا ڈھنگ ۔ **پوسٹ ماسٹر** : [نر ، انگ : post master] ڈاک خانے دا افسر ، ڈاک خانے دا وڈّا افسر ۔ **پوسٹ ماسٹر جنرل** : [نر ، انگ : post master general] اِک عُہدہ ، دیس بھر دے ڈاک خانیاں دا سبھ توں وڈّا افسر ۔ **پوسٹ مین** : [نر ، انگ : post man] ڈاکیا ، ڈاک والا ، خط پتّر وغیرہ ونڈن والا سرکاری مُلازم ، چِٹھّی رسان ، ہرکارا ۔ **پوسٹل گائیڈ** [مد ، انگ : postal guide] ڈاک خانے دے قاعدے ، ڈاک گائیڈ ، ڈاک بارے ہدایتاں دی کتاب ۔

● **پوسنا** : [مت ہ] پالنا ، دُدھ پیانا ، وڈّا کرنا ، پوکھنا ، پوسنا (بال نوں) [پالنا پوسنا : رلکے آوندا اے] ۔

● **پوسیرا** : [نر ہ] [مد : پوسیری] پینا ، پا دا وٹّا ، پا ، پایّا ، سیر دا چوتھّا (حصّہ) ۔

● **پوش** : [ف] (۱) اُچھاڑ ، کج ۔ (۲) بچو ، اگّوں ہٹو ! ، بچ بچ ، بچ موڑ توں ، پوش پوش ، پوشا پوش : کھوتیاں والے راہ چھڈان لئی اِہ واج لاندے نیں ۔

● **پوشاک** ، **پوشِش** : [مد ف] پان دے کپڑے ، جوڑے ، بھریوا ، پہناوا ، بھراوا ، لِیڑے لتّے ، تھگڑے ، جامے ، ٹلّے ، لباس (پہنیا ہویا) ، پِنڈا کجّن دے کپڑے ۔ **پوشاک بڑھانا** : [مح اُ] لِیڑے لاہنے ، کپڑے بدلنے ، لباس بدلنا ۔ **پوشاکی** : [ص اُ] ودھیا کپڑے ، سوہنا پہناوا ، پہنن جوگے لِیڑے ۔

● **پوشیدگی** : [مد ف] کجّ ، لُکا ، اُہلا ، اوہلا ، گُجھّ ، چھپا ، لُکّن لکان دی حالت ۔

● **پوشیدہ** : [ص مف ف] [مص : پوشیدن = لُکانا ، کجنا] لُکواں ، گُجھّا ، کجیا ہویا ، چھپواں ، لُکیا چھپیا ، [تف] اُہلے (اوہلے) ، اندر خانے ، لُک کے ، لُکے چھپے ، گُجھے گُجھے ، اندر وڑ کے ، چوری چوری ۔

● **پو قدمی چال** : [مد اُ] نِکی چال ، ٹھمکی ٹور ، جِس وِچ نِکے نِکے پیر پُٹے جان ۔

● **پوکنا** : [مت ہ] (۱) لِدّ کرنی ، ہگنا (گھوڑے کھوتے وغیرہ دا) ۔ (۲) [ص] ڈراکل ، ڈرو ، ڈر پھوکنا ، ازدل ، یرکو ۔ (۳ ، مص) دست لگنے ، موک لگنی ۔ چھڑکنا (ڈنگر دا) ۔

● **پوکھر** : [نر ہ] (۱) تلا ۔ (۲) چھمب ۔ (۳) ڈھاب ۔ (۴) چھپّڑ ۔ (۵) گتکے دی

کنڈ اُتے لائی ہوئی سٹ ، گتکے دا اک وار ۔ (٦) اجمیر شریف دے کول ہندواں دی اک پَوِتّر تھاں ۔

پول : [نر ہ] بھیت ، خالی تھاں ، پول ، کھوکھ ، وِچّوں سکھنی تھاں ، کمزوری ، کَج ، عیب ، ماڑ؛ (ڈھول کا پول) ، [—کُھلھ] ۔ **پول کھولنا** : [مح ہ] بھیت بھنّنا ، پول کھولھنا ، پاج دسّنا ، پڑتنا پاڑنا ، ننگیاں کر دینا ، راز دس دینا ۔

پول : [نر ، انگ : pole] پولا ، قطب ، ونجھ (زمین کچّھن دا) ۔ پولینڈ دا رہن والا [انگ : پولِش] ۔

پولا : [ص پ] پولا ، کھوکھا ، نرم ، خالی ، سکّھنا ۔ مورکھ ، جھلّا ، نکرما ۔

پُولا : [نر ہ] نِکی بھری ، بھروٹا ، دتّھا ، مجُولا (مُنج دا) ، تھبّا ، ستّھر ، ستّھری ، پُولا ، گٹّھا ، مُٹّھا ، مُٹّھ (گھاہ دی) ۔

پُولاد : [نر ف] فُلاد ، لوہا ، سار ، کرڑے تے ودھیا لوہے دی مشہور قِسم ۔

پولک : [نر ہ] (۱) نکّی (نیر دی) ، چُنجھ ۔ (۲) گھاہ دا مُٹّھا جِہڑا ونجھ نال بنّھکے مست ہاتھی نُو تراہندے نیں ۔

پولن : [نر ہ] پُھلاں دا غبار ۔

پولو : [مد ، انگ : polo] اک کھیڈ ، پوہلّو : گھوڑیاں اُتے چڑھ کے کھیڈن والی کِھدّو کُھونڈی ، اِہ پنجاب دی پُرانی کھیڈ اے ، غلام خنوادے دا موڈھی بادشاہ : قطب الدین ایبک لہور وِچ اِہو کھیڈ کھیڈدا ہویا اج بھلک دے انارکلی بزار دے لاگے ڈِگ مویا سی ۔

پولی : [مد ہ] دہلیز ، چُگاٹھ ، چُگاٹھ ، سردل ۔

پولیس : [مد ، انگ : police] پُلس ، تھانا ، تھانہ ، تھانے دے ملازم ، سپاہی لوک ، کُتوالی ، اِہ محکمہ جہڑا ملک دے اندر امن تے انتظام لئی ہُندا اے ، {پولیس مین : پلسیا ، پولیس دا سپاہی} ۔ **پولیس تعزیری** : [مد اُ] دنگے فساد ویلے دی پُلس ؛ جہدا خرچا بھاڑا اوتھے دے وسنیکاں اُتے پایا جاندا اے ۔ **پولیس سٹیشن** : [نر ، انگ : police station] پُلس چَوکی (وڈی) ، تھانا پُلس ۔ **پولیس مَین** : [نر ، انگ : police man] پلسیا ، سپاہی ، سنتری ۔

پولینڈ : [نر ، انگ : poland] یورپ وِچالے دا اِک مشہور اشتراکی مُلک ۔

پولیٹیکل : [ص ، انگ : political] سیاسی ، راج بارے ، مُلکی ۔ **پولیٹیکل ایجنٹ** : [نر ، انگ : political agent] سیاسی کرندا ، سیاسی وکیل ، سرحدی دیساں دا اِک وڈّا عہدہ ۔

پومپیائی : [نر ، انگ : pompeii] اِٹلی دا اِک مشہور پُرانا شہر جِہڑا بُھچال نال اُجّڑ پُجّڑ گیا سی تے اِہدے کھنڈر کھولیاں وِچوں روم واسیاں دے رہن سہن بارے چوکھا کھوج مِلیا سی ۔

پُوں : [مد ہ] بُھوں ، ڈُھوں ، پنّڈ دی واج ۔

پَون ، پَونا : [ص ہ] پونا ، مُنّا ، چِپّا گھٹ سارا ، ۳/۴ ، چونہ وِچّوں تِن حِصّے ۔

پَون : [مد ہ] وا ، ہوا ، پَون ، وگدی وا [—چل] ۔ **پَون بٹھانا ، دوڑانا** : [مح ہ] چوکی

چاڑھنی ، ہوائی چیزاں پِچھے لانیاں ، ٹُونا کرنا ، مُوکل بٹھانا ۔ **پَون کا پوت پتال کا راجا :** [اکھ ہ] اوس آدمی بارے آکھدے نیں جِہدا کوئی پکا ٹکانا نہ ہووے پئی ؛ اہدا کوئی گھر ور نہیں ۔

● **پُونجی :** [مد ہ] پُونجی ، مال متاع ، راس مُوڑی ، مُول ، دَولت ، دھن ، مال ، سرمایہ ، مایا ۔

● **پَونچا :** [نر ہ] پَونچا ، ساڈھے پنجاں دا پہاڑا ۔

● **پونجھ :** [مد ہ] پُونجھن دا کم ، پُونجھ پُنجھائی ، صفائی ، پُونجھا پانجھی ۔

● **پُونچھ :** [مد ہ] (۱) پُوچھ ، پُوشل ، پُوچھل ، دُمچی ، دُمب ، بُونڈا (پکھیرو دا) ۔ (۲) [نا] ریاست کشمیر دا اِک علاقہ ، پُنچھ ۔

● **پونجھن :** [مد ہ] (۱) پونجھن (نر) ، جھاڑن ، پُونجھنا ، پرولا ، صافی ، صفائی وغیرہ کرن دا کپڑا ۔ (۲) گھروڑی ، کُھرچن ۔ (۳) رہند کُھوہند ۔

● **پونجھنا :** [مت ہ] پُونجھنا ، صاف کرنا ، پرولنا ، پرولا پھیرنا ، لگ لویڑ لاہنی ، کپڑا وغیرہ پھیر کے صاف کرنا ، چاک نال لکھیا ہویا میٹنا ۔

● **پَونڈ :** [نر ، انگ : pound] پَونڈ ، وِیہاں شلنگاں دا سِکہ یا نوٹ ، مُہر ، سولاں اونساں دا اک تول ، ساڈھیاں ست چھٹانکاں ، اِک پونڈ دا وٹّا ۔

● **پونڈا :** [نر ہ] پونڈا (کماد) گنّا ، کماد دی اِک قِسم جِہڑی چُوپن دے کم آوندی اے ، اُہدا گُڑ نہیں بنائیدا ۔ موٹا نرم گنا ، سیالکوٹی پونا مشہور اے ۔

● **پُونسلائی ، پُون سلائی :** [مد ہ] (۱) پُونسلائی ، پُونیاں وٹن دی کانی ۔ (۲) بالاں دی اِک کھیڈ ۔

● **پونکِنا :** [لا ہ] چھڑ کنا ، ڈنگراں نُو دست لگنے ، ڈنگراں دا ڈِھلا گوہا (موک) کرنا ، واہ یا جلاب لگنّا ۔

● **پونگا :** [نر ہ] (۱) وانس یا نڑے وغیرہ دی پوری ، پھوکا یا پولا وانس (۲) لت دی ہڈی دی نڑی [۳، ص] سکّھنا ، خالی ، پولا ۔

● **پُونگا :** [نر ہ] سِپّی دا کِیڑا ، سیونک ۔

● **پونگی :** [ص ا] (۱) سپاہڈیاں (سپیریاں) دا واجا ، بِین ، تُومبے دا بنیا ہویا واجا ۔ (۲) [— پھل : سپاری] ۔

● **پُونی :** [مد ہ] پُونی ، (رُوں دی) ، موٹی تے لمّی بتّی جہی جِہڑی کتّن لئی پُونسلائی نال بنائیدی اے ۔ [ص] تھوڑا کم : (گوڑھیوں پُونی) ۔

● **پونیا :** [نر ہ] ململ دا تھان (نِکّے بر دا) ، تھوڑے پنہے دا (کپڑا) ۔

● **پوہ :** [نر ہ ا] پوہ ، دَسواں دیسی مہینا جِہڑا ماگھ توں پہلاں آوندا اے ؛ ۱۵ دسمبر توں ۱۴ جنوری تک ؛ بھر پالے دے دن ۔

● **پویہ :** [نر ف] پویا ، گھوڑے دی دَوڑ تے اِک سوہنی مٹّھی ٹور ۔ [ض : دُڑکی] ۔

● پہ : [ح اُ] = [پر] اُپَر ، اُتے ، تے [شاعری وچ ورتیندا اے] -

● پہاڑ : [نر ہ] پہاڑ ، پتّھراں دا وڈا تے چوکھا اُچّا ٹِبّا ، پربت ، [نک : پہاڑی] [ص] اُچّا ، وڈا ، بھارا ، اڑانگا ، اَوکھّا - **پہاڑ تولنا** : [مح ہ] کفر تولنا ، وڈی گپّ مارنی ، مُدھا جُھوٹھ بولنا ، اگ تولنی (مح) - **پہاڑ ٹلنا** : [مح ہ] کشٹ کٹّیا جانا ، بَلا ، آفت یا مصیبت ٹلنی - **پہاڑ ٹُوٹ پڑنا ، ٹوٹنا ، یا گِرنا** : [مح ہ] مصیبت یا آفت آؤنی ، اچن چیت بِپتا آ پَینی ، اسانوں بِج پَینی ، ظُلم یا انھیر ہونا - **پہاڑ ڈھانا** : [مح ہ] پہاڑ ڈھاہنا ، ظُلم کرنا ، دُکھ دینا ، لوڑھا/لوہڑ مارنا ، ڈاہڈی محنت کرنی - **پہاڑ سا دِن** : [مح ہ] پہاڑ جیڈا دِن ، چوکھا لمّا دِن ، بُرا دینہ / دِن ، دُکھ دا دِہاڑا ، نہ مُکن والا (اَوکھا) دِہاڑا - **پہاڑ سے ٹکّر لینا** : [مح ہ] پہاڑ نال ٹکّر لانی ، آپ توں ڈاہڈے نال متّھا لانا یا آہڈا لانا ، تکڑے نال متھا لانا ، مقابلہ کرنا - **پہاڑ کا دامن** : [نر اُ] ترائی ، پہاڑ تھلّے دا میدان ، اوہ میدان جِتھوں پہاڑ شروع ہُندا اے - **پہاڑ کاٹنا** : [مح ہ] پہاڑ کٹّنا ، چوکھا اَوکھا کم کرنا ، گھال گھالنی ، اَت محنت کرنی - **پہاڑ کی ڈانک** : [اُ] پہاڑی سِلسلہ ، پہاڑاں دی لمی لنگ ، قطار - **پہاڑ نظر آنا** : [مح ہ] پہاڑ دِسنا ، اَت اُکھیرا لگنا ، کوئی کم بڑا اَوکھا جاپنا - **پہاڑوا** : [نرہ] بالاں دی اِک کھیڈ - نکا پہاڑ ، پہاڑی ، ڈھکّی - (ص) پہاڑ دا ، پہاڑ والا ، پربتالا - **پہاڑ والی** : [مح مد ہ] ماتا (روگ) ، ٹھڈیاں ، (ٹھنڈیاں) ، تتیاں ، بالاں والی (لو) - **پہاڑ ہو جانا** : [مح ہ] اَوکھا/اُکھیرا ہو جانا ، پہاڑ بن جانا ، (کوئی کم/کوئی گل) - **پہاڑی** : [مد ہ] (۱) نِکّا پہاڑ ، پہاڑی ، پتھراں دا ٹِلا - (۲) اک راگنی - (۳) پہاڑی بولی - (۴ ، ص) پہاڑ دا/والا - (۵) پہاڑی علاقے دا وسنیک ، پہاڑیا (آدمی) ، (۶) پہاڑو (چوکھر) - **پہاڑی کوّا** : [نر ہ] پہاڑی کاں ، ڈھوڈر کاں ، گھوگھڑ کاں ، میدانی کاواں نالوں وڈا تے گھگھّا کاں - **پہاڑی گدھا پُوربی رینگ** : [اکھ ہ] پنجابی ٹٹّو تے خراسانی دُلتّے :- آپنی اصل اوقات بُھل کے اُچّا مُچا بن بن دسن والے نُوں ٹِچکر کردے نیں - **پہاڑیا** : [ص نر] پہاڑ واسی - **پہاڑیے مِیت کِس کے ؛ بھات کھایا اور کِھسکے** : [اکھ ہ] = کشمیری مِت کِس کے ؛ بھتّا کھادا کِھسکے :- مطلبی بیلی یا روٹی کھا کے اگھاں ٹُر پین والے بارے آکھدے نیں -

● **پہاڑا** : [نر ہ] ہِندسہ ، ضرب ، مہارنی (پہاڑے) گِنتی دیاں لگیّاں مِتّھیاں ضرباں ، پہاڑا (حساب دا) ؛ بالاں نُوں رٹایا جاندا اے -

● **پہچان** : [مد ہ] پچھان ، سیان ، جان پچھان ، نشانی ، شناخت ، واقفی ، ول ، ڈھنگ ، جاچ ، نکھیڑ ، نروار ، علم ، تمیز -

● **پہچاننا** : [مت ہ] پچھاننا ، سیاننا ، جاننا ، سنجھاپنا ، جانُو ہونا ، پرکھ لینا ، سمجھ جانا ، گوہ نال ویکھ لینا (تاڑنا) ؛ تاں جے اگے لئی بُھل نہ سکیے ، [مف : پہچانا] -

● **پہر** : [نر ہ] پہر/پہر ، پاہر ، ساڈھے ست گھڑیاں ، یا تِن گھنٹے دے برابر ویلا ، ادھا ڈنگ ، رات دِن دا اٹھواں حِصّہ ، [پچھلا پہر = لوہڈا ویلا ، پچھلی اخیر رات ، بُڈھا وارا] - **پہر بجنا** : [مح ہ] گھنٹا وجنا/کھڑکنا ،

ہر پہر لنگھن اُتے گھڑیال دا بولنا یا کھڑکنا - **پہر دن چڑھے :** [ویلا ہ] چھاہ ویلے ، جد دن واہوا چڑھ آوے ، دن چڑھے ، دن دا پہلا پہر مُکن ویلے - **پہر رات گئے :** [ویلا ہ] کجھ رات بیتن اُتے ، کھاؤ پیئے دے ویلے ، پچھلے سوتے -

● **پہرا ، پہرہ :** [نر ہ] چوکیداری ، حفاظت ، راکھی ، سوجھی ، چوکیدارا - وارا ، پہرہ ، سما ، ویلا - **پہرا اُٹھنا :** [مح ہ] پہرا ختم ہو جانا ، راکھی نہ رہنی ، ویلا لنگھ جانا ، کسے دا وارا پہرا مُکنا ، راج نہ رہنا - **پہرا بٹھانا :** [مح ہ] پہرہ لا دینا ، راکھی کرانی ، کرڑی نگرانی ہیٹھ رکھنا ، حفاظت وچ رکھنا ، پُلس بٹھانی ، سمبھال کرانی - **پہرا بدلنا :** [مح اُ] (۱) واری بدلنی (پہرے دی) ، چوکیدار بدلنا - (۲) نواں بادشاہ آؤنا - (۳) سما بدلنا ، زمانہ وٹنا - **پہرا دار ، پہریدار :** [ص فا اُ] پہرہ دین والا ، پہرو ، پہریا ، چوکیدار ، راکھا ، بروالا - **پہرا دینا :** [مح ہ] راکھی کرنی ، حاضر رہنا ، پہرا دینا (ہو کرے مار مار کے) ، رات بھر جاگنا - **پہرا لگانا یا بٹھانا :** [مح ہ] پہرا لانا ، پہرہ بٹھانا ، راکھی کرانی ، نگرانی لئی راکھا بٹھانا ، نظر حوالے رکھنا -

● **پہل :** [مد ہ] (۱) پہل ، پہلاں ، اوّلاں - (۲) چھیڑ - (۳) رمبھ ، شروع - (۴) پہلی وار ، میری پُنا - (۵) بسم اللہ ؛ {—کر : رمبھنا ، چھوہنا} - (۶) رخ ، گُٹھ -

● **پہلا :** [ص ہ] [مد : پہلی] (۱) پہلا - (۲) مُڈھلا - (۳) مُہرلا ، شروع دا - (۴) اگلا - (۵) پُرانا ، مُڈھ قدیمی - (۶) اصلی - (۷) ودھیا ، چنگیرا - (۸) وڈا ، جیٹھا ، پلوٹھا ، پلیٹھا - **پہلا پھل :** [مح ہ] نواں پھل ، پہلا پھل ، پہلا بال ، جیٹھا ، پلیٹھا ، پلوٹھا ، پلیٹھی دا پُتر -

● **پہلُو :** [نر ف] (۱) پاسا (بدن دا) ، وکھی - (۲) کچھ - (۳) چُوکنا ، چُولا - (۴) پسلیٹا - (۵) رُخ ، دا - (۶) بہت ، بُوہا - (۷) نغ نگینے دی ہوئی کٹی ہوئی پدھری جگہ/ حصہ - (۸) کُنکر ، گُٹھ - (۹) ڈھنگ ، تدبیر ، چال - (۱۰) داً ، موقع - **پہلُو بچانا :** [مح ہ] پلا چُھڈانا ، پاسا بچانا ، پاسا کرنا ، جھسی وٹنی ، کترانا ، کنیانا ، گُھسنی مارنی ، وکھ رہنا ، پریڈے رہنا ، بلا کرنا ، بے تعلق ہونا ، پاسے تے رہنا ، جان چُھڈانی ، اوٹ لبھنی ، اُہلے ہو جانا - **پہلُو بچہ :** [نر اُ] بچہ بُوٹا ، کسے بوٹے دی جڑھ کول پُنگرن والی بوٹی - **پہلُو بدلنا :** [مح ہ] پاسا پرتنا ، پاسا لینا ، دُوجا ڈھنگ اپنانا ، گل وچ ول پانا ، حیلہ کرنا ، ہور دی ہور کرنی - **پہلو بسانا :** [مح ہ] (۱) گوانڈھ وسانا ، لاگے رہنا - (۲) پاسے پرنے سونا یا بہنا - (۳) قبر وچ دفن ہونا - (۴) کچھ وچ وڑ کے سونا ، گوڈے نال بیٹھنا [پ مح] - **پہلو بہ پہلو :** [تف ف تھا] سجے کھبے ، نال نال ، بروبر ، بربر ، سدھی صف وچ ، نالو نال - **پہلُو پر :** [تف ص ہ] پاسے تے ، پاسے بھار ، پاسے پرنے ، اِک پاسے ، ہٹواں - **پہلُو تہی کرنا :** [مح ہ] (۱) کنی کترانی ، گُھسائی مارنی ، جھسی کھانی ، دُور رہنا - (۲) اِک پاسے ہونا - (۳) کنیانا - (۴) اَج بچ لانے ، آلے ٹالے کرنے ، بہانے گھڑنے - (۵) نالوں ہٹ جانا - (۶) گوہ نہ کرنا - **پہلودار :** [ص اُ] (۱) باہواں والی

(کُرسی) ، سہارے والی - (۲) دو باجلی گل ، رمز ، بُجھارت ، اجہی گل جہدے کئی معنے ہون ، شک والی گل - پہلُو دبانا : [مح ہ] (۱) زور دینا - (۲) بھار پانا - (۳) مَل" مارنا - (۴) اِک پاسیوں ہلا" کرنا - (۵) توڑ کرنا - (۶) نال ڈُھک کے بہنا - پہلو دینا : [مح ہ] کنیانا ، پرہیز کرنا ، ٹالنا ، پلا نہ پھڑانا ، ٹرکانا ، آلا ٹالا کرنا ، بَچ لانا - پہلو ڈُھونڈنا : [مح ہ] بَچ بھالنا ، عُذر لبھنا ، کوئی پاسا ڈُھونڈنا ، دا لبھنا ، موقع بھالنا - پہلو گرم کرنا یا آباد کرنا : [مح ہ] بغل گرم کرنی ، جپھّی پانی ، کچّھ ِنگھی کرنی ، لاگے بہانا ، (سجن نُو) نال سوانا ، صحبت کرنی - پہلو مارنا : [مح ہ] مقابلہ کرنا ، بربّر ہونا ، برابری کرنی ، ساواں اُترنا - پہلُو میں بیٹھنا : [مح ہ] کچھ ِنگّھی کرنی ، کول رہنا بہنا ، نال لگ بیٹھنا - پہلو ِنکالنا : [مح ہ] عُذر بھالنا ، دا لبھنا ، اُپا یا توڑ سوچنا ، مار اُتے ہونا ، معنے لبھنے ، مطلب کڈھنا ، ڈھبّ بنا لینا - پہلو نکلنا : [مح اُ] (۱) اوکھت دا توڑ سُجھنا ، اُپا دی امید بجھنی - (۲) ِوچلی گل جان لینی - (۳) موقع ہتھ آؤنا - (۴) ڈھو ڈُھکدا ِدسنا ، تدبیر سُجھنی - (۵) سہارا ِدسنا ، چُھٹکارے دا ڈھنگ نظریں آؤنا -

● پہلوان : [ص ہ] (۱) بھلوان ، گھُلاٹیا ، کُشتی کرن والا ، گھُلن والا ، اکھاڑے وچ زور کرن کران والا - (۲) بہادر ، سورما ، مّل ، ِہمتال ، لڑاکا - (۳) موٹا تازا ، جھوٹڑ ، موٹُو - (۴) زوراور ، تکڑا - پہلوان از پُرفنی بزمین میخورد : [اکھ ف] بُہتی پہلوانی ڈھہا رکڑا دیندی [پ : اے سپاہڈا سپّ دے ہتّھوں مردا اے -/ تاُرو دریا دی موت مردا اے] - پہلوانی : [مد ہ] (۱) بھلوانی" ، کُشتی گری ، گھُلن دا فن ، کُشتی دے دا دسّن دا گُن - (۲) تکڑیائی ، زور -

● پہلونٹھا ، پہلوٹا ، پہلونٹھی کا : [ص نر ہ] [مد : پہلونٹھی] پلوٹّھا ، جیٹھا ، پلیٹھا ، پہّلا جایا ، پلیٹھی دا (پُتّر) ، پہلا پُتّر -

● پہلوی : [مد ف] ایران دے اِک علاقے دی پُرانی بولی [ص] اِیران ِوچ حکومت کردا اِک خاندان : [رضا شاہ پہلوی] -

● پہلے : [تف ویلا ہ] پہلاں ، پہلّے ، اگے" ، بیتے سمے ، مُڈھ توں ، شروع ِوچ ، سُہرے - پہلے بہات ؛ پیچھے بات : [اکھ ہ] پہلاں کھانا پچھے گانا ، اول طعام فیر کلام ؛ اللہ نُو سجدہ مہدے نُو سلام - = پہلاں روٹی ، جے نہیں روٹی تاں ساری گل کھوٹی - پہلے پہل : [تف ویلا ہ] پہلو پہل ، پہلے پہلے ، مُہرے مُہرے ، شروع شروع ِوچ ، اوّلاں ِوچ ، مُڈھ ِوچ ، رمبھ سمے ، پہلیاں ِوچ ، پُرانے سمے - پہلے تو ناک کاٹ لی پھر تاش کے رومال سے پوچھنے لگے : [اکھ ہ] پہلاں ِنند َنول کے ؛ مگروں معافی منگن والے نُو ٹوک مار دے نیں ، بے ِعزتی کر کے پوچا پان والے نُو ٹکور لاندے نیں - پہلے چُوسے گال کاٹا : [اکھ ہ] پہلی ملاقات وچ ہی دُکھ دتّا :- مُڈھلے کم وچ ویل داری کیتی - پہلی چوری پہلا پھاہ ، بسم اللہ ہی غلط کیتی - پہلے گھر میں تو پیچھے مسجد میں : [اکھ ہ] پہلاں خویشاں فیر درویشاں :- پہلاں آپ رجیے فیر کسے نُو رجائیے - پہلے ِلکھ اور پیچھے دے ، پھر بُھولے تو مُجھ سے لے : [اکھ ہ]

لکھت پڑھت کیتیاں لیکھے وچ بُھلیکا نہیں پیندا ، حساب کتاب لکھن دی مت اے ۔ **پہلے مارے سو میری** : [اکھ ہ] پہلاں مارے سو میری ، پہل کرکے نفع لین یا لڑائی وچ پہلاں وار کرکے جتّن بارے آکھدے نیں ، چلاک لوک فائدہ اٹھان ویلے اگے ہو جاندے نیں = اگے مارے پگتے ، مارے پچھوں ماریاں کُھچّھاں تے پیندیاں نیں ۔ **پہلی بسم اللہ غلط** : [اکھ ہ] بسم اللہ ہی غلط ، پہلی چوری پہلا پھاہ ۔ پہلا کم ہی وگڑ گیا ، کسے کم دا مُڈھ ہی بھیڑا بجھے تے آکھدے نیں ۔

● **پہناوا** : [نر ہ] بھراوا ، پہراوا ، پہناوا ، لباس ، پوشاک ، ہنڈیپڑا ، لیڑا لتّا ، تھگڑے ، لتّے ، ٹلّے ، پہناؤنی (ویاہ میلے دی سُغات دے لیڑے) ۔

● **پہنائی** : [مد ف] چوڑائی ، چُڑیائی ، چُڑتن ، بر ، پھاٹ (دریا دا) پنھا ۔

● **پُہنچ** : [مد ہ] (۱) اُپڑ ، واہ ، پُہنچ ، رسائی ۔ (۲) زور ، دبا ، وس ۔ (۳) اختیار ۔ (۴) سلکت ، میل جول (اُچیاں وڈیاں نال) ۔

● **پہُنچا** : [نر ہ] (۱) پُہنچی ، (بانہہ دا اِک گہنا) ۔ (۲) چڑی پکھیرو دا پنجا ، پورا ہتھ ۔ (۳ ، مف) اپڑیا ، پہتا ، پُہنتا ، پُجا ، پُہنچیا ۔ (۴) ہتھ دا پنجا ۔ (۵) وینی ۔ (۶) پُہنچا (سُتّھن/تنبی وغیرہ دا) ۔ **پُہنچا پکڑنا** : [مح ہ] پُہنچا پھڑنا ، گُٹ پکڑنا ، وینی پھڑنی ، نلی پھڑنی ، زور ازمانا ، ہتھ پھڑ لینا ، ہتھاپائی کرنی ، ہتھو پائی ہونی ۔ **پہُنچا ہونا** : [مح ہ] پُہنچیا ہویا ، بزرگ ، ولی ، پورا درویش ، کرنی والا ، سدھ ، کرامتی ، کراماتیا ، اللہ دا یار ۔

● **پُہنچانا** : [مت ہ] [لا پہنچنا] (۱) پچانا ، اپڑانا ، پجانا ، (۲) دینا (دُکھ ، سزا ، لابھ) ۔ (۳) نبھانا (توڑ پجانا) ۔ (۴) نال کھڑکے توڑ جا چھڈنا ۔ (۵) بھیجنا ۔

● **پہنچنا** : [لا ہ] (۱) اپڑنا ، اپڑ جانا/ پینا ، پُجنا ۔ (۲) پُگنا ۔ (۳) نبڑنا ، مُک چُک جانا ۔ (۴) لبھنا ، حاصل ہونا ۔ (۵) وصولیا جانا ۔ (۶) ساواں/برابر ہونا ۔ (۷) سلنا (دکھ ، ثواب) ۔ (۸) اللہ والا (پہنچیا ہویا) ہونا ، کرنی والا (بزرگ) بننا ۔

● **پُہنچی** : [مد ہ] (۱) پُہنچی ، ہتھ دا اک گہنا ، نکا پونچا ۔ (۲ ، مف مد) اپڑی ۔ **پہنچی وہیں پہ خاک جہاں کا خمیر تھا** : [اکھ ہ] جتھے دی مٹی سی اوتھے اپڑ گئی ، جدوں کوئی پردیس جا مرے تے اوتھے ہی دبیا جائے ، اودوں آکھدے نیں : جتھوں دی مٹی سی اوتھے جا لگی ۔

● **پہن** : [ف ص] کھلتّھا ، چوڑا ، [نر ص] چُڑتن ، بر ، کُھلتّھا تھاں ، پہنا [ص ف] چوڑا ، کھلھا ڈلھا ۔

● **پہننا** [لا ہ] [مت : پہنانا = پوانا] اوڑھنا ، پہننا ، پانا (لیڑا ، گہنا ، جتی) پہننا ۔

● **پُہنی** [مد ہ] پھانا ، پھال ، پھانی ، پچّر ، لکڑ چیرن ویلے پاڑ وچ اٹکائی ہوئی تکھی لکڑ ۔

● **پہیّا ، پہیّہ** : [نر ہ] چکّا ، چرخی ، چرکھڑی ، چکر ، پنج ، پہیا ، جہدے بھون نال گڈی رڑھدی اے ، چکّ (کھوہ دا) ۔

● **پہیلی** : [مد ہ] بات ، بُجھارت ، بُجھکا ، کہانی ، بُجھاؤنی ، پرہیلی ۔ **پہیلی بُجھانا** : [مح ہ] بات پانی ، بُجھارت پانی ، کہانی گھتنی ، سینتاں وچ

گل کرنی ، اڑاؤنی پانی ، گول مول گلاں کرنیاں ۔
پہیلی بُوجھنا : [مح ہ] بات بُجھنی ، اڑاؤنی کھولھنی ، بُجھاؤنی بُجھنی ، رمز پچھانی ۔

● **پئے** : [ح ف] لئی ، واسطے ، کارن ، پاروں ، پچھے ، بدلے ، نظم وچ ورتیندا اے ۔

● **پے** : [ح جر ہ] اُتے ، تے ، اُپر ، پر ۔

● **پے** [نر ف] (۱) پیر ، قدم ۔ (۲) نشان ، کھوج ، پیڑا ، پیر دا بھنجے پیا ہویا نشان ۔ (۳) جوڑ ۔ (۴) پرتا ۔ (۵) نس ، رگ ، ناڑ ، پٹھا (۶) تند ، تندی ، رودا (کمان اُتے ولھیٹن دا) ۔ (۷) مگر ، پچھے ، لئی ، واسطے ، پاروں ۔ **پے لے جانا** : [مح ہ] جاچ پرکھ کرنی ، پیر کڈھنا ، پچھ پچھا کرنا ۔

● **پے در پے** [ف اُ] اُپر تھلی ، اِکسار ، پیٹھ اُتے ، اِک مگر دُوجا ، مگر و مگری ، سنتوڑ ۔

● **پی ، پیا** [نر ہ] خوند ، سجن ، کنت ، جانی ، ڈھول ماہی ، چن ماہی ، ڈھول مکھن ، ڈھول چانن ، ڈھولا ، یار ، پیارا ، معشوق ۔ **پی/پیا جسے چاہے وُہی سُہاگن** : [اکھ ہ] سہاگن اہ جھڑی خوند نو چنگی لگے ۔ [پ : سوئی رانی جو شوہ دے من بھانی] ، **پی کی سہاگن سے کیا کام ، جگ کی سہاگن چاہیے** : [اکھ ہ] اہ سہاگن کس کم دی جھڑی نری خوند نو چنگی لگے ، سہاگن بھاگن تے اہ ہے جھنو دوجے لوک ساک وی چنگا جانن ۔ **پی (پیا) گئے پردیس اب ڈر کاہے کا** [اکھ ہ] = گھر والا گھر نہیں ہور کسے دا ڈر نہیں ۔ **پی/پیا میرا اندھا کس کے لیے کروں سنگار** : [اکھ ہ] میرا خوند انھا اے تے سنگار کِھدے لئی کراں پر = ؟ انھڑے دی وُہٹی نُو سنگار نال کی ؟ :۔ بے دھیان تے بے قیا سے خوند بارے وی آکھیدا اے ۔

● **پی** : [(۱) پینا دا امر] پی ۔ (۲) عیب ، بھیڑ ۔ **پی نکالنا** : [مح ہ] عیب کڈھنا ، کُسنہ کڈھنی ، کیڑے پانے ، نقص بینیاں کرنیاں (لو) ۔

● **پی جانا** : [مح ہ] پینا ، پی جانا ، جرنا ، جھلنا ، ظاہر نہ کرنا (دُکھ غصہ) ، ٹالنا ، چُپ وٹنی ، سنگھوں لاہنا (پانی وغیرہ) ۔

پہیا ، پہیہ : [نر ہ] پہیا ، پہیہ ، چک ، چکا ، پنج (گڈی دا) ، جس گول چکر وچ دُھرا ہُندا اے ۔

● **پیا بانسا** : [نر ہ] اِک رُکھ جھدے ہتراں وچوں رتا رنگ کڈھدے نیں ۔

● **پیادہ** : [نر ف] پیدل ، پیریں ٹُردا ، پیادا (سپاہی/اردلی) اردل وچ رہن والا ، سرکاری کاغذاں دی تعمیل کران والا ۔ شطرنج دی اِک گوٹ ، [—فوج : پلٹن] ۔

● **پیار** : [نر ہ] [مص : پیار کرنا] لاڈ ، چُھل ، ہیج ، چاہ ، پیار ، عشق ، حُب ، پریت ، محبت ، نہ ، سندیہ ، نیوں ، نیوہ ، یاری ، دوستی ، میل جول ، مہر ، اُلفت ۔ **پیار آنا** : [مح ہ] پیار آؤنا ، ریجھنا ، پیار کرن نُو جی کرنا ، چنگا لگنا ، دل موہیا جانا ۔ **پیار اِخلاص** : [نرہ + ع] پیار لحاظ ، میل جول ، محبت ، حُب ، مل ورت ، سُچا پیار ۔ **پیار رکھنا** : [مح ہ] پیار کردیاں رہنا ، محبت رکھنی ، میل جول رکھنا ، مل ورت ودھانی ، دلاں دی سانجھ پکی کرنی ۔

پیار کا نام : [مح اُ] آلؔ ، لاڈ پاروں ناں ، جیویں ؛ کسے دا ناں کجھ ہور ہی ہووے تے اُہنو پیار نال ماہی آکھن لگ پین - **پیار کرنا** : [مص ہ] پیار کرنا ، چاہنا ، چنگا جاننا ، لاڈ لڈانا ، چُمنا ، جپھیاں پانیاں ، محبت کرنا ، پُچکارنا - **پیار کی آنکھ/نظر** : [مد مح اُ] پیار دی تکّ ، محبت دی اکھّ ، مہر دی نظر ، پیار دی نیت - **پیار نبھانا** : [مح ہ] یاری نبھانی ، پیت پالنی ، پیار نبھانا ، لگیاں دی لج پالنی ، لگیاں توڑ نبھانیاں ، محبت وچ پورا اُترنا - **پیار نکالنا** : [مح ہ] چا پورا کرنا ، ارمان پورے کرنے ، ریجھ لاہ لینی ، سدھر پوری کرنی ، سکّ لاہنی ، حسرت کڈھنی - **پیارا** : [ص ہ] [مد : پیاری] چنگا لگن والا ، من بھانا ، لڈکا ، پیارا ؛ من پسند ، من موہنا ، جس اُتے پیار آئے ، سوہنا ، سُہاواں ، سجّن ، دوست ، سکا ، مٹھل ، مٹھا پیارا ، ماہی ، جانی ، جندُوا ، جند جانی ، ڈھول مکھّن - **پیارا کرنا** : [مح ہ] چنگا جاننا ، وڈیانا ، چنگیاں سمجھنا ، کوئی وی چیز دین توں نابر نہ ہونا - **پیاروں پٹی** : [مح ص ہ] پیاریاں پٹی ، بھجے پٹی ، سکیاں پٹی ، چندری ، دُہاگن ، سکیاں نُو رونی ، نبھاگی ، جھدے سکتے پیارے مر جان (اِک گال/بد اسیس) - **پیاروں موئی** : [ص ہ عو] ویکھو : پیاروں پٹی - **پیاری پیاری باتیں** : [مد ج ہ] آلیاں بھولیاں گلاں ، من موہنیاں باتاں ، مٹھیاں گلاں ، من پسند بول -

● **پیارانگا** : [نر ہ] اِک جڑھ اے جہڑی دواواں دے کم آؤندی اے -

● **پیاز** : [مح ہ] گنڈھے ، وسل (بصل) ، اک بُہوکاں والی گنڈھ جہی جہڑی ہانڈی دے مسالے تڑکے وچ ورتی جاندی اے تے دوا دے کم وی آؤندی اے - **پیاز کے چھلکے اُتارنا/اُدھیڑ کے رکھ دینا** : [مح ہ] لفڑے لاہنے دسیاں ادھیڑنیاں ، پرتنے پاڑنے ، مندا چنگا بولنا ، کھریاں سُنانیاں ، بُرا حال کرنا ، کھدیڑنا ، آہُو لاہ دینا ، سچیاں سُنانیاں ، کھدو پھول دینا ، نِندنا ، نولنا ، اُکات (اوقات) یاد کرانی - **پیازی** : [ص ف] (۱) پیاجی ، اُہ شے جھدا رنگ پیاز ورگا ہووے ، شربتی گلابی ، پھکا لال رنگ - (۲) اِک سوہنا تے مہنگ مُلا ہیرا -

● **پیاس** : [مد ہ] (۱) پانی پین دی چاہ ، خواہش ، تِرہ ، تس ، ترھوکڑا ، ترھونکلا ، تہاکڑا - (۲) بالاں دی اِک بیماری جس وچ ڈاہڈی تیرہ لگدی اے ، تہانی - (۳) چاہ ، سِک ، سدھر (ملن دی) - **پیاس بجھانا** : [مح ہ] تیرہ لاہنی ، پانی شربت پینا ، پیاس مٹھی کرنی ، پانی پین دی چاہ پوری کرنی سِک لاہنی - **پیاس بھڑکنا** : [مح ہ] تِرہ مچنی ، بھڑکی لگنی ، ڈانجھ لگنی ، تہاکڑا چھٹنا ، ڈاہڈی پیاس لگنی - **پیاس کا چٹکا** : [مح ہ] ترھونکڑا ترھونکلا ، تہاکڑا ، چوکھی تیرہ جھدے نال زبان سُکن لگ پیندی اے ، پرت پرت کے تیرہ لگن دی حالت ، بھڑکی - **پیاس لگنا** : [مح ہ] تیرہ لگنی ، تہایا ہونا - **پیاس مارنا** : [مح ہ] تیرہ مارنی ، پیاس روکی رکھنی - **پیاس مرنا** : [مح ہ] تِرہ مر جانی ، پیاس نہ رہنی ، تیرہ رُک جانی یا مٹھی ہونی ، چاہ نہ رہنی ، ریجھ لہ جانی -

● **پیاسا** : [ص ہ] [مد : پیاسی] (۱) ترہیا ، تہایا ، ترہایا ، تسا ، ترسا ، پیاسا ، جھنو ترہ لگی ہووے - (۲) چاھوان ، سِک وان ، لڑیتا

رِچھوان - **پیاسا کنوئیں پاس جاتا ہے کنواں پیاسے پاس نہیں آتا** : [اکھ] پیاسا کُھوہ کول جاندا اے کُھوہ پیاسے کول نہیں آؤندا ، جہنُوں لوڑ ہُندی اے اُہو کسے کول ٹُر کے جاندا اے نہ کہ لوڑ پگان والا لوڑ وند کول آؤندا اے - **پیاسا مر جانا** : [مح ہ] تہایا مر جانا ، ڈاہڈی ترہ لگنی ، پانی دی اُڈیک وچ بے چین ہو جانا ، پانی نہ ملن اُتے تِرہ نال مر جانا -

● **پیال** : [نر ہ] پرالی ، مُنجی دا ناڑ ، جہنُوں ڈنگراں نُوں پاندے نیں تے سیال وچ تھلے وِچھا کے سَوندے نیں -

● **پیالہ** : [نر اُ ف] [نِک : پیالی] (۱) ٹھوٹّھا ، کاسا پیالا ، (نِک : پیالڑا) پیالی - (۲) مُنگر ، کٹورا - (۳) فاتحہ - (۴) فقیراں دی فقیراں ولوں دعوت - (۵) بھِکھ منگن دا ٹھوٹھا - (۶) تیجا - (۷) عُرس - **پیالہ بھر جانا** : [مح ہ] (ٹھوٹھا/پیالا بھرچنا) دِن پُورے ہو جانے ، عُمر مُک جانی موت کنارے ہونا - **پیالہ بہنا** : [مح ہ] پیالہ چو جانا ، حمل ڈِگ جانا ، گربھ چھن جانا ، گبھ پاٹنا ، تَرو پینا ، تروآ لگنا - **پیالہ پینا** : [مح ہ] (۱) مرید ہو جانا ، چیلا بن جانا - (۲) ٹھوٹھی پینی ، ٹھوٹھا مونہہ نُوں لانا (بھنگ/شراب دا) - **پیالہ چڑھانا** : [مح ہ] ڈیک لانی (پیالے نُوں) ، جھیک لا جانی، ٹھوٹھا چاڑھ جانا ، اِک سار پی جانا ، گٹ ہو جانا ، پیالے دا اِکو گھٹ کرنا - **پیالہ لبریز ہونا** : [مح ہ اُ] (۱) پیالہ بھر گھتنا یا بھرچنا - (۲) نک نک آؤنا ، گل گل آؤنا ، صبر پیالہ بھرنا - (۳) دِن پورے ہو جانے ، حیاتی ختم ہونی ، مرن کنارے ہونا - **پیالہ ہونا** : [مح ہ] (۱) تیجا ہونا (فاتحہ دا) - (۲) عُرس ہونا - (۳) مر جانا - (۴) دُنیا توں کوچ کر جانا ، جہانوں جانا -

● **پیام** : [نر ف] (۱) اوہ گل جہڑی کسے نُوں زبانی اکھوائی جائے ، سُنیہا - (۲) رشتے دی گل بات - (۳) زبانی سوال ، منگنی - **پیام سلام** : [نر اُ] (۱) زبانی گل بات ، گل کتھ ، سلام سلام - (۲) دوجے دی راہیں کیتے ہوئے سوال جواب - (۳) رشتے دی گل بات - **پیامبر** : [فا ف] (۱) سنیہا اپڑان والا ، سندیسی - (۲) ایلچی - (۳) سفیر (۴) چِٹھی رسان ، ڈاکیا ، قاصد - **پیامی** : [نر اُ] ویکھو : پیام بر -

● **پیانو** : [نر ، انگ : piano] پیانو (مد ، نر) اِک میل دا ہارمونیم ورگا انگریزی واجا -

● **پِیپ** : [مد ہ] پاک ، رادھ ، پھٹ پھوڑے وچوں نکلن والا بگا جہا گند مند ، کچلہُو ، کچ لہو ، پس ، پیپ - **پیپ پڑنا** : پاک پینی ، پکنا ، گل جانا (پھٹ پھوڑے دا) -

● **پیپا** : [نر اُ] (۱) پیپا ، کنستر ، ڈرم ، ٹین ، لوہے / لکڑ دا وڈا ڈبّا - (۲) موٹا ، ٹھلّھا ، (آدمی) -

● **پیپر** : [نر ، انگ : paper] کاغذ ، کاغت (لو) پرچی ، پرچا ، اخبار خبرناوا - **پیپر ویٹ** : [نر انگ : paper weight] کاغت وٹّا ، کاغذاں تے رکھن لئی بھاری شے پئی کاغذ اُڈ نہ جان -

● **پِپل** : [نر ہ] [نک : پپلی] پپل ، اِک وڈا تے گھنا رُکھ جہدے پتّے پان ورگے ہُندے نیں ہندو اِس رُکھ دی پوجا کردے نیں [پپلی : نکا پپل] -

● پِیہلا : [نر ہ] پِپلا ، تلوار دی نوک ، چنُجھ ، سِرا ۔

● پِیت : [مد ہ] محبت ، پیار ، اُلفت ، پریم ، نیوہ ، مِتراپا ، مترتا (ہ ب) سجنائی ، سجناپا ، عشق ، دوستی ۔ **پیت کی ریت ہی نرالی ہے :** [اکھ ہ] پیار پریت دی رِیت ہی وکھری اے نیوہ (نیونہ) دی رسم اولّی اے ، پیار بڑے حوصلے نال نبھائیدا اے = لگیاں دے پنتھ نیارے ۔

● پیتامبر : [نر ہ] (پتمبر) کھٹے رنگ دا اک ریشمی کپڑا ، ہِندنیاں دی دھوتی ۔

● پَیترا : [نر ہ] اِک داؤ ، کُشتی دا ڈھنگ ، گتکے دا اِک ٹھاٹھ [تکو : پَینترا] ۔

● پِیتل : [نر ہ] پتّل ، اِک سونے رنگی مشہور دھات ، [ص : پِتیلی] ۔

● پیٹ : [نر ہ] (۱) ڈِھڈ ، پیٹ ۔ (۲) اوجھ ، معدہ ۔ (۳) کُکھّ ، بچے دانی ۔ (۴) گربھ ، گبّھ ، حمل ۔ (۵) گوگڑ ۔ (٦) کسے شے دی وچلی تھاں ۔ (۷) اندر ، وچ ، وچکار ۔ (۸) حوصلہ ۔ (۹) گنجائش ۔ (۱۰) اہ تھاں جتھے توپ وچ گولا ٹِکدا اے ۔ (۱۱) دل ۔ (۱۲) نیت ، بھیت ۔ (۱۳) گول گھیرے دی وچلی تھاں ۔ **پیٹ اپھرنا :** [مح ہ] ڈِھڈّ اپھرّنا ، اپھرا یا اپھارا ہو جانا پیٹ پھل جانا ، اپھریواں ہو جانا ۔ **پیٹ باندھنا :** [مح ہ] (۱) ڈِھڈّ بنّھ لینا ۔ (۲) بھُکّھ کٹنی ڈھڈّ نوں گنڈھ دینی ، بھُکھیاں رہنا ۔ (۳) بھُکھ رکھ کے کھانا ۔ **پیٹ بجانا :** [مح ہ] (۱) پیٹ وجانا ، ڈِھڈ وجانا ۔ (۲) راضی خوشی ہونا ، منانی ۔ **پیٹ بُری بلا ہے :** [اکھ ا] (۱) بھُکھ بُری بلا اے ۔ = فریدا موتوں بھُکھ بُری راتی مُتّا کھا کے دِنے فیر کھڑی ۔ (۲) ڈھڈ بہت کُجھ کرا دیندا اے ۔ **پیٹ بڑا ہونا :** [مح ہ] (۱) اوجھ/پیٹ ودھنا ، ڈھڈ وڈا ہونا ۔ (۲) لالچ ودھنا حرص ودھ جانی ۔ (۳) گربھ/حمل ہو جانا ۔ **پیٹ بڑھنا :** [مح ہ] (۱) ڈِھڈ وڈا ہو جانا ۔ (۲) بھُکھ ودھ جانی ۔ (۳) کھاہد خوراک بہتی ہو جانی ۔ (۴) گوگڑ بن جانی ، گربھ/حمل اُسرنا ۔ **پیٹ بولنا :** [مح ہ] ڈِھڈ بولنا ، ڈھڈ وچ گُڑگُڑ ہونی ، ڈھڈّ گُڑگُڑانا ، پیٹ وچ ہوا بھرنی ۔ **پیٹ بھاری ہونا :** [مح ہ] (۱) ڈِھڈ بھارا ہونا ۔ (۲) بدہضمی یا ان پچ ہو جانا ۔ **پیٹ بھر جانا :** [مح ہ] (۱) ڈھڈ بھریا جانا ، رجّ ہو / آ جانا ۔ کھان توں جی اَک جانا ۔ (۲) گھبرا جانا ۔ (۳) گھروں سوکھا ہو جانا ، پیسے والا ہو جانا ۔ **پیٹ بھر کے کھانا :** [مح ہ] ڈِھڈّ بھر کے کھانا ؛ رج کے کھانا ، لِہڑ مارنا ، نکّو نک ہو کے کھانا ، اپنا کھانا پئی ہور کھان نوں جی نہ کرے ۔ **پیٹ بھر لینا :** [مح ہ] ڈِھڈ بھر لینا ، رجویں یا رج کے روٹی کھانی ۔ گزر کرنی ، دوزخ بھر لینی ، رُکھی سُکی کھانی ، کُجھ نہ کُجھ ڈِھڈ وچ پا کے جھٹ لنگھا لینا ، آسودہ ہو جانا ، مالدار ہو جانا ، جی بھر گھتنا ، اَک جانا ۔ **پیٹ بھرنا :** [مح ہ] ویکھو : پیٹ بھر لینا ۔ **پیٹ بھرنا سب سے بڑی خیرات ہے :** [اکھا] کسے دا ڈِھڈّ بھرنا سبھ توں وڈی خیرات اے ۔ = آن دان مہادان ۔ کھاوے کھواوے سدا سُکھ پاوے :۔ بھکھے نوں روٹی کھوانا بڑا ثواب دا کم اے ۔ **پیٹ بھرے کی باتیں :** [مح ہ] [پ رج آؤن تے کنّد آؤن] :۔ ڈھڈ بھریا ہووے تے سبھ کجھ سُجھدا اے ۔ موج میلا ، بےفکری تے بےپروائی دیاں گلاں ، شیخیاں ، آکڑ پھاکڑ تے نخرے مُخرے ۔

پیٹ بھرے رذالے اور بھوکے بھلے مانس سے ڈریے : [اکھ ہ] رجے ہوئے کمینے تے بھکھے بھلے مانس توں ڈریے، پئی انہونی کرن گے = بھکھے دی دھی رجی تے کھہ اُڈاون لگی - **پیٹ بھرے کی کھوٹی چال :** [اکھ ہ] ڈھڈ بھریا ہووے تے خرمستیاں سُجھدیاں نیں - = رج آون تے کُد آون - **پیٹ بھرے کے گُن :** [مح] ویکھو : بھرے پیٹ کی باتیں - **پیٹ پاٹنا :** [مح ہ] ڈھڈ بھرنا، رُکھی سُکی کھانی، تنگی تُرشی وچ پیٹ پالنا، اوکھت نال جھٹ/ڈنگ لنگھانا، تنگ پھنگ رہنا - **پیٹ پالنا :** [مح ہ] پیٹ پالنا، اوکھا گُزارا کرنا، روزی کمانی، ڈھڈ دا دوزخ بھرنا، کھا پی کے نفس دی خواہش پوری کرنی - **پیٹ پانی ہونا :** [مح ہ] واہ لگنی، جلاب لگنا، دست لگ جانے، ان پچ ہو جانا - **پیٹ پر پتھر باندھنا :** [مح ہ] بھکھ کٹنی، فاقے کرنے، کاٹھ دی روٹی ڈھڈ اُتے بنھنی، بھکھتیاں رہنا، بھکھ تے صبر کرنا - **پیٹ پڑی روٹیاں تو سب گلاں موٹیاں، پیٹ میں پڑا چارا تو کودنے لگا بیچارا :** [اکھ ہ پ] = پیٹ نہ پیاں روٹیاں سبھو گلاں کھوٹیاں، ڈھڈ پیاں روٹیاں، سبھو گلاں موٹیاں - / رج آون کُد آون :- رج کھان تے آپنی پہلی مندی حالت تے بانکے دہاڑے بھل جان والے نو ٹچکر کردے نیں - **پیٹ پکار رہا ہے :** [مح ہ] (ڈھڈ سد رہیا یا پکار پا رہیا اے ڈاہڈی بھکھ لگی اے، بھکھ نال گھیر بے رہی اے - **پیٹ پکڑنا :** [مح ہ] آندراں نو ہتھ پینا، ڈھڈ پھڑ لینا، پریشان ہونا، ہوش بھلنا، تلو/تلیو مچھی وانگ ہونا، بے چین ہو جانا، کلیجا تھمنا - **پیٹ پوچھن، پیٹ کُھرچن :** [نر ہ] (۱) پیٹ گھروڑی - (۲) کُھرچن (ڈھڈ دی) = چھیکڑلا بال، پچھلونڈی دا جا - **پیٹ پٹنا :** [مح ہ] ڈھڈ وجانا، ڈھڈ اُتے ہتھ مارنے، بھکھ نال بے حال ہونا، بھکھ نال جان اُتے بن جانی، بے صبرا تے بے چین ہو جانا - **پیٹ پیٹھ سے لگنا :** [مح ہ] ڈھڈ لک نال جا لگنا، ڈاہڈا کمزور تے لسا ہو جانا - **پیٹ پھاڑنا :** [مح ہ] ڈھڈ پاڑنا - ٹھوس ٹھوس کے کھانا، لہڑ مارنا، کسے کم وچ کاہل کرنی، بے صبری کرنی، حرص کرنی، کسے نو ویکھ کے سڑنا، ہوکا لا لینا، چھیتی حصہ لین لئی بے چین ہو جانا - **پیٹ پھٹنا :** [مح ہ] ڈھڈ پاٹنا، ہس ہس کے بے حال ہونا، صبر چھڈنا، کسے نو سوکھا ویکھ کے سڑنا، بھج مرنا، چولاں دا پھل کے پاٹ جانا - **پیٹ پھولنا :** [مح ہ] (۱) ڈھڈ پھلنا - (۲) گوگڑ ودھنی - (۳) گربھ (حمل) نال ڈھڈ اُسرنا - (۴) اپھرا ہونا - (۵) ساہ چڑھنا - (۶) کھان پین دا چا چڑھنا (۷) چوکھا ہس ہس کے ڈھڈ پھل جانا - **پیٹ ٹھنڈا رہنا :** [مح ہ] آندراں ٹھنڈیاں رہنیاں، کلیجا ٹھنڈا رہنا، جیا جنت جیوندا بچیا رہنا، سبھے سکھ ہونے - **پیٹ جلنا :** [مح ہ] بھکھ تیرہ لگن یا کسّ چڑھن نال ڈھڈ تپنا/سڑنا، تاپ چڑھنا، اندر جلوہن لگنی - **پیٹ چپاتی ہونا :** [مح ہ] ڈھڈ نال جا لگنا، بھکھ کر کے ڈھڈ اندر وڑ جانا، ڈھڈ دا چوکھا نرم ہو جانا - **پیٹ چلنا، پیٹ جاری ہونا، یا پیٹ چھوٹنا :** [مح ہ] واہ لگنی، دست آونے، ٹٹیاں واہنیاں، مڑ مڑ کے ہگنا، پلاکاں چھٹنیاں - **پیٹ چوٹی، پیٹ چوٹی :** [ص ہ] اہ زنانی جہدا حمل گجھا رہوے، جس تیویں دا ڈھڈ نہ اُسرے، حمل بے معلوما رہوے، گجھی گربھنی - **پیٹ دکھانا :** [مح ہ] (۱) ڈھڈ وکھانا،

دائی ُنو ِڈھڈ وکھانا ۔ (۲) ِڈھڈ ملوانا ۔ (۳) ُبھکھ دا رونا رونا ۔ **پیٹ ڈالنا** : [مح ہ] گربھ (حمل) ڈیگنا ، کچّا ِنکل جانا ترُو َپینا ۔ **پیٹ سے پاؤں باہر نکالنا** : [مح ہ] َبھیڑے چالے پھڑنے ، کوئی گُجھی خوبی دسنی ، ِبتوں ودھ کے کم کرنا ۔ **پیٹ سے پٹی باندھنا** : [مح ہ] ُبھکھ کٹنی ، ِڈھڈ گھُٹنا ، تنگ پھنگ گزارا کرنا ، ِڈھڈ ُنو گنڈھ مارنی ۔ **پیٹ سے سوتے جاری ہونا** : [مح ہ] جلاب لگنے ، چوکھے دست آؤنے ، واہ لگ جانا ، پانی ورگیاں ٹٹّیاں آؤنیاں ۔ **پیٹ سے مٹکا باندھنا** : [مح اُعو] ِڈھڈ اُتے گھڑا بنّھنا ، ماواں ُنو ستان والیاں لئی َدوزخ ِوچ اِہ سزا ہوئے گی ۔ **پیٹ کا بچہ** : [ص ا] سکی" اُلاد ، ِڈھڈ دا جایا ، اِہ بچہ ِجھڑا اجے پیٹ وچ ہی ہووے ۔ **پیٹ کا پانی نہ ہلنا** : [مح ہ] ِپیتا پانی نہ اُچھلنا ، سواری دی صفت کردیاں آکھدے نے ، پئی سواہرا سفر کیتا اے ، اُکا" تکلیف نہیں ہوئی ۔ **پیٹ کا ِپٹھو** : [مح ہ] ہر ویلے دا ساتھی ، گُوڑھا یار ۔ **پیٹ کا ٹوٹا** : [ص ہ] ُبھکھتّاں دا ماریا ہویا ، ِجھنُو اِک ڈنگ دی رج کے روٹی وی نہ لبھی ہووے ، ُبھکتّھا ، غریبڑا ، تنگی وچ گزارا کرن والا ، تنگ پھنگ ۔ **پیٹ کا ُدکھیا** : [ص ہ] ِڈھڈ دا ُدکھی ، جھنُو سدا کوئی پیٹ دی شکایت رہوے ، خراب ہاضمے والا ، چوکھا کھان والا ، پیٹُو ، ات غریب ، ُبھکھتا ، ِڈھڈ دا کُتا ۔ **پیٹ کا دھندا** : [مح ہ] محنت مزدوری ، ِڈھڈ پالن دا ُرزگار ، کمائی ، کام ، کم دھندا ۔ **پیٹ کا کُتا** : [ص ہ] کھان دا کُتا ، لالچی ، کھان پین تے مرن والا ، کھاؤُ ، پیٹُو ، رج نہ جان دا ، باہڑیا ہویا ۔ **پیٹ کا کھایا کوئی نہیں دیکھتا ، تن کا پہنا سب دیکھتے ہیں** : [اکھ ہ] کھائیے من بھاؤندا ، پائیے (پہنیے) جگ بھاؤندا ۔ کھادا کوئی نہیں ویکھدا ، پہنیا سارے ویکھدے نیں ۔ مطلب اِہ پئی (کہ) چنگے لباس نال آدمی دی قدر ودھ ہندی اے ۔ **پیٹ کا ہلکا** : [ص نر ہ] ہوچھّا ، بڑبولا ، جھنُو گل نہ پچے ، ِڈھڈ دا ہوَلا ، بھیت َبھن دین والا ۔ **پیٹ کاٹنا** : [مح ہ] تھوڑا کھانا ، گھٹّ کھانا ، ِڈھڈ بنّھنا/کٹّنا ، آپنی کھاہد خوراک گھٹانی ، آپنے ِحصے ِوچوں ِکسے ُنو کُجھ دینا ، لوڑ توں تھوڑا کھا کے کُجھ بچانا ۔ **پیٹ کُڑ کُڑانا** : [مح ہ] ِڈھڈ دا بولنا ، ِڈھڈ وچ گُڑ گُڑ ہونی ، ِڈھڈ وچ وائی ِبھرنی ، ِڈھڈ دا بولنا ، پیٹ گُڑگُڑانا ۔ **پیٹ کے بگاڑ سے سارے بگاڑ ہیں** : [اکھ ہ] ہاضمے دی خرابی نال ساریاں بیماریاں جمدیاں نیں ، صحت چنگی تاں رہندی اے جے ہاضمہ ٹھیک ہووے ۔ = اوجھ سڑے نہ روگ پلے نہ ۔ **پیٹ کے کیڑے** : [نر ا] ملتَھپ ، چمُونے تے ہور پخانے راہیں ِنکلن والے ِنکے ِنکے / لمّے کیڑے ۔ **پیٹ کے گُن کون جانے** : [اکھ ہ] ِکسے دی نیت کون جاندا اے ۔ پ = ِدل دریا سمندروں ُڈونگھا کون ِدلاں دیاں جانے :۔ کون جانے کِسے دے دل ِوچ کی اے ۔ **پیٹ کی آگ بجھانا** : [مح ہ] (۱) کُجھ کھا کے ُبھکھ لاہنی ، ِڈھڈ دی اگ ُبجھانی ۔ (۲) ُبھکھے ُنو کجھ کھوانا ، فقیر ُنو روٹی دینی ، کِسے غریب دا ِڈھڈ بھرنا ۔ **پیٹ کی آنچ (آگ)** : [مح ہ] (۱) ِڈھڈ یا آندراں دی اگ ۔ (۲) ماں دی ماتا ، اولاد ، بال بچے ۔ (۳) ڈاہڈی ُبھکھ ۔

پیٹ کُھرچن/پونچھن : [مذ مح ہ] پیٹ گھروڑی ، پچھلونڈی اُلاد ، چھیکڑلا بال ۔ پیٹ کے بال : [ہ] جاندرُو وال ، جھنڈ ، اُہ وال جھڑے بال دے سِر پِنڈے اُتے ماں دے ڈِھڈ وچ ہُندیاں ہی نکل آؤندے نیں ۔ پیٹ گدرانا : [مح ہ] ڈِھڈ اُسرنا ، حمل جاپنا/اُگھڑنا ، گربھ پچھانیا جانا ، ڈِھڈ اُبھرنا/دِس پینا ۔ پیٹ گِرنا : [مح ہ] حمل چھن جانا ، بال جاندا رہنا ، کچّا نِکل جانا ، حمل ضائع ہو جانا ، ترُو پینا (ڈنگراں دا) ۔ پیٹ مارنا : [مح ہ] ڈِھڈ نُو گنڈھ دینی ، بُھکھ توں گھٹ کھانا ، خوراک گھٹانی ، آپا کوہنا/مارنا ، من مارنا ، کھان پِین دا لالچ نہ کرنا ، خود کُشی کرنی ۔ پیٹ مسوسنا : [مح ہ] فاقے کرنے ، ڈِھڈ کٹنا ، بُھکھّا رہنا ۔ پیٹ میں آنت نہ مُنہ میں دانت : [مح ہ] بُڈّھا بُھوس ، جھدے مُونہ وچ دند نہ ہون تے آندراں وچ جان ، بڈھا ضعیف جھڑا کجھ کھا پچا نہ سکے ۔ پیٹ میں انگارے بھرنا : [مح ہ] ڈِھڈیں انگیار بھرنے ، اَگ پھکنی ، حرام دا مال کھانا ۔ پیٹ میں بات رکھنا : [مح ہ] ڈِھڈ وچ گلّ رکھنی ، گلّ پچانی ، بھیت لُکانا ، لُکا پانا ۔ پیٹ میں بل پڑنا : [مح ہ] ہسّ ہسّ کے ڈِھڈ وچ وَل پے جانے ، ڈِھڈ وچ پِیڑ ہونی ، ڈِھڈیں پِیڑاں پینیاں ، ہسّ ہسّ کے لک دوہرا ہو جانا ۔ پیٹ میں بیٹھنا : [مح ہ] یار بیلی بن کے مطلب کڈھنا ، مطلب نُو یاری گنڈھنی ۔ پیٹ میں پاؤں ہونا : [مح ہ عو] بڑا مکار ہونا ، اُتّوں چنگا تے وِچّوں کھوٹا ہونا ، گھُوٹھا ہونا ۔ پیٹ میں پِٹّھو : [مح ہ] گھٹدے ہانی دی میھٹی ، بالاں دی اک کھیڈ جھدے وچ جوٹے پُورے نہ ہون کر کے اِک ہانی دِل وچ متھ/سمجھ لِتّا جاندا اے ؛ جویں : اِک پاسے دو ہانی ہین تے دوجے پاسے اِک ، تاں اِک جنا دونہ جنیاں دی واری لیندا اے ۔ پیٹ میں پڑا چارا : کُودنے لگا بچارا : [اکھ ہ] ڈِھڈ پیّاں روٹیاں ؛ سبھے گلّاں موٹیاں = رج نُو چج اے :- روٹی لبھی تے ماڑے نِتانے نُو وی چلاکی تے چترائی آ گئی ۔ پیٹ میں پڑی بُوند : نام رکھا محمود : [اکھ اُ] اِک انھونی شے بارے متے پکان تے ہوچھُپنا جگان والے بارے آکھدے نیں (اجے بال جمیا نِمیا وی نہیں پر اُہدا ناں اگیترے ہی محمود رکھ رہے نیں) [پ : کنک کھیت کُڑی پیٹ : آ جوائیا منڈے کھا !] ۔ پیٹ میں پڑی جب دُور کی سُوجھی : بھوک لگی تندور کی سُوجھی : [اکھ ہ اُ] رجّن کر کے وڈّے وڈّے سلسلے سُجھن لگے ، پر بُھکھ لگی تے تندور دے سوا کجھ نہ سُجھیا اوڑیا ! ، اوّل طعام فیر کلام ۔ پیٹ میں چُوہے چھوٹنا : [مح ہ] ڈر نال گھبرا جانا ، چھتّھا پے جانا ، پِسّوں پینے ، ہتّھاں پیراں دی پینی ، دھڑکُو لگنا ، بُھکھ نال ڈِھڈ وچ گھیر پینی ، ڈاہڈی بُھکھ لگنی ۔ پیٹ میں چوہے قلابازیاں کھا رہے ہیں : [مح اُ] ڈِھڈ وچ چُوہے پٹے نچدے نیں ، ڈاہڈی بُھکھ لگی ہوئی اے ۔ [پ : ڈِھڈ وچ بِلّیاں دوڑدیاں نیں] ۔ پیٹ میں چیُونٹے کی گِرہ ہونا : [مح عو ہ] مکوڑے جِنّا کھانا ، بڑا گھٹ کھانا ، خوراک بڑی گھٹ ہونی ، اخے کیڑیاں وانگ کنک کھاندے نہیں ؛ سگوں سُنگھدے نیں : ات گھٹ کھان والے نُو ٹچکر وجھوں آکھدے نیں اخے کیڑے جیڈا ڈِھڈ سُو ۔ پیٹ میں ڈاڑھی ہونا : [مح ہ] ڈِھڈ وچ داڑھی ہونی ، نِکی عمر وچ

ہی ات دا چلاک ہونا ، جِتنا اُتے اونا تھلّے ہونا (پ مح) - **پیٹ میں سانس نہ سمانا :** [مح ہ] ساہ گڑبڑانا ، چوکھا گھبرا جانا ، ہیٹھلا ساہ ہیٹھ تے اُتلا ساہ اُتے رہ جانا ، کجھ اسّر پسّر نہ آونا ، گل نہ اوڑنی - **پیٹ میں کھلبلی پڑنا یا مچنا :** [مح ہ] گھبرا ہونا ، کُھد کُھدی ہونی ، پریشانی ہونی ، ولولی لگنی ، پیٹ وچ گڑبڑ ہونی - **پیٹ میں گیدڑیاں/گھوڑے دوڑنا :** [مح ہ] ڈھڈ وچ چُوہے نچنے ، ڈھڈ وچ بلّیاں بولنیاں ، ہول کھا کے گھبرا جانا ، چھتّہا پے جانا ، فکرمند ہو رہنا ، بُھکھ نال پریشان ہونا - **پیٹ میں ہول سی اُٹھنا :** [مح ہ] ڈھڈ وچ گھیر پینی ، چوکھا گھبرا جانا ، پریشان ہونا ، بے چین ہو جانا ، سُول اُٹھنا (پ) - **پیٹ والی :** [مد ہ] ڈھڈ والی ، جِہنُو ڈھڈ ہویا ہووے ، گبھن ، گربھن ، حاملہ ، پیٹ والی ، امید نال ، آس بھری - **پیٹ ہے یا بے ایمان کی قبر :** [مح ہ] ڈھڈ اے کہ بے ایمان دی قبر ، ڈھڈ اے کہ مشک ؟ :- ہابڑے ہوئے یا وڈی گوگڑ والے بندے نُوں نُنکتّر کردے نیں - **پیٹ ہے یا چمڑے کی پکھال :** [مح ہ] ڈھڈ اے کہ مشک ؟ ، چندرے کھاؤُ تے "کُھوہ ڈھڈے" بارے آکھدے نیں - **پیٹ ہے یا خواجہ خضر / عمرو عیّار کی زنبیل :** [مح ہ] ڈھڈ اے یا عمرو عیار دی زنبیل ؟ ڈھڈ ای کیہ کھُوہی ؟ :- اجیہے بندے نُوں مزاخ کردے نیں جِہڑا رج نہ جانے ، اخے : جو کجھ سامنے آوے نِگل ٹھوس جائے ، ہاجیا / ہابڑیا ہویا ، "کُھوہ ڈھڈا" -

● **پیٹا :** [نر ہ] (۱) ڈھڈ - (۲) پیٹا - (۳) اوجھری (ڈنگر دی) ، پوٹا (پنچھی دا) - (۴) ڈھل ، جھول (گُڈی دی ڈور دی) - (۵) کسّی ہوئی شے دا بُھنگ - (۶) حساب کتاب ، کھاتا - (۷) لیکھا ، ہاڑا اندازہ - (۸) جاچ - (۹) گھیر ، گُلائی (گولائی) - (۱۰) وہن ، پاٹ (دریا دا) - (۱۱) ذمّہ - (۱۲) متن (کتاب دا) - **پیٹا پانی :** [نر ہ] بڑے زور دا مینہ ، پھانڈے دا مینہ - **پیٹا توڑنا :** [مح ہ] پیٹا توڑنا ، کانٹی / کاٹی مارنی ، اڈدی گُڈی کمند نال توڑ لینی - **پیٹے میں ڈالنا :** [مح ہ] (۱) پیٹے پانا ، آپنے ذمّے لینا ، وادھ گھاٹ دا ذمے وار ہونا - (۲) ڈھل دینی ، پیٹا ڈھلا کرنا ، ڈور کُھلّھی چھڈنی (گڈی پتنگ دی) -

● **پیٹک پیٹا :** [نر حمص ہ] [مص : پیٹنا] پٹ پٹوآ ، پٹ پٹوکا ، ماتم ، پٹ سیاپا ، رونا پٹنا ، لڑائی بھڑائی ، کھپ ، رولا رپّا -

● **پیٹل :** [ص ہ] ڈھڈّل ، گوگڑ والا ، گُگڑیلا ، وڈے ڈھڈ والا ، ودھے پیٹ والا ، مشک ڈھڈّا -

● **پیٹنا :** [مت ہ] (۱) مارنا ، کُٹنا ، سٹیانا ، تاؤنی لانی ، جھمنا ، پھنڈنا ، [پ مح] : جھامبا پھیرنا ، ٹاٹ دی تپڑی چھٹنی ، کُھمب جھاڑنی - (۲) رونا ، پٹنا ، پٹی لانی ، سیاپا کرنا - (۳) [نر] جھیڑا ، جھگڑا ، سوگ ، پٹی ، پٹنی ، پٹنا ، پواڑا - **پیٹ پیٹ کر :** [تف ہ] پٹ پٹ کے ، مساں مر کے ، بڑی مشکل نال ، بڑا اوکھیاں ہو کے ، بدوبدی ، مار مار کے ، جویں : (خوند پٹ کُٹ کے روٹی دیندا اے) ، سیاپا کر کر کے (کسے مٹھے پیارے دی میّت اُتے) -

● **پیٹنٹ :** [ص انگ : patent] سند والا / والی ،

رجسٹری شدہ ، جانیا پچھانیا ، ازمایا ورتیا ہویا ، راکھویں حق والی ایجاد / دوا وغیرہ ۔

● **پیٹُو :** [ص ہ] کھاؤُ ، چٹُو ، چا رُو ، کُھوہ ڈِھڈا ، بُھکھاؤلا ، ڈِھڈُو ، پیٹُو ، چوکھا کھان والا ، جھڑا رج نہ جانے ۔

● **پیٹی :** [مد ہ] کمر بند ، واسنی ، (پیسے رکھن دی) ، پیٹی ، لک بنّھن دا پٹکا (کپڑے یا چم دا) ۔ لوہے دا اہ صندوق جہدے وچ پیسے تے ہور سمان رکھدے نیں ، وڈا ٹیچی (صندوق) ، جمدے بال دے ڈِھڈ اُتے ولیٹن والا کپڑا ۔ **پیٹی اُترنا :** [مح ہ] پیٹی لتّھنی ، سپاہی وغیرہ دا نوکریوں لہنا ۔ **پیٹی باندھنا :** [مح ہ] پیٹی بنّھنی ، لک بنّھنا ، پٹکا بنھنا ، کمر کسّنی ، تیار ہونا (سپاہی دا) ، اجھیاں جنوراں (بازاں) دے لک نُو ڈوری بنّھنی جھناں نُو ہتھ اُتے بٹھاندے نیں ۔

● **پَیٹھ :** [مد ہ] (۱) پُہنچ ، پُچ ، دخل ۔ (۲) اٹھوارا میلا ۔ (۳) بزار ، منڈی ۔

● **پِیٹھ :** [مد ہ] (۱) پِٹّھ ، کنڈ ۔ (۲) پُٹّھ ، پِچھلا حصّہ (دھڑ دا) ۔ مدد ، سہارا ، حمیت ، پناہ ، ٹیک ، آسرا ۔ **پیٹھ پر کا :** [ص ہ لو] پچھلا بال ۔ اہ بچہ جِھڑا کسے بچے توں پِچّھوں پیدا ہووے ، چھوٹا بِھرا ۔ **پیٹھ پر ہاتھ پھیرنا :** [مح ہ] تھپوکڑنا ، تھاپی دینی ، تھاپڑنا ، پیار کرنا ، پیارنا پُچکارنا ، جِگرا ودھانا ، شاباش دینی ، تھاپڑا دینا ۔ **پیٹھ پیچھے :** [تف ہ] کنڈ پِچّھے ، پِچّھوں ، غیر حاضری وچ ، مگر ، مگروں ، مر جان پچّھوں (بُریائی کرنی) ۔ **پیٹھ پیچھے بادشاہ کو گالیاں دیا کرتے ہیں یا بُرا کہتے ہیں :** [اکھ اُ] پچّھوں تے لوک بادشاہ نُو وی گالاں کڈھ لیندے نیں ، مت اے : پِٹھ پچھے کوئی بُرا آکھے تے غصہ نہ کرئیے ۔ **پیٹھ پھیرنا :** [مح ہ] مُونہہ بھوا لینا ، پاسا موڑ کے بہنا ، ساتھ چھڈ دینا ، رُس کے مُونہہ پھیرنا ، ٹُر جانا ، پِڑوں نس جانا ، بھگل ہونا ، ہار جانا ۔ **پیٹھ توڑنا :** [مح ہ] لکّ بھن دینا ، بے آس کر دینا ، لک دُہرا کر دینا ، ہمت ہرا دینی ، ادّم ہرانا ۔ **پیٹھ ٹھوکنا / ٹھونکنا :** [مح ہ] تھاپڑا لانا ، ہلاشیری دینی ، چُکنا ، چُک/شہ دینی ، جی ودھانا ، شاباش دینی ۔ **پیٹھ چارپائی سے لگ جانا :** [مح ہ] منجے تے پےّ جانا ، منجے نال منجا ہو جانا ، منجے جوگا ہو رہنا ، بیماری یا کمزوری پاروں منجی توں اُٹھ نہ سکنا ، لاگے لگنے ۔ **پیٹھ دِکھانا / دینا :** [مح ہ] (۱) پِٹھ وکھا جانی ، نس جانا ، میدانوں مُونہہ بھوا لینا ، کنڈ دے جانی ، بھانج کھانی ، بِھیں ہو جانا (لو) ۔ (۲) پندھ پینا ۔ (۳) ٹُر جانا ۔ (۴) دھوکھا دے جانا ۔ **پیٹھ کا کچّا :** [ص نر ہ] کنڈ دا کچا (گھوڑا وغیرہ) ، سوہل/نازک پِٹھ دا جانور جہدے تے سواری کیتیاں اُہنُو لاگے لگ جان ۔ **پیٹھ لگنا :** [مح ہ] کنڈ لگنی ، ڈھہ جانا (کُشتی وِچ) ، چپھال ڈِگنا ، کنڈ بھار ڈِگنا ، جانور دی پِٹھ نُو لاگا لگ جانا ، پِٹھ دا چھلیا جانا ، چوکھا بیمار پے رہن نال کنڈ تے پُڑے پے جانے ۔ **پیٹھ موڑنا :** [مح ہ] کنڈ وکھانی ، پِڑ وچوں نس جانا ، پِٹھ موڑنی ، پچّھا دے جانا ، مُونہہ موڑنا ۔ **پیٹھ نہ لگنا :** [مح ہ لو] آرام نہ آؤنا ، تڑفنا ، بے چین ہونا ، سُکھالا نہ بہ سکنا ، نچلا نہ رہنا ، دُکھ بھوگنا ۔

● **پیٹھا** : [نر ٥] پیٹھا ؛ حلوے کدو ورگی اِک مشہور سبزی جہدا مُربا پاندے تے مٹھیائی بناندے نیں ۔

● **پیٹھنا** : [لا ٥] کسے شے دا کسے دوجی شے وچ کھبھ جانا ، اندر وڑ جانا ، کڈیا جانا ۔

● **پیٹھی** : [مد ٥] پیٹھی ، منگاں/ماہواں دی بھجی ہوئی گھوٹویں دال جہدے وچ مسالے رلا ملا کے نگدی جہی بنا لیندے نیں تے فیر جہڑی روٹیاں ؛ کچوریاں یا بھٹھوریاں وچ پاندے نیں ۔

● **پیجامہ** : [نر اُ] [ویکھو : پاجامہ] پجاما ، تمبا ، [نک : پجامی] ۔ **پیجامہ سیتے ہیں تو پہلے پیشاب کی راہ رکھ لیتے ہیں** : [اکھ ٥] ہر کم کرن توں پہلاں اُس دا انت وچار لیندا اے [پ : جہڑے ستھناں سواندے نیں اہ ہگن نو راہ وی رکھ لیندے نیں ۔/ جہڑے کوٹھے پاندے نیں اہ پاڑچھے وی بناندے نیں] ۔ **پیجامے سے باہر ہونا یا نکلا پڑنا** : [مح اُ سٹھ] کپڑیاں توں باہر ہونا ، آپے وچ نہ رہنا ، بتوں ودھنا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ، غصے نال مچنا ، بدحواس ہو جانا ۔

● **پیجن ، پیجنی** : [نر ٥] (۱) زنانیاں دے پیراں دا جھانجر ورگا اِک گہنا (پنجیباں) ۔ (۲) کبوتر دے پیراں دا کڑا ۔

● **پیچ** : [نر ٥] پیچ ، ول ، لویٹ ، ولھیٹ ، گنجھل ، لویٹا ، گھمیری ، پیچا ، گڈیاں پتنگاں دیاں ڈوراں دا آپو وچ گھسرنا (اِک مشہور کھیڈ) ، فریب ، دھوکھا ، دا ، وار ، چال ، گھنڈی ، گھیر ، پھاہ ، ڈھڈ پیڑ ، مروڑ ، ڈنڈول ، سول (ڈھڈ دا) ، ساڑ ، خار ۔ **پیچ اُٹھنا** : [مح ٥] (۱) وٹ پھرنا ، لیہ اٹھنی ، گروٹھ پھرنا (ڈھڈ وچ) ، ڈنڈول پھرنا ۔ (۲) پیچا چھٹنا (پتنگاں دا) ۔ **پیچ پڑنا** : [مح ٥] (۱) اڑچ پینی ، مشکل پیش آؤنی ۔ (۲) الجھ جانا ، اُکھیائی وچ پھسنا ۔ (۳) پیچا لگنا (گڈی پتنگ دا) ۔ (۴) نقصان ہو جانا ۔ (۵) بکھیڑا پینا ، گل پھاہی پے جانی ۔ [ض : چھٹنا] ۔ **پیچ چلنا** : [مح اُ] دا پھرنا ، پھوہڑ وجنا ، فند فریب چل جانا ، کشتی وچ کلاجنگ دا کارے آؤنا ، چال کامیاب ہو جانی ، چھل جانا ۔ **پیچدار** : [ص ف] ول کھاہدا ہویا ، ولھیٹواں ، ول دار ، پیچلا ، پیچیلا ، پیچاں والا ، گنجھل دار ، مشکل ، اوکھا ، الجھناں والا ، گھیریاں والا ۔ **پیچ در پیچ** : [ص ف] گنجھلالا ، اڑانگا ، پھسواں ، ولاں والا ، وٹل ، اُگھڑ دگھڑا ، ونگ تڑنگا ، ونگا چڑبا ، ڈہڈا اوکھا ، اوکڑاں بھریا ۔ **پیچ دینا** : [مح اُ] مروڑنا ، وٹنا ، وٹ چاڑھنا ، گھانا ، چھلنا ، دھوکھا دینا ، فریب کرنا ، مصیبت وچ پا دینا ، پھسا دینا ۔ **پیچ ڈالنا** : [مح اُ] فریب وچ پھسا لینا ، اڑچ پاؤنی ، وخت پا دینا ، ول وچ لے آؤنا ، ولنا ، لپیٹنا ، چکر وچ پانا ، چوڑیاں پانیاں (لوہے دی نال نو) ، اوکڑ گھتنی ، چال چلنی ، دا مارنا ، کسے دی گڈی نال پیچا پانا ۔ **پیچ کاٹنا** : [مح اُ] پیچا وڈھنا ، گڈی کٹنی ، "بو" کرنی ، کسے دے ول فریب وچوں نکل آؤنا ۔ **پیچ کس ، کش** : [نر آ ٥ اُ] پیچکس ، پیچ کسنی ، چوڑی دار چیزاں دے پیچ کسن تے کھولھن دا ہتھیار ۔ **پیچ کھانا** :

[مح ہ] ِوس گھولنی ، غصہ چڑھنا ، وٹ کھانا ، کُڑھنا ، ِچپ چڑھنی ، تامڑ تڑوک ہونا ، اندرواندری سڑنا ، تا کھانا ، ِوسولیا جانا ۔ **پیچ کُھلنا :** [مح ہ] ول کُھلنا ، لویٹ اُدھڑ جانی ، مصیبت مُکنی ، اُکھیائی دور ہونی ، ول ونگ نکلنے ، مشکل حل ہو جانی ، اُلجھن مُک جانی ، گل سمجھ ِوچ آ جانی ۔ **پیچ کھیلنا :** [مح اُ] داّ مارنا ، پتّے بازی کرنی ، ول چھل کھیڈنا ، دھوکھا دینا ، ٹھگی کرنی ، فریب دینا ۔ **پیچ لڑانا :** [مح ہ] [لا : لڑنا] پیچے پانے ، پیچ لڑانا (پتنگاں گُڈیاں دا) ، پتنگاں لڑانیاں ۔ **پیچ میں آنا ، پڑنا ، پھنسنا :** [مح ہ] ول چھل بیٹھ آؤنا ، اڈّے لگنا ، داّ ہیٹھ آ جانا ، دھوکھا کھانا ، مصیبت وچ پھسنا ، چکر ِوچ آ جانا ، فریب وچ پھس جانا ، نقصان اُٹھانا ۔ **پیچ و تاب :** [نر ف] بے چینی ، ِچنتا ، لونی ، ِللّتی ، کِھجھ ، کچیچیاں ، جھویاں ، کَوڑ ، سوڑ ، ِچپ ، غُصہ ، تمک ، وٹ ، [ــ کھا] ۔ **پیچ وخم :** [نر ف] ِونگ تڑنگ ، َول ِونگ ، ِونگ ولاویں ، ولانگلا ، گُنجھل ، پھیر ، اَوکڑاں ، اُکھیایاں ، ول ِونگ ۔

● **ِپیچ :** [مد ہ] پچّھ ، اُبالویں َچولاں توں نتاریا ہویا پانی ، اِہدی مایا بنائی جاندی اے ۔ **ِپیچ پی لینے سے کوئی چاول بھی ِمل جاتا ہے** [اکھ اُ پ] ِپچّھ ِپیندیاں ِپیندیاں َچول وی آ جاندا اے ۔ مطلب ؛ کوئی اَوکھا کم وی مُسکھل دی اُمید دواندا اے ۔ **ِپیچ پی ہزار ِنعمت پائی :** [اکھ ہ] (۱) پچّھ وی ہزار نعمت جانی ۔ (۲) جو کُجھ ِمل جائے صبر شُکر کر کے کھا لین تے آکھدے نیں ۔ نگُونی شَے جُڑن تے َسو َسو شُکر ! پئی کُجھ تے لبّھا ۔ [پ : کھادی دال تے شُکر کاہدا ؟]

● **پیچاں :** [ص ف/اسم ِ حالیہ] [مص : پیچِیدن] ولانگلے مارن والا ، واٹواں ، مروڑواں ، مروڑوے کھاندا ، گُنجھلاں والا ، گُنجھلیلا ، وٹّل ، ولیا ہویا ۔

● **پیچِش :** [مد ف] مروڑ ، مروڑا ، وٹّ (ِڈھڈ دا) ، ڈنڈول ، مروڑ والا گرونڈ ، ہگّا (لہو یا آں نال) ۔

● **ِپیچک :** [مد ہ] ِریہل ، گوٹ (دھاگے دی) ، چھٹّلی (سُوتر دی) ، اٹیّ ۔ ولاویں نال دا پستول ، اٹیرنی ، چار پُونیاں ، چھوپا ۔

● **ِپیچُو :** [نر ہ ، انگ : peach] نکھیڑُو آڑو ، ولیتی آڑو دی اِک قسم ۔

● **پیچواں :** [نر ہ] پیچواں ، پھیرواں ، فرشی حُقہ جھدی نڑی بڑی لمی ہُندی اے تے اہنُو ولھیٹ کے رکھدے نیں ؛ امیراں دیاں بیٹھکاں تے وڈی پرھیا ِوچ رکھیا جاندا اے ۔

● **پیچِیدگی :** [مد ف] گُنجھل ، ول ، ولانگا ، ولانگلا ، پھیر ، اُلجھا ، اُلجھن ، اُلجھیڑا ، اَوکھت ، مُشکل ، اُلٹ پھیر ، ول ولیواں ۔

● **پیچِیدہ :** [ص ف] پھیر والا ، گُنجھل دار ، لپیٹیا ہویا ، ولاواں ، پیچیلا ، ولھیٹیا ہویا ، اُلجھیا ہویا ، مُشکل ، اَوکھا ، ٹوکواں ، اڑانگا ، سمجھ وچ نہ آؤن والا (معاملہ) ۔

● **ِپچھا :** [نر ہ] ِپچّھا ، پچھواڑ ، پچھواڑا ،

پچھوکڑ ، پچھاڑی ، پچھلا پاسا ، پچھلا حصّہ ، پٹّھ ، ریس ، پیروی ، گئی بیتی جند ، پچھا کھہڑا ، (کرنا) ، کسے نوں پھڑن لئی اُہدے پچھتے جانا ۔ **پیچھا بھاری ہونا** : [مح ہ] (۱) پچّھا بھارا ہونا ، جہدے پچّھے حمایتی ہون ۔ (۲) باہواں والا ہونا [مح] ۔ (۳) پٹّھ پچھتے ویری ہونا ۔ (۴) اخیرلی عمر خراب ہونی ۔ (۵) کسے کم دے اخیر وچ اوکڑ پینی ۔ **پیچھا پکڑنا** : [مح ہ] کسے دے پچھے پچھے رہنا ، مگر پینا ، دوالے رہنا ، کھہڑے پینا ، مگروں نہ لہنا ، جچ / زچ کرنا ، پچّھا کرنا ۔ **پیچھا چھڑانا** : [مح ہ] پچّھا چھڈانا ، مگروں لاہنا ، جند بچانی ، جان چھڈانی ، چھٹکارا بھالنا ، پھاہی وچّوں بچنا ، مصیبت وچّوں نکلنا ۔ **پیچھا دکھانا** : [مح ہ] پٹھ دکھا جانی ، ہار کے نس اُٹھنا ، کنڈ دے جانی ، سامنے نہ کھلو سکنا ، ساتھ نہ نبھانا ۔ **پیچھا کرنا** : [مح ہ] پچّھا کرنا ، مگر جانا ، پچّھے لگنا ، مگرو مگر / پچھے پچھے جانا ، کھُرا کڈھنا ، پیڑا پھڑنا (چور دا) ، کھہڑے پینا ، کھدیڑنا ۔ **پیچھا نہ چھوڑنا** : [مح ہ] کھہڑا نہ چھڈنا ، بھوت ہو کے چمبڑنا ، شکاری کُتّے وانگ گِرد ہونا ، مگروں نہ لہنا ، جان کھا مارنی ، زچ کرنا ، زور دینا (کم کران لئی) ، ہٹھ نہ ہارنی ، ضد پھڑنی ۔ **پیچھے** : [تف تھا ہ] پچّھے ، مگر ، کنڈ ول ، پچھاں ، پچھانہ ، مگرلے داً ، مگرلے پاسے ، پچھیرے ، مگروں ، بعد وچ ، غیر حاضری وچ ، سامنے نہ ہندیاں ۔ بدلے ، لئی ، واسطے ، کارن ، پاروں ۔ **پیچھے آنا** : [مح ہ] پچّھے پچّھے آؤنا ، مگروں آؤنا ، پچھوں آؤنا ، چربں (لیٹ) آؤنا ، اویر کرنی ، دیر نال آؤنا ۔

پیچھے پڑنا : [مح ہ] دوالے ہونا ، کھہڑے پینا ، کنّھتے پینا ، پچّھے لگنا ، پیش پینا ، خار رکھنی ، دشمنائی کرنی ، ہتھ دھو کے پچّھے پینا ، چمبڑنا ، پان پت لاہن نوں پھرنا ، زچ کرنا ۔ **پیچھے پیچھے** : [تف تھا ہ] پچھے پچّھے ، پچھاں پچھاں ، مگر و مگر ، نال نال ، تھوڑے چر مگروں ۔ **پیچھے ڈالنا** : [مح ہ] پچّھے چھڈ جانا ، پچّھے پانا ، اگھاں ودھ جانا ، فیر تے گل پا دینی ، کُجھ بچا کے رکھنا ، بچت کرنی ، جمع کرنا ۔ **پیچھے لگا دینا** : [مح ہ] مگر پوانا ، پچّھے لا دینا ، ویر پوانا ، سوہ لئی کسے دے مگر مگر لا دینا ۔ **پیچھے ہو لینا** : [مح ہ] مگر لگنا ، نال ہو جانا ، پیروی کرنی ، پچّھے پچّھے چلنا ۔

● **پیدا** : [مد ف] جنیا ہویا ۔ پھل ، کھٹّی ، کمائی ، لابھ ، نفع ، پیلی پتی ۔ سامنے ۔ کڈھ، پیداوار ۔ [ص ف] ۔ **پیدا کرنا** : [مح اُ] بنانا ، اُگانا ، ہوند وچ لیانا ، جانا ، جننا ، کِسے نوں نہ کِسے نوں لیانا ، روزی حاصل کرنی ، کمانا ، ایجاد کرنی ، کاڈھ کڈھنی ۔ **پیدا ہونا** : [مح اُ] جمّنا ، اُگنا ، ہوند وچ آؤنا ، آمدنی / نفع حاصل ہونا ۔

● **پیداوار** : [مد ہ] بپار تے سوداگری دی آمدنی ، فصل ، فصل دی آمدنی ، کاروبار دا نفع ، پیدا ۔

● **پیدائش** : [مد ف] پیدا ہونا ، جمنا ، ہوند وچ آؤنا ، جنیپا ، پیدا ، ہوند ، وادّھا ، نفع ، آمدنی ۔ **پیدائشی** : [ص ف] جاندرو ، دھروں ، مڈّھوں ، قدرتی ، جمدے سار ، جمن ویلے توں : (۔۔عادت) ۔

● پیدائی : [مد ف] ظاہری ، اکٹھاں سامنے ، پیدا ہون دی حالت ۔

● پیدل : [ص ہ] [ض : سوار] - پیریں ٹردا ، ٹردا ہویا ، پیادا (کٹک ، فوج) ، پیادا (شطرنج دی گوٹ : جہڑی سدھی چلدی تے آڈی مار کردی اے) - **پیدل اور سوار کا کیا ساتھ :** [اکھ ہ] پیدل تے سوار دا کی سنگ ساتھ ؟ ، پئی : لسّے ماڑے تے غریب دا تگڑے تے پیسے والے نال کیہا مقابلہ ؟ - **پیدل سفر کرنا :** [مح اُ] پینڈا کرنا ، پیریں/ٹر کے جانا ، ٹر ٹر کے اپڑنا ۔

● پیڈ : [نر انگ : pad] (۱) چٹھی پتر لکھن دے کاغذاں دی خاص دتّھی - (۲) ٹھپّی : مہر لان دی سیاہی والی ڈبی - (۳) ہتّھی والا ، سیاہی چٹ - (۴) پیڈ (کوٹ ، کرکٹ لئی) -

● پیڈل : [نر ، انگ : paddle] پیر ، پب ، پیڈل (سیکل / مشین دا) ، پیراں نال مشین چلان والا پرزہ ۔

● پیر : [نر ہ] (۱) پیر ، پوڑ - (۲) کھوج ، کھرا (پیراں دا نشان) ، پیڑا ، ڈنگراں دے کھراں دے نشان - (۳) کھورو - (۴) پڑ ، گاہ ، انّ گاہن دی تھاں ، کھلواڑا ، پسّا ، ڈھگ ، ڈھیر ، کسک ، اہ گاہ جہدے وچوں توڑی تے دانے وکّھو وکّھ نہ کیتے ہون - (۵) حیض جاری رہن دی بیماری ، حیض دا خون - **پیر بھاری ہونا :** [مح ہ] پیر بھارا ہونا ، اُمید نال ہونا (زنانی دا) ، ڈھڈ ہو جانا ، حمل ہونا ، حوصلہ نہ رہنا ، پیراں دی تکلیف نال رک رک کے ٹرنا - **پیر ٹوٹنا :** [مح د] پیر ٹٹنا ، پیراں نو کھوہی لگنی ، بہتا ٹرن یا نسّن نال تھک جانا ، ٹرن دی ہمّت نہ رہنی - **پیر چھوٹنا :** [مح ہ] حیض آؤنا ، چوکھا حیض چھٹ پینا ، سر پلیت ہونا ، سر آیا رہنا - **پیر کٹّوا :** [نر ہ] پانی اُتے اُڈن والا سکّھی جڈا اِک کیڑا ، لکّڑ دا ٹوٹا ، جہڑا مچھیاں پھاہن دی کنڈی نال بنّھیا جاندا اے - **پیروں :** [ج ہ] پیر دی صفتی یا متعلقی جمع - **پیروں پڑنا :** [مح ہ] خوشامد کرنی ، پیریں پینا ، پیراں اُتے سر رکھنا ، عزت آدر کرنی ، عاجزی کرنی ، پیریں ڈگ کے منت ترلا کرنا ، چرنیں ڈھہ پینا - **پیروں پیروں چلنا :** [مح ہ] پیریں جلنا ، ٹر کے جانا ، پندھ کرنا ، پیریں ہینڈا مارنا - **پیروں میں سر دینا :** [مح ہ] پیریں پینا ، عاجزی کرنی ، اتّ خوشامد کرنی ، پیراں اُتے نماز پڑھنی ، پیریں پگ رکھ دینی - **پیروں میں مہندی لگنا :** [مح ہ] نکمّا عذر کرنا ، کدھرے نہ جان لئی اجایا پج (بہانہ) لانا ۔

● پیر : [نر مد ہ] (مد) پیڑ ، سول ، دکھ ، درد ، جنائی ویلے دی پیڑ ، فریبی ، سوموار ، پیر ، پیروار ، ایتواروں اگلا دہاڑا ،

● پیر : [نر ف] [ج : پیران] بڈّھا ، وڈّی عمر دا ، بزرگ - (۲) کرنی والا ، ہادی ، مرشد ، اُستاد - رہنما - (۳) حرام زادہ ، چلاک ، **پیر بھائی :** [نر اُ] پیر بھرا ، پیر بھائی ، مرشد بھائی ، جہناں دا مرشد سانجھا ہووے - **پیر بھجڑی :** [نر نا] بھارت وچ اِک شہر جھنجھنو کھسرے چنگا اچا منّدے نیں ، اِک جھوٹھ موٹھ دا پیر ، کھسریاں دا پیر - **پیر بھجڑی کی کڑھائی :** [مح ہ] پیر بھجڑی دے ناں دی نیاز ؛ جہڑی کیسے نو کھسرا

بنان ویلے کُھسریاں وِچ وَنڈی جاندی اے ۔ پِیر پنجال : [نر تا] جَمّوں وَلّوں کشمیر دے راہ آؤن والی اِک سِدّھی تے اُچّی گھاٹی ۔ پِیر تو آپ درماندہ ہیں ؛ شفاعت کس کی کریں گے : [اکھ ہ] جس پِیر دے آپنے عمل چنگے نہ ہون اوس کِسے نُو پار کی لنگھانا اے ، [پ : آپ بابا منگتا باہر کھلے درویش] ۔ پِیرِ خرابات : [ص ف] (۱) فنا فی اللہ ، کامل مُرشد (صوفیاں موجب) ، جِھڑا شرع توں باہر ہووے ، ساقی ، کلال ، شراب خانے دا مالک ۔ پِیر دیدار کا کَونڈا : [مح ہ] جُھوٹھی مُوٹھی دے پِیر دی نیاز ؛ زنانیاں اودوں منندیاں نیں جدوں کوئی آؤن والا چوکھا چِر نہ آوے ۔ پِیرزادہ : [نر ف] پِیر دا پُتر ، مُرشد دا بیٹا ، پِیر دا جایا ۔ پِیر زال : [مد ف] اوہ بُڈھّا جِھدے سِر دے وال چِٹے ہوگئے ہون ، بہت بُڈھّی زنانی ۔ [مح] : دُنیا ، دُنی ۔ پِیر سنجر : [ص ف] خواجہ معین الدین چشتی اجمیریؒ دا لقب ۔ پِیر شَو بیاموز : [اکھ ف] بُڈھّا ہو کے وی کُجھ سِکھن دی مت اے ، علم دا کوئی میچ بَنّا نہیں ، بندہ چاہے تے مردیاں تیکر کُجھ نہ کُجھ سِکھدا رہندا اے ۔ پِیرِ طریقت : [نر ص ف] پِیر ، مُرشد ، پیشوا ، روحانی آگُو ، اگواہا ، راہے پان والا (صوفیاں دا) ۔ پِیر فرتُوت : [ص ف] (۱) بُڈھڑ ، چوکھا بُڈھا ، مرنہار بُڈّھڑا ، جِھدیاں قبر وِچ لتّاں ہون ۔ (۲) تجربے کار ۔ پِیرِ کِنعان : [نر ف] حضرت یعقوبؑ ہوریں (کِنعان شہر دا بُڈھا بزرگ) ۔ حضرت یوسفؑ دے پیو دا ناں ۔ پِیر کے ایزے یا پِیر کا نیزہ : [مح اُ] پِیر دا جھنڈا ، قدر دے قابل ، عزت جوگا ۔

پِیر کی چوٹی : [مح اُ سٹھ] بڑا اُچّا ، بڑا مُچّا ، کِسے نُو مَوجاں کردیاں وی آکھیدا اے ۔ پِیرِ مُغاں : [نر ص ف] (۱) پارسیاں دا بُزرگ ۔ (۲) شراب خانے دا مالک ۔ (۳) صوفیاں موجب : کامل مرشد ۔ (۴) گُرو گھنٹال (ٹچکر وجھوں) ، بڑا چلاک ، چلدا پُرزہ ۔ پِیر میاں بکری مُرید میاں بانگا ، آ گئی بکری چاب گئی بانگا : [اکھ ہ] پِیر بکری اے مُرید اُہدا بانگا اے ، بکری آؤندی اے تے بانگے نُو چب جاندی اے :- جد پِیر لوک مُریداں دے گھر پُہنچا پھیر جان تد آکھدے نیں ۔ پِیرِ نابالغ : [ص مح ف] بے وقوف بُڈھّا ، بُڈھ بلھیٹ ، اوہ بُڈھّا جِھڑا بچّیاں وانگوں کرے ۔ پِیر و مُرشد : [نر ف] (۱) آگُو ، اگواہا ، پیشوا ، پِیر ، مُرشد ، اللہ لوک ، جِھدی بیعت کیتی جائے ۔ (۲) دلّی دے چھیکڑلے بادشاہ بہادر شاہ ظفر دا لقب ۔ پِیراں نمی پرند ؛ مُریداں ہمی پرانند : [اکھ ف] پِیر نہیں اُڈدے ؛ مُرید اُڈاندے نیں ، مُرید لوک پِیراں مُرشداں دیاں کرامتاں دے جَس گا گا کے مشہور کردے تے ودھیرے دُھماندے نیں ۔

● پِیرانہ : [ص ف] پِیراں ورگا / والا ، بُڈھیاں وانگ ۔ پِیرانہ سالی ۔ پِیرانہ سری : [مد ف] بُڈھیپا ، بُڈھّا وارا ، پچھلی عمر ، بُزرگی ۔

● پَیرا : [نر ہ] پَیر پَینا ، پوکھا (کِسے دے آؤن دا اثر) ، سگن (سغن) ، شگن ، فال ، کھوج کُھرا (پَیراں دا) ، پَیڑا ، گھوڑے یا لونڈی غلام بارے ورتیدا اے ۔

● پیرا ہوا : [نر ص ہ] [مص : پیرنا] سبّھے پتن تریا ، چلاک ، ہشیار ، تجربے کار ، کائیاں ، جانُو ، سیانا ، کھچرا ، کھیڈیا ملّیا ، ہنڈیا ورتیا ، چھٹیا پھوکیا ، کرُو ، گھلاٹیا ، کارے ہتّھا ۔

● پیرا ، پیراگراف : [نر انگ : para paragraph] پیرا ، لیکھ لکھت دی ٹکڑی ، نثر دا ٹوٹا ، پوری گل ۔

● پیراٹروپر : [ص ، انگ : paratrooper] [اُ : چھاتا بردار] چھتر سپاہی ، چھاتا فوج دا سپاہی ، چھاتا فوج ، پیراشوٹیا ۔

● پیراستگی : [مد حمص ف] [مص : پیراستن : سجانا] سجاوٹ ، سجوت ، ٹھاٹھ سنگار ، ٹھٹھ ، سجائی ، گٹھائی ، بن بنا ، شان ، ٹوہر ۔

● پیراستہ : [مف ص ف] {مص : پیراستن = سجانا} سجیا ہویا ، سجایا ہویا ، گٹھیا ہویا ، ٹھٹھیا ہویا ، جچواں ، سوہنا ، ڈھکواں ، سنگاریا ہویا ، سواریا ہویا ، من بھاؤندا ۔ آراستہ دے نال رل کے آؤندا اے : [آراستہ و—] ۔

● پیراک : [ص ہ] تارُو ، پانی وچ ترن والا ، ترنہارا ، ترن دا ول جانن والا ۔ پیراک ہی ڈوبتا ہے : [اکھ ہ] تارو ای ڈبدا اے : ہشیار لوک ہی دھوکھا کھاندے نیں ، = سپاہڈے دی موت سپ دے ہتھوں ۔ پیراکی : [مد ہ] تاری ، ترن ڈھنگ ۔

● پیراؤ : [ص ہ] تارُو پانی ، جھدے وچ ترنا پئے ، ڈوبُو (نےَ/نیں (ندی) ، دریا) ۔

● پیراہن ، پیرہن : [نر ف] کپڑے ، لباس ، کُڑتا ، جھگا ، انگرکھا ، دھڑ دا پہناوا ۔ پیرہن تار تار ہونا : [مح اُ] لباس لیر و لیر ہونا ، لیراں لمکنیاں ، کپڑے پاٹے ہونے ۔ پیراہن کاغذی : [نر ف] کاغذ دا چولا ، نالشی دا پہناوا ، نمانے مظلوم یا فریادی دے لیڑے ، کدے فریادی ایران وچ کاغذ دے لیڑے پا کے بادشاہ اگے فریاد کرن جاندا سی ۔ پیراہن یوسف[۴] : [نر ف] حضرت یوسف[۴] دا کُڑتا ؛ جھڑا اہناں دے بھراواں نے آپنے باپ حضرت یعقوب[۴] نُو لیا کے وکھایا سی ، مراد : رت رنگیا چولا ۔

● پیرائی : [نر اُ ہ] شیخ ، بھرائی ، ڈھولی ، ڈھول وجان والا ، ڈھولکیاں مڑھن والا ۔

● پیرائی : [مد حمص ہ] تاری ، ترن دا ڈھنگ ، ترن دا گُن ، ترائی ، تارن یا تران دی کار کمائی ، سجاوٹ ، سج سجا : {جلوہ پیرائی} ۔

● پیرایہ : [نر ف] (۱) گہنا ۔ (۲) لباس ۔ (۳) سنگار ۔ (۴) ٹھاٹھ ، بن بنا ۔ (۵) بنتر ، ڈھنگ ۔ (۶) سُچج ۔ (۷) طرز ، طریقہ ۔ (۸) پیرا ، پیراگراف ۔

● پیرس : [نر نا انگ : Paris] فرانس دا مشہور شہر تے راج گھر ۔

● پیرنا : [لا ہ] ترنا (تیرنا) ، تاری لانی ، پانی اُتوں تر کے جانا (جاندار دا) ۔

● پیسرو : [ص ف] مرید ، چیلا ، بالکا ، پیروی کرن والا ، تابع ، منن ہار ۔

● پیُرو : [نر ، انگ : peru] اُبھے (شمالی)

امریکا دا مور پوچھلا کُکڑ ، یورپ والے اہدا گوشت بڑی ریجھ نال کھاندے نیں ، (راکھواں پکھیرو اے) ۔

● پیَروڈی : [مد انگ : parody] سٹھ ، سِٹھنی ، کسے دے مشہور نظمیلے یا نثریلے وچاراں دی جھیڈ وگاڑ ، ہاسے بہانے لاہی ہوئی نقل ۔

● پیرُوز : [ص ف] [فیروز] جِتن والا ، فتح پان والا ، جیتُو ، سُپھل ، کامیاب ۔ **پیروزی** : [مد] جِت ، فتح ۔

● پیَروکار : [فا ف] وکیل ، مختار ، مُدعی / نالشی ولّوں مقدمے دی پَیروی کرن والا ۔ **پَیروکار بننا (پیروی کرنا)** : [مح اُ] مگر لگنا ، پَیروی کرنی ، پچھے لگ ٹُرنا ، چج چالا اپنانا ۔

● پَیروی : [مد ف] (۱) پچھے لگنا ۔ (۲) مُریدی ۔ (۳) رِیس ، پچھے لگ ٹُرنا ۔ (۴) مقدمہ لڑن دا کم ، مختاری ۔ **پَیروی کرنا** : [مص اُ] پچھے چلنا ، مگر لگنا ، آکھا مننا ، سوچن باجھ آکھے لگنا ، چج چالا اپنانا ، راہ کھہڑا اپناؤنا ۔

● پَیرہن : [نر ف] [ویکھو : پیراہن] ۔

● پیری : [مد ف] بُڈھیپا ، بُڈھی عُمر ، پچھلی عمر ، بُڈھا وارا ، بُزرگی ، کرامت ، اُستادی ، چلاکی ۔ {پاس پیری : ڈھولیاں دی لاج ، بُڈھیپے دی شرم} ۔ **پیری مُریدی** : [مد اُ] پیری مُریدی ، پیر دا کسے نُو مُرید بنانا ، بیعت لینی ۔

● پیڑ : [نر ہ] رُکھ ، درخت ، بُوٹا ، رُکھڑا : [—لگ ، لگا] ۔ **پیڑ بوئے ببول کے تو آم کیسے ہوں** : [اکھ ہ] آکٹ بیجکے امب نہیں کھائیدے ، جہا کرئیے ، تہا بھریے ، بدی کر کے نیکی دا پھل منگنا فضول جہی اُمید اے ۔

● پَیڑ : [مد ہ] (۱) پَیڑ ، کُھرا ، پَیر دا نشان ، چوری دا کھوج ۔ (۲) گو ، راجاں دا پاڑ جہدے اُتے بہ کے اُچیاں منزلاں دی اُساری لاندے نیں = [اُ : بیڑ] ۔ (۳) تھوڑا جہا پینڈا ۔ **پَیڑ نہ چلی ، بابا ! پیاسی** : [اکھ ہ] کوہ نہ ٹُری بابا ترہائی (تہائی) :- جد کوئی کسے کم دے شروع وچ ہی آکیا تھکیا دِسے تے کم دے دُھر اپڑان پُگان ولوں نااُمیدی دسّن لئی آکھدے نیں ۔

● پِیڑ : [مد ہ] پِیڑ ، درد ، دُکھ ، چِیس ، تراٹ ، سُول ۔ **پِیڑیں لگنا** : [مح ہ] جنائی دیاں پِیڑاں لگنیاں (زچہ نُو) ، ہتّھاں پَیراں دی پِینی ۔

● پیڑا : [نر ہ] (۱) پیڑ ، کھوئے کھنڈ دی ٹِکی ، اِک مٹھیائی ۔ (۲) روٹی گھڑن لئی تَون وچوں ٹُک کے گول بنایا ہویا آٹا ، مکھّن دا وٹیا ہویا گولا ۔

● پیڑُو : [نر ہ] پیڈُو ، نل ، چِتڑے ، دھنّی ہیٹھلی تھاں ۔ **پیڑو کی آگ** : [مح ہ] پیڈُو دی آگ ، زنانی دا مستیواں ، مرد ملاپ لئی بے چینی ۔

● پِیڑھا : [نر ہ] پِیڑھا ، وڈّی پِیڑھی ، کھٹولڑا ۔ ڈھو والی پِیڑھی ۔

● پیڑھی : [مد اُپ] (۱) پیڑھی (پیہڑی) - (۲) کھٹولڑی - (۳) ڈھو والی پیڑھی - (۴) جدّ پُشت ، جدّ پیڑھی ، نسل - (۵) نسب دا شجرہ ، کل - پیڑھی پُننا : [مح ہ عو] وڈ وڈیرے پُننے ، جدّ تولنی ، سارے کوڑمے نو چنگا مندا بولنا ، جدّ پُشت نو کیڑے پانے - پیڑھی در پیڑھی : [تف اُ] پیڑھی وار ، نسلونسلی ، نسل و نسل ، پیڑھیو پیڑھی - جدّی پُشتی ، موروثی ، پیڑھیوں سے : [تف ہ] پُشتاں بدّھی ، پیڑھیاں توں ، جدّی پُشتی -

● پَیڑی : [مد ہ] پَوڑی ، پَوڈا ، پَیر دھر کے چڑھن دی تھاں - (۲) تھڑھی ، تھلھی - (۳) پڑسانگ ، پڑسانگی ، جہڑے راہیں اُچے تھاں چڑھدے نیں -

● پیڑی : [مد ہ] (۱) جڑھ - (۲) پاڑ ، جہڑے وچوں دوجا بوٹا پُنگرے - (۳) پان دی اِک قسم - (۴) نیل دا چھانگیا ہویا رُکھڑا - (۵) رُکھ دی پوری - (۶) پھل دار بوٹیاں دا لگان -

● پَیزار : [نر ف] جُتی ، پیزار ، پچار (لو) ، کَھوسڑا (بر) ، پَولا ، کَھلا ، بےپرواہی دسن ویلے ورتیا جاندا اے :(میری جُتّی نو) - پیزار پر مارنا : [مح اُ] جُتّی اُتے لکھنا ، حقیر سمجھنا ، نگُونا جاننا - پیزار دکھانا : [مح اُ] جُتی وکھانی ، پرواہ نہ کرنی : {ـــ سے = کھلّے نو ، جانے جُتی} - پیزار مارنا : [مح اُ] جُتّی مارنی ، نقدرا جاننا ، پرواہ نہ کرنی ، اُکّا نہ متھنا جُتّی جِہا سمجھنا -

● پیس : [نر ، انگ : piece] بھورا ، ٹکڑا ، ڈلی ، ٹوٹا ، بیرا ، ڈکرا ، ٹکڑی : (نظم وغیرہ داـــ) -

● پیس : [پیسنا دا امر] پیہہ - پیس پاس منہاج مرے ، کراست محمد جھنڈے کو : [اکھ ہ پ : کوئی کھٹّے تے کوئی کھاوے ، کوئی ہتھ ملیندا جاوے : محنتاں کوئی کردا رہے پر ناں کسے دوجے دا ہو جائے - پیس لوں تو پیٹ لوں : [اکھ ہ] پہلاں روزی دا فکر نبیڑ لواں فیر موئے دا سیاپا وی کر لواں گے ، روزی دا وچار سبھ توں پہلاں - پیس موئی پکا موئی آئے کوٹھے کھا گئے : [اکھ ہ] پیہہ موئی پکا موئی آئے ڈٹے کھا گئے :- محنت کوئی کردا رہ گیا تے فائدہ کوئی ہور اُٹھا گیا -

● پَیسا ، پَیسہ : [نر ہ] [ج : پیسے] رقم ، روک رُپیّا ، رُپیا ، پیسا ، پُرانے آنے دا ¼ ؛ تے نویں دا $\frac{1}{100}$ (حصہ) ، دم ، مال ، اِک میل دا سِکا ، ہُن دے رُپئے دا سوواں حصہ ، دولت - پَیسا آوے پَیسا جاوے ؛ لوگ نفع میں روٹی کھاویں : [اکھ ہ] [پیسے آؤن پیسے جان لوک نفعے وچ روٹی کھان] ، وپار وچلے نفعے بارے آکھدے نیں :- پیسا بھاویں کھان پین دی شے نہیں پر کھان پین ایسے توں لبھدا اے - پَیسا اُٹھانا ، اُڑانا : [مح ہ] پَیسا لانا ، مال خرچنا ، دولت اُجاڑنی ، فضول خرچی کرنی ، پَیسا اُڈا دینا - پَیسا پَیسا جوڑنا : [مح ہ] پیسا پیسا جوڑنا ، اَوکھے ہو کے بچت کرنی ، سنگ سرفے نال خرچ کرنا ، پوہریا پوہریا کر کے جوڑنا ، بھورا بھورا کر کے جوڑنا - پیسا پیسا کمایا چپنی بھر اُٹھایا : [اکھ ہ] محنت نال کمایا تے انھے واہ خرچیا :- اُجاڑو نو بچت کرن دی مت دین ویلے آکھدے نیں ، ہور ویکھو ، "پیسنا" دے ہیٹھ : پیسا پیسا - پَیسا ٹھیکری کرنا :

[مح ہ] دولت اُجاڑنی / گھٹے کوڈاں رلانا ، انّھا خرچ کرنا ، پانی وانگ پیسا ورتنا ، بے پرواہی نال خرچنا ۔ **پیسا جوڑنا** : [مح ہ] مال جمع کرنا ، پیسا (پیسہ) جوڑنا ، دولت کٹھی کرنی ، مال جوڑ جپ کے رکھنا ۔ **پیسا چلنا** : [مح ہ] (۱) کھوٹا پیسا چل جانا ۔ (۲) قرضہ وصول ہو جانا ، واہکاں راہکاں کولوں لگان تر جانا ۔ **پَیسا ختم ، بکرا ہضم** : [اکھ ہ] کھیڈ ختم تے پیسا ہضم ! (مداری لوک آکھدے نیں) ۔ **پَیسا درخت میں نہیں پھلتا** : [اکھ ہ] دمّ رُکھیّں نہیں لگدے ۔ دمّاں دا مینہ نہیں ورھدا :۔ پیسہ محنت نال لبھدا اے ۔ **پَیسا دھو کر اُٹھانا** : [مح عو ہ] اِک رسم ، اِک مَنّت اے : زنانیاں مشکل کشا دے ناں تے پیسا دھو کے رکھدیاں نیں تے مُراد پوری ہون اُتے اوس پیسے دی شرینی ونڈدیاں نیں یا اُہ فقیر نُوں دے دیندیاں نیں ۔ **پیسا ڈُوبنا** : [مح ہ] نُقصان ہو جانا ، رقم ڈُب جانی ، دولت برباد ہونی یا کُھوہ کھاتے پَینی ، پَیسے دا نَھون ہو جانا ۔ **پیسا کرے کام بی بی کرے سلام** : [اکھ اُ] دم کرائے کم :- پیسا ہر تھاں کم سواردا اے ، پیسے والے نُوں سوبھا آوندی اے [پ : کارساز ہے ربّ تے فیر دولت . . . (وارث)] ۔ **پیسا گانٹھ کا اور بیٹا پیٹ کا** : [اکھ ہ] پیسا گنڈھ دا ؛ پُتر اپنی کُکھّ دا ، اہو دوئے کم آوندے نیں ؛ باقی سبھ سلسلے جُھوٹھے نیں ، = پیسا گنڈھ دا بیلی پندھ دا ۔ **پیسا نہیں پاس تو کیسے سونگھیں باس** : [اکھ ہ] دماں باجھوں کمّ نہیں ہُندے ، پیسے دی ساری کھیڈ اے ، پیسے بنا کوئی سوجھ سنگار نہیں ہُندا ، [پ] : پیسے والی دا بال کھیڈے ۔ **پیسے** : [نرج ہ] [و : پَیسا] ۔ **پیسے برابر بوٹیاں کرنا** : [مح ہ] خوب مارنا ، دب پھنڈنا ، کھل ادھیڑ دینی ، مار مار کے پیپوں کر دینا ۔ **پیسے بھر کی بوٹی کٹوا دو** : [مح عو ہ] جیبھ وڈھا سٹّو (جے وعدہ پُورا نہ ہووے تے) ، زنانیاں آپنی گل تے یقین دوان لئی آکھدیاں نیں ۔ **پیسے پیسے کو حیران** : [ص ہ] غریب ، کنگال ، پیسے پیسے توں آتر محتاج ، ہتھ پلّیوں سکھنا ، ہتھل ۔ **پیسے کا میت** :[نر ہ] پیسے دا پیر ، دماں دا مِتّر ، پیسے دا پُتر ، کنجُوس ، پیسے پِچھّے سکے پیارے چھڈ جان والا ۔ **پیسے کے تین دھیلے بھنانا** : [مح ہ] ات کرسی ہونا ، ہر حیلے کُجھ نہ کُجھ بچانا ، {دھیلا = ½ پیسا} ۔ **پیسے کی جگہ دھیلا اُٹھانا** : [مح ہ] پیسے دی تھاں دھیلا خرچ کرنا ، بڑی کرس کفایت نال خرچ کرنا ، کوڈی کوڈی بچانی ۔ **پیسے کی خرابی ہونا** : [مح ہ] پیسا (پیسہ) برباد ہونا ، پیسہ ضائع ہونا ، مال دُھر ہونا ، پیسا اُجڑنا ، مال بکری ہونا [پ مح] ۔ **پَیسے والا** : [ص ہ] پیسے والا ، دھنتّھا ، امیر ، دولت مند ، دھنوان ، دولتوان رجیا پُجیا ۔

● **پیسنا ، پیس ڈالنا** : [مت ہ] پیہنا ، پیسنا ، گھسانا ، رگڑنا ، کھرل کرنا (دوری وچ) ، سہین کرنا ، آٹا کر دینا (سکی چیز دا) ، سُرما بنا دینا ، تباہ کرنا ، جھونا (چکی دا) ، ستانا ، کر بچنا (دنداں دا) ، کچیچی وٹنی ، لتاڑنا ، مدھ سٹّنا ، کرڑی محنت کرنی ، دُکھ جھلنا ، وختاں نُوں پھڑیا جانا ۔ **پیسا پیسا کمایا چپنی بھر اُٹھایا** : [اکھ] گھنی محنت دا پھل تھوڑا ۔ **پیسنی** : [مد ہ] پیہن ، پیہن لئی تیار کیتے ہوئے

دانے - [مص] : رِپیہنا ، رَگڑنا ، رَگڑے دینے ، ستانا ، دُکھ دینا ، برباد کرنا -

● **پیسنجر ، پسنجر** : [ص ، آنگ : passenger] راہی ، پاندھی ، مسافر ، سوار ، اسوار - **پسنجر ٹرین** : [مد آنگ] ریل گڈی ، مُسافر گڈی -

● **پیش** : [مد ع] [ضمہ : "ُ"] وا (و) دی نِکی" تے گٹ واج ، حرفاں دی اِک حرکت ، سامنے ، موہرے ، اَگے" ، اَگہاں (اگانہ) [ص : پیش] - [نر] سامنا ، سامنلا حِصہ (انگرکھے / کُڑتے دا) ، [ض : پس] - **پیش آنا** : [مح اُ] وَرتنا ، واپرنا ، بیتنا ، سامنے ہونا ، اَگے" آؤنا (کوئی گل) ، مِلنا (پھل) ، سلوک کرنا - **پیش از مرگ واویلا** : [اکھ ف] [موتوں اگیترے سیاپّا] پ= نو کوہ دریا تے مُستھن موڈھے تے - بِن پانیوں موجڑے لاہ لِتّے -/ آیا نہ پھٹ" وید بُلاؤ جھٹ" :- دُکھ آؤن توں پہلاں کُرلاٹ پا دینا - **پیش اِمام** : [نر اُ] اِمام (نماز وِچ) ، نماز پڑھان والا ، جماعت کران والا ، اِمام (تسبیح دا) - **پیش بند** : [نر ف] موہری ، گھوڑے دے سینے بند تے تنگ وِچکار اُہدی دھون نوا رکھن والی چم یا نوار دی ودھری - **پیش بندی / بینی** : [مد ف] دُور دی سوچ ، اگیتری سوچ ، کُجھ کرن توں پہلاں کِسے آؤن والی روک دا اُپا / بچا - **پیش پا اُفتادہ** : [ص مح ہ] سامنے دی گل" ، معمولی جہی گل" ، کھبتے ہتھ دی مار/کار ، صاف نظریں آؤن والا معاملہ - **پیش تر** : [تف ح ف] اگیرے ، پہلیرے ، پہلوں ، اگوں ، ودھیرے پہلاں - [ص ف] اگیترا ، اگیتری - **پیش جانا یا چلنا** : [مح اُ] وَس" چلنا ، پیش جانی ، ہتھ وَس ہونا ، واہ لگنی ، کامیابی ہونی - **پیش خدمت** : [فا ص ف] اَردلی ، نوکر ، مُلازم ، امیر عورتاں دی نوکرانی - **پیش خیمہ** : [نر ف] اہ تمبو جہڑا امیراں دے سفر وِچ اگلی منزل تے اُہناں دے اپڑن توں پہلاں گڈیا جاندا اے پئی اُہناں نُو تمبو لگن تیکر اُڈیکنا نہ پوے ، کسے اَگے آؤن والی گل" دا نشان ، پیشگی ثبوت ، کسے گل" دی وجہ ، سبب ، جہڑا پہلوں دِس پوے - **پیش دادی** : [ف] اِیران وِچ جمشید تیکر دے بادشاہ - **پیش دست** : [ص ف] پیشکار ، نائب مُحرّر ، مُنشی (دفتر وغیرہ وچ) - **پیش دستی** : [مد ف] پہلی ، اگلواندھی ، ہتّھ چلاکی ، اَگدی اَگدی - **پیش رَو ، پیشرَو** : [ص فا ف] (۱) فوج دا مُہرلا جتّھا - (۲) خدمت گار ، نوکر - (۳) اِمام ، رہنما ، آگُو - (۴) اَگے اَگے ٹُرن والا ، پہلاں لنگھن والا - **پیش قبض** : [نر ف] (۱) چُھری ، کاتی - (۲) کٹاری - (۳) خنجر - (۴) کُشتی دا اِک داَ ، کلاجنگ - **پیش قدمی** : [مد ف] اَگہاں ودھنا ، ہلّا ، دھائی ، چڑھائی ؛ [—کر] - **پیش کار ، پیشکار** : [فا ف] خدمتی ، اِمدادیا ، مددگار ، انتظام والا ، مینیجر ، حاضری والا کلرک ، نِکا مُنشی - **پیش کرنا** : [مح اُ] اَگے دھرنا ، سامنے رکھنا ، حاضر کرنا ، اَگانہ کرنا ، دینا (نذر نیاز) - **پیش کَش** : [مد ف] (۱) ڈھوآ ، تحفہ - (۲) نذر نیاز - (۳) ہدیہ - (۴) بھیٹ - (۵) نذرانہ - **پیش گاہ** : [مد ف] سامنے ، موہرے ، رُوبرُو ، دربار ، درگاہ ، اکٹھ ، ستھ ، دیوان ، بادشاہ ، تخت دا مالک ، پردھان ، حاکم - **پیش گوئی ، پیشین گوئی** : [مد ف] اگم واچ ، کِسے گل" بارے پہلاں دس دینا ، اَگے دی خبر ،

آگم دی آکھ، الیائی - **پیش لفظ :** [نر ف اُ] [آنگ : foreword] مُڈھلی گل" ، دیباچہ ، دِباچا ، مُکھڑا، مُکھ بند ، کتاب دا شروع ، جان پچھان - **پیش نظر ، پیش نگاہ :** [تف] نگاہ وِچ ، اکھّاں دے مُہرے ، موہرے ، اگے ، اکھّاں اگے" ، اکھّاں ہیٹھ ، سامنے دِسدا ، رُوبرُو ، مُکھ ہیٹھ ، نظراں وِچ - **پیش نماز :** [نر ف] امام ، جماعت کران والا ، نماز پڑھان والا - **پیش نہاد :** [مد ف] اِرادہ ، نیت ، سامنی گل" ، من مرضی ، چاہ ، متا - **پیش و پس (پس و پیش) :** [مد ف] اگے پچھے ، ٹال مٹول ، نہ نُکر ، حیلہ حوالہ ، پیچ ، بہانہ ، نہ ، ناہ (مد) ، آنا بہانا ، آلا ٹالا -

● **پیشاب :** [نر ف] (۱) مُوتر ، انساناں تے جانوراں دے اندروں پانی دی شکل وِچ نکلن والا گند مند [—آ ، کر] (۲) نُطفہ - **پیشاب بند ہونا :** [مح اُ] (۱) پیشاب رُکنا ، مُوتر ڈکیا جانا - (۲) یرکنا ، ترہ جانا ، ڈر جانا ، دہشت کھانی - **پیشاب بھی نہ کرنا :** [مح اُ] دھار وی نہ مارنی ، اُکا" پرواہ نہ کرنی ، بڑا تکریچ سمجھنا ، (عو : جُتی وی نہ مارنی ، تھکنا وی نہ) - **پیشاب خطا ہونا :** [مح اُ] مُوتر نِکل جانا ، ڈر تے دہشت نال پشاب نکلنا ، ودھیک ڈر جانا - **پیشاب سے چراغ جلنا :** [مح اُ] مُوتر وی بلنا ، کھڑکا دڑکا ہونا ، رُعب داب ہونا ، حکم چلنا ، دابے دھاسے نال سارے کم ہونے - **پیشاب کی راہ بہانا :** [مح اُ] انتھے واہ خرچنا ، عیاشی کرنی ، چسکیاں وِچ مال گوا دینا ، پانی وانگ پیسا روڑھنا -

● **پیشانی :** [مد ف] (۱) متھّا ، سامنا پاسا - (۲) سِر ، چوٹی - اکھاں دے اُتے سِر دا اگلا حصہ - (۳) سرناواں ، ناں - (۴) لِکھت اُتے چھڈی ہوئی کاغذ دی کوری تھاں - (۵) قسمت ، نصیب ، تقدیر ، لیکھ ، بھاگ - (۶) لکھیا - **پیشانی پر بل آنا یا پڑنا :** [مح اُ] متھّے وٹ" پینا ، تیُوڑی چڑھنی ، تڑنگ ہونی ، متھّا وٹّیا جانا ، غُصہ ظاہر ہونا - [لو مح = متھے اُتے" ست ہانڈیاں بھجنیاں] - **پیشانی رگڑنا :** [مح اُ] متھّا رگڑنا ، سجدے کرنے ، متھا ٹیکنا ، خوشامد کرنی ، ترلے مارنے ، چوکھا تابع ہونا - **پیشانی کا خط :** [نر اُ] متھّے دا لِکھیا ، کرم ، بھاگ ، قِسمت ، نصیب ، تقدیر - **پیشانی کا داغ :** [نر اُ] (۱) متھّے دا محراب ، سجدیاں دا نشان - (۲) کالک / بدنامی دا ٹِکا" - (۳) بھیڑی اُلاد -

● **پیشتر :** [ص ف] اگیرے ، اگیتے ، اگیترے ، پہلیرے ، پہلاں ، بڑا پہلاں ، سبھ توں پہلاں -

● **پیشگی :** [مد ف] بیانا ، سائی [لو : پیشکی] ، کم کران توں پہلاں دِتی" ہوئی کجھ مزدُوری ، اگیتری رقم ، اگاؤں دِتی" ہوئی رقم -

● **پیشوا :** [فا ف] آگُو ، موہری ، اِمام ، سردار ، اگے" ٹُرن والا ، رہنما ، بھارت دے مرہٹیاں دا اِک سردار ، نانا صاحب - **پیشوائی :** [مد ف] استقبال ، کسے نُوں آگلواندھی لین جانا ، آؤ بھگت ، اگوائی ، جی آیاں (نوں آکھن جانا) ، رہنمائی ، رہبری ، سرداری ، اِمامت -

● **پیشہ :** [نر ف] کم" ، کسب ، کاروبار ، کمام ، رُزگار ، دھندا ، روٹی کمان دا حیلہ وسیلہ - **پیشہ ور :** [نا ف] کسبی ، ہُنر والا ، کاریگر ،

کامی ، کیسے کم کار نوں آپنا پیشہ بنا لین والا ، دھندے ہار ، دکاندار ، تاجر ۔

● **پیشی** : [مد ف] حاضری ، پیشی تریک ، مقدمے دی تاریخ ، مقدمے لئی عدالت وِچ پیش ہون دا دن ، عدالت وچ مقدمے سنن دی تاریخ ۔ **پیشی کا محرّر** : [فا أ] رِیڈر ، مُحرّر مُنشی (جج دا) ؛ جہڑا مُقدمیاں دے کاغذ پیش کرے ۔

● **پیشین** : [ص ف] مُہرلا ، سامنا ، سامنلا ، پہلا ، پہلیرا ، اگلا ، اگلیرا ، مُڈھلا ، پُرانا ، قدیمی ، پُرانے سمے دا ، {نماز پیشیں = پیشی دی نماز ، ظہر دی نماز} {—گوئی = پیش گوئی} ۔

● **پیغام** : [نر ف] سُنیہا ، سندیسا ، سنیہوڑا ، کہیا سُنیا ۔ **پیغام ڈالنا** : [مح أ] ساک منگنا ، رشتے لئی سوال کرنا ، رشتہ پُچھّنا ، ویاہ لئی آکھنا ، سوال پانا ۔

● **پیغمبر ، پیغامبر** : [نر ف] سُنیہی ، سُنیہا دین والا ، پیغام سُنان والا ، پیاسی ، ہرکارا ، ہلکارا (لو) اللہ ولوں بندیاں لئی حکم سنان والا ؛ اللہ دا رسُول ، نبی ۔ **پیغمبری** : [مد ف] پیغمبری ، نبوّت ، رسالت ، اللہ دا پیغام سُنان دی خدمت ، نبی دے گُن ۔

● **پیک** : [نر ف] (۱) قاصد ، ہرکارا ۔ [انگ : pack] (۲) [— کر] مال بند کرنا ، بنڈل بنانا ، پیکنگ کرنی ۔

● **پیک** : [مد ہ] تھکّ ، پچکاری (پان دی) ۔ **پیک دان** : [نر آ أ] تھکدان ، اُگلدان ۔

● **پیکار** : [ص ف] جنگ ، رن ، لڑائی ، فوجاں دا مقابلہ ، یُدھ ، جُدھ ۔

● **پیکان** : [نر ف] نوک ، بھالا ، سانگ ، چُنجھ (تیر / نیزے / برچھی دی) ۔ **پیکان اگر از زخم بیروں آید خلش باقی ماند** : [اکھ ف] نیزے / برچھی / تیر دی نکی بھاویں پھٹ توں باہر آ جاندی اے پر اُہدی چوبھ / سڑن باقی رہندی اے ۔

● **پیکٹ** : [نر ، انگ : packet] نِکا بنڈل ، بدّھی یا ولھیٹی ہوئی شے ، پارسل ، تھدّی ، گٹھی ۔

● **پیکدان** : [نر آ أ] تھکّدان ، اُگالدان ، تھکّن دا بھانڈا ۔

● **پیکر** : [نر ف] (۱) جُثّہ ، سریر ۔ (۲) چہرہ ، شکل ، صُورت ، رُوپ ۔ (۳) بُت ۔ (۴) [فا انگ : packer] پیک کرن والا ، مال دے پیکٹ بنان والا ، بنڈلیا ، تھیلے بنھن والا ۔

● **پیکڑا** : [نر ہ] (۱) پاکھڑا ، پینکھڑا ۔ (۲) کڑی ، پیریں پان دا اِک زلاواں (زنانا) گہنا ۔ (۳) بیڑی (قیدیاں دی) ۔

● **پیکنگ** : [نر چ نا] پیکھنا ، پیکن ، چین دا راج گھر تے مشہور شہر ۔

● **پیکھنا** : [نر ہ] ان بھاوندا کم ، کوجھی تے بے مناسب گلّ ۔

● **پیل** : [مد ہ] [مص : پیلنا] دھکّا ، پیل ، زور ، دبا ۔ [امر] دھکّ ۔

● **پیل** : [نر ف] [ع : فیل] ہاتھی ، شطرنج دی اِک گوٹ جہڑی آڈی چلدی ہوئی مار کردی اے ۔ **پیل بان** : [نر فا ہ] ہاتھی والا ، ہتھوان ، مُہاوت ۔ **پیلبشند** : [ص ف] شطرنج

وچ فیلے دے بیٹھ آئی ہوئی گوٹ ۔ **پِلپا** :
[نر ف] اِک بیماری جس وچ پِنّیاں سُج کے
ات موٹیاں ہو جاندیاں نیں ۔ **پِلپایہ** : [نر ف]
تھم ، تھمّی ، ستُون ، کھمبھا (چونے تے
پتھر دا) ۔ **پِلتن** : [ص ف] موٹا جھوٹا ،
ہاتھی دا ہاتھی ، ہاتھی ورگا ، تھہبر ٹُھلھا ،
بڑے زور والا ، بڑی طاقت والا ۔

● **پِیلا** : [ص ہ] کھٹّا ، بسنتی ، زرد ،
پِھکا کیسری ، سرہوں دے پُھلاں ورگا ۔

● **پِیلاہٹ** : [مد ہ] پِلتن ، زردی ، کھٹّوں ۔
[مد] پِلّپن ۔

● **پِیلی** : [مد ہ] (۱) پِیلی ، کھٹی (رنگ
دی) ، زرد ۔ (۲) پِیلی مٹّی ۔

● **پِیلک** : [مد ہ] مکو ، کَنیچ مَینچ ،
پیلک ، اِک بوٹی جھڑی جگر سدھائی تے
خون دی صفائی لئی بڑی چنگی اے = [—دا
ساگ : کَنیچ مَینچ] ۔

● **پیلنا** : [مت ہ] ٹھیلنا (ٹھہلنا) ، دھکّنا ،
دبانا ، اگے کرنا ، ٹورنا ، چَلانا ، پِیڑنا ، رس
کڈھنا ، تیل کڈھنا ، پھینا (پِھہنا) ، دھروہنا ،
پھیرنا (مُگدر) ، [لا : پِلنا] ۔

● **پِیلُو** : [نر ہ] (۱) پِیلُوں (مد) پِیلُو دا
رُکّھ ، جِھدیاں جڑھاں تے ٹاہنیاں دیاں
مسواکاں بندیاں نیں ۔ (۲) اِک راگنی ۔ (۳)
تیر ، کانی ۔ (۴) اِک خیالی پکھیرو ۔

● **پِیلہ** : [نر ف] ریشم دا کیڑا ، شطرنج دا
اِک مہرہ ، فیلا ۔

● **پَیمان** : [نر ف] وعدہ ، قول ، اقرار ، لار ،
سونہ ، شرط ، [—باندھنا/کرنا] ۔ **پیمان شکن** :
[ص فا ف] نگلا ، جھوٹھا ، بد عہد ، وعدے
توڑ ، زبان دا کچّا ، مُکرو ۔

● **پیمانہ** : [نر ف] (۱) میچن دی شے ، میچنا ،
میچنی ، مِنن دی چیز : ٹوپا/پڑوپا/دڑوپا ، فُٹّا
دُفُٹّا وغیرہ ۔ (۲) پلڑا ، تکڑی ، کنڈا ۔
(۳) پیالا ، آبخورا (شیشے دا) ۔ **پیمانہ لبریز ہونا** :
[مح اُ] پیالا نکّو نک بھریجنا ، نکّوں مُوہوں
چھلنا ، صبر پیالا بھر جانا ، پورا ہو جانا ،
عمر مُکنی ۔

● **پیمائش** : [مد حمص ف] مِنتی ، کاچھ ،
کچّھ ، مِنائی ، میچا ، کچھائی ، میچ ، میپ ،
ناپ ، مینتی ، ناپن دی کار کمائی ۔ {— کر : مننا ،
ناپنا ، کچھ پانا ، میچنا ۔ — کننده = کاچھُو ،
کچھواہا ، میچُو} ۔

● **پَیمبر** : [نر فا ف] پیغمبر ، سُناہی ، سینہی ،
نبی ، رسول ، ویکھو : ''پیغمبر'' ۔

● **پَیمک** : [مد ہ] زری دی پتلی ڈوری ،
زری دی اُنی ہوئی لیس ، سونے چاندی دیاں
اُنیاں ہوئیاں تاراں ۔

● **پِیں** : [مد ہ] (۱) پیں ، بریک تے بدھی
واج (واجے دی) ۔ (۲) بگلے ورگا مچھیاں کھانا
اِک پکھنو = پین ۔ **پیں بولنا** : [مح ہ] [پیں :
مہین واج] پیں بولی جانی ، بھیں ہو جانا ،
عاجز / آتر نے بے **وس** ہو جانا ۔

● **پَینا** : [ص ہ] (۱) تیز ، تکھّا ، ترکھّا ،
نکیلا ، (۲) ہاتھی نو ہکن دا مُوآ ، (۳) تلاں
دی کھل ۔ [نر] آر والی پرانی (سوٹی) وغیرہ ۔

● پِینا : [مت ہ] (۱) پِینا ، گھٹ بھرنے ، پانی ، پانی ورگی کوئی شے سنگھوں لنگھانی ، سُڑکنا ۔ (۲) چھکنا (حقّہ ، سگریٹ —) ۔ (۳) سہارنا ، سہنا (سٹ دا) ، مارنا (غصہ) ، سی نہ کرنا ۔ (۴) چُنگھنا (بال وانگ ، دُدھ —) ۔ پِئے دودھ اور کھائے مال : [مح أ] موجاں ماندے تے بُلتے لُٹدے ہوئے بندے بارے کہندے نیں ، پئی ؛ کھاندا تے بُرھلاندا اے ۔

● پینتالیس : [گین ہ] پنجتالی ، پنتالی ، چاہلی تے پنج = ۴۵ ۔ {ص : — واں : پنجتالی دی گنتی والی} ۔

● پینترا : [نر ہ] پینترا ، داء ، ٹھاڈھ ، لڑائی وچ ہلا کرن دا ڈھنگ ، ہلے دی ونگی ، وار ۔ پینترا بدلنا : [مح ہ] پاسا وٹانا یا ولانا ، ڈھنگ بدلنا ، نواں داء سارن دا ڈھب کرنا (گھول / لڑائی وچ) ۔

● پینتیس : [گن ہ] پینی ، پینتری ، تیہ تے پنج = ۳۵ ، {ص : —واں ، پینتیسویں = پینتیویں} ۔

● پینٹھ : [ص ہ] ستوارا بزار ، منڈی ، ویچن وہاجن دی جگہ ، ڈنگراں دا میلا / منڈی ، فرشی دکاناں ۔

● پینجنی ، پینجنیا : [مد ہ] زنانہ گہنا ، کُنڈیاں تے کبوتراں دے پیریں پان والے نکتے نکتے کڑے ، پنجنی (گڈ دی) جھڑی پہیتے نو باہر نکل آؤن توں روکدی اے ۔

● پینڈا : [نر ہ] تھلّا ، [نک : پیندی]

پیندا ، پیٹھلا حصہ ، تھلّا (بھانڈے وغیرہ دا) ؛ جہدے نال بھانڈا بھنجے ٹکدا اے ، تھلواں پاسا ، توپ دی کوٹھی ، مولی گاجر دی جڑھ ۔ پیندے کا ہلکا : [ص ہ] گل دا کچّا ، نکمّلا ، ڈھلےل یقین ، تھڑک جان والا ۔ پیندے کے بل بیٹھنا : [مح ہ] چتڑاں بھار بہنا ، ڈبّنا ، غرق ہونا ، تھکّنا ، دوالا نکلنا ، گھابرنا ، باٹی ٹیکنی (لو) ، بد حواس ہو جانا ۔

● پینڈیاں : [مد ہ] ودیا کرن ویلے پیکیوں نال جان والیاں پنّیاں ، چولاں دے گری میویاں والے مٹّھے لڈّو ۔

● پینس : [نر ہ] (۱) ڈولی ، پالکی ۔ (۲) اِک قسم دی بیڑی (۳) نک دی اِک بیماری ۔

● پینسٹھ : [گین ہ] پینٹھ ، پیٹھ ، پہنٹھ ، سٹّھ تے پنج = ۶۵ {ص : —واں} ۔

● پینک : [مد ہ] نشے دی جھوک ، گھوکی (ہفیم وغیرہ دی) ، جھلارا ، ہنگلاٹ (نیندر دا) ۔ پینک میں آنا : [مح ہ] جھوکاں لینیاں ، نشے نال ڈولنا ، نشے وچ جھلارنا ۔

● پینگ : [مد ہ] پینگھ ، پیہنگ ، جھولا ، جھلارا ، لمّا جھوٹا ، دو پاسے پلمن والا رسا جس اُتے ٹک کے جھوٹے لیندے نیں ۔ پینگ بڑھانا : [مح ہ] پینگھ جھٹانی ، ہلارے / جھوٹے لینے (پینگھ دے) ، پینگھ چڑھانی ، یاری ودھانی ، میل جول ودھانا ۔

● پیوڑی : [مد ہ] پیوڑی ، پیلی مٹی : کندھاں رنگن دے کم آؤندی اے ، اِک پیلا رنگ ؛ ہندنیاں اِہدا تلک (ٹِکا / تلولا) وی لاندیاں نیں ۔

● پَیوسٹت : [ص مد ف] کُھبھیا/ جُڑیا ہویا ۔ **پیوست ہونا** : [مح اُ] کُھبھ جانا ، دھس جانا ، جوڑ لگنا ، میل ملنا ، ملاپ ہونا ، نال مِل جانا ۔

● **پیوستگی** : [مد ف مص] دھسا ، سانجھ ، جُڑت ، میل ۔

● پَیوسٹتہ : [ص مفعہ ف] [مص : پیوستن] جُڑیا ہویا ، کُھبھواں ، جُڑواں ، میلواں ، لگّا پھسیا ہویا ، سانجھا ۔ [تف ، ویلا] سدا ، ہمیش ، نِت ۔

● **پیوسی** : [مد ہ] بوہلی ، بوہلا دُدھ ، اَہ سنگھنا دُدّھ جِہڑا گاں مَینہ دے سُون یا انسان دا بچہ پیدا ہون تے پہلے ترے دن ہُندا اے ، گاں مَینہ تے اُوٹھنی دے اجہے دُدھ وِچ مٹھا پا کے اہنُو کاڑھدے تے پُھٹ ہو جان تے کھاندے نیں ۔

● پَیوَند : [نر ف] (۱) جوڑ ، میل ، ملاپ ، پیوند ، ٹانکا ۔ (۲) عزیز داری ۔ (۳) گنڈھیا ہویا لیڑا لتّا ، تھگڑی ، ٹاکی ۔ (۴) رُکھّاں بُوٹیاں نُو پیوند کرن دا ڈھنگ ، پیوند ۔ **پیوند دار** : [ص ف] گانڈھے دار ، لیراں لگا ، ٹاکیاں لگا کپڑا ، جوڑاں والا ۔ **پیوند ڈالنا ، لگانا** : [مح اُ] پیوند کرنی ، گنڈھنا ، جوڑ نال جوڑ میلنا ، لڑ جوڑنا ، اِک بُوٹے وِچ دُوجے دی ٹہنی لانی ، جویں : کاٹھی بیری نُو سیؤ بیری دی پیوند لانی ۔ **پیوند زمین ہونا** : [مح اُ] زمین وِچ دبّیا جانا ، قبر وِچ پینا ، مر جانا ، جاؤں جانا ، زمین دی پیوند آؤنی ۔ **پیوند میں پیوند جُڑ جانا** : [مح اُ] ساکاں وِچ ساک ہو جانا ، عزیزداری وچ رشتہ ہونا ، سانجھ بن جانا ، دُور دے جدیاں دا فیر رل مِل بہنا ۔

● **پیوندی** : [ص ف] قلمی ، پیوند والا ، پیوندی ، جوڑ والا ، دو فصلا (بُوٹا) ، دو رنگا ، پیوندی بُوٹا ۔ **پیوندی مُونچھیں** : [مح ج اُ] تا دِتّیاں ہوئیاں مُچھّاں ، گھیر والیاں مُچھّاں جِہڑیاں گتّھاں تیکر ودھا/ چھڈ لیندے نیں ۔

● **پیہ** : [مد ف] چربی ، تِھندا ، تِھندیائی (گوشت دی) ۔

● پَیہم : [تف ، ویلا ، ف] اِکسار ، سواہرا ، اَتُوڑتی ، برابر ، مُڑ مُڑ کے ، اُپر تھلّے ، زور و زور ، نِت ، سدا ۔

● **پیہُو** : [مد ہ] پی پی ، پپیہے دی واج ۔

پھ

● **پھ ، پھے:** اُردو تے پنجابی الف بے دا پنجواں اکھّر (ا ب بھ پ پھ) ، اِہ بُلّھاں نال بُلایا جاندا اے ، ابجد مُل ''پ'' جِنّا اے ، اُردو لغت لکھاری اِہ حرف پ دی پٹی وچ ہی لکھ جاندے نیں ؛ بھاویں گُرمکھی ، سندھی تے دیوناگری ورگیاں لِپّیاں لکھائیاں وچ اِہدا وکھرا ناں تے تھاں اے -

● **پُھآر :** [مد ہ] [پھوآر] پُھہار ، پُھور ، پھک ، نِکّا نِکّا مِینہ ، نِکیاں نِکیاں کنیاں -

● **پھاپا کٹُنی ، پھاپھا کٹُنی :** [مد ص ہ] (۱) پھپّھے کٹّن ، پھپھڑے ہتّھی - (۲) دَلّی ، بھڑوی ، وچولی - (۳) مکاراں (مکارہ) ، موموٹھگنی ،چاتر ، چلاک بُڈھّی ، آساں ٹاکی لا تے لاہ لیان والی -

● **پھاٹک :** [نر ہ] (۱) وڈّا بُوہا ، پھاٹک - (۲) واڑا (ڈنگراں دا) ، دروازہ (ولگن دا) - (۳) کانجی ہاؤس ، اوارہ ڈنگراں دے رکھن دا کوٹھا - (۴) کٹہرا : پیش ہون والے مُلزماں دے کھلون دی تھاں - **پھاٹک بندی :** [مد اُ] (۱) بندی خانہ ، جیل ، حوالات ، قید خانہ - (۲) پھاٹک دا بند کر دینا - (۳) بے آس کر دینا -

پھاٹک ٹُوٹا گڑھ لُوٹا : [ا کھ ہ] پھاٹک ٹُٹیا تے گڑھ جِتیا گیا ، بِسم اللہ ٹھیک ہوئی تاں سمجھو انجام بخیر ہویا تے کم سَور گیا - **پھاٹک دار :** [ص اُ] پھاٹک والا ، پھاٹک دا راکھا یا دروغا ، دربان ، ڈیوڑھی دا بروالا - **پھاٹک سے چُھڑانا :** [مح ہ] (۱) کانجی ہاؤسوں چُھڈانا (ڈنگراں نُو) - (۲) قیدوں چُھڈا لیانا -

● **پھاڑ :** [نر ہ] (۱) پاڑ ، تریڑ ، درج - (۲) پھاڑنا مصدر توں فعل امر - (۳) پاڑ کے - **پھاڑ کھانا :** [مح ہ] پاڑ کھانا ، وڈّھ کھانا ، کھان نُو پینا ، چوکھے غُصے وچ آؤنا ، کِھجھکے پینا ، ان بھانی گل کرنی ، وڈھّن نُو پینا ، چِیر پاڑ کے کھانا (پاڑو جانوراں دا) بھنبھوڑنا - **پھاڑ کھانے کو دوڑنا :** [مح ہ] وڈھن نُو پینا ، مارن آؤنا ، کِھجھ چڑھنی - چھتّھا پے جانا ، تمکّ نال بولنا ، غُصے نال مچنا ، ونگیاں ٹیڈھیاں گلّاں کرنیاں - **پھاڑ کھاؤ :** [ص ہ] پاڑ کھان والا ، مریلا ، خُونی ، پاڑُو (جانور) غُصیلا ، غُصّے دا سُور (لو) ، اگّ دی ناڑ -

● **پھاڑنا :** [مت ہ] [لا : پھٹنا : پاٹنا] (۱) پاڑنا ، چِیرنا ، چاک کرنا (پیٹ) ، کہی کُہاڑی نال

ٹوٹے کرنے (لکّڑاں دے)، بیرے بیرے کرنے۔ (۲) اڈّ کرنا، نکھیڑنا، انجو انج کرنا۔ (۳) کھولھنا، اڈّنا، ٹڈّنا (مُونہہ —)۔ (۴) پُھٹانا، پھٹانا (دُدھ —)۔ **پھاڑے کھانا**: [مح ہ] (۱) سُنج ورتنی، کھان نُوں پینا (کسے سُنجی تھاں دا)، سنسان یا سُن مُسان ہونا (گھر)، کسے تھاں دا بھاں بھاں کرنا۔ (۲) ہول پینا (۳) ٹُٹ کے پینا، وڈھن نُوں پینا، (کُتّے دا)۔

● **پھاگ**: [نر ہ] (۱) ہولی۔ (۲) ہِندُواں دا اِک دِہار (ہولی دے کھیڈ تماشے): ابیر گلال، رتّا رنگ، جِہڑا ہولی دے دِہاڑے اِک دُوجے اُتے سٹّیا جاندا اے۔ (۳) موج میلا، رنگ رلیاں۔ **پھاگ کھیلنا**: [مح ہ] ہولی کھیڈنی، رنگ سٹنا، موجاں مانئیاں، عیش کرنے، موج میلا کرنا، رنگ بِھریاں پچکاریاں مارنیاں۔

● **پھاگن**: [نر ہ] پھگّن، دیسی ورھے دا بارھواں مہینا؛ جِس توں بہار دی رُت چالُو ہُندی اے: (۱۵ فروری — ۱۵ مارچ)، پھگّن مہینے بڑیاں ٹھنڈیاں وائیں وگدیاں نیں جِویں پنجابی وِچ بولدے نیں، "پھگن وائیں وگن یا پھگن کندھیں لگن۔"

● **پھال**: [مد ہ] [نک: پھالی] (۱) لوہے دا پھالا جِہڑا زمین پٹن لئی ہل دے کُنڑ اگے لائیدا اے۔ (۲) تِیر دی چُنجھ، نُکّی، نوک۔ (۳) پھال (منجی دے پاوے یا کرسی دی ٹنگ وغیرہ وچ لان والی تِکّھی لکڑ)، پھال، پتلا پھانا۔ (۴) سپاری دا وڈّا ٹوٹا۔

● **پھالا**: [نر ہ] ہل دا پھل، پھالا جِہڑا ہل دے کُنڑ اگے جڑیا ہُندا اے تے زمین پاڑدا اے۔

● **پھالسا**: [نر ہ لو] فالسا، فالسہ، پھلوہے (ج)، اُودے رنگ دا جھاڑیاں نال لگّن والا نِکا نِکا مشہور پھل۔

● **پھانا**: [نر ہ] [ف: فانہ] پھانّا، پھال، پچّر، کِلّی، جُتی دا کلبُوت کسّن دی تِکّھی لکڑی، اہ پھال جِہڑی چُولاں وچ ٹھوکیدی اے، اہ لکّڑی جِہڑی لکّڑی چیرن والے لکڑی دے پاڑ وِچ ایس لئی ٹھوکدے نیں پئی لکڑی سوکھی چِیری جا سکے۔

● **پھانٹ**: [مد ہ] (۱) دھاری، پھانٹ۔ (۲) [نر ہ] پِنڈ دا اِک افسر (پُر)۔ (۳) پھاٹ، نہر، دریا دی شاخ [باہا]۔

● **پھاند**: [نر ہ] پھاہی، اہ پھندا جِہدے نال ہاتھی تے ہور جانور پھڑدے نیں [مص پھاندنا] چھال، چوکڑی، کُدااڑا، کُدا کڑا۔ [مد حمص] - **پھاند مارنا**، **پھاند لگانا**: [مح ہ] ٹپنا، چھال مارنی، کِسے شے اُتوں ٹپّنا، دھُرکٹّ مارنی، دھوکھا دینا، چھل کھیڈنا، جال پانا، پھاہی گڈنی، پھندا لانا، پھاہن دی کوشش کرنی، داء بیٹھ لیانا۔

● **پھاندنا**: [مت ہ] ٹپّنا، چھال مارنی، کُدّنا، چھڑپّا مارنا، اُلنگھنا، لنگھنا، ٹپ کے پار جانا، {وہ دیوار پھاند گیا ہے: اہ کندھ ٹپّ گیا اے}۔

● **پھاندی**: [مد ہ] کہاد دی بھری، گنّیاں دا گٹّھا (جس وچ سو پنجاہ گنے آ جان)۔

● **پھانس** : [مد ہ] (۱) چھلت ، چھلتر ، چھمبڑ (مد) ، چوبھ ، وان کنڈے یا وانس وغیرہ دی تار ؛ جھڑی ہتھ یا ماس وچ چبھ / دھس جائے - (۲) پھاہی ، کڑکی" ، چبھن والی پتلی تے ترکھی شے - (۳) ہک دا ساڑ ، روح دا بھار ، دل دی رڑک - (۴) جمّے ہوئے گھیو دی نتھور (نوہ وچ چبھ جاندی اے) - (۵) پھانسنا مصدر دا فعل امر : پھاہ ! - **پھانس کھٹکنا** : [مح ہ] (۱) چھلتر رڑکنی - (۲) چبھک پینی ، دل وچ رڑک ہونی - (۳) سڑوں سڑوں کرنا ، چھمبڑ چبھنی - (۴) کسے ولّوں جی کھٹا رہنا - (۵) خار آؤنی - **پھانس لگنا** : [مح ہ] (۱) چھلتر چبھنی ، چھمبڑ وجنی ، لکڑ دی تار (ریشہ) دھسنی - (۲) دکھ ہونا ، جی دکھنا - (۳) فکر ہونا ، رنج ہونا ، سلّ ہونا - **پھانس نکالنا** : [مح ہ] (۱) چھلتر کڈھنی - (۲) چبھک مکا دینی ، تکلیف مٹا دینی ، دکھ دور کرنا ، رڑک ہٹا دینی -

● **پھانسنا ، پھانس لینا** : [مت ہ] (۱) پھاہنا ، پھاہ لینا ، قابو کر لینا ، گرفتار کرنا ، پھسا لینا ، پکڑنا ، پھاہی وچ پھسانا ، دھوکھا دینا - (۲) داؔ ہیٹھ لیانا - چکر وچ پانا - (۳) گھیرنا ، ول لینا - (۴) کسے نوں آپنے مطلب لئی منا لینا - (۵) دوس لانا - (۶) مجبور کرنا ، جچ کرنا - (۷) کھوہ وچ بوکا / ڈول پانا -

● **پھانسی** : [مد ہ] پھاہ ، پھاہی ، سولی ، پھانسی ، موت دی سزا ، ریشمی رسّی جھڑی پھانسی دین لئی ورتی جاندی اے ، گلاواں -

پھانسی پانا : [مح ہ] پھاہے لگنا ، پھانسی / سولی چڑھنا ، موت دی سزا نال مرنا - **پھانسی دینا** : [مح ہ] (۱) پھاہے لانا ، پھاہ دے کے مار مکانا ، پھانسی لا کے مارنا - (۲) سولی چاڑھنا - **پھانسی کی ٹکٹکی** : [مد ہ] تھمّی (سولی دی) ، اوہ ولا جھدے اتے پھانسی دا گلاواں لگا ہندا اے (پر) - **پھانسی کھڑی کرنا** : [مح ہ] سولی گڈنی یا پھاہے لان لئی پھانسی دے تھم گڈنے ، پھانسی تیار کرنی ، پھندا / پھندھا بنانا - **پھانسی لگنا ، ہونا** : [مح ہ] پھاہے لگنا ، پھانسی لگ جانا ، موت دی سزا ملنی -

● **پھانک** : [نر ہ] (۱) پھکّا ، پھکّی ، تلی اتے آجان والی شے [— مار] - (۲) لپ" - [مد ہ] (۳) پھل دا چھلّیا ہویا لمّا ٹکڑا ، سنترے یا خربوزے وغیرہ دی پھاڑی - (۴) (پھانکنا مصدر توں امر) : پھکّ ! توں پھکا مار ! -

● **پھانکڑ ، پھانکڑا** : [ص نر ہ] [مد : پھانکڑی] (۱) بانکا ، ٹیڈھا - (۲) تگڑا ، وریام ، بہادر ، زوراور ، دلیر - (۳) ڈہڈا (ڈاھڈا) -

● **پھانکنا** : [مت ہ] پھکّنا ، پھکّا مارنا ، تلی اتے رکھ کے پھکّنا (سفوف چورن وغیرہ) ، پھکّے مارنے ، انھے واہ کھانا ، پیسا اڈانا ، فضول خرچی کرنی -

● **پھاؤڑا** : [نر ہ] پھہوڑا ، بیلچا ، کسدال ، دندالی ، جندرے دی قسم دا مٹی پٹن لکڑی دا ہتھیار جھڑا گوہا کٹھا کرن لئی ورتیا

جاندا اے ۔ **پھاوڑے سے دانت :** [مح ہ] دَنڈدَوڑ ، پھوڑے ورگے دند ، لمّے تے ودھویں دند ، وڈّے وڈّے دند ، کوجھے تے چوڑے دند ۔ **پھاوڑے کا نام ِکل صفا بھی نہیں جانتا :** [اکھ ا ہ] (۱) اِلّ دا ناں کوکو نہیں جاندا ، مطلب : آؤندا اُکّا کُجھ نہیں پر دعوے بڑے بنھدا اے ۔ [پ لو : روٹی نُو چوچی آکھدا اے] ۔ **پھاوڑی :** [مد ہ] پھوڑی ، پھوڑی ، نِکّا پھہَوڑا جِہدے نال لِدّ گوہا تے گند مند ہٹائیدا اے ، ڈنڈ کڈھن ویلے ہتّھ ٹِکان لئی لکڑی ۔ جوگیاں دی ٹیڈھی لکڑ ۔

● **پھاہا ، پھاہا :** [نر ہ] کاغتی ، پھاھا ، پھاہیا ، پھمبا ، پِھہا ، پھاہا ، کپڑے دا گول چھیکلا ٹُکڑا جِہدے اُتے مرہم وغیرہ لا کے پھوڑے پھٹ / زخم اُتے لائیدی اے ۔ **پھاہا رکھنا :** [مح ہ] (۱) کاغتی لانی ، پھاہیا رکھنا ۔ (۲) آس دوانی ، دلاسا دینا ۔ (۳) سُکھ دینا ، ارام پُچانا ۔ (۴) دُکھی دا دِل ٹھارنا ۔

● **پھبتا :** [ص ہ] پھبدا ، گٹھدا ، جچواں ڈھکواں ، سُبھاواں ، سوہندا ، جچدا ، سُہاواں ، دل نُو چنگا لگن والا ۔

● **پھبتی :** [مد ہ] ٹھٹّھا ، ٹوک ، جُگت ، مخَول ، جھیڈ ، نُکتّر ، مِچکر ، مُچر ، واج ، ہاسا ۔ **پھبتی اُڑانا :** [مح ہ] ٹھٹھا کرنا ، مِچکر کرنی ، ٹکور کرنی ، **پھبتی کسنا :** [مح ہ] واج لانی ۔ جُگت کرنی ، مخول جگانا ، بکھیڑا کرنا ، ٹھٹھا مذاق کرنا ، موجُو لانا ، نُکتّر کرنی ، جھیڈ کرنی ، مِچکر لانی ، مشکری کرنی ۔

● **پھبکنا :** [لا ہ] ودھنا ، پُھلّنا ، موٹا ہونا ، وڈا ہونا ، رُکّھ دی پھوٹ یا اکّھاں نِکلنیاں ۔

● **پھبَن :** [مد ہ] سُہپّن ، سج دھج ، سنگار ، ٹھاٹھ ، گٹھت ، ٹھکا ، ٹھک ، بانک پُنا ، بانکی ٹور ، جوبن ، رُوپ ، سُہا ، پھب ۔

● **پھبنا :** [لا ہ] سجنا ، ٹس / ٹش کڈھنی ، ٹھٹھنا ، سنگار کرنا ، جچنا ، چنگا لگنا ، گٹھنا ، ٹھک جانا ، گلّ دا ڈھکنا پھبنا ، بات بن جانی ۔

● **پُھپّا :** [نر ہ] پُھپّھڑ ، پُھپّھا ، پُھپّھی دا خوند [مد : پُھپّھی ، پُھپّھو] ۔

● **پھپدنا :** [لا ہ] پھبکنا ، پُھٹّنا ، پُنگرنا (دانے ، پِھمنیاں ، پُنگراں ، رُکّھ دِیاں اکّھاں وغیرہ) ۔

● **پھپھڑ دلالے ، پھپھڑے :** [نر ہ] خوشامد ، پھپڑے لیسیاں ، مکر فریب دیاں گلّاں ، بنوتری گلّاں ، جھوٹھیاں صِفتاں ۔ **پھپھڑ دلالے کرنا :** [مح ہ] لولو پوپو/للو پپو کرنی ، جھوٹھا وڈیانا ۔ **پھپھڑ دلالیا :** [نر ہ] خوشامدی ، جھولی چُک ، پھپھڑے باز ، پھپھڑے ہتّھا ، دھوکھے باز ، فریبی ۔

● **پھپّس :** [ص ہ] (۱) موٹا ، بھدّا ، پھوسّڑ ، پُھلیا ہویا ، بادی ماریا ، اندروں پولا پھل ، ٹھسّا ، پھوکا ۔ (۲) پِھکّا ، بے سوادا ، بکبکا ۔

● **پھپسا :** [نر ہ] (۱) پھسکا ، چِکڑی لادی : لکڑ دی چھت تے مٹی گارے دی لپائی ۔ (۲) پُھلیا ہویا ، سُجّڑ ، سُجیا ہویا ۔

● **پھبک :** [مد ہ] (۱) ودھنا پھلنا ، جُثّے

دا پلّھرنا ۔ (۲) رُکھّاں دا ہریا بھریا ہونا ، بہار ، لہک ٹہک ۔ (۳) برُوری ، پھمنیاں ، پت وغیرہ ۔

● **پھپکا** : [نر ہ] پھلُوہا ، چھالا ، اِک اجہی پھمّنی جہدے وچ پانی جہا بھریا ہون کرکے پھُلّی ہُندی اے ۔

● **پھپکنا** : [لا ہ] ودھنا پُھلنا ، ڈاہڈا موٹا ہونا (جسم دا) ، تگڑا ہونا ، بہار دینا تے لہکنا ٹہکنا (بُوٹیاں دا) ۔

● **پھپولا** : [نر ہ] چھالا ، چنڈی ، پھلُوآ ، پھلُوہا ، سخت کم کرن نال سریر دے کسے انگ دے سڑ جان نال اُبھر آوُندا اے یا چوکھا تُردیاں تُردیاں وی پے جاندا اے ۔ **پھپولے پڑنا** : [مح ہ] چھالے پینے ، چنڈیاں پے جانیاں ، برُوری نکلنی ۔ **پھپھولے پھوڑنا** : [مح ہ] چھالے بھینے ، چھالیاں وچّوں پانی کڈھنا ، دل دی بھڑاس کڈھنی ، دل دا اُبال کڈھنا ، سڑیاں سُٹنیاں ، غصہ کڈھنا ۔

● **پھپوند ، پھپوندی ، پھپھوندی** : [مد ہ] اُلّی ، جالا ، سوال ، برسات سمے کھاوے پیوے نُو لگن والا چٹا جہا جالا ۔ **پھپھوندی لگی** : [ص مد ہ] اُلّی لگی ، میلے دنداں والی زنانی ، گندی مندی ، کڑیر دندی ۔

● **پُھپیا** : [مد ہ] پُھپھی ۔ **پُھپیا ساس** : [مد ہ] پُھپّھی سس ، سوہرے دی بھین ۔ [نر : پُھپیا سسر = پُھپھڑ سوہرا] **پُھپیرا** : [نر ہ] پھپھیرا ، پُھپھیر : پُھپّھی دا پُتّر بھرا ، [مد : پھپیری] ۔

● **پُھٹ** : [ص ہ] پُھٹکل ، اکّلا ، وکھّ ، اڈّ ، کلّا ، کلّا کہرا ، وکھرا ۔

● **پھٹ** : [نر ہ] دُر ، لعنت ، تھو ، دُر پھٹّ ، پھٹکار ، بددُعا ، دُرکار ، بد اسیس ۔ **پھٹ پھٹ کرنا** : [مح ہ] دُرکارنا ، دُر لعنت کرنا ، مونہ پھٹکنا ، پھٹکارنا ، پھٹے مونہ کہنا ، پھٹکاں پانیاں ، لعنتاں پانیاں ۔ **پھٹ وا کا جینا جو تکے پرائی آس** : [اکھ ہ] = بھٹھ تہناں جیُونا جہناں پرائی/وڈانی آس ، بھٹھ تکنی آس بگانڑی اے ، مطلب : پرائی آس رکھن والے کامیاب نہیں ہُندے ۔

● **پھٹا ، پھٹا پُرانا** : ویکھو : پھٹنا دے ہیٹھ ۔ **پھٹ پھٹ** : [مد ہ] پھڑ پھڑ (کھمبھاں دی) ، پُرانی تے سوکلی جُتّی نال تُرن دی واج ۔

● **پھٹّا** : [نر ہ] (۱) لمّے داؤں پاٹیا ہویا وانس دا ٹوٹا ۔ (۲) کسے عمارتی لکڑی دا چریا ہویا تختا ؛ جہڑا عام طور تے عمارتاں اُسارن ویلے کمّ آوُندا اے ۔ **پھٹّے میں پاؤں اڑانا ، دینا** : [مح ہ] پرائے کمّیں لت ڈاہنی ، کسے دی گل وچ دخل دینا ، خواہ مخواہ بولنا ، بنا بُلایاں ہُنگارے / ہنگُورے بھرنے تے گلّاں کری جانیاں ۔ **پھٹے میں پاؤں دفتر میں ناؤں** : [اکھ ہ] (۱) تُوں کَون ؟ میں خواہ مخواہ ! ۔ (۲) اہ نال نہ کھڑے ؛ اِہ گھوڑے چڑھے ۔ آپے جا جنج نال ۔

● **پھٹکا** : [نر ہ] (۱) گھڑی ، پل ، پلک ۔ (۲) چھن ۔ (۳) پنجرا ۔ (۴) کھنگھار یا ہکّے نال نکلن والا لہو یا پاک دا دھبا جہا ، خون دی الائش ۔ (۵) پتاسے ورگا بسکٹ ، چھیکلا' بسکٹ ۔ (۶) پھڑک پھٹکی (پھٹکا) ۔ **پھٹکا نہ کھانا** :

[مح ہ] پھٹکا نہ کھانا ، پانی نہ منگنا ، جھٹ پٹ مر جانا ، پھڑک پینا ، پھڑکی پینی ۔

● **پھٹکار** : [نر ہ] (۱) پھٹکار ، پھٹ لعنت ۔ (۲) گھوڑے نوں سکھان ویلے ورتین والا اک وڈا چھانٹا ، چھمک ، کورڑا ، کوڑا ، کوڑلا ۔ (۳) [مد] چھانٹے دی واج = سٹا سٹ ۔

● **پھٹکار** : [مد ہ] (۱) دُر لعنت ، پھٹ لعنت ، دُردُر ، بداسیس پھٹ ، پھٹکار ، خواری ، ذلت ، ملاوٹ ، چس ۔ **پھٹکار برسنا** : [مح ہ] لعنت وسنی ، پھٹکار پینی ، مونہ پھٹکنا ، پھٹے مونہ ورھنی ، اداسی تے سنج ورت جانی ، شکل وگڑی ہونی ۔

● **پھٹکارنا** : [مت ہ] چابک مارنا ۔ (۱) چھانٹے مارنے ۔ (۲) ڈنڈے/تھاپے نال کپڑا پھنڈنا (دھون لئی) ، کپڑا چھنڈنا ۔ (۳) گالاں کڈھنیاں ، ودھیکی کرنی ۔ (۴) نکھیڑنا ، وکھ کرنا ۔ (۵) پیسے کھرے کرنے ۔ (۶) لعنت ملامت کرنی ، ننددنا ، دبکانا ، جھاڑ پانی ۔ (۷) مار مار کے کڈھ دینا ۔

● **پھٹکارنا** : [مت ہ] (۱) پھٹ لعنت کرنی ، پھٹکاں ، پانیاں مندا چنگا بولنا ، دُرکارنا ، دُرے دُرے کرنا ، ملامت کرنی ۔ (۲) نفرت نال مونہ پھیر لینا ۔ (۳) رد کرنا ، ننددنا ۔

● **پھٹکری ، پھٹکڑی** : [مد ہ] پھٹکڑی ، لون ورگی اک چٹی تے کسیلی مشہور دوا ۔

● **پھٹکل** : [نر ہ] پھٹکل ، ون سونا ، کلا ، وکھرا ، اڈ ، وکھو وکھ ، بھجیاں ٹٹیاں شیواں ، بھان ، پھٹکل حساب ۔

● **پھٹکن** : [مد ہ] چھٹن ، اوہ پھٹی گھٹا جھڑا آن" دانے چھٹن ویلے نکلدا اے۔ سوڑھی، سوہڑی ، توہ ، پھک ۔

● **پھٹکنا** : [مت ہ] (۱) چھٹنا (دانے وغیرہ) پھٹکنا ، کلانا (چھج وچ پا کے چول نکھیڑنے) ، چھنڈنا ، اڈانا ، پھٹکا لانا ، چھج راہیں دانے صاف کرنے ۔ (۲) جھاڑنا (کپڑا) ۔ (۳) حاضر ہونا ، آ جانا ، (بھل کے) آونا جانا ۔ (۴) آوندیاں سار کیھسک جانا ۔ (۵) آ مرنا (لو) ۔ (۶) نیڑے (پاس) ڈھکنا ۔ **پھٹکنے نہ دینا** : [مح ہ] پھڑکن نہ دینا ، نیڑے نہ ڈھکن دینا ، لاگے نہ لگن یا ہون دینا ، کسکن نہ دینا ، تراہی رکھنا ، دُرکار رکھنا ۔ **پھٹکے پھٹکے رہنا** : [مح ہ] وکھ وکھ رہنا ، لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، پرے پریڈے رہنا ، کنیانا ، کنی کترانی ، کول نہ پھٹکنا ۔

● **پھٹکی** : [مد ہ] پھاہی ، پنجرا ، پنجری ، شکاریاں دا جال والے ٹوکرے ورگا خاص پنجرا ، کھڑکا ، رسی بنھیا پیپا وغیرہ جھڑا پھلے ہوئے درختاں توں جنور (پرندے) اڈان لئی کھڑکایا جاندا اے ۔

● **پھٹکی** : [مد ہ] (۱) آٹے دا گلھٹ جھڑا اناڑی گنھن ہار وجھوں بن جاندا اے ۔ (۲) پھٹی (دہیں یا لہو دی) [ج : پھٹکیاں] ۔ (۳) داغ ۔ (۴) پھولا ، چٹا (اکھ دا) ۔ (۵) اک قسم دا نکا جنور ۔

● **پھٹنا** : [لا ہ] پاٹنا ، چرنا ، چھرنا ، چھیراں پینیاں ، لیراں لہنیاں ، لیڑے وغیرہ دے لنگار لتھنے ، تڑکنا ، تڑنا ، پھیتی پھیتی ہونا ، پھٹنا (دُدھ دا) ، کھلنا (سر) ۔

پَھٹ پڑنا : [مح ہ] چوکھا موٹا تازا ہونا ، خوب پل جانا ، زوراں اُتے ہونا ، پھٹنا (لو) - پاٹ پینا (آتش فشاں پہاڑ وغیرہ دا)- آپے توں باہر ہو جانا ، غصے وِچ آ کے چنگیاں مندیاں کرنیاں ، دل دی بھڑاس کڈھنی - **پھٹا پرانا** : [ص نر ہ] [مص : پھٹنا] پاٹا پرانا ، ٹٹا کُھتھا ، پرانا سرانا ، ودھیک پرانا ، ہنڈیا گھسیا ہویا ، ماڑا موٹا ، معمولی ، لیر کتیر ، لیراں لیراں (کپڑا) ، ہنڈیا ورتیا - **پَھٹا پڑنا** : [مح ہ] پاٹن اُتے آؤنا ، چوکھا پل جانا ، بڑا موٹا ہونا ، پھٹ جانا (لو) ، بھر جوانی آؤنی ، جوبن زوراں اُتے ہونا - **پھٹے پھٹے دیدے** : [ج مح ہ] پاٹیاں ہوئیاں اکھاں ، ٹڈے ہوئے آنے نکلویں ڈیلے (حیرانی نال) ، بڈیڈریاں اکھاں - **پھٹے حالوں (سے)** : [تف ہ] بُرے حالیں ، مندے حال ، اوکھے دہاڑے ، غریبی وچ ، بھکھ ننگ نال ، بھیڑے سمے - **پھٹی پھٹی/ پھٹی ہوئی باتیں** : [مح ہ] اجوڑ گلاں ، پاٹی ہوئی واج ، گھگی واج ، بیٹھا ہویا سنگھ -

● **پُھٹنا** : [لا ہ] [اُ : پھوٹنا] (۱) ٹٹنا ، بھج جانا - (۲) پھسنا (پھوڑے دا) - (۳) تڑنا ، چرنا (پھٹ دا) ، تڑک جانا - (۴) پھٹنا (ٹہنی یا گھاہ وغیرہ دا) -

● **پُھٹیل** : [ص ہ] (۱) چھڑا ، چھڑم چھڑا ، کلا کھرا ، پھٹکل ، ان ویاہیا - (۲) جانوراں دے جوڑے وچوں جھڑا کلا رہ جائے ، اِک ، طاق ، کلی ، [پ ض = جوٹا] -

● **پھدپھدانا** : [لا ہ] (۱) پنگرنا ، ٹہنیاں دا اِکو وار پھلنا ، پنگار آؤنی ، ہریاول آؤنی (رُکھاں اُتے) - (۲) بروری نکلنی ، پنڈا پکنا/پھلنا ، پھوڑے پھمنیاں نکل آؤنیاں - (۳) خون دا جوش مارنا - (۴) شہوت آؤنی ، ویگ وِچ آؤنا - (۵) بلبلے بننے -

● **پُھدک ، پُھدکا** : [نر ہ] (۱) ٹپ ، ٹپوسی (ڈڈو دی) چھال ، کُد ، کُداڑا - (۲) اُبال ، جوش - (۳) پھدپھدا ، زور [بھاف (بھاپ) دا] ،

● **پُھدکنا** : [لا ہ] ٹپنا ، کُدنا ، ٹپوسیاں مارنیاں ، اُچھلنا ، چھال مارنی (ڈڈو / سہے وانگ) ٹاپے لانے ، نکو نک بھریجنا ، چھلکنا -

● **پُھدکی** : [مد ہ] ٹپوسی ، کُد ، چھال ، [— مار] - پدی جہی کمادی چڑی ، پدنی ، ٹپوسیاں لان والی چڑی - [ص] پھدکنی جہی -

● **پَھنڈا** : [نر ہ] کھنڈا ، وڈھا ، پوڈا ، کندھ یا کُھوہ دے اُسار وچ اُترن چڑھن ویلے پب دھرن لئی بنایا ہویا کُھڈا ، جھا ، آلا -

● **پِھنڈا** : [ص ہ] ٹھبا ، ڈڈا ، ڈنگ پیرا ، ٹھبو (آدمی) ، اڈی بنا بٹھاویں جتی ، ٹیڈھے پیریں ٹرن والا ، [مد : پھڈی = ٹھبی (جتی)] -

● **پُھر** : [مد ہ] پھرر ، پھر ، تکھے جنوراں/چڑیاں دے اڈن دی واج - **پھر سے اُڑجانا** : [مح ہ] (۱) پھر کر کے اُڈ جانا ، اڈاری مارنی ، فٹ اُڈ جانا ، جنور دا اِک دم ہتھوں نکل جانا ، چوکھا تیز اُڈنا ، نکھا جانا (کسے دا) - (۲) موقع ہتھوں نکل جانا -

● **پِھر** : [ح ہ] فیر ، پھیر ، وت ، مڑ ، تد ،

تاں ، اگّے ، ایستوں بعد ، اگلی واری ، وتّ ، پرت کے ، دُوجی وار ، مُڑ کے ۔ 'پِھرنا' مصدر توں فعل امر : پرت ، بَھوں ۔ ہور ویکھو : 'پِھرنا' دے ہیٹھ ۔ **پِھر آنا :** [مح ٥] (١) فیر وی (مُڑ کے) آؤنا ۔ (٢) وتّنا ، وتّ کے آؤنا ، ہو آؤنا (کِسے تھاں توں) ، پرتنا ، جا/پھر آؤنا ، مُڑ آؤنا ، پرت کے آؤنا ۔ **پِھر بھی :** [ح ٥] فیر وی ، تد/تاں وی ، تاںہوِیں ، تانھوِیں ، مُڑ کے وی ، ہُن وی ۔ **پھر بھی موچی کے موچی رہے :** [اکھ ٥] (١) موچی دا موچی رہیوں ، کھمیار دا کھمیار ہی رہیوں :۔ اوس ویلے بولدے نیں جد پُتر پیو توں ودھکے کوئی کم نہ کرے ۔ (٢) کنگالُپنا نہ گیا ۔ **پِھر سے :** [تف ح ٥] پھیر ، فیر ، پرت کے ، مُڑ کے ، دُوجی وار ، نویں / نوے سِروں ، وَتّ ۔ **پِھر نہ دیکھنا :** [مح ٥] مُڑ کے نہ تکنّا ، بے پرواہی ورتنی ، اُکّا بُھلانا ، منوں وسارنا ۔

● **پَھرّا :** [نر ٥] پھرھا ، پڑچھا ، پھٹّا ، شہتیر چیر کے بنایا ہویا پھٹّا ، موچّھے دا پھاڑ ۔

● **پھرّاٹا :** [نر ٥] کِسے جنور دے ڈر کے اُڈن دی واج ، پھراٹا ، پُھرر ، پُھر ، پھٹاکّا ، فراٹا ، گُڈّی دے تیز چلّن دی واج ، گھوڑے دیاں ناساں وِچوں نکلن والی زور دی ہوا ، پُھرکڑا ۔

● **پَھرّاس :** [نر ٥] جھاؤ رُکّھ ورگا اِک درخت ۔

● **پَھرّانا :** [لا ٥] اُڈّنا ، لہرانا ، جھولے کھانے ، جُھلنا (جھنڈے دا) ، نچّنا ، کُدّنا ، پُھرکڑے مارنے ، گھوڑے دا ناساں وِچوں زور نال ہوا کڈھنا ۔

● **پِھرانا :** [مد ٥] (١) پھرانا ، ٹُرانا ، پھیرا لوانا ، گشت کرانا ، گیڑے لوانے ، چکّر دینے ، گھُمانا ، سیر کرانی ۔ (٢) موڑنا ، واپس کرنا ۔ **پِھراؤ :** [ص ٥] (١) گُھمدا پِھردا ، گیڑواں ، گُھماواں ۔ (٢) موڑویں ، پرتاویں (خریدی ہوئی چیز) ، وقتی ۔ (٣) تھاں تھاں لگن والا میلا ، قدماں دا میلا (میلہ) ۔ **پھرائی :** [مد ٥] پرتائی ، مُڑائی ، واپس کرن دی چٹّی ، بُھگا ، بُھنگا (چوری دا) : پئی چور نے مال ڈنگر سامبھی رکھیا اے ، ایس پاروں ، اصل سائیں دے حوالے کرن دے بدلے اوہ وی ''محنت مزدوری'' دا حق منگدا اے (رسّہ گیراں دی بولی) ۔

● **پُھرپُھرانا :** [لا ٥] (١) پُھر پُھر کرنا ۔ (٢) کنّیں رُوں ولھیٹی سلائی پھیرنی ۔ (٣) ہوا وِچ اُڈنا ۔ (٤) چھنڈنا (والاں دا) ۔ (٥) لہرانا ۔ (٦) کِسے ہولی شے دا جھولے کھانا ، ہلنا جُھلنا (جھنڈے دا) ۔ (٧) تھرتھرانا ۔ (٨) جھنجھنانا ۔ (٩) کمبنا ۔ **پُھرپُھری :** [مد ٥] کمبنی ، تھرتھری ، کامبا ، جھنجھنی ، لرزا (لرزہ) ، جھولا ۔

● **پِھرَت :** حمص [مد ٥] پھیرا ، پھرت ٹُرت ، چلت پِھرت ، گُھمّنی (نچن وِچ) ، چکّر (گھوڑے دا) ، گیڑا (پُھرتی دا) ، بھوانٹی ، بَھون دا کم / گیجھ ۔

● **پِھرتا :** پِھردا ۔ **پِھرتا رہنا :** [مح ٥] پِھردیاں رہنا ، اوارہ ہونا ، رُلنا ، ایویں تھاں کُتھاں پیا جانا ، جُتّیاں گھسانیاں ، لتّاں نال وَیر ہونا (لو) ، بیکار گُھمّنا ، سَیلاں کردیاں پِھرنا ۔

● **پُھرتی** : [مد ہ] چُستی ، چلاکی ، چُھہلُپنا ، ترکھیائی ، تیزی ، تُرت پُھرت - کاہل ، چھیتی - **پُھرتی سے** : [تف ہ] جھٹ پٹ ، جھٹبدے ، کاہلی نال ، چُٹکی وچ ، تُرت پُھرت ، پُھرتی نال - **پُھرتی کرنا** : [مح ہ] چُستی ورتنی ، چھوہلیاں کم کرنا ، چھیتی کرنی ، تُرت پُھرت وکھانی ، پھرتی ورتنی ، تکھیاں ہو کے کم کرنا - **پُھرتی کھیل جانا** : [مح ہ] پُھرتی کھیڈنی ، چھیتی کرنی ، کاہل وکھانی ، کوئی کم جھٹ پٹ کر دینا ، چلاکی کرنی ، تُرت پُھرتا ہونا - **پُھرتیلا** : [ص ہ] تُرت پُھرتا ، چُھہلا / چھوہلا ، چھوہل ہتھا ، چُست ، پُھرتا ، چلاک ، ہُشیار ، تکھتا ، تر کتھا (جی) ، تیز ، چُستی باز -

● **پھرکی** : [مد ہ] (۱) بھمبیری ، نکا جہا لاٹو (۲) چمڑی ، چمرکھ ، چرمخ (لو) : جس وچ چرخے دا تکلا گھمدا اے - (۳) اہ گوٹ جس تے دھاگا ولھیٹیا جاندا اے - **پھرکی کی طرح پھرنا** : [مح ہ] پھرکی وانگ پھرنا ، پھرکی بھونی ، بھمبیری وانگوں بھونا ، اِک تھاں نہ ٹکنا ، چکر کھانے -

● **پھرنا** : [لا ہ] [مت : پھیرنا] (۱) بھونا ، گھمنا پھرنا - (۲) بدلنا ، پلٹنا ، ہرنا - (۳) چڑھنا (دل دا) - (۴) چکر کھانا / لانا - (۵) مُڑنا - (۶) واپس آؤنا یا ہونا - (۷) مُکرنا ، زبانوں پھرنا ، قولوں پھرنا ، نگسلا ہونا - (۸) پھر تو گھر تو ہو جانا ، مُکر جانا - (۹) نھیرنی / گھیرنی آؤنی (دماغ نوں) - **پھر بے گھوڑے بھیں سے** : [اکھ ہ] پرت جا گھوڑیا ایتھوں ای ، گل کر کے جھٹ بدل جان والے نوں ٹھکر کر دے نیں ، پئی ؛ اُہدے مُکرن لگیاں کھڑا چر لگنا اے ، مُکر جان والا ، نگسلا ، تُھک کے چٹن والا (لو) ، بے زبانا - **پھر بیٹھنا** : [مح ہ] پلٹنا ، مُونہ بھواں بہنا ، وَیر پینا ، وگڑ جانا ، دلوں پھرنا ، خفا ہو جانا - **پھر پھر کر** : [تف ہ] مُڑ مُڑ کے ، وار وار ، بار بار ، مُڑ گھڑ کے ، چکر لا لا کے ، گھمّم گھُما کے ، پھر پھرا کے ، ہر گھڑی ، گھڑی مُڑی - **پھر جانا** : [مح لا ہ] مُڑ کے جانا ، فیر جانا (ونجھنا) ، پھر جانا ، مُڑ جانا ، مُکر جانا ، نگسلا ہونا ، گل پرنی جانی ، وعدیوں پھرنا ، زبان تے نہ رہنا ، بلٹ جانا -

● **پھرپرا** : [ص نر ہ] (۱) ادھ مُکا ، آٹھریا ہویا - (۲) کھرینڈھلا ، انگور والا (پھٹ/پھوڑا) - (۳) کھڑویں چول - (۴) مُنگاں دی بھونیویں دال -

● **پھری** : [مد ہ] (۱) گتکے دی ڈھال ، روک (وانس تے سُوتر دی) - (۲) اِک قسم دی مچھی -

● **پھریرا** : [نر ہ] جھنڈے دا کپڑا ، وا نال جھولے کھان والا (جھنڈا) -

● **پُھریری** : [مد ہ] (۱) کمبنی ، جُھنجھنی ، کامبا ، کمبن دی حالت - (۲) پھٹاکی (پکھنو دی) ڈر یا دھڑکے نال - (۳) پھمبا - (۴) تیلی وغیرہ اُتے لپیٹیا ہویا رُوں ، تومبا ، (عطر یا دوائی دا) - **پھریری آنا ، چھوٹنا** : [مح ہ] کامبا چھڑنا ، کمبنی چھٹنی ، جُھنجُھنی لگنی ، لوں کنڈے ہونے (ڈر نال) ، روم کھلو جانے - **پُھریری لینا** : [مح ہ] کمبنا ، تھر تھر کرنا

(پتلا کمبنا) ، کمبنی آؤنی ، جھنجھنی آؤنی ، تھک کے ساہ لینا ، دھوف کڈھنی ۔

● پھڑ : [مد ٥] (۱) جوئے خانہ ۔ (۲) جؤا کھیڈن دا اڈا ، جوآ ، پاسا [—پھینک] ۔ (۳) توپ دی گڈی ، توپ رکھن دی چوکی ۔ (۴) اُہ تھاں جتھے سودا رکھ کے ویچیا جائے ۔ (۵) منڈی ، بزار ۔ **پھڑ باز** : [نر اُ] جوارِیا ، جوئے باز ، جوآ کھیڈن والا ۔ **پھڑ بازی** : [مد اُ] جوئے بازی ، جوآ / جؤا کھیڈنا ۔

● پھڑپھڑانا : [لا ٥] پھڑ پھڑ کرنا ، پھٹکا کھانا ، کھمبھ جھاڑنے ، پر مارنے ، کھمبھاں دے پھڑپھڑان نال واج پیدا کرنی ، آزاد ہون دی کوشش کرنی ، ہتھ پیر مارنے ، تڑفنا ، آپا چھڈان لئی ٹِل لانا ۔ **پھڑپھڑاہٹ** : [مد حمص ٥] پھڑپھڑ (مد) پھٹکا ، پھٹک ، پھڑ پھڑاٹ ، آزاد ہون دی کوشش (جنور دی) ۔

● پھڑک : [مد حمص ٥] ، [مص : پھڑکنا] پھڑکی ، پھڑک ، دھڑک ، دھڑکا ، بے چینی ، بے آرامی ، بے قراری ، لِسّانی ، تڑف ، تڑفاٹ ۔ [(۲) فعل امر صیغہ واحد] : پھرک ، توں پھڑک ! **پھڑک اُٹھنا** : [مح ٥] (۱) اِک دم ٹپ اُٹھنا (خوشی نال) ۔ (۲) لہر وچ آؤنا ۔ (۳) بے صبرا ہونا ، بے چین یا بے قرار ہونا ۔ (۴) عاشق ہونا ۔ (۵) کوئی شعر یا سچجی گل سن کے بڑا راضی ہونا ۔ **پھڑک پھڑک کر** : [تف ٥] مساں مر کے ، تنگ ہو کے ، اُکھیائیاں جر کے ، ڈاہڈی تنگی کٹ کے ، مر مر کے ، سہک سہک کے ، تڑف تڑف کے (— کوئی چیز دینی) ۔

● پھڑکانا : [مت ٥] (۱) پھٹکانا ، پھڑکانا ، بے چین کرنا ، تڑفانا ، ترسانا ۔ (۲) ات دا خوش کرنا ، اُڈانا ، پھٹکانا (کبوتراں وغیرہ نوں) ۔

● پھڑکن : [مد ٥ حمص] پھڑکنا ، پھڑک تڑف ، ترس ، بے چینی ، سہک ، سہکوانی ، سکھنا (مد) ۔ **پھڑکن کی اولاد** : [مح ٥] سہکویں بچے ، بڑیاں چاواں منگاں تے سکھناں نال ہون والا دھی پتر ، سو سکھی الاد ، سکھیں لدھا بال ۔

● پھڑکنا : [لا ٥] (۱) پھڑکنا ، پھٹکنا ، تڑفنا ۔ (۲) لوٹ پوٹ ہونا ، لیٹنیاں لینیاں ۔ (۳) تلومچھی ہونا ۔ (۴) عاشق ہونا ، ڈُلھ پینا ، رِیجھنا ۔ (۵) کسے انگ دا پھرکنا ، حرکت کرنی ، جویں : (اکھ پھرکنی) ۔ (۶) باہلا خوش ہونا ۔ (۷) جنور دا ہتھ وچ پھڑکنا ، پر مارنے ، پر چھنڈنے ۔ (۸) کھمبھ/ پر جھاڑنے ۔ (۹) بچے دا ماں دے پیٹ وچ ہلنا ۔

● پھڑکی : [مد ٥] (۱) موٹا پڑدا ، دوال ، کندھ ، حد ، بنّا ۔ (۲ ، حمص) پھڑکی ، تڑف ، پھڑکن دی حالت ۔

● پھڑولنا : [مت ٥] پھرولنا ، مال اسباب ہیٹھ اُتے کرنا ، الدّ پلدّ کرنا ، ڈھونڈنا بھالنا ۔

● پھڑی : [مد ٥] پتھراں دا ڈھیر ، کُن ، ڈھگ ، کسک (بی دا) ، پتھراں گیٹیاں دا ڈھیر ؛ جھڑا جوڑ کے بنایا ہووے ۔

● پھڑیا : [نر فا ٥] پھڑیا ، جؤا کھڈان والا ، جوئے باز ، جھدے گھر جؤا کھڈایا جائے ، جواریاں دا سرپرست ، {پ : پھڑھیا = منڈی دا دلال} ۔

● **پُھڑیا** : [مد نک ہ] نِکّا جِہا پھوڑا ، پھِنّی ، پِھنسی ، بُروڑی ، بُروری ۔

● **پُھس** : (۱) پُھسّ ، پُھوں ۔ (۲) سٹھ ، ہولی ، جِہی اواز (واج) ، پُھسکی ۔ (۳) پُھوسی ۔ **پُھس دے سے کہنا** : [مح ہ] پُھس کرکے آکھنا ، ہولی جِہی کُجھ آکھنا ، کنّ وچ گُھسر پُھسر کرنی ۔

● **پِھس** : [مد ہ] پِھیں ، جدوں کوئی بال کتّم کردیاں جی چھڈ جائے یا کسے دوجے دے مقابلے وچ پچھے رہ جائے ؛ اودوں ٹھٹھ کرن لئی آکھدے نیں ، پِھس : (ہوٹ ! ، پھوسڑا !) ۔

● **پھسا کُو** [نر ہ] خراب تماکُو ، گھٹیا (ہولے میل دا) تماکُو ۔

● **پھساوا** ، **پھساؤ** ، [نر ہ] **پھساوٹ** : [مد ہ] پھاہی ، پھاہ ، داؔ پھسا ، پھساوا ، گرفتاری ، پھسان یا ول چھل وچ لیان دا جتن ۔

● **پُھس پُھس** : [مد حمص ہ] پُھسپُھس ، ڈُسکن دی واج ، کن پُھوسی ، کنّاں پھوسی ، گُھسر پُھسر ، پُھسر پُھسر ۔ (۲) ہولی ہولی رون دی واج ۔ پھوسڑ پُنی ۔ **پُھس پُھسا** : [ص نر ہ] نرم ، ڈھلّا ، بودا ، کمزور ، جلّھا ، بےسوادا ، پِھکّا ، پُھس پُھس کرن والا ۔

● **پِھس پِھس** ، **پِس پِس** : [مد اُ] بِلّی نُو بُلان دی واج ، پُچ پُچ ، مانو مانو ۔

● **پُھسپُھسانا** : [لا ہ] (۱) پُھسکنا ، ڈُسکنا ، پُھس پُھس کرنا ، کناں پھوسی کرنی ، گُھسر پُھسر کرنا ۔ (۲) پُھسپُھسا بننا ۔ **پُھس پُھسا کر بیٹھ جانا** : [مح ہ] کندھ دا بودا ہو کے ڈِگ پینا ، ڈھ جانا ۔

● **پِھسنڈی** : [ص ہ] (۱) پھاڈی ، ہاریا ہویا ۔ (۲) جلّھا ، جلّھڑ ۔ (۳) چھیکڑلا ، پچھڑیا ہویا ، کھیڈ/مقابلے یا سبق وچ پچھے رہ جان والا ، [ض : میری / میہری] ۔

● **پُھسر پُھسر** : [مد ہ] (۱) پُھسپُھس ، پِھس پِھس ، کنّ پُھوسی ، کنّاں پُھوسی ، ہولی ہولی گلّاں کرنیاں ، پُھسَر پُھسَر ۔ (۲) پُھور پین دی واج ۔

● **پُھسکا** : [نر ص ہ] کمزور ، لِسّا ، ماڑا ، ڈھلّا ، پُھسپُھسا ، پھوسڑ ، پُھکلا ، پھوکلا ، پھوکا ، [مد : پُھسکی] ۔

● **پھسکڑا** : [نر ہ] پھسکّڑا ، پتھلّا ۔ چوڑا ہو کے بہن دا اِک ڈھنگ ، نٹھ کے بُھنجے بہنا (عورتاں دا) ۔ **پھسکڑا مار کر بیٹھنا** : [مح ہ] پتھلّا مار کے بہنا ، چونکڑی مارنی ، پھسکّڑا مار بہنا ، نٹھ کے بیٹھنا ، چتڑاں بھار بُھنجے بہنا (سٹھ لو) ۔

● **پھسکنا** : [لا ہ] پھِسنا ، دھروں جانا ۔ اُدھڑنا ، ڈھلکنا ڈھلّا ہونا ، بہنا ، تِلکنا ، کھسکنا ، پاٹنا ۔

● **پُھسکنا** : [لا ہ] (۱) جُلھکنا ، یُلھکنا ، ڈُسکنا ، سُمکتے لا لا کے رونا ۔ (۲) رِڑھنا (بال / سُنڈھی دا) ۔ (۳) چغلی چپّی کرنی ، پُھسر پُھسر کرنا ۔

● **پُھسکی** : [مد ہ] (۱) پُھس ، پُھوسی ،

واج کُھنوں پنّد ۔ (۲) ڈنگراں دا پنّد ۔

● **پُھسلانا** : [مت ہ] بھرمانا ، بُھچلانا ، ٹھگنا ، مُٹھنا ، بُتّا دینا ، لار لانی ، ورغلانا ، دھوکھا دے کے خوش کرنا ۔ ورانا ، ولانا ، رِجھانا ، ورچانا / پرچانا ، لڈانا (بال نُو) ۔ **پُھسلاوا** : [حمص نر ہ] دھوکھا ، فریب ، بُتّا ، جھاسا ، بُھچلاوا ، لار ، لارا ، پرچاوا ۔

● **پِھسلن** : [مد ہ] (۱) تِلک ، تِلکا ، تِلکنا ۔ (۲) تِلکن ، تِلکنی تھاں ۔ (۳) تِلکن بازی ، رِڑھن دی کھیڈ ؛ گِھیسی (لکّڑ دی) ۔ (۴) تِھڑک ۔ **پِھسلنا** : [لا ہ] [مت : پِھسلانا] تِلکنا ، پٹڑیوں لہنا ۔ ڈِگنا ، کِھسکنا ، ڈِھلکنا ، غلطی کرنی ، رِیجھنا ، عاشق ہونا ، مُٹھنا ، موہیا جانا ، بُھلیکھے وِچ پینا ، لالچ وِچ آؤنا ، [ص] تِلکنا ، تِلکاواں ، تِلکواں ، کَرُولا تے ملایم ۔ **پِھسلواں** : [ص ہ] [مد : پھسلویں] تِلکواں ، تِلکنا ، تِلکاواں ۔

● **پُھسینڈا** : [ص ہ] [مد : پُھسینڈی] گندا ، بو والا ، نکارا ، نکمّا ، فضول ، کوجھا ، کلوہنا ۔

● **پھک** : [مد اُ] گھڑّپ ، کِسے نرم شے وِچ کِسے سخت شے دے اِکو دم آ پین دی واج ۔ پھک دے ، پھک دے نی ، پھک سے : [تف ہ] فٹ ، اوسے ویلے ، اِکّو واری ، تُرت ، جھٹّبدے ، اُویں ، فوراً ، اچن چیتی ، اچانک ، اچان چکّ ۔

● **پِھکارنا ، پھکیرنا** : [مت ہ] (۱) اُکھیڑنا ۔ (۲) اُلٹنا ، اُلٹانا ، ہٹانا ۔ (۳) پھولنا ، کھلارنا ، سُکنّے پانا ، دُھپّے پانا ۔ (۴) لوئی لاہنی ، بے لحاظی ورتنی ، بے شرمی کرنی ۔

● **پھکڑّ** : [نر ہ] (۱) گال مندا ، گالاں ، پھہس ، بکواس ، گندی زبان ، ننگیاں گلّاں ، بے شرمی دیاں گلّاں ۔ **پھکڑّ باز** : [نر ص ہ] اُہ بندہ جِہڑا واہیات گلّاں کرے ، پھکڑّیا ، پھہسی ۔ **پھکڑّ لڑنا** : [مح ہ] گالو گالی ہونا ، گند بکنا ، گندا مخول کرنا آپو وِچ ننگیاں گلّاں مارنیاں ۔ **پھکڑّ ہونا** : [مح ہ] گالاں اُتے آ جانا ، شُہدیاں لفنگیاں دی زبان ورتنی ، بڑا ان جھکّ ہونا ، بے تکلف ہونا ۔ **پھکڑّی** : [مد ہ] بے تمیزی ، بدتمیزی ، مندا ورتارا ، بدنامی دی گلّ ، ہاسے بکھیڑے دی گل ، ٹھٹھا ، پھکڑّی

● **پُھکنا (پُھنکنا)** : [لا ہ] (۱) سڑنا ، بلنا ، اگ لگنی ، پُھوکیا جانا ، جلُون لگنی ۔ (۲) کڑُھنا ، کرجِھنا ، ڈوُں لگنا ۔ (۳) اُجڑّنا ، انّھے واہ خرچیا جانا (دھن دولت) ۔ (۴) مرنا ، کِسے شے دا کُشتہ ہونا) ۔ [نر ہ] بُھکانا ، مثانہ ، (ڈنگراں دی مُوتر تھیلی ۔ **پُھکنی** : [مد ہ] پُھوکنی ، لوہے پِتّل دی نالی جِھدے وِچوں دی پُھوک مار کے اگ بھخاندے بھڑ کاندے نیں ۔

● **پھکوڑیات** : [ج مد اُ ہ لو] واہیات گلّاں ننگیاں تے بے شرمی دیاں گلاں ، گال مندا ، ننگے مخول ، بک جھک ، یبھکیاں ، یبھکڑّیاں ۔

● **پِھکیت** : [نر ہ] پلتھے باز ، پڑہتھے باز ، گتکے دا ماہر ، شاطر ، چلاک ۔ **پھکیتی** : [مد ہ] گتکے بازی ، گتکا ، گتکا کھیڈن دا فن ، گتکے دی تعلیم ۔

● **پھگُوا** : [نر ہ] ہولی/ہولھی ، پھاگ ، ہولی دا گَون ، ہولی دا انعام ، گُڑ دی روڑی جِھڑی ہولی والے دن نوکرانیاں نُو انعام وجھوں دیندے نیں ۔

● **پھل** : [نر ہ] (۱) پھل ، میوا ، پھل َپھلُونگا [—آ] (۲) فصل ۔ (۳) بدلہ ، اجر ، سزا ۔ (۴) وادھا ۔ (۵) انت ، نتیجہ ، ِسٹا ۔ (۶) حاصل ۔ (۷) نفع ، لبھت ، بھدکرا ، انعام ، َفیدا : [—ِملنا] ۔ (۸) پھالا (ہل دا —) ۔ (۹) پھلڑا ، نُکّی ، چُنجھ ، (تیر دی) ۔ (۱۰) سُفنے دی تعبیر ۔ (۱۱) پھلٹا (اُسترے ، چاقو تے قینچی دا) ۔ **پھل آنا** : [مح ہ] پھلنا ، پھل (میوا) لگنّا ، رُکّھ دا پھلنا ۔ **پھل پانا** : [مح ہ] پھل ِملنا ، بدلہ ِملنا ، اجر ِملنا ، نفع ہونا ، نتیجہ بھوگنا ، ِکیتا پانا ۔ **پھل پُھلاری** : [مد ہ] پھل پُھلاری ، پھل بھاجیاں ، َون سُوَنّے میوے ، پھل تے ترکاریاں ۔ **پھل چلنا** : [مح ہ] نواں نواں پھل ٹُرنا ، پھل دی بہار آؤنی ۔ **پھل دار** ، **پھلدار** : [ص اُ] پھل والا بُوٹا ، اَہ بوٹا ِجہنُو پھل لگّ ہووے ، فائدے وندا ، سُپھل ۔ **پھل کھانا آسان نہیں ہے** : [اکھ اُ] پھل کھانا َسوکھا نہیں ، محنت ِبنا ککھ نہیں لبھدا ، [پ : سیوا دا میوا اے ، کر َپلاّ بھر َپلاّ ۔ کر َمزدوری کھا چُوری ۔ **پھل لگنا** ، **لانا** : [مح ہ] پھل لگنا ، نتیجہ نکلنا ، ِسٹّا ِنکلنا ، نیکی دا اجر ِملنا ، پھل لیانا ۔ **پھل نیا کرنا** : [مح ہ] کوئی پھل نواں کرنا ، رُت دا پھل پہلی وار کھانا ، چکھنا ، نواں پھل ریجھ نال کھادا جاندا اے (عو) ۔

● **پُھل** : [نر ہ ِنک پ] دیکھو : ''پُھول'' = پُھلّ ۔ [اگ] سانجھے لفظاں نال اگیتر بن کے آؤندا اے تے پُھل یا پُھلاں دے معنے دیندا اے ، جویں : پُھلجھڑی ، پُھلواڑی : پھلکاری تے ہور لفظ ۔

● **پھلا/پھلا پھولا** : [ص مف نر ہ] [مد : پھلی/پھلی پھولی] ، ویکھو : ''پھلنا'' ہیٹھ ۔

● **پُھلاّ** : [نر ہ] (۱) پُھلاّ (مکّی دا) ۔ (۲) ِکھلّ ۔ (۳) پُھلّ وانگ پُھلّی ہوئی چیز ۔ (۴) مائی بُھوری ، آکّ دی مائی بُڈھی ؛ اُڈدی ہوئی رُوں جہی ۔ (۵) پھولا (اکھ دا) ۔ **پُھلاّ پڑنا** : [مح ہ] پھولا َپے جانا ، اکھ ِوچ ِچٹّا َپینا ۔

● **پھلا پُھولا** : [ص ہ] پھلیا پُھلّیا ، نرویا ، پھل نال لدّیا ہویا ، آل اُلاد والا ، ہریا بھریا ، نصیباں والا ، سرسبز ، دھنوان ، امیر ، بھاگوان ۔ سردا پُجدا ، چوکھا َسوکھا ۔

● **پھلاسڑا** : [نر ہ] دھوکھا ، فریب ، ٹھگی ، چھل ، بُتّا ، لارا ، بُھچلاوا ، جُھوٹھی تسلی ، دم جھاسا ، للو پتو ، خوشامد ، آکڑ ، وڈیائی ۔ **پُھلاسڑے میں آنا** : [مح ہ] ول چھل ِوچ آؤنا ، دھوکھّا کھانا ، مُٹھیا جانا ، فریب ِوچ آؤنا ، پُھلاوے ِوچ آؤنا ، ِمٹھیاں گلاّں ِوچ آ جانا ، موہیا جانا ، ِوسنا ، مُسنا ۔

● **پُھلانا** : [مت ہ] (۱) پُھلانا ، پُھوک دینی ۔ (۲) چُکنا ، پھلوہنی (پُھلانی) دینی ، وڈیانا ۔ (۳) اُبھارنا ۔ (۴) کسے شے نُو پُھلان لئی پُھوک بھرنی ۔ (۵) چاپلُوسی نال پُھلا دینا ۔ (۶) سُجانا ۔ (۷) ِہڑانا ۔ **پُھلاؤ** : [نر ہ] پُھلا ، پُھول ، ورم ، سوج ، بُرھون ۔

● **پھلانگ** : [مد ہ] الانگھ ، ٹپّ ، چھال ،

چھلانگھ ، بُڑھک ، بڑپا ، چھڑپا ، کُداڑا ۔
پھلانگنا: [مت ہ] ٹپنا ، ٹپ کے اُلنگھ جانا ، چھال مارنی ، ٹپ جانا ، کسے شے اُتّوں ٹپنا ، دھرلی مارنی ، چھڑپا مارنا ۔

● **پُھلاہی :** [مد ہ] پُھلاہ ، پُھلاہی ، ککّر ورگا اک رُکھ ؛ جہدیاں داتناں بندیاں نیں ، [پ : داتن پھلاہ دی . . . (اکھ)] ۔

● **پُھلپھُلا :** [ص ہ] اِل پرا ، پھوکلا ، پُھلواں ، پُھلیّا ہویا ، پھپھڑ جہا ، اہ بندا جہڑا پُھوک لے جاندا ہووے ، ہوچھا ، تھوڑ بتا ، چھوٹے پاہنے (پنہے) دا جی ۔

● **پھلت :** [مد ہ] پُھلا ، پھلنا (رُکھ دا) پیدا (مد) ، کھیتی پتّی ، پھل ، اُلاد ، اولاد ، جیا جنت ، تاریاں دی چال دا اثر ۔

● **پُھلتّی :** [مد ہ پ] پھلہٹّی ، پُھلّاں دی ہٹی ، پھل وِکن دی تھاں ، پُھلّاں دا بزار ۔

● **پُھلجھڑی :** [مد ہ] (۱) پُھلجھڑی ، اِک میل دی استبازی ؛ اگ لایاں پُھلاں ورگیاں چنگیاڑیاں نکلدیاں نیں ۔ (۲) فساد والی گل ۔ (۳) چُن چُنی ۔ (۴) لڑاکی ، فسادن ، کپتّی (رنّ) ۔ **پُھلجھڑی چھوڑنا :** [مح ہ] چواتی لانی ، فساد پانا ، چکُوہندر چھڈنی (پ مح) ۔

● **پُھلّرواسا :** [ص ہ] پُھلّ ورگا ، سوہنے مونہ والا ، گُوبھلا بال ، پُھل وانگُو نازک ۔

● **پُھلیسرا ، پُھل سِرا :** [ص ہ] پُھلیسرا ، بودی والا ، چٹ سِرا ، اہ کبُوتر جہدا سِر چٹا تے جسم رنگدار ہووے ۔

● **پھلکا :** [نر ہ] (۱) چھالا ۔ (۲) اجر ، بدلہ ، ثمرہ ، پھل ۔ (۳) پولی بھوں ، نرم زمین ۔

● **پُھلکا :** [نر ہ] پُھلکا ، پُھلکی ، توے دی پکّی ہوئی پتلیری روٹی ، پُھل جہا {ہلکا پُھلکا : ہولا پھل} ۔

● **پُھلکاری :** [مد ہ] (۱) پُھلکاری ، جس چادر اُتے ویل بُوٹے کڈھے ہون ، کسیدے والی چادر ۔ (۲) پُھل بُوٹے کڈھن بنان دا کم ، کسیدا ۔

● **پُھلنگ ، پُھننگ :** [مد ہ] (۱) پُھمّن ، (کورڑے دا) ۔ (۲) رُکّھ دی بودی ، ٹیسی ۔ (۳) سوٹی دی مُٹّھ ، ڈُگّھ ۔

● **پھلنا :** [لا ہ] پھلنا ، پھل لگنا ، ودھنا پُھلنا ، میوہ لگنا ، پھل آؤنا ، ماتا / پت یا پھمنیاں نکلنیاں ، جیّا جنت ودھنا ، آرپروار وڈا ہونا ، کامیاب ہونا ، مبارک ہونا ، گُنی ہونا ، بھاگ سُہاگ لگنے ، بھاگوان / سُبھاگا ہونا ۔
پھلنا پُھولنا : [مح ہ] ودھنا پُھلنا ، درختاں دا پھل نال ہونا ، وادھے پینا ، پیسے والا ہونا ، آل اُلاد والا ہونا ، جیا جنت ودھنا ۔ وڈے مراتبے والا ہونا ۔ پھل پُھل لگنا ، ہریا بھریا ہونا ۔ کامیاب ہونا ۔

● **پھلُوا :** [نر ہ] جھالر ، گچھا ، وٹے ہوئے ڈوریاں دے پُھمّن (کھیس یا لوئی دے) ، گوٹھ ، گوٹ ، کناری ، چادر دے کناریاں تے لگی ہوئی جھالر ، کنگری ، گوٹھ ، کیس ، فرل ۔

● **پُھلوا :** [نر ہ] (۱) اِک قسم دا پان ۔ (۲) اِک دوا ۔

● **پُھلواری ، پُھل واری ، پُھلواڑی :** [مد ہ] پھلواڑی ، پُھلاں دی کیاری ، پُھلّاں دی واڑی ، کیارا ، بغیچی ، نکّا

باغ ، آل اُلاد ، جِیّا جنت ، بال بچے ، بُوٹا بچّا ۔

● **پُھلوری** : [مد ہ] کچوری ، پُوڑا ، ویسن دی تلی ہوئی پُھلکی ۔

● **پھلی** : [مد ہ] پھلی (روانہ مٹر وغیرہ دی) جِس غلاف وِچ دانے یا رُکھ/سبزی دے بی ہُندے نیں ، ٹِینڈا ، گوگرا ، چُندی (کپاہ دی) ۔

● **پُھلّی** : [مد ہ] (۱) پُھلّی ۔ (۲) پھولا ، چِٹّا (اکھ دا) ۔ (۳) چاء وِچ پان والی اِک خوشبو والی دوا ۔ (۴) نک دا اِک گہنا ، سونے چاندی دا پُھل جِھڑا گہنیاں اُتّے لاندے نیں ۔ (۵) دندی ۔ **پُھلیاں دھرنا** : [مح اُ] دندیاں دھر لینیاں ، تھڑیاں دھرنیاں ، دند نِکلن توں پہلاں بالاں دیاں بُٹّاں دا سُجّنا ، بالاں دا دندیاں تے آؤنا ۔

● **پھلیر** : [ص نر مد ہ] ڈھگا / گاں جِہدے کالے رنگ وِچ چِٹّے داغ ہون یا چِٹّے رنگ وِچ کالے داغ ہون ، اِہوجہے چوکھر نُو منحوس جاندے نیں ۔

● **پُھلیل** : [نر ہ] پُھلیل ، خشبو والا تیل ، پُھلّاں دے رلے میل نال بنیا ہویا مہک بِھنّا تیل ۔

● **پھلَیندا** : [نر ہ] اِک پھل ، وڈّا جامنُو ، جمّو ۔

● **پھن** : [نر ہ] پھن ، پھنّ ، پھنیر سپ دا پُھلیا ہویا سِر ، {۔۔دار ، پھن والا = پھنیر ناگ} ۔ **پھن مارنا** : [مح ہ] ڈنگ مارنا ، ڈنگنا ، ڈنگ مارن لئی ہلا کرنا (سپ دا) ، لڑنا (پھنیر دا) ۔ **پھنپھنانا** : [لا ہ] پھنیر سپ دا غصے نال جُھم جُھم کے شُوکراں مارنیاں ، شُوکنا ۔ ناساں پُھلانیاں (گِچ چڑھن ویلے) ، لوہے لاکھا ہونا ، ڈاہڈا قہر بھریا ہونا ۔

● **پھند ، پھندا** : [نر ہ] پھاہ ، پھاہی ، پھاہن دا گھیرا ، جال ، کڑِکّی ، کمند ، پھندا ، پھندھا ۔ (۲) پیچی ہوئی گنڈھ ۔ (۳) پیچ ، دوال ۔ (۴) مکر ، فریب ، دم جھاسا ، داؤ ، ول چھل ، قند ۔ **پھندا پڑنا** : [مح ہ] (۱) پھاہ پینا ، پھاہی وِچ پھسنا ، گُنجھل پینی ، گنڈھ پینی ، کھاندیاں پیندیاں سنگھ وِچ کُجھ اڑ جانا ، اُتّھو ، اُتّھرو آؤنا ۔ **پھندا دینا ، لگانا** : [مح ہ] پھاہے لانا ، پھاہ گھتنا ، جال کھلارنا ، گنڈھ مارنی ، پھاہی گڈنی ، داؤ بیٹھ لیان دی کوشش کرنی ۔ **پھندا ڈالنا** : [مح ہ] پھاہی گھتنی ، پھندھا لانا ، اڑانا ، پھاہنا ، پھسانا ، پھاہ پانا ۔ **پھندے میں آنا ، پھنسنا** : [مح ہ] پھاہی وِچ پھسنا ، اڈّے لگنا ، ڈھاہے (ڈھہے) چڑھنا ، داء بیٹھ آؤنا ، دھوکھا کھا جانا ، قابو آؤنا ، ڈکّیا جانا ، ہتھے چڑھنا ۔

● **پُھندنا** : [نر ہ] پُھمّن ، پُھمّنی ، کلغی بودّی ، پُھل (سُوتری یا ریشمی دھاگیاں دا) جِھڑا ٹوپیاں یا جھالّر تے لاندے نیں ، نِکّڑا ، نِکا جِھا ، گِٹھا = [پُھندنا سا] ۔

● **پُھنڈوڑنا** : [مت ہ] کپڑیاں دی گنڈھڑی نُو اُلٹ پلٹ کرنا ، پھولنا ، پھرولنا ، پھولا پھالی لانی ۔

● **پھنڈیت** : [نر ہ] بُلارے دا ، سِکھایا ہویا ، جنور یا چوکھر جِھڑا دُوجے جنوراں یا

چوکھراں نُوں پھاہی وِچ پھسائے ، جویں : (بلار بیرے ؛ بٹیریاں نے راکھویں ہاتھی ہاتھیاں نُوں پھسان دا کم دیندے نیں) ۔

● پھنساوا : [حمص نر ہ] [مص : پھنسانا] اَڑچ ، اُلجھیڑا ، پھاہی ، کڑِکی ، جِتھوں چُھٹّن نہ ہووے ، روک ، مناہی ، اوکھت ، قید ، اُہ تھاں جِتّھوں نِکلیا نہ جا سکے ۔

● پھنسنا ، پھنس جانا : [لا ہ] [مت : پھنسانا ، پھانسنا] پھسنا ، قابو آؤنا ، پھاتھا ہونا ، کڑِکی دے مُونہہ آؤنا ، جال وچ پھس جانا ، پھڑیا جانا ۔

● پُھنسی : [مد ہ] پِھنّمنی ، پِھمنی ، پِھنسی ، بُروری ، بِربری (پھمنییاں) ، نِکّا پھوڑا ، رت وِگڑن نال پِنڈے اُتے نکل آؤن والا دانہ ۔

● پھنکا : [نر ہ] پَھکّا (بھُنّجے ہوئے دانیاں دا) ۔ دھوڑے/چُورن یا سُکی دوا دی تلی اُتّے دھر کے اِک وار پھکن جوگی خوراک ، [—لگا]

● پُھنکار : [مد حمص ہ] سّپ دی شُوکر ، پُھوکر ، تِکّھے ساہ لین دی واج ، سپ دی غُصے بھری واج ۔ شوک ۔ پُھنکارنا : [مت ہ] سّپ دا شُوکنا ، شُوکرنا ، سّپ دا پُھوک مارنا ، پُھوکرنا ، مجّھ دا ساہ لینا ۔

● پِھنکنا : [مت ہ] [پھینکا جانا] ڈِگنا ، کِرنا ، کِھنڈنا ، ضائع ہونا ، کِسے کم نہ آؤنا ۔

● پُھنکنا : [لا ہ] (۱) بلنا ، سڑنا ، پُھوکیا جانا ، لُوسیا جانا ، لُسنا ، کُڑھنا ، دُھخنا ، کِرجھّنا ۔ (۲) ساڑے سڑنا ۔ (۳) انھّے واہ خرچ ہونا (دولت دا) ۔

● پھنکی : [مد ہ] پھکی ، پھکّ ، پھکّن دی دوا ، چُورن دی نِکی پُڑی ۔

● پَھنگا : [نر ہ] بھّمٹ (بھمّٹ) بھَوکّڑ ، بھَبکّڑ ، پروانّا (پروانہ) ، بھور ۔

● پُھنگی : [مد ہ] کُرومبلی ، کُرومبل ، پُنگرویں ٹہنی ۔ نک دی کُرومبلی ۔

● پُھنَشنگ : [مد ہ] (۱) ٹیسی بوٹّدی (رُکھ دی) ، سِرا ۔ (۲) مُٹّھ ، ڈُگّھ (سوٹی دا) ۔

● پُھنّو ، پُھنّی ، پُھنِیا : [نک مد ا ، عو] پُھلّو ، پُھنّو ، بال دی لُلّی ۔

● پھنی : [ص نر ہ] (۱) پھن والا ، چھجلی والا ، پَھنیر (سّپ) ۔ (۲) [مد ہ] گوٹا وغیرہ اُنن دا اڈّا ، چوکٹا ، چوکھٹا ۔

● پُھو ، پُھوہ ، پُھو پُھو : [مد ہ] (۱) پُھوکا پھاکّی ، پُھوہ پُھوہ ، پُھوکاں مارن دی واج ۔ (۲) آکّڑ ، پُھوں پھاں ، پُھونہ ۔

● پُھوا پُھو : [مد نا] کُڑیاں دی اِک کھیڈ جِس وِچ گھیرا گھت کے اِک دُوجے دے ہتھاں اُتے پُھوکاں ماردیاں نیں ۔

● پُھوار ، پُھوہار : [مد ہ] (۱) پھوہار ، پُھہار ، پُھور ، بُھور ، پھکّ (مینہ دی) کن من ، نِکیاں نِکیاں کنیاں ۔ (۲) اِک میل دی بریک جالی (کپڑا) ، {—پڑ = بُرکنا : پھکّ

پینی} - **پھوارا** : [نر ہ] (۱) پھہارا ، فوارا - (۲) پھہارے والا نلکا یا ڈولنا (بوٹیاں نو پانی دین یا چھڑکا کرن لئی) -

● **پھوپا ، پھوپھا** : [نر ہ] پھپھڑ ، پھپھا ، پھپھوی دا خوند - [مد : پھوپی]

● **پھوٹ** : [مد ہ] (۱) پھٹ ، پھوٹک ، پاٹک ، دراجی ، ان بن ، وگاڑ ، جھیڑا ، اجوڑ ، ویر ، گھروگا فساد ، دپھیڑ ، دپھیڑا ، پاڑا ، لکھیڑا ، دوج ، دجایگی ، دک ترک ، جدائی ، وچھوڑا [—پڑ] - (۲) چیر ، تریڑ ، پھوٹ ، رہڑ - (۳) پھٹ اک میل دی کھٹی نرم تے کھڑویں کھکھڑی ، کھٹا جہا / پھکا خربوزہ - (۴) وکتھ ، اڈ ، اڈرا ، وکتھرا ، جدا ، کلا - (۵) ''پھوٹنا'' دا امر : پھٹ ! ، توں ٹٹ ! **پھوٹ اور لوٹ ایک برابر** : [اکھ ا] = جتھے پئے پھٹ ؛ اوتھے پئے لٹ - مطلب : بے اتفاقی وچ نقصان ہی نقصان اے - **پھوٹ بہنا** : [مح ہ] (۱) گلیڈو بھر بھر آونے ، زارو زار رونا - (۲) بہیت کھلہ جانا ، بک پینا ، دل دے کینے دا پتا لگ جانا - (۳) پھوڑا وگنا ، پاک نکلنی - (۴) کندھ بنا پاڑ کے پانی وہ (وگ) ٹرنا - **پھوٹ پڑنا** : [مح ہ] (۱) پھٹ پینی ، بے اتفاق ہونی ، ان بن ہو جانی ، دشمنی ہونی ، وگاڑ ہو جانا ، وگاڑ پینا - (۲) اچھل وگنا ، وہ ٹرنا ، (۳) پاٹ جانا - **پھوٹ پھٹک رہنا** : [مح ہ] رہ نہ آونی ، ان بن رہنی ، کھہ مکھہ ہندی رہنی ، اجوڑ ہونا ، نکھیڑا پینا ، وکتھ وکتھ رہنا - **پھوٹ پھوٹ کے رونا** : [مح ہ] زار و زار رونا ، ودھیک رونا ، پھٹ پھٹ کے رونا ، رو رو کے بےحال/ کھیل / پھاوا ہونا - **پھوٹ ڈالنا** : [مح ہ] اجوڑا کرنا ، بےاتفاق پانی ، پھٹ پانی ، وگاڑ پانا ، وچھوڑنا (سکیاں بھائیاں نو) کھکھڑی کھکھڑی کرنا ، کھیرو کھیرو کر دینا ، پاٹک پاؤنی ، رل کے بہن جوگا نہ چھڈنا ، گھر پاڑنا ، سجن نکھیڑنے - **پھوٹ سا کھل جانا** : [مح ہ] پاٹ جانا ، پھٹ وانگ کھڑ جانا ، ٹوٹے ٹوٹے ہو جانا ، خستہ ہو کے کھنڈ جانا ، کھکھڑی کھکھڑی ہونا - **پھوٹ کر رونا** : [مح ہ] پھٹ پھٹ کے رونا ، زارم زار رونا ، چوکھا رونا ، ہنجوآں دا ہڑ لے آؤنا - **پھوٹ نکلنا** : [مح ہ] (۱) پنگرنا ، پھٹنا ، جمنا (بی دا) ، کھڑ کے بوٹا بننا - (۲) پھمنیاں نکلنیاں ، پت نکلنی - (۳) پانی وہ (ویہ) ٹرنا - (۴) رسنا ، چونا -

● **پھوٹا** : [مف نر ہ] پھٹیا ، ٹٹا **پھوٹا تو پھوٹا جھوجرا کیوں کیا** : [اکھ ہ] تھوڑے وگاڑ دا ودھان کیوں کیتا :- اوس بندے بارے آکھدے نیں جہدی بےدانشی نال تھوڑے نقصان جہے دی تھاں ودھیرا نقصان ہو جائے -

● **پھوٹک** : [ص ہ] پھٹواں ، بھربھرا ، کنی کنی ، چنی چنی ہو جان والی چیز ، ریزہ ریزہ ہو جان والی شے ، کیمیا والے آکھدے نیں - اہو جہی شے رسین نہیں بندی -

● **پھوٹن** : [مد حمص ا] پھٹ ، ان بن ، بے اتفاقی ، اجوڑ ، پھوٹک ، پاٹک ، ہڈاں دا بھجنا ، ٹٹی کھسنی -

● **پھوٹنا** : [لا ہ] (۱) پھٹنا - (۲) پھٹکیاں

بنتیاں - (۳) پھوٹاں پینیاں - (۴) بھجنا ، تڑنا ، تڑکنا (لکڑ دا) - (۵) پنگرنا ، اُگنا ، (پھل بوٹا) - (۶) ٹٹنا (کچے بھانڈے دا) - (۷) بھانڈا بھجنا - (۸) پاٹنا (سِر دا) - (۹) نکل وگنا (سوما) - (۱۰) اُگھڑنا - (۱۱) پاک نکلنی - (۱۲) کوڑھ چلنا - (۱۳) پھمنیاں نکلنیاں - (۱۴) بھیت کھلھنا - (۱۵) نکلنا (ڈیلے دا) - (۱۶) کھنڈنا (مہک دا) - (۱۷) چپ مگروں بولنا : موہوں پھٹنا - (۱۸) کُونا (مٹھا) - (۱۹) بھیت کھلھنا - (۲۰) انھا ہونا - (۲۱) کرنا - (۲۲) دوجیاں نال ملنا - (۲۳) بلٹنا - **پھوٹے منہ سے** : [تف ہ] ٹٹے/بھجے مونہ نال ، ان بھاوندیاں ، بھیڑے مونہ نال ، اوپرے دل نال (وی) - **پھوٹی آنکھ کا تارا / دیدہ** : [مح ہ] سہکواں پتر ، کلا کھرا پتر ، اکو اِک بال - سہکوانی دا (بال) ، سو سکھاں دھی پتر - **پھوٹی تقدیر** ، **پھوٹا مقدر** : [مد اُ ، نر اُ] تتے لیکھ ، بھیڑے بھاگ ، کھوٹے کرم ، چندرا پیڑا ، کھوٹی قسمت ، ماڑی تقدیر - **پھوٹی سہیں انجھی نہ سہیں** : [اکھ ہ] وڈا نقصان جردے نیں ؛ نکی ٹوٹ نہیں سہاردے = [پ : دھیلا نہیں دینا دھیلی دینی اے - / جٹ گنا نہیں دیندا روڑی دیندا اے] - **پھوٹی کوڑی نہ ہونا** : [مح ہ] لال پیسا نہ ہونا ، (پلے) کوڈی نہ ہونی ، کنگال ہونا ، ہتھوں جیبوں خالی ہونا - **پھوٹی نظروں یا دیدوں نہ بھانا** : [اکھ ہ] ویکھیا نہ سکھانا ، نظراں وچ رڑکنا ، بھیڑا لگنا ، متھیوں دکھنا - **پھوٹی ہانڈی آواز سے پہچانی جاتی ہے** : [اکھ اُ] (تتی ہانڈی ٹھوک وجا کے سیان لئی جاندی اے) :- دل دا کھوٹ گلاں توں پچھانیا جاندا اے -

● **پھوڑا** : [نر ہ] (۱) پھوڑا ، گڑ ، گنڈھ ، پکی ہوئی تھاں (دی) ، وڈی پھنسی/ پھنسی ، لہو پاک دی بھری سجی ہوئی تھاں - (۲) دکھ ، دکھدیوا ، بری الاد - (۳) (مف) توڑیا ، بھنیا - **پھوڑا تپکنا** : [مح ہ] پھوڑا تڑکنا ، چسکنا ، پھوڑے وچ ٹیساں پینیاں ، پھوڑے وچ لہو تے پاک دا جرھلانا - **پھوڑا چھیڑنا** : [مح ہ] (۱) اُچڑنا ، پھوڑا کھلنا / پھوڑا چیرنا ، پھوڑے نو نشتر مارنا ، پچھ لانا ، پھوڑا چیر پاڑ کے گند کڈھنا - (۲) تمکت دی گل کر کے دکھے ہوئے دل نو ہور دکھانا - **پھوڑا رسنا** : [مح ہ] پھوڑے دا تھوڑا تھوڑا وگنا ، پھوڑے وچوں تھوڑی تھوڑی پاک نکلنی ، رسکنا - **پھوڑا لپکنا** : [مح ہ] پھوڑے وچ ٹیساں/ چھکاں پینیاں ، پھوڑا جرھلانا - **پھوڑے کا منہ** : [مح ہ] پھوڑے دا مونہ ، پھوڑے دی اہ تھاں جتھوں پاک رسدی وگدی اے -

● **پھوڑنا** : [مت ہ] (۱) پاڑنا (سِر) - (۲) بھننا ، توڑنا (بھانڈا) (۳) پھنڈنا - (۴) چھیک کرنا - (۵) چیرنا - (۶) ٹوٹے کرنے - (۷) کنی کنی کر دینا - (۸) بھننا (بھیت) ، راز کھولھنا -

● **پھوس** : [نر ہ] سکا گھاہ ، ککھ کان ، نکمی شے ، اِک پھکا تماکو ، چھیتی سڑ جان والا ، بڈھڑ ، چوکھا بڈھا ، جھڑوس -

● **پھوسڑا** : [نر ہ] (۱) پھوسڑا ، ریشم کاغذ تے لکڑی دے ریشے ، کپڑے دے اہ دھاگے جہناں دے وٹ کھلھ جان تے سِریاں توں

پھل جاندے نیں - (۲) بال - (۳) ماڑا تے نکڑا بال - (۴) نکمی شے -

● **پھوک** : [نر ہ] (۱) پھوگ ، پھوک ، رس نکلی شے ، پچھی (گنے دی) - (۲) رہند کھوہند - (۳) چھان ، پھک (چولاں دی) - (۴ ص) پھوکا ، پھوکلا ، کھوکھا ، اندروں خالی (سٹا) - (۵) پھکا ، بے سوادا -

● **پھوکٹ** : [ص ہ] (۱) مفت ، بے ملا ، گدڑ ، کوڑا - (۲) پھوکا ، نکما ، (۳) مفلس ، سنجا ، کنگال ، پھانک ، ہتھ خالی ، ہتھوں ڈبوں خالی - **پھوکٹ کا** : [نر ص ہ] مفتا ، مفت بری دا ، مفتدا ، مفت ملا - **پھوکٹ میں** : [تف ہ] خالی خولی ، جھونگے وچ ، مفتو مفت ، مفت وچ ، بنا خرچ ، ایویں جہا ، اجائیں ، جھنگے رنگے دا -

● **پھوکل ، پھوکلا** : [ص ہ] (۱) پولا - (۲) پھوکا - (۳) سکھنا ، خالی - (۴) کھوکھا ، کھوکھلا - (۵) کنگلا ، غریب - (۶) پھانک (ص) (۷) پھوک ، پھوکلا - (۸) پینا - (۹) ماڑا ، پھوسڑ ، نتانا -

● **پھول** : [نر ہ] - (۱) کھڑی ہوئی کلی یا کرومبل ، پھل - (۲) پھمن/پھمن ، پھوندھا - (۳) گل (دیوے دا) - (۴) ڈوڈا - (۵) پھلبہری دا داغ - (۶) چٹاک - (۷) حیض = (تریک آؤنی) - (۸) ہندو مردیاں دیاں ہڈیاں - (۹) ات ہولا : [ہولا پھل] - (۱۰) سواہ ، کھہ - **پھول آنا** : [مح ہ] (۱) پھل آؤنے ، پھل لگنا (رکھ نو) بور پینا ، پنگرنا ، پھلورنا - (۲) سر پلیت ہونا ، سر آؤنا ، کپڑے آؤنے ، حیض آؤنا - **پھول آئے ہیں تو پھل بھی آئے گا** : [اکھ ہ] (۱) بور پیا اے تے پھل وی لگسے گا - (۲) جے نہاؤنی آوے گی تے بچے وی ہون گے :- کسے بے صبرے نو تسلی دین لئی آکھیدا اے - **پھول اپنے ہی باغ میں خوب کھلتا ہے** : [اکھ ہ] آپنے گھر ورگا کوئی گھر نہیں - آپنے سجناں جہے سجن نہیں لبھدے = گھوڑے تھانیں ، مرد مکانیں :- آپنے ڈیرے نو سلاھن تے اوپرے تھاں نو ننددن لئی آکھدے نیں - **پھول اترنا** : [مح ہ] پھل چگینا ، رت سر رکھاں دے پھل لتھنے/چگے جانے - **پھول اٹھنا** : [مح ہ] ہندو مردے دا "تیجا" ہونا (مسلماناں وچ تیجے دن دے تھاں قل ہندے نیں) - **پھول بجھنا** : [مح ہ] دیوا گل ہونا ، چنگیاڑی بجھنی ، دیوا مسمنا - **پھول بیٹھنا** : [مح ہ] پھل جانا ، پھل بہنا تیڑنگ ہونا ، رس جانا ، مونہ سجا لینا ، نراض ہونا ، موٹا ہونا ، غصے ہونا ، گھسن ورگا مونہ بنانا (لو ، سٹھ) - **پھول پان** : [نر ہ] (۱) نازک ، سوہل ، نازک بدن - (۲) اوڑک - (۳) بریائی بھلیائی - (۴) خاطر ، خدمت - **پھول پان کی گدھی** : [مح ہ] (۱) کانی کھوتی (کھیڈ وچ) ، "پہلا چور" : جہدے سر میٹی آؤندی اے اہدیاں اکٹھاں بدھیاں جاندیاں نیں - (۲) ان پکا ہانی / کھڈاری - **پھول پھول کر بیٹھنا** : [مح ہ] بہت خوش ہونا ، پھلیا نہ سمانا ، انگ چولے نہ ماونا ، بڑا راضی ہونا ، پھل پھل بہنا ، خوشی دے گھر آؤنا ، ہنکار کرنا ، آکڑ وکھانی ، شیخی مارنی - **پھول پھول کر کے چنگیر بھرتی ہے** ،

پھوئی پھوئی کرکے تالاب بھرتا ہے : [اکھ ہ] تھوڑا تھوڑا مال جوڑیاں چوکھا ہو جاندا اے = پھوئی پھوئی تلا بھر لئیدا اے ، دانہ دانہ بوہل بندا اے - **پُھول دیکھا نہ نام گلزار خاں :** [اکھ ہ] باغ نہ بغیچا ناں میاں گلزار خاں -/ اکتّھاں نال پُھل نہ ڈِنتّھا ناں گُل بی بی ، مطلب : صِفتاں دے اُلٹ ناں - **پُھول جانا :** [مح ہ] پُھلّ جانا ، آکڑ وکھانی ، موٹا ہو جانا ، خفا ہونا ، سُج بہنا ، رُس جانا تِڑنگ ہونا ، ویکھو : پُھولنا - **پُھول جھڑنا :** [مح ہ] پُھل کِرنے ، سوہنیاں تے پیاریاں گلّاں کرنیاں ، مِٹھبولا ہونا ، دِیوے تے استبازی وِچّوں چنگیاڑے نکلنے ، لوہے یا پتّھر دی رگڑ نال چنگیاڑیاں نکلنیاں - **پُھول چڑھانا :** [مح ہ] پُھلّ چاڑھنے ، پُھل پانے (قبراں اُتے) - **پُھول چُننا :** [مح ہ] (۱) پُھلّ چُگنے ، پُھلّ توڑنے - (۲) ہندو مُردے دیاں ہڈّیاں چِتا وچوں چُگنیاں تے دریا وِچ روڑھنیاں **پُھول سا :** [ص ہ] پُھلّ ورگا سوہنا ، سوہل ، ملوک ، نازک ، پیارا (رنگ) ، ہولا پُھلّ - **پُھول سُونگھنا :** [مح ہ] پُھل سُنگھنا ، پُھلّاں دی مہک لینی ، تھوڑی جِہی شے کھا پی کے جِیُونا - **پُھول کا ہنسنا :** [مح ہ] (۱) پُھل دا ہسّنا - کِھڑنا ، پُھل مُسکانا - (۲) سجن دا ہسّنا ، (محبوب دی ہاسی/مسکراہٹ) - **پُھول کُترنا :** [مح ہ] (۱) پُھل بنانے ، (کاغذ کپڑے دے) - (۲) دِیوے دا گُل لاہنا - (۳) اَولا تے اُچرج کم کرنا - **پُھول کملانا ، مُرجھانا :** [مح ہ] پُھل کرمانا ، مُونہ اُتر جانا ، اُداسی ورتنی ، مُموجھان ہونا - نِکّے بال دا مر جانا - **پُھول کے مٹکا ہونا :** [مح ہ] پُھل کے کُپّا/مَٹّ ہو جانا ، سُج کے بھڑولا ہونا ، بہت موٹا ہونا ، جسم دا پُھل جانا - **پُھول کی جگہ پنکھڑی :** [اکھ ہ] بہتے خرچ دے تھاں تھوڑا خرچ ؛ جِہدے نال کم نہیں چلدا [پ : اماں دی بُھکّھ ابا کھڑیاں نال نہیں لہندی] - **پُھول کی چھڑی نہیں لگائی :** [مح ہ] پُھل چھٹی وی نہیں ماری ، کُجھ وی نہیں آکھیا ، ذرا دُکھ نہیں دِتّا ، ہتّھ وی نہیں لایا - **پُھول کِھلنا :** [مح ہ] (۱) پُھلّ کِھڑنا ، باغ پُھلنا / ہریا بھریا ہونا ، باغیں بہار آؤنی - (۲) ویاہ ہو جانا ، شادی ہونی - (۳) اُچرج کم ہونا - **پُھول گوبھی :** [مذ ہ] (۱) پُھل گوبھی ، گوبھی دا پُھلّ ، اِک مشہور ترکاری - **پُھول نہ پان دیبی ہاں ہاں :** [اکھ ہ] سُکی وڈیائی ، ہتّھوں دیاں نہ مُوہوں رہاں نہ کہا بچہ! بُہتیری آ/پتیریاں :- پھوکے ہے رکھن والے نُوٹچکر نال آکھدے نیں ، [پ : ہتھڑیوں نہ کراں ، مُکھڑیوں ہی بھراں] - **پُھول نہیں تو پنکھڑی سہی :** [اکھ ہ] پُھل نہیں تے پُھلّ دی پتی سہی ، جو لبھے سو واہ وا ، جد کسے چیز دی ات لوڑ ہووے تے تھوڑی چوکھی نہیں ویکھیدی ، اخے ؛ سارا نہیں تے تھوڑا سہی ، جو مِلے بتھیرا (غنیمت) اے - **پُھول والوں کی سیر :** [نا مح] [پُھلّاں والیاں دی سیر] - (۱) دِلیّ دا اِک سوہنا سُتھرا میلہ ، جِس وِچ پُھلیرے ؛ خواجہ بختیار کاکی ہوراں دے مزار اُتے پُھلّ پکّھے چاڑھدے نیں - (۲) مرزا فرحت اللہ بیگ ہوراں دا اِک مضمون اُردو ادب وِچ (ایسے ناں نال) بڑا مشہور اے - **پُھول وہی جو مہیش چڑھے :** [اکھ ہ] پُھلّ اُہو ؛ جِہڑے مہا دیو جی دی بھیٹ ہون :- چنگی

شے اہ ہُندی اے جہنو اُچے سُچے تے چنگے لوک پسند کرن - **پُھول ہونا** : [مح ہ] (۱) پُھل ہونے ، مرن والے دی فاتحہ خوانی ، تیجے دن دے قُل ہونے - (۲) چوکھا پھولا ہونا ، (۳) اگ وچ پُھلنا ، پُھل ہونا (پھٹکڑی دا) - **پھولوں سے لدنا** : [مح ہ] (۱) پُھلاں نال لدیا جانا - (۲) چوکھے پُھل کھڑے ہونے - (۳) پُھل ہار پینے ، پُھلاں دے چوکھے ہار پینے - **پُھولوں کا گہنا** : [نر مح] پُھلاں دا گہنا : گجرے ، گُچھے ، ہار ، پُہنچیاں ، گانے ، پُھلاں والا سنگار - **پھولوں کا ہار** : [نر ہ] پُھلاں دا ہار ، گل دا اِک سنگار ، مالا ، عزت دار دا گہنا - **پُھولوں کی چادر** : [مد ہ] پُھلاں دی چادر ؛ جہڑی منت منتن وجہوں مزاراں اُتے چاڑھدے یا شگن پاروں لاڑے دی گھوڑی / موٹر اُتے سجاندے نیں - **پھولوں کی چھڑی** : [مد ہ] پُھل چھٹی ، اہ پتلی تے ہولی سوٹی جہدے اُتے پُھل پروئے ہون ، ویاہ وچ سالیاں ایس سوٹی نال لاڑے نُو ماردیاں تے ہاسے مخول کردیاں نیں - **پُھولوں کی سیج** : [مد ہ تھا] پُھلاں دی سیج ، جس پلہنگ تے پھل وچھائے ہون ، ویاہڑ دا پلنگھ ، سُکھ دی حیاتی ، سُکھالا جیون - **پُھولوں کی ماری گر پڑی ؛ لئھوں کی ماری اُٹھ بیٹھی** : [اکھ ہ] [پُھلاں دی ماری ڈگ پئی ڈانگاں دی ماری اُٹھ کھلوتی] : ڈاہڈی اوکھت جھل کے ماڑے جہے دُکھ توں لم لیٹ ہو جان والے نُو ٹوک اے - **پھولوں (کے کانٹے) میں تُلنا** : [مح ہ] پُھلاں دی تکڑی وچ جُکھنا ، پُھلاں نال تُلنا ، بنج پُھلاں رانی وانگ ہونا ، سوھل ملُوک (نازک) ہونا ، پُھلاں ہار ہونا -

● **پھولا** : [نر ہ] (۱) چِٹا ، پھولا (اکھ دا) اکھ دی کاکی / دھیری تے بے جان والا چٹاک ؛ جہڑا اکھ دی لو مار دیندا اے - (۲) کچا ، چھالا -

● **پُھولا** : [نر ہ] [مص : پُھولنا] (۱) چڑیاں جنوراں دی اِک بیماری ؛ جہدے نال اہ پُھل جاندے نیں تے چومبھڑ لگن پاروں مر جاندے نیں - (۲) اہ چٹا تھم جہڑا مُشکی زردے تے نیلے کمیت گھوڑے دے اِک یا دونہہ پُٹھیاں اُتے ہُندا اے ؛ اجہے گھوڑے نُو منحوس منّدے نیں - **پُھولا پھلا** : [ص ہ] پھلیا پُھلیا ، اباد ، سُبھاگا ، بھاگیں بھریا ، کامیاب ، خوش ، پرسن ، وسدا رسدا - **پُھولا پُھولا پھرنا** : [اکھ ہ] پُھلیا پھرنا ، تیں/ٹوہر وچ ہونا ، خوشی وچ پھرنا ، غصے غصے پھرنا ، آپھریا ہویا ہونا ، مونہہ سُجائی پھرنا - **پُھولا کھڑا ہونا** : [اکھ ہ] غصے وچ کھلوتا ہونا ، آپھریا کھلونا ، تڑنگ ہونا - **پُھولا نہ سمانا** : [مح ہ] پُھلیا نہ سمانا ، خوش ہونا ، کپڑیاں وچ نہ میونا ، بھوئیں اڈی نہ لگنی ، گٹھ گٹھ اُچا پھرنا ، جامے نہ سمانا ، انگ چولے (وچ) نہ ماونا - **پُھولام** : [نر ہ] پُھلاں والا اِک ریشمی کپڑا - **پُھولتا پھرنا** : [مح ہ] پُھلیا پھرنا ، خُش (خوش) رہنا ، آکڑ کے ٹُرنا ، اُچا ہو ہو ٹُرنا ، خُشیاں منانیاں - **پُھولنا** : [لا ہ] (۱) پُھل کھڑنا ، (۲) موٹا ہونا ، پُھل جانا - (۳) کسے شے دا ہوا بھرن نال پُھل جانا - (۴) آسان تے سنجھ (شام) دی لالی آؤنی - (۵) خوش ہونا - (٦) پھل لگنا - (۷) کامیاب ہونا - (۸) نرویا ہونا - (۹) آکڑنا ، مان گمان کرنا - (۱۰) ورم ہونا ، سوج

پینی - (۱۱) سج جانا - (۱۲) آپھرنا - (۱۳) خفا ہونا ، ناراض ہونا - (۱۴) ہریا بھریا ہونا - (۱۵) ودھنا ، پھلنا - (۱۶) خوشحال ہونا - **پھولنا پھلنا** : [مح ٥] (۱) ودھنا پھلنا ، پھلنا - (۲) جیا جنت ودھنا - (۳) اسرنا - (۴) پھیلنا - (۵) ترقی کرنی ، کامیاب ہونا - (۶) باغ ہروار کھڑنا - (۷) سوکھا سکھالا ہونا، سکھی وسنا - (۸) بھاگیں بھریا ہونا - (۹) برکت پینی - **پھولے پھلے:** [مح ٥] [اسیس] ودھے پھلے! ، ترقی کرے ، ہسّے وسّے جوانیاں مانے ، اباد رہے ، آرپروار والا بنے ، چنگے وادھے ہون ، بھاگ لگن سو - **پھولے نہ سمانا** ، [مح ٥] باہلا راضی ہونا ، کپڑیاں وچ نہ میونا ، پھل پھل بہنا ، انگ چولے نہ ماونا ، حدوں ودھ خش (خوش) ہونا -

● **پھوں پھوں** : [مد ٥] (۱) پھوکاں مارنیاں (اگ بالن لئی) ، پھوکراں - (۲) آکڑ بازی ، شوخی کرنا ، چوڑاں ساڑنیاں ، آکڑ ، شوخی ، پھوں پھاں ، ٹیں ٹیں -

● **پھونٹ** : [مد ٥] پھٹ ، اک میل دا پھکا / کھٹ پھکا خربوزے ورگا پھل جھڑا پھٹیا ہندا اے -

● **پھونس** : [نر ٥] ککھ کانی ، پھوہ ، گھاہ ، ستا گھاہ ، کھوری ، کشل تے ہور (چھپراں لئی) -

● **پھونک** : [مد ٥] پھوکر ، پھوک ، دم ، جھاڑا ، دعا منتر ، حقے دا گھٹ ، شوکر - تکا (تیر دا) - [ص نر] ہولا ، پتلا جھا ، پھوکا - **پھونک پھونک کے (پاؤں) قدم رکھنا** : [مح ٥] پھوک پھوک کے پیر دھرنا سوچ سمجھ کے کم کرنا ، سیانف ورتنی ، جاچ بھال کے ٹرنا ، پڑھیا وچار کے چلنا ، نفع نقصان سوچ کے کجھ کرنا ، رہندی لہندی پہلاں سوچ لینی - **پھونک دینا** : [مح ٥] پھوک مارنی - پھوکنا ، پھوک دینا ، ساڑ دینا ، بال دینا ، چلھ وچ ڈاہنا/گھتنا ، چلھے پانا ، تباہ کرنا ، ساڑ کے سواہ کرنا ، اجاڑنا پجاڑنا ، ضائع کرنا (پیسا) ، نشر کرنا ، مشہور کرنا ، بھنڈنا ، بے کڈھنی ، پھوک مار کے حقے دا پانی کڈھنا ، دل ساڑنا ، دم کرنا ، منتر پھوکنا ، وا بھرنی - کن بھرنے ، چک دینی - **پھونک سرک جانا** : [اکھ ٥] (۱) گھابر جانا ، سرت بھلنی ، بوندلنا ، یرکنا ، ڈرنا ، بھیں ہو جانا ، پسوں پینے (مح) - (۲) ساہ ست مکنا - (۳) پھوک نکل جانی ، پھوک سرکنی - **پھونک مارنا** : [مح ٥] (۱) پھوک مارنی ، زور نال موہوں ہوا کڈھنی - (۲) دم کرنا - (۳) اگ بالنی - (۴) دیوا بجھانا/ مسانا - (۵) منتر مارنا ، جادو کرنا - (۶) دھخانا - **پھونک نکل جانا** : [مح ٥] پھوک نکلنی ، پھوک سرک جانی ، مر جانا ، دم پورے ہو جانے ، دم نکل جانا ، ساہ مک جانے -

● **پھونکنا** : [مت ٥] (۱) پھوکنا - (۲) پھوک مارنی (اگ بالن یا دیوا بجھان لئی) - (۳) دم جھاڑا کرنا - (۴) وا بھرنی - (۵) پھوک دینی (۶) بالنا ، ساڑنا - (۷) پھوک مار کے کڈھنا (حقے دا پانی) - (۸) وجانا (ناد—) - (۹) کشتہ مارنا - (۱۰) چک دینی - (۱۱) ورغلانا ، بھچلانا - (۱۲) اجاڑنا - (۱۳) انھا خرچ کرنا (پیسا) - (۱۴) دل ساڑنا - (۱۵)

پھنڈنا - (۱۶) نشر کرنا ، مشہور کرنا - **پُھونکنے کے نہ پھانگنے کے ٹانگ اُٹھا کے تاپنے کے** : [اکھ ہ] کُجھ کیتیاں بِنا سبھ لابھ اُنھاں دے چارے کرن والے بارے آکھدے نیں - [پ : کم دے نہ کاج دے ویری اناج دے / آواں نہ جاواں ، منجے بیٹھ کھاواں] - **پُھونکی چُھری** : [مد ہ] پھوکی ہوئی چُھری ، دم کیتی چُھری ، اِک ٹُونا جِس نال پُٹھی کلام پڑھکے چُھری اُتے پُھوکی جاندی اے پئی ویری تے وار چل جائے ، کالا علم پڑھکے پھوکی ہوئی چُھری -

● **پُھوبا ، پھوبا** : [نر ہ] تُومبا ، پھاپیا پھمبا ، رُوں دا نِکا جِہا ٹوٹا جِہنو بھَیوں کے بال دے مُونہ وچ پانی چواندے نیں ، عطر بھِجا رُوں (تُومبا) ؛ کِسے دے کنّ وچ رکھدے نیں ، پُھٹّی -

● **پھوہار** : [مد ہ] پُھوہر ، پُھہار ، بُھور ، پُھور ، پھکٹ (پانی دی) نِکیاں نکیاں کنیاں والا مینہ -

● **پُھوہڑ ، پُھوڑ** : [ص نر مد ہ] [ض : سُگھڑ] کُچجی ، کُچجڑی ، سِدھڑ ، کُچال ، اُجڈ ، انجان ، اکھڑ ، اَن گھڑ ، بے ہُنر ، بدسلیقہ ، بدتمیز - اِہ لفظ زنانیاں بارے ورتیدا اے - **پھوہڑ پن ، پھوہڑ پنا** : [نر ہ] کُچجّ ، سِدھڑ پُنا ، بد تمیزی ، بے وقوفی ، انجان پُنا ، بے شرمی - **پھوہڑ جوُروا (جوُرو) ساگ میں شوروا** : [اکھ ہ] کُچجّی زنانی بارے آکھدے نیں ، پئی ؛ جیہڑا وی کم کردی اے چوڑ ہی کر دیندی اے ، (ساگ پتلا شورے ورگا کر دیندی اے) - اخے اج گھر کیویں وسنا اے ؟

پھوہڑ کا مال ہنس ہنس کھائیے : [اکھ ہ] بے وقوفاں دا مال ہس ہس کے کھائیے ، ذرا پُھوک دِتی جو دل کیتا لئے لِتّا -

● **پُھوئی** : [مد ہ] (۱) الیّ (۲) گھیو دی چھاہ ، چھِٹّڈی ، لسّی ، جھگ (گھیو دی) ، جھیڑو مہیڑو ، مکھن دا پُھل ؛ جیہڑا تا دِتّیاں پنگھر کے اُتے آجاندا اے - (۳) عطر چھنکاں والی عطر دانی -

● **پُھوئیاں** : [ج مد ہ] نِکیاں نِکیاں کنیاں ، سہین کن من ، پھوہار ، پُھور ، پھکٹ (مینہ دی) - **پُھوئیاں پھوئیاں تالاب بھرتا ہے** : [اکھ ہ] پھوئی پھوئی تلا بھریدا اے ، کنمناٹ تھوڑی تھوڑی بچت چوکھی پُونجی بن جاندی اے -

● **پھیپڑا ، پھیپھڑا** : [نر ہ] پھیپھر ، پِھپھرا ، سینے اندر دو انگ جیہڑے خون صاف کر دے نیں تے جہناں راہیں ساہ آوندا جاندا اے - **پھیپھڑا گوشت نہیں حاکم دوست نہیں** : [اکھ اُ پ] = پِھپھر نہ گوشت ؛ حاکم نہ دوست [پھیپھر نہ ماس ؛ (پُھپھڑ نہ ساک)] نہ پِھپھرا چنگا گوشت اے نہ حاکم نبھاؤ دوست اے -

● **پھیپڑی** : [مد ہ اُ] ہوٹھاں دی سِکری ، بُلّھ تریڑ : جیہڑی گرمی خشکی نال بجھّ جاندی اے ، گرمی خشکی نال ہوٹھاں دا پاٹ جانا ، سِکّر - **پھیپڑی بندھنا** : [سح ہ] سِکّر بجھنا ، بُلّھ پاٹنے ، ہوٹھ تڑکنے -

● **پھیپھڑی** : [مد ہ] پِھپھر ، پِھپھڑا ، ہونکنی - **پھیپھڑی پُھولنا** [سح ہ] ساہ چڑھنا ، ہفنا ، ہونکنا ، ہونکنی لگنی ، (تِکھّا دوڑن کرکے) ، پِھپھرے پُھلنے ، ساہ نال ساہ نہ رلنا -

● **پھیٹا** : [نر ٥] مڑاسا ، مڈاسا ، پگڑ ، کچچ نال بدھا ہویا چیرا (پگڑی) ، اُگڑ دگڑی پگڑ ۔

● **پھیٹنا** : [مت ٥] پھینٹنا ، ہتھ اُنگلاں یا چمچی نال پانی جہی پتلی شے نوں دب ہلانا ، رلانا ، اِک جان کرنا ، پھینٹ پھینٹ کے اِک مِک کر دینا (آنڈے دی زردی تے سفیدی) ۔ (۲) تاؤنی / تونی لانی ، مارنا ، کُٹنا ، کوہ لانی ، پھینٹی چاڑھنی ۔

● **پھیر** : [نر ٥] (۱) گیڑ ، چکر ، گول گھیرا / گھیرا ۔ (۲) موڑ ۔ (۳) جُھکا ۔ (۴) بدلی ، تبدیلی ، وٹاندرا ، ادلا بدلی ، اُلٹ پھیر ۔ وٹ وٹیا (رکانے دا) ۔ (۵) جھنجٹ ، اُلجھیڑا ۔ (۶) دوری ۔ (۷) گھیر ، گھیرا ۔ (۸) شک ، بھرم ۔ (۹) دھوکھا ، چھل ، فریب ۔ (۱۰) رولا ، بکھیڑا ۔ (۱۱) گھاٹا ۔ (۱۲) پاسا ۔ (۱۳) حالت ۔ (۱۴) فرق ، وِتھ ۔ (۱۵) پینڈا ۔ (۱۶) ہاڑا ، اندازہ ، گویڑ ۔ (۱۷) لڑی ، سلسلہ ۔ (۱۸) جُسا (جُثہ) ، وِڈ ۔ **پھیر باندھنا** : [مح ٥] [لا : بندھنا] ٹِنڈاں دا گیڑ بنھنا ، لڑی بنھنی ، چکر بنھنا ، سلسلہ بنا دینا ، گیڑ گیڑنا ، گیڑ چلا دینا (کم دا) چکر چلا دینا ، زورو زور چالُو رکھنا ، جُھٹی لائی رکھنی ۔ **پھیر پڑنا** : [مح مت : ڈالنا] چکر پینا ، پھیر وچ آ جانا ، لانجھے دھندے وچ پھسنا ، وِتھ یا فرق پینا ، گیڑ گِڑنا ، کم ٹُردا رہنا ۔ **پھیر پھار** : [نر ٥] (۱) ہیر پھیر ۔ (۲) ادلا بدلی ۔ (۳) وٹا سٹا ، وٹاندرا ۔ (۴) پھیرا ، گھیرا ، ہیرا پھیری ۔ (۵) اُلٹا ، پرتا ۔ (۶) اینچ پینچ ۔ **پھیر دینا** : [مح ٥] [ض : —لینا] پرتانا ، پھیرنا ، پھیر دینا ، بدلانا ، موڑ چھڈنا ، بدلا دینا ، وٹانا ، واپس کرنا ، پگ دُپٹا ولنا ، دھوکھا دینا ، چکریاں یا گیڑ وچ پانا ۔ **پھیر لینا** : [مح ٥] موڑ لینا (کسے شے نوں ویچن یا دین پچھوں) واپس لینا ، بال جمن وچ چِر لگنا ۔ **پھیر میں آنا ، پڑنا** : [مح ٥] وخت دے مونہہ آونا ، پھیر وچ پھس جانا ، گیڑ وچ آؤنا ، بھمّل بھوسے کھانے ، مصیبت وچ پھس جانا ، فند فریب وچ پھسنا ، ریوڑی دے پھیر وچ آؤنا ، بھلیّں پینا ، چکر وچ پینا ۔ **پھیر میں ڈالنا** : [مح ٥] چکر دینا ، کُراہے پانا ، دھوکھا دینا ، گیڑ وچ پھسانا ، چکری بھوا دینی ۔ **پھیرا** : [نر ٥] (۱) پھیرا ، گیڑا ، چکر ، طواف ۔ (۲) ٹورا ۔ (۳) گھُمیری ۔ (۴) گشت ، دورا ، (۵) موڑ ۔ (۶) ول ۔ (۷) لاواں (پھیرے) : لاڑے لاڑی دا اگ دوالے پھرنا (ہندواں وچ) ویاہ رِیت ۔ (۸) مُکلاوا ، وَہٹی دا پھیرا لاڑے لاڑی دی رسوئی دی اِک ریت) ، [— ڈال] ۔ **پھیرا پھیری** : [مد ٥] پرت پرتا ، ہیرا پھیری ، چیز وست خرید کے پرتان دی کار ، مُڑائی ۔ **پھیرا لگانا** : [مح ٥] گیڑا لانا ، گشت کرنا ، پہرو / سپاہی دا دورا لانا ، روند لانا ، جا کے پرتنا ، آؤنا ، چھابڑی والے یا فقیر دا گھُمنا ۔ **پھیرنا** : [مت ٥] (۱) پھیرنا ۔ (۲) ٹور وٹانی ۔ (۳) موڑنا ، واپس کرنا ۔ (۴) ہٹانا ۔ (۵) بھوانا ، گھُمانا (ہتھ) ۔ (۶) پچھے کرنا ۔ (۷) پرتانا ۔ (۸) مروڑنا ، وٹنا (۹) لیپ کرنا ، پوچنا (پوچا پھیرنا) ، غصے وچ لیانا ۔ (۱۰) مُکرانا ، خلاف کرنا ، بِلٹانا ۔ (۱۱) رِجھانا ۔ (۱۲) ناس کرنا ۔ (۱۳) جاپ کرنا ، پڑھنا (تسبی ، مالا دا) ۔ (۱۴) ملنا / پھیرنا (قلعی دا) ۔ (۱۵) تھاپڑنا (ہتھ نال) ۔

● پھیرے : [نر ہ] [و : پھیرا] لاواں پھیرے (ویاہ دے) ؛ ہندواں دے ویاہ وچ لاڑے لاڑی دے اگ دوالے گھُمن دی ریت ، چکر ، گیڑے (کسے کم پچھے) [— پڑ ، ڈال)] ۔

● پھیری : [مد ہ] پھیرا ، پھیری (سادھو فقیر دی) ، گیڑا ، طواف ، چکر ، گیڑ ، گشت (گھوڑے دا) ، چھابڑی والے دا پھیرا ، دورا (منگتیاں دا) ۔ **پھیری پھیرنا** : [مح ہ] پھیری لانی ، پھر پھر کے سودا ویچنا ، فقیراں دا گھر گھر جا کے منگنا ، دورا کرنا ۔ **پھیری کرنا یا لگانا** : [مح ہ] گیڑا مارنا ، چکر لانا ، دوالے گھُمنا ، پھیری لانی ، ہوکا دینا ، چھابڑی ڈھونی ، چھابی لانی ، پھر ٹُر کے سودا ویچنا ۔ **پھیری والا** : [نر ہ] (۱) پھیری والا ، چھابڑی والا ، وہڑیاں محلیاں/گلیاں وچ پھر ٹُر کے سودا ویچن والا ۔ (۲) لگے بدھے تھائیں پنن والا فقیر ۔ (۳) رمضان مہینے سرگھی ویلے جگان والا ۔

● پھیکا : [ص ہ] [مد : پھیکی ، ض : میٹھا ، شوخ گھرا = گوڑھا] (۱) پھکا ۔ (۲) آلُونا ۔ [ض : مٹھا ، کوڑا] (۳) سادا ۔ (۴) بے سوادا (کھاوا) ۔ (۵) ہولا ، ہلکا کھٹا ، پیلا (رنگ) ، پھکڑ ، پھکلا ، (۶) اُداس ، نموجھان ۔ (۷) اُرکھا ۔ (۸) دل ڈھٹھا ۔ (۹) سنجا ، بے رونقا ۔ (۱۰) نمھا ۔ (۱۱) پھکا بہت ، گھٹ میٹھے والا ۔ (— بھات) (۱۲) پھکن پھکا ، ات پھکا ۔ **پھیکا پڑ جانا** : [مح ہ] (۱) پھکا پینا ، پھکا ہونا ۔ (۲) بھیڑا پینا ، شرمندا ہونا ۔ (۳) پیلا پینا ۔ (۴) رنگ اُڈنا ۔ (۵) تیزی مکنی ، ڈھیلا ہو جانا ۔ **پھیکا پنڈا ہونا** : [مح ہ] مٹھا تاپ چڑھنا ، پنڈا تپنا ، بھخ ہو جانی ، کس ہو جانی ۔ **پھیکا شلغم** : [ص اُ] پھکا رنگ ، بے سوادا ، پھکا پانی جیہا ، پھکل ، بدرنگ ، ہولے رنگ دا ۔

● پھیکی : [مد ص ہ] پھکی ، ان گوڑھی سادی ، آلُونی ۔ **پھیکی گرمیوں کے چونچلے** : [مح ہ] بُڈھیپے دے نخرے ، بُڈھے وارے دے سنگار ، کُویلی کار ۔ **پھیکی ہنسی** : [مد ہ] پھکا پھوکا ہسن ، اوپرا ہاسا ، وکھالے دی ہاسی ، اُہ ہاسا جھڑا دلوں نہ ہووے ، ان چاہیا ہاسا (پھپھڑے لان لئی) ۔

● پھیل : پھیلنا مصدر توں امر ۔ **پھیل پھیل کر سونا** : [مح ہ] نول نسل ہونا ، چوڑا ہو کے سونا ، لتاں پسار کے سونا ، وچھنا ۔ **پھیل کر بیٹھنا** : [مح ہ] نٹھکے بہنا ، چوڑا ہو کے بیٹھنا ، بہتا تھاں گھیرنا ، پسرنا ۔

● پھیلانا : [مت ہ] کھلارنا ، (۱) پسارنا ۔ (۲) ودھانا ۔ (۳) وچھانا ۔ (۴) کھولھنا ۔ (۵) آڈنا ، ٹڈنا ۔ (۶) لیکھا لانا ۔ (۷) دھانا ، مشہور کرنا ، نشر کرنا ، اُجاگر کرنا ۔ (۸) ضرب تقسیم پرکھنی ، ونڈنا (۹) امبھنا ، شروع کرنا ۔ **پھیلاوٹ** : [مد ہ] [مص : پھیلانا] ونڈ ، پھیلا ، تقسیم ، حساب دا کم ، کھلار ، ودھا ، پسارا ۔ **پھیلاؤ** : [نر ہ] کھلار ، پھیلار ، پسار ، پھلاوا ، کھنڈا ، درازی ، لیمتن ، لمیائی ، چڑتن ، وادھ ، وادھا ، ضرب تقسیم

دی پڑتال ، پرچول ۔

● پھیلنا : [لا ہ] (۱) پسرنا ، کھلرنا ۔ (۲) وِچھنا ۔ (۳) کھنڈنا ۔ (۴) ودھنا ۔ (۵) دُھمنا ، مشہور ہونا ۔ (۶) وڈا ہونا (کسِے چِن نال) ۔ (۷) مِنڈا ڈاہنا ، ہٹھ کرنی ، (۸) موٹا ہونا ۔ (۹) تھاں گھیرنا ۔ (۱۰) آڈیا جانا ، ٹڈیا جانا ۔

● پھین ، پھینا : [مد لکھ] (۱) جھگ ، بُلبُلیاں ۔ (۲) سینڈھ ، نک دا ریشہ ۔ (۳) بُڑھبُڑیاں ، بُڑبُڑھیاں ۔

● پھینہنا : [نر ہ] سِینڈھ ، نلی (نکّ دی رطوبت) ، اِک وار وگن والا نک ، لیبّا ۔

● پھینٹنا : [مت ہ] (۱) پھینٹنا ، چمچ نال ہلانا ، پھینٹ / گھول کے جھگ لیانی ، اِک جان کرنا ۔ (۲) مارنا کُٹنا ، پھینٹی لانی ۔

● پھینچنا : [مت ہ] (۱) ہنگالنا ۔ (۲) لیڑے دھونے ، میل کڈھنی ۔ (۳) پٹڑے یا سِل اُتے پھٹا کنا (بھجے کپڑے نُوں) ۔

● پھینکنا ، پھینک دینا : [مت ہ] [حمص : پھینک] (۱) بُھواں مارنا ۔ (۲) الّو بوچی دینی ۔

(۳) پاسا سٹنا ، سٹنا ، وگاہ سٹنا ، اُچھالنا ، اُتانہہ گھتنا (سٹنا) ۔ (۴) ونجانا ، گوانا ۔ (۵) گھولنا ، گھول گھانا ۔ (۶) سوٹ کرنی (پیسیاں دی) ۔ (۷) مارنا ، چھڈنا (تیر ، کانی) ۔ (۸) پٹا کھیڈنا ۔ (۹) دینا (دل—) ۔

● پھینگنی : [مد ہ پ] مینگنی ، مینگن بھیڈ بکری یا چُوہے دے میلے (ہگے) دی گولی ۔

● پھینی : [مد ہ] (۱) اِک قسم دا پکوان پھیونی ؛ جِہڑی سُوتر دے لچھیاں وانگ ولھیٹی ہوئی تے تلی ہوئی ہُندی اے ! دُدھ وچ پا کے باقر خانی وانگ کھاندے نیں ۔ (۲) پٹ یا سُوتر دا لچھا ۔

● پِھیہا : [نر ہ] "چور کھمبھ" ، پھاہا ، کُکڑیاں دی اِک بیماری جس وچ ڈھڈ ہیٹھ سوج ہو جان کرکے اوہ آنڈے دینوں رہ جاندیاں نیں ۔

● پھیہنا : [مت پ ، لا : پِھسنا] مواد کڈھنا ، کچل دینا ، مِجھ کڈھنی ، کچومر کڈھ دینا ، بُرا پیہنا ۔

● پِھیہنا : [نر ص پ] نک پِھیہنا ، نک بیٹھا ، پِھیہنا پھدکٹ ، مِنڈا ، چھترنکا ، چپٹے نک والا ، [مد پھیہنی] ۔

ت

● **ت** : [مد نر ع] ''تا'' : تے ، اُردو پنجابی دا چھیواں : (ا ب بھ پ پھ ت) فارسی دا چوتھا تے عربی دا ِتیجا اکھّر ، ابجد مُل = ۴۰۰ - [پچھ] عام کرکے عربی لفظاں دے آخر اُتے" مدین یا (مونث) نشانی دا کم دیندا اے - [حالت . . .]

● **ِت** : [اگ ہ] ِتن دا مخفف ، اگیتر (سابقہ) کرکے ورتیا جاندا اے ، ِجویں : [ِتگنا : ِتن گُنا / ِتینا وغیرہ] -

● **تا** : [نر ہ] (۱) جھاک ، جھآ (بال بولی) - جھات ، بالاں دی لُک لُک کے مُونہہ تے بولن دی اِک کھیڈ - (۲) نر ، اک پورا کاغذ [نر ف] اک تختہ [کاغذ دا تا] -

● **تا** : [ح ف] (۱) تاں ، تاکہ ، تانجے ، تانجو - تاں جے ، تاں ہئی - (۲) تک ، ِتیک ، ِتیکر ، ِتکن ، توڑی ، تائیں - ِتکر ، جد تک ، تائیں : {از لاہور تا پشاور = لہور توں لا پشور تیک} - (۳) جدوں ، جیے ، جیے کر - (۴) تہ ، ول ، پیچ - **تابکَے** ، **تابکُجا** : [تف ف] کِچرک ، کِچرّ ، کد تائیں ، کدوں ِتیک ، ِکنّا کُو ِچر ، کد توڑی -

تا بمقدور : [تف ف ع] ہِمّت مُوجب ، وسّ کرایساں ، واہ لگدیاں ، توفیق ، سر ، پُج پسلی ِجتّنا ، سردا پُجدا ، ِجتّنا وی ہو سکے - **تا بہ بِینم از غیب ِچہ آید بیروں** : [اکھ ف] (ویکھناں اللہ انت کی کردا اے) ، اخیر ؛ کم دا نتیجہ ویکھو تے تسلی رکھو [پ : ویکھو اونٹھ کھہڑے دا بہندا اے -/ تیل ویکھو تیل دی دھار] - **تا بہ حیات** ، **تا زیست** : [تف ویلا ف] حیاتی تائیں ، جیُوندے جی ، جیُوندیاں ِتک ، جیون بھر ، مردے دم تائیں ، اخیر دم توڑی ، آخری دماں ِتیکر ، جیُوندی جانے - **تا تریاق از عراق آوردہ شود ، مار گزیدہ مُردہ شود** : [اکھ ف] جد تیکر عراق توں زہر دا توڑ (زہر توڑ دوا) آوے گی تدوں تیک سپ دا ڈنگیا مر جائے گا - [پ : عیدوں پچھے تمبا پھوکنا اے] ، مطلب : کُویلے کیتے کم دا کوئی نفع نہیں ہُندا ، لوڑ ویلے ِملی شے ای کم ساردی اے = لگی اگ اُتے" کھوہ کٹھنا / کھودنا :- کسے ضروری چیز دی ات اُڈیک وچ وی کہندے نیں - **تاچند** : [ویلا ف] کِچرّ ، کِچرک ، کد تائیں ، کِنّا ، کد ِتیکر - **تا حال** : [ح ف] اجے ، اجے تک ، اجے تیکر ،

ُہن تائیں، حالے ِتیک، ہلے توڑی (لو) - **تاکہ،** : [ح ف] تاں جے، تانجُو، تاں کہ، کیونجے، ایس لئی، پئی، تاں پئی - **تا مرد سخن نگفتہ باشد، َعیب و ُہنرش ُنہفتہ باشد** : (سعدی) [اکھ ف] بولیاں گُن اَوگن اُگھڑدے نیں - ِجنّا ِچر بندہ گل نہیں کردا اُہدے عیب تے ُہنر ُلکے چھپے رہندے نیں، مطلب : ُچپ انسان دا اُہلا تے بھیت اے - **تا نہ ُپرسند مگو** : [اکھ ف] [پ : باجھ ُبلایاں بولنا ُمورکھاں دا کم -/ اِک ُچپ َسو ُسکھ اے]، سیانے آکھدے نیں : اِک ُچپ وچ چوی ہزار ِحکمتاں َہین - **تا َہم** : [تف ح ف] تد وی، فیر وی، تاں وی، ایس تے وی -

● **تاب** : [مد ف] {مص : تافتن/تابیدن = چمکنا} (۱) چمک، لشک، لو، رونق، ُرشنائی، ُنور - (۲) تا، گرمی - (۳) وٹّ، مروڑا، پیچش - (۴) جھال، واہ، ِہمّت، سہار، برداشت - (۵) محنت - [پچھ ف] ''چمکاؤ'' (سانجھیاں لفظاں وچ) - **تاب لانا** : [مح اُ] جھال جھّلنی، جرنا، جھّلنا، جھل سکنا، برداشت کرنا، سہارنا، سہنا - **تاب و تواں، تاب وطاقت** : [مد ف] ِہمّت، طاقت، حوصلہ، اُدّم، ُپج پسلی، جھال، واہ، سہار، صبر -

● **تاباں** : [ص ف، اسم حالیہ] ِلشکواں، چمکواں، چمکنہار، بلدا، جگدا جگدا، ِلشکدا، جگُوں جگُوں کردا، ِلشکُوں ِلشکُوں کرن والا، لشکارے ماردا ہویا، لشکن ہار، ڈلھکدا، ڈلکدا -

● **تابدان** : [نر ف] تاکی، مگّھ، منگھ، مگھورا، جھروخا، روشندان، مکان وچ چانن تے ہوا لئی رکّھے ہوئے جھرنے یا چھیک -

● **تابڑ توڑ** : [تف ہ] اُتّوڑتی، واہو داہی، مارو مار، ڈھیر و ڈھیر، َدھیں َدھیں، َدھیبڑ َدھیبڑ، اِک اُتے ُدوجا (ہّلہ)، اِکسار، سواھرا : [تابڑ توڑے حملے کرنا (مح اُ)] -

● **تابِستان** : [نر ف] {ض : زِمستان = سیال} گرمیاں، ُہنالا، گرمی دی ُرت، گرمی دا موسم، جیٹھ ہاڑ -

● **تابِش** : [مد حمص ف] لو، چمک، ُرشنائی (ُسورج دی)، ُدھّپ، تا، سیک، گرمی، آب، چمکا، َتپش -

● **تابع** : [ص ع]، تابعدار {تبع : فرمانبرداری کرنی} [ض : باغی = اموڑ] (لو، غلط العوام، ف) نوکر ِخدمت گار، گولا، چیرا، ماتحت، ٹہلیا، ملازم، کہنے کار، فرمانبردار، آگیا کار، (لو) سیوا کار، سیوا دار، غلام - **تابعداری (تبعداری)** : [مد ف لو] نوکری، غلامی، ملازمت، آ گیا کاری، (اَدھینگی، سیوا داری، تابعاداری، غلط/ لوک بولی) - **تابع ِ َموضُوع** : [نر ع] موضوع دے ُموجب لفظ؛ جویں : ''روٹی پانی'' وچ : پانی تے ''نہاں دھون'' وچ دھون اے - **تابع ُمہمل** : [نر ع] بے معنی لفظ َجہڑا کسے لفظ دے وزن اُتے اُہدا پچھیتر ُہندا اے، ِجویں : روٹی شوٹی، اِہ؛ وغیرہ دے معنے وی دیندا اے، [تابع ِ غیر مہمل : بھانڈا ٹینڈا، رولا گَولا] - **تابِعی** : [نر ص ع] [ج : تابعین] اُہ بندہ ِجہڑا حضرت محمدؐ ہوراں دے کسے صحابی دی ہِنی َبیٹھا ہووے -

● **تابِندہ** : [ص ف] [تابیدن : چمکنا، لشکنا]

لشکدا ، لِشکاواں ، لشکارے ماردا ، جگواں چمکدا چمکدا ، چانٹا ، لو بھریا ، چمکن ہار ۔

● **تابُوت** : [نر ع] [ج : توابیت] تبُوت ، صنُدوق (لاش دا) ، جنازہ ، لکڑ دی بنی ہوئی میّت والی پیٹی ۔

● **تابیدہ** : [ص مف ف] (۱) ولیا ہویا ، وٹّیا ہویا ، ول کڈھادا ، وٹّ چڑھیا ۔ (۲) چمکاواں ، لِشکدا ، لِشکاواں ۔

● **تاپ** : [نر ہ] تاپ ، کس ، بُخار ، بھخ ، بھکھ ، دُکھ درد ، گیّچ ، غُصہ ، کوڑ ، گرمی ۔ **تاپ تِلی** : [مد ہ] تِلی ، تِلی دا ودھنا ، تِلی دی سوج (اِک بیماری) ۔

● **تاپنا** : [مت ہ] سیکنا ، تا لینا ، گرمی لینی ، نگّھ لینا ، گرم ہونا ، سیک لینا ۔

● **تاتا تھئی** : [مد ہ] تتا تھئی ، گاوَن وجاون / تے نچّن والے تال اُتےّ بُچ کے تھاپ دیندیاں مُوہوں آکھدے نیں ۔

● **تاتار** : [نر ف] (۱) تتار ، تاتار ، تُرکاں تے مُغلاں دی اِک نسل ۔ (۲) تُرکستان ؛ جتھے دا مُشک مشہور اے ۔ [ص : تاتاری] ۔

● **تأثُّر** : [نر ع] [اثر : اثر لینا یا کرنا] [ج : تاثُرات] اثر ، اثر قُبولی ، احساس ، اثر لینا ، اثر رہنا ، پوکھا ، پوہ (مد) ۔

● **تاثیر** : [مد ع] [اثر : اثر کرنا] [ج : تاثیرات] اثر کرنا ، اثر ہونا ، نتیجہ ، پھل ، پوکھا ، خاصیت ، گُن ، کم ، عمل ، فعل (کسے دوا دا) ۔ **تاثیرِ قانون** : [مد ف ع] قانُون دا لاگُو ہونا ، قانون دا چلنا یا کاری ہونا ۔

● **تاج** : [نرع] [ج : تیجان] (۱) تاجِ شاہی : [— رکھ] ، بادشاہی ٹوپی ، ٹوپ ، مُکٹ ، [تاجِ خروس : کُکڑ دی بودی] کلغی ۔ مورچھل ، مُکٹ (کِیشن جی دا) ۔ فقیراں دی اِک خاص ٹوپی ۔ (۲) تاش دا اِک پتّا ۔ [تاجِ زرین : مُکٹ سوئن ، سونے دا تاج] ۔ **تاج پوشی** : [مد ف] تاج پھننا ، تاج پان دی رسم ، مُکٹ پوائی ، تاج پھنائی ، بادشاہ دے راج تخت اُتےّ بیٹھن دی رسم ۔ **تاجِ خروس** : [نر ف ع] کُکڑ دی کلغی / بودی ۔ **تاجدار** ، **تاجور** : [ص ف] (۱) تاج والا ، بادشاہ ، حاکم ، راجا ، مہاراجا ۔ (۲) کلغی والا ، بودی والا (پنچھی) ۔ **تاج محل** : [نر نا ف] شاہجہان بادشاہ دی ملکہ ممتاز محل دا مقبرہ جھڑا آگرے وِچ دریا جمنا دے کنڈھے اُتے ہے تے آپنے اُچےّ سُچے رنگ ڈھنگ دے حساب نال دُنیا دی اک اچرج چیز اے ۔

● **تاجِر** : [ص ع] [تجر : تجارت کرنی] [ج : تُجّار] وپاری (بپاری) ، تجارت کرن والا ، سُداگر ، ہٹوانیا ۔

● **تاجو** : [مد ہ] اک بھرا مار تیویں دا ناں ، اہ عورت جھڑی آپنے بھرا نال زیادتی کرے ، بھجے کھانی ، بےرحم تے بےترس زنانی / بھین ، بھراواں کھانی ۔

● **تاجِیک** : [نر ف] (۱) فارس دے واسی ، عربی لوک جھڑے عجم وِچ آوسے ہون ۔ (۲)

تاجیکستان؛ وچلے ایشیا وِچ رُوس دے ماتحت اِک علاقہ اے ۔

● **تاخشت** : [مد ف] {مص : تاختن = لُٹنا} کھوہیا موہی ، لُٹ مار ، دھاڑ ، دھاوا ، بربادی ، تہس نہس ، تباہی ، اُجاڑا ۔ **تاخت و تاراج کرنا** : [مح اُ] لُٹنا مارنا ، برباد کرنا ، تباہ کر دینا ، ناں نشان مِٹا دینا ، اِٹ نال اِٹ وجا دینی ، کسے دیس دا ناس مارنا / کرنا ، اُجاڑا پھیرنا ، اُجاڑ پچاڑ دینا ، ہونجھا پھیرنا ، تواہے / تباہے لاہنے ، تباہی پھیرنی ، ستیا ناس کر دینا ۔

● **تَاخُر** : [نر ع] [اخر : پچھاں ہونا ، چِر لانا] [ض : تقدم] اخیر ، پچھتوں ، چِر ، ویر ، اویر ، دیری ، ڈِھل ۔

● **تاخیر** : [مد ع] [اخر : اویر کرنی] {ض : تعجیل = چھیتی} ڈِھل ، چِر ، دیری ، وقفہ ، دیر ، اویر ، کُویل ۔

● **تادِیب** : [مد ع] [ادب : ادب سکھانا] مت سُمت دینی ، تمیز سکھانی ، ادب سِکھانا ، زبان دا علم دسنا ، جھاڑ جھمب کرنی ، سزا ، جھڑکنا ۔

● **تَاذِی** : [مد ع] [اذی : دُکھ وِچ ہونا] ستا ، کھپا ، ازُردہ ہونا ، دُکھ وچ ہونا ، تکلیف وچ ہونا ۔

● **تار** : [نر ف] (۱) دھاگے والی ڈور ، سُوتر : [تارِ ریسماں] رسی ۔ (۲) مکڑی دا جالا ، (۳) تار (لوہے / بجلی دی) رسی یا دھاگے ورگی کوئی شے ، ریشہ ۔ (۴) تار گھر راہیں گھلیا ہویا سُنیہا : [تار برقی = ٹیلیگرام] ۔ (۵) سلسلہ ، قطار ۔ (۶) چاش دی تار ۔ (۷) کڑتل (منجے اُنن لئی چم دی تار) ۔ (۸) تان ۔ (۹) کرن ، رِشم ۔ **تار باجا راگ بُوجھا** : [اکھ ہ] سُر توں راگ دا پتا لگ جاندا اے :۔ گل سُندیاں ہی مطلب سمجھ لئیدا اے ، [پ : کِنگ وجیا ، راگ بُجھیا] ۔ **تار باندھنا** : [مح ہ] لیناں (لائناں) لا دینیاں ، پالاں بنا دینیاں ، اِک سار کم کرنا ، مار و مار کرنا ، لڑی بنانی ، سلسلہ بنھنا ، اتوڑتی کرنا ، وار نہ آون دینی ۔ **تار برقی** : [نر ف ع ہ] : (telegram) (۱) تار محکمہ ۔ (۲) تار راہیں گھلیا ہویا سُنیہا ۔ **تار پِتار / بتار** : [اُ ص] تال بے تال ، تار بتارا ، تِتر بِتر ، کھیروں کھیروں ، ٹُٹواں ، جھڑا اِکسار نہیں ، کِھنڈیا پُھنڈیا ، پریشان ۔ **تار تار** : [ص ہ] تند و تند ، لِیر و لِیر ، لِیر کتیر ، لیراں لتھا ، تیرا تندی ۔ **تار تار کرنا** : [مح اُ] لِیر لِیر کرنا ، ذرا ذرا کرنا ، لیراں لاہنیاں ، تند و تند کرنا ، رتی رتی کرنا ، پُھوسڑتے اڈانے (کپڑے دے) ، پُرزے پُرزے کرنا ۔ **تار تار ہونا** : [مح اُ] لنگار لتھنے ، لِیراں لہنیاں ، لِیر و لِیر ہونا ۔ **تار توڑ** : [نر اُ] کپڑے تے سُوئی دی کڈھائی دا کم ، تارے تِلے دا کم ۔ **تار ٹُوٹنا** : [مح ہ] تار ٹُٹنی ، چلدا کم رُکنا ، سِلسلہ نہ رہنا ، ساہ بند ہو جانا ، اڑکا پینا ، حرج ہونا ، رخنہ پے جانا ۔ **تار دبکنا** : [مح ہ] گوٹا بنان لئی سونے چاندی دِیاں تاراں نُو کُٹ کے چوڑا کرنا ، بادلا بنانا ، **تار دیکھنا** : [مح اُ] شِیرے (چاش) دی تار ویکھنی ، اُنگل تے انگوٹھے نال لا کے شِیرے دا قوام (پت) جاچنا ، پئی جے اُنگلاں وچ تار بجھ جائے تے سمجھو پت بن چُکی ہوئی اے ۔

تارکش: [ص فا ف] تار کھچ ، تارگر ، تاراں نوں جندرے وچوں کڈھ کڈھ کے باریک کرن والا - **تار کشی :** [مد ف] تار کھچن دا کم ، تاراں بنانیاں - **تارگھر :** [نر اُ] تار گھر ، جتھوں تاراں دِتیاں جاندیاں نیں ، ''تار محکمے'' دا دفتر - **تار لگانا :** [مح اُ ہ] کم چالو رکھنا ، اِک سار کم کرنا ، سلسلہ بنائی رکھنا ، اِکو ٹکٹ کری جانا - **تار نکالنا :** [مح اُ] (۱) دھاگہ کڈھنا (کپڑے وچوں ؛ کسیدے لئی) - (۲) پتا (پتہ) لانا - (۳) باریک سیویاں وٹنیاں - (۴) سونے چاندی تے لوہے پتل وغیرہ دیاں تاراں ہور باریک کرن لئی جنتری (جندری) وچوں کڈھنیاں - **تار و پود :** تانا پیٹا ، تانا بانا ، کپڑے دی اُنتر دے سدھے تے آڈے دھاگے -

● **تارا :** [نر ہ] (۱) تارا ، ستارا - (۲) دھیری ، کاکی ، دھیوی (اکھ دی ٹمکنی) - (۳) اتّ دُریڈی شے جہڑی نکی جہی دِسے ، ٹمکنا - (۴) ڈُنگھیرے کھوہ دا پانی ، تارا جہا - (۵) بھنگا ، تارا (اکھ دی مڑتن وجھوں) (۶) چاندی ... دا گول ٹوٹا - (۷) تارے ورگا کوئی نشان یا چیز - **تارا ٹُوٹنا :** [مح ہ] تارا ٹُٹنا ، اسمانوں انگیارا جہا بن کے ڈگنا تے بجھ جانا - **تارا چمکنا :** [مح ہ] تارا چمکنا ، بھاگ جاگنا ، قسمت تیز ہونی ، وادھے اُتے ہونا ، وج وجنا ، وجھکا ہونا ، جت ہونی - **تارا ڈُوبنا :** [مح ہ] تارا ڈُب جانا ، کرم کُھٹ جانے ، بھاگ سوں جانے ، قسمت ماڑی ہو جانی ، بھیڑے دن آؤنے ، ٹھکا تے وجھکا نہ رہنا - **تارا سی آنکھیں ہو جانا :** [مح ہ] اکھاں دی بیماری جاندی رہنی ، اکھاں دا بلور وانگ ہو جانا ، اکھاں دی میل کچیل صاف ہو جانی ، اکھیں چانن ہونا ، اکھاں دی لو مُڑ کے آ جانی - **تارا منڈل :** [نر ہ] ''تارا جھمٹ'' - (۱) تاریاں دا گھیرا ، تاریاں دا جھرمٹ ، تاریاں دا کٹھ ، ''تارا جٹ'' - (۲) اِک میل دی استبازی - **تارا ہو جانا :** [مح ہ] تارا بن جانا ، حدوں ودھکے اُچا ہونا ، تارے لگنا (گڈی دا) تارے وانگ نکا جہا دِسنا ، چوکھا ڈُونگھا ہونا (کھوہ دا پانی) - **تاروں بھری رات :** [مح ہ] تاریاں بھری رات ، جس راتے اسمان نتریا ہووے تے تارے جگ مگ کر رہے ہون - **تاروں کی چھاؤں :** [مح ویلا ہ] تاریاں دی لو ، تاریاں دی چھاں ، ... چھاویں ، رات دا پچھلا پہر ، نور سویر دا ویلا - **تارے توڑنا :** [مح ہ] انہونے کم کرنے ، انوکھے کارے کرنے ، بڑے اوکھے کم کرنے - بُتے دینے ، عیاری کرنی ، دھوکھا دینا ، مکر دا جال کھلارنا - اسمانیں / اسمان پوڑی لانی - **تارے جھلملانا :** [مح ہ] تاریاں دا جھلمل جھلمل کرنا ، چمکنا ، تاریاں دا ڈلھکاں مارنا - **تارے چھٹکنا :** [مح ہ] تارے نکلنے ، رات نترنی ، نترے ہوئے اسمان توں تارے دِسنے - **تارے دکھانا :** [مح ہ] (۱) تارے وکھانے - (۲) حیران کرنا ، بدحواس کر دینا ، ڈیبرانا - (۳) بال جنن دی چھیویں راتے جچاں (زچہ) دی گودی وچ بال بٹھا کے ؛ سر قرآن شریف رکھ کے چھاننی وچوں تارے وکھان دی ریت ، کہندے نیں انج کیتیاں بال نوں نہ تے نظر لگدی اے تے نہ کسے ہور شے دا ہی ڈر رہندا اے - **تارے گننا :** [مح ہ] تارے گننے ، نیندر نہ آؤنی ، جگراتا کٹنا ، سجن دی اُڈیک وچ یا پریشانی نال

اکھّاں وِچ رات لنگھنی ۔ **تارے نظر آنا ، دکھائی دینا** : [مح ہ] تارے دِسنے ، طور بطورا ہونا ، تور بھور بھوں جانے ، چکرا جانا ، صدمے دی گل نال دماغ نُوں چکّر آؤنے ، سٹّ لگن یا دماغ دی کمزوری وجھوں اکھیں اگّے بریک بریک تارے یا بھونگے (بُھنگے) نچنے / بھونے ۔

● **تاراج** : [نر ف] لُٹ مار ، کھوہا موہی ، کھوہا کھاہی ، تباہی ، اُجاڑ ، پٹ اُکھیڑا ، بربادی ، ناس ، ستیاناس ۔

● **تارپیڈو** : [نر ، انگ : torpedo] پانی وِچ چلّن والی ہوائی یا راکٹ جس نال سمندری لڑائی وچ ویری دا بیڑا ڈوبیا جاندا اے ۔

● **تارپین** : [نر انگ : torpentine] گندا بروزا ، چِیڑھ (چیل رُکھ) دی گوند ۔ **تارپین کا تیل** : تارپین دا تیل ، گندے بروزے دا تیل ۔

● **تارَک** : [نر ف] (۱) سوندھا ، سواھندا ، چیر ، چِرمی ۔ (۲) اِک خاص قِسم دی ٹوپی ۔ (۳) سِر دا اُتلا حصّہ ۔ (۴) ٹِیسی (پہاڑی دی) ۔ (۵) ٹوپی (لوہے دی) ۔

● **تارِک** : [ص فا ع] {ترک : چھڈنا} ترک کر دین والا ، تیاگ دین والا ، چھڈن ہارا ، تیاگن ہار ، کوئی کم چھڈ جان والا ۔ **تارِکُ الدُّنیا** : [ص نا ع] دُنیا دے لانجھے لتا کے چھڈ دین والا ، دُنیا چھڈ دین والا ، تیاگی ، پرہیز گار ، نیک پاک ، اِکلواسا ، آپ کلاپا ، دُنی چھڈ ، جوگی ، فقیر ، صوفی ، اللہ لوک ۔ **تارِکُ الصّلٰوۃ** : [ص ع] بے نماز ، نماز دا تارک ، جھڑا نماز نہ گُزارے ۔

● **تارکول** : [نر انگ : tarcoal] لُکّ ، لُکّ مِلیا تیل ، دھات دیاں چیزاں نُوں مِٹی پانی دے اثر توں بچان لئی لیپ کرن تے سڑکاں سُڑکاں بنان دے کم آؤندا اے ۔

● **تارِیخ** : [مد ع] {أرخ : وقت معلوم کرنا} (۱) تِریخ / تارِیخ دِن رات ، مہینے دا اِک دِن ، دِناں دی گِنتی ، (لو : تِریک) ۔ (۲) ابجد دے حساب نال کِسے واقع دے واپرن دا ورھا لفظاں وِچ کڈھنا تے فیر اوہ لفظ شعر وِچ پرو دینے ۔ (۳) بیتے زمانے دا ریکارڈ ، جس کتاب وِچ کسے گلّ دے سمے وار نستار کے حال چال لکھے جان ۔ (۴) تریخ فن ، قِصے کہانیاں ، پُرانے سمے دی "ہوئی بیتی" ، تواریخ ۔ **تارِیخ اِرجاع** : [مد ع] مقدمہ کرن دا دِن یا تاریخ ۔ **تاریخ ٹھہرنا** : [مح اُ] دِن مِتھیّا جانا ، گنڈھ پینی (ویاہ ، کُڑمائی وغیرہ دی) ، ساہا بجھنا ، تریخ پینی / ٹھہرنی ۔ **تاریخ کہنا** : [مح اُ] تِریخ آکھنی ، کسے ہونی یا موت نُوں شعراں یا شعر دے اِک مصرعے وِچ اجیہے لفظاں نال لِکھنا ؛ جہناں دا گنتی موجب حساب کرن نال اوس خاص واقعے دے سال/سن دا پتا لگے ۔ **تاریخ وار** : [ص تف اُ] سمے وار ، تاریخ (تریخ) سِر ، تریخ وار حساب دی لِکھت ، روز روز دا ہویا ورتیا (واقعہ/حساب) ۔ **تاریخی** : تریخ دا ، [ص ع ف] تاریخ دا ، ات مشہور ، تاریخ دے علم نال واہ واسطہ رکھن والا ۔

● **تارِید** : [مد ع اُ] {أرد : اُردو بنانا} اُردوآنا ، اُردو بنانا (کسے لفظ نُوں) ۔

● **تارِیک :** [ص ف] کالا (کالی) ، میلا ، انھیرا (انّھا) ، دھوانکھیا ہویا ، دھندلا ، سیاہ [ض : چاننا] ۔ **تارِیکی :** [مد ف] انھیرا ، کلوانہ ، انھیر گھُپّ گھیر ، کلتّن ، سیاھی ، کالخ ، دھند ۔ **تارِیکی سُرمہ چشم کورِ موش است :** [اکھ ف] انھیرا چوہے دی اکھ دا سرمہ اے ، اخیے ؛ اُہنو آپنی کاروائی تے کارستانی کرن دا موقعہ مِلدا اے ۔ چوراں منگی رات ، انھیرا چوراں یاراں لئی چانن دا کم دیندا اے ۔

● **تاڑ :** [نر ہ] (۱) تک ، تاڑ ، گھُوری ۔ (۲) جاچ ، دھیان ، عقل ، سمجھ ، دانائی ، گویڑ ۔ (۳) کھجّی ورگا رُکھ جھدے پھل وِچّوں تاڑی (شراب) کڈھیدی اے ۔ **تاڑ بازی :** [مد اُ] (۱) عقل ، سمجھ ۔ (۲) دید بازی ، اکّھ مٹکا ، دیدار بازی ، اکھّاں سیکنیاں ، تاڑنا (معشوقاں نو) ۔ **تاڑ کا تاڑ** [ص نر ہ] ودھیرے لمّا ، ڈانگ دی ڈانگ ، ڈانگ جیڈا ، ڈھانگے دا ڈھانگا ، اُچّا لمّا ، لم سُلمّا ، لم تلمّا :

● **تاڑنا ، تاڑ جانا / لینا :** [مت ہ] (۱) تاڑنا ، تاڑی لانی ، اکّھ وِچ رکھنا ، نظراں گڈ کے ویکھنا ۔ (۲) کھُڑک جانا ، سیاننا ، سمجھنا ۔ (۳) باڑنا ، جاچنا ، گویڑ نال پچھاننا ، بھیت پا جانا ۔

● **تاڑی :** [مد ہ] (۱) تاڑی ، تاڑ دے درخت دا رس/شراب ، تاڑ (اِک رُکھ) دا نشیلا رس یا دُدھ ۔ (۲) تاڑن دی کار / حالت ، گھُوری تاڑ بازی ۔

● **تازگی :** [مد ف] سجریائی ، سرسبزی ، ہریتّن ، ہرتن ، ہریول ، تراوت ، رونق ، نواں تے نرویا حال ، ہریائی ، پتیر (آٹے دا) ۔

● **تازہ :** [ص ف] {ض : باسی = بہا} (۱) سجّرا ، نرویا ، نواں ۔ (۲) ہرا ، تر ، سرسبز ۔ (۳) سجرا سجرا ڈالیوں ٹُٹا ہویا ۔ (۴) موٹا ، پلیا ہویا ، تندرست ۔ (۵) گرما گرم ، نو بر نو ۔ (۶) بدلے ہوئے پانی والا حقہ ، تر نیچے والا حقہ ۔ (۷) دل خوش ۔ (۸) پتیرا آٹا ۔ (اُردو وِچ جمع تے مدین لفظاں لئی وی 'تازہ' ہی ورتیا جاندا اے ، جویں : [تازہ انڈے ، تازہ روٹی] ۔ **تازہ بتازہ :** [ص اُ] تازہ تازہ ، سجرا سجرا ، نواں نرویا ، چوندا چوندا ، گرما گرم ، ڈالیوں ٹُٹا ، اُکا تازا ۔ **تازہ دم :** [ص ف] چُست ، تُرت پھرتا ، پھرتیلا ، ان تھکّیا ، ہُشیار ، تندرست خوش خوش ، سجاگ ، سوہن : {وہ سو کر تازہ دم ہو گیا ہے : اُہ سون کے سُجاگ/سومن ہو چکا اے} ۔ **تازہ شیر دار :** [ص اُ ف] سجّر سُو ، سجّری سُوئی ہوئی (گاں مجھ لویری . . .) ۔ **تازہ کار :** [ص ف] نواں نواں کم کرن والا ، نرالے کم کرن والا ، اناڑی ، شگرد ۔ [سِٹھ] : کارے ہتّھا ۔ **تازہ کرنا :** [مح اُ] (۱) تازہ کرنا ، کوئی بھُلی ہوئی گل یاد کرانی ، یاد تازی کرنی ، نویں سِروں جھگڑا چھیڑنا ، غم دی گل فیر ہلا دینی ۔ (۲) گھُٹ لناڑ کے تھکیواں لاہنا ۔ (۳) حقے دا پانی بدلنا ، نیچا تازا کرنا ۔ (۴) خوش کر دینا ، نہال کرنا ۔ (۵) جان پا دینی ، جوالنا ، روح تازی کرنی ۔ **تازہ وارد :** [ص ف] نواں بندہ ، اُہ جھڑا نواں آیا ہووے ، پردیسی ، پروہنا ، مسافر ، انجان ۔ **تازہ ولایت :** [ص ف] (۱) پردیسی ۔ (۲) جھدی زبان کوئی

ہور بندہ نہ سمجھدا ہووے ، اوبھڑ - (۳) جنگلی ، بے سمجھ ، اوبھڑ ، اوپرا جی ، پناہی ، جھڑا نواں نواں آیا ہووے -

● **تازی** : [ص ف] [ض : عجمی] (۱) عربی - (۲) عرب دا گھوڑا=تازی (پ : بھور تازن = بھور ورگی کالی عربی گھوڑی) - (۳) شکاری کُتّا - (۴) عربی زبان - **تازی پر بس نہ چلا ؛ تُرکی کے کان اینٹھے** : [اکھ اُ] زوراور اُتے وس نہ چلنا اُتے ماڑے نُو ستان ویلے بولدے نیں [پ : ڈاہڈے اُتے وس نہ چلتے ماڑے تے گھڑم -/ غصّہ گھمیار اُتے تے کنّ کھوتی دے پٹے] - **تازی مار کھائے تُرکی آش / تراش کھائے** : [اکھ ہ] (۱) ساؤاں دی تھاں ماڑیاں تے کمینیاں دے سِر چڑھن ویلے ٹوک نال آکھدے نیں - (۲) ہنر ولیاں دی بے قدری تے بے ہنراں دی قدر ہون ویلے بولیا جاندا اے - **تازی مارا تُرکی کانپا** : [اکھ ف] اِک نُو سزا دیّے تے دوجے نُو کنّ ہندے نیں ، [پ : اِک رکّھ ڈھیندا اے دوجا کمبیندا اے] :- اِک بُرے نُو مار پوے تے اُہدے نالدے دوجے ڈر کے کم نہیں وگاڑدے -

● **تازیانہ** : [نر ف] کوڑا ، کوٹلا ، کوررڑا ، چھانٹا ، پرانی ، چابک - **تازیانہ ہونا** : [مح اُ] (۱) کوڑا وجنا ، چابک وجنّا - (۲) کنّ ہونے ، اگّوں لئی مت آؤنی -

● **تأسُّف** : [نر ع] {أسف : افسوس/غم ہونا} افسوس ، جھورا ، جُھریوا ، پچھتا ، پچھتاوا ، پچھوتا ، رنج ، دریغ ، ہرکھ ، سنکھ -

● **تاسہ ، تاشہ** : [نر اُ] تاشا ، چھینا ، اِک قِسم دا ڈھول جُھنُو گل پا کے وجاندے نیں -

● **تَاسّی** : [مد ع] {أسا : دوا دارو کرنا} (۱) پیروی کرنی ، پچھتے لگنا - (۲) صبر (کرنا) ، حوصلہ (پانا) ، سنتوکھ -

● **تاسِیس** : [مد ع] {أسس : نیہ دھرنی} (۱) نیہ ، نینہ ، مُڈھ ، بُنیاد ، اِٹ رکھنی - (۲) عروض وِچ : الف ساکن تے چھیکڑلے حرف وچکار حرکت والا حرف ، جویں : [مارا وِچ "ر" تے کامل وِچ "م"] -

● **تاش / تاس** : [نر ہ] (ف) (۱) پتّے ، پتے بازی ، تاش ، بونجا پتیاں دی اِک کھیڈ (۲) بادلا ، بادلے دے بانے تے ریشم دے تانے والا سنہرا کپڑا - (۳) تھال ، تباک (طِباق) - **تاش پر مُونجھ کا بخیہ** : [اکھ ہ] بے جوڑ گلّ ، سُچے موتی مُنج دی رسّی وِچ پرونے - [پ : ککّھاں دی کُلّی دند کھند دا پاڑچھا] -

● **تاشقَند** : [نر نا] تاشکند ، ریاست ازبکستان (روس) دے ایشیائی حصّے دا اِک مشہور اسلامی شہر تے راج گھر ؛ جتھے ۶ ستمبر ۱۹۶۵ دی لڑائی پچھوں بھارت نے پاکستان وِچ سارے جھگڑے امن امان نال مُکا لین دا من منوتا ہویا سی -

● **تاشہ ، تاشا** : [نر ہ] [ف : طاسہ] گل وِچ پلما کے وجان دا اِک ڈھول -

● **تافتہ** : [نر ف] [تافتن : لِشکنا ، وٹنا]

(۱) چمکدا ہویا ، بھڑ بھڑ کردا ، گرم - (۲) ولاں والا - (۳) اِک خاص قسم دے ریشمی کپڑے دا ناں - (۴) اِک خاص رنگ دا گھوڑا / کبوتر -

● **تاقی** : [نر ت] (۱) اِک قسم دی ٹوپی - (۲) برڑا ، جِس ڈنگر دیاں دوہاں اکھّاں دا رنگ وکھرا ہووے ؛ اُہنُو نحش (منحوس) سمجھدے نیں -

● **تاک** : [نر ف] انگور دی وَلّ - [مد ہ] (۱) تکّ ، جھاک ، جھات ، جھاتی - (۲) چھہ (چھیہ) شِست ، نشانہ - (۳) اُڈیک - (۴) ڈھونڈ ، بھال - (۵) اکّھ سُکّھ - (۶) خبرداری - (۷) رکّھ ، سمبھال ، - **تاک باندھنا** : [مح ہ] (۱) تکنّا ، جھاکنا ، اکّھ ٹِکا کے ویکھنا ، تاڑی لانی - (۲) تاڑنا ، اکھّیاں لڑانیاں ، گُھور گُھور کے ویکھنا - (۳) اُمید رکھنی - (۴) بھروسا کرنا - (۵) نشانہ بنھنّا ، سیدھ لینی - **تاک جھانک** : [مد ہ] (۱) اکّھ مٹکا - (۲) تاکا جھاکی ، تاڑی ، جھاتیاں ، تاڑ بازی ، لُک چُھپ کے ویکھنا - (۳) ڈھونڈ بھال - **تاک جھانک کرنا** : [مح ہ] (۱) اکّھ مٹکا کرنا یا لڑانا ، دیدارباز‌ی کرنی ، جھاتیاں مارنیاں ، اکھّاں سیکنیاں - (۲) اُہلیوں ویکھنا - (۳) مُڑ مُڑ جھاتیاں پانیاں / مارنیاں - **تک رکھنا** : [مح ا] چھہ (چھیہ) لانی ، تاڑ / تک رکھنی ، دھیان وِچ رکھنا ، نظروں اُہلے نہ ہون دینا ، نظراں وِچ رکھنا ، اکھ رکھنی - **تاک کر مارنا** : [مح ا] ٹِھیک بنھکے مارنا ، ٹِکا کے پُھنڈنا ، نشانے اُتے لانا ، نشانا بنھکے مارنا -

تاک میں رہنا : [مح ہ] موقع تاڑنا ، مار اُتے ہونا ، چھہ لانی ، عُذر بھالنا ، موقع لبھّنا ، داّ اُتے رہنا ، کِسے ویلے دی اُڈیک وِچ رہنا ، سِر اُتے گُھورنا (پ مح) -

● **تاکنا** : [مت ہ] تکنّا ، تاڑنا ، جھاکنا ، جھاتیاں مارنیاں ، ویکھنا ، نظر وِچ رکھنا ، پچھاننا ، گُھورنا ، ، لالچ نال ویکھنا ، راہ تکنی ، چھہ لانی ، سیدھ بنھّنی -

● **تاکید** : [مد ع] {اکد : پکّا کرنا} تکید ، ضِد ، ہٹھ ، ہٹ ، تقاضا ، کوشش ، کِسے کم لئی مُڑ مُڑ کے آکھنا ، زور دینا ، پکّت ، پکّی (— کرنی) - **تاکیداً** : [تف ع] تکید نال ، پکّی نال ، زور دے کے ، زور دیندیاں ، پکّت کر کے ، حُکم دیندیاں ، پکی کر کے - **تاکیدی** : [ص ع] تاکید والا ، ضروری - **تاکیدی حُکم** : [نر ف] ضُروری حُکم اُچیچا آکھیا ، پکی پکّت -

● **تاگا** : [نر ہ] دھاگا، ڈور ، مہین ڈورا ، تَند (سُوتر دی) ، تار - **تاگا ڈالنا** ، **تاگنا** : [مح ہ] دھاگا پانا ، پرونا (سوئی وِچ) -

● **تاگڑی** : [مد ہ] (۱) تڑاگی ، تڑاگڑی ، لنگوٹ دیاں تنیاں - رسّی - (۲) لکّ دا زنجیری ورگا اِک گہنا (کھترانیاں دا) - **تاگڑی بندھوانا** : [مح ہ] تڑاگی بنھوانی یا بنھا دینی ، بُھکّھا ننگا بنا دینا ، کنگال کر دینا ، لنگوٹی بنھوا دینی -

● **تاگنا** : [مت ہ] دھاگا پانا ، تروپے لانے ، سیُونا ، پرونا ، کچّی کرنی ، تُرپائی کرنی -

● **تال**: [مد ہ] (۱) توڑی ، تاڑی ، ٹھاپ ۔ (۲) تال ، سُر دا گیڑ پُورا ہون دی ٹھاپ ۔ (۳) کُنجی ۔ (۴) چھینے ، اک واجا ، تھال ، پتل دیاں تھالیاں ۔ (۵) عینک دا شیشا ۔ (۶) خنجریاں ، تاشا ۔ [نر ہ] سوما ، تلا ۔ **تال اُڑنا**: [مح ہ] سُر تال وچوں نکل جانا ، بے سُرا ہو جانا ، تالوں بے تال گاؤنا ۔ **تال بجا کے مانگے بھیک ، اُس کا جوگ رہا کیا ٹھیک**: [اکھ ہ] جیہڑا جوگی در بدر الکھ جگا کے منگدا پِندا پھرے اُہدا جوگ کویں تے کد سلامت رہیا ؟:۔ بھکھ منگن دی نندیا کرن ویلے آکھدے نیں ۔ **تال بے تال ہونا**: [مح ہ] (۱) تالوں بے تال ہونا ، بے سُرا گاؤنا ، کُھس جانا ۔ (۲) اُکھڑنا ۔ (۳) اگے پچھے ہونا ، بے ترتیبا ہونا ۔ (۴) گھابرنا ۔ (۵) مُورکھ پُنا وکھانا ۔ (۶) بے سُری گل کرنی ۔ **تال پڑنا**: [مح ہ] تاڑی وجنی یا ٹھاپ پینی ، چھینے یا تھالی دی ٹھپوک (ضرب) نال سُر دا گیڑ پُورا کرنا ۔ **تال ٹھونکنا**: [مح ہ] لنگوٹا کسنا ، پٹاں اُتے ہتھ مار کے للکارنا ، ونگارنا ، چھنجھ پاؤنی ، مقابلے لئی تیار ہو کھلونا ۔ **تال دینا**: [مح ہ] قاعدے مُوجب سُر وچ گاؤنا ، کسے سُر تے لان لئی تبلے (طبلے) نُو ٹھاپ دینی تے نالو نال توڑی وجانی ۔ **تال میل**: [نر ہ] میل ملاپ ، ملت گلت ، جوڑ میل ، میل جول ، ملن دا راہ چج ، ڈھنگ ڈھب ۔ **تال میل کھانا**: [مح ہ] (۱) تال دا سُر نال پُورا اُترنا ۔ (۲) میل جول ہونا ، آپس وچ اتفاق ہونا ۔ (۳) ڈھب دا ہونا ، مناسب ہونا ۔ (۴) سُر ملنا ، را دا رلنا ، اِک را ہونی ۔

● **تال مکھانا**: [نر ہ] تال مکھانا ، اِک دوا ؛ چوڑا جھا بی جہڑا اندروں سکھنا تے پولا ہُندا اے تے دوائیاں وچ کم آؤندا اے ۔

● **تالا**: [نر ہ] جندرا ، جندری (نک: اسم مصغر) ، بوہے شوہے نُو بند رکھن دے کم آؤن والا آلہ ۔ **تالا توڑنا**: [مح ہ] جندرا بھننا ، چوری کرنی ، جندرا بھنن دا جُرم کرنا ، دھکے نال قبضہ لینا ، نحق مل مارنا ۔ **تالا لگانا**: [مح ہ] جندرا مارنا ، کُنڈی مار کے جندرا لانا ، پکی طرح بُوہا بند کرنا ۔

● **تالاب**: [نر ف] تلا ، پانی دا وڈا حوض ، چھپڑ ، چھپڑی ، حوض ، آولُو ، چوبچہ (کُھوہ دا) ، جتھے پانی کھلو جائے ، ڈھاب ۔

● **تألُّف**: [نر ع] {اُلف : پیار کرنا} سانجھ پیار ، آپو ڑمتا ، لحاظ ، پیار ، دوستی ، یاری ، اُلفت ، محبّت ، سجنائی ، سجنوت ۔

● **تألّم**: [نر ہ] [الم : دُکھنا] دُکھ ، غم ، جھورا ، افسوس ، برکھ ، منکھ ، دُکھ سہنا ، غم سہارنا ، مصیبت جھلنی ۔

● **تالُو**: [نر ہ] (۱) مُونہ وچ دی چھت ۔ (۲) دماغ دا اُتلا حصّہ ، ٹوٹن ۔ (۳) گھوڑے دا اک عیب ۔ **تالُو اُٹھانا**: [مح ہ] تالو چُکنا ، دائی دا جمدے بال دے تالُو نُو دب کے ٹکانے سر کرنا ۔ **تالُو سے زبان نہ لگنا**: [مح ہ] (۱) بولی جانا ، تالُو نال جیبھ نہ لگنی ، بکی جانا ، بکدیاں رہنا ، اُکا چپ نہ کرنا ، سر کھائی جانا ، مُونہ وچ جیبھ نہ پاؤنی ۔ (۲) بال دا روئی جانا ۔ **تالُو لٹکنا**: [مح ہ] تالُو بہنا ، تالُو دھروں جانا ، تالُو لمکنا ، بالاں دا تالُو دھوں جانا (مُونہ روگ) ۔

● **تالی** : [مد ہ] (۱) کُنجی ، چابی ، جندرا کھولھن دی اڑکاہنی - (۲) تَوڑی، تاوڑی، تاڑی ، مانگھا (ماگھا) ، گِدھّا ، دوئے ہتھ وجّن دی سانجھی واج - **تالی ایک ہاتھ سے نہیں بجتی ، تالی دونو ہاتھوں سے بجتی ہے** : [اکھ ہ] تَوڑی دُہتّھی وجدی اے ، جھگڑا دواں دِھراں ولّوں ہُندا اے ، پیار یا وَیر دوپاسیں ہُندا اے - **تالیاں بجانا ، پیٹنا** : [مح ہ] تاڑیاں / تَوڑیاں مارنیاں ، مانگھے مارنے ، گِدّھا پانا ، مخول اُڈانا ، پھکّڑی لانی ، بھنڈنا ، بدنام کرنا ، خوشی منانی ، خوشی نال مانگھے مارنے ، خوش ہونا ، گِدّھا پانا - **تالیاں دینا** : [مح ہ] تَوڑیاں مارنیاں ، پھکّڑی لانی ، مخول اُڈانا ، ذلیل کرنا -

● **تالیف** : [مد ع] {اَلف : مِلنا ، جاُنو ہونا} (۱) تالیف ، ترتیب ، دو چیزاں رلانیاں ، جمع کرنا ، ملانا ، وکھّو وکھ کتاباں (مضموناں) دی کتابی صورت وچ چون - (۲) پیار پیدا کرنا ، آپو وچ پیار پانا ، موہ ، پیار - **تالیفِ قلوب** : [مد ع] لوکاں دے دِل موہ لینے ، دلجوئی کرنی ، تسّلی دینی ، دِلاں دا میل -

● **تام** : [ص ع] سارا ، پُورا ، سبھ ، تمام ، کُل ، مکمل -

● **تام** : [نر ہ] تراما ، ترامبا ، تامبا ، اِک مشہور (سوھی) دھات دا ناں - **تام جان ، جھام دان** : [نر ہ] اِک قسم دی ڈولی ، شاہی سواری - **تام چینی** : [نر ہ] تام چینی ، پکّی چینی جِھڑی لوہے دے بھانڈیاں اُتے چاڑھی جاندی اے ، مِینا کاری کِیتا ہویا تراما - **تام وِس ، تَامرس** : [نر ہ] (۱) تراما ، تامبا - (۲) سیونا / سونا - (۳) کَنولی وِچلا پُھلّ - **تامڑا** : [ص ہ] ترامے رنگا ، پھکّے یا کالے رنگ دا گھٹیا یاقوت ، لال ہیرا - کھوپڑی ، ٹِنڈ (سِر) ٹٹری ، گنج ،گِنجے دا سِر- ترامے رنگا کبوتر ، کاغذ دی اک قسم - **تام لوٹ** ، **(تامہلوٹ ، تاملیٹ)** : [نر انگ : tumbler] ڈونگا ، مگ ، بھبکا (پانی پین دا) ، پانی پِین لئی ٹِین دا خاص بھانڈا -

● **تَامُّل** : [نر ع] {اَمل : اُمید رکھنی ، تکنا} سوچ ، فِکر ، اندیشہ ، ڈِھلّ ، دیر ، روک ، شک ، شُبہ ، دو دِلی ، کریئے نہ کریئے یا ''وڑ وے جیا ! نکل وے جیا'' والی گل - **تامل نہ کرنا** : [مح اُ] پادھا نہ پچھنا ، جھٹ پٹ کرنا -

● **تامِل** : [مد ہ] دکھنی بولی جِھڑی بھارت دے صوبے مدراس تے لنکا وچ بولی جاندی اے ، تامل لوکاں دی بولی -

● **تامّہ** : [ص ع مد] {تمّہ : مکمل ہونا ، پورا ہونا} پُوری ، ساری ، مُکمل ، سبھ ، پُوری پُوری ، [جویں : فائدۂ تامّہ= پُورا نفع]-

● **تامیسر** : [نر ہ] تمیسر ، تامبا -

● **تامیسری** : [نر ہ] تامرنگا ، ترامے رنگا ، تامبے والا یا رلیا سونا / چاندی -

● **تان** : [مد ہ] (۱) گاؤن دی اُچی / لمی واج ، سُر ، تال - (۲) لوہے دی سیخ جِھڑی پلنگھ ، ڈولی یا گڈی دی پکیائی لئی لاندے نیں - **تان اُڑانا** : [مح ہ] (۱) تان چُکنی ، تاناں مارنیاں ، سُر کڈھنی ، گانا گاؤنا - (۲) پرائی سُر تال اپنا لینی - **تان بھرنا یا مارنا** : [مح ہ]

(۱) اُچے سُراں وچ گاؤنا ، من ِکھچویاں تاناں چُکنیاں - (۲) مخول کرنا ، ٹھٹھا کرنا - **تان پلٹنا** : [مح ہ] تان پرتانی ، تاناں وچ پلٹے دینے ، ون سُونے ڈھنگاں نال تان چُکنی - **تان تروز** : [نر ا] ِمہنا ، طعنہ ، لعن طعن ، ٹھٹھا ٹھٹھول ، ٹوکاں ، جھیڈاں ، ٹچکراں ، لہائی ِدیاں گلاں - **تان توڑنا** : [مح ہ] تان ختم کرنی ، تان توڑنی ، ِگیت یا سُر ٹکانے ِسر ختم کرنا - **تان کی جان** : [مد ہ] تان دی جان ، گَون دی ِوچلی گل ، مقصد ، نتیجہ ، مُڑ مُڑ گاؤن والا بول ، استھائی - **تان لینا** ، **مارنا** : [مح ہ] تان چُکنی ، تان بھرنی ، تان توڑنی - **تانوں کے لچھے** [نر ہ] تاناں دے ول ِونگ ، اُچیاں ِنیویاں تاناں ، تاناں دے اُلٹ پھیر ، پلٹے ، مُرکیاں ، تھاپتاں تے لہرے -

● **تان سین** : [نر نا] تان سین ، اکبر بادشاہ دا درباری تے اُستاد راگی ِجہڑا گوالیار دا باہمن - ۹۹۶ھ / ۱۵۸۸ء وچ مویا سی -

● **تانا** : [نر ہ] تانا ، تانی [ض = بانا ، پیٹا] (۱) اُنن لئی لمے دا دے تنے ہوئے دھاگے - (۲) ٹوک ، ِمہنا ، نہورا - (۳) [مص پ] تانا ، تپانا ، پگھارنا - **تانا بانا** : [نر ہ] تانا پیٹا ، تانا بانا ، چوڑے تے لمے داؤں تنے ہوئے دھاگے ، تانی بانی - **تانا بانا کرنا** ، **کرتے پھرنا** : [مح ہ] تانا تندیاں پھرنا ، گیڑے لانے ، آوارہ پھرنا ، مُڑ مُڑ کے آؤنا ، ایویں چکر لاندیاں پھرنا ، خواہ مخواہ آؤنا جانا - **تانے گھاٹ کہ بانے گھاٹ** : [اکھ مح] ِکتے ڈھوئی نہیں ِکسے شے دی رُل وادھ اخیر زیادتی دسن ویلے بولدے نیں -

● **تانا بتھاری** : [مد ہ] گڑبڑ ، جھنجھٹ ، پریشانی ، ِکلکل -

● **تانا شاہ** : [نر ہ] دکن والے اِک بادشاہ دا لقب : [ابوالحسن قطب شاہ] ؛ جہڑا گولکنڈے دا والی سی ، ودھیرے نازک مزاج ، [ض : تانا شاہی] ِچڑمی ، ڈماکی ، سُہل دماغ ، ملوک -

● **تانبا** : [نر ہ] (۱) تراما ، تامبا (تانبا) ، ترامبا ، تمیسر ، اِک دھات اے جہدے بھانڈے بندے نیں تے ہور سو کماں وچ ورتیدا اے - (۲) گوشت دی بوٹی ، بِھتی (باز لئی) - **تانبا دیکھے چیتنا اور مکھ دیکھے بھو** : [اکھ ہ] پیسا ویکھ کے ہٹوانیا ہشیار ہُندا اے ؛ اَہ گاہک دا موہنہ پلا ویکھ کے جھوں جاندا اے ، مطلب : جے لبھدا ہووے پیسا لین نُو سبھے ہُشیار ہُندے نیں - **تانبا سا** : [ص ہ] تامبے ورگا ، لال ، گُلابی رتا ، کھرا ، صاف - **تانبا سا آسمان ہو جانا** : [مح ا] کال اُوڑ لگن ِدیاں نشانیاں ِدسنیاں ، کال دا پہرہ ہونا ، بارش نہ ہونی ، جھڑ نہ ہونا ، ِمینہ نہ پینا ، چوکھی گرمی پین نال اسمان دا تپ کے ترامے ورگا ِدسنا - **تانب چون** ، **تانبچوں** : [نر ہ] تام چُون ، ترامے دا چُور بُھور ، تام چُورا - **تانبے کا تار نہیں** : [مح ا] کَنیں ترامے دی تار وی نہیں : ہتھ پلے کُجھ نہیں ، پُچ کے غریبی اے - **تانبے کا چراغ** : [مح ا] [پیسے دا ِدیوا] رب دے راہ خرچیا ہویا پیسا ، خیر خیرات ، پُن دان -

● **تانت** : [مد ہ] تندی ، رودا ، سرنگی دی تار ، بھیڈ بکری گاں مجھ یا کسے چوکھر دیاں

آندراں دی بنائی ہوئی تندی ؛ جھڑی کمان وِچ لان تے چھج بنان وچ وی ورتی جاندی اے ۔ **تانت باجی راگ پایا** : [اکھ ہ] گلّاں توں دِل دی گل پچھان لئی جاندی اے ۔ = تُوں پانی تے میں بُجھی :- اٹکلوں رمز پچھان لین ویلے آکھدے نیں ۔ [پ : کِنگ وجیا ہتھیار / راگ بُجھیا] ۔ **تانت سا** : [ص نر ہ] تندی جِہا ، تندی ورگا ، پتلا جِھیکھ (جی) ، چوکھا کمزور ، لِسّا ، ماڑا ، مریل ، جِھدے پِنڈے اُتے ماس نہ ہووے ، سُکا سڑیا ۔

● **تانتا** : [نر ہ] لڑی ۔ لنگ ، صف ، پال ، قطار ، جد ، سلسلہ ۔ **تانتا باندھنا** : [مح ہ] پال بنّھنی ، لنگ بنا دینی ، اِکسار آؤنا جانا ، اِجہا سِلسلہ بنانا ؛ جِہڑا مُکن وِچ نہ آوے ۔ **تانتا لگنا** : [مح ہ] سِلسلہ ٹُرنا ، صف کھلونی ، لنگ لگنی ، پال بجھنی ، بڑا آؤنا جانا ، بِھیڑ ودھدی جانی ۔

● **تانتڑی** : [مد ہ نک] [وڈ : تانت] (۱) تندی ۔ (۲) تندی جِہا سُکا سڑیا ، ماڑکُو ، مریڑا (جی) ، سُکا ڈھینگر جِہا ، کانگڑی (بھلوان) ، جِھیکھ ورگا ۔

● **تانتوا** : [نر ہ] لڑ بے جانے ، آندر اُترن دی بیماری ۔

● **تانتی** : [مد ہ] (۱) پال ، لنگ ، سطر ، قطار ، لائن ، صف ۔ (۲) اُلاد ، بال بچّا ، جِیا جنت ۔ [نر] (۳) جُلاہا ، پاؤلی ۔

● **تانسنا** : [ست ہ] (۱) دھمکانا ، دبکانا ، ڈرانا ، ڈانٹنا ، گُھرکنا ۔ (۲) بُھکّھا مارنا ، رج کے کھان نُوں نہ دینا ، بُھکّھا رکھنا ۔ **تانس تانس کے رکھنا** : [مح ہ] کسّ کے رکھنا ، رُعب ہیٹھ رکھنا ، سختی کرنی / ورتنی ۔

● **تانگا** : [نر ہ] [انگ : tonga] ٹانگا ، ولَیتی یکّا ، تانگا ، گھوڑا گڈّی ، گھوڑے نال چلن والی گڈی (سواری) ۔

● **تاننا** : [ست ہ] (۱) تاننا ، تننا (۲) اُبلا کرنا (کپڑے وغیرہ نال) ، چھت بنانی چھتری وغیرہ دی) ۔ (۳) کسّنا ، ڈِھل کڈھنی ۔ (۴) اگّرنا ، وٹنا (گھُسن) ۔ (۵) چُکنا ۔ (۶) اُبھارنا ، الارنا ۔ (۷) گھسّلنا ، ٹورنا ۔ (۸) سِدّھا کھلھارنا ۔ **تان کر / کے** : [تف ہ] کھچ کے ، کسّ کے ، وٹ کے ، اگر الار کے ، ٹِیک بنّھ کے ، نشانہ لے کے ، بھر کے (ڈھڈ) ۔ **تان کر مارنا** : [مح ہ] کسّ کے مارنا ، کِھچ کے مارنا ، ٹِیک بنّھ کے پُھنڈنا ، نشانا بنّھ کے مارنا ، زور نال مارنا ، نشانے اُتےّ لانا ۔

● **تانی** : [مد ہ] [ض : بانی = پیٹا] تانی ، تانا ، جُلاہے دے لمے داّ تنے ہوئے دھاگے ۔

● **تانیث** : [نر ع] {اُنث : مونث (مہدین) بنانی ، ض : تذکیر} مادی بنانی ، کسے نر لفظ توں نر دی ضِد دا لفظ بنانا ، جویں : گدھا توں گدھی ۔

● **تاوا** : [نر ہ] گیڑا ، چکّر ، کبُوتراں دا آپنے اڈے یا ڈیرے دے لاگے اڈنا ، چکّری **تاوا لگانا** : [مح ا] چکری کٹنی ، چکر یا گیڑ کڈھنا ۔

● **تاوان** : [نر ف] ڈن ، جُرمانا ، چٹّی ، بھرت

(ـ بھر)، چٹّی دی رقم ، کفّارہ ، وٹّا ، ٹوٹ خرچ ، ہرجا (نقصان دا) ۔

● **تاولا (اُتاولا)** : [ص نر] کاہلا ، اُباہلا ، چھتّھا جلد باز ۔ **تاولا سو باولا** : [اکھ ہ] اُباہلا آدمی جھلا ہُندا اے ۔ پ= کاہلی اگے کنڈے ۔ چھتیی اگے کنڈے ۔/ کاہلی کم شیطان دا ۔

● **تاوِیل** : [مد ع] {اول : لوٹنا ، پھرنا} ، بیان ، شرح ۔ پیچ ، حیلہ ، بہانہ ، بنا ، وجہ ، ڈھچر ، ظاہری معنیاں دے اُلٹ مطلب کڈھنا ۔

● **تاہّل** : [نر ع] {اھل : جوگا ہونا ، کسے کم دے قابل ہونا} ویاہیا جانا ، جیا جنتی ہونا ، بچیاں والا ہونا ، ٹبّردار ہونا ، ویاہ کرنا ، گھر گرہست ۔

● **تاہم** : [ح ف] تد وی ، فیروی ، ایس اُتے وی ، تاں وی ۔

● **تاؤ** : [نر ہ] تا ، سیک ، تمک ، غصّہ ، وٹ ، گنّچ ، کسوڑ ، کاوڑ ، گرمی ، تپش ۔ زور ، تا (کاغذ دا) ، وٹ ، مروڑ ۔ **تاؤ آنا** : [مح ہ] تا تمکّ لگنا ، کیوڑ یا گچ چڑھنا ، جوش کھانا ، چِپّ چڑھنی ، غصّہ آؤنا ، وٹ کھانا ، تپ کے تراما / تامبا ہو جانا (دھات دا) ۔ **تاؤ بند** : [ص اُ] اُہ دوا جہدے اثر نال سونے چاندی دا ماڑ (نقص) تا دتیاں وی نہ لبھے ۔ **تاؤ پیچ** : [نر ہ] کچیچیاں ، وٹ ، گچ ، آوکھ ، کسوڑ ، غم ، غصہ ، کرجّھ ، وِس ۔ **تاؤ دینا** : [مح ہ] وٹ چاڑھنا ، مچّھاں نو تا دینا ۔ تپانا ، اگ دینی ، گرم کرنا ، گرمانا ۔ غصہ دوانا ، چِپّ چڑھانی ، ستانا ۔

تاؤ کھانا : [مح ہ] (۱) تا کھانا ، سیک لینا ، (۲) پک پک لال ہونا ۔ (۳) غصہ کرنا ، غصّے ہونا ۔ (۴) وِس گھولنی ۔ (۵) خرادے چڑھنا ۔ (۶) بھخ کے ٹھنڈا ہونا ، پت یا شیرے دا چڑھ جانا ۔ (۷) سڑ جانا ۔ (۸) پنگھرنا ، پتلا ہونا ۔ (۹) کُشتے دا چوکھی اگ لینا ۔

● **تاؤلی (اُتاولی)** : [مد ص ہ] (۱) کاہلی ، سوڑی ، [نر : تاولا] ۔ (۲) کاہلی ، سوڑ ، بےچینی ، کل مل ، کاتپنا ، اچمی ، چھتھ پُنا ۔

● **تائِب** : [نا نر ع] {توب : پرتنا ، توبہ کرنی} توبہ کرن والا ، اگوں لئی گُناہاں توں بچن والا ، معافی منگن والا ۔

● **تائس** : [مد ہ] تائی سس ، سوہرے دی وڈی بھابی ، لاڑے / وہٹی دی تائی ۔

● **تائسرا** : [نر ہ] تایا سوہرا ، سوہرے دا وڈا بھرا ، لاڑے دا تایا ۔

● **تائی** : [مد ہ] تائی ، تائے دی گھر والی ، پیو دی وڈی بھابی ، [نر : تایا] ۔

● **تائید** {ءِ} [مد ع] {اید : مدد کرنی ، ہتّھا (سہارا) دینا} ہاں ، ہنگورا ، ہنکارا ، پکّھ مدد ، حمیت کِسے دے آکھے نو سچ آکھنا ، ثبوت دینا (دعوے دا) ، [ــ کر] ، ہنگارا بھرنا ، ہنگارنا ، ہنگورنا ۔ **تائید کلام** : [نرع] گل دی پکّھ ، ہاں ، قول دی تصدیق ۔ **تائیدی شہادت** : [مد ف] کِسے گواہ دے بیان دی تصدیق جو دوجے گواہ دے بیان نال ہو جاوے ، اِکّو جہی دوجی شہادت ۔

● **تائیرا** : [نر ہ] [مد : تائیری] تائے دا پُتر ، تائے دا پُت بھرا ۔

● **تایا** : [نر ہ] تایا ، تاؤُ (لو) ، پیو دا بھایّا (وڈا بھرا) [مد : تائی] ۔

● **تب** : [ح ویلا ہ] تد ، تدوں ، اودوں ، اُس ویلے ، اُس وقت ، تاں ، فیر ، اونے ِچر وچ ۔ **تب بھی** : [ح ہ] تدوی ، تاں وی ، فیر وی ۔ **تب تک** : [تف ہ] اونے چر تیکر ، ِتچر ، تد تائیں ، اودوں ِتک ، اونا چر ، تبلگ (پُر) ۔ **تب تو** : [ح ہ] [اج بھلک گھٹ بولدے نیں] فیر تے ، تد تے ، تاں تے ۔ **تب ہی ، تبھی** : [ح ہ] تدے ، تداں ، ایس گلّے ، ایسے وجھوں ، جھٹ ، اوسے ویلے ، جھب ، اونے ِچر وچ ۔ **تب و تاب** : [مد ف] (۱) چمک دمک ، ِلشک پُشک ۔ (۲) طاقت ، ِہمّت ۔ (۳) َحوصلہ ، تا ، سیک ، گرمی ۔ دکّھ ، َبھکھ ۔

● **تبادل ، تبادلہ** * : [نر ع] [َبدل : بدلنا] آپو ِوچ وٹنا ، وٹا سٹّا ، ادلا بدلی ، وٹاندرا ، بدلائی ، تبدیلی ، بدلی ، مارچا ، ادل بدل ۔ (* تبادلہ : اصل وچ دال دی پیش نال اے پر اُردو ِوچ پیش (ضمے) دی جگہ َزبر تے زیر وی بولی جاندی اے) ۔ **تبادلۂ خیالات** : [نر ف+ع] خیال وٹاندرا ، گل گپ ، بات چیت ، ِکسے گل بارے کُجھ بندیاں رل کے وچار کرنا ۔

● **تبار** : [نر ف] ٹبّر ، کوڑما ، خاندان ، کنّم ، کُٹمب ، قوم ، ِجیا َجنت ، ٹابری ۔

● **تبارک** {ُر} : [نر ع] {برک : پکّا ہونا ، قائم ہونا} وڈا ، بزرگ ، وڈے ُرتبے دا ، ِجویں : اللہ تبارک ، اُردو دے عام ُلغت تبارک ُنو قران شریف دی اِک ُسورت دا ناں وی دسّدے نیں تے ُقرآن دی کوئی ُسورت وی ایس ناں نال نہیں ملدی ، ہاں پر : اُنتیویں سپارے دا ناں تبارک الّذی ضرور ہے تے ُسورت دا ناں ''المُلک'' اے ۔

● **ِتبارہ** : [ص تف ہ] (۱) تیجی دفعہ / دا ، تہری وار ، تیجی واری ، ِتن وراں (لو) ۔ (۲) ِتن ُبوہیاں والا ُتبوہا کمرہ ، ِتن درا ۔

● **تباسی** : [ص ہ] ِتربِہا ، ِتبِہا ، تربِہا ، ِتن ویلیاں دا ِبہا ، ِتنّاں ِدناں توں رکھی ہوئی شے ۔

● **تباشیر ، تباکھیر** : [مد ف] [مد ہ] (۱) تواشیر ، اِک ِچٹّی دوا ِجھڑی وانس ِوچّوں ِنکلدی اے ۔ (۲) بگیڑ : ہلکی سفیدی ، ُسویل دا چانن ، ُصبح دی ُرشنائی ۔

● **تباعُد** : [نر ع] {بعد : ُدور ہونا} ُدوری ، دریڈ ، اِک ُدوجے توں ُدریڈے ہونا ، ِوتھ ۔

● **تباغُض** : [نر ع] {بغض : نفرت ہونی} ُبغض ، ِکینہ ، َویر ؛ َمیل ، ِکڑ ، خار ، لاگت بازی ، ُدشمنائی (آپو ِوچ) ۔

● **تباہ** [ص ف] تباہ ، برباد ، خراب ، ویران ، اُجڑیا ہویا ، تباہ حال ، گیا گواتا ، ناما نیم ، ناما نست ، مندا حال ، ذلیل حالت ۔ **تباہ حال** : [ص ف] َچوڑ ُچپٹ ، خراب ، تباہ ، برباد ، ویران ، ُسنجا ، ُبرے حال ِوچ ۔ **تباہ کرنا** : [مح اُ] برباد کرنا ، ویران کرنا ، اُجاڑنا ، ناس مارنا ، ستیاناس کرنا ، جڑھ مارنی ، نگھورنا ، ِنگھارنا ، نگھیرنا ۔ ُلٹ لینا ، دوالا کڈّھنا ، ڈوب دینا ، غرق کرنا ، گوا دینا ، گُم کرنا (کبوتر ُنو) ۔

تباہ و برباد کرنا: [مص اُ] کُھوہنیاں گالنیاں ، نشٹ کرنا ، خاندان تباہ کرنا ، صفاں گالنیاں ، اُجاڑ مُچاڑ دینا ۔ **تباہ و برباد ہونا:** [مح ہ] اُجڑّ مُچڑّ جانا ، ککّھ نہ رہنا ، اُجاڑا پِھرنا ، ستیاناس ہونا ، برباد ہونا ، نِکّھر جانا ، ناس وجّنا ، کسے دے عشق وچ گم ہونا ، اوارہ ہو جانا ۔ **تباہی:** [مد ف] بربادی ، تباہی ، ویرانی ، آفت ، بلا ، مصیبت ، خُنامی ، بدنامی ، اُجاڑا ۔ **تباہی آنا:** [مح ہ] بربادی ہونی ، اُجاڑا پِھرنا ، ناس ہونا ، مری پینی ۔ **تباہی زدہ ، تباہی کا مارا:** [ص مف ف] مصیبت دا ماریا ، بے نصیب ، شُہدا ، وچارا ، پِیت کُٹّھا ، نمانا ، تتّا ، اُجڑیا مُچڑّیا ، دُکھی ۔ **تباہی کی بنا ڈالنا:** [مح اُ] بربادی دا مُڈّھ بنّھنا ، بیڑیاں وِچ وٹّے پاؤنے ، بھیڑ دا بی بیجنا ۔ **تباہی مچانا:** [مح اُ] اُجاڑنا ، برباد کرنا ، ہونجا پھیرنا ، تباہ کرنا ، لُٹّ مار کرنی ، تباہے تواہے لاہنے ، لُٹ مار کرنی ۔

● **تبایُن:** [نر ع] {باین: وکھرا یا وکھ ہونا} فرق ، نکھیڑ ، اُلٹ ، وگاڑ ، اختلاف (آپس وچ) ، اِک دُوجے دی ضد ہونا ، اگّ پانی دا میل! ۔

● **تَبحُّر:** [نر ع] [بحر: پیاسا ہونا] گُن ، کمال ، ڈُونگھا علم ، کسے علم یا فن وچ سمندر وانگ بے اوڑکا (ڈونگھا) ہونا ، اُچا گُنی ہونا ، وڈا عالم ہونا ۔

● **تبخال ، تبخالہ:** [نر ف] تاپ دا ہکّیا ، بُخار مگروں بُلھاں اُتے نِکلن والا چھالا جِہا ۔

● **تَبختُر:** [نر ع] آینٹھ ، آکڑ ، ٹیں ، ہنکار ، غُرور ، مٹکّ ، نخرا ، نخرے دی چال ، مٹک مٹک ٹُرنا ، مٹکیلی ٹور ۔

● **تبخیر:** [مد ع] {بخر: بھاف بنی} بھاف ، بھڑاس ، بھاس ، ہولا سیک ، مٹّھا تاپ ، ہواڑ / ہواڑھ ، روٹی کھان مگروں معدے وِچوں چڑھن والی گیس: جِھدے نال اُتنی کُھستی لگ جاندی اے ۔

● **تبدُّل:** [نر ع] {بدل: بدلنا} ادل بدل ، وٹا ، بدلا ، اِک شے دے تھاں دُوجی آؤنی ، اتّ کر کے تغیر دے نال ورتدے نیں: [تغیّر و تبدّل] ۔

● **تبدیل:** [مد ع] {بدل: بدلنا ، پرتنا} [اُ: تبدیلی] بدلی ، تبدیلی ، وٹا وٹ ، وٹیّا [—ہو] ۔ **تبدیلِ آب و ہوا:** [مد ف] ہوا بدلنی ، وا پانی دا اثر ، وا بدلن لئی کسے دُوجی تھاں جانا ۔ **تبدیل ناجائز:** [مد ف] دھوکھّا ، فراڈ ، فریب ، پکی لکھت وچ ول چھل کرن لئی کُجھ حرف بدل دینے ۔ **تبدیل ہونا:** [مح اُ] بدلنا ، بدلیا جانا ، بدلی ہو جانی ، اِک تھاؤں دُوجی تھاں جانا ۔ **تبدیلی:** [مد اُ ف] بدلی ، ادلا بدلی ، ادل بدل ، وٹ وٹیّا ۔

● **تبذیر:** [مد ع] [بذر: بی پانا] فضول خرچی ، انّھا خرچ ، اُڈائی ، [—کر] دولت نُوں پانی وانگ لُٹا وہا دینا ۔

● **تبر:** [نر ف] کُہاڑا ، کُہاڑی ، لکڑاں پاڑن / درخت وڈھن دا اِک ہتھیار ۔

● **تبرّا:** [نر ع] {برأ: خالص کرنا ، صاف کرنا} تبرا ، پھٹکڑ ، نفرت ، بیزاری ، گال مندا ، پھٹ لعنت ، توبے لعت ۔

تَبرُّع : [نر ع] {برع : حسن وچ ودھ جانا ، علم وچ ماہر ہونا} ِدت دات ، بخش ، بخشیش ، رب ناویں (ثواب لئی) کُجھ مُفت دینا ۔

تَبرُّک : [نر ع] {برک : پکّا ہونا ، قائم ہونا} (۱) تبرک ، ِجس شے ِوچ برکت دا یقین ہووے ۔ (۲) تحفہ ِجہڑا ِکسے بزرگ ولّوں لبھے ، نذر نیاز ۔ (۳) مزار تے ونڈی جان والی مٹھیائی ۔ (۴) مجلس ، ختم یا میلاد شریف وچ ونڈی جان والی شرینی ۔ (۵) برکت والی شے ۔ (۶) تھوڑا جہا (ص) [تف : تبرکاً] ۔ **تبرُّکات** : [نر ج ع] [و : تبرُّک] تبرک ، برکت والیاں شیواں ، اللہ لوکاں دیاں یاد گیریاں ، نذر نیاز دیاں چیزاں ۔ **تبرکاً و تیمُّناً** : [ع تف] تبرک جان کے ، نیاز دے َچولاں وانگ (ُچگنا) ، برکت َلین لئی ۔

تبرید : {ر} [مد ع] {برد : ٹھنڈا ہونا] ۔ ٹھنڈ پانی ، ٹھنڈا کرنا} ٹھنڈی دوا ، ٹھنڈیائی ، سردائی وغیرہ ۔

تبریک : [مد ع] [برک : پکّا ہونا ، قائم ہونا] ودھائی ، ودھایوں ، مبارک (مُبارکی) مبارک باد ۔

تَبَسُّم : [نر ع] {بسم : مُسکرانا} ِنمھا ِجہا ہاسا ؛ مُسکان ، مُسکری ، ہوٹھاں ِوچ دا ہاسا ، [ــــ کر] ۔

تَبصِرہ : [نر ع] {بصر : ویکھنا} جاچ پرچول ، ِنند سلاہ ، جوکھ پرکھ ، ِکسے کھیڈ کتاب یا نظم وغیرہ دے چنگ مند َدسنے ۔

تبع : [نر ع] {تبع : فرمانبردار ہونا ِپچھے لگنا} ، پیروی کرنی ۔ فرمانبرداری ، پیروی ۔

تبع تابعین : [ص ع] جہڑے تابعین ُنو ِملے ہون ، تابعین اہ لوک اکھواندے نیں جہناں حضرت محمدؐ ہوراں دے صحابیاںؓ نال مُلاقات کیتی ہووے ۔ **تبعدار** : [ص ف] آگیا کار ، سیوا کار ، تابع ، َپیروی وچ رہن والے ، ادھینگی ُنو فرض جانن والے ، فرماں بردار ، حکم دے بندے ۔

تبعیّت : [مد ع] [تبع : ِپچھے لگنا] تابعداری ، َپیروی ، ِریس ، نقل ، ِپچھتّے لگنا ، منّنا ۔ **تبعیّت میں ہونا** : [مح اُ] تابع ہونا ، ِپچھتّے لگنا ؛ کسے دے نال رہن کر کے اُجہا ِگنیا جانا ، جویں : بال گبھرو ہون توں پہلاں ماپیاں دے مذہب اُتے ِگنیا منّیا جاندا اے ۔

تبغیض : [مد ع] {بغض : دشمنی رکھنی/ ہونی} لڑائی ِبھڑائی ، ُپھٹ ، ِکڑ ، ِکینہ ، کدورت ، دشمنائی پانی ، َویر دا ُمڈھ بنھنا ۔

تبنّی ، تبنیّت : [مد ع] {بنی : ِنیہ رکھنی ، بنیاد رکھنی} نیہ رکھنی ، ُپتر بنانا ، وارث بنانا ، ُمتبنٰی بنانا ، ِکسے ہور دے پتر ُنو آپنا پتر بنا کے پالنا ، ُپترانا ، ُپتربلنا ۔

تبیان : [نر ع] {بین : وکھرا ہونا ، نکھڑنا} بیان کرنا ، ویروا کر کے دسنا ، گلّاں کرنیاں ، تشریح کرنی ۔

تبھی : [ح ہ] تاہیں ، تاہیں ، تاہیوں ، تد ، تدے ، تدے ای ، تداہیں ۔ **تبھی کا** : [ص نر ہ] اودوں دا ، تدوں دا / والا ، تدوکنا ، اُدوکنا ، تدے دا ۔

تپ : [نر ف] {تپیدن : تپنا} تاپ ، کس ، بخار ، سیک ، تا ، گرمی ، بھخ ، بھخا ،

ُجثہ تپن (گرم ہون) دی حالت ۔ **تپ آنا** : [مح ہ] تاپ چڑھنی ہونا ، کس ، بخار آؤنا ، لہ لہ کے ُبخار چڑھنا ۔ **تپ چڑھنا** : [مح ہ] تاپ چڑھنا ، کس ہو جانی ، ُبخار چڑھنا ، ِپنڈے دا بھخنا ۔ **تپخالہ ، تپ خالہ** : [نر ف] [تبخالہ] تاپ دا ہگّیا ، بخار دا ُموتریا ، تاپ لہن مگروں گرمی نال ُبلّھاں دا پک جانا ۔ **تپ ِدق**ّ [مد] ، **تپ ِ دق** : [نر ف] کھنگھ تاپ ، ِسل ، لمّی بیماری ، ِدق ، اِک کلہنا تے چندرا روگ ، جس وچ روگی دے ِپھپھرے خراب ہو جاندے نیں تے تاپ اُہدا کھہڑا نہیں چھڈدا ، ٹی بی (انگ : T.B.) ۔ **تپ ِ لرزہ** : [نر ف] کمبنی دا بخار ، کامبے دا تاپ ، پالے نال چڑھن والی کس ، ملیریا ، موسمی بخار ۔ **تپ ُموت جانا** : [مح ہ] ُبلّھاں اُتے تاپ دا ہگ ّ جانا ، کس یا بخار لہن مگروں وراچھاں پک جانیاں ۔ **تپ ِ نوبت** : [نر ف] تیسّا ، تیئیا ، واری دا تاپ ، تیئیے دا تاپ ، تریئیا ، اِک دن خالی چھڈ کے آؤن والا بخار ۔

● **تپاک** : [نر ف] ِنگّھ پیار ، ِملت ِگلت ، میلت ، ِملنساری ، ُحب ّ، آدربھا ، گرم جوشی ، بے قراری ، خاطر خدمت ، شوق ، چا ، ہیج ۔

● **تپاں** : [ص حا ف] تتّا تیز ، سڑدا ، تڑفدا ، ِکسے ُدکھ توں ڈاہڈا تپیا ستیا ہویا ۔

● **تپانا** : [مت ہ] (۱) تانا ، گرم کرنا ، تتّا کرنا ۔ (۲) تا کے جاچنا (شراب ُنو) ۔ (۳) تا دینا (سونے/چاندی ُنو) ۔ (۴) لوہا وغیرہ تپا کے لال کرنا ۔ (۵) ُدکھانا ، ستانا ، ِدل ساڑنا ، کھپانا ۔ (٦) ِکلکانا ۔

● **ِتپائی** : [مد ہ] تپائی (ِتن پائی) ، ِنکی میز ، میجڑی (لو) ، ِتناں لتاں والی چوکی جس اُتے کجھ رکھیا جا سکے ، ِترپائی ۔

● **تپّڑ** : [مد پ] تپّڑ ، ٹاٹ دا ٹوٹا جھڑی پڑدے بنان دے کم آؤندی اے ، کدے بانیے / ساہوکار ہِن لئی گدّی وی ورتدے سن (ُپر) ۔

● **تپسّیا ، تپشیا** : [مد ہ] گیان دھیان ، بندگی ، عبادت ، ُپوجا [ہندو بولی] ۔

● **تپش {پ ِ}** : [مد حمص ف] {مص ف : تپیدن = تپنا} تا ، سیک ، گرمی (سورج دی) ، ساڑ ۔ ہواڑ ، بے چینی ، لو ، بھخ ، بھڑاس (زمین دی) ۔

● **تپک** : [مد ہ] ِچیس ، ُچبھک (پکتے ہونے پھوڑے / پھٹ دی) ِچسک ، ُسرلاٹ ، سڑن ، ِپیڑ ، تراٹ (کن وغیرہ دی) ۔ **تپک اُٹھنا** : [مح ہ] ُدکھنا ، ِپیڑ کرنا ، ُچبھکنا ، ِٹیس اُٹھنی ، ِچیس/ُچبھک َپینی ، تراٹ پینی ۔

● **تپکنا** : [لا ہ] تراٹ َپینی ، پھٹ ّ پھوڑے وچ پاک نال ِپیڑ ہونی ، تراٹاں پینیاں ، ُچبھکاں َپینیاں ، ُدکھ جانا (پھوڑے دا) ، ِچرنا ، زخم دا ِٹھلّنا ۔

● **تپنا** : [لا ہ] تپنا ، گرم ہونا ، بھخنا ، لال ہونا (لوہا وغیرہ) ۔ لوہے لاکھا ہونا ، ُغصے وچ آؤنا ، ستنا ، کھپنا ، ُدکھی ہونا ۔ **تپ کر ُسرخ ہونا** : [مح اُ] (۱) تپ کے تامبا ہو جانا ، لال ہونا (لوہے دا) ۔ (۲) لال پیلا ہونا ۔ (۳) ُغصے نال َبھخ جانا ، لوہے لاکھا ہونا ۔

● **َتپی ، تپسّی** : [نر ہ] تپ کردا ،

تپسیا کردا ، عبادتی ، گیانی ، دھیانی ، تپ کرن والا ۔

● **تپیدہ** : [ص مف ف] {مص : تپیدن = تپنا} تپیا ہویا ، ستیا ہویا ، بھخیا ہویا ، تتّا ، چندرا ، دُکھتّاں ماریا ، دُکھی ، بے قرار ، بے چین ۔

● **تت** : [نر ہ] (۱) تتّ ، سَت ۔ (۲) عرق ، نچوڑ ۔ (۳) اصل ، مطلب ۔ (۴) رب دی پچھان ، معرفت ۔ (٦) مایا ، پونجی ۔ (٦) انت ، ات ۔

● **تتّا** : [ص پ] سڑیا بلیا ، لُوٹھا ، لُوٹھیا ہویا ، گرم : [تتّا پانی] ۔ تِکھتّا ، لوہے لاکھا [— ہو] ۔ بہادر ، انجھک ، لڑاکا : [تتّا توا] ۔ لیکھاں ماریا ، چندرا ، تتّا ، وچارا ۔ تتّے توے کی بُوند ہوگئی : [اکھ ہ] تتّے توے اُتے بوند پیندی ہی مُک گئی :۔ جتّھے وڈے وڈے خرچ ہون اوتھے تھوڑی آمدن کسے گنتی وچ نہیں آوندی ، اخے ؛ خرچ پٹّھا جھٹ مُک جاندا اے ۔

● **تتبّع** : [نر ع] {تبع : پچھے لگ ٹُرنا ، فرماں برداری کرنی} ، رِیس ، نقل ، پیروی ، تابع داری ، آگیا کاری ۔

● **تِتّر بِتّر** : [ص ہ] کھیروں کھیروں ، وکھ وکھ ، اڈو اڈ ، تِتر (ہو—) ، کِھنڈ پُھنڈ (جانا) ۔ تِتر بِتر ہونا : [مح ہ] کِھلّر پُلر جانا ، کِھنڈ پُھٹ جانا ، کِھنڈ پُنڈ جانا ، اُڈ پُڈ جانا ، گھابر کے یا ڈر کے نّس جانا (فوج وغیرہ دا) ۔

● **تتری** : [ف ص نر] تتاری ، تتار قوم دے لوکی ، تتاریئے ۔

● **تتڑی** : [مد پ ہ] (۱) تتّی ، کرماں ماری ، متھتّے یا متھتّا سڑی ، لیکھاں پِٹی ، وچاری ۔ (۲) گرم مزاج ، سڑیل ۔ (۳) چندری ، کنجوسنی ، شُومنی ۔

● **تُتق** : [ف نر] پڑدا ، تمبُو ، اوہلا ، قنات ۔

● **تُتلا** : [ص ہ] (۱) بالاں ہار آلیاں بھولیاں تے ان پوریاں گلاں کرن والا ، جویں : روٹی نُو لوتی آکھن والا ، توتلا ۔ (۲) تھتھا ، توتے وانگ بولن والا ، جھڑا اڑ اڑ کے بولدا ہوے اخے ؛ گل وچ حرفاں دی پوری ورتوں نہ کر سکے ۔

● **تُتلانا** : [لا ہ] (۱) توتلیاں گلاں کرنیاں ، (۲) تھتھلانا ، تھتھیاں گلاں کرنیاں ، بالاں وانگ رُک رُک کے تے ان پُورا بولنا ۔

● **تِتلی** : [مد ہ] (۱) تِتری ، ہوپٹ بھمیری ، بھمٹ دی قسم دا اِک اُڈنا کیڑا جھدے پر بڑے سوہنے تے رنگ برنگے ہُندے نیں ۔ (۲) اِک قسم دا گھاہ ۔

● **تِتمبا** : [نر اُ] جھیڑا ، بکھیڑا ، جھگڑا ، لمّی کہانی ، نہ مُکن والی گل ، ''شطان دی آندر'' ۔

● **تَتِمّہ** : [نر ع] {اُتمّ : تمام کرنا ، پورا ہونا / کرنا} مُکدی گل ، ہر شے دا اخیرلا حصہ ، کتاب یا مضمون دا اُہ حصہ جھڑا اخیر وچ اوسے کتاب یا مضمون بارے ہُندا اے ۔ تتمہ بیانِ تحریری : [نر اُ ان] لِکھ کے دِتے بیان دا اخیرلا حصہ جھڑا اوسے بیان بارے ہُندا اے تے جھڑا عدالت وچ داخل کیتا جائے ۔ تتمۂ وصیت نامہ : [نر] وصیت دی لِکھت دا

ویروا (اخیر وچ) ۔

● **تتّو تھمّبو** : [مد ا] دم دلاسا ، ولاوا ، بھچلاوا ، اوپری تسلّی ، پچ پچ ، پیار پچکار ۔ **تتّو تھمبو کرنا** : [مح ہ] کوڑ دلاسا دینا ، اوپری تسلی دینی ۔

● **تتھرا ، تتھڑا** : [نر ہ] پانی گرم کرن لئی لوہے دا گھڑا ۔ [ص] کالو ، پٹھا توا (کالا آدمی) ۔

● **تتئی ، تتّی** : [مد ہ] نکّا لوٹا ، لوٹی ، واہڑی ، واہنی (بھانڈا) ، نکے بالاں دی لوٹی جس وچ اہ ددھ پیندے نیں ۔ **تتّی پر تین بال وہ بھی ناچیں تین تال** : [اکھ ہ] پیسا دھیلا کول نہ ہندیاں ہویاں وی شیخی مارن والے بارے آکھدے نیں ۔ [پ] : پیسا نہ دھیلا تے کردی میلا میلا ۔ ننگے بھکھیّے لاڈلے ہنکاروں تازے ، مطلب ؛ پلاّ خالی ہون تے وی شیخیاں مارنیاں ۔

● **تتیّا** [نر ہ] (۱) لال ڈہمو ، کابلی بھونڈ (ڈہمو) : مڈھیال ۔ (۲) [ص ا] ترکھتّا ، تیز ، چلاک ، چھوہلا ، پھرتیلا ۔ **تتیّا مرچ** : [مد ہ] اک ساوے رنگ دی ڈاہڈی کوڑی مرچ ۔ **تتیّے کا ناچ نچانا** : [مح ہ] انگلاں اتے نچانا ، پتلیاں وانگ نچانا ، گیڑے لوانے ، آت تنگ کرنا ، ستانا ، بھمیری وانگ بھوانا ، چکریاں بھواں دینیاں ۔

● **تتیری** : [مد ہ] ٹٹیہری ، ٹٹوہلی ، اک جنور (پرندہ) جھدا بولنا مینہ وسّن دا للّ (نشان) سمجھدے نیں تے پنجابی لوک ؛ بال جمن دا شگن وچاردے نیں ، اخے ؛ ٹٹوہلی دی بولی "چھٹی نہا چھٹی نہا" ہندی اے ۔

● **تٹ** : [نر ہ] کنارا ، کنڈھا ، دندا ، کندھی ، کدھی (دریا دی) ۔ (ہندی لوک گیتاں وچ ورتیندا لفظ) ۔

● **تثلیث** : [مد ع] {ثلث : تہرا (تینا) بنانا} (۱) تہری ونڈ ، تن حصے کرنے ۔ (۲) تن خدا منّنے ، عیسائی مذہب وچ اللہ نو تنّاں حصیاں وچ گیندے نیں : پیو (اللہ) پتر (عیسیٰ) تے پاک روح (روح القدس) ۔ نجوم دی اصطلاح وچ سیّاریاں دے دیرے دا تیجا حصّہ یا دو سیّاریاں دی وتھ یا وچلا فاصلہ ۔

● **تثنیہ** : [مد ہ] {ثنی : جھکانا ، دوتہا / دہرا کرنا} جوٹا ، دو ، دو کرنا ، جھڑا لفظ دو چیزاں لئی بولیا جاوے ؛ جویں : والدین (ماپے) ، فریقین (دوئے ٹولے) طرفین : دو دھراں ، دو پاسے) (عربی وچ واحد تے جمع دی وچکارلی حالت لئی بولیا جاندا اے جویں : [رَجَل ، رَجُلانِ ، رِجَال] ۔

● **تج** : [نر ہ] دال چینی دا رکھ ، جھدی چھل "دارچینی" جھڑی خوشبودار ہندی اے ، [مد] دال چینی ۔ [تجنا مصدر توں امر دا صیغہ : چھڈ ، توں تیاگ !] ۔

● **تجّار** : [نر ع] {تجر : سوداگری کرنی [و : تاجر]} سداگر لوک ، تاجر ، وپاری ، بپاری ، مال ویچن وہاجن والے ۔

● **تجارب** : [نر ع] [واحد : تجربہ] ، {جرّب : ازمانا ، پرکھنا ، تجربے کرنا ، ازمانا ، پرچول کرنی} ، تجربے ، پرکھاں ، جاچنا ، جاچ پرکھ ۔

● **تجارت** : [مد ع] [تجر : سداگری کرنی] ویچن

وپاجن دا کم ، ونج ، بپار ، سُداگری ، لَین دین ، ویچا وَٹی ، ونج وپار ۔

● تجاری : [مد ہ] تیئیا ، تریئیا (تاپ) ، تیجے دن چڑھن والا تاپ ، واری دا تاپ ۔

● تجاوز : {وُ} [نر ع] {جوز : حدوں ودھنا ، پار لگنا} ودھیکی ، زیادتی ، وادھا ، اُنگھ ، اُلنگھن ، حدوں ٹپ جانا ، حدوں ودھنا ۔ تجاوز کرنا : [مح اُ] اُلنگھنا ، حد ٹَپنی ، لنگھنا ، حدوں ودھنا ، ودھیکی کرنی ، ات کرنی ، سروں پیروں لنگھ جانا ۔

● تجاہُل : [نر ع] {جہل : نہ جاننا ، غافل ہونا} بھل ، گھیس ، گھیسل ، جان بُجھ کے دھیان نہ دینا ، انجان بننا ، ٹالا ۔ تجاہل باز : [ص ف] گھوکل کنّا ، سُنی گل جان بُجھ کے ان سُنی کر چھڈّن والا ، بھلا ، بھل مار ۔ تجاہلِ عارفانہ : [نر ف] (۱) بھھل ، بھل پنی ، جان بُجھ کے انجان رہنا ۔ (۲) علم بیان دی اصطلاح ؛ نظم یا نثر دا اِک گُن جس وچ کسے دی بُریائی یا وڈیائی کر کے اوہدی پچھان ویلے بھلے بن جاندے نیں ۔

● تجدُّد : [نر ع] {جدد : نواں بنانا ، انوکھا بنانا} (۱) اجہی ادلا بدلی کرنی پئی شے نویں نروئی لگے ، نَتویتن ۔ (۲) بدعت ، نویں رسم ، نویں ریت ۔ (۳) کوئی کم نویں سروں کرنا ، کوئی نویں کاڈھ کڈھنی ۔

● تجدید : {دِ} [مد ع] {جدد : نواں بنانا ، ایجاد کرنی} پُرانی شے دا نواں روپ ، کوئی کم نویں سروں کرنا ، انوکھا کم ، نواں ڈھنگ ۔ تجدید کرنا : [مص اُ] (۱) پُرانی شے نونواں روپ دینا ، کوئی کم نویں سروں کرنا ، نویں ڈھب نال کم کرنا ، سجرا بنانا ۔ (۲) یاد دوانا ، چیتے کرانا (عہد/وعدہ) ۔

● تجربہ : {رِ} [نر ع] {جَرب : ازمانا ، پرکھ پرچول کرنی} اِمتحان ، آزمائش ، جاچ ، پرکھ ، ازمائی ہوئی گل ، سائنس دے عمل یا اُصول دی پچھان ، سوچ تے چیتے دے میل نال پیدا ہون والی گل ، پکّی پیڈی گل ۔ تجربہ کار : [ص ف] سیانا ، جانُو ، جانن والا ، کائیاں ، ہُشیار ، ہوش مند ، سمجھ دار ، ماہر ، گُنی ، تجربے والا ، چھٹیا پھوکیا ، ہنڈیا ورتیا ، تجربے ہتّھا ۔ تجربہ کاری : [مد ف] تجربہ ، تجربے کاری ، ازمَیش (آزمائش) ، سیانف ، عقل ، سمجھ ، سیان ، پچھان ، تجربے کاری ، جاچ پرکھ ۔

● تجرُّد : [نر ع] {جرد : وکھرا ہونا ، اکّلا رہنا ، ننگا رہنا} اِکلاپا ، چھڑ پُنا ، دُنیا دی ترک ، ویاہ باجھ (چھڑی چھانٹ) حیاتی ، موہ مایا دا تیاگ چھڈنا ۔

● تجرید : [مد ع] {جرد : ننگا رہنا / ہونا} اکلاپا ، اِکانت ، تنہائی ، کل پُنا ، اِکلواسا ، اکلانجا ، اکلوانجا ، سانجھ میل توں پاک صاف ہون دی حالت ، جویں ؛ (رب دی ذات) ۔ آرٹ لیکھ مضمون دا اِک گُن ۔

● تجزی : [مد ع] {جزأ : ونڈنا ، جُز جُز کرنا} نکھیڑ ، نکھیڑا ، جاچ پرکھ ، چھان پھٹک ، وکھّو وکھ کرنا ، نکھیڑنا ۔

● تجزیہ : [نر ع] {جزأ : اڈ اڈ کرنا ، نکھیڑنا} نکھیڑا ، نکھیڑا کرنا ، اڈ اڈ کے ویکھنا ، کسے شے دے سبھ حصے اڈو اڈ کر کے وکھانے ،

کسے سلسلے دے ہر انگ اُتے وکھو وکھ بحث کرنی ، کسے معاملے دا اک اک پاسا اُگھاڑنا ، گل کہانی دا پورا گویڑ لانا ، رنی چنی پُچھنی/ جانی ۔

● تجسّس : [نر ع] {جسّ : محسوس کرنا ، ٹولنا ، چھوہنا ، ٹوہنا} ٹوہ ، کرید ، ڈھونڈ ، بھال ، سوہ ، گویڑ ، کُھرا ، کھوج ، تاڑ ، لبھدیاں رہنا ، کسیڑ ، تانت (کسے گل دی) ، تحقیقات ، جسُوسی (کرنی) ۔

● تجسّم : [نر ع] {جسم موٹا تازہ ہونا} (۱) مُٹاپا ، مُٹیپا ۔ (۲) وڈیانا ، وڈپّ ، وڈُتّ ۔

● تجلاّ : [مد نر ع] [تجلّی] {جلو : صاف ہونا ، ظاہر ہونا} ۔ تجلی : [مد ع] پڑدا ہٹنا ، ظاہر ہونا ، جلوا دسنا ، چانن ، چمکار ، چمک ، لشک ، رشنائی ، جلوہ ، جھولا ۔

● تجمّل [نر ع] {جمل : سجنا ، سندر/سوہنا ہونا} شان ، ٹھاٹھ ، ٹھکا ، دھم دھام ، ٹوہر ، ٹھاٹھ باٹھ ، وج گجّ ۔

● تجنا : [مت ہ] (۱) تج تیاگ دینا ، تجّنا ، تیاگنا ، چھڈ دینا ، ترک کرنا ۔ (۲) طلاق دینی ، قربان کرنا ، دعوا چھڈنا ۔

● تجنیس : {نِ} [مد ع] {جنس : ملنا جُلنا ، اِکّو جہا ہونا} ونگی ، سانجھ لفظاں دی جُہن ، اجہے لفظ ورتنے جھڑے شکاوں اِکو جہے تے معنیاں وچ اڈرے ہون ، اہدیاں کئی قساں نیں ۔ تجنیسِ تام : [مد ف] پُوری سانجھ ، دو یا دونہ توں ودھ معنیاں والے اِکّو جہے لفظاں دا کٹھ ، جویں : کھنڈ (چینی / شکّر) تے کھنڈ (ٹوٹا) تے کُھنڈ (اِک قسم دی ڈانگ جھڑی اِک پاسیوں مُڑی ہوئی ہندی اے) ۔ تجنیسِ خطّی : [مد ف] لکھت سانجھ ، اڈ و اڈ معنیاں والے دو لفظاں دا اِکّو ڈھنگے لکھیا جانا ، جویں : ولّ (ویل) ، ولّ (ونگ / وٹ) ، ول (نُو ، طرف ، پاسے : [تیرے ولّ]) تے ولّ (ٹھیک) ۔ تجنیسِ زائد : [مد ف] ودھویں سانجھ ، اہ لکھت جس وچ اِک لفظ نالوں دوجے دے اِک یا دو اکّھر وادھُو ہون ؛ جویں : کار تے کارا ۔ تجنیسِ قلب : [مد ف] اُلٹاویں سانجھ ، جس وچ اِک لفظ اُلٹایاں دوجا لفظ بنے ، جویں : نک توں کن ؛ کھسّپ توں پکھ ۔ تجنیس مُرکب : [مد ف] سانجھی سانجھ ، جس وچ اِک گل ادھے لفظ نال بنے ، جویں : ابر تے ابر و باد ۔ تجنیسِ ناقص : [مد ف] ادھورتی سانجھ ، جس وچ اِک ادھا حرف وکّھرا ہووے ، جویں : وٹ اے تے وٹےّ یا ولّ اے تے ولّیے ۔

● تجوید : [مد ع] {جود : چنگیرا (ٹھیک) کرنا عمدہ بنانا} تجوید ، ٹھیک پڑھن دا علم ، قرأت دے نال قرآن شریف دا ٹھیک پڑھنا ، حرف حرف نُو ٹھیک ادا کرنا ، ایس ڈھنگ نال بولنا پئی ؛ ہر حرف صاف آپنے آپنے مخرج وچوں نکلدا ہویا جاپے ۔

● تجویز : [مد ع] {جوز : گزرنا ، پار لنگھنا} [مص: تجویز کرنا = ہاڑنا ، تجویز کرنا ، روا رکھنا] صلاح ، اُپا ، متّت ، را ، فیصلہ ، پربندھ ، پربنّھ ، سکیم ، بندوبست ، سوچ ، وچار ، غور فکر ، ڈھنگ ۔ تجویز اخیر یا آخر : [مد ف] نیا ، نیاں ، نبیڑا ، چھیکڑلا فیصلہ ، مُکدی گل ، اخیرلی بات ۔ تجویزِ ثانی : [مد ف] دوجی تجویز ، بعد دی تجویز ، قانون موجب فیصلے

دی پڑتال ، نظر ثانی دا فیصلہ ، اپیل تے نیاں ، فیصلہ - **تجویز رُوئیدادی** : [مد ف] معاملے مُوجب مقدمے دا فیصلہ - **تجویز رِضنی** : [مد ف] عارضی صُلح ، جِھڑی مقدمہ روک کے پکی صلح تے ٹُھک دے راضی نامے لئی کیتی جائے - کُجھ چِر دا راضی نامہ - **تجویز یک طرفہ** : [مد ف] نبیڑا ، اِک پاسا نیاں ، جِھڑا فیصلہ اِک دھر دی غیرحاضری وِچ اُہدے مخالف دھر دا بیان سچ جانکے کر دِتا جائے -

● **تجہیز** ، **(تجہیز و تکفین)** : [نر ع] {جہز : تیاری کرنی} کفن دفن ، کفنانا دفنانا ، مُردے دے کفنان دفنان دا بندوبست ، کفنا دفنی ، کفنیرادفنیری ، [— کر] -

● **تُجھ** : [پڑ ہ] تُدھ ، تیں ، تُوں [کلّا (واحد) حاضر] ، [تُجھے : تینُو ، تیں نُو ، تدھ نُو تیکُوں] - **تُجھ سے پھرے تو خدا سے پھرے** : [مح اُ] جے تیرے نال نِبھا نہ کراں تے کافر تھیواں ، جِھڑا تیتھوں مُکرے ؛ سو رب تھیں مُکرے :- آپنی سجنائی تے سُچا پیار جتان ویلے آکھدے نیں (اِک ڈھنگ دی سَونہہ اے) - **تُجھ سے تو جائے ضُرور میں بھی پانی نہ رکھواؤں** : [مح اُ] تیرے کولوں تے پخانے وِچ لوٹا وی نہ دھراواں ، تیرے مُونہہ تے میں تُھکاں وی نہ :- کِسے توں ڈاہڈی نفرت کرن ویلے آکھدے نیں - **تُجھکو پرائی کیا پڑی اپنی نبیڑ تُو** : [اکھ ہ] پ = آپنی نبیڑ تینُو ہور نال کی ؟ :- خواہ مخواہ کِسے دا فکر کرن والے نُو آکھدے نیں - آپنا کم کرے پرائے اندیشے نہ کرے - **تُجھ مُجھ** : [نر مد ہ] تیں میں - (۱) میر تیر ، دُکت تیرکت ، دُوج ، دُجایگی - (۲) جنا کھنا ، باری ساری ، تیرے میرے جھا - **تُجھے** : [ہ پڑ] تینُو ، تینُوں تُدھ نُو ، تیکُوں ، تیرے تائیں ، تُدھاں : {تجھے ٹھنڈی ہوا لگے != تُدھاں (تینُو) لگے ٹھنڈی وا (پ ل گ)} -

● **تحانا** : [مت ہ] (۱) تپانا ، تانا ، گرم کرنا ، اگّ اُتے رکھنا ، سیکنا - (۲) کھارنا ، گالنا ، (کِسے دھات نُو) -

● **تحارُج** : [مد ع] {حرج : روک پاؤنی} مُسلماناں دے وِرثے دی ونڈ بارے اِک اِصطلاح ، جِس وِچ : کُجھ وارثاں دے متروکہ حِصّے وِچّوں کوئی وارث تھوڑا جھا مال لے کے باقی دا حصّہ چھڈ یا تیاگ دیندا اے -

● **تحالُف** : [نر ع] {حلف : سَونہہ کھانی} اِک دُوجے توں سَونہہ چُکانی ، قسم لینی ، سَونہہ چانی ، قسم چُکنی ، مقدمے وچ کِسے دھر دا سَونہہ چُکنا -

● **تحت** : [نر ع] ہیٹھ ، دخل وچ ، قبضہ ، اختیار ، مثل - [ح] تھلّے ، اٹھر تھلے ، ہیٹھ ، ہیٹھاں ، ماتحت {ض : فوق = اُتّے} - **تحتُ الثّری** : [نر ع] پتال ، زمین دا سبھ توں ہیٹھلا حِصّہ - **تحتُ الشّعُور** : [نر ع] شعور پچھے ، ذہن وِچ ، سُوجھ پِچّھے ، کچی پکّی یاد ، چیتے دا ہیٹھ ، ہوئی بُھلی گل دا جوڑ میل ، سُجھا ، سوچ دی ہاتھ - **تحتُ اللّفظ** : [ص ع] لفظاں سِر ، حرف حرف کرکے حرف بحرف ، این بین - اِن مِن ، لفظاں مُوجب ، نثر ہار ؛ سُر توں بغیر پڑھنا ، لفظ لفظ کرکے پڑھنا - **تحت و تصرّف میں لانا** : [مح ہ] (۱)

ورتنا ، ہنڈانا ، دبلّنا ۔ (۲) مـَل مارنا ، قبضے بیٹھ کرنا ، مالک بن بہنا ، مالکی گنّھانی ، آپنے اختیار تے وس وِچ لیانا ۔

● **تحتانی** : [ض : فوقانی] ۔ (۱) ہیٹھلا ، تھلواں ۔ (۳) جِس اکّھر (حرف) دے ہیٹھاں نُقطے ہون ؛ جویں : ب پ وغیرہ ۔ (۳) مُڈھلی یا ہیٹھلی جماعت ، نیواں (درجہ) ۔ **تحتانیہ** : [ص نر ع] نظم نثر لِکھن دا اِک گُن ؛ اجیہے لفظ لیانے جنھاں دے تھلّے ہی نُقطے بِندیاں ہون ؛ جویں : ہیر آکھیا جوگیا جھوٹھ آکھیں ... ۔ جے اُتے نقطیاں والے لفظ ہون تے اِہ ڈھب 'فوقانیہ' سداوے گا ۔

● **تحدیث** : [مد ع] {حدث : کم دا واقع ہونا ، نویں چیز دسنی} (۱) آکھنا ، کہنا ، گل ، بات ، بیان کرنا ، اظہار یا اعلان کرنا ۔ (۲) روایت کرنی ، ذِکر کرنا ، {تحدیثِ نعمت : نعمت دا ذکر} ۔

● **تحذیر** : [نر ع] {حذر : ڈرنا} ڈرانا ، برکانا ، خوف دوانا ، رُعب پانا ، دھونس دینی ، خبرداری دا لفظ : بچ بچ بچیں ! ۔

● **تحریر** : [مد ع] {حـُر : آزاد کرنا ، حُر بنانا ، سوارنا} (۱) لِکھت ، لِکھائی ، عبارت (۲) لِکھن ڈھنگ ۔ (۳) لِکھیا ہویا کاغذ ، چٹھی ، چیری ، خط پـتّر ، لِکھا پڑھی ۔ (۴) نقشیاں مُورتاں تے تصویراں اُتے واہی ہوئی مہین لیک ۔ (۵) گوٹے کناری دی مغزی جھڑی جھالـّر تھلے لاندے نیں ۔ (۶) شکلاں مُورتاں واہن دا علم ۔ (۷) لِکھن دی کار کمائی ۔ (۸) داڑھی دا خط ؛ اُہ لیک جھڑی گل تے گلھ ہیٹھ بندی اے ۔ (۹) شرع وِچ غلام چھڈ دینا ۔ **تحریر اِجازتی** : [مد ف] اجازت ناما ، اجازت ناوا ، کھُلـّھ ، لہنے دار تے دیندار دے وچکار اِجیہا من منوتا ہٹی پہـّلا آپنا دعوا اگھاں پا کے دُوجے نوں اُہدا کمّم کار جاری رکھن دی اجازت دیندا اے ۔ **تحریرِ ظہری** : [مد ن ع] کاغذ دے پچھلے پاسے لِکھی ہوئی گل کتّھ ۔

● **تحریص** : [مد ع] {حرص : لالچ کرنا} [بُھچلانا ، حرص یا لالچ دوانا] ۔ (۱) لالچ ، لـّب ، لوبھ ، اُبھاوا ، بُھچلاوا ، حرص ، طمع دوانی ۔ (۲) اُدھالا ۔

● **تحریض** : [مد ع] [حرض : بدن یا عقل وچ خرابی ہونی] چُک دینی ، اُبھارنا ، جوش ، شہ (جنگ دے ویلے) ۔

● **تحریف** : [مد ع] {حرف : پھیرنا ، کنارے تے ہونا} اک دے تھاں دُوجا حرف رکھنا ، گل دا پھیر ، گل بدلنی ، لفظ/معنے بدل دینے ۔

● **تحریک** : [مد ع] {حرک : ہلانا} لہر ، پریر ترغیب ، پریرنا ، بُھچلاوا ، چھیڑ ، ہِل جُل ، چُـک ، اُچھالا ، سیاسی لہرا ، کسے مقصد نُو ڈھنگ نال چلانا ۔ عام طور تے اِہ لفظ سیاسی جماعتاں یا مذہبی کماں وِچ ورتیا جاندا اے ؛ [ــچلا ، کر] ۔ **تحریکِ اِلتوا** : [مد ف ا] اسمبلی دے جلسے وچ کسے وقوعے بارے کھُلـّھی بحث کرن دی تجویز ، مطالبہ ، منگ ۔

● **تحریم** : [مد ع] {حرم : منع کرنا ، روکنا ، حفاظت کرنی} [حرام کر دینا] وڈیانا ، عزّت کرنی تے کرانی ، حُرمت ، قدر [تکبیر تحریمہ : نماز دی نیت بنھن ویلے پہلی وار ہتّھ چُکّ کے اللہ اکبر کہنی] ۔

● **تحس نحس** : [ص ا] برباد ، سُنجا ، چوڑ ۔

تحس نحس کرنا : [مح ہ] اجاڑنا ، برباد کرنا ، پٹنا ، پُٹ اُکھیڑنا ، فناہی بھیرنی ، تباہے لاہنے ۔ آپو لاہنے ، ناس مارنا ، ستیا پٹنا ، اِٹ نال اِٹ وجانی ، میٹ دینا ، فنا کر دینا ۔

● **تحسُّر** : [نر ع] سُکان {حسر : رنج افسوس کرنا} ۔ (۱) سوگ (کسے دے مرن دا یا کسے ناکامی اُتے) ۔ (۲) افسوس ، ہِرکھ ، دُکھ ۔

● **تحسین** : [مد ہ] {حسن : ہچّھا ہونا ، سوہنا ہونا} سلاہنا ، دھنّ بھاگ (آکھنا) ، اشکے ، دھن ، واہ وا ، شاباشے ، ہلاشیری ، تعریف ، داد ۔

● **تحشیہ** : [نر ع] {حشی : آندراں دی بِیماری لگنی} حاشیہ لکھنا ، حاشیہ چاڑھنا ، کتاب دے پاسے تے کسے گل نُوں نندنا سلاہنا ، نکھیڑنا ۔

● **تحصیل** : [مد ع] {حصل : حاصل ہونا} [لینا ، حاصل کرنا] ، کٹھّا کرنا ، اُگراہنا ۔ (۱) حاصل کرنا ، جمع کرنا ، کٹھا کرنا ۔ (۲) عِلم سِکھنا ۔ (۳) نفع ، فائدہ ، حاصل ۔ (۴) تحصیلدار دا دفتر ، تحصیل ۔ (۵) لگان یا معاملہ وصول کرنا ۔ **تحصیلِ حاصل** : [مد ف] نکمّا کم ، نکمی گل ، فُضول بحث ، اوس شے لئی بھج دَوڑ کرنی جہڑی آپے ہی لبھ جان والی ہووے یا پہلے توں حاصل ہووے ۔ **تحصیلدار** :]نر ف[تحصیلدار ، تحصیل دا وڈا افسر ، زمیناں دے معاملے نبیڑن تے مُعاملہ اُگراہن والا افسر ۔ **تحصیلداری** : [مد اُف] تحصیلدارا ، تحصیلدار دا کم یا عہدہ ۔ **تحصیل کرنا ، تحصیلنا** : [ص اُ] وصول کرنا ، حاصل کرنا ، لبھنا ، لینا ، جمع کرنا ، اُگراہنا ، اُگراہی کرنی ، کمانا ، کھٹنا ، کمائی کرنی ۔

● **تحفُّظ** : [نر ع] [حفظ ، بچانا ، زبانی یاد کرنا] کسے نُوں بچانا ، بچا ، راکھی ، رکھّھ ، رکھا ، رکھوالی ، بچاوا ، حفاظت ، احتیاط ، سنبھال ، بچاؤنی ، سمھالا ، چوکسی [-- کر] ۔

● **تحفگی** : [مد ف] ہچھیائی ، وڈیائی ، خوبی ، بھلیائی ، سُہپّن ، اُچیائی ، چنگا نتیجہ ، پھل ۔ [— نکل (مح)] ۔

● **تحفہ** : [نر ع] {تحف : نذرانہ دینا} [ج : تحائف ، تحفجات] اُلفت نال بھیجی ہوئی چیز ، نذر ، نذرانہ ، سوغات ، ڈھووا ، انعام ۔ [ص مح] انوکھا ، سوہنا ، چون ، اُچرج شے ، [—دینا : ڈھویا ڈھونا ، نذر گزارنی ، نیاز ڈھونی] ۔

● **تحقیر** : [مد ہ] {حقر ، ذلیل ہونا ، قدر نہ ہونی} بُرا آکھنا ، ذلیل کرنا ، بے حرمتی ، نقدری ، کریچ ، بے قدری ، کسے نُوں گھٹیا/ کمینہ جاننا ، [—کر] ۔

● **تحقیق** : [مد ع] {حق : ثابت کرنا ، سچی بات کرنی} ، [ج : تحقیقات] پُن چھان ، چھان پھٹک ، جاچ بھال ، پُچھّ گِچھ ، کھوج بھال ، گویڑ ، پرچول ، پڑتال ، سچ نتارا ، یقین ، پکی پِیڈی گل ، تجربہ ، ازمائی ہوئی بات ، کڈھ ، سچ ، ٹھیک ، ثبوت ۔ **تحقیق شدہ** : [ص ف] کھوج بھریا ، پرمنیا ، سچّا ۔ **تحقیق کرنا** : [مص اُ] کھوج لانا ، کھُرا کڈھنا ، پُچھ پُچھا کرنا ، گویڑ کرنا ، سچ نتارنا ، جاچنا ، ثبوت لبھّنا ، سچ ثابت کرنا ۔ **تحقیقاتِ موقع** : [مد ہ] موقعے دی پُن چھان ، جِتھے کوئی واقعہ وقوعہ ہو جائے؛ اوتھے جا کے قنوں موجب پُن چھان کرنی یا کھوج کھُرا

کڈھنا ، واردات دا حال جاننا ۔

● **تحکّم** : [نر ع] {حکم ، حکم چلانا ، حکومت کرنی} ، حکم ، ملتّو متّلی دا راج ، زبردستی ، زوراوری ، سکھا شاہی ، رعب ، دھونس ، خواہ مخواہ دی تڑہی ، زور دھگانا ، [—جتا] ۔ **تحکماً** : [تف ع] حکم نال ، دھگانے ، دابے نال ، رعب / تڑھی نال ، زور دھگانے زورو زوری ۔

● **تحلیل** : [مد ع] {حل : گھلنا} (۱) گھولنا ، حل کرنا ، گالنا ، گھل جانا ۔ (۲) لیستا ہو جانا ۔ (۳) پچنا (کھادا پیتا) ۔ (۴) مر جانا ، دم نکل جانا ، روح دا تحلیل ہونا ۔

● **تحمّل** : [نر ع] {حمل : بھار چکنا} صبر ، سہار ، حوصلہ ، برداشت ، حلیمی ، دھیر ، [—کر / سے کام لے] ۔

● **تحمید** : [نر ع] {حمد : وڈیانا ، سلاہنا} ، [حمد کرنی] ، شکرگزاری ، شکر ، شکرانہ ، صفت ، سلوہت ، وڈیائی ، گُن ، صفت کرنی ، تعریف ، وڈیانا (رب نو) ، [—کر] ۔

● **تحمیق** : [نر ع] {حمق : پاگل ہونا ، بےوقوف بننا} [مورکھ بنانا] الّو بنانا ، پاغل کرنا ، ریکارڈ/توا لانا کسے دی نکیھدی کرنی ، فول اڈیانا ، جھیڈ ، مسخریاں کرنیاں ۔

● **تحویل** : {و} [مد ع] {حول : اک حالتوں دوجی وچ بدلنا} (۱) حوالے کرنا ، سپرد کرنا ، سپرداری ، سپرد کیتا ہویا مال ۔ (۲) سیارے (تارے) دا اک برج وچوں دوجے برج وچ جانا ۔ (۳) رپئے دے پیسے بنانے (حساب وچ) ۔ **تحویل دار** : [نر ف] خزانچی ، روکڑیا ، بھنڈاری ، امانتی ۔

تحویلِ قبلہ : [مد ع] مسلماناں دا بیت المقدس توں خانے کعبے ول مڑنا ۔

● **تحیّات** : [مد ع] {حیی : زندہ رہنا} درود سلام ، برکتاں (حضرت محمدؐ ہوراں اتے) ، اللہ لوکاں اتے ثواب / لئی گھلیا ہویا سلام ، [اِہ لفظ تحیّت دی جمع اے جہڑا اردو وچ نہیں ورتیا جاندا ۔ **التحیّات** : [نر ع] اہ خاص دعا جہڑی قعدے دی حالت وچ دو رکعتوں توں بعد یا آخری رکعت وچ درود شریف توں پہلاں پڑھی جاندی اے] ۔

● **تحیّر** : [نرع] {حیر : درست گل توں ناواقف ہونا ، راہ بھلنا} ، نظر دا پتھرا جانا ، حیران ہونا ، حیرانی ، ڈیمبر ، تعجب ، اچرج بات ، انوکھی گل ، حیرانی / گھابرن دی حالت ۔

● **تخالُف** : [نر ع] {خلف : خلیفہ بنانا ، جانشین بننا ، عادت بدلنی ، پچھے رہنا} مخالفت ، مخالفی ، آپو وچ اِک دوجے دا مخالف ہونا ، خار ۔ اِک دوجے دی مخالفت کرنی ، وَیر ورودھ ، شریکا ۔

● **تخت** : [نر ف] تخت ، بادشاہ دے بیٹھن دی چوکی ، کرسی ، تخت پوش ، چونکی (بہن دی) ۔ **تخت بخت** : [نر اُ] راج ، بھاگ ، سکھ ، بھاگ سہاگ ، عیش ، ارام ۔ **تخت پر بیٹھنا** : [مح اُ] راج کاج سامبھنا ، بادشاہ بننا ، حکومت سنبھالنی ، راجا بننا ، تخت مِلنا ۔ **تخت پوش** : [نر ف پ] تخت اُتے وچھایا ہویا کپڑا ، قالین ، چادر ، تخت پوش ، پنجابی لوک بولی وچ "تخت پوش" دی ترکیب اکٹّا تخت لئی بولی جاندی اے ۔ **تخت چڑھنا** : [مح اُ] (۱) پلنگھ تے جانا ، منجی اُتے چڑھنا ۔ (۲)

سونا ، ارام کرنا - (۳) ویاہ ہونا ، چڑھ منجے بہنا (وہٹی دا) - **تخت چھوڑنا :** [مح اُ] تخت چھڈنا ، بادشاہی چھڈنی ، تختوں لہ جانا ، راج تیاگنا ، حکومت چھڈ دینی - **تخت دینا :** [مح اُ] راج گدی اُتے بٹھانا ، راج بہانا ، بادشاہ بنانا - **تختِ رواں :** [نر ف] جس تخت تے سوار ہو کے بادشاہ نکلدا اے ، اہ تخت جہدے اُتے بال نچدے گوندے ہوئے جنج نال جاندے نیں ، اڈن کھٹولا ، اڈن کھٹولی ، حضرت سلیمان دا مشہور تخت ، ہوائی جہاز - **تختِ شاہی :** [نر ف] بادشاہ دا تخت ، اہ تخت جہدے اُتے بہ کے بادشاہ دربار لائے ، گدی والی اہ چونکی جہدے تے راجا بہوے ، راج تخت - **تختِ طاؤس :** [نر ف] شاہجہان دا بنوایا ہویا مور ورگا تخت ، جہنو نادر شاہ ۱۱۵۲ھ وچ دلیوں لٹ کے آپنے نال ایران لے گیا سی ؛ کہندے نیں ایس تخت اُتے اودوں سست سمے وچ چھی کروڑ رپئے خرچ ہوئے سن - **تخت کا تختہ ہونا :** [مح اُ] تخت دا تختہ ہونا ، بادشاہ دا تختوں لہ جانا ، بادشاہی کھسنی ، راج اجڑنا ، بربادی ہونی - **تخت کی رات :** [مح اُ] ویاہ دی پہلی رات ، سہاگ رات ، لاڑے لاڑی دی پہلی رات - **تخت گاہ :** [مد ف] جس شہر وچ بادشاہ رہندا ہووے ، راج گدی ، راج گھر - **تخت نشینی :** [مد ف] تخت اُتے بہنا ، راج سمبھالنا ، بادشاہ بنن دی ریت - **تخت یا تختہ :** [اکھ ف] کامیابی یا موت ، ہڈیں ڈھیر یا دسیں ڈھیر -/ یا ہنے یا بنتے :- کسے وڈے کم نو اجّ ہتھ پانا پئی کر گزراں گے یا کردے کردے مر جاں گے -

● **تختہ :** [نر ہ] (۱) پھٹا ، پٹڑا ، (دھوبیاں دا) - (۲) پھانسی دا تختہ - (۳) پھٹا (مردے نہان دا) - (۵) تا (کاغذ د) - (۵) کیارا ، باغ دا اک نکا ٹکڑا ، (۶) تپا (بھوں دا) - (۷) لکڑ دی پیٹی (مردے لئی) - **تختہ الٹ جانا :** [مح اُ] راج پلٹنا ، بادشاہی کھسنی ، پیٹھلی اُتے ہونی ، شہر اجڑنا ، تباہی آونی ، اباد تھاں دا منجا ویران ہو جانا - **تختہ بندی :** پھٹے جوڑ کے کندھ یا فرش بنانا ، کیاریاں دا سوہنا سدھا ہونا - **تختہ پل :** [نر اُ] ''پل'' ، کوٹ قلعے دی کھائی اُتے بنایا ہویا پھٹیاں دا پل ؛ پئی ؛ جد لوڑ پئی آپنے ول کھچ لیا ، لکڑی دے تختے جوڑ کے دریا - نہر اُتے بنایا ہویا پل - **تختہ تابوت :** [نر ف] مردہ دھر کے لے جان والا صندوق یا پٹڑا ، جنازہ ، ارتھی وغیرہ - **تختہ سیاہ :** [نر ف] کالا پھٹا ، (بلیک بورڈ : blackboard) تختا ، جس تے سکولاں وغیرہ وچ چاک نال سوال تے عبارتاں لکھ لکھ کے سمجھاندے نیں - **تختہ مشق :** [نر ف] اہ تختی جہدے تے منڈے لکھائی دی مشق کردے نیں ، ہر ویلے ورتن وچ آون والی شے ، اہ بندہ جہنو ہر ویلے کسے دی زیادتی سہنی پوے ، اہ دوست جہنو ہر ویلے دوجے لوک یا دوست مخول دا نشانا بنائی رکھن - **تختہ نرد :** [نر ف] چورس پھٹی ، جہدے اُتے گوٹاں رکھ کے کھیڈدے نیں ، اک کھیڈ جہڑی شطرنج دے مقابلے اُتے بنی سی - **تختہ ہو جانا :** [مح ہ] اجڑ جانا ، تباہ ہو جانا ، جسم دا آکڑ جانا ، ہل جل نہ سکنا - تن تختہ ہو جانا ، تن تختہ نہ رہنا -

● **تختی :** [مد ہ] (۱) پھٹی ، پٹی ، تختی ،

نِکا پھٹّا - (۲) گل دا گہنا - (۳) چھوٹیاں بالاں دے لکھن دی پٹی ؛ عام کر کے مُڈھلیاں (پرائمری) جماعتاں وِچ اُہدے اُتے کالی سیاہی نال لکھیا جاندا اے - **تختی پر تختی ، میاں جی کی آئی کمبختی** : [اکھ اُ] مُنڈے پھٹی اُتے پھٹی رکھدے نیں ، پٹی : منشی اُستاد یا مُسّلاں اُتے کوئی مصیبت آوے گی ، پھٹی اُتےّ پھٹی دا رکھنا منحوس سمجھیا جاندا اے اخے انج کیتیاں مُنڈے اُستاد دی مار توں بچے رہندے نیں - **تختیاں پڑنا** : [مح اُ] آڈیاں پھٹیاں نال مار پینی ، کرڑی پھنڈ پینی ، پھٹیاں وجنیاں -

● **تخرِجہ** : [نر ع] {خرج : نِکلنا} کسے لفظ شعر یا گل دے عدد (گِنتی) گھٹا کے تاریخ کڈھنی -

● **تخریب** : [مد ع] {خرب : برباد ہونا ، ویران ہونا} خرابی ، اُجاڑا ، خرابّا ، تباہی ، بربادّی ، وگاڑ ، ویرانی - **تخریب پسند** : [ص ف] فسادی ، شرارتی ، گُنڈا ، ساڑ پھوک کرن والا ، گڑبڑیا ، بھن توڑ کرن والے ، اُجاڑا پان والے ، تباہی مچان والے ، بربادی (گھیراؤ جلاؤ) کرن والے ، پُٹ اُکھیڑو ، وگاڑو ، اُجاڑو لوک -

● **تخرِیج** : [مد ع] {خرج : نِکلنا} ، کڈھنا ، خارج کرنا ، نکاس ، نکالا -

● **تخصِیص** : [نر ع] {خص : خاص کرنا ، تمیز کرنی] وکھرا تے چونواں سلوک ، ہورناں نالوں ودھ کے آدر بھا ، خاص توجہ ، دھیان تے گوہ ، اُچیچ ، آنلگ ورتارا -

● **تخطِیہ** : [نر ع] {خطی : غلطی کرنی} کسے دے کم دی خامی پھڑنی ، بُھلّ وکھانی ، خطا دسنی ، غلطی کڈھنی -

● **تخفیف** : [مد ع] {خف : ہولا ہونا} گھٹانا ، گھٹ کرنا ، خرچ گھٹانا ، درجہ گھٹانا ، چھانٹی کرنی ، بیماری دا زور گھٹنا ، ارام ہونا ، کسے لفظ نُو گُھٹ کے بولنا ، جویں : بےچارہ دی تھاں بچارا (وچارا) - **تخفیف میں آنا** : [مح اُ] چھانٹیا جانا ، چھانٹی وِچ آؤنا ، نوکریوں لتّھ جانا - درجہ گھٹ جانا -

● **تَخَلْخُل** : [نر ع] {خلخل : ہلانا یا عورت دا پازیب پہننا} پول ، پولاپن ، اندر دا کھوکھ ، کھوکھلاپن ، کھوکھ ، کھوکھا ، سکھنا ہونا - (۲) عورت دا پیراں وچ پان لئی خاص قسم دا چھن چھن کردا گہنا ؛ اِجویں : توڑے چھانٹاں تے چھگلے - (۳) فلسفے وچ کسے جسم دا ودھکے گھٹنا -

● **تَخَلُّص** : [نر ع] {خلص : صاف کرنا ، تمیز کرنی} اک چونواں ناں جھڑا شاعر شعراں وچ اپنے اصلی ناں دی تھاویں ورتدے نیں -

● **تخلِیص** : [مد ع] {خلص : صاف کرنا ، تمیز کرنی} (۱) قصیدے دا اُہ تھاں جتّھوں شاعر تمہید یا تشبیب ختم کرکے اصل گل ول آؤندا اے - (۲) بچا ، خلاصی ، چُھٹکارا -

● **تخلیط** : [مد ع] {خلط : مِلانا ، اک چیز نُو دوجی نال رلانا} رلا ، رلا میل ، جُھوٹھ سچ رلانا ، علم کلام وِچ سچ جھوٹھ دا میل -

● **تخلیق** : {اُ} [مد ع] {خلق : پیدا کرنا} (۱) خدا تعالی دا کسے چیز نُو بنانا ، پیدا کرنا ،

پیدائش ۔ (۲) کیسے کم نُو آپنے دماغوں کرنا ۔ کسے چیز نُو بنانا ، کاڈھ ، گھاڑ ، رچنا ۔ **تخلیق کرنا** : [مص اُ] (۱) پیدا کرنا ۔ (۲) رچنا ، ایجاد کرنا ۔ (۳) لکھاری دا کوئی نواں مضمون کولوں لکھنا ، رچنا ، اپنے کولوں جوڑنا ۔

● **تخلیل** : [مد ع] [خلّل : چھیک کرنا] (۱) وضو ویلے داڑھی تے سِر دیاں والاں وچ گلّیاں اُنگلاں پھیرنیاں ۔ (۲) خلال کرنا ، دنداں وِچوں پھسے ہوئے بھورے کڈھنے ۔

● **تخلیہ** : [نر ع] {خلو : خالی ہونا ، کلّا ہونا} اکل ، کلیاں ہونا ، اُہ تھاں جتھے آپنے سوا کوئی نہ ہووے ، اکلانجا ، اکلوانجا ، اکانت ، اکلاپا ۔

● **تُخم** : [نر ف] بی (لو) ، بِیّج (نر) ، نُطفہ ، نسل ، اُلاد ، گِٹک ، آنڈا ۔ **تخم بالنگُو** : [نراُ] تخملنگا ، تخم لنگاں لیسلے بیاں دی اک مشہور دوا ۔ **تخمِ تاثیر صحبت کا اثر** : [اکھ اُ] پ = تخم تاثیر تے صُحبت دا اثر / بندے توں بندہ ڈھنگ پھڑے : اصلے تے صُحبت دا اثر ضرور ہُندا اے ۔ **تخمِ حرام** : [ص ف] حرامّی ، حرامدا ، حرامزادا ، لامبھ دا (بی) ، حرام دی سٹ (لو) ، بِنا نکاحوں اولاد ، حرام کاری دا جمّم ۔ **تخمِ ریحان** : [نر ف] نیاز بو دا بی ۔ **تخم کتاں** : [نر ف] السی دا بی ، السی ۔

● **تخمہ** : [نر ع] {وخم : ہضم نہ ہونا ، بدہضمی ہونی ، آبت آؤنے} اُپھاک ، اُبت ، اُپّر چھل ، بدہضمی ، اُہ ان پچ جھڑا بُہتا کھان نال ہووے ، چوکھا کھا کے اُبتنا ۔ **تخمہ نکلنا** : [مح اُ] کبوتر دے پنڈے اُتے پھمنیاں نکلنیاں ۔

● **تخمیس** : [مد ع] {خمس : پنجواں حصّہ لینا ، پنجویں نمبر تے ہونا} آپنے یا کسے دُوجے دے شعر اُتے آپنے مصرعے لا کے ''پنج مصرعیا'' (مخمّس) بند تیار کرنا ۔

● **تخمینہ** : [نر ع] {خمن : اندازہ لانا} ، اندازا ، باڑا ، ایڑگیڑ ، سرسری حساب ، جاپدا خرچ ۔ **تخمیناً** : [تف ف] {خمن : باڑا (اندازا) کرنا} اٹکل نال ، اندے سٹّے نال ، اندازے موجب ، نیڑ نیڑ ، گھٹو گھٹ ، گھٹ ودھ ، آینا کُو ، چاچ مُوجب ، ودھ توں ودھ ۔

● **تخویف** : [مد ع] {خوف : ڈرنا} ڈرانا ، خوف وکھانا ، دھمکی ، تڑہی ، ڈراوا ، دابا دھاسا **تخویفِ مجرمانہ** : [نر ع] دھونس ، ناجائز دبا ، رُعب تڑھی ، بدنیتی نال دھمکانا ، ڈرانا ، دبا ہیٹھ لیا کے کم کڈھنا ۔

● **تخئیل** [مد] **تخیُّل** : [نرع] {خیل : وچارنا ، خیال کرنا} ، سوچ وچار ، سیان ، خیال ، خیال وچ لیانا خیال پیدا کرنا ، شاعر دا آپنی سوچ وچار نال کوئی اچرج خیال پیش کرنا پئی جھنُو عام لوکی دھیان وچ نہ لیا سکن ۔

● **تدابیر** : [ب] [مد ع] [و : تدبیر] {دبر : مُڑنا ، مرا} تدبیراں ، ڈھنگ ، پربندھ ، بند و بست ۔ (تدبیر) ، متے ، کوششاں ، اُپا ، سوچ وچار ، احتیاط ، تجویز ، سکیم ، منصوبہ ۔

● **تداخل** : [نر ع] {دخل : داخل ہونا ، اندر وڑنا} زبردستی وڑنا ، تنیا جانا ۔ (۱) اک دُوجے وچ وڑنا ۔ اک حصے دا دُوجے حصے وچ تنیا جانا ۔ (۲) (خواہ مخواہ) دوجے دے کم وچ دخل دینا ۔ (۳) اُہ بدہضمی جھڑی اُتوڑتی

وکھو وکھریاں چیزاں کھان نال ہُندی اے ۔
تداُخل فصلیَن : [نر ع] موساں دا وچلا سا جھڑا اک دے مُکن تے دوجے دے مڈھ بجھن اُتے ہُندا اے ۔

● تداُرک : [نر ع] {درک : لبھنا ، ہاتھ لبھ لینی} علاج ، اُپا ، توڑ ، روک بنھ ، تدبیر ، کمی پوری کرنی ، بندوبست ، بدلہ ، سزا ، چٹّی ، گواچی شے دا حاصل کرنا ۔ قبضے وچ لینا ۔ تداُرک کرنا : [مح اُ] توڑ کرنا ، روکنا ، بنّھ لانا ، اُپا کرنا ، سزا دینی ، گھاٹا پُورا کرنا ، پربنّھ کرنا ، چٹّی بھرنی ، تھوڑ پُوری کرنی ۔

● تدبُّر : [نر ع] {دبر : مرنا ، مڑنا} عقل ، سیان ، سوچ وچار ، نتیجہ ، گوڑھی سوچ ، عاقبت اندیشی ، ڈھو بنانا ، ڈھب سوچنا ، تدبیر کرنی ، سیاست ۔

● تدبِیر : [مد ع] {دبر : مرنا ، مُڑنا} کسے کم دا مُڈھ / اخیر سوچنا ، علاج ، اُپا ، خیال ، گویڑ ، فِکر ، گوہ ، دھیان ، ڈھنگ ڈھب ، کوشش ، تجویز ، کسے نُو پریشان کرنا ، دُکھ دین دا بندوبست ۔ تدبیر کرنا : [مد ع] تدبیر سوچنی ، بندوبست کرنا ، تجویز کرنی ، ڈوریاں گُندنیاں ، ڈھنگ سوچنا ، صلاح پکانی ، بنا بنانا ، چال چلنی ، ترکیب کڈھنی ، اُپا کرنا ۔ تدبیر کند بندہ ، تقدیر زند خندہ ، [اکھ ف] بندہ تدبیراں کردا اے تے تقدیر ہسدی اے [پ] : بندہ جوڑے پلی پلی تے رب رڑھاوے کُپا ۔ مطلب : بندہ کچھ سوچدا اے پر تقدیر کجھ ہور کر وکھاندی اے ۔ تدبیر کے پر جلتے ہیں تقدیر کے آگے : [اکھ پ] : تقدیر اگے تدبیر دی نہیں چلدی ۔ مطلب : ہونی پیش نہیں جان دیندی ۔
تدبیرِ منزل : [مد ف] چج نال گزر مُزر (گزارہ) کرن دی تدبیر ، گھر وسانا ، خرچ چلانا ، گھر گرہست ، خانہ داری ۔

● تدرِیج : [مد ع] {درج : رُتبیاں اُتے پوڑی پوڑی چڑھنا ، چلنا ، ہولی ہولی درجے وار اُتے جانا یا کرنا (کوئی کم)} ۔

● تدرِیس : {ر} [نر ع] {درس : پڑھنا} پڑھانا ، تعلیم دینا ، سبق دینا ، پڑھانا سکھانا ، پڑھائی ، سکھائی ۔

● تدفِین : [مد ع] {دفن : گڈنا ، دبنا} کفنیرا دفنیری ، کفن دفن ، قبرے پانا ، دفن کرنا ، دبنا ۔

● تدقِیق : [نر ع] {دق : کُٹنا ، پیہنا} گوڑھی سوچ ، بریک بِینتی ، تاڑ ، سیان ، پرکھ پرچول ، [بریکیاں چھانٹیاں]

● تدوِیر : [مد ع] {دور : چکّر کٹنا ، گول دیرے وچ گھمنا} (۱) گھیر ، گھیرا ، گُلائی ، گول گھتیرے جہا ہونا ۔ (۲) گھمانا ، چکر دوانا ، گیڑے کڈھانے ۔ (۳) قرآن مجید دا وِرد کرنا ۔

● تدوِین : [مد ع] {دون : کمزور ہونا ، ماڑا ہونا} ترتیب دینی ، جمع کرنا ، کتاب بنانی ، کتاب جوڑنی ۔

● تِدھارا : [نر ہ] (۱) تن دھارا ۔ تن دھاراں دے ملن دی تھاں ، تِروہن ؛ جتھے تِن دریا مِلن ، تِمیل ۔ (۲) اک درخت دا ناں جہدیاں ٹہنیاں تِن تِن کر کے نکلدیاں نیں ؛ اِہ

تھوہر دے درخت وانگوں ہُندا اے ۔

● تَدَیُّن : [نرع] {دین : مذہب اختیار کرنا} دیانت داری ، دینداری ، پرہیزگاری ، ایمانداری ۔

● تَذَبذُب : [نرع] {ذبذب : ہلنا جُلنا} دو دلی ، کچ پکّ ، جکو تکّی ، کچی پکی نیت ، اغ کہ اغ دا چکّر ، ڈِبّر ، حیرانی پریشانی ۔ تذبذب میں پڑنا : [مح اُ] سوچیں پینا ، کُجھ نہ سُجھنا ، حیران ہونا ، پریشان ہو جانا ۔

● تذکار : [نرع] {ذکر : یاد کرنا ، چیتے رکھنا} گل بات ، بیان ، ذکر اذکار ، بیان ، کتھا ، کہانی ، گلّ کتھ ۔

● تذکرہ : [نرع] {ذکر : یاد رکھنا ، چیتے کرنا} ذکر ، بیان ، چرچا ، یاد ۔ (۲) شاعراں دے حال چال تے اُہناں دے 'کلام نمونیاں' والی کتاب ۔ (۳) ہوئیاں بیتیاں دی تاریخ ، حیاتی دے حال ۔ تذکرہ چلنا ، چھڑنا : [مح ۰] گل چھڑنی ، ذکر ہونا ، ذکر آ جانا ، گل بات ہونی ۔ تذکرہ چھیڑنا : [مح اُ] گل چھیڑنی ، گل شروع کرنی یا ٹورنی ، گل یاد کرانی ۔

● تذکیر : [مد ع] {ذکر : یاد رکھنا ، مرد ہونا} ۔ (۱) یاد دوانا ، ذکر کرنا ۔ (۲) نر بنانا ، مرد بنانا (قرار دینا) ۔ [ض : تانیث] ۔

● تَذَلُّل : [نرع] {ذلل : ذلیل ہونا} ادھینگی ، عاجزی کرنی ، چھوٹا بننا ، آپنے آپ نُو ہیٹا سمجھنا ۔

● تذلیل : [مد ع] {ذلل : چھوٹا تے ذلیل بننا} بےعزتی ، خواری ، نموشی ، نقدری ، پھکّڑی ، بھنڈی ، نکھیدّی ۔ تذلیل کرنا : [مص اُ] کسے نو ذلیل کرنا ، بےعزت کرنا ۔ نقدری کرنی ، ہیٹھا بنانا ، بھنڈنا ، ننندنا ، نکّھو بنانا ۔

● تر : [ص ف] (۱) گلا ، بھجّا ہویا ، وترّیا ہویا ، وترالا ۔ (۲) ملائم ، نرم ۔ (۳) تھندا ، چربی والا (۴) تازا ، چوندا چوندا ۔ (۵) رس والا ، رسیلا ۔ (۶) گھنا ، چوکھا ۔ (۷) ڈھلّا ، کُھلّھا ۔ (۸) مزیدار ، سوادلا ۔ (۹) لبیڑیا ہویا ۔ (۱۰) تر مال ، بچھا ، عمدہ ۔ تر بتر : [ص اُ] (۱) بھجّا ہویا ، چوکھا گلّا ، لیتھّو پیتھّو (۲) نچڑّدا (گھیو) ۔ (۳) وگدا (مڑھکا) ۔ (۴) جھدے وچوں پانی چوندا ہووے ۔ تردامن : [ص ف] لبڑّیا ، گنہگار ، اوگنہار ، گنُاہی ۔ تر کرنا [مح اُ] بھیونا ، لبیڑنا پُسانا ، گیلا کرنا ، تھندا بنانا ۔ تر و تازہ : [ص ف] (۱) سجرا ، تازہ ۔ (۳) نروآ ، نرویا (۲) چمک والا ۔ (۴) ہریا بھریا ۔ (۵) راضی بازی ۔ (۶) تگڑا ، موٹا تازہ ۔ (۷) رونق والا ۔

● تُر : [نر ہ] تُر ، اہ لکڑی جھدے اُتے جُلاہے کپڑا اُن کے ولٹیدے جاندے نیں ، گوٹا کناری ولھیٹن دی خاص گول لکڑ ۔

● تِر : [ہ سن ، گن] ترے ، تن ، اگیتر کرکے آوندا اے ، ویکھو : تربینی ، ترسُول وغیرہ ۔

● تِرا : [تر ہ] [تیرا دا مخفّف] تینڈا ، تیڈا ، تیرا ۔

● تُرا چہ : [مح ف] تیُنو کی (لگے)؟ اِہُنو آکھدے نیں جھڑا فضول دخل دئے : تُوں آپنی نبیڑ تیُنو ہور نال کی! ۔

● تُراب : [مد ع] مِٹّی ، گھٹّا ، خاک ، زمین ۔

● تراجم : [نر ع ج] {ترجمہ : کِسے دُوجی زبان وِچ بیان یا تحریر کرنا} [و : ترجمہ] ۔ (۱) ترجمے ، اک توں دُوجی زبان وچ ڈھالے ہوئے خیال ۔ (۲) اُلتھے ۔

● ترارا (طراوہ) : (۱) چُنگی ، چوکڑی ، چھال ، شڑپّا ، چھڑپا ۔ (۲) چھال (گھوڑے دی دُڑکی) ۔ (۳) چُستی چلاکی ۔ (۴) چھوہلی ٹور ، دُڑکی ۔ (۵) نشہ ، ٹور ۔ ترارا یا ترارے بھرنا : [مح ہ] چُنگی مارنی ، چوکڑی بھرنی ، تیز دوڑنا ، فراٹے بھرنے ، چھال مارنی ، چھالاں ماردیاں جانا ۔

● ترازو : [مد ف] ، تکڑّی ، تکڑ ، کنڈا ، ترکڑی ، چیزاں وستاں تولن دا آلہ ۔ ترازو ہو جانا : [مح اُ] تُلنا ، تُل کھانا ، ساواں ہونا ۔ (۲) برابر دی چوٹ ہونا ۔ (۳) تیر دا ادھا اندر تے ادھا باہر رہ جانا ۔ (۴) تیر دا کِسے چیز دے وچکار کُھبھ جانا ، جویں ؛ اکھ دی دھیوی اے ۔

● تراس : [نر س] ڈر ، خوف ، تراہ ۔

● تِراس : [نر ہ] پیاس ، ترہ ۔

● تِراسی : [گن ہ] تراسی ، اسّی تے تِن ۸۳ ، [ص : تراسیوں / تراسیاں] ۔

● تراش : [مد ف] (۱) کٹائی ، چھلائی ، چھلن کٹن دا ڈھنگ ، رند ، چنڈائی ۔ (۲) گھاڑ ، گھڑت ، بنوت ، بنت ۔ (۳) وجہ ، چھب ۔ (۴) کاڈھ ۔ (۵) ڈھنگ ۔ (۶) کاٹ ، کتر ۔ (۷) تراشن دا امر ۔ تراش خراش : [مد اُ] (۱) کاٹ کُتر (۲) کٹ وڈھ ، چھانٹ ۔ (۳) بنت ، گھڑت ۔ (۴) رُوپ ، سروپ ، ڈول ، گھاڑ ۔ (۵) وجہ ، چھب ۔ (۶) ڈھنگ ، رنگ ۔ (۷) سنگار ، سجاوٹ ، طرز ۔

● تراشنا : [مت ہ] {ف : تراشیدن = چھلنا} (۱) گھڑنا (۲) چھِلنا ۔ (۳) رندنا ۔ (۴) چنڈنا ۔ (۵) چھانگنا ، مُنّنا (سِر وغیرہ) ۔ (۶) کترنا ۔ (۷) وڈھنا ۔ (۸) ٹُکّنا ۔ (۹) لاپرنا ۔

● تراشہ : [نر ف] (۱) چھل ، کُترا ، کُترن ۔ (۲) خط پتر ، اخبار وغیرہ وچوں چُن کے کٹی ہوئی خبر ، کاٹ ، کٹنگ ۔ (۴) پتھر گھڑن دا ہتھیار ۔

● تراشیدہ : [ص مف ف] (۱) چھانگیا ہویا ، چھلیا ہویا ۔ (۲) مُنیا ہویا (سِر) ، گھونا مونا ۔ (۳) گھڑیا ہویا ۔ (۴) رندیا ہویا ۔ (۵) چنڈیا ہویا ۔ (۶) لاپریا ہویا ۔ (۷) سوہنا ۔

● تراضی : [مد ع {رضی : خوش ہونا} من منوتی ، آپو وچ راضی ہونا ، خوش ہونا (اک دوجے نال) ۔ تراضیٔ طرفین : [مدف] سمجھوتا ، منوتا ، سمجیھوا ، من منوتی ، رضا مندی ، دو دھراں دا راضی نامہ (ہونا) ۔

● تَرا فُق : [نر ع] {رفق : نرمی ، سمجھوتا یا دوستی کرنی} میل ، یاری ، سانجھ (دوآں دھراں دی) اجہا چو مصرعیا جھدے مصرعے اگے پچھے کیتیاں سوچ مضمون وچ فرق نہ پوے ۔

● تراکُم : [نر ع] {دکم : ڈھیر لانا ، کٹھیّا کرنا ، تہ لانی} کٹھ ، سانجھ ، اک دوجے دے اُتے رکھ کے تہ لانی ، کٹھیّا ہونا ، ملیا ہویا ہونا ۔

● تراکیب : [مد ع] {رکب : سوار ہونا ، سفر کرنا ، چلنا} [و : ترکیب] ترکیباں ، تدبیراں ، طریقے ، فقریاں وچ لفظاں دی بندش تے ڈھکا ۔

● ترانا : [مت ہ] [ض : ڈبونا] ترانا ، تارنا ، تار دینا ، ڈبدے نوں بچانا ، بیڑی پار لانی ، بیڑا بنے لانا ، اوکڑ وچ سہارا دینا ، گناہاں توں بچانا ۔

● ترانوے : [گن ہ] ترانوے ، ترانویں ، نتّوے تے تن = ۹۳ [ص پ ، ترانویواں] ۔

● ترانہ : [نر ف] (۱) خوشی دا گون ، گانا ، راگ ۔ (۲) اک خاص قسم دا گیت ، خوشی دے لے‌لہرے وچ لکھیا ہویا ۔ (۳) قومی سوہلا ، نظم ۔

● تراوت ، تراوٹ [مد ہ] (۱) تروت ، تراؤت ، تازگی ۔ (۲) ٹھنڈیائی ، تری ، ترورا ۔ (۳) ٹھنڈ (اکھیاں دی) ۔ تراوت ملنا ، ہونا : [مح اُ] تروت آؤنی ، اکھیں ٹھنڈ پینی ۔

● تراوش : [مد ف] تربکا ، چوآ ، تبکا تبکا ڈگن دی حالت ، چویا ، چوندا ، ہونا ، چوݨ ۔

● تراویح : [مد ج ع] {روح : رات نوں جانا تے کم کرنا} [و : ترویح] [آرام دینا] نفل دیاں ویہ رکعتاں ؛ جھڑیاں روزیاں دے مہینے عشا دی نماز مگروں پر وتراں توں پہلاں پڑھدے نیں تے ودھیرے کر کے پورا قرآن شریف اکی پنجھی یا ستائی راتاں وچ سنا دیندے نیں ہر دو رکعتاں مگروں کجھ پل ٹکا سہار وی لیندے نیں ۔

● تراہ : [نر نا] اک شہر جتھّے دیاں تلواراں تے کٹاریاں بہت مشہور نیں ۔ تراہ تراہ کرنا : [مت مح ہ] ڈرنا ، پناہ منگنی ، دہائی دینی ہائے ہائے کرنی ، رولا پانا ، کھپ مچانی ، ترلے لینے ، کسے شے دی تھوڑ پاروں ہتھل ہونا ، وگوچا آؤنا ۔ تراہ تراہ ہونا : [لا مح ہ] رولا پینا ، کھپ مچنی ، توبہ تلا ہونی ، اوڑ وچ مینہ لئی دہائی مچنی ، وگوچا آؤنا ۔

● ترایا : [نر ہ] اُہ تھاں جتھے ترے راہواں ملن ، ترایا ، ترستا ، تن راہا ۔

● ترائی : [ص ہ] (۱) تراہ (شہر) دی بنی ہوئی تلوار ۔ (۲) تراہ دا رہن والا ۔ تراہ واسی ۔

● ترائی : [مد ہ] (۱) دریا دی کندھی ، دریا لاگلی زمین ۔ (۲) بیلا ۔ (۳) وتّر والی زمین ۔ (۴) پہاڑ دے لاگلا گھاہ ، میدان ۔

● تَرب : [نر اُ] ستار ، سرنگی دی اک تار دا ناں ۔

● تُرب : [مد ف] مولی ، مشہور بھاجی دا ناں ۔

● تُربت : [مد ف] قبر ، مزار ، ڈھیری ، گور ، سکھ لوک ''مڑھی'' بولدے نیں ۔

● تُربُد : [نر ہ] (۱) دست لیان والی اک دوا ۔ (۲) متھّے دا وٹ ۔

● تربوز : [نر ف] ہدوانا (ف : ہندوانہ) ،

دہانا دھوانا (لو) متیرا ، تربوز ، مشہور پھل ۔

● **تربت** : [نر ع تھا] گورستان ، قبرستان ، مل گزار (لو) : گورستان ؛ مویاں دی منڈی (سٹھ) ، ڈھیریاں ۔

● **تربیت** : [مد ع {ربو : پیدا ہونا ادھنا} پالنا پوسنا ، سکھائی ، چج ، تہذیب ، تمیز ، مت ، اخلاق دی تعلیم دینی ، پالنا ۔ **تربیت نا اہل را چوں گردگان بر گنبد است** : [کہ ف] نلائق نو سکھانا پڑھانا گنبد اتے خنوٹ سٹن وانگ اے : کنچجے نو بھاویں لکھ سمجھاؤ سکھاؤ اوہ آپنی عادتوں باز نہیں آؤندا ، [پ] : کتے ڈنگی پوشل کدے نہ سدھی ہو ۔ لکھ صبوناں لگے کالے مول نہ ہوندے بگے ۔

● **تربیدی** [نر ہ] ترویدی ، تن ویداں دا] جانو ، سیانا ۔ باہمناں دی اک قوم ۔

● **تربینی** : [مد ہ] (۱) تروبنی ، تمیل ، اوہ تھاں جتھے تن دریا ملن ۔ (۲) الہ آباد وچ گنگا ، جمنا تے سرسوتی تنے دریا ملن دا تھاں ۔

● **تربھر ہونا** : [ص ہ] تڑنگ ہونا ، کیھٹلرنا ، رسنا ، غصے ہونا ۔

● **تربھنگا** : [ص ہ] ٹیڈھا ، جھکیا ہویا ، اوڈا کوڈا ۔

● **تربھون** : [نر ہ] ساری مخلوق ، زمین اسمان تے پتال : کل جہان (ہد) ۔

● **ترپ ، ترپ** [نر ا ، انگ trup] (۱) ٹروپ [اسی سواراں دا جتھا] ۔ (۲) تاش دی اک کھیڈ جس وچ رنگ مل کے کھیڈیا جاندا اے ۔

● **ترپال** : [نر ہ : انگ tarpaulin] ٹاٹ ، تپڑ ، ترپال ، دھپ یا مینہ کنی توں بچن لئی ورتیا جان والا موٹا کپڑا جس تے رال چاڑھی ہندی اے ۔

● **ترپائی** : [مد و] ترپائی ، بخیے دی الٹی سوائی ، ہتھ دی بریک سیون (ٹانکے) [پ مص : ترپانا] ۔

● **ترپن** : [مد ہ] اوہ سیون جہڑی کپڑے دے کنارے دبان لئی کیتی جاندی اے ، الھڑی ، الھڑ ۔

● **ترپن** : [گن ہ] ترونجا ، پنجاہ تے تن = ۵۳ ۔

● **ترپنا** : [مت ہ] ترپانا ، ترپائی کرنی ، تروپے لانے ، دبا کے سیونا ، دہری سوائی کرنی ، الیہڑنا ۔

● **ترپولیا** : [نر ہ] (۱) تن درا ۔ (۲) نالو نال تن درے جہڑے بزار دے شروع وچ یا سڑک تے وڈا دا جلوس لنگھن لئی بناندے نیں ۔

● **ترپھلا** : [نر ہ] (۱) ترپھلا ، تن چیزاں ، اولے ہریڑاں تے بہیڑے ۔ (۲) تن پھلاں والا چاکو ۔ (۳) تہرا ہتھیار ۔

● **ترت ، ترنت** [ویلا ہ] ترت ، جھٹ ، ہنے ، ایسے ویلے ، جھبدے ، شتابی نال ، فوراً ، جھٹ ، فٹ ۔ **ترت پھرت** : [لق ہ] اکدم ، پھرتی نال ،

ُچستی نال ، چلاکی نال ، ودھیک چھیتی ، جھٹّبدے ، شتابی - [مد ہ] ُپھرتی ، چلاکی ، کاہلی ، کاہل ، تیزی - **ُترت دان مہا ُپن :** [ا کھ ہ] ُترت دان ؛ مہا دان - : مطلب : لوڑ ویلے سر دِتی ہوئی تھوڑی جہی مدد وی بڑی سہار ہندی اے -

● **ُترتا ُترت :** [تف ہ] اوسے ویلے ، جھٹ پٹ ، اوویں ، فوراً ، فٹافٹ -

● **ُترُترا ، ُترُتریا :** [نر ص] (١) لُترا ، بکواسی ، گلادھڑ ، گل باتیا ، چاتر - (٢) چلاک ، ُہشیار - (٣) تیز ، ترکھّا -

● **ترتراتا :** [ص اُ] گڑچٹو ، گڑُچ (گھیو) ، چوندا چوندا ، تردا تردا ، ُنچڑدے ہوئے گھیو والا - [مص ترترانا : گڑچنا ، گڑچوں ہونا] -

● **ُترُتری :** [مد ہ] ُنوتری ، دھوُتو ، مشہور واجا -

● **ترتیب :** [مد ع] {رتب ، پکا ہونا ، حرکت نہ کرنی ، اڈول ہونا} - (١) لڑی وار پرونا - (٢) آپنے آپنے درجے موجب رکھنا - (٣) سوارنا ، سجانا - (۴) صف بندی - (٥) الجبرے وچ قاعدیاں دا ناں - (٦) انتظام - **ترتیب دینا :** [مح اُ] لڑی وار رکھنا ، ترتیب لانی ، ڈھنگ نال سجانا ، ترتیبنا ، سنگارنا ، تھاں سِر رکھنا ، پال بنا دینی ، اکڑ پچھڑ دھرنا - **ترتیب سے :** [تف اُ] ترتیب نال ، ڈھنگ / چج نال ، ڈھب طریقے سِر ، ترتیب وار - **ترتیب وار :** [تف اُ] درجے وار ، ترتیب سِر ، واری سِر ، تھاں سِر ، وارو وار ، سجا کے -

● **ترتیل :** [مد ع] {رتل : چنگے ڈھنگ نال انتظام پانا} ترتیل قرآن شریف ُنو ٹھہر ٹھہر کے تے صاف صاف پڑھنا -

● **ترُجان :** [ص ع] [ترجمہ : اِک بولی وچوں دوجی بولی وچ بیان کرنا / ڈھالنا] [ج : تراجم ، تراجمہ] (١) اک زبان ُنو دوجی زبان وچ لکھن بیانن والا ، شرح کرن والا ، غیر زبان سمجھان والا ، ترجمہ کار - (٢) سفیر ، نمائندہ -

● **ترجمہ :** [نر ع] {ج : تراجم ، ویکھو ترجان} ترجمہ ، التھا ، اک زبان دی گل دوجی وچ لیانی ، [—کر : ترجانا ، اُلتھانا] - **ترجمہ نگار :** [نا ع] ترجمے کار ، اُلتھے کار - **ترجمہ نگاری :** [مد ف]ترجمہ کرن دا کُن ، ترجمے کاری ، اُلتھے کاری -

● **ترجیح :** [مد ع] {رجح : ُجھکنا ، اڑنا} (١) پکھّ ، لحاظ ، اُچیچا سلوک - (٢) ودھیری پسند - (۴) وڈپ ، وڈیائی ، پہل - (٣) دوجے دے مقابلے وچ پسند کرنا ، اک چیز نالوں دوجی چیز ُنو ودھ کے وڈیائی دینی - **ترجیح بِلا مرجّح :** [مد ف] رئی ، پکھ ، پھوکی وڈیائی ، بے ُتکی صفت ، ان بھاوندی پکھ ، ایویں وڈیانا - **ترجیح دینا :** [مح اُ] اگیرے جاننا ، ُدوجیاں نالوں چنگا جاننا ، ودھیرے پسند کرنا ، اُچے درجے دا سمجھنا ، ہوراں نالوں چنگا سلوک کرنا ، اُتم یا ودھیا سمجھنا [ہد] - **ترجیح رکھنا :** [مح ا] اُتم ہونا ، لائق ہویا ، کسے نالوں چنگا ثابت ہونا ، وڈیائی والا ہونا ، وڈا ہونا ، وادھے وچ ہونا - **ترجیح مِلنا :** [مح] خاص حق مِلنا ، ترجیح مِلنی ، وڈیائی مِلنی ، پہلاں

نال آؤنا ، وڈا مقام لبھنا ، ہورناں نالوں چنگا سمجھیا جانا ۔ **ترجیحی** : [ص ف ا ع] (۱) ترجیح والا ، رئی والا ، پکھ والا ، وڈپ والا ، وکھرا ، چونواں ، خاص (سلوک) ۔ **ترجیحی سُلوک** : [نر اُ] ہورناں نالوں وکھرا تے چنگا سلوک ، چنگا ورتارا کانی ونڈ ۔

● **ترجیع** : {ح} [مد ع] {رجع : پرتنا ، پھرنا ، مُڑنا} (۱) دونہہ مصرعیاں وچ اِک وزنے لفظ اِکسّو ترتیب نال لیانے ۔ (۲) اذان دیاں کلمیاں (شہادتیں) دا وار وار آکھنا ۔ (۳) مصیبت دے ویلے انا للہ و انا الیہ راجعون پڑھنا ۔ **ترجیع بند** : [نر ع [رجع : پھرنا ، مُڑنا] اجیہی نظم جیہدے ہر بند دا اخیرلا بیت یا مصرع مُڑ مُڑ کے اُہو آوے ، اِہ آپنے مصرعیاں دی گنتی نال تیجے توں لیکے دسویں تیک ہُندا اے ، خاص شعر ۔

● **ترچھا** : [ص ہ] [مد : ترچھی] (۱) ٹیڈھا ، ونگا ، ڈنگا ، ترکّھا ۔ (۲) بانکا ۔ (۳) استر لئی ورتیا جان والا اک ریشمی کپڑا ۔ **ترچھا پن** : [نر ہ] ٹیڈھ ، تر کّھ ، ڈنگ ، ونگ تڑنگ ۔ **ترچھا دیکھنا** : [مح ہ] اکھ بھنگا کے ویکھنا ، ٹیڈھا تکّنا ، بھینگا ہونا ، اکھ بھوا کے تکّنا ۔ **ترچھا کرنا** : [مح ہ] ڈنگا کرنا ، آڈا ٹیڈھا بنانا ، جُھکانا ، کوڈا کرنا ۔ **ترچھا لگنا** : [مح ہ] (۱) ٹیڈھا لگنا ، پاسے پرنے جاپنا ، ونگا دسنا ۔ (۲) بُرا لگنا ۔ **ترچھا ہونا** : [مح ہ] ونگا ہونا ، ٹیڈھا ہونا ، ڈنگا ہو جانا ، جُھکیا ہویا ہونا ، لفیا ہونا ۔ **ترچھی آنکھ / نظر / نگاہ** [مد ا اُ] (۱) ٹیڈھی اکّھ ، ٹیڈھی نظر ۔ (۲) چور اکھّی ، کانی اکّھ ، کیری اکھّی ، (۳) قہر دی اکّھ ، غُصے بھری تکنی ، قہر غضب دی گُھوری ۔ (۴) معشوقاں والی ویکھنی ۔

● **ترحُّم** {رحم : نرم ہونا ، مہربانی کرنی} رحم ، مہربانی ، دیا ، کِرپا ، ترس ۔

● **ترخنا** : [لا ہ] تڑکنا ، پھٹنا ، تڑک جانا ۔

● **ترخیم** : [مد ع] کسے کلمے دے اخیر نو کسے حرف یا نفظ دے حصے نُو دُور کرنا ؛ جویں : خورشید توں خُور ۔

● **تَردُّد** : [نر ع] {ردّ : پھیرنا ، رد کرنا} (۱) فکر ، سوچ ، اندیشہ ، جھاکا ، جکوتکّی ، پریشانی ، اِنج کہ اُنج دا چکرّ ۔ (۲) کھیتی باڑی ، واہی بیجی ۔ **تردُدِ ناجائز** : [نر ف] دھکے دی واہی بیجی ، کسے ہور دی زمین واہ لینی ، زمین دا ناجائز قبضہ / تَمّل ۔

● **تردید** : [مد ع] {ردّ : پرتانا ، پھیرنا ، ردّنا} کسے گل نُو رد کرنا ، جُھٹھیارنا ، جُھوٹھی گل ردنیّ ۔

● **ترس** : [نر ہ] (۱) رب دا خوف ، ہول ۔ (۲) رحم ، مہر ، دیا ۔ **ترس آنا** : [مح ہ] ترس آؤنا ، رحم آؤنا ، من وچ مہر پَینی ، دل موم ہونا ۔ **ترس کھانا** : [مح ہ] ترس کھانا ، رحم کرنا ، مہر کرنی ، مہربانی کرنی ، مدد کرنی ، دیا کرنی ۔

● **ترس** : [نر ف] {ترسیدن : ڈرنا} ڈر ، بھو ، خوف ، دہشت ، تراہ ۔ **ترسا** : [نر ف] (۱) ڈرن والا ، وہمی ۔ (۲) اگ پُوجن والا ، اگّ پُجاری ۔ **ترسال** : [ص ف] ڈرو ، ڈراکل ، ڈریا ہویا ، ڈردا ڈردا ، ڈہلیا ہویا ۔

● **ترسانا** : [مت ہ] ترسانا ، سہکانا ، لالچ دوانا ، ریجھاں چاواں وچ رکھنا ، آس دوا کے خالی رکھنا ، تہایا/ترھایا مارنا ۔ **ترسا ترسا کر** : [متف ہ] سہکا سہکا کے ، ترسا ترسا کے ، تڑفا تڑفا کے ، رجھا رجھا کے ، تھوڑا تھوڑا کرکے ، [دینا] منتاں کروا کے ، بھاراں تے پے کے ۔ **ترسا ترسا کر مارنا** : [مح ہ] ترسا ترسا کے مارنا ، دوروں وکھا کے ترسانا (من بھاؤندی شے) ، لالچ دے کے وی نہ دینا ۔

● **ترسنا** : [لا ہ] سکّنا ، سہکنا ، لوچنا ، لوڑنا ، ریجھنا ، جی کرنا ، للچانا ، بھڑکنا ، ترسنا ۔ **ترستی نے دیا بلکتی نے کھایا نہ جیبھ جلی نہ سواد پایا** : [اکھ ہ] جھڑا کم بڈھے رُدھے کیتا جائے اُہدا سُر سواد نیں آؤندا ، جھرک جُھرک کے کیتا ہویا پُن دان کسے کم نیں آؤندا پئی اِنج کوئی وی راضی نہیں ہُندا ۔

● **تَرا** : [نر ہ] توریا ، سرھوں دی اک قسم ، (تیل کڈھدے نیں) ۔

● **ترسُول** : [نر ہ] (۱) ترنگلی ، ہندوستان دا اک پُرانا ہتھیار ، تسانگا ، تن پھلا ، نُکتّیاں والی بلّم ، تن پھلا برچھا ، ترسُولا ، ترسُولی ۔ (۲) مندر یا دیوی دے دروازے تے گڈی ہوئی لوہے دی تسانگی ۔

● **ترسیل** : [مد ع] {رسل : اُوٹھ دا ہولی ہولی ٹرنا} والاں دا لمکنا ۔ (۱) گھلّنا ، بھیجنا ، بھجوانا ، ٹورنا ، خط گھلنا ۔ (۲) سُر نال پڑھنا (قرآن) ۔

● **تُرش** : [ص ف] (۱) کھٹّا ، کھٹّے دے رس ورگا (سواد) ۔ (۲) نراض ، کھرھوا ، چڑ چڑا ، رسنڈڑ ، رُس جان والا ۔ **ترشائی** : [مد اُ] کھٹیائی ، کھٹاس ، کھٹا سواد ۔ **ترش رُو** : [ص ف] متھتّے سڑیا ، بد مزاج ، بدخو ، نراض ، کوڑا ، کنّبا ، سڑیل ، چڑچڑا ، کھرھوا ، غصّے والا ، سڑیا بلیا ، جھدے متھے وٹ رہن ۔ **ترش روئی** ، **ترشروئی** : [مد ف] سڑیل مزاج ، سڑیل پنا ، غصّہ ، کھرھوا بول ۔ **ترشروئی سے بولنا** : [مح اُ] اوکھا اوکھا بولنا ، سڑیاں سٹنیاں ، غصّے نال بولنا ، بے رخی نال کُونا ، آوازاری نال گل کرنا ۔ چلکنا ، چلک کے بولنا ۔ **ترش و شریں** : [ص ف] کھٹّا مٹھّا ۔ کھٹّمٹھا ، کھٹّے مٹھے سواد والا ۔

● **تَرشُّح** : [نر ع] (۱) نکا نکا مینہ ، کن من ۔ (۲) چھڑکا ، ترونکا ۔ (۳) ٹپکا ، چوآ ۔ (۴) ظاہری دُکھ ۔ **ترشُح ہونا** : [مح اُ] نکا نکا مینہ پینا ۔ (۲) جاپنا ، پتہ لگنا ، محسوس ہونا ۔ (۳) گلاں توں ظاہر ہونا ، شکلوں دسنا ۔ (۴) چونا (تربکے تربکے پانی دا چونا) ۔

● **ترشن** : [مد اُ] (۱) چھیلی ۔ (۲) چھلتراں ، سک جیہے جھڑے لکڑی رندن چھلن ویلے لہندے نیں ۔ (۳) لکڑی دے سک تے بُورا ۔

● **ترشنا** : [مت اُ] (۱) چاقو / چُھری نال چھلنا ، گھڑنا ۔ (۲) کٹیا جانا ، وڈھیا جانا ، وڈھینا (۳) گھڑیا جانا ۔

● **تُرشی** : [مد ف] (۱) تُرشائی ، کھٹیائی ، کھٹاس ۔ (۲) اچار دا کھٹا سواد ، کھٹّیاں شیواں ، کھٹیاپن ۔ (۳) نراضگی ، روسا ، اوازاری ۔

ترشیح : [مد ع] {رشح : پسینے دے قطرے پھٹنے ، پانی دا کسے برتن وچوں رسنا} (۱) اہ ایہام جس وچ نیڑے ڈھکدے معنیاں والے لفظاں نوں کلام وچ ورتیا جاندا اے ۔ (۲) داڑھی دی کتر چھانٹ ، درستی ، سُدھائی ۔

ترصّد : [نر ع] {رصد : تاڑنا} (۱) آس ، اُمید ، آشا ۔ (۲) اڈیک ، انتظار ۔ (۳) چھہ ، چھہی ، دا ، تاڑ ۔

ترصیع : [مد ع] {رصع : ٹھہرنا ، چمبڑنا} (۱) جڑت ، جڑائی (سونے وچ ہیریاں دی) (۲) شعر دی اجہی خوبی پئی دواں مصرعیاں دے لفظ ترتیب موجب موتیاں وانگ اِکّو وزن تے قافیے والے ہون ، اِہ خوبی نثر وچ وی پیدا کیتی جا سکدی اے جِنھوں "نثر مرصع" کہندے ہین ۔

ترغیب : [مد ع] [رغب : چاہنا ، شوق تے رغبت ہونی] چُک ، شہ ، بُھچلاوا ، لالچ دینا ، شوق دوانا ، راضی کرنا (کسے گل لئی) ۔ اُدھالا ۔ **ترغیب دینا** : [مت اُ] چُک دینی ، چُکنا ، اُبھارنا ، بُھچلانا ، لالچ دینا ، راضی کرنا ، ہُلارا دینا ۔

ترفان : [نر اُ] بندُوق دی نالی صاف کرن والا تن پکھا سُوہان = ریتی ۔

ترفّع : [نر ع] {رفع : چُکنا تے اُچّا کرنا (عزت نال)} وڈت ، وڈپ ، وڈیائی ، اُچیائی ، غرور ، تکبّر ، ہنکار ، اُچیاں ہون دا چا ۔

ترفّہ : [نر ع] {رفہ : عیش کرنی ، خوشحال ہونا} لہر بہر ، خوشحالی ، رج پُج ، سُکھ ، وسیبا ، ہر شے دی رُل ۔

ترقانا : [مت اُ] تڑکانا ، توڑنا ۔

ترقنا : [لا اُ] تڑکنا ، پھٹنا ، تیڑ یا تریڑ آونی ۔

ترقّی : [مد ع] {رقی : چڑھنا ، اُچّا جانا} چڑھت ، ترقی ، وادھا ، وڈیائی ، چڑھتل ، اُساری ، اُچیائی ۔ **ترقی پانا** : [مح اُ] وڈا ہونا ، اسرّنا ، عہدہ ودھنا ، ترقی ہونی ، درجہ ودھنا ، مال دولت دا ودھنا ۔ جماعتے چڑھنا ، پاس ہو جانا ۔ **ترقی پسند** : [ص ف] ترقی چاہن والا ، اگے چڑھت پسند ، حیاتی لئی نویں سُکھ بھالن والا ، نویں اُساری دا چاہوان ، "اگہاں وُدھو" ۔ **ترقی پذیر** : ترقی پاندا اُسر رہیا ۔ **ترقی دینا** : [مت اُ] (۱) مرتبہ ودھانا ، ترقی دینی ، اگے ودھانا ۔ (۲) تنخواہ ودھانی ، دولت ودھانی ۔ (۳) حالت سوارنی ۔ (۴) جماعتے چاڑھنا ۔ **ترقی کرنا** : [مح اُ] ودھنا پھلنا ، وادھے پینا ، پہلے نالوں چنگی حالت بنانی ، تنخواہ / عہدہ یا درجہ ودھنا ، وادھا ہونا (مال دولت عزّت وغیرہ دا) ۔ **ترقیاتی** : [ص اُ] ترقی والے (سلسلے) اُساروان ، اُساروین کم ، ترقی بارے ، ترقی دین لئی ، بھلیائی تے خوشحالی دے (کم تے منصوبے) ۔

ترقیم : [مد ع] {رقم : لکھنا} لِکھت ، لکھائی ، لکھنا (نر) ، لکھیا ہویا ، لکھی ہوئی ۔

ترک : [نر ع] [چھڈنا] ترک ، تیاگ ، چھڈ چھڈا ، بُھل چُک ، اہ لفظ یا عبارت جہڑی لِکھنوں رہ جائے تے حاشیے اُتے لکھ دِتی جائے ، اہ لفظ جہڑا پہلے صفحے دے اخیر وچ ہُندا اے تے اگلے صفحے دی پہلی سطر وچ

سبھ توں پہلاں لکھیا جاندا اے ترکِ ۔ ادب : [نر ع + ف] بے ادبی ، گستاخی ، شوخی ، مچھریواں ، ادب دے خلاف گل ۔ ترک اولٰی : [نر ف] اوس کم ُنو ترک کرنا جھدا کرنا نیکی اے ، نیکی تیاگنی ، ِبلٹنا ۔ ترکِ تعلق کرنا : [مح اُ] میل ورتارا چھڈنا ، بول چال ختم کرنی ، تعلق توڑ لینا ، ُحقّہ پانی چھیکنا یا بند کرنا ، برادریوں نکھیڑ دینا ، ذاتوں باہر کڈھنا ۔ ترکِ ُدنیا : [نر ف] دنیا ترک کرنی ، ُدنیا چھڈنی ، ُدنیا نو تیاگ ُدینا ، دنیا دے لٹا کے چھڈ دینے ، دنیا توں وکھریاں ہو جانا ، سادھو بن جانا ۔ ترکِ سلطنت : [نر ف ع +] بادشاہی چھڈنی ، راج تیاگنا ، تخت تاج چھڈنا ، تختوں لہنا (مرضی نال) ۔ ترک کرنا : [مت اُ] چھڈ دینا ، تیاگنا ، تعلق توڑ لینا ، اگہاں لئی ''ناہ'' کرنی ، منوں وسارنا ، راہ کھہڑا چھڈ دینا ۔ ترکِ موالات : [مد ع] میل جول چھڈنا ، نامِل ورتن ، (۱) چونکیوں ُچلھیوں ، آکی ہونا ، چونکیوں پولیوں کرنا ، گل بات چھڈ دینی ۔ (۲) اِک سیاسی لہر (تحریک) جھڑی نامِل ورتن (''عدم تعاون'') دے ناں نال وی مشہور اے ، اِہ لہر؛ گاندھی جی دے اشارے تے انگریزی راج دے خلاف چّلی سی ۔ ترکِ وطن : [نر ف+ع] دیس وچ ُھنّا بننا ، دیس تیاگنا ، وطن چھڈ دینا ، پردیسی ہونا ، آپنا پنڈ گراں یا ملک چھڈنا ، مہاجر / پناہی ہونا ۔

● ُترک : [نر ت] (۱) حضرت نوح دے ُپتّر : یافث دے پتر دا ناں ، ِجس توں اگے ترکاں دی نسل چلی ، مسلماناں دی اُہ قوم جھڑی تاتار وچ آباد اے ، ہندو لوک وی مسلماناں ُنو ترک آکھدے سن ۔ (۲) ترکستان دے رہن والے ۔ (۳) سوہنا ، معشوق ۔ [مد : ترکن = سپاہی دی زنانی] ۔ ترک تاز ، ترک تازی : [مد اُ] لٹ مار ، تباہی ، بربادی ۔ ُلٹیرا سپاہی ، لٹ مار کرن والا ۔ ُترکستان : [نر نا ت] ٹرکی ، ُترکاں دا دیس ، ُتـرھکی (لـو) ۔ ُترک دیس ، ایشیا وچ اک مشہور ملک جھنو پہلاں توران تے تاتار وی کہندے ُہندے سن ۔ ترکن ، ُترکنی : [مد اُ] ُترکانی ، ُترکن ، سپاہن ، سپہن ، راکھّی ، راکھی کرن والی ، شاہی محل ، ڈیوڑھی وچ پہرہ دین والی ، زنان خانے دی پہریدارنی ، اردبیگنی ، اُڑدبیگن ، ُترکی : [مد ف] (۱) ُترکاں دی بولی ۔ ٹرکی (ترک دیس) وچ بولی جان والی زبان ۔ (۲) مردانگی ، وریامگی ، بہادری ، مردؤ ۔ (۳) آکڑ ، اُجڈُپنا [ص نر] ۔ (۴) ترکستان دے ِپڑ دا گھوڑا ۔ (۵) ٹرکی یا ُروم دا وسنیک ۔ (۶) ترکی یا روم دی بنی ہوئی (کالے ُپھوندھے والی لال ٹوپی) ۔ ترکی بہ ترکی جواب دینا : [مح اُ] تاڑ پہاڑ اُتر دینے ، ساواں ہو ٹکرنا ، ُمونہ توڑ جواب دینے ، سوال ُموجب کرڑا جواب دینا ، ِجھا کوئی آکھے ِتہا جواب دینا ۔ ترکی تمام ہونا : [مح اُ] ہنکار بھجنا ، بہادری ُمک جانی ، نشا اُترنا ، غرور بھجنا ، گھمنڈ جاندا رہنا ۔ وٹ لہ جانا ، آکڑ ہینکڑ بھجنی ، جھگ وانگ بہ جانا (لو) ۔

● ترکاری : [مد ہ] (۱) سبزی ، ساگ پتر ۔ ِجویں : مولی ، گاجر ، گونگلو تے ہور ۔ (۲) کچے پھل میوے ۔

● ِترکُٹا : [نر ہ] ُچورن ، ہاضمے دی پھکّی : ُسنڈھ ، پپلاں تے مرچاں دی پھکی ،

ہاضمہ ٹھیک کرن تے بُھکھ ودھان لئی کھاندے نیں ۔

● **تَرکَش** : [نر ف] ترچھک ، تیردان ، تیر رکھن لئی خاص خول/تھیلا ۔ **ترکش میں دو تیر نہیں ؛ شرما شرما لڑتے ہیں** : [اکھ ہ] وکھاوے دا کم کرن والے نو ٹوک کردے نیں ، پُٹھ ؛ ان ہونا یا وسّوں باہرا کم نہیں مُجدا ۔

● **ترکم ترکا** : [مد اُ] ان بن ، اجوڑا ، جُدایگی ، جُدائی ، نامل ورتن ملنا جلنا چھڈ دینا ، اڈواڈ ہو جانا ۔

● **تُرکمان** : [نات] ترکاں دی اِک دُوجے درجے دی قوم ۔

● **ترکہ** : [نر ع] {ترک : چھڈنا} ورثہ ، وراثت ، ''دادے لاہی'' ورثہ ، مویاں دا مال ۔ **ترکۂ پدری** : [نر ف] موئے پیو دا مال ، بپانی داد ، پیو دی جائداد ، ورثہ ، وراثت ۔

● **ترکیب** : [مد ع] {رکب : سوار ہونا ، سفر کرنا} کئی چیزاں رلا کے اک شے بنانی ، رلا میل کرنا ، چج ورتب ، ڈھنگ ، طریقہ ، ڈھب (کوئی خاص شے بنان دا) ، سوچ ، تدبیر ، اُپا ۔ گل وغیرہ دے حصیاں دی بنتر ۔ **ترکیب بند** : [نر ع ف] اجیہے بنداں والی نظم جہدے ہر بند دا اخیرلا شعر نواں تے وکھرے قافیاں والا ہووے [ص : ترجیع بند] ۔ **ترکیب دینا** : [مح اُ] رلانا ملانا ، رلا میل کرنا ، مرکب بنانا ، دوائیاں وغیرہ دا خاص ڈھنگ نال رلا کے اک جان بنانا ۔ **ترکیب سے چلنا** : [مح اُ] سیانف ورتنی ، چج نال تُرنا ، ڈھب سر کم کرنا ، جُگت/ڈھنگ نال چلنا ، گزر کرنی ، سنگ صرفے نال ڈنگ ٹپانا ۔

● **ترلوک** : [تر س] کل جہان ، ساری مخلوق ، جُمل جہان : زمین اسمان تے پتال ۔

● **تُرم** : [نر ہ] بگل ، تُری ، ناد ، دُھوتو ، فوج نو پریڈ دا حکم سنان لئی واجا ، (مُونہہ نال وجان دا اک واجا) ۔

● **تُرمتی** : [مد ہ] تُرمچی ، شکرے یا باز جہا اک شکاری جنور (پکھیرو) ۔

● **ترمرا** : [نر ہ] [ج : ترمرے] تارا ، ترورا ، تریت ، تریر ، تھندا ، تھندیائی دیاں پُھٹکیاں . (۲) بھونگا ، سر دی مڑتن پاروں اکھاں اگے بھون والے تارے جہے ۔

● **ترمیم** : [مد ع] {رم : اصلاح ، تبدیلی ، دُرستی کرنی} ادلا بدلی ، اصلاح ، سُدھائی ؛ وادھ کاٹ کرنی ، مضمون ٹھیک کرنا ۔

● **ترنا ، تر جانا** : [مت ہ] (۱) پانی دے اُتے اُتے لنگھ جانا ۔ (۲) نیک نام ہونا ، ثواب کھٹنا ۔ (۳) بچ جانا ۔ (۴) مالو مال ہونا ۔ (۵) وڈا رتبہ پانا ۔

● **تُرنج** : [نر ع] (۱) گلگل ، چکوترا ، نمبُو دی اک قسم جھڑی کھٹے تے سنترے دی پیوند نال پیدا کیتی جاندی اے ۔ (۲) کڈھائی دا اک نمونہ ۔

● **تُرنجبین** : [نر ف] اُوٹھ کٹارے دے کنڈیاں اُتے تریل وانگوں جم جان والی شکر جہی ۔

● **ترنگ** {تَرَ} : [مد ہ] (۱) شوق ۔ (۲) جوش ۔ (۳) تان ، تران ۔ (۴) اُلیل ، موج ، لہر ۔ (۵) رَوں ، مُوڈ ۔ (۶) [ص ف] تیر چُھٹن دی واج ۔ (۷) جھنکار (تار دی) ، وجدے ہوئے ساز

دی واج ـ **ترنگ آنا** : [مح ہ] اُلیل آؤنی/اُٹھنی ، من دی موج آؤنی ، لہر آؤنی ، خوشی دے گھر وچ آؤنا ، مُوڈ وچ ہونا ، جوش پیدا ہونا ـ **ترنگی** : [ص ہ] شوقین ، اُلیلی ، ترانی ، موجی ، من دی مَوج والا ، لہری ، چاواں متا ، موُڈی ـ

● **تُرنگ** : [نر ہ] (۱) گھوڑا ، ترنگ ـ (۲) غازی مرد ـ (۳) شتابی چلن والا ـ

● **ترنّم** : [نر ع] {رنم : گاؤنا ، چنگی واج کڈھنی} گونا ، گاؤنا ، ہیک لانی ، سُر کڈھنی ، سُر وچ پڑھنا ـ

● **تروٹ** {رَوٗ} : [مد ہ] اِک راگنی دا ناں ـ

● **ترور** : [نر ہ] اک رُکھ جِہدا سَک چمڑا رنگن دے کم آؤندا اے ـ

● **ترویج** {رِو} : [مد ع] {روج : لین دین ہونا ورتیا جانا (سِکے دا)} (۱) رواج ، رِیت ـ رسم پاؤنی ، رواج (ہونا) ، چھیڑ پاؤنی ـ (۲) چلن ، ورتارا ـ (۳) شہرت ـ **ترویج یافتہ** : [ص ف] چالُو ، رواج پئی گل یا چیز ، پرچلت ، مَنّی دنی" ، رسم موجب ورتارے وچ آئی ہوئی ، (شے وغیرہ) ـ

● **ترِویدی** : [نر ہ] ترویدیا ، تِنویدیا ، جس پنڈت یا برہمن نے تِنّن وید پڑھے ہون ـ

● **تُرئی ، تُری** : [مد ہ] تُربی ، مُرلی جہی تُوتنی ، سرنائی ، پِیپنی ، اک میل دی لمی ونجھلی ـ **تُرئی نواز** : [ص اُ] نادی ، مُرلی والا ، ونجھلی باز ، توتری وجان والا / وجنتری ، سرنائی وان ـ

● **تُرئی** : [نر ہ] (۱) توری ، اک سبزی بھاجی ـ (۲) توری دی ول" (ویل) ـ (۳) مُونہہ نال وجایا جان والا اِک واجا ـ **ترئی کا سا پُھول** : [نر ہ] (۱) توری دے پُھل ورگا ، پِیلا ، اکٹھیں سُکھاندا کھٹا رنگ ـ (۲) اہ کم جھڑا ویکھن وِچ سوکھا دِسے پر کرن ویلے اوکھا ہووے ـ

● **تری** : [مد ف] (۱) گِل ، گلاٹ ، گلاؤلا ، تری ، وتّر ـ (۲) تریت ، تریر ، تِرورا ـ (۳) سمندر : [ض ، خشکی] ـ

● **تِری** : [ص مد ہ] [تیری دا مخفّف] تِیری ، تُدھ دی ، تینڈی وکھ ـ **تری بری** : [مد ص اُ] کھتّلری پُلری ، کھیرُو کھیرُو ، اَڈواڈ ، جُدی جُدی ، تِتّر بِتّر ، کِھنڈی پُھنڈی (شے) ـ **تِری پھل** : [نر ہ] تِرپھلا ، اک مشہور دوا دا ناں : اولے ، بہیڑے تے ہریڑاں دا رلامیل ـ

● **تِریا** : [مد ہ] تیویں ، زنانی ، رن ، زال ، عورت ، سوانی ، تریمت ـ **تریا چلتر** : [نر ہ] رن چلاکی ، چلتّر ، رناں دے مکر ، زنانیاں دا فریب ، چھل کپٹ ، کپت ، چالبازی ـ **تریا چلتر جانے نہ کوئے خصم کو مار کے ستی ہوئے** : [اکو ہ] رناں دے چلتر کوئی نہیں جاندا ، کھسماں نُو آپ مارکے چِتا تے چڑھ جاندیاں نیں ـ [پ] ناریاں چنچل ہاریاں چنچل کم کرن ، دنے ڈرن بلائیں ؛ راتیں ندیاں ترن ـ **تریا راج** : [نر ہ] (۱) رن دا راج ، زنانا راج ، تِیویں دی سرکار ـ (۲) تریا ہٹھ ، زنانیاں دی اڑی ـ **تریا رووے پُرکھ بنا ، کھیتی رووے**

ہو بِنا : [اکھ] زنانی مرد کُھنوں روندی اے تے پہلی؛ ہل بِنا ۔ مطلب ؛ چنگی فصل لئی چنگے ہل چلان دی لوڑ ہندی اے [پ] کھساں باجھوں سون ترہائیاں ، جنا ہل اونا پھل ۔ **تریا مت ہیں جو نر آوے وہ تو اِک دن لاج گنواوے :** [اکھ ن] رَن مُریدی آخر خوار کردی اے ، رن پچھے لگن والا جُھڈو ہو جاندا اے ۔ **ِتریا ہٹ :** [مد ہ] زنانی دی ضد ، آکھدے نیں : راجے دے بال وانگ زنانی دی ضد وی ڈاہڈی ہُندی اے اخے جھڑی وی گل تے اڑ جائے پُوری کیتیاں باجھ نہیں رہندی ۔

● **ِتریاق (ِتریاک) :** [نر ع] زہر مُہرا ، زہر دا اثر کٹن والی دوا ، وِس دا توڑ ، سپ ڈنگے دا علاج ۔ زہر مارن والی دوا ۔

● **تریڑا :** [نر ہ] تریڑا ، دھار بنھ کے پانی پاؤنا ، پانی دی دھار جھڑی اُچے تھاؤں آوے ، ٹکور دا اک ڈھنگ ۔ **تریڑنا :** [مت ہ] تریڑا دینا ، دھار بنھ کے پانی پاؤنا ۔

● **تریز {ر} :** [مد ت] تریز ، کنّچھی ، پٹی (کڑتے دی بغلی) ۔ کڑتے دی کنّچھ موڈھے دوالے لگن والا کپڑا ۔

● **تریل :** [مد ہ] مست بتھنی ، مستی ہونی ، باتھن (لو) ۔

● **ترینڈا :** [نر ہ] مچھیاں پھڑن والی کُنڈی نال لایا ہویا گنڈویا / ماس وغیرہ ۔

● **تڑ :** [نر ہ] تڑ ، تڑک ، تاڑ ، چپیڑ وجن یا کسے شے دے ٹٹن دی واج ۔

● **تڑا بھڑی :** [مد اُ] (۱) کاہل ، گھبرا ، بے چینی ، بے قراری ۔ (۲) مری ، موت منڈی دا بھخنا ، مری پسرنی ۔ **تڑابھڑی پڑنا یا ہونا :** [مح اُ] اُتوڑتی مرگاں ہونیاں ، دھڑا دھڑ موتاں ہونیاں ۔

● **تڑا پڑ :** [متف ہ] فٹافٹ ، اکسار ، تاڑ تاڑ ، چھیتی چھیتی ، کسے گل دا فٹ جواب دینا ۔

● **تڑا تڑ :** [مد اُ] (۱) تڑ تڑ ، تاڑ تاڑ ۔ (۲) اِکسار چنڈاں مارن دی واج ، چھپا چھپ ، پڑ پڑ ۔ (۳) جُتّیاں مارن دی واج ۔ (۴) ِتکھے مینہ دی واج ، دھڑلا ۔ (۵) زور دا کڑاکا ۔

● **تڑاخا :** [نر ا] تڑاکا ، پٹاکا ، کڑاکا ، کسے شے دے ٹٹن یا مڑکن دی واج ۔

● **تڑاق :** [نر اُ] تڑاک ، کسے سخت شے دے ٹٹن دی واج ، چپیڑاں وجن یا جُتیاں پین دی واج ۔ **تڑاق پڑاق :** [ویلا اُ] جھٹ پٹ ، چھیتی چھیتی [متف] اُتوڑتی ، اکسار ۔ [نر] چٹاک پٹاک ، تڑاتر کوڑے وجن دی آواز ، کڑ کاڑ ، تاڑ پھاڑ ، (مد) موُنہ در موُنہ (گلاں کرنیاں تے جواب دینے) ۔ **تڑاق سے :** [تف ہ] تڑک کر کے ، کاڑ کر کے ، جھٹ پٹ ، چھیتی نال ، پیندیاں سار ۔

● **تڑاقا :** [نہ آ] تڑک (واج) ، کڑاکا ، گھاٹا ، فاقہ ۔ **تڑاقا بِیتنا :** [مح ہ] بُھکھا رہنا ، فاقے کرنے ، ِڈھڈوں خالی ہونا ، ناقے مرنا ، بُھکھیاں ڈنگ ٹپانا ۔ **تڑاقا کھانا :** [مح ہ] (۱) گھاٹا پینا ، تھوڑ آؤنی ، توڑا ہونا ، وگوچا آؤنا ، گھاٹ

َپینی ۔ (۲) پاٹ جانا ، تڑک کر کے ُٹٹنا ۔ (۳) غش آؤنا ۔

● **تڑاکا ، تڑاقا** : [نر ٥] (۱) کڑاکا ، تڑاکا ، دھڑاکا ، کسے کرڑی شے دے ُٹٹن دی واج ۔ (۲) پٹاکا ۔ (۳) سُوٹا ، گُھٹ (ُحقے دا) ۔ **تڑاکے کا** : [ص ٥] (۱) ِتکّھا ، کرارا ۔ (۲) زور دا ، ڈاہڈا ، سوادلا ، سوادی (۳) ِچلکواں ، شوخ ۔

● **ُتڑانا** [مت ٥] (۱) تڑانا : نکھیڑنا ، وکھ کرانا ، چھڈانا ، بھنانا ، بھان لینا (ُرپیے وغیرہ دا) ۔ (۲) پھل ُلہانا ، پھل ُتڑوانا ۔

● **تڑاوا ، تڑایا** : [نر ٥] وکھاوا ، ِچٹے کپڑے ، سجاوٹ دا سامان ، َٹیں ، ٹنگار ۔

● **تڑائی ، ُتڑائی** : (۱) ُتڑائی ، ُتڑوائی ، بھنائی ۔ (۲) بھان دین دی کار کمائی یا کاٹ ، نوٹ (ُرپیّا) بھنان دی چٹّی ۔ (۳) پھل توڑن ُتڑان دی مزدوری ۔

● **تڑپ** : [مد حمص ٥] (۱) تڑفاٹ ، تڑفا ِسّک ، تڑفنی ، اچمی ، تلف ۔ (۲) ِللنی ، بےَچینی ، بے قراری ۔ (۲) گرمسا گرمی ۔ (۳) ِلشکار ، لشکاٹ تے گڑگج (بدلاں دی) ۔ **تڑپ اُٹھنا** : [مح ٥] (۱) تڑف َپینا ، بے چین ہو جانا ، پھڑک پینا ، لوٹ پوٹ ہو جانا ۔ (۲) چا چڑھنا ۔ (۳) ترہ (تریہ) جانا ، تراہ نکلنے ۔ **تڑپ کر** : [متف ٥] (۱) تڑف کے ، بے چین ہو کے ۔ (۲) ُبھرتی نال ، جھپٹ کے ۔ (۳) ٹپ کے ، چھال مار کے ۔ **تڑپانا** : [مت ٥] تڑفانا ، ِسک دوانی ، ِسکانا ، ُدکھانا ، ستانا ، ترسانا ، دل ساڑنا ، بے چین کرنا ، تڑفا تڑفا کے مارنا ، تنگ کرنا ، ُدکھ دینا ، [لا : تڑپنا] ۔

● **َتڑپـڑ** : [متف ٥] فٹافٹ ، تاڑ پھاڑ ، ُلتر ُلتر (جواب دینا) ۔

● **تڑپـڑی** : [مد ٥] تڑف ، تڑفنی ، اچمی ، اچوی ، اچـّووائی ، بےچینی ، بے قراری ، ِللنی ، تڑفاٹ ، [ــ لگ] ۔

● **تڑپن** : [مد حمص ٥] تڑفنی ، بے چینی ، ِللنی ، اچمی ، اچوی اچوائی ، لوٹنیاں ، اَوکھا حال ۔

● **تڑپنا** : [لا ٥] تڑفنا ، بے چین ہونا ، اچوی اچمی ، بے قرار ہو جانا ، لوٹنیاں لینیاں ، تلو/ تلیو مچھّی ہونا ، ُدکھ وچ پلسیٹے مارنے ۔ جان اوکھی ِنکلنی ۔

● **تـڑتـڑ** : [مد ٥] تڑتڑ ، بندوق یا پٹاکیاں دی واج ، ٹھاہ ٹھاہ ۔ (۲) کچے بھانڈے ُٹٹّن دی واج ۔ (۳ ، متف) چھیتی چھیتی ، فٹافٹ ۔

● **تڑتڑانا** : [مح ٥](۱) ُغصّہ کرنا ۔ (۲) گپ مارنی ۔ (۳) تڑاٹ َپینی ، ُدکھنا ، (پھٹ پھوڑے دا) ٹیس ، ُچبھک پینی ، ِتڑنا ، ِچلکنا ۔

● **تڑخ** : [مد ٥] تڑک ، ُپھٹن یا پاٹن دی حالت ، **تڑخ تڑخ نور برستا ہے** : [اکھ اُ] ُپھٹ ُپھٹ کے نور پیا ورھدا اے ، کسے کوجھی تے ٹھـّٹھا کرن ویلے آکھدے نیں ۔ [پ] : مُونہ نہ متّھا ِجـّن پہاڑوں لتّھا ۔ **تڑخ کر بولنا یا جواب دینا** : [مح ٥] پٹاک جواب دینا ، تلخی نال کـُونا ، ِچنک کے / غصہ کھا کے بولنا ، کـِھجھکے جواب دینا ، اوازاری نال جواب دینا ۔

● **َتڑخنا ، تڑفنا** : [لا اُ] (۱) ِتڑکنا ، تریڑیا جانا (آنڈے دا) ُپھٹنا ۔ پاٹنا ، (گرمی یا سیک دے زور نال) ۔ (۲) کھـُلھنا (پھٹ دا) ۔ (۳)

ِرنج ہوکے اُچی نیویں کرنی ، خفگی نال جواب دینا ۔

● **تڑکا** : [نر ہ] تڑک سار ، تڑکا ، دھمّی ویلا ، سویل ، وڈا ویلا ، سویر سار ، فجر ، نمازاں ویلا ، پَو پھٹالا ، سُہانجلا ، نور پیر دا ویلا ۔ **تڑکا ہونا** : [مح اُ] (١) تڑکا ہونا ، فجر ہونی ، سویرا ہو / سویلا ہونا ، پو پھٹنی ۔ (٢) صدمے پاروں اکھاں اگے تارے بھونے ۔ (٣) ڈاھڈی کُٹ کھانی ، کُٹیا جانا ، مار پینی ، تاؤنی لگنی ۔ (٤) صفایا ہونا ، ہونجھا پھر جانا ، ککھ کنڈا نہ رہنا ۔

● **ِتڑکنا** [لا ہ] ِتڑکنا ، پاٹنا ، ِتڑنا ، تریڑ آؤنی ، چھیراں پینیاں ، پھٹنا ، پاٹ پینا ۔

● **َتڑنا** [لا اُ] (١) تُلنا ، تولیا جانا ، جُکھنا ۔ (٢) بندوق دی واج (٣) گجنا ، بدّل دی کاج ۔ گڑگج ۔

● **تڑی** [مد ہ] (١) تڑھی ، دھمکی ، دھونس ، ڈراوا ، رعب ، داب ، یرکاٹ ، ۔ (٢) مار ، سٹ ، (٣) دھوکھا ، فریب ۔ **تڑی دینا** [مخ ہ] (١) دھمکانا ، دبکانا ، ڈرانا ، ڈرکانا ، تڑھی دینی / لانی ، یرکاٹ لانا ۔ (٢) اُلّو بنانا ۔

● **تڑیانا** [لا ہ] پر کٹے پکھیرو دا اڈ جانا ۔ تھوڑا تھوڑا اُڈنا ۔

● **تُزک** [نر ت] (١) قاعدہ ، قانون ۔ (٢) ڈھنگ ، ترتیب ، انتظام ، بندوبست ۔ (٣) بادشاہ دی ڈائری ، روز لِکھت ۔ (٤) ہڈ لکھی ، ہڈ بیتی ، جیونی ۔ (٥) ٹھاٹھ ، شان ، دھم دھڑاکا ، وج وجا ، وجکا : [اُ : تزک و احتشام] ۔

● **تزکیہ** [نر ع] {زکی ، زکو : پاک ہونا ، ٹھیک ہونا} پاک پوتر بنانا دل دی صفائی کرنی ، دنیا دے لب لوبھ تیاگ کے رب نال پیار پانا ۔

● **تَزلزل** [نر ع] {زلزل : ہلنا} (١) ترتھلی ، تھرتھلی ، تھرتھل ، تھرتھلا ، بھچال ۔ (٢) ہلجل ، کھپ ، گڑبڑ ، ہلٹاوا ۔ (٣) دوہنہ لفظاں دی حرکت بدل کے چنگی گل وی کوجھی بنا دینی ۔

● **تزوّج ، تزویج** [نر مد ع] {زوج : اِک شے دوجی نال جُٹ کرنی ، میلنی ، جوڑا بنانا} ویاہ ، پرناہ ، کاج ، نکاح ، شادی ۔

● **تزویر** [مد ع] {زور : جھکنا ، ٹیڈھا ہونا} جھوٹھ ، مکر ، دھوکھا ، چھل ، فریب پچ ، بہانا ۔

● **تزئین** [مد ع] [زین : سجنا ، سنگارنا] سجوت ، سجاوٹ ، سنگار ، شنگار ، گنھت ، سج سجا ، سُہا ۔

● **تُس** [نر ہ] اناج دا چھلڑ / توہ ، چھان ، توہ ۔

● **ِتس** [ح ہ پر] (١) اِہ ، ایس ، اُہ ، اُس ۔ (٢) اوس ۔ [مد ہ] (٣) تس ، ترہ تریہ ، پیاس ۔ **تس پر** [تف ہ] (١) تس تے ، اِہدے ہُندیاں وی ۔ (٢) فیر وی ، تاں وی ۔

● **َتسار** [مد ہ] ککّر ، کورا ، پالا ، ٹھنڈ ، سردی ۔

● **ِتسالا** [نر ص ہ] (١) ِتسالا ، ِتن سالا ، ِتنّاں سالاں دا ، ِتن ورھیا ۔ (٢) تناں سالاں لئی (کوئی وعدہ/کورس وغیرہ) ۔

تسامُح : [نر ع] [سمح : سخی بن جانا] [ج : تسامحات] آپس وچ مہربانی تے ہمدردی ، کھِپلا تے کھالا مالا ، اجہی گل جہدے توں گل کرن والے دا مطلب ظاہر نہ ہووے ، گول مول گل کرنی ؛ جہدے کئی معنے نکلدے ہون ۔

تساہُل : [نر ع] {سَہل : آسان ہونا} ڈِھل مَٹھ ، سُستی ، غافلی ، غفلت ، آہلک ۔ **تساہُل پسند** [ص اُ] آہلکی ، آہلک دا ماریا ہویا ، ڈِھلا مَٹھا ، جِلھا ، کمکوس ، سُست ، ہر کم فیر اُتے ٹالن والا ۔

تسبیح : [مد ع] [سبح : سُبحان اللہ دا وِرد کرنا] (۱) تسبی ، کوتر سو ۱۰۱ منکیاں دی مالا جہدے اُتے مسلمان وظیفہ پڑھدے نیں ۔ (۲) اِک بوٹا جہد بی تسبی دے کالے دانے ورگا تے پھل سُوہا ہُندا اے ۔ **تسبیح پھیرنا**: [مح اُ] تسبیح پھیرنی ، رب رب کرنا ، وظیفہ کرنا ، وِرد (جاپ) کرنا ۔ **تسبیح پھیروں کس کو گھیروں**: [اکھ ہ] [پ]: مالا پھیراں کہنو گھیراں ، اُتوں میاں تسبی ، وچوں میاں کسبی :۔ بدنیتی نال تسبی پھیرنی ، پئی لوک نیک پاک جان کے اُہدے جال وچ پھس جان ۔ **تسبیح خواں** : [ص ف] (۱) ربدے ناں دا ورد کرن والا عابد ، عبادتی ، تسبی پڑھن والا ۔ (۲) اُہ بندہ جہڑا پَیسے لے کے کِسے ولوں تسبی پڑھے ۔ **تسبیح کا دانہ تسبیح ہی میں بھاتا ہے** : [اکھ ہ] تسبی دا منکا تسبی وچ ہی سجدا اے ، مطلب : ہر شے آپنے اصلی ٹکانے اُتے چنگی لگدی اے ۔

تسخیر : [مد ع] [سخر : وگار کرنی] کسے نُوں وَس وچ کرنا ، قابو کرنا ، تابع کرنا ، جِت لینا ، موہ لینا ، جنتر منتر کرنا ، کسے نُوں ہتھ وس کرن لئی چِلا کٹنا ، ورد کرنا ، وظیفہ پڑھنا [— کر] ۔

تسطیر : [مد ع] [سطر : لکھنا] سطر بندی کرنی ، لِکھت ، لکھ لینا ، لِکھت (کوئی معاہدہ وغیرہ) ۔

تسکین : [مد ع] [سکن : ٹھہرنا ، آرام لینا] ارام ، تسلی ، دلاسا ، ڈھارس ، چین ، ادھار ، صبر ، سنتوکھ ، قرار [— د] ۔

تَسلا [نر ہ] تسلا ، ڈونگھی پرات ، تامبیا ، تغاری ، کُنڈیاں بِنا کڑاھی دی قِسم ۔

تسَلسُل [نر ع] [سلسل : اِک چیز نُوں دوجی چیز نال ملانا] (۱) لڑی ۔ (۲) وہن (پانی دا) روانی ۔ (۳) واہ وہا ۔ (۴) کسے کم دا اِکسار ہونا ۔

تسلُّط [نر ع] [سلط : سخت ہونا] قبضہ ، زور رُعب ، دابّا ، حکومت ، راج ، ملّ ۔ **تسلّط قائم ہونا** : [مح اُ] مل مار لینا ، قبضہ جمّنا ، حکومت ہیٹھ آؤنا ، وسّ تھلّے ہونا ، اختیار وِچ آؤنا ۔

تسلّی : [مد ع] [سلو ، سلی : بُھل جانا] بےفکری ، عَیش ، خوشی ، دلاسا ، تسلّا ، رجّ ، ادھار ۔ **تسلّی دینا** : [مد اُ] دلاسا دینا ، حوصلہ ودھانا ، سہارا دینا ، آسرا دینا ، خوش کرنا ۔ **تسلی کرنا** : [مد اُ] دھڑکو لاہنا ، نشا کرانا ، ٹھوک وجا کے ویکھنا یا وکھانا ، پرکھ پرچول کرکرا کے شک کڈھنا ۔

تسلیم : [مد ع] [سلم : بچنا (بُریائی تے آفت کولوں)] سلام کرنا ، مننا ، منظور کرنا ، قبول کرنا ، قبولنا ، جُھک جانا ، منظوری ، آ گیا کاری ، منّن ، [— کر] ۔ **تسلیم بجا لانا** : [مح اُ]

سلام کرنا ، نیو کے مِلنا ، ادب کرنا ، سِیس نوانا ، کِسے دی آکڑ بھنّن لئی اِنج ودھیک نیو کے مسخری کرنی ۔ **تسلیم شُدہ** : [ص ف] منّی پر منّی (گل یا حقیقت) ، مَنیا ہویا ، قبول کیتا ہویا ، پکی تہتّی گل ، تجربے وچ آئی ہوئی گل ، سچ ۔ **تسلیم کرنا** : [مت اُ] منّنا ، قبُولنا ، منظُور کرنا ، رضامندی دینی یا ظاہر کرنی ، ادب کرنا ، کِسے وڈّے نو سلام کرنا ۔ **تسلیم و رضا** : [مد ع] منّن ہاری حالت ، آپنے آپ نو رب دی مرضی دے حوالے کرنا ۔ اُہدی رضا اُتے راضی رہن دی حالت / گُن ۔

● **تسمہ** : [نر ف] تسما ، ڈور ، ڈوری ، چم دا فِیتا ، وَدّھر ، وَدّھری ، تنی ، کس ، تناں ۔ **تسمہ جانا** : [مح اُ] (۱) چھانٹے نال مارنا ۔ (۲) پتّی رکھنی ، حِصّہ رکھنا (کاروبار وِچ) ۔ **تسمہ کھینچنا** : [مح اُ] پھاہے لانا ، پھانسی دے دینی ، اک خاص ڈھنگ نال گل گُھٹ کے مارنا ۔ **تسمہ لگانا / رکھنا** : [مح اُ] (۱) دو ٹوک گل کرنی ۔ (۲) ذرا کسر نہ چھڈنی ۔ (۳) تعلق توڑنا ، اُکا میل جول نہ رکھنا ۔ **تسمہ لنگوٹا باندھنا** : [مح اُ] قلندر ہو جانا ، ملنگ بننا ، کِسے ناتھ دا ملنگ / بالکا ہونا ، مُریدی کرنی ، تڑاگی بنھنی ، دُنیا تیاگنی ، ننگ ملنگ ہو جانا ۔

● **تَسمِیَہ** : [نر ع] {سمو : اُچا ہونا / ناں رکھنا} (۱) ناں رکھنا ، [وجہ — : ناں دا سبب] ۔ (۲) بِسمِ اللہِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیم ٥ کہنی ۔ **تسمیہ خوانی** : [مد ف] بِسم اللہ پڑھنی ، بسم اللہ پڑھن دی رسم ۔

● **تَسنُن** : [نر ع] {سنّن : رستے تے چلنا} سُنی ہو جانا ، سُنّت (رسول ؐ) دی پَیروی کرنی ، سُنّیاں (اہل سُنّت) والا عقیدہ قبولنا ۔

● **تسنِیم** : [مد ع] {سنم : اُچا ہونا ، کرُوملی دا پُھٹنا} بہشت دی اِک نہر دا ناں ۔

● **تَسُو** : [نر ہ] اِک مِنتر جِھڑی چار جَوآں برابر ہُندی اے ۔ ڈیڑھ اِنچ ، درزیاں دے گز دا چویہواں $(\frac{1}{24})$ حِصّہ ۔

● **تِسوانسی** : [مد ہ] "بسوانی" دا ویہواں $(\frac{1}{20})$ حصہ ، زمین (بھوں) کچھن دا اک نکا جہا ناپ ۔

● **تسوِید** : [مد ع] {سود : کالا ہونا} ۔ (۱) کالا کرنا ۔ (۲) لکھنا ، لکھائی ، مسوّدہ بنانا (کِسے مضمون / کتاب دا) ۔

● **تسہیل** {ہ} : [مد ع] {سہل : آسان ہونا} سُکھالا بنانا ، آسان کرنا ، سَوکھا ، سہل بنانا ۔

● **تشابُہ** : [نر ع] {شبہ : ملنا / اِکو جِہا ہونا} مُکھ مُہاندرے تے کسے ہور دی جُھن پینی ، شکل چھب دا میل ، (اک دُوجے نال) شکلاں مِلنیاں ۔

● **تشبیب** {ب} : [مد ع] {شبّ : جوان ہونا / خوشی نال کم کرنا} ، قصیدے دے مُڈھ وِچ جھڑے شعر اصل گل ٹورن توں پہلاں آؤن ؛ ایس ٹوٹے وچ شاعر آپنی شاعری دا ٹھاٹھ تے عشق دا زور وکھاندا اے تے ایس کرکے اِہنُو قصیدے دی تشبیب (جوانی) آکھیا جاندا اے ۔

● **تشبیہ** {ب ، ہ} : [مد ع] مثال ، ونگی ، ورگیائی ، جُھن ، اِک شے نُو دُوجی وانگ دسنا ،

جویں : بہادر نو شیر آکھنا تے "تریل تبکیاں" نو موتی دسنا ۔

● **تشت** : [نر ف] [ع : طشت] تھال ، تسلا ، پرات ، سینی ، پتل تراہے دا اک وڈا سارا بھانڈا ۔ **تشت از بام ہونا** : [مح اُ] بھانڈا بھجنا (پ مح) ، گل مشہور ہونی ، بھیت کھلھنا ، ظاہر ہونا ، گل کھلرنی / نشر ہونی ۔ **تشت چوکی** : [مد اُ] کموڈ ، پاٹ ، کھڈی ، کرسی {جھاڑے بہن (ہگن) لئی} ۔

● **تشتت** : [نر ع] گڑبڑ {شت : وکھرا وکھرا ہونا ، کھلرنا} کھنڈ پنڈ ، بے اتفاقی ، پریشانی ، فکر ، تردد ، اڈو اڈ ہونا ۔

● **تشتری** : [مد اُ] چھوٹی تھالی ، پرچ ، نکی رکابی ، تھالی ۔

● **تشخص** : [نرع] {شخص : اچا ہونا / تارے دا نکلنا} جاچنا ، سیاننا ، ویروا ، سیان ، پچھان ، درجہ ، رتبہ ۔

● **تشخیص** : [مد ع] {شخص : اچا ہونا / ظاہر ہونا} بیماری دی پچھان ، جاچ ، پرکھ ، پرچول ، کھوج ، نکھیڑا ، روگ دی سیان ، ٹوہ پرچول ۔ **تشخیص جمع بندی** : [مد ف] زمین دا معاملہ لانا ، لگان مقرر کرنا ۔

● **تشدد** : [نر ع] {شد : پکا کرنا ، حملہ کرنا} ظلم ، سختی ، ودھیکی ، زیادتی ، ات ۔

● **تشدید** : [مد ع] {شد : سختی کرنی} ۔ (۱) کسے اُتے سختی کرنی ۔ (۲) کسے حرف تے شد پاؤنی (ّ) جہدے نال اہ حرف دو واری پڑھیا جاندا اے ۔ جویں : ''گٹا'' وچ ''ٹ'' ہے ۔

● **تشرع** : [نر ع] {شرع : راہ مقرر کرنی / رستا متھنا} شرع دی پابندی کرنی ، شرع اُتے چلنا ، شریعت موجب رہنا ۔

● **تشریح** : [مد ع] {شرح : کھولھنا} سوار کے (پوری طرح) سمجھانا ، کھولھ کے گل سمجھانی ، نکھیڑا کرکے دسنا ، بدن دی بنتر دا بیان : (تشریح الابدان) ۔

● **تشریف** : [مد ع] {شرف : دہن تے دنی وچ بزرگی کھٹنی} وڈیائی ، شرافت ، عزت ، ادب کرنا ، بھلمانسی ، بزرگی ، ساؤپنا ۔ **تشریف آوری** : [مد ف] آؤنا ، کسے بزرگ دا آؤنا ، کسے وڈے بندے دا آؤنا ، آمد ۔ **تشریف ارزانی فرمانا / کرنا** : [مح اُ] تشریف لیانی ، کسے امیر یا بزرگ دا گھر آؤنا ، آ کے گھر دیاں دی عزت ودھانی ۔ پ = کیڑی دے گھر نرینان دا آؤنا ۔ **تشریف رکھنا** : [مح اُ] بہنا ، بیٹھنا ، تشریف رکھنی ، ٹھہرنا ، رکنا ، ٹکا کرنا [سٹھ پ] : تشریف دا ٹوکرا رکھنا (لو) ۔ **تشریف لے جانا** : [مح اُ] ٹرجانا ، چلے جانا ، تشریف لے جانی ۔ **تشریف لے چلنا** : [مح اُ] کسے تھاں جانا ، اپڑنا ، تشریف لجانی ، مچھنا (لو) ۔

● **تشفی** : [مد ع] {شفی : شفا دینی ، صحت دینی} صبر ، تسلی ، چین ، ٹکا : [— ہو] ۔

● **تشکک** : [نر ع] {شک : بھرم پینا ، شک وچ ہونا} شک ، بھرم ، وسواس دا فلسفہ ۔

● **تشکل** : [نرع] [شکل : میل جول کھانا ، کسے صورت وچ آؤنا] شکل دھارنی ، صورت بنانی ، روپ اپنانا ۔

● **تشکیک** : [مد ع] {شکت : شکت وچ

پینا ، شکّ ہونا} ، شک ، وسواس ، بھرم ، شک وچ پانا ۔

● **تشکیل** : [مد ع] {شکل : میل جول کھانا ، صورت وچ آؤنا} روپ دینا ، ڈھالنا ، ڈولنا ، تیار کرنا ، شکل گھڑنی ، بنانا ۔

● **تشنا** : [نر ا] {تشنیع دا وگاڑ} طعنہ ، مہنا لعنت ملامت ، پھٹکار ، گل مندا ، [— د] ۔

● **تشنّج** : [نر ع] {شنج : آکڑنا چمڑی دا} اکڑا ، کڑل ، رگاں / پٹھے کھچے جانے ، پٹھیاں نو کھچ پینی ۔

● **تشنگی** : [مد ف] تِہ ، ترہ ، (تریہ) پیاس ، تس ، چوکھی ترہ ، تہاکڑا ، ترہاکڑا ، ترھونکڑا ، ترھو نکلا ۔

● **تشنہ** : [ص ف] (۱) ترہایا ، تہایا ، پیاسا ، (۲) لوڑ وند ، لڑیتا ، غرضی ، غرض وند ۔ **تشنہ خون** : [ص ف] خون دا پیاسا/لہو دا ترہایا ، سر وڈھواں ویری ، جانی دشمن ، ڈاہڈا ویری ۔ **تشنہ در خواب آب می بیند** : [اکھ ف] (پیاسے نو پانی دے سفنے) بلی نوں چوہیاں یا چھچھڑیاں دے سفنے ، سبھ کسے نو آپنو آپنے لالچ دی سجھدی اے ۔ [پ] : بھکھیا ! اِک تے اِک ؟ آکھے ۔ دو روٹیاں ۔ **تشنہ کام** : [ص ف] (۱) ترہایا ، سکتے سنگھ والا ، جھدا ترہ (پیاس) نال سنگھ سکا ہووے ۔ (۲) ناکام ، جھڑا آپنے کم وچ پورا نہ اتر سکے ۔ **تشنہ لب** : [ص ف] ترھایا ، پیاسا ، جھدے بلھ ترہ نال سکے ہون ۔ **تشنہ ہونا** : [مح ا] تِہ لگنی ، تہانا ، ترھایا ہونا ، پیاسا ہونا ، ۔

● **تشنیع** {ن} : [مد ع] {شنع : گل کڈھنی ، ذلیل کرنا} کسے نو برا آکھنا ، طعنہ ، ملامت ، لعنت پھٹک ، برا بھلا آکھنا ، گل مندا : [طعن و —] ۔

● **تشویش** : [مد ع] {شوش : فکر / گھبرا پانا} سوچ ، فکر ، گھبرا ، گھبراٹ ، پریشانی ، چنتا وچار ، اندیشہ ۔

● **تشویق** : [مد ع] {شوق : چا چڑھنا ، الیل آؤنی} چا ، چک ، شوق ، الیل ، ریجھ ، چکنا ، پریرنا ۔

● **تشہّد** : [نر ع] {شہد : گواہی دینی} الشّہد ان لا الہ الا اللہ ۔ (۱) کلمہ شہادت (دوجا کلمہ) پڑھنا ، رب دے کل (وحدانیت) تے رسول پاک دی رسالت (رسول) دی گواہی دینی ۔ (۲) جمعے والے دن امام دا پہلا خطبہ عربی وچ پڑھنا ۔

● **تشہیر** : [مد ع] {شہر : مشہور ہونا ، نشر ہونا} مشہور کرنا ، دھم ، دھا ، نشر کرنا ۔ (برے ناں نال) ۔

● **تشیّع** : [نر ع] {شیع : خبر دا عام ہونا تے پھیلنا} شیعہ ہونا ، شیعاں دے عقیدے نو قبولنا ۔

● **تصادم** : [نر ع] {صدم : ٹھیڈا کھانا ، ٹکّر ہونی ، صدمہ ہونا} ٹکرا ، ٹکّر ، بھیڑ ، لڑائی بھڑائی ، دو چیزاں دا آپو وچ ٹکرانا ۔

● **تصانیف** : [مد ع] [و : تصنیف] {صنّف : کتاب بنانی ، اِک دوجی چیز وچ فرق کیتا} آپنی سوچ سمجھ ورت کے بنائیاں ہوئیاں کتاباں ، رچناواں ، آپ لکھیاں ہوئیاں کتاباں ، پوتھیاں ۔

● **تصاویر** : [مد ع] [و : تصویر] [صور :

ِکسے شے ُنو ُجھکانا} ُمورتاں ، تصویراں ، فوٹو ۔

● **تصحیح** : [مد ع] {صحّ ٹھیک ہونا} سودھ ، سدھائی ، ُدرستی ، غلطی ٹھیک کرنی ، غلط لفظ دی تھاں صحیح اخے ٹھیک لفظ ِلکھنا ۔

● **تصحیف** : [مد ع] {صحف : کسے لفظ دے ِلکھن پڑھن ِوچ غلطی کرنی} اجہے لفظ ورتنے جہناں وچ نقطے ٹھمکے یا اعراب دے فرق نال چنگی کوئی گل وگڑ کے ادبی ُچٹکلا بن جاوے ۔

تصدّق : [نر ع] {صدق : سچ بولنا ، لڑائی وچ آپنے َپیریں پکاّ رہنا} وارنا ، صدقہ دینا ، خیرات کرنی ، قربان کرنا ، صدقہ ، وارا ، خیرات ، [کے ـــ] : طفیل ، ِسر صدقے ۔

● **تصدیع** : [مد ع] {صدع : ِسر ِپیڑ ہونی ، کٹنا} [نر] ِسر ِپیڑ ، تکلیف ، ُدکھ ، اوکھت ، کھیچل ، [اُٹھا] **تصدیع دینا** : [مت اُ] تکلیف / کھیچل دینی ، ُدکھ دینا ، اوکھا کرنا ، ِسر ِپیڑ لانی ، کسے اوکھت وچ پانا ۔

● **تصدیق** {ِد} [مد ع] {صدق : سچ آکھنا ، لڑائی وچ پکےّ پیریں رہنا} ، گواہی ، ہنگُورا ، پکّی شاہدی ، سچ ثبوت ، سچیائی ، صدق ۔ **تصدیق کرنا** : [مت اُ] سچائی ، سچ ہون دی گواہی دینی ، شاہدی بھرنی ، سچ ثابت کرنا ، سچیارنا [ض : تکذیب = جھٹھارنا] ۔

● **تَصّرف** : [نر ع] {صرف : پھیرنا ، خرچ کرنا} (۱) قبضہ ، اختیار ، َمثّل ، تخت ۔ (۲) ورت ، خرچ خرچا ، (۳) گھاٹا وادھا ، ادل بدل ، ہیرا پھیری (مضمون وچار دا) (۴) غیر زبان دے کسے لفظ نو کُجھ ادلا بدلی کر کے آپنی زبان وچ ورتن دا ناں تصرف اے ِ (۵) کسے ہور دا شعر تھوڑی جہی ادلا بدلی نال ورتنا ۔ **تصرف ِ بے جا** : [نر ف] غبن ، ناجائز طریقے نال کُجھ لینا ، قبضے کرنا ، کھوہ موہ ، دھکا دھگانا ، ُخرد ُبرد کرنا ۔ **تصرّفی** [مد اُ] گھر دے نوکراں دا کھانا ِپینا ۔

● **تصریح** : [مد ع] {صرح : صاف کرنا تے ظاہر ہونا} ۔ گل کھولھنی ، صاف صاف گل کرنی ، کُھلھی گل آکھنی ، ویروا ، کھرا بیان ، نکھیڑا ، (گل کتھ دا) ۔

● **تصریف** : [مد ع] {صرف : پھیرنا ، خرچ کرنا} حالت پلٹانی ، ہیرا پھیری ، ادلا بدلی ، اک حال تو ُدوجے ول پھیرنا ۔ گردان کرنی (مصدر دی) ۔

● **تصعید** : [مد ع] {صعد : اُچّا ہونا / چڑھنا] (۱) اُچاّ کرنا ، اُچّی تھاں تے چڑھنا یا چاڑھنا ۔ (۲) ِطب تے سائنس ِوچ کسے مادے ُنو گیس بنا کے ُچکنا ، اگ نال کسے شےّ ُنو دیچکی ِوچوں اُڈا کے ڈھکنے اُتے کٹھیاں کرنا ۔

● **تصغیر** : [مد ع] {صغر : چھوٹا ہونا ، ذلیل ہونا] [مف ص : مصغّر] ِنکا کرنا ، چھوٹا بنانا ، ِنکت ، اہ ناں ِجس ِوچ نکے ہون دے معنے لبھن ، ِجویں ، لڈِکاّ ، ِچڑُونگڑا ، ِبلُونگڑا تے رنجھیٹا وغیرہ ، گریمر دی اِک اِصطلاح ۔

● **تصفیہ** : [نر ع] {صفو : صاف ہونا ، مطلع/ اسمان صاف ہونا} من منّوتی ، صفائی ، سمجھوتا ،

راضی نامہ ، فیصلہ ، نبیڑا ، مُک چُک (لیکھے دی) ۔ **تصفیہ کرنا** : [مح اُ] نیاں نبیڑا کرنا ، فیصلہ کرنا ، جھگڑا چُکانا ، جھگڑا نبیڑنا ، جھنجٹ مکانا ، راضی نامہ کرنا ، صُلح صفائی کرنی ۔

● **تصنّع** : [نر ع] {صنع : بنانا} بن بنا ، وکھاوا ، وکھالا ، لوکاں چاری ، ظاہر داری ، چھل ، فریب ، دھوکھا ، جھوٹھ ، کھوٹ ۔

● **تصنیف** : [مد ع] {صنّف : کتاب لکھنی/ بنانی} لکھت ، رچنا [سکھ] ، دلوں دماغوں کتاب یا قصّہ جوڑنا ، گھڑت ، گھڑنا ، کوئی شے ایجاد کرنی ، بنانی ، نرول سوچاں دا کٹھ ، کتاب ۔

● **تصوّر** : [نر ع] {صور : کوئی چیز جُھکانی} دھیان ، خیال ، مراقبہ ، سوچ ، سُوجھ ، سُجّھ ، متا ، منصوبہ ، گویڑ ، کوئی چیز دل وچ دھارنی : [۔۔کر] ۔ **تصوّر باندھنا** : [مح اُ] تصور بنھنا ، خیال پکانا ، سوچ وچ مُڑ مُڑ لیانا ، دھیان وچ رکھنا ۔ **تصور کرنا** : [مح اُ] دھیان/ دماغ وچ لیانا ، خیال بنھنا ، خیال وچ ویکھنا ، نک نقشہ صورت اکھاں سامنے لیانی ، دھیانتا ۔ **تصور میں آنا** : [مح اُ] دھیان وچ آؤنا ، خیال وچ آؤنا ، چیتے آؤنا ، اکھّاں اگے بَھونا ، شکل سامنے آؤنی (خیالاں وچ) ۔

● **تصوّف** [نر ع] {صوف : جُھکنا / اُن دا سنگھنا ہونا} صوفی مت ، صوفی پکھ / پنتھ ، جوگ سنیاس ، نفس دا نیک پاک ہونا ، دل دی صفائی دا اِک ڈھنگ ، رب نُو اپنانا ، ہر شے وچ رب جاننا ، صوفی گن ، صُوفیاں دا چج چالا یا مذہب ۔

● **تصویر** : [مد ع] {صور : کسے چیز نُو جُھکانا} مُورت ، مُورتی ، فوٹو ، شکل ، چھب رُوپ بُت ، نک نقشہ رج کے سوہنا ۔ **تصویر بن یا ، ہو جانا** : [مح اُ] بُت بن جانا ، ٹھٹھمبر جانا تصویر وانگ چُپ ہو جانا ، ہکّا بکّا ہونا ، بِتر بِتر ویکھنا ۔ **تصویرِ قالی** : [ص اُ] (۱) چُپ چپیتا ، گُم چُپ ، چُپ گڑُپ ، بےحرکت ، بُت وانگ ، ان ہل ، نچلّا ۔ (۲) غلیچے دے اُتے بنی ہوئی تصویر ۔ **تصویر کا ابر / سایہ** : [مح ہ] فوٹو دا شیڈ / پرچھاواں ، مورت دے انگاں وِچ چھاں پاروں دسن والا انھیرا جِہا ۔ **تصویر کا دوسرا رُخ** : [نر اُ] تصویر دا دُوجا پاسا ، گل معاملے دا دوجا رُخ یا اُہلا ۔ **تصربر کی حالت** : [مح اُ] ودھیرے سوہنی ، رج کے پیاری ، من موہنی ، حُسن پری ، حُسن دی دیوی ۔ **تصویر کھینچ دینا یا اُتارنا** : [مح اُ] تصویر کِھچ دینی ، فوٹو اُتارنی/لاہنی ، نقشہ کِھچّنا ، کوئی گل اجہے ڈھنگ نال بیان کرنی پئی پورا واقعہ اکھاں اگے آ جائے ۔ **تصویر لگانا** : [مح اُ] تصویر ٹنگنی ، مُورت لانی ، فوٹو فریم کرا کے ٹنگنی ۔

● **تضاد** : [نر ع] {ضد : غالب آؤنا / دھکّا دینا} ضد ، اڑ ، اڑی ، اُلٹ گل ، اڑیکا ، سِدّا ، مخالفی اِک دُوجے لفظ دا اُلٹ (نظم نثر وچ) ۔

● **تضحیک** {ح} : [مد ع] {ضحک : ہسّنا ، ٹھٹھا کرنا} جُگت جُغت حجّت ، جھیڈ ، مخول ، ٹھٹھا ، بکھیڑا ، مخول ، لہائی ، بےپتی ۔

● **تضرّع** : [نر ع] {ضرع : ماڑا ہونا/ذلیل ہونا} کوک ، پُکار ، حال دُہائی ، رون پٹّن ، کُرلاٹ ، گریہ زاری ، آہاں ڈھاہاں ، خوشامد ، منّت ، ترلا ، عاجزی ، اللہ اگے زاری کرنی ۔

● **تضعیف** {ع} : [مد ع] {ضعف : ودھنا} دُہر

(دوہر) ، دونا کرنا ، دگنا کرنا ، ودھانا ۔

● **تضمین** {م} : [مدع] {ضمن : بغل وچ لینا ، کچھے مارنا ، لگنا (کسے روگ دا} شعر دی اصطلاح وچ کسے شاعر دا شعر یا مصرع لے کے اہنو آپنی نظم وچ رلا ملا لینا ۔

● **تضییع ، تضیع** : (بہولا کرکے) [مدع] {ضیع گواچنا ، برباد ہونا} نقصان ، نہون ، اُجاڑا ، گوائی ، ونجائی ، ضائع کرنا ۔ **تضیع اوقات** : [مدع] ویلا ٹالنا ، وقت گوانا ، آولے بتولے کرنے ، سما گالنا ، ویلا کھنجانا ، وقت ضائع کرنا ۔

● **تطابُق** : [نرع] {طبق : نال لگنا} (۱) کسے شے دا دوجی ورگا ہونا ، حسابوں پورا اُترنا ، دو شیواں دا رلدا ملدا ہونا ، اکو جہا دسنا ۔ (۲) اِک اُتے دوجی شکل پوری آؤنی (جیومیٹری وچ) ۔ (۳) (نظم وچ) رلدے ملدے خیالاں یا معنیاں والے لفظاں دا ہونا ۔

● **تطاوُل** : [نرع] {طول : لمّا ہونا} ظلم ، دست درازی ، ودھیکی ، زوراوری آنیا زیادتی ۔

● **تطبیق** : [مدع] {طبق : نال لگنا} (۱) میل ، برابری ، مطابقی ، موافقی ، مناسبی ، رلدے ملدے لفظ (نظم نثر وچ) ۔ (۲) حدیث تے فقہ دے علم وچ دو وکھو وکھرے خیالاں نو اک دوجے نال انج ملانے پئی اختلاف یا وِتھ ویروا نہ رہے ۔

● **تطویل** {و} : [مدع] {طول ، لمّا ہونا} ودھا ، ودھان ، وادھا ، پسارا ، لم چوڑ ۔ گل ودھانی ، ودھان ودھا دینا ، لمّی گل کرنی ، کسے معاملے نو طول دینا ۔

● **تطہیر** {ہ} ۔ {طہر : پاک صاف ہونا} صفائی تطہیر کرنا : [مح ا] پاک پوتّر بنانا ، چھانٹی ، چنگی شے وچّوں مندی شے نکھیڑنی ، چھانٹی کرنی ، کلمہ پڑھکے پاک کرنا ، پاک پوتر بنانا ۔

● **تَظَلُّم** : [نرع] {ظلم : ظلم کرنا ، زیادتی کرنی} ظلم دی فریاد ، فریاد ، ہاڑا ، حال دہائی ، حال پھریا ، (دھروہ دے خلاف) ۔

● **تعارض** : {ر} [نرع] [عرض : سامنے ہونا/ کرنا] (۱) اِک دوجے دے سامنے ہونا ، آپو وچ جھگڑنا ، اِک دوجے دے معاملے تے ہونا ۔ (۲) دینی مسئلیاں وچ اک مسئلے دا دوجے مسئلے دے نال ٹکرانا ۔

● **تعارف** : [نرع] [عرف : لبھنا پچھاننا] جان پچھان ، واقفی ، اشنائی ، جانا پچھانی ، اِک دوجے نو پچھاننا ۔

● **تعاقب** {ق} : [نرع] {عقب : پچھے کرنا} پچھا کرنا ، کھہڑے پینا ، پچھے جانا ، مگر نسّنا ، پچھے بھجنا ، [—کر] ۔

● **تعالیٰ** : [ص ع] {علو : اُچّا ہوتا} اُچّا ، وڈا ، بزرگ اُچا سچّا ، اُچّی شان والا ، ''اللہ'' دے لفظ نال لکھن بولن وچ آؤندا اے ۔ **تعالیٰ اللہ** : [ح ع] حیرانگی یا صفت دا لفظ ، سبحان اللہ ، واہ واہ ۔

● **تعاوُن** : [نرع] {عون : مدد کرنی} [—کر] مدد ، ساتھ ، سہارا ، سانجھ ، سلوک ، اِک دوجے دی مدد کرنی / ساتھ دینا ، یاری نبھانی (آپو وچ) ۔

● تَعب : [نر ع] {تعب : تھکنا} دُکھ ، تکلیف ، جھورا ، جھورنا ، آوکھ ، اُکھیائی ، محنت ، تھکّ ہُٹّ ، آوکڑ ۔

● تعبُّد : [نر ع] {عبد : عبادت کرنی} عبادت کرنی ، بندگی کرنی ، رب دا ناں دھیانا ، اللہ اگے جھکنا ، اللہ دی رضا وچ راضی رہنا ۔

● تعبیر [مد ع] {عبر : دھیمی واج نال کتاب پڑھنی تے دل وچ وچارنا} خواب (سفنے) دا مطلب ، خواب دا نتیجہ ، سفنے جاچنے ۔

● تعبیہ : [نر ع] {عبی : فوج تیار کرنی ، ترتیب دینی} سجانا ، جڑنا ، جڑوت کرنی ، جڑت جڑنی ، لکانا کسے چیز دا کسے چیز وچ انج مل جانا پئی پتا نہ لگے ، جڑائی ۔

● تعجّب : [نر ع] {عجب : حیران ہونا} حیرانی ، ہکّا بکّا ہونا ، کسے اچرج تے انوکھی گلّوں حیران ہونا ۔

● تعجیل : [مد ع] {عجل : جلدی کرنی} چھیتی ، کاہل ، شتابی ، جلدی ، توائی ۔ تعجیل کار شیاطین بود : [اکھ ف] (کاہلی کم شطان دا) پ= کاہلی اگے کنڈے ، کاہلی دی گھانی ؛ ادھا تیل ادھا پانی : سہج سہار نال کم کرن دی مت اے ۔

● تعداد : [مد ع] {عدد : گننا} گنتی ، گنتر گنتری ، اندازہ ، ہاڑا ۔

● تعدُّد : [نر ع] {عدد : گننا} گنتی وچ اِک تو ودھ ، چوکھے ، کئی ۔ تعدّدِ ازدواج : [نر ع] اِک توں ودھ زنانیاں کرنیاں ، اِک ویلے اِک توں ودھ وَوٹیاں (بیویاں) رکھنیاں ۔

● تعدّی : [مد ع] {عدی : ظلم ہونا} ظلم : زیادتی ، سختی ، دھکّا دھگانا ، زور ، ظلم ۔

● تعدیل : [مد ع] {عدل : برابر کرنا ، انصاف کرنا} عدل ، نیاں ، برابری ، [۔ کر] اِکّو جہا کرنا ، ساواں کرنا ، کوئی کم انصاف موجب ٹھیک کرنا ۔ تعدیل ارکان : [مد ف] ٹھیک ٹھیک نماز گزارنی ۔

● تعدیہ : [نرع] {عدی : زیادتی ہونی ، ظلم ہونا} فعل لازم نُو متعدّی بنانا ، جویں : ڈِگن توں ڈیگنا ، آؤن توں لیانا ۔

● تَعرُّض : [نر ع] {عرض : سامنے کرنا ، سامنے ہونا} روک ، اڑکا ، اڑچ ، ڈھچّر ، عذر بہانا ، اعتراض ، ہڑک جھڑک : (۔ کر) ، آکھنا ویکھنا ، اِعتراض کرنا ، پچّھا کرنا ۔

● تعریب : [مد ع] {عرب : فصیح عربی بولنی} عربی بنانا ، اوپری بولی دے کسے لفظ نُو عربی بنانا ، جویں ریڈیو توں رادیو ، آبریز توں ابریق ۔

● تعریض : [مد ع] {عرض : سامنے کرنا ، سامنے ہونا} اِعتراض ، روکن والی گل ، ڈھچر ، اڑچ ۔

● تعریف : [مد ع] {عرف : پچھاننا} پچھان ، واقفی ، جانا پچھانی ، صفت ، سوبھا ، وڈیائی ، خوبیاں دا بیان ، رب دی ثناء ۔ کسے نال واقفی کرانی ۔ تعریف کرتے منہ سوکھتا ہے : [مح اُ] سلاہندیاں مونہہ سُکدا اے ، تعریف نہیں ہو سکدی ، جنی تعریف کریئے اونی تھوڑی اے ۔

● تَشعزیت {ز ، یَ} : [مد ع] {عزی : تکلیف

تے صبر کرنا} ماتم پُرسی، کسے دے مرن اُتے مُردے دے گھر والیاں یا رشتے داراں نال افسوس کرنا، مکان۔ **تعزیتِ غائبانہ** : [مدع] پر چوُنی۔

پردیس وچ مرن والے دا سوگ، افسوس کرنا تے اہدے پچھلیاں نُو تسلی دینی۔

● **تعزیر** : [مدع] {عزر : روکنا، منع کرنا} سزا، جرمانا، قید، جھڑک جھمب، پھڑک جھڑک، لعنت ملامت۔ **تعزیراتِ پاکستان** : [مد اُ] پاکستان دا فوجداری قانون، فوجداری قانون دی کتاب۔

● **تعزیہ** : [نرع] {عزی : تکلیف نُو صبر نال سہنا} تعزیہ، امام حسین دی قبر دی نقل جھڑی کاغذاں تے وانساں نال بنائی جاندی اے؛ شیعے لوک محرّم دی دسویں نُو اہدا جلوس کڈھدے تے ماتم کردے نیں، [— نکالنا]۔ **تعزیہ ٹھنڈا ہونا** : [مح اُ] تعزیہ دفنانا، تعزیے نُو دفن کرنا۔ **تعزیہ دار** : [ص ف] تعزیے کڈھن یا رکھن والا، امام حسین دا ماتم کرن والا۔ **تعزیہ نکالنا** : [مح اُ] تعزیہ کڈھنا، تعزیے دا جلوس کڈھ کے نال نال ماتم کردیاں جانا۔

● **تعشُّق** : [نرع] {عشق : دل دا لانا} عشق کرنا، عاشقی، پریم، عشق، نہو، نہ، نیو، نیونہ، چاہ، پیار، محبّت، ڈاہڈا یا ودھیرا شوق، ریجھ، چا۔

● **تعصُّب** : [نرع] {عصب : ولھیٹنا، پکا کرنا} ولنا، رنی، حمایت، پُشتی، طرفداری، واڑ جھی کرنی پکھ جھڑی کسے دے سجن ہون یا آپنے مذہب اُتے ہون پاروں کیتی جائے، تعصب وچ حق سچ نہیں ویکھیدا، پرائی چنگیائی نہ سلاہنی (لو : دھسّب)۔

● **تعطُّل** : [نرع] {عطل : خالی ہونا، نکارا ہونا} بیکاری، ڈھلّ، ٹھّ، دیری، چر، کسے وجھوں کُجھ دناں لئی نوکریوں ہٹا دینا۔

● **تعطیل** : [مدع] {عطل : خالی ہونا، نکارا ہونا} چھٹّی دینی، چھٹّی، ناغہ، وہلا دہاڑا، نوکری وچ کم توں چھٹّی دا دن۔

● **تعظیم** : [مدع] {عظم : ہونا} وڈیائی، عزّت، وڈوں، ٹھاٹھ، قدر، وڈا آدر بھا، کسے بزرگ دا ادب۔ **تعظیم دینا** : [مح اُ] وڈیانا، کسے دے آؤن اُتے ادب لئی کھلونا، کھلو کے کسے دی عزت کرنی، آؤ بھگت کرنی، عزت نال بٹھانا، خاطر خدمت کرنی۔ **تعظیم کرنا** : [مح اُ] ادب کرنا، عزت کرنی، خاطر خدمت کرنی، سر متھے تے چاڑھنا، آؤبھگت کرنی، اگوائی وچ کھلونا، عزت آدر نال بٹھانا۔

● **تعفُّن** : [نرع] {عفن : بسنا، بو آؤنی} بدبو، مُشک (بدبو)، سڑیاہن، کھٹیاہن، اچھاہن، مچھیاہن۔

● **تعقیب** : [مدع] {عقب : پچھّا کرنا} وظیفے لئی بہنا، نماز پڑھن مگروں وظیفے لئی بیٹھنا، نماز پڑھکے دُعا منگنی۔

● **تعقید** {رق} : [مدع] {عقد : گنڈھ بنھنی} گُنجھل، اڑاؤنی۔ شعر وچ لفظاں نُو اگے پچھے کرنا پئی مطلب سمجھنا اَوکھا ہو جائے۔

● **تعلُّق** : [نرع] {علق : لمکنا، نال لگنا} (۱) واہ واسطہ، سانجھ۔ (۲) بھائیوالی،

رشتہ ، جوڑ میل ، اشنائی - (۳) نوکری ، خدمت - **تعلّق باہمی** : [نر اُ] جوڑ میل ، آپوڑہتّا ، آپس‌داری ، ساکاداری ، سانجھ بھیالی - **تعلّقات** [ج ع] [و : تعلق] - **تعلّقات بگاڑنا** : [مح ہ] وگاڑ پا لینا ، ورتارے وچ فرق پالینا ، میل جول وچ رکھی رکھائی پریت گوانی ، فرق پاؤنا ، تعلق وگاڑ لینا ، سانجھ خراب کرنی -

● **تعلّقہ** : [نر اُ] علاقہ ، ملکیّت ، جاگیر ، جائیداد - [ج اُ : تعلقہ جات] -

● **تعلّم** : [نر ع] {علم : جاننا} علم حاصل کرنا ، علم پڑھنا ، سِکھنا -

● **تعلّی** : [مد ع] {علو : اُچّا ہونا} [ج : تعلیّات] شیخی ، پھونڈ ، گٹھائی ، وڈّت ، وڈا بول ، ہنکار دا بول ، آپنا آپ سلاھنا - **تعلّی کی لینا** : [مح اُ] شیخی مارنی ، وڈوں جتانی ، مان کرنا ، ہنکار دے بول بولنے -

● **تعلیق** : [مد ع] {علق : لمکنا ، لٹکنا} (۱) لمکانا ، لٹکانا ، لمکائی رکھنا ، کوئی شے دُوجی شے اُتے کھلھارنی - (۲) جیومیٹری دی اِک لکیر جہڑی ''تاج اصفہانی'' دی کاڈھ اے - (۳) اک ایرانی خط دا ناں -

● **تعلیقہ** {ل} : [اُ] مال اسباب دا ضبط ہونا ، مکان دی قرق ، کُرکی (لو) -

● **تعلیم** {ل} : [مد ع] {علم : جاننا} پڑھانا ، ادب ، چج ، سیان ، واقفی ، علم ، ہدایت / مت (دینی) ، مشق ، [ح] - (۱) ہدایت کرنی ، راہے پانا - (۲) نچن گاؤن دی مشق - (۳) گھوڑے نُو چالاں سکھانیاں - **تعلیم پانا** : [اُ] پڑھنا ، سکھنا ، علم حاصل کرنا ، ہدایت پاؤنی ، علم پڑھنا ، نچن گاؤن سکھنا - **تعلیم دینا** : [مح ہ] (۱) پڑھن لکھن سکھانا ، مت دینی - (۲) ادب تمیز سکھانی - (۳) نچن گاؤن سکھانا - **تعلیم لینا** : [مح اُ] (۱) پڑھن لکھن سکھنا - (۲) مت لینی ، چج سکھنا - (۳) گاؤن وجان سِکّھنا ، نچن گاؤن دی مشق کرنی - **تعلیم یافتہ** : [ص ف] پڑھ پُخت ، پڑھیا لکھیا ، پڑھیا گُڑھیا ، پڑھیا ہویا ، علم والا ، پاس ، گُنی -

● **تعمّق** : [نر ع] {عمق : ڈُونگھا ہونا} ڈُونگھا ہونا ، ڈُنگھیائی ، گَوہ ، دھیان ، ہاتھ (مد) ، سوچنا ، وچارنا ، غور کرنا ، گوہ نال پچھاننا ، ہاتھ لینی ، تہ تیکر اپڑنا -

● **تعمیر** : [مد ع] {عمر : اباد کرنا ، وسانا ، بنانا} (۱) نویں سِروں اُسارنا ، مرمت کرنی ، نواں مکان بنانا ، اُساری دا کم کرنا - (۲) لوک بھلا ، سُدھار [ض : تخریب = بربادی] - **تعمیر کرنا** : [مح اُ] عمارت بنانی ، اُساری لانی ، مرمت دا کم کرنا ، قوم دے بھلے دا کم کرنا -

● **تعمیل** {م} : [مد ع] {عمل : کم کرنا} (عمل) عمل کرنا ، حُکم پُورا کرنا ، آکھا مننا ، آکھے مُوجب کم کرنا - **تعمیل مُعاہدہ** : [مد ف] نِبھا ، اقرار نبھانا ، وعدا پُورا کرنا ، گل ویاھنی -

● **تعمیم** {م} : [مد ع] {عمّ : عام کرنا} عام کرنا ، عامیاں تیکر اپڑانا ، مشہور کرنا ، دھانا -

● **تعمیہ** : [نر ع] {عمی : انّھا ہونا ، اُہلے ہونا} (۱) انّھا کرنا ، مُجھارت پاؤنی - (۲) تاریخ

دے مادے وِچوں جِنے ہندسے گھٹن ، ''اہ'' کوئی حرف ؛ لفظ یا گل ودھا کے پُورے کرنے ۔

● **تعوّذ** : [نرع] {عوذ : پناہ لینی} پناہ لینی بچنا ، اعوذ باللہ پڑھنا ، شیطان کولوں بچن لئی ربدی پناہ منگنی ۔

● **تعوِیذ** : [نرع] {عوذ : پناہ لینی} (۱) تیِویت ، تعویذ ، نقش ، نشان ، نشانی ، جادو ٹُونا ، تویت گنڈا ؛ کوئی آیت یا خاص حرف لکھ کے بانہہ اُتے بنھنا یا گل پانا ۔ (۲) گل دا اِک گہنا ، تویتڑی ۔ (۳) قبر دا پیٹا ۔ (۴) مزار دی تختی ۔ **تعویذ چاٹنا** : [مح اُ] تویت چٹنا ، فہم کھولھن یا ذہن ودھان لئی کِسے کرنی والے بُزرگ دی قبر دا پتھر یا کوئی نقش (آیت دُعا لِکھیا ہویا کاغذ) چٹنا [ص : تعویذی] ۔ **تعویذ دھو کر پینا** [مح اُ] تویت پینا ، تویت یا نقش نُو تھالی وِچ کیسر نال لکھ لِکھوا کے اُہدا ''دھون'' پی جانا ۔ **تعویذ کرنا** : [مح اُ] تویت گنڈا کرنا ، تیِویت لِکھ کے دینا ، کِسے شے نُو تویت وانگ سمبھال کے رکھنا ، مڑھا کے رکھنا ۔ **تعویذِ لحد** : [نر ف] (۱) پکی قبر دے پیٹے وچ تویت دی شکل دی اُچی تھاں ۔ (۲) لحد دے وچ پناہ تے حفاظت دی تھاں ؛ جتھے لاش رکھی جاندی اے ، ساسی (؟) ۔ **تعویذ و طومار** : [نر اُ] تویت گنڈا ، ٹُونا ٹوٹکا ، منتر جھاڑا ، جادو ٹُونا ، جھاڑا جھپاڑا ۔ **تعویذی گوری** : [مد اُ] چوکُٹھا پان ، خاص ڈھنگ نال بنھیا / ولھیٹیا ہویا چونُکرا پان ۔ **تعویذیا** : [نر اُ] گانی والا کبوتر ، جِس کبوتر دی گِچی اُتے ربّوں ہی تیِویت ورگا نشان پیا ہُندا اے ۔

● **تعویق** [مدع] [عوق : روکنا ، اویر کرنی] ڈِھل مٹھ ، دیری ، آلا ٹالا ، ٹال مٹول ، اٹکا ۔

● **تعہّد** : [نرع] {عہد : پکا وعدہ کرنا} پٹا ، لکھت ، پٹے دا کاغذ ، قرار ناوا (ناواں) ۔ **تعہّد دار** : [ص ف] پٹے دار ، اقرار ناوا رکھن والا ۔

● **تعیّش** : [نرع] {عیش : زِندہ (جیوندا) رہنا} عیش کرنی ، بُلے (لُٹنے) ، مزے ، موج ، عیاشی ۔

● **تعیّن** : [نر ع] نوکری / تھاں دینا ، ناں دینا ، مقرر کرنا ، خاص کرنا ، مِتھنا ۔ **تعین کرنا** : [مص مح اُ] (۱) خاص کرنا ۔ (۲) تھاں ، عہدہ دینا ، مقرر کرنا ، لانا ۔ (۳) مِتھنا (تاریخ / دِن دا) ۔ **تعینات** : [ج نرع] ۔ (۱) مقرر کیتا ہویا ، لایا ہویا ، جھنُو قبضہ دِتا گیا ہووے ۔ (۲) جگ وِچلے پکھ تے نکھیڑے (۳) تقرریاں ، نوکریاں ، ذمہ داریاں ۔ **تعیّناتی** : [مد اُ] (۱) مقرر ہونا ، لگنا ، کِسے نُو کِسے کم اُتے لانا ، نوکری اُتے لانا ۔ تقرری ، مقرری ۔ (۲) [ص] مِتھواں/مِتھویں ، لگا ہویا ۔

● **تغار** : [نر ف] تغار ، تغاری ، کُنال ، بناں یا چُونا گون یا گھانی کرن/مارن دا ٹویا ۔ **تغاری** : [مد ف اُ] (۱) کُنالی ، پراتڑی ، آٹا گُنھن دا بھانڈا ۔ (۲) مِٹی ڈھون / گارا پان لئی کڑاہی ، دابڑا ۔

● **تغافُل** : [نر ع] گھول {غفل : غفلت کرنی} غفلت ، بے پرواہی ، بے دھیانی ، بے لحاظی ، سُستی ، بدلحاظی ، جان کے غفلت (گھول) ورتنی ۔ **تغافل شعار** : [ص ف] بے پرواہ ، گھولا غافل ، بے لحاظ ، بدلحاظ ، ڈھِلا ، جِلھا ، مچلا ، جان بُجھکے غفلت کرن والا ۔

● تغایُر : [نر ع] {غیر : شک کرنا ، غیر بننا} ، اوبھڑ ہونا ، غیر ہونا ، دُوج دیرکت ، دُجائیگی ، دُریست ، فرق ، نکھیڑا ، وِتھ ویروا ، اک دُوجے توں وکھرا ہونا ، آپو وِچ وکھو وکھ رہنا ۔

● تغذِیہ : [نر ع] {غذو : خوراک دینی} ، کھابا ، کھاج ، کھاوا پیوا ، غذا ، کھادھ خوراک ۔

● تغزُّل : [نر ع] {غزل : عورتاں نال گلّاں کرنیاں} ، غزل آکھنی ، عشق وچار ، پیار دا رنگ (غزل وِچ) ، غزل والی صِفت ، غزل دا ست تے جان ۔

● تغا (بٹھانا ، جانا) : [مح لو اُ] [اصلی لفظ تمغہ اے] رُعب پانا ، یرکانا (لو) ، سکتہ جانا ، رُعب رکھنا ، حکومت جتانی ، حکم چلانا ۔

● تغیُّر : [نر ع] {غیر : شک کرنا} ، بدل ، بدلا ، وٹا پلٹا ، تبدیلی ، ادلا بدلی ، ہیٹھلی اُتے ، انقلاب ، فرق ۔

● تغییر : [مد ع] [غیر : شک کرنا] ، بدل دینا ، بدلا دینا ، تبدیل کرنا ، بدلنا ۔

● تف : [مد ف] [مص : تفتیدن / تفتن : گرم ہونا] ، بھاف ، بھاپ ، ہواڑ ، دُھوآں ، گرمی ، زمین وِچّوں اُٹھن والی بھڑاس ، تواڑ ۔

● تُف : [نر ع] {تفّ : پھٹکار پانی} تُھوہ ، پھِٹ ، پھٹکار ، لعنت پھٹک ، پھِٹ لعنت ، دُرے ، پھِٹ ، دُور ! ۔ **تُف کرنا :** [مح اُ] پھِٹک دینا ، پھِٹ لعنت پانی ، دُرے دُرے کرنا ، تُھکنا ، تُھوہ تُھوہ کرنا ، نفرت کرنی ، کیریچ کرنی ۔

● تفاخُر : [نر ع] {فخر : فخر کرنا ، شیخی مارنی} وڈیائی جتانی ، فخر جتانا ، گھمنڈ دسنا ، وڈوں جتانی ، آپنے آپ نُو ہورناں نالوں ودھ جاننا ، اِک دوجے دے مقابلے وِچ فخر دِیاں گلّاں کرنیاں ، بڑھک ، ہنکار ۔

● تفاریق {ر} : [مد ج ع] [و : تفریق] {فرق : وکھرا کرنا} ، جُدائیاں ، وچھوڑے ، فرق ، نکھیڑے ، گھاٹے وادھے ، وِتھاں ویروے ، تفریقاں ۔

● تفاسیر : [مد ج ع] [و : تفسیر] {فسر : کھولھنا} ، قرآن پاک دِیاں تفسیراں ، شرحاں ، تشریحاں ، ویروے ، نکھیڑے ، مطلب ۔

● تفاصِیل : [ج + مد ع] [و : تفصیل] {فصل : وکھرا کرنا ، نکھیڑنا} تفصیلاں ، پُوریاں گلاں ، پُورے قِصّے ، معاملے ۔

● تفاوُت : [نر ع] {فوت : گُزر جانا} ، فرق ، دُوری ، فاصلہ ، نکھیڑا ، وِتّھ ، پاڑا ، فرق ، جدائی ، آپو وِچ فرق (دونہ چیزاں دا) ، نکھیڑا یا جُدائی ہونی ۔

● تفاؤُل : [نر ع] {فأل : فال کڈھنی} ، فال کڈھنی ، شگون لینا ، آونسیاں پاؤنیاں ۔

● تفتہ : [ص ف] (۱) سڑیا بھُجّیا ، سڑیا بلیا ، سڑیل ، عاشق ، روگی ۔ (۲ ۔ نا) ، مرزے غالب دے اِک ہندُو شگرد دا تخلُّص ۔
تفتہ جگر : [ص ف] کلیجے لُوٹھا ، ہانہ سڑیا ، ہاں سڑکا ، بھُجّے جگر والا ، سڑیا بلیا ، عشق دا پھٹیا ، پیار دا روگی ۔

● تفتیح : [مد ع] {فتح : کھولھنا} ،

کھولھنا ، قبض دُور کرنی ، گرم پانی نال مُسّدے کھولھنے -

● **تفتِیش** : [مد ع] {فتش : پُچھنا گچھنا ، تلاش کرنی} ، گویڑ ، پرچول ، کھوج کُھرا ، پُچھّ گچھّ ، جاچ سیان ، ٹوہ بھال ، سُوہ ، [— کر : = پرچولنا ، گویڑنا] ، پُلس (پولیس) تحقیق -

● **تفحُّص** : [نر ع] {فحص : کھودنا} ڈھونڈ ، بھال ، تلاش ، کھود ، کھروچ ، لبھّنا ، کُریدنا ، کھوج لانا ، علمی تے ادبی گلّاں دی ڈُونگھی ٹوہ لانی -

● **تفرُّح** : [نر ع] {فرح : خوش ہونا} ، سَیر ، تماشا ، رُوح راضی کرن دا سامان ، کھیڈاں ، تماشے -

● **تفرُّد** : [نر ع] {فرد : وکھرا ہونا ، اکلّا ہونا} اکلّ ، اِکلواسا ، آپے آپ ہونا ، اکانت ، کلیاں ہونا ، تنہائی ، اکلاپا ، اِکلاپجا -

● **تفرُّس** : [نر ع] {فرس : اُتلی نظر نال ویکھ کے اندرونےّ دا حال جان لینا} گوہ ، گویڑ ، سیان پچھان ، جاچ پرکھ ، سمجھ ، دانائی ، اکو نظر وچ کسے شے نُوں خُوب پچھان لینا ، تاڑ ، اٹکل نال بُجھ لینا -

● **تفِرقہ** : [نر ع] {فرق : دونہ چیزاں وچ جُدائی پاؤنی (دوآں چیزاں نُوں نکھیڑنا ، وکھرا وکھرا کرنا)} بے اتفاقی ، پھٹ ، جُدائی ، دُوری ، پھوٹک ، پاٹک ، پاڑا ، بے تعلقی - **تفرقہ انداز / پرداز** [ص ف] بے اتفاقی پان والا ، پھٹ پان والا ، فسادی ، پاڑے پان والا ، نکھیڑن ہار - **تفرقہ انداز و سپس حُکم بکن** : [اکھ ف] پھٹ پا دیو تے حکومت کرو ، جہناں دے گھر بے اتفاقی ہووے اُہ دوجیاں دے تھلے لگ جاندے نیں ، [پ] گھر پاٹا رزق داگھاٹا -/ جتھے پھٹ اوتھے لُٹ -

● **تفریح ، تفریحِ طبع** ، [مد ع] {فرح : خوش ہونا} [ج : تفریحات] خوشی ، سیر سپاٹا ، سیلاں ، موج میلا ، کھیڈ تماشا ، کھیڑا ، من پرچاوا ، دِل لگی - **تفریحاً** : [تف ع] ہاسّے نال ، مخول نال ، ہاسے ٹھٹھے وچ ، دل پرچان لئی ، رُوح راضی کرن لئی -

● **تفریس** {ر} [مد ع] {فَرس : فارسی بنائی (کسے دوجی زبان دی)} کسے زبان دے لفظ نُوں فارسی بنانا -

● **تفریط** {ر} : [مد ع] {فرط : گھٹانا} کوئی کم گھٹا دینا ، تھوڑا کرنا ، گھٹ کرنا ، گھٹانا ، کمی ، گھاٹا ، گھٹا -

● **تفریق** {ر} : [مد ع] {فرق : دونہ چیزاں نُوں وکھرا وکھرا کرنا} پھٹ ، جُدائی ، فرق ، نکھیڑا ، وِتھ ، پاڑا - حساب دا اِک طریقہ - وڈی گنتی (رقم) وچوں چھوٹی گنتی کڈھنی/ گھٹانی - [— کرنا = وِچوں کڈھنا] -

● **تفسِیدہ** : [ص ف] {مص : تفسیدن : گرم ہونا} بلدا بلدا ، گرما گرم ، چوکھا تتّا ، سڑیا ہویا -

● **تفسِیر** : [مد ع] {فسر : تشریح کرنی} تفسِیر ، تشریح ، ویروا ، کُھلّھا بیان ، مطلب شرح ، (قرآن شریف دی)

● **تفصِیل** : [مد ع] {فصل : وکھرا وکھرا

کرنا] [ج : تفاصیل ، تفصیلات] کُھلّا بیان ، ویروا ، فہرست ، نکھیڑا ، لڑی ، **تفصیل وار :** [تف اُ] کھولھکے ، فہرست وار ، لڑی وار ، کھاتے وار ، ویروے مُوجب ۔

● **تفضیل :** [مد ع] {فضل : وڈوں والا ہونا} وڈوں ، وڈ ، وڈپ ، وڈیائی (وڈا جاننا ، وڈیانا) گُن ، فضیلت ، تعریف ، کسے صفت وچ کسے نالوں ودھانا ، جویں : [کبیر (وڈا) توں اکبر (وڈیرا)] ۔ **تفضیلِ بعض :** [مد ع] چڑھدا گُن ، کسے اِک نالوں وڈی صفت ، اِک نالوں دوسرے نُو وڈیانا ، جویں : [خوش تر (چنگیرا ، بھلیرا) یا بدتر (مندیرا)] پنجابی وچ پڑ لاکے وی تفضیل بعض بناندے نیں ؛ جویں : پڑدادا ، پڑچنگا ۔ **تفضیلِ کُل :** [مد ع] چوکھی وڈی صفت ، پوری صفت ، سبھ نالوں وڈا درجہ ، جویں : [دادیاں دا دادا یا ات چنگیرا] ، سبھ توں چنگا ، ساریاں نالوں چنگا ۔ **تفضیلِ نفسی** [مد ع] کسے دا ذاتی گُن ، عام تعریف ، وڈیائی ، کلّے جنے دی وڈیائی ، جویں : چنگا ، مندا ۔ **تفضیلیہ :** [ص اُ] حضرت علیؓ نُو پہلے تِناں خلیفیاں نالوں ودھ جانن والا شیعاں (رافضیاں) دا اِک ٹولا ۔

● **تفقّد :** [نر ع] {فقد : گُمنا ، گواچنا ، کھڑاچنا} (۱) لبھنا ، ڈھونڈنا ، (۲) مہربانی ، دلجوئی ، کرم ، رحم ، دیا ۔

● **تفقّہ :** [ع] {فقہ : جاننا ، سمجھنا} فِقہ دا عِلم جاننا ، سمجھ ، پرکھ ، سیانف ، دانائی ، پچھان ، چھان پھٹک ، دِین دے اصولاں دا عِلم جاننا ۔

● **تفکّر :** [نر ع] {فکر : وچارنا} [ج : تفکّرات] سوچ ، فکر ، پچھتاوا ، اندیشہ ، غور ، چنتا ۔

● **تفکّہ** [نر ع] {فکہ : ہس مُکھ ہونا میوا کھانا} ، سواد ، موج ، مزا ، خوشی ۔

● **تفنگ :** [مد ف] (۱) تُفک ، تُپک ، بندوق ، توپ ۔ (۲) اُہ آلہ جِہدے وِچّوں گلیلے سٹ کے چڑیاں شکار کردے سن ۔ **تفنگ انداز :** [ص ف] توپچی ، بندوقی ، بندوقچی ، بندوق یا توپ چلان والا ۔ **تفنگ کا پیالہ :** [نر اُ] بندوق دی اُہ تھاں جتھے ''گھوڑے'' دی سٹ وجدی اے ۔ **تفنگ کا توتا :** [نر اُ] توڑے والی بندوق دا اِک پُرزا ، جِہدے وچ پلیتے نُو اگ لاندے سن ۔

● **تفنّن ، تفنّنِ طبع :** [نر ع] {فنن : سجانا رنگ برنگا ، ون پَرونّا ، ونُسونّا ہونا} ، چُہل ، دِل لگی ، من پرچاوا ، ہاسا ٹھٹّھا ، کھیڈ مخول ، شغل ۔

● **تفوّق :** [نر ع] {فوق : اچّا ہونا ، وڈیائی پاؤنی} وڈپ ، وڈیائی ، اُچّ ، اُچیائی ، دُوجیاں توں ودھ کے ہونا ۔

● **تفویض :** [مد ع] {فوّض : سپُردیا} حوالے کرنا ، دینا ، سپرد کرنا ، سپرد داری وچ دینا ۔ **تفویض کرنا :** [مح اُ] تھانا ، حوالے کرنا ۔

● **تفہّم :** [نر ع] {فہم : سمجھنا ، ذہن وچ آنا} سمجھنا ، ذہن وِچ لیانا ، سمجھ آؤنی ، پچھان کرنی ۔

● **تقابُل :** [نر ع] {قبل : سامنے آؤنا} مقابلہ ، ٹاکرا ، آمو سامنا ، جوڑ ، تُل ۔

● **تقارب :** [نر ع] {قرب : نیڑے ہونا} اک

دوجے دے نالو نال / کولو کول ہونا ، لاگے لاگے ، نیڑے ہونا / قریب ۔ عِلم عروض دی اک بحر جس وچ اٹھ وار فعولن آؤندا اے ۔

● **تقاریب** : [مدج ع] [و : تقریب] {قرب : نیڑے ہونا} ریتاں ، رساں ، دن دِہار ، دہاڑ ، ویاہ ، میلے ، جلسے جلوس ، خوشی دے کٹھ ۔

● **تقاریر** : {ر} [مد ج ع] [و : تقریر] [قرّ : کم وچ پکا ہونا] تقریراں ، لیکچر ، وعظ ، آلا ، اُپدیش ، سپیچاں ۔

● **تقاضا** : [نرع] {قضی : نیاں/نبیڑا کرنا ، ادا کرنا} تقاضا ، تکرار ، منگ ، پُچھ ، طلب ، لوڑ ، تاکید ، چاہ ، خواہش ، سختی ۔ **تقاضائے سِن** : [نر ف] عُمر دا تقاضا ، عُمر موجب خواہش تے لوڑ ۔ **تقاضائے وقت** : [نرف ع] سمے دی لوڑ ، ویلے وقت دی منگ ۔

● **تقاطُر** : [نرع] {قطر : قطرہ قطرہ وگنا/کِرنا} کن من ، بُوندا باندی ، کنیاں ، مٹھا مٹھا مینہ ، پُھور ۔

● **تقاطُع** : [نر ع] {قطع : کٹنا} کپنا ، وڈھنا ، ٹکنا ، اِک دوجے نال کٹیا جانا ، آپو وِچلا کٹیپا ۔

● **تقاوی** : [مد ع] {قوی : طاقت والا ہونا} تقاوی ، غریب زمینداروں نو واہی بیجی لئی حکومت دا دتا ہویا رپیّا جِہڑا قِسطاں نال پرتائیدا اے ۔

● **تقاوِیم** : [مد ج ع] [و : تقویم] {قوم : کھلونا} تقویاں ، جنتریاں ، کلنڈر ، ورھے بھر دے دناں دے لیکھے چوکھے تے حساب کتاب ۔

● **تقدّس** : [نر ع] {قدس : پاک ہونا} پاک ہونا ، برکت والا ہونا ، بزرگی ۔

● **تقدّم** : [نرع] [قدم : اگے ودھنا/آؤنا] اگے ہونا ، پہلاں ہونا ، پہلے درجے تے ہونا ، پہلا پہلیرا ہونا ، پہلے نمبر اُتے ہونا ۔

● **تقدمہ** : [نر ف] {قدم : آؤنا ، اگے ودھنا} اگّا ، موہرلا ، اگاڑی ، پیشی ، [پیش ہون/ کرن] اُہ مزدوری جِہڑی اگاہوں (اگیترے) دِتّی جائے ۔ **تقدمۃُ الجیش** : [ص ع] اگواہا ، فوج دا موہرلا جتھا ۔

● **تقدیر** {د} : [مد ع] {قدر : اندازہ کرنا} قسمت ، تقدیر ، نصیب ، نصیبا ، ہونی ، رب دا بھانا ، بھاگ بخت ، لیکھ ، کرم ، دُھر درگاہوں مِلن والا حِصّہ وغیرہ ۔ **تقدیر ازمانا** : [مح اُ] قسمت ازمانی ، کوشش کرنی ، محنت کرنی ، ہمت کر ویکھنی ۔ **تقدیر آزمائی** : [مد ف] ہِمت ، قسمت ازمانی ۔ **تقدیر اُلٹنا بگڑنا یا پلٹنا** : [مح اُ] بخت ہر جانے ، قِسمت کھوٹی ہو جانی ، بھاگ وِگڑ جانے ۔ **تقدیر پِھرنا** : [مح اُ] قسمت وِگڑ جانی ، بھیڑے دِن آؤنے ، غریب ہو جانا ۔ **تقدیر پھوٹ جانا** : [مح اُ] بھاگ سڑ جانے ، قسمت کھوٹی ہونی ، لیکھ کُھٹ جانے ، کرماں دی ہار آؤنی ۔ بھیڑا ساک سہیڑنا ، تقدیر وِگڑنی ، مقدمہ ہار جانا ۔ **تقدیر جاگنا/چمکنا** [مح اُ] قسمت جاگنی ، ستارا چمکنا ، بارا کُھلھنا ، بھاگ پھلنا ، بھلے دِن آؤنے ، بھلا سما آؤنا ۔ **تقدیر کا بدا** : [نر اُ] تقدیر دا لِکھیا ، متّھے دا لیکھ ، نصیبا ، کرماں دا کھٹیا ، بھاگاں وِچ دا ہونا ۔ **تقدیر کابل** : [مح اُ] قسمت دا پھیر ،

نصیباں دا چکّر ، بختاں دا گیڑ ، نصیبے دی خرابی - **تقدیر کا پلٹا کھانا** : [مح اُ] دِن پِھرنے ، قسمت بدلنی ، امیر دا غریب یا غریب دا امیر ہو جانا ، کُجھ دا کُجھ ہو جانا - **تقدیر کا دامن پکڑنا** : [مح اُ] قسمت دا پّلا پھڑنا ، آپنا آپ تقدیر دے حوالے کرنا ، ربدے آسرے تے رہنا - **تقدیر کا دِکھانا** : [مح اُ] آؤن والیاں اوکڑاں دسنیاں کِسے نو بکھیڑیاں وچ پاؤنا - **تقدیر کا سکندر** : [ص اُ] بختاور ، چنگی قسمت والا ، سُبھاگا ، کرماں وال ، بختاں والا ، ودھیرے خوش ، ودھیک / چنگا سوکھا - **تقدیر کا سو جانا** : [مح اُ] تقدیر سون جانی ، قسمت سڑ جانی ، کرم نکُھٹنے ، بھاگ سون جانے ، لیکھ مندے ہونے ، بخت ہرنے ، بھیڑے دِن آؤنے - **تقدیر کا کھیل** : [مح اُ] تقدیر تماشا/ چکّر ، قسمت دی کھیڈ ، لیکھاں دا لِکھیا - **تقدیر کا لِکّھا** : [مح اُ] تقدیر دا لِکھیا ، بھاگ ، نصیب ، قسمت ، ستارا ، نصیبا ، متھے دا لِکھیا - **تقدیر کا ہیٹا** : [ص اُ] بد قسمت ، بے نصیب ، نبھاگا ، نکرما ، ابھاگا ، چندرا ، شُہدا ، وچارا - **تقدیر کو رونا** : [مح اُ] قسمت نُو رونا ، بھاگاں نُو پِٹنا ، نصیباں نُو پٹنا ، لیکھاں نُو رونا ، افسوس کرنا ، جُھرنا - **تقدیر کو سونپنا** : [مح اُ] (۱) رب دے سپرد کرنا ، رب اُتے ڈوری چھڈنی ، نصیباں اُتے بھرواسا کرنا ، آپنے آپ نُو تقدیر دے حوالے کرنا - **تقدیر کے آگے تدبیر نہیں چلتی** : [اکھ اُ] ڈھکّے ڈھو نہ کوئی تقدیر اگے ، ہونی ہو کے ہی رہندی اے - **تقدیر کے ہاتھ بات ہے** : [مح اُ] کرماں اُتے ڈوری اے ، لیکھاں تے گل مُکدی اے ، [پ] = : جو رب کرے سو ہو - **تقدیر لڑنا** : [مح اُ] قسمت کُھلھ جانی ، بھاگ جاگ پینے ، بختاں نال وارے نیارے ہو جانے - **تقدیر لوٹ جانا** : [مح اُ] تقدیر پلٹنی ، بھاگ سون جانے ، نصیب کھوٹے ہونے ، قسمت دا دغا دے جانا - **تقدیر والا** : [ص اُ] قسمت والا ، نصیباں والا ، بھاگاں والا ، چنگے ستارے والا - **تقدیری یا تقدیری امر** : [تف نر اُ] ہونی ، مقدر ، تقدیر ، رب سببی ہون والا کہ اہ گل جس وچ تدبیر نہ چل سکے -

● **تقدیس** {دِ} : [مد ع] {قدس : پاک ہونا} پاکیزگی ، صفائی (دِل دی) ، پرہیز گاری ، بُزرگی ، [مقدس بنانا] -

● **تقدیم** {دِ} : [مد ع] {قدم : آؤنا ، اگے ودھنا} پہل ، اگے ودھنا ، وڈیانا ، پیش کرنا ، پہل تے رکھنا -

● **تقرُّب** : [نر ع] {قرب : نیڑے ہونا} نیڑ ، نیڑا ، نزدیکی ، ساکاداری ، تعلق -

● **تقرُّر** : [نر ع] {قرّ : کھلونا ، پکّا ہونا} نوکر ہونا ، نوکری اُتے لگنا ، کسے کم اُتے لگنا ، مِتھیا جانا (کوئی دن) ، مِتھ متھّیا -

● **تقریب** {ر} : [مد ع] {قرب : نیڑے ہونا} وسیلا ، سبب ، سفارش ، نتارا کرن والی گل ، ویلا ، موقع (خوشی دا) ، جلسہ ، موقع ، جلوس ، ویاہ ، کٹھ میلا ، شادی یا کِسے وجھوں رشتے داراں دا کٹھ (خوشی دا) - **تقریبات** : [ج مد ع] [و : تقریب] موقعے ، ویلے ، کٹھ ، میلے ، جلسے ، ویاہ شادیاں ، کٹھ دے سلسلے -

● **تقریر** : [مد ع] {قرّ : پکّا ہونا} گل کتھ ، بیان ، بحث ، لیکچر ، تقریر ، کٹھ ، کِسے معاملے اُتے بولنا ، کِسے گل نُو کھولھ کے

بیان کرنا ۔ **تقریر جھاڑنا یا چھانٹنا** : [مح اُ] ودھ گلاں کرنیاں ، بے تکیاں ماری جانا ، ایویں پیا بولنا ۔ **تقریر ملانا** : [مح اُ] بحث کرنی ، اڑچ پاؤنی ، دلیلاں دینیاں ، ریڑکا لانا / پاؤنا ، جھیڑا بنھنا ، جوابو جوابی ہو پینا ، وڈیاں اگے بولنا ۔ **تقریر کا لچھا بندھ جانا** : [مح اُ] تقریر نال نقشہ کھچ دینا ، لچھے دار تے من موہنی تقریر کرنی ، تقریر دا رنگ بجھنا ، اثر والی تقریر کرنی ۔ **تقریر کرنا** : [مح اُ] تقریر کرنی ، بیان کرنا ، بولنا ، بیان دینا ، لیکچر دینا ، دلیل دینی ۔ **تقریر لانا** : [مح اُ] بحثنا ، بحث لانی ، حجتاں کرنیاں ، ڈھچر ڈاہنی ۔ **تقریری** : [تف اُ] گلیں باتیں ، زبانی زبانی ۔ تقریر بارے ، جو کجھ تقریر وچ آکھیا جائے ۔ **تقریریا** : [ص اُ] جھگڑالو ، حجتی ، ہڑبیچی ، گالڑی ، گلادھڑی ، گل کار ، بکواسی ، لیکچریا ، ڈھچر ڈاہن والا ، اڑچاں پان والا ، بک بک کرن والا ، بڑبولا ۔ **تقریریں چھٹنا** : [مح اُ] گلاں ہونیاں ، بحثا بحثی ہونی ، اک دوجے دی صفت ثنا کرنی ، چھلاں کرنیاں ۔

● **تقریظ** : [مد ع] {قرظ : خواری بعد سرداری ملنی} جیوندے دی صفت کرنی ، کسے زندہ انسان دی بریائی بھلیائی دسنی ، کسے شے اتے داد دینی ، سلاہ دینی ، کسے کتاب/رسالے بارے آہنی را (رائے) دینی ۔

● **تقسیم** : [مد ع] {قسم : ونڈنا ، ونڈ کرنی} ونڈ ، ونڈی ، ونڈارا ، بٹوارا ، ونڈ ورتارا ، قسمت ، حساب دا اک ڈھنگ جس وچ اک عدد نو دوجے اتے ونڈدے نیں : [ــ کر] ۔ **تقسیم (چھوٹی)** : [مدہ] نکی (مختصر) تقسیم (حساب کرن دا اک ڈھب) ۔ **تقسیم/مرکب** : [مد ع] کٹھی ونڈ ، تقسیم ، سانجھی تقسیم ، ونڈی ، (حساب کتاب وچ) ۔

● **تقصیر** : [مد ع] {قصر : چھوٹا ہونا ، عاجز آؤنا} بھل ، خطا ، قصور ، گناہ ، خنامی ، غلطی ، جرم ، دوس ۔ **تقصیر وار** : [ص ف] تقصیریا ، گناہی ، قصور وار ، جرمی ، گنہگار ، پاپی ۔

● **تقطیر** {ط} : [مد ع] {قطر : تبکا تبکا کرنا/ڈگنا} کیر ، چوآ ، تبکا تبکی ، بوند بوند ڈگنی (پانی موتر دی) ، وار وار موتر آؤنا ، لگواں موتر ، سوزاک ، شکر پیشاب دا (اک روگ) ۔

تقطیع {ط} : [مد ع] {قطع : ٹوٹے کرنا ، ٹکنا} (۱) کسے شے نو ٹوٹے ٹوٹے کرنا ۔ (۲) عروضی عالماں دا شعر نو بحر دیاں رکناں وچ ونڈنا پئی اوہدے نال شعر دے حرف وکھو وکھ ہو کے رکن دے حرفاں سامنے آجان تے تول (وزن) پرکھیا جائے ۔ (۳) کتاب /کاپی دا سائز ۔ وڈ [لو : تختی]

● **تقلید** {ل} : [مد ع] {قلد : تلوار گل وچ لمکانی} ریس ، نقل ، پیروی ، پچھے لگنا ، مگر چلنا ۔

● **تقلیل** : [مد ع] {قل : گھٹ ہونا} تھوڑا کرنا ، گھٹ کرنا ، گھٹانا ، کمی کرنی ۔

● **تقویٰ** : [نر ع] {وق : بچانا} ربدا خوف ، نیکو کاری ، پرہیزگاری ۔

● **تقویت** : [مد ع] {قوی : طاقت ملنی} طاقت ، واہ ، متیا ، زور ، تل ، سہارا ،

دلجوئی ، تسلّی ، مدد ، ہمت ، سہار -

● **تقویم** {و} : [مد ع] {قوم : کھڑا ہونا ، کھلونا} جنتری ، پتری ، اُہ کتاب جس وچ ورھے بھر دیاں تاریخاں ؛ تاریاں دی ٹور تے چن سورج گرہن دا بیان ہووے - **تقویم پارینہ** : [مد ف] (۱) پرانی جنتری - (۲) نکاری چیز ، نکمی شے جھڑی کسے کم نہ آوے -

● **تقی** : [ص ع] {وق : بچانا} تقوے والا ، رب توں ڈرن والا ، پرہیزگار - شیعاں دے باراں اماماں وچوں ناویں امام دا ناں -

● **تقیّد** : [نر ع] [قید : پابندی ہونی ، بیڑی پینی] قید ، پابندی ، روک ٹھاک ، ورج ، تکید (تاکید) -

● **تقیّہ** : [نر ع] [وق : بچانا] (۱) کسے توں ڈردیاں دل دی گل ظاہر نہ کرنی ، اُہ کم جھڑا کرن نوں جی نہ کرے پر کسے توں ڈردیاں کیتا جائے ، دل وچ دشمنی ہووے پر دوستی ظاہر کیتی جائے - شیعاں دا اک عقیدہ -

● **تک** : [مد ہ] [مص= تکنا] تکنڑ ، ترکڑ ، وڈی تکڑی (کنڈا) - تاڑ ، گھوری ، نظر ، نگاہ - امید ، بھروسا - تِک ، تیک ، تائیں ، تیکر ، تکر -

● **تُک** : [مد نر ہ] اُہ گل جھڑی آپنے دلوں کیتی جائے ، گپ ، گپوڑ ، گھڑنت ، اٹکل - قافیہ ، غزل یا نظم دا اک بول یا شعر - **تُک بندی** : [مد أ] تک نال تک میلنا ، قافیے ملانے ، واہیات گلاں کرنیاں ، بکواس / بک بک کرنی ، اُہ گلاں کرنیاں جھناں دا سر پیر نہ ہووے ؛ چشولاں ، جھکتھاں - **تُک جوڑنا** [مح أ] تک جوڑنی ، بے تکے شعر آکھنے ، قافیے ملانے یا ورتنے - **تُک میں تُک ملانا** : [مح أ] ایویں جیہے شعر آکھنے ، ہاں نال ہاں ملانی ، پکھ کرنی ، خواجے دا گواہ ڈڈو بننا : ہاں جی ہاں جی کرنا -

● **تِک تِک** : [مد ہ] تتّا تتّا ، ڈھگیاں نوں ہکّن دی واج -

● **تُکّا** : [نر ف] تکا ، (۱) کانی ، بان ، بے پھلا تیر ، اک خاص قسم دا تیر جھدے اگے پھل دی تھاں مروڑی ہندی اے ، (۲) مکئی دا تکا (أ= چھوچھ) ، نکاری چیز - **تکا سا** : [تف أ] سدّھا (چھتیر) ، تیر تکلے ورگا سدّھا - **تکا سی ڈاڑھی** : [مد أ] بکرا داڑھی ، ٹھوڈی ہیٹھلی لمّی داڑھی ، اُہ داڑھی جھڑی گلّھاں اُتے نہ ہووے -

● **تِکا** : [نر ف] بوٹی ، بیرا ، بوٹ ، گوشت دی لمی تے پتلی بوٹی ، (گوشت دا ٹوٹا) (مح) جایا ، جمیا ہویا ، جویں : (حرامی تکا= حرام دا ٹوٹا) - **تکا اُتارنا** : [مح أ] گوشت/ماس دا صدقہ دینا ، صدقے کرنا ، منگل نوں بالاں دے سر توں بوٹیاں وار کے اِلاں کاواں نوں پانیاں - **تکا بوٹی کرنا** : [مح ہ] ٹوٹے کر دینے ، بوٹیاں اڈانیاں ، بوٹیاں کرنیاں ، بیرے کر دینے ، کیما کٹنا ، ونڈیاں پینیاں - **تکا نوچنا** : [مح أ] چوہنڈی وڈھنی ، بوٹی لاہنی ، چبھدی گل آکھنی/کرنی - **تِکے** : [نر ہ] تکّے ، بیرے ، بوٹیاں ، ٹکڑے ، ٹوٹے ،

ونڈیاں ۔ تکّے لگانا : [مح اُ] (کباب لانے) ، چھیڑنا ، دُکھ دینا ، بھن کے کباب کرنا ۔

● تکالیف : [مد ج ع] [و : تکلیف] {کلف : دُکھ وچ پینا ، مشکل کم کرنا} اوکڑاں ، تکلیفاں مصیبتاں ، وخت ، قضیئے ، کھیچلاں ۔

● تکان : [مد ہ] تھکیواں ، تھکا ، تھکاوٹ ، سستی ، ٹٹی کھسنی ، بجکیاں دی ٹوٹ (— چڑھ) ۔ تکان اُتارنا : [مح ہ] تھکیواں لاہنا ، ساہ لینا ، سستی لاہنی ، تازہ دم ہونا ۔

● تکبّر : {کبر : وڈا ہونا} آکڑ ، مان ، تران ، وڈیائی ، ہنکار ، گھمنڈ ، غرور ، کبر ، اکابری ، ہینکڑ ، مغروری ، ٹیں ، گرب ، مزاج ، نہورا ، پھوں پھاں ، شیخی ۔ **تکبّر عزازیل را خوار کرد :** [اکھ ف] تکبر نے شیطان نو خوار کیتا ۔ [پ] : بکری میں میں کردی کٹھی ؛ پٹھی کھل لہائی / نیویا سو جیویا ، ہنکارنا سو ماریا ۔

● تکبیر {ب} : [مد ع] {کبر : وڈا ہونا} اللہ اکبر آکھنا ۔ رب دی وڈیائی کرنی ۔

● تکثیر {ث} : [مد ع] {کثر : ودھنا} وادھا ، ودھا ، ودھیرا / چوکھا بنانا ، زیادہ یا ودھیک (کرنا) ۔

● تکدر {دُ} : {کدر : میلا ہونا} میل ، نراضگی ، کھوٹ (دل دا) ، غصہ ، کھور ۔ میلا ہونا ، کالا ہونا (دل وغیرہ دا) ۔

● تکدمہ : [نر اُ] حساب کتاب ، ہاڑا ، اندازہ / اندازا ، بجٹ ، حساب دی پڑتال حساب بنانا ، حساب لکھنا ۔

● تکذیب {ذ} : [مد ع] {کذب : جھوٹھ مارنا} جھٹھانا ، جھٹھیارنا ، جھوٹھا کرنا ۔

● تکرار : [مد ع] {کرّر : مڑ مڑ آونا} (مڑ مڑ آکھنا) رٹا ، ریڑکا ، بحث ، جھگڑا ، جھیڑا ، حجت [— نکا] جھمیلا ، پواڑا ، [— کر] ، مڑ مڑ کے اِکو گل آکھنی ، پرت پرت کے اِکو لفظ ورتنا ۔ **تکرار کرنا :** [مح اُ] جھیڑا لانا ، بحثنا ، رٹا پانا ، جھگڑا کرنا ، متھا لانا ، (پ مح) ۔

● تکریم {ر} : [مد ع] {کرم : بزرگ ہونا} عزت ، آدر ، ادب ، بزرگی ، آؤبھگت ، خاطر خدمت ۔

● تکڑا : [ص نر ہ] [مد : تکڑی] ، ہٹا کٹا ، تگڑا ، موٹا تازہ ، ڈاہڈا ، زورآور ، طاقت والا ۔ **تکڑی :** [مد ہ آ] تکڑی ، ترکڑی ، کنڈی ، نکا کنڈا ، [پ ، وڈ : تکڑ]

● تِکڑی : [مد اُ] تہر ، تیہر ، تمیل ، تیگھڑا تن جنیاں دا میل ، تکا ، تکی ، (تن دا کٹھ / ہندسہ) ، تن گھوڑیاں دی گڈی ۔

● تکسیر {س} : [مد ع] {کسر : ٹٹنا ، بھجنا} توڑ بھن ، حصے کرنے ، ٹوٹے کرنے ، تویت وچ ہندسیاں نو انج لکھنا پئی ہر پاسیوں ساویں گنتی ہووے ۔

● تکش : [نر اُ] تر چھکٹ ، تیر دان ، تیر رکھنی ۔

● تکفّل : [نر ع] {کفل : ذمہ لینا} ذمہ داری ، ضامنی ، پالن دا ذمہ لینا ، سرپرستی کرنی ، کسے دا خرچ جھلنا / بھار چکنا ۔

● **تکفیر** {ف} : [مد ع] {کفر : انکار کرنا ، کفر وچ ہونا} کافر آکھنا ، کفر دا فتویٰ دینا / لانا ، کافر بنانا ۔

● **تکفیل** {ف} : [مد ع] {کفل : ذمہ لینا} ضامنی ، ضمانت ، کِسے دا خرچ بھار چُکنا ۔

● **تکفین** {ف} : [مد ع] {کفن : لُکانا ، چھپانا ، پڑدا پانا} کفنیرنا ، کفنانا ، کفن پانا ، کفن دینا ۔

● **تُکل** {کس} : [مد نر ہ] پتنگ ، تیرا ، تُکل ، اِک قسم دی دو حصیاں والی گُڈی ۔

● **تکلا** : [نر ص] تکلا ، ترکلا ، چرخے وچ لوہے دا اِک تکھا لما پُرزا ؛ جِہدے اُتے سُوتر دی چھلی بندی اے ۔ **تکلے کا گھاؤ** : [مح اُ] نِکا جِہا زخم جِہڑا ترکلے دی نوک چبھن نال ہو جاندا اے ۔ **تکلے کے سے بل نِکالنا** : [مح اُ] تکلے وانگ ول کڈھنے ، سُوت کرنا ، ول ونگ سدھا کرنا ، مار کُٹ کے سِدھ کرنا ، ول ونگ کڈھ دینے ۔

● **تکلا** : [نر ہ] گنڈھ (ڈور دی) ، ہتھ دے انگوٹھے تے چیچی نال گنڈھ کیتی ہوئی ڈور ۔

● **تکلُّف** : [نر ع] {کلف : کسے کم نُو دُکھ نال کرنا} رکھ رکھا ، کھیچل ، اُچیچ ، خاص تیاری کرنی ، اوکھا ہو کے کوئی کم کرنا ، بدھیاں رُدھیاں کُجھ کرنا ، وکھالا ، ظاہر داری ، بناوٹ ۔ **تکلُّف بر طرف** : [ف اُ] کُھلھی گل ، رکھ رکھا بِنا ، صاف صاف ، **تکلُّف برتنا**: [مح اُ] رکھ رکھا توں کم لینا ، کھیچل کرنی ، (کھوان پیان وچ) ، ظاہر داری ورتنی ، اُچیچ کرنا ۔

تکلُّف کا کھانا : [مح اُ] سُلبّا کھابا ، سوادلا تے قیمتی کھانا ، امیراں والا کھانا ۔ **تکلُّف کرنا** : [مح اُ] اُچیچ کرنا ، ہتھ روک کے ورتنا ، ٹھاٹھ وکھانا ، ٹیپ ٹاپ کرنی ، شرمانا ، اوپرا اوپرا ورتارا کرنا ، شرم کرنا ، جھکنا ، جھاکے وچ رہنا (کھان پِین لگیاں) ۔

● **تکلُّم** : [نر ع] {کلم : گل کرنی} کلام کرنا ، آہمو سامنے بولنا ، گل بات کرنی ۔

● **تکلیف** : [مد ع] {کلف : تکلیف نال کوئی کم کرنا} اوکڑ ، سختی ، مُشکل ، وخت ، تنگی ، مجبُوری ، اُکھیائی ، دُکھ ، رنج ، ان بھاؤندی کھیچل ، **تکلیف اُٹھانا** : [مح اُ] دُکھ جھلنا ، دُکھ جالنا ، سختی جھاگنی ، دُکھ برداشت کرنا ، پیڑ کٹنی ۔ **تکلیف دہ کام** : [نر اُ] اوکھا (کرن والا) کم ، اُستریاں دی مالا ، اوکھا کم ، پریشان کرن والا کم ، ان مُک کم ۔ **تکلیف دینا** : ، [مح اُ] دُکھ دینا ، ستانا ، اوکھیاں کرنا ، تکلیف دینی ، ان بھاؤندی کھیچل ، ونگار / وگار پاؤنی ، آہوت پینی ، کوئی کم مفت کرانا ۔ **تکلیف سہنا** : [مح اُ] سختی جھلنی ، تکلیف سہارنی ، دُکھ بھوگنا ، مصیبت سہنی ، کشٹ کٹنا ، تنگی جھلنی ، تنگ پھنگ ہونا ۔ **تکلیف کرنا** : [مح اُ] آؤنا جانا ، آؤن جان دی تکلیف جھلنی ، کِسے لئی کم کرنا ، کھیچل کرنی ۔ **تکلیف ما لا یُطاق** : [مد ع] وسوں / حدوں باہری تکلیف ، اوہ تکلیف جِہڑی جھلی نہ جائے ، اُکھیری کار ، ان جھلویں جھال ۔

● **تکمِلہ** : [نر ع] {کمل : پورا ہونا} اوہ شے جِہڑی کِسے شے نُو پورا کرن لئی

اُہدے نال لائی جائے ۔ کتاب یا مضمون دے اخیر وچ لکھ کے لایا ہویا کُجھ حصہ ، وادھڑا

● **تُکمہ** : [نر ف] بِیڑا ، بٹن ، گُدام ، گُھنڈی ، تکمہ ، تغما ، کبوتراں دا اِک روگ ، جِس وچ اُہناں دیاں اکھّاں تے دانے نِکل آوندے نیں ۔

● **تکمیل** {م} : [مد ع] {کمل : پورا کرنا} پُورا کرنا ، ختم کرنا ، مُکا دینا ، مکمل کرنا ، نبیڑنا ، سِرے چاڑھنا ، پُوری ، پُگائی ۔ **تکمیل تمسّک** : [مد ف] قانونی شرطاں مُوجب اشٹام دی لکھت پُوری ہونی ، تمسک دا مکمل ہونا ۔ **تکمیل رہن** [مد ف] رہن دی مُدّت پُوری ہو جانی ، گِرو دا وقت پُورا ہونا جانا ۔

● **تکنا** : [مت ہ] تکّنا ، ویکھنا ، دھیان نال ویکھنا ، تاڑی لانی ، نظر بازی کرنی ، بدنیتی نال ویکھنا ، اکھ رکھنی ، جاچنا ، پرکھنا ، گھُورنا ۔ امید لانا ، اُڈیکنا ، رِیجھنا ۔ اختیار کرنا ، قبول کرنا ، منظور کرنا ، اکھ ہیٹھ رکھنا ۔ **تکا کرنا** : [مح ہ] تکیا کرنا ، تکدیاں رہنا ، تکنا ، ویکھنا ، اِنتظار کرنا ، تانگھ یا اُڈیک وچ رہنا ، اُمید رکھنی ، اُڈیکنا ۔

● **تکنیک** {ن} : [مد ا] (Technique) جاچ ، ڈھو ڈھب ، ڈھنگ ، چج ، وَل ، راگ رنگ دے اُصول تے فن دا رکھ رکھا ۔

● **تکون** : [مد ہ] ترگُھٹّا ، تکون ، ترکھُونجا ، تِرنُکرا ، تکھُونجا ، تن بِنّیاں والی (شکل) ۔ تِکونا ، تکونیا ، **تکھونٹا** : [نر ص ہ] تگٹھا ، تَکونا ، تِکھُونجا ۔

● **تکوین** : [مد ع] {کون : ہونا} ہوند وچ لیانا ، پیدا کرنا ، وجود بخشنا ، بنت ، بنائی ، اُپجانا ۔

● **تکّی** : [مد ہ] (۱) گھُوری ، تاڑی ، اکھّاں گَڈ کے ویکھنا ، تکدیاں رہنا ، (۲) تک وِچ رکھنا ۔

● **تکینی** : [مد ہ] چھوٹا سرھانا ، نکّا جیا سرھانا ، سرھانی ۔

● **تکیہ** {ک} : [نر ف] سرہانا ، تکیہ ، آسرا ، ڈھاسنا ، ڈھو ، ٹیک ۔ اُمید ، بھروسا ، اعتبار ۔ فقیراں دا ڈیرا ، ارام دی تھاں ۔ گورستان ، قبرستان ۔ **تکیہ بھرنا** : [مح ا] سرھانا بھرنا ، سرھانے وچ رُوں بھرنا ۔ **تکیہ دار** : [ص ا] تکیے والا ، ملنگ ، فقیر ۔ قبرستان دا راکھا ، دارے وچ رہن والا ۔ **تکیہ کرنا** [مح ا] آس رکھنی ، اُمید لانی ، بھروسا کرنا ، آسرا رکھنا ، کِسے دے بھروسے رہنا ۔ **تکیۂ کلام** ، **تکیہ کلام** : [نر ع] مُونہہ چڑھی گل ، اوہ لفظ جیہڑا کِسے دے مُونہوں وار وار نکلے ، جویں : مکھے ؛ میں کِہیا / کی ناں لئیدا ، یا تے ہور ، **تکیہ لگا کر بیٹھنا** : [مح ہ] (۱) کِسے کولوں کوئی اُمید رکھنی ، کِسے دے بھروسے بہہ رہنا ۔ (۲) ڈھو لا کے بہنا ، ٹیک لا کے بیٹھنا ، آرام کرنا ، لک پِچھے سرھانا یا کوئی ہور سہارا رکھ کے آرام نال بہنا ۔ **تکیے کا کُتّا** : [نر ا] تکیے دا کتا ، مُفت خورا ، کِسے دے آسرے رہن والا ، جتھوں کُجھ نہ کُجھ کھان نو لبھدا رہے ۔ **تکیے میں ہونا/پڑنا/پڑے ہونا** [مح ا] ڈیرے/دارے وچ ہونا ، قبراں وچ ہونا ، مر گیا ہونا ۔

● تکھارنا [مت ہ] (۱) دلیل نال ثابت کرنا ۔ (۲) کھوج لانا ۔ (۳) تہر لانی (ہل دی) تہری ِسیں لانی ۔ (۴) کوئی کم تن واری کرنا ۔

● تکھڑی [مد ہ پ] تکّڑی ، ترکڑی ، چیزاں تولن والا آلہ ۔

● تگ و َدو : [مد ف] َنٹس بھجّ ، بھج َدوڑ ، نسا بھجی ، کوشش ، ڈھونڈ بھال ، چارا ، ِٹل (لانا) ۔

● ِتگا : [ص ہ] ِونگا ، ِڈنگا ، ٹیڈھا ، کُبّا ، کوڈا ، اہ بندہ ِجہڑا ِڈنگا تے کُبّا ہو کے ٹرے ، ٹیڈھ چالا ۔

● تگاُپو : [مد ف] ویکھو : تگ و َدو ، چھیتی ، آوا جائی ، بے فائدہ کوشش ۔

● تگاور [نر ف] ِتکھٹورا ، ِترکھا ُٹرن والا گھوڑا ، ُبہتا نسّن والا گھوڑا ۔

● تگدمہ : [نر] گویڑ ، حساب ، ہاڑا ، قیاس ، بجٹ ۔

● ِتگدم ، ِتگڈا ، ِتگڑم : [نر ا ہ] ِتگڑم ، تیگھڑا ، ِتن بندیاں دا کٹھ ، ِتن چیزاں دا میل ، تہرم ، ِتیہرا پیچ ، ِتنّاں پتنگاں دا پیچا ۔

● تگرگ : [نر ف] (۱) گڑا ، چندرا ، َبھیڑا ، (لو) ۔ (۲) تریل ۔

● َتگنا : [لا ہ] سیتا جانا [مص: تگائی] ِسپنا ، ُترپنّا ، سیونا ، ڈورے َپینے (سلوار ِوچ) ، نگندیا جانا ۔

● ِتگنا [ص ہ] ِتینا ، ترینا ، ِتگنا ، ِتن گُنا ، ِتہرا ، ِتن ِحصّے ودھ ۔

● {ِتگنی} ِتگنی : [ص ہ] ِتینی ، ِتن گُنی ، ِتگّنی ، اِک تال ۔ ِتگنی کا ناچ نچانا : تنگ کرنا ، پریشان کرنا ، اُنگلاں اُتے نچانا ، ُپتلیاں وانگ نچانا ، اوازار کرنا ، بھجائی ِپھرنا ۔

● تگی : [مد ہ] ِتکیؔ ، ِتکاؔ ، تاش دا ِتن نشاناں والا پتّا ، جویں : [اِک نشان والا = اِکی ، دونہہ والا = ُدکیؔ] کنڈ تے سواری کرنی ، َچڈی (اِک کھیڈ) ، دھنگاڑے ُچکنا ۔

● تگیانا : [مت ہ] نگندے مارنے ، کُھلھے کُھلھے ٹانکے لانے ۔

● َتل : [نر ہ] ہیٹھ ، ہیٹھاں ، ہیٹھلا حصّہ ، َتھلاؔ ، تھلواں پاسا ۔ تلپٹ (ِتل پٹ) : َچوڑ ، خراب ، برباد ، ُسنجا ، ُسن مسُنّا ، ویران ، اُلٹ پلٹ ۔ تلپٹ کرنا : [مح ا] َچوڑ کرنا ، خراب کرنا ، برباد کرنا ، اُجاڑنا ، تباہ کرنا ، اُلٹ ُپلٹ دینا ۔ تل دھار اوپر دھار : [مح ہ] چھجّیں کھاریں ، مینہ پینا ، زور دی بارش ہونی ، ُمہلے دھار ِمینہ ورھنا ۔ تل کرنا : [مح ہ] ہٹھانہہ کرنا ، کوڈی ُلکانی (جوئے وچ) ، ُچرانا ، اہلے کرنا ، کھسکانا (پتّا) ۔ تل نظرا : [ص ا] نیویں نظر والا ، نیویں اکّھ والا ، نیویں پان والا ، ُچپ ُگڑپ ۔

● ُتل : [حمص] (ُتلنا مصدر توں ُتل) بیٹھنا : [مح ہ] ِسدھا ہو کے بہنا ، تیار ہونا ، اڑ بہنا ،

آکڑ جانا ، سِڈے تے ہونا ، ضِد کرنی ، آپنی گل نہ چھڈنی ۔

● **تِل** : [نر ہ] (۱) تِل ، پنڈے اُتے رتّوں کالا جیہا نشان ، تِن ، تتولا ، تلولا ۔ (۲) اِک مشہُور بی جیہدا تیل ''مِٹھا تیل'' سدّاندا اے ، تِل ۔ (۳) اکھ دا تل ، دھیری ، دھیوی ۔ **تِل اوٹ پہاڑ اوٹ** [اکھ ہ] ویکھن نُوں اوکھا پر کرن نُوں سوکھا کم ، مشکل جاپن والا کم ۔ **تِل بندھنا** : [مح ہ] دُھپ دا (آتشی) شیشے وِچوں نکل کے ٹمکنا بننا (تے کاغذ کپڑے وغیرہ نو ساڑنا) ۔ **تِل برابر / بھر** : [ص اُ] تِل جِنّا ، رتا کُو ، روال بھر ، بھورا جِنّا ، تِل ورگا ، رتی جِنّا ۔ رتی بھر ۔ **تل بھر لہو ، پہاڑ بھر محبت** : [اکھ] جد دُور دے ساک سکیاں نالوں ودھ چڑھ کے کم آوُن تاں آکھدے نیں ۔ **تِل بُھگا** : [نر ہ] تِل بُھگّا ، تِل پُھل ، کھنڈ تے تِلاں دی کُٹّی ، **تِل پیلنا** : [مح] تِل پِیڑنے ، تِلاں دی گھانی کرنی ، تِلاں دا تیل کڈھنا ، **تِل تِل بھر دھن جوڑے ساسو ؛ بہو کے اُٹھاتے جھڑے نہ آنسو** : [اکھ ہ] سس ذرا ذرا کرکے جوڑدی اے ، نُونہ کُھلّھا ورتدی اے ، کِسے دی کھیچل یا کیتا کتریا نہ جانن والے نُوں ٹِچکر کردیاں آکھدے نیں ۔ **تل تل جوڑے پہاڑ** : [اکھ] ذرا ذرا جوڑیاں چوکھا مال بن جاندا اے ، [پ] : دانہ دانہ بوہل بن جاندا اے ۔ **تِل تِل کا حساب/لیکھا** [مح اُ] ذرا ذرا دا حساب ، پیسے پیسے دا حساب ، تھوڑے توں تھوڑے خرچ دی پڑچول ۔ **تِل چاٹنا** : [مح ہ] ویاہ سمے لاڑے نُوں لاڑی ہتھوں کالے تِل چبان دی اک ریت ، پئی لاڑا ایس ٹُونے تھلّے لاڑی دی مرضی موجب چلے ۔ **تل چاولی داڑھی** : [مد اُ] کرڑ برڑی داڑھی ، کھچڑی داڑھی ، کالچٹی داڑھی ، اجیہی داڑھی جیہدے کُجھ وال چٹے ہون تے کُجھ کالے ۔ (ادھکھڑ عمر دی نشانی) ۔ **تل چٹا** : [نر ہ] اِک قسم دا کیڑا ، ٹڈا ۔ **تِل چور سو بجّر چور** : [اکھ ہ] چوری لکّھ دی وی چوری کَکّھ دی وی ، بُریائی آوڑک بُریائی اے ، جیہڑا اج نِکی چوری کردا اے بھلکے وڈی وی کرے گا ۔ **تِل دھرنے کو جگہ نہ ہونا** : [مح ہ] چوکھی بھیڑ لگنی ، وڈّا کٹھ ہونا ، کھلون نُوں تھاں نہ لبّھنا ، تِل دھرن لئی تھاں نہ لبّھنا ۔ **تِل شکری** : [مد ہ] گچک ، شکّر تے تِلاں دی اِک مِٹھیائی ۔ **تِل کُٹ** : [نر ہ] ویکھو ! تِل بُھگا ۔ **تِل کے اوجھل پہاڑ ہے** : [اکھ ہ] دِسن دا اوکھا پر کرن دا سوکھا کم ، ذرا جیہے پردے پچھے کوئی وڈی گل ہونی ، ذرا سارا اُہلا ہٹن تے بڑا کُجھ دِسنا ۔ **تِلوں میں سے تیل نکالنا** : [مح ہ] تِلاں وِچوں تیل کڈھنا ، نِکی نِکی بچت کرنی ، ہتھ کِھچ کے خرچ کرنا ، دستوری (کمیشن) کڈھن لئی کِسے شے دا مُل ودھانا ۔ **تِلوں میں تیل نہ ہونا** : [مح ہ] تِلیں تیل نہ ہونا ، کُجھ لبھت دی کوئی اُمید نہ ہونی ۔

● **تلا** : [نر ہ] تھلا (بھانڈے دا) ۔ تلا (جُتی دا) کسے شے دا پیٹھلا حِصہ ۔ پاتھ (دریا دی) ۔ **تلا دینا** : [مح ہ] پوچا دینا ، لے دینا ، (بھانڈی وغیرہ نُوں) مٹی نال تھلا پوچنا ، تاں پئی ؛ اِک تے کالا تھلا کوجھا نہ لگے دوجا بھانڈا گھٹ سڑے ۔ **تلا لگانا** : [ص اُ] جُتی دے پنّے نال پیٹھلا حصہ سیونا ۔

● **تُلا دان** : [نر اُ] اِک قسم دا صدقہ جِس وچ سونا چول تے ہور کئی مہنگ مُلیاں

شیواں آپنے آپ توں ساویاں تول کے ونڈدے نیں -

● ٗتلا ہوا ، ٗتلا بیٹھا : [ص نہ ہ] کجھ کر گُزرن دی ِنیت کری بیٹھا ، اڑیا ہویا ، بضد ، ٗتلیا ہویا ، اڑیا َبیٹھا ، تیار بر تیار -

● ِتلا ّ : [نر ہ] ِتلا ّ ، گوٹا کناری ، ُسنہرا گوٹا ، ُسنہری تار ، ُسّچا گوٹا ، ود ِھیا جھالر ، گوٹھ - ِتلا ّ دانی : [مد اُ] اِک ِقسم دی گُتھلی ، سوئی دھاگے دی گُتھلی -

● تلاُزمہ : [نر ع] {نرم : چمبڑنا} مضمون ِسر میچ دے لفظ ورتنے ، ِملدے ُجلدے لفظ لیانے -

● تلاش : [مد ت] ُڈھونڈ ، بھال ، کھوج ، تحقیق ، گویڑ ، پڑتال ، کُھرا ، پھولا پھالی ، جتن ، کوشش - تلاش کُنِنَدہ : [ص فا ف] کھوجی ، لبھن ہارا ، ُڈھونڈن والا ، ُڈھنڈال ، ُڈھنڈاُو ، تلاش کرن والا ، کُھرا کڈھن یا کھوج پتا لان والا - تلاش ِمعاش : [مد ف] روزی دا ِفکر ، نوکری دی بھال ، روزی لبّھن دا چارا ، ِحیلہ -

● تلاُطم : [نر ع] {لطم : دھّپھا لانا ، چپیڑ مارنی} - (۱) لّپھاں ، چھّلاں ، لہراں ، کانگ ، ہڑ ، طوفان ، پانی ِدیاں چپیڑاں / تھپڑے - (۲) جوش ، کھپ ، رولا ، اُدّھم -

● تلافی : [مدع] {لفو : گوانا ، نقصان کرنا} ، نقصان پورا کرنا ، کسر کڈھ دینی ، کیتی ہوئی زیادتی دا اُپا کرنا ، نقصان بھر دینا - تلافیٔ ما فات : [مد ف] ضایع ہوئے مال دا بدلا ، شرمندیاں ہو کے آپنی کِیسے حرکت اُتے ّ افسوس کرنا ، معافی منگ لینی -

● تلاِمذہ ، تلاِمیذ : [نرج ع] [و : تلمیذ] {تلمذ : شگرد بننا} ، شگرد ، چیلے ، بالکے ، ِسکّھن ہارے -

● تلاملی بیلی : [مد ہ] گھبرا ، بے َچینی ، کاہل ، تڑفنی ، ِللّنی ، کل مل ، اچمھی ، اچوی : [- لگ] -

● ُتلانا : [مت ہ] [مت : تولنا] ، ُتلانا ، ُتلوانا ، وزن کرانا - جکھانا ، ُتلائی ، ُتلوائی : [مد ہ] ُتلائی ، تلوائی ، تولن دی کار کمائی -

● ِتلاوا : [نر ہ] اہ ِپھر ُتو جّتھا ، جھڑا راتیں َچھوٹی یا شہر دی راکھی لئی پھرے -

● ُتلاوا : [نر حمص ہ] گڈے دی اہ لکڑی ِجس اُتے ّ اُہدا بھار ُتلیا (ساواں) رہندا اے -

● ِتلاوت : [مد ع] {تلو : پڑھنا} ، ِتلاوت ، (۱) پڑھنا ، پڑھائی کرنی - [(۲) اِصطلاح وچ قرآن شریف پڑھنا -

● ِتلائی : (۱) مشال ُنو کپّتی نال تیل پیانا - (۲) تلن دا ِنکا بھانڈا ، کڑاہی - (۳) تیل (ویاہ دی اِک ریت) -

● تلبیس : [مد ع] {لبس : رل ِمل جانا ، شک پینا} دھوکھا ، مکر ، فریب ، چھل ، ٹھگی ، دغا ، دھوکھے لئی وٹایا ہویا بھیس / لباس - تلبیس سکہ : [مد ف ع] ِسکّہ وٹانا ، سکہ وٹا کے چلانا (قانون مُوجب) -

● تُلتُلی : [مد اُ] دھرلا ، دھار ، وہنی (پانی دی) اُچیائی توں ڈگن والی دھار ۔ دست ، جلاب ، بھوکنی ۔

● تلچھٹ : [مد ہ] میل ، تلچھٹ ، گار جھی ، پانی شراب یا تیل دے تھلّے بیٹھی ہوئی میل ، رہند کُھوہند ۔

● تِلَچھنا : [لا ہ] تڑفنا ، بے چین ہونا ، تڑفی لگنی ، ٹکا نہ آؤنا ، کل مل وچ ہونا ۔ تلُچھوں تلُچھوں کرنا : [مح ہ] تڑفدا پھرنا ، لچُھوں لچُھوں کرنا ، ارام نال نہ بہنا ، نچلا نہ رہنا ، کاہلی کاہلی کم کرنا ، بھٹکدا پھرنا ۔

● تلخ : [ص ف] (۱) تمّے ورگا کِوڑا ، کسیلا ، بے سوادا ۔ (۲) ان بھاؤندا ، کریچواں ، [– بنانا = کھٹیانا ، ترشانا] کسّبا ، غصے والا ، بدمزاج ، اُجڈ (بندہ) ۔ تلخ ابرو : [ص ف] ، بدمزاج ، بددماغ ، چڑچڑا ، ہنکاری ، مغروریا ہویا ، تیوُڑ چڑھا ، متّھے وٹیا ، جھدا متھا وٹیا سڑیا رہوے ۔ تلخ تجربہ ہونا : [مح ہ] ہتھ لگنّے ، گھاٹے وندا ونج کرنا ، اعتبار کرکے بُھلنا ، دھوکھا کھانا (واہ وپار وچ) ۔ تلخ زبان ، تلخ گفتار ، تلخ گو : [ص ف] کوڑا ، بدمزاج ، کوڑیاں گلاں کرن والا ، کھرہوا ، سڑیاں سنّن والا ، سڑیل ، مونہ پھٹ ۔ تلخ کام : [ص ف] بھیڑوکارا ، سڑیا بلیا ۔ عاشق ۔ تلخ کلام : [ص ف] زبان دا کوڑا ۔ تلخ کلامی/کلام ہونا : [مح اُ] زبان دا کوڑا ہونا ، بدخُلق ہونا ، بدزبان ہونا ، سڑیاں سنیاں ، اوازار ہونا ، اوازاری دیاں گلاں کرنیاں ، ناکام ہون اُتے چھتھا پے کے بُرا بولنا ۔ تلخ و تُرش : [نر ف] [کوڑا تے کھٹا] ، کوڑا کسیلا (دُنیا دا) ، اوکھ سوکھ ، غم جھورا ، دُکھ سُکھ ، کھیچل کھجالت ، محنت ، مشقت ۔ تلخاب ، تلخابہ : [نر ف اُ] [کوڑا پانی] اتھرو ، گلیڈو ، ہنجو (دُکھ دے) ، رت دے ہنجو (انجُھو) ۔

● تلخہ : [نر اُ] پتّے دی گرمی ، پِت ، صفرا دی زیادتی ۔ کوڑ ، کوڑتن ۔

● تلخی : [مد ف] کوڑتن ، کوڑ ، کڑانگ ، کسیل ، تلخائی ۔ بحثا بحثی ، بولا چالی ، لڑائی جھگڑا ، بول کبول ، سختی ۔

● تلِخیص : [مد ع] {لخص : اکٹھ دا سجنا} خلاصہ ، خلاصہ کرنا ، تت ، نچوڑ ، ست (کِسے کتاب دا) ۔

● تلذّذ : [نر ع] {لذذ : سواد آؤنا ، مزا آؤنا} ، سواد ، مزا ، لذّت ، لُطف ، چسکا ۔

● تِلڑا : [نر ہ] [مد : تِلڑی] ، گل دا اِک گہنا ، مالا ، تِن لڑیاں دا (ہار) ، تہرا ، تریرا (رسّا وغیرہ) ۔

● تُلسی : [مد ہ] تُلسی ، اِک مہکواں بوٹا ، جہنُو ہندو بڑا مندے نیں ۔ اِک زنانی جِس اُتے کرشن جی عاشق سن ؛ ہندواں دے خیال موجب کرشن جی نے اوس زنانی نُو نیاز بو بنا دِتا سی بندی دا اِک مشہور شاعر : تُلسی داس رامائن دا لکھاری / تُلسی دانہ : [نر اُ] اِک گہنا ۔

● تلطّف : [نر ع] {لطف : ودھیک نرم ہونا} ، مِہر ، مہربانی ، عنایت ، دیا ، [– کر] ۔

● تلف : [ص ع] {تلف : فنا ہونا ، برباد ہونا} ، برباد خراب ، تباہ ، ضایع ، گُم ، فناہ ، {— کرنا : گوانا ، ونجانا} ۔

● تلفّظ : [نر ع] {لفظ : مُوہوں کڈھنا} ، لہجہ ، اُچارن ، ادائیگی ، بولن دا ڈھنگ (کسے لفظ نُوں) کوئی لفظ اُہدی واج موجب بولنا ۔

● تلقین {ق} : [مد ع] {لقن : گل سمجھانی} ۔ (۱) مت ، نصیحت ، سمجھونی ، سمجھاوا ، سیکھ ۔ (۲) مُردے نُوں قبر وچ لاہن ویلے دی دُعا ، مُردے کول سورۂ یٰسین پڑھنی ۔

● ِتلک : [نر ہ] (۱) ِٹکا ، ِبندی ۔ (۲) ِتلک ، ِٹکا : صندل مہندی یا سندھور دی اہ ِبندی جہڑی ہنُدو لوک متّھے تے لاندے نیں ۔ (۳) ہِندنیاں دا اِک گہنا ۔ (۴) ہون والے جوائی دا سگن ۔ (۵) سلامی دا رُپیّا ۔ (۶) راجے دے گدی تے بہن دی ِریت ۔ (۷) متّھے دا ِٹکا (عورتاں دا مشہور گہنا) ۔ ِتلک دھارن کرنا یا دھارنا : [مح ہ] ِٹکا لانا (متّھے) تے ؛ کشکا (قشقہ) کھیچنا ، [ص نر : تلک دھاری = ِٹکے والا] ۔ ِتلک کرنا : [مح ہ] (۱) تخت اُتے بٹھانا ، راج گدی دینی (ِٹکا لاکے) ۔ (۲) ویاہ کرنا ۔ (۳) ٹورنا ، ِودیا کرنا ، ڈولی ٹورنی (ہ ب) ۔

● ِتلگراف ، ِتلغراف : [نر ف] [انگ : Telegraph] ، تار ۔ (۱) ٹیلیگرام ، تار خبر ، تار سُنیہا ۔ (۲) تار ؛ سُنیہا گھلن دا سہان ۔

● تُلّلی : [مد ہ] لہُو دی دھار ، ِتریری ، چوکھا لہو وگنا ۔ تُلّلی بندھنا : [مح ہ] دھار بجھ جانی ، دھار بن کے نکلنا ، (تیل پانی دا) ، تریری/ُبھوکنی ُچھٹنی (لہُو دی) ۔

● تلمّذ : [نر ع] {تلمذ : شگردی کرنی} ، شگردی ، مریدی ، چیلا ہونا ، بالکا بننا ۔

● ِتلملانا : [لا ہ] مچنا ، ِمرچاں لگنیاں ، وٹ کھانا ، سوڑا پینا ، بےچین ہونا ، ِچھتھا پینا ، غم کرنا ، ُدکھ وچ ہونا ، تڑفنا ، گھابرنا ، ِپٹ اُٹھنا ، تلو مچّھی ہونا ۔ ِتلملاہٹ : [مد حمص ہ] تمک ، بےچینی ، گھبرا ، سوڑ ، کاہل ، وٹ ، ساڑ ۔

● تلمیح {م} : [مد ع] {لمح : اکھ نال اشارہ کرنا} کسے مشہور ِقصّے یا گل دا ذکر/اشارہ کرنا ، اک دو لفظاں نُو انج ورتنا ہُئی ِکسے لمی گل بات دا نقشہ سامنے آکے مطلب دی گل ہور وی اُگھڑے ، جویں : نوح[ع] دا طوفان ، شیخ چلّی تے ہور . . .

● تلمیذ : [نر ع] [ج : تلامیذ ، تلامذہ] {تلمذ : شگردی کرنی} شگرد ، چیلا ، بالکا ، سبق لین والا ۔

ٙتلنا : [مت ہ] [مت : تلوانا] ٙتلنا ، ِتھندے ِوچ پکانا ، گھیو ؛ تیل یا چربی وچ تل کے لال کرنا ۔

● ُتلنا : [لا ہ] [ممت : تولنا ، ممت : ُتلانا] (۱) ُتلنا ، تولیا جانا ، ُجکھنا تکڑی چڑھنا ۔ (۲) ہاڑیا جانا ۔ (۳) تیار ہونا ۔ (۴) ُتل جانا ، نیت دھارنی ۔ (۵) سمجھنا ۔ (۶) برابر ہونا ۔ (۷) راہنا (چکّی) ۔ (۸) اڑ جانا (گل اُتے) ۔

تلنگ : [مد نا ہ] (۱) اک راگنی - (۲) اک علاقہ : تلنگ (مدراس) -

تلنگا : [نر ص ہ] (۱) تلنگا، تلنگ علاقے دا وسنیک ، انگریزی سپاہی ، پہلاں پہلاں انگریزاں نے تلنگ (مدراس) وچوں سپاہی بھرتی کر کے اہنا نو انگریزی وردی پوائی سی - (۲) اجڈ ، کوجھا ، کُڈھنگا - (۳) اک قسم دا گُڈا ، کنکؤا -

تلنگی : [مد ہ] شیشے ورگی اک مٹھیائی جہڑی چوکھی پتلی ہندی اے -

تلوا : [نر ہ] تلا ، تھلا ، تلی (پیر دی) اڈی تے پب دا وچلا حصہ - **تلوا کھجلانا** : [مح آ ہ] پیر دی تلی وچ کُھرک ہونی ، سفر دا شگن وچارنا - **تلوا نہ ٹکنا** : [مح ہ] اڈی نہ لگنی ، اک تھاں نہ ٹکنا ، ارام نال نہ بہنا ، نچوں نچوں کرنا ، پیر بھنجے نہ لگنا ، بھوندیاں پھرنا ، اچڑ پیڑے لگنے ، نچلا نہ بیٹھنا - **تلووں تلے** : [متف ہ] پیراں ہیٹھ - **تلووں سے آگ لگنا** : [مح ہ] پنجیں کپڑیں اگ لگنی ، گچ چڑھنا ، مرچاں لگنیاں ، مچ کھلونا ، غصے ہونا - **تلووں سے آنکھیں ملنا** : [مح ہ] (۱) پیراں دیاں تلیاں نال اکھیاں ملنیاں ، بڑی عزت کرنی ، چوکھی خوشامد کرنی - (۲) نخریاں نال بے چین کر دینا - (۳) آکھدے نیں اگلے زمانے وچ شہزادیاں تے رانیاں جس گولی اتے خفا ہندیاں سن اہدیاں اکھیاں کڈھوا کے پیراں تھلے ملدیاں سن ، دشمن دے ڈیلے کڈھ کے مدھنے - **تلووں سے لگنا** : [مح ہ] بے چین ہونا ، چنتا لگنی ، فکر لگنی ، کسے لگن وچ ہونا - **تلووں سے لگنا ، سر میں بجھنا** : پنجیں کپڑیں اگ لگنی ، غصے نال سڑ بل جانا ، سر توں پیراں تیکر بل بجھنا ، ڈاہڈا غصے ہونا ، مرچاں لگنیاں - **تلووں سے ملنا** : [مح ہ] لتاڑنا ، مدھنا ، پیراں ہیٹھ دبیڑنا ، تباہ کرنا ، پیہ سٹنا - **تلووں کا کچا** : [ص نر ہ] چھیتی تھک جان والا ، گھٹ ٹرن والا ، پیراں دا سوھل - **تلووں میں سے لہو اترنا** : [مح ہ] پیراں دیاں تلیاں اچڑنیاں ، چوکھا ٹرن نال اڈیاں ہمب جانیاں ، چوکھا سفر کرنا - **تلوے چاٹنا** : [مح ہ] تلیاں چٹنیاں ، چوکھی خوشامد کرنی ، لیسیاں لانیاں ، گلیں باتیں پرچانا - **تلوے چھلنی ہونا** : [مح ہ] پیر چھاننی ہونے ، پیریں چھالے پینے ، اڈیاں پیڑ کرنیاں ، لما پینڈا کرنا ، چوکھی نس بھج کرنی - **تلوے دھو دھو کے پینا** : [مح ہ] پیر دھو دھو کے پینے ، رجویں عزت کرنی ، تابعدار تے آگیا کار ہونا ، سر اکھیاں تے بٹھانا ، چوکھی قدر کرنی - **تلوے سہلانا** : [مح ہ] تلیاں ملنیاں/ہولی ہولی رگڑنیاں ، مٹھی چاپی کرنی ، خوشامد کرنی ، تلیاں جھسنیاں ، پیر گھٹنے ، چوکھی عزت قدر کرنی - **تلوے کھجانا کھجلانا** : [مح ہ] تلیاں وچ کُھرک ہونی ، پندھ کرن دا شگن وچارنا ، خیال اے کہ پیراں دیاں تلیاں وچ کُھرک ہووے تے سفر کرنا پیندا اے ، پھردیاں ٹردیاں رہنا - **تلوے گرم کرنا** : [مح آ ہ] وڈھی دینی ، رشوت تھانی/دینی ، چاندی دی جتی مارنی - **تلوے گھس جانا** : [مح ہ] پیراں دیاں تلیاں گھس جانیاں ، (پھیرے پا پا کے) ، چوکھے پندھ کرنے ، ودھیک پھرنا ٹرنا ، ہر ویلے پینڈے پیا رہنا - **تلوے ملنا** : [مح ہ] تلیاں جھسنیاں ، پیراں دیاں تلیاں دی مالش کرنی -

تلوا : [نر ہ] تلاں دا لڈو ، تلاں دی پتی ، (اک مٹھیائی دا ناں) -

● **تلوار** : [مد ہ] تلوار ، تروار ، کرپان ، تیغ ، کھنڈا ، لوہے دی خاص وڈی تے لمی مشہور چھری ، جیہڑی پچھلے سمے عام جنگاں وچ ورتیندا ہتھیار سی ۔ **تلوار آزمانا** : [مح ہ] (۱) تلوار پرکھنی ، تلوار دی کاٹ ویکھنی ۔ (۲) کھنڈا واہنا ، تلوار نال لڑ کے ویکھنا ۔ **تلوار اُٹھانا** : [مح ہ] تلوار چکنی ، تلوار پھڑنی ، لڑائی لئی تیار ہونا ، رن وچ (لڑن لئی) نکلنا ۔ **تلوار باندھنا** : [مح ہ] تلوار لانی ، لک دوالے تلوار بنھنی ، تلوار سجا کے لڑائی لئی تیار ہونا ۔ **تلوار بجنا** : [مح ہ] کھنڈا کھڑکنا (پ مح) ، تلواراں بھڑنیاں ، تلواراں کھڑکنیاں ، جنگ مچنی ۔ **تلوار برسنا** : [مح ہ] تلواراں وسنیاں ، اکسار تلواراں وجنیاں ، تلواراں چلنیاں ۔ **تلوار بند** : [ص ف] تلوار بند ، جیہڑا ہر ویلے تلوار کستی رکھے ۔ **تلوار پٹ پڑنا** : [مح ہ] تلوار دا وار کھس جانا ، تلوار اٹک جانی ، تلوار دا وار اُک جانا ۔ **تلوار پر ناچنا** : [مح اُ] تلوار اُتے نچنا ، بازی گراں دا اِک کرتب : دو جنے تلوار تھمدے نیں تے تیجا نٹ گھنگھرو پا کے تلوار اُتے نچدا اے ۔ **تلوار پر ہاتھ دھرنا** : [مح اُ ہ] (۱) تلوار تھمنی ۔ (۲) مارن دے ارادے نال تلوار اُتے پتکا ہتھ پانا / جانا ۔ (۳) تلوار دی سونہہ کھانی ۔ **تلوار پھینکنا** : [مح ہ] تلوار سٹ دینی ، جنگ ہار جانی ، ہتھیار سٹ دینے ، ہار من لینی ۔ **تلوار تو ہٹ پڑی لیمچہ کاٹ کر گیا** [: اکھ اُ] تلوار آلٹی وجی پر چھرا کم کر گیا ، جیہڑا کم وڈے کولوں نہ ہویا اوہ نکتے نے کر دتا ، وڈیاں دا کم نکے کر وکھان تاں آکھدے نیں ۔ **تلوار تولنا** : [مح اُ] تلوار تولنی ، تلوار جاچنی ، تلوار سمبھالنی تاں پئی تلوار بھرویں وجے ۔ **تلوار تیر جانا** : [مح اُ ہ] تیغ وگ جانی ، تلوار دا کھبھ جانا ، کسے شے وچ تلوار لہ جانی ۔ **تلوار جڑنا** : [مح اُ ہ] تلوار مارنی ، تلوار جڑ دینی ، تلوار دی سٹ لانی ۔ **تلوار چلنا** : [مح ہ] کھنڈے وہنے ، تلواراں چلنیاں ، تیغاں وجنیاں ، لڑائی ہونی ، جنگ چھڑنی ۔ **تلوار حائل رکھنا ، کرنا** : [مح اُ] تلوار بنھنی ، تلوار پلمانی ، تلوار لٹکائی رکھنی ۔ **تلوار دکھانا** : [مح اُ ہ] تلوار وکھانی ، مار دین دی دھمکی دینی ، قتل دی تڑھی لانی ۔ **تلوار زیب کرنا** : [مح اُ] لک نال تلوار بنھنی ، تلوار سجانی ۔ **تلوار سونتنا ، تلوار کھینچنا** : [مح ہ] کھنڈا دھروہ لینا ، تلوار کھچنی ، تلوار میانوں کڈھنی ، مارن لئی تلوار اُلارنی ۔ **تلوار سے پانی جدا نہیں ہوتا** : [مح اُ] (تلوار نالوں اوہدی پان یا کاٹ وکھ نہیں ہوندی) (۱) خاندانی گُن نال ہی رہندے نیں ، (۲) ربی یا مڈھلی صفت ختم نہیں ہوندی ۔ (۳) خون دے رشتے تلوار نال وی ختم نہیں ہندے ۔ [پ] : نوہاں نالوں ماس وکھ نہیں ہندا ۔ **تلوار عرش پر جھولنا** : [مح اُ] تلوار چلان وچ مشہوری ہونی ، بہادری تے وریامگی وچ مشہور ہونا ۔ **تلوار کا ابر یا چھالا** : تلوار دا داغ (ڈبھ) ، جیہڑا نشان تلوار دے پھل اُتے ابری تے چھالے ورگا دسے ، تلوار دا جوہر (تت) ۔ **تلوار کا پانی** : [مح اُ] تلوار دی پان ، تلوار دی آبداری . تلوار دی کاٹ ، تیزی ۔ **تلوار کا پانی پلانا** : [مح اُ] تلوار نال وڈھنا ، قتل کرنا ۔ **تلوار کا پٹھا** : [مح اُ] تلوار دی دھار دا اُلٹا پاسا ، جیہڑا چوڑا ہندا اے ۔ **تلوار کا دونو باگوں سے کسنا** : [مح اُ ہ] تلوار لفا کے دوویں سرے میلنے ، جیہڑی تلوار اینی لفویں ہووے

اُہ چنگے گُن والی اے ۔ **تلوار کا دھنی** : [ص اُہ] تلوار دا دھنی، ودھ ودھ کے تلوار چلان والا، بہادر، تلوار باز، تلواری سورما، کھنڈے مار ۔ **تلوار کا ڈورا** : [مح ہ اُ] (۱) تلوار دی دھار ۔ (۲) اُہ دھاگا یا چمڑے دا تسما جیہدے نال تلوار نُوں ہتھی نال کس لئیدا اے ۔ **تلوار کا رومال** : [مح اُ] تلوار دا رُمال، اُہ کپڑا جیہڑا تلوار دی مُٹھ اُتے بنھدے نیں، تانجے ہتھ اُتے چھالا نہ پوے ۔ **تلوار کا سبزہ** : [مح اُ] تلوار دا جوہر، پکّے لوہے دا تتّت ؛ جیہڑا تا دتّیاں دِسدا اے ۔ **تلوار کا قبضہ چومنا** : [مح اُ] تلوار چلان والا پہلاں تلوار دا قبضہ چُمدا اے فیر تلوار چلاندا اے، اخے ؛ اخ کیتیاں فتح مِلدی اے ۔ **تلوار کا کھیت** : [مح ہ اُ] تلوار دا کھیتر) جنگ دا میدان، رَن ؛ جِتھے تلواراں چلدیاں ہون ۔ **تلوار کا گھاٹ** : [نر ہ] تلوار دی ٹیڈھ، جتھوں تلوار دا جُھکا شروع ہُندا اے ۔ **تلوار کا گھاؤ بھرتا ہے، بات کا گھاؤ نہیں بھرتا** : [اکھ ہ] تلوار دا پھٹ مِل جاندا اے، بولی دا پھٹ نہیں ملدا ۔ [پ] : بولاں والے پھٹ نہ مِلدے، مِلدے پھٹ تلواراں ۔ زخم تیر تلوار دے ہون بچھے مرہم نہیں زبان دے پھٹ دی اے (وارث) ۔ **تلوار کرنا** : [مح ہ اُ] تلوار نال کسے دا مقابلہ کرنا، تلوار نال لڑنا، تلوار مارنی، بہادری وکھانی ۔ **تلوار کِرنا، کیر جانا** : [مح اُ] تلوار کُھنڈی ہو جانی، تلوار دی کاٹ جاندی رہنی، تلوار دی پان لہ جانی ۔ **تلوار کسانا** : [مح اُ] تلوار نُوں لفا کے ویکھنا، تلوار دا لِف جانا ۔ **تلوار کو ہتھر چٹانا** : [مح اُہ] تلوار نُوں سانے چاڑھنا، تلوار تیز کرنی، تلوار دی دھار بنانی ۔ **تلوار کے گھاٹ اُتارنا** : [مح ہ] تلوار نال جانوں مار دینا، قتل کرنا، وڈھ دینا، مار مُکانا ۔ **تلوار کے نیچے دم تو لینے دو** : [اکھ اُ] پ= چُھری ہیٹھ دم لین دیو، جیہڑا ساہ آوے اُہو لاہے دا اے ۔ آکھدے نیں : اگلیاں ویلیاں وچ کسے بادشاہ نے کِسے جنے نُوں اہ سزا دتی پئی اہنو کچھوں سانگ مارو تے ڈِھڈوں جا کڈھو حکم منیا گیا، تے اُہ وچارا تڑفن لگ پیا، بادشاہ نُوں اُہدی اینی تکلیف اُتے ترس آ گیا، پئی ایس عذابوں چُھٹے، پر اوس بندے نے آکھیا : تلوار تھلے تے ساہ لین دیو، پئی جیہڑا دم حیاتی دا اے اُہدے ہُندیاں تے موت نہیں آؤندی ۔ **تلوار کے ہاتھ** : [مح اُ ہ] تلوار دے ہتھ، تلوار مارن دے ڈھنگ، تلوار مارن دے گُر، تلوار دے کرتب ۔ **تلوار کی آنچ** : [مح اُ] تلوار دا مقابلہ، تلوار دی چمک، تلوار دی لڑائی، تلوار دی تیزی ۔ **تلوار کی مالا** : [مح ہ] تلوار دا جوڑ ۔ **تلوار کی ناپ** : [مذ آ] تلوار دے دوہاں پاسیاں دا نشان جیہڑا لمے رُخ تے نوک توں لَے کے قبضے تیکر ہُندا اے ۔ **تلوار کھانا** : [مح ہ اُ] تلوار کھانی، تلوار دا وار جرنا، تلوار دا پھٹ سہنا یا کھانا ۔ **تلوار کھینچنا** : [مح اُ ہ] تلوار کڈھنی، تلوار کھچنی یا سُوت لینی، کسے نُوں قتل کرن لئی تیار ہونا، تلوار دا وار کرن لئی تیار ہونا ۔ **تلوار گِری ؛ پرجا بِھری** : [اکھ ہ] حاکم دی بُزدلی نال رعیت باغی ہو جاندی اے، ہتھوں تلوار ڈگ پوے تے لوکی پلٹ جاندے نیں ۔ [پ] : حاکمی گرم دی ؛ دُکانداری نرم دی ۔ **تلوار لیے پھرنا** : [مح ہ] خون خرابے لئی تیار رہنا، کسے دے قتل کرن نُوں پھرنا ۔ **تلوار مارے ایک بار احسان مارے بار بار** : [اکھ اُ]

تلوار اک واری ماردی اے پر احسان وار وار ماردا اے : کسے دا احسان لیا ہووے تے اکھ اُچی نہیں ہو سکدی تے ہمیشہ اُہدی منی پیندی اے ، ایس لئی ؛ چھیتی کیتے احسان ہیٹھ نہ آیے - **تلوار میان سے اُگلی/نکلی پڑنا** : [مح ہ] لڑن نُو جی کرنا ، لڑن لئی تیار ہونا ، سِر تے خون سوار ہونا - **تلوار میان میں کرنا** : [مح ہ اُ] تلوار تھیکنی ، کِسے نُو قتل کرن دا خیال چھڈ دینا ، لڑائی بند کرنی ، غصّہ تُھک دینا - **تلواروں پر رکھ لینا** : [مح اُ] (تلواراں اُتے دھر لینا) ، تلواراں نال حملہ کرنا ، جھڑا اگے آ جائے اُہنو جُیوندا نہ چھڈنا - **تلوارِیا** : [نر ص ہ] تلواریا تلوار باز ، تلوار چلان والا ، تلوار دا دھنی ، ہتھیار بند ، بہادر ، سورما -

● **تُلواں** : [ص اُ] [مد : تُلویں] بھارا ، تولواں ، تول دے حساب نال - قیمتی ، مہنگا ،

● **تِلوا^نسا** : [ص ہ] ، کواسا ، دیوا اِنج جُھکاواں رکھنا پئی تیل وَتی دے کول رہے -

● **تَلّوُن** : [نر ع] {لون : کسے رنگ دا ہونا} رنگ بدلنا ، اِک حال اُتے نہ رہنا ، ہوچھ پُنا - **تلوّنِ مزاج** : [ص ع ف] گھڑی وچ تولا گھڑی وچ ماسا -

● **تلئیِن** : [مد ع] {لین نرم ہونا} نرمائی ، نرم کرنا ، ملیّن اخے ؛ ہولا جلاب دینا - [مف ص : مُلیّن]

● **تلے** : [تف ح ہ] {ض اُوپر} (۱) تھلّے ، ہیٹھ ، تلّے ، ہیٹھاں - (۲) بُھنجے ، زمین اُتے ، نیوِیں تھاں - (۳) ماتحت - (۴) [نر ج ہ] تلا دی جمع - **تلے اُوپر** : [ص ہ] (۱) ہیٹھ اُتے ، اُپر تھلّے - (۲) وار وواری ، اُتوڑتی ، سواہرا - (۳) اُلٹ پلٹ ، اُلد پلد ، [— کرنا] - **تلے اُوپر کے** : [ص ہ] ہیٹھ اُپرلے (بال) ، اُتوڑتی دے بچے ؛ آکھدے نیں : اُنوڑرتی دے بالاں وِچ ان بن رہندی اے - **تلے پڑنا** : [مح ہ] (۱) تھلّے پینا ، (۲) ہیٹھ ایٹنا ، اگےّ پینا - (۳) زنا کرانا ، بُرا بھلا کرانا - بُھنجے سونا - **تلے کا سانس تلے اور اوپر کا سانس اوپر رہنا** : [اکھ ہ] ہیٹھلا ساہ ہیٹھاں تے اُتلا ساہ اُتےّ رہ جانا ، گھبرا جانا ، ہکا بکا ہو جانا - **تلے کی دُنیا / زمین اُوپر ہونا** : [مح اُ] ہیٹھلی اُتےّ ہونی ، وڈا انقلاب آؤنا ، راج پلٹنا ، دُنیا بدل جانی - **تلے گھیرا اوپر سہرا** : [اکھ ہ] اُتوں تینُو پیار کراں ، ہیٹھ تیرے انگیار دھراں : منافق بندے دے ورتارے بارے آکھدے نیں -

● **تَلی** : [مد ہ] (۱) تلی (پیر دی) - (۲) تلی (ہتھ دی) - (۳) تلا (جُتّی دا) - (۴) تھلّا (بھانڈے دا) - (۵) اُوٹھ دا پیر - **تلی پر سرسوں جمانا** : [مح ہ] تلی تے سرہوں جمانی ، چوکھی کاہل کرنی ، کرامات وکھانی ، جو کہنا تُرت کر وکھانا -

● **تُلی** : [مد ہ] جُلاہے دا کُنّج ، جہدے نال تانی سواہری کردے نیں -

● **تِلی** [مد] : تِل -

● **تِلّی** : [مد ہ] (۱) تِلی ، لِپھ - تاپ چڑھن نال ودھ جائے تے تاپ تلی آکھدے نیں - (۲) اِک قسم دے بی جہناں دا تیل کڈھدے نیں - **تِلی کا تیل** : [نر ہ] تِلاں دا تیل ، مِٹھا تیل -

● **تلّیا** : [مد ہ] نِکاّ تَلا ، چھپّڑی ، حوضی : ہودی (لو) ، چوبچّا ، چلھا ، اُولُو (کھوہ دا) -

● **تِلیٹی ، تلہیٹی** : [مد ہ) (۱) تھلے دی زمین ، ترائی ، پہاڑ تھلے دی پدّھری بھوں - (۲) پکا

فرش - نیائیں، نِواں، پہاڑ دی لاگویں زمین۔

ِتلیّر : [نر ہ] ِتلیّر، زمینداراں دا اِک سجن جنور جہڑا فصلاں دے کیڑے کھاندا اے؛ اِہدا گوشت بڑا سوادلا ہوندا اے۔

تلیّن : [نر ع] {لین : نرم ہونا} (تفعّل) نرمائی، نرمیش، نرم ہونا، ہولا جلاب لینا۔ [ہور ویکھو: تلئین]۔

ِتلینچا، تلیچا : [نر ہ] چھت دی اُچیائی، ڈاٹ، (راجاں دی زبان موجب)۔

تلینڈو : [ص ہ] فرماں بردار، آگیا کار، تابعدار، تھلّے لگ، نمانا، وچارا۔

تلینڈی : [مد ہ] ہولی دا تیجا دن۔

تُم : [پڑ، ہ] (۱) تُسی، تُسیں، تُساں۔ (۲) اُردو وچ کاٹے (واحد) : تُوں لئی وی تُم ھی بولدے نیں، پر: تُو آکھن نُوں ادب اخلاق دے خلاف منیا جاندا اے۔ **تُم جانو** : [مح ہ] تُوں جان، تیرا کم اے، تیرا ذمہ اے، تُسیں جانو، تُسیں نبھاؤ، ساڈا نُوں کی؟ **تُم ڈال ڈال تو ہم پات پات** : [اکھ ہ] جے تُوں ڈالی ڈالی جاندا ایں تے اسیں پتّر پتّر، مطلب: اسیں تیرے نالوں وی چلاک آں۔ [پ] : سِتّے نی باراں تالیے میں تیراں تالی آئی! **تم رُوٹھے ہم چھوٹے**: [اکھ ہ] جد کوئی ان بھاندا بندہ رُس جائے تد خوشی تے بےپرواہی نال آکھدے نیں: چنگا ہویا مگروں لتھا۔ **تم سے** : [تف ہ] تُہانوں، تُہاتھوں، / تہاڈے کولوں نال، تُساں کولوں، [و: تجھ سے = تیرے توں، تیتھوں] **تم سے پھرے تو خدا سے پھرے** : [اکھا] [اِک سوناں] جہڑا تہاڈے نال نہ نبھا کرے اُہنو رب دی مارو گے! **تم کاٹو ناک اور کانی میں نہ چھوڑوں اپنی بانی** : [اکھ ہ] بھاویں توں نک کن وڈھ دے میں سِڈا نہیں چھڈنا۔ پ = وادڑیاں سجادڑیاں جان سِراں دے نال؛ وارث شاہ نہ عادتاں جاندیاں نیں بھاویں کٹیے پوریاں پوریاں جی (وارث)۔ **تم کو نہ موکو، لے چُولھے میں جھونکو** : [اکھ ہ] = میں نہ میرے بُتّے، دے بلدی دے بُتّھے: کسے دے کم نہ آؤن والے بندے بارے آکھدے نیں۔ **تم نے اُڑائیں ہم نے بھون بھون کھائیں** : [اکھ ہ] پ= توں پائی تے میں بجھی، توں سیر میں سوا سیر، مطلب: تیرے فند فریب میرے اگے نہیں چل سکدے، اخے: میں تیرے نالوں ودھ چلاک آں۔ **تم ہم کو بُلاؤ گے تو کیا کھِلاؤ گے ہمارے ہاں آؤ گے تو کیا لاؤ گے** [اکھ ہ] آؤ گے تے کی لیاؤ گے: بلاؤ گے تے کی کھواؤ گے؛ ہر پاسیوں آپنا مطلب سُدھ کرن والے نُوں نِچکر کر دے نیں۔ مطلبی یار، لوبھی یار۔

تماثُل : [نر ع] {مثل : کسے ورگا ہونا} کِسے نال رلدا مِلدا ہونا، کِسے نال شکل رلنی، کِسے اُتے جُھن پینی، اِک دوجے دی شکل دا مِلنا۔

تماثیل {ث} : [مد نر ج ع] [و: تمثال] (۱) مُورتاں، تصویراں، بُت۔ (۲) شاہی حکم، فرمان۔

تماچہ : [طپانچہ] [نر ف] دھپّھا، چپیڑ، لپّڑ، چنڈ، ریپٹا، چھکتّڑ، چاٹا، چانٹا، چٹاکا

بھرویں ہتھ دی مار ۔ گتکے بازاں مُوجب اِہ سٹ ِجھڑی سامنے آؤن والے ُنو کھبے پاسے ماری جائے ۔

● **تمادی** : [مد ع] {مدی : دیر ہونی ، انتہا ہونی} اِہ ُمدت جِھدے بیت جان اُتے" دعویٰ کرن دا حق نہیں رہندا ، دعویٰ (نالش) ُسنن دی مدت دا لنگھ جانا ، ویلا گُھس جانا ۔ **تمادی ایام** : [مد ع ف] ِدن ِبیت جانے ، سما گُزر جانا ۔

● **تمارض** {ُر} : [نرع] {مرض : بیمار ہونا ، روگی ہونا} پج ، بہانہ ، ڈام ، ٹھگ روگ (ُجھوٹھی بیماری دا) بیمار بننا ، ُعذر ۔

● **تمازت** : [مد ف] گرمی ، تا ، سیک ، (ُدھپ دا) ڈہڈی یا ُچبھویں ُدھپ ۔

● **تماشا** : [نرع] {مشی : چلنا ، ُٹرنا} تماشا ، مزہ ، َسیر ، سواد ، ِبھیڑ ، مہڑ ، کھیڈ ، ہاسا ، مسخری ، ٹھٹھا مخول ، بکھیڑا ، ناٹک ، وکھاوا ، نقل ، سانگ ، [ـــ کر] دنگا گھول [ـــ دیکھ] ڈراما ، راس ، ُمجرا ، موج میلا ۔ **تماشا بن جانا** : [مح اُ] تماشا بن جانا ، اجیہے حال وچ ہونا ہئی لوک پھکڑی لان ، ٹھٹھے ہونے ۔ مانگھے مارنے تے ہسنا ، مخول بن جانا ، اوئے اوئے ہونی ، آپ تماشے وچ ُرجھ جانا ۔ **تماشا ِبیں ، تماشبیں** : [نا ف ص] (۱) تماشبین ، تماشا ویکھن والا ۔ (۲) سیر سپاٹیا ۔ (۳) عیشی پٹھا ، ُبریار ، بھیڑو کار ، اوارہ ، شہوتی ، ُلچا ، لفنگا ۔ **تماشا خانم** : [مد اُ] جھلی ، بللی ، ہاسو ِہنی ، مسخری ، مخولن ۔ کرتبن ، تماشا کرن والی ، تماشے ہتھی ، عجیب جہی زنانی ، لوکاں دے بکھیڑے جوگی ۔ **تماشا ِدکھانا** : [مح ہ] (۱) سانگ بھرنا ، تماشا وکھانا ، نقل لاہنی ۔ (۲) نظارا کرانا ، سیل/سیر کرانی ، جھلکی دکھانی ، (۳) سزا دینا ، تاؤنی لانا ، سواد چکھانا ۔ **تماشا کرنا** : [مح اُ] تماشا کرنا ، تماشا وکھانا ، راس (رہس) دھارنی ، سانگ بھرنا ، ویس وٹانا ، نقل لاہنی ، ہاسا بکھیڑا کرنا ، کرتب وکھانا ، مخول کرنا ، کِسے ُنو اُلّو بنانا ، مخول اُڈانا ۔ **تماشا گاہ** : [مد اُ] کھیڈ گھر ، منڈوا ، تھیٹر ؛ ِجتھے کھیڈ تماشا ہووے ۔ **تماشا گر** : [ص ف] تماشا کرن والا ، نقلیا ، ُبہروپیا ، ُبہو ُروپیا ، راسدھاریا ، نٹ ، بازی گر ۔ **تماشائی** : [ص ف] [واحد تے جمع لئی] تماشا ویکھن والا/والے ، موج میلے نال روح راضی کرن والا/والے ۔ **تماشبینی** : [مد ف] تماشبینی ، رنڈی‌بازی ، بدکاری ، اوارہ‌گردی ، عیش ، بھیڑوکاری ، ُشہد ُپنا ، شہوت پرستی ، سیر سپاٹا ، نشہ پانی ، عیب ۔ **تماشے کی بات** : [مد اُ] تماشا ، ہاسے بکھیڑے دی ِگل ، جھیڈ ، انوکھا کم ، اَچرج گل ، لطیفہ ، اوّلی کار ۔

● **تمام** : [ص ع] {تم : پورا کرنا} ُپورا ، سارا ، سبھ ، سالم ؛ اُکا ُمکا ، ُمک َچک ، ُمک ُمکا ۔ ِجنا کُو ہے ، تیار ، اخیری ۔ ختم ، ُمک ُچک [ـــ ہو] ۔ **تمام تر** : [ص ف] سارے دا سارا ، ُپورا ُپورا ، بالکل (ِبلکل) ، اُکا ُمکا ، ِنرا ، صرف ، اینا کُو ۔ **تمام رات ُمیائی ایک ہی بچہ بیائی** : [اکھ ہ] پ= ساری رات بھتّی کُڑی جم ہئی انّھی ۔ پٹیا پہاڑتے نکلیا ُچوہا : اودوں آکھدے نیں جدوں چوکھی محنت دا پھل بڑا تھوڑا ہووے ۔ **تمام عیار** : [ص ف] چلاک گُنی ، کھرا ُپورا ، خالص ، ُہنری ، اُستاد کار ۔ **تمام و کمال** : [ص ف] سارے دا

سارا ، سبھ دا سبھ ، پُورا پُورا ، سِر توں لا پَیراں تیکر ، کھولھ سوار کے ، نیاں کر کے ہر وجھوں ۔ تمام ہونا : [مح اُ] (۱) خرچا پُورا ہونا ، مُکنّا ، ورتیا جانا ۔ (۲) مر جانا ، دم پُورے ہونے ، پار بول جانا (مح) ۔ تمامی : [مد ف] (۱) سارا ، کُل ۔ (۲) چھیکڑے ، آخر ، اخیر ۔ (۳) اِک میل دا ریشمی کپڑا ۔

● تمائم : [نرج ع] [و : تمیمہ] {تم : تویت لٹکا کے بُری نظر توں بچانا} تعویذ ، تویت ۔

● تماکُو : [نر ہ] (۱) تماکُو ، اِک مشہور بُوٹی جھہڑی چلماں حُقیاں تے سِگرٹاں وچ بھر کے پیندے نیں ۔ (۲) زردا : (پان وِچ رکھ کے کھاندے نیں) ، [ص : ۔ نوش = پیاک ، چھیکا] ۔ تماکو کا ہاتھی : [مح ہ] تاپ لاہن دا اِک ٹُونا جِس وِچ بِمار دے سرہانے تماکو دا ہاتھی بنا کے رکھدے نیں ، اُہدے گل وِچ ہار پاندے نیں ؛ پانی تے اگ دیاں انگیاریاں اُہدے سِر تے پاندے نیں فیر گھر دی موری کول کھڑ کے ٹھنڈا کرن ویلے کہندے نیں : بُھکھا ایں تے اگ کھا ، تِہایا ایں تے پانی پی ! تماکو نوش : [ص فا اُ] چھیکا ، پیاک ، حقے باز ۔

● تمبُو : [نر اُ] (۱) تمبُو ، خیمہ ۔ اِک میل دی مچّھی ۔

● تمبُول : [نر ہ] پان ، اِک پتّا جِہنُو کتّھا چونا لا کے کھاندے نیں ۔ {تمبولی : پان والا} ۔

● تمّت بِالخیر : [مح] {ع تم : پورا ہونا} [تمّت : پُوری ہوئی] مُک چُک ، خیر نال پُوری ہوئی ، کتاب وغیرہ دے اخیر اُتے لکھدے یا کوئی کم مُکن اُتے آکھدے نیں ۔

● تمتانا : [لا ہ] بھخ جانا ، بھکھنا ، چمکنا ، دِیوے دا لٹ لٹ کرنا ، تاریاں دا لشکنا ، دُھپ دی گرمی بخار یا غصے نال مُونہ تے گلھاں دا لال ہو جانا ۔ تمتماہٹ : [مد ہ] بھخا ، لالی (مُونہ دی) گرمی ، جوش ، چمک ، لِشک ۔

● تِمثال : [مد ع] {مثل : اِک چیز دا دُوجی چیز ورگا ہونا} بُت ، مورت ، مُورتی ، فوٹو ، شکل صورت ، [ج : تمائیل] ۔

● تمثیل {ث} : [مد ع] {مثل : اک شے دا دوجی وانگ ہونا} مثال ، مُہاندرا ، چھب ، میل ، جُھن ، مُشابہت ۔ رہس / راس ، ڈراما ، جِس وچ کسے واقعے یا کہانی دی نقل لاہی جائے [نک : تمثیلچہ] ڈراما لکھنا {تمثیل نگار راس لکھاری} ۔

● تمجید {م} : [مدع] {مجد : بزرگی والا ہونا} [وڈیانا/بزرگ جاننا] بُزرگی ، اللہ دی وڈیائی ، وڈپ ، وڈوں ۔

● تمدّن : [نر ع] {مدن : کتے رہنا یا شہر وچ آ وسنا} واس گھاس ، رہت بہت ، جیون ڈھب ، رہنی سہنی ، مِلن ورتن دا ڈھنگ ، رل کے وسّن دا طور طریقہ ۔

● تمرد (شعاری) {مْر} : [نر ع] {مرد : بغاوت کرنی} گُستاخی ، ڈھیٹھ پُنا ، مچھریواں ، اڑی ، آکڑ ، بغاوت ، ضد ، آپ ہُدری (گلّ) ۔

● تمر ہندی : [نر ف] [تمر : کھجُور] امبلی ،

اک رُکھ تے اُہدا پھل ۔

● **تمرین** {ر} : [مد ع] {مرن : عادی ہونا ، گجھنّا} دُہرائی ، مشق ، عادت بنا لینی ، عادی ہو جانا

● **تمسخُر** : [نر ع] {سخر : وگار لینی ، ذلیل کرنا} بھنڈی ، مراس پُنا ، ٹھٹھے بازی ، ہاسا بکھیڑا ، جُگت ، جھیڈ ، مخول ، چھیڑ ، بولی ٹھولی ، ٹچکر ، ٹوک کرنی ۔

● **تمسُّک** : [نر ع] {مسک : پکڑنا} پکڑ ، گرفت ، کس ، پکا سنگ کرنا ، لِکھت ، کاغذ ، جھڑا قرضدار لہنے دار نُو لکھ کے دئیدا اے تے اوس تے اُہدار پرتان دا ڈھنگ یا ویلا وقت وغیرہ لکھیا ہوندا اے ۔

● **تمغا** : [نر ت] تمغا ، بِلّا ، نشان (انعام وچ ملیا ہویا) ، عزت دی سند ، ٹھپا ، مُہر (سرکاری) مارکہ ، پچھان دا نشان ، نشانی ۔ **تمغا بٹھانا** : [مح اُ] سِکا بٹھانا ، زور منوانا ، راج جگانا ۔

● **تمکنت** : [مد ع] {مکن : درجے تے طاقت والا ہونا} ٹیں ، ٹھکا ، شان ، عزت ، مان ، گمان ، گھمنڈ ، ہنکار ، رُعب ، دبدبا ، حکومت ۔

● **تمکین** {ک} : [مد ع] {مکن : درجے والا ہونا} طاقت ، ، زور ، مراتبہ ، ٹوہر ، شان ، رُعب ، حوصلہ ، صبر سہار ، برداشت ۔

● **تملُّق** [مد ع] {ملق : اُتّوں اُتّوں عزت کرنی} خوشامد ، جی حضوری ، کھوٹے دل نال عزت کرنی ، لولو پوپو ، مطلب لئی جی جی کہنا ۔

● **تملیک** {ل} : [مد ع] {ملک : مالک ہونا} مالکی ، مالک بنانا ، ملکیت دینی ، ملّ ، قبضہ ، مالک بنان دی لِکھت/وصیت ۔

● **تُمن** : [نر ت] پلٹن ، رِسالا ، سو سواراں دا دستا ، جتھّا ۔ **تمن دار** : [ص ت] کمان دار ، تمّے دار ، جتّھے دار

● **تمنّا** [مد ع] {منی : توفیق دینی ، قسمت وچ رکھنا} ریجھ ، چا ، تانگھ ، تاہنگ ، سِک ، بھاؤنی ، مرضی ، چاہ ۔

● **تمنچہ** {م} : [نر ف] (۱) پستول ، بندوقڑی ۔ (۲) امب دی اِک قسم ۔ (۳) بال مشعوق ، پوپٹ ۔

● **تموّج** : [نر ع] {موج : لہراں دا مارنا} لہر ، لپھّ ، جوش ، کانگ (دریا دی) ، چھل ، طوفان ۔

● **تمُوز** : [نر ع] گرمی دا موسم ، ہُنالا ، رومیاں دا اِک مہینا جِھڑا جُلائی وچ آؤندا اے ۔

● **تموّل** : [نر ع] {مول : مال والا ہونا} رج کج ، امیری ، امیرت ، دھنوانیّ ، دولتوندی ، مالداری ۔

● **تُمہارا** : [نر ص ہ] [مد : تمہاری] تُہاڈا ، تُساں دا (تُساڈا ، تُساڈرا) تیرا ۔ **تمہارا سر تمہارا کلیجہ** : [مح عو] نفرت دا کلمہ ، تیرا سر ، تیرا کلیجا ، بُرے دا سِر ۔ **تُمہارا سر قرآن** : [مح اُ] سونہ ، قرآن / تیرے سِر دی قسم ۔ **تمہارا مال سو ہمارا مال اور ہمارا مال سو ہیں ہیں** : [اکھ ہ] چلاک غرضی اُتےّ ٹوک لاندے نیں پئی اہ آپنے کم کڈھا لئے تے کسے

دی واری ہنس کے ٹال جائے ۔ پ = لسّلا پڑھیا ایں ؔددا نہیں ۔ تیرا سبھ کُجھ میرا ، میرا سبھ کجھ آپنا ۔ جد کوئی مطلبی یار پرایا مال ورتے تے آپنی واری ٹال جائے تد اِہ اکھان پا کے ٹِھٹھ کردے نیں ۔ **تمہارے لڑکے بھی کبھی پاؤں یا گھٹنوں چلیں گے** : [اکھ ہ] توں وی کدی سچ بولیں گا ! مطاب : کدی تیرا مزاج وی سور جائے گا ۔ **تمہارے مُنہ کا اُگال ہمارے پیٹ کا آدھار** : [اکھ ہ] تیرا اگال اساں لئی ادھار ۔ پ = داتا دا دان ؛ پرجا دا اشنان ۔ تُہاڈی ماڑی جہی امداد وی اساں ہاتڑاں دا کم بنا دئے گی ۔ **تمہارے مُنہ میں گھی شکر** : [مح ہ عو] تیرے مُونہ گھیو شکر : ات چنگی خبر سنان والے نُو آکھدے نیں ، مطلب ؛ تیرا آکھیا سچ ہووے ! **تمہاری بات تھل کی نہ بیڑے کی** : [اکھ] تیری گل دا کوئی وساہ نہیں ، نہ تھلاں دی اے نہ بیڑیاں دی : تیری گل دا کوئی سِر پَیر نہیں ۔

● **تمہید** {رہ} : [مد ع] {مہد : بسترا وچھانا} کسے مضمون دی اُٹھان ، کتاب دی مُڈھلی گل ، مُکھ بند ، دیباچہ ، کتاب دے شروع وچ کتاب بارے کجھ لِکھنا ، کسے گل دی وجہ دا بیان جِس مگروں اصل گل کیتی جاندی اے ۔ **تمہید اُٹھانا ، تمہید باندھنا** : [مح اُ] مُڈھ بنّھنا ، کسے مضمون یا گل بارے پہلاں کُجھ آکھنا ، گل چھوہنی ، گل ہلانی ۔ **تمہیدیہ** : [نر ع] قصیدے دی اجہی قِسم جِس وچ تمہید یا تشبیب ہُندی اے ، اُہدے تے بغیر قصیدے نُو خطابیہ یا مدحیہ آکھدے نیں ۔

● **تُمہیں** : [مف ہ] تینُو ، تُہانُو ، تُسانُو ، آپ جی نُو ، ویکھو : تُم ۔

● **تُمہیں** ، [ہ] 'تم ہی' دے تھاں بولدے نیں ، تُسیں ، آپ جی ، تُوہیوں ۔ **تمہیں تُم** : [پڑ ص] تُسی تُسی ، بس تسی ای تسی تُہاتھوں سوا ہور کوئی نہ ۔ **تمہیں جانو گے** : [مح ہ] تُسی جانو گے ، تُسیں بُھگتو گے ، تُسیں ہی ذمہ دار او ۔

● **تمیز** {رم} : [مد ع] {تمییز دا مخفّف} {میز : نکھیڑنا ، کسے چیز نُو دوجی توں وکھرا کرنا} (۱) مت ، سمجھ ، بُدھ ، عقل ، ادب ؛ چج ۔ (۲) پَرکھ ، پچھان ، سیان ، شعُور ۔ (۳) فرق ، نکھیڑا ۔ **تمیز آنا** : [مح اُ] چج آؤنا ، تمیز آؤنی ۔ **تمیز دار** : [ص ف] تمیز والا ، "سچجا" ، سیانا ، سمجھدار ، لائق ، تھاں کتھاں دی سمجھ سیان رکھن والا ، لہندی رہندی ویکھن والا ، ادب لحاظ کرن والا ۔ **تمیز دینا ، تمیز سکھانا** : [مح اُ] مت دینی ، تمیز سکھانی ، چج ڈھب دسنا ۔ **تمیز کرنا** : [مح اُ] پچھاننا ، نکھیڑنا ، فرق جاننا ، کھوٹا کھرا پرکھنا ، چنگے مندے دی پچھان کرنی ۔

● **تن** : [نر ف] دھڑ ، جسم ، جُسّا (جُثہ) ، بُتّ ، پِنڈا ، بدن ، سریر ، قلبُوت ، کلبُوت ، دِہ (نر) دہی ، جَنا ، آدمی ۔ **تن آسان** [ص ف] سکھیارا ، کم کوس ، ارام طلب ، چم رکھ ، کم چور ، کموں جی چُران والا ، ہڈ حرام ، سوھل ملوک ۔ **تن آسانی** : [مد ف] ارام طلبی ، کمکوسی ، محنتوں بھجنا ، ہڈ رکھنا ، ماڑی جِہی اُکھیائی توں وی بچنا ، ہڈ حرام ہونا ، سُکھیار پُنی ۔ **تن آور (تناور)** : [ص ف] تگڑا ، موٹا تازا ،

ُبرچھا ، ڈٹّا ، ہٹّا کٹّا ، (آدمی) گبھروٹا ، زورآور ۔ **تن بدن اولا ہونا** : [مح ہ] ہتّھ پیر ٹھنڈے ہونے ، جسم ٹھرنا یا ٹھنڈا ٹھار ہونا / یخ ہو جانا (لو : ُکلی جمنی) ۔ **تن بدن ُپھونک دینا** : [مح ہ] تن بدن ساڑ دینا ، ڈاہڈی ُدکھاوِیں گل کرنی ، تانا ، تپانا ، چوکھا ستا دینا ۔ **تن بدن کا ہوش نہیں ، تن بدن کی خبر نہیں** : [مح اُ] تن بدن دی ہوش نہیں ، آپنے آپ دی سار نہیں ، ُسرت ُبھتّلی ہوئی اے ، اُکا َول نہیں ، آپنیاں لوڑاں دی وی خبر نہیں ، ودھیک ُرجھاں وچ ہونا ۔ **تن بدن میں آگ لگنا ، تن بدن ُپھنکنا** : [مح اُ] سڑ ُبھتّج جانا (غصّے نال) ، پنجیں کپڑیں آگ لگنی ، سبھ تھاں سڑ جانے ، کوڑی گل دا تمکّ لگنا ، لہُو لاکھا یا لوہا لاکھا ہونا ، مچ کھونا ۔ **تن بہ تقدیر** : [مح ہ] جو ربّ کرے ، (تقدیر دے حوالے) : جدوں کوئی ڈھو نہ ُڈھکے اودوں آپنے آپ نو لیکھاں اُتے سٹنا ، اللہ تے ڈوریاں رکھنیاں ۔ **تن پر نہیں لتہ ِمسّی لگائیں البتہ** : [اکھ ہ] (تن کجیا نہیں جاندا پر سکتّ مسی اُتے زور اے) ، َپیسا نہ دھیلا کردی میلا میلا : غریبی وچ گٹھائی مارن والے ُنو ٹوک مار دے نیں ۔ **تن پرست** : [ص ف] ِپنڈا پالن ہار ، ہر ویلے کھا پی کے موٹا ہون والا ، موٹا ہون دے جتن کرن والا ۔ **تن پرور** : [ص ف] آرام طلب ، مطلبی ، ُسکھیارا ، خود غرض ، ُجثہ پالن والا ، عیشی پٹّھا ۔ **تن پیٹ کا مزا** : [عو اُ] چنگا ُسلبّا کھان پین دا چسکا ، عیش کرن دے چا ۔ **تن تازہ قلندر راجا** : [اکھ] پلّے نہیں بندّھا ؛ ِڈھڈ ُسکھیں لدّھا : پنڈا پالن والے اخے چھوڑے بارے آکھدے نیں ۔ **تن تکیہ من بسرام جہاں پڑے وہیں آرام** : [اکھ ہ] پ = سادھاں ُنو کی سواداں نال ، چھڑیاں ُنو کی مراداں نال : جتھے ِٹک گئے اوتھے ای موج ! **تن تنہا** : [ص ف] کتّلا کہرا ، کلا کلیرا ، چھڑم چھڑا ، چھڑم چھانٹ کاتّم ، کتّلا ، کلاپا ، اک جنا ، بےواہرا ، کلاپا ، **تن دوست** : [ص ف] پنڈا پال ، ِڈھڈ دا کُتا ، ُسکھیارا ، غرضی ، کمکوس ، چم رکھ ، ارام طلب ، محنت توں نس جان والا ۔ **تن دینا** : [مح ہ] کوشش کرنی ، ہمتّت کرنی ، ہمتّت توں کم لینا ، جتن کرنا ، واہ لانی ، اوکڑ َجھلنّی ۔ **تن ڈھانکنا** : [مح ہ] تن کجنا ، کپڑے پانے ، تیڑ کجنّا ، ننگ ڈھکنا ، نگیچ چھپانا ۔ **تن زیب** : [نر اُ] اک میل دا ودھیا بریک کپڑا ۔ **تن ُسکھی تو من ُسکھی** : [اکھ] انگڑے ُسکھ تے منڑے ُسکھ ، جان اے تے جہان اے ؛ ڈھڈ وچ کُجھ ہووے تے دل وی راضی رہندا اے ۔ **تن شدہ جملہ داغ داغ پنبہ کجا کجا نہم** : [اکھ ف] سارا پنڈا زخماں بھریا اے ، ُروں دا پھمبا ِکتھے ِکتھے رکھاں [پ] : ۔ اک ُمتّکی ُچک لے ُدوجی تیار ۔ پانی سروں لنگھ ٹریا اے ؛ اِہدا کی علاج اے ؟ = تند نہیں تانی وگڑی ہوئی اے ۔ آوے دا آوا ہی ِپلا پیا ہویا اے ۔ **تن لاگُو** : [نر اُ] آہری ، ُجٹ کے کم کرن والا ، دل لا کے کم کرن والا ، چوکھا محنتی ، ادمی ، دردی ، پرائے ُدکھ جھلنّ والا ۔ **تن من** : [نر ہ] تن من ، ُروح قلبوت ، جی جان ۔ **تن من مارنا** : [مح ہ] تن من مارنا ، میں ُنو مارنا ، ضبط ِبرداشت توں کم لینا ، جسم تے نفس دیاں خواہشاں ُنو مارنا ، بڑی کوشش کرنی ، خوشیاں تیاگنیاں ، ُدنیا توں ُمونہ موڑ لینا ۔ **تن من وارنا** : [مح ہ] تن من وارنا ، جان قربان کرنی ،

جند وارنی ، صدقے ہو جانا ، جند جان قربان کرنی ، عاشق ہو رہنا ۔ **تن و توش** : [نر ف] قد بُت ، چھاتی ، وِڈ ، طاقت ، زور ، ہڈ پیر ، قد کاٹھ ۔

● **تُن** : [نر ہ] اک رُکھ جہدی لال لکڑی بُوہے کرسیاں تے صندوق وغیرہ بنان دے کم آؤندی اے ۔ ''تُن'' دا پُھل جہدے نال پیلا رنگ دئیدا اے [مد] تُن دی واج ۔ **تن پُھن** : [مد ہ] تا تمک ، پُھوں پھاں ، غصہ ، غرور آکڑ ، سڑیاں بلیاں گلاں ، کھرہوے بول ۔ **تُن تُن** : [مد ع] ساز دی واج ، تُن تُن ، طنبورے دی واج ، دُھن ۔

● **تِن** : [مد ہ] ذرا کُو ، ککھ جنا ، اک گھاہ جہنو چھت پان وچ ورتدے نیں ، دَبھ ، سَر ، سلواڑھ ۔

● **تنا** : [نر ہ] موچھا ، تنا ، رُکھ بُوٹے دا موٹا حصہ ، پوری ، تھم ، جڑھ توں لے کے ٹہنیاں پُھٹن تیکر دا موٹا حصہ ۔

● **تناتنی** : [مد ہ] ان بن ، بے اتفاقی ، وگاڑ ، رنجش ، کھچا کھچی ، کھچ دھروہ ، لڑن بِھڑن دی تیاری ۔

● **تناریری** : [مد ہ] تن تاناری ، تاناری ، راگ دا الاپ ، راگ چھوہن دی پہلی ہیک ، جھگڑا ، جھیڑا ، بکھیڑا ، کویلا راگ ، بے سوادا گون ، [— لگا] ۔

● **تَنازُع ، تنازِعہ** (لو) [نر ع] {نزع : اُکھیڑنا} رِپھڑ ، جھگڑا ، کھپ ، بکھیڑا ، پواڑا ، رَٹا ۔ کینہ ، دُشمنی ، وَیر ۔ **تنازُع للبقا** : [نر ع] جیون دوڑ ، جیوندیاں رہن دی کوشش ، نس بھج کر کے روزی لبھنی ۔

● **تناسُب** : [نر ع] {نسب : باپ دادے دا ناں دسنا} میل ، موافقی ، راہ ، چج ، آپوں وچلا میل ، سانجھ ، ساتھ (اک دوجے نال) ۔ حساب وچ دو شیواں دا برابر ہونا ۔ **تناسُبِ اعضا** : [نر ف] سڈول ہونا ، ہڈاں پیراں دا ڈھب سِر ہونا ، سوہنی چھب ، چنگا قد کاٹھ ۔

● **تناسُخ** : [نر ع] {نسخ : مٹانا} جُون وٹانی ، آواگون ، چُراسی ، روح دا اک بُت وِچوں نکل کے دوجے وچ وڑنا ، جون وٹ جانی ، ہندوآں دا اک عقیدہ ۔

● **تناسُل** : [نر ع] {نسل پیدا کرنا : بال جننا} نسل ودھانی ، بال بچے پیدا کرنے ۔

● **تنافُر** : [نر ع] {نفر : نفرت کرنی ، وکھرا وکھرا ہونا} [کریچ کرنی ، نفرت کرنی] کسے نُو ویکھن تے جی نہ کرنا ، ویکھ نہ سکھانا ، کسے توں کرچ کر کے دُور نسنا ، پسند نہ کرنا ، اک دوجے کولوں دور نسنا ۔ مضمون یا شعر وچ اوکھے لفظاں دی بھرتی کرنی ۔ **تنافُرِ حروف** : [نر ف] ٹوکویں حرفاں دی بھرتی ، موٹے تے اوکھے لفظ جھڑے من نُو نہ بھان ، اُکھیرے لفظ ورتنے ، زبان دا اک عَیب ۔

● **تنافی** : [مد ع] {نفی : اِنکاری ہونا} ضد تے ہونا ، مخالف ہونا ، اک دوجے دے اُلٹ ہونا ۔

● **تناقُض** : [نر ع] {نقض : ڈیگنا ، توڑنا بھننا}

ضِد ، اُلٹ ، ضِدم ضدی ، دو شیواں دا اک دوجے دے خلاف یا اُلٹ ہونا ، علمی تے دینی اصطلاح وچ دو گلّاں دا اک دوجے دے خلاف ہونا ۔ (ض : تطابُق) ۔

● **تنّانا** : [لا ہ] ڈول پینی ، پاٹن تے آوُنا ، (سُجتّے ہوئے پھٹ دا) ۔ ہِڑنا / کھلونا / آکڑ جانا ، تن جانا ۔ **تناؤ** : [نر ہ] آکڑیواں ، سختی ، آکڑ ، کھچ کھچا ، تان مان ۔

● **تناول فرمانا/کرنا** : [مح اُ] {نول : تحفہ دینا} کھانا پینا ، کھانا ، ڈھڈ وچ پانا ۔

● **تنّاہٹ** : [مد ہ] اکڑا ، ہُشیاری ، ہیڑ ، اُہ اکڑا جھڑا سوج وجھوں ہُندا اے ، تنا ، تن جان دی حالت ۔

● **تنبل** [ص ف] جِلّھا ، جِلّھڑ ، سُست ، ڈِھلّا ، کمکوس ۔ موٹا ۔ جاہِل ، نکمّا ۔

● **تنبُو** : [نر ہ] تمبُو ، ڈیرا ، سمیانا ، شمیانا (لو) ۔

● **تنبُورہ** [نر ف] [ع : طنبورہ] اِک واجا ، تمبُورا ، [فا : تنبورچی = تمبوریا] ۔

● **تنبُول** : [نر ہ] (۱) پان ، اِک پتا جھڑا پاک بھارت وچ چا نال کھاہدا جاندا اے ، [ص : تنبولی ، پان والا] (۲) ویاہ دی اِک رسم ، نیوندرا ۔

● **تنبیہ** : [نبہ : جاگنا ، اُٹھنا (نیندر توں)] مت ، نصیحت ، دھمکی ، تڑھی ، دھونس ، خبرداری ۔

● **تنبیانا** : [مص] تراما ہو جانا ، کینسریا جانا ، کھانے وچ تامبے دا سواد رلنا ۔ کسّ دا گھُلنا ، رنگ اُڈنا (گوٹے دا) ۔

● **تنبیہہ** : [مد ع] {نبہ : جاگنا ، اُٹھنا} خبرداری ، جِھڑک جھب ، سمجھونی ، نصیحت ، حکم ، ملامت ، تاکید ، پِھٹ لعنت ، سزا ، مار ، اگوں لئی کن کرنا ۔

● **تنتا توڑی** : [مد ہ] نا مِل ورتن ، تُھوہ چُھوہ ، کٹی ، غصّے نال وکھ ہو جانا ۔

● **تنتر** : [نر ہ] اِک شاستر ۔ منتر ، جادو ، ٹونا ۔

● **تنتری** : [نر ہ] منتری ، گویّا ۔ قوال ۔ تاراں والا اِک واجا ، {ص ، تنتکار} ۔

● **تنتنانا** : [لا ہ] غصے وچ ہونا ، نراض ہونا ، غصے نال مچ کھلونا ۔ **تنتناہٹ** [مد ہ] سوج ، ورم ، اُہ تکلیف جھڑی سوج وجھوں ہُندی اے ، جھانجھر ۔

● **تُنتنانا** : [لا ہ] ستار یا سارنگی وجانی ، ساز وجانا ۔ **تُنتُناہٹ** : [مد حمص ہ] تار وجن دی واج ، تُن تُن ۔

● **تنتنے باز** : [ص ہ] مغرور ، ہنکاری ، اکھڑ ، اُجڈ ، بدمزاج ۔

● **تُنتُنی** : [مد ہ] تُنتنی ، تاراں والا اک واجا ، چِکارا جھا ۔ چکارے ورگا بالاں دا کھڈونا ۔ **تُنتُنی بجاتے میاں کھاتے شکر گھی ، اس نوکری کی ایسی تیسی بھلا بھہ جی** : [اکھ] بے فکر نکھٹو تے آہلکی بندے بارے آکھدے نیں ، پ = رب جے دیوے کھان نُو دُکھ کیوں دیے جان نُو / آواں نہ جاواں منجے بیٹھا کھاواں ۔

● **تنجیم** {ج} : [مد ع] {نجم : تارے دا نکلنا ، بوٹے دا اُگنا} ، نجوم ، ستارا ویکھنا ، علم نجوم دے حساب نال چنگیاں تے مبارک گھڑیاں ، دسنیاں ۔

● **تنخواہ** : [مد ف] طلب ، طلباں ، تنخواہ ، تن دی لوڑ (پیسے) ، محنت مزدوری دا پھل ، مہینا ، مہینے بدھی کمائی ۔ **تنخواہ دار** : [ص ف] تنخواہ لین والا ، نوکر ، ملازم ، مہینے پچھوں کٹھی مزدوری لین والا ، جہدا سرکاروں درباروں ''مہینا'' اخے ؛ مہینے بدّھا وظیفہ لگا ہووے ۔

● **تُند** : [ص ف] تِکھتّا ، تیز ، غصے والا ، چِھتّھا ، زور وچ ، جوش والا ۔ **تند خُو** : [ص ف] بدمزاج ، سڑیل ، کھرہوا ، چِھتھا ، چِڑچڑا ، ذرا ذرا جنی گل تے مچ پین والا ، غصے ہو جان والا ۔ **تُند مزاج** : [ص ف] بدمزاج ، سڑیل ، کھرہوا ، چِڑچڑا ، غصہ کھان والا ۔ **تُندی** : [مد ف] تیزی ۔

● **تندُرست** : [ص ف] نروآ ، نرویا ، نو بَر نَو ، چنگا بھلا ، ول ، ٹھیک ، تندرست ، صحت والا ، ہٹا کٹا ، راضی باضی ، نروآ ، جہنُو کوئی روگ نہ ہووے ۔ **تندرستی** : [ص ف] تندرستی ، صحت ، نروئی جند ، کوئی روگ نہ ہونا ۔ تندرستی ہزار نعمت ہے [اکھ ہ] نروئی جان رب دا وڈا احسان اے ۔

● **تندور** {دُ} : [نر ہ] ، **تنُور** (مشُور) : [نر ع] تنُدور ، تندوری ، تنُور (جِس وچ روٹیاں لاندے پکاندے نیں) ۔

● **تندہی** {دَ} : [مد ف] محنت ، ہلا ، اُدّم ، زور ، جتن ، کوشش ، ہِمّت ، ہڈ گوڈے بھن کے / جان مار کے کم کرنا ۔

● **تُندی** : [مد ف] تیزی ، تکھیائی ، زور ، کاہل ، سوڑ ، سختی ، غُصّہ ، تا ، تمک ۔ ہیڑ ، ہشیاری ، شہوت ، ویگ ، آلنگ ۔

● **تُندیل** : [ص ہ] گُنگڑیل ، گُنگڑیلا ، وڈی گوگڑ والا ، ڈھڈّل ، وڈے ڈھڈ والا ۔

● **تنزُّل** : [نر ع] {نزل : اُترنا} گھٹنا ، لہنا ، اُتارا ، زوال ، درجہ گھٹ جانا ، نوکریوں لہہ جانا ۔

● **تنزُّہ** : [نر ع] {نزہ : پاک ہونا} (۱) بے عیب ہونا ، عیبوں بھجنا ، پرہیزگاری ، {ج : تنزہات = خوبیاں ، باغ دی سیر وغیرہ} ۔ (۲) باغ دی سیر کرنی ، باغ وچ ٹہلنا ۔

● **تنزیل** {زِ} : [مد ع] {منزل : لہنا ، اُترنا} (قرآن مجید) تھوڑا تھوڑا کر کے تھلے اُتارنا ، نازل کرنا ، قرآن مجید اُتارنا ۔

● **تنزیہ** : [نر ص ع] {نزہ : پاک ہونا} صفائی ، ستھرائی ، عیبوں بچانا ، پاک کرنا ۔

● **تنسیخ** {سِ} : [مد ع] {نسخ : مٹانا} رد کرنا ، ختم کر دینا ، کٹ دینا ، بے اثر کر دینا ، [ــ کر : کاٹا مارنا ، لیپ پھیرنا] ۔

● **تنصیب** {صِ} : [مد ع] {نصب گڈنا} [ج تنصیبات] لگیاں ہوئیاں چیزاں ، ٹیلی فون دیاں تاراں وغیرہ ، لگی ہوئی ، گڈی ہوئی (نصب شدہ) ۔

● **تنصیف** {صِ} : [مد ع] {نصف : ادھو ادھ کرنا} ادھو ادھ کرنا ، دو ساویں ٹوٹے کرنے ، دو اکو جہے حصے کرنے ۔

● **تنظیم** {ظ} : [مد ع] {نظم : پرونا} ترتیب ، انتظام ، پربندھ ، درست کرنا ، ایکا ، ٹھٹھا ، سامبھ سمبھال ، کسے جماعت یا پرھیا ُنو اصول ِسر چلانا ۔

● **تَنعُّم** : [نر ع] {نعم : عیش تے مزے نال جیونا} امیری ، ٹھاٹھ ، ٹہکا ، شان ، عیش ، موجاں ، مزے ۔

● **تَنغُّص** : [نر ع] {نغص : مُراد پوری نہ ہونی} دل ُبرا ہونا ، ِہرکھ ، افسوس ، کدورت ، جی ازردہ ہونا ۔ جندڑی برباد ہونی ۔

● **تَنغُّم** : [نر ع] مزے لے لے کے گاؤنا ، سواد لے کے گاؤنا ، تھوڑی جہی شراب ِپینی ، ُچسکی لینی ، ہولی ہولی گلاں کرنیاں ۔

● **تَنفُّر** : [نر ع] {نفر : نفرت کرنی ، نٹھنا} نفرت ، کریچ ، اوازاری ، ِکھچ ۔

● **تَنفُّس** : [نر ع]{نفس : ساہ لینا} ساہ ، ساہ لینا ، ہف جانا ، ہونکنا ، ساہ چڑھ جانا ۔

● **تنقیح** {ق} : [مد ع] {نقح : کھرا بنانا ، ِچھلڑ لاہنا} ، نرول کرنا ، خالص بنانا ، کھوج ، ڈھونڈ بھال ، تفتیش ، تحقیقات ، گویڑ ، کسے شے نوں عیباں تے فالتو رلے توں پاک صاف بنانا ۔ **تنقیح امور تصفیہ طلب** : [مد ہ] جھیڑے جھگڑے دی صفائی یا ویروا ، ُمعاملے دی کھوج پڑتال ، جھگڑے والے کتھاں یا گلاں دا فیصلہ کرنا ، فیصلہ چاہن والیاں گلاں دی صفائی تے فیصلہ کرنا ۔

● **تنقید** {ق} : [مد ع] {نقد : کھرا کھوٹا پرکھنا ، جاچنا ، تولنا} ِنند سلاہ ، پرکھ پرچول ، کھوج بھری گل بات ، تنقید ، زبان تے ادب دی پرکھ ۔ **تنقید نگار** : [ص أ] پرچولیا ، تنقید لکھاری ، پرکھ پرچول کرن والا ، ادب ُنو نندن سلاہن والا ۔ **تنقید نگاری** : [مد ع ف] ادب دی پرکھ پرچول لکھن دا فن ۔

● **تنقیص** {ق} : [مد ع] {نقص : کمی کرنی} نقص کڈھنے ، اعتراض کرنا ، کسے شے دے عیب دس کے اُہدا درجہ گھٹانا ، گھاٹا ، کمی ، نقص ، عیب ۔

● **تنقیہ** {ق} : [نر ع] {نقو : ہڈی وچوں ِمکھ کڈھنی} صاف کرنا ، جلاب ، صفائی (آندراں دی) ۔

● **ُتنُک** : [ص ف] ماڑا ، مریڑا ، گھٹ ، تھوڑا ِجنا ، ذرا کُو ؟ ِچھتھتا ، تھوڑ ِبتا ، ہیٹھا ، بے حیثیتا ۔ **تنک ظرف** : [ص ف] تھوڑ ِبتا ، ِڈھڈ دا ہولا ، ہوچھتا ، کمینا ، گھٹیا ، جھنُو کوئی گل نہ پچے ۔ **تنک مزاج** : [ص أ] کبّا ، سڑیل ، ِچڑچڑا ، بدمزاج ، ِچھتھا ، کھاڈھا ، کھرھوا ۔ غصے والا ، اکھڑ ، اُجڈ ۔

● **ِتنکا** : [نر ہ] تیلا ، ِتیہلا ، ککھ ، ِتڑ (گھاہ دی) گھاہ دا پٹھا ، نگُونی شے ، ذرا ِجنّی شے ۔ **تنکا اُتارنے کا احسان ماننا** : [مح أ] ککھ ِجنا بھار ہولا کرن ُنو وی احسان سمجھنا ، ماڑے جہے سلوک نو وی مہربانی جتانا ۔ **تنکا ادھر اُدھر نہ ہونا** : [مح أ] تیلا نہ ہلنا ، سبھ کجھ اُویں دا اُویں رہن دینا ، ترتیب ذرا نہ وگڑنی ۔ **تنکا بھی نہ توڑ سکنا** : [مح ہ] ککھ بھنّن کے ُدہرا نہ کر سکنا ، کجھ وی نہ کر سکنا ۔ **تنکا توڑنا** : [مح أ]

تیہلا بھننا ، ماڑا جہا کم کرنا ۔ **تنکا دانتوں میں لینا یا پکڑنا یا منہ میں لینا :** [مح اُ] گل پلّا مونہ وچ گھاہ لینا ، عاجزی کرنی ، ترلے لانے ، جان بخشانی ، پناہ منگنی ، سہارا چاہنا ، ہار من لینی ۔ **تنکا سا توڑنا :** [مح ہ اُ] جوابا دینا ، تڑک جواب دینا ، کورا جواب دینا ، صاف صاف اُتّر دے دینا ، ناںہہ کر دینی ۔ **تنکا نہ توڑنا :** [مح ہ] ککھ بھنّ کے دوہرا نہ کرنا ، وہلیاں رہنا ، کُجھ نہ کرنا ، نکمّا رہنا ، کمکوس ہونا ۔ **تنکا نہ رہنا :** [مح ہ] ککھ نہ رہنا ، برباد ہونا ، اُجڑ جانا ، کنگال تے غریب ہو جانا ۔ ہتھل ہو جانا ۔ **تنکا ہو جانا :** [مح ہ] تیلا ہو جانا ، (سُک کے) کانا بن جانا ، بڑا لسّا ہونا ، سُک کے ہریڑ ہو جانا ۔ **تنکے چُننا :** [مح ہ] ککھ چُگنے ، بد حواس ہونا ، پاغل ہو جانا ، ڈور بورا ہونا ، بڑا پریشان ہونا ۔ **تنکے کا سہارا :** [مح اُ] تیلے دا آسرا ، ماڑا جہا سہارا ، تھوڑی جہی مدد ۔ **تنکے کا سہارا لینا :** [مح ہ] ماڑا جہا آسرا لینا ، اکتّیں پھلاہیں ہتّھ پانا ، نا اُمیدی تے بےوسی وچ کوئی سہارا بھالنا ۔ **تنکے کا سہارا نہیں :** [مح ہ] بڑا غریب اے ، نمانا یا کسّکھوں ہولا اے ، آمدنی دا کوئی وسیلہ نہیں ، وہلا / بے روزگار اے ۔ **تنکے کو پہاڑ کر دکھانا :** [مح اُ] رائی دا پہاڑ بنانا ، گل دی گاین بنانی ، ودھا چڑھا کے گل کرنی ، گھٹیا بندے نُو اچّا رتبہ دینا ۔ **تنکے کی اوٹ (اوجھل) پہاڑ :** [اکھ اُ] ماڑے جہے اُہلے پچھّے کوئی وڈی گل ہونی ، کسے وڈی مشکل دا ذرا جنّی تدبیر نال ٹل جانا ۔

● **تنکنا :** [لا ہ] تڑنا ، کھجھنا ، غصہ کھانا ، رُسّنا ، چُبھک پینی ، دھڑکنا ، پھڑکنا ، پھڑکنا (دل دا) ۔ **تنکنا ، تنک کر بولنا :** [لا ہ عو] سڑ کے بولنا ، رُسّنا ، تیڑنگ ہونا ، بے چین ہونا ، غصّے وچ بولنا ، تِرکّھی گل کرنی ۔

● **تُنکی :** [مد ہ] اک میل دی پتلی تے خستہ روٹی ، ٹاپ ۔

● **تنکیر {کِ} :** [مد ع] {نکر : انجان ہونا ، ویس وٹانا} [ض : تعریف] نکرہ بنانا ، عام بنانا ، انجان بنانا ، وگاڑنا ۔

● **تنگ :** [ص ف] سوڑا ، بھیڑا ، تنگ ، گھٹ کُھلھا ، تھوڑا چوڑا ، کسواں ، کسیا ہویا ، گھٹواں ، میچ توں چھوٹا ، سُنگڑواں ، دُکھی ، اکّیا ہویا ، اوازار ، کاہلا ، چھتّھا ۔ (۲) پیٹی ، ودھری ، تنگ (گھوڑے دا) ، کاٹھی نُو کسّ کے بنّھن دا پٹا ۔ **تنگ آجانا :** [مح اُ] اَکّ جانا ، عاجز مجبور ہونا ، تھک جانا ، ہار جانا ، تنگ آ جانا ، اَوکھا ہو جانا ، سوڑا پینا ، جچ (زِچ) ہونا ۔ **تنگ آنا :** [مح ہ] ویکھو : تنگ آ جانا ۔ **تنگ بخت :** [ص ف] غریب ، تنگ پھنگ ، ہتھوں گنڈھوں خالی ۔ **تنگ پکڑنا :** زِچ کرنا ، بڑا ستانا ، دب / دبیڑ لینا ۔ **تنگ تُرش ہونا :** [مح اُ] گُھٹّو مُٹّی ہونا ، اوازار ہونا ، خفا ہونا ، تنگ پھنگ ہونا ، چِڑ جانا ۔ **تنگ چشم :** [ص ف] (۱) ہوچھا ، کمینا ، ہیٹھا ، بخیل ، کنجُوس ، تھوڑ دلا ۔ (۲) چُنّھا ، چُچا ۔ **تنگ حال :** [ص ف] غریب ، مصیبت دا ماریا ہویا ، بُرے حال وچ ، غریب ، تنگ پھنگ ، مُحتاج ، مرن کنارے ، کوئی دم دا پروہنا ۔ **تنگ حوصلہ :** [ص ف] کم ظرف ، ہوچھا ، ہیٹھا ، کمینا ، تھوڑ دلا ، رُوح دا خیرا ، کسیرا ،

تنگدست : [ص ف] ہتّھل ، مُحتاج ، غریب ، کنگال ، بُھکّھا ننگا ، تنگ پھنگ ، جِہدا ہتھ تنگ ہووے ۔ **تنگدل** : [ص ف] بخیل ، ہوچھا ، کمینا ، کنجوس ، تھوڑ دِلا ، تھوڑ وِتّا ۔ **تنگ کرنا** : [مح اُ] چھیڑنا ، ستانا ، کھیجھانا ، دُکھانا ، چِڑانا ، دُکھ دینا ، تنگ کرنا ، سَوڑ پاؤنی ، اوکھا کرنا ۔ **تنگ گیری** : [مد ف] ظُلم ، زیادتی ، ودھیکی ۔ **تنگ نائے** : [ص ف] [نا = راہ گلی] بھیڑی گلی ، سَوڑا راہ ، دَرا (پہاڑ دا) ، قبر ، دُنیا ، بندے دے جسم نُو وی آکھدے نیں ۔ **تنگ ورزی** : [ص ف] کیرس ، بچت ، صرفہ ، کفایت ، ہتھ کیھچکے خرچنا ۔ **تنگ ہاتھ ہونا** : [مح اُ] ہتھ تنگ ہونا ، غریب ہونا ، تنگ پھنگ ہونا ، ہتھوں خالی ہونا ۔ **تنگی** : [مد ف] سَوڑ ، غریبی ، محتاجی ، مصیبت ، اَوکھت ، سختی ، مُشکل ، بُھکھ ننگ ، دُکھ ، توڑا ، گھاٹ ۔ **تنگیٔ دم** : [مد ف] ساہ دی تنگی ، ساہ اوکھا ہونا ، ساہ اُکھڑنا ، ساہ دی تکلیف ، دمہ ۔ **تنگی گئی فراخی آگئی** : [اکھ اُ] تنگی گئی فراخی آئی ، دکھ سُکھ آؤنا جانا اے ، اوکھے دِن بیت گئے ، ہُن سُکھ دا ساہ آیا اے ۔ **تنگی ہونا** : [مح اُ] تھوڑ ہونی ، گھاٹا پینا ، بِھیڑ پینی ، تنگی ترشی آؤنی ، اوکھی گزر ہونی ، رزق دی ہار آؤنی ، روزی دی تنگی ہونی ۔ **تنگیانا** : [مت ہ] (۱) تنگ کرنا ۔ (۲) تنگ کِھچنا (گھوڑے دا) ، کسنا ۔

● **تننا ، تن جانا** : [لا ہ] تنیا جانا ، کِھچیا جانا ، کِھچ پینا ، سِدھا ہو کے بہنا ، پسرنا ، لمیاں پینا ، پُھل کے موٹا ہونا ، پُھل جانا ، آکڑنا ، سینہ تان کے ٹُرنا ، کھونا ، گڈیا جانا ، کسیا جانا ، (چوکھا کھا کے) ہنکارنا ، غصّہ کرنا ۔

● **تنُور ، تنّور** : [نر ع] تندور ، تندوری ، جس وچ روٹیاں لاندے (پکاندے) نیں ، روٹیاں پکان دی تھاں ۔

● **تنوّع** : [نر ع] {نوع : نُہنی دا لِفنا} وَنّ سُونا ہونا ، رنگ برنگی ، نویائی ، نوپّن ،کسے شے دے چوکھے میل ہونے ۔

● **تنُومَند** : [ص ف] تگڑا ، ہٹا کٹّا ، موٹا تازہ ، زوراور ، پلیا ہویا ، طاقت والا ، ڈسکلا ، مسّل ، بھلوان ۔ **تنومندی** : [مد ف] زور ، طاقت ، مُٹیائی ، مُٹیپا ، زوراوری ۔

● **تنویر** : [مد ع] {نور : چانن ہونا ، لو کرنی} لو ، رُشنائی ، چانن ، نُور ، جلوہ ، دَکھ ۔

● **تنوین** : [مد ع] {نون تنوینًا} نون لِکھنا ، حرف دے آخر اُتے تنوین لانی ، کِسے حرف اُتے دو زبراں دو پیشاں یا دو زیراں نال نُون دی واج بُلانی ۔

● **تنّہ** : [نر ف] تنّا ، رُکھ بُوٹے دا ہیٹھلا دھڑ ، اخے مُڈھ دے نال سبھ توں موٹا حِصّہ ۔

● **تنہا** : [ص ف] اِکّو ، وَکھرا ، کلّا ، چھڑا ، صرف ، نِرا ، اِک دم ، بے مثال ، لاثانی جِہدے جیہا دُوجا کوئی نہ ہووے ، خدا دی صِفت ۔ **تنہا خوری** : [مد ف] کلّخوری ، اَڈ کھائی ، اکلّے کھانا ، آپے کھانا ، الغرض ہُبی ۔ **تنہائی** : [مد ف] کلّ ، کلیاں رہنا ، وکّھرا رہنا ، اکلاپا ، کلّا تھاں ، کل مُکل ، اکانت ، اکلانجا ، جُدائی ۔ **تنہائی پسند** : [مد اُ] کلّیاں رہن والا ، کلّ خورا ، اِکلاپے نُو پسند

کرن والا ، سنج بھالدا ۔ **تنہائی پسندی** : [مد ف] کلخوری ، اکلانجا ، کلّیاں رہن گجھنا ۔ **تنہائی میں بڑی سلامتی ہے** : [اکھ اُ] کلّ وچ کلّل نہیں ، اِکلوانجا نہ جھیڑا نہ جھانجا :۔ کلیاں رہن دی صفت وچ بولدے نیں ۔

● **تنی** : [مد ہ] (۱) تنی ، رسّی ، ڈوری ، ودھری ، کسے شے نُو بنّھن یا کسّن دی ڈور ۔ (۲) حصہ ، سانجھی پتی ۔ **تنی رہنا** : [مح ہ] کھہ بکھہ لگّی رہنی ، اِٹ کھڑکا لگا رہنا ، ان بن ہونی ، خار ہونی ، آپو وچ مخالفت رہنی ۔ **تنی میں گانٹھ دینا** : [مح ہ] منگنی کرنی ، کڑمائی رچانی ، منگیوا کرنا ، تلی دھراوا/دھرائی کرنی ، ساک ہونا ۔ (۲) یاد رکھن لئی گنڈھ مارنی ۔

● **تِنّی** : [مد ہ] اک بیل دے چَوّل ۔

● **تنیا** : [نر ہ] لنگوٹی ، دا لڑ ، تڑاگی ، تنی ، جھنُو چھوٹے لوک ننگیج کجّن لئی بنھدے نیں ۔

● **تو** : [ح ہ] تاں ، تے ، تاں جا کے ، فیر ، {تو کیا ہوا = تاں فیر کی ہویا} ، تد ، تدوں ۔ **تو بھی** : [تف ہ] تد وی ، فیر وی ، تاں وی ، تاہویں ، اجے وی ۔ **تو سہی** : [ح ہ] چنگا ، سہی ، ضرور ، چنگا ، ویکھاں گے ، بےشک ، سجھاں گے ، ویکھی ڈٹھی جاوے گی ، ویکھ لیو ۔ **تو کیا** : [ح ہ] تاں کی ، تد کی ، فیر کی ، کی بھیڑ اے ، نقصان کی اے ، تد کی ہُندا اے ؟ **تو کیا ہُوا** : [مح] تے کی ہویا ، تد کی ہویا ، فیر کی اے ، کُجھ نہیں ہویا ، کی حرج اے ۔ **تو کیا ہوتا** : [مح] تے کی ہُندا (ہوندا) ، تد کی ہُندا ، کُجھ (نقصان) نہ ہُندا ، کی فرق پیندا ۔

● **تُو** : [پڑ ہ] تُوں (تُونہ) ، تیں ، تدہ ، [ض : میں] تسیں کلّے (واحد) حاضر لئی بولیا جاندا اے [ج : تُم = تسیں] [تُو/تو نے = تُوں] ۔ **تُو آنکا تو میں بانکا ؛ تُو سوئی تو میں ناکا ، تُو مِرزا تو میں خانکا** : [اکھ ہ] میں کیہڑے پاسیوں تیرے نالوں گھٹ آں ، جد دو جنے اک دُوجے کولوں ودھ سو ودھ ہی نکلن تے بولدے نیں ۔ پ = سسے نی باراں تالیے میں تیراں تالن آئی ۔ **تو بھی رانی میں بھی رانی کون بھرے گا (پنگھٹ پر) پانی** : [اکھ ہ] پ = تُوں وی رانی میں وی رانی کون لیاوے کھوہ‌ُوں پانی : جاں سارے جی چودھر ہی جگان پر کم کوئی وی نہ کرے تے مِکر وجھوں آکھدے نیں ۔ **تُو تڑاق کرنا** : [مح ہ] تُوں تڑاں کرنی ، تُوں تاں کرنی ، اُجڈپنا وکھانا ، بےتمیزی نال بولنا ، بدتمیزی کرنی ، بےلحاظی کرنی ، گال مندا کرنا ، بےعزتی کرنی ، کسے وڈے دی لہائی کر دینی ۔ **تُو تُو میں میں** : [مد مح ہ] توں توں میں میں ، لڑائی ، جھگڑا ، بول بُلارا ، گال مندا ، بحث ، تکرار ، آپو وچ بےلحاظی ۔ **تُو تیلی کا بیل تجھے کیا ؟ لگا رہ گھانی سے** : [اکھ ہ] تُوں تیلی دا ڈھگا ایں گھانی کری جا :۔ جدوں کوئی وِتوں بِتوں باہری گل کرے اودوں ٹوکدے نیں ، پئی توں اپنا کم کری جا ۔ **تُو چاہے میرے جائے کو میں چاہوں تیرے کھاٹ کے پائے کو** : [اکھ ہ عو] {تُوں میری الاد نُو پیار کریں تے میں تیری کھٹ دے پاوے نو وی پیار کراں} پ = سّجا دھووے کھبّے نُو کھبّا دھووے سجّے نُو ۔ تُوں میںنو میں تینُو ، مطلب : سارے غرضاں دے سودے نیں تے ایسے کر کے لوک اک دُوجے

دی چوری (خوشامد) کردے نیں ۔ **تو چھوئی کہ میں موئی :** [اکھ ہ] میں نازک آں کہ تو نازک ایں ، جھوٹھے بن بنا کرن تے آکھدے نیں ، پئی کی جویں اسیں تینو جاندے نہیں ؟ اکو جہی گل اے ۔ **تو دیورانی میں جٹھانی تیرے آگ نہ میرے پانی :** [اکھ ہ عو] {توں درانی میں جٹھانی تیرے اگ نہ میرے پانی} اخے دوویں اکو جہیاں ہاں یا دوویں ہماتڑ غریب آں :- جدوں کوئی ودھ ودھ کے گلاں کرے اودوں آکھدے نیں ۔ **تو قدر آب چہ دانی کہ بر لب جوئی :** [اکھ ف] {توں دریا دے کنڈھے بیٹھا ایں ، پانی دی قدر کی جانیں} پیار دی قدر وچھڑیا ہویا جاندا اے ، بھکھ دا دکھ بھکھا پچھاندا اے ۔ **تو کو نہ بھناؤں تیرا بھیّا اور سلاؤں :** [اکھ ہ] پیسے دے پیر ، اخے جدوں ودھ کنجوس نو ٹھٹھا کردیاں آکھدے نیں ، مٹھ دے روپیّے ! توں نہ رو ، میں تینو خرچ نہیں کردا ، تیرے جہا بھرا تیرے نال ہور جوڑا رلاواں گا ۔ **تو کون میں خواہ مخواہ :** [اکھ ا] بدوبدی گل وچ دخل دین والے نو ٹچکر کردے نیں ۔ پ لو = خواہ مخواہ نو دیو پھاہ ۔ **تو کہے سو سچ ہے بڈھی ، تو کہے سو سچ :** [اکھ ہ] توں جو آکھیا اے سچ ای ہووے گا ، گپّاں چھڈن والے نو آکھدے نیں ، مطلب : پئی توں آکھیا اے تے جھوٹھ ہونا اے ۔ **تو گدھی کمہار کی تجھے رام سے کیا کام :** [اکھ ہ] توں گھمیار دی کھوتی ایں تینو رام نال کی : دنیا وچ پھسے ہوئے لوک اللہ اللہ نہیں کر سکدے ۔ **تو گور کھود میری میں گاڑ آؤں تجھ کو :** [اکھ ہ] توں میری قبر پٹ میں تینو دب دیاں ، مطلب : کھوہ پٹدے نو کھاتا تیار اے :- جہڑا کسے لئی کھوہ / ٹویا کڈھے آپے وچ ڈگدا اے ، جہدے نال برا ورتیئے اہ وی برا ورتدا اے ۔ **تو مجھ کو میں تجھ کو :** [اکھ ہ] توں مینو میں تینو ، سجّا دھووے کھبّے نو کھبّا دھووے سجّے نو ۔ مطلب : توں میرا ساتھ دے میں تیرا ساتھ دیاں گا ، اخے : جی نو جی اے ۔ **تو میرا بالا کھلا ، میں تیری کھچڑی کھاؤں :** [اکھ پ عو] توں میرا بال کھڈا میں تیری کھیر کھانی آں ، دوجے نو دھر بنا کے آپنے لئی ودھیرے فائدہ تکن والے نو ٹھٹھ کرن لئی آکھدے نیں ۔ **تو میرا بیٹا کھلا ، میں تیری کھیر کھاتی ہوں :** [اکھ ہ] پ = توں میرا بال کیھڈا میں تیری کھیر کھانی آں ۔ مطلبی لوک دھوکھے نال نقصان پچان دی کوشش کرن تے ٹوک لاندے نیں ۔ **تو میرا میاں ، میں تیرا میاں :** [اکھ ہ] تو مینو سلاہ میں تینو سلاہناں ۔ مطلب : رل مل کے تے اک دوجے دے کم آ کے سکھی رہیے ۔ **تو نے کہی میں نے مانی :** [اکھ ہ] توں آکھی تے میں من لئی ، مطلب اہ پئی توں جھوٹھ پیا کہندا ایں ۔ **تو ہی تو ہے :** [مح ہ] (۱) توں ہی توں اک اللہ والی گل اے ، پئی تیرے سوا ہر شے فنا ہو جان والی اے ۔ (۲) صوفی لوک ہر چیز وچ رب دا جلوہ ویکھدے نیں تے اوس توں وکھ کسے چیز نو نہیں جاندے ، پئی جو کجھ وی ہے اہو (اللہ) ہے ۔

● **توا :** [نر ہ] {ف : تاوہ} (۱) توا ، روٹیاں لئی لکی لوہ ۔ (۲) ٹھیکری جہڑی تماکو اتے رکھ کے چلم بھردے نیں ۔ (۳) لوہے ترامے یا ٹین دا گول پترا جہڑا جا گرم کرن لئی ورتدے

تے حلوائی بھٹھی دا تا مٹھا کرن لئی رکھدے نیں - (۴) [ص] : کالا ، پٹھا توا ، چوکھے کالے رنگ دا آدمی - **توا بجنا** : [مح ہ] توا کھڑکنا ، کڑی دا جمنا - **توا جلنا** : [مح ہ] توا سڑنا ، خالی توے دا چلھے تے تپنا - **توا سر سے باندھنا** : [مح ہ] توا سر اُتے بنھنا ، آپنا بچا کرنا ، لڑن دی تیاری کرنی ، سر دی سٹ توں بچنا ، سٹ توں بچا کرنا - **توا نہ تغاری کاہے کی بھٹیاری** : [اکھ ہ] توا نہ تغاری کاہدی بھٹھیاری : جہدے کول لوڑ ورتوں دی شے نہ ہووے اہنوں ٹھٹھا کردے نیں ، پنجابی اکھان وچ تغاری دی تھاں بھاری (دانے ہلان والی) وی بولدے نیں - **توا ہنسنا** : [مح ہ] تتے تے پٹھے توے اُتے چنگاں نچنیاں ، کئی لوک ویاہ ہون یا سکال دی نشانی سمجھدے نیں ، پ : توے تے چغلیاں ہونیاں :- کوئی کالا بندہ پان کھائے تے اہنو جگت نال آکھدے نیں پئی توا پیا ہسدا اے - **توے کی بوند** : [مح مد ہ] لوڑ توں چوکھی گھٹ شے ، تھوڑی جہی شے ، چھیتی مک جان والی ، ایویں اڈ جان والی - **توے کی تیری ہاتھ کی میری** : [اکھ ہ] {توے دی تیری ہتھ دی میری} ایہدے دو مطلب نیں : اک اِہ پئی جہڑی توے اُتے پائی آ اُہ تیری تے جہڑی ہتھ وچ ای اُہ مینو دے ! اخے مینو بڑی کاہلی اے - تے دوجے اِہ پئی جہڑی توے تے پائی آ اُہ توں لئیں تے جہڑی آپنے لئی پئی پکائی ایں اُہ میٔنو دے ، اخے جہدا دا لگدا اے اُہ جھٹ پٹ کھائی جاوے -

● **تواب** : [ص مح] {توب : مڑنا ، پرت کے آؤنا ، بریائی توں مڑنا ، توبہ کرنی} اللہ ، توبہ منظور کرن والا ، بڑی توبہ قبولن والا=اللہ -

● **توابع** {بِ} : [نر ج ع] [و : تابع] {تبع : پچھے چلنا} (۱) پچھلگ ، پیروکار ، آگیاکار ، غلام ، نوکر - (۲) پوکھے ، اثر ، نتیجے - (۳) پچھے آؤن والیاں چیزاں -

● **تواتُر** : {وتر : جوڑیاں نو طاق (بوہا) بنانا} اِکسار ، اُتوڑتی ، لڑی وار ، سلسلے وار ، [- سے : نت ، گھڑی مڑی ، ہر ویلے ، سلسلے وار ، پرت پرت کے] -

● **توارُد** {رُ} : [نر ع] {ورد : آؤنا} خیال رل جانا ، وچار ملنا ، اک سوچ ہونی ، شاعراں کولوں اکو خیال بنھیا جانا ، دواں نو اکو گل سجھنی -

● **تواری** : [نر ہ] لبھاں دا اک ٹولا ، جہڑا تن پر من دا اے -

● **تواریخ** : [مد ج ع] {ارخ ، تاریخانہ : وقت نو پچھاننا} تریخاں ، تریکاں (لو) مہینے دے دن ، بیتے زمانے دیاں پرانیاں گلاں ، اک علم ، قصے کہانیاں ، جیونیاں ، داستاناں - ہور ویکھو : تاریخ -

● **توازُن** : [نر ع] {وزن : تولنا} وزن ساواں ہونا (آپو وچ) بھار ساواں کرنا ، اکو بھار ، برابری ، میل ، سانجھ ، تُل (دو چیزاں دا) -

● **تواضُع** : [مد ع] {وضع : رکھنا ، بنانا} خاطر ، خدمت آؤبھگت ، آدربھا ، نذر ، نذرانہ ، پروہنے چاری ، دعوت - **تواضع سمرقندی** : [مد مح ف] ظاہرداری دی آؤبھگت ، جھوٹھی آدربھا ، اَن بھاؤندی خاطر خدمت ،

اوپرے دلوں جی آیاں ُنو کہنا - **تواضع کرنا :** [مح اُ] خاطر کرنی ، دعوت کھوانی ، آدربھا کرنی ، ٹہل سیوا کرنی -

● **توالُد و تناسُل :** [نر ع] {ولد / نسل : بچّے پیدا ہونے} اولاد پیدا ہونی ، بال بچے ہونے ، نسل ودھنی ، پروار ودھنا ، جمّن وادھا -

● **توالی :** [ع] {ولی : پچھوں آؤنا ، بعد وچ آؤنا} (۱) اُتوڑتی ، نال نال ، برابر - (۲) نظم دا اک عیب ، نالونال چوکھیاں اضافتاں -

● **توأم :** [نر ع] {تأم : دو بچیاں دا کٹھا جمنا} جوڑے ، اک ماں دے ِڈھڈوں پیدا ہون والے ، اک دی تھاں دو بچے ، تواماں ، اک ماں دے ِڈھڈوں اِکووار پیدا ہون والے اک توں ودھ بال ، ترنگڑ ، جوزا ونگوں دے دو تارے ، ماہیوں مانہ ، تاریاں دا اک دوجے نال رلدا ِملدا ہونا -

● **توان :** [مد ف] زور ، ہمّت ، طاقت ، زوراوری ، ساہ ست ، ُپچ پسلی -

● **توانا :** [ص ف] ہٹّا کٹّا ، موٹا ، ڈاہڈا ، طاقت والا ، زوراور ، تگڑا ، ِجند / زور والا ، زبردست ، سختا - **توانائے مطلق :** [ص ف] اللہ ، ُقدرتاں والا ، سبھ توں زوراور ، ڈاہڈا ، کرنہار ، رب دی صفت - **توانائی :** [مد ف] زوراوری ، طاقت ، تگڑیائی ، ُتل ، واہ ، ِجند جان ، زور -

● **توانگر** (تونگر) **:** [ص ف] امیر ، رجا ُپجا ، مال والا ، دولتمند ، دولت وند ، دھنوان ، پیسے والا - **توانگری :** [مد ف] دولتمندی ، مال ، امیرت ، مال داری ، امیری ، رجّ کجّ -

● **توائی :** [مد اُ] توائی ، تباہی ، بربادی ، اُجاڑا ، ُپٹ اُکھیڑا ، [پ : چھیتی ، کاہل ، جلدی ، ّسوڑ] -

● **توبڑا ، توبڑہ :** [نر ہ] توبرا ، گھوڑے ُنو دال / دانا کھوان لئی تھیلا جھڑا ُمونہ اُتے چاڑھ کے سر نال لمکا دتا جاندا اے ، لمکیا ہویا مونہہ ، توبرے ِجہا - **توبڑ چڑھائے رکھنا :** [مح ہ] (۱) توبرا چاڑھی رکھنا ، ِچھکّا چاڑھ لینا ، اُکاّ نہ بولنا ، ُمونہ ِبیٹی رکھنا ، ُچپ َوٹ لینی -

● **توبہ** [مد ع] {توب : اللہ ول مڑنا} گناہوں باز آؤنا ، کنّاں نو ہتھ لانے ، ّتووا ، استغفار ، پچھتاوا ، کیتے اُتے ُجھرنا ، ُبرے عمل دا افسوس ، اگے لئی ُبریائی توں بچن دی نیت تے اقرار کرنا - **توبہ ُبلوا دینا :** [مح اُ] تووا کروانی ، معافی منگانی ، ڈاہڈا ستانا ، کنّاں ُنو ہتھ لوانے - [لو : ِپدّی پاس کرانا] - **توبہ بھلی :** [مح اُ] توبہ (تووا) بھلی ، اللہ بچائے ، رب دی پناہ :- کسے دی زیادتی ِنندن لئی تے کسے وڈے َبھیڑ اُتے آکھدے نیں - **توبہ ُبھولی جاتی ہے :** [مح ہ] توبہ کرن دی وی ہوش نہیں ، ُسرت ماری گئی اے ، کوئی ہوش ُسرت نہیں ، آپو ُبھلّی پئی ہوئی اے - **توبہ تلاّ :** [مد ع] تووا ِتلاّ ، معافیاں ، ہاہا کار ، ِچیک فریاد ، ہائے وائے - **توبہ توبہ :** [مح اُ] توبہ توبہ ! تووا تووا ! تووا میری ! نفرت ، جھور تے افسوس لئی آکھدے نیں [پ لو : نہ بابا] - **توبہ توبہ کرنا :** [مح اُ] توبہ توبہ

کرنا ، تووا تووا کرنا ، کنّاں نو ہتھ لانے ، کنّاں نُو پھڑنا / چھوہنا ، نفرت یا کریچ دسنی ۔ **توبہ توبہ کر کے کہنا** : [مح ہ] توبہ کر کے آکھنا ، غرور ہنکار دی گل کرن توں پہلاں اللہ توں ڈر کے آکھنا میں ہنکار نہیں بولدا ، پئی اللہ پکڑ نہ کرے ، اُچا بول اگے نہ آوے ۔ **توبہ توڑنا** : [مح اُ] توبہ بھنّن دینی ، تووا توڑنی ، بھیڑ نہ کرن دے وعدیوں پھر جانا ، مڑ کے اُہو کم کرنا جہدے توں توبہ کیتی ہووے ، بدرہی ول پرتنا ۔ **توبہ دھاڑ مچانا / کرنا** : [مح اُ] شور مچانا ، ہاہا کار پانی ، چیک جھیاڑا پانا ، شکیتاں کرنیاں ، شکوے کرنے ، بےوسّی دسنی ، پناہ منگنی ۔ **توبہ شکن** : [ص ف] توبہ توڑن والا ، اِجہا معشوق جہنو ویکھیاں سب کُجھ بُھل جاوے ، شرابیاں دے نیڑے توبہ تُڑوان والا بدل / موسم ۔ **توبہ کر بندے** : [مح ہ] بندیا تووا کر ، اِک واری رب نہ وِسار ، ایڈا جھوٹھ نہ بول ، اینا ودھ کے گل نہ کر ، رب توں ڈر ، حقوں طوفانوں بچ ، جد کوئی کیتا پاوے اودوں وی کنّاں نُو ہتھ لاندیاں آکھدے نیں ۔ **توبہ کرانا** : [مح اُ] توبہ کروانی ، کنّن پھڑانے ، کنّاں نو ہتھ لوانے ، نک نال لیکاں کڈھانیاں ، چوکھا مارنا ، بڑا زچ کرنا ، اگوں لئی کسے بھیڑے کموں باز رہن دا اقرار لینا ۔ **توبہ کرنا** : [مح اُ] توبہ کرنی ، تووا کرنی ، مُعافی منگنی ، ہار منّی ، گناہوں باز آؤنا ، اگھاں (اگانہ) لئی بھیڑ نہ کرن دا اقرار کرنا ۔ **توبہ کرو** : [مح ہ] توبہ کرو ! تووا کرو ! ہنکار بولن یا ظلم کرن والے نُو ٹوکدے نیں ۔ **توبہ نوازنا** : [مح اُ] توبہ قبولنی ، توبہ من لینی ، معافی دینی ۔ **توبہ ہے** : [مح ہ] توبہ اے ! اللہ بچائے ! اللہ آپنی پناہ وچ رکھے ! کوئی آن ہونی تے آن بھاندی ویکھ کے آکھدے نیں ۔ **توبہ یا اللہ** ! [مح ہ] اللہ توبہ ! توبہ میری ! بچائیں مولا ! : ۔ عاجزی ، دکھ جھورے یا ات حیرانی ویلے آکھدے نیں ۔

● **تَوبیخ** : [مدع] {وبخ : ملامت کرنی} جھاڑ جھمب ، جِھڑک ، ملامت ، لعنت ، گُھرکی ، پِھٹ پھٹکار ۔

● **توپ** : [مدت] توپ ، جنگ وچ گولے سٹّن والی مشہور کل/مشین ۔ سِٹھ : چوکھا موٹا مرد ، بڑی موٹی زنانی ۔ **توپ پر رکھنا** : [مح اُ] توپ اگے رکھنا ، توپ دم کرنی ، توپ اگے بنّھ کے گولے نال اُڈا دینا ، (موت دی مشہور سزا) ۔ **توپ خانہ** : [نر ف] توپخانہ ، توپ گھر ، آرٹلری ، جِتھے توپاں رکھیاں جان ۔ **توپ داغنا ، چلانا** : [مح اُ] توپ چلانی ، گولا چھڈّنا/ مارنا ، توپ دا پلیتا داغنا ۔ **توپ دم کرنا** : [مح اُ] کسے نُو توپ نال اُڈا دینا ، جانوں مارنا ، تباہ کرنا ، مار مکانا ۔ **توپ کے مُنہ اُڑانا** : [مح ہ آ] توپ اگے رکھنا ، توپ دے مُونہ اَگے بنّھ کے اُڈا دینا ، توپ نال اُڈانا (ات بُرے مجرم نُو) ۔ **توپ کے مُہرے** : [تف ہ] توپ دے مونہ اگے ، بلدی دے بُتھے (وچ) ، مصیبت وچ ، ہونی اگے ، رِپتا سامنے ۔

● **توپچی** : [نر ت] توپچی ، توپ باز ، توپ چلان والا ۔

● **توپنا** : [مت ہ] زمین وچ دب دینا ، دفن کرنا ، چھپا دینا ، دفنانا ، ٹویا بھرنا ، ٹویا پُورنا ، قبرے پانا ، سامی وچ گھتّنا ۔

● **تُوت** : [نرع] تُوت ، اِک رُکھ تے اُہدا

َپھل ، [وڈ : شہتُوت] -

● **توتا** : [نر ہ] (۱) توتا ، مِٹّھو (میاں) ، اِک مشہور پکّھو جِہدے پر ہرے تے چُنجھ لال ہُندی اے ، اِہ کجھ گلاں وی سِکھ جاندا اے ، راکھواں وی رکھدے نیں - (۲) توڑے والی بندوق دا گھوڑا - **توتا پالنا** : [مح ہ] پھوڑے پھِنسی دا علاج نہ کرنا ، بیماری ودھانی ، ودھان ودھا لینا - **توتا چشم** : [ص اُ] مطلبی ، بے لحاظا ، بے فیض ، کم نہ آوَن والا ، بد لحاظ ، بےدید - **توتے اُڑ جانا** : [مح ہ] توتے اُڈ جانے ، بدحواس ہو جانا ، شرمندیاں ہونا ، سُرت بھُل جانی ، گھابر جانا ، پریشان ہونا ، چوکھا حیران ہونا ، ہتّھاں پیراں دی پے جانی ، {پ مح : پَیراں ہیٹھوں زمین نِکل جانی} - **توتے پڑھانا** : [مح ہ] توتے پڑھانے ، مُورکھ نُوں مت دینی ، احمق نُوں راہے پانا ، بُڈھیاں نُوں مت دینی ، نکمّی کوشش کرنی - **توتے کی طرح آنکھیں بدلنا** : [مح اُ] توتے وانگ اکّھاں پھیر لینیاں ، توتا چشم ہونا ، بد لحاظی کرنی ، بے فیض ہونا ، بدید ہونا - **توتے کی طرح پڑھنا یا یاد کرنا** : [اکھ اُ] رٹّنا ، رٹّا لانا ، سبق نُوں گھوٹا لائی جانا ، سمجھے بِنا یاد کرنا -

● **توتو** : [تف ہ] توہے توہے ، کُتّے نُوں سدّن دی واج {کتُورے نو سدنا ہووے تے کُور کُور آکھدے نیں} -

● **توتلا** : [ص ہ] تھتّھا ، توتلا ، توتے وانگوں ادھیاں گلاں کرن والا ، جِہڑا چنگی طرح بول نہ سکے ، مِن مِنا ، بالاں وانگ بولن والا - **توتلاپن** : [نر ہ] توتلیاں گلاں ، زبان موٹی ہون دی بیماری ، اِہ عمر جِہدے وچ بچّے پُوریاں گلاں نہیں کرسکدے -

● **تُوتی** : [مد ف] توتے دی مدین ، توتی ، اِک نِکا جِہا پیارا پکھو جِہڑا رِیجھ نال توت کھاندا اے - **تُوتی بولنا** : [مح ہ] وج وجنا ، بول بالا ہونا ، کسے مرتبے ، کمال یا گُن وچ ہونا ، سِکّہ بیٹھنا ، مشہور ہونا ، اُچی گنتری وچ ہونا - **توتی کی آواز نقار خانے میں کون سنتا ہے** : [اکھ اُ] جتھے واجے وجدے ہون اوتھے توتی دی کی وُکت اے ، میلے وچ چکی راہ دی کوئی نہیں سُندا ، وڈیاں آدمیاں وِچ نِکیاں دی کوئی پُچھ پرتیت نہیں ہُندی -

● **توتِیا** : [نر ہ] نِیلا تھوتھا ، (اِک قِسم دا زہر) - اُوج ، الزام ، تہمت ، تودا ، جھوٹھا الزام ، دوس - **توتیا (طوفان) باندھنا / جوڑنا** : [مح ہ] توتھا پتھنا ، جھوٹھا دوس مڑھنا ، تودا بنھنا ، عیب لانا ، دوس دینا ، تُہمت لانی - **توتیا سبز** : [نر ہ] نِیلا تھوتھا (اِک قسم دی زہر) - [نر ع] سُرمہ ، سُرمے دا پتّھر جِہنُوں پِیہ کے اکّھاں وِچ پاندے نیں -

● **توثیق** : [مد ع] {وثق : پکّا ہونا} پکّ ، پکیائی ، ثبوت ، مضبوطی ، تصدیق ، پکیائی ثابت کرنی -

● **توجّہ** : [مد ع] {وجہ : سوہنے مُکھڑے والا ہونا} دھیان ، گوہ ، خیال ، رُچی ، کسے ول مُونہ کرنا ، رغبت ، مہر ، مہربانی ، عنایت - **توجّہِ باطن** : [مد ف] دلوں رجوع ہونا ، مَن اندر دا دھیان ، گوہ ، خیال ، مہر (پِیر دی) - **توجّہ بدلنا** : [مح اُ] دھیان بدلنا ، روُں ہور دا ہور ہونا ، جی ہور دے لانا ، تھے پانا ، دُکھ بُھلانا ، دھیان ہور دے وٹا لینا - **توجّہ دینا** :

[مح اُ] دھیان کرنا ، دھیان نال سُننا ، کنّ دھرنا ، کنّ لا کے سُننا ۔

● **توجیہ** : [مد ع] {وجہ : سوہنے مُکھڑے والا ہونا} وجہ دسنی ، مُونہہ کرنا ، وجہ ، سبب ، حُجت ، دلیل ، بِنا دسنی ، حُلیہ ۔ قافیے وچ روی ساکن دے پہلے حرف دی حرکت ۔ **توجیہہ نویس** : [فا ف] حُلیہ لِکھن والا ، نکّ نقشہ یا مُکھ مُہاندرا لکھن والا ۔

● **توحّش** : [مد ع] {وحش : ڈر نال کمبنا} (۱) وحشت ، وحشی پُنا ۔ (۲) کریچ ۔ (۳) دہشت ، بیبُو ۔

● **توحید** : [مد ع] {وحد : اکلّا ہونا} اِک منّنا ، اِکلّ (اللہ دا) ، اللہ نُوں اِک منّنا ، لا الہ الا اللہ دا اقرار کرنا ۔

● **تودہ** : [نر ف] (۱) ڈھیر ، ڈھگ ۔ (۲) ات وڈا ڈلا (برف دا) ۔ (۳) جس ٹِبّے اُتے نشانے مارن دی مشق کیتی جاوے ۔ **تودۂ طوفان** : [نر ف] ہر کسے نُوں الزام دین والا ، تہمت لان والا ، فسادی ، بڑا فِتنا ، چوکھا وڈا الزام ، وڈی تُہمت ، وڈا دوس ۔

● **تودیع** : [مد ع] {ودع : چھڈنا / امانت رکھنی} سپرد کرنا ، سونپنا ، رخصت کرنا ، ودیا ، ودیگی ۔

● **تُور** : [نر ہ] (۱) اک دال ۔ (۲) ڈولی دوالے دا پڑدا ، چھِکا ، پالکی دا اُچھاڑ ۔

● **تورات** : [مد عب] توریت ، اسمانی کتاب جہڑی اللہ ولوں حضرت موسیٰؑ اُتے اُتری سی ، بائبل (لو : بیبل) وچ پُرانے عہد نامے دیاں پہلیاں پنج کتاباں دا کٹھ ۔

● **تُوران** : [نر فا ف] {ص : تُورانی} تُرکستان ، تتاریاں دا دیس ، ایران دے چڑھدے ول دا حصّہ ، فریدوں دے پُتّر تُور دا ملک ۔

● **تورہ** : [نر ت] شرع ، سُنت ، قنُون ، رسم ، چنگیز خانی اُصول ، خوشی دیاں موقعیاں اُتے ون سونّے کھانے تھالاں وچ لا کے ونڈن دی رسم ، مَتّھے پِٹی ، نکتوڑا ، تورا ، ناز ، نخرا ۔ **تورہ بندی** : [مد اُ] ویاہوں پہلاں گھر گھر تورا گھلّن دی رسم ، تورے وچ گھٹ توں گھٹ دو تھال ہُندے نیں تے ودھ توں ودھ ویہہ تھال ، تورے دی روٹی / مٹھائی تھالاں سنے دتی جاندی اے ، اگلے زمانے وچ بادشاہ تخت اُتے بہن دی ورھے گنڈھ اُتے لوکاں دی عزت ودھان لئی حیثیت تے درجے مُوجب اُہناں نوں تورا گھلدے ہندے سن ۔ **تورہ پوش** : [نر اُ] تھالی اُتے پان والا کپڑا ، دسترخوان ، پونا ، رُمال ، کنسُدوری ۔ **تورہ پِٹی** : [مد ہ سٹھ] شیخی باز عورت ، نخریلی ، نخرے پِٹی ، مغروری ہوئی ، ویکھن ولّوں شرع والی ، نیک پاک ۔ **تورہ جتانا** : [مح ہ] نخرا کرنا ، غرور کرنا ، ہنکارنا ، شیخی مارنی ، آپنے بارے ودھ کے گل کرنی ، وکھاوے دا پرہیزگار ہونا ، آپنے آپ نُوں نیک پاک دسنا ۔ **تورہ لگنا** : [مح اُ] نخرا لگنا ، مان گھمنڈ وچ ہونا ، پُھلیا پھرنا ۔ **تورے والی** : [مد ہ] نخرے نہورے والی ، ہنکارن ، مغروری ہوئی ، ویکھن نُوں پرہیزگار ، نخرے پِٹی ، نکتوڑے والی ۔

● **توری** : [مد پ ہ] توری ، اِک میل دی کھیرے ورگی لمّی ترکاری ۔

● **توریا** : [نر ہ] توریا ، تیل والا اک بی ، سرہوں دا بُوٹا/فصل ، جھدا تیل کڈھیدا اے ۔

● **توریت** : [مد عب] ویکھو : تورات ۔

● **توڑ** : [نر ہ] (۱) ٹُٹ بھج ۔ (۲) دریا دا وہن ، پانی دا زور ۔ (۳) دہیں دا پانی (کھٹّا) ۔ (۴) ردّ ، جواب ، روک ۔ (۵) پھوٹ ، تریڑ ۔ (۶) مُل دا فیصلہ ، چکوتا ۔ (۷) تیر یا بندوق دی گولی دا نشانیوں پار ہونا ۔ (۸) توڑن دی ہمت ۔ (۹) زور ، طاقت ۔ (۱۰) علاج ، چارہ ، اُپا ۔ (۱۱) پتنگ دی ڈور دا اک دھاگا ۔ (۱۲) پانی دا نکّا پیلی پیان لئی ۔ **توڑ پھوڑ** : [مد ہ] (۱) توڑ بھنّن ، بھنّن تروڑ ، تباہی ، بھنّج ٹُٹ ۔ (۲) خرابی ، بربادی ، سازش ، جوڑ توڑ ۔ **توڑ جوڑ** : [نر ہ] جوڑ توڑ ، دا پیچ ، تدبیر ، ول چھل ، گھالا مالا ، مکاری ، پُھٹ پان دا کم ، فساد پان دی ترکیب ، بنا تنا ، گُرمتا ، سازش ، چال ، پھونک ، کٹ وڈھ ، لفظاں دی بندش ۔ **توڑ کی صراحی** : [مد اُ] توڑویں صراحی جھدا گل وکھ تے تھلا وکھ کر کے رکھیا جا سکدا ہووے ۔ **توڑ لینا** : [مح ہ] توڑ لینا ، وکھ کر لینا ، آپنے ول کر لینا ، کسے دُوجی پارٹی وچوں آپنی پارٹی وچ لے آؤنا ، بھنّن لینا ۔

● **توڑا** [نر ہ] (۱) توڑا ، نقصان ، خسارہ ، گھاٹا ، ٹوٹا ، تھوڑ ، گھاٹ ، کمی ، کال ۔ (۲) رسّی دا ٹوٹا ۔ (۳) ہل دی ہرنالی ۔ (۴) بندوق نُو اگ دین والی بتی ، چُواتی ۔ (۵) طبلے دی اک گت ۔ (۶) اشرفیاں دی تھیلی ۔ (۷) پیراں دا گہنا ، لوہے دی جنجیری جھڑی بھلوان بانہہ اُتے بنھدے نیں ۔ (۸) پگ اُتے بنھن والی سونے یا چاندی دی جنجیری ۔ **توڑا پڑنا** : [مح ہ] توڑا پینا ، کال پینا ، ٹوٹ آؤنی ، توڑا آؤنا ، تھوڑ ہونی ، گھاٹا پینا ، گھٹ لبھنا ۔ **توڑا مروڑی** : [مد ہ] (۱) تروڑ مروڑ ، تروڑنا مروڑنا ۔ (۲) ہتھو پائی ، کھوہا کھوہی ، کھوہا توڑی ، جھپٹو جھپٹی ۔

● **توڑانا** : [مت ہ] تُڑانا ، تُڑوانا (رسے بنّھ تے سنگل دا) توڑن دا حکم دینا ، تڑوا دینا ، چُھڈانا ، وکھ کرنا ، توڑ لینا ، کھوہنا ، تُڑانا ، بھنانا (روپیّے ، نوٹ) ، مُل گھٹانا ، گھٹ کرنا ۔

● **توڑنا** : [ہ] (۱) توڑنا ، بھنّنا ، تروڑنا (پھنّن) ، ٹوٹے کرنا ، تریڑنا ، تڑکانا ۔ (۲) نالوں لاہنا ، اڈ کرنا ۔ (۳) چکچُور / چُورو چُور یا چُورا کرنا (کچ) ، وکھ کرنا ۔ (۴) وچھوڑنا ، نکھیڑنا ، توڑ لینا ، منسوخ کرنا ۔ (۵) وہلیاں کھانا (روٹیاں) ۔ (۶) زمین پاڑنا ، ہل واہنا ، سِیں لانی ، (بھوں نو) ۔ (۷) سنّھ سارنی ۔ (۸) کنوار بھنّنا ، کنوار پاڑنا ۔ (۹) کیرنا (کسے نُو) ، نال رلانا ۔ (۱۰) گھٹانا (پانی) ، پانی کٹنا ۔ (۱۱) ردّنا ۔ (۱۲) پھہنا (مُونہہ) ۔ (۱۳) اکھوڑنا ۔ (۱۴) کٹ دینا ۔ (۱۵) ڈھانا ۔ (۱۶) لُٹانا ۔ (۱۷) جتنا ، فتح کرنا (قلعہ) ۔ (۱۸) تعلق توڑنا ، واہ واسطہ نہ رکھنا ، چھوہ کرانا (ہال ہولی) ۔ (۱۹) دھون مروڑنی ، پھٹڑ کرنا بلّی دا (پکھو نُو) ۔ (۲۰) بند کرنا (محکمہ) ۔ **توڑنا پھوڑنا** : [مح ہ] بھنّنا توڑنا (تروڑنا) ، ٹوٹے ٹوٹے کرنا ، خراب کرنا ، تباہ کرنا ، برباد کرنا ۔ **توڑنا جوڑنا** : [مح ہ] بنانا وگاڑنا ، سوارنا خراب کرنا ، بھنّنا گھڑنا ، تروڑن جوڑن دا وس وچ ہونا ، جوڑ توڑ کرنا ۔ **توڑنا مروڑنا** : [مح ہ] تروڑنا مروڑنا ، چڑ مُڑ کرنا ، لوہے دی تار

ُنو ول پانے ، تروڑن لئی مروڑے دینے ، ِڈنگا پھِڑنگا کرنا ۔ **توڑنے آئے چارہ کھیت پر اِجارہ** : [اکھ ہ] ساگ پٹھے توڑن آئے تے َپیلی دے مالک بن گئے ، اگ لین آئی گھر والی بن بیٹھی :۔ تھوڑا ِجہا اختیار مِیلن وجھوں ساری شے اُتے مّل مار لین ویلے آکھدے نیں ۔

● **توڑےدار بندوق** : [ص اُ] توڑے والی (پرانی قسم دی) بندوق ، جھڑی ُہن نہیں ورتی جاندی ۔

● **ُتوڑی** : کنک دے ناڑ دی گاہی ہوئی شکل ، بریک ککھ ۔

● **ُتوُزک** : [مد نر ت ف] تزک ، جیُونی ، حیاتی دا حال ، ہوئی ِبیتی ، سرگذشت ، ہڈ ورتی ِلکھت ، روزنامچہ ۔

● **توس** : [نر انگ : Toast] توس ، ڈبل روٹی دا کٹیا ہویا ُٹکڑا جھنو سیک دے کے مکھن نال یا ایویں چاہ نال کھاندے نیں ۔

● **َتوسُّط** : [نر ع] {وسط : درمیان وچ ہونا} میانہ ، درمیانی چال ، میچے دا ، نہ چوکھا نہ تھوڑا ، درمیانہ ڈھنگ ، درمیان ، وسیلہ ، سہارا ، سبب ، راہ ۔

● **َتوَسُّل** : [نر ع] {وسل : سہارا لَینا : نیڑے ہونا} وسیلہ ، سفارش ، ذریعہ ، سہارا ، کیسے ُنو ِوچ پانا ۔

● **َتوسن** : [نر ف] گھوڑا ، شوخ تے آتھرا گھوڑا ، ترکّھا گھوڑا ، چھوہلا تے ِتکھّا گھوڑا ۔ **توسن اُڑانا** : [مح اُ] گھوڑا نسانا ، گھوڑا بھجانا ، گھوڑے ُنو ہوئیے پانا ۔ **توسن بھڑکنا** : [مح اُ] گھوڑے دا چمک َپینا ، ڈر جانا ، تربھّک جانا ، َمچ اُٹھنا ، آتھرا ہو جانا ۔ **َتوسن چمکانا ، چھیڑنا / خیز کرنا** : [مح اُ] گھوڑے ُنو چھیڑنا ، گھوڑے ُنو اَڈی لانی ، ترکّھا ٹورنا / ُدڑانا ۔

● **َتوسیع** : [مد ع] {وسع : کُھلّھا ہونا} وادھا ، ودھا ، کِھلار ، پسار ، ُمدت ودھانا ۔ **توسیع کرنا** : [مح اُ] ودھانا ، مدت ودھانی ، تاریخ ودھانی ، ہور کُھلّھا کرنا (مکان) ۔

● **َتوسِیم** : [مد ع] {وسم : گرم لوہے نال نشان لانا} قصیدے وچ اِجہا قافیہ رکھنا جہدے وچ اوس بندے دا ُپورا ناں آ جاوے جہدے لئی قصیدہ لکھیا ہووے ۔

● **توشک** : [مد ت] ُتلائی : نہالی ، گّدا ، ُروں والا وچھَونا ۔ **توشک خانہ** : [نر ف] اُہ َکمرہ یا مکان جہدے وچ امیراں دے جوڑے کپڑے رکھے جان ۔

● **توشہ** : [نر ف] توسا ، سفر خرچ ، اُہ کھانا ِجھڑا مسافر نال لے ُتردے نیں ۔ (۲) اُہ کھانا جھڑا ُمردے دے نال لے جاندے نیں تے اُہنُو دب کے فقیراں مانگتاں ُنو دیندے نیں ۔ (۳) بھنڈارا ، تّبرک ، کسے ولی یا کرنی والے دی فاتحہ دا کھانا جھڑا عرس یا مجلس وغیرہ وچ ونڈیا جاندا اے ۔ **توشہٴ عاقبت یا عقبٰی** : [نر مح ہ] آخرت دا توسا ، چنگے عمل ، ثواب دے کم ، بھلائیاں ، نیکیاں ، جھناں اگلے جہان کم آؤنا اے ، جھناں نال عاقبت سَورنی اے تے بیڑا پار ہونا اے ۔

● **َتوشیح** : [مد ع] {وشح : سجانا} (۱) نظم

دی اک گھوڑت (صنعت) ِجس وچ ہیٹھ اُتلے ِمصرعیاں دے پہلے حرف اکٹھے کریئے تے کوئی ''ناں'' بن جاوے ۔ سجاوٹ ، ُپھل ُبوٹے کڈھنے ۔

● **توشیدان ، توشہ دان** : [نر ف] توسے والا بھانڈا ، جہدے وچ سفر دی کھادھ خوراک رکھدے نیں ، روٹی دا ڈبا ، بھانڈا ۔

● **َتوصیف** : [مد ع] {وصف : بیان کرنا} ِصفت ، تعریف ، َجسّ ، وڈیائی ، گُن ، چنگیائی دا بیان ، سلاہت ، سلوہت ، سلاہنا ۔

● **َتوضیح** : [مد ع] {وضح : نکھیڑا ہونا} شرح ، تشریح ، ویروا ، وضاحت ، نکھیڑا ، کھولھ کے َدسنا ، نکھیڑا کر کے سمجھانا ، ُپورا بیان کرنا ۔

● **َتَوطُّن** : [نر ع] {وطن : کسے جگہ ٹھہرنا} واسا ، واس کرنا ، وطن بنانا ، کِدھرے آباد ہو جانا ، ہمیش لئی کِتے ِٹک جانا ۔

● **َتوطِیہ** : [نر ع] {وطی : لتاڑنا} (۱) دوس ، ُتہمت ، تودا ، الزام ، ُبہتان ۔ (۲) مطلب دی گل کرن دی تمہید ۔ (۳) (شعر وچ) قافیے دی تکرار ۔

● **َتوَغُّل** : [نر ع] {وغل : گُھسنا} آہر ، لگن ، ُدھن ، ِریجھ ، ُرجّھ ، ُپوری مشق ، دھیان ، ِکسے کم ِوچ ُرجّھا رہنا ۔

● **ُتوفان** : [نر] (۱) ُتفان ، توتھا ، تودا ، اُوج ، دوس ، تہمت ، جھوٹھا الزام = [—ِ شیطان] (۲) کھپ رولا ۔ (۳) کسّیر ، دریا َدیاں ٹھاٹھاں ۔

● **َتوفیر** : [مد ع] {وفر : وادھا ہونا ، ودھیک (زیادہ) ہونا} ُرل ، وافری ، وادھا ، بچت ، فائدہ ، زیادتی ، وادھ ، نفع ۔

● **توفیق** : [مد ع] {وفق : مرضی دے مطابق ہونا} ُبج ، پسلی ، پہُنچ ، ِہت ، توفیق ، َشینت (لو) رلیا ، اللہ دی دتی ہمّت تے ِمہر ، جھال ، ''سردا بندا'' حوصلہ ، خرچ پا کم کرن دی طاقت ، بن سر آؤنا ۔

● **توقّع** : [مد ع] {وقع : کم وچ لگنا} آس ، آسرا ، اُمید ، بھروسا ، بھرواسا ، ِللّھ ۔ **توقّع رکھنا ، کرنا** : [مج اُ] آس رکھنی ، اُمید کرنی ، بھروسا کرنا ، اُڈیک وچ رہنا ، آسرا تکنا ۔

● **توقُّف** : [نر ع] {وقف : ٹھہرنا} ِچر ، وقفہ ، دیر ، ٹھہرا ، ُرکا ، ِڈھل ، َمٹھ ، صبر ، سہار ۔

● **َتوقیر** : [مص ع] {وقر : پختا ہونا ، عزت والا ہونا} (۱) قدر ، وقر ، ِعزت ، وقار ، (۲) ادب ، وڈیائی ، اُچ ، ُرتبہ ، ٹھاٹھ ، َٹھکا ، ٹوہر ، شان ۔ **توقیر کرنا** : [مج اُ] عزت کرنی ، قدر ودھانی ، وڈیانا ، مرتبہ دینا ، ادب کرنا ، وڈا بنانا ، آدر بھا کرنی ، سر اکھیاں اُتے چانا ، عزت قدر نال ملنا ورتنا ۔

● **َتوقیع** : [مد ع] {وقّع توقیعاً : شاہی فرمان لکھنا} شاہی فرمان ، شاہی ُمہر ، بادشاہ دے دستخط ، سرکاری ُحکم ۔

● **توکُّل** : [مد ع] {وکل : سپرد کرنا / حوالے کرنا} ُدنیا توں ُمونہ موڑ کے ِنرا رب دے آسرے اُتے رہنا ، خدا تے بھروسا کرنا ، اللہ دی آس رکھنی ۔ **توکل بر خدا کن بالیقین ُتو** :

[اکھ ف] دلوں بجانوں اللہ تے توکل کر ، رب دے گھر دی آس رکھ ، رب اُتے رکھ ڈوریاں کاہنُو جی جھورے وچ پایا ۔ **توکلّ پر بیٹھنا :** [مح ہ] اللہ دے آسرے رہنا ، توکل کرنا ، اللہ تے بھروسا کرنا ، رب تے ڈوریاں رکھنیاں ۔

● **توکھ :** [مد ہ] تگٹّھا ، تن گٹّھاں ملن دی تھاں ، اہ بُرجی جتھے تناں پنڈاں دیاں حداں ملن ۔

● **تول :** [نر ہ] تول ، جوکھ ، جاچ ، بھار ، وزن (شعر دا) ۔

● **تولا :** [نر ہ] (۱) تولا ، باراں ماسے ، چھیانوے رتیاں (دا وٹا) ۔ (۲) [نر پ] تولا ، تولن والا ، دھڑوائی ، انّ منڈی وچ اناج وغیرہ تولن دا کم کرن والا ۔ **تولا بھر کی آرسی ، نانی بولی فارسی :** [اکھ اُ] بھورا دے کے گھوڑا دسّنا ، نکّا جہا سلوک یا اِحسان کرکے چوکھا جتان والے نُوں مچکر وجھوں آکھدے نیں ، پئی اونی گل کر جنی کُو ہے ۔ **تولا ماشا :** [مح ص ہ] دو دلا بندہ جہڑا گھڑی وچ کُجھ ہووے گھڑی وچ کُجھ ہووے ، بے یقینا ، بے حوصلا ۔

● **تَولّا :** [نر ع] {ولی : نیڑے ہونا یا بنانا} پیت ، پیار ، میل ملاقات ، یاری ، سنگ ، پیار ، محبت ، [ض : تبرّا] ۔ **تولاّئی :** [ص نر اُ] پریمی ، محبت کرن والا ، اہ شیعہ جہڑا تبرّا نہیں کردا ، [ض : تبرّائی] ۔

● **تولّد :** [نر ع] {ولد : پیدا ہونا ، جمّنا} پیدیش ، پیدا ہونا ، جمنا ، جنم ، جنیا ، جنیا جانا ۔

● **تولنا :** [مت ہ] (۱) تولنا ، جوکھنا ، تکڑی چاڑھنا ، بھار پرکھنا ، وزن کرنا ۔ (۲) کسّ کے پھڑنا (تلوار) ۔ (۳) جاچنا ، ازمانا ۔

● **تَولیا :** [نر انگ : Towel] تولیا ، نہا کے پنڈا پُونجھن دا اُبر والا کپڑا ، ہتھ مُونہ پونجھن دا وڈے رُومال ورگا خاص کپڑا ۔

● **تَولید :** [مد ع] {ولد : جمّنا ، پیدا ہونا} جننا ، جمنا ، جناپا ، جنیپا ، پیدیش ، (پیدائش) ، جائی ۔

● **تُومار :** [نر ع] {عربی وچ طومار اے ، اردو وچ وگڑ کے "تومار" بنیا اے} چٹّھے ، چوکھے کاغذ ، خط پتّر ۔ **تومار باندھنا :** [مح اُ] ودھاں ودھا دینا ، گل دی گلین بنانی ، دوس لانا ، تودا بنّھنا ، تھوتھا پتّھنا ، تُفان تولنا ، تُہمت لانی ، جھوٹھا الزام مڑھنا ۔

● **تُومان :** [نر ف] {تُمن} ایرانی سکہ ، ایران وچ اِک سونے دا سکہ ۔

● **تُومنا :** [مت ہ] تُمبنا ، کتّنا ، پنجن توں پہلاں ہتھاں نال رُوں نکھیڑنا ، بوٹیاں توڑنیاں ، بخیے ادھیڑنے ، مِجھ کڈھنی ، مانا دلنا ، پننا ، عیب کڈھنے ، مخول کرنا ، مدھولنا ، پڑتنے پاڑنے ۔ **تومنا سُوت :** [نر ص ہ] چوکھا مہین تے چنگا سُوتر ، جہڑا ہتھاں نال تُمب کے کتّیا جاندا اے ۔

● **تُونا :** [لا پ] تَرونا ، گربھ ڈگ جانا (ڈنگراں دا) وگ جانا ، چو جانا ، جا سٹنا ۔

● **تُونبا :** [نر ہ] {مد : تُونبی} تُومبا ، کَوڑا کدّو جہنوں اندروں خالی کرکے کشکول / چھاگل بناندے نیں تے ستار وچ ورتدے نیں ۔ **تونبڑا :** [نر ہ] تُومبا ، تُومڑا ، اِک واجا جھنُو

عربی وچ ''طنبورہ'' آکھدے نیں ۔ **تُومڑی ، تونبڑی** : [مد ہ] (۱) تُومبی ، نِکا کدو ، نِکا تومبا ۔ (۲) اِک واجے دا ناں ، سپاہڈیاں دی بِین ۔ (۳) سُکّے تُومبے دی جھجّر ۔ (۴) چپّی کچھکول ۔ (۵) اِک استبازی ۔ (۶) مگرمچھ دی بوتھی ۔ (۷) مِٹی دا بھانڈا یا بِدوانے دا چھلّڑ جِس اُتے جِھلّی مَڑھ کے دوا کھی (دیوا رکھنی) بناندے نیں ۔

● **توند** : [مد ہ] گوگڑ ، ودھیا ہویا ڈِھڈّ ، وڈا پیٹ ۔ **توندل ، توندیل** : [ص ہ] ڈِھڈّل ، وڈ ڈِھڈّا ، کُپ ڈِھڈّا ، پیٹُو ، گوگڑیا ، گُگڑیل ، گُگڑیلا ، گوگڑ والا ۔

● **تونس** : [مد ہ] تِہاکڑا ، ترہونکڑا ، بھڑکی ، پیاس ، ڈاہڈی ترہ ، [مص : تونسنا = بھڑکی لگنی ، ترہونکڑا لگنا] گرمی وچ ڈاہڈی ترہ لگنی ۔

● **تُونس** : [نر نا] اُبھے (شمالی) افریکا دا اِک دیس جِتھے زیتون دی بڑی پیدا ہُندی اے ۔

● **توہّم** : [نر ع] {وہم : خیال کرنا} شک ، بھرم ، ظن ، وہم ، وسواس ۔

● **توہین** : [مد ع] {وھن : کمزور ہونا / لِسّا ہونا} بےعِزتی ، ہتّک ، بےپتی ، بدنامی ، لہائی ۔ **توہینِ عدالت** : عدالت دی نِندیا ، عدالت دی بےعزتی ، جج نُو نِندن دے لفظ جِھڑے جُرم سمجھے جاندے نیں ۔

● **تُوئی ، توئی** : [مد ہ] اِک میل دی کڈھائی ، (کناریاں تے کِیتی جاندی اے) گوٹھ ، کناری (دوپٹّے دی) ۔

● **توی** : [مد ہ] (۱) توی ، لوہ ، وڈیرا توا جس اُتے اِک ویلے چوکھیاں روٹیاں پک سکن ۔ (۲) کشمیر دا اک دریا ۔

● **تہ** : [مد ف] (۱) تھلے ، تہ ، ہیٹھ ، تھلّا ، ہیٹھلا پاسا ، پَیندا (کِسے شے دا) ۔ (۲) تھاہ ، ہاتھ (کھوہ دی) ۔ (۳) گار ، رہند کُھوہند ۔ (۴) انتہا ، پرت ۔ (۵) نکتہ ، بریکی ، رمز ، (۶) پتلا ورقہ ۔ (۷) کپڑے دی کہر ، کہری بھان ۔ (۸) بھیت ، راز ، گُجھ ۔ **تہِ بازار** : [مد اُ] پٹڑی ، بزار دی بَھوں ، پِپا ، لانگھا ، چھابڑی ٹیکس ، ریڑھی محصول جھڑا سڑک کنارے بیٹھے ہٹوانیے دیندے نیں ۔ **تہ بازاری** : [مد اُ] پٹڑی ٹیکس ، پٹڑیاں تے بَہن والے دکانداراں دا محصول ۔ **تہ بند** : [نر ف] تَہمت ، دھوتی ، لکدی ، لانگڑ ، لُنگی ، لنگوٹی ، تیڑ کَتّجن دا مشہور کپڑا ۔ **تہ بندی** : [مد ف] جُز بندی (کتاب دی) ۔ **تہ بہ تہ** : [تف ف] ہیٹھ اُتے ، تہاں بنّدھی ، تہواں وار ، تہّبا لا کے ، ڈھیراں دے ڈھیر ، دتّھیاں دے دتھّے ، تہبیاں دے تہبّے ۔ **تہ پوشی** : [مد اُ] زنانہ پجاما ، شلوار ، سُتّھن ، ساڑھی دے تھلّے پھنیا ہویا سترکجّن دا کپڑا ۔ **تہ پیچ** : [نر اُ] پگ ہیٹھلا کپڑا جھڑا ایس لئی لپیٹدے نیں پئی سِر دے والاں نو لگے تیل نال پگ خراب نہ ہووے ۔ **تہ توڑنا** : [مح ہ] (۱) تہاں لا کے کھانا ، رج رجکے کھانا ، ٹُھوس ٹُھوس کے کھانا ، کُجھ باقی نہ رکھنا ۔ (۲) کُھوہ دا سارا پانی کڈھ لینا ۔ **تہ تیغ کرنا** : [مح اُ] دَھون لاہ دینی ، مار مُکانا ، قتل کرنا (تلوار نال) ، تلوار دا پانی پیانا (مح) ۔ **تہ جمانا** : [مح ہ] تہ لانی ، بھن پانی ، ہیٹھ اُتے رکھنا ، کھاہدے پیتے اُتے پیا کھانا ۔

ته خانہ : [نر ف] سرد خانہ ، ته خانہ ، بھوہرا ، مکان ہیٹھاں یا زمیں وچ بنایا ہویا کمرا جہڑا گرمیاں وچ ٹھنڈا رہندا اے ۔ **ته دار** : [ص ف] تہاں والا ، بھتّاں والا ، ہیٹھ اُتے رکھیا ہویا ، جہدی ته ہیٹھوں ته نکلے ۔ **ته درز** : [نر اُ] نواں کپڑا جہدی اجے ته نہ ٹُٹّی ہووے ، نواں نکور جہنو اجے ہنڈیا ورتیا نہ ہووے ۔ **ته دل سے** : [تف ہ] دلوں بجانوں ، دلوں وجہوں ، سچے دل نال ، بڑی خوشی نال ، شوق نال ، ریجھ نال ۔ **ته دیگ ، دیگی** : [مد ہ] گھروڑی ، کُھرچن ، رہند کُھوہند ، دیگ دے تھلّے نال لگا ہویا پکوان ، جہڑا چوکھا تھندا تے کرارا ہُندا اے ۔ **ته دینا** : [مح اُ] (۱) ته کرنا ، بھنّ پانا ، ہیٹھ اُتے رکھنا ۔ (۲) ہولا رنگ دینا ۔ **ته کا سُچّا** : [ص ہ] اصیل (کبُوتر) جہڑا آپنا گھر نہ بُھلّے ، اڈے دا سُچّا ، چیتے دا پکا ۔ **ته کرنا** : [مح ہ] (۱) ولھیٹنا ، ته لانی ، ته کرنا ، کپڑے نُو ڈھب سر لپیٹنا ، بھان پانی ۔ (۲) سوارنا ، سمیٹنا ۔ (۳) نبیڑا کرنا ، چھڈنا ، جان دینا ، مٹّی پانی (گل کہانی) ۔ **ته کو پہنچنا** : [مح ہ] ہاتھ لینی ، لُکا دی گل پچھانی ، اصلی گل جان لینی ، مطلب یا بھیت سمجھنا ، پُوری گل سمجھ جانی ، گل دا مُڈھ پھڑنا ، معاملہ تاڑ جانا ۔ **ته کی بات** : [مح ہ] وچلی گل ، اصل معاملہ ، ڈھنّڈ دی گل ، بھیت ، گُجھ ، گُر یا گُن دی گل ، گُھنڈی ۔ **ته لگانا** : [مح ہ] ته لانی ، بھان پانی ، بھن پا کے ترتیب نال کپڑے دیاں تہاں لانیاں ۔ **ته مارنا** : [مح ہ] (۱) ترہونکڑا ۔ (۲) گھوڑے دی اِک بیماری جس وچ ڈاہنڈی تره لگدی اے ۔ **ته ملانا** : [مح ہ] ڈنگراں دا میل کرانا (نر مادی دا) ۔ **ته نال** : [نر اُ] تلوار دی مُٹھ ہیٹھ لگا ہویا بیڑا یا تُکا جتھے نیام دا پہلا ہُندا اے ۔ **ته نشان** : [ف] تلوار دی مُٹھ اُتے سونے چاندی دے پُھل بُوٹے ۔ **ته نشین** : [مد ف] گار ، میل ، تھلّے بہہ جان والا گند ، رہند کُھوہند ۔ **ته نہیں ٹُوٹی** : [مح ہ] بُھنّ نہیں پئی ، نویں نکور لیڑے بارے آکھدے نیں ۔ **ته وبالا** : [ص ف] اُپر تھلّے ، اُلٹ پُلٹ ، ہیٹھ اُتے ، تھل پتھل کیتا ہویا ۔ **تہاتھی رکھ چھوڑنا** : [مح اُ] تہاں لا کے رکھنا ، سنبھال کے رکھنا ۔ **تہاں** : [تھا ہ] {= وہاں} اُوتھے ، اُوس تھاں ۔ **تہانا** : [مت ہ] ته لانی ، بھنّ پانی ، بھان پانی ، ته کرنی ۔

● **تہائی** : [مد ہ] $\frac{1}{3}$ ، تیجِ ، تِیرک ، تیجا حصّہ یا پتی ۔

● **تہبند** : [نر ف] دھوتی ، لُنگی ، لانگڑ ، لکدی ، تہمت ۔

● **تہتّر** : [گین ہ] تہتّر ، ستر تے تِن = ۷۳ ، ترہتر ۔ **تہتر کے بیجوں کو پہنچنا** : [مح ہ] ناس وجنّی ، چوڑ ہو جانا ، پتال نُو اپڑنا ۔

● **تہدید** : [مد ع] {ھدد : توڑنا/برباد کرنا} دابا ، دبکا ، جھڑک ، ڈراوا ، دھمکی ، تڑھی ، جھاڑ جھب ، گُھرکی ۔

● **تہدیہ** : [نر ع] {ھدی : لاڑی دا لاڑے کول جانا} ہدیہ دینا ، مُل ، تحفہ دینا ، سوغات دینی ۔

● **تہذیب** : [مد ع] {ھذب : رُکھ دی چھنگائی کرنی} چج چالا ، ادب تمیز ، خوش اخلاق ، بھلمانسی ، ملن ورتن ، مجلس دے ڈھوڈھب ، رہنی سہنی ، سانجھ سلوک ۔ **تہذیبِ اخلاق** : [مد ف] (۱) عادتاں دی دُرستی ،

اخلاق سدھار ، ادب تمیز ۔ (۲) چنگیاں عادتاں ، چنگا خُلق ۔ (۳) چج دے چالے ۔ **تہذیب یافتہ :** [ص ف] تہذیب والا ، بھلا مانس ، سُدھریا ہویا ، تمیز والا ، ادب ہدایت والا ، مِلن ورتن دے چج جانن والا ۔

● **تِہرا :** [نر ہ] تِہرا ، تِن گُنا ، ترینا ، تِینا ، تِن تہا ، تِن تہاں والا ، تِن واراں دا ، تِن لڑا ۔

● **تِہران :** [نر نا ف] ایران دا مشہور شہر تے راج گھر جِتھے ریشم بڑا ہُندا اے ۔

● **تِہرانا :** [مص ہ] تِہر (تریہر) لانی ، تِیجی وار کم کرنا ، تِن تہاں لانیاں ۔

● **تِہری :** [مد ہ] تاہری ، آلو وڑیاں پا کے پکائے ہوئے چَول جِہناں نُو ہلدی دا رنگ دِتا ہُندا اے ۔

● **تہس نہس :** [ص ہ] تباہ ، برباد ، چَوڑ ، اُلٹ پُلٹ ، ہیٹھ اُتے ، ستیاناس [—کر] ۔ **تہس نہس کرنا :** [مح اُ] تباہے لاہنا ، تباہی پھیرنی ، اُجاڑنا پچھاڑنا ، برباد کرنا ، اِٹ نال اِٹ وجانی ، ستیاناس کر دینا ۔

● **تَہلُکہ :** [نر ع] {ہلک : مر جانا/برباد ہونا} گیھلّو گھارا ہونا ، تباہی مچنی ، بربادی ہونی ، اُجاڑا پَینا ، تھرتھلی پَینی ، گڑبڑی ہونی ، شور پَینا ، پِٹنا ، مصیبت پَینی ، اُدھمّ مچنا ، ہنگاما ہونا ، بھاجڑ ، افراتفری ۔

● **تہلیل :** [مد ع] {ہلل تہلیلاً : لاالہ الا اللہ آکھنا} لاالہ اِلا اللہ پڑھنا/آکھنا ، پہلے کلمے دا وِرد کرنا ۔

● **تُہمت :** [مد ع] اِلزام ، دوس ، تُہمت ، توتھا ، بہتان ، جُھوٹھا عیب ، عیب دا توتھا ۔ **تُہمت دھرنا ، لگانا :** [مح اُ] اَج لائی ، دوس مڑھنا ، عیب لانا ۔ **تُہمت کا گھر ، تُہمت کی ٹٹی :** [مح اُ] عیب دی تھاں ، بدنامی دا گھر ، اُہ شے جِہدے توں بدنامی دا ڈر ہووے ، اُہ بندہ جِہڑا ہر کسے تے الزام لاوے ۔ **تہمت لے مرنا :** [مح اُ] کمُوڑا دوس مڑھنا ، جُھوٹھا تُہمتاں لان مگروں مر جانا ، بد دُعا لگنی ۔

● **تہمتن :** [نر ف] ایران دے مشہور بھلوان رستم دا لقب ، وڈے قد کاٹھ والا ، بہادر ، دلیر تے نڈر ، طاقت ور بندہ ۔

● **تہمد :** [نر ہ] ['تہ بند' دا وگڑیا ہویا] دھوتی ، چادر ، تہمت ، تَہمتی ، تیڑ دا کپڑا ، لکّدی ، لُنگی ۔

● **تہنیت :** [مد ع] {ہنأ : خوش ہونا} مبارکباد ، مبارک دینی ، مبارک لینی ، ودھایوں ، کسے دی کامیابی یا مراد مِلن تے مبارک دے کے دِل دی خوشی ظاہر کرنی ۔ **تہنیت نامہ :** [نر ف] مبارک دی چِٹھّی ، ودھائی ناما ، مبارکی ناما ، مبارک دا خط ۔

● **تہنید :** [مد ع] {ہند تہنیدا : کسے لفظ نُو ہندی بنانا} غیر بولی دا لفظ کُجھ بدل کے ہندی وچ لئونا جِویں فارسی 'فسان' نو پنجابی وچ 'سان' تے عربی 'تقاضا' نو 'تگادا' بنا لتا گیا اے ۔

● **تِہوار :** [نر ہ] دِہار ، دِہاڑ ، دن دِہاڑ ، کوئی مذہبی جشن جِویں عید ، عیسائیاں دا وڈا دن ، ہندواں دی ہولی دیوالی تے انجے ورھے پچھوں آؤن والے ہور وی دِن ۔

● **تہوّر** : [نر ع] {ہور : ہتّلا کرنا} بہادری ، دلیری ، جی داری ، زوراوری ، جرأت ، ہمّت ، مردؤ ۔

● **تہی** : [ص ف] سکھّنا ، خالی ، وہلا ، جِہدے وِچ کُجھ نہ ہووے ۔ **تہی دست** : [ص ف] ہتّھوں خالی ، غریب ، کنگال ، جِہدے ہتھ پلے کُجھ نہ ہووے ۔ **تہیدستی** : [مد ف] غریبی ، تنگی ، ہُنیند ، انہوند ، ہتھوں/ گنڈھوں خالی رب دا سوالی ہون دی حالت ۔ **تہی گاہ** : [مد ف] وکھّی ، وکھّی دیاں پسلیاں ، چُوکنے توں اُتے تے وکھّی توں تھلے دی تھاں ۔ **تہی مغز** : [ص ف] بےسمجھ ، احمق ، مورکھ ، بدھّو ، بے دماغ ، بے خبرا ۔

● **تہیّج** : [نر ع] {ہیج : جوش وچ آؤنا} ہیڑ ، ہِڑا ، جوش ، ہُشیاری ، مستیواں ، مستی ، شہوت دا زور ۔

● **تہیّہ** : [نر ع] {ھیأ : سوہنا ہونا / شوق ہونا} ارادہ ، نیت ، تیاری ، دھار ، تھاپ ، پکّی نِیت ۔ **تہیّہ کرنا** : [مح اُ] نیت دھارنی ، دل وِچ دھارنا ، مِتھ لینا ۔

● **تئی** : [مد ہ] خاص قسم دی چوڑی کڑاہی جس وچ کباب تلدے تے جلیبیاں کڈھدے نیں ۔

● **تئیں** : [پُرہ] نُوں ، پہلاں کدی 'کو' دی تھاں 'تئیں' دا لفظ ورتدے سن جِہدا مطلب 'نُوں' اے {اپنے تئیں = آپنے آپ نُوں} [ص تِیک ، تائیں ۔

● **تِیا ، تِیّا** : [ہ] تریتا ، تریجا ۔ [نر] تاش دی تکی ، پاشے / چوپڑ وِچ تِن دانے ۔ **تِیا پانچا کرنا** : [مح ہ] (۱) تیا پانچا کرنا ، کسے شے دے حِصّے بخرے کرنے ، ونڈی پانی ، ونڈ لینا ۔ (۲) ویچ دینا ۔

● **تیّار** : [ص ہ] (۱) تیار ، پورا ، بنیا بتّریا ، ریڈی ، ورتن جوگا ، جِویں : روٹی تیار اے ۔ (۲) چوکس ، کم کرن نُوں تیار ۔ (۳) پکا ہویا ، پکی ہوئی ، جِویں فصل تیار اے ۔ (۴) موٹا تازہ ، پکیا ہویا ۔ (۵) جوان ، بالغ ۔ **تیار ہو جانا** : [مح اُ] لک بنّھ لینا ، تیار ہو جانا (کوٹھا ، مکان) ، پل جانا ، موٹا تازہ ہو جانا ، رِجھّ جانا (ہانڈی دا) ، پک جانا (پھل دا) ، چوکس ہو جانا ۔ **تیاری** : [مد ہ] [تیار ہونا] تیاری ، انتظام کرنا ، بنا ، پھبا ، سجاوٹ ، درستی ، ترتیب ، شان ، ٹھکا ، دُھمّ دھام ، جِند جان وچ ہونا ۔ **تیاری کا رنگ و روغن** : [اُ] اُتلی پالش ، شو دا رنگ ، کوئی شے تیار ہو جان تے چمک یا لشک پُشک لئی پھیریا ہویا رنگ ۔

● **تیاگنا** : [مت ہ] چھڈنا ، تیاگ دینا ، ترک کرنا ، تجّنا ۔

● **تیپچی** : [مد ہ] کچّی سوائی ، کھُلّے تروپے جھڑے کپڑا سیئون کے توڑ دِتے جاندے نیں ۔ **تیپچی کا نکاح** : [مح اُ] کچّا نکاح جس وچ جھٹ پٹ طلاق ہو جاوے ۔

● **تیتالیس (تینتالیس)** : [گِن ہ] ترتالی ، چالی تے تِن = ۴۳ : [ص : ـــواں] ۔

● **تیتر** : نر [ہ] تِتّر (اِک پنچھی) جِہدا گوشت بڑا سوادلا ہندا اے ، لوک راکھواں وی رکھدے نیں ۔ **تیتر کے منہ لچھمی** : [اکھ ہ]

تِتّر دے مُونہ لچھمی ، تِتّر بولے تے آکھدے نیں دولت لبھے گی ، ایس کرکے اُہدا بولنا چنگا شگن گِنیا جاندا اے ۔ [پ] : تِتّر بولیا شگن مناونے نُو (وارث) ۔

● **تِیترا** : [ص ہ نر] تِیجا پتّر ، تِرکھّل (اولاد) ۔ **تیترا بیٹا راج رجائے اور تیتری بیٹی بھیک منگائے** : [اکھ ہ] تِرکھّل (تِیجا) پُتر اے جھڑا راج رجاندا اے ، تِرکھّل دھی اے بِھکھ منگواندی اے ، اخے سب کُجھ ہُونجھ کے لے جاندی اے ، اُہنُو نحش منّیا جاندا اے ، ہندواں دا عقیدہ اے ۔

● **تِیتری** : [مد ہ] [نر : تیتر] (۱) تِتّری ۔ (۲) بھمبیری ۔ (۳) شوقن تِیویں ، سوہنے پہناوے والی ، تِتری جہی ۔

● **تِیج** : [مد ہ] تِیجی ، تِن ترنج ، ہندواں دا اِک دِن دِہار جہڑا ساؤن دی تیجی نُو ہُندا اے تے اُہ دھیاں بھیناں نُو اُچیچا آپنے گھر سددے نیں ۔ **تِیج پات** : [نر ہ] اِک سَہکواں پتّر ، تِیج پتّر ۔ **تِیج تہوار** : [نر ہ] سُبھ دِہاڑ ، عید (دِہار) ، وڈی عید وغیرہ ۔

● **تِیجا** : [ص ہ] [مد : تیجی] تِیجا ، تِیجے دِن دا ختم ، قُل ، پُھل (ہِندو مُردے دے) ۔

● **تِیخی** : [ص ا مد] (۱) تیکھّی ، تیز ، لگویں ، چُبھویں ، رڑکویں (شے) ۔ (۲) شوخی ۔ (۳) مرچ ۔ (۴) لُترو ، مُونہ پھٹ ، چِنگ ، چُواتی جہی ، فسادن (بدید زنانی) ۔

● **تِیر** : [نر ف] تِیر ، کانی ، بان ، بالا ، چھتیر (شتیر) ، کڑی (چھت دی) ، تیر جہنُو کمان وچ جوڑ کے چھڈیا جاندا اے (لڑائی وچ دشمناں نُو مارن لئی) ۔ **تیرانداز** : [فا ف] تِیر باز ، تِیر چلان والا سپاہی ، تیر کمان والا ، تیر مارن والا ، تیر مار ۔ **تیر اندازی** : [مد ف] تیر چلان دا گُن ، تِیر مارنا ، تِیر چلانا ، تِیر ماری ۔ **تیر بہدف** : [ص ف] نشانے تے وجّن والا تیر ، اُہ تیر جھڑا خطا نہ جاوے ، اخے ٹھیک نشانے اُتے وجّے ۔ اٹریلا (کم) ۔ **تیر پھینکنا** : [مح اُ] (۱) تیر مارنا ، تیر چلانا ، کانی مارنی ۔ (۲) ٹیوا لانا ، کوشش کرنی ۔ **تِیر تکّوں پر گزران کرنا** : [مح اُ] تیر تُکے اُتے گزارا کرنا ، پِھر ٹُر کے گزر کرنی ، در بدر پِھر کے گزارا کرنا ، مشکل نال جھٹ لنگھانا ۔ **تیر جوڑنا** : [مح اُ] تیر جوڑنا ، تیر کسنا ، تیر مارن لئی کمان وچ جوڑنا ، فٹ کرنا ، نشانے دی سیدھ لبنی ۔ **تیر چلانا** : [مح اُ] (۱) تیر مارنا ، تیر چلانا ، کانی چھڈنی ، نشانہ پھنڈنا ۔ (۲) کوئی وڈا کم کر وکھانا ۔ (۳) اُجرچ کم کرنا ، جویں بڑا تیر ماریا ای ۔ **تیر چھوٹنا** : [مح اُ] تِیر چُھٹنا ، تیر دا کمان وچّوں نِکلنا ، بھیت دی گل مُونہوں نِکل جانی ۔ **تیردان** : [نر ف] تِرچھک ، ترکش ، تیر رکھنی ، تیر دانی ، کانیاں رکھن دا خاص خول ۔ **تِیرِ سحر** : [نر ف مح] {فجر دا تیر} ۔ (۱) بگیڑ ، سرگھی ، دھمّی ، جُھوٹھے تڑکے (سُویل) دی لو ، فجر دی درداں بھری ہاہ ، بد دُعا ۔ **تیر سر کرنا** : [مح اُ] تیر مارنا ، تیر چلانا ، کمان وچ تیر فٹ کرنا ۔ **تیرِ سہ پہلو** : [نر ص ف] تِن پہلا تِیر ، جِس تیر اگے تِن نُکیاں لگیاں ہون ۔ **تیرِ عشق چلانا** : [مح اُ] عشق دا تیر چلانا ، پیار دا تیر چلانا ، پریم دا بان مارنا ۔ **تیرِ قضا** : [نر ف] قضا دا تیر ، موت دا تیر ، موت ، ہونی ، اٹل تقدیر ،

بھاوی ، انت ۔ **تیر کا خطا ہونا :** [مح اُ] نشانا کُھنجھنا ، تیر دا اُک جانا ، سیدھ نہ رہنی ، تیر خطا ہونا ۔ **تیر کمان سے نکلنا :** [مح اُ] تیر کماناں توں نکلنا ، موقع کُھنجھ یا گُھس جانا ، ویلا کُھنجھ جانا ۔ **تیر کوے تیر :** [مح اُ ہ] کاواں تیرای ، کاں اُڈان لئی آکھدے نیں ، تے اُہدے اُلٹ پنجابی وچ کاواں نُو بُلان لئی ''کاں کو ، کاں کو'' دی واج لاندے نیں ۔ **تیر کھانا :** [مح اُ ہ] تیر کھانا ، کانی وجنی ، تیر دا زخم آؤنا ۔ **تیر کی طرح سیدھا :** [ص اُ] تیر وانگ سدھا ، تکلے وانگ سدھا ، شتیر ، نشانے تے ، کاری ، تر کتھا تے تیز ، اُکا سدھا تے سچیرا آدمی ۔ **تیر لگنا :** [مح اُ] تیر وجنا ، کانی وجنی ، تیر لگ یا کُھبھ جانا ۔ **تیر مارنا :** [مح اُ] (۱) تیر مارنا ، تیر چلانا ، کانی اگے رکھنا ، کسے نُو تیر نال پھٹڑ کرنا ۔ (۲) بڑا تیر مارنا ، کوئی وڈا یا اُچرج کم کر وکھانا ۔ **تیر نتھنوں میں دینا :** [مح اُ] ناساں وچ تیر دینا ، تنگ کرنا ، ستانا ، زچ کرنا ، گل وچ انگوٹھا دینا ، سنگھی اُتے نونہ رکھنا ، مجبور کرنا ، چوکھا تنگ کرنا ، تنگ کرنا ۔ **تیر نہیں تو تکا :** [مح اُ] تیر نہیں تے تکا ہی سہی ، اوس ویلے آکھدے نے جدوں کم دے ہون دی آس امید گھٹ ہووے پر آکی نا اُمیدی وی نہ ہووے ، مطلب اِہ ہویا پئی جے کم ہو گیا تے واہ بھلا نہیں تے نہ سہی ، ایس کرکے کوشش کیوں چھڈے ۔ **تیر ہوائی :** [نر اُ] وادے رُخ چھڈیا ہویا تیر ، ہوائی تیر جہدا کوئی نشانہ نہ بنھیا ہووے ، نکما کم ، فضول ۔ **تیر ہو جانا :** [مح اُ] تیر ہو جانا ، اکتھوں اُہلے ہو جانا ، کھسک جانا ، تتر ہو جانا ، نس جانا ۔ **تیروں سے چھننا :** [مح اُ] تیراں نال ونھیا جانا ، تیر وچ وچ کے پنڈا چھانی ہو جانا ۔ **تیروں (یا تیر) کا دستہ :** [اُ] تیراں دا مٹھا ، تیراں دی گٹھی ، چوکھے وڈے تیر ۔ **تیروں کا مینہ برسانا :** [مح اُ] تیراں دا مینہ وسانا ، تیر اُتے تیر چلائی جانا ، اِکسار کئی تیر مارنے ، چوکھے تیر چلانے ، تیراں دی بارش کرنی ۔ **تیروں کی بارش :** [مح اُ] تیراں دا مینہ ، تیراں دی بارش ، ہر پاسے تیر وسنے ۔

● **تیرا :** [ص ہ] تیرا ، تیڈا ، تینڈا ، تیں دا ۔ {ج : تُہاڈا} [نکیاں لئی آکھدے نیں] ، {ض : میرا} ۔ **تیرا میرا کرنا :** [مح ہ] تیر میر کرنی ، دُک تیرک پانی ، دُجایگی جتانی ، ونڈی پانی ، کسے شے بارے جھگڑنا ، سانجھ تے ایکا بُھلا دینا ۔ **تیرا میرا مُنہ :** [مح ہ] دُوجیاں دا آسرا ، پرائی آس ، مُتھاجی ، کسے دے ہتھاں ول ویکھنا ۔ **تیرا نُور اُڑ جائے :** [بد اُ عو] (۱) تیرا روپ اُڈے ، تینو کوئی بج لگ جاوے ، مونہ پھٹ جائی ، مونہ تے رونق نہ رہوی ۔ (۲) انھا ہو جاویں (بد دعا) ۔ **تیری آواز مکّے اور مدینے :** [اکھ اُ] تیرا وچ وجے جگ سارے ، تیری مشہوری دُور دُور ہووے (اک اسیس) ۔ **تیری خاطر ہمیں مُقدّم ہے :** [اکھ اُ] سانُو تیری رضا سب توں آگے ہے ، مطلب اسی تینُو رُسانا نہیں چاہندے ۔ **تیری میری :** [ص ہ] تیری میری ، تینڈی مینڈی ، آپنی بگانی ، سکتے مترنے دی ، دُجائیگی دی ۔

● **تیراک :** [ص اُ] ترن والا ، تارو ، ترن دا گُنی ، ترند ۔ **تیراک ہی ڈُوبتا ہے :** [اکھ اُ] {تارُو ای ڈُبدے نیں} تارُو ای دریا دی موت مردا اے ، سوار ای ڈگدے نیں ۔ **تیراکی :**

[مد اُ] تاری ، ترن دا گُن ، [ص : تیراک : تاُرو] -

● **تیرانا :** [مت] ترانا ، تارنا (پانی وِچ) - **تیراؤ پانی :** [نر ہ] تاُرو پانی ، ڈوبُو ، ودھیک ڈُونگھا پانی جس وِچّوں تر کے ہی پار لنگھیا جا سکے -

● **تِیرتھ :** [نر ہ] (۱) گھاٹ ، کنڈھا ، دریا ، درشن ، زیارت ، پاک جگہ ، دریا کنڈھے دِیاں پوتّرتے مقدّس تھاواں ، جویں : کاشی جی ، پراک ، جگن ناتھ پوری تے ہور - (۲) سنیاسی فقیراں نُو بُلان دا لفظ - (۳) باہمناں دی اک قوم - **تِیرتھ یاترا :** [مدہ] تیرتھ درشن ، تیرتھاں دی زیارت ، **تِیرتھاں دی سَیر** ، پاک تھاواں دی زیارت -

● **تِیرگی :** [مد ف] انھیرا ، ہنھیرا ، انھیر ، کالخ ، دُھند ، مَیل ، کدورت ، {ض : روشنی = چانن} - **تِیرگی چھٹنا :** [مح اُ] انھیرا دُور ہونا ، چانن آگھڑنا ، چنگے دِن آؤنے -

● **تَیرنا :** [لا ہ] (۱) ترنا ، تاری لانی ، پانی دے اُتے رِڑھنا پھرنا {ض : ڈُوبنا = ڈُبنا} گُنی ہونا ، کامل ہونا (کم وچ) - (۲) کھبھ جانا (چُھری دا) ، گولی پار ہو جانی - **تَیرے گا سو ڈوبے گا :** [اکھ ہ] تاُرو ای ڈُبدے نیں / تاُرو پانی دی موت تے سپاہڈے سپ ہتھوں مردے نیں : کوئی ڈاہڈا اُستاکار بُھل کے مار کھا بھوے تے آکھدے نیں = سوار ہی ڈگدے نیں -

● **تیرہ :** [گِن ہ] تیراں ، دس تے ترے (دس تِن) = ۱۳ (ص : — واں) - **تیرہ تیزی :** [نر ہ] تیراں تیزیاں ، صفر دے مہینے دے پہلے تیراں دہاڑے جد حضرت محمدؐ ہوری ماندے ہوگئے سَن ، اِہ دِن چندرے سمجھے جاندے نیں - **تیرھواں :** [ص نر اُ] {مد : تیرھویں} تیرھواں ، تیرھویں درجے دا ، بارھویں مگروں - **تیرھیویں :** [مد ص ہ] (۱) تیرھویں - (۲) مُردے دا تیرھواں دِن ، جد سوگ جھڈ چھڈا کے مُڑتوں کار وِہار وچ لگ جائی دا اے ، ہندواں دی اِک ریت اے -

● **تِیرہ :** [ص ف] کالا ، سیاہ ، انھیرا ، {ض : چِٹّا = چاننا} - **تیرہ و تار :** [ص ز] انھیرا ، شاہ کالا -

● **تیز :** [مد ف] [— تر = تِرکّھا] (۱) ترکّھی دھار والا ، چنگی کاٹ والا ، تِکھا ، تِرکھا - (۲) پُھرتیلا - (۳) بہادر - (۴) کاہلا ، اُباہلا ، سَوڑا {ض سُست = مَٹّھا} - (۵) بد مزاج ، سڑیل - (۶) چلاک ، سیانا - (۷) ہشناک - (۸) شرارتی ، شوخا - (۹) ڈاہڈا ، تگڑا ، چھوہلا - (۱۰) مہنگا (بھا) - (۱۱) گرم ، تتّا - (۱۲) لگواں ، چُبھواں ، کاٹواں - **تیز پرواز :** [ص ف] اُڈارُو ، ترکھا اُڈن والا ، تیز اُڈن والا ، اُڈنہار - **تیز تیز :** [تف اُ] وگاتگ (وغاتغ) ، واہوواہ ، فٹافٹ ، چھیتوچھیتی ، کاہلی کاہلی - **تیز تیز قدموں سے :** [متف اُ] تِرکّھے پَیریں ، تیز تیز قدماں نال ، کاہلی کاہلی ٹُردیاں - **تیز دست :** [ص ف] چھوہلا ، چھیتی کم کرن والا ، چُھاٹّھتا ، جلدی کم مُکا لین والا - **تیز دستی :** [مد ف] ہتھاں دا چھوہلا ہونا ، چستی ، چلاکی ، کم نُو چھیتی نال ہتھ پانا تے چھیتی ہی مُکا لینا - **تیز رفتار ، تیز رَو :** [ص ف] تِکّھا ، تِکھورا ، تیز چال ، سُچالا ، چھیتی چھیتی ٹرن والا ، چُھلا ، چلاک ، پُھرتی کرن والا - **تیز زبان :** [ص ف] مُونہ پھٹ ، لُتر ، لُتری ،

بکواسی ، اُتر اُتر کرن والا ، کاہلی کاہلی گلاں کرن والا ، {مد پ + کَینچی} - **تیز ساعت** : [ص اُ] سپ کتنا ، چوھیاں دیاں کتّاں والا ، پتل کتنا ، جھڑا ہولی جہی گل وی سن لوے ، تیز کنّاں والا ، جھٹ سن لین والا - **تیز طبع** : [ص ف] تیز فہم ، سیانا ، ذہین ، چھیتی گل نو سمجھ لین والا ، طبیعت دا تیز ، ترت پھرتا - **تیز قلم** : [ص ف] چھیتی لکھن والا ، فٹافٹ لکھن والا ، چوکھا لکھن والا - ترکھتا لکھاری - **تیز کرنا** : [مص اُ] (۱) تیز کرنا ، لانا ، رندنا ، راہنا (چکی) ، سانے" چاڑھنا ، سل اُتے" لانا ، دھار لانی - (۲) زور ودھانا ، ہلا شیری دینی ، ٹور ودھانی - (۳) چمکانا ، رسانا ، بھخانا ، چپ چاڑھنی - **تیز گام** : [ص ف] کاہلی ٹرن والا ، چھیتی پیر پٹن والا ، قدماں دا تکھا ، چھہلا ٹرن والا ، تکھ ٹورا - اک گڈی (ریل) دا ناں جھڑی نکیاں ٹیشناں تے نہیں کھلوندی ، کراچی توں پشاور تے پشاوروں کراچی آوندی جاندی اے ، اینو میل یا ڈاک گڈی وی آکھدے نیں - **تیز گوش** : [ص ف] ویکھو : تیز ساعت - **تیز مزاج** : [مد ف] مزاج دا تتّا ، سڑیل ، بدمزاج ، گرمی خورا ، بے صبرا ، غصیلا ، چڑچڑا ، وٹ کھا جان والا آدمی ، سوڑا بے جان والا ، سبھا دا کوڑا ، اویڑا - **تیز ہونا** : [مح اُ] (۱) تیز ہونا ، تتّا ہونا ، غصے وچ آجانا ، خفا ہونا ، وگڑ بہنا ، گرمی کھانی ، بھخ جانا - (۲) سانے چڑھنا ، دھار بنی ، کاٹ والا ہونا - **تیزی** : [مد ف] دھار دی تیزی ، تیزی ، شتابی ، کاٹ ، تلخی ، کڑتن ، کوڑ ، کاہل ، سوڑ ، جوش ، بھخ ، ظلم ، سختی ، سختائی ، گرمی ، چلاکی ، بد مزاجی ، تا ، مہنگ ، مہنگائی ، لوڑ ، مانگ ، چاہ ، دوا دا اثر ، صفر دا مہینہ ، عربی نسل دے فارسی بولن والے لوک ، تازی گھوڑا - **تیزی سے** : [متف اُ] ترت ، ایویں ، جھٹ پٹ ، چھیتی نال ، فٹافٹ ، اکھ پلکارے وچ -

● **تیزاب** : [نر ف] تزاب ، کھٹّا جھڑا ماس وغیرہ ساڑ دیندا اے -

● **تیس** : [گین ہ] تیہ ، تریہ ، پندراں دونے = ۳۰ [ص — واں] - **تیس (تیسوں) دن** : [نر ہ] تیہ دن ، پورا مہینا ، نت دہاڑے ، سدا ، نت نت ، روز دہاڑی ، آئے دن ، ہمیش - **تیس مار خاں** : [مح ہ] (۱) بہادر آدمی ، دلیر ، جی دار - (۲) (فقرہ) توں اینا ای بہادر تے دلیر ہیں تے فیر تینوں پھٹ ویکھ کے غش کیوں پے گیا - (۳) ربوں سببوں بہادری دا کم کر وکھان والا ، انّھا شکاری : اک نکھٹّو کہان نو ٹریا تے گھر والی نے پروٹھیاں وچ لون دی تھاں چوہے مار دوا پا دتی" ، ربّوں ہی اوس اُتے" دھاڑ آپئی تے اوہدے پروٹھے لٹے گئے ، جھناں نو کھا کے ڈاکہ مارن والے تیہے دے تیہے ڈاکو مر گئے ، اوہنے اوہناں دے نک وڈھ کے پونے وچ بنّھے تے بادشاہ دے دربار جا پجا ، اوہنو مونہہ منگیا انعام ملن توں وکھ جگ دی سوبھا وادھے دی مل گئی - **تیس مار خاں بنے پھرتے ہیں** : [اکھ ہ] وڈا بہادر بنیا پھردا اے :- جدوں کوئی آپنی بہادری تے جی داری دیاں پھونڈاں ماردا ہووے ، تے ویلے سر جان لکاندا پھرے اودوں آکھدے نیں -

● **تیسا** : [ص ہ] ، اُہا ، اِہا ، (تیہا) اُہا ، اُوہا ،

آہو جہا ، انجدا ، تِس یا اوس ورگا ، اوسے ورگا ، اوسے جہا ، اُوہی دا اُوہی ، سکّواں ۔

● **تیسرا** : [ص ہ] {مد : تیسری} تیجا ، تیریجا ، تیجے تھاں ، گنتی وچ دوجے مگروں آؤن والا (نمبر وغیرہ) - **تیسرا آنکھوں میں ٹھیکرا** : [مح أ] [پ] : تیجا رلیا جھگا گلیا - (۱) زنانی مرد ، پیئو پتّر ، بھرا بھرا ، دو سکیاں یا سجناں وچ تیجے دا کوئی کم نہیں ہندا ، اتھے کوئی دخل نہیں ہو سکدا ، جہڑا اُہناں دے معاملے وچ لت ڈاہے اُہنو نندے نیں - (۲) دوناں سجناں وچ بھیت دی گل پھبدی اے تیجا جنا کم خراب کر دیندا اے - **تیسرا پہر** : [نر أ] تیجا پہر ، لوہڈے یا لوہڈا ویلا ، ڈیگر ویلا ، دپہر مگرلا پہر ، عصر ویلا - **تیسرے دن (فاقے) مردار بھی حلال ہے** : [اکھ أ] تیجے دن حرام وی حلال ہندا اے ، بھکھ نال جان اُتے بن گئی ہووے تے اِک ڈنگ لئی کوئی حرام شے وی کھا لینی شرع موجب جائز اے ۔

● **تیشہ** : [نر ف] تیسّا ، اِک ہتھیار جس نال لکڑاں پتھر گھڑے جاندے نیں - **تیشۂ فرہاد** : [مح نر ف] فرہاد دا تیسا ، جس نال اُہنے پہاڑی پُٹ کے دُدھ دی نہر چلائی سی تے اِہ کرڑی بُرد جِتن اُتے وی شیریں نہیں سی مِلی ، فیر اوس پُٹھے بختاں والے تے سجنی دا وچھوڑا نہ جھل سکن والے نے اپنے تیسے نال ہی اپنا سِر پاڑ لیتا تے مر گیا ۔

● **تیغ** : [مد ف] تیغ ، تلوار ، شمشیر ، تروار ، لوہے دا اِک منّیا پرمنّیا ہتھیار جہڑا ہتھ بڑہتھی لڑائی وچ کم آوندا رہیا اے (پُر) - **تیغ بازی** : [مد ف] تلوار چلانی ، تلوار مارنی ، تلوار نال لڑنا ، تلوار نال کھیڈنا ، تلواراں دے کرتب وکھانے ، کھنڈے ماری - **تیغ بردار** : [ص ف] تلوار والا ، باڈی گاڈ ، کسے وڈے دی سواری دے نال نال ننگی تلوار لے کے چلّن والا جہنے تلوار پھڑی ہوئی ہووے - **تیغ بکف** : [ص ف] جہدے ہتھ وچ تلوار پھڑی ہووے ، لڑن مرن نو تیار ، مرن مارن اُتے تُلیا ہویا - **تیغِ بے پناہ** : [ص ف] ظلم دی تلوار ، اِہ تلوار جس توں کوئی نہ بچے ، چوکھی کاٹ والی تلوار - **تیغِ جہازی** : [مد أ] وڈی تے بھاری تلوار ، چوکھی نگّر دی تلوار - **تیغِ دو دستی** ، **تیغِ دو دم** : [مد أ ف] دو دھاری تلوار ، جس تنوار دی کاٹ دو پاسیں ہووے - **تیغِ دو زبان** : [مد أ] دو دھاری تلوار - **تیغ زن** : [فا ف] تیغ مار ، تلوار مار ، تلوار بنّھن والا ، تلوار چلان والا - **تیغِ ستم** : [مد مح ف] ظلم دی تلوار ، ظلم دا راج ، ظلم دا رواج ، انھیر دی کرپان - **تیغِ فلک** : [مد ف] اسمان دی تلوار ، (شاعراں دے خیال وچ) ظالم اسمان ، تقدیر ، ہونی ، سورج دیاں تیکھیاں رشماں ، مریخ تارا - **تیغ و کفن باندھ کے جانا** : [مح أ] مرن مارن لئی تیار ہو کے جانا ، تلوار تے کفن بنھ کے جانا ، لڑن مرن اُتے پورا پورا لک بنھنا - **تیغِ ہلالی** [مد ف] چنّ ونی تروار ، اِہ تلوار جہڑی پہلی دے چن وانگ ڈنگی ہووے - **تیغِ ہندی** : [مد ف] ہندی تلوار ، کدی ہندوستان دی تلوار بڑی مشہور سی ۔

● **تیغا ، تیغہ** : [نر ف] (۱) نکتّی تے چوڑی تلوار - (۲) ڈاٹ ، محراب - (۳) اِٹّاں پتھراں نال دروازے دی چنائی ، وکھی پرنے اِٹاں دا بنایا ہویا پڑدا - (۴) کُشتی گھول دا اک دا ۔

تیغا کرنا : [مح اُ] لمبنا ، لیمب چھڈنا ، اِٹاں لا کے بند کرنا (بوہا) ۔

● **تیقّن** : [نر ع] {یقن: پکّا ہونا} یقین ، اعتبار ، پرتیت ، بھروسا ۔

● **تیکھا** : [ص ہ] {مد : تیکھی} (۱) تکّھا ، تیر کّھا ، تیز ، کاٹواں ۔ (۲) چنجھ والا ، نوکدار (ہتھیار) ۔ (۳) تیز مزاج ، ہشیار ، شوخ ، شرارتی ۔ (۴) تاثیر بھریا ، اثر والا ، اثریلا (کلام) من کُھبھواں ۔ (۵) اربیلا ، بانکا ٹیڈھا (جوان) ۔ **تیکھاپن** : [نر ہ] (۱) تکھ ، تیکھیائی (تیر کّھ) ، تِرکھیائی ، تیزی ، کاٹ ۔ (۲) شوخی ، پھرتی ، چلاکی ۔ **تیکھی چتون** : [مد ہ] معشوق دی ٹیڈھی تکنی ، ترچھی نظر ، چوری چوری دی بھرویں تکّ ۔

● **تیل** [نر ہ] تیل ، روغن ، تھندیاں چیزاں یا بیاں دا نچوڑ (عام کر کے سرھوں ، دھنیا ، تارے میرے ، مچّھی ، زیتون دا تیل مشہور اے) مٹی دا تیل (جہڑا زمینوں نکلدا اے) ، کدے محاورے وچ مڑھکے نو وی تیل ھی آکھدے نیں ۔ **تیل پان کرنا** : [مح ہ] ہندواں دی اِک رسم جہنو تیل پان کرنا تے پنجابی وچ مائیں پانا آکھدے نیں ، اہدے وچ منڈے کُڑی نو تیل تے ہلدی یا وٹنا ملدے نیں پئی روپ تے نکھار آ جاوے ، مسلماناں وچ وی اِہ رسم ہے تے سی پر اُہنو نرا تیل آکھدے نیں ، اِہ رسم ویاہ توں پہلی رات پوری ہندی اے ۔ **تیل پانی پر ڈالنا / چڑھانا** : [مح اُ ہ] (۱) پانی اُتے تیل پانا ، پئی پھرکا لگے ، بدّل پاٹ جاوے ، اِک ٹونا ۔ [۲ ، پ] پانی وچ پا کے جھبول جھاڑن دا اِک ٹونا کرنا ۔ **تیل پانی کا گلاس** : [نا اُ] کٹول (تیل پانی دا) ، جس گلاس وچ پانی تے تیل بھر کے چانن کردے نیں ۔ **تیل پھلیل** : [نر اُ ہ] تیل پھلیل ، خشبوآں ، تیل تے گری دے کھوپے وغیرہ جہڑے ویاہوں کُجھ دن پہلاں ہون والے لاڑے دے گھروں اُہدی ہون والی لاڑی نو گھلّے جاندے نیں (ویاہ دی اِک رسم) ۔ **تیل تلوں ہی سے نکلتا ہے** : [اکھ ہ] (۱) تیل تلاں وچّوں ہی نکلدا اے ، ہر شے دا خرچا اوسے وچّوں کڈھیا جاندا اے ۔ (۲) کمینے ساؤ نہیں بن سکدے ۔ **تیل توا تمباکو** : [مح ہ] بعضے بندے گھروں جان لگیاں اِہناں تناں شیواں (تیل ، توا تے تمباکو) دا ناں نہیں لیندے پئی برے شگن پاروں کم وچ اڑکا نہ پوے ۔ **تیل توا کالا** : [ص ہ] کالا دھوت ، پٹھتّے توے ورگا ، چوکھا کالا بندہ ، جویں توے دا تھلّا یا سڑیا ہویا گندا مندا تیل ہووے ۔ **تیل جل چکا** : [مح ہ] تیل سڑ گیا ، تیل مک گیا ، بھور اُڈ گیا ، ایس پاروں حیاتی مکن اُتے آ گئی اے ، ساہ ست نہیں رہیا ، چل چلاؤ دا ویلا اے ، بڈھیپا آ گیا اے ، پلّے کوڈی نہیں بچی ، غریبی دا پہرا اے ۔ **تیل چڑھانا** : [مح ہ] ویکھو : تیل پان کرنا ۔ **تیل دیکھو تیل کی دھار دیکھو** : [اکھ ہ] تیل ویکھو تیل دی دھار ویکھو : زمانے دا حال ویکھو ، زمانے دا رنگ ویکھو ، ہر کم نو سوچ سمجھ کے کرنا تے نتیجہ ویکھنا ، کاہلی نہ کرن دی مت اے پئی آکھدے نیں کاہلی اگے ٹوئے ، کم وگڑ جاندا اے ۔ [پ] : وا دا مکھ ویکھو ۔ **تیلڑی** : [مد ہ] تیل دی کُپی ، تیل دانی ، تیل دا بھانڈا ۔ **تیل میں ہاتھ ڈالنا** : [مح ہ] سڑدے بلدے تیل وچ ہتھ پانا ، پرانے زمانے دی رسم سی کہ مجرماں نو آکھدے سن پئی تیل وچ ہتھ پا ، اخے جے توں سچا ایں تے تیرا ہتھ نہیں سڑے گا ، جے جھوٹھا ایں

تے سڑ جاوے گا، پر اگ دا کم تے ساڑنا اے، ہتھ سڑ ای جاندا سی، ایسی لئی مجرم تیل وچ ہتھ پان دی تھاں چوری تے قصور من لیندے سن - تیل نکالنا : [مح ہ] (۱) تیل کڈھنا، پیڑنا - (۲) چوکھی محنت کرنی، رت پرسینا اک کرنا - (۳) دیدیاں دا عرق کڈھنا، بریک (سوئی سلائی یا پڑھائی دا) کم کرنا - تیلن : [مد ہ] (۱) تیلن، تیلی دی زنانی - (۲، ص) گندی تے میلی زنانی - تیلی : [نر ہ] (۱) تیلی، تیل کڈھن والا، چاکی (مل)، مشہور پیشہ ور جہڑا تیل کڈھن دا کم کردا اے - (۲) گندا تے میلا آدمی - تیلی تنبولی : [نر ہ] تیلی پنواڑی، کمی تے نکمے لوک، ہینے پیشے، ہاری ساری، جہڑے کسے شمار قطار وچ نہ ہون - تیلی خصم کیا اور پھر روکھا کھایا : [اکھ ہ] پ = تیلی وی کیتا رکھا وی کھادا، آپنی شان دے خلاف کم کیتیاں وی مراد نہ ملی، کسے لالچ پچھے جھکھ وی ماری تے لالچ فیر وی پورا نہ ہویا - کہانی : کسے لوبھن نے چوندے چوندے تے بوڑویں کھاویاں دے لاہے پچھے پہلا سائیں تیاگ کے تیلی نال نکاح کر لتا پر اگے اہ چندرا چیڑھا نکل آیا تے بدھی ردھی نو رکھی سکھی کہانی پئی : تد اِہ اکھان پیا - تیلی راجا : [نر ہ] (۱) فقیراں دا ٹولا جہڑا تیل منگ منگ کے سر تے کپڑیاں نو ملدا اے - (۲) چوکھے میلے کپڑے پان والا آدمی، گندا مندا رہن والا - تیلی کا بیل : [نر ہ] تیلی دا ڈھگا کولھو دا بلد، ہر ویلے کمیں لگا رہن والا، آٹھے پہر کم کرن والا، ہر ویلے رجھا رہن والا - تیلی کا تیل جلے مشعلچی مفت میں کڑھے : [اکھ ہ] تیلی دا تیل بلے تے مشالچی دا دل جلے، خرچ کسے دا ہووے غم کوئی ہور پیا کرے - تیلی کا کام تنبولی کرے چولھے میں آگ لگے : [اکھ ہ] تیلی دا کم پنواڑی کرن لگے تے چلھے وچ سواہ اڈے گی، جہدا کم ہووے اوسے نو سجدا اے، دھن سانبھے کھتریئی، ددھ سانبھے گجریئی - تیلی کا کولھو : [مح ص ہ] چوکھا موٹا، ڈھلھا، ٹھاٹھو، دھوسا موسا، ڈاہدا موٹا، جٹ وہڑ - تیلی کے بیل کو گھر ہی پچاس کوس : [اکھ ہ] تیلی دے بلد نو کولھو ہی پنجاہ کوہ اے، پئی اہ ساری دہاڑی گیڑے کڈھدا ہویا مڑدا رہندا اے، غریب نو گھر دے کم دھندے ای مار لاہندے نیں، اہ آپنے گھر دے کماں وچ ہی مسافراں جنا تھک جاندا اے - تیلی کی جورو ہو کے کیا پانی سے نہائے : [اکھ ہ] تیلی دی ووہٹی ہو کے پانی نال کیوں نہائے، کوئی غریب آپنے امیر دوست دے سر تے عیش کرے تے اہنو مچکر کردے نیں -

● تیلی : [مد ہ] تیہلی، تیلی، پتلی سیخ جہی (کانے وانس یا دیوے سلائی دی) -

● تیلیا : [ص ہ] تیل دے رنگ دا، تیل والا، تھندا، تھندیائی والا - [نر ہ] تیلیا، کمیت، گھوڑے دا کالا جہا رنگ - تیلیا بھیس کرنا : [مح ہ] تیلیاں ورگے کپڑے پانے، گندا میلا رہنا - تیلیا کا کریزی : [نر ہ] گوڑھا اودا کاتن دی بھے ماردا ہویا رنگ - تیلیا کتھا : [نر ہ] اک قسم دا کالا جہا کتھا - تیلیا کمیت : [نر ہ] کمیت گھوڑا، بہت کر کے لال تے کالے والاں والا گھوڑا، کالی بھے ماردا - تیلیا مسان : [نر ہ] تیلیا مسان، بھوتنا،

ُبھوت ، اہ پلیت ُروح جھڑی تیلیاں دے جسم وچ آ جاندی اے ، چوکھا کالا آدمی ، کالا ُبھوت یا ُدھوت ۔ **تیلیا مونگیا :** [ص ہ] تیلیا ُمنگیا ، ُکلّتن دی ّبھے ماردا ہویا ساوا رنگ ۔

● **تیمار :** [نر ف] خبر سار ، ُپچھ (بیمار دی) ، اُپا ، علاج ، درد دریغ = [تیمارداری] ۔ **تیماردار :** [ص فا ف اُ] (۱) روگی دی کھادھ خوراک ۔ (۲) بیمار دی سار ّلین والا ، اُپا کرن کران والا ۔ (۳) ہمدرد ۔ **تیمارداری :** [مد ف] بیماری دی پُچھ ، روگی دی سیوا ، اُپا ، علاج ۔

● **تیمّم :** [نر ع] {یمّم : دریا وچ سٹّنا} تیمّم، وضو دا بدل ، وضو لئی پانی نہ لبھّے تے کُھلے ہتھ دو واری ُبھنجے مار کے اک واری ہتھاں تے دوجی واری ُمونہ تے پھیرنا ، تیمّموں (عربی دا وگڑیا ہویا) ۔

● **تیمّن :** [نر ع] {یمن : برکت والا ہونا} برکت ّلینی ، برکت دینی ، برکت والا ہونا ، وادھے وچ ہونا ۔

● **ّتیمور :** [نر نا ف] ّتیمُور ، سمرقند دا اِک مشہور بادشاہ ، جھڑا لنگا سی ، اہ چنگیز خاں دی ِپیڑھی ِوچّوں ہے سی ، ِوچلے ایشیا وچ اپنے ویلے دا وڈّا فاتح/جیتُو ہو گزریا اے ۔

● **ِتین :** [گِن ہ] ِتن ، ترے ، دو تے اِک = ۳ [ص : ِتیسرا = ِتیجا] ۔ **تین بلائے تیرہ آئے دیکھو یہاں کی ریت ، باہر والے کھا گئے گھر کے گاویں گیت :** [اکھ ہ] ِتن سدّے تے تیراں آئے ، ُبھکّھے رہ گئے گھر دے ؛ یٔی تھوڑے بندے سدّے ہون تے چوکھے سارے آ جان تے فیر گھر والیاں ُنو بھکھیاں رہنا پیندا اے ۔ اہو جہی فضولی اُتے جُھردیاں آکھدے نیں ۔ **تین بلائے تیرہ آئے ، دے دال میں پانی :** [اکھ ہ] ِتن ُبلائے تیراں آئے پا دال وچ پانی : اِجہے سمے وچ اِنج کیتے ِبنا گزارا نہیں ُہندا ۔ **ِتین پانچ :** [مح ہ] (ِتن پنج) جھگڑا بکھیڑا ، فساد ، بحث ، کھہمکھہ ، ِکل ِکل ، تکرار ، مکر ، فریب چلاکی ، دغا [— کر] ۔ **ِتین پانچ آٹھ کرنا ، لانا ، بتایا :** [مح ہ] جھگڑا کرنا ، تکرار کرنی ، بحث کرنی ، ّرولا پانا ، ّروند مارنی ، مکاری کرنی ، دغے بازی کرنی ، فریب دینا ، دھوکھ دینا ، بہانے کرنے ، ّپچ لانا ۔ **تین پیڑ بکائن کے اور میاں باغباں ، یا چلے باغ کو :** [اکھ اُ] (دھریک دے ِتن ُبوٹے لا کے ِمیاں باغ دا مالی اکھوان لگ پیا اے) [پ] : ڈھائی ُبوٹیاں اُتے ّپھتّو باغبان ۔ مرلے ِتن زمین دے تے ناں زمیندار : تھوڑے جہے مال تے آکڑ وکھان والے شیخی خورے ُنو ٹھٹھا کردے نیں ۔ **تین تتالا چوتھے کا ُمنہ کالا :** [اکھ ہ] ِتیجا رلیا تے ُجھتّا گلیا ، چوتھے دا مونہ کالا ۔ **ِتین تفرقہ :** [ص اُ] پریشان ، ِتتّر ِبتّر ، کھیُرو کھیُرو ، ِکھنڈ ُپھنڈ ، ِکھلریا ُپلریا ۔ **تین ِتلوک نظر آنا :** [مح ہ] {ِتن سمے : ِبیتیا ، آوندا تے ُبن دا} ّڈاہڈا پریشان ہونا ، ِپسّو ّپینے (مح) اوکھا پہاڑ ِدسنا ، نانی ُسفنے آونی ، ِدن ُنو تارے نظر آونے ۔ **تین تیرہ بارہ باٹ :** [اکھ ہ] پرایا مال کھا پی جانا تے ہیرا پھیری کرکے وی حساب وچ پورا اترن دی کوشش کرنی ۔ **تین تیرہ کرنا :** [مح ہ] ِتتّر ِبتّر کرنا ، ترتیب وگاڑنی ، ِکھلار ُپلار دینا ، خرچ کر دینا ، اڈا دینا ، اُجاڑ دینا ، ٹوٹے کرنے ، اڈو اڈ کرنا ، انجو انج کرنا ۔ **ِتین ٹانگ کی گھوڑی/گدھی نو من کی لدنی :** [اکھ ہ]

ِتناں ٹنگاں دی گھوڑی تے نو من دا لدا ، طاقت یا پسلی توں ودھ کے سہیڑن والے نو ٹچکر کردے نیں ، اخے قداں اُتے لد ہونے چاہیدے نیں - [پ] : ِنکا پانی ویکھ کے وڈی چھال نہ مار - **تین چپاتی اور نو براتی کھاؤ چورم چور :** [اکھ ہ] وڈی دعوت یا کٹھ وچ آئے بندیاں دی خاطر خدمت وچ کنجُوسی ورتن والیاں نو ٹوک ماردے نیں - [پ] : ڈھائی پا کھچڑی تے چُبارے رسوئی - **تین حرف بھیجنا :** [مح ہ] [ِتن اکھّر (لعن) گھلّنے] لعنت پانی ، چھڈ دینا ، تیاگ دینا ، ِمٹی پانی - **تین ِدن قبر میں بھی بھاری :** [اکھ اُ] مسلماناں دے خیال موجب دُنیا دا حساب کتاب قبر وچ وی دینا پیندا اے ، پہلے ِتن دن پچُھ ہُندی اے تے قبر وچ (مر کے) وی چین نہیں ِملدا - پہلاں پہلاں ہر تھاں محنت تے اُکھیائی جھلنی پیندی اے - **تین دن کی بادشاہی :** [مح اُ] ِتن ِدناں دی شاہی ، ِتناں ِدناں دی حکومت ، ایویں جھی بادشاہی تے حکومت : لاڑے دا ِویاہ توں لے کے چوتھے چالے ِتیکر دا زمانہ - **تین راہ :** ِتن راہ ، ِتن ڈھنگ ، تن طریقے ، چوری ، زوری ، دم دے کے - **تین کانے :** [نر مح] ِتن کانے ، ناکامی ، نامرادی ، نرد بازی وچ ِتن کانے آ جان تے بازی ہردی نظر آؤندی اے - **تین گناہ خدا بھی بخشتا ہے :** [مح اُ] کوئی اِک ادھا قصور معاف کران لئی آکھدے نیں : ایڈے ڈاہڈے نہ بنو ، رب وی پہلے ِتن گناہ بخش دیندا اے - **تین میں نہ تیرہ میں ، نہ سُتلی کی گرہ میں :** [اکھ ہ] ِتناں وچ نہ تیراں وچ نہ سُتلی دی گنڈھ وچ ، نکمّے بے وقوف نقدرے تے ِنکارے بندے جیہڑے کسے سد بُجھ وچ نہ ہون - **ِتینوں :** [گِن ہ] ِتنے ، ِتنّوں ، ِتنّاں دے ِتن -

● **تیں :** [ہ] تیں ، تُوں (پُر) -

● **تینتالیس :** [گِن ہ] ِترتالی ، ِتتالی ، چالی تے ِتن = ٤٣ -

● **تینترا :** [نر ہ] [مد : تینتری] ِتناں ِدھیاں مگروں جمّن والا پُتّر ، ِترکھلّ (بال) - **تینتری :** [مد ہ] ِتن پُتراں مگروں جمّن والی دھی ، ِترکھلّ -

● **تینتیس :** [گِن ہ] تیتّی ، ِتیہ تے ِتن = ٣٣ [ص- واں] -

● **ِتیند :** [نر ہ] اِک جنگلی رُکھ ِجھدی لکڑ بلدی ہوئی پٹاکے ماردی اے -

● **تیندو :** [نر ہ] اِک پھل دا ناں -

● **تیندوا :** [نر ہ] (١) بگھیلا ، چیتے ورگا اک درندہ (پاڑ کھان والا) جانور - (٢) [پ] : تندوا ، پانی دا اک اٹھ پیرا جانور -

● **تیور :** [نر ہ] تکّنی ، تیوڑی ، اکھ ، نظر ، نگاہ ، ڈھنگ (ویکھن دا) ، گھیرنی ، بھوں ، چکر ، بھوانٹنی ، انھیرا (اکھاں اگے آؤن والا) - **تیور آنا :** [مح ہ] اکھّاں اگے انھیرا آؤنا ، دُھند آ جانی - **تیورا کر گرنا :** [مح ہ] چکر یا بھوانٹنی کھا کے ِڈگنا ، غش کھا کے ِڈگنا ، مورچھا کھانا - **تیورانا :** [مت ہ] چکّر آؤنے ، گھیرنی آؤنی ، بھوانٹنی کھانی ، اکھاں اگے انھیرا آؤنا ، غش پینا - **تیور بُجھانا :** [مح ہ] غصہ مارنا ، ِچڑ چھڈنی ، آکڑ چھڈ دینی ، ِنگھے سبھا والا ہو جانا - **تیور بدلنا :** [مح ہ] تیوڑی چاڑھنی ، اکھّاں پھیرنیاں ، غصّے نال ویکھنا ، بے لحاظی کرنی ، ورتارا بدلنا ، ِپلٹ جانا -

تیور برے نظر آنا : [مح اُ] نظراں بُریاں دِسنیاں ، نیت وچ فتور جا پینا ، برے طور نظر آؤنے ، بھریا پیتا نظر آؤنا ، متھا وٹیا دِسّنا - **تیور بگڑنا** : [مح ہ] اکھاں بھؤں جانیاں ، مرن کنارے جا پینا ، نظراں پھر جانیاں ، بدلحاظ ہونا ، پہلاں ورگی گل نہ ہونی ، اکھاں توں خفگی تے دشمنی دِسنی - **تیور پر بل آنا** : [مح ہ] تیوڑی چڑھنی ، غُصّہ ظاہر ہونا ، متّھے وٹ پینا ، متّھے اُتے سٹّ ہانڈیاں بھجنیاں [پ مح عو] - **تیور پر میل آنا** : [مح ہ] تیوڑی چڑھنی ، متھے وٹ پینا ، خفگی ظاہر ہونی - **تیور تاڑ جانا** : [مح ہ] نیت تاڑ جانی ، اِرادہ پچھان لینا - **تیور جلنا** : [مح ہ] نظر کمزور ہو جانی ، نظر گھٹ جانی ، انھیاں ہو جانا ، کسے چمکدی شے نو نہ ویکھ سکنا ، چُنّھا ہو جانا - **تیور میلے ہونا** : [مح ہ] ویکھو : تیور پر میل آنا -

● **تیورس** : [نر] [— سال] پرار ، بیتیا ہویا تیجا ورھیا -

● **تیوری** : [مد ہ] تیوڑی ، تر ہوڑھی ، تیھڑی ، تکنی ، متھے دے وٹ - **تیوری پر بل ڈالنا** ، **تیوری چڑھانا** : [مح ہ] تیوڑی چاڑھنی ، متّھے وٹ پانا ، بُرا سمجھنا ، غصے ہونا ، کَوڑی اکّھ نال ویکھنا ، نک مُونہ وٹنا - **تیوری کا بل کھانا** : [مح ہ] تریوڑھی پینی ، رنجش ہونی ، خفگی تے ازردگی ظاہر ہونی ، نک مُونہ چاڑھنا -

● **تیوہار** : [نر ہ] دِن ، دِہاڑ ، دِہار ، میلا ، ورھے ورھے دا دِن ، رسم دا دن - **تیوہاری** : [مد ہ] دِہاڑ ، عِیدی ، دِن دِہاڑ دا انعام وغیرہ (لینا دینا) -

● **تیہا** : [نر ت] تا ، تمک ، غُصّا ، جوش ، خفگی ، [آ ، کھا] -

● **تیہُو** : [نر ف] تِتّر ورگا اِک نِکا جِہا پکھو ، بٹیرا -

● **تیئیس** : [گِین ہ] تیئی ، ویہ تے تِن = ۲۳ ، تریئی ، [ص :— واں] -

تھ

● **تھ** : [اُہ پ] تھے ، اُردو پنجابی دا ستواں اکّھر ، ابجد مُثّل ت جِنّا ہی اے -

● **تھا** : [ہ] سی ، سِیگا ، سا ، آہا (ماضی - ہونا مصدر توں) -

● **تھاپ** : [مد ہ] دھاپ ، دھپھّا ، تھپوکا ، تھپ تھپ ، راگ دا رِبھ ، ٹھاپ ، تھاپ (ڈھول/ طبلے دی) [— پڑ] ، تھاپڑا ، تھپوکی ، چٹاکا ، لپّڑ - **تھاپ پڑنا** ، **لگنا** : [مح ہ] تھاپ/ٹھاپ پینی ، طبلے اُتے طبلچی دی ڈھنگ سِر تھاپ

پنی - **تھاپ مارنا :** [مح ہ] ٹھاپ مارنی ، پنجا مارنا ، دھپھا مارنا (شیر دا) ، بھلواناں دا سِر یا متّھے اُتے تھاپڑا دینا ۔

● **تھاپا :** [نر ہ] (۱) کُھر ، چوکُھر دے پَیر دا نشان ۔ (۲) مہندی بوریا ہتھ جھڑا ویاہ دے ویلے ہنُدو کُڑم دی کنڈ اُتے ماردے نیں ۔ (۳) چاک چونے دا اُہ نشان جھڑا زمیندار پیلی دے بنے تے لاندے نیں ، پئی کوئی فصل وڈھ کھڑے تے پتا لگ جائے ۔

● **تھاپنا :** [مت ہ] (۱) تھپّنا ، پتّھنا ۔ (۲) تھاپڑنا ، تھاپڑا لانا ، تھپوکڑنا ۔ (۳) پاتھیاں پتھنیاں (گوہے دیاں) ۔ (۳) گوئی مٹی ڈولنی ۔ (۴) مورتی دی پوجا کرنی ۔

● **تھاپی :** [مد ہ] تھاپی تھاپنا (ص) ، تھاپڑا ، تھاپڑا لان دی واج ، مٹی وغیرہ تھپّن دی لکڑ ، تھپّنی ، چُونا کُٹّن دا تھاپا ، بلا ، پھٹّی ،

● **تھال :** [نر ہ] (۱) وڈی تھالی ، سینی ، سُکی ، گلی شے پان تے روٹی پرین دا بھانڈا ۔ (۲) تھالی وچ پریٹھے ہوئے ودھیا کھانے ۔ (۳) بی بی جی دی نیاز (مِٹھے چول) ۔ **تھالی :** [مد ہ] نِکّا تھال ، تھالی (پِتل یا ترامے وغیرہ دی) ، رکابی (مٹی دی) ، پلیٹ (چینی دی) ، چھنّا ۔ (۲) مٹھیائی یا سوغات دی تھالی ۔ **تھالی بجانا :** [مح ہ] تھال وجانا ، چھینے کھڑکانے (بال جمّن تے) ، سپ دے ڈنگے ہوئے اگے تھالی وجا کے منتر پڑھنا ، ہندواں دی اِک رِیت پئی مُنڈا جمّے تے تھالی وجانی تے کُڑی جمے تے توا وجانا ، یعنی مُنڈا کھان لئی اے تے کُڑی پکان لئی اے ۔ **تھالی پھرنا :** [مح ہ] چوکھی بِھیڑ ہونی ، اینی بِھیڑ ہونی پئی تھالی سٹیے تے بُھنجے نہ پوے ، لوکاں دے سِراں تے پئی پھرے ۔ **تھالی بُھوٹی تو بُھوٹی جھنکار تو سُنی :** [اکھ ہ] {تھالی ٹُٹ گئی تے کی ہویا چھنکار تے سُنی} کسے بے غیرت دا کوئی پاج کُھلے تے آہ شرمندیاں ہون دی تھاں خوش ہووے ، اُہدے بارے آکھدے نیں ۔ **تھالی پھینکو تو زمین پر نہ گرے :** [اکھ ہ] کھلون نُو تھاں نہ ملنی ، حدوں باہری بِھیڑ ویلے آکھدے نیں ، {تھالی سٹو تے بُھنجے نہ ڈگے سِراں تے ای رہوے} ۔ **تھالی کا بینگن :** [مح ہ] نگلا ، پھرتُو گھِرتُو ، ڈھلمل یقین ، رکابی مذہب ، بے پیندا ، مطلبی ، جھٹ اِہدر جھٹ اُہدر ہو جان والا ۔

● **تھال :** [نر پ ہ] نِکے نِکے بولاں دے گؤن جھڑے کُڑیاں کِھہنُو دی ٹِھپ ٹِھپ نال گاؤندیاں نیں = آل مال تھال تھال پانا (کِھہنو دی ٹِھپ ٹِھپ نال گؤنا) ۔

● **تھالا :** [نر ہ] رُکھ نُو پانی دین لئی اُہدے چوگِردے بنایا ہویا ٹویا ، رُکھ گڈن یا اُہدی چاکلی لان دا ٹویا ۔

● **تھامنا :** [مت ہ] (۱) تھمّنا ، روکنا ، پھدّنا ، پھڑنا ، روک لینا ۔ (۲) سمبھالنا ۔ (۳) سہارا دینا ، پُشتی کرنی ، مدد کرنی ۔

● **تھان :** [نر ہ] (۱) گھوڑے/ہاتھی دے بنّھن دی تھاں ، اُہ گھاہ جِھڑا اُہناں دے تھلے وچھاندے نیں ۔ (۲) اُہ تھاں جتھے لوگ پِیراں فقیراں دی نذر نیاز دا چھڑھاوا چاڑھدے نیں ۔ (۳) کپڑے/ گوٹے/ چمڑے دا تھان ۔ (۴) مکان ، رہن دی تھاں ۔ **تھان کا لڑا :** [مح ہ] تھان

اُتے مچّھرن والا گھوڑا - (آپنی) گلی دا کُتّا ، آپنے گھر اگے شیرہون والا - **تھان کا سُچّا :** [ص نر اُ] تھان دا سُچا ، گِجھیا ہویا ، سیانا (چوکُھر) ، اُہ گھوڑا جھڑا آپنے تھان تے آپے آجاوے - **تھان میں آنا :** [مح ہ] (۱) تھان وچ آؤنا ، گھر آپڑنا - (۲) گھوڑے دا لیٹنا ، پسلیٹے مار کے تھکیواں لاہنا - **تھان ہے تھان :** [مح ہ] گھوڑیا گھر ای ، گھوڑا تھان اُتے سُتا سُتا ڈر کے ہنک پوے تے سائیں آکھدے نیں : پئی گھوڑیا جاگ ہئے تے ویکھ لے اِہ تھان ہی اے -

● **تھانگ** [مد ہ] اَگّھ ، چُرائی گئی شے دا پتا ، خبر ، بھیت ، دس ، چور تھانا ، چور ٹکانا ، چوراں دا گھر ، کُھرا ، کھوج ، ڈھونڈ بھال (چوری دی) - **تھانگ دار :** [نر ہ] ٹھانگو ، چوراں دا بھائیوال ، چوراں نال رلیا ہویا جھڑا چوراں دی مدد کرے ، جھدے کول چور چوری دا مال رکھن - **تھانگ لگانا :** [مح ہ] (۱) چوراں نُو پناہ دینی - (۲) چوراں دا پتا لانا ، کھوج کڈھنا ، کُھرا لبھنّا - **تھانگی :** [نر ہ] چوراں دا بیلی ، چوراں دا بھائیوال ، چوراں دی مدد کرن والا -

● **تھانولا :** [نر ہ] تھالا کھیل [مد] - رُکھ دوالے پانی دین دا ٹویا -

● **تھانہ :** [نر ہ] (۱) تھانہ ، ٹھانہ ، پُلس چوکی ، کوتوالی ، تھانے دار دا دفتر - (۲) وانساں دا ڈھیر - (۳) پنڈ وچ وڈے زمیندار دے گھر نُو وی آکھدے نیں - **تھانہ بٹھانا :** [مح ہ] تھانہ لیا بہانا ، پہرا بٹھانا ، کسے دے خلاف پُلس لے آنی - **تھانے دار (تھانیدار) :** [نر ہ اُ] تھانیدار ، ٹھانے دار ، سب انسپکٹر ، پلس افسر (اک عہدہ) - **تھانے داری :** [مد اُ] تھانے داری ، ٹھانیداری ، تھانیدار دا عہدہ ، سب انسپکٹری -

● **تھاہ :** [مد ہ] ڈوہنگھ ، ہاتھ ، تہ (پانی دی تھلاّ) ، ڈُونگھیائی (دریا ، سمندر تے کُھوہ دی) انت ، پتا ، ٹکانا ، سُوہ - **تھاہ پانا :** [مح ہ] ہاتھ لبھ کینی ، ڈُونگھیائی جان لینی ، پانی دی تہہ تیکر اپڑنا ، بریکی پچھاننی ، بھیت بُجھ لینا - **تھاہ لگانا :** [مح ہ] پتا لینا ، ٹوہ لانی ، سُوہ لینی ، ہاتھ لبھنی - **تھاہ لینا :** [مح ہ] ہاتھ لبھنی ، بھیت پانا ، سُوہ لینی ، پتا لانا - **تھاہ مِلنا :** [مح ہ] ہاتھ دا پتا لگنا ، گل دی گُھنڈی سمجھ لینی ، بھیت پانا -

● **تھپّڑ :** [نر ہ] ، چپیڑ ، لپّڑ ، ہلُتھ ، ہلُتھّا (واہویں چنڈ) چھکّڑ ، چنڈ ، دھپّھا ، دھَرول ، چٹاکا ، لپھ لہر یا وا دا دھکا ، ٹھیلاّ پیلاّ ، مُونہ دے پاسے اُتے کُھلے ہتھ یا تلی دی مار ، رپٹا ، ہُڈ ، چٹاکی (ہولی چنڈ) - **تھپّڑ دینا ، لگانا ، مارنا :** [مح ہ] چنڈ مارنی ، چپیڑ مارنی ، دھپّھا مارنا ، ریپٹا دینا ، چھکّڑ چھڈنا (لو) -

● **تھپڑی :** [مد ہ] (۱) تاڑی ، توڑی ، تاؤڑی ، ہتھ دا ہتھ تے تلی دا تلی تے وجّنا - (۲) بولی ٹھولی - (۳) بھنڈی ، بدنامی ، دپھڑی [بجا ، پیٹ] - **تھپڑی بجنا یا پٹنا :** [مح ہ] توڑی یا دپھڑی وجنی ، تاڑی وجنی ، پھکڑی لگنی ، بے عزتی ہونی -

● **تھپک (تھپکی) :** [مد ہ حمص] {مص : تھپکنا} تھپکی ، تھاپی ، تھاپڑا ، تھپوکڑا ، شاوا ، ہلاشیری - **تھپک تھپک کر رکھنا :** [مح ہ] دم دِلا سا دینا ، تھاپڑ تھاپڑ کے روکنا ، پیار نال منع کرنا ، روک تھام کرنی - **تھپک تھپک کے سُلانا :** [مح ہ] تھاپڑ کے

سوانا (بال ُنو) ، تھاپڑنا ، ِنکی ِنکی تھاپی دینی ، تھپوکڑنا ۔ **تھپکنا :** [لا ہ] تھاپڑنا (بال ُنو ُسوان لئی) ، تھپوکڑنا ، تھاپڑا دینا ، کنڈ اُتے ہولی تھاپی لانی ، پرچانا ، ور چانا ، پیار کرنا ، ہتھ پھیرنا ، پچکارنا ۔ **تھپکی :** [مد ہ] تھاپڑی ، تھپوکڑی ، تھاپی ، کسے دے متّھے اُتے پولا ِجہا ہتھ مارنا ، کُشتی تے گتکے دا اک داء ۔ **تھپکی دینا :** [اُ ہ] تھاپڑنا ، تھاپڑا لانا ، تھاپی دینی ۔

● **ُتھپنا :** [ہ] (۱) تھوپیا جانا ، تھپّیا جانا ، تھپینا ، لپائی ہونی ، ِلمبیا جانا ۔ (۲) الزام لگنا ، َبھیڑ ذمے لگنا ، دوس لگنا ۔

● **تھپیڑا :** [نر ہ] چھنڈک ، چپیڑ ، چھکّڑ ، ریپٹا ، لپّڑ ، َچنڈ ، چٹاکا ، دھپّھا ، دھکّا (وا دے ُبلّے دا) ۔

● **ُتھتکار :** [مد اُ] ُتھو ُتھو ، نفرت ، کریچ ، کریچک ، ُتھکن دی واج ۔

● **ُتھتکارا :** [نر ہ] (۱) ُتھکن جوگا ، پلیت ، ناں نہ َلین جوگا ۔ (۲) ِسر پیڑ ۔ (۳) ڈاکی ، بوا ، بیماری ۔ (۴) نالائق ۔ (۵) چندرا ، نحش ، منحوس ، مردود ۔

● **ُتھتکارنا ، ُتھتکار دینا :** [مت ہ] {حمد : ُتھتکار} ُتھک چھڈّنا ، ُتھک دینا ، ُتھکنا ، ُتھو ُتھو کرنا ، ُدرکارنا ، کریچ کرنی ، ُدر ُدر کرنی ، کریچک آؤنی ۔

● **ُتھتکاری :** [مد ہ] (۱) سنگلی ، بیڑی ۔ (۲) ُچڑیل ، َڈین ، کیرلی وغیرہ جھدا ناں لینا منحوس گینیا جاوے ، ُتھکن جوگی ، ُدرکاری ہوئی ۔

● **ُتھتھانا :** [لا ہ] ُسج ہنا ، ُموندہ ُسجانا ، تڑنگ ہونا ، ُرس بہنا ، ُغصّہ کرنا ، کَوڑ کھانی : [ُمنہ ُتھتھانا] ۔

● **ُتھتھی ، ُتھتی :** [مد ہ] ڈھیری ، کُسک ، ِڈھگ ، کُن (ڈھیر) ، تھدا ، تھدّی ، دکھی ۔

● **تھرّانا :** [لا ہ] کمب جانا ، ڈول جانا ، ڈر نال کمبنا ، ہل جانا ، تَرہ جانا ، ڈہلنا ۔

● **َتھر َتھر :** [ص ہ] کمبن والا ، کمبدا ہویا : [— کرنا] ۔ **تھرتھرانا (تھرتھر کانپنا) :** [مت ہ] تھرتھر کرنا ، کمبنا ، کمبنی ِچھڑنی ، کامبا لگنا ، کامبُو ِچھڑنا ، ڈرنا ، پکھی وانگ ڈولنا ۔ **تھرتھراہٹ ، (تھرتھری) :** [ہ] تھرتھری کنبنی ، ڈر ، کامبا ، کمبی ، کامبو ، کامبے دا تاپ ۔ **تھرتھر کُمبی :** [مد ہ] کمبنی ِچڑی ، ِچڑی ِجہا اِک پکھو ِجھڑا ہر ویلے کمبدا رہندا اے ۔

● **تھرڈ :** [ص ، انگ : Third] (۱) ِتیجا ، ِتیجے تھاں ۔ (۲) چھیکڑلے درجے دا ۔ **تھرڈ کلاس :** [ص ، انگ : Third Class] (۱) ِتیجا درجہ ، گڈّی ، جہاز یا کسے ُدوجی سواری ِوچ مسافراں دے بیٹھن دا لوک درجہ ، تیجے درجے دا ٹکٹ ۔ (۲) ردی تے بیکار چیز ُنو نفرت نال آکھدے نیں ۔

● **تھرکنا :** [لا ہ] پھڑکنا ، پھرکنا ، ِکسے انگ دا آپے آپ ہلنا ۔

● **تھرم تھڑا کرنا :** [مح ہ] ُتھو ُتھو کرنا ، ِپھٹّ لعنت کرنی ، پھٹکارنا ، ُتھوہ تھوہریاں پانیاں ، نفرت نال ُتھکنا ، ُدرکارنا ۔

● **تھرمامیٹر :** [نر ، انگ : Thermometer] تا ، تاپ یا ُجثّے دی گرمی ویکھن والی تا میچنی ۔

ِتھرنا : [لا ہ] (۱) ِنترنا ، صاف ہونا ، گار بہنا (پانی دا) ۔ (۲) آتھرنا ۔

تھڑا : [پ] تھڑا ، تھڑھا [مد : تھڑھی] بہن لئی اُچی تھاں ، اڈا ، چبوترا ، چونترا ۔

ُتھڑ جیا ، ُتھڑ ِدلا : [ص ہ] تھوڑ ِدلا ، بھگل ، ڈرو ، ڈراکل ، کم ظرف ، بے حوصلہ ، ُبزدل ، ڈرپوک ۔

تھڑکنا : [لا ہ] ِتھڑنا ، گُھسنا ، ُبھلنا ، کُراہے پینا ، ِوپھلنا ، ڈول جانا ، ِٹھبکنا ۔

ُتھڑی : [مد ہ] لعنت ، ُدرکار ، ِپھٹکار ، ُدرے لعنت ، بے پتی ، بے ِعزتی ، لہائی ۔ **ُتھڑی ُتھڑی کرنا** : [مح ہ] ُدرکارنا ، لعنت ملامت کرنی ، پھٹکارنا ، بھنڈی لانی ، نفرت کرنی ، ُبرا کہنا ، ُتھو ُتھو کرنا ، ُتھک ِپھٹ کرنی ۔

تھک : [ہ] تھک ُہٹ ، تھکیواں ، تھکاوا ، ہار ، اکت تھک ، اوازاری ، ُٹٹنی کُھسنی ، تھکن دی حالت ۔ **تھکا** : [ہ] تھکیا ہویا ، ُٹٹیا ہویا ۔ **تھکا اُونٹ سرائے کو تکتا ہے** : [اکھ ہ] تھکیا اُوٹھ سراں ول تکدا اے ، تھکے ہوئے ارام لئی آسرے بھالدے نیں ۔ **تھکا بیل** : [نر ص مح] تھکیا ُہٹیا بلد ، ِجلھا ڈھگا / بلد ، کمکوس ، کم چور ، بہانے باز ، ہجتی ۔ **تھکا مارنا** : [مح ہ] ویکھو : تھکانا ۔ **تھکا ماندا ، ہارا** : [ص ہ] تھکیا ُٹٹیا ، ہاریا ُہٹیا ، چوکھا تھکیا ہویا ، آکیا تھکیا ، تھکیا ہاریا ، بے ستا ، اکیا ہویا ۔ **تھکانا** : [مت ہ] تھکانا ، تھکا مارنا ، جی آکانا ، چلا دینا ، ِجچ کرنا ، تنگ کرنا ، عاجز کرنا ، حیران کرنا ، ِزچ کرنا ، سخت محنت کرانی ، ہمبانا ، کھلیاں پوا دینیاں (کم کرا کرا کے) ، کُھچاں کڈھا دینیاں (ُٹرا ُٹرا کے) ۔ **تھک کر ُچور ہونا** : [مح ہ] ڈاہڈا تھک ُٹٹ جانا ، ُہٹ جانا ، تھک مرنا ، تھک ہار جانا ، کھلیاں پینیاں ، ہمب جانا ، ُٹریا نہ جانا ، جی چھڈ جانا ، چوکھی محنت کر کے ساہ ست ُمکنا ، گھرک جانا (گھوڑا) ، ڈھرک یا ِڈھاک نکل جانا ، ہونکنا (نس نس کے) ، تھکیواں چڑھنا ۔ **تھکن** : [مد ہ] تھکا ۔ **تھکنا** : [لا ہ] [مت : تھکانا] تھکنا ، ِجسم دا کم کرن توں جواب دے جانا ، ُہٹنا ہارنا ، ُہٹرنا ، ہمت ُمکنی ، تھکیواں چڑھنا ، ہمب جانا ، ساہ ست ُمک جانا ، بے ستا ہونا ، آکنا ، اوازار ہونا ، (چوکھے کم توں) ، عاجز آنا (ُبرے سلوک توں) ۔

تھکا : [نر ہ] (۱) ڈلا ، ڈھیلا ۔ (۲) ُٹکڑی ۔ (۳) روڑی (گُڑ دی) ۔ (۴) ُپھٹی (دہیں دی) ، جمی ہوئی شے ۔ (۵) ڈھیر ۔ (۶) پگھر کے جمیا ہویا سونا ُرپا ۔

ُتھک ُتھکانا : [مت ہ عو] ُتھو ُتھو کرنا ؛ بد نظراں توں بچان لئی کسے بھیڑی بیماری دا ناں لین تے زنانیاں ُتھو ُتھو کردیاں نیں پئی نظر دا اثر نہ ہووے تے بیماری دفع ہو جاوے ۔

ُتھکم ُتھکا : [مد] (۱) ُتھکم ُتھکا ، ُتھکو ُتھکی ۔ (۲) گال مندا ، لڑائی بھڑائی ، آپو وچ جھگڑنا ۔

ُتھکَیل : [مد ہ] ُتھکی ہوئی ، چغلی ہوئی ، جٹھ ، چغل ، ُجوٹھ ، بے غیرتی ، کریچویں زنانی ، کوجھی ، بھیڑی ، ُبریار ، ِجھدا ناں آون

اُتے لوک تُھو تُھو کرن -

● ِتھگلا : [نر ہ] ٹاکی ، ٹلی ، ٹُکڑی (کپڑے دی) ، ِتھگڑی ، ِلیر -

● ِتھگلی : [مد ہ] (۱) ِتھگڑی ، ٹلی ، ٹاکی ، ِلیر (کپڑے دی) - (۲) تھوڑی ِجنی تھاں ، چھوٹا ِجہا مکان ، جُھگی - ِتھگلی لگنا : [مح ہ] (۱) جوڑ لانا (کپڑے نُو) ، ٹاکی لانی ، تھگڑنا ، ِتھگڑی لانی ، گنڈھنا - (۲) تیزی وکھانی ، کدھرے رسائی کرنی ، کِسے تھاں دی خبر لیانی ، دھوکھا کرنا ، فریبی تے مکرُو بننا -

● تھل : [نر ہ] (۱) ریتا ، ریتلی بھوں ، ریتلا دیس - (۲) سُکی تے کرڑی بھوں ، اُچی زمین - (۳) بیٹلا تھاں (شینہ دا) ، شیہاں دا علاقہ - (۴) سُک ، خُشکی [ض : جل] (۵) مقیش دے پُھل - تھل بیڑا : [نر ہ] (۱) بیڑی دا اڈا ، کِشتی یا جہاز دے ٹھہرن دی تھاں - (۲) پتا ، کھوج ، کُھرا ، ٹکانا - تھل بیڑا لگنا : [مح ہ] بیڑا بنّے لگنا ، ِٹکانے لگنا ، پار لگنا ، کنڈھے لگنا ، مُراد پُوری ہونی - تھل بیڑا نہ لگنا : [مح ہ] ہاتھ نہ مِلنی ، کنڈھے نہ لگ سکنا ، بھمل بھوسے کھاندے پھرنا ، ڈاواں ڈول رہنا ، سہارا نہ مِلنا -

● تھل تھل : [ص ہ] ڈھلا ، نرم ، ِپلپلا ، موٹا ، بچپچا ، پُھپھسا -

● تھلکا (تہلکہ) : [نر اُ] تھرتھل ، تھرتھلی ، کھڑکار ، کُھلدھو ، کھلبلی ، کھلبلی مچانی ، تھلکا مچانا ، ترتھل پانی ، بُھچال لیانا -

● تھلکنا : [مت ہ] تھرکنا ، ڈولنا -

● تھلی : [مد ہ] ریتلی زمین (جِس وچ آدمی کُھبھ جاوے) ، کُھبّھن (مد) -

● تھلیا : [مد ہ] ِنکی تھالی ، ٹھوٹھی ، ِمٹّی دی تھالی ، رکابی ، ِپرچ - تھلیاں دھرنا ، رکھنا : [مح ہ] تھڑیاں دھرنیاں ، دند نکلن توں پہلاں بالاں دے مسوڑیاں دا پُھل جانا ، دندیاں دھرنیاں ، دندیاں کڈھنیاں -

● تھم : [نر ہ] تھمّ ، وڈی تھمّی ، پاوا ، تنا (رُکھ دا) ، اِک مٹھیائی دا ناں (جھڑی ہندیاں مندریں چاڑھدیاں نیں) روک ، اٹکا ، لٹھ ، سہال (ویلنے دی) - تھم ہو جانا : [مح ہ] پیر سُج جانے ، ٹُریا نہ جانا ، لتّاں دا پُھل جانا ، ہمب ہُٹ جانا ، من من دا پیر ہو جانا [پ مح] -

● تھما دینا ، تھمانا : [مت ہ] {لا : تھمنا} (۱) پھڑانا ، تھمانا ، دینا ، حوالے کرنا - (۲) روکنا ، ورجنا ، مناہی کرنی - (۳) ٹھہرانا ، اڈکانا - تھما رہنا : [مح ہ] تھمیا رہنا ، ڈکیا رہنا ، رُکیا رہنا - تھم جانا (تھمنا) : [لا ہ] رُکنا ، ٹھہرنا ، رُک جانا ، صبر کرنا ، چُپ رہنا ، کھلونا ، اٹکنا ، مٹّھا ہونا - [مت : تھمانا] -

● تھمڑا : [نر ہ] (۱) تھمّ ، تھمّی ، موٹا تھمّ - (۲) موٹا آدمی -

● تھن : [نر ہ] گاں ، مجھّ ، بھیڈ ، بکری وغیرہ دے دُدھ نکلن والے انگ ، تھن ، دُدھ دین والی مادی دا ممّا - تھن تلے کا دودھ : [مح ہ] چُواواں ، تازہ چویا ہویا دُدھ ، کھرا دُدھ ، دھاراں (دُدھ دیاں) ، سجرا سجرا دُدھ رجویں

طاقت دیندا اے ، ایس کر کے اُہدی ودھیرے سوبھا کیتی جاندی اے - **تھن ٹُوٹا :** [ص ہ] تھن ٹُٹّٹ ، تھن ٹُتّا ، جھڑا بال اگیترے ہی دُدھ پینا چھڈ جاوے ، ماڑا ، مریل جھا ، ڈرُو ، نکارا (افسر/جی) ، جھڑا آپنے پورے اختیار نہ ورتے -

● **تھنی :** [مد ہ] گھوڑی دی اِک بیماری جھدے نال اُہدی کھلّ یا تھناں وچ کیڑے پے جاندے نیں -

● **تھنیلا :** [نر ہ] تھن ٹھلّھ جانا ، دُدھ پیاندی ماں دے تھناں وچ ددھ جم جانا جھدے نال بڑی پِیڑ ہُندی اے -

● **تھو :** [مد ہ] (۱) تھوہ ، تھکّن دی واج - (۲) تھک ، پھٹ ، درے - **تھو تھو :** [مد ہ] (۱) تھوہ تھوہ ، تھو ، وار وار تھکن دی واج - (۲) تھک پھٹ ، لعنت ، درکار - (۳) رب نہ کرے (کسے بری یا نحش چیز دا ناں لین یا سُنن اُتے وی تھو تھو آکھدے نیں) - **تھو تھو تھدا :** [مد ہ] (بال بولی) ، تھوہ تھوہ تھوہریا ، جد کوئی کھڈاری کسے کھیڈ وچوں ہار کے بھجّن لگے تد اُہ آکھدا اے ہُن فیر کدے نہیں کھیڈاں گا - بالاں وچ ہار منن/منان دی اِک ریت ، دوجے بنے جے کوئی پدن دے ڈر توں روند مارے یا کھیڈ نو ادھ وچکار ہی چھڈ جائے تے اُہدی مِیٹی دیدے نیں ، بالاں دے خیال موجب اِنج کیتیاں اگلے جہان جا کے نسن والے نو سو مِیٹی دینی پوے گی - **تھو تھو کرنا :** [مح ہ] تھکنا ، کریچ کرنی ، تھوہ تھوہ کرنا ، درکارنا ذلیل کرنا ، بے عزتی کرنی -

● **تھوا :** [نر ہ] (۱) ڈھگ ، ڈھیر ، کُسک - (۲) تھوبا (گِلی مٹی دا) - (۳) دڑی مُنی (حد دا نشان) - (۴) نکا ، نکارا (آدمی) -

● **تھوبڑ تھابڑ :** [ص ہ] بھیڑ بُتھنا ، کوجھا ، بدشکل ، "بھیڑا بُوتھا" تھن مُتھنا ، جھدا مونہہ متّھا تے نک نقشہ چنگا نہ ہووے -

● **تھوبڑ ، تھوبڑا :** [نر ہ سٹھ] ڈھلکیا ہویا مونہہ ، بُوتھا ، بُتھاڑ ، بُتھاڑا - **تھوبڑا سجانا :** [مح ہ] بُوتھا سُجانا ، رُسنا ، بُرا منانا ، تڑنگ ہونا ، مونہہ وٹ لینا ، مونہہ سُجا بہنا ، گھسُّن ورگا مونہہ بنانا -

● **تھوپ تھاپ کر دینا :** [مح ہ] دفع کر دینا ، مِٹا دینا ، دبا دینا ، تھپ تھپ دینا ، چنگی مندی چیز دے کے ٹُرکانا ، گلوں لاہنا -

● **تھوپنا :** [مت ہ] (۱) تھپّنا ، پتھنّا - (۲) ڈھیر لانا - (۳) مڑھنا (کم ، دوس) - (۴) تھاپنا - (۵) لِمبنا ، لیپنا - (۶) ناں لانا ، دوس لانا - (۷) گُلا پکانا ، موٹی تہ لانی ، تھوبا لانا -

● **تھوترا :** [ص ہ] نِکمّا ، خراب ، ماڑا ، وِگڑیا ہویا ، کھوتریا ہویا -

● **تھوتھا :** [ص ہ] سکھنّا ، خالی ، پھوکا ، پولا ، اندروں خالی ، ہوچھا ، نِکمّا = [تھوترا] لُنڈا سپ ، نیلا تھوتھا - **تھوتھا چنا باجے گھنا :** [اکھ ہ] (سکھنا ، بھانڈا بہتا کھڑکے) ، گُنی

لوک ہنکاری نہیں ہُندے ، اخے ماڑا مُونہ زور ہُندا اے ، اکھنا نہ مکھنا ڈھول وچے سُلکھنا ۔ **تھوتھے پھوڑیں اُڑ اُڑ جائیں :** [اکھ ہ] تھوتھے (دانے) چھٹیے تے اُڈ اُڈ جاندے نیں ۔ خالی خولی اوڑک گلاں نال کجھ نہیں بن دا ، نکمیاں گلاں نکمیاں ای ہُندیاں نیں ۔ **تھوتھے تیروں سے اُڑانا :** [مح ہ] ڈاہڈی مار مارنی ، پُٹھی چھری نال کوہنا ، بُرا مارنا ، ڈاہڈا ستانا ۔ **تھوتھی بات :** [مح ہ] واہیات گل ، بے معنی گل ، بودی بات ، یکّڑ ۔

● **تُھوتھنا ، تُھوتھنی ، تُھوتنی :** [مد ہ] بُوتھ ، بُوتھا ، بُوتھی ، بُتھاڑا ، بُتھاڑ ، مُونہ (گھوڑے یا کسے ہور جانور دا) تھتّنا ، مُنی ، تھتّنی (سُور دی) ۔ **تُھوتھنی پُھلانا :** [مح ہ] بُوتھا سُجانا ، مُونہ پُھلا لینا ، مُونہ ڈھلکا لینا ، رُسنا ، خفا ہونا ، نراض ہونا ، غصے وچ آجانا ۔

● **تُھورنا :** [مت ہ سٹھ] ، اُگل نِگل کرکے کھانا ، ٹُھوسنا ، داڑھنا ، چِتّھن باجھ کھائی لنگھائی جانا ۔

● **تھوڑا :** [ص ہ] تھوڑا ، گھٹ ، کَسّا ، کَجھ ، ادھورتّا ، ذرا جِنا ، تھوڑا جیہا ، جھڑا پورا نہ ہووے ۔ **تھوڑا بہت :** [ص ہ] تھوڑا بُہتا (بوہتا) ، کَجھ نہ کَجھ ، گھٹ ودھ ، تھوڑا جِہا ، تھوڑا جِنّا ۔ **تھوڑا تھوڑا :** [تف ہ] تھوڑا تھوڑا ، ذرا ذرا ، بھورا بھورا ، ہَولی ہَولی ، مَٹھا مَٹھا ، ماڑا ماڑا ، کَجھ کَجھ ۔ **تھوڑا تھوڑا ہونا :** [مح ہ] بَھیڑا ہینا ، کچّا ہونا ، شرمندیاں ہونا ، پانیوں پانی ہونا ۔ **تھوڑا کریں غازی میاں بہت کریں ڈفالی :** [اکھ ہ] اونا کم نہیں ہُندا جناں چمچے مشہور کر دیندے نیں ۔ جدوں کسے دے تھوڑے جیہے کم نو خوشامدی لوگ وڈا مشہور کر دین اودوں آکھدے نیں ۔ **تھوڑا کھانا دہلی کا رہنا :** [اکھ ہ] وسنا دلی دا بھاویں کھان نو تھوڑا ہی لبھے ، تھوڑا کھائیے پر چنگا کھائیے ، رہیے اوتھے جتھے رہن دا سر سوا دہووے ۔ [پ] : وسیے لاہور بھاویں جُھگی ہووے ۔ **تھوڑا ہی :** [مح ہ] اُکا نہیں ، بالکل نہیں ، کدی نہیں ، ہرگز نہیں ، واہ ہو ای نہیں سکدا ۔ **تھوڑی بھی بہت ہے آبرو کی :** [اکھ ہ] عزت آبرو نال ملے تے تھوڑی وی بڑی اے ، لالچ کرکے ذلیل ہون توں بچّن دی ہت اے ۔ **تھوڑی پونجی خصمے کھائے :** [اکھ ہ] = تھوڑی پُونجی کھسم نو کھاوے ، تُھڑ پونجیے بپاری دا خرچا ای پُورا نہیں ہندا ، اُہ راس وی کھا جاندا اے تے ہتّھل ہو جاندا اے ۔

● **تھوک :** [نر ہ] {ض : پرچون} (۱) تھوک ، کٹھّا مال ، بدھّا سودا ۔ (۲) ڈِھگ ، ڈھیر ، کُسک ۔ (۳) گِنتی ۔ (۴) لکھت ، پٹّا ، سند ۔ (۵) بدھی مُٹھے ۔ (۶) حِصّہ ، پتّی (۷) جتھا ، ٹولا ۔ (۸) جِتھے کئی حداں مِلن ۔ **تھوک بست :** [مد ہ] کَچّھ ، حد بندی ، مِن کے حداں بنھنیاں ۔ **تھوک بندی :** [مد ہ] پٹّا ، اقرار نامہ ، لِکھت ، پِنڈ ونڈن دا معاہدہ ۔ **تھوک دار :** [نر ہ] (۱) موہری ، آگُو ۔ (۲) پٹّے والا ۔ (۳) تھوک دا وپاری ، کٹھّا سودا ویچن والا ۔ **تھوک فروش :** [نر ہ] {ض : پرچونیا} ، تھوک

دا بپاری ، بڈھے سودے کران والا ، وڈا سُداگر ، اکٹھا مال ویچن والا ۔

● **تُھوک** : [نر ہ] تُھک ، مُوہوں نکلنا والا پانی ، اُگال ، لعاب ، لب (نر) ، کھنگھار ۔ **تھوک اُچھالنا** : [مح ہ] (۱) تُھک سُٹنی ۔ (۲) بکنا ، حُجت کرنی ۔ **تُھوک بِلونا** : [مح ہ] تُھک ولوڑنی ، پانی رِڑکنا ، کُتھاہری محنت کرنی ، نِکمّی بحث کرنی ، تُھکیں وڑے تلنے ۔ **تُھوک چاٹنا** : [مح ہ] تُھک کے چٹّنا ، مُکّر جانا ، بد عہدی کرنی ، ہاں کرکے نانہہ کر جانا ، یا انکار کرکے ہاں کر لینا ، کوئی کم نہ کرن دی سَونہہ کھا کے وی کر دینا ۔ **تُھوک سے ستّو گیلا نہیں ہوتا** : [اکھ ہ] = تُھکیں وڑے نہیں تلے جاندے ، تُھک نال وڑے نہیں پکدے ، خرچ کیتیاں ہی کم سوار سکیدا اے ، بھیڑیاں کیرساں پھکڑی لواندیاں نیں ۔ **تُھوک کر چھوڑنا** : [مح ہ] تُھک کے چھڈنا ، بے عزت کر کے چھڈنا ، ذلیل کرکے چھڈنا ، پت لاہنی ، لہائی کر کے چھڈنا ۔ **تُھوک لگا کر رکھنا** : [مح ہ] تُھک لا کے رکھنا ، چوکھا سانبھ کے رکھنا ، جوڑ جوڑ کے رکھنا ، کیرس کنجُوسی نال جمع کرنا ۔ **تُھوک لگانا** : [مح ہ] تُھک لانی ، دھوکھا دینا ، نُقصان پُچانا ، ہرا دینا ، سِر مُننا [مح] ، ذلیل کرنا ، اِک گال وی اے ۔ **تُھوکنا ، تھوک دینا** : [مت ہ] تُھکنا ، تُھک سٹنا ، دُرکارنا ، پھٹکارنا ، کریچ کرنی ، غُصّہ تُھکنا ، جان دینا ۔ **تھوک ہے** : [مح ہ] لعنت اے ، پھٹکار اے ، افسوس اے ، لعنت ہوے ، تُھوہ تُھوہ ، دُرے دُرے ۔

● **تھولی** : [مد ہ] (۱) دلیا ، مِٹّھا دلیا ۔ (۲) چھان ۔

● **تُھونی** : [مد ہ] تھمّی ، کھمبا ، تھم ، اڑواڑ ۔

● **تھوہر** : [مد ہ] (۱) تھوہر ، اِک کنڈیالا تے زہری رُکھ جس وِچوں دُدھ جِہا نِکلدا اے ۔ (۲) قرآن شریف دی رُو نال دوزخیاں دا کھانا ۔

● **تھئی** : [مد ہ] تہہی (روٹیاں دی) ، ڈِھگ ، ڈھیر ، تھبّا ، تہ کیتے ہوئے کپڑیاں دی تہہی ۔ **تھئی تھئی** : [مد ہ] تال ، سمّ ، تاڑی ، توڑی ، نچّن گاوّن دی واج ، تا تا ، تھئی تھئی ۔ **تھی دل کی سادی جس کا پاتی اُس کا کھاتی** : [اکھ ہ] دل دی سادی سی ، جھدا لبھدا اوسے دا کھا لیندی ، بے حیا تے مطلبی زنانی بارے آکھدے نیں ۔

● **تھیلا** : [نر ہ] (وڈّی تھیلی) تھیلا ، جھولا ، بُچکا ، گُتھلا ، بیگ ۔ **تھیلا کرنا** : [مح ہ] مار مار کے سُجا دینا ، تھیلا بنا دینا ، دب پھنڈنا ، تاوُنی لانی ، ہڈی پسلی توڑ دینی ، پِنج سٹنا ۔

● **تھیلی** : [مد ہ] [وڈ : تھیلا] ، گُتھلی ، تھیلی ، بُچکی ، جھولی ، بغلی ، کیسا ، توڑا ، {اِیک : تھیلیا ، تھیلڑی} ۔ **تھیلی کا مُنہ کھولنا** : [مح ہ] دولت لُٹانی ، کھلا خرچ کرنا ، بوری دا مُونہہ کھولھنا ، انھّے واہ خرچنا ، سخاوت کرنی ، فضول خرچی کرنی ۔ **تھیلی میں روپیّا اور مُنہ میں گُڑ** : [اکھ ہ] تھیلی وِچ روپیّا تے مُونہہ وِچ گُڑ ، پیسا ہووے تے سبھے

مراداں ملدیاں نیں ، رج کھان دیاں سبھ مستیاں نیں ۔

● **تھینکس :** [نر ، انگ : Thanks] شکریہ ، شکریے ، مہربانیاں ، مہراں ، بڑی مہربانی ، اِہ لفظ انگریزی دان لوک ورتدے نیں ۔

● **تھیوا :** [نر ٥] تھیوا ، نَگ ، نگینہ (مُندری دا) ۔ **تھیوا کھودنا :** [مح ٥] تھیوا اُکرنا ۔ مُندری دے تھیوے اُتے پُھل بنانے ، [تھیوا = نَگ ، نَغ] ۔

● **تھیُوری :** [نر ، انگ : Theory] خیال ، وِچار ، اصول ، سوچ ، مسئلہ ، نظریہ ، حجّت ، دلیل ، سچ بیان ، کسے مسئلے اُتے اُچے سُچے تے پکّے پِیڈھے خیال ۔

● **تھیئٹر :** [نر ، انگ : Theatre] (١) مَنڈوا ، تھیٹر ، تماشا گھر ، جِتھے تماشے ہون تے ڈرامے کھیڈے جان ۔ (٢) آپریشن دا کمرا ۔

● **ٹاپ** : [ہ] (۱) سُمب ، پوڑ ، ٹاپّا ۔ (۲) ڈغا ۔

● **ٹاپا** : [ہ] کھانچا ، ٹوکرا ، کھارا ۔

● **ٹاپنا** : [ہ] ٹپّنا ، کُدنا ، دبڑ دبڑ ہونا ۔

● **ٹاپُو** : [ہ] ٹاپُو ، بیٹ ، بریتا ، جزیرہ ۔

● **ٹاٹ** : [نر ہ] ٹاٹ ، تپّڑ ، تپّڑی ، بورا ۔

● **ٹاس** : [انگ] پُگنّا ، اِچنّا مِچنّا ، الّو بوچی ، پہل کڈھنی ۔

● **ٹال مٹول** : [ہ] ٹال مٹول ، آلا ٹالا ، لارا لپّا ، ٹالا مٹولا ، عُذر بہانا ، پیچ ، حیلہ ، ٹرکاوا ۔

● **ٹالنا** : [ہ] ٹالنا ، ، ٹالا کرنا ، ٹال دینا ، نٹھانا ، ٹپانا (ویلا) ، لارے لانے ، پیچ لانا ، بہانہ کرنا ، پرھاں کرنا ، دفع دُور کرنا ، ٹرکانا ، ہٹانا ، مگروں لاہنا ، اگھاں پانا ، ڈام لانا ۔

● **ٹامک ٹوئیے مارنا** : [اُ] اٹکلاں اُتے ٹُرنا ، ٹیوے لانے ، خوار ہونا ، رُلنا ، انھے کُھوہ وچ اِٹاں مارنیاں ، بھمل بھوسے کھانے ۔

● **ٹانٹ** : [ہ] ٹِنڈ ، گنج ، ٹُٹری ، سِری ، مُنڈی ، مَڑھ ، ٹوٹری ۔ **ٹانٹ کُھجانا** : [ہ] ٹِنڈ اُتے کُھرک ہونی ۔

● **ٹانڈ** : [ہ] (۱) کانس ، پھٹی ، پڑچھتّی ، (۲) منتّھی ، منتّھا ۔ (۳) ڈھیر ، کُسک ، ڈھک ۔

● **ٹانکا** : [ہ] ٹانکا ، تروپا ، سیُون ، گنڈھ ، تُرپ ، جوڑ ، ہودی ۔ **ٹانکا اُدھڑنا** : [ہ] تروپا ٹُٹنا ، ٹانکا کُھلھنا ، بخیہ اُدھڑنا [ہ] جوڑ اُکھڑنا ۔ **ٹانکا لگانا** : [ہ] ٹانکا لانا ، جوڑنا ، تروپا لانا ، بخیہ کرنا ۔ ساک کرنا ، ناتا جوڑنا ، نال رلانا ، نتّھی کرنا ۔

● **ٹانکنا** : [ہ] ٹانکنا ، سینا ، سیُونا ، بخیانا ، ٹانکے لانا ، گنڈھنا ، جوڑنا ، جوڑ لانا ، ایگندنا ، نِگندے مارنا ، اڑنگنا ، ٹُنگنا ، نتّھی کرنا ، چنڈنا ، تکھیانا ، ریتنا ، مُچّھنا ، ٹھگنا ، بھروٹنا ۔

● **ٹانکی** : [ہ] چھپنی ، کُنڈ ، چوبچّا ، ٹینکی ، ٹانچی ۔

● **ٹانگ** : [ہ] (۱) ٹنگ ، جنگھ ، لت ، پاوا ۔

ٹانگ اَڑانا : [ہ] اڑانگڑی مارنی ، لت وچ لت پھسانی ، لانگڑی دینی ، ٹنگ اڑانی ، لت ڈاہنی ۔ ڈکنا ، اَڑچ پانی ۔ **ٹانگ برابر** : [ہ] ٹنگ جِنا ، لت جیڈا ، نِکڑا ، نِکا جِہا ، چھیٹکا تے مدھرا ۔ **ٹانگیں پسار کے سونا** : [ہ] لتّاں پسار کے سونا ، نِسل ہو کے سونا ۔ **ٹانگ تلے سے نکلنا** : [ہ] لت ہیٹھوں لنگھنا ، تھلّے لگنا ، کانا ہونا ، ڈھے جانا ۔ **ٹانگ توڑنا** : [ہ] لت بھنّنی ، ٹنگ تروڑنی ۔ **ٹانگیں توڑنا** : [ہ] لتّاں توڑنیاں ، کھچّاں کڈھنیاں ، چوکھا نسانا ، بھجانا ۔

● **ٹائر** : [اَ] ٹیر ۔

● **ٹائم** : [اَ] ویلا ، وقت ، سماں ، ٹیم ۔

● **ٹائیٹل** : [اَ] ٹیٹل ۔

● **ٹائیفائڈ** : [اَ] مُحرقہ تاپ ، مُنیادی بخار ۔

● **ٹب** : [اَ] ٹپّ ۔

● **ٹِبّا** : [ہ پ] ٹِبّا ، ٹِلّا ۔

● **ٹپانا** : [ہ] ٹپانا ، بُڑھکانا ، کُدانا ، اُچھالنا ۔

● **ٹپکنا** : [لا ہ] چوآ چوآ ڈِگنا ، چونا ، سِمنا ، چھن کے ڈگنا ، نچوڑیا جانا ، پکے پھل دا ڈِگنا ۔

● **ٹٹری** : [ہ] کھوپری ، گنج ، ٹونی ، ٹوٹنی ، ٹوٹری ، ٹٹری ، گنجی سِری ۔

● **ٹٹول** : [ہ] ٹوہ تاہ ، چھوہ ، ڈھونڈ ، بھال ، ٹوہ ۔ **ٹٹولنا** : [ہ] ٹولنا ، پھولنا ، ٹوہنا ، چھوہنا ، ہتّھ لا کے جاچنا ، پرکھنا ۔

● **ٹٹّی** : [ہ] (۱) ہگھا ۔ (۲) چِخ ، سِرکی ۔ (۳) اُلکا ، اُہلا ، ساتا ، اوٹ ، پڑدا ۔ (۴) جھاڑا ۔ **ٹٹّی کی آڑ میں شکار کھیلنا** : [ہ] ٹٹّی اُہلے شکار کھیڈنا ، اُلک چھپ کے بُرا کرنا ، گُجھے گُجھے کارے کرنے ، پڑدے وچ عیب کمانا ۔

● **ٹخنا** : [ہ] گِٹّا ۔

● **ٹِڈّی** : [ہ] ٹڈی ، تِرڈّی ۔

● **ٹرخانا** : [ہ] لڑکانا ، ٹالنا ، تِلکانا ، ٹرکا چھڈّنا ۔

● **ٹس سے مس نہ ہونا** : [اَ] اکاّ نہ ہلّنا ، آپنے تھاں رہنا ۔

● **ٹسک** : [ہ] چِیس ، پِیڑ ، چُبھک ، تراٹ ، سُول ، دُکّھ ، خار ، کِیھج ۔

● **ٹسوے** : [ہ] ہنجُو ، اتھرُو ، اتّھراں ، ہنجاں ، گلیڈو ، جُھوٹّھے ہنجو ۔

● **ٹُک** : [ہ] ٹُک ، ذرا ، تھوڑا ، بھورا ، اِتّا کُو ، تھورا جِہا ۔

● **ٹِکانا** : [ہ] ٹکانا ، جانا ، کھوبھنا ، جڑنا ، لانا ۔

● **ٹِکٹِکی** : [ہ] تک ، تکنی ۔ (۱) تاڑی ، ٹِکویں نظر ، نِیجھ ، گُھوری ، اِکسار ویکھنا ۔ (۲) کاٹھ ۔ (۳) شِکنجا ۔ **ٹِکٹِکی باندھنا ، (لگانا)** : [ہ] تاڑی لانی ، نِیجھ بنھنی ، گُھوری وٹنی ، تاڑنا ۔

● **ٹکّر** : [مد ہ] ٹکّر ، بِھیڑ ، دھکّا ، ڈھڈّ ، دُھسّ ۔ **ٹکریں مارنا** : [ہ] ٹکراں مارنیاں ۔

● ٹکڑ ٹکڑ : [و] ٹکر ٹکر ، ہٹ ہٹ ، ہتر ہتر ، بکا بکا ہو کے ، آنے پاڑ پاڑ کے ، آکھاں ٹڈ کے ۔

● ٹکڑا : [ہ] ٹکّر ، ٹکڑا ، ٹغڑا (لو) ، ٹک (روٹی دا) ، بھورا ، ٹوٹا ، پتّی ، بھاگ ، کھنّ ، کھنی ، برکی ، چھوڈا ، ڈکّرا ۔ ٹکڑے کرنا : [ہ] ٹوٹے کرنے ، بھننا ، تروڑنا ، ڈکرے کرنے ۔

● ٹکلی : [ہ] ٹکّی ، ٹکّی روٹی ، منّی ٹکلی ۔

● ٹکوا : [نر ہ] ٹوکا ۔

● ٹکور : [ہ] (۱) ٹکور ، سیک ۔ (۲) دھکّا ، سٹ ۔

● ٹلنا ، ٹل جانا : [ہ] ٹلنا ، ٹل جانا ، پاسے ہونا ، ٹبھنا ، کھسکنا ، تھڑکنا ، ٹالا کر جانا ، دفع دور ہونا ، لنگھ جانا ، ہٹ جانا ۔

● ٹلّیں مارنا : [ہ] یاویاں گلاں کرنیاں ، بکنا ، شیخیاں مارنیاں ، لپاٹاں مارنیاں ۔

● ٹماٹر : [أ] کھٹّے وتُوں ، چینگن ، ٹماٹر ۔

● ٹمپریچر : [أ] گرمی ، تا ، سیک ، بھخ ، بخار ، تاپ ۔

● ٹمٹمانا : [ہ] ٹمکنا ، جھلملانا و ڈبکنا ، ٹما ٹما بلنا ، بجھنہار ہونا ، دیوے دی لائٹ تھڑکنی ۔ ٹمٹماہٹ : [ہ] ٹمتّھی لو ، مٹھی رشنائی ، تھڑکدا چانن ۔

● ٹنٹا : [ہ] جھگڑا ، جھنجٹ ، بکھیڑا ، جھیڑا ، کُتّی چیکا ، پھڈا ۔

● ٹنٹگارنا : [ہ] ٹنکنا ، ٹھونگنا ، چنجھ مارنی ۔

● ٹوٹ : [ہ] (۱) ٹٹّ ، بھجّ ، ترٹّ (۲) نکھیڑا ، وچھوڑا ، پھٹّ ، اجوڑ ۔ ٹوٹ پڑنا : [ہ] ٹٹ کے پےَ جانا ، اِکٹّو واری جا پینا ، دھاوا کرنا ، چڑھائی کرنی ، جھٹّی لانی ۔ ٹوٹ پھوٹ : [ہ] ٹٹّ پھٹّ ، ٹٹّ بھجّ ، توڑ بھنّ ، ٹٹّ کُھس ، چورا بھورا ۔

● ٹوٹا : [ہ] (۱) گھاٹا ، گھاٹ ، ٹوٹ ، ٹوٹا ، توڑ ، توڑا ، تنگی ، بھکھ ننگ ۔ (۲) وٹّا ڈنّ ، چٹّی ۔

● ٹوٹا : [ص ہ مف] ٹٹّا ، ترٹّا ، بھجّا ، اَنپُورا ، اکتّیا ہویا ، اوازار ، رسّیا ، نراض ، خستہ ، نمانا ، وچارا ۔ ٹوٹا پھوٹا : [نر ہ] ٹٹّا بھجّا ، ٹٹّا کُھسا ، بھجّا ترٹّا ، پرانا سرانا ، ماڑا موٹا ۔

● ٹوٹکا : [ہ] ٹوٹکا ، اُپا ، جادو ، ٹونا ، جھاڑا ، منتر ، اوہڑ پوہڑ ، اوہڑ توڑ ، دارو بوٹی ۔

● ٹوٹنا : [ہ] ٹٹّنا ، ترٹّنا ، بھجّنا ، ٹوٹے ہونے ، نکھیڑنا ، وکھ ہونا ، کڑکنا ، تڑکنا ۔

● ٹوکرا : [ہ] کھارا ، ٹوکرا ، چھابّا ، بھار ۔ ٹوکری : [ہ] ٹوکری ، کھاری ، چھابی ، چھابڑی ۔

● ٹوکنا ، (ٹوک دینا) : [ہ] ٹوکنا ، ٹھاکنا ، ورجنا ، روکنا ، منع کرنا ، ٹوک لانی ، بھل چک کڈھنی ، ٹوکا ٹاکی کرنی ۔

● ٹولا : [ہ] ٹولا ، اِکٹّھ ، دھر ، بنیدھڑ ،

ڈھانی ، منڈلی ، ڈھیر ، ڈھگ ، کُسک ، ُچنگ -

● ُٹونٹی : [ہ] ُٹوٹی -

● ٹوٗنگنا : [ہ] ُٹھنگنا -

● ٹوہ : [ہ] کھوج ، ُڈھونڈ ، بھال ، پتّا ، بچھان ، کَیڑ ، ُسوہ ، ُسونہ ، گویڑ ، بِڑک ، دھیان ، چھوہ ، ٹوہ - ٹوہ لگانا (لینا) : [ہ] ُسوہ لینی ، َپتا کڈّھنا ، ُڈھونڈ بھال کرنی ، گویڑ کرنا ، کھوج لانا ، ُپچھ گُچھ کرنی ، انترا لینا ، ِنیت جانَنی - ٹوہ میں رہنا : [ہ] ٹوہ وچ رہنا ، بھال وچ ہونا - ٹوہا ٹوئی : [ہ] ٹوہا ٹاہی ، ُڈھونڈ بھال ، ٹوہ ٹاہ ، پرچول - ٹوہنا : [ہ] چھوہنا ، پھولنا ، ُڈھونڈنا ، تلاش کرنی ، لبھنا ، بھیت لینا ، نیت جاننی ، ٹوہنا - ٹوہیا : [ہ] ُسوہیا ، کَیڑی -

● ٹہل : [ہ] (۱) چہل قدمی یا تھوڑی جہی سیر ، گشت - (۲) خاطر خدمت ، ٹہل سیوا ، چاکری ، غلامی -

● ٹہلا دینا : [ہ] ِکھسکا دینا ، ٹال دینا ، گم کر دینا ، دفع کر دینا ، ہٹا دینا ، کڈھ دینا -

● ٹہلانا : [ہ] سیر (َسیل) کرانی ، ُٹرانا ، باہر پھرانا ، ہٹانا ، ِاک پاسے کرنا ، غائب کرنا ، خارج کرنا -

● ٹہلنا : [ہ] ٹہلّنا ، َہولی َہولی پھرنا ، سیر کرنی ، چکّر لانے ، ُٹرنا پھرنا ، وکھ ہونا ، ُٹر جانا -

● ٹہنا : [ہ] ٹہن ، ڈہن ، ڈہنا -

● ٹہنی : [ہ] َڈہنی ، َلغر -

● ٹیپ ٹاپ : [ہ] َبن َبنا ، سجاوٹ ، پھبنا ، سج ، سجوت ، َٹیں ، ٹوہر ، دب ، دبا ، شان ، وج گج ، ٹہکا ، بن ٹھن ، شان شوکت ، نخرا ، ُشوکا شاکی -

● ٹیڑھ : [ہ] (۱) ِڈنگ ، ِونگ ، ٹیڈھ ، ول ، وٹ ، پیچ ، اُلجھیڑا ، ِچبّ - (۲) ُسورکھ ُپنا ، بے سمجی - (۳) وڈیائی ، ہینہ ، ُہونہ ، غرور ، آکڑ ، َٹیں -

● ٹیڑھا : [ص] ِلفیا ہویا ، ٹیڈھا ، ِونگا ، ِڈنگا ، ِچبّا ، آڈّا ، کواسا ، کوڈا ، ول والا ، ِڈنگ پڑنگا ، ِضدّل ، ہٹیلا ، َویری ، ُمخالف ، شرارتی ، اَکّھڑ ، اُجڈ ، بد مزاج ، خفا ، ناراض ، کبّا - ٹیڑھا پن : [ہ] ٹیڈھ ، ِونگ ، َول ، ِڈنگ َویر ، ُدشمنی ، مخالفی ، شرارت ، اُجڈ ُپنا بد معاشی ، ُگنڈ ُپنا ، بد مزاجی - ٹیڑھا جواب : [ہ] ُپٹھّا جواب ، اوکھا یا کھرھوا جواب ، کِھجوبں گل - ٹیڑھا سوال [ہ] اولی گل ، اڑاونی - ٹیڑھا ُمعاملہ : [اُ] اوکھّا کم ، اَوکڑ ، اَکھیائی ، گنجھل - ٹیڑھا نظر آنا : [ہ] ٹیڈھا جاپنا ، کبّا ِدسنا ، کھرھوا لگنا ، ُرسیا ُرسیا جاپنا - ٹیڑھا ہونا : [ہ] ِونگا ٹیڈھا ہونا ، ُرسّنا ، کھرھوا بولنا ، ِتنگڑنا ، آکڑنا ، کھھبڑنا - ٹیڑھی آنکھ سے دیکھنا : [ہ] ٹیڈھا ویکھنا ، کانی اَکّھے ویکھنا ، غصے نال ویکھنا ، َبھیڑی نظر نال تکنا ، ُبرا جاننا ، َبھیڑا سمجھنا - ٹیڑھی آنکھیں کرنا : [ہ] اَکّھاں پرتا لینیاں ، بے لحاظی کرنی ، َبھیڑی اکھ نال ویکھنا -

ٹیڑھی ترچھی سنانا : [٥] وادھی گھاٹی کرنی ، مندا چنگا بولنا ، غصے ہونا ، خفگی دیاں گلاں کرنیاں ۔ **ٹیڑھی چال چلنا** : [٥] ٹیڈھی ٹور ٹرنی ، بھیڑے چالے پھڑنے ، کُراہے پینا ، اُلٹے کم کرنے ۔ **ٹیڑھی سنانا** : [٥] رکھیاں گلاں کرنیاں ، سڑیاں سُٹنیاں ، چنگا مندا بولنا ، پُٹھا جواب دینا ، اوکھا بولنا ۔ **ٹیڑھی سیدھی** : [٥] پُھٹی سدھی ، ونگی چبی ، کوڑیاں مٹھیاں گلاں ۔ **ٹیڑھی کھیر** : [٥] اَکھیرا کم ، اولا معاملہ ، اُلجھاواں مسئلہ ، گلا پینا ، انہونی گل ، اوکڑ ، آفت ، مصیبت ، اَکھیائی ، جھمیلا ، وسوں باہری گل ۔

● **ٹیس** : [٥] چُبھک ، چیس ، ٹسک ، تراٹ ، ترکٹھی پیڑ ، پیڑ دی لہر ۔

● **ٹیک** : [٥] (۱) تھمی ، تھم ، آسرا ، سہارا ، پشتی ۔ (۲) نکی پہاڑی ، ٹبا ، ٹلا ۔ (۳) تھڑا ، چونترا ، اُچی تھاں ۔ **ٹیک لگانا** : [٥] ڈھو لانا/لانی ۔

● **ٹیکا** : [٥] (۱) ٹکا ، تلک (سندھور دا) ، ممکنا ، بندی ، ٹیکا ، لودا (ماتا وغیرہ توں بچن دا) ۔ (۲) داغ ، نشان ۔ (۳) مطلب ، وضاحت ، تفصیل ۔

● **ٹیلا** : [٥] ٹلا ، ٹبا ، اُچی تھاں ، نکی پہاڑی ، ڈھیر ، آچی زمین ۔

ٹھ

● **ٹھاٹ (ٹھاٹھ)** : [٥] ٹھکا ، ٹوہر ، ناز نہورا ، ٹھاٹھ ، ہارسنگار ، شان ، چھب ، سجوت ، سجاوٹ ، ٹھٹھا ، دھم ، وج گج ، آکڑ ۔ (۲) پینترا ، جلوس ۔ (۳) وانس دا چوکھٹا ۔ (۴) کُرنگ ۔ **ٹھاٹ باٹ سے رہنا** : [٥] ٹھکے نال رہنا ، شان نال رہنا ، ٹوہر وکھانی ، نوابی شان دسنی ۔ **ٹھاٹ باھنا** : [٥] ٹھاٹھ بنھنی ، پینترے نال کھلونا ، ٹوہر جمانا ، شان وکھانی ۔ **ٹھاٹ بدلنا** : [٥] ٹھاٹھ وٹانی ، ڈھنگ بدلنا ، نواں پھرا وا پانا ، پینترا بدلنا ، ہور رنگ وٹانا ۔

● **ٹھاننا (ٹھان لینا)** : [٥] نیتنا ، پکی نیت کرنی ، دھار لینا (دل وچ) ، ارادہ کرنا ، متا پکانا ، اڑ جانا ۔

● **ٹھپا** : [٥] ٹھپا ، چھاپ ، چھاپا ، مُہر ، بلاک ، سچا ، لیس ، ٹھیکا ، ٹھکائی ، نشان ۔ **ٹھپا لگانا** : [٥] ٹھپا لانا ، مُہر لانی ، نقش چھاپنا ، مارکا لانا ۔

● **ٹھپنا** : [٥] ٹھپنا ، ٹھپا لانا ، ٹھیکنا ، چھاپنا ، نشان لانا ، کٹنا ، تہ کرنا ، کتاب ٹھپ دینی ۔

● ٹھٹکنا : [ہ] ٹھٹھمبرنا ، جھکنا ، سنگنا ، چھہنا ۔

● ٹھٹّھا : [ہ] ہاسا ، کِھلّی ، مخول ، بولی ٹھولی ، ٹوک ، ٹکور ، مسخری ، مشکری ۔ ٹھٹّھا اُڑانا : [ہ] نوک ٹوک کرنا ، مخول اُڈانا ، ٹھٹّھا کرنا ، موجو بنانا ، بولی ٹھٹھولی لانی ، کسے اُتے کھلّی مارنی ، جھیڈاں کرنیاں ، چگّھنا ۔ ٹھٹّھے باز : [ہ] مخولیا ، کھچّی ، جگتیا ۔ ٹھٹّھے بازی : [اُ] ہاسا ٹھٹھا ، جھیڈ ، بولی ٹھولی ، مسخری ، حجّت ، جگت ، نکّر ، ٹچکر ۔ ٹھٹّھے میں اُڑانا : [مح] ہاسے وچ اُڈا دینا ، ٹھٹّھے نال ٹھٹھ کرنا ، جھیڈاں کرنیاں ، بولیاں لانیاں / مارنیاں ، ٹچکراں کرنیاں ، مخول کرنا ۔

● ٹھٹھرنا (ٹھٹرنا) : [ہ] ٹھرنا ، آکڑنا ، ٹھنڈا سیت ہو جانا ، سنّ ہو جانا (ٹھنڈ وچ) ۔

● ٹھٹھول (ٹھٹھولی) : [ہ] بولی ٹھولی ، ہاسا ٹھٹّھا ، مخول ، مسخری ، ٹوک ، ٹکور ، چھل ٹچکر ، جھیڈ ، جگت ۔

● ٹھٹھیرا : [فا] ٹھٹھیارا ، کسیرا ۔

● ٹھس : [ہ] پکّا پیڈا ، ڈاہڈا ، کرڑا ، سخت ، نکّر ، جلّھا ، سست ، نکمّا یا احمق ، بےسمجھ ، بودا ۔

● ٹھسّا : [ہ] آکڑ ، مان ، گمان ، غرور ، مغروری ، ٹیں ، پھوں پھاں ، وچ گنج ، ٹھکا شان ، ٹوہر ، ناز نخرا ، نہورا ۔

● ٹھساٹھس : [ہ] ٹھوسیا ہویا ، دب دب کے بھریا ہویا ، تُوڑو تُوڑ ، گھسڑ مسڑ ، پوریا ہویا ، گتّیا ہویا ، ڈکا ڈک ، نکّونک ۔

● ٹھسک : [ہ] ٹوہر ، شان ، ناز ، نخرا ، نہورا ، لٹک مٹک ، چھب ۔

● ٹھسکنا : [ہ] ڈسکنا ، ڈلھکنا ۔

● ٹھکانا : [ہ] (۱) ڈیرا ، گھر ، مکان ، ٹکانا ، تھاں ، اتا پتا ، نشان ، لگی بدھی جگہ ۔ (۲) بھرم بھا ، بھروسا ۔ (۳) ساکا داری ، اعتبار ۔ (۴) حد ، انت ، اخیر ۔ ٹھکانا کرنا : [ہ] ٹکانا کرنا ، رہنا ، ٹھہرنا ، گھر وسانا ، ویاہ کرنا ، انتظام کرنا ، بندوبست کرنا ، اُتارا کرنا ۔ ٹھکانے لگانا : [ہ] ٹکانے اُتے اپڑانا ، کامیاب کرنا ، مار مکانا ، اڈا دینا (پیسا) ، خرچ کر دینا ، بلے لانا ، گٹّھے لانا ، کسے کم نُو سرے چاڑھنا ، پورا کرنا ، گھر وسا دینا ، ویاہ کر دینا ، تھاں سر خرچ کرنا ۔

● ٹھکرانا : [ہ] ٹھوکر مارنی ، لتّ کرنا ، دُرکارنا ، موڑنا ، موننہ نہ لانا ، نانہہ کر دینی ، ذلیل جان کے کڈھ چھڈنا ، منظور نہ کرنا ، حقیر سمجھ کے ٹھڈ چھڈنا ۔

● ٹھکنا : [ہ] ٹھکنا ، ٹھوکیا جانا ، گڈیا جانا ، کھبھنا ، ٹھکس ہونا ، قید ہونا ، بیڑیاں پینیاں ، کاٹھ وجنی ، نالش دی عرضی ٹھکنی ، دعوی ہونا ۔

● ٹھگ : [ہ] دھاڑی ، چھلیا ، دھوکھے باز ، ٹھگ ۔ ٹھگ لانا : [ہ] ٹھگ کے لے آؤنا ، مچھ لیانا ، چرا لیانا ، راہی نُو لُٹ لیانا ۔ ٹھگائی : [ہ] ٹھگی ، دغا ، ٹھگبازی ، ول چھل ، فریب ، لُٹ مار ۔

● ٹھگنا ، (ٹھگ لینا) : [ہ] ٹھگّنا ، موہنا ، کھوہنا ، بُجھنّا ، ماٹھنا ، لُٹنّا ، ٹھگی کرنی ، دغا کمانا ، دھوکھا دینا ، فریب کرنا ، آٹا لانا ، چُونا لانا ، سِر مُننا (لو) - ٹھگنی : [ہ] ٹھگنی ، ٹھگنّو ، دَلی ، فریبن ، پھپھے کٹن - ٹھگی : [ہ] ٹھگّی ، لُٹّ ، کھوہ موہ ، ٹھگ بازی ، وَیل ، دغا ، دھوکھا ، فریب -

● ٹُھمک : [ہ] ٹُھم ٹُھم ، لٹک مٹک ، نخریلی ٹور ، لٹک مٹک والی ٹور ، ٹُھم ٹُھم - ٹُھمک ٹُھمک چلنا : [ہ] مٹک مٹک ٹُرنا ، لٹک لٹک ٹُرنا ، ٹور وکھانی ، لاڈاں وچ پھرنا ، نخرے وکھانے -

● ٹُھمکا : [ہ] گیٹھّا ، چھوٹا ، گٹھّو ، ٹینا ، نکٹّو ، مدھرا -

● ٹُھمکنا : [ہ] ٹُھمک ٹھمک ٹُرنا ، نخریاں نال چلنا ، لٹک لٹک ٹُرنا ، ٹور وکھانی ، ٹُھم ٹُھم جانا ، آکڑ کے ٹُرنا - ٹُھمکی : [ہ] ٹُنکا ، ٹُنکی ، ٹُنک -

● ٹھنٹھنانا : [ہ] وجنّا ، کھڑ کنا -

● ٹھنڈ : [ہ] ٹھنڈ ، سی ، سیت ، سردی ، پالا ، ککّر ، کورا ، ٹھر - ٹھنڈ پڑنا : [اُ] ٹھنڈ پینی ، ککر پینا ، سردی ہونی - ٹھنڈا : [ص] ٹھنڈا ، سرد ، ٹھنڈورا ، چُپ گُپ ، دھیا ، دھیرا ، نگھّا (آدمی) ، نمرد ، جلّھا ، سُست ، نکمّا ، رحم دل ، بے مہر ، کورا - ٹھنڈا پڑنا : [ہ] ٹھر جانا ، سیت پے جانا ، ڈھلا ہونا ، ٹھنڈا مٹھّا ہونا ، ٹھنڈھا تھینا ، چُپ کر جانا ، اکّا نہ کُسکنا ، مر جانا ، دھیا ہو جانا ، تھک جانا ، کوئی گل نہ سُجھنی ، جھوٹھا ہو کے لا جواب ہو جانا - ٹھنڈا ساس : [ہ اُ] ٹھنڈا ساہ ، ہوکا ، ہاہ - ٹھنڈا کر کے کھانا : [ہ] صبر سہار توں کم لینا ، سوچ سمجھ کے چلنا ، سمجھ سیان ورتنی ، دھیا ہونا ، سوچ وچار کے کم کرنا - ٹھنڈا کرنا : [ہ] ٹھنڈا کرنا ، ٹھارنا ، ٹھرورنا ، ٹھنڈ پانا ، برفانا ، ٹھندیاں کرنا ، ٹھنڈ پُچانی ، غُصّہ مٹھّا کرنا ، گرمی گوانی ، تسلی دینی ، مار دینا ، ٹالنا ، تروڑنا (چُوڑیاں دا) ، دفن کرنا (تعزیہ) ، دبنا ، ڈوبنا ، غرق کرنا - ٹھنڈا ہونا : [ہ] ٹھنڈا ہونا ، سرد ہونا ، کسے شے دا ٹھنڈا ہونا ، غُصہ دھیا ہونا ، غصہ دور ہونا ، بُجھ جانا ، بے دل ہو جانا ، دل بُجھ جانا ، ڈُب جانا ، غرق ہونا ، خوش ہونا ، سُکھی ہونا ، چین وچ ہونا ، ٹُٹنا ، متبّرک چیزاں دا ڈگ پینا ، ٹٹ جانا ، قرآن شریف حمامی یا محرماں دا علم ڈگ پینا ، تسبی دا ٹُٹ جانا ، بزار مندا ہونا ، گاہکی گھٹ جانی ، بے رونق ہونا ، اداس ہونا ، مر جانا ، دم نکل کے جسم ٹھنڈا ہو جانا ، دلی مراد حاصل ہونی ، خوش ہونا ، ساہ لینا ، تازہ دم ہونا ، تعزیہ دفن ہونا ، (عو) کپڑا سڑ جانا - ٹھنڈک : [ہ] ٹھنڈ ، سردی ، خوشی ، امن ، چین ، تسلی ، ارام - ٹھنڈک پڑنا : [ہ] ٹھنڈ پینی ، سڑن دور ہونی ، سُکھ ہونا ، مُراد پُوری ہونی ، (عو) فتنہ فساد گھٹ جانا ، وَیر مُکنا ، غصہ جاندا رہنا ، صبر آؤنا ، نچنت ہونا - ٹھنڈے پھرے : سُویلے ، تڑکے تڑکے ، ٹھنڈے ٹھنڈے یا ٹھنڈے ویلے - ٹھنڈے ٹھنڈے جانا : [ہ] ٹھنڈے ٹھنڈے جانا ، ٹھنڈے پھرے جانا ، ارام نال جانا ، بے مُراد جانا ، جان بچا کے ٹر جانا ، دفع ہو جانا - ٹھنڈے ساس بھرنا : [ہ] ٹھنڈے ساہ

لینے ، ہَو کے بھرنے ، دُکھ ظاہر کرنا ، دُکھی ہونا ، افسوس کرنا ۔ **ٹھنڈی :** [ص ء] ٹھنڈی ، سرد ، ٹھنڈ پان والی ، خُوش ، بامُراد ، بے رونق (شے) ، ٹھڈی ، ماتا ، سردی ، سِیت ، ٹھنڈ ۔

● **ٹھنکانا :** [ہ] ٹھنکانا ، چھنکانا ، وجانا ، تبلا وجانا ۔

● **ٹھنکنا :** [ہ] ٹھنکنا ، وجنا ، ٹھناٹھن ہونا ، کھڑکنا (سِکّے رپیّے یا بھانڈے دا) ، پرکھیا جانا ، کھرا ہونا ، ٹلی دا بولنا ، تبلا (طبلہ) وجنا ۔

● **ٹُھنکنا :** [ہ] ڈُسکنا ، ٹِھنکنا ، ریں ریں کرنا ، ضِد کرنی ، پُھسکنا ، ناز نال رونا ، بالاں وانگوں رونا ۔

● **ٹِھنگنا :** [ہ] ٹِھنگنا ، گِٹّھا ، گِٹھمٹھیا ، وَؤنا ، نِکُرّو ، مَدھرا ، پستہ جِہا ۔

● **ٹھوڑی :** [ہ] ٹھوڈی ۔

● **ٹھوس :** [ہ] نِکّر ، پکّا ، بھارا ، پِیڈا ، ڈاہڈا سخت ، کرڑا ، بھریا ہویا ، سیانا ، بے سمجھ ، کُند ذہن ، اول جلُول ۔

● **ٹھوسا :** [ہ] ٹُھٹھ ، انگوٹھ ، ٹھینگا ، گُسوٹھ ۔

● **ٹھوکا :** [ہ] ماڑی جہی ہنجھ ، ٹمب ۔

● **ٹھوکر :** [ہ] ٹُھڈا ، پَیر نال لائی ہوئی سٹ ، گھوڑے دا دُلتّا ، چَھڑ ، ٹکّر ، صدمہ ، سٹ ، دھکا ، نقصان ، روڑا ، پتھر جِہدے نال ٹھیڈا لگے ، نچّن والے دا تال سَمّ تے ٹپ مارنا ، معشوق دا نخرے نال پَیر مارنا ، خرابی ، بربادی ، نچّن اگے لگی ہوئی ٹھوکر ، ٹِچکر ، جھیڈ ، دکھاویں گل ، اڈو کھوڑا ۔ **ٹھوکر اُٹھانا :** [ہ] ٹِھیڈا کھانا ، نقصان ہونا ، سَٹ سہنی ، دُکھ جھلنا ۔ **ٹھوکر پر ٹھوکر لگنا :** [ہ] اُتوڑتی صدمے سہنے یا نقصان تے نقصان اُٹھانا ، غلطی تے غلطی کر دیاں جانا ، ٹھیڈے تے ٹھیڈا لگنا ، اڈو کھوڑے کھائی جانے ۔ **ٹھوکر پر مارنا :** [ہ] ٹُھڈّ تے مارنا ، جُتّی دی نوک تے رکھنا ، گِنتی وچ نہ لیانا ، پرواہ نہ کرنی ، نِقدرا جاننا ، پولے تو وارنا ، کمینا سمجھنا ، ذلیل جاننا ۔ **ٹھوکر کھانا :** [ہ] ٹھیڈا کھانا ، اڈو کھوڑا لگنا ، پَیر نُو کسے ڈاہڈی شے نال سٹ لگنی ، دھکّا وجنّا ، دُکھ سہنا ، صدمہ جھلنّا ، نقصان جرنا ، دھوکھا کھانا ، بُھل جانا ، غلطی کر بہنا ۔ **ٹھوکر لگانا :** [ہ] لت مارنی ، ٹُھڈا مارنا ، دفع دور کرنا ، رد کرنا ۔

● **ٹھوکنا :** [ہ] گنڈنا ، مارنا ، کُٹنا ، لتّاں مُکّے مارنے ، بیڑیاں پانیاں ، کاٹھ مارنا ، تھپوکڑنا ، مارنا ، ٹھوکنا (جَندرا) ، کھڑکانا (لوہا وغیرہ) ، وجانا ۔

● **ٹھونسنا :** [ہ] ٹُھوسنّا ، تُننا ، تُوڑنا ، دبکے بھرنا ، واڑنا ، دِھکنا ، نپ نپ کے واڑنا ، دھکے نال کھوانا ۔

● **ٹُھونگ :** [ہ] ٹُھونگا ، چُنجھ ۔

● **ٹھہراؤ :** [ہ] ٹھہرا ، اٹکا ، روک ، پاڑا ، صبر ، چَج ، اُتارا ، مِتھ ۔

● **ٹھہرنا :** [ہ] رُکنا ، ٹھہرنا ، کھلا رہنا ،

صبر کرنا ، پکّے پیراں اُتے رہنا ، مقرر ہونا ، طے ہونا ، ھتھیا جانا ، اُتارا کرنا ، دیر کرنی ، ہنڈنسار ہونا ، بہہ جانا (کسے شے دی میل) ، حمل ہونا ، کم کردیاں رُک جانا ، بے چینی گھٹ ہونی ، تسلی ہونی ، جی ٹکانے ہونا ، خرچ ہونا ، ویلا آ ڈھکنا ۔

● ٹھیٹ : [ہ] خالص ، اصلی ، نرول ، ٹھیٹھ ، گوار ، اُجڈ ، بے تمیز ۔

● ٹھیس : [ہ] دھکاّ ، رنج ، ہولی جہی سٹ یا صدمہ ، دُکھ ۔

● ٹھیک : [ہ] واڑ ، ٹیک ، تھلّا ، ڈاٹ ، پیندا ، پیندی ، تھلواں پاسا ، اڈی (جُتّی دی) ، ڈھیر ، کُسک ، ڈھگ ۔

● ٹھیک : [ہ] ٹھیک ، درست ، مناسب ، برابر ، چُست ، ہوبہو ، سگواں ، اُنج دا اُنج ، پورا پورا ، من پسند ، سدھا ، ٹھیکم ٹھاک ، سچ دا! ، جچواں ، سواہرا ، موقع سر ، تول دا پورا ، پتّا ، نشان ، کھوج ، ٹھور ، تھاں ، اعتبار ، بھروسا ، صحیح ۔ **ٹھیک آنا** : [ہ] میچے آؤنا ، پورا آؤنا (جُتّی/ کپڑے دا) ، ویلے سر اپڑنا ۔ **ٹھیک بنانا** : [ہ] سودھنا ، سوارنا ، ول کرنا ، ٹھیک کرنا ، سدھ بنانا ، سدھ کرنا ، سوت کرنا ، وتّر کرنا ، تاؤنی لانی ۔ **ٹھیک ٹھاک** : [ہ] ٹھیکم ٹھیک ، ولّ ، ٹھیک ٹھاک ، چنگا بھلا ، نواں نرویا ، سبھ طرح وتر ، ولّ ، تندرست ، پورا ، جچواں ، جچاواں ۔ **ٹھیک ٹھیک** : سچّو سچ ، ٹھیک ٹھیک ، سگواں ، پورا پورا ، گھٹ نہ ودھ ، **اوویں دا اوویں** ، اونے دا اونا ۔

● ٹھیکا : [ص] ٹھیکا ، بانھ ، پٹّا ، تھاپ ۔

● ٹھیکےدار : [اُ] ٹھیکے دار ، پٹے دار ، ٹھیکے والا ۔

● ٹھیکرا ، ٹھیکری : [ہ] ٹھیکرا ، ٹھکرا ، ٹھیکری ، بتّیری ، بیتّر ۔

● ٹھیلا : [ہ] ٹھیلا ، دھکّا ۔

● ٹھیلنا : [ہ] ٹھیلنا ، ٹھیلھنا ، دھکّنا ، ریڑھنا ، چلانا (بیڑی) ، ٹھوکا دینا ۔

● ٹھینگا : [ہ] ٹھُٹھ ، انگوٹھا ۔ **ٹھینگا دکھانا** : [ہ] ٹھُٹھ دکھانا ، انگوٹھ ہلانا (ٹیڈھا کرکے) ، پرواہ نہ کرنی ، چھیڑنا ، چڑانا ، غصہ دوانا ، پلے نہ نبھنا ۔

ث

● **ثابت** : [ع] پورا ، سارا ، آن ٹُٹّا ، آٹّٹ ، ثابتا ، ثبوتا ، سمچّا ، پکّا ، ٹھکّدا ، ٹکاواں ، انچّلا تارا ، منّیا پرونّیا ، سند والا ، سچّا ، کھرا ۔ **ثابت قدم** : [ف] پکّے پیراں والا ، پکّے پیراں اُتے ، اقرار دا پکا ، گل والا ، گل دا پورا ۔ **ثابت قدمی** : [ف] ہٹّھ ، گل تے کھلونا ، گل والا ہونا ، قول نبھانا ، پکے پیریں کھلونا ، کیتی گل تے پہرا دینا ۔ **ثابت ہو جانا** : [ہ] ثابت ہونا ، سچ نکلنا پُن چھان نال سچ دا ثبوت ملنا ، سچ منیا جانا ۔

● **ثاقب** : [ع] لشکدا ، چمکدا ، ڈلھکدا ۔

● **ثالث** : [ع] تیجّا ، ثالثی کرن والا ، تریاکل ، تیجی دھر ، نیاں کرن والا ، تیجا تیاک ، جھگڑا نبیڑن والا ۔

● **ثانی** : [ع] دوجا ، دوآ ، ہور کوئی ، ٹاکرے دا ، برابر دا ، تل دا ، سگواں ، شریک ، ورگا ۔ **ثانیاً** : [ع] دوجی وار ، مڑکے ، وت ، دوجا ، دوجی تھاں ۔ **ثانی الحال** : [ع] دوجے ویلے ، بعد وچ ، فیر ، مگروں ۔

● **ثانیہ** : [ع] پل ، سکینٹ ، اکھ پلکارے دا چر ۔

● **ثبات** : [ع] پک ، پکیائی ، ڈکا ، ٹھک ٹھیٹ ، مضبوطی ، پائیداری ۔

● **ثبت کرنا** : [أ] لکھنا ، تحریر کرنا ، ٹھپّا لانا ، مہرجانی ، نقش کرنا ۔

● **ثبوت** : [ع] گواہی ، دلیل ، تصدیق ، ثبوت ۔

● **ثروت** : [ع] امیری ، رج کج ، وافر مال ، اختیار ، راج ، حکومت ۔

● **ثریّا** : [ع] کرہتّیاں ، گیٹیاں ، چھٹیاں ۔

● **ثقہ** : [ع] اعتباری ، معتبر ، کھرا ، ٹھکدا ، پکّا ، پکروٹ آدمی ۔

● **ثقیل** : [ع] بھارا ، وزنی ، بوجھل ۔

● **ثمر ، ثمرہ** : [ع] پھل ، سٹا میوہ ، نیک نتیجہ ، بھلا انت ۔

● **ثنا** : [ع] صفت ، تعریف ، وڈیائی ۔ **ثنا خوان** : [ف] صفت کرن والا ، تعریف کرن والا ، وڈیان والا ، حمد نعت پڑھن والا ۔

● **ثواب** : [ع] چنگا بدلا ، بھلا اجر ، نیک کمّاں دی جزا ، بھلے دا پھل ، نیکی ، ثواب ۔ **ثواب بخشنا** : [ہ] ثواب پچانا ۔ **ثواب کمانا ، لوٹنا یا لینا** : [ہ] ثواب کھٹنا ، نیکی کمانی ، بھلا کرنا (کسے دا) ، بھلیائی کرنی ۔

● جا : [مد] تھاں ، ٹِکانا ، جگہ ۔ جابجا : [ف] تھاں تھاں ، جابجا ، ہر تھاں ، سبھنیں ، موقع بے موقع ۔ جا بے جا : تھاں کُتھاں ، موقع بے موقع ، تھاں تھاں ، ہر تھاں ، ہر ویلے ۔ جا بے جا کہنا : بُرا بھلا آکھنا ، چنگا مندا بولنا ، ذلیل کرنا ، تھاں تھاں بھنڈنا ۔ جا ضرور : [ہ] ٹٹّی ، پخانہ ، ٹٹّی کرن دی تھاں ، سنڈاس ۔ جانشین : [ف] وارث ، مرن مگروں کسے دی تھاں لین والا ، ولی عہد ، نائب ، [جانشینی : نائبی] ۔ جانماز : [أ] جانماز ، مُصلّا ، نماز گزارن (پڑھن) دا فرش یا کپڑا ۔

● جا : جا کے ، پُج کے ، جو ، جِس ، جھڑا ۔ جا اُترنا : [ہ] جا ڈھکنا ، جا لہنا ، جا اُترنا (کسے تھاں) ۔ جا بھِڑنا : [ہ] جا ٹکرنا ، مقابلہ کرنا ، دو بدو ہونا ، لڑ پینا ۔ جا پڑنا : [ہ] جا پینا ، دھاوا کرنا ، جا بھِڑنا ، اچّن چیت کِتے اپڑ جانا ۔ جا پُہنچنا : [ہ] اپڑ جانا ، پہنچ جانا ، جا وجّنا (لو) ، جا پُجنا ۔ جا دھمکنا : [ہ] جا وجّنا ، جا اپڑنا ، آن سدیاں یا باجھ بُلایاں پہنچ جانا ۔ جا رہنا : [ہ] جا رہنا ، کِتے جا ٹھہرنا ، اُتارا کرنا ۔ جا گِرنا : [ہ] جا ڈِگنا ، جا پینا ، کدھرے جا کے ڈِگ پینا ، بھیڑے بھیڑے یار بنانے ۔ جا لگنا : [ہ] اپڑ جانا ، جا لگنا ، کدھرے جا کے سہارے لئی ٹھہر جانا ، کنڈھے لگنا ، پار لگنا (بیڑی دا) ۔ جا لینا : [ہ] جا پھڑنا ، جا ڈکّنا ، جاندے جاندے نُو مِل پینا ، گرفتار کر لینا ۔ جا مِلنا : [ہ] جا رَلنا ، جا مِلنا ، متا پکانا ، سازش کرنی ، گھالا مالا کرنا ۔ جا نِکلنا : [ہ] جا نکلنا ، ایویں جا پُجنا ، پھردیاں ٹُردیاں کِتے اپڑ جانا ۔

● جابر : [ع] ڈاہڈا ، سختا ، ظالم ، زیادتی کرن والا ، کڑا آدمی ، بے ترس ، بے رحم ، ہٹھ والا ، باغی ، اختیار والا ۔

● جاتا : [ص ہ] جاندا ، وہندا ، جُلدا ۔ جاتا رہنا : [ہ] ہتھوں جانا ، غائب ہو جانا ، دُور ہو جانا ، دفع ہو جانا ، باقی نہ رہنا ، گُم ہو جانا ، مر جانا ، جاندیاں رہنا ۔

● جاٹ : [ہ] جٹ ، واہک ، زمیندار ، ہالی ۔

● جادُو : [ف] جادُو ، جھاڑا ، ٹونا ، گنڈا ، کالا علم ، منتر ، ٹوٹکا ، ٹونا ، دم جھاڑا ۔ جادو اُترنا : [ہ] جادو ٹُٹ جانا ، ٹونا بھنگ ہونا ، کامن جھڑنا ، جادو دا اثر لتھنا ۔ جادو اُلٹ جانا :

[ہ] جادو اُلٹنا ، جادو پُٹّھا پینا ، ٹونے دا اُلٹا اثر ہونا ۔ **جادو بیان** : [ف] اثر والی تقریر کرن والا ، اُچا سُچا بولن والا ، اُہ بندہ جِہدیاں گلاں دل اُتے اثر کرن ۔ **جادو جگانا** : [اُ] جادو جگانا ، کامن کرنا ، جادو دا عمل پرکھنا ، منتر مارن تو پہلاں اُہنُو ازمانا ۔ **جادو چلانا** : [اُ] جادو کرنا ، جڑی پانی یا گھتنی ، وار چلانا ، منتر مارنا ، ٹونا کر دینا ۔ **جادو چلنا** : [اُ] جادو چلنا ، جادو دا کاری ہونا ۔ ٹونا پُھرنا ، ٹونا لڑنا ۔ **جادو کا پُتلا** : (۱) جادو دا پُتلا ، جِس اُتے جادو دا وار چلانا ہووے اُہدا بُت جہڑا آٹے دا بناندے تے اُہدے اُتے منتر پُھوکدے نیں ۔ (۲) دل جانی ، پیارا ، معشوق ۔ (۳) جادوگر ۔ **جادوگر** : [اُ] جادو کرن والا ، منتری ، منتر پُھوکن والا ، ٹونے ہارا ، جادوگر ۔ **جادو گرنی** : [اُ] ٹونے ہاری ، جادو گرنی ، جڑیاں پانی کارے ہتّھی ۔ **جادوگری** : [اُ] ٹونا ٹوٹکا ، جادو ، منتر ، جادو گری ، جادو گر دا کم ۔ **جادو وہ جو سر چڑھ کر بولے** : [اکھ ہ] جادو اُہ جہڑا سِر چڑھ کے بولے ۔

● **جادہ** : [ع] راہ ، لِیہ ، ڈنڈی ، پگڈنڈی ، وٹ ، پہا ۔ **جادہ پیما** : [ف] راہ پُچھدا ، راہی ، پاندھی ، ہندپیڑو مسافر ۔

● **جاذب** : [ع ہ] جذب کرن والا ، کِھچ لین والا ، من پُڑن والا ۔

● **جارحانہ** : دھکے ، دھگانے دا ، دھکو زوری ۔ **جارِحیت** : [ع] ظلم ، زیادتی ، دھکو زوری ، دھکا دھگانا ، بدوبدی ، وڈھاٹکی ۔

● **جاروب** : [ف] جھاڑو ، بوہکر ، بُہاری ، مانجھا ، پرولا ، جھاڑن ، جھاڑنی ۔ **جاروب کش** : [ف] چُوہڑا ، جھاڑو دین والا ، بوھکر/بھاری پھیرن والا ۔

● **جاری** : [ع] وگدا ، وہندا ، چالُو ، رلکدا ، رواں ، ٹُردا ۔ **جاری ہونا** : [اُ] چالو ہونا ، جاری ہونا ، رواں ہونا ، وگدا ہونا ، وہندا ہونا ، **وگ جانا** ۔ **جاریہ** : [ع] لونڈی ، چِیری ، باندی ، نوکرانی ، گولی ، جاری رہن والا ۔

● **جاڑا** : [ہ] سیال ، سیالا ، پالا ، ٹھنڈسا ، ٹھند دا موسم ، سِیت ، سی ، ٹھنڈ ، سردی ۔ **جاڑا پڑنا** : [ہ] پالا پینا ، پوہ دا پکّھ لگنا ، ٹھنڈ پینی ، سردی دا زور ورھنا ۔ **جاڑا چڑھنا** : [ہ] سیالا چڑھنا ، پالا لگنا ، ٹھنڈ محسوس ہونی ، سیال پکھ لگنا ۔ **جاڑا کھانا** : [ہ] ٹھنڈ لگ جانی ، سردی کھا جانی ، ٹھنڈ دا اثر ہو جانا ۔

● **جاسُوس** : [ع] جاسوس ، سُوہا ، سُوہیاں ، سُوہاں لیندا ، مخبر ، بھیت لین والا ، کھوجی ، ٹوہ لان والا ، کنیڑی ۔ **جاسُوسی لینا** : [اُ] بھیت لینا ، اُگھ سُگھ لینی ، سُو / سُوہ لانی ، کھوج کڈھنا ، بھیت گِھننا ۔

● **جاگ** : [ہ] جاگ ، ہُشیاری ، چوکسی ، الارم ۔ **جاگنا** : [ہ] جگدا ۔ **جاگتے رہنا** : [ہ] جاگدیاں رہنا ، ہُشیار رہنا ، خبردار رہنا ، پہرہ دین والے چوکیدار دی واج ۔

● **جاگنا ، جاگ اُٹھنا ، پڑنا** : [ہ] جاگ آؤنی ، جاگنا ، جنگ پینا ، سوں کے اٹھنا ، ہوش کرنی ، سُرت سمھالنی ، جگنا ، بلنا (دیوا) ، ہُشیار یا چلاک ہونا ۔

● **جاگیر** : [ف] زمین ، جگیر ۔ **جاگیردار** : [ف] جگیر والا ، جگیردار ۔ **جاگیرداری** [ہ] جاگیردار دا گُن ، جاگیر دی مالکی ، جگیرداری ۔

● **جال** : [ہ] پھاہی ، پھندا ، پھاہ ، جال ، پھند ، فریب ، ول چھل ۔ **جال بچھانا ، پھیلانا** : [ہ] جال وچھانا ، جال کھلارنا ، پھاہی لانی ، جال لانا ، دم دینا ، اڈے لانا ، دھوکھا فریب کرنا ، پھیر وچ لیانا ۔ **جال پھینکنا** : [ہ] جال سٹنا (مچھلیاں پھڑن لئی) ، جالی پانی ، جال پاکے پھاہنا ، پھاہی گھتنی ، ول فریب وچ لیانا ۔ **جال تاننا** : [ہ] جال لانا ، پھاہی اڈنی ، فریب کرنا ، ول چھل وچ لیانا ۔ **جال دار** : [أ] پھندے / پھاہی والا ، جالی والا ، گھریاں والا ۔ **جال ڈالنا** : [ہ] جال پانا ، پھاہی گھتنی ، جال وچھانا ، جالی دریا وچ سٹنی ، فریب کرنا ۔ **جال لگانا** : [ہ] جال لانا ، پھائی اڈنی ، کڑکی گڈنی (جنوراں نو پھاہن لئی) ۔ **جال مارنا** : [ہ] جال نال جانوراں نُو پھڑنا ، دھوکھا دینا ، چال وچ لیؤنا ، کسے نُو چکر دینا ، فریب وچ لیانا ۔ **جال میں آنا** : [ہ] دھوکھے وچ آؤنا ، چکر وچ آ جانا ، فریب کھانا ، جال وچ پھس جانا ۔ **جال میں پھنسانا** : [ہ] ول فریب وچ لیانا ، پھاہنا ، پھسانا ، دھوکھا کرنا ، مشکل وچ پانا ، مصیبت وچ پھسانا ، جال نال شکار کرنا ۔

● **جالا** : [ہ] جالا ، گُنجھل ، سہین تاراں ، گُنجھلا سُوتر ، دُھند ، گہر ۔

● **جالی** : [ہ] جالی ۔ **جالی کاڑھنا یا نکالنا** : [ہ] جالی کڈھنی ۔

● **جام** : [ف] پیالا ، جام ، گلاس ، بخورا ۔

● **جامن** : [ہ] جمُّو ، جامنُو ۔

● **جامہ** : [ف] جھگّا ، کُرتا ، انگرکھا ، پھراوا ، پہناوا ، تھگڑے ، تمبا ۔ **جامہ تلاشی** : [أ] کپڑیاں دی تلاشی ، جیباں ٹوہنیاں ، کسے پھولنے ۔ **جامہ زیب** : [ف] چج نال کپڑے پان والا ۔ **جامے سے باہر ہونا یا نکل جانا** : [ہ] کپڑیاں توں باہر ہونا ، غصے تے طیش وچ ہونا ، ڈاہڈا تاتمکّ لگنا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ، آپے وچ نہ رہنا ، پھلیا پھرنا ، چولے وچ انگ نہ ساونا ، بڑی آکڑ تے ٹیں وچ ہونا ۔ **جامے میں پھولا نہ سمانا** : [أ ہ] چوکھا خوش ہونا ، خوشی نال آپے وچ نہ رہنا ، پھلیا نہ میونا ، پھلیا پھرنا ۔

● **جان** : [ف] ساہ ست ، زور ، واہ ، طاقت ، جان پچھان ، واقفی ، سیانف ، جنّ لوک ، جان دی اُمت ۔ **جان بچانا** : [ہ] جان بچانی ، آپنی حفاظت کرنی ، حیاتی لوڑنی ، پچھا چھڈانا ، بچدیاں پھرنا ، بھج جانا ، کسے نُو مرن توں بچانا ، مصیبت توں چھٹکارا دینا ۔ **جان بوجھ کر** : [ہ] جان بُجھ کے ، جاندیاں بُجھدیاں ، ارادے نال ، سوچ سمجھ کے ، نیت کر کے ، وچار کے ، عقل سمجھ نال ۔ **جان پر آسمان ٹوٹنا** : [أ] وخت پے جانا ، پھاہ پینا ، اچنّ چیت بلا آ پینی ، بھاری بن جانی ، چوکھی مصیبت وچ پھس جانا ۔ **جان پر بننا** : [أ] جان اُتے بن جانی ، جان خطرے وچ ہونی ، آپنی تے پے جانی ، وخت پے جانا ، مصیبت آ پینی ، ڈاہڈے دُکھ وچ ہونا ۔ **جان پر کھیلنا** : [أ] جان تلی تے رکھنی یا دھرنی ، جان تے کھیڈ جانا ، جان دی پرواہ نہ کرنی ، اچھا کم کرنا جھدے وچ جند جان دا خطرہ ہووے ، جگرے تے

جی‌داری توں کم لینا ۔ **جان پر نوبت آنا** : [اُ] جان اُتے بن جانی ، جان خطرے وِچ پینی ، وخت نُو پھڑیا جانا ، ڈاہڈی مصیبت وِچ پھس جانا ۔ **جان پڑنا** : [ہ] جان پینی (آنڈے / بچے وِچ) ، روح پینی ، رُوح راضی ہونی ، ہرا ہونا ، بیماری تو بچنا ، کمزوری دور ہونی ، ہتھ پلے مال ہونا ، سوکھا ہونا ، رونق آ جانی ۔ **جان پہچان** : [ہ] جان پچھان ، اشنائی ، واقفی ، میل ملاقات ، دوستی ، خبر ، علم ، واقف ، میلی ، ملاقاتی ۔ **جان تصدق کرنا** : [اُ] جان صدقے کرنی / دینی ، جان قربان کرنی ، واری جانا ، جندڑی گھول گھانی ، کسے نُو بچان لئی آفت وِچ پھسنا ۔ **جان توڑنا** : [ہ] حدوں باہری کوشش کرنی ، محنت کرنی ، ہڈ بھن کے کم کرنا ، جان لڑا دینی ، جان مار کے کمانا ۔ **جان جاتی ہے** : [ہ] جان جاندی اے ، سٹ پیندی اے ، حوصلہ نہیں ہندا ، ڈر آوندا اے ، پھٹ پیندا اے ، کم چور تے ہڈ حرام بارے آکھدے نیں ، پئی کم کرن تو نسدا اے ۔ **جان جلانا** : [ہ] (۱) جی ساڑنا ، دکھ دینا ، سینہ ساڑنا ، ہِک ساڑنی ، ستانا ، غصہ دوانا ، دِل دُکھانا ، کلپانا ۔ (۲) مجبوری نال صبر شکر کرنا ، کُڑھنا ۔ **جان جوکھوں** : [ہ] جان دا خطرہ ، ڈر ، خوف ، مصیبت ، فکر ، اندیشہ ۔ **جان جوکھوں میں پڑنا** : [اُ] جان خطرے وِچ پینی ، مصیبت دے مونہ آونا ، اوکھا ہونا ، پِتا وِچ پھس جانا ۔ **جان چُرانا** : [ہ] جی چرانا ، کنی کترانی ، جھسی وٹنی ، ہڈ حرامی کرنی ، کمکوس ہونا ، کموں نسنا ۔ **جان چھڑانا** : [اُ] جان بچانی ، پچھا چھڈانا ، مگروں لاہنا ، خلاصی کرانی ، بچنا ، کُترانا ، جھسی وٹنی ۔ **جان چُھوٹنا** : [اُ] خلاصی ہونی ، نجات ملنی ، خلاصی ہونی ، چھٹکارا پانا ، عذابوں چھٹنا ۔ **جان چھوڑنا** : [ہ] جان چھڈنی ، جان دینی ، کھہڑا چھڈنا ، پچھا چھڈنا ، ہمتوں ہار جانا ۔ **جان‌دار** : [ف] جی جان والا ، جیوندا ، جانور ، جان دار ، جنور ، زور دار ، جند والا ، چلاک ، تگڑا ، جند جان وِچ ، پھرتیلا ، امیر ، جی دار ۔ **جان دریغ کرنا** : [اُ] جان پیاری کرنی ، جان پیاری رکھنی ۔ **جان دوبھر ہونا** : [ہ] حیاتی بھارو ہونی ، جیون اوکھا ہونا ، وخت نُو پھڑیا جانا ، جانوں اوازار ہونا ، ڈاہڈا اَک تھک جانا ۔ **جان دینا** : [اُ] مر جانا ، بڑا بخیل تے کنجوس ہونا ، پیسے پیسے اُتے مرنا ، پیار کرنا ، حدوں ودھ پسند کرنی ، محبت کرنی ، حیاتی بخشنی ، جند ہارنی ، کنجوسی ورتنی ۔ **جان ڈالنا** : [اُ] جان پانی ، زندہ کرنا ، حیاتی دینی ، سہارا دینا ، مدد کرنی ، تسلی دینی ، پشتی دینی ، حوصلہ ودھانا ۔ **جان ستان** : [ف] جند جان لین والا ، ستان والا ، دکھاؤ ، دکھ دین والا ، دکھدیوا ، دکھیا ۔ **جان سن ہو جانا** : [اُ] سہم جانا ، ڈر جانا ، جی ڈہل جانا ۔ **جان سوکھنا** : [اُ] دھڑکو لگا رہنا ، ساہ سکنا ، دِل سڑنا ، کُڑھنا ۔ **جان سولی پر ہونا** : [اُ] ڈاہڈا اوکھا ہونا ، سولی تے ٹنگیا ہونا ، وڈی آفت مصیبت وِچ پھسیا ہونا ، دھڑکو لگا رہنا ۔ **جان سے بیزار ہونا** : [ہ] حیاتی بھارو ہونی ، جان توں اوازار ہونا ، موت منگنی ۔ **جان سے جانا** : [ہ] جانوں جانا ، مر جانا ، حیاتی مُک جانی ۔ **جان سے عزیز رکھنا** : [اُ] جان تو پیارا سمجھنا ، آپنی جان جنی پکھ کرنی ۔ **جان سے مارنا** : [ہ] جانوں مارنا ، مار مکانا ، کوہ سٹنا ، چکوں لاہنا ،

الکھ مُکانا ، تھاں مارنا ، مار دینا ، جان کڈھ لینی - **جان سے ہاتھ دھونا :** [ہ] جِیُون دی حرص لاہنی یا نہ رکھنی ، مرن لئی تیار ہو جانا ، مرنا ، مر مُک جانا ، موت نُو جپھا مار لینا - **جاں فزا :** [ف] حیاتی ودھان والا ، خوش کرن والا ، پیارا ، سوہنا ، من پسند - **جاں فشانی کرنا :** [ہ] ہڈ بھنّن کے کم کرنا ، چوکھی محنت کرنی ، حدوں باہرے چارے کرنے ، پوری کوشش کرنی ، پوری واہ لانی - **جان کا ٹکڑا :** [أ] جان دا ٹوٹا ، دِل دا سُکھ ، بڑا پیارا ، معشوق ، جِگر دا بیرا - **جان کا جنجال :** [أ] جان دا کھو ، مصیبت ، ہڈاں دا ساڑ یا روگ ، وخت ، تنگ کرن والا - **جان کا روگ یا عذاب :** [ہ] جان دا کھو ، جان دا روگ ، ستا ، سُکھ چین کھوہ لین والا - **جان کا کھٹکا :** [أ] جِند جان دا ڈر ، دھڑکُو ، ہر ویلے دا ڈر ، مرن دا خطرہ - **جان کا لاگو ہونا :** [ہ] جان دا ویری ہونا ، لہو دا تِرہایا ہونا ، جانی دُشمن ہونا ، سِر وڈھواں ویر رکھنا ، وڈھن مارن نُو پھرنا ، کسے دے پچھے پے جانا ، جان دا لاگو ہونا - **جان کام آنا :** [أ] جان کم آ جانی ، کسے دی خدمت کردیاں مر جانا ، جِندوں جانا - **جان کاہ :** [ف] جان گھولن والا ، جِند کڈھ لین والا ، بڑا اوکھا کم - **جان کاہی :** [ف] چوکھی محنت ، وخت ، اُکھیائی ، دُکھ ، مصیبت ، مُشقت - **جان کنی :** [ف] جان کندن دا عذاب ، نزع دی حالت ، موت دا ویلا ، اخیرلے ساہ ، گھورڑو بولن دا ویلا ، اخیر دی کھوہی - **جان کو آ جانا :** [أ] بڑا خفا ہونا ، ڈاہڈا وٹ چڑھنا ، چوکھا غُصّے ہونا - **جان کو رونا :** [ہ] بددُعا دینی ، کِسے ویری دی جان نُو پِٹنا ، ہار کے بہہ جانا ، لیکھاں نُو رونا ، اپنے آپ نُو پِٹنا - **جان کو کلپانا :** [ہ] جان کھپانی ، آپنی جان نُو رونا ، ستنا ، کھپنا - **جان کی امان :** [أ] جان دی امان ، معافی ، چھٹکارا ، رہائی ، جان بخشی - **جان کے پیچھے پڑنا :** [ہ] جِند دا لاگُو ہونا ، ستانا ، جان دا ویری ہونا ، خُون دا ترسایا ہونا ، قتل کرن نُو پھرنا - **جان کے لالے پڑنا :** [ف] مرن کنارے ہونا ، جِیُون دی اُمید نہ رہنی ، حیاتی مُکدی جاپنی ، گور کنارے ہونا ، موت دِسنی ، گور دے کنڈے بُجھنا - **جان کھانا :** [أ] جان کھانی ، ستانا ، تنگ کرنا ، زِچ کرنا ، دُکھ دینا ، گھڑی گھڑی منگنا (کسے شے دا) ، مگروں نہ لہنا - **جان کھپانا :** [ہ] جان کھپانی ، کلپنا ، ڈاہڈی محنت کرنی ، فِکر کرنا ، پریشان ہونا - **جان گداز :** [ف] جان گھولن والا ، مار دین والا ، جان لے لین والا ، بڑا اوکھا کم - **جانگداز آواز :** [أ] درد بھنّی واج ، دُکھ بھری آواز ، دل پگھرا دین والی واج - **جان گنوانا ، کھونا :** [ہ] جان گوانا ، جانوں جانا ، جِند ہارنا ، مرنا ، موت سہیڑنی ، حیاتی ونجانی - **جان گُھلنا :** [أ] فکر لگا رہنا ، سوچیں پیا رہنا ، دُکھ وِچ ہونا - **جان لبوں پر آنا :** [ہ] مرن کنارے ہونا ، کوئی دم دا پروہنا ہونا ، جان اڑی ہونی ، جان نِکلن لگنی ، نکٹوں مُوہوں جھلنی - **جان لڑانا :** [أ] جان لڑا دینی ، سِر دھڑ دی بازی لا دینی ، ڈاہڈی محنت کرنی ، پورا ٹِل لانا ، اُدم نال کم کرنا ، دِلوں وجھوں کوشش کرنی - **جان لینا :** [ہ] تھاں مارنا ، الکھ مُکانا ، جان

مارنی/لینی ، مار دینا ، مار مُکانا ، ساہ کھچ لینا ، بہت دُکھ دینا ، عاجز کر دینا ، تنگ کرنا ، ستانا ، پچھاننا ، سیان لینا - **جان لیوا** : [ہ] جانی دُشمن ، جان دے پچھے پیا ہویا ، کسے نُوں مار دین دی کوشش وِچ رہن والا - **جان مارنا** : جان مارنی ، چوکھی محنت کرنی ، سختی سہنی ، جِند حلال کرنی ، ہڈ بھن کے کم کرنا ، ڈِل لانا ، مشقت وِچ لہو پسینہ اک کر دینا - **جان میں جان آنا** : [ہ] ساہ وِچ ساہ آؤنا ، دھڑکُو مُکنا ، تسلی ہونی ، سُکھ دا ساہ آؤنا - **جان نثار** : جان وارُو ، سجّن ، جِند گھولا ، پکّا یار بیلی ، جان قربان کرن والا ، جان تے کھیڈ جان والا - **جان نِکلنا** : [ہ] جان نکل جانی ، حیاتی مُکنی ، مر جانا ، دم پُورے ہونے ، یرکنا ، ڈرنا ، عاشق ہونا ، ریجھنا ، گھبرا جانا ، بھونتھلیا جانا ، بے چین ہونا - **جان ہار** : [ہ] جان دی بازی لان والا ، جان اُتے کھیڈ جان والا ، بہادر ، جی دار ، مر جان والا ، موت جوگا ، جان والا ، گزر جان والا - **جان ہلکان کرنا** : [ہ] تھکا مارنا ، جان حلال کرنی ، جِند کوہنی ، چوکھی محنت کرنی ، اوکھا ہونا ، اوکھا کرنا ، دُکھ سہنا ، تکلیف دینی ، تنگ کرنا ، زِچ کرنا - **جان ہے تو جہان ہے** : [اکھ اُ] جان اے تے جہان اے ، جی/جان نال جہان اے ، آپ موئے جگ مویا ، زندگی نال ہی دُنیا دے سارے سواد نیں - **جانی** : [ف] دلی ، جان دا ، جگری ، جانی دُشمن : سِر وڈھواں ویری ، پکا دشمن -

● **جانا** : [لا ہ] (۱) جانا ، ٹُر جانا ، چلے جانا ، ٹُرنا ، چلنا ، لنگھنا ، گُزرنا - (۲) وکھرا ہونا ، الگ ہونا - (۳) وڑنا ، پہنچنا ، اپڑنا - (۴) دُور ہونا - (۵) جاندا رہنا ، گواچنا ، گم ہونا - (۶) چوری ہونا - (۷) نال سونا ، جماع کرنا - (۸) مرنا ، مر جانا - (۹) نکلنا - (۱۰) گھٹنا - (۱۱) ضائع ہونا - (۱۲) گھاٹا پینا - (۱۳) اُدھلنا - (۱۴) نکلنا (ساہ) - (۱۷) لہنا (سر) - **جاتے جاتے** [ہ] جاندیاں جاندیاں ، جاندے جاندے ، وہندیاں وہندیاں ، ٹُردیاں ٹُردیاں ، جان ویلے ، راہ جاندے - **جاؤ بھی** : [ہ] جاؤ وی ، چھڈّو وی ، مگروں لہوو ، پِچھّا چھڈّو - **جاؤ بیٹھو** : [ہ] آرام کرو ، ستاؤ نہ ، کم کرن دیو ، رہن دیو ، پرھاں ہو - **جانے دو** : [ہ] جان دیو ، چھڈّو پرھاں ، معاف دیو ، مِٹّی پاؤ ، اِہ جانے ، کوئی گل نہیں ، پرواہ نہیں ، غصّہ نُہ تھکو ، بخشو ہویا کی - **جانے دینا** : [ہ] جان دینا ، چھڈّنا ، بخش دینا ، معاف کرنا ، خلاصی کرنی ، بُھلّ جانا ، جان دی اجازت دینا ، پرواہ نہ کرنی ، کھہڑا چھڈنا ، بُھلا وسار دینا ، منّوں وسارنا ، مِٹّی پانی ، گل مُکا دینی -

● **جانب** : [ع] پاسا ، بنّا ، لامبہ ، دا ، ہتّھ ول ، پاسے ، طرف - **جانب دار** : [ف] حمیتی ، رُئی کرن والا ، پکھ کرن والا ، دھر دا ، مونہہ ملاحظہ رکھن والا - **جانبدار ہونا** : [اُ] دھڑے دا ہونا ، حمیتی ہونا ، آپنے دھڑے دی گل کرنی - **جانب داری** : [ف] پکھّ ، حمیت پخ پات ، رُئی ، دھڑا ، مونہہ ملاحظہ رکھنا -

● **جانچ** [ہ] جاچ ، پرکھ ، سیان ، سیانف ، جان پچھان ، سُنجھاپ ، سیانپ ، شناخت ، ازمیش ، اِمتحان ، اندازہ ، ہاڑا - **جانچنا** : [ہ] جاچنا ، ازمانا ، پرکھنا ، پرتالنا ، پرچولنا ، سنجھاننا ، پچھاننا ، تاڑنا ، ہاڑنا ، جانتا -

● **جانگلو** : [ہ] جانگلی ، جنگلی (ماہنُو) ، جانگلُو ، جاہل ، اُجڈ ۔

● **جانگیا** : [ہ] جانگھیا ، کچھّا ۔

● **جاننا یا جان لینا** [ہ] : جاننا ، تاڑ جانا ، سمجھنا ، سمجھ جانا ، پچھاننا ، سُنجاننا ، جانُو بننا ، کیرڑ لینی ، سِکھنا ، پڑھنا ، معلوم کرنا ۔ **جانا بوجھا** : [ہ] جانیا پچھانیا ، جانُو ۔ **جانا پہنچانا** : [ہ] منّیا پرونّیا ، جانیا پچھانیا ، واقف ، مشہور آدمی ۔

● **جانور** : [ف] جان دار ، حیوان ، جیوندا ، جنَور ، ڈنگر ، ڈھور ، پکھّو ، پکھیُرو ، چوکھر ۔ مُورکھ ، بےسمجھ ، کیڑا کاڈھا ، بےعقل ۔

● **جاودان** : [ف] سدا ، ہمیش ، ہمیشہ ، ہمیشہ رہن والا ۔ **جاوِدانی** : [ف] ہمیشہ رہنا ، نِت دا ، نِت جیُونا ، ہمیش توں ، مُڈھوں ، ہمیش لئی ، ہمیشگی ۔

● **جاوید** : [ف] ہمیش ، سدا ، ہمیشہ ، مُڈھ توں ، اخیر تک ۔

● **جاہ** : [ع] رُتبا ، مرتبا ، شان ، ٹھکا ، ٹوہر ، ٹھاٹھ ، بزرگی ، بھرم بھا ، عِزت ، قدر ۔ **جاہ و جلال** : [ع] شان ، ٹوہر ، ٹھاٹھ باٹھ ، رُعب داب ، ٹھکا ۔ **جاہ و منصب (منزلت)** : [ع] قدر ، رُتبا ، بزرگی ، شان ، افسری ۔

● **جاہل** : [ع] بےعلم ، انجان ، مُورکھ ، ان پڑھ ، بےادب ، ندان ، بےسمجھ ، گوار ، اُجڈ ۔ **جاہلیّت** : [ع] انجان ہونا ، بےعلم ہونا ، جاہل ہونا ، بےوقوف ہونا ۔

● **جائداد** : [ف] جیداد ، جائداد ، مالکی ، مال اسباب ، جگیر ، پونجی ، مال ملکیت ، پیداوار ، کھلوتی پیلی ۔

● **جائز** [ع] درست ، ٹھیک ، شرع موجب ، حلال ، قانون سِر ، ڈھنگ سِر یا ڈھکدا ، قانون موجب ، جائز ۔ **جائز رکھنا** : [اُ] منّنا ، شرع مُوجب کرنا ، حق سمجھنا ، سچ جاننا ، منظور کرنا ۔

● **جائِزہ** : [ع] پڑتال ، حاضری ، مقابلہ ، گِنتی ، جاچ ، حساب کتاب ، اندازا ۔ **جائزہ لینا** : [اُ] دھیان مارنا ، پرتالنا ، جاچنا ، حاضری لینی ۔

● **جائی** : [ہ] جمّی ، دھی ، دِھیُوڑی ، چھوہری ۔ **جایا** : [ہ] جنیا ، جمیا ، جایا ، پُتّر ، پُتّ ، چھوہر / چھوہرا ، جاتک ۔

● **جب** : [ہ] جد ، جِدن ، جدوں ، جِہڑے ویلے ، تد ، تاں ۔ **جب تک (تلک)** : [اُ] جد تِک ، جِچر ، جد تائیں ، جِس ویلے تائیں ۔ **جبکہ** : [ہ] جد ، جاں ، جس ویلے ، جدوں ۔ **جب کبھی جا کے** : [اُ] مساں کِیویں ، مساں مر کے ، مساں مساں ، تد کِتے جا کے ، تاں کِتے ۔ **جب نہ تب** : [ہ] اگے نہ پِچھے ۔ **جب ہم جانتے** : [ہ] تد اسی وی جان دے ، سواد تے تد سی ۔

● **جبّار** : [ع] ڈاہڈا ، سختا ، قہری ، جُبرو ، (لوسٹھ) زوراور ۔

● **جبر** : [ع] ظلم ، زور ، سختی ، بےرحمی ، ودھیکی ، زیادتی ، دبا ، جابری ، تدی (تعدی) ۔

َجبر اُٹھانا : [ا] پیہہ پئی کٹنی ، اکھیائی سہنی ۔ جبراً : [ع] دھگانے ، دھکو ملی ، دھکو دھکی ، زبردستی ، زوریں ، بدوبدی ، ظلم سیتی ، تدی نال ۔ جبراً قہراً : [ع] بے وس ہوکے ، مجبوری نال ، پاڈی نُو ، ماریدیاں ، انچا ہندیاں ، جکو تکی ۔ جَبروت : [ع] وڈیائی ، وڈون ، رب دی قہاری ۔ جبر و تعدی : [ع] سختی ، زور و زوری ، ودھیکی ، تدی (تعدی) ۔ َجبریہ : [ع] زوریں ، زبردستی ، تدی نال ، دھکے نال ، ڈنڈیں ۔

● جبڑا : [ہ] جباڑا ، چباڑا ، کھکھواڑی ، کھاکھ ، چباڑی ، کھکھواڑ ، کھکھواڑا ۔

● َجبِلت :[ع] جاندرو گیجھ ، اصل طبیعت ، عادت ، ُسبھا ۔ َجبِلی : [ع] جاندرو دی ، ُمڈھلی ، ِدھر دی (عادت خصلت) ۔

● ُجبہ : [ع] چوغا ، جاما ، جھولا ۔

● جبھی : [ہ] تدے ، تدہی ، تاہیں ، تاہیوں ، اوسے ویلے ، اوس مگروں ۔ جبھی تو : [ہ] تدے تے ، تدہی ، ایسے لئی ۔

● جبین : [ع] َمتھا ، پیشانی (آدمی دی) متھیر ۔ جبیں ریز ہونا ، جبیں ریزی کرنا : [ا] متھا ٹیکنا ، ِسیس ِنوانی ، سجدے کرنے ، متھا گھسانا ، ترلے پانے ۔

● ُجتانا : [ہ] ُجوانا ، ُجتانا ، ہل وہانے ۔ ُجتاؤ : [ہ] واہی ِبیجی دی َبھوں ، واہن جوگی َبھوں ، وگدی َبھوں ۔ ُجتائی : [ہ] زمین واہن دی کار کمائی ، ہل واہن دا کم ۔

● ِجتانا : [ہ] ِجتوانا ، ِجت دوانی ، بازی ِجتوانی ۔

● ِجتانا ، ِجتلانا : [ہ] خبردار کرنا ، یاد دوانی ، ِجتا دینا ، ہشیارکرنا ، َدسنا (احسان) ، سمجھا دینا ، اشارا کر جانا ، اپنی مرضی َدسنی ۔

● َجتن : [ہ] َاہر ، تدبیر ، اُپا ، زور ، ٹِیل ، کھچا کھچی ۔ جتن کرنا : [ہ] گھالنا ، کمانا ، زور لانا ، ہتھ پتھ مارنا ۔

● ُجتنا ، ُجت جانا : [ہ] ُجپنا ، جویا جانا (وہتر جانور دا ہل / گڈے اگے) ، ُجٹنا ، لگنا ، ُرجھنا (کم ِوچ) ۔

● ِجتنا : [ہ] ِجنا ، جیڈ ، جیڈا ، جو کُجھ ، جنا کُو ۔ جتنا اُوپر اُتنا نیچے : [اکھ ہ] ِجنا اُتے اوناں تھلے ، چاتر ، چھلیا ، چھلیڈا ، شرارتی ، فسادی ، فریبی ، دھوکے ہتھا ۔

● َجتھا : [ہ] ڈھانی ، ِمہڑ ، اکٹھ ، بھیڑ ، ایکا ۔ جتھا باندھنا : [ہ] جتھا بنھنا ، ِدھر یا ٹولی بن جانا ، جماعت بنانی ، ایکا کرنا ۔

● ُجتیانا : [ہ] ِچھترولنا ، ِچھتر مارنے ، ُجتیانا ، پولے لانے ، ُجتیاں مارنیاں / لانیاں ، سوڑھ پھیرنی / پاؤنی ۔

● ُجٹ : [ہ] جوڑ ، جوٹیاں دی ِگنتی ، ایکا ، دوہر (دو َجنیاں دی) ۔

● َجٹا : [ہ] گُندے ہوئے وال ، ُجوڑا ، لمے لمے وٹ کھاہدے وال ، رسا ، رسی ، جوگی نقیر دے وال ، بوڑھ دی داڑھی ۔ جٹادھاری : [ہ] جٹادھاری ، وڈیاں ِلٹاں والا ، لمے لمے

والاں و الاہندو نقیر جنے جٹاں ودھائیاں ہوئیاں ہون ، کیسر ۔

● جُٹنا : [ہ] (۱) جُٹ جانا ۔ (۲) گنڈھیا جانا ، جُوڑ ہونا ، جڑنا ، جوڑیا جانا ، بھڑنا ، مِلنا ۔ (۳) گھُلنا ۔ (۴) چمبڑنا ۔ (۵) متا پکانا ، سازش کرنی ، پک پکانی ۔ (۶) جُٹ جانا ، لگا رہنا (کم وچ) ۔ (۷) کھہڑے پینا ۔ (۸) گلوکڑی پانی ، ہیٹھ اُتے ہونا ۔ (۹) جماع کرنا ۔

● جیٹھانی : [ہ] جِٹھانی ، جیٹھ دی گھر والی ۔

● جُٹّی : [ہ] جُٹ ، جوٹا ، جُٹ کیتی ہوئی ، گُندھی ہوئی ، جُڑویں (بھوں) ، تماکو دی گنڈھی ، گتّھی ، رُپّیاں دا تھدّا ، تھہی (روٹیاں دی) ۔

● جُثّہ : [ع] سریر ، تن ، ڈیل ، کاٹھ ، کایاں ، میّت ، لاش ۔

● ججان : [ہ] ساؤ ، امیر ، اچّے لوگ ، جیُون دا مان ۔

● جچا تُلا : [ہ] پُورا پُورا ، جچواں ، مناسب ، ٹھیکم ٹھیک ، ہاڑے اندازے موجب ، ٹھیک ، پُورے تول دا ۔

● جچنا : [ہ] ازمایا جانا ، ٹھیک سِر دِسنا ، پرکھیا جانا ، ٹھیک جاپنا ، پسند آؤنا ، نظراں کھُبھنیاں ، ہاڑے وِچ آؤنا ، تولیا جانا ، مُل پینا ۔

● جَدّ : [ع] پیُو دادا ، پیُو دا پیُو ، وڈیرا ۔

● جُدا : [ف] وکّھرا ، وکّھ ، آڈ ، آڈرا ، وچھڑیا ہویا ، وچھُنّا ۔ جُدا جُدا : وکھو وکّھ ، وکھرا وکھرا ، آڈو آڈ ، اِک اِک کر کے ، کھول سوار کے ، نکھیڑ کے ۔ جدا کرنا : آڈ کر دینا ، نکھیڑنا ، وکھ کرنا ، نکھیڑا کرنا ، نکھڑنا ، وچھوڑنا ، پاڑنا ، پُھٹ پانی ، توڑ کے لاہنا ، چھیکنا ، پاڑا/وچھوڑا پا دینا ۔ جُدا گانہ : [ف] وکّھو وکّھ ، کلیاں کلیاں ، اِک اِک ہو کے ، الگ الگ ، وکھرا ، آڈرا ، آڈ ۔ جُدا ہونا : [أ] وکّھ ہونا ، وکھرا ہونا ، آڈ ہو جانا ، نِکّھڑنا ، وِچھڑنا ، ہٹنا ، نالوں لتھنا ، وُدجایگی پینی ۔ جُدائی : [ف] وچھوڑا ، آڈریائی ، پاڑ ، نکھیڑ ۔

● جِدّت : [ع] سجریائی ، نواں پُنا ، نویں گل ، انوکھی گل ، نوپّن ، نویر ، نویں شان ۔

● جِدّ و جہد : [ع] دوڑ بھجّ ، چارا ، ٹیل ، کھیچل ، نسّ بھجّ ، واہ ۔

● جَدوَل : [ع] حاشیہ ، گھیرا ، فہرست ، حساب دی فرد ، جدول ۔

● جِدھر : [ہ] جِدھر ، جِدھر ، جِتل ، جِھڑے پاسے ، جِس دا ، جِس بنّے ۔ جدھر سینگ سمایا : [أ] جِتھے کِتے تھاں ملی ، جِدھر ڈھوئی ملی ، جِدھر دا رُخ بن گیا ۔

● جدّی : [ع] پیُو دادے دی ، پیُو دادے ولّوں ، وڈیاں دی ، ورثے وچ ، اِک ہنّڈ ، اِکو پیُو دادے دی لڑی ۔

● جدید : [ع] ہُن دا ، سجرا ، تازہ ، نواں ، [مد : نویں] اجوکا ، اج بھلک دا ، تازی ، سجری ۔

● جَذب : [ع] کِھچ ، چِھک ، چُوس ، مستی وچ دی حالت ، حال ۔ جذب کرنا : [أ] چُوسنا ، کھِچنا ، چِھکنا ، اپنے ول لیانا ۔

● جذبات : [ع] جذبے، جوش، اُبال، اُمنگاں۔
جذباتی : [أ] جذبے وجھوں، مَن دی لہر موجب، اُلیل والا، من دی موج، رِیجھ موجب، چاواں ستا۔ جذبہ : [ع] چاوُنی، چا، اُلیل، اُمنگ، اُبال، لہر، دِل دا جوش، دل دی رِیجھ، غُصہ، تمّک۔

● جُرّاب : جُراب، موزہ، پَیریں پہنن دا خاص پہراوا، مَسیاں۔

● جرأت : [ع] جی‌داری، جِگرا، دِل، مردوُ، نِڈر پُنا۔

● جراثیم : [ع] کیڑے، جرثومے، جراثیم۔ جراثیم کُش : [ف] کیڑے مار، مچھر مار، پسّو مار (دوا)۔

● جرّاح : [ع] چِیرا دین والا، سرجن، جرّاح، فصد کھولن والا۔ جراحت : [ع] پھٹّ، زخم، گھا، چِیرا، چِیر، رت کڈھنی۔

● جرّار : [ع] تکڑا (لشکر)، بھاری (فوج)، کٹک، چوکھی (بِھیڑ)، بہادر، سورما، دلیر۔

● جرائم : [ع] دوس، پاپ، مَند، بھیڑے کارے، کرتُوتاں، گناہ، خطاواں۔

● جَرح : [ع] بحث، پُچھ پڑتال، جرح۔ جرح کرنا : [أ] اعتراض کرنا، پُچھ پڑتال کرنی، اُلٹے سِدھے سوال کرنے۔

● جُرعہ : [ع] گُھٹ۔

● جِرگہ : [ف] پرھیا، پنچیت، جِرگہ۔

● جُرم : [ع] پاپ، بھیڑا کارا، کُکرم، مَندی کرتُوت، دوس، خطا، قصور۔ جرم لگانا : [أ] دوس لانا، عَیب لانا، مجرم گِننا۔

● جرمانہ : [ف] ڈنّ، چَٹّی، جرمانہ۔

● جَری : [أ] تگڑا، سُورما، دِل والا، جی دار، جِگرے والا، وریام۔

● جریدہ : [ع] (۱) رسالا، اخبار۔ (۲) کلَھتّا، چَھڑّا۔

● جَڑ : [ہ] نِیہ، بنیاد، کھولا (نر دا)، مُڈھّی (کپاہ دی)۔ جڑ اُکھیڑنا (کاٹنا) : [ہ] جڑھ پٹنی، جڑھ مارنی، ناس کرنا، برباد کرنا، اُجاڑ دینا، جڑھوں پُٹ دینا، ناں نشان مٹا دینا، الکھ مُکا دینی، جڑھیں بہ جانا، جڑھوں وڈہ دینا۔ جڑ بُنیاد سے : [أ] جڑھوں بُنیادوں، ہڈّوں مُڈھّوں، اُکا مُکا، سِرے توں، سِریوں۔ جڑ پکڑنا : [ہ] جم جانا، پکا ہونا (نِیہ دا)، پَیریں کھلونا۔ جڑ کاٹنا : [ہ] جڑھ وڈھنی، جڑھ پُٹ دینی، جڑھیں رمبا پھیرنا، چوکھا نقصان پُچانا، ناس مار دینی، ذلیل کرنا، بھنڈنا، پان پت لاہ دینی۔

● جَڑنا : [ہ] (۱) جڑائی کرنی، جڑت کرنی (گہنے آتے)۔ (۲) کُھبھانا۔ (۳) جانا۔ (۴) لانا۔ (۵) گڈنا۔ (۶) جوڑ بٹھانا۔ (۷) جوڑنا، میلنا، چُول نال چُول میلنی، جوڑ ملانا۔ (۸) مارنا (چَنڈ)۔ (۹) چُغلی کھانی، کنّن بھرنے، لائی بُجھائی کرنی، گِلا کرنا۔ (۱۰) لگان/ٹیکس تارنا۔ (۱۱) دعویٰ کرنا۔ (۱۲) جماع کرنا۔ جڑاؤ (جڑائی) : [ہ] جَڑت، (موتی) جَڑن دا کم یا مزدوری۔

● جُڑنا : [ہ] (۱) مِلنا، گنڈھیچنا، (ٹُٹی چیز دا) گانڈھا لگنا، راس آؤنا۔ (۲) جمع

ہونا (جوڑیا جانا) ۔ (۳) لبھنا ، حاصل ہونا ۔ (۴) مرمت ہونی ۔ (۵) اک ہو جانا ، میل ملاپ ہونا ۔ (۶) چمبڑنا ۔ (۷) بین (گینڈھ) پھسنی ۔ (۸) جپنا ، جتنا ۔

● **جڑواں** : [ہ] جوڑے ، جڑویں ، جڑیاں ہوئیاں شیواں ۔

● **جڑی بوٹی** : [ہ] دوا دارو ، جڑھاں تے پتر ، جڑی بوٹی ۔

● **جز** : [ہ] تقسیم کیتا ہویا ، (کتاب دا) سولاں/اٹھاں صفحیاں دا حصہ ، سوا ، وکھ ، آڈ ، چھٹ ، چھڈ کے ، بنا ۔ **جزدان** : [ف] اچھاڑ ، بستا (کتاباں رکھن دا) ، تھیلا ۔ **جز و کل** :[ع] سارے دا سارا ، ثبوتا ، پورا ، اک اک شے ، سبھ کجھ ، ہر اک شے ، سر توں لا پیراں تک دا ، تھوڑا بوہتا ، جگ جہان ۔

● **جزا** : [ع] اجر ، بدلا ، عوضانا ، ثواب ، بھتکرا (لو) ۔

● **جزاک اللہ** : [ع] شاوا ، دھن ایں ، آفرین ۔

● **جزبز** : [ف] افسوسیا ہویا ، وٹیا ہویا ، گھٹو رُٹی ۔ **جزبز ہونا** : [ہ] وٹ کھانا ، تڑنگ ہونا ، افسوسیا ہونا ، گھٹو رُٹی ہونا ۔

● **جزوی ، جزئی** : [ع] رتا کو ، ذرا جنا ، ٹاواں ٹاواں ، ورلا ، ہزار وچوں اک ۔ **جزویات ، جزئیات** : [ع] حصے ، بخرے ، نکے نکے کم ، ٹکڑیاں ۔

● **جزیرہ** : [ع] ٹاپو ، بریتا ، جزیرہ ۔

● **جزیہ** : [ع] محصول ، لگان ، ٹیکس ۔

● **جس** : [ہ] پت ، بھرم بھا ، ناں ، ساکھ ، وڈیائی ، نیکی ، واہ ، طاقت ، چج ۔

● **جس** : [ہ] جنھے ، {۔دم = جس ویلے ، جھڑے ویلے ، ۔طرح = جویں ، جیکوں ، جیکر ، ۔قدر = جنا} ۔ **جس پر** : [ہ] جہدے تے ، جس تے ، تدوی ، فیر ، مگروں ، تاں ، تد ۔ **جس تس** : [ہ] ہر اک ، جنا کہنا ، جھڑا کیہڑا ، سب کوئی ، آپنا پرایا ، سکا بگانا ، چنگا مندا ، نکا وڈا ، ہاری ساری ، ہما شما ۔ **جس جس** : [ہ] ہر اک ، ہر کسے ، جنے کہنے ، جھڑے کیہڑے ۔ **جس طرح ہو سکے** : [ہ] جس طرح وی ہو سکے ، ہر حالے (ہر حال وچ) ، کسے نہ کسے ڈھنگ نال ، جویں وی ہو سکے ، ہر طرح ، ہر ڈھنگ نال ۔ **جسے** : [ہ] جہنوں (جیکوں) ۔

● **جسارت** : [ع] دلیری ، مردؤ ، حوصلہ ، بتوں باہری گل ۔

● **جسامت** : [ع] قد بت ، قد کاٹھ ، ڈیل ڈول ، مٹائی ، لم چوڑ ۔

● **جست** : [ہ] چھال ، چنگی ، شڑپا ۔ **جست و خیز** : [ف] اچھل کد ، کداڑے ، بچ ٹپ ، کدا کڑے ۔

● **جستجو** : [ف] ڈھونڈ بھال ، ٹول ، لبھنا ، سوہ لینی ۔

● **جستہ جستہ** : [ف] چونواں ، ورلا ورلا ، ٹاواں ٹاواں ، گھٹ گھٹ ، کیتے کیتے ۔

● **جسد** : [ع] تن ، پنڈا ، کلبوت ، بت ،

ِده ، ِدہی ، سریر ، بدن ، ڈیل ۔

● ِجسْم : [ع] ِپنڈا ، سریر ، ڈیل ، ہڈ کاٹھ ، قدبُت ، قد کاٹھ ۔ جسمانی : [ف] ِجسم دا ، ِپنڈے دا ، سریر بارے ۔ جسیم : [ع] ڈسکلا ، ہٹا کٹا ، ڈشکرا ، ڈٹا ، تگڑا ، موٹا ، ڈاہڈا (ڈہڈا) ، وڈے ڈیل والا ۔

● َجسُولنی : [ا] پہرو ، چوکیدارنی ۔

● جشن : [ف] میلا ٹھیلا ، َعیش ، ہاسے کھیڑے دی مجلس ، عید ، جشن ۔ جشن اُڑانا : [ہ] جشن منانا ، میلا ماننا ، ُبلے لٹنے ، مزے لُٹنے ۔ جشنِ عروسی : [ف] ویاہ دا میلا ، کاج ، ِوواہ ، َجنج ۔ جشن منانا : [أ] جشن ماننا ، میلا منانا ، رنگ رلیاں کرنیاں/منانیاں ، عیش لُٹنے ، موجاں ماننیاں ۔

● َجعل : [ع] کھوٹ ، َرلا ، میل ، گند ، َبھیڑ ، دھوکھا ، ول چھل ، فریب ، بے ایمانی ، ڈام ۔ جعل ساز : [ف] دھوکھے ہتھا ، چھلیا ، فراڈیا ، فریبی ، َبھوہڑیا ، ِلفتا ۔ جعلی : [ف] جھوٹھا ، کھوٹا (ِسکا) ، نقلی ، گھڑیا ہویا ، جعلی ، بناوٹی ۔ جعلی بنانا یا کرنا : [ہ] جھوٹے دستخط کرنے ، ُجھوٹھی ُمہر لانی ، جھوٹا مقدمہ کرنا ۔ جعلی دستاویز : [أ] ُجھوٹھی لیکھت ، فراڈ ، جھوٹھا کاغذ ۔

● جفا : [ع] ودھیکی ، َستا ۔ جفا سہنا : [أ] اوکھت جرنی ، ُدکھ سہارنا ، وخت جھاگنا ، َکشٹ کٹنا ، ُدکھ بھوگنا ، ظلم سہنا ، زیادتی برداشت کرنی ۔ جفا کار : [ف] ستان والا ، ہتھیارا ، ہینسیارا ، ُظلمی ۔ جِفا کش : [ف] محنتی ، ہمتی ، ظلم سہہ جان والا ، سختی سہارن والا ۔

● ُجفت : [ف] جوٹا ، ُجٹ ، جوڑا ، نر مادی ، میل ، دو تے ونڈیا جان والا ِہنسا / ِہندسا ۔

● ُجفتہ : [ف] وٹ ، ودھر ، بھن ، ہیریاں دی تریڑ ، پھوٹ ، درز ، داغ ، دھبا ، ڈب ۔

● جکڑبند : [ہ] ُجوڑ ، کس کے بدھا ہویا ، گینٹھیا (اک بیماری) ، جوڑاں دا درد ، جوڑاں دی ِپیڑ ۔ جکڑ جانا : [ہ] آکڑنا ، کسیا جانا ، ِکھچیا جانا ۔ جکڑنا : [ہ] ُجوڑنا ، کسنا ، قابو کرنا ، گُھٹ کے بنھنا (رسی نال) ، کڑنا ، وٹنا ، ولنا ، َنرڑنا ، مروڑنا ، پیچنا ۔

● جگ : [ہ] لوک ، ُلکائی ، سنسار ، ُدنیا ، خلقت ۔ جگ بیتی : [ہ] جگ ورتی ، لوک کہانی ، ہرائی گل بات ۔ جگ ہنسائی . [ہ] ہوئے ہوئے ، پھکڑی ، َبھنڈی ، ُخنامی ، کُنامی ، خواری ، لوک لاج ۔

● ُجگ : [ہ] (۱) وارا ، َسما ، زمانا ، عمر ، ُمدت ۔ (۲) ِنت ، سدا ، ہمیش ۔ (۳) جوٹا ۔ (۴) سنھ ۔ ُجگ ُجگ : [ہ] ہمیشہ ، سدا ، ِنت ، ہمیش ، جَم جَم ۔ ُجگ ُجگ ِجیو (جی) : [ہ] جوائیاں سانو ، وڈیاں عمراں ہون ۔

● ُجگادری : [ہ] پرانا گھاگ ، کھوچلی ، سیانا ، ودھیک پرانا ، قد کاٹھ دا ، اُچا لما ۔

● **ُجگالنا :** [ہ] اُگالنا ، اُگالی کرنی ۔ **ُجگالی :** [ہ] اُگالی ۔

● **جگانا :** [ہ] جاگ دوانی ، ُسرت کرانی ، خبردار کرنا ، ہوش دوانی ، ُسجاگ کرنا ، بالنا ، َلو کرنی (ِدیوے بتی دی) ۔

● **َجگت :** [ہ] جگت ، جہان ، زمانا ، لوک ُلکائی ، مّتن (کُھوہ دی) ۔ **جگت اُستاد :** [ص] َمنّیا ہویا اُستاد ، اپنے کم دا ماہر ، ِپیر کاریگر ، اُستاداں دا اُستاد ۔ **جگت سالا :** [ہ] ہر کِسے دا بھرا ، شُہدا ، خوشامدی ، کمینہ ۔ **جگت سیٹھ :** [ہ] وڈّا ساہُوکار ، چوکھے مال والا ۔

● **ُجگت :** [ہ] (۱) سمجھ سیانف ، عقل سیان ۔ (۲) ِچترائی ، چلاکی ، ہشناکی ، دنائی ، جوڑ توڑ ۔ (۳) اُپا ، ڈھنگ ، جاچ ، ڈھب ، تدبیر ، اُستادی : ُسچج ۔ (۴) پکتّ ، متّا ، گھالا مالا [ـ ِملا] ۔ (۵) ُدمعنی گلّ [ـ بول] ، ُحجتّ ، ٹوک ، ُنکر ، ٹھٹّھا ، ُتک ، جھیڈ ، ہساوا ۔ (۶) لطیفہ ۔ **ُجگت باز :** [اُ] ُنکتّر کرن والا ، لطیفے کہن والا ، ُحجتی ، جھیڈی ، گل کر جاندا ، ُڈھکدی گل کرن والا ، مشکریاں کرن والا ۔ **ُجگت بازی :** [اُ] جھیڈ بازی ، مشکریاں ، ُحجتاں ، لطیفے ، ہارس وس ۔ **ُجگتہ رنگ :** [ہ] (۱) ُحجت ، ٹوک ، ُنکتّر ، ٹھٹھا ، ِٹچکر بازی ، (۲) ُجگتیا ، ُحجتی ، ہاسے ہار ، ہساُؤ ، لطیفے باز ، مخولیا ، مسخرا ۔ **ُجگت لڑنا :** [ہ] ُتک میلنی ، ُجگتو ُجگتی ہونا ، ُجگتاں لڑنیاں ، ُحجتو ُحجتی ہونا ، ُنکراں کرنیاں ، جھیڈاں کرنیاں ۔ **جگت لگانا :** [ہ] تدبیراں کرنیاں ، موقع لبھنّا ، ڈھنگ ورتنا ، دا بھالنا ، اٹا سٹا لانا ، آنڈھا گانڈھا لانا ، ِمل ورت َپیدا کرنی ۔

● **َجگجگانا :** [ہ] چمکنا ، ِچلکنا ، جگمگ جگمگ کرنا ، ِٹمکنا ۔

● **ِجگر :** [ف] (۱) ِجگر ، ِجیرا ، کالجا ، کلیجا ، کلیجی (بکرے/گاں دی) (۲) حوصلہ ، صبر ، ہمت ، جی‌داری ، بہادری ، دلیری ، [ـ رکھ] (۳) اَلاد ، سکاّ پیارا ، ُپتّر ۔ **جگر آب ہونا :** [اُ] ِدل نرم ہونا ، ترس آؤنا ، لہُو پنگھرنا ۔ **ِجگر اُچھلنا :** [اُ] کلیجا دھڑکنا ، صدمہ ہونا ، گھوٹ َپینا ، خوف آؤنا ، َبھو آؤنا ، دھکاّ لگنا ۔ **ِجگر افگار :** [ف] ِدل ُٹٹّا ، ِنمّوجھانا ، کلیجے سّل ، ِجگرے سلّیا ۔ **جگر پاش پاش ہونا :** [اُ] کلیجا پاٹنا ، ِدل ٹوٹے ٹوٹے ہونا ، چوکھا ُدکھ ہونا ، کلیجے پھٹ َپینا ۔ غم نال کلیجے تے سٹّ وجنی ، ڈہڈا رنج پہنچنا ۔ **ِجگر پر پتھر رکھ لینا :** [ہ] صبر شکر کر لینا ، جر جانا ، برداشت توں کم لینا ، کَوڑا کُھٹ کر جانا ۔ **ِجگر پر ُچھریاں چلنا :** [اُ] کلیجا ِچیریا جانا ، آندراں ُنو ہتّھ َپینا ، َڈہڈا سّل لگنا ، کلیجے وڈھ َپینی ، پریشان ہونا ۔ **جگر ُپھنکنا :** [اُ] کلیجا سڑنا ، بڑا رنج پہنچنا ، َڈہڈا سّل ہونا ، بڑا ُدکھ ہونا ۔ **ِجگر تھامنا :** [اُ] صبر کرنا ، سہارنا ، جھلّ جانا ، َجر جانا ، برداشت کرنا ، صبر صبُوری توں کم َلینا ، من مار کے بہہ جانا ۔ **ِجگر جلنا :** [اُ] کلیجا سڑنا ، َتمکّ لگنا ، وٹّ چڑھنا ، افسوس ہونا ، گھوٹ َپینا ، گھیر َپینی ۔ **ِجگر چاک ہونا :** [اُ] کلیجہ پاٹ جانا ، ِدل ِچیریا جانا ، ِدل ُنو دھکاّ لگنا ، َڈہڈا ُدکھ ہونا ۔ **ِجگر دو ٹکڑے ہونا :** [اُ] کلیجا دو َڈکّ ہونا ، ِدل ُدکھنا ، ِدل ُنو دھکاّ لگنا ، بڑا وڈّا ُدکھ ہونا ۔ **ِجگر دوز :** [ف]

کلیجے سّل ، کلیجا ونّھ دین والا/والی ، دل پاڑ دین والی/والا ، کوئی وڈا صدمہ ، کوئی غم دی خبر ۔ **جگر دیکھنا** : [اُ] جگرا ویکھنا ، دلیری تکنی ، حوصلہ پرکھنا ، دل ویکھنا ، مردؤ نکنا ۔ **جگر رکھنا** : [ہ] حوصلہ رکھنا ، دل والا ہونا ، ان جھکتّ تے نڈر ہوکے رہنا ۔ **جگر سوز** : (۱) کلیجے ساڑ دین والا ۔ (۲) ہاں/ہانڈہ سڑکا ۔ (۳) دردی ، درد ونڈاؤ ۔ **جگر کاٹنا** : [اُ] جگر کٹ دینا ، کلیجا چیرنا ، کالجا وڈھنا ۔ **جگر کاوی** : [ف] کھیچل ، ادّم ، ہمّت ، جان ماری ۔ **جگر کی آگ بجھنا** : [ہ] کلیجے دی اگ بجھنی ، کلیجا ٹھنڈا ہونا ، سکھ لینا ، ٹھنڈ پینی ، آندراں ٹھنڈیاں ہونیاں ۔ **جگر گوشہ** : [ف] جگر دا ٹوٹا ، پیارا ، دھی ، پتر ، الاد ۔ **جگر لہو کرنا** : [اُ] وڈی سٹ لانی ، چوکھا صدمہ پچانا ، دل توڑ دینا ، ہمت فنا کر دینی ، **جگر لہو ہونا** : [اُ] کلیجے سٹ لگنی ، وڈا جھورا لگنا ، دل ٹٹ جانا ۔ **جگر مسوس لینا** : [اُ] چوکھے غم نال کلیجے اُتے ہتھ رکھ لینا ، کلیجا سہارنا ، دل تھم لینا ، ہوکا لگنا ۔ **جگرا** : [اُ] جیرا ، کلیجا ، ہمت ، دل ، دلیری ، وریامگی ، "دل گردہ" جرأت ، مردؤ ، ادّم ۔ **جگری** : [ف] (۱) جانی ، سچا ، پکا ، گوڑھا (یار) ، سجن ، جگری ۔ **جگری دوست** : [ص اُ] گوڑھا یار ، سچا بیلی ، جانی یار ، سچا تے پیارا سجّن ، سچا ساتھی ، جگری یار ۔

● **جگمگ ، جگمگاہٹ** : [ہ] چمک ، لو ، لشک ، رونق ، آبداری ، جھلمیل ، چمکاٹ ، **جگمگا** : [ہ] لشکیلا ، چمکیلا ، لشکواں ، جگمگ کردا ، چاننا ، لو والا ، رشنائیاں بھریا ۔

جگمگانا ، جگمگ ہونا ، کرنا : [ہ] جگنا ، چمکنا ، لشکنا (تارے دا) ، جگمگ کرنا ، ٹمکنا ، لشکاں مارنیاں ، بلوں بجھوں کرنا ۔

● **جگنا** : [ہ] (۱) بلنا ، لو دینا (دیوے دی) ۔ (۲) جاگنا ، نیندروں اٹھنا ، جاگ پینا ۔

● **جگنو** : [ہ] (۱) ٹٹینا (لو : جغنو) ٹنڈانا ، کروڑی ٹٹاہنا ۔

● **جگہ** : [ہ] (۱) تھاؤں ، تھاں ، جا ، تھوہ ، ٹکانا ، تھاں تھتّھا ، جائی ۔ (۲) سائی ، گنجائش ۔ (۳) دا ، ڈھو ، ویلا ، موقع ، [— دیکھ] ۔ (۴) نوکری ، رتبہ ، عہدہ ۔ (۵) بجائے ، دے تھاں (کی جگہ) ۔ **جگہ جگہ ، جگہ بجگہ** : [ہ] تھاں تھاں ، تھائیں تھائیں ، تھاؤں تھاؤں ، ہر تھاں ، جتھّے کِتھے ، سبھنیں پاسیں ، چفیرے ، ہر کِتے ۔ **جگہ چھوڑنا** : [اُ] وِرلا وِرلا لکھنا ، ٹکانا چھڈّنا ، تھاں چھڈّنی (لیکھن وچ) ، ہٹنا ، پرھاں ہونا ، گنجائش رکھنی ۔ **جگہ دینا** : [ہ] تھاں دینی ، ٹھہرانا ، بٹھانا ، نوکر رکھنا ، عہدہ دینا ، زمین دبنی ، رہن بہن لئی تھاں دینی ، **جگہ سے** : [اُ] جگھوں ، تھاؤں ، مقاموں ، موقع توں ، موقع سر ، ڈھب سر ، تھاں سر ۔ **جگہ ملنا** : [ہ] تھاں ملنی ، موقع ہتھ آؤنا ، دا لبھنا ، نوکری ملنی ، سائی ہونی ، ڈھکائی ملنی ۔

● **جل** : [ہ] سڑ ، بل ۔

● **جل** : [ہ] پانی ، نیر ۔ **جل پان** : [ہ] ان پانی ، آنجل ، روٹی پانی ، چھاہ ویلا ، ناشتا ، تھوڑا جہا کھانا پینا ، کھاوا پیوا ۔ **جل تھل** : [ہ] پانی ہیٹھ آؤن والی زمین ،

پانیو پانی زمین ، ودھیرا مینہ ورھنا [— ہو] - **جل تھل ایک ہونا :** [ہ] سوہلے دار مینہ پینا ، ہر پاسے پانی ہی پانی ہو جانا ، پانی نال ٹوئے ٹبے اِکو جیہے ہو جانے - **جل تھل بھرنا :** [ہ] رجواں مینہ پینا ، دب کے بارش ہونی -

● **جُل :** [ف] چھل ، فریب ، ٹھگی ، مکر پسارا ، دھوکھا - **جُل باز :** [أ] چھلیا ، دھوکے ہتھا ، پکھنڈی ، پھوہ مار ، فراڈیا ، فریبی ، ویلی ، چارسو ویہ ، ٹھگ ، پتے باز ، نوسرباز - **جُل دینا :** [ہ] دھوکھا دینا ، چھلنا ، ٹھگی کرنی ، مکر پسارنا ، ٹھگنا ، دم مارنا ، پھوہ مارنا -

● **جِلا :** [ع] چمک ، صفائی ، لشک ، لشکا ، پالش ، پان - **جِلا دینا / کرنا :** [أ] نِکل کرنا ، پان چاڑھنی ، چمکانا ، لشکانا ، آب دینی ، اُجالنا ، مانجنا - **جلا ساز / جلا کار :** [ف] نِکل گر ، نِکلیا ، قلعی گر ، پالشیا -

● **جُلاب :** [ع] جُلاب ، دست -

● **جلاپا :** [ہ] ساڑ ، ساڑا ، ویر ، کیڑ -

● **جلاد :** [ع] واڈھو ، کھلڑی (کھل لاہن والا ، دُرّے مارن والا ، مارُو ، ظالم ، بے رحم ، بے درد -

● **جلال :** [ع] جوش ، تیزی ، بزرگی ، وڈیائی ، شان ، رعب ، ٹھکا ، ٹوہر - **جلال دکھانا ، جلال میں آنا :** [أ] لوہا/لوہے لاکھا ہونا ، غصے نال بھخنا ، سچ کھلونا ، لال پیلا ہونا - **جلالت :** [ع] شان ، جلال ، وڈیائی ، وڈت ، وڈپنوں ، وجکا ، کھڑکا دڑکا - **جلالی :** [ف] جوش والا ، غضب والا ، لوڑھے مار -

● **جلانا :** [ہ] (۱) ساڑنا ، بالنا ، جالنا ، اگ لانی ، پھوکنا ، چلھے وچ ڈاہنا ، مواتا لانا ، دھخانا ، بھخانا ، تا دینا - (۲) دل دکھانا ، ساڑویاں گلاں کرنیاں ، چِڑنا ، چِڑانا ، زِچ کرنا ، ستانا ، چوبھاں لانیاں - (۳) کشتا مارنا (دھات دا) - **جلا جلا کر مارنا / خاک کرنا :** [أ] ساڑ ساڑ کے مواہ کر دینا ، رج کے ستانا ، آت کھپانا ، ساڑ ساڑ کے مارنا ، دکھ اتے دکھ دینا ، چواتیاں لانیاں ، دل ساڑنا ، کلیجا ونہنا ، چنھنے لانے ، ٹوکاں لا لا کے اوازار کردینا -

● **جِلانا :** [ہ] جِوالنا ، جِوا دینا ، روح پانی ، زندہ کرنا ، مرن توں بچا لینا ، نواں نرویا کر دینا ، کشتہ کیتی دھات نو مڑ کے اصلی حالت وچ لے آؤنا -

● **جلا وطن :** [ف] دیسوں کڈھیا ہویا ، جھنو دیس نکالا ملیا ہووے ، پناہ گیر ، پناہی - **جلاوطنی :** [ف] دیس نکالے دی گزران ، ہجرت دی زندگی ، پناہ گیری -

● **جُلاہا :** [ہ] جُلاہ ، جُلاہیا ، پاؤلی ، کامبی ، (تانی تنن والا) -

● **جلد :** [ف] چھیتی ، جھٹ پٹ - **جلد از جلد :** [ف] چھیتی توں چھیتی ، جنی چھیتی ہو سکے ، بنے ، فٹافٹ ، جھب ، جھٹ پٹ - **جلد باز :** [ف] اچھلدا ہتکا ، اتاولا ، کاہلا ، اباہلا ، اکلوانڈھا ، بے صبرا - **جلد بازی :** [ف] کاہل ، اباہل ، چھیتی ، جلدی ، چھوہلی ، چھوہل ، جھٹاپٹی - **جلدی :** کالھی ، کاہلی ، تیزی ، چھیتی ، جھٹ پٹ - **جلدی پڑنا :** [أ] چھیتی پینی ، گھابر پے جانی ، کاہل ہونی ، سوڑ پینی ، واہر پینی - **جلدی کا مارا :** [أ] کاہلا ، آباہلا ،

سوڑا ، اُچھل دھکا ، چھتھا ، چھیتی دا مارا ، کاہلاں پٹیا ۔

● **جِلد** : [ع] (۱) کتاب دا پٹھا ، بائنڈنگ ، جُز بندی تے سلائی سوائی وغیرہ ، کتاب ، کتاب دا حصہ ۔ (۲) پوست ، گوشت ، ہڈیاں اُتے ڈھلکواں ماس ۔

● **جلسہ** : [ع] کٹھ ، اِجلاس ، میل ، مجلس ، محفل ، مجمع ، بِھیڑ ۔

● **جَلنا** : [ہ] بلنا ، سڑنا ، لُٹھنا ۔ **جل اُٹھنا** : [ہ] : بھخنا ، بھڑکنا ، مچنا (اگ بھاہ دا) ، ساڑا آؤنا ، اوہے لاکھا ہونا ، تتا کوڑا ہونا ، کَوڑ کھانی ، وٹیا جانا ، خار کھانی ، سڑ جانا ، تاسڑ تڑوک ہونا ، بل بُجھنا ۔ **جل بُجھنا** : [ہ] سڑ کے سواہ ہو جانا ، سڑ مرنا ، بل بُجھنا ، وٹ کھا جانا ، چوکھا رِنج ہونا ۔ **جل بُھن کر کوئلا ہو جانا** : [ہ] لُوس جانا ، ساڑے مرنا ، سڑ بل کے کولا ہو جانا ، بُھج کے کباب ہو جانا ، ڈاہڈا آزردہ ہونا ۔ **جل جانا** : [ہ] (۱) سڑ جانا ، بل جانا ، بلنا ، جگنا (دِیوا) ، اگ لگ جانی ، لُوس جانا ۔ (۲) دُکھی ہونا ، کِھجھنا ، کڑھنا ، بُھج کے کباب ہو جانا ، چِڑ جانا ، بڑا آزردہ ہونا ، وٹ کھا جانا ۔ **جل مرنا** : [ہ] سڑ جانا ، سڑ مرنا ، دُوجیاں دے ساڑے مرنا ، تک نہ سکھانا ، کِسے دا بھلا نہ ویکھ سکنا ۔ **جلا بُھنا** : [ہ] سڑیا بلیا ، سڑیل ، دُکھی ، بھریا پِیتا ، تتا کَوڑا ، آزردہ ۔ **جلا تن** : [ہ] سَڑو ، سڑیل ، سڑیا بلیا ، سڑیا جی ، بھریا پِیتا ، رتا تتا ، لوہا لاکھا ، جھلا ، بدمزاج ، ساڑے ساریا ، کھپیا ستیا ۔

● **جلانا** : [ہ] بالنا ، ساڑنا ، جالنا ، لانا (اگ دا) ، ساڑنا (کسے نُوں) ، رِنج کرنا ، دُکھانا ، ستانا ، رنجانا ، پُھوکنا ، سواتا لانا ، چُلھے وچ ڈاہنا ۔ **جلتی آگ** : [ا] لڑائی بھڑائی ، فساد ، جھگڑا ، کُپتّ ۔ **جلتی آگ میں تیل ڈالنا** : لڑائی چمکانی ، بلدی اُتے تیل یا بالن پانا ، اُلہمے ، مچدی مچانی ، اُلاہمے دینے ، جھیڑا ودھانا ۔ **جلن** : [ہ] سڑن ، ساڑ ، جلُوہن ، جھور ، خار ، لُس ، ساڑا ، حسد ، کِیڑ ، دُشمنائی ۔ **جلوں کو جلانا** : [ہ] سڑیاں نُوں ساڑنا ، دُکھ دینا ، دُکھی نُوں ہور دُکھانا ، ساڑنا ۔ **جلے پھپھولے پھوڑنا** : [ہ] (سڑے چھالے پِھسنے) ، وٹا لینا ، وَیر لینا ، کِیڑ کڈھنی ، بھڑاس کڈھنی ۔ **جلے کو جلانا** : [ہ] سڑے نُوں ساڑنا ، موئے نُوں مارنا ، دُکھے نُوں دُکھانا ، ستے ہوئے نُوں ہور ستانا ، غریب مار کرنی ۔ **جلی بُھنی باتیں** : [ہ] اوازاری دِیاں گلاں ، کھرھویاں باتاں ، سڑیاں ، کورے/کَوڑے بول ، مِہنے ، نہورے ، چُبھکاں ، چُنھنے ، ٹوکاں نوکاں ۔ **جلی کٹی** : [ہ] سڑیاں ، کھرھویاں گلاں ، کَوڑے بول ، گال مندا ، مہنے ، نہورے ، وادھی گھاٹی ۔ **جلی کٹی کہنا یا سنانا** : [ہ] سڑیاں سنانیاں ، بُرا کہنا ، کھریاں سُنانیاں ، کھرھویاں گلاں کرنیاں ۔

● **جِلَو** : [ف] واگ ، راس ، اگے ، اگھاں ، اگانہ ، موہرے ، ساتھی ، سنگی ، اہالی موالی ، آر پروار ۔ **جلو خانہ** : [ف] وِہڑا ، آنگن ، ایوان ، تَوڑ ۔

● **جَلوت** : [ع] پرھیا ، پرہ ، مجمع ، کٹھ ۔

● **جُلُوس** : [ع] بِھیڑ ، کٹھ ، ٹھکا ، شان ۔

● جلوہ : [ع] جھلکی ، جھاکی ، نظارہ ، درشن ، نور ، لاڑی لاڑے نُوں قرآن دکھان دی رسم - جلوہ دکھانا : [أ] سج دھج وکھانی ، درشن دینا ، ٹھکے نال سامنے آؤنا ، پڑدیوں نکلنا ، اُہلا ہٹانا ، دیدار دینا ، سج کے باہر آؤنا -

● جلی : [ع] ، ظاہر ، اُگھڑواں ، موٹے حرف ، موٹا لکھیا ہویا ، چاننا ، کھرا ، واضح -

● جلیس : [ع] بیلی ، ساتھی ، مِتّر ، مِت ، سجن -

● جلیل : [ع] وڈا ، بزرگ ، اُچّا سُچّا -

● جماعت : [ع] کٹّھ ، ٹولا ، جتّھا ، ، بِھیڑ ، دھڑ ، مجلس ، سبھا ، فریق ، رتبہ ، منڈلی ، ڈھانی -

● جمال : [ع] سُہپّن ، روپ ، حسن ، خوبصورتی ، جوانی ، رتن ، سوہج ، سوجھ -

● جمانا : [ہ] برف نال سخت کرنا ، لانا ، ٹِکانا ، جوڑنا ، ڈھنگ سِر رکھنا ، چموڑنا ، تہاں لانیاں ، مُتّدھ بنّھنا ، دھارنا ، رِدّے تے رِدّا لانا ، ڈھیر لانا ، تھپّنا ، سک مستی ملنی ، مارنا ، اثر وکھانا ، پکّا کرنا ، دل وچ بٹھانا -

● جماہی ، جمائی : [ہ] اُباسی ، اواسی -

● جم جانا : [ہ] جمّنا ، لیس ہو جانا ، چتّچڑ ہو جانا ، اَکّا نہ ٹلنا ، ٹھک کے رہنا -

● جم جم : [ہ] جم جم ، سدا ، ہمیش ، نِت ، شاہلا ، رب کرے ، بڑے چا نال ، جدوں چاہو -

● جمع : [ع] (۱) کُل - (۲) سارا مال ، جوڑ جمع - (۳) سبھ گنتی ، کٹھ (گنتی دا) - (۴) اکٹّھا ، کٹھے ، چوکھے - (۵) جمع ، ٹولا - (۶) راس مال ، پُونجی ، دولت ، روک روپیہ ، نقد پیسا - (۷) آمدنی ، پیدا - (۸) لاگت - (۹) روکڑ ، وہی دا اوہ پنّا جتّھے وٹی کھٹّی لیکھی جاندی اے - (۱۰) ٹِکا ، تسلی - جمع خرچ : [أ] وٹی کھٹّی تے خرچے دا کھاتا ، حساب کتاب - جمعدار : [أ] جماعت دا سردار ، جمعدار ، ماشکی ، چُوہڑا - جمع کرنا : [أ] جوڑنا ، اِک تھاں کرنا ، کٹھا کرنا ، کُل جوڑنا ، وصولنا ، اُگراہنا ، امانت رکھنی ، سانبھنا ، کھاتے چاڑھنا ، خزانے وچ دھر لینا - جمع ہونا : [أ] کٹھیاں ہونا ، کُجھ پلّے ہونا -

● جمعیّت : [ع] (۱) کٹّھ ، ٹولا ، سنگ ، ٹولی - (۲) سانجھ - (۳) بِھیڑ - (۴) فوج ، کٹک - جمعیّتِ خاطر : [ف] تسلّا ، ٹِکا -

● جمِ غفیر : [ع] سِہڑ ، بہت وڈا مجمع ، بھرواں پِڑ ، رشّ ، چوکھی بِھیڑ ، بندیڑ ، وڈا کٹّھ -

● جمگھٹّا : [ہ] مجمع ، بِھیڑ ، بندیڑ ، سِہڑ ، پِڑ ، رشّ ، چوکھا کٹّھ -

● جُملہ : [ع] سارا ، سبھ ، پُورا ، فقرہ ، نِکی گلّ ، دو حرفی گلّ -

● جمناسٹک : [مد ، انگ : Gymnastic] کسرت ، بُچ ٹپّ ، اُچھل ٹپّ ، کُدکُداڑے -

● جموٹ : [ہ] کُھوہ دی نیہ ، چکّ -

● جمُود : [ع] ڈکا ، ٹھہرا ، جا ، بنّھ -

جمہور : [ع] لوکی ، سبھ لوک ، عوام ، ہاری ساری - جمہوریت : [ع] لوکا شاہی ، لوک راج -

جمیع : [ع] سارا ، پورا ، کل -

جمیل : [ع] سوہنا ، سہنا ، سہپن والا ، بانکا ، پیارا (آدمی) ، سہاواں ، سہاورا -

جن : [ہ] جنا ، آدمی ، فرد ، جی ، لوک ، جیوندا جیو -

جن : [ح] جھناں ، جھناں (نے) -

جن : [ع] (۱) بھوتنے - (۲) غصہ ، جوش ، جنون ، جھل - (۳) ضدی ، ہوڑ سار - جن جھاڑنا : [ہ] جن لاہنا ، جن کڈھنا ، بھوت نسانا - جن سوار ہونا : [ہ] جن چڑھنا ، سدا ہونا ، جھل کدنا ، اکولے لگنا ، خبط ہونا -

جناب : [ف] جی ، حضور ، آپ جی ، آپ ہوراں ، حضرت ، میاں جی - جناب عالی : [ف] جناب جی ، میاں جی ! کرساں والیو !

جنازہ : [ع] میت ، مرگ ، جنازہ - جنازہ نیکلے : [ا] کڑ کدا منجا جائے ! مرے ! موت پوے سو !

جنانا : [ہ] جاہنا ، ڈھڈ وچوں بچہ کڈھنا ، بال جان وچ مدد یا سہارا دینا ، دائی دا کم کرنا -

جنبان : [ف] ہلدا جلدا ، کمبدا ، کنبدا ، ڈولے کھاندا ، ڈولدا -

جنبہ : [ف] پکھ ، رعایت ، حمیت ، رئی -

جنتر منتر : [ہ] جھاڑا جھپاڑا ، دم پھوک ، جادو منتر ، کاہن ، جھل فریب -

جنتری : [ہ] پتری ، منتری ، جنتری -

جنجال : [ہ] جھنجٹ ، کھو ، بکھیڑا ، دکھ ، مصیبت ، اکھیائی ، اڑاؤنی - جنجال میں پڑنا / پھنسنا : [ہ] بکھیڑے وچ پھسنا ، اوکھا ہونا ، جھنجھٹ وچ پینا - جنجالی : [ا] جھنجھٹی ، دکھاں دی پنڈ ، بکھیڑے ہتھا ، جھگڑیل ، رونڈو ، کھپی -

جنرل : [انگ : General] عام ، وڈا ، عالی ، اچا ، چوکھا ، جرنیل - جنرل پوسٹ آفس : [انگ : General Post Office] وڈا ڈاکخانا ، شہر دا سبھ توں وڈا ڈاک گھر -

جنس : [ع] (۱) چیز ، شے ، سودا - (۲) ون ، قسم ، میل - (۳) دھر ، جماعت - (۴) ان ، اناج - (۵) پیداوار - (۶) گہنا وغیرہ - جنس خانہ : [ا] ان دا کوٹھا ، کوٹھی ، بھڑولا ، گدام - جنس وار : [ا] جنس سر ، قسم قسم دے ویروے نال ، تفصیل نال - جنسیت : [ع] جنسی کھچ ، موہ ، پیار -

جنگ : [ف] لڑائی ، یدھ ، فساد ، دنگا ، ویر ، گھول گھلیتا ، وڈی لڑائی ، دشمنی ، مخالفی ، بھیڑ - جنگ آزمودہ : [ف] پرانا فوجی ، جنگی سپاہی ، تجربے ہتھا (فوجی) ، جنگ دے گر جانن والا - جنگ جو : [ف] لڑاکا ، لڑائی دا گنی یا دھنی ، ماہر فوجی ، بہادری نال لڑن والا ، وریام ، جنگ باز - جنگ جیتنا : [ا] میدان

مارنا ، فتح پانی ، لڑائی جِتّنی - **جنگ چھڑنا :** [ہ] لڑائی چھِڑنی ، لڑائی ہونی ، جنگ کھِنڈنی - **جنگ کرنا :** [ا] لڑائی لڑنی ، اڑنا جھگڑنا ، جُدھ کرنا ، ٹکّر لینی - **جنگ و جَدل :** [ف] لڑائی جھگڑا ، گھول فساد ، جھیڑا جھمیلا ، بھیڑ - **جنگا مُشتی :** [ا] مارکُٹائی ، پھنڈ پِنج ، لڑائی بھڑائی ، گھول گُھلیّا -

● **جنگل :** [ہ] جھنگ بیلا ، جھنگی ، جھاڑ ، جھل ، اُجاڑ ، بیابان ، جُوہ ، چراند ، شکار تھاں (شاہی) ، رَکّھ (رُکھاں دی) ، بنجر زمین ، اُجاڑ تھاں - **جنگل میں منگل ہونا :** [ہ] اُجاڑ تھاں تے میلا لگنا ، بیلے وِچ عیش ماننا - **جنگل میں مور ناچا کس نے دیکھا :** [ا] پردیس وِچ جا کے گُڈی چڑھنی - **جنگلی :** جانگلی ، جانگلُو ، اکھڑّ ، اجڈّ ، درندہ -

● **جنگلا :** [ا] (۱) واڑ ، کٹہرا ، ولگن ، (جالی والی) روک -

● **جنم :** [ہ] (۱) جمنا ، پَیدیش ، حیاتی - (۲) عادت - **جنم اندھا :** [ہ] جاندرو انھّا ، مناکھّا - **جنم بِگڑنا :** [ہ] جنم گلنا ، جنم وگڑنا ، حیاتی برباد ہونی ، رنڈیاں ہو جانا ، ایمان وچ خلل آؤنا - **جنم جَلا :** [ہ] لیکھاں سڑیا ، جاندرو نبھاگا - **جنم جنم :** [ہ] سدا ، ہمیش ، نِت - **جَنم دن :** [ہ] جمّن دِن ، جمّن دہاڑا ، ورھے گنڈھ ، سال گرہ ، جنم دِہاڑا - **جنمی :** [ہ] جاندرو ، جمّن توں ، مُڈھوں ، مُڈھلا ، مُڈھلی ، پَیدیشی -

● **جَننا :** [ہ] جَمنا (بال) ، جَننا ، سُونا ، ہولی ہونی (زنانی) -

● **جَنوائی :** [ہ] جوائی ، جواترا -

● **جنُوب :** [ع] دکھّن ، لمّا ، لمّا پاسا ، دکھنالا ، دکھنانا (دکھن دا پاسا) -

● **جُنُون :** [ع] جھلّ ، سُدا ، ہلکا ، پاگلپُنا ، خبط - غُصّہ ، تا ، تمکّ ، جوش - **جنُون چڑھنا :** [ا] جھلّ کُدنا ، جھلاّ ہو جانا ، کملا/سُدائی ہونا ، تا تمکّ وِچ آؤنا ، گتّچ چڑھنا - **جنونی :** [ا] جھلاّ ، کملا ، سُدائی ، کمّل ماریا ، پاگل ، خبطی ، خفتا ، غُصیلا ، رتّا تتّا ، زہری -

● **جِنھیں :** [ہ] جِنھاں نُوں ، جِنھاں کُوں -

● **جو :** [ہ] جِہڑا ، جِہڑا کوئی ، جو شے - **جو جو :** [ہ] جِہڑا جِہڑا ، سبھ کوئی ، جنا کہنا ، جِنّا جِنّا ، جو شے - **جو کہ :** [ہ] جو کُجھ ، جِہڑا ، جِہڑا کہ ، کیوں جے ، بھاویں - **جو ہو :** [ہ] کُجھ وی ہووے ، جو بیتے ، جو کُجھ بنے ، جِنا ہووے - **جو ہو سو ہو :** [ہ] کُجھ پیا ہووے ، جو بیتے سو بیتے ، اہ جانے ، پرواہ نہیں !

جَو : [ہ] (۱) جَوں - (۲) رتیّ بھر ، تھوڑا جِیہا -

● **جُو :** [ف] نہر ، ندی ، کھال - **جُوئبار :** [ف] نہر ، رجواہ - **جوئے شیر :** [ف] (۱) دُدھ دی نہر - (۲) چوکھا اوکھا کم ، ات اُکھیری کار ، انہونا کارا -

● **جُؤا :** [ہ] (۱) جولا - (۲) جُوآ ، شرط ، بُرد بازی - **جُؤا خانہ :** [ہ] جوئے گھر ، اڈّا (جواریاں دا) - **جُؤا کھیلنا :** [ہ] جوا کھیڈنا ،

دا لانا ، سٹّا لانا ، گُٹنے پانے ، پاسا سٹنّا ، بُرد لانی ، دا اُتے پیسا لانا - **جُؤا ہارنا :** [ہ] ہار جانا ، تھک جانا ، دھوف (دھوخ) کڈھنی ، پنجالی لاہ سٹنی ، شرط ہارنی - **جوئے باز :** [اُ] جواریا ، جوا کھیڈن والا -

جواب : [ع] (۱) سوال دا حل ، اُتّر - (۲) توڑ ، رد - (۳) اُپا - (۴) خط دا پرتا - (۵) سامنلا - (۶) ٹکرا - (۷) مثال - (۸) بدل ، وٹّا ، جزا - (۹) جوابٹا ، سُکی جھاڑ ، انکار ، نہ - (۱۰) جوڑ ، جُٹ - (۱۱) ناپسندی - **جواب پانا :** [اُ] جوابا مِلنا ، جھاڑ پینی ، نوکریوں لہنا ، جواب ہو جانا ، سزا مِلنی ، نانہ ہو جانی - **جوابِ ترکی بہ ترکی :** [ف] نہلے اُتے دہلا ، تاڑ پاڑ جواب ، کھریاں سُنانیاں ، تُرت پُھرت جواب دینا - **جواب تک نہ دینا :** [اُ] گل نہ گولنی ، گل تیک نہ کرنی ، ناراض ہونا ، رُسیا رہنا ، چُپ وٹ لینی - **جواب دینا :** [اُ] (۱) اُتّر دینا (گل دا) ، گل بدلے گل کرنی - (۲) لکھا پڑھی کرنی ، خط دے بدلے خط لکھنا - (۳) توڑ کرنا - (۴) سوال کڈھنا ، حل دسّنا - (۵) چُھٹّا دینا ، وکھ کرنا ، عہدیوں/نوکریوں لاہنا ، جوابا دینا - (۶) ردّنا ، تردید کرنی - (۷) نانہ کر دینی ، نہ منّنا - (۸) گُستاخی نال بولنا ، اگوں بولنا ، زبان کھولنی - (۹) ٹاکرا کرنا - **جواب سوال :** [اُ] کہہ مکہہ ، اِٹ کھڑکّا ، حجّتاں ، بدلحاظی - **جواب طلب :** [ف] پُچھن جوگ ، جواب بارے وجہ پُچھنی - **جواب مِلنا :** [اُ] (۱) ہان نانہ دا اُتر مِلنا - (۲) اِنکار ہونا - (۳) ردّیا جانا - (۴) نوکریوں لتّھنا ، جوابا ہونا - (۵) بدلا مِلنا - **جواب ہونا :** [ہ] (۱) ٹاکرے دا ہونا (کسے دا) ، جوڑ ہونا (کسے دا) - (۲) سامنے آؤنا - (۳) انکار ہونا - (۴) ردّیا جانا - (۵) نوکری چُھٹنی - (۵) توڑ ہونا -

جوار بھاٹا : [ہ] لہا چڑھا (سمندر دا) -

جوّالہ : [ع] گھمّن والی ، بھخدا ہویا ، لاٹاں والا ، مچواں -

جوان : [ف] {ض : بڈھا} گبھرو ، جنا ، سیانا ، بالغ ، لوا ، لوہکا ، جوبن متّا ، جوانی چڑھیا ، وریام ، تگڑا ، بہادر ، سُورما - **جوان بخت :** [ف] نصیباں والا ، قِسمت والا ، کرماں والا ، بختاں والا ، سُبھاگا ، بھاگوان ، بخت رتّا - **جوان جہان :** [ف] سیانا بیانا ، بھر جوان ، رنگلا جوان ، پُورے جوبن اُتے ، جوبن متّا ، جیون رتّا ، گبھرو - **جوان مردی :** [ف] ہمّت ، جوانی ، دلیری ، بہادری ، وریامگی - **جوان مرگ :** [ف] جوانیوں مُٹّا ، جوانی مُٹّا ، جوانیوں جاندا - **جوانی :** [ف] چڑھدی عُمر ، نویں نروئی جند ، سُہپّن - **جوانی چڑھنا :** [اُ] جوان ہونا ، گبھرو ہونا ، گبھروٹ تھینا ، جوبن تے ہونا - **جوانی دیوانی :** [اُ] جوانی جھیڑیاں دی نانی ، جوانی بے پرواہ ہندی اے ، جوانی دا ہُوڑ مت مشہور اے ، جوانی دا جوش لتھی چڑھی نہیں ویکھدا - **جوانی ڈھلنا :** [ہ] جوبن گھٹنا ، بُڈھیپا آؤنا ، رُوپ گواچنا ، جوبن رتن وِچ فرق پینا ، عُمر ڈھل جانی - **جوانی کا سُکھ دیکھے !** : [اُ] جوانیاں مانے ! جوانی ہنڈائے ! سُکھیں وسّے ! حیاتی ہووے سُو ! نِت سُکھ مانے ! **جوانی کا عالم :** [اُ] جوانی وارا ، جوانی دی عُمر ، رنگلی جوانی ، گبھراٹا روپ ، الّڑ عُمر - **جوانی کی اُمنگ :** [اُ] جوانی دی اُلیل ،

لہر ، جوبن ، مستی ، جوش ، ویگ - **جوانی کی نیند** : [أ] گوڑھی نیندر ، مٹھی نیندر ، گھوکی ، مست نیندر -

● **جواہر** : [ع] مہنگ ملے پتھر : ہیرے ، موتی ، لال - **جواہر خانہ** : [ف] خزانا ، موتی بھنڈار ، ہیرے خانا - **جواہر میں تولنا** : [٥] موتیاں نال تولنا ، ودھیک مل پانا ، قدر پچھانی ، قدر کرنی -

● **جوبن** : [٥] (١) اٹھدی جوانی ، چڑھدی جوانی ، بھر جوانی - (٢) زور - (٣) بہار - (٤) مستی - (٥) رونق - (٦) سہپن ، روپ - (٧) جوش ، اُسا - (٨) چھاتیاں ، بُبے ، ممے - **جوبن اُبھرنا یا اٹھنا** : [٥] جوانی چڑھنی ، جوبن تے ہونا (کڑی دا) ، بُبے اٹھنے ، چھاتیاں نکلنیاں ، جوان ہونا ، جوانی آؤنی - **جوبن برسنا** : [٥] رونق آؤنی ، جوانی آؤنی ، جوبن روپ ودھنا ، سہپن ، اگھڑنا - **جوبن پر آنا** : [٥] جوبن تے آؤنا ، جوانی چڑھنی ، گبھروٹ ہونا ، بہار تے آؤنا ، پھلنا پھلنا ، سہپن ودھنا ، لالیاں بھخنیاں - **جوبن پھٹا پڑنا** : [٥] جوبن دا ہڑ آؤنا ، جوانی پھٹ پھٹ پینی ، رجواں روپ چڑھنا ، ات سوہنا جوان ہونا - **جوبن ٹپکنا** : [٥] جوانی اگھڑنی ، جوبن تے ہونا ، بھر جوان ہونا ، سہپن ڈلھ ڈلھ پینا ، لالیاں بھخنیاں ، جوبن روپ پھٹ پینا - **جوبن چمکانا** : [٥] جوبن اُبھارنا ، ہِک کڈھنی یا کڈھ کے ٹرنا (کڑی دا) ، لشکنا پشکنا ، جوانی وکھانی ، سنگار کرنا - **جوبن دکھانا** : [٥] جوانی دی بہار وکھانی ، روپ کڈھنا ، ٹھکا وکھانا ، مان گمان نال ٹرنا ، ٹور وکھانی ، آکڑ کے ٹرنا ، مٹک مٹک کے ٹرنا - **جوبن (سے) ڈھلنا** : [٥] جوبن رتن گھٹنا ، جوانی ڈھلنی ، جوبن گواچنا ، ادھ کھڑ ہونا ، بڈھیپا آؤنا - **جوبن نِکلنا** : [٥] روپ نکلنا ، جوانی اگھڑنی ، ٹھکنا ، جوبن چڑھنا ، سہپن نکھرنا -

● **جوت** : [٥] (١) لاٹ ، لو (دیوے دی) ، رشنائی - (٢) ، چانن ، [— جگانا] - (٣) نظر (اکھ دی) - (٤) واہی دی بھوں ، ہل ہیٹھلی زمین - (٥) تنی ، کسنا (تکڑی دا) - (٦) تسما (گھوڑے دے ساج دا) -

● **جُوت** : [٥] ویکھو : جُوتا - **جُوت چلنا** : [٥] جُتم جُتی ہونا ، پولے چلنے ، جُتی پتان ہونا ، جُتیاں وجنیاں -

● **جوتا** : [٥] (١) ہالی ، واہک ، جونہار - (٢) جوت - **جوتاؤ** : [٥] واہن جوگی بھوں ، واہی بیجی دے قابل زمین - **جوتائی** : [٥] جُتائی ، جِپائی ، وہائی ، ہل جون دی کار کمائی -

● **جُوتا** : [٥] جُتی ، جوڑے ، پولے ، چھتر ، جُتا - **جُوتا اُٹھانا** : [٥] جُتی پھڑ لینی ، مارن نو تیار ہونا ، پولا چانا ، بے عزتی کرنی ، لہائی کر دینی - **جُوتا اُچھلنا** : [٥] جُتیو جُتی ہونا ، جُتیاں نال لڑنا ، جُتیاں چلنیاں - **جُوتا برسنا** : [٥] جُتیاں وسنیاں ، پولے پینے ، چھترول ہونی ، جُتت ورھنے ، چھتراں دی مار پینی - **جُوتا چلنا** : [٥] چھتر چلنے ، چھترو چھتری ہونا ، جُتیاں چلنیاں ، جُتیاں نال لڑائی ہونی - **جُوتا لگنا** : [٥] جُتی وجنی ، جُوت پینا ، چھتر پینا ، پولا وجنا ، گھاٹا پینا ، ٹوٹ آؤنی ، جھاڑ پینی - **جوتا مارنا** : [٥] جُتی مارنی ، پولا مارنا ، پھٹ لعنت کرنی (پانی) ، چنگا مندا بولنا ، احسان جتانا ، شرمندیاں

کرنا - **جُوتم پیزار ہونا** : [اُ] جُتّی پـَولا ہونا ، جُتّی کـَھتّلا ہونا ، لڑنا ، چھـتّر کھوسڑا ہونا ، چھترو چھتری ہونا ، لڑائی ہونی ، جُتّی پتان ہونا - **جـُوتے بھگو بھگو کر مارنا** : [ہ] جُتّیاں بھیوں بھیوں کے مارنیاں ، سہنیاں نال شرمندہ کرنا ، دھیمی بولی نال ٹھٹھ کرنا ، جھاڑاں پانیاں ، ٹچکراں کرنیاں - **جـُوتے پڑنا** : [ہ] چھترول ہونی ، چھتر کھانے ، چھتراں دی مار پینی ، بے عزتی ہونی - **جـُوتے سے خبر لینا** : [ہ] چھتراں نال خبر لینی ، چھترول کرنی ، جُتیاں نال سِر پولا کرنا - **جـُوتے مارنا** : [ہ] پـَولے مارنے ، جُتیاں مارنیاں ، چھترول کرنی ، لعنت ملامت کرنی ، طعنے دینے ، بُرا بھلا آکھنا ، احسان جتا کے شرمندیاں کرنا -

● **جوتشی** : [ہ] جوتشیا ، رمالیا ، پاندھا ، پانڈا ، فالیا ، نجومی -

● **جوتنا** : [ہ] (۱) جُولے تھلے لیانا ، جونا ، جُوڑنا ، واہنا (ڈھگا ، گھوڑا وغیرہ) - (۲) واہی کرنی ، واہنا (ہل زمین وغیرہ) - (۳) رُجھانا ، لانا (کم وچ) - (۴) راضی کرنا - (۵) اڈے لانا ، دھڑے چاڑھ لینا - **جوتنا بونا** : [اُ] واہی بیچی کرنی ، واہنا بیجنا ، بھوں واہنی ، ہل واہنا -

● **جُوتی** : [ہ] جُتّی ، جوڑا ، کـُھسّا ، کھونسڑا (پرانا) ، پولے ، جُتّ (سِٹھ) - **جوتی اُچھلنا** : [ہ] چھترول ہونی ، جُتیاں چلنیاں ، چھترو چھتری ہونا ، بے عزتی ہونی - **جوتی (کی نوک) پر مارنا** : [ہ] پولے اُتے رکھنا یا مارنا ، کمینہ تے ذلیل سمجھنا ، خاطر وچ نہ لیانا - **جُوتی پیزار** : [اُ] مارکـُٹائی ، چھتراڑ ، چھترول ، جُتّیاں چلنیاں ، لڑائی بھڑائی - **جوتی کے برابر نہ سمجھنا** : [ہ] جُتی برابر وی قدر نہ کرنی ، ذلیل - کمینا سمجھنا ، پرواہ نہ کرنی - **جُوتی کی مار** : [ہ] چھتراں دی مار ، چھتراڑ ، جُتّیاں مارنیاں ، چھـتّر کـُٹ ، چھترول - **جُوتیاں اُٹھانا یا سیدھی کرنا** : [ہ] جُتیاں سِدھیاں کرنیاں ، جوڑے چُکنے ، کسے دی حدوں باہری عزت کرنی - **جُوتیاں چٹخاتے پھرنا** : [ہ] رُلنا کـُلھنا ، بھوندیاں پھرنا ، وہلا نکمّا پھرنا ، ایویں گـُھمنا - **جُوتیاں کھانا** : [ہ] جُتیاں کھانیاں ، بے عزت ہونا ، ذلیل ہونا ، چنگا مندا سُننا - **جوتیاں گانٹھنا** : [ہ] جُتیاں گنڈھنیاں ، جُتیاں مرمت کرنیاں ، گھٹیا تے ذلیل کم کرنا ، کوجھے تروپے لانے ، بھیڑی سوائی کرنی - **جوتیاں مارنا** : [ہ] جُتیاں مارنیاں ، چھـتّر مارنے ، ذلیل کرنا ، بُرا بھلا آکھنا - **جُوتیوں میں دال بٹنا** : [ہ] چھـتّر پتان ہونا ، آپس وچ پھُٹ پینی ، لڑنا جھگڑنا ، جُتیاں وچ دال ونڈیجنی -

● **جوٹ** : [ہ] (۱) جوٹا ، جُٹّ ، جوڑا - (۲) برابر دا ، ہان دا ، اِکّو جیڈا ، ورگا ، جِہا - (۳) ساتھی ، بیلی ، سجن - (۴) جوگ (بلداں دی جُتی ہوئی جوڑی) - **جوٹ باندھنا** : [ہ] (۱) جُٹ کرنا ، جوٹا لانا - (۲) جوڑا بنانا - (۳) برابر کرنا - (۴) جوڑ پانا -

● **جُود و سخا** [ف+ع] پُن دان ، سخی پُنا ، دِت دات ، خیر خیرات -

● **جَور** : [ع] زبردستی ، دھـکّا ، ودھیکی -

● **جَورُو** : [ہ] وَوہٹی ، گھر والی ، زنانی ، تیویں ، سوانی ، ویاہڑ - **جَورُو کا غلام** : [اُ]

رن مجُورا ، جُھنّڈو ، مجھنّو ، رن مُرید ۔

● **جوڑ** : [ہ] (۱) گنڈھ ، گانڈھا ، جوڑ ۔ (۲) ٹلّی ، ٹاکی ، تھگڑی ۔ (۳) پوری ۔ (۴) پیوند ۔ (۵) ٹانکا ، تروپا ، سیون ۔ (۶) میل ، تمٹ ، تُل ، برابر ، ساواں ۔ (۷) شریک ۔ (۸) ہان دا ۔ **جوڑ باز** : [اُ] چلاک ، چاتر ۔ **جوڑ توڑ** : [ہ] گنڈھ سنڈھ ، متا ، صلاح ، دوس ، چھل فریب ، گھالا مالا ۔ **جوڑ توڑ کرنا** : [ہ] متا پکانا ، گھالا مالا کرنا ، تدبیر لڑانی ، ول چھل کرنا ، سازش کرنی ، کسے دے خلاف گٹھ جوڑ کرنا ۔ **جوڑ جوڑ درد کرنا** : [اُ] ٹُٹّنی کھسنی لگنی ، بند بند دُکھنا ، ہڈّ پیر بھجّنے ، تھک ٹُٹ جانا ۔ **جوڑ کا** : [اُ] جوڑ دا ، برابر دا ، ساواں ، جیڈا ، ہان دا ، قدوں بُتوں برابر ، ٹاکرے دا ۔ **جوڑ لگانا** : [ہ] جوڑ لانا ، جوڑنا ، ٹانکنا ، ٹانکا لانا ، پیوند لانا ۔ **جوڑ مِلانا** : [ہ] (۱) گنڈھنا ، جوڑ میلنا ۔ (۲) میل کرانا (نر مدین دا) ۔ (۳) آٹا سٹا رلانا ، ساز باز کرنی ۔ (۴) چال چلنی ، فریب دینا ۔ (۵) شکایت کرنی ، چُغلی کرنی ۔

● **جوڑا** : [ہ] (۱) دو شیواں دا کٹّھ ، جوٹا ، نر تے مدین ، لاڑا لاڑی ، دوئے جی ۔ (۲) ساتھی ، راہی ، ساتھ ۔ (۳) تیور ، تریور ، جوڑا (کپڑیاں دا) ، سُوٹ ۔ (۵) کھوٹ والی چاندی ۔ (۶) جوڑے (دوئے پولے) ۔ **جوڑا بنانا** : [ہ] (۱) کھوٹا سونا یا چاندی بنانی ۔ (۲) پُورا بھراوا تیار کرنا ، سُوٹ بنانا ۔ (۳) جُتی سیونی ۔ (۴) چُوڑیاں بنانیاں ۔ (۵) جوٹا یا جُٹ بنانا (کسے چیز دا) ۔ **جوڑا لگانا** : [ہ] (۱) جوڑ لانا ۔ (۲) میل کرانا ، میل میلنا ، بھوگ کرانا ، ٹھکانا ، نر نُو مدین نال ملانا ۔ **جوڑے بردار** : [اُ] جوڑے رکھن/چان والا ، تابعدار ، خدمتی ، سیوادار ، گولا ، ٹہلیا ، نوکر ، جُتیاں سِدّھیاں کرن والا ۔

● **جُوڑا** : [ہ] (۱) چُونڈا ، جُوڑا ۔ (۲) رسّی (مُنج دی) ، جُوڑ ۔ **جُوڑا باندھنا** : [ہ] جُوڑا کرنا ، وال کٹھے کر کے سِر دے پچھے گنڈھ مارنی ۔

● **جوڑنا** : [ہ] (۱) گنڈھنا ۔ (۲) سنڈھنا ۔ (۳) گوٹھنا ۔ (۴) میلنا ، مِلانا ۔ (۵) رلانا ۔ (۶) جوڑ کرنا ۔ (۷) گِننا ۔ (۸) بنانا ۔ (۹) جوڑ رلانا ۔ (۱۰) جوڑ کٹھ کرنا (لیکھے دا) ، ٹوٹل کرنا ۔ (۱۱) بچا بچا کے رکھنّا ، بچت کرنی ۔ (۱۲) جونا ، جوتنا ، ساز پانے ۔ (۱۳) یاری گنڈھنی ۔ (۱۴) گنڈھ مارنی ۔ (۱۵) جگانا (اگ) ۔

● **جوڑواں** : [ہ] جوڑا ، کٹّھا جمیا ہویا (بال) ۔

● **جوڑی** : [ہ] جُٹّ ، جوگ (بلداں دی) ، جوٹا ، اِکّو جھیاں دو شیواں ، دو تبلے (طبلے) ، اِک ساز ، بگّھی ، دو گھوڑیاں والا ٹانگا ۔ **جوڑی پھیرنا** : [اُ] جوڑی لانی ، جوڑی پھیرنی ۔ **جوڑی دار** : [اُ] بیلی ، ساتھی ، سنگی ، جوڑیوال ، جوٹی دار ، ہانی ، آڑی (کھیڈ وِچ) ۔ **جوڑی مِلانا** : [ہ] (۱) مُونگلی پھیرنی ، مُگدر ہلانا ، (۲) جوڑ رلانا ۔ **جوڑی والا** : [اُ] تباِیا (طبلیا) ، طبلچی ، پکھالی ، پکھالیّا ۔

● **جوش** : [ف] (۱) اُبال ، اُبالا ۔ (۲) تمتک ، پُرانا غُصہ ، رنج ، روہ ، دِلی کِڑ ۔ (۳) اُچکل ، مستیواں ۔ (۴) جھلّ ۔ (۵) گرمی ۔ (۶) تیزی ۔ **جوش آنا** : [ہ] جوش آؤنا ، جوش مارنا ، جھلّ کُدنا ، لہر وِچ آؤنا ، مستیواں

چڑھنا ، مستی کرنی ، اُمنگ اُٹھنی ، اُبال آؤنا ، غصہ آؤنا - **جوش پر ہونا :** [اُ] زوراں اُتے ہونا ، جوبن تے آؤنا ، لہراں وچ ہونا ، ہـولـتے کھانے - **جوش جوانی :** [ف] مستی ، مستیواں ، زور ، اُمنگ - **جوش و خروش :** [ف] زور شور ، رولا ، مارو مار ، تیزی ، واج گاج ، کڑک ، دھـم دھڑلا ، ہـولا - **جوش دلانا :** [اُ] ونگارنا ، جوش دوانا ، اُبھارنا ، چپ چاڑھنی ، ہولتے دوانے ، بھخانا ، مچانا - **جوش دینا :** [ہ] اُبالنا ، گرمانا ، گرم کرنا ، اُبھارنا - **جوش کھانا :** [اُ] ہـولا کھانا ، غصے وچ آؤنا ، غصے نال بھڑکنا ، روہ چڑھنا ، کلپنا ، کلکنا - **جوش میں آنا :** [ہ] جوش وچ آؤنا ، تیزی پھڑنی ، جوش کھانا ، اُچھلنا ، چھلاں مارنیاں ، لپـھاں مارنیاں ، لہراں لینا (دریا دا) - **جوش میں لانا :** [ہ] جوش دوانا ، غیرت دوانی ، غصہ چڑھانا ، گرمی دوانی ، بھخانا ، چیڑنا ، اُبھارنا ، چک دینی (کسے نو) ، خلاف کرنا - **جوشیلا :** [اُ] اُباہلا ، تیز ، ترکھـا ، کاہلا ، چھتـھا -

● **جوشانده :** [ف] کاڑھا ، جشاندا ، کساندا -

● **جوف :** [ع] (۱) کھوکھ ، اندرلا چھیک (مکھ والی ہڈی دا) - (۲) غار ، کھوہ - (۳) ٹویا - (۴) کھپا - (۵) پیٹ ، ڈھڈ -

● **جوکھوں :** [ہ] (۱) ڈر ، بھو ، خطره ، دھڑکو ، پیا - (۲) اوکڑ ، اُکھیائی - (۳) وڈ مُلی شے (گہنا وغیره) - (۴) ٹوٹ ، گھاٹا - (۵) پیتا ، مصیبت - **جوکھوں کا کام :** [ہ] (۱) اُکھیری کار ، اوکھا کم ، خطرے والا کم - (۲) آفت ، پیتا ، مصیبت - **جوکھوں میں پڑنا :** [ہ] خطرے والا کم کرنا ، اوکڑ وچ پینا ، اُکھیائی وچ پھسنا -

● **جوگ :** [ہ] (۱) تاریاں دا میل - (۲) نیک ساعت (سینت) ویلا ، موقع - (۳) درویشی ، جوگ ، سنیاس - (۴) ٹھیک ، جوگا ، وتر ، ول ، لائق - (۵) دا ، پاسا ، طرف - **جوگ سادھنا یا لینا :** [ہ] جوگ دھارنا ، جوگ لینا ، سنیاس پھڑنا ، جوگی بننا ، سادھو ہو جانا ، دنی تیاگا ، ساہ روکنا ، چلتے/چلیہے کٹنے -

● **جوگا :** [ہ] (۱) لائق (لیق) ، ٹھیک ، چجدا ، مناسب ، ٹھکـ دا ، سہنا ، ڈھکواں - (۲) ہفیم دا پھوگ -

● **جوگی :** [ہ] یوگی ، سادھ ، سادھو ، سنیاسی ، سنت ، فقیر ، جنگل واسی -

● **جوں :** [ہ] جویں ، جیوں ، وانگ ، جیہا - **جوں توں :** [ہ] جیوں تیوں ، جویں تویں ، جتھوں تیکر ، جد تیکر - **جوں توں کرکے :** [ہ] جیوں تیوں کرکے ، مساں کیویں ، مساں مساں کر کے ، کسے نہ کسے ڈھنگے (طرح) - **جوں جوں :** [ہ] جویں جویں ، جیوں جیوں - **جوں کا (کی) توں :** [ہ] جیہے دا تہا ، اویں دا اویں ، جویں دا تویں ، آنج دا آنج ، اوسے حالت وچ - **جوں ہی :** [ہ] جویں ہی ، جاں ، جسلے ، جد وی ، جاں پئی -

● **جوں :** [ہ] جوں ، میلے والاں یا کپڑیاں وچ پے جان والا کیڑا - **جوں کی چال چلنا :** [ہ] جوں دی ٹور ترنی ، جوں وانگ ترنا ، مچک مچک کے چلنا ، چوکھا ہولی کم کرنا ، سست ہونا ، جلـھا ہونا - **جوئیں مارنا :** [ہ]

وہلا بہہ رہنا ، نکما تے سست ہونا ۔

● **جونسا** (جون سا) : [ہ] جہڑا ۔

● **جوہر** : [ع] گُن ، اُچ ، سُچج ، تت ، نچوڑ ، ست ، ٹھیک دی شئے ، اصیل پنا ، اصلا ، وڈیائی ، پان ، چمک (تلوار دی) ، چترائی ، چلاکی ، لشک ، لیکاں (چنگی لکڑ دیاں) ، سچ ۔ **جوہر دکھانا** : [ا] گُن دسنا ، خوبی دسنی ، سُچج ظاہر کرنا ، شرافت وکھانی ، اصلا وکھانا ۔ **جوہر کھُلنا** : [ا] اصلیت دسنی ، بُرائی بھلائی ظاہر ہونی ، ہنر ظاہر ہونا ، اصل نیترنا ، وڈیائی سامنے آؤنی ، گُن دسنا ۔ **جوہری** : [ع] ہیرے موتی ویچن (پرکھن) والا ، لالاں دا بپاری ، سوٹھا سنیارا ، ہُنری ۔

● **جوہڑ** : [ہ] چھپڑ ، چھپڑی ، ڈھاب (وڈا) ، گندا تلا ۔

● **جوینده** : [ف] ڈھونڈویا ، لوڑ وند ، چاہوان ۔

● **جہالت** : [ع] ناواقفی ، بے وقوفی ، بے خبری ، اجڈ پنا ، نا سمجھی ۔

● **جہاں** : [ہ] جتھے ، جتھ ، جتھاں ، جتھائیں ، جہڑی جا ، جس تھاں ، جہڑے ٹکانے (اتے) ، جسلے ، جسویلے ۔ **جہاں تک** : [ہ] جتھے تک ، جتھوں تیکر ، جتنا کُو ، جتھوں تائیں ، وس کرایاں ، واہ نال ، واہ لگدیاں ۔ **جہاں تک ہو سکے** : [ہ] جتھے تیکر ہو سکے ، واہ لگدیاں ، وس کرایاں ، پُج پسلی موجب ۔ **جہاں تہاں** : [ہ] جتھے کتھے ، ہر تھاں ، سبھنیں تھائیں ، تھاں تھاں ، تھاں ہر تھاں ، ایہدر اوہدر ، تھاں تھاں تے ۔ **جہاں جہاں** : [ہ] جتھے جتھے ، جتھے کتے ، جہڑے جہڑے تھاں ، تھاں بتھاں ، تھاں تھاں اُتے ۔ **جہاں کہیں** : [ہ] جتھے کتھے ، جتھے کتے ، جتھے وی ، جس تھاں تے ، جہڑی تھاں ۔

● **جہان** : [ف] جگ ، دنی ، لوکائی ، کل عالم ، چوکھے آدمی ۔ **جہاں دیدہ** : [ف] سیانا بیانا ، چلاک ، پکروٹ ، ہنڈیا ورتیا ، چھٹیا پھوکیا ، سوٹھا سنیارا ۔

● **جہنم** : [ع] دوجک ، نرک ، اگّ دا گھر ۔ **جہنمی** : [ف] جہنم جوگا ، دوزخی ، دوجکی ، نرکی ، پکا پاپی ۔

● **جہیز** : [ع] داج ، دہیج ، دت دات ۔ **جہیز میں آنا** : [ا] داج وچ آؤنا ، پیکیوں ملنا ، پیکیوں نال آؤنا ۔

● **جی** : [ہ] جیو ، من ، دل ، روح ، جان ، حیاتی ، ساہ ، چاہ ، مرضی ۔ جناب ، آپ ، ضرور ، ٹھیک ، سچ اے ، آہو ، ہاں جی ، کی جی ؟ **جی آ جانا** : [ہ] عاشق ہو جانا ، ریجھ پینا ، کسے چیز تے ڈلھ جانا ، پسند ہونا ، اکّھ رکھنی ۔ **جی اُٹھ جانا ، اُٹھنا** : [ہ] دل چڑھ جانا ، جی بھر جانا ، دل نہ لگنا ، اوازار ہونا ، تنگ نک آؤنا ، اکّ جانا ۔ **جی اُچاٹ ہونا** : [ہ] اکّ جانا ، دل چڑھ جانا ، طبیعت بھر جانی ، روح نہ کرنا ، کسے کمّوں اوازار ہونا ، اداس ہو جانا ، جی چکیا جانا ، **من چڑھ جانا** ۔ **جی اداس ہونا** : [ہ] ہسڑنا ، اداسیا جانا ، جان گھِرنا ، دل نہ لگنا ، اودر جانا ، جی اودرنا ۔ **جی برا کرنا** : [ہ] دل میلا کرنا ،

دل اُتے لا لینا ، آزردہ کرنا ، رُسا دینا ، دل بِچکنا ، اُکاچھنا ، قے کرنی ، بُرا منانا ۔ **جی بھلانا :** [ہ] من پرچانا ، ورانا ، کھیڈے دل لگنا ، لانا ، رانجھا راضی کرنا ، من پشوری کرنا ، دلاسا دینا ۔ **جی پگھلنا :** [ہ] دل پنگھرنا یا پگھرنا ، دل نرم ہونا ، راضی ہونا ، ترس آؤنا ، رحم کھانا ، دل آ جانا ۔ **جی پھٹ جانا :** [ہ] کلیجا پاٹ جانا ، بیزار ہو جانا ، اوازار ہونا ، محبت وچ فرق آؤنا ، ناراض ہونا ، چوکھا بھارا دُکھ ہونا ۔ **جی پھر جانا :** [ہ] جی چڑھ جانا ، اوازار ہونا ، بیزار ہو جانا ، رج جانا ، کریچ آؤنی ، نفرت ہو جانی ۔ **جی ترسنا :** [ہ] دل کرنا ، للورنا ، لالچ آؤنی ، جی ترسنا ، لوچنا ، بڑا جی کرنا ، ریجھنا ، لوڑنا ، چاہوان ہونا ، رُوح کرنی ، ریجھ آؤنی ، ڈاہڈا چاہنا ۔ **جی تلملانا :** [ہ] جی کھچھنا ، کوڑ کھانی ، جی کاہلا پینا ، افسوس آؤنا ، گرمی کھانی ، وٹ چڑھنا ، تلو مچھی وانگ ہونا ۔ **جی جی کرنا :** [ہ] آدر کرنی ، منتاں کرنیاں ، جھولی چُکی کرنی ، ہاں جی ہاں جی آکھنا ۔ **جی چُرانا :** [ہ] جھسی وٹنی ، گُھسائی مارنی ، کنیانا ، کم چور ہونا ، ہڈ حرامی کرنی ، کماں نسنا ۔ **جی چھوڑنا :** [ہ] جی چھڈ جانا ، ہمت ہارنی ، دلوں ہار جانا ، ڈھیری ڈھاہ بہنا/دینی ۔ **جی دار :** [اُ] دلیر ، بہادر ، وریام ، جرأت والا ، جگرے والا ، کھڑکے دڑکے والا ، حوصلے والا ۔ **جی دھڑکنا :** [ہ] دل کمبنا ، دُھڑکو لگنا ، گھابرنا ۔ **جی رکھنا :** دلداری کرنی ، تسلی دینی ، دلاسا دینا ، دل پرچانا ، ہمت ودھانی ، حوصلا رکھنا ، خوش کرنا ، مُراد پوری کرنی ، لحاظ کرنا ۔ **جی کڑا کرنا :** [ہ] جی تکڑا کرنا ، ہمت کرنی ، کوڑا گھٹ کرنا ، سہہ جانا ، حوصلے توں کم لینا ۔ **جی کڑھنا :** [ہ] جی سڑنا ، دل نُو رنج ہونا ، دُکھ وچ ہونا ، اندرو اندر سڑنا ، کسے اُتے ترس آؤن کرکے دُکھ ہونا ، افسوس لگنا ، جھرنا ۔ **جی کو مارنا :** [ہ] من مارنا ، چاہواں چھڈ دینیاں ، ریجھاں دا گل گھٹنا ۔ **جی کی جی میں رہنا :** [ہ] دل دی دل وچ رہنی ، ریجھ نہ لہنی ، چاہ پوری نہ ہونی ، ہار کے بہہ جانا ۔ **جی کھپانا :** [ہ] جان کھپانی ، چوکھا غم کرنا ، چوکھی محنت کرنی ، جی نُو روگ لا لینا ، ہڈ بھن کے کم کرنا ۔ **جی کھٹا ہونا :** [ہ] دل کھٹا ہونا ، اوازار ہونا ، کسے ولوں دل چڑھ جانا ، درد رنجانا ہونا ، رنجانیا جانیا ۔ **جی گھبرانا :** [ہ] دل گھابرنا ، دل ڈبنا ، جان گھرنی ، جی گھٹنا ، ڈولے کھانے ، دل تھوڑا ہونا ، جی کچا ہونا ، جی کسیانا ، پریشان ہونا ۔ **جی لُبھانا :** [ہ] دل پرچانا ، کسے دے من نُو آپنے ول کھچنا ، راضی کرنا ، کسے دا دل موہن لئی چارے کرنے ۔ **جی لگانا :** [ہ] جی لا لینا ، عاشق ہونا ، دھیان نال کم کرنا ، دلچسپی لینی ، ریجھنا ۔ **جی للچانا ،** [ہ] ریجھنا ، کسے شے دی خواہش ہونی ، روح کرنا ، جی چاہنا ، کسے شے لئی لوچنا ۔ **جی مارنا :** [ہ] من مارنا ، صبر کرنا ، لاہ لوبھ تیاگنا ، خواہشاں نُو دب لینا ، شوق تے چا چھڈ دینے ۔ **جی متلانا :** [ہ] جی کچا ہونا ، اُباک آؤنے ، جی گھرنا ، دل بِچکنا یا کچیانا ، اُلٹی آؤن لگنی ۔ **جی میں آنا :** [ہ] کسے گل دا دھیان وچ آؤنا ، کُجھ سُجھنا ، دل کرنا ، جی چاہنا ، خیال آؤنا ۔ **جی میں بسنا :** [ہ] دل وچ وسنا ، یاد آؤنی ، چیتے رہنا ، ہر ویلے دھیان وچ رہنا ۔

جی نڈھال ہونا : [ہ] جی گھٹنا ، حالوں بےحال ہونا ، جی ڈِگا ہونا ، بِمّوجھانا ہونا - **جی ہی جی میں باتیں کرنا :** [ہ] دِل وِچ گلاں کرنیاں ، آپے بولنا ، آپے گلاں کرنیاں ، خیال پُھرنے ، خیالے پینا ، سوچیں پینا -

● **جیب :** [ع] (۱) بوجھا ، کِیسا ، پلّا ، ڈبّ (دھوتی دی) - (۲) قبضہ ، قابو ، وس ، اختیار - **جیب تراش :** [ف] جیب کُترا ، گنڈھ کُترا ، گنڈھی چھوڑا ، گنڈھ کپّ - **جیب خرچ :** [اُ] پھٹکل خرچ -

● **جیبھ :** [ہ] جِبّھ ، جیبھا ، زبان ، کُوئی -

● **جیت :** [ہ] جِت ، پوں باراں (جُوئے وِچ) ، وادھا - **جیت ہونا :** [ہ] جِت ہونی ، پُگ جانا ، جِے ہونی ، پوں باراں ہونے -

● **جیتا جاگتا :** [ہ] جِیُوندا جاگدا ، ہسدا وسدا ، ٹھیکم ٹھیک ، سُکھیں سانیدیں ، خیر مِہر نال - **جیتا نہ چھوڑنا :** [ہ] جیُوندا نہ چھڈنا ، جانوں لینا ، مار مُکانا ، چکّوں لاہ دینا -

● **جیتنا :** [ہ] جِتنا ، جِتّ جانا ، پُگ جانا ، ودھنا ، اگے نکل جانا - **جیتے جی :** [ہ] جِیُوندے جی ، جِیُوندیاں ، جِیُون سمے ، جِیُوندی جندے ، جِیُوندی جانے - **جیتے جی مٹی میں ملنا :** [ہ] جِیُوندیاں مٹی ہو رہنا ، ادھینگی جتانی ، میں نُوں مارنا ، چوکھی عاجزی تے حلیمی ورتنی - **جیتے جی مر جانا :** [ہ] جِیُوندیاں مر جانا ، وڈا دھکّا لگنا ، حیاتی دا سواد نہ رہنا - **جیتے رہو :** [ہ] جِیو ! جیُوندے رہو ! حیاتی ہووے ! جوانیاں مانو ! وڈیاں عمراں ہون !

● **جیٹھا :** [ہ] پلیٹھی دا ، پہلا بال ، سبھ توں وڈا پُتر ، جیٹھ مہینے دا جم -

● **جیسا :** [ہ] جِہا ، ورگا ، وانگر دا ، جس طرح دا ، جس ڈھنگ دا ، میل دا ، وَنّ دا - **جیسا تیسا :** [ہ] جِہیا تِہیا ، جِہا کِہیا ، جِویں کِویں ، جس ڈھب دا ، جِہو جِیہا - **جیسا کہ :** [ہ] جِہا کہ ، جِویں پئی ، جِنّداں ، جِویں - **جیسا کیسا :** [ہ] جِہا کِہا ، جِنجدا ، ماڑا موٹا ، جِس طرح دا ، جِہڑے وی ڈھنگ دا - **جیسے تیسے :** [ہ] جِویں تیویں ، جِنج اِنج ، جِیویں کِیویں ، کِسے طرح وی ، ہر حالے - **جیسے :** [ہ] جیُون ، جِویں ، جِنّداں ، جِیکر ، جِیکن ، جِکّر جِسراں (جس طرح) - **جیسی کرنی ویسی بھرنی :** [ہ] جِہی کرنی تِہی بھرنی ، کِیتا پائی دا اے ، کرنی دا پھل مِلدا اے -

● **جیل :** [انگ] بندی خانہ ، جیل -

● **جینا :** [ہ] جیُونا ، جیُوندیاں رہنا ، حیاتی گزارنی ، ساہ لینا ، دن کٹی کرنی ، حیات ہونی - **جینے سے تنگ آنا :** [اُ] جیُون توں آک جانا ، حیاتی توں اوازار ہونا ، جانوں بےزار ہو جانا - **جینے کے لالے پڑنا :** [ہ] جیُون دی آس نہ رہنی ، حیاتی خطرے وچ پے جانی ، مرن کنارے اپڑنا ، کوئی دم دا پروہنا ہونا -

جھ

● **جھاڑ** : [ہ] جھاڑن دی کار ، جھاڑ جھپاڑ ، کنڈیالا بُوٹا ، سُکا ملھا ، جھاڑی بوٹی ، رہند کھوہند ، اِک استبازی ۔ **جھاڑ پُونجھ** : [ہ] چھنڈ پھٹک ، جھاڑ پھوک ، سمبرائی ، ہُونجھ پُونجھ ۔ **جھاڑ پھونک** : [ہ] دم جھاڑا ، پھوکا پھاکی ، ٹونا ٹوٹکا ، منتر ۔ **جھاڑ جھنکاڑ** : [ہ] جنگل ، بیلا ، جھاڑیاں دا گھر ، چیچ گھچولے ، کیڑ کڑانگا ، کوجھی لکھائی ، ات لڑاکا ، جھگڑیل ، کپتا ۔

● **جھاڑن** : [ہ] پرولی ، ہونجھنی ۔

● **جھاڑنا** : [ہ] جھٹمنا ، جھمبنا (پھل) ، ہلون کے لاہنا (پھل) ، جھٹکنا ، چھنڈنا ، بُہارنا ، مِٹی گھٹا کڈھنا ، مُچھنا ، بھروٹنا ، ٹھگنا ، جھاڑ پانی ، دبکانا ، پِھٹ لعنت کرنی ، چھنڈنا ، دم جھاڑا کرنا ، پھوک مارنی ۔

● **جھاڑو** : بوہکر ، بُہارا ، بُہاری ۔

● **جھاگ** : [ہ] جھگ ۔

● **جھالر** : [ہ] بلخی ، لیس ، گوٹ ۔

● **جھانٹ** : [ہ] جھوں ، جُھو ، جھانٹھ ، پشم ۔ نِقدرا بندہ ، ایویں جھی شے ۔ **جھانٹ برابر** : [ہ] جھوں (جھانٹھ) برابر ، جھوں جِھا/ورگا ، نِقدرا ، پشم برابر ، ہینا ، کمینا ، بے قدرا ، نِکی جھی شئے ۔

● **جھانجھر** : [ہ] جھانجھن ، سغلا (چھگلا) ، پجیب ، پنجیب ، بانگ (بھتیاں بوراں والی) ، ٹٹا ہویا ، چوندا ، بھجا ہویا ۔

● **جھانسا** : [ہ] جھاسا ، چھل ، لسلوہتو ، بھپھڑا ، ٹھگی ، فرفیج ، ول ، دا ، بُتا ۔ **جھانسے دیں آنا** : [ہ] دا ہیٹھ آؤنا ، دھوکھا کھانا ، چھلیا جانا ، اڈے لگنا ، ڈھہے چڑھنا ، ٹیٹے چڑھنا ۔

● **جھانک** : [ہ] جھاتی ، جھات ، تک ، چوری تکنا ، چوری دی تکنی ۔ ڈار ، ہرا (کبوتراں دا) ۔ **جھانک کر دیکھنا** : [ہ] جھاتی مارنی ، جھاکنا ، لُک لُک کے ویکھنا ۔ **جھانکنا** : [ہ] چھپ کے ویکھنا ، اہلیوں تکنا ، لُک لُک ویکھنا ، جھاکنا ، جھاتی مارنی ، سوہ لینی ، بوہا کوڈا کر کے ویکھنا ، جھیتھاں وِچوں تکنا ۔ پل بھر لئی آؤنا ۔

● **جھائیں** : [ہ] چھائی ، چھاں ، پرچھاواں ۔

● **جھپٹ :** [ہ] جھمٹّا ، چھپٹا ، جُھٹ ، جُھرٹّ ، دوڑ ، پُھرتی ، ہتّلا ، چھال ، تڑپٹّا ۔ **جھپٹا مارنا :** [ہ] جُھرٹنا ، کھوہ کھڑنا ۔

● **جھپک :** [ہ] اکھ دی جھمک ، اکھ پُلکارا ، نیندر دا جُھوٹا ، انگھلاٹ ۔ **جھپکنا :** [ہ] اکھ جھمکانی ، پلکارنا ، اکھ جھمکنی ، جھوں جانا ، سنگنا ، جھاکا آؤنا ۔

● **جھٹ پٹ :** [ہ] جھٹّب ، جھبدّے ، جھٹاپٹ ، نُرت ، جھٹّ ، فٹ ، فٹا فٹ ، اِکدم ، دبا دب ، اوسے ویلے ، پٹا پٹ ، جھٹ پٹ ، اِکو ڈغے ۔

● **جُھٹ پُٹا :** [ہ] سُہانجلا ، گھسمُسا ، تڑکا ، ترکالاں ، سُویل شام دا ، نِمّھا چانن ۔

● **جھٹکا :** [ہ] ہلُونا ، جُھوٹا ، ہُلا ، جھولا ، گردن مارن دی کار ، ٹکر ، آفت ، بھجا ٹُٹّا ۔ **جھٹکنا :** [ہ] (۱) ہلُونا مارنا ۔ (۲) چھنڈنا ، سٹّنا ۔ (۳) مگروں لاہنا ۔ (۴) دھکّا مارنا ۔ (۵) کھِچکنا ، کھِچک جانا ۔

● **جُھٹلانا :** [ہ] جُھوٹھا کرنا ، جُھٹھالنا ، جُھٹھیارنا ، کُوڑ کڈھ وکھانا ۔

● **جِھجک :** [ہ] جھاکا ، سنگ ، بھو ، گھبرا ، کریچ ۔ **جھجکنا :** [ہ] (۱) جھکنا ، شرمانا ، سنگنا ، جھاکا آؤنا ۔ (۲) ڈرنا ۔ (۳) دوچِتا ہونا ، رُکنا ۔ **جھجک نِکلنا :** [ہ] (۱) جھاکا لہنا ، ڈر بھو لتھنا ، انجھک ہو جانا ۔ (۲) نیڑے ہو جانا ، جیو رلنا ۔

● **جُھرجُھری :** [ہ] کمبنی ، جُھنجھنی ، تاپ توں پہلاں دا کامبا ، کمباٹ ۔

● **جُھرمٹ :** [ہ] (۱) جُھمّر ، گھیرا ۔ (۲) ڈھانی ، بِھیڑ ، ٹولا ، گاہ ، گاڑھ ، گاہڑ ۔ (۳) جُھمب ، لمی بُکل ۔

● **جَھرنا :** [ہ] (۱) جھال ۔ (۲) اِک قسم دی وڈی چھاننی ، حلوائیاں دا موریاں والا کفگیر ۔ (۳) پانی صاف کرن دی چھاننی ۔ (۴) جھروخا ، جھروکھا ۔

● **جھروکا :** [ہ] جھرنا ، مگھورا ، شاہی رَونس ۔

● **جِھری :** [ہ] (۱) درز ، وِرل ، جِھیتھ ۔ (۲) وڈھّا ۔ (۳) پاڑ ، نشان ۔ (۴) نِکی جھال ۔ (۵) ٹویا (پانی دا) ۔ (۶) اناج سڑن دا روگ ، سکّا سڑیا اَن ۔

● **جُھری :** [ہ] جُھرڑی ، ودھّر ، وٹ (ماس دے) ۔

● **جھڑپ :** [ہ] جھپٹ ، بولا چالی ، ساڑی جھی لڑائی ، گرمی ، غصے دی گل بات ، تُوں تڑاں ، کھہ ۔

● **جِھڑک :** [ہ] جھنب ، جھاڑ ، گھُرکی ، دابا دبکا ، تڑھی ، جِھڑکی ۔ **جِھڑکنا :** [ہ] (۱) جِھڑکاں دینیاں ، جھاڑ جھمب کرنی/پانی ، گھُرکنا ، مندا بولنا ۔ (۲) دبیڑنا ، دبکانا ، تڑھی لانی ۔ (۳) اِک دوجے نُوں بُرا بنانا ۔

● **جَھڑنا :** [ہ] (۱) لہنا ۔ (۲) کِرنا ۔ (۳) ڈِگنا ۔ (۴) کُھسنا ۔ (۵) بچنا ۔ (۶) صاف ہونا ۔ (۷) ہونجیا جانا ۔ (۸) منتر پُھرنا ، دم جھاڑا ہونا ۔

● **جھڑی :** [ہ] اِکسار وریہن والا مٹّھا مٹّھا مینہ ، چھہبّر ۔

● ُجھکانا : [ہ] (۱) ِنوانا ، اُڑانا ، نیواں کرنا ، ُجھکانا ۔ (۲) آکڑ بھننی ۔ **ُجھکاؤ** : [ہ] ُجھکا ، اُڑا ، الار ، ٹیڈھ ، دھیان ، ُرچی ۔

● ِجھکانا : [ہ] ہتّکا بتّکا کرنا ، ستانا ، کھپیانا ، ٹالنا ، ُبھلیں پانا ، بھلاوا پانا ، جھاکا دینا ، جھانسا دینا ۔

● جھک جھک : [ہ] (۱) یکتّڑ ، بکبک ، بک جھک ، اُوتگھتولیاں ، اُوجھڑ بوجھڑیاں ۔ (۲) فضول گتّلاں ۔ (۳) ِکاِکل ۔ (۴) جُنون ، ُسدا ۔

● جھکتّڑ : [ہ] جھکتّڑ ، انھیری ، جھکھ ۔

● جھک مارنا : [ہ] (۱) بکبک کرنی ، بکواس کرنی یا بکنا ، فضول گپّاں مارنیاں ۔ (۲) ُجھوٹھ بولنا ۔ (۳) کوجھا کم کرنا ۔ (۴) نکارا جتن کرنا ۔ (۵) واہیاتی کرنی ۔ **جھکی** : [نر] بکواسّی ، جھگڑیل ، اڑیل ، ہٹّھی ، بڑبولا ، ُسدائی ، مست ۔

● ُجھکنا : [ہ] (۱) اُڑنا ، ِنیونا ، اُوکڑنا ، کُبّا ہونا ، ِلفنا ، َدھونا ، دھَرونا ، ِنیواں ہونا ۔ (۲) متھا ٹیکنا ۔ (۳) ُرچّی رکھنا ۔ (۴) اُلّرنا ۔ (۵) سلام کرنا ۔ (۶) عاجز ہو جانا ۔ (۷) گوڈے ٹیکنا ۔ (۸) ہار منی ۔

● جھکولا : [ہ] (۱) لہر ۔ (۲) ُبٹھی ، گوتا ، ڈوبا ۔ (۳) دھکا ، صدما ۔

● جھکولنا : [ہ] کھنگالنا ، ہنگالنا ، گھچولنا ، ُبٹھّی مارنی ، ڈوبنا ، دھونا ، پانی پانا ۔ **جھکولے کھانا** : [ہ] ڈوبے یا گوتے کھانے ، ِٹھیڈے کھانے ، ُڈوبنا ، ڈولنا ، دھکّے کھانے ۔

● جھگڑا : [ہ] کھبھڑ ، کھہ ، متکا ، ِسٹّدا ، رتّا ، کُپت ، اڑی ، کھوڑو ، ِکاِکل ، روند ، کھٹ پٹ ، َرولا گولا ، کنگ ۔ **جھگڑا اُٹھانا** : [ہ] فساد پانا ، جھگڑا کرنا ، لڑن دا ُمڈھ بنّھنا ، لڑائی چھیڑنی ۔ **َجھگڑا بڑھانا** : [ہ] ودھاں ودھا دینا ، جھگڑی جانا ، متکتّا ، لانا ، رتّا بنھنا ، کُپتّ کرنی ، آہتّدا لانا ۔ **جھگڑا ُچکانا** : [ہ] جھگڑا نبیڑنا ، لڑائی ِمٹّانی/ُمکانی ، فساد ُمکانا ، جھیڑے دا نبیڑا کرنا ، تگدا ُمکا ُچکا دینا ۔ **جھگڑا کھڑا کرنا** : [ہ] جھگڑے دا ُمڈھ بنّھنا ، لڑائی پانی ، فساد جگانا ، کُپتّ کرنی ، ریڑکا پا بہنا ۔ **جھگڑالُو** : [ہ] جھاکتّڑو ، کُپتّا ، اڑبنگ ، کھتّپی ، کلہنا ، جھگڑیل ، لڑاکتّا ، جھگڑے ہتّھا ، بحثی ، ِسٹّدے باز ، ُحجتی ، رنّے باز ، رپّھڑی ، کلا دا ُمڈھ ، جھگڑے دی پنڈ ۔ **جھگڑا مول لینا** : [ہ] ایویں ای جھگڑا َپینا ، جھیڑا سہیڑنا ، راہ جاندی لڑائی لڑنی ، لڑائی ُمتّل َلینی ، نکارا لڑنا ۔ **جھگڑنا** : [ہ] (۱) لڑنا ِبھڑنا ، جھیڑا کرنا ، کھوجھنا ، کھبھڑنا ، کھہنا ۔ (۲) بحثنا ، ِضدنا ۔

● جھل : [ہ] (۱) روسا ، ُرہ/روہ ، ُغصّا ، تا ، ِچتّپ ، خفگی ، گچ ۔ (۲) جوش ، ساڑا ۔ (۳) ِضد ، کتّب ۔ **جھلّا** : [ہ] ِضتّدل ، کھرھوا ، مکھیایا ہویا ، َسڑو ، سڑیّل ، ِچھتّھا ، َتتّا ، اوتّا ، کاہلا ، اُتاولا ۔

● ُجھلانا : [ہ] (۱) ُہلارے دینے ، جھوٹے دینے ، ِپینگھ ُجھٹانی ۔ (۲) لارا لانا ، ٹالنا ، ٹرکانا ، َلاریاں وچ رکھنا ، جھوٹھی تسلی دینی ۔

● ِجھلّانا : [ہ] کھجھنا ، کچیچی َوٹنی ، دند ِپیہنے ، مکھیانا ، ِچھتّھا َپینا ، ُدکھنا ، چڑنا ، کاہلا َپینا ، ُغصّے ہونا ۔

● جھل جھل : [ہ] پوشل (گڈی دی)، پھمّن ۔

● جھلجھلانا : [ہ] (۱) سڑنا، جلوہن ہونی، سڑوں سڑوں کرنا ۔ (۲) سُنّ ہونا، امبھنا، (۳) جھورا لگنا، لمّا دکھ سہنا ۔ (۴) چمکنا ۔ لشکنا ۔ جھلجھلاہٹ : [ہ] چمک، ٹمک، جلوہن، ساڑ ۔

● جھلسا : [ہ] ساڑ، لوسا، لمب، مواتا ۔ جھلسنا : [ہ] (۱) لوس جانا، اگ لگنی، سڑنا، سڑ جانا (ماس کپڑے دا)، تپنا، لاسیا جانا ۔ (۲) لوہا/لوہے لاکھا ہونا ۔ (۳) دھوانکھیا جانا ۔ (۴) ٹالنا ۔ (۵) وڈّھی دینی، کجھ دے کے منانا ۔ (۶) جھلا کرنا، ویاہنا (رسٹھ) ۔ (۷) گھروں کڈھنا، چھیکنا ۔

● جھلک : [ہ] چمکارا، لشکارا، پل وکھالی، جھن، جھولا ۔ جھلک دکھانا : [ہ] اک پل لئی وکھالی دینی، جھلکی دینی، جلوا وکھانا، درس دینا، ذرا دی ذرا سامنے آؤنا ۔ جھلکانا : [ہ] چمکانا، لشکانا، پل/جھٹ لئی وکھالی دینی ۔ جھلکنا : [ہ] (۱) تھوڑا تھوڑا چمکنا، لشکنا، جگنوں جگنوں کرنا، جگنا، چلکنا ۔ (۳) دوروں چمکدا دسنا، جھلکار مارنی ۔ جھلکی : [ہ] لشک، لشکار، جھلکار، وکھالا، ذرا کُو وکھالی دینی یا درس دکھانا، درشن ۔

● جھلمل : [ہ] لش لش، لشکار، تاریاں دی چمک، پانی دی چمکار ۔ جھلملانا : [ہ] جگمگ کرنا، تھوڑا تھوڑا چمکنا، پانی وچ لو دا لشکارا پینا ۔

● جھلملی : [ہ] چِق، چِک، پڑدا (تیلیاں یا جھوریاں والا)، نمّھی نمّھی لو، ٹمکناٹ، مٹّھی مٹّھی رُشنائی ۔

● جھلنا : [ہ] (۱) پکھّی جھلنی، پکھّے نال جھلّ مارنی ۔ (۲) ٹانکا لانا، جوڑنا ۔

● جھلّی : [ہ] ماس دا پڑدا، پتلی کھلّ، اکٹّھ دا جالا ۔

● جھاجھم (جھم جھم) : [ہ] شپ شپ، شڑپ شڑپ، چھم چھم، مینہ وسّن دی واج ۔

● جھم جھاتا : [ہ] چمکدا، لشکاواں، جھلکاواں، لشکدا، جلکاں ماردا ۔

● جھمکّا : [ہ] بھیڑ بھڑکا، کٹّھ، ٹس ۔

● جھمکا : [ہ] گُچھّا، کنّاں دا اک گہنا ۔

● جھمکڑا : [ہ] (۱) ٹھکا، شان، ٹوہر ۔ (۲) رونق ۔ (۳) سہپن، روپ ۔ (۴) جھالی، جلوا ۔

● جھمیلا : [ہ] جھگڑا، رٹّا، پھستا، ریشٹا، سیاپا، پھاہ ۔

● جھنّا : [ہ] ورلا اُنیا ہویا کپڑا، کُھلّھا اُنواں، جالی ہار (دھوتر) ۔

● جھنجھٹ : [ہ] جھگڑا، کھپ، بکھیڑا، ریشٹا، کلکل، وخت ۔ جھنجھٹیا : [ہ] جھنجھٹی، جھاگڑو، بکھیڑے ہتھا، رونڈو، رپھڑی، کلکل باز، نری کلکل ۔

● جھنجھری : [ہ] موری، ورل، چھیک ۔

● جھنجھلانا : [ہ] کھجنا، کوڑ کھانی،

سوڑا پینا ، چڑنا ، چھتّھا پینا - **جھنجھلاہٹ :** کیہج ، کسوڑ ، اوازاری ، کاہل ، سوڑ -

● **جھنجھنا :** [ہ] چھنکنا ، کیھڈونا (بالاں دا) -

● **جھنجھوڑنا :** [ہ] ہلونا ، جھجوڑنا ، ہجکانا ، ہلونے دینے ، جھجوڑے دینے -

● **جھنجھی :** [ہ] کانی کوڈی ، ٹُٹی بھجّی / چھیکالی کوڈی -

● **جھنڈ :** [ہ] (۱) ٹولا ، ڈھانی - (۲) رکھاّں دا کٹھ - (۳) جنوراں دی ڈار - **جھنڈ کے جھنڈ :** [ہ] ڈاراں دیاں ڈاراں ، ہیڑ دی ہیڑ -

● **جھنڈا :** [ہ] جھنڈا - **جھنڈا گاڑنا :** [ہ] جھنڈا گڈنا ، جنگ جتنی ، فتح پانی ، کسے تھاں اُتے قبضہ کرنا ، میدان مارنا - **جھنڈے ہر چڑھانا :** [ہ] نشر کرنا ، پھکڑی لانی ، گڈی بنھنی ، گڈے بنھنا ، بھنڈنا ، بھنڈی لانی - **جھنڈی :** [ہ] نکا جھنڈا -

● **جھنڈی :** [ہ] وڈھ ، گنّے دیاں جڑھاں ، مڈھ -

● **جھنکار :** [ہ] ٹھنکار -

● **جھوٹ :** [ہ] بنوٹی گل - **جھوٹا :** [ہ] بے ایمان ، مکری ، دھوکے باز ، کھوٹا ، نقلی ، بناوٹی - **جھوٹا بنانا :** [ہ] جھوٹھا کرنا ، جھٹھیارنا ، جھٹھانا ، گل نہ منی - **جھوٹ اُڑانا :** [ہ] ٹرپلاں مارنیاں ، گپ اڈانی - **جھوٹ بکنا :** [ہ] گپاں مارنیاں ، کفر تولنا ، ان ہوئی گل کرنی - **جھوٹ بنانا :** [ہ] جھوٹھ گھڑنا ، بنت بنانی ، اوج (اج) لانی ، جھوٹھا دوس سڑھنا ، تہمت لانی - **جھوٹ بولنا :** [ہ] کسوڑ مارنا ، ان ہوئی گل کرنی ، کفر تولنا ، نحقّی گل کرنی - **جھوٹ پکڑنا** [ہ] جھوٹھ پھڑنا ، جھوٹھ پچھان لینا ، پھٹکارنا - **جھوٹ سچ لگانا :** [ہ] جھوٹھ سچ لانا ، غلط بیانی کرنی ، جھوٹھیاں سچیاں نال کنّن بھرنے ، بدی کرنی ، تہمت لانی - **جھوٹ کا پتلا :** [ہ] لپاٹیا ، پلالی ، گپّی - **جھوٹ کی پوٹ :** [ہ] جھوٹھ دی پنڈ ، سدھا کسوڑ ، اکا مکا جھوٹھ ، کسوت گل ، بنوٹی بیان ، گپ - **جھوٹوں :** [ہ] جھوٹھی سوٹھی ، مسخری نال ، اویں اویں - **جھوٹے منہ :** [ہ] ظاہر داری نال ، اوپرے مونہ ، اپرالے دلوں ، وکھالے لئی ، لوکا چاری -

● **جھول :** [ہ] (۱) ڈھل ، ڈھلک - (۲) ہاتھی دی ٹور - (۳) اک وار دے آنڈے بچے (ککڑی ، کبوتری دے) - (۴) سیتے ہوئے کپڑے دی ڈھل -

● **جھولا :** [ہ] (۱) پلماوان منجیرا (بال دا) - (۲) پینگھ ، پینگ - (۳) پنگھوڑا - **جھولا جھلانا :** [ہ] (۱) پینگھ (پینگ) جھٹانی ، جھوٹے دینے - (۲) پنگھوڑا ہلانا -

● **جھولنا :** [ہ] (۱) جھوٹنا ، پینگھ اُتے ہوٹے لینے - (۲) ہاتھی دا مچک مچک کے ٹرنا -

● **جھولی :** [ہ] نکا جھولا ، فقیراں دی بغلی -

جھولی بھرنا : [ہ] چوکھی خیرات دینی ، بخشش کرنی ۔

● جھومر [ہ] ٹکا ، جھمر ، متھے دا گہنا ، گھمر ۔

● جھومنا : [ہ] لٹکاں لینان ، اُنگھلاٹ نال ڈولنا ، مستانی چال چلنی ، لٹکے لیندیاں پھرنا ۔

● جھونپڑا : [ہ] جھگا ، کلی ، جھگی ، ککھاں دا گھر ، چھتّن ، چھپّر ، ڈھارا ، کچا کوٹھا ۔ جھونپڑی : [ہ] کلی ، جھگی ، غریب دا ماڑا جہا گھر ۔

● جھونکا : [ہ] جھولا ، رمکا ، وا دی لہر ۔

جھونکے آنا : [ہ] وا دے بلّے آؤنے ، نیندر دے جھوٹے آؤنے ، اُنگھلاٹ آؤنی ۔

● جھونکنا : [ہ] ڈاہنا ، جھوکنا ، کنڈھنا (کنڈھنی نال) ۔

● جھیپنا (جھینپنا) : [ہ] سنگنا ، شرمانا ، کنیانا ، کترانا ۔

● جھیل : [ہ] چھمب ، نیویں بھوں ، چلّھ ۔

● جھیلنا : [ہ] جھلّنا ، سہنا ، سہارنا ، جرنا ، برداشت کرنی ، بھگتنا ۔

● جھینگر : [ہ] مکڑا ، ببوآ ، بینڈا ، ٹڈا ۔

چ

● **چابُک :** [ف] (۱) چھانٹا ، کورڑا ، چھمّک ، ترٹ ، پرانی - (۲) چلاک ، چھوہلا - **چابُک دست :** [ف] چُھہلا/چھوہلا ، سُچجّا ، تُرت پُھرتا ، کاریگر ، چلاک - **چابک سوار :** گھوڑا پھیرن والا ، گھوڑے نُو چال اُتے لان والا ، چنگی سواری کرن والا - ''گھوڑ اُستاد'' -

● **چابنا :** [ہ] چبّنا ، چتھّنا ، داڑھنا -

● **چابی :** [ہ] کُنجی -

● **چاپ :** [ہ] کھڑاک (پیراں دا) ، پیچھڑ -

● **چاپلوس :** [ف] جھولی چُک ، مُوسُو ٹھگنا ، مچھُو ماما - **چاپلُوسی :** [ف] لولو پوپو ، جھولی چُکی - **چاپلوسی کرنا :** [أ] جھولی چُکی کرنی ، مُوسُو ٹھگّیاں لانیاں -

● **چاٹ :** [ہ] چیٹک ، چاٹک ، چسکا ، چاٹ - **چاٹ پر لگانا :** [ہ] کِسے نُو چسکے اُتے لانا ، سواد پانا ، عادت پانا ، گیجھ پانی - **چاٹ پڑنا / لگنا :** [ہ] چیٹک لگنا ، مُونہہ پینا ، سواد پے جانا ، چسکا لگنا ، ہلتر پے جانی -

● **چاٹنا :** [ہ] چٹّنا ، چکّھنا ، جیبھ نال کھانا -

● **چادر :** [ہ] شال ، چادر - **چادر تان کر سونا :** [ہ] سُکھ دی نیندرے سونا ، بےفکر ہو کے سونا ، بےفکری تے آرام دی حیاتی گزارنی - **چادر سے باہر پاؤں پھیلانا :** [ہ] ہِتوں باہرا کم کرنا ، پُٹھیاں مینگناں پٹنیاں -

● **چار :** [أ] تِن تے اِک ، دو دُونے ، دو تے دو = چار ''۴'' - **چارپائی :** [ہ] منجی ، کھٹّ ، نِکا پلنگھ - **چارپائی پر پڑنا :** [ہ] بیمار ہو کے پے جانا ، منجے جوگا ہونا - **چار چاند لگانا :** [ہ] رونق ودھانی ، شان ودھانی ، عزت ودھانی - **چار چشم :** [أ] بے دِید ، بد لحاظ - **چار دیواری :** [أ] ولگن ، ولانی ، چوکندھی ، احاطہ ، واڑا - **چار زانُو بیٹھنا :** [أ] چوکڑی مارنی ، نِٹھ کے بہنا - **چار سالہ :** [ف] چَونہ ورھیاں دا ، چوگا - **چار سُو ، چار طرف :** [أ] چوپاسیں ، ہر پاسے ، سبھنیں پاسِیں - **چاروں :** [ہ] چارے ، چارو ، چاراں دے چار ، چوہاں دے چَونہ - **چارو ناچار :** [أ] بنّدھے رُدھے ، مجبوری نال ، نکتّوں مُونہوں باہرا ہونا -

● **چارا :** [ہ] پٹّھا دتّھا ، گھاہ بُٹ ، گھا پٹّھا ، کُترا ، کاچرا (جوار دا) - **چارا ڈالنا :**

ڈنگراں نُو پَٹھّے پانے ، وَنڈ وڑیواں پانا ۔

● **چارہ :** [ف] اُپا ، علاج ، توڑ ۔ **چارہ ساز ، چارہ گر :** [ف] (۱) کم بنان/سوارن والا ، رب ، خدا ۔ (۲) علاج کرن والا ، وید ، حکیم ، اُپا کار ، اُپانہار ، سودھنہار ۔

● **چاش :** پَتّ ، رس ، چاس ۔ **چاشنی :** (۱) شیرا ، چاش ۔ (۲) چکّھن جوگی شَے ۔ (۳) مِٹھت ، مٹھاس ۔ (۴) مزہ ، سواد ۔ (۵) سونے چاندی دی کَسّ ۔ (۶) کھٹ مِٹھی شے ۔ (۷) مٹھا مٹھا ہاسا مذاق ، سُتھرا مخول ۔

● **چاک :** [ہ] چَک ، پھٹّیا ہویا ، چِیریا ہویا ، چِیر ۔

● **چال :** [ہ] (۱) ٹور ، ٹورا ، چالا ۔ (۲) ہِلتر ، عادت ۔ (۳) لچھّن (۴) ریت ، رواج ۔ (۵) ٹور (گھوڑے وغیرہ دی) ۔ (۶) چج ، چالا ، رہت بہت ۔ (۷) ٹھگی ، چھل ، ول ، فریب ۔ **چال باز :** [أ] چھلیا ، فریبی ، دھوکھے باز ، چلاک ، مکرا ٹھکرا ، ہُشیار ، ٹھگّ ۔ **چال بازی :** [أ] چلاکی ، ول چھل ، فریب ، پتّے بازی ، مکّر ، دھوکھے بازی ، پھو ۔ **چال چلن :** [ہ] چج چالا ، لچّھن ، لکھن ، رہت بہت ، ورتب ، خو خصلت ، عادتاں ۔ **چال چلنا :** [ہ] دھوکھا کرنا ، دھوکھے وچ لیانا ، چال سرے چڑھنی ، ورتب وکھانا : کھیڈ وچ چالا چلنا ۔ **چال چوکنا :** [ہ] دا گُھسنا ، چال کچّی رہ جانی ، چال وچ بُھل ہو جانی ، وار اُکّنا ، تِھڑک جانا ۔ **چال ڈھال :** [ہ] ڈیل ڈول ، رہت بہت ، ڈھنگ ، طریقہ ۔ **چال میں آنا :** [ہ] اڈے لگ جانا ، ول چھل وچ آؤنا ، دا کھانا ، دھڑے چڑھنا ۔

● **چالاک :** [أ] ہُشیار ، راہ کار ، چاتر ، کارے ہتّھا ، چھوہلا ۔ **چالاکی :** [ہ] کھچرؤ ، کھچّر پُنا ، شیطانی ، چُستی ، مکر ٹھکر ، چلاکی ، چھلّ ، چترائی ۔

● **چالیس :** [ہ] چالی ، وِیہ تے وِیہ = ۴۰ ۔ **چالیسواں :** [ہ] چالیا ، چلیواں ۔

● **چام :** [ہ] چمّ ، کَھلّ ، کَھلڑی ۔

● **چانٹا :** [ہ] چَنڈ ، لپّڑ ، چپیڑ ، دھپّھا ، چانٹا ، ریپٹا ، چٹاکا ۔ **چانٹا رسید کرنا ، مارنا :** [ہ] چنڈ مارنی ، لپّڑ مارنا ، چپیڑ مارنی ، دھپّھا مارنا ۔

● **چاند :** [ہ] (۱) چنّ ، چند ۔ (۲) سوہنی صورت ۔ (۳) پُتّر ۔ (۴) کھوپڑی ، ٹوٹنی ، ٹنڑی ، گنج ۔ **چاند چڑھنا :** [ہ] چنّ دا بُھورنا ، چنّ چڑھنا ، پہلی دا چنّ دِسنا ۔ **چاند کا ٹکڑا :** [ہ] چنّ دا ٹوٹا ، سوہنا تے پیارا مُکھڑا ۔ **چاند کو گہن لگنا :** [ہ] (۱) چنّ نُو گرہن لگنا ۔ (۲) داغّ ہونا ، سوہنی شکل نُو وٹّا لگنا ۔ (۳) سوہنی دا وِیاہ کوجھے نال ہونا ۔ **چاندنی :** [ہ] چاننی ، چنّ دا چانن ، چنّین ، چنّ دا چاننا ، پکھ ۔ **چاندنی پھیلنا :** [ہ] چاننی ہونی ، رونق ودھنی ، چانن کِھلّرنا ۔ **چاندنی چِھٹکنا :** [ہ] چاننی اُگھّڑنی ، چنّ دا بھرواں چانن ہونا ، رڑ چاننی ہونی ۔

● **چاندہ :** [ہ] پِنڈ دی حدّ بندی دا نشان ، دھرڈّا ۔

● **چاندی :** [ہ] رُپّا ، چاندی ۔

● **چاول :** [ہ] چَول ، صاف مونجی/جھونا ۔

● چاہ : [ہ] پیار ، دوستی ، محبت ، منگ ، طلب ، لوڑ ، عشق ، حُب -

● چاہ : [ف] کھوہا ، ہلٹ ، کھوہ ، کھوہی ، باؤلی -

● چاہنا : [ہ] پسند کرنا ، چاہنا ، چنگا جاننا ، منگنا ، لوچنا ، سدھرانا ، لوڑنا ، لوڑ رکھنی ، جی کرنا ، تہولنا - چاہے (حرف عطف) : بھاویں - چاہے اِدھر کی دنیا اُدھر ہو جائے : [ہ] بھاویں کُجھ ہو جائے - چاہیے : [اُہ] چاہیدا اے ، لوڑیدا اے ، واجب اے -

● چاؤ : [ہ] چا ، اُلیل ، رِیجھ ، سدھر - لاڈ - چاؤ چوچلا : [ہ] چاچوا ، نخرا ، چوڑ (مد) ، ناز نخرا ، چا ، لاڈ پیار ، چُہل ، محبت - چاؤ میں آنا : [ہ] رِیجھنا ، لاڈیں پینا ، چا چڑھنا ، موج وچ ہونا ، اُلیل وچ آؤنا - چاؤ نکالنا : [ہ] چا لاہنا ، چا پورے کرنے ، ریجھ لاہنی ، سدھر پوری کرنی -

● چائے : [ہ] چا - چائے پانی : روٹی ٹُکر ، آن پانی -

● چبانا : [ہ] چبنا ، چتھنا ، چتھ کے کھانا ، دندیں پیہنا -

● چبوترا : [ہ] تھڑا ، چوترا -

● چُبھن : [ہ] چُبھک ، چوبھ ، رڑک - چُبھنا : [ہ] چُبھ جانا ، کسے نوک والی شئے دا کھُبھ جانا ، رڑکنا ، پیڑ کرنا ، گل دا بُرا لگنا -

● چُپ : [ہ] خموشی ، اُہ بندہ جہڑا مُوہوں نہ بولے ، چُپیتا - چُپ چاپ : [ہ] گُپ چُپ ، مُسّن مُسّن ، چُپ چُپیتا - چُپ سادھنا : [ہ] چُپ وٹ لینی ، اُکا نہ کُسکنا ، مُونہہ میٹ لینا - دڑ وٹنی - چُپ ہونا : [ہ] دڑ وٹنی ، کسیس وٹنی -

● چَپت : [ہ] چپیڑ ، چنڈ ، لپڑ ، دھپا - چٹاکا ، دھول ، دھرول - چٹوکا - چپت رسید کرنا : [ہ] دھول مارنی ، چھکڑ چھڈنا -

● چپٹا : [ہ] (۱) پھینہا ، مِدّا ، بیٹھواں ، نک بیٹھا ، پھینے نک والا -

● چپراسی : [ہ] اردلی ، سپاہی ، پیادہ ، چپڑاس والا -

● چُپڑنا : [ہ] چوپڑنا ، روٹی تے گھیو لانا ، تھندا ملنا -

● چپقلش : [ت] کھہ ، اَڑا ، تکرار ، بھیڑ بھڑکا -

● چُپکا : [ہ] گُم چُپ ، چُپ ، چُپ کیتا ، چُپ چُپیتا ، خموش ، میسنا ، میسا -

● چپکانا : [ہ] جوڑنا ، چموڑنا ، لانا ، چمیڑنا ، چموڑ دینا - چپک جانا : [ہ] چمبڑنا ، چمبڑ جانا ، لگ جڑ جانا ، یاری ہو جانی - چپکنا : [ہ] نال جڑنا ، چمبڑنا -

● چُپکے چُپکے : [ہ] ہولی ہولی ، اڈول -

● چت : [ہ] جی ، دھیان ، نسل - چت چور : [ہ] دل موہ لین والا ، سوہنا ، من چور ، دل کھس ، پیارا ، من بھانا - چت لیٹنا : [ہ] نسل ہونا ، سدھا لیٹنا ، اُتانا پینا ، پٹھ پرنے لما پینا - چت ہونا : [ہ] (۱) ڈھہ جانا ، کنڈ پرنے ڈگنا - نشے وچ بے ہوش ہو جانا - (۲)

مرنا ، مر جانا ۔

● چُتر : [ہ] چلاک ، گُنی ، سیانا ، چاتر ، ہُشیار ۔

● چتکبرا : [ہ] ڈب کھڑبا ، چینا ، چترا مترا ، دوں رنگاں والا ، چتمتالا ، چٹا کالا ، چٹا تے لال ۔

● چتون : [ہ] نظر ، تکنی ، گھوری ، تیوڑی ۔ چتون چڑھانا [ہ] نراض ہونا ، متھے وٹ پانا ، غصے وچ ہونا ۔

● چتھل : [ہ] مخولیا ، جگتیا ۔ چتھل بازی : [ا] ہاسا ، مخول ، جھیڈ ، ٹچکر ۔

● چٹ : [ہ] جھٹ ، فٹ ، اوسے ویلے ، جھب ۔ چٹ پٹ : [ہ] جھٹ پٹ ، اوسے ویلے ، اک دم ، اوویں ۔ چٹ پٹ ہونا : [ہ] پھڑکی یا پھٹکی پینی ، ایویں مر جانا ، چر نہ لگنا ، بیر وانگ توڑیا جانا ، تنیں منٹیں ہونا ۔

● چٹ : [ہ] پرچی ، پرچا ، چٹ ۔

● چٹا پٹی : [ہ] (۱) وبا ، موتڑی ، مری ، مارو مار ۔ (۲) دھڑا دھڑ ، دبا دب ۔

● چٹاخ : [ہ] چٹاک ، تڑاک ، تاڑ ۔ چٹاخ پٹاخ : [ہ] تڑتڑ ، تڑاک تڑاک ۔

● چٹائی : [ہ] پھوہڑی ، صف ۔

● چٹ پٹا : [ہ] سوادلا ، چسکے دار ۔

● چٹخارا : [ہ] چسکا ، چٹکارا ، سوادلی چیز ، سواد ، چاٹ ۔ چٹخارے بھرنا : [ہ] بچا کے لانے ، سواد لے لے کے کھانا ، چسکے چٹا کے لینے ، چسکا لے کے کھانا ۔

● چٹخانا (چٹکانا) : [ہ] (۱) کڑاکے کڈھنے (انگلیاں دے) ۔ (۲) چٹکیاں مارنیاں ۔ (۳) تڑکانا ۔ (۴) دُکھ کرنا ، نکھیڑنا ، وچھوڑنا ۔ (۵) چھڈانا ۔ (۶) توڑنا ۔ چٹخنا (چٹخنا) : [ہ] (۱) ٹٹنا ، تڑکنا ، تڑنا ، پھٹنا ۔ (۲) پھکا پینا ۔ (۳) اگ لگیاں واج دینی لکڑ دی)، تیڑ تیڑ سڑنا ۔ (۴) تڑنگ ہو جانا ۔ (۵) دکھ ہونا ، نکھڑنا ۔ (۶) کلی دا کھڑنا ۔ (۷) انگلاں دے کڑاکے نکلنے ۔

● چٹخنی : [ہ] چٹکنی ، کیڑکی ۔

● چٹکا : [ہ] تھوڑا جیہا ، چٹکی یا چونڈھی بھر ، لپ توں تھوڑا ، انگلاں اُتے آؤن جوگا ، آٹے دی لپ ۔

● چٹکارا (چٹکاری) : [ہ] (۱) ٹچکار ، ٹچکاری ، ٹچکر ، تتا تتا ، ڈنگر ہکن دی واج ، چٹاکا ۔ (۲) چیٹک ، چسکا ۔

● چٹکلا : [ہ] ہاسے دی گل ، لطیفہ ، سوادلا بول ، ہساؤنی بات ۔ چٹکلا چھوڑنا : [ہ] لطیفہ سنانا ، ہساؤنی گل سنانی ، ہاسے دی گل کرنی ، اچرج گل کرنی ، ہاسا جگانا ۔

● چٹک مٹک : [ہ] لٹک مٹک ، ٹیں ، ٹھکا ، ٹوہر ، آکڑ ، ناز نہورا ۔

● چٹکنا : [ہ] (۱) ڈنگنا ، سپ لڑنا ، چوہنڈی وڈھنی ، ماس توڑنا ۔ (۲) ڈنگنا ، اتوں اتوں توڑنا ، لاپرنا (ساگ/پولی) ۔

● چِٹکنا : [ہ] (۱) پھٹنا ، تِڑکنا ، ٹُٹنا ، پھٹنا - (۲) رنگ اُڈنا ، پھٹنا ، ڈبّ پینا ، (۳) تِڑنگ ہونا ، غصے وچ بولنا - (۴) تِڑ تِڑ بھخنا -

● چُٹکی : [ہ] (۱) ہتھ انگوٹھے تے اُنگل دی سانجھی واج - (۲) چوہنڈی - (۳) آٹے دی مُٹھ - (۴) بندوک پیالے دی ڈھکنی - (۵) پیراں دیاں اُنگلاں دا اِک گہنا - (۶) کپڑا چھاپن دا ڈھنگ - (۷) باتھو ، نہ رنگن لئی بنھیا ہویا حصہ - (۸) چون - (۹) لیس گوٹ دا مروڑا - (۱۰) تھوڑی جہی پھکی ، ذرا جِناں چورن - (۱۱) اُنگل یا انگوٹھے نال چکی جان والی شے - **چٹکی بجاتے میں** : [ہ] جھٹ پٹ ، چُٹکی وچ ، اکھ پلکارے وچ ، پل وچ دی ، آیوہں ، چھیتی - **چُٹکی بھرنا** : [ہ] چوہنڈی وڈھنی ، طعنہ مہنا دینا - **چٹکیاں لینا** : [ہ] چوہنڈیاں وڈھنیاں ، چوہنڈی بھرنی ، چوہنڈی نال ماس توڑنا - **چٹکیوں میں اُڑانا** : [ہ] پلّے نہ بنھنا ، گلیں باتیں ٹرکا دینا -

● چٹکیلا : [ہ] سوادلا ، کرارا ، مسالیاں والا -

● چٹورا : [ہ] چسکے خورا ، چٹّو ، چسکورا ، کھاؤ -

● چٹّی : [ہ] ڈنّ ، بھرت ، جرمانا ، توان ، وڈھی -

● چُٹیا : [ہ] (۱) چونڈا ، جوڑا ، نِکی گُت - (۲) بودی -

● چِٹھا : [ہ] وہی کھاتا ، لیکھا پتّا ، لیکھ -

● چٹھی : [ہ] خط پتّر ، رقعہ ، سند ، ہُنڈی - **چِٹھی ڈالنا** : خط پانا ، خط گھلنا - **چٹھی رساں** : [اُ] ڈاکیا ، ہرکارا ، سنیہی -

● چچا : [ہ] چاچا -

● چچڑی : [ہ] چچڑ ، چم چچڑ - **چچڑی بن (ہو) کر چمٹنا** : [ہ] پچھے لگ جانا ، ہر ویلے کم وچ رجھیا رہنا -

● چچّی : [ہ] چاچی -

● چخے : [ہ] دُرے ، دور دفع ، ردّ ، پرھاں/ مگروں لہ -

● چراغ : [ف] دیوا ، دیپ ، لمپ ، لو ، رُشنائی - **چراغ بتی کرنا** [اُ] لو جگانی ، رُشنائی کرنی ، دیوا بالنا/جگانا - **چراغ بجھانا / بڑھانا** : [ہ] دیوا بجھاکا ، دیوا ودھانا/مسانا ، دیوا ٹھنڈا کرنا - **چراغ جلنا** : [ہ] (۱) دیوا بلنا ، دیوے جگنے ، بتیاں بلنیاں ، چانن ہونا - (۲) ودھنا پھلنا ، اُلاد دا وادھا ہونا - (۳) آکھیں چانن ہونا - **چراغ جلے** : [ہ] دیوے بتی ویلے ، ترکالیں ، شامیں - **چراغ دان** : [ف] دیوڑی ، دواکھڑی ، دیوٹ ، دواکھی ، دواکھا - **چراغ روشن کرنا** : [اُ] دیوا جگانا ، بتی بالنی ، دیوا بالنا/جالنا ، چانن کرنا - **چراغِ سحری** : [ف] بجھنہار دیوا ، مرن کنارے ، مرنہار ، کوئی دم دا پروہنا - **چراغ سے چراغ جلتا ہے** : [اُ] بندا بندے دا دارو اے - **چراغ گل ہونا** : [اُ] دیوا بجھنا ، اِکو اِک پتّر دا مر جانا ، دنیا انھیری ہو جانی ، اگا ماریا جانا ، نسل مک جانی - **چراغ لے کے ڈھونڈنا** : [ہ] تھاں ہرتھاں لبھدیاں پھرنا ، وتھاں کھوہنیاں

لبھنا ، چوکھی ڈھونڈ بھال کرنی ۔

● **چراگاہ** : [ف] چراند ، گھاہ دی رکھ ۔

● **چرب** : [ف] چیکنا ، تھندا ۔ **چرب زبان** : [اُ] پھپھڑے ہتّھا ، موہو ٹھگنا ، مٹھیاں موہنیاں گلاں کرن والا ، پھپھڑے باز ، لیسی بابا ، گلیں پرچا لین والا ، لیسیاں لان والا ۔ **چربی** : [اُ] تھندیائی ، چربی ۔

● **چرچا** : [اُ] دھمّم ، وج گج ، مشہوری ۔

● **چرخ** [ف] (۱) اسمان ، اکاس ۔ (۲) چکّر ۔ (۳) چکّ (گھمیار دا) ۔ (۴) اِک شکاری جنور : لگڑ بگڑ ۔ **چرخ چلنا** : [اُ] چرخی پھرنی ، کُھوہ دا بیڑ پھرنا ، چرخڑی بھونی ۔

● **چرخا ہو جانا** : [ہ] ہڈیاں نکلنیاں ، پنجر ہو جانا ، سک کے تیلا ہونا ، کھچک جانا ، سک کے ڈھینگر ہو جانا ، سکڑنگ بننا ۔

● **چرخی** : [ہ] (۱) چرکھڑی ، بھونی ۔ (۲) ویلنی ۔ (۳) وٹنی ۔ (۴) ریہل ۔

● **چرکا** : [ہ] چیر ، ڈسّھ ، بچّھ ، چرگل ، کسارا ۔ **چرکا لگانا** : [ہ] بچّھ لانا ، گھاٹا پوا دینا ، نہون کرنا ۔

● **چرم** : [ف] چمّم ، چمڑی ، کھلّ ، دھوڑی ۔ **چرمی** : [ف] چم دا ، کھلّ دا ، دھوڑی دا ۔

● **چرندہ** : [ف] چوکھر ، ڈنگر ۔

● **چرواہا** : [ہ] چھیڑو ، واگی ، چاک (مجھیں دا) ، ڈانگری ، آجڑی ، بکروان ، چروال ۔

● **چڑ** : [ہ] کھجھ ، کوڑ ، کاوڑ ، تاتمک ۔

چڑنا : [ہ] کھجنا ، چیڑ آؤنی ، چپ چڑھنی ، کوڑ کھانا ، بھخ جانا ۔

● **چڑھ آنا** : [ہ] دھائی کرنا ، دھاوا بولنا ، ہلّا مارنا ، چڑھائی کرنی ۔

● **چڑھا جانا** : [ہ] ڈیک لانی ، ڈیّھ لینا ۔

● **چڑھاوا** : [ہ] بھیٹ ، سگن ۔

● **چڑھائی** : [ہ] (۱) دھائی ، دھاڑا ، ہلّا ، ڈاکا ۔ (۲) اُچیائی ۔ (۳) گھاٹی ۔

● **چڑھتا** : [ہ] چڑھدا ، اُٹھدا ، اُبھردا ، ودھدا ، پھلدا ، ودھواں ، چڑھواں ، دون سوایا ، اسردا ۔ **چڑھتا جوبن** : [ہ] اُٹھدی جوانی ، نواں جوبن ، بھرواں حسن ، چڑھواں سہپن ، جوبن رتن ۔ **چڑھتی جوانی** : [ہ] چڑھدی جوانی ، نویں جوانی ، نواں روپ ، اُٹھدا جوبن ۔ **چڑھنا** : [ہ] اسرنا ، اُچا ہونا ، اُتانہہ جانا ، اُٹھنا ، اُبھرنا ، ودھنا ، ہلّا مارنا ، کسیا جانا ، ٹنگیا جانا ، پھاہے لگنا ، کھاتے چڑھنا ۔

● **چڑیا** : [ہ] چڑی ۔

● **چڑیل** : [ہ] ڈین ، بھوتنی ، چڑیلی ، ڈاین ، بلا ، چھلکھری ، بچھلپیری ، جنی ، جھگڑے ہتّھی ، کوجھی ، بھیڑ بتھنّی ۔

● **چسانا** : [ہ] چنگھانا ۔

● **چسپاں** : [ہ] چمیڑیا ہویا ۔ **چسپاں کرنا** : [اُ] چموڑنا ، چمیڑنا ، لانا ۔

● **چُست** : [ہ] چھوہلا ، کسواں ، ڈھب دا ۔

● چسکا : [ہ] چِیٹک ، سواد ، جھَس ، جَس ، ہلتر -

● چُسکی : [ہ] سُرکی ، نکا جہا گُھٹ -

● چشم : [ف] اکھ ، نین ، دیدہ - **چشم زدن** : [ف] اکھ پلکارا ، پل ، تھوڑا جہا چِر - **چشمِ شرمگیں** : [ف] نیویں نظر ، نیویں اکھ ، لجیلی اکھ -

● چشمک : [ف] دھیری ، اکھ دی پُتلی -

● چُغل : [ف] لوتی لان والا ، لُترا - **چُغلی** : [ا] لوتی ، بُریائی - **چُغلی کھانا** : [ہ] بُریائی کرنی ، چُغلی چپڑی لانی ، لوتی لانی -

● چِق : [تر] چِخ -

● چکاچوند : [ہ] چُنھ -

● چُکانا : [ہ] مُکانا ، نبیڑنا ، لیکھا پاک کرنا ، دُل کرنا -

● چکّر : [ہ] گیڑ ، گیڑا ، ولگن ، بھوانٹی ، بھوانی ، پھیری ، ہانجھ ، بھونی ، اوکھ ، اکھیائی ، وخت - **چکرا دینا** : [ہ] سُرت بھلانی - **چکرانا** : [ہ] بھونا ، چکریاں کھانیاں ، چکّر آؤنے ، سِر گُھمنا - **چکّر باندھنا** : گیڑ بنھنا - **چکّر کاٹنا** : [ہ] پھیرے پانے ، گیڑا لانا ، پرت پرت کے آؤنا ، رُلنا - **چکر کھانا** : [د] بھونا ، گیڑے لانے ، ولا مار کے جانا ، پھیرے مارنے ، سِر چکرانا - **چکر لگانا** : گیڑے مارنے ، دوالے پھرنا ، پھیرے مارنے - **چکّر میں آنا** : [ہ] گیڑ وچ آؤنا ، ہیٹھ آؤنا ، وخت نو پھڑیا جانا - **چکّر میں ڈالنا** : [ہ] اکھیائی وچ پانا ، وخت پا دینا ، سُرت بُھلانی -

● چکما : [ہ] ول چھل ، جھاکا ، ٹھگی ، لارا ، گھاٹ ، ٹوٹا ، کسارا - **چکما دینا** : [ہ] چھلنا ، ٹھگنا ، جھاکا دینا - **چکما کھانا** : [ہ] ڈھا کے چڑھنا ، مُٹھیا جانا -

● چکنا چُور : [ا] ٹوٹے ٹوٹے ، رِنی چِنی ، پِھیتی پِھیتی ، چکچور -

● چِکنا کرنا : [ہ] تھندا کرنا ، چوپڑنا ، چمکانا ، لشکانا -

● چِکنا گھڑا : [ہ] چیکنا گھڑا ، بے غیرت ، بے غیرتا ، نلج ، اموڈ -

● چکناہٹ : [ہ] تھندا ، تھندیائی -

● چِکنی چُپڑی باتیں : [ہ] پھپھوڑے ، لیسیاں ، لیوا سالی ، لُلو پتو ، موہ لین والیاں گلاں -

● چکّی : [ہ] ان اناج پیہن دا سند ، چکّی ، چکوڑی ، گھراٹ ، خراس - چپنی ، گوڈے دی ڈھکنی / چُھونی (ہڈی) - **چکی پیسنا** : [ہ] دانے پیہنے ، آٹا بنانا ، دُکھ بھوگنا ، کشت کٹنا ، پیہ ہیٹھ آؤنا ، اکھیائی سہنی ، چوکھے چِر لئی اِکو کم کرنا پینا -

● چکھنا : [ہ] ذرا کُو کھانا ، زبان نال لانا ، سواد ویکھنا ، چسکا لینا -

● چل : [ہ] ٹُر ، پرھاں جا ، پرھاں لے ، دفع ہو - **چلا آنا** : [ہ] ٹر آؤنا ، لگا آؤنا - **چل بسنا** : [ہ] گُزر جانا ، مر جانا ، اگلے جہان ٹُر جانا - **چل پڑنا** : [ہ] (۱) ٹُر پینا ، چل پینا - (۲) بکن لگنا ، بکی جانا - **چل چلاؤ** : [ہ] چلا چلی ، چل چلیتا ، مری ، چلو چلی

دا میلا - چل دینا : [ہ] ٹُرنا ، ٹُر جانا ، چل پینا ، گُزر جانا ، مر جانا - چلانا : [ہ] ٹورنا ، ہکنا ، وگانا ، ٹھیلنا ، گیڑنا ، پہیا پھرنا -

● چِلّانا [ہ] کُرلانا ، چیکنا ، چیکاں مارنیاں ، چِچلانا ، رولا پانا ، اُچّی اُچّی رونا -

● چلتا بننا : [ہ] ٹُردا ہونا ، کِھسکدا بننا ، تِتّر ہونا ، کِھسک جانا ، بھج جانا -

● چلتا پُرزہ : [ہ] چلدا پُرزا ، چھلیا ، اَت چالاک ، چلتّری -

● چلتا کرنا : [ہ] وِدیا کرنا ، ٹورنا ، پھٹّا کھوانا -

● چِلچِلاتی دُھوپ : [ہ] چبھویں تے تِرکھی دُھپ -

● چِلمن : [ہ] چِکّ ، پڑ دا -

● چلن بگڑنا : [ہ] چالا وِگڑنا ، فعل مندے ہونے ، لچھّن بھیڑے ہونے ، خُو بُو وِگڑنی -

● چُلّو بھر : [ہ] چُلی جِنّا ، لپ کُو -

● چمڑا اُتارنا : [ہ] کھّل لاہنی ، چمّ اُدھیڑنا چوکھا مارنا ، دھوڑی لاہنی ، مار مار کے دھوں کڈھ دینا - چمڑی : [ہ] کھّل ، چمّ ، کھلڑی ، ماس -

● چمک : [ہ] لو ، رُشنائی ، لِشکارا ، لِشک ، ڈلک ، سہّپن - چمکانا : [ہ] لِشکانا ، پان چاڑھنی ، تکھّا کرنا - چمک دار : [ا] چمکا واں ، لِشکواں ، لشکیلا - چمکنا : [ہ]

(۱) لِشکنا ، بھکھنا ، دگ دگ کرنا ، رُشنائی دینی ، لشکارے مارنے - (۲) تڑنگنا -

● چمگادڑ : [ہ] چام چٹّھ ، چمّ چڑک ، چمگدڑ -

● چنا : [ہ] چھولے - چنے کی دال : [ہ] چھولیاں دی دال -

● چُنّا مُنّا : نِکا جِہا ، ٹینا ، پِدا جِہا ، پدّنا -

● چناں چنیں : اَویں اِویں ، اُنج اِنج ، ڈھچّر ، مین میخ ، نکتے چینی ، بحثا بحثی -

● چنانچہ : [ف] جِویں ، فیرکی ، انج ، ایسراں ، ایویں -

● چناؤ : [ہ] چون ، چُنا ، انتخاب ، الیکشن -

● چنائی : [ہ] چنائی ، اُساری -

● چنبل [ا] (۱) ٹھوٹھا ، بھکّھ پیالا - (۲) چمّل ، چمبل -

● چنبیلی [ہ] چمیلی ، چمبا -

● چنچل : [ہ] چنچر ، شوخ ، چچر ہاری/ہارا ، شوخا ، چینچر ، چینچر ہار ، نخریلا ، نچلانہ بہن والا ، بے امنا - چنچل پن دکھانا : [ا] لُچھوں لُچھوں کرنا ، ٹپُوں ٹپُوں کرنا ، بوٹی بوٹی نچنی ، لُوں لُوں ٹپنا -

● چُنچنا : [ہ] چمُونا - چُنچنے لگنا : [ہ] چمُونے لڑنے ، پسُّو پینے ، سپونکاں اڑنیاں ، خار آونی ، مِرچاں لگنیاں ، کِھجھنا ، چِڑنا -

● چند : [ف] کُجھ ، تھوڑے گِنتی دے ،

تھوڑے جہے - **چنداں** : [ف] اینا ، اینی دیر ، کُجھ ، اینا ودھ ، بالکل ، اُکا - **چندانکہ** : [ف] جِنّا ، جِنّا کہ ، جِنا ودھ - **چند بار** : [اُ] کُجھ وار ، کُجھ واری ، دو چار ویراں ، کئی وار - **چند روزہ** : [ف] فانی ، چارِ دناں دی ، نہ رہن جوگی ، عارضی ، ان رہنی -

● **چندرا** : [ہ] گنجا ، ٹنڈی والا ، -

● **چندہ** : [اُ] چندا (چندہ) -

● **چُندھا** : [ہ] چُنّھا ، چُنّچا -

● **چُندھیانا** : [ہ] چُنّھا ہونا/کرنا ، لشکارے مارنے ، گھابرنا ، نُور اگے نہ ٹھہرنا ، اکھّاں نہ کُھلیناں -

● **چندے** : [ف] کُجھ چِر ، تھوڑے دن ، تھوڑی مُدّت - **چندے آفتاب چندے ماہتاب** : [ف] چن سُورج ورگا سوہنا -

● **چنڈال** : [ہ] کمینا ، نِکّی ذات دا ، بدنصیب ، نِبھاگا ، کنجوس ، بَھیڑا -

● **چَنڈاوَل** : [ہ] چھیکڑلی فوج ، سنتری ، چوکیدار ، راکھے ، پہرے والے -

● **چَنڈو** : [ہ] چَنڈو - **چنڈوباز** : [ہ] چنڈو پین والا ، نشئی -

● **چنگا** : [ہ] (۱) چنگا ، بھلا ، ہچّھا - (۲) تندرست - (۳) ہمتی - (۴) ہشیار - (۵) سُورما ، بہادر - **چنگا بنانا** : [ہ] تنگ کرنا ، سزا دینی ، مارنا ، ستانا -

● **چِنگاری** : [ہ] چِننگ ، چِنگیاڑی ، چُبھویں گل ، فساد دی بات - **چنگاری جھڑنا** : [ہ] چِنگیاڑے نکلنے ، دِیوے دا گُل ڈِگنا - **چنگاری چھوڑنا** : [ہ] چِنگیاڑی چھڈّنا ، شوشہ چھڈّنا ، فساد پانا ، اگ لانی ، لڑائی کرانی - **چنگاری ڈالنا** : [ہ] چُواتی لانی ، فساد پانا ، اگ لانی ، لڑائی کرانی -

● **چُنگل/چَنگل** : [ہ] رُگ ، رُگا ، مُٹّھ ، لَپّ -

● **چِنگھاڑ** : [ہ] (۱) کُوک پُکار ، رون پِٹن دی واج - (۲) ہاتھی دی واج - (۳) مور دی واج ، مورنی دی چہکار - **چِنگھاڑ مارنا** : [ہ] ڈراؤنی واج کڈھنی ، ہاتھی دا چِیکنا ، مور دا واج کڈھنا ، بھبکا مارنا ، بھبکارنا - **چنگھاڑنا** : [ہ] ہاتھی دا چِیکنا ، مور دا بولنا ، گُنھجنا ، مور دا بولنا ، بندے دا کُرلانا -

● **چنگھوٹیاں** : [ہ] چِیچ گھچولے ، کِیڑے کاٹے -

● **چنگیر** : [ہ] چنگیر ، پُھلاں دا چھابا ، روٹیاں رکھن دا چھابا -

● **چُننا** : [ہ] چُننا ، چُگنا ، چھانٹنا ، چون کڈھنی ، پریہنا - **چن چن کے** : [ہ] چُگ چُگ کے ، چُن چُن کے ، چھانٹ چھانٹ کے ، لبّھ لبّھ کے ، اک اک کرکے - **چُن لینا** : [ہ] چھانٹنا ، چُن لینا ، چُگنا ، اتّوں اتّوں رول لینا -

● **چوالیس** : [ہ] چتالی -

● **چوبارا (چوبارہ)** : [ہ] چبارا ، آٹاری -

● **چوبچہ** : [ف] اوائو ، چلاّھا ، کُھوہ دا حوض ، نِکّی ہودی ۔

● **چوبیس** : [ہ] چوّی ، چووی ۔

● **چوپال** : [ہ] دارا ، ستھّ ، چونترا ، پرھے ، پرھیا ، پنچیت ۔

● **چوپان** : [ف] آجڑی ، چھیڑو ، چارو ، بکروان ، آجڑ دا راکھا ۔

● **چوپایہ** : [ف] ڈنگر ، چوکُھر ، پسّو ، ڈھور ۔

● **چوپٹ** : [ہ] چوڑ ، چوپٹ ، چپٹ ، چارھے بوہے کھُلھے ، کُھلّھا ڈُلھا ، پٹّھا ، اُجڑیا ، برباد ، سنجا ، ویران ۔ **چوپٹ کرنا** : [ہ] خراب کرنا ، برباد کرنا ، چِچ گھولنا ، کم وگاڑنا ، لُٹنا ، اجاڑنا ، چوڑ چپّٹ کرنا ۔

● **چوتڑ** : [ہ] چتّڑ ۔ **چوتڑ دِکھانا** : [ہ] نّس جانا ، کنڈ وکھا جانا ، بھانج کھانا ، باٹی ٹیکنی ۔ **چوتڑوں کے بل گرنا** : [ہ] چِتڑاں بھار ڈِگنا ، پٹّھا ڈِگنا ، پِٹھ پرنے جا پینا ۔

● **چوتھا** : [ہ] چوتھا ۔ **چوتھائی** : [ہ] چوتھائی ۔ **چوتھی** : [ہ] چوتھی ۔

● **چوٹ** : [ہ] (۱) سٹ پھیٹ ، مار ، ٹھوکر ، ٹوک ۔ (۲) صدما ، دکھ ، تکلیف ۔ (۳) ریجھ ، خواہش ۔ (۴) جوڑ ۔ (۵) ٹوٹ ، نقصان ۔ (۶) چال ، پیچ ۔ **چوٹ آنا (پڑنا)** : [ہ] سٹ وجنی ، دھکا لگنا ، دُکھ ہونا ، کسے بارے ٹچکر ٹکور دی گل ہونی ۔ **چوٹ اُبھرنا** : [ہ] پھیٹ اُگوڑی ، لگی ہوئی سٹ دا ظاہر ہونا ، پہلی کسے سٹ دی پیڑ جاگنی ، تکلیف سجری (تازی) ہونی ، غم یاد آؤنا ۔ **چوٹ اُٹھانا** : [ہ] سٹ سہنی ، صدما جھلنا ، تھون جرنا ۔ **چوٹ بچانا** [ہ] وار بچانا ، دا گُھسانا ، گُھسائی مارنی ، واروں بچنا ، بچا کرنا ۔ **چوٹ پڑنا** : [ہ] سٹ لگنی ، دھکا لگنا ، پرچھاواں پینا ۔ **چوٹ خالی جانا** : [ہ] وار کُھنجنا ، دا خالی جانا ، دا گُھس جانا ، نشانہ اُکّ جانا ۔ **چوٹ سہنا** : [ہ] سٹ سہنی ، دُکھ جھلنا ، پیڑ جرنی ، **جھال جھلنی** ۔ **چوٹ کرنا** : [ہ] (۱) ڈنگ مارنا ۔ (۲) طعنہ مِہنا دینا ۔ (۳) وار کرنا ، ہلاّ بولنا ، سٹ لانی ۔ (۴) دوکھا دینا ۔ (۵) کبوتر دا کسے اُچے تھاں جا آپڑنا ۔ (۶) پھٹّڑ کرنا ۔ (۷) ٹونا کرنا ۔ **چوٹ کھانا** : [ہ] سٹ کھانی ، زخمی ہونا ، دُکھ جرنا ، صدما سہنا ۔ **چوٹ لگنا** : [ہ] سٹ وجنی ، زخمی ہونا ، عشق ہو جانا ، نِیو دا دھپّھا وجنا ۔

● **چوٹی** : [ہ] (۱) ٹیسی ۔ (۲) اُتلا سرا ۔ (۳) گُت ، بودی ، چُونڈا ۔ (۴) کلغی ۔ (۵) چڑھتل ، اُچائی ۔ **چوٹی دبنا** : [ہ] عاجز ہونا ، گُت ہتھ آؤنی ، تھلے لگنا ، ہتھے چڑھنا ، مجبور ہو جانا ۔ **چوٹی رکھنا** : [ہ] بودی رکھنی ۔ **چوٹی کا** : [ہ] (۱) ٹیسی دا ، اِک نمبر (دا) ، چونواں ، ودھیا ، اُچا ، سبھ توں وڈا ، وڈے درجے والا ۔ (۲) (گال اے) بُرا ، حرامدا ، چھٹا پُھوکیا ۔ چِھٹ ۔ **چوٹی کرنا (گوندھنا)** : [ہ] گُت کرنی ، وال سوارنے ، وال واہ کے پراندے نال بنھنے ۔ **چوٹی کی بات** : [ہ] اُچی گل ، ودھیا تے مُکدی گل ، ٹیسی دی بات ، چون گل ۔

● چوحدی : [اُ] چوکھنڈی ، ولگن ، چوگردا ، دوالے دی کندھ -

● چودہ : [ہ] چوداں - چودہ طبق روشن ہونا : عقل چوکھی ودھ جانی ، سب کچھ جان لینا -

● چودھرانی : [ہ] چوہدرانی ، چدھرانی - چودھراہٹ : [ہ] چوہدر ، چودھر ، چودھرا ، چدھرا ، معتبری ، وڈیائی - چودھری : [ہ] چوہدری ، لمبردار ، لمبڑ دار -

● چور : [ہ] (۱) دھاڑی ، چوری کرن والا ، اُچکا ، اُٹھائی گیرا - (۲) ورل ، چھیک - (۳) شک ، ظن - (۴) ڈر ، خوف ، خطرہ - (۵) گجھا ، لکایا ہویا ، پردے وچ - چور بیٹھنا : [ہ] شک پینا ، من نوں ڈولنا ، نیت وٹ جانی ، ڈر پینا - چور راستہ : [ہ] چور درا ، چور موری ، چور زمین : [اُ] دلدل ، جلھن ، دھسان ، کھوبھا - چور کی ڈاڑھی میں تنکا : [ہ] جرمی آپنیاں حرکتاں توں پچھانیا جاندا اے - چور منڈلی : [ہ] (۱) چوراں دی ٹولی ، ٹھگ منڈلی ، بالاں دی اِک کھیڈ - چوری : [ہ] چوری ، لکا ، چور دا کم ، چراں دی کار - چوری چوری : [ہ] پڑدے نال ، چوری چوری ، لکا چھپا کے - چوری چوری دیکھنا : [ہ] چوری چوری تکنا ، چھپ لک کے جھاتیاں مارنیاں - چوری کرنا : [ہ] چوری کرنی ، چرانا ، کھسکانا ، آینٹھی پانی -

● چور : [ہ] (۱) چورا بھورا ، بورا - (۲) ذرا ذرا - (۳) تھکا ٹٹا ، ہٹیا ہویا - چور چور کرنا : [ہ] کسے شے دے نکے نکے ٹوٹے کرنے ، چورا کرنا ، ذرا ذرا کر دینا ، پھیتی پھیتی کرنا -

● چورا : [ہ] چورا بھورا ، کٹنا ، دلیا جہا - چورا کرنا : [ہ] (۱) چورا بنانا ، بھورا بھورا کرنا - (۲) پیہنا ، کٹنا -

● چوراسی : [ہ] چراسی -

● چورانوے : [ہ] چرانوے -

● چوراہا : [اُ] چوک ، چراہا ، چورستا -

● چورسائی : [اُ] پدھر ، ساویں ، برابر ، اِکو جہی -

● چورما : [ہ] ملیدا -

● چورن : [ہ] چورن ، ہاضمے دی پھکی -

● چوری : [ہ] چوری -

● چوڑا : [ہ] موکلا ، کھلا ، بر ولوں - چوڑا چکلا : [ہ] موٹا ، ڈاہڈا ، ہڈاں دا تگڑا ، ڈسکلا - چوڑائی ، چوڑان : [ہ] چوڑا پاسا ، چوڑیائی ، چڑتن -

● چوڑا : [ہ] چوڑا -

● چوڑھا : [ہ] چوہڑا ، چوڑھا ، بھنگی -

● چوڑی : [ہ] چوڑی ، ونگ ، کنگن - چوڑیاں پہننا : [ہ] (۱) چوڑیاں پانیاں - (۲) مرد دا نامردی وکھانا - (۳) زنانی دا دوجا خوند کرنا - چوڑیاں توڑنا : [ہ] ونگاں بھننیاں -

● چوزہ : [ہ] (۱) چوچا - (۲) کوا منڈا - (۳) الھڑ کڑی -

● چوسر : [ہ] چوسر ، چوپڑ -

● چُوسنا : [ہ] چُوسنا ، چُوپنا ، بُلھّاں اتے جیبھ نال کھانا ، چُوسے لینے ، دُدّھ چُنگھنا ، چونٹنا ، نچوہنا ، چونڈنا ، نچوڑنی (رتّ) ، چُوسنی : [ہ] چُوسنی ، چُوپنی -

● چَو طرفہ : [ہ] چَوناں پاسیں ، چُپاسے ، چُوَلی -

● چَوک : [ہ] چَونک ، چُراہا ، چوراہا -

● چُوک : [ہ] بُھلّ چُکّ ، بُھلیکھا -

● چَوکا : [ہ] چَوکا - (۲) چَونکی - (۳) زمین دی چَورس ٹُکڑی - (۴) چَورس پتّھر -

● چوکر : [ہ] کنک دے آٹے دا چھان ، چوکر -

● چَوکڑی : [ہ] چَونکڑی ، چھال ، ہرن دی چُنگی - چَوکڑی بھرنا : [ہ] ہرن یا گھوڑے دا چُنگی مارنا ، دُڑکنا - چوکڑی بُھول جانا : [ہ] (۱) چال بُھلّنی - (۲) سُرت بُھل جانی ، گھابر جانا - (۳) ہمت نہ رہنی -

● چَوکس : [ہ] خبردار ، چَوکنّا ، ہُشیار ، آپنے کم دا اُستاد - چَوکسی : [ہ] خبرداری ، تکڑیائی ، سُرت سمبھال ، ہوشیاری -

● چَوکنّا : [ہ] ہُشیار ، سُجاگ ، چُکنّا ، سچیت ، خبر دار ، سُرتا - چوکنّا ہونا : [ہ] سُرت سمبھالنی ، چَوکس ہونا ، چَوکنّا ہونا ، ہُشیار رہنا -

● چُوکنا : [ہ] بُھل جانا ، غلطی کھانی ، تھڑک جانا - کُھنج (کُھجھ) جانا -

● چَوکور : [ہ] چورس ، (چَوہاں / چوہواں) پاسیاں توں اِکو جہا -

● چَوکی : [ہ] (۱) چَونکی ، نِکّا تخت ، کُرسی - (۲) پہرا ، راکھی - (۳) سٹیشن - (۴) پَڑاں ، پَڑا - (۵) گل دا اِک گہنا - (۶) نوکری - (۷) نذر نیاز - (۸) فاتحہ - (۹) جادو ، ٹونا - (۱۰) قوالاں دی ٹولی - (۱۱) نوبت وجان/ آڈان دا ویلا - چوکی بٹھانا : [ہ] چوکی بٹھانی ، پہرا لانا ، راکھی کرنی ، جادو کرنا ، موکل بٹھانا - چَوکی بھرنا : [ہ] چَونکی بھرنی ، کسے مزار/درگاہ تے نیاز ڈھونی ، قوّالاں دا کسے مزار تے گاؤنا - چوکیدار : [آ] پہرا دین والا ، راکھا ، بَروالا ، چَونکی دار - چَوکیداری : [ہ] چَوکیداری ، راکھی ، چوکیدارا ، پہرا -

● چَوکھٹ : [ہ] چُگاٹھ ، بَروہ -

● چَوکھٹا : [ہ] (۱) چُگاٹھ ، چوکھٹّا ، اڈّا - (۲) فریم - (۳) ڈھانچا ، کرنگ -

● چوگا : [ہ] چوگ ، چوگا ، دانا (پکھیرواں دے کھان دا) -

● چَوگِرد : [ف] دُوالے ، چَوپاسے ، چُفیرے ، چارو بنّے ، آلے دوالے ، آسے پاسے -

● چَوگُنا : [ہ] چَونا ، چَوہرا -

● چُول : [ہ] چُوتھی ، باہی یا سیرو دا گھڑیا ہویا سِرا - چُول بٹھانا : [ہ] چُول بہانی ، چُول ٹھوکنی - چولیں ڈھِلی کرنا : [ہ] پِنجر ہلا دینا ، مار مار کے دھوّاں کڈھنا -

● چولا : [ہ] کُڑتا -

● چُولھا : چُلھّا ، چُلھّ -

● چولی دامن کا ساتھ : [اُ] گُوڑھی سانجھ ، گُوڑھا پیار ، پکی یاری ، دوستی ، اِکّو دم ۔

● چَومُکّھا : [ہ] (۱) چار مُونہا ، چَومُوہا ۔ (۲) چَومُکھیا دِیوا ۔ چَومُکھا لڑنا : [ہ] چَوپاسیں لڑنا ، ہر پاسے دا ہلاّ ڈکی رکھنا ۔

● چُومنا : [ہ] چُمنا ، چُمّی لینی ۔ چُوما چاٹی : [ہ] چُمّا چٹّی ، لاڈ پیار ، چُم چٹ ۔

● چَوّن : [ہ] چُرنجا ۔

● چونا : [ہ] وگنا ، کِرنا ، سِمّنا ، رسنا ۔

● چَونتیس : [ہ] چَوتی ، چَونتّی ۔

● چوںچ : [ہ] چُنجھ ۔

● چَونسٹھ : [ہ] چَوہنٹھ ۔

● چَونک : [ہ] اَبھڑواہ ، تراہ ، جھاکا ، ڈر ۔ چَونکنا : [ہ] تربھکنا ، ڈر کے ہشیار ہونا ، سُجاگ ہونا ، چَوکنّا ہونا ، اَبھڑواہے اُٹھنا ، گھابرنا ۔

● چُونکہ : [ف] ایس لئی پئی ، پئی ، کیوں جے ، ایس گلّے ۔

● چَوَنّی : [ہ] پَولی ، پَولا ، چُوانی ۔

● چَوہتّر : [ہ] چُہتّر ۔

● چَوہٹّا : [ہ] چَوک ، چُرستا ۔

● چہ خوش : [ف] بلّے ، آشکے ، بَلّ بَلّ ، واہ وا ، نہیں رِیساں ۔

● چِہرہ : [اُ] شکل ، مُونہہ ، صورت ، چَھب ، بُوتھی ، بُوتھا ، بَتھاڑ ، مُہاندرا ، مُکھڑا ۔ چہرہ اُتارنا : [ہ] چہرہ مُہرہ لِیکنا ، نقشہ لاہنا ، تصویر کِھچنی ۔ چہرہ اُترنا : [ہ] چہرہ لہہ جانا ، مُونہہ بَھیڑا بننا ، رنگ اُڈ جانا ، پِیلا پینا (شرم یا خوف نال) ، چہرے دی رونق جاندی رہنی ۔ چہرہ بگاڑنا : [ہ] مُونہہ وگاڑنا ، مُونہہ سُجا دینا ، شکل خراب کرنی ، چوکھا مارنا کُٹّنا ، بُرا حال کرنا ۔ چہرہ بِگڑنا : [ہ] شکل وگڑنی ، بَھیڑا بُوتھا ہونا ، مُونہہ سُج جانا ۔ چہرہ بنانا : [ہ] مُونہہ بنانا ، مُونہہ وِنگا کرنا ، کسے دے سانگ لانے ، مُونہہ چڑھانا ۔ چہرہ مُہرہ : [اُ] نَکّ نقشہ ، حُلیہ ، شکل ، وجہ ، نین نقش ، مُکھ مُہاندرا ، چَھبّ ۔

● چَہکارنا : [ہ] چَہکنا (پکھوآں دا) ، بُلبل پانی (جنور دی) ۔

● چہکنا : [ہ] بولنا ، چہکنا ، پٹاکنّا ، خوشی وچ بولنا ، چِچلاوے کرنے ، چہکارے چہولے مارنے ۔

● چُہل : [ہ] لاڈ ، چوچ ، چاچوا ، چاوڑ ، کِھلّی ، ٹھٹّھا ، چرچا ، ہاسا بکھیڑا ، مخول ، خوشی ، مسخری ۔ چُہل باز : [ہ] چُہلی ، جُگتی ، مسخرا ۔

● چَہل پَہل : [ہ] آوا جائی ، رونق ، وس رس ، بِھیڑ ، رَولا رپّا ۔ چہل پہل ہونا : [ہ] دھنّ دھنّ کرنا ، رونق ہونی ، سُہا ہونا ، وسّوں دا ٹوہر ہونا ۔

● چَہل قدمی : [ف] سیر سپاٹا ، ٹہلنا ، ہولی ہولی ٹرنا پھرنا ، آرام نال سیر کرنی ۔

● چھینا : [ہ] لِڈکا ، چھیندا ۔

● چیتھڑا : [ہ] لیر، ٹاکی ، لڑف - چیتھڑے اُڈانا : [ہ] (۱) پُٹھیاں ہتّھاں نال لینا - (۲) ٹوٹے ٹوٹے کرنا - (۳) پُرزے پُرزے کرنا - (۴) لیر لیر کرنا - چیتھڑے لگانا : [ہ] ٹاکیاں لانیاں، لیراں کتیراں لانیاں ، پاٹے پُرانے کپڑے پانے ، جوڑ لانے ، گنڈھے تُرپے کپڑے پانے -

● چیچک : [ہ] ماتا ، سیتلا -

● چیخ : [ہ] چیک ، چاہنگر ، چانگ ، کُوک ، کُوکر ، کُرلاٹ ، چیکر ، للکر -

● چیدہ : [ف] چونواں ، چھانٹواں ، ودھیا -

● چیستان : [ف] بُجھ بُجھکا ، بجھاؤنی ، آڑاؤنی ، گُنجھلالی گل ، بات بتولی -

● چیف : [انگ] وڈّا ، اعلیٰ ، اُچّا افسر ، سردار -

● چیلا : [ہ] مرید ، سیوک ، بالکا ، شگرد -

● چیلنج : [انگ] ونگار ، للکر ، للکارا ، ٹاکرے دا سدّا ، مقابلے دا بُلارا -

● چیں بولنا : [ہ] ہار من لینی ، مات کھا جانی ، بھیں ہو جانی/بول جانی ، پھٹکڑی پُھل ہونی -

● چین : [ہ] امن ، سُکھ ، ارام ، تسلّی ، دل دی ٹھنڈ -

● چینی : [ہ] کھنڈ -

● چیونٹی : [ہ] کیڑی -

چھ

● چھ : [ا] چھے ، چھی -

● چھاپ : [ہ] چھاپا ، مُہر ، ٹھپّا ، مُندری -

● چھاپا : [ہ] (۱) ٹھپّا - (۲) اچانچک کیتا ہویا حملہ ، ہلّا - چھاپنا : [ہ] چھپائی کرنی ، مُہر یا ٹھپّا لانا ، ٹیپنا ، ٹھپکنا -

● چھاتی : [ہ] ہِک ، سینہ ، مَمّا (عورت دا) -

چھاتی اُبھار کر چلنا : [اکھ ہ] چھاتی کڈھ کے تُرنا ، سینہ پُھلا کے تُرنا ، رعب وکھانا - چھاتی اُبھرنا : [ہ] ہِک اُبھرنی ، ممے پُھٹنے - چھاتی سے لگانا : [ہ] بڑے پیار نال جپھی پانی ، ہِک نال لانا ، گلوکڑی پانی - چھاتی کُوٹنا : [ہ] پِٹّی لانی ، ہِک اُتے دُہتّھڑاں مارنیاں -

● چھاجوں مینہ برسنا : [ہ] چوکھی بارش

ہونی ، مُہلے دھار مینہ پینا ، چھجیں کھاریں مینہ وسنا ۔

● **چھاچھ** : [ہ] لسّی ، چھاہ ، چھھیڑُو ، کنگ ، مٹھّا ۔

● **چھاگل** : [ہ] نکی جہی مشک ، جھانجر ، پکھالڑی ۔

● **چھال** : [ہ] رُکھ دی چھل ، سکّ ، چھوڈا ، گڑے ، گڑا وسنا ۔

● **چھان بین ، چھان پھٹک** : [ہ] پُن چھان ، پرکھ پرچول ، ویکھ چاکھ ، پھولا پھالی ، کھوج ، گویڑ ، ڈھونڈ بھال ، پرتال ۔

● **چھانٹ** : [ہ] چھانٹ ، چھانگ ، چون ، چھانٹی ہوئی شے ، کتّرا ، رہند کھوہند ، چھٹّن ۔

● **چھاننا** : [ہ] چھاننا ، پرکھنا ۔

● **چھاؤں** : [ہ] چھاں ، پرچھاواں ، چھایا ، سایا ، جھولا ، جھن ، شکل دا کُجھ میل ۔ **چھاؤں میں** : [ہ] چھاویں ، سائے ہیٹھ ، چھاں چھنویرے ، چھاں وچ ، چھاں ہیٹھ ۔

● **چھاؤنی** : [ہ] چھونی ، چھاں چھپّر ۔ **چھاؤنی ڈالنا** : [ہ] پھسکڑا مار کے بہ جانا ، ڈیرا لانا ، ہلن دا ناں نہ لینا ، پھوہڑی پا کے بہ رہنا ۔

● **چھایا** : [س] چھاں ، پرچھاواں ، سایا ۔

● **چھب** : [ہ] سوجھ (سوہج) ، چھب ، گٹھت ، سہپن ، روپ ، نقش ، نہکا ، ٹوہر ، سنگار ۔

● **چھبیس** : [ہ] چھبّی ۔

● **چھبیلا** : [ہ] سوہنا ، بانکا ، چھیل چھبیلا ، جوان ، من موہنا ، پیارا ۔

● **چھپا** : [ہ] گُجھّا ، لکیا ، لکواں ، گُم ، اُہلے ، اَن جانیا ۔ **چھپا رکھنا** : [ہ] لکا لینا ، چھپا چھڈنا ، کج رکھنا ، چھپا رکھنا ۔ **چھپا رہنا** : [ہ] لُک بہنا ، لکیا رہنا ، باہر نہ نکلنا ، اندر وڑیا رہنا ۔ **چھپانا** : [ہ] لُکانا ، لکونا ، چھپانا ، اُہلے کرنا ، ڈھکنا ، کج رکھنا ، گُجھا رکھنا ، اُہلا پانا ، تکنّ نہ دینا ۔

● **چھپٹی** : [ہ] چھوڈا ، پھٹّی ، چھل ، (لکڑ دی) ، پتلو ، لیسّی ، ماڑی جہی ۔ **چھپٹی سا** : [ہ] کانے ورگا ، سُکی ہریڑ ، ماڑا ، مارکُو ، لیسا ۔

● **چھپّر** : [ہ] چھپّر ، ٹپّر ، جھگی ، ککھاں دی کُلی ، لوہے دی چھت ، چھپّڑ ، چلّھا ۔ **چھپّر پر رکھنا** : [ہ] چھکّے اُتے ٹنگنا ، پلّے نہ بنّھنا ۔ **چھپّر پھاڑ کر دینا** : چھت پاڑ کے دینا ، بے وسیلے رزق پُچانا ، ربّوں دولت ملنی ، غیب توں مال لبّھنا ۔

● **چھپکلی** : [ہ] کِرلی ، کوڑھ کِرلی ، پتلی چھپکی زنانی ۔

● **چھپّن** : [ہ] چھونجا ، چھپنجا ۔

● **چھپنا** : [ہ] چھپّنا ، لکنا ، اُہلے ہونا ، گُم ہونا ، پردا کرنا ، ڈُب جانا (چنّ سورج دا) ۔ **چھپتے پھرنا** : [ہ] جان چھپانی ، لکدیاں پھرنا ، لکن نو تھاں لبھنا ، سِر لکاؤنا ۔

● **چھت** : [ہ] چھت ، کوٹھا ، چھت گیری ، چھپّر ، پناہ ۔ **چھت باندھنا** (پاٹنا) : [ہ] چھت

پانی یا چھتّنی ، کوٹھا چھتّنا ۔ **چھت ٹپکنا :** [ہ] چھت چونی ، کوٹھا چونا ، چھپّر چونا ۔

● **چھتّا :** [ہ] کھگّا ، چھتّا (ما کھیوں دا) ، چھتّلی (شہد دی) ، مکھیر ، کھکّھر (بھونڈاں دی) ۔

● **چھتارا :** [ہ] چھتر والا ، سنگھنا تے گھنی چھاں دا رُکھ ۔

● **چھتری :** [ہ] چھتری ، نِکّا چھاتا ، مینہ دُھپ تو بچا لئی ، ٹھاٹھر ، اڈّا (کبوتراں دے بہن دا) ۔

● **چھتّیس :** [ہ] چھتّی ۔

● **چھتّا :** [ہ] چھیواں ۔

● **چُھٹا :** [ہ] کُھلھا ، وکّھ ، اڈّ ، اڈرا ۔

● **چھٹانک :** [ہ] چھٹاکی ، چھٹانکی ۔

● **چھٹا ہوا :** [ہ] چھٹیا پُھوکیا ، چونواں بدمعاش ، لُچا ، اَت چلاک ۔

● **چُھٹ پن (چُھٹ پنا) :** [ہ] نِک ، نِکیائی ، بال پُنا ، نِکی عمر ۔

● **چُھٹکارا :** [ہ] چُھٹکارا ، خلاصی ، رہائی ، چُھوٹ ، معافی ، مُہلت ۔ **چُھٹکارا پانا :** [ہ] جان چُھٹنی ، چُھٹکارا مِلنا ، بند خلاص ہونا ۔

● **چُھٹّی :** [ہ] چُھٹّی ، ناغا ، کم نہ کرن دا دِن ، کُھلھ ، خلاصی ، وِیل پاند ، جوابا ، ازادی ۔ **چُھٹی دینا :** [ہ] چُھٹی دینی ، جوابا دینا ، کُھلھ دینی ، نوکریوں لاہ دینا ۔

● **چھچھورا :** [ہ] ہوچھا ، چھن چھورا ، ہولا ، تھوڑ بِتّا ، نواں رجیا ہویا ۔ **چھچھور پن :** [ہ] ہوچھ پُنا ، کمین پُنا ، مُسکیاں پھونڈاں ۔

● **چھچھوندر :** [ہ] چکچُوہندر ، لائی بجھائی کرن والی زنانی ۔ **چھچھوندر چھوڑنا :** [ہ] شگوفا چھڈنا ، اُچرج گل کرنی ، لڑائی کرا دینی ، فساد پوا دینا ۔

● **چِھدانا :** [ہ] نکّ کنّ وِنھانے ، چھیک کرانا ۔ **چِھدنا :** [ہ] چھیک پینا ، وِنھیا جانا ، موری ہونی ۔

● **چِھدرا :** [ہ] وِرلا ، ٹاواں ٹاواں ، کُھلھا کُھلھا ، وِتھاں والا ۔

● **چُھری :** [ہ] چُھری ، کرد ، کاتی ۔ **چُھری مارنا :** [ہ] چُھری نال کوہنا ، پھٹّڑ کرنا ، چوبھویں گل کرنی ، ٹوک مارنی ۔

● **چھریرا :** [ہ] ہولا ، پتلا ، بانکا ، چِھیٹکا ۔ **چھریرا بدن :** [ا] اِکہری دِہی ، پتلا جُثّہ ، چِھیٹکا بندہ ۔

● **چھڑّا :** [ہ] چھڑّا ، کلّا کارا ۔

● **چھڑانا :** [ہ] چُھڈانا ، چُھڈا دینا ، چھٹکارا دوانا ، خلاصی کرانی ، وکّھ کرنا ، ہٹانا ۔

● **چِھڑکاؤ :** [ہ] چھینکا ، ترونکا ، چھٹّا (پانی دا) ۔

● **چِھڑکنا :** [ہ] چِھنکنا ، ترونکنا ، چھٹّا لانا ، بُرکنا ۔

● **چھڑنا :** [ہ] چھڑنا (اناج نُو) ، اُکھلی یا چٹّو وچ پا کے کُٹنا ، اناج نُو چھڑ کے صاف کرنا ۔

● چھڑنا : [ہ] چھڑنا ، چھیڑیا جانا ، چڑنا ، چھیڑ پینی ، شروع ہونا (ذکر) ، ہلنا ، ٹرنی (گل) ، وجنا (واجا) ۔

● چھڑی : [ہ] سوٹی ، چھمک ، کھونڈی (ہتھ دی) ، پرانی (بلد پکّن دی) ، ترٹّ ۔

● چھکا : [ہ] چھیا ، چھیکا ، چھکّا ، چھے ، چھکی ۔ چھکّے چھڑانا : [ہ] ہم بُلا دینی ، ہوش بھُلا دینے ، بھانج کھوانی ، گھیرا پا دینا ۔ چھکّے چھوٹنا : [ہ] ہم بول جانی ، سُرت بھلّنی ، مت ماری جانی ، گھابر جانا ۔

● چھکاچھک : [ہ] (۱) ڈکا ڈک ، نکو نکّ ، بھرواں ، مست ۔ (۲) گُٹّ (نشے وچ) ۔ (۳) چھک چھک ، چھک بمب چھک ۔

● چھکانا : [ہ] رجا دینا ، ڈھڈ بھرنا ، شراب پیانی ، سزا دینی ۔ چھکائی : [ہ] رجّ ، لہڑ ، سوکھ ، سکھلّ ۔

● چھکّڑ : [ہ] چیپڑ ، لپّڑ ، تھپّڑ ، چنڈ ، ریپٹا ، دھّھا ۔

● چھکڑا : [ہ] گڈا ، گڈّ ، ریہڑا ۔

● چھل : [ہ] ول ، فریب ، دھوکھا ، پچ ، بہانہ ، چلاکی ، چترائی ، پھند ۔

● چھلا : [ہ] چھلاّ ، مُندری دی قسم ، مُہر ، چھاپ ، کڑا ، گول نشان ، اُنگل دا اِک گہنا ، پنجابی دا اِک مشہور لوک گیت ۔

● چھلانگ : [ہ] چھال ، ہڑپّا ، شڑپّا ، دوویں پیر چُک کے ہمبلی مارنا ، ٹپّنا ۔

چھلانگ لگانا / مارنا : [ہ] چھال مارنی ، ٹپّنا ، شڑپّا مارنا ، ٹپ جانا ۔

● چھلاوا : [ہ] چھلیڈا ، جنّ بھوتنا ، بڈاوا ، چھلّن والا ، شوخا ، چلبلا ۔ چھلاوا ہو جانا : [ہ] چھلیڈا ہو جانا ، غائب ہونا ، گم ہو جانا ۔

● چھلچھلا : [اُ] ہوچھا ، نگونا ، تھوڑے حوصلے والا ۔

● چھلکا : [ہ] سکّ ، چھانّڑ ، چھوڈا ، سوہڑی ، سوڑھی ، بھوہ ۔

● چھلکانا : [ہ] چھلکانا ، بھریا بھانڈا ہنگال کے پانی ڈولھنا ۔ چھلکنا : [ہ] چھلکنا ، اچھلنا (پانی دا) ، کنڈیاں توں ڈُلھنا ۔ چھلکنا ہوا : [ہ] اُچھلدا ہویا ، ڈُلھدا ڈُلھدا ، نکو نکّ بھریا ہویا ۔

● چھلنا : [ہ] چھلّیا جانا ، چھوڈا لہنا ، رگڑ لگنی ، چھلچنا ، چھلینا (مجہول مصدر) ، چیتھّی لتھنی (ماس دی) ۔

● چھننا : [ہ] چھاننا ، وڈی چھاننی ۔ چھلنی : [ہ] چھاننی ، چھاننا (وڈ) ۔ چھلنی کر دینا : [ہ] چھاننی کر دینا ، چھیکو چھیک کر دینا ، ونّھ دینا ، پھٹو پھٹ کر دینا ۔

● چھلیا : [ہ] فریبی ، ول چھل کرن والا ، دھوکے باز ، اٹھائی گیرا ، ٹھگ ۔

● چھن (چھن) : [ہ] چھون ، چھناکا ، چھنکار ، ٹھنکار ، ٹھن ۔

● چھنّا : [ہ] چھنّا ، کنول ، کٹورا ۔

● چھنّال : [ہ] گشتی ، بدمعاش تیویں ،

بَھیڑو کاری ، کنجری ۔

● چھٹنا : [٥] چھانٹیا جانا ، چُگیا جانا ، وَکھ ہونا ، چھانگیا جانا ۔

● چھٹیل : [٥] چھانٹی میل ، رہند کھُوہند ، چھَٹّن ۔

● چھنچھناہٹ : [٥] (۱) چھن چھن ، چھنک ٹھنک ، ٹھناکا ، چھناکا ، چھنکا ۔ (۲) چھونک ۔

● چھنکنا : [٥] سُنکنا ، نکّ صاف کرنا ۔

● چھنگا : [٥] چھانگا ، چھنگلا ، چھانگلا ۔

● چھنگلی ، (چھنگلیا) : [٥] چیچی ، چیچی ، نکی اُنگل ۔

● چھننا : [٥] (۱) چھاننی وچوں نکلنا ۔ (۲) (تیراں / گولیاں نال) ونّھیا جانا ۔ (۳) چھیکیا جانا ۔ (۴) وگاڑ یا آن بن ہونی ۔

● چھننا / چھن جانا : [٥] (۱) چھج جانا ، کھس جانا ، چھیراں پے جانیاں ، گتھس کے چھاننی ہو جانا ۔ (۲) گھُس جانا ۔

● چھنّی : [٥] (۱) پونی ، صافی ۔ (۲) نکّا پیالا (دھات دا) ۔

● چھوارا : [٥] چُھہارا ، چھوہارا ۔

● چھوپا : [٥] تھوبا ، گتّلی مٹّی جھدے نال جھیتھاں / موریاں بند کیتیاں جاندیاں نیں ۔ چھوپنا : [٥] (۱) تھوپنا ، تھپّنا ، گارا لانا ، لمبنا ، کہگل کرنا ۔ (۲) گتّلی مٹّی نال مُونہا (موگھا) مارنا ، موری بند کرنی ۔

● چھوت : [٥] بھٹ ، پلیتی ، پرچھاواں ، چُھوہ ، گند ۔ چھوت چھات : [٥] چُھوہ چھا ، بھٹ ۔ چُھوت لگنا : [٥] بھٹ جانا ، چُھوہ جانا ، چُھوہ جان نال بیمار ہو جانا ۔

● چُھوٹ : [٥] (۱) چُھٹ ، چُھٹکارا ، ازادی ، وہل ، رہائی ، خلاصی ، کُھلھ ۔ (۲) تھوڑ ، گھاٹ ۔ (۳) گال مندا ۔ چُھوٹ لڑنا : [٥] وارے آؤنا ۔ چُھوٹ ہونا : [٥] وہل پاند ملنی ، فرصت ہونی ۔ (۲) پھکّڑ ہونا ۔ (۳) انّھے واہ لڑنا ، آن جھکّ ہونا ۔

● چھوٹا : [٥] (۱) نکّا ، چھوٹّا (۲) قدوں گھٹ ۔ (۳) گِٹّھا ۔ (۴) نکی عمر دا ، بال ، نڈھا ، جاتک ، (عمر دا) نکا مکا ۔ (۵) کمینا ، گھٹیا آدمی ۔ چھوٹا بڑا : [٥] نکّا وڈا ، ہاری ساری ، جنا کَھنا ، لنڈا بچّا ، لنڈی بچی ، سب کوئی ، ون سونّا ، ہر قسم دا ۔ چھوٹا پن : [٥] نک پنا ، نک ، نکّپن ، نکیائی ، ہوچھ پُنا ، کمینپ ۔ چھوٹا کرنا : [٥] نکا بنانا ، گھٹانا ، گھٹ کرنا ۔ چھوٹا مُنہ بڑی بات : [اکھوہ] نکا (چھوٹا) مُونہ وڈی گل ۔ چھوٹا موٹا : [٥] نکّا موٹا ، جھوٹا وڈّا ، ہاری ساری ، ماڑا موٹا ، جنا کَھنا ، عام ورت ورتارے دا ، معمولی جیہا کیہا ، ہر کوئی ، سبھ کوئی ۔

● چُھوٹنا : [٥] (۱) چُھٹّنا ، کُھلنا ، نکلنا ، چُھٹکارا پانا ، رہائی ہونی ، چُھٹنا (گولا) ، نکھڑنا ۔ چھوٹتے ہی : [٥] پوند ، پیندی سٹّے ، جھٹ ، اوسے ویلے ، پہلاں ہی ، مادے مار ، چُھٹدیاں سات (ساعت) ۔

● چھورا : [٥] چھوہرا ، چھوکرا ، جاتک ، مُنڈا ، مُنڈرو ، نوکر ۔ چھوری : [٥] چھوہر ،

چھوہری ، کـُڑی ، کاکی ، ِنکـّی جہی عمر دی کـُڑی ۔

● **چھوڑ بیٹھنا :** [ہ] چھڈ بہنا ، ہتھوں جان دینا ، ہتھ کـِھچ لینا ۔ **چھوڑ چھاڑ کر چلا جانا :** [ہ] سبھ کـُجھ چھڈ کے مُڑ جانا ، بے تعلق ہو جانا ، تیاگ جانا ، لت مار کے ٹُر جانا ۔ **چھوڑنا ، (چھوڑ دینا) :** [ہ] (۱) َچھـّڈنا ، َچھڈ دینا ۔ (۲) تیاگنا ، ترک کرنا ۔ (۳) جان دینا ، خلاصی کرنی ۔ (۴) رہن دینا ۔ (۵) بخشنا ، ِرہا کرنا ، معاف کرنا ۔ (۶) ُبھلا دینا ۔ (۷) اُڈا دینا (پکھـّو) ۔ (۸) چلانا (بندوک) ۔ (۹) وگانا ، چالو کرنا (پانی) ۔ (۱۰) خالی کرنا (مکان) ۔ (۱۱) تعلق توڑنا ۔ (۱۲) ِپچھے پوانا ۔

● **چھوکرا :** [ہ] (۱) چھوہر ، ُچھہرا ، چھوہرا ، ُمنڈا ، چھوکرا ، گبھراٹا ۔ (۲) نوکر ُمنڈا ۔ **چھوکری :** [ہ] (۱) چھوہر ، چھوہری ، کـُڑی ، بالڑی ، کاکی ۔ (۲) نوکرانی ۔

● **چھولداری :** [ہ] ِنکا تمـُبو ، ُجھگی (سپاہی دی) ، ڈیرا ۔

● **چھولنی :** [ہ] کـُھرپی ، رمبی ، ِنکا رمبا ۔

● **ُچھومنتر :** [ہ] چھومنتر ، دم درود ، جھاڑ جھپاڑ ۔

● **ُچھونا :** [ہ] ُچھوہنا ، ہتـّھ لانا ، َبچ کرنا ، ُٹمبنا ، گودی لینا ۔

● **چـُھوئی مـُوئی :** [ہ] لاج ونتی ، شرماکل ، شرماؤ ۔

● **ِچھیاسٹھ :** [ہ] ِچھیاہٹھ ۔

● **ِچھیاسی :** [ہ] ِچھیاسـّی ۔

● **ِچھیالیس :** ِچھتالی ۔

● **ِچھیانوے :** [ہ] ِچھیانویں ۔

● **ِچھیچھڑا :** [ہ] ِچھچـّھڑا ۔

● **چھید :** [ہ] (۱) چھیک ، ُدک ، َنـّکا (ُسوئی دا) ۔ (۲) موری ۔ (۳) موگھا ، موہنا ۔ (۴) کـُھڈ ۔ (۵) گھرل (پانی وچلی) ۔ **چھیدنا :** [ہ] چھیکنا ، چھیک پانا / کرنا ، ِونھـّنا ، موری کرنی ۔

● **چھیڑ :** [ہ] چھیڑ ، مخول ، مسخری ، ستا ، ہاسا بکھیڑا ، واجا وجانا ، کسے دا توا لانا ۔ **چھیڑ چھاڑ ، چھیڑ خانی :** [ہ] ہتھ چلاکی ، مخول ، مسخری ، شرارت ۔ **چھیڑ نکالنا :** [ہ] چھیڑنا ، ِچڑانا ، ستانا ، چھیڑ پانی ، طعنے مارنے ، ُنکر کرنی ۔ **چھیڑنا :** (۱) چھیڑنا ، ستانا ، چڑانا ، تنگ کرنا ۔ (۲) کـُتکتاڑیاں کرنیاں ۔ (۳) چھیڑ پانی ، مخول کرنا ۔ (۴) ہتھ لانا ، چھوہنا (۵) ۔ شروع کرنا (ُرمبھنا) ۔ (۶) وجانا (واجا) ۔ (۷) َوگ ہکنا ، مال چھیڑنا

● **َچھیل ، َچھیلا :** [ہ] سوہنا ، بانکا ، اربیلا ، جوان ، گبھـُرو ۔

● **ِچھیلنا :** [ہ] ِچھلـّنا ، ِچھل لاہنی ، اُچیڑنا ، کھـّل لاہنی ، رندنا ، کـُھرچنا ۔

● **ِچھینا َچھپٹی :** [ہ] کھوہا موہی ، کھوہ گھسیٹ ، کھوہ کھس ، ُلٹ مار ، مار دھاڑ ۔

● چِھینٹ : [ہ] (۱) چِھٹّ ۔ بُوند ، تُبکا ۔ (۲) داغ ، دھبّا ۔ (۳) چِھیٹ ۔ چِھینٹا : [ہ] چَھٹّا (پانی یا مِینہ دا) ، داغ دھبّا ، پُھہارا ۔ چھینٹا دینا : [ہ] چَھٹّا مارنا ، چِھنکا کرنا ، پانی ترونکنا ، لالچ دینی ، کھِلار دینا ۔ چھینٹا مارنا : [ہ] (۱) چَھٹّا مارنا ۔ (۲) رنگ سُٹنا ۔ (۳) ٹھنڈیاں کرنا ، تسلّی دینی ۔ چھینٹیں اُڑانا : [ہ] (۱) چِھٹّے اُڈانے ، چِھٹّاں پانیاں ، پانی نُوں ہتھیں یا پَیریں اُچھالنا ۔ (۲) خوار کرنا ۔ (۳) گند اُچھالنا ، اُج لانی ، بدنام کرنا ۔ چھینٹیں پڑنا : [ہ] (۱) چھٹّاں پَینیاں ۔ (۲) پلیت ہونا ۔ (۳) دوس لگنا ، بدنامی ہونی ۔

● چِھنکٝ : [ہ] نِچّھ ، چِھکّ ۔ چھینک آنا : [ہ] نِچّھ آؤنی ، چِھکّ آؤنی ، نِچّھ مارنی ۔ چِھینکنا : [ہ] نِچّھنا ، نِچّھاں مارنیاں ، چِھکّاں آؤنیاں ۔

● چِھینکا : [ہ] چِھکّا ، چِھکّو ۔

● چِھیننا ، چھین لینا : [ہ] کھوہنا ، کھو لینا ، جُھراٹ مارنا ، دھکّے نال لینا ۔

ح

● **حاتم** : [ع] وڈا سخی ، وڈے دل والا ، داتا ۔

● **حاجَت** : [ع] لوڑ ، مَنگ ، طلب ، چاہ ۔ **حاجت رفع کرنا** : [أ] لوڑ پوری کرنی ، مطلب کڈھنا ، جھاڑے پھرنا ، جنگل بہنا ۔ **حاجت مند** : [ف] لوڑ وند ، غریب ، محتاج ، اُڑیا تھُڑیا ہویا ، ہاتڑ ، کنگال ۔

● **حادث** : [ع] نواں ، نویں نکور شے ، مر مُکنا ، ظاہر ہون والا ، فناہ ہون والا ۔

● **حادثہ** : [ع] ہونی ، مصیبت ، زمانے دے گیڑ ، آپے آپ کُجھ ہو جانا ۔

● **حاذق** : [ع] ماہر ، گُنی ۔

● **حارج** : [ع] روک پان والا ، اڑکاؤ ، بھانی مار ۔

● **حاشا** : [ع] نہیں ، ہڈّوں مُڈّھوں نہیں ۔ **حاشا و کلا** : [ع] اُکّا نہیں ، بِلکل (بالکل) نہیں ، ہڈّوں مُڈّھوں نہیں ۔

● **حاشیہ** : [ع] کَور ، کَنّی ، پاسا ، پَٹّی ، حاشیہ ، گوٹ ۔ **حاشیہ لکھنا** : [أ] حاشیہ چاڑھنا ، وادھا کرنا ۔ **حاشیہ نشین** : [ف] کول بہن اٹھن والا ، دُم چھلا ، جھولی چُک ۔

● **حاصل** : [ع] کَھٹّیا وَٹّیا ، لبھت لبھوت ، کمائی ، نفع ، پیداوار ، آمدنی ۔ **حاصل کرنا** : [أ] کمانا ، کھٹّنا ، جمع کرنا ، پیدا کرنا ، اِکٹّھا کرنا ، کوشش نال لینا ۔ **حاصلِ کلام** : [ف + ع] گلّ دا خلاصہ ، مطلب ، نتیجہ ، گلّ کی ، قِصّہ کی ، مُکدی گل ۔ **حاصل نہ حصول** : [أ] حاصل نہ وصول ، کارے نہ مسلے ۔

● **حاضر** : [ع] حاضر ، موجود ، سامنے ، تیّار ۔ **حاضرباشی** : [ف] نظراں دے سامنے رہنا ، حاضری دینی ، حاضری بھرنی ، جی حضوری ۔ **حاضر جواب** : [ف] تڑاک پھڑاک جواب دین والا ، چلدا پُرزہ ۔ **حاضر رہنا** : [أ] کول رہنا ، موجود رہنا ، کَھلا رہنا ، پاس رہنا ۔

● **حافِظہ** : [ع] چیتا ، یاد رکّھن دی واہ ، یاد ۔

● **حاکم** : [ع] (۱) حاکم ، راجا ۔ (۲) آقا ، مالک ۔ (۳) سردار ، افسر ۔ (۴) زمیندار ۔

حاکمِ وقت : [ف + ع] ویلے دا بادشاہ ۔

● **حال** : [ع] ایس ویلے ، اج دا سماں ، ڈھنگ ڈھب ، آپ بیتی ، دم ، سکت ۔ **حال آنا** : [ا] حال پینا ، راگ سن کے وجد آؤنا ، بے سدھ ہو کے جھومنا ۔ **حال آنکہ** : [ف] حالے ، اجے ، اِہ ہون تے وی ۔ **حالات** : [ع] حال چال ، گزر گزران ، واردات ، سر بیتی ۔ **حالت** : [ع] حال ، حال چال ، ڈھو ڈھب ، گت ۔ **حالتِ نزاع** : [ف] چھیکڑلے ساہ ، گھورڑو وجّن دی حالت ، اخیری دماں تے ہونا ، مرن ویلا ۔ **حال سے بے حال ہونا** : [ا] حالوں بے حال ہونا ، برا حال ہونا ، حالت وگڑنی ، بانکے دہاڑے ہونے ۔

● **حامِلہ** : [ع] اُمید والی ، بھارے پیر والی ، حامِلہ ۔

● **حامی** : [ع] حمیتی ، رَن کار ، پکھ کرن والا ، مدد دین والا ۔

● **حاوی** : [ع] بھارو ، گُنی ، ماہر ۔

● **حائل** : [ع] اُہلا ، روک ، پڑدہ ۔

● **حُبّ** [ع] پیار ، دوستی ، آشنائی ، شوق ، پریم ، پریت ، چاہ ، تاہنگ ، حُب ۔ **حُبِ وطن** : [ف] دیس پیار ۔

● **حبس** : [ع] گُھٹ ، گُماں ، گُھوماں ، ہُسّڑ ، مُہس ، قید ، بندی خانہ ، وا دا بند ہو جانا ۔ **حبسِ بے جا** : [ف] دھکے دی بندی ، ملّو ملیّ ڈک تاڑ دینا ۔

● **حبّہ** : [ع] رتّی ، ذرا کُو ، تھوڑا جِہا ۔

● **حبیب** : [ع] پیارا ، سجن ، دوست ، دل جانی ، معشوق ۔

● **حتمی** : [ع] پکّا ، ٹھک دا ، محکم ۔

● **حتّٰی** : [ع] ایتھے تک ، اینا ، جچر ، جِنّا ، حد اِہ پئی ۔ **حتّٰی الامکان (حتّٰی المقدور ، حتّٰی الوسع)** : [ع] وس کرایاں ، واہ لگدیاں ، جِنا ہو سکے ، جِویں کِویں ۔ **حتّٰی کہ** : [ف] حد اِہ پئی ۔

● **حِجاب** : [ع] حیا ، شرم ، سنگ ، پڑدا ، اُہلا ۔ **حِجاب اُٹھنا** : [ا] بے پڑد ہونا ، بے شرم ہو جانا ۔ **حِجاب ٹوٹنا** : [ا] جھاکا لہ جانا ، آن جھک ہو جانا ۔ **حجاب کرنا** : [ا] پڑدا کرنا ، اُہلے ہو جانا ، سنگنا ، شرم لحاظ کرنا ۔

● **حجّام** : [ع] نائی ، نوٹا ۔

● **حُجّت** : [ع] اڑچ ، ڈھچّر ، جُگت ، توں تکار ، اڑیکا ۔ **حُجّت نکالنا** : [ا] ڈھچّر ڈاہنی ، اڑیکا پانا ، اڑچ پانی ۔ **حُجتیں کرنا** : [ا] حجتاں کرنیاں ، مسلے چھڈنے ، ڈھچّراں ڈاہنیاں ۔ **حُجّتی** : [ا] حُجّتی ، اڑچّی ۔

● **حُجم** : [ع] مُٹیائی ، بھار ، لم چوڑ ۔

● **حدّ** : [ع] حدّ ، بنّا ، بنّی ، کنڈھا ، انت ، مِتھیا تھاں ۔ **حد باندھنا یا حدبست کرنا** : [ا] حد بنّھنی ، حد بندی کرنی ، بنّا متھنا ۔ **حد سے بڑھنا** : [ا] حدوں باہر ہونا ، حد ٹپ جانا ، سب توں ودھ کے کم کرنا ، حد مُکا دینی ۔ **حدِّ فاصل** : [ف + ع] نکھیڑے دی حد ، وِچلی بنّی ۔

● حِدّت : [ع] گرمی ، سیک ، تا ، بھخ ، تیزی ، تپش ، نراضگی ، غصّہ ۔

● حُدود : [ع] حدّاں ، بنّیاں ، بنّے ، وٹّاں ، سرحدّاں ، کنڈھے ، پاسے ۔ حُدود اربعہ : [ف + ع] چُفیرا ، دُوالا ، گھیرا ، چارے پاسے : اُبّھا ، لمّا ، چڑھدا تے لہندا ۔

● حَذر : [ع] بچا ، رکھ سُکھ ۔

● حَرارت : [ع] گرمی ، تا ، سیک ، جوش ۔

● حَرارہ : [ع] جوش ، تا ، گرمی ، چا ، تمکّ ، تیزی ، غصہ ۔

● حَرّاف : [ع] شوخا ، چلاک ، چھلیا ، سیانا ۔ حرّافہ : [ع] چلاک تیویں ، دا داجنی ، تیراں تالی ، مکر ہتّھی ۔

● حَرام : [ع] نجائز ، نپاک ، پلیت ، نجس ، بھیڑ ، پاپ ، بدکاری ، زناہ ، حرام ۔ حرام خور : [ف+ع] وڈھّی خورا ، مُفت خورا ، ہڈّ حرام (لو) ، بے دید ، کھوٹا ۔ حرام زادہ : [ف اُ] حرام دا ، حرامی ، حرام دا جنیا ، زنا دا بچّہ ، آلِفتا ۔ حرام کا مال : [اُ] حرام دا مال ، لُٹ دا مال ، حرام دی کمائی ، مفت دا مال ۔ حرام کار : [ف] بھیڑُو کار ، پاپی ، زناہی ۔ حرام کرنا : [اُ] بھیڑ کمانا ، بدکاری کرنی ۔ حرام موت مرنا : [اُ] حرام موتے مرنا ، پھاہ لے مرنا ، بِن آئی موتے مرنا ، آپنی موت آپ سہیڑنی ۔ حرام ہونا : [اُ] قسم ہونی ۔

● حَرب : [ع] لڑائی ، جُدھ ، بِھیڑ ۔

● حَربہ : [ع] (۱) ہتھ ٹھوکا ۔ (۲) دا ، گُر ۔ (۳) دھاوا ، ہلّا ، جھپٹّا ۔ حربے ضربے : [اُ] ہر ویلے ، پل پل ، وار وار ، پرت پرت کے ، گھڑی مُڑی ۔

● حَرج : [ع] تنگی ، سختی ، نقصان ، تھوڑ ، روک ، وقفہ ۔ حرج مرج : [ع] ہرج مرج ، نقصان ، خطرہ ۔

● حِرز : [ع] پناہ ، تعویت ، جنتر منتر ۔

● حِرص : [ع] لالچ ، لب ، چاہ ، لوبھ ، ہوس ، طمع ۔ حِرصا حِرصی : [اُ] حرصو حرصی ، رِیسو رِیسی ، رِیس بریسی ، ویکھو ویکھی ۔ حرص و ہوا : [ع + ف] لالچ ، حرص ، طمع ، لوبھ ، کوجھیاں چاہواں ۔

● حَرف : [ع] اکّھر ، حرف ، گلّ ، بول ، بھیڑ ، دوس ، اِلزام ۔ حرف آنا : [اُ] اُنگل ہونی ، وٹّا لگنا ، الزام لگنا ، تہمت لگنی ، لیک لگنی ۔ حرف اُٹھانا : [اُ] اکھّر پچھاننا ، حرف میٹنا ، اکھّر سیاننا ، الف بے سِکھنی ۔ حرف بحرف : [ف] حرفو حرف ، اک اک حرف ، اکّھرو اکّھر ۔ حرف پکڑنا : [اُ] غلطی پھڑنی ، نقص کڈھنا ، ٹوکنا ۔ حرف رکھنا : [اُ] اُنگل کرنی ، دوس لانا ۔

● حِرفت : [ع] کسب ، بانا ، پیشہ ، کاریگری ، ہُنر ، گُن ، ہتھ دی کار ، عِلم ، چلاکی ، مکر ۔

● حرقت : [ع] ساڑ ، جلُوہن ، جھؤر ، ساڑا ۔

● حَرکت : [ع] ہِل جُل ، حرکت ، چال ، کم ، کرتوت ، بھیڑا کمّ ، انبھانی گل ، کارا ۔ حرکات : [ع] حرکتاں ، چالے ، لچّھن ، کم ، کارے ، فعل ، آن بھاؤندے کم ، خطاواں ،

پاپ ، کرتُوتاں ۔ **حرکت دینا** : [اُ] ہلانا ۔ **حرکت کرنا** : [اُ] ہِلنا جُلنا ، کارا کرنا ، خطا کرنی ، پاپ کمانا ، سُستی کرنی ۔

● **حَرَم** : [ع] (۱) زنانخانہ ، چوکندھی ۔ (۲) وُہٹی ، نِکاحی زنانی ۔ (۳) دھریل لونڈی ۔ **حرم سرائے** : [ف] زنانخانہ ۔

● **حِرمان** : [ع] افسوس ، رنج ، بے اُمیدی ، پچھوتا ، پچھتیواں ۔ **حِرمان نصیب** : [ف] بے نصیب ، نکرما ، نبھاگا ، کرماں ماریا ، تتے لیکھاں والا ۔

● **حُرمت** : [ع] بزرگی ، وڈیائی ، ابرو ۔

● **حُرِیّت** : [ع] سَاؤ پنی ، آزادی ، چنگا اصلا ۔

● **حَریص** : [ع] لالچی ، لوبھی ، لابے خورا ، حرصی ٹٹُو ، طمع خورا ۔ **حریصانہ** : [ف] حِرصیاں وانگر ، لالچ پاروں ، طمع خوراں وانگ ، حِرص بھریا ۔

● **حَریف** : [ع] دوکّھی ، وَیری ، اِکّو پیشے دا ، چلاک ، ہُشیار ، ٹاکرے دا ۔

● **حَریم** : [ع] وَلگن ، چوکندھی ۔

● **حِزب** : [ع] (۱) جتّھا ، ٹولا ، دِھر ، ڈھانی ، پارٹی ۔ (۲) وِرد دا حِصّہ ۔ (۳) وَنڈ ، **حِزب الاحرار** : [ع] ازاد جتّھا ، ازاد پارٹی ، ازاد پرھیا ۔ **حِزب العُمّال** : [ع] مزدور پارٹی ، مزدور پرھیا ۔ **حِزب اللہ** : [ع] مومن لوک ، اللہ والے ، نقیر ٹولی ، درویش پرھیا ۔

● **حَزم** : [ع] اَنت دا وِچار ، خبر داری ، بچا ، دَنائی ۔

● **حُزن** : [ع] رنج ، نااُمیدی ، دُکھ ، افسوس ، جھورا ۔ **حَزین** : [ع] افسوسیا ہویا ، چِنتاواں ، جھورے کُٹّھا ، سوگی ، ملول ، ہِرکّھی ۔

● **حِساب** : [ع] لیکھا ، گِنت مِنت ، جوڑ پرتال ، بھا ، مُل ۔ **حِساب برابر کرنا** : [ہ] لیکھا پاک کرنا ، نبیڑا کرنا ، حساب برابر کرنا ۔ **حساب بے باق ہونا** : [اُ] لے دے کے لیکھا مُکنا ۔ **حِساب پاک کرنا** : [اُ] لیکھا پاک کرنا ، حساب نبیڑنا ، لے دے کے لیکھا مُکانا ۔ **حِساب جوڑنا** : [اُ] لیکھا کرنا ۔ **حساب دار** : [ف] حسابی ، کار وہار دا سانجھی ، شریک ۔ **حِساب دینا** : [اُ] لیکھا دینا ، خرچ تے آمدن دا ویروا کرنا ۔ **حِساب رکھنا** : [اُ] ورت وہار یاد رکھنا ۔ **حِساب کتاب** : [اُ] لیکھا جوکھا ، وِہار بِہار ، میل گیل ، ورت ورتارا ، اشنائی ، ڈھنگ ۔ **حِساب لگانا** : [اُ] آلا دوالا جاچنا ، لیکھا کرنا ، آشنائی کرنی ۔ **حِساب لینا** [ہ] لیکھا لَینا ۔ **حِساب میں جمع کرنا** : [اُ] لیکھے لانا ، لیکھے وچ لینا ، پیٹے پانا ، کھاتے چاڑھنا ۔

● **حَسب** : [ع] مُوجب ، سِر ، وانگ ۔ **حسبِ اِتّفاق** : [اُ] اتّفاق نال ، سبب نال ، اَچّن چیت ، ربّ سببی ، ڈھو نال ۔ **حسب الحکم** : [ع] حُکم موجب ، آکھے سِر ، فرمان موجب ۔ **حسبِ توفیق** : [اُ] ہِت سِر ، وِجدا ، سَردا بندا ، وارا کھاندا ، پسلی مُوجب ۔ **حسبِ حال** : [اُ] حال موجب ، موقع مطابق ،

سمے سر ۔ **حسب دلخواہ** : [أ] من مرضی سر ۔ **حسب ذیل** : [أ] ہیٹھ لکھے وانگ ، تھلے لکھے موجب ۔ **حسب ضابطہ** : [ف ع] راہ موجب ، اصول سر ، قاعدے نال ، ضابطے دے مطابق ۔ **حسب فرمایش** : [أ] فرمان موجب ، فرمائش سر ، کہن مطابق ۔ **حسب مراد** : [أ] مراد موجب ، اندازے مطابق ، جویں چاہیدا سی ۔ **حسب معمول** : [أ] روز وانگ ، دستور سر ، ورتارے موجب ، عام طور تے ۔ **حسب مقدرت** : [أ] بت (وت) موجب ، پج مطابق ، واہ جنا ، حیثیت سر ۔ **حسب منشا** : [أ] مرضی سر ، جویں چاہیا سی ، ارادے وانگ ، نیت سر ، من مرضی مطابق ۔

● **حسب** : [ع] نسل ، نانک وال ، نانک ، نانکا ۔ **حسب و نسب** : [ع] آگا پچھا ، جدّ پیڑھی ، نسل ، کل خاندان ، ماں پیو دی پیڑھی ، نانک دادک ۔

● **حسد** : [ع] ڈاہ ، ساڑا ، دکھ ، ریس ۔ **حسد پیدا ہونا** : [أ] ساڑا پینا ، دکھی ہونا ، کسے نو ویکھ کے سڑنا ، ویکھ نہ سکھانا ۔ **حسد زدہ** : [ف] دکھ پٹّا ، ساڑے ماریا ، دوکھی ، خار ماریا ۔ **حسد کی آگ میں جلنا** : [أ] ساڑے مرنا ، خار کھانی ، بھج مرنا ۔

● **حسرت** : [ع] تانگھ ، تاہنگ ، ریجھ ، سک ، افسوس ، پچھتاواں ، چا ۔ **حسرت بھرا** : [أ] افسوسیا ہویا ، تاہنگاں بھریا ، سدّھراں ماریا ، چاہوان ، لوڑ وند ۔

● **حسن** : [ع] خوبی ، بھلیائی ، روپ ، جوان جوانی ، بہار ، سہتپن ، سوجھ ، سوہج ، سہن ۔ **حسن آرائی** : [ف] بن ٹھن ، روپ ، سنگار ، ہار سنگار ، شوکا شاکی ، ٹھکا ، پنڈا چھنڈنا ۔ **حسن اتفاق سے** : [أ] ربّوں سببّوں ، ڈھو نال ، رب سببّی ، سبب نال ، بھلے نو ، سبھیار نو ۔ **حسن تدبیر** : [ع] چنگا اپا ، سوہنا ڈھنگ ، چج ، سچجّ ۔ **حسن ڈھلنا** : [أ] ادھکڑ ہو جانا ، حسن پھٹکا پے جانا ۔ **حسن سلوک** : [ف] چنگا مل ورتن ، چنگا ورتارا ، ملنساری ، چنگا سلوک ۔ **حسن صبیح** : [ف] بھخدا لالیا ، سوہنا تے سچا روپ ، جوبن تے جوانی ، ات دا سوہج ۔ **حسن ظن** : [ف] بھلا خیال ، بھل ، ظن ، وہم ۔ **حسن محفل** : [ف] پرھیا دا سنگار محفل ، دا روپ ، کٹھّ دی رونق ۔

● **حسنات** : [ع] بھلیائیاں ، خوبیاں ۔

● **حسین** : [ع] سوہنا ، پیارا ، سوہیلا ، من موہنا ، خوبصورت ، جوبن متّا ۔ **حسینہ** : [ع] سوہنی ، پیاری ، سہاوری ، حورپری ، خوبصورت زنانی ، پنج پھولاں رانی ۔

● **حشر** : [ع] حساب دا دن ، حشر دہاڑا ، قیامت ، پٹ سیاپا ، رولا گولا ، فساد ، آفت ، فتنہ ۔ **حشر برپا کرنا** : [ہ] پٹ سیاپا کرنا ، رولا رپّا پانا ، آفت لیاؤنی ، انھیر پا دینا ۔ **حشر توڑنا** : [أ] حشر کرنا ، روڑھا پانا ، ظلم کمانا ، انھیر پا دینا ، اتّ چکنی ، اتّ غصے ہونا ۔ **حشر کا دن** : [أ] آخرت ، قیامت دا دن ، حساب دہاڑا ، حشر دہاڑا ، کھپّ ، رولا ، آفت ، فساد ۔

● **حشرات** : [ع] کیڑے کاڈھے ، دھک مکوڑے ، برساتی کیڑے ، نکے نکے کیڑے ۔

● **حشم** : [ع] نوکر چاکر ، خادم ، خدمتی لوک ، خدمتیے ، کامے ۔ **حشمت** : [ع]

ٹھکا ، دبدبا ، بزرگی ، وڈپّ ، شان ، ٹوہر ، لگے لانے ۔

● **حَشوْ** : [ع] بھرتی ، وادھُو کلام ، بے لوڑے لفظ ، فالتو لفظ ۔

● **حِشیش** : [ع] بھنگ ، بھنگ دے سُکتّے پتّر ۔ **حِشیشی** : [ع] بھانگی ، بھنگی ، بھنگڑ ۔

● **حِصار** : [ع] چوکندھی ، دِوال ، گڑھ ، قلعہ ، گھیرا ، ولگن ۔ **حصار باندھنا** : [أ] گھیرا گھتنا ، چونہ پاسیں گھیرا پانا ، ولگن ولنی ۔

● **حِصَص** : [ع ج] حِصّے ، پتیاں ، سانجھاں ، ونڈیاں ۔ **حِصّہ** : [ع] (۱) حِصہ ، ونڈی ، بخرا ۔ (۲) علاقہ ، ٹپّا ۔ (۳) کمرہ ۔ (۴) کتاب دا حِصہ ۔ (۵) انگ ۔ **حِصّہ دار** : [ف] شریک ، پتّی وال ، سانجھی ، بھائی وال ، بھیال ، رل کے پیار کرن والے ۔ **حِصّہ داری** : [ف] پتّی ، سانجھ (زمین دی) ، بھیالی ، بھنجالی ، واہ ، واسطہ ، لین دین ۔

● **حُصُول** : [ع] لابھ ، لبھت ، فیدا ۔

● **حَضرت** : [ع] جناب جی ، حضور ، عزت آدر دا لفظ ، دینی آگُو ، چلاک ۔

● **حُضور** : [ع] حاضر ، موجود ، سامنے ، مُکھ تے ، جناب جی ، حضرت ۔ **حُضور والا** : [ف] جناب جی ، حضرت جی ، مہربان ۔ **حُضوری** : [ع] حاضری ، نیڑ ، نزدیکی ۔

● **حَظّ** : [ع] سواد ، مزہ ، عیش ، خوشی ، لذّت ، لوشے گاشے ۔ **حَظّ اُٹھانا** : [أ] مزا لینا ، چسکا لینا ، سواد ماننا ، عیش کرنی ، خوش ہونا ، لطف لینا ، لوشے لینے ۔

حِفاظت : [ع] سانبھ ، سنبھال ، راکھی ، بچا ، خصمانا ، سلامتی ۔

● **حِفظ** : [ع] یاد ، زبان دی نوک تے رکھ ، سنبھال ، حفاظت ، ادب ، لحاظ ۔ **حفظِ ماتقدم** [ع] پیش بندی ، آگیترا بچا ، اگیتی راکھی ۔ **حفظِ مراتب** : [ع] ادب ، لحاظ ، مرتبے دا دھیان ۔

● **حَق** : [ع] حق ، حِصّہ ، لہنا ، سچ ، بندا سردا ، ٹھیک ، مزدوری ، انصاف ، نِیا ، بدل ، اللہ دا اک نام ۔ **حق ادا کرنا** : [أ] فرض پُورا کرنا ، ذمے لیا ہویا کم اِنج کرنا جویں کرن دا حق ہووے ، کِسے دا بندا حق دینا ۔ **حق بجانب** : [ف] سچّا ، حق سچ ، نِیا موجب ۔ **حق پرست** : [ف] حق دا بندہ ، سچیار ، نمازی ، پرہیزگار ۔ **حق پہنچنا** : [أ] حق ہونا ، حق دار ہونا ، حق بننا ۔ **حق تلفی** : [ف] حق ماری ، بے ایمانی ، بے انصافی ، انیا ۔ **حق تلفی کرنا** : [أ] حق دبانا ، حق مارنا ، دُوجے دے حصّے دی چیز رکھ لینی ، پرایا مال کھو لینا ۔ **حق تو یہ ہے** : [أ] سچ تے اِہ وے ، حقی گل اے ، سچ پُچھو تے ۔ **حق ثابت کرنا** : [أ] منوانا ، سچ ثابت کرنا ۔ **حق حق کہنا** : [أ] اللہ دا ناں لینا ، سچّو سچ آکھنا ، حق نبیڑنا ، حقّو حقی گل کرنی ، توبہ توب کرنی ، نیا کرنا ۔ **حقِّ خدمت** : [ف ع] لاگ ، سیوا دا میوا ، خدمت دا انعام ، لاگی دا حق ۔ **حق رسی** : [ف] نِیا ، انصاف ، حق سچ ، حق مِلنا ۔

حقِ شفع : ہمسائگی دا حق ، گوانڈھ پہل ۔ **حق شناس** : [ف] حق پچھاندا ، سچّا ، سچیار ، قدردان ۔ **حق گذار** : [ف] حق تارن والا ، حق دیندا ، بھلا ، وہار دا کھرا ۔ **حق گو** : [ف] سچیار ، سچّی کرن والا ، نیائی ۔ **حق گوئی** : [ف] سچ بولنا ، سچّی گل کرنی ، انصاف دی گل کرنی ۔ **حقّ مہر** [أ] : مہر ، حق مہر ۔ **حق میں** : [أ] حق وچ ، حق وجہوں ، حق موجب ۔ **حق ناحق** : [ف] بدوبدی ، زورو زوری ، ملو ملی ، دھکے دھوڑے نال ، خواہ مخواہ ، حق بنا ۔ **حق ہونا** : [أ] حصّہ ہونا ، پتّی ہونی ، حق بندا ہونا ، سچ نکلنا ، ٹھیک ہونا ۔

● **حقّا** : [ع] قسم خدا دی ، ربّ دی سونہہ ، قسم ایں ، سچی مچی ۔

● **حقارت** : [ع] نفرت ، بے عزتی ، ذلّت ، کریچ ۔ **حقارت سے دیکھنا** : [أ] نفرت نال ویکھنا ، ذلیل سمجھنا ، ہیٹا تے بے حیثیت جاننا ۔

● **حقائق** : [ع] سچ ، سچیائیاں ، سچیاں گلاں ، حقیقتاں ، اصلی گلاں ۔

● **حقوق** : [ز] حق ، حصّے ، سانجھاں ، ونڈے ، پتّیاں ۔

● **حقّہ** : [ع] (۱) ہیرے رکھن دی ڈبی ۔ (۲) حقّہ ، حقّی (نک) ۔ (۳) تماکو پین دی کلی ، کلیان ۔ **حقّہ باز** : [ف] حقّی چھیکا ۔ **حقّہ بھرنا** : [أ] حقّہ بھرنا ، تماکو پانا ، چلم بھرنی ۔ **حقّہ پانی بند کرنا** : [أ] حقّہ پانی بند کرنا ، ذات برادریوں چھیکنا ، میل ورتارا بند کرنا ، بھائی چارہ چھڈ دینا ۔ **حقّہ تازہ کرنا** : [أ] حقہ تازہ کرنا ، حقے دا پانی بدلنا ، حقے دی نڑی تے نیچے نو تر کرنا ۔

● **حقیر** : [ع] ہیٹا ، ہینا ، نکا ، بے حیثیت ، ذلیل ، کمینا ، ماڑا ، دھیرا ۔

● **حقیقت** : [ع] حقیقت ، سچیائی ، جڑھ ، بنیاد ۔ **حقیقتِ امر** : [ف] اصل بات ، وچلی گل ، گل دا بھیت ، رمز ۔ **حقیقت کھل جانا** : [أ] گل نتر آؤنی ، بھیت کھلھ جانا ، بھیت اگھڑنا ، حال معلوم ہو جانا ، سچ نترنا ، خلاصہ کھلھنا ۔ **حقیقۃً** : [ع] سچّی ، سچّی مچّی ، سچّو سچ ، اصل وچ ۔ **حقیقی** : [ف] سچّا ، اصلی ، کھرّا ، سکّا (بھرا) ۔ **حقیقی بھائی** : [أ] سکا بھرا ، ماں جایا ، اکّو ماپیاں دے پتّر ۔

● **حکایت** : [ع] کہانی ، بات ، کتّھا ، ہوئی ورتی ، قصّہ ۔ **حکایتی** : [أ] حجتی ، دلیلیا ، گل گل تے بحث کرن والا ۔ **حکایتیں کرنا** : [أ] کہانیاں پانیاں ، حکایتاں کرنیاں ، حجتاں کرنیاں ، دلیلاں چھانٹنیاں ، ڈھچر ڈاہنی ، بحث کرنی ۔

● **حکَم** : [ع] تریاکل ، نیائی ، پنچ ، منصف ، فیصلہ کرن والا ، ثالث ۔

● **حُکم** : [ع] فرمان ، حکم ، آکھنا ، نبیڑا ، فیصلا ، قنون ، اختیار ، اجازت ۔ **حکمِ امتناعی** : [ف+ع] مناہی دا حکم ، روک فرمان ۔ **حکم بجا لانا** : [أ] آکھا منّنا ، حکم موجب کم کرنا ، حکم تے عمل کرنا ۔ **حکم بردار** : [ف] آکھیا کرن والا ، حکم منّن والا ، حکم دا بندہ ۔ **حکم چلانا** : [أ] حکم چلانا ، حکم دینا ، حکومت کرنی ، سختی ورتنی ۔ **حکم دینا** : [أ] حکم دینا ، فتویٰ دینا ، فیصلہ

کرنا ، اشتہار دینا ، اجازت دینی ۔ **حُکم ران :** [ف] حُکم چلان والا ، راجا ، بادشاہ ۔ **حُکم رانی :** [ف] حکومت ، حاکمی ، راج ، بادشاہی ۔ **حُکمرانی کرنا :** [أ] حکم چلانا ، نوابی کرنی ، بادشاہی کرنی ۔ **حُکم صادر کرنا :** [أ] حکم دینا ، حکم جاری کرنا ، اشتہار دینا ، ڈھنڈورا پھیرنا، ہوکا دوانا ۔ **حُکم عدولی :** [ف] نافرمانی ، نابری ، حکم نہ منّنا ۔ **حُکم عدولی کرنا :** [أ] حکم نہ منّنا ، حکم دی پرواہ نہ کرنی ، حکم موجب کم نہ کرنا ۔ **حُکم کرنا :** [أ] حکم دینا ، حکومت چلانی ، اجازت دینی ، سختی ورتنی ۔ **حُکم لگانا :** [أ] پکّی رائے دسنی ، فیصلہ کرنا ، شرطی گل کرنی ۔ **حُکمِ گشتی :** [ف] چلاواں فرمان ، گشتی چٹّھی ۔ **حُکماً :** [ع] زبردستی ، دھکّے نال ، زوریں ، حُکم نال ، فرمان سیتی ، حکمیں ۔ **حُکمی :** [ف] ٹھیک ، ٹکاواں ، نہ اکّن والا ، نشانے سر ، سدا ، نت ، ہمیش ، شرطی ، ضروری ، فرمان بردار ، حکم تھلّے ۔ **حُکمی بندہ :** [أ] حکم دا بندہ ، غلام ، خادم ، نوکر ، آگیاکار ، سُلکّھ ۔

● **حِکمت :** [ع] علم ، سیان ، حکیم گری ، عقل ، دنائی ، ڈھنگ ، جاچ ، علاج ، اُپا ۔ **حِکمت سے :** [أ] حکمت نال ، اُستادی تھیں ، چج نال ، ڈھب سر ، سوچ سمجھ نال ۔ **حِکمتِ عملی :** [ف] تدبیر ، سُچج ، چلاکی ، ہشناکی ، اُستادی ، ڈھنگ ، ڈھب ۔ **حِکمت کرنا :** [أ] حکیم گری کرنی ، ویدگی کرنی ۔

● **حُکومت :** [ع] حکومت ، حاکمی ، راج ، سرکار ، اختیار ، وس ، زور ، سختی ۔

● **حَکیم :** [ع] حکیم ، دوا دارو کرن والا ، ڈاکٹر ، وید ، عقل وند ، سمجھ والا ۔

● **حَل :** [ع] توڑ ، اُپا ، گُنجھل کھولھنی ، اَوکھی گل نُوں سوکھا کر دینا ، سوال دا جواب ۔ **حل کرنا :** [أ] بُجھّنا ، کھولھنا ، وکھ کرنا ، نکھیڑنا ، حساب دا سوال کڈھنا ۔ **حل و عقد :** [ع] بندوبست ، انتظام ، ڈھاہ بنا ، بنھ بنتر ۔

● **حَلال :** [ع] حلال ، جائز ، ٹھیک ، شرع موجب ، روا ۔ **حلال خور :** [ف] چُوہڑا ، بھنگی ، گند مند چُکّن والا ۔ **حلال کر کے کھانا :** [أ] حلال کھانا ، محنت مزدوری کرنی ۔ **حلال کرنا :** [أ] کوہنا ، حلال کرنا ، حلالنا ، ذبح کرنا ، چُھری پھیرنی (شرع موجب) ، کٹنا وڈھنا ، قتل کرنا ، مارنا کُسٹّنا ، تکلیف دینی ۔

● **حَلاوت :** [ع] مٹھاس ، شیرینی ، لذّت ، سُواد ، مزہ ، ارام ، سُکھ ، چین ۔

● **حَلف :** [ع] سونہہ ، سُگند ، قسم ، عہد ، وعدہ ۔ **حلف اُٹھانا :** [أ] سونہہ کھانی ، قسم چُکنی ، اللہ نوں ضامن دے کے گل کرنی ، قرآن چُکنا ، دھرم چُکنا ۔ **حلف اُٹھوانا :** [أ] قسم لینی ، سونہہ چُکانی ، اللہ دی ضامنی نال وعدہ لینا ، قرآن چُکانا ، **حلف پورا کرنا :** [أ] قسم پوری کرنی ، سونہہ تے پہرا دینا ، قول بول پورا کرنا ۔ **حلف لینا :** [أ] سونہہ لینی ، قسم لینی ، قسم نال وعدہ لینا ۔ **حلفاً :** [ع] سونہہ نال ، قسم موجب ، قسم تھیں ۔

● **حَلق :** [ع] سنگھی ، سنگھ ، گل ، گھنڈی ۔

حلق بند کرنا : [اُ] مونہ بند کرنا ، بولن نہ دینا ۔ سنگھی نونہ دینا ، زبان بند کر دینی ۔ سنگھی میلنی ، گل گھٹنا ۔ **حلق پر چھری پھیرنا** : [اُ] گل تے چھری پھیرنی ، ڈاہڈا ظلم کرنا ، تنگ کرنا ، ستانا ۔ **حلق تک بھرنا** : [اُ] بھکھوں ودھ کھانا ، تکّو تکّ ڈھڈ بھرنا ، ٹھوس ٹھوس کے کھانا ، لہڑ مارنا ۔ **حلق خشک ہو جانا** : [اُ] سنگھ سکّنا ، چوکھا بولن یا تریہ نال گل خشک ہو جانا ، رگاں خشک ہونیاں ۔ **حلق دبانا** : [اُ] سنگھی نپنی ، گل گھٹنا ، سنگھی نونہ دینا ، بولن نہ دینا ، ظلم کرنا ۔ **حلق سے اُترنا** : [اُ] (۱) سنگھوں لہنا ، کھادا پیتا جانا ۔ (۲) وارا کھانا ۔ **حلق میں نوالہ پھنسنا** : [اُ] سنگھ وچ برکی پھسنی ۔

● **حلقہ** : [ع] گھیرا ، گول گھتیرا ، علاقہ ، وارڈ ، کڑا ، گول کنڈا ، چھلّا ، راج دی حدّ ، ٹولا ، مجلس ۔ **حلقہ باندھنا** : [اُ] گھیرا گھتّنا ، ولاوا پانا ، آلے دوالے کھلونا ، آسیوں پاسیوں گھیرنا ۔ **حلقہ بگوش** : [ف] غلام ، گولا ، آگیا کار ، فرمانبردار ۔ **حلقہ ڈالنا** : [اُ] گھیرا پانا ، ولنا ، دوالے ہونا ، چفیریوں گھیرنا ۔

● **حِلم** : [ع] حلیمی ، نرمی ، عاجزی ، برداشت ، نِگّھا سبھا ۔

● **حلوا** : [ع] حلوا ، سیرا ۔ **حلوا سمجھنا** : [اُ] کسے کم نوں سوکھا سمجھنا ، نقدرا جاننا ، لسّا ماڑا جاننا ۔ **حلوائی** : [ہ] حلوئی ، حلوائی ۔

● **حلیف** : [ع] سنگی ، ساتھی ، بیلی ، نال دا ۔

● **حلیم** [ہ] (۱) حلیم ۔ (۲) حلیمی والا ، دھیما ، نِگّھا آدمی ۔

● **حلیہ** : [ع] مکھ مہاندرا ، شکل ، چھب ، وجہ ، دس ، شناخت ۔ **حلیہ بنانا** : [ہ] مونہ لمکانا ، مونہ ڈھلکانا ، نموجھانا ہونا ، شناخت لئی روپ وٹانا ۔ **حلیہ بگاڑنا** : [اُ] وجہ وگاڑنی ، شکل خراب کرنی ، بتھاڑ بنانا ، شکلوں بے شکل بننا ۔

● **حماقت** : [ع] الّو پنا ، بے وقوفی ، بے عقلی ، نِدانی ، احمق پنا ۔

● **حمّال** : [ع] پانڈی ، مزدور ، ڈھونہار ۔

● **حمّام** : [ع] حام ، نہوَن دی جگہ ، غسل کرن دی تھاں ۔

● **حِمایت** [ع] پکھ ، پخ ، ساتھ ، مدد ، رئی ، حمیت ، سہارا ۔ **حمایتی** : [اُ] حمیت کردا ، باہڑدیا ، واہرو ، سہارو ، مددگار ۔

● **حمد** : [ع] ربّ دی صفت ، (ربّ دی) تعریف ، حمد ۔ **حمد گانا** : [اُ] تعریف کرنی صفت کرنی ، جسّ گاؤنی ۔ **حمد و ثنا** : [ع] تعریف (حمد) اللہ دی ، صفت بندے دی ، تعریف ، صفت ۔

● **حمل** : [ع] بھار ، بوجھ ، حمل ، گربھ ، ڈھڈ ، پیٹ ۔ **حمل اسقاط ہونا** : [اُ] حمل جھڑ جانا ، گربھ چھن جانا ، جا ڈگ پینا ، کچّا نکل جانا ، ترو پینا ۔ **حمل ٹھہرنا** : [اُ] ڈھڈ ہو جانا ، حمل ٹھہر جانا ، گبھن ہونا ، حمل ہو جانا ۔ **حمل گرانا** : [اُ] کچّا کڈھنا ، کچّا کڈھانا ، حمل ڈیگ دینا ۔

● حَملہ : [ع] ہَلاّ ، چڑھائی ، دھائی ، دھاڑا ، سَٹّ ، چوٹ - **حملہ آور** : [ف] چڑھائی کرن والا ، ہَلاّ کر کے جا پین والا - **حملہ کرنا** : [اُ] ہَلاّ کرنا ، ہَلاّ بولنا ، دھائی کرنی ، چڑھائی کرنی ، دھاڑا مارنا ، ہَلاّ مارنا ، جا پینا ، سَٹّ کرنی ، لُٹنا مارنا -

● حَوادِث : [ع] حادثے ، ہونیاں ، مصیبتاں ، اوکڑاں -

● حَواری : [ع] رَنی کار ، حِمایتی ، پِٹّھو ، چمچے باز ، پاکھی ، پَخ (پَکھ) کرن والا -

● حَواس : [ع] حِسّاں ، اِحساس ، تَنّت ، ہوش ، سُرت ، جاپنی ، سمجھ ، فہم ، دہ واہاں (پنج گُجھیاں تے پنج اُگھّیاں) - **حواس اُڑنا** : [اُ] خانیّوں جانا ، سُرت ماری جانی، فکر لگنی ، پِسّو پینے ، گھابر جانا - **حواس باختہ ہونا** : [اُ] ڈور بھورا ہونا ، گھابر جانا ، بَکاّ بَکاّ ہو جانا ، بوتنل جانا ، دماغ بھوں جانا - **حواس گم کرنا** : [ہ] عقل گوانی ، ہوش بُھلانی ، سُرت بُھلا بہنی -

● حَوالات : [اُ] جیل ، بندی خانہ ، قید ، حوالات -

● حَوالدار : [اُ] حَوالدار ، حَولدار -

● حَوالہ : [ع] سپرد ہونا ، حوالے ہونا ، پَتّا ، نشان ، خبر ، دَسّ (کتاب وغیرہ دی) ، ٹالا (حیلہ —) - **حوالے کرنا** : [اُ] سپرد کرنا ، حوالے کرنا ، ہتّھ پھڑانا ، حَوالگی ، نِگرانی وچ دینا -

● حَوالی : [ع] آسا پاسا ، آلا دوالا ، چُفیرا ، اڈ گوانڈھ ، آنڈھ گوانڈھ - **حوالی مَوالی** : [اُ] سَنگی ساتھی ، بیلی ، سجّن مِتر ، لگے لانے ، سَکّے سودھرے ، چار یاری ، کول بہن کھلون والے -

● حُور : [ع] حُور ، سُندری ، اَت سوہنی ، رج کے پیاری ، پری جائی -

● حَوصلہ : [ع] جی‌داری ، دھرواس ، دِھیر ، حوصلہ ، ہَتّھ ، صبرسہار ، جِیرا ، جگرا ، ارمان ، دِل ، دلیری ، جرأت - **حوصلہ افزا** : [ف] جی ودھانی (بات/کار) ، حوصلہ ودھان والا/والی - **حوصلہ افزائی** : [ف] تھاپنا ، تھاپڑا ، ہلاشیری دینی ، شابش ، حوصلہ ودھانا ، جی ودھائی -

● حَوض : [ع] حَوض ، ہَودی ، نِکّا تَلاَ -

● حُوَنّق : [اُ] احمق ، مُورکھ ، بے وقوف ، اُلو باٹا ، بِھلُّو ، اُوت -

● حَویلی : [اُ] محل ، دَھولر ، کوٹھا ، اُچّا گھر ، ماڑی -

● حیا : [ع] شرم ، سَنگ ، لحاظ ، لَجّ ، لاج حیا - **حیا آنکھوں سے دھو ڈالنا** : [اُ] شرم گھول کے پی لینی ، دیدے دھوتے جانے ، لوئی لاہ سٹنی ، بے حیا ہو جانا - **حیادار** : [ف] حیا والا ، شرمیلا ، لجیلا ، لجیلی ، ادب لحاظ والا ، غیرت والا ، لَجّ وان ، لجونت ، لجَونتی -

● حَیات : [ع] حیاتی ، جان ، جیون ، زندگی ، جِند - **حیاتِ مُستعار** : [ع] چار دِناں دی حیاتی ، مر مُکن زندگی ، مانگویں حیاتی ، مانگویں جِندڑی -

● حَیثیّت : [ع] ٗپج ، پہنچ ، اصل ، عزت ، پان پت ، قدر ، مُل ، وٹک (آدمی دی) ۔

● حَیران : [ع] ڈور بھورا ، ڈیمبریا ہویا ، بونتریا ہویا ، پریشان ، اُچرج وِچ ۔ **حیران رہ جانا** : [أ] کںھلے دا کںھلا رہ جانا ، ہکاّ بکاّ ہو جانا ، بِتر بِتر پیا تکنا ، پریشان ہو جانا ۔ **حیران ہو کے دیکھنا** : [أ] مُونہہ تکنا ، ڈیمبرنا ہکاّ بکاّ ہونا ۔ **حیرانی** : [ف] حیرانی ، پریشانی ، بِتر بِتر ویکھنا ، حیرانگی ۔ **حیرت** : [ع] حیرانی ، حیرانگی ، اُچرج ، اچمبھا ۔ **حیرت زدہ** : [ف] ہکاّ بکاّ ، ڈور بھورا ، پریشان ۔

● حَیض : [ع] حَیض رَت ، پُھل کپڑے ، نہاؤنی ، سِر پلیتی ، حیض پلیتی ۔ **حیض آنا** : [أ] سر ہونا ، کپڑے آؤنے ، زنانی دا بِھٹیا جانا ، بِھٹی ہونا ، پُھل آؤنے ، نہاؤنی آؤنی ، سِر پلیت ہونا ۔

● حِیلہ : [ع] (۱) نوکری ، کم ، روزگار ۔ (۲) پج ، سبب ، بہانہ ، ڈھو ۔ (۳) مکر ، فریب ۔ **حیلہ حوالہ** : [أ] آلا ٹالا ، بہانا ، ٹال مٹول ، بہانے بازی ، لارا لپّا ، آج بھلکے ، اولا بتولا ۔ **حِیلہ ساز ، گر** : [ف + ع] بہانے خورا ، اجی پجی ، کرتبی ، پاجی ، بہانے باز / ہتھا ، کم چور ، ہڈّحرام ، مَکرا ، پِملا ، کھچرا ، فریبی ، جُجتی ، ڈام خورا ۔ **حیلہ کرنا** : [أ] بہانے کرنا ، پج لانا ، بُتا دینا ، لارا لانا ، فریب دینا ، کم / پیشہ کرنا ، آہر کرنا ۔

● حَیوان : [ع] ڈنگر ، پَشّو ، پَسّو ، جانور ، جنَور ، احمق ، مُورکھ ، بے سمجھ ، وحشی ، کم عقل ۔ **حیوانات** : [ع] مال ، ڈنگر ، جانور ۔ **حیوانِ مُطلق** : [ف] نِرا ڈنگر ، موڑھ ، بُنّھا ، احمق ، بے عقل ۔ **حَیوانیّت** : [ع] ڈنگر پُنا ، بے شرمی ، بے حیائی ، مورکھ پنا ، بے وقوفی ، بے سمجھی ۔

خ

● **خاتَم :** [ع] مُندری ، مُندی ، مُہر ، چھاپ ، انگوٹھی ۔

● **خاتِم :** [ع] سِرے چاڑھن والا ۔ **خاتمہ :** [ع] نبیڑا ، مُکا ، مُک مُکیّا ، انت ، اخیر ، موت ، نتیجہ ، سِٹا ، چھیکڑلی گل ۔ **خاتمہ بالخیر :** [ع] خیر نبیڑا ، بھلا نتیجہ ، نیک سِٹّا ، چنگا اخیر ۔ **خاتمہ بخیر ہونا :** [اُ] مُک مُک جانا ، اخیر بھلا ہونا ، سِٹّا چنگا نکلنا ، سرے چڑھنا ، خیر نال پورا ہونا ۔ **خاتمہ ہونا :** [اُ] اخیر ہونی ، مُک مُک جانا ، نبّڑنا ، نبیڑا ہونا ، سِرے چڑھنا ۔

● **خاتون :** [ت] بیبی ، تیویں ، زنانی ، سوانی ، پربھانی ، وَہٹی ، گھروالی ۔

● **خادم :** [ع] نوکر ، چاکر ، ملازم ، بجوّر ، آتھڑی ۔ **خادمہ :** [ع] باندی ، گولی ، نوکرانی ۔

● **خار :** [ف] (۱) کنڈا ، سول ، ساڑا ، دُکھ ۔ (۲) حسد ، وَیر ، دُشمنی ، کیڑ ، کینہ ، کھہ ۔ **خاربست (خاربند) :** [ف] واڑ ، چھاپے ، کنڈیاں دی وَلگن ۔ **خار پُشت :** [ف] جھاڑ چُوہا ، کنڈیلا ، اک سُور بوتھیا جانور ۔ **خارِ خشک :** [ف] بھکھڑا ، گوکھرو ۔

خاردار : [ف] کنڈیالا ۔ **خار رکھنا :** [اُ پ] کیڑ رکھنی ، وَیر رکھنا ۔ **خار گزرنا (لگنا) :** [اُ] بھیڑا لگنا ، زہر لگنا ، دل وچ رڑکنا ، چُبھنا ، خار آؤنی ، ویکھ نہ سُکھانا ، اُکا نہ بھانا ۔ **خار ہونا :** [اُ] چُبھنا ، رڑکنا ، ویکھیاں نہ سُکھانا ۔

● **خارج :** [ع] وَکھرا ، اڈّ ، الگ ۔ **خارج از اختیار :** [ف] اختیاروں باہر ، وسّوں باہر ، آپ وسّا ۔ **خارج از بحث :** [ف] بحثوں باہر ، فضول گل ، اِویں جہی گل ۔ **خارج کرنا :** [اُ] چھیکنا ، چھیک دینا ، کڈھ دینا ، ناواں کٹ دینا ۔

● **خارش :** [ف] پاں ، کھُرک ، کھاج ، جھوّر ، جلُوہن ۔ **خارش زدہ :** [ف] کھُرک ماریا ، کھُرک کھادا ، لونا ، پانڈول کتّا ۔ **خارش کرنا :** [اُ] کھُرکنا ، کھاج کرنی ، کھہنا ، کھہیڑنا ۔ **خارش ہونا :** [اُ] کھُرک ہونی ، کھاج ہونی / لگنی ، جھوّر ہونی ۔ **خارشی :** [اُ] کھُرک کھادا ، کھُرک والا ، کھاجل ، پانول ، لونا ۔

● **خارقِ عادات :** [ع] عام ربی دستور توں

وده کے کسے گل دا واپرنا ، کرنیاں ، کرامتاں ، اچرج گلّاں ۔

● **خازن** : [ع] خزانچی ، روکڑیا ، بھنڈاری ۔

● **خاشاک** : [ف] کوڑا ، ککھ کان ، تیلے ، (تیہلے) ۔

● **خاص** : [ع] (۱) خاص ، اچّا ، اچیچا ، ذاتی ، آپنا ۔ (۲) نِرا ، اکاّ ۔ (۳) چونواں ۔ (۴) ٹھیک ، ٹھکدا ۔ (۵) پیارا ، چھیندا ، من بھاؤندا ۔ **خاصا** : [ا] ودھیا ، چنگا بھلا ، وچلے میل دا ، گزارے موجب ، درمیانا ، واہوا ۔ **خاص کر کے** : [ا] اچیچا ، اچیچ نال ، اچیچے ، آہر نال ۔ **خاص و عام** : [ع] ہاری ساری ، ہر کوئی ، ہما شما ، للو پنجو ، نکا وڈا ، جنا کھنا ، امیر غریب ۔ **خاصہ** : [ع] (۱) خاصہ ، اک کپڑا ۔ (۲) سبھا ، طبیعت ، گُن ، خوبی ، خصلت ۔ **خاصیت** : [ع] مول ، سبھا ، خو ، گُن ، مزاج ، اثر ، تاثیر ۔

● **خاطر** [ع] (۱) دل ، دھیان ، خیال ، سبھا ، مزاج ۔ (۲) خاطر ، آدربھا ، خدمت ، سیوا ۔ (۳) لئی ، واسطے ، کارن ، (سارے بدلے) ۔ **خاطر تلے نہ لانا** : [ا] پلّے نہ بنھنا ، دھیان نہ دینا ، پرواہ نہ کرنی ، ہینا ہیٹا سمجھنا ۔ **خاطر جمع** : [ف+ع] تسلّی ، سہارا ، دلاسا ۔ **خاطر خواہ** : [ف] من مرضی دا ، من پسند ، دل بھاؤندا ، لوڑ موجب ۔ **خاطر داری** : [ف] آؤ بھگت ، آدربھا ، خاطر ، خدمت ، پروہنے چاری ۔ **خاطر کرنا** : [ا] آدربھا کرنی ، داری کرنی ، خاطر کرنی ۔

● **خاطی** : [ع] خطا کار ، گناہی ، گنہگار ، بھلنہار ۔

● **خاک** : [ف] (۱) مٹی ، دھوڑ ، سواہ ، خاک ۔ (۲) زمین ۔ (۳) نکاری شے ، نقدری شے ، کجھ وی نہ ، خاک ورگا ۔ (۴) خمیر ۔ **خاک آلودہ** : [ف] مٹیالا ، مٹیو مٹی ۔ **خاک اُڑاتے پھرنا** : [ا] کھیہہ اڈاندے پھرنا ، رلدے پھرنا ۔ **خاک اُڑانا** : [ا] کھیہہ اڈانی ، گھٹا چھاننا ، بھیڑا کم کرنا ، آوارہ ہونا ، بھنڈنا ۔ **خاک اُڑنا** : [ا] (۱) کھیہہ اڈنی ، دھوڑ اڈنی ۔ (۲) رسوائی ہونی ، بدنامی ہونی ۔ (۳) اجڑ جانا ، تباہ ہونا ۔ **خاک برسنا** : [ا] دھوڑاں اڈنیاں ، سر سواہ پینی ، سنج ورتنی ، سنجا/اجاڑ دسنا ۔ **خاک بسر** : [ف] متھاج ، اوارہ ، خوار ، مصیبت ماریا ۔ **خاک ڈالنا** : [ا] گل ٹھپنی ، لعنت پاؤنی ، بھیڑ لکانا ، عیب چھپانا ۔ **خاک روب** : [ف] چوہڑا ۔ **خاک سار** : [ف] غریب ، نمانا ، وچارا ، آدھین ، بھوچرا ، مٹی جہا ، عاجز ، مسکین ۔ **خاک ساری** : [ف] حلیمی ، ادھینگی ، غریبی ، عاجزی ۔ **خاکستر** : [ف] سواہ ، گھٹا مٹی ، بھبوت ، سڑی ہوئی شے ۔ **خاک کرنا** : [ا] ساڑ کے سواہ کر دینا ، اجاڑنا ، گھٹے کوڈیاں رلانیاں ۔ **خاکم بدہن** : [ا] میرے منہ وچ سواہ ۔ **خاک میں ملانا** : [ء] مار مکانا ، تباہ کرنا ، اجاڑنا ، خراب کرنا ، ناس مارنا ۔ **خاک میں ملنا** : [ا] مر کے مٹی ہونا ، مٹی نال مٹی ہونا ، مر مکنا ۔ **خاک نہیں** : [ا] کجھ وی نہیں ، کھیہہ وی نہیں ، ذرا وی نہیں ، اکا کجھ نہیں ۔ **خاکی** : [ف] مٹی دا ، مٹیالا ، مٹی رنگا ۔

● **خاکہ اُڑانا** : [ا] نقل لاہنی ، ریس کرنی ۔

● **خال** : [ف] (۱) تل ، تلک ، تتولا ۔ **خال خال** : [ا] اکا دکا ، ٹاواں ٹاواں ، کوئی

کوئی ، ورلا ورلا ۔

● **خالص** : [ع] بے میل ، اصلی ، کھرا ، سچا ، نرول ، نکھوٹ ۔

● **خالق** : [ع] سرجن ہار ، بنان ہار ، اللہ ، مولا ۔

● **خالو** : [ا] ماسڑ ، خالو ۔ **خالہ** : [ع] ماسی ، خالاں ۔ **خالہ جی کا گھر نہیں** : [ا] خالا جی دا واڑا نہیں ، سوکھا کم نہیں ۔ **خالہ زاد** : [ف] مسیر ۔

● **خالی** : [ع] (۱) سکھنا ، سنجا ، کورا ، کھوکھا ، وہلا ، پھوکا ۔ (۲) نرا ، کلا ، نکارا ۔ **خالی پیٹ** : [ا] ڈھڈوں بھکھا ، نہار مونہہ ، نرنے کلیجے ، بھکھن بھانے ۔ **خالی جانا** : [ا] نشانہ اُک جانا ، خطا جانا ، وار گھس جانا ، کھنج جانا ۔

● **خام** : [ف] کچا ، نکما ، پتلا ، ان پکا مال ، خراب ، بودا ، کمزور ، نا تجربے کار ، کھری (چاندی وغیرہ) ۔ **خام خیالی** : [ف] جھوٹھا خیال ، کچی سوچ ، بھرم ، وہم ، ظن ۔ **خام کار** : [ف] (۱) ندان ، بے سمجھ ۔

● **خاموش** : [ف] چپ چپیتا ، چپ کیتا ، **خاموش طبع** : [ف] چپ رہن والا ، گھٹ گل کرن والا ۔ **خاموشی** : [ف] چپ چان ، چپ ، خموشی ۔ **خاموشی سے** : [ا] چپ چپیتے ، چپ کرکے ، ملکڑے ، کن سن وچ ، راز داری نال ۔ **خاموشی کا عالم** : [ا] چپ چان ورتی ہوئی ، سنج مسانی ، اُجاڑ ، بے رونقی ہونی ۔

● **خامہ** : [ف] کانی ، قلم ، کلک ، ہولڈر ۔

خامہ فرسا : [ف] لکھن والا ، لکھاری ۔ **خامہ فرسائی** : [ف] لکھت پڑھت ، لکھنا ، لکھائی ۔

● **خامی** : [ف] کچ ، کچ پنا ، نا تجربے کاری ۔

● **خاندان** : [ف] ٹبر ، کنبا ۔ **خاندانی** : [ف] ساؤ ، شریف آدمی ، چنگے گھرانے دا ، اُچے خاندان دا جی ، اصلے والا ۔

● **خانساماں** : [ف] بورچی ۔

● **خانقاہ** : [o] خانگاہ ۔

● **خانگی** : [ف] گھروگا ، گھر دا ۔

● **خانوادہ** : [ف] ٹبر ، کنبا ، خنوادا ۔

● **خانہ** : [ف] (۱) مکان ، حویلی ۔ (۲) کھکڑیاں دا کھڈا ، آہلنا ۔ (۳) صندوقڑی دا خانہ ۔ (۴) شطرنج دے مہرے دا گھر ۔ (۵) ڈھڈ ۔ (۶) ڈبا ۔ **خانہ آباد کرنا** : [ا] ویاہ کرنا ، گھر وسانا ۔ **خانہ بدوش** : [ف] پکھی واس ، ٹپری واس ۔ **خانہ برباد کرنا** : [ا] جھگا چوڑ کرنا ۔ **خانہ تلاشی** : [ا] ڈھونڈ بھال ، پھولا پھالی ، اُلٹ پلٹ ۔ **خانہ جنگی** : [ف] راج رولا ، رولا گولا ، آپو وچلا جھیڑا جھانجا ، کپت ۔ **خانہ دار عورت** : [ا] سچجی ، گھر بارن ، گھر بار والی سوانی ۔ **خانہ داری** : [ف] ہانڈی روٹی ، چلھا چونکا ۔ **خانہ زاد** : [ف] گھروکا ، گھر جما ۔ **خانہ نشین** : [ف] گھر بہ رہن والا ، بھورے جوگا ، بے کار ، کموں لتھا ہویا ۔

● **خاوند** : [ف] کھسم ، خوند ، سر دا سائیں ۔

● **خائف** : [ع] ڈراکل ، ڈرو ۔

⬤ خائن : [ع] خیانتی ، بے ایمان ، وِیل دار ، کھوڑا سانجھی -

⬤ خبر : [ع] سار ، دس ، اطلاع - خبر اُڑانا : [ہ] افواہ دھانی ، جھوٹی گل دھانی - خبر دینا : [اُ] دس پانی ، سنیہا دینا - خبر گیری : [ف] راکھی ، پچھ پرتیت -

⬤ خبط : [ع] پاغل پنا ، سدا ، جھل ، برل - خبطی : [ف] سودائی ، برلیا ہویا ، جھلا ، جنونی -

⬤ خبیث : [ع] آلفتا ، شرارتی ، پلیت -

⬤ ختنہ : [ع] سنتاں ، ختنے ، تہور -

⬤ خچر : [ہ] کھچر ، کھچ -

⬤ خدا : [ف] رب ، اللہ ، مولا ، خدا - خدا حافظ : [اُ] اللہ راکھا ، اللہ بیلی ، اللہ دے حوالے - خدا خدا کر کے : [اُ] رب رب کر کے ، مساں مساں ، مشکل نال ، بڑے وختاں نال - خدا را : [ف] اللہ دے واسطے ، رب د اناں ای ، مولا راہیں ، للہ فی اللہ - خدا رسیدہ : [ف] پہنچیا ہویا ، بزرگ ، کرنی والا ، اُلیا - خدا رکھے : [ف] اللہ بچائے ، رب رکھے ، جیوندا جاگدا رکھے - خدا کی مار : [اُ] رب دی مار ، مولا دا قہر ، ربی سزا ، قہر پوے - خدا نخواستہ : [ف] رب نہ کرے ، شالا نہ ہووے ، کیتے ، متاں -

⬤ خدام : [ع] گولے ، کامے ، نوکر ، سیوا دار ، خدمتیے ، ٹہلیے ، ملازم لوک -

⬤ خدمت : [ع] سیوا ، ٹہل -

⬤ خدوخال : [ع] نک نقشہ ، مونہ متھا ، مہاندرا ، نقش -

⬤ خرابی : [ف] بریائی ، بھیڑ ، خامی ، کسب ، اوکھ -

⬤ خراٹا : [ہ] گھراڑا -

⬤ خراج : [ع] لگان ، ٹیکس -

⬤ خراش : [ف] جھریٹ ، رگڑ ، کھروہنڈ -

⬤ خرافات : [ع] بک بک ، گال مندا -

⬤ خرام : [ف] مٹک ، ناز دی چال ، لٹک ، ٹھمک ، ٹھمکا -

⬤ خرانٹ : [اُ] ہشیار ، چھٹیا پھوکیا ، آت چلاک ، ہنڈھیا ورتیا -

⬤ خرچی : [ف] کھرجی ، جھولا ، بورا ، تھیلا -

⬤ خرخشہ : [ف] دھڑکو ، پریشانی ، جھگڑا بکھیڑا -

⬤ خرد : [ف] سیانف ، دنائی - خرد مند : [ف] سیانا ، سمجھ والا -

⬤ خرد : [ف] نکا ، مہین بال ، نکی عمر والا - خرد برد : [ف] امانت وچ خیانت ، بے ایمانی ، وڈھ ٹک - خرد سال : [ف] نکا ، نکٹو ، بال ، چھوٹی عمر دا ، جاتک ، بچڑا - خرد سالی : [ف] بال پنا ، بچپنا ، نکی عمر ، بالڑی عمر - خردہ گیری : [ف] کیڑے پانے ، نقص کڈھنا ، عیباں دی بھال کرنی ، پارکھ پنا -

⬤ خرقہ : [ع] چولا ، چوغا -

● **خَرگوش** : [ف] سہیا ، سہّیڑ ۔

● **خُرما** : [ف] کھجُور ، کَھجّی ۔

● **خَرمستی** : [ف] بدمستی ، کھورو ، فساد ۔

● **خِرمن** : [ف] کھلواڑا ، گاہیا ہویا اناج ۔

● **خَریدار** : [ف] گاہک ۔

● **خِزاں** : [ف] پَت جَھڑ ، ساؤنی ، گھٹدا پھرا ۔ **خزاں آنا** [أ] پَت جَھڑ آؤنی ، بے رونقی ہونی ، سُنج ورتنی ، روپ گھٹ جانا ، زوال آؤنا ۔

● **خَزانچی** : [ف] روکڑیا ۔

● **خَسارہ** : [ع] گھاٹا ، تروٹا ، ٹوٹا ۔

● **خَستہ** : [ف] (۱) بُھربُھرا ، بُھر جان والا ، مُرکنا ، کڑ کڑ کردا ۔ (۲) بیمار ، زخمی ۔ (۳) غریب ، خراب ، بدحال ، تنگ پھنگ ۔ (۴) پریشان ۔ (۵) ذلیل ۔

● **خسرہ** : [أ] کَھسرا ۔

● **خس و خاشاک** : [ف] کَکھ کان ، گند مند ، کُوڑا ، سُکا گھاہ بُوٹ ۔

● **خُشک** : [ف] سُکّا ، رُکھا ، سُکا ہویا ، ان وتریا ، سوک والا ۔

● **خُشکہ** : [أ] (۱) پلیتھن ۔ (۲) اُبلے ہوئے چول ، بھت ۔

● **خَصّی** : [أ] کَھسّی ، نمرد ، کھسّی کیتا ہویا ، کُھسرا ، اہ ڈنگر جہدے پتالُو پھہ دِتے جان ۔

● **خُصیہ** : [ع] پتالُو ، ٹٹّا ، کپُورا ۔ **خُصیہ برداری** : [ف] جھولی چُکّی ، خوشامد ، للُو پتُو ، ہاں جی ہاں جی کرنا ۔

● **خَط** : [ع] (۱) خط ، چِٹّھی ، پَتر ۔ (۲) لِکھن دا ڈھنگ ۔ (۳) لِیک ، لکیر ، نشان ۔ (۴) نویں نویں داڑھی ، حجامت ۔ **خط آنا (نکلنا)** : [أ] مساں بِھجنیاں ، داڑھی اُگ پینی ، جوانی چڑھنا ۔ (۲) چِٹّھی آؤنی ۔ **خط و کتابت** : [ف] چِٹّھی چپٹھی ، خط پتّر ، چِٹّھی پتّر ۔ **خط کھینچنا** : [أ] لیک پانی ، لِیکاں واہنیاں ، لائناں کِھچنیاں ۔

● **خَطا** : [ع] بُھل چُک ، غلطی ، پاپ ، گناہ ، قصور ، جُرم ۔ **خطا جانا** : [أ] اُکّ جانا ، کُھنج جانا ، گُھس جانا ، ٹِکانے اُتے نہ اپڑنا ، نشانے تے نہ لگنا ۔ **خطا کار** : [ف] قصور وار ، غلطی کرن والا ، گنہگار ، پاپی ، گُناہی ۔ **خطا ہونا** : [أ] خطا ہونی ، قصُور ہونا ، بُھل ہو جانی ، اُکنا ، کُھنجنا ۔

● **خَطر ، خَطرہ** : [ع] ڈر بَھو ، خطرہ ، بَھے ، آفت ، اوکھ ، اُکھیائی ۔ **خطرہ مول لینا** : [أ] آفت سہیڑنی ، بلا گل پا لینی ، آپنے آپ نو آپ وخت وچ پا لینا ۔ **خطرے میں ڈالنا** : [أ] خطرے وِچ پانا ، آفت وچ پھسانا ، جان عذاب وچ پا دینی ۔

● **خَطیر** : [ع] ڈھیر ، چوکھا ، بہت ۔

● **خَفا** : [ف] ناراض ، رِنج ، تِڑنگ ، غصّے وچ ، رُسیا ہویا ۔ **خفا ہونا** : [أ] خفا ہونا ، رُسنا ، نراض ہونا ، غصے ہونا ، رِنج ہونا ،

تَیڑنگ ، خفگی جھاڑنی ، تلخی وچ آؤنا ، بُرا منانا ۔

● خِفّت : [ع] شرمندگی ، شرم ، خِجالت ، نموشی ۔ خِفّت اُٹھانا : [أ] بھیڑیاں پینا ، کچّا ہو جانا ، شرمندہ ہونا ، ٹِھٹھ ہونا ، شرم نال پانیوں پانی ہونا ۔

● خَفقان : [ع] دل دی دھڑکن ، گھبرا ، مالی خولیا ، سُدا ، وہم ، جھلّ ۔

● خفگی : [ف] غُصّہ ، روسا ، ناراضی ، کھپّا ، اوازاری ۔

● خفی : [ع] گُجھّا ، ہولا ، لُکواں ، مہین ، بریک (لِکھائی) ۔

● خفیف : [ع] (۱) ہولا ، سُبک ۔ (۲) شرمندہ ، پِینا ہیٹا ۔ (۳) بے مُلّا ، نِقدار ۔ (۴) گھٹّ ، تھوڑا ۔

● خُفیہ : [ع] لُکیا ہویا ، چُھپا ہویا ، پڑدے وچ ، نظروں اُہلے ، گُجھّا ، گُجھّے اُہلے (اوہلے) ، چھپ کے ، اندر گتی ۔

● خَلا : [ع] پاڑ ، کھپّا ، پُلاڑ ۔

● خَلاص : [ع] خلاص ، ازاد ، قیدوں چھٹیا ہویا ۔ خَلاص ہونا : [أ] چھٹّنا ، چھٹکارا مِلنا ، ازاد ہونا ، بال جن لینا ۔

● خُلاصہ [ع] : وِچلی گل ، چون ، اصل مطلب ، نچوڑ ، ستّ ، خلاصہ ، چونویں خبر ۔ خُلاصہ کرنا : [أ] چون چُننی ، ستّ کڈھنا ، خلاصہ بنانا ، تتّ کڈھنا ، نچوڑ کڈھنا ۔

● خَلاصی : [أ] (۱) چھٹکارا ، ازادی ، خلاصی ۔ (۲) تمبُو لان والا پانڈی ، قُلی ۔ خلاصی پانا : [أ] چھٹکارا مِلنا ، ازاد ہونا ، چھُٹ جانا ، نجات پانی / مِلنی ۔ خلاصی کرنا : [أ] کھہڑا چھڈّنا ، پِچّھا چھڈّنا ، مگروں لہنا ، جان چھڈ دینی ۔

● خِلاف : [ع] اُلٹا ، مخالف ، اُلٹ ، خِلاف جھوٹھ ۔ خلافِ دستور : [ف] رِیتوں باہرا ، رواج تو اُلٹ ، قانون دے خلاف ۔ خلافِ طبع : [ع] سُبھا دے اُلٹ ، طبیعت دے خلاف ، مرضی توں باہرا ۔ خلافِ عقل : [ف] عقلوں باہری ، اَنہونی ، جھوٹھ ، یاوی گل ۔ خِلاف ہونا : [أ] مخالف ہونا ، اُلٹ چلنا ، پلٹ جانا ، دُشمن ہو جانا ، ویری بن جانا ۔

● خِلال : [ع] دندکُھرچنی ، خِلال ۔

● خَلجان : [ع] چُبھک ، چِنتا ، فِکر ، اندیشہ ، چِنتا ، آچوی ۔

● خُلد : [ع] جنّت ، باغ ، بہشت ۔ خلد آشیان : [ف] بہشتی ، جنتی ، سُرگواسی ، بہشت واسی ۔

● خَلِش : [ف] رڑک ، چُبھک ، مٹّھی مٹّھی پِیڑ ، چوبھ ، چسک ، اَوکھ ۔

● خِلعت : [ع] سروپا ، جوڑا ، بخشش دا جوڑا ۔

● خَلف : [ع] پُتّر ، سُلگ پُتّر ۔

● خَلق : [ع] خلقت ، لوک ، لوکائی ۔

● خُلق : [ع] عادت ، خصلت ، مِلن ساری ،

سلوک ، مروّت ، میل ورتارا ، چنگا سبھا ۔
خلق والا : [أ] چنگے سبھا والا ، ہس مکھ ، ملنسار ، حب والا ، ملاپڑا ۔

● خلقت : [ع] مجمع ، خلق ، بھیڑ ، لوک لکائی ، آدم ۔

● خلل : [ع] روک ، اڑچ ، فتور ، وگاڑ ۔ خلل آنا : [أ] خلل آؤنا ، فتور آؤنا ، فرق پینا ، کم وگڑنا ، اٹکا پینا ، رخنہ پینا ۔ خللِ دماغ : [ف] دماغ دا وگاڑ ، فتور ، مالیخولیا ، سدا ، دماغ دی خرابی ، پاغل پنا ۔

● خلوت : [ع] (۱) کلّ ، اِکلّ ، اِکلواسا ، اِکلوانجا ، تنہائی ۔ (۲) وہل ۔ (۳) لکا ۔ (۴) اُہلا ۔ خلوت گاہ : [ف] اکلواسا ، اکلوانجا ، کلّ ، اِکلا تھاں ۔ خلوت گزیں (خلوت نشیں) : [ف] گوشہ نشین ، کِیلا ، کلخورا ، گوشے بیٹھا ، کلاّ بہن والا ۔

● خلوص : [ع] (۱) حق سچ ، سچیائی ۔ (۲) سچی دوستی ، سچا پیار ، من دی سانجھ ۔ (۳) سادگی ، صفائی (دل دی) ۔

● خلیج : [ع] کھاڑی ۔

● خلیدگی : [ف] چبھولا ، چوبھ ، رڑک ۔

● خلیق : [ع] ملاپڑا ، سبھاؤ ، ہس مکھ ، خلق والا ، ملنسار ، کھڑے متھے ملن والا ، سجن ، چنگے ورتارے والا ، آدربھا کرن والا ۔

● خم : [ف] ونگ ، ٹیڈھ ، کبّ ، جھکا ، آڈ ، کوڈ ۔ خم دار : [ف] ڈنگا ، ونگا ، ٹیڈھا ، جھکیا ہویا ، کوڈا ۔ خم کھانا : [أ] ڈرنا ، سہمنا ، لفنا ، کُڑ جانا ، دھوں جانا ، جھوک یا جھول کھانی ، کُبّا ہو جانا ۔ خم نکالنا : [أ] ڈِنگ کڈّھنا ، سِدھّا کرنا ، سوارنا ، ول ونگ کڈّھنا ، سوت کرنا ، وٹ کڈھنے ۔

● خُم : [ف] مٹّ ، مٹّی ، گھڑا (شراب وغیرہ دا) ۔

● خمار : [ع] خماری ، گھوکی ، جھوک ، ٹوٹ ، نشہ لہن مگروں دی ٹوٹ ، مستی ، مغروری ، مستیوا ۔ خمار آلودہ : [ف] نشے وچ گُتّا ہویا ، گُٹ ، جھُو نیندر پئی آؤندی ہووے ، نیندر نال بھریا ہویا ، مست ، متوالا ۔ خمار توڑنا : [أ] نشہ لاہنا ، سُرت دوانا ، تروٹک توڑنا ۔

● خمیازہ : [ف] (۱) آکڑی ۔ (۲) وٹّا ، بدلا ۔ (۳) افسوس ، تکلیف ، شرمندگی ، کیِتا پانا ۔ خمیازہ اُٹھانا (بھرنا ، بھگتنا) : [أ] بدلا ملنا ، کیِتا پانا ، شرمندا ہونا ، گھاٹا پانا ۔

● خمیدگی : [ف] کُب ، جھکا ، جھول ، لِفا ۔ خمیدہ : [ف] جھکیا ہویا ، مڑیا ہویا ، کُبّا ، کوڈا ، ٹیڈھا ، ڈِنگا ۔

● خمیر : [ع] (۱) خمیر ، اُبال ، آٹے دا پھلا یا اُبال ، اصلا ، پھلایا ہویا آٹا/ میدہ ۔ (۲) سبھا ، مزاج ، طبیعت ۔ (۳) مِٹی ، جسم دی مٹی ۔ خمیر بگڑنا : [أ] پھٹ جانا ، بو پینی ، اصلے وچ فرق آؤنا ، خمیر وگڑ جانا ، خاندانی شرافت دے اُلٹ ورتارا کرنا ، بُرے لچھّن پھڑنے ۔

● خنّاس : [ع] بد روح ، شیطان ، بدر راہی تے لان والا ، کُراہے پان والا ، شرارتی ،

حرام زادہ ، بخیل ، مرُدود ۔

● خنجر : [ع] خنجر ، کٹار ، کٹاری ۔

● خنجری : [ف] کھنجری ، نکی ڈپھ ، ڈپھلی ۔

● خندق : [ع] کھائی ، کھوہ ، ٹویا ، قلعے دوالے پٹی ہوئی کھائی ۔

● خندہ : [ف] ہسدا ہویا ، ہاسا ، ہسنا ، مسکانا ۔ خندہ پیشانی : [ف] کِھڑیا متھا ، ہس مکھ صورت ، خوش خوش چہرہ ۔ خندہ رو : [ف] ہس مکھ ، مِلاپڑا ، مِلنسار ، خوش مزاج ۔

● خِنزِیر : [ع] سور ، اونڈھا ، باہرلا ، بد ، پلیت جانور ۔

● خُنک : [ف] ٹھنڈا ، سرد ، سردی ، ٹھنڈ ، ٹھنڈا موسم ۔ خنکی : [ف] ٹھنڈ ، سردی ، ٹھنڈی رت ۔

● خو : [ف] عادت ، خصلت ، خو ، سبھا ، ورتب ، بان ۔

● خواب : [ف] سفنہ ، خواب ، وہم ، بھلیکھا ۔ خواب آلود : [ف] نیندر دا بھریا ہویا ، نیندراولا ، نیندر متا ۔ خوابِ خرگوش : [ف] ( ) گوڑھی نیندر ، غفلت دی نیندر ، گھوکی ۔ (۲) بے خبری ، بے سرتی ۔ خوابیدہ : [ف] ستا ہویا ، غفلت وچ ، بے خبر ، بے دھیان ، نیندرال ۔

● خواجہ سرا : [أ] کھسرا ، ہیجڑا ، ہیڑا ۔

● خوار : [ف] [خار] کھجل ، خوار ، اوارہ ، پریشان ، ذلیل ، نقدار ، بے عزت ۔ بے اعتبار ۔

خوار کرنا : [أ] خوار کرنا ، کھجل کرنا ، پریشان کرنا ، بھنڈنا ، ذلیل کرنا ، بدنام کرنا ۔

خواری : [ف] بے عزتی ، بے پتی ، رسوائی ، بھنڈی ، ہتک ، خواری ، نکھیدی ۔

● خواست گار : [ف] چاہوان ، منگن والا ، عرض کرن والا ، سوالی ، سوال لے کے آون والا ۔ خواستگاری : [ف] عرض ، مِنت ، ترلا ، درخواست ، خواہش ، چاہ ، رِیجھ ، ساک لین دا سوال ۔

● خواص : [ع] (۱) اُچیچے وڈے یا اُچیرے لوک ۔ (۲) خاصیتاں ، گُن ، اثر ، تاثیر ۔

● خوان : [ع] (۱) سِینی ، ٹرے ، تھال ، پرات ، چنگیر ، طباق ۔ (۲) دسترخوان ۔

● خوانچہ : [ف] چھابا ، چھابڑی ، کھارا ، ٹوکری ۔

● خواندگی : [ف] پڑھائی ، پڑھنا ، تعلیم ، پڑھت ۔ خواندہ : [ف] پڑھیا لکھیا ، پڑھیا ہویا ، سدیا ہویا ، بلایا ہویا ۔

● خواہ : [ف] بھاویں ، چاہے ، من منے تے ۔ (۲) خواہش ، چاہ ۔ خواہ مخواہ [ف] ۔ خواہی نخواہی : [أ] بدوبدی ، خاہ مخواہ ، دھکو متلی ، بِن بلائے ، مجبوری نال ، ان چاہے جی نال ، جکو تکی نال ۔ خواہاں : [ف] چاہوان ، خواہش کرن والا ، لوڑوند ، چاہنار ۔

● خواہر : [ف] بھین ۔ خواہر زادہ : [ف] بھانجا ، بھنیوال ۔

● خواہش : [ف] چاہ ، لوڑ ، چا ، رِیجھ ، مرضی ، اُلیل ، مراد ۔ خواہشِ نفسانی : [ف]

َشہ َوت ، ویگ ، مستی ، آٹھا ، ُہشیاری ۔ **خواہشمند :** [ف] ضرورت وند ، چاہوان ، چاہن ہار ، چاوان َمتّا ، لوڑوند ۔

● **ُخوب :** [ف] چنگا ، َاچّھا ، خوبصورت ، َجچوان ، سوہنا ، من پسند ، پیارا ، بھلا ۔ **خوب ُرو :** [ف] چنگی شکل والا ، خوبصورت ، سوہنی ، پری ورگی ، ُمونہ ِچت لگدی ، َچّن ُمکھی ، سوہنے َنین نقشاں والی / والا ، معشوق ۔ **ُخوبصورت :** [ف] سوہنی ، من بھاؤنی ، خوبصورت ، َچّن ُمونہا ، پیارا ، من موہنا ۔

● **ُخوبانی :** [ف] ُخرمانی ۔

● **ُخوبی :** [ف] گ ُن ، َچنگ ، َچنگیائی ، َوڈپّ ، ِصفت ، بھلا ، سہ ّپن ، وڈیائی ، وادھا ۔

● **ُخود :** ُخد ، آپ ، آپے ، آپو ، آپنے آپ ۔ **خود بخود :** [ف] اپنے آپ ، آپ ُسہارے ، آپو ، آپے آپ ، کیتیاں باجھ ، تقدیریں ، ربّوں ، آپنے سبھاتھوں ، بے روکیاں ، بن ُبلایاں ۔ **خود بینی ، خود پرستی :** [ف] غرور ، َہنکار ، فخر ، مان ، خودی ، تکبّر ۔ **خود پسند :** [ف] مغرور ، آکڑیا ہویا ، آپنی َتیں وچ رہن والا ۔ **خود پسندی :** [ف] آکڑ ، تکبّر ، غرور ، من منی ۔ **خوددار :** [ف] غیرت مند ، آن انکھ والا ، بھارا گورا ، آپنے آپ تے قابو رکھن والا ۔ **خود داری :** [ف] آن ، انکھ ، غیرت ، بھارا گورا ہونا ، فضول حرکتاں توں بچنا ۔ **خود رفتگی :** [ف] بے ہوشی ، بے خبری ، بے سُرتی ، آپنے وس وچ نہ ہونا ۔ **خود ستائی :** [ف] آپنی وڈیائی ، آپنی تعریف آپنی صفت ۔ **خود سری :** [ف] آکڑ ، ِضد ، َہٹّھ ، آڑی ، من مرضی ، ِسڈّا ۔ **خود غرض :** [ف] مطلب دا یار ، آپنا کم کڈھن والا ، مطلبی ، غرض دا بندہ ۔ **خود غرضی :** [ف] لالچ ، آپنی گوں ، آپنے مطلب نال مطلب رکھنا ، آپنا َفیدا تکنا ۔ **خود فراموش :** [ف] بے دھیانا ، بے خبرا ، بے ُسرتا ، غافل ۔ **خود ک ُشی :** [ف] خود کشی ، پھاہ ، آپنے آپ ُنو مار َلینا ، آپنی جان آپ گوانی ، ِجویں پھاہ لے مرنا ۔ **خود نمائی :** [ف] گٹھائی ، ِوکھاوا ، ِوکھالا ، ُسکیاں پھونڈاں ، َپینکڑ ۔ **خودی :** [ف] خودی ، َتیں ، غرور ، تکبّر ، بدمزاجی ، آکڑ ، من دی موج ۔

● **ُخوراک :** [ف] (۱) کھانا دانا ، روزی ، روٹی ُٹکر ، غذا ، ان پانی ، بھتا ۔ (۲) سفر خرچ ، (۳) َپٹّھا دتّھا (ڈنگراں دا) ۔ (۴) چوگ ، چوگا (ِچڑیاں َجن َوراں دا) ۔

● **ُخورد ُبرد :** [ف] َوڈھ ُٹک ، َوڈھتّی ُٹکی ، غبن ، بے ایمانگی ، خیانت ۔

● **خوش :** [ف] (۱) خوش ، َہسدا َوسدا ، من کیھڑیا ، پرسن ، چائیں بھریا ، راضی ، تندرست ، ُسکھی َنو بر َنو ، چنگا ، نرویا ، نہال ، ہریا بھریا ۔ **خوشا :** [ف] ہلّے ، ہل ہل ، واہ ! َدھن ۔ **خوش آمدید :** [ف] راضی آئے او ، جی آیاں ُنو ، جم جم آؤ ۔ **خوش اُسلوبی :** [ف] َچج ، ُسچج ، چاج ، ُسڈھب ، گ ُن ، ڈھب ۔ **خوش الحان :** [ف] سوہنی واج والا ، ِمٹّھی تے ُسریلی واج والا ، ُسر وچ گؤن والا ، ُسریلا ۔ **خوش اندام :** [ف] سوہنے ُجثّے والا ، بن دا تن دا گبھ ُرو ، خوبصورت ، ُسڈیلا ، سڈول ، سوہنی شکل والا ۔ **خوش باش :** [ف] خوش جی ُوڑا ، بے فکرا ، ہس ُمکھ ۔ **خوش بخت :** [ف] کرماں والا ، ُسکھی ، خوش نصیب ، بختاں والا ، بھاگیں بھریا ، بھاگاں والا ۔ **خوش بختی :** [ف] خوش نصیبی ، خوش

قسمتی ، چنگے بھاگ ، اُچّے بخت ۔ **خوشبو :**
[ف] خشبو ، مہک ، لپٹ ، باس ۔ **خوشبو دار :**
[ف] خشبو والا ، مہک والا ، باس بھنّا ،
عطر بھنّا ، چنگی بو والا ۔ **خوش پوش/پوشاک :**
[ف] چٹ کپڑیا ، ٹچن ٹیٹ ۔ **خوشحال :** [ف]
ہسدا وسدا ، پرسن ، چنگے حال والا ، سُکھالا ،
سوکھا ، کھاندا پیندا ، مال دار ۔ **خوش حالی :**
[ف] سُکھل ، خوشی ، رنگ ، وسیبا ، سوکھا ہونا ،
مالدار ہونا ، رج کج ، وس رس ۔ **خوشخبری :**
[ف] چنگی خبر ، خوشی دی خبر ، خوشخبری ،
سُلکھنی دس ۔ **خوشدامن :** [ف] سس ۔
خوش ذائقہ : سوادلا ، سوادی ، لذّت والا ،
مزیدار (کھانا) ۔ **خوش سلیقہ :** [ف] سُچجّا ،
سُچجّی ، سُگھّڑ ، چج ڈھب والا/والی ۔ **خوش
طبع :** [ف] موجی ، مست اَلست ، لہری ،
ملاپڑا ، کسے نوں ہس کے ملن والا ، زندہ دل ،
ہسنا وسنا ، جی دار ، جی والا ۔ **خوش فہمی :**
[ف] بُھلیکھا ، بُھلّ ، پھلوہنی ، پھلاوا ۔
خوشگوار : [ف] سوادلا ، مزے دار ، من پسند ،
سُہاندا ، سُہنا ، من بھانا ۔ **خوش نصیب :**
[ع] بھاگوان ، خوش بخت ، بختاں والا ، خوشحال ،
بختاور ، بھاگیں بھریا ۔ **خوشنما :** [ف] سوہنا ،
سُہاواں ، جچواں ، پیارا ، من کھچواں ۔
خوشنمائی : [ف] سُہپّن ، سجوت ، چمک ،
دکّھ ، پھبّ ، بھڑک ۔ **خوشامد :** [ف]
چاپلوسی ، جھوٹھی صفت ، اولو پوپو ،
پھپھڑے ، لواساپی ، لیسیاں ۔ **خوشامد کرنا :**
[ا] لیسی لانی ، لٹو پٹو کرنا ، بھرماؤنا ،
پھلاؤنا ، جھولی چُکنی ، پھپھڑے لانے ،
مکھّن لانا ، جھوٹھے لاڈ کرنے ، سکھنے
مونہہ واری جانا ، گدوں کُھرکی کرنی ،
منت ترلا کرنا ، جی حضوری کرنی ، جھوٹھی
موٹھی وڈیائی کرنی ، مگر مگر ٹردیاں پھرنا ۔
خوشامدی : [ف] پھپھڑے ہتّھا ، فریبی ،
وڈیاؤ ، لیسیا ، مُوہ مُو ٹھگنی ، کُشامدی ،
جھولی چُک ، بہت خوشامد کرن والا ۔

● **خوشہ :** [ف] (۱) سِٹّا ، چھلّی ، مُنجر ۔
(۲) انگور دا گچھّا ۔

● **خوشی :** [ف] خوشی ، چاہ ، چا ، موج ،
من دی لہر ، مرضی ۔ **خوشی خوشی (خوشی سے) :**
[ا] بڑے چا نال ، سر متھے تے ، خوشی نال ،
جم جم ، ریجھاں نال ۔

● **خوف :** [ع] ڈر ، اندیشہ ، ہول ، دھڑکو ،
بھو ، بھے ۔ **خوفزدہ :** [ف] ڈریا ہویا ، ڈہلیا
ہویا ، پریشان ، سہمیا ہویا ، ڈردا ماریا ۔ **خوف
کھانا** [ا] ڈرنا ، ڈہلنا ، یرکنا ، ہول پینا ۔
خوفناک : [ف] ڈراؤنا ، بھو بھریا ۔

● **خول :** [ہ] چھلڑ ، کھولڑ ، نیام ، غلاف ،
چھلکا ۔ **خول چڑھانا :** [ا] اُچھاڑ چاڑنا ، کھوپے
پانے ، غلاف چڑھانا ۔

● **خون :** [ف] (۱) رت ، لہو ، خون ۔ (۲)
قتل ۔ (۳) قتلام ۔ **خون آلود :** [ف] رتّو رت ،
لہو لُہان ، رت بھنّا ، لہو نال لبڑیا ہویا ۔

● **خویش :** [ف] آپنا ، سکا ، رشتے دار ، آپنا
آپ ۔

● **خیابان :** [ف] کیاری ، پُھلواڑی ۔

● **خیال :** [ع] (۱) دھیان ، سوچ ، خیال ،
وہم ، وچار ، سوجھ ۔ (۲) نیت ، مرضی ۔ (۳)
لہر ، پُھر ، موج ۔ (۴) جھل ، ضبط ۔

خیال ِ خام : [ف] ُبھلیکھا ، ُبھـّل ، کچـّی سوچ ۔ خیال رکھنا : [اُ] (۱) یاد رکھنا ۔ (۲) خیال رکھنا ۔ دھیان رکھنا ۔ **خیال کرنا :** [اُ] خیال کرنا ، خیال وچ لیانا ، لحاظ کرنا ، دھیان کرنا ، سوچنا ، فکر کرنی ، قیاس کرنا ، منصوبہ بنانا ۔ **خیال نہ رہنا :** [اُ] ِوسـّر جانا ، ُبھل جانا ، چیتے نہ رہنا ، چیتا ُبھلنا ، ِچت چیتے نہ رہنا ۔

● **خیانت :** [ع] غبن ، بد دیانتی ، بے ایمانی ، چوری ، امانت دا مال دب لینا یا اُہدے وچوں کجھ ٹک لینا ۔ **ِخیانت کرنا :** [اُ] َبیمانگی کمانی ، بے ایمانی کرنی ، غبن مارنا ، امانت دے مال وچوں چوری کرنی ، غبن کرنا ، سال مار لینا ، گھاؤ گھپ کرنا ، بددیانتی ورتنی ۔

● **خیر :** [ع] َخیر ، َخیر ِمہر ، **خیرات** ، نیکی ، َبھلیائی ، بہتری ، برکت ، ُسکھ ساند ، چنگیائی ۔ **خیراندیش :** [ف] خیر خواہ ، بھلا چاہن والا ۔ **خیرباد کہنا :** [اُ] ُرخصت کرنا ، ِودیا کرنا ، ہمیش لئی چھـّڈ دینا ، تیاگنا ۔ **خیرو عافیت :** [ف] ُسکھ ساند ، خیر مہر ، خیر خیریت ۔ **خیرو عافیت سے :** [اُ] ُسکـّھیں ساندیں ، خیریں ِمہریں ، خیر نال ۔

● َ**خیرات :** [ع] خیرات ، دان ُپن ، صدقہ ۔

● ِ**خیرگی :** [ف] ُچنـّھ ، ُچنھیائی ، ُچچ ۔

● ِ**خیرہ :** [ف] ُچنـّھا ، بے حیا ، اَنجھکـّ ، بدید ۔ **خیریت :** [ف] خیر ِمہر ، ُسکھ ساند ، خیر ُسکھ ، سلامتی ، َخیر ، نیکی ، بھلیائی ۔

● **خیمہ :** [ع] خیمہ ، تمبُو ، َچھولداری ۔

داب : [ہ] (۱) داب ، دبا ، اُتلا زور ، بھار ، بوجھ ۔ (۲) رعب ، دابا ، دبدبا ۔ (۳) چھاپ ، اک پاسے دا چھپنا ۔ (۴) پیڑیا جانا ۔ (۵) کل وچوں اِک وار نکلنا ۔ (۶) ڈھنگ ۔ (۷) پرھیا ، ریت ، طریقہ ، طور ۔ **داب بٹھانا** : [ہ] دبا پانا ، دھونس دینی ۔ **داب دینا** : [ہ] (۱) دب دینا ۔ (۲) دفنا دینا ۔ **داب رکھنا** : [ہ] مسّل مارنا/مارنی ، دب لینا ، دبی رکھنا ، دھکے نال قبضہ کرنا ۔ **دابنا** : [ہ] (۱) دبّنا ، گڈنا ، دفن کرنا ۔ (۲) مسّل مارنی ۔ (۳) مٹھی چاپی کرنی ۔

داتا : [ہ] دین ہارا ، بخشش کرن والا ، دین والا ، سخی ، دیالو ، خدا ، مہربان ، دیاوان ۔

داخل : [ع] اپڑُو ، نال دا ، نال ، برابر ، ساواں ۔ **داخلہ** : [ع] ڈھوئی ، سپردگی ، حضوری ، ڈھو ، وڑنا ، اجازت ۔

داد : [ہ] کھُرک ، خارش ، دھدری ، دھدر ، چھپاکی ، دھرپٹھڑ ۔

داد : [ف] عدل ، انصاف ، بخشش ، فریاد ، شابش ، واہ واہ ، دت دات ۔ **دادِ عیش دینا** : [اُ] نہال ہونا ، موجاںماننیاں ، لوشے گاشے لانے ، عیش کرنی ۔ **داد فریاد** : [اُ] داد فریاد ، دہائی ، نالش ، پچھ پرتیت ، واویلا ، عدل انصاف ۔ **داد کو پہنچنا** : [اُ] فریاد سننی ، نیا (نیاں) کرنا ، زیادتی دا اُپا کرنا ۔ **داد گستری** : [ف] نیا ، نبیڑا ، انصاف ۔ **داد لینا** : [اُ] انصاف منگنا ۔ نیا چاہنا ۔ **داد نہ فریاد** : [اُ] داد نہ فریاد ، اَنّھ ، اَنھیر ، ظلم ۔

دادھیال : [ہ] دادکے ، دادک وال ۔

دار : [ع] (۱) گھر ، جگہ ، مکان ، کوٹھا ۔ (۲) [ہ] پھاہی ، سولی ، پھانسی ۔ **دارُالاقامہ** : [ع] رہن گھر ، ٹھاہر ، ٹکانا ۔ **دارُالامن** : [ع] امن دی تھاں ، سکھ دا گھر ۔ **دارُالبقاء (دارُالآخرت)** : [ع] اگلا جہان ، پرلوک ۔ **دارُالحکومت (دارُالخلافہ ، دارُالسلطنت)** : [ع] حکومت دا گھر ، راج گدی ، راج گھر ، راج دھانی ۔ **دار پر کھینچنا / چڑھانا** : [اُ] سولی اُتے ٹنگنا ، پھاہے لانا ، پھانسی دینی ۔

دارائی : [ف] راج ، مالکی ، خدائی ۔

دارچینی : [ف] دال چینی ۔

● **دارُو** : [ف] دوا ، اُپا ، علاج ، بَـرُود ، شراب ، نشہ پانی ، اکھ دی دوائی ۔

● **دارودرمن** : [اُ] دوا درمل ، علاج اُپا ، ٹونا ٹوٹکا ۔

● **داروغہ** : [ت] (۱) دروغا ، راکھا ، نگران ۔ (۲) تھانیدار ۔ (۳) انتظامی آدمی ، نِکا افسر ۔ (۴) سردار ۔

● **داروگیر** : [ف] پھڑاپھڑی ، کِھچ دَھرُوہ ۔ پُچھ گِچھ ۔

● **دار ومدار** : [ف] دار و مدار ، سہارا ، آسرا ، وسیلہ ، بنا ، خاطر ، خدمت ۔

● **داری** : [ف] (۱) لونڈی ، باندی ، نوکر ۔ (۲) خاطر ، خدمت ، ٹہل ، سیوا ، سیوا داری ۔

● **دارَین** : [ع] دوویں جہان ، اِہ تے اگلا جگ ۔

● **داس** : [ہ] (۱) گولا ، چیلا ، چاکر ، ٹہلیا ، سیوا دار ، چیرا ۔ (۲) داتری ۔ **داسی** : [ہ] ٹہلن ، گولی ، بندی ، نوکرانی ، چیری ۔

● **داستان** : [ف] کہانی ، قصہ ، ہوئی بِیتی ، واپری ، سِر ورتی بات ۔

● **داشت** : [ف] رکھّھ ، رکھا ، راکھی ۔ **داشت کرنا** : [اُ] راکھی کرنی ۔ **داشتگی** : [ف] (۱) دھریوا ۔ **داشتہ** : [ف] دھریل ، رکھیلی ، یارنی ۔

● **داعی** : [ع] (۱) سّدن والا ۔ (۲) خیر منگدا ۔ **داعیہ** : [ع] ٹھیکا ، زور ، دعوا ، مَنگ ۔

● **داغ** : [ف] (۱) دھبّا ، ڈبّ ، چٹاک ، نشان ، دانگ ، نشانی ۔ (۲) بدنامی ، کلنک ، کالک ، عیب ۔ (۳) زخم ۔ (۴) نقصان ۔ (۵) تڑکا (گھیو/تیل دا) ۔ (۶) رنج ، غم ، ساڑا ۔ **داغ اُبھرنا** : [ہ] داغ نواں ہونا ، زخم اُچڑنا ، دُکھ سجرا ہو جانا ۔ **داغ پڑنا** : [ہ] داغ پَینا ، نشان لگنا ، نِیل پے جانا ۔ **داغِ جگر** : [اُ] دِل دا پھٹّ ۔ **داغ دار** : [ف] (۱) داغاں والا ، داغو داغ ، ڈبّ کھڑبّا ۔ (۲) چِترمّا ۔ (۳) سڑیا ہویا ۔ (۴) عیب دار ، داغی ، جہنے قید بُھگتی ہووے ۔ **داغ دینا** : [ہ] ڈمّھنا ، ڈمّھ لانا ، ساڑنا ، اُوسنا ۔ (۲) داغنا ، توپ چلانی ۔ (۳) رنجانا ۔ **داغ کھانا** : [اُ] داغ سہیڑنا ، دُکھ سہنا ، سٹّ پھیٹ کھانی ۔ **داغ لگانا** : [ہ] (۱) داغی کرنا ، داغنا ، داغ لانا ، ڈمّھ لانا ۔ (۲) اُج لانی ، بھنڈنا ۔ **داغ لگنا** : [اُ] (۱) داغیا جانا ۔ (۲) بدنام ہونا ، وٹّا لگنا ، اوج لگنی ۔ (۳) گھاٹا پَینا ، ٹوٹ آؤنی ۔ **داغ مِٹانا** : [اُ] داغ میٹنا ، کالک دھونی ، دھونے دھونا ۔

● **داغ بیل** : [اُ] (۱) بُنیاد ، مُنیاد ، نشان ، مُڈھ ، نِینہ (نِیہ) ، اُسارا ۔ **داغ بیل ڈالنا** : [اُ] مُڈھ بنّھنا ، مِتھنا ، نِیہ رکھنی ۔

● **داغنا** : [اُ] ڈمّھ لانا ، آتشبازی چلانی ، بندوق یا توپ چلانی ۔

● **دافع** : [ع] توڑ ، اُپا ۔

● **داکھ** : [ہ] داکھ ، داخ ۔

● **دال دلیا** : [ہ] دال دلیا ، رُکھّی مِسّی ۔ **دال روٹی سے خوش** : [ہ] رَجیا پُجیا ، سَوکھا ۔ **دال گلنا** : [اُ ہ] دال مچ جانا ، کم سِرے چڑھنا ، کم بن جانا ، وَس لگنا ۔ **دال میں کالا کالا ہونا** :

[ہ] دال وِچ کالا ہونا ، گل کُھڑکنی ، کھوٹ دا شک پینا ۔ **دال نہ گلنا** : [ہ] وس نہ چلنا ، کم نہ بننا ۔

● **دالان** : [ف] دلان ، تیردرا ۔

● **دام** : [ہ] (۱) مُل ، قیمت ، نقدی ۔ (۲) بھاہی ۔ (۳) چھل ، فریب ، جھانسا ۔ **دام اُٹھنا** : [ہ] کسے شے دا وِک جانا ، پیسے وٹے جانے ، لاگت وصول ہو جانی ۔ **دام بچھنا** : [ہ] (۱) جال وِچھانا ، بھاہی لانی ۔ (۲) دغا کرنا ۔ **دام بھر پانا** : [اُ] مُل وٹ لینا ، لیکھا پاک ہونا ، پورا رُپیّا لے لینا ۔ **دام بھرنا** : [اُ] چٹّی بھرنی ، جرمانا تارنا ، ڈن دینا ۔ **دام پٹ جانا** : [ہ] مُل ٹِکیا جانا ، قیمت پینی ، بھا دسیا جانا ۔ **دام چُکانا** : [اُ] بھا کر لینا ، مُل مکانا ، قیمت تارنی ، خریدنا ۔ **دام دام** : [ہ] کوڈی کوڈی ، دمڑی دمڑی ، پائی پائی ، پیسا پیسا ۔ **دامِ فریب میں پھنسنا** : [اُ] پھیر وچ آؤنا ، دھوکے وچ آ جانا ، اڈّے لگنا ، چھلیا یا ٹھگیا جانا ۔ **دام کھرے کرنا** : [ہ] پیسے وٹنے ، پیسے کھرے کرنے ، قیمت وصول کرنی ، کوئی شے ویچ کے پیسے لینے ۔ **دام لطفہ** : [ع] اُہدی مِہر نِت رہے ۔ **دام میں پھنسانا** : [اُ] پھیر وچ لیاؤنا ، دھوکھا دینا ، ول چھل کرنا ، وس ہیٹھ کرنا ، مکر نال پھاہنا لینا ۔ **دامے درمے قدمے سخنے** : [ف] منوں دھنوں ، دلوں وجھوں ، رُپے پیسے نال ، ہتھیں یا زبانی سہارے بارے آکھدے نیں ۔

● **داماد** : [ف] جوائی ، دماد ، جواترا ، جاونترا ۔

● **داماں** : [ف] دامن ، کنڈھا ، کنّی ، لڑ ، پلّا ، جھولی ۔ **دامن** : [ف] (۱) پلّا ، پلّو ، لڑ ۔ (۲) حرف دا گھیر ۔ (۳) پہاڑ تلّی (نیویں زمین) ۔ **دامن اٹکنا (الجھنا)** : [اُ] پلاّ اڑ جانا ، پلاّ پھس جانا ۔ **دامن اُٹھا کر چلنا** : [اُ] پلاّ چا کے ٹُرنا ، لڑ سمھال کے چلنا ۔ **دامن بچانا** : [اُ] (۱) پلاّ بچانا ، لاگے نہ لگنا ، کنّی کھسکانی ۔ (۲) واہ واسطہ نہ رکھنا ، کسے دھڑے وچ نہ ہونا ۔ **دامن پکڑنا** : [اُ] پلّا پھڑنا ، لڑ لگنا ، پناہ لینی ، مِنت ترلا کرنا ۔ **دامن پھیلانا** : [اُ] جھولی اڈنی ، پلّا وِچھانا ، سوال پانا ، منگنا ، دعا منگنی ، ترلا لانا ۔ **دامن تر ہونا** : [اُ] پلّا بھجنا ، گُناہی ہونا ، پاپی ہونا ۔ **دامن تلے چھپانا** : [مح اُ] پلّے ہیٹھ لُکانا ، پلّا دینا ، پناہ وچ لینا ، آسرا دینا ۔ **دامن جھاڑ کر اُٹھنا** : [ہ] پلّا چھنڈنا ، پھانک ہونا ۔ **دامن جھٹک لینا** : [اُ] پلّا چھنڈنا ، جھٹکے نال پلّا چھڈانا ، پچھا چھڈانا ، آڈ ہو جانا ، اوازار ہو جانا ۔ **دامن چھڑانا** : [اُ] پلّا چھڈانا ، مگروں لاہنا ، پچھا چھڈانا ۔ **دامن سمیٹنا** : [ہ] کنّی کھسکانی ، بِلاّ کرنا ۔ **دامن سے لگنا** : [اُ] لڑ لگنا ، پناہ لینی ، آسرا لینا ۔ **دامن گیر** : [ف] پلّا پھڑن والا ، حاجت منگن والا ، فریادی ، پچھ گِچھ کرن والا ۔ **دامنگیر ہونا** : [اُ] لڑ پھڑنا ، پلّا پھڑنا ، آسرا لینا ۔

● **دامنی** : [ہ] (۱) بجلی ، بِج ۔ (۲) داؤنی ، دونی ۔

● **دان** : [ہ] دین ، پُن ، خیر خیرات ، دات دِت ، خیرات ، بخشش ، ڈھوآ ۔ **دان دہیز** : [ہ] داج ، دہیج ، دِت دات ۔

● **دانا** : [ف] سیانا ، سمجھ دار ، سُوجھ بوجھ والا ۔ **دانا بینا** : [ف] سیانا بیانا ، سمجھدار ، جاندا بُجھدا ، سُوجھ بُوجھ والا ، ہشیار ۔ **دانائی** : [ف] سیانپ ، ہوش ، سمجھداری ، دنائی ، سیانف ۔

● **دانْت** : [ہ] دَند ، دَندے (آرے ، کنگھی ، چکی ، چاقو دے) ۔ **دانت اُکھاڑنا** : [ہ] دند کڈھ دینے ، دند اُکھیڑنے ۔ **دانت بجانا** : [ہ] دند کریچنے ، دنداں نال دند رگڑنا ۔ **دانت بجنا** : [ہ] دند وجنّے ، دندوڑکّا لگنا ، چوکھی سردی نال دند وجنّے ۔ **دانت بھینچنا** : [ہ] دند بِھیڑ لینے ، دند کڑکانے ، دند کریچنے ۔ **دانت پر میل نہ ہونا** : [ہ] اَتّ غریب ہونا ، بُھکھیاں مرنا ، پَلّے کَوڈی نہ ہونی ۔ **دانت پیس کر رہ جانا (پیسنا)** : [ہ] دند پیہ کے رہ جانا ، ڈاہڈا گِچ چڑھنا ، دند پیہنا ، کچیچیاں وٹنیاں ، وٹ کھانا ۔ **دانت تیز کرنا** : [ہ] دند تِرکھّے کرنے ، لالچ کرنی ، حرص ودھانی ۔ **دانت ٹوٹنا** : [ہ] دند بھجّنا ، بھاج پینی ۔ **دانت درد** : [ہ] دند پیڑ ، داڑھ پیڑ ۔ **دانت سے دانت بجنا** : [ہ] دندوڑکّا لگنا ۔ **دانت سے کاٹنا** : [ہ] چکّ مارنا ، دندی وڈھنی ۔ **دانت کاٹی روٹی کھانا** : [ہ] دندیں ٹُکی روٹی سانجھی ہونی ۔ **دانت کٹکٹانا** : [ہ] کچیچیاں وٹنیاں ، وَٹّ کھانے ، دند پیہنا ، چِڑنا ، کَوڑ کھانی ۔ **دانت کھٹّے کرنا** : [ہ] بُھاڑ بھننا ، ڈاہڈی بھاج دینی ، بےوس کر دینا ۔ **دانت نکالنا** : [ہ] دندیاں تے آؤنا ، دندیاں دھرنیاں ۔ **دانتو** : [ہ] دانْدو ، دندلُو ، دندوڑو ۔ **دانتوں سے اُنگلی کاٹنا** : [ہ] دنداں نال اُنگلاں ٹُکنیاں ۔ **دانتوں سے ہاتھ کاٹنا** : [ہ] افسوس کرنا ، پچھتانا ۔

● **دانْتا** : [ہ] دَندا ۔ **دانتا پڑنا** : [ہ] دَندا پینا ، کُھنڈ ہونا ، دھار مرنی ۔ **دانتا کِل کِل** : [ہ] نِت دا پُواڑا ۔

● **دانْتن** : [ہ] داتن ، مسواک ، دند کُوچنی ۔

● **دانْتی** : [ہ] دندی ، داتری ، پیڑ ۔

● **داند** : [ہ] (۱) ڈَن ۔ (۲) اُچھل ٹپّ ۔ (۳) انھیر ، روڑھا ۔

● **دانِست** : [ف] جان پچھان ، خیال ، واقفی ، جاچ ، وِچار ۔ **دانست میں** : [ا] تَکّے ، جاچ وِچ ، بھانے ، جاچے ، واسطے ، لئی ، خیال مُوجب ۔ **دانستہ** : [ف] جان بُجھ کے ، سوچ سمجھ کے ، ویکھدیاں چاکھدیاں ، نیت نال ، جانیا ہویا ، پچھاتا ہویا ۔

● **دانِش** : [ف] سمجھ ، پچھان ، سیان ، علم ، عقل ، دنائی ، سُجھ بُجھ ۔ **دانشمند** : [ف] سیانا ، سمجھ والا ، عقل مند ، ہُشیار ، دانشور ۔ **دانش مندی** : [ف] عقل ، سیانپ ، سمجھ ، دانشمندی ، دنائی ، سُجھ بُجھ ، فہم ۔ **دانشور** : [ف] سیانا ، دانا ، عقلمند ، سمجھ والا ، سُوجھ بُوجھ والا ۔

● **دانْگ** : [ف] پاسا ، دا ، ہتھ ، بنّا ، طرف ، کُونٹ ۔

● **دانوں (داؤں)** : [ہ] دا ، چال ، چالا ، چَھل ، دوکھا ۔

● **دانہ** : [ف] (۱) دانا ، دانہ ۔ (۲) اَنّ ، اناج ۔ (۳) بی ، بیج ، تخم ، کَنّ ۔ (۴) مَنکا ۔ (۵) ماتاں دا دانا ۔ (۶) پھِمنی ۔ **دانہ پچھانا** : [ہ]

دانے کِھلارنے ، بِی سُٹنا ، چوگا پانا ، چوگ کِھلارنی ۔ **دانہ بندی :** [اُ] کَچھ ، کچی مینتی (کھڑی کھیتی دی) ۔ **دانہ پانی :** [ہ] دانہ پانی ، انّ پانی ، انّ جل ، روٹی پانی ، رزق بھاگ ، چوگ ، چوگا ، دانہ پھکّا ، کھاہد خوراک ۔ **دانہ پانی اُٹھنا :** [ہ] انّ پانی مُکنا ، دانہ پانی نِبڑ جانا ، مر جانا ، دیس چھڈ جانا ۔ **دانہ دُنکا :** [اُ] (۱) دانا دُنکا ، ان اناج ، دانہ دُونا ، چوگا ، اک ادھا دانا ۔ (۲) نِکیاں پِھمنیاں ۔ **دانے نِکلنا :** [اُ] پِھمنیاں نکلنیاں ، ماتا نکلنی ۔

● **داوَر :** [ف] منصف ، نِیائی ، اللہ ، حاکم ، بادشاہ ۔

● **داہنا (دایاں) :** [ہ] سجّا ، سِدّھا ، سِدّھے ہتھ دا ۔

● **دائرہ :** [ع] (۱) گھیر ، گھیرا ، گول چکّر ، چکّر ، کُنڈل ۔ (۲) محلہ ۔ (۳) دارا ، ڈیرہ ، ٹولا ، مجلس ۔

● **دائم :** [ع] نِت ، روز ، ہر ویلے دا ، ہمیش دا ، سدا بہار ، سدا دا ۔ **دائماً :** [ع] نِت ، ہر وقت ، سدا ، ہر گھڑی ، ہمیش لئی ، ہمیش ۔ **دائمُ المرض :** [ع] سدا دا روگی ، جنم روگی ، نِت دا بیمار ، ''ہسّا'' ۔ **دائمی :** [ف] نِت دا ، سدا توں ، ہمیش لئی ۔

● **دائن :** [ع] ہُدار دین والا ، لہنے دار ، دے دیال ۔

● **داؤ :** [ہ] دا ، واری ، چھَل ، چلاکی ، وَل ۔ **داؤ پر چڑھنا :** [ہ] اڈے لگنا ، دھڑے چڑھنا ، ڈھاہے چڑھنا ، قابو آؤنا ، ہتھ آؤنا/ لگنا ، دا تے لگ جانا ۔ **داؤ پر رکھنا :** [ہ] مار تے رکھنا ، بازی لانی ، بُردو بُردی کھیڈنا ۔ **داؤ پڑنا :** [ہ] (۱) دا پینا ، پاسا پینا ۔ (۲) ڈھو ڈُھکنا ، سبب بننا ۔ **داؤ پیچ :** [ہ] دا پیچ ، ولّ چھلّ ، چلاکی ، اُستادی ، ولّ مروڑے ، مکر فریب ، فند ، گھول گھلیّے دے ڈھنگ ، ڈھب ۔ **داؤ پھینکنا :** [ہ] دا سُٹّنا ، پاسا سُٹنا ، بازی دیاں کَوڈیاں سٹنیاں ، وار کرنا ، دا کھیڈنا ۔ **داؤ تاکنا :** [ہ] دا بھالنا ، چھہی لانی ۔ **داؤ گھات :** [ہ] دا ، وَلّ چھَلّ ، چھہ ، چھہی ۔ **داؤ لگانا :** [ہ] (۱) دا لانا ، دا مارنا ۔ (۲) بازی لانی ، شرط لا کے کھیڈنا ۔ (۳) چھہی لانی ، موقع بھالنا ۔ **داؤ لگنا :** [ہ] دا لگنا ، ڈھو ڈُھکنا ، موقع ملنا ، دا پُھرنا ، ویلا ہتھ آؤنا ۔ **داؤ میں آنا :** [ہ] دا وچ آؤنا ، ہتّھے چڑھنا ، اڈے لگنا ، ڈھہے/ڈھاہے چڑھنا ۔

● **دائی :** [ہ] دائی ، بچّے جان والی ، دُدھ پیاوی ، ماپیاں ولوں ڈولی نال آئی ہوئی ٹہلن ۔ **دائی کھلائی :** [ہ] کِھڈاوی ، مائی ۔

● **دائیں :** [ہ] سجّے ، سِدھے پاسے ، سِدھے ہتھ ۔ **دائیں بائیں :** [ہ] سجّے کھبّے ، اِہدر اُہدر ، ایدھر اودھر ۔ **دائیں بائیں دیکھنا :** [ہ] سجّے کھبّے ویکھنا ، اِہدر اُہدر ویکھنا ۔ **دایاں :** [ہ] سجّا ، سِدّھا ۔

● **دبّا :** [ہ] دبیا ، دبواں ، نِیوا/نِیواں ، بیٹھا ، ہینا ، طابع ۔

● **دبّاغ :** [ع] چمرنگ ، کھٹیک ۔

● **دبا بیٹھنا :** [ہ] دب لینا ، گُھٹ لینا ، تھل مارنا ، دھکو زوری مار لینا ۔ **دبا جانا :** [ہ] دب جانا ، ڈرنا ، تھلّے لگنا ، گُھٹ جانا ، گھاؤ گھپ کر لینا ۔ **دبا رہنا :** [ہ] تھلّے لگیا رہنا ۔ **دبا لینا :** [ہ] دبا لینا ، نپ لینا ، تھلّے لائی رکھنا ، تھل مارنا ۔ **دبانا :** [ہ] (۱) دبّنا ، دبانا ۔ (۲) گُھٹنا ، مُٹھی چاپی کرنی ۔ (۳) گڈنا ۔ (۴) دفنانا ۔ (۵) ڈرانا ۔ (۶) نِوانا ۔ (۷) تنگ کرنا ، رعب پانا ۔ **دباؤ :** [ہ] دبا ، بھار ، زور ، واہ ، نویائی ، دبّ ، دریڑ ۔ **دباؤ ڈالنا :** [ہ] دبا پانا ، زور پانا ۔ **دباؤ :** [ہ] دابُو ، اگے دبیا ہویا (گڈ ، ریڑھے یا ٹانگے دے اگے بہتا بھار ہون کر کے) ، جھدا بھار اگے نُو وادھو ہووے ۔ **دب جانا :** [أ] تھلے لگ جانا ، نیوں جانا ۔

● **دبدبہ :** [ع] رُعب ، داب ، دابا ، کھڑکا دڑکا ، دب دبا ، زور ، اختیار ۔

● **دُبدھا :** [ہ] شک ، دو چِتی ، جھّن ، جکوتکی ۔

● **دُبُر :** [ع] پِٹھ ، ڈھوہی ۔ پِچھّا ، بُنڈ ، کانڈ ۔

● **دبستان :** [ف] سکول ، مدرسہ ، پاٹ شالا ۔

● **دبک :** [ہ] تڑھتّی ، دھمکی ، ڈر ، ڈر کے بہن دی حالت ۔ **دبکا :** [ہ] سہم ، ڈر ، دبکا ، کھڑکا دڑکا ۔ **دبکا مارنا :** [ہ] ڈرکانا ، یرکانا ، دابا مارنا ۔ **دبکانا :** [ہ] ڈرانا ، دبکانا ، دبکا مارنا ، یرکانا ۔ **دبکنا :** [ہ] سُنگڑنا ، ڈرنا ، ڈر کے بہہ جانا ، لُک جانا ، کنیانا ۔

● **دُبلا :** [ہ] لِسّا ، ماڑا ، پتلُو ، ہلکا پھلکا ۔ **دُبلا پتلا :** [ص] لِسّا ، ماڑا ، ہولا ، چِھیٹکا ، دِہی دا ہلکا ، کِھری دِہی والا ۔ **دُبلا پن :** [ہ] مڑپّن ، مڑتّن ، ماڑا ہونا ، کمزوری ۔

● **دبنا :** [ہ] (۱) دبیا جانا ، گڈیا جانا ، دفن ہونا ۔ (۲) تھلے لگنا ۔ (۳) ڈرنا ، یرکنا ۔ (۴) دبا سہنا ۔ (۵) گُھٹیا جانا ، سُنگڑنا ۔ **دبّو :** [ہ] ڈرو ، ڈراکل ، دبیل ، خیرا (دل دا) ۔ **دبی زبان سے کہنا :** [أ] ہولے جہے مونہہ نال آکھنا ، ہولی جہی آکھنا ۔

● **دبنگ :** [ہ] ڈاہڈا ، سختا ، زوراور ، تگڑا ، ہٹّا کٹّا ، ڈٹا ، دھڑلّے والا ۔ **دبنگی :** [ہ] ہٹّی کٹّی ، مُشٹنڈی ، ڈشکری ، ڈٹی ، تکڑی زنانی ۔ **دبوچنا :** [ہ] جھپّنا ، جھوپنا ، کَبّچ کرنا ، بوچنا ، پھڑنا ، گُھٹنا ، دب لینا ۔

● **دبیز :** [أ] موٹا ، گاڑھا ، سنگھنا ، گاڑھ والا ، تگڑا ۔

● **دبیل :** [ہ] بے وس ، دبیا ہویا ، ہینا ، ہیٹھا ، تابع ، ماڑا ، کمزور ، ڈراکل ، ڈرو ۔

● **دُپٹّا :** [ہ] بھوچھن ، لتّا ، چُنی ، دُپٹّا ۔

● **دُتکار :** [ہ] دُرکار ، پِھٹ ، جھاڑ ، پھٹکار ، جھڑک ، دُرکار پھٹ ، جھاڑ جھپاڑ ، جھڑک جھمب ۔ **دُتکارنا :** [ہ] دُرکارنا ، جھٹکانا ، پھٹکارنا ، پِھٹ لعنت پانی ، دبکانا ۔

● **دخل :** [ع] (۱) ہج ، پہنچ ، ڈھوئی ، دخل ۔ (۲) مَتّل ، وس ، لاگا ، قبضہ (۳) رسائی ۔ (۴) روک ۔ (۵) واقفی ، جان پچھان ۔ **دخلِ بیجا :** [ف] مفت دا مَتّل ، چُدھرمتّا ۔

دخل دینا : [اُ] لت اڑاؤنی، روک پانی - **دخل ہونا** : [اُ] ہتھ ہونا ، گینتر سینتر وچ ہونا ، کردا دھردا ہونا - **دخل یابی** : [ف] ڈھوئی ، پُج ، رسائی ، قبضہ ، دخل -

● **ددھیال** : [ہ] دادک ، دادکے ، دادک وال ، دادکا -

● **دُدھیل** : [ہ] لویری ، دُدھیلی -

● **دَر** : [ہ] نرخ ، بھا ، مُلّ ، قیمت ، قدر ، عزت ، وڈّوں -

● **دُرّ** : [ع] موتی - **دُر افشاں** : [ف] موتی کِھلارن والا ، سوہنیاں گلاں کرن والا ، چنگا بُلار ، پیارے بیان والا - **دُر افشانی** : [ف] سوہنا بولنا ، موتی کِھلارنے ، پیاریاں باتاں ، پیاریاں گلاں کرنیاں ، من موہنے بول -

● **دَر** : [ف] (۱) وِچ ، اندر ، وِچالے ، (۲) بوہا ، باری ، بہت ، رستا ، قسم - **درآمد** : [ف] پردیسوں آیا مال ، اندر آوندا مال ، اندر آؤنا - **درآمد برآمد** : [ف] آوا جائی ، آؤنا جانا ، اندر آؤنا باہر جانا ، درامد برامد - **در آنا** : [اُ] اپڑنا ، پہنچنا ، ڈھکنا ، وڑنا ، سمانا - **در اصل** : [ف] سچ ، سچی مُچی ، اصل وچ ، سچ پُچھو تے - **در انداز** : [ف] بھیڑا ، وگاڑ پان والا ، روک پان والا ، چُغل ، گھڑم چوہدری - **دربدر** : [ف] در در ، گھر گھر ، اوارہ ، پھرونتو ، نکھٹّرا ، نتھاواں ، پریشان - **در بدر ہونا** : [اُ] در در دے ٹھیڈے کھانے ، گلیاں دے ککھ چگنے ، در در دیاں ٹھوکراں کھانیاں ، اوارہ پھرنا ، کھجل ہندیاں پھرنا - **در پردہ** : [ف] چوری چوری ، اُہلے چُھپے ، لُک چھپ کے ، اندرو اندر ، گُجھے گُجھے ، اندرخانے ، اندر گتی ، پڑدے وِچ/نال ، رسزیں - **درپے قتل ہونا** : [اُ] قتل کرن نُو پھرنا ، جانوں مار دین نُو پھرنا ، خون دا ترہایا ہونا - **درپے ہونا** : [اُ] پچھّا کرنا ، کھہڑے پینا ، مگر پونا ، نظراں وچ رکھنا ، سر ہونا ، کھوج وچ ہونا ، سرے ہونا - **در پیش** : [ف] اگے ، سامنے ، مونہ تے ہونا - **درپیش کرنا** : [اُ] سامنے کرنا ، اگے دھرنا ، پیش کرنا - **در حقیقت** : [ف] حقیقتاً ، بے شک ، اصل وچ ، سچی ، سچ مُچ - **در در کی خاک چھاننا** : [اُ] کھجل ہندیاں پھرنا ، گلیاں دے ککھ چگنے ، در بدر ہونا ، اوارہ پھرنا ، گھٹّا چھاندیاں پھرنا - **در در مانگنا** : [ہ] در بدر ہونا ، منگدیاں پھرنا ، منگ تنگ کے گزارا ہونا ، بوہے بوہے پیا منگنا ، مانگت بننا - **درکنار** : [ف] وکھ ، اڈ ، جدا ، چھٹ ، علاوہ ، الگ ، وکھرا - **دریں** : [ف] ایس وچ ، اینے وچ - **دریں اثنا** : [ف] اینے نُو ، اینے چر وچ ، اویں - **دریں صورت** : [ف] ایس حال وچ ، اِہ کُجھ ہندیاں ، ایس حالے ، ایس سببوں ، ایس وجھوں -

● **دراڑ** : [ہ] تریڑ ، پھوٹ ، پاڑ ، وِرل ، پاڑا ، چیر ، رخنا ، جھیتھ - **دراڑ پڑنا** : [ہ] تڑکنا ، پاٹنا ، تریڑ آؤنی ، تریڑ پینی ، تیڑ جانا -

● **دراز** : [ہ] دراز ، میز یا الماری دا خانہ ، بوہے دی درز ، جھیتھ -

● **دراز** : [ف] لمّا - **دراز دست** : [ف] زبردست ، بے انصاف ، دھکّا مکا کرن والا ، ظالم ، ہتھ چھٹ - **دراز ریش** : [ف] لم داڑھیا ، چھتّل داڑھا ، بزرگ ، شریف آدمی - **دراز قد** : [ف]

لمبے قد والا ، قد کاٹھ دا ، لمبی پوری دا ، اُچا لمّا ، لاٹھا ۔ **دراز گوش** : [ف] لمبے لمبے کنّاں والا ، کھڑکنّا ، کھوتا ، گدھا ، چھجّل کنّا ، چوکنّا ، کنّو ، کنوڑو ، وڈ کنّا ، کنّل ۔ **درازی** : [ف] لمبّن ، لمیائی ، لمّ ، لمّا ہونا ، وڈا ہونا ۔

● **دَراتی** : [ہ] داتری ، دراتی ، داتی ۔

● **دَرایَت** : [ع] عقل ، دانش ، سمجھ ، دنائی ، پرکھ ۔

● **دربار** : [ف] دربار ، مجلس ، ستّھ ، بارگاہ ، کچہری ۔ **دربار کرنا** : [أ] دربار لانا ، کٹھ کرنا ۔ **دربار لگنا** : [أ] دربار لگنا ، بِھیڑ لگنی ، بیٹھک ہونی ۔ **درباری** : [ف] درباری ، بادشاہ دے مصاحب ، خاص لوک ۔

● **دَربان** : [ف] دربان ، راکھا ، چوکیدار ۔

● **دَرج** : [ع] کھاتے چاڑھیا ہویا ، حساب یا وہی وچ لکھیا ہویا ، لکھنا ، فہرست وچ لیانا ۔

● **دَرجن** : [ہ] درجن ، باراں ۔

● **دَرجہ** : [ع] (۱) پوڑی ، درجہ ۔ (۲) قِسم ، میل ۔ (۳) رتبہ ، عہدہ ۔ (۴) مکان دا حصّہ ، کوٹھڑی ۔ (۵) پل ۔ (۶) حالت (۷) ٹولی ۔ (۷) عزت ، قدر ۔ **درجہ بدرجہ** : [ف] پوڑی پوڑی ، درجے وار ، ہولی ہولی ، واری سِر ۔

● **دَرخت** : [ف] رُکھ ، بُوٹا ، بِرچھ ، درخت ۔

● **دَرخواست** : [ف] عرضی ، مِنت ، ترلا ، درخواست ، عرض ، بِنتی (بینتی) ، چاہ ، رِیجھ ۔ **درخواست دینا یا کرنا** : [أ] عرضی گزارنی ، ارداس دینی ، ترلا پانا ، سوال پانا ، بِنتی کرنی ۔ **درخواست منظور کرنا** : [أ] سوال منّنا ، ترلا من لینا ۔

● **دَرد** [ف] دکھ ، پِیڑ ، سلّ ، ازار ، ساڑ ، تکلیف ، سُول ، اوکھ ، بیماری ، ڈنڈول ، افسوس ، دریغ ، پِیر کتّھ ، درد دریغ ۔ **درد آمیز** : [ف] درد بھریا ، دردیں بھریا ، تڑفاواں ، دُکھ بھریا ، دردیلا ، اثریلا ۔ **درد آنا** : [أ] رحم آؤنا ، دُکھ ہونا ، افسوس ہونا ، دریغ آؤنا ۔ **درد انگیز** : [ف] پِیڑ اُٹھاواں ، درد پیدا کرن والا ، دُکھاواں ، دُکھالا ، تکلیف دین والا ۔ **درد اُٹھنا** : [أ] پِیڑ ہونی / اُٹھنی ، سُول اُٹھنا ، اچانچک کسے انگ وچ پِیڑ ہونی ، پِیڑ پینی ، تراٹ پینی ۔ **درد بٹانا** : [ہ] درد ونڈانا ، پِیڑ ونڈ لینی ، ہمدردی کرنی ، اوکھے ویلے کم آؤنا ، دُکھ دی سانجھ نبھانی ۔ **دردِ سر** : [ف] سِر پِیڑ ، سر دا دُکھ ، زحمت ، ازار ، بِپتا ، وخت ، مصیبت ۔ **دردِ سر مول لینا** : [ہ] دُکھ سہیڑنا ، بپتا مُل لینی ، مصیبت وچ پینا ۔ **درد سری کرنا** : [أ] سِر کھپانا ، محنت کرنی ، کُسالا کٹنا ۔ **دردِ شکم** : [ف] ڈھڈّ پِیڑ ۔ **دردمند** : [ف] دردوند ، ہمدرد ، دُکھی ، دردی ، دُکھ سُکھ دا سانجھی ، ترس کرن والا ، دکھ وچ ساتھ دین والا ۔ **دردمندی** : [ف] دردوندی ، ترس ، رحم ، ہمدردی ۔ **دردناک** : [ف] دُکھالا ، دُکھ بھریا ، دُکھاواں ، دردیلا ۔

● **دُرد** : [ف] رہند کُھوہند ، تھلّے

بیٹھی شے -

● **َدرز** : [اُ] درج ، پاڑ ، تریڑ ، ِجھری -

● **درزن** : [اُ] درزی دی بیوی ، کپڑا سیون والی ، درزن -

● **َدرس** : [ع] سبق ، وعظ ، نصیحت ، مت ، پڑھائی -

● **ُدرست** : [ف] ِٹھیک ، َول ، صحیح ، راہ دا ، چجدا ، نرویا ، بھلا چنگا ، کھرا ، ُسچّا - **درست کرنا** : [اُ] کھرا کرنا ، درست کرنا ، سودھنا ، ُسدھارنا ، سوارنا ، ٹھیک کرنا ، کن کِھچنّا ، راہے پانا - **ُدرستی** : [ف] سدھائی ، مرمت ، سدھار ، اصلاح ، نروئی حالت -

● **ُدرشت** : [ف] سخت ، ہاڈا ، کرڑا ، کھرھوا ، کھنگھا ، ِکھنگھرالا ، ِتکھّا ، کورا ، کرارا (جواب) - **ُدرشتی** : [ف] سختی ، سختائی ، بدخلقی ، بدمزاجی ، اکھّڑ ُپنا -

● **َدرشن** : [ہ] دیدار ، درس ، درشن ، َتکّ ، جھلکی ، جھاکی ، نظارہ ، میل ملاقات ، ُمکھ وکھائی - **درشن دینا** : [ہ] دیدار دینا ، ِملنا ، سامنے آؤنا ، ملاقات کرنی ، شکل وکھانی ، درس دینا ، ِدسنا - **درشن کرنا** . [ہ] درشن کرنا ، دیدار کرنا ، درس لینا ، ُمکھ ویکھنا ، ملاقات کرنی - **درشنی** : [ہ] درشنی ، سوہنا ، ویکھن جوگا ، ُسندر ، چوکھا سوہنا -

● **َدرک** : [ع] درک ، ُسوہ ، پتہ ، نشانی ، سمجھ ، عقل ، تمیز ، واقفی ، دخل -

● **َدرکار** : [ف] لوڑی دا ، چاہی دا ، ضروری ، کم آؤندا -

● **درکنا** : [ہ] ِتڑکنا ، پاٹنا ، ُپھٹّنا ، ِچرنا ، تِڑنا -

● **درگاہ** : [ہ] دربار ، خانقاہ ، موہاٹھ ، ُبہاٹھ ، ُمہاٹھ ، آستانہ ، چوکاٹھ ،گھر ، درگاہ ، فقیر دی تھاں ، بادشاہ دی حضوری ، کچہری ، دربار -

● **ِدرم** (ِدرہم) : [ع] درم -

● **َدرگُزر** : [ف] معافی ، بخش ، چھوٹ ، چھٹکارا ، معاف کرنا - **درگزرے** : [ف] چھڈیا ، جان ِدتّا ، باز آئے ، بخشیا -

● **درمان** : [ف] اُپا ، علاج ، داُرو ، توڑ ، دوا درمل -

● **درماندگی** : [ف] مجبوری ، بے وسی ، لاچاری ، بدحالی ، بیماری ، َدلّدر ، غریبی - **درماندہ** : [ف] بے وس ، لاچار ، بیمار ، دلّدری -

● **ُدرمُٹ** : [ہ] ُدرمٹ ، دموسا ، روڑے کِھنگھر کُٹّن دا ہتھیار -

● **درمیان** : [ف] وچ ، ِوچالے ، ِوچکار ، گبّھے ، ِوچلا تھاں - **درمیانہ** : [ف] ِوچلے میل دا ، ِوچلا ، درمیانا ، گبھلا ، منجھلا ، ساواں ، ِوچکارلا ، درمیانی -

● **درندہ** : [ف] پاڑ کھان والا جانور ، ماس کھانا ، بندے پاڑ ، آدم خور (شیر ، چیتا وغیرہ) -

● **دروازہ** : [ف] بُوہا ، کِواڑ ، تاک ، ِبھت ، وڈی باری ، پھاٹک - **دروازہ بھیڑنا** : [اُ] ُبوہا بھیڑنا ، ِبھت ڈھونا ، دروازہ بند کرنا - **دروازہ کھٹکھٹانا** : [ہ] بُوہا کھڑکانا ، بُوہا بھننا

کُنڈی کھڑکانی - **دروازہ کھولنا** : [أ] بوہا کھولنا ، کُنڈی لاہنی -

● **دَرود** : [ف] دُعا ، برکتاں ، بینتی ، رحمت -

● **دَروغ** : [ف] جھوٹھ ، کُوڑ ، چھَل ، بُہتان ، تُہمت - **دروغ گو** : [ف] جھوٹھا ، کُوڑا ، جھوٹھ آکھن والا ، تہمت لان والا ، بُہتانیا - **دروغ گوئی** : [ف] جھوٹھ آکھنا ، غلط آکھنا ، کُوڑ مارنا -

● **دَرویش** : [ف] سائیں ، فقیر ، ملنگ ، اللہ لوک ، درویش ، سادھو ، غریب ، مسکین - **درویشی** : [ف] جوگ ، سنیاس ، فقیری ، مسکینی ، درویشی ، اللہ والی راہ -

● **دَرّہ** : [ف] دَرا ، راہ ، پہاڑ دا بھیڑا راہ -

● **دُرّہ** : [ف] دُرا ، کوڑا ، کورڑا ، تَرٹ ، چمڑے دا چھانٹا -

● **دَرہم بَرہم کرنا** : [أ] کھیرُوں کھیرُوں کرنا ، اُلٹ پلٹ کرنا ، ناس کرنا ، ناس مارنی -

● **دَری** : [ہ] دری -

● **دَریا** : [ف] دریا ، وڈی نَدی ، وڈا نالہ - **دریا اُترنا** : [أ] دریا دا پانی لتھ جانا ، پانی گھٹ جانا ، ہڑ/طوفان دا زور ٹُٹ جانا - **دریا اُمڈنا** : [أ] دریا چڑھنا ، کانگ آؤنی - **دریا بُرد کرنا** : [أ] روڑھنا ، دریا وچ ڈوب دینا ، برباد کر دینا - **دریا چڑھنا** : [أ] ہڑ آ جانا ، کانگ آؤنی ، لہراں وجنیاں - **دریا دِل** : [ف] سخی ، ہتھ/دِل دا کُھلا ، داتا - **دریا دلی** : [ف] سخاوت ، بخشش ، کُھلا ہتھ ، وڈا دل - **دریا کو کوزے میں بند کرنا** : [أ] دو حرفی گل کرنی -

دریائی : [أ] دریا دا ، دریا والا -

● **دریافت** : [ف] پُچھ ، پتا ، پرتیت ، سوال ، سمجھ ، پچھان ، پرچول ، گویڑ ، پُچھ پُچھتیا - **دریافت کرنا** : [أ] پُچھنا ، پتا لانا ، نویں شے لبھنی ، سوال کرنا ، ٹِکانا پُچھنا -

● **دَریچہ** : [ف] نِکا بُوہا ، باری ، بِھت ، تاکی -

● **دَریدہ** : [ف] پاٹا ہویا ، لیراں لتھا - **دریدہ دہن** : [ف] مونہ پھٹ ، بڑبولا ، اَنجھکّ ، بد لحاظ - **دریدہ دہنی** : [ف] مونہ پھٹ ہونا ، بد لحاظی -

● **دَریغ** : [ف] دُکھ ، تھوڑ ، کسر ، درد ، افسوس ، دریغ ، ہرکتھ ، پچھتیواں ، کنجُوسی - **دریغ آنا** : [أ] رِیڑ آؤنی ، دُکھ لگنا ، ساڑا لگنا ، سیک آؤنا ، دریغ آؤنا ، افسوس لگنا -

● **دَریُوزہ** : [ف] بھکتھ منگنی ، گدا کرنی ، بھکھیا - **دریوزہ گر** : [ف] منگتا ، مانگت ، سوالی ، فقیر ، منگ کے کھان والا ، منگن پن والا - **دریوزہ گری** : [ف] مَنگ پن ، مانگت پُنی ، بھکھ منگنا ، منگتیاں دا کم -

● **دڑبا** : [ہ] کُھڈ ، کُھڈی ، کُھڈا ، جُھگا -

● **دُڑنگا** : [ہ] دڑنگا ، وڈی پلانگھ - **دُڑنگے لگانا** : [ہ] لَمیاں لَمیاں پلانگاں پٹنیاں ، دڑنگے مارنے ، اُچھلنا ، کُدنا ، ٹپنا -

● **دُزد** : [ف] چور ، چوٹا ، چوری کرن والا ، اٹھائی گیرا ، دھاڑوی - **دُزدی** : [ف]

چوری ۔ **دُزدیدہ نگاہ/ نظر** : [ف] چُراویں نظر ، چورا کتّھی ، لُکاویں تک ، کنکتّھی ۔

● **دَس** : [اُ] دس ، دہ ، دھا کھا ۔

● **دِساور** : [ہ] پردیس ، دیسوں باہر دی بر تھاں ، باہر کَھلتن والا ، سُداگری دا مال ۔ **دساور چڑھنا** : [ہ] باہروں کسے شے دی منگ ہونی ، منگئی ہونی ، باہر جان لئی مال بھریا جانا ۔ **دِساوری** : [ہ] باہر دا مال ، بدیسی ۔ **دِساوری مال** : [اُ] باہر جان والا سُداگری دا مال ، پردیسی شیواں ۔

● **دَست** : [ف] (۱) ہتھ ، پنجا ۔ (۲) زور ، واہ ، وس ، طاقت ۔ (۳) گینتی ۔ (۴) دست ، پتلی ٹٹی ، واہ ، موک ، جلاب ۔ **دست آور** : [ف] دست لیان والا ، دستاں دی (دوا) ، جُلاب لیانی (دوا) ۔ **دستاویز** : [ف] لِکھت ، تحریر ، کاغذ ، عہد نامہ ، پٹّا ۔ **دست اندازی** : [ف] ہتھ پانا ، دخل دینا ، روکنا ، اڑکا پانا ۔ **دست بدست** : [ف] ہتھو ہتھ ، نال نال ، نالو نال ، چھیتی ، ہتھ پڑہتھیں ۔ **دست بردار ہونا** : [اُ] ہتھ چُک لینا ، پیر کڈھ لینے ، دخل چھڈّ دینا ۔ **دستبرداری** : [ف] بے تعلقی ، الگ ہونا ، واہ واسطہ چھڈنا ۔ **دست بستہ** : [ہ] بَدّھے ہتھیں ، ہتھ بنھ کے ، ہتھ جوڑ کے ، مِنّت نال ۔ **دست بستہ سلام کرنا** : [اُ] ہتھ بنھ کے سلام کرنا ، عاجزی نال مِلنا ، ادب کرنا ۔ **دست بستہ غُلام** : [ف] بَدّھے ہتھیں غلام ، چوکھا تابعدار ، خوشی نال حکم مَنّن والا ۔ **دست بستہ کھڑا ہونا** : [اُ] ہتھ بنھ کے کھلونا ، حکم دی اڈیک وِچ ہونا ۔ **دست بوس ہونا** : [اُ] ہتّھ چُمنے ، ادب کرنا ، نِیوں کے ملاقات کرنی ۔ **دست بیع ہونا** : [اُ] مرید ہونا ، بیعت کرنی ، چیلا بننا ۔ **دست پاک** : [ف] رُمال ، پرنا ، تولیا ۔ **دستخط** : [ف] ہتھ دا لکھیا ہویا ، دستخط ، سائن ۔ **دست درازی** : ہتھ چلاکی ، ہتھ دا مخول ، دست درازی ، چھیڑ چھاڑ ، مارکُٹ ، ہتّھو پائی ، زیادتی ، دھکو زوری ، بد عہدی ۔ **دست درازی کرنا** : [اُ] ہتّھیں پینا ، لڑن نُو آؤنا ، ہتھ چلانا ، ہتھ چلاکی کرنی ، دھکو زوری کرنی ۔ **دستکار** : [ف] کاریگر ، سُچجّا ، ہُنری ، ہُنر والا ، مِستری ۔ **دستکاری** : [ف] ہتھلا کم ، ہُنر ، ہتھ دی کار ، کاریگری ، ہنروندی ۔ **دست کشی** : ہتھ کِھچ لینا ، قبضہ چھڈ دینا ، مدد بند کر دینی ، بے تعلقی ۔ **دست گاہ** : [ف] ہتھ وس ، مہارت ، ہُنر ، پُہچ ، طاقت ۔ **دستگیر** : [ف] مددگار ، سہارا دین والا ، حامِتی ، اوکھے ویلے ہتھ پھڑن والا ، ڈاہی دین والا ۔ **دست و گریباں ہونا** : [اُ] ہتھو پائی ہونی ، گلمے پھڑنے ، لڑنا بھِڑنا ، لڑ پینا ۔ **دست لگنا** : [اُ] جُلاب لگنا ، پتلے خانے آؤنے ، دست آؤنے ۔ **دَست نِگر** : [ف] ادھین ، مُتھاج (محتاج) ، غریب ، نِمانا ، پرائے ہتھاں ول ویکھن والا ۔ **دست یاب ہونا** : [اُ] مِلنا ، لبھ جانا ، مل جانا ، ہتھ آؤنا ، حاصل ہونا ۔

● **دَستار** : [ف] پَگ ، پگڑی ، چِیرا ، صافہ ۔ **دستار بند** : [ف] پگ والا ، چِیرے والا ، جِھنے پگ بَدّھی ہووے ۔ **دستار بندی** : [ف] پگ بنھنا ، دستار بندی ۔ **دستارِ فضیلت** : [ف] وڈیائی دی پگ ۔

● **دَسترخوان** : [ف] پونا ، دسترخوان ، میز دی چدّر ۔ **دستر خوان بچھانا** : [اُ] دسترخوان وچھانا ، دعوت کرنی ، پروہنے سدّنے ۔

● دَستک : [ف] (۱) کھڑکار ، تھاپ ، ٹکورا ۔ (۲) دھپھا ، تَوڑی ۔ **دستک باندھنا** : [أ] محصول مقرر کرنا ، بے فائدہ خرچ لا دینا ۔ **دستک دینا** : [أ] بُوہا کھڑکانا ، بُوہا ٹھوکنا/ٹھونگنا ، بوہا بھننا (زور نال) ، کُنڈی کھڑکانی ، بوہے تے ہتھ مارنا ۔

● دُستور : [ع] ڈھنگ ، چالا ، رسم ، راہ رِیت ، رِیس دی چال ، بِلتر ، ورتارا ، طرز ، فیشن ، دستور ۔ **دستور باندھنا** : [أ] عادت پانی ، رواج پانا ، رِیت چلانی ، رسم دا مُڈھ بنھنا ، چھیڑ پانی ۔ **دستور ساز** : [ف] دستور بنان والا ، دستور جانن والا ، کرنی ڈھنگ ، کار وہار ، ٹورا ، چالا ، ڈھب ، ڈھنگ ، مقرر کرن والا ۔ **دستورالعمل** : [ع] کم کرن دا ڈھنگ ، طریقہ ، آئین ۔ **دستوری** : [أ] دَلالی ، کاٹ ، کمشن ، فیس ، دستوری ۔

● دَستہ : [ف] دستہ ، مُٹھا ، ہتّھا ، لکڑی دا ڈنڈا جھڑا کسے لوہے دے ہتھیار وچ ٹھوکدے نیں ، بندیاں دی ڈھانی ، فوج دا اک حصہ ، گارد ، سنجاف ، گوٹ ، توئی ، ۲۵ کاغذ ، کھرل دی مُنگلی ، برچھی دا ڈنڈا ، چھری ٹوکے نُو پھڑن دی تھاں ۔ **دستی** : [ف] ہتھلا ، ہتھ والا ، ہتھیں ، ہتھ راہیں ، نِکا دستہ ، مُٹھ ، دستی ۔

● دَشت : [ف] جنگل ، بیابان ، بیلا ، اُجاڑ تھاں ، سُنج ، رڑا ، میدان ۔ **دشت پیما** : [ف] ون چر ، جنگلیں پھرن والا ، تھاں تھاں بھوَن والا ، پھرونتو ۔ **دشت پیمائی** : [ف] جنگلاں وچ بھوندیاں پھرنا ، اُجاڑاں بانگراں وچ پیا بھونا ، ماریا ماریا پھرنا ، اوارگی کرنی ۔

● دُشمَن : [ف] دُشمن ، دشمنائی کرن والا ، وَیری ، دُوتی ، شریک ، مخالف ، دوکھی ۔ **دُشمنی** : [ف] دشمنی ، دُشمنائی ، وَیر ، دوکھ ، بدخواہی ، عداوت ، ورودھ ، دُکھ ، خار ۔ **دشمنی نِکالنا** : [أ] کِیڑ کڈھنی ، وَیر لینا ، بدلا لینا ، وَیری نُو دُکھ دینا ۔

● دُشنام : [ف] گال ، گال مَندا ، نِند نَول ، پھکّڑ ، پھہس ، بول کبول ، گالی ، گاہل ۔ **دُشنام طرازی کرنا** : [أ] گالاں کڈھنیاں ، گند بکنا ، پھکّڑ تولنے ، پھہس تولنا ، گالو گالی ہونا ۔

● دُشوار : [ف] اَوکھا ، مشکل ۔ **دُشوار گزار** : [ف] اوکھی گھاٹی ، مشکل راہ ، بِھیڑا راہ ۔ **دُشواری** : [ف] اَوکڑ ، اَوکھت ، اُکھیائی ، اوکھ ، مشکل ، روک ۔

● دُعا : [ع] اَسِیس ، خَیر ، بِنتی ، دعا ۔ **دُعا دینا / کرنا** : [أ] دُعا دینی ، اسیس دینی ، کسے دا بھلا منگنا ۔ **دُعا سلام** : [أ] سلام دعا ، ہس پریت ، میل جوڑ ، ورتارا ۔ **دُعائے خیر** : [ف] خیر دی دُعا ، بھلی دُعا ، سُلکھنی منگ ۔

● دَعوَت : [ع] روٹی ورجنا ، روٹی دا سدّا دینا ، بُلانا ۔ **دَعوتِ جنگ** : [ف+ع] جنگ دا علان ، وِنگار ، للکار ، لڑائی دا چیلنج ۔ **دعوت قبول کرنا** : [أ] دعوت قبولنی ، روٹی من لینی ۔ **دعوت نامہ** : [أ] دعوت دا سدّا ، بلاوا ، سُنیہا ، رقعہ ، سَد سُنیہا ۔

● دَعویٰ : [ع] حق ، چاہ ، عرضی ، مقدمہ ، دعوا ، خواہش ، منگ ، مطالبہ ، نالش ، مان ،

غرور ۔ **دعویٰ کرنا** : [اُ] کچہری چڑھنا ، دعوا کرنا ، داد فریاد کرنی ، حق منگنا ، نالش کرنی ، دعوے بنھنا ، للکارنا ، ونگارنا ۔ **دعویدار** : [ف] مُدعی ، فریادی ، نالش کرن والا ، دعوا کرن والا ۔

دَغا : [ف] فریب ، دھوکھا ، اُستادی ، جھاسا ، ول چھل ، ٹھگی ، دغا ۔ **دغا باز** : [ف] دھوکھے باز ، مکری ، دغا دین والا ، کپٹی ۔ **دغا بازی** : [ف] دھوکھا ، فریب ، ٹھگی ، دغا ، ول چھل ، بے ایمانی ، دغے بازی ۔ **دغا دینا** : [اُ] دغا کمانا ، دھوکھا دینا ، ٹویا دینا ، چھل کھیڈنا ، فریب کرنا ۔

دَف : [ع] (۱) ڈپھ ، ڈپھری ، ربانا ۔ (۲) زور ، زہر ، جوش ، چڑھا ، چڑھتل ۔ (۳) غصہ ، پتہ ۔ **دف باز / نواز** : [ف] ڈپھالی ، ڈپھالیا ، بھرائی ، شیخ ۔ **دف مرنا** : [اُ] مچ مرنا ، پتا مرنا ، زہر دُور ہونی ، جوش ٹھنڈا ہونا ، ڈھلا ہونا ۔ **دف نواز** : [ف] دفالی ، ڈپھالیا ، ڈپھ وجان والا ، بھرائی ، ڈھولی ۔

دَفان : [اُ] پرے ، دُور ، پرھاں ، دفع ، گُم ۔

دَفتر : [ع] آفس ، دفتر ، محکمہ ۔ **دفتر اُلٹنا** : [اُ] کھپ پانی ، لبھنا ، بھالنا ، پھولا پھالی کرنی ۔ **دفتر کے دفتر** : [اُ] دفتراں دے دفتر ، چوکھیاں کتاباں ، بے حسابے ۔ **دفتری** : [اُ] دفتری ، جلد گر ، جلد ساز ۔

دَفع کرنا : [اُ] دفع کرنا ، دُور کرنا ، پرے ہٹانا ، ہٹا دینا ، مگروں لاہنا ، مُکانا (جھگڑا) ۔ **دفع ہونا** : [اُ] مُڑ جانا ، ہٹ جانا ، دُور ہونا ، چلیا جانا ، نکل جانا ، مگرو لہنا ۔

دَفعہ : [ع] (۱) پھیرا ، میٹی ، وار ، واری ۔ (۲) حصہ ۔ (۳) قنون دی کوئی ونڈ ، دفعہ ، جُرم دی قسم ۔ **دفعہ لگنا** : [اُ] دفعہ لگنی ، قانون موجب کوئی جُرم لگنا ، دوس لگنا ۔ **دفعتہً** : [ع] اِک دم ، اَچن چیت ، اچانچک ، جھٹ پٹ ، اوویں ، اوسے ویلے ۔

دَفن : [ع] دبیا ہویا ، دفنایا ہویا ، دفن ۔ **دفن کرنا** : [اُ] دفن کرنا ، دفنانا ، دب دینا (زمین وچ) ۔ **دفنانا** : [اُ] دفنانا ، دفن کرنا ، دب دینا (مُردے نُو) ۔

دِق : [ع] (۱) پُرانا تاپ ، کھنگھ تاپ ، وڈی کُھنی ، لمی تے بھیڑی بیماری ۔ (۲) تنگ ، عاجز ، اوکھا ، اوازار ، روگی ۔ **دق کرنا** : [اُ] جچ کرنا ، کھجھانا ، چھیڑنا ، تنگی دینی ، چیڑ دوانی ، ستانا ، تنگ کرنا ، دُکھ دینا ، زچ کرنا ، اوازار کرنا ، **دق ہونا** : [اُ] زچ ہونا ، تنگ ہونا ، اوازار ہونا ، اک جانا ، چیڑ آؤنی ، تپ دق ہونی ۔

دِقت : [ع] (۱) اوکھ ، اوکڑ ، اُکھیائی ، سوڑ ، جنجال ، اڑچ ، مُشکل ، تکلیف ۔ (۲) وگوچا ، تھڑ ، تھڑوں ۔ (۳) باریکی ۔ **دقت میں پڑنا** : [اُ] اوکڑ وچ پینا ، اُکھائی وچ پھسنا ، مصیبت وچ گرفتار ہونا ، وخت نُو پھڑیا جانا ۔

دَقیانُوس : [ع] پُرانا ، ہنڈیا ورتیا ۔ **دقیانُوسی** : [اُ] چوکھا پُرانا ، بابے آدم دے ویلے دا ، ات پُرانا ، تپڑ گھسیا ۔ **دقیانوسی خیال** : [اُ] گھٹیا خیال ، پرانی سوچ ، پُرانے وچار ۔

● **دُکّان :** [ف ، ع] ہٹّی ، ہٹّ ، کوٹھی ۔ **دُکان اُٹھانا :** [أ] ہٹّی چھڈ دینی ، دکان بند کرنی ، کم کار ٹھپّنا ، ہٹّی دا مال اسباب چُک لینا ، **دُکان بڑھانا :** [أ] ہٹّی ودھانی ، دُکان بند کرنی ۔ **دُکان چلنا :** [أ] ہٹّی چلنی ، سودا وِکنا ، چنگی چوکھی وَٹک ہونی ، کاروبار سپھل ہونا ۔ **دُکاندار :** [أ] دکان والا ، ہٹوانیا ، بنیا ، سودا ویچن والا ۔ **دُکان لگانا :** [أ] ہٹّی لانی ، دکان سجانی ، سودے سوار کے رکھنے ۔

● **دُکھ :** [ہ] دُکّھ ، پِیڑ ، غم ، اَوکھ ، مصیبت ، روگ ، اَوکڑ ، کشُالا ، بیماری ۔ **دُکھ اُٹھانا :** [ہ] دُکھ جرنا ، مصیبتاں جھلنیاں ، جفر جالنا ، کشٹ کٹنی ، وخت سہنا ۔ **دُکھانا :** [ہ] دُکھانا ، دُکھ دینا ، ستانا ، کھپانا ، رنجاننا ، تکلیف دینی ، چیڑنا ۔ **دُکھ بٹانا :** [ہ] پِیڑ ونڈانی ، دُکھ ونڈ لینا ، دُکھ درد دا سانجھی ہونا ، ہمدردی کرنی ، تسلی دینی ۔ **دُکھ بھرا :** [ہ] دُکھ بھریا ، دُکھی ، درداں ماریا ، غم والا ، دُکھیِلا ، دردِیلا ۔ **دُکھ بھگتنا/بھرنا :** [ہ] دُکھ سہنا ، تنگی تکلیف وچ رہنا ، دُکھ بھوگنا ۔ **دُکھتی رگ :** [أ] دُکھدی ناڑ ، خاص بھیت ، کمزوری دی گل ، پکی مڑتّن ۔ **دُکھتی کہنا :** [ہ] دُکھدی گل کرنی ، وَکھیوں بولنا ، ڈاہڈی چِڑ دوانی ، اِجہی گل کرنی جہڑی اگلے نُوں مندی لگے ۔ **دُکھ درد کا شریک :** [أ] دردی ، دُکھ درد دا سانجھی ، ہمدرد ، سجن ، بھرا ۔ **دُکھ دینا :** [ہ] دُکھ دینا ، تکلیف پُچانی ، رنجاننا ، ستانا ، کھپانا ۔ **دُکھڑا :** [ہ] دُکھڑا ، درد کہانی ، رونا ، دُکھ ، تکلیف ، مصیبت ، روگ ، دُکھ بھری کہانی ، اُلہا ، شکایت ۔ **دُکھڑا پِیٹنا :** [ہ] دُکھ پِٹّنا ، دُکھ رونا ، کرڑی محنت کرنی ، اَوکھی گزر ہونی ۔ **دُکھڑا رونا :** [ہ] دُکھڑا رونا ، دُکھ پھولنا ، دُکھ دا حال دَسنا ، غم دی کہانی سُنانی ۔ **دُکھ سُکھ :** [ہ] دکھ سُکھ ، اَوکھ سَوکھ ، اَول سُول ، کشٹ سُکھّل ، رنج ارام ، شادی غمی ، **دُکھ سہنا :** [ہ] دُکھ جھلنا ، کشٹ کٹنا ، جفر جالنا ، مصیبتاں سہنیاں ، وخت جھاگنا ۔ **دُکھ کاٹنا :** [ہ] دُکھ بھوگنا ، تنگی تکلیف وچ گزارا کرنا ۔ **دُکھ لگنا :** [ہ] دُکھ چمبڑنا ، مصیبت پَینی ، روگ لگنا ، بیماری آؤنی ۔ **دُکھ میں ڈالنا :** [ہ] رنجانا ، دُکھ دینا ۔ **دُکھنا :** [ہ] دُکھنا ، دُکھی ہونا ، پِیڑ ہونی ، درد ہونا ، پِیڑ کرنا ، رنج پہنچنا ، چُبھک پَینی ، تراٹ مارنی ۔ **دُکھ ہونا :** [ہ] تکلیف ہونی ، اوکھت وچ ہونا ، افسوس لگنا ، رنج پہنچنا ، ہرکھ لگنا ۔ **دُکھی :** [ہ] کھپیا ستیا ، درداں ماریا ، درد رنجانا ، دُکھیارا ۔ **دُکھیا :** [ہ] دُکھاں ماری ، وچاری ، درد وند ، ستّی کھپّی ہوئی ، درداں ماری ، درد رنجانی ، تتّی ، نِمانی ۔ **دُکھیارا :** [ہ] دُکھاں ماریا ، وچارا ، دُکھیارا ، نتّا ، درد رنجانا ۔ **دُکھی رہنا :** [ہ] دُکھی رہنا ، دُکھ بھوگنا ، وختاں دا دِیوا بالنا ۔ **دُکھی ہونا :** [أ] کھپنا ، ستنا ، ازاری ہونا ، عاجز آؤنا ، روگ لگنا ۔

● **دِکھانا :** [ہ] وِکھانا ، دسّنا ، وکھالنا ، پچھان کرانی ، پیش کرنا ، **دِکھاؤ :** [ہ] دوروں دِسّن والا ، نمائشی ، درشنی ، سوہنا ، ظاہر ۔ **دِکھاوا :** [ہ] وِکھالا ، نمائش ، شو ، جھاکی ، نظارہ ، باہرلی بُنتر ، چھتّب ، حالت ۔ **دِکھاوٹ :** [ہ] وکھاوا ، لوک وکھاوا ، نمائش ، ظاہر داری ، مَتّھے پِٹّی ، ٹَیں ، ٹھکا ، چھب ۔ **دِکھائی :** [ہ] وکھالی ، جھاکی ، نظارہ ، دیدار ،

درشن ، معائنہ ۔ **دکھائی پڑنا :** [ہ] دِسنا ، نظری آؤنا ، نظریں پینا ، وکھالی دینی ، درس دینا ۔ **دِکھائی دینا :** [ہ] دِسنا ، نظریں آؤنا ، نظر آؤنا ، سُجھنا ۔ **دِکھلانا :** [ہ] وکھانا ، درشن کرانا ، سامنے لیانا ، دِسنا ، تکانا ۔ **دِکھلاوا :** [ہ] وِکھالا ، ظاہری ٹِیپ ٹاپ ، گٹھائی ، بُنتر ، چھب ، ٹوہر ، ٹھکا ۔

● **دِگرگوں :** [ف] اُلٹا ، اُلٹ پلٹ ، رنگ بدلیا ۔ **دِگرگوں ہونا :** [أ] رنگ بدلنا ، وِگڑنا ، اُلٹ پلٹ ہونا ، ہیٹھ اُتے ہونا ۔

● **دُگنا :** [ہ] دُونا ، دُگنا ، دُہرا ۔

● **دَل :** [ہ] موٹائی ، کسے شے دا گھیر ، لشکر ، فوج ، کٹک ، بِھیڑ ، ڈھیر ۔

● **دِل :** [ف] (۱) دِل ، جی ، چِت ، مَن ، جیو ، روح ۔ (۲) دلیری ، ہمت ، حوصلہ ۔ (۳) وچالا ، مرکز ، دُھرا ۔ (۴) سخنوت ۔ (۵) رُک ۔ (۶) چاہ ، خواہش ۔ (۷) دھیان ۔ **دل آب آب ہونا :** [أ] دِل نرم ہونا ، لہُو پگھرنا ۔ **دل آزار :** [ف] دل دُکھان والا ، ظالم ، بے رحم ، چیڑُو ، ستاؤُ ، ستا دین والا ۔ **دل آزاری :** [ف] ستا ، دُکھ ، کھپا ، ظلم ، چیڑ ۔ **دلآزاری کرنا :** [أ] دل دُکھانا ، جی ساڑنا ، دُکھ دینا ، چُبھویں گل کرنی ، چیڑنا ۔ **دل آزردہ :** [ف] آزردہ ، خفا ، افسوسیا ہویا ، نراض ، دل دُکھیا ۔ **دل آزمانا :** [أ] دل ویکھنا ، جِیرا / حوصلا ازمانا ، جی‌داری ویکھنی ۔ **دل آنا (آ جانا) :** [أ] دل آ جانا ، رِیجھ پینی ، عاشق ہونا ، چا چڑھنا ، مرضی ہونی ، دل ڈُلھنا ۔ **دلآویز :** [ف] پیاری ، من موہنی ، من کِھچ ، پیارا ، من پسند ، دل نُوں کِھچن والا ۔ **دل آئینہ ہونا :** [أ] دل شیشہ ہونا ، دل اُتے کھرا کھوٹا آپے نِتر جانا ، دل تے میل نہ رہنی ۔ **دِل اٹکنا :** [أ] دل اٹک جانا ، جی اڑنا ، عاشق ہونا ، نیونہ لگنا ، عشق لگنا ۔ **دل اُٹھنا :** [أ] دل کھٹّا ہونا ، جی اَک جانا ، کسے شے توں اوازا ہو جانا ۔ **دل اُچٹ جانا :** [أ] دل گھبرا جانا ، بے چین ہونا ، اکّ جانا ، جی اُداس ہو جانا ۔ **دل اُچاٹ ہونا :** [أ] دل کھٹّا ہونا ، اَک جانا ، اوازار ہو جانا ، جی نہ لگنا ۔ **دل اُچٹنا :** [أ] دل اُداس ہونا ، دل گھابرنا ، اوازار ہونا ، اَکنا ۔ **دل اُچھلنا :** [أ] دل دھڑکنا ، دل پھڑکنا ، دھڑکے دی بیماری لگنی ۔ **دل فگار :** [ف] افسوسیا ہویا ، من پھٹیا ۔ **دل اُکتانا :** [أ] کسے شے توں جی بھر جانا ، اَک جانا ، جی چڑھ جانا ۔ **دل اُلٹنا :** [أ] دل گھابرنا ، کملا ہو جانا ، پاغل (پاگل) ہو جانا ۔ **دل الجھنا :** [أ] دل اَڑ جانا ، عاشق ہو جانا ، رِیجھ پینی ، دل چڑھ جانا ، اوازار ہو جانا ، من چڑھنا ۔ **دل اُمنڈنا :** [أ] دل بھر آؤنا ، رون ہاکا ہونا ، اکھیاں وچ گلیڈو آجانے ۔ **دل ایک ہونا :** [أ] دل اِک مِک ہونا ، ایکا ہونا ، سانجھ سلوک ہونا ۔ **دل اینٹھ لینا :** [أ] دل کھوہ لینا ، دل لے لینا ، من موہ لینا ۔ **دل باغ باغ ہونا :** [أ] دل باغو باغ ہونا ، بڑا راضی ہونا ، چوکھا خوش ہونا ۔ **دل باندھنا :** [أ] دل بنّھنا ، دل لا لینا ، ہمت کرنی ۔ **دل بجھنا :** [أ] دل بُجھ جانا ، دل مر جانا ، چا تے شوق مُک جانے ، اوازار ہونا ، ہِرکھ لگنا ، افسوسنا ۔ **دل بِجھا جانا :** [أ] دل وِچھ جانا ،

وچھنا ، ڈلّھ پینا ، ریجھ پینی ، عاشق ہو
جانا - **دل بحال ہونا** : [أ] دل دی کدورت دور
ہونی ، دل ٹکانے لیانا ، دکھ درد بھلانا - **دل
برا ہونا** : [أ] دل بھیڑا ہونا ، ناراض ہونا ،
جی کھٹّا ہونا ، قے آؤنی - **دل برداشتہ ہونا** :
[أ] جی ہٹ جانا ، چت چا لینا ، جی کھٹّا ہونا ،
اوازار ہو جانا - **دل برمانا** : [أ] دکھ دینا ،
رنج دینا ، دل دکھانا ، سلّنا ، کلیجا ونّھ
دینا - **دلبری کرنا** : [أ] رجھانا ، بھرمانا ، دل
کھوہ لینا - **دل بڑھانا** : [أ] دل ودھانا ،
ہلاّ شیری دینی ، ہمت ودھانی ، شاباش دینی ،
دلیری دینی - **دل بڑھنا** : [أ] دل ودھنا ، حوصلہ
وڈا ہو جانا ، ہمّت ودھ جانی - **دل بستگی** :
[ف] دل چسپی ، من پرچاوا ، دل لگنا ، دل
لگی - **دل بکھرنا** : [أ] غم فکر لگنا ، پریشان
ہونا ، افسوسیا جانا - **دل بلیوں اُچھلنا** : [أ] دل
دا چھالاں مارنا ، بڑا خوش ہونا ، خوشی نال
بھنجے پیر نہ لگنے - **دل بند** : [ف] دل دا ٹوٹا ،
دلدار ، پیارا ، من موہنا - **دل بند ہونا** : [أ] دل
گھٹنا ، دل دی حرکت رُک جانی ، ساہ گم ہونا ،
جان گھاؤں ماؤں ہونی - **دل بہلانا** : [أ] دل
پرچانا ، جیو ولانا ، خوش ہونا ، سیل تماشے
وچ رُجھنا - **دل بہلاوا** : [أ] من پرچاوا ،
تسلّی ، چین - **دل بیٹھ جانا** : [أ] دل ڈھہ
جانا ، آس ٹُٹ جانی ، ڈھیری ڈھاہ بہنی ، ڈاہڈا
غم دکھ ہونا - **دل بیٹھا جانا** : [أ] دل دا
گھٹ گھٹ جانا ، دل ڈُبدا جانا ، غش آؤنا ،
غش پین والا ہونا - **دل بیٹھنا** [أ] دل گھابرنا ،
دل دا ڈُب ڈُب جانا - **دل بھاری کرنا** : [أ]
غم لگنا ، افسوس ہونا ، دل تے بوجھ ہونا -
دل بھر آنا : [أ] دل بھر آؤنا ، ترس آؤنا ،
دل نرم ہونا ، رون اکٹّھا ہونا ، غمی نال ہنجو

ہار ہونا - **دل بھر بھرانا** : [أ] چا چڑھنا ،
لالچ آؤنی ، من ریجھنا - **دل بھر بھرآنا** : [أ]
لالچ کرنی ، ، لوبھ آؤنی/کرنی ، جی کرنا ،
چا چڑھنا - **دل بھر جانا** : [أ] جی بھر گھتنا/
جانا ، دل چڑھ جانا ، اک جانا ، دل کھٹّا
ہونا ، رج جانا - **دل بھر دینا** : [أ] دل پھیرنا ،
نفرت پیدا کرنی ، لوتیاں لا کے کسے ولوں دل
پھیر دینا - **دل بھر کے** : [أ] رجکے ، دبکے ،
من بھر کے ، ہُجکے ، ریجھاں لاہ کے ، سوار کے ،
چنگی طرح - **دل پارہ پارہ (پاش پاش) ہونا** : [أ]
دل دے ٹوٹے ہونے ، ڈاہڈا دھکا وجنا ، دل
چھاننی ہونا ، روح اُتے ڈاہڈا بھار پینا - **دل
پانا** : [أ] نیت پچھاننی ، ارادہ جاننا ، رُخ
پچھاننا ، حوصلہ ہونا - **دل پانی کرنا** : [أ] دل
نرم کرنا ، بےچین ہو جانا ، کسے دکھ صدمے
تے پگھر جانا - **دل پائمال کرنا** : [أ] دل لا لینا ،
کسے تے ڈلّھ پینا ، عاشق ہو جانا ، دل گوانا
تے تباہ کرنا - **دل پتھر کر لینا** : [أ] دل
پتھر کر لینا ، سخت ہو جانا ، بے ترس بن جانا ،
بے رخی ورتنی ، پرواہ نہ کرنی - **دلپذیر** : [ف]
من پسند ، پیارا ، من بھانا ، سوہنا ، چنگا ،
من کھچ - **دل پر بار ہونا** : [أ] دل اُتے بھار
ہونا ، دکھ ہونا - **دل پر پتّھر رکھنا** : [ہ]
جی ڈاہڈا کر لینا ، دل تے پتھر دھر لینا ،
حوصلہ کرنا ، صبر کرنا ، حوصلے نال کُجھ
سہ جانا - **دل پر پہاڑ گرانا** : [أ] دل تے پہاڑ
ڈیگنا ، اچّن چیت ڈاہڈا دلی دکھ پچانا - **دل
پر چوٹ کھانا** : [أ] ڈاہڈا صدمہ سہنا ، من نو
دھکا لگنا ، غم کھانا ، عشق ہو جانا - **دل پر
چھا جانا** : [أ] دل اُتے چھانا ، من نو پوہنا ، دل
تے چوکھا اثر کرنا ، دل موہ لینا - **دل پر
چھری پھیرنا** : [أ] دل تے چھری چلانی ،

دُکھ دینا ، دل نُو دھکّا لانا ۔ دل پر داغ
ہونا : [اُ] دل تے داغ ہونا ، شک یا ساڑے
نال غم تے دکھ ہونا ۔ دل پر سانپ لوٹنا :
[اُ] ہِکّ تے سپ لیٹنا ، سڑنا ، پچھتانا ،
افسوس ہونا ۔ دل پر قفل لگانا [اُ] : دل نُو
جندرا مارنا ، بھیت نہ دینا ، بھیت صندوق نہ
کھولھنا ۔ دل پر کیا گزری : [اُ] دل نُو کیہا
دھکا وجّا ، دل تے کی بیت گئی ، کیہی واپری ۔
دل پر گھونسا پڑنا : [اُ] دل نُو مُکّا جِہا
وجنا ، اچّن چیت دُکھ دا دھکا لگنا ۔ دل پر
لکھ لینا : [اُ] دل تے لکھ لینا ، پکا چیتا کر
لینا ، گل یاد رکھنی ۔ دل پر میل آنا : [اُ]
دل میلا ہونا ، نیت وِگڑنی ، دل وِچ شک
پے جانا ، بے ایمان ہو جانا ۔ دل پر نقش ہونا :
[اُ] من تے اُکریا جانا ، دل تے لکھیا جانا ،
خوب یاد رہنا ۔ دل پر ہاتھ رکھتے پھرنا :
[اُ] دل پھڑی پھرنا ، ہائے ہائے کرنا ،
بے چین ہویا پھرنا ۔ دل پر ہاتھ رکھنا : [اُ]
دل اُتے ہتھ رکھنا (تسلّی لئی) ۔ دل
پرچنا : [اُ] من پرچنا ، جیوڑا پرسن ہونا ، دل
آہرے لگنا ۔ دل پر کندہ ہونا : [اُ] دل تے
لکھیا جانا ، اُکریا جانا ، چوکھا اثر ہونا ، دل
وچ کُھب جانا ۔ دل پسنا : [اُ] دل دینا ،
رِجھنا ، ڈُلّھ پینا ، عاشق ہونا ، عشق لگنا ۔
دل پسند : [ف] پیارا ، من پسند ، من بھاؤندا ،
پسند مُوجب ۔ دل پسیجنا : [اُ] ترس آؤنا ،
رحم آؤنا ، دل نرم ہونا ، دل موم ہو جانا ۔
دل پک جانا : [اُ] اندر سڑ جانا ، دُکھی ہونا ،
اوازار ہو جانا ۔ دل پک کے پھوڑا ہونا : [اُ]
دل پھوڑا ہو جانا ، چنگیاں مندیاں سُن سُن کے
ڈاہڈا اوازار ہو جانا ، دُکھ جھلّن جوگا نہ رہنا ۔
دل پکّا کرنا : [اُ] دل پکّا کرنا ، ہمت کرنی ،
سِدّا کرنا ، کَوڑا گھٹ کر جانا ۔ دل پکانا :
[اُ] چھیڑنا ، چڑانا ، چیڑ دوانی ، ستانا ، تنگ کرنا ۔
دل پکڑ کر (تھام کر) بیٹھ جانا : [اُ] دل پھڑ کے
بہ جانا ، دُکھ دھکھے نال بول نہ سکنا ،
ہوکے نال بہ جانا ۔ دل پکڑ لینا : [اُ] دل پھڑ
لینا ، دُکھ دھکا نہ جھل سکنا ، بے چین ہو
جانا ۔ دل پکڑا جانا : [اُ] دل پھڑیا جانا ،
شُبہ ہونا ، شک پینا ، کُجھ کُھڑک جانا ۔
دل پکڑے پھرنا : [اُ] دل پھڑی پھرنا ، بے چین
ہونا ۔ دل پگھلنا : [اُ] دل پگھرنا ، ترس
آؤنا ، دل نرم ہونا ، دل وچ رحم پینا ۔
دل پیچھے پڑنا : [اُ] دل ہور دے پھر جانا ،
پرچنا ۔ دل پیسنا : [اُ] دل پِہنا ، رِجھانا ،
عاشق بنا لینا ، دل پھٹنا : [اُ] دل پاٹنا ،
نفرت ہونی ، ڈاہڈا اوازار ہونا ۔ دل پھرنا : [اُ]
دل گھرنا ، جی کھٹّا ہونا ، اوازار ہونا ، اک
جانا ۔ دل پھسلنا : [اُ] دل تلک پینا ، کسے
تے رِجھ پینا ، ڈُلّھ پینا ۔ دل پھیرنا : [اُ]
نفرت دوانی ، من ولانا ، دل پھیر دینا ، بیزار کر
دینا ، من ہور دے / تھے پانا ۔ دل پھیکا ہو
جانا : [اُ] دل پھکّا ہو جانا ، دل پھر جانا ،
کسے توں دل ہٹ جانا ۔ دل تڑپنا : [اُ] دل
تڑفنا ، من پھڑکنا ، دل دا شوق نال بے چین
ہو جانا ، کسے لئی وِل وِل پینا ۔ دل تلے اُوپر
ہونا : [اُ] دل ہیٹھ اُتے ہونا ، جی گھابرنا ،
بے چین ہونا ، دل گھاؤں ماؤں ہونا ، پریشان
ہونا ۔ دل تنگ : [ف] سوڑا ، چھتّھا ، ناخوش ،
اوازار ، کنجوس ، بخیل ۔ دل تنگ ہونا : [اُ]
کنجوس ہونا ، بخیل ہونا ، جی تھوڑا ہونا ، دل
چھوٹا ہونا ، چھتّھا پینا ، دل بیزار ہونا ۔ دل
توانگر ہونا : [اُ] دل غنی ہونا ، سخی ہونا ۔

دل توڑنا : [أ] دل توڑنا ، حوصلہ ڈھاہ دینا ، بےآس کرنا ، دل نُو کسے بنیوں ہٹا لینا ۔ **دل تولنا** : [أ] دل ازمانا ، جی داری جاچنی ، حوصلہ ویکھنا ۔ **دل تہ وبالا کرنا** : [أ] دل بےچین کر دینا ، جی پریشان کر دینا ۔ **دل تھامنا** : [أ] دل تھم لینا ، حوصلے وچ رہنا ، بے چینی دی پرواہ نہ کرنی ۔ **دل تھرتھرانا** : [أ] دل کنبنا (کمبنا) ، بھو آونے ، ڈرنا ، ڈہلنا ، دل پکھّی وانگ ڈولنا ۔ **دل تھوڑا ہونا** : [أ] دل تھوڑا ہونا ، حوصلہ گھٹ ہو جانا ، ہمت مُک جانی ۔ **دل ٹٹولنا** : [أ] دل ٹوہنا ، نیت جاننی ، مرضی پچھاننی ۔ **دل ٹوٹ جانا** : [أ] ہمت ٹُٹ جانی ، بےآس ہو جانا ، ڈھیری ڈھاہنی ۔ **دل تازہ ہونا** : [أ] دل تازہ ہونا ، خوش ہونا ، چین وچ ہونا ، کسے نُو ویکھ کے راضی ہو جانا ۔ **دل ٹکنا** : [أ] دل پکّا ہونا ، حوصلہ ہونا ، ہمت ودھنی ۔ **دل ٹھکانے لگنا یا ہونا** : [أ] دل ٹھہرنا ، دل ٹکنا ، تسلی ہونی ، دل ٹکانے تے ہونا ۔ **دل ٹھنڈا رکھنا** : [أ] کلیجا ٹھنڈا رکھنا ، دل خوش رکھنا ، جی راضی رکھنا ۔ **دل ٹھنڈا ہونا** : [أ] جی ٹھرنا ، سُکھ ہونا ، خوش ہونا ۔ **دل ٹھوکنا** : [أ] دل دی تسلی کرنی ، تسلی کر لینی ۔ **دل ٹھہرنا** : [أ] دل نُو چین آونا ، بےچینی جاندی رہنی ۔ **دل جلا** : [أ] سڑے دل والا ، دُکھی ، جہدا جی سڑ گیا ہووے ، اوازار ، عشق دا ماریا ہویا ۔ **دل جلانا** : [أ] کُڑھدیاں رہنا ، وچے وچ سڑنا ، دُکھ وچ ہونا ، صدمہ سہنا ، کسے نُو ویکھ کے سڑنا ، چُبھویں گل کرنی ، دل ساڑنا ، جی خفا کرنا ۔ **دل جلنا** : [ہ] دل سڑنا ، کُڑھنا ، ساڑا آونا ، تاتمک لگنا ، کَوڑ آونی ۔ **دل جمنا** : [أ] جی لگنا ، دھیان ہونا (کسے کم وچ) ، اعتبار آونا ، وسنا ۔ **دل جُو** : [ف] پیارا ، سوہنا ، من موہنا ، دل کِھچ ۔ **دل جوئی** : [ف] تسلّی ، دلجوئی ، دل داری ، ہمدردی ۔ **دل جھکنا** : [أ] دل رِجھنا ، دل اُلرنا ، جی چاہنا ۔ **دل چاک کرنا** : [أ] دل چِیرنا ، چوکھا صدمہ پچانا ، چوکھا دُکھ دینا ۔ **دل چاہتا ہے** : [أ] جی کردا اے ، من لوچدا اے ، رِیجھ اے ، سدّھر اے ۔ **دل چُرانا** : [أ] جی چُرانا ، جھسّی کھانی ، کنیانا ، کھِسکنا ، دل چرا لینا ، من موہ لینا ، عشق دے پھیر وچ لے آونا ۔ **دلچسپ** : [ف] سوہنا ، من کِھچ ، دل پسند ، من موہنا ، پیارا ، دل نُو چنگا لگن والا ۔ **دلچسپی** : [ف] دلی تعلق ، من پرچاوا ، شُغل ۔ **دل چلنا** : [أ] دل رِجھنا ، خواہش ہونی ، کسے تے دل آونا ، اِکّو لگن وچ ہونا ، پاگل ہونا ، سُدائی ہو جانا ۔ **دل چیر کر دکھانا** : [أ] دل چیر کے وکھانا ، دل دا بھیت دسنا ، راز دار بنانا ، محرم بنانا ۔ **دل چُھپانا** : [أ] دل چُرانا ، جھسّی وٹنی ، پلاّ بچانا ، کنّی کھانی / کترانی ۔ **دل چھلنی کرنا** : [أ] دل چھاننی کرنا ، اندر ساڑنا ، کلیجا لوہنا ، ونھنا ، طعنے میہنے دینے ، ٹوکاں کرنیاں ۔ **دل چھوٹ جانا** : [أ] گھابر جانا ، روح چھڈ جانی ، ہمّت ٹٹ جانی ، حوصلہ نہ رہنا ۔ **دل چھوٹا کرنا** : [أ] دل چھوٹا کرنا ، بےآس ہو جانا ، ڈھیری ڈھاہ بہنی ، گھابر جانا ، آس اُمید لاہ بہنی ۔ **دل چھین لینا** : [أ] دل کھوہ لینا ، من موہ لینا ، دل کھس لینا ، عاشق بنا لینا ۔ **دل حاضر ہونا** : [أ] جی ٹکانے ہونا ، دل ٹھیک ہونا ، تسلی نال دھیان دینا ۔ **دل خاک ہونا** : [أ] دل سواہ ہو جانا ، چا مُک جانے ، حرصاں

لاہ بہنیاں ۔ **دل خراش :** [ف] دل چھلنّواں ، دل نوں چھل دین والا ، دردیلا ، اثریلا ۔ دکھ ، صدمہ ، رنج ، غم ۔ **دل خستہ :** [ف] غماں دا ماریا ، آفتاں دا پھنڈیا ، دکھاں دے موہنہ آیا ہویا ، حالوں بے حالی ۔ **دل خواہ :** [ف] مرضی موجب ، من بھاؤندا ، من پسند ، خواہش موجب ۔ **دل خوش کرنا :** [ا] خوش ہونا ، دل نوں راضی کرنا ، من کھیڑانا ، پرسن کرنا ، جی پرچانا ۔ **دل خون ہو کے بہہ جانا :** [ا] ریجھاں تے چا مر جانے ، کوئی سدھر نہ رہنی ، سدھراں دا خون ہو جانا ۔ **دل خون ہونا :** [ا] دل تے ڈاہڈی سٹ پینی ، غم غصّے وچ ہونا ۔ **دل دادہ :** [ہ] عاشق ، ڈلھیا ہویا ، ریجھوان ، وجّری ۔ **دل دار :** [ف] پیارا ، سوہنا ، دلبر ، معشوق ، دل جانی ، تسلی دین والا ، ڈاہی دین والا ۔ **دل داری :** [ف] تسلّی ، ہم دردی ، وفا ، نبھا ، ساتھ ، دوجے دا دل رکھنا ۔ **دل دریا ہونا :** [ا] سخی ہونا ، کھلھے دل دا ہونا ۔ **دلدوز :** [ف] دردیلا ، اثریلا ، من پسند ، من سلنّواں ، دل ونھ دین والا ۔ **دل دو نیم ہونا :** [ا] دل دو ڈکّ ہونا ، دل اُتے سٹ پینی ۔ **دل دھڑکنا :** [ا] دل دھڑکنا ، دل کمبنا ، ڈر آؤنا ، من ڈولنا ۔ **دل دھک دھک کرنا :** [ا] دھڑکنو لگنا ، دل دھرک دھرک کرنا ۔ **دل دھک سے ہو جانا :** [ا] اچّن چیت دھکا لگنا ، دل نوں ہتھ پینا (ہونی ورتن کر کے) ۔ **دل دھکڑ پکڑ کرنا :** [ا] ڈرنا ، چنتا لگنی ، جکوتکی ہونی ، دو چتا ہونا ۔ **دل دکھانا :** [ا] دل دکھانا ، دکھ دینا ، ستانا ، ہک ساڑنی/لونی ۔ **دل دہلنا :** [ا] دل ڈرنا ، دل دھڑکنا ، ڈہلنا ۔ **دل دہی :** [ف] دلاسا ، تسلّی ، ہم دردی ۔ **دل دیکھنا :** دل ویکھنا ، حوصلا جاچنا ، ہمت پرکھنی ، سینت سیانی ، مرضی بجھنی/جاننی ، ٹوہ لینی ۔ **دل دینا :** [ا] دل دینا ، من ہارنا ، عاشق ہونا ۔ **دل دھڑکنا :** [ا] دل دھڑکنا ، ڈر آؤنا ، ہک دھڑکنی ، دھڑکا لگنا ۔ **دل ڈانواں ڈول ہونا :** [ا] دلوں ڈولنا ، دل بیٹھ اُتے ہونا ، بے چین ہونا ، بے وس ہونا ۔ **دل ڈوبنا :** [ا] دل ڈبّنا ، ڈوبے آؤنے ، دل گھٹنا ، غش پینا ۔ **دل ذرا سا ہونا :** [ا] دل تھوڑا ہونا ، دل نازک ہونا ، دل گھٹنا ، صبر سہار دی واہ نہ ہونی / رہنی ۔ **دل راضی ہونا :** [ا] دل خوش ہونا ، دل راضی ہونا ، من پرسن ہونا ۔ **دل ربا :** [ف] دلبر ، پیارا ، معشوق ، خوبصورت ، من موہنا ۔ **دل رچنا :** [ا] دل ملنا ، دل بھجنا ، جان پچھان ہونی ۔ **دل رکنا :** [ا] دل رکنا ، دل پھڑیا جانا ، رنج یا دکھ نال دل بہنا ۔ **دل رکھنا (رکھ لینا) :** [ا] دل رکھنا ، دل داری کرنی ، تسلّی دینی ، چاہ کرنی ، گل من لینی ، امید دوانی ۔ **دل رندھنا :** [ا] دل نوں ہرکھ لگنا ، دل مسوسیا جانا ، غم دا اثر ہونا ۔ **دل روشن ہونا :** [ا] دل چاننا ہونا ، اندر چانن ہونا ، روح ربی نور ملنا ۔ **دل روندنا :** [ا] دل مدھنا ، دل مدھولنا ، دکھ دینا ۔ **دل سخت کر لینا :** [ا] دل ڈاہڈا کر لینا ، بے رحمی ورتنی ، کٹھور چت ہونی ۔ **دل سرد ہو جانا :** [ا] دل ٹھر جانا ، دل بجھ جانا ، جوش جذبہ مک جانا ، چا سدھر نہ رہنی ۔ **دل سلگنا :** [ا] دل دھخنا ، دل سڑنا ، ساڑا لگا ہونا ۔ **دل سنبھالنا :** [ا] دل سمبھالنا ، من نوں وس وچ کرنا ، سمبھل

جانا ، ہمّت کرنی ، ہوش کرنی ۔ **دل سوختہ :** [ف] (۱) دل سڑیا ، ہانہ سڑیا ۔ (۲) عاشق دل ۔ **دلسوز :** [ف] دردی ، ہمدرد ، خیرخواہ ، دل ساڑن والا (کسے دا غم نال) ۔ **دلسوزی :** [ف] درد وندی ، ہمدردی ، مہربانی ، بھلا چاہنا ، خیرخواہی ۔ **دل سے اُتارنا یا گرانا :** [ا] دلوں لاہنا ، منوں وسارنا ، گھٹیا جاننا ، نقدری کرنی ۔ **دل سے اُترنا / گرنا :** [ا] دلوں لہنا ، منوں چڑھنا ، وسّر جانا ، نقدرا ہو جانا ، نظروں ڈگ جانا ۔ **دل سے بخار نکلنا :** [ا] دلوں بھڑاس نکلنی ، دل دی میل دور ہونی ۔ **دل سے پوچھنا :** [ا] دلوں پچھنا ، آدر کرنی ، اوکھت وچ ہونا ، اوکھا ہونا ۔ **دل سے دل ملنا :** [ا] دل نال دل ملنا ، خیال رلنا ، ایکا ہونا ، پیار پینا ، گوڑھی سانجھ پینی ۔ **دل سے دھواں اُٹھنا :** [ا] دلوں دھوں نکلنا ، دل سڑنا ، ہوکے بھرنے ، ہاواں نکلنیاں ۔ **دل سے صاف ہونا :** [ا] دل دا کھرا ہونا ، دلوں صاف ہونا ، نیت صاف ہونی ۔ **دل سے غبار نکلنا :** [ا] دل دا بھار ہولا ہونا ، غصہ نکلنا ، ہرکھ نہ رہنی ۔ **دل سے کانٹا نکلنا :** [ا] دل وچوں کنڈا نکل جانا ، دل دی رڑک جاندی رہنی ، دل دا بھار لہہ جانا ، رنجش مُک جانی ۔ **دل سے محو کر دینا :** [ا] منوں وسار دینا ، دلوں لاہ دینا ۔ اُکّا بھل جانا ، اُکّا چیتے نہ رکھنا ۔ **دل سے مل جانا :** [ا] دلوں ملنا ، پکّا ہونا ، سانجھ پینی ، کھرے دل نال ملنا ۔ **دل سے نہ ہونا :** [ا] دلوں نہ سہی ، اوپرے دل نال ۔ **دل سیاہ ہو جانا :** [ا] دل کالا ہونا ، پاپی گناہی بن جانا ، رب توں اُکّا نہ ڈرنا ۔ **دل سینے میں اُلجھنا :** [ا] دل پھڑکنا ، جی گھابرنا ، آچوی لگنی ، گھبرا پینا ۔ **دل شاد :** [ف] خوش ، باغ باغ ، ہسدا وسدا ، راضی بازی ، من موج وچ ، پرسن ۔ **دل شکستہ :** [ف] دل ڈھٹھا ، ازردہ ، اوازار ، ہمّت ہاریا ، افسوسیا ہویا ۔ **دل شکن :** [ف] دل توڑن والا ، رُسان والا ، حوصلہ ڈھاہن والا ۔ **دل شکنی :** [ف] دل توڑنا ، کسے کیتے کم دی داد نہ دینی ، حوصلا ڈھا بہنا ۔ **دل شکنی کرنا :** [ا] من توڑنا ، حوصلہ ڈھا بہنا ، کسے چھوٹے دی گل نہ مننی ، مان تروڑنا ۔ **دل شگفتہ ہونا :** [ا] جی کھِڑنا ، راضی ہونا ، خوش ہونا ، دل سرستا ہونا ۔ **دل شیر ہونا :** [ا] دل شیر ہونا ، دلیر ہونا ، دل تگڑا ہونا ۔ **دل صاف ہونا :** [ا] دل صاف ہونا ، من وچ میل نہ ہونی ، دکھ افسوس نہ رہنا ۔ **دل فروز :** [ف] من جگاواں ، دل چمکاواں ۔ **دل فریب :** [ف] دل نو بھرما لین والا ، بھچلاواں ، پیارا ، چِت چور ، من موہنا ۔ **دل فگار :** [ف] دل پھٹیا ، عاشق ۔ **دل کا بودا :** [ا] تھڑدلا ، دل دا کھیرا ، کم حوصلہ ، روح دا کیرا ، ڈرو ، ڈراکل ۔ **دل کا بولنا :** [ا] اندرلے دا بولنا ، دلوں اگاہی ملنی ، دلوں واج آؤنی ، کوئی گل منوں اُٹھنی ۔ **دل کا پس و پیش کرنا :** [ا] جکوتکی کرنی ، جھکنا ، جھاکا آؤنا ، دو چتا ہونا ، کرن نہ کرن وچ پھسیا ہونا ۔ **دل کا ٹکڑا :** [ا] دل دا ٹوٹا ، بہت پیارا ، پتّر ، لاڈلا ۔ **دل کا دکھ :** [ا] دل دا آزار ، ہڈاں دا کھو ، کلیجے دی سٹّ ، من/اندر دی دھوہ ۔ **دل کا غبار :** [ا] دل دی بھڑاس ، غصہ ، تا ، تمک ، ہرکھ ، افسوس ۔ **دل کا کانٹا :** [ا] دل دا

کنڈا ، خار ، رڑک ، وَیر ، کیڑ - **دل کا کچا :** [اُ] بودا ، کم ہمّت ، ڈراکل - **دل کا کڑا :** [اُ] سخت ، بے ترس ، بے رحم - **دل کا کنول کِھلنا :** [اُ] دل خوش ہونا ، دل دا پُھل کِھڑنا ، آساں پُگنیاں ، مراد پوری ہونی ، ماندے چاہندے ہونا - **دل کا کھوٹا :** [اُ] گُھوٹھا ، دل دا کھوٹا ، منافق ، بے ایمان ، اندر دا کالا ، بُرے دل والا - **دل کانپنا :** [اُ] دل کمبنا ، دل دھڑکنا ، ڈر بھو آؤنا ، چِنتا لگنی ، فکر لگنی - **دل کباب ہونا :** [اُ] دل سڑ جانا ، دل بُجھ جانا ، ڈاہڈا دکھ ہونا ، **دل کرنا :** [اُ] جی کرنا ، دل کرنا ، چا چڑھنا ، رِیجھ آؤنی ، ہمت کرنی ، دل کڈھنا ، سخاوت کرنی ، بہادری کرنا - **دل کٹنا :** [اُ] شرمندہ ہو جانا ، شرمندہ ہونا - **دل کڑا کرنا :** [اُ] دل سخت کرنا ، من پکّا کرنا ، ہمت کرنی - **دل کڑھنا :** [اُ] دل سڑنا ، وٹ کھانا ، غم / افسوس ہونا ، دل وسولیا جانا - **دل کش :** [اُ] دل کِھچواں ، سوہنا ، پیارا ، من بھاندا ، من موہنا - **دل کُشا :** [ف] رُوح راضی کرن والا ، سوہنا - **دل کشیدہ ہونا :** [اُ] دل کِھچیا ہونا ، رنجش ہونی ، دل دا اوازار ہونا - **دل کمھلانا (کملانا) :** [اُ] دل کُرمانا ، ڈھیری ڈھینی ، دلگیر ہونا ، من کُرمانا ، آس مُکنی - **دل کو دل سے راہ ہونا :** [اُ] دِل نُو دل نال راہ ہونی ، من مِلنا ، پیار دواں پاسیوں ودھدا اے - **دل کو ڈھالنا :** [اُ] دل نُو نرم کرنا ، غصّے گِلے کڈھ بُھلا دینے - **دل کو سمجھانا :** [اُ] دل نُو سمجھانا ، من نُو تسلّی دینی ، اوازاری مُکا دینی - **دل کو سنبھالنا :** [اُ] من نُو وس وچ کرنا ، حوصلے وچ رہنا - **دل کو قرار ہونا :** [اُ] سُکھ دا ساہ آؤنا ، جی ٹِکیا ہونا ، چِت وس وچ ہونا - **دل کو لگنا :** [اُ] دل نُو لگنا ، یاد آؤنا ، دل وچ چُبھنا ، دل تے اثر کرنا ، دل تے سٹّ پینی ، ہرکھ افسوس ہونا - **دل کو موسنا :** [اُ] چوکھی بے چینی وچ دل نُو گُھٹنا ، دل پھڑ پھڑ ہنا - **دل کو نہیں لگتی :** [اُ] یقین نہیں آؤندا ، دل نہیں منّدا - **دل کے پھپھولے پھوڑنا :** [اُ] دل دی بھڑاس کڈھنی ، ترپھوڑے لینے ، غصہ کڈھنا ، بدلا لینا ، چنگا مندا بولنا - **دل کے تار ملنا :** [اُ] دل مِل جانا ، آپو وچ گُوڑھا پیار ہونا ، اکو جِہا ہونا ، خیال رَلنا - **دل کی آگ :** [اُ] دل دی آگ ، ساڑا ، غُصّہ ، عشق ، نِہو ، نِیونہ ، غم - **دل کی بات :** [اُ] دل دی گل ، گُجھی گل ، بھیت ، دل دی حالت ، نیت - **دل کی بھڑاس :** [اُ] جی دی بھڑاس ، غُصّہ ، دل دا غبار - **دل کی بھڑاس نکالنا :** [ہ] دل دی بھڑاس کڈھنی ، غُصّہ کڈھنا ، بولنا - **دل کی پھانس :** [اُ] دل دی تکلیف ، دل دی چُبھک ، رنج ، رِڑک ، دل دا دُکھ - **دل کی چوٹ :** [اُ] دل دی سٹّ ، صدمہ ، دھکّا ، غم ، عشق - **دل کی دل میں رہ جانا :** [اُ] مَن دی مَن وچ رہنی ، رِیجھ پُوری ہون توں پہلے مر جانا ، چاہ مراد پوری نہ ہونی ، ارمان باقی رہنے - **دل کی صفائی :** [اُ] جی دی صفائی ، کھری نیّت - **دل کی طرح رکھنا :** [اُ] دل وانگ رکھنا ، پیارا جاننا ، دل نال لا کے رکھنا ، دلوں رکھ سمبھال کرنی - **دل کی کلی کِھلنا :** [اُ] دل دی کلی کھڑنی ، چاہ پوری ہونی ، آس پُگنی ، مطلب پُورا ہونا ، خوشی نال باغ باغ ہونا - **دل کی کُنجی :** [اُ] دل دی

کنجی ، محرم ، بھیتی ، ہم راز ، صلاح کار ۔ **دل کی کہنا** : [اُ] کسے دے دل دی گل آکھ دینی ، من بھاندی گل کرنی ۔ **دل کی لاگ** : [اُ] عاشقی نیو ، عشق ، محبت ، پیار ۔ **دل کی لگی بجھنا** : [اُ] دل دی اگ بُجھنی ، سدھر پوری ہونی ، ارمان پورا ہونا ۔ **دل کی مراد پوری ہونا** : [اُ] مونہہ منگی مراد ملنی ، آس پوری ہونی ، مراد پُگنی / پُجنی ۔ **دل کھٹا ہونا** : [اُ] جی کھٹا ہونا ، اوازار ہونا ، اکتا جانا ، روح چِر/چڑھ جانا ۔ **دل کھٹکنا** : [اُ] دل ڈرنا ، دل وچ کھٹکا ہونا ، شک پینا ، گل کھڑکنی ۔ **دل کھرا کھوٹا ہونا** : منوں ڈولنا ، نیت وچ فرق آؤنا ۔ **دل کھِلنا** : [اُ] دل کھِڑنا ، دل خوش ہونا ، حوصلہ ودھنا ۔ **دل کھنچ جانا** : [اُ] دل کھچیا جانا ، ناراض ہونا ، رنج ہونا ، اوازار ہونا ۔ **دل گداز** : [ف] دل نرمان والا ، درد بھریا ۔ **دل گردہ** : [اُ] ہمت ، حوصلہ ، صبر ، بہادری ، جرأت ، زور ، واہ ، سہار ، برداشت ۔ **دل گردے کا مالک** : [اُ] دلیر ، دل والا ، تکڑا ، بہادر ، جی دار ، وریام ، جگرے والا ، اَدمی ، دھڑلے دار ۔ **دل گرفتگی** : [ف] دل دی پکڑ ، غمی ، اوازاری ۔ **دل گرمانا** : [اُ] جوش دوانا ، اُمنگ پیدا کرنی ، چا چڑھانی ، اُلیل وچ لیانا ، دل بھخا دینا ۔ **دل گمراہ ہونا** : [اُ] دل کُراہے پینا ، منوں ڈولنا ، نیت وچ فرق آؤنا ۔ **دل گیر** : [ف] رنج غم دا مارا ، اُداس ، جھورے مارا ، افسوسیا ہویا ۔ **دلگیر ہونا** : [اُ] جان سُکنی ، جھورے نال دکھی ہونا ، چوکھا فکر مند ہونا ، غم وچ ہونا ، رنج ہونا ۔ **دلگیری** : [ف] رنج ، غم ، غصہ ، اداسی ،

افسوس ، جھورا ۔ **دل گھبرانا** : [اُ] دل گھابرنا ، دل نہ لگنا ، بے چین ہونا ۔ **دل گھٹنا** : [اُ] جی گھبرانا ، دل گھٹ گھٹ جانا ، دل دا نگھرنا ، دل نوں گھاٹے پینے/ڈوبے آؤنے ۔ **دل لُبھانا** : [اُ] دل پرچانا ، من کھوہ لینا ، من موہ لینا ۔ **دل لٹو ہونا** : [اُ] دل ڈلھ پینا ، ریجھ پینا ، عاشق ہو جانا ، پیار دے چکر وچ آ جانا ۔ **دل لرزنا** : [اُ] دل کمبنا ، دل ڈرنا ، بھو آؤنا ، یرکنا ۔ **دل لگانا** : [اُ] دل لانا ، عشق کرنا ، پیار کرنا ، پورا دھیان دینا ، کم وچ رُجھنا ۔ **دل لگنا** : [اُ] دل پرچنا ، پیار ہو جانا ، عشق ہو جانا ، اداس نہ ہونا ۔ **دل لگی** : [اُ] ہاسا ، ٹھٹھا ، چُہل ، معمولی گل ، سوکھی گل ، پیار ، دوستی ، محبت ، اشنائی ، شُغل ۔ **دل لگی باز** : [اُ] مسخرا ، ٹھٹھے باز ، لطیفیاں چٹکلیاں نال ہسان والا ، نقلیا ، کھِلی ہار ۔ **دل للچانا** : [اُ] جی کرنا ، لالچ آؤنی ، جی دا کسے شے لئی ترسنا ۔ **دل لوٹ پوٹ ہونا** : [اُ] دل بے قرار ہونا ، عاشق ہونا ، بے چین ہونا ۔ **دل لوٹنا** : [اُ] بے چین ہونا ، دل تڑفنا ، دل بے قرار ہونا ، عاشق ہو جانا ۔ **دل لہرانا** : [اُ] جی خوش کرنا ، دل وچ سدھراں جگانیاں ، دل پرچانا ۔ **دل لہو ہو جانا** : [اُ] دل دا خون ہونا ، دل تے ڈاہڈی سٹ پینی ، ڈاہڈا غم تے دکھ ہونا ۔ **دل لینا** : [اُ] کسے نوں بھرمانا ، اپنا عاشق بنا لینا ، من موہ لینا ، دل کھوہ لینا ، بھیت لینا ، دل دی جاننی ۔ **دل مارنا** : [اُ] من مارنا ، من وس وچ کرنا ، چاہواں ڈک لینیاں ۔ **دل مٹی ہونا** : [اُ] من مٹی ہونا ، دل بجھ جانا ، دل مردہ ہو جانا ۔

دل مٹھی میں لینا : [أ] دل نپنا ، دل وس وچ کرنا ، کسے نو تھلّے لا لینا ۔ **دل مچل جانا :** [أ] دل دا اڑی کرنا ، ضد کرنی ، کسے شے دے لین لئی اڑ جانا ۔ **دل مر جانا :** [أ] من مر جانا ، دل بجھ جانا ، خواہشاں مک جانیاں ، روح نہ کرنی ، جی نہ کرنا ، حیاتی وچ رس نہ رہنا ۔ **دل مسوس کر رہ جانا :** [أ] دل پھڑ کے رہ جانا ، کسے صدمے والوں چپ چپ رہنا ۔ **دل مسوسنا :** [أ] افسوس کرنا ، دل نو تسلّی دینی ، رنج سہارنا ، دکھ دینا ، اندرو اندر جر جانا ۔ **دل مکدّر ہونا :** [أ] دل وچ میل آ جانی ، جی میلا ہونا ، دل وچ رنج آؤنا ، جی دی صفائی نہ رہنی ۔ **دل ملا :** [ف] سہیل پنا ، بھین بھین بننا ، سہیلیاں دا گوڑھ پیار ۔ **دل ملانا :** [أ] مل ورتنا ، پیار پانا ، میل جول ودھانا ۔ **دل ملنا :** [أ] دل ملنا ، پیار پینا ، محبت ہونی ، ایکا ہونا ۔ **دل موہ لینا :** [أ] موہ لینا ، دل کھوہ لینا ، بھرما لینا ، آپنا عاشق کر لینا ۔ **دل میلا کرنا :** [أ] دل تے میل لیانی ، من میلا کرنا ، رنج غم وچ رہنا ، دل وچ میل یا کدورت رکھنی ۔ **دل میں :** [أ] دل وچ ، من اندر ، نیت وچ ، اندر ای اندر ۔ **دل میں آگ بھری رہنا :** [أ] دل وچ اگ ہونی ، سدا سڑدیاں رہنا ، نت لوہا لاکھا رہنا ، تامبڑ تڑوک رہنا ۔ **دل میں آگ لگنا :** [أ] دل وچ اگ لگنی ، ستنا ، ساڑا آؤنا ، سلّ ہونی ، عشق دیاں اوکڑاں وچ پینا ۔ **دل میں آنا :** [أ] دل وچ آؤنا ، سجھنا ، خیال وچ آؤنا ، وچار پھرنا ۔ **دل میں اترنا :** [أ] من وچ سمانا ، پوہنا ، من وچ وس جانا ، چیتے ہونا ، دل وچ بہہ جانا ، اثر وکھانا ۔ **دل میں اینٹھ رکھنا :** [أ] دل وچ کدورت رکھنی ، کیڑ رکھنی ، ویر پانا ، دشمنائی دی گنڈھ پا لینی ۔ **دل میں بٹھانا :** [أ] دل وچ بٹھانا ، ذہن وچ بٹھا لینا ، پکا چیتا رکھنا ۔ **دل میں بخار بھرا ہونا :** [أ] دل وچ کدورت ہونی ، دل وچ ویر ہونا ، دل صاف نہ ہونا ، دل وچ گمر ہونا ۔ **دل میں بل ڈالنا :** [أ] دل وچ گھنڈی پانی ، دل وچ فرق پانا ، نیت وگڑنی ۔ **دل میں بسنا :** [أ] دل وچ وسنا ، پیارا ہونا ، کوئی خیال ہر ویلے آؤنا ، کسے دی شکل دل دے سامنے رہنی ، اکھیں دسنا ۔ **دل میں بل رکھنا :** [أ] دل وچ گھنڈی رکھنی ، کیڑ رکھنی ، ویر رکھنا ، کدورت رکھنی ۔ **دل میں بیٹھ جانا :** [أ] دل وچ بہہ جانا ، چیتے رہنا ۔ **دل میں پس جانا :** [أ] دل وچ دلیا جانا ، عاشق ہونا ، کسے تے ڈلّھ پینا ۔ **دل میں پلٹ جانا :** [أ] نیتوں ہار جانا ، گل توں پلٹ جانا ، پلٹنا ، نیت وگاڑ لینی ، منوں ڈولنا ۔ **دل میں پھپھولے پڑنا :** [أ] دل وچ چھالے پینے ، غم دکھ نو گھٹ لین نال دل سڑنا ۔ **دل میں پھرنا :** [أ] اکھتاں / دل اگے پھرنا ، ہر ویلے خیال رہنا ۔ **دل میں تو سمجھو :** [أ] کدی شرم کرو ، کجھ خیال کرو ۔ **دل میں جاننا :** [أ] اندروں جاننا ، وچوں جاننا ، دل دے حال دا واقف ہونا ۔ **دل میں جچنا :** [أ] جی وچ جچنا ، پھبنا ، پھنا ، اثر کرنا ۔ **دل میں چٹکیاں لینا :** [أ] دل نو چونڈیاں وڈھنیاں ، طعنے دینے ، میہنے مارنے ، چوبھاں لانیاں ، دل دکھانا ، گجھیاں چوٹاں چلانیاں ۔ **دل میں راہ کرنا :** [أ] کسے دے دل وچ گھر کرنا ، آپنی تھاں پیدا کرنی ۔ **دل میں رکھنا :** [أ] دل وچ رکھنا ، لکا چھپا کے رکھنا ، چیتے رکھنا ، بھیت ظاہر نہ کرنا ،

پردہ پانا ، بھیت نہ دینا ۔ **دل میں زہر بھرا ہونا** : [اُ] دل وچ زہر بھریا ہونا ، من وچ بدی ہونی ، دل وچ وِس ہونی ۔ **دل میں سمانا** : [اُ] دل وچ سمانا ، پیارا ہونا ، خیالاں وچ وسنا ۔ **دل میں سمائی ہونا** : [اُ] دل وچ سمائی ہونی ، کسے گل دا پکا ارادہ ہونا ، نیت کر لینی ۔ **دل میں سمجھنا** : [اُ] دل وچ سمجھنا ، وچوں جاننا ، غور کرنا ۔ **دل میں سوراخ پڑنا یا ہونا** : [اُ] دل وچ چھیک پینا ، مہنے سن سن کے دل سلیا جانا ۔ **دل میں غبار آنا** : [اُ] دل وچ غبار آؤنا ، دل وچ کدورت پیدا ہونی ، دل میلا ہونا ۔ **دل میں شبہ پڑنا** : [اُ] دل وچ شک پینا ، کھڑک جانا ، من وچ کھٹکا ہو جانا ۔ **دل میں کانٹا سا کھٹکنا** : [اُ] دل وچ کنڈے وانگ رڑکنا ، اکا نا بھانا ، بھیڑا لگنا ، ویکھیا نہ سکھانا ، متھیوں دکھنا ۔ **دل میں کپٹ ہونا** : [اُ] دل وچ کھوٹ ہونا ، دل کھوٹا ہونا ، دل وچ کدورت ہونی ۔ **دل میں کٹنا** : [اُ] بھیڑا پینا ، شرمندہ ہونا ، نادم ہونا ، دلوں شرم آؤنی ۔ **دل میں کیا کہیں گے** : [اُ] دل وچ کی سوچن گے ، بُرا جانن گے ۔ **دل میں کھبنا** : [اُ] دل وچ کھبھ جانا ، چنگا لگنا ، دل وچ گھر کرنا ، دل تے اثر کرنا ۔ **دل میں کھٹکنا** : [اُ] دل وچ رڑکنا ، بُرا لگنا ، دلوں چبھنا ، بھلا نہ بھانا ۔ **دل میں گدگدی کرنا / ہونا** : [اُ] دل وچ کتکتاریاں ہونیاں ، کوئی شوخی شرارت سجھنی ۔ **دل میں گڑ جانا** : [اُ] دل وچ گڈیا جانا ، جی وچ بہ جانا ، چوکھا پسند آؤنا ۔ **دل میں گھر کرنا** : [اُ] دل وچ گھر کرنا ، دل وچ وسنا ، دل وچ سمائی پیدا کرنی ، آپنے لئی عزت قدر دی تھاں بنانی ۔ **دل میں گھونسا لگنا** : [اُ] دل اُتے اچانچک چیت سٹ پینی ، ڈاہڈا صدمہ ہونا ۔ **دل میں لگن لگانا** : [اُ] دل وچ پیار پا لینا ، جوش پیدا کرنا ۔ **دل میں ہونا** : [اُ] نیت ہونی ، ارادہ ہونا ، دل وچ ہونا ۔ **دل نشین** : [ف] من پسند ، من بھاؤندا ، دل وچ کھبھ جان والا ، دل تے اثر کرن والا ۔ **دل نشین ہونا** : [اُ] دل اُتے جم جانا ، دل تے اُکریا جانا ، چیتے رہنا ۔ **دل نوازی** : [ف] تسلّی ، دلاسا ، مہر ، من ودھنی ، مہربانی ، دوستی ، سجنائی ۔ **دل نہاد** : [ف] دل کھچواں ، جہدے تے دل ریجھے ، جہنوں دل چاہے ۔ **دل و جان** : [ف] پیارا ، سوہنا ، من بھاندا ، معشوق ۔ **دل و جان سے** : [اُ] دلوں جانوں ، منوں وجھوں ، چائیں چائیں ، خوشی نال ۔ **دل والا** : [اُ] دل والا ، بہادر ، جی دار ، دلیر ، سورما ، وڈے دل والا ، جگرے والا ، سخی ، ہتھ دا کھلھا ، تکڑے حوصلے والا ۔ **دل ہاتھ میں لینا** : [اُ] دل ہتھ وچ لینا ، آپنا فرماں بردار بنانا ، تسلی دینی ، دلاسا دینا ۔ **دل ہارنا** : [اُ] (۱) دل ہارنا ، دلوں ہار جانا ، ہمت ہارنی ، ڈھیری ڈھاہ دینی ۔ (۲) دل دے بہنا ، ریجھ پینا ۔ **دل ہٹ جانا** : [اُ] دل بیزار ہو جانا ، دل ہٹ جانا ، اک جانا ، دل چڑھ جانا ، نفرت ہو جانی ۔ **دل ہلا دینا** : [اُ] دل ہلا دینا ، سہم دوانا ، ڈرانا ، خوف دوانا ، جی وچ رحم پیدا کرنا ۔ **دل ہلکا ہونا** : [اُ] دل ہولا ہونا ، غم دا بھار لہنا ، رو دھو کے دل دا بھار ہولا ہونا ۔ **دل ہلنا** : [اُ] دل ہل جانا ، دل اُتے سٹ پینی ، دل دہل جانا ، خوف آؤنا ، دل وچ رحم پیدا ہونا ۔ **دل ہی جانتا ہے** : [اُ] جی جاندا اے ، کیہیا نہیں جا

سکدا ۔ **دل ہی دل میں** : [اُ] دِل وچ ہی/ای ، کُجھے کُجھے ، اندر دا اندر ، اندر خانے ، چُپ چُپاتے ۔

● **دُلارا** : [اُ] پیارا ، لاڈلا ، لَڈکا ، لاڈاں والا ، چھندا ، چھنّا ۔ **دُلاری** : [ہ] پیاری ، لاڈلی ۔

● **دِلاسا** : [ہ] دلجوئی ، دلداری ، تسلّی ، سہار ، ٹھرھا ، دلیری ، حوصلہ ۔ **دلاسا دینا** : [ہ] پُچکارنا ، پُچکارا دینا ، ٹھرھا دینا ، حوصلہ دینا ، تسلّی دینی ، ہمت ودھانی ، جی ودھانا ۔

● **دَلّال** : [ع] آڑھتی ، بھا کرن والا ، سودا کرن والا ، دَلّا ، وچولا ، مَندے کمیں ، بَھڑوا ۔ **دَلّالہ** : [ع] پھپّھے کُٹن ، دَلّی ، دھوکے باز عورت ، بُریاراں دی وچولی ، دَلّ پُنے دی کمائی کھان والی ۔ **دلالی** : [اُ] آڑھت ، دَلّ پُنا ، دلال دا کم ، دستوری ، وکائی دا حق ۔

● **دَلالت** : [ع] مَت ، ہدایت ، نشان ، نشانی ، پتا ، میل ، ثبوت ، وجکا ، رُعب ۔

● **دَلانا** : [اُ] دَلانا ، دَلیا کرانا ، دادڑ کرانا ، موٹا پِہانا ۔ **دَلنا** : [ہ] دَلنا ، موٹا پیہنا ، داہدڑ کرنا ، دَلیا بنانا (اناج دا) ، تباہ کرنا ، مار مُکانا ، مَل دَل دینا ، مدھاڑنا ۔ **دَلیا** : [ہ] دَلیا ، دَلیا ہویا اناج ، موٹا پیٹھا ہویا ۔

● **دِلانا** : [ہ] دِوانا ، دِوا دینا ، دِوالنا ۔

● **دِلاور** : [ف] دلیر ، دل والا ، جی دار ، ہِمتی ، ہِمتال ، زورا ور ، بہادر ، سورما ، مرد ، وریام ، من چلا ۔ **دِلاوری** : [ف] دلیری ، بہادری ، وریامگی ، ہِمّت ، جُرأت ، جی داری ۔

● **دَلائل** : [ع] دلیلاں ، حُجتاں ، ثبوت ۔

● **دُلتّی** : [ہ] دُلتّی ، دُلتّا ، پچھنڈا ، جانوراں دیاں پچھلیاں لتّاں دی سَٹ ۔ **دُلتّی چلانا ، مارنا** : [ہ] دولتّی مارنی ، پچھنڈا مارنا ، پچھنڈنا ، چھڑ مارنی ۔

● **دَلِدّر** : [ہ] دِلدّر ، گند مند ، تنگی ، سُستی ، جاتّھ ، نبھاگ ، کلیکھ ، غریبی ، مسکینی ، بھکھ ننگ ، محتاجی ، مُتھاجگی (لو) ، نحوست ۔ **دَلِدّر دور ہونا** : [اُ] دَلدّر دور ہونا ، دلدر مُکنا ، سُستی لتھنی ، تنگی دور ہونی ، غریبی مُکنی ، بھلے دن آؤنے ، سوکھے دن آؤنے ۔

● **دَلدل** : [ہ] کھوبھا ، چکّڑ ، جلّھن ، کُھبّھن ، دھسان ، چکڑالی پولی بھوں ۔ **دَلدل میں پھنسنا** : [ہ] کھوبھے وچ کُھبھنا ، مصیبت وچ پینا ، دُکھ وچ پھسنا ۔ **دَلدلی** : [ہ] دَلدلی ، دَلدل والا (۔علاقہ) ، دھساؤ ، نرم ، پولا ، کُھبھواں ، جلھناں والا ، کھوبھے والی بھوں ۔

● **دُلکی** : [ہ] دُڑکی ۔ **دُلکی چال چلنا** : [اُ] دُڑکی ٹُرنا ، دُڑکی وچ جانا ۔ **دُلکی چلنا** : [اُ] دُلکی چلنا ، دُلکنی ، دُڑکی لانی ، چُھوٹ وٹنی ۔

● **دُلھن** : [ہ] لاڑی ، وَنی ، بنّنی ، وہٹی ۔

● **دِلی** : [ف] دل والا ، کھرا ، گوڑھا ، سچّا ، اصلی ۔ **دِلی خوشی ہونا** : [اُ] سچّی خوشی ہونی ، دلوں راضی ہونا ، من کِھڑنا ، تن من ہریا تھیونا ۔ **دِلی دُکھ ہونا** : [اُ] دل تے سٹ پینی ، ڈاہڈا افسوس ہونا ۔

● **دلیر** : [ف] جی دار ، حوصلے والا ، ہِمتال ،

وریام ، دلیر ، سخی ، بہادر ۔ **دلیرانہ** : [ف] حوصلے نال ، اَن جھک ہوکے ، مرداں وانگ ، دھڑلّے نال ، جی داری نال ۔ **دلیری** : [ف] بے خوفی ، جرأت ، ہمّت ، وریامگی ، جی داری ، بہادری ۔

● **دلیل** : [ع] ثبوت ۔ توڑ ، وجہ ، حجت ، اگت جگت ۔ راہ وکھان والا ، سزا ۔ **دلیل بولنا** : [ا] کھڑے رہنا ، پریڈ کرن دی سزا ملنی ۔ **دلیل پیش کرنا** : [ا] دلیل دینی ، حجت کرنی ، ثبوت دینا ، توڑ دسنا ۔ **دلیل کرنا** : [ا] بحث کرنی ، حجت کرنی ، دلیلاں دینیاں ، قنون چھانٹنے ۔ **دلیل لانا** : [ا] دلیل دینی ، حجت پیش کرنی ، ثبوت دینا ۔

● **دم** : [ف] (۱) ساہ ، دم ، جند ، جندڑی ، پران ، حیاتی ۔ (۲) لہو ۔ (۳) پل ، گھڑی ۔ (۴) ٹھگی ، چھل ، دھوکھا ، فریب ۔ (۵) ذات ، نفس ۔ **دم آب** : [ف] پانی دا گھُٹ ، تھوڑا جِہا پانی ۔ **دم آخر ہو جانا** : [ا] مر جانا ، ساہ نکلنا ۔ **دم آنکھوں میں ہونا** : [ا] اکھاں وچ جان ہونی ، چھیکڑلے ساہواں تے ہونا ، مرن کنارے ہونا ۔ **دم اٹکنا** : [ا] ساہ رکنا ، گھورڑو بولنا/وجنا ، مرن ویلے رک رک کے ساہ آؤنا ۔ **دم اکھڑنا** : [ا] ساہ اکھڑنا ، نکّے وڈے ساہ آؤنے ، اُبھے ساہی لگنی ۔ **دم الٹنا** : [ا] ساہ رکنا ، ساہ الٹنا ، دل گھٹیا جانا ، گھورڑو بولنا/وجنا ، دمہ ہونا ۔ **دم الجھنا** : [ا] ساہ رکنا ، دل گھابرنا ، اُبھے ساہ لینے ، اوکھے اوکھے ساہ آؤنے ۔ **دم باز** : [ف] مکّار ، دھوکھے باز ، جھاسہ دین والا ، دغے باز ، فریبی ۔ **دم بخود** : [ف] ہکّا بکّا ، حیران پریشان ، چپ ، خموش ۔ **دم بدم** : [ف] گھڑی گھڑی ، برابر ، ہر ویلے ، اتّوڑتی ۔ **دم بڑھ جانا** : [ا] دم ودھنا ، حوصلہ ودھ جانا ، بہتا چر ساہ رکنا ۔ **دم بند کرنا** : [ا] ساہ گھُٹ دینا ، چپ کرا دینا ، کُسکن نہ دینا ، دابے نال بولن جوگا نہ چھڈنا ، عاجز کر دینا ، تنگ کرنا ، ساہ روکنا ، دم پکانا ۔ **دم بھر** : [ا] گھڑی بھر ، پل کُو ، ذرا ، اکھ پلکارا ۔ **دم بھر آنا** : [ا] ساہ پھل جانا ، ساہ چڑھنا ، ہف جانا ، ہونکنی لگنی ۔ **دم بھر کے لیے** : [ا] گھڑی دی گھڑی ، گھڑی پل لئی ، اکھ پلکارے لئی ۔ **دم بھر میں** : [ا] اک پل وچ ، جھٹ پٹ ، کھلے کھلے ، تھوڑے جہے چر وچ ۔ **دم بھرنا** : [ا] ساہ نال ساہ لینا ، پکھ/حمیّت کرنی ، منّنا ، ساہ چڑھنا ، ساہ پھل جانا ، گھرکنا ، پیار دا دعوا کرنا ، دم مارنا ۔ **دم پخت** : دم دِتا ہویا ، دم دے کے پکایا ہویا کھانا ، اک میل دا پلا ۔ **دم پر آنا** : [ا] دم تے آؤنا ، پکن والا ہو جانا ۔ **دم پھولنا** : [ا] ساہ چڑھنا ، گھرکنا ، ہف جانا ، ہونکنا ۔ **دم پھونکنا** : [ا] دم کرنا ، پھوک مارنی ، روح پانی ، جثّے وچ جان پانی ، سجری واہ لیانی ۔ **دم توڑنا** : [ا] چھیکڑلے دماں تے ہونا ، ساہ اکھڑنا ، مرنا ، مر جانا ، دم دینا ۔ **دم ٹوٹنا** : [ا] دم ٹٹ جانا ، ساہ رک جانا ، ساہ اکّھڑ جانا ، ترن والے دا ساہ نہ روک سکنا ۔ **دم ٹھہرنا** : [ا] ساہ دا ٹکانے آؤنا ، ساہ اراستہ ہونا ، تسلّی ہونی ، ارام آؤنا ، ٹکا ملنا ۔ **دم چڑھنا** : [ا] ساہ پھل جانا ، گھرکنا ، ساہ چڑھ جانا ، ہف جانا ۔ **دم چھوڑ دینا** : [ا] مر جانا ، مر مک جانا ۔ **دم خشک ہونا** : [ا] ساہ سکنا ، رعب تھلّے آؤنا ، سہم جانا ۔

دم خم : [اُ] کھڑکا دھڑکا ، دب دبا ، پک ، زور ، ڈنڈ پٹ ، ہمّت ، سہار - (۲) ہوش ، سُرت ، سیان - (۳) تلوار دی ٹیڈھ - **دم دینا** : [اُ] (۱) فریب دینا ، بُھچلانا ، دھوکھا دینا ، جھاسا دینا - (۲) ساہ نکل جانا ، مر جانا - (۳) عاشق ہونا - (۴) چولاں نُو دم دینا - (۵) تلوار نُو لیفانا - کسے شے وچ پُھوک مارنی - **دم دیکھنا** : [اُ] دم ویکھنا ، پک مچ جاچنا ، تیزی ازمانی ، لِفا کے پرکھنا - **دم رُکنا** : [اُ] ساہ رُکنا ، ساہ گُھٹیا جانا ، دل گھابرنا ، عاجز آؤنا ، پریشان ہونا ، رنج آؤنا ، دِل بھڑیا جانا - **دم روکنا** : [اُ] دم پکانا ، چِر تک ساہ روکن دی مشق کرنی ، تنگ کرنا ، عاجز کر دینا - **دم رہنا** : [اُ] جیوندا رہنا ، ساہ آؤندا رہنا ، دم باقی ہونا - **دم دلاسا** : [اُ] دم دلاسا ، تسلّی ، جھاسا ، لولو پوپو ، چِکنیاں چوپڑیاں گلاں - **دم زدن** : [ف] دم مارنا ، کجھ آکھنا ، اُبھاسرنا ، کُسکنا - **دم سادھ کر کھڑا ہونا** : [اُ] بُت بنیا رہنا ، ساہ روک کے کھلو رہنا ، ساہ گُھٹ لینا ، تھمّی وانگ کھلو رہنا ، ساہ روک کے بندگی کرنی - **دم سادھنا** : [اُ] ساہ وٹ لینا ، گھیس وٹنی ، جِھتّسی وٹنی ، ساہ گُھٹ لینا ، دڑ وٹنی ، چُپ کر رہنا - **دم ساز** : [ف] محرم ، بھیتی ، بیلی ، سجن ، دردی ، گاؤن وجان وچ سُر میلن والا - **دم سُوکھنا** : [اُ] ساہ سُکنا ، دم خشک ہونا ، ڈر نال سُرت ماری جانی ، ڈاہڈا ڈرنا - **دم سُولی پر ہونا** : [اُ] جان کڑکی دے مُونہ آؤنی ، موت نظر آؤنی ، انت کال آ جانا ، چوکھا پریشان ہونا - **دم سے** : [اُ] اجیں بچیں ، حیلے بھانے نال ، ہاسے بھانے ، مخول نال ، آپنے ولوں - **دم شماری** : [ف] ساہ گِننے ، دم پُورے کرنے ، آخری دماں اُتے ہونا ، مرن ویلے اُبھتّے ساہ آؤنے - **دم غلط کر دینا** : [اُ] گھبرا پا دینا ، برل پانا ، گھبرا دینا ، پریشان کر دینا - **دم کا مہمان** : [اُ] کوئی پل دا پروہنا ، مرن کنارے ، چھیتی مرن والا - **دم کرنا** : [اُ] (۱) دم کرنا ، کلام پڑھ کے پُھوک مارنی ، دم جھاڑا کرنا - (۲) دم دے کے چول پکانے - **دم کش** [ف] (۱) ساہ روکن والا - (۲) سُر میلن والا - (۳) سُوٹا لان والا ، چھیکا - **دم کشی** [ف] (۱) ساہ روکنا ، ساہ روک کے عبادت کرنی - (۲) سُر میلنا - **دم کے ساتھ** : [اُ] دم نال ، حیاتی نال ، جیُوندی جِندے ، واہ ساہ نال - **دم کھانا** : [اُ] (۱) جان کھانی ، دماغ چٹنا ، سر کھانا ، پرت پرت کے اِکو گل کرنی ، تنگ کرنا ، ستانا - (۲) چُپ رہنا - (۳) دم لینا ، صبر کرنا - (۴) فریب وچ آؤنا ، دھوکھا کھانا - (۵) ہانڈی دا دم تے ہونا - **دم کھینچنا** : [اُ] (۱) مرن ویلے کھِچ کے ساہ لینا ، اُبھتّے ساہ لینے ، ساہ اُکھڑنا - (۲) سُوٹا لانا ، حُقّے دی واری لینی/لانی - (۳) چُپ وٹنی - **دم گُھٹنا** : [اُ] ساہ گُم ہونا ، دم رُک جانا ، ساہ گُھٹیا جانا ، جی گھابرنا ، جان اکلکاں آؤنی - **دم گھونٹ گھونٹ کر رکھنا** : [اُ] ساہ گُھٹ گُھٹ کے رکھنا ، من مرضی دے اُلٹ دھکے نال رکھنا ، تنگی وچ رکھنا ، اوکھا کرنا - **دم گھونٹ گھونٹ کر مارنا** : [اُ] ساہ گُھٹ گُھٹ کے مارنا ، بہت دُکھانا ، ستانا ، ساڑ ساڑ کے مارنا - **دم لگانا** : [اُ] سُوٹا لانا ، تماکُو چِھکنا ، واری لانی (حُقّے دی) - **دم لینا** : [اُ] (۱) ساہ لینا ، ارام کرنا ، سُکھ دا ساہ لینا ، تھکیواں لہانا ، ٹھہرنا - (۲) تھمنا ،

باز آؤنا - (۳) چُپ رہنا - (۴) چرس پینی - سُوٹا لانا - **دم مارنا** : [اُ] دم مارنا ، ہٹا ک مارنا ، مُونہ آتے جواب دینا ، آکڑنا ، تیڑنا ، تنگڑنا ، اوکھا ہونا ، مان کرنا - **دم مارنے کی مجال نہیں** : [اُ] دم مارن دی جا نہیں ، صبر سہار نال واہ اے ، کوئی وس نہیں چلدا - **دم میں** : [اُ] پل وچ ، گھڑی وچ ، جھٹ پٹ - **دم میں آنا** : [اُ] دم وچ آؤنا ، ڈھاکے چڑھنا ، اڑّے لگنا ، دھوکھے وچ آؤنا ، فریب کھانا - **دم میں دم آنا** : [اُ] ساہ نال ساہ رلنا ، سُکھ دا ساہ آؤنا ، ارام آؤنا ، تسلّی ہونی ، دلاسا ملنا ، جیون دی آس ہونی - **دم میں لانا** : [اُ] دھوکھا دینا ، فریب دینا ، جھاسا دینا ، بُتّا دینا ، بُھچلاوا دینا ، بُھچلانا - **دم ناک میں آنا** : [اُ] نک وچ ساہ ہونا ، ڈاہڈا اوکھا ہونا ، عاجز آؤنا ، نکوں مُوہوں جُھلنا ، اوازار ہو جانا ، جیُون توں بیزار ہو جانا - **دم نقد** : [اُ] کلا ، کہرا ، اکّو اِک ، اوسے ویلے ، نقد و نقد ، نقد بنقد - **دم نکلنا** : [اُ] ساہ نکل جانا ، بُھوک نکل جانی ، جان نکلنی ، مر جانا ، عاشق ہونا ، ریجھنا ، ہیئو آؤنا - **دم نہ مارنا** : [اُ] دم نہ مارنا ، آکا نہ کُسنا ، ابھاسر نہ سکنا ، چُپ رہنا ، دڑ وٹنی - **دم واپسیں** : [ف] چھیکڑلا دم ، اخیری ساہ ، گھورڑو ، نزع دی حالت - **دم ہوا ہونا** : [اُ] دم نکل جانا ، مر جانا ، پران نکلنے ، فناہ ہونا - **دم ہونٹوں پر آنا** : [اُ] ہوٹھاں تے ساہ آؤنا ، جند کیڑکی دے مُونہ آؤنی ، نزع دا ویلا آؤنا - **دم ہی دم میں رکھنا** : [اُ] دھوکھے وچ رکھنا ، فریب دینا ، دم دینا ، اج بچ لانا -

● **دُم** : [ف] پُوشل ، پچھلا حصہ ، پچھتے لگن والا ، پچھے پچھے جان والا - **دُمچی** : [ف] پُوشل ، پُوچھل ، دُمچی ، گھوڑے دی پُوشل ، پیٹھلا تسما (ساز دا) - **دُم چھلّا** : [ہ] دُم چھلّا ، پُوچھل ، پُوشل ، پچھلگ ، پچھلگو ، کسے دے مگرمگر/نال نال پھرن والا جی - **دُمدار** : [ف] پُوشل والا ، پُوشلا ، پُوچھ والا - **دُم دبا کر** : [اُ] پُوچھ جھپیٹ کے ، ڈر کے ، بِرک کے ، بھیں ہو کے ، چُپ کر کے - **دُم دبا کر بھاگنا** : [اُ] ڈر کے نس جانا ، جویں کُتا چڈیاں وچ پُوشل دے کے نس جاندا اے ، نس جانا ، پٹھ وکھا جانی - **دُم دبانا** : [اُ] جانوراں دا ڈر کے پُوچھل ٹنگاں وچ دے لینا ، نس جانا ، زیر ہو جانا ، بھیں ہونا ، برکنا - **دُم سُم** : [اُ] سر توں لا پیراں تیک اِکوجہا ، موٹا تازہ ، چوکھا موٹا - **دُم کٹا** : [ہ] لنڈا ، دُم کٹا ، پُوچھل وڈھا ، لنڈورا - **دُم کے ساتھ پھرنا** : [اُ] نال نال رہنا ، مگر مگر لگا رہنا ، پچھلگ ہونا ، دُم چھلّا بننا - **دُم ہلانا** : [اُ] پُوچھ ہلانی ، پیار جتانا (کُتّے دا) ، خوشامد کرنی ، لیسیاں لانیاں -

● **دِماغ** : [ع] دماغ ، بھیجا ، مغز ، مِجھ ، مِکھ ، سوچ سمجھ ، عقل ، چترائی ، سیانف ، سیان ، ہوش ، سُرت ، ہٹّھ ، ہنکار ، مان ، غرور ، سہار ، برداشت ، مزاج - **دماغ آسمان پر ہونا** : [اُ] دماغ اسمان تے ہونا ، آکڑ پھاکڑ وچ ہونا ، ہنکار کرنی ، ٹیں وچ رہنا ، بے پرواہ ہونا - **دماغ بگڑنا** : [اُ] آکڑنا ، سر دا روگ لگنا ، سُدائی ہونا ، دماغ خراب ہونا ، بد مزاج ہونا - **دماغ پر چڑھ جانا** : [اُ] سر تے سوار ہونا ، ضد کرنی ، پرت پرت کے اِکّو گل کرنی ، پریشان کر دینا - **دماغ پریشان کرنا** : [اُ]

بک بک نال سر کھا جانا ، پریشان کر دینا ، جی خراب کر دینا ، اکا تھکا دینا ۔ **دماغ پھرنا** : [اُ] دماغ بھوں جانا ، سر پھرنا ، مت ماری جانی ، سرڑی ہو جانا ، پاگل ہو جانا ۔ **دماغ ٹھیک کرنا** : [اُ] دماغ ٹکانے لیانا ، دماغ ٹھیک کر دینا ، سُرت دوانی ، سمجھ لینا ، سزا دینی ، گت بنانی ۔ **دماغ جل جانا** : [اُ] دماغ سڑ جانا ، سڑیل ہو جانا ، چڑھمی/سڑو ہونا ۔ **دماغ جھڑنا** : [اُ] دماغ ٹکانے آؤنا ، ہنکار ٹٹنی/ٹٹنا ، آکڑ بھجنی ۔ **دماغ چاٹنا** : [اُ] مغز چٹنا ، سر کھانا ، سر کھپانا ، بک بک کرنی ، کن کھانے ، بہت گلاں کرنیاں ۔ **دماغ چٹ** : [اُ] بکواسی ، بک بک کرن والا ، بک بک نال سر کھان والا ، گلاں نال اوازار کر دین والا ۔ **دماغ چڑھنا** : [اُ] ہنکاری ہونا ، مغرور ہونا ، ہٹھ کرنی ۔ **دماغ چلنا** : [اُ] سر پھرنا ، دماغ بھونا ، سر چکرانا ، پاگل ہونا ، دماغ خراب ہونا ، آکڑیا پھرنا ۔ **دماغ چوتھے آسمان پر ہونا** : [اُ] بد مزاج ہونا ، مغروری وچ ہونا ، ہنکار دے گھوڑے چڑھنا ، دماغ عرشاں اُتے ہونا ۔ **دماغ خالی کرنا** : [اُ] بک بک کر کے دماغ پریشان کرنا ، سر کھپانا ، بہت بک بک کرنی ۔ **دماغ خشک ہونا** : [اُ] بھیجا سک جانا ، دماغ نرویا نہ رہنا ، خشکی ہونی ۔ **دماغ دار** : [ف] مغروریا ہویا ، آکڑیا ہویا ، تکبر بھریا ، ہنکاری ۔ **دماغ رکھنا** : [اُ] دماغ رکھنا ، سمجھ سیانف والا ہونا ، وڈیائی کرنی ، غرور کرنا ، واہ سہار والا ہونا ، چلاک ہونا ۔ **دماغ سوزی** : سر کھپائی ، مغز ماری ، دماغی محنت ۔ **دماغ سوزی کرنا** : [اُ] سر کھپانا ، مغز مارنا ، دماغی محنت کرنی ، دماغ خرچنا ۔ **دماغ کا خلل** : [اُ] جھلّ ، سُدا ، پاگل پنا ، دماغ دی خرابی ۔ **دماغ کرنا** : [اُ] مزاج وکھانا ، ہنکار کرنا/کرنی ، آکڑنا ، پرواہ نہ کرنی ۔ **دماغ کو چڑھ جانا** : [اُ] دماغ نو چڑھ جانا ، دماغ نو اثر ہونا ، چکر آؤنے ۔ **دماغ کو گرمی چڑھ جانا** : [اُ] دماغ بھخ جانا ، پھوں پھوں کرنا ، بد زاج ہو جانا ، مغروریا جانا ، چوڑراں ساڑنیاں ، دماغ بھوں جانا ۔ **دماغ کی گرمی اُتارنا** : [اُ] دماغ دی گرمی لاہنی ، آکڑ بھننی ، ہنکار توڑنی ، مچ مارنا ، جوش ٹھنڈا کر دینا ۔ **دماغ کی لینا** : [اُ] غرور کرنا ، ہنکاریا جانا ، تکبریا جانا ۔ **دماغ کھپانا** : [اُ] سر کھپائی کرنی ، چوکھی دماغی محنت کرنی ، مغز مارنا ۔ **دماغ لڑانا** : [اُ] دماغ لڑانا ، سوچنا سمجھنا ، تدبیر کرنی ۔ **دماغ ماؤف کر دینا** : [اُ] ہتھ پیر دی پا دینی ، گھبرا دینا ، عقل مار دینی ۔ **دماغ میں خلل ہونا** : [اُ] دماغ خراب ہونا ، عقل وچ فتور پینا ، مالیا خولیا ہو جانا ۔ **دماغ نکل جانا** : [اُ] آکڑ بھج جانی ، سان ٹُٹ جانا ، غرور جاندا رہنا ۔ **دماغ نہ پایا جانا** : [اُ] بہت ہنکار کرنی ، کسے نو آپنے برابر نہ جاننا ، بدمزاج تے ہنکاری ہونا ۔ **دماغ نہ ہونا** : [اُ] برداشت نہ ہونی ، صبر سہار نہ ہونی ، بے سمجھ ہونا ۔ **دماغ ہونا** : [اُ] غرور ہونا ، آکڑ وچ رہنا ، ٹیں ٹھکے وچ رہنا ، دماغ نہ پایا جانا ۔ **دماغی** : [اُ] (۱) دماغ والا ۔ (۲) مغرور ، ہنکاری ۔

● **دمامہ** : [ف] وڈا ڈھول ، دھونسا ، رونق ، چہل پہل ، موج میلا ۔

● دَمڑی : [ہ] دمڑی ۔ دمڑی دمڑی : [ہ] دمڑی دمڑی ، پیسا پیسا ، پائی پائی ، کَوڈی کَوڈی ۔ دمڑی کے تین تین : [مح ہ] دمڑی دے تِن تِن ، چوکھے سستے ، ایویں توں ساویں ، کَوڈیاں دے مُل ۔

● دَمک : [ہ] چمک ، لِشک ، چِلک ، جھلکی ، چمکاٹ ، مُکھڑے/چہرے دی لالی ۔ دَمکنا : [ہ] چمکنا ، لِشکنا ، جھلکنا ، بھخنا ، ڈلھکنا ، ڈلھکاں مارنیاں ، دگھنا ۔

● دِن : [ہ] دِینہہ ، دِہاڑا ، دِن دِہاڑ ، دِہاڑی ۔ دِن بدن [ہ] دِنو دِن ، نِت نِت ، روز روز ، روز دہاڑی ۔ دِن بِدنا : [ہ] دِن مِتھنا ، مقرر کرنا ، گنڈھ پانی ۔ دن بڑھنا : [ہ] دن ودھنا ، دہاڑی لمّی ہونی ۔ دن بھر : [ہ] پُوری دہاڑی ۔ دن چڑھنا : [ہ] سویل ہونی ۔ دن دوپہرے (دہاڑے) : [ہ] دن دیویں ، چِٹّے دن ، بھرے بزار ، سب دے سامنے ، کُھلّم کُھلّا ۔ دن رات : [ہ] رات دن ، نِت ، آٹھو پہر ، چوی گھنٹے ، ہر ویلے ، شام سویلے ۔ دن رہے : [ہ] شاموں پہلے ، ڈیگر ویلے ۔ دن کاٹنا : [أ] دِن کٹی کرنی ، اوکھے سوکھے جیُونا ۔ دن گزرنا : [ہ] دن بِیتنا ، ویلا گزرنا ، سماں لنگھنا ، وقت کٹنا ۔

● دُنبالہ دار : [ف] پُوشلا ، پُوچھلا ، بودی والا ۔

● دُنبَل : [ف] پھوڑا ، گڑ ، موٹی پِھمنی ، اُٹھا ۔

● دُنبہ : [ف] دُنبہ ، بھیڈو ۔

● دَندان : [ف] دَند ، داڑھاں ، ہنھوں ۔ دندان شکن : [ف] دند توڑن والا ، بُتھاڑ بھنّن ، مُونہہ توڑ ، ڈاہڈا ۔

● دَندانہ : [ہ] دَندا ۔

● دَندناتا ہوا آنا : [ف] ٹوہر نال آؤنا ، نچدا کُددا آؤنا ، بے دھڑک آؤنا ، مارو مار کردیاں آؤنا ۔

● دَنگ : [ہ] ہکّا بکّا ، حیران ، ڈور بھوُرا ۔ دنگ رہنا : [أ] حیران رہ جانا ، ڈِیمرنا ، ڈور بھوُرا ہونا ۔

● دَنگا : [ہ] دنگا ، کُپتّ ، گھول گُھلتّیا ، کھپّ ، رولا گَولا ۔

● دَنگل : [ہ] دنگل ، گھول ، پِڑ ، اکھاڑا ، گُھلتّیا ۔

● دُنیا : [ع] دُنی ، دُنیا ، جَگ ، جہان ، جگت ، سنسار ، لوک ، لوکائی ، زمانہ ۔ دُنیا بھر : [أ] ساری دُنیا ، لوک اُلکائی ، جگ جہان ۔ دُنیا دار : [ف] دُنیا دار ، گنڈھ دا پُورا ، زمانہ ساز ۔ دُنیا سازی : [ف] لوکا چاری ، زمانے سازی ۔ دنیا کا رواج : [أ] دُنیا دا ورتارا ، رِیتاں رسماں ، لوکا چاری ۔

● دو : [ف ہ] دو ، دُکی ، دُکاّ ، جوڑا ، جُٹ ، جوٹا ۔ دو اُنگل کا : [أ] تھوڑی وِتھ دا ، نِکّا جِہا ۔ دوبارہ : [ف] فیر ، وَت ، پرت کے ، دُوجی وار ، مُڑ کے ، مُڑ ، دُہرے پھیرے ، دو واری ۔ دو بول : [ہ] دو بول ، دو لفظ ، دو حرفی گل ، نِکاح ، نِکاّ جِہا گَون ، ہولا جِہا گیت ۔ دو بول پڑھوانا : [ہ] دو کلمے

پڑھانے ، نکاح پڑھانا ، سادا ویاہ کرانا ۔ **دوبالا :** [ف] دُہرا ، دُہری ، دُونا ، دُون سوایا ، ڈھیر چنگا ۔ دُوتہا ، دُہرا ، دُپرتا ۔ **دو پیسے کا آدمی :** [اُ] ٹکے دا آدمی ، تھوڑ پونجیا ، نقدرا ، گھٹیا آدمی ۔ **دوتا :** [ف] ڈنگا ، کُبّا ، جھکیا ہویا ، ٹیڈھا ، ونگا ، دوہرا ۔ **دوتہی :** [ہ] دوتہی ، دوہر ، دُوتہی ۔ **دو ٹوک :** [ہ] دو ٹوک ، دو ٹوٹے ، دُپھاڑ ، دو حرفی گل ، صاف صاف ، کورا ۔ **دو ٹوک کرنا :** [اُ] دو ٹک کرنے ، نبیڑا کرنا ، گل مُکانی ۔ **دو چار ہاتھ رہ جانا :** [ہ] تھوڑی وتھ رہ جانی ، نیڑے پُج کے نہ اپڑنا ، ساڑی جہی کسر رہ جانی ۔

● **دو چند :** [ف] دُونا ، دُگنا ، دوہرا ۔ **دو حرف :** [اُ] دو اکھر ، دو لفظ ، نِکّا جیہا مضمون ، دُر ، پھٹ ۔ **دو حرف بھیجنا :** [اُ] پھٹ لعنت کرنی ، پھٹکارنا ، دُرکارنا ، لعنت پانی ، پھٹے منہ کہنا ، دُرے دُرے کرنا ۔ **دوخصمی :** [ہ] دو کھسمی ، دوہاجن ۔ **دو دلا :** [اُ] دو دلا ، دو چتّا ، شکی ، وہمی ، وسواسی ، کچ پک والا ۔ **دو دن کا مہمان :** [اُ] دو دناں دا پروہنا ، مر جان والا ۔ **دو دو باتیں :** [اُ] دو گلاں ۔ **دو راہا :** [ہ] دو راہا ، دو رستا ۔ **دو زانو :** [ف] گوڈیاں بھار ۔ **دو سُوتی :** [ہ] دُہرے سُوتر نال اُنیا ہویا اِک کپڑا ، دُسُوتی ۔ **دو شاخہ :** [ف] دُسانگی ۔ **دوغلا :** [اُ] دوغلا ، دو نسلا ، بیرڑا ، دو بُنڈیا ، کمینہ ، کمذات ۔

● **دَوا :** [ع] دوا ، دوائی ، دارُو ۔

● **دُوار :** [ہ] دَر ، دروازہ ، بُوہا ۔ **دُوارا :** [ہ] دروازہ ، تھاں ، بُوہا ۔

● **دُوبھر :** [ہ] اوکھا ، مشکل ، کرڑا ۔

● **دوپٹّا :** [ہ] دُپٹّا ، چُنّی ۔

● **دُوجا :** [ہ] دُوجا ، دُوآ ، بیا ، مرے ہوئے دی دوجی دن دی فاتحہ ، رسم ۔

● **دُود :** [ف] دُھوں ، دُھواں ۔

● **دُود کش :** [ف] دُھوانک ، چمنی ۔

● **دُودھ :** [ہ] دُدھ ، کھیر ، لویری گاں مجھ ۔ **دُودھ بھائی :** [ہ] دُدھ بھرا ۔ **دودھ پُوت :** [ہ] دُدھ پُتّر ۔ **دُودھ پینا :** [ہ] دُدھ پینا ، دُدھ چُنگنا ۔ **دُودھ دوہنا :** [ہ] دُدھ چونا ، دھار کڈھنی ۔ **دُودھ سا :** [ہ] دُدھ ورگا ، چٹّا ۔ **دُودھیا :** [ہ] دُودھیا ، دُدھ والا ، ددھ ورگا ، کھیرا ، کچّا ۔

● **دَور :** [ع] دَورہ ، کُونڈا ، پیالہ ، پھیر ، ویلا ، چکّر ، سماں ، اُتار چڑھا ، چال ، راج ، حکومت ، گوٹھ ، گھیرا ، واری ، کھلار ، مُدّت ، راج پلٹا ، ادلا بدلی ۔ **دَور ہونا :** [اُ] سماں ہونا ، ویلا ہونا ، راج ہونا ، گیڑ ہونا ۔

● **دُور :** [ف] دُور ، پرے ، پرھاں ، وکھ ، اڈ ، دُریڈے ، پریڈے ، پریرے ، وانڈھے ، ہٹ ، پرھاں لہ ۔ **دُور از کار :** [ف] نِکارا ، نِکمّا ، کمّوں باہرا ، فضول ۔ **دُور اُفتادہ :** [ف] چوکھا دور ، دور دا ۔ **دُور اندیشی :** [ف] عقل ، سیانف ، دور دھیانی ۔ **دُور اندیشی سے کام لینا :** [اُ] اپنا چنگا مندا سوچنا ، پڑھیا وچارنا ، اگا پچھا سوچ کے کم کرنا ۔ **دُورباش :** [ف] دور ہو ، دفع ہو ، مگروں لہ ، پرے ہو ۔ **دُور بھاگنا :** [ب] دُور

نسّنا ، وکھ رہنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، لاگے نہ لگّنا ، ڈرنا ، ترٹّھنا ۔ **دور تر** : [ف] پریرے ، چوکھا دور ، پرے ، دوروں دور ۔ **دور دراز** : [ف] چوکھے فاصلے تے ، پرھے ، پریرے ، باراں پتھروں پار ۔ **دور دور رہنا** : [أ] لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، دور دور رہنا ، وکھ وکھ رہنا ۔ **دور کا** : [أ] دور دا ، دراڈا ، دریڈا ، پریڈا ۔ **دور کی بات** : [أ] دور دی گل ، سیانف ، بریکی ، بھیت ، نکتے دی گل ، نکتہ ۔ **دور کی کوڑی لانا** : [ہ] دور دی سوچنا ، بھیت لبھنا ، بریکیاں کڈھنیاں ، اُچرج خیال سجھنا ، کاڈھ کڈھنی ۔ **دور کی ہانکنا** : [ہ] پھڑّ مارنی ، بے تھوی گل کرنی ، بتوں باہری گل کرنی ۔ **دور ہو** : [أ] دور ہو ، مگروں لہو ، پرہاں ہٹ ، درے ۔ **دوری** : [ف] وِتھ ، فاصلہ ، دور دی تھاں ، دوری ۔

● **دَوران** : [ع] (۱) گیڑ ، پھیر ، چکّر ، سماں ، ویلا ، عمر ۔ (۲) ہتھو ہتھیں ، نالے ، ساتھ ہی ۔

● **دَورہ** : [ع] دَورا ، گیڑ ، چکّر ، گردش ، سفر ، واری ، وار ، گشت ۔ **دورہ پڑنا** : [أ] دورہ پینا ، غش پینا ، کسر پینی ۔

● **دَوڑ** : [ہ] (۱) نس بھجّ ، دوڑ ۔ (۲) تھلہ ، ہلاّ ، چڑھائی ، دھاوا ۔ (۳) رسائی ، پہنچ ، کوشش ۔ **دوڑا آنا** : [ہ] بھجا بھجا آؤنا ، چھیتی چھیتی آؤنا ، کاہلی کاہلی آؤنا ، چائیں چائیں آؤنا ۔ **دوڑانا** : [ہ] دڑانا ، نسانا ، بھجانا ، دڑکی لوانی ، چھیتی کُھلانا ، چوکھی مشقّت لینی ۔ **دوڑ بھاگ** : [ہ] دوڑ بھجّ ، بھجّا نسّی ، کھچل کھبّل ۔ **دوڑ پڑنا** : [ہ] نسّ پینا ۔ **دوڑ دھوپ کرنا** : [ہ] نس بھجّ کرنی ، جتن کرنا ، کوشش کرنی ، ٹِل لانا ، ڈھونڈ بھال کرنی ۔ **دوڑنا** : [ہ] دوڑنا ، نسّنا ، بھجنا ، ترکّھا جانا ، تیزی نال جانا ، کاہلی کرنی ، نس بھجّ کرنی ، کھیچل کرنی ، وچھنا ، کھلّرنا ، پھرنا ۔

● **دوزخ** : [ف] دوزخ ، دوزک ، جہنّم ، نرک ۔ **دوزخ بھرنا** : [أ] ڈھڈ بھرنا ، کُجھ کھانا ، بھکھ لاہنی ۔ **دوزخ کا ایندھن** : [ہ] دوزخ دا بالن ، گناہی ، پاپی لوک ، نکاری شے ، چھٹّن ۔ **دوزخی** : [ص] دوزخی ، دوزکی ، جہنّمی ، پاپی ، عیبی ، برا ، بدکار ۔

● **دوس** : [ہ] دوس ، الزام ، تہمت ، اوج ، عیب ۔

● **دوست** : [ف] یار ، دوست ، سجن ، بیلی ، سنگی ، ساتھی ، جانی ، گوڑھا یار ، متر ، پیارا ، **دوستی** : [ف] یاری ، سجنائی ، گوڑھ پیار ، یرانا ، دوستی ، پریم ، پیار ، محبت ، متر چاری ، ساتھ ، سنگت ، اشنائی ، ایکا ۔

● **دوسرا** : [ہ] دوجا ، دوآ ، ہور ، بیا ، پہلے توں مگرلا ، غیر ، جوڑا ، جوٹا ۔

● **دوش** : [ہ] دوس ، الزام ، عیب ، قصور ، اوج ۔

● **دوش** : [ف] موڈھا ، مونہڈا ، کندھا ۔ **دوش بدوش** : [ف] موہڈے نال موہڈا جوڑ کے ، ساواں ہو کے ، ایکے نال ، اتفاق نال ۔

● **دوشیزگی** : [ف] کُنوار ۔ **دوشیزہ** : [ف]

کنواری کڑی ، جوان کڑی ، نویں نویں جوانی چڑھی کنواری کڑی ، جوان عورت ۔

● دو طرفہ : [ف] دولتے ، دولتیں ، دو پاسے ، دوئے پاسے ، دوپاسیں ، دولی ، دولا ، سانجھا ۔

● دوغ : [ف] دہیں ، لسی ، رڑکویں دہیں ، ریتا وغیرہ ، آدھ رڑکا ۔

● دوغلا : [أ] دوغلا ، چرڑ گھک ، کم اصل ، کمینا ، کم ذات ، بیرڑا ، بے نسلا ، دو بنڈیا ۔ **دوغلی بات** : [أ] دوغلی گل ، گول گل ، ول والی گل ،

● دوغنا : [ہ] مہنا مارنا ، ٹوک لانی ، بولی مارنی ۔

● دوکان : [أ] دوکان ، ہٹ ، ہٹی ۔

● دولا مولا : [أ] دولا مولا ، آلا بھولا ، ساد مرادا ، سادا ، سخی ، نیک ۔

● دولاب : [ف] ہرٹ ، چرکھڑی ، بیڑ ، کھوہ دی ٹینڈ ۔

● دولت : [ع] دولت ، مایا ، لچھمی ، دھن ، مال پیسا ، زر ، لیکھ ، نصیب ، حکومت ، راج ، زور ، اولاد ، دھی پتر ۔ **دولت اڑانا** : [أ] مال اجاڑنا ، پیسا اڈانا ، دھن روڑھنا ، دب کے خرچ کرنا ۔ **دولت برسنا** : [أ] دولت وسنی ، مایا آؤنی ، مال دا مینہ پینا ، **گھنی دولت ملنی** ، کپتھے ہتھ لگنے ۔ **دولت لٹانا** : [أ] مال لٹانا ، مال گھٹے کوڈاں کرنا ۔ **دولت مند** : [ف] امیر ، گرگرا ، مال دار ، دولت وند ، رجا پجا ، کھاندا پیندا ، رجیا پجیا ، دھنوان ۔

● دولتی : [ہ] پرچھنڈا ، پچھنڈا ، دلتی ، دلتا ۔

● دولھا : [ہ] لاڑا ، نواں خوند ، ور ، ونا ، بنا ، ونرا ، مڑس ، گھوٹ ، سجویاہیا ، گبھرو ، گھر والا ۔ **دولھا بھائی** : [ہ] بھنویا ، بھین دا کونت ۔ **دولھن** : [ہ] لاڑی ، کڑی ، وہٹی ، بنو ، بنتی ، ونی ، سجویاہی ۔

● دوم : [ف] دوجا ، دولی ، دوجی ، دوآ ، دوجے درجے دا ۔

● دون : [ہ] اگ ، مچ ، بھامبڑ ، بھاہ ۔

● دون : [ہ] شیخی ، گپ ۔ **دون کی اڑانا** : [ہ] آپنا آپ وڈیانا ، بٹاک مارنی ، پھڑ مارنی ۔ **دون کی لینا** : [ہ] آکڑنا ، شیخی مارنی ، ہنکار کرنی ، وڈیائی ساڑنی ۔

● دونا : [ہ] دوگنا ، دونا ، دوہرا ، ڈبل ۔ **دونا دون** : [ہ] دون سوایا ، دونا چونا ، چوکھا ، ودھ ودھیرا ۔ **دونا ہو جانا** : [ہ] دہرا ہونا (تلوار وغیرہ دا) ، ونگ پینا ، ودھنا پھلنا ، دون سوایا ہونا ۔

● دونوں : [ہ] دوئے ، دوویں ۔ **دونوں آنکھیں برابر ہیں** : [ہ] دوئے اکھاں اکو جہیاں نیں ، دوئے دھر اکو جہے نیں ۔ **دونوں ٹانگوں میں سر کر دینا** : [ہ] دوہاں لتاں وچ سر کرنا ۔ **دونوں جہان سے جانا** : [أ] دین دنی توں جانا ، دوئیں جہانیں وانجیا جانا ۔ **دونوں طرف** : [أ] دوئے پاسے ، دولی ، دوویں دا ۔ **دونوں وقت ملنا** : [ہ] دوئے ویلے ملنے ۔ **دونوں ہاتھوں سے تالی بجتی ہے** : [ہ] توڑی دوہتھیں وجدی اے ۔

● ڈونگڑ : [ہ] پہل چھلا ، برسات رُت دی پہلی پہلی بارش ، زوردا مینہ ، دھڑلے دی بارش ۔

● دوہا : [ہ] دوہا ، دوہڑا ۔

● دوہاجن : [ہ] دُہاجن ، دوخصمی ۔

● دوہتا : [ہ] دوہترا ۔

● دوہرا : [ہ] دوہرا ، دوتہیا ، دونا ، دوتہی ، دوہری چدر ۔

● دوہڑا : [ہ] دوہا ، دُہڑا ، دو مصرعیا ، بیت ۔

● دوہنا [ہ] دھار کڈھنی ، دُدھ چونا ۔

● دُوئی : [ف] دُوج ، دوئی ، دُجایگی ، آن ہن ، دُک تیرکت ، شریکا ۔ دُوئی ڈالنا : [ہ] پھوٹک پانی ، وگاڑ پانا ۔ دُوئی کا پردہ اُٹھ جانا : [ہ] دُوئی دُور ہونی ، اِک میک ہو جانا ، اوہلا پڑدا نہ رہنا ۔

● دِہ : [ف] پنڈ ، گِراں ، وستی ۔

● دھاڑیں مارنا : [ہ] دھائیں مارنیاں ، بُھباں مارنیاں ، چانگرنا ، لِلاں دینیاں ، اُچی اُچی رونا ، واویلا کرنا ۔

● دہان : [ف] مُونہہ ، موگھا ، چھیک ، پاڑ ، مورا ، ڈوہنگ ۔

● دُہائی : [ہ] کھپ ، رولی ، حال پکار ، حال پاہریا ، دُہائی ، ہاہا کار ، انصاف دی پکار ، فریاد ، دروہی ، ہاؤدھائی ، واہر ۔ دُہائی دینا : [ا] ہاہا کار پانی ، باہوڑیں باہوڑیں کرنا ، پکار پانی ، رولا پانا ، پناہ منگنی ، آسرا لوڑنا ، واہر پانی ، حال پاہریا کرنا ۔

● دہر : [ع] جگ ، دُنیا ، جہان ، زمانہ ، لوک ۔

● دُہرا بدن : [ہ] موٹا پنڈا ، بھرواں جُثہ ، دُہری دیہی ۔ دُہرا ہو جانا : [ہ] دوہرا ہو جانا ، کُبا ہو جانا ۔

● دہشت : [ع] ڈر ، بھو ، ڈہل ، تراہ ، خوف ۔ دہشت انگیز : [ف] ڈراؤنا ، بھیانا ۔ دہشتناک : [ف] ڈراؤنا ، بھیانا ، ڈر بھریا ۔

● دہقان : [ف] جٹ ، کِرسان ، کِسان ، واہک ، زمیندار ، گوار ، جٹوہڑ ۔ دہقانی : [ف] گوار ، پینڈو ، جٹ بوٹ ، دہقانیت : گوار پنا ، اجڈ پنا ۔

● دہک : [ہ] بھخ ، بھکھ ، دگھ مگھ ، روشنی ۔ دہکانا : [ہ] بھخانا ، دُھخانا ، بالنا ۔ دہکنا : [ہ] دگھنا ، مگھنا ، بھخنا ، دگ دگ کرنا ، بلنا ، بھڑکنا ۔

● دہل : [ہ] ڈر ، ڈہل ، گھبرا ، گھابر ، چنتا ، بھو چنتا ، خوف ، دھسک ، ہولالی ۔ دہلنا : [ہ] ڈہلنا ، دُھڑکو لگنا ، تڑی بیٹھ آؤنا ، ڈرنا ، پرکنا ، سنوں ڈول جانا ۔

● دہلیز : [ف] سردل ، دلیج ، موہاٹھ ۔ دہلیز چُومنا : [ہ] دلیجاں چُمنیاں ۔ دہلیز کا کتا : دلیجاں دا کُتا ، بُوہا مل بہن والا ۔

● دہم : [ف] دہواں ، دسواں ۔

● دہن : [ف] مونہہ ، وات ۔ دہن دریدہ : [ف] مُونہہ پاٹا ، مُونہہ پھٹ ، گستاخ ، بڑبولا ۔

● دُہنیّت : [ع] ِتھند ، ِتھندیائی ، چربی ، ِتھندا ہونا ۔

● دَہی : [ہ] دہیں ۔

● دَہیز : [ہ] داج ، ِدت دات ۔

● دے دینا : [ہ] دے دینا ، دے چھڈنا ، بخش دینا ۔ دے پٹکنا : [اُ] وَگا کے مارنا ، سُٹ دینا ، چُک کے مارنا ، زور نال سُٹّنا ۔ دے مارنا : [ہ] سُٹ دینا ، بُھواں کے مارنا ، پرتا دینا ۔

● دَیا : [ہ] ِمہر ، کرم ، مہربانی ، ہمدردی ۔

● ِدیا : [ہ] (۱) ِدتّا ، خیر خیرات ، ِدت دات ، پُن دان ، امداد ۔ (۲) دیوا ، چراغ ، بتی ۔

● ِدیا سلائی : [ہ] ِدیوا سلائی ۔

ِدیا کھانا : [ہ] ِدتّا کھانا ، لے کے کھانا ۔ ِدیا ِلیا : [ہ] ِدتّا ِلتّا ۔ ِدیا ِلیا آڑے آنا : [ہ] دتّا ِلتّا کم آؤنا ۔

● ِدیاوان : [ہ] دیالُو ، سخی ، ترس وند ۔

● دیار : [ف] شہر ، مُلک ، دیس ۔

● ِدیانت : [ع] ایمانداری ، مَن دی صفائی ، کھری ِنیت ، امانت ، بھلا بھا ، کھرّا وپار ۔

● ِدیباچہ : [ف] مُکھڑا (کتاب دا) ، پہلی گَل ، مُڈھلی گلّ ، تمہید ۔

● ِدیپ : [ہ] (۱) ِدیوا ۔ (۲) جزیرہ ، ٹاپُو ، مُکٹ ۔

● دَیجُور : [ف] آنھیر ، گُھپ گھیر ، شاہ کالی رات ، انھیری رات ۔

● ِدید : [ف] ِدید ، َتکّ ، دکھ ، نظارہ ، درشن ، دیدار ، لحاظ ۔ دیدار : [ف] دیدار ، جلوہ ، نظارہ ، درشن ، درس ، مُکھ وکھالی ، وکھالی ، جھاکی ۔ دیدار بازی : [ف] اَکھ مٹکّا ، نظر بازی ، تاڑ ، تک ، تاڑی ۔ دیدار دینا : [اُ] نظر آؤنا ، شکل ِوکھانی ، درشن دینا ، سامنے آؤنا ، مونہہ وکھانا ، ملنا ، ملاقات کرنی ، دیدار کرانا ، ِدسنا ۔ دیدار کرنا : [اُ] ویکھنا ، شکل ویکھنی ، درشن کرنا ، نظارہ کرنا ، مُونہہ ویکھنا ۔ ِدیدار کے قابل : [اُ] درشنی ، سوہنا ، ویکھن جوگا ۔ ِدیدوں پُھوٹی : [ہ] آنّھی ، ِدیدے ہاٹی ، ڈیلے ِپھتّھی ۔ ِدیدہ : [ف] ِدیدہ ، اَکھ ، َنین ، اکّھی ، نیتّر ، ڈیلا ، آنّا (اکھ دا) ، دلیری ، جرأت ۔ ِدیدہ ریزی : [ف] باریک کم ۔ ِدیدہ و دانستہ : [ف] جان بُجھ کے ، سوچ سمجھ کے ، ارادے نال ، جان کے ۔ ِدیدہ َور : [ف] اکّھ والا ، پچھان والا ، سیانا ۔ ِدیدے اُلٹ جانا : [اُ] اَکھاں پرت جانیاں ، اَکھاں چڑھ جانیاں ، اَکھاں َبھوں جانیاں ، ڈیلے ِپھر جانے (مرن ویلے) ۔ ِدیدے بدلنا : [ہ] اکھاں بدلنیاں ، نظراں وٹا لینیاں ۔ دیدے بھر آنا : [ہ] اکھیں اَتھرو آؤنے ، رون اکھتّا ہونا ۔ ِدیدے پھاڑ کر دیکھنا : [اُ] اَکتّھاں پاڑ کے ویکھنا ، اکھتّاں َکڈھنیاں ، ڈیلے پاڑ کے تکنا ، گھور کے ویکھنا ، گُھوری وٹنی ۔ ِدیدے پھاڑنا : [اُ] ِدیدے پاڑنے ، اکھاں َٹڈ کے ویکھنا ، ڈیلے َٹڈنے ، آنے کڈھنے ۔

● دیر : [ف] ِچر ، دیر ، مُدت ، ِڈھل ۔ دیر کرنا : [اُ] دیر لانی ، ِڈھل پانی ، ِچر لانا ۔

دیرپا : [ف] ہنڈن سار ، پکّا ۔

● دیرینہ : [ف] پُرانا ، دیر دا ، چوکھے چر دا ۔

● دیس : [ہ] دیس ، وطن ، پنڈ ، گراں ، مُلک ، صوبہ ، علاقہ ۔ **دیس بدیس** : [ف] دیسو دیس ، گراں گراں ، مُلک مُلک ۔

● دیکھ : [ہ] ویکھ ، تک ۔ **دیکھ بھال** : [ہ] ڈھونڈ بھال ، نگرانی ، راکھی ۔ **دیکھ بھال کر** : [ہ] ویکھ چاکھ کے ، جان بُجھ کے ، سوچ سمجھ کے ۔ **دیکھ بھال لینا** : [ہ] ویکھ چاکھ لینا ، سمجھ لینا ، پچھان لینا ، ورت لینا ، ازما ویکھنا ۔ **دیکھ پانا** : [ہ] ویکھ لینا ، ویکھنا ، تک لینا ۔ **دیکھا بھالا** : [ہ] ویکھیا چاکھیا ، ڈٹّھا بھالیا ، ازمایا ہویا ۔ **دیکھا بھالی** : [ہ] ویکھ بھال ، ویکھ چاکھ ، پرکھ پرچول ، اکھ مٹکّا ۔ **دیکھا جائے گا** : [ہ] ویکھی/ ڈٹّھی جائے گی ، ویکھ/سمجھ لواں گے ۔ **دیکھا دیکھی** : [ہ] ویکھو ویکھی ، ریسو ریسی ۔ **دیکھا نہ سنا** : [ہ] ڈٹھا نہ سُنیا ۔ **دیکھتے دیکھتے** : [ہ] ویکھدیاں ویکھدیاں ۔ **دیکھتے رہ جانا** : [ہ] ویکھدیاں رہ جانا ۔ **دیکھتے ہی** : [ہ] ویکھدیاں ای ، نظر پاندیاں ای ۔ **دیکھنا** : [ہ] (۱) ویکھنا ، تکنا ، جاچنا ، تاڑنا ، نظر مارنی ، دھیان کرنا ، پرکھنا ، خیال رکھنا ، جاچنا ، غور کرنا ، گوہ کرنی ، سوچنا سمجھنا ، ازمانا ، جھاتّنا ، لبھنا ، ڈھونڈنا ، بھالنا ، ہشیار رہنا ، سہارنا ۔ (۲) ویکھیا جے ، ویکھیو ۔ **دیکھنا بھالنا** : [ہ] ویکھنا چاکھنا ، ڈھونڈنا بھالنا ، جاچنا ، جوکھنا ، پرکھنا ۔ **دیکھنے آنا** : [ہ] ویکھن آونا ۔ **دیکھنے کو** : [ہ] ویکھن نُوں ۔ **دیکھنے کو نہیں** : [ہ] تکن نُوں ہے نہیں ، اُکّا نہیں ۔ **دیکھیں** : [ہ] ویکھیے ۔

● دیگ : [ف] دیغ ، دیگ ۔ **دیگچی** : [أ] دیچکی ، پتیلی ۔ **دیگیں کھنکنا** : [ہ] دیگاں کھڑکنیاں ، دیگاں پکنیاں ۔

● دیگر : [ف] دُوجا ، ہور ۔

● دیمک : [ہ] سیونک ۔

● دین : [ہ] دین ، بخشش ، کرم ، مہر ، اللہ دی دین ۔ **دین لین** : [ہ] لین دین ، ورت وہار ۔ **دین دار** : [ف] قرضائی ، دین دار ۔

● دین : [ع] دین ، مذہب ، ایمان ، دھرم ، مت ، آخرت ، اگلا جہان ۔ **دین دار** : [ف] نمازی ، پرہیزگار ، دیندار ، نیک پاک ، نیکوکار ، پکّا مسلمان ۔ **دین دنیا سے جانا** : [ہ] دین دُنی توں جانا ، دوہیں جہانیں وانجیا جانا ، کسے کم جوگا نہ رہنا ۔ **دینی** : [ف] دین دا ، دینی ۔

● دینا : [ہ] دینا ، بخشنا ، ہتھ پھڑانا ، پُن کرنا ، سونپنا ، سپرد کرنا ، عطا کرنا ، حوالے کرنا ، پیش کرنا ، چُکانا ، تارنا (اُدھار) ، چھڈنا ۔ **دینا پڑنا** : [ہ] دینا پینا ، بھرنا پے جانا ۔ **دینا لینا** : [ہ] لینا دینا ، لیگا دیگی ، لتّا دتّا ، ہتھ اُدھار ۔

● دیو : [ہ] دے ، جِنّ ، دیو ۔ **دیو قد** : [ف] لمّا ساتّا ، اُچا لمّا ۔

● دیوار : [ف] کندھ ، دوال ۔ **دیوار اُٹھانا** :

[اُ] کنّدھ بنانی ، کنّدھ مارنی ، کنّدھ اُسارنی ، کندھ اُچّی کرنی - **دیوار اُٹھنا** : [اُ] کندھ اُسّرنی ، کندھ وجنی - **دیوار بیٹھ جانا** : [ہ] کندھ بہہ جانی ، کندھ ڈھے جانی - **دیوار بیچ (درمیان)** : [ف] لاگے ، نال ، کندھ اوہلے ، گوانڈھ وچ - **دیوار پھاندنا** : [اُ] کندھ ٹپّنی - **دیوار چُننا** : [اُ] کندھ اُسارنی ، بنّا مارنا - **دیوار کھڑی کرنا** : [ہ] کندھ مارنی ، کندھ کھلی کرنی ، بنّا مارنا -

● **دیوالیہ** : [ف] کنگلا ، کنگال ، فقیر ، تھڑ پونجیا ، غریبڑا -

● **دِیوانہ** : [ف] کملا ، جھلّا ، سُدائی ، پاغل ، دِوانہ ، جھل ولّلا ، یملا ، مست - **دیوانہ بنانا** : [اُ] پاغل کرنا ، رجھا لینا - **دیوانہ وار** : [ف] سُدائیاں وانگ ، پاغلاں وانگ - **دیوانگی** : [ف] جھلّ ، کملّ ، سُدا ، پاگل پُنا - **دیوانی** : [ف] (۱) سُدین ، پگلی ، کملی ، جھلّی - (۲) دیوانی دی کچہری -

● **دِیوٹ** : [ہ] (۱) دِواکھی ، دِواکھڑی ، دِیوے دا اڈا - (۲) کالو ، کالا آدمی ، مورکھ -

● **دیودار** : [ہ] دیار -

● **دیور** : [ہ] دیور ، دیر - **دیورانی** : [ہ] درانی -

● **دیہ** : [ف] پنڈ ، گراں ، وستی ، گڑھ -

● **دیہ/دہ** : [ہ] دہ دہی ، پنڈا ، جسم ، جثّہ -

● **دِیہات** : [ف] پنڈ ، گراں - **دیہاتی** : [اُ] پینڈو ، پینڈی ، پنڈ دا ، پنڈورا - **دیہی** : [ف] پینڈو ، پنڈ دا ، پند دا واسی -

دھ

● **دھار** : [ہ] (۱) دھار ، وہن (پانی دا) - (۲) تکھیائی ، تریری - **دھار لینا** : [ہ] دھاراں لینیاں - **دھار مارنا** : [ہ] دھار مارنی ، پرواہ نہ کرنی ، موترنا - **دھار نکالنا** : [ہ] دھار کڈھنی ، ددھ چونا -

● **دھاڑنا** : [ہ] بھبھاں مارنیاں ، شیر دا گجنا ، کھپ پانی - **دھاڑیں مار کر رونا** : [ہ] وین کرنے ، چانگراں مارنیاں -

● **دھاک** : [ہ] وجکا ، دبا ، دھم ، دابا - **دھاک بیٹھنا** : [اُ] دھاں پے جانیاں ، کھڑکا دڑکا ہونا -

● **دھاگا** : [ہ] تاگا ، ڈوری ، سوتری -

● **دھان** : [ہ] منجی ، جھونا -

● **دھاندل** : [ہ] فریب ، روند ، کپت - **دھاندل کرنا** : [اُ] انّھی مچانی ، دھکّو زوری کرنا - **دھاندلی** : [ہ] انّھ ، انھیر کھاتا -

دھاندلی کرنا : [ہ] انّھی پانی ، کُپّت کرنی ۔

● دَھپّا : [ہ] دھپّھا ، دھپّھڑ ، چَنڈ ۔ دھپّا مارنا : [ہ] دھپّھا مارنا ، ٹھاپ مارنی ۔

● دُھتکار : [ہ] دُرکار ، پِھٹ لعنت ۔ دُھتکارنا : [ہ] دُرکارنا ۔

● دَھجّی : [ہ] کُتر ، لِیر ، کاتر ۔ دھجّیاں اُڑانا : [ہ] لِیراں کتیراں کرنیاں ، لِیراں لاہنیاں ، لِیرو لِیر کرنا ۔ دھجّیاں بکھیر دینا : [ہ] کِھنڈا پُھنڈا دینا ، پان پت لاہنی ۔ دھجّیاں کرنا : [ہ] لِیراں لاہنیاں ، ٹوٹے کرنے ، پِھیتی پِھیتی کرنی ۔ دھجّیاں لگانا : [ہ] ٹاکیاں لانیاں ، کانڈھے لانے ۔ دھجّیاں لینا : [ہ] لِیراں لاہنیاں ، پاڑ دینا ، لِنگار لاہ دینا ، لِیر لِیر کر دینا ۔

● دَھچکا : [ہ] دھکّا ، جھٹکا ، ہُجکا ۔

● دَھرتی : [ہ] دھرتی ، زمین ، بُھنجا ، زمی / زویں ۔

● دَھر لینا : [ہ] پھڑ لینا ، اگے رکھنا ، اتّوڑتی حملہ کرنا ۔ دھرنا : [ہ] پتھلا ، پھسکڑا ، چَونکڑی ۔ دھرنا مار کر بیٹھنا : [ہ] پتھلا مار کے بہنا ، نِٹھ کے بیٹھنا ۔

● دَھڑ : [ہ] دَھڑ ، جُسّا ۔

● دَھڑا : [ہ] ٹولا ، ڈھانی ، پاسکُو ۔ دھڑا باندھنا : [ہ] دھڑا بنّھنا ، ڈھانی بنانی ۔ دھڑا کرنا : [ہ] دھڑا کرنا ، پاسکُو کڈھنا ۔ دھڑا بندی : [ہ] دھڑا بنانا ، اپنے پکھ دی گل کرنی ، پارٹی بازی کرنی ۔ دھڑا دھڑ : [ہ] دھڑا دھڑ ، اتّوڑتی ، ہتھو ہتھ ، اِکسار ۔

● دَھڑلّے سے : [ہ] دھڑلّے نال ، انجھّک ہوکے ۔

● دَھک : [ہ] دھڑکا ، دُھڑکُو ۔ دھک دھک : [ہ] دھڑک دھڑک ، دُھڑکُو ۔ دھک سے رہ جانا : [ہ] بکّا بکّا ہونا ، ڈُور بھؤار ہو جانا ۔

● دَھکّا : [ہ] دھکّا ، صدمہ ۔ دھکّا پڑنا : [ہ] دھکّا پینا ، سَٹّ وجنی ۔

● دَھکّم پیل : [ہ] دھکّم دھکّی ، دھکو دھکی ۔

● دُھلا : [ہ] دھوتا ہویا ۔ دُھلائی : [ہ] دھو ، دھوائی ۔

● دَھم سے : [ہ] دَھم کرکے ، دَھڑم کرکے ۔

● دَھما چوکڑی : [ہ] دھما چوکڑی ، اچُھلنا ٹپنا ، کَھتّپ رولا ، کُدو ٹپّی ۔

● دَھمال : [ہ] دھمال ، اچھلنا ٹپنا ، نچنا ۔ دھمال کھیلنا : [ہ] دھمال پانی ۔

● دھمک : [ہ] دھمّک ، دھمکار ۔

● دھمکانا : [ہ] دھمکانا ، جِھڑکنا ، گُھرکنا ، گُھوری وٹنی ۔ دھمکی : [ہ] دھمکی ، ڈراوا ، یرکاٹ ، تڑی ۔ دھمکی دینا : [ہ] دھمکانا ، یرکانا ، تڑی لانی ۔

● دَھمُوکا : [ہ] دُھمکا ، مُک ، دھمک ، مُکّا ۔

● دَھن : [ہ] کمائی ، کھٹّی ۔ دھن بھاگ : [أ] دھن بھاگ ، بھلے بھاگ ۔ دھن خرچ کرنا : [أ] پتّلا خرچنا ، ناواں لانا ۔

● دُھن : [ہ] دھیان ، کھھڑا ، سہار ، وہن ۔ (۲) موج ، لہر ، دُھن ، ٹھرک ۔

● دھند : [ہ] دھند ، نمھ ، کُہر ۔ دھندلا : [ہ] دھندلا ، نمھتا ، گُہرا ، میلا ، دھند والا ۔ دھندلا پن : [ہ] دھند ، گُہر ، نمھ ۔ دھندلا دکھائی دینا : [ہ] جھولا پینا ، گُہر چھانی ۔

● دھندا : [ہ] دھندا ، آہر ، کم کار ، لانجھا ، بکھیڑا ، کاج ، پیشہ ، رجھیوا ۔ دھندا نبیڑنا : [ہ] سیاپا مکانا ، نبیڑا نبیڑنا ، ٹنٹا مکانا ، دھندا مکانا ، کم نبیڑنا ، پھاہ وڈھنا ، گلوں گلاں لاہنی ۔

● دھنسنا : [ہ] دھسنا ، پھسنا ، کُھبھنا ، ڈبنا ۔

● دھنکانا : [ہ] پنجانا ۔ دھنکائی : [ہ] پنجائی ۔ دھنکنا : [ہ] پنجنا ۔ دھنکیا : [ہ] پینجا ۔

● دھنواسا : [ہ] دھوا کھیا ہویا ۔

● دھواں : [ہ] دھواں ، دھوں ، دھونی ۔ دھواں دھار : [ہ] دھوئیں ہار ، دھوئیں والا ، دھوں بھریا ۔ دھواں کش : [ا] دھوانک ، چمنی ، انگیٹھی ۔

● دھوب : [ہ] دھو ، دھوانی ۔

● دھوبن : [ہ] دھوبن ۔ دھوبی : [ہ] دھوبی ، چھیمبا (چھینبا)۔ دھوبی پاٹ : [ہ] دھوبی دا پٹڑا ۔

● دھوپ : [ہ] دھپ ۔ دھوپ آنا : [ہ] دھپ چڑھنی ۔ دھوپ چھاؤں : [ہ] دھپ چھاں ۔ دھوپ میں بال سفید کرنا : [ا] دھپے وال چٹے کرنے ، بڈھے وارے تیکر کُجھ نہ سکھنا ۔ دھوپ نکلنا : [ہ] سورج نکلنا ، دھپ نکلنی ، دن چڑھنا ۔

● دھوتی : [ہ] دھوتی ، تہمد ، لانگر ، لنگی ، لاچا ، ساڑھی ۔

● دھورے : [ہ] لاگے ، اُرہاں ، نیڑے ، نالدا ۔

● دھوسنا : [ہ] ٹھننا ، بھرنا ۔

● دھوکا : [ہ] دھوکھا ، دغا ، دھوپا ، فریب ، پتّے بازی ، ہیر پھیر ، بھلیکھا ، بھرم ، شک ۔ دھوکا اُٹھانا : [ہ] دھوکھا کھانا ، فریب کھانا ، ول چھل وچ آؤنا ، وسنا ۔ دھوکا دھڑی : [ہ] فریب ، مکر ، بھلیکھا ، جھوٹھی سونہ ، ول چھل ، ویل داری ۔ پھانگی ۔ دھوکا دینا : [ہ] دھوکھا دینا ، دا کھیڈنا ، بھلیں پانا ، ول چھل کرنا ، فریب دینا ، دغا کرنا ، ٹویا دینا ، ہتھ کرنا ، پکھنڈ کرنا ۔ دھوکا کھانا : [ہ] دھوکھا کھانا ، چھلیا جانا ، دا ہیٹھ آؤنا ، ول فریب وچ آؤنا ، بھلیں پینا ۔ دھوکے باز : [ا] دھوکے باز ، دغےباز ، فریبی ، چھلیا ، ویلی ، ٹھگ ۔ دھوکے میں رکھنا : [ہ] دھوکے وچ رکھنا ، دغا کمانا ، کُوڑ دلاسا دیندے رہنا ، بھلاوا پائی رکھنا ، انھیرے وچ رکھنا ۔

● دھول : [ہ] دھپّھا ، لپڑ ، چنڈ ، دھول ، دھرول ، دھک ۔ دھول دھپّا : [ہ] دھپّھا ، دھرول ، گھُسّن مُکی ، لڑائی ، ہتھو پائی ، ہتھ چلاکی ، مک دھمکّ ، ٹھاپاں ۔

● دھول : [ہ] دھوڑ ، دھدّل ، مٹّی ، گھٹّا ، سواہ ، خاک ، ریت ، کپڑ دھوڑ ۔ دھول اُڑانا : [ہ] دھوڑ اڈانی ، گھٹّا اڈانا ، دھوڑاں پٹنیاں ، بھنڈنا ، خوار کرنا ، بھنڈی لانی ، رولنا ، تباہ کرنا ۔ دھول اُڑنا : [ہ] دھوڑ اڈنی ، بدنامی ہونی ، خاک اُڈ جانی ، خوار ہونا ، تباہی مچنی ، دھوڑاں پٹیاں جانیاں ، خرچ ہو جانا ۔ دھول جھاڑنا : [ہ] گھٹّا مٹی جھاڑنی ، دھوڑ جھاڑنی ، کُھمب ٹھپنی ، دھوڑ چھنڈنی ، پنجنا ، پنج چاڑھنی ، تاؤنی لانی ، مار مارنی ۔

● ڈھولا : [ہ] ڈھولا ، چِٹّا ، سفید ، چِٹّا رنگ ۔ ڈھولا پن : [ہ] سفیدی ، چِٹیائی ۔

● دُھوم : [ہ] دُھمّ ، شہرت ، بُلّر ، رَولا گَولا ، ناں ، ٹُھکا ، وجکا ، چرچا ، ہوائی ، خبر ، ہوا ۔ دُھوم پڑنا : [ہ] دُھمّ پَینی ، چرچا ہونا ، مشہوری ہونی ۔ دُھوم دھام : [ہ] دُھمّ دھام ، شان ، ٹُھکا ، ناں ، مشہوری ، رُعب ، وجکا ، بِھیڑ بھاڑ ، آن شان ۔ دُھوم دھڑکا : [ہ] دُھم ، دھمچڑی ، رَولا گَولا ، بِھیڑ بھڑکّا ، کھپ بازی ، چرچا ۔ دھوم سے : [ہ] گج کے/ وج گج کے ، دُھمّ نال ، دھڑلّے نال ، واجے گاجے نال ۔ دُھوم مچانا : [ہ] دُھمّ پانی ، رُعب پانا ، شور شرابا کرنا ، مشہور ہونا ، ناں وجنا ۔ دُھوم مچنا : [ہ] دُھمّ پَینی ، مشہوری کِھنڈنی ، وج وجّنی ، ٹُوہر ہونی ۔ دُھوم ہونا : [ہ] مشہوری ہونی ، دُھمّ مچنی ۔

● دھونا : [ہ] دھونا ، مَیل کڈھنی ، کالک دور کرنی ۔ دھویا دھایا : [ہ] دھاتا دھواتا ، پاک صاف ، بےشرم ، بے آنا ، بے انکھا ۔

● دَھونس : [ہ] تڑبی ، رُعب ، دَھونس ، دھمکی ، یرکاٹ ، دابا ، دھاسا ، ڈراوا ۔ دَھونس جمنا : [ہ] دَھونس جمنی ، رُعب پَینا ، یرکاٹ لگنا ، ٹُھکا بَجھنا ، تڑبی لگنی ۔ دَھونس دینا : [ہ] دَھونس دینی ، دھڑکانا ، تڑبی لانی ، دھمکانا ، رعب پانا ۔ دَھونس میں آنا : [ہ] دَھونس وچ آ جانا ، ڈر جانا ، رُعب تھلّے آؤنا ، یرک جانا ۔

● دَھونکنی : [ہ] پُھوکنی ۔ دَھونکنی لگنا : [ہ] ساہ چڑھنا ، ہونکنی لگنی ، ہَفنا ۔

● دُھونی : [ہ] دُھونی ، دُھوں ، دُھوف ، ڈھانڈی ۔ دُھونی جگانا : [ہ] دُھونی دُھخانی ، ڈھانڈی لانی ۔

● دِھیان : [ہ] دھیان ، گوہ ، غور ، وِچار ، لحاظ ، سوچ ، خیال ۔ دھیان آنا : [أ] دِھیان آؤنا ، خیال آؤنا ، یاد آؤنی ۔ دھیان بٹنا : [ہ] دھیان کُھنجھنا ، دِل ہور دے/تھے پَینا ، خیال ہٹنا ، دھیان دُوجے پاسے لگنا ۔ دھیان دینا : [ہ] دھیان دینا ، گَوہ کرنا ، سوچنا ، دل لا کے کم کرنا ۔ دھیان سے اُترنا : [أ] دھیانوں اُتر جانا ، خیالوں وِسّر جانا ، بُھل جانا ۔ دِھیان کرنا : [ہ] دِھیان کرنا ، خیال کرنا ، سوچنا ، سمجھنا ، گَوہ کرنا ۔ دِھیان لگانا : [ہ] دھیان لانا ، رُجھنا ۔

● دِھیرا : [ہ] دِھیا ، دِھیرا ۔

● دِھیرج : [ہ] صبر ، سہار ، حوصلہ ۔

● دِھیرے : [ہ] ہَولی ، مَٹھّے ، دِھیرے ، ہَولے ہَولے ، سہجے ۔ دِھیرے دِھیرے : [ہ] ہَولی ہَولی ، سہجے سہجے ، مَٹھّے مَٹھّے ، دِھیمے دِھیمے ۔ دھیرے سے : [ہ] دِھیرج نال ، سہجے سہجے ، ارام نال ، ہَولی ہَولی ۔

● دِھیما : [ہ] نِگھا ، دِھیا ، مَٹھّا ، ہولا ، ہلکا پُھلکا (رنگ) ، دِھیرا ، جِلّھا ۔ دِھیما پڑنا : [أ] دِھیا پَینا ، ڈِھلا ہونا ، مَٹھّا ہو جانا ، پِھکّا پَینا (رنگ) ۔

● دِھینگا : [ہ] زور ، زبردستی ، مَلّو مَلّی ، دَھکو ملی ، بدوبدی ، ڈاہڈے ہتھیں ، انھ انھیر ۔ دِھینگا مُشتی : [أ] گُھسّن مُکی ، ہتھو پائی ، زورا زوری ، مار کُٹائی ، کھول کھلّیا ۔

ڈ

ڈابر : [ہ] (۱) نِیویں بھوئیں ، نِوان ، (۲) نِکا تلا ، جھیل ۔

ڈاٹ : [ہ] کاک ، ڈاٹ ، بوتل دا ڈھکن ۔ **ڈاٹ کر بھرنا** : [ہ] پورا بھرنا ، ٹھوسنا ، دب دب کے بھرنا ، نکّو نک بھرنا ۔ **ڈاٹ کسنا** : [ہ] ڈٹ لانا ، کاک لانا ، ڈھکن کس دینا ۔

ڈار : [ہ] لنگ ، پال ، ڈار ۔

ڈاڑھ : [ہ] داڑھ ، ہنُو ۔ **ڈاڑھ جھڑ جانا** : [ہ] داڑھ نِکل جانی ، دند جھڑ جانا ۔ **ڈاڑھ گرم کرنا** : [ا] (۱) داڑھ گِلی کرنی ، کجھ کُھانا ۔ (۲) وڈھی کھانی ، رشوت لینی ۔

ڈاڑھی : [ہ] داڑھی ۔ **ڈاڑھی پر ہاتھ پھیرنا** : [ہ] داڑھی اُتے ہتھ پھیرنا ، بدلہ لین دی سونہہ کھانی ۔ **ڈاڑھی چھوڑنا (رکھنا)** : [ہ] داڑھی چھڈنی ، لمی داڑھی رکھنی ، داڑھی نہ مُنانی ۔ **ڈاڑھی مُنڈانا** : [ہ] داڑھی مُنانی ، داڑھی تے اُسترا پھرانا ۔

ڈاک : [ہ] ڈاک ، خط پتّر ۔ **ڈاک آنا** : [ہ] ڈاک آؤنی ، چِٹھی پتّر آؤنا ، خطاں تے خط آؤنے ۔ **ڈاک بٹھانا** : [ہ] اُنو ژتی سُنہیے گھلنے ، بندے بھیجنے ، تقاضے کرنے ۔ **ڈاک بھیجنا** : [ہ] ڈاک گھلنی ، چِٹھی پتّر پانا ۔ **ڈاک خانہ** : [ا] ڈاک خانہ ، ڈاک گھر ، پوسٹ آفس ۔ **ڈاک گاڑی** : [ہ] ڈاک گڈی ، چوکھا تیز ٹُرن والی گڈی ۔ **ڈاکیا** : [ہ] ڈاکیا ، چِٹھی رسان ، ڈاک ونڈن والا ۔

ڈاکا (ڈاکہ) : [ہ] ڈاکا ، دھاڑا ، لُٹ ، دھکے دی چوری ، کھوہ موہ ، ڈاکوآں دا حملہ/ہلّا ۔ **ڈاکا پڑنا** : [ہ] ڈاکا پینا ، دھاڑا پینا ، ڈاکوآں دا آ پینا ۔ **ڈاکا ڈالنا ، مارنا** : [ہ] ڈاکا مارنا ، دھاڑا مارنا ، لُٹ مار کرنی ، راہ مارنی ، زورو زوری لُٹ لینا ۔ **ڈاکا زنی** [ا] ڈاکا ، دھاڑا ، دھاڑے ماری ۔ **ڈاکُو** : [ہ] ڈاکُو ، دھاڑوی ، لُٹیرا ، ڈکیت ، دھاڑے مار ، راہ مار ، دھڑویل ، لُٹویّا ۔

ڈاکٹر : [ا] ڈاکٹر ، ڈاکدار ۔

ڈال : [ہ] (۱) ٹہنی ، ڈاہنی ، شاخ ، لگر ،

لغر ۔ (۲) تحفہ ۔ (۳) ڈول ، بوکا ۔ (۴) جھنّا ۔ (۵) مُٹھ باجھ دی تلوار ، تلوار دا پَھل ۔ (۶) ڈھینگری ۔ ڈالی : [ہ] ٹاہنی ، ڈاہنی ۔

● ڈالنا : [ہ] (۱) پانا ، پا دینا ، واڑنا ۔ (۲) گَھتنا ، سٹنا ۔ (۳) لِٹاؤنا ۔ (۴) کھلیرنا ، (۵) اندر دھرنا ، لُدنا ، رکھنا (اِٹ ، نِینہ) ۔ (۶) جانوراں دا کچا کڈھانا/نکلنا ۔ (۷) اُلٹی کرنی ۔ (۸) جوڑنا ۔ (۹) پرونا (دھاگا) ۔ (۱۰) پہننا ۔ (۱۱) گھر پانا ، دھریل بنانا ۔ (۱۲) ذمہ لانا ۔ (۱۳) میلنا ۔

● ڈانٹ : [ہ] جِھڑک ، جھمب ، ہٹک روک ، دھڑکا ، رُعب ، دبکا ۔ ڈانٹ بتانا : [ہ] جِھڑکنا ، جھاڑ پانی ، دھڑکانا ، خفا ہونا ۔ ڈانٹ ڈپٹ : [ہ] دابا ، ڈراوا ، جِھڑک جھنب ، رُعب ، دھمکی ، دبکا ۔ ڈانٹنا : [ہ] دھڑکانا ، جِھڑکاں دینیاں ، ڈانٹنا ، جھاڑاں پالیاں ، کن کرانے ۔

● ڈانڈ : [ہ] (۱) ڈن ، ڈنڈ ، چٹّی ، جُرمانہ ۔ (۲) ونجھ ، ڈنڈا ، بانس ۔ (۳) بنّنے دی حد ، حد بنی ، کنڈھا (ہنے دا) ، اُتاڑ ، اُچی بھوں ، سُکی زمین ، کنگروڑ ۔ ڈانڈ لگانا : [ہ] ونجھ لانا ، چپّو لانا (بیڑی نُو) ۔

● ڈانواں ڈول : [ہ] ڈاواں ڈول ، پریشان ، گھابریا ہویا ، ڈِگدا ڈولدا ، در بدر ، اوارا ، بدحال ۔ ڈانواں ڈول ہونا : [اُ] ڈاواں ڈول پھرنا ، اوارہ پھرنا ، بُرے حال وچ ہونا ۔

● ڈالری : [انگ] دہاڑی نامہ ۔

● ڈائن : [ہ] ڈَین ، چُڑیل ، بندے کھانی ، بدشکل عورت ، کوجھی زنانی ۔

● ڈَب : [ہ] (۱) کُب ، بوجھا ۔ (۲) دَھون ۔ (۳) کُپڑے بنان دا چِتّم ۔ (۴) قابو ، قبضہ ۔

● ڈُباؤ : [ہ] ڈوبو ، ڈُوہنگا پانی ۔

● ڈُبڈُبانا : [ہ] گلیڈو بھرنے ، رون اکٹھا ہونا ، ہنجو ہار ہونا ۔

● ڈُبکی : [ہ] ٹُبّی ، ٹُبّھی ، چُبھی ، غوطہ ۔

● ڈَبل : [انگ] دُہرا ، دُونا ، دُگنا ، ڈبّل ، موٹا ، تگڑا ، پُرانے سمے دا موٹا پیسا ۔

● ڈَبونا : [ہ] غرق کرنا ، ڈوبنا ، بوڑنا ، پانی وچ گُہانا ، وگاڑنا ، خراب کرنا ، تباہ کرنا ، ناس مارنا ۔

● ڈِبیا : [ہ] ڈبی ، نِکا ڈبا ۔

● ڈَٹنا : [ہ] اڑیا رہنا ، کھلونا ، مقابلے وچ آؤنا ، وریامگی دسنی ، ڈاٹ لگنا ، بند ہونا ۔ ڈٹ جانا : [ہ] پکے پیریں کھلونا ، آپنی گل اُتے اڑیا رہنا ، ہٹھ رکھنی ، مقابلے وچ کھلو جانا ۔ ڈٹ کر کھانا : [ہ] رج کے کھانا ، ٹھوس کے کھانا ، چوکھا کھانا ۔

● ڈَر : [ہ] ڈر ، بھو ، بھے ، جھاکا ، چِنتا ، خطرہ ، سہم ، ڈیہل ، دھڑکو ، سینسا ۔ ڈرانا : [اُ] ڈرانا ، تراہنا ، دھمکانا ، دبکانا ، دھڑکانا ، دبکا مارنا ، ڈراوا دینا ۔ ڈراوا : [ہ] ڈراوا ، خوف ، دہشت ، دبکا ، دھمکی ، رغب ، تڑہی ۔ ڈرپوک : [ہ] ڈرو ، ڈراکل ، بُزدل ، روح

دا َخیرا ۔ **ڈرتے ڈرتے** : [ہ] ڈردیاں ڈردیاں ، ڈر کے ۔ **ڈر ٹوٹ جانا** : [ہ] ڈر لہ جانا ، جھاکا لہنا ۔ **ڈر کے مارے** : [ہ] ڈر دے مارے ، ڈردیاں ، َبھؤ نال ۔ **ڈر کھو دینا** : [ہ] ڈر لاہنا ، ِداوں جھاکا دور کرنا ۔ **ڈر لگنا** : [ہ] ڈر آؤنا ، خوف ہونا ، بھو آؤنے ، ہیبُو َپینا ۔ **ڈرنا** : [ہ] ڈرنا ، خوف کھانا ، سہمنا تربھنا ، ڈہلنا ، دھڑکنا ، َبھو آؤنا ۔

● **َڈراما** : [انگ] ڈراما ، کھیڈ ، راس ، ناٹک ، سانگ ۔ **ڈراما کرنا** : [اُ] ڈراما کھیڈنا ، ڈراما کرنا ، رہس رچانی ، راس پانی ۔

● **َڈرائیور** : [انگ] َڈرَیور ۔

● **َڈربا** : [ہ] دڑبا ، کـُھـتّـڈا ، کھمیل ، َجنوراں لئی بنایا ہویا گھر ۔

● **َڈسنا** : [ہ] ڈنگنا ، ڈنگ مارنا ، لڑنا ۔

● **َڈفلی** : [ہ] َڈپھری ، ِنکی ڈپھـّـر ۔

● **ِڈکار** : [ہ] ڈکار ۔ **ڈکار جانا** : [ہ] کھا جانا ، ہضم کر جانا ، پچا جانا ، مال مار لینا ، پھانگی کرنی ۔ **ِڈکار لینا** : [ہ] ِڈکار لینا ، مال مار لینا ، پرایا مال ہضم کر جانا ۔ **ڈکار نہ لینا** : [ہ] ِڈکار نہ مارنا ، ُچپ کیتے مال پچانا ، پتا نہ لگن دینا ۔ **ِڈکارنا** : [ہ] ِڈکار مارنا ، ہضم کرنا ، اڑھک بڑھک مارنی ۔

● **ڈکَیت** : [ہ] دھاڑوی ، دھڑویل ، ڈاکُو، لـُٹیرا ، راہ مار ۔ **ڈکیتی** : [ہ] ڈاکا ، دھاڑا ، لـُٹ مار ، کھوہ موہ ۔

● **َڈگ** : [ہ] َپیر ، قدم ۔ **َڈگ بھرنا** : [ہ] ُٹرنا ، پلاہنگھاں پٹنیاں ، َپیر َہٹنے ، تیز ُٹرنا ۔

● **ُڈگڈگی** : [ہ] ڈوُرو ، ُڈگڈُگی ۔ **ڈگڈی بجانا ، پیٹنا** : [ہ] َڈوُرو وجانا ، ڈھمکی وجانی ۔

● **َڈگر** : [ہ] (۱) راہ ، واٹ ، رستا ، ڈنڈی ۔ (۲) ڈھنگ ، ڈھب ، طریقہ ، ورتارا ۔ **ڈگر بتانا** : [ہ] راہ وکھانا ، رستے پانا ، واٹ دسنی ۔ **ڈگر پر چلنا** : [ہ] راہ پھڑنا ، واٹ اپنانی ، ِریت پھڑ لینی ۔

● **َڈگمگانا** : [ا] ڈولنا ، ِتھڑکنا ، ِڈگدے پھرنا ۔

● **َڈلا** : [ہ] ڈلی ، َڈلا ، ڈھیلا ۔ **ڈلی** : [ہ] ڈلی ، ڈھیلی ، بھیلی ، ِبکـّر ۔

● **َڈمرو** : [ہ] ڈوُرو ، ِڈھمکڑی ، ڈھمکیری ، ُڈگڈگی ۔

● **َڈنٹر** : [ہ] دنڈ ، َکولا ۔ **ڈنٹر پیلنا** : [ہ] ڈنڈ لانے ، ڈنڈ کڈھنے ، ورزش کرنی ۔

● **َڈنٹھل** : [ہ] ٹانڈا ، ٹاہنی ۔

● **َڈنڈ** : [ہ] َڈن ، َڈنڈ ، ُجرمانا ، َچـٹـّـی ۔ **ڈنڈ بھرنا** : [ہ] ڈن بھرنا ، َچـٹـّـی بھرنی ، بوبا تارنا ، ورزش کرنی ۔ **ڈنڈ ِپیلنا** : [ہ] ڈنڈ لانے ، ورزش کرنی ۔

● **ڈنڈا** : [ہ] ڈنڈا ، سوٹا ، لاٹھی ، کـُھونڈ لٹـّھ ، کـُھونڈی ، متہر ۔ **ڈنڈے بجانا** : [ہ] ڈنڈے وجاؤنے ، کسے کم دا نہ ہونا ، کوئی کـُن نہ ہونا ، اوارہ ہونا ۔

● **ڈَنڈی** : [ہ] ڈنڈی ، تَکڑی دی سوٹی ، ہتھی ، مُٹھی ، دستہ ، قبضہ - **ڈنڈی مارنا** : [ہ] ڈنڈی مارنی ، گَھٹ تولنا ، جھوک مارنی -

● **ڈَنک** : [ہ] ڈنگ (ٹُھوہیں / بُھونڈ وغیرہ دا) - **ڈنک چلانا** : [ہ] لڑنا ، ڈنگنا ، ڈنگ مارنا ، چُپ کیتے نقصان پچانا - **ڈنگ لگانا ، مارنا** : [ہ] ڈنگ مارنا ، ستانا ، دُکھانا ، دُکھ دینا -

● **ڈَنکا** : [ہ] ڈھول ، نَغارا ، ڈَگّا ، ڈَغا ، دھونسا ، ممک - **ڈنکا بجانا** : [ہ] نغارا وَجانا ، ڈھول وجانا ، ڈگا لانا - **ڈنکا بجنا** : [ہ] وج وجنّا ، وجکا ہونا ، چرچا ہونا ، مشہور ہونا - **ڈنکا دینا** : [ہ] ڈھنڈورا پھیرنا ، اعلان کرنا ، نغارا وجانا - **ڈنکے کی چوٹ** : [ہ] وج گج کے ، کھلم کھلا ، دُھم دُھاکے ، نغارے دے ڈغے نال ، سبھ دے سامنے -

● **ڈَنگر** : [ہ] ڈنگر ، جانور ، چوکُھر ، مُوڑھ ، پَستو -

● **ڈُوبنا** : [ہ] ڈُبنا ، غرق ہونا ، دریا بُرد ہونا ، بُڈنا ، بوڑیا جانا ، نقصان ہو جانا ، ضائع ہو جانا -

● **ڈور** : [ہ] ڈوری ، سُوتلی ، دھاگا ، ڈور ، رسّی ، سُوتری ، پھندا - **ڈور پر لگانا** : [ہ] اڈے لانا ، گِجھانا ، ہِلانا ، ہِلتر پانی ، رواں کرنا ، سکھانا - **ڈور پر مانجھا دینا** : [ہ] ڈور تے مانجھا لانا ، ماجھا چاڑھنا ، ڈور لانی -

● **ڈورا** : [ہ] دوڑا ، دھاگا ، دھاری ، کجل پُوچھلا - **ڈورے ڈالنا** : [ہ] نخریاں نال موہنا ، پیار پان دا جتن کرنا ، پھاہنا ، پھسانا ، موہنا ، اپڑنا ، پیار دیاں گلاں کرنیاں - **ڈوری** : [ہ] ڈوری ، پتلی ڈور ، دھاگا ، لج - **ڈوری کھینچنا** : [ہ] رسّی کِھچّنی ، تَنّاں کِھچّنی ، تنگ کرنا ، ستانا -

● **ڈول** : [ہ] ڈول - **ڈول ڈالنا** : [ہ] رِیت پانی ، مُڈھ بنھّنا ، نِیہہ رکھنی ، ڈھب کڈھنا -

● **ڈولا** : [ہ] ڈولا - **ڈولا جانا** : [ہ] ویاہیا جانا ، وِدیا ہونا -

● **ڈولنا** : [ہ] ڈولنا ، ڈولے کھانا ، تِھڑکنا ، ڈکّو ڈولے کھانے -

● **ڈُوم** : [ہ] مراسی ، ڈوم -

● **ڈُونگا** : [ہ] ڈُونگا ، ڈُونگھا -

● **ڈیرا** : [ہ] تمبو ، ڈیرا ، منزل ، پڑا ، ٹھاہر - **ڈیرا ڈالنا** : [ہ] ڈیرا لانا ، کسے تھاں ٹھہرنا ، کِدھرے / کِدرے رہ پینا ، ٹھاہر بنانی ، اتارا کرنا ، ڈیرا لانا -

● **ڈیڑھ** : [ہ] ڈیڈھ ، دُوڈھ -

● **ڈینگ** : [ہ] گپ ، پھڑ ، شیخی ، غرور ، لپاٹ - **ڈینگ مارنا** : [ہ] گپ مارنی ، پھڑھ مارنی ، شیخی مارنی ، وڈی بولی بولنا ، بڑھک لانی ، وڈّا بول بولنا ، غرور کرنا -

● **ڈیوڑھا** : [ہ] ڈیوڑھا ، ڈُوڈھا -

● **ڈیوڑھی** : [ہ] ، ڈیڈھی ، ڈیوڑھی ، درگاہ - **ڈیوڑھی دار** : [نر] راکھا ، دربان ، چوکیدار -

ڈھ

● ڈھارس : [ہ] حوصلہ ، دِلاسا ، مدد ، تسلّی ، دل ودھائی ، اُمید ، آسرا ۔ **ڈھارس بندھنا** : [ہ] آس بجھنی ، حوصلہ ہونا ، تسلّی ہونی ، دِل نُو ٹِکا ہونا ۔ **ڈھارس دینا** : [ہ] حوصلہ دینا ، اُمید دوانی ، دلاسا دینا ، سہارا دینا ، دِھیر دینی ۔

● ڈھالنا : [ہ] ڈھالنا ، سچّے وچ پانا ، گالنا ، گھڑنا ، بنانا (سِکّہ وغیرہ) ۔

● ڈھانا : [ہ] ڈھاہنا ، ڈیگنا ، برباد کرنا ، آت چُکنی ، آفت مچانی ، میٹنا ۔

● ڈھانپنا : [ہ] کجنا ، ڈھکنا ، لُکانا ، پلّا پا دینا ۔

● ڈھانکنا : [ہ] ڈھکّنا ، کجّنا ، لُکانا ، اُہلے کرنا ، پڑدا پانا ۔

● ڈھانا : [ہ] ڈھاہنا ، ڈیگنا ، پلٹانا ، بُھنجے سٹنا ، موڈھے لادینے ۔

● ڈھائی : [ہ] ڈھائی ۔

● ڈھب : [ہ] ڈھنگ ، طریقہ ، سُبھا ، جاچ ، ڈول ، طرز ، عادت ، پسند ۔ **ڈھب سے** : [ہ] ڈھب نال ، چج سِر ، ڈھکدے ، جچدے ، طریقے نال ، ڈھنگ سیتی ۔

● ڈِھٹائی : [ہ] ڈِھیٹھ پُنا ، آکڑ ، ضِد ، ہٹھ ، بے شرمی ، شوخی ، بے حیائی ۔

● ڈھچّر : [ہ] (۱) لِسّا ، ماڑا ، کمزور ۔ (۲) بڈھا ۔ (۳) رگڑا جھگڑا ، پھنّڈا ۔

● ڈھکنا : (۱) ڈھکّن ، ڈھکنا ، ڈھکنی ۔ (۲) ڈھکنا ، کجنا ، لُکانا ، چھپانا ڈھک دینا ۔

● ڈھکوسلا : [ہ] ڈھچّر ، بے تھوی گل ، چوچلا ، واہیات کم ۔

● ڈھکیلنا : [ہ] دھکنا ، ہٹانا ، ریڑھنا ، دھکا دینا ۔

● ڈھلتا : [ہ] ڈھلدا ، لہندا ، گھٹدا ، گھاٹے پیا ہویا ۔ **ڈھلتی چھاؤں** : [اُ] ڈھلدا پرچھاواں ، نہ رہنی شے ۔ **ڈھلنا** : [ہ] ڈھویا جانا ، کسے پاسے ڈھل جانا ، کسے ول خیال ہو جانا ، گھٹنا ، ڈھالیا جانا ۔

● ڈِھلمل : [ہ] بے یقینی ، جکوتکی ، ڈِھل مِل ۔ **ڈِھلمل یقین** : [اُ] کچ پک والا ، نگّلا ، دوچِتّا ، شکی ، وہمی ، بے اعتبارا ۔

● ڈھنڈورا : [ہ] ڈھنڈورا ، ہوکا ، اعلان ، بھنڈی ، مشہوری ، دُھمّ ۔ **ڈھنڈورا پِیٹنا** : [ہ] ڈھنڈورا پھیرنا ، کسے گل دا اعلان کرنا ، ڈونڈی پھیرنی ، بدنام کرنا ۔ **ڈھنڈورا پِھرنا** : ڈھنڈورا پِھرنا ، اعلان ہونا ، گل کِھلرنی ۔ **ڈھنڈورچی ، ڈھنڈوریا** : [ہ] ڈھنڈورچی ، ڈھنڈورا دین والا ، اعلان کرن والا ۔

● **ڈھنگ** : [ہ] ڈھب ، ڈھنگ ، جاچ ، چج ، طریقہ ، لچھن ، چالا ، ہلتر ، گیجھ ۔ **ڈھنگ اُڑانا** : [ہ] نقل لاہنی ، ریس کرنی ، کسے دا چالا / طرزسکھنی یا اپنا لینی ۔ **ڈھنگ برتنا** : [ہ] متھے پٹی کرنا ، اُنلے دل نال پیش آونا ، بھگتا کرنا ۔ **ڈھنگ ڈالنا** : [ہ] چھیڑ پانی ، نیہ رکھنی ، کوئی کم چھوہنا ، رسم چلانی ۔ **ڈھنگ سیکھنا** : [ہ] چج سکھنا ، طریقہ جاننا ، رنگ پھڑنا ۔

● **ڈھول** : [ہ] ڈھول ، ڈھمکا ، مارو منڈل ۔ **ڈھول بجانا** : [ہ] اعلان کرنا ، مشہور کرنا ، ڈھنڈورا دینا ۔ **ڈھول بجنا** : [ہ] ڈھول وجنا ، ڈھمکتے کھڑکنے ، مشہوری ہونی ، نشر ہونا ، بدنامی ہونی ۔ **ڈھول پیٹنا** : [ہ] ڈھول وجانا ، مشہوری کرنی ، بدنام کرنا ۔ **ڈھول ڈھمکا** : [ہ] ڈھول ڈھمکا ، واجا گاجا ، دھم دھام ۔

● **ڈھولک ، ڈھولکی** : [ہ] ڈھولکی ، نکا ڈھول ۔

● **ڈھونا** : [ہ] ڈھونا ، بھار چکنا ۔

● **ڈھونڈنا** : [ہ] ڈھونڈنا ، لبھنا ، بھالنا ، پتا لانا ۔

● **ڈھونگ** : [ہ] چھل ، فریب ، دھوکھا ، بھچلان والیاں گلاں ، بنوٹی گلاں ۔ **ڈھونگ رچانا** : [أ] پھند لانا ، فریب کرنا ، سانگ بھرنا ، وکھاوے دی ٹیپ ٹاپ کرنی ۔

● **ڈھیٹ ، (ڈھیٹھ)** : [ہ] ڈھیٹھ ، بے حیا ، بے لحاظ ، نافرمان ۔

● **ڈھیر** : [ہ] ڈھیر ، چوکھا ، زیادہ ، قبر ، فقیر دا مزار ، ڈھیری ، ڈھگ ۔ **ڈھیر کرنا** : [ہ] ڈھیر لانا ، ڈھیری کرنی ، ڈھا چھڈنا ، مار چھڈنا ، تھہی لانی ۔ **ڈھیر ہو جانا** : [ہ] تھک ٹٹ کے ڈگ پینا ، ڈھیری ہو جانا ، مر جانا ، ڈھے پینا (سکان دا) ، ڈھیر لگ جانا ۔ **ڈھیری** : [ہ] (۱) ڈھیری ، ڈھگی ، نکا ڈھیر ۔ (۲) ٹیرا ، بھینگا ۔

● **ڈھیل** : [ہ] ڈھل ، مٹھ ، کھل ، دیر ، پتنگ دی ڈور ۔ **ڈھیل دینا** : [ہ] ڈھل دینی ، کھل دینی ، مہلت دینی ۔

● **ڈھیلا** : [ہ] ڈھیم ، روڑا ۔ **ڈھیلا پھینکنا** : [ہ] ڈھیم سٹنی ۔ **ڈھیلے چلانا** : [ہ] ڈھیاں مارنیاں ، روڑے چلانے ، روڑم روڑی ہونا ۔

● **ڈھیلا** : [ہ] ڈھلا ، نرم ، کھلا ، سست ، جھول والا ۔ **ڈھیلا پڑ جانا** ، ہو جانا : [ہ] ڈھلکنا ، ڈھلا پے جانا ، ڈھلا ہونا ، کن کس مکنا ، نمرد ہو جانا ، جلھا ہونا ، ہار جانا ، جی چھڈ جانا ۔ **ڈھیلا پن** : [ہ] ڈھل ، ڈھلک ، کھل ، سستی ، نمردی ۔ **ڈھیلا ڈھالا** : [ہ] ڈھلکواں ، کھلھا ، جلھا ، سست ۔ **ڈھیلی ڈوری چھوڑنا** : [ہ] ڈھل دینی ، کھل دینی ، آزادی دینی ، دھیان نہ کرنا ، خود مختار کرنا ۔

ذ

● **ذات** : [ع] ذات ، جات ، جِنّد ، قوم ، اصل ، سچ ، حقیقت ، قِسم ۔ **ذات پات** : [ہ] ذات گوت ، خاندان ، اصل نسل ، قوم ۔ **ذات میں بٹا لگنا** : [اُ] جد نُوں لیک لگنی ، خانوادے اُتے حرف آؤنا ، کوڑے نُوں وٹّا لگنا ۔

● **ذائقہ** : [ع] مزا ، سواد ، چکّھنی ، چسکا ۔ **ذائقہ پڑنا** : [اُ] سودا پینا ، چسکا لگنا ، چاٹ لگنی ، ہِلتر پینی ، مُونہہ پینا ۔ **ذائقہ چکھانا** : [اُ] سواد چکھانا ، مزا دسنا ، سزا دینی ، بدلہ لینا ۔ **ذائقہ دار** : [ف] سوادلی ، مزیدار ، چٹ پٹی شے ، سوادی ۔

● **ذبح** : [ع] چُھری پھیرنی ، شرع مُوجب حلال کرنا ۔ **ذبح کرنا** : [اُ] حلال کرنا ۔ **ذبح ہونا** : [اُ] کُسنا ، کُٹھا جانا ، حلال ہونا ، حلالیا جانا ۔

● **ذخیرہ** : [ع] گُدام ، جوڑ جمع ، پُونجی ، ذخیرہ ، درختاں دی رکھّ ۔ **ذخیرہ کرنا** : [ہ] کٹھّا کرنا ، جمع کرنا ، بچا کے رکھنا ۔

● **ذرا** : [اُ] روال کُو ، رتا کُو ، تھوڑا جِنّا ، کجھ ، تھوڑا چِر ، ایویں جِہا ۔ **ذرا ذرا** : [اُ] تھوڑا تھوڑا ، رتا رتا ، رتی رتی ، روال روال ۔ ذرا سا منہ **نِکل آنا** : [اُ] چہرہ جھؤں جانا ، چہرے دی رونق اُڈ جانی ، ہڑباں نکل آؤنیاں ۔ **ذرا سی بات ہے** : [ہ] نِکی جہی گل اے ، سوکھا جِہا کم اے ۔ **ذرا سی جان** : [اُ] نِکا جِہا ، ماڑکُو ، اینی کُو جان ۔

● **ذرّات** : [ع] ذرے ، کنّیاں ، بھورے ۔

● **ذرائع** : [ع] ذریعے ، رستے ، راہ ، وسیلے ، ڈھو ، سبب ۔

● **ذرّہ** : [ع] ذرّہ ، رتی ، کنّ ، ذرا کُو ، رُوال ، ریزہ ، بریک جِہا ٹوٹا ۔ **ذرہ پرور** : [ف] نِقدریاں دی قدر کرن والا ، پالن ہار ، مہربان ، قدر پچھانن والا ، اللہ دی ذات لئی بولیدا اے ۔ **ذرہ ذرہ** : [اُ] ریزہ ریزہ ، اِک اِک ریزہ ، سبھ کجھ ۔ **ذرے بھر کی چیز** : [اُ] ذرا جِنّی شے ، نِکی جہی چیز ۔ **ذرے کو آفتاب بنانا** : [ہ] بے عزت نُوں عزت بخشنی ، نقدرے دی چوکھی قدر کرنی ۔ **ذری** : [ہ] ذری ، ذرا کُو ، ہُلکارے لئی ۔

● **ذُرّیت** : [ع] اصل ، نسل ، خاندان ، آل اَولاد ، بال بچے ۔

● **ذَریعہ** : [ع] ڈھو ، سبب ، وسیلہ ، راہ ۔ **ذریعۂ معاش** : [ف] روزی دا وسیلہ ، کاروبار ، کم ، رُزگار ۔

● **ذِکر** : [ع] یاد ، بیان ، چرچا ، ذکر ، دھیان ، اللہ دا ناں لینا ، گل ، ڈیائی ، گل وات ۔ **ذِکر آنا ، چلنا ، نکلنا ، ہونا** : [اُ] ذِکر آؤنا ، کسے دی گل ہونی ۔ **ذِکرِ خیر** [ع] بھلیوں کسے دا ناں لینا ، نیکی نال ناں لینا ، بھلا ذِکر ، نیکی تے بھلیائی نال کیتی ہوئی یاد ۔ **ذِکر مذکور** : [ع] گل وات ، ذِکر ، گل کتّھ ، کیہا کہایا ۔

● **ذَکی** : [ع] ذہن دا تیز ، گل نُوں پا جان والا ، ہُشیار ، سُجھدی والا ۔

● **ذَلالت** : [ع] خواری ، ذِلّت ، بے عزتی ، بدنامی ، بے پتی ۔

● **ذِلّت** : [ع] بے عزتی ، ہتک ، خواری ، بدنامی ، کمین پُنا ۔ **ذِلّت اُٹھانا** : [اُ] ہتک کرانی/ہونی ، خوار ہونا ، بے عِزت ہونا ، ذلیل ہونا ، نکھٹدی جھلنی ، شرمندگی جھلنی ۔ **ذِلّت اُٹھنا** : [اُ] ذلت تے بے عِزتی سہارنی ۔

● **ذَلیل** : [ع] بے عزت ، ذلیل ، کمینا ، ہوچھا ، سِفلہ ، بدنام ، ہاجی ، نقدرا ، بھنڈیا ہویا ۔ **ذلیل کرنا** : [ہ] شرمندہ کرنا ، بھنڈنا ، ۔ عزت کرنا ، بُجکے خوارنا ۔

● **ذِمّہ** : [ع] قول ، قرار ، ضمانت ، امانت ، پُچھ ، جواب ، پورا کرن دی ہامی ۔ **ذِمّہ دار** : [ف] ذمے لین والا ، ضامن ، ہامی بھرن والا ، ذمے وار ، ذمے ہار ۔ **ذمے دار ہونا** : [ہ] آپنے ذمے لینا ، آپنے سِر تے لینی ، آپنے پیٹے پانا ۔ **ذِمہ داری** : [اُ] ضمانت ، کجھ ذمے لیا ہونا ، کجھ پیٹے پایا ہونا ، آپنے سر تے لیا ہویا ، فرض ضامنی ۔ **ذمہ لینا ، کرنا** : [اُ] ضامن ہونا ، ہامی بھرنی ، پیٹے پانا ، آپنے سِر تے بھار چُکنا ۔ **ذمے لگانا** : [اُ] پیٹے پانا ، ذمے لانا ، سپرد کرنا ، کسے دے سِر تھپنا ، متّھے لانا/مڑھنا ۔

● **ذَوق** : [ع] چس ، مزہ ، لذّت ، ستھری طبیعت ۔ **ذوقِ سلیم** : [ف] سُچّی طبیعت ۔

● **ذِہانت** : [ع] عقل ، سمجھ ، دانائی ، سُوجھ بُوجھ ، سوجھی ، سیان ۔ **ذِہن** : [ع] سُوجھ ، سیانپ ، سیان ، دانائی ، سُجھن دی تَوت ۔ **ذہن سے اُتر جانا** : [اُ] ذہنوں اُتر جانا ، یاد نہ رہنا ، بُھل جانا ۔ وِسر جانا ۔ **ذہن کُند ہونا** : [اُ] سُجھدی والا نہ ہونا ، دماغ ٹھس ہونا ، سوچ سمجھ والا نہ ہونا ، وِسارا پینا ۔ **ذہن لڑانا** : [اُ] سوچنا ، عقل دُڑانی ، دماغ لڑانا ، چتارنا ۔ **ذہن میں بیٹھنا** : [اُ] دل وچ بہہ جانا ، دماغ وچ ٹھک جانا ۔ **ذہن نشین کرنا** : [ہ] سمجھانا ، دماغ وچ بٹھانا ، شک شبہ کڈھ دینا ، سمجھنا ۔

● **ذَیل** : [ع] (ہیٹھ لکھیا) ہیٹھ ، لڑ دا بھوں نال لگنا ، حلقہ ، علاقہ ، ٹولا ، تعلق ، واسطہ ، آڈ ۔ **ذیل دار** : [اُ] ذیل دار ۔ **ذیل میں** : [اُ] تھلے ، ہیٹھ ، ہیٹھاں ، ہیٹھ لکھے مُوجب ، سلسلے وچ ۔ **ذیلی** : [اُ] تعلق رکھدا ، ماتحت ، چھوٹا ، شاخ (دفتر دی) ۔

ر

● **راب** : [ہ] راب ، ککڑوں ، گُڑ دی میل ، ڈھلّا گڑ ۔

● **راٻڑی (دوبڑی)** : [ہ] ربڑی ، ریبڑی ۔

● **رابطہ** : [ع] رشتہ ، میل گیل ، میل جول ، ناتے داری ، تعلق ، چٹھی پتّر ، واہ واسطہ ۔

● **رات** : [ہ] رات ، رَین ، آنھیر ۔ **رات آنا** : [ہ] رات آؤنی ، رات پینی ۔ **رات آنکھوں میں کاٹنا** : [ہ] راتیں جاگدیا رہنا ، نیندر نہ آؤنی ، ساری رات جاگنا ، جگراتا کٹنا ، رات جاگ کے گزارنی ۔ **رات بسر کرنا** : [ہ] رات کٹنی ، رات کٹی ہونی ، رات لئی ٹھہرنا ، رات گزارنی ۔ **رات بھاری ہونا** : [اُ] اوکھی رات ہونی ۔ **رات بھیگنا** : [ہ] رات بھجنی ، رات ٹھنڈی ہونی ، اوس پینی ، رات دا پہلا پہر لنگھنا ۔ **رات دن** : [ہ] چوّی گھنٹے ، آٹھے پہر ، ہر ویلے ، نت ۔ **رات ڈھلنا** : [ہ] رات ڈھلنی ، رات دا پچھلا پہر ہونا ، رات مُکن تے ہونی ۔ **رات کاٹنا** : [ہ] رات کٹنی ، رات گزارنی ، رات لنگھانی ۔ **رات گزرنا** : [ہ] رات لنگھنی ، رات دا پچھلا پہر ہونا ، رات بیتنی ۔ **رات گئے** : [ہ] اجہے ویلے جد رات مُکن تے ہووے ، چوکھی رات لنگھ جان ویلے ۔ **راتوں رات** : [ہ] راتو رات ، راتیں راتیں ، رات رات وچ ۔

● **راج** : [ہ] (۱) راج ، سرکار ، حکومت ، بادشاہی ، وارا ، ویلا ، اختیار ۔ (۲) مکان بنان والا ، راجڑا ۔ **راج پاٹ** : [ہ] راج بھاگ ، تخت تاج ، حکومت ، حاکمی ۔ **راج دُلارا** : [ہ] لڑکا ، ننّکا ، پیارا ۔ **راج دُلاری** : [ہ] راجکماری ، لاڈلی ، پیاری ۔ **راج دہائی** : [ہ] داد فریاد ، دُہائی ، کُوک پکار ۔ **راج کرنا** : [ہ] حاکمی کرنی ، حکومت کرنی ، بادشاہی کرنی ، موجاں مانئیاں ، عیش کرنی ۔ **راج لُٹ جانا** : [ہ] خوند دا مر جانا ، زنانی دا رنڈی ہو جانا ۔ **راج ہنس** : [ہ] وڈا ہنس ۔

● **راجا** : [ہ] راجا ، ریاست دا ہندو حاکم ، وڈا زمیندار ۔

● **راج بہا** : [ہ] رجباہ ، رجواہ ، رجواہا ۔

● **راجع** : [ع] پرتن والا ۔

● **راچھ** : [ہ] رچھّ ، ہتھیار ۔

● **راحت** : [ع] ارام ، سُکھ ، ٹھنڈ (من دی) ۔

● راحیم : [ع] رحم کرن والا ۔

● راڑ : [ہ] رہاڑ ۔ راڑ مچانا : [ہ] گل ودھا دینی ، رپھڑ پانا ۔

● راز : [ف] راز ، بھیت ، گجھی گل ، من دی بات ۔ راز دار : [ف] بھیتی ، جانو ۔ راز داری : [ب] بھیت نہ بھننا ۔ راز طشت از بام کرنا : [أ] بھانڈا بھن دینا ۔ راز فاش کرنا : [أ] بھیت بھن دینا ۔ راز و نیاز : [ف] گجھیاں گلاں ۔

● رازق : [ع] رزق دین والا ۔

● راس : [ف] سدھ ، راس ، ول ۔ رأس الرئیس : [ع] وڈا رئیس ۔ رأس المال : [ع] پونجی ، تجارت دا پیسا ۔ راس آنا : [ہ] سدھا پینا ، راس آؤنا ۔

● راست : [ف] سدھا ، ڈھب دا ۔ راست آنا : [أ] سکھانا ۔ راست بازی : [ف] سچیائی ۔ راست گو : [ف] سچیار ، کھرا ۔ راستی : [ف] سچیائی ، سدھا راہ ، نیکی ۔ راستی پر ہونا : [أ] سدھے راہ تے ہونا ، حق سچ تے ہونا ، لیہے لیہے جانا ۔

● راستہ : [ف] راہ ، رستہ ۔ راستہ بتانا : [ہ] راہے پانا ۔ راستہ بھولنا : [ہ] راہ بھلنا ، کراہے پینا ۔ راستہ پکڑنا : [ہ] راہے پینا ۔ راستہ دکھانا : [ہ] راہ وکھانا ، راہے پانا ، اڈیک وچ رکھنا ، مت دینی ۔ راستہ دینا : [أ] راہ دینا ، لنگھن دینا ۔ راستہ روکنا : [أ] راہ مل کھلونا ، لنگھن نہ دینا ۔ راستہ کھولنا : [أ] راہ کھولھنا ، ریت چلانی ۔ راستہ لینا : [أ] راہے پے جانا ۔ راستہ ناپنا : [ہ] ٹردے ہونا ، مڑ جانا ۔ راستے پر آنا : [ہ] سدھے راہ تے آ جانا ۔

● راسخ : [ع] ٹھک دا ۔

● راشد : [ع] سدھریا ہویا ۔

● راشی : [ع] وڈھی کھوان والا ۔

● راعی : [ع] چھیڑو ، واگی ، آجڑی ۔

● راغب : [ع] ریجھ والا ۔ راغب کرنا : [أ] اپنے ول موڑنا ، پرچانا (لو) ۔ راغب ہونا : [أ] الرنا ۔

● راقم : [ع] لکھن والا ۔

● راکب : [ع] سوار ۔

● راکڑ : [ہ] رکڑ ، کرڑی بھوں ۔

● راکھ : [ہ] مٹی ، گھٹا ، سواہ ۔ راکھ جھاڑنا : [ہ] سواہ جھاڑنی ، گل جھاڑنا ۔ راکھ ہونا : [ہ] سڑ کے سواہ ہو جانا ، سڑ بل جانا ، مر کے مٹی ہونا ۔

● راگ : [ہ] راگ ، گون ۔ راگ الاپنا : [أ] سر کڈھنی ، را نال گاؤنا ۔ راگ رنگ : [ہ] راگ رنگ ، موجاں ، عیشاں ۔ راگ گانا : [أ] راگ گاؤنا ، گون شروع کرنا ، اچی اچی رونا ، بالاں دا ریں ریں کرنا ۔ راگ مالا : [ہ] راگ رنگ دی کتاب ، گان دا علم ۔ راگی : [ہ] راگی ، گویا ، گاؤن وجان والا ۔

● رال : [ہ] رال ، مونہہ وچوں وگدا پانی ، تھک ۔ رال بہنا : [أ] رالاں وگنیاں ۔

رال ٹپکنا : [ہ] رِیجھنا ۔

● ران : [اُ] ران ، پَٹ ۔

● رانده : [ف] ردّیا ہویا ، کڈھیا ہویا ۔

● راندھنا : [ہ] پکانا ، رِنّھنا ۔

● رانڈ : [ہ] رنڈی ، بیوہ ، وِدھوا ۔

● رانگھڑ : [ہ] رنگھڑ ، رجپُوت ۔

● راوی : [ع] روایت کرن والا ، گل نو اگے ٹورن والا ۔

● راہ : [ف] راہ ، پہا ، رستا ، لانگھا ، ڈنڈی ۔ راہ بتانا : [ہ] راہ وکھانا ، راہ دَسنا ، مت دینی ، گُر دسنا ۔ راہ بر : [ہ] راہے پان والا ۔ راہ بھٹکنا : [ہ] راہ بھل جانا ، کُھنج جانا ، راہوں کُراہ ہونا ۔ راہ پر آنا : [اُ] راہ اُتے آؤنا ، مت لے لینی ، سُدھر جانا ۔ راہ پر چلنا : [ہ] نَکّ دی سیدھ جانا ، لِیہے لِیہے جانا ، ٹھیک ورتارا کرنا ۔ راہ پر لانا : [ہ] سِدّھے راہے پانا ، اپنے ڈھب دا بنانا ، مت دینی ۔ راہ پیدا کرنا : [ہ] راہ کڈھنا ، دوستی کنڈھنی ۔ راہ پہا : [ف] مسافر ، پاندھی ، راہی ۔ راہ تکنا ، (دیکھنا) : [ہ] راہ تکنا ، اُڈیکنا ۔ راہ چلتا : [ہ] راہ جاندا ۔ راہ دکھانا : [ہ] راہ وکھانا ، راہے پانا ۔ راہ دیکھنا : [ہ] اُڈیکنا ۔ راہ دینا : [ہ] راہ دینا ، چھڈّنا ، لنگھن دینا ۔ راہ راہ چلنا : [ہ] راہے راہے ٹُرنا ۔ راہ راہ سے : [اُ] چج نال ۔ راہ راہ کی باتیں : [ہ] راہ راہ دیاں گلاں ، سچیاں تے جائز گلاں ۔ راہ رسم رکھنا : [ہ] مِلنا گِلنا ۔ راہ روش : [ف] چج چالا ، لچھّن ۔ راہ رِیت : [ہ] راہ رِیت ، رواج ، راہ چج ، لوک ورتارا ۔

راہزن : [ف] ڈاکُو ، دھاڑوی ، لٹیرا ۔ راہ زنی : [ف] دھاڑا ۔ راہزنی کرنا : [ہ] راہ مارنا ، لُٹنا ۔ راہ سوجھنا : [ہ] راہ سُجھنا ۔ راہ سے بے راہ ہونا : [ہ] راہوں کُراہے پینا ۔ راہ سے جا لگنا : [ہ] ٹکانے تے اپڑ جانا ، منزل تے پہنچ جانا ۔ راہ طے کرنا : [ہ] پَندھ نِبیڑنا ۔ راہ غلط کرنا : [ہ] کُراہے پینا ، پینڈا کھوٹا کرنا ، پُٹھے راہیں پینا ۔ راہِ فرار لینا : [ہ] نس جانا ۔ راہ کا پیچ : [ہ] اُکھیائی ۔ راہ کاٹنا : [ہ] راہ کٹّنا ، پَندھ نبیڑنا ، وِچلا راہ پھڑنا ۔ راہ کرنا : [ہ] یاری گنڈھنی ۔ راہ کُھلنا : [ہ] راہ موکلا ہونا ۔ راہ کھوٹی ہونا : [ہ] پینڈا کھوٹا ہونا ۔ راہ کی بات : [ہ] ورتارے دی گل ، واجبی گل ۔ راہگزر : [ف] لانگھا ۔ راہگیر : [ف] پاندھی ۔ راہ لگنا : [ہ] راہے لگنا ۔ راہ لینا : [ہ] ٹُردے ہونا ۔ راہ مِلنا : [ہ] راہ مِلنا ، ڈھنگ سُجھّنا ۔ راہ میں بِچھ جانا : [ہ] راہیں وِچھنا ۔ راہ میں پھیر ہونا : [ہ] راہ ڈِنگا ہونا ۔ راہ میں رہ جانا : [ہ] توڑ نہ اپڑنا ۔ راہ میں کانٹے بچھانا : [ہ] روکاں پانیاں ، کنڈے بیجنے ۔ راہ میں لینا : [اُ] جا رَلنا ، آن اپڑنا ۔ راہ ناپنا : [ہ] راہ کَچّھنا ، کاہلی کاہلی آؤنا ، چھیتی چھیتی پرت جانا ۔ راہِ نجات : [ف] بچن دی راہ ۔ راہیں بتانا : [ہ] مَتّاں دینیاں ۔

● راہب : [ع] دنیا دا تارک ، اکلوانجے ہو بہن والا ، اللہ لوک ۔

● رائتا : [ہ] رایتا ، رَیتا ۔ رائتا بنانا : [ہ] بھڑتھا بنانا ۔

● رائج : [ع] چالُو ۔

● رائحہ : [ع] لپٹ ، مہک ، خشبو ۔

● رائے : [ع] وِچار ۔ رائے زنی کرنا : [اُ] نکتے چینی کرنی ، اعتراض کرنا ، را دینی ۔ رائے عامہ : [ف] عام لوکاں دی را ، عام لوکاں دی مرضی ۔ رائے قبول کرنا : [اُ] صلاح مَن لینی ۔ رائے لینا : [اُ] را لینی ، صلاح لینی ۔

● رائی : [ہ] رائی ، اک قسم دی سرہوں ۔ رائی بھر : [ہ] رائی جِنا ، ذرا جِنا ۔

● رِبا : [ع] سود ، ویاج ۔

● رِباط : [ع] سراں ۔

● رَبط : [ع] میل ، تعلق ۔

● رَت : [ہ] رات ، رَین ۔ رت جگا : [ہ] جگراتا ۔

● رُتبہ : [ع] اُچ ، وَڈ ، شان ۔ رُتبہ بڑھانا : [اُ] درجہ ودھانا ۔ رتبہ پانا : [اُ] شان ودھنی ۔ رتبہ گھٹانا : [اُ] نظراں توں لاہ دینا ۔

● رَٹ : [ہ] رَٹنا ، ریڑکا ۔ رٹ لگانا : [ہ] ریڑکا لانا ۔

● رَجا : [ع] آس ، اُمید ۔

● رَجنا پُجنا : [ہ] رجیا پُجیا ۔

● رُجحان : [ع] ، اُلار ۔

● رَجعَت : [ع] پرتا ، موڑا ، واپسی ۔ رَجعَت پسند : [ف] لکیر دا فقیر ۔ رُجُوع : [ع] پرتاوا ، پرت آؤنا ۔

● رُجُوم : [ع] دُرکارنا ، اسمان انگیارے ، ٹُٹن والے تارے ۔

● رَچانا : [ہ] رچانا ، شروع کرنا ۔

● رِحلت : [ع] کوچ ، موت ۔ رحلت کرنا : [اُ] مرنا ، فوت ہونا ، چلا جانا ۔

● رَحم : [ع] ترس ، مِہر ، ہمدردی ۔ رحم دل : [ف] دردی ۔

● رِحم : [ع] کُکھ ، بچے دانی ۔

● رُخ : [ف] (۱) مُونہہ ، مُکھ ، مُکھڑا ، (۲) پاسا ۔ رُخ بدلنا : [ہ] مُکھ وٹانا ، اَکھاں بدلنیاں ، اَکھاں متھے اُتے رکھنیاں ۔

● رَخت : [ف] اسباب ، توسا ۔ رختِ سفر باندھنا : [اُ] بھار بنھ لینا ۔

● رُخسار : [ف] گلّھ ۔

● رُخصت : [ع] چُھٹی ۔ رُخصتِ اتفاقی : [ف] اچن چیتی چُھٹی ۔ رُخصت طلب : [ف] چھٹی لین والا ۔ رُخصت کرنا : [اُ] وِدیا کرنا ۔ رخصت ہونا : [اُ] وِدیا ہونا ۔ رخصتی : [اُ] ودیگی ۔

● رَخنہ : [ف] چھیک ، موری ، پاڑ ، اَڑچ ۔ رخنہ اندازی : [ف] اَڑچ پانی ۔ رخنہ نکالنا : [اُ] عیب لبھنے ۔

● رَدّ : [ع] رد ، ردنا ، جھٹھیارنا ۔ ردِ عمل : [ف] اُلٹا اثر ۔ رد کرنا : [اُ] نِندنا ۔ رد و بدل : [ف] ادلا بدلی ۔ رَدّ و کَدّ : [ع] ڈھچر ۔

● رِدا : [ع] چَدر ۔

● رَذیل : [ع] شہدا ، ہوچھا ۔

● رَڑکنا : [ہ] چُبھنا ۔

● رِزق : [ع] کھاہد خوراک ، اَن پانی ۔ رزّاق : [ع] سب نُوں رزق دین والا ۔ رزقِ حلال : [ف] حق حلال دی کمائی ۔

● رَزم : [ف] لڑائی ، بھیڑ ، جُدھ ، یُدھ ۔ رزمیہ نظم : [أ] جنگ نامہ ، یُدھ بانی ۔

● رَس : [ہ] عرق ، نچوڑ ، روہ ۔ رس پڑنا : [ہ] رس پینا ، اناج وچ دُدھ پینا ، پھل دا پکن تے آؤنا ۔ رس ٹپکنا : [ہ] رس چونا ۔ رس کی باتیں : [ہ] مِٹھیاں گلاں ۔ رس لینا : [ہ] چسکا لینا ۔

● رِسالت : [ع] پیغمبری ۔

● رِسالہ : [ع] نِکی کتاب ، کتابڑی ۔

● رَسائی : [ف] پُہنچ ۔

● رَسد : [ف] جنس ، اناج ، کھاہد خوراک ۔ رسد پہنچانا : [أ] رسد پُچانی ، روٹی پانی اپڑانا ۔

● رَسم : [ع] رِیت ، رسم ، چال ۔ رَسمُ الخط : [ع] لِکھائی ۔ رسم و راہ : [ف] ورت ورتاوا ۔ رسم و رواج : [ف] رسماں ، رِیتاں ، رواج ۔ رسمی : [ف] رواجی ۔

● رِسنا : [ہ] سِمنا ، چونا ، وگنا ۔

● رُسوائی : [ف] ہیٹی ، نقدری ۔

● رُسُوخ : [ع] میل جول ۔

● رُسُوم : [ع] رسماں ، رِیتاں ۔

● رِشتہ : [ف] دھاگا ، ساک ۔ رشتہ ناتا : [أ] انگ ساک ۔

● رَشک : [ف] رِیس ۔

● رِشوت : [ع] وڈھی ۔ رشوت خور : [ف] وڈھی خورا ۔ رشوت دینا : [أ] وڈھی دینی ۔ رشوت ستانی : [ف] وڈھی لینی ۔

● رَشید : [ع] چنگے سُبھا دا ۔

● رَصدگاہ : [ف] تاریاں دا حال ویکھن والا منارا ۔

● رَضاعت : [ع] (۱) دُدھ پیانا ۔ (۲) دُدھ پِین دا عرصہ ۔ رضاعی بھائی : [ہ] دُدھ بھرا ۔

● رضائی : [أ] لیف ۔

● رَطب : [ع] گِیلا ۔ رطب اللسان : [ع] گُن گاؤن والا ۔ رطب و یابس : [ع] گِل سُک ۔ رُطوبت : [ع] سِلّھ ۔

● رِعایا : [ع] پرجا ، لوک ۔

● رِعایت : [ع] پکھ ، رئی ۔

● رُعب : [ع] دابا ، تڑھی ۔ رُعب بٹھانا : [أ] رُعب جمانا ، دبکا مارنا ۔ رُعب دار : [ف] کھڑکے دھڑکے والا ۔

● رَعنا : [ع] سوہنا ۔ رعنائی : [ع] سُہپّن ، بن ٹھن ۔

● رُعُونت : [ع] ہنکار ، آکڑ ، ٹیں ۔

● رَغبت : [ع] سدھر ۔

● رَف : [انگ] سادا ، رَف ، کھرھوا ۔

● رفاقت : [ع] میل گیل ۔ رفاقت توڑنا : [أ] ساتھ چھڈنا ، سنگ تروڑنا ۔

● رَفاہیّت : [ع] لوک بھلا ، بھلیائی ۔

● رفت وگزشت : [ف] ہوئی بیتی ، گئی گزری ، مُک چُک ۔

● رفتہ رفتہ : [ف] ہَولی ہَولی ، سہجے سہجے ۔

● رفع : [ع] اُچا کرنا ۔ رفع دفع کرنا : [اُ] چھڈ چھڈ دینا ۔ رِفعت : [ع] اُچیائی ۔ رفیع : [ع] اُچّا ۔ رفیع الشان : [ع] اُچّی شان والا ۔ رفیق : [ع] سنگی ، بیلی ۔ رفیقِ سفر : [ف] سفر دا ساتھی ۔

● رَقابت : [ع] وَیر ، خار ، ساڑا ۔

● رَقّاص : [ع] ناچا ۔ رَقّاصہ : [ع] نَچّن والی ۔ رقص : [ع] ناچ ۔

● رَکابی : [اُ] پراتڑی ۔ رکابی مذہب : [اُ] فصلی بٹیرا ، غرضی ۔

● رُکنا : [ہ] رُکنا ، اَڑنا ، ساہ لینا ۔ رُک رُک کر : [ہ] ساہ لَے لَے کے ۔

● رَکھ : [ہ] رکھ ، جُوہ ۔

● رَگ : [ہ] ناڑ ، ناڑی ، نَس ۔ رگ اُبھرنا : [اُ] ناڑ پُھل جانی ۔ رگِ جان : [ف] شاہ رگ ۔ رگ چڑھ جانا : [اُ] کڑُل پینا ۔ رگ و ریشہ : نَس نَس ، لُوں لُوں ۔

● رَگڑ : [ہ] رگڑ ، جھریٹ ۔ رگڑنا : [ہ] رگڑنا ، رگڑا چاڑھنا ، پِیہنا ۔

● رگڑا جھگڑا : [ہ] جھیڑا جھانجا ۔

● رمز : [ع] گُنجھی گل ، میہنا ۔ رمز شناس : [ف] چوکھا سیانا ، سُرتیلا ، سوکھا ۔ رمز کی باتیں : [اُ] گُنجھیاں گلاں ۔

● رَمق : [ع] ساہ ست ۔

● رَن : [ہ] وڈی لڑائی ۔

● رَنج : [ف] دُکھ ، درد ، اَوکھ ، جھورا ۔ رنج بُھولنا : [اُ] غم وِسر جانا ۔ رنج پالنا : [اُ] دُکھ سہیڑنا ۔ رنج پہنچانا : [اُ] دُکھ دینا ۔ رنج سہنا : [اُ] اَوکھ جھلّنا ، اَکھیائی سہنی ۔ رنج کرنا : [اُ] جھرنا ۔ رنجیدہ ہونا : [اُ] مونہ وَٹنا ، آزردہ ہونا ۔

● رِند : [ف] شرابی ، فریبی ۔

● رنگ : [ف] ہرا ، لال ، پِیلا ، کالا وغیرہ ، رنگ روپ ۔ رنگ آلود : [ف] رنگ بھریا ۔ رنگ آمیزی کرنا : [اُ] لُون مرچ لانی ۔ رنگ آنا : [اُ] رُوپ ودھنا ۔ رنگ اُترنا : [اُ] رنگ پِھٹنا ۔ رنگ بدلنا : [اُ] رنگ وٹانا ۔ رنگا رنگ : [اُ] رنگ برنگا ، وَن سُونّا ، وَنّ وَنّ دا ۔ رنگ بھنگ : [ہ] کھیڈ تماشا ، ہاسا بکھیڑا ۔ رنگ بھنگ کرنا : [اُ] رنگ بھنگ کرنی ، رنگ وِچ بھنگ پانی ۔ رنگ پکڑنا : [اُ] رنگ پھڑنا ، رنگ چڑھنا ۔ رنگ پَیدا کرنا : [اُ] خوبیاں ودھانیاں ۔ رنگ پِیلا پڑنا : [اُ] رنگ اُڈ جانا ۔ رنگ جمانا : [اُ] رنگ جمانا ، مُڈھ بنھنا ۔ رنگ دار : [اُ] رنگلا ۔ رنگ دینا : [اُ] رنگنا ۔ رنگ ڈالنا : [اُ] رنگ پانا ، رنگ سٹّنا ۔ رنگ ڈھنگ : [ہ] رنگ ڈھنگ ، کچّھن ، ورتارا ۔ رنگ رچانا : [اُ] رنگ رچانا ، خوشی میلے دا کٹھ کرنا ، رونق میلا کرنا ۔ رنگ رس : [ہ] مزا ، سُواد ۔ رنگ رلیاں : [ہ] مَوجاں ۔ رنگ رُوپ : [ہ] رنگ روپ ، سُہپّن ، بن ٹھن ۔

رنگریز : [ف] للاری ، کپڑے رنگن دا کم کرن والا ۔ رنگ ساز : [ف] رنگ بنان والا ۔ رنگ سُرخ ہونا : [أ] لالیاں بھخنیاں ۔ رنگ شکستہ : [ف] مونہ تے دھوڑاں اُڈنیاں ۔ رنگ ماند پڑنا : [أ] رنگ مٹھا ہو جانا ۔

● رنگیلا : [أ] رنگاؤلا ، عیشی ، من موجی ۔

● رنگین : [ف] رنگ دار ، خوش طبع ۔ رنگین ادا : [ف] سوہنیاں اداواں والا ، چھبیلا ، نخریلا ۔ رنگین غزل : [أ] سوہنی تے من کھچویں غزل ۔ رنگین مزاج : [ف] من موجی ۔ رنگینی : [ف] من دی موج ۔

● رَو [ف] پانی دا روڑھ ، دھارا ۔

● رُو : [ف] مکھڑا ، سبب ، چہرہ ، شکل ، آہنے ساہنے کپڑے دا سدھا پاسا ۔ رُوبرو : [ف] مونہ در مونہ ، اگے ۔ رُوپاک : [ف] رومال ۔ رُوپوش ہونا : [أ] چھپ جانا ، نس جانا ۔ رو دار : [ف] گبھرو ، سوہنا ، درشنی ، جوان ، مونہ چیت لگدا ۔ رُوسیاہ : [ف] کالے مونہ والا ، کالموہا ۔ رُوسیاہ ہونا : [أ] مکالک کھٹنا ۔ رُو سیاہی : [ف] مکالک ، مکالا ۔ روشناسی : [ف] جان پچھان ۔ رُوکار : [ف] اگلا حصہ ، متھا ۔ رُوکش : [ف] جوڑ دا ، برابر دا ، مقابلے دا ، ٹاکرے دا ۔ رُوکش ہونا : [أ] مقابلے تے آؤنا ۔ رُوگرداں : [ف] مونہ بھوا لین والا ، مکر جان والا ۔ رُوگرداں ہونا : [أ] مونہ بھوا لینا ۔ رُوگردانی : [ف] مونہ بھوا لینا ۔ رُومال : [ف] رمال ، مونہ پونجھن دا کپڑا ۔ رُو نمائی : [ف] مونہ وکھائی ۔

● رُوئے سخن : [ف] اشارہ ، گل دا رُخ ۔

رُوئے کتابی : [ف] کتابی چہرہ ، کتاب ورگا مکھڑا ۔

● رَوا : [ف] جائز ، حلال ۔ روا جاننا یا روا سمجھنا : [أ] جائز سمجھنا ، ٹھیک سمجھنا ۔ روادار : [ف] کُھلے دل دا ۔ رواداری : [ف] مونہ رکھنی کرنی ، سن لینا ۔ روا روی : [أ] رَون نال ۔

● رَوّا [ہ] سوجی ۔

● رواج : [أ] ریت ، ورتارا ۔ رواج پانا : [أ] ورتارے وچ آؤنا ، چالو ہو جانا ، رسم پے جانی ۔ رواج دینا : [أ] رسم پانی ، ورتارا بنا لینا ۔ رواج مُلک : [ف] دیس دی رسم ، دیس دا ورتارا ۔

● رُواسا : [ہ] رون اکھا ، کلیڈو بھریا ، رونی شکل ۔

● رَواں : [ف] جاری ، وگدا پانی ۔ رواں پڑھنا : [أ] معنیاں بغیر عبارت پڑھنی ۔ رواں کرنا : [أ] چالو کرنا ۔

● رُواں : [ہ] لُوں ۔ رُواں بدلنا : [ہ] لُوئیں جھاڑنا ۔ رُاوں رُواں : [ہ] لُوں لُوں ، وال وال ۔ رُواں رُواں کانپنا : [أ] لُوں لُوں کمبنا ۔ رُواں مَیلا نہ ہونا : [ہ] وال ونگا نہ ہونا ۔

● رُوانسا ہو جانا : [أ] رون اکھا ہونا ، کلیڈو بھریا ہونا ۔

● روانگی : [ف] ٹورا ، کُوچ ، گھلنا ۔ روانہ : [ف] جان والا ، راہے پیا ہویا ۔ روانہ ہونا : [أ] ٹرنا ، جانا ۔ روانی : [ف] وہن ،

روانی ، تیزی ، فرفر بولنا ۔

● **روایات** : [ع] روایتاں ، حدیثاں ۔ **روایت** : [ع] حدیث ۔

● **رُوباہ** : [ف] لومڑی ، بُزدل ، جی دا کَچیرا ۔ **رُوباہ مِزاج** : [ف] دھوکے باز ، فریبی ۔

● **رُوپ** : [ہ] رُوپ ، رنگ ۔ **رُوپ بدلنا** : [اُ] روپ وٹانا ، شکل بدلا کے دھوکھا دینا ۔ **رُوپ بگاڑنا** : [ہ] روپ وگاڑنا ۔ **رُوپ بنانا** : [اُ] بَن پھب کے سامنے آؤنا ۔ **رُوپ پر ہونا** : [ہ] جوبن تے ہونا ، ٹھکے نال ہونا ۔ **رُوپ نِکلنا** : [اُ] رنگ رُوپ نکلنا ۔

● **رُوپا** : [ہ] چاندی ، رُپّا ، رپیّا ۔

● **رُوپلی** : [ہ] رُوپیّا ، چھلڑا ۔

● **رُوپیّا (روپیہ)** : [ہ] رُوپیّا ۔ **روپیا اُتارنا** : [اُ] قرض لاہنا ، دینا دے دینا ۔ **رُوپیا اُڑانا** : [اُ] روپیا اُڈانا ۔ **رُوپیا بُھنانا** : [ہ] روپیا بھنانا ، روپیّے دا بھان لینا ۔ **رُوپیا پیسا** : [ہ] مال ، دولت ، پونجی ، جوڑ جمع ۔

● **رونے پیٹنے** : [ہ] روندیاں کُرلاندیاں ، مساں مساں ۔ **رونے رونے** : [ہ] روندیاں روندیاں ، رون نال ، رون وچ ہی ۔

● **روٹی** : [ہ] روٹی ، پُھلکا ، مَنّی ۔ **روٹی بٹنا** : [ہ] روٹی ورجی جانی ، کھابا ونڈیا جانا ، کھانا ورتینا ۔ **روٹی دینا** : [ہ] کھان نُو دینا ، روٹی ورجنی ۔ **روٹیاں توڑنا** : [ہ] روٹیاں بھورنیاں ، روٹیاں پاڑنیاں ۔

● **رُوٹھا** : [ص] رُسیا ہویا ۔ **رُوٹھا راٹھی** : [ہ] روسا راسی ، روسے بازی ۔ **رُوٹھنا (روٹھ جانا)** : [ہ] رُس جانا ، وِگڑ بہنا ۔

● **رُوح** : [ع] جی ، جان ، ست ، بَھؤر ، دل ۔ **رُوح اٹکنا** : [ہ] ساہ رُکنا ، جند اَڑنی ، ساہ اَوکھا ہونا ۔ **رُوح پرور** : [ف] سوہنا : رُوح راضی کرن والا ۔ **روح پھڑکنا** : [اُ] خوشی نال روح پھڑکنی ، چوکھا خوش ہونا ۔ **رُوح پُھونکنا** : [اُ] جان پا دینی ، نرویا کر دینا ۔ **رُوح ترسنا** : [اُ] ڈاہڈی خواہش ہونی ، بڑی سَدھّر ہونی ۔ **رُوح تڑپنا** : [اُ روح تڑفنی ۔ **روح تھرانا** : [اُ] روح کَنب جانی ۔ **روح خوش ہونا (کرنا)** : [اُ] روح راضی ہونی / کرنی ۔ **روح ڈالنا** : [اُ] روح پانی ، نویں جان پا دینی ، جِوالنا ، جوا دینا ۔ **روحِ رواں** : [ف] جِند جان ، کردا دھردا ۔ **روح قبض کرنا** : [اُ] جان کڈھنی ، جان لینا / لینی ۔ **روح کانپنا** : [اُ] روح کَنب جانی ۔ **رُوح کھچنا (نکلنا)** : [اُ] تَتّ نکلنا ۔ **رُوح نکالنا** : [اُ] روح قبض کرنی ، تَتّ کڈھ لینا ۔

● **رُود** : [ف] ندی ، نہر ، نَیں ، رجواہ ۔

● **رُوداد** : [ف] ہوئی بِیتی ، اصل حقیقت ، حال ، کارگزاری ، سرورقی ۔

● **رَودہ** : [ف] آندراں ، رودہ ۔

● **روڑا** : [ہ] روڑا ، روڑ ۔ **روڑا اٹکانا** : [ہ] روڑا اٹکانا ، روک پانی ، ڈکّا لانا ، اڑچ پانی ۔

● **روز** : [ف] دِن ، دِہاڑ ، دِہاڑی ، ویلا ، سماں ، نِت ، ہمیش ۔ **روز اَفزوں** : [ف] دِنو دن ، نِت دا وادھا ، دنو دن ترقی تے ہونا ۔ **رُوزِ اُمیّد و بیم** : [ف] بدلے دا دن ، قیامت ،

حشر دہاڑا ، روزِ حشر - **روزِ بد** : [ف] بُرا دہاڑا ، بھیڑا ویلا - **روز بروز** : [ف] نت نت ، اتوُڑتی ، نت دہاڑے ، آئے دن - **روزِ جزا** ، **روزِ حشر** ، **روزِ حساب** ، **روزِ قیامت** ، **روزِ شمار** : [ف] بدلے دا دن ، حشر دہاڑا ، حساب کتاب دا دن - **روز روز** : [أ] روز روز ، نت دہاڑے ، آئے دن ، ہمیش ، نت - **روزِ روشن** : [ف] چٹا دن ، بھرے بزار ، دن دیویں - **روزِ سیہ** : [ف] مصیبت دا دن ، بھیڑا ویلا - **روز کا** : [أ] روز دا ، نت دا ، ہر ویلے دا ، ہمیش دا - **روزمرّہ** : [ف] ہر روز ، ناغے بنا ، مونہ چڑھیا لفظ - **روزنامچہ** : [ف] روز ناواں - **روز و شب** : [ف] دن رات ، رات دنے ، ہر ویلے ، آٹھے پہر ، ہمیش -

● **روزگار** : [ف] زمانہ نوکری ، چاکری ، پیشہ ، کم کار ، کمائی دا وسیلہ - **روزگار چمکنا (لگنا)** : [أ] رُزگار لگنا ، مزدوری چلنی ، نوکری ہونی ، نوکری لگنی - **روزگار کرنا** : [أ] کم کرنا -

● **روزن** : [ف] چھیک ، موری ، جھیتھ ، ورل ، روشن دان -

● **روزہ** : [ف] (۱) روزہ - (۲) فاقہ ، بھکھ جرنی - **روزہ اِفطار کرنا** : [أ] روزہ کھولنا ، اِفطاری کرنی - **روزہ بہلانا** : [ہ] روزہ پرچانا ، روزہ ورچانا - **روزہ توڑنا** : [ہ] روزہ توڑنا / تروڑنا - **روزہ ٹوٹنا** : [أ] روزہ ٹٹنا - **روزہ خور** : [ف] بے روز - **روزہ دار** : [ف] روز دار - **روزہ کُشائی** : [ف] اِفطاری -

● **روزی** : [ف] رُزگار ، ان پانی ، نوکری ، مزدوری - کم کار ، کمائی ، حصّہ ، نصیب -

روزینہ : [ف] روز دا خرچ ، مزدوری ، دہاڑی -

● **روستائی** : [ف] کسان ، جٹ ، گوار ، پینڈو -

● **روسلی** : [ہ] روسلی ، برانی -

● **روسیاہی** : [ف] مکالا -

● **روش** : [ف] چال ، ڈھنگ ، بن بنا ، پٹڑی -

● **روشن** : [ف] چانن ، چمکدار ، لو والا ، دسدا ، ظاہر - **روشن جبین** : [ف] چمکدا متّھا ، سوہنا متّھا - **روشندان** : [ف] مگھورا - **روشن دل** : [ف] سیانا ، سمجھ دار ، سجھدی والا ، اللہ لوک - **روشن دماغ** : [ف] چوکھا سمجھدار ، سیانا ، اکھ والا - **روشن ضمیر** : [ف] دل دا کھرا ، کرنی والا ، اللہ لوک ، پہنچیا ہویا - **روشن کرنا** : [أ] چانن کرنا ، دیوا بالنا ، چمکانا - **روشن ہونا** : [أ] چمکنا ، بلنا (دیوا) ، دسنا ، ظاہر ہونا - **روشنی** : [ف] چمک ، نور ، چانن ، نظر ، رُشنائی ، چانن ، لو - **روشنی پڑنا** : [أ] چانن پینا ، چمکنا ، کوئی گل نترنی - **روشنی دینا** : [أ] بلنا ، چانن کرنا ، چمکنا ، لشکنا ، لو کرنی ، بھوہرنا - **روشنی کرنا** : [أ] دیوا بالنا ، دیوے جگانے ، چراغاں کرنا -

● **روغن** : [ف] تیل ، گھیو ، تھندا ، تھندیائی - **روغن اُڑ جانا** : [أ] روغن اڈ جانا ، چمک مر جانی - **روغنِ زرد** : [ف] گھیو/گھے - **روغن قاز ملنا** : [أ] مسکا لانا ، لیوا ساپی کرنی ، لیسیاں لانیاں ، ڈھب تے لیاؤنا - **روغنی** : [ف] چیکنا ، چمکنا ، پالش کیتا ہویا - **روغنی روٹی** : [أ] پرونٹھی ، پرونٹھا -

روک : [ہ] روک ٹھاک ، ڈکا ، اڑچ ، اٹکا ، مناہی - **روک تھام** : [ہ] توڑ ، ٹھلھ ، روک ، ڈکا ، بندش ، مناہی - **روک تھام کرنا** : [ہ] ڈکا پانا ، دب گھٹ کے جھٹ لنگھانا - **روک ٹوک** : [ہ] ٹوکا ٹاکی ، رندھک ، مناہی ، روک ٹوک ، بندش ، پچھ گچھ ، روک ٹھاک ، رکاوی - **روک ٹوک ہونا** : [ہ] روک ٹھاک ہونی ، پچھ گچھ ہونی - **روک دینا** : [ہ] روکنا ، ڈک دینا ، ٹھلھنا ، منع کرنا ، ہٹکنا ، ہوڑنا ، روک چھڈنا ، بند کرنا - **روک رکھنا** : [ہ] روکی رکھنا ، ٹھہرا لینا ، ڈک لینا - **روک روک کے** : [ہ] ٹھہرا ٹھہرا کے ، سہجے نال ، احتیاط نال - **روکنا** : [ہ] روکنا ، منع کرنا ، روک پانی ، ٹھاکنا ، اٹکانا ، ٹھلھ پانی ، مل مارنا ، بند کرنا ، گھیر لینا ، پڑدہ پانا ، بچا کرنا ، ولگن ولنا ، نہ دینا ، سمبھالنا ، مل مارنی ، پھسانا -

رُوکھا : [ہ] رُکھا ، سُکا ، ان چوپڑیا ، سادا ، پھکا ، بے سوادا ، خشک ، الونا ، کورا ، بدخُلق ، اکھڑ ، اجڈ ، گھٹیا وٹیا بندہ - **روکھا پھیکا** : [ہ] رُکھا پھکا ، بے سوادا - **رُوکھا جواب** : [ہ] جوابا ، کورا جواب - **رُوکھا سُوکھا** : [ہ] رُکھا سُکا ، لُون مرچ بنا ، ساد مُرادا ، سالنوں بغیر - **رُوکھے سوکھے ٹکڑے** : [ہ] سُکے ٹکر - **رُوکھی رُوکھی باتیں** : [ہ] رُکھیاں گلاں - **رُوکھی سُوکھی** : [ہ] رُکھی سُکی - **رُوکھی صورت بنانا** : [ہ] بھیڑا جیہا مونہہ بنانا ، مونہہ بھسا ہو جانا ، رُکھا جیہا بوتھا بنانا -

روگ : [ہ] روگ ، دُکھ ، بیماری ، بکھیڑا ، ازار - **روگ کاٹنا (الگ کرنا)** : [ہ] بھاہ وڈھنا ، مگروں لاہنا ، دُکھوں بچنا ، مفت دے جنجالوں جان بچانی - **روگ لگانا** : [ہ] روگ لا لینا ، مصیبت سہیڑ لینی ، آوکڑ وچ پے جانا - **روگی ، روگیا** : [ہ] روگی ، بیمار ، دُکھی روگ ماریا ، کوڑھا -

رُول : [انگ] اچیچا کم ، بہروپ ، ویس ، کیردار -

رُومال : [ف] رُمال ، پرنا -

رومانس : [انگ] پیار ، نیو ، عشق ، محبت ، پریم ، پریت ، اکھ مٹکا ، عشقی معشوق ، یاری ، یرانا ، کہانی ، پریم کہانی -

رونا : [ہ] رونا ، کُرلانا ، ہنجو کیرنے ، اتھرو وگانے ، ورلاپ کرنا ، باگھا ٹڈنا - **رونا پٹنا** : [ہ] رونا پٹنا ، چیکنا ، کُرلانا ، کُرلاٹ ، چیک چہاڑا - **رو بیٹھنا** : [ہ] رو بہنا - **رو پڑنا** : [ہ] رو پینا ، رون لگ پینا ، روند مارنی ، ہنجوہار ہونا ، رون لگنا - **رونی صورت** : [ہ] روندو ، رونی بوتھی ، رونی شکل - **روہانسا** : [ہ] رون ہاکا ، رونہکا -

روندنا ، روند ڈالنا : [ہ] لتاڑنا ، مدھنا ، مدھ سٹنا -

رونق : [ع] رونق ، لالی ، سُہپن ، روپ ، چمک ، بہار ، سج دھج - **رونق محفل** : [ف] مجلس دا سنگار ، شان تے ٹھکے والا بندہ -

● رونگٹا : [ہ] روں ، لوں ، روم - رونگھٹے کھڑے ہونا : [ہ] لوں کنڈے ہونے -

● روئی : [ہ] روں ، پھٹی - روئی دھنکنا ، (دھننا) : [ہ] روں پنجنی ، روں دی پھنکی مارنی -

● رؤیا : [ع] سفنا ، خواب -

● رویہ : [ع] ورتارا ، ڈھنگ ، سلوک ، چال چلن -

● رہ : [ف] راہ ، رستہ ، پٹڑی ، ڈنڈی - رہگزر : [ف] راہ ، لانگھا ، وٹ پہا ، راہ کھہڑا -

● رہا سہا : [ہ] بچیا کھچیا ، رہند کھوہند ، بچیا ہویا -

● رہا : [ف] (۱) ازاد ، چھٹا (ض : بندھا = قیدی) ستھرا ، کھلھا پھردا - (۲) رہیا بچیا ، باقی - رہا کرنا : [أ] رہا کرنا ، چھڈ دینا ، ازاد کر دینا - رہائی : [ف] ازادی ، رہائی ، چھٹ ، چھٹکارا ، کھلاسھ ، چھٹی ، خلاصی -

● رہبر : [ف] آگو ، سردار ، مہری ، اگواہا -

● رہتی دنیا تک : [أ] رہندی دنیا تیک -

● رہٹ : [ہ] ہرٹ ، ہلٹ ، رہٹ -

● رہ جانا : [ہ] ٹھہر جانا ، رہ پینا ، رک جانا ، آجھکنا ، کجھ بھل جانا ، ودھ جانا ، بچ رہنا ، کم وچ گھسائی مارنی ، ہار جانا - رہ رہ کر کے : [ہ] ول ول ، مڑ گیھڑ ، مڑ مڑ کے ، ٹھہر ٹھہر کے - رہنا : [ہ] واس ٹکانا بنانا ، اٹکنا - رہنا سہنا : [ہ] رہنا وسنا ، رہت بہت - رہنے بھی دو : [ہ] رہن وی دیو ، چھڈو وی - رہے نام اللہ کا : [أ] رہے ناں اللہ دا -

● رہزن : [ف] ڈاکو ، راہ مار ، دھاڑوی ، ڈکیت ، لٹیرا - رہزنی [ف] ڈاکا ، دھاڑا ، راہ ماری ، لٹ مار ، ڈکیتی -

● رہن : [ع] رہن ، گہنے ، گروی -

● رے : [ہ] او ، اوئے ، وے - ری : [ہ] نی ، انیے ، آڑیے -

● ریا : [ع] رئی ، لحاظ ، پکھ ، بے ایمانی - دوغل پنی ، دورنگی ، ظاہر داری ، منافقی ، وکھالا ، اتوں والی - ریاکار : [ف] منافق ، دو رنگا ، زمانے ساز ، گھوٹھا ، پکھنڈی ، ڈھونگی ، ریائی ، ٹھگو ، مکرا - ریاکاری : [ف] مکر ، فریب ، وکھاوا ، کوڑ ، دھوکھا ، چھل -

● ریاست : [ع] رجواڑہ ، راج ، زمین ، سرداری ، رئیسی - ریاست جمہوری : [ف] لوک راج ، عامی سرکار -

● ریب : [ع] شک ، شبہ ، بھلیکھا -

● ریت : [ہ] رسم ، رواج ، دستور ، قاعدہ ، ڈھنگ ، ڈھب ، طریقہ - ریت سے باہر : [أ]

ریتوں باہرا ، وکھرا ، اچرج ۔

● ریٹ : [انگ] بھا ، مُل ، ریٹ ، لگا بدھا مُل ۔

● ریجھ : [ہ] ریجھ ، چا ، مرضی ، اُلیل ۔ ریجھنا : [ہ] ریجھنا ، چاہنا ، ڈُلھ پینا ، پرچنا ۔

● ریچھ : [ہ] رِچھ ۔

● ریح : [ع] وائی ، بادی ۔

● ریڑھ کی ہڈی : [ہ] کنگروڑ ، لک دی منگلی ۔

● ریزگی : [ف] بھان ، بھن گھڑ ۔

● ریزہ : [ف] ٹوٹا ، بھورا ، ٹکڑا ۔

● ریل پیل ہونا : [ہ] دھکم دھکا ہونا ، لہر بہر ہونی ، رُل ہونی ، بھیڑ بھڑکا ہونا ۔

● رین : [ہ] رات ، سوتا ۔ رین بسیرا : [ہ] رات وسیرا ، ٹھاہر ، دُنیا ، دُنی ، کوڑ بسیرا ۔

● رینٹ : [ہ] سینڈھ ، جتّجو ۔

● رینگنا : [ہ] (۱) ہولی ہولی ٹرنا ، لینگ دھریکنا ، جوں دی ٹور ٹرنی ۔ (۲) ہینگنا ، ہنکنا ۔

● ریوڑ : [ہ] وگ ۔ ریوڑ چرانا : [ہ] وگ چھیڑنا ، اِجڑ چارنا ، ڈنگر چرانے ۔

● ریویو : [ا] پرکھ ، پرچول ، جاچ جوکھ ، کسے دے کلام یا کتاب دی نند سلاہ ۔

زادہ : [ف] جایا ، پُتّر ۔ **زادی** : [ف] جائی ، دھی ۔

زار : [ف] تھاں ، ٹِکانا ۔ (۲) کمزور ۔ **زار زار رونا** : [ہ] ُبکیں ُبکیں رونا ، چوکھا رونا ، رو رو پھاوا ہونا ۔ **زار و نزار** : [ف] لِسّا ، ماڑا ، کمزور ، نِتانا ، بُڈھا ۔ **زاری** : [ف] رو پِٹّاس ، رونا ، پِٹنا ، ترلے لینے/پانے ، مِنتاں کرنیاں ، عاجزی ۔

زاغ : [ف] کاں ، کاگ ۔

زال : [ف] (۱) بُڈھا ، بُڈھا پھوس ۔ (۲) بُڈھی عورت ۔

زانو : [ف] گوڈا ، ران ، جنگھ ، پاسا ۔ **زانو بدلنا** : [أ] پاسا پرت کے بہنا ۔ **زانو بہ زانو** : [ف] گوڈے نال گوڈا جوڑ کے ، برابر ، نال نال ۔ **زانو پر ہاتھ مارنا** : [أ] پٹّاں تے ہتھ مارنے ، وقت نو جھورنا ۔ **زانو پیٹنا** : [أ] غم وچ پٹّاں اُتے ہتھ مارنے ۔

زانی : [ع] زانی ، زناہی ، بھیڑو کار ، زنا کار ، حرام کار ۔

زاویہ : [ع] کون ، گُٹھ ، نُکّر ۔

زاہد : [ع] پرہیزگار ، عبادتی ، اکلوانجے بہہ کے رب رب کرن والا ۔

زائد : [ع] وادھو ، ودھیک ۔

زائچہ : [ف] جنم پتری ، کُنڈلی ، رمل دیاں شکلاں ۔

زائر : [ع] زیارتی ، زیارتیا ، جاتری ۔

زائیدہ : [ف] جنیا ہویا ۔

زبان : [ف] (۱) جیبھ ، جبھ ، بولی ، کدُونی ۔ (۲) قول ، قرار ، وعدہ ۔ (۳) بول چال ، گل ، محاورہ ۔ **زبان بدلنا (پلٹنا)** : [أ] زبانوں پھر جانا ، وعدہ کر کے مُکّر جانا ، زبان بدلا لینا ۔ **زبان بگڑنا** : [أ] زبان گندی ہونی ، جبھ پلیت ہونی ، گالاں دی عادت پینی ۔ **زبان پر لانا** : [أ] ذکر کرنا ، موہوں آکھنا ، گل کرنی ۔ **زبان پکڑنا** : [أ] زبان پھڑنی ، گل نہ کرن دینی ، گل پھڑ لینی ، گل ٹُک دینی ۔ **زبان پلٹنا** : [أ] زبان بدلنی ، وعدے توں مکر جانا ۔ **زبان چاٹنا** : [أ] جبھ چٹّنی ، چسکا لینا ، سواد لینا (جبھ دا) ، مزے لینا ۔ **زبان چلنا** : [أ] ترکھا بولنا ، لتر لتر کرنا ، آن جھکٹ جواب دینا ، گالاں کڈھنیاں ۔ **زبان دانتوں تلے دابنا** :

[اُ] دنداں تھلّے جیبھ لینی - **زبان دانتوں سے کاٹنا** : [اُ] شرمندگی وچ بُلھ یا جیبھ ٹُکنی - **زبان دراز** : [ف] مونہ پھٹّ ، بے لگام ، گستاخ ، آن جتّھک ، دلیر ، بکواسی - **زبان دراز ہونا** : [اُ] مونہ کُھلھ جانا ، مندا چنگا بکنا ، اُکا لحاظ نہ کرنا ، زبان کُھلنی - **زبان درازی کرنا** : [اُ] چراچر چرکنا ، زبان چلانی ، لتری واہنی ، زبان لمّی کرنی ، زبان چلاؤنی ، چلتری لتری رکھنی ، گالاں کڈھنیاں ، لتر لتر بکنا ، بیہودہ بکنا ، لتری واہنا - **زبان دینا** : [اُ] قول دینا ، اقرار کرنا ، زبان دینا ، وعدہ کرنا ، ہامی بھرنی - **زبان سے پھول جھڑنا** : [اُ] موہوں پھل کیرنے ، مٹھیاں گلاں کرنیاں ، چٹکلے چھڈنے - **زبان سے نکالنا** : [اُ] موہوں کڈھنا ، بولنا ، آکھنا - **زبان سینا** : [اُ] چپ کر جانی ، دڑ وٹ جانی ، گل نہ کرنی - **زبان فر فر چلنا** : [اُ] بڑا کاہلا بولنا ، فر فر بولی جانا ، سواہرا بولدیاں جانا - **زبان قینچی سی چلنا** : [اُ] لتر لتر کری جانا ، قینچی ورگی زبان چلنی ، تاڑ پھاڑ بولی جانا - **زبان کا پلٹے کھانا** : [اُ] زبانوں پلٹ جانا ، مکر جانا ، قولوں پھر جانا - **زبان کا چٹورا** : [اُ] چسکورا ، چسکے خورا ، کھاؤ - **زبان کا چسکا** : [اُ] جیبھ دا چسکا ، زبان دی چاٹ ، چٹک - **زبان کا میٹھا** : [اُ] مٹھبولا ، مونہ دا مٹھّا ، مٹھی چھری ، خوشامدی ، لیسیاں لان والا - **زبان کھولنا** : [اُ] اگوں بولنا ، برا بھلا آکھنا ، مندا بولنا ، جھڑکنا ، کھیڑے پانے ، عیب کڈھنے - **زبان گُدی سے کھینچنا** : [اُ] جیبھ تالو نالوں پٹنی ، زبان کھچ لینی ، بولن جوگا نہ چھڈنا - **زبان میں قفل لگنا** : [اُ] جیبھ نوں جندرا لگنا - **زبان میں کیڑے پڑ جائیں** : [اُ] جیبھ نوں کیڑے پے جان - **زبان میں لگام نہیں** : [اُ] جیبھ نہیں ڈکی جاندی ، گند بکدا اے - **زبان ہکلانا** : [اُ] تھتھیانا ، تھتھلانا ، یکڑانا - **زبان ہلانا** : [اُ] جیبھ ہلانی ، بولنا ، منگنا ، سوال پانا ، گل کرنی - **زبانی** : [ف] زبانی ، آکھی ہوئی ، سنی سنائی ، اکھوتردی ، مونہ رکھنی ، ظاہری ، یاد ، زبان دی نوک تے - **زبانی باتیں** : [اُ] مونہ دیاں گلاں ، گپّاں ، نکاریاں گلّاں - **زبانی جمع خرچ کرنا** : [اُ] نریاں گلاں کرنیاں ، گلاں نال ڈھڈ بھرنا -

● **زُبدہ** : [ع] چونواں -

● **زَبر** : [ف] زوراور ، تگڑا ، بھارا ، اُچا ، بھارو - **زبردست** : [ف] ڈاہڈا ، جابر ، زبردست ، کررڑا ، ظالم ، تگڑا ، بھارو ، زوراور - **زبردستی** : [اُ] ظلم ، زیادتی ، دھکا ، دھروہ ، زوراوری ، مَلّو مَلّی -

● **زِہس** : [ف] بہت ، بہوں ، چوکھا ، حدوں ودھ ، گھنیرا ، ڈھیر -

● **زَبوں** : [ف] بُرا ، بھیڑا ، گھٹیا ، خراب ، تباہ ، نحس ، منحوس ، کوہجھی تے بڈھی زنانی -

● **زَٹل** : [و] اپاٹ ، گپ ، بے بنیادی گل ، یکّ ، یاوی ، واہیات گل - **زٹل باز** : [اُ] لپاٹیا ، بٹاکیا ، گپوڑو ، جھوٹا ، یکو ، گپّی ، کوڑا - **زٹل مارنا** (ہانکنا) : [ہ] گپ مارنی ، بٹاک چھڈنی ، یکّ لانی ، پھڑ مارنی ، کوڑ مارنا -

● **زٹیل** : [ہ] نکارا آدمی ، نقدرا ، یاوا ، جھاواں ، پتھل -

● زُجاج : [ع] کنّچ ، بلور ، شیشہ ۔

● زِچ : [أ] عاجز ، تنگ ، مجبور ، بے بس ، اوازار ۔ زچ کر دینا : [أ] جِچ کرنا ، آکانا ، تھکانا ، اوازار کرنا ، مجبور کرنا ، تنگ کرنا ، ستانا ، کھپانا ، رون ہاکا بنانا ۔

● زچّہ : [ف] جچّاں ، پرسوت ، جَننی ، جَنن ہار ۔

● زُحل : [ع] چنچھر تارا ۔

● زَحمت : [ع] کھیچل ، اوکھ ، اوکھت ، اکھیائی ۔ زحمت دینا : [أ] کھیچل دینی ۔

● زحیر : [ع] مروڑا ، وٹ ، پیچش ۔

● زخم : [ف] سل ، پھٹّ ، وڈّھ ، چرگھل ، چیرا ، گھا ، زخم ۔ زخم اُٹھانا : [أ] پھٹ لگنا ، پھٹّڑ ہونا ۔ زخم بھرنا : [أ] زخم ہچھا ہونا ، پھٹ ملنا ، کھرینڈھ آؤنا ، زخم انگوریا جانا ۔ زخم پر نمک چھڑکنا : [أ] پچھّاں نے لُون پانا ، پھٹاں اُتے لُون پانا ۔ زخم پڑنا : [أ] پھٹ وجنا ، چیرا آؤنا ، زخم ہو جانا ، گھا آؤنا ۔ زخمِ پُشت : [ف] لاگا ، سواری کرن نال پِٹھ لگ جانی ۔ زخم پکنا : [أ] زخم بھر جانا ، پھٹ پکنا ، پھٹ پھوڑے وچ پاک پینی ۔ زخمِ تازہ : [ف] کچا زخم ، سجرا پھٹ ، الڑا گھا ۔ زخم تازہ ہونا : [أ] دکھ تازہ ہو جانا ، زخم اُچّڑنا ، پھٹ کھلھنا ۔ زخم خشک ہونا : [أ] کھرینڈھ بجھنا ۔ زخم دینا : [أ] پھٹّڑ کرنا ، زخمی کرنا ۔ زخمِ کاری : [ف] ڈوہنگا زخم ، چرلھ ، چرگھل ، کاری سٹ ۔ زخم کے انگور : [أ] کھرینڈھ ۔ زخم کھانا : [أ] زخمی ہونا ، پھٹڑ ہو جانا ، سٹ سہنی ۔ زخم ہرا ہونا : [أ] زخم اچڑ جانا ، پھٹ تازہ ہو جانا ، زخم دا وَل پُھندیاں پُھندیاں وِگڑ جانا ، نواں دھکا لگنا ۔

● زخمہ : [ع/ف] ڈغا ، چھلاّ ۔ زخمی : [ف] پھٹیا ہویا ، پھٹّڑ ۔

● زَد : [ف] سَٹ ، پھٹ ، چوٹ ، دکھ ، لپیٹ ، ڈز ، ٹِیک ۔ زد پر چڑھنا (ہونا) : [أ] نشانے تھلے ہونا ، ڈھاہے چڑھنا ، مار تھلے ہونا ۔ زدو کوب : [ف] تاؤنی ، پھنڈ ، مار کٹائی ، ہتھو پائی ، جُتم جُتی ، دھیں پٹاس ، سٹ پھیٹ ۔ زد و کوب کرنا : [أ] تاؤنی لانی ، لِنگ سیکنے ، مارنا ، لتاں جھاڑنیاں ، لِنگ گھڑنے ، ڈھڈی مار مارنی ، لاپڑنا ، کُٹ چاڑھنی ۔ زدہ : [ف] ماریا ہویا ، کُٹھا ہویا ۔

● زر : [ف] (۱) سونا ، زر ۔ (۲) دھن دولت ، مال ، پیسا ، کرنسی ۔ (۳) پُھل دا زِیرا ۔ زرِ اصل : [ف] مُول ، سرمایا ، اصل رقم ۔ زر باف : [ف] کیم خواب ، بروکیڈ ۔ زر بیعانہ : [ف] بیانا ، سائی ، پیشگی ۔ زرخیز : [ف] سپھل ، اکاؤ بھوں ۔ زر دوست : [ف] پیسے دا یار ، پیسے دا پِیر ۔ زرگر : [ف] سنیارا ۔ زر مبادلہ : [ف] وٹے دا روپیّا ، وٹاندرے دا رپیّا ۔ زر مست : [ف] دھنتّھا ، مال مست ۔

● زراعت : [ع] واہی بِیجی ، واہی جوئی ، فصل واڑی ، کھیتی ہتی ۔ زراعت برندہ : [ف] لاوا ، واڈھا ۔ زراعت پیشہ : [ف] واہک ، مزارع ، کسان ، زمیندار ۔ زراعت کرنا : [أ] واہی جوئی کرنی ، واہی بِیجی کرنی ، زمیندارا کرنا ۔

● زرد : [ف] پیلا ، کھٹّا ، بسنتی ۔ زرد پڑنا : پِیلا پینا ۔ زردی : [ف] پِیلا رنگ ، پِلتّن ۔ زردی چھانا : [أ] پِلتّن ورتنی یا چھا جانی ،

کمزوری ، مُڑتّن ۔

● **زرغل :** [ا] نِقدرا ، نِمانا ، لِسّا ، کمزور ، نکارا ۔

● **زرق برق :** [ف] شان ، رعب داب ، ٹھکا ، ٹوہر ، لِشک پُشک ، شوخ ۔

● **زریں :** سُنہری ، سونے ورگا ، سونے رنگی/رنگا ۔

● **زِشت رُو :** [ف] کوجھا ، بھیڑ مُوہا ، بھیڑ بُتھّنا ۔

● **زعفران :** [ع] کیسر ۔

● **زَعم :** [ع] خیال ، وہم ، زعم ، بُھل ، ہنکار ، مستی ، آکڑ ، غرور ۔

● **زَعِیم :** [ع] موہری ، اگواہا ، سردار ، لیڈر ، رہبر ۔

● **زَغن :** [ف] اِلّ ، چِیل ۔

● **زَفِیل :** [ا] سیٹی ، کُوکر ، کُکارا ۔

● **زقند :** [ف] چھال ، پلاکی ، شڑپّا ، کُداڑا ، ہڑپّا ۔

● **زک :** [ا] ٹوٹ ، سٹ ، گھاٹا ، ٹوٹا ، سُبکی ۔

● **زَکوٰت :** [ع] نیکی ، صفائی ، سُتھرائی ۔

● **زَلزلہ :** [ع] بُھچال ۔

● **زُلف :** [ف] لِٹ ، زلف ، سِہڈی ، چوانڈی ، پٹّے ۔ **زلفِ گرہ گیر :** [ف] پیچاں والیاں زُلفاں ، کُنڈلالے وال ۔ **زلفیں چھوڑنا (رکھنا ، لٹکنا) :** [ا] زلفاں چھڈّنیاں ، لِٹاں پلمانیاں ۔ **زلفیں سنوارنا :** [ا] وال واہنے ، سِہڈیاں کرنیاں ۔

● **زَلّہ :** [ع] جُوٹھ ، بچیا کُھچیا ، رہند کُھوہند ۔

● **زِمام :** [ع] نکیر ، نکیل ، لگام ، واگ ، نتھ ۔

● **زمان :** [ع] ویلا ، وقت ، سماں ، زمانہ ۔ **زمانہ :** [ع] ویلا ، وقت ، سماں ، مدت ، میعاد ، موسم ، رُت ، عید ، وارا ، راج ، حکومت ، لوک ، خدائی ، جُگ ، جگ ۔ **زمانہ آنکھوں سے گذرنا :** [ا] زمانہ ڈٹّھا ہونا ، ہنڈھیا ورتا ہونا ، چوکھا سیانا تے تجربے کار ہونا ۔ **زمانہ اُلٹ پلٹ ہونا :** [ا] سماں بدلنا ، پیٹھلی اُتے ہونی ، راج پلٹنا ، کُجھ دا کُجھ ہو جانا ، انقلاب آؤنا ۔ **زمانہ اُلٹ جانا :** [ا] تباہی مچ جانی ، پُٹھا ویلا آؤنا ، سماں بدل جانا ، انقلاب آ جانا ۔ **زمانہ اُمنڈنا :** [ا] بڑا وڈا کٹھ ہونا ، خدائی آ ڈُھکنی ، وڈا مجمع لگنا ۔ **زمانہ چھاننا :** [ا] جگ چھان مارنا ، **زمانہ دیکھنا :** [ا] زمانہ ویکھنا ، دُنیا ویکھنی ، زمانے نال ورتنا ۔ **زمانہ ساز :** [ف] گون دا بندہ ، مطلب دا یار ، خود غرض ، چلاک ، کارے ہتّھا ، سمے دی ٹور پچھانن والا ، مونہ رکھنی کرن والا ۔ **زمانہ موافق ہونا :** [ا] بخت یاور ہونے ، نصیبا تیز ہونا ، بھاگ سولتے ہونے ، ڈھب دی وا وگنی ۔ **زمانے کا رخ دیکھنا :** [ا] زمانے دا ورتارا ویکھنا ، سماں پچھاننا ، دُنیا دی رَوں موجب کم کرنا ۔ **زمانے کی ہوا کھانا :** [ا] دُنیا دی وا پھکھنی ۔ **زمانے کی ہوا مخالف ہونا :** [ا] الٹی وا وگ جانی ۔

● **زُمرہ :** [ع] ٹولا ، جماعت ، ڈھانی ، دھڑا ۔

● **زَمزمہ :** [ع] گَون ، گیت ، راگ ۔

● زمستان : [ف] پالا ، سیال ، سردی دی رُت ۔

● زمہریر : [ع] ڈاہڈی ٹھنڈ ، بھر سیال ۔

● زمین : [ف] (۱) بھوں ، بھوئیں ، بھنجا ، دھرت ، زمی ، زمین ، دھرتی ، دنیا ، جگ ، جہان ، مٹی ، دھوڑ ۔ (۲) ملک ، دیس ۔ زمین آسمان پر ٹھکانا نہ ہونا : [اُ] نتھاواں ہو جانا ، دنیا تنگ ہونی ، تھوہ ٹکانا نہ ہونا ۔ زمین آسمان چھاننا : [اُ] تھاں کتھاں ڈھونڈنا ، سبھنی تھائیں لبھنا ، کونا کونا چھان مارنا ، بہت بھالنا ۔ زمین آسمان کے قلابے ملانا : [اُ] گپاں مارنیاں ، شیخیاں مارنیاں ، پھڑھاں چھڈنیاں ، جھوٹھ سچ رلانا ، چوکھا جھوٹھ بولنا ۔ زمین پاؤں تلے سے نکل جانا : [اُ] پیراں تھلیوں زمین نکل جانی ۔ زمین کے برابر ہونا : [اُ] پدھرا ہونا ، دبیا پوریا جانا ۔ زمین میں سمانا : [اُ] زمین وچ گڈیا جانا ، زمین وچ دفن ہونا ۔ زمین کی طنابیں کھینچنا : [اُ] زمین دیاں تناواں کھچنیاں ، پندھ گھٹنا ۔ زمین میں گاڑنا : [اُ] زمین وچ گڈنا ، دفنانا ، دبنا ۔ زمین میں گڑ جانا : [اُ] زمین وچ گڈیا جانا ۔ زمین ناپنا : [اُ] زمین کچھنی ، نت سیر سفر تے رہنا ، تھاں تھاں بھوندیاں رہنا ۔

● زن : [ف] رن ، زنانی ، تیویں ، تریمت ، سوانی ، عورت ، گھر والی ۔ زنِ مدخولہ : [ف] دھریل ، اُدھال ، لونڈی ۔ زن مرید : [ف] رن مرید ، جھُڈو ، مجھو ، زنانی دا غلام ۔ زنِ منکوحہ : [ف] نکاحی ہوئی زنانی ، ویاہڑ ، ویاہی ہوئی تیویں ۔

● زنا : [ع] زنا ، حرام کاری ، بدکاری ۔

● زناٹا : [اُ] شوکر (ہوا دی) ، پھڑ پھڑ جہی واج ، چنڈ وجن دی واج ۔ زناٹے سے : [ہ] زور نال ، کڑکا کے ، شوں کرکے ۔

● زنار : [ع] جنجو ۔

● زنانہ : [ف] زنانڑا ، زنخا ، کھسرا ، زنانہ ، بڈھی موہا ، نامرد ، ڈھلا ۔ زنانی : [ہ] زنانی ، تیویں ، زال ، عورت ، تریمت ، سوانی ۔

● زنبور [ع] (۱) ڈیمو ، دھموڑی ، بھونڈ ۔ (۲) کل پٹن والی سنی ، جمور ۔

● زنبیل : بغلی ، ٹھوٹھا ، کچکول ، کھپر ، کشکول ۔

● زنجیر : [ف] سنگل ، سنگلی ، زنجیر ، زنجیری ، ہتھکڑی ، بیڑی ، کنڈی ، جنجیری ۔ زنجیر ڈالنا : [اُ] سنگل مارنے ، سنگلاں نال بنھنا ، بیڑیاں پانیاں ۔

● زنخا : [اُ] ہیجڑا ، کھسرا ، زنانہ ۔

● زنخدان : [ف] ٹھوڈی ، کھاڈی ۔

● زندان : [ف] بندی خانہ ، جیل ، قید ، قید خانہ ۔ زندانی : [ف] قیدی ، بندی وان ۔

● زندگی : [ف] جندڑی ، زندگی ، حیاتی ، زندگانی ، عمر ، جند جان ، روح ، بھور ، ساہ ست ۔ زندگی بھاری ہونا : [اُ] حیاتی اوکھی ہونی ، جیون اوکھا دسنا ۔ زندگی بھر : [اُ] جیون بھر ، حیاتی بھر ، جچر جند جان اے ، زندگی بھر ، جیوندے جی ۔ زندگی حرام ہونا : [اُ] جیونا حرام ہونا ۔ زندگی سے تنگ آنا : [اُ] جندوں

سوڑے پے جانا ، جند بھارو ہونی - **زندگی سے ہاتھ دھونا :** [أ] حیاتی توں ہتھ دھونے - **زندگی شرط ہے :** [أ] جیوندے رہے تے ، حیاتی رہی تے - **زندگی کا مزہ :** [أ] جیون دا سواد ، زندگی دا مزہ - **زندگیٔ مُستعار :** [ف /ع] اُدھاری زندگی ، مانگویں جندڑی - **زندگی وبال ہونا :** [أ] جیونا اوکھا ہونا - **زندہ :** [ف] جیوندا ، زندہ ، جیوندا جاگدا ، نواں نرویا ، وسدا رسدا - **زندہ در گور ہونا :** [أ] جیوندی جانے مویا ہونا - **زندہ دل :** [ف] ہس مُکھ ، مزاقیا ، مخولیا - **زندہ دلی :** [ف] ہاسا ٹھٹھا ، ہاسا مخول ، چُہل مُہل ، چہک چٹک ، چنگا سُبھا - **زندہ کرنا :** [أ] جِوا دینا ، نواں نرویا کر دینا -

● **زنگ :** [ف] زنگال - **زنگ آلود :** [ف] زنگالڑ ، زنگالیا ہویا ، جنگالیا - **زنگ خوردہ :** [ف] زنگالیا ہویا ، زنگ کھادا ، زنگال ماریا - **زنگ لگنا :** [أ] زنگلیجنا ، زنگالیا جانا -

● **زنگولہ :** [ف] گھُنگرو ، ٹل ، ٹلی -

● **زنہار :** [ف] متا ، متاں ، کیتے اِنج نہ ہووے ، اُکا ، کتاں -

● **زوال :** [ع] گھاٹا ، گھٹیواں ، تھوڑ ، لہا ، لہائی ، نطاقتی ، کمی ، ٹوٹ -

● **زوجہ :** [ع] وہٹی ، گھر والی ، سوانی ، لاڑی ، بیوی ، زنانی ، جنانی ، تیویں ، زال ، تریمت ، ویاہڑ ، جورو - **زوجۂ مُطلّقہ :** [ع] چھُٹڑ ، تیاگڑ ، طلاقن - **زوجۂ منکُوحہ :** [ع] نکاحی ، پرنابی ، ویاہج ، ویاہڑ -

● **زود :** [ف] جلد ، جھبدے ، شتابی ، چھیتی - **زود رنج :** [ف] چھِتو ، سوڑا ، رُسڑ ، رُسندڑ ، ہرکھی -

● **زور :** [ف] زور ، طاقت ، واہ ، وس ، دھکا ، دبا ، ہمت ، بلکار ، ہلاّ ، حمایت ، ساہ ست ، تران ، وادھا ، زورا - **زور آزمائی کرنا :** [أ] زور ازمانا - **زور آور :** [ف] زوراور ، تگڑا ، ڈاہڈا ، بھلوان - **زورِ بازو :** [ف] باہو بل ، باہاں دا زور ، ڈنڈ پٹ - **زورِ بازو سے :** [أ] ڈنڈیں پٹیں - **زور چلنا :** [أ] وس چلنا ، واہ لگنی ، دھکے نال کم کڈھنا - **زور لگانا :** [أ] زور لانا ، ٹِل لانا ، دھکنا ، کھچنا ، دھروہنا - **زورمند :** [أ] زوراور : بل وان ، جند جان والا ، تگڑا - **زور میں آنا :** [أ] زوراں وچ آؤنا ، تگڑا ہونا - **زور نکال دینا :** [أ] وٹ کڈھ دینا ، آکڑ بھن دینی ، غرور تروڑ دینا -

● **زِہ :** [ف] (۱) جمنا ، بچہ دینا ، جننا ، جنائی دی پیڑ - (۲) ڈوری - (۳) پتلی ٹاکی -

● **زہر :** [ف] زہر ، وِس ، کوڑا - **زہرآلود :** [ف] وِس بھریا ، وِسالا ، زہری - **زہر اُتارنا :** وِس لاہ دینی - **زہر پھیلنا :** [أ] زہر کھِلرنی ، وِس پھیلنی/کِھنڈنی - **زہر دینا (کھلانا) :** [أ] زہر دینی/دینا ، زہر کھوانی/کھوانا ، زہر کھوا کے مار دینا - **زہرِ قاتل :** [٥] مارو زہر - **زہر کے گھونٹ پینا :** [أ] زہر دے گھُٹ بھرنے ، وچے وچ وِس گھولنی - **زہر لگنا :** [أ] اُکا نہ بھانا ، نہ سُکھانا ، چوکھا بُرا لگنا ، ویکھن نُو روح نہ کرنا - **زہریلا :** [أ] زہری ، وِس بھریا ، زہریلا ، وِسالا -

● **زہرہ :** [ع] پتّا ، جگرا ، ہمت ، مردؤ ، شیری ، دلیری ، وریامگی - **زہرہ آب ہونا -** [ع] پتّا پانی ہو جانا ، یرکنا ، یرک جانا ، ڈہل جانا ، دل ڈھینا -

● زہرہ : [ع] لشک ، حسن ، رونق ، شکتر تارا - زُہرہ جبیں : [ع] زہرہ جہے متھے والی ، چن دا ٹوٹا -

● زہے : [ف] واہ وا ، شاوا اے ، اشکے بلّے - زہے نصیب : [أ] دھن بھاگ ، سولّے لیکھ -

● زیاد : [ع] زیادہ ، بہتا ، ڈھیر سارا ، چوکھا ، بہتوں - زیادت : [ع] وادھا ، ودھیکی - زیادتی : [ف] چوکھا ، بہتا ، رل ، لبھر بھر ، ودھیکی ، وادھا - زیادتی کرنا : [أ] ودھیکی کرنی ، وادھا کرنا - زیادہ : [ع] زیادہ ، ڈھیر ، بہتا ، چوکھا ، ودھیک ، ودھ ، بہوں - زیادہ بریں : [ف] ودھیرے ، ہور ، ایس توں بہتا ایدوں ودھ - زیادہ سے زیادہ : [أ] ودھ توں ودھ ، زیادہ توں زیادہ -

● زیان : [ف] نقصان ، خسارہ ، گھاٹا ، ٹوٹا - زیاں کار : [ف] گھاٹا پوان والا -

● زیب : [ف] سج دھج ، چنگا ، پھبا ، گٹھا - زیبا : [ف] جچواں ، سجن والا ، چنگا لگن والا - زیبائش : [ف] سجاوٹ ، سنگار ، سج دھج - زیبِ تن کرنا : [أ] پہننا ، پانا ، تن تے سجانا - زیب دینا : [أ] چنگا لگنا ، پھبنا ، سوہنا لگنا -

● زیر : [ف] ہیٹھ ، تھلے ، کمزور ، ماڑا ، دبیل ، نتانا ، ہیٹھا - زیرِ بار : [ف] قرضائی ، ادھین - زیر تجویز : [ف] تجویز ہیٹھ ، وچار ہیٹھ ، متا ، سوچ وچار تھلے - زیردست : [ف] ہٹھارو ، کمزور ، عاجز ، دبیا ہویا ، ماتحت - زیرِ سایہ : [ف] چھتر چھاویں ، سائے تھلے ، پناہ وچ ، گواہنڈھ وچ ، نیڑے ، کول دے - زیر کرنا : [أ] ہرا دینا ، تھلے لانا ، ماتحت بنانا ، ڈھاہ لینا - زیرِ لب : [أ] بلّھاں وچ ، ہوٹھاں وچ ، ہولی جہی - زیرِ نظر رکھنا : [أ] تک وچ رکھنا ، نظر یا دھیان ہیٹھ رکھنا - زیر و زبر : [ف] زیر زبر ، ہیٹھلی اُتے - زیر و زبر کرنا : [أ] ہیٹھلی اُتے کرنی ، اُلٹ پلٹ دینا - زیر و بم : [ف] اُچے نیویں سُر ، اتار چڑھا - زیریں : [ف] تھلواں ، نِچلا ، ہیٹھلا ، تھلّے دا -

● زیرک : [ف] دانا ، سیانا ، ہوشیار ، سمجھ بُجھ والا - زیرکی : [ف] دنائی ، سمجھ داری ، عقل مندی ، سُجھ بُجھ -

● زیست : [ف] ، حیاتی ، زندگی ، جیُونا - زیست بھاری ہونا : حیاتی بھارو ہونی -

● زین : [ف] زین ، کاٹھی -

● زینہ : [ف] پڑسانگ ، پڑسانگی ، پوڑی -

● زیور : [ف] گہنا ، گہنا پتّا ، گہنا گٹّا - زیورات : [ف] ٹوم ٹلا ، ٹُومباں ، گہنے ، زیور -

س

● سا : [ہ] جیہا ، ورگا ، وانگر دا -

● سابق : [ع] پُرانا ، پہلے سمے دا - سابقُ الذِکر : [ع] اگے دسیا ہویا - سابق دستور : [ع] پہلے وانگر ، اگے جیہا - سابق میں : [ع] پچھلے وارے ، پُرانے سمے - سابقاً : [ع] پہلاں ، پہلی وار -

● سابقہ : [ع] واہ واسطہ ، معاملہ ، ورتارا - سابقہ پڑنا : [أ] واہ پینا ، معاملہ ہونا -

● سات : [ہ] ست - سات پُشت : [أ] ست پُشتاں ، ست پیڑھیاں - سات سمندر دُور : [ہ] چوکھی دور ، بڑی دور -

● ساتھ : [ہ] سنگ ساتھ - ساتھ چھوٹنا : [ہ] ساتھ چھٹنا ، سانجھ مُکنی - ساتھ چھوڑنا : [ہ] پچھا دینا ، مُنہ موڑ لینا ، دھوکا دینا ، کنڈ ولانی ، وفا نہ کرنی ، ساتھ چھڈنا ، ادھوائیوں توڑنا ، نال نہ نبھانی - ساتھ دینا : [أ] ساتھ نبھانا ، مدد کرنی - ساتھ رہنا : [ہ] نال رہنا ، ساتھ دینا ، کول وسنا رسنا ، وکھ نہ ہونا ، جُڑیا رہنا ، جُدا نہ ہونا - ساتھ ساتھ : [ہ] نال نال ، نالو نال - ساتھ ساتھ چلنا : [أ] ساواں ہونا ، نال نال چلنا - ساتھ کا کھیلا : [ہ] ساتھی ، ہان دا ، لنگوٹیا - ساتھ گھسیٹنا : [ہ] زوریں نال لے ٹرنا ، نال دھریکنا - ساتھ لگا پھرنا : [ہ] پچھا نہ چھڈنا ، کھہڑے پیا رہنا - ساتھ لے کر ڈُوبنا : [أ] نال لے ڈُبنا - ساتھ لینا : [أ] نال کھڑنا ، نال لے جانا - ساتھن : [ہ] ساتھ دین والی - ساتھ نبانا : [ہ] ساتھ دینا / نبھانا ، توڑ نبھانا / نبھانی ، یاری پالنی ، دوستی پالنی ، وفاداری کرنی ، سانجھ نبھانی ، ساتھ نہ چھڈنا - ساتھ والا : [ہ] نال دا ، سنگی ، ساتھی ، بیلی ، لاگلا ، گوانڈھی ، بنتے سواندرا ، سازندا ، ساز والا (جہڑا گویے دا ساتھ دیوے) - ساتھ ہی ساتھ : [ہ] نال نال ، اِکو سلسلے وچ ، لگدے ہتھ - ساتھی : [ہ] ساتھی ، سنگی ، بیلی ، سجن -

● ساٹھ : [ہ] سٹھ -

● ساجن : [ہ] سجن پیارا ، یار ، مِتر -

● ساجھا : [ہ] سانجھا ، بھائی والی - ساجھی : [ہ] بھائیوال -

● ساحِر : [ع] ٹونے ہارا ، جادو کرن والا - ساحِرہ : [ع] جادو گرنی ، ٹونے ہاری -

● ساحل : [ع] سمندر یا دریا دا کنڈھا ۔ ساحلی علاقہ : [أ] کندھی ۔

● ساخت : [ف] بنتر ۔

● سادگی : [ف] بھول پُنا ، سچیائی ، صاف دلی ، ناواقفی ، نا تجربہ کاری ، انجان پُنا ، بے وقوفی ، سادہ پہناوا ۔ سادہ : [ف] صاف ، کورا ۔ سادہ پن : [ہ] بھلمانسی ، انجان پُنا ۔ سادہ دل : [ف] صاف دل ، دل دا کھرا ۔ سادہ رو : [ف] کھودا ۔ سادہ زندگی : [أ] سادی حیاتی ، سادی رہت بہت ، کھلا ڈلھا جیون ۔ سادہ طور : [ف] سادے طور طریقے والا ، ٹیپ ٹاپ نہ کرن والا ، ساد مرادا ۔ سادہ کار : [ف] چنگا گھاڑو ۔ سادہ کاری : [ف] سدھی گھاڑ ، پیاری گھڑت ۔ سادہ لوح : [ف] بھولا بھالا ، سدھ پدھرا ۔ سادہ لوحی : [ف] بھول پُنا ۔ سادہ مزاج : [ف] کھلا ڈلھا ، بے تکلف ۔ سادہ وضع : [ف] سادی رہت بہت ۔

● سارا : [ہ] پورا ، کُل ، سبھو ، خالص ، نرول ، سارا ۔

● ساربان : [ف] اٹھ چلان والا ، ڈاچی اسوار ۔

● ساڑھو : [ہ] سانڈھو ۔

● ساڑھے : [ہ] ساڈھے ۔

● ساڑھی : [ہ] (۱) ہاڑی ۔ (۲) ساڑی ، ساڑھی ۔

● ساز : [ف] واجا ، سہاں ، ساز ۔ سازندہ : [ف] ساز وجان والا ، طبلچی ۔

● ساز باز : [ف] گٹھ جوڑ ۔ ساز باز کرنا : [أ] سنڈھ گنڈھ کرنی ۔

● سازش : [ف] کسے دے خلاف گٹھ جوڑ ، لُکے چھپے جوڑ توڑ ۔ سازش کرنا : [أ] متا پکانا ، رل کے صلاح کرنی ، پکا پکانی ، جگتاں سوچنیاں ، سبھ دی اکو نیت ہو جانی ، ایکا کرنا ، گُر متا پکانا ، گھالا مالا کرنا ۔

● سازگار : [ف] ڈھب دا ۔ سازگاری : [ف] نبھا ، نباہ ۔

● ساس : [ہ] سس ۔

● ساعت : [ع] گھڑی ، پل ۔

● ساعی : [ع] اُدمی ، ہمتی ۔

● ساغر : [ف] پیالا ، مراد شراب دا پیالا ۔ ساغرکش : [ف] شرابی ، شراب خور ۔

● ساق : [ع] پنی ، پنڈلی ۔

● ساقط : [ع] نکما ، نکارا ، ڈگا ہویا ، چھڈیا ہویا ۔ ساقط ہونا : [أ] (۱) حمل ڈگ پینا ، کچا نکل جانا ، بچہ ضائع ہو جانا ، ترو پینا ۔ (۲) شاعری وچ شعر دا بحر وزن توں گھٹ رہ جانا ۔ (۳) گواچ جانا ۔

● ساکن : [ع] رہن والا ، کہلا کہلوتا ، وسنیک ۔

● ساکھ : [ہ] بھرم بھا ۔

● ساگ : [ہ] ساگ ، ساگ پتر ۔ ساگ پات : [ہ] ساگ پتر ، سبزی ترکاری ۔

● سال : [ف] سال ، ورھا ، سنہ ۔ سالانہ : [ف] سال پچھوں ، ورھے دے دن ، ورھے وار ۔ سال بسال : [ف] ورھے دے ورھے ۔ سال بھر : [أ] سارا ورھا ، پورا سال ، باراں مہینے ، نت ۔ سال گرہ : [ف] ورھے گنڈھ ، جمن دن ۔ سالِ گزشتہ : [ف] پرسال ، پچھلے ورھے ، پروں ۔ سالہا سال : [ف] مدت توں ، کئی سالاں توں ، ورھے بدھی ۔

● سالا : [ہ] گھر والی دا بھرا ، سالا ۔ سالی : [ہ] سالی ، ووہٹی دی بھین ۔

● سالار : [ف] آگو ، مُہری ، سردار ۔

● سالم : [ع] پورا ، تندرست ، ثبوتا ، ثابتا ۔

● سالن : [ہ] سلونا ، لون ، لازما ۔

● سالنا : [ہ] ونھنا ، لکڑی وچ چھیک پانا ، چول کڈھنی ۔ دکھ دینا ، ستانا ۔

● سامان : [ف] اسباب ، مسالا ، تیاری ۔ سامان باندھنا : [أ] تیار ہونا ، لک بنھنا ۔ سامان کرنا : [أ] انتظام کرنا ، تیاری کرنی ، لٹا پٹا کٹھا کرنا ، بندوبست کرنا ۔

● سامنا : [ہ] سامنے دا حصہ ، آمنا سامنا ، متھا ، ٹاکرا ، مقابلہ ۔ سامنا پڑنا : [ہ] مقابلہ ہونا ، لڑنا پینا ، واہ پینی ۔ سامنا رخ : [ہ] اگاڑ ، اگاڑی ، اگا ، اگواڑ ، اگواڑا ، سامنلا دا یا پاسا ۔ سامنا روکنا : [ہ] اگوں روکنا ، راہ روکنی ۔ سامنا کرانا : [ہ] پچھاؤنا ، پچھن دینا ، سچ سنن لئی کھڑنا یا ملانا ، دوبدو لیانا ، مونہ تے لیانا ۔ سامنا کرنا : [ہ] سامنے آؤنا ، برابری کرنی ، گستاخی کرنی ، مقابلہ کرنا ، ملاقات کرنی ۔ سامنے : [ہ] سامنے ، اگے ، مونہ اتے ، مہرے ۔ سامنے آنا : [ہ] [ویکھو : سامنا کرنا] سامنے آؤنا ، مونہ وکھانا ۔ سامنے ٹھہرنا : [ہ] ٹاکرا کرنا ، سامنے ٹکنا ، اگے بہنا ، مقابلہ کرنا ۔ سامنے جانا : [ہ] اگے جانا ، حاضر ہونا ، پیش ہونا ، سامنے ونجنا ، ملنا ۔ سامنے دھرنا : [ہ] نظر وچ رکھنا ، اکھوں اہلے نہ ہون دینا ، ویکھدیاں رہنا ، قابو کرنا ۔ سامنے کا : [ہ] سامنلا ، اگلا ، مہرلا ، اگے دا ، سامنے والا ، دسدا ، اگھڑواں ، ظاہر ۔ سامنے کرنا : [ہ] سامنے کرنا ، پڑدا چکنا ، مونہ تے لیانا ۔ سامنے کی بات : [ہ] سامنے دی گل ، مونہ اتے کہی ہوئی گل ، اکھیں ڈٹھا معاملہ ، سوکھی گل ۔ سامنے ہونا : [ہ] سامنے ہونا ، دو بدو ہونا ، مونہ اتے آؤنا ، ٹاکرا کرنا ، پڑدا چکنا ، پیش ہونا ، گستاخی کرنی ، سامنے ہو کھلونا ۔

● سان : [ہ] [ف : فسان] سان ، پتوری ۔ نشان ، پتا ، اشارہ ۔ سان چڑھانا ، رکھنا ، لگانا : [أ] سانے چاڑھنا ، تیز کرنا ، سان تے لانا ۔

● سانپ : [ہ] سپ ، نانگ ۔ سانپن : [ہ] سپنی ۔

● سانٹا : [ہ] چھانٹا ، چھمک ، چابک ، سوٹا ۔

● سانجھ : [ہ] شام ویلا ۔ سنج ، شام ، شاملاں ویلا ، ترکالاں ، شاماں ۔ سانجھ سویرے : [ہ] شام سویلے ۔

● سانڈ : [ہ] ساہن ۔ سانڈنی : [ہ] اُوٹھنی ، ڈاچی ۔

● سانس : [ہ] ساہ ، دم ۔ سانس اُڑنا : [ہ] ساہ اٹکنا ، دم رُکنا ، ساہ اوکھا ہو جانا ۔ سانس اُکھڑنا : [ہ] اُبھے ساہ آؤنے ۔ سانس پھولنا : [ہ] ساہ چڑھ جانا ، دم پُھل جانا ۔ سانس ٹوٹنا : [ہ] ساہ ٹُٹ جانا ۔ سانس چڑھنا : [ہ] ساہ چڑھ جانا ، دم پُھل جانا ، تھک جانا ، ہار ہُٹ جانا ۔ سانس چلنا : [ہ] جیونا ، حیاتی ہونی ، جیوندا جاگدا ہونا ۔ سانس دیکھنا : [ہ] ساہ جاچنا ، بیمار دی حالت ویکھنی ، موت دی نشانی ویکھنی ۔ سانس رکنا : [ہ] ساہ تنگی نال آؤنا ، ساہ رُک رُک کے آؤنا ۔ سانس کھینچنا : [ہ] اُبھا ساہ لینا ، زور نال/لما ساہ لینا ، کھچ کے ساہ لینا ۔ سانس لینا : [ہ] ساہ لینا ، لمّا ساہ لینا ، ارام کرنا ۔ سانس لینے کی فرصت : [ہ] تھوڑی جیہی وہل ، دم لین دی مُہلت ، سر کُھرکن دی وہل ۔ سانس نہ لینا : [ہ] ساہ نہ لینا ، اُکا نہ کُسکنا ، چُپ ہو رہنا ۔ سانس نہ نکالنا : [ہ] اُوئی/سی نہ کرنی ، اُچا ساہ نہ لینا ، اُکا نہ کُسکنا ، چُپ وٹنی ، سہار جانا ۔

● سانگ ، سوانگ : [ہ] سانگ ، نقل ، مسخری ، بہروپ ، ویس ، ناچ ، ناٹک ، کھیڈ ، تماشا ، مخول ، راس لیلا ، کرتب ، چھل ، فریب ۔ سانگ بنانا : [ہ] نقل لانی ، سانگ بھرنا ، موجُو کرنا ۔ سانگ بھرنا : [ہ] ویس وٹانا ، روپ دھارنا ، ناٹک کرنا ، کھیڈ تماشا کرنا ، مسخریاں کرنیاں ۔ سانگی : [ہ] (۱) سانگ بھرن والا ، بھنڈ ، مراسی ، نقلیا ، راس دھاریا ، سانگیا ۔ (۲) گڈ دا اگلا پاسا ، گاڈی دے بیٹھن دی تھاں ۔

● سانولا : [ہ] سولا ، کنک ونّا ، گندمی رنگ ۔

● ساون : [ہ] سون مہینا ، سون مہینے دی رُت ، برسات ۔ ساون بھادوں : [ہ] سون بھادروں ، کچی بہار ، مینہ دی رُت ، چوکھی برسات ۔

● ساہُو پن : [ہ] ساہو پُنی ، سداگری ، وپار ، تجارت ، بھلمانسی ، بھگمنسؤ ، شرافت ۔ ساہوکار : [ہ] شاہ ، شاہوکار ، سیٹھ ۔ ساہو کارہ : [ہ] شاہوکارا ، لین دین دی تھاں ، صرافہ بزار ۔ ساہوکاری : [ہ] بپار ، سُداگری ، شاہوکار دا کم ، صرافی ۔

● سائبان : [ف] چھجّا ، چھپّر ۔

● سائل : [ع] منگتا ۔

● سایہ : [ف] چھاں ، پرچھاواں ۔ سایہ اُترنا : [أ] سایہ اُتر جانا ، جن بُھوت دا اثر نہ رہنا ۔

سایہ اُٹھنا : [اُ] کسے حمایتی دا مر جانا ، آسرا نہ رہنا ۔ سایہ پرور : [ف] لاڈلا ، پیارا ، چھندا ۔ سایہ پڑنا : [اُ] پرچھاواں پینا ، پوکھا پینا ، صحبت دا اثر ہونا ۔ سایہ پھٹکنا : [اُ] پرھاں رہنا ، لاگے نہ لگنا ، دور رہنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، پرچھاویں توں نسنّا ۔ سایۂ خدا : [ف] رب دا سایہ/پرچھاواں ، خدا دا آسرا ۔ سایہ دار : [ف] چھاں والا ۔ سایہ ڈالنا : [اُ] مہربانی کرنی ، فائدہ دینا ، فیض کرنا ، اثر پانا ۔ سایہ ڈھلنا : [اُ] پرچھاواں ڈھلنے ، زوال ویلا آؤنا ، دن ڈھلنا ، دپہر ڈھل جانی ۔ سایہ رہنا : [اُ] کسے وڈے دا جیوندا ہونا ، کسے دا آسرا رہنا ۔ سایہ سے ڈرنا ، بچنا ، بھاگنا : [اُ] پرچھاویں ڈرنا ، کنّی کترانی ، لاگے نہ لگنا ، دور بھجنا ۔ سایہ ہونا : [اُ] کسے دا آسرا ہونا ، مہربانی ہونی ، جنّ بھوت دا اثر ہونا ، چھاں ہونی صحبت دا اثر ہونا ۔ سائے تلے آجانا : [اُ] سہارا لینا ، آسرے تھلے آؤنا ، پناہ ہیٹھ آ جانا ، چھاویں آؤنا ۔ سائے سے بھاگنا یا بھڑکنا : [اُ] ویکھو : سایے سے بھاگنا ۔ سائے سے بچنا : [اُ] بچنا ، نسنا ، لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، بڑا ڈرنا ، کترانا ۔ سائے سے بھاگنا : [اُ] کنّی کترانی ، ڈر کے بھجنا ، بہت ڈرنا ، پرہیز کرنا ، نیڑے نہ پھٹکنا ، پرچھاویں توں ڈرنا ۔ سائے کی طرح ڈھل جانا : [اُ] پرچھاویں وانگ ڈھلنا ، جھٹ پٹ گھٹ جانا ۔ سائے میں آنا : [اُ] پناہ ہیٹھ آؤنا ، آسرا لینا ، چھاویں بہنا ، جن بھوت دا اثر ہونا ۔ سائے میں بیٹھنا : [اُ] پناہ لینی ، حفاظت وچ رہنا ، چھاویں بہنا ۔

● سائی : [ہ] سائی ، بیانا ، پیشگی ۔ سائی بدائی : [ہ] سائی ودھائی ۔ سائی دینا : [ہ] بیانا دینا ، سائی دینی ، پیشگی پھڑانی ۔

● سائیں : [ہ] فقیر ، درویش ، اللہ لوک ۔

● سائیں سائیں : [ہ] ساں ساں ، وا وگّن دی واج ۔ سائیں سائیں کرنا : [اُ] وا دی واج آؤنی ، وا نال رُکھ بوٹیاں توں ڈراؤنی واج نکلنی ۔

● سب : [ہ] سارے ، کل ۔ سب جگہ : [ہ] ہر تھاں ، سبھنیں تھائیں ۔ سب جھوٹ : [ہ] اصلوں غلط ، نرا جھوٹھ ، سدھا کوڑ ۔

● سبب : [ع] وجہ ، سبب ، راہ ، ذریعہ ، وسیلہ ، ذیل ۔

● سُبحان : [ع] ساریاں عیباں توں پاک ، اللہ دا ناں ۔ سُبحان اللہ : [ع] واہ ، واہ وا ، بلّے ، آشکے ، شاوا اے ، خوشی تے اچرج گل تے مُوہنوں نکلدا اے ۔

● سبز : [ف] ہرا ، ساوا ۔ سبز باغ دکھانا : [ہ] دھوکھا دینا ، فریب دینا ، جھوٹھا وعدہ کرنا ، گلاں نال پرچانا ۔

● سبزہ : [ف] ہریول ، گھاہ ۔ سبزہ آنا : [اُ] مساں بھجنیاں ۔

● سبزی : [ہ] (۱) ترکاری ، کچّا ہون دی نشانی ۔ (۲) بھنگ ۔ (۳) ساوا رنگ سبزی ۔ (۴) ہریاول ۔ (۵) ودھیا تلوار دے چمکنے تکے ۔

سبزی فروش : [ہ] سبزی ویچن والا ۔

● سُبک : [ف] ہولا ، سوہل ، نازک ، ملوک تیز ، چست ، چلاک ۔ سُبک دست : [ف] چُھہلا ، پُھرتیلا ۔ سُبک دستی : [ف] ہتھ دی پُھرتی ، ہتھ چلاکی ۔ سبک ہونا : [ا] ہولا پینا ، بے عزت ہونا ، نقدرا ہونا ، شرمندہ ہونا ۔

● سُبکی : [ف] ہوچھ پُنا ، لہائی ۔

● سبیل : [ع] راہ ، واٹ ، تدبیر ، وسیلہ ، طریقہ ، سبیل ۔

● سبھا : [ہ] ٹولا ، پرھیا ، مجلس ۔

● سُبھاؤ : [ہ] سُبھا ، مزاج ، طبیعت ، عادت ، ورتارا ۔

● سپاٹ : [ہ] سدھا ، ساواں ، پدھرا ، بربر ۔

● سپاسنامہ : [ف] شکرنامہ ، سپاسنامہ ۔

● سپاہ : [ف] فوج ، لشکر ۔ سپاہی : [ف] سپاہی ، فوجی ، پُلسیا ، چپڑاسی ۔

● سپر : [ف] ڈھال ، اوٹ ، پناہ ۔ سپر ڈال دینا : [ا] ہتھیار سُٹ دینا ۔

● سپرد : [ف] سپردگی ، حوالے کرنا ۔ سپرد کرنا : [ا] حوالے کرنا ، سونپنا ، حفاظت لئی دینا ، نظر حوالے رکھن لئی دینا ۔ سپردگی : [ف] سپرداری ، سپردگی ۔

● سپنا [ہ] خواب ، سُفنا ۔

● سپوت : [ہ] سپُتر ، چنگا پُتّر ۔

● سپیرا : [ہ] سپاں والا ، سپاہدا ، سپاہڈا ، ماندری ۔

● سپیشل (Special) : [انگ] خاص ، اُچیچا ، ودھیا ۔

● ست : [ہ] (۱) زور ، طاقت ، ساہ ست ۔ (۲) جوہر ، رس ، عرق ، نچوڑ ، ست ۔

● ستارہ : [ف] (۱) تارا ۔ (۲) قسمت ۔ (۳) بھاگ ۔ ستارہ اُبھرنا : [ا] قسمت چمکنی ، بھاگ جاگنے ، ستارہ اُچّا ہونا ۔ ستارہ اچھا ہونا : [ا] بھاگ چنگے ہونے ، قسمت چنگی ہونی ۔ ستارہ بلند ہونا : [ہ] بھاگ سُوّلے ہونے ، قسمت چمکنی ، چڑھتل اُتے ہونا ، بھاگ جاگنے ۔ ستارہ ٹوٹنا : [ا] تارا ٹُٹّنا ، تارا ڈِگنا ، نصیبا سون جانا ۔ ستارہ جھلملانا : [ا] تارے دا جھرمل جھرمل کرنا ، ٹمکنا ، چمکنا ۔ ستارہ چمکنا : [ا] نصیبا جاگنا ، دن پھرنے ، مُنی جانی ، بھاگ جاگ پینے ۔ ستارہ چُھپنا : [ا] تارا ڈُب جانا ، گھٹدی دا پہرا آؤنا ، بھلے دن نہ رہنے ۔ ستارہ ڈوبنا : [ا] ستارا ڈُبنا ، نصیب سَوُنے ، بھیڑے بھاگ ہونے ۔ ستارہ گردش میں ہونا : [ا] بے نصیبی دا پہرا ہونا ، تنگی تکلیف دے دن آؤنے ، قسمت کھوٹی ہونی ۔

● ستاسی : [ہ] ستاسی ۔

● ستانا : [ہ] ستانا ، چھیڑنا ، آکانا ، اوازار کرنا ۔

● ستانوے : [ہ] ستانوے ۔

● ستاون : [ہ] ستونجا ۔

● ستائش : [ف] ، وڈیائی ۔ ستائش گر : [ہ]

تعریف کرن والا ، وڈیان والا -

● ستائیس : [ہ] ستائی -

● ستتّر : [ہ] ستّتر -

● سِتر : [ع] پڑدا ، ستر -

● ستّر : [ہ] ستّر -

● ستّرا بہتّرا : [ہ] ستّریا بہتّریا ، وڈیری عمر دا -

● ستّرہ : [ہ] ستاراں -

● سُتلی : [ہ] سوتڑی ، سَن دی پتلی ڈوری -

● سِتم : [ف] قہر ، دھکّا ، زوری - سِتم اُٹھانا : [أ] زیادتی جرنی - سِتم توڑنا : [ہ] آتّ چُک لینی - سِتم ٹوٹے : [أ] آفت آوے ، لوڑھا پوے ، قہر ٹُٹے - سِتم دیدہ : [ف] ظلم دا ماریا ہویا ، مصیبتاں دے مُونہ آیا ہویا ، ڈاہڈا دُکھی - سِتم ڈھانا : [أ] ظلم کرنا ، دُکھ دینا ، سختی کرنی ، دبکائی رکھنا ، کوئی وڈا کم کرنا - سِتم ہونا : [أ] ظلم ہونا ، غضب ہو جانا ، آت چلاک ہونا ، افسوس ہونا -

● ستون : [ف] تھمّ ، کھمبا -

● ستیاناس : [ہ] پُوری تباہی ، بربادی ، اُجاڑا ، ناس وج جانی - ستیاناس جانا یا ہونا : [ہ] ہڈوں تباہ ہو جانا ، اُکا برباد ہو جانا ، اُجڑ جانا - ستیاناس کرنا یا کھونا : [ہ] ناس مار دینی ، تباہ کر دینا ، برباد کر دینا ، اُجاڑ دینا -

● سُتھرا : [ہ] پاک صاف ، نرول ، کھرا ، خالص - سُتھرا پن : [ہ] صفائی ، سُتھرائی ، سُتھر پُنا - سُتھراؤ : [ہ] ستّھر ، ڈھگ ، ڈھیر -

● سِٹّا : [ہ] چھلّی ، سِٹّا -

● سج : [ہ] پھبا - سج دھج : [ہ] ہار سنگار ، ٹھکا - سجانا : [ہ] سجانا ، پھبانا ، سوارنا - سجاوٹ : [ہ] پھبا - سجنا : [ہ] سجنا ، گٹھنا ، پھبنا ، جچنا ، سنگار کرنا ، پہننا - سجیلا : [ص] سوہنا ، بانکا ، پیارا -

● سُجانا : [ہ] سُجانا ، پُھلانا -

● سجن : [ہ] سجن ، دِل جانی -

● سُجھانا : [ہ] سُجھانا ، جِتانا ، یاد دوانی ، سِکھانا ، خبردار کرنا -

● سچ : [ہ] سچ ، کھری گل ، حق سچ - سچّا : [ہ] کھرا - سچا ہاتھ : [ہ] سچا ہتھ ، وہار دا کھرا - سچّائی : [ہ] سچ ، سچیائی ، دیانت ، ایمان داری ، اصل ، اصل ہونا ، حقی گل - سچ بولنا/کہنا : [أ] سچ آکھنا - سچ پوچھو : [ہ] سچی جھوڑی گل اے ، سچ پُچھو تے ، اصل وچ - سچ مچ : [ہ] سچو سچ ، جِویں ہوئی اے ، اوویں اوویں ، دھرمو دھرمی ، حق سچ - سچّی : [ہ] کھری -

● سحر : [ع] سویل ، سرگھی ، دھمّی ، مُنھانجلا ، تڑک سار ، سویرے - سحر آنا : [أ]

پوہ پھٹنی ۔ سحر دم : [ف] فجرو فجری ۔ سحرگاہ : [ف] مونہ انھیرے ۔ سحری : [ف] سرگھی ۔

● سِحر : [ع] جادو ، ٹونا ، جھاڑا جھپاڑا ۔ سِحر کرنا : [أ] ٹونا کرنا ، مست بنانا ۔

● سخاوت : [ع] بخشیش ، سخی پنا ، داتگی ، دان ۔ سخی : دانی ، سخی ۔

● سخت : [ف] کرڑا ، کُراڑا ، ہاڈھا ، سختا ، اِٹ ورگا ، نِگّر ، ڈاہڈا ، زور دا ، بڑا اوکھا ۔ سخت بات : [ہ] کھرھوی گل ۔ سخت جان : [ف] بے رحم ، بے ترس ، ظالم ، بڑا محنتی ، سختی جھل جان والا ، جِھدی زبان مشکل نال نکلے ۔ سخت جانی : [ف] بے حیائی دی زندگی ، ڈاہڈ پنا ، چوکھی محنت ، سختی سہ جانی ۔ سخت دلی : [ف] بے دردی ، بے ترسی ، بے رحمی ، دل پتھر ہونا ۔ سخت دن : [أ] بھیڑے دن ، اوکھا سما ۔ سخت دِن آنا : [أ] اوکھے دِن آؤنے ، مشکل بنی ۔ سخت زمین : [أ] کرڑی بھوئں ، رکّڑ ۔ سخت سست کہنا : [أ] جھاڑ پانی ۔ سخت کلامی : [ف] گال مندا ۔ سخت گھڑی : [أ] اوکھا ویلا ۔ سختی : [ہ] اوکھ ، اکھیائی ۔ سختی اٹھانا ، جھیلنا : [أ] سختی جھلّنی ، کشٹ کٹنی ، دکھ جرنا ۔ سختی سے پیش آنا : [أ] سختی ورتنی ، کَوڑا کُراڑا ورتارا ورتنا ، رُکھا جواب دینا ، لحاظ نہ کرنا ۔ سختی کرنا : [أ] سختی کرنی ، ستانا ، ظلم کرنا ۔ سختیاں : [ہ] اوکڑاں ، دکھ ، مصیبتاں ، اکھیائیاں ، کشٹ ۔

● سُخن : [ف] گل ، کلام ، بول ۔ سخن چینی : [ف] لتر پنا ۔ سخن ساز : [ف] گلاہدڑی ۔ سخن شناس : [ف] سیانا ۔ سخن گستر : [ف] گل باتیا ، شاعر ۔

● سدا : [ہ] ہر ویلے ۔

● سُدھ : [ہ] ہوش ، سُرت ، سیانپ ۔

● سُدھارنا : [ہ] سُدھارنا ، سِدّھا کرنا ۔ سُدھرنا : [ہ] سُدھرنا ، سُدھ ہونا ۔

● سِدھا سِدھایا : [ہ] سِکھیا ہویا ۔ سِدھانا : [ہ] ہلانا ، ہلتر پانی ۔ سدھنا : [ہ] سِکھنا ، گِجھنا ۔

● سِدھارنا : [ہ] ٹرجانا ، چلے جانا ، مر جانا ۔

● سِڈول : [ہ] سوہنی ڈول دا ۔

● سَر : [ف] سِر ۔ سر آنکھوں پر : [ہ] سِر اکھّاں تے ۔ سر آنکھوں پر بٹھانا : [ہ] سِر اکھّاں اُتے بٹھانا ، عزت آدر نال ملنا ، جیو جان نال ملنا ، اکھیں فرش کرنیاں ۔ سر اُتارنا : [ہ] سِر لاہنا ، سِر کٹّنا ۔ سر اُٹھا کر (کے) چلنا : [ہ] غرور نال چلنا ، آکڑ کے ٹرنا ، اکھاں متھے تے رکھ کے ٹرنا ۔ سر اُٹھانا : [أ] سِر چکنا ، آکی ہونا ، فساد کرنا ، ہمدول مچانا ، آکڑنا ۔ سر اُٹھانے نہ دینا : [أ] سِر نہ چکن دینا ، ٹھپّنا ، دبائی رکھنا ۔ سر اُڑانا : [ہ] سِر لاہ دینا ۔ سر افراز : [ف] آکڑ والا ۔ سرانجام پانا : [أ] مکنا ، نِبڑنا ، پورا ہونا ، پاسے لگنا ، انت نو پجنا ، نجٹھیا جانا ۔ سر اونچا کرنا : [أ] سِر چکنا ، سِر اچّا کرنا ، مان والا

ہونا ، سوبھا ملنی ، عزت بخشنی ، پت رکھ لینی - **سر باز** : [ف] سپاہی ، جان تے کھیڈ جان والا - **سرِ بازار** : [ف] بھرے بزار وچ ، سب دے ساہمنے - **سرِ بام** : [ف] کوٹھے اُتے ، بنیرے تے - **سربراہ** : [ف] سردار ، چوہدری - **سربستہ** : [ف] گُجّھا - **سر بکف** : [ف] بہادر ، جی دار - **سر بگریبان** : [ف] شرمندہ ، پچھتی ، لازم ، کچّا - **سرِ بلند** : [ف] اُچّا ، منّیا پرونّیا - **سر بھاری ہونا** : [أ] سر دُکھنا - **سر پاؤں نہ ہونا** : [ہ] سر پیر نہ ہونا ، اگے پچھے دا پتا نہ لگنا ، بے تُکی تے بے تھوی گل - **سر پٹکنا** ، **پٹخنا** ، **مارنا** : [ہ] ٹکراں مارنیاں ، سر مارنا - **سر پر** : [ہ] سر اُتے ، اُتّوں ، نیڑے - **سر پر آ بننا** : [ہ] سر اُتے آ بننی ، بھاری بننی ، سر اُتے پینی - **سر پر آ پڑنا** : [أ] سر تے آ پینی ، بِن بُلایاں آ وجّنا ، خواہ مخواہ ذمے پے جانا - **سر پر آنا** : [أ] سر تے آ جانا ، چوکھا نیڑے آ جانا - **سر پر اُٹھانا** : [أ] سر تے چُکّنا ، مان ودھانا - **سر پر بٹھانا** : [أ] سر تے بٹھانا ، عزت کرنی ، مان ودھانا - **سر پر بننا** : [أ] آپی پینی ، سر تے بن جانی ، دُکھ بننا - **سر پر بیٹھنا** : [ہ] سر اُتے بہنا/کھلونا ، اُتے ہونا - **سر پر بُھوت سوار ہونا** : [أ] جھلّ چڑھنا ، جِنّ چڑھنا ، مت ماری جانی - **سر پر پاؤں رکھ کر بھاگنا** : [ہ] بد حواس ہو کے نسّنا ، انھے واہ نس جانا - **سر پر پڑنا** ، **ٹوٹنا** : [أ] سر تے پینا ، ذمے لگ جانا ، مصیبت بن کے آ جانی - **سر پر پہاڑ گرنا** : [أ] سر اُتے پہاڑ آ ڈگنا ، مصیبت آ بننی ، گھنے دُکھ چڑنے ، بھار پینا ، آفتاں آؤنیاں - **سر پر چڑھانا** : [أ] سر تے چاڑھنا ، چوکھا لاڈ پیار کرنا ، بھوہے کرنا ، گستاخ بنا دینا ، بہت پیار کرنا - **سر پر سے وارنا** : [ہ] سِروں وارنا ، صدقے کرنا ، قربان کرنا - **سر پر شیطان چڑھنا** : [أ] چوکھے غُصّے وچ ہونا ، قہر بھریا ہونا - **سر پر عذاب لینا** : [أ] کسے آوکھے کم دی مصیبت مُل لینی ، اِلزام پیٹے پا لینا ، آوکھت سہیڑ لینی - **سر پر قیامت آنا/ٹوٹنا** : [أ] حدوں باہرا بھار پے جانا ، وخت پے جانا ، مصیبت وچ پھس جانا ، وڈا صدمہ ہونا - **سر پر کفن باندھنا** ، **باندھے رہنا** : [أ] سر تے کھپّھن بنھنا ، شہید ہون لئی نکل پینا ، جان تلی تے دھر لینی - **سر پر کھڑا ہونا** : [أ] کول کھلوتا ہونا ، نیڑے کھلا ہونا ، گستاخی کرنی ، بے ادبی کرنی - **سر پر ہاتھ پھیرنا** : [ہ] سر اُتے ہتھ پھیرنا ، پیار دینا ، حوصلہ دینا ، دلاسا دینا - **سرپرست** : [ف] والی ، وارث - **سرپرستی** : [ف] راکھی - **سرپرستی کرنا** : [أ] سر تے ہتّھ رکھنا ، سہارا دینا ، دھیان رکھنا - **سر پڑنا** : [ہ] پلّے پینا ، ذمے لگنا - **سر پکڑ کر بیٹھنا** : [ہ] سر پھڑ کے بہہ جانا ، غم تے غصے نال سر پھڑ لینا ، چوکھے افسوس وچ ہونا ، پریشان ہونا - **سر پکڑ کر رونا** : [ہ] سر پھڑ کے رونا ، چوکھا پچھتانا ، سوگ کرنا ، افسوس کرنا - **سر پکڑ کر رہ جانا** : [ہ] چوکھے غم وچ سر پھڑ کے سوچیں پینا ، بے امید ہو جانا ، کچھ اُسر پُسر نہ آونی - **سر پکڑنا** : [ہ] حوصلہ دینا ، سر پھڑ لینا ، سر بنّھنا ، امداد کرنی ، تسلی دینی - **سرپنچ** : [ہ] کھڑپینچ ، وڈا چوہدری - **سرپوش** : [ف] ڈھکنا - **سر پیٹنا** : [ہ] سر تے دو ہتھڑ مارنی ، ماتم کرنا ، متّھا بھنّنا - **سر پیر نہ ہونا** : [ہ] ویکھو : سر پاؤں نہ ہونا - **سر پھٹنا** : [أ]

ِسر پاٹنا ۔ سر پھٹول : [ہ] جھیڑا ، جھگڑا ، ِسر پیڑ ، ِکل ِکل ۔ سر ِپھرا : [ہ] ُسدائی ، پاگل ، ِسر پھرا ، احمق ، جنونی ، خفتا ۔ سر پھرانا : [ہ] ِسر چکرانا ، بوہتا بولن نال دماغ پریشان ہونا ، چکر آؤنے ۔ سر پھرنا : [ہ] ِسر چکرانا ، ِسر ِپیڑ ہونی ، کمبختی آؤنی ، دماغ خراب ہونا ۔ سر ُپھوٹنا : [ہ] سر پاٹنا ، جھگڑا یا مار کُٹائی ہونی ، کھوپری کُھلھنی ، ِسر نو ّپھٹ ّوجنا ، ِسر رنگیا جانا ۔ سر پھوڑنا : [ہ] سر پاڑنا ، ٹکراں مارنیاں ، حدوں باہری کوشش کرنی ، مرن مارن لئی تیار ہو جانا ۔ ّسر پھیرنا : [ہ] آکڑنا ۔ سرتابی : [ف] حکم عدولی ، نافرمانی ، آکھا نہ ّمنّنا ۔ سر تا پا : [ف] سر توں لے کے ّپیراں تیکر ، ُمڈھ توں پاند تائیں ، ُپورے دا ُپورا ۔ سر تا سر : [ف] سارے دا سارا ، پورے دا پورا ، ثبُوتا ، سمُوچا ۔ سر توڑ کوشش کرنا : [ا] حدوں باہرا ِٹل لانا ، ہتھ ّپیر مارنے ، ُپورا ُپورا جتن کرنا ۔ سر تھام کر بیٹھنا : [ہ] ِسر پھڑ کے بہنا ، چوکھے افسوس وچ ہونا ۔ سر تھکانا [ہ] مغز مارنا ، دماغ کھپانا ۔ سر تھوپنا : [ہ] ُتہمت لانی ۔ سر ٹکرانا : [ہ] ٹکراں مارنیاں ، بہُت کوشش کرنی ، ِٹل لانا ، کسے شے تے پرت پرت کے ِسر مارنا ۔ سر ٹوٹنا : [ہ] ِسر پھٹّڑ ہونا ۔ سرٹیکنا : [ا] سلام کرنا ، جھولی ُچکنی ۔ سر جانا : [ا] ِسر وڈھیا جانا ۔ سر جوڑنا : [ہ] ِسر جوڑنا ، صلاح کرنی ، کٹھے ہونا ، سازش کرنی ۔ سر جوڑ کر بیٹھنا [ہ] سر جوڑ کے بہنا ، اتفاق کرنا ، پیار نال ّرل بہنا ، ّرل کے صلاح مشورہ کرنا ۔ سر ُجھکانا : [ہ] سر ِنوانا ، شرمندہ ہونا ، کسے دے احسان اگے جھکنا ، شرم حیا نال ِنیواں ہونا ، ادب کرنا ، فرماں برداری کرنی ۔ سر چڑھا : [ہ] بے ادب ، لاڈلا ، گستاخ ، سر پھرا ، مچھریا ، چاملیا ، لاُڈو ، ّلُڈونا ، ُبھوتریا ہویا ، ّجھلاّ ۔ سر چڑھ کر : [ہ] سر تے آ کے ، سر چڑھ کے ، اَنجھکّ ہو کے ، ملّو ملیّ ، بے ادب ہو کے ، آپ چھیڑ کے ۔ سر چڑھنا : [ہ] سر چڑھنا ، گستاخ ہونا ، ِنڈر ہونا ، سامنے ہو جانا ، مقابلے تے آ جانا ، بے ادبی کرنی ، ّمچھّر جانا ۔ سرچشمہ : [ف] ُمڈھ ۔ سر چکرانا : [ہ] گھیرنی آؤنی ، چکّر آؤنے ، سر چکرانا ۔ سرخوش : [ف] شراب نال مست ، رجیا ُپجیا ، خوش حال ، ّسوکھا ۔ سرخیل : [ف] آگُو ، موہری ، پردھان ، اگواہا ۔ سر دست : [ف] حالی ، حالے ، ایس ویلے ، ُہن تے ، لگے ہتھیں ، کم چلان لئی ۔ سر ُدکھنا : [ہ] ِسر ُدکھنا ، ِسر ِپیڑ ہونی ، ِسر بھارا ہونا ، سر ِپیڑ لا دینی ۔ سر دے مارنا : [ہ] ٹکّراں مارنیاں ، غم غصّے وچ آپنا ِسر ّبھنّنا ۔ سر دینا : [ہ] جان تے کھیڈ جانا ، ِجند وار دینی ، جان قربان کرنی ، تاش وچ ّسر دینی ۔ سر ُدھننا : [ہ] سر مارنا ، سر ڈلانا ، ٹکراں مارنیاں ، تلیو مچھی ہونی ، پچھتانا ، ماتم کرنا ، افسوس کرنا ، غضب تے غصے نال سر مارنا ، ڈاہڈیاں سوچاں وچ ہونا ، حال کھیڈنا ۔ سر ڈالنا : [ا] پیٹے پانا ۔ سر ڈھانکنا : [ہ ا] ِسر کجّنا ، سر تے کپڑا پانا ، کُوار ّبھنّنا ۔ سرزد ہونا : [ا] سامنے آؤنا ، ہو جانا ، واقع ہونا ۔ سرزنش : [ف] ِجھڑک ۔ سرزور : [ف] آتھّرا ۔ سرسبز : [ف] ہرا بھرا ، سروا ، نرویا ، خوش ، پرّسنّ ۔ سر سفید ہونا : [ا] ّدھولے آؤنے ۔ سر سلامت رہنا : [ا] جان بچ جانی ، دم/ ِسر سلامت رہنا ، بچیا رہنا ۔ سر سہلانا : [ہ]

سر تے ہتھ پھیرنا ، پیار کرنا ، خوشامد کرنی ، لیسیاں لانیاں ، یار ماری کرنی ، دھوکھا دینا - سر سے اُتارنا : [ہ] سر توں وارنا ، صدقہ دینا - سر سے بلا ٹالنا : [ہ] لیچڑ آدمی نوں گلوں لاہنا ، مجبوری نال کوئی کم کرنا ، وگار ٹالنی - سر سے بوجھ اُترنا ، ٹلنا : [اُ] قرض لاہ دینا ، بچیاں دی شادی کر دینی ، ویلا ٹالن لئی کوئی کم کر دینا - سر سے پانی گذر جانا : [اُ] سروں پانی لنگھ جانا ، معاملہ حدّوں ودھنا ، صبر دی حد ہو جانی ، اوناں بھار پانا جیہڑا جھلیا نہ جاوے - سر سے پاؤں تک : [ہ] سر توں لا پیراں تیک ، پُورا پُورا - سر سے پاؤں تک آگ لگنا : [اُ] غصّے نال لال پیلا ہونا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی - سر سے جن اُتارنا : [اُ] جنّ کڈھنا ، مچ مارنا ، غصّہ دور کرنا ، ضد کرن تے سزا دینی - سر سے سایہ اُٹھنا : [اُ] سر تے سایہ نہ رہنا ، کسے بزرگ دا مر جانا - سر سے سر جوڑنا : [ہ] مل بہنا ، ایکا کرنا ، دُکھ سُکھ کرنا ، صلاح مشورہ کرنا - سر سے کفن باندھنا : [ہ] سر نال کفن بنھنا ، شہید ہون لئی تیار ہونا ، تلی اُتے جان دھرنی ، مرنوں مُول ناں ڈرنا ، جان دی پرواہ نہ کرنی - سر سے گزرنا : [ہ اُ] سروں لنگھنا ، حیاتی دی پرواہ نہ کرنی - سر سے مارنا : [ہ] متھے مارنا ، وگا کے سُٹنا ، کسے دی چیز غصّے نال پرتانی ، ایویں کسے تے بھار پانا - سر شام : [ف] شام ویلے ، سورج ڈُبن ویلے ، شامیں ، ترکالیں ، ڈونگھی شامے - سرفراز : [ف] سر کڈھ ، اچّا آدمی - سرفرازی : [ف] وڈیائی - سرفروش : [ف] بہادر ، جی دار - سر کاٹنا یا اُتارنا : [ہ] سر وڈھنا ، قتل کر دینا ، جانوں مار دینا - سر کٹنا : [ہ] سر لتّھا ، سر وڈھیا ، جھدا سر وڈھیا ہویا ہووے - سر کٹانا : [ہ] سر لہانا ، سیس کٹانی ، جان گوانی ، سر دینا - سر کُچلنا : [ہ] سر پھینا ، بھیجا/دماغ پھینا ، کرڑی سزا دینی - سر کرنا : [ہ] جتنا ، فتح پانی - سرکشی : [ف] نمک حرامی ، بغاوت ، نافرمانی - سرکوبی : [ف] سزا دینی - سر کے بل جانا : [ہ] ادب نال ٹُرنا ، سر پرنے جانا ، نیؤں / لف کے جانا - سر کے بل چلنا : [ہ] سر بھار چلنا ، بڑے ادب نال ورتنا ، نیوں نیوں کے ٹُرنا ، بہت ادب کرنا - سر کی سُوں/قسم : [اُ] سر دی سونہہ ، جان دی قسم - سر کی قسم کھانا : [اُ] سر دی سونہہ کھانی ، جان دی قسم چُکنی - سر کھانا : [ہ] سر کھانا ، دماغ چٹنا ، بک بک کرنی ، بکواس کرنی - سر کھاؤ : [ہ] کھچی ، سر کھاؤ ، کنّ کھادا ، بکواسی ، سر چٹ (آدمی) - سر کھپانا : [ہ] دماغ کھپانا ، سر کھپانا ، مغز ماری کرنی ، بڑی کوشش کرنی - سر کُھجانا : [ہ] سر کُھرکنا ، ہڈی پسلی لونی ، مار کھان دی نیت ہونی ، شامت یا کم بختی آؤنی - سر کھجانے کا وقت نہیں : [اُ] سر کُھرکن دی وہل نہیں ، اُکا وقت ہے نہیں ، ذرا وی مہلت نہیں - سرگراں : [ف] کھجیا ہویا ، نراض ، آرزدہ ، مغرور یا ہویا ، مست ، نشے وچ دُھت ، پریشان - سرگرانی : [ف] ناراضگی ، افسوس ، نشہ ، خمار ، خفگی ، رنج ، سر بھاری ہونا - سرگردان : [ف] بونتریا ہویا - سرگردانی : [ف] حیرانی ، پریشانی ، جھگڑا ، بکھیڑا ، اوازاری ، اوارگی - سرگرم : [ف] ڈاہڈا رُجھیا ہویا - سرگرمی : [ف] رُجھ ، نس بھج ، کم کارا - سرگریبان میں

ڈالنا : [اُ] شرم نال سِر ہیٹھاں کرنا ، سوچاں وچ پے جانا ، فکر وچ ڈُبّا ہونا - **سرگزشت** : [ف] ہڈ بیتی - **سر گنجا کرنا** : [ہ] مارمار کے سِر دے وال آڈا دینے ، چوکھا مارنا ، لُٹ کے کھا جانا - **سرگوشی** : [ف] چُغلی ، پُھس پُھس ، کانا پُھوسی - **سر گھٹنوں میں دینا** : [ہ] گوڈیاں وچ سِر دینا ، فکر وچ ہونا ، شرمندہ ہونا ، سوچیں ڈُبنا ، رنج وچ ہونا - **سر مارنا** : [ہ] سِر مارنا ، سِر ہلانا ، ٹکراں مارنیاں ، کوشش کرنی ، سوچنا ، نہ یا ہاں وچ سِر ہلانا ، مغز کھپانا ، سمجھانا ، ڈھونڈھنا ، متّھے مارنا ، پرتانا ، واپس کرنا - **سرمایہ** : [ف] دولت ، رُپّیا ، پیسا ، مال ، پُونجی ، راس ، مُوڑی - **سر مَڑھنا** : [ہ] سِر مڑھنا ، ذمے لانا ، لانا (دوس ، الزام) - **سر مست** : [ف] حال مست ، متوالا ، نشے وچ چُور - **سر مُنڈاتے ہی اولے پڑے** : [ہ] کسے کم نُوں ہتھ پاندیاں ای نقصان ہویا - **سر مُنڈا ، مُونڈا** : [ص] گھونا ، مونا ، ٹِنڈ والا ، گھونا مونا ، سِر مُنّیا ، روڈا ، روڈ بھوڈ - **سر مُنڈانا** : [اُ] سِر مُنانا ، گھون کرانا ، سر تے اُسترا پھرانا ، لُٹیا جانا ، روڈا ہو جانا ، دھوکھے نال لٹیا جانا - **سر مُنڈنا** : [اُ] سِر مُننا/مُنیا جانا ، حجامت ہونی ، ٹھگیا جانا - **سرِ مو** : [ف] رُوال کُو ، ذرا کُو - **سر مونڈنا** : [ہ] سِر مُننا ، حجامت کرنی ، مکر فریب نال مال کھانا ، جھنڈ لہانی - **سر میں خاک ڈالنا** : [ہ] سِر سُواہ گھتنی ، سوگ منانا ، ماتم کرنا ، سِر وچ دُھوڑ پانی - **سر میں درد ہونا** : [اُ] سِر پیڑ ہونی ، سِر دُکھنا - **سرنگوں** : [ف] شرمندہ ، لازم ، سر نیواں پان والا - **سرنوشت** : [ف] لیکھ ، بھاگ ، بخت ، قسمت ، نصیبا ، متّھے دا لکھیا - **سرِ نو** : [ف] نویں سِروں ، مُڑ کے ، مُڈھوں - **سر نہ اُٹھانا** : [ہ] سر اُچا نہ کرنا - شرم ، حیا ، کمزوری ، ضعف یا ہور کسے وجہ توں سر نہ چُکنا ، شرم نال پانیو پانی ہونا - **سر نہ اُٹھانے دینا** : [ہ] سِر نہ چُکن دینا ، ذرا وی ڈِھل نہ دینی ، ہِلّن نہ دینا - **سرورق** : [ف] ٹائیٹل ، کتاب دے ناں والا صفحہ - **سروسامان** : [ف] مال اسباب ، نِک سُک ، لوڑ دیاں چیزاں ، بوری بسترا ، ٹِنڈ پُھوہڑی - **سر ہتھیلی پر رکھنا** : [ہ] جان تلی تے رکھنی ، جند وارن لئی تیار رہنا ، بہادری نال مقابلے وچ نکلنا - **سر ہلنا** : [ہ] سر ڈولنا ، سر کنبنا ، بڈھیپے دی نشانی ظاہر ہونی - **سر ہونا** : [ہ] سِر ہونا ، دُوالے ہونا -

● **سُر** : [ہ] سُر ، راگ ، ہیک -

● **سَرا** : [ف] گھر ، سَراں -

● **سِرا** : [ہ] کنڈھا ، کِنارا ، نُکّر ، مُڈھ ، اخیر -

● **سَراپا** : [ف] سر و پا -

● **سِراج** : [ع] دیوا ، بتی -

● **سراسری** : [اُ] چھیتی ، کاہل نال ، وِہٹی دا اِک گہنا -

● **سُراغ** : [ف] کھوج ، کُھرا ، پَیر ، پَیڑ ، گویڑ - **سراغ رساں** : [ف] کھوجی ، سُوہا ، سُوہ کڈھن والا - **سُراغ رسانی** : [ف] کھوج کڈھنا ،

کھُورا لبھنا ، سُوہ لانی ، بھیت پانا ، جسوسی ۔ **سراغ لگانا :** [اُ] کھُورا نپنا ، کھوج کڈھنا ، کھوج پٹنا ، گویڑنا ، گویڑ لانا ۔

● **سَراہنا :** [ہ] سلاہنا ، وڈیانا ، وڈیائی جتانی ، چنگا آکھنا ، گُن گاؤنے ۔

● **سَرائے :** [ف] سَراں ۔

● **سَرایت :** [ع] رچنّا ، پوہنا ۔

● **سَرپٹ :** [اُ] دُڑک ، کڑبڑاوا ، چوکھی ترکھتی دوڑ ۔ **سر پٹ ڈوڑانا :** [ہ] تیز نسانا ، تکھّا نسانا ، سرپٹ چھڈنا ، واگاں ڈھلیاں چھڈ دینیاں ۔

● **سَرپوش :** [ف] چپنی چھوہنی ، ڈھکنا ، چپّن ۔

● **سُرت :** [ہ] ہوش ، سُدھ بُدھ ، خیال ، خبر ، یاد ، سُرت ، سار ۔

● **سَرحد :** [ف] حد ، بنّا ، کنارا ، حد بنا ۔

● **سُرخ :** [ف] رتّا ، لال ۔ **سُرخی :** [ف] لالی ۔ **سُرخی مائل :** [ف] لال جِہا ، رتّا جِہا ، لالی دی بھے ماردا ۔ **سُرخی مائل سیاہ :** [اُ] لاکھا ۔

● **سَرد :** [ف] ٹھنڈا ، ڈِھیا ، بے جان ، کمزور ، بے مزہ ، پِھکّا ، بے رونقا ۔ **سرد بازاری** [ف] کاروبار مٹھّا پے جانا ۔ **سرد گرم جھیلنا :** [اُ] ہنڈھنا ورتنا ، اوکھ سوکھ جھلنا ۔ **سردی :** [ف] ٹھنڈی ، سیال ، پالا ، سیالا ، ٹھنڈا سماں ، کامبا ، سی ۔ **سردی پڑنا :** [اُ] پالا پینا ۔ **سردی سے کانپنا :** [اُ] ٹھروں ٹھروں کرنا ، ٹھر ٹھر کرنا ، سی سی کرنا ، پالے نال کمبنا ۔ **سردی سے مرنا :** [اُ] پالے مرنا ، ٹھنڈ کھانی ، ٹھر مرنا ۔

● **سردار :** [ف] مُہری ، آگو ، سردار ، حاکم ۔ **سرداری :** [ف] افسری ، چودھرا ، چودھریت ، چوہدر ، سرداری ، چدھرمتّا ۔

● **سرسرانا :** [ہ] رڑھنا ، سرسر کرنا ، سُرلانا ، سُرکنا ۔

● **سرسراہٹ :** [ہ] سرلاٹ ، سرل سرل ، سرر سرر ، سرک سرک ، سُر سُر ۔

● **سُرسُری :** [ہ] سُسری ۔

● **سَرسَری :** [اُ] چلاواں ، معمولی ، اوپری نظر نال ۔

● **سَرسُوں :** [ہ] سَرھوں ۔ **سرسوں پھولنا :** [ہ] سرھوں پھلنی ۔ **سرسوں جمانا :** [ہ] سرھوں اُگانی / جمانی ۔ **سرسوں کا تیل :** [اُ] کَوڑا تیل ، سرھوں دا تیل ۔

● **سَرشت :** [ف] وادی ، خو ، خصلت ، جاندرو دی عادت ، سُبھا ۔ **سرشت میں ہونا :** [اُ] گُڑھتی وچ پیا ہونا ۔

● **سَرشتہ :** [ف] گُنھیا ہویا ، گُنھواں ، گُدھتّا ۔

● **سِرشک :** [ف] اتھرو ، ہنجُو ، اتھر ، انسو ۔

● **سُرعت :** [ع] کاہل ، چھیتی ، جلدی ، پُھرتی ، تیزی ، سوڑ ، ادم ۔

● **سَرکانا :** [ہ] سرکاونا ، سرکن دینا ، لامبھے کرنا ، کھچنا ، سرکانا ، ڈھلکانا ، لکانا ، کھسکانا ۔ **سرکنا :** [ہ] کھسکنا ، لکنا ، ہلنّا ۔

● سَرکردہ : [ف] سرکڈھواں، وَڈّا، مُہری، چونواں۔

● سَرکش : [ف] آکڑیا ہویا، مغرور۔ سَرکش ہونا : [اُ] وِہرنا، بِلٹنا، وڈا بننا، آکڑنا۔ سرکشی : [ف] غرور۔

● سَرکل : [انگ] گھیرا، دُوالا، دُارا، سنگت۔

● سَرکنڈا : [ہ] کانّا، سرکڑا، نڑ۔

● سَرما : [ف] سِیال، سِی، سِیالا، ککّر، ٹھنڈ۔

● سُرمہ : [ف] سُرمہ۔ سُرمگین : [ف] سُرمیلا، سُرمے ونّا، سرمے رنگا، کجّل بھنی اکھ۔ سرمہ لگانا : [ہ] سرمہ پانا، سرمہ لانا۔

● سَرنا : [ہ] پُجنا، کُنگھنا، سَرنا۔

● سَرنِگوں : [ف] سِر جُھکیا، نِموجھانا، سوچیں ڈُبّا۔

● سَروتا : [ہ] سرونتا۔

● سِرہانا : [ہ] سرھانا، سرہاندی۔

● سِری : [ہ] سری، مُنڈی۔ سری پائے : [ہ] سری پاوے، کھروڑے تے سریاں۔

● سَرے چڑھنا : [اُ] توڑ چڑھنا، نِبڑنا۔ سرے سے : [ہ] مُڈھوں، مُولُوں، سِریوں، شروع توں، دُھروں، اُکا مُکا، بالکل۔

● سَریع : [ع] تِکّھا، تیرکتّھا، کاہلا، سَوڑا۔

● سُرین : [ف] چِتّڑ، پُٹھا، بُنڈ، ڈُھوہی، پِٹھ۔

● سَڑا [ہ] : سڑیا، ترکّیا، بلیا، لُوسیا، بُسیا۔ سڑا گلا : [ہ] گلیا سڑیا، بُسّیا ترکیا۔ سڑاند (سڑاھند) : [ہ] سڑیاہن، بدبو، ہمک۔ سڑنا : [ہ] سڑنا، بلنا، لُوسنا، گلنا، بُسنا۔ سَڑیل : [ہ] سَڑیَل، سڑُو۔

● سڑاک سے : [ہ] چھیتی نال۔

● سَڑپ گیا : [ہ] کھا پی گیا، ڈپّھ گیا۔

● سڑپا لگانا (مارنا) : [ہ] سُرک جانا، ڈیک لانی۔

● سُڑکنا : [ہ] سُڑکنا، داڑھنا۔

● سِساند : [ہ] سڑیاہن، مچھیاہن، آچھاہن، بو، بدبو۔

● سُست : [ف] جِلّھا، جِلھڑ، دلّدری، ڈھلّا، مَٹّھا، دِھیا، آلسی، کمکوس۔ سُست رفتار : [ف] مَٹّھا، جِلّھا، جُوں ٹورا، ہولی ہولی ٹُرن والا۔ سُستی : [ف] ڈِھل مَٹھ، دلّدر، کمکوسی، آہلک، آلس۔

● سَستا : [ہ] سستا، سَولا، تھوڑے مُل دا۔ سستا سماں : [ہ] سَست سماں، سستا زمانہ۔ سَستا مال : [ہ] سُولیّاں شیواں، تھوڑ مُلیاں چیزاں۔ سستے چُھوٹنا : [ہ] چھیتی خلاصی ہونی، تھوڑے خرچ نال کم سر جانا۔

● سَستانا : [ہ] ساہ لینا، ارام کرنا، تھکیواں لاہنا۔

● **سُسر** : [ہ] سوہرا ۔ **سُسرال** : [ہ] سورھیج ، سوہرا گھر ، سوہرے ، ساہور ، ساہورے ۔

● **سِسکاری بھرنا** : [ہ] ڈسکورا بھرنا ، ڈُسکنا ، سی سی کرنا ۔

● **سِسکانا** : [ہ] ترسانا ، سہکانا ۔

● **سِسکنا** : [ہ] کوئی ساہ ہونا ، جان نکلنی ، ٹھسکنا ، ڈسکُوں ڈسکُوں کرنا ، ڈسکورے لینا ، ڈُسکنا لانا ۔ **سسک سسک کر دم نکلنا** : [اُ] سہک سہک کے مرنا ، بڑی اوکھی جان نکلنی ۔ **سِسکی** : [ہ] ڈسکارا ، بُسک ، ڈسکورا ، ہڈکورا ، بُسبُسی ، ہَوکا ۔ **سِسکیاں بھرنا** : [ہ] ہٹکورے لینے ، ڈسکورے لینے ۔

● **سَطحی** : [ع] اِویں کِویں ، اَجایا ، اتّھرا ، اِہاکہا ، اُتلا ، اُپرالا ۔

● **سَطَر** : [ع] لنگ ، لیک ، پال ، سطر ، لکیر ۔

● **سَعادت** : [ع] نیک بختی ، بھلیائی ، نیکی ، وڈیائی ، سبھاگ ۔ **سعادت مند** : [ف] فرماں بردار ، خدمتی ، نیک بخت ، آکھا مَنّن والا ، آگیاکار ۔ **سعادت مندی** : [ف] فرماں برداری ، نیک بختی ، تابعداری ، آگیا کاری ۔

● **سَعی** : [ع] کوشش ، جَتن ، نَس بَھج ، ٹِل ۔

● **سِفال** : [ع] ٹھیکرا ، مٹی دا بھانڈا ۔

● **سفر** : [ع] سفر ، پَینڈا ، پَندھ ، مسافری ، کُوچ ۔ **سفر اختیار کرنا** : [اُ] پاندھی ہونا ، پندھ کرنا ، مسافری پَینی ۔

● **سُفل** : [ع] پھوک ، چھلڑ ، رہند کھُوہند ۔

● **سِفلگی** : [ف] ہوچھ پُنا ، شُہد پُنا ۔ **سِفلہ** : [ف] ہوچھا ، کمینا ، گھٹیا ۔ **سِفلہ پن** : [اُ] کمین پُنا ، ہوچھ پُنا ، شُہد پُنا ۔ **سِفلی** : [ف] کمینا ، نگونا ، شُہدا ، گھٹیا ، نیچ ۔

● **سفوف** : [ع] پیٹھی کُٹی ہوئی دوا ، چُورن ، پھکّی ، دُھوڑا ۔

● **سَفیہ** : [ع] پاگل ، سُدائی ، جھلّا ۔

● **سَفینہ** : [ع] بیڑی ، کشتی ، بیڑا ۔

● **سَفید** : [ف] چِٹّا ، بگّا ، گورا ، دھولا ۔ **سفید پوش** : [ف] چِٹ کپڑیا ۔ **سفید ریش** : [ف] دھول داڑھا ، چِٹ داڑھیا ۔

● **سَقّا** : [اُ] ماشکی ، بہشتی ۔

● **سقاوہ** : [ہ] سکاوہ ۔

● **سُقم** : [ع] عیب ، خرابی ، خامی ، کسر ، نقص ۔ **سُقم نکالنا** : [اُ] عیب دسنا ، خامی کڈھنی ، نقص کڈھنا ، نکتے چینی کرنی ۔

● **سُکڑا** : [ہ] سَوڑا ، تنگ ، بھیڑا ، سُنگڑیا ہویا ، جھرڑیاں والا ، سُکا ہویا ۔ **سُکڑ جانا** :

[ہ] سُنگڑ جانا ، کُنگڑنا ۔ **سُکڑنا** : [ہ] سُنگڑنا ، گھٹنا ، کُنگڑنا ، گُچھّا مُچھّا ہونا ، سَوڑا ہونا ، گچھومچھو ہونا ۔ **سِکوڑنا** : [ہ] سُنگڑانا ، کُنگڑنا ، کٹھا کرنا ، گُچھا مُچھا کرنا ، سنگوڑنا ، ہتھ پَیر سمیٹنا ۔ **سُکیڑنا** : [ہ] کُنگوڑنا ۔

● **سِکنا** : [ہ] سیکیا جانا ، مُرکنا ہو جانا ، بُھجنا ، تپ جانا ۔

● **سِکنجبین** : [ف] سکنجوی ۔

● **سُکُوت** : [ع] چُپ چاں ، چُپ ، خموشی ۔

● **سُکون** : [ع] ارام ، امن ، چین ، ٹھہرا ، ٹکا ۔

● **سکُونت** : [ع] وَسوں ، رہَیش ،

● **سُکھ** : [ہ] سُکّھ ، سُکھل ۔ **سُکھ پانا** : [ہ] سُکھ لینا ، سُکھیں وسنا ۔ **سُکھی** : [ہ] سُکھی ، سُکھ وسدا ، سُکھالا ، سُکھ ماندا ، چنگا سَوکھا ، سَوکھا ۔ **سُکھی رہو** : [ہ] سُکھیں وسو ، جوانیاں مانو ، ہسو وسو ۔

● **سِکھانا (سکھلانا)** : [ہ] (۱) سِکھانا ، سخاناں ، سِچ دَسنا ۔ (۲) چُک دینی ۔

● **سُکھانا** : [ہ] سُکانا ، سُکنے پانا ، دُھپے پانا ۔

● **سگا** : [ہ] سکا ۔ **سگا بھائی** : [ہ] سکا بھرا ۔ **سگی** : [ہ] سکی ، اصلی ، ماں پِیُو جائی ۔

● **سگائی** : [ہ] کُڑمائی ، ساک ، ناطہ ، منگنی ، منگیوا ۔ **سگائی کرنا** : [ہ] منگنا ، منگنی/ منگیوا/ کُڑمائی کرنی ۔ **سگائی ہونا** : [ا] منگنی ہونی ، منگیا جانا ، کُڑمائی ہونی ۔

● **سُگند (سُگندھ)** : [ہ] خُشبو ، مہک ، لپٹ ، بو ، مُشک ۔

● **سُگھڑ** : [ہ] سُچجی ، سُگھڑ ۔ **سُگھڑاپا** : [ہ] سیانف ، چَج ، سُچج ، عقل ، سیانف ۔ **سُگھڑپن** : [ہ] سُگھڑ پُنا ۔

● **سلاخ** : [ہ] سیخ ، سریا ۔

● **سلامت** : [ع] جیُوندا ، بچیا ہویا ، سلامت ۔ **سلامتی** : [ف] خیر مہر ، خیریت ، سُکھ ساند ۔

● **سُلانا** : [ہ] سُوانا ، سُوالنا ۔

● **سِلانا** : [ہ] سِوانا ، سِوائی کرانی ، تُرپانا ، تُرپائی کرانی ، گنڈھائی کرانی ، گنڈھانا ، ٹانکا لوانا ۔ **سِلائی** : [ہ] سوائی ، تُرپائی ، ٹانکے ، تروپے ۔

● **سلب** : [ع] کھوہا کھاہی ، کھوہ موہ ، لُٹ مار ، کھوہ لینا ۔ **سلب کرنا** : [ا] کھوہ لینا ۔

● **سِل بَٹّا** : [ہ] سِل وَٹّا ۔

● **سُلجھا سُلجھایا** : [ہ] سیانا بیانا ، ہنڈیا ورتیا ہویا ۔ **سلجھانا** : [ہ] سُدھارنا ، سوارنا ، نبیڑنا ، وٹ کھولنے ، ول کڈھنے ، اڑکانے کڈھنے ۔ **سلجھاوا (سلجھاؤ)** : [ہ] سودھ ،

سُدھائی ، ویروا ۔ سُلجھنا : [ہ] سُلجھنا ، سُدھرنا ، ول نکل جانا ، سَوّر جانا ۔

● سَلسلاہٹ : [ہ] کُھرک ، سُرسُر ، سُرلاٹ ۔

● سِلسِلہ : [ع] لنگ پال ، تانتا ، لڑی ، زنجیر ، خاندان ، شجرہ ، واسطہ ۔ سِلسلہ جنبانی : [ف] گل ہِلانی ، ہل جُل ، ہل ہلا ۔ سلسلہ وار : [ہ] لڑی سِر ، وارو وار ، واری سِر ۔

● سَلَف : [ع] پیُو دادے ، وڈیرے ، جدّی ، پہلے زمانے دے لوک ، تائے بابے ۔ سَلف سے : [ا] جدوں پُشتوں ، پیڑھیاں توں ، پہلاں تُوں ، پہلیاں لوکاں توں ۔

● سُلَف : [ا] چیز وَست ۔

● سِلفچی : [ف] چِلمچی ۔

● سُلگانا : [ہ] دُھخانا ، دھکھانا ، اَگ بالنی ۔ سُلگنا : [ہ] دُھخنا ، سڑنا ، دُھوں نکلنا ۔

● سَلّمْنا : [ع] آساں مَن لِتّا ۔

● سِلَوٹ : [ہ] وَٹ ، بَھن ، جُھری ، چون ۔ سِلوٹیں پڑنا : [ہ] وَٹ پینے ، وَدھراں پینیاں ، چُڑمُڑ ہو جانا ۔

● سَلنا : [ہ] سَلّنا ، چھیک کرنا ، وِنّھنا ۔

● سِلنا : [ہ] سیپنا ، سِیتا جانا ، تروپے لگنے ۔

● سَلوک : [ع] ورتارا ، سَلوک ، بھلیائی ۔ سلوک سے پیش آنا : [ا] بھلا ورتنا ، سلوک نال پیش آؤنا ، چنگا ورتنا ۔ سلوک سے رہنا : [ا] رل مِلکے رہنا ۔

● سلوکا : [ہ] پھتُوہی ۔

● سِلّی : [ہ] سِلّڑی ، پتھری ، وٹی ، پٹاس ۔

● سَلیس : [ع] رواں ، سَوکھی ۔

● سلیقہ : [ع] چج ، ڈھب ۔

● سُم : [ہ] کُھر ، کھروڑا ، پاؤڑ ، سُمب ، سُم ۔

● سماجَت : [ع] مِنت ، تَرلا ، خوشامد ، لیوا ساپی ، لولو پوپو ، بینتی ۔ سماجت کرنا : [ا] ہاڑے کڈھنے ، مِنتاں کرنیاں ، ترلے پانے ، واسطے گھتّنے ۔

● سَماعت : [ع] سُنائی ، پیشی ۔ سماعت کرنا [ا] سُننا ، کن لانا ۔ سماعت کے قابل : [ہ] سُنن جوگا ۔

● سَماں : [ہ] سما ، موسم ، رُت ، زمانہ ، وارا ، تماشا ، نظارا ۔ سماں باندھنا : [ہ] سما بنھنا ۔ سماں بندھنا : [ہ] سما بجّھنا ۔

● سمانا : [ہ] سما جانا ، رَچ جانا ، میونا ، وچ آسکنا ، سماونا ، رچنا ۔ سمائی : [ہ] سمائی ، ڈُھکائی ، گُنجیش ، سہار ، حوصلہ ۔

● سَمبندھ : [ہ] کُڑما چاری ، ساکاداری ، میل جول ، ساک ، برادری ۔ سمبندھن : [ہ] کُڑمنی ۔ سمبندھی : [ہ] کُڑم ۔

● سِمت : [ع] پاسا ، دا ، وَل ، کُنوٹ ۔

● **سمٹ آنا** : [ہ] کٹھّا ہونا ، سُنگڑ جانا ، اک تھاں ہونا ۔ سِمٹنا ، (**سمٹ جانا**) : [ہ] سُنگڑ جانا ، سمیٹیا جانا ۔

● **سمجھ** : [ہ] عقل ، فہم ، سیانف ، ہوش ، سُجھ بُجھ ، پچھان ۔ **سمجھ بُوجھ** : [ہ] سمجھ سیان ، سُجھ بُجھ ، سُدھ بُدھ ، عقل ، ہوش ، مَت ، سوجھی ۔ **سمجھ بوجھ کر** : [ہ] جان بُجھ کے ، سوچ سمجھ کے ، دھیان نال ، جاندیاں بُجھدیاں ، ویکھدیاں چاکھدیاں ، نیت نال ۔ **سِمجھ بوجھ لینا** : [ہ] (۱) سمجھ لینا ، حساب کتاب ویکھ لینا ، لیکھا صاف کر لینا ۔ (۲) سِمجھ لینا ۔ **سمجھ پر پتھر پڑیں** : [ہ] ایس سمجھ تے وٹے ، اِہ سمجھ کس کم دی ، عقل دا گھاٹا ، بے سمجھی دیاں ہاراں ۔ **سمجھ دار** : [ہ] سمجھ والا ، سیانا ، ہوش سُرت والا ، عقل والا ، چنگی مندی جاندا ۔ **سمجھ میں آنا** : [ہ] سمجھ لینا ، جان لینا ، خیال وچ آ جانا ، خیالے پینا ، سُجھنا ۔

● **سمجھانا** : [ہ] دسنا ، جِتانا ، مَت دینی ، سمجھا دینا ۔ **سمجھانا بُجھانا** : [ہ] مت دینی ، اُچی نیویں دسنی ، ٹھنڈا کرنا ۔ **سمجھنا** : [ہ] جاننا ، واقف ہونا ، سمجھ جانا ، سِکھنا ، چتار لینا ، ارادہ کر لینا ، من لینا ، قبول کر لینا ، ذہن وچ پا لینا ، ہوشیار ہونا ، سوچ لینا ۔

● **سمجھوتا** : [ہ] سمجھوتا ، مَن مَنوتا ، منوتی ۔ **سمجھے** : [اُ] ویکھیا ؟ خیال وچ آیا ؟ سُرت آئی ؟

● **سَمدھن** : [ہ] کُڑمنی ، سَین ۔ **سَمدھی** : [ہ] کُڑم ۔ **سمدھیانہ** : [اُ] کُڑما چاری ۔

● **سَمْع** : [ع] سُنن دی طاقت ، سُننی ، سُنن والا ۔ **سمع خراشی** : [ف] کَنّ کھانے ، دماغ چٹنا ۔

● **سَمُندر** : [ہ] سَمُندر ۔ **سمندر پار اُتارنا** : [ہ] سمندروں پار کرنا ، کالے پانی گھلنا ۔ **سَمُندری** [ہ] سمندر والا ، سمندری ۔

● **سَمُوچا** : [ہ] سَمُچّا ، پُورا ، سارا ، ثبوتا ۔

● **سَموسا** : [ہ] سَموسّا ۔

● **سمیت** [اُ] سَنتے ، سَنگ ، نال ، کٹھّا ، رلکے ۔

● **سمیٹنا** : [ہ] سمیٹنا ، جوڑنا ، اکٹھا کرنا ، ڈھیر لا دینا ، ڈھگ لانا ، سامبھنا ، سمہالنا ، دولت جمع کرنی ۔

● **سُنّ** : [ہ] حیران ، پریشان ، چُپ چاپ ، ٹھریا ہویا ، جڑ دی جڑ ۔ **سُن ہو کر رہ جانا** : [ہ] گُم سُم ہونا ، ٹھپیا جانا ، سَپ سُنگھ جانا ۔

● **سِن** : [ع] عمر ، عمر دا اندازہ ۔ **سِن بلوغ یا بلوغت یا تمیز** : [ہ] جوانی دی عمر ، چڑھدی جوانی ، جوانی دا وارا ۔ **سِن شعور** : [ہ] سیانی عمر ، نفع نقصان سوچ لین دی عمر ، سمجھداری دا زمانہ ۔

● **سنّاٹا** : [ہ] چُپ چان ، چُپ دی واج ، بھاں بھاں ، سُنج مسان ، خموشی ، نہ بندہ نہ پرندہ ، ہر پاسے چُپ ۔ **سنّاٹا پڑنا** : [ہ] چُپ ورتنی ، خموشی چھا جانی ، سُنجا ہو جانا (کوئی تھاں) ، چِڑی نہ پھڑکنی ۔ **سناٹے میں آنا** : [ہ] ڈر جانا ، سہم جانا ، حیران ہو جانا ، بِٹ بِٹ تکنا ۔

● سُنار : [ہ] سُنیارا ۔

● سُنانا [ہ] سُنانا ، کنّوں کڈھنا ، جھڑکنا ، جھاڑنا ، مَت دینی ۔ **سُنا دینا** : [ہ] دَس دینا ، آکھ دینا ، جِتا دینا ، کنّوں/کنّیں کڈھ دینا ۔ **سُنا سُنایا** : [ہ] سُنی سنائی گل ، دُوجیاں کولوں سُنیا ہویا ۔ **سُنانی** ، **سُناونی** : [ہ] موت دا سُنیہا ، مرنے دا سنہیوڑا ، سناؤنی ۔ **سنائی دینا** : [ہ] کنّیں پَینی ، سُننا ، سُنیا جانا ۔ **سُننا** : [ہ] سُننا ، دھیان دینا ۔ **سننے کے ساتھ** : [ہ] سُندے سار ، اوسے ویلے ، جھٹ پٹ ۔ **سننے میں آنا** : [ہ] سُنن وچ آؤنا ، کنّیں پینا ، خبر ملنی ۔ **سُنو تو سہی** : [ع] سنو تے سہی ، گل تے سنو ، ٹھہرو ، صبر تے کرو ، ساہ وی لو ۔ **سُنی آن سُنی کرنا** : [ہ] سُن کے ٹال دینا ، گل نہ گولنی ۔

● **سنبھالا** : [ہ] تندرستی ، دھیان مرنوں پہلاں بیمار دا سنبھل جانا ۔ **سنبھالا لینا** : [ہ] کُجھ سمبھلنا ۔ **سنبھالنا** : [ہ] سنبھال لینا ، تھمنا ، روکنا ، مدد کرنی ، چُکنا ، سمیٹنا ، تولنا ، گننا ، پُورا کر لینا ۔ **سنبھلنا** : [ہ] سمبھل/سنبھل جانا ، ڈِگنوں بچ جانا ، بیاری گھٹنی ، ٹھہرنا ، بچنا ، خبر دار ہونا ، چال چلن ٹھیک ہونا ، سِدھے راہ تے آ جانا ، ارام کرنا ، مَت لَینی ، ہُشیار ہونا ، تیار ہو جانا ۔

● **سِنچائی** : [ہ] سِپائی ، پَیلی نُو پانی لان دی کار ، سِپائی دی مزدوری ۔

● **سَندان** : [ع] آہرن ۔

● **سُندری** : [ہ] سوہنی ، پیاری ، من موہنی ۔

● **سَندیس/سندیسا**: [ہ] سُناہ ، سُنیہا ، سُنیہڑا ، سنیہوڑا ۔

● **سَنڈا** : [ہ] سَنڈھا ، ساہن ، مہا ۔ **سُنڈا مُسٹنڈا** : [ہ] موٹا ڈٹا ، سَنڈا ، بُرچھا ، ڈسکلا ، چربیا ہویا ، مل بھلوان ۔

● **سنسان** : [ہ] سُنجا ، اُجاڑ ، اُجڑیا ، سُن مسن ۔ **سنسان کرنا** : [ہ] اُجاڑنا ، برباد کر دینا ، سُنج مسان بنا دینا ۔

● **سنسنانا** : [ہ] شُو کرنا ، ساں ساں کرنا ۔

● **سنسناہٹ (سنسنی)** : [ہ] چُپ ، خموشی ، شُوں شاں ، شُکاٹ ، شُوکر ۔

● **سَنکھیا** : [ہ] سَنکھیا ۔

● **سَنگ** : [ف] پتّھر ، وٹّا ۔ **سنگتراش** : [ف] پتّھر گھاڑا ۔ **سنگ ِمیل** : [ف] ِمیل پتھر ، ِمیل نشانی ، نواں تے اُچیرا کم ۔

● **سَنگ** : [ہ] ساتھ ، نال ۔ **سنگ چلنا** : [ہ] نال ٹُرنا ، ساتھ دینا ، ساتھ ِنبھانا ، سنگی بننا ، نال چلنا ۔ **سَنگ چھوڑنا** : [ہ] سنگ ساتھ چھڈنا ، سانجھ توڑنی ، سنگت تیاگنی ، رہت بہتوں بلا کرنا ، کسے توں وَکھ ہو جانا ۔

● **سُن گُن** : [ہ] روائی ، بھیت ، اَڈدی خبر ، کنسو ، بے اعتباری خبر ، کسے دا بھیت جاننا ، راز دی گل اُک چھپ کے سُن لینی ، کیڑ ۔

● **سنوارنا** : [ہ] سُوارنا ، سُدھارنا ، پھبانا ، ٹھیک کرنا ، ِسنگارنا ، سَجانا ، چج نال رکھنا ، ِسدھے راہ تے لیانا ۔ **سنورنا** : [ہ] سَوْرنا ، سُدھ ہونا ، سُدھر جانا ، ٹھیک ہو جانا ، خرادیا جانا ۔

● سُنہرا : [ہ] سونے رنگا ، سِیُونے ونّا ۔

● سو : [ہ] سو ، جیہڑا ، ایس کر کے ، تد ، پئی ۔

● سَو : [ہ] سَو ، سینکڑا ۔ سَو باتیں سنانا : [ہ] سَو گلاں کرنیاں ، گالیاں کڈھنیاں ، مندا بولنا ۔

● سوا : [ہ] سوا ، اک تے پوا ، ثبوتا تے پا ۔

● سواد : [ہ] سواد ، مزہ ، چسکا ، نشان ۔ سواد پڑنا : [ہ] سواد پینا ، چسکا پینا ، گیجھنا ، گیجھ پینی ۔ سوادی : [ہ] سوادلی ، سوادلا ، مزے دار ، چسکے والا ، چٹ پٹا ۔

● سواری : [ہ] چاڑھی ، سواری ۔

● سوال و جواب : [ف] بحث ، بحثا بحثی ۔

● سوانح عمری : [ف] سِر بِیتی ، ہَڈ بِیتی ، مَن ورتی ، سِر ورتی ، مَن کہانی ، جِیونی ۔

● سُوانگ : [ف] سانگ ، نقل ، بہروپ ۔ سوانگ رچانا : [ہ] سانگ بھرنا ، ویس وٹانا ، راس پانی ، ڈراما کھیڈنا ، روپ دھارنا ، بہوروپیا (بھروپیا) بننا ۔ سوانگی ، سوانگیا : [ہ] سانگی ، سانگیا ، نقلیا ، راسداریا ، بھنڈ ، مِراسی ، بُہ-روپیا ۔

● سوت : [ہ] سوما ۔

● سَوت ، سَوتن : [ہ] سَوکن ، دوجی زنانی ، دوجی وُہٹی ۔ سَوتاپا : [ہ] سَوکناں دا ساڑ ، سَوکناں دا وَیر ۔

● سُوت : [ہ] سُوتر ، تند ۔ سوت اٹیرنا : [ہ] سُوتر اٹیرنا ، اٹیرن تے سوتر ولھیٹنا ۔ سُوتی : [ہ] سُوتری ۔ سُوتی کپڑا : [ہ] سُوتری کپڑا ، سُوتر دا کپڑا ۔

● سَوتیلا : [ہ] مَتریرا ، مَتریا ۔

● سُوجن : [ہ] سوج ، ورم ، برھون ۔ سُوجن چڑھنا : [ہ] سُج جانا ، سوج پینی ، ورم ہونا ، برھونیا جانا ۔ سُوجنا : [ہ] ورم ہو جانا ، سُج جانا ، سُج بہنا ، غصے نال مُونہ پُھلا لینا ، رُس بہنا ۔

● سُوجی : [ہ] رَوا ، سُوجی ۔

● سُوجھ : [ہ] سوجھی ، سمجھ ، نظر ، سیانف ۔ سُوجھ بُوجھ : [ہ] سُجھ بُجھ ، فہم ، عقل ، ہوش ، سیانف ، دور اندیشی ، پچھان ۔ سوجھ پڑنا : [ہ] سُجھّ پینا ، سُجھّنا ، تدبیر سلنی ، نظر آؤنا ، خیال آؤنا ۔ سُوجھتا : [ہ] تیاری ، اگیترا ، پربنھ ، بندوبست ۔ سوجھنا : [ہ] سُجھنا ، نظر آؤنا ، خیال آ جانا ، سُجھ جانا ، اَوڑنا ، ذہن وچ آؤنا ۔

● سوچ : [ہ] سوچ ، خیال ، وِچار ، فکر ، اندیشہ ، رنج ، غم ، دو دلی ، "جکّو تکی" ۔ سوچ بچار : [ہ] سوچ سمجھ ، ویکھ بھال ، غور فکر ۔ سوچ پڑنا : [ہ] سوچیں پینا ، فکر لگنی ، خیال پینا ۔ سوچ (سمجھ) کے بولنا : [أ] مُونہ سمبھالکے بولنا ، ویکھ سیان کے گل کرنی ، گال مندے توں ٹھکنا ۔ سوچ میں غرق ہونا : [أ] دلیلیں غرقنا یا پینا ، سوچیں ڈُبنا ، سوچیں پینا ۔ سوچنا : [ہ] غور فکر کرنا ، سمجھنا ، خیال کرنا ، نتیجہ سوچ لینا ، سوچ توں کم لینا ، وچار کرنا ۔

● سُود : [ف] فائدہ ، نفع ، بہتری ، بھلائی ، محنت دا پھل ، بیاج ، سود ۔ سُود بٹّا : [ہ] نفع نقصان ، گھاٹا وادھا ، وہدگھاٹ ، بیاج ۔ سُود خور : [نر] بیاجڑیا ، بیاج کھان والا، سود خورا ۔ سُودمند : [ف] سُلبّھا ، بھلا ، لاہے وندا ، فیدے مند ، نفعے وندا ۔

● سَودا : [نر] سودا پتا ، سامان ، وپار ، چیزاں ، مال ۔ سودا ٹھہرنا : [اُ] مُل مُکتّیا جانا ، سودا پکا ہو جانا ۔ سودا خریدنا ، مول لینا : [اُ] سودا وِہاجنا ، چیز وست مُل لینی ۔ سودا سَلف : [ف] کھان پین دیاں چیزاں ، بزار دیاں شیواں ۔ سودا سلف بیچنا : [ف] چھابڑی ڈھونی/لانی ، چھابڑی وچ سودا وغیرہ ویچ کے گزر کرنی ۔ سودا کرنا : [اُ] بھا کرنا ، وِہاجی وٹی کرنی ۔ سودا لینا : [اُ] کوئی چیز خریدنی ، لوڑ دیاں چیزاں وِہاجنیاں ۔ سودا ہونا : [اُ] لین دین ہونا ، خفت سوار ہونا ، کوئی چیٹک لگنی ، کوئی لگن لگنی ۔ سوداگر : [ف] سُداگر ، ونجارا ، تاجر، تجارتیا ، ونجبی ، وپاری ، وِہاری ، مال ویچن وٹن / وپار کرن والا ۔ سوداگری : [ف] سُداگری ، تجارت ، ونج وپار ۔

● سَودا : [ع] خیال ، دُھن ، اُلیل ، لہر ، لین دین ، سُدا ۔

● سُور : [ہ] اُوندھا ، باہرلا ، بد ، سُور ۔

● سُوراخ : [ف] چھیک ، موری ، مُونہا ، مگھ ، مگھورا ، کُھڈ ، گھرل ۔ سوراخ دار : [اُ] چھیکڑ ، چھیکلا ، مُنگل ، چھیکل ، موریاں والا ، چھیکو چھیک ، چھیک والا ، موری والا ، چوکھیاں موریاں والا ۔ سوراخ کرنا : [اُ] موری کرنی ، وِنھنا ، چھیک پانا ، مَگّھ کرنا ، چھت چھیکنا ۔

● سُورج : [اُ] سورج ۔ سورج چھپنا : [اُ] سورج ڈُبنا ، سورج لہہ جانا ۔ سورج ڈوبنا : [اُ] سورج ڈُبنا ، شاماں پینیاں ، دن مُک جانا ۔ سورج گرہن، گہن : [ہ] سورج نُوں گرہن لگنا ۔ سورج نکلنا : [اُ] دن چڑھنا ، سورج اُبھرنا ، دُھپ نکلنی ۔

● سَوغات : [ف] اَنمُلی چیز ، ڈھویا ، سُغات ۔

● سُوقیانہ : [ف] بزاری ، گھٹیا ، گندا ۔

● سوکھنا ، سُوکھ جانا : [ہ] سُک جانا ، لِسّا ہو جانا ، ماڑا ہونا ، خشک ہونا ۔ سُوکھ کر کانٹا ہو جانا : [اُ] سُک کے تِیلا ہو جانا ، سُک کے ڈھینگر بن جانا ، چوکھا کمزور تے پتلا ہو جانا ، بڑا لِسّا ہو جانا ۔ سُوکھ کر کانٹا ہونا : [اُ] کھنگھر لگ جانا ، بہت ماڑا ہو جانا ، ہڈیاں نکل آؤنیاں ، سُک کے کنڈا ہو جانا ، توری وانگ پنجرا ہونا ، سُک انک ہونا ۔ سُوکھا : [ہ] سُکا ، خشک ، سُکڑو ، لِسّا ، ماڑا ، رُکھا ، پھکا ، اَوڑ ، خشک سالی ، روڑا ، سُکا ، تماکو ، بھنگ ، بالاں دی اک بیماری ۔ سُوکھا پڑنا : [ہ] سوکا پینا ، روڑا لگنا ، اَوڑ لگنی ، مینہ نہ وسنا ۔

● سُوکھنا : [ہ] سُکنا ، خشک ہونا ، لِسّا ہونا ، ماڑا ہو جانا ، گھٹنا ، دُھپ وچ جانا ، تری یا گِل گھٹ جانی ، آٹھر جانا ، چوکھا اُڈیکنا ۔

● سوگ : [ف] سوگ ، ماتم ، سیاپا ، مرن والے دا غم ۔ سوگ کرنا ، منانا : [ہ] ماتم کرنا ، پھوہڑی پانی ، پھوہڑی تے بہنا ،

سوگ منانا ، موت دیاں رسماں کرنیاں ۔ **سوگ منانا** : [ہ] پُھوڑی پاؤنی ۔

● **سُول** : [ہ] سُول ، وڈا کنڈا ، ڈھڈ دی پِیڑ ۔

● **سولہ (سولا)** : [ہ] سولاں ۔

● **سُولی** : [أ] سُولی ، ڈاہڈا دُکھ ، ڈاہڈی تکلیف ۔ **سُولی پر جان ہونا** : [أ] سُولی اُتے ٹنگیا ہونا ، بہت دُکھ وچ ہونا ، کیڑکی دے مونہ آؤنا ، ڈاہڈے عذاب وچ ہونا ، بڑی مصیبت وچ ہونا ۔ **سُولی (پر) چڑھانا** : [أ] سُولی چاڑھنا ، موت دی سزا دینی ، بڑا دُکھ دینا ۔ **سُولی پر کھینچنا** : [أ] سولی اُتے ٹنگنا ، پھاہے دینا ، پھانسی دینی ۔

● **سونا** : [ہ] سَونا ، نیندر لینی ، ارام کرنا ، ہم بستری کرنی ، مر جانا ۔ **سونا حرام کرنا** : [أ] نیندر حرام کرنی ، کوئی غم پال لینا ، کوئی اوکھا کم شروع کر لینا ، بے ارام ہونا ۔ **سونے پر سہاگا** [ہ] سونے اُتے سُہاگا ، چنگے اُتے ودھیرے چنگا ، شان ودھاؤ ، ودھیا ۔

● **سُونا** : [ہ] سُنجا ، اُجاڑ ، ویران ، خالی ، لگی تھاں ۔

● **سَونپنا** : [ہ] حوالے کرنا ، سپرد کرنا ، حفاظت لئی دینا ، امانت رکھنی ، مردے نُو کجھ چر لئی کِتے دفن کرنا ۔

● **سونٹا** : [ہ] ڈنڈا ، سوٹا ، ڈنگوری ، نکی ڈانگ ۔

● **سُونٹھ** : [ہ] سُنڈھ ۔

● **سُونڈ** : [ہ] سُنڈھ ۔

● **سُونگھنا** : سنگھنا ۔

● **سوہان روح** : [ف] جان دا کَسّو ، ہک دا ساڑ ، وڈا دُکھ ۔

● **سُوئی** : [ہ] سُوئی ۔

● **سِویّاں** : [ہ] سینویاں ، سُوجی میدے دیاں سینگنیاں ۔

● **سَویرا** : [ہ] سویل ، سویلا ، تڑکا ، دھمی ، مونہ انھیرا ، نور پِیر دا ویلا ۔ **سویرا ہونا** : [ہ] پَوہ پُھٹنی ، تڑکا ہونا ، دن چڑھنا ، سدھراں تے پانی پے جانا ۔ **سویرے** : [ہ] سویلے ، تڑکے ، دن چڑھے ، نور پِیر ویلے ، تڑکے تڑکے ۔

● **سَہارا** : [ہ] آسرا ، سہارا ، ٹیک ، مدد ، اُمید ۔ **سہارا پانا** : [أ] آسرا مِلنا ، سہارا لبھنا ، مدد مِلنی ۔ **سہارا ٹوٹنا** : [ہ] سہارا ٹُٹنا ، آس ٹُٹنی ۔ **سہارا دینا** : [ہ] بانہہ پھڑنی ، بھار ونڈنا ، مدد کرنی ، تسلی دینی ، حوصلہ ودھانا ۔ **سہارا ڈھونڈھنا** : [ہ] سہارا لبھنا ، آسرا بھالنا ، مدد چاہنی ۔ **سہارا لینا** : [ہ] سہارا لینا ، پناہ لینی ، کسے شے دا آسرا لینا ۔ **سہارنا** : [ہ] سہارنا ، جھلنا ، سہنا ، برداشت کرنا ، ٹیک دینی ۔

● **سُہاگ** : [ہ] سُہاگ ، خوشی ، لاڈ پیار ، ویاہ دے گیت ، گہنے کپڑے ۔ **سہاگ اُترنا** : [ہ] خَوند مر جانا ، رنڈیاں ہو جانا ، نتھ چُوڑیاں لاہ دینیاں ۔ **سہاگ بھری** : [ہ] سہاگن ، سہاگ والی ، رنگیں وسدی ۔ **سہاگن** : [ہ] سہاگن ، کونت وال ، وسدی رسدی زنانی ۔

● **سُہاگا** : [ہ] سہاگا ۔

● **سُہانا** : [ہ] چنگا لگن والا ، من بھاؤندا ، سوہنا ۔

● **سِہ پہر** : [ہ] لوڈھا ویلا ، تیجا پہر ، ڈیگر ویلا ۔

● **سَہج** : [ہ] سَوکھا ، اسان ، سُکھالا ، سہارے نال ۔ **سہج سے** : [ہ] سہجے ، سہج نال ، اسانی نال ، ہَولی ، مِلکڑے ۔

● **سِہرا** : [ہ] سِہرا ۔ **سِہرا باندھنا** : [ہ] سِہرا بنّھنا ، لاڑا بننا ، سِہرا لانا ۔

● **سہلانا** : [ہ] ہَولی ہَولی جھسنا ، مالش کرنی ، خوشامد کرنی ، تھپو کرنا ، پِنڈے تے پولا پولا ہتھ پھیرنا ۔

● **سَہم** : [ف] ڈر ، بھَو ، سَہم ، خوف ، ہیبت ۔ **سہم جانا** : [ہ] سہمنا ، ڈر جانا ، چھیہہ جانا ، رعب تھلے آ جانا ۔

● **سَہنا** : [ہ] جرنا ، برداشت کرنا ، جھلّنا ، سہارنا ، جالنا ، سہ جانا ۔

● **سَہواً** : [ع] بُھل بُھلیکھے ، بُھلے چُکے ، ارادے بِنا ، آپے آپ ۔

● **سہولت** : [ع] اسانی ، سَوکھ ، سُکھل ، نرمیش ۔

● **سہی** : [ہ] ہووے گا ، مَن لیا ، ڈِٹھی جائے گی ۔

● **سہیلی** : [ہ] بانن ، اِکو جیڈی ، گُوڑھ پیار والی ، سدا دی ساتھن ، نال کھیڈی ہوئی ۔

● **سے** : [ہ] کنوں ، تُوں ، تِھیں ، کولوں ، تھوں ، سیتی ، نالوں ۔

● **سیّاح** : [ع] سَیر کرن والا ، سَیلانی ، مُلکو مُلک پھرن والا ۔ **سیّاحت** : [ع] سَیل سفر ، مسافری ۔ **سیّاحی** : [ا] مسافری ، سیر سفر ، تھاں تھاں ویھندیاں پھرنا ۔

● **سَیادت** : [ع] سرداری ، آگو ہُنی ، بادشاہی ، آگوائی ۔

● **سِیاست** : [ع] سیاست ، راج کار ، دیس پربندھ ، ملک دی راکھی ، ڈھب ، چج ، راج ڈھنگ ، رعب داب ، دابہ ، مکاری ، سزا ، ول چھل ۔ **سیاست دان** : [ف] آگو ، سیاستیا ، سیاستی ، ڈھنگی ، راج گُنی ۔

● **سیانا** : [ہ] سیانا بیانا ، سمجھ والا ، ہشیار ، چالاک ، مطلبی ، عامِل ، حکیم ، ڈاکٹر ۔

● **سِیاہ** : [ف] کالا ، کُھوٹھا ، کھوٹا ، گُناہی ، بُریار ، بدکار ، بد ، منحوس ، شُوم ۔ **سیاہ باطن** : [ف] بدباطن ، دل دا کالا ، کھوٹا ، مکار ، بُریار ، دھوکھے باز ، منافق ، کُھوٹھا ، گُھوآں ۔ **سیاہ بخت** : [ف] بدنصیب ، بھیڑی قسمت والا ، کم بخت ، نِکرماں ۔ **سیاہ پوش** : [ف] کالے لباس والا ، ماتمی ویس والا ، سوگی ۔ **سیاہ چشم** : [ف] کال اکھیّا ، بھور اکھیّا ۔ **سیاہ دل** : [ف] کال دِلا ، کھوٹا ، ظالم ، بے رحم ، بے ترس ۔ **سیاہ رُو** : [ف] کلمُونہا ، بے پتا ، بے شرم ، بدنام ، بے عزت ۔ **سیاہ سفید کرنا** : [ا] جو چاہنا سو کرنا ، چنگے مندے دا اختیار ہونا ۔ **سیاہ کار** : [ف] بدکار ، پاپی ، کھوٹا ، گُناہی ، بُریار ، عیبی ، بد ۔ **سیاہ ہونا** :

[أ] کالا ہونا ، بہت لکھیا جانا ، بدباطن ہونا ۔
سیاہی : [ف] کالک ، سیاہی ، کالا رنگ ، کجّل ، دھبّا ۔

● سیپ : [ف] سپ ، سپّی ۔

● سیٹھ : [ہ] سیٹھ ، ساہوکار ، امیر ، دھنتر ، وڈا دھنی ۔

● سیٹھا : [ہ] پھکّا ، بے سودا ، الُونا ، بکبکا ۔

● سیج : [ہ] وچھَوْنا ، منجی ، پلنگ ۔ **سیج بچھانا** : [ہ] سیج وچھانی ، بسترہ کرنا ، سیج سجانی ۔ **سیج سجانا** : [ہ] سیج وچھانی ، سیج تے پھُل دھرنے ، سیج نُو پھُلاں نال سجانا ۔

● سینچنا : [ہ] پانی لانا ، پیلی نو پانی دینا ۔

● سیخ : [ف] سیخ ۔

● سیدھ : [ہ] سدھ ، سیدھ ، سدھیائی ۔ **سیدھ باندھنا** : [ہ] سیدھ بنّھنی ، نشانہ لینا ، نشانہ ٹھیک کرنا ۔ **سیدھ میں** [ہ] سیدھ وچ ، سدھا ، نشانے اُتے ، اِک لیک وچ ، سامنے ۔

● سیدھا [ہ] سِدّھا ، صاف ، سچّا ، کَھرا ، بھولا بھالا ، دل دا سُچا ۔ **سیدھا آنا** : [ہ] سدھا آؤنا ، سامنیوں آؤنا ، مقابلے تے آؤنا ، مارن لئی تیار ہو جانا ۔ **سیدھا بنانا ، کرنا** : [ہ] سدھے راہ تے پانا ، ادب سکھانا ، ٹھیک کرنا ، ڈنگ کڈھنا ، کنّ کھچنے ، سزا دینی ، راہے پا دینا ۔ **سیدھا بننا** : [ہ] سدّھا ہونا ، نیک ہونا ، سدھ ہو جانا ، کان نکل جانا ، سدھے راہے پینا ۔ **سیدھا جواب** : [ہ] سدّھا جواب ، صاف جواب ، کھرا جواب ۔

سیدھا راستہ : [ہ] سدھا راہ ، سوکھا طریقہ ، ٹھیک ڈھب ۔ **سیدھا سا** : [ہ] سدّھا جِہا ، بھولا بھالا ، غریب جِہا ، ایمان دار ، سدھ پدھرا ۔ **سیدھا سادہ/سادھا** : [ہ] سدّھ پدھرا ، ساد مُرادا ، بھولا بھالا ، دل چھل نہ جانن والا ، ایمان دار ۔ **سیدھے منہ بات نہ کرنا** : [ہ] سدّھے مونہ گل نہ کرنی ، ہنکاریا رہنا ، پرواہ نہ کرنی ، رُکھا ہو کے ملنا ۔ **سیدھی طرح** : [أ] سدھی طرح ، ہولی جِہی ، نرمی نال ، ڈھنگ سِر ، شرافت نال/چج سِر ، تمیز نال ۔ **سیدھی نظر رکھنا** : [ہ] نظر سولّی رکھنی ، مہربانی دی اکھ نال ویکھنا ، مہربانی کردیاں رہنا ۔

● سیر : [ہ] سیر ، سولاں چھٹاکاں ، چار پا ۔

● سیر : [ہ] رجیا ہویا ، بے پرواہ ، جِہنے رج کے کھاہدا ہووے ۔ **سیر ہونا** : [أ] ڈھڈ بھر کے کھانا ، ڈھڈ بھرنا ، بیزار ہو جانا ، اوازار ہونا ، جی کھٹّا ہو جانا ، بے پرواہ ہونا ۔

● سَیر : [ع] سیر ، سفر ، ٹُرنا پھرنا ، تماشا ، نظارہ ۔ **سیر دیکھنا** : [ہ] تماشا ویکھنا ، مزہ لینا ، موج میلا کرنا ۔ **سیر سپاٹا** : [ہ] سیل سپاٹا ، پھیرا ٹورا ، آیویں پھرنا ٹُرنا وا پھکنی ۔ **سیرگاہ** : [ہ] سیر تفریح دی تھاں ، تماشے دی تھاں ۔

● سیروا : [ہ] سیرو۔

● سیڑھی : [ہ] پوڑی ، پڑسانگی ، درجہ ، ذریعہ ، وسیلہ ۔

● سیکریٹری : [انگ] سکتّر ۔

● سیکڑا : [ہ] سے ، سیکڑا ، سو۔

● سیکنڈ : [انگ] سکینٹ ۔

● سیکھنا : [ہ] سکھنا ، پڑھنا ، تجربہ حاصل کرنا ، سبق لینا ، کسّن کرنے ۔

● سیل : [ہ] سلتّھ ، گل ، سیم ، سلابہ ۔

● سیلاب : [ف] روڑھ ، چھل ، کانگ ، ہڑھ ۔ سیلاب آنا : [ا] کانگ آ جانی ، دریا بھر کے اُچھلنا ، ہڑھ آ جانا ، پانی دا طوفان آ جانا ۔ سیلابی : [ف] ہڑ ، کانگ ، طوفان ۔

● سیلانی : [ف] سیلی پٹھّا ، پھردا ٹُردا ، موجی ۔

● سینا : [ہ] سیؤنا ، سینا ، تروپا لانا ، ٹانکے مارنے ، سلائی کرنی ۔ سینا پرونا : [ہ] سیؤنا پرونا ، سوئی سلائی کرنی ، کپڑے سیونے ۔

● سینتالیس : [ہ] سنتالی ۔

● سینتیس : [ہ] سینتی ۔

● سینچنا : [ہ] پانی لانا ، پیلی بوٹیاں نُو پانی دینا ، پیائی کرنی ۔

● سیندور : [ہ] سندھور ۔

● سیندھ : [ہ] سنّھ ۔ سیندھ لگانا : [ہ] سنّھ لانی ، سنّھ مارنی ۔

● سینک : [ہ] سیک ، تا ، گرمائی ۔ سینک کرنا : [ہ] سیکنا ، سیک کرنا ، ٹکور کرنی ، سیک دینا ۔ سینکنا : [ہ] ٹکور کرنی ، تتّے پانی دا تریڑا دینا ، اگ تے سیکنا ، تانا ، تپانا ، روٹیاں پکانیاں ، اگ تے بھننا ، لال کرنا ۔

● سینگ : [ہ] سنگ ۔ سینگ سمانا : [ہ] سنگ سمانے ، تھاں لبّھنا ، سمائی ہونی ، پناہ ملنی ، آسرا مل جانا ، گزر ہونی ۔ سینگ کٹا کے بچھڑوں میں شامل ہونا : [اکھ] وڈّا ہو کے منڈیاں وچ بہنا ، منڈیاں والے شوق رکھنے ۔ سینگ مارنا : [ہ] سنگ مارنے ، ڈنگر دا ٹکراں مارنیاں ، سنگاں تے چُک لینا ۔

● سیون : [ہ] سیون ، سیتی ہوئی تھاں ، گانڈھا ، تروپا ۔

● سینہ : [ف] ہک ، چھاتی ، سینہ ، ڈھڈ تے دھؤن وچکار دھڑ دا سامنا حصہ ۔ سینہ اُبھار (نکال) کر چلنا : [ا] ہک کڈھ کے ٹُرنا ، آکڑ آکڑ کے ٹُرنا ، آکڑ وکھانی ۔ سینہ پیٹنا : [ا] پٹنا ، پٹی لانی ، سیاپا کرنا ، ماتم کرنا ۔ سینہ پھٹنا : [ا] ہک پاٹنی ، برداشت نہ کر سکنا ، ڈاہڈا صدمہ ہونا ۔ سینہ چاک ہونا : [ا] چھاتی پاٹنی ، وڈا سلّ ہونا ، صدمے نال دل ونّھیا جانا ۔ سینہ زور : [ف] زوراور ، زبردست ، سختا ، ڈاہڈا ، ظالم ، نافرمان ، آپ مُہارا ۔ سینہ زوری : [ف] دھکا ، ودھیکی ، زورو زوری ، زبردستی ، ہک زوری ۔ سینہ سپر : [ف] ٹھلھو ، مقابلے دا ، ہک تان کے ٹاکرا چان والا ، ونگارو ، ہک ڈاہُو ، وریام ، میدان دا مرد ۔ سینہ سپر ہونا : [ا] مقابلے وچ ہک ڈاہ کے کھلونا ، ڈٹ جانا ۔ سینہ صاف : [ف] دل دا کھرا ، بیبا ، سدّھڑ ، بھلا مانس ، ایمان والا ، بھلا مُبھلا ، نیت دا صاف ، بے کپٹا ۔ سینہ کوبی : [ا] پٹّا کُٹّی ، سیاپا ، ماتم ۔ سینہ کُوٹنا : [ا] رونا پٹّنا ، سیاپا کرنا ، ماتم کرنا ۔ سینے پر پتّھر رکھنا : [ا] سینے تے پتّھر رکھ لینا ، ڈاہڈا دکھ سہنا ، چوکھا غم سہ جانا ۔ سینے پر ہاتھ دھرنا : [ا] ہک تے ہتھ دھرنا ، دل نُو تسلی دینی ۔ سینے سے لگانا : [ا] ہک نال لانا ، کلیجے لانا ، پیار کرنا ، جپّھی پا لینی ۔

ش

● شاباش : [أ] شاوا ، شاوا اے ، اشکے ، بلّے - شاباش دینا : [أ] شاوا شاوا کرنا -

● شاخ : [ف] (۱) لغر ، چھمک ، ڈالی ، ٹہنی ، ڈال - (۲) حصہ ، ٹوٹا - شاخ نکالنا : [أ] پنگرنا ، ٹہنی پھٹنی ، گل ودھانی ، بچّر لانی -

● شاد : [ف] خوش / خش ، ٹہکدا ، نہال ، موجی ، ہسدا کھیڈدا -

● شاداب : [ف] ہریا بھریا ، کھڑیا ہویا ، لہکدا ٹہکدا ، رس رتّ والا - شادابی : [ف] لہک ٹہک ، ہریاؤل ، رونق ، رت رنگ -

● شاداں : [ف] ہسدا وسدا ، خش خش ، سوکھا ، سکھالا -

● شادباش : [ف] جیو ، موجاں مانو ، اشکے ، خوش رہ -

● شادی : [ف] ویاہ ، خوشی - شادی ہونا : [أ] ویاہ ہونا ، پرنیجنا ، ویاہیا جانا ، پرناہیا جانا -

● شاذ : [ع] اچرج ، گھٹ ، ٹاواں ٹاواں ، ورلا ورلا ، بھلّے چکّے ، کدے کدائیں -

شاذ و نادر : [ع] کدی کدائیں ، ڈھو نال ، رب سببیں -

● شارع عام : [ع] عام رستہ ، لانگھا ، پہا -

● شاطر : [ع] چاتر -

● شاعر : [ع] شاعر ، کوی -

● شاق : [ع] سخت ، اوکھا ، ان بھانا ، رڑکواں -

● شاگرد : [ف] شگرد ، چیلا -

● شام : [ف] شاماں ، ترکالاں ، تکالاں ، شامیں ، نماشاں - شام ڈھلے : [أ] ڈونگھی شام ، شاماں پیاں توں - شام و سحر : [ف] شام سویر ، دن رات ، سنجھ سویلے ، دوئے ویلے ، ہر ویلے ، آٹھے پہر - شام ہونا : [أ] شام پینی ، شاماں پینیاں -

● شامت : [ع] آفت ، مصیبت ، وخت ، شامت - شامت آنا : [أ] وخت پینا ، وخت نو پھڑیا جانا -

● شامل : [ع] ملیا ، رلیا ہویا ، وچلا ،

نالدا ، سانجھی ، پتی دار - **شامل کرنا** : [أ] رلانا ، مِلانا ، نال لینا ، سانجھی بنانا - **شامل ہونا** : [أ] رلنا ، سنگت کرنی ، آیکا کرنا ، شریک ہونا -

● **شاملات** : [ع] شاملاٹ -

● **شامیانہ** : [ف] شمیانہ ، تمبو -

● **شان** : [ع] وڈون ، ٹوہر ، ٹھکا ، مراتبہ ، شان ، گٹھانی ، وِکھاوا - **شان دکھانا** : [أ] وڈون دسنی ، ٹوہر وچ رہنا ، شان وکھانی - **شان و شوکت** : [ف] رعب داب ، ٹوہر ٹھکا ، وج گج -

● **شانہ** : [ف] موڈھا -

● **شائبہ** : [ع] کھوٹ ، رلاسیل ، شک ، شک شُبہ -

● **شائستگی** : [ف] ادب ، تمیز ، راستی ، بندیائی ، بھلمانسی ، بھلمنسئو ، شرافت -

● **شاید** : [ف] متاں ، خورے ، خوڑے ، ہو سکدا اے ، کِتے اِہ نہ ہووے ، شینت ، شید -

● **شب** : [ف] رات ، راتڑی ، رین - **شبِ برات** : [ف] شبرات - **شب خیزی** : [ف] جگراتا - **شبکوری** : [ف] انھ راتا ، آندھراتا ، رتانھہ ، رتوندھا -

● **شباب** : [ع] جوبن ، رُوپ ، ٹھاٹھ ، پُنگارا -

● **شبان** : [ف] واگی ، چھیڑُو ، چروال ، عیالی ، آجڑی ، ڈانگری -

● **شباہت** : [أ] جھولا ، جُھن ، مُہاندرا -

● **شبد** : [ہ] بول ، لفظ ، گل -

● **شبنم** : [ف] تریل ، اوس -

● **شُبہ** : [ع] شبہ ، شک ، گمان ، بھرم ، کچ پک ، بھلیکھا -

● **شبینہ** : [ف] رات دا ، رتوکا -

● **شپا شپ** : [ہ] چھیتی چھیتی ، کاہلی کاہلی ، مارو مار ، شتابی نال ، جھٹا پٹ -

● **شپرّہ** : [ف] چام چڑک ، چام چِٹھ ، چمگادڑ - **شپرہ چشم** : [ف] چُنھا ، چُچا ، چمگادر اکھا -

● **شِتاب** : [ف] فوراً ، جھٹا پٹ ، شتابی ، سوڑ پانا ، کاہلی کرنی ، کاہلا ہونا - **شتاب کار** : [ف] کاہلا ، چھولا ، پُھرتیلا ، آدمی ، ہتی - **شتابی** : [ف] چھیتی ، کاہلی ، جلدی ، شتابی -

● **شتابا لگانا** : [أ] چواتی لانی ، آستبازی دے پلیتے نُوں اگ لانی -

● **شُتر** : [ف] اوٹھ ، اُٹھ - **شُتر سوار** : [ف] ڈاچی والا ، سانڈنی سوار -

● **شجر** : [ف] رُکھ ، درخت -

● **شخص** : [ع] بندہ ، آدمی ، جنا ، اِک جی ، کلا ماہنئو - **شخصِ غیر** : [ع] اوبھڑ ، غیر ، پرایا ، اوپرا - **شخصی** : [أ] ذاتی ، آپنا ، نِجدا ، گھروگا ، اِک جنے دا - **شخصیت جتانا** : [أ] آپنی وڈیائی دسنی ، آپنا آپ جِتانا ، گٹھانی مارنا -

● **شدائِد** : [ع] اوکڑاں ، سختیاں ، مصیبتاں ،

اُکھیائیاں ، تکلیفاں ، وَخت ۔ **شِدّت** : [ع] اَوکڑ ، سختی ، زور ، تیزی ، جوش ، زبردستی ، ظلم ، زیادتی ، تنگی ۔ **شدید** : [ع] ڈاہڈا ، سخت ، اَوکھا ، تگڑا ، کرارا ، چوکھا ۔

● **شُدنی** : [ف] ہونی ، تقدیر ۔

● **شَرّ** : [ع] فساد ، خرابی ، بُریائی ، بدی ، وِگاڑ ، کھوٹ ، جھگڑا ، شرارت ۔ **شرانگیز** : [ع] فسادی ، کُپتّا ، جھگڑالو ، شرارتی ۔

● **شَراب** : [ع] شراب ، دارو ، نشہ پانی ۔

● **شَرابُور** : [ہ] بِھجیا ہویا ، تَر ، گڑُچ ۔

● **شَرّاٹا** : [ہ] وا دا بَھکا ، مینہ دا شرلاٹا ۔

● **شَرارت** : [ع] شرارت ، شیطانی ، بدی ، بُریائی ، لُچ پُنا ۔ **شرارۃً** : [ع] شرارت نال ، بُری نیت نال ۔

● **شَرارہ** : [ع] چِنگیاڑا ، چِننگ ، چِنگیاڑی ۔

● **شَرافت** : [ع] بھلمانسی ، نیکی ، شرافت ، بھلیائی ، بِیبا سُبھا ۔

● **شِراکت** : [ع] سانجھ ، حصے داری ، بھیالی ، بھائی والی ، بھنجالی ، سانجھا کم کار ، کٹھّا بپار ۔

● **شَرائط** : [ع] شرطاں ، بُرداں ، پابندیاں ، وعدے ۔

● **شَرائین** : [ع] ناڑاں ، رَگاں ۔

● **شَرَر** : [ع] چِنگیاڑا ، چِنگیاڑی ، چِننگ ، چِنگیاڑے ۔ **شررفشاں** : [ف] چِنگیاڑے اڈان والا ، چنگاں مارن والا ۔

● **شَرط** [ع] شرط ، بُرد ، بازی ۔ **شرط بَدنا** : [اُ] شرط بنھنی ، شرط رکھنی ، بازی لانی ، بُرد لانی ۔

● **شَرف** : [ع] مان ، وَڈیائی ، سوبھا ، جَس ، وَڈّوں ، بھلیائی ۔

● **شَرق** : [ع] چڑھدا پاسا ، پُورب ، چڑھدا ۔ **شرق سے غرب تک** : [اُ] چڑھدے توں لہندے تیک ۔

● **شِرکت** : [ع] سانجھ ، حِصّہ ، پتّی ، بھائیوالی ، بھیالی ۔ **شُرکاء** : [ع] سانجھی ، بھیال ، شریک ، پتی دار ، بھائیوال ۔

● **شرم** : [ف] لحاظ ، لاج ، شرم ، پَت ، اوج ، لج ، سنگ ، جھاکا ۔ **شرم آنا** : [اُ] شرم آونی ، حیا آونی ۔ **شرم دلانا** : [اُ] ڈھیٹھ کرنا ، شرم دوانی ۔ **شرم رکھنا** : [اُ] شرم رکھنی ، لج پالنی، لاج نبھانی ۔ **شرم سے پانی پانی ہونا** : [اُ] شرم نال تریلیاں آونیاں ۔ **شرم سے گٹھڑی ہو جانا** : [اُ] شرم نال سُنگڑ جانا ، کُکڑی ہو جانا ۔ **شرم کرنا (کھانا)** : [اُ] شرمانا ، سَنگنا ، لجنا ، لج آونی ۔ **شرما شرمی** : [اُ] شرمو کُشرمی ، شرمو شرمی ، مُواہ ملاحظے نُوں ۔ **شرم کے مارے** : [ع] شرم نال ، حیا تھیں ، حیا وجھوں ۔ **شرمانا** : [اُ] سَنگنا ، جَھکنا ، شرمانا ۔ **شرمسار** : [ف] شرمندہ ، نِیچی ۔ **شرمندگی** : [ف] لاج ، لہائی ، نِکاتی ، شرم ،

ندامت ۔ **شرمندگی اُٹھانا** : [اُ] بھیڑا پینا ، نموشی آؤنی ، پت لہہ جانی ، خوار ہونا ، شرمندہ ہونا ، نیچی ہونا ۔ **شرمندہ** : [ف] شرمندہ ، کچّا ، بھیڑا پیا ہویا ۔ **شرمندہ کرنا** : [اُ] شرمندہ کرنا ، کچّا کرنا ، شرم دوانی ، نیچی کرنا ، احسان کرنا ۔ **شرمیلا** : [اُ] سنگُو ، شرماکل ، شرماؤُ ۔

● **شُروع** : [ع] شروع ، اُٹھان ، مُڈھ ، پہل ۔

● **شَریان** : [ع] رگ ، ناڑ ۔

● **شَریر** : [ع] فتنہ ، اَلِفتا ، شرارتی ، شیطان دی ٹُوٹی ۔

● **شَریف** : [ع] نیک ، بھلا مانس ، اشراف ، ساؤُ ۔

● **شریک** : [ع] شریک ، سانجھی ، بھائی وال ، حِصے دار ۔ **شریک کرنا** : [اُ] نال رلانا ، بھائی وال بنانا ، پتی دار بنانا ۔

● **شَڑپّا** : [ہ] وڈا گُھٹ ، ڈِیک ، سُرکا ۔ **شڑپے لگانا** : [ہ] سُرکیاں بھرنیاں ، وڈے وڈے گُھٹاں نال پینا ، ڈِیک لا کے پی جانا ۔

● **شِست** : [ف] نشانہ ، ٹِیک ، سیدھ ، مار ۔ **شست باندھنا** : [اُ] نشانہ دھرنا ، ٹِیک بنھنی ، سیدھ لینی ۔

● **شَش پہلو** : [ف] چھے نُکرا ، چھکونا ۔ **شش ماہی** : [ف] ادھا ورھیا ، چھماہیں ۔

● **شَشدر** : [ف] حیران ، ہکّا بکّا ، کُور بھورا ۔

● **شش و پنج** : [ف] جکّو تکّی ، چِنتا ، وِچار ۔

● **شعار** : [ع] ورتارا ، چج ، چالا ، دستُور ۔

● **شُعاع** : [ع] لِشک ، لِشکارا ، رِشم ، کِرن ۔

● **شِعر** : [ع] شِعر ۔ **شِعر کہنا** : [اُ] شعر آکھنا ۔

● **شُعلہ** : [ع] لمب ، بھباکا ، لاٹ ، اگ دا لمبُو ۔ **شعلہ اُٹھنا** : [اُ] لمبُو اُٹھنا ، لاٹ نکلنی ، اگ بھخنی ، مچ مچنا ۔ **شعلہ بھبوکا ہونا** : [اُ] چوکھا غُصے وچ آؤنا ، بھخ پینا ، لالو لال ہونا ۔

● **شُعُور** : [ع] سوجھی ، تمیز ، ڈھنگ ، چج ، سُجھ بُجھ ، عقل ، سیانف ، پچھان ۔

● **شُغل** : [ع] آہر ، کم کاج ، دھندا ، پیشہ ، ٹھرک ۔ **شُغل کرنا** : [اُ] آہرے لگنا ، رُجھنا ، کم دھندا کرنا ، موج میلا کرنا ، حقہ تماکُو چِھکنا ۔

● **شِفا** : [ع] شفا ، صِحت ، تندرستی ۔ **شِفا پانا** : [اُ] شفا ہونی ، تندرست ہونا ، نو بر نو ہونا ۔

● **شِق** : [ع] ٹوٹا ، حِصہ ، دا ، پاسا ، لانبھ ، کمزوری ، پکھ ۔

● **شک** : [ع] شُبہ ، وِسواس ، گمان ، کُھڑک ۔ **شک پڑنا (گزرنا)** : [اُ] شک پینا ، شبہ ہونا ، کُجھ کُھڑک جانا ۔ **شک نکالنا/رفع کرنا** : [اُ] شک کڈھنا ۔ **شکّی** : [ع] ڈانواں ڈول ، وہمی ، بے یقینا ، بے اعتبارا ، بے وساہا ۔

● **شِکار** : [ف] شکار ۔ **شکار کرنا** : [اُ] شکار کھیڈنا ، شِکار مارنا ، پرندے مارنے ، پرندے

پھڑنے ، مکر نال لُٹ لینا ، پھسا لینا ، کسے مال‌دار نوں پھاہ لینا ۔ **شکار کھیلنا** : [أ] شکار کھیڈنا ، شکار کرنا ، شکار مارنا ۔ **شکاری** : [٥] پھاہندی ، شکاری ۔

● **شکایت** : [ع] گلا ، شکیت ، الاہما ، بربائی ، چغلی ۔ **شکایت کرنا** : [أ] گلا کرنا ، الاہما دینا ، شکیت لانی ۔ **شکایت ہونا** : [أ] گلا شکوہ ہونا ، دکھ افسوس ہونا ، دل وچ رنج ہونا ۔

● **شکر** : [ف] حسان ، شکر ۔ **شکر بجا لانا** : [أ] شکر کرنا ، احسان منّنا ۔ **شکر گزاری** : [ف] شکر کرنا ، احسان منّنا ۔ **شکرانہ** : [ف] اللہ دا شکر ، شکرانے دا انعام ، شکر دا کلمہ ۔ **شکرانہ ادا کرنا** : [أ] شکر کرنا ، زبانی احسان منّنا ، شکرانے دے نفل پڑھنے ۔ **شکرانہ دینا** : [أ] انعام دینا ، شکرانے ہاروں نذر نیاز دینی یا دان کرنا ۔

● **شکر** : [ف] کھنڈ ، چینی ، شکر ۔

● **شکرخند** : [ف] مسکان ، نمھا نمھا ہاسا ، ہوٹھاں وچ ہسنا ۔

● **شکرخوابی** : [ف] مٹھی نیندر ، گوڑھی نیندر ۔

● **شکر رنجی** : [ف] دل دی میل ، رنج ، آن بن ، جھاکا جھا ۔

● **شکرقند** : [ف] شکرقندی ۔

● **شکر لب** : [ف] مٹھیاں مٹھیاں گلاں کرن والا ، پیارا ، معشوق ۔

● **شکست** : [ف] ہار ، مات ، شکست ، بھانج ، بھج ٹٹ ، میدانوں نسنا ۔ **شکست پانا/کھانا** : [أ] ہارنا ، بھانج کھانی ، میدانوں نس جانا ۔ **شکستِ فاش** : [ف] ننگی پنگی ہار ، ڈاڈھی شکست ، کھلی ہار ۔ **شکست و ریخت** : [ف] بھن توڑ ، ٹٹ بھج ۔ **شکستگی** : [ف] بھج ٹٹ ، ٹٹ پھٹ ۔ **شکستہ** : [ف] ٹٹا بھجا ۔ **شکستہ پا** : [ف] پیر ٹٹا ، ٹرنوں عاجز ، لنگا لوہلا ۔ **شکستہ حال** : [ف] مندے حال وچ ، بھیڑی حالت نال ، تنگ پھنگ ، بے آسرا ، وچارا ، پریشان ۔ **شکستہ حالی** : [ف] برا حال تے بانکے دہاڑے ، حیرانی ، پریشانی ۔ **شکستہ خاطر** : [ف] دل ٹٹا ، پریشان ، غم دا ماریا ہویا ، نموجھانا ، مسوسیا ہویا ، بے آس ۔

● **شکل** : [ع] صورت ، چہرہ مہرہ ، مکھ ، مہاندرا ، روپ ، ڈھنگ ، ویس ، نین نقش ۔ **شکل بدلنا** : [أ] شکل بدلانی ، ویس وٹانا ۔ **شکل بگاڑنا** : [أ] شکل وگاڑنی ۔ **شکل پہچاننا** : [أ] شکل پچھانی/سیانی ۔ **شکل تو دیکھو** : [أ] موہنہ تے ویکھو ، شکل تے ویکھو ، پچ پسلی ویکھو ، بت وچ رہوو ۔ **شکل سے بیزار ہونا** : [أ] شکل ویکھن توں اوازار ہونا ، تکن نوں جی نہ کرنا ، نفرت کرنی ۔ **شکل شباہت** : [أ] شکل صورت ، وجہ قطع ، مہاندرا ، جھن ۔

● **شکم** : [ف] ڈھڈ ، پیٹ ، اوجھر ۔ **شکم پرور** : [ف] کھاؤ ، پیٹو ، چوکھا کھان والا ، ڈھڈ بھر کے کھان والا ، ڈھڈ دا کتا ۔ **شکم سیر** : [ف] ڈھڈ بھریا ، رجیا پجیا ۔

● **شکن** : [ف] وٹ ، ول ، بھن ، جھری ۔ **شکن ڈالنا** : [أ] بھان / وٹ پانا ، ٹھپنا ، نشان لانا ۔

● شِکنجہ : [ف] شکنجا ، اڈّا ۔ شکنجے میں کھینچنا : [اُ] کاٹھ مارنی ، شکنجے وچ کسنا ، ڈاہڈی سزا دینی ، بڑا تنگ کرنا ۔

● شُکُوک : [ع] شک ، بھلیکھے ، بھلاوے ، وہم ، وسواس ۔

● شِکوہ : [ع] گِلا ، شکایت ، اُلاہما ۔

● شکوہ : [ف] ٹوہر ، ٹھکا ، ٹھاٹھ ، کھڑکا دڑکا ، شان ، وڈیائی ، رعب ۔

● شکی : [ف] ڈانواں ڈول ، وہمی ، دوچتّا ، شکّی ۔

● شِگاف : [ف] پاڑ ، کھپّا ، چِیرا ، تریڑ ، موگھا ، وِتھ ، وِرل ۔ شگاف پڑنا : [اُ] پاٹنا ، تریڑ پینی ، پاڑ پینا ، کھپّا پے جانا ، مگھورا ہو جانا ۔

● شگفتگی : [ف] کھِڑ ، کھیڑا ، پھُل دا کھڑنا ، خوشی ، رونق (مُکھڑے دی) ۔ شگفتہ : [ف] کھِڑیا ہویا ، خوش ، سوہنا ۔ شگفتہ پیشانی : [ف] ہسدا متّھا ، کھِڑیا ہویا متّھا ، ہسُو ہسُو کردا مُکھڑا ۔ شگفتہ خاطر : [ف] من کھِڑیا ، خوش دل ، نہال ، پرسنّ ، ٹہکیا ہویا ۔ شگفتہ رو : [ف] ہسدا چہرہ ، کھِڑیا متّھا ، ٹہکیا ہویا مُونہہ ۔

● شگوفہ : [ف] (۱) اَن کھِڑیا پھُل ، کُلی ۔ (۲) مشکولا ، اُچرج گلّ ۔ شگوفے پھوٹنا : [اُ] کلیاں پھٹنیاں ، کلیاں کھِڑنیاں ، ڈوڈیاں تڑنیاں ۔

● شُگون : [ف] سگن ، سغن ، فال ، رِیت ، رسم ۔ شگون لینا : [اُ] شگن وِچارنا ، فال کڈھنی ۔

● شَلّ : [ع] تھکا ٹٹّا ، ہل نہ سکن والا ، ہتھاں پیراں توں رہیا ہویا ۔

● شَلوار : [ف] سلوار ، تنبی ، سُتّھن ۔

● شِلوکہ : [ا] سِلوکا ، بِنڈی ، پھتوئی ، صدری ۔

● شُمار : [ف] گِنت ، گِنتر ، گِنتری ، شمار ، گِنائی ۔ شمار سے باہر : [اُ] اَن گنت ، بےحساب ، حدوں ودھ ۔ شمار کرنا : [اُ] گننا ، گنتی کرنی ، حساب لانا ، جاچنا ، کجھ سمجھنا ۔ شمار میں نہ لانا : [اُ] گِنن مِتھن وچ نہ لیؤنا ، پرواہ نہ کرنی ، لیکھے وچ نہ لیؤنا ۔ شمار میں ہونا : [اُ] گِنن گوچرا ہونا ، شمار قطار وچ ہونا ، پُچھ پرتیت وچ ہونا ، دھیان وچ رکھن جوگا ہونا ، گِنیا مِتھیا ہونا ۔

● شُمارہ : [ف] پرچا ۔

● شِمال : [ع] اتّر ۔

● شَمشیر : [ف] تلوار ، تیغ ۔ شمشیرِ برہنہ : [ف] ننگی تلوار ، لڑن مرن نو تیار ، صاف تے کھرا آدمی ۔ شمشیر بکف : [ف] لڑاکا ، تلنگا ، لڑن مرن لئی تیار ۔

● شمع : [ع] موم بتی ، دِیوا ، لالٹین ، شمع ۔ شمع خاموش ہو جانا : [اُ] شمع بُجھ جانی ، حیاتی مُک جانی ، مر جانا ۔ شمع دان : [ف] دواکھا ، دواکھی ، ڈیوٹ ، اہ شے جِھدے وچ دیوا بال کے رکھدے نیں ۔ شمعِ سَحری : [ف] سویل دا دِیوا ، چھیتی بجھ جاں والا دیوا ، حیاتی دے چھیکڑلے ساہ ۔

● شَملہ : [ف] پگ دا لڑ ، پگ دا طُرلا ۔

● شُمول : [ع] سانجھ ، نال ہونا ، نال رلانا ، سانجھی بننا ، سانجھی بنانا ۔ شُمولیت : [ع] شامل ہونا ، نال رانا ، میل ، ایکا ، سانجھ ۔

● شَناخت : [ف] پچھان ، واقفی ، پرکھ ، جان پچھان ، اشنائی ۔ شناخت کرنا : [أ] سُنجھاننا ، پچھاننا ، پرکھنا ، پچھان کرنی ۔

● شناسا : [ف] پچھانن پرکھن والا ، جانُو ، آشنا ، واقف ، میلی گیلی ۔ شناسائی : [ف] جان پچھان ، واقفی ، اشنائی ۔

● شوب : [ف] دھو ، دُھوائی ۔

● شوخ : [ف] شوخا ، چَلاک ، آتّھرا ، شرارتی ، اٹھکھیلا ، نٹ کھٹ ، ٹھٹھے باز ، چُلبّلا ، گُوڑھا رنگ ۔ شوخ چشم یا شوخ دیدہ : [ف] بے حیا ، بے شرم ، بدید ، ڈھیٹھ ، بدلحاظ ، دھوتے ہوئے دیدیاں والا ۔ شوخ چشمی : [ف] بدلحاظی ، بے حیائی ، گُستاخی ، اَن جھک پُنا ، شرارت ۔ شوخ رنگ : [ف] تیز/گُوڑھا رنگ ۔ شوخی : [ف] شرارت ، بے ادبی ، گستاخی ، دنگا ، آتھر پُنا ، رنگ دا گُوڑھ ، آچھی ، شوخی ۔

● شور : [ف] کلّر ، کھار ، لُون ، شورا ۔ شور زمین : [أ] بنجر زمین ، کلراٹھی بَھوں ، کلر والی زمین ، تُھور والی زمین ۔

● شور : [ف] کتّھپ ، رَولا ، ڈَنڈ ، دھمچّڑا ، بُلّڑ ۔ شور اُٹھنا : [أ] کھپ پینی ، شور شرابہ ہونا ، فساد مچنا ، رَولا پینا ، چیک چھاڑا پینا ۔ شور پڑنا : [أ] رولا پینا ، ڈَنڈ پینی ، کتّھپ مچنی ، بَھنڈی لگنی ۔ شور پشت : [ف] باغی ، آکی ، نافرمان ، جھگڑا کرن والا ، کھتّپ پان والا ۔ شور شرابا : [أ] رولا گَولا ۔ شور کرنا (مچانا) : [أ] کھپ پانی ، ڈنڈ پانی ، اچّی اچّی بولنا ، دھمچّڑا پانا ۔ شور و شعب/شر : [ف] رولا رپّا ، رولا گَولا ، ڈَنڈ ، کھتّپ ، چیک چھاڑا ، دھمچّڑا ۔

● شوربا : [ف] شورا ۔

● شورش : [ف] فساد ، بلوہ ، کتّھپ ، لڑائی ، جھگڑا ، ترتھلی ، براجا ، بھسوڑی ، پریشانی ۔ شورش برپا کرنا : [أ] فساد مچانا ، گڑبڑ کرنی ، ترتھلی پانی ، افراتفری پیدا کرنی ، بھسوڑی پانی ۔

● شوریدہ : [ف] اوارہ ، سُدائی ، پریشان ، عاشق ۔ شوریدہ بخت : [ف] نکرماں ، نبھاگا ، بدقسمت ، پریشان ، تنگ پھنگ ۔ شوریدہ حال : [ف] بھیڑے حال والا ، جھلّا ، سُدائی ، بے ارام ۔ شوریدہ سر : [ف] سُدائی ، پاگل ، جھلّا ، جنونی ، سرپھرا ، عاشق ۔

● شوشہ : [ف] شوشہ ، شرارت ، بچّر ، اچرج گل ، فتنہ ۔ شوشہ اُٹھانا : [أ] شرارت کرنی ، فساد دا مُڈھ بنھنا ، جھگڑا کرانا ، کوپ ہوا دینی ۔ شوشہ چھوڑنا : [أ] شوشا چھڈّنا ، افواہ چھڈّنی ، اچرج گل کرنی ، فساد پان والی گل کرنی ۔

● شَوق : [ع] چا ، شوق ، ریجھ ، الیل ، تاہنگ ، سدّھر ، موج ، ہلورا ، ٹھرک ، جوش ، چسکا ، چاٹ ۔ شوق تیز ہونا : [أ] چا چڑھنا ، الیل آؤنی/آؤنا ۔ شوق چرّانا : [أ] چا آؤنا ، سدّھر جاگنی ، چا چڑھنا ، ریجھ آؤنی ، جی

کرنا ، شوق ودھنا ۔ **شوق سے** : [اُ] بڑی خوشی نال ، بِشک ، بے دھڑک ہو کے ، ریجھ نال ، مرضی ویکھو ۔ **شوقین** : [ف] موجی ، تماش بِین ، عِلّتی ، چاواں / رِیجھاں والا ، سدھراں والا ، شونقی ۔ **شوقیہ** : [اُ] شوق مُوجب ، مَن پرچان لئی ، روح راضی کرن لئی ۔

● **شَوکت** : [ع] شان ، ٹھاٹھ ، ٹوہر ، عزت ، وڈیائی ، ٹہکا ، رعب داب ۔

● **شُوم** : [ع] شوم ، منحوس ، بدبخت ، بخیل ۔ **شُومیٔ قسمت** : [ف] بھیڑے لیکھ ، بھیڑی قسمت ، نصیباں دا پھیر ۔

● **شُوں شاں** : [اُ] شُوکا شاکی ، ٹہکا ، ہنکار ، وڈیائی ، مان ، ٹوہر ، بن ٹھن ۔

● **شَوہر** : [ف] کھسم ، خوند ، خصم ، سِر دا سائیں ، گھر والا ۔

● **شَہ** : [ف] اشکل ، چُک ، ہلا شیری ۔ **شَہ پانا** : [اُ] چُک وچ آؤنا ، آڈے لگنا ، اشارے تے بُڑھکنا ، ہلاشیری تے لگ جانا ۔ **شہ دینا** : [اُ] چُک دینی ، شہ دینی ، ہلا شیری دینی ، ہُش ہُش کرنا ، ورغلانا ، کُراہے پانا ۔ **شہ مِلنا** : [اُ] شہ ملنی ، چُک سانی ، ہلا شیری ملنی ، مدد ملنی ، سہارا ملنا ، شطرنج وچ بادشاہ نُوں کیشت آؤنی ۔

● **شَہادت** : [ع] (۱) شہادت ، شاہدی ، گواہی ، رب دے راہے ۔ (۲) شہیدی درجہ ۔ **شہادت دینا** : [اُ] گواہی دینی ، شاہدی بھرنی ، اکھیں ڈِٹھا بیان کرنا ۔

● **شَہانہ** : [ف] شاہی ، بادشاہاں ورگا ، شہانہ ۔

● **شَہ بالا** : [ف] سربالا ، سرباہلا ۔

● **شَہتیر** : [ف] شَتیر ، لَٹھا ۔

● **شَہد** : [ع] شَہد ، شَہت ، ماکھیوں ۔ **شہد کا چھتا** : [اُ] مکھیر ، چھلی ۔ **شہد کی مکھی** : [اُ] ماکھیا ۔ **شہد گھولنا** : [اُ] پیاریاں تے مِٹھیاں گلاں کرنیاں ، نِگھے تے مِٹھے مِٹھے گوؤنا ۔

● **شُہدا** : [ہ] شُہدا ، اُباش ، بدماش ، کمینا ، لُچا ، لِفنگا ۔

● **شُہرت** : [ع] دھم دھام ، مشہوری ، جَس ، گُھوکر ، بھنڈی ۔ **شہرت اُڑنا** : [اُ] دھم پینی ، ناں وجنا ، بھنڈی لگنی ۔ **شہرت حاصل کرنا** : [اُ] ناں کھٹنا ۔ **شہرت ہونا** : [اُ] سوبھا ہونی ، مشہوری ہونی ، ناں وجنا ۔

● **شَہ رگ** : [ف] گلے دی وڈی رگ ، سَنگھی ، ساہ دی نالی ، شہ رگ ، جیون رگ ۔

● **شُہرہ** : [ع] دھم ، مشہوری ، ناں ، وج گج ۔ **شُہرۂ انام/آفاق** : [ع] مَنیا پرونیا ، جگ وچ مشہور ۔ **شُہرہ ہونا** : [اُ] مشہور ہونا ، مشہوری ہو جانی ، ناں وجنا ۔

● **شَہنائی** : [ف] تُوتی ۔

● **شَہوت** : [ع] ہیڑ ، مستی ، لہر ، جوش ، ہُشیاری ۔

● **شَئے** : [ع] چیز وست ، شے ۔

● شیخی : [أ] شیخی ، پھونڈ ، پھڑھ ، پھوکی وڈیائی - شیخی باز (خور ، خورا) : [أ] شیخی خورا ، گپّی ، گپوڑو ، پھڑپھڑیا ، شیخی باز ، گیڈھائی گیرا - شیخی جتانا : [أ] شیخی مارنی ، آپنی وڈیائی جتانی ، پھڑھ چھڈنی - شیخی کرنا : [أ] شیخی مارنی ، پھڑھ چھڈنی ، گڈھائی مارنی ، پھونڈاں مارنیاں - شیخی مارنا : [أ] آپنی وڈیائی جتانی ، پھاں پھنیاں ، گپ چھڈنی ، پھوکے فخر کرنے - شیخی میں آنا : [أ] پھونڈ وچ آؤنا ، آپنیاں صفتاں کرنیاں - شیخی نکلنا : [أ] شیخی نکل جانی ، پاج کھلھنا ، آکڑ بھجنی -

● شیدا : [ف] عاشق ، عشق وچ ڈبیّا ہویا ، ٹھرکی ، سدائی - شیدائی : [ف] عاشق ، ریجھیا ہویا ، ڈلھیا ہویا ، دیوانہ ، چاہن ہارا -

● شیر : [ف] شیر ، شینہ ، باگھ ، بگھیلا - شیر دل : [ف] شینہ دلا ، شیر دلیر ، شیر دے دل جگرے والا ، بڑا دلیر ، آن جھکّ ، بہادر ، وریام -

● شِیر : [ف] دُدھ ، کھیر - شِیر فروش : [ف] دودھی - شیرگرم : [ف] کوسّا ، نگھا - شِیر و شکر ہونا : [أ] اِک میک ہو جانا -

● شِیریں : [ف] مٹھّا - شیریں ادا : [ف] نخریلو ، مٹھیاں اداواں والی - شِیریں بیان : [ف] مٹھبولا ، مٹھیاں مٹھیاں گلاں کرن والا - شیریں زبان ، شیریں کلام ، شیریں سخن ، شیریں گفتار : [ف] مٹھبولا ، زبان دا مٹھّا ، مٹھّی جیبھ والا ، سوہنیاں گلاں کرن والا - شیریں زبانی : [ف] مٹھّے بول ، مٹھّی کُونی - شیرینی : [ف] شرینی ، شِیرنی ، مٹھیائی -

● شِیشم : [أ] ٹاہلی -

● شِیشہ : [ف] شیشا ، کچّ - شیشے میں اُتارنا : [أ] وس وچ کر لینا - شیشی : [أ] شیشی ، بوتل -

● شیطان : [ع] ابلیس ، شِطان -

● شیفتہ : [ف] عاشق - شیفتہ ہونا : [أ] ریجھ پینا ، ڈُلھ پینا ، عاشق ہونا - شیفتگی : [ف] عشق ، پیار ، پریشانی ، سُدا -

● شیون : [ف] سیاپا ، کُرلاٹ ، وین ، کُوکاں ، ڈھاہیں -

● شیوہ : [ف] ڈھنگ ، ڈھب ، ورتارا ، عادت ، دستور ، رواج ، طریقہ -

ص

● صابُن (صابُون) : [أ] صبُون ۔

● صاحِب : [ع] سائیں ، مالک ، ساب ۔ **صاحبِ اختیار** : [ف] اختیار والا ، مرضی دا مالک ، آزاد ، مختار ۔ **صاحبِ اخلاق** : [ف] اخلاق والا ، خوش مزاج ، ہسّ مُکھ ، مِلنسار ، چنگیاں عادتاں والا ۔ **صاحبِ اقبال** : [ف] مرتبے والا ، نصیباں والا ، قسمت والا ، بھاگاں والا ۔ **صاحبِ تدبیر** : [ف] سیانا ، ہُشیار ، سُوجھی والا ، تجربے کار ، عقل مند ۔ **صاحبِ تمیز** : [ف] تمیز والا ، سیانا ، سُجھ بُجھ والا ، سُوجھی والا ، چج چالے جان دا ۔ **صاحبِ جمال** : [ف] سوہنا ، خوبصورت ، گورا چِٹّا ، مُونہ چِت لگن والا ، من بھاؤندا ۔ **صاحبِ حیثیت** : [ف] اُچ پسلی والا ، عزّت والا ، کھاندا پِیندا ، رجّا پُجّا ، پان پت والا ۔ **صاحبِ خانہ** : [ف] گھر والا ، گھر دا مالک ۔ **صاحبِ ذوق یا مذاق** : [ف] چنگی پسند والا ، ہوش مت والا ، شُقین ۔ **صاحبِ رائے** : [ف] تجربے کار ، سیانا ، ٹھک دی را دین والا ۔ **صاحب زادہ** : [ف] امیر زادہ ، وڈے پیُو دا پُتر ، شریف بچہّ ، مُنڈا ۔ **صاحب سلامت** : [أ] سلام دُعا ، میل ملاقات ، جان پچھان ، صاحب سلام ، ہس دنداں دی پریت ۔ **صاحب سلامت ہونا** : [أ] میل گیل ہونا ، رسمی سلام دُعا ہونی ۔ **صاحبِ سلیقہ** : [أ] چج والا ، سُچجّا ، گُنی ۔ **صاحبِ نصیب** : [ف] خوش قسمت ، بھاگاں والا ، نصیباں والا ۔ **صاحبِ نظر** : [ف] دانا ، پرکھ پچھان والا ۔

● صادر : [ع] چالُو ، نِکلن والا ، جاری ۔ **صادر ہونا** : [أ] جاری ہونا ، نکلنا ، چالُو ہونا (سرکاروں) ، لاگُو ہونا ۔

● صادق : [ع] سچّا ، پکّا یار ، کھرا ، سچیار ، سچ پُتر ، سچ بولن والا ، اصلی ، ظاہر ۔

● صاف : [ع] کھرا ، سُتھرا ، نرول ، آجلا ، پاک ، کورا ، صاف ، صفا ، عیبوں خالی ، دھوتا دھوایا ، نکور ، بے داغ ، دھوتا مانجیا ، نہاتا دھوتا ، نتارواں (پانی) ، سِدّھی کھری (گل) ، سچا بندہ ، اُکا مُکا ، کُھلم کُھلا ، صاف صاف ، سوکھا ، سِدھا ساواں ، پدھرا ، سوہنا (خط) ، ظاہر ، دِسدا ۔ **صاف انکار کرنا** : [أ] کورا جواب دینا ، مُکر جانا ، اُکا نہ مَنّنا ، توڑ کے جواب دینا ۔ **صاف بات** : [أ] کھری گل ، سِدھی پدھری بات ۔ **صاف بچنا/ چھوٹنا** :

[اُ] اڈول بچنا ، مُساں بچ جانا ، بری ہونا ، نقصان توں بچنا ۔ **صاف صاف** : [اُ] کُھلم کھلا ، کھری کھری ، ٹھیک ٹھیک ، سچّو سچّ ، صاف صاف ۔ **صاف کرنا** : [اُ] جھاڑنا ، پُوہنجنا ، چمکانا ، نکھارنا ، ہونجھنا ، پرولنا ، مانجنا ، دھونا ، میل کڈھنی ، پلیتی گوانی ، مُکا دینا ، چٹ کر جانا ، اُجاڑنا ، سِر مُننا ، میٹ دینا ، چُگنا ، چھٹنا ، چھاننا ۔ **صاف ہونا** : [اُ] دل وچ میل نہ ہونی ، رنجش مُکنی ، صلح صفائی ہونی ، کدورت مُک جانی ، گند مند نکلنا ، پاک صاف ہونا ، لیکھا نِبڑنا ، نِترنا (اسمان) ، راہ کُھلنا ، دھوتا جانا ، میل کٹی جانی ، قتلام ہونا ۔

صافہ : [اُ] پٹکا ، نِکی پگ ۔

صافی : [اُ] جھاڑن ۔

صالح : [ع] نیکوکار ، نیک ۔

صائب : [ع] کھرا ، سُچا ، ٹھک دا ۔

صُبح : [ع] فجر ، سویل ، تڑکا ، مونہ انھیرا ، نور پیر دا ویلا ، وڈا ویلا ، نماز ویلا ، دن ۔ **صبح تک کروٹ نہ لینا** : [اُ] گُھوک سونا ، گُوڑھی نیندر لینی ، اِکتّو پاسے سُتا رہنا ۔ **صبح دم** : [ف] سویلو سویلی ، فجر ویلے ، تڑک سار ، نور پیر دے ویلے ، فجرو فجری ، سویلے سویلے ، تڑکے تڑکے ، فجرے فجرے ، مُنھانجلے ، سَتی سویلے ، دن چڑھدے ۔ **صبح سویرے** : [اُ] سویلو سویل ، تڑکے ، نور پیر ویلے ، تڑکسار ، چِڑی چوہکدی نال ۔ **صُبح شام کرنا** : [اُ] لارے لانے ، اج بھلک کرنی ، ٹالنا ، ٹرکانا ۔ **صبحِ صادق** : [ف] دن دی لَو ، دن چڑھن دا ویلا ، تڑکا ، فجر ۔ **صبحِ کاذب** : [ع] بگیڑ ، جُھوٹھی سویل ، سرگھی ویلا ۔

صبر : [ع] سہار ، تسلی ، ٹکا ، دھیر ، تحمّل ، صبر ۔ **صبر پڑنا** : [اُ] صبر پینا ، ہاہ پینی ، کیتے دی مار وگنی ۔ **صبر نہ ہونا** : [اُ] صبر مُک جانا ، سہار نہ ہونی ، بے چین ہونا ، کاہلا پے جانا ، بے صبرا ہو جانا ۔ **صبر ہونا** : [اُ] صبر ہونا ، سہار ہونی ، برداشت ہونی ، حوصلہ ہونا ، جی تھاویں رکھنا ۔

صُحبت : [ع] (۱) یاری دوستی ، سنگت ، میل جول ، رل بہنا ، مجلس ، پرھیا ۔ (۲) جماع ، ہمبستری ، بھوگ ۔ **صُحبت برآری** : [ف+ع] یاری دوستی ، سنگ ساتھ ، میل جول ، اٹھن بہن ۔ **صُحبت برخاست ہونا** : [اُ] مجلس ختم ہونی ، رل بیٹھے دوستاں دا اُٹھ بہنا ۔ **صُحبت برہم ہونا** : [اُ] مجلس وچ بھنگ پینی ، جلسہ کھنڈ پُنڈ جانا ۔ **صُحبت راس (راست) آنا** : [اُ] چنگے ساتھی ملنے ، یاری راس آؤنی ، اک دوجے دے کم آؤنا ۔ **صُحبت کا اثر ہونا** : [اُ] صحبت دا اثر ہونا ، سنگیاں دا رنگ چڑھنا ۔ **صُحبت گرم ہونا** : [اُ] رل بہن دا مزہ آؤنا ، مجلس گرم ہونی ۔

صِحّت : [ع] صِحّت ، تندرستی ۔ **صِحّت بخش** : [ف] تندرست کرن والا ، کسے ازار توں شفا دین والا ۔ **صحت پانا** : [اُ] تندرست ہو جانا ، نواں نرویا ہو جانا ۔ **صحت مند** : [ف] تکڑا ، نروگا ، نروآ ، جند والا ، نوبر نو ۔

صحرا : [ع] اُجاڑ ، بیابان ، رڑ میدان ، ریتڑ ، رکڑ ، جنگل ۔ **صحرا گرد** ، **صحرا نورد** : [ف] جنگلیں بھون والا ، اجاڑاں وچ پھرن والا ،

راہی ، مسافر ۔ **صحرائی** : [ع] جنگلی ، جانگلی ، اُجڈّ ، آکھڑ ، پاگل ، سُدائی ۔

● **صِحن** : [ع] ویہڑا ، آنگن ۔

● **صَحیح** : [ع] ٹھیک ، پُورا ، سالم ، نرویا ، تندرست ۔ **صحیح سالِم یا سلامت رہنا** : [أ] جیُوندا بچیا رہنا ، وسدا رسدا رہنا ، خیر نال رہنا ، تندرست رہنا ۔ **صحیح کرنا** : [أ] غلطی کڈھنی ، درستی کرنی ، سَچیارنا ، دستخط کرنا ، حساب وچ گین لینا ، مارنا (دماغ صحیح کرنا) ، گواہی نال گل پکّی کرنی ، پُن چھان کرنی ۔ **صحیح ہونا** : [أ] غلطی نہ نکلنی ، ٹھیک ہونا ، پکّا ہونا ، سُدّھ ہونا ، کھاتے چڑھنا ، سچ مَنیا جانا ۔

● **صَد** : [ف] سَو ، سَیکڑا ۔ **صد آفرین** : [ف] سو شابش ، بلّے ، واہ بئی والا ، اشکے ، شاوا ۔

● **صَدا** : [ع] واج ، کوڑاک ، سَدّ ، اواز ، ہاک ، کُوک ۔ **صدا بلند کرنا** : [أ] اُچّا بولنا ، چیک کے بولنا ، ہاک مارنی ، صدا لانی ۔ **صدا دینا** [أ] ہاک مارنی ، بُلانا ، سَدّنا ، سوالی دا سوال کرنا ، صدا کرنی ۔

● **صَدارت** : [ع] پردھانگی ۔

● **صَداقت** : [ع] سچ ، سچیائی ، کھرّی گل ، اصل حقیقت ۔

● **صَدر** : [ع] سِینہ ، ہِک ، چھاتی ، سامنا پاسا ، اُچی تھاں ، ویہڑا ، پردھان ، آگُو ۔

● **صِدق** : [ع] سچیائی ، سچّا پیار ، یقین ، ہٹّھ ۔ **صدقِ دل سے** : [أ] سچے دل نال ، نیک نیت نال ، دلوں بجانوں ۔

● **صَدقہ** : [ع] صدقہ ، وارا ، قُربانی ، خیر خیرات ۔ **صدقہ اُتارنا** : [أ] وارا وارنا ، صدقہ لاہنا ۔ **صدقہ سَلا** : [أ] سِر صدقہ ۔ **صدقے** : [أ] صدقے ، واری ، قربان ۔ **صدقے جانا** : [أ] وارے جانا ، صدقے ہونا ، گھول گُھانا ، قربان ہونا ۔ **صدقے کرنا** : [أ] وار دینا ، قربان کرنا ، صدقہ دینا ۔ **صدقے کروں** : [أ] صدقے کراں ، وار سَٹّاں ، قربان کر دیاں ۔

● **صَدمہ** : [ع] ہُجکا ، دھکّا ، ٹکّر ، سَٹّ ، غم ، ہونی ، گھاٹا ، دُکھ ۔ **صدمہ اُٹھانا** : [أ] غم سہنا ، دُکھ جَھلنا ، مصیبت جھاگنی ، نقصان جھلنا ، دھکّا سہنا ۔ **صدمہ سہنا** : [أ] سٹّ سہنی ، غم سہہ جانا ، مصیبت جھاگنی ، نقصان جھلنا ۔ **صدمہ گُزرنا** : [أ] غم دا دھکّا وجنا ، کسے سجن پیارے دا مرنا ، کوئی ہونی ورت جانی ۔ **صدمہ ہونا** : [أ] دھکّا وجنا ، رنج ہونا ، غم ہونا ، کوئی سٹّ پَینی ۔

● **صراحت** : [ع] کُھلّا بیان ، تشریح ۔ **صراحت کرنا** : [أ] گلّ کھولنی ، نکھیڑ کے سمجھانا ، کھول کے دسنا ، تشریح کرنی ۔ **صراحۃً** : [ع] کُھلّم کُھلّا ، ظاہرا ۔

● **صَرّاف** : [ع] سُنیارا ۔

● **صَرصَر** : [ع] لُوہری ، انھیری ، ڈاہڈی ٹھنڈی تے پھانڈے دی وا ۔

● **صَرف** : [ع] خرچ ، خرچا ۔ **صرف کرنا** : [أ] خرچنا ، ورتنا ، خرچ کرنا ، کم وچ لے آؤنا ۔

● **صِرف** : [ع] اِکّو ، نِرا ، خالص ، پُورا ، اکاّ ۔

● **تصرفہ** : [ع] خرچہ ، بچت ، کنجوسی ، کیرس ، دریغ ۔

● **صریحاً** : [ع] ظاہرا ، کھلم کھلا ، بے دھڑک ، اُکا مُکا ، ساواں سُکا ، کھرا ، ہڈوں مولوں ۔

● **صعوبت** : [ع] اوکھیائی ، اوکڑ ، وخت ۔

● **صف** : [ع] صف ، پال ، قطار ، کلنگ ، پھوہڑی ، بوری ۔ **صف آرا ہونا** : [أ] صفاں بنھنیاں ، لڑن لئی تیار ہو کھلونا ۔ **صف آرائی** : [ع + ف] صفاں بنانیاں ، ترتیب نال کھلونا ۔ **صف آرائی کرنا** : [أ] فوج دا ترتیب سر ہو کھلونا ، لڑن لئی تیار ہو جانا ۔ **صف باندھنا ، (جمانا)** : [أ] پال بنھنا ، لین بنھنا ، صف/ کلنگ بنانا ۔ **صف بچھانا** : [أ] پھوہڑی پانی ، سٹھر وچھانی ۔ **صف بستہ** : [ف] پالو وی پال ، صفاں بنھ کے ، صفاں بنھکے کھلوتے ہوئے فوجی ۔ **صف بہ صف** : [ف] صف نال صف میل کے ، ہر صف وچ ، قطارو قطار ، ترتیب نال ۔

● **صفا** : [ع] کورا ، ستھرا ، کھرا ، صفا ، اُکا ، صفائی ، ستھرائی ۔ **صفا چٹ** : [ہ] بالکل صفا ، رڑ میدان ، اجاڑ ، خالی تھاں ، گھون مون ، داڑھی مچھاں چٹ ۔ **صفا چٹ کرنا** : [أ] اکا صفا کر دینا ، رگڑ کے سر مننا ، گھون مون کرنا ۔ **صفائی** : [ف] صفائی ، ستھریائی ، سچائی ، ایمانداری ، بوہکر بہاری دین دا کم ، بے گناہی دا ثبوت ، صلح صفائی ، میل جول ، جھگڑے دا نبیڑا ، حساب دی مک چک ، بے شرمی ، بے حیائی ، تلوار دی تیزی ، چھانگی ، بربادی ، تباہی ، ستیاناس ، چمک ، پھرتی ، چالاکی ، خاتمہ ، نیک نیتی ، میل کچیل دور کرنا ۔ **صفائی کرنا** : [أ] بوہکر بہاری دینا ، چھنڈنا ، جھاڑنا ، صاف کرنا ، صلح کرنی ، بھگتانا ۔ **صفائی ہونا** : [أ] میل ملاپ ہونا ، صلح ہونی ، جھگڑا نبڑنا ، پاک صاف ہونا ، میل نکلنی ، گندگی چکی جانی ، جیب کپی جانی ، لٹیا جانا ، ہونجا پھرنا ، برباد ہونا ، مکنا ، مرنا ۔ **صفایا** : [ہ] چٹ صفایا ، ہونجا ، لٹ ، اجاڑا ، بربادی ، نبیڑا ۔ **صفایا کرنا** : [أ] جڑھوں مکانا ، بی مارنا ، ختم کرنا ، برباد کرنا ، مار مکانا ، قتل کرنا ، ہونجا پھرنا ، لٹ لینا ، اجاڑ دینا ۔ **صفایا ہونا** : [أ] ہونجا پھرنا ، ککھ کنڈا نہ رہنا ، مر مک جانا ۔

● **صفات** : [ع] صفتاں ، بھلیائیاں ، چنگیائیاں ، خوبیاں ، جتس ، گن ۔ **صفت** : [ع] گن ، وڈیائی ، صفت ، چنگیائی ، نیکی ، بھلیائی ۔

● **صفحہ** : [ع] صفحہ ، پرت ، ورقے دا اک پاسا ، پنے دا اک پاسا ۔

● **صفر** : [ع] صفرا ، زیرو ۔

● **صلا** : [ف] اواز ، دعوت ، سدا ۔

● **صلابت** : [ع] سختی ، پکیائی ، نحق دی سختی ، اڑب پنا ، اجڈ پنا ۔

● **صلاح** : [ع] نیکی ، بھلیائی ، صلاح ، مشورہ ، پچھ دس ، گل کتھ ، ارادہ ، مرضی ، سوچ وچار ، ڈھنگ ، چال ، رائے ، خیال ۔ **صلاح پر چلنا** : [أ] متے لگنا ، مگر لگنا ، مشورے تے عمل کرنا ۔ **صلاح پوچھنا** : [أ] مت لینی ، خیال پچھنا ، صلاح لینی ، مشورہ کرنا ۔ **صلاح ٹھہرنا** : [أ] نیت بنی ، صلاح پکی ہونی ۔

صلاح دینا : [أ] مت دینی ، آپنا خیال دسنا ، ارادہ ظاہر کرنا ، تجویز کرنی ، مشورہ دینا ۔ **صلاح کار** : [ف] مشورہ دین والا ، مت دین والا ، نیک ، عبادتی ، پرہیزگار ۔ **صلاح کرنا** : [أ] مشورہ کرنا ، رل کے سوچنا ، مت لینی دینی ۔ **صلاح و مشورہ** : [ع] سانجھی سوچ ، صلاح مشورہ ، تجویز ، تدبیر ۔

● **صلاحیت** : [ع] گن ، جوہر ، سیانف ، سمجھ ، لیاقت ۔ **صلاحیت رکھنا** : [أ] عقل سمجھ رکھنی ، کسے کاسے جوگا ہونا ، لائق ہونا ، کسے کم دی مہارت ہونی ۔

● **صلح** : [ع] میل ، ایکا ، دوستی ، میل جول ، رل ورتن ، سلوک ، ملاپ ۔

● **صلہ** : [ع] اجر ، وٹا ، انعام ، بخشش ، بدلہ ، بھتکرا ۔

● **صمیم** : [ع] پکا ، پیڈا ، مضبوط ۔

● **صناع** : [ع] ہیر ، کاریگر ، استا کار ، ہنری ، گنی ۔ **صناعت** : [ع] کاریگری ، دستکاری ، استاکاری ، گھڑت ۔

● **صندوق** : [ع] صندوق ، بکسا ۔ **صندوقچی** : [أ] صندوقڑی ۔

● **صنف** : [ع] قسم ، جنس ، ونگی ، میل ۔

● **صنم** : [ع] بت ، مورت ، سوہنا ، پیارا معشوق ۔

● **صوابدید** : [ف] صلاح ، مشورہ ، سمجھ ، تکت ، تاڑ ، چون ، پچھان ، پسند ۔

● **صورت** : [ع] شکل ، وجہ ، چھب ، چھرہ مہرہ ، نک نقشہ ، حالت ، گت ، مونہہ ، مہاندرا ، روپ ، ڈھنگ ، تدبیر ، موقع ، وانگ ، جہا ، ورگا ۔ **صورت آشنا** : [ف] شکل اشنا ، واقف ، ویکھیا ڈٹھا ہویا ، جانو ۔ **صورت آشنا ہونا** : [أ] جان پچھان ہونی ، سلام دعا ہونی ، واقف ہونا ۔ **صورت اترنا** : [أ] تصویر لتھنی ، مونہہ پیلا ہونا ، اسا ہو جانا ، بھیڑا مونہہ بننا ۔ **صورت بدلنا/بدلانا** : شکل وٹانی ، ویس بدلنا ، حالت بدلانی ، مونہہ وگاڑنا ۔ **صورت بگاڑنا** : [أ] مونہہ ڈنگا چبا کرنا ، وجہ وگاڑنی ، روپ وگاڑنا ، متھے وٹ پا لینا ۔ **صورت بنانا** : [أ] مونہہ بنانا ، سج بہنا ، مونہہ چڑانا ، ڈھب سادھنا ۔ **صورت سے بھاگنا** : [أ] لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ۔ **صورت سے بیزار / خفا ہونا** : [أ] شکلوں بیزار ہونا ، ویکھن دا روادار نہ ہونا ۔ **صورت شکل والا** : [أ] مونہہ چت لگدا ، سوہنا ، خوبصورت ، نک نقشے والا ۔ **صورت کرنا** : [أ] ڈھو بنانا ، حیلہ کرنا ، وسیلہ لبھنا ، ڈول بنانا ، اپا کرنا ۔ **صورت کو ترس جانا** : [أ] ویکھن نو ترس جانا ، شکل نو سہکنا ، ملن دی سک ہونی ۔ **صورت گر** : [ف] چتیرا ، پتھر گھاڑا ۔ **صورت نکلنا** : [أ] ڈھو ڈھکنا ، اپا سجھنا ، سبب بننا ، سوہنا ہو جانا ، چھب نکلنی ۔ **صورت نہ پہچاننا** : [أ] اوپرا بن جانا ، واقف نہ بننا ، جانو ہون توں انکاری ہو جانا ۔

● **صیاد** : [ع] شکاری ، چڑی مار ، پھاہی وال ۔

● **صیقل** [ع] نکل ، پالش ، صفائی ، آب ، چمک ، پان ۔ **صیقل کرنا** : [أ] لشکانا ، پالش کرنی ، نکل کرنا ، آب چاڑھنی ، پان دینی ۔ **صیقل گر** : [ف] پالشیا ، پان / جھال پھیرن والا ، ہتھیار چمکان والا ۔

ض

● **ضابطہ** : [ع] قانون ، طریقہ ، ڈھنگ ، راہ ، چج ، پرھیاچاری ، پربنھ ، بندوبست ۔

● **ضامن** : [ع] (۱) ضمانتی ، وچولا ۔ (۲) گٹّا (حقے دا) ۔ (۳) دده جمان دی جاگ ، جمن ۔ **ضامن ہونا** : [اُ] ضمانت دینی ، ضامنی دینی ، ذمہ چکنا ۔

● **ضائع** : [ع] برباد ، اکارت ، اوگت ، بے فیدہ ، ایویں گیا ۔ **ضائع کرنا** [اُ] برباد کرنا ، اُجاڑنا ، ونجانا ، روڑھ دینا ، جڑھ مارنی ۔

● **ضبط** : [ع] برداشت ، صبر ، سہار ، حلیمی ، تحمّل ، بندوبست ، انتظام ۔ **ضبط کرنا** : [اُ] روکنا ، برداشت کرنا ، سہارنا ، جر جانا ، پی جانا ، مل مارنی ، تحمّل توں کم لینا ۔ **ضبط ہونا** : [اُ] قُرق ہونا ، ضبط ہونا ، کُھس جانا ۔

● **ضحک** : [ع] کِھڑ کِھڑ ہسنا ، اُچا ہسنا ، ٹھاہ ٹھاہ کرکے ہسنا ۔

● **ضخامت** : [ع] پھیر ، گیڑ ، قد کاٹھ ، کلم چوڑ تے مٹیپا ۔ **ضخیم** : [ع] موٹا ، موٹی ، وڈی ، بھاری ۔

● **ضد** : [ع] ضد ، اَڑی ، سدّا ، مخالفت ، دھکّا ، سینہ زوری ۔ **ضد باندھنا** : [اُ] ضدّنا ، اڑی بنھنا ۔ **ضد پر آنا** : [اُ] ضد تے آ جانا ، آئی اُتے آؤنا ، ہٹّھ کرنا ، سدّا ڈاہنا ۔ **ضدّی** : [اُ] ضدّل ، ہٹّھی ، لہری ، ہٹھیلا ، ڈھیٹھ ، آنموڑ ، لیچڑ ۔

● **ضرب** : [ع] سٹّ ، دھکّا ، چوٹ ، ٹھپّا ، مہر ، گھاٹا ، نقصان ۔ **ضرب آنا** : [اُ] سٹّ وجنی ، دھکّا لگنا ، سٹ پینی ۔ **ضربِ شدید** : [ف] ڈاہڈی سٹّ ، تکڑا پھٹّ ، ڈھکویں مار ، بھرواں وار ۔ **ضرب لگانا** : [اُ] دھکا مارنا ، سٹّ مارنی ، وار کرنا ، نقصان پچانا ، ٹھپّا لانا ۔

● **ضرب المثل** : [ع] اکھان ، اکھوت ، کہاوت ۔

● **ضرر** : [ع] دکھ ، تکلیف ، سٹّ ، خرابی ، بھیڑ ، ماڑ ، نقصان ، گھاٹا ۔ **ضرر پہنچانا** : [اُ] دکھ پچانا ، سٹّ مارنی ، نقصان کرنا ، صدمہ پچانا ، بھانی مارنی ۔

● **ضرور** : [ع] ضرور ، چیتے نال ، تھوہ نال ، نسنگ ، لازمی ، اُکّا ۔ **ضروری** : [ع] لوڑی دا ، چاہی دا ، درکار ، لازمی ، مجبوری ۔

● **ضرورت** : [ع] حاجت ، خواہش ، لوڑ ،

غرض ، تھوڑ - ضرورت پڑنا ، (ہونا) : [أ] ویلا ڈھکنا ، لوڑ پینی ، کوئی کم کسے گوچرا ہونا - ضرورۃً : [ع] لوڑ موجب ، لوڑ نال ، لوڑ تھیں ، لوڑ پاروں ، مجبور ہو کے - ضرورت مند : [ف] لوڑوند ، حاجت مند ، تھڑیا ہویا ، محتاج ، غریب - ضروریات : [ع] لوڑاں تھوڑاں ، لوڑ دیاں شیواں -

ضعف : [ع] کمزوری ، بے ہوشی ، مڑتن ، غش - ضعیف : [ع] بڈھا ، کمزور ، کھوڈا ، لیسا ، ماڑا ، نتانا - ضعیف الاعتقاد : [ع] کچ یقینا ، لائی لگ ، بے تھوہا ، اعتقاد دا ماڑا ، وہمی ، ڈھلیل یقین - ضعیف العقل : [ع] عقل دا کچا ، مورکھ ، دماغ دا موٹا ، بے عقلا ، تھوڑ متا - ضعیف (العمر) : [ع] وڈیری عمر دا ، بڈھا - ضعیفی : [أ] بڈھیپا ، بڈھاپا ، پچھلی عمر ، بڑھاپا ، کمزوری ، نطاقتی -

ضغطہ :[ع] اوکڑ ، اکھیائی ، سختی ، تنگی ، جکوتکی ، تبھکت -

ضمانت : [ع] ضمانت ، ضامنی ، ذمہ داری -

ضمناً : [ع] اوویں ، گلاں وچ ، ایسے سلسلے وچ ، نال ہی ، وادھے دا -

ضم ہونا [أ] رچ مچ جانا ، نال رلنا ، اک مک ہو جانا -

ضمیر : [ع] دل ، بھیت ، من ، جی ، دل دا خیال ، سچی سوچ ، دل دی واج ، پڑناں -

ضو : [ع] لو ، چانن ، نور ، رشنائی ، چمک - ضوفشاں : [ف] روشن ، چمکدا ، نور چھنکدا ، نورانی ، چانن دیندا -

ضیا : [ع] لو ، رشنائی ، چاننی ، چانن ، لشک ، سورج دی چمک -

ضیف : [ع] پروہنا ، مہان ، سزمان -

ضیق [ع] تنگی ، تکلیف ، دکھ ، اوکڑ ، کیڑکی ، عذاب - ضیق میں آنا : [أ] کیڑکی دے مونہ آؤنا ، اوکڑ وچ پھسنا -

ط

● **طاری** : [ع] چھا جان والا ، اچھوپ آ پےَین والی ، آپ لین والی تے گھیر لین والی حالت ۔

● **طاعُون** : [ع] تون ، گلٹی ۔

● **طاق** : [ف] آلا ، طاق ، کندھ وچ دا کُھڈا ، کلاّ ۔ **طاق پر دھرنا ، رکھنا** : [اُ] آلے وچ رکھ چھڈنا ، بُھلا دینا ، وِسار چھڈنا ، دلوں لاہ دینا ۔ **طاق کرنا** : [اُ] پڑھ پخت کرنا ، گُنی بنانا ، اُستاد بنا دینا ۔ **طاقِ نسیاں پر رکھنا** : [اُ] بُھلا دینا ، یاد نہ رکھنا ، وِسار دینا ۔

● **طاقت** : [ع] زور ، حوصلہ ، قابلیت ، واہ ، تان ، تران ، ہمّت ، جا ، مجال ، سہائی ، حکومت ، فوج ، لوک رائے ، لوک ہاں ، لوکاں دا ساتھ ۔ **طاقت آزمائی** : [ف] زور ازمانا ، زور وکھانا ، ہتھ جوڑی کرنی ۔ **طاقت آزمائی کرنا** : [اُ] زور کرنا ، زور لانا ، ہتھ جوڑی کرنی ، مقابلہ کرنا ۔ **طاقت ور** : [ف] ہمت والا ، زور والا ، پہلوان ۔

● **طالب** : [ع] ڈھونڈن والا ، خواہش کرن والا ، چاہ وان ۔ **طالب علم** : [ف] پڑھن والا ، علم سِکھن والا ۔

● **طالع** : [ع] قِسمت ، بھاگ ، نصیب ، اُبھردا ، چڑھدا ۔

● **طائفہ** : [ع] منڈلی ، مُجرے والے ۔

● **طِب** : [ع] حکیم گری ، حکیمی ۔

● **طباشیر (تباشیر)** : [ف] تواشیر ۔

● **طبیعت** : [ع] طبیعت ، سُبھا ، مزاج ، ہِلتر ، عادت ، خصلت ۔ **طبیعت آنا** : [اُ] دل آ جانا ، رِیجھ پینی ، عاشق ہونا ۔ **طبیعت اُبھرنا** : [اُ] اُلیل آؤنا / آؤنی ، لہر وچ آؤنا ، شوق پیدا ہونا ۔ **طبیعت اُچٹنا** : [اُ] طبیعت اوازار ہونی ، اَک جانا ، بیزار ہو جانا ۔ **طبیعت اُکھڑنا** : [اُ] دل نہ لگنا ، اوازار ہو جانا ، ہُسڑ جانا ۔ **طبیعت اُلٹ جانا** : [اُ] طبیعت خراب ہو جانی ، جی کَچیانا ، دماغ خراب ہو جانا ۔ **طبیعت اُلجھنا** : [اُ] دل گھابرنا ، طبیعت اوازار ہونی ، پریشان ہونا ۔ **طبیعت بحال ہونا** : [اُ] طبیعت ٹھیک ہو جانی ، بیماری نُوں موڑا پینا ، ٹھیک ٹھاک ہو جانا ۔ **طبیعت بگڑنا** : [اُ] طبیعت خراب ہونی ، جی کچا ہونا ، اُبت آؤنے ، بیمار ہونا ، خفگی ہونی ۔ **طبیعت بہلانا** :

[اُ] دل پرچانا ، جیؤ/من ولانا ، من پشوری کرنا ۔ **طبیعت پھرنا** : [اُ] مونہہ بھر جانا ، اوازار ہو جانا ، دل کھٹا ہونا ، اک جانا ۔ **طبیعت پھسلنا** : [اُ] ریجھ پینا ، ڈُلھ پینا ، عاشق ہو جانا ۔ **طبیعت ٹھہرنا** : [اُ] تسلّی ہونی ، ٹکا آؤنا ، من ٹکانے رہنا ، ارام ملنا ، سُکھ ہونا ۔ **طبیعت جمنا** : [اُ] جی لگنا ، اُلیل وچ ہونا ، دل ٹکیا ہونا ۔ **طبیعت چلنا** : [اُ] جی چاہنا ، خواہش ہونی ، رَوں وچ ہونا ، طبیعت رواں ہونی ۔ **طبیعت رُندھنا** : [اُ] افسوسیا جانا ، دل مُرجھانا ، اُداس ہونا ، بے آس ہونا ، نموجھانا ہونا ۔ **طبیعت سنبھالنا** : [اُ] برداشت کرنی ، صبر سہار توں کم لینا ، وس وچ رہنا ۔ **طبیعت کھُلنا** : [اُ] ذہن کھلنا ، طبیعت رواں ہونی ، سُجھ بُجھ آؤنی ۔ **طبیعت گُدگُدانا** : [اُ] الیل آؤنی ، دل وچ لہر اٹھنی ، دل چاہنا ۔ **طبیعت لگنا** : [اُ] جی لگنا ، من پرچنا ، جھکنا ، دھیان کرنا ۔ **طبیعت مچلنا** : [اُ] بے چین ہونا ، چاملنا ، الیل آؤنی ، بے قرار ہونا ۔

● **طرّار** : [ع] تیز ، ترکھٹا ، زبان دراز ، چلاک ، ہشیار ، فریبی ، جیب کترا ، گنڈھی چھوڑا ، اُچکا ۔

● **طرارا** : [اُ] چونکڑی ، چُنگی ، شڑپّا ، چھال ، اُڈاری ۔ **طرارے بھرنا** : [اُ] چنگیاں لانیاں ، چونکڑیاں بھرنیاں ، چوکڑیا نسنا ، چھالاں مارنیاں ، دڑنگے لانے ۔

● **طرح** : [ع] وانگ ، ہار ، طور ، طرز ، نمونہ ، حالت ، گت ، ڈھنگ ، ڈھب ۔ **طرح اُڑانا** : [اُ] سگویں نقل کرنی ، ڈھب سکھ لینا ، ڈھنگ چرانا ۔ **طرح دکھانا** : [اُ] نز نخرے وکھانے ، بانک پنا دسنا ، چھلاں کرنیاں ۔ **طرح ڈالنا** : [اُ] نیہہ رکھنی ، مڈھ بنھنا ، نویں گل ہلانی ، چھیڑ پانی ، تدبیر کرنی ۔

● **طرح دار** : [ف] خوبصورت ، چھبیلا ، بانکا ، سوہنا ، پیارا ، چھیل ۔

● **طرف** : [ف] دا ، ول ، پاسا ، ہتھ ، کنڈھا ، دندا ، کوٹ ، رُخ ، رُئی ۔ **طرف دار** : [ف] حمایتی ، مددگار ، کسے دھر دا بندا ، رُئی کار ۔

● **طُرفہ** : [ع] نواں ، عجیب ، اچرج ، انوکھا ۔ **طُرفہ تماشا** : [اُ] نواں تماشا ، انوکھی کھیڈ ، اچرج گل ۔

● **طرفین** : [ع] دوئے دھر ، دوئے پاسے ۔

● **طُرّہ** : [ع] زُلف ، پرپڑی دے وال ، کُنڈلاں والے وال ، والاں دی پلمدی لٹ ، پگ دا طُرلا ، کلغی ، ٹوپی دا پھمّن ، جانوراں دی بودی ، پھننگ ، چسکی ، انوکھی گل ، بھلیائی ، چنگیائی ، شمشاد رُکھ دیاں پلمدیاں شاخاں ، انوکھا ، عجیب ، سب توں اگے جان والا ، ساریاں تے غالب ، خدا ۔

● **طریقت** : [ع] راہ ، مذہب ، طریقہ ، صوفیاں دا دستور ، دل دی پاکی ۔

● **طریقہ** : [ع] رستہ ، ڈھنگ ، طریقہ ، چالا ، دستور ۔

● **طشت** : [اُ] تھال ، تباخ ، تسلا ۔

● **طعن** : [ع] مہنا ، طعنہ ، بولی ، ٹکور ، ٹوک ، چکر ، ٹھٹھا ، جھیڈ ، نقص بینی ۔

طعن کرنا : [اُ] پھکڑی لانا ، بھنڈنا ، اوئے توئے کرنا ، بکرے بُلانے ۔ طعنہ : [ع] ٹوک ، ٹکور ، چوبھ ، چُھبک ، مِہنا ، نہورا ، جھاڑ ، بولی ، مٹھنی ۔ طعنہ تشنہ : [اُ] مِچکر ، طعنہ ، مِہنا ، ٹوک ، ٹکور ، لعنت ، پھٹکار ، بُرا بھلا ۔ طعنہ دینا : [اُ] بولی مارنی ، مِہنا مارنا ، دُکھاویں گل کرنی ، ٹکور کرنی ، چونبھڑ دینی ۔ طعنہ زنی کرنا : [اُ] چوبھاں / ٹکوراں کرنیاں ، مِہنے مارنے ، طعنے دینے ، ٹونے لانے ، جُگتاں کرنیاں ۔ طعنہ مارنا : [اُ] بولی مارنی ، طعنہ دینا ، مِہنا مارنا ، ٹکور کرنی ، چُبھویں گل کرنی ۔ طعنے مِہنے : [اُ] ٹوکاں ، ٹکوراں ، چوبھاں ، مِہنے ، واجاں ، جھیڈاں ، بولیاں ۔

● طُغیانی : [ف] کانگ ، ہڑ ، طوفان ، پانی دا چڑھا ، سیلاب ۔

● طِفلی ، طُفولیّت : [ف] انجان پُنا ، نادانی ، بالپُنا ، نِکی عمر ۔

● طُفیلی : [ع] اَن سدیا پروہنا ، مُفت خورا ، مُفت کھان والا ، نال لگ کے تُرن والا ، چھڑیا ۔

● طلاق : [ع] طلاق ، لیکھت ، کاغذ ۔ طلاق دینا : [اُ] طلاق دینی ، لیکھت دینی ، کاغذ دینا ۔

● طلب : [ع] ڈھونڈھ ، بھال ، تلاش ، منگ ، خواہش ، ہلتر ، عادت ، بُلاوا ، طلبی ، تنخواہ ۔ طلب بُجھانا/مِٹانا : [اُ] خواہش پوری کرنی ، ریجھ لاہنی ، چا پورا کرنا ۔ طلب گار : [ف] چاہوان ، لوڑ وند ، خواہش کرن والا ۔

طلب کرنا : [اُ] سدنا ، بُلانا ، منگنا ، لوڑنا ، دعوا کرنا ۔

● طَلَبہ : [ع] بہتے طالب علم ، پڑھن والے ۔

● طلبی : [اُ] سدّا ، بُلاوا ، طلبی ، پیشی ۔ طلبی ہونا : [اُ] بُلاوا آؤنا ، پیشی ہونی ، سدّیا جانا ۔

● طِلِسم : [ع] اچرج گل ، حیران کرن والی گل ، منتر ، جادو ، ٹونا ، کالا علم ۔ طلسم باندھنا : [اُ] جادو جگانا ، اچرج گل پیدا کرنی ، حیرانی والا کم کرکے وکھانا ۔ طِلِسم توڑنا : [اُ] جادو منتر دا اثر گوانا ، ٹونے دا توڑ کرنا ۔ طِلسمات : [ع] جادو ، ٹونے ، عجیب گلاں ، اچرج گلاں ، ڈراؤنے کم ۔ طِلسماتی : [اُ] جادو بھریا ، ٹُونے والا ، اچرج ، اَولا ، ٹُونے ہارا ۔ طِلسمی : [اُ] جادو دا ، ٹونے والا ، اَولا ، اچرج ۔

● طُلُوع : [ع] چن سورج دا اُچا ہونا ، نکلنا ، چڑھنا ، اُبھرنا ۔ طُلُوع کرنا : [اُ] اُچا ہونا ، نکلنا ، چن سورج دا چڑھنا ۔ طُلُوع ہونا : [اُ] اُچا ہونا ، چن سورج دا چڑھنا/نکلنا ۔

● طمانچہ : [ف] تماچہ ، دھپا ، چپیڑ ، چنڈ ، چٹاکا ، ریپٹا ، کھُلے ہتھ دی سٹ ۔ طمانچہ اُٹھانا : [اُ] چپیڑ اُگرنی ، دھپا مارن لئی ہتھ چُکنا ۔ طمانچہ کھینچ مارنا : [اُ] دھپا مارنا ، چپیڑ مارنی ، چنڈ مارنی ۔ طمانچہ جڑنا ، رسید کرنا ، لگانا ، مارنا : [اُ] چپیڑ مارنی ، دھپا مارنا ، چنڈ لانی ، ریپٹا دینا ، تماچہ مارنا ۔

● طمانیت : [ع] دل جمی ، تسلی ، خاطر جمع ،

سُکھ ، ارام ۔

● **طُمطراق** : [ف] شوکا شاکی ، ٹھکا ، ٹوہر ، وج گج ، شان ، ٹیں ، دھم ۔

● **طمع** : [ع] لالچ ، حرص ، طمع ، لوبھ ، لاہ ۔ **طمع رکھنا** : [أ] لالچ کرنی ، طمع رکھنی ، حرص رکھنی ، آس لانی ۔ **طمع کرنا** : [أ] لالچ کرنی ، لوبھ کرنا ، لوچنا ، للچانا ، ریجھنا ۔ **طمع ہونا** : [أ] لالچ ہونی ، حرص ہونی ، آس ہونی ۔

● **طنّاز** : [ع] چالاک ، شوخ ، بےخوف ، نڈر ، لاڈو ۔

● **طنبُو** : [أ] تمبُو ، تمبوئی ، تنبُو ، ڈیرا ۔

● **طنبُورچی** : [ف] ڈھولکیا ۔

● **طنز** : [ع] چبھویں گل ، سٹھ ، سٹھنی ، جھیڈ ، ٹوک ، ٹکور ، طعنہ ، میہنا ، چوبھ ، چھیڑ ۔ **طنز آمیز** : [ف] گھٹاویں گل ، جھیڈ والی گل ، چبھویں گل ، طعنے میہنے دی گل ۔ **طنزاً** : [ع] سٹھ نال ، ٹکور کر کے ، جھیڈ ٹوک سیتی ، میہنے وانگ ، ترکھی تے سخت پڑچول ۔ **طنز نگاری** : [ف] سٹھ سٹھنی ۔ **طنز کرنا** : [أ] بولی مارنی ، چوبھاں لانیاں ، ٹچکر کرنی ، نوک ٹوک کرنی ، سداں لانیاں ۔

● **طنطنہ** : [ع] دھم دھام ، وج گج ، ٹوہر ، ٹھکا ، شان ، مان ، ہنکار ، دبدبا ۔ **طنطنہ دکھانا** : [أ] شان وکھانی ، مان جتانا ، فخر کرنا ، ڈرانا ، ٹوہر وکھانی ، حکم چلانا ۔

● **طواف** : [ع] گیڑا ، چوطرفہ پھیرا ، طواف ۔

● **طوائف** : [ع] (۱) گروہ ۔ (۲) قبیلے ، کنجری ، حرام کار زنانی ۔

● **طوائف الملوکی** : [ع] انراتفری ، بدانتظامی ، براجا ، سکھّا شاہی ، زورا زوری دے سودے ۔

● **طوالت** : [ع] لمیائی ، لمتّن ، لمم چوڑ ، ودھیکی ، زیادتی ۔ **طوالت دینا** : [أ] لمّا کرنا ، گل ودھانی ، جھگڑا پانا ۔

● **طور** : [ع] رنگ ڈھنگ ، چال چلن ، ڈھب ڈھنگ ، ورتب ، طور طریقہ ، لچھّن ، ورتارا ۔ **طور بے طور ہونا** : [أ] حالت وگڑ جانی ، لچھّن وگڑنے ، بُرا حال ہونا ، مرن دے نیڑے ہونا ۔ **طور طریق (طریقہ)** : [ف] چال ڈھال ، ڈھنگ ڈھب ، ورتب ، چج چالا ، ورتارا ، لچھّن ۔

● **طوطا** : توتا ۔ **طوطا چشم** : [ف] توتا چشم ، بد لحاظ ، بے وفا ، بدید ، بے دید ، بے فیض ، مطلبی ۔ **طوطے اُڑ جانا** : [أ] ہوش اُڈ جانی ، گھبرا جانا ، پیراں ہیٹھوں زمین نکل جانی ، ٹھٹھنبر جانا ۔ **طوطے کی طرح آنکھیں بدلنا** : [أ] متھّے تے اکھّاں رکھنیاں ، بے وفائی کرنی ، اکھّاں پھیر لینیاں ، بد لحاظی کرنی ، بے دید ہو جانا ۔ **طوطی بولنا** : [أ] مشہوری ہونی ، کھڑکا دھڑکا ہونا ۔ زور ہونا ، وجّ وجنا ، دھمّ پینی ۔

● **طوعاً و کرہاً** : [ع] دھکو زوری ، سٹ کھاندیاں ، مجبوری نال ، آن بھاؤندیاں ۔

● **طُوفان** [ع] ہڑ ، کانگ ، انھیری ، جھکھّڑ ، لوہری ، مینہ ، کھپ ، رولا ، دوس ، تہمت ، بہتان ، فساد ، لڑائی ، ہنگامہ ، بدامنی ، آفت تباہی ۔ **طوفان اٹھنا** : [أ] کانگ چڑھنی ، ہڑ

آؤنا ، دریا دا زور ودھنا ۔ **طوفان اُٹھانا :** [اُ] جھگڑا پیدا کرنا ، کھڑپ مچانی ، واویلا کرنا ، حال دہائی پانی ، الزام دھرنا ، تہمت لانی ، دوس مڑھنا ۔ **طوفان اُمنڈنا :** [اُ] ہڑ آؤنا ، طوفان چڑھنا ، کانگ آؤنی ، چھلاں پینیاں ۔ **طوفان برپا کرنا :** [اُ] کھڑپ/ رولا پانا ، فساد پانا ، جھگڑا کھلا کرنا ۔ **طوفان ڈھانا :** [اُ] ظلم کرنا ، روڑھا مارنا ، انھیر پانا ، اَت چکنی ، غضب کرنا ۔ **طوفان کھڑا کرنا :** [اُ] تہمت لانی ، الزام دھرنا ، دوس مڑھنا ، ڈنڈ مچانی ، فساد پانا ۔ **طوفان مچانا :** [اُ] رولا رپّا پانا ، دھمکڑ چوکڑی چکنی ۔

● **طَوق :** [ع] پٹّا ، ہار ، کینٹھی ۔ **طوق پڑنا :** [اُ] گلاواں پینا ، قید ہونا ، پھس جانا ۔

● **طُول :** [ع] لمتّن ، لمیائی ، لمان ۔ **طول پکڑنا :** [اُ] گل ودھ جانی ، گل لمی ہو جانی ، جھگڑا بے جانا ۔ **طُول دینا :** [اُ] لمکانا ، لمیانا ، لمّا کرنا ، وچے رکھنا ۔ **طول کھینچنا :** [اُ] چر لگنا ، لمّا ہونا ، معاملہ لمک جانا ۔ **طولانی :** [ہ] لمّا ، چوکھا لمّا ، نہ مکن والا ۔ **طویل :** [ع] لمّا ، ڈھیر وڈا (بیان) ، دوراڈا (پندھ) ۔

● **طُومار :** [ع] کاغذاں دا تھبّا ، بڑا لمّا خط ، ودھان ، جھوٹھیاں سچیاں گلاں ، جھوٹھ دے پُل ۔ **طُومار باندھنا** [اُ] جھوٹھی گل ودھا کے کرنی ، لمّا قصہ لے بہنا ، جھوٹھ گھڑنا ۔

● **طَویلہ :** [ع] طبیلہ ، تھان ، گھوڑ سال ، اصطبل ۔

● **طَہارت :** [ع] پاکی ، اِستنجا ۔ **طہارت کرنا :** [اُ] پاک صاف ہونا ، وضو کرنا ، اِستنجا کرنا ، ہتھ پانی کرنا ۔

● **طَے :** [ف] مکا چکا ، نبڑیا ہویا ، ختم ، مک چک ، گِنیا مِتھیا ۔ **طے کرنا :** [اُ] تہیّہ کر لینا ، پکی نیت کر لینی ، دھار لینا ، توڑ اپڑانا ، طے کر لینا ، پورا کرنا ، فیصلہ کرنا ، نبیڑنا ، چکانا ۔

● **طَیّارہ :** [ع] ہوائی جہاز ، اڈنا جہاز ۔

● **طَیش :** [ع] غُصّہ ، غضب ، کچیچ ، قہر ، جوش ۔ **طیش آنا :** [اُ] غُصّے ہونا ، قہر وچ بھرنا ۔ **طیش دلانا :** [اُ] مچانا ، بلدی تے تیل پانا ، غصہ دوانا ، چِپ چاڑھنی ، بھڑکانا ۔ **طیش میں آنا :** [اُ] بہت غصے وچ ہونا ، قہر بھریا ہونا ، لوہے لاکھا ہونا ۔

● **طِینت :** [ع] عادت ، سبھا ، فِطرت ، جاندرو صفت ، اصل ، چج چالا ۔

● **ظالم** : [ع] آنیائی ، بے رحم ، ظُلمی ، بے ترس ، پتّھر دل ، دُکھ دین والا ۔

● **ظاہر** : [ع] ظاہرا ، دِسدا ، صاف ، کُھلا ، ظاہر ، ویکھن موجب ۔ **ظاہرا** ، **ظاہراً** : [ع] ویکھن وچ ، دِسن وچ ۔ **ظاہر بنائے رکھنا** : [أ] شوکا شاکی رکھنی ، ٹوہر بنائی رکھنی ۔ **ظاہرداری** : [ف] ظاہرداری ، ریاکاری ، لوکا چاری ، وِکھالا ۔ **ظاہر داری برتنا** : [أ] اُتوں اُتوں مِٹھیاں ہونا ، وِکھالے دیاں گلاں کرنیاں ، لوکا چاری کرنی ۔ **ظاہر کرنا** : [أ] دَسنا ، وِکھانا ، مشہور کرنا ، پڑدا چُکنا ۔ **ظاہر ہونا** : [أ] دِس پینا ، سامنے آ جانا ، سُنجھاپنا ، (بھیت) کھل جانا ، علم وچ آؤنا ، پتا لگنا ۔ **ظاہری** : [أ] اوپرا ، اُتلا ، وکھالے لئی ۔

● **ظرافت** : [ع] ہاسا ، ٹھٹّھا ، دِل لگی ، چُہل ، مخول ، چُٹکلے ، لطیفے ۔ **ظرافت آمیز** : [ف] ہسانی ، ہساویں (گل) ، مخول والا (بول) ۔

● **ظرف** : [ع] بھانڈا ، برتن ، سمائی ، حوصلہ ۔ **ظرف پیدا کرنا** : [أ] حوصلہ پیدا کرنا ، جِگرا وکھانا ، دِل کڈھنا ، ہِمتی ہونا ۔ **ظرف دیکھنا** : [أ] حوصلہ ویکھنا ، دل ویکھنا ، دلیری جاچنی ۔

● **ظریف** : [ع] ہَس مُکھ ، چُٹکلے باز ، ہاسا ٹھٹھا کرن والا ، مخولیا ، دِل لگی باز ۔ **ظریف طبع** : [ف] ہس مُکھ ، مخولیا ، چُٹکلے باز ، بھنڈ ، مسخرا ۔ **ظریفانہ** : [ف] مخولیاں وانگ ، مخولی رنگ ، مخول بھریا ۔

● **ظُلم** : [ع] آنھی ، آنھیر ، آنیاں ، زبردستی ، زیادتی ، بے انصافی ، ظلم ، دھکّا ، بے رحمی ، بے ترسی ، آفت ، مصیبت ، ستا ۔ **ظُلم اٹھانا** : [أ] انھی پانی ، چُکنا ، ظُلم جرنا ، ظلم سہنا ، دُکھ جرنا ، زیادتی سہ جانی ۔ **ظلم پر ظلم کرنا** : [أ] ظلم اُتے ظلم کرنا ، ات چانی ، انھیر لیانا ۔ **ظُلم توڑنا** ، **ڈھانا** : [أ] ظلم کمانا ، انھیر کرنا ، بُرا ورتارا ورتنا ، انیا کرنا ، آفت لیانی ، روڑھے مارنے ۔ **ظُلم جھیلنا** : [أ] ظُلم برداشت کرنا ، ظلم سہ جانا ۔ **ظُلم کرنا** : [أ] ظُلم کرنا ، ستانا ، سختی کرنی ، ات چُکنی ، نقصان پُچانا ۔

● **ظُلمت** : [ع] آنھیرا ، کُلّتن ، کالخ ۔ **ظُلمت پھیلنا** : [أ] انھیرا پینا ، رات پے جانی ، گمراہی ودھ جانی ۔ **ظُلمت چھانا** : [أ] انھیرا ودھنا ، انھی پینی ، گمراہی ودھ جانی ۔

● **ظنّ** : [ع] شبہہ ، گمان ، شک ، بھرم ، وہم ، خیال ، رائے ۔

● **ظُہور** : [ع] کُھلّا ، ظاہر ہونا ، **ظہور میں لانا** [أ] ظاہر کرنا ، کوئی گل بنانی ، بیان کرنا ، دَسنا ، وکھانا ۔ **ظہور ہونا** : [أ] ظاہر ہونا ، دِسنا ، پیدا ہونا ۔

ع

عابد : [ع] نمازی ، پرہیزی ، عبادتی ، دھرمی ، عبادت کرن والا ۔

عاجز : [ع] غریب ، لِستّا ، ماڑا ، وِچارا ، بے وسا ، تنگ ، پریشان ، مجبور ۔ **عاجز آنا** : [أ] تنگ آ جانا ، مجبور ہو جانا ، بے آس ہو جانا ، دل ڈھاہ بہنا ۔ **عاجز کرنا** : [أ] تنگ کرنا ، ستانا ، زِچ کرنا ، اوازار کرنا ۔ **عاجز ہونا** : [أ] تنگ ہونا ، مجبور ہونا ، اک جانا ، تھک جانا ۔ **عاجزی** : [أ] بے وسی ، مجبوری ، ترلا ، مِنت ، زاری ، عاجزی ۔ **عاجزی کرنا** : [أ] منتاں کرنیاں ، ترلے پانے ، واسطے پانے ، ہتھ جوڑنے ۔

عادت : [ع] خو ، خصلت ، عادت ، ہِلتر ، وادی ، رِیت ، رسم ، دستور ، تروٹک ، طلب ۔ **عادت بگاڑنا** : [أ] عادت وگاڑنی ، کُراہے پانا ، بد راہی دینی ، چوکھا لاڈ پیار کرنا ۔ **عادت پڑنا** : [أ] عادت پینی ، گیجھ پینی ، عادی ہونا ، خو بن جانی ۔ **عادت ڈالنا** : [أ] عادت پانی ، ہِلانا ، ہِلتر پانی ، گیجھ پانی ۔

عادل : [ع] انصاف کرن والا ، منصف ، نیا دین والا ۔

عادی : [ع] عادی ، گِجھا ہویا ، چِیٹکی ، ٹھرکی ۔

عار : [ع] شرم ، سنگ ، غیرت ، جھاکا ۔ **عار سمجھنا** : [أ] عیب سمجھنا ، ہتک جاننی ، لہائی جاننی ۔

عارضی : [ع] چلاوان ، ڈنگ ٹپاؤ ، کچا ، کُجھ دناں لئی ، مانگواں ۔

عارف : [ع] خدا شناس ، پچھانن والا ، اللہ لوک ۔

عاری : [ع] بے وس ، خالی ، سکھنا ، مجبور ، ننگا ، زِچ ، اکّیا ہویا ۔

عاریۃً : [ع] مانگواں ، اُدھارا ، ہُدار کر کے ، کُجھ دناں لئی لِتّا ہویا ۔ **عاریۃً دینا** : [أ] مانگواں دینا ، اُدھار دینا ، کُجھ چر ورتن لئی دینا ۔

عاشق : [ع] پریمی ، نیہی ، عاشق ۔ **عاشق مزاج** : [ف] من موجی ، رنگیلا ، لہری ، رِیجھوان ۔ **عاشق ہونا** : [أ] رِیجھ پینا ، ڈُلھ پینا ، پیار پا لینا ، محبت کرنی ۔ **عاشقانہ** : [ف] عاشقاں والا ، عاشقاں ورگا ۔ **عاشقی** : [ف] محبت ، عشق ، عاشقی ، پیار ، عشق بازی ۔

● **عاصی :** [ع] گُناہی ، پاپی ، گنہگار ، عیبی ، کلچھنّا ، نافرمان ۔

● **عافیت :** [ع] تندرستی ، سلامتی ، خیر ، آرام ، سُکھ ، بھلیائی ۔ **عافیت تنگ کرنا :** [أ] ستانا ، تنگ کرنا ، ارام وچ خلل پانا ، زچ کرنا ۔

● **عاق :** [ع] کُلگ ، کپُتّر ، نافرمان ، آکی ۔

● **عاقبت :** [ع] نتیجہ ، آخرت ، اخیر ، آخر ، اگلا جہان ، اوڑک ۔ **عاقبتُ الامر :** [ع] اوڑک ، چھیکڑے ، اخیر ، آخر تے ، چھیکڑ دی بازی ۔ **عاقبت اندیش :** [ف] نتیجہ سوچ لین والا ، سیانا ، سمجھ دار ، ہُشیار ۔ **عاقبت بگاڑنا :** [أ] بُرے کم کرنے ، اگا مارنا ، اگے لئی کنڈے بیجنے ، عاقبت خراب کر لینی ۔ **عاقبت خراب کرنا :** [أ] عاقبت گندی کرنی ، آخرت خراب کرنی ، گناہ کرنے ، پاپ کمانا ۔ **عاقبت سنوارنا :** [أ] دھرم کماؤنا ، نیکیاں کرنیاں ، اگلا جگ سوارنا ، آگا سنوارنا ۔ **عاقبت کے بورِیے سمیٹنا :** [أ] آخر دیاں پھوڑیاں ولھیٹنیاں ، چوکھا چر جیؤنا ، لمی عمر ہونی/پانی ۔

● **عاقل :** [ع] عقل والا ، سیانا ، سمجھ دار ، سُوجھی والا ۔ **عاقلانہ :** [ع] عقل منداں والا ، سُوجھی بھریا ، سیانپ والیاں ورگا ۔

● **عالَم :** [ع] جگ ، جہان ، دُنی ، دُنیا ، لوکائی ، زمانہ ، صورت ، حال ، حالت ، طور طریقہ ، ڈھنگ ، مزہ ، رُوپ ، رونق ، بہار ، وانگ ، مثال ، نظارہ ۔ **عالَمِ دگرگوں ہونا :** [أ] نقشہ بدل جانا ، راج پلٹا ہونا ، پہلیاں گلاں نہ رہنیاں ۔ **عالَم میں مشہور ہونا :** [أ] منّیا پرونّیا جانا ، جگ وچ دُھماں پینیاں ، مشہور ہونا ، ہر تھاں جانیا جانا ۔

● **عالِم :** [ع] عِلم والا ، سیانا ، پڑھیا لکھیا ، جانن والا ، عالِم ۔

● **عالی :** [ع] اُچّا ، مرتبے والا ، وڈے رُتبے والا ، ودھیا ، سُچّا ۔ **عالی شان :** [ف] وڈی شان والا ، اُچی شان والا ، بڑا وڈا ، بڑی سوہنی دکھ دا ۔ **عالی ظرف :** [ف] وڈے حوصلے والا ، کُھلّے دل والا ، جی دار ، دلیر آدمی ۔ **عالی ہمّت :** [ف] بڑی ہمت والا ، حوصلے والا ، جُرأت والا ، جی دار ، سخی ۔ **عالی ہمتی :** [ف] وڈا جگرا ، وڈا حوصلہ ، دلیری ، بہادری ، سخاوت ۔

● **عام :** [ع] عام ، رواجی ، مشہور ، رسمی ، معمولی ، بزاری ، گھٹ درجے دا ، بہت نِکا ، ہر اک ، سارا ، پُورا ۔ **عام فہم :** [ف] سوکھا ، سُکھالا ، سُکھلّا ، آسان ۔ **عام لوگ :** [أ] عام لوک ، ہاری ساری ، ہَما شُما ۔

● **عائد :** [ع] لاگُو ، ڈھکدا ، لگدا حُکم یا گل بات ۔ **عائد کرنا :** [أ] لاگُو کرنا ، لانا ، چلانا (حُکم) ۔

● **عِبادت :** [ع] بندگی ، ربّ ربّ ، عبادت ۔ **عبادت کرنا :** [أ] عبادت کرنی ، بندگی کرنی ، نماز پڑھنی ، رب رب کرنا ۔ **عبادت گاہ :** [ف] بندگی دا گھر ، عبادت کرن دی تھاں ، مسیت ، مندر وغیرہ ۔

● **عبارت :** [ع] مضمون ، لِکھائی ، لِکھن دا ڈھنگ ۔ **عبارت آرائی :** [مد] عبارت دا گٹھا ، لفظاں دی کھیڈ ، لِکھن دا ڈھب ۔

● **عَبث** : [ع] بے کار ، بے فائدہ ، نکمّا ، فضول ، بے وجہ ، کسے نہ کم دا ۔

● **عِبرت** : [ع] نصیحت ، خوف ، ڈر ، مت لینا ، اگوں لئی بچنا ، عبرت ۔ **عبرت انگیز** : [ف] مت بھری ، نصیحت دین والی (گل) ، کنّاں نُوں ہتھ لوان والی (ہوئی بیتی) ۔ **عبرت حاصل ہونا** : [أ] مت آؤنی ، کنّن ہونے ، کنّنیں ہتھ لانا ، اگوں لئی خطا توں بچنا ۔

● **عُبور** : [ع] دریا پار کرنا ، لنگھنا ، سڑک یا دریا توں پار ہونا ۔ **عبور کرنا** : [أ] پار اُترنا ، پار جانا ، لنگھ جانا ۔ **عبوری** : [أ] جھٹ ٹپاؤ ، وقتی ، جھٹ لئی ، تھوڑ چرا ۔

● **عِتاب** : [ع] غصّہ ، طیش ، جوش ، جھاڑ جھپاڑ ۔ **عتاب اُتارنا** : [أ] غصہ کڈھنا ، خفگی جھاڑنی ۔ **عِتابِ الٰہی** : [ف] خدا دا قہر ، اللہ ولوں عذاب ، رب دی مار ۔

● **عَجائب** : [ع] اولّیاں شیواں ، اُچرج چیزاں ، انوکھیاں شیواں ۔ **عجائب خانہ** : [ف] عجائب گھر ۔ **عجب** : [ع] انوکھا ، اُچرج ، ودھیا ، ٹانواں ، وِرلا ۔ **عجب نہیں** : [ف] حیرانی دی گل نہیں ، انوکھی گل نہیں ، ہو سکدا اے ۔ **عجیب** : [ع] اُچرج ، انوکھا ، اولاّ ۔ **عجیب و غریب** : [ع] اُچرج ، انوکھا ، اولاّ ، جہانوں باہرا ، بڑا سوہنا یا بڑا بھیڑا ۔

● **عِجز** : [ع] ترلا ، مِنت ، بے وسی ، مجبوری ۔

● **عُجلت** : [ع] کاہلی ، شتابی ، پُھرتی ، جلدی ۔

● **عَدالت** : [ع] انصاف ، نیا ، کچہری ، پنچایت ، عدل ۔ **عدالت چڑھنا** : [أ] کچہری چڑھنا ، مقدمہ کرنا ، نالش کرنی ، سرکارے چڑھنا ۔ **عدالت لگانا** : [أ] کچہری لانی ، عدالت لانی ، کچہری دا کم کرنا ، فیصلہ دینا ۔

● **عَداوت** : [ع] دشمنی ، وَیر ، کیڑ ۔ **عداوت رکھنا** : [أ] دشمنی رکھنی ، کیڑ رکھنی ، خار رکھنی ۔

● **عَدد** : [ع] ہندسہ ، ہِنسا ، گینتی ، رقم ، گینتی دا ہِنسا ۔

● **عَدل** : [ع] انصاف ، حق دی گل ، ٹھیک فیصلہ ۔

● **عَدم** : [ع] نہ ہونا ، نیستی ۔

● **عَذاب** : [ع] گناہ دی سزا ، دُکھ ، تکلیف ، مصیبت ، روگ ، اوکڑ ، اوکھ ، عذاب ۔ **عذاب اُٹھانا** ، **برداشت کرنا** : [أ] عذاب سہنا ، دُکھ جرنا ، اوکھ جھلنا ۔ **عذابِ جان** : [ف] جان دا عذاب ، ہِک دا ساڑ ، ہڈاں دا کھوُ ، جان دا روگ ۔ **عذاب سے بچنا** ، **چھوٹنا** : [أ] عذابوں چھٹنا ، مصیبتوں نکلنا ، چھٹکارا ملنا ، کشٹ کٹیا جانا ۔ **عذاب مول لینا** : [أ] راہ جاندیاں عذاب سہیڑنا ، جان بُجھ کے مصیبت سہیڑنی ، پریشانی وچ پینا ۔ **عذاب میں پڑنا** ، **پھنسنا** : [أ] عذاب وچ پینا ، مصیبت وچ پھسنا ، اوکھیاں ہونا ۔ **عذاب ہونا** : [أ] دکھ ہونا ، وخت پینا ، تکلیف ہونی ۔

● **عُذر** : [ع] بہانہ ، پیچ ، اعتراض ، معافی ،

انکار ، دلیل ، سبب ، وجہ ، پکڑ ، ڈھچر ، عذر - **عذر بے جا** : [ف] بچ ، بہانہ - **عذر پیش کرنا** : [أ] عذر کرنا ، کنّی چھڈانی ، وجہ دسنی ، دلیل دینی ، معافی منگنی - **عذر کرنا** : [أ] اعتراض کرنا ، بحث کرنی ، حق جتانا ، بہانہ کرنا ، معافی منگنی -

● **عُرس** : [ع] عُرس -

● **عَرش** : [ع] چھت ، تخت ، عرش ، رب دی کرسی ، ستواں اسمان - **عرش پر جھنڈا گاڑنا** : [أ] عرش تے جھنڈا گڈنا ، آپنے بھانے بڑا وڈا کم کرنا ، بڑا تیر مارنا - **عرش پر چڑھانا** : [أ] اسمانیں چاڑھنا ، چوکھا چکنا ، حدوں ودھ کے وڈیانا - **عرش پر دماغ ہونا** : [أ] عرش تے دماغ ہونا ، بڑا مغرور ہونا ، بڑی ہوا وچ ہونا -

● **عَرصہ** : [ع] مُدت ، زمانہ ، چر ، میدان ، حشر ، وتھ ، فاصلہ ، پاڑا - **عرصۂ دراز** : [ف] لمّی مدت ، چوکھی لمّی وتھ ، مُدتاں -

● **عَرض** : [ع] عرض ، بیان ، درخواست ، منت ، ترلا ، چوڑیائی - **عرضِ حال** : [ف/ع] ہُن دا بیان ، حال دی دس ، عرض ، نیت - **عرض داشت** : [ف] عرضی ، درخواست ، منّت ، ترلا - **عرض کرنا** : [أ] درخواست کرنی ، ترلے نال آکھنا ، سُنانا - **عرضی** : [أ] عرضی ، درخواست ، منّت ، ترلا ، فریاد ، لکھی ہوئی عرض - **عرضی نویس** : [ع] عرض لیکھاری ، عرضیاں لکھن والا -

● **عُرف** : [ع] آل ، مشہور ناں ، عام ناں -

● **عَرق** : [ع] رس ، پسینہ ، مُڑھکا - **عرق ریزی** : [ف] ڈھڈی محنت - **عرق ریزی کرنا** : [أ] ڈھڈی محنت کرنی ، لہو تے مُڑھکا اِک کر دینا - **عرق عرق ہونا** : [أ] مُڑھکو مُڑھکی ہونا : شرمندہ ہونا ، تریلیاں آؤنیاں - **عرق کھینچنا** : [أ] عرق کھچنا ، عرق کڈھنا ، ساہ ست کھچ لینا -

● **عُروج** : [ع] اُچیائی ، چڑھتل ، ترقی ، اُچا مراتبہ -

● **عُریاں** : [ع] ننگا ، ننگ دھڑنگ ، کپڑے لتّے بِنا -

● **عِزّت** : [ع] عزت ، ابرو ، وڈیائی ، بزرگی ، ادب ، مان - **عزت اُتارنا ، بگاڑنا** : [أ] پان پت لاہنی ، بے عزت کرنا ، بدنام کرنا ، پھکڑی لانی ، بھنڈنا ، کسے دی زنانی نُو ہتھ پانا - **عزت بنانا** : [أ] عزت ودھن والے کم کرنے ، سوبھا لینی ، بھلے سُبھلے کم کرنے ، ناں پیدا کرنا - **عزت خاک میں مِلنا** : [أ] بے عزتی ہونی ، کالخ دا ٹکا لگنا ، ذلیل ہو جانا - **عزت دار** : [ف] عزت والا ، پان پت والا ، وڈی قدر والا ، وڈے مراتبے والا - **عزت رکھنا** : [أ] آکھا من لینا ، کسے دی گل پوری کرنی - **عزت کرنا** : [أ] ادب کرنا ، لحاظ کرنا ، بزرگ جاننا ، وڈیانا - **عزت ملنا** : [أ] سوبھا مِلنی ، وڈیائی آؤنی ، ناں گجنا ، مشہوری ہونی ، وڈیایا جانا - **عزت میں بٹّا لگنا یا فرق آنا** : [أ] ناں نُو وٹّا لگنا ، نِندیا بھنڈیا جانا ، شان گھٹنی ، خُنامی آؤنی ، کالک دا ٹِکا لگنا -

● **عُزلت** : اِکل ، تنہائی ، گوشہ گیری -

● **عَزم** : [ع] نیت ، ارادہ ، پکّا خیال - **عزم**

کرنا : [أ] ارادہ کرنا ، نیت دھارنی ، کجھ کرن دا پکا خیال کرنا ۔

● **عزیز** : [ع] پیارا ، رشتے دار ، ساک ، من بھانا ، قیمتی ۔ **عزیز جاننا** : [أ] پیارا سمجھنا ، دوست رکھنا ، عزت دینی ۔ **عزیز داری** : [ف] ساکا داری ، رشتے داری ، اپنیت ، آپس داری ، برادری ۔

● **عسرت** : [ع] غریبی ، تنگی ، برا وقت ، اوکھا ویلا ، بھکھ ننگ ۔

● **عش عش** : [أ] واہ واہ ، بلے بلے ، اشکے ، تعریف دا بول ۔ **عش عش کرنا** : [أ] دھن شاوا آکھنی ، اشکے بلے کرنا ، صفت کرنی ، حیران ہونا ۔

● **عشرت** : [ع] موجاں ، خوشیاں ، عیش ، مزے ۔ **عشرت منانا** : [أ] عیش کرنی ، موجاں ماننیاں ، مزے لینے ، سکھ بھوگنے ، بلے لٹنے ۔

● **عشر عشیر** : [ع] دسویں دا دسواں حصہ ، بڑا تھوڑا ، ذرا کو ، سوواں حصہ ۔

● **عشق** : [ع] عشق ، محبت ، نیو ، حدوں باہرا پیار ، انھی پریت ۔ **عشق باز** : [ف] عاشق ، اکھ مٹکا کرن والا ، حسن دا پجاری ، تماش بین ۔ **عشق بازی** : [ف] اکھ مٹکا ، ٹھرک ، محبت ، پیار ، تماش بینی ، عیاشی ۔

● **عصا** : [ع] عاصا ، سوٹا ، ڈانگ ، ڈنگوری ، ہتھ دی سوٹی ۔

● **عصر** : [ع] سماں ، زمانہ ، لوہڈا ویلا ، ڈیگر ویلا ، ڈیگر دی نماز ۔

● **عصمت** : [ع] بے گناہی ، پاک دامنی ، زنانی دی عزت ۔ **عصمت فروش** : [ف] رنڈی ، بدکار ، کنجری ، کسبن ، بریار زنانی ۔ **عصمت فروشی** : [ف] بدکاری ، کنجر پنا ، نالے دی کمائی ۔

● **عضو** : [ع] بدن دا حصہ ، انگ ۔

● **عطا** : [ع] انعام ، بخشش ، دت دات ، دین ، دان ، فیض ۔ **عطا کرنا** : [أ] انعام دینا ، بخشنا ، دان کرنا ۔

● **عطار** : [ع] عطر ویچن والا ، دواواں تے عرق ویچن والا ۔ **عطر** : [ع] خوشبو والے پھلاں دا ست ، مکدی گل ، نچوڑ ، خلاصہ ، عطر ۔

● **عظمت** : [ع] وڈوں ، وڈیائی ، شان ، بزرگی ، مرتبہ ، تھکا ۔ **عظیم** : [ع] بڑا وڈا ، اچے پائے دا ۔ **عظیم الجثہ** : [ع] چنگے ڈیل ڈول دا ، وڈے جسم دا ، موٹا تازہ ، ہٹا کٹا ۔ **عظیم الشان** : [ع] وڈی شان والا ، وڈے مرتبے والا ، اچی شان والا ۔

● **عفریت** : [ع] جن ، بھوت ، اژدہا ، خبیث ، شیطان ۔

● **عفو** : [ع] درگزر ، معافی ، خلاصی ، خطا بخشی ۔

● **عفونت** : [ع] بدبو ، سڑیاہن ، بسیاہن ۔

● **عقب** : [ع] پچھا ، کنڈ ، پچھے ، مگر ۔

● عَقد : [ع] نکاح ، گنڈھ ۔

● عُقدہ : [ع] اڑاؤنی ، روک ، مشکل ، گُنجھل ، گنڈھ ، اَڑچ ، بُجھارت ۔ **عُقدہ حل کرنا** : [اُ] گنڈھ کھولھنی ، اڑاؤنی کھولھنی ، کم بنانا ، اَکھیائی دُور کرنی ۔ **عُقدہ کُشائی** : [ف] مشکل کُشائی ، مشکلاں دُور کرنیاں ، کم بنانا ۔

● عَقل : [ع] سَمّت ، سمجھ ، فہم ، تمیز ، سمجھداری ، سوچ ، سیانف ، وِچار ، ڈھنگ ، ڈھب ، جاچ ، عقل ، پچھان ، سُوجھی ۔ **عقل اُڑنا** : [اُ] ہوش بھلانی ، برل پانی ، عقل/سوچ ونجانی ، سُرت مارنی ، ہکاّ بکاّ کر دینا ۔ **عقل پر پتّھر پڑنا** : [اُ] مت ماری جانی ، سُرت بُھانی ، عقل اُتے پتھر پینے ، کجھ سمجھ نہ آؤنا ۔ **عقل دوڑانا** : [اُ] عقل لڑانی ، سوچنا ، عقل تھیں کم لینا ، دماغ خرچنا ۔ **عقلِ سلیم** : [ع+ف] ِنگھی سوچ ، ٹھنڈا دماغ ، سُچّی رائے ، پوری عقل/سیان ۔ **عقل سے خالی** : [اُ] عقلوں سکھنّا ، سمجھوں خالی ، مُورکھ ، کبُدھا ، کُمتّا ، بےوقوف ۔ **عقل مند** : [ف] سیانا ، عقل والا ، مت والا ، سوچوان ، ہُشیار ، ِنگھتّا ، سُمتّا ۔ **عقلمندی** : [ف] دانائی ، ِچترائی ، سیان ، سوچ ، سمجھ داری ، سیانف ، عقل وندی ۔

● عَقیدت : [ع] ارادت ، ایمان ، ِدل دا بھرواسا ۔ **عقیدت مند** : [ف] مُرید ، چیلا ، عقیدت والا ، عقیدتیا ۔

● عَقیدہ : [ع] ایمان ، عقیدہ ، دھرم ، یقین ، بھرواسا ۔

● عَکس : [ع] جھَوُلا ، پرچھاواں ، اُلٹ ، جُھن ، شکل ۔ **عکس پڑنا** : [اُ] پرچھاواں پینا ، اثر ہونا ، پوکھا پینا ۔

● ِعلاج : [ع] علاج ، دوا دارو ، سزا ، توڑ ، اُپا ۔ **علاج کرنا** : [اُ] توڑ/اُپا کرنا ، علاج کرنا ، دوا دینی ، تدبیر کرنی ، ڈھنگ سوچنا ۔ **علاج معالجہ** : [ف+ع] دوا دارو ، دوا درمل ، اُپا ، اوہڑ پوہڑ ۔

● علاقہ : [ع] علاقہ ، رشتہ ، تعلق ، واہ ، واسطہ ، دوستی ، یاری ، نوکری ، ضلع ، جگیر ، مُلک ، تخت ، راج ، حدّاں ، سرحد ۔

● عَلالت : [ع] بیماری ، روگ ، دُکھ ، دوکھ ، تاپ ، ازار ۔

● عَلامت : [ع] نشانی ، پچھان ، مارکہ ، پتّا ، کُھرا ، اشارہ ، چھاپ ، لیبل ۔

● عَلانیہ : [ع] کُھلّھے اعلان نال ، سامنے آکے ، وَج گتّج کے ۔

● علاوہ : [اُ] وکھ ، ہور ، چُھٹ ، ایس توں بغیر ، ہور وی ۔

● ِعلّت : [ع] وادی ، بھیڑی عادت ، بیماری ، دُکھ ، کیِجھ ، رِیت ، شرارت ، تُہمت ، عیب ، داغ ، دوس ، وجہ ، سبب ، گند مند ۔

● ِعلم : [ع] ِعلم ، جاننا ، پچھان ، سیانف ، ہُنر ، جوہر ، جادو ، منتر ، دنائی ، واقفی ، کیلن دا عمل ۔ **ِعلم مجلس** : [ع] مجلس ڈھنگ ، بہنی کھلونی ، پرھے دی اٹھک بیٹھک ، پرھیا ڈھب ، ادب لحاظ ، بہن کھلون دا چج ، تمیز ۔

● **علی الاتّصال** : [ع] اُتوڑتی" ، پیٹھ تے ، سنتوڑ ، اِک ساہ ، اِکے ساہے ، نالو نال ۔

● **علی الاجمال** : [ع] اختصار نال ، گھٹو گھٹ ، چون کرکے ، گھٹ توں گھٹ ۔

● **علی الاعلان** : [ع] وچ گنّج کے ، کھڑکے دھڑکے نال ، کھُل کے ، کھُلّم کھُلّا ۔

● **علی الخصوص** : [ع] اُچیچا ، اُچیچ نال ، خاص طور تے ۔

● **علی الصّباح** : [ع] تڑکے ، سویرے سویرے ، دھمّی ویلے ، فجر دی بانگ نال ، ستّیں سویلے ۔

● **علی العموم** : [ع] عام طور تے ، بہت کرکے ، بہوں ۔

● **علی ھٰذا القیاس** : [ع] اوویں ، اِنج ، ایس وانگ ، گل کی ، مُکدی گل ۔

● **علیحدگی** : [ف] جُدائی ، وِچھوڑا ، کنارا ، وکھیوان ، کنّی کرانی ، بِتّلا کرنا ۔ **علیٰحدہ** : [ف] وکھ ، وکھرا ، جُدا ، نویکلا ۔ **علیٰحدہ کرنا** : [أ] جُدا کرنا ، باہر کڈھ دینا ، وکھرا کرنا ، پرکھنا ۔

● **علیک سلیک** : [أ] صاحب سلام ، سلام دُعا ، جان پچھان ، ماڑی موٹی ملاقات ۔

● **علیل** : [ع] روگی ، بیمار ، دُوکھی ، ڈھلا متھّا ، ازاری ۔

● **عمارت** : [ع] مکان ، کوٹھا ، محل ، ماڑی رہن دی تھاں ۔

● **عمداً** [ع] جان کے ، اُچیچا ، نیّت نال ، مرضی نال ۔

● **عمدگی** : [ف] خوبی ، چون ، سہپن ، گُن ، جوہر ، وڈیائی ، وادھا ، وصف ، بزرگی ۔ **عمدہ** : [ع] من بھانا ، چنگا ، چونواں ، کھرا ، ودھیا ، من کھچواں ، سُہنا ، بزرگ وڈا ۔ **عمدہ سے عمدہ** : [أ] کھرے توں کھرا ، ودھیا توں ودھیا ، اوّل درجے دا ، ات کھرا ، وڈ مُلا" ، مہنگ مُلا" ، چونواں پر چونواں ۔

● **عمر** : [ع] حیاتی ، زندگی ، مُدت ، چر ، عمر ، جیون سما ۔ **عمر بسر کرنا** : [أ] عمر لنگھانی ، جند بتانی ، حیاتی گزارنی ، دن پورے کرنے ۔ **عمر بیتنا** : [أ] عمر لنگھنی ، حیاتی بیتنی ، حیاتی گزرنی ، جندڑی گزرنی ، دن کٹّی ہونی ۔ **عمر بھر** : [أه] ساری عمر ، ساری حیاتی ، عمراں تک ، جیوندی جندے ۔ **عمر جاوداں** : [ف] نت حیاتی ، ہمیش حیاتی ۔ **عمر دراز** : [ف] لمّی عمر ، وڈی عمر ، ڈھیر زندگی ، وڈی حیاتی ۔ **عمر رسیدہ** : [ف] بڈھا ، بابا ، سیانا ، ہنڈیا کھنڈیا ، بزرگ ۔ **عمر رواں** : [ف] چلدی عمر ، ٹردی زندگی ، ٹریا جاندا ویلا ، ان کھلونی حیاتی ۔

● **عمل** : [ع] کم کار ، حکم منّنا ، کہے اُتے چلنا ، روز دا کم ، نت دی کار ، عادت ، وادی ، قاعدہ ، کرنی ، کرتُوت ، تاثیر ، عمل ، نشہ ، اثر پوکھا ، حُکم ، حکومت ، اختیار ، ہتھ وس ، آنیمہ ، پچکاری ، منتر ، جادو ، (وار) ۔ **عمل درآمد کرنا** : [أ] ورتوں وچ لیانا ، لاگُو کرنا ، حُکم منّنا ، کہا کرنا ۔ **عمل کرنا** : [أ] کم کاج کرنا ، آکھے موجب

کرنا ، مشق ، عادت ، اثر کرنا ، نشہ پانی کرنا ، جتّن بُہوت کڈھنے ، لیکنا - **عمل ہونا** : [اُ] کیتا جانا ، عمل دخل ہونا ، قبضہ ہونا ، حُکم چلنا -

● **عَمیق** : [ع] ڈُونگھا ، ڈُنگھیرا ، ڈوہنو ، تارو ، (دریا) ، گُوڑھی سوچ -

● **عَناصر** : [ع] اصلی جُز ، تَتّ ، مادے -

● **عِنایت** : [ع] کرم ، مِہر ، مِہربانی ، فیض ، بخشش ، سُولی نظر - **عنایت فرما** : [ف] مِتر ، دوست ، سَجّن ، بیلی ، داتا ، مہربان ، دیاوان ، کرم کار ، احسان کرن والا - **عنایت کرنا** : [اُ] مہربانی کرنی ، کرم کمانا ، دیا کرنی ، دینا ، بخشنا (کوئی چیز) -

● **عُنوان** : [ع] سبیل ، طرح ، سرلیکھ ، ناں ، سَرناواں ، طَور ، ڈھنگ -

● **عوام** : [ع] عام لوک ، جَنا کَھنا ، ہاری ساری ، لُکائی ، بزاری لوک ، عامی ، عوام -

● **عَورت** : [ع] بیوی ، زنانی ، وُہٹی ، تریمت ، تیویں -

● **عِوض** : [ع] بدلہ ، وٹّا ، اَجر ، بدل ، مزدوری ، کرنی دا پَھل ، عذاب ، ثواب - **عوض میں** : [اُ] بدلے ، دے تھاں ، دے بُندے ، وٹے وِچ -

● **عَہد** : [ع] ویلا ، وارا ، وقت ، قول ، قرار ، سَونہ ، حکومت دا زمانہ ، حکومت ، وعدہ - **عہد باندھنا** : [اُ] وعدہ کرنا ، قول قرار کرنا ، زبان دینا ، دلوں نیت کرنی - **عہد توڑنا** : [اُ] وعدہ تروڑنا ، قول توں پھرنا ، مُکرّ جانا ، بد عہدی کرنی - **عہدِ حکومت** : [ف] حکومت دا وارا ، راج سماں ، راج - **عہد شِکن** : [ف] وعدے توڑ ، نگلّا ، بے زبانا ، مُکرو چُکرو ، بے اعتبار ، بے وساہا - **عہد شکنی** : [ف] مُکر چُکر ، مُکریواں ، نگلّ پُنی ، وعدہ توڑنا - **عہد کرانا/لینا** : [اُ] وعدہ لینا ، سَونہ کھوانی ، گل پکی کرا لینی - **عہد کرنا** : [اُ] زبان دینی ، وعدہ کرنا ، نیت بنھنی ، نہ کرن دی سَونہ چُکنی - **عہد نامہ** : [ف] پَٹّا ، تحریر ، اعتبار لئی لکھی ہوئی لِکھت - **عہد و پیمان** : [ف] قول ، قرار ، وعدے ، سَوہاں ، قسمو قسمی - **عہد و پیمان ٹوٹنا** : [اُ] قول قرار ٹُٹنے ، سَوہاں ٹُٹنیاں ، مُکر چُکر جانا ، وِگاڑ پے جانا ، نِکھڑنا ، وِچھڑنا -

● **عُہدہ** : [ع] رُتبہ ، افسری ، ذمہ ، درجہ عہدہ - **عہدہ برآ ہونا** : [اُ] فرض نبھانا ، کم پُگانا ، سروں بھار لاہ سکنا -

● **عیّار** : [ع] فریبی ، ٹھگ ، ہُشیار ، چلاک - **عیّاری** : [ع] وَل چھَل ، دغا ، ٹھگی ، فریب ، دھوکھا ، مَکر ، یِمل ، دھوکھے بازی -

● **عیّاش** : [ع] بدماش ، تماش بین ، رنڈی باز ، زناہی ، عیّاش - **عیّاشی** : [ف] تماش بینی ، عیّاشی ، ٹھرک ، بھوگ ، لُچ پُنا ، عیشاں ، موجاں ، بُتلے -

● **عیال** : [ع] بال بچے ، ٹبّر ، جیا جنت ، آل اولاد - **عیالدار** : [ف] ٹبّر دار ، بال بچے والا -

● **عیاں** : [ع] صاف ، ظاہر ، دِسواں ، کُھلا ، اُگھاڑا ، ان لُکیا - **عیاں ہونا** : [اُ] اُگھڑنا ،

صاف دِسنا ، سامنے آؤنا ، ظاہر ہونا ۔

● عَیب : [ع] اوگن ، خرابی ، ضد ، کھوٹ ، کَھیڑ ، کج ، بُریائی ، کسر ، کمزوری ، پاپ ، گناہ ، بدی ، ماڑ ، مَند ، دَھبّا ، عیب ، بدی ، خرابی ، نقص ، داغ ، خاسی ، گناہ ۔ **عیب اُچھالنا** : [اُ] مَندی گل نُوں چکنا ، عیب ظاہر کرنا ، بَھنڈنا ، بدنام کرنا ۔ **عیب بِین** : [ف] دوکھی ، پارکُھو ، نِندو ۔ **عیب پوش** : [ف] پڑدے کَجّ ، بویت بچاؤ ، عیب لُکاؤ ۔ **عیب پوشی کرنا** : [اُ] عیب لُکانے ، پڑدا پانا ۔ **عیب سے بری/پاک ہونا** : [اُ] عیبوں خالی ہونا ، نیک/پاک صاف ہونا ، نہاتا دھوتا ہونا ۔ **عیب لگانا** : [اُ] عیب لانا ، اُوج لانی ، تہمت لانی ، نندیا کرنی ۔ **عیب نکالنا** : [اُ] غلطیاں کڈھنیاں ، دوسنا ، نِندنا ، کیڑے پانے ۔ **عیبی** : [اُ] پاپی ، داغی ، کھوٹا ، عیبی ، شرارتی ، بدذات ۔

● عِید : [ع] عید ، خوشی دا دن ۔ **عیدالاضحیٰ** : [ع] بقر عید ، وڈی عید ۔ **عیدالفطر** : [ع] نِکی عید ، روزیاں دی عید ۔ **عید کا چاند ہونا** : [اُ] عید دا چَن ہونا ، کدے کدائیں دِسنا ، سجّن دا چِر پچھوں مِلنا ۔

● عَیش : [ع] عَیش ، ارام ، موج میلا ، سُکھ ، بھوگ ، ٹَھرک ، ہاسا کھیڑا ۔ **عیش اُڑانا** : [اُ] سواد ماننا ، مَوجاں مانتیاں ، بُلّے لُٹنے ، عیش کرنے ۔ **عیش کرنا** : [اُ] موجاں مانتیاں ، گھیو کُرولیاں کرنیاں ، عیش بہاراں کرنیاں ، بے فکر ہونا ، کھانا پینا ۔ **عیش منانا** : [اُ] عیش ماننا ، مزے لُٹنے ، موج میلا کرنا ۔ **عیش و عشرت** : [ع] سُکھ ، چَین ، بُلّے ، مزے ، موجاں ، عیش ، ارام ۔

غ

● **غار** : [ع] غار ، کُھڈا ، کَھڈ ، کُھڈ ، کھوہ ، مگھورا ۔

● **غارت** : [ع] تباہ ، برباد ، کھوہا موہی ، لُٹ ، لٹ دا مال ، لُٹ مار ۔ **غارت کرنا** : [اُ] اُجاڑنا ، تباہ کرنا ، لُٹ مچانی ، دھاڑے مارنے ، ضائع کرنا ، فنا کر دینا ۔ **غارت گری** : [ف] لُٹ مار ، کھوہا موہی ، تباہی ، بربادی ، ظلم ، انھیر ۔

● **غاصب** : [ع] دھکّے نال کھوہ لین والا ، مَل مار لین والا ، دُوجیاں دا حق مارن والا ۔

● **غافل** : [ع] غافل ، بے خبرا ، بے دھیانا ، بے سُرت ، بے پرواہ ، حال مست ۔

● **غالب** : [ع] مَل مار ، چڑھتلی ، جِیتُو ، مات دین والا ، ڈہڈا ، زور آور ، کَتھ پاؤ ، ودھواں ۔ **غالب آنا** : [اُ] قابو کرنا ، جِتّنا ، وَدھ جانا ، چڑھ جانا ، زور ہونا ، ڈھانا ، نِوانا ۔

● **غالباً** : [ع] گویڑ نال ، ہو سکدا اے ، خیال اے ۔

● **غالیچہ** : [ف] غلیچا ۔

● **غائب** : [ع] لُکیا ہویا ، غَیب ، گُم ، غیر حاضر ، آکھیوں اُہلے ۔ **غائب کرنا** : [اُ] گُوانا ، گُم کرنا ، لُکانا ، چُرانا ، ٹھگنا ، چوری کر لینی ، چھپانا ۔ **غائبانہ** : [ف] کنڈ پچھے ، چوری چوری ، ان ڈٹھیاں ، غیر حاضری وچ ۔

● **غایت** : [ع] مطلب ، گوں ، غرض ، حد ، انجام ، آت ۔ **غایت درجہ** : [ف] اخیر درجہ ، آخری ، چوکھا ، ودھیک ، حدوں ودھ ، بہت ۔

● **غبار** : [ع] دُھوڑ ، دُھدّل ، گھٹّا ، گَردا ۔ **غبار آلود** : [ف] مِٹّی وِچ بھریا / گلیفیا ہویا ، مِٹّی گھٹّے والا ، دُھوڑو دُھوڑ ، مِٹیو مِٹّی ۔ **غبار آنا** : [اُ] کھوٹ آؤنا ، ضد آؤنی ، مَیل آؤنی ، خار آؤنی ، رِنج آؤنا ، گُھنڈی پَینی (دِل وِچ) ۔ **غبار چھانا** : [اُ] گردا چھانا ، مِٹّی چڑھنی ، دُھوڑ اُڈنی ۔ **غبار رکھنا** : [اُ] کُھنس رکھنی ، رنجش رکھنی ، دِل وچ کیڑ رکھنی ، وَیر پالنا ۔ **غبار نکالنا** : [اُ] غبار کڈھنا ، غصے ہونا ، بدلہ لینا ، دل دی بھڑاس کڈھنی ، کدورت مُکا دینی ۔

● **غبارہ** : [اُ] بھکانا ، پھلُوس ، ہوائی ،

گولا ، غبارا ۔

● **غَبن** : [ع] وڈھ ٹُک ، وڈھی ٹُکی ، غبن ، گھاپا ، امانتی مال دی چوری ، خیانت ۔

● **غُٹرغوں** ، (غُٹ غُوں) : [ہ] گُٹکُوں گُٹکُوں ۔

● **غچّا** : [أ] دھوکا ، فریب ، دم ، جھاسا ، بُتا ، ول چھل ۔ **غچّا دینا** : [أ] جھاکا دینا ، دھوکھا دینا ، فریب کرنا ، بُتا مارنا ۔

● **غدّار** : [ع] نمک حرام ، دیس دشمن ، بے وفا ، باغی ۔

● **غُدُود** : [ع] گدود ، گلٹی ، ناڑ ۔

● **غدیر** : [ع] چھپّڑ ، تلاب ، تلا ، ٹوبا ، ڈبہ ۔

● **غراره** : [أ] (۱) گرار ، کھلا تمبا ۔ (۲) سنگھ وچ پانی پا کے گرگر کرنا ، کرولی ۔

● **غرّانا** : [أ] گھرکنا ، گھرکی مارنی ۔

● **غُربت** : [ع] غریبی ، مُسافری ، عاجزی ، بھول پنا ، کنگالی ، ہماتڑی ، نمان پنی ۔

● **غرض** : [ع] گوں ، لوڑ ، ضرورت ، مطلب ، مقصد ، ارادہ ، نیت ، چاہ ، پرواہ ، مُکدی گل ، مُدّا کیہ ۔ **غرض اٹکنا** : [أ] کم پھسنا ، مطلب اٹکنا ، کسے گوچرا کم ہونا ۔ **غرض پڑنا** : [أ] لوڑ پینی ، کم پینا ، گوں ہونی ، غرض ہونی ۔ **غرض جتانا** : [أ] محتاجگی/ضرورت دسنی ، لوڑ جتانی ، لوڑ وند ہونا ۔ **غرض رکھنا** : [أ] مطلب رکھنا ، اُمید رکھنی ، آس لانی ۔ **غرض کا بندہ** : [أ] گوں دا یار ، مطلبی ، لالچی ، بے لحاظ ، لوبھی ، لوڑ دا بندہ ۔ **غرض مند** : [ف] ضرورت مند ، لوڑ وند ، تھڑیا ہویا ۔

● **غرضیکہ** : [ف] گل اِہ ہے ، گل کی ، مُکدی گل ، سو گل دی گل ۔

● **غُرفہ** : [ع] باری ، جھروکھا ، مگھورا ، بالا خانہ ۔ **غُرفہ کی بات** : [أ] اندر خانے دی گل ، لکویں بات ، گجھی گل ، گجھ ، بھیت ۔

● **غرق** : [ع] ڈبیا ہویا ، ڈاہڈا رجھا ہویا ، سوچیں ڈبا ، کھوہے لتھا ، نشے وچ گٹ ۔

● **غُرور** : [ع] مان ، ہنکار ، مغروری ، ٹیں ، پھوں پھاں ، آکڑ ، مزاج ، کبر ، نخرہ ، فخر ۔ **غرور توڑنا** : [أ] آکڑ بھننی ، وٹ کڈھ دینے ، غرور تروڑ دینا ، ہنکار بھنّنا ، غرور توڑنا ۔ **غرور خاک میں ملانا** : [أ] مان ڈھانا ، ہنکار بھنّنا ، آڑی بھننی ۔ **غرور کرنا** : [أ] آکڑنا ، تنگڑنا ، فخر کرنا ، مان کرنا ، شیخی مارنی ۔

● **غریب** : [ع] غریب ، نمانا ، وچارا ، تھوڑ پونجیا ، مسافر ، پردیسی ، انوکھا ، اُچرج ، مسکین ، کنگال ۔ **غریب غربا** : [أ] محتاج ، بھکھے ننگے ، ہماتڑ نماتڑ لوک ، کنگلے ، کنگال ۔

● **غریق** : [ع] ڈبیا ہویا ، نگھریا ہویا ۔

● **غزال** : [ع] ہرن ، چکارا ، بکّ ، ہرنوٹا ۔

● **غُسل** : [ع] نھؤنا ۔ **غسل خانہ** : [ف] غسل خانہ ، حمام ، سکاوا ۔ **غسل کرنا** : [أ] نھؤنا ، نہائی دھوئی کرنی ، اشنان کرنا ۔

● غَش : [ع] غَش ، غَشی ، بے ہوشی ، دَندل ۔ غش آنا : [اُ] غش پینا ، بے ہوش ہونا ، بے سُرت ہو جانا ۔ غش پہ غش آنا : [اُ] غشاں تے غش پینے ، غشیاں آؤنیاں ۔

● غَصَب : [ع] زبردستی لینا ، دب لینا ، گُھٹ لینا ، مَل مارنی ، مار لینا ۔

● غُصّہ : [ع] غُصّہ ، خفگی ، تمتک ، کَسوڑ ، طیش ، تا ، نفرت ، وٹ ، کرودھ ، گیچ ، کاوڑ ، کچیچی ، چِپ ۔ غصہ آنا : [اُ] جھل کُدنا ، پاگل پنے دا زور مارنا ، کاوڑ کھانی ، چنڈی چڑھنی ، وڈا تمک لگنا ، لالو لال ہو جانا ۔ غصہ اُتارنا : [اُ] غصہ کڈھنا ، غصہ لاہنا ۔ غصہ اُٹھانا : [اُ] غصہ سہنا ، خفگی جھل جانی ، بُرا بھلا جر جانا ۔ غُصہ پی جانا : [اُ] غصہ پی جانا ، ضبط کر جانا ، برداشت کرنی ، جوش روک لینا ۔ غصہ تھوک دینا : [اُ] غصہ تُھک دینا ، رنجش مُکا دینی ، من منوتی کر لینی ۔ غصہ چڑھنا : [اُ] غصہ چڑھنا ، خفگی آؤنی ، طیش آؤنا ، تتّا ہونا ۔ غصہ دلانا : [اُ] چِپ چاڑھنی ، بھڑکانا ، چُکنا ، غصہ دوانا ، خفا کرنا ، ناراض کرنا ۔ غصہ فرو ہونا : [اُ] غصہ مٹ جانا ، غصہ لہہ جانا ۔ غصہ کرنا : [اُ] غصہ کرنا ، خفا ہونا ، برا منانا ، تڑنگ ہونا ، مُونہہ وٹ لینا ۔ غصہ مارنا : [اُ] پِتّا مار لینا ، غصہ پی جانا ، غصہ ضبط کرنا ۔ غصے میں ہونا : [اُ] تپیا ہونا ، غصے وچ ہونا ، رُسنا ، چِڑنا ، تا تمک چڑھنی ، سڑیا بلیا ہونا ۔ غصہ نکالنا : [اُ] دل دا بخار کڈھنا ، خفگی جھاڑنی ، کاوڑ کڈھنی ، کیڑ کڈھنی ، دل دی گرمی کڈھنی ۔ غصہ ور : [ف] بد مزاج ، اکھڑ مزاج ، غُصیلا ، چھیتی غصے ہو جان والا ۔

غُصیلا (غُصیل) : [ہ] بد مزاج ، سڑیل ، ایویں غصے ہو جان والا ، کرودھی ۔ غصے کی آنکھ : [اُ] گُھوری ، گُھوری وٹ کے تکنا ۔

● غَضَب : [ع] غضب ، قہر ، غصہ ، جوش ، گیچ ، آفت ، بلا ، مصیبت ، کرودھ ، لعنت ، مار ، زبردستی ، ظلم ، زیادتی ، ودھیکی ، مجبوری ، فتنہ ، اوکھا ، ان بھاؤندا ، اوکڑ ، مشکل ، عجیب ، انوکھا ۔ غضب آلود : [ف] قہر بھریا ، غصے دا بھریا ہویا ، طیش وچ ، چوکھا خفا ، تپیا ہویا ۔ غضبِ الٰہی : [ف] خدا دا قہر ، اسمانی بلا ، ڈاہڈی مصیبت ۔ غضب پڑنا : [اُ] روڑھا پینا ، قہر پینا ، نِبھاگ ورھنا ، مار وگنی ۔ غضب کا : [اُ] ڈہڈا ، تگڑا ، رجواں ، ات دا ، غضب دا ۔ غضب ہونا : [اُ] روڑھا وجنّا ، ظلم ہونا ، غضب ہونا ، انھیر پینا ، قہر ہونا ، غصے ہونا ، مَسّچ پینا ، کم وگڑنا ۔ غضب نازل ہونا : [اُ] آفت یا مصیبت آؤنی ، قہر پینا ، سختی نُو پھڑیا جانا ۔ غضب ناک : [ف] غصے وچ بھریا ہویا ، لوہے لاکھا ، لالو لال ، رتّا تتّا ، قہر بھریا ۔ غضب ناک کرنا : [اُ] بھخانا ، بھڑکانا ، غصہ چاڑھنا ، چُک دینی ۔ غضب ناک ہونا : [اُ] غصے نال لال پِیلا ہونا ، بھخ جانا ، لوہے لاکھا ہو جانا ۔ غضب ہے : [اُ] ظلم اے ، آنت اے ، انھیر اے ، آت اے ، دُہائی اے ۔

● غَفلت : [ع] بے پرواہی ، بے دھیانی ، بُھل چُک ، آہلک ، سُستی ، بے ہوشی ، نِیندر ، غافلی ۔ غفلت پیشہ (کار) : [ف] غافل ، بے خبر ، بے ہوش ، آہلکی ، بے پرواہ ، بے دھیانا ، جھڑا سستی کردا رہوے ۔ غفلت کا پردہ پڑ جانا : [اُ] ہوش تے سُرت ماری جانی ،

بے خبر تے بے سُدھ ہو جانا ۔

● **غَفیر** : [ع] بِھیڑ ، خلقت ، آدم ، چوکھی بِھیڑ ۔

● **غَل** : [ف] کَھپّ ، رَولا ، ڈَنڈ ، گُھڑمس ، شور ، دُھم ، فریاد ۔ **غُل غپاڑا** : [ہ] شور شرابا ، رَولا رپّا ، گھڑمس ، ڈَنڈ ، ہُلڑ بازی ، کاکو رولا ، ادھڑ دھمی ۔ **غل مچانا (کرنا)** : [أ] رَولا پانا ، کھپ پانی ، ہُلڑ مچانا ، ڈَنڈ پانی ، اُدھمّ مچانا ، دُہائی پانی ۔

● **غِلاظت** : [ع] گند مند ، کُوڑا ، نپاکی ، میل کچیل ، گندگی ، رُوڑی ، مَیلا ۔ **غلاظت پھیلانا** : [أ] گند پانا ، بھیڑے کارے کرنے ، کلّچھن کِھنڈانی ۔

● **غِلاف** : [ع] اُچھاڑ ، پڑدا ۔

● **غُلام** : [ع] بردا ، گولا ، نوکر ، تابعدار ، خادم ۔

● **غَلبہ** : [ع] زوراوری ، بدوبدی ، ہلاّ ، زیادتی ، جِت ، پھل ، زور ، قبضہ ۔ **غلبہ پانا** : [أ] فتح پانی ، جِتنا ، چڑھتل وچ ہونا ، قابو کرنا ، مَل مارنی ۔

● **غَلَط** [ع] پُٹّھا ، جُھوٹھ ، کُوڑ ، اَن ہوئی گل ۔ **غلط بیانی** : [ف] جُھوٹھ آکھنا ، اَن ہونی گل کرنی ، دوس دینا ، جھوٹھا الزام لانا ۔ **غلط فہمی** : [ف] بے سمجھی ، بُھل ، بُھلیکھا ۔ **غلطی** : [ف] بُھل چُک ، بُھلیکھا ، خطا ، دھوکھا ۔ **غلطی کرنا (کھانا)** : [أ] بُھل جانا ، بھلیکھا لگنا ، غلطی کرنی ، بُھل چُک ہونی ، دھوکھا کھانا ۔ **غلطیاں نکالنا** : [أ] غلطیاں کڈھنیاں ، نُقص کڈھنے ۔

● **غِلطان و پیچان** : [ف] وٹ مروڑے کھاندا ، گُنجھلیں پھسیا ، سوچیں رُڑھیا ، سوچ وچار وچ ڈُبّا ۔ **غلطان و پیچاں ہونا** : [أ] بھمبل بُھوسے کھانے ، فکر وچ ہونا ، چِھتّھا پے جانا ، چکراں وچ پینا ۔

● **غَلغلہ** : [ع] شور ، ہُلڑ ، دُھم ، دھاک ، کَھپّ ، ڈَنڈ ، رَولا ، مشہوری ۔

● **غَلّہ** : [ع] (۱) اَنّ ، اناج ، غَلّہ ، دانے ۔ (۲) گلاّ ، کمائی یاں وٹک رکھن دی صندوقڑی ، سارے دن دی وٹک ۔ (۳) ڈِگے ڈھٹّھے امباں دا ڈھیر ۔ **غلہ پھٹکنا** : [أ] اناج چھٹّنا ، پِہن کرنا ، اناج صاف کرنا ۔

● **غُلو** : [ع] زیادتی ، ودھا ، جھوٹھ ، لگن ، رُجھ ، دُھن ۔

● **غُلّہ** : [ف] گلیلا ، گلیل دی گولی ، مٹی دی گولی ۔ **غُلّہ مارنا** : [أ] گلیلا مارنا ۔

● **غلیظ** : [ع] سنگھنا ، گاڑھا ، موٹا ، گُوڑھا ، گندا مندا ۔

● **غُلیل** : [ف] گُلیل ، دو سانگھی ۔

● **غَم** : [ع] غم ، جھورا ، افسوس ، رنج ، درد ، دُکھ ، فِکر ، ماتم ، سوگ ، غمی ، ہوکا ، سلّ ، ہاوا ، سوچ ۔ **غم خواری** : [ف] ہمدردی ، شادی غمی دی سانجھ ، درد ونڈانا ، ڈاہی دینی ۔ **غم غلط کرنا** : [أ] جِیُو ولانا ، دل ہولا کرنا ، جی پرچانا ، غم بھلانا ، کسے آہرے لگنا ۔ **غمگین** : [ف] دُکھی ، اُداس ، نِمّو جھانا ، غماں ماریا ، رنجول ۔ **غمگین ہونا** : [أ] اُداس ہونا ، دکھی ہونا ، آزردہ ہونا ، غم کھانا ، مسوسیا

ہونا ۔ غمی : [ف] غمی ، موت ، فوت ، غمناکی ، غم ، جھورا ۔ غم کرنا : [أ] غم کرنا ، جھرنا ، افسوس کرنا ، ماتم کرنا ، سوگ منانا ، فکر کرنا ، ہاوے مرنا ۔

● غمّازی : [ف] چغل خوری ، چغلی ، کسے بارے بُرا آکھنا ، اکھ مارنی ۔

● غمزہ : [ع] لاڈ ، ناز ، نخرہ ، چاچوا ، چوچ ، اکھ دا اشارہ ، سینت ۔ **غمزہ اٹھانا :** [أ] لاڈ ویکھنا ، لاڈ لڈانا ، نخرے چکنے ، ناز برداری کرنی ۔ **غمزہ جتانا (دکھانا) :** [أ] نخرے وکھانے ، لاڈ کرنے ، اداواں وکھانیاں ، لٹک مٹک دسنی ۔

● غنچہ : [ف] (۱) کلی ، ادھکھڑیا پھل ، پھل دی ڈوڈی ، ڈوڈا ۔ (۲) جھرمٹ ، بھرواں آباد ، بھیڑ ۔ **غنچوں کا چٹخنا (چٹکنا) :** [أ] کلیاں کھڑنیاں/مسکرانیاں ، ڈوڈے پھٹنے ، پھل تڑنے ۔

● غنڈا : [أ] لچّا ، بدماش ، بد چلن ، گنڈا ، بدکار ۔ **غنڈا گردی :** [أ] گنڈ پُنا ، گنڈیائی ، اچک پُنی ، لوفر پُنا ، شُہد پُنا ۔

● غنودگی : [ف] انگھلاٹ ، نیندر ، نشے دی ٹوٹ ۔

● غنیم : [ع] دشمن ، ویری ۔

● غنیمت : [ع] گزارے لائق ، مفت ، مفت برابر ، قدر کرن جوگا ۔ **غنیمت جاننا (سمجھنا) :** [أ] عزت کرنی ، قدر کرنی ، کافی سمجھنا ، چنگا جاننا ۔

● غور : [ع] گوہ ، ڈونگھی نظر ، خبر سُرت ، دھیان ، جاچ پرکھ ۔

● غوطہ : [ع] ٹُبھی ، چُبھی ، غوطہ ، چُپ چان ، غش ، گوتا ، ڈوبا ، اُتھو ۔ **غوطہ خور :** [أ] چوبھا ، ٹوبھا ، ٹُبھی مار ، ڈبکو ۔ **غوطہ دینا :** [أ] ٹُبھی لوانی ، ڈوبا دینا ۔ **غوطہ مارنا :** [أ] ٹُبھی مارنی ، ڈوبا لانا ، چُبھی مارنی ، غیب ہو جانا ۔

● غوغا : [ف] کھپّ ، رولا ، شور ، دُہائی ، ہلّڑ ۔ **غوغا کرنا :** [أ] رولا پانا ، ترتھلّ مچانا ، کھپ پانی ، ڈنڈ پانی ، شور شرابا کرنا ۔

● غول : [ع] بڈاوا ، چھلیڈا ، جِنّ بھوت ، بھوتنا ۔ **غولِ بیابان (غولِ بیابانی) :** [ع] جانگلی ، وحشی ، اجڈ ، اکھّڑ ۔

● غول : [ف] بھیڑ ، کٹھّ ، ٹولی ، ہیڑ ، چوکھے سارے ۔

● غیبت : [ع] کنڈ پچھے کیتی ہوئی برپائی ، کسے دا عیب اُہدی کنڈ پچھے دسنا ، چغلی ۔

● غیر : [ع] غیر ، اوبھڑ ، اوپرا ، پرایا ، بگانا ، دوجا ، ہور کوئی ، رقیب ۔ **غیر آباد :** [ف] اجاڑ ، سُنجا ، سُنّا ، بے آباد ، ان وسیا ۔ **غیر محدود :** [ف] بے انت ، بے حسابا ، حدوں باہرا ۔ **غیر معیّن :** [ف] ان متھواں ، ان تھاپیا ، ان بنھیا ، جھڑا مقرر نہ ہووے ۔

● غیرت : [ع] غیرت ، شرم ، حیا ، لاج ، خون دا جوش ۔ **غیرت آنا :** [أ] غیرت آؤنی ، انکھ سرکنی ، شرم آؤنی ، خون دا جوش مارنا ۔

ف

● فاتح : [ع] لڑائی جِتّن والا ، فتح حاصل کرن والا ، کھولن والا ۔

● فاحِش : [ع] بُرا ، گندا ، شرم والی گل ۔

● فاختہ : [ع] گُھگھی ۔ فاختہ اُڑانا : [اُ] عیش کرنا / کرنی ، موجاں ماننیاں ، نِکمّے کم کرنے ۔

● فارغ : [ع] سوکھا ، آزاد ، وِہلا ، بے فکرا ، کمّوں فارغ ۔ فارغ البال : [ع] آسودہ ، سوکھا ، سُکھی ، بے فکرا ۔ فارغ البال ہونا : [اُ] سوکھا ہونا ، بے فکرا ہونا ، خوش حال ہونا ۔ فارغ البالی : [ع] بے فکری ، آرام ، سُکھیائی ، خوش حالی ، آنند ، موج ۔ فارغ ہونا : [اُ] وِہلا ہونا ، چُھٹکارا مِلنا ، چُھٹّی ہونی ، خلاصی ہونی ۔

● فاش : [ف] اُگھاڑا ، ظاہر ، کُھلم کُھلا ، جاندے بُجھدے ۔

● فاصلہ : [ع] دُوری ، پاڑا ، وِتھ ، میدان ۔ فاصلے پر : [اُ] دُور ، پرے ، دُراڈا ، فاصلے تے ۔

● فاضِل : [ع] وادھُو ، ودھیک ، لوڑوں ودھ ، حسابوں بہتا ۔ عالِم ، سیانا ، بزرگ ، فاءِل ۔

● فاعِل : [ع] کسے کم نُوں کرن والا ، کاما ، کوئی کم کرن والا ۔

● فاقہ : [ع] بھاکا ، بُھکھا رہنا ۔ فاقہ کرنا : [اُ] بُھکھّا رہنا ، فاقہ کٹنا ، روٹی ٹُکر نہ کھانا ۔ فاقہ کش : [ف] بُھکھا رہن والا ، فاقے کٹّن والا ، غریب ، کنگال ۔ فاقہ کشی : [ف] بُھکھا رہنا ، بُھکھ جرنا ۔ فاقہ ہونا : [ہ] ڈِھڈوں خالی ہونا ، بُھکھا ہونا ، فاقے ہونے ۔ فاقوں پر فاقے گزرنا یا ہونا : [اُ] کئی کئی دن کھان پِین نُوں نہ لبھنا ، فاقیاں تے فاقے کٹنے ۔

● فال [ع] ٹیوا ، سغن ، گُنہ ، چنگا سغن ۔ فال آنا : [اُ] فال نکلنی ، بھلے دا پہرا دسنا ، چنگا سغن ہونا ۔ فالِ بد : [ف] بھیڑی فال ، بُرا سغن ۔

● فالتُو : [ا] فالتُو ، وادھُو ، لوڑ توں ودھ ، بے لوڑا ، نِکمّا ۔

● فالِیج : [ع] ادھرنگ ، جھولا ۔

● فالُودہ : [ف] لچھا ، پھلُودا ۔

● فائدہ : [ع] نفع ، لبھت ، نتیجہ ، وصف ، خوبی ، اثر ، غرض ، مطلب ، ارام ، بہتری ، بھلائی ، بیماری وچ فرق ، فیدہ ۔ **فائدہ اُٹھانا** : [أ] کھٹی کھٹنی ، نفع لینا ، فیض پانا ۔

● فتح : [ع] پُگ پُگائی ، جِت ، کامیابی ۔ **فتح پانا** : [أ] جِت جانا ، کامیاب ہونا ، فتح پانی ۔ **فتح کرنا** : [أ] جِتنّا ، مات دینی ، ہرا دینا ، تھلے لانا ۔ **فتح مند** : [ف] جِتیا ہویا ، جِتن والا ۔ **فتح ہونا** : [أ] جِت جانا ، جتے ہونی ، کامیابی حاصل ہونی ۔

● فِتنہ : [ع] فتنہ ، کُپتّ ، فساد ، شرارت ، بغاوت ، جھگڑا ، لڑائی ۔ **فِتنہ اُٹھانا** : [أ] فساد کرنا ، فساد دا مُڈھ بنھنا ، شرارت کرنی ، خرمستی کرنی ، گڑبڑ پانی ، ہلتّر مچانا ۔ **فتنہ اُٹھنا** : [أ] ترتھلی پے جانی ، قیامت آ جانی ، لڑائی بھڑائی ہونی ، فساد مچنا ۔ **فِتنہ جگانا** : [أ] سُتی کلا جگانی ، افراتفری پانی ۔

● فتُور : [ع] فساد ، وگاڑ ، سُستی ، خرابی ، شرارت ۔ **فتور ڈالنا** : [أ] نُقص کڈھنا ، جھگڑا کرنا ، فساد پانا ، فتور پانا ، خرابی کرنی ، بھانی مارنی ۔

● فتیلہ : [ع] پلیتہ ۔

● فجر : [ع] سویل ، نُور پیر دا ویلا ، تڑکا ، بانگاں ویلا ، مونہہ انھیرا ۔

● فُحش : [ع] نکمّی گل ، پھکّڑ ، پھس ۔ **فحش بکنا** : [أ] گلاں کڈھنیاں ، گند مند بکنا ، گندیاں گلاں کرنیاں ، پھکّڑ تولنے ۔

● فخر : [ع] وڈیائی ، مان ، غرور ، گھمنڈ ، شیخی ، آکڑ ، پُھونڈ ۔ **فخراً** : [ع] مان نال ، فخر نال ، شیخی نال ، چلاکی نال ، مان تھیں ، ہنکار سیتی ، آکڑ کے ، ہِک کڈھ کے ۔ **فخر کرنا** : [أ] آکڑنا ، مان تراں دسنا ، شیخی مارنی ، چوڑاں ساڑنا ، وڈیائی دسنی ۔ **فخریہ** : [ع] مان نال ، ہنکار نال ، شیخی سیتی ، ہِک ٹھوک کے ۔

● فِدا : [ع] قُربان ، عاشق ، وِکیا ہویا ، ڈُلھیا ہویا ۔ **فِدا کرنا** : [أ] وار دینا ، قربان کرنا ، صدقے کرنا ۔ **فِدائی** : [ع] عاشق ، جان قربان کر دین والا ، جان تے کھیڈ جان والا ۔

● فَراٹا : [أ] وا دی پھنڈ ، ترکھی ہوا ۔ **فراٹے بھرنا ، لینا** : [أ] فرن فرن اُڈنا ، پھرارے لینے ، تیزیاں وکھانیاں ، تِکھا اُڈنا ، زور نال نسنا ، تیز پڑھنا یا سنانا ، کاہلی کرنی ۔

● فَراخ : [ف] سوکلا ، کُھلھا ، چوڑا ، وڈا ، پھیلیا ہویا ۔ **فراخی** : [ف] کیھلار ، چوڑائی ، کُھل ، خوش حالی ، سوکھ ۔

● فراڈ : [انگ] دھوکھا ، فریب ، انھیر کھاتا ۔

● فرار : [ع] بھج جانا ، نٹھ جانا ، نس جانا ۔

● فِراست : [ع] عقل ، سمجھ ، دنائی ، سیانف ۔

● فراغت : [ع] ویہل ، مُہلت ، خلاصی ، چھٹکارا ، سوکھ ، بے فکری ، ارام ، پخانہ پھرنا ۔ **فراغت پانا** : [أ] ویہلا ہونا ، ویہلک لبھنی ،

چھٹکارا ملنا ، خلاصی ہونی ۔ **فراغت سے بیٹھنا :** [اُ] ویہلا ہو کے بہنا ، بے فکر ہونا ، ارام نال بہنا ، کم نبیڑ کے بہنا ۔

فِراق : [ع] جُدائی ، وِچھوڑا ، دُوری ، سِک ۔

● **فَراموش :** [ف] بُھلیا ہویا ، وِسریا ہویا ، چیتیوں لتھا ہویا ۔ **فراموش کرنا :** [اُ] بُھلا دینا ، وِسار دینا ، چیتے نہ رکھنا ، دِلوں لاہ دینا ۔ **فراموشی :** [ف] بُھل ، بُھل چُک ، بُھلیکھا ۔

● **فَراواں :** [ف] چوکھا ، بہتا ، وافر ، وادھو ، بے حسابا ۔

● **فَربہ :** [ف] موٹا ، بُھچرا ، ہٹا کٹا ، پَلیا ہویا ۔ **فربہی :** [ف] موٹاپا ، پھٹینواں ۔

● **فرحت :** [ع] خُوشی ، لوشے گشے ، مزا ، کھیڑا ، لہر ۔

● **فَرد :** [ع] کَلا ، بے مثال ، منیا ہویا ۔

● **فَردا :** [ف] کل ، آؤندی بھلک ، اگلا دہاڑا ۔

● **فرزند :** [ف] پُتر ، بیٹا ۔

● **فرستادہ :** [ف] بھیجیا ہویا ، گَھلیا ہویا ۔

● **فَرسخ :** [ع] کوہ ۔

● **فَرسُودہ :** [ف] پاٹا پُرانا ، گیا گُواتا ، گِھسیا ہویا ، گِھسیا پِٹیا ۔

● **فَرش :** [ع] فرش ، وچھونا ، زمین ، زمین دا اُتلا پاسا ۔ **فرش بچھانا** [اُ] فرش ، وچھانا ، بسترا کرنا ، دری وچھانی ۔

● **فِرشتہ :** [ف] فرشتہ ، رب دا نُوری قاصد ۔ **فرشتوں کو خبر نہ ہونا :** [اُ] فرشتیاں نُوں پتا نہ لگنا ، بے خبر ہونا ، اُکا ناواقف ہونا ۔

● **فُرصت :** [ع] فراغت ، ویہل ، موقع ، مُہلت ، چُھٹکارا ، تسلی ، سُکھ ۔ **فرصت ملنا :** [اُ] وِیہل مِلنی ، چھٹکارا ملنا ، خلاصی ہونی ، موقع ملنا ، مُہلت ملنی ، کمّوں چُھٹنا ۔ **فرصت میں :** [اُ] وہلے ویلے ، ٹانگ لگے تے ، کلیاں ۔ **فرصت ہونا :** [اُ] ویہل ہونی/ہونا ، موقع ہونا ، مہلت ہونی ، فارغ ہونا ، کوئی کم نہ ہونا ۔

● **فرض :** [ع] فرض ، حُکم ، ضروری کم ، منیا ہویا کم ۔ **فرض ادا کرنا :** [اُ] ربی حکم منّنا ، فرض پورا کرنا ، سِروں بھار لاہنا ، ڈیوٹی پوری کرنی ، ذمے داری نِبھانی ۔ **فرضِ محال :** [اُ] فرض کیتا ، جے مَن وی لئیے تے ، چلو منیا ۔ **فرضاً :** [اُ] فرض کردیاں ہویاں ، فرض کیتا ، چلو منیا ، مَن وی لئیے تے ۔

● **فَرفَر :** [اُ] فرفر ، مونہ زبانی ، اِک سار ، تڑا فٹ ، چھیتی چھیتی ۔

● **فرق** [ع] وِتھ ، نکھیڑا ، فاصلہ ، دُوری ، وکھیواں ، سواہندا ، فرق ، دوجائیگی ، بھانگا ، گھاپا ، کمی ، گھاٹا ، نقصان ، روک ، ویروا ، وِدکرا ۔ **فرق آ جانا :** [اُ] پہلی گل نہ رہنی ، پیار گَھٹ جانا ، ایکا نہ رہنا ، نسل وِگڑ جانی ۔ **فرق پڑنا :** [اُ] فرق پینا ، اجوڑ ہونا ، اَن بَن ہو جانی ۔ **فرق سے :** [اُ] فرق نال ، ہَٹ کے ، وِتھ نال ، فاصلے توں ،

ٹپریوں ۔ **فرق کرنا** : [أ] وکھ کرنا ، تیز کرنا ، ودا کے کرنا ، وتھ رکھنی ، جدائیگی کرنی ۔ **فرق نکالنا** : [أ] فرق کڈھنا ، گھاٹا وادھا ویکھنا ، غلطی دور کرنی ، بھل چک سدھارنی ۔

● **فرقہ** : [ع] ٹولا ، جتھا ، فرقہ ۔

● **فرمان** : [ف] فرمان ، شاہی حکم ، بادشاہ دا حکم نامہ ، پروانہ ۔ **فرماں بردار** : [ف] سلگ ، آکھا منن والا ، آگیا کار ، کہے کار وچ ، سگرو ، سپتر ، بیبا ۔ **فرماں برداری** : [ف] آگیا کاری ، آکھا منن ، تابعداری ، ادھینگی ۔ **فرمانا** : [أ] حکم دینا ، آکھنا ، بولنا ، فرمانا ۔ **فرمائش** : [ف] فرسیش ، لوڑ ، منگ ، کہن ، آکھا ، حاجت ، طلب ، ضرورت ۔

● **فرنی** : [ف] پھرنی ، فرنی ۔

● **فروخت** : [ف] ویچا وٹی ، وکری ، بیع ۔ **فروخت کرنا** : [أ] ویچنا ، وکری کرنی ، بیع کرنی ، مل دینا ۔

● **فرود گاہ** : [ف] ٹھاہر ، ٹکانا ، پڑاں ، سراں ۔

● **فروغ** : [ف] (۱) روشنی ، لو ، چمک ، لشک ، آب ۔ (۲) پہل ، سبقت ، ودھا ، چڑھتل ترق ۔ (۳) رونق ، عزت ، مشہوری ۔ **فروغ پانا** : [أ] ترق کرنی ، عزت ودھنی ، ناں روشن ہونا ، ٹہکنا ، چمکنا ، لشکنا ، ودھنا پھلنا ۔

● **فروگزاشت** : [ف] بھل چک ، تقصیر ، غلطی ، غفلت ۔

● **فریاد** : [ف] حال پکار ، دہائی ، داد فریاد ، ہاہا کار ، نالش ، مقدمہ ۔ **فریاد سننا** : [أ] فریاد سننی ، دہائی سننی ، نیا کرنا ، انصاف کرنا ۔ **فریاد کرنا** : [أ] دہائی پانی ، شور کرنا ، پکار پانا ، نالش کرنی ۔ **فریاد کو پہنچنا** : [أ] بوہڑنا ، پُجنا ، پہنچنا ، انصاف کرنا ، فریاد سننی ، شکایت سننی ۔

● **فریب** : [ف] جھوٹھ ، فریب ، دھوکھا ، چلاکی ، جھاستا ، مکر ، دغا ، ٹھگ بازی ، ہتھ ناٹک ۔ **فریب دہی** : [ف] دغا بازی ، ٹھگی ، نوسربازی ، ہتھے بازی ، ول چھل ، دھوکھے بازی ۔ **فریب دینا ، کرنا** : [أ] دھوکھا دینا ، دغا کرنا ، چلاکی کرنی ، ٹھگ لینا ۔ **فریب میں آنا** : [أ] دھوکھے وچ آؤنا ، ٹھگیا جانا ، فریب کھانا ، دھوکھا کھانا ، مچھیا جانا ، اڈے لگنا ۔ **فریبی ، فریبیا** : [ف] فریبی ، ٹھگ ، مکار ، دھوکھے باز ۔

● **فریفتہ** : [ف] عاشق ، دل دا روگی ، ڈلھیا ہویا ، ریجھیا ہویا ۔ **فریفتہ کرنا** : [أ] بھرمانا ، رجھانا ، موہ لینا ، اپنے ول ڈھولنا ، عاشق بنانا ، مغر لانا ۔ **فریفتہ ہونا** : [أ] ڈلھ پینا ، عاشق ہونا ، دل دے بہنا ، سگر لگنا ، دل لانا ، دل دا روگی ہونا ، ریجھنا ، من ہار دینا ۔

● **فریق** : [ع] دھر ، جتھا ، ڈھانی ، جاعت ، ٹولا ۔

● **فساد** : [ف] تباہی ، بربادی ، خرابی ، وگاڑ ، لڑائی ، جھگڑا ، شرارت ۔ **فساد اٹھانا** (برپا کرنا ، پھیلانا ، مچانا) : [أ] جھگڑا کرنا ، فساد کرنا ، خرابی پانی ، گڑبڑ کرنی ، افراتفری پانی ، لٹ مار کرنی ۔ **فساد کی جڑ ، گانٹھ** : [أ]

جھگڑے دی بِنا ، لڑائی دا گھر ، کلا دی پنڈ ، فساد دا مُڈھ ۔ فسادی : [ف] فسادی ، جھگڑے دی پنڈ ، کلا دا مُول ، بھڑکان والا ، پِھٹیاں دا پھیٹ ۔

● فَصاحت : [ع] سُتھرا سوکھا بیان تے لکھائی ، فصاحت ۔

● فَصل : [ع] پیلی ، کھیتی ، فصل ، رُت ، موسم ، باب ، پیداوار ۔ فصلِ بہار : [ف] پُنگارا ، پونگر ، پُنگردا سما ، پُنگارے دی رُت ، بہار دی رُت ۔ فصلِ خریف : [ف] ساؤنی دی فصل ، ساؤنی ۔ فصل ربیع [ف] ہاڑی ، ہاڑی دی فصل ۔ فصل کاٹنا : [اُ] واڈھی کرنی ، پیلی کپنی ، پھل لاہنا ، بیجیا وڈھنا ۔

● فَصیح : [ع] فصاحت والا ، سُچجّی گل کرن والا ۔

● فَصیل : [ع] شہر دی چوکندھی ۔

● فَضا : [ع] سماں ، رُت ، بہار ، کُھلی تھاں ، جُوہ ، میدان ، رونق ، زمین دی کُھل ، پُلاڑ ۔

● فَضل : [ع] مہربانی ، بخشش ، عنایت ، زیادتی ، ودھا ، فضل ۔ فضلِ الٰہی : [ف] رب دی رحمت ، اللہ دا فضل ، مولا دی مہر ۔ فضل ہے : [اُ] خیر اے ، شُکر اے ، اللہ دی مہربانی اے ، رب دا فضل اے ۔

● فُضلہ : [ع] پھوگ ، گونہہ مُوتر ، پلیتی ، رہند کُھوہند ۔

● فُضُول : [ع] بے فایدہ ، نِکمّا ، فالتُو ، نکارا ، بے لوڑا ۔ فضول خرچ : [اُ] خرچیلا ، اُڈاؤ ، کھاؤُ ، اُجاڑُو ۔ فضول خرچی : [اُ] انّھا خرچ ، بے لوڑا خرچ ، ان چاہیا خرچ ، بے فائدہ خرچ ۔

● فَضیلت [ع] بزرگی ، وڈیائی ، اچھائی ، خوبی ، وڈوں ، چنگ ۔

● فِطرت : [ع] جاندرو گُن ، وصف ، قدرتی مادہ ، دنائی ، سیانف ، شرارت ۔ فِطرتی : [اُ] جاندرو ، مُڈھوں ، دُھروں ۔

● فِعل : [ع] کَم کارا ، بھیڑی حرکت ، بُرے لچھّن ، بدفعلی ۔ فعل کرنا : [اُ] کم کرنا ، حرکت کرنی ، بُرا کم کرنا ، کرتوت کرنے ، بدفعلی کرنی ۔ فعل کرانا : [اُ] بُرا کم کرانا ، بدِ فعلی کرانی ۔

● فُغاں : [ف] دُہائی ، شور ، فریاد ، حال پُکار ، کُوک پُکار ۔

● فُقدان : [ع] موک ، تھوڑ ، مُکاوا ، ٹوٹا ، گھاٹا ۔

● فِقرہ : [ع] گل ، بول ، جُملہ ، فقرہ ۔ فِقرہ باز : [اُ] دھوکھے باز ، چالباز ، فریبی ، حاضر جواب ، فقرے کسّن والا ۔ فِقرہ جڑنا : [اُ] ٹچکر کرنی ، گل لانی ، جُگت کرنی ، بولی مارنی ، مخول کرنا ۔ فقرہ چست کرنا : [اُ] بولی مارنی ، ٹوک مارنی ، گل لانی ، ٹکور کر جانی ، مخول کرنا ، بکھیڑا کرنا ۔ فقروں میں اُڑانا : [اُ] بے وقوف بنانا ، ٹھٹّھا کرنا ، فقرے کس کے موجُو بنانا ۔ فقرے بازی : [اُ] چلاکی ، ول چھل ، دھوکھے بازی ، مِٹھیاں مِٹھیاں گلاں نال ٹھگ لینا ۔ چُست گلاں کرنیاں ۔

● فَقَط : [ع] نِرا ، کلا ، بس ، کافی ، ختم ،

مُک مُکا، صرف، اینا ای ۔

● فَقیر : [ع] درویش، اللہ لوک، غریب، کنگال، فقیر، منگتا، پینا، گداگر ۔ **فقیرانہ :** [ف]، ملنگاں جیہا، فقیراں ورگا، فقیراں وانگ، درویشاں وانگ، ملنگاں ورگا ۔ **فقیرنی :** [أ] منگتی، ملنگنی، کنگالنی، فقیرنی ۔ **فقیری :** [ف] درویشی، فقیری، غریبی، جوگ ۔

● فِکر : [ع] سوچ، تردّد، دُھڑکُو، ڈر، خیال، دھیان، پرواہ، لوڑ، حاجت ۔ **فِکر آ پڑنا :** [ف] اچھوپ کوئی فکر بے جانی، کوئی دُھڑکو لگنا، کوئی کم سِر تے آ پینا ۔ **فکر دامنگیر ہونا :** [أ] پستّو پینے، جھورا لگنا، گھابرنا، بھسوڑی پینی، فکر چمڑنی ۔ **فکر دوڑانا :** [أ] سوچنا، غور کرنا، دھیان دینا، قیاس کرنا، عقل لڑانی ۔ **فکر کرنا :** [أ] فکر کرنی، سوچنا، غم کھانا، تدبیر کرنی ۔ **فکرِ معاش یا معیشت :** [ف] روٹی کماں دا فکر، روزی دا فکر ۔ **فکرمند :** [ف] غمی بھریا، افسوسیا ہویا، سوچیں ڈُبا ۔ **فکرمند ہونا :** [أ] جھورا جھرنا، سوچ وچار کرنی، چنتا کرنی ۔ **فکرمندی :** [ف] چِنتا، غم، فکر، خیال، دھیان، جھورا، سوچ وچار ۔ **فکر ہونا :** [أ] فکر لگا ہونا، غم ہونا، رنج ہونا، خیال ہونا، سوچ ہونی، چِنتا ہونی ۔

● فلاح : [ع] نجات، خلاصی، بھلیائی، سلامتی، کامیابی ۔

● فَلاکت : [ع] غریبی، بھکھ ننگ، مصیبت، اُکھیائی، تنگی ترشی، کنگال پُنا ۔

● فُلاں : [ع] اسکا ڈھمکا، فلانا، فلانی ۔

فُلاں فُلاں : [ف] فلانا فلانا، فلانا ڈھمکانا، فلانا ڈھمکڑا ۔ **فُلانا :** [أ] فلانا، ڈھمکڑا، کوئی وی آدمی، کوئی جنا ۔

● فَلک : [ع] آسمان، آمبر، اکاش ۔ **فلک بوس :** [ف] بڑا اُچا، اُچیرا، آکاس چھہندا ۔

● فِلم : [انگ] فِلم، منڈوا، مورت، پکچر ۔

● فَن : [ع] ہنر، گُن، آرٹ، کاریگری، فن ۔ **فُنُون :** [ع] گُن، علم، ہنر، فن، چترکاری، دستکاریاں، ونّ سونّے کم ۔

● فوّارہ : [ع] پھہارا ۔

● فَوت : [ع] موت، نہ ہونا، مرنا، مُکنا ۔ **فوت ہونا :** [أ] مر جانا، مُک جانا، چاندیاں رہنا، ختم ہو جانا ۔

● فَوج : [ع] فوج، لشکر، کٹک، جنگی ٹولا ۔ **فوج کشی کرنا :** [أ] چڑھائی کرنی، دھاوا بولنا، حملہ کرنا، ہلّا مارنا ۔

● فوراً : [ع] جھٹ پٹ، فٹافٹ، چھیتی، ہنے ہنے ۔

● فَوق البھڑک : [أ] ڈلھکاں ماردا، لش لش کردا ۔

● فَوقیت : [ع] وڈیائی، شرف، پہل، پہلا درجہ ۔ **فوقیّت رکھنا :** [أ] وڈا ہونا، ودھ کے ہونا، مقابلے تے بہتر ہونا ۔ **فوقیت لے جانا :** [أ] اگے ودھ جانا، بازی جت لینی، اول آؤنا ۔

● فولاد : [ف] اسپات، فلاد ۔

● فہم : [ع] عقل ، سمجھ ، سیانف ، پچھان -

● فہمائش : [ف] ہدایت ، نصیحت ، مت ، جھاڑ جھنب -

● فی : [ع] (۱) وچ ، اندر ، جویں : فی الاصل = اصل وچ - (۲) ہر اک آدمی یا چیز نال ورتیا جاندا اے ، جویں : فی کس = ہر بندے نو ، فی من = اک من پچھے ، فی صد = سو مگر - **فی الاصل** : [ع] اصل وچ ، حقیقت وچ ، سچوسچ - **فی البدیہہ** : [ع] سوچے بنا ، فوراً ، ترت ، اووین ، پھٹک - **فی الجملہ** : [ع] مکدی گل ، قصہ کوتا ، گل - **فی الحال** : [ع] اجے ، اج کل ، حالے ، حالی ، ہنے ، ہن - **فی الحقیقت** : [ع] اصل وچ ، حقیقت وچ ، حقی سچی ، شک بنا - **فی الفور** : [ع] فٹافٹ ، جھٹ پٹ ، ترت ، جھبدے ، ہنے ، چھیتی - **فی المثل** : [ع] مثال دے طور تے ، فرض کیتا ، جے من وی لئیے تے - **فی نفسہٖ** : [ع] آپنے آپ وچ ، آپنے ولوں ، آپنی تھاں تے - **فی الواقع** : [ع] اصل وچ ، در اصل ، حقیقت وچ ، سچوسچ -

فی الوقت : [ع] ایس ویلے ، ہنے ، فوراً ، ایسے گھڑی - **فی امان اللہ** : [ع] اللہ بیلی ، رب راکھا ، خدا حافظ ، اللہ دے سپرد ، رب دی امان وچ - **فی سبیل اللہ** : [أ] اللہ واسطے ، اللہ دی راہ وچ ، رب دے ناں تے -

● فیاض : [ع] بڑا سخی ، بہت خیرات کرن والا ، ہتھ دا کھلا ، فیض کرن والا - **فیاضی** : [ف] سخاوت ، خیرات ، بخشش ، دریا دلی -

● فیتا : [أ] فیتا ، مننی کرن والی پٹی -

● فیس : [انگ] محنت ، مزدوری ، محنتانہ ، رواجی خرچ ، فیس -

● فیصلہ : [ع] نیا ، نبڑا ، جھگڑے دا بھگتا ، مکدی گل - **فیصلہ ٹھہرنا** : [أ] نبیڑا ہونا ، جھگڑا نبڑنا ، فیصلہ ہونا ، گل مک جانی - **فیصلہ کرنا** : [أ] نیا کرنا ، جھگڑا نبیڑنا ، برباد کرنا ، اجاڑ دینا -

● فیض : [ع] نفع ، فائدہ ، بھلیائی -

ق

قابل : [ع] لائق ، جوگا ، سیانا ، ہشیار ، دانا ، پڑھیا لکھیا ، گُنی ، ہُنری ، عالم ۔ **قابلِ برادشت** : [ف] سہارن جوگا ، سہوان ، لہن جوگا ۔ **قابلِ تسلیم** : [ف] منّن دے قابل ، قبول کرن دے لائق ، منّن جوگا ۔ **قابلِ دید** : [ف] ویکھن جوگا ، ویکھن لائق ، اُچرج ، انوکھا ، من بھاؤندا ۔ **قابلِ فخر** : [ف] فخر دے قابل ، مان جوگ ۔ **قابل کرنا** : [اُ] سکھانا پڑھانا ، لائق بنانا ، ہُنرمند بنانا ، کسے کم جوگا کر دینا ۔ **قابلیّت** : [ع] سمجھ ، دانائی ، لیاقت ، قابلیت ، تجربہ کاری ، واقفی ، گُن ، پڑھ گُڑھ ، جوہر ۔ **قابلیّت پیدا کرنا** : [اُ] لیاقت پیدا کرنی ، جانُو بننا ، گُن پیدا کرنے ، تجربہ حاصل کرنا ۔

قابُو : [ف] وس ، زور ، واہ ، قابُو ، اختیار ، مل ، قبضہ ، ہتھ کس ، موقع ، پکڑ ۔ **قابو آنا** : [اُ] اڑیکے چڑھنا ، ہتھ آؤنا ، اڈے لگنا ، دا ہیٹھ آؤنا ، ڈاہ دینا ، ڈاہی دینی ۔ **قابو پانا** : [اُ] قابو کر لینا ، وس وچ کرنا ، موقع پانا ، مل مارنی ، ہتھ ہیٹھ کرنا ۔ **قابو پر چڑھنا یا قابُو چڑھنا** : [اُ] ڈاہے چڑھنا ، وس وچ ہونا ، دا ہیٹھ آؤنا ، ہتھے چڑھنا ، پھڑیا جانا ۔ **قابو سے باہر ہونا** : [اُ] وسّوں باہر ہونا ، ہتّھوں نکلنا ، وس وچ نہ رہنا ۔ **قابو سے جانا یا نکل جانا** : [اُ] وسّوں باہرا ہونا ، ہتھوں نکل جانا ، آپے وچ نہ رہنا ، دا ہیٹھوں نکل جانا ۔ **قابو کرنا** : [اُ] پھڑ لینا ، وس وچ کرنا ، ول وچ لیؤنا ، کس کے بنّھنا ۔ **قابو میں آنا** : [اُ] وس ہیٹھ آؤنا ، قابو آؤنا ، ہتھ آؤنا ، دھڑے چڑھنا ، ڈھہے چڑھنا ، اختیار/کس وچ آؤنا ، قبضے وچ یا مل ہیٹھ آؤنا ، کڑ لیتا جانا ۔

قاتل : [ع] قاتل ، خونی ، جلّاد ، مارو ، وڈھنّو ، واڈھو ، مارنہار ۔

قاش : [تر] پھاڑی ، پھانک ۔

قاصد : [ع] ہلکارا ، چٹھی رسان ، سُنیہی : پیغام پُچان والا ۔

قاصر : [ع] مجبور ، بے وسّا ، سُستی کرن والا ۔

قاعدہ : [ع] بنیاد ، نیہ ، ڈھنگ ، ڈھب ، اصول ، دستور ، ریت ، رواج ، عادت ، خصلت ، مُڈھلی کتاب ، گُر ، ترتیب ، چج ۔

● **قافلہ** : [ع] کروان ، مسافر ٹولی ، پُور ، تاجر ڈھانی ، کٹھے پاندھی ، جُٹ ۔

● **قالب** : [ع] سَچّا ، قالِب ، فرما ، ٹھپّا ، ڈھانچا ، پِنجر ۔

● **قامت** : [ع] قد کاٹھ ، ڈیل ڈول ، جسم ، دیہی ۔

● **قانون** : [ع] قاعدہ ، دستور ، ریت ، ورتب ، ضابطہ ، راہ چج ، ورتارا ، قانون ۔ **قانون بگھارنا (چھانٹنا)** : [أ] باریکیاں کڈھنیاں ، خواہ مخواہ اعتراض کرنے ، ڈھچراں ، ڈاہنیاں ۔ **قانونگو** : [ف] گردور ، قانون گو ، پٹواری ۔ **قانونیا** : [أ] قنونی ، جھاگڑو ، حُجتی ، ڈھچری ، جھگڑالو ۔

● **قائد** : [ع] سربراہ ، آگُو ، موہری ، چوہدری ۔

● **قائم** : [ع] کَھلا ، سِدّھا ، پَکّا ، پائیدار ۔ **قائم رکھنا** : [أ] کھڑا رکھنا ، اوسے طرح رکھنا ، ٹِکانا ، بنائی رکھنا ، اونویں دا اونویں رکھنا ۔ **قائم رہنا** : [أ] جاری رہنا ، ثابت قدم رہنا ، ڈٹیا رہنا ، ٹکیا رہنا ۔ **قائم کرنا** : [أ] نِیہ دھرنی ، کھلھارنا ، اُسارنا ، بنانا ، حد بندی کرنی ۔ **قائم ہونا** : [أ] پکا ہونا ، دل جمی ہونی ، گڈیا جانا ، پکے پیریں کھلونا ۔

● **قباحت** : [ع] برائی ، نقص ، عیب ، خامی خرابی ۔

● **قبر** : [ع] قَبور ، قبر ، ڈھیری ۔ **قبر بنانا** : [أ] قبر کڈھنی ، مار سُٹنا ، مار دینا ، دب دینا ، قبر بنانی ۔ **قبر کے مُردے اُکھاڑنا** : [أ] موئے مُردے پُٹنے ، پرانے جھگڑے لے بہنے ، مویاں نُوں بھنڈنا ، ہوئیاں بیتیاں نُوں فیر چُکنا ۔ **قبر کھودنا** : [أ] قبر کڈھنی ، قبر پٹنی ، مار مار کے ادھمویا کر چھڈنا ، آپنی بربادی سہیڑنی ۔ **قبر میں پاؤں لٹکائے بیٹھنا** : [أ] گور کنارے ہونا ، مرن کنارے ہونا ، قبر وچ لتّاں ہونیاں ، بہت بُڈھا ہو جانا ۔ **قبرستان** : [ف] قبراں ، گوراں ، ڈھیریاں ، گورستان ، قبرستان ، مویاں دی منڈی ۔

● **قبضہ** : [ع] (۱) ہتّھی ، دستہ ، قبضہ ۔ (۲) پکڑ ، دخل ، قبضہ ، اختیار ، مالکی ، مَلّ ۔ **قبضہ اُٹھانا** : [أ] بے دخل کرنا ، ٹِنڈ پھوہڑی چُکانی ، مالکی دا اختیار کھوہ لینا ۔ **قبضہ پانا** : [أ] قبضہ لینا ، دخل لینا ، مالک بن جانا ۔ **قبضہ دلانا** : [أ] قبضہ دوانا ، دخل دوانا ، مالک بنانا ۔ **قبضہ دینا** : [أ] قبضہ دینا ، مالکی چھڈ دینی ۔ **قبضہ رکھنا** : [أ] مالک بنیا رہنا ، قبضہ نہ چھڈنا ، تھمی رکھنا ، مالکی رکھنی ، پکڑنا ، اپنانا ، روکی رکھنا ۔ **قبضہ کرنا** : [أ] مَلّ مارنی ، قبضہ کرنا ، کھوہ لینا ، مالک بن بہنا ۔

● **قبل ازیں** : [ف] اہتوں پہلے ، ایس توں پہلاں ، اگیترے ۔

● **قُبول** : [ع] منظور ، پسند ، ہاں ، قبولی ۔ **قبول صورت** : [أ] سوہنا ، بھاؤندا ، مُونہ چِت لگدا ۔ **قبول کرنا** : [أ] مَنّنا ، منظور کرنا ، قُبولنا ، ہاں کرنی ، ہامی بھرنی ، پسند کرنا ۔ **قبول ہونا** : [أ] مَنیا جانا ، منظور ہونا ، قبول ہونا ، پسند آؤنا ، ڈھوئی ہونی ۔

قبیح : [ع] کوہجھا ، بُرسُونہا ، بد شکل ، بد صورت ، عیب والا ، شرم آؤن جوگا ، گھٹیا کم ۔

قبیلہ : [ع] خاندان ، پیڑھی ، جدّ پُشت ، فِرقہ ، ٹولا ۔

قتل : [ع] وڈھ ٹُک ، قتل ، خون ۔ قتل کرنا : [أ] سِر لاہ دینا ، جانوں مار دینا ۔

قحط : [ع] کال ، اَوڑ ، خشک سالی ، توڑا ، ٹوٹ ، مہنگ سہاں ۔ قحط پڑنا : [أ] کال پینا ، لوڑ دیاں شیواں نہ لبھنیاں ، اَوڑ لگنا ۔ قحط زدہ : [ف] کال دا ماریا ہویا ، بُھکھا ننگا ، غریب ۔

قد : [ع] لمیائی ، قدبت ، قد ۔ قد آور : [ف] قد کاٹھ دا ، اُچّا لمّا ، لمے قد والا ۔

قدامت : [ع] اگلا سما ، پُرانا وارا ، ہمیشگی ۔

قدر : [ع] ربی تقدیر ، حُکم ، فرمان ، اندازہ ، مقدار ، عزت ، صفت ، بزرگی ، مرتبہ ، برابر ، مثال ، آدربھا ۔ قدر اُٹھ جانا : [أ] عزت نہ رہنی ، بے قدری ہونی ۔ قدر پوچھنا : [أ] حیثیت پُچھنی ، عزت یا مرتبہ جاننا ، قدر کرنی ۔ قدردان : [ف] قدر جانن والا ، قدر پچھانن والا ، عزت کرن والا ، قدر دان ۔ قدردانی : [أ] کسے دے کمال دی قدر کرنی ، داد دینی ۔ قدر سمجھنا : [أ] قدر جاننی ، عزت سمجھنی ، مرتبہ پچھاننا ۔ قدر و منزلت : [ع] عزت مرتبہ ، شان ، وڈیائی ، بزرگی ، عُہدہ ، قدر ، لحاظ ۔

قُدرت : [ع] طاقت ، ہمّت ، زور ، حوصلہ ، پہنچ ، اختیار ، ربی طاقت ، اللہ دی شان ۔ قُدرت پانا : [أ] طاقت ور ہونا ، اختیار حاصل کرنا ۔ قُدرت رکھنا : زور والا ہونا ، اختیار والا ہونا ، لایق ہونا ۔ قدرتِ کاملہ : [ف] پورا اختیار ، پُوری طاقت ، پورا زور ، خدائی طاقت ۔

قدرے : [ف] تھوڑا جِہا ، ذرا کُو ، کجھ ، کسے حد تیکر ۔

قدغن : [ف] مناہی ، اٹکا ، اڑچ ۔

قدم : [ع] پیر ، پیر دا نشان ، پلاہنگھ ۔ قدم آگے بڑھانا : [أ] پیر پُٹنا ، اگیہاں ودھنا ، ٹُر پینا ، اگے ہی اگے جانا ۔ قدم اُٹھ جانا : [أ] پیر اُکھڑنا ، نسّ جانا ، دوڑ جانا ۔ قدم اُٹھانا ، قدم اُٹھائے چلنا : [أ] تیزی نال جانا ، کاہلی کاہلی ٹُرنا ، ودھی جانا ۔ قدم اُٹھنا : [أ] پیر چُکیا جانا ، ٹُر پینا ، ٹُرنا ۔ قدم اُکھڑنا : [أ] پیر اُکھڑ جانا ، کھلو نہ سکنا ، مقابلے وچ نہ ٹھہر سکنا ، ٹُرنوں عاجز ہونا ، ڈول جانا ، تھڑکنا ۔ قدم باہر نکالنا : [أ] پیر باہر کڈھنا ، پیر باہر رکھنے ، حدوں ودھنا ، حد توڑنی ، راہے پینا ۔ قدم بڑھانا : [أ] کاہلی ٹُرنا ، پیر ودھانا اگانہ ودھنا ، ہِتوں باہرا ہونا ، حدوں ودھ جانا ، زیادتی کرنی ، دخل دینا ۔ قدم بہ قدم : [ف] پوڑی پوڑی ، درجے وار ، پیرو پیر ، پیر پیر کر کے ، اِک اِک پیر نال ۔ قدم بقدم چلنا : [أ] پیروی کرنی ، کسے دا چالا پھڑنا ، نال نال جانا ، پچھے پچھے ٹُرنا ۔ قدمبوس ہونا : [أ] پیر چُمنے ، عزت کرنی ، پیریں ہتھ لانا ۔ قدم بھاری ہونا : [أ] پیر بھارے ہونے ، سبز قدم ہونا ، منحوس ہونا ۔ قدم بھر کے : [أ] پیر پُٹ کے ، نالی ٹپ کے ، وڈی پلاہنگھ بھر کے ۔

قدم پکڑنا : [أ] پیر پھڑنے ، پیر پھڑ لینے ، جان نہ دینا ، روکنا ۔ قدم پھسلنا : [أ] پیر تلکنے، پیر ڈول جانے، ارادہ پکا نہ رہنا ، نیت بدل جانی ۔ قدم پھونک کے رکھنا : [أ] سنبھل کے ٹرنا ، سوچ سمجھ کے کم کرنا ، احتیاط ورتنی ۔ قدم جمانا : [أ] پیر جانے ، ڈٹ کے کھلونا ، پکے پیریں کھلونا ، ٹک جانا ، اثر پیدا کرنا ۔ قدم چومنا ، چھونا : [أ] پیر چمنے ، پیریں ہتھ لانا ، چوکھا ادب کرنا ۔ قدم دھرنا : [أ] پیر پانا ، آؤنا ، ڈھکنا ، وہڑے وڑنا ۔ قدم ڈگمگانا ، ڈگنا : [أ] پیر تھڑکنا ، پیر اکھڑنا، پیر ڈول جانا ۔ قدم رکھنا : [أ] پیر دھرنا ، پیر اڑانا ، دخل دینا ، لت ڈاہنی ، کیدھرے جانا ، کیدھروں آؤنا ، کسے تھاں تے پیر ٹکانا ۔ قدم رنجہ فرمانا : [أ] تشریف لیونی ، کسے دے گھر جان لئی کھیچل کرنی ۔ قدم گین گین کے رکھنا : [أ] ہولی ہولی ٹرنا ، ضمانت نال پیر پٹنے ، سنبھل سنبھل کے ٹرنا ، احتیاط نال ٹرنا ۔ قدم لڑکھڑانا : [أ] پیر تھڑکنے ، ثابت قدم نہ رہنا ، نیت وچ فرق آ جانا ۔ قدم لینا : [أ] پیراں نوں ہتھ لانا ، پیر چمنے ، خوشامد کرنی ، ترلے پانے ، استاد مننا ، اگوائی کرنی ۔ قدم مارنا : [أ] کوشش کرنی ، پیروی کرنی ، کسے کم وچ پینا ، کاہلی کاہلی جانا ۔ قدم ملانا : [أ] اک سیدھ وچ برابر کھلونا ، پریڈ وچ قدم میل کے چلنا ۔ قدم ہٹانا : [أ] پیر ہٹانے ، پیر کڈھ لینے ، کم چھڈ دینا ، پچھاں ہٹ جانا ۔ قدموں پر گرنا : [أ] پیراں تے ڈگ پینا ، پیر پھڑنے ، عاجزی کرنی ۔ قدموں سے لپٹنا : [أ] منتاں کرنیاں ، عاجزی کرنی ، پیر پھڑ لینے ، جان نہ دینا ۔ قدموں سے لگنا : [أ] پیریں لگنا ، پیر چمنے ، وکھ نہ ہونا ، کول رہنا ، ماتحت رہنا ۔ قدموں سے لگے رہنا : [أ] قدماں نال لگا رہنا ، ہر ویلے کول رہنا ، خدمت وچ رہنا ۔ قدموں کو چھوڑنا : [أ] وکھ ہو جانا ، الگ ہو جانا ، چھڈ جانا ۔ قدموں کی بدولت : [أ] قدماں دی برکت نال ، دم قدم نال ، پیراں دے صدقے ۔ قدموں میں : [أ] قدماں وچ ، پیراں وچ ، تحتی وچ ۔ قدموں میں بچھا جانا : بڑی آؤبھگت کرنی ، چوکھی عزت کرنی ، ادب نال نیؤنا ۔

● قدیم : [ع] پرانا ، چروکا ، چروکنا ، اگلے زمانے دا ۔ قدیم الایام : [ع] پرانا سماں ، پہلا وارا ۔ قدیم سے : [أ] مڈھوں ، دھروں ، سدا توں ، ہمیش توں ، ازلوں ، شروع تیہیں ۔

● قرابت : [ع] رشتہ داری ، ساکا داری ، تعلق داری ۔ قرابت پیدا کرنا : [أ] ساکا داری بنانی ، رشتہ پیدا کرنا ، نیڑے ڈھکنا ۔ قرابت ٹھہرنا : [أ] منگنی ہونی ، کڑمائی ہونی ، ساک ہونا ، کڑماں چاری ہونی ۔ قرابت داری : [ف] رشتہ داری ، ساکا داری ۔ قرابتی : [ف] رشتہ دار ، ساک ، سکا ، نیڑے دا ۔

● قرار : [ع] چین ، صبر ، آرام ، تسلی ، قول ، قرار ، وعدہ ۔ قرار آنا : [أ] ارام آؤنا ، چین آؤنا ، تسلی ہونی ، دھیرج ملنا ، سکھ دا ساہ آؤنا ۔ قرار پانا : [أ] ٹھہرنا ، طے ہونا ، مقرر ہونا ، قول قرار ہونا ، سکھ آؤنا ۔ قرار دینا : [أ] ٹھہرنا ، مقرر کرنا ، سمجھنا ، تجویز کرنی ، حکم لانا ۔ قرار لینا : [أ] آرام کرنا ، چین لینا ، تسلی ہونی ، سکھ دا ساہ لینا ۔

قرار واقعی : [أ] سچّی ، کھرّی ، پُوری ، جنّی چاہی دی ہووے ، معقول ، راہ چج دی ، اصلی ، ججوہیں ۔

قُرب : [ع] نیڑ ، نزدیکی ، رشتہ داری ، ساکا گیری ۔ **قرب و جوار** : [ع] نیڑے تیڑے ، نال نال ، کول کول ، آسے پاسے ، آلے دوالے ، اردگرد ، لاگے لاگے ۔

قُربان : [ع] صدقے ، وارے ، قربان ۔ **قربان جانا** : [أ] واری جانا ، صدقے ہونا ، عاشق ہونا ، جان دینی ۔ **قربان کرنا** : [أ] سر توں وار سُٹنا ، سر توں وارنا ، گھول گھُمانا ۔ **قربان گاہ** : [ف] بوچڑ خانہ ، کمیلا ۔ **قربان ہونا** : [أ] صدقے ہونا ، واری جانا ، گھول گھُمانا ۔ **قربانی** : [أ] صدقہ ، حلال ، قربانی ۔ **قربانی دینا** : [أ] قربانی دینی ، صدقہ دینا ۔ **قربانی کرنا** : [أ] قربانی کرنی ، قربانی دینی ، قربانی دا جانور ذبح کرنا ۔

قرض : [ع] اُدھار ، اُچاپت ، قرضہ ۔ **قرض اُتارنا ، چُکانا** : [أ] اُدھار لاہنا ، دینا دے دینا ، لیکھا پاک کرنا ، قرض لتی ہوئی رقم پرتانی ۔ **قرض ادا کرنا** : [أ] ادھار لتی ہوئی رقم دے دینی ، قرض لاہ دینا ۔ **قرض اُٹھانا** : اُدھار لینا ، اچاپت کرنا ، قرضہ چُکنا ۔ **قرض خواہ** : [ف] قرض دین والا ، لہن دار ، لہنا لین والا ۔ **قرضدار** : [ف] قرض دین والا ، دین دار ، قرضائی ۔ **قرضداری** : [ف] دینداری ، دینا ، ادھار ۔ **قرض دینا** : [أ] ہدار دینا ، قرضہ دینا ۔ **قرضہ** : [ف] اُدھار ، قرضہ ۔ **قرضہ چُکانا** : [أ] ہدار تارنا ، قرض لاہنا ، لتا رپئیا/دھن موڑنا ، دینا دے دینا ، قرضیوں فارغ ہونا ۔

قُرعہ : [ع] پاسا ، گُنا ، فال ، لاٹری ، پرچی ۔ **قرعہ پھینکنا** : [أ] فال کڈھنی ، ٹیوا لانا ۔ **قرعہ ڈالنا** : [أ] گُنا پانا ، پرچی پانی ، ٹیوا لانا ۔

قُرق : [ع] قُرق ، ضبطی ، بندش ، روک ۔ **قُرق کرنا** : [أ] قُرق کرنا ، قبضے وچ کرنا ، ضبط کرنا ، روکنا ۔ **قُرقی** : [أ] روک ، مناہی ، ضبطی ، قُرق ، مال ضبط کرنا ۔

قِرمِزی : [ف] کیرمچی ، گُوڑھا لال ۔

قریب : [ع] کول ، نیڑے ، نیڑے دا ، قریبی ، نیڑے دا رشتہ‌دار ، نیڑے دا ساک ۔ **قریب‌الفہم** : [ع] سوکھا ۔ **قریبِ مرگ** : [ف] مرن کنارے ، مرنے پیا ہویا ، کوئی دم دا پروہنا ، گھڑیاں پلاں تے ۔ **قریب تر** : [ف] اُریرے ، اُرے ، بہتا نیڑے ، اُریرا ، اُریڈے ، ودھیک کول ، نیڑیوں نیڑے ۔ **قریب قریب** : [أ] نیڑے نیڑے ، کول کول ، لگ بھگ ۔ **قریبی** : [ف] نیڑے دا (ساک) ، نیڑ دا ، لاگلا ، کول دا ، سجن ، سکا ، رشتے دار ۔

قرینہ : [ع] چج ، ڈھبّ ، جاچ ، اندازہ ، قیاس ، سوچ ، گویڑ ، ٹھاٹھ ، ڈھنگ ، صورت ، طریقہ ۔ **قرینے سے بے قرینے ہونا** : [أ] بے ڈھنگا ہونا ، ڈھبّوں کُڈھب ہونا ، گڈ مڈ ہونا ، اُلٹ پلٹ ہونا ، بے ترتیب ہونا ۔ **قرینے سے لگانا یا رکھنا** : [أ] چج نال رکھنا ، جوڑ کے رکھنا ، سجا کے رکھنا ، ترتیب نال رکھنا ۔ **قرینے کی بات** : [أ] موقع دی گل ، مناسب گل ، چج دی گل ۔

● **قرینہ** : [ع] گیراں ، پنڈ ، وستی ۔

● **قزّاق** : [ف] ڈاکو ، دھاڑوی ، لُٹیرا ، دھاڑے مار ۔ **قزّاقی** : [اُ] لُٹ مار ، مار دھاڑ ، دھاڑے ماری ۔

● **قِسط** : [ع] قِشط ، وعدے مُوجب ۔ **قسط وار** : [ف] قِشطاں کر کے ، قِشط موجب ۔

● **قسم** : [ع] سونہہ ، قسم ، حلف ، نہ ، انکار ۔ **قسم اُتارنا** : [اُ] وعدہ نبھانا ، قرار پُورا کرنا ، سونہہ پُوری کرنی ۔ **قسم توڑنا** : [اُ] سونہہ تروڑنی ، قسم تے قائم نہ رہنا ، آپنے وعدے دے خلاف کم کرنا ۔ **قسم کھانا** : سونہہ کھانی ، قسم چُکنی ، پکّا اقرار کرنا ، انکار کر جانا ۔ **قسم لینا** : [اُ] قسم لینی ، سونہہ چُکانی ، پکا وعدہ لینا ۔

● **قِسم** : [ع] قسم ، میل ، نمونہ ، ونّ ، ڈھنگ ، رنگ ، ونگی ، طرز ، ڈھب ، چھب ۔ **قِسم وار** : [ف] اڈو اڈی ، وکھو وکّھ ، جِنس وار ، میل موجب ، قسم دے اعتبار نال ۔

● **قِسمت** : [ع] قِسمت ، بخت ، نصیب ، بھاگ ، مقدّر ، لیکھ ، متّھے دا لکھیا ، تقدیر ، ونڈی ، ونڈ ، تقسیم ۔ **قِسمت آزمانا** : [اُ] قسمت ازمانی ، بخت ازمانا ، کوشش کرنی ، نصیبا ویکھنا ۔ **قِسمت آزمائی کرنا** : [اُ] کوشش کر کے نتیجہ ویکھنا ، بخت ازمانا ۔ **قِسمت اُلٹنا** : [اُ] بُرے دن آؤنے ، قِسمت ہر جانی ، بھاگ سون جانے ۔ **قِسمت بدلنا** : [اُ] قِسمت بدلنی ، دن پھرنے ، بھاگ سورنے ، بخت ولانے ، پدھرے دن آؤنے/لیانے ، لیکھ وٹنا ، سماوٹنا ۔ **قِسمت بگڑنا** : [اُ] قِسمت کھوٹی ہونی ، بُرے دن آؤنے ، بخت نکھٹ جانے ، لیکھ سڑ جانے ۔ **قسمت پلٹنا ، پھرنا** : [اُ] دن پھرنے ، قسمت جاگنی ، بھلے دن آؤنے ، تقدیر وگڑنی ، شامت آؤنی ۔ **قسمت پُھوٹنا** : [اُ] قسمت سون جانی ، لیکھ سڑ جانے ، شامت آؤنی ، بُرے دن آؤنے ۔ **قِسمت جاگنا/چمکنا** : [اُ] قسمت چمکنی ، بھاگ جاگنے ، نصیب کُھلنے ، بھلے دن آؤنے ۔ **قسمت کا پھیر** : [اُ] بختاں دا گیڑ ، مقدّر دی خرابی ، بُرے دن ، تنگی دا ویلا ۔ **قسمت کا دھنی** : [اُ] نصیبے والا ، بھاگاں والا ، قِسمت والا ، بختاں والا ، بھاگوان ۔ **قسمت کا لِکھا** : [اُ] قسمت دا لِکھیا ، بخت ، نصیب ، تقدیر ، بھاگ ۔ **قسمت کا لکھا پُورا ہونا** : [اُ] نصیباں دا لِکھیا پُورا ہونا ، بُرا حال ہونا ، لیکھ سڑ جانے ، بھیڑے دن آؤنے ۔ **قسمت کا ہیٹا** : [اُ] بدنصیب ، بد قسمت ، نکرما ، بدبخت ، کرماں دا ولی ۔ **قِسمت کو رونا** : [اُ] بختاں نُو رونا ، دُکھاں دا رونا رونا ، قِسمت نُو نندنا ، بھاگ پِٹنا ، دُکھی ہونا ، دُکھاں توں اَکنا ، قِسمت دا گِلہ کرنا ۔ **قسمت کے ہاتھ بات ہے** : [اُ] جو رب کرے ، لیکھاں دی گل اے ، آپنے وس دی گل نہیں ۔ **قسمت والا** : [اُ] خوش نصیب ، خوش قسمت ، نصیبے والا ، بھاگوان ، سوکھا ۔ **قسمت کُھلنا** : [اُ] بھاگ جاگنے ، بخت چمکنے ، نصیب کھلنے ، چنگے دن آؤنے ۔

● **قصّاب** : [ع] قسائی ، ظالم ، بے ترس ، بے رحم ۔

● **قصبہ** : [ع] چھوٹا شہر ، وڈا پنڈ ، نگروٹا ۔

● **قصد** : [ع] ارادہ ، نیت ، منشا ، مرضی ۔

قصداً : [ع] ارادے نال ، نیت نال ، جان بُجھ کے ۔

● قَصر : [ع] محل ، ماڑی ۔

● قُصُور : [ع] بُھل چُک ، خطا ، غلطی ، تقصیر ، گناہ ۔ قُصُور وار : [أ] گنہ گار ، گُناہی ۔

● قِصّہ : [ع] کہانی ، ہوئی بِیتی ، قصہ ، بیان ، ذکر ، داستان ، معاملہ ۔ قِصّہ آخر ہونا : [أ] قِصّہ مُک جانا ، کجیا نِبڑنا ، قِصّہ کہانی پاک ہونی ، جھگڑا نِبڑنا یا ختم ہو جانا ، گل نبڑ جانی ، گل مُکنی ، جھیڑا مُکنا ، پُواڑا مُکنا ۔ قِصّہ اُٹھنا : [أ] فساد ہونا ، ہل ہلا ہونا ، جھگڑا اُٹھ کھلونا ، ہنگامہ ہو جانا ، کُپّت پینی ۔ قِصّہ بڑھانا : [أ] گل ودھانی ، جھگڑے نُو طول دینا ، وادھا کرنا ، لڑائی ودھانی ۔ قِصّہ پاک (تمام) کرنا : [أ] جھگڑا مُکانا ، پھاہ وڈھنا ، مار مُکانا ، قتل کر دینا ۔ قِصّہ چھیڑنا : [أ] گل ہلانی ، لڑائی دی گل کرنی ، بات چھوہنی ، لمی کہانی لے بہنی ۔ قِصّہ خوان : [ف] گل باتیا ، قِصّے باز ، قِصّے پڑھدا ۔ قِصّہ خوانی : [ف] کہانی سُنانی ، کہانی سُنان دا کم کرنا ، قِصّے پڑھنے ۔ قِصّہ کوتاہ کرنا : [أ] جھگڑا مُکا دینا ، مُکدی مُکانی ، معاملہ ٹُھپ دینا ، دو حرفی گل کرنی ۔ قِصّہ کہانی : [أ] ہوئی بِیتی ، نِکمّی گل ، فضول گل ۔ قِصہ کھڑا کرنا : [أ] فساد کھلا کرنا ، لڑائی کرنی ، رَولا پانا ۔ ریھڑ پانا ، کُپّت کرنی ۔ قِصّہ لے بیٹھنا : [أ] کہانی چُھہنی ، بیج بیاج رھنا ، ویلے کُویلے گلاں کرن لگنا ، لمی کہانی سُنانی ، بہہ کہانی لے بیٹھنی ۔ قِصّہ مختصر کرنا : [أ] دو حرفی گل کرنی ، مُکدی مُکانی ، نیڑیوں مُکانی ۔

● قَضا : [ع] موت ، اَجل ، قضا ۔ قضا آنا : [أ] موت آؤنی ، اجل آؤنی ، مر جانا ۔ قضا پڑھنا : [أ] چُھٹی ہوئی نماز پڑھنی ، ویلیوں کُھنجی نماز پڑھنی ، ویلیوں کُویلے نماز پڑھنی ۔ قضا را : [ف] ربّوں ، تقدیریں ، اچان چک ، راہ جاندے ، سبب نال ۔ قضا سر پر کھیلنا : [أ] موت سِر تے ہونی ، موت نُو واجاں مارنیاں ۔ قضا کا مارا : [أ] تقدیر دا پھنڈیا ہویا ، مرن جوگا ، مرن والا ۔

● قَضیّہ : [ع] جھگڑا ، فساد ، معاملہ ، جھنجٹ ، بکھیڑا ۔ قضیہ اُٹھانا : [أ] جھگڑا کھلا کرنا ، فساد پانا ، جھیڑا اَگے بہنا ۔ قضیّہ بنانا : [أ] ڈھچّر ڈاہنی ۔ قضیّہ پاک کرنا (چُکانا) : [أ] جھگڑا ختم کرنا ، معاملہ صاف کرنا ، لڑائی مُکانی ۔ قضیّہ کرنا : [أ] جھگڑا کرنا ، بحث کرنی ، معاملہ نجٹھنا ۔ قضیّہ مول لینا : [أ] پرائی بلا آپنے سِر پانی ، دُوجیاں دے جھگڑے وچ پینا ۔

● قطار : [ع] ڈار ، صف ، پال ، لنگ ، سلسلہ ، پرا ۔ قطار باندھنا : [أ] صف بناؤنی ، لین بناؤنی ، پال بنھنی ۔ قطار بنانا : [أ] پال/لنگ بنھنا ، سیدھ وِچ کھلونا ، کُھوہ دیاں ٹِنڈاں وانگ چلنا ، پال بنانی ، آگڑ پچھڑ ہو کھلونا ۔

● قَطرہ : [ع] چویا ، تُبکا ، تُربکا ، تُبکے جِناں ۔

● قَطع : [ع] ٹُک ، کَٹ ، چھانگی ، اَڈو اَڈ ، طور ، ڈھنگ ۔ قطع تعلق کرنا : [أ] چھڈ دینا ،

حقّہ پانی بند کرنا ، تعلّق تروڑنا ، کوئی واہ واسطہ نہ رکھنا ۔ **قطع تعلق ہونا** : [اُ] واہ واسطہ نہ رہنا ، میل گیل مُک جانا ۔ **قطع راہ** : [اُ] پینڈا مُکانا ، پینڈا نبیڑنا ۔ **قطع کرنا** : [اُ] چھانا ، چھانگنا ، کٹنا ، وڈھنا ، چھڈ دینا ۔ **قطع کلام کرنا** : [اُ] گل ٹُکنی ، دخل دینا ۔ **قطع نظر** [اُ] ایس توں وکھ ، آڈ ، اہدے توں بغیر ، اِہدے بناں ، اِہنو چھڈ کے ۔ **قطع نظر کرنا** : [اُ] کسے گل نُو چھڈ دینا ، خیال چھڈ دینا ، دھیان پرتا لینا ۔ **قطع کلامی معاف** : [اُ] (تُہاڈی) گل وڈی ہوندی اے ، معاف کریو گل ٹُکی گئی جے ۔ **قطع و برید** : [ف] کٹّ وڈھ ، کاٹ کُتر ، کتر ویُونت ، کاٹ چھانٹ ، گھاٹ وادھ ۔ **قطع ہونا** : [اُ] کٹیا جانا ، ٹُکیا جانا ، چھلیا جانا ، چھانگیا جانا ، فیصلہ ہونا ، لنگھنا ، حیاتی گزرنی ، ختم ہونا ، مُک جانا ۔

قطعاً : [ع] ہرگز ، اُکاّ ، ہنّڈوں ، مُولوں ، بالکل ، اصلوں ۔

قطعہ : [ع] ٹوٹا ، زمین دا کُجھ حصّہ ، پُرزہ ، پرچہ ، قطعہ ۔

قفل : [ع] تالا ، جندرا ۔ **قفل بند ہونا** : [اُ] جندرا لگنا ، تالا وجنا ۔ **قفل توڑنا** : [اُ] جندرا تروڑنا ، تالا تروڑنا ، جندرا بھنّنا ، چوری کرنی ۔ **قفل جڑ دینا** : [اُ] جندرا مارنا ، تالا لانا ۔

قفلی : [اُ] قلفی ۔

قلابازی : [اُ] اُلٹ بازی ، پُٹھّوی بازی ۔

قلاّش : [اُ] غریب ، بھکھّا ننگا ، بے شرم ، بے غیرت ۔

قُلانچ : [اُ] ٹپوسی ، ہڑپّا ، چُنگی ، چھڑپا ، چونکڑی ، چھال ۔ **قلانچ لگانا** : [اُ] چھال مارنی ، چونکڑی بھرنی ، چُنگی مارنی ، ٹپّنا ، ٹپوسی مارنی ۔ **قلانچیں بھرنا** : [اُ] چُنگیاں مارنیاں ، ٹپُوسیاں مارنیاں ، چونکڑیاں بھرنیاں ، چھالاں مارنیاں ۔

قِلّت : [ع] گھاٹ ، تھوڑ ، توڑا ، گھاٹا ، تنگی ، اُکھیائی ، اَوکھت ، کال ۔

قلع قمع : [ع] بھنّن تروڑ ، اُکھاڑ پچھاڑ ، خاتمہ ، بربادی ، تباہی ۔

قِلعہ : [اُ] کوٹ ، گڑھ ، گڑھی ۔ **قلعہ سر کرنا** : [اُ] قلعہ فتح کر لینا ، قلعہ کھو لینا ، قلعے تے قبضہ کر لینا ۔

قلعی : [ع] چِٹّا چُونا ، سفیدی ، پوچا ، ساڑیا ہویا پتھر ۔ **قلعی اُتارنا** : [اُ] قلعی لاہنی ، چمک مار دینی ۔ **قلعی اُترنا** ، اُڑنا ، جاتی رہنا : [اُ] پان مرنی ، قلعی لتھنی ، گل کُھلنی ، چمک مرنی ، ٹانکا کھُلنا (بھانڈے دا) ، تابا نکل آؤنا ۔ **قلعی چڑھانا** : [اُ] قلعی کرنی ، نکل کرنا ، چمکانا ، قلعی چاڑھنی ، قلعی دی پان چاڑھنی ۔ **قلعی کرنا** : [اُ] بھانڈیاں تے قلعی پھیرنی ، سفیدی کرنی (مکان دی) ۔ **قلعی کھُلنا** : [اُ] بھیت ظاہر ہونا ، بھانڈا بھجّ جانا ، شیخی کِرکِری ہو جانی ۔ **قلعی گر** : [ف] بھانڈے قلعی کرن والا ، پان لان والا ۔

قلق : [ع] بے قراری ، بے چینی ، گھبرا ، رنج ، غم ، فکر ، افسوس ، پچھتاوا ۔ **قلق رہنا** : [اُ] افسوس رہنا ، رنج نہ جانا ، بے چینی رہنی ، بے قراری رہنی ، صدمہ رہنا ۔ **قلق ہونا** : [اُ]

افسوس ہونا ، رنج ہونا ، دکھ ہونا ۔

● قَلم : [ع] لکھن والی شے ، کانی ، قلم ، بُرش ۔ قلم اُٹھا کر لکھنا یا قلم برداشتہ لکھنا : [اُ] سوچے بِنا لکھی جانا ، فٹا فٹ لکھنا ۔ قلم انداز کرنا : [اُ] لکھدیاں لکھدیاں کُجھ چھڈ جانا ۔ قلم بند لگانا : [اُ] گن گن کے جُتیاں مارنیاں ، بڑا مارنا ، جُتیانا ۔ قلم پاک : [اُ] قلم صاف کرن دا کپڑا یا ٹاکی ۔ قلم پھیرنا : [اُ] کاٹا مارنا ، لکھیا ہویا کٹنا ، لکھت نُوں کٹ دینا ، لکھ کے مٹانا ، قلم پھیرنی ۔ قلم پکڑنا نہیں آتا : [اُ] جاہل اے ، لکھنا نہیں جان دا ۔ قلمتراش : [ف] قلم گھڑن والا ، چاقو ۔ قلم توڑ دینا : [اُ] بے مثال لکھنا ، بے مثال مورت بنانی ۔ قلم تیز کرنا : [اُ] قلم نُوں ٹُک لانا ، قلم نُوں تیز کرنا ۔ قلم جاری رہنا : [اُ] افسری قائم رہنی ، حُکم چلدا رہنا ۔ قلم چلانا : [اُ] لکھنا ، لکھائی دا کم کرنا ۔ قلم دان : [اُ] قلمدان ، قلم دوات رکھن دا ڈبّا ۔ قلم رَو : [ف] سرکار ، راج ، بادشاہی ، ریاست ، حکومت ۔ قلم روشن رہے : [اُ] قلم رواں رہوے ، حُکم چلدا رہوے ۔ قلم زد : [ف] کٹی ہوئی لکھت ، غلط کیتا ہویا لفظ ۔ قلمزد کرنا : [اُ] ٹِپنّا ، نشان لانا ، کاٹا لانا ، قلم/کانی نال کٹنا ، کاٹا مارنا ، ردّنا ۔ قلمکار : [نا] (۱) مُنشی ، کلرک ، باؤ ، لکھاری ، ادیب ، پڑھن لکھن دا کم کرن والا ، رنگ بھرن والا ، بورڈ وغیرہ لکھن والا ، قلمی تصویراں وغیرہ بنان والا ، ٹھپّے مُہراں بنان والا ۔ (۲) چھینٹ دا کپڑا ، اک بُوٹیاں والا کپڑا ۔ قلم کاری : [اُ] لکھائی ، لکھت ، لکھن دا گُن ، نقاشی ، رنگ سازی ، مُہر سازی ، تصویر کاری ۔ قلم کرنا : [اُ] کسّپ چھڈنا ، گاجر مُولی کرنا ، موچھے پانے ، کٹنّا ، وڈھنا ، ٹُکنّا ، الگ کرنا ، گھڑنا ، سِر لاہنا ۔ قلم کھینچنا : [اُ] قلم پھیر دینا ، لکھائی کٹ دینی ، لکھیا ہویا رد کر دینا ، کاٹا مارنا ۔ قلم ہونا : [اُ] کٹیا جانا ، وڈھیا جانا ، الگ ہونا ، چھلیا جانا ، چھانگیا جانا ۔ قلمی : [ف] لکھیا ہویا ، ہتھ نال لکھیا ہویا ، پیوندی بُوٹا ، قلم دا بُوٹا ۔ قلمی آم : [اُ] قلمی آمب ، پیوندی امب ۔ قلمی شورا : [اُ] قلمی شورا ، صاف کیتا ہویا شورا ۔ قلمی کرنا : [اُ] لکھنا ، لکھائی کرنی ۔ قلمی نسخہ : [اُ] ہتھ لکھتی ، ہتھ لکھت ۔ قلمی ہونا : [اُ] لکھیا ہونا ، لکھت وچ ہونا ۔ قلمیں بنانا : [اُ] قلماں بنانیاں ، پُرپڑیاں دے وال کٹ کے ٹھیک کرنے ۔ قلمیں تراشنا : [اُ] حجامت ویلے قلماں بنانیاں ، قلماں کٹنّاں ، قلماں گھڑنیاں ۔ قلمیں چھوڑنا : [اُ] قلماں ودھانیاں ، پُڑپڑی ہیٹھلے وال ودھانے ۔ قلمیں لگانا : [اُ] قلماں لانیاں ، پُھلاں بوٹیاں دیاں داباں لانیاں/کرنیاں ۔ قلم بند کرنا : [اُ] لکھنا ، درج کرنا ، نوٹ کرنا ۔

● قَلندر : [نر] رِند ، قلندر ، مست ، ازاد ۔

● قُلی : [ت] قُلی ، پانڈی ، بھار ڈھون والا ، مزدور ۔

● قَلیل : [ع] گھٹ ، تھوڑا ، کسّا ، اُونا ، نِکا ، چھوٹا ۔

● قُماش : [ع] (۱) کمینا ، ذلیل ، رذیل ۔ (۲) ڈھنگ ، طور ، وضع ، قطع ، رنگ ڈھنگ ، لچھن ، چالا ، جنس ، قسم ۔

● قَمچی : [اُ] چھمک ، پتلی سوٹی ، ہتھ دی

سوٹی ، چھٹی - **قمچی لگانا (مارنا)** : [أ] چھمک مارنی ، شوشک مارنی ، چھمکاں دی مار دینی -

● **قُمقُمہ** : [ع] بلب ، لاٹو -

● **قمیص** : [ع] قمیض ، کُڑتا -

● **قناعت** : [ع] صبر ، سنتوکھ ، پتیج ، رج (من دا) ، حرص توں بچنا ، لالچ تیاگنا - **قناعت کرنا** : [أ] سنتوکھ کرنا یا آؤنا ، صبر سہار کرنی ، پتیج آؤنا ، دلوں رج جانا -

● **قنوطی** : [ع] بے آس ، نراسا ، بے اُمید ، دل ڈھاؤ ، دل ڈھٹھا ، سوگی ، چنتا وان ، ہرکھتی ، جھورو - **قنوطیت** : [ع] بے اُمیدی ، مایوسی ، دل دا ڈھینا ، غمی -

● **قواعد** : [ع] ڈھنگ ، ڈھب ، ورتارے ، اُصول ، طریقے -

● **قوّال** : [ع] قوال ، قوالیا ، قوالچی - **قوالی** : [أ] قوالی -

● **قوّت** : [ع] طاقت ، زور ، واہ ، تل ، جتن ، مجال ، جا ، وس ، سہارا ، مدد ، حس ، چھوہ - **قوّت آزمانا** : [أ] زور ازمانا ، طاقت ازمائی ، ہمت ویکھنی - **قوتِ بازو** : [ف] بانہاں دا زور ، ڈنڈپٹ ، آپنی طاقت -

● **قوس قزح** : [ع] اسمانی پینگ -

● **قول** : [ع] گل ، بات ، آکھیا ، آکھوت ، اکھان ، وعدہ ، زبان ، اقرار - **قول پورا کرنا** : [أ] گل پالنی ، بول نبھاؤنا ، بول پالنا ، قول/زبان اُتے پہرا دینا - **قول توڑنا** : [أ] وعدہ تروڑنا ، قول پورا نہ کرنا ، زبانوں پھر جانا ، مکر جانا - **قول دینا** : [أ] زبان دینی ، وعدہ کرنا ، اِقرار کرنا ، سونہہ کھانی - **قول سے پھرنا** : [أ] مکر جانا ، وعدہ کر کے پھر جانا ، انکاری ہونا ، زبان توں پلٹ جانا - **قول قرار** : [أ] گل کتھ ، لارے ، وعدے ، قرار مدار - **قول کا پورا** : [أ] زبان دا سچا ، قول دا پکا ، وعدے دا پورا ، زبان دا سچا - **قول لینا** : [أ] وعدہ لینا ، ہاں کرانی ، سونہہ چکانی ، اقرار کرانا ، بچن لینا - **قول و فعل** : [ف] کہنی کرنی ، چال چلن ، طور طریقے ، ڈھنگ ڈھب ، رنگ ڈھنگ - **قول و قرار** : [ف] قول قرار ، وعدے وعید ، قرار مدار ، قساں ، سوہاں - **قول و قرار ہونا** : [أ] پک پکیا ہونا ، گل پکی ہو جانی ، پکے وعدے ہونے -

● **قوم** : [ع] ٹولا ، گروہ ، قوم ، ذات برادری ، نسل ، خاندان ، جد ، پیڑھی - **قوم پرور** : [ف] قبیلے پال ، جد پال ، ٹبر پالن والا ، کل پال ، گھر پالنا ، قوم پالنا ، انھا شیرینی ونڈ -

● **قوی** : [ع] طاقت والا ، زوراور ، تگڑا ، جند جان والا ، ڈاہڈا - **قوی جثہ یا قوی ہیکل** : [ف] سوٹا ڈاہڈا ، موٹا تازہ ، قد کاٹھ دا ، پکے پیڈے جسم دا -

● **قہر** : [ع] غضب ، آفت ، مصیبت ، زبردستی ، قابو ، جوش ، قہر ، شامت اوکھ ، اُکھیائی ، اوکھا کم ، جان دا روگ ، بُرا ، نامناسب ، چالاک ، فسادی ، بڑا سوہنا ، بڑے ٹھکے والا ، بھیڑی کرتوت ، بُرا فعل ، انوکھا کم - **قہر ٹوٹنا** : [أ] ظلم پینا ، آفت آؤنی ، رب دی مار وگنی -

● **قہقہہ** : [ع] کِھلی ، زور دا ہاسا ۔ **قہقہہ اُڑانا** : [اُ] ٹھاہ ٹھاہ کر کے ہسنا ، ٹھٹھا کرنا ، مخول اڈانا ، بیوقوف بنانا ، ذلیل کرنا ۔ **قہقہہ لگانا** : [اُ] کھڑکِھلی مارنی ، زور دا ہسنا ، اُچا ہسنا ، کِھڑ کِھڑ ہسنا ، کِھلی مارنی ، کِھڑ کِھڑا کے ہسنا ، ٹہ ٹہ ہسنا ، ٹھاہ ٹھاہ ہسنا ، چڑ گِلھی مارنی ۔

● **قے** : [ع] اُلٹی ، اُبت ۔ **قے آنا** : [اُ] اُلٹی آؤنی ، کھادا پیتا اُگلچھنا ، اُبت آؤنا ، دل خراب ہونا ، کریچ آؤنی ۔

● **قیادت** : [ع] لیڈری ، سرداری ، پردھانی ، چوہدر ۔

● **قیاس** : [ع] قیاس ، خیال ، اٹکل ، اندازہ ، سوچ ۔ **قیاس دوڑانا** : [اُ] قیاس کرنا ، اندازہ لانا ، سوچنا ، وچارنا ۔ **قیاس کرنا** : [اُ] قیاس کرنا ، اندازہ لانا ، خیال کرنا ، سوچنا ۔ **قیاس میں آنا** : [اُ] سُجھنا ، سمجھ وچ آؤنا ، خیال وچ آؤنا ۔ **قیاساً** : [ع] اٹکل نال ، قیاس نال ، اندازے موجب ۔ **قیاسی** : [ع] خیالی ، وہمی ، دھیانی ۔ **قیاسی بات** : [اُ] بے اعتباری گل ، اٹکل پچو گل ۔

● **قیافہ** : [ع] اٹکل ، اندازہ ۔

● **قیام** : [ع] ٹھہرنا ، رُکنا ، کھلونا ، مضبوطی ، پکیائی ۔ **قیام کرنا** : [اُ] ٹھہرنا ، اُترنا ۔ **قیام ہونا** : [اُ] اتارا کرنا ، ڈیرا لانا ، اُترنا ، ٹھہرنا ۔

● **قیامت** : [ع] حشر دہاڑا ، آخرت ، غضب ، آفت ، مصیبت ، انھیر ، ظلم ، نا انصافی ، کمال ، چوکھا شوخ ، چُلبلا ، فتنہ ، فسادی ، مشکل ، اوکڑ ، لمی مدت ، ہمیش ، بےچینی ، کل مل ۔ **قیامت آنا** : [اُ] قیامت آؤنی ، انھیر مچنا ، روڑھا پینا ، حشر ہونا ، انھی پے جانی ۔ **قیامت اُٹھانا** : [اُ] قیامت لیانی ، حشر مچانا ، ہمدول چُکنا ، انھی پانی ، آخر چُکنی ۔ **قیامت اُٹھنا** : [اُ] آفت آؤنی ، فساد مچنا ، شور پینا ، انھیر اٹھنا ۔ **قیامت برپا (بپا) کرنا** : [اُ] حشر لئے آؤنا ، انھیر چُکنا ، ظلم کرنا ، مصیبت پا دینی ، قہر کمانا ، وخت پا دینا ۔ **قیامت توڑنا یا ڈھانا** : [اُ] ، انھیر چُک لینا ، آخر لئے آؤنی ، ظلم کرنا ، جان عذاب وچ پا دینی ۔ **قیامت ٹوٹنا** : [اُ] قیامت ٹٹ پینی ، حشر ہو جانا ، قہر نازل ہونا ، وخت نُو پھڑیا جانا ۔ **قیامت کا** : [اُ] قہر گھتن والا ، غضب دا بنیا ہویا ، بڑا سوہنا ، بڑا خوبصورت ۔ **قیامت کے بورے سمیٹنا** : [اُ] آخر دیاں پھوہڑیاں ولھیٹنا ، چوکھا جیونا ، بڑی لمی عمر ہونی ۔ قیامت تیک جیوندا رہنا ۔ **قیامت گذرنا** : [اُ] بڑی سخت مصیبت آؤنی ، عذاب دے موہنہ آ جانا ۔

● **قید** : [ع] قید ، بندی ، مناہی ، شرط ، پابندی ۔ **قید خانہ** : [ع] بندی خانہ ، جیل خانہ ۔ **قید کرنا** : [اُ] قید کرنا ، اندر کر دینا ، جیل وچ رکھنا ۔ **قیدی** : [اُ] بندی وان ، قیدی ۔

● **قیف** : [اُ] پیپ ۔

● **قیمت** : [ع] قیمت ، مُل ، نرخ ، پیسے ، بہا ، عزت ، قدر ، مرتبہ ، حیثیت ۔ **قیمت ٹھیرنا/ٹھہرنا** : [اُ] بہا بننا ، مُل ٹُکیا جانا ، مُل ٹھہرنا ، مُل پینا ، قدر ہونی ۔ **قیمت چُکانا** : [اُ] بہا بنانا ، مُل مقرر کرنا ۔

ک

● **کا** : [ہ] دا ۔

● **کابِس** : [ہ] پُوجا ۔

● **کابُک** : [ف] کُھڈا (کبوتراں دا)، دڑبا ۔

● **کابلا** : [ہ] پیچ ، ڈھبری ، کابلا ۔

● **کاپی** : [آنگ] کاپی ، نقل ۔

● **کاتِب** : [ع] لِکھن والا ، مُحرّر ، کلرک ، مُنشی ، کاپی نویس ، کاتب ۔

● **کاتک** : [ہ] کتیں ۔

● **کاتنا** : [ہ] سُوتر کتنا ، رُوں کت کے سُوتر بنانا ۔

● **کاٹ** : [ہ] تلوار دی واڈھ ، کاٹ ، زخم ، چِیر ، پھٹ ، توڑ ، اُپا ، وَیر ، دُشمنائی ، چھانگی ، تیزی ، روانی ، بدی ، ٹُک ۔ **کاٹ چھانٹ** : [ہ] کٹ وڈھ ، وڈھ ٹُک ، چھانگی ، حساب وچ گھاٹا وادھا ، وڈھی ٹُکی ہوئی ، نکمی شے ۔ **کاٹ دینا ، ڈالنا** : [ہ] کٹ دینا ، ٹُک دینا ، دو ٹوٹے کرنے ، وکھ کرنا ، وڈھ چھڈنا ، گل ٹُک دینی ، قتل کر دینا ، کاٹا مارنا ، بے عزت کرنا ، بو کاٹا کرنا ۔ **کاٹ دوڑنا** : [ہ] وڈھن نُو پینا ، وکھیوں بولنا ۔ **کاٹ کرنا** : [ہ] کاٹ کرنا ، اُپا کرنا ، وڈھنا ، چھانگنا ، چِھلنا ، پھٹنا ، زخم لانا ، توڑ کرنا ، جواب دینا ، نقصان پُچانا ، پانی دا راہ کڈھنا ، مخالفی کرنی ، اثر کرنا ۔ **کاٹ کوٹ کے** : [ہ] کٹ کُٹ کے ، گھٹ ودھ کر کے ، پیٹھاں اُتہاں کر کے ، وڈھ ٹُک کے ۔ **کاٹ کھانا** : [ہ] چکت وڈھنا / چکت بھرنا ، وڈھ کھانا ، ڈنگنا ، ڈنگ مارنا ، دند مارنا (مارنے)، دندی وڈھنی ، دنداں نال ٹُکنا ، نفرت کرنی ، بہت بُرا لگنا ، نقصان پُچانا ۔ **کاٹ کھانے کو دوڑنا** : [ہ] وڈھن نُو پینا ، گُھرکیاں دینیاں ، گل گل تے لڑنا ، کچیچی وٹ کے پینا ۔ **کاٹنا** : [ہ] کٹنا ، وڈھنا ، کُترنا ، چھانٹنا ، نالوں لاہنا ، وکھ کرنا ، ٹوٹے کرنے ، کاٹا پھیرنا ، چِیرنا ، پھاڑنا ، چِھلنا ، چھانگنا ، ٹُکنا ، پھاڑیاں کرنیاں ، چکت وڈھنا ، کھانا ، ویلا ٹپانا ، گزارنا ، بِتانا ، تاش کٹنی ، ڈنگ مارنا ، دندی وڈھنی ، بھُگتنا ، ذبح کرنا ، پانی وڈھ لینا ، گندم کٹ لینی ۔ **کاٹے کا منتر نہیں** : [ف] ڈنگیا پانی نہیں منگدا ، ڈنگے دا کوئی توڑ نہیں ۔ **کاٹی اُنگلی پر نہ مُوتنا** : [ہ] وڈھی اُنگل تے نہ مُوترنا ، اُکا کم نہ آؤنا ، ذرا

مدد نہ کرنی ۔

● کاٹھ : [ہ] لکڑ ، لکڑی ، کاٹھ ۔ کاٹھ کا اُلّو : [ہ] مٹّی دا مادھو / مِیا ، اُلّو دا پٹھّا ، مُورکھ ، لوہلا ، اُکا ّ بے وقوف ، لائی لگ ، پرائی متّے لگن والا ۔ کاٹھ کا گھوڑا : [ہ] لکڑ دا پوڑا ، پُڑسانگی ۔ کاٹھ کباڑ : [ہ] ٹِنڈ پُھوہڑی ، بھانڈا ٹِنڈا ، بوری بسترا ، ٹُٹا بھجا اسباب ، نِکڑ شکڑ ۔

● کاٹھی : [ہ] کاٹھی ، قد کاٹھ ، جسم ، ڈھانچا ، قد بُت ، شکل ، گھوڑے دی زِین ۔ کاٹھی باندھنا ، کسنا : [ہ] کاٹھی پانی ، تیاری پھڑنی ، زین کسنی ، گھوڑا بیڑنا ۔

● کاج : [ہ] کم کار ، وڈا کم ، مرنا ، ویاہ ، کاج ۔ کاج کرنا : [ہ] کوئی وڈا کم مُکانا ، ویاہ کرنا ، موئے دی روٹی کرنی ، کاج بنانا ۔

● کاجل : [ہ] کجلا ، کجّل ، سُرمہ ۔

● کاچھ : [ہ] دھوتی دا لانگڑ ، جانگھیا ، ویس ، رُوپ ، بانا ۔ کاچھ باندھنا ، کسنا : [ہ] سانگ بھرنا ، لباس بدلنا ، روپ وٹانا ، دھوتی دا لانگڑ کسنا ۔

● کاچھنا : [ہ] بچھنا ، کٹّھا کرنا ۔

● کار : [ف] کم دھندا ، شُغل ، پیشہ ، واہی بیجی ، کاج ، مزدوری ۔ کار آزمودہ : [ف] تجربے کار ، سیانا ، واقف کار ، کم دا جانُو ۔ کارآمد : [ف] سُلبھّا ، کم دا ، کم آون والا ، کم دی شے ۔ کاربند ہونا : [أ] عمل کرنا ، پورا کرنا ۔ کارپرداز : [ف] کارکُن ، کرندا ، کاما ، کردا دھردا ۔ کار پردازی : [ف] انتظام ، بندوبست ، سربراہی ، پردھانی ۔ کارخانہ : [ف] بپار گھر ، کارخانہ ، کاروبار ، کم کاج ، حساب کتاب ۔ کارخانہ پھیلانا : [أ] کاروبار شروع کرنا ، کم ودھانا ، کھلارا کھلارنا ۔ کارِ خیر : [ف] نیکی دا کم ، بھلیائی ، ثواب دا کم ۔ کارساز : [فا ف] کم بنان والا ، کم سوارن والا ۔ کارسازی : [ف] کم بنانا ، کم سوارنا ، کم ٹھیک کرنا ، چلاکی ، مکاری ، دغے بازی ، ہُنر ۔ کار شناس : [فا ف] ویکھو : کار آزمودہ ۔ کارکُن : [فا ف] (۱) کم کار کرن والا ۔ (۲) کرندا ۔ (۳) سربراہ ، منیجر ، مختار ، گماشتہ ۔ کارگزار : [فا ف] چُست ، چالاک ، ہُشیار ، آہری ۔ کارگر : [ف] اثر والا ، پوہندا ، فیدے وندا ۔ کارنامہ : [ف] اچّی کار ، وڈا کم ، اُچرج کم ، یادگیری والا کم ۔ کارروائی : [ف] کاروائی ، عمل ، کم کرن دی رپورٹ ۔

● کارستانی : [أ] چلاکی ، مکّاری ، استادی ، کرتُوت ، مکّر ، چھل فریب ، شرارت ، شیطانی ، گُرمتا ۔

● کارن : [ہ] وجہ ، سبب ، خاطر ، مُوجب ۔

● کارندہ : [ف] کرندا ، گماشتہ ، کاما ، مزدور ، اِجنٹ ، سربراہ ، مختار ۔

● کاروان : [ف] مسافراں دا ٹولا ، قافلہ ۔

● کاریگر : [ف] ہُنر والا ، کم دا اُستاد ، کاریگر ۔ کاریگری : [ف] اُستادی ، ہتھ دا کم ، سیانف ، نخرا ، بے تمیزی ، کاریگری ۔

● کاڑھنا : [ہ] کاڑھنا ، چوکھا اُبالنا ، کڈھنا ، باہر کرنا ، کسیدا کرنا ، پُھل بنانے ، جوک لانی ، فصد لینی ، چیرا دینا ۔

● **کاسنی** : [ف] کاسنی ، کاشنی ۔

● **کاسہ** : [ف] کاسا ، پیالا ، ٹھوٹھا ، کٹورا ۔

● **کاسہ لیس** : [ف] جوٹھے بھانڈے چٹّن والا ، خوشامدی ، ڈھڈ دا کتّا ۔ **کاسہ لیسی** : [ف] جھولی چُکی ، خوشامد ، چاپلوسی ۔

● **کاش/کاشکے** : [ف] عرضوئی ، اللہ اِنج کرے ، اللہ اِنج نہ کرے ، کدی اِنج ہو جاندا ، اِنج نہ ہُندا ۔

● **کاشت** : [ف] زمیندارا ، کھیتی واڑی ، واہی بیجی ۔ **کاشتکار** : [ف] واہی بیجی کرن والا ، کسان ، مزارع ، زمیندار دی سامی ، کاشتکار ۔ **کاشتکاری** : [ف] واہی جوتی ، کھیتی واڑی ، واہی ، زمیندارا ، کاشتکاری ۔

● **کاغذ** : [ف] خط ، سند ، طلاق ، لکھت ، اِشتام ، کاغذ ، پُرزہ ، پرچہ ، رُقعہ ، رسید ، ہُنڈی ، نوٹ ۔ **کاغذ سیاہ کرنا** : [ا] بہتا لکھنا ، بے کار لکھنا ، کاغذ کالے کرنے ، بے مطلب لکھنا ، لکھ لکھ کے ردی کرنا ۔ **کاغذ کی ناؤ** : [ا] کاغذ دی بیڑی ، بے اصل گل ، پھوکی تدبیر ۔

● **کافر** : [ع] رب دا مُنکر ، کافر ، ناشکرا ، چلاک ، ظالم ، بے رحم ، بے ترس ، معشوق ، ٹوٹا ، غضب دا ، قہر دا ، شرارتی ، شوخ ، پیارا ، پیاری ، بد ، بدبخت ۔ **کافر ادا** : [ا] تڑفا دین والی ادا ، مارو نخرا ۔ **کافر ہونا** : [ا] مذہب چھڈ دینا ، دین توں باہر ہو جانا ، سخت دل ہونا ، بے رحم ہونا ، کافر ہونا ۔

● **کافی** : [ع] کافی ، وافر ، بہت ۔ **کافی ہونا** : [ا] بتھیرا تے لوڑ موجب ہونا ، چوکھا ہونا ۔

● **کال** : [ہ] قحط ، شیواں دا توڑا ، کال سماں ، کال ، کالخ ، زمانا ، اجل ، موت ، قضا ۔ **کال پڑنا** : [ہ] کال پینا ، شیواں دا نہ ملنا ، گھاٹ ہو جانا ۔

● **کالا** : [ہ] سیاہ ، حبشی ، کالا ، کالا شاہ ۔ **کالا پن** : [ہ] کلتّن ، کالوں ، کالخ ، کالک ۔ **کالا کرنا** : [ہ] کالا کرنا ، سیاہ کرنا ، سیاہی پھیرنی ، کلتّن چاڑھنی ، کالک لانی ، لکھنا (کاغذ) ۔ **کالا کلوٹا** : [ہ] چوکھا کالا ، کالیا ، کالا دھوت ۔ **کالا منہ** : [ہ] کالا مونہ ، کالی بوتھی ، مونہ کالا ہووے ، بدنامی لگے ، ذلیل ہوویں ، مکالخ آوے (بد دعا اے) ، دور ہو ، دفع ہو ، مونہ نہ وکھا (نفرت دا کلمہ اے) ۔ **کالا منہ کرنا** : [ہ] مونہ تے کالخ لانی ، بدنام کرنا ، بدنامی دا ٹکّا لانا ، بُرا کم کرنا ، زناہ کرنا ، دور ہونا ، دفع ہونا ، ہٹ جانا ، چھڈ دینا ، ترک کرنا ۔ **کالا ناگ** : [ہ] کالا سپ ، پھنیر ، موذی ، ظالم ۔

● **کالبد ، کالبوت** : [ف] کلبوت ، ڈھانچا ، جسم ، کڑنگ ۔

● **کالک** : [ہ] کالخ ، کالوں ، کلتّن ، سیاہی ، کجّل ، بدنامی ، داغ ، دھبّا ، عیب ۔ **کالک کا ٹیکا** : [ا] مکالخ ، بدنامی ، رسوائی ۔

● **کام** : [ف] غرض ، مطلب ، مراد ، کم ، مزدوری ، محنت ، مشقّت ، تالو ، شغل ، دھندا ، پیشہ ، بپار ، لین دین ، تعلق ، روزگار ، نوکری ، زری دا کم ، کسیدے دا کم ، ضروری گل ، حوصلہ ، ہمّت ، خواہش نفس ، شہوت ، مستی ، ہشیاری ، اٹھا ، ویگ ، ہیڑ ۔ **کام آ پڑنا** : [ا] کم پے جانا ، کسے گوچرا کم پینا ، لوڑ پے جانی ۔ **کام**

آخر کرنا : [أ] کم پورا کرنا ، مار دینا ، قتل کر دینا ۔ کام آنا : [ہ] مدد کرنی ، کم آؤنا ، ورتیا جانا ، خرچ ہونا ، مددگار ہونا ، قتل ہونا ، کم دینا ۔ کام اٹکنا : [ہ] کم بند ہو جانا ، کم رک جانا ۔ کام بتا دینا : [أ] کوئی کم سکھا دینا ، کوئی شغل دسنا ، کوئی آہر دسنی ۔ کام بٹانا : [أ] بھار ونڈانا ، کم تقسیم کرنا ، مدد دینی ۔ کام بڑھانا : [ہ] کم ودھانا ، کم نبیڑنا ، کم مکانا ، کم بند کرنا ، کم لمّا کرنا ، کم لمکانا ۔ کام بگاڑنا : [ہ] کم وگاڑنا ، کم چوڑ کرنا ، کم دا ناس مارنا ، معاملہ وگاڑ دینا ۔ کام بگڑنا : [أ] کم وگڑ جانا ، کم خراب ہو جانا ، کم سرے نہ چڑھنا ۔ کام بن جانا : [أ] کم بن جانا ، مقصد حاصل ہونا ، مراد پوری ہونی ۔ کام بنانا : [أ] کم سوارنا ، کم ٹھیک کرنا ، کم تیار کرنا ۔ کام بند ہونا : [أ] کم اٹک جانا ، کم رک جانا ، کم ٹھپّ ہونا ، کم بند ہو جانا ۔ کام بننا : [أ] کم سدھ ہونا یا مراد پوری ہونی ۔ کام بھگتانا : [أ] کم بھگتانا ، کم پورا کرنا ، کم نبیڑنا ۔ کام پر جانا : [أ] نوکری تے جانا ، مزدوری تے جانا ۔ کام پر لگانا : [أ] کم تے لانا ، مزدوری تے لانا ، نوکری تے لانا ۔ کام پر لگنا : [ہ] کم تے لگنا ، کم وچ رجھنا ، نوکری ملنی ، مزدوری تے لگنا ۔ کام پڑنا : [ہ] واہ پینی ، مطلب ہونا ، کسے گوچرا ہونا ، واسطہ پینا ۔ کام تمام کرنا : [ہ] کم نبیڑنا ، قصہ ختم کرنا ، قتل کرنا ، مار دینا ۔ کام چلانا : [ذ] کم چلانا ، وقت گزارنا ، جویں کیویں کم چلائی جانا ، کارروائی کرنی ، کم کڈھنا ، بندوبست کرنا ۔ کام چلاؤ : [ہ] جھٹ ٹپاؤ ، ڈنگ ٹپاؤ ، کجھ چر کم دین والا ۔ کام چلنا : [ہ] کم چلنا ، کم نکلنا ، حاجت پوری ہونی ، جھٹ لنگھنا ، ہتھ تنگ نہ رہنا ۔ کام چمکنا : [ہ] کم چلنا ، کاروبار وادھے وچ ہونا ۔ کام چور : [ہ] کم چور ، ہڈ حرام ، کم توں جھسّی کھان والا ۔ کام دھندا : [ہ] کم دھندا ، کاروبار ، کم کاج ۔ کام دیکھنا : [أ] کم ویکھنا ، کم دی پڑتال کرنی ، نگرانی کرنی ۔ کام دینا : [ہ] کم آؤنا ، مدد کرنی ، کم دینا ، کم کار حوالے کرنا ، کم سپرد کرنا ، کوئی کم کرن لئی دینا ۔ کام ڈالنا : [أ] واہ پانا ، کوئی کم کسے دے سپرد کرنا ۔ کام رکھنا : [أ] مطلب رکھنا ، غرض رکھنی ، واہ واسطہ رکھنا ۔ کام سپرد کرنا : [أ] کم کسے دے پیٹے پانا ، کم کسے دے ذمے لانا ۔ کام سکھانا : [أ] کم سکھانا ، ہنر سکھانا ، کسے کم دی جاچ دسنی ۔ کام سمٹنا : [ہ] کم نبڑنا ، کم کٹھّا تے اک تھاں کرنا ، کم سنبھالنا ۔ کام سمیٹنا : [أ] کم دھندا سمیٹنا ، کم کٹھّا کرنا ، کم قابو کرنا ۔ کام سنوارنا : [ہ] کم سوارنا ، کم کرنا ، وگڑے ہوئے کم نوں ٹھیک کرنا ۔ کام سے جاتے رہنا : [أ] کم دا نہ رہنا ، نکمّا ہو جانا ، کڈھیا جانا ، کم توں ناواں کٹیا جانا ۔ کام سے کام رکھنا : [ہ] کم نال کم رکھنا ، بگانے جھگڑے وچ نہ پینا ۔ کام سیکھنا : [أ] کوئی کسب سکھنا ، کسے کم دی جاچ سکھنی ۔ کام کا : [أ] کم دا ، کم وچ آؤن جوگا ، فیدے وندا ۔ کام کاج : [ہ] کم کار ، کم دھندا ، کاروبار ، لین دین ۔ کام کرنا : [ہ] کم کرنا ، کسے دھندے وچ لگنا ، کوئی پیشہ پھڑنا ، اثر کرنا ، کاری ہونا ، کامیابی وکھانی ،

سار دینا ، مطلب پورا کرنا ، فائدہ دینا ، انوکھا کم کرنا ، کوئی وڈا کم کرنا ، کاروائی کرنی ۔ **کام کے سر ہونا :** [اُ] کم وچ رُجھے ہونا ، کم دا کیڑا ہونا ، کم دے مگر پیا رہنا ، جی لا کے کم کرنا ۔ **کام لگانا :** [اُ] کم لانا ، کم چالو کرنا ، کم شروع کرنا ، اُساری کرنی ۔ **کام لینا :** [ہ] کم لینا ، خدمت لینی ، چارج لینا ، ٹھیکہ لینا ، کسے توں کم لینا ، کم اپنے ذمے لینا ۔ **کام ملنا :** [اُ] کم ملنا ، نوکری ملنی ، رُزگار ملنا ، مزدوری لگنی ۔ **کام میں آنا :** [اُ] ورتیا جانا ، خرچ ہونا ، استعمال وچ آؤنا ۔ **کام میں لانا :** [ہ] ورتنا ، ہنڈانا ، استعمال کرنا ، خرچ کرنا ۔ **کام میں لگانا :** [اُ] کم تے لانا ، کم کرانا ، کسے آہرے لانا ۔ **کام میں ہاتھ ڈالنا :** [اُ] کم نُوں ہتھ پانا ، کسے کم وچ دخل دینا ، کوئی نواں کم شروع کرنا ۔ **کام نکالنا :** [ہ] کم کڈھنا ، آپنا کم کڈھنا ، مطلب سارنا ۔ **کام نہ آنا :** [اُ] کم نہ آؤنا ، بے کار ہونا ، بے فائدہ ہونا ۔ **کام ہونا :** [ہ] کم ہونا ، کم بننا ، لوڑ پینی ، مطلب ہونا ، کم ہو جانا ۔

● **کامران :** [ف] کامیاب ، کم وچ پورا ، پُگیا ہویا ۔ **کامرانی :** [ف] خوش نصیبی ، خوش بختی ، جِت ، کامیابی ۔

● **کامِل :** [ع] پورا ، سارا ، ماہر ، گُنی ، وڈا عالم ، پکّا ، سیانا ، پہنچیا ہویا ، اللہ والا ۔ **کامِل ہونا :** [اُ] پورا ہونا ، پکا ہونا ، ہشیار ہونا ، پِیر کاریگر ہونا ، ولی ہونا ۔

● **کامیاب :** [ف] مراتبے چڑھیا ، پُگیا ہویا ، خوش نصیب ، خوش بخت ۔ **کامیابی :** [ف] فتح ، جِت ، خوش نصیبی ، خوش قسمتی ۔

● **کان :** [ف] کھان ، کان ۔

● **کان :** [ہ] کَن ، مَنجی دی کانو ، دھیان ، گوہ ، خیال ، دس ، خبر ، واقفی ۔ **کان آشنا ہونا :** [اُ] واج دی پچھان ہونی ، کوئی گل سُنی ہونی ۔ **کان اینٹھنا :** [ہ] کَن مروڑنے ، کَن پُٹنے ، سزا دینی ، توبہ کرانی ۔ **کان اونچے کرنا :** [ہ] کَن کَھلے کرنے ، چوکنّا ہونا ، دھیان نال سُننا ۔ **کان بجنا :** [ہ] کَن وجنا / وجنّے ، کنّاں وچ شاں شاں ہونی ، آپے آپ کجھ سُنیا جانا ، کسے دے بولن بُلان دا شک پینا ۔ **کان بند کرنا :** [اُ] کَن بند کر لینے ، کسے دی گل نہ سُننی ۔ **کان بِندھنا :** [اُ] کَن وِنّھے جانے ، وٹے ونّھے جانے ۔ **کان بھرنا** [ہ] کَن بھرنے ، لُوتیاں لانیاں ، لائی بُجھائی کرنی ، کسے دے عیب سنانے ، بڑا کُجھ کنّیں پانا ۔ **کان پر جُوں نہ رینگنا ، چلنا :** [ہ] کَن تے جُوں وی نہ ٹُرنی ، گل نہ پوہنی ، گل دی پرواہ نہ ہونی ، بے حیائی ورتنی ، آکھا نہ مَننا ، ڈھیٹھ پُنا وکھانا ۔ **کان پر ہاتھ رکھنا یا دھرنا :** [اُ] کنّاں نُوں ہتھ لانے ، توبہ کرنی ، کورا جواب دینا ، مُکر جانا ، صاف انکار کر دینا ۔ **کان پڑنا :** [ہ] کنّیں پینا ، سُنیا جانا ، سُنن وچ آؤنا ۔ **کان پکڑنا :** [ہ] کن پھڑنے ، کنّاں نُوں ہتھ لانے ، توبہ کرنی ، باز آؤنا ، استاد مَننا ، عاجزی کرنی ، تابعداری کرنی ۔ **کان دبا کر چلا جانا :** [ہ] کَن ولھیٹ کے ٹُر جانا ، چُپ کر کے ٹُر جانا ۔ **کان دھرنا رکھنا :** [ہ] کَن لانے ، دھیان نال سُننا ، کَن دھر کے سننا ۔ **کان کا کچّا :** [اُ] کنّاں دا کچا ، لائی لگ ۔ **کان کاٹنا ، کترنا :** [ہ] کن کٹنے ، کَن کترنے ، مخالف توں ودھ جانا ، دھوکھا دینا ، ودھ کے چلاک ہونا ۔ **کان کے پردے پھٹنا :** [اُ] کنّاں

دے پڑدے پاٹنے ، بے اوڑکا شور تے رَولا ہونا - **کان کھانا** : [ہ] کنّ کھانے ، اُچّا بولنا ، بک بک کر کے ستانا - **کان کھڑے کرنا** : [ہ] کنّ کنھلے کرنے ، چوکنّا ہونا ، دھیان دینا ، خبردار ہو جانا - **کان لگا کر سننا** : [ا] کنّ لا کے سننا ، دھیان نال سننا - **کان لگانا** : [ہ] کنّ لانا ، چھپ کے سننا ، دھیان نال سننا - **کان لگنا** : [ہ] دھیان ہونا ، کنّ لگنے ، کنیڑ وچ ہونا ، کنّ پک جانے ، بھیتی بننا ، کنّاں وچ پھس پھس کرنی - **کان مروڑنا** ، تاھنا : [ہ] کنّ مروڑنے ، کن پٹنا / پٹنے ، کنّ کھچنے ، سزا دینی ، متّ دینی - **کان میں اُنگلی دینا** : [ا] کنّیں اُنگل دے لینی ، گل نہ سننی - **کان میں بات ڈالنا** : [ا] گل کنّیں پانی ، کنّوں کڈھنی ، خبردار کرنا - **کان میں باتیں کرنا** : [ا] کنّاں وچ پھس پھس کرنا ، گھس گھس کرنا ، گھسر پھسر کرنا - **کان میں بھنک پڑنا / پہنچنا** : [ہ] اُڈدی اُڈدی گل سننی ، کنّیں بھنک پینی ، خبر مل جانی - **کان میں پھونکنا** : [ہ] کن وچ پھوکنا ، چغلی کرنی ، بدراہی دینی - **کان میں تیل ڈالنا** : [ہ] کنّاں وچ تیل پانا ، جھلا ہو رہنا ، بے خبر بن جانا - **کان میں کہنا** : [ہ] کن وچ آ کہنا ، چھپّیے نال دسنا ، کن وچ گھس گھس کرنا - **کان نہ ہلانا** : [ہ] چپ رہنا ، انکار کرنا ، چوں نہ کرنی ، کوئی اعتراض نہ کرنا - **کان ہونا** : [ہ] کنّ ہونے ، متّ آؤنی ، نصیحت ہونی ، خبردار ہونا ، کنّیں پینا ، چوکھیڑے دی گنڈھ نکل آؤنی - **کانوں کان خبر نہ ہونا** : [ہ] کن من وچ ہونا ، بھنک نہ پینی ، بھیت نہ کھلھنا ، چپ چپیتے کم کر جانا ، دھوں نہ نکلنا - **کانوں میں اُنگلیاں دینا** : [ہ] کنّیں اُنگلاں دے لینیاں ، کن بند کر لینے ، گل نہ سننی - **کانوں میں روئی ٹھونس لینا** : [ہ] کنّیں روں دے لینا ، جان بجھ کے کوئی گل نہ سننی - **کانوں میں سر کر دینا** : [ہ] کنّاں وچ سر کرنا -

● **کانا** : [ہ] کانا ، اِک اکھوں انّھا ، داگی پھل ، کیڑا لگا پھل ، ونگا ٹیڈھا -

● **کانپ** : [ہ] گڈی دی کمانی ، بڑا سفید چونا ، قلعی والا چونا ، کانبا - **کانپ اُٹھنا** : [ہ] کنب جانا ، خوف نال تربھک جانا ، بہت ڈرنا ، کنبنی لگ پینا - **کانپ جانا** : [ہ] ڈر جانا ، کنب جانا ، تربھک جانا - **کانپنا** : [ہ] کنبنا ، تھرتھری لگنی ، ڈرنا ، ڈول جانا -

● **کانٹا** : [ہ] کنڈا ، کانٹا - **کانٹا بدلنا** : [ہ] کانٹا بدلنا ، ریل گڈی دا راہ بدلنا ، دوجا رخ سامنے لیونا ، گل پرتانی - **کانٹا چبھنا** : [ہ] کنڈا لگنا ، کنڈا چبھنا ، سول پڑنی ، کنڈے دی پیڑ ہونی - **کانٹا چبھونا** : [ہ] کنڈا چوبھنا ، دکھ دینا ، چوبھڑ دینی / لانی ، دکھاویں گل کرنی - **کانٹا ڈالنا** : [ہ] کھوہ پئی شے نوں کڈھن لئی کنڈا پانا ، مچھی پھڑن لئی کنڈی لانی ، کنڈی نال مچھی پھسانی - **کانٹا سا (آنکھوں میں) کھٹکنا** : [ہ] رڑکنا ، کنڈے وانگ چبھنا ، برا لگنا - **کانٹا سا نکل جانا** : [ہ] کنڈا جہا نکلنا ، دکھ دور ہونا ، چین آؤنا ، ٹھنڈا پے جانا ، ٹھنڈ پے جانی - **کانٹا لگنا** : [ہ] کنڈا چبھنا ، کنڈا رڑکنا - **کانٹا نکالنا** : [ہ] کنڈا کڈھنا ، دکھ دور کرنا ، مصیبت توں بچانا ، ٹھنڈ پانی - **کانٹا نکلنا** : [ہ] کنڈا نکلنا ، دکھ دور ہونا ، ٹھنڈ پے جانی - **کانٹا ہو جانا** : [ہ] سک جانا ، سک

کے تیلا ہو جانا ، لِسّا ہو جانا - کانٹوں پر/ میں بسر ہونا/کرنا : [أ] کنڈیاں / سُولاں اُتے بیتنا ، سخت تکلیف وچ ہونا ، بڑا دُکھی ہونا - کانٹوں پر کھینچنا ، گھسیٹنا ، لٹانا : [ہ] کنڈیاں تے گھسیٹنا ، بڑا دکھ دینا ، ستانا ، گنہگار کرنا ، شرمندہ کرنا - کانٹوں پر لوٹنا : [ہ] کنڈیاں تے لیٹنا ، بڑا بے چین ہونا ، بڑے دُکھ وچ ہونا - کانٹوں میں اُلجھنا : [أ] کنڈیاں وچ پھسنا ، جھگڑے وچ پے جانا ، مصیبت سہیڑ لینی - کانٹے بونا : [ہ] کنڈے بیجنے ، بدی کرنی ، بُرا بیجنا ، کانٹی : کنڈی ، نکا کنڈا ، سونا چاندی تولن دی ترکڑی ، سپ پھڑن دی ہُک والی سوئی ، سنگل ، لوگڑ ، خراب رُوں -

● کانچ : [ہ] کنچ - کانچ نیکال دینا : [ہ] ڈاہڈی مار مارنی ، مار مار کے بھوہ کر دینا ، مار مار کے عاجز کر دینا ، بڑا نقصان پُہچانا -

● کاندھا : [ہ] موڈھا ، موہڈا - کاندھا دینا : [ہ] کندھا دینا ، جنازہ چُکنا - کاندھے پر ہتھ رکھنا : [ہ] موڈھے تے ہتھ دھرنا ، تھاپڑا لانا ، تسلی دینی -

● کاوش : [ف] محنت ، رنج ، کند ، وَیر ، دشمنی ، ڈھونڈھ ، بھال -

● کاہِل : [ف] جِلتّھا ، سُست ، ہڈ حرام ، ارام طلب ، ڈِھلّا ، سُکھیارا ، آہلکی - کاہلی : [ف] جِلتھ ، سُستی ، آہلک ، آلس -

● کاہیدگی : [ف] کمزوری ، گھوٹ ، توٹ ، تھکیئواں - کاہیدہ : [ف] لِسّا ، ماڑا ، کمزور ، ڈِھلّا ، عاشق -

● کائنات : [ع] دُنیا ، جگ و جہان ، پُونجی ، سرمایا ، اصل حقیقت -

● کب : [ہ] کند ، کدوں ، کدّن ، کیس ویلے ، کیہڑے ویلے ، کیہڑی گھڑی ، کیوں ؟ کیویں - کب تک : [ہ] کیچر ، کیچرک ، کدتیک ، کتھوں تیک ، کیناں چر - کب سے : [ہ] کد توں ، کہڑے ویلے توں ، کنے چر توں - کب کا : [ہ] کدوکنا ، کد دا ، کدے دا ، کسے وارے دا ، چر دا ، چروکنا ، بڑی دیر دا -

● کباب : [ف] کواب ، کباب - کباب ہونا : [أ] سڑنا بُھجنا ، دُکھ وچ ہونا ، چوکھا بُرا لگنا ، غیرت کھانی - کباب کرنا : [أ] بھنّنا ، ساڑنا ، دُکھ دینا ، غیرت دوانی ، لُوہ دینا -

● کباڑ : [ہ] بھجیاں ٹُٹیاں چیزاں ، پُرانا سُرانا سامان ، کوڑا کباڑا - کباڑی ، کباڑیا : [ہ] کباڑیا ، بھجا ٹُٹا سامان ویچن والا ، پرانیاں چیزاں دا بپاری -

● کبڈی : [ہ] کوڈی - کبڈی کھیلنا : [ہ] کوڈی پانی ، کوڈی کھیڈنی ، دوڑنا بھجّنا ، نس بھج نال ستانا -

● کُبڑا : [ہ] کُبّا ، کُب والا ، دُہرے لک والا - کُبڑا پن : [ہ] کُب -

● کبُوتر : [ف] کبوتر - کبُوتر بازی : [ف] کبوتر بازی ، کبوتر اڈان/پالن دا ٹھرک - کبوتر خانہ : [ف] کبوتر کُھڈا ، کبوتر کُکن دی تھاں ، بے انتظامی تھاں ، مسافر خانہ ، سراں ، آوا جائی دی تھاں - کبُوتر کی طرح لوٹنا : [ہ] تڑفنا ، پھٹکنا ، لوٹ پوٹ ہونا ، بے چین ہونا -

● کبیدگی : [ف] رنج ، روسا ، وگاڑ ، غمی ازردگی ، افسوس ـ کبیدہ خاطر : [ف] غم خورا ، ارزدہ ، رنج خورا ، دل ڈھٹھا ، اداسیا ہویا ـ

● کبھی : [ہ] کدی ، کدے ، کسے وقت ، کدی کدائیں ، اتفاق نال ، سبب نال ، کسے ویلے ، کسے وارے ، آؤندے سمے ، اُکا نہیں ، کسے طرح نہیں ـ کبھی تولہ کبھی ماشہ : [ہ] کدی تولہ کدی ماسہ ، پل وچ کُجھ تے پل وچ کُجھ ، کدی دوست کدی دشمن ـ کبھی کا : [ہ] کدوکنا ، چروکنا ، چروکا ، کدے دا ، واریاں دا ، کدوں دا ـ کبھی کبھار / کبھی : [ہ] کدی کدی ، کدی کدائیں ، کدے کدے ، ویلے کُویلے ، بُھلتے چُکتے ، سبب نال ، بعضے ویلے ، کسے نہ کسے دن ـ کبھی نہ کبھی : [ہ] کدے نہ کدے ، اِک نہ اِک دن ، کسے نہ کسے ویلے ، کسے دہاڑے ، ضرور ـ کبھی نہیں : [ہ] کدے نہیں ، اُکا نہیں ، بَڈوں مُولوں نہیں ـ

● کُپّا : [ہ] کُپّا ، چوکھا موٹا ، کُپّے وانگوں پُھلیا ہویا ، سُجیا ہویا ـ کُپّا ہو جانا : [ہ] کُپّا ہو جانا ، چوکھا موٹا ہو جانا ، پُھل جانا ، خفا ہونا ، رس بھنا ، مونہہ سُجا لینا ـ

● کپاس : [ہ] کپاہ ـ

● کپڑا : [ہ] کپڑا ، لتّا ، لیڑا ، بانا ، ویس ، پہناوا ، لباس ، پوشاک ، بسترا ـ کپڑا اُتارنا : [ہ] کپڑا لاہنا ، ننگا ہونا ـ کپڑا اوڑھنا : [ہ] کپڑا لینا ، پشاک پانی ـ کپڑا پہننا : [ہ] لیڑا لتّا پہننا ، کپڑا پانا ، کپڑے پاکے پنڈا کجنا ، لباس پانا ـ کپڑے اُتار لینا ، اُتارنا : [ہ] کپڑے لاہنے ، لُٹ لینا ، کپڑے کھوہ لینے ، ننگا کر دینا ، کپڑے بدلنے ـ کپڑے بدلنا : [ہ] کپڑے بدلنے ، لباس بدلنا ، جوڑا بدلی کرنا ـ کپڑے پہننا : [ہ] کپڑے پانے ، لباس پہننا ، تن کجنا ، ننگ ڈھکنا ـ کپڑے پھاڑنا : [ہ] کپڑے پاڑنے ، سُدائی ہو جانا ، بدحواس ہو جانا ، غم غصے وچ ہونا ـ کپڑے چکٹ ہونا : [ہ] کپڑے چوکھے میلے ہونے ـ کپڑے چھڑانا مشکل ہونا : [ہ] او کڑ وچ پھس جانا ، جان بچانا مشکل ہو جانا ، پچھا نہ چھڈا سکنا ـ

● کپکپانا : [ہ] کنبنا ، لُوں کنڈے ہونے ، تھرتھری لگنی ، تھرتھرانا ، کمبنی چھڑنی ، کامبُو لگنا ، کامبا چھڑنا ـ کپکپی : [ہ] تھرتھری ، کامبا ، دھڑکا ، گھبرا ، لُوں کنڈے ـ کپکپی چڑھنا : [ہ] کامبا چڑھنا ، تھرتھری لگنی ، کامبے دا تاپ چڑھنا ـ کپکپی لگنا/چھوٹنا : [ہ] کامبا چھڑنا ، تھرتھری لگنی ، سردی لگنی ـ

● کپوت : [ہ] کپتّر ، نالائق تے بدچلن پُتّر ـ

● کپّی : [ہ] کُپّی ، نکا کُپّا ، ٹین دا دیوا ـ

● کُتّا : [ہ] کُتّا ، بندوق دا گھوڑا ، کمینا تے ذلیل آدمی ، غلام ، خوشامدی ، ڈھڈ ، مطلبی ، حریص ـ

● کتاب : [ع] کتاب ، جلد ، کتابڑی ، رسالہ ـ کتاب بند کرنا : [اُ] کتاب ٹھپنی ، پڑھنا بند کر دینا ـ کتاب فروش : [ف] کتاباں

دا وپاری ، کتاباں ویچن والا ۔ کتاب کا کیڑا : [اُ] پڑھاکُو ، کتابی کیڑا ۔

● کتابت : [ع] لکھائی ، کاتبی ، کتابت ۔

● کتّر : [ہ] کتر ، کاتر ، ٹاکی ۔ کتر بیونت : [ہ] کاٹی چھانٹی ، وڈھ ٹُک ، سوچ وچار ، فکر ۔ کتر بیونت کرنا : [ہ] کپڑے دا کٹنا وڈھنا ، سودے وچوں کُجھ ٹُک لینا ، جکّوتکی وچ رہنا ، بچت کرنی ، کِرس کرنی ، بچت کرنی ۔ کترنا : [ہ] کٹنا ، چھانٹنا ، ٹوٹے کرنے ۔

● کترانا : [ہ] اکھ بچانی ، راہ چھڈ کے لنگھنا ، سامنے ہون توں گھبرانا ، بچ کے لنگھنا ، جھسّی کھانی ۔

● کُترنا : [ہ] کُترنا ، ٹُکنا ، دنداں نال ٹُک ٹُک کے کھانا ۔

● کتنا : [ہ] کِنّا ، کِنی گنتی دا ، کِس تول دا ، کیڈا ، کتھے تیک ، کِنّا کُو ۔ کتنا ہی : [ص] کِنّا ہی ، مرضی موجب ، بھاویں کِنا ، چوکھا وڈا ۔ کتنے پانی میں ہے : [ہ] کِنّے پانی وچ اے ، کیڈا کُو حوصلہ مُو ، کِنی واقفی مُو ، کِنّی دور اے ، نیڑے ای تے ہے ۔

● کُتیا : [ہ] کُتّی ۔

● کٹانا : [ہ] وڈھانا ، کٹانا ، کپانا ، کترانا ۔ کٹاؤ : [ہ] پانی دی ڈھاہ ، کٹاں ، کاٹ ، زخم ، پھٹ ۔ کٹائی : [ہ] واڈھی ۔ کٹ جانا : [ہ] کٹیا جانا ، ٹوٹے ہونا ، پھٹ جانا ، ڈھاہ لگنی ، قتل ہونا ، دو ٹک ہونا ، شرمندہ ہونا ، کٹی جانا ، چھلّیا جانا ، کھیسہ کٹ گھتنا ، ٹھگیا جانا ، کاٹ نکلنی ، پینڈا مُکنا ، رنگ لتھ جانا ۔

● کٹّر : [ہ] سڑے والا ، بے رحم ، سخت دل ، بے وفا ، بے مہر ۔

● کٹکٹانا : [ہ] دند کریچنا/کریچنے ، دند پیہنا/پیہنے ، کچیچی وٹنی ، غصہ کرنا ۔ کٹکٹی : [ہ] کچیچی ، دند پیہنے ، دند کریچنے ۔

● کٹنا : [ہ] دلا ، بھڑوا ۔

● کٹوائی : [ہ] واڈھی ، کٹائی ، وڈھائی ۔

● کٹوتی : [ہ] کٹوتی ، کاٹ ، دستوری ، کمیشن ، چھوٹ ، رعایت ۔

● کٹورا : [ہ] کٹورا ، چھنّا ، بادیا ، کَول ، ٹھوٹھا ، آباد ، وسدا رسدا ۔ کٹورا بجنا ، کھنکنا : [ہ] بڑا آباد ہونا ، رونق ہونی ۔ کٹوری : [ہ] کَولی ، کٹوری ، چھنّی ۔

● کٹیا : [ہ] جُھگی ، جھگڑی ، کُلی ۔

● کٹیلا : [ہ] دل وچ کُھب جان والا ، دل لُٹ لین والا ، چالاک ، بہادر ، تیز ، کنڈیالا رُکھ ، معشوق ۔ کٹیلی آنکھ : [ہ] شوخی بھری اکھ ، من کِچھویں اکھ ، سوہنی اکھ ۔

● کٹھ پُتلی : [ہ] لکڑ دی مُورتی ، کاٹھ

دی پُتلی ، سوہل چھوہری ، مِٹی دا مادھو ، لائی لگ ، پرائی متّے لگن والا ، مورکھ ، بے سمجھ ۔ **کٹھ پُتلی کا تماشا ، ناچ** : [ہ] پُتلیاں دا تماشا ۔

● **کٹھِن** : [ہ] اَوکھا ، بڑا مشکل ، اوکڑا ، اَوکھا پینڈا ، اَوہجڑ راہ ۔

● **کثافت** : [ع] گند مند ، گندگی ، پلیتی ، لگ لویڑ ۔

● **کثرت** : [ع] ودھیکی ، رُل ، وادھا ، زور ، زیادتی ، بھیڑ ، ڈھیر ۔ **کثرتِ اولاد** : [ف] سور وادھا ، بچ کچ ، چِنگڑ بوٹ ، چوکھی اولاد ۔ **کثرتِ رائے** : [ف] بہُتیاں دی را ، چوکھیاں راواں ۔ **کثرت سے ہونا** : [اُ] چوکھا ہونا ، ڈھیر ہونا ، بہُتا ہونا ، ڈھیراں دے ڈھیر لگنے ، ڈکے ڈوکرا ہونا ۔ **کثرت میں ہونا** : [ہ] وادھے وچ ہونا ، بہُتی گِنتی وچ ہونا ، پلاّ بھارا ہونا ۔ **کثیر** : [ع] چوکھا ، ودھیک ، زیادہ ، ڈھیر ، بتھیرا ، بہُتا ، رُلواں ، لوڑ توں ودھ ۔ **کثیرُالعیال ، کثیرُالاولاد** : [ع] وڈے ٹبّر والا ، بہُتی اولاد والا ۔

● **کج** : [ف] وِنگا ، ڈِنگا ، ترچھا ، ٹیڈھا ۔ **کج اخلاق** : [ف] بد مزاج ، اَکھڑّ ، اَڑبھ ، اُجڈّ ، کَبّا ، بے تمیز ، کُمتّا ۔ **کج ادا** : [ف] بے وفا ، رُکّھا ، بد خلق ۔ **کج باز** : [ف] بد معاملہ ، فسادی ، رپھڑّی ، روند مارن والا ۔ **کج بحث** : [ف] جھگڑالُو ، رپھڑّی ، بے وِہاریاں گلاں کرن والا ۔ **کج بحثی کرنا** : [اُ] اُلٹیاں سِدھیاں گلاں کرنیاں ، بے وِہارا جھگڑنا ، ایویں کسے گل تے اَڑ جانا ۔ **کج رفتار / رو** : [ف] ٹیڈھا چان والا ، پُٹھی مت والا ، اُلٹی سمجھ والا ، پُٹھے راہ جان والا ۔ **کج فہم** : [ف] اُلٹی عقل والا ، پُٹھی سمجھ والا ، موٹے دماغ والا ، بے وقوف ۔ **کج نظر** : [ف] بھینگا ، ٹیرا ۔ **کج نہاد** : [ف] بد خمیر ، جاندرو بھیڑا ، بریار ، بد اصل ، بد فطرت ۔ **کج خرامی** : [ف] وِنگی ٹور ، ٹیڈھی چال ، نخریلی ٹور ۔ **کج کُلاہی** : [ف] ٹوہر ، ٹھکا ، ٹیڈھ ، بانک پُنا ، چھیل پُنا ۔ **کج رائے** : [ف] کوڑ متّا ، بے عقل ، بے سمجھ ۔

● **کُنجا** : [ف] کیتھے ، کند ، کندوں ۔

● **کنجرانا** : [ہ] سولا ہو جانا ، رنگ کالا پے جانا ۔

● **کجلا** : [ہ] کجل ، کجلا ، کالک (دیوے دی) ۔

● **کچّا** : [ہ] اَن ہنڈواں ، ماڑا ، اَدھ گلیا ، ادھ رِجّھا ، کچّا ، ٹٹن ہار ، نِکا بخانا ، بھر بھرا ، اَن پکّا ، ہولا ، ماڑا ، ہریا ، ہرا ، ساوا ، اُڈ جان والا (رنگ) ، الھڑّ ، بے سمجھ ، سادا ، نقلی ، جھوٹھا ، ڈھلّا ، بے ٹکانا ، نگھرّا ، نتھاواں ، اٹکل پچو ، بے وساہا ، نگلاّ ، ادھ ورتّا ، ان ورتیا ۔ **کچّا پکّا** : [ہ] کچا پکا ، ادھ پکا ، ادھ بھجا ، آبھو ، دو دلا ، بے یقینا ۔ **کچا پن ، پنا** : [ہ] کچ ، کچ پُنا ، کچیائی ، کچیاپن ۔ **کچّا چٹّھا** : [ہ] کچّا چٹّھا ، اصل حقیقت ، کرتُوتاں ۔ **کچّا دودھ** : [ہ] کچا دُدھ ، اَن کڑھیا دُدھ ، ماں دا دُدھ ۔ **کچّا دودھ پینا** : [ہ] کچا دُدھ پینا ، بھل جانا ،

بُھلیکھے کھانے ، بالاں والا کم کرنا ۔
کچا کرنا : [ہ] کچا کرنا ، شرمندہ کرنا ، کچی کرنا ، کچتّی سوائی کرنی ۔ **کچا کھا جانا :** [ہ] کچا کھا جانا ، ڈاہڈا غصّے ہونا ، بڑا خفا ہونا ۔ **کچا ہونا :** [ہ] کچا ہونا ، شرمندہ ہونا ، بھیڑا پینا ، کچی ہونا ۔

● **کچ کچ :** [ہ] بک بک ، گھچ گھچ ، بکواس ، بیتھ بیتھ ، بےہودہ گلاں ۔ **کچ کچ کرنا :** [ہ] کیچ کیچ لا چھڈنی ، بک بک کرنی ، بکواس کرنی ، فضول گلاں کری جانیاں ۔

● **کچکچانا :** [ہ] دند پیہنے ، کچیچی وٹنی ، غصّہ کھانا ، دند کریچنا ، بک بک کرنی ، بحث کرنی ۔ **کچکچاہٹ ، کچکچی :** [ہ] کریچ ، کچ کچ ، کچیچی ۔ **کچکچی باندھنا :** [ہ] دند پیہنے ، کچیچی وٹنی ، چوکھا خفا ہونا ۔

● **کچلنا** [ہ] چتھنا ، مدھنا ، مدھولنا ، پیہ دینا ، لتاڑنا ، مارنا ، کٹنا ، پھینا ، پیہنا ، دلنا ، کٹ چھڈنا ، مجھ کڈھنی ۔ **کچلا جانا :** [ہ] پھس جانا ، مدھیا جانا ، لتاڑیا جانا ، مار مار کے بے حال کیتا جانا ۔ **کچل جانا :** [ہ] پھس جانا ، قرضے تھلے دبیا ہونا ، چوکھی عیال داری ہونی ۔ **کچل دینا ، ڈالنا :** [ہ] مجھ کڈھنی ، مل دل سٹنا ، تباہ کرنا ، برباد کرنا ، پیہ سٹنا ، موٹا موٹا پیہنا ۔

● **کچوکا :** [ہ] چوبھ ، چوبھڑ ، ٹمب ، مہنا ۔

● **کچومر** [ہ] مجتھ ، چٹنی ۔ **کچومر کر ڈالنا :** [ہ] پیپُوں کر چھڈنا ، مار مار کے بھوہ کڈھ دینا ، پھہ دینا ، دب پھینٹی لانی ، مجھ کڈھنی ، تاؤنی چاڑھنی ۔ **کچومر نکالنا :** [ہ] مجھ کڈھنی ، تگڑی مار مارنی ، پیہ دینا ، بہت کم لینا ، پیپُوں کرنا ۔

● **کچیانا :** [ہ] شرمانا ، کچا ہو جانا ، ڈرنا ، پھل کیھڑن والا ہو جانا ، ڈھل مٹھ کرنی ۔

● **کُچھ** [ہ] کُجھ ، تھوڑا ، ذرا ، کُش ، بعضے ، کوئی گل ، تھوڑا جہا / جہی ، تھوڑا بہتا ، کوئی شے ، کوئی بہت ، ہور کجھ ، اُکا ، اصلوں ۔ **کچھ آج سے نہیں :** [ہ] سدا توں اے ، مڈھوں ، اج نویں گل نہیں ۔ **کچھ اور بات ہے :** [ہ] کوئی ہور گل اے ؟ اُمیدوں اُلٹ گل اے ؟ بے انصافی دی گل اے ؟ **کچھ تو :** [ہ] کُجھ تے ، کُجھ نہ کُجھ ، تھوڑا جہا ، تھوڑا بہتا ، کوئی گل ۔ **کچھ کا کچھ :** [ہ] کُجھ دا کُجھ ، ہور دا ہور ۔ **کُچھ کُچھ :** [ہ] کُجھ کُجھ ، تھوڑا تھوڑا ، تھوڑا بہتا ۔ **کچھ نہ پُوچھیے :** [ہ] کُجھ نہ پُچھو ، اسبغول تے کُجھ نہ پھول ، کہن سُنن دی گل نہیں ۔ **کُچھ نہ کُچھ :** [ہ] تھوڑ بہت ، کجھ نہ کُجھ ، کُجھ تے ، کوئی نہ کوئی گل ۔ **کچھ نہیں :** [ہ] کُش نہیں ، کوئی وی نہیں ، کُجھ نہیں ، خراب اے ، ماڑا اے ، کسے کم دا نہیں ، کوئی گل نہیں ، کوئی معاملہ نہیں ، کجھ وی نہیں ۔

● **کنچھار :** [ہ] جوہ ۔

● **کنچھوا :** [ہ] کچھُوکُمّا ۔

● **کنڈال :** [ہ] کنھی ، کنستی ۔

● کُدانا : [ہ] کُدانا ، ٹپانا ، نچانا ، کھڈانا ، بُھڑکانا ، ٹپُوسیاں لوانیاں ۔

● کُدکڑے ، کُدکے : [ہ] چھالاں ، کُداڑے ، دُڑنگے ، ٹپُوسیاں ۔ کُدکڑے لگانا یا کُدکے مارنا : [ہ] چھالاں مارنیاں ، نچنا ، ٹپنا ، ٹپوسیاں مارنیاں ، کُدنا ، کداڑے مارنے ، دُڑنگے لانے ۔

● کُدکنا : [ہ] اُچھلنا ، ٹپنا ، چھالاں مارنیاں ، کُدنا ۔

● کدورت : [ف] دِل دی میل ، غُبار ، رنج ، عداوت ، نفرت ، دشمنی ، ناراضگی ، گھٹا ، دُھوڑ ۔ کدورت رکھنا : [اُ] ویر رکھنا ، کیڑ رکھنی ، کھوٹ رکھنا ، دل وچ میل رکھنی ، دل صاف نہ رکھنا ۔

● کِدھر : [ہ] کِدھر ، کِہڑے پاسے ، کِتھے ، کِہڑی تھاں ، کِس ول ، کِتل ۔ کدھر جاؤں کیا کروں : [ہ] کِدھر جاں تے کی کراں ؟ کُجھ سمجھ وچ نہیں آؤندا ۔ کدھر سے : [ہ] کدھروں ، کِہڑے پاسیوں ، کِتھوں ، کہڑے کموں ، کِت ولوں ، کہڑی تھاؤں ۔

● کرا دینا : [ہ] کوئی کم کرا دینا ۔ کر بیٹھنا : [ہ] بُھل چُک نال کُجھ کر لینا ، غلطی نال کُجھ ہو جانا ، بے سوچے سمجھے کُجھ کرنا ۔ کر جانا : [ہ] کر جانا ، کر بیٹھنا ، کر لینا ، کم پورا کرنا ، کر کے مُڑ جانا ۔ کر دکھانا : [ہ] کر وکھانا ، عمل دسنا ، کر کے وکھا دینا (اَوکھا کم) ۔ کر دیکھنا : [ہ] کر ویکھنا ، کر کے ازما ویکھنا ، ویکھ لینا ، تجربہ کرنا ، رِیجھ لاہ لینی ۔ کر گزرنا : [ہ] کر گزرنا ، ہٹھ نہ ہارنی ، اڑیا رہنا ، کر کے چھڈنا (اُکھیرا کم) ۔ کر لینا : [ہ] کر لینا ، کر چھڈنا ، بنا لینا ، مُکا لینا ، ویاہ کرنا ، رن کرنی ، خوند کرنا ۔

● کرارا : [ہ] کرارا ، مرچ مسالے والا ، سخت ، کرڑا ، خستہ ، سُکا ، زوراور ، کورا ، کھڑکے دھڑکے والا ، جی دار ، بہادر ، وریام ، چٹ پٹا ، مزے دار ، مہنگا ، نواں ، سجرا ۔ کرارا پن : [ہ] سختی ، پکیائی ، مضبوطی ، جی داری ، سُوادلا ہونا ، بُھروان ہونا ۔ کرارے دم : [ہ] نوبر نو ، گاڑھے دم ، تازے دم ، ہمت ، جی داری ، حوصلہ ، دم دا تازا ۔ کراری بات : [ہ] تکھی تے پکی گل ، ٹھیک دی گل ، جی داری والی گل ، مرداں والی گل ۔

● کرامات : [ع] کرنیاں ، کرامتاں ۔ کراماتی : [اُ] کرامت والا ، کرنی والا ، پہنچیا ہویا ۔ کرامت : [ع] کرامت ، کرنی ، وڈیائی ، بخشش ، بزرگی ، سخاوت ، کرامات ، انوکھی گل ، خوبی ، گُن ، اچرج گل ۔

● کراہت : [ع] کریچ ، نفرت ، اوازاری ، ان بھاؤنا کم ۔ کراہت آنا ، کرنا : [اُ] کریچ آؤنی ، نفرت ہونی ، بُرا لگنا ، اوازاری ہونی ۔ کراہت کی نظر سے دیکھنا : [اُ] میلی نظرے

ویکھنا ، نفرت نال ویکھنا ، ہنکار نال تکنا ، نفرت کرنی ۔

● **کراہنا** : [ہ] ہونگنا ، ہونگراں مارنیاں ، پیڑ نال ہائے ہائے کرنی ۔

● **کرایہ** : [ف] کرایا ، مزدوری ، بھاڑا ۔ **کرایہ دار** : [أ] کرائے دار ، ساسی ۔ **کرائے پر لینا** : [أ] کرائے کرنا ، کرایہ دے کے ورتنا ، بھاڑے تے لینا ۔ **کرائے چڑھانا** : [أ] کرائے چاڑھنا ۔ **کرایہ کرنا** : [أ] کرایہ ٹھکنا ، کرایہ مقرر کرنا ، کرایہ ٹھہرانا ، کرائے کرنا ، بھاڑے کرنا ۔ **کرایہ لینا** : [أ] کرایہ وصول کرنا ۔ بھاڑا لینا ، کرایا لینا ۔ **کرایہ نامہ** : [ف] کرائے نامہ ، کرائے دی لکھت ۔

● **کرب** : [ع] دکھ ، پیڑ ، تکلیف ، اوکھ ، بے چینی ، غم ، جھورا ، ہرکھ ، رنج ۔

● **کرتا دھرتا** : [ہ] کردا دھردا ، کل کلاں ، انتظام کرن والا ، مختار ، مالک ، نگرانی کرن والا ، بزرگ ، ٹرنے سیتی ۔

● **کرتب** : [ہ] کرتب ، کمال ، تماشا ، ہنر ، فن ، مہارت ، ہشیاری ، چلاکی ، ہتھ دی صفائی ، اولا تے اچرج کم ، بازی گری ، پتے بازی ۔ **کرتب دکھانا** : [ہ] کرتب وکھانا ، کمال وکھانا ، تماشا کرنا ، کم وکھانا ، ہنر وکھانا ، سپاہی پنا دسنا ، ہتھ دی صفائی وکھانی ۔ **کرتب دیکھنا** : [ہ] کرتب ویکھنا ، ہنر ویکھنا ، فن ویکھنا ، کمال پرکھنا ۔ **کرتبی** : [ہ] کرتبی ، کرتب وکھان والا ، مداری ، چھلیا ، چلاک ، ماہر ۔

● **کرتوت** : [ہ] کرتوت ، بھیڑے کم ، بریاں حرکتاں ، مندے فعل ، عیب ، گناہ ، شرارت ۔

● **کرتہ** : [ہ] کڑتا ، جھگا ۔ **کرتی** : [ہ] کڑتی ۔

● **کرخت** : [ف] سخت ، کرڑا ، کھرھوا ، سختا ، کبتا ۔ **کرختگی** : [ف] سختی ، تیزی ، کرارا پن ۔

● **کردار** : [ف] کم ، عمل ، کار ، چالا ، چال چلن ، ڈھنگ ۔

● **کرسی** : [ع] کرسی ، ڈھو والی چونکی ، نیہ ، تخت ۔ **کرسی دینا** : [أ] کرسی دینی ، برابر بٹھانا ، عزت دی تھاں دینی ۔

● **کرشمہ** : [ف] وڈیائی ، کرنی ، اچرج کم ، سینت ، ناز نخرا ، گن ، استادی ، انوکھی گل ، کرامت ، عجیب بات ، نشانی ، نشان ، نمونہ ، چال ، کاریگری ۔ **کرشمہ دکھانا** : [أ] کرامت وکھانی ، انوکھا تے اچرج کم کرنا ، نخرے وکھانے ، ادا وکھانی ۔

● **کرکٹ** : [ہ] کوڑا ، روڑی ، گند مند ، گھاہ پھوہ ۔

● **کیرکیرا** : [ہ] کیرکیرا ، کیرک والا ، آن بھاؤندا ، مٹی ملیا ۔

● **کرگس** : [ف] گیرجھ ۔

● **کرم** : [ع] ہمت ، بہادری ، مردؤ ، سخاوت ، بخشش ، عنایت ، مہربانی ، معافی ۔ **کرم فرما** : [ف] مہربان ، کرم کرن والا ۔ **کرم فرمانا** : [أ] مہربانی کرنی ، تشریف لیانی ،

رحم کرنا ، کرم کمانا ، ترس کھانا ۔

● کرم : [ہ/س] قسمت ، نصیب ، بھاگ ، متھے دا لکھیا ، مقدر ، کرو ۔ کرم پھوٹنا : [ہ] بدنصیب ہونا ، بھاگ سون جانے ، قسمت کھوٹی ہونی ، برے دن آونے ، رنڈیاں ہونا ، برے دے وس پینا ۔ کرموں کو رونا : [ہ] کرماں نو رونا ، بری قسمت نو رونا ، افسوس کرنا ۔

● کِرم : [ف] کیڑا ، چمونے ، سنڈی ۔ کِرم خوردہ : [ف] کیڑے کھادا ، پرانا ، ہنڈھیا ہویا ، گھسیا ہویا ۔

● کِرن : [ہ] رشم ، کرن ، لشک ۔ کرن پھول : [ہ] کن پھل ۔ کِرن پھوٹنا : [ہ] کرن نکلنی ، رشم پھٹنی ، لو ہونی ۔

● کرنا : [ہ] کرنا ، بنانا ، کم سرے چاڑھنا ، نبیڑنا ، مارنا ، چلانا ، چھوہنا ، شروع کرنا ، دو دو ہتھ کرنے ، انتظام کرنا ، ورتنا ، جھلنا ، جھل مارنی (پکھے دی) ، ویاہ کرنا ، پکانا (روٹی کرنی) ، پیار کرنا ، ذبح کرنا ، حل کرنا ، کڈھنا (سوال) ، تیار کرنا ، رکھنا ، پانا ، ٹھہرنا ۔

● کِرنا : [ہ] کیر جانا ، دندے پینے ، کھنڈا ہونا ۔

● کرنی : [ہ] کرنی ، عمل ، فعل ، کار ، کرتوت ، کم ۔ کرنی کا پھل پانا : [ہ] کرنی دا پھل ملنا ، کیتا پان ، بیجیا وڈھنا ، عملاں دا نتیجہ بھوگنا ۔

● کروٹ : [ہ] پہلو ، پاسا ، پلسیٹا ، ڈھنگ ، طور ، پلٹا ، راج پلٹا ۔ کروٹ بدلنا : [ہ] پاسا پرتنا ، پسلیٹا مارنا ، پاسا وٹنا ، زمانے دا پلٹا کھانا ، دشمن نال مل جانا ، پیٹھلی اُتے ہونی ، اُلٹ پُلٹ ہونا ۔

● کرودھ : [ہ] غصہ ، روہ ، رِچ ، خفگی ، نراضی ، روسا ، کیڑ ، گھمر ، گچ ۔

● کروڑ : [ہ] کروڑ ، سو لکھ ۔ کروڑ پتی : [ہ] کروڑی ، کروڑاں پتی ، وڈ پونجیا ۔ کروڑوں : [ہ] کروڑاں ، بے انت ، بے حساب ۔

● کُرید : [ہ] ٹوہ ، پرکھ پرچول ، دھیان وچار ، ڈھونڈ بھال ، کھوتر ، کھوج ۔ کُرید کُرید کر پوچھنا : [ہ] کھوچ کھوچ کے پچھنا ، بھیت لینا ، گل کھوترنی ، ٹوہاں لانیاں ۔ کُرید میں رہنا : [ہ] ٹوہ وچ رہنا ، سوہ لینی ، کیڑ لینی ، کسے دی برائی لبھنی ۔ کُریدنا : [ہ] کرولنا ، پھولنا ، پھرولنا (اگ) ، بھیت لینا ، چھلنا ، کھرچنا ، کھودنا ، کھوترنا ، بھالنا ، خالی کرنا ، ٹوہ لانی/کڈھنی ، خلال کرنا ۔ کُریدنی : [ہ] کُنڈی ، کُڈھنی ، کن کھرکنی ۔

● کریہہ : [ع] کوہجھا ، بد شکل ۔ کریہہ منظر : [ف] بدصورت ، بد شکل ، کوہجھا ، بدزیب ، جھنو ، ویکھیاں کریچ آوے ۔

● کڑا : [ہ] کرڑا ، سختا ، سخت ، کراڑا ، بہادر ، مہنگا ، پیڈا ، اوکھا ، مشکل ، کُنڈا ، چھتلا ، بدمزاج ، جی دار ، ہاٹھا ، بے رحم ، لنٹر (چھت) ، قد کاٹھ دا ، زوراور ، کُنڈا (بوہے دا) ، سڑیل ، کھرھوا ، کپتا ، اڑبھ ۔ کڑا پن : [ہ] سختی ، سختائی ، مضبوطی ، پکیائی ، بہادری ، دلیری ، جی داری ، کراڑ پنا ۔ کڑا جواب : [ا] سخت جواب ، رکھا جواب ، کورا جواب ۔ کڑا دن : [ہ] اوکھا دن ،

منحوس دن ، تنگی دا دن - **کڑا کرنا :** [ہ] سخت کرنا ، پکّا کرنا ، چُست کرنا ، مہنگا کرنا ، دل ڈاہڈا کرنا ، برداشت کرنی ، کس دینا ، ہمت ودھانی ، دلیری دینی - **کڑا ہونا :** [ہ] سخت ہونا ، بدمزاج ہونا ، مہنگا ہونا ، اوکھا ہونا ، بےرحم ہونا ، مزاج وِگڑنا -

● **کڑاکا :** [ہ] کڑاکا ، بُھکّھ ، فاقہ ، تنگی دا سماں ، سخت ویلا ، اوکھی گھڑی -

● **کڑکنا :** [ہ] کڑکنا ، تڑک جانا ، چِر جانا ، موتی تے جھریٹ پینی ، تڑک جان والی شے ، گجنا ، کڑک کے بولنا ، غصے نال بولنا ، تتّا ہونا -

● **کڑوا :** [ہ] کَوڑا ، تلخ ، بدمزہ ، کسیلا ، تیز ، کڑاہنگا ، نِم دے سواد ورگا ، ان بھاوندا ، کھارا ، جھیڑو ، کھرھوا ، کٹھور چِت ، جھلّا ، کھرھوا ، بد مزاج ، خفا ، اوازار ، اکھّڑ تے اُجڈ بندہ - **کڑوا پن :** [ہ] کَوڑ ، کَرُڑتن ، تلخی ، تیزی ، تَسّچ ، چِڑ ، بدمزاجی ، اُجڈ پُنا - **کڑوا لگنا :** [ہ] کَوڑا لگنا ، بُرا لگنا ، چنگا نہ لگنا ، دِل نُو رڑکنا - **کڑوا ہونا :** [ہ] کوڑا ہونا ، تلخ ہونا ، غصے ہونا ، ناراض ہونا ، خفا ہونا ، بھخ جانا - **کڑوے کسیلے دن :** [ہ] تنگی دے دہاڑے ، سختی دے دن ، چنگے مندے دن - **کڑوے گھونٹ :** [ہ] کوڑے گُھٹ ، اَن بھاوندیاں گلّاں ، اوکھا کم - **کڑوی بات :** [ہ] کوڑی گل ، ان بھاوندی گل ، چُبھویں گل ، ٹوک ، مِہنا -

● **کُڑھانا :** [ہ] رنج دینا ، دُکھ دینا ، ستانا ، ساڑنا ، کلپانا - **کُڑھنا :** [ہ] کُڑھنا ، کرجھنا ، کھِجھنا ، پچھتانا ، رنج کرنا ، سڑنا ، وِچّو وِچ رِجھنا ، وِس گھولنی -

● **کڑی :** [ہ] ڈاہڈی کرڑی ، مشکل تے سخت گل ، کرڑی گل ، قہر بھری (اکھ) ، تیز (تلوار) ، دلیر زنانی ، مہنگی جنس ، ہتھکڑی ، سختی ، دُکھ ، تکلیف ، تکھی چُبھویں (دُھپ) ، نِکا کڑا ، بالا ، شتیری ، شتیر ، زنجیری ، توڑا ، لٹھ - **کڑی آنکھ پڑنا :** [ہ] غصے دی اکھ نال ویکھنا ، گُھوری پانی ، قہر بھری نظر پینی - **کڑی بات :** [ہ] سخت گل ، کرڑی گل ، تلخ بات ، گواری بولی - **کڑی چوٹ :** [ہ] ڈاہڈی سٹ ، تکڑا دھکّا ، وڈا دُکھ ، وڈا صدمہ - **کڑی دُھوپ :** [ہ] کڑاکے دی دُھپ ، بڑی تیز دُھپ - **کڑی سُنانا :** [ہ] سخت گلاں کرنیاں ، بےلحاظی کرنی ، سامنے جواب دینا ، گِٹّے لانے - **کڑی سہنا :** [ہ] سختی سہنی ، دُکھ جھیلنا ، مصیبت برداشت کرنی - **کڑی منزل :** [ہ] اوکھی منزل ، مُشکل پینڈا ، اوکھی واٹ ، اوکھا ویلا -

● **کڑیل :** [ہ] کڑیل ، اچّا لمّا گبھرو ، پوڑی ورگا جوان ، تگڑا ، قد کاٹھ دا ، زوراور - **کڑیل جوان :** [ہ] تگڑا جوان ، کڑی وانگوں ، اُچّا لمّا گبھرو ، زوراور ، جی‌دار -

● **کَس :** [ف] آدمی ، اک آدمی ، جی ، جنا - **کس و ناکس :** [ف] (۱) جنا کھنا ، ہاری ساری ، ہر کوئی - (۲) سارے ، خاص عام ، نکّے وڈے ، چھوٹے موٹے -

● **کَس :** [ہ] طاقت ، ہمّت ، واہ ، گُن ، جوہر ، پرکھ ، امتحان ، ازمیش ، سختی ، محنت ، پکیائی - **کس بل :** [ہ] دم خم ، طاقت ، زور ،

ہمّت ، زوراوری ، ڈنڈ پٹ ، تلوار دا دم خم ۔

● **کِس** : [ہ] کِس ، کِتّھے ۔ **کس بات پر؟** : [ہ] کیہڑی گل تے ؟ کیہڑی امید تے ؟ کیس بھروسے تے ؟ کِس برتے تے ؟ کِس شیخی اُتے ؟ کیہڑے مان تے ؟ کِس مونہ نال ؟ کیہڑی کرتُوت تے ؟ کِس نک نال؟ **کس سے ؟** : [ہ] کِس توں ؟ کِس کولوں ؟ کیہدے تھیں ؟ **کِس طرح** : [ہ] کِیکن ، کِیکر ، کِتّداں ، کِس وجہوں ، کِینج ، کیکوں ، کِس تراں ۔ **کِس قدر ؟** : [ا] کِنا ، کِتّڈا ، کیڈا ، کس جیڈا ، کس قد دا ، کِنّا لمّا چوڑا ، کِنّا وڈا ، کِنّا کُو ۔ **کِس کا ؟** : [ہ] کِس دا؟ کیہدا ؟ کاہدا ؟ کیہڑے دا ؟ کاسدا ؟ کس شے دا ؟ **کس مُنہ سے** : [ہ] کیہڑے مُونہ نال ، کیہڑا مُونہ لے کے ، کس برتے تے ، کیہڑے حوصلے نال ، کیہڑے نک نال ، کیہڑیاں لفظاں نال ، کس گُن تے ۔

● **کَسالا** : [ہ] تنگی ، تکلیف ، سختی ، اُکھیائی ، مشکل ، مصیبت ، روگ ، رنج ، دُکھ ، مَندا ، نقصان ، خرابی ، فکر فاقہ ، بُھکھ ننگ ، آہلک ، سُستی ۔

● **کِسان** : [ہ] کِرسان ، واہک ، کسان ۔

● **کسانا** : [ہ] سونا پرکھوانا ، کسانا ، فِٹ کرانا ، کھچانا ، تنگ کرانا ، بنھانا ، ازمانا ، امتحان کرنا ، پھڑکانا (تتراں نُو) ، تنوانا ، تلوار لفا کے جاچنا ، بٹیرے لڑانے ۔

● **کساؤ** : [ہ] کَس ، کیھچ ، تنا ، تنگی ، کساوا ، بے سوادی ، بد مزگی ۔

● **کسب** : [ع] کم کاج ، کسب ، پیشہ ، کمائی ، حاصل کرنا ، پیدا کرنا ، کمانا ، ہُنر ، کرتب ، گُن ۔

● **کسر** : [ع] کسر ، کمی ، نقص ، خامی ، گھاٹا ، تھوڑ ، توڑ ، ٹہن ، نقصان ۔ **کسر اُٹھا نہ رکھنا** : [ا] کوئی کسر نہ چھڈنی ، گھٹ نہ کرنا ، کوئی کمی نہ رہن دینی ، پُورا زور لانا ، پُوری کوشش کرنی ۔ **کسر پڑنا** : [ا] گھاٹا پینا ، نقصان ہونا ، خرابی ہونی ، کم سِرے نہ چڑھنا ، خسارہ ہونا ۔ **کسر رکھنا** : [ا] پُوری کوشش نہ کرنی ، سُستی کرنی ، دلوں ساتھ نہ دینا ۔ **کسرِ شان** : [ف] شان دے خلاف ، مرتبے دے خلاف ، عزت دے خلاف ، ہتک ، توہین ، بے عزتی ، نقدری ۔ **کسرِ شان سمجھنا** : [ا] بے عزتی سمجھنی ، شان دے خلاف سمجھنا ، ہتک جاننی ۔ **کسر کھانا** : [ا] گھاٹا کھانا ، نقصان اُٹھانا ، کاسپ کھانا ۔ **کسرِ نفسی** : [ف] عاجزی ، خاکساری ۔ **کسر نکالنا** : [ا] کسر کڈھنی ، بھانگا کڈھنا ، تھوڑ پُوری کرنی ۔ **کسر نکلنا** : [ا] کسر نکل جانی ، گھاٹا پُورا ہونا ، بھانگا نکل جانا ، بدلہ لیا جانا ۔

● **کسرت** : [ا] ورزش ، کسرت ، بھلوانی ، ڈنڈ سپاٹے ، مشق ، مہارت ۔ **کسرت کرنا** : [ا] زور کرنا ، ورزش کرنی ، گُھلنا ، کُشتی کرنی ، بھلوانی کرنی ، ڈنڈ بیٹھکاں لانیاں ۔

● **کَسک** : [ہ] چوبھ ، چُبھک ، پِیڑ ، دُکھ ، رڑک ۔ **کسک اُٹھنا** : [ہ] چُبھک پینی ، پِیڑ ہونی ، ٹِیس اُٹھنی ، دُکھ ہونا ، درد دی لہر اُٹھنی ۔ **کسک مٹانا ، نکالنا** : [ہ] پِیڑ کڈھنی ، چُبھک ہٹانی ، دُکھ دور کرنا ، نفسانی رِیجھ پُوری کرنی ، مچ مارنا ۔

● **کَسل** : [ع] سُستی ، تھکیواں ، کمزوری ، بیماری ۔ **کسل مند** : [ف] سُست ، بیمار ، ازاری ، ڈھلا مٹھا ، تھکا ٹُٹا ۔

● **کسمسانا** : [ہ] سوڑا پینا ، سوڑ آؤنی ، گھابرنا ، بےچین ہونا ، اکنا ، بدن اکڑانا ، کراہت کرنی ، بچنا ، سُنگڑنا ۔ **کسمساہٹ** : [ہ] سوڑ ، کاہل ، اکڑا ، بےچینی ، گھبرا ، بےارامی ، آچوی ۔

● **کسنا** : [ہ] پکا کر کے بنھنا ، کسنا ، فِٹ کرنا ، تنگ کرنا ، کاڑھی پانی ، تیار کرنا ، پیڑنا (گھوڑا) ، کڑنا ، گُھٹ کے پھڑنا ، جکڑنا ، ہلن نہ دینا ، کِھچنا ، تاننا ، تننا ، تلوار نکالنی ، شکنجے وچ دینا ، وٹی تے مارنا ، کَس ویکھنی ، پرکھنا ، مُل ودھانا ، کاٹھ مارنی ، بُھننا ، پانی خشک کرنا ، گھسٹ تولنا ، اوکھے ویلے ازمانا ۔

● **کَسوٹی** : [ہ] گھسوٹی ، کس وٹی ، وٹی ۔ **کسوٹی پر رکھنا ، کسنا ، لگانا** : [ہ] ازمانا ۔ کھوٹا کھرا ویکھنا ، پرکھنا ۔

● **کِسے** : [ہ] کِسنوں ، کِس نُو ، کِسھڑے بندے نُو ۔

● **کسے باشد** : [ف] کوئی ہووے ، کوئی ہووے کا ، بھاویں کوئی ہووے ۔

● **کِسی** : [ہ] کِسے ، کوئی ، کوئی آدمی ، کوئی گل ، کوئی اک ، کوئی جنا ۔ **کسی پہلو** : [اُ] کسے طرح ، کسے پاسے ، کسے دا ۔ **کِسی طرح** : [اُ] کسے طرح ، کسے ڈھنگ نال ، کیویں نہ کِویں ، ہر ڈھنگے ۔ **کسی عنوان** : [اُ] کسی طرح ، کسے ڈھب نال ، کسے ڈھنگ نال ، جویں کِویں (ہو سکے) ۔ **کسی قدر** : [اُ] تھوڑا ، کسے حد تیکر ، تھوڑا جِہا ، ذرا جِنا ۔ **کِسی کا** : [ہ] کسے دا ، پرایا ، کسے ہور دا ، بِگانا ۔ **کسی کو خیال میں لانا** : [اُ] کسے دی پرواہ نہ کرنی ، آپنی تَیں وچ رہنا ۔ **کِسی نہ کِسی** : [ہ] کِسے نہ کِسے ، اک نہ اک ۔

● **کُشادگی** : [ف] پسارا ، لم چوڑ ، کِھلار ، کُھل ۔ **کُشادہ** : [ف] چوڑا ، کُھلا ، پھیلیا ہویا ، لما چوڑا ۔ **کشادہ پیشانی** : [ف] کُھلا مَتھا ، سوہنا مَتھا ، چوڑا مَتھا ۔ **کشادہ دل** : [ف] کُھلے دل والا ، ہمت والا ، حوصلے والا ، جی‌دار ، سخی ، دریا دل ۔

● **کُشتہ** : [ف] قتل کیتا ہویا ، ماریا ہویا ، مویا ہویا ، شہید ، لاش ، ستایا ہویا ، ڈُلھیا ہویا ، عاشق ، چاہوان ، کُشتہ ۔

● **کِشتی** : [ہ] بیڑی ، کِشتی ، ڈونڈی ۔ **کشتی بان** : [ہ] مانجھی ، ملاح ، مُہانا ۔ **کشتی کھینا** : [ہ] بیڑی ٹورنی/چلانی ، کشتی چلانی ، چپو مارنے ۔ **کشتی گھاٹ پر لگانا** : [اُ] بیڑی کنڈھے لانی ، پار اپڑانی ، بیڑی پتن تے لانی ، بیڑی وچ ترتیب نال سامان رکھنا ۔

● **کُشتی** : [ف] کُشتی ، گھول ، جوڑ ۔ **کُشتی جیتنا** : [اُ] دوجے نُو ڈھا لینا ، مالی مار لینی ، کُشتی جت لینی ۔ **کُشتی کرنا** : [اُ] کُشتی کرنی ، بھلوانی کرنی ، زور کرنا ، گُھلنا ۔ **کُشتی لڑنا** : [اُ] کُشتی گُھلنی/کرنی ، گھول کرنا ، گُھلنا ، کُشتی دا مقابلہ کرنا ۔

● کشش : [ف] کِھچ ، ڈھل ، وتھ ، تکلیف ، آن بن ، کِھچ تانی ، رُجحان ، پسند ۔

● کشکول : [ف] کچکول ، گداگراں دا ٹھوٹھا ۔

● کِشمش : [ف] سَوگی ، سُکے انگور ، میوہ ۔

● کشمکش :[ف] کِھچ دھروہ ، کَھہ مکھہ ، کھسّپ ، بِھیڑ بھڑکا ، جھگڑا ، بکھیڑا ، جھمیلا ، کھچ تان ۔ کش مکش میں پڑنا : [اُ] چکّر وچ پھسنا ، جھگڑے وچ پھسنا ، پریشان ہونا ، مصیبت وچ پھس جانا ، اُلجھیڑے وچ پینا ۔

● کشیدگی : [ف] کھچاؤ ، شکر رنجی ، دکھ ، افسوس ، روسا ، وگاڑ ، آن بن ، روک ، نراضگی ، کِھچا ، کشیدگی ۔ کشیدگی ہونا : [اُ] رنجش ہونی ، آن بن ہونی ، دلاں وچ میل ہونی ، وگاڑ ہونا ۔ کشیدہ : [ف] رنج ، نراض ، رُسیا ہویا ، کِھچیا کِھچیا ، کسیدہ ، کڈھائی ۔ کشیدہ خاطر : [ف] ناراض ، غُصّے ، خفا ، رِنج ، گُھٹیا وٹیا ، دل ڈھٹّھا ۔ کشیدہ خاطر رہنا : [اُ] رِنج رہنا ، غصے رہنا ، دل وچ گُھنڈی رکھنی ، گُھٹیا وٹیا رہنا ۔

● کِفایت : [ع] بچت ، تھوڑا خرچ ، ہتھ کِھچ کے خرچنا ، صرفہ کرنا ۔ کفایت سے : [اُ] بچت نال ، واجبی خرچ نال ، صرفے نال ، گھٹ خرچ کر کے ، کِرس نال ۔ کفایت شعار : [ف] گھٹ خرچ کرن والا ، لوڑ دا خرچ کرن والا ۔ کفایت کرنا : [اُ] پورا ہونا ، کافی ہونا ، گھٹ نہ رہنا ، بچت کرنی ، صرفہ کرنا ، قیمت گھٹ کرنی ۔

● کُفر : [ع] کفر ، بے دینی ، نشکری ، ہٹّھ ، ضد ، اڑی ، انکار ۔ کفر بکنا : [اُ] کفر تولنا ، کفر دیاں گلاں کرنیاں ، دین دے خلاف بولنا ، بے دینی دیاں گلاں کرنیاں ، رِنداں والیاں گلاں کرنیاں ۔ کفر توڑنا : [اُ] کفر توڑنا ، ہٹھ تروڑنی ، ضد بھننی ، مسلمان کرنا ۔

● کَفن : [ع] کفن ، کَھپّھن ۔ کفن پھاڑ کر بولنا/چیخنا : [اُ] کفن پاڑ کے بولنا ، بڑے زور نال بولنا ، اُچی بولنا ، چیک مار کے بولنا ۔ کفن پھاڑ کر نکل بھاگنا : [اُ] کَھپّھن پاڑ کے بھجنا ، بے چین ہو کے نس اُٹھنا ، انھّے واہ دوڑ جانا ۔ کفن چور : [اُ] کھپھن چور ، حرامی ، شرارتی ، ظالم ۔ کفن سر سے باندھنا : [اُ] کَھپّھن سِر تے بنھنا ، مرن لئی تیار ہونا ، موت دا مقابلہ کرنا ، جان دی بازی لانی ۔

● کَل : [ہ] کَلّ ، کَتّھ ، بھلک ، بھلکے ۔ کل پر چھوڑنا : [ہ] کل تے پانا ، فیر تے رکھنا ، بھلک تے چھڈنا ۔ کل کل کرنا : [ہ] اج بھلک کرنی ، لارے لانے ، لڑکانا ، لٹکانا ، ٹالنا ، لمکانا ۔ کل کو : [ہ] کلتّھ کلوتر نو ، بھلکے ، چھیتی ، فیر ۔ کل کی بات : [اُ] تھوڑے دِناں دی گل ، سامنے دی گل ۔ کل کیا ہو ؟ : [اُ] رب جانے کَلّھ کی ہووے ؟ کلھ دی کلھ نال ۔

● کَل : [ہ] چین ، سُکھ ، ارام ، ٹھنڈ ، خوشی ، عیش ، طور ، ڈھب ۔ کل آنا : [ہ] سُکھ ملنا ، ارام آؤنا ، تسلی ہونی ، چین آؤنا ، سکھ دا ساہ آؤنا ۔ کل بیکل ہونا : [ہ] بے چین ہونا ، بے کل

ہونا ، بے ارام ہونا - **کل پانا** : [ہ] سُکھ پانا ، ارام ملنا ، چین آؤنا ، تسلی ہونی ، بے قراری مُکنی - **کل پڑنا** : [ہ] جی ٹھہرنا ، سُکھ دا ساہ آؤنا ، ارام آؤنا ، جی ٹکانے آؤنا ، بے قراری مُک جانی -

● **کَل** : [ہ] کل ، کَلا ، مشین ، کم کرن دا آلہ ، مشین دا پُرزہ - **کل بگڑنا** : [ہ] کل وگڑ جانی ، خرابی پیدا ہونی ، مشین خراب ہو جانی - **کل پھیرنا** : [ہ] کل مروڑنی ، کل ٹھیک کرنی ، مشین چلانی -

● **کُل** : [ع] سب ، سارا ، پُورا ، ہر ، ہر اک ، نِرا ، سب کجھ -

● **کلّا** : [ہ] جباڑا ، کھکھواڑ ، وراچھ ، باچھی - **کلا پھلانا** : [ہ] غُصے نال مونہ سُجانا ، آکڑنا ، مغرور ہونا ، تڑنگ ہونا -

● **کلام** : [ع] گلّ ، بات ، کلام ، تقریر ، بول ، بات چیت ، سوال ، قول ، عذر ، اعتراض ، ڈھچر ، شک - **کلام کرنا** : [ا] کلام کرنی ، گل بات کرنی ، بحث کرنی ، جھگڑنا ، حجت کرنی ، ڈھچر ڈاہنی -

● **کلائی** : [ہ] وینی ، کلائی - **کلائی اُتارنا** : [ہ] گُٹ چھڑکا دینا ، وینی مروڑ دینی ، ارک لاہ دینی -

● **کُلبُلانا** : [ہ] کُربل کُربل کرنا ، نیندر وچ بے ارام ہونا ، تڑفنا ، بے قرار ہونا ، پاسے مارنے - **کُلبُلاہٹ** : [ہ] کُربل کُربل ، بے قراری ، بے چینی ، تڑفنی -

● **کِلک** : [ف] کِلک ، کانی ، نیزہ ، قلم -

● **کلنک** : [ہ] کالک ، کالخ ، بدنامی ، داغ ، عیب ، خواری ، رسوائی - **کلنک کا ٹیکا** : [ہ] کالک دا ٹِکا ، بدنامی دا داغ ، بے عزتی دا ٹھپا -

● **کُلھاڑا** : [ہ] کُہاڑا -

● **کُلھیا یا کُلیا** : [ہ] کُجّی ، شیشی ، گلاس ، بخوری -

● **کَلی** : [ہ] کلی ، ڈوڈی ، اَن کھِڑیا پھُل - **کلی پھوٹنا** : [ہ] گُلے نکلنے ، کھنب اُگنے - **کلی کھِلنا** : [ہ] کلی کھِڑنی ، ڈوڈی دا پھُل بننا ، خوش ہونا - **کلی مُرجھانا** : [ہ] کلی کُرمانی ، ڈوڈی سُکنی -

● **کُلّی** : [ہ] کُرولی ، کُرلی - **کُلّی کرنا** : [ہ] کُرلی کرنی ، کُرولی کرنی -

● **کلیجا** : [ہ] جِگر ، کلیجی ، کالجا ، کلیجا ، جگرا ، جیرا ، ہمت ، دلیری ، حوصلہ ، پیار ، دل ، نفرت دا لفظ (تیرا کلیجا) ، چھاتی ، سینہ ، پُونجی ، کُل عالم ، پیٹ ، پیارا - **کلیجا اُچھلنا** : [ہ] دل دھڑکنا ، دھڑکا لگنا ، کلیجا پھڑکنا چوکھا خوش ہونا - **کلیجا اُلٹ جانا / اُلٹنا** : [ہ] دل اُلٹ جانا ، پاگل ہو جانا ، ہُبکیاں نال جی خراب ہونا ، جی گھبرا جانا ، سُدا ہو جانا - **کلیجا بڑھ جانا** : [ہ] دل ودھ جانا ، حوصلہ ودھ جانا ، ہمت ودھ جانی - **کلیجا بیٹھا جانا** : [ہ] دل ڈُبنا ، گھبرا پینا ، دل نِگھر جانا - **کلیجا پاش پاش ہو جانا** : [ہ] کلیجا پاٹ جانا ، ٹوٹے ٹوٹے ہو جانا ، دل تے ڈاڈی سٹ پینی ، بڑا دُکھ ہونا - **کلیجا پانی ہونا** : [ا] دل پگھر جانا ، بڑا ترس آؤنا ،

چوکھا ڈر جانا ، صدمے نال بے حال ہو جانا ۔ **کلیجا پھٹنا / پھٹ جانا :** [ہ] کلیجا پاٹ جانا ، چوکھا ساڑا لگنا ۔ **کلیجا تھام کے رہ جانا :** [ہ] تڑف کے رہ جانا ، دل پھڑ کے بہہ جانا ، صبر کر لینا ۔ **کلیجا تھام لینا :** [ہ] ضبط کرنا ، تلیو مچھی ہونا ، دل پھڑ لینا ۔ **کلیجا ٹھنڈا رہنا :** [ہ] کلیجے ٹھنڈ ہونا ، سکھ چین نال رہنا ، سکھ ماننا ، جی خوش رہنا ۔ **کلیجا ٹھنڈا کرنا :** [ہ] کلیجے ٹھنڈ پانی ، گل نال لانا ، گلوکڑی پا کے خوش ہونا ، جی ٹھارنا ۔ **کلیجا ٹھنڈا ہونا :** [ہ] جی خوش ہونا ، ارام وچ ہونا ، تسلی نال ہونا ، چین وچ ہونا ، صبر سہار ہونی ۔ **کلیجا جلانا :** [ہ] دل ساڑنا ، دکھ دینا ، رنج پچانا ، ہک ساڑنی ، چوکھا حقہ پینا ۔ **کلیجا دھک سے رہ جانا :** [ہ] ہیبو آؤنا ، کلیجا پھڑیا جانا ، حیران ہو جانا ، ہکا بکا رہ جانا ۔ **کلیجا کانپنا :** [ہ] کلیجا کنبنا ، دل ڈرنا ، ڈر لگنا ، جی ڈولنا ، چوکھا پالا لگنا ۔ **کلیجا منہ کو / تک آنا :** [ہ] بڑا گھبرا پینا ، ساہ گھٹیا جانا ، بے قرار ہونا ، ڈاہڈ دکھ اپڑنا ، دکھ نال بے چین ہونا ۔ **کلیجا نکال لینا :** [ہ] کلیجا کڈھ لینا ، کسے دا مال مار لینا ، چنگی شے چک لینی ۔ **کلیجا نکل پڑنا :** [ا] تراہ نکل جانا ، تبھک پے جانی ، ڈر جانا ۔ **کلیجا نکل جانا :** [ہ] روح فنا ہونی ، رعب وچ آ جانا ، ڈر جانا ۔ **کلیجا ہلا دینا :** [ہ] تراہ کڈھ دینا ، ڈرا کے پریشان کر دینا ۔ **کلیجے پر پتھر رکھنا :** [ہ] صبر شکر کرنا ، کالجے اتے جرنا ، دل اتے پتھر دھرنا ۔ **کلیجے پر چوٹ لگنا :** [ہ] دل نو صدمہ ہونا ، دل دکھنا ، کلیجے تے سٹ پینی ۔ **کلیجے پر چھری پھیرنا / چلانا :** [ہ] کلیجا چیر چھڈنا ، دل نوں وڈا دھکا لانا ، صدمہ پچانا ۔

کلیجے پر سانپ لوٹنا : [ہ] ہک سڑنی ، سل ہونی ، ساڑا آؤنا ، دل نو سٹ وجنی ، اندر لوسنا ، بے چینی ہونی ، حسد ہونا ۔ **کلیجے پر ہاتھ دھرنا :** [ہ] کلیجے تے ہتھ دھرنا ، کسے نو تسلی دینی ۔ **کلیجے سے لگا رکھنا :** [ہ] ہک نال لا کے رکھنا ، بڑا پیار جاننا ، چھپا چھپا کے رکھنا ، جان دے برابر سمجھنا ۔ **کلیجے سے لگا لینا ، لگانا :** [ہ] ہک نال لا لینا ، چوکھا پیار کرنا ۔ **کلیجے کے پار ہونا :** [ہ] کلیجا سلیا جانا ، برا لگنا ، دل ونھیا جانا لوہری نال تکلیف ہونی ۔ **کلیجے کی ٹھنڈک :** [ہ] کلیجے دی ٹھنڈ ، ہاں دا سکھ ، دل دی ٹھنڈ ، پیارا ، محبوب ، سکا ، اولاد ۔ **کلیجے میں آگ لگنا :** [ہ] کلیجہ لوہیا جانا ، چوکھی ترہ لگنی ۔ **کلیجے میں ٹھنڈک پڑنا :** [ہ] کلیجے ٹھنڈ پینی ، ارام تے سکھ ہونا ، کلیجا ٹھنڈا ہونا ۔

● **کم :** [ف] گھٹ ، تھوڑا ، کسا ، اونا ، ناواں ، ورلا ، کدی کدائیں ۔ **کم از کم :** [ف] گھٹو گھٹ ، تھوڑے توں تھوڑا ۔ **کم اصل :** [ف] کمینا ، ذلیل ، پاجی ، بداصل ، کم ذات ، نالایق ۔ **کم اوقات :** [ف] ذلیل ، کمینا ، بے حیثیتا ، گھٹیا آدمی ۔ **کم بخت :** [ف] بد بخت ، نکرما ، بے نصیب ، چندرا ، نبھاگا ، نگونا ، شامت دا ماریا ہویا ۔ **کم بختی :** [ف] شامت ، بے نصیبی ، برے دن ، کرماں دی مار ۔ **کم تر :** [ف] تھوڑا ، تھوڑے توں تھوڑا ، بڑا گھٹ ۔ **کم توجہی :** [ف] بے پرواہی ، غفلت ، ڈھل مٹھ ۔ **کم حوصلگی :** [ف] بے ہمتی ، تھوڑ دلی ، ہوچھ پنا ، کمین پنا ۔ **کم حوصلہ :** [ف] تھوڑے حوصلے والا ، تھوڑ پتا ، ہوچھا ، تھوڑ دلا ، ڈرو ، **کم حیثیت :** [ف]

غریب ، تھوڑ پونجیا ، ذلیل ، ہیٹا - **کم ذات :** [ف] کمینا ، نیچ - **کم زور :** [ف] کمزور ، لِسّا ، ماڑا ، غریب ، نِمانا ، ان پُجدا ، بودا - **کم زور کرنا :** [اُ] طاقت تروڑ دینی ، زور گھٹا دینا - **کم زوری :** [ف] کمزوری ، مڑتّن ، ماڑا ہونا ، نطاقتی بڈھیپا - **کم سِن :** [ف+ع] بال ، نِکی عمر دا ، آیانا ، انجانا ، بچہ - **کمسنی :** [ف] انجان پُنا ، نِکی عمر ، بچپن - **کم سے کم :** [اُ] بہت گھٹ ، گھٹ توں گھٹ ، گھٹو گھٹ - **کم ظرف :** [ف+ع] تھوڑ دِلا ، ہوچھا ، گھٹ حوصلے والا ، کمینا ، چھچھورا - **کم ظرفی :** [ف] تھوڑ دلی ، ہوچھ پُنا ، کمین پُنا ، بُز دلی - **کم عقل :** [ف+ع] بےوقوف ، نادان ، بے عقل ، بے سمجھ ، احمق ، سِدّھڑ ، بھولا - **کم عقلی :** [ف] بے عقل ، ناسمجھی ، بےوقوفی ، بے سمجھی ، مورکھ پُنا ، **کم عمر :** [ف+ع] چھوٹی عمر دا ، نِکا بچہ ، جاتک ، انجانا ، بال - **کم فہم :** [ف] بیوقوف ، نادان ، چھوٹی عقل والا ، ناسمجھ ، بھولا ، بُدھو - **کم فہمی :** [ف] بےسمجھی ، بےعقلی ، بےوقوفی ، سادگی - **کم قیمت :** [ف] سستا ، سَولا ، گھٹ مُل دا ، ہولا ، تھوڑے مُل دا - **کم کرنا :** [اُ] گھٹانا ، گھٹ کرنا ، کستا کرنا ، تھوڑا کرنا ، ہولا کرنا ، نِکا کرنا ، ٹور گھٹ کرنی ، وچوں کڈھنا - **کم کم :** [ف] تھوڑا تھوڑا ، کدی کدی ، کُجھ کُجھ ، ذرا ذرا ، ہولی ہولی - **کم مایہ :** [ف] غریب ، کنگال ، تھوڑ پُونجیا - **کم و بیش :** [ف] تھوڑا بہت ، لگ بھگ ، کول کول ، گھٹ ودھ ، قریب قریب ، نیڑے نیڑے - **کم و بیش کرنا :** [اُ] گھٹ ودھ کرنا ، گھٹانا ودھانا ، درست کرنا -

کم ہمّت : [ف] تھوڑ دِلا ، تھوڑ ہِتا ، بے حوصلہ ، ڈراکل ، ڈرو ، کم چور - **کم ہونا :** [اُ] تھوڑ جانا ، گھٹ جانا ، زوال آؤنا ، گھٹ جانا ، کسر رہنی - **کم یاب ہونا :** [اُ] مشکل نال ملنا ، توڑے نال ملنا ، گھٹ لبھنا ، گھٹ ہونا ، لوڑ موجب نہ ہونا - **کم یابی :** [ف] گھٹ لبھنا ، توڑا ، گھٹ ہونا -

● **کمال :** [ع] ہنر ، گُن ، خوبی ، وادھا ، لیاقت ، انوکھا کم ، اُچرج گل ، اُستادی ، ترق - **کمال حاصل کرنا :** [اُ] کسے کم وچ مہارت پیدا کرنی ، ماہر ہونا ، چنگی طرح ہُنر یا گُن سِکھنا ، کامِل ہونا - **کمال درجے کا :** [اُ] بڑے اُچے درجے دا ، بڑا اُچا ، بڑا ودھیا ، کمال دا - **کمال دکھانا :** [اُ] ہنر وکھانا ، کسب وکھانا ، فن وکھانا ، کمال وکھانا ، جوہر وکھانے ، کوئی انوکھا کم کرنا - **کمال کو پہنچنا :** [اُ] ٹیسی تے اپڑنا ، کمال نُوں پُجنا - **کمال کرنا :** [اُ] کمال وکھانا ، کاریگری دسنی ، اُستادی وکھانی ، حدّاں مُکانیاں -

● **کمانا :** [ہ] کمانا ، کمائی کرنی ، کم کرنا -

● **کمائی :** [ہ] کمائی ، دولت ، پیدا ، فایدہ ، نفع ، اولاد -

● **کمبل :** [ہ] کمبل -

● **کمر :** [ف] لک ، پِٹھ ، پیٹی - **کمر باندھنا :** [اُ] لک بنھنا ، نیت کرنی ، پیٹی بنھنی ، سنبھلنا ، سفر لئی تیار ہونا ، امید رکھنی ، بھروسا کرنا ، ہتھیار بنھنا - **کمر بند** [ف] پیٹی ، نالا ، تیار ، چوکس ، ہشیار - **کمر پکڑنا ، تھامنا :** [ہ] لک پھڑنا ، مدد کرنی ، آسرا

دینا ، سہارا دینا ، ہمّت ودھانی ۔ **کمر توڑنا :** [أ] لک بھنّنا ، ہمّت مُکا دینی ، چوکھا نقصان اُپچانا ، آس تروڑنی ، عاجز کرنا ، ہتھ کھِچ لینا ۔ **کمر ٹوٹنا / ٹوٹ جانا :** [أ] کُبّا ہو جانا ، لک ٹٹ جانا ، ڈھیری ڈھاہ دینی ، مایوس ہو جانا ، ہمت مُک جانی ، برابر دے بھرا یا پُتر دا مر جانا ، وڈّی ٹوٹ آؤنی ، وڈا دھکّا لگنا ۔ **کمر ٹھوکنا :** [أ] تھاپڑا لانا ، ہلاشیری دینی ، جی ودھانا ، تعریف کرنی ، سلاہنا ، پُچک دینی ۔ **کمر جھکنا :** [أ] کُبّ نکلنا ، کُبّا ہو جانا ، اُڑ جانا ، چوکھا بڈھا ہونا ۔ **کمر درد :** [ف] لک پیڑ ، لک دی پیڑ ۔ **کمر سیدھی کرنا :** [أ] لک سِدھا کرنا ، ساہ لینا ، کُجھ چر لیٹنا ، ارام کرنا ، تھکیواں لاہنا ۔ **کمر کسنا :** [أ] لک بنھنا ، ہمت کرنی ، تیاری کرنی ، تیار ہو جانا ، نیت کر لینی ، پکا ارادہ کرنا ۔ **کمر کمر :** [أ] لک لک ، لک تائیں ، لک جِنّا اُچّا ، لک برابر ۔

● **کُملانا :** [ہ] کُرمانا ، جھوں جانا ، مُسکنا (پھل بوٹا) ، افسوسیا ہونا ، رنگ اُڈنا ، چہرہ اُتر جانا ، لِسّا تے ماڑا ہونا ، چہرہ بے نور ہو جانا ۔

● **کُمہار :** [ہ] گُھمیار ۔ **کُمہاری :** [ہ] گُھمیاری ، گُھمیارن ۔

● **کمی :** [ف] کمی ، گھاٹا ، تھوڑ ، وگوچا ، ٹوٹ ، توڑا ، کسر ۔ **کمی آنا :** [أ] کمی ہونی ، تُھڑ جانا ، گھٹ جانا ، ٹوٹ آؤنی ، گھاٹ پینا ، گھاٹا پینا ، نقصان ہونا ۔ **کمی پڑنا :** [أ] گھاٹا پینا ، کمی ہونی ، تروٹک آؤنی ، گھٹ جانا ، تُھڑ جانا ۔

● **کمینہ :** [ف] کمینا ، نیچ ، ہوچھا ، کم اصل ، کذات ، کمذات ، نیچ قوم دا ، گھٹیا آدمی ۔ **کمینہ پن :** [أ] کمین پُنا ، ہوچھ پُنا ، شُہد پُنا ۔

● **کین :** [ہ] کیہڑے ، کیہڑیاں ، کیہنے ، کیہناں ۔

● **کنارہ :** [ف] کنڈھا ، کنارا ، دندا (دریا دا) ، بنّا ، سِرا ، نُکر ، پاسا ، بِلا ، حد ، وچھوڑا ، جدائی ، گوٹ ، پلّو ، حاشیہ ، پلّا ، اخیر ۔ **کنارہ کرنا ، کنارہ کش ہونا :** [أ] تعلق توڑنا ، بِلا کرنا ، وکھّ ہونا ، اڈ ہو جانا ، نِکھّڑنا ، پاسے لگنا ، جُدا ہونا ، باز آؤنا ، ٹُر جانا ۔ **کنارے بیٹھنا :** [أ] بے تعلق ہو جانا ، وکھرا بہنا ، اک پاسے ہو بہنا ، کنڈھے تے جا بیٹھنا ، نویکلا رہنا ۔ **کنارے کنارے :** [أ] کنڈھے کنڈھے ، پاسے پاسے ، وکھ وکھ ، دندے دندے ، بچ بچ کے ۔ **کنارے لگانا :** [أ] کنڈھے لانا ، پار اُتارنا ، مدد کرنی ، مشکل حل کر دینی ، وکھ کرنا ، الگ کر دینا ۔

● **کنایہ :** [ع] سینت ، رمز ، اشارہ ، گُجھی گل ، گول گل ۔ **کنایۃً :** [ع] اشارے نال ، رمز نال ، گُجھے گُجھے ، سینت نال ۔

● **کُنبہ :** [ہ] ٹبّر ، قبیلہ ، خاندان ، جیاجنت ، بال بچے ، آل اولاد ۔ **کُنبا جوڑنا :** [ہ] برادری دا کٹھ کرنا ، رشتےداراں نُوں میلنا ، ساک کرنا کرانا ۔

● **کنپٹی :** [ہ] پُڑ پُڑی ، پُٹ پُٹی ، کن پٹی ۔

● **کنٹھ :** [ہ] گل ، سنگھ ، سنگھی ، گھنڈی ۔ **کنٹھ مالا :** [ہ] ہجیراں ، ہار ، مالا ، کنٹھا ۔

● کنٹھا : [ہ] کینٹھا - کنٹھی : [ہ] کینٹھی -

● کنجوس : [ہ] کنجوس ، تنگ دل ، کیرسی ، شوم ، بخیل -

● کند : [ف] کھنڈا ، کھنڈی دھار والا ، جلتّھا ، سست - کند ذہن : [ف] ٹھس ، موٹی عقل دا ، بے دماغ ، بے سمجھ ، احمق -

● کندھا : [ہ] موڈھا ، موہڈا - کندھا اُترنا : [ہ] موڈھا لتّھنا ، موڈھا ٹل جانا - کندھا بدلنا : [ہ] موڈھا بدلنا - کندھا پکڑ کے چلنا : [ہ] موڈھا پھڑکے ٹرنا ، سہارے نال ٹرنا - کندھا دینا : [ہ] موڈھا دینا -

● کنڈل : [ہ] کنڈل ، ول ، گول چکر ، گھیرا -

● کنڈلی : [ہ] کھینڈڑی ، کنڈل ، جمن پتری - کنڈلی مارنا : [ہ] کھینڈڑی مار کے بہنا ، ولانگنے مار کے بہنا -

● کنکر : [ہ] بجری ، روڑی ، کینکر - کنکری : [ہ] کینکری ، نکا جہا روڑ ، ٹھیکری ، ڈلی - کنکریلی : [ہ] پتھریلی بھوں ، سخت زمین ، روڑاں والی زمین ، رکڑ ، بنجر زمین - کنکریلا : [ہ] پتھریلا ، کھنگرالا ، روڑاں والا ، کیرکیرا -

● کنگال : [ہ] غریب ، محتاج ، کال ماریا ، تنگ حال ، بھکتّھا ننگا - کنگال کر دینا : [ہ] غریب کر چھڈنا ، محتاج کر دینا ، تنگ حال کر دینا -

● کنگن : [ہ] کڑا ، گانا -

کنوار : [ہ] کوار - کنوار پن ، پنا : [ہ] کوار ، کوار پنی - کنوارا : [ہ] کوارا ، ان ویاہیا - کنواری : [ہ] کواری ، ان ویاہی -

● کنواں : [ہ] کھوہ ، کھوہی - کنواں اُگارنا/الیہنا : [ہ] گار کڈھنی ، کھوہ صاف کرنا - کنواں کھودنا : [ہ] کھوہ کڈھنا -

● کنیز : [ف] گولی ، نوکرانی ، چیری ، باندی -

● کو : [ہ] (۱) نو - (۲) لئی ، واسطے ، والا - (۳) ول ، دا -

● کوّا : [ہ] کاں ، کاگ ، کانگ ، کاؤں ، کاگڑا -

● کواڑ : [ہ] اک بھت - کواڑ بند ہو جانا : [ہ] بوہا وج جانا ، پیڑھی مک جانی ، برباد ہو جانا -

● کوتاہ : [ف] نکا ، چھوٹا ، گھٹ ، تھوڑا ، تنگ ، بھیڑا ، سوڑا - کوتاہ اندیش : [ف] بے سمجھ ، بے وقوف ، ہوڑ مت والا - کوتاہ دست : [ف] ، تھوڑ ہتا ، بے ہمت ، ان پجدا - کوتاہ نظر : [ف] کنجوس ، کیرسی ، بخیل - کوتاہی : [ف] کمی ، بے پرواہی ، کسر ، ڈھل مٹھ ، تھوڑ ، گھاٹ ، غلطی ، سستی -

● کوٹنا : [ہ] کٹنا ، ستیانا ، مارنا ، پھنڈنا ، تھاپی نال پلستر تھاپنا ، چورا چورا کرنا ، چھڑنا ، دمسوسا چلانا -

● **کوٹھا** : [ہ] کوٹھا ، چُبارا ، کوٹھی ، گُدام ، کھتّا ، معدہ ، کنجرخانہ - **کوٹھڑی** : [ہ] کوٹھڑی - حُجرہ - **کوٹھے پر بیٹھنا** : [ہ] چکلے وچ بیٹھنا ، پیشے بہنا ، کنجر پُنا کرنا - **کوٹھے پر چڑھنا** : [ہ] کوٹھے چڑھنا ، مشہور ہونا ، دُھم جانا - **کوٹھی** : [ہ] کوٹھی ، بنگلا ، بھڑولی ، بھڑولا ، گُدام ، بنک ، خزانہ ، سُنیار ہٹی -

● **کُوچ** : [ف] کُوچ ، ٹورا ، چلانا ، موت ، سفر ، پَندھ -

● **کُوچہ** : [ف] گلی ، کُوچہ -

● **کُوچی** : [ہ] کُوچی ، بُرش (سفیدی پھیرن دا) ، لمی داڑھی - **کوچی پھیرنا** ، **کرنا** : [ہ] کُوچی پھیرنی ، سفیدی کرنی -

● **کُود** : [ہ] اُچھل ، ٹپ ، کُد ، چھال ، ٹپوسی - **کود پڑنا** : [ہ] کُدّ پینا ، گڑھم چوہدری بننا - **کُود پھاند** : [ہ] نچ ٹپ ، کُداڑے ، ٹپوسیاں ، نچنا ٹپنا - **کُودنا** : [ہ] کُدنا ، ٹپنا ، چھال مارنی ، ہڑپّا لانا ، لت ڈاہنی ، دخل دینا - **کُودنا پھاندنا** : [ہ] نچنا ، کُدنا ، ٹپوسیاں مارنیاں ، چھالاں مارنیاں ، کھیڈنا ، خوش ہونا -

● **کورا** : [ہ] کورا ، نواں ، صاف ، بے عیب ، بے داغ ، بے وقوف ، آن پڑھ ، بے لکھیا کاغذ - **کورا برتن** : [ہ] کورا بھانڈا - **کورا پنڈا** : [ہ] ان چُھتّا پنڈا ، کورا جسم ، کواری کُڑی ، آن ویاہی زنانی -

● **کوڑا** : [ہ] کورڑا ، کوٹلا ، دُرہ ، چھانٹا ، چابک - **کوڑا لگنا** : [ہ] کورڑا وجّنا ، چابک پینا ، سزا ملنی ، اگوں واسطے کن ہونے ، تیزی آؤنی -

● **کُوڑا** : [ہ] کُوڑا ، گھاہ بُوٹ ، نکمّی شے ، ککھ کان ، گند مند - **کُوڑا کرکٹ** : [ہ] گھاہ بُوٹ ، الابلا ، گند مند ، کُوڑا -

● **کوڑھ** : [ہ] کوڑھ ، پُھلبہری -

● **کُوڑھ** : [ہ] احمق ، بے وقوف ، گوار ، اجڈ ، اکھڑ ، جاہل ، بے تمیز - **کُوڑھ مغز** : [أ] بالکل احمق ، نِرا بدھّو ، بڑا بے عقل ، موٹے دماغ دا -

● **کوڑی** : [ہ] کَوڈی - **کوڑی پاس نہ ہونا** : [ہ] کَوڈی پلے نہ ہونی ، ہتھوں گنڈھوں خالی ہونا ، بُھکھا ننگا ہونا ، کنگال ہونا - **کوڑی کا ہو جانا** : [ہ] کَوڈی دا ہو جانا ، نکمّا ہو جانا ، وِگڑ جانا ، کم دا نہ رہنا ، نقدرا ہو جانا ، خوار ہونا ، بےعزت ہو جانا - **کوڑی کوڑی** : [ہ] کوڈی کوڈی ، پیسا پیسا ، دھیلا دھیلا ، پائی پائی - **کوڑی کوڑی ادا کرنا** : [ہ] کوڈی کوڈی دے دینی ، لیکھا پاک کر دینا - **کوڑی کے مُول بِکنا** : [ہ] کوڈیاں دے بھا وِکنا ، مِٹی دے مُل جانا ، بڑا سستا ہونا -

● **کُوزہ** : [ف] کُجّا - **کوزے میں دریا بند کرنا** : [ہ] کُجے وچ دریا بند کرنا ، ہاتھی کُجے پانا -

● **کوس** : [ف] کوہ -

● **کوسنا** : [ہ] بد دعا دینی ، گالی مندا بولنا ،

بد اسیس ۔

کوسوں : [ہ] چوکھی دور ، کئی کوہ ، چوکھی دوروں ، کئی کوہاں توں ۔ **کوسوں دور بھاگنا** : [ہ] نفرت کرنی ، لاگے نہ لگنا ، نیڑے نہ ڈھکنا ، دور دور رہنا ۔

کوشش : [ف] کوشش ، جتن ، ہمت ، نسّ بھجّ ، تلاش ۔ **کوشش کرنا** : [أ] ہتھ پیر مارنے ، اُدم کرنا ، جتن کمانا ، ہمت کرنی ، واہ لانی ، ٹل لانا ، نس بھج کرنی ۔

کوفت : [ف] دکھ ، تکلیف ، کوفت ، رنج ، تھکیواں ، کُسٹائی ۔

کُوک : [ہ] کُوک ، کُوکر ، اُچی واج ، الاپ ، سُریلی واج ، چیک ، پکار ، واویلا ، فریاد ۔ **کُوک کرنا ، مارنا** : [ہ] چیک مارنی ، کُوکر مارنی ، کُوکنا ، پکار پانی ، سد مارنی ، ہاک مارنی ۔ **کُوکنا** : [ہ] چیکنا ، شور مچانا ، چانگر مارنی ۔

کوکھ : [ہ] کُکھّ ، بچے دانی ، اولاد ، بال بچے ، جا ۔ **کوکھ اُجڑنا** : [ہ] کُکھ اُجڑنی ، جھولی خالی ہونی ، اولاد مر جانی ۔ **کوکھ اُجڑی** : [ہ] بچے پٹی ، اوتری ، نکھتّی ۔

کَولا : [ہ] کولا ، نکر ، پاسا ۔

کُولا : [ہ] چوکنا ، چولا ، چتڑ ۔ **کُولا اُترنا** : [ہ] چوکنا ٹل جانا ۔ **کُولا مار کر چلنا** : [ہ] لٹک مٹک نال ٹرنا ، ٹھمک ٹھمک ٹرنا ، نخرے نال ٹرنا ۔

کولھو : [ہ] کوہلو ۔ **کوہلو کا بیل** : [ہ] کوہلو دا بلد ، سدا کم وچ رجھا رہن والا ، ہر ویلے دا کمی ۔ اِکو تھاں پھرن والا ، بڑا کاما ۔

کَولی : [ہ] کلاوا ، گودی ، جپھی ۔ **کولی بھرنا** : [ہ] کلاوا بھرنا ، جپھا مارنا ، گلوکڑی پانی ، ہِک نال لانا ۔

کَومل : [ہ] نازک ، کُولا ، پیارا ۔

کون : [ہ] کون ، کہڑا ۔ **کون جانے** : [ہ] کی پتا ، رب جانے ۔ **کون سا ؟** : [ہ] کہڑا ، کس نمونے دا ؟ کس میل دا ؟ **کون سنتا ہے** : [ہ] کون سُندا اے ، کینّو فکر اے ، کینو پرواہ اے ۔

کونا : [ہ] نکر ، گٹھ ، پاسا ، کھونجا ، چر ، موڑ ، کونا ۔ **کونا کونا** : [ہ] کھونجا کھونجا ، کونا کونا ، گٹھ گٹھ ، اک اک کونا ، ہر پاسا ، ہر تھاں ، ہر کونا ۔ **کونا کھدرا** : [ہ] موری ، چھیک ، کھڈ ، کھڈا ، کونا ، کھونجا ۔

کونپل : [ہ] کُروبل ، کُومبل ، نرویا کُولا پتّر ، کچا پتّ ۔

کوند : [ہ] لشک ، لشکارا ۔ **کوندا** : [ہ] کڑک ، لشکار ، لشک ۔ **کوندنا** : [ہ] لشکنا ، لشکارے مارنے ، بجلی چمکنی ۔

کُونڈا : [ہ] کُونڈا ، کُنالا ، کُنالی ، **کُونڈا کرنا** : [ہ] کُونڈے دینے ، نذر نیاز

دینی ، ستیاناس کرنا ، تباہ کرنا ، برباد کرنا ، اُجاڑ دینا ۔ **کُونڈی :** [ہ] کُونڈی ، نِکا کُونڈا ۔ **کونڈی سوٹا :** [ہ] کونڈی ڈنڈا ، دوری ڈنڈا ۔

● **کوہستان :** [ف] پہاڑی علاقہ ، پہاڑی سلسلہ ، پہاڑی ملک ۔ **کوہستانی :** [ف] پہاڑی ، پہاڑیا ۔

● **کوئل :** [ہ] کوئل ۔ **کوئل کُوکنا :** [ہ] کوئل کُوکنی ، کوئل بولنی ۔

● **کوئِلا :** [ہ] کولا ۔

● **کوئی :** [ہ] کوئی ، اِک جنا ، اِک ادھا ، کُجھ ، اندازہ ، ساک ، رشتے دار ، کدی ، بالکل ، کدھرے ، ذرا ۔ **کوئی بات :** [ہ] کوئی خاص گل ، کوئی اُچرج گل ۔ **کوئی بھی :** [ہ] کوئی وی ، اِک ادھا ۔ **کوئی پل :** [ہ] کوئی دم ، تھوڑا چِر ، دم پل ، کسے دم ۔ **کوئی دم یا دن کا مہمان :** [اُ] چھیتی ٹُر جان والا ، چھیتی مر جان والا ، کوئی دم دا پروہنا ، مرن کنارے ۔ **کوئی دم میں :** [ہ] گھڑی پل وچ ، ہُنے کہ ہُنے ، تھوڑی دیر وچ ، چھیتی ۔ **کوئی سا :** [ہ] کوئی جنا ، کوئی وی ، کیہڑا وی ، اِک ادھا ۔ **کوئی کوئی :** [ہ] کوئی کوئی ، وِرلا ورلا ، ٹاواں ٹاواں ، اِک ادھا ، اِکا دُکا ، اِکّڑ دُکّڑ ، کدی کدی ، گھٹ ودھ ۔ **کوئی نہ کوئی :** [ہ] اِک نہ اِک ، کوئی نہ کوئی ، اِک ادھا تے ، کوئی تے ۔

● **کِہ :** [ف] پئی کہ ، اخے ، تے ، جو ، جھڑا ، کیوں جے ، اچانچک ۔

● **کہا :** [ہ] کہیا ، کہیاہویا ، آکھیا ہویا ، ہویا ، آکھا ، حکم ، گل ۔ **کہا ٹالنا :** [ہ] آکھا موڑنا ، کہیا نا منّنا ، گل ردنی ، حکم عدولی کرنی ۔ **کہا سُنا :** [ہ] کہی سنی ، کہیا سنیا ، خطا ، قصور ، سنی سنائی گل ، بولیا چالیا ۔ **کہا ماننا :** [ہ] آکھا منّنا ، کہیا منّنا ، گل نہ موڑنی ، آکھے لگنا ، کہے مُوجب کرنا ۔

● **کہار :** [ہ] کہار ، ڈولی چُکن والا ، پانی بھرن والا ۔ **کہاری** ، کہارنی ، **کہارن :** [ہ] کہار دی گھر والی ، پانی بھرن والی ۔

● **کہاں :** [ہ] (۱) کتھے ، کس تھاں ، کتھائیں ، کیہڑے دا ، کیہڑی جگہ ، کیہڑے پاسے ، کِدّھر ۔ (۲) دوری ، فاصلہ ، فرق ، وِتھ ، کدوں ، نہیں ۔ **کہاں تک :** [ہ] کتھے تائیں ، کِنّا کُو ، کدوں تیکر ، کد تک ، کس حد تیکر ، کِنّاں چر ، کِنی دُور ، کس مُل تک ۔ **کہاں سے :** [ہ] کیتھوں ، کیہڑے تھاؤں ، کیہڑی جگہوں کیہڑے پاسیوں ۔ **کہاں سے کہاں :** [ہ] کِیتھوں ، کیتھے ، کِیتے دا کِیتے ، بے ٹکانے ، کتھاں ، بُہت دُور ۔ **کہاں کا :** [ہ] کتّھے دا ، کیتھوں دا ، کیہڑی تھاں دا ، کاہدا ، کس پاسے دا ، کدوں دا ۔

● **کہانی :** [ہ] ہوئی بیتی ، قِصہ ، ہڈ ورتی ، کہانی ، جگ بیتی ۔

● **کہاوت :** [ہ] اکھان ، اکھوت ۔

● **کہتے پھرنا :** [ہ] تھاں تھاں کہنا ، نشر کرنا ، بھنڈنا ، پددے پھرنا ۔ **کہتے کہتے :** [ہ] کہندیاں ، آکھدیاں ، کہندے ہوئے ،

آکھدے آکھدے ، منع کردیاں ، دسدیاں ۔

● کُہر : [ہ] کہر ، پالا ، دُھند ۔

● کُہرام : [ہ] رونا پِٹنا ، ماتم ، پِٹنا کُٹنی ۔ سیاپا ، کُہرام پڑنا ، مچنا : [ہ] واویلا مچنا ، رُواس پٹاس ہونا ، پِٹ سیاپا ہونا ، ماتم ہونا ۔

● کہکشاں : [ف] پہا ، دُدھ رستا ، براق پہا ، اکاس گنگا ، چھڑیاں دی راہ ۔

● کہلانا : [ہ] کہانا ، اکھوانا ، سُنہا گھلنا ۔

● کُہن [ف] پُرانا ، ہنڈیا ورتیا ، گھسیا ہویا ۔ کُہن سال : [ف] بُڈھا ، بُڈھرا ، پرانا کُہنک ۔

● کہنا : [ہ] کہنا ، آکھنا ، کَونا ، بولنا ، دسنا ، گل کرنی ، زبان ہلانی ، خبر دینی ، بیان ، مت ، وعظ ، فرمان ، حکم ۔ کہنا ماننا : [ہ] آکھا منّنا ، کہیا کرنا ، آکھے لگنا ، گل نہ ٹالنی ، کہے کار وچ ہونا ۔

● کُہنی : [ہ] آرک ، ارک ۔

● کہیں : [ہ] کِتے ، کتھے ، کسے تھاں ، کسے پاسے ، شاید ، متے ، دُوجے تھاں ۔ کہیں اور : [ہ] کِتے ہور دے ، کسے دوجی تھاں ، ہور کدھرے ۔ کہیں سے : [ہ] کِتوں ، کسے تھاؤں ، کسے پاسیوں ، کدھروں ۔ کہیں کا نہ رہنا : [ہ] کسے جوگا نہ رہنا ، نِکارا ہونا ، دین دُنی توں وانجیا جانا ، گھر گھاٹ دا نہ رہنا ۔ کہیں کا کہیں : [ہ] کتھوں دا کتھے ، کِتے دا کِتے ، اینا فرق ، اینا فاصلہ ۔ کہیں کہیں : [ہ] کِتے کِتے ، ٹاواں ٹاواں ، وِرلا وِرلا ، کسے کسے تھاں ، کِدھرے کِدھرے ۔ کہیں نہ کہیں : [ہ] کِتے نہ کِتے ، کِسے نہ کسے تھاں ، کِدھرے نہ کِدھرے ضرور ۔ کہیں نہیں : [ہ] کِتے نہیں ، کِدھرے نہیں ، اُکا نہیں ، بِالکل نہیں ۔

● کئی : [ہ] کئی ، کِینتے سارے ، چوکھے ، بعضے ۔

● کے : [ہ] دے ، والے ، سندے ۔

● کی : [ہ] دی ، سندی ۔

● کیا : [ہ] کی ، کِہڑا ، کِینتا ۔ کیا جانے یا کیا جانیے : [ہ] رب جانے ، کی پتا ، کی جانیے ۔ کیا خبر : [ہ] کیا خبر ، خبرے ، خورے ، کی پتا ، پتا نہیں ، شاید ، ہو سکدا اے ۔ کیا خوب : [ہ] واہ وا ، کیا کہنے ، نہیں رِیساں ، جواب نہیں ، شاوا ، اشکے ، بلے ، عقل دی گل کرو ، مُونہہ دھو آؤ ۔ کیا کیا : [ہ] کی کی ، کے کے ، کِہڑا کِہڑا ، کی کُجھ ، کِیتا کُجھ ۔

● کیا : [ہ] کیتا ، کیتا ہویا ، کیتی ، کم ، کرنی ، فعل ۔ کیا آگے (سامنے) آنا : [ہ] کِیتا اگے آؤنا ، کِیتا پانا ، کرنی دا پھل بھوگنا ۔ کیا دھرا : [ہ] کِیتا کتریا ، کیتی کرائی ، کم ، فعل ۔

● کیاری : [ہ] کیاری ، کنھتّی ۔

● کیتلی : [ا] دیچکی ، دیگچی ، چینک ، لوٹی ۔

● کیچڑ : [ا] چکڑ ، گید ، گند مند ، گارا ، کھوبھا ۔ کیچڑ اُچھالنا : [ہ] گند سٹنا ، چکڑ

پانا ، دوجیاں نو بدنام کرنا ، گند پانا ، ذلیل کرنا ۔

● **کیچوا** : [ہ] گنڈویا ۔

● **کیرا** : [ہ] کیرا ، پتلا ، شیرا کتّھا ، ٹیڈھا ۔

● **کیڑا** : [ہ] کیڑا ، ٹھونہاں ، چمونا ، سنڈی ، کھپرا ، سپ وغیرہ نکا بال ۔ **کیڑا لگنا** : [ہ] کیڑا لگنا ، سیونک لگنی ، گھن لگنا ، سنڈی لگنی ۔ **کیڑے پڑنا** : [ہ] کیڑے پینا/پینے ، جوآں پینیاں ۔ **کیڑے ڈالنا** : [ہ] کیڑے پانے ، نندنا ، ایویں نقص پیا کڈھنا ۔ **کیڑے مکوڑے** : [ہ] کیڑے کاڈھے ، دھک مکوڑے ، نگونے لوک ۔

● **کیسا** : [ہ] کیہا ، کیہو جہا ، کس جہا ، کیداں دا ، کینج دا ، کس ونگی دا ، کس ورگا ، کھڑی قسم دا ، کیتھے دا ۔ **کیسا ہی** : [ہ] کیہا ای (ہی) ، کیہو جہا وی ، بھانویں کیہا ۔ **کیسے کیسے** : [ہ] کیہے کیہے ، کیسے کیسے ، کیہو جہے ، ون سونے ، بھیڑے بھیڑے ۔

● **کیسہ** : [ع] کیسا ، بوہجھا ، جیب ، تھیلی ، گتھلی ، گوجھ ۔

● **کیفیّت** : [ع] حالت ، حال ، گت ، رنگ ڈھنگ ، چھب ، مہاندرا ، بیان ، ویروا ، نتارا ، مزا ، سواد ، موج بہار ، شرح ، تفصیل ، رپورٹ ، جھوک ، مستی ، نشہ ، وجد ۔ **کیفیّت طلب** : [ف] پچھن گوچرا ۔

● **کیکر** : [ہ] کیکّر ۔ **کیکری** : [ہ] کیکری ۔

● **کیل** : [ہ] کلّ ، میکھ ، میخ ، تیلی ، کوکا ۔ **کیل ٹھونکنا ، لگانا** : [ہ] کلّ ٹھوکنا ، میکھ لانی ، میخ گڈنی ، پٹھ وچ کیلا ٹھوک دینا ۔ **کیل کانٹا** : [ہ] کل کنڈا ، اوزار ، ہتھیار ، رچھّ ، لوڑ دیاں چیزاں ۔ **کیل نکالنا** : [ہ] کلّ کڈھنا ، پھوڑے دی جڑھ کڈھنا ، دشمن نو مار دینا ، بے وس کر دینا ۔

● **کیلا** : [ہ] کیلا ۔

● **کیلی** : [ہ] کلّی ۔

● **کینچلی** : [ہ] کنج ، سرکنج ۔ **کینچلی بدلنا** : [ہ] سرکنج لاہنی ، ویس وٹانا ، روپ بدلنا ۔

● **کینڈا** : [ہ] ڈول ، ڈھب ، ڈھانچا ، چوکھٹا ، ڈھنگ ، چھب ، اندازہ ، پیمائش ۔

● **کینہ** : [ف] ویر ، کیڑ ، خار ، کھپٹ ، حسد ، دکھ ۔ **کینہ رکھنا** : [أ] کیڑ رکھنی ، ویر رکھنا ، دل وچ دشمنی رکھنی ، خار رکھنی ۔

● **کیوں** : [ہ] کیوں ، کاہنو ، کاہدے لئی ، کاسنو ، کیویں ، کیکر ، کیکر ، کیہڑے سببوں ، کی وجہ ۔ **کیوں کر** : [ہ] کاہدے لئی ، کاس لئی ، کینج ، کیس کارن ، کی سبب ۔ **کیونکہ** : [ہ] کیوں جے ، ایس لئی ، پئی ، ایس واسطے ۔

● **کھاتا** : [ہ] وہی کھاتا ۔

● **کھاتا پیتا** : [ہ] کھاندا پیندا ، سوکھا ، خوش حال ، رجّیا پُجیا ۔

● **کھاٹ** : [ہ] منجی ، کھٹ ، کھٹولی ، پلنگ ، پلنگیری ۔ **کھاٹ سے لگ جانا** : [ہ] منجے تے پے جانا ، منجی نال منجی ہو جانا ، چوکھا بیمار ہونا ، منجی نال لگ جانا ، چوکھا لِسّا ہو جانا ۔

● **کھارا** : [ہ] کھارا ، کسیلا (پانی) ، کوڑا ۔ **کھاری** : [ہ] کھاری ، لُون والا ، سلُونا ، کھار والا ۔ **کھاری پن** : [ہ] کھارا ، لُون سوادا ۔

● **کھال** : [ہ] (۱) کھلّ ، کھلڑی ، چم ، چھِل ، چمڑی ، چھوڑی ، چھوڈا ۔ (۲) کسی ، کھال ، نالا ، پکھال ، مشک ۔ **کھال اُپاڑنا ، اُتارنا** : [ہ] کھلڑی لاہنی ، چم اُدھیڑنا ، چم لاہ دینا ، سزا دینی ، بدلہ لینا ۔

● **کھانا** : [ہ] کھانا ، سنگھوں لنگھانا ، چِتھنا چبّنا ، خوراک پچانی ، ہضم کرنا ، چٹ کر جانا ، چک مارنا ، دعوت ، جھلنا ، جرنا (گالاں ، مار) ۔ لینا (سیک ، تا) ، لینا (رشوت) ، سہنا (—مار) ، اثر لینا ، سُننا (گالاں) ، خرچ کرنا ، کھانا اُڈانا ۔ **کھانا پکانا** : [ہ] روٹی پکانی ، ہانڈی روٹی کرنی ، کھانا تیار کرنا ۔

کھانا پینا : [ہ] کھانا پینا ، ڈھڈ بھرنا ، دانہ پانی ۔ **کھانا کھلانا** : [ہ] روٹی کھوانی ، کھانا کھوانا ، دعوت کرنی ۔ **کھایا پیا** : [ہ] کھادا پیتا ، رجّا پُجا ، کھا ہنڈا چُکا ، بُڈھا ۔

● **کھانچا** : [ہ] ٹوکرا ، چھابا ، کھارا ، خانچا ، ٹوپا ، دیر ، چِر ۔ **کھانچا پڑنا** : [ہ] کھڈا پینا (راہ وچ) ، دیر لگنی ، سلسلہ ٹُٹ جانا ، ناغہ ہونا ، پاڑ پینا ۔

● **کھانڈ** : [ہ] کھنڈ ، شکر ، مِٹھا ، چینی ۔

● **کھانسنا** : [ہ] کھنگنا ، کھنگوں کھنگوں کرنا ، کھنگھار مارنے ۔ **کھانسی** : [ہ] کھنگ ۔

● **کھبّا** : [ہ] کھبّا ، کھبو ، کھبچو ۔

● **کھُبنا** (کھُب جانا) : [ہ] کھُبنا ، دھسنا ، وِچ وڑنا ، چُبھنا ، نظراں وچ وس جانا ، دل وچ کھُب جانا ، پسند آؤنا ۔

● **کھپانا** : [ہ] کھپا چھڈنا ، گڈ دینا ، چوکھی محبت کرنی (جان کھپانی) ، کاپانا ، شرمندیاں کرنا ۔ **کھپت** : [ہ] کھپا ، سمائی ، خرچ ، نبھا ، گزارا ۔ **کھپت ہونا** : [ہ] خرچ ہونا / لگنا ، ورتیا جانا ، سمائی ہونی ، لاگت ہونی ۔

● **کھپرا** : [ہ] چھوڈا ، چھلّڑ ، بانس دا ٹوٹا ، کنک دا اک کیڑا ، مٹی دا ٹھیکرا ۔

● **کھپریل** : [ہ] کانیاں دی جھگی ۔

● **کھپنا** : [ہ] کھپنا ، ستنا ، اکّ جانا ، کھپ جانا ، لگ جانا ، کم آؤنا ، ورتیا جانا ۔

● **کھٹّا** : [ہ] کھٹّا ، ترش ۔ **کھٹّا چوک چونا** : [ہ] کھٹا چوہڑ ، کھٹّا ٹیٹ ۔

● **کھٹاس ، کھٹائی** : [ہ] کھٹیائی ، ترشائی ، کھٹّا سواد ، ناراضگی ۔

● **کھٹاکا** : [ہ] تڑاکا ، پٹاکا ، کڑاکا ، کھڑاک ۔

● **کھٹا کھٹ** : [ہ] ٹھکا ٹھک ، کھٹا کھٹ ۔

● **کھٹ پٹ** : [ہ] ٹھک ٹھک ، لڑائی جھگڑا ، کھڑبا کھڑبی ۔ **کھٹ پٹ ہونا** : [ہ] لڑائی ہونی ، جھگڑا ہونا ، چخ چخ ہونی ۔

● **کھٹک** : [ہ] چبھک ، ٹیس ، چسک ، رنج ، غم ، گیلا ، شکوہ ، افسوس ۔ **کھٹک جانا** : [ہ] کھڑک جانا ، رڑکنا ، برا لگنا ، پسند نہ آؤنا ، چبھنا ، دکھ ہونا ، شبہ ہونا ، شک پینا ، آن بن ہونی ، وگاڑ ہو جانا ۔

● **کھٹکا** : [ہ] دھڑکو ، شک ، کھڑک ، چبھک ۔

● **کھٹکانا** : [ہ] کھڑکانا ، کھڑاک ، ہتھ نال بوہا کھڑکانا ، کنڈی کھڑکانی ۔

● **کھٹکنا** : [ہ] کھٹکنا ، رڑکنا ، چبھنا ، چسکنا ، درد کرنی ، برا لگنا ، کھڑکنا ، شک ہونا ، کڑکنا ، ڈرنا ، آن بن ہونی ، کھڑک جانا ، وگاڑ پینا ۔

● **کھٹمل** : [ہ] کھٹمل ، مانگنو ۔

● **کھٹولا** : [ہ] نکی منجی ، کھٹولی (بالاں والی) ، پلنگیری ، پنگھوڑا ۔

● **کھٹی میٹھی باتیں** : [ہ] کھٹیاں مٹھیاں گلاں ، کوڑیاں کسیلیاں گلاں ، رنجش دیاں گلاں ، گلے شکوے ، روسے دیاں گلاں ۔

● **کھجانا** : [ہ] کھجانا ، چھیڑنا ، اکانا ، ستانا ، ناراض کرنا ، خار دوانی ، اوازار کرنا ۔

● **کھجانا** : [ہ] کھرکنا ، دبیڑنا ، سڑکن مٹانا ، کھاج کرنی ، کھرک ہونی ، کھاج ہونی ۔ **کھجلاہٹ** : [ہ] کھرک ، کھاج ، جلوہن ۔ **کھجلی** : [ہ] کھرک ، کھاج ، جلوہن ۔

● **کھجور** : [ہ] کھجور ، کھجی ، ڈوکا ۔

● **کھچا** : [ہ] کھچیا ہویا ، کسیا ہویا ، تنیا ہویا ، ناراض ، تیز ، مہنگا ، غصے بھریا ۔ **کھچا چلا آنا** : [ہ] کھچ نال آ جانا ، آپنے آپ پیا آؤنا ۔ **کھچا رہنا** : [ہ] دور رہنا ، ناراض رہنا ، کھچیا کھچیا رہنا ۔

● **کھچا کھچ** : [ہ] دب کے بھریا ہویا ، ٹھوسیا ہویا ، تُوڑیا ہویا ۔ **کھچا کھچ بھرنا** : [ہ] نپ نپ کے بھرنا ، ٹھوس ٹھوس کے بھرنا ، توڑ کے بھرنا ۔

● **کھچا کھچا** : [ہ] کھچیا کھچیا ،

رُسیا رُسیا ، آزردہ ، نراض ۔

● **کِھچاؤ** : [ہ] کِھچا ، کِھچ ، کَس ، رنجش ، ازردگی ، ناراضی ، تلخی ۔ **کِھچاوٹ** : [ہ] کِھچ ، کَس ، تنا ، روسا ، نراضگی ، رنجش ۔

● **کِھچڑی** : [ہ] کِھچڑی ، کِھچڑا (لو) ۔ **کِھچڑی پکانا** : [ہ] کِھچڑی پکانی ، متا پکانا ، سازش کرنی ۔

● **کِھچنا** : [ہ] کھچیا جانا ، جکڑیا جانا ، تنیا جانا ، کسیا جانا ، پرے ہونا ، گھسیٹیا جانا ، کنیانا ، دکھ ہونا ، کَوڑ کھانی ، کڈھیا جانا (عرق) ، ازردہ ہونا ، کِھجنا ، ناراض ہونا ، رِنج ہونا ، نکلنا (تلوار ، رس ، عرق) ، بننا (نقشہ ، خاکہ) ، نکلنا (جان) ، مہنگا ہونا ، رِیجھنا ، لتھنا ، اُترنا (فوٹو) ۔

● **کُھدانا** : [ہ] کُھدانا ، کُھدائی کرانی ، کھتانا ۔ **کُھدائی** : [ہ] کُھدائی ، کھتائی ، پُٹائی ۔ **کُھدنا** : [ہ] کھودیا جانا ، اُکریا جانا ، پُٹیا جانا ، کھوتریا جانا ۔ **کُھدوانا** : [ہ] اُکرانا ، چتر پوانا ، کُھترانا ، ٹویا کڈھانا ، جڑھوں پُٹوانا ۔

● **کَھدر** : [ہ] کَھدر ، کھادی ۔

● **کُھدرا** : [ہ] کُھردرا ، کھرھوا ، اُچا نیواں ، کھوتریا ہویا ، نکر ، کُھونجا ، گُٹھ ۔

● **کَھرا** : [ہ] کھرا ، خالص ، اصلی ، نرول ، صاف ، سُچا ، چنگا ۔ **کھرا پن** : [ہ] صفائی ، سچیائی ، چنگیائی ، ایمان داری ۔ **کھرا کرنا** : [ہ] پرکھنا ، چنگ مند ویکھ لینا ، مُل وٹنا ، قیمت وصول کرنی ۔ **کھرا کھوٹا** : [ہ] کھرا کھوٹا ، بھلا بُرا ، مندا چنگا ۔ **کھری بات** : [ہ] کھری گل ، سچ ، سچی تے صاف گل ، سچیائی ، حق سچ ۔ **کھری سُنانا ، کہنا** : [ہ] کھریاں سُنانیاں ، سچیاں سُنانیاں ، بے لحاظی کرنی ، بُرا بھلا آکھنا ۔

● **کُھرا** : [ہ] کُھرا ، کھوج ، نشان ۔

● **کُھرپا** : [ہ] رمبا ۔ **کُھرپی** : [ہ] رمبی ، نکا رمبا ۔

● **کُھرچن** : [ہ] گھروڑی ، کُھروچن ، گھریڑ ۔

● **کُھرچنا** : [ہ] کُھروچنا ، گھریڑنا ، کھوترنا ، گھروڑنا ، گھروڑی لاہنی ، چھلنا ، مُنّنا ۔

● **کُھرچنی** : [ہ] کُھروچنی ، کُھرپی ، کُھروچن والی ، رمبی ۔

● **کُھردرا** : [ہ] سخت ، کَھرھوا ، کھرانڈا ، ان پدھرا ، اُچا نیواں ۔ **کُھردرا پن** : [ہ] کھڑوڑ ، ان پدھر ۔

● **کھرسا** : [ہ] آوڑ ۔ **کھرسا پڑنا** : [ہ] ڈاہڈی آوڑ لگنی ، سُک ہونا ، اُکا بدل نہ ورھنا ۔

● **کھرکھرا** : [ہ] کَھرکنا ۔

● **کُھرلی** : [ہ] کُھرلی ۔

● **کُھرنڈ** : [ہ] کھرینڈھ ۔ **کُھرنڈ بندھنا** : [ہ] کھرینڈھ بجھنا ، پھٹ تے سِکڑ آونا ۔

● **کُھری :** [ہ] کُھری ۔

● **کھڑا :** [ہ] کَھلا ، کھلوتا ، اُگیا ہویا ، تنیا ہویا ، سِدھا ۔ **کھڑا پانی :** [ہ] کَھلا پانی ۔ **کھڑا رکھنا :** [ہ] کَھلاری رکھنا ، ہلّن نہ دینا ، اُڈیک وچ رکھنا ۔ **کھڑا رہ جانا :** [ہ] کھلا رہ جانا ، حیران ہو کے کھلوتا رہنا ، کسے دھیان وچ کھلوتا رہنا ۔ **کھڑا رہنا :** [ہ] کھلا رہنا ، کھلوتا رہنا ، ٹِکیا رہنا ، موجود ہونا ، اُڈیک وچ کھلوتا رہنا ، چَوّلاں دا کچّا رہ جانا ۔ **کھڑا کرنا :** [ہ] کھلھارنا ، کَھلا کرنا ، اُچّا کرنا ، ٹِکانا ، گڈنا ، روکنا ، ٹھہرانا ، فساد مچانا ، جھگڑا اُٹھانا ، مقابلے تے لیؤنا ، کوٹھا اُسارنا ۔ **کھڑا ہونا :** [ہ] کھلونا ، اُٹھنا ، کَھلا ہونا ، ٹِکنا ، ٹھکنا ، رُکنا ، گڈیا جانا ، قائم ہونا ، تیار ہونا (جانا/لڑن لئی) ، حاصل ہونا ، الیکشن وچ کھلونا ، کَندھ کوٹھا اُسرنا ۔

● **کھڑاکا :** [ہ] کڑاکا ، کڑکا ، واج ، کھڑاک ۔

● **کھڑاؤں :** [ہ] کھڑاواں ، کھیڑیاں ۔

● **کھڑکا :** [ہ] کھڑکا ، کھڑک ، کھڑاک ، ڈر ۔

● **کھڑکانا :** [ہ] کھڑکانا ، بُوہا بھننا ، ٹھک ٹھک کرنی ، کُنڈی ہلانی ، خبردار کرنا ، ڈرانا ، دھمکانا ، جِھڑکنا ، جھاڑنا ۔

● **کَھڑکنا :** [ہ] کھڑکنا ، سُکے پتراں دا کڑکنا ، وگاڑ ہونا ، تلواراں چلنیاں ۔

● **کِھڑکی :** [ہ] باری ، تاکی ، نِکا بُوہا ۔

● **کھڑکھڑانا :** [ہ] کھڑکھڑ کرنا ، کُنڈی کھڑکانی ، ٹھک ٹھک کرنا ، ڈرانا ، دھمکانا ، جِھڑکنا ۔ **کھڑکھڑاہٹ :** [ہ] کھڑاہٹ ۔

● **کھڑے پاؤں :** [ہ] کھڑے پیریں ، کَھلے کھلوتے ، اوسے ویلے ، فٹا فٹ ۔ **کھڑے کھڑے :** [ہ] کَھلے کَھلے ، کَھلوتیاں ، فٹا فٹ ، اوسے ویلے ، جھٹ پل وچ ۔ **کھڑے کھڑے آنا :** [ہ] کَھلے پیریں آؤنا ، تھوڑے چر لئی آؤنا ، آؤندیاں ای مُڑ جانا ۔

● **کُھسر پُھسر :** [ہ] کُھس پُس کرنا ، کَنّاں وچ گُھس گُھس کرنا ۔ **کُھسر پُھسر کرنا :** [ہ] کُھس پُس کرنا ، گُھسر پُھسر کرنی ، کَنّ وچ گل کرنی ۔

● **کِھسکانا :** [ہ] کِھسکانا ، غائب کر دینا ، چُپ کیتے چُک لینا ، لانبے کر دینا ۔ **کِھسکنا :** [ہ] کِھسکنا ، سرک جانا ، چوری تُر جانا ، ٹِبھ جانا ، پُھٹاں کھا جانا ، اکھ بچا کے نکل جانا ، چُپ کرکے تُر جانا ، گھسائی مار جانا ۔

● **کھسوٹنا :** [ہ] کھوہنا ، وال پُٹنا ، جھپٹّا مارنا ، کھوہ لینا ۔

● **کھسیانا :** [ہ] کچّا ، شرمندا ، لازم ، پچھّی ۔ **کھسیانا پن :** [ہ] شرمندگی ، شرم ، لازمی ۔ **کھسیانا ہو جانا :** [ہ] کچّا ہو جانا ، شرمندہ ہونا ، بھیڑا پے جانا ، شرما جانا ۔ **کھسیانی ہنسی ہسنا :** [ہ] شرمندہ ہو کے دند کڈھنے ، بھیڑا بھیڑا ہسنا ، بےشرمی نال ہسنا ۔

● **کُھلا :** [ہ] کُھلا ، چوڑا ، ننگا ، صاف ، بدل بنا اسمان ، ازاد ، مشہور ، ظاہر ، علانیہ ،

بن جندریوں ، اَن بدھا ، وافر ، چوکھا ۔ کھلا پھرنا : [ہ] کُھلا پھرنا ، ازاد پھرنا ، بے روک پھرنا ۔ کُھلا کُھلا : [ہ] کُھلّا کُھلّا ، کُھلّا ڈُلھّا ، صاف صاف ۔

● کِھلاڑی : [ہ] کِھڈاری ، کِھڈار ، کھیڈ دا گُنی ، کرتبی ، کھیڈن والا ، چلاک ، استاد ، ماہر ، فریبی ، سپاہدا ، ماندری ، جوئے باز ، جواری ، نٹ ، مداری ۔

● کِھلانا : [ہ] (۱) کھوانا ، خرچانا ، دعوت دینی ، روٹی ورجنی ۔ (۲) کِھڈانا ، پرچانا ، ورچانا ، دانہ دانہ وکھ کرنا ۔ کھلانا پلانا : [ہ] کھوانا پیانا ، دعوت دینی ، روٹی ورجنی ، مال کھوانا ۔

● کِھلائی : [ہ] خوراک ، کھانا ، دند کھسائی ، کِھڈاوی ، دائی ۔

● کھلبلانا : [ہ] اُبلنا ، اُبالے کھانا ، جوش وچ ہونا ، پریشان ہونا ، غصے نال بھخنا ، بھسوڑی وچ ہونا ۔

● کھلبلی : [ہ] بھسوڑی ، کھل ، بے چینی ، برل ، گھبرا ، ہل جل ، فساد ، افراتفری ۔ کھلبلی پڑنا ، مچنا : [ہ] بھسوڑی پے جانی ، ہل جل ہونی ، گھبرا پینا ، فساد ہونا ، افراتفری پینی ، بھج دوڑ ہونی ۔ کھلبلی ڈالنا : [ہ] بلڑ مچانا ، گڑبڑ کرنی ، بھسوڑی پانی ، فساد مچانا ۔

● کُھل بیٹھنا : [ہ] کُھلا ہو کے بہنا ، سوکھا ہو کے بہنا ، وِتھ پا کے بہنا ، دل دی کدورت دس دینی ۔

● کھل پڑنا : [ہ] وراچھاں کھلر جانیاں ۔

● کُھل جانا : [ہ] کُھل جانا ، کُھلنا ، ظاہر ہونا ، ثابت ہونا ، پاٹ جانا ، اُدھڑ جانا ، گنجھل نکل جانے ، پھاہی وچوں نکلنا ، اڑکا نکل جانا ، جاری ہونا ، وگ پینا ، قابو نہ رہنا ، جھاکا لہہ جانا ، چوڑا ہونا ، کُھلا ہو جانا ، بدل پاٹ جانا ، پھندا کُھل جانا ، حال معلوم ہونا ، بھکھ نہ لگن دی بیماری دور ہونی ، چھٹی ختم ہونی ، رونق تے آ جانا ، بے ہوشی ختم ہونی ۔

● کھلڑی : [ہ] کھل ، کھلڑی ، چم ، چمڑی ۔ کھلڑی اُکھیڑنا : [ہ] چم لاہنا ، چمڑی اُدھیڑنی ، مار مار کے کھل لاہ دینی ۔

● کُھل کر : [ہ] کُھل کے ، آزادی نال ، جھاکے بنا ، وچ گج کے ، چنگی طرح ، دب کے ۔ کُھل کے کہنا : [ہ] کُھل کے آکھنا ، انجھک ہو کے آکھنا ، مونہہ تے کہنا ، صاف صاف آکھنا ۔

● کُھل کھیلنا : [ہ] ان جھک ہو جانا ، بے پڑد ہو جانا ، انجھک ہو کے کوئی کم کرنا ، کسے دی پرواہ نہ کرنی ۔

● کِھل کِھل : [ہ] کھی کھی ، ٹھی ٹھی ، ہی ہی ۔ کِھل کِھل ہنسنا : [ہ] کِھڑ کِھڑ ہسنا ، ٹھاہ ٹھاہ کرکے ہسنا ، اُچی واج نال ہسنا ۔

● کُھلم کُھلا : [ہ] کُھلّم کُھلّا ، بے روک ، انجھک ، سبھ دے سامنے ، علانیہ ۔

● کِھلنا : [ہ] رڑکنا ، بھیڑا لگنا ، پسند نہ

آؤنا ، ویکھیاں نہ سُکھانا ۔

● **کُھلنا** : [ہ] کُھلھنا ، کُھلّھا ہونا ، بنّھ ڈھلّے ہونا ، چُھٹنا ، ڈھلّا ہو جانا ، ظاہر ہونا ، خلاصہ ہونا ، جھاکا لتّھنا ، فاش ہونا (راز) ، اُدھڑنا ، ٹانکے لتھنے ، صاف ہونا ، نترنا (اسمان) ، ننگا ہونا ۔

● **کِھلنا** : [ہ] کِھڑنا ، پُنگرنا ، پُھلنا ، پتیاں نکلنیاں ، کلیاں نکلنیاں ، ہسنا ، نکھرنا ، پُھلنا پھلنا ، خوش ہونا ، دانہ دانہ ہونا ، بُھجنا (پُھلّے/دانے) ، کھڑے کھڑے ہنا ، دانہ دانہ وکھ ہونا ، نشے دا پور ہونا ، زیب دینی ، چنگا لگنا ، پھوٹ آؤنی ، رنگ نکھرنا ، لو کِھنڈنی ، شام دی لالی پُھٹنی ۔

● **کِھلونا** : [ہ] کِھڈونا ۔

● **کِھلیان** : [ہ] کھلواڑ ، کھلواڑا ۔

● **کُھلے بازار** : [ہ] کُھلے بزار ، کُھلم کھلا ، علانیہ ، سب دے سامنے ، بھرے بزار ، دن دیہوں ، دنے دنے ۔ **کھلے والوں** : [ہ] کُھلے جھاٹے ، ننگے سر ، بے پڑد تے بے شرم ہو کے ۔ **کُھلے بندوں** : [ہ] بے پروائی نال ، انجھکّ ہو کے ، کُھلم کُھلا ۔ **کُھلے بھاؤ** : [ہ] کُھلے بھا ، عام بھا تے ، بزار دے بھا ۔ **کُھلے خزانے کہنا** : [أ] انجھک ہو کے آکھنا ، وج وجا کے آکھنا ، علانیہ آکھنا ، ڈگا لا کے آکھنا ۔

● **کِھلی** : [ہ] کِھلّی ، چڑ کلّھی ، مسخری ، مخول ، ہاسا ، ٹھٹّھا ، چُہل ۔ **کِھلی اُڑانا** : [ہ] ہاسا پانا ، موجُو بنانا ، ٹھٹھے کرنے ، احمق بنانا ، مخول اُڈانا ۔ **کِھلی باز** : [أ] ہاسا ٹھٹھا کرن والا ، ہاسے ہارا ، چُہل باز ، مسخرا ، مخولیا ۔

● **کھمبا** : [ہ] ولا ، کھمبا ، تھم ، تھمی ۔

● **کُھنڈا** : [ہ] کُھنڈھا ، بے دھارا ۔

● **کھنڈر** : [ہ] کھنڈر ، کھولا ، ڈھٹھا ہویا مکان ، اُجڑیا ہویا مکان ، سُنج مسان ، اُجڑی ڈھٹھی وسّوں ۔

● **کھنکار ، کھنکھار** : [ہ] بلغم ، کھنگھار ۔ **کھنکھارنا** : [ہ] کھنگنا ، کھنگن دی واج کڈھنی ، کھنگھار کڈھنا ، کھنگھار مارنا ، سنگھ صاف کرنا ۔

● **کھنگالنا** : [ہ] ہنگالنا ، ورتنا ، جماع کرنا ، کتاباں پھولنیاں ، لبھنا ۔

● **کھو بیٹھنا** : [ہ] گوا بیٹھنا ، ضائع کرنا ، کوئی شے کِدھرے بُھل آؤنی ۔ **کھو جانا** : [ہ] گواچنا ، گُمنا ، گُم ہو جانا ، بد حواس ہو جانا ۔ **کھو دینا** : [ہ] گوا دینا ، ضائع کر دینا ، آپنے آپ نُو بھاویں ہور کسے نُو نکمّا کر دینا ۔

● **کھوپرا** : [ہ] کھوپا ، گری ۔

● **کھوپری (کھوپڑی)** : [ہ] کھوپری ، کھوپر ، دماغ ، سمجھ ۔ **کھوپڑی چٹخنا** ،

چٹکنا : [ہ] کھوپری تڑکنی ، بھیجا پگھرنا ، سر پیڑ ہونی ، پیڑ نال سر پاٹنا ۔ **کھوپڑی گنجی کرنا** : [ہ] مار مار کے سر گنجا کر دینا ، ڈاہڈی مار مارنی ، مار مار کے سر دے وال اُڈا دینے ۔

● **کھوٹ** : [ہ] کھوٹ ، رلا ، میل ، نُقص ، ماڑ ، عیب ، بے ایمانی ، شرارت ، دُشمنائی ، بدی ، فریب ، کپٹ ، کینہ ، کدورت ۔ **کھوٹ کرنا** : [ہ] رلا کرنا ، کھوٹ رلانی ، ملاوٹ ملانی ، بے ایمانی کرنی ، برائی کرنی ۔ **کھوٹ نکالنا** : [ہ] کھوٹ کڈھنی ، نقص ہٹا دینا ۔

● **کھوٹا** : [ہ] کھوٹا ، جھوٹھا ، رلے والا ، جعلی ، بُرا ، عیبی ، بدنیتا ، فریبی ، بدچلن ، نکارا ۔ **کھوٹا کھرا دیکھنا** : [ہ] پرکھ پرچول کرنی ، چنگے مندے دی پچھان کرنی ، کھرا کھوٹا جاچنا ، ازمانا ، گھسوٹی اُتے لانا ۔ **کھوٹا کھرا ہونا** : [ہ] منوں ڈول جانا ، بدنیت ہونا ۔ **کھوٹی** : [ہ] کھوٹی ، بُری ، بھیڑی ۔ **کھوٹی کھری سُنانا** : [ہ] وادھی گھاٹی کرنی ، چنگا مندا بولنا ، گالاں کڈھنیاں ۔

● **کھوج** : [ہ] کھوج ، کھرا ، نشان ، پیر دا نشان ، پتا ، ڈھونڈھ بھال ۔ **کھوج پانا** : [ہ] کھوج لبھنا ۔ **کھوج لگانا** : [ہ] کھرا لبھنا ، کھوج لانا ، پتا کڈھنا ، نشان معلوم کرنا ۔ **کھوج ملنا** : [ہ] کھوج ملنا ، کھرا لبھنا ، پتا لگ جانا ۔

● **کھودنا** : [ہ] ڈوبا مارنا ، کھوترنا ، پٹنا ، اُکھیڑنا ، جڑھوں پُٹ دینا ، کھرچنا ، اُکترنا ، بکانا ، اصل گل لبھنی ، چترکاری کرنی ، کھوج لانا ، پُن چھان کرنی ۔

● **کھوکھلا** : [ہ] کھوکھا ، تھوتھا ، پولا ، خالی ، سکھنا ۔

● **کھول کر** : [ہ] کھول کے ، نتار کے ، چنگی طرح ، سمجھا کے ، سب کجھ دس کے ۔

● **کھولنا** : [ہ] کھولنا ، ڈکا لاہنا ، کھلا کرنا ، ظاہر کرنا ، ہوش وچ آؤنا ، رت کڈھنی ، ننگا کرنا ، کنڈا لاہنا ، بدھے ہوئے ڈنگر چُرا لے جانا ، جاری کرنا ، آزاد کرانا ، پاڑنا ، اُدھیڑنا ، ہتھیار لاہنا ۔

● **کھولنا** : [ہ] اُبالے کھانے ، اُبلنا ، جوش کھانا ، رجھنا ، غم کھانا ، غصہ کھانا ، سڑنا ، زخم وچ چُبھک پینی ، زخم تے جلُوہن ہونی ۔

● **کھونا** : [ہ] گوانا ، ونجانا ، گنانا ، ضائع کرنا ، گنا دینا ، بھلانا ، نکما بنانا ، کم جوگا نہ رکھنا ۔

● **کھونپ** : [ہ] لما تروپا ، لنگار ۔ **کھونپ بھرنا** : [ہ] وڈے تروپے لانے ، کھلا بخا مارنا ، پاٹا کپڑا سیونا ۔

● **کھونٹ** : [ہ] گٹھ ، نکر ، کھونجا ، طرف ، پاسا ، دا ، چکی دا ہتھا ۔

● **کھونٹا** : [ہ] کیلا (لکڑ دا) ، چکی دا ہتھا ، کولھو دی لٹھ ۔ **کھونٹے سے باندھنا** : [ہ] کیلے نال بنھنا ، منجے نال بنھنا ۔ **کھونٹی** : [ہ] کلی ۔ **کھونٹی نہ چھوڑنا** : [ہ] کلی نہ چھڈنی ، ہونجا پھیرنا ، سبھ کجھ لے جانا ، صفائی نال حجامت کرنی ،

کـکھ نہ رہن دینا ۔

● کَھونج : [ہ] کـُھنگھی ، کـُھنگھ ۔

● کھوندنا : [ہ] لتاڑنا ، مِدھنا ، مدھاڑنا ، پَیراں تھلے مدھولنا ۔

● کھوّے سے کھوّا چِھلنا : [ہ] موڈھے نال موڈھا کـَھہنا ، بہُتی بِھیڑ ہونی ، دھکّے وجنے ۔

● کھویا : [ہ] کھویا ، ماوا ۔

● کھویا جانا : [ہ] گـُواچنا ، لاجواب ہونا ، بکّا بکّا ہو جانا ، حیران ہو رہنا ۔ کھویا کھویا رہنا : [ہ] اُداس رہنا ، مِمّوجھانا رہنا ، اوازار رہنا ، دِل نہ لگنا ، فکر وچ رہنا ، ہُسڑیا رہنا ۔

● کھیپ : [ہ] کھیپ ، ڈھیر ۔ کھیپ بھرنا : [ہ] مال لـَدنا ، چوکھے چوکھراں تے بھار لـَدنا ، کـِدھرے گـَھلن لئی مال بَھرنا ۔

● کھیت : [ہ] کھیت ، کھیتر ، پَیلی ، وڑا میدان ۔ کھیتی : [ہ] کھیتی ، پَیلی ، واہی بِجائی ، کـُھلّی پَیلی ۔ کھیتی باڑی : [ہ] واہی بِجائی ، واہی بِیجی ، زمیندارا ۔ کھیتی باڑی کرنا : [ہ] واہی بِیجی کرنی ، زمیندارا کرنا ۔

● کِھیر : [ہ] کـِھیر ۔

● کھیرا : [ہ] کـِھیرا ۔

● کھیری : [ہ] کھیری ، ہَوانا ۔

● کھیس : [ہ] بوہلی ۔

● کھیل : [ہ] کھیڈ ، تماشا ، کرتب ، من پَرچاوا ، سانگ ، شُغل ، سَوکھا کم ، ناٹک ، ڈراما ۔ کھیل بِگاڑنا : [ہ] کھیڈ وگاڑنی ، کم چَوڑ کرنا ، رنگ وچ بَھنگ پانی ، بنیا بنایا کم وگاڑ دینا ۔ کھیل تماشا : [ہ] کھیڈ تماشا ، سَوکھا کم ، کھیڈ مـَلّ ، سیل سپاٹا ، ہاسے کھیڈ دیاں گلاں ، کرتب ، بازی ۔ کھیل جانا : [ہ] کھیڈ جانا ، خطرے والا کم کرنا ، جان تَلی تے دھرکے کم کرنا ، مر جانا ، بدحواس ہو جانا ۔ کھیل جاننا ، سمجھنا : [ہ] کھیڈ جاننا ، سَوکھا کم سمجھنا ، تماشا جاننا ، خالہ جی دا واڑا سمجھنا ۔ کھیل کرنا : [ہ] کھیڈ کھیڈنی ، تماشا کرنا ، کـُـدنا ٹپنا ، نِکارا کم کرنا ۔ کھیل کـُود : [ہ] کھیڈ کـُد ، ٹپّ ٹپ ، کـُداڑے ، ٹپُوسیاں ۔ کھیل کے دن : [ہ] کھیڈ دے دن ، کھیڈن دے دن ، بال پُنا ، نِکّی عمر ۔ کھیلا کھایا : [ہ] تجربے والا ، سیانا ، ہَنڈھیا ورتیا ، جانُو ۔ کھیل کھلانا : [ہ] کھیڈ کـِھڈانا ، کھیڈے لانا ، آہرے لانا ، تماشا وکھانا ، سَیل سپاٹا کرانا ، لاڈ لَڈانا ، ستانا ، ویلا گزارن لئی شُغل کرنا ۔ کھیل کھیلنا : [ہ] کھیڈ کھیڈنی ، تماشا کرنا ، بے دھیانی نال کم کرنا ۔ کھیلنا : [ہ] کھیڈنا ، کھیڈ رچانی ، من پرچانا ، چَونکی بہنا ، حال کھیڈنا ، تماشا کرنا ، جُوا کھیڈنا ۔ کھیل نکالنا : [ہ] کھیڈ کڈھنی ، نویں کھیڈ بنانی ، نواں شغل بنانا ۔ کھیل ہاتھ لگنا : [ہ] کھیڈ ہتھ آؤنی ، شغل ہتھ آؤنا ، من پرچانی شے لبھنی ، پرت پرت کے اِکّو کم کرنا ۔

● کھینا : [٥] دھکنا ، ٹھیلنا ، چلانی (بیڑی) ، چپّو لانا ۔

● کھینچ : [٥] کھچا ، کِھچ ، کسّ ، تنا ، اکڑا ، تھوڑ ، گھاٹ ، توڑا ۔ کھینچ بُلانا : [٥] زبردستی بُلا لینا ، دھکے نال سدّ لینا ۔ کھینچ تان کے : [٥] کِھچ دھرُوہ کے ، مساں کِویں ، دھکو ستّلی ، زبردستی ، مشکل نال ۔ کھینچ دینا : [٥] کِھچ دینا ، ٹنگ چھڈنا (سولی اُتےّ) ، پھاہے لانا ۔ کھینچ لانا : [٥] کِھچ لیانا ، دھریک لیؤنا ، گھسیٹ لیؤنا ۔ کھینچنا : [٥] کِھچنّا ، چھکنا ، کسنا ، تاننا ، تننا ، کسے شے نُو کِھچ لینا ، دھریکنا ، کانا مارنا ، آکڑنا ، گھسیٹنا ، چُوس جانا ، رچا لینا ، لاہنا (تصویر) ، کڈھنا (عرق . . .) ، سہہ جانا ، مارنا ، چُکنا (کندھ) ، لینا (ساہ) ، اکڑانا (جسم) ، گرفتار کرنا ، بنانا (خاکہ ، نقشہ) ، بھرنا (ہاہ) ، پُٹنا (جِبھ) ، مہنگا کرنا ، روکنا (ہتھ) ، چاڑھنا (سُولی) ، ٹنگنا ، لاہنا (کھل) ۔ کھینچ نِکالنا : [٥] کِھچکے کڈھنا ، زور نال باہر لیانا ۔

● کھینچاتانی : [٥] کِھچ دھرُوہ ، دھریکا دھراکی ، کِھچ تان ۔

● کھیوا : [٥] بیڑی دا کرایہ ، بیڑی دا چلنا ، بیڑی ، بیڑا ، بیڑی دا پُور ۔

گ

● **گابھ** : [ہ] گربھ ، گبھ ، پیٹ (گاں/ مینہ دا) ، حمل ، کچی پیلی ، کچا اناج - **گابھ ڈالنا ، گرنا** : [ہ] کچا حمل سٹنا (ڈنگراں دا) ، تُرو پینا ، تُرونا - **گابھن** : [ہ] گبھن ، ڈھڈ والی ، دھناپ ، گڑھاپ ، سون والی ، لگی ہوئی (گاں ، مجھ ، بکری) وغیرہ -

● **گاجر** : [ہ] گاجر -

● **گارا** ؛ [ہ] گارا -

● **گاڑنا** : [ہ] دبنا ، دفن کرنا ، گڈنا ، ٹھوکنا ، کھلا کرنا -

● **گاڑھا** : [ہ] سنگھنا ، گُوڑھا ، گہرا ، گاڑھا - **گاڑھی چھننا** : [ہ] پکی دوستی ہونی ، گُوڑھی یاری ہونی -

● **گاڑی** : [ہ] گڈی ، ریل گڈی ، موٹر کار ، گڑبہل ، لاری ، ٹم ٹم وغیرہ - **گاڑی بان** : [اُ] گڈی / گڈی والا ، گڈوان ، کوچوان - **گاڑی جوتنا** : [ہ] گڈی جونی - **گاڑی چلانا** : [ہ] گڈی ٹورنی ، گڈی چلانی ، کم چالُو کرنا - **گاڑی ہانکنا** : [ہ] گڈی ٹورنی ، گڈی چلانی ، کوچوانی کرنی -

● **گال** : [ہ] گلھ ، ہڑباں - **گال پچک جانا** : ہڑباں نکل آؤنیاں ، ماڑا ہونا ، مونہہ سک جانا ، گلھاں وچ ٹوئے پینے - **گال پر گال چڑھنا** : [ہ] گلھ تے گلھ چڑھنی ، گلھاں پھل جانیاں ، چوکھا موٹا ہو جانا - **گال پھلانا** : [ہ] گلھاں پھلانیاں ، ناراض ہونا ، رس جانا ، رنج ہونا ، مونہہ سجا لینا - **گال کاٹنا** : [ہ] چکش وڈھنا ، گلھ تے دندی وڈھنی ، نقصان پچانا

● **گالی** : [ہ] گال ، بری گل ، رڑکویں گل ، گندی گل ، تبرلا ، پھکڑ - **گالی دینا ، سنانا** : [ہ] گال کڈھنی ، مندا بولنا ، ماں بھین پُنی ، پھکڑ تولنا - **گالی گلوچ** : [ہ] گال مندا ، گالاں ، پھہس ، پھکڑ ، بول کبول ، بک بک - **گالی گلوچ کرنا** : [ہ] گال مندا کرنا ، پھہس پھکڑ تولنا ، پڑتنے پاڑنے ، گالاں کڈھنیاں - **گالیاں بکنا ، دینا** : [ہ] گالاں کڈھنیاں ، ننددنا ، نولنا ، پُننا ، گند بکنا ، پھہس تولنا ، بد اسیساں دینیاں ، برا بولنا - **گالیاں سہالیاں ، سہانیاں** : [ہ] گالاں گھیو دیاں نالاں - **گالیوں کی بوچھاڑ کرنا** : [ہ] اِک سار گالاں کڈھنیاں ، گل تے گل کڈھنی ، گالاں کڈھی جانیاں ، بڑیاں گالاں کڈھنیاں -

● **گامچی** : [ہ] دمچی -

● **گاسزن** : [ف] چلنا ، ٹُرنا ، جانا ۔ **گاسزن ہونا** : [ا] ٹُرنا ، پینڈا مارنا ، سفر چھوہنا ۔

● **گانا** : [ہ] گَنوْنا ، گاؤنا ، ہیک لانی ، تعریف کرنی ، گیت چھوہنا ، سُر کڈھنا ، وڈیائی کرنی ، گیت گَنوْنا ۔ **گانا بجانا** : [ہ] گانا وجانا ، واجا گاجا ، راگ رنگ ، موسیقی ، راگ سُر ۔

● **گانٹھ** : [ہ] گنڈھ ، گٹھ ، جوڑ ، گٹّی ، وَیر ، کُھنس ، دشمنائی ، آن بن ، پک ، وعدہ ، پوری ، مَٹی (گنے دی) ، ڈَب ، گنڈھڑی ، گُتھلی ۔ **گانٹھ باندھنا** : [ہ] گنڈھ بنھنی ، پَلّے بنھنا ، یاد رکھنا ، جوڑ لانا ، ویاہ کرنا ، لڑ لانا ، گُھٹ کے بنّھنا ۔ **گانٹھ پڑنا** : [ہ] گنڈھ پَینی ، گنڈھ وجنی ، گُھنڈی پے جانی ، دشمنی ہونی ، جوڑ لگنا ، وَیر پَینا ۔ **گانٹھ چڑھنا** : [ہ] گنڈھ پَینی ، کِھچ پےَ جانی ، ناڑ چڑھنی ، ناف پَینی ۔ **گانٹھ دینا** : [ہ] گنڈھ مارنی ، گنڈھنا ، پکّا کرکے بنھنا ۔ **گانٹھ سے جانا** : [ہ] گنڈھوں جانا ، پَلیوں خالی ہو جانا ، گنڈھ کپّی جانی ، رقم گم جانی ۔ **گانٹھ کا پُورا** : [ہ] گنڈھ دا پُورا ، حساب دا پکّا ، کِھیسے دا پکّا ۔ **گانٹھ کاٹنا ، کترنا** : [ہ] گنڈھ کپّنی ، جیب کترنی ، کھیسا کٹنا ، گنڈھ کترنی ، مال اُڈا لینا ، چوکھا مُل لینا ۔ **گانٹھ کترا** : [ہ] گنڈھ کپ ، گنڈھی چھوڑا ، کِھیسے ٹُک ، جیب کُترا ، ڈب چور ، اُچکّا ۔ **گانٹھ گنھیلا** : [ہ] گنڈھل ، گنڈھیلا ، گُنجھلالا ، اَڑیا پھسیا ۔ **گانٹھ میں باندھنا** : [ہ] پَلّے بنھنا ، مَت لینی ، گل چیتے رکھنی ، سدا لئی یاد رکھنا ۔ **گانٹھ میں ہونا** : [ہ] پلے ہونا ، کول ہونا ، کِھیسے/ڈب وچ ہونا ۔

● **گانٹھا** : [ہ] گانڈھا ، گنڈھ ، تروپا ، جوڑ ۔

● **گانٹھنا** : [ہ] گنڈھنا ، جوڑنا ، نال رلانا ، گانڈھا لانا ، گنڈھ مارنی ، آپنے نال رلا لینا ، قابو کرنا ، جُتی مرمت کرنی ۔

● **گانڈ** : [ہ] بُنڈ ، ڈُھوئی ۔

● **گانڈو** : [ہ] بونڈی ، مَمیسیا ، نِمرد ، بُزدل ، ڈراکل ، ڈرو ۔

● **گاؤں (گانْوں)** : [ہ] پِنڈ ، گراں ، وَستی ، جھوک ، ٹھتّھی ۔

● **گاہ بگاہ ، گاہ گاہ** : [ف] کَدی کَدی ، کَدے کَدائیں ، کسے کسے ویلے ، بُھلّے چُکّے ، چِراں پِچھوں ۔ **گاہے** : [ف] کدی ، کِتے ، بُھلے چُکے ، بُھل چُک کے ۔ **گاہے بگاہے** : [ف] کدے کدے ، کدی کدائیں ، چِراں پِچھوں ۔

● **گاہک** : [ہ] گاہک ، وِہاجن والا ، خریدار ، لوڑوند ۔

● **گاہنا** : [ہ] گاہنا ، گاہ پانا ۔

● **گائے** : [ہ] گاں ، گائیں ، گئو ، ڈھگّی ۔

● **گبرو** : [ہ] گھبرو ، جوان ، گبھراٹا ، مس پھوٹ ، پٹّھا ۔ **گبرو جوان** : [ا] بھر جوان ، جوانی چڑھیا ، اُچّا لمّاں ۔

● **گپ** : [ہ] جھک ، جُھوٹھ ، گپوڑ ، گپ ، پھڑ ، لپاٹ ، بک بک ۔ **گپ اُڑانا** : [ہ] گپ چھڈنی ، جھوٹھی خبر دُھانی ، پھڑ مارنی ، جُھوٹھ بولنا ، لپاٹ مارنی ، افواہ اُڈانی ۔ **گپ اُڑنا** : [ہ] ہوا اُڈنی ، گپ ٹُر پینی ۔ **گپ شپ** : [ا] گپ شڑپ ، جھوٹیاں سچیاں (گلاں) ،

بھڑاں ، گپّاں ۔ گپ مارنا ، پانکنا : [٥] گپ مارنی ، لپاٹ چھڈنی ، شیخی مارنی ، کَوڑ مارنا ۔ گپّی : [٥] لپاٹیا ، کَوڑا ، جھُوٹھا ، گپوڑیا ، گپّی ۔

● **گُپ چُپ** : [٥] چُپ چان ، چُپ ، خموشی ، گُم سُم ، چُپ چپیتا ، مُونہہ میٹا ، میسنا ، چُپ کیتا ، چُپ کیتے ، گُجھے گُجھے ، اندر گتی ، اندر خانے ، اڈول ، مِلکڑے ، اوہلے اوہلے ۔

● **گَت** : [٥] حالت ، حال چال ، رولا ، ڈھنگ ۔ گت بنانا : [٥] گت بنانی ، ڈاہڈا مارنا ، برا حال کرنا ، مکتّو ٹھپّنا ، کُھمب ٹھپّنا ، ساز ٹھیک کرنا ، طرز بنانی ، ڈھنگ بنانا ۔

● **گتکا** : [٥] گتکا ، کٹھ بازی ۔

● **گُتّھم گُتّھا** : [٥] جپّھم جپھّا ، جپھ کڑپّھا ۔ گُتّھم گُتّھا ہونا : [٥] جپھ کڑپّھا ہونا ، کلاوے وچ لینا ، گھول کرنا ، لڑنا بھِڑنا ۔

● **گُتھنا ، گتھ جانا** : [٥] جپھ گڑھپّا ہونا ، لڑنا بھِڑنا ، پرویا جانا ، نتّھی ہونا ، جُٹ جانا ، پھس جانا ، ڈہڈی رُجھ ہونی ۔

● **گُتھواں** : [٥] وٹیا ہویا ، مِلیا ہویا ، پرویا ہویا ، گُنجھلاں والا ، پیچواں ۔

● **گُتّھی** : [٥] گنڈھ ، گُھنڈی ، گُنجھل ، وَل ، پیچ ۔ گُتھی پڑنا : [٥] گُنجھل پینی ، گنڈھ پینی ، معاملہ وِگڑ جانا ، پیچ تے پیچ پینا ، رنجش ہونی ، دل وچ فرق آؤنا ۔ گُتھی سُلجھانا : [٥] گُنجھل کڈھ دینی ، گُھنڈی کھول دینی ، اکھیائی دور کر دینی ۔

● **گِٹّا** : [٥] گِٹّا ۔

● **گُٹّا** : [٥] (١) روڑا ، وٹّا ، گیٹا ۔ (٢) وَوّنا ، گینڈھا ، گِٹّھا ۔

● **گُٹکا** : [٥] گولی ، گُٹکا ۔

● **گُٹکنا** : [٥] لنگھانا ، گھتنا ، گُڑکنا ۔

● **گٹھ** : [٥] گنڈھ ، گنڈھڑی ، گَنڈھڑ ، گٹھڑ ، بُچکی ، بھری ۔ گٹھ جوڑ : [٥] اِٹ سِٹ ، سازش ، گُرمتا ، گھالا مالا ۔

● **گٹّھا** : [٥] بھری ، لدّا ، بھار ، گٹّھا ، گنڈھ ۔

● **گٹھانا** : [٥] گٹھانا ، پھبانا ، ٹھٹھانا ، سِوانا ، ٹاکی لوانی ، گنڈھانا ، جُڑانا ، موٹی سِوائی کرانی ، جُتی مرمت کرانی ، پیوند لوانا ، گانڈھا لوانا ۔ گٹھائی : [٥] ترپائی ، گنڈھائی ، سوائی ۔

● **گٹّھر** : [٥] گٹّھا ، وڈی گنڈھ ، گنڈھڑی ، پنڈ ، گنڈھڑ ، بُچکی ، گنڈھل ، گنڈھاں والا ، موٹا ، تُھلھتّا ، پکّا ۔

● **گٹھڑی** : [٥] پنڈھ ، گنڈھڑی ، گنڈھ ، بُچکی ، بھری ، بھروٹا ۔ **گٹھڑی باندھنا** : [٥] پنڈ بنھنی ، بُچکی بنھنی ، مال کٹّھا کرنا ، پونجی جمع کرنی ، ون سونیّاں شیواں کٹھیاں کرنیاں ، سفر لئی تیار ہونا ۔

● **گُٹھلی** [٥] گِٹک ، گنڈھ ، بی (پھل دا) ، گدود ، رِکٹی ، مُنّدہ ۔

● گٹھیلا : [ہ] گنڈھل ، پکّا ، نِگّر ، تکڑا ، گٹھواں ۔

● گجر : [ہ] مُونہہ انھیرا ، سویلو سویل ، گھڑیال ۔ **گجر بجنا :** [ہ] ٹل کھڑکنا ، گھڑیال وجنا ، فجر دا گھڑیال وجنا ۔ **گجر دم :** [ہ] تڑکے ، سویلے ، مُسھانجلے ، پوہ پُھٹالے ، بانگ ویلے ، نُور پیر دے ویلے ۔ **گجر کا وقت :** [ہ] سویلا ، تڑکا ، مُسھانجلا ، بانگاں ویلا ، نور پیر دا ویلا ، بگیڑ ۔

● گُجّھی : [ہ] گُجھی ، چُھپی ہوئی ، اکھاں توں اوہلے ، لُکواں ، اندرلی ۔ **گُجھی چوٹ :** [ہ] گُجھی سٹّ ۔

● گچ : [ف] چُونا ، پکّا فرش ، پکی چھت ، سنگھنا ، گاڑھا ۔

● گُچّھا : [ہ] گُچّھا ، گُچّھی ، سِٹّا ، جُھرمٹ ، بِھیڑ ، پُھمن ، لچّھا ۔ **گُچھے دار :** [اُ] گُچھیاں والا ۔

● گدا : [ف] فقیر ، منگتا ، بِھکھاری ، بِھکھ منگا ۔ **گداگر :** [ف] گدا ، منگتا ، فقیر ۔ **گداگری :** [ف] فقیری ، گدائی ۔ **گدا گری کرنا :** [اُ] منگن چڑھ پینا ، منگدے پھرنا ، منگ تنگ کے گزارا کرنا ، ٹھوٹھا پھڑی پھرنا ۔ **گدائی :** [ف] بھیکھ منگنا ، منگدے پھرنا ، سوالی ہونا ۔

● گَدّا : [ہ] گَدّا ، آبھو ، گدیلا ، وڈی گدی ، تلائی ، فریب ، دھوکھا ، چھل ، قیاس ۔ **گدّا کھانا :** [ہ] دھوکھا کھانا ، چھلیا جانا ، ٹھگیا جانا ۔

● گُدا : [ہ] مُکّا ، دھمک ، دھرول ، ٹاہن ، ڈاہن ۔

● گُدڑی : [ہ] گودڑی ۔ **گُدڑی کا لال :** [ہ] گودڑی دا لال ، گُجھا گُنی ۔

● گُدگُدانا : [ہ] کُتکتاڑیاں کڈھنیاں ، اُشکل دینی ، بھڑکانا ، چھیڑنا ، مذاق کرنا ، گھوڑے نُو اڈی لانی ۔ **گُدگُدی :** [ہ] کُتکتاری ۔ **گُدگُدی ہونا :** [ہ] طبیعت وچ شوخی آؤنی ، شوق پیدا ہونا ، چا چڑھنا ، آپے ہس ہس پینا ، اُلیل آؤنی ۔

● گدلا : [ہ] کنگھالیا ہویا ، گندہ ، میلا ، مٹی والا ، گاڑھا ، گاب والا ۔ **گدلا پن :** [ہ] میل ، گند مند ۔ **گدلانا :** [ہ] کنگھالنا ، گھچولنا ، گندہ کرنا ۔

● گِدھ : [ہ] گیرجھ ۔

● گدھا : [ہ] کھوتا ، گدّوں ، احمق ، مُورکھ ، بےوقوف ۔ **گدھا پن :** [ہ] کھوت پُنا ، بےسمجھی ، مُورکھ پُنا ، احمق پُنا ، بےوقوفی ۔ **گدھے پر چڑھنا/سوار ہونا :** [ہ] گدھے تے سوار ہونا ، خوار ہونا ، پان پت لتھنی ، بدنام ہونا ۔ **گدھی :** [ہ] کھوتی ، گدوں ۔

● گُدّی : [ہ] گیچی ، گیچّی ۔ **گُدّی سے زبان کھینچنا/نکالنا :** [ہ] گیچی وچوں زبان کڈھ لینی ۔

● گَدّی : [ہ] تخت ، گَدّی ، بادشاہی

کُرسی ۔ **گدّی پر بیٹھنا** : [ہ] تخت تے بہنا ، حکومت سبنھالنی ، بادشاہی کرنی ۔ **گدّی سے اُتارنا** : [ہ] تختوں لاہ دینا ، گدیوں اُتار دینا ، بادشاہی کھوہ لینی ۔

● **گدیلا** : [ہ] گدّا ، تُلائی ۔

● **گدّا** : [ہ] گدّ ، گدّڑا ، بھار ، گدّی ۔

● **گڈریا** : [ہ] چارُو ، آجڑی ، بکروان ۔

● **گڈمڈ** : [ہ] الد بلدّ ، ہیٹھ اُتے ، رلیا ملیا ، اُتھلّیا پتھلّیا ۔ **گڈمڈ کرنا** : [ہ] رلا مِلا دینا ، کواہر کر دینا ، ترتیب وگاڑ دینی ۔

● **گُڈّی** : [ہ] گُڈّی ، پتنگ ۔

● **گُذارا** : [أ] گُزر ، گُزارا ، گُزران ، گُزر مُزر ، رہت ورت ، ڈنگ ٹپائی ، روزی ، لوڑ تھوڑ پوری کرنی ۔ **گذارنا** : [أ] گزارنا ، لنگھانا ، بِتانا ، رہنا ، کٹنا (دن ، عُمر) ، نِبھانا (مُہلت) ، چھڈّنا ، تیاگنا ، ازاد کرنا ، پُورا کرنا (وقت) ۔ **گُذر** : [ہ] گُزر ، گُزارا ، گُزران ، ڈنگ ٹپائی ، نِبھا ، آواجائی ، راہ ۔ **گُذر جانا** : [أ] بِیتنا ، گزر جانا ، لنگھ جانا ، نکل جانا ، کٹی جانی (عمر) ، مر جانا ۔ **گُذر کرنا** : [أ] گزر کرنی ، گزارا کرنا ، جھٹ لنگھانا ، ڈنگ ٹپانا ، نبھانا ، وقت نُو دھکّا دینا ۔ **گُذرگاہ** : [ف] لانگھا ، راہ ، پیہا ، رستا ۔ **گُذرنا** : [أ] گُزرنا ، لنگھنا ، بِیتنا ، مرنا ، چلانا کرنا ، وہانا ، عمر لنگھنی ، خیال آؤنا ، اپڑ جانا ، سماں لنگھنا ،

پار ہونا ، باز آؤنا ، تباہ ہونا ، دل وچ سمانا ، مرضی ہونی ، پہنچنا ۔

● **گُر** : [ہ] گُر ، پچ ، جاچ ، اُصول ، ڈھنگ ، ہُنر ، تدبیر ، قاعدہ ، بریکی ۔ **گُر بتانا ، سِکھانا** : [ہ] گُر سکھانا ، جاچ دسنی ، مت دینی ، ہُنر دسّنا ، اٹکل سکھانی ، راہ دسنی ۔

● **گِرا** : [ہ] ڈِگا ڈھٹھا ، ڈِگیا ہویا ، ڈھٹھا ہویا ، غریب ، محتاج ، نِمانا ۔ **گِرا دینا** : [ہ] سُٹ دینا ، ڈیگ دینا ، ڈھاہ دینا ، مرتبہ گھٹا دینا ، مُل گھٹ کرنا ، کھِلار دینا ۔

● **گراری** : [ہ] گراری ، چرخی ، بھونی ، پہیا ، پھرکی ۔

● **گراں** : [ف] بھارا ، بوجھل ، مہنگا ، وڈ مُلا ، قیمتی ، ان بھاؤندا ، اوکھا ، مُشکل ، سخت ، کرڑا ، جِلّھا ، ڈِھلا ، ڈھیر ، بہتا ۔ **گراں بہا** : [ف] مہنگ مُلا ، قیمتی ، چنگا ، ودھیا ، قدر جوگا ، مہنگا ۔ **گراں خاطر** : [ف] جی دا بھار ، ان بھاؤندا ، ازردہ ، رنجول ، اوکھا ، غمگین ، دُکھی ، ناراض ، خفا ۔ **گراں گزرنا** : [أ] چنگا نہ لگنا ، بُرا لگنا ، دل تے بھارو ہونا ، پسند نہ آؤنا ۔ **گرانی** : [ف] بھار ، بوجھ ، مہنگ ، مہنگائی ، تھوڑ ، توڑا ، آن پچ ، سر بھارا ہونا ، دل تے بوجھ ہونا ۔

● **گِر پڑ کر** : [ہ] ڈِگ ڈھہ کے ، مساں مساں ، مساں کیویں ، وختاں نال ، بڑی محنت نال ، ترلیاں نال ۔ **گِرتا پڑتا** : [ہ] ڈِگدا

ڈھہندا ، اوکھے سوکھے ، اوکھا سوکھا (ہو کے) ، مساں مساں ، مشکل نال ، مساں کیویں ۔ گرتے ہی مر جانا : [ہ] ڈگدیاں سار ای مر جانا ، پھٹکا نہ کھانا ، جھٹ پٹ مر جانا ۔ گِر جانا : [ہ] ڈگ پینا ، ڈھہ جانا ، تھلے لگنا ، ڈھٹھنا ، آن ہارنی ، مچھ نیویں کر لینی ، ضائع ہو جانا ، گواچ جانا ۔

● گرج : [ہ] کڑک ، کڑکا ، کڑاکا ، بھبھ (شیر دی) ۔ گرج کر : [ہ] گج کے ، کڑک کے ، بھبھ مار کے ، چیک کے ، چلک کے ۔ گرج کر بولنا : [ہ] گج کے بولنا ، کڑکنا ، چلکنا ، بھبھ مارنی ، زور نال بولنا ۔ گرجنا : [ہ] گجنا ، زور نال بولنا ، کڑکنا ، بوہکنا (شیر دا) ، دابہ مارنا ، اُچا بولنا ۔

● گرچہ : [ف] بھاویں ، جے ، توڑے ۔

● گِرد : [ف] دوالے ، چولتے ، چفیرے ، چپاسے ، چوپاسے ، آسے پاسے ، آلے دوالے ، پچھتے ، مغر ، مگر ۔ گِرد پھٹکنے نہ دینا : [ا] لاگے نہ لگن دینا ، نیڑے ڈھکن نہ دینا ۔ گِرد پھرنا : [ا] دوالے پھرنا ، دوالے بھونا ، طوف کرنا ، صدقے واری ہونا ۔ گِرد ہونا : [ا] دوالے ہونا ، گھیرا پانا ، گِردے ہونا ، پچھے پینا ، مگر پینا ، تنگ کرنا ، ستانا ، کھہڑے پے جانا ۔ گِردا گِرد : [ف] دوالے دوالے ، چوفیرے ، چولتے ، آسے پاسے ، چپاسے ، آلے دوالے ۔ گِردا گِرد پھرنا : [ا] آلے دوالے پھرنا ، دوالے دوالے پھرنا ، مگر لگا رہنا ۔ گرد و پیش : [ف] آلا دوالا ، چفیرا ، آنڈ گواہنڈ ، چوگردا ، ماحول ۔ گِرد و نواح : [ف] آنڈ گواہنڈ ، آسا پاسا ، نیڑے نیڑے دا علاقہ ، چوگردا ، شہر دے نال دا علاقہ ۔

● گَرد : [ہ] دھوڑ ، دھدل ، مٹی ، گھٹا ، غبار ، کھیہ ، رنج ، کدورت ، بے اصل ، پھرن والا ، میلی ۔ گَرد آلود : [ف] مٹیومٹی ، مٹی نال بھریا ہویا ، گھٹے نال لبڑیا ہویا ۔ گَرد اٹھنا : [ہ] گھٹا اڈنا ، دھوڑ دا اسمانے چڑھنا ، انھیری اوُنی ، وا ورولے اٹھنے ، گردا اڈنا ۔ گَرد اڑانا : [ہ] دھوڑ اڈانی ، دھوڑاں پٹنیاں ، تباہ کرنا ۔ گَرد اڑنا : [ہ] مٹی اڈنی ، گھٹا اڈنا ، دھوڑ اڈنی ، اجڑ جانا ، برباد ہونا ۔ گَردباد : [ف] وا ورولا ، وا دا چکر ۔ گَرد بیٹھنا : [ہ] گھٹا بہنا ، انھیری گھٹ جانی ، مٹی نال لبڑیا جانا ۔ گَرد جھاڑنا : [ہ] گھٹا جھاڑنا ، مٹی جھاڑنی ، دھوڑ کڈھنی ، سزا دینی ، مارنا ، کٹنا ۔ گَرد کو نہ پہنچنا : [ا] دھوڑ تیکر نہ اپڑنا ، مقابلہ نہ کر سکنا ، برابری نہ کر سکنی ، بے وس ہونا ۔ گَرد نہ پانا : [ہ] برابری نہ کر سکنا ، نشان نہ لبھ سکنا ، پتا نہ لا سکنا ۔ گَرد و غبار : [ف] مٹی گھٹا ، دھوڑ ، دھدل ، گَردا ، گَرد ہو جانا : [ہ] مٹی ہو جانا ، مٹی گھٹے وچ دبیا جانا ، بے اثر ہو جانا ، بے ابرو تے بے رونق ہو جانا ۔ مات کھا جانی ، بے رونقی ہونی ، برابری نہ کر سکنا ۔

● گَردا : [ہ] گَردا ، دھوڑ ، ریت ، مٹی ، گھٹا ، سواہ ۔

● گِرداب : [ف] گھمن گھیر ، چکی ، بھنور ، گھمبر ۔

● گرداں : [ف] پھرن والا ، چکر کھان والا ،

بھؤں والا ، اُلٹیا ہویا ، پلٹایا ہویا ۔

● **گردانا** : [اُ] گِننا ، سمجھنا ، منّنا ، گردان کرنی ، سواہرا پڑھی جانا ، دُہرانا ، ولھیٹنا ، فیصلہ کرنا ، کھلی ہوئی کتاب بند کرنی ، قرآن ٹھپّنا ۔

● **گردش** : [ف] چکّر ، پھیر ، گیڑ ، دورہ ، بدبختی ، مصیبت ، راج پلٹنا ، انقلاب ، تبدیلی ، آفت ۔ **گردشِ ایام** : [ف] دِناں دا پھیر ، نصیباں دا چکّر ، قِسمت دا گیڑ ، مصیبت دا زمانہ ، تنگی تُرشی دا سما ۔ **گردش کرنا** : [اُ] بھؤنا ، گھُمنا ، پھرنا ، پھیرے لانے ، چکّر لانے /کھانے ، گردش کرنی ، دورہ کرنا ۔ **گردش میں آنا** : [اُ] مندے دن آؤنے ، گیڑ وچ آؤنا ، گھڑی دا پھرا ہونا ، چکّر وچ پھسنا ، تباہی دے مُونہہ آؤنا ۔ **گردش میں ہونا** : [اُ] مصیبت وچ ہونا ، چکر وچ ہونا ، پھردیاں رہنا ، تنگ تُرش ہونا ، پریشان ہونا ۔

● **گردن** : [ف] دھون ، گردن ، گل ، گاٹا ۔ **گردن اُٹھانا** : [اُ] دھؤن اچی کرنی ، سر چُکنا ، اُبھاسرنا ۔ **گردن اُڑانا** : [اُ] دھون لاہ دینی ، گردن کپ دینی ، سر وڈھ دینا ، قتل کرنا ۔ **گردن اکڑنا ، اینٹھنا** : [اُ] دھون آکڑنی ، گِچی نُو ول پینا ، دھؤن دے پٹّھے کِھچ کِھچتے ۔ **گردن اینٹھنا** : [اُ] دھؤن اکڑانی ، آکڑ وکھانی ، ٹَیں وچ رہنا ، مغرور ہونا ۔ **گردن اینٹھی رہنا** : دھؤن وچ اکڑا رہنا ، خفا رہنا ، رِنج رہنا ، کِھچیا کِھچتا رہنا ۔ **گردن پر احسان ہونا** : [اُ] کسے دا احسان سر تے ہونا ، احسان وجھوں کسے آگے سر نہ چُک سکنا ۔ **گردن پر بوجھ لینا** : [اُ] سر تے بھار چانا ، ذمہ لینا ، احسان لینا ۔ **گردن پر بوجھ ہونا** : [اُ] دھون تے بھار ہونا ، کسے دا آؤنا بہنا برا لگنا ، سر تے عذاب ہونا ، سر تے احسان دا بھار ہونا ۔ **گردن پر جُوا رکھنا** : [اُ] دھؤن تے جُولا رکھنا ، دھون تے بھار پانا ، کوئی وڈّا کم اپنے ذمے لینا ، آپنا کم آپ کرنا ، تابعداری کرنی ، ویاہ کرنا ۔ **گردن پر چُھری پھیرنا** : [اُ] دھون تے چھری پھیرنی ، حلال کرنا ، کوہنا ، ظلم کرنا ۔ **گردن پر خون سوار ہونا** : [اُ] سر تے خون سوار ہونا ، قتل کرن لئی کسے دے پچھے پینا ۔ **گردن پر خون لینا** : [اُ] کسے نُو قتل کرن دا گناہ کرنا ۔ **گردن پر خون ہونا** : [اُ] کسے دے نحق قتل دا گناہ سر تے ہونا ، قتل دے گناہ وچ پھڑیا جانا ۔ **گردن پر سوار ہونا** : [اُ] کسے دی دھون تے چڑھیا رہنا ، سر ہویا رہنا ، کڑی نگرانی کرنی ، کھہڑا نہ چھڈنا ، اپنی کسے طلب نُو پورا کرن لئی مگر پیا رہنا ۔ **گردن پکڑ کر نکال دینا** : [اُ] دھونوں پھڑ کے کڈھ دینا ، دھکے مار کے کڈھ دینا ، بے عزتی کر کے کڈھنا ۔ **گردن پھنسانا** : [اُ] دھون پھسانی ، مصیبت گل پا لینی ، اپنے آپ نُو خطرے وچ پانا ، کجھ ذمے پا لینا ۔ **گردن پھیرنا** : [اُ] دھون ہلا دینی ، انکاری ہونا ، مُکر جانا ، آکڑ جانا ، نافرمانی کرنی ۔ **گردن توڑ** : [اُ] گِچی بھنّن ، دھون بھنّن ۔ **گردن توڑنا** : [اُ] دھون بھنّنی ، سخت سزا دینی ، بڑا مارنا ، آکڑ بھن دینی ، دبا لینا ، اِفا لینا ۔ **گردن جھکانا** : [اُ] دھؤن نیویں کرنی ، سر جھکا دینا ، شرمندہ ہونا ، احسان منّنا ، تابعداری قبول کرنی ۔ **گردن چُھڑانا** : [اُ] دھون چُھڈانی ، خلاصی کرانی ، چھٹکارا پانا ، پھاہی توں نکل جانا ۔ **گردن دبانا** : [اُ]

دھون دب لینی ، سنگھ گھٹنا ، گِچّی پھڑنی ، دھکّا کرنا ، زبردستی کرنی ، قابو کرنا ۔ **گردن دبوچنا** : [اُ] دھونوں پھڑ لینا ، سنگھیوں پھڑنا ، گِچی نپّنی ۔ **گردن ڈھلنا ، ڈھلکنا** : [اُ] دھؤن لمک جانی ، منکا ڈھلا ہو جانا ، مرن والا ہو جانا ۔ **گردن زدنی** : [ف] وڈھن جوگا ، قتل کرن دے لائق ، مار دین دے قابل ، گولی جوگا ۔ **گردن سے جوا اُتارنا** : [اُ] ازاد ہونا ، سروں بھار لاہ دینا ۔ **گردن کا بوجھ** : [اُ] دھون دا بھار ، سر دا بوجھ ، احسان ، فرض ، سر پیا کم ۔ **گردن کاٹنا** : [اُ] دھون لاہنی ، قتل کرنا ، ظُلم کرنا ، حق مارنا ۔ **گردن کٹنا** : [ہ] دھون لتھنّی ، قتل ہو جانا ، سر وڈھیا جانا ۔ **گردن گھونٹنا** : [اُ] گِچی نپنی ، سنگھی گُھٹنی ، سنگھی نونہہ دینا ۔ **گردن مارنا** : [اُ] دھؤن اُڈانی ، سر لاہ دینا ، قتل کرنا ، جانوں مار دینا ۔ **گردن مروڑنا** : [اُ] دھون مروڑنی ، گِچی مروڑنی ، مار دینا ۔ **گردن ناپنا** : [اُ] دھونوں پھڑ کے باہر کڈھ دینا ، دھونوں پھڑ لینا ، بے عزتی کر کے کڈھنا ، مار دینا ۔ **گردن نہ اُٹھانا** : [اُ] دھون نہ چُکنی ، دھؤن نوائی رکھنی ، اُف نہ کرنی ، اُکا نہ کُسکنا ۔ **گردن نیچی ہونا** : [اُ] آکڑ بھج جانی ، مان ٹُٹ جانا ، شرمندہ ہونا ، نیچی ہو جانا ۔ **گردن ہلانا** : [اُ] دھون ہلانی ، وڈیانا ، ہاں ہاں کرنا ، مُکّر جانا ، انکار کرنا ، ذمہ لینا ۔

● **گُردہ** : [ف] گُردہ ، ہِمّت ، حوصلہ ، دلیری ۔

● **گُرز** : [ف] گُرج ۔

● **گرفت** : [ف] پکڑ ، کَس ، جکڑا ، وس ، قابو ، اعتراض ، نکتہ چینی ، سزا ، قبضہ ، روک ، مُٹھ ۔ **گرفت کرنا** : [اُ] اعتراض کرنا ، روکنا ، پھڑنا ، تھمنا ، کَس وچ لیانا ۔ **گرفت میں آنا** : [اُ] پکڑ وچ آؤنا ، پھسنا ، پھڑیا جانا ، قابو آؤنا ، ہتھ آؤنا ۔

● **گرفتار** : [ف] پھڑیا ہویا ، قیدی ، پھسیا ہویا ، عاشق ۔ **گرفتار کرانا** : [اُ] گرفتار کرانا ، پکڑانا ، پھسانا ، قید کرانا ۔ **گرفتار کرنا** : [اُ] گرفتار کرنا ، پھڑنا ، پھسانا ، قید کرنا ۔ **گرفتار ہونا** : [اُ] پھڑیا جانا ، پھسنا ، قید ہونا ، رِجھنا ۔ **گرفتاری** : [ف] پکڑ ، قید ، بندی ، پھاہی ۔ **گرفتاری ہونا** : [اُ] پھڑیا جانا ، پھسنا ، اندر ہونا ، قید ہونا ۔

● **گرفتگی** : [ف] رنج ، افسوس ، عاشقی ۔

● **گرفتہ** : [ف] پھڑیا ہویا ، گرفتار ، عاشق ۔ **گرفتہ خاطر ، گرفتہ دل** : [ف] دل پھڑیا ، رنج ، ملول ، غم والا ، اُداسیا ہویا ۔

● **گُرگ** : [ف] بگھیاڑ ، بھیڑیا ۔ **گرگِ باراں دیدہ** : [ف] چلاک ، ہُشیار ، خرانٹ ، سیانا ، ہنڈھیا ورتیا ۔

● **گرم** : [ف] سڑدا بلدا ، تتّا ، سیک والا ، تتّے مزاج دا ، نِگھی بغل والا ، تیز رفتار ، ترکھّا ، بھخیا ہویا ، نراض ، شوخ ، شرارتی ، چُلبلا ، رُجھیا ہویا ، پینڈے پیا ۔ **گرم اختلاطی** : [ف] پکّی یاری ، گُوڑھی دوستی ، بڑا پیار ، بے تکلفی ، میل ملاپ دی رُجھ ۔ **گرم بازاری** : [ف] رونق ، چھل پہل ، بڑی گاہکی ، چوکھی وِکری ، ڈھیر ساری ویچا وٹی ، چوکھا کاروبار ۔ **گرم بولنا** : [اُ] غصے نال

گل کرنی ، خفگی نال گل کرنی ، تتّا کھرھوا ہونا ، اوکھا بولنا ۔ **گرم پانی** : [اُ] تتّا پانی ، کوسا پانی ، بلدا پانی ۔ **گرم جوشی** : [ف] گوڑھی یاری ، میل ، محبت پیار ، جوش ، چا ، الیل ، کوشش ۔ **گرم جوشی دکھانا** : [اُ] محبت وکھانی ، چا دسنا ، جوش تے جذبے نال مِلنا ۔ **گرم خو** : [ف] تتّے سبھا دا ، غصے والا ، سڑیل ، بدمزاج ، کبّا ، بد دماغ ، اجنڈ ، اکّھڑ ۔ **گرم خیز** : [ف] چھہلا ، چلاک ، تکھ ٹورا ۔ **گرم رفتار** : [ف] تیز دوڑن والا ، ترکھا نسّن والا ۔ **گرم رو** : [ف] کاہلی ٹرن والا ، چھیتی کم کرن والا ، آہری ، اُدمی ۔ **گرم سرد** : [اُ] تتّا ٹھنڈا ، برا بھلا ، چنگا مندا ، اوکھ سوکھ ، بھلے برے دن ۔ **گرم سرد اُٹھانا/سہنا/دیکھنا** : [اُ] برا بھلا ویلا ویکھنا ، دکھ سکھ بھوگنا ، ترشی تنگی دے دن کٹنے ۔ **گرم سرد ہونا** : [اُ] ٹھنڈا تتّا ہونا ، وادھی گھاٹی کرنی ، غصہ جھاڑنا ۔ **گرم کرنا** : [اُ] گرم کرنا ، تانا ، تپانا ، سیکنا ، سیک دینا ، کوسا کرنا ، نگھ دینا/دینی ، غصہ چاڑھنا ، بھخانا ، چک دینی ، اگ لانی ، اڈی لانی ۔ **گرم گرم** : [اُ] تتّا تتّا ، تازہ تازہ ، چوندا چوندا ، سجرا ۔ **گرم مزاج** : [ف] غصے والا ، تتّے سبھا دا ، بد مزاج ، سڑیل ، کبّا ، کھرھوا ۔ **گرم مزاجی** : [ف] تلخی ، بدمزاجی ۔ **گرم ہونا** : [اُ] تپنا ، بھخنا ، تتّا ہونا ، جوش وچ آؤنا ، اُبلنا ، غصہ کرنا ۔

● **گرما گرم** : [اُ] گرمو گرم ، تتّا تتّا ، کوسا کوسا ، چوندا چوندا ، تازہ ، سجرا ، ہنے دا ، جوش والا ، لترا ، تیز ، واہو واہ ۔ **گرما گرم باتیں** : [اُ] تتیاں گلاں ، ترکھیاں گلاں ، شوخ گلاں ، چٹکلے ، تکرار ، کتھہ بکتھہ ۔

● **گرمانا** : [اُ] گرم ہونا ، غصے ہونا ، جوش وچ آؤنا ، مست ہونا ، مینہ پچھوّں وٹ لگنا ۔

● **گرماہٹ یا گرمائی** : [ہ] نگھ ، تا ، گرمی ۔

● **گرمی** : [اُ] گرمی ، سیک ، تپش ، گرمائی ، جوش ، ساڑ ، جلوہن ، گھبرا ، مچ ، غصّہ ، تا ، تیزی ، ہشیاری ، تمکّ ، اُٹھا ، ویگ ، الیل ، چا ۔ **گرمی آنا** : [اُ] گرمی آؤنی ، غصّہ آؤنا ، تمک لگنی ، بھخ جانا ۔ **گرمی پڑنا** : [اُ] گرمی پینی ، گرمی ودھ جانی ، تراٹکا لگنا ، ساڑویں دھپ ہونی ۔ **گرمی چڑھ جانا** : [اُ] چوکھا غصہ آؤنا ، گرمی کھانی ، چپ چڑھنی ، دماغ وچ خلل آؤنا ، مدا ہو جانا ۔ **گرمی چھانٹنا** : [اُ] گرمی جھاڑنی ، غصّے ہونا ، گرمی گوانی ۔ **گرمی دانے** : [اُ] پتّت ۔ **گرمی سے جواب دینا** : [اُ] اوکھا بولنا ، خفا ہو کے بولنا ، غصّے نال گل کرنی ۔ **گرمی کرنا** : [اُ] گرمی کرنی ، جوش پیدا کرنا ، شوخی کرنی ، شرارت کرنی ، وکھالے دا پیار محبت جتانا ، غصہ کرنا ، خفا ہونا ۔ **گرمی کے دن** : [اُ] گرمیاں دے دن ۔ **گرمی نکالنا** : [اُ] گرمی کڈھنی ، غصّہ کڈھنا ، مچ مارنی ، جماع کرنا ، گرمائی کرنا ، سیک مٹّھا کرنا ۔ **گرمی نکلنا** : [اُ] مچ ماریا جانا ، غصّہ ڈھل جانا ۔ **گرمی ہونا** : [اُ] گرمی ہونی ، موسم گرم ہو جانا ، سیک ودھ جانا ، تا لگنا ۔

● **گِرنا ، گِر پڑنا/جانا** : [ہ] آپسینا ، ڈگنا ، تلکنا ، ڈھل جانا ، ڈلھ پینا ، ڈھیہ جانا ، اُتّوں تھلے آؤنا ، بھنجے پینا ، بیار ہونا ،

لالچ کرنی ، ہار جانا ، کمزور ہو جانا ، رِیجھنا ، جھڑنا (وال) ، کِرنا ، گھٹنا (بھا) ، بِنقدرا ہو جانا ، تھلّے ہونا ۔

● **گُرو** : [ہ] (۱) گُرو ، اُستاد ، پِیر ، مُرشد ، (۲) اُچّا ، لفنگا ، بدماش ، چلاک ، خرانٹ ، شرارتی ، فسادی ۔ **گُرو گھنٹال** : [ہ] مہا گُرو ، بڑا چلاک ، اُچا ، لفنگا ، شرارتی ، فسادی ، ٹھگ ۔

● **گروہ** : [ف] جتّھا ، جماعت ، ڈھانی ، ٹولی ، پارٹی ، ذات ۔

● **گِروی** : [ہ] گہنے ، بندھے ، رہن ۔ **گروی رکھنا** : [اُ] گہنے پانا ، بندھے پانا ۔

● **گِرویدہ** : [ف] عاشق ، رِیجھیا ہونا ، ڈُلھیا ہویا ، مرید ، چیلا ، چاہوان ۔ **گرویدہ کرنا** : بھرما لینا ، موہ لینا ، آپنے ول ڈھول لینا ۔ **گروید ہونا** : [اُ] ڈُلھ پینا ، رِیجھ پینا ، عاشق ہونا ، مٹھیا جانا ۔

● **گِرہ** : [ف] گنڈھ ، گٹھ ، مگھروڑی ، بنتّھ ، گٹّی ، ول وکنّڑ ، گھنڈی ، ٹھسکر ، کِھیسا ، بوجھا ، ڈب ، پلا ۔ **گرہ باندھنا** : [اُ] گنڈھ مارنی ، پلے بنھنا ، چیتا رکھنا ، کنّیں پا لینا (گل) ۔ **گِرہ پڑنا/پڑ جانا** : [اُ] گنڈھ پے جانی ، گنڈھ بجھ جانی ، گُنجھل پے جانی ، دل وچ میل آ جانی ، دشمنی ہو جانی ، گھنڈی بجھ جانی ۔ **گِرہ دار** : [اُ] گنڈھل ، گنڈھو گنڈھ ۔ **گرہ دینا** : [ہ] گنڈھ مارنی ، پلّے بنھنا ، یاد رکھنا ۔ **گِرہ سے** : [اُ] ہتّلیوں ، آپنے کولوں ، ہتّھوں ، جیبوں ، آپنے کِھیسے وچوں ۔ **گِرہ سے جانا** : [اُ] پلیوں خرچ ہونا ، جیبوں جانا ، کولوں خرچیا جانا ۔ **گِرہ سے دینا** : [اُ] پلیوں دینا ، آپنے کولوں دینا ، ہتھوں دینا ۔ **گرہ کاٹنا** : [اُ] گنڈھ کپّنی ، کِھیسا مُڈنا ، بوجھا کٹنا ۔ **گِرہ کٹ** : [اُ] گنڈھی چھوڑا ، جیب کُترا ۔ **گِرہ کھولنا** : [اُ] گنڈھ کھولنی ، گُنجھل کڈھنے ، دل دی گُھنڈی کھولنی ، دل دا بھار لاہنا ، دل صاف کرنا ۔ **گِرہ لگانا** : [اُ] گنڈھ مارنی ۔ **گِرہ میں باندھنا** : [اُ] پلّے بنھنا ، چیتے رکھنا ، یاد کر لینا ، کنّیں پا لینا ، سامبھ رکھنا ، مُکانا ۔ **گِرہ میں پیسا ہونا** : [اُ] پلّے پیسا ہونا ، کِھیسا پُر ہونا ، مال دار ہونا ، دھن والا ہونا ، سَوکھا ہونا ۔ **گرہ میں کچھ ہونا** : [اُ] گنڈھ پلّے کچھ ہونا ، امیر ہونا ، مال دار ہونا ۔

● **گرہستن** : [ہ] گھر والی بیوی ، گھر خوند والی ، بال بچّڑ دار ، سُچجی ۔

● **گریاں** : [ف] رون والا ، ہنجُو کیردا ، روندا ہویا ۔

● **گریبان** : [ف] گلا ، گریوان ۔ **گریبان پکڑنا** ، [اُ] گریوانوں پھڑنا ، گلا پھڑنا ۔ **گریبان پھاڑنا / تار تار / ٹکڑے / چاک کرنا** : [اُ] گریوان پاڑنا ، گلمے دا لِنگار لاہنا ، پاگل ہو جانا ۔ **گریبان کھینچنا** : [اُ] گریوان کِھچنا ، تنگ کرنا ، گریوانوں پھڑنا ۔ **گریبان گیر ہونا** : [اُ] گریوان پھڑنا ، گلمیوں پھڑ لینا ، لین دار ہونا ، دعوا کرنا ۔ **گریبان میں سر ڈالنا** : [اُ] گریوان وچ مُونہہ پانا ، شرمندہ ہونا ۔ **گریبان میں منہ چھپانا** : [اُ] گریبان وچ مُونہہ لُکانا ، شرمندہ ہونا ۔ **گریبان میں منہ ڈال کر دیکھنا** : [اُ] آپنے عیب پرچولنا ، آپنے عیب

ویکھ کے شرمندہ ہونا ۔ **گریبان میں منہ ڈالنا :** [أ] گریوان وچ مونہ پانا ، آپنے عیب ویکھ کے شرمندہ ہونا ، نیویں پا کے سوچنا ۔ **گریبان میں ہاتھ ڈالنا :** [أ] گریوان نو ہتھ پانا ، گلمیوں پھڑنا ، دھون نپنی ۔

● **گریہ :** [ف] رونا دھونا ، اتھرو کیرنے ۔ **گریہ کناں :** [ف] روندا ہونا ، ہنجو کیردا ، روندا پٹدا ۔ **گریہ و زاری :** [ف] رویا پٹنا ، رونا دھونا ، کرلاٹ ، ورلاپ ، چیک چہیاڑا ، **گریہ و زاری کرنا :** [أ] رونا کرلانا ، رونا پٹنا ، ہنجو کیرنے ، واویلا کرنا ، پکار پانی ۔

● **گڑ :** [ء] گڑ ، بھیلی ، مٹھا ۔

● **گڑبڑ :** [ہ] رولا گولا ، خرابی ، الدپلد ، وگاڑ ، بکھیڑا ، فساد ، افراتفری ، گڑ بڑ ۔ **گڑ بڑ پیدا کرنا :** [أ] گڑبڑ پانی ، جھگڑا کھلا کرنا ، فساد پانا ، بیٹھلی اتے کرنی ۔ **گڑبڑی :** [ہ] افراتفری ، بد امنی ، گڑبڑ ، تباہی ، فکر ، گھبرا ، فساد ۔

● **گڑگڑانا :** [ہ] گڑھکنا ، کڑڑ گڑڑ کرنا ۔ **گڑگڑاہٹ :** [ہ] گڑ گڑ ، کڑک ۔

● **گِڑگِڑانا :** [ہ] منتاں ترلے کرنے ، عاجزی کرنی ، ترلے پانے ۔

● **گڑنا ، گڑ جانا :** [ہ] گڈیا جانا ، دبیا جانا ، دھسنا ، ٹھکنا ، کھبھنا ، دفن ہونا ، شرم نال ڈبنا ، نگھرنا ، شرمندہ ہونا ۔

● **گڑوا :** [ہ] گڈوا ۔ **گڑوی :** [ہ] گڈوی ۔

● **گڑھا :** [ہ] ٹویا ، ڈوہنگی نیوان ، غار ، گھور ، کھڈا ، کھائی ۔ **گڑھا بھرنا :** [ہ] ٹویا بھرنا ، ڈوہنگھ بھرنا ، بھرتی پانی ، مٹی پانی ، خالی تھاں بھرنی ۔

● **گڑھنا :** [ہ] گھڑنا ، بنانا ، گھڑ لینا ، جھوٹھی گل بنانی ، کہانی بنانی ، قصہ جوڑنا ۔

● **گڑے مردے اکھیڑنا :** [أ] موئے مردے پٹنے ، پرانے جھگڑے لے بہنے ۔

● **گڑیا :** [ہ] گڈی ، پتلی ۔

● **گز :** [ف] گز ، سولاں گرہاں ، تن فٹا پیمانہ ۔ **گز بن جانا :** [أ] گز بننا ، چوکھا لما پندھ کرنا ، بڑا پینڈا کرنا ۔ **گز بھر کی زبان :** [أ] بڑی شوخ زبان ، بڑی نڈر تے انجھک زبان ، چوکھی تیز زبان ۔

● **گزارش (گذارش) :** [ف] عرض ، منت ، ترلا ، عرضی ، سوال ، درخواست ۔ **گزارش کرنا :** [أ] منت نال آکھنا ، درخواست کرنی ، ترلا لانا ، منت کرنی ، سوال پانا ۔

● **گزر :** [ف] گزر ، لانگھا ، راہ ، پتن ، نباہ ، گزارا ، دخل ، ڈھوئی ، سمائی ، پار لنگھنا ، وقت کٹنی ، گزران ۔ **گزر اوقات :** [ف] وقت کٹی ، ڈنگ ٹپائی ، گزارا ، گزران ۔ **گزر جانا :** [أ] گزرنا ، لنگھ جانا ، بیت جانا ، مر جانا ، مک جانا ، چلاتا کر جانا ۔ **گزر کرنا :** [أ] گزر کرنی ، گزارا کرنا ، ربوں آپڑ جانا ، دن کٹنے ، کیرس نال گزران کرنی ، پار ہونا ، لنگھنا ۔ **گزر ہونا :** [أ] گزر ہونی ، گزارا ہونا ، لانگھا ہونا ، وقت گزرنا ۔

● **گزشتہ :** [ف] گزریا ہونا ، پرانا ، بیتیا ، لنگھیا ہویا ، گیا (سال) ۔

گزشتنی : [ف] گُزرن والا ، جان والا ، بِیتن والا ، فناہ ہون والا ، ہو گزریا ۔

گَزک : [ف] گچک ۔

گَزند : [ف] صدمہ ، دُکھ ، تکلیف ، نقصان ، رنج ، بُری نظر ۔

گُستاخ : [ف] شوخ ، کَبّتا ، مُونہ پھَٹ ، چلاک ، بے ادب ، بد تمیز ، بے شرم ، شرارتی ، بد لحاظ ، تیز ، ترکھتّا ۔ **گستاخی** : [ف] بے ادبی ، بد تمیزی ، بد لحاظی ، شرارت ، بے شرمی ، گُستاخی ، خرمستی ۔

گشت : [ف] گشت ، پھیرا ، گیڑا ، سیر ، دورہ ، چکر ، روند ۔ **گشت دینا** : [أ] پھرانا ، ٹورا لوانا ، گشت کرانی ۔ **گشت کرنا ، لگانا** : [أ] پھرنا ٹُرنا ، پہرہ دینا ، سیل کرنی ، دورہ کرنا ، روند لانا ۔

گُفتار : [ف] گل بات ، بول ، گل کتھ ، بول چال ، کلام ۔

گُفتگو : [ف] گل بات ، بول چال ، بیان ، گل کتھ ، کلام ، چرچا ۔ **گفتگو بڑھ جانا** : [أ] گل ودھ جانی ، جھگڑا ودھ جانا ، تقریر لمّی ہو جانی ، فساد دا وادھا ہو جانا ، ودھانا ۔ **گفتگو کرنا** : [أ] گل بات کرنی ، بولنا چالنا ، آکھنا سُننا ، ذکر کرنا ، گل کتھ کرنی ، پُچھنا دسنا ۔

گُفتنی : [ف] آکھن جوگی/جوگا ، کہن دے قابل ، دسن جوگ ۔

گفت و شنید : [ف] گل کتھ ، گل بات ، کہی سُنی ، ذکر ، جھگڑا ، ردکد ۔

گَل : [ہ] دھون ، گاٹا ، گتّھ ، گل ۔ **گل پیّاں ڈالنا** : [ہ] گلو کڑی پانی ، گل دوالے باہاں پا کے ملنا ۔ **گل پھولا** : [ہ] گلتّھڑ ۔

گُل : [ف] گلاب دا پُھل ، پُھل ، داغن دا نشان ، دیوے دی بتی دا ساڑ ، چِٹّا پھولا ، ڈسّھ ، پُھل ورگا معشوق ۔ **گُل افشانی** : [ف] سوہنیاں گلاں ، سوہنی تقریر ۔ **گُل بدن** : [ف] گلاب دے پُھل ورگی/ورگا ، گلاب دیاں پتیاں وانگوں ، نازک تے مَلُوک زنانی ، معشوق ۔ **گل بوٹا** : [ہ] پُھل بوٹا ، پُھل بوٹے ، ویلاں تے پُھل ، چتر کاری ، سجاوٹ ۔ **گُل بوٹے جانا** : [أ] پُھل بوٹے ترتیب نال لانے ، کپڑے تے پُھل بوٹے کڈھنے ۔ **گل پھولنا** : [أ] پُھل کِھڑنا ، کوئی اولا کم ہونا ، کوئی نواں شوشہ اٹھنا ، کوئی نویں آفت آونی ، کوئی نواں وخت پینا ۔ **گُل خنداں** : [ف] کِھڑیا ہویا پُھل ، سجرا پُھل ۔ **گل دار** : [ف] پُھلاں والا ، چتر متر ، دھبیاں والا ۔ **گُل دان** : [ف] پُھل دان ۔ **گُل دینا** : [أ] داغ دینا ، ڈسّھنا ۔ **گل رنگ** : [ف] پُھل ورگا ، سُوہا ، رتّا ، لال ، کِرمچی ۔ **گلِ سرخ** :۔[ف] سُوہا پُھل ، گلاب ۔ **گلشن** : [ف] باغ ، بغیچی ، بغیچہ ، پُھلواڑی ۔ **گل عذار** : [ف] گلابی گلھاں والا ، معشوق ، سوہنا ۔ **گُل کرنا** : [أ] دیوا بُجھانا ، دیوا گل کرنا ، دیوا ودھانا ۔ **گل گشت کرنا** : [أ] باغ دی سیل کرنی ، باغ وچ ٹُر پھر کے روح راضی کرنا ۔ **گل گوں** : [ف] گلاب ورگا ، گلاب دے رنگ دا ، لال ، سُوہا ۔ **گل کِھلانا** : [أ] چن چاڑھنا ، بھیت کھولنا ، بھانڈا بھننا ، کوئی اَن ہونا کم کرنا ، فساد مچانا ، آفت لیانی ، شوشہ چھڈنا ، شرارت کرنی ۔ **گل کِھلنا** : [أ]

پھل کھڑنا ، چن چڑھنا ، بھیت کھلنا ، فساد مچنا ، اوج لگنی ۔ **گل ہونا** : [أ] گل ہونا ، دیوا بجھ جانا ، رونق گھٹنی ، محفل ٹھنڈی ہو جانی ، محفل ختم ہو جانی ۔

● **گلا** : [ہ] گلا ، گاٹا ، گل ، کنٹھ ، سنگھ ، سنگھی ، دھون ، گریوان ۔ **گلا آنا** : [ہ] سنگھ پکنا ، گل سجنا ، گھنڈی پینی ۔ **گلا باندھنا** : [ہ] گل بنھنا ، ڈھڈ گھٹنا ، قرضی کرنا ۔ **گلا بندھانا** : [ہ] قرض لینا ، ادھار چکنا ، کسے گل دا ذمہ لینا ، ضامن بننا ، گل پھسانا ، پابند کرنا ، نکاح پڑھا لینا ۔ **گلا بیٹھنا ، پڑنا** : [ہ] گلے بے جانے ، واج بھاری ہونی ، واج بہ جانی ، سنگھ بہ جانا ۔ **گلا پکڑنا** : [ہ] گلوں پھڑنا ، سنگھوں پھڑ لینا ، سنگھی اپنی ، تنگ کرنا ، ستانا ، سنگھی تے نونہہ دینا ، سنگھ سڑنا ۔ **گلا پھاڑ کر چلانا/بولنا** : [ہ] چیکنا ، کلتھ کے بولنا ، سنگھ پاڑنا ، آڑانا ، بے سرا گاؤنا ۔ **گلا پھاڑنا** : [ہ] کلتھنا ، آڑانا ، آڑنگنا ، بے سرا گاؤنا ۔ **گلا پھٹنا** [ہ] سنگھ پاٹنا ۔ **گلا پھولنا** : [ہ] گل پھل جانا ، رگاں پھلنیاں ، سنگھ سج جانا ۔ **گلا خشک ہونا** : [ہ] سنگھ سکنا ، گل خشک ہو جانا ، چوکھی تره لگنی ، بول بول کے سنگھ سکا لینا ۔ **گلا دبانا** : [ہ] گل گھٹنا ، بولن توں روکنا ، ساہ روک دینا ، دھکا کرنا ، کسکن نہ دینا ۔ **گلا کاٹنا** : [ہ] گل وڈھنا ، سری لاہ سٹنی ، حق مارنا ، دکھ دینا ، ستانا ، قتل کرنا ، ظلم کرنا ۔ **گلا کٹانا** : [ہ] گل وڈھانا ، وڈھیا جانا ، قتل ہونا ۔ **گلا کٹنا** : [ہ] گل وڈھیا جانا ، سنگھ تے چھری پھرنی ، حق ماریا جانا ۔ **گلا گھونٹنا** : [ہ] گل گھٹنا ، سنگھی گھٹ کے مار دینا ، حق مارنا ، کسکن نہ دینا ، بولن نہ دینا ۔

● **گلاب** : [ف] گلاب ۔ **گلاب چٹکنا** : [أ] گلاب کھڑنا ۔ **گلاب چھڑکنا** : [أ] گلاب چھنکنا ۔ **گلابی** : [ف] گلابی ، گلاب ورگا ، گوڑھا پیازی رنگ ، لال جہا پھکا لال ۔ **گلابی آنکھ** : [أ] گلاب ورگی اکھ ، شربتی اکھ ۔

● **گلانا ، گلا دینا** : [ہ] گالنا ، ترکا دینا ، خراب کر دینا ، برباد کر دینا ۔ **گلنا** ، **گل جانا** : [ہ] گلنا ، رجھنا ، پگھرنا ، ترکنا ، بسنا ، نرم ہونا ، سڑنا ، ضائع ہونا ، داغ لگنا ، اجڑنا ، ناس ہونا ، وگڑنا ، سنگڑنا ۔ **گلنا سڑنا** : [ہ] گلنا سڑنا ، بس جانا ، ترکٹ جانا ، سڑیاہن چھڈنی ، خراب ہو جانا ۔

● **گلی** : [ہ] گلی ، گولی ، گنڈھ ، گدود ۔

● **گلگلا** : [ہ] گلگلا ، گڑگلا ، گول گپا ۔

● **گلہ** : [ف] اجڑ ، وگ ، منگو ، چھیڑ ، ہیڑ ، مال ڈنگر ۔ **گلہ بان** : [ف] واگی ، ڈانگری ، ایالی ، چھیڑو ، آجڑی ، بکروان ، ماہی ۔

● **گلہ** : [ف] شکایت ، شکوہ ۔ مہنا ، الہا ۔ **گلہ کرنا** : [أ] الہا دینا ، گیلا کرنا ، شکوہ کرنا ۔

● **گلہری** : [ہ] کاہلڑی ۔

● **گلے** : [ہ] حلق ، سنگھ ، سنگھیاں ۔ **گلے باندھنا** : [ہ] دھکے نال سر مڑھنا ، بدو بدی گل پانا ، ذمے لانا ۔ **گلے پر چھری پھیرنا** : [ہ] گل وڈھنا ، ظلم کرنا ، سنگھی کپنی ، دھون تے چھری چلانی ، حلال کرنا (جانور) ۔ **گلے پڑنا** :

[ہ] گل پینا ، مگر پینا ، کھہڑے پینا ، لڑن نُو پینا ، دھکّے نال مڑھی جانا ، ذمہ لگنا ، پلے پےّ جانا ، خواہ مخواہ چمڑ جانا ۔ **گلے تک بھرنا** : [ہ] نک نک آؤنا ، نکونک بھرنا ، ڈکاڈک بھرنا ، توڑ و توڑ کرنا ، گل تیک بھرنا ۔ **گلے ڈالنا** : [ہ] گل پانا ، مڑھ دینا ، پلے پانا ، ذمے لانا ۔ **گلے سے اُترنا** : [ہ] سنگھوں لنگھنا ، کھادا جانا ، لنگھا لینا ۔ **گلے سے بندھنا** : [ہ] گل نال بجھّنا ، مگروں نہ لہنا ، پلے پینا ، گل پینا ۔ **گلے سے لگانا** ، لپٹانا : [ہ] گل لانا ، چھاتی نال لانا ، گلوکڑی پانی ، جپّھی پانی ، جپّھا مارنا ۔ **گلے سے لگنا** : [ہ] گل لگنا ، گلوکڑی پانی ، جپّھی پانی ، دل صاف کرنا ، راضی ہونا ۔ **گلے کا تعویذ بنانا** : [اُ] گل دا ہار بنانا ، ہِک نال لانا ، ہر ویلے نال رکھنا ۔ **گلے گلے** : [ہ] گل گل ، گل تیکر ، دھون تیکر ۔ **گلے گلے پانی میں** : [ہ] گل گل پانی وچ ، ڈُبن دے نیڑے ، تنگ ، عاجز ۔ **گلے لگ جانا** : [ہ] گل ملنا ، گل لگنا ، گلوکڑی پانی ، صلح کر لینی ۔ **گلے لگانا** : [ہ] گل لانا ، گل نال لانا ، ہِک نال لانا ، گلوکڑی پانی ، سینے لانا / چموڑنا ، چھاتی نال لانا ، پیار کرنا ۔ **گلے میں اٹکنا/پھنسنا** : [ہ] سنگھ وچ اڑنا ، گل وچ پھسنا ، کھادا نہ جانا ، لنگھایا نہ جانا ۔ **گلے میں ڈالنا** : [ہ] گل پانا ، گل وچ پانا ، تویت بنانا ۔ **گلے میں زنجیر پڑنا** : [ہ] گل وچ سنگل پینا ، بنھیا جانا ، قید ہونا ، پھس جانا ، ویاہ ہونا ، قابو آ جانا ۔ **گلے میں گھنگرو بولنا** : [ہ] گھورڑو وجنّا ، جان کندن دا ویلا ہونا ، مرن لگنا ۔ **گلے میں ہاتھ ڈالنا** : [ہ] گلے نُو ہتھ پانا ، سنگھیوں پھڑنا ، گلوں پھڑ لینا ۔

● **گلی** : [ہ] گلی ، راہ ، کُوچہ ۔ **گلی کُوچہ** : [اُ] گلی محلہ ، گلی وہڑا ، گلی گوانڈھ ۔ **گلی گلی** : ہر گلی وچ ، سبھنیں تھائیں ، تھاں تھاں ۔

● **گُم** : [ف] گُم ، گُواتا ہویا ، گُواچا ہویا ، گُجھا ، چھپا ہویا ، نسیا ہویا ، فکر وچ ڈُبا ہویا ۔ **گُم رہنا** : [اُ] گم رہنا ، گُجھا رہنا ، غائب رہنا ، لُکیا چھپیا رہنا ۔ **گم شدہ** : [ف] گُواتا ہویا ، گُواچا ہویا ، نسیا ہویا ، حیران ، پریشان ، فکریں ڈُبیّا ۔ **گم کرنا** : [اُ] چرانا ، چھپانا ، غائب کرنا ، بھل جانا ، گُوانا ، ضائع کرنا ۔ **گُم ہونا** : [اُ] آپ دھیانے ہونا ، بھل جانا ، بےخبر ہونا ، بدحواس ہونا ، کسے فکر وچ ڈُبیا ہونا ، سُرت بھلنی ، بدحواس ہونا ۔

● **گُماشتہ** : [ہ] اجنٹ ، کاما ، منیم ، کرندہ ۔

● **گُمان** : [ف] شک ، شبہ ، مان ، گُمان ، وہم ، خیال ، بھرم ، قیاس ، غرور ، ہنکار ۔ **گمان پڑنا** : [اُ] شک پینا ، کھُڑکنا ، شک ہونا ۔ **گمان کرنا** : [اُ] شک کرنا ، خیال کرنا ، وہم کرنا ، غرور کرنا ۔ **گُمان گذرنا / ہونا** : [اُ] شبہ پینا ، وہم ہونا ، خیال آؤنا ، شک گزرنا ، شک ہونا ۔

● **گُمراہ** : [ف] راہوں کُھنجیا ، بھان ہار ، بھلیّڑ ۔ **گمراہ ہونا** : [اُ] اوجھڑے راہ پینا ، کُولا راہ پھڑنا ، پُٹھے راہ پینا ، پندھ پینڈا کھوٹا ہونا ، راہ بھلنا ، کُراہے پینا ۔

● **گمنام** : [ف] بےناواں آدمی ، کوئی نِتھیا آدمی ، اَن جانیا ، اَن بُجھیا ۔

● **گُن** : [ہ] گُن ، چج ، وڈیائی ، بھلیائی ۔ **گُن گانا** : [ہ] گُن گؤنا ، صفت کرنی ، وڈیائی

کرنی ، جَسّ گاؤنی ، تعریف کرنی ، خوبیاں دسنیاں ۔ گُن ماننا : [ہ] احسان مَننا ، نیکی جاننی ، چنگیائی مَننی ۔

● گَنتا : [ہ] کہاد ، کہادی ، گَنتا ۔

● گُننا : [ہ] گُننا ، پھیرا ، وار ۔

● گِنانا : [ہ] گِنانا ، گِنتی کرانی ، شمار کرانا ، حساب لوانا ۔

● گُناہ : [ف] بھیڑ ، بُرائی ، پاپ ، بُرا کم ، کرتُوت ، قصُور ، جُرم ، عیب ، گُناہ ۔ گناہ بخشنا : [اُ] گناہ بخشنے ، بُھل بخش دینی ، پاپ بخشنا ، معافی دینی ، قصور معاف کرنا ۔ گناہ دھونا : [اُ] پاپ دھونا ، دھونے دھونا ۔ گناہ سمیٹنا : [اُ] گناہ کرنا ، گناہواں دا بھار سر تے لینا ، گناہ اُتے گناہ کری جانا ۔ گناہِ صغیرہ : [ف] نِکّا گناہ ۔ گناہِ کبیرہ : [ف] وڈّا گناہ ۔ گناہ کرنا : [اُ] گناہ کرنا ، قصور کرنا ، جرم کرنا ، پاپ کمانا ، بدی کرنی ۔ گناہ گار : [ف] پاپی ، گُناہی ، عیبی ، بھیڑو کارا ، قصور وار ، کُلچھنا ۔ گناہ گار ٹھہرانا : [اُ] گُناہی آکھنا ، قصور وار جاننا ۔ گناہ گار کرنا : [اُ] بھیڑیاں کماں ول لانا ، بُرے راہ پانا ، جُرمی بنانا ، شرمندہ کرنا ۔ گناہ گار ہونا : [اُ] گناہ کرنا ، پاپی ہونا ، جُرمی بننا ، عذاب وچ ہونا ۔ گناہ گاری : [ہ] گناہ ، پاپ ، قصور ، خطا ، گھاٹا ، نقصان ، ڈَنّ ، چَٹّی ۔ گناہوں کی گٹھڑی : [اُ] گناہواں دی پَنڈ ، گناہواں دا بھار ۔

● گُنبد : [ف] گُمٹّ ، بُرج ، گنبد ۔

● گِنتی : [ہ] گِنتی ، گِنتری ، گِنتر ، حساب ، شمار ، اندازہ ، نمبر ، حاضری ۔ گِنتی کرنا : [ہ] گِنتری کرنی ، لیکھا کرنا ، حساب لانا ، گِننا ، حاضری لینی ۔ گِنتی میں لانا : [ہ] گننا مِننا ، گِنتر وچ لیانا ، لیکھے لانا ، گِنائی کرنی ، حساب وچ لیؤنا ، شمار قطار وچ سمجھنا ۔

● گنٹھیا : [ہ] گنڈھی ، گٹھ ، گنڈھ ، گَنٹھیا ۔

● گنج : [اُ] گنج ، وال کھورا ، وال جھڑ ، ٹوٹنی ۔ گنجا : [ہ] گنجا ، گنج والا ۔

● گُنجان : [ف] بھرواں ، سنگھنا ، کولو کول ، نال نال ۔ گُنجان آبادی : [ف] سنگھنی وسّوں ، بھرویں آبادی ۔

● گنجائش : [ف] آسرا ، ٹِکانا ، سمائی ، توڑ ، واہ ، گُنجیش ۔ گنجائش ہونا : [اُ] سمائی ہونی ، میؤنا ۔

● گُنجلک : [اُ] گنڈھ ، گُھنڈی ، وٹ ، گُنجھل ، پیچا ، جھگڑا ۔ گنجلک پڑنا : [اُ] گُنجھل پینی ، بکھیڑا ہونا ، جھگڑا ہو جانا ، پیچا پے جانا ، دھوکھا ہو جانا ۔

● گَند : [ف] گَند ، گَند مَند ، میلا ، میل ، بو ، بدبو ، نپاکی ، پلیتی ، جھگڑا ۔ گند ڈالنا : [ہ] گند پانا ، کُوڑا کِھلارنا ، جھیڑا ودھانا ۔ گندگی : [ف] گند ، گند مند ، میل ، سڑیاپن ، خراب چیزاں ، بسیاپن ، نپاکی ، کُوڑا ، کِھلریا ہویا ککھ کان ۔ گندگی پھیلانا : [اُ]

گند پانا ، کسے تھاں نُو گندھا کرنا ، گندیاں گلاں کرنیاں ، گندے کم کرنے ۔

● **گندم** : [ف] کنک ۔ **گندمی رنگ** : [اُ] کنک ونّا ، کنک رنگا ، کنک ورگا ۔

● **گندہ (گندا)** : [ہ] گندا ، پلیت ، گند بھریا ، نپاک ، نجس ، میلا ، بدبو والا ۔ **گندہ کام** : [اُ] بھیڑا کم ، مندا کم ۔ **گندی** : [اُ] بھیڑی ، خراب ، ردّی ، نکمّی ، بُری گل ، ننگی گل ۔ **گندی بات** : [ہ] گندی گل ، ننگی گل ، بھیڑی گل ۔

● **گُندھنا** : [ہ] آٹے نُو گُنھنا ، والاں نُو گُندنا ، پُھل پرونے ۔

● **گنڈا** : [ہ] تویت ، چھلّا ، کڑا ، دو جوٹے ، گٹ ۔ **گنڈا باندھنا** : [ہ] تویت بنھنا ، گٹ پانا ۔ **گنڈا تعویذ** : [اُ] تویت گنڈا ، گٹ ، ٹونا ٹوٹکا ، جنتر منتر ، جادو ، دم جھاڑا ، جھاڑ پُھوک ۔ **گنڈا تعویذ کرنا** : [ہ] دم جھاڑا کرنا ، تویت کرنا ، ٹُونا کرنا ، جادو کرنا ۔

● **گنڈاسا** : [ہ] ٹوکا ، ٹکوا ۔

● **گنڈیری** : [ہ] گنیری ۔

● **گننا** : [ہ] گِننا ، گنتی کرنی ، شُمارنا ، لیکھا کرنا ۔

● **گنوار** : [ہ] گنوار ، اُجڈّ ، اَن پڑھیا ، اناڑی ، جاہل ، مُورکھ ، جانگلی ، بےوقوف ، اکھڑّ ۔ **گنوار پن** : [ہ] گوار پُنا ، جہالت ، بےوقوفی ، اُجڈ پُنا ، بے تمیزی ۔

● **گنوانا** : [ہ] گوانا ، گُانا ، ونجانا ، خراب کرنا ، ناس مارنا ، ضائع کرنا ۔

● **گو** : [ف] بھاویں ، توڑے ، چاہے ۔ **گو کہ** : [ف] بھاویں ، ایس تے وی ، اہدے ہُندیاں وی ۔ **گو مگو** : [ف] جکّوتکّی ، کش مکش ، دو چتّی ، دو دِلا ہونا ۔

● **گوارا** : [ف] من پسند ، جی لگدا ، من بھاؤندا ، مزاج موجب ۔ **گوارا کرنا** : [ہ] من لینا ، سہ جانا ، برداشت کرنا ، منظور کرنا ، رضامند ہونا ۔

● **گوالا** : [ہ] کیہُیرو ، دودھی ، دُدھوان ، مہی وال ، ڈانگری ۔

● **گواہ** : [ف] گواہ ، شہادتی ۔ **گواہ بنانا** : [اُ] گواہ بنانے ، جُھوٹھا گواہ تیار کرنا ، جُھوٹھی گواہی دوانی ۔ **گواہ کرنا** : [ہ] گواہ بنانا ، گل دسّنی ۔ **گواہی** : [ہ] گواہی ، شہادت ۔ **گواہی دینا** : [ہ] گواہی دینی ، شاہدی بھرنی ، بیان دینا ، شہادت دینی ، اُگاہی دینی ، سچ دسّنا ، معاملہ ظاہر کرنا ، ثبوت دینا ۔

● **گوبر** : [ہ] گوہا ، پھوس ، گوہیا ۔

● **گوٹ** : [ہ] گاہٹ ، گوٹ ، حاشیہ ، چوگردا ، کور ، مغزی ، جھالر ۔ **گوٹ مارنا** : [ہ] گوٹی مارنی ، ٹاہنی مارنی ، گاہٹ مارنا ۔ **گوٹا** : [ہ] کیناری ، گوٹا ۔

● **گوجر** : [ہ] گُجّر ، گوالا ۔ **گوجری** : [ہ] گُجری ۔

● **گود** : [ہ] گودی ، کُچھّڑ ، جھولی ، ڈھاک ، پلّا ، گود ۔ **گود بٹھانا** : [ہ] گودی بٹھانا ، جھولی پانا ، پرایا پُتّر اپنانا ۔ **گود**

بھرنا : [ہ] گودی بھرنی ۔ **گود بھری :** [ہ] ُددھ ُپتّر والی ، کُچّھڑ بال والی ، مرادوند۔ **گود بھری رہے :** [ہ] بچّہ جیوے ، اولاد سلامت رہے ، ُددھ ُپتّر والی رہیں ۔ **گود پسارنا ، پھیلانا :** [ہ] جھولی اڈنی ، پلاّ کِھلارنا ، کُجھ منگنا ، سوال پانا ۔ **گود پھیلا کے ُدعا مانگنا :** [اُ] جھولی اڈ کے دعا منگنی ، دلوں دعا کرنی ، پلاّ پسار کے رب اگے ترلا پانا ۔ **گود کا :** [ہ] گودی دا ، کُچّھڑ دا بال ، ُددھ پیندا بال ۔ **گود کِھلانا :** [ہ] کُچّھڑ ُچکنا ، گودی وچ کِھڈانا ، پالنا ۔ **گود میں لینا :** [ہ] گودی لینا ، کُچّھڑ ُچکنا ، ڈھا کے چاڑھنا ۔ **گودی :** [ہ] گودی ، گود ، گد ، جھولی ، کُچّھڑ ۔ **گودی میں کھلینا :** [ہ] کُچّھڑ کھیڈنا ، گود وچ کھیڈنا ، گود وچ پلنا ۔

● **گُودا :** [ہ] گُودا ، دماغ ، بھیجا ، مغز ۔

● **گُودڑ :** [ہ] گُدڑ ، پاٹے ُپرانے کپڑے ، لیراں کتیراں ، ُٹٹیاں بھجیّاں شیواں ، کاڑ کباڑ ، ردی چیزاں ، نکاریاں شیواں ۔

● **گورا :** [ہ] (۱) گورا ، لال چِٹّے رنگ والا ، سوہنا ، خوبصورت ۔ (۲) انگریز ، فرنگی ۔ **گورا بدن :** [ہ] گورا پِنڈا ، گوری دیہی ، گورا رنگ ، سوہنا ۔ **گوری :** [ہ] گوری ، چِٹّی ، سفید ۔

● **گورکھ دھندا :** [ہ] جھنجٹ ، جنجال ، رٹے رولے والا کم ، جھیڑا ، بکھیڑا ۔

● **گوسالہ :** [ف] وچھّا ۔

● **گوشت :** [ف] گوشت ، ماس ۔

● **گوشہ :** [ف] کُٹھ ، ُنکر ، نویکلی تھاں ، پاسا ، کونا ، سبھناں توں اڈ ، اک دا ۔

● **گول :** [ہ] گول ، گھیر ، گھیرا ، پھیرواں ۔ **گول بات :** [ہ] گول گل ، پیچ والی گل ، گُنجھل دار گل ، بےمعنی گل ، شک والی گل ۔ **گول مال :** [ہ] گھالا مالا ، غبن ، غایب ُغلاّ ، گُجھّا مال ، ہیرا پھیری ، گھاپا ۔ **گول مٹول :** [ہ] گول مول ، موٹا ، ُٹھلّھا ، بےڈول ، ُمورکھ ۔ **گولائی :** [ہ] گُلائی ، گھیر ، پھیر ، گیڑ ، چکر ، دور ۔

● **گولا :** [ہ] گولا ، بمب ۔ **گولا چلانا :** [ہ] گولا چلانا ، گولا داغنا ، توپ چلانی ، گولا مارنا ۔ **گولی :** [ہ] گولی ، ُگلیلا ۔ **گولی چلانا :** [ہ] گولی چلانی ، بندوق چلانی ، گولی مارنی ۔ **گولی چلنا :** [ہ] گولی چلنی ، ٹھاہ ُٹھس ہونا ، فیر ہونے ۔ **گولی لگے :** [ہ] گولی وجّے ، ماریا جائیں ، گولی کھا مریں ۔ **گولی مارنا :** [ہ] گولی مارنی ، گولی نال اُڈا دینا ، گولی مار کے جانوں لینا ۔ **گولی مارو :** [ہ] گل نہ کرو ، ناں ای نہ لوو ، گل ای چھڈو ، اگ لاؤ ، کُھوہ وچ پاؤ ، کَھڈے پاؤ ۔

● **گوناگُوں :** [ف] رنگ رنگ دا ، ون سوَنّا ، ڈھنگ ڈھنگ دا ، قسم قسم دا ، طرح طرح دا ۔

● **گُونج :** [ہ] گُنج ، گُروج ، رولا ۔ گُونج

اُٹھنا : [ہ] گُروج اُٹھنی - گُونجنا : [ہ] گنجنا ، گُرونجنا -

● گُوندھنا : [ہ] گُنھنا ، مِٹّی گونی ، سِر گُندنا ، گُت کرنی ، مینڈھیاں گُندنیاں -

● گُونگا : [ہ] گُنگا ، چُپ چُپیتا ، مُونہہ مِیٹیا -

● گہرا : [ہ] ڈُونگھا ، گُوڑھا - گہرا پن : [ہ] ڈُونگھ ، ڈُنگھیائی ، گُوڑھ ، گُڑھیائی ، گھنیائی - گہرا زخم : [اُ] ڈُوہنگھا زخم ، بھرویں سٹ ، چرل ، ڈاہڈا صدمہ -

● گہما گہمی : [ہ] رونق ، موج میلا ، چہل پہل -

● گہوارہ : [ف] پنگھوڑا ، پالنا ، جھولا -

● گیارہ : [ہ] یاراں -

● گیارھویں : [ہ] یارھویں -

● گیدڑ : [ہ] گیدڑ - گیدڑ بھبکی : [ہ] گیدڑ گُھرکی ، پھوکا ڈراوا -

● گیڑی : [ہ] گیڈی -

● گیلا : [ہ] گِلا ، بھجیّا ہویا ، سِلھا ، وتر والا ، بھینویا ہویا - گیلا پن : [ہ] تری ، سِلھ ، نمی - گیلا سیلا : [ہ] گِلا سِلّھا ، سیلابیا ہویا ، وتر والا ، نمی والا - گیلا کرنا : [ہ] وتر دینا ، گِلا کرنا ، بھیؤنا ، تر کرنا -

● گیند : [ہ] کِھنُو ، کِھدو ، گیند -

گھ

● گھات : [ہ] چھہ ، چھہی ، دا ، موقع ، ڈھو ، جادو ، ٹُونا ، نیت ، مطلب ، نخرہ ، ادا ، فریب ، چھل ، دھوکھا - گھات پر چڑھنا : [ہ] دا ہیٹھ آؤنا ، ہتھے چڑھنا ، قابو آؤنا ، پھاہی وچ پھسنا - گھات کرنا : [ہ] دا مارنا ، چھہ لانی ، چھہی لا کے بہنا ، ظلم کرنا ، خون کرنا ، قتل کرنا - گھات لگانا : [ہ] چھہی/ چھہ لانی ، تک وچ ہونا ، تاڑنا ، دا لبھنا - گھات میں آنا : [ہ] قابو آؤنا ، اڑے چڑھنا ، دھوکھے وچ آؤنا ، فریب کھانا ، ٹھگیا جانا -

گھات میں بیٹھنا : [ہ] چھہی لا کے بیٹھنا ، دا لانا ، موقع بھالنا - گھات میں رہنا ، ہونا : [ہ] چھہی وچ ہونا ، تاڑ رکھنا ، موقع لبھنا -

● گھاتا : [ہ] جُھونگا - گھاتے میں : [ہ] جُھونگے وچ ، مُفت وچ ، مُفتو مُفت -

● گھاٹ : [ہ] پتن ، ڈُونگھ - گھاٹ گھاٹ کا پانی پینا : [ہ] تھاں تھاں دا پانی پینا ، تھاں تھاں دی سیر کرنی ، زمانہ ویکھیا ہونا -

● گھاٹا : [ہ] گھاٹا ، گھاٹ ، ٹوٹ ، کمی ،

نقصان ، کساره ، تھوڑ ۔ **گھاٹا اُٹھانا** : [ہ] ٹوٹ جرنی ، کامپ کھانا ، نقصان اُٹھانا ، گھاٹا سہنا ۔ **گھاٹا بھرنا** : [ہ] گھاٹا پورا کرنا ، نقصان بھر دینا ، بھانگا پورا کرنا ، چٹّی بھرنی ، پلّیوں پیسے پانے ۔ **گھاٹا پڑنا** : [ہ] گھاٹا پینا ، ٹوٹ کھانی ، نقصان ہونا ، ٹوٹا آؤنا ، کامپ لگنا ۔

● **گھاٹی** : [ہ] گھاٹی ، ڈھال ، لہائی (پہاڑ دی) ۔

● **گھاس** : [ہ] گھاہ ، گھاہ بوٹ ، ساگ پتّر ، ککھ کان ، سبزی ، پٹّھا دتّھا ۔ **گھاس پھوس** : [ہ] سکا گھاہ بوٹ ، ککھ کان ، کوڑا ۔ **گھاس کاٹنا** : [ہ] گھاہ کھوترنا ، ساگ پتّر تروڑنا ، بے سوچے سمجھے کم کرنا ، بے دلی نال کم کرنا ۔

● **گھاگ** : [ہ] پرانا کھنگ ، خرانٹ ، چلاک ، ہشیار ، تجربہ کار ، ہنڈھیا ورتیا ۔

● **گھاگرا ، گھاگھرا** : [ہ] لہنگا ، گھگرا ۔

● **گھال** : [ہ] کھیچل ، خواری ، اوکھت ، حرکت ، نقصان ، گھاٹا ، تباہی ، مصیبت ۔ **گھال میل** : [ہ] اُتھل پتھل ، گڑبڑ ، کواہرا ، بے ترتیبا ، سنڈھ گنڈھ ، سازش ، گرمتا ، گھالا مالا ۔ **گھال میل کرنا** : [ہ] گڑبڑ کرنی ، رلا ملا دینا ، گھپلا کرنا ، گھالا مالا کرنا ۔

● **گھالنا** : [ہ] تباہ کرنا ، ڈھاہنا ، اُجاڑنا ، برباد کرنا ، گڈمڈ کر دینا ، اُتھل پتھل کرنا ، گھالا مالا کرنا ۔

● **گھام** : [ہ] دھپ ، کاڑھا ، گرمی ، ہسّڑ ۔

● **گھامڑ** : [ہ] کچجّا ، بدھّو ، جلّھا ۔

● **گھاؤ** : [ہ] وڈا زخم ، وڈا چیر ۔ **گھاؤ بھرنا** : [ہ] پھٹّ ملنا ، زخم بھر جانا ، بھانگا پورا ہو جانا ۔

● **گھاؤ گھپ** : [ہ] گھاؤ گھپ ، چسکے خورا ، کھاؤ ، اڈاؤ ، خرچیلا ، فضول خرچ ، فریبی ۔

● **گھائل (گھایل)** : [ہ] پھٹّڑ ، پھٹیا ہویا ، زخمی ، عشق دا کٹھّا ، پریمی ۔

● **گھبرانا** : [ہ] گھبرا جانا ، گھابرنا ، بے چین ہونا ، دل گھِرنا ، حیران ہونا ، بدحواس ہو جانا ، پریشان ہونا ، ڈر جانا ، بھسوڑی پے جانی ۔ **گھبراہٹ** : [ہ] گھبرا ، بے قراری ، بے چینی ، بدحواسی ، ہول ، خوف ۔

● **گھپلا** : [ہ] گھپلا ، گڑبڑ ، حساب دا گول مال ۔ بھلیکھا ، دھوکھا ، فریب ، بے ایمانی ، جھگڑا ۔ **گھپلا ڈالنا** : [ہ] گھپلا پانا ، گڑبڑ کرنی ، رٹّا پانا ، جھگڑا کرنا ، روند مارنی ۔

● **گھٹ** : [ہ] (۱) پتن ۔ (۲) تھوڑ ، گھاٹ ۔ (۳) تھوڑا ، کسروندا ، اُونا ۔ **گھٹ بڑھ** : [ہ] ودھ گھٹ ، وادھ گھاٹ ، وادھا گھاٹا ۔

● **گھٹا** : [ہ] بدّل ، کالے بدّل ، گھٹّ ، گوڑھیاں بدلیاں ۔ **گھٹا اُٹھنا** : [ہ] گھٹ چڑھنی ، کالے بدل آؤنے ، گوڑھے بدل آؤنے ۔ **گھٹا اُمنڈنا** : [ہ] بدل گھِر گھِر کے آؤنے ، اسمان تے بدل ای بدل ہونے ، بدل وسّن والا ہونا ۔ **گھٹا ٹوپ** : [ہ] انھیر ، گھپ گھیر ، کالے تے

چوکھے بدّل، بدلاں دا انھیرا - **گھٹاٹوپ اندھیرا ہونا :** [أ] بڑا چوکھا انھیرا ہونا، ہتھ نُو ہتھ نہ لبھنا، بندے نُو بندا نہ دِسّنا - **گھٹا جھومنا :** [ہ] بدّل چھانے، جھڑ ہونا -

● **گھٹانا :** [ہ] گھٹانا، گھٹ کرنا، درجیوں لاہنا، تھوڑا کرنا، بھا تھلّے لیانا، سستا کرنا، کڈھنا، کسّا تولنا - **گھٹنا :** [ہ] گھٹنا، گھٹ ہونا، تھڑنا، لہنا، تنگ ہونا، سنگڑ جانا، ماڑا ہونا، تھوڑا رہ جانا -

● **گھٹاؤ :** [ہ] گھٹّ، ہسّڑ، گُوما، گھاٹ، تھوڑ، گھاٹا، تھڑ، کسر، اون، وگوچا -

● **گھٹ گھٹ کے :** [ہ] ساہ رک رک کے، جر جر کے، سہار سہار کے - **گھٹ گھٹ کے مرنا :** [ہ] چڑ چڑ کے مرنا، بے وس ہو کے مرنا، دکھ سہہ سہہ کے مرنا، اندرو اندری مکدیاں جانا -

● **گھٹن :** [ہ] تنگی، گُوما، حبس، ہسّ، گرمی، کاہل، سوڑ -

● **گھٹنا :** [ہ] گھٹنا، گھوٹا پھرنا، کھرل ہونا، پیٹھیا جانا، رگڑیا جانا، ملیا جانا، حل ہونا، گھلنا، ساہ رکنا -

● **گھٹنا :** [ہ] گوڈا - **گھٹنوں (کے بل) چانا :** [ہ] گوڈیاں بھار ٹرنا، رِڑھنا - **گھٹنوں میں سر دے کے بیٹھنا :** [ہ] گوڈیاں وچ سر دیکے بیٹھنا، سوچیں ڈبا ہونا، غم/شرم نال سر سُٹ کے بیہنا - **گھٹنے ٹوٹنا :** [ہ] گوڈے بھجنے، بے وس ہونا، ٹرنوں پھرنوں رہ جانا - **گھٹنے ٹیک دینا :** [ہ] نیوں جانا، گوڈے ٹیکنا، ہار من لینی -

● **گھٹی :** [ہ] گڑھتی - **گھٹی میں پڑنا :** [ہ] گڑھتی وچ ہونا، عادت وچ ہونا، ہلتر پینی، خمیر وچ ہونا، اصلے وچ ہونا -

● **گھٹیا :** [ہ] گھٹیا، ہولے میل دا، ہولا، گھٹ درجے دا، نیچ، نقدرا، سستا، ہینا، ہیٹا، کمینہ -

● **گھر :** [ہ] گھر، کوٹھا، کُلا، رہن وسیرا، ٹکانا، مکان، حویلی، ڈیرا، منزل، خاندان، کنبہ - **گھر آباد کرنا :** [أ] گھر وسانا، جھگا آباد کرنا، ویاہ کرنا، وسیبا کرنا، وہٹی لیانی، گھر وسانا - **گھر اُجڑنا :** [ہ] گھر اُجڑ جانا، جھگا چوڑ ہونا، میاں بیوی وچ آن بن ہونی، خوند یا زنانی دا مر جانا، گھر لٹیا جانا، گھر خالی ہو جانا - **گھر بار :** [ہ] گھر بار، گھر کوٹھا، بال بچہ، جیا جنت، کُنّم، لتا پٹا، ٹھاہ ٹھیا - **گھر بار لٹانا :** [ہ] گھربار لٹانا، فضول خرچی کرنی، بے لوڑا خرچ کرنا - **گھر برباد کرنا :** [ہ] گھر اُجاڑنا، گھر تباہ کرنا، گھر دا ستیاناس کر دینا - **گھر بسانا :** [ہ] گھر وسانا، خانہ آباد کرنا، ویاہ کرنا، گھرداری سنبھالنی - **گھر بسنا :** [ہ] گھر وسنا، گھر وچ آباد ہونا، ویاہ ہونا - **گھر بگاڑنا :** [ہ] جھگا چوڑ کرنا، گھر برباد کرنا - **گھر بنانا :** [ہ] گھر بنانا، مکان بنانا، گھر سوارنا، گھر دا انتظام کرنا، آہلنا پانا، ٹکانا کرنا، ویاہ کرنا - **گھر بیٹھ جانا :** [ہ] گھر بہہ رہنا، باہر نہ نکلنا، کم دھندا چھڈ دینا، کوٹھا ڈھیہ جانا - **گھر بیٹھے :** [ہ] بیٹھے بٹھائے، گھر بیٹھیاں، کوششوں باجھ، مفتو مفت - **گھر بھر :**

[ہ] سارا گھر ، سارا ٹبّر ، پورا کٹم ، پورا قبیلہ ، گھر دے سارے جی - گھر بھرنا : [ہ] گھر بھرنا ، مال سمیٹنا ، بھانگا پورا کرنا - گھر پورا کرنا : [ہ] گھر پورا کرنا ، لوڑاں پوریاں کرنیاں ، نقصان پورا کرنا - گھر پھوڑنا : [ہ] گھر بھنّنا ، سنّھ مارنی ، چوری کرنی - گھر تک پہنچانا : [ہ] گھر تک پچانا ، گھر اپڑانا ، لوڑ اپڑانا ، جھوٹے نوں جھوٹا ثابت کر کے چھڈنا ، منوا لینا - گھر چلانا : [ہ] گھر چلانا ، گھر دا ٹورا ٹورنا ، گھر دا خرچ چلانا ، گھر دا انتظام کرنا - گھردار : [أ] گھر بار والا ، ٹبّر ٹِبر والا ، بال بچے والا ، عیال‌دار ، آل اولاد والا - گھرداری : [أ] چلّھا چونکا ، سوئی سلائی ، گھر دی سانبھ سنبھال - گھر داماد : [ہ] گھر جوائی - گھر ڈبونا : [ہ] گھر ڈوبنا ، جھگا چوڑ کرنا - گھر سر پر اٹھانا : [ہ] گھر سر تے چک لینا ، بڑی کھپ تے رولا پانا ، ہمدھول چک لینا ، آخر لئے آؤنی - گھر سنبھالنا : [ہ] گھر سانبھنا ، گھر بار سنبھالنا ، گھر دا انتظام کرنا ، گھر دا خرچ چلانا - گھر سونا ہونا : [ہ] گھر سنجا ہونا ، گھر بے رونق ہونا ، گھر خالی ہونا ، گھر دا بھاں بھاں کرنا - گھر سے : [ہ] گھروں ، گھر توں ، گھر تھیں ، مکانوں ، ہتھوں ، پلیوں ، آپنے کولوں - گھر سے باہر کرنا : [ہ] گھروں باہر کڈھنا ، چھیک دینا - گھر سے باہر نہ جانا : [ہ] گھروں باہر نہ نکلنا ، چلّھ توں واریا ہونا ، بھوہرے پیا رہنا ، رنّاں وچ دھنّا بن کے بیٹھنا - گھر سے بے گھر کرنا : [ہ] گھروں بے گھر کر دینا ، نگھرا بنا دینا ، خانہ خراب کرنا ، گھروں کڈھ دینا - گھر سے دینا : [ہ] گھروں دینا ، ہتھوں دینا ، چٹّی بھرنی ، آپنے پلیوں دینا - گھر کا : [ہ] گھروکا ، گھر دا ، گھر بارے دا ، گھر والا - گھر کا آدمی : [أ] رشتے دار ، جانو ، واقف - گھر کا اُجالا : [ہ] گھر دا چانن ، گھر دی رونق ، پتّر ، دھی ، اولاد - گھر کا راستہ بتانا : [ہ] گھر دا راہ دسنا ، چلتا کرنا ، ٹرکانا ، ٹالنا ، اگلا گھر دسنا - گھر کا راستہ لینا : [ہ] گھر نوں جانا ، ناکام ہو کے پرت آؤنا ، پوریاں پا آؤنیاں - گھر کا راستہ لو : [ہ] شکل گم کرو ، جاندے دسّو ، ٹردے ہووو ، راہے پوو ، ودھو - گھر کا نام اُچھالنا ، ڈبونا : [ہ] گھر دا ناں ڈوبنا ، گھرانے دی عزت نوں وٹّا لانا - گھر کرنا : [ہ] اثر کرنا ، پوہنا ، کھبّنا ، گھر بنانا ، گھر وسانا ، سہائی کرنی ، تھاں بنانا ، ویاہ کرنا ، دل نوں چنگا لگنا - گھر کے گھر : [ہ] گھر دے گھر ، پورو پور ، نہ نفع نہ گھاٹا ، برابر سرابر ، ساںواں ، نہ چٹّی نہ کھٹّی - گھر کی طرح رہنا : [أ] آپنے گھر وانگ رہنا ، بے تکلّف ہو کے رہنا - گھر گھر : [ہ] گھرو گھر ، گھرو گھری ، دربدر ، تھاں تھاں ، در در ، بوہے بوہے - گھر گھر مانگتے پھرنا : [ہ] گھرو گھری منگنا ، منگدے پھرنا ، در بدر ہونا ، ٹھوٹھا پھڑ لینا - گھر گھسنا : [ہ] رناں وچ رہنا ، رن مرید ، چلھ توں واریا ہونا - گھر لٹانا : [ہ] گھر لٹانا ، مال اُڈانا ، فضولیاں کرنیاں ، انھے واہ خرچ کرنا - گھر میں آنا : [ہ] آپنے گھر آؤنا ، واڑے وڑنا ، کجھ ہتھ آؤنا ، کجھ لبھ جانا - گھر میں ڈالنا : [ہ] گھر پانا ، دھریل بنانا ، راکھویں رکھنی - گھر والی : [ہ] گھر والی ، سوانی ، ووہٹی ، بیوی ، گرہستن ، تریمت ، رن -

● گَھـرّا : [ہ] گھورڑُو - گھـرّا چلنا ، لگنا : گھورڑو وجنا ، گھنگھرو بولنا ، اوکھے ساہ آؤنے (مرن ویلے) -

● گھرانا : [ہ] گھر ، ٹبّر ، خاندان ، کُنّم ، نسل ، قبیلہ -

● گُھرکنا : [ہ] اکھاں وکھانیاں ، گُھورنا ، دھمکانا ، ڈرانا ، جھڑکنا ، رُعب پانا - گُھرکی : [ہ] گُھرکی ، دھمکی ، جھڑک ، جھاڑ جھنب - گُھرکی دینا : [ہ] گُھرکنا ، گُھرکی سارنی ، ڈانٹنا ، جھڑکنا ، دھمکانا ، رُعب پانا -

● گِھرنا : [ہ] گِھر جانا ، گھیریا جانا ، ولیا جانا ، گھیرے وچ آؤنا ، جھوسنا ، جُھلارنا -

● گھرنی : [ہ] چرخی ، چرکوڑی ، جھرکلّی ، بھؤنی -

● گھریلُو : [ہ] گھروگا ، گھر دا ، آپنا ، راکھواں ، پالواں -

● گھڑا : [ہ] گھڑا ، جھجّر ، مٹّ ، جھجّری -

● گھڑانا : [ہ] گھڑانا ، گھڑوانا ، گھڑت گھڑانی ، بنوانا - گھڑنا : [ہ] گھڑنا ، بنانا ، پدھرا کرنا ، سوارنا ، چنڈنا -

● گھڑگھڑاہٹ : [ہ] گَھرڑ گَھرڑ ، گَڑگَڑ -

● گَھڑونچی : [ہ] گھڑونجی ، گھڑیتھنی -

● گھڑی : [ہ] گھڑی ، وقت ، ویلا ، سماں - گھڑی بجنا : [ہ] گھڑی کھڑکنی ، گھنٹا وجنا - گھڑی بھاری ہونا : [ہ] اوکھا ویلا ہونا ، مصیبت وچ ہونا ، دُکھ دا سما ہونا - گھڑی بھر : [ہ] گھڑی کُو ، اِک گھڑی ، تھوڑا چِھا چر ، کُجھ دیر - گھڑی دو گھڑی : [ہ] گھڑی دو گھڑی ، تھوڑا چر ، تھوڑی دیر - گھڑی کا مہمان : [أ] گھڑی پل دا پروہنا ، کوئی دم دا پروہنا ، مرن کنارے - گھڑی گھڑی : [ہ] وار وار ، مُڑ گِھڑ کے ، گھڑی گھڑی ، پرت پرت کے ، جھب جھب -

● گِھسٹنا : [ہ] گھسیٹیا جانا ، دھرُوہیا جانا - گھسِیٹنا : [ہ] گھسیٹنا ، دھرُوہنا ، دھیریکنا ، کِھچنا ، دھیریک کے لے جانا -

● گُھسنا : [ہ] وڑنا ، اندر جانا ، آ وڑنا ، تُنیا جانا ، داخل ہونا ، بِھیڑ وچ وڑنا ، دخل دینا -

● گِھگّی : [ہ] ڈُسکی ، ڈُسکورا ، ہٹکورا - گِھگی بندھ جانا : [ہ] ڈُسکورے آؤنے ، ہٹکورے آؤنا ، ساہ رُکنا -

● گُھلانا : [ہ] گھولنا ، گالنا ، کھورنا ، پگھارنا ، نرم کرنا ، لِسّا کرنا -

● گُھلاوٹ : [ہ] گُھلائی ، گُھلا ، گُھلاوا ، ملائمی ، نرمی ، پِلپِلی -

● گُھل جانا : [ہ] گُھل جانا ، پتلا ہو جانا ، حل ہونا ، پگھـّر جانا ، لِسّا ہو جانا ، رل مل جانا - گُھل گُھل کر/کے : [ہ] جُھر جُھر کے ، سُک سُک کے ، ماڑا ہو کے - گُھل گُھل کے کانٹا ہو جانا : [ہ] جُھر جُھر کے سُک جانا ، غماں فکراں نال لِسّا ہو جانا ، سُک کے تِیلا ہو جانا - گُھل گُھل مرنا :

[ہ] جھر جھر مرنا ، غم کھانا ، فکراں نال مردیاں جانا ۔

● **گھل مل جانا** : [ہ] رل مل جانا ، گھیو کھچڑی ہونا ، اک جان ہونا ، یاری گنڈھنی ، گوڑھا پیار پا لینا ۔ **گھل مل کر باتیں کرنا** : [اُ] گھل مل کے گلاں کرنیاں ، گوڑھیاں پانیاں ، پیار دیاں گلاں کرنیاں ، اک مک ہونا ۔ **گھل میل کر بیٹھنا** : [ہ] رل کے بہنا ، گھل مل جانا ، پیار محبت دیاں گلاں کرنیاں ، گوڑھیاں پانیاں ۔ **گھل مل کے رہنا** : [ہ] سلوک نال رہنا ، رل مل کے رہنا ، اتفاق نال وسنا رسنا ۔ **گھلنا ملنا** : [اُ] رل مل جانا ، اک جان ہو جانا ، یاری گنڈھنی ، اک مک ہونا ، ان جھکٹ ہو کے ملنا ۔

● **گھلنا** : [ہ] گھلنا ، گھل مل جانا ، پنگھرنا / پگھرنا ، پانی ورگا ہو جانا ، حل ہو جانا ، تھک جانا ، پتلا ہونا ، لسا ہو جانا ، اکھ وچ کجلا پینا ۔

● **گھمانا** : [ہ] گھمانا ، پھرانا ، چکر دینا ، بھوانا ، پھیرنا ، پھرانا ٹرانا ، سیل کرانی ۔

● **گھماؤ** : [ہ] گھماں ۔

● **گھمسان** : [ہ] لڑائی ، جنگ ، بھیڑ ، قتلام ، تباہی ، بربادی ، ہیٹھلی اُتے ، اُجاڑا ۔ **گھمسان کا رن پڑنا** : [ہ] زوراں دی لڑائی ہونی ، وڈی جنگ ہونی ، قتلام ہونا ۔

● **گھمنڈ** : [ہ] آکڑ ، مغروری ، مزاج ، مان ، گمان ، شیخی ، ٹین ۔ **گھمنڈ پر آنا** : [ہ] مان کرنا ، غرور کرنا ، وڈیائی جتانی ، شیخی وچ آ جانا ، آکڑ وکھانی ۔ **گھمنڈ کرنا** : [ہ] آکڑنا ، تکبر کرنا ، فخر کرنا ، پھونڈاں مارنیاں ۔ **گھمنڈ نکال دینا** : [ہ] آکڑ بھن دینی ، غرور تروڑ دینا ، شیخی کڈھ دینی ، سزا دینی ۔ **گھمنڈ نکل جانا** : آکڑ بھج جانی ، شیخی کرکری ہونی ، مان ٹٹ جانا ، سرت ٹکانے آ جانی ۔

● **گھن** : [ہ] وداں ، آہرن ، گھڑیال ، گھنٹہ ، موٹا ، پیڈا ، گف ، بھارا ، سخت ، ٹھلا ، بھریا ہویا ، سنگھنا ، چوکھا ۔ **گھن پڑنا** : [ہ] وداں ، وجنا ، وڈی سٹ پینی ، چوکھا صدمہ ہونا ، گھن پینا ، دھکا لگنا ، دکھ ہونا ، دل پھڑیا جانا ۔ **گھن کی چوٹ** : [ہ] ڈاہڈی سٹ ، مارو سٹ ، خطرناک سٹ ۔

● **گھن** : [ہ] سیونک ، گھن ۔ **گھن لگ جانا ، لگنا** : [ہ] سیونک لگنی ، کیڑا لگنا ، روگ لگنا ، غم فکر لگنا ۔

● **گھن** : [ہ] کریہت ، نفرت ، کریچ ، اُبت ، اوازاری ۔ **گھن آنا** : [ہ] کریچ آؤنی ، نفرت ہونی ، کراہت آؤنی ، جی کچا ہونا ، دل خراب ہونا ۔

● **گھنا** : [ہ] گھوہنا ، گھوآں ، مچلا ، میلا ، گھوٹھا ، اندروں کھوٹا ، میسنا ۔ **گھنا پن** : [ہ] گھوٹھ پنا ، منافقی ، کھنس ، کیڑ ، کھچریواں ۔ **گھنی** : [ہ] گھوہنی ، میسنی ، مکارن ، گھوٹھی ، میہلی ، منافقن ، چھپتی ۔

● **گھناؤنا** : [ہ] مکروہ ، کریچواں ۔

● **گھنٹا** : [ہ] گھنٹا ، گھڑیال ، ٹل ۔ **گھنٹا بجانا** : [ہ] گھڑیال وجانا ، گھڑیال تے سٹ مارنی ، گھنٹا کھڑکانا ۔ **گھنٹی** : [ہ] ٹلی ، گھنٹی ۔

● گھن چکر : [ہ] گردش ، دناں دا پھیر ، بڑے چکر لان والا ، اوارہ گرد ۔

● گھنڈی : [ہ] گھنڈی ، گنجھل ۔ گھنڈی کھولنا : [ہ] گھنڈی کھولنی ، بیڑا کھولنا ، گنجھل کڈھنی ، کوئی اڑاؤنی کڈھ دینی ۔

● گھن گرج : [ہ] گڑ گج ، گاج ، گڑگڑ ۔

● گھنگھولنا : [ہ] گھچولنا ، جھبولنا ، جھجولنا ، جھبلنا ، گند گھولنا ۔

● گھوٹنا : [ہ] گھوٹنا ، گھوٹا لانا ، رگڑنا ، پیہنا ، حل کرنا ، چمکانا ، پالش کرنی ، رگڑ کے چمکانا ، باریک کرنا ، وار وار پڑھنا ۔

● گھورنا : [ہ] آنے ٹڈ کے ویکھنا ، گھورنا ، تاڑنا ، ویکھی جانا ، تکنا ۔

● گھوڑا : [ہ] گھوڑا ۔ گھوڑا دوڑانا : [ہ] گھوڑا نسانا ، گھوڑے نوں بھجانا ۔ گھوڑا کسنا : [ہ] گھوڑا بیڑنا ، ساز پانے ۔ گھوڑے بیچ کر سونا : [ہ] گھوک سونا ، گوڑھی نیندرے سونا ، بے سرت ہو کے سونا ، بے فکر سونا ۔ گھوڑی : [ہ] گھوڑی ۔ گھوڑی چڑھانا : [ہ] گھوڑی چاڑھنا ، لاڑے دا سوار ہونا ، سنتی بٹھانا ۔

● گھوسم گھاسا : [ہ] گھسن مکی ، دھیں پٹاس ، دھپا دھرل ، ہتھو پائی ۔

● گھول میل : [ہ] میل جول ، ملاقات ، اِٹ سِٹ ، میل ملاپ ، سانجھ ، گھالامالا ۔

● گھولنا : [ہ] گھولنا ، کھورنا ۔

● گھومنا : [ہ] گھمنا ، پھرنا ، چکر لانا ، ماریا ماریا پھرنا ، پرت کے آؤنا ، سیر کرنی ۔

● گھونپنا : [ہ] کھوبھنا ، لنگھانا ، گھوپ دینا ۔

● گھونٹ : [ہ] گھٹ ، چسکی ۔ گھونٹ اُتارنا : [ہ] گھٹ لنگھانا ، گھٹ بھرنا ۔ گھونٹ پینا : [ہ] گھٹ پینا ، گھٹ لانا ، سوٹا لانا ، واری لانی ۔

● گھونٹنا : [ہ] گھٹنا ، گھٹ لینا ، ساہ بند کرنا ، تنگ کرنا ، سنگھی نپنی ، گل دبانا ، گھوٹنا ، رَنّا لانا ۔

● گھونسا : [ہ] گھسنا ، گھسن ، مکا ، ہورا ، دھمکّ ، گبّھ ۔ گھونسا لگانا ، مارنا : [ہ] ہورا مارنا ، گھسن دینا ، گبھ مارنا ۔

● گھونسلا : [ہ] آہلنا ، کُلّی ، جھگّی ۔ گھونسلا بنانا : [ہ] آہلنا پانا ، نکا جہا گھر بنانا ، کلی چھتنی ۔

● گھونگھٹ : [ہ] گھنڈ ، جھنڈ ، اوہلا ۔ گھونگھٹ اُٹھانا ، اُلٹنا : [ہ] گھنڈ لاہنا ، نقاب چکنا ، مونہہ ننگا کرنا ، بے پڑد ہونا ، مکھ وکھانا ، سامنے ہونا ۔ گھونگھٹ کرنا : [ہ] گھنڈ کڈھنا ، پڑدا کرنا ، مونہہ کجنا ، اوہلے ہونا ۔ گھونگھٹ کھولنا : [ہ] گھنڈ لاہنا ، بے پڑد ہونا ، سامنے آؤنا ، مونہہ وکھانا ، وکھالی دینی ۔ گھونگھٹ نکالنا : [ہ] گھنڈ کڈھنا ،

پڑدا کرنا ، مُکھ لُکانا ، دوپٹے نال مُونہہ چھپانا ۔

● گھی : [ہ] گھیو ، گھیے ۔ گھی کے چراغ جلانا : [ہ] گھیو دے دیوے بالنے ، خوشی کرنی ۔ گھی کھچڑی : [ہ] گھیو کھچڑی ، اِک مِک ، گُوڑھے بیلی ، جانی یار ۔ گھی کھچڑی ہونا : [ہ] گھیو کھچڑی ہونا ، اِک مِک ہونا ، کھنڈ کھیر ہونا ، گُوڑھی یاری ہونی ۔

● گھیر : [ہ] گھیر ، گھیرا ، پھیر ، گیڑ ، ولگن ، حاطہ ۔ گھیرا : [ہ] گھیرا ، گیڑ ، گول گھتیرا ، چکر ، ولانواں ، وَل ، وَلا ، جنجال ۔ گھیرا ڈالنا : [ہ] گھیرا پانا ، ولنا ۔ گھیر گھار کر لانا : [ہ] گھیر گھار کے لیانا ، بنّھ رُنّھ کے لیؤنا ۔ گھیر لینا : [ہ] گھیر لینا ، دوالے ہونا ، ڈک لینا ، گھیرا گھتنا ، قابو کر لینا ۔ گھیرنا : [ہ] گھیرنا ، ولنا ، گھیرا گھتنا ، گھیرا پانا ، راہ روکنی ، اپھڑ لینا ، پچھے پے جانا ۔ گھیرے میں آنا : [ہ] گھِر جانا ، گھیریا جانا ، ولیا جانا ، پھس جانا ۔

● لا : [ع] (١) نہیں ، اَن ، نا ۔ (٢) لَے آ ۔

● لا اُبالی : [ع] بے پرواہ ، بے فکر ، لاپرواہ ، غافل ، آپ مُہارا ، شوخا ۔

● لا اُتارنا : [ہ] لیے آؤنا ، لیا کے رکھنا ۔ لا رکھنا : [ہ] لیا رکھنا ، لیا دھرنا ، لیا وکھانا ، پیش کرنا ۔

● لات : [ہ] لت ، ٹنگ ، بِلتر ، عادت ۔ لات بھی نہ مارنا : [ہ] پرواہ نہ کرنی ، بھیڑے مُونہوں وی نہ پُچھنا ۔ لات چلانا : [ہ] لت چلانی ، لت مارنی ، چھڑ مارنی ، دولتّا مارنا ، پچھنڈا مارنا ۔ لات مارنا : [ہ] نفرت کرنی ، مُونہ نہ لانا ، بے عزتی کرنی ، گستاخی کرنی ، بھانی مارنی ، ہُندا کم وگاڑ دینا ۔ لات مُکّی : [ہ] لت مُکّی ، ہتّھو پائی ۔ لاتوں کے بُھوت باتوں سے نہیں مانتے : [ہ] ڈنڈے باجھ کدی نہیں جاندا بے ایمان دا کنڈا = ڈنڈا پیر اے وِگڑیاں تگڑیاں دا ، مار کھا کے سمجھن والا گلیں باتیں نہیں سُدھردا ۔

● لاٹھ : [ہ] کٹّھ ، مُنّا ، مُنارا ، تھمّ ، تھمی ، کھمبا ۔

● لاٹھی : [ہ] ڈانگ ، ڈنگوری ، ڈنڈا ، سوٹا ۔ لاٹھی ٹیک کر چلنا : [ہ] کھُونڈی/ڈنگوری نال ٹُرنا ، ڈانگ ٹیک کے چلنا ۔ لاٹھی چارج : [اُ] ڈانگ ماری ، لاٹھی چارج ۔ لاٹھی چلنا : [ہ] ڈانگ سوٹا ہونا ، ڈانگو ڈانگی ہونا ۔

● لاج : [ہ] شرم ، حیا ، آبرو ، عزت ، اَنکھ ، غیرت ، سنگ ، لاج ۔ لاج آنا : [ہ] لحاظ آؤنا ، شرم آؤنی ، لجانا ، شرمانا ۔ لاج رکھنا : [ہ] عزت رکھنی ، شرم رکھنی ، لحاظ کرنا ۔ لاج کھونا/گنوانا : [ہ] پان پت گوانا ، لج ونجانا ، عزت نُوں وٹّا لانا ۔

● لاجواب کرنا : [اُ] جواب دین جوگا نہ چھڈنا ، مُونہ بند کر دینا ، چُپ کرا دینا ، پیراں توں کڈھ دینا ، ہرا دینا ۔

● لاچار : [اُ] وِچارا ، بے وسا ، مجبور ، غریب ، نِمانا ، تھڑیا ہویا ، مجبور ہو کے ، ہار کے ، تنگ آ کے ، عاجز ہو کے ۔

● لاحِق : [ع] پِچھوکا ، پِچھوں آؤن والا ، مگروں اپڑن والا ، کھہڑے پین والا ، چمبڑن والا ، عارضی ۔ لاحق ہونا : [اُ] کھہڑے پینا ، مگر پینا ، چمبڑ جانا ۔

لادنا : [ہ] لدّنا ، لدانی کرنا ، بھار لدّنا ۔ **لادو :** [ہ] لدّو ، بھار ڈھون والا وَیہتر ۔

لاڈ : [ہ] لاڈ ، پیار ، نخرا ، ہیج ، چُہل ۔ **لاڈ پیار :** [ہ] لاڈ پیار ، ہیج ، چُہل ، چوچ ، ہُمنّے ، چُمنے ۔ **لاڈ کرنا :** [ہ] پیار کرنا ، لاڈ وکھانا ، نخرہ کرنا ، ہُمنے چُمنے کرنے ، لاڈ لڈانا ۔ **لاڈلا :** [ہ] لاڈلا ، لِڈکا ، ہیجلا ، پیارا ۔ **لاڈلی :** [ہ] لاڈلی ، پیاری ، لڈیہری ، لِڈکی ، لاڈو ۔

لارا : [ہ] لارا ، جھوٹھا وعدہ ، جھوٹھا دلاسا ، جھوٹھی تسلّی ۔ **لارا لیری :** [ہ] بہانے بازی ، لارا لپّا ، ٹال مٹول ، حیلے حوالے ۔

لاری : [أ] لاری ، گڈّی ، بس ۔

لاریب : [ع] بشک ، بے شک ، سچّیں ، سچ مُچ ۔

لازم : [ع] لازم ، پچھے پیا ہویا ، پچھے لگا رہن والا ، کھہڑے پین والا ، ضرور ، ضروری ، فرض ، واجب ۔ **لازم آنا :** [أ] ضروری ہونا ، لازمی گل بننی ، یقین موجب نتیجہ نکلنا ۔ **لازم جاننا :** [أ] فرض جاننا ، ضروری سمجھنا ، فرض موجب ہونا ۔ **لازمی :** [أ] لازمی ، ضروری ، واجب ، چاہی دا ، لوڑی دا ۔

لازوال : [ع] سدا حیات ، ہمیش رہن والا ۔

لاش : [أ] لاش ، میّت ، مُردہ ، لوتھ ، جنازہ ۔

لاشریک : [ع] کلّا ، اِکّو ، شریکوں بِنا ۔

لاشعور : [ع] گُجھی حِسّ ، لُکویں سوجھی ، بے سمجھ ، بے وقوف ، بے عقل ۔ **لاشعوری :** [ف] سوچوں باہر ، سوچے بِنا ، شعوروں بغیر ، جانے بِنا ۔

لاعلم : [ع] بے علم ، بے خبر ، بھولا ، ان جان ، ان پڑھ ۔ **لاعلمی :** [ف] بے علمی ، بے خبری ، ناواقفی ۔

لاغر : [ف] لِسّا ، ماڑا ، پتلا ، ماڑکو ، بے ترانا ، کمزور ۔ **لاغری :** [ف] مڑتّن ، کمزوری ۔

لاف : [ف] شیخی ، پھونڈ ، بڑ بڑ ، گپّ ، جھوٹھ ، وڈیائی ۔ **لاف زن :** [ف] لپاٹیا ، پلالی ، شیخی خورا ، بڑبولا ، گپّی ۔ **لاف زنی :** [ف] شیخیاں ، آپنی وڈیائی ، گڈھائی ، گپ بازی ، شو ۔ **لاف زنی کرنا :** [ہ] شیخیاں مارنیاں ، گپّاں چھڈنیاں ، بڑ بڑ کرنا ۔

لاقانونیت : [ع] نادر گردی ، سِکھّاں شاہی ، انّھے راج ، آنھی ، گڑبڑی ، انھیر ، آپ مُہاری ۔

لاکھ : [ہ] لکھ ، ان گِنت ، حدوں حسابوں ودھ ، چوکھا ، گِنتّاں وڈا ، بہت سارا ۔ **لاکھ میں :** [ہ] لکھّاں وچ ، ہزاراں وچ ، سب دے سامنے ، شرط بدھی ، بُرد لا کے ، شرط نال ۔ **لاکھ میں ایک :** [ہ] اُگھڑّاں ، اُگھا تے چھٹیا پھوکیا ۔ **لاکھوں :** [ہ] لکھّاں ، کئی لکھ ، لکھتّے ہزارے ، ان گِنت ، حدّوں حسابوں باہرے ، بے حساب ۔ **لاکھوں پر بھاری ہونا :** [ف] لکھّاں تے بھارُو ہونا ، بڑا بہادر ہونا ۔

لاگ : [ہ] تعلّق ، واہ واسطہ ، میل ،

پیار ، چسکا ، مزہ ، اُلیل ، چا ، وَیر ، خار ، عداوت ، دشمنی ، کیڑ ، حسد ، سازش ، اٹکل ، چلاکی ، کرتب ، پُھرتی ، ورگا ، وانگ ، جادو ، ٹُونا ، منتر ، لاگت بازی - **لاگ باندھنا** : [ہ] لاگت بازی کرنی ، ویر رکھنا ، کیڑ رکھنی ، آڑی بنھنی ، خار کھانی - **لاگ لپیٹ** : [ہ] حمایت ، لگ لبیڑ ، رَئی ، پکھ ، دغا ، فریب ، ول چھل ، دھوکھا -

● **لاگت** : [ہ] لاگت ، خرچا ، خرچ ، مُل - **لاگت آنا/بٹھینا/لگنا** : [ہ] لاگت لگنا ، خرچ آؤنا ، رقم لگنی -

● **لاگُو** : [ہ] لاگُو ، ویری ، دُشمن ، پچھتے پیا ہویا ، غرضی ، یار بیلی ، چاہوان ، مُرید ، چیلا - **لاگو ہونا** : [ہ] لاگُو ہونا ، دشمن ہونا ، کھہڑے پینا ، پچھا نہ چھڈنا ، چاہنا ، ریجھنا -

● **لال** : [ف ہ] لال ، رتا ، سُوہا ، رت رنگا ، بھخدا بھخدا ، بلدا بلدا کولا ، پُتر - **لال انگارا** : [ہ] انگیارے ورگا ، بھخدے کولے ورگا ، لوہے لاکھا ، بڑے غصے وچ ، لالو لال - **لال بھبوکا** : [ہ] لوہے لاکھا ، لالو لال ، بھریا پیتا - **لال پیلا ہونا** : [ہ] بڑا غصے ہونا ، کپڑیاں توں باہر ہونا - **لال ڈورے** : [ہ] رتے ڈورے ، نیناں دی لالی - **لال ہونا** : [ہ] لال ہونا ، بھخ جانا ، غصے ہونا ، خفا ہونا ، رتا ہو جانا ، رتیا جانا -

● **لالچ** : [ہ] لالچ ، حرص ، لوبھ ، طمع - **لالچ دینا** : [ہ] لالچ دینی ، لوبھ دینا ، طمع دینی ، بھچھلا لینا ، بھرما لینا - **لالچ کرنا** : [ہ] حرص کرنی ، لالچ کرنی ، طمع کرنی - **لالچ میں آنا** : [ہ] لالچ وچ آؤنا ، حرص وچ پھس جانا ، طمعے پچھے دھوکھا کھا جانا ، چھلیا جانا - **لالچ ہونا** : [ہ] حرص ہونی ، طمع ہونی ، لوبھ ہونا ، کجھ لبھدا دسنا - **لالچی** : [ہ] لالچی ، لوبھی ، طمعے خوار -

● **لا محالہ** : [ع] ضرور ، پک نال ، قدرتی ، یقینی -

● **لامذہب** : [ع] بے دین ، بے مذہبا ، دہریہ -

● **لانا** : [ہ] لیانا ، آننا ، خریدنا ، پیش کرنا ، سامنے رکھنا ، نازل کرنا (آفت) ، پیدا کرنا ، آؤن دینا ، وکھانا ، جھگڑا کرنا ، دل پُنا کرنا -

● **لانگنا/لانگھنا** [ہ] پار کر جانا ، لنگھ جانا -

● **لاوارث** : [ع] بے وارثا ، نکھسما ، لوارث ، نکھسمی -

● **لا ولد** : [ع] اوتر ، اوتر نکھتر ، نکھترا -

● **لائق** : [ع] سیانا ، ہشیار ، جان دا بجھدا -

● **لائن** : [انگ] لین ، قطار ، لار ، صف ، سیدھ ، لیک ، پٹری (ریل دی) ، ڈوری ، رسّی ، ڈھنگ -

● **لب** : [ف] ہوٹھ ، کنتی ، حاشیہ ، کنارا ، بنیرا ، پاسا - **لب بام** : [ف] بنیرے تے ، چھت دے اُتے ، مرن کنارے - **لب بند ہونا** : [أ] چپ ہو رہنا ، ہوٹھ سیتے جانے - **لب تر کرنا** : [أ] بلّٹھ تر کرنے ، ہوٹھاں تے جیبھ پھیرنی ، پانی دا گھُٹ پینا - **لب چبانا** : [أ] بُل چتھنے ، ہوٹھ ٹکنے ، سوچیں پینا - **لب خشک ہونا** :

[اُ] (۱) ہوٹھ خشک ہونے ، بُلھیاں اُتے سِکری جمنی ، ڈاہڈی تریہہ لگنی - (۲) ڈھیر سلاہنا ، وڈیائی کردیاں مونہہ سُکنا - **لبِ سڑک :** [اُ] سڑک اُتے ، راہ وچ ، سڑک دے کنارے ، اِک پاسے - **لب کھولنا :** [اُ] مونہہ کھولنا ، بولنا ، گل بات کرنی - **لب لگانا :** [اُ] تھک لانی ، لب لانا ، گِلا کرنا ، تھک نال تر کرنا - **لب نہ ہلانا :** [اُ] اَکا گُم سُم ، مونہہ میٹی رکھنا ، گل نہ کرنی ، چُپ رہنا - **لب ہلانا :** [اُ] بُلھ کھولھنا ، ہوٹھ ہلانا (بولن لئی) ، بولنا ، کجھ آکھنا ، دل دی گل دسنی ، بھیت بھننا - **لبوں پر آنا/ہونا :** [اُ] زبان تے آؤنا ، تنگ آ کے آکھنا پینا ، چپ نہ رہ سکنا تے بولنا ، انت نوں اپڑ جانا - **لبوں پر جان (دم) آنا / اٹکنا :** [اُ] جان لباں تے آؤنی ، جان اَڑی ہونی ، مرن کنارے ہونا ، کوئی ساہ باقی ہونے - **لبوں تک آنا :** [اُ] لباں تے آؤنا ، جان کندن دا ویلا ہونا ، چھیکڑلے ساہواں تے ہونا ، مرن کنارے ہونا ، گِلہ شکوہ زبان تے آؤنا -

● **لُبّ :** [ع] سَت ، مغز ، عِطر ، چون ، خُلاصہ ، نچوڑ - **لُبِّ لُباب :** [ع] چونویں چون ، اصل مطلب ، سَت ، نچوڑ ، خلاصہ ، مُکدی گل -

● **لِبادہ :** [اُ] چوغا ، چولا ، چولی ، جُبّا ، ڈھِلا ہَمتبا ، لَمّا کوٹ -

● **لِباس :** [ع] پہناوا ، لباس ، پوشاک ، بانا ، لیڑے تیھگڑے ، روپ ، شکل ، بھیس -

● **لَبالَب :** [ف] بھرواں ، موہوں مونہہ ، بھریا ہویا ، نکونک -

● **لبریز :** [ف] بھرواں ، نکونک ، پُر ، بھریا ہویا ، ڈکتو ڈک -

● **لُبھانا :** [ہ] بھرمانا ، بُھچھلانا ، لاٹے لانا ، ابھارنا ، من للچانا ، پرچانا ، وِلانا ، لالچ دینی ، موہ لینا ، بُھلیں پانا ، ڈھول لینا ، عاشق بنانا -

● **لپّا ڈُکّی :** [ہ] دھیں پٹاس ، گُھسن ، مُکّی ، چنڈو چنڈی -

● **لِپانا :** [ہ] لِپائی کرانی ، لِمبانا - **لِپائی :** [ہ] لیپ ، لِپائی ، لِمبائی ، لیمبی ، لِمب پوچ ، پلستر -

● **لِپٹانا ، لپٹا لینا :** [ہ] جپھی پانی ، ہِک نال لانا ، گل لا لینا - **لپٹنا :** [ہ] چمبڑنا ، پچھے پینا ، لیس ہو جانا ، ولیٹیا جانا ، ہِک نال لگنا ، جپھی پانی ، گل لگنا ، عاشق ہونا ، دوستی کرنی ، پھس جانا ، ، کُشتی گُھلنی -

● **لپّڑ :** [ہ] چنڈ ، چٹاکا ، چپیڑ - **لپڑ جڑنا/ دینا/لگایا/مارنا :** [ہ] چنڈ مارنی ، تھپڑ مارنا ، لپڑ لانا ، چٹوکا لانا ، چپیڑ لانی ، رپٹا دینا -

● **لپک :** [ہ] لاٹ ، لنب ، چھال ، ٹپوسی ، چمک ، لِشک ، چِیس ، ٹِیس ، لچک ، دھڑک ، جھپٹ - **لپک جھپک :** [ہ] چھیتی ، کاہلی ، چُستی ، پُھرتی ، شتابی ، تُرت پھرت - **لپک کر :** [ہ] ودھکے ، اگہاں ہو کے ، کاہلی نال ، جھٹ پٹ - **لپک کر آنا :** [ہ] دھانا ، ودھ کے آؤنا ، دوڑ کے آؤنا ، چھیتی آؤنا - **لپک لینا :** [ہ] جھپ لینا ، دب لینا ، کھوہ لینا ، پُھرتی نال پھڑنا ، جھوپ لینا -

● **لپکا :** [ہ] ہِلتر ، گیجھ ، جھس ، چسکا ، چاٹ ، لچ پُنا ، بدماشی - **لپکا پڑنا ، لگنا :**

[ہ] بُری عادت پینی، چسکا لگنا، ہلتر پینی، چاٹ لگنی، سواد پینا۔

● لپکانا: [ہ] نسانا، بھجانا، دڑانا، اگے ودھانا، اگھاں کرنا۔ لپکنا: [ہ] ہنبی مار کے پینا، بھجنا، بھجانا، ہلّا مارنا، راہوں جا پھڑنا، زخم وچ ٹیس پینی، بجلی چمکنی، چھال مارنی، پھڑن لئی نسنا۔

● لپیٹ: [ہ] پیچ، ول، ولانواں، ولھیٹ، مصیبت، ول فریب، اڑاؤنی، ٹھگی، جنجال، غلاف۔ لپیٹنا: [ہ] ولھیٹنا، لپیٹنا، ولنا، نہ کرنی، سمیٹنا، پھسانا، نال رلانا، گندا کرنا، فریب وچ لیانا، گھیرنا، پھاہنا، گرفتار کرنا، الزام وچ بھائی وال بنانا، الزام لانا، موہ لینا، ٹھگنا۔

● لت: [ہ] بُری عادت، علّت، گیجھ، چسکا، جھس۔ لت پڑنا: [ہ] گیجھڑ پینا، کلّت پینی، ہلنا، گیجھنا، عادت پینی، چسکا/سواد پینا۔ لت لگنا: [ہ] گیجھ پینی، ویلی ہونا، ہلتر پینی، عادت پینی، وادی پینی۔ لت ہونا: [ہ] جھس پینی، ٹھرک ہونی، بھیڑی عادت پئی ہونی، کوئی علّت ہونی۔

● لتاڑ: [ہ] (۱) لتاڑ، جھاڑ، جھڑک، لعنت، پھٹک۔ (۲) دکھ، عذاب، آفت، مصیبت، ان بھاوندا بھار، نس، بھج، کوشش، محنت۔ لتاڑ میں آنا: [ہ] مصیبت وچ پھسنا، پیہ ہیٹھ آونا، لتاڑیا جانا، دکھ دے مونہ آونا۔ لتاڑنا: [ہ] لتاڑنا، لعنت ملامت کرنی، دبائی رکھنا، لتّاں مارنیاں، بے عزت کرنا، ذلیل کرنا، دُرکاری رکھنا۔

● لت پت: [ہ] لبڑیا ہویا، لیتھڑیو پیتھو، بھریا ہویا، (گند/چکڑ نال)، تربتر، بھجا ہویا۔

● لٹانا: [ہ] لٹانا، کھلارنا، کنڈ پرنے پا دینا، بال نو سوانا، ڈھاہ دینا، مردے نو قبر وچ پانا۔

● لُٹ جانا: [ہ] لُٹیا جانا، اُجڑنا، برباد ہونا، ٹھگیا موہیا جانا، گھاٹا پینا۔ لُٹا پُٹا: [ہ] لُٹیا پُٹیا، اُجڑیا پُجڑیا، برباد، خاک سیاہ۔ لُٹانا: [ہ] لُٹانا، اُجاڑنا، ضائع کرنا، برباد کرنا، تڑخانا، بے چین کرنا، لوٹ پوٹ کرنا، عاشق بنا لینا، موہ لینا، ونڈ دینا، سوٹ کرنی۔ لُٹنا: [ہ] لٹیا جانا، ٹھگیا جانا، اُجڑنا، چوری ہو جانی، گھاٹا پینا، مٹھیا جانا۔

● لٹک: [ہ] لمکا، لٹکا، ناز نخرا، نہورا، موج، لہر، مستی، لور، پاگل پنا۔ لٹک کر چلنا: [ہ] لٹک لٹک ٹرنا، ٹھمک ٹھمک چلنا، جھم جھم کے ٹرنا، نخرے نال ٹرنا۔ لٹک میں آنا: [ہ] موج وچ آونا، لہراں لینیاں، اَلیل وچ آونا۔

● لٹکا: [ہ] پلمیا، لٹکیا، اٹکیا، ٹوٹکا، چلاکی، اُستادی، ٹھگی، جادو، ٹونا، منتر، کرتب، کرنی، گُن، ہُنر دا ڈھنگ، شغل، دغا فریب، چھل ول، کم دھندا۔ لٹکانا: [ہ] لمکانا، پلمانا، ٹنگنا، ادھ وچکار رکھنا، ٹالنا، فیر اُتے پانا، پھاہے لانا، سولی چاڑھنا، لارا لانا، آس دوانی، چر لانا۔ لٹکنا: [ہ] لمکنا، پلمنا، لٹکنا، ٹنگیا جانا، منجے اُتے (بیمار) پینا، آس لائی رکھنی، سولی چڑھنا، پھاہے لگنا، ادھوائے رہنا، لسّا ہو جانا۔

● لٹّو : [ہ] چَکّل ، چکّی ، رِیجھیا ہویا ، عاشق ۔ لٹّو ہونا : [ہ] لاٹو ہونا ، رِیجھنا ، ڈُلھ پینا ، عاشق ہونا ، دِل دے بہنا ، پھرنا ، گُھمنا ۔

● لُٹیا : [ہ] لوٹی ، گڈوی ۔ لُٹیا ڈبونا : [ہ] بیڑی غرق کرنی ، ناس مارنا ، کم چَوڑ کرنا ، نقصان کرنا ، بھرم گوانا ، جی چَھڈ جانا ، ڈھیری ڈھاہ بہنی ۔ لُٹیا ڈُوبنا : [ہ] بیڑا ڈُبنا ، بیڑی غرق ہونی ، کم چَوڑ ہو جانا ، کھوتا کُھوہے پینا ، نقصان ہونا ۔

● لُٹیرا : [ہ] دھاڑے مار ، ڈاکُو ، ظالم ۔

● لٹھ : [ہ] لاٹھی ، ڈانگ ، سوٹا ، ڈنگوری ، لٹھ ، ڈنڈا ۔ لٹھ باز : [ہ] لٹھ مار ، گتکے باز ۔ لٹھ بازی : [ہ] لاٹھی ماری ، گتکے بازی ، ڈانگ لڑائی ۔ لٹھ چلنا : [ہ] ڈانگاں چلنیاں ، ڈانگو ڈانگی ہونا ، ڈانگ سوٹا ہونا ، لڑائی ہونی ۔ لٹھ مارنا : [ہ] ڈانگ مارنی ، کَبّا بولنا ، سخت جواب دینا ۔

● لجاجت : [ع] مِنّت ، ترلا ، عاجزی ، خوشامد ، چاپلوسی ، عرض ، جی حضُوری ۔

● لجانا : [ہ] سنگنا ، شرمانا ، شرمندہ ہونا ، بھیڑا پینا ، شرمندہ کرنا ۔

● لُچّا : [ہ] لُچّا ، عیبی ، فسادی ، بے شرم ، بے حیا ، بدکار ، گُنڈا ، بدماش ۔ لُچّاپن / لُچپن ، لُچپُنا : [ہ] لُچ پُنا ، بے حیائی ، بدمعاشی ، بے شرمی ، بد چلنی ، شرارت ، فساد ، گُنڈ پُنا ۔

● لچر : [ہ] شُہدا ، کمینا ، واہیات ، بے تُکا ، کوجھا ، کُڈھبا ، کُڈھنگا ، نِکمّا ، بے عقل ، بے وقوف ، اناڑی ، بے تُکی گل ۔

● لچک : [ہ] لِفنا ، جھولے کھانا ، ڈولنا ، جھٹکا ، ہُجکا ، جُھکا ، نرمی ، نازکی ۔ لچک آ جانا : [ہ] ہُجکا کھا جانا ، لِف جانا ، موچ آ جانی ، وَل پے جانا ۔ لچک جانا : [ہ] وَل کھا جانا ، کَشنب جانا ، مُڑ جانا ، لِف جانا ۔ لچکنا : [ہ] ول کھانا ، لیفنا ، جُھکنا ، مُڑنا ، ہِلنا ، کَشنبنا ۔

● لچکا : [ہ] لچکار ، چُکّ پینی ، وَل ، جھٹکا ، ہُجکا ، لک دی مٹک ، موچ ، لِفا ، مچکوڑ ۔ لچکا کھانا : [ہ] ہُجکا لگنا ، لِفنا ، چُک پینی ، لچک جانا ، مُڑ کے سِدھا ہونا ، موچ آ جانی ۔

● لچّھن : [ہ] لچّھن ، چج چالا ، رنگ ڈھنگ ، کرتُوت ، کارے ، ورتارا ، عادتاں ۔ لچّھن بِگڑنا : [ہ] چج چالا خراب ہونا ، بھیڑیاں عادتاں پینیاں ، چَوڑ ہونا ، وِگڑ جانا ۔

● لِحاظ : [ع] مُونہ ملاحظہ ، لحاظ ، ادب ، دھیان ، خیال ، پکّھ ، شرم ، سنگ ، پرہیز ، لج ، حیا ، آن ، اَنکھ ، غیرت ۔ لحاظ آنا : [أ] لحاظ آؤنا ، دِید کرنی ، شرم آؤنی ، خیال آؤنا ۔ لحاظ اُٹھ جانا : [ہ] بدید ہو جانا ، بے لحاظ ہونا ، بے شرم ہونا ، بے ادب ہو جانا ۔ لحاظ ٹوٹنا : [أ] شرم دور ہونی ، جھاکا لہ جانا ، بے تکلّف ہو جانا ۔ لحاظ رکھنا : [أ] دھیان رکھنا ، ادب کرنا ، پکھ کرنی ، مُونہ رکھنا ، شرم کرنی ، خیال رکھنا ، پرہیز کرنا ۔ لحاظ کرنا : [أ] لحاظ کرنا ، دِید کرنی ، ادب کرنا ، رعایت کرنی ، پکھ کرنی ، شرم کرنی ، پرہیز کرنا ۔

لحاظ والا : [اُ] دِید خورا ، لحاظ خورا ، شرم حیا والا ۔

لحظہ : [ع] پَل ، پَلک جھلک ، اکھ پُلکارا ، دم بھر ، ذرا چِر ، لحظہ بھر : [اُ] اِک پَل ، ذرا دیر ، اکھ پُلکارے لئی ۔ لحظہ بہ لحظہ : [ف] پَل پَل ، پَلو پَل ، دم دم ، گھڑیو گھڑی ۔

لحن : [ع] واج ، سُر ، لَے ، راگ ، را ۔

لحیم : [ع] موٹا تازہ ، چربیا ہویا ، بھچرا ، بہُتے ماس والا ۔

لدنا : [ہ] لَدّنا ، لدیا جانا ، بھار پانا ، بھریا جانا ۔

لڈو : [ہ] لڈو ۔ لڈو بانٹنا : [ہ] لڈو ونڈنے ، خوشی منانی ، شیرینی ونڈنی ۔ لڈو بٹنا : [ہ] لڈو ونڈے جانے ، خوشی ہونی ، مِٹھیائی ونڈی جانی ۔ لڈو بنانا ، یا باندھنا : [ہ] لڈو بنانا ، پِنّیاں وٹنیاں / بناؤنیاں ۔ لڈو کِھلانا : [ہ] لڈو کھوانے ، خوشی نال مُونہہ مِٹھا کرانا ، رشوت دینی ، مُونہہ بند کرنا ۔ لڈو ملنا : [ہ] لڈو لبھنے ، فائدہ ہونا ، نفع ہونا ۔

لذت : [ع] سواد ، مزہ ، چسکا ۔

لذیذ : [ع] سوادلا ، سوادی ، مزے دار ، من بھاؤندا ۔

لرز اُٹھنا : [ہ] کنب جانا ، تھرتھری لگنی ، ڈر نال کنبنا ۔ لرزانا : [ہ] کنبا دینا ، دھڑکا دینا ، ڈرا دینا ۔ لرزش : [ف] کانبا ، کنبنی ، تھرتھری ۔ لرزنا : [ہ] کنبنا ، دھڑکنا ، ڈول جانا ، ڈرنا ۔

لڑانا : [ہ] لڑانا ، جھگڑا کرانا ، فساد پوانا ، گنڈھنا (بھائی والی) ۔ لڑائی : [ہ] لڑائی ، کُپَت ، جھگڑا ، بکھیڑا ، دنگا ، فساد ، مقابلہ ، اَن بن ، دُشمنی ، مارکُٹائی ۔ لڑائی پر جانا : [ہ] لڑائی تے جانا ، جنگ کرن لئی جانا ، محاذ اُتے جانا ، مُہمّے چڑھنا ، لام تے جانا ۔ لڑائی پلے پڑنا : [ہ] لڑائی پلے پینی ، لڑنا پینا ، کُپّت گل پینا ۔ لڑائی ٹھاننا : [ہ] لڑن دی نیّت کرنی ، جھگڑا بنھنا ، متّھالانا ، آہڈا لانا ۔ لڑائی چھڑنا : [ہ] فساد مچنا ، جنگ چھڑنی ، لڑائی لگنی ، ویر دا مُڈھ بجھنا ، آہڈا لگنا ۔ لڑائی کا بگل : [ہ] لڑائی دا ہوکا ، جنگ دا نکارا ۔ لڑائی ڈالنا : [ہ] فساد پانا ، ویر پانا ، جھگڑا کرانا ، لڑائی کرا دینی ۔ لڑائی سر کرنا : [ہ] لڑائی جِتنی ، میدان مارنا ، ویری نُوں بھاج دینی ، لڑائی فتح کرنی / پانی ۔ لڑائی کرنا ، لڑنا : [ہ] جنگ کرنی ، لڑائی لڑنی ، لڑنا ، دُشمنی رکھنی ، دشمن ہونا ۔ لڑائی مارنا : [ہ] جنگ جِتنی ، فتح پانی ، میدان مارنا ، دشمن نُوں ہرا دینا ۔ لڑائی مول لینا : [ہ] لڑائی مُل لینی ، خواہ مخواہ لڑنا ، خواہ مخواہ جھگڑے وچ پینا ۔ لڑائی ہونا : [ہ] لڑائی ہونی ، جنگ ہونی ، اَن بن ہونی ، لڑ پینا ۔

لڑکا : [ہ] مُنڈا ، بال ، کاکا ، چھوہرا ، پُتر ، نِکا ، نِکتو ، بے سمجھ ، ایانا ، نوکر ۔ لڑکا بالا : [ہ] مُنڈا کُھنڈا ، کاکا ، بال ، ایانا ، اولاد ، بال بچہ ۔ لڑکا گود لینا : [ہ] پُتر بنانا ، متبنّیٰ بنانا ، وارث بنانا ۔ لڑکپن / لڑکپنا : [ہ] بال پُنا ، بچپنا ، نِکّی عمر ، مُورکھ پُنا ، بے سمجھی ، ہوچھ پُنا ۔

لڑکی : [ہ] کُڑی ، کاکی ، چھوہری ، جائی ، دھی ، پُتری ، نِکّی بالڑی ، لاڑی ، وُہٹی ، کُواری ، آیانی ۔

● لُڑکنا : [ہ] رِڑھنا ، تلکنا ، گِھسرنا ، لیٹنیاں کھانیاں ، لیٹ جانا ، مر جانا ۔ لُڑکنی : [ہ] بھاں بھواٹنی ، اُلٹ بازی ۔

● لڑکھڑا کر چلنا : [ہ] ڈکو ڈولے کھانے ، ڈول ڈول کے ٹُرنا ، اُکھڑ چال چلنی ، ٹُردیاں تِھڑکنا ، لٹک مٹک نال ٹُرنا ۔ لڑکھڑانا : [ہ] ڈولنا ، ڈکو ڈولے کھانے ، تِھڑکنا ، ٹِھبکنا ، پَیر سواہرے نہ پینے ، ڈاواں ڈول ہونا ، چال اُکھڑنی ، نخریاں نال چلنا ، نیّت بدلنی ، نیت وِگڑنی ۔

● لڑنا : [ہ] لڑنا ، بِھڑنا ، گُھلنا ، لڑائی بِھڑائی کرنی ، جھگڑنا ، جھیڑا سہیڑنا ، ٹاکرا کرنا ۔ لڑنا بِھڑنا : [ہ] لڑنا بِھڑنا ، لڑائی بھڑائی کرنی ، کُپّت کرنا ، کَھہ مکَھہ ہونی ، فساد مچانا ، کَھبڑنا ، کُھڑبھنا ۔ لڑنا جھگڑنا : [ہ] لڑنا جھگڑنا ، کُپّت کرنا ، فساد پانا ، مار کُٹائی کرنی ، بجھنا ، تکرار کرنی ۔

● لُڑھکنا : [ہ] رِڑھنا ، تِلکنا ، گِھسرنا ، لوٹ پوٹ ہونا ، لیٹ جانا ، مر جانا ۔ لُڑھکنی : [ہ] اُلٹ بازی ، لوٹنی ۔ لُڑھکنی کھانا : [ہ] اُلٹ بازی کھانی ، لوٹنی لینی ، لوٹ پوٹ ہونا ، رِڑھنا ، تِلکنا ۔

● لُڑھنا : [ہ] رِڑھنا ، رُڑھنا ، ڈِگنا ، ڈُلھنا ، وہنا ، وگنا ، ڈھینا ، ہار جانا ۔

● لَسّان : [ع] گلاہڑی ، لیسیاں لان والا ، بکواسی ، بکڑواتی ، گل باتیا ، بڑبولا ، بھونکا ۔

● لَسُوڑا : [ہ] لَسُوہڑا ۔

● لَسّی : [ہ] چھاہ ، لَسّی ، کَنَگ ۔

● لشکارنا : [اُ] ہُشکارنا ، مکر پوانا ، اُچکنا ، شہ دینی ، ہُش ہُش کرنا ۔

● لشکر : [ف] فوج ، کٹک ، لشکر ، دَل ، سپاہیاں دی بیڑھ ، چھاؤنی ۔ لشکر اُترنا : [اُ] لشکر اُترنا ، فوج دا اُتارا کرنا ، چھاؤنی پانی ، ڈیرا لانا ۔ لشکر پڑنا : [اُ] چھاؤنی آ پینی ، فوج دا پڑا کرنا ، فوج دا کِدھرے رُکنا ۔ لشکر ٹوٹ پڑنا/ٹوٹنا : [اُ] ہَلّا بول دینا ، فوج دا ٹُٹ کے پینا ، چڑھ دوڑنا ، چڑھائی کر دینی ۔ لشکر کشی : [ف] دھاوا ، چڑھائی ، دھائی ، ہلّا ، حملہ ۔ لشکر کشی کرنا : [اُ] چڑھائی کرنی ، دھاوا کرنا ، حملہ کرنا ، ہلّا مارنا ۔

● لطافت : [ع] خوبی ، سُتھرائی ، بریکی ، سُہپّن ، نزاکت ، رونق ، تازگی ، سواد ، چسکا ، مزہ ۔ لُطف : [ف] مزہ ، سواد ، چسکا ، موج ، خوشی ، مہربانی ، کرم ، بہار ، گُن ، ہس رس ۔ لُطف اُٹھانا : [اُ] سواد ماننا ، مزہ لینا ، مزے لُٹنے ، موج کرنی ، خوش ہونا ، رس ماننا ۔ لطیف : [ع] نرم ، نازک ، ہولا ، پُھلّاں ورگا ، کُولا ، ملائم ، پاک صاف ، نرول ، کھرا ، سوادلا ، اُچّا ، سُچا ، گُن والا ، اُچرج ، انوکھا ۔

● لطیفہ : [ع] لطیفہ ، چُٹکلا ، گُن ، خوبی ،

وڈیائی ، ہساوا ، ہاسا ٹھٹھا - لطیفہ چھوڑنا : [أ] چٹکلا چھڈنا ، لطیفہ سنانا ، کوئی انوکھی گل کرنی ، شرل ستابی چھڈنی - لطیفہ گو : [ف] جگتی ، مخولیا -

● لعنت : [ع] پھٹکار ، لعنت ، پھٹک ، ملامت ، جھاڑ جھنب ، خدا دی مار -

● لغزش : [ف] تھڑکا ، تلکا ، بھل چک ، خطا ، أکھیڑ ، غلطی ، قصور - لغزش آنا : [أ] تھڑک جانا ، بھل چک ہو جانی ، تلک پینا ، ڈول جانا ، ڈکو ڈولے کھانا - لغزش کرنا : [أ] بھلنا ، أکنا ، تلکنا ، کراہے پینا -

● لغو : [ع] فضول ، واہیات ، نکما ، نکارا ، بے معنی ، بھیڑا ، یاوا - لغو باتیں کرنا : [أ] فضول بولنا ، بک بک کرنی ، یاویاں لانیاں/ مارنیاں ، نکاریاں گلاں وچ وقت گوانا - لغویات : [ع] بک جھک ، یاویاں ، کوجھے کارے ، فضول کم ، نکمیاں حرکتاں -

● لفظ : [ع] گل ، لفظ ، بول ، کلمہ ، بات ، بولی - لفظ بلفظ : [ف] لفظو لفظ ، این بین ، (عین بعین) ، پورا پورا (بیان) ، ہو بہو ، حرف بہ حرف ، صاف صاف ، ویروے نال - لفظی : [ع] زبانی ، لفظاں موجب -

● لفنگا : [ہ] لفنگا ، لچا ، گنڈا ، بدماش ، شہدا ، کمینا ، نلج ، بے غیرت ، بے حیا ، کلچھنا -

● لقمہ دینا : [أ] برکی دینی ، کیسے دی گل وچ بولنا ، رنی لئی کولوں گل کر دینی ، رشوت دینی ، وڈھی کھوانی - لقمہ کھانا : [أ] برکی بھنی ، گراہی لینی ، دھوکھا کھانا -

● لق و دق : [ف] رڑا ، أجاڑ ، بیابان ، صفا چٹ میدان ، سنج مسان ، بے اباد تھاں -

● لکانا : [ہ] لکانا ، چھپانا ، ڈھکنا ، کجنا ، اوہلے کرنا ، لکا لینا - لکنا : [ہ] لکنا ، چھپنا ، اوہلے ہونا ، چھپ کے بیہہ رہنا -

● لکڑی : [ہ] (۱) لکڑ ، لکڑی ، کاٹھ ، ڈنڈا ، ڈانگ ، سوٹا ، کھونڈی ، ٹیک ، گتکے بازی - (۲) کرڑا ، سکا سڑیا ، لسا آدمی - لکڑی بازی : [ہ] لٹھ ماری ، ڈنڈے بازی ، ڈانگو ڈانگی ہونا ، گتکا ، گتکے بازی - لکڑی پکڑنا : [ہ] سوٹی پھڑنی ، ڈنگوری نال ٹرنا ، بڈھا ہونا - لکڑی ہو جانا : [ہ] سک کے بڑا لسا ہونا ، آکڑ جانا ، چوکھا بڈھا ہونا -

● لکنت : [ع] زبان دا رکنا ، تھتھلانا ، تھتھیانا ، ہکڑاٹ - لکنت دار : [أ] ہکڑا ، ہکلا ، تھتھلا ، تھتھا -

● لکیر : [ہ] لیک ، سطر ، لکیر ، لنگ ، لین - لکیر پر چانا : [ہ] لیک تے ٹرنا - لکیر پیٹنا : [ہ] لیہاں نہ چھڈنیاں ، لکیر دا فقیر ہونا ، افسوس کرنا ، ہتھ ملنا - لکیر کا فقیر ہونا : [أ] لیک تے چلنا ، لکیر دا فقیر ہونا ، پرانیاں ریتاں رسماں تے چلنا ، پرانے خیال نہ چھڈنے ، رسماں دا غلام ہونا ، آپنی عقل نہ ورتنی ، کوئی گل انھے واہ من لینی - لکیر کھینچنا : [ہ] لیک پانی ، لکیر کھچنی ، لیکنا ، حد بنھنی ، توبہ کرنی ، کن پھڑنے ، نشان لانا ، ردنا ، مکانا ، نبیڑنا ، سونہ چانی/ چکنی ، کاٹا پھیرنا ، وعدہ کرنا ، ملن ورتن

چھڈنا -

● لِکّھا : [ہ] لِکھیا ، واہیا (حرف) ، لِکھت ، لیکھ ، لِکھائی ، قِسمت ، بھاگ - **لِکھا آگے/ ساہنے آنا** : [ہ] لِکھیاں نہ مُڑنیاں ، قسمت مِلنی ، کرم اَگے آؤنے ، کرماں دا کَٹھیا کھانا - **لکھا پڑھا** : [ہ] پڑھیا لِکھیا ، گُنی ، علم والا ، لِکھت پڑھت ، لِکھیا کاغذ ، دستاویز - **لِکھانا** : [ہ] لِکھانا ، لکھا لینا ، آکھر پوانا ، تحریر کرانا - **لکھائی** : [ہ] لِکھائی ، لِکھت - **لکھائی پڑھائی** : [ہ] لکھائی پڑھائی ، لِکھت پڑھت ، لکھنا پڑھنا - **لکھت** : [ہ] لِکھت ، تحریر ، لکھائی ، لیکھ ، اِقرار نامہ ، دستاویز ، عہد نامہ - **لکھنا** : [ہ] لکھنا ، لِکھائی کرنی ، قلم چلانی ، لکھ دینا ، کتاب بنانی ، تصنیف کرنی ، کہانی جوڑنی ، قِصّہ گھڑنا ، درج کرنا ، کھاتے چاڑنا ، کتابت کرنی - **لکھوانا** : [ہ] لکھانا ، لکھوانا ، لکھوا لینا ، لکھائی کرانی ، کاتبی کرانی -

● **لَگ بَھگ** : [ہ] نیڑے نیڑے ، کُجھ کُجھ ، لگ بھگ ، آلے دُوالے ، پیٹے وِچ ، رَلدا مِلدا ، ہیٹھ اُتے ، لاگے چاگے -

● **لگا** : [ہ] لگا ، لگیا ، نالدا ، ساتھی ، گلیا سڑیا پھل - **لگا آنا** : [ہ] چُغلی لا آؤنی ، بھر آؤنا ، بھخا آؤنا ، چھیڑ چھیڑنی - **لگا بجھانا** : [ہ] لائی بُجھائی کرنی ، بتھیں لانا تے پیریں بُجھانا - **لگا بندھا** : [ہ] یار بیلی ، لگا بدھا ، سیوا دار ، گولا ، قیدی ، پکّا نوکر ، نال دا - **لگا بیٹھنا** : [ہ] لا بہنا ، سٹ کرنی ، مارنا ، یاری لانی ، عشق کرنا - **لگاتار** : [ہ] تار بنھ کے ، اِکسار ، ٹِنڈاں ہار ، اُتّوڑتی ، واہو واہ ، وگاسّٹ - **لگاتار برسنا** : [ہ] اک تار وسنا ، بھرویں جھڑی لگنی ، زور دا مینہ پینا - **لگا جانا/چلنا** : [ہ] نال نال ٹُری جانا ، کَھہڑے پیا رہنا ، مگر مگر جانا - **لگا دینا** : [ہ] لا دینا ، لا چھڈنا ، لیپ کرنا ، مَلنا ، چموڑنا ، کم لانا ، خرچ کرنا ، گُمراہ کرنا ، وَنڈ دینا ، چُغلی کرنی - **لگا رہنا** : [ہ] لگا رہنا ، کھہڑے پیا رہنا ، نالوں نہ لتھنا ، رُجھیا رہنا ، چھہی لانی - **لگا رکھنا یا لگائے رکھنا** : [ہ] کسے مطلب لئی بچا رکھنا ، نال لائی رکھنا ، لار وچ رکھنا ، کم تے لائی رکھنا ، چموڑی رکھنا ، اپنے ول ڈھول لینا - **لگا لگایا** : [ہ] لگا لگایا ، بنیا بنایا ، کیتا کتریا ، لاگت ، تھاپیا ، سِتھیا ہویا ، لگا بَدھا - **لگا لینا** : [ہ] رلا لینا ، یار بنا لینا ، ڈھب تے لے آؤنا ، آہرے لانا ، لا لینا ، چموڑنا ، جمع کرنا ، درج کرنا ، کھاتے چاڑھنا ، حساب وچ گین اینا - **لگا ہؤا** : [ہ] لگا ہویا ، مِلیا ہویا ، جُڑیا ہویا ، گنڈھیا ہویا ، رُجھیا ہویا ، گنڈھیا ، رُجھا ، نالو نال ، گیجھیا ہویا ، تعلق والا ، نال دا ، برف وچ لایا ہویا ، گلیا سڑیا (پھل) -

● **لَگام** : [ہ] لگام ، کڑیالا ، راس ، موہرک ، واگ - **لگام اُتارنا** : [ہ] راساں کھولھنیاں ، آزاد کرنا - **لگام چڑھانا** : [ہ] لگام چاڑھنی ، وس وچ کرنا ، روکنا ، بند کرنا ، چُپ کرانا ، قابو کرنا -

● **لَگان :** [٥] ماملا ، ترنی ، لگان ، مالیہ ، ٹیکس ، محصُول -

● **لَگانا :** [٥] لانا ، لگانا ، میلنا ، گنڈنا ، چموڑنا ، جوڑنا ، چھیڑنا ، رلانا ، اُرجھانا ، تیز کرنا ، گنڈھنا ، تھاپنا ، ٹکرانا ، ودھانا ، رلانا ، (چُغلی) مارنا ، چُکنا ، لِکھنا ، جمع کرنا (حساب وِچ) ، نوکری دینی ، خرچ کرنا ، الزام مڑھنا - **لگانا بُجھانا :** [٥] جھوٹی سچی لانی ، لُوتیاں لانیاں ، لانی بُجھائی کرنی ، چُک دینی ، چُغلی مارنی - **لگتا :** [٥] لگدا ، جاپدا ، جِچا ، ورگا ، چُبھدا ، رڑکدا ، کھہندا ، چِڑدا ، کاٹ کردا ، پوہندا ، اثر کردا - **لگتا ہُوا :** [٥] لگدا ہویا ، جاپدا ، چمبڑدا ، رلدا مِلدا ، ان بھانا ، چُبھواں ، رڑکدا - **لگتا ہے :** [اُ] جاپدا اے ، لگدا اے ، چبھدا اے یا کَاٹ کردا اے - **لگنا :** [٥] لگنا ، چمبڑنا ، خرچ ہونا ، کھاہدا جانا ، چھوہنا ، مِلنا ، وجنا ، لِمبا جانا ، شروع ہونا ، جڑنا ، سِر بنّھ ہونا ، سانجھ ہونی ، اثر ہونا ، سڑ جانا ، تھوہ سِر ہونا ، سجنا ، رلنا ، نتھیا جانا ، رکھنا ، اپڑنا ، مچنا ، وِکنا ، دِسنا ، جاپنا ، ہو جانا ، رُجھنا ، ٹِکنا ، رگڑ مارنا ، تیار ہونا -

● **لگاوٹ :** [٥] لگا ، لگ لبیڑ ، لگاپا ، تعلّق ، گنڈھ سنڈھ ، میل ملاپ ، ایکا ، سانجھ ، دُشمنی ، سازش ، کھیڈ ، گھالا مالا ، یاری دوستی ، پیار ، لاڈ ، چُہل - **لگاوٹ دکھانا :** [٥] پیار جِتانا ، پھتّپھڑے لانے ، کھہبڑنا ، خار کھانی - **لگاوٹ کرنا :** [٥] گاِیں موہنا ، پیار جِتانا ، دوستی کرنی ، نخرے کرنے - **لگاوٹ کی باتیں :** [٥] پھپھڑے ، نخرے ، چُہل ، دُشمنی ، وَیر ، کدورت -

● **لَگن :** [٥] پیار ، موہ ، پریم ، لگن ، دُھن ، موج ، رِیجھ ، جوش ، اُلیل ، گھڑی ، ویلا ، سماں ، تسلا ، ٹپ ، چلمچی - **لگن لگنا :** [٥] پیار پے جانا ، عِشق دی چاٹ لگنی ، نِیُو لگنا ، سِک ہونی -

● **للچانا :** [٥] رِیجھنا ، لوچنا ، لالچ کرنی ، لوبھ کرنی ، چاہنا ، تاہنگھنا ، ترسنا ، ٹھگانا ، لالچ دوانا ، ورغلانا ، ترسانا ، شوق ودھانا -

● **للکار :** [٥] للکر ، للکار ، تڑھتّی ، نعرہ ، سدّ ، پُکار ، وِنگار ، ہاک - **للکارنا :** [٥] للکارنا ، للکارا مارنا ، وِنگارنا ، ہوکرے مارنے ، رولا پانا ، غصّے وِچ بولنا ، ہُشکارنا -

● **لمبا :** [٥] لمّا ، اُچّا ، لمّو ، وڈا ، دُریڈا ، ودھ ، ڈھیر - **لمبا بننا :** [٥] ٹُردا ہونا ، نس جانا ، پھٹّاں کھا جانا ، سُورکھ پُنا وکھانا ، اگے ودھنا ، کِھسکنا - **لمبا چوڑا :** لمّا چوڑا ، وڈا ، کُھلا ڈُلّھا ، موکلا ، پساروان - **لمبا سفر :** [٥] لمّا پندھ ، دُراڈا پینڈا ، وڈی مُسافری ، آخرت دا پینڈا - **لمبا کرنا :** [٥] لمّا کرنا ٹورنا ، وِدیا کرنا ، اگے ودھانا - **لمبا ہونا :** [٥] لمّا ہونا ، ودھنا ، وادھے پینا ، دیر نال مُکنا ، پھٹّاں کھانا ، چلانا کرنا ، نِسل ہونا ، مر جانا - **لمبائی :** [٥] لمیائی ، لمتّن ، لمپّن ، اُچائی ، وڈیائی - **لمبائی چوڑائی :** [٥] لم چوڑ ، لمتّن ، چُڑپّن ، لمیان چوڑان ، اُچان ، وڈپ -

● لمبی : [ہ] لمّی ، اُچّی ، پُلاہنگھ ۔ لمبی تان کر سونا : [ہ] بے فکر ہو کے سونا ، گُوڑھی نیندر سوُنا ، گُھوک سونا ، گھوڑے وبچ کے سونا ۔ لمبی تاننا : [ہ] گُوڑھی نیندر لینی ، بے فکری نال سونا ، مر ونجنا ، چلانا کرنا ، کسّا پندھ کرنا ، بے سُرت رہنا ، بے خبر رہنا ۔ لمبی چوڑی ہانکنا : [ہ] گپّاں مارنیاں ، پھڑاں چھڈنیاں ، چوکھا بولنا ، لمّی کہانی پانی ۔

● لمحہ : [ع] پل ، اکھ پلکارا ، سکینٹ ، تھوڑا چر ، اکھ جھپاکا ۔ لمحہ بھر : [اُ] اِک پل ، پل بھر ، اکھ پلکارا ، ذرا چر ۔

● لُنجا : [ہ] لُوہلا ، پانگلا ، ٹُنڈا مُنڈا ، ہتھوں پیروں رہیا ہویا ، لنگڑا لُوہلا ۔

● لُنڈا : [ہ] لُنڈا ، بن پوشلوں ، پُوشل وڈھا ، نپتّرا رُکھ ، محتاج ، بے وارث ۔

● لُنڈھانا : [ہ] ڈوہلنا ، روڑھنا ، لُٹدنا ، پانا ، بے لوڑا خرچ کرنا ، پیسا برباد کرنا ۔

● لنگڑا : [ہ] لنگا ، لنگڑا ۔ لنگڑانا : [ہ] لنگانا ، لنگڑانا ، لنگ مارنا ، اِک لت نال ٹُرنا پھرنا ۔

● لنگوٹ : [ہ] لنگوٹ ، لنگوٹی ، لنگوٹا ، جانگھیا ۔ لنگوٹ باندھنا / کسنا : [ہ] لنگوٹ بنھنا ، لنگوٹی کسنی ، رُمالی بنھنی ۔ لنگوٹ باندھے پھرنا : [ہ] لنگوٹ بنھی پھرنا ، غریبی دعوے وِچ رہنا ، بال پنے وِچ ننگا پھرنا ۔ لنگوٹ بند : [اُ] جتی ستی ، لنگوٹی دا پکّا ، سدا کُوارا ، چھڑا ، نیک پاک ۔ لنگوٹ کھولنا : [ہ] لنگوٹا کھول دینا ، بھلوانی چھڈ دینی ، لنگوٹی کھولنی ، ننگا ہونا ، لنگوٹ لاہنا ۔ لنگوٹا : [ہ] لنگوٹ ، لنگوٹا ، جانگھیا ، لنگوٹی ، تڑاگی ۔ لنگوٹے کا ڈھیلا : [ہ] لنگوٹی دا ڈھلا" ، بُرا ، بُریار ، موجی ، بھوگی ، کُلچّھنا ، زنانی ، رن ملاپی ۔ لنگوٹی : [ہ] لنگوٹی ، لنگوٹ ، جانگھیا ، تڑاگی ، رُمالی ۔ لنگوٹی باندھنا : [ہ] لنگوٹی بنھنی ، دُنیا تیاگنی ، جتی ستی ہو جانا ، بھوگ چھڈ دینا ۔ لنگوٹی بندھوا دینا : [ہ] لنگوٹی بنھوا دینی ، ننگا کر دینا ، کھا چٹ جانا ، کنگال کر دینا ، لُٹ پُٹ لینا ۔ لنگوٹی کھلنا : [ہ] لنگوٹی کُھلنی ، لنگوٹ لتھنا ، ننگا ہونا ، بھیت ظاہر ہونا ۔ لنگوٹیا : [ہ] لنگوٹیا ، بچپنے دا سجن ، پُرانا پکّا یار ، پرانا جانُو ۔

● لَو : [ہ] شُعلہ ، لاٹ ، دھیان ، خیال ، لگن ، آس ، اُمید ، تسلی ، تعلق ، چا ، رِیجھ ، پیار ۔ لَو اُٹھنا : [ہ] اگ مچنی ، لاٹ نکلنی ، لنب اُٹھنی ، شعلے بھڑکنے ، لامبُو اُٹھنا ۔ لَو بُجھنا : [ہ] لَو بُجھنی ، چانن مُکنا ، لاٹ مٹھی ہونی ، دیوا بُجھنا ، جی چڑھ جانا ، دل بُجھنا ، من مر جانا ۔ لَو بھڑکنا : [ہ] لَو ودھنی ، اگ مچنی ، بھبھاکے نکلنے ، لاٹاں نکلنیاں ، چا مچ پینا ، سدھر جاگنی ۔ لَو لگانا : [ہ] کسے نال دل لانا ، پیار پانا ، لَو لانی ، دھیان لانا ، خیال بنھنا ، چاء کرنی ، آس رکھنی ۔ لَو لگنا : [ہ] پیار پینا ، کسے دا دھیان رہنا ، شوق ہونا ، آس ہونی ۔

● لُوٹ : [ہ] لُٹ ، کھوہ موہ ، ظُلم ،

راہ ماری ، لُٹ دا مال ، لُٹ کَھسُٹ ، وَڈھّی ، دھاوا ، دھاڑا ، ڈاکا ، چوری ، سَنّھ - **لُوٹ پر کمر باندھنا** : [ہ] لُٹّن تے لک بنھنا ، ہیرا پھیری کرنی ، لُٹ مار کرنی - **لوٹ پڑنا** : [ہ] لُٹ پینی ، کھوہا موہی مچنی ، آنھّی پینی - **لُوٹ کا مال** : [ہ] لُٹ دا مال ، لُٹّ ، مفت دا مال - **لُوٹ کھانا** : [ہ] لُٹ لُٹ کے کھا جانا ، ٹھگنا ، مُچھنا ، مال دُھر کیتی جانا - **لُوٹ کَھسُوٹ** : [ہ] لُٹ کَھسُٹ ، کھوہا موہی ، چوری ، دھاڑا ، لُٹ مار ، مار دھاڑ ، چور بزاری ، آنھ آنھیر ، ظُلم دھکّا ، ہیرا پھیری - **لُوٹ کھسُوٹ کرنا** : [ہ] لُٹ پانی ، لُٹنا ، دھاڑے مارنے ، ٹھگنا ، آنھیر پانا ، ظُلم کرنا - **لوٹ لینا** : [ہ] لُٹ لینا ، کھو لینا ، ٹھگنا ، مُٹھنا ، دل کھوہ لینا ، موہ لینا ، عاشق بنا لینا ، تباہ کر دینا - **لُوٹ مار** : [ہ] لُٹ مار ، کھوہا موہی ، دھاڑا ماری ، ڈاکے ، ظُلم ، آنھیر - **لوٹ مچانا/ڈالنا** : [ہ] لُٹ مچانی ، آنھّی پانی ، ظُلم کرنا ، ڈاکا مارنا ، راہ مارنا - **لُوٹ مچنا** : لُٹ پینی ، آنھّی پینی ، ظُلم ودھنا ، آنھیر ودھنا ، آنھ دا وارا آؤنا - **لُوٹنا** : [ہ] لُٹنا ، راہ مارنا ، دھکّے نال لینا ، لُٹ پانی ، لُٹ مار کرنی ، اُجاڑنا ، تباہ کرنا ، دھاڑا مارنا ، سھنگا ویچنا ، عاشق بنانا ، دل موہنا - **لُوٹنا کَھسُوٹنا** : [ہ] کھمبھڑی کھمبھڑی کر دینی ، سبھ کُجھ کھوہ کَھس لینا ، لُٹنا پُٹنا ، کھوہنا موہنا -

لوٹا : [ہ] لوٹا ، واڑھی ، آستاوا -

لَوٹانا : [ہ] پَرتانا ، واپس کرنا ، اُتّھلنا ، اُلٹانا ، موڑنا ، دور کرنا ، بخش دینا ، معاف کرنا ، مَتّھے مارنا -

لَوٹنا : [ہ] پاسا پَرتنا ، پَرت آؤنا ، مُڑ آؤنا ، موڑا پینا ، لیٹنیاں لینیاں ، اُلٹ بازی لانی ، پھرنا ، ضد کرنی ، عاشق ہونا ، اچان چک مر جانا ، بڑا خوش ہونا ، آشکے بلّے پیار کرنا ، سَونا ، لیٹنا - **لوٹنا پوٹنا** : [ہ] لوٹ پوٹ ہونا ، آتھّل پُتھل ہونا ، بے چین ہونا ، تڑفنا ، پسلیٹے مارنے ، سَؤنا سوانا ، لیٹنا لٹانا -

لوٹنی : [ہ] بھوانی ، بھواٹنی ، اُلٹ بازی ، کورا جواب ، لیٹنی -

لوگ : [ہ] لوک ، لوکی ، لوکائی ، عام آدمی ، خلقت ، بندے - **لوگ باگ** : [ہ] لوکی ، جنا کَھنا ، لُکائی ، دنیا والے ، ہاری ساری ، سب کوئی ، خلقت -

لُولا : [ہ] لُوہلا -

لَونڈا : [ہ] مُنڈا ، جاتک ، چھوکرا ، چھوہرا ، کاکا ، بال ، آن داڑھیا مُنڈا ، غلام ، گولا ، مُورکھ ، آیانا ، بے سمجھ ، ہوچھا - **لَونڈا پن** : [ہ] مُنڈ پُنا ، چھوہر پُنا ، بال پُنا ، نادانی ، بے سمجھی -

لونڈی : [ہ] چھوکری ، گولی ، چیری ، باندی ، نوکرانی -

لوہا : [ہ] لوہا ، لوہیا ، لوہ ، اسپات ، فُلاد ، سریا ، تلوار ، سخت ، ڈاہڈا ، آن ٹُٹ ، پکّا ، بھارا ، نگر - **لوہا برسنا** : [ہ] لوہا ورھنا ، جنگ مچنی ، تیر تلوار چلنی ، خون خرابا ہونا - **لوہا ماننا/مان جانا** : [ہ] لوہا مَنّنا ، وڈیائی یا بہادری نُوں من لینا ، اُستاد جاننا ، ہار مَنّنی -

● **لوہار** : [ہ] لُہار ۔

● **لہٰذا** : [ع] ایس کرکے ، ایس لئی ، ایس واسطے ، سو ، مُکدی گل اے ۔

● **لہر** : [ہ] لہر ، چھل ، لپٹھ ، الیل ، خیال ، خوشی ، خفت ، مدا ، جوش ، چا ، اُمنگ ، مستی ، موج ۔ **لہر آنا** : [ہ] لہر آؤنی ، اُلیل آؤنی ، جوش آؤنا ، چا چڑھنا ، خیال پینا ، زہر دے اثر نال نیندر آؤنی ۔ **لہر بہر** : [ہ] لہر بہر ، سکھ سکھال ، خوش حالی ، برکت ، مست مہاں ۔ **لہر بہر ہونا** : [ہ] لہر بہر ہونی ، سبھے سکھ ملنے ، خوشیاں دا پھیرا ہونا ، موجاں ماننیاں ، رل ہونا ، ہر شے اماندی ہونی ، قسمت کھلنی ، من دی مراد پوری ہونی ۔ **لہر چڑھنا** : [ہ] لہر چڑھنی ، وس چڑھ جانی ۔ **لہر لینا** : [ہ] لہراں لینیاں ، جھمنا ، لورے لینے ۔ **لہر میں آنا** : [ہ] لہر وچ آؤنا ، موج وچ آؤنا ، اُلیل وچ ہونا ، خوشی دے گھر وچ آؤنا ۔

● **لہرانا** : [ہ] لہرانا ، ہلارے کھانے ، پانی دا لہرانا ، چھلاں پینیاں ، لپٹھاں مارنیاں ، اُلیل آؤنی ، جھلارنا ، موجاں مارنیاں ، پینگھ جھوٹنی ، ڈول پینا ، نیندر آؤنی ، ڈولنا ۔

● **لہسن** : [ہ] لسن ، تھوم ۔

● **لہک** : [ہ] لہر ، چمک ، لشک ، بہار ، موج ، چا ، اُلیل ۔ **لہک کر بولنا** : [ہ] ٹھکے نال بولنا ، زور نال بولنا ، اُچی بولنا ، ان جھک ہوکے بولنا ۔

● **لہکارنا** : [ہ] تھپوکڑنا ، تھاپڑا دینا ، پچکارنا ، تھاپی لانی (گھوڑے نوں) ۔

● **لہکانا** : [ہ] بھڑکانا ، بھخانا ، اگ لانی ، چمکانا ، ہشکارنا ۔ **لہکنا** [ہ] بھڑکنا ، جھمنا ، لورے لینا ، چمکنا ، مٹھے سراں وچ گاؤنا ۔

● **لہو و لعب** : [ع] کھیڈنا ملھنا ، کھیڈ تماشا ، دل لگی ، عیش ، موج بہار ، نکارے کم ۔

● **لہو** : [ہ] لہو ، رت ، خون ، اپنایت ۔ **لہو آنا** : [ہ] لہو آؤنا ۔ **لہو اُبلنا** : [ہ] خون اُبلنا ، لہو دا جوش مارنا ، اپنایت دا اثر ہونا ، غصہ آؤنا ، غصے نال بھخ جانا ۔ **لہو اُترنا** : [ہ] غصے نال لال ہو جانا ، سرخ ہو جانا ، بھخ جانا ۔ **لہو برسنا** : [ہ] لہو وسنا ، اکھیاں وچوں رت چونی ، خون ودھ جانا ، چوکھی وڈھا ٹکی ہونی ۔ **لہو بگڑنا** : [ہ] لہو وگڑنا ، خون خراب ہو جانا ، کوڑھ پے جانا ۔ **لہو بہانا** : [ہ] لہو وگانا ، رت وہانی ، قتل کرنا ، مار دینا ، وڈھ دینا ۔ **لہو بھرا** : [ہ] رت بھنا ، خون بھریا ، لہو نال لبڑیا ہویا ۔ **لہو پانی ایک کرنا** : [ہ] رت پانی اِک کرنا ، بڑی محنت کرنی ، اُکھیائی جرنی ، جان گالنی ، ٹل لانا ، جان دینی ، چوکھا غصے ہونا ، کسے نوں بھخا دینا ۔ **لہو پینا** : [ہ] خون چوسنا ، رت پینی ، جانوں مارنا ، قتل کرنا ۔ **لہو ٹپکنا** : [ہ] رت چونی ، خون پھٹ پھٹ پینا ، لالیاں پیاں بھخیاں ، غصے نال لالو لال ہونا ، اکھاں لال ہو جانیاں ، رت دے ہنجو رونا ۔ **لہو خشک ہونا** : [ہ] رت سکنی ، خون خشک ہونا ، ڈر یا خوف نال رنگ اُڈنا ، خون سڑ جانا ۔ **لہو دینا** : [ہ] خون دینا ، فصد کھلوانی ۔ **لہو رونا** : [ہ] ڈاہڈے گچ نال رونا ، رو رو کے اکھیاں سجانیاں ، بڑا

دُکھ تے افسوس ہونا - **لہو سفید ہو جانا** : [ہ] خون سفید ہو جانا ، رَت دا نِگھ گھٹنا ، سکیاں وِچ بدلحاظی آ جانی - **لہو سے ہاتھ رنگنا** : [ہ] لہو نال ہتھ رنگنے ، کسے نُو جانوں مارنا ، خون کرنا - **لہو کا پیاسا** : [ہ] رَت دا تِہایا ، لہو دا تِرہایا ، سِر وڈھ وَیری ، جان دا لاگو ، جانی دشمن - **لہو کا جوش** : [ہ] خون دا جوش ، آندراں دا سیک ، آپنیاں دا پیار - **لہو کا جوش کرنا/کھانا/مارنا** : [ہ] لہو دا جوش مارنا ، خون اُبلنا ، بے وَسّا پیار آؤنا ، سکیاں دے مِلن نُو جی کرنا - **لہو کرنا** : [ہ] خون کرنا ، ڈاہڈا ستانا ، دِل نُو دُکھ دینا ، رَت وِچ ڈوبا دینا ، گوڑھا لال کرنا - **لہُو کے گھونٹ پینا** : [ہ] لہو دے گھُٹ پینے ، غصہ پی جانا ، غم سہ جانا ، صبر کر جانا - **لہو کی ندیاں بہنا** : [ہ] بڑا خون خرابا ہونا ، رَت دیاں نہراں وَگنیاں ، قتلام ہونا - **لہو گرانا** : [ہ] خون وگانا ، خون کرنا ، خون خرابا کرنا ، وڈھا ٹُکّی کرنی - **لہُولُہان** : [ہ] لُہو نال بھریا ہویا ، خونو خون ، رَتو رَت ، رَت وچ ڈُبیا ہویا ، رَت بِھنّا - **لہولہان کرنا** : [اُ] رَتّو رَت کرنا ، لہولہان کر دینا ، خونو خون کرنا ، ڈاہڈا زخمی کرنا - **لہولہان ہونا** : [ہ] خونو خون ہونا ، لہو نال بھریا جانا ، رَتّو رَت ہونا ، بڑا زخمی ہونا - **لہو مِلنا** : [ہ] لہو رَلنا ، خون مِلنا ، پیار وچ اِک مِک ہونا ، کُڑی مُنڈے دا پیار ہونا - **لہو مُنہ کو لگنا** : [ہ] مُونہ نُو لہو لگنا ، رَت دا چسکا پینا ، حرام مُونہ لگنا ، حرص ودھنی ، حرام کھان دی عادت ہونی - **لہو میں نہانا/ڈوبنا** : [ہ] لہو وِچ نہؤنا ، خونو خون ہونا ، پھٹّڑ ہو جانا - **لہو میں ہاتھ رنگنا** : [ہ] لہو نال ہتھ رنگنے ، خون کرنا ، قتل کرنا ، کِسے نُو جانوں مار دینا ، ظُلم کرنا -

● **لئے ، لیے** : [ہ] لئی ، واسطے ، کارن ، پاروں ، بدلے ، پِچھتے ، خاطر -

● **لَے** : [ہ] چاہ ، سدّھر ، خیال ، دُھن ، شوق ، لے ، رَوں ، سُر ، تان ، راگ ، واج ، لہجہ ، کَوُنی ، عادت ، لٹک - **لَے بڑھنا** : [ہ] سُر چُکنا ، چا ودھنا ، عادت ہونی ، ہِلتر پینی - **لَے بھول جانا** : [ہ] راگ بھُلنا ، تالوں بے تال ہونا ، بھلیں پینا ، سُرتال دا پتا نہ رہنا -

● **لے** : [ہ] لَے لَے ، پھڑ ، سبنھال ، دھیان کر ، پچھان ، پھڑ ، مُڑ کے سُن ! ، ہور سُن ، بس ، ہُن - **لے آنا** : [ہ] لَے آؤنا ، لیؤنا ، نال لَے کے آؤنا ، باہروں لیانا ، پرتا لیؤنا ، چُک لیؤنا - **لے اُڑنا** : [ہ] لَے اُڈنا ، لَے جانا ، لَے بھجنا ، لَے کے ٹُردا ہونا ، ودھا دینا ، بے سُرت ہونا ، ہوش بھُلانی ، مزا ودھانا (شے دا) ، آپڑا دینا ، نقل لاہنی ، مشہور کرنا - **لے بیٹھنا** : [ہ] لے بہنا ، لَے کے بہہ جانا ، قابُو کرنا ، گھر پانا ، دھریل بنانی ، نقصان کرا دینا - **لے بھاگنا** : [ہ] لَے بھجنا ، کِھسکانا ، چوری کرکے نسّنا ، کِسے دا ڈھنگ چرانا - **لے بھائی !** : [ہ] لَے بھڑا ! سُنو جی ! لؤ ہور سُنو ! - **لے پالک** [ہ] پُتریلا ، مُتبنّٰی - **لے جانا** : [ہ] لَے جانا ، نال کھڑنا ، برباد کرنا ، مار مُکانا ، کھوہ کھڑنا - **لے چلنا** : [ہ] نال لَے ٹُرنا ، لَے جانا ، نال کھڑنا - **لے دے** : [ہ] لَے دے ، لینا دینا ، نس بھج ، کوشش ، پِھٹ لعنت ، دابا دھاسا ، اعتراض - **لے دے کر (کے)** : [ہ] لَے دے کے ، جھونگے وِچوں ، کر کرا کے ،

کوشش نال ، بڑی مشکل نال ، مساں مساں ۔
لے دے کرنا : [ہ] کوشش کرنی ، ہتھ پیر مارنے ، نس بھج کرنی ، شرمندیاں کرنا ، غیرت دوانی ، جھاڑنا ، جھڑکنا ، اعتراض کرنا ۔ لے دے ہونا : [ہ] لوکاں دے مونہہ آؤنا ، ملامت ہونی ، بحث ہونی ، تکرار ہونی ، نندیا جانا ۔ لے دینا : [ہ] لَے کے دینا ، خرید کے دینا ، مل لَے کے دینا ۔ لے ڈالنا : [ہ] خرید لینا ، لَے لینا ، مل لینا ، تھکا دینا ، مار مکانا ، رلانا ، عاجز کرنا ، برا حال کرنا ۔ لے ڈوبنا : [ہ] لَے ڈبنا ، پٹھا بٹھانا ، غرق کر دینا ۔ لے لینا : [ہ] لے لینا ، کھوہ لینا ، دب لینا ، خرید لینا ، پرتا لینا ، پھڑ لینا ۔ لے مرنا : [ہ] نقصان پچانا ، الزام لانا ، تہمت دینی ، کھا لینا ، کجھ نہ کجھ وصول کر لینا ۔ لے نکلنا : [ہ] لَے بھجنا ، اُدھالنا ، کڈھ کھڑنا ، کامیاب ہونا ۔

● لیا : [ہ] لتا ، لیا ، وصول کیتا ، پھڑیا ، کھایا ، شرمندہ کیتا ۔ لیا جانا : [ہ] لتا جانا ، لیا جانا ، پھڑیا جانا ، تھلے لگنا ۔ لیا دیا : [ہ] لتا دتا ، کیتا کتریا ، کرنی ، نیکی ۔ لیا دیا آگے آنا : [ہ] نیکی دا پھل ملنا ، نیکی کم آؤنی ، نیکی وجھوں خلاصی ہو جانی ۔

● لیاقت : [ع] گن ، چج ، جاچ ، ہنر وندی ، قابلیت ، طاقت ، وصف ، وڈیائی ، وادھا ، خوبی ، دانائی ، عقلمندی ، ہشیاری ، سمجھداری ، تمیز ، حوصلہ ، دلیری ۔

● لیپ : [ہ] لے ، لیپ ، پلستر ، لپائی ، لیمب پوچ ۔ لیپنا : [ہ] پوچا پھیرنا ، پلستر کرنا ، سفیدی کرنی ، لپائی کرنی ۔

● لیت و لعل : [ہ] لارا لپا ، ٹال مٹول ، اج بھلک ، بہانے ، پچ ۔ لیت و لعل کرنا : [أ] لارے لانے ، اج کل کرنی ، بہانے کرنے ، پلا نہ پھڑانا ، ٹالی جانا ۔

● لیٹ جانا : [أ] لیٹنا ، کما پینا ، جی چھڈ جانا ، پسر جانا ، اگے نہ چل سکنا ، پیریں ڈگ پینا ، سوں جانا ۔ لیٹنا : [ہ] لیٹنا ، لما پینا ، سونا ، آرام کرنا ، نسل ہونا ، پیریں پینا ، خوشامد کرنی ، عاجزی کرنی ، ہار منی ، بھیڈ ہونا ۔

● لیجیو : [ہ] پھڑو ، پھڑیو ، روک لوو ، جان نہ دیو ۔

● لید : [ہ] لِد ۔

● لیڈر : [انگ] آگو ، مہری ، پردھان ، سردار ، لیڈر ، چوہدری ۔

● لیکن : [ف] پر ۔

● لینا : [ہ] لینا ، پھڑنا ، خریدنا ، حاصل کرنا ، جھلنا ، تھمنا ، سنگھنا (خوشبو) ، کھانا (وڈھی) ، دعویٰ کرنا ، کتنا ، پیش آؤنا ، کترنا (وال ، نونہہ) ، ورتنا ، چکانا ، چانا ، چکنا (قسم) ، سکھنا (سبق) ، کھسنا ، کھوہنا ، زبانوں آکھنا ، مار دینا ۔

● لین دین : [ہ] لین دین ، مل ورت ، وہار ، ورتارا ، لیکا دیکی ، ونج وپار ، ویچ وٹ ، کاروبار ، کم کار ۔

م

● **مابعد** : [ع] پچھیترلے ، ایس توں مگروں ، بعد وچ ، فیر ۔

● **مابقی** : [ع] باقی دا ، بقایا ۔

● **مابین** : [ع] وچالے ، درمیان ، وچ ، وچکار ۔

● **ماپ** : [ہ] ناپ ، میچ ، میچا ، منتی ، کنچھ ، منائی ، اندازہ (لمتّن چڑتّن دا) ۔ **ماپ تول** : [ہ] ناپ تول ، منتی گینتی ، جاچ ، پرکھ ، پڑتال ۔ **ماپنا** : [ہ] ناپنا ، میچنا ، میچا کینا ، منتا ، کنچھنا ، ویکھنا ، جاچنا ، منتی کرنی ۔

● **مات** : [ہ] کسے کھیڈ وچ دی ہار ، مات ، شطرنج وچ بادشاہ دا شہ توں نہ بچ سکنا ۔ **مات دینا** : [ہ] ہار دینا ، مات کھوانی ، کھیڈ وچ جتنا ، ویری نو ہرانا ، مات کرنا ۔ **مات کھانا** : [ہ] شکست کھانی ، بازی ہار جانی ، بھانج کھانی ۔ **مات ہونا** : [ہ] مات ہونا ، ہار جانا ، بھانج پینی ، شکست کھانی ۔

● **ماتا** : [ہ] ما ، مائی ، مات ، بے بے ، آمتی ، آبڑی ماتا ، ٹھنڈیاں ، تتیاں ، پھل ماتا ۔

● **ماتحت** : [ع] نائب ، تھلے کم کرن والا ، حکم موجب کم کرن والا ، نوکر ۔

● **ماتقدم** : [ع] جو کجھ بیت چکا ہووے ، قصہ ، ہڈ بیتی ، وقوعہ ، واردات ، حالت ۔

● **ماتم** : [ع] سوگ ، ماتم ، غم ، گریہ زاری ، سیاپا ۔ **ماتم پرسی** : [ف] کسے موئے ہوئے دے سکیاں کول افسوس کرن جانا ، مکان ، افسوس ۔ **ماتم پڑنا** : [أ] سیاپا ہونا ، رون پٹن دا رولا پینا ، ورلاپ کرلاٹ ہونی ۔ **ماتم خانہ** [ف] مردے والا گھر ، ماتم دی تھاں ، سوگ دا گھر ۔ **ماتم دار** : [ف] ماتمی ، سوگی ، جہدے گھر ماتم ہووے ۔ **ماتم داری** : [ف] ماتم ، سوگ ، مکان ، مردے تے افسوس کرنا ، ماتم ، تے رون پٹن دی ریت ۔ **ماتم زدہ** : [ف] ماتم دا ماریا ہویا ، غم دا ماریا ، سوگی ۔ **ماتم سرا/ماتم کدہ** : [ف] سوگ والا گھر ، ماتم دی تھاں ۔ **ماتم کرنا** : [أ] ماتم کرنا ، پٹنا ، سیاپا کرنا ، مردے نو رونا

پٹنا - ماتم ہونا : [أ] موت ہونی ، سوگ ہونا ، پٹّنی ہونی -

ماتھا : [ہ] متّھا - ماتھا پیٹنا : [ہ] متّھا پٹّنا ، افسوس کرنا ، پچھتانا ، لوکا چاری کرنی ، متّھے پٹّنی کرنی - ماتھا پٹی : [ہ] بھیڑے متّھے والی ، بدنصیب تے کوہجی زنانی ، متّھے سڑی - ماتھا ٹیکنا : [ہ] متّھا ٹیکنا ، سلام کرنا ، سیس نِوانی - ماتھا ٹھنکنا : [ہ] کوئی اوّلی گل ہون توں پہلاں کھُڑک جانی ، بدی دِس پینی ، دال وِچ کالا کالا جاپنا ، شک پے جانا - ماتھا رگڑنا : [ہ] متّھا رگڑنا ، لِف لِف جانا ، سجدے کرنے ، خوشامد کرنی ، ترلے پانے - ماتھا کُوٹنا : [ہ] متّھا پٹّنا ، افسوس کرنا ، پچھتانا - ماتھے پر بل پڑنا : [ہ] متّھے وٹ پینا ، خفگی ہونی - ماتھے پر شکن ہونا : [ہ] غم فکر یا غصّے نال متّھے تے وٹ پینے ، تیوڑی چڑھنی ، متّھا وٹّیا جانا -

ماٹی : [ہ] مِٹّی ، کِھہ ، زمین -

ماجرا : [ع] ہڈبیتی ، واردات ، اصلی قصہ ، حالت ، ہوئی بیتی -

ماحصل : [ع] جو کُجھ حاصل ہویا اے ، حاصل وصُول ، کھٹیا ، خلاصہ ، پیداوار ، نتیجہ -

ماحضر : [ع] جو کجھ ہے ، سامنے آیا کھانا -

ماحول : [ع] آلا دُوالا -

ماخذ : [ع] اصل ، نیہ ، جڑھ ، اہ تھاں جتّھوں کوئی شے نکلے -

مادام : [ع] سدا ، ہمیش ، ہمیشہ ، نت -

مادر : [ف] ماں ، اَمبڑی ، مائی ، والدہ - مادری : [ف] جاندرو ، پیدائشی ، اللہ ولّوں ، ماں ولّوں ، قدرتی -

مادہ : [ف] مادی ، مدین ، مونث ، جنی -

مادہ : [ع] مادہ ، ہر چیز دی اصل ، مُڈھ ، جس شے نال کوئی شے بنائی جائے ، جڑھ ، مُول ، جسم ، گُن ، عقل ، تمیز ، لائق ، گند ، پاک -

مار : [ف] سپ ، ناگ - مار آستین : [ف] کُجّھا ویری ، استین دا سپ ، سجن بن کے ویر کمان والا -

مار : [ہ] مار ، مٹّ ، کُٹ ، پھنڈ ، لعنت ، عذاب ، پھٹکار ، دھکّا ، صدمہ ، دُکھ ، علاج ، لالچ ، طمع ، توڑ ، چوکھا ہونا - مار بیٹھنا : [ہ] مار بہنا ، حق مارنا ، کسے نُوں کُٹّنا ، بے سوچے سمجھے مارنا - مار بھگانا : [ہ] مار نسانا ، ہرا دینا ، شکست دینی ، بھجا دینا - مار پٹائی : [ہ] مار کُٹائی ، دھیں پٹاس ، سٹ پھیٹ ، تاؤنی ، پھنڈ - مار پڑنا : [ہ] مار کُٹ پینی ، تاؤنی لگنی ، کُٹیا جانا ، مار وگنی - مار دھاڑ : [ہ] مار کُٹائی ، لُٹ ، دھیں پٹاس ، لڑائی جھگڑا ، لُٹ مار - مار گیرانا : [ہ] مار کے سُٹ دینا ، ڈھا مارنا ، ہرا دینا ، تھلے لا لینا - مار مار کے بُھرکس نکال دینا : [ہ] مار مار کے دھوں کڈھ دینا ، مِجھ کڈھنی ، پیپُوں کر دینا ، پھہ دینا - مارا : [ہ] ماریا ہویا ، وڈھیا ہویا ،

ڈنگیا ہویا ، تباہ ، دکھی ، ستایا ہویا ، ماریا کٹیا ہویا ۔ **مارا جانا** : [ہ] ماریا جانا ، وڈھیا جانا ، قتل ہونا ، رقم ڈبنی ، نقصان ہونا ، ردیا جانا ، ذلیل ہونا ، خوار ہونا ، غائب ہو جانا ۔ **مارا مارا پھرنا** : [ہ] ماریا ماریا پھرنا ، خجل خوار ہونا ، در بدر ہونا ، بھلیا پھرنا ، اوارہ ہونا ، دھکے کھاندیاں پھرنا ۔ **مارنا** : [ہ] مارنا ، کٹنا ، پھنڈنا ، پھینٹنا ، پھینٹی یا تاؤنی لانی ، قتل کرنا ، وڈھنا ، تھاں مارنا ، کوہنا ، جانوں مارنا ، سٹ لانی ، ہلا کرنا ، سزا دینی ، زور نال مٹھنا ، غبن کرنا ، اڈا دینا ، رقم ڈبنی ، فیر کرنا ، تباہ کرنا ، نکما کرنا ، مار مارنا ، جادو کرنا ، منتر کرنا ، قابو کرنا ، سہارنا ۔

ماس : [س] (۱) ماس ، گوشت ۔ (۲) مہینا ، چن ۔

ماش : [ہ] مانہ ۔ **ماش کی دال** : [ہ] مانہ دی دال ۔

ماشکی : [ہ] ماشکی ، ماچھی ، پنہارا ، پانی ہارا ۔

ماشہ : [ف] ماسے دا تول ۔ **ماشہ بھر** : [ا] اک ماشے جنا ، تھوڑا جہا ، ذرا جنا ۔

ماضی : [ع] ماضی ، گزریا ہویا ، بیتیا ہویا ، لنگھیا ہویا ، گیا گزریا ویلا ۔

مافی الضمیر : [ع] دل دی گل ، وچلی گل ، نیت ، مطلب ، مرضی ۔

ماقبل : [ع] پہلا ، پہلاں دا ، اہ حرف جہڑا کسے حرف توں پہلاں ہووے ۔

ماکیاں : [ف] ککڑی ، مرغی ۔

مآل : [ع] پرتن دا تھاں ، نتیجہ ، انجام ، تت ، نچوڑ ، پھل ، انت ، اوڑک ، نبیڑا ، اخیر ، مکا ۔ **مآل اندیش** : [ف] نتیجے نوں سوچن والا ، دور دی گل سوچن والا ، نتیجہ سوچ کے کم کرن والا ۔ **مآل اندیشی** : [ف] لمی سوچ ، سیان ، تاڑ ، گوڑھا وچار ، سچیت ہنی ، نتیجے دا گنوہ ۔

مال : [ہ] ماہل ۔

مال : [ع] مال متا ، دھن ، دولت ، ناواں ، پونجی ، لویرا ڈنگر ، وچھا ، روپیا پیسا ، چیزاں وستاں ، سودا ، ملکیت ، اسباب ، جائداد ، جنس ، مال گزاری ، پیداوار ، راس ، حیثیت ۔ **مال آنا** : [ا] مال آؤنا ، دھن ملنا ، کھٹی کمائی آؤنی ، پیسے ملنے ، ناواں ملنا ۔ **مال اڑانا** : [ا] مال اڈانا ، عیش کرنی ، غبن کرنا ، انھے واہ خرچ کرنا ۔ **مال دار** : [ف] امیر ، سوکھا ، رجیا پجیا ، کھاندا پیندا ۔ **مال غنیمت** : [ف] لٹ دا مال ، مفت دا مال ، دشمناں یا کافراں دا دھن مال جہڑا جنگ وچ ہتھ لگے ۔ **مال و متاع** : [ف] مال اسباب ، چیز وست ، مال متا ، نک سک ، سبھ مال ، ٹنڈ پھوہڑی ۔

مالا : [ہ] مالا ، منکیاں دا ہار ، لڑی ، گجرا ، پھلاں دا ہار ، تسبی ۔ **مالا پھیرنا / جپنا** : [ہ] مالا پھیرنی ، نام جپنا ، رب رب کرنا ، سمرن کرنا ، تسبی پڑھنی ۔

مالک : [ع] خدا تعالی ، سائیں ، خوند ، خصم ، حاکم ۔

● **مالی** : [ہ] مالی ، باغ دا راکھا ۔

● **مالیت** : [ع] مُل ، پُونجی ، مُوڑی ، دولت ، اصل ، ہاڑا ۔

● **مالیدہ** : [ف] ملید ، چُوری ، چُورما ۔

● **ماما** : [ف] مائی ، ماں ، بُڈھی تیویں ، نوکریانی ، خنسامی ، دائی ، کیہڈاوی ، گھر دے کم کار کرن والی ، ٹہلن ۔

● **مامتا** : [ہ] ممتا ، پیار ، موہ ، ماں دی محبت ، آندراں دی سِک ۔ **مامتا ٹھنڈی رہنا** : [ہ] آندراں ٹھنڈیاں رہنیاں ، کلیجے ٹھنڈ پینی ۔

● **ماموں** : [ہ] ماماں ۔ **ماموں زاد** : [أ] ممیر ، ممیرا ، ممیری ، ملیر ۔

● **ماں** : [ہ] ماں ، ماؤ ، مائی ، جشندی ، بے بے ، والدہ ، اَمّاں ۔ **ماں باپ** : [ہ] ماپے ، ماں پیو ، پیکے ۔

● **مان** : [ہ] مان ، گمان ، غرور ، گھمنڈ ، نخرا ، فخر ، گھرانا ، گھر دا سہان ، ٹنڈ پھوڑی ، چاہ ، ریجھ ، شوق ۔ **مان رکھنا** : [ہ] مان رکھنا ، گل من لینی ، آکھے دی لاج رکھنی ، پان پت رکھنی ، لج پالنی ، آدربھا کرنی ، عزت کرنی ۔ **مان کرنا** : [ہ] مان کرنا ، ہنکار کرنا ، عزت آدر کرنی ، مان ودھانا ، مغروری وکھانی ، آکڑ دسنی ، تنگھڑنا ۔

● **مانا** : [ہ] مَنیتا ، مَن لِتا ، منظور کیتا ، فرض کیتا ، مَن وی لیا تے ۔ **مان جانا** : [ہ] مَن جانا ، مَن لینا ، ہاں کرنی ، ہامی بھرنی ، قبولنا ، راضی ہونا ۔ **مان لینا** : [ہ] مَن لینا ، منظور کرنا ، راضی ہونا ، اقرار کرنا ۔

● **مانجنا** : [ہ] مانجنا ، کُوچنا ، بھانڈے دھونے ، مَل مَل کے صاف کرنا ، چمکانا ، لشکانا ، نکّل کرنا ، سُوتنا ، ماجھا لانا ، مشق کرنی ۔

● **مانجھا** : [ہ] ماجھا ۔

● **مانجھی** : [ہ] ملاح ، مُہانا ، بیڑی والا ۔

● **ماند** : [ہ] (۱) پھکا رنگ ، مدھم ، ہولا ، بے رونق ، دھمّیا ہویا ، پان لتّھا ۔ (۲) کُھوہ ، غار ، چُر ۔ (۳) سُکے گوہے دا ڈھیر ۔ **ماند پڑنا** : [ہ] پھکا پینا ، رنگ اُڈنا ، رونق گھٹنی ، پان لتھنی ، چمک گھٹنی ، رنگ دا گوڑھ گھٹنا ۔ **ماند ہونا** : [ہ] جھؤں جانا ، چمک گھٹ جانی ، بھیڑا پینا ، رنگ اُڈ جانا ۔

● **ماندگی** : [ف] تھکیواں ، ہہان ، سُستی ، ڈھل مٹھ ، بیماری ۔

● **مانس** : [ہ] ماہنو ، منس ، آدمی ، منکّتھ ۔

● **مانع** : [ع] روکن ، روکنا ، روک ، اڑیکا ۔

● **مانگ** : [ہ] طلب ، منگ ، لوڑ ، چاہ ، گوں ، مانگ ، قدر ، سوال ، خرید ، وہاج ، طلب ، درخواست ، منگی شے ، خواہش ۔ **مانگ تانگ کر کھانا** : [ہ] منگ تنگ کے کھانا ، پِنّنا ، گدا کرنی ، اُدھار تے گزر کرنی ۔ **مانگ ہونا** : [ہ] منگ ہونی ، لوڑ ہونی ، گاہکی ہونی ، قدر ہونی ، چوکھا وِکنا ۔

● **مانگ** : [ہ] سواندھا ، چیر ۔ **مانگ اُجڑنا** : [أ] زنانی دا رنڈیاں ہو جانا ، خوند مر جانا ،

سُہاگ اُجڑنا ، خصم مر جانا ۔ **مانگ بنانا** : [ہ] سوندھا/چیر کڈھنا ، چیرنی واہنی ، سیندھ بنانی ۔ **مانگ بھری** : [ہ] سُہاگن ، ویاہی ہوئی ، خوند والی ۔ **مانگ سنوارنا** : [ہ] وال واہنا/سوارنا ، سواندھا کڈھنا ۔ **مانگ نکالنا** : [ہ] سواندھا کڈھنا ، چیر کڈھنا ۔

مانگ : [ہ] منگ ، منگی ہوئی کُڑی ۔

مانگنا : [ہ] منگنا ، ہُدار لینا ، چاہنا ، درخواست کرنی ، سوال پانا ۔ **مانگے تانگے کا** : [ہ] مفت دا ، ہُدار لیتا ہویا ، منگواں ، منگیا تنگیا ، منگ تنگ کے لیتا ہویا ۔

ماننا : [ہ] منّنا ، منظور کرنا ، ہاں کرنا ، ہامی بھرنی ، قبول کرنا ، ادب کرنا ، لحاظ کرنا ، عزت کرنی ، آکھے لگنا ، بھروسا رکھنا ، وساہ کرنا ، حُکم منّنا ، عقیدہ رکھنا ، ایمان بنانا ، فرض کرنا ، گل پانی ، قدر کرنی ، منت منّنی ، خیال کرنا ، یقین کرنا ۔

مانند : [ف] رلدا ملدا ، ملدا جُلدا ، وانگ ، وانگو ، ورگا ، نالدا ، مثل ، جہا ۔

مانو نہ مانو : [ہ] منّو نہ منّو ، آکھے لگو نہ لگو ۔

مانُوس : [ع] ہلیا ہویا ، جانُو ۔

مائِل : [ع] چاہندا ، جُھکیا ہویا ، ریجھوان ، تک رکھن والا ، عاشق ، بھے ماردا ۔ **مائل کرنا** : [ا] بھرمانا ، رجھانا ، موہنا ، ڈھولنا ، عاشق بنانا ۔ **مائل ہونا** : [ا] جُھک جانا ، ریجھ پینی ، ڈھل جانا ، ڈلّھ پینا ، عاشق ہونا ۔

مائی : [ہ] مائی ، بُڈھڑی مائی ، وڈی عمر دی زنانی ۔

ماہ : [ف] مہینا ، چنّن ، معشوق ۔ **ماہ بماہ** : [ف] مہینے بدّھی ، مہینے دے مہینے ۔ **ماہانہ** : [ف] مہانا ، مہینے وار ، مہینے دے مہینے ۔

ماہتاب : [ف] چنّن ۔ **ماہتابی** : [ف] چنّن ورگا ، متابی ۔

ماہِر : [ع] جانُو ، گُنی ، سُگھُروا ، پِیر ، کاریگر ۔

ماہی : [ف] مچھّی ۔ **ماہیٔ بے آب** : [ف] چوکھا بے قرار ، مچھّی وانگ تڑفدا ، اتّ بے صبرا ۔ **ماہی گیر** : [ف] مچھیرا ۔

ماہیّت : [ع] اصل حقیقت ، جڑھ ، حال ، حالت ، جوہر ، قدر ، مُل ۔

مایا : [ہ/س] مایا ، مال ، دولت ، دھن ، پیسا ، پونجی ، لچھمی ، جوڑ جمع ، اصل ، راس ، جوہر ، ماوا ۔

مایُوس : [ع] دل ڈھٹّھا ، بے حرص ، بے آس ، بے اُمید ۔ **مایُوسی** : [ف] بے حرصی ، بے اُمیدی ۔

مُباح : [ع] جائز ، حلال ، روا ، ٹھیک ، درست ۔

مبادا : [ف] متاں ، مت ، کتے ، متے ، رب نہ کرے ۔

مُبادرت : [ع] چھیتی ، کاہل ، شتابی ، دلیری ، چلاکی ، پہل ۔

● مُبادلہ : [ع] وٹّا سٹّا ، وٹاندرا ، ادل بدل ، بدلہ ۔

● مبارک : [ع] چنگا ، بھاگاں والا ، مبارک ، برکت والا ، نیک ، خوش قسمت ، خوشخبری ، پاک ، مقدّس ۔ مبارک باد دینا : [أ] مبارک دینی ، ودھائی دینی ۔

● مُبالغہ : [ع] ودھیکی ، اصل گل نُوں چوکھا ودھا کے دسنا ۔ مُبالغہ آرائی کرنا : [أ] گل دی گلیاں بنانی ، وڈا جھوٹھ بولنا ، وِتوں ودھ وڈیانا ۔

● مُباہات : [ع] آکڑاں ، مان ، شیخیاں ، چوڑاں ، وڈیائیاں ۔

● مُبتدا : [ع] پہلا ، شروع ، مُڈھ ۔ مُبتدی : [ع] مُڈھوں ٹُرن والا ، موڈھی ، اناڑی ، آن سِکھ ۔

● مُبتذل : [ع] عام شے ، ذلیل ، نِیچ ، کمینہ ، کوجھا ، آن بھاؤندا ، ابتذال بھریا ۔

● مُبتلا : [ع] پھڑیا ، مصیبت ماریا ، پھسیا ، گھیریا ہویا ، سدائی ، عاشق ، ازاری ۔

● مُتبدّل : [ع] بدلیا ہویا ، وٹانواں ، اُلٹیا پلٹیا ۔

● مبذول : [ع] رُجھیا ہویا ، مونہہ دھیان ۔

● مُبرّا : [ع] بری ، آزاد ، پاک ، اوازار ، بے تعلق ۔

● مبسوط : [ع] لماں چوڑا ، کُھلا ، کِھلاروان ، پھیلایا ہویا ۔ پورا ۔

● مُبصّر : [ع] ویکھن والا ، سُجاکھا ، کھرا کھوٹا ویکھن والا ، پرکھ پرچول کرن والا ۔

● مبنی : [ع] نِینہ ، مُڈھ ، بنا ، بنیاد ۔

● مُبہم : [ع] شک بھریا ، بھرم والا ، گول گل ۔

● مبہوت : [ع] حیران ، ہکّا بکّا ، ڈیمبریا ہویا ، کُور بھوڑا ۔

● مت : [ہ] نہ ، اُکا نہ ، نہیں ۔ مت پوچھو : نہ پُچھو ، چُپ ای بھلی اے ، کجھ نہ پُچھو ۔

● مَت : [ہ] مَت ، عقل ، سمجھ ، فہم ، سوجھی ، ہشیاری ، عادت ، را ۔

● مُتأخر : [ع] پچھوں آؤن والا ، پچھوں دی گل ۔

● متاع : [ع] مال اسباب ، جائیداد ، پونجی ۔

● مُتامّل : [ع] جھکدا ، سوچدا ، فکر وند ۔

● متانت : [ع] سہج سہار ، سچے خیال ، نگھ پُنا ۔

● مُتبرّک : [ع] برکت والا ، قدر والا ، عزت والا ، بزرگ ، عزت جوگا ۔

● مُتجاوِز : [ع] حدوں ودھیا ہویا ، ودھیکی کرن والا ۔

● مُتَجَسّس : [ع] ٹوہ لان والا ، ڈھونڈھ بھال کرن والا ۔ مُتّحِد : [ع] اِکا کرن والا ، مِل کے رہن والا ، سانجھ رکھن والا ۔

● مُتّحدہ : [ع] سانجھا ، بھائی والی دا ، کٹھا ۔

● مُتَحرّک : [ع] ہِلن والا ، چلدا ، رواں ۔

● مُتَحمّل : [ع] صبر سہار والا ، حلیم ، نرم مزاج ۔

● مُتَحیّر : [ع] حیران ، ہکّا بکّا ، کَور بَھورا ، ڈیمبریا ہویا ۔

● مُتَخیّلہ : [ع] دھیان ، وہم ، خیال ، سوچ ، قیاس ۔

● مُتداول : [ع] رواج مُوجب ، چالُو ، رسم مُوجب ، پرچلت ۔

● مُتَذبذب : [ع] ڈِھل مِل یقین ، دوچِتا ، جکوتکی وچ پیا ہویا ۔

● مُتردّد : [ع] حیران ، پریشان ، فکرمند ، ڈِھلمِل یقین ، ڈِھل مٹھ کرن والا ، جکوتکی وچ پیا ہویا ۔

● مُترشّح : [ع] سُنجھاپدا ، جاپدا ، ظاہر ، دِسدا ۔

● متروک : [ع] چھڈیا ہویا ، رِواجوں باہرا ۔

● مُتزلزل : [ع] ڈولن والا ، پَیراں دا کچا ، تھوڑ دِلا ، دِل دا کھیرا ، ڈِھلمِل یقین ۔

● مُتساوی : [ع] سانواں ، اِکّو جیڈا ، اِکّو جِہا ، برابر برابر ۔

● مُتشابہ : [ع] رلدا مِلدا ، کسے دے مُہاندرے تے ، کسے ورگا ، شک والا ، بھُلیکھے والا ، بُھل چُک ، غلطی ، بھُلیکھا ۔

● مُتشکّر : [ع] شُکروند ۔

● مُتّصل : [ع] لاگلا ، نال لگدا ، نیڑے ، لاگے ، کول ، نال رلدا ، سامنے دا ، گوانڈھ ، اِکسار ، اُتوڑتی ، سواہرا ۔

● مُتضاد : [ع] اُلٹ ، توڑ ۔

● مُتعدّد : [ع] بہت ، ودھیک ، بتیرے ، کئی ، چوکھے ، رنگ رنگ دے ، وکھو وکھرے ، اڈو اڈ ، جدا جدا ۔

● مُتعصّب : [ع] تعصّب والا ، تعصبی دھسّبی (لو) ۔

● مُتعلّق : [ع] تعلق والا ، نال دا ، نال لگدا ، شامل ، نتّھی ، جڑیا ہویا ۔ مُتعلقین : [ع] تعلق والے ، بال بچّے ، انگ ساک ، یار بیلی ، لگے لانے ۔

● مُتعلّم : [ع] شگرد ۔

● مُتعیّن : [ع] مِتھیا ہویا ، مقرر کیتا ہویا ۔ مُتعین کرنا : [أ] مِتھنا ، تھاپنا ، گنڈھ پانی (ویاہ دی) ، تریخ مقرر کرنی ، نوکر رکھنا ، کم اُتے لانا ، ناں مِتھنا ۔

● مُتفرّق : [ع] وکھو وکھ ، جدا جدا ، اڈو اڈ ، کواہرا ، کھِلریا ہویا ۔

● مُتّفق : [ع] اِکّو خیال دا ، اِکّو را دا ، رضامند ، موافق ۔ متفق ہونا : [اُ] اک را ہونا ، را میلنا ، سانجھا خیال رکھنا ، ہاں نال ہاں ملانی ۔

● مُتقابل : [ع] مقابلہ کرنا ، برابر دا جوڑ ، سامنلا ۔

● مُتقاضی : [ع] منگنہار ، لُڑیندا ، منگدا ، لوڑ دا ، چاہندا ۔

● مُتکبّر :[ع] [ویکھو: تکبّر/کِبر] آکڑ باز، شیخی خورا ، غرور بھریا ۔

● مُتلاشی : [ع] ڈھونڈن والا ، تلاش کرن والا ، ڈھونڈ بھال کرن والا ۔

● مَتلانا : [ہ] اُبتّنا ، جی کچّا کچّا ہونا ، دل بھیڑا ہونا ، قے کرن نو جی کرنا ۔

● مُتمنّی [ع] لوڑونڈ ، چاوان ، چاہُو ۔

● مُتموّل : [ع] دولت مند ، مال والا ، امیر ، رَجا مُچیا ، کھاندا پِیندا ۔

● مُتناسب : [ع] ڈھکواں ، جچواں ، مناسب ، میل کھاندا ۔

● مُتواتِر : [ع] بار بار ، برابر ، سواہرا ، اُتّو ڑتّی ، جاری ، مسلسل ۔

● مُتنفّر : [ع] بیزار ، اوازار ۔

● مَتوالا : [ہ] مست ، کیھیوا ، نشے وچ گُٹ ، بےپروا ۔ متوالا کرنا : [ہ] مست کر دینا ، گُٹ کر دینا ، نشہ چاڑھنا ۔

● مُتوسّط : [ع] وِچلا ، وِچکارلا ، گبھلا ۔

● مَتین : [ع] پکّا ، ٹھک دا ، تکڑا ، دھیا ، نِگھا ۔

● مَتھانی : [ہ] مدھانی ، دُدھ رِڑکنی ۔

● مَتھنا : [ہ] رِڑکنا ، ریڑکا پانا ، کسے گل نو ہرت پرت کے سوچنا ۔

● مِٹانا : [ہ] مِٹانا ، میٹنا ، بُجھانا ، ناں تھہ مِٹا چھڈنا ، تباہ کرنا ، کھوج کھُرا نہ رہن دینا ، کھرچنا ، رونا ۔ مٹا ہوا : [ہ] مِٹیا ہویا ، بُجھواں ، مِٹواں (اکتّھر) ، تباہ ۔ مِٹ جانا : [ہ] مِٹ جانا ، ناں نشان نہ رہنا ، ڈھینا ، ڈھٹھنا ، اُکھڑنا ، برباد ہونا ۔

● مُٹاپا : [ہ] مُٹیپا ، مُٹیائی ۔ مٹاپا چڑھنا : [ہ] چوکھا ماس چڑھ آؤنا ، مُٹیپا آؤنا ، تُھلھتا ہو جانا ۔

● مَٹرگشت : [ہ] ہوا خوری ، اوارہ گردی ، سیل سپاٹا ، ایویں بھَوندیاں پھرنا ۔

● مُٹر مُٹر دیکھنا : [ہ] بِتر بِتر ویکھنا ، اکھاں ٹڈنیاں ، تاڑنا ، تکنا ، اکھاں ٹمکانیاں ، ڈیمرنا ۔

● مَٹک : [ہ] ناز ، نخرا ، چوچلا ، لٹک مٹک ۔ مٹک کے چلنا : [ہ] لٹک مٹک کے ٹُرنا ، ٹُھمکے لا کے ٹُرنا ، نخریاں نال ٹُرنا ۔ مٹکانا : [ہ] مٹکانا ، نخرے کرنے ، ٹمکانا ، اکھاں بھوانیاں یا پھیرنیاں ، نچانیاں (انگلاں) ۔ مٹکنا : [ہ]

مٹکنا ، لٹکنا ، ڈولنا (نخرے نال) ، سِر یا کوئی انگ ہلانا (زنانیاں وانگ) ، اُلارنا ، مٹکورے کرنا ، زنانہ حرکتاں کرنیاں ، معشوقاں والے نخرے وکھانے ، ہاسے والیاں حرکتاں کرنیاں ۔

● مٹکا : [ہ] مَٹّٹ ۔ مٹکی : [ہ] چاٹی ۔

● مٹّی : [ہ] زمین ، گِلی مِٹّی ، چِکّڑ ، گَھٹّا ، دُھوڑ ، ریت ، سُواہ ۔ عادت ، خمیر ، میّت ، بے رونق ، نکمّا ، بُجھے ہوئے دل والا ، افسوسیا ہویا ۔ مٹّی پلید کرنا : [ہ] مِٹّی پلیت کرنی ، ستانا ، بُرا حال کرنا ، ٹِھٹھ کرنا ، چَگھنا ۔ مٹی ڈالنا : [ہ] مِٹی پانی ، دُھوڑ گھتنی ، پردے کجنا ، گل ٹھپنی ، کسے دا گناہ لُکانا ، پھٹکارنا ، دفع کرنا ، بُھلانا (گل) ۔ مٹی میں مل جانا : [ہ] مر کے مٹی ہونا ، دفنایا جانا ، مٹی وِچ رچ مچ جانا ، سُواہ ہو جانا ، ملیا میٹ ہونا ، بُھگا ہو جانا ، خراب ہو جانا ، برباد ہونا ، میلا ہونا ، شرمندہ ہونا ، جی اوزار ہونا ۔

● مِٹیالا : [ہ] مِٹّی رنگا ، گھسمیلا ، بُھورا ۔

● مِٹھائی : [ہ] مِٹھیائی ، شرینی ۔ مٹھائی بانٹنا : [ہ] مٹھیائی ونڈنی ۔

● مُٹھی : [ہ] مُٹھ ، مُٹھی ، مُکّ ۔ مُٹھی بھر : [ہ] اِک مُٹھ ، لَپ بھر ، تھوڑا جہا ، مُٹھ برابر ۔ مُٹھی چاپی کرنا : [ہ] مُٹھیاں بھرنیاں ، گُھٹنا ، لتاڑنا ، مالش کرنی ، پَیر گُھٹنے ۔ مٹھی گرم کرنا : [ہ] مُٹھ گرم کرنی ، وڈھّی دینی ۔

● مِثال : [ع] نمونہ ، میل ، وَنگی ، مورت ، صورت ، دُنیا ، حکم ، سند ، فرمان ، چِٹّھی ، پروانہ ۔

● مَثل : [ع] اکھاؤت ، کہاوت ، اکھان ، وانگ ، رلدا مِلدا ، ورگا ، جِہیا ، میل دا ، برابر دا ۔

● مَثلاً : [ع] مثال موجب ، مثال دے طور تے ، جس طرح ، جِداں ، جیویں ۔

● مجبور : [ع] بے وس ، مجبور ، عاجز ، لچار ، تنگ ، بَدھّا رُدھا ۔ مجبوراً : [ع] گل ہی نُو ، اوکھے ہو کے ، ماری دیاں ، بَدھے رُدھے ، تھک ہار کے ، تنگ آ کے ۔

● مُجتنب : [ع] پرہیز کرن والا ، اڈ رہن والا ، لاگے نہ لگن والا ۔

● مَجذوب : [ع] جذب کیتا ہویا ، کِھچیا ہویا ، اللہ لوک ، رب دی ذات وِچ مست ، سُدائی ، کَملا رَملا ، فقیراں دی اک قسم جھڑے اَنٹ سَنٹ گلاں کردے نیں ۔ مجذوب کی بَڑ : [ہ] جھلّے دی پھَڑ ، فضول گلاں ، بکواس ، گپ ۔

● مُجرا کرنا : [أ] مُجرا کرنا ، نچنا ، گَونا ، ادب نال سلام کرنا ، کَنٹ کینا ، کثوتی کرنی ۔

● مُجرّد : [ع] کَنلا ، اَن ویاہیا ، ازاد ، سنیاسی ، چَھڑا ، کنوارا ۔

● مُجرم : [ع] جُرمی ، مجرم ، دوسی ۔

● مَجروح : [ع] زخمی ، پھٹڑ ، پھٹیا ہویا ، بیانوں باہر ، بے دلیلا بیان ، اعتراض والی گل ۔

● مجلس : [ع] سَتھ ، پَرہیا ، مجلس ، کٹھ ، جلسہ ۔

● مَجمع : [ع] جلسہ ، بِھیڑ ، کٹھّ ۔

● مَجُوسا : [أ] تُل ، اڑیس ۔

● مَجہُول : [ع] سُست ، جِلّھا ، ہَڈ حرام ، نِکمّا ، سکھیارا ۔

● مُجھ : [ہ] مینُو ، مُجھ ، میں ، موکُوں ۔ مُجھ سا : [ہ] میرے جہا ، میرے ورگا ، میرے وانگ ۔ مُجھ سے : [ہ] میتھوں ، میرے کولوں ، میں توں ، میتھیں ۔ مُجھ کو : [ہ] مینوں ، میکُوں ۔ مُجھے : [ہ] مینُو ، میں نُو ، میکُوں ۔

● مچان : [ہ] مچان ، مَنّھاں ، آڈا ۔

● مُچرّب : [أ] چربیا ہویا ، چوکھی چربی والا ، تِھندا ، موٹا ، ٹُھلّھا ۔

● مِچک : [ہ] لچک ، مٹک ، مِچکوڑ ، لٹک مٹک ۔

● مِچکانا : [ہ] اکھ مارنی ، اکھاں مٹکانیاں ، جھمکانا ، جھمکنا ، شہہ دینی ، چُکنا ، مچھرانا ۔

● مِچکنا : [ہ] مچکنا ، لِفنا ، واج دینی ، مِچک مِچک کرنا ، لٹک لٹک کے ٹُرنا ۔

● مَچلنا : [ہ] بُھوترنا ، بُھوہے ہونا ، ضِد کرنی ، مچّھرنا ، ٹالنا ، مچلا بننا ، رونا ، وِلکنا ، کوئی چیز نہ دین تے آڑی کرنی ۔

● مَچھلی : [ہ] مَچّھی ۔ مچھلی کا کانٹا : [ہ] مَچّھی دا کَنڈا ۔

● محاذ : [ع] مورچہ ، محاذ ۔ محاذ قائم کرنا : [أ] مورچہ لانا ، مقابلے دی تھاں مَلنی ، مقابلے لئی کھلونا ۔

● محاسِن : [ع] وصف ، صِفتاں ، بھلائیاں ، خصلتاں ، وڈیائیاں ۔

● مُحاصَرہ : [ع] گھیرا ، ولانگلا ۔ محاصرہ اُٹھانا : [أ] گھیرا چُکنا ۔ محاصرہ کرنا : [أ] گھیرا پانا ، گھیر لینا ، وَلنا ، چارے راہ ڈک لینے ۔

● مُحافِظ : [ع] نگہبان ، راکھا ۔

● مُحال : [ع] آن ہونا ، نہ ہو سکدا ، اوکھا ، کُڈھبا ، مشکل ۔

● مَحبّت : [ع] پیار ، محبت ، پریم ، چاہ ، نیونہ ، دوستی ، لگن ، عشق ۔ مَحبّت کی نظر ڈالنا : [أ] پیار نال تکنا ، الفت نال ویکھنا ، محبت بھریاں نظراں نال تکنا ۔

● مَحبس : [ع] قید خانہ ، بندی خانہ ، حوالات ۔

● مَحبوب : [ع] پیارا ، معشوق ، محبُوب ، یار ، بیلی ۔

● مُحتاج : [ع] متھاج ، حاجت والا ، لوڑوند ، تھڑیا ہویا ، کنگال ، غریب ۔

● مُحتاط : [ع] سیانا ، ہُشیار ، احتیاط کرن والا ۔ مُحتاط ہونا : [أ] احتیاط ورتنی ، وہمی ہونا ، پُھوک پُھوک کے پَیر پُٹنے ، سوچ سمجھ کے چلنا ، ہشیار ہونا ۔

● محجوب : [ع] شرمندہ ، لُکیا ہویا ،

اوہلے - **محجوب ہونا** : [أ] شرمندیاں ہونا ، بچتی ہونا ، جھوٹی جانا -

● **محدود** : [ع] حد وچ ، گھریا ہویا ، تھوڑا - **محدود کرنا** : [أ] تھوڑا کرنا ، حد وچ رکھنا ، روکنا ، ودھن نہ دینا ، گھیرنا -

● **محرم** : [ع] چوکھا نیڑے دا ساک ، بھیتی ، یار ، راز دار ، محرم ، ماہر ، جانُو ، تجربے کار ، انگی -

● **محروم** : [ع] وانجیا ہویا ، بےنصیب ، بے آس - **محروم رکھنا** : [أ] وانج دینا ، بے امید کر دینا ، حق نہ دینا -

● **محزون** : [ع] افسوسیا ہویا ، دُکھی ، غم والا ، نمّوجھانا -

● **محسن** : [ع] احسان کرن والا ، بھلا کرن والا ، سخی ، آسرا دین والا ، مددگار ، سر پرست ، ساتھی -

● **محسوس** : [ع] ظاہر ، جاپدا ، لگدا ، معلوم -

● **محشر** : [ع] قیامت ، حشر - **محشر برپا کرنا** : [أ] قیامت لیانی ، روڑھا پانا ، بیٹھلی اُتے لیانی ، دنگا فساد مچانا ، ہمدھول چُکنا ، آخر چُک لینی -

● **محصور** : [ع] گھیریا ہویا ، ولیا ہویا ، قلعے بند - **محصور کرنا** : [أ] گھیرنا ، گھیرے وچ لینا ، ول لینا ، چار چُفیرے راہ بند کرنا -

● **محصول** : [ع] لگان ، مالیا ، ٹیکس ، کیرایا ، بھاڑا ، محصول - **محصول لینا** : [أ] چُنگی لینی -

● **محض** : [ع] نرا ، کھرا ، خالص ، اکا ، صرف -

● **محظوظ** : [ع] نہال ، موج وچ -

● **محفل** : [ع] محفل ، مجلس - **محفل گرم ہونا** : [أ] محفل بھخنی ، محفل رنگ تے آؤنی ، محفل دی رونق ودھنی -

● **محفوظ** : [ع] سانبھیا ہویا ، بچیا ہویا ، بچا کے رکھیا ہویا - **محفوظ کرنا** : [أ] سانبھ رکھنا ، سنبھال کے رکھنا - **محفوظ ہونا** : [أ] سنبھال کے رکھیا ہونا ، بچیا ہونا ، جیوندا بچیا رہنا -

● **محقق** : [ع] تحقیق کرن والا ، کھوجی ، تحقیقیا ، فلسفی ، کاڈھو ، پڑتالی -

● **محکم** : [ع] پکّا ، مضبوط ، اٹل ، پیراں تے قائم ، ٹھک دا -

● **محمل** : [ع] کچاوا -

● **محنت** : [ع] دُکھ ، رنج ، تکلیف ، مزدوری ، مشقّت ، کوشش ، محنت - **محنت اُٹھانا** : [أ] دُکھ بھوگنا ، تکلیف سہنی ، کوشش کرنی ، مزدوری کرنی - **محنت اکارت/برباد جانا** : [أ] کیتی کرائی کھوہ پینی ، محنت ڈبنی - **محنت شاقہ** : [ف+ع] ڈاہڈی محنت ، چوکھی کوشش ، اوکھا کم -

● **محو** : ع] مٹیا ہویا ، گُم ، سوچیں ڈُبا ، حیران ، فکر مند ، رُجھیا ہویا - **محو ہونا** :

[أ] بُھل جانا ، رِیجھنا ، موہیا جانا ، عاشق ہونا ، گُم ہونا ، حیران ہونا ، رُجھیا ہونا - مَحویّت : [ع] رُجھ ، رُجھیا ہونا ، گُم ہونا -

● مَحور : [ع] دھرا ، دُھری -

● مُحیط : [ع] گھیرن والا ، گھیرا ، چکّر ، ولگن ، احاطہ -

● مُخاصمت : [ع] وَیر ، دشمنی ، لاگت بازی -

● مُخالِف : [ع] وَیری ، دُشمن ، دوکھی ، اُلٹ ، خلاف ، دُوجی دِھر ، مخالف - مخالف ہونا : [أ] وَیری ہونا ، برخلاف ہونا ، سامنے ہونا ، مُقابلے تے آؤنا - مخالفت کرنا : [أ] دُشمنی کرنی ، وَیر کمانا ، اُلٹ چلنا ، دُوجی دِھر نال مِل جانا - مُخالفت : [ع] وَیر ، خار ، دشمنی ، دشمنائی ، مخالفی ، وکھری را -

● مُخبر : [ع] ٹاؤٹ ، مخبر ، جاسوس -

● مَخبوط : [ع] پاگل ، مَت ماریا ، سُدائی ، خبطی ، خفتا - مخبوط الحواس : [ع] پاگل ، سُدائی ، عقل مت دا انّھا ، سرڑی ، جھلّا ، گھبرایا ہویا ، بدحواس -

● مُختصر : [ع] چون ، تَت ، خلاصہ ، سَت ، نچوڑ ، تھوڑا ، گھٹ -

● مُختلف : [ع] وکھرا ، بے میل ، اڈ ، ہور ، وکھو وکھ -

● مَخدوش : [ع] خطرے والا ، خطرناک -

● مخصوص : [ع] خاص ، ناویں - مخصوص ہونا : [أ] خاص ہونا ، ناویں لگنا -

● مَخفی : [ع] چھپیا ہویا ، گُجھّا ، گُپت ، اُہلے - مخفی ہونا : [أ] بھیت وچ ہونا ، گُجھّا ہونا ، لُکیا ہونا ، اُہلے وچ ہونا -

● مُخلص : [ع] دل دا کھرا ، دل دا صاف ، سُچّا ، خلوص پیار والا ، پکا یار ، پکا دوست ، وفا کرن والا -

● مَخلوط : [ع] رَلیا مِلیا ، گڈمڈ ، کُواہرا -

● مَخلوق : [ع] خلقت ، دُنیا ، جگ جہان ، لوک ، لوکائی -

● مَخمصہ : [ع] جھگڑا ، بکھیڑا ، پھاہی ، اوکڑ ، مشکل ، بِپرل ، بھسوڑی -

● مَخول : [ہ] مخول ، ٹھٹھا ، مذاق ، ٹِچکر ، چھیڑ چھاڑ ، ہاسے بکھیڑے دیاں گلاں -

● مُدارات : [ع] ٹہل سیوا ، خدمت خاطر ، عزت ، آدربھا - مدارات کرنا : [أ] ٹہل سیوا کرنی ، خدمت خاطر کرنی ، عزت کرنی ، وڈیانا ، پروہن چاری رکھنا -

● مداوا : [ف] اُپا ، دوا ، دارو ، چارہ ، علاج ، روک ، راکھی ، رکھ ، توڑ ، تدبیر -

● مُدبّر : [ع] تدبیر کرن والا ، صلاح دین والا ، عقل مند ، سُچی سوچ والا ، سیانا ، سمجھ بُجھ والا -

● مُدّت : [ع] مدّت ، چِر ، دیر ، سماں ، وقفہ ، لما سماں ، جُگ - مُدت ہونا : [ہ] چوکھا چِر ہونا ، لمّی دیر ہونی ، چوکھا ویلا لنگھ جانا -

● **مدح** : [ع] جس ، تعریف ، صفت ، وڈیائی ۔

● **مدد** : [ع] مدد ، آسرا ، امداد ، حمایت ، سہارا ، رسد ، خوراک ۔

● **مدعا** : [ع] مرضی ، مطلب ، منشا ، غرض ، مقصد ، مراد ۔

● **مدعی** : [ع] فریادی ، نالشی ، دعوے دار ، ویری ، دشمن ۔ **مدعی سست گواہ چست** : [أ] چور نالوں پنڈ کاہلی ۔

● **مدغم** : [ع] ملیا ہویا ، نال ، شامل ۔

● **مدنیت** : [ع] ریہت بہت ۔

● **مدہوش** : [ع] بے سرت ، بے ہوش ، حیران ، ہکا بکا ، مست ، بے خبر ۔ **مدہوشی** : [ف] بے سرتی ، بے ہوشی ، ستی ، بے خبری ۔

● **مدھر** : [س] مٹھا ، پیارا ، کولا ، نرم ۔

● **مدھم** : [ہ] مٹھا ، نمھا ، ہولا ، پھکا (رنگ) ، دھیما ، درمیانہ ، گھٹ ، رواجی ، بے روپ ، سست ۔ **مدھم کرنا** : [ہ] مٹھا کرنا ، ہولا کرنا ، دھیما کرنا ، گھٹ کرنا ، زور گھٹانا ۔

● **مداسا** : [ہ] مڈاسا ، منڈاسا ، پٹکا ۔

● **مذاق** : [ع] مزا ، سواد ، طبیعت ، قدرتی رخ ، الار ، چھل ، ہاسا ، ٹھٹھا ، ہاس رس ۔

مذاقاً : [ع] ہاسے نال ، مخول نال ، مذاق تھیں ۔

● **مذبح** : [ع] کسائی خانہ ، بچڑ خانہ ۔

● **مذبذب** : [ع] شکی ، دوچیتا ، بھرماں ماریا ، دو دلا ۔ **مذبذب ہونا** : [أ] دو دلا ہونا ، سوچاں وچ ڈبنا ، دلیلیں پینا ، کسے نتیجے تے نہ اپڑسکنا ۔

● **مذمت** : [ع] پھٹکار ، نندیا ۔

● **مذہب** : [ع] راہ ، رستا ، راہ کھہڑا ، طریقہ ، ڈھنگ ، دھرم ، دین ، عقیدہ ، ایمان ، پکا خیال ، نظریہ ۔

● **مراجعت** : [ع] واپسی ، موڑا ، پرت آؤنا ، پرتنا ۔

● **مراد** : [ع] مراد ، چاہ ، ریجھ ، مطلب ، مقصد ، منشا ، ارادہ ، نیت ۔ **مراد بر آنا** : [أ] مراد پگنی ، کم ہو جانا ، پھلنا پھلنا ۔

● **مراسلہ** : [ع] چٹھی ، رقعہ ، خط ، خط پتر ۔

● **مرا ہوا** : [ہ] مریا ہویا ، مویا مکا ، کرمایا ہویا ، سکا سڑیا ، مریل ، لاش ۔

● **مربوط** : [ع] بدھا ہویا ، نال رلدا ، ملیا ہوا ، لڑی وار ۔

● **مر پٹ کر** : [ہ] مر مر کے ، مساں کیویں ، مر پٹ کے ، اوکھے سوکھے ہو کے ، اوکھت نال ۔

● **مرتا کیا نہ کرتا** : [ہ] مردا کی نہیں کردا ۔

● **مَرتبت/مرتبہ :** [ع] درجہ ، رُتبہ ، عزت ، وڈیائی ۔

● **مَرتے مَرتے :** [ہ] مَردیاں مَردیاں ، مَردی واری ، مَردے مَردے ، مَرن ویلے ، اخیری ویلے ۔

● **مَر جانا :** [ہ] مر جانا ، کُرما جانا ، سڑ سُک جانا ، عاشق ہونا ، برباد ہونا ، تباہ ہونا ، چوکھا شرمندہ ہونا ، شرم نال مرنا ، مردیاں جانا ، دل بُجھ جانا ، دل تے بھار ہونا ، کوئی چا نہ رہنی ، گوٹ ماری جانی ۔

● **مُرجھانا :** [ہ] کُرمانا ، سُکنا سڑنا ، کُملانا ، جُھر جانا ، اُداس ہونا ، جھوں جانا ، ماڑا ہونا ، بے رونقا ہونا ، سُکنا ، غم کھانا ۔

● **مِرچ :** [ہ] مَرچ ۔ **مِرچیں لگنا :** [اُ] مَرچاں لگنیاں ، دُکھ ہونا ، سڑ جانا ، خار آؤنی ، گل چُبھنی ۔

● **مَرحَبا :** [ع] واہ وا ، شاوا ، اشکے ۔ **مرحبا کہنا :** [اُ] ہلاشیری دینی ، دل ودھانا ۔

● **مَرحلہ :** [ع] ٹکانا ، پَوڑی ، درجہ ، رُتبہ ، کُوچ ، آفت ، مصیبت ، اُکھائی ، امتحان ۔ **مرحلہ طے کرنا :** [اُ] منزل مار لینی ، پَینڈا کٹنا ، اوکھا ویلا لنگھانا ۔ **مرحلے میں سے گزرنا :** [اُ] مصیبت وِچوں لنگھنا ، اوکھا ویلا کٹنا ، اوکھی منزل مارنی ۔

● **مرد :** [ف] مرد ، مانُھو ، آدمی ، اک بندہ ، گھر والا ، خوند ، اچے گھرانے دا ، جگرے والا ، شریف ، بہادر ، وریام ، دلیر ، ساؤ ۔ **مَرد آدمی :** [اُ] نر آدمی ، بھلا آدمی ، شریف آدمی ، جگرے والا ، بہادر ۔ **مرد و زن :** [ف] زنانیاں مرد ، سب لوک ، ساری خلقت ۔

● **مُردار :** [ف] مُردہ ، مُردار ، کوجھا ۔ **مردار خوار :** [ف] گِیرجھ ، اِلّڑ ۔

● **مَردانہ :** [ف] مردانا ، مَرداں والا ، مَرداں ہار ، مَرداں وانگ ، دلیر ، بہادر ۔ **مردانہ وار :** [ف] مَرداں وانگ ، دلیراں وانگ ، سُورمیاں وانگوں ، مَرداں ہار ۔ **مردانگی :** [ف] مَردؤ ، دلیری ، جی داری ، ہِمت ، وریامگی ۔

● **مَردک :** [ف] ٹھینگنا ، گِٹھا ، وَوْنا ، مَدھرا ، گینڈھا ، نِکڑو ، نِقدرا آدمی ۔

● **مَردم :** [ف] عام لوک ، آدمی ۔ **مردمِ آبی :** [ف] جل مانُھو ، جلھوڑا ۔ **مردم آزار :** [ف] ستان والا ، ظالم ، مُوذی ۔ **مردم خوار :** [ف] بندے کھانا ، آدم خور ۔ **مردم شُماری :** [اُ] بندیاں دی گِنتی ، مردم شماری ۔

● **مَردمی :** [ف] جی داری ، مروت ، بہادری ، شرافت ، دلیری ، حوصلہ ۔

● **مُردنی :** [ف] مُردے ہانی ، چوکھی کمزوری ۔ **مُردنی چھا جانا/چھانا :** [اُ] چہرے دا رنگ پِھکا پے جانا ، مونہ تے زردی ورت جانی ، مَرن دے قریب ہونا ۔

● **مَردود :** [ع] رَدیا ہویا ، دُرکاریا ہویا ، درگہوں کڈھیا ہویا ، لعنتی ، مردود ۔ **مردود ہونا :** [اُ] ردیا جانا ، کڈھیا جانا ، دُرکاریا جانا ، بُرا سمجھیا جانا ، لعنتی ہونا ۔

● مُردہ : [ف] مُردہ ، مویا ہویا ، فوت ، میت ، لاش ، لوتھ ، مریل ِجہا ، ماڑا ، کمزور ، جھنویا ہویا - مُردہ اُٹھانا : [أ] مُردہ چُکنا ، کفن دفن کرنا - مُردہ باد : [ف] مرے ، مر جائے ، موت آوے ، سو - مردہ بھاری ہونا : [أ] مردہ بھارا ہونا ، بندے دا گناہی ہونا - مردہ خراب کرنا : [أ] مُردے دی ِمٹی پلیت کرنی ، مُردہ خوار کرنا - مردہ دل : [ف] اُداس ، ازردہ ، بے آس ، سست - مردہ کر دینا/ ڈالنا : [أ] مُردہ کر چھڈنا ، چوکھا کمزور کر دینا ، قتل کرنا ، مار مکانا - مُردے سے بدتر : [أ] مُردے توں بھیتر ، برے حال وچ ، مندے حالے -

● مُرشد : [ع] (۱) ِپیر ، ہادی ، گُرو - (۲) چالاک ، فریبی ، دھوکھے باز -

● مُرصّع : [ع] نگینیاں والا ، جڑاؤ ، جڑت والا - مرصّع کار : [ف] جڑیتا - مرصّع کاری : [ف] جڑت -

● مَرض : [ع] دُکھ ، بیماری ، روگ ، ِہلتر ، عیب - مرض الموت : [ع] مَرن روگ -

● مرضی : [ع] مرضی ، رضا ، خوشی ، منظوری ، اجازت ، لوڑ ، ارادہ ، نیت ، چاہ ، ِریجھ - مرضی کے سوافق : [أ] من پسند ، مرضی ِسر ، خواہش موجب - مرضی ملنا : [أ] مرضی اک ہونی ، را ملنی ، اک را ہو جانی ، دل مل جانا - مرضی ہونا : [أ] مرضی ہونی ، راضی ہونا ، دل چاہنا ، نیت ہونی ، خواہش ہونی ، پسند ہونا ، جی کرنا -

● مرطوب : [ع] گیلا ، ِبھجتا ہویا ، ِسلھتا ، تریلیا ہویا ، تر -

● مُرغ (مُرغا) : [ف] کُکڑ - مُرغ باز : [ف] کُکڑ باز - مُرغ بازی : [ف] کُکڑ بازی - مُرغِ سلیمان : [ف] ٹوکا ، چکی راہ - مُرغِ مسیحا : [ف] چام ِچٹھ ، چام ِچڑک - مُرغِ قبلہ نما : [ف] بنؤتری کُکڑ ، قطب نما - مرغ لڑانا : [أ] کُکڑ لڑانا ، کُکڑاں دی لڑائی کرانی - مُرغِ مُسلّم : [ف] ثابت بھجا ہویا کُکڑ - مرغی : [أ] کُکڑی -

● مرغوب : [ع] من پسند ، من بھانا ، پیارا ، مرضی موجب ، کیھچواں -

● مَرقد : [ع] قبر ، مزار ، درگاہ ، روضہ ، ڈھیری -

● مَرکوز : [ع] گڈیا ہویا ، مضبوط کیتا ہویا ، ِٹکایا ہویا ، چھپایا ہویا ، دھرے بند -

● مَر کھپ جانا : [ہ] مر کھپ جانا ، مر مُکنا ، ِمٹی وچ رل جانا ، فنا ہو جانا -

● مَرگھٹ : [ہ] مسان -

● مُرلی : [ہ] مُرلی ، ونجھلی ، بانسری - مُرلی بجانا : [ہ] مُرلی وجانی ، ونسری وجانی - مُرلی بجنا : [ہ] ونجھلی وجنی ، عیش ہونی ، دست لگنے ، ِپڑ ِپڑیاں لگنیاں -

● مَرکز : [ع] ِوچالا ، ِوچکار ، راج گھر ، صدر مقام ، ِوچلا حصہ ، دُھری ، دُھرا ، ِکلّی ، لٹّھ -

● مُرمّت : [ع] مُرمّت ، ِمدھائی ، مارکُٹ ،

سزا - **مرمت کرانا** : [أ] ٹھیک کرانا ، خرابی دور کرانی ، کُٹ پوانی ، کُھمب ٹھپانی - **مرمت کرنا** : [أ] ٹھیک کرنا ، مکّو بنھنا ، مارنا کُٹنا -

● **مر مر کر/کے** : [ہ] مر مر کے ، بڑا اوکھا ہو کے ، بڑے وختاں نال - **مرنا** : [ہ] مرنا ، جہانوں جانا ، موت آؤنی ، عاشق ہونا ، کسے تے جان دینی ، چوکھی محنت کرنی ، کُسنا ، کُرمانا ، بُجھنا ، شرمندیاں ہونا ، مصیبت ، اوکڑ ، مرن جوگا (بد دعا) - **مرنا جینا** : [ہ] مرن جیون ، موت حیاتی ، شادی غمی -

● **مُروّت** : [ع] لحاظ ، پیار ، بھلمنسؤ ، انسانیت ، خُلق ، آدمی گری ، مردؤ ، بہادری ، سخاوت - **مروت برتنا** : [أ] لحاظ کرنا ، خُلق نال مِلنا ، مونہہ ملاحظہ رکھنا ، چنگا سلوک کرنا -

● **مروڑ** : [ہ] مروڑ ، مروڑا ، وٹ ، وَل ، پیچ ، موڑ توڑ ، پیچش - **مروڑ اُٹھنا** : [ہ] مروڑ اُٹھنا ، ڈِھڈ وچ وَٹ پِھرنا ، پیچش ہونی -

● **مروڑنا** : [ہ] مروڑنا ، مروڑا دینا ، وٹنا ، وٹ چاڑھنا ، موڑنا -

● **مروڑی** : [ہ] مروڑی ، ول ، پیچ ، گُھنڈی ، گنڈھ ، گُنجھل -

● **مرہم** : [ف] ملّھم - **مرہم پٹی کرنا** : [أ] پھٹّ پھوڑے تے ملھّم لانی ، علاج کرنا ، ملھم دی پٹی کرنی -

● **مریض** : [ع] بیمار ، روگی ، ازاری -

● **مریل** : [ہ] چوکھا لِسّا ، ماڑا ، کمزور ، ماڑکُو -

● **مُڑ جانا** : [ہ] مُڑ جانا ، پرت جانا ، واپس مڑ جانا ، مُڑنا ، چِبّا ہونا ، ونگا ہونا ، غم کرنا - **مڑ کر نہ دیکھنا** : [ہ] مُڑ کے نہ تکّنا ، پرت کے نہ ویکھنا ، پرواہ نہ کرنی ، وات نہ پُچھنی ، دھیان نہ دینا ، کسے ول گَوہ نہ کرنا - **مُڑ مُڑ کر دیکھنا** : [ہ] مُڑ مُڑ کے تکنا ، پرت پرت کے ویکھنا ، بھوں بھوں کے ویکھنا ، پسند کرنا - **مُڑنا** : [ہ] مُڑ جانا ، مُڑنا ، ڈِنگا ہو جانا ، کُھنڈا ہونا ، اُلٹ جانا ، ول کھانا ، موڑا کھا جانا ، پرت آؤنا ، واپس آ جانا -

● **مڑکنا** : [ہ] مُرکنا ، مُرک جانا ، ٹُٹ جانا ، بھج پینا ، تِڑکنا -

● **مڑھنا** : [ہ] ناں لانا ، دھکّے نال ذمّے پانا ، بدو بدی دینا -

● **مِزاج** : [ع] مزاج ، سُبھا ، طبیعت ، گُن ، خاصّہ ، عادت ، اصلیت ، مان ، فخر ، ہنکار ، غرور ، بو - **مِزاج اُٹھانا** : [أ] بدمزاجی سہنی ، لاڈ لڈانا ، فرمائشاں پوریاں کرنیاں ، بھوہے کرنا - **مزاج بحال ہونا** : [أ] تندرست ہونا ، آرام آؤنا ، ول ہونا ، غُصّہ ڈھل جانا - **مِزاج بدلا ہونا** : [أ] مزاج وٹ گھتنا ، طبع ہور دی ہور ہونی ، ورتارے وچ فرق آ جانا - **مِزاج بد/بُرا ہونا** : [أ] بدمزاج ہونا ، بدفطرت ہونا ، بھیڑا ہونا - **مزاج بد مزہ**

ہونا : [أ] بیمار ہونا ، ازردہ ہونا ، طبیعت خراب ہونی - **مزاج برہم کرنا :** [أ] ناراض کرنا ، غصّے کرنا ، چتّپ چاڑھنی - **مزاج برہم ہونا :** [أ] وٹ کھا جانا ، ناراض ہونا ، خفا ہونا ، وٹّر جانا - **مزاج بگڑنا :** [أ] حالت خراب ہونی ، بد اخلاق ہونا ، بد مزاج ہو جانا ، غصے ہونا - **مزاج پانا :** [أ] مزاج جاننا ، طبیعت دا رخ پچھاننا ، روں ویکھنی - **مزاج پرسی :** [ف] حال پچھنا ، بیمار دی سرت کینی - **مزاج پرسی کرنا :** [أ] حال چال پچھنا ، وات لینی ، خیر خیریت پچھنی ، دھمکانا ، کھمب ٹھپنی ، سزا دینی - **مزاج پہچاننا :** [أ] طبیعت دا واقف ہونا ، مزاج پچھان کے گل کرنی ، مرضی پچھانی - **مزاج پھڑک جانا :** [أ] دل خوش ہونا ، رانجھا راضی ہونا ، روح راضی ہونا ، دل پشوری ہو جانا ، پرسّن ہونا - **مزاج تیز ہونا :** [أ] سبھا تتّا ہونا ، غصّے والا ہونا ، کھرھوا ہونا ، بھخ جانا - **مزاج ٹیڑھا ہونا :** [أ] بد دماغ ہونا ، نازک دماغ ہونا ، کڈھـّبا ہونا - **مزاج عرش پر ہونا :** [أ] مغرور ہونا ، غروریا جانا ، گھمنڈی ہونا ، اسمان کتورے بھونکنا ، چوکھا آکڑیا ہونا - **مزاج درست رکھنا :** [أ] طبیعت تے قابو رکھنا ، ہوش وچ رہنا ، حوصلے وچ رہنا - **مزاج دیکھنا:** [أ] مزاج ویکھنا ، طبیعت پچھانی ، رخ جاچنا ، روں پچھانی - **مزاج رنگین ہونا :** [أ] تماش بین ہونا ، شوقین ہونا ، موجی ہونا ، من مست ہونا - **مزاج سیدھا ہونا :** [أ] دماغ سدھ ہونا ، سزا پا کے سدھا ہو جانا ، طبیعت ٹھیک ہونی ، غصہ دور ہونا - **مزاج شریف ؟ :** [أ] سبھا کیہا اے ؟ کی حال چال اے ؟ خیر مہر جے ؟ راضی او ؟ طبیعتاں ول جے ؟

مزاج قابو میں نہ ہونا : [أ] من وس وچ نہ رہنا ، غصّے یا مستی وچ بے وسا ہونا ، طبیعت بے چین ہو جانی ، دل دے ہتھوں مجبور ہونا - **مزاج کرنا :** [أ] بددماغ ہونا ، نخرے کرنے ، آکڑنا ، اوکھا ہونا ، فخر کرنا ، مزاج وکھانا - **مزاج کے موافق آنا/ہونا :** [أ] راس آؤنا - **مزاج کیسا ہے ؟ :** [ہ] کی حال چال اے ؟ خیر مہر اے ؟ راضی بازی او ؟ **مزاج مل جانا/ملنا :** [أ] طبیعت اکو جہی ہونی ، اک سبھا دا ہونا - **مزاج میں آنا :** [أ] کیں وچ آؤنا ، مزاج داری کرنی ، دل وچ آونا ، کوئی گل خیال وچ آؤنی ، مرضی ہونی - **مزاج ہوا پر ہونا :** [أ] ہوا دے گھوڑے تے چڑھیا ہونا ، وا نو تلواراں مارنیاں ، چوکھا مغرور ہونا -

● **مزاح :** [ع] ہاسا ، ٹھٹّھا ، مخول ، مذاق ، مشکری ، چھل -

● **مزاحمت :** [ع] روک ، ٹھاک ، رکاوٹ ، اڑچ ، اٹکا - **مزاحمت کرنا :** [أ] روکنا ، ڈکنا ، منع کرنا ، اڑکا پانا ، مقابلہ کرنا -

● **مزاوع :** [ع] واہک ، مزارع -

● **مزدور :** [ف] مزدور ، دہاڑی دار ، پانڈی - **مزدوری :** [ف] دہاڑی داری ، مزدوری ، کمائی ، بھاڑا ، اجرت - **مزدوری پر جانا :** [أ] کم تے جانا ، دہاڑی کرن جانا - **مزدوری کرنا :** [أ] مزدوری کرنی ، دہاڑی کرنی ، محنت کرنی ، کمانا -

● **مزہ :** [ف] مزہ ، سواد ، لذت ، موج ، لطف ، چاٹ ، جھسّ ، چسکا ، چسّ ، لہر ، لوشا گاشا ، عیش ، خوشی ، جوانی ، جوبن ،

جزا ، سزا ، تماشا ، حالت ، گت - **مزہ آنا** : [أ] سواد آؤنا ، سُر لگنی ، مصیبت وچ پینا - **مزہ اُتر جانا** : [أ] بد مزہ ہونا ، بے سواد ہو جانا - **مزہ اُٹھانا** : [أ] سواد لینا ، لُطف اُٹھانا - **مزہ اُڑانا** : [أ] رنگ رلیاں مَنانیاں ، مزے اُڈانے ، موجاں کرنیاں - **مزہ پانا** : [أ] مزہ لینا ، عیش کرنی ، موج کرنی ، سزا بھگتنی - **مزہ تو یہ ہے** : [أ] لطف دی گل اِہ اے ، مزے دی گل اِہ اے - **مزہ چکھانا** : [أ] سواد چکھانا ، کیتے دی سزا دینی ، سُر لا دینی - **مزہ چکھنا** : [ہ] مزا چکھنا ، سواد لینا ، سزا بھوگنی ، کیتا پانا - **مزہ دینا** : [أ] مزہ دینا ، سواد دینا ، لُطف دینا ، سوادلا ہونا - **مزہ کِرکِرا کرنا** : [أ] سواد مار دینا ، رنگ وچ بھنگ پانی ، اوازار کر دینا - **مزہ لُوٹنا** : [أ] مزہ لُٹنا ، موج کرنی ، عیش کرنی ، مزے اُڈانا ، لذت لینی - **مزہ لینا** : [أ] مزہ چکھنا ، سواد لینا ، مزہ لُٹنا ، عیش کرنی - **مزہ ہونا** : [أ] وارے نیارے ہونے ، عیش ہونی ، پنجے اُنگلاں گھیؤ وچ ہونیاں - **مزے آنا** : [أ] مزہ آونا ، سواد آؤنا ، سزا ملنی - **مزے اُڑانا** : [أ] مزے اُڈانے ، موجاں ماننیاں ، عیش کرنی ، بُلے لُٹنے - **مزے دار** : [أ] مزے دار ، سوادلا ، لطف دین والا - **مزے دینا** : [أ] سواد دینا ، مزہ وکھانا ، موجاں کرانیاں ، لطف دینا - **مزے سے گزرنا** : [أ] مزے وچ حیاتی گزرنی ، عیش تے ارام وچ ہونا - **مزے کرنا** : [أ] مزے کرنے ، موجاں ماننیاں ، عیش کرنی ، بُلے لٹنے ، لہراں لینیاں - **مزے کی بات** : [أ] مزے دی گل ، خوشی دی گل ، ہاسے دی گل ، مزے دار گل - **مزے میں آنا** : [أ] بڑا خوش ہونا ، اُلیل وچ آؤنا ، من دی موج وچ ہونا ، مستی وچ آؤنا ، لاڈ چُہل کرنا -

● **مزید** : [ع] وَدھ ، ہور ، زیادہ ، چوکھا ، بہتا ، وادھو ، فالتو ، ودھیرے ، ودھ کے - **مزید برآں** : [ف] ایس توں ودھ ، تے ہور ، اِہدوں وکھرا ، اِہدے سوا ، ایس توں ہور -

● **مُزیّن** : [ع] سواریا ہونا ، سجایا ہویا ، سِنگاریا ہویا ، گُنٹھایا ہویا - **مزیّن کرنا** : [أ] سجانا ، سوارنا ، پھبانا ، سِنگارنا ، سوہنا بنانا ، رُوپ ودھانا -

● **مُژدہ** : [ف] خوش خبری ، بھلی گل ، خبر - **مژدہ سنانا** : [أ] چنگی خبر سنانی ، خوش خبری دینی ، بھلی خبر سُنانی -

● **مِژگان** : [ف] پِپنیاں ، پلکاں ، جِھمنیاں -

● **مَس** : [ع] چھوہ ، چھوہنا ، ہتھ لانا -

● **مَستا** : [ہ] موہکا -

● **مَساجِد** : [ع] مسیتاں ، مسجداں -

● **مَساعی** : [ع] حیلے ، جتن ، کوششاں -

● **مسافت** : [ع] پندھ ، پینڈا ، دُوری ، واٹ ، مسافری - **مسافت اُٹھانا** : [أ] سفر نال تھکنا ، پینڈے دی سختی جھاگنی - **مسافت طے کرنا** : [أ] پندھ نبیڑنا ، سفر مُکانا ، پینڈا مار لینا -

● **مُسافِر** : [ع] مسافر ، پاندھی ، راہی - **مسافر خانہ** : [ف] سَراں ، مسافر گھر ، مسافر خانہ - **مسافرانہ** : [ف] مُسافراں وانگ ، پاندھی ہار ، پاندھیاں ہار ، پاندھیاں جِہا ، اُردا پِھردا - **مسافری** : [ف] سفر ، پردیس ، پندھ ، مسافری ، پینڈا - **مسافری میں ہونا** :

[اُ] پردیس وچ ہونا ، سفر وچ ہونا ۔

مَساکین : [ع] رہن دیاں تھاواں ، ٹِکانے ، ٹھاہراں ، وسیرے ۔

مِسالا : [اُ] مسالا ، سامان ، لُون مرچ ، گوٹا کناری ۔

مَسائیل : [ع] سوال ، مسئلے ، شرعی گلاں باتاں ، گُھنڈیاں ، گُنجھلاں ، لوڑاں تھوڑاں دیاں گلاں ۔

مُساوی : [ع] سانواں ، برابر ، اِکّو جہا ، برابر دا ۔

مَست : [ف] مست ، ملنگ ، سائیں لوک ، کیھیوا ، گُٹ ، بے سُرت ، بے پرواہ ، بھرمستانا ، نشئی ، بے ہوش ، بھلول ، خُش ، پرسن ، ہنکاری ، جوبن مَتّا ، گرونڈ ۔ مست الست/مستِ ازل : [ف] مست ، ملنگ ، کھرا مست ، ازلوں مست ، سائیں لوک ، اللہ والا ۔ مست کرنا : [اُ] مستاؤنا ، جوش دینا ، مچانا ، گُٹ کرنا ، بھترانا ، بھوے کرنا ، چیخے چاڑھنا ۔ مست مَولا : [اُ] مست آدمی ، بے پرواہ آدمی ، بُدھو ، بھلول ۔ مست ہونا : [اُ] نشے وچ ہونا ، جوانی دی گُھوکی وچ ہونا ، مستی چڑھنی ، مستی وچ آؤنا ، گُٹ ہونا ، پھٹنا ، مگن ہونا ، آکڑنا ، مست ہونا ، بے ہوش ہونا ، مغروری وچ ہونا ، چوکھا خوش ہونا ، پاگل ہو جانا ۔

مَستانہ : [ف] مستی ماریا ، مستانہ/مستانی ، مست لوڑا ، جوش آیا ہویا ، مست فقیر ، بندگی وچ رُجھیا ہویا ، پُرانا مست فقیر ، پہنچیا ہویا ، گُٹ ، مست وانگ ۔ مستانہ چال : [اُ] ٹُھمکیلی چال ، مستانی ٹور ، ٹُھم ٹُھم ٹُرنا ، مست چال ، ڈِگدیاں ڈولدیاں ٹُرنا ۔ مستانی : [اُ] مستانی ، بھر جوان زنانی ، مستی والی زنانی ، مستی ہوئی ، بُھوتری ہوئی ، ویہری ہوئی ، جوبن مَتی ۔

مُستحق : [ع] حق دار ، لوڑوند ۔ مُستحق ٹھہرانا : [اُ] حق دار منیا جانا ، مَننا ، لائق جاننا ۔

مُستحکم : [ع] پکّا ، پِیڈا ، مضبوط ۔ مُستحکم ہونا : [اُ] پکّا ہونا ، تگڑا ہونا ، پیر گڈنے ، پیر پکّے کرنے ۔

مُستعد : [ع] تیّار ، کمر بَدّھا ، لک بنّھا ۔ مُستعد رہنا : [اُ] تیار رہنا ، کم کرن لئی موجود رہنا ، لک بنّھی رکھنا ۔ مُستعد ہونا : [اُ] تیار ہونا ، چوکس ہونا ، موجود ہونا ۔ مُستعد کرنا : [اُ] تیار کرنا ، ہلا شیری دینی ، تھاپڑنا ۔

مُستعمَل : [ع] ورتیندا ، ورتیا ہویا ، چالُو ۔ مستعمل ہونا : [اُ] ورتیا جانا ، ہنڈھنا ورتیا ہویا ہونا ، چالُو ہونا ۔

مُستغرق : [ع] ڈُبّا (سوچ وچ) ، رُجھیا ہویا ۔ مُستغرق ہونا : [اُ] چوکھا رُجھیا ہونا ، جُٹیا ہویا ہونا ، سوچیں پیا ہونا ۔

مُستفید : [ع] فائدہ ، لابھ ۔ مُستفید کرنا : [اُ] فائدہ پُچانا ، فیض پُچا دینا ۔ مُستفید ہونا : [اُ] فائدہ اٹھانا ، نفع لینا ، لابھ کھٹّنی ۔

مُستفیض : [ع] فیض ، بھلا ۔ مستفیض کرنا : [اُ] فیض پُچانا ، فیض دینا ، بھلا ورتنا ۔

● مُستقبل : [ع] آؤندا سما -

● مُستقل : [ع]| پکا، پیڈا، نٹھیہوُ، آٹل - مُستقل رہنا : [ا] گل تے ٹکیا رہنا، پکا رہنا، قولوں نہ ہارنا، آڑیا رہنا - مُستقل کرنا : [ا] نوکری تے پکا کرنا - مُستقل مزاج : [ا] سِدے والا، نگھتا، دھیا، بھارا گورا، اِرادے دا پکا - مُستقل ہونا : [ا] نوکری تے پکا ہونا، نوکری پکتی ہونی، ارادے تے قائم رہنا -

● مَستُور : [ع] لُکیا ہویا، پڑدے وچ چھپیا ہویا، آکھیوں اوہلے - مستُورات : [ع] پڑدے والیاں زنانیاں -

● مَستی : [ا] مستی، نشہ، خُمار، گُھوک، مَستیواں، بےہوشی، جوش، ہُشیاری، خوشی، شہوت، موج، لہر، اُلیل، جوانی دا زور، چڑ گلتھیاں - مستی اُٹھنا : [ا] مست ہونا، جوش آؤنا، نشہ چڑھنا، مستیا جانا، ہُشیاری آؤنی - مستی چڑھنا : [ا] مستی چڑھنی، بھوترنا، ہشیاری آؤنی، نشے وچ ہونا، ہیڑ آؤنا - مستی کرنا : [ا] مچھرنا، بھوہے ہونا، نخرے کرنے، چڑھ گلتھیاں کرنیاں - مستی میں آنا : [ا] مَستی وچ آؤنا، جوانی چڑھن لگنا، مُشک پینا - مستی نکالنا : [ا] مستی کڈھنی، مکو ٹھپنا، آکڑ بھننی، کُھمب ٹھپنی، انسان بنانا، راہے پانا -

● مُسٹنڈا : [ہ] موٹا تازہ، ہٹا کٹا، ڈسکلا -

● مَسجد : [ع] مسیت -

● مسخرگی : [ف] مسخرہ پن، مشکریاں، مخولڑیاں، مِراس پُنا - مسخرہ : [ا] ٹھٹھےباز، جُگتی، مخولیا - مسخرہ پن : [ہ] ہاسامذاق، ٹھٹھا، مخول، مشکریاں، مراس پُنا -

● مَسرّت : [ع] خوشی، آنند، کھیڑا، مزہ، موج -

● مَسرور : [ع] خوش، مگن، چاواں متا، راضی باضی، پرسن -

● مُسکرانا : [ہ] ہسنا، نِمہا نِمہا ہسنا، خوش ہونا - مُسکراہٹ : [ہ] ہاسا، نِمھتا جِہا ہاسا -

● مَسکنا : [ہ] چھتر جانا، چھج جانا، تِڑق جانا، پُھٹ جانا، ٹُٹ جانا، آپنی تھاں توں ہل جانا، عذر کرنا، ہلنا، کپڑے دا گِھس کے کمزور ہو جانا -

● مِسکین : [ع] غریب، بُھکھا، کنگال، عاجز، وِچارا - مسکین صورت : [ع+ا] نِمانی شکل، کھچرا، میسنا -

● مُسلّح : [ع] ہتھیار بند، مسلح -

● مُسلّط : [ع] سِر چڑھیا، سِر تے سوار -

● مُسلّمہ : [ع] منّیا پرونّیا، مشہور، سچا -

● مَسلنا/مَسل ڈالنا : [ہ] ہتھاں نال ملنا، مدھولنا، لتاڑنا، دبانا، پھیہنا، آٹا گُنھنا -

● مِسواک : [ع] داتن، مِسواک -

● مَسور : [ہ] مَسر ۔ مَسور کی دال : [ہ] مَسراں دی دال ۔

● مَسوڑا/مسوڑھا : [ہ] مُبٹ ، مُسوڑھا ۔

● مَسوسنا : [ہ] مروڑنا ، مَلنا ، دبّنا ، کُڑھنا ، روکنا ، صبر کرنا ، غم کرنا ، پچھتانا ، جُھرنا ۔

● مَسئلہ : [ع] اوکڑ ، اڑاؤنی ، گُنجھل ، مسئلہ ، سوال ۔ مسئلہ حل کرنا : [اُ] اوکڑاں کڈھنیاں ، معاملہ نجیھٹنا ، اوکھی گل بُجھ لینی ، سوال پورا کر دینا ۔ مسئلہ کرنا : [اُ] سوال کرنا ، مسئلہ پُچھنا ، فتوا لینا ۔ مسئلہ کُھل جانا : [اُ] مسئلہ حل ہونا ، سوال دا جواب مل جانا ، گُنجھل نکل جانی ۔

● مَسیں : [ہ] مَساں ، مُچھاں ۔ مَسیں بھیگنا : [ہ] مُچھاں داڑھی اگنی ، مَساں بِھجنیاں ، مَس بِھنّا ہونا ، جوانی چڑھنا ، گبھرو ہونا ۔

● مُشابہ : [ع] ورگا ، جِہا ، وانگ ، وانگوں ، مُوجب ، مطابق ، شکل ورگا ، جُھن ماردا ، رلد ملدا ۔ مُشابہ ہونا : [اُ] میل کھانا ، شکل مِلنی ، اِکو جِہا ہونا ، جُھن پینی ، مُہاندرا رلنا ۔ مُشابہت : [ع] شکل مِلنی ، مُہاندرا رلنا ، جُھن پینی ، کسے جِہا ہونا ۔

● مَشاغِل : [ع] شُغل ، آہر ، کم کار ، رُجھّاں ، دھندے ، مشغلے ۔

● مَشاطہ : [ع] نَین ۔

● مَشّاق : [ع] ماہر ، گُنی ، پِیر ، کاریگر ۔

● مُشاورت : [ع] صلاح مشورہ ، پنچایت ، پرھیا ۔

● مُشاہدہ : [ع] ویکھ بھال ، تک ، تاڑ ۔ مشاہدہ کرنا : [اُ] ویکھنا ، دھیان مارنا ۔

● مُشاہرہ : [ع] تنخواہ ، وظیفہ ، کمائی ۔

● مَشاہیر : [ع] مشہور لوک ، نامی لوک ، وڈے آدمی ، بزرگ ۔

● مُشترک : [ع] سانجھا ، رلیا مِلیا ، کٹھا ، شامل ۔ مُشترکہ : [ع] سانجھا ، رلیا ملیا ۔

● مُشتعل : [ع] بھڑکدا ، بھخیا ہویا ، بلدا بلدا ، غصّے وِچ ، آپے توں باہر ۔ مشتعل کرنا : [اُ] غصّے وِچ لیانا ، بھڑکانا ، تا دوانا ، جوش دوانا ، بُھترانا ، چِخے چاڑھنا ، مچانا ۔ مشتعل ہونا : [اُ] بھخنا ، مچنا ، بھامبڑ بل پینا ، لاٹاں نکلنیاں ، غصّے وِچ آؤنا ، لوہا لاکھا ہونا ، آپے توں باہر ہونا ، جوش وِچ لال پِیلا ہونا ، پنجیں کپڑیں اگ لگنی ۔

● مُشتمل : [ع] شامِل ، شریک ، نتّھی ، گِنیا ہویا ۔

● مَشرق : [ع] پُورب ، چڑھدا ۔

● مَشروط : [ع] شرط بنّدھا ۔

● مَشعل : [ع] مشال ، مسال ۔ مشعل جلا کر ڈھونڈنا : [اُ] مشال بال کے لبھنا ، چوکھا ڈھونڈنا ۔ مشعل جلانا : [اُ] مشال یا مسال بالنی ، رُشنائی کرنی ، چانن کرنا ۔

● مَشغلہ : [ع] کم کار ، کم دھندا ، کھیڈ ،

ہاسا ، ٹھٹّھا ، مَن پرچاوا ، رُجھ ۔ **مشغلہ ہاتھ آنا** : [أ] کھیڈ لبھنی ، مشکولہ ہتھ آؤنا ، من پرچاوا مِل جانا ، کسے آہرے لگنا ۔

● **مَشغُول** : [ع] رُجھیا ہویا ، کم کاج کردا ۔ **مشغول ہونا** : [أ] کسے آہرے لگنا ، رُجھیا ہونا ، کم دھندے لگنا ۔

● **مُشفِقانہ** : [ف] دوستی کر کے ، مہربانی نال ، ہمدردی نال ، پیار پاروں ۔

● **مُشقّت** : [ع] محنت مزدوری ، تگڑی محنت ، تکلیف ، اُکھائی ۔ **مشقّت کرنا** : [أ] مزدوری کرنی ، محنت کرنی ، محنت دی تکلیف سہنی ۔

● **مُشکِل** : [ع] اَوکھت ، اُکھیائی ، اَوکڑ ، جفر ، سختی ، دکھ ، مصیبت ، وخت ، جنجال ، مشکل ۔ **مشکل آ پڑنا** : [أ] وَخت پَینا ، بِھیڑ پَینی ، مصیبت آ پَینی ۔ **مشکل آسان ہونا** : [أ] تنگی کٹّی جانی ، مصیبت ٹل جانی ، پھاہیوں نکل جانا ، عذابوں چُھٹنا ، اڑی ہوئی جان نکل جانی ۔ **مشکل بننا/پڑنا** : [أ] اَوکڑ بنی ، مصیبت پَینی ، اَوکھا وِیلا آؤنا ، جان تے تنگی ہونی ، پھاہے لگنا ، جان نہ نکلنی ۔ **مشکل سے** : [أ] اَوکڑ نال ، وختاں نال ، اُکھیائی نال ، مصیبت جَھل کے ، مَساں کِیویں تنگ ہو کے ۔ **مشکل سے نکالنا** : [أ] اُکھیائی وِچوں کڈھنا ، مصیبت وِچوں باہر کھچنا ، اَوکڑ توں بچانا ، مدد کرنی ، دُکھ دُور کرنا ۔ **مشکل کٹ جانا** : [أ] اوکھا ویلا ٹَل جانا ، مصیبت مُک جانی ، اُکھائی دُور ہونی ، دُکھ کٹّیا جانا ۔ **مشکلات** : [ع] اَوکڑاں ، اُکھیائیاں ، دُکھ ، تکلیفاں ، مشکلاں ، مصیبتاں ۔ **مشکلوں سے** : [أ] وختاں نال ، اُکھیائیاں نال ، ڈاہڈے اوکھے ہو کے ، مَساں کِیویں ، مَساں مَساں ۔

● **مُشکیں** : [أ] مُشکاں ۔ **مُشکیں باندھ کر مارنا** : [أ] دوویں ہتھ پچھلے پاسے بنھ کے مارنا ، چوکھا مارنا ، ڈاہڈا مارنا ۔ **مُشکیں بندھوانا** : مُشکاں کسوانیاں ، پھڑوانا ، دوئے ہتھ مَوراں تے بنھوا دینے ۔ **مُشکیں کسنا** : [أ] مُشکاں بنھنیاں ، مُشکاں کسنیاں ، ہتھاں نُو موروں پِچھے بنھ دینا ۔

● **مَشورہ** : [ع] سوچ وِچار ، مشورہ ، پُچھ دَس ، صلاح ، تجویز ۔ **مشورہ دینا** : [أ] صلاح دینی ، را دینی ، مت دینی ، سمجھانا ۔ **مشورہ کرنا** : [أ] صلاح کرنی ، رَل کے سوچ وِچار کرنی ۔ **مشورہ لینا** : [أ] صلاح لینی ، را لَینی ، مرضی جاننی ، مَت لَینی ۔

● **مَشہور** : [ع] نامی ، مَنّیا پَرونّیا ۔ **مشہور کرنا** : [أ] مشہوری کرنی ، بدنام کرنا ، نشر کرنا ، بَھنڈنا ، گُڈے بنھنا ۔ **مشہور و معروف** : [ع] جانیا پَچھانیا ، ناں والا ، نامی ، وجیا گجیا ، گُھوکیا ہویا ۔ **مشہور ہونا** : [أ] مشہور ہونا ، ناں وجنا ، چوکھا جانیا جانا ، بدنام ہونا ، نشر ہونا ، بھنڈیا جانا ۔

● **مُصاحبت** : [ع] اٹھن بَہن ، دوستی ، یاری ، سنگت ۔

● **مَصالِح** : [ع] خَیراں ، بِہتریاں ، تدبیراں ، بھلے بھلائیاں ، فائدے ۔

● **مُصالحت** . [ع] میل ملاپ ، مَن منوتی ، راضی نامہ ، صلح صفائی ۔ **مصالحت کرنا** : [أ] صلح صفائی کرنی ، راضی نامہ کرنا ، میل ملاپ

کرنا ، غصہ دور کرنا ، مَن منوتی کرنی ۔ **مصالحت ہونا :** [اُ] میل ملاپ ہونا ، صلح صفائی ہونی ، دشمنی مُک جانی ، غصہ دور ہونا ۔

● **مَصائِب :** [ع] مصیبتاں ، اَوکڑاں ، اُکھیائیاں ، آفتاں ، بلاواں ، مشکلاں ، پھاہیاں ، تنگیاں ۔ **مصائب میں مبتلا ہونا :** [اُ] اَوکڑاں وچ پھسنا ، اَوکھیاں ہونا ، مصیبتاں وچ پے جانا ، چوکھا تنگ ہونا ، اوکھا ویلا سِر پینا ۔

● **مِصداق :** [ع] وانگر ، وانگوں ، مطابق ، ورگا ، ورگی ۔

● **مَصروف :** [ع] رُجھیا ہویا ۔ **مصروف ہونا :** [اُ] کم دھندے لگنا ، کم وچ لگا ہونا ، آہرے لگنا ۔ **مصروفیّت :** [ع] کم کار ، رُجھ ، رُجھیواں ، آہر ۔

● **مُصلح :** [ع] سوارُو ، سُدھارُو ، سودھو ۔

● **مصلحت :** [ع] فیدے وندی گل ، بھلی گل ، نیک صلاح ، چنگی تدبیر ۔ **مصلحتِ وقت :** [ع] ویلے دی ڈھکدی گل ، ویلے موجب بھلی گل ، ویلے دی مناسب تدبیر ۔

● **مُصنّف :** [ع] لِکھاری ، ادیب ، مصنّف ۔

● **مُصمّم :** [ع] پکا ، پیڈا ، مضبوط ۔

● **مَصنوعات :** [ع] بنائیاں ہوئیاں چیزاں ، گھاڑویاں شیواں ۔

● **مَصنوعی :** [ع] بنؤٹی ، نقلی ۔

● **مُصیبت :** [ع] اُکھیائی ، دُکھ ، آفت ، وخت ، مشکل ، اَوکڑ ، مصیبت ، تنگی ، سختی ۔

مصیبت آ پڑنا : [اُ] مُصیبت پے جانی ، وخت پے جانا ، تنگی ہو جانی ۔ **مصیبت اُٹھانا :** [اُ] دکھ جھیلنا ، مصیبت بھوگنی ، تنگی کٹنی ۔ **مصیبت بن جانا :** [اُ] مصیبت بن جانی ، وخت پے جانا ، تنگی تکلیف ہو جانی ۔ **مصیبت بھرنا :** [اُ] دکھ بھوگنا ، اُکھیائی سہنی ، اَوکڑ جرنی ، کشٹ کٹنا ۔ **مصیبت بُھگتنا :** [اُ] اُکھیائی جھلنی ، مصیبت سہنی ، دکھ کٹنا ، دکھ بھوگنا ۔ **مصیبت پڑنا :** [اُ] مصیبت پینی ، وخت پینا ، تنگی دے مُونہہ آؤنا ۔ **مصیبت زدہ :** [ف] مصیبت دا ماریا ہویا ، دُکھی ، وختاں ماریا ۔ **مصیبت سہنا :** [اُ] دکھ بھوگنا ، مصیبت جرنی ، تنگی کٹنی ۔ **مصیبت کٹ جانا :** [اُ] دکھ کٹیا جانا ، مصیبت مُک جانی ، سُکھ آؤنا ۔ **مصیبت کے دن بھرنا/کاٹنا/پورے کرنا :** [اُ] سختی تے غم دے دن گزارنے ، اوازاری نال حیاتی کٹنی ، حیاتی توں اوازار ہونا ۔ **مصیبت کے دن ٹالنا :** [اُ] دکھ دا سماں گزارنا ، وقت نُو دھکا دینا ، حوصلے نال اُکھیائی سہنی ۔ **مصیبت مول لینا :** [اُ] جان بُجھ کے دکھ وچ پینا ، آپنے لئی آپ مصیبت سہیڑ لینی ، اپنے آپ وخت پال لینا ۔ **مصیبت میں پڑنا :** [اُ] دکھ وچ پینا ، مصیبت وچ پھسنا ، وخت نُو پھڑیا جانا ، دکھ دے مُونہہ آؤنا ۔

● **مَضامین :** [ع] مضمون ، خیالات ، مطلب ، معنے ۔

● **مُضائقہ :** [ع] ہرج ، ڈر ، پرواہ ، تنگی ، خرابی ، جھاکا ۔

● **مَضبوط :** [ع] پکا ، پیڈا ، سخت ، ہٹا کٹا ، تکڑا ، جند جان والا ، طاقت والا ، ہنڈنسار ۔

مضبوطی : [ف] پک ، پکیائی ، سختی ، طاقت ، ہنڈن ساری ، ہمت ، جرأت ، دلیری ، تسلی ، دل جمی ، سہار ۔

● مضحکہ : [ع] ہاسا ، مخول ، ٹھٹھا ، چھیڑ ، نقل ۔ **مضحکہ اُڑانا** : [أ] ہاسا ٹھٹھا کرنا ، مذاق اُڈانا ، مخول کرنا ، ذلیل کرنا ، ٹیھٹھ کرنا ۔ **مضحکہ خیز** : [ف] ہاسے ورگی گل ، ہاسے والی شکل ۔ **مضحکہ کرنا** : [أ] ہاسا کرنا ، مخول کرنا ، کسے تے ہسنا ۔

● مضروب : [ع] پھٹڑ ، زخمی ۔ **مضروب ہونا** : [أ] زخمی ہونا ، سٹ کھانی ، پھٹڑ ہونا ۔

● مضطرب : [ع] بےچین ، حیران ، گھبرایا ہویا ، بےقرار ، سوڑا ، کاہلا ۔ **مضطرب رہنا** : [أ] بےچین رہنا ، بیقرار رہنا ، بھسوڑی وچ ہونا ، فکر وچ رہنا ، پریشان رہنا ۔ **مضطرب ہونا** : [أ] بےقرار ہونا ، بےچین ہونا ، پریشان ہونا ۔

● مضمحل : [ع] سست ، تھکا ٹٹا ، کمزور ، لستا ، ڈھلا مٹھا ۔ **مضمحل کر دینا** : [أ] تھکا دینا ، کمزور کر دینا ۔ **مضمحل کرنا** : [أ] تھکا دینا ، کمزور کر دینا ، لستا کرنا ۔

● مضمر : [ع] چھپایا ہویا ، لکیا ہویا ، اوہلے ، وچلا مطلب ۔ **مضمر ہونا** : [أ] چھپیا ہویا ہونا ، اوہلے ہونا ، ظاہر نہ ہونا ۔

● مضمون : [ع] مطلب ، بیان ، گل بات ، مضمون ، لیکھ ۔ **مضمون لڑنا** : [أ] مطلب سانجھا ہونا ۔ **مضمون لکھنا** : [أ] لیکھ لکھنا ، جواب مضمون لکھنا ، مقالہ لکھنا ۔ **مضمون نگار** : [ع] لکھاری ، ادیب ۔

● مضٰے ما مضٰے : [ع] جو ہویا سو ہویا ، جو ہویا سو ہو گیا ، بیت گئی سو بیت گئی ۔

● مطابق : [ع] موجب ، برابر ، موافق ، پورا پورا ، مناسب ۔ **مطابق کرنا** : [أ] برابر کرنا ، نال ملانا ، اِکو جہا کرنا ، کسے ورگا بنانا ، موافق کرنا ، جوڑ میل کے ویکھنا ۔ **مطابق ہونا** : [أ] پورا ہونا ، برابر ہونا ، مقابلے دا ہونا ، موافق ہونا ، پورا پینا ۔ **مطابقت** : [ع] برابری ، اِک رنگی ، میل کھانا ، برابر ہونا ۔ **مطابقت رکھنا** : [أ] اِکو جہا ہونا ، برابر ہونی ، ساواں ہونا ، میل کھانا ۔ **مطابقت ہونا** : [أ] برابری ہونی ، وانگر ہونا ، اِکو جہا ہونا ، میل مناسبت ہونی ۔

● مطالب : [ع] مراداں ، مطلب ، مقصد ، غرضاں ، لوڑاں ، من دیاں دلیلاں ، معنے ، تشریحاں ، ویروے ۔

● مطالبہ : [ع] دعوا ، منگ ، مطالبہ ۔ **مطالبہ کرنا** : [أ] آپنا حق منگنا ، دعوا کرنا ۔

● مطالعہ : [ع] دھیان ، وچار ، سوچ ، خیال ۔ **مطالعہ کرنا** : [أ] پڑھائی کرنی ، پڑھنا ۔

● مطب : [ع] شفاخانہ ، علاج گھر ۔ **مطب کرنا** : [أ] دواخانہ چالو کرنا ، حکیم گری کرنی ، شفاخانہ کھولھنا ، کلینک چلانا ۔

● مطلب : [ع] معنے ، مقصد ، لوڑ ، مطلب ، نیت ، مراد ، غرض ، گون ، چاہ ، مرضی ۔ **مطلب اٹکنا** : [أ] مطلب اڑنا ، غرض ہونی ، کم پیا ہونا ، غرض اٹکنی ، کسے گوچرا

کم ہونا ، لوڑوند ہونا ۔ مطلب اُلٹ دینا : [اُ] معنے بدلا دینے ، گل وچ ول پا لینا ، پُٹھا مطلب کڈھنا ، ہور دا ہور سمجھنا ۔ مطلب بر آنا : [اُ] مطلب پورا ہونا ، مُراد پوری ہونی ، کم ہو جانا ۔ مطلب براری : [ف] کم کڈھنا ، مطلب پُورا کرنا ، گٙوں پوری کرنی ۔ مطلب براری ہونا : [اُ] کم نکل جانا ، لوڑ پوری ہونی ، مُراد پُوری ہونی ، مطلب نکلنا ، بُتّا سر جانا ۔ مطلب پر آنا : [اُ] مطلب دی گل کرنی ، اصلی گل تے آؤنا ، شروع کرنا ۔ مطلب پورا ہونا/کرنا : [اُ] غرض پوری ہونی ، مطلب پورا کرنا ، مقصد حل کرنا ۔ مطلب خبط ہونا : [اُ] مطلب دی گل گواچنی ، گھٹے کوڈیاں رلنیاں ۔ مطلب رکھنا : [اُ] غرض رکھنی ، مطلب رکھنا ، گٙوں دا یار ہونا ۔ مطلب سے مطلب رکھنا : [اُ] اپنے کم نال کم رکھنا ، پرائے کم وِچ دخل نہ دینا ۔ مطلب کا یار/مطلبی/مطلبیا : [اُ] گٙوں دا یار ، مطلبی ، مطلبیا ، غرضی ۔ مطلب کو پہنچنا : [اُ] غرض جاننی ، مطلب پچھاننا ، لوڑ پوری ہونی ، غرض حاصل کرنی ۔ مطلب کہنا : [اُ] مطلب دسنا ، گٙوں دسنی ، مطلب دی گل کرنی ۔ مطلب کی سوجھنا : [اُ] مطلب دی گل سُجھنی ، اپنی گٙوں دا فکر ہونا ، لالچی ہونا ۔ مطلب کھل جانا : [اُ] مطلب سامنے آ جانا ، غرض دِس پینی ۔ مطلب نکالنا : [اُ] کم کڈھنا ، غرض پوری کرنی ، مطلب کڈھنا ، معنے سمجھنا ۔

● مَطلع : [ع] چڑھدا پاسا ، پُورب ۔ مطلع صاف ہونا : [اُ] اسمان نِتریا ہونا ، دشمناں دا ناں نشان نہ ہونا ، کوئی روک ٹوک یا جھگڑا نہ ہونا ۔

● مُطّلع : [ع] خبردار ، ہوشیار ۔ مُطّلع کرنا : [اُ] خبر دینی ، اطلاع دینی ، دسنا ، دس پانا ۔ مُطّلع ہونا : [اُ] خبردار ہونا ، جانُو ہونا ، واقف ہو جانا ۔

● مُطلق : [اُ] مُولوں ، مُڈھوں ، اُکا ، ہرگز ، بالکل ۔ مطلقاً : [ع] [ویکھو مطلق] مُولُوں ، مُڈھوں ، اُکا ، ہرگز ، بالکل ۔

● مُطلق العنان : [ع] آپ مُہارا ، کار مختیار ، آزاد ، مرضی دا مالک ۔ مطلق العنان ہونا : [اُ] آزاد ہونا ، بے پرواہ ہونا ، آپ مختار ہونا ، آپ ہُدرا ہونا ، مرضی دا مالک ہونا ۔

● مُطلّقہ : [ع] طلاقن ۔

● مَطمحِ نظر : [ع] لوڑ ، غرض ، اصل مقصد ، نیّت ۔

● مُطمئن : [ع] نچنت ، بے فکرا ، مگن ، بے پروا ۔ مطمئن کرنا : [اُ] تسلی دینی ، دھرواس دینی ، بے فکر کرنا ۔ مُطمئن ہونا : [اُ] بے فکر ہو جانا ، دل جمی ہونی ، کوئی چنتا نہ رہنی ۔

● مُطیع : [ع] فرمان بردار ، حکم ہیٹھ ۔ مُطیع کرنا : [اُ] زیر کرنا ، قابو کرنا ، تھلے لانا ، حکم ہیٹھ لیانا ۔ مطیع ہونا : [اُ] زیر ہونا قابو آؤنا ، بے وس ہو جانا ، حکم دے تابع ہونا ۔

● مَظالم : [ع] تنگیاں ، سختیاں ، بے انصافیاں ،

اوکڑاں ، ظُلم - مَظالم توڑنا : [أ] سختیاں کرنیاں ، ظُلم کرنے ، دُکھ دینے ، ستانا - مظالم ہونا : [أ] ظُلم ہونے ، سختیاں ہونیاں ، بے انصافیاں ہونیاں -

● مَظاہر : [ح] ظاہر ، نظارے ، نشانیاں ، جھاکیاں -

● مُظاہرہ : [ع] وِکھاوا ، وِکھالی ، گُٹھائی ، شو ، مظاہرہ -

● مَظلوم : [ع] ظُلم دا ماریا ہویا ، سختی ماریا ، ستایا ہویا ، دُکھی - مظلوم ہونا : [أ] ظلم دا ماریا ہونا ، دُکھی ہونا ، ستیا ہویا ہونا -

● مَع : [ع] سَنے ، نال ، نالے - مع الخیر : [ع] خیر نال ، سلامتی نال ، خیریں مہریں - مَع ھٰذا/معھذا : [ع] نال ہی ، اِہدے سَنے ، اِہدے نال ، ایہدے توں وکھ ، نالے - معاً : [ع] نال ای ، نالے ، اوسے ویلے ، اِک دم ، اچانچک -

● مَعاذ اللہ : [ع] توبہ ، رب دی پناہ ، اللہ بچائے -

● مَعاش : [ع] روزی ، روزگار ، آن جل ، گزارہ -

● مُعاشرت : [ع] رہن سہن ، رہت بَہِت -

● مُعاف : [ع] معاف (ماف) ، بری ، ازاد ، بخشیا ہویا ، چھڈیا ، جان دِتّا - معاف کرنا : [أ] جان دینا ، بخش دینا ، معاف کرنا ، چھڈّ دینا ، سزا نہ دینی - مُعاف کرو : [أ] معاف کرو ، جان دیو ، بخش دیو ، تُردے ہوو ، جان چھڈّو - مُعافی : [أ] بخشیش ، چھوٹ ، چھٹکارا ، مَعافی -

● مُعاملہ : [ع] کم ، واسطہ ، تعلق ، مِل ورتن - مُعاملہ پڑنا : [أ] کم پینا ، واسطہ پینا ، تعلّق ہونا ، مِلن ورتن دا موقع ملنا - معاملہ پکّا کرنا : [أ] سودا پکّا کرنا ، گل پکی کرنی - معاملہ کرنا : [أ] کوئی گل بات طے کرنی ، سودا کرنا ، فیصلہ کرنا ، قول قرار کرنا ، وِہار کرنا ، رُل مِل کے کم کرنا -

● مُعاوضہ : [ع] بدلہ ، وَٹّا ، تاوان ، چَٹّی ، ہرجانہ ، جرمانہ -

● مُعاینہ : [ع] ویکھنا ، جاچنا ، پڑتال کرنی ، امتحان لینا -

● مُعتبر : [ع] اعتباری ، وِساہ جوگا -

● مُعتدبہ : [ع] چوکھا ، ودھیرا ، بَوہتا -

● مُعتقد : [ع] مُرید ، چیلا ، بالکا -

● مُعجزہ : [ع] معجزہ ، کرنی ، کرشمہ ، اُچرج کم - معجزہ دکھانا : [أ] معجزہ وکھانا ، عقلوں باہرا کم کر وکھانا ، کوئی آن ہونی گل کرنی -

● مَعجون : [ع] مَجُون -

● مَعدن : [ع] کھان ، کان - معدنیات : [ع] دھاتاں -

● مَعدود : [ع] گِنیا ہویا ، تھوڑا جِہا ،

گینواں مِنواں ۔

● مَعدودے چند : [ف] گینویں ، تھوڑے جہے ، کُجھ ، تھوڑے ۔

● مَعدوم : [ع] گُم ، مِٹایا ہویا ، بے نشان ، فناہ کیتا ہویا ۔ معدوم کرنا : [أ] مِٹانا ، فناہ کرنا ، مُکانا ، نبیڑنا ، نشان نہ چھڈنا ، ناں تھیہ مِٹانا ۔

● مَعذور : [ع] لَچار ، بے وسا ، مُتھاج ، نِکارا ۔ مَعذوری : [ف] لَچاری ، مجبوری ، عُذر ، مُتھاجی ۔

● مَعرفَت : [ع] پچھان ، شناخت ، رب دی پچھان ، ربی علم ، او کلام یا گل بات جِہدے پاروں رب نُوں پچھانیا جائے ، وسیلہ ، ذریعہ ، واسطہ ۔

● مَعرکہ : [ع] لڑائی ، جنگ ، بِھیڑ ، جھگڑا ، اکٹھ ۔ معرکہ آرائی : [ع] جنگ ، لڑائی ، بِھیڑ ، ٹاکرا ، جُدھ ۔ معرکے کا : [أ] بڑا آوکھا ، دھڑلّے دا ، بھارا ، دُھمّ دھڑکے دا ، آولا کم ۔

● معروف : [ع] جانیا پچھانیا ، مَنّیا پرونّیا ، مشہور ، ظاہر ، چنگا کم ۔

● مُعزّز : [ع] دانا پردھانا ، عزت دار ، شریف ، وڈا آدمی ۔

● معشوق : [ع] مَشُوق ۔ معشوقہ : [ع] مَشُوقہ ۔

● مَعصوم : [ع] بے گناہ ، بھولا بھالا ، مِڈھّڑ ، نِکّا نے آیانا بال ۔

● مُعطّر : [ع] عطر بِھنّا ۔

● مُعطّل : [ع] کموں ویہلا ، بیکار ، نِکمّا ، نِکارا ، سُست ۔

● معلوم : [ع] جانیا ہویا ، ظاہر ، علم وچ ، جان پچھان وچ ، عقل اندر ، ملوم ، سامنے ، مشہور ۔

● مُعلّے : [ع] اُچّا ، بزرگ ۔

● مُعمّا (مُعمّہ) : [ع] بُجھارت ، گُنجھل ، پیچ ، گُھنڈی ۔ معمّا حل کرنا : [أ] بُجھارت بُجھنی ، گنجھل کھولنی ، ول کڈھنا ۔

● مِعمار : [ع] راج ، مِستری ۔ مِعماری : [ف] راج گیری ۔

● مُعمّر : [ع] بُڈھا ، وڈی عمر دا ، وڈیرا ۔

● مَعمول : [ع] عادت ، ورتارا ، رواج ، رِیت ، دستور ۔

● معمولی : [ف] رسمی ، رواجی ، عادت مُوجب کم ، ماڑا موٹا کم ، گھٹیا جِہا ، ہولے میل دا ، سستا ۔ معمولی بات : [أ] نِکمّی گل ، ماڑی جہی گل ، نکّا جِہا کم ، چوکھا سَوکھا کم ۔

● مَعنوی : [ع] معنیاں مُوجب ، ذاتی ، اصلی ، سُچّا ، ٹھیک ۔

● مَعنٰی : [ع] مطلب ، معنٰی ، مقصد ، عِلم بیان ، کارن ، سبب ، وجہ ، مُوجب ، خوبی ، وڈیائی ، مزہ ، بھیت ، اصل ، سچ ، حقیقت ۔

● مِعیار : [ع] کسوٹی ، پرکھ ، جاچ ، اندازہ ،

درجہ ، رُتبہ ، ناپ ، پاڑا ۔

● مَعیّت : [ع] ساتھ ، سنگ ، سانھی ہونا ، نال نال ہونا ۔

● مَعیشت : [ع] روزی ، رُزگار ، عیش ، کمائی ، زندگی ، رہت بہت ۔

● مُعیّن : [ع] مِتھیا ہویا ، مقرر کیتا ہویا ۔ معین کرنا : [أ] مقرر کرنا ، قائم کرنا ، مِتھنا ۔

● مَعیوب : [ع] عیبی ، عیب دار ، بُرا ، بھیڑا ، ماڑا ، خراب ، شرم لائق ۔

● مُغالطہ : [ع] غلطی ، بُھل ، بُھل چک ، بُھلیکھا ، فریب ۔ مغالطہ ڈالنا/مغالطے میں ڈالنا : [أ] بُھلیکھے وِچ پانا ، شُبے وِچ پانا ، ٹھڑکا دینا ۔ مغالطہ ہونا : [أ] دھوکھا ہونا ، غلطی لگنی ، بُھلیکھا پینا ۔

● مُغایرت : [ع] دُوئی ، دُوری ، بِگانیاں والا ورتارا ، ناموافقی ۔

● مَغرب : [ع] لہندا ، سُورج چُھپّن دی تھاں ، لہندے ول دے مُلک ، یورپی مُلک ، سورج چُھپّن دا ویلا ، شام ، شام دی نماز ۔ مغرب کا وقت : [أ] شام دی نماز دا ویلا ، شام ، نِماشاں ، تِرکالاں ۔ مغربی : [ع] پچھمی ، لہندے دا ، لہندے ول دا ، لہندے ول دے مُلکاں دا ، لہندے پاسے دے مُلک ۔

● مَغرور : [ع] نک چڑھیا ، گھمنڈی ، آکڑیا ہویا ، پھٹیا ہویا ۔ مغرور ہونا : [أ] گھمنڈی ہونا ، آکڑیا ہویا ہونا ، ٹیں وِچ ہونا ، ہنکار کرنا ۔ مغروری : [ع] غُرور ، تکبّر ، گھمنڈ ، فخر ، مان ، آکڑ ، ہنکار ۔

● مَغز : [ف] دماغ ، مغز ، بھیجا ، گُودا ، اصل ، ست ، تت ، گیری ، مِکھ ، اصل شے ، نچوڑ ، عقل ، سمجھ ، فہم ، بُدھ ، سوجھی ، آکڑ ، غرور ، مزاج ، ہنکار ، ٹیں ۔ مغز چاٹنا : [أ] مغز چٹنا ، سر کھانا ، سر کھپائی کرانی ، بہت گلاں کرنیاں ، کھپ رولی پانی ، یکیاں لانیاں ، کَن کھانے ، اوازار کرنا ۔ مغز چلنا : [أ] دماغ خراب ہونا ، پُھونڈاں مارنیاں ، پُٹھیاں سِدھیاں گلاں کرنیاں ، پاغل ہو جانا ۔ مغز خالی کرنا : [أ] مغز کھپانا ، چوکھا سمجھانا ، ٹکّراں مارنیاں ، چوکھا بولنا ۔ مغز کھانا : [أ] مغز کھانا ، سِر کھانا ، دماغ چٹنا ، چوکھا بولنا ، بک بک نال پریشان کرنا ۔ مغز کھپانا : [أ] سِر کھپانا ، مغز ماری کرنی ، سِر کھپائی کرنی ، چوکھا سوچنا ، سمجھانا ، سِر مارنا ، بڑی کوشش کرنی ۔

● مَغفرت : [ع] بخشش ، چُھٹکارا ، معافی ، رِہائی ۔

● مُغلّظ : [ع] موٹا ، سخت ، گاڑھا ، سنگھنا ، گندا ، پلیت ، میلا ۔ مُغلّظات : [ع] گندیاں گالاں ، موٹیاں گالاں ، گال مندا ، پھہس ، پھکڑ ۔

● مَغلوب : [ع] دبیل ، نمانا ، عاجز ، ہینا ، زیر ۔ مغلوب کرنا : [أ] تھلے لانا ، زیر کرنا ، دبا لینا ، دبیل بنانا ، قابو کرنا ، بے وس کر دینا ، کاٹھی پا لینی ۔

● مَغموم : [ع] دُکھی ، اُداسیا ہویا ، اُداس ، غماں ماریا ، دل ڈھٹھا ۔

● مُغنّی : [ع] گویّا ، راگی ۔

● مُغویہ : [ع] اَدّھل ، اُدھال ۔

● مَفاد : [ع] فیدہ ، نفع ، مطلب ، غرض ۔

● مُفارقت : [ع] وِچھوڑا ، جُدائی ، دُوری ، پاٹک ، نکھیڑ ۔ مفارقت ہونا : [اُ] وکھو وکھ ہونا ، جدائی پینی ، وِچھڑنا ، دُور دُور ہونا ، وِچھوڑا پینا ۔

● مُفت : [ف] مُفت ، بے مُلا ، بِنا پیسیاں دے ، قیمت باجھ ، بے وجہ ، محنت بِنا ۔ مُفت بھی نہ پوچھنا : [اُ] مُفت وی نہ پُچھنا ، نقدری کرنی ۔ مُفت میں : [اُ] مفت وِچ ، بِن مُلّوں ، بِناں سببوں ، نحق ۔

● مَفتون : [ع] عاشق ، ڈُلھیا ہویا ، مجنوں ، باورا ۔

● مُفرد : [ع] کلّا ، اِکلا ، اِک ، اِکّو ۔

● مَفرور : [ع] نسیا ہویا ، لُکیا ہویا ۔ مفرور ہونا : [اُ] نس جانا ، لُک جانا ، چھپ کے بیہہ رہنا ۔

● مُفسد : [ع] فسادی ، کُپتّا ۔

● مَفصَل : [ع] پِنڈے دا جوڑ ، گنڈھ ۔

● مُفصّل : [ع] پُورا ، پُورا پُورا ، مد وار دسیا / لِکھیا ہویا ، کُھلا ، ظاہر ۔ مُفصّلات : [ع] شہر دے لاگے پِنڈ ، وستیاں ۔

● مَفقود : [ع] گُم ، گُواچا ہویا ، گُھتّھا ہویا ، غائب ۔ مفقود ہونا : [اُ] گُم ہونا ، گُواچنا ۔

● مُفکّر : [ع] سوچ والا ، گویڑ والا ، سیانا ۔

● مُفلس : [ع] غریبڑا ، غریب ، ماڑا ، مُتھاج ، بُھکّھا ننگا ۔ مُفلسی : [اُ] تنگی تُرشی ، غریبی ، مُتھاجی ، تنگی پھنگی ۔

● مَفلوج : [ع] جھولے ماریا ، جھولے دی بیماری والا ، اَدھرنگ دا مریض ۔ مفلوج ہونا : [اُ] اَدھرنگ دی بیماری ہونی ، فالج ڈِگنا ، پاسا ماریا جانا ، نِکمّا ہو جانا ۔

● مَفہوم : [ع] مطلب ، منشا ، مقصد ، مرضی ، معنے ، عقل ، سمجھ ۔

● مُقابل : [ع] دشمن ، ویری ، برابر دا ، ٹاکرے دا ، آمنے سامنے ۔ مُقابل ہونا : [اُ] سامنے ہو کھلونا ، برابری کرنی ، مقابلہ کرنا ۔

● مُقابلہ : [ع] آمنا سامنا ، لڑائی ، ٹاکرا ، برابری ، پڑتال ۔ مُقابلہ کرنا : [اُ] مَتّھا لانا ، ٹاکرا کرنا ، سامنے ہو کھلونا ، برابری کرنی ، جنگ کرنی ، بحث کرنی ، دھڑّا بنانا ، پڑتال کرنی ، جوڑ میل کے ویکھنا ، رِیس کرنی ۔ مقابلے پر آنا : [اُ] مقابلے تے آؤنا ، سامنے ہو کھلونا ، برابری کرنی ، لڑائی لئی نِکلنا ۔

● مُقاتلہ : [ع] وڈھّا ٹُکی ، لڑائی ، مقابلہ ، اِک دوجے نُوں قتل کرنا ۔

● مَقام : [ع] اُتارا ، ٹھہرن دی تھاں ، گھر ، ٹھاہر ، ٹِکانا ، ڈیرا ، موقع ، ویلا ، رُتبہ ۔ مقام کرنا : [اُ] ٹھہرنا ، رُکنا ، اُتارا کرنا ، رات رہنا ، ٹھاہر بنانی ، ڈیرا لانا ۔ مقامی : [اُ] وسنیک ۔

● مقبوضہ : [ع] مَلّیا ہویا ، مَلّ ماریا ہویا ۔

● مُقتدر : [ع] زوراور ۔

● مقتضا : [ع] مطلب ، منشا ، موقع ، مراد ، لوڑ ۔

● مِقدار : [ع] اندازہ ، گِنتی ، شمار ، تول ، قد کاٹھ ، وزن ، بھار ، مُت ۔

● مُقدّر : [ع] لیکھ ، بھاگ ، تقدیر ، کرماں دی وَنڈ ۔ مُقدّر آزمانا : [أ] بخت ازمانے ، واہ لانی ۔ مُقدّر پُھوٹنا : [أ] بھاگ نکھٹ جانا ۔ مُقدّر جاگنا : [أ] قسمت چنگی ہونی ، بھلے دن آؤنے ، بھاگ جاگنے ۔ مُقدّر چمکنا : [أ] دن پھرنے ، نصیبہ یاور ہونا ، بھاگ جاگنے ، لیکھ چمکنا ، قسمت کُھل جانی ۔ مُقدّر سو جانا : [أ] بھاگ سَؤں جانے ، قسمت کھوٹی ہونی ، نصیب سڑ جانے ۔ مُقدّر کا لِکھا : [ع] بختاں دا لِکھیا ، قسمت دی کھیڈ ، مَتّھے دا لِکھیا ، لیکھ ، مقدّر ۔ مُقدّر کا ہیٹا : [أ] تتّے لیکھاں والا ، کَرماں ماریا ، نِکرما ۔

● مُقدّس : [ع] پاک ، پَوتّر ، نیک ۔

● مُقدّم : [ع] اگلا ، پہلا ، ضروری ، مُہرے ۔ مُقدّم جاننا/سمجھنا : [أ] سب توں چنگا جاننا ، ہچھا سمجھنا ، پہلے درجے تے وکھنا ۔

● مُقدّمہ : [ع] مُڈھلی گل ، شروع ، دیباچہ ، مُکھ بند ۔ دعوا ، واردات ، معاملہ ، مَسلہ ، گل ، نالش ۔ مُقدّمہ جیتنا : [أ] مُقدمہ جِتنا ۔

● مَقدور : [ع] زور ، پُج ، پسلی ، ہِت ، قابو ، پہنچ ، لیاقت ۔ مقدور بھر : [أ] جِتھوں تیک ہو سکے ، واہ لگن تک ، وس کردیاں ۔

● مُقرّب : [ع] نیڑے دا ، وڈیایا ہویا ، گُوڑھا یار ۔ مُقرّب بنانا : [أ] بیلی بنانا ، گُوڑھا یار بنانا ، نیڑے بِٹھانا ۔

● مُقرّر : [ع] متھیا ہویا ، پکّا کیتا ہویا ، طے کیتا ہویا ، مُکایا ہویا ، کسے کم اُتے لایا ہویا ۔ مُقرّر کرنا : [أ] مقرر کرنا ، مُکانا ، متھنا ، طے کرنا ، بھا مُکنا ، کم تے لانا ۔

● مَقروض : [ع] دیندار ، قرضائی ۔ مقروض کرنا : [أ] قرضائی بنانا ، اُدھار تھلے لیؤنا ۔

● مَقرون : [ع] نیڑے ، لاگواں ، مِلیا ہویا ۔

● مَقسُوم : [ع] وَنڈیا ہویا ، وَنڈ ، کرم ، بھاگ ۔

● مقصود : [ع] ارادہ ، قصد ، نیت ، مطلب ، متھواں خیال ۔

● مُکّا : [ہ] مُکا ، ہُورا ، مُک ، گُھسّن ، دھمک ۔ مُکّا چلنا : [ہ] گُھسّن مُکّی ہونی ، ہُورو ہُوری ہونا ۔ مُکّا لگنا : [ہ] مُکّا وجنا ، گُھسّن پینا ۔ مُکّا مارنا : [ہ] مُکّا مارنا ، گُھسّن مارنا ۔

● مَکّار : [ع] فریبی ، دغے باز ، جھوٹھا ، مَکرا ، مَکڑا ، چلاک ۔

● مَکان : [ع] گھر ، کوٹھا ، مکان ، ٹکانا ۔ مکان بیٹھنا : [أ] مکان بہہ جانا ، مکان ڈھہ جانا ۔ مکان دینا : [أ] مکان دینا ، کوٹھا کرائے

تے چاڑھنا ، مکان مَنگیاں دینا ۔ **مکان گرانا** : [أ] مکان ڈھاہ دینا ، کوٹھا ڈیگنا ۔

● **مَکر** : [ع] مَکر ، فریب ، وَل چھل ، جھوٹھ ، چلاکی ۔ **مَکر کرنا** : [أ] دا دَپّا لانا ، دھوکھا دینا ، وَل چھل کرنا ۔

● **مَکفول** : [ع] گِرو ، گہنے پایا ہویا ۔

● **مُکلاوا** : [پ] مُکلاوا ۔

● **مُکمّل** : [ع] پورا ، سارا ، کُل ، سب ۔

● **مَکنون** : [ع] چھپیا ہویا ، ڈھکیا ہویا ، اکھیاں توں اوہلے ۔

● **مَکوڑا** : [ہ] ڈھک مکوڑا ، کاہڈا ۔

● **مُکّی** : [ہ] مُکتّی ۔ **مُکّی دینا** : [ہ] مُکتّی دینی ، آٹا گُنھنا ۔

● **مُکھ** : [ہ] مُکھ ، مُکھڑا ، مُونہہ ، شکل ، وجہ ، سُہاندرا ۔ **مُکھڑا** : [ہ] مُکھ ، مُونہہ ، شکل ، چھب ، سُہاندرا ۔ **مکھڑا دکھانا** : [ہ] مُونہہ وکھانا ، سامنے آؤنا ، شکل وکھانی ، درشن کرانا ۔

● **مُگدر** : [ہ] مُگدر ، بُگدر ، مُغدر ، مُونگلا ۔

● **مَگن** : [ہ] خوش ، مست ، مگن ، گُٹ ۔ **مگن ہونا** : [ہ] مست ہونا ، کَمتّیں رُجھتّا ہونا ، آنند ہونا ، جُٹنا ۔

● **مل** : [ہ] مِل ، ملاقات کر ۔ **مل بیٹھنا** : [ع] مِل بَیہنا ، ملاقات کرنی ، کٹّھے بَیہنا ، سانجھ سلوک نال رہنا ۔ **مِل جُل کر رہنا** : [ہ] رَل مِل کے رہنا ، سانجھ سلُوک نال رہنا ، اِک دوجے دا ساتھ دینا ۔ **مِل جُل کے** : [ہ] رَل کے ، رَل مِل کے ، سانجھا ، اَیکا کرکے/ایکے نال ، سانجھ سلُوک نال ، بھائی چارے نال ، اِک مِک ہو کے ، اتفاق تھیں ، اِک مُٹھ ہو کے ۔ **مِلا** : [ہ] مِلیا ، رَلیا ، رَلیا ہویا ، ہتھ آیا ، لبّھا ۔ **مِلا جُلا** : [ہ] اِک مِک ، اِکتّو مِکو ، رَلیا مِلیا ، رَلواں مِلواں ، سانجھا ۔ **مِلا جُلا دینا** : [أ] رَلا مِلا دینا ، گڈ مڈ کرنا ، اِک مِک کر دینا ، صُلح کرا دینی ۔ **مِلانا** : [ہ] رلانا ، گڈ مڈ کرنا ، ملاقات کرانی ، میلنا ، اِکتّو جِہا کرنا ، گنڈھ لینا ، جوڑنا ۔

● **مَلال** : [ع] ہرکھ ، رنج ، دُکھ ، غمی ، غم ، افسوس ، من دی گھیر ۔

● **مَلامت** : [ع] لعنت پِھٹک ، جھاڑ جَھنب ، دُرکار ، پِھٹ لعنت ۔ **ملامت کرنا** : [أ] ڈانٹنا ، جِھڑکنا ، دُرکارنا ، پِھٹ لعنت کرنی ۔

● **مِلاوٹ** : [ہ] کھوٹ ، رَلا ، گُرمتا ، سازش ۔

● **مُلائم** : [ع] نرم ، کُولا ، نرم دل والا ، دھیا ، ہَولا ۔ **ملائم کرنا** : [أ] نرم کرنا ، کُولا کرنا ، مِٹھتّا کرنا ، غُصّہ ڈھالنا ۔ **ملائمت** : [ع] مُلیمی ، نرمی ، نازکی ، مُڑتّن ۔

● **مَلبوسات** : [ع] پوشاکاں ، جوڑے ۔

● **مُلحق** : [ع] نال لگا ہویا ، جُڑیا ہویا ،

نیڑے دا ، لاگلا ۔ مُلحق کرنا : [اُ] شامل کرنا ، نال رلانا ، مِلانا ۔

● مَلغوبا : [ف] رہند کھوہند ، گند میل ۔

● مُلک : [ع] دیس ، ملک ، راج ، علاقہ ، ولیت ، لوک لوکائی ، خلقت ، بادشاہی ۔ ملک بدر کرنا : [اُ] دیسوں کڈھنا ، دیس نکالا دینا ۔

● مِلک : [ع] مِلک ، مالکی ، مِلکیت ، جگیر ، جائیداد ، مال اسباب ۔ مِلکیت : [ع] مالکی ، قبضہ ۔

● مَلنا : [ہ] مَلنا ، چمکانا ، لِشکانا ، میدہ چھڈنا ، مَل چھڈنا ، رگڑنا ۔

● مِلنا : [ہ] مِلنا ، کٹھیاں ہونا ، رَلنا ، ایکا کرنا ، اِک مِک ہونا ، نال بیٹھنا ، نال جُڑن ورگا ہونا ، جُھن پینی ، اک را ہونا ، رل مل جانا ، گڈ مڈ ہونا ، پتا لگنا ، لبّھ جانا ، ہتھ آؤنا ، لبھّنا ، آپڑنا ، ملاقات کرنی ، جپھّی پانی ۔ ملنا جُلنا : [ہ] میل جول رکھنا ، میل ملاقات ہونی ، آون جان ہونا ، رَل ورتنا ۔

● مِلنسار : [ہ] مِلاپڑا ، ہس مُکھ ۔

● مُلوّث : [ع] لِبڑیا ہویا ، بھریا ہویا ۔

● ملول : [ع] اُداسیا ہویا ، فکر مند ، غمی والا ، درد رنجانا ، دل ڈھٹھا ، دکھی ، ملول ۔

● مِلیامیٹ : [ہ] ناس ، برباد ، تباہ ، نشٹ ، گھٹے مٹی رلیا ہویا ۔ ملیامیٹ کرنا : [ہ] پٹ اُکھیڑنا ، میٹ دینا ، تباہ کر دینا ، برباد کرنا ، ناس مارنا ، ناں تھے مٹانا ، بی مار چھڈنا ، مُکا دینا ، ناں نشان گوا دینا ۔

● مَلیدہ : [ف] چُورما ، چُوری ، ملیدا ۔

● مُمانعت : [ع] مناہی ، روک ٹوک ، ٹھاک ، ڈک ، ہٹک ، ہوڑ ۔

● مَمانی : [ہ] مامی ۔

● مُماثل : [ع] اِکو جہا ، رلدا ملدا ، برابر ، ساواں ، سگواں ، ورگا ، وانگر ۔

● مُمتاز : [ع] سوبھا والا ، سِر کڈھدا ۔ ممتاز کرنا : [اُ] شان ودھانی ، وڈیانا ، مرتبہ اُچّا کرنا ، عزت بخشنی ۔

● مُنادی : [ع] ڈھنڈورا ، منادی ۔

● مُنتخب : [ع] چُنیا ہویا ، چُگیا ہویا ، چھانٹیا ہویا ، چونواں ۔

● مُنسلک : [ع] پروتا ہویا ، نتّھی کیتا ہویا ، نال لایا ہویا ۔

● منسوخ : [ع] روکیا ہویا ، ڈکیا ہویا ، ہٹایا ہویا ، کٹیا ہویا ، مٹایا ہویا ۔

● مَنشا : [ع] نیت ، مراد ، مطلب ، ارادہ ، مرضی ۔

● مَنصب : [ع] درجہ ، مراتبہ ، رتبہ ، عہدہ ۔

● مُنکر : [ع] انکاری ، کافر ، مُشرک ۔

● مُو : [ف] وال ۔ موباف : [ف] پراندہ ، پراندی ۔ مُو بمُو : [ف] وال وال ، ہُوبہُو ، پورے دا پورا ، پورا پورا ۔

● مُواخذہ : [ع] پُچھ گِچھ ، جواب طلبی ،

حساب لینا ۔ مُواخذہ کرنا : [ہ] پُچھ گِچھ کرنی ، پھڑنا ، جواب منگنا ۔

● مُوازنہ : [ع] برابری ، تُل ، مقابلہ ، پرکھ ۔ موازنہ کرنا : [اُ] مقابلہ کرنا ، پرکھنا ۔

● مَواضع : [ع] پِنڈ ، گِراں ، وَستیاں ، تھاواں ۔

● مُوافق : [ع] سُکھاواں ، مافق ، ٹھیک ، مناسب ، برابر ۔ موافق آنا : [اُ] سُکھانا ، راس آؤنا ، طبیعت موجب ہونا ۔ مُوافقت : [ع] دوستی ، سانجھ ، میل ، ایکا ، برابری ، سازش ۔ موافقت رکھنا : [اُ] میل رکھنا ، یاری رکھنی ، سانجھ نبھانی ، ساتھ دینا ، ایکا نہ چھڈنا ۔ موافقت ہونا : [اُ] ایکا ہونا ، مزاج ملنا ، بَر مچنا ۔

● مَواقع : [ع] موقعے ، ڈھو ، سبب ، تھاواں ۔

● مَوانع : [ع] روکاں ، مَناہیاں ، اڑچناں ، ڈکے ۔

● مَوت : [ع] موت ، آئی ، مرگ ، قضا ، فناہ ۔ موت آ جانا : [اُ] موت آؤنی ، مر جانا ، جان نکلنی ، شامت آؤنی ، وخت پینا ۔ موت آنکھوں میں پھرنا : [اُ] موت آؤندی دِسنی ، موت سامنے ہونی ، موت دا دھیان رہنا ۔ موت پڑے : [اُ] مَوتڑی پئے ، موت آوے ، مرے ، ٹُٹ پئے ، آئی آوے ۔ موت چاہنا : [اُ] مَوت منگنی ، مر جان نُوں جی کرنا ، مرگ لوڑنی ، مصیبت سہیڑنی ، جان توں اوازار ہونا ، پُٹھے چالے چلنے ، اُلٹے کم پھڑنے ۔ موت سر پر سوار ہے/کھیل رہی ہے : [اُ] موت پئی آؤندی اے ، شامت آؤن والی اے ۔ موت کا بازار تیز/گرم ہونا : [اُ] ہر پاسے موت ای موت ہونی ، چوکھیاں موتاں ہونیاں ، وڈھا ٹُکی ہونی ۔ موت کا پیام : [اُ] موت سُنیہا ، موت نشانی ، گھورڑو وجنا ۔ موت کا سر پر کھیلنا : [اُ] سِر تے موت کَتھلی ہونی/کھیڈنی ، شامت آؤنی ، خطرے والا کم کرنا ، پٹھیاں چائیاں ۔ موت کے دن پورے کرنا : [اُ] تنگی تُرشی وچ جِیؤنا ، چوکھا بُڈھا ہونا ۔ موت کے کنارے : [اُ] موت دے کنڈے ، گور کنارے ، مرن دے نیڑے ، چھیکڑلے ساہواں تے ، اخیرلے دَماں تے ۔ موت کے گھاٹ اُتارنا : [اُ] مار مُکانا ، قتل کرنا ، وڈھ سُٹنا ، جانوں مار دینا ۔ موت کے منہ میں جانا : [ہ] موت سہیڑنی ، موت دے مُونہہ جانا ، خطرے وچ پینا ۔ موت ہونا : [اُ] موت ہونی ، میت ہونی ، مر جانا ، خرابی ہونی ، شامت آؤنی ۔

● مُوتنا : [ہ] مُوترنا ، پیشاب کرنا ۔

● موتی : [ہ] موتی ، ہِیرا ، صاف سُتھرا ، لشکدا ، چمکدا ۔ موتی اُگلنا : [ہ] موتی اُگلچھنے ، مِٹھے بول بولنے ، سوہنیاں تے پیاریاں گلاں کرنیاں ۔ موتی چھیدنا : [ہ] موتی چھیکنے ، موتی وِنھنے ، موتیاں وچ موریاں کرنیاں ، کنوار بھننا ۔

● موٹا : [ہ] موٹا ، ٹُھلّھا ، تگڑا ، امیر ۔ موٹا پن : [ہ] مُٹیائی ۔ موٹا تازہ : [ہ] موٹا تازہ ، ہٹا کٹا ، ڈشکرا ، پلیا ہویا ، چربیا ہویا ۔ موٹا جھوٹا : [ہ] ماڑا موٹا ، گھٹیا میل دا ، سستا ۔ موٹی : [ہ] موٹی ، پیڈی ، ٹُھلّھی ، تگڑی ۔ موٹی بات : [ہ] موٹی گل ، سِدّھی گل ،

سوکھا کم - موٹی سمجھ : [ہ] موٹی عقل ، بے وقوفی ، بے عقلی ، بے سمجھی - موٹی گالی : [ہ] موٹی گال ، گندی گال ، پھکڑ ، پھہس - موٹی نظر/نگاہ : [أ] کمزور نظر ، ماڑی دید ، ماڑی نظر -

● مُوٹھ : [ہ] مُٹھ ، مُٹھی ، مُٹھیا ، قبضہ ، دستا ، ہتھا ، ہتھی - مُوٹھ مارنا : [ہ] مُٹھ مارنی ، ہتھ رسی کرنی ، مُٹھ چلانی ، جادو ٹونا کرنا -

● مَوج : [ع] لہر ، چھل ، جذبہ ، جوش ، مزہ ، لُطف ، خیال ، اُلیل - موج آنا : [أ] لہر آؤنی ، چا چڑھنا ، خیال آؤنا ، جوش آؤنا ، اُلیل آؤنا - موج اُمنڈنا : [أ] لہراں دا زور ہونا ، زور دیاں چھلاں آؤنیاں - موج زن ہونا : [أ] چھلاں مارنیاں ، لہراں مارنیاں ، کانگے چڑھنا ، ٹھاٹھاں مارنیاں - موج مارنا : [أ] لہراں لینیاں ، عیش کرنی ، موجاں مانݨیاں ، مزے وچ ہونا - موج میں آنا : [أ] موج وچ آؤنا ، لہر وچ ہونا ، اُلیل وچ آؤنا ، لور وچ آؤنا ، مزے وچ آؤنا ، خوش ہونا -

● مُوجب : [ع] وجہ ، سبب ، کارن ، مطابق - مُوجب ہونا : [أ] کارن ہونا ، سبب ہونا ، وجہ بننی ، بنا بننی -

● مَوجود : [ع] حاضر ، قائم ، کول ، سامنے - موجود رہنا : [أ] حاضر رہنا ، کول رہنا ، قبضے وچ رہنا ، سامنے رہنا - موجود کرنا : [أ] حاضر کرنا ، پیش کرنا ، پیدا کرنا ، تیار کرنا - موجودگی : [ف] حاضری ، سامنے ، ہوند - موجودہ : [ع] ایس ویلے دا ، ہُن دا ، اَج کل دا -

● مَوجی : [ہ] موجی ، لہری ، زندہ دل ، بے فکرا ، خوش جیوڑا -

● موچ : [ہ] موہ ، مچکوڑ - موچ آنا : [ہ] موہ نکلنی ، مچکوڑ آؤنی ، موچ آ جانی -

● موچنا : [ہ] موچنا -

● موچی : [ہ] موچی ، چمیار -

● مُوچھ : [ہ] مُچھ - مُوچھ کا بال : [ہ] مُچھ دا وال ، بڑا قریبی - مُوچھ مُنڈا : [ہ] مُچھ مُنّا -

● مُوخّر : [ع] مگرلا ، اخیر دا ، اخیرلا ، چھیکڑلا ، پچھلا -

● مُؤذّن : [ع] بانگا ، بانگی -

● مورچا : [ہ] مورچا ، ٹوآ ، کھائی ، خندق - مورچا بندی کرنا : [أ] مورچے بندی کرنی ، مورچے بنانے -

● مُورکھ : [ہ] بے وقوف ، بے سمجھ ، کم عقل ، جاہل - مورکھ پن : [ہ] مُورکھ پُنا ، ندانی ، بے وقوفی ، احمق پُنا -

● موری : [ہ] موری ، نالی ، وہنی -

● موڑ : [ہ] موڑ ، ول ، ڈنگ ، پھیر ، پرتا ، واپس کر - موڑ دینا : [ہ] موڑ دینا ، ول دینا ، ڈنگا کرنا ، پھیر دینا ، پرتا دینا ، واپس کر دینا -

● موڑنا : [ہ] موڑنا ، موڑ دینا ، مروڑا دینا ، ڈنگا کرنا ، پھیرنا ، پرتانا ، واپس کرنا -

● مَوزوں : [ع] مناسب ، ٹھیک ، حال مُوجب ،

چنگا ، ہچھا ، جچواں ۔ **موزوں کرنا** : [أ] ٹھیک کرنا ، درست کرنا ، وزن موجب ٹھیک کرنا ، شعر بنانا ۔ **موزوں ہونا** : [أ] مناسب ہونا ، ٹھیک ہونا ، جچ جانا ، چنگا شعر ہو جانا ۔ **موزونیت** : [ع] خوبصورتی ، پھبا ، ترتیب ، خوش خیالی ۔

● **موسل** : [ہ] موہلا ، موہلی ، منگلی ۔

● **موسم** : [ع] رت ، سماں ، ویلا ، وقت ، موقع ، موسم ۔

● **موصول** : [ع] ملیا ہویا ، ملایا ہویا ، وصولیا ہویا ، ملنا ۔

● **موضع** : [ع] گھر ، مکان ، تھاں ، پنڈ ، گراں ، قصبہ ۔

● **موقع** : [ع] تھاں ، جگہ ، ٹکانا ، موقع ۔ **موقع بموقع** : [ف] تھاں تھاں ، جگہ جگہ ، تھاں کتھاں ، ویلے کویلے ، وقت بے وقت ۔ **موقع تکنا/دیکھنا** : [أ] ویلے دی اڈیک وچ رہنا ، موقع تاڑنا ، دا تے رہنا ، دا بھالنا ۔ **موقع دینا** : [أ] سہلت دینی ، چھوٹ دینی ، ڈھل دینی ، معاف کر دینا ، چھڈ دینا ۔ **موقع لگنا/ملنا/بننا** : [أ] ویلا لبھنا ، موقع ہتھ آؤنا دا لگنا ، وقت مل جانا ۔

● **مول** : [ہ] مل ، قیمت ، بھا ۔ **مول بڑھانا** : [ہ] مل ودھانا ، قیمت بوہتی کرنی ، مہنگا ویچنا ۔ **مول بننا** : [ہ] مل بننا ، بھا بننا ، سودا ہو جانا ۔ **مول توڑنا** : [ہ] مل تروڑنا ، بھا گھٹانا ، مل گھٹ کرنا ۔ **مول ٹوٹنا** : [ہ] مل ٹٹنا ، بھا ڈگنا ، سستا ہونا ، سولا ہونا ۔ **مول ٹھہرانا** : [ہ] مسّل مکانا ، بھا کرنا ، سودا کرنا ۔ **مول چڑھانا** : [ہ] مل چڑھانا ، بھا ودھانا ، مہنگا کرنا ، قیمت ودھانی ۔ **مول چکانا** : [ہ] بھا بنانا ، مل کرنا ، سودا کرنا ، مل چکانا ۔ **مول دینا** : [ہ] ویچنا ، مل دینا ۔ **مول لگانا** : [ہ] مل لانا ، بھا کرنا ، قیمت لانی ، پیسے لانے ۔ **مول (لے) لینا** : [ہ] مل لینا ، خریدنا ، احسان کرنا ، غلام بنا لینا ۔

● **مونج** : [ہ] منج ۔

● **مونچھ** : [ہ] مچھ ، مچھاں ۔

● **موندنا** : [ہ] میٹنا ، بند کرنا ، میچنا ، نوٹنا ، نوٹ لینیاں (اکھاں) ۔

● **مونڈنا** : [ہ] منّنا ، حجامت کرنی ، دھوکھا دینا ، شگرد بنانا ۔

● **مونڈھا** : [ہ] موڈھا ، موہڈا ، موڑھا ، موڑی ۔

● **مونگ** : [ہ] منگی ، منگ ۔ **مونگ پھلی** : منگ پھلی ، مونگ پھلی ۔

● **موہ** : [ہ] موہ ، پیار ، محبت ، لاڈ ، ناز ، عشق ، لالچ ، خواہش ، چاہ ، جادو ، ٹونا ، منتر ۔ **موہ جانا** : [ہ] موہیا جانا ، مٹھیا جانا ، وِپھلنا ، ریجھ پینا ، عاشق ہونا ۔ **موہ لینا** : [ہ] موہ لینا ، بھرما لینا ، آپنے ول کر لینا ، من کیھچ لینا ، عاشق بنانا ۔

● **موہوم** : [ع] وہمی ، خیال موجب ، شک بھریا ، شکی ۔

● **مویشی** : [ع] پشو ، ڈنگر ، چوکھر ۔ **مویشی چرانا** : [أ] ڈنگر چارنے ، وگ چارنا ،

ڈنگر چارن دا کم کرنا ، ڈانگری ہونا ۔ **مویشی خانہ** : [أ] کُڑھ ، ویہڑا ، ولگن ۔

● **مَہارت** : [ع] پُوری واقفی ، ہُنر ، کاریگری ، کمال ، گُن ۔

● **مہتاب** : [ف] چَنّن ، چاننی ۔

● **مُہرا** : [ہ] موہرا ، آگا ، سامنا ، سامنے دا ، گیٹی ، گوٹی ۔ **مُہرا دبانا/روکنا** : [أ] سامنیوں راہ روکنا ، ڈکنا ، آگتھ مارنا ۔

● **مہربان** : [ف] بیلی ، مہربان ۔ **مہربانی** : [ف] عنایت ، مہر ، کرم ، دھیان ، ہمدردی ۔ **مہربانی کرنا** : [أ] ہمدردی کرنی ، چنگا سلوک کرنا ، وڈیرنا ۔

● **مُہلت** : [ع] ویہل ، چھُٹّی ، خلاصی ، ڈِھل ۔ **مہلت دینا** : [أ] مہلت دینی ، موقع دینا ، ڈِھل دینی ۔ **مہلت ملنا** : [أ] موقع مِلنا ، وقت مِلنا ۔

● **مُہلک** : [ع] مارُو ۔

● **مُہم** : [ع] اوکھا کم ، معرکہ ، مُہم ۔ **مہم جیتنا** : [أ] میدان مارنا ، معرکہ مارنا ، کوئی اوکھا کم کر وکھانا ۔ **مہم سر کرنا** : [أ] لڑائی جِتنی ، میدان مارنا ، فتح کرنی ، اوکھا کم مُکانا ۔

● **مَہمان** : [ف] پروہنا ۔ **مہمان جانا** : [أ] کسے دے گھر جانا ، پروہنا ہونا ۔ **مہمان خانہ** : [ف] مہمان گھر ۔

● **مَہنگا** : [ہ] مَہنگا ، مَہنگ مُلا ، بوہتے مُل والا ، ودھیک مُل دا ۔ **مہنگائی** : [ہ] مَہنگ ، مَہنگیائی ، کال ، قحط ۔

● **مُہیّا** : [ع] تیار ، حاضر ، موجود ۔ **مہیّا کرنا** : [أ] تیار کرنا ، حاضر کرنا ، لیا کے دینی (کوئی شے) ۔

● **مَہینہ** : [ہ] مہینا ۔ **مہینہ بھاری ہونا** : [أ] مہینا تنگی دا ہونا ، ہتھ تنگ ہونا ۔ **مہینہ بھر** : [ہ] پُورا مہینا ، مہینا بھر ، پورے تیہ دِن ، مہینے وچ ۔

● **میاں** : [ہ] میاں ، خوند ، سِر دا سائیں ، مالک ، صاحب ، بھلا مانس ۔ **میاں بیوی** : [ہ] وُوہٹی خوند ، زنانی مرد ، میاں بی بی ، رن خصم ۔ **میاں جی** : [أ] میاں جی ، میاں صاحب ، اُستاد جی ۔ **میاں مٹھو** : [ہ] میاں مِٹّھو ، توتا ، بےوقوف ، لائی لگ ، رن مُرید ۔

● **میتھی** : [ہ] میتھری ۔

● **مِیٹھا** : [ہ] مِٹّھا ، مٹھیس والا ۔ **میٹھا درد** : [ف] مِٹّھی مِٹّھی پِیڑ ، نِکّی نِکّی چُبھک ۔ **میٹھی** : [ہ] مِٹّھی ، پیاری ، سُکھاویں ، مٹھیس والی ۔ **میٹھی بات** : [ہ] مِٹّھی گل ، سُوادلی گل ، پیاری گل ۔ **میٹھی باتیں کرنا** : [ہ] سُوادلیاں گلاں کرنیاں ، چنگیاں تے سوہنیاں گلاں کرنیاں ، لیسیاں لانیاں ۔ **میٹھی نیند** : [ہ] میٹھی نِیندر ، گُوڑھی نِیندر ، بےفکری دی نِیندر ۔

● **مِیثاق** : [ع] قول قرار ، من منوتی ، سمجھوتا ، اقرار ، وعدہ ۔

● **مَیچ** : [انگ] کھیڈ ، مُقابلہ ، مَیچ ، ٹاکرا ، بھیڑ ، جوڑ ، دنگل ۔

● **میخ** : [ہ] کِل ، کِلّی ، میکھ ۔ **میخ اُکھاڑنا** : [ہ] کِلّی اُکھیڑنی ، کِلّی پُٹنی ۔ **میخ ٹھونکنا** : [ہ] میکھ ٹھوکنی ، کِل ٹھوکنا ۔

● **مَیدان** : [ع] مَیدان ، رڑا ، تمہید ، بَن بَنا ، رَن ۔ **میدان بولنا** : [اُ] لڑائی دا زور ہونا ، زوراں دی لڑائی ہونی ۔ **میدان جیتنا** : [اُ] میدان مارنا ، لڑائی جِتنی ، فتح کرنی ۔ **میدان چھوڑنا/دینا** : [اُ] میدانوں نس جانا ، پِڑ چھڈنا ، ہار جانا ، فوجاں نُوں راہ دینا ، تھاں دینا ۔ **میدان روکنا** : [اُ] میدان مَل لینا ، پِڑ مَلنا ، راہ مَل کھلونا ۔ **میدان صاف کرنا** : [اُ] دُشمناں نُوں مار مُکانا ، پریشانیاں دور کرنیاں ، راہ پَدھرا کرنا ۔ **میدان مارنا** : [اُ] میدان مارنا ، لڑائی جِتنی ، میدان فتح کرنا ۔ **میدان میں آنا** : [اُ] میدان وچ آؤنا ، مقابلہ کرنا ، لڑنا ۔ **میدان ہاتھ سے جانا** : [اُ] میدان ہتھوں جانا ، ہار جانا ، شکست کھا جانی ۔

● **میرا** : [اُ] میرا ، مینڈا ، میڈا ، آپنا ۔ **میرا تیرا** : [ہ] تیرا میرا ، اِک دُوجے دا ، آپنا پرانا ۔ **میرا جی** : [ہ] میرا دل ، میری خوشی ، میری مرضی ۔

● **مُیسّر** : [ع] مِلنا ، لبھنا ، حاصل ہونا ۔ **مُیسّر ہونا** : [اُ] ہتھ لگنا ، لبھنا ، مِلنا ، حاصل ہونا ، ہتھ وس ہونا ۔

● **مِیعاد** : [ع] مِیاد ، مُدّت ، مُہلت ، مقرر ، تریک ۔ **میعاد بڑھانا** : [اُ] مدت ودھانی ، ہور مُہلت دینی ، دن اگے پا دینے ۔ **میعاد گزرنا** : [اُ] میعاد مُک جانی ، وعدے دا دن بِیت جانا ، تریک لنگھ جانی ۔ **میعادِ مقررہ** : [ع] مقرر کیتی ہوئی میعاد ، مِتھویں مُہلت ۔

● **میکا** : [ہ] پیکا ۔

● **میل** : [ہ] مُلاقات ، ملاپ ، مِلنی ، گانڈھا ، پیار ، پریم ، دوستی ، سنگت ، رغبت ، ساک ، مِلاپ ، رشتے داری ، جوڑ ، سنجوگ ، قِسم ، جنس ، رقم ، ڈھنگ ۔ **میل جول** : [ہ] ملاپ ، مِلن گِلن ، میل گیل ، مِل گِل ، میل مُلاقات ، پیار پریم ، میل ورتارا ۔ **میل کا** : [ہ] میل دا ، رَلدا مِلدا ، اِک خیال دا ، اِک جنس دا ، ہمدرد ، ساتھی ۔ **میل کھانا** : [ہ] میل کھانا ، رَلدا مِلدا ہونا ، اِکو جِہا ہونا ، مناسب ہونا ، جوڑ دا ہونا ۔ **میل ملاپ** : [ہ] میل ملاپ ، میل گیل ، سانجھ ، دوستی ، تعلق ۔

● **مَیل** : [ہ] مَیل ، گند ، چِکّڑ ، گاد ، گندگی ، گِیڈ ، کُوڑا ، الی ۔ **مَیل آنا** : [ہ] مَیل چڑھنی ، گندہ ہونا ، دِل وچ کھوٹ آؤنی ، دل مَیلا ہونا ۔ **مَیل کُچیل** : [ہ] گند مند ، مَیل ، گندگی ۔ **مَیلا** : [ہ] مَیلا ، گندہ ، پلیت ، کُوڑا ، گند ، گَنُونا ۔ **مَیلا چِکٹ** : [ہ] مَیلا چِکّڑ ، چوکھا مَیلا ۔ **مَیلا کُچیلا** : [ہ] گندا مندا ، مَیل بھریا ، مِٹیو مِٹی ۔ **مَیلا کرنا** : [ہ] مَیلا کرنا ، گندہ کرنا ، گھچولنا ۔

● **مَیلان** : [ع] چاہ ، خواہش ، رُخ ، جُھکا ، دھیان ۔

● میلہ : [ہ] میلا ، بھیڑ ، منڈی ، تماشا ۔

● میمنا : [ہ] لیلا ۔

● میں : [ہ] وچ ، اندر ، وچالے ، توں ۔

● مَیں : [ہ] مَیں ، آپ ، خود ۔ میں جب جانوں : [ہ] میں تاں جاناں ، میں تاں سمجھاں ، تینوں تاں پتا لگے ۔

● مینڈ : [ہ] بنّا ، بنّی ، وٹ ۔

● مینڈک : [ہ] ڈڈو ، ڈڈی ۔ مینڈکی : [ہ] ڈڈی ۔

● مینڈھا : [ہ] چھترا ، بھیڈو ۔

● مینڈھی : [ہ] میہڈی ، مینڈھی ۔

۷
● مینہ : [ہ] بارش ، برکھا ، ورکھا ۔

ن

نا : [ہ] نا ، اَن ، نہ ، نہیں - **نا آزمودہ** : [ف] اَن ازمایا ، بغیر ازمایاں ، ویکھے ڈِٹھتے باہجھ - **نا آزمودہ کار** : [ف] اناڑی ، انجان ، کچّا ، آیانا ، بے تجربہ - **نا آشنا** : [ف] اوپرا ، ناواقف ، انجان ، اوبھڑ ، نامحرم ، پرایا ، رُکھّا ، کورا ، بے وفا ، کھرھوا ، نہ جان دا - **نا آشنا ہونا** : [اُ] انجان ہونا ، ناواقف ہونا ، اناڑی ہونا ، اوپرا ہونا - **نا آشنائے محض** : [ف] اصلوں ناواقف ، اُکا نہ جانݨ دا ، نامحرم - **نا آشنائی** : [ف] انجان پُنا ، نواقفی ، اُپرایگی ، بے وفائی ، نہ مِل ورتن - **نا اتفاق** : [ف] بے دھیانا ، بے پروا - **نا اتفاقی** : [ف] آپو وِچ دا وگاڑ ، بے اتفاقی ، پھوٹک ، بے دھیانی ، بے پرواہی - **نا اُمید** : [ف] مایوس ، بے اُمیدا ، بے دل ، نا کام - **نا اُمید کرنا** : [اُ] دِل ڈھاہنا ، آس تروڑنی ، بے اُمید کرنا - **نا اُمید ہونا** : [اُ] جی چھڈنا ، آس تروڑنی ، نراس ہونا - **نا اُمیدی** : [ف] بے اُمیدی ، مایوسی ، نا کامی ، بے دلی - **ناانصاف** : [ف] بے انصاف ، ظالم - **نا انصاف ہونا** : [اُ] آنیائی ہونی ، بے انصافی ہونی ، حق مارنا ، ظالم ہونا - **ناانصافی** : [ف] بے انصافی ، حق ماری ، ظُلم ، آنیا - **نا انصافی کرنا** : [اُ] ظُلم کرنا ، بے انصافی ورتنی ، حق مارنا - **نا انصافی ہونا** : [اُ] بے انصافی ہونی ، ظُلم ہونا ، آنیا ہونا - **نااہل** : [ف] نالائق ، نِکمّا ، نکارا - **نا بالغ** : [ف] نبالغ ، نیانا ، آیانا ، مُنڈا ، بال ، جاتک - **نابالغی** : [ف] نبالغی ، بال پُنا ، کچّی عمر - **نابکار** : [ف] نِکمّا ، خراب ، شرارتی ، بھیڑا ، واہیات - **نابلد** : [ف] انجان ، نواقف ، اناڑی - **نابود** : [ف] اَن ہویا ، فانی - **نابود کرنا** : [اُ] مِٹانا ، مُکانا ، تباہ کرنا ، اُجاڑنا ، ناں نشان گوانا - **نابینا** : [ف] آنھا ، منا کھّا - **نابینا ہونا** : [اُ] انّھا ہونا ، اَکھاں توں محتاج ہونا - **ناپاک** : [ف] پلیت ، گندہ ، غُسلیا ہویا - **ناپاک کرنا** : [اُ] گندہ کرنا ، پلیت کرنا - **ناپاک ہونا** : [اُ] پلیت ہونا ، گندا ہونا ، غسلیا ہونا ، شیطانیا جانا - **ناپاکی** : [ف] پلیتی ، گند مند ، گندگی - **ناپائدار** : [ف] کچّا ، بُھگا ، کمزور ، بودا - **ناپائدار ہونا** : [اُ] کچّا ہونا ، کمزورا ہونا ، ٹُٹّن ہار ہونا ، فانی ہونا - **ناپسند** : [ف] اَن بھاؤندا ، کریچواں ، گھٹیا - **ناپسند کرنا** : [اُ] ردنا ، پسند نہ کرنا ، قبول نہ کرنا ، پسندے نہ لیؤنا - **ناپسندیدگی** : [ف] اَن بھاند ، ناپسندی ، اوازاری - **ناپسندیدہ** : [ف] اَن بھایا ، اَن بھاؤنا ، اَن چاہیا ،

ردیا ہویا ، اَن بھاندا ۔ **ناپید** : [ف] اَن ہویا ، بے نشان ۔ **ناپید کرنا** : [اُ] گُم کرنا ، فناہ کرنا ، چھپانا ، اُجاڑنا ، برباد کرنا ، ناں نشان گوا دینا ۔ **ناپید ہونا** : [اُ] مُک جانا ، گم ہونا ، تباہ ہونا ، مِٹ جانا ۔ **ناتجربہ کار** : [ف] اناڑی ، انجان ، بے تجربہ ، کچّا ، بے سمجھ ۔ **ناتراش** : [ف] اَن گھڑیا ، اَن چِھلّیا ، اکّھڑ ، اُجڈّ ، جاہل ، گستاخ ، بے اُستادا ۔ **ناتربیت یافتہ** : [ف] اُجڈ ، بدتمیز ، جاہل ، گوار ، بے ادب ، گستاخ ، اَن سِکھ ۔ **ناتمام** : [ف] اَدھورتّا ، اَدھ پچدھتّا ۔ **ناتواں** : [ف] کمزور ، لِستّا ، ماڑا ، بے ہمتا ، عاجز ، بُڈھا ۔ **ناتواں ہونا** : [اُ] کمزور ہونا ، بُڈھا ہونا ، ماڑا ہونا ، لِستّا ہونا ۔ **ناتوانی** : [ف] کمزوری ، نطاقتی ، بُڈھیپا ، عاجزی ۔ **ناجائز** : [ف] نجائز ۔ **ناچار** : [ف] وِچارا ، بے وس ، غریب ، عاجز ، مجبور ، ہار کے ، ماری دا ، بے اُمید ، دل ڈھٹّھا ، لُوہلا ۔ **ناچار کرنا/کر دینا** : [اُ] بے وس کرنا ، عاجز کر دینا ، پھاہ لینا ، قابو کر لینا ۔ **ناچار ہونا** : [اُ] مجبور ہونا ، عاجز ہونا ، بے وس ہونا ۔ **ناچاری** : [ف] مجبوری ، بے وسی ، عاجزی ۔ **ناچاقی** : [ف] بے اتفاقی ، اَن بن ، وگاڑ ، لڑائی ، جھگڑا ، خفگی ۔ **ناچاقی ہونا** : [اُ] اَن بن ہونی ، وگاڑ پَینا ، پُھٹ پَینی ، بے اتفاقی ہونی ، خفگی ہونی ۔ **ناچیز** : [ف] عاجز ، وچارا ، ہِینا ، نکمّا ، نکارا ۔ **ناحق** : [ف] بے انصافی نال ، بِنا سبّبوں ، بے فایدہ ۔ **ناحق شناس** : [ف] حق مار ، حق نہ پچھانن والا ، بے انصاف ، بے وفا ، نشُکرا ۔ **ناحق شناسی** : [ف] اَنیا ، ظلم ، حق ماری ، بے انصافی ۔ **ناحق کو** : [اُ] مفت وِچ ، نحق ، ناجائز ، فضول ، بِن سببوں ، بغیر وجہوں ۔

ناحق کہنا : [اُ] حق دے خلاف آکھنا ، جُھوٹھ بولنا ، غلط آکھنا ۔ **ناخدا** : [ف] مُہانا ، ملاح ، کشتی وان ، بیڑی وان ، آگو ، مُہری ۔ **ناخلف** : [ف] نالائق پُتّر ، کپُتّر ۔ **ناخوانده** : [ف] اَن پڑھ ، جاہل ، اَن پَڑیا ، بِن بُلایا ۔ **ناخوش** : [ف] ناراض ، بیزار ، آزردہ ، رِنج ، اوازار ، بیمار ۔ **ناخوش کرنا** : [اُ] ناراض کرنا ، خفا کرنا ، رِنج کرنا ۔ **ناخوش گوار** : [ف] اَن بھاؤندا ، اوازار کرن والا ، پسند نہ آون والا ، مرضیوں باہرا ۔ **ناخوش ہونا** : [اُ] خفا ہونا ، رِنج ہونا ، ناراض ہونا ، اوازار ہونا ۔ **ناخوشی** : [ف] خفگی ، اوازاری ، بیزاری ، ناراضی ۔ **نادار** : [ف] غریب ، کنگال ، تنگ پَھنگ ، ہتھوں گنڈھوں خالی ، بُھکھا ننگا ۔ **نادار ہونا** : [اُ] غریب ہونا ، بُھکھا ننگا ہونا ، پیسا پلّے نہ ہونا ۔ **ناداری** : [ف] غریبی ، تنگی ، اَن ہوند ۔ **نادان** : [ف] بے سمجھ ، انجان ، چھوٹی عمر دا ، عقل دا کچّا ۔ **نادان بننا** : [اُ] آیانا بننا ، بے سمجھ بننا ، مچل مارنا ۔ **نادانستگی** : [ف] اَن جان پُنا ، ندانی ، بے خبری ، بے سمجھی ، بے خیالی ، بے علمی ، جہالت ۔ **نادانستہ** : [ف] انجان پُنے نال ، بے خبری نال ، بُھلیکھے نال ۔ **نادانی** : [ف] نادانی ، بے وقوفی ، مُورکھ پنا ، بے سمجھی ، بچپنا ۔ **نادانی کرنا** : [اُ] بے وقوفی کرنی ، بے سمجھی کرنی ، مُورکھ پُنی کر جانی ۔ **نادانی ہونا** : [اُ] بے وقوفی ہونی ، غلطی کر بہنا ، بُھل ہو جانی ۔ **نادرست** : [ف] غلط ، کسُوترا ۔ **نادرست کہنا** : [اُ] غلط آکھنا ، جُھوٹھ آکھنا ، چنگا مندا بولنا ۔ **نادیدہ** : [ف] اَن ڈِٹھّا ، اوپرا ، ندیدہ ۔ **ناراست** : [ف] ڈِنگا ، ٹیڈھا ،

بے ڈھبّا ۔ ناراض : [ف] رنج ، ناراض ، خفا ، اوازار ، غصّے ۔ ناراض ہونا : [اُ] بیزار ہونا ، خفا ہونا ، ناراض ہونا ، غصے ہونا ۔ ناراضی/ ناراضگی : [ف] خفگی ، بیزاری ، روسا ، رنج ۔ نارسا : [ف] نہ اپڑن والا ، بے اثر ، کچّا ۔ ناروا : [ف] ناجائز ، اَن بھاؤندا ، غلط ۔ ناروا سننا : [اُ] چنگا مندا سُننا ، خفگی سہنی ۔ ناروا کہنا : [اُ] چنگا مندا آکھنا ، گالاں کڈھنیاں ، جھڑکنا ۔ ناروا ہونا : [اُ] ناجائز ہونا ، بے مناسب ہونا ، بُرا ہونا ۔ نازیب : [ف] بُرا لگن والا ، بے میل ، ان بھاؤندا ، بدزیب ۔ نازیبا : [ف] بھیڑا ، بُرا ، بدزیب ، کوہجھا ، نامناسب ۔ ناساز : [ف] بیمار ، ازردہ ، بے مزا ۔ ناسازگار : [ف] بے نصیب ، منحوس ، وگڑیا ہویا ، اُلٹے اثر والا ۔ ناسازگار ہونا : [اُ] وگڑنا ، خراب ہونی (طبیعت) ، موافق نہ ہونا ، راس نہ ہونا ، برخلاف ہونا ، بے نصیب ہونا ، منحوس ہونا ۔ ناسازگاری : [ف] خرابی ، وگاڑ ، اَن بن ، مخالفی ، بے نصیبی ۔ ناسازی : [ف] مخالفی ، اَن بن ، نا درستی ، مخالفت ۔ ناسپاس : [ف] نشکرا ، بے احسانا ، بے دید ، کیرت گھن ۔ ناسپاسی : [ف] نشکری ، احسان نہ مننا ، بے قدری ۔ ناسزا : [ف] کوہجھا ، اَن بھاؤندا ، نالائق ، بے حیا ، کمینا ، ہوچھا ، سفلہ ۔ ناسزا کہنا : [اُ] گل مندا کرنا ، جھڑکنا ، وادھیاں گھاٹیاں کرنیاں ، ڈانٹنا ۔ ناسُفتہ : [ف] اَن ودھ ، اَن ونّھیا ، اَن پروتا ، کُنواری کُڑی ، چیرے بند ۔ ناسمجھ : [ہ] بے وقوف ، بے سمجھ ، احمق ، نادان ، ایانا ۔ ناسمجھ ہونا : [ہ] بے وقوف ہونا ، نادان ہونا ، احمق ہونا ، بالڑی عمر وچ ہونا ۔ ناسمجھی : [ہ] بے سمجھی ، بھول پُنا ، نادانی ، بے وقوفی ۔ ناسمجھی کی بات کرنا : [ہ] بے سمجھی دی گل کرنی ، بے وقوفی دی گل کرنی ، بالاں والی گل کرنی ۔ ناشاد : [ف] ناخوش ، ازردہ ، افسوسیا ہویا ، آفت ماریا ، نامراد ، بدقسمت ۔ ناشاد جانا : [اُ] نامراد جانا ، بے نصیب جانا ، وانجیا جانا ۔ ناشاد و نامراد جائے : [اُ] بے اولاد مرے ، وانجیا جائے ، اَوترا جائے ۔ ناشائستگی : [ف] نالائقی ، بے تمیزی ، اُجڈّ پُنا ۔ ناشائستہ : [ف] نالائق ، گستاخ ، بے ادب ، بد تمیز ، اُجڈّ ۔ ناشُدنی : [ف] انہونا ، اوکھا ، نالائق ، بے نصیب ، کُپتّر ، حرامی ۔ ناشکر ، ناشکرا : [ف + اُ] نشُکرا ، بے احسانا ، نمک حرام ، کیرت گھن ۔ ناعاقبت اندیش : [ف] اگّا نہ سوچن والا ، ہُوڑھ مت والا ۔ نافرمان : [ف] اموڑ ، حکموں باہرا ۔ نافرمانی : [ف] آکھے نہ لگنا ، بغاوت ، حکم عدولی ۔ نافرمانی کرنا : [اُ] آکھے نہ لگنا ، حکم نہ مننا ، آکی/ عاق ہو جانا ۔ نافہم : [ف] نہ سمجھن والا ، بے وقوف ، بے عقل ، انجانا ۔ ناقابل : [ف] نالائق ، کُچجّا ، جاہل ، اَن پڑھ ، نامناسب ۔ ناقابلِ اعتبار : [ف] بے اعتبارا ، چالاک ، فریبی ، دھوکے باز ۔ ناقابلِ اعتماد : [ف] بے وساہا ، بے بھرواسا ، پھرتُو گھیرتُو ، نگلّا ۔ ناقابلیت : [ف] نالایقی ، کُچج ، اناڑی پُنا ، بے مقدوری ۔ ناقدر : [ف] نقدرا ۔ ناقدردان : [ف] بے قدرا ۔ ناکارہ : [ف] نکارا ، نکمّا ، نکھٹّو ، بے کار ، جلتّھا ، بے پرانا ۔ ناکارہ ہونا : [اُ] نکمّا ہونا ، خراب ہونا ۔ ناکام : [ف] نامراد ، بے اُمید ، دل ڈھٹّھا ، مجبور ، بے وس ، وانجیا ہویا ۔ ناکامی : [ف] ہار ، مات ، بے امیدی ، بے وسی ۔ ناگاہ : [ف] اچانچک ، اِک دم ، اچن چیت ، اونویں ۔

ناگزیر : [ف] لازمی ، ضروری ، لوڑی دا ۔ **ناگوار** : [ف] بُرا ، بَھیڑا ، کریچواں ، آن بھاؤندا ، بے سوادا ۔ **ناگوار گزرنا یا ہونا** : [أ] بُرا لگنا ، رڑکنا ، چنگا نہ لگنا ، پسند نہ آؤنا ۔ **نالائق** : [ف] کُچجّا ، نکارا ، بے ہُنرا ، بے تمیز ، اجّنڈ ، بے وقوف ، کمینا ۔ **نالائق پن** : [أ] کُچج ، نالائقی ، کمین پُنا ۔ **نامانوس** : [ف] آن جانیا ، اوپرا ، اوبھڑ ، بِگانا ، غیر ۔ **نامتناہی** : [ف] بے حسابا ، حدوں باہرا ، بے أنت ۔ **نامحرم** : [ف] ناواقف ، آن جانیا ، بگانہ ، غیر ، اوپرا ۔ **نامراد** : [ف] بے نصیب ، بے مراد ، ناکام ، وانجیا ہویا ۔ **نامرادی** : [ف] ناکامی ، ہار ، بے نصیبی ۔ **نامرد** : [ف] نِمرد ، زنانا ، کھُسرا ، ڈرو ، بُزدل ، بودا ۔ **نامردی** : [ف] نمردی ، بے ہمتی ، بُزدلی ۔ **نامُساعد** : [ف] مخالف ، خلاف ، اَوکھا ، ناسوافق ۔ **نامعقول** : [ف] عقلوں باہری گل ، بد تمیز ، بے ہدایتا ، واہیات ، ہوڑھ مت والا ۔ **نامعقولیت** : [ف] عقل دا گھاٹا ، ہوڑھ مت ، کُچج ، بد/بے تمیزی ، واہیاتی ۔ **نامعلوم** : [ف] آن جانیا ۔ **ناممکن** : [ف] ان ہونا ، وسّوں باہرا ۔ **نامناسب** : [ف] پسند نہ آؤن والا ، بے ہودہ ، آن بھاؤندا ۔ **نامنظور** : [ف] نامنظور ، ردیا ہویا ، ناپسند ۔ **نامنظور کرنا** : [أ] منظور نہ کرنا ، نہ مَننا ، قبول نہ کرنا ، رد کر دینا ۔ **ناموافق** : [ف] نامناسب ، خلاف ، وکھرے خیال دا ۔ **ناموافق کرنا** : [أ] خلاف کرنا ، اُلٹ کرنا ۔ **ناموافقت** : [ف] آن بن ، وگاڑ ، کھٹ پٹ ، اجوڑ ۔ **ناموافقت ہونا** : [أ] آن بن ہونی ، وگاڑ پینا ، کھٹ پٹ ہونی ، اجوڑ ہونا ، مُبھا نہ رلنا ۔ **ناموزوں** : [ف] بے میل ، بے جوڑ ، بے سُرا ، بے مناسب ۔ **ناموزوں ہونا** : [أ] بے مناسب ہونا ، ٹھیک نہ ہونا ، بے میل ہونا ، اوپرا جاپنا ، وزنوں باہرا ہونا (شعر) ۔ **نامہربانی** : [ف] بے رحمی ، بے ترسی ، دشمنی ، وَیر ، بے لحاظی ۔ **ناواجب** : [ف] بے مناسب ، آن بھاؤندا ، کسُوترا ، پسندوں باہرا ۔ **ناواقف** : [ف] انجان ، بے خبر ، اوبھڑ ، غیر ، اوپرا ، نجانو ۔ **ناواقف ہونا** : [أ] انجان ہونا ، بے خبر ہونا ، بے تجربہ ہونا ، اناڑی ہونا ۔ **ناواقفیت** : [ف] جہالت ، انجان پُنی ، بے خبری ۔ **ناہموار** : [ف] آن پدھرا ، اُچّا نیواں ، کھڑدڑا ، نالائق ، بے تمیز ، کُچجّا ۔ **ناہمواری** : [ف] اُچّا نیواں ہونا ، برابری نہ ہونی ، نالائقی ، بے تمیزی ، کُچج ۔ **ناہنجار** : [ف] بد چلن ، بد ذات ، بد/بے تمیز ، بے ادب ، گستاخ ، کمینا ۔ **نایاب** : [ف] نلبھواں ، لالوں مہنگا ، بَہوں مُلاّ ۔

● **ناپ** : [ہ] میچ ، میچا ، مِنتی ، کَنچھ ، باڑا ، اندازہ ، ناپ ۔ **ناپ کا پورا** : [ہ] ناپ دا پورا ، پورے قد دا ۔ **ناپنا** : [ہ] مِننا ، مِنتی کرنی ، اندازہ لانا ۔

● **ناتا** : [ہ] ساک ، رشتہ ، ناتا ، تعلّق ۔ **ناتا توڑنا** : [ہ] ساک تروڑنا ، رشتہ چھڈنا ، تعلق تروڑ لینا ، واہ واسطہ نہ رکھنا ۔ **ناتا ٹُوٹنا** : [ہ] سَنگ چُھٹ جانی ، رشتہ ٹٹ جانا ، تعلق نہ رہنا ۔ **ناتا جوڑنا** : [ہ] ساک جوڑنا ، تعلق پیدا کرنا ، پُتّر دھی دا منگیوا کرنا ۔ **ناتے دار** : [أ] رشتے دار ، قریبی ، عزیز ، سَکتے سودھرے ، لگتے لانے ۔ **ناتے داری** :

[اُ] رشتے داری ، عزیز داری ، نیڑے دا تعلق ۔ **ناتے والے** : [ہ] قریبی لوک ، رشتے دار ، کُڑم ، ساک ، عزیز ۔

ناتھنا : [ہ] نتھنا ، نتّھ پانی (ڈنگر نُو) ، قابُو کرنا ، نک رسّی پانی ۔

ناٹا : [ہ] گِٹھا ، گِٹھ مٹھیا ، وُوْنا ، ٹینا ، مدھرا ، بھنڈ ، نقلیا ۔

ناٹک : [ہ] کھیڈ ، ڈراما ، راس ، سانگ ۔ **ناٹکیا** : [ہ] راس دھاریا ، نقلیا ، بھنڈ ، ایکٹر ۔

ناٹھا : [ہ] اوتر ۔ **ناٹھی** : [ہ] اوتری ، نتھاری ، نخصمی ، بے نصیب ۔

ناچ : [ہ] ناچ ، نچّن ڈھنگ ، مُجرا ، ڈانس ۔ **ناچ دِکھانا** : [اُ] نچ کے وکھانا ، ناچ وکھانا ، کسے دے اگے نچنا ، مُجرا کرنا ۔ **ناچ رنگ** : [ہ] مُجرا ، نچنا گاؤنا ۔ **ناچ گھر** : [ہ] ناچ گھر ، منڈوا ، تھیٹر ۔ **ناچ نچانا** : [اُ] تنگ کرنا ، ستانا ، زِچ کرنا ، قواعد کرانی ، ہیرا پھیری کرنی ۔ **ناچنا** : [ہ] نچّنا ، ناچ وکھانا ، غُصّے نال بھڑکنا ، ٹپنا ۔

ناخن : [ف] نوہ ، نونہہ ۔ **ناخن تراش** : [ف] نہیرنا ، نہیرنا ۔ **ناخن تراشنا** : [اُ] نوہ کٹنا ، نوہ لاہنا ، نوہ کٹنا ، ۔ **ناخن سے گوشت جدا کرنا** : [اُ] نوہاں نالوں ماس نکھیڑنا ، سکّے ساکاں نو چھڈ دینا ۔ **ناخن گڑنا** : [اُ] اختیار وچ ہونا ، ہتھ وس ہونا ، نوہ اڑنا ۔ **ناخن لگانا** : [اُ] نوہ مارنا ، کھرونڈھا مارنا ، نوہندر مارنی ۔ **ناخن لینا** : [اُ] نوہ لاہنا ، نونہہ کٹنا ، نوہ لینا ، ٹھیڈا کھانا ۔

نادر : [ع] انوکھا ، عجیب ، اچرج ، گھٹ لبھن والا ، ٹاواں ۔

نادم : [ع] شرمندہ ، پچھّی ۔ **نادم کرنا** : [اُ] شرمندہ کرنا ، پچھّی کرنا ، کچھّا کرنا ۔ **نادم ہونا** : [اُ] شرمندہ ہونا ، پچھّی ہونا ، بھیڑا پینا ۔

ناریل : [ہ] نریل ، کھوپا ، گری ۔ **ناریل کا تیل** : [ہ] گری دا تیل ، کھوپے دا تیل ۔

ناڑا : [ہ] نالا ۔

ناز : [ف] ناز ، نخرہ ، ادا ، لاڈ ، چا ، چُہل ، فخر ، غرور ، پیار ، بھروسا ، وڈیائی ، عزّت ، مان ۔ **ناز اُٹھانا** : [اُ] لاڈ لڈانے ، نخرے ویکھنے ، عیش کرانی ، ناز برداشت کرنا ۔ **ناز برداری** : [ف] نخرے چکنے ، لاڈ ویکھنے ، چوچلے برداشت کرنے ۔ **ناز برداری کرنا** : لاڈ لڈانے ، چوچلے ویکھنے ، نخرے برداشت کرنے ۔ **ناز پرور** : [ف] لاڈ لڈاؤ ، بیجلا ، چاہوا ، لاڈاں نال پلیا ، لڈکا ، لاڈلا ۔ **ناز سے چلنا** : [اُ] نخرے نال ٹُرنا ، لٹک مٹک کے ٹُرنا ، معشوقاں والی ٹور وکھانی ۔ **ناز کرنا** : [اُ] ناز کرنا ، نخرے کرنے ، چوچلے وکھانے ، لاڈاں وِچ آؤنا ، مان کرنا ، گھمنڈ کرنا ۔ **نازش** : [ف] فخر ، ناز ، نخرہ ، مان ، گھمنڈ ، بے پرواہی ۔

نازک : [ف] سوہنا ، سوہل ، ملوک ، نازک بدن ، خوبصورت ، پیارا ، چھیٹکا ، نازک مزاج ، کمزور ، بودا ، بُھگا ، بریک ، اوکھا ، مشکل ،

خطرے والا ، گنجھل دار ۔ **نازک اندام :** [ف] نازک جُثے والا ، پتلا ، چھیٹکا ، سوہل ، ملُوک ۔ **نازک دِماغ :** [اُ] چِڑچِڑا ، چھچھوہرا ۔ **نازک دماغی :** [اُ] بد مزاجی ، چھچھوہر پُنا ۔ **نازک کام :** [اُ] اَوکھا کم ، بریک کم ۔ **نازک مزاج :** [اُ] بد مزاج ، چھچھوہرا ، آکڑیا ہویا ، مغروریا ہویا ۔ **نازک مزاجی :** [اُ] بد مزاجی ، چھچھوہر پُنا ۔ **نازک مسئلہ :** [اُ] آڑاوُنی ، اَوکھا کم ۔ **نازک وقت :** [اُ] نازک ویلا ، اَوکھی گھڑی ، خطرے دا ویلا ، چوکھی تنگی دا وقت ، ازمَیش دا ویلا ۔ **نازکی :** [ف] نزاکت ، حلیمی ، غرور ، آکڑ ، ٹَیں ، خوبی ، سہپّن ، چھچھوہر پُنا ۔

● **نازل :** [ع] اُترن والا ، آوُن والا ، عرشوں آوُن والا ۔ **نازل کرنا :** [اُ] اُتارنا ، تھلّے گھلّنا ۔ **نازل ہونا :** [اُ] اُترنا ، عرشوں تھلے آوُنا ، آ وجنا ، بِن بلائیاں آ جانا ۔

● **نازنین :** [ف] لاڈو ، نازاں بھری ، مان متی ، سوہنی ، پیاری ۔

● **ناس :** [ہ] خرابی ، تباہی ، لُٹ ، اُجاڑا ، بربادی ، نسوار ، ہُلاس ، فنایی ۔ **ناس کر دینا :** [اُ] ناس مار دینا ، وگاڑ دینا ، اُجاڑ دینا ، برباد کرنا ۔

● **ناسور :** [ع] نتھور ، گبھیر ۔ **ناسور بھرنا :** [اُ] پرانے پھٹّ دا مِل جانا ، نتھُور ول ہونی ، غم گھٹ جانا ۔ **ناسور پڑنا :** [اُ] نتھور ہو جانی ، گبھیر ہونا ۔ **ناسور ڈالنا :** [اُ] زخم کر دینا ، چرھل پا دینا ، سدا دا غم لا دینا ۔

● **ناشپاتی :** [ف] ناکھ ، بگّو گوشا ، کبّو گوشا ۔

● **ناشتہ :** [ف] چھاہ ویلا ، نہاری ، ناشتہ ۔

● **ناظرین :** [ع] ویکھن والے ، تکّن والے ۔

● **ناظم :** [ع] کار مختار ، سِکتّر ۔

● **ناغہ :** [ف] چُھٹّی ، غیر حاضری ، خالی دن ۔ **ناغہ کرنا :** [اُ] چُھٹّی کرنی ، کم تے نہ جانا ، غیر حاضر ہونا ، ناغہ کرنا ۔

● **ناف :** [ف] دُھنّی ، وچکار ، وچکارلا حصہ ، وِچو وِچ ۔ **ناف ٹل جانا :** [اُ] ناف پینی اُکھڑ جانا ، دھڑن پینی ، رِحم دا ٹل جانا ۔

● **نافِذ :** [ع] لاگُو ، چالُو ۔ **نافذ کرنا :** [اُ] حکم جاری کرنا ، لاگُو کرنا ۔

● **نافع :** [ع] فیدے وندا ، لبھت والا ۔

● **ناقِد :** [ع] پرکھن والا ، تنقیدیا ، پرچولیا ، پرچولن والا ، اکھ دا سُچّا ، پُورا جانُو ۔

● **ناقص :** [ع] اَدھورتّا ، خراب ، کسر والا ، کھوٹا ، نِکمّا ، عیبی ، نکارا ، وچّے چھڈیا ہویا ، کم ۔ **ناقص الخلقت :** [ع] جاندرو دا عیبی ۔ **ناقص العقل :** [ع] بے وقوف ، بے سمجھ ، عقل دا کچّا ۔ **ناقص کرنا :** [اُ] وگاڑ دینا ، خراب کرنا ، نکمّا کر دینا ۔ **ناقص ہونا :** [اُ] خراب ہونا ، وِگڑ جانا ، نکمّا ہونا ۔

● **ناقہ :** [ع] اُوٹھنی ، ڈاچی ، سانڈنی ۔

● **ناک :** [ہ] نک ، بھرم بھا ۔ **ناک آنا :** [ہ] نک آوُنا ، نک وگنا ۔ **ناک اُڑا دینا :** [ہ] نک لاہ دینا ، نک وڈھنا ، ذلیل کرنا ، خوار کرنا ۔ **ناک اونچی ہونا :** [ہ] نک اُچّا ہونا ،

عزت ودھنی ، سرخرو ہونا ۔ ناک بند ہونا : [ہ] نک بند ہونا ، زکام لگنا ، اُکھیائی نال ساہ آؤنا ۔ ناک بیٹھنا/پچکنا : [ہ] پھینا ہونا ، نک بہہ جانا ۔ ناک بیندھنا : [ہ] نک ونّھنا ، نک چھیکنا ۔ ناک بھوں چڑھانا : [ہ] نک چاڑھنا ، تیوڑی وٹنی ، اوازار ہونا ، خفا ہونا ، ناراض ہونا ۔ ناک پر غصہ ہونا : [ہ] نک تے غصہ ہونا ، گل گل تے تڑنگنا ، چھنچھوہرا ہونا ۔ ناک پر مکھی نہ بیٹھنے دینا : [ہ] نک تے مکھیّ نہ بیٹھن دینی ، آن انکھ والا ہونا ، کسے دا ذرا جِنا احسان نہ لینا ۔ ناک پھلانا : [ہ] نک پھلانا ، ناساں پھلانیاں ، آکڑنا ، گھمنڈ کرنا ۔ ناک پھنگی : [ہ] نک دی نوک ، نک دی تری ، نک دی کرومیلی ۔ ناک تک بھرنا : [ہ] نکّو نک ہونا ، چوکھا کھانا ، تُوڑو تُوڑ کرنا ، نکّو نک آؤنا ، بہت کھانا ۔ ناک چڑھانا : [ہ] نک چاڑھنا ، ناساں پھلانیاں ، ناراض ہونا ، نفرت کرنی ۔ ناک چڑھی رہنا : [ہ] ہر ویلے نک چاڑھی رکھنا ، بدمزاج ہونا ، متھے وٹ پائی رکھنا ۔ ناک چنے چبانا : [ہ] بڑا تنگ کرنا ، زِچ کرنا ، ستا ستا کے عاجز کر دینا ۔ ناک رکھنا : [ہ] عزت دار ہونا ، غیرت والا ہونا ، بھرم بھا والا ہونا ۔ ناک رگڑنا : [ہ] نک رگڑنا ، ترلے کرنا ، واسطے پانے ، توبہ کرنی ۔ ناک سکیڑنا/سکوڑنا : [ہ] نک چاڑھنا ، ازردہ ہونا ، خفا ہونا ، متّھے وٹ پانا ۔ ناک سنکنا : [ہ] نک سنکنا ، نک صاف کرنا ، نک پُونجھنا ۔ ناک کا بال : [ہ] نک دا وال ، بڑا لاڈلا ، مونہ چڑھیا بندہ ۔ ناک کاٹنا : [ہ] نک وڈھنا ، پان پت لاہ مارنی ، بڑی خُنامی کرنی ، پان پت گوانی ، بدنام کرنا ، بے عزتی کرنی ۔

ناک کٹنا : [ہ] نک وڈھیا جانا ، بے عزتی ہونی ، بدنام ہونا ۔ ناک گھسنا : [ہ] نک رگڑنا ، عاجزی کرنی ، خوشامد کرنی ، ترلے پانے ۔ ناک گھسنی : [ہ] نک رگڑی ، عاجزی ، ترلے ، منتاں ، خوشامد ۔ ناک مارنا : [ہ] نک چاڑھنا ، نفرت کرنی ، ہنکار نال ویکھنا ، کریچ کرنی ۔ ناک میں بولنا : [ہ] نک وچ بولنا ، مِن مِن کرنا ، گُن گُن کرنا ۔ ناک میں دم/جی آنا : [ہ] نک وچ دم ہونا ، بڑا تنگ ہونا ، آک جانا ، عاجز ہو جانا ۔

● ناکا : [ہ] نکّا ، ناکا ۔

● ناگ : [ہ] نانگ ، سپ ، کالا سپ ، پھنیئر سپ ۔ ناگن/ناگنی : [ہ] نانگنی ، سپنّی ، نانگن ۔ ناگن کا رستہ کاٹنا : [ہ] سپنّی دے اگوں لنگھنا ، بھیڑا شگن وِچارنا ۔

● نال : [ہ] نال ، ناڑو ، نالی ۔ نال گڑنا : [ہ] زمین وچ آؤل دینی ، نوہ اڑانا ، کسے تھاں بارے دعوا کرنا ، تعلق بنانا ، حق جتانا ، جمّن بھوں ہونی ، وطن ہونا ۔

● نالا/نالہ : [ہ] نالا ، نالہ ، نِکی ندی ، ناڑو ۔

● نالاں : [ف] روندا ، عاجز ، تنگ ، ازردہ ، مجبور ۔

● نالش : [ف] فریاد ، نالش ، دعوا ، مقدمہ ۔

● نالہ : [ف] رونا ، ہائے ہائے ، کُوک پکار ، فریاد ، دُہائی ، شور ۔ نالہ سر کرنا : [اُ]

ٹھنڈے ساہ لینے ، ہَوکے بھرنے ، ہائیں مارنیاں ۔ ناله کرنا : [اُ] ہَوکے بھرنے ، کُرلانا ، ہائیں بھرنیاں ، رونا ۔ ناله کھینچنا : [اُ] رونا ، کُرلانا ، گریہ زاری کرنی ۔

● نالی : [ہ] نالی ، موری ، وہنی ، کھالی ۔

● نام : [ف] ناں ، شُہرت ، نام ، عزّت ، پان پَت ، دُھمّم ، اولاد ، یادگار ، لقب ، خطاب ۔ نام آور : [ف] وڈے ناں والا ، نامی ، مشہور ۔ نام آوری : [ف] مشہوری ، دُھمّم ، وجکا ۔ نام اُٹھنا : [اُ] ناں گواچنا ، ناں نہ رہنا ، بے اولاد مرنا ۔ نام اُچھلنا : [اُ] بدنامی ہونی ، بدنامی نال ناں مشہور ہونا ، چوکھا بدنام ہونا ۔ نام اُچھالنا : [اُ] بدنام کرنا ، بھنڈنا ، بے عزت کرنا ، ذلیل کرنا ۔ نام باقی رہنا : [اُ] ناں رہ جانا ، ناں دے سوا ہور کجھ نہ رہنا ، اولاد ہونی ۔ نام بدل ڈالنا : [اُ] ناں وٹانا ، شرط ہار جانی ۔ نام بدنام کرنا : [اُ] ناں بدّو کرنا ، بھنڈنا ، بدنامی کرنی ، بھنڈی لانی ، پھکڑی لانی ، ناں کڈھ دینا ، بے کڈھنا ۔ نام بگاڑنا : [اُ] ناں نُو وٹّا لانا ، ناں وگاڑ کے سدنا ، بھیڑی الّ پانا ۔ نام بنام : [ف] اِک اِک دا ناں لَے کے ، ہر اِک نُو ، واری واری ۔ نام بھی نہ لینا : [اُ] ناں وی نہ لینا ، ذکر تیکر نہ کرنا ، نفرت کرنی ۔ نام بھی نہیں : [اُ] ناں وی نہیں ، کجھ وی نہیں ، ناں نشان نہیں ۔ نام پانا : [اُ] نیک نامی حاصل کرنی ، مشہوری ہونی ۔ نام پر : [اُ] ناں تے ، ناں دا واسطہ دے کے ، لئی ، واسطے ۔ نام پر جان دینا : [اُ] نک نموج لئی مرنا ، شہرت دا بُھکھّا ہونا ، مال مست ہونا ۔ نام پر جانا : [اُ] ناں تے وِس جانا ، ناں تے وِساہ کر کے دھوکھا کھانا ۔ نام پر مٹنا : [اُ] ناں دا بُھکھّا ہونا ، مشہوری چاہنی ، ناں پچھے مرنا ۔ نام پکارنا : [اُ] ناں لے کے بلانا ، واج مارنی ، سدّنا ۔ نام پیدا کرنا : [اُ] ناں پیدا کرنا ، چنگے کم کرنے ، شہرت حاصل کرنی ۔ نام ٹھہرا لینا : [اُ] ناں مِتھ لینا ، ناں فرض کرنا ۔ نام جپنا : [اُ] ناں جپنا ، ذکر کرنا ، جاپ کرنا ، ورد کرنا ، وظیفہ پڑھنا ۔ نام چڑھنا : [اُ] گُڈی چڑھنی ، مشہوری ہونی ، رجسٹر وچ ناں لکھیا جانا ۔ نام چلنا : [اُ] ناں زندہ رہنا ، ناں دا سکّہ چلنا ، ناں دا کھٹّیا کھانا ۔ نام خاک میں ملنا : [اُ] ناں ڈُب جانا ، بدنام ہونا ، بے عزت ہونا ، نقدرا ہو جانا ۔ نام دھرنا : [اُ] ناں رکھنا ، عیب لانا ، الزام دینا ، تہمت لانی ، مُل پانا ۔ نام ڈبونا : [اُ] ناں ڈوبنا ، ناں نُو وٹّا لانا ، بے عزت کرنا ، بدنام ہونا ، پَت گوانی ۔ نام روشن کرنا : [اُ] خاندان دا ناں چمکانا ، عزت ودھانی ، (سِٹھ) بدنام کرنا ، ناں نُو وٹّا لانا ۔ نام رہ جانا : [اُ] ناں باقی رہ جانا ، یادگیری رہ جانی ۔ نام زندہ کرنا : [اُ] ناں چمکانا ، ناں زندہ کرنا ۔ نام سننا : [اُ] ناں سُننا ، مشہوری سُننی ، نرا ناں توں واقف ہونا ۔ نام سے آشنا ہونا : [اُ] ناں توں واقف ہونا ، اَن ڈٹھیاں جانُو ہونا ، کُجھ کُجھ واقف ہونا ۔ نام سے بیزار ہونا / بھاگنا : [اُ] بڑی نفرت ہونی ، ناں لین دا روادار نہ ہونا ، ناں توں نسنا ۔ نام سے کانپنا : [اُ] ناں توں کنبنا ، کسے دے رُعب تھلے ہونا ۔ نام سے کانوں پر ہاتھ دھرنا : [اُ] کسے دا ناں سُن کے کنّیں ہتھ لانے ، بیزار ہونا ، توبہ توبہ کرنا ۔ نام کرنا : [اُ] نیک نامی کھٹنی ، شہرت حاصل کرنی ، بدنام ہونا ، دوجے دے ناں لانا ۔ نام کو : [اُ] ناں نُو ، آیویں ،

نان لئی ، ذرا کُو ۔ **نام کو بٹّا / دھبّا لگانا :** [أ] ناں نُو وٹّا لانا ، خاندان دی عزت گوانی ، بدنام کرنا ، عیب لانا ، بھنڈنا ۔ **نام کو نہ چھوڑنا :** [أ] ناں نہ چھڈنا ، ککھ نہ رہن دینا ، نشان گوا دینا ، اُکاّ نہ رہن دینا ۔ **نام لگانا :** [أ] ناں لانا ، تُہمت لانی ، دوشنی لانی ، الزام تھوپڑنا ۔ **نام لے کر :** [أ] ناں لے کے ، ناں نال ۔ **نام لے کر پکارنا :** [أ] ناں لے کے سدنا ، ناں نال بُلانا ، واج مارنی ۔ **نام لینا :** [أ] ناں لینا ، ناں دسنا ، تہمت لانی ، دوس دینا ، وڈیانا ، تعریف کرنی ، سلاہنا ، ناں جپنا ، اُستادی منّنی ، واسطہ دینا ۔ **نام لیوا :** [أ] ناں لین والا ، والی وارث ، اولاد ، یادگیری ۔ **نام لیوا نہ رہے :** [أ] اوتر جائیں ، ناں لین جوگا کوئی نہ رہوی ۔ **نام مِٹنا :** [أ] ناں مٹ جانا ، پتا نہ ہونا ، ناں باقی نہ رہنا ۔ **نام نکلنا :** [أ] ناں نکلنا ، مشہور ہونا ، ال بےّ جانی ، لاٹری وچ ناں آؤنا ، کُنے وچ ناں نکل آؤنا ، فال وچ چور دا ناں آؤنا ۔ **نام نکالنا :** [أ] ناں کڈھنا ، قرعہ پانا ، بدنام کرنا ، بھنڈنا ، نِندنا ، مشہور ہونا ، عزت حاصل کرنی ۔ **نام نمود :** [أ] تک نمُوج ، ٹھاٹھ باٹھ ، ٹیپ ٹاپ ، شُوکا شاکی ، بھرم بھا ۔ **نام نہ لو :** [أ] ناں نہ لوو ، ذکر نہ کرو ۔ **نام نہ لینا :** [أ] ناں نہ لینا ، ذکر نہ کرنا ، لاگے نہ لگنا ، اوازار ہونا ۔ **نام نہ ہونا :** [أ] اُکاّ نہ ہونا ، پتا نہ ہونا ، نقدرا ہونا ۔ **نام نہاد :** [أ] آکھن نُو ، ناں لین نُو ، جھوٹھی مُوٹھی دا ۔ **نام و نشان :** [ف] ناں نشان ، ناں تھہ ، کھوج کھُرا ، پتا نشانی ۔ **نام و نشان باقی نہ رہنا :** [أ] ناں نشان نہ رہنا ، مر مُک جانا ، نسل مُک جانی ۔ **نام ور :** [ف] نامی ، مشہور ، منّیا پرونّیا ، وڈے ناں والا ۔ **نام وری :** [ف] مشہوری ، دُھم ، شہرت ، ٹوہر ، ٹھکا ۔ **نام ہونا / ہو جانا :** [أ] ناں ہونا ، مشہور ہونا ، واہ واہ ہونی ، بل بل ہونی ، ذمے لگنا ، سر پینا ، ناویں لگنا ، الزام لگنا ۔ **نام ہی نام ہے :** [أ] ناں ای ناں ایں ، اصل وچ کجھ نہیں ۔

● **ناموس :** [ع] تک نمُوج ، عزت ، ابرو ۔ **ناموس بگاڑنا :** [أ] بےعزتی کرنی ، عزت نُو وٹّا لانا ، لنگ لاہنا ۔

● **نامہ :** [ف] خط ، چِٹھی ، کتاب ، رسالہ ۔ **نامۂ اعمال :** [ف+ع] اعمال نامہ ، عملاں دا چِٹھا ، نیکی بدی دا کھاتا ، کچا چِٹھا ۔ **نامہ بر :** [ف] چِٹھی رسان ، ہرکارا ، قاصد ، پیامی ۔ **نامہ نگار :** [ف] اخباری رپورٹر ، نامہ نگار ۔ **نامہ و پیام :** [ف] خط کتابت ، چِٹھی چپٹھی ، سُنیہا سلام ۔

● **نان :** [ف] روٹی ، نان ، کُلچہ ۔ **نان بائی :** [أ] تندوریا ، نانوائی ۔ **نانِ فطیری :** [ف] پتیری روٹی ۔ **نان و نفقہ :** [ف] خرچ پٹھا ، روٹی کپڑا ۔

● **نانا :** [ہ] نانا ، ماں دا پیُو ، اُستاد ، وڈیرا ، بزرگ ۔

● **ناندھنا :** [ہ] شروع کرنا ، چھیڑنا ، جونا ، جوڑنا ، بلداں نُوں جولے ہیٹھ لیؤنا ، غلام بنانا ، ہتھ وس کرنا ۔

● **نانگھنا :** [ہ] ٹپنا ، ہڑپا مارنا ، ٹپ کے پار جانا ۔

● **ناول :** [انگ] ناول ، داستان ، لمی کہانی ۔

● **ناؤ** : [ف] بیڑی ، کشتی ، ڈونڈی ۔ **ناؤ کنارے لگانا** : [اُ] بیڑی بنے لانی ، بیڑا پار کرنا ، مشکل آسان کرنی ۔ **ناؤ کھینا** : [اُ] بیڑی چلانی ، چپو مارنے ، مشکل وچ مدد دینی ۔ **ناؤ منجدھار میں پڑنا/ہونا** : [ہ] بیڑی شوہ وچ پھسنی ، بڑی اوکڑ وچ ہونا ۔

● **نائن** : [ہ] نین ۔ **نائی** : [ہ] نائی ، نین ، نوٹا ۔

● **نباہ** : [ہ] نبھا ، وفا کرنا ، تعلق نبھانا ، رل کے حیاتی گزارنی ۔ **نباہ دینا** : [ہ] نبھا دینا ، گزارا کرنا ، زندگی نبھانی ، سرے چاڑھنا ۔ **نباہ کرنا** : [ہ] نبھانا ، نباہ کرنا ، رل مل کے گزارا کرنا ، سانجھ نبھانی ۔ **نباہنا** : [ہ] اوکھا سوکھا ویلا گزارنا ، توڑ تیکر نباہ کرنا ، ساتھ نہ چھڈنا ۔

● **نبٹانا/نبٹا دینا** : [ہ] نبیڑنا ، نبھانا ، لیکھا صاف کرنا ، نجٹھنا ، بھگتانا ، فیصلہ کرنا ، جھگڑا نبیڑنا ۔

● **نبڑنا/نبڑ جانا** : [ہ] نبڑنا ، مک جانا ، نجٹھنا ، مک چک جانا ، باقی نہ بچنا ۔

● **نبض** : [ع] نبض ، ناڑی ۔

● **نت** : [ہ] نت ، روز ، سدا ، ہمیش ، ہر ویلے ۔ **نت نیا** : [ہ] نت نواں ، نو بر نو ، نواں نرویا ۔

● **نتیجہ** : [ع] پھل ، غرض ، مطلب ، حاصل ، اوڑک ، انت ، خاتمہ ۔ **نتیجہ دیکھنا** : [اُ] کیتا پانا ، کیتا بھوگنا ، کرنی دا پھل ملنا ۔ **نتیجہ نکالنا** : [اُ] نتیجہ کڈھنا ، خلاصہ کڈھنا ، گویڑ لا کے کسے کم دا انت جاننا ، نتیجہ جاننا ۔

● **نتھ** : [ہ] نتھ ، مہار ، نکیر ، قابو ، وس ، نکیل ۔ **نتھ اتارنا/بڑھنا** : [ہ] نتھ لاہنی ، کنوار بھننا ، سہاگ ماننا ، نتھ لاہ دینی ، زنانی دا رنڈی ہو جانا ۔

● **نتھارنا** : [ہ] نتارنا ۔ **نتھرا** : [ہ] نتریا ہویا ، میل توں پاک ۔ **نتھرنا** : [ہ] نترنا ، نتر جانا ۔

● **نتھنا** : [ہ] ناس ۔ **نتھنے چڑھانا** : [ہ] ناساں چاڑھنیاں ۔

● **نتھی** : [ہ] نتھی ، نتھیا ہویا ، نال لایا ہویا ، شامل ۔ **نتھی کرنا** : [ہ] نتھی کرنا ، پرونا ، نال رلانا ۔

● **نبیرہ** : [ف] پوترا ، دہترا ، پوتری ، دہتری ۔

● **نبھانا** : [ہ] نبھانا ، توڑ چاڑھنا ، قول پورا کرنا ۔ **نبھنا** : [ہ] نبھانا ، پورا ہونا ، توڑ چاڑھنا ، نجٹھیا جانا ، نباہ ہونا ، رل کے گزر ہونی ۔

● **نہا تلا** : [ہ] تولواں ، متھواں ، ہاڑواں ، تلواں ، منواں ، منیا گنیا ۔

● **نزاکت** : [ف] سوہل پنا ، نازکی ، خوبی ، نازک مزاجی ، نخرہ ، سہپن ، لطف ، مزہ ، باریکی ، اکھیائی ، ویلے دی تنگی ، مشکل ، پھاہ ، چنگیائی ۔ **نزاکتیں دکھانا** : [اُ] نزاکتاں

وکھانیاں ، نخرے کرنے ، ملُوک بن کے دسنا ، سوہل پُنا وکھانا ۔

● نزد : [ف] نیڑے ، لاگے ، کول ، اگے ، سامنے ۔

● نزدیک : [ف] (۱) نیڑے ، لاگے ، کول ، اُرے ۔ (۲) حساب وچ ، خیال وچ ، سمجھ مُوجب ۔ نزدیک آ پہنچنا : [اُ] نیڑے آ ڈھکنا ، کول آ جانا ، لاگے آپڑنا ۔ نزدیک پھٹکنا/جانا : [اُ] لاگے لگنا ، نیڑے ہونا ، کول جانا ۔ نزدیک ہونا : [اُ] نیڑے ہونا ، کول ہونا ، لاگے ہونا ۔

● نزلہ : [ع] نزلا ، ریشہ ، زُکام ۔ نزلہ گرنا : [اُ] نزلا ڈِگنا ۔

● نس : [ہ] نس ، رگ ، ناڑ ، ناڑی ، پٹّھا ، آدمی دی اندری ، لوڑا ۔

● نِزاع : [ع] لڑائی ، فساد ، کُپتّ ، دشمنی ، جھگڑا ، تنازا (تنازعہ) ۔

● نٹ کھٹ : [ہ] چینچر ، چینچل ، چلاک ، شرارتی ، شوخا ، آلیفتا ، فسادی ، چھلیا ، فتنے باز ، چلیولا ، دنگے باز ، لڑاکا ۔

● نر : [ف] نر ، جنا ، مرد ، دلیر ، بہادر ، جی دار ۔

● نِج : [ہ] گھروکا ، ذاتی ، آپنا ، خاص ، پڑدے والا ۔ نِج کا کام : [ہ] گھروکا کم ، آپنا کم ، ذاتی کم ۔ نِج کی بات : [اُ] گھر دی گل ، گھر دا بھیت ، بھیت دی گل ۔

● نجابت : [ع] ساؤُ پُنا ، شرافت ، اشرافی ، بھلمنسؤ ، اصلا ۔

● نجات : [ع] چھٹکارا ، خلاصی ، بچا ، چھوٹ ، رہائی ، معافی ۔

● نجاست : [ع] گندمند ، پلیتی ، گونہہ گند ۔ نجاست دور کرنا : [اُ] گند ہٹانا ، نپاکی دور کرنی ، پلیتی دور کرنی ۔ نجس : [ع] گندہ ، پلیت ، نجس ، نپاک ، میلا کُچیلا ۔

● نُچا کُھچا : [ہ] نُتّا کُھتّھا ، مُرڑنڈیا تُرنڈیا ۔

● نِچان : [ہ] نِوان ، نیواں تھاں ، نیویں بھوں ، نِچان ، ڈھلان ، لہائی ۔

● نچانا : [ہ] نچانا ، کُدانا ، ٹپانا ، ستانا ۔

● نُچڑنا : [ہ] نُچڑنا ، نچوڑیا جانا ، لِسّا ہو جانا ، چونا ، چویا جانا ۔ نچوڑ : [ہ] رس ، تت ، عرق ، نچوڑ ، خلاصہ ، اصل ، چون ، اخیر ۔ نچوڑنا : [ہ] نچوڑنا ، رس کڈھنا ، چوپ لینا ۔

● نِچلا : [ہ] ہیٹھلا ، تھلواں ، تھلے دا ۔

● نُچوانا : [ہ] کُھہانا ، پُٹانا ، چونڈھیاں وڈھانیاں ۔

● نِچھاور : [ہ] وارنا ، صدقہ ، سوٹ ۔ نچھاور کرنا : [ہ] وار کے سُٹنا ، وار دینا ، گھول گُھمانا ۔

● نَحس : [ع] نَحش ۔ نحوست : [ع] نیستی ، دَلِدّر ، نَحش پُنا ۔ نحوست پھیلانا : [اُ] دَلِدّر کِھلارنا ، نیستی پانی ۔

● نَحیف : [ع] ماڑا ، ماڑکُو ، کمزور ، لِسّا ، سُکڑو ۔ نحیف و نزار : [ع] چوکھا لِسّا ، کمزور ، نطاقت ، رِہیا ہویا ۔

● نُخاس : [ع] بزار ، منڈی ۔

● نخالص : [اُ] کھوٹا ، رلے والا ۔

● نَخرا : [ہ] نخرا ، لاڈ ، ناز ، چُہل ، چاچُؤا ۔ نخرا بگھارنا : [ہ] نخرے وکھانے ، لاڈ کرنے ، بھاراں تے پینا ، چوڑاں ساڑنیاں ۔

● نَخل : [ع] کھجور دا رُکھ ، رُکھ ، بُوٹا ، درخت ۔

● نَخوت : [ع] مان ، ہنکار ، آکڑ ، ٹَیں ، مغروری ۔ نخوت سمانا : [اُ] آکڑ ہونی ، تکبّر ہونا ، ٹَیں وچ ہونا ۔

● نَخود : [ف] چھولے ۔

● نِدا : [ع] واج ، سدّ ، ہاک ، پُکار ۔

● نَدارد : [ف] کورا ، سکھنا ، خالی ، غیر حاضر ، گُم ۔ ندارد کرنا : [اُ] غیب کرنا ، گُما دینا ، مُکا دینا ، اوہلے کر دینا ۔

● نَدّاف : [ع] پینجا ۔

● ندامت : [ع] شرمندگی ، شرم ، گھاٹ ، پچھتیواں ۔

● نُدرت : [ع] سُہتّپن ، چنگیائی ، چون ۔

● نَدیدہ : [اُ] ندیدا ، لیہنج ، چندرا ۔

● نِڈر : [ہ] انجھّک ، نِڈر ، بے خوف ، دلیر ، بہادر ، جی دار ۔

● نِڈھال : [ہ] بُرے حال ، آدھمویا ، حالوں بے حال ، تھکا ٹُٹا ، کمزور ، نِتانا ۔

● نَذر : [ع] ڈھوآ ، نذر ، نیاز ، منّت ، چڑھاوا ، نذرانہ ۔ نذر ماننا : [اُ] منّت منّنی ، سُکھنا سُکھنا ، نذر منّنا ۔ نذرانہ : [ف] چڑھاوا ، ڈھوآ ، نذر نیاز ، بھیٹ ، تحفہ ، نذرانہ ۔ نذرانہ دینا : [اُ] چڑھاوا چاڑھنا ۔

● نِرالا : [ہ] اچرج ، وکھرا ۔

● نِرخ : [ف] بھا ، مُلّ ، قیمت ، ریٹ ۔ نرخ بندی : [ف] بھا ڈکنا ، مُلّ مِتھنا ، قیمت لانی ۔ نرخ تیز ہونا : [اُ] مُلّ ودھنا ، بھا تیز ہونا ، مہنگ ہو جانا ۔ نرخ گھٹانا : [اُ] بھا گھٹانا ، مُل گھٹ کرنا ، سستا ویچنا ۔

● نَردبان : [ف] پوڑی ، پڑسانگی ، اچی تھاں تے ۔

● نَرسوں : [ہ] چوتھ ۔

● نَرغا : [ف] گھیر ، گھیرا ، بھیڑ ، آوکڑ ، اُکھیائی ۔ نرغا کرنا : [اُ] گھیرنا ، ولنا ، چپاسیوں گھیرنا ، کھپ پانی ۔ نرغے میں آنا : [اُ] گھیرے وچ آؤنا ، گھیریا جانا ، مصیبت وچ پھسنا ، ، ولیا جانا ۔ نرغے میں ہونا : [اُ]

گھیرے وچ ہونا ، چفیریوں گھرنا ، چوپاسیوں گھیریا جانا ۔

● نَرم : [ف] نرم ، کُولا ، گُدگُدا ، پولا ، پِلپلا ، مُلائم ، دھیما ، مٹھّا ، ڈِھلا" ، سوہل ۔ **نرم گرم** : [أ] نرم گرم ، چنگا مندا ، دُکھ سُکھ ، اَول" سول" ۔ **نرم گرم اُٹھانا/سہنا** : [أ] نرم گرم سہنا ، اَوکھ سوکھ جھل جانی ، چنگا مندا سُن لینا ، سہج سہار توں کم لینا ۔ **نرم و نازک** : [ف] سوہل ، مَلُوک ۔ **نرماہٹ** : [ہ] نرمیش ، نرمائی ، مُلیمی ۔

● نَسب : [ع] جد ، پِیڑھی ، اصل ، نسل ۔

● نِسبت : [ع] تعلق ، واسطہ ، رلدی جُھن ، حوالہ ، مِثال ، منگنی ، منگیوا ، ساک ، رِشتہ ۔ **نسبت ٹھہرنا** : [أ] منگنی ہونی ، کُڑمائی ہونی ۔ **نسبت دینا** : [أ] تعلق جِتانا ، نال رلانا ، واہ واسطہ ظاہر کرنا ، مثال دینی ۔

● نسبتی : [ع] تعلق والا ، رشتے دار ، انگوں ساکوں ۔ **نسبتی بھائی** : [أ] بھنویّا ، سالا ۔

● نَسل : [ع] بال بچّے ، اصلا ، خاندان ، قوم ۔ **نسل بڑھنا** : [أ] نسل ودھنی ، جیا جنت ودھ ہونا ، پوچ ودھنا ۔

● نِشان : [ف] کھوج ، یاد ، پچھان ، نشانی ، علامت ، کنڈھ ، حد بنا ، جھنڈا ، بنیاد ، اثر ، ٹکانا ، داغ ، ڈب ، دھبّہ ، رِیجھ ۔ **نشان باقی نہ رہنا** : [أ] ناں تھ مِٹنا ، کھوج کھُرا ماریا جانا ، اُکا برباد ہو جانا ، یادگیری وی نہ رہنی ۔ **نشان پا** : [ف] کُھرا ۔ **نشان پانا** : [أ] کُھرا لبّھنا ۔ **نشان پڑنا** : [أ] نشان پینا ، نیل پے جانے ، چٹ پے جانے ۔ **نشانی** : [ف] نشانی ، یادگیری ، پچھان ۔

● نِشانہ : [أ] نشانہ ۔ **نشانہ چُوکنا یا خالی جانا** : [أ] نشانہ کھُنج جانا ، نشانہ اُک جانا ۔ **نشانہ کرنا** : [أ] نشانہ لانا ۔

● نَشر : [ع] دُھمنا ، کھِلرنا ، مشہور ہونا ۔ **نشر کرنا** : [أ] بھنڈنا ، دُھانا ۔

● نَشست : [ف] بیٹھک ، بیٹھنی ، کُرسی ، مجلس ۔ **نشست برخاست** : [ف] اُٹھک بیٹھک ، اُٹھن بہن ۔ **نشست گاہ** : [ف] بیٹھک ، اڈا ، ڈیرا ، دارا ، چونترا ۔

● نشو و نُما : [ف] ودھنا پُھلنا ، اگنا ، وادھے پینا ، پلنا ، پلھرنا ۔ **نشو و نما ہونا** : [أ] وادھے پینا ، ودھنا پھلّنا ، پلنا پُھلنا ، وڈا ہونا ۔

● نَشہ : [ع] نشہ ، مستی ، گھوکی ، خماری ، گھمنڈ ، غرور ۔ **نشہ اُتارنا** : [أ] نشہ لاہنا ، غرور تروڑنا ، آکڑ بھنّنی ۔ **نشہ اُترنا** : [أ] نشہ لیہہ جانا ، آکڑ بجھ جانی ۔ **نشہ چڑھنا** : [أ] نشے وچ مست ہونا ، چوکھے لور وچ ہونا ، بے سُرت ہونا ۔ **نشہ چھانا** : [أ] نشے دے لور وچ ہونا ۔ **نشہ ہرن ہونا** : [أ] نشہ اُڈ جانا ، گھوک جاندی رہنی ، مان ٹُٹ جانا ، آکڑ بجھ جانی ۔ **نشہ ہونا** : [أ] مستیاں ہونا ، غرور ہونا ، گھمنڈ ہونا ۔ **نشے باز** : [ف] نشے باز ، نشئی ، عملی ، بھنگی ، چرسی (لو) ، شرابی کبابی ۔ **نشے کی ترنگ** : [أ] نشے دی جھوک ، مستی دا زور ، غرور ، گھمنڈ ۔

● نَشیب : [ف] نِوان ، ہِٹھاڑ ، نِیویں تھاں ، نِیویں زمیں ، لہائی ۔ **نشیب و فراز** : [ف] لہا چڑھا ۔ **نشیب و فراز جاننا** : [اُ] لہا چڑھا جاننا ، چنگ مند پچھاننا ۔

● نَشیمن : [ف] آہلنا ، گھر ، ٹِکانا ۔ **نشیمن اُجڑ جانا** : [اُ] آہلنا اُجڑ جانا ، جُھگا چوڑ ہو جانا ۔ **نشیمن بنانا** : [اُ] آہلنا پانا ، گھر بنانا ۔

● نَصب : [ع] کھلا کرنا ، گڈنا ، ٹھوکنا ، کھلھارنا ۔

● نِصف : [ع] ادھ ، ادھا ، ادھی ونڈ ۔ **نِصف النہار** : [ع] دُپہراں ۔ **نصف نصف کرنا** : [اُ] ادھو ادھ کرنا ، ساواں ونڈنا ، اِکو جہے دو حصے کرنے ۔

● نَصیب : [ع] بھاگ ، نصیب ، کرم ، قِسمت ، لیکھ ، بخت ۔ **نصیب آزمانا** : [اُ] بخت آزمانے ، کوشش کر ویکھنی ، بھاگاں دے بھروسے کوئی کم کرنا ۔ **نصیب اُلٹنا** : [اُ] بخت اُلٹنا ، مقدر وِگڑ جانا ، پُٹھے دن آؤنے ، قسمت کھوٹی ہونی ۔ **نصیب پھرنا** : [اُ] بھاگ جاگ پینے ، چنگے دن آؤنے ، قِسمت نیک ہونی ۔ **نصیب جاگنا** : [اُ] بھاگ جاگنے ، قسمت نیک ہونی ، بھلے دن آؤنے ۔ **نصیب کو رونا** : [اُ] نصیباں نُوں رونا ، لیکھاں نُوں جھورنا ۔

● نَصیحت : [ع] (۱) مت ، نیک صلاح ، بھلا مشورہ ۔ (۲) سزا ۔ **نصیحت کرنا** : [اُ] مت دینی ، ہدایت دینی ، سمجھانا ۔ **نصیحت ہونا** : [اُ] کن ہونا ، مت آؤنی ، اگے لئی سمجھ آ جانی ۔

● نَظّارہ : [ف] نظّارہ ، جھاکی ، درشن ، دیدار ، جھات ، نظر ، تماشا ، سیر ۔ **نظارہ بازی** : [ف] اکھ مٹکا ، درشن پرشن ، نظر بازی ، اکھاں لڑنیاں ، دید بازی ۔ **نظارہ دیکھنا** : [اُ] نظارہ ویکھنا ، سیل تماشا کرنا ، سِین تکنا ، درشن کرنا ۔ **نظارہ کرنا** : [اُ] ویکھنا ، جھاتی پانی ، جھاکنا ، دیدار کرنا ، درشن کرنا ، نظارا لینا ۔

● نَظر : [ع] گَوہ ، دھیان ، تکّ ، تاڑ ، نظر ، نِگہ ، تیوڑی ، گھوری ، اکھ ، اکھ دی لو ، رس ، ڈِٹھ ، دِید ، جاچ ، بھال ، نگرانی ، سمبھال ، پرکھ ، سیانف ، سمجھ ، تعلق ، پچھان ، اندازہ ، اُمید ، قیاس ، آس ، پکھ ۔ **نظر آنا** : [اُ] دِسنا ، نظریں پینا ، وکھالی دینی ۔ **نظر اُتارنا** : [اُ] نظر لاہنی ، بُری نظر دا توڑ کرنا ۔ **نظر اُٹھانا** : [اُ] نظر چُکنی ، دھیان مارنا ، دھیان نال ویکھنا ۔ **نظر بازی** : [ف] اکھ مٹکا ، دید بازی ، درشن پرشن ۔ **نظر بازی کرنا** : [اُ] اکھ مٹکا کرنا ، اکھاں سیکنیاں ، اکھاں لڑانیاں ، دیدار کرنا ، تاڑنا ۔ **نظر بچانا** : [اُ] اکھ بچانی ۔ **نظر پڑنا** : [اُ] نظر پینی ، دھیان پینا ، دِسنا ، نظریں آؤنا ، دِس پینا ۔ **نظر تاڑ لینا** : [اُ] اکھ پچھانی ، نظر تاڑنی ۔ **نظر ٹھہرنا** : [اُ] نظر ٹکنی ، نظر تھاویں ہونی ۔ **نظر جانا** : [اُ] نِگہ اپڑنا ، دھیان جانا ، دِسنا ، تکیا جانا ۔ **نظر جمانا** : [اُ] تاڑی لا کے ویکھنا ، دھیان نال ویکھنا ، تکی جانا ، تاڑنا ۔ **نظر چُرا کر دیکھنا** : [اُ] چُراویں اکھے ویکھنا ، چور اکھی تکنا ، چوری چوری تکنا ۔ **نظر چُرانا** : [اُ] اکھاں چُرانیاں ، نظر نہ میلنی ، جھکنا ، کنسی کھانی ۔ **نظر درست ہونا** : [اُ] نظر ٹھیک ہونی ، نظر سولی ہونی ، سِہر دی نظر ہونی ۔ **نظر دو چار ہونا** : [اُ] اکھ نال اکھ مِلنی ، آہمو سامنے ہونا ، مِل پینا ۔

نظر دوڑانا : [اُ] نظر مارنی ، اِیدھر اودھر تکنا ، ڈھونڈنا ، گویڑ لانا ۔ **نظر ڈالنا** : [اُ] تکنا ، نِگہ مارنی ، اوپرا ِجہا ویکھنا ۔ **نظر رکھنا** : [اُ] ِنگہ رکھنی ، دھیان رکھنا ، تک وچ رکھنا ، آکھ رکھنا ، تاڑنا ، تاڑ رکھنی ، نگرانی کرنی ، نیّت رکھنی ، اُمید رکھنی ، پچھان رکھنی ۔ **نظر سے اُتارنا** : [اُ] نظروں لاہنا ، مُونہہ نہ لانا ، نقدری کرنی ۔ **نظر سے اُترنا** : [اُ] نظروں َلہہ جانا ، نقدرا ہو جانا ، ِدلوں چڑھ جانا ۔ **نظر سے گرانا** : [اُ] دلوں لاہ دینا ، نقدری کرنی ۔ **نظر سے نظر ملانا** : [اُ] اکھاں میلنیاں ، نظر نال نظر ِملانی ، آہمو سامنے ہونا ، برابری کرنی ۔ **نظرِ غلط انداز** : [ف] دھوکے والی تکّنی ۔ **نظر لڑنا** : [اُ] اچان َچک اکھاں وچ آکھاں پے جانیاں ، نظراں لڑ جانیاں ۔ **نظر لگ جانا** : [اُ] نظر لگنی ، ُبری نظر دا اثر ہونا ، ِعشق ہو جانا ۔ **نظر مارنا** : [اُ] اکھ مارنا ، دھیان مارنا ، ویکھنا ، جھاتی مارنی ، اکھ دا اشارہ کرنا ۔ **نظر میں** : [اُ] دھیان ِوچ ، تاڑ ہیٹھ ، نظر ِوچ ، اکھاں دے سامنے ، ِدل ِوچ ، پچھان وچ ، خیال موجب ۔ **نظر میں تولنا** : [اُ] نظریں جاچنا ، اکھاں نال پرکھنا ، ہاڑا کرنا ۔ **نظر میں چڑھنا** : [اُ] نظرے چڑھنا ، نظراں وچ ہونا ، دھیان وچ آؤنا ۔ **نظر میں خار ہونا** : [اُ] اکھاں وچ رڑکنا ، ُبرا لگنا ، ِڈٹھا نہ ُسکھانا ۔ **نظر میں سمانا** : [اُ] نظراں وچ کُھب جانا ، َجچنا ، ِدل ِوچ گھر کرنا ، پیارا لگنا ۔ **نظر میں کھٹکنا** : [اُ] اکھیں رڑکنا ، ُبرا لگنا ، چنگا نہ لگنا ۔ **نظروں** : [اُ] آکھوں ، دھیانوں ، خیالوں ۔ **نظروں سے گر جانا** : [اُ] نظروں َلہہ جانا ، دلوں چڑھ جانا ، ذلیل ہونا ، نقدرا ہو جانا ۔ **نظروں سے گرا دینا/گرانا** : [اُ] ذلیل سمجھنا ، پہلاں جھیا چنگا نہ جاننا ، نقدری کرنی ۔ **نظروں میں بھانپنا** : [اُ] ویکھ کے تاڑ جانا ، نظراں نال اصل حال جان لینا ۔ **نظروں میں پھرنا** : [اُ] اکھاں اگے ِپھرنا ، ِدسنا ، یاد آؤنا ، َجھولا َپینا ، خیال وچ ہونا ۔ **نظروں میں غائب ہونا** : [اُ] تکدیاں تکدیاں آکھاں توں آہلے ہو جانا ، چھائیں مائیں ہو جانا ۔ **نظروں نظروں میں** : [اُ] تکدیاں تکدیاں ، ویکھن ویکھن ِوچ ، اکھاں دے سامنے ، ویکھدیاں ویکھدیاں ۔ **نظری** : [ع] قیاسی ، بے وزن ، اوپرا ، معمولی ، سامنے دی گل ۔ **نظریں ُچرا کر دیکھنا** : [اُ] چور نظرے تکنا ، لُک لُک کے تکنا ، چوری چوری تاڑنا ۔ **نظریں چرانا** : [اُ] نظراں ُچرانیاں ، آکھ بچانی ، بے پرواہی ورتنی ، َکنّنی َکترانی ، بچنا ۔

● **ُنظم** : [ع] (۱) بندوبست ، انتظام ۔ (۲) شعر ، َنظم ۔

● **َنظیر** : [ع] مثال ، َونگی ، نمونہ ۔ **نظیر نہ ہونا** : [اُ] مثال نہ ملنی ، جواب نہ ہونا ، حوالہ نہ لبھنا ۔

● **َنعرہ** : [ع] زور دی واج ، َللکر ، جذبے بھریا ُبلارا ، کوئی َمنگ (مطالبہ) ۔ **نعرہ زن** : [ف] نعرے مارن والا ، َللکر مارن والا ۔ **نعرہ زنی** : [ف] نعرے مارنے ، َللکراں مارنیاں ۔ **نعرہ کرنا/مارنا/لگانا** : [اُ] نعرہ مارنا ، جوش وچ َللکر مارنی ، زور دی واج لانی ، ُپکارنا ، فریاد کرنی ۔

● **َنعش** : [ع] لاش ، لوتھ ، میّت ، َتبُوت ،

جنازہ ۔ نعش اُٹھانا : [اُ] جنازہ چُکنا ، میّت چُکنی ، منجا اُٹھانا ۔

● نعل : [ع] جُتّی ، جُتّی دی کھُری ، گھوڑے دے پیر دی کھُری ، جُوتے دی نال ۔ نعل باندھنا : [اُ] کھُریاں لانیاں ۔ نعل در آتش : [ف] تڑفدا ، تلیو مچّھی ۔

● نِعمت : [ع] مال دولت ، نیامت ، چنگی شے ، بخشش ، سُکھ ۔ نعمتِ الوان : [ع] وَن سونیّاں نعمتاں ۔ نعمتِ غیر مترقبہ : [ع] اَن چاہی تے اَن خیالی نعمت ، ربی دولت ، رب دی دین ، بِنا منگی ربی دات ۔

● نغمہ : [ع] گاؤن ، گیت ، نغمہ ۔ نغمہ سرائی : [ف] گوُنا ، راگ داری کرنا ، مِٹھیاں سُراں لانیاں ۔ نغمۂ شادی : [ف] سوہلا ، خوشی دا گوُن ، وِیاہ دا گیت ۔

● نفاست : [ع] صفائی ، ستھرائی ، خوبی ، گُن ، سُہتّپن ، نازکی ، کاری گری ۔

● نِفاق : [ع] بےاتفاق ، وگاڑ ، دشمنی ۔ نفاق ہونا : [اُ] وگاڑ پینا ، پھُٹ پینی ، اَیکا نہ رہنا ، پاٹک پینی ۔

● نفر : [ع] آدمی ، جنا ، آدمیاں دی ڈھانی ، نوکر ، مزدور ، اِک آدمی ، سائیس ۔

● نفرت : [ع] کریچ ، نفرت ، بےزاری ، اوازاری ، گھِن ۔ نفرت انگیز : [ف] نفرت ودھان والا ، کریچ والا ، اوازار کرن والا ۔ نفرت ہونا : [اُ] کریچ آوُنی ، دل چڑھنا ، اوازار ہونا ۔

● نفری : [اُ] دہاڑی ، مزدوری ، گِنتری ۔

● نَفس : [ع] جان ، روح ، ذات ، اصل ۔ نفس پرست : [ف] عیّاش ، تماش بین ، زِناہی ۔ نفس پرستی : [ف] عیش ، موجاں ، رنگ رلیاں ، تماش بینی ۔ نفس کُشی : [ف] من ماری ، پرہیزگاری ، بُریاں خواہشاں توں بچنا ۔ نفس مارنا : [اُ] من مارنا ، بریاں خواہشاں نو مارنا ، جتی ستی ہونا ۔ نفوس : [ع] روحاں ، ذاتاں ، جنے ۔

● نفس : [ع] دم ، ساہ ، پل ، سکینٹ ، گھڑی ، پلکارا ۔ نفسِ باز پس/پسیں : [ف] چھیکڑلا ساہ ، اخیری دم ، مرن ویلے دے ساہ ۔

● نفسا نفسی : [اُ] آپو دھاپ ، اپنی اپنی فکر ۔ نفسا نفسی پڑنا : [اُ] آپو آپنی فکر پینی ۔

● نفع : [ع] فائدہ ، لابھ ، پھل ، کھٹّی ، نفع ۔ نفع اُٹھانا : [اُ] فائدہ لینا ، کھٹّی کھٹنی ۔ نفع نقصان برابر ہونا : [اُ] لیکھا پُورو پُور ہونا ، نہ فائدہ ہونا نہ نقصان ہونا ۔ نفع ہونا : [اُ] فائدہ ہونا ، لبھت ہونی ، کھٹّی ہونی ۔

● نفی : [ع] نہ ، اِنکار ، نہیں ۔ نفی و اثبات : [ع] ہاں نہ ، بحث تکرار ، ضِد ۔

● نفیر : [ف] گھُمراڑا ، تُری ، نفیری ۔ نفیری : [اُ] تُری (تربی) ، سرنائی ، توتڑی ۔

● نفیس : [ع] چنگا ، سوہنا ، من بھاؤندا ، قیمتی ، ودھیا ۔

● نقاب : [ع] برقع ، گھُنڈ ، پڑدا ۔ نقاب

اُتارنا : [اُ] برقع لاہ دینا ، گھُنڈ لاہ دینا ، پڑدا لاہ دینا ۔ نقاب اُٹھانا : [اُ] بُرقع چُکنا ، گھُنڈ چُک دینا ، مُونہہ وِکھانا ۔

● نَقّاد : [ع] پَرکھن والا ، کھوٹا کھرا ویکھن والا ، ادب وچ چج کچج دَسن والا ۔

● نَقّال : [ع] نقلیا ، بھنڈ ، مِراسی ، مخولیا ، بھروپیا ۔ نقّالی : [ف] بھنڈ پُنا ، مِراسپُنا ۔

● نَقاہت : [ع] کمزوری ، مُڑتُن ، نطاقتی ۔

● نَقائص : [ع] عیب ، بُریائیاں ، کھوٹ ، کمزوریاں ، خرابیاں ۔

● نَقَب : [ع] سَنّھ ۔ نقب زن : [ف] سَنّھ مارن والا ، چور ۔ نقب زنی : [ف] سَنّھ مارنی ، چوری کرنی ۔

● نَقد : [ع] نقد ، روک ، حاضر ، پُونجی ، سرمایہ ۔ نقد دم : [ف] دمو دم ، کلّم کلّا ۔ نقدی : [اُ] روپّیا پیسا ، روک رقم ۔

● نُقرئی : [ف] چاندی دا ، چاندی ورگا ، چِٹّا ۔

● نَقش : [ع] نشان ، پُھل بُوٹے ، کھُرا ، تِیویت ، تصویر ، مُورت ، مُہر ، ٹھپّا ۔ نقش اُبھرنا : [اُ] لِکھائی اگھڑنی ، نشان اگھڑنا ۔ نقش بٹھانا : [اُ] رعب پانا ، اثر کرنا ، دِل وِچ کھُب جانا ، رسُوخ بنانا ، سِکّہ بٹھانا ۔ نقش بدیوار/نقش بردیوار : [ف] حیران پریشان ، ڈور بھورا ، حیراں ، بُت بن کے کھڑا ، چُپ کیتا ۔ نقش بدیوار ہو جانا : [اُ] حیران ہو جانا ، گُم سُم ہونا ، تھمی وانگ کھلو جانا ۔ نقس بر آب : [ف] پانی تے بلبلا ۔ نقش بند : [ف] چتیرا ، چترکار ۔ نقش بیٹھنا : [اُ] دِل اُتے اثر ہونا ، نشان پینا ، رعب پینا ، سِکّہ جمنا ۔ نقشِ پا : [ف] پیراں دے نشان ، کھُرا ، کھوج ۔ نقش کالحجر : [ع] پتّھر تے لیک ، پکّی گل ۔ نقش کرنا : [اُ] چھاپنا ، نشان کرنا ، دِل وِچ بِٹھانا ، پُھل بُوٹے بنانے ۔ نقش ہونا : [اُ] اُکّریا جانا ، چنگی طرح سمجھ وچ آؤنا ، لِکھیا جانا ۔

● نقشہ : [ف] مُورت ، تصویر ، رُوپ ، مُہاندرا ، چھب ، شکل ، بُنتر ، سج دھج ، نقشہ ، ڈول ، حُلیہ ، خاکہ ، سچّا ، قالب ، حال ، رولا ، مندا حال ، بھیڑا رولا ، طور طریقہ ، ڈھنگ ، فہرست ، ناں گناؤنا ، ناواں دا رجسٹر ، چالان ، مال کھاتہ ۔ نقشہ بگاڑنا : [اُ] شکل وگاڑنی ، روپ وگاڑنا ، بُرا حال کرنا ۔ نقشہ بنانا : [اُ] شکل بنانی ، تصویر بنانی ، خاکہ بنانا ، ڈول ڈولنا ۔ نقشہ جمانا : یاری گنڈھنی ، رنگ جمانا ، ڈھو بنانا ، نینہہ رکھنی ۔ نقشہ کھنچ جانا : [اُ] نقشہ کِھچیا جانا ، شکل سامنے آ جانی ۔ نقشہ کھینچنا : [اُ] نقشہ کِھچنا ، تصویر بنانی ، سماں بنھ دینا ۔ نقشہ مِٹانا : [اُ] صورت وِگاڑنی ، شکل خراب کرنی ۔

● نَقص : [ع] کسر ، بھیڑ ، ماڑ ، بُریائی ، عیب ، خرابی ، تھوڑ ۔ نقص نکالنا : [اُ] نقص کڈھنا ، عیب کڈھنا ، کیڑے پانے ۔ نقص ہونا : [اُ] خرابی ہونی ، کسر ہونی ، عیب ہونا ۔

● نُقصان : [ع] گھاٹا ، کمی ، کسر ، گھاٹ ،

کسارہ ، ٹوٹ ، تھوڑ ، ہرج ، تباہی ، خرابی ، بربادی ، دُکھ ، اڑچ ، تکلیف ، بھیٹی ، نقصان ۔ **نقصان اُٹھانا** : [اُ] ٹھوکر کھانی ، ٹوٹ سہنی ، کسر لگنی ، گھاٹا برداشت کرنا ، دُکھ جھلنا ۔ **نقصان برداشت کرنا** : [اُ] گھاٹا سہنا ، ڈز کھانی ، دُکھ سہنا ۔ **نقصان بھرنا** : [اُ] ہرجانا دینا ، جرمانہ تارنا ، چٹّی بھرنی ۔ **نقصان پہنچانا** : [اُ] کسر لانی ، دُکھ دینا ، نقصان کرنا ۔ **نقصان دِہ** : [ف] گھاٹے وندا ، دُکھ دیوا ۔ **نقصان دینا** : [اُ] کسے نو دُکھ دینا ، ڈز پانا ، گھاٹا پانا ، تکلیف دینی ۔ **نقصان گوارا کرنا** : [اُ] نقصان سہ جانا ، گھاٹا برداشت کرنا ۔ **نقصان ہونا** : [اُ] گھاٹا پینا ، بھیٹی پینی ، خرابی ہونی ، کسر لگنی ۔

● **نقطہ** : [ع] تختہ ، بِندی ، دُھری ، نشانہ ، نشان ۔ **نقطہ دینا** : [اُ] بِندی لانی ، تختہ پانا ۔ **نقطہ لگانا** : [اُ] تختہ لانا ، بِندی پانی ، عیب لانا ، اڑچ پانی ۔ **نقطے اور شوشے کا فرق** : [اُ] انی وِیہ دا فرق ، تھوڑا جِہا فرق ۔

● **نقل** : [ع] نقل ، بدلی ، تبدیلی ، کوُچ ، اصل دا اُتارا ، نمونہ ، مثال ، چُٹکلا ، لطیفہ ، ذکر ، بیان ، سانگ ، حاضر جوابی ۔ **نقل اُتارنا** : [اُ] نقل لاہنی ، نقل کرنی ، اصل مُوجب اُتارا کرنا ۔ **نقل کرنا** : [اُ] اصل موجب لکھنا ، کاپی کرنی ، سانگ لاہنی ، ذکر کرنا ۔ **نقل ہے** : آکھدے نیں ، سُنی دا اے ، لکھیا ہویا اے ، روایت اے ۔ **نقلی** : [ع] نقلی ، جُھوٹھا ، جعلی ، کھوٹا ، بناوٹی ، روایتی ، سُنیا ہویا ۔ **نقلی ہونا** : [اُ] نقلی ہونا ، کھوٹا ہونا ، جعلی ہونا ، اصلی نہ ہونا ۔ **نقلیں اُتارنا/کرنا** : [اُ] سانگ لانے ، نقلاں کرنیاں ، مسودے نقل کرنے ، ہوئی بیتی یا سُنی سُنائی لکھنی ۔

● **نقیب** : [ع] چوبدار ، ڈھنڈورچی ۔

● **نک** : [ہ] نک ۔ **نک بہنا** : [ہ] نلی ، چھپ/چُچ ، سِینڈھل ۔ **نک چڑھا** : [ہ] نک چڑھیا ، آکڑیا ہویا ، بھار تول دسن والا ، گھمنڈی ، پھنے خاں ۔ **نک چڑھی** : [ہ] نک چڑھی ، آکڑی ہوئی ، بدمزاج ، ہنکار والی زنانی ۔ **نک کٹا** : (۱) نک وڈھا ۔ (۲) بے شرم ، بے غیرت ۔ **نک کٹی** : [ہ] نک وڈھی ، بے حیا ، بے شرم ، بے غیرت زنانی ۔

● **نِکات** : [ع] نُکتے ، بریکیاں ، مروڑیاں ، رمزاں ، بھیت ۔

● **نِکاح** : [ع] نکاح ، ایجاب قبول ۔ **نِکاح پڑھنا** : [اُ] نکاح پڑھنا ، چار کلمے پڑھنا ، نکاح کرنا ۔ **نکاح نامہ** : [ف] نکاح نامہ ، نکاح ناواں ۔

● **نِکاس** : [ہ] نِغال ، گھروں باہر نکلن دا بوہا ، پانی دا رشتہ ، وصولی دا ڈھب ۔

● **نکالنا** : [ہ] کڈھنا ، چھیک دینا ، باہر کرنا ، وکھ کرنا ، خارج کرنا ، شروع کرنا ، بدلہ لینا ، عوضانہ لینا ، چھانٹنا ، چُننا ، چُگنا ، ایجاد کرنا ، حل کرنا (سوال) ، چھوہنا ، رِسبھنا ، بُجھنا (گل) ، کڈھنا (کسیدا) ، پُھل بوٹے بنانے ، ظاہر کرنا ، بنتّے لیؤنا ، پُٹنا ، اکھیڑنا (رُکھ) ، باہر لیانا ، سِکھانا ۔ **نکلنا** : [ہ] وگنا ، پیدا ہونا ، جمنا ، ظاہر ہونا ، سامنے آؤنا ، دِسنّا ، اُگنا ، پُھٹنا ، سیر واسطے بنتّے آؤنا ، باہر ٹُر جانا ، نِکل آؤنا ، چڑھنا ، ثابت ہونا ، اگے لنگھنا ، ودھ جانا ، وڈا ہونا ، ٹُر جانا ، نس جانا ، خارج ہونا ،

پاٹ جانا ، جھج جانا ، ایجاد ہونا ، زیادہ ہونا ، حاصل ہونا ، کسے دے ذمے کجھ ہونا ، بنتے آؤنا ، دور ہونا ، اُبھرنا ، حل ہونا ، سمجھ وچ آؤنا ، اگے نکل جانا ، کم دا ہو جانا ، لیا جانا ۔ **نکلوانا :** [ہ] کڈھوا دینا ، خارج کر دینا ، دور کرا دینا ۔

● **نِکبت :** [ع] بُھکھ ، غریبی ، تنگی ، دلدّر ۔

● **نُکتہ :** [ع] وِچلی گل ، بھیت ، بریکی ، گھُنڈی ، مروڑی ۔ **نکتہ پرداز :** [ف] سیانا ، ہشیار ، عقل مند ۔ **نکتہ چیں :** [ف] پارکھو ، مین میکھ کڈھن والا ، اعتراض کرن والا ، خامی کڈھن والا ۔ **نکتہ چینی :** [ف] مین میکھ کڈھنی ، اعتراض کرنا ، عیب کڈھنا ۔ **نکتہ سنجی :** [ف] جچاویں گل بات ، چج دا بیان ، سمجھداری ، سیانف ۔ **نکتے کی بات :** [اُ] کم دی گل ، رمز دی گل ، ڈونہگھی گل ، بریک گل ۔

● **نکٹائی :** [انگ] ٹائی ۔

● **نُکڑ :** [ہ] نُکر ، گٹھ ، کھونج ، کھونجا ۔

● **نکسیر :** [ہ] نکسیر ۔ **نکسیر پھوٹنا :** [ہ] نکسیر وگنی ، نکوں خون آؤنا ۔

● **نِکما :** [ہ] نِکما ، نِکارا ، نِقدرا ، بھیڑا ، وِہلا ہاہلا ، کسے نہ کم دا ۔ **نِکما کرنا :** [ہ] نِکما بنانا ، وگاڑ دینا ، نِکارا کر دینا ، کسے کم جوگا نہ چھڈنا ۔ **نِکما ہونا/ہو جانا :** [ہ] کسے کم جوگا نہ رہنا ، وِگڑ جانا ، نکارا ہو جانا ۔

● **نکّو :** [ہ] نک والا ، عِزّت والا ، وڈے نک والا ، بدنام ۔ **نکّو بنانا :** [ہ] بدنام کرنا ، بھنڈنا ۔

● **نِکو :** [ف] نیک ، بھلا ، چنگا ۔ **نِکو کار :** [ف] نیکو کار ، نیک پاک ، بھلا مانس ۔

● **نکوہش :** [ف] جھاڑ جھنب ، دھونس ، تڑھی ، دھمکی ۔

● **نکیل :** [ہ] نکیل ، مُہار ۔ **نکیل ڈالنا :** [اُ] نکیل پانی ، نتھ پانی ، نتھنا ، نک وِنھنا ، قابو کرنا ، کھبتی چاڑھنی ، نک دم کرنا ، تنگ کرنا ۔ **نکیل ہاتھ میں ہونا :** [ہ] وس وچ ہونا ، قابو ہونا ۔

● **نُکیلا :** [ہ] نوک والا ، نُکتے والا ، چُنجھ والا ، گاں دُم ، بانکا ، ٹیڈھا ، سوہنا ، خوبصورت ۔ **نُکیلا پن :** [ہ] بانک پنا ، سُہپن ، خوبصورتی ۔

● **نِکھار :** [ہ] صفائی ، سُتھرائی ، سُہپن ، سنگار ۔ **نِکھرا :** [ہ] نِکھریا ہویا ، بڑا صاف سُتھرا ، رنگ روپ والا ، لشک پُشک والا ۔ **نِکھرنا :** [ہ] صاف سُتھرا ہونا ، رنگ روپ کڈھنا ، سوُرنا ، سجنا ۔

● **نِکھتر :** [ہ] بے سوادا ، نِکما ، خراب ، اوتر ، بے اولاد ۔

● **نِکھٹو :** [ہ] نِکھٹو ، وِہلا ، نِکما ، نِکارا ، جِلھّا ، احمق ۔

● **نِگھد :** [ہ] نکھد ، نِکما ، خراب ، بُرا ، بتر ، کسے نہ کم دا ۔

● نگ : [پ] نغ ، نگ ، نگینہ ، تھیوا ۔

● نگارش : [ف] لکھائی ۔

● نگاہ : [ف] تک ، تاڑ ، پچھان ، نظر ، نگاہ ، خیال ، دید ، گوہ ، مہربانی ، تیوڑی ، جھاکی ، نگرانی ، نظارہ ، آس ، اُمید ، بھروسا ۔ نگاہ اُٹھا کر نہ دیکھنا : [اُ] اکھ چُک کے نہ ویکھنا ، پرواہ نہ کرنی ، خیال وچ نہ لیانا ۔ نگاہ بھر کر دیکھنا : [اُ] اکھ بھر کے ویکھنا ، رج کے تکنا ، غور نال ویکھنا ، تاڑنا ۔ نگاہ پر چڑھنا : [اُ] نظراں وچ جچنا ، نظریں آؤنا ، نظراں وچ ہونا ۔ نگاہ پڑنا : [اُ] نظریں آؤنا ، دسنا ، دس پینا ۔ نگاہ پہچاننا : [اُ] نظراں پچھاننیاں ، اندازے نال جان لینا ، شکلوں تاڑ جانا ۔ نگاہ پھرنا : [اُ] دھیان نہ رہنا ، پرواہ نہ ہونی ، رُخ ہور دے ہور ہو جانا ۔ نگاہ پھسلنا : [اُ] نظر تلکنی ، نظراں نہ ٹھہرنیاں ، چوکھی لشک پُشک ہونی ۔ نگاہ لڑانا : [اُ] اکھ مٹکا کرنا ، نظراں لڑانیاں ، نظر بازی کرنی ، گھورنا ، تاڑنا ۔ نگاہ ملانا : [اُ] اکھاں میلنیاں ، اکھاں وچ اکھاں پانیاں ، نظراں میلنیاں ۔ نگاہ میلی ہونا : [اُ] اکھ میلی ہونی ، نیت خراب ہونی ، دل وچ میل ہونی ، بُرا سمجھنا ، دُکھ ہونا ۔ نگاہ میں کھبنا : [اُ] نظراں وچ کھب جانا ، من پسند ہونا ، سوہنا لگنا ۔ نگاہ نہ ٹھہرنا : [اُ] اکھ نہ ٹھہرنی ، نظر نہ ٹکنی ، لشکارا نہ جھلیا جانا ، چوکھی لشک پُشک ہونی ۔ نگاہ نہ ملانا : [اُ] اکھ نہ میلنی ، شرم کھانی ، سنگنا ، شرمسار ہونا ۔ نگاہوں میں باتیں کرنا : [اُ] اکھاں نال گلاں کرنیاں ، اشاریاں نال مطلب سمجھانا ۔

● نگر : [ہ] نگری ، شہر ، وستی ، پنڈ ، قصبہ ۔

● نگران : [ف] راکھا ۔ نگرانی : [ف] ویکھ چاکھ ، دھیان ، نگرانی ، راکھی ۔ نگرانی کرنا : [اُ] دھیان وچ رکھنا ، راکھی کرنی ، نگرانی کرنی ، اکھاں دے سامنے رکھنا ۔

● نگلنا : [ہ] لنگھا لینا ، ہڑپ کرنا ، غبن کرنا ۔

● نگوں : [ف] پٹھا لمکیا ہویا ، اُلٹا ، مُونہدا ۔

● نل : [ہ] نلکہ ، ٹوٹی ، نل ۔

● نلانا : [ہ] گوڈنا ، گوڈی کرنی ۔ نلائی : [ہ] گوڈی ۔ نلائی کرنا : [ہ] گوڈی دینی ، پیلی وچوں وادھو گھاہ بُوٹ مارنا ۔

● نم : [ف] نمی ، تری ، سلھ ، گل ، وتر ، تراوت ، گیلا ، تر ، سلھا ، بھجا ہویا ۔

● نماز : [ف] نماز ۔ نماز ادا کرنا : [اُ] نماز گزارنی ، نماز پڑھنی ۔ نماز پنجگانہ : [ف] پنجاں ویلیاں دی نماز ، پنجے نمازاں ۔ نماز توڑنا : [اُ] نماز تروڑنی ۔

● نمائش : [ف] وکھالا ، نموج ، سجاوٹ ، ٹپ ٹاپ ، نمیش ۔ نمائش کرنا : [اُ] وکھالا کرنا ، وکھالا پانا ، میلا لانا ، ٹوہر وکھانی ۔ نمائشی : [ف] وکھالے دا ، اوپرا ۔

● **نُمایاں** : [ف] کُھلا ، ظاہر ، صاف ، دِسدا ، مشہور ، نِتریا ہویا ۔ **نمایاں کرنا** : [اُ] ظاہر کرنا ، دکھانا ، جِتانا ۔ **نمایاں نظر آنا** : [اُ] صاف نظر آؤنا ، اُگھڑ کے دِسّنا ۔ **نمایاں ہونا** : [اُ] ظاہر ہونا ، سامنے ہونا ، دِسدا ہونا ۔

● **نمبر** : [انگ] کمبر ، درجہ ، نمبر ، گِنتی ، واری ، نشان ۔ **نمبردار** : [اُ] کمبڑ ، لمبردار ، پِنڈ دا چودھری ۔

● **نِمٹانا** : [ہ] بُھگتانا ، پورا کرنا ، ویہلا ہو جانا ، نبیڑنا ، طے کرنا (جھگڑا) ۔ **نمٹنا** : [ہ] نِبڑنا ، نجِٹھیا جانا ، بُھگتنا ۔

● **نمک** : [ف] لُون ، کھار ، سَوُلا ۔ **نمک پاشی کرنا** : [اُ] لُون دھوڑنا ، لُون پانا ، ستانا ، دُکھ دینا ، تنگ کرنا ۔ **نمک پروردہ** : [ف] پالیا ہویا ، روٹیاں تے پلیا ہویا ، نوکر ، غلام ۔ **نمک پلکوں سے چُننا** : [اُ] لُون پِپنیاں نال چُگنا ۔ **نمک حرام** : [ف] نمک حرام ، نیکی بدلے بدی کرن والا ، نَشکُرا ، کیرت گھن ۔ **نمک حرامی** : [اُ] نمک حرامی ، بے وفائی ، نَشکُری ، بے فیضی ۔ **نمک حلال** : [ف] نمک حلال ، وفا والا ، خیر خواہ ۔ **نمک دان** : [ف] لُون دانی ۔ **نمک زہر کرنا** : [اُ] لُون چوکھا ہونا ، لُون نال کَوڑا ہونا ، ہانڈی کوڑی زہر ہو جانی ۔ **نمک کا حق ادا کرنا** : [اُ] نمک حلال کرنا ، مالک دی پکھ کرنی ، مالک دی خدمت کرنی ۔ **نمک مرچ لگانا** : [اُ] لُون مِرچ لانی ، ودھا کے گل کرنی ، مسالے لانے ، بھڑکانا ، مچکانا ، ستانا ، کرارا بنانا ۔ **نمکین** : [ف] لُون والا ، لُونا ، سلُونا ، چٹ پٹا ، مزے دار ، کنک وَنّا ، خوبصورت ، سوہنا ، من بھاؤندا ۔ **نمکینی** : [ف] سوہج ، سُہپّن ، خوبی ، مزیداری ۔

● **نمناک** : [ف] ، گِلا ، سِلھّا ۔

● **نمو** : [ع] اُگنا ، ودھنا ، وادھا ، وڈا ہونا ۔

● **نمود** : [ف] ظاہر ہونا ، دِسّنا ، ٹھاٹھ ، دُھم ، ظاہرداری ، وادھا ، شہرت ، مشہوری ، ناواں ، شکل ، صورت ، ظاہر دی خوبی ، رونق ، بھرم بھا ، وِکھالا ۔ **نمود کرنا** : [اُ] دُھمّ پانی ، نمائش کرنی ۔ **نمود ہونا** : [اُ] وکھالی دینی ، ظاہر ہونا ، اُگنا ، پیدا ہونا ، مشہوری ہونی ، ناں ہونا ، دُھمّ پینی ، وَج وَجنا ، اعلان ہونا ، نشانی ہونا ، شیخی ہونی ، بَل بَل ہونا ۔

● **نمودار** : [ف] ظاہر ، سامنے ۔ **نمودار کرنا** : [اُ] ظاہر کرنا ، سامنے لیانا ۔

● **نمونہ** : [ف] نقل ، ونگی ، میل ، وَن ، قسم ، جنس ، نمونا ۔

● **نمی** : [ہ] تری ، وتّر ، سِلّھ ۔

● **ننانوے** : [اُ] نیڑنوے ، اِک گھٹ سو ۔

● **نند** : [ہ] ننان ، خونْد دی بھین ۔ **نندوئی** : [ہ] ننان وِیّا ۔

● **ننگ** : [ف] شرم ، لحاظ ، کالخ ، بدنامی ۔ **ننگ دھڑنگ** : [ہ] ننگم ننگا ، لُچّا ، بے حیا ، بُھکرا ، غریب ۔ **ننگ و ناموس** : [ف] شرم حیا ، لحاظ ، غیرت ، عزت ، لنگ تے پڑدہ ۔ **ننگا** : [ہ] ننگا ، بے شرم ، بے حیا ،

بے غیرت ، بُھکھا ننگا ۔ **ننگا کرنا :** [ہ] ننگا کرنا ، کپڑے لاہنے ، زیور لاہ لینا ، بُچّا کر دینا ، بھیت کھول دینا ۔ **ننگے پاؤں :** [ہ] ننگے پیریں ، بھیڑے حال ۔ **ننگے سر :** [ہ] ننگے سِر ، بدحواس ، پریشان ۔ **ننگی نہائے گی کیا اور نچوڑے گی کیا :** [ہ] ننگی نھؤنا کیہہ تے نچوڑنا کیہہ ؟ بُھکھا کسے نُو کیہہ دے سکدا اے ؟

● **ننّھا :** [ہ] نِکّا ، چھوٹا ، کاکا ، بے سمجھ ، بال ، آیانا ، مدھرا ، گِٹھّا ۔

● **ننھیال :** [ہ] ماں دے پیکے ، نانے نانی دا گھر ، نانکے ۔

● **نو :** [ہ] نو ، اِک گھٹ دس ۔ **نو نقد نہ تیرہ اُدھار :** [اُ] نو نقد چنگے تیراں اُدھار مندے ۔

● **نو :** [ف] نوا ، نواں ، تازہ ، نرویا ، سجرا ۔ **نوبنو :** [ف] تازہ تازہ ، نوا نوا ، سجرا ، نرویا ۔ **نوجوان :** [ف] جوانی چڑھدا ، پٹھّا ، گبھرو ، گبھراٹا ، مس پُھٹ ، مُٹیار کُڑی ۔ **نوجوانی :** [ف] : جوانی ، جوان ہون دا زمانہ ، گبھرو ہونا ۔ **نوخیز :** [ف] نوجوان ، گبھرو ، لّئوا ۔ **نو مولود :** [ف] نواں جمیا ہویا بال ، سجرا جم ۔ **نو وارد :** [ف] نواں آؤن والا ، نواں راہی ، اوپرا بندہ ۔

● **نوا :** [ف] واج ، سُر ، لے ، راگ ، سامان ، توسا ۔

● **نواب :** [ع] نواب ، سردار ، ریاست دا والی ، پھنے خاں ، خرچیلا ، اجاڑو ، شیخی خورا ، نِکمّا ۔ **نوابی :** [ف] نوابی ، آکڑ ، ٹیں ، فضول خرچی ۔

● **نواح :** [ع] آلا دُوالا ، آسے پاسے ، کونے ، نُکراں ، چوگردے ، لاگے ۔

● **نوادر :** [ع] اُچرج شیواں ، عجیب چیزاں ۔

● **نواڑ :** [ہ] نوار ۔

● **نوازش :** [ف] مِہر ، کرم ، مہربانی ۔ **نوازنا :** [اُ] نوازنا ، وڈیرنا ، مہربانی کرنی ، انعام دینا ، عِزت کرنی ، خاطر خدمت کرنی ۔

● **نواسا/نواسی :** [ف] دھی دا پُتّر ، دوہترا ، دوہتری ، دھی دی دھی ۔

● **نواسی :** [ہ] اُنانوے ، اِک گھٹ نّوے ۔

● **نوالہ :** [ع] ٹکڑا ، بُرکی ، گِراہی ۔ **نوالہ توڑنا :** [اُ] بُرکی بھنی ، گِراہی توڑنی ، روٹی کھانی ۔

● **نواں :** [ہ] نواں ، نوؤاں ۔

● **نوبت :** [ف] (۱) واری ، حالت ، وار ۔ (۲) نوبت ، شتری ۔ (۳) مُہلت ، موقع ، مُدت ۔ **نوبت آنا :** [اُ] واری آؤنی ، ویلا آؤنا ، کم دا موقع آؤنا ۔ **نوبت بجنا :** [اُ] نوبت وجنی ، شتری وجنی ، دھونسا کھڑکنا ۔ **نوبت بنوبت :** [ف] واری واری ، واری سِر ۔

● **نوچ :** [ہ] رگڑ ، کھروہنڈ ، نوہ ، نوہندر ۔ **نوچ کھانا :** [ہ] کھوہ کھانا ، بوٹیاں تروڑنیاں ، لُٹ لینا ، چُوہنڈی وڈھنی ۔ **نوچ کھسوٹ :** [ہ] کھوہا مُوہی ، لُٹ مار ، کِھچ دھروہ ، کھوہ کھانا ، بوٹیاں تروڑنیاں ، دھکّے نال مال کھوہ لینا ۔

نوچنا : نونہ مارنا ، ماس تروڑنا ، کھوہنا ، ماس کھچنا ، نالوں لاہنا (چنجھ وغیرہ نال) ، وال پٹنا ، بوٹیاں تروڑنیاں ، چوہنڈیاں وڈھنیاں ، پنڈے تے کھروہنڈے مارنے ، چک وڈھنے ، دند مارنے ، پاڑ کھانا ، پنجے مارنے ۔ **نوچنا کھسوٹنا** : [ہ] نوہندراں مارنیاں ، چوہنڈیاں وڈھنیاں ، ماس تروڑنا ، لٹنا مارنا ، کھوہا موہی کرنی ۔

● **نوحہ** : [ع] ماتم ، رونا پٹنا ، وین ۔ **نوحہ کرنا** : [أ] ماتم کرنا ، رونا پٹنا ، نظم وچ کربلا دے قصے بیان کرنے ۔

● **نور** : [ع] چانن ، چمک ، رونق ، روپ ۔ **نورالعین** : [ع] آکھاں دا نور ، اکھیاں دا چانن ۔ **نور برسنا** : [أ] نور وسنا ، چہرے تے نور ہونا ، رعب ہونا ، چمک ہونی ، رونق ہونی ۔ **نور جھلکنا** : [أ] نور ڈلھکنا ، لشکنا ، چمکنا ۔ **نور ظہور کا وقت** : [أ] نور پیر دا ویلا ، سرگھی ویلا ، وڈا ویلا ، مہانجلا ، دھمی ویلا ، نمازاں/بانگاں ویلا ۔ **نورٌ علیٰ نور** : [ع] نورو نور ، بلے ، شاوا ۔ **نور کا تڑکا** : [أ] دھمی ویلا ، تڑک سار ، مہانجھلا ، مونہ انھیرا ۔ **نور کے سانچے میں ڈھلنا** : [أ] نور دے سچے وچوں نکلنا ، چوکھا سوہنا تے پیارا ہونا ۔ **نورانی** : [ف] نور بھریا ، نور والا ، چمکدا ، سوہنا ، خوبصورت ، گورا چٹا ، اسمانی ۔

● **نوشتہ** : [ف] لکھیا ہویا ، لیکھ ، تقدیر ۔

● **نوشہ** : [ف] لاڑا ۔

● **نوع** : [ع] میل ، جنس ، قسم ، ڈھنگ ، شکل ، ون ، طرز ۔ **نوعِ دگر** : [ف] دوجی طرح دا ، وگڑیا ہویا ، خراب ، چوڑ ۔ **نوعیت** : [ع] قسم ، ڈھب ، ڈھنگ ، میل ، حالت ۔

● **نوک** : [ف] نوک ، نکر ، چنجھ ، سرا ، ڈنگ ، شیخی ، بانک پنا ، چھیڑ چھاڑ ، عزت ، ابرو ، ڈھب ۔ **نوک پلک** : [أ] سوہنا نک نقشہ ، جچدا قد کاٹھ ، سہپن ، ٹش ۔ **نوک پلک سے درست** : [أ] جچدی شکل والا ، مونہ چت لگدا ، ہر طرح پورا ۔ **نوک جھونک** : [ہ] نوک ٹوک ، طعنہ مہنا ، چھیڑ چھاڑ ، شوخی ۔ **نوک دار** : [أ] نوک والا ، چنجھ والا ، سول ورگا ۔

● **نوکر** : [ہ] نوکر ، کاما ، ملازم ، **نوکرانی** : [ہ] نوکرانی ، گولی ، باندی ۔ **نوکری** : [ہ] نوکری ، ملازمت ، خدمت ۔

● **نوکیلا** : [أ] نوک والا ، نکر والا ، چنجھ والا ، چبھ جان والا ۔

● **نتوے** : [ہ] نتوے ، دس گھٹ سو ۔

● **نوید** : [ف] چنگی خبر ، خوش خبری ، خوشی دا سدا ۔

● **نہ** : [د] نہ ، نہیں ، ناں ۔ **نہ آؤ دیکھنا نہ تاؤ** : [ہ] نہ اگا ویکھنا نہ پچھا ، واہو واہی دا کم ۔ **نہ اِدھر کا نہ اُدھر کا** : [ہ] نہ اِیدر دا نہ اُہدر دا ، نکارا ، کسے نہ کم دا ۔ **نہ پائے ماندن نہ جائے رفتن** : [ف] نہ رہن جوگے نہ جان جوگے ۔ **نہ پوچھو** : [ہ] کجھ نہ پچھو ، بیانوں باہری گل اے ۔ **نہ جانے** : [أ] خورے ، ہورے ، رب جانے ، کی جانیے ، پتا نہیں ۔ **نہ خدا ہی ملا نہ وصالِ صنم** : [أ] ییکے نہ سوہرے ڈب موئی دھورے ، دونہ بیڑیاں دا

سوار پار نہیں آپڑ دا ۔ نہ رہے بانس نہ بجے بانسری/بانسلی : [ہ] نہ چور ویکھے نہ کُتّا بھونکے ۔ نہ سانپ مرے نہ لاٹھی ٹوٹے : [ہ] نہ سپ مرے نہ لاٹھی ٹُٹے ، اِنج کم نکلے پئی کسے نُو نقصان نہ ہووے ۔ نہ ساون سُوکھے نہ بھادوں ہرے : [ہ] سَون سُکے نہ بھادوں ہرے ، سجرے نہ بہے ہمیش اِکو جیہے ۔ نہ منہ میں دانت نہ پیٹ میں آنت : [ہ] نہ مُونہ وِچ دند نہ ڈِھڈ وچ آندر ۔

● نہانا : [ہ] نہؤنا ۔

● نہائی : [ہ] نہائی ، آہرن ، سردان ۔

● نہایت : [ع] چوکھا ، وافر ، بہُوں ، بہت ، اخیری ، بےآنت ، حدوں باہرا ۔

● نہتّا : [ہ] نہتّھا ، ہتّھل ، بے ہتھیارا ، ہتھوں خالی ، سکھنے ہتّھیں ۔

● نیزہ : [ف] نیزہ ۔

● نیک : [ف] نیک ، شریف ، بھلا مانس ، اللہ لوک ، پرہیزگار ، پارسا ، رحم دِل ۔ نیک بخت : [ف] سُبھاگا ، نصیبے والا ، بھولا ، سِدھڑ ۔ نیک چلن : [أ] چنگے چج چالے والا ، بھلا مانس ، چنگیاں عادتاں والا ۔ نیک نام : [ف] نیک ناں والا ، پیبا تے ساؤ ۔ نیک نامی : [ف] عِزّت ، جس ، سوبھا ۔ نیکی : [ف] نیکی ، بھلے کم ، بھلیائی ، گُن ، خوبی ، احسان ، پرہیزگاری ۔ نیکی اور پوچھ پوچھ : [أ] نیکی دا کی پُچھنا اے ، نیکی آپنے آپ کری دی اے ۔ نیکی بدی : [ف] نیکی بدی ، چنگ مند ، بھلا بُرا ۔ بُریائی بھلیائی ، مرن جیون ۔ نیکی کر دریا میں ڈال : [أ] نیکی کر کے کُھوہے گھت ، بھلا کر کے منّتوں وسار دئیے ۔

● نیگ : [ہ] لاگ ۔

● نِیل : [ہ] نیل ، لِیل ۔

● نِیلا : [ہ] نِیلا ، لِیلا ، اسمانی ، اسمان رنگا ۔ نیلا پڑ جانا : [ہ] نیلا پینا ، نیلا رنگ ہو جانا ۔ نیلا پن : [ہ] نِیل ، نِلتّن ، نِلیائی ۔ نیلا پیلا : [ہ] نِیلا پِیلا ، بدرنگ ، لوہے لاکھا ، چوکھے غصّے وچ ۔ نیلا پیلا ہونا : [ہ] نیلا پِیلا ہونا ، لوہے لاکھا ہونا ، چوکھا غُصّے ہونا ، اکّھاں کڈھنیاں ۔ نیلا منہ کالے ہاتھ پاؤں : [ہ] مُونہ کالا تے لیلے پَیر ، دفع دُور ۔ نیلا ہونا : [ہ] نیلا ہو جانا ، سَٹ لگنی ، نیل پے جانے ۔

● نِیلام : [ہ] نِلام ، بولی ، نِلامی ۔ نیلام پر چڑھنا : [ہ] نِلام ہونا ، بولی اُتے وِکنا ، بولی ہونی ۔ نیلام کرنا : [ہ] نِلام کرنا ، بولی تے ویچنا ، گھاٹے وادھے تے ویچ سُٹّنا ۔ نیلام گھر : [أ] نِلام گھر ۔ نیلام ہونا : [أ] نِلام ہونا ، بولی دِتی جانی ، بولی موجب وِکنا ۔ نیلامی : [ہ] بولی ، نِلامی ۔

● نِیم : [ہ] نِمّ ۔

● نیم : [ف] ادھّا ، ادھ ، وِچکار ۔ نیم باز : [ف] ادھی کُھلّی تے ادھی بند ، نہ کُھلی نہ مِیٹی ہوئی (اکھ یا کلی واسطے آکھدے نیں) ۔ نیم برشت : [ف] ادھ پکّا ، ادھ بُھنیا ، کچّا بُھنا ۔ نیم بسمل : [ف] زخمی ، ادھمویا ، مرن ہار ۔ نیم بیداری : [ف] جاگو میٹی ۔ نیم حکیم خطرۂ جان : [ف] اناڑی حکیم جان دا

خطرہ - نیم گرم : [ف] کوسا ، سہندا گرم ، کسُنکسُنا -

● نِیند : [ہ] نِیندر ، اُنگھلاٹ - نیند آنا : [ہ] نیندر آؤنی ، اُنگھلاٹ آؤنی ، اکھ لگ جانی ، سَؤں جانا - نیند اُچاٹ ہونا : [ہ] نیندر اُٹکنی ، کچّی نیندرے جاگ پینا ، نیندر خراب ہو جانی - نیند حرام کرنا : [أ] نیندر حرام کرنی ، جگّانی رکھنا ، سُتے پئے نُو جگا دینا -

● نِیو : [ہ] نِیہ ، بُنیاد ، مُنیاد ، مُڈھ ، جَڑ ، اصل ، شروع ، پَیر - نیو کھودنا : [ہ] (۱) نِیہ کڈھنی ، بنیاد کھودنی ، مُڈھ بنھنا ، شروع کرنا - (۲) نِیہاں پُٹ دینیاں ، بنیاد اُکھیڑ دینی ، برباد کر دینا -

● نیوتا : [ہ] نیؤندرا ، سَدّا ، گنڈھ - نیوتنا : [ہ] سَدّا دینا ، دعوت دینی ، بُلاوا گھلنا ، گنڈھ گھلنی -

● نِیولا : [ہ] نیولا ، نیؤل ، نَول -

● نَہر : [ف] نہر ، ندی ، نالا ، سُوآ - نہر بنانا : [أ] نہر پُٹنی ، نہر کڈھنی - نہری : [ع] نہری -

● نہرنا : [ہ] نہیرنا ، نُہیرنا -

● نَہلانا : [ہ] نھوانا ، پانی نال بِھیؤں دینا ، گوت کر دینا - نہلانا دھلانا : [ہ] نھوانا دھوانا ، غسل کرانا ، صاف ستھرا کرنا - نہلائی : [ہ] نھوائی ، غسل کرائی -

● نہیں : [ہ] نہیں ، ناہیں ، نئیں - نہیں تو : [ہ] نہیں تے ، جے نہ ہویا تے ، نہیں تے ، یاد رکھ - نہیں معلوم : [ہ] پتا نہیں ، خبر نہیں ، نہ جانے ، رب جاندا اے ، خبرے ، پتا نہیں ، ہو سکدا اے - نہیں نہیں : [ہ] نہیں نہیں ، نہ نہ - نہیں نہیں کرنا : [ہ] نہ نہ کرنا ، مُڑ مُڑ انکار کرنا -

● نئے نئے : [ہ] نَویں نَویں ، ہور ہور ، نویں نمونے - نئی : [ہ] نَویں ، نَوی ، سَجری ، تازی ، نکور ، آن ورتی - نئی اوستھا : [ہ] بالک پُنا ، لویری عمر ، نِکّی/کچّی عمر ، نبالغی ، بالک پُنی - نئی بات نکالنا : [ہ] کاڈھ کڈھنی ، نویں گل پیدا کرنی ، نواں ڈھنگ پھڑنا - نئی پود : [ہ] نواں پُوچ ، نویں نسل - نئی جوانی : [أ] نویں جوانی ، چڑھدی جوانی ، سجری جوانی ، چڑھدا جوبن - نئی روح پھونکنا : [ہ] نویں سِروں اُبھارنا ، حوصلہ ودھانا ، نویں رونق نے لیؤنا - نئی روشنی : [أ] نواں چج چالا ، نواں فیشن ، نواں ورتارا - نئی نویلی : [ہ] نویں ویاہڑ - نیا : [ہ] نواں ، سجرا ، تازہ ، ہُن دا ، نواں نواں ، اچرج ، انوکھا ، اوپرا ، انجان ، اناڑی - نیا پرانا : [ہ] نواں پُرانا ، ورتیا ہویا ، ادھو راتا ، جیہو جِہا وی ہووے - نیا شگوفہ چھوڑنا : [أ] نواں شوشہ چھڈنا ، نواں پُواڑا پانا ، نویں شرارت کرنی - نیا فتنہ اُٹھانا : [أ] نواں فساد پانا ، جھگڑا پا بہنا ، نواں کُپتّ پانا - نیا نویلا : [ہ] لَسوہکا ، گبھرو ، نوجوان ، بانکا ، ٹیڈھا ، اناڑی ، انجان ، اوپرا ، ناواقف ، نواں -

● نِیاز : [ف] (۱) لوڑ ، گوں ، پرواہ - (۲) واقفی ، جان پچھان ، مِلت گِلت - (۳) نیاز ،

فاتحہ ، چڑھاوا - (۴) عاجزی ، عرض ، منت ، ترلا - (۵) مُریدی - (۶) سلام - **نیاز حاصل کرنا :** [أ] بزرگاں نو ملنا ، ملاقات کرنی - **نیاز کرنا :** [أ] نیاز دینی ، فاتحہ دوانی ، چڑھاوا چاڑھنا ، نذر کرنی ، حوالے کرنا ، قربان کرنا - **نیاز ماننا :** [أ] نیاز منّنی ، نذر منّنی ، نذر نیاز دینی ، نیاز دی نیت بنھنی - **نیازمند :** [ف] لوڑ مند ، خواہش مند ، عاجز ، مسکین - **نیازمندی :** مریدی : مِلت گت ، غلامی ، عاجزی ، غریبی ، مسکینی -

● **نیام :** [ف] میان ، نیام -

● **نیبو :** [ہ] نمبو ، نبُو - **نیبو نچوڑ :** [ہ] نمبو نچوڑ ، مُفت خورا ، بن سدیا پروہنا ، طفیلی ، کنجوس -

● **نیّت :** [ع] نیّت ، ارادہ ، منشا ، مرضی ، غرض ، مطلب ، لوڑ - **نیّت باندھنا :** [أ] نیّت بنّھنی ، نماز پڑھن لگنا ، نماز شروع کرنی - **نیّت بخیر ہونا :** [أ] نیّت نیک ہونی - **نیّت بد ہونا :** [أ] نیّت خراب ہونی ، نیّت چنگی نہ ہونی ، دل وچ بے ایمانی ہونی - **نیت بدل جانا :** [أ] نیّت خراب ہونی ، ارادہ بدل جانا ، نیّت وچ فرق آ جانا - **نیّت کرنا :** [أ] نیّت کرنی ، پکا ارادہ کرنا ، دل نال وعدہ کرنا -

● **نیچ :** [ہ] نیچ ، نیواں ، ہوچھا ، گھٹ درجے دا ، کمینہ ، نالائق - **نیچ اُونچ :** [ہ] لہا چڑھا ، اچّی نیویں ، لہائی چڑھائی ، لہندی چڑھدی ، چنگ مند ، اچّا نیواں (تھاں) -

● **نیچا :** [ہ] نقدرا ، نکّے قد دا ، مدھرا ، نیواں ، ڈوہنگا ، ہیٹھلی سر - **نیچا اُونچا :** [ہ] اچّا نیواں ، کھڑوڑا ، ہیٹھلا اُتلا - **نیچا اُونچا دکھانا :** [ہ] اچا نیواں دسنا ، نیکی بدی سمجھانی ، چنگے راہے پانا - **نیچا دکھانا :** [ہ] شرمندہ کرنا ، تھلے لانا ، آکڑ بھن دینی - ہرا دینا ، ذلیل کرنا - **نیچے :** [ہ] تھلے ، ہیٹھ ، ہیٹھاں ، ماتحت ، گھٹ درجے دا ، ہینا - **نیچے اُوپر :** [ہ] ہیٹھ اُتے ، اُپر تھلے ، اُلٹ پلٹ ، اُتھل پتھل - **نیچے سے :** [ہ] (۱) تھلیوں ، ہیٹھوں ، ہیٹھلے پاسیوں - (۲) بُنیادوں ، مُڈھوں ، شروع توں - **نیچے کی سانس نیچے اوپر کی اُوپر رہ جانا :** [ہ] ہیٹھلا ساہ ہیٹھاں تے اُتلا ساہ اُتے رہ جانا ، چوکھا گھبرا جانا - **نیچے لانا :** [ہ] ہیٹھاں لیانا ، تھلے کرنا ، درجہ گھٹانا ، ڈھاہ لینا (بھلوان دا) - **نیچی :** [ہ] نیویں ، تھلویں ، گھٹ درجے دی ، کمینی ، گھٹیا - **نیچی نظر کرنا :** [ہ] اکھ نہ میلنی ، شرمندہ ہونا ، نیویں پانی ، حیا کرنی ، سنگنا - **نیچی نظر ہونا :** [ہ] شرمندیاں ہونا ، اکھ نہ چکی جانی ، احسان تھلے ہونا - **نیچی نیچی نظروں سے دیکھنا :** [ہ] نیویاں نظراں نال ویکھنا ، شرما کے تکنا ، چور نظر نال ویکھنا -

و

● **وا** : [ف] کُھلا ، کُھلیا ہویا ۔

● **وابستگان** : [ف] تعلق والے ، رشتے دار ، لگے لانے ، لواحق ۔

● **وابستہ** : [ف] لاگلا ، تعلق والا ، مِلیا ہویا ، لگا بدھا ۔

● **واپس** : [ف] پرت ، پرتا ، پرتیا ہویا ۔ **واپس آنا** : [أ] پرتنا ، پرت کے آؤنا ، جا کے آجانا ۔ **واپس کرنا** : [أ] پرتا دینا ، موڑنا ، موڑ دینا ۔ **واپس ملنا** : [أ] فیر ملنا ، پرت آؤنا ، مڑ کے مل جانا ۔ **واپسی** : [ف] پرتن ، پرتنا ، موڑا ۔ **واپسیں** : [ف] اخیرلا ساہ ، جان کندن دا ویلا ، نزع دی حالت ۔

● **واثق** : [ع] پکا ، پیڈا ، مضبوط ۔

● **واجب** : [ع] ضروری ، لائق ، مناسب ، تنخواہ ، مہینا ، وظیفہ ۔ **واجب الادا** : [ع] لہنا لیکھا ، سر چڑھی رقم ۔ **واجب القتل** : [ع] وڈھن جوگا ، مار سٹن جوگا ۔ **واجب ٹھہرانا** : [أ] ضروری سمجھنا ، فرض جاننا ۔ **واجب ہونا** : [أ] ضروری ہونا ، فرض ہونا ، چاہی دا ہونا ۔ **واجبات** : [أ] لوڑاں ، ضروری چیزاں ، لین دین والیاں رقماں ، تنخواہواں ۔ **واجبی** : [أ] چاہی دا ، لوڑی دا ، ٹھیک ، مناسب ، راہ چج دا ، ضروری ، بجا ، تھوڑا جِہا ۔ **واجبی بات** : [أ] ٹھیک گل ، حقی گل ، سچی گل ، ٹھک دی گل ۔ **واجبی خرچ** : [أ] ضروری خرچ ، لوڑی دا خرچ ، مناسب خرچ ، درمیانہ خرچ ۔ **واجبی سا** : [أ] تھوڑا جِہا ، کُجھ ، گِنن گوچرا ۔ **واجبی واجبی** : [أ] اِویں کیویں جِہا ، تھوڑا جِہا ، کجھ کجھ ۔

● **واحد** : [ع] اک ، کلا ، اِکّو ، نِرا ، کلم کلا ۔

● **وادی** : [ع] گھاٹی ، درہ ، جنگل ، بیابان ، نِواں ، نیویں تھاں ، پہاڑ دی ترائی ، وادی ۔

● **وار** : [ہ] تلوار دی سٹ ، موقع ، حملہ (– کر) ، سٹ ، پھٹ ، زخم (– بیٹھ) ، دن ، موقع وہل دا ، جادو (– چل) ، **پچھ** : وار (اُمید وار) ، وانگ (دیوانہ وار) ۔ **وار بچانا** : [ہ] وار کُھنجانا ، دا بچانا ، حملہ بچانا ، روکنا ، وار کُھسا جانا ۔ **وار چلنا** : [ہ] دا پُھر جانا ، ہتھ لگنا ، حملہ کامیاب ہونا ۔ **وار خالی دینا** : [ہ] وار کُھسانا ، حملے توں بچ جانا ، سٹ نہ

وجّن دینی - **وار کرنا** : [ہ] دا مارنا ، چوٹ چلانی ، زخمی کرنا - **وار ملنا** : [ہ] دا لگنا ، موقع ملنا ، ڈیہے چڑھنا ، واری آؤنی -

● **وارا** : [ہ] نفع ، کھٹّی ، بچت ، صرفہ ، لبھت ، نبیڑا - **وارا نیارا** : [ہ] بڑا فائدہ ، چوکھی لبھت ، گپھتے -

● **وارث** : [ع] خوند ، حمایتی ، سربراہ ، وارث -

● **وارد** : [ع] آؤن والا ، مسافر ، پردیسی ، قاصد ، سنیہا لیون والا - **وارد ہونا** : [أ] آ وجنا ، نازل ہونا ، اُتارا کرنا ، اُترنا -

● **واردات** : [ع] ہوئی بیتی ، ہڈ ورتی ، حادثہ ، وقوعہ ، آفت ، ہونی ، دنگا ، فساد - **واردات کرنا** : [أ] واردات کرنی ، دنگا فساد کرنا ، چوری کرنی -

● **وارستہ** : [ف] آزاد ، بے فکر ، سوکھا -

● **وارفتگی** : [ف] بے اختیاری ، کمّل ، سُدا ، جھلّ ، عاشقی - **وارفتہ** : [ف] بے وس ، بے سُرت ، بے خبر ، عاشق ، جھلا -

● **وارنا** : [ہ] سر توں وارنا ، وار سُٹنا ، صدقے کرنا ، قربان کرنا -

● **واری** : [ہ] صدقے ، قربان ، گھولی - **واری ہونا** : [ہ] واری ہونا ، صدقے ہونا ، قربان ہونا ، گھول گھماتا -

● **واڑا** : [ہ] گلی ، محلّہ ، علاقہ ، ویہڑا -

● **واڑی** : [ہ] پھلواڑی ، بغیچی ، پیلی ، کھیتی ، فصل -

● **واژگون** : [ف] پُٹھا ، اُلٹا ، اُلٹا نِوان ، نحش ، منحوس -

● **واسطہ** : [ع] واہ ، تعلق ، سبب ، وجہ ، کم ، واسطہ ، گَون ، مطلب ، ڈھب ، وسیلہ ، ترلا ، دُہائی - **واسطہ پڑنا** : [أ] کم پینا ، واہ پینا - **واسطہ پیدا کرنا** : [أ] وسیلہ کڈھنا ، موقع لبھنا ، ڈھو بنانا - **واسطہ دینا** : [أ] واسطہ پانا ، دُہائی دینی ، کسے نُوں وچ لیانا - **واسطہ رکھنا** : [أ] تعلّق رکھنا ، غرض رکھنی -

● **واسطے** : [أ] لئی ، واسطے ، بدلے ، خاطر ، پچھے ، کارن ، پاروں -

● **واضح** : [ع] اجاگر ، صاف ، کھُلا ، ظاہر ، ویروے نال - **واضح کرنا** : [أ] گل کھولنی ، جتانا ، ظاہر کرنا ، سمجھانا - **واضح ہونا** : [أ] ظاہر ہونا ، پتا لگنا ، سمجھ وچ آؤنا -

● **واضع** : [ع] بنان والا ، گھڑن والا ، ایجاد کرن والا ، شے کڈھن والا -

● **واعظ** : [ع] مت دین والا ، تقریر کرن والا ، مُلّاں -

● **وافر** : [ع] چوکھا ، ڈھیر سارا ، بہتیرا ، وادھو ، امانداہ -

● **واقع** : [ع] ہون والا ، ورت جان والا ، بیتن والا - **واقع میں** : [أ] اصل وچ ، سچ مُچ ، سچّی مُچّی - **واقع ہونا** : [أ] ہو گزرنا ، ظاہر ہونا ، پیش آؤنا ، موجود ہونا -

واقعات : [ع] وقوعے ، حادثے ، ہوتیاں ۔

واقعی : [اُ] اصل وِچ ، ٹھیک ٹھیک ، سچ مُچ ۔

واقِف : [ع] مِلن والا ، جانُو ، واقف کار ، ماہر ۔ **واقف الحال / واقفِ حال** : [ع] محرم ، بھیتی ، حال دا جانُو ، واقف ۔ **واقف کار** : [ف] کم دا جانُو ، گُنی ، ہُنری ، کاریگر ۔ **واقف کاری** : [ف] جان پچھان ، اشنائی ، واقفی ، گُن ، جاچ ۔ **واقفیت** : [ع] جان پچھان ، واقفی ، اشنائی ، تجربہ ، جاچ ، پرکھ ۔ **واقفیت پیدا کرنا** : [اُ] جان پچھان لبھنی ، واقف ہونا ، مِلت گِلت کرنی ، جاچ سِکھنی ، تجربہ حاصل کرنا ۔ **واقفیت ہونا** : [اُ] تجربہ ہونا ، پرکھ پچھان ہونی ۔

والِد : [ع] پیُو ، باپ ، بب ، بابل ، ابّا ۔ **والدین** : [ع] ماپے ، ماں پیُو ، جنمدے ۔

واللہ : [ع] اللہ دی سونہہ ۔

والی : [ع] وارث ، والی ، مالک ، بادشاہ ، دوست ۔ **والی وارث** : [ع] سرپرست ، مالک ، خوند ، سِر دا سائیں ، والی وارث ۔

واماندگان : [ف] بچھڑے ہوئے ، پچھے رہے ہوئے ۔

واویلا : [ع] فریاد ، دُہائی ، پُکار ، گریہ زاری ، سیاپا ۔

واہ : [ف] واہ ، بلّے ، شاوا ، آشکے ، سُہنا اے ، نہیں رِیساں ، بلے بلے ، کی شان اے ، کی کہنے ۔

واہیمہ : [ع] وہم ، خیال ، بھرم ، وسواس ، وِچار ۔

واہی تباہی : [اُ] واہیات ، بے تمیز ، یاوا ، بکواس ۔ **واہی تباہی بکنا** : [اُ] واہیات گلاں کرنیاں ، گند مند بکنا ، فضول گلاں کرنیاں ۔

واہیات : [ع] فضول گلاں ، بکواس ، بیہودہ آدمی

وائے : [ع] ہائے ، افسوس ۔ **وائے تقدیر / وائے قسمت (نصیب)** : [ہ] ہائے نی تقدیرے ، واہ قسمتے ، ہائے نصیب ۔

وَبا : [ع] ہوا ، موت ، بیماری ۔ **وبا آنا / پھیلنا** : [اُ] ہوا پینی ، مرولی آؤنی ، مری پینی ۔

وبال : [ع] قہر ، مصیبت ، عذاب ، سختی ، بھار ، اوکڑ ، کیتی دا بدلہ ۔ **وبال پڑنا** : [اُ] ظلم دی سزا مِلنی ، کسے دا صبر پینا ۔ **وبالِ جان** : [ف] جان دا کھو ، جان دا عذاب ، آن بھاؤندی شے ، دُکھ مصیبت ۔ **وبالِ جان ہو جانا** : [اُ] جان دا کھو ہو جانا ، ڈاہڈا بھارو ہونا ، دُکھ جھلّیا نہ جانا ۔ **وبال ہونا** : [اُ] مصیبت ہونی ، بھار ہونا ، دُکھ ہونا ۔

وتیرہ / وطیرہ : [ع] ورتب ، چالا ، ڈھنگ ، ڈھب ، چج ، ورتارا ، دستور ، عادت ۔ **وتیرہ اختیار کرنا** : [اُ] وتیرا پھڑنا ، چالا پھڑنا ، ورتارا بنانا ، دستور بنانا ، عادت بنا لینی ۔

وُثوق : [ع] یقین ، پک ، پکیائی ، اعتبار ۔ **وُثوق پیدا کرنا** : [اُ] اعتبار بنانا ، بھروسا پیدا کرنا ۔

وثیقہ : [ع] معاہدہ ، پکی لکھت ، پٹّا ، سند ، وثیقہ ۔

● **وجاہت** : [ع] کھڑکا دھڑکا ، ٹھکا ، ٹوہر ، عزت ، قدر ، سُہپّن ۔

● **وَجد** : [ع] حال ، مستی ۔ **وجد آنا** : [أ] حال پَینا ، جُھمنا ۔ **وجد میں آنا** : [أ] حال کھیڈنا ، مست ہو کے سِر مارنا ، مستی نال جُھمنا ۔

● **وُجدان** : [ع] آپے کجھ سمجھنا ، دلوں کوئی گل اُٹھنی ۔

● **وُجود** : [ع] ہونا ، دِسنا ، ہوند ، جسم ، جُثہ ، بدن ، وجود ۔ **وُجود پانا/پکڑنا** : [أ] وجود وِچ آؤنا ، بن جانا ، حیاتی وچ آؤنا ، جمنا ، پیدا ہونا ۔

● **وَجوہ** : [ع] وجہاں ، سبب ، بِناواں ، کارنے ، دلیلاں ۔

وَجہ : [ع] چہرہ ، صورت ، شکل ، مُہاندرا ، سبب ، وجہ ، بِنا ، کارن ، پاروں ، ڈھو ، ڈھنگ ، طریقہ ، تنخواہ ، رقم ، روک رُپیّا ۔

● **وَجیہ** : [ع] ٹوہر والا ، مونہہ چت لگدا ، خوب صورت ، چنگے ڈیل ڈول دا ، سوہنا ، چھبیلا ، جچدا ، پھبدا ۔

● **وَحشت** : [ع] جھلّ ، کملّ ، سُدا ، اداسی ، پاگل پُنا ، گھبرا ، ہول ، پریشانی ، ڈر ، سہم ۔ **وحشت انگیز** : [ف] ڈراؤنا ، ہول بھریا ۔ **وحشت برسنا/وحشت ٹپکنا** : [أ] اداسی لگنی ، سُنج ورتنی ، بھاں بھاں کرنا ، ڈر آؤنا ۔ **وَحشت زدہ** : [ف] ڈریا ہویا ، بدحواس ، اداس ، گھبرایا ہویا ، پریشان ، سُدائی ۔ **وَحشت ناک** : [ف] ڈراؤنا ، گھبرا پان والا ، پریشان کرن والا ۔ **وحشت ہونا** : [أ] جھل کُدنا ، ہول پینا ، ڈر آؤنا ، گھبرا پینا ، پریشانی ہونی ۔ **وَحشی** : [ع] جنگلی ، اُجڈ ، بے تمیز ، گوار ، جانوراں وِجہا ۔

● **وِداع** : [ع] وِدیا ، وِدیگی ، وِدائگی ۔ **وِداع کرنا** : [أ] وِدیا کرنا ، دھی نُوں ویاہ کے سوہرے ٹورنا ۔

● **وِراثت** : [ع] وِرثہ ، جائداد ، وراثت ۔

● **وَرزش** : [ف] کسرت ، ورزش ، ڈنڈ سپاٹے ، بیٹھکاں وغیرہ ، محنت ۔

● **وَرطہ** : [ع] گھمّن گھیر ، چکّر ، چکّی ، شوہ (دریا دا) ۔ **ورطۂ حیرت میں ڈالنا** : [أ] چوکھا پریشان کرنا ، حیران کر دینا ، سُرت بُھلا دینی ۔

● **وَرغلانا** : [ہ] بھرمانا ، بُھچلانا ، مچکانا ، بھڑکانا ، شہہ دینی ، پٹّی پڑھانی ، چُک دینی ۔ **ورغلانے میں آنا** : [أ] ڈھائے چڑھنا ، اڈّے لگنا ، چُک وِچ آؤنا ۔

● **وَرق** : [ع] ورقہ ، پنّا ، پتّر ، کاغذ دا ٹوٹا ، پُھل دی پتّر ۔ **ورق اُتارنا** : [أ] ورق لاہنا ، پتلے پترے کترنا ۔ **ورق اُلٹنا** : [أ] سماں بدلنا ، ہیٹھلی اُتے ہونی ، انقلاب آ جانا ۔ **ورق بکھر جانا** : [أ] کھیرُو کھیرُو ہو جانا ، کھنڈ پُھنڈ جانا ، بُہاری دا بنہہ کُھلنا ، بے اتفاقی پینی ، بربادی آؤنی ۔ **ورق گردانی کرنا** : [أ] ورقے پھولنے ، ایویں کتاب پھولنی ، کتاب وچوں کُجھ لبھنا ۔

● ورنہ : [ف] نہیں تے ، جے نہیں تے ۔

● وُرود : [ع] اُتارا کرنا ، آؤنا ، آ ڈھکنا ، تشریف لیؤنی ، ٹھہرنا ۔

● وَرے : [ہ] اُرے ، اُرھے ، اُرھاں ، اِہدرلے پاسے ، نیڑے ، کول ، ایس پاسے ۔

● وزن : [ع] بھار ، تول ، ہاڑا ، اندازا ، جچا ، وزن ، عزت ، قدر ، مرتبہ ۔ **وزن دار :** [ف] بھارا ، وزنی ، بھارا گوڑا ، قدر والا ، ٹُھک دا ، مراتبے والا ، حوصلے والا ۔ **وزن رکھنا :** [اُ] بھارا ہونا ، پائے دا ہونا ، قدر والا ہونا ، عزت والا ہونا ۔ **وزن ہونا :** [اُ] تولیا جانا ، بھار ہونا ، قدر ہونی ۔

● وَساطت : [ع] وسیلہ ، تعلّق ، ذریعہ ۔ **وساطت سے :** [اُ] وسیلے نال ، تعلق پاروں ، ذریعے نال ۔

● وَسائل : [ع] ذریعے ، وسیلے ، رسائی ۔

● وَسط : [ع] وِچکارا ، مرکز ۔

● وسعت : [ع] کُھل ، کِھلار ، چوڑتَن ، سمائی ، پُچ پسلی ۔ **وسعتِ اخلاق :** [ع] کُھلا ڈُلّھا سُبھا ، مِلنساری ۔ **وسعت دینا :** [اُ] ودھانا ، کُھلا کرنا ، چوڑا کرنا ، سمائی ودھانی ۔

● وِسواس : [ع] وِسواس ، وہم ، خوف ، ڈر ، خطرہ ، بُری سوچ ، بھیڑی دلیل ۔ **وسواس آنا :** [اُ] ڈر لگنا ، خوف آؤنا ، بھیڑیاں دلیلاں آؤنیاں ۔

● وَسوسہ : [ع] وہم ، شبہ ، شک ، بھرم ، ڈر ، خوف ، خطرہ ۔ **وسوسہ پیدا ہونا :** [اُ] وہم ہونا ، شک گزرنا ، ظن پینا ، بُرا خیال آؤنا ۔

● وَسیع : [ع] کُھلّا ، ڈُلھا ، چوڑا ۔

● وَسیلہ : [ع] وسیلہ ، ذریعہ ، رسوخ ، پہنچ ، رسائی ، سہارا ، آسرا ۔ **وسیلہ پیدا کرنا :** [اُ] وسیلہ بنانا ، راہ کڈھنی ، سہارا لبھنا ، رسائی پیدا کرنی ۔ **وسیلہ ہونا :** [اُ] وسیلہ ہونا ، ذریعہ ہونا ، رسائی ہونی ، آسرا ہونا ۔

● وِصال : [ع] میل ، مُلاقات ، ٹاکرا ۔

● وَصف : [ع] وصف ، صِفت ، وسب ، خوبی ، گُن ، اثر ، پچھان ، چج ، ڈھب ، کمال ، سُہپن ، چنگیائی ۔ **وصف پیدا کرنا :** [اُ] خوبی پیدا کرنی ، چج سکھنا ۔ **وصف ہونا :** [اُ] وصف ہونا ، خوبی ہونی ، چج ہونا ، وسب ہونا ۔

● وَصل : [ع] میل ، مُلاقات ، مِلاپ ۔ **وصل کرنا :** [اُ] میل دینا ، جوڑ دینا ، اِک جان کر دینا ۔

● وُصول : [ع] حاصل ، اُگراہی ، آمدنی ، جمع ، مُک چُک ، وصول ۔ **وُصول کرنا :** [اُ] لینا ، اُگراہنا ، حاصل کرنا ، گِھننا ۔ **وصولی :** [اُ] اُگراہی ، گُراہی ۔

● وَضاحت : [ع] وَیروا ، کُھلا ، بیان ۔

● وَضع : [ع] ترتیب ، بُنتر ، شکل ، فیشن ، جمنا ، حالت ، ڈھنگ ، ڈھب ، طرز ، دستور ، چالا ، صورت ، سُبھا ، ورتارا ۔ **وضع بدلنا :** [اُ] طریقہ بدلنا ، ورتارا بدلنا ، ڈھنگ پھڑ لینا ۔ **وضع دار :** [ف] بانکا ، وجہ والا ، سوہنا ، سجیلا ، ڈھنگی ، ڈھبی ، وضعدار ، عادی ۔ **وضع داری :**

[ف] عادت ، بن ٹھن ، وکھاوا ، ٹوہر ، ٹھاٹ ، ٹھکا ، ٹیں ، سُہتپن ، بالک پُنا ، وضعداری - **وضع کرنا** ، [أ] بنانا ، سوارنا ، ٹُک لینا ، کھاتے پانا ، مُجرا کر لینا ، تفریق کرنی -

● **وُضو** : [ع] وُضو - **وضو تازہ کرنا** : [أ] مُڑ کے وضو کرنا ، پہلے وضو مگروں نواں وضو کرنا - **وُضو توڑنا** : [أ] وضو تروڑنا ، بے وضو ہونا ، توبہ تروڑ دینی ، اللہ تے تکوہ چھڈ دینا - **وضو ٹوٹ جانا** : [أ] وُضو ٹُٹ جانا ، وضو نہ رہنا ، نیت وچ فرق آ جانا - **وُضو سے ہونا** : [أ] وضو نال ہونا ، وضو کیتا ہونا -

● **وطن** : [ع] جمّن بھوں ، دیس ، وطن -

● **وظیفہ** : [ع] وظیفہ ، ورد ، طلب ، تنخواہ ، پینشن ، جیب خرچ ، جاگیر - **وظیفہ بند کرنا** : [أ] وظیفہ بند کر دینا ، روزی روک لینی ، مدد بند کر دینی - **وظیفہ پڑھنا** : [أ] وظیفہ کرنا ، جاپ کرنی ، روز کوئی دعا پڑھنی ، کسے نُو روز یاد کرنا ، پرت پرت کے اِکو گل کری جانی -

● **وعدہ** : [ع] قول ، بچن ، زبان ، اقرار ، ہامی ، وعدہ - **وعدہ ٹالنا** : [أ] لارے لانے ، اج بھلک کرنا ، وعدہ پورا نہ کرنا - **وعدہ خلاف** : [ف] نِگلا" ، بے زبانا ، لارے لاؤ" ، بے اعتبارا - **وعدہ خلاف ہونا** : [أ] وعدہ پُورا نہ کرنا ، قول ہارنا ، قول نہ نبھانا ، قول دا کچا ہونا - **وعدہ خلافی** : [ف] نِگل" پُنا - **وعدہ خلافی کرنا** : [أ] اقرار کرکے مُکرنا ، پھرا نہ دینا ، وعدہ پُورا نہ کرنا - **وعدہ فراموش** : [ف] وعدہ کرکے بُھل جان والا ، نگلا" ، بے زبانا -

وعدہ کرنا : [أ] زبان دینی ، اقرار کرنا ، ہامی بھرنی ، قول دینا - **وعدہ لینا** : [أ] وعدہ لینا ، اقرار لینا ، زبان لینی ، ہامی بھرنی ، ہاں کرانی - **وعدہ وعید** : [ع] قول قرار ، لارے لپّے ، حیلے حوالے ، اج بھلک - **وعدہ وفا کرنا** : [أ] وعدہ پُورا کرنا ، زبان تے پُورا اُترنا ، قول نبھاہ دینا - **وعدہ ہونا** : [أ] قول قرار ہونا ، وعدہ ہونا ، گل پکّی ہونی -

● **وعظ** : [ع] وعظ ، نصیحت -

● **وغیرہ** : [ع] تے ہور وی ، ایس توں وکھ ، ایہو جہے -

● **وفا** : [ع] دوستی ، نبھا ، چنگا سلُوک ، خیرخواہی ، بھروسا - **وفادار** : [ف] ساتھی ، سچا دوست ، پکا" یار - **وفاداری** : [ف] توڑ دا نباہ ، نمک حلالی - **وفاداری کرنا** : [أ] اخیر تیکر نباہ کرنا ، نمک حلال ہونا - **وفا شعار** : [ف] وفا کرن والا ، انگ پالن والا - **وفا کرنا** : [أ] انگ پالنا ، دوستی نبھانی ، ساتھ دینا -

● **وفات** : [ع] موت ، مرگ ، وفات - **وفات پانا** : [أ] مرنا ، جہانوں جانا ، گُزر جانا -

● **وقار** : [ع] ٹوہر ، ٹھکا ، شان ، عزت ، قدر -

● **وقائع** : [ع] وقوعے ، وارداتاں ، قصّے ، معاملے ، ہونیاں ، حادثے ، خبراں ، حال احوال -

● **وقت** : [ع] ویلا ، پہرا ، سماں ، زمانہ ، وارا ، دُنیا ، وہل ، موقع ، وقت ، چر ، عمر ، رُت ، واری ، حالت ، گت ، مُدت ، میعاد ، گھڑی ، وخت ، مصیبت ، بھیڑ ، اُکھیائی ، موت - **وقت آ پہنچنا** : [أ] ویلا پُگ جانا ،

موت دا ویلا آؤنا ، کسے کم دا ویلا ہو جانا ۔ **وقت آ جانا** : [اُ] ویلا آؤنا ، موت دی گھڑی آ جانی ، ویلا پُورا ہو جانا ، موسم آؤنا ، ڈھب دا ویلا آؤنا ۔ **وقت برابر ہونا** : [اُ] وقت پورا ہونا ، ویلا ختم ہونا ، دن پورے ہونے ، حیاتی مُک جانی ۔ **وقت بوقت** : [ف] بعضے ویلے ، کَدی کَدی ، ویلے کُویلے ۔ **وقت بے وقت** : [ف] ویلے کُویلے ، اَنھیرے سویلے ، وقتوں بے وقت ، سدا ، ہر ویلے ، موقع بے موقع ۔ **وقت پانا** : [اُ] ویلا مِلنا ، موقع لبھنا ، مہلت ملنی ، وِہل ملنی ۔ **وقت پر** : [اُ] ویلے سِر ، وقت اُتے ، لوڑ مُوجب ، موقع سِر ۔ **وقت پر پہنچنا** : [اُ] ویلے سِر آپڑنا ، وقت تے پہنچ جانا ۔ **وقت پڑنا** : [اُ] وخت پَینا ، مصیبت وچ ہونا ، لوڑ وند ہونا ۔ **وقت تنگ ہونا** : [اُ] وقت تھوڑا ہونا ، وِہل نہ ہونی ، وقت گھٹ رہ جانا ۔ **وقت جانا** : [اُ] وقت گزر جانا ، ویلا گُھس جانا ، موقع لنگھ جانا ۔ **وقت کاٹنا** : [اُ] ویلا گزارنا ، دن پورے کرنے ، دل پَرچانا ، ویلے نُو دھکا دینا ۔ **وقت کے وقت** : [اُ] ڈنگ پَڈنگی ، اوسے ویلے ، جھٹ پٹ ، عین موقعے تے ۔ **وقت کی چیز** : [اُ] ویلے دی شے ، سمے دی گل ، موسم دا پُھل/ میوہ ۔ **وقت کی خوبی ہے** : [اُ] بے نصیبی دا اثر اے ، زمانے دا پھیر اے ، لیکھاں دا اُہنا ایں ۔ **وقت کھونا** : [اُ] وقت برباد کرنا ، موقعے توں فائدہ نہ اُٹھانا ، ویلا گُھسا دینا ۔ **وقت نکالنا** : [اُ] ویلا کڈھنا ، وقت گزارنا ، لوڑ پُوری کرنی ۔ **وقت ہاتھ سے جانے نہ دینا** : [اُ] ویلا نہ گُھسانا ، موقعے توں فائدہ اُٹھانا ، موقع ہتھوں نہ جان دینا ۔ **وقت ہونا** : [اُ] موقع ہونا ، وخت ہونا ، مصیبت پئی ہونی ۔

وقتاً فوقتاً : [ع] ویلے کُویلے ، کدی کدی ، کدے کدائیں ، کسے کسے ویلے ۔

● **وُقعت** : [ع] عزت ، قدر ، اعتبار ، ساکھ ، بھروسا ۔ **وقعت جاتی رہنا** : [اُ] قدر نہ رہنی ، اعتبار نہ رہنا ، شان ماری جانی ، نقدار ہو جانا ۔ **وقعت کھونا** : [اُ] عزت گوانی ، بے قدرا ہونا ، بے اعتبارا ہونا ، بھرم بھا گوانا ۔

● **وَقف** : [ع] ناویں لگی / لگا ، تھاپی/ متھی ہوئی (جائداد) ، رب ناویں لائی ہوئی شے ۔ **وقف کرنا** : [اُ] ناں لا دینا ، گھول گُھماؤنا ، تھاپنا ۔

● **وَقفہ** : [ع] وِہل ، ڈِھل ، وقفہ ، تھوڑا جہا چِر ، مُہلت ۔ **وقفہ دینا** : [اُ] مُہلت دینی ، ٹھہرنا ، موقع دینا ، تھوڑا چِر کم بند کرنا ۔

● **وُقوعہ** : [ع] وقوعہ ، ہونی ، حادثہ ، فساد ، واردات ، لڑائی جھگڑا ۔ **وقوعہ ہونا** : [اُ] واردات ہونی ، ہونی ورتنی ، حادثہ ہو جانا ۔

● **وکالت** : [ع] وکالت ، وکیل گری ۔ **وکالت کرنا** : [اُ] وکیل ہونا ، وکالت کرنی ، کسے ولوں کچہری بُھگتنی ، مقدمہ لڑنا ۔ **وکیل** : [ع] وکیل ، وکالت کرن والا ، قانون جانن والا ، کیرندا ، اِجنٹ ۔

● **وَگرنہ** : [ف] نہیں تے ، جے کر نہیں ۔

● **ولادت** : [ع] جَمنا ، پیدا ہونا ، پیدائش ۔

● **وَلد** : [ع] پُتّر ، پُت ۔ **وَلد الحرام** : [ع] حرامدا ۔ **ولد الحلال** : [ع] حلال دا ۔

● وَلولہ : [ع] جوش ، اُبیل ، چا ، ترنگ ، لہر ، موج ، اُبال ۔ **ولولہ اُٹھنا** : [اُ] جوش پیدا ہونا ، اُبیل آؤنا ، چا چڑھنا ، مَسّچ پینا ۔

● وَلی : [ع] دوست ، پیارا ، مالک (ولی عہد)، اللہ لوک ، مولائی ، ولی ۔

● وُہ : [ہ] اُہ ، پَرلا ، اوہو ۔ **وہ اور آج کا دن** : [ہ] اُہ دن تے اِہ دن ، اینے چِر توں ، اوس دن توں لے کے اج تائیں ۔ **وہ بات** : [ہ] اُہ گل ، اُہ ٹھاٹھ ، اُہ مراتبہ ، اُہ ٹوہر ، اُہ شان ۔ **وہ بھی دن ہو** : [ہ] اُہ دن وی ہووے ، خدا کرے اُہ ویلا وی آوے ۔

● وَہاں : [ہ] اوتھے ، اُتھّاں ، اُتھائیں ، اوس تھاں ، اہدر ، اوس پاسے ۔ **وہاں مارے جہاں پانی نہ ملے** : [ہ] اوتھے مارے جتھے پانی نہ لبّھے ، ڈاہڈی کرڑی سزا دے ۔

● وَہم : [ع] وہم ، وِسواس ، بَھرم ، شَک ، جھوٹھا خیال ، گُمان ۔ **وہمی** : [اُ] وہمی ، بھرمی ، شکی ۔

● وُہی : [ہ] سوئی ، اُہو ، اُہی ، ای ، اوسے طرح دا ، خاص ۔ **وہی تو کہوں** : [ہ] ایہو تے مَیں آکھناں ، مینو آپ خیال آیا سی ، ایہو تے گل اے ۔

● وَہیں : [ہ] اُتھّے ، اوتھے ای ، اُتھائیں ، اوسے تھاں ، جھَٹ ، اوسے ویلے ، کَسھلے پَیر ۔

وہیں کا وہیں : [ہ] اوتھے دا اوتھے ، اوتھے ای ، اُویں دا اُویں ، اوسے ویلے ، اوسے تھاں ۔

● وِیران : [ف] اُجڑیا ہویا ، بے اباد ، سُنجا ، تباہ ، خراب ۔ **ویران کرنا** : [اُ] اُجاڑنا ، تباہ کرنا ، ناس مارنا ، خراب کرنا ۔ **ویران ہونا** : [اُ] اُجّڑ جانا ، تباہ ہونا ، برباد ہو جانا ۔ **ویرانہ** : [ف] جنگل ، اُجاڑ ، بے اباد تھاں ، سُنج ، بیابان ، اُداسی ، پریشانی ۔ **ویرانی** : [ف] اُجاڑ ، تباہی ، بربادی ، پریشانی ، خستہ حالی ، سُنج ، بے رونقی ۔ **ویرانی برسنا** : [اُ] بے رونقی ہونی ، اُداسی ہونی ، بھاں بھاں کرنا ۔

● وَیسا : [ہ] جِہا ، نِہا ، اُنج دا ، اوس وانگ ، اُہدے ورگا ، اوہو جِہا ۔ **ویسا کا ویسا** : [ہ] اُویں دا اُویں ، تِہے دا تِہا ، جِویں دا تِویں ۔ **ویسا ہی** : [ہ] اوسے طرح دا ، اوسے ورگا ، اُہو جِہا ، اویں دا ، تِہا ، اُس ورگا ، اُنجے دا ۔ **ویسے** : [ہ] اوسے طرح ، اُنج ، اُویں ، اُنجے ، اوداں ، مُفت ، مُفتو مُفت ۔ **ویسے تو** : [ہ] اُویں تے ، اُنج تے ، اُوں تاں ۔ **ویسے کا ویسا** : [ہ] اُویں دا اُویں ، اُجہا ہی ، اُنج دا اُنج ، اُنجے ، جِویں دا تِویں ۔ **ویسے ہی** : [ہ] اِویں ، مُفت ، اُویں ، بغیر کمّوں ، اُنجے ، اَجائے ، کسے وجہ بِنا ۔

ہاتھ : [ہ] ہتھ ، پہُنچا ، تلی ، وس ، قابو ، قبضہ ، سبب ، وسیلہ ، دخل ، حمایت ، رکھ ، واہ ، طاقت ، زور - **ہاتھ آنا** : [اُ] ہتھ آؤنا ، ہتھ لگنا ، لبھنا ، ملنا ، نفع ہونا ، قبضے آؤنا - **ہاتھ اُتر جانا** : [اُ] ہتھ لتھنا ، گُٹ ٹل جانا - **ہاتھ اُٹھا کر** : [اُ] ہتھ چُک کے ، بانہہ اُلار کے ، ہتھ ودھا کے - **ہاتھ اُٹھا کر بد دعا دینا/کوسنا** : [اُ] بہت بد دعاواں دینیاں ، رج کے گالاں کڈھنیاں - **ہاتھ اُٹھا لینا** : [ہ] ہتھ چُک لینا ، واہ واسطہ چھڈ دینا ، تعلق ترک کر دینا ، بے تعلق ہو جانا ، وکھ ہونا - **ہاتھ اُٹھنا** : [ہ] ہتھ اُچا ہونا ، ہتھ چُکیا جانا ، مارنا ، سلام کرنا - **ہاتھ اُوپر تلے ہو جانا** : [ہ] دوویں ہتھ بدھے جانے ، پھڑیا جانا ، ہتھکڑی وجنی - **ہاتھ اوچھا پڑنا** : [ہ] بھرویں سٹ نہ لگنی ، پکا ہتھ نہ پینا ، وار خالی جانا - **ہاتھ اونچا رہنا** : [ہ] ہتھ اُچا رہنا ، سخی رہنا ، بھرم اُچا ہونا - **ہاتھ باندھے** : [ہ] بدھے ہتھیں ، عاجزی نال ، نوکراں وانگر - **ہاتھ باندھنا/باندھے رہنا** : [ہ] ہتھ جوڑنا ، منت کرنی ، ترلے لینے ، معافی منگنی ، ہتھ کسنا - **ہاتھ بٹانا** : [اُ] ہتھ وٹانا ، بھار ونڈنا ، سہارا دینا ، مدد کرنی ، کم وچ ہتھ پوانا - **ہاتھ بڑھانا** : [اُ] ہتھ ودھانا ، آسرا دینا ، اگے ہونا ، سوال کرنا ، حدوں ودھنا - **ہاتھ بیٹھنا** : [ہ] بھرواں ہتھ پینا ، کاری سٹ لگنی ، مشق ہونی - **ہاتھ بھر** : [ہ] اِک ہتھ جنا ، مدھرا (بندہ) ، کمتی (جیبھ) - **ہاتھ بھر کی زبان** : [اُ] ڈھائی گٹھی زبان - **ہاتھ بھرا ہونا** : [ہ] خالی ہتھ نہ ہونا ، پیسے والا ہونا ، سخی ہونا - **ہاتھ پاؤں** : [ہ] ہتھ پیر ، ہتھ گوڈے ، لتاں باہواں - **ہاتھ پاؤں باندھنا** : [ہ] ہتھ پیر بنھنے ، مشکاں کسنیاں ، قابو کرنا - **ہاتھ پاؤں پڑنا** : [ہ] ہتھیں پیریں پینا ، منتاں کرنیاں ، ترلے پانے ، پیریں ڈگنا ، خوشامد کرنی - **ہاتھ پاؤں پھولنا/پھول جانا** : [ہ] ہتھ پیر بھل جانے ، ہتھاں پیراں دی پینی ، بد حواس ہو جانا ، گھبرا جانا ، چوکھا پریشان ہو جانا - **ہاتھ پاؤں پھیلانا** : [ہ] ہتھ پیر پسارنے ، کم ودھانا ، کم لما کرنا - **ہاتھ پاؤں توڑنا/توڑ ڈالنا** : [ہ] ہتھ پیر بھنن دینے ، لوہلا لنگا کر دینا ، چوکھا مارنا - **ہاتھ پاؤں تھر تھر کانپنا** : [ہ] تھر تھر کمبنا ، چوکھا ڈرنا ، کیرکنا ، چوکھا پالا لگنا - **ہاتھ پاؤں تھکانا** : [ہ] ہتھ پیر تھکانے ، پوری کوشش کرنی ، پورا

ٹِل" لانا ، تھک جانا - **ہاتھ پاؤں ٹوٹنا :** [ہ] ہتھ پَیر ٹُٹنے - **ہاتھ پاؤں ٹھنڈے ہونا :** [ہ] ہتھ پیر ٹھنڈے ہونے ، ڈر نال ساہ سُکنا ، گھابر جانا ، ڈرنا ، تریلیاں آؤنیاں ، مرن لگنا ، ماڑا ہونا - **ہاتھ پاؤں چلانا :** [ہ] ہتھ پَیر مارنے ، کوشش کرنی ، بھجّ نس کرنی ، ہمّت توں کم لینا - **ہاتھ پاؤں چلنا :** [ہ] ہتھ پَیر چلنے ، کم کرن دی طاقت ہونی ، چوکھی کوشش کرنی ، تیزی وکھانی ، پُھرتی وکھانی - **ہاتھ پاؤں چومنا :** [ہ] ہتھ پَیر چُمنے ، بڑی عزت کرنی ، چوکھا ادب کرنا ، پِیر اُستاد مَنّنا - **ہاتھ پاؤں چُھڑا لینا :** [ہ] ہتھ پَیر چھڈا لینے ، پھاہی وچوں نکل جانا ، الگ ہو جانا - **ہاتھ پاؤں رہ جانا :** [ہ] لنگ پَیر رہ جانے ، چوکھا تھک جانا ، ہتھ پَیر نکارے ہو جانے ، فالج ہونا ، ادھرنگ ہو جانا - **ہاتھ پاؤں سنبھالنا :** [ہ] بال دا آپنا آپ سنبھالنا ، ٹُرن پِھرن لگنا ، ہتھاں پَیراں توں کم لینا - **ہاتھ پاؤں سنسنانا :** [ہ] ہتھاں پَیراں دا سُست ہونا ، سَوں جانا ، چنچنی لگنا - **ہاتھ پاؤں سیدھے کرنا :** [ہ] ہتھ پَیر سِدھے کرنے ، تھکیواں لاہنا ، نِستّل ہو کے ارام کرنا - **ہاتھ پاؤں شل ہونا :** [ہ] ہتھ پَیر سُن ہونے ، ڈاہڈا تھک ٹُٹ جانا - **ہاتھ پاؤں کاٹنا :** [ہ] ہتھ پَیر وڈھنے ، ڈاہڈی سزا دینی - **ہاتھ پاؤں کسیلے ہونا :** [ہ] ہتھ پَیر چلنے ، چُست ہونا ، آہری ادمی ہونا - **ہاتھ پاؤں مارنا :** [ہ] ہتھ پَیر مارنے ، جَتن کرنے ، ٹِل لانا ، کوشش کرنی ، محنت کرنی ، واہ لانا ، چوکھا بےچین تے بے قرار ہونا ، مرنے پیا ہونا - **ہاتھ پاؤں نکالنا :** [ہ] قد کاٹھ دا سوہنا جوان ہونا ، بے ادب ہونا ، گستاخ ہونا ، سِر چڑھنا ، زمانے دی ہوا لگنی ، ہتوں باہرا ہونا ، چلاک ہونا - **ہاتھ پاؤں ہلانا :** [ہ] ہتھ پَیر ہلانے ، محنت کرنی ، ہمّت کرنی ، کوشش کرنی ، کم کاج کرنا - **ہاتھ پتّھر تلے دینا/آنا :** [ہ] ہتھ پتّھر ہیٹھ آؤنے ، بے وس ہونا ، مجبور ہونا ، پَھس جانا - **ہاتھ پر دھرا ہونا :** [ہ] ہتھ تے رکھیا ہونا ، کسے شے دا تیار ہونا ، ہر ویلے کول ہونا - **ہاتھ پر سرسوں جانا :** [ہ] تَلی تے سرھوں جانی ، کوئی اوکھا کم جھٹ پٹ کر وکھانا ، کرتب وکھانا - **ہاتھ پر ہاتھ دھر کر/رکھ کر بیٹھنا :** [ہ] ہتھ اُتے ہتھ دھر کے بیٹھنا ، نکمّا تے وہیلا رہنا ، ڈھیری ڈھاہ کے بیٹھا رہنا - **ہاتھ پر ہاتھ مارنا :** [ہ] ہتھ تے ہتھ مارنا ، ہتھ سُٹنا ، پکّا وعدہ کرنا ، شرط بنھنی ، دھوکھا دینا - **ہاتھ پڑنا :** [ہ] ہتھ پَینا ، لُٹ پَینی ، ہتھ لگنا ، ربّوں مل جانا ، ہتھ وس وچ ہونا ، دا لگنا - **ہاتھ پسارنا :** [ہ] ہتھ اڈّنے ، ہتھ پسارنے ، سوال پانا ، منگنا ، پَلا" اڈنا - **ہاتھ پکڑنا :** [ہ] ہتھ پھڑنا ، سہارا دینا ، مدد کرنی ، ڈگدے نُوں بچانا ، ماردے نُوں روکنا - **ہاتھ پکڑا دینا :** [ہ] ہتھ پھڑانا ، کسے دے حوالے کرنا ، دھی دا ویاہ کرنا - **ہاتھ پہنچنا :** [ہ] ہتھ اپڑنا ، رسائی ہونی ، پہنچ ہونی ، تعلق ہونا - **ہاتھ پیلے کرنا :** [ہ] ہتھاں نُوں مہندی لانی ، دھی دا ویاہ کرنا - **ہاتھ پِھرنا :** [ہ] ہتھ پِھرنا ، ہتھ مُڑ جانا ، ہتھ موچیا جانا ، ہتھ لگنا ، لُٹیا جانا - **ہاتھ پھیرنا :** [ہ] ہتھ پھیرنا ، پُچکارنا ، پیار کرنا ، پَسانا ، بھرمانا ، چھاتی نال لانا ، وساہ کے مارنا ، لُٹ لینا ، دھوکھا دینا - **ہاتھ پھیلا کر مانگنا :** [ہ] ہتھ اڈنا : ہتھ پسارنا ، عاجزی نال منگنا ، گدا کرنی -

ہاتھ پھیلانا : [ہ] ہتھ اڈنا ، ہتھ پسارنا ، سوال کرنا ، منگنا ، گدا کرنی ۔ **ہاتھ تلے** : [ہ] تھلّے ، ماتحت ، ہتھ ہیٹھ ، قبضے/قابُو وِچ ، نیڑے ، لاگے ، کول ۔ **ہاتھ تلے آنا** : [ہ] ہتھ ہیٹھ آؤنا، قابُو آؤنا ، قبضے وچ آؤنا ، ہتھ آؤنا ۔ **ہاتھ تنگ ہونا** : [ہ] ہتھ تنگ ہونا ، تنگ پھنگ ہونا ، غریب ہونا ، پیسے دی ٹوٹ ہونی ۔ **ہاتھ توڑ توڑ کے کھانا** : [ہ] ہتھ وڈھ وڈھ کے کھانا ، سُواد لے لے کے کھانا ، پوٹے چٹنے ، چوکھی سُوادلی شے کھانی ۔ **ہاتھ توڑنا** : [ہ] ہتھ تروڑنا، ہتھ تے ڈاہڈی سٹ مارنی ۔ **ہاتھ تھامنا** : [ہ] ہتھ پھڑنا ، مصیبت وچ کسے دی مدد کرنی ، آسرا دینا ۔ **ہاتھ تھرّانا** : [ہ] ہتھ کنبنے ، ہتھ تھرکنے ۔ **ہاتھ تِھرکانا** : [ہ] ہتھ پُھڑکانے ، اُنگلاں نچانیاں ، بتاوے کرنا ۔ **ہاتھ ٹوٹیں !** : [ہ] ہتّھ ٹُٹ جان ! ٹُنڈا ہوویں ! **ہاتھ ٹِھٹھرنا** : [ہ] ہتھ ٹھر جانے ، ہتھ سُن ہو جانے ۔ **ہاتھ جڑنا** : [ہ] دھپّھا مارنا ، چپیڑ مارنی ، وار کرنا ، سٹ پھیٹ لانی ۔ **ہاتھ جوڑ کر کھڑا ہو جانا** : [ہ] ہتھ بنھ کھلونا ، ہتھ جوڑنا ، ادب نال کھلونا ، معافی منگنی ، سب کُجھ خرچ کر دینا ۔ **ہاتھ جوڑ کر کہنا** : [ہ] ہتھ بنھ کے آکھنا ، مِنّت نال آکھنا ، بڑے ادب نال آکھنا ۔ **ہاتھ جوڑنا** : [ہ] ہتھ بنھنے ، خوشامد کرنی ، ہتھ جوڑنے ، معافی منگنی ، سلام کرنا ، پناہ منگنی ، مِنت ترلا کرنا ، توبہ کرنی ۔ **ہاتھ جھاڑ کے جانا** : [ہ] ہتھ جھاڑ کے جانا ، پھانک ہو کے جانا ، پلّا جھاڑ کے جانا ، خالی ہتھ ہو جانا ۔ **ہاتھ جھاڑ کے کھڑا ہونا** : [ہ] ہتھ جھاڑ کے کھلونا ، سب کُجھ ہار کھلونا ، خالی ہتھ اُٹھنا ، سب کجھ دے دینا ۔

ہاتھ جھاڑنا : [ہ] ہتھ چھنڈنا ، ہتھ جھاڑنا ، ہتھ صاف کرنا ، ہتھ مارنا ، ہتھ خالی کرنا ، بے آس ہونا ۔ **ہاتھ جھٹکنا** : [ہ] ہتھ چھنڈنا ، زور نال ہتھ چُھڈانا ، ہتھ ہجکانا ۔ **ہاتھ چاٹنا** : [ہ] ہتھ چٹنے ، سوادلی شے کھانی ۔ **ہاتھ چڑھنا** : [ہ] ہتھّے چڑھنا ، ہتھ لگنا ، ہتھ آؤنا ، قبضے وِچ آؤنا ، اڑِکے چڑھنا ، اڈّے لگنا ، ہتھ وچ آنا ۔ **ہاتھ چلانا** : [ہ] ہتھ رواں کرنے ، مار کٹائی کرنی ، ہتھ ہلانا ، چوری کرنی ، وار کرنا ، چوٹ چلانی ، چھیتی چھیتی کم کرنا ۔ **ہاتھ چلنا** : [ہ] ہتھ رواں ہونا ، ہتھ چالو ہونا ، ماہر ہونا ، مارنا ، ہتھ چلاکی کرنی ، ہتھ نچلا نہ رہنا ، چوری دا جھسّ ہونا ، چِیر پاڑ کرن دا گُنی ہونا ، تلوار دا وار ہونا ۔ **ہاتھ چمکانا** : [ہ] بتاوے کر کرے طعنے دینے ، گلاں گڈھنیاں ، چھِبیاں دینیاں ، ہتھ چُک چُک کے اڑنا ، ہتھ وکھانے ، تلوار کھِچ کے لڑنا ۔ **ہاتھ چومنا** : [ہ] ہتھ چُمنے ، عزت کرنی ، ہتّھاں نُوں بوسہ دینا ، ادب کرنا ، پِیر استاد منّنا ۔ **ہاتھ چھاؤں رکھنا/کرنا** : [ہ] ہتھیں چھاواں کرنیاں ، چوکھی آدر کرنی ، راکھی کرنی ، خیراں منگنیاں ۔ **ہاتھ چھوڑنا** : [ہ] ہتھ چھڈنا ، دھکا دے دینا ، وار کرنا ، ہتّھ ڈھلّا کرنا ۔ **ہاتھ خالی جانا** : [ہ] وار گُھس جانا ، ہتھ کجھ نہ آؤنا ، دا نہ پُھریا جانا ۔ **ہاتھ خالی نہ ہونا** : [ہ] ہتھ وِیہلا نہ ہونا ، رُجھیا ہونا ، ہتھ رُکیا ہونا ، پلّے پیسا ہونا ۔ **ہاتھ دانتوں سے کاٹنا** : [ہ] دندیں ہتھ ٹُکنے ، بڑا گتّج چڑھنا ، جُھرنا ، افسوس کرنا ، پچھوتانا ۔ **ہاتھ دراز کرنا** : [ہ] ہتھ پسارنے ، ہتھ اڈنے ، منگنا ۔ **ہاتھ دِکھانا** : [ہ] ہتھ وکھانا ، قسمت دا حال جاننا ، نبض وکھانی ، بہادری دے کرتب وکھانے ،

جوہر وکھانے - **ہاتھ دیکھنا** : [ہ] ہتھ ویکھنا ، نبض ویکھنی ، ناڑ ٹوہنی - **ہاتھ دینا** : [ہ] ہتھ دینا ، مدد کرنی ، ہتھ پھڑانا ، حوالے کرنا ، شرط بنھنی ، ہتھ مُٹنا ، ہتھ مارنا ، زبان دینی ، عہد کرنا - **ہاتھ دھرنا** : [ہ] ہتھ دھرنا ، ہتھ رکھنا ، پکھ کرنی ، پسند کرنا ، مل مارنی - **ہاتھ دھو بیٹھنا** : [ہ] ہتھ دھو بہنا ، بے اُمید ہو جانا ، آس لاہ بہنی - **ہاتھ دھو کے پیچھے پڑنا** : [ہ] ہتھ دھو کے پچھے پے جانا ، ڈاہڈا ستانا ، تنگ کرنا ، پچھے پے جانا ، دشمن بن جانا - **ہاتھ دھونا** : [ہ] ہتھ دھونے ، پانی نال ہتھ صاف کرنے ، چھڈ دینا ، بے آس ہو جانا ، گُوا دینا - **ہاتھ ڈالنا** : [أ] ہتھ پانا ، دخل دینا ، دست درازی کرنی ، چھیڑنا ، بے عزت کرنا ، غیر زنانی نُو ہتھ پانا ، عزت نو ہتھ پانا ، لُٹ لینا ، کوئی کم شروع کرنا ، ذمے لینا - **ہاتھ رنگنا** : [ہ] ہتھ رنگنے ، رشوت لینی ، وڈھّی لینی ، مال مارنا ، لہو یا مہندی نال ہتھ لال کرنے ، عیب کرنا ، عیاشی کرنی - **ہاتھ روکنا** : [ہ] ہتھ روکنا ، سنبھل کے خرچ کرنا ، وار بچانا ، مارنوں رُکنا ، مالی مدد دینی بند کر دینی - **ہاتھ سر پر رکھنا** : [ہ] سر تے ہتھ رکھنا ، پیار کرنا ، تسلی دینی ، سرپرست بننا - **ہاتھ سُن ہو جانا/ہاتھ سو جانا** : [ہ] ہتھ سُنّ ہونا ، ہتھ سوں جانا ، ہتھ بے حس ہو جانا - **ہاتھ سے** : [ہ] ہتھ نال ، ہتھّیں ، قابُو توں ، وسیلے تھیں - **ہاتھ سے جانا** : [ہ] ہتھوں نکل جانا ، ضائع ہو جانا ، وس وچ نہ رہنا ، مر جانا - **ہاتھ سے دے بیٹھنا** : [أ] ہتھوں گوا دینا ، ضائع کر دینا ، قبضہ چھڈ دینا - **ہاتھ سے دینا** : [ہ] ہتھوں دینا ، چھڈ دینا ، بخش دینا ، تیاگ دینا ، گوا دینا ، ضائع کرنا - **ہاتھ سے کھونا** : [ہ] ہتھوں گوانا ، ضائع کرنا ، ونجا دینا - **ہاتھ سے نہ جانے دینا** : [ہ] ہتھوں نہ جان دینا ، ہتھوں نہ چھڈنا ، وس وچ رکھنا ، قبضے وچ رکھنا - **ہاتھ صاف کرنا** : [ہ] ہاتھ پُونجھنا ، ہتھ دھونا ، ہتھ پھیرنا ، ہتھ صاف کرنا ، لُٹنا ، لکھائی سوارنی ، مشق کرنی - **ہاتھ قلم کرنا** : [ہ] ہتھ وڈھنا ، ہتھ ٹُک دینا - **ہاتھ کا میل** : [ہ] ہتھ دی میل ، روپیّا پیسا ، کمائی ، نقدریاں شیواں - **ہاتھ کاٹنا** : [ہ] ہتھ وڈھنے ، پچھتانا ، افسوس کرنا - **ہاتھ کانوں پر رکھنا** : [ہ] کنّاں تے ہتھ رکھنے ، کنّیں ہتھ لانے ، بے خبری ظاہر کرنی ، توبہ توب کرنی ، پناہ منگنی ، انکار کرنا - **ہاتھ کرنا** : [ہ] ہتھ کرنا ، سٹّ لانی ، دھوکھا دینا ، دھروہ کرنا - **ہاتھ کمر میں ڈالنا** : [ہ] لک دوالے ہتھ پانا ، اپنے نال لانا ، لکّوں پھڑنا ، لڑنا - **ہاتھوں ہاتھ لینا/لے جانا** : [ہ] ہتھیں ہتھ لینا ، جھٹ پھڑنا ، جھوپنا ، جھپنا ، آدر بھا کرنی ، سر متّھے اُتے بٹھانا - **ہاتھ کو ہاتھ نہیں سوجھتا** : [ہ] ہتھ نُو ہتھ نہیں دسدا ، انھیر گُھپ گھیر اے - **ہاتھ کُھلنا** : [ہ] ہتھ کُھلنا ، ہتھ رواں ہونا ، مارن کُٹّن دی عادت پینی ، روپے پیسے دی تنگی دُور ہونی - **ہاتھ کھولنا** : [ہ] بدھے ہوئے ہتھ کھولنے ، انّھے واہ خرچ کرنا ، سخاوت کرنی ، فضول خرچ کرنا - **ہاتھ کھینچنا** : [ہ] ہتھ کھچ لینا ، ہتھ چُک لینا ، پیر کڈھ لینے ، چھڈ دینا ، باز آؤنا ، مدد روک لینی ، کیرس نال خرچ کرنا - **ہاتھ گھسائی** : [ہ] بے مُلی کار ، ہتھ گھسائی ، مفت دی محنت - **ہاتھ لانا** : [ہ] ہتھ لیانا ، ہتھ اُتے ہتھ مارنا ، پنجا مُٹنا - **ہاتھ لگ جانا** : [ہ] ہتھیں لگنا ،

لبھ جانا ، ہتھ وچ آؤنا ، ٹھگیا جانا ، مُچھیا جانا - **ہاتھ لگانا** : [ہ] ہتھ لانا ، چھوہنا ، ہتھ مارنا ، چھیڑنا ، لپّڑ مارنا ، علاج کرنا ، مدد دینی ، سہارا دینا ، قول دینا ، کم شروع کرنا ، تلوار دا وار کرنا - **ہاتھ لگائے مَیلا ہونا** : [ہ] ہتھ لایاں مَیلا ہونا ، چوکھا گورا چٹّا ہونا ، صاف ستھرا ہونا - **ہاتھ مارنا** : [ہ] ہتھ مارنا ، بڑی کوشش کرنی ، ہتھ کرنا ، دا مارنا ، قتل کرنا ، چوری کرنی ، مَل مارنی ، وار کرنا ، کیھسکانا ، رشوت لَینی ، گپّھے لینا ، بُوہا کھڑکانا ، چھیتی چھیتی کھانا ، بُرک مارنا ، سِر مَتّھا پِٹنا ، لُٹ کھڑنا ، شرط لانی - **ہاتھ مروڑنا** : [ہ] ہتھ مروڑنا ، ہتھ مچکوڑنا ، ہتھ مَل دینا - **ہاتھ مِلانا** : [ہ] ہتھ میلنا ، دست پنجہ لینا ، ہتھ جوڑی کرنا - **ہاتھ مَلتے رہ جانا** : [ہ] ہتھ مَلدے رہ جانا ، چوکھا پچھتانا ، افسوس کرنا ، کجھ بن سر نہ آؤنا - **ہاتھ ملنا** : [ہ] ہتھ مَلنے ، جُھرنا ، افسوس کرنا ، پچھتانا - **ہاتھ میں** : [ہ] ہتھ وِچ ، وَس وِچ ، ہتھیں - **ہاتھ میں آنا** : [ہ] ہتھ وِچ آؤنا ، ہتھ آؤنا ، قابو آؤنا ، قبضے وِچ آؤنا ، قابو آؤنا - **ہاتھ میں تھامنا** : [ہ] ہتھ وِچ پھڑنا ، تھم لینا ، پھڑ لینا - **ہاتھ میں دینا** : [ہ] ہتھ پھڑانا ، حوالے کرنا ، سپرد کرنا - **ہاتھ میں رکھنا** : [ہ] ہتھ وِچ رکھنا ، وس وچ رکھنا ، قابو کیتی رکھنا - **ہاتھ میں لیے پھرنا** : [ہ] ہتھ وچ پھڑی پھرنا - **ہاتھ میں ہاتھ پکڑانا** : [ہ] ہتھ وچ ہتھ پھڑانا ، کسے دے حوالے کرنا ، سپرداری وچ دینا ، دھی دا ویاہ کرنا ، میل جول رکھنا ، نال نال رہنا ، لِسّے ماڑے ہتھ دا آسرا دینا - **ہاتھ میں ہُنر ہونا** : [ہ] سُچجّا ہونا ، ہتھ وچ ہنر ہونا ، ہتھ سُچجّا ہونا- **ہاتھ نہ آنا** : [ہ] ہتھ نہ آؤنا ، پھڑیا نہ جانا ، قابو نہ آؤنا ، حاصل نہ ہونا - **ہاتھ نہ رکھنے دینا** : [ہ] ہتھ نہ دھرن دینا ، لاگے نہ لگن دینا ، نیڑے نہ پھٹکن دینا ، پرواہ نہ کرنی ، قابو نہ آؤنا - **ہاتھ ہلاتے آنا** : [ہ] خالی ہتھیں آؤنا ، باہواں لمکاندیاں آؤنا - **ہاتھ ہلاتے پھرنا** : [ہ] باہواں لمکائی پھرنا ، نکما نکارا ہونا ، سَکھنے ہتّھیں پھرنا - **ہاتھ ہلانا** : [ہ] ہتھ ہلانا ، کم کاج کرنا ، ہتھ نال اشارے کرنے - **ہاتھا پائی** : [ہ] ہتّھو پائی ، لڑائی ، مار کٹائی ، دھیں پٹاس ، مارکُٹ - **ہاتھا پائی ہونا (کرنا)** : [ہ] ہتّھو پائی ہونا ، مار کٹائی کرنی ، ہُورو مُکی ہونی - **ہاتھوں** : [ہ] ہتّھیں ، ہتھاں نال - **ہاتھوں اُچھلنا** : [ہ] چوکھا خوش ہونا ، خوشی نال نچنا کُدنا - **ہاتھوں سے** : [ہ] ہتھاں نال ، ہتّھیں ، ہتھوں ، ڈھنگاں نال - **ہاتھوں سے نکل جانا** : [ہ] ہتھوں نکل جانا ، نس جانا ، وس وچ نہ رہنا - **ہاتھوں کلیجا اُچھلنا** : [ہ] چوکھا دل دھڑکنا ، دِل اُچھل اُچھل پینا ، دل دا دھڑک دھڑک کرنا ، چوکھا ڈر جانا ، چوکھا خوش ہونا ، بے قرار ہونا -

● **ہاتھی** : [ہ] ہاتھی -

● **ہاٹ** : [ہ] ہٹّ ، ہٹّی ، دوکان ، بزار ، منڈی -

● **ہار** : [ہ] (۱) مالا ، ہار ، گانی ، لڑی - (۲) تھکیواں ، شکست - **ہار بیٹھنا/جانا** : [اُ] ہار جانا ، مات کھا جانی ، شکست کھانی ، ہتھیار سُٹ دینے ، تھک جانا ، جی چھڈ جانا - **ہار دینا** : [ہ] ہار جانا ، بازی مات ہونی ، لائے ہوئے پیسے ہر جانے - **ہار سنگار** : [ہ] بننا پھبنا ، روپ سجانا ، ہار سنگار - **ہار کر** : [ہ] ہار کے ،

اک تھک کے ، ساری دیاں ، مجبور ہو کے -
ہار گوندھنا : [ہ] پھل پرونے ، ہار بنانا ، مالا بنانی - **ہار مننا** : [ہ] ہار من لینی ، تھک ہار جانا ، عاجز آؤنا ، ناکام ہونا ، تنگ آ جانا ، شکست من لینی ، شرط ہار جانی - **ہارا** : [ہ] ہاریا ، تھکا ٹٹا ، کمزور ، نٹھا ہویا ، ہاریا ہویا -

● **ہاں** : [ہ] (۱) ہاں ، ضرور ، ٹھیک ، ہامی ، حکم - (۲) کول ، تے - **ہاں جی** : [ہ] جی ہاں ، آخو جی ، ہاں جی ، جی آں ، ٹھیک اے - **ہاں کرنا** : [ہ] من لینا ، اقرار کرنا ، ہاں کرنی ، ہامی بھرنی ، ہنگورا بھرنا - **ہاں میں ہاں ملانا** : [ہ] ہاں وچ ہاں رلانی ، ہاں جی ہاں جی آکھنا ، جی حضوری کرنی ، جھولی چکنی ، خوشامد کرنی ، ساتھ دینا ، صلاح منی - **ہاں ہاں کرنا** : [ہ] اقرار کرنا ، ٹالنا ، آخو آخو کری جانا ، ہنگورا بھرنا - **ہاں ہوں کرنا** : [ہ] ہاں ہوں کرنا ، ہنگارا بھرنا ، تھوڑا بہتا جواب دینا ، ٹالنا -

● **ہانپنا** : [ہ] ہفنا ، ہاپنا ، ہونکنا ، گھرکنا ، ساہ چڑھنا ، دم پھلنا ، تھکنا ، ہونکنی لگنی ، کاہلے کاہلے ساہ لینے ، ہنگورے لینے -

● **ہانڈی** : [ہ] ہانڈی ، کُنّی ، توڑی - **ہانڈی پھوڑنا** : [ہ] ہانڈی تروڑ دینی ، بھانڈا بھنّنا ، بھیت کھولھنا - **ہانڈی چڑھنا** : [ہ] ہانڈی چڑھنی ، ہانڈی چلھے تے رکھنی -

● **ہانک** : [ہ] ہاک ، سدّ ، واج ، ہوکرا ، پکار ، للکر ، رولا ، کھپ - **ہانک مارنا** : [ہ] ہاک مارنی ، واج مارنی ، سدنا ، اچی واج دینی -

● **ہانکنا** : [ہ] ہکنا ، ہوکنا ، ٹورنا ، دھکا لانا ، ریڑھنا ، تراہنا ، ہوکرنا -

● **ہاوَن** : [ع] اکھلی ، کھرل ، چٹو -
ہاون دستہ : [ع+ف] چٹو تے منگلی ، چٹو وٹا -

● **ہاہا** : [ہ] ہاہا ، ہی ہی ، کھِلی -

● **ہائے** : [ہ] ہائے ، ہئی ، اوئی - **ہائے اللہ** : [اُ] ہائے ربا - **ہائے غضب** : [اُ] ہائے لوڑھا ، بڑا انھیر ہویا اے - **ہائے قسمت** : [اُ] ہائے قسمتے ، واہ نی تقدیرے - **ہائے مارنا** : [ہ] ہائے کرنا ، ہاہ مارنی ، ہوکا بھرنا - **ہائے ہائے پڑنا** : [ہ] تراس تراس ہونا ، چوکھا کسکارا پینا ، بڑا افسوس تے غم ہونا ، پیڑ نال بے چین ہونا - **ہائے ہائے کرنا** : [ہ] ہائے ہائے کرنی ، ہونگراں بھرنیاں ، پیڑ نال چیکنا ، ہوکے بھرنے -

● **ہپ** : [ہ] گھپ ، ہضم - **ہپ کر جانا** : [ہ] کھا جانا ، لنگھا جانا ، مار لینا ، ہضم کر جانا -

● **ہتک** : [ع] ہتک ، بے عزتی ، بے پتی ، بے ادبی ، بے حرمتی ، ہانت -

● **ہتھ** : [ہ] ہتھ - **ہتھ پھیری** : [ہ] ہتھ پھیرنا ، دا مارنا ، لٹ کھڑنا ، ہونجا پھیرنا - **ہتھکڑی** : [ہ] کڑی ، ہتھ کڑی - **ہتھ کنڈا** : [ہ] ہتھ دا کرتب ، بازی گری ، جال ، فریب ، دا ، پیچ ، چلاکی ، ہتھ دی صفائی -

● **ہتھوڑا** : [ہ] ہتھوڑا ، تھوڑا -

● **ہتھے چڑھنا** : [ہ] ہتھے چڑھنا ، ڈھاہے چڑھنا ، دا ہیٹھ آؤنا ۔ ڈھاکے چڑھنا ، قابو آؤنا ۔ **ہتھے سے (نکل) جانا** : [ہ] ہتھوں نکل جانا ، قبضے وچ نہ رہنا ، ہتھ کولوں پتنگ کٹی جانی ۔

● **ہتھیار** : [ہ] ہتھیار ۔ **ہتھیار باندھنا** : [ہ] ہتھیار بنھنا ، اسلحہ لانا ، ہتھیار سجانا ، ہتھیار لانا ۔ **ہتھیار چلانا** : [ہ] ہتھیار چلانا ، لڑنا ، جنگ کرنی ۔ **ہتھیار ڈال دینا** : [ہ] ہتھیار سٹ دینے ، ہار من لینی ، تابع ہو جانا ، زیر ہو جانا ۔

● **ہتھیا لینا** : [ہ] ناجائز قبضہ کرنا ، مل مار لینی ، مار لینا ، دب لینا ، کھوہ لینا ۔

● **ہتھیلی** : [ہ] تلی ۔ **ہتھیلی بجانا** : [ہ] ہتھیلی وجانی ، توڑی مارنی ، مانگھا مارنا ، بدنام کرنا ۔ **ہتھیلی پر رکھنا** : [ہ] تلی تے رکھنا ، دینا ، اوسے ویلے دینا ، ترت دینا ۔ **ہتھیلی پر سر رکھ لینا/رکھنا** : [ہ] تلی تے سر دھرنا ، سر تے کتھپھن بنھ لینا ، مرن نوں تیار ہو جانا ۔ **ہتھیلی پر سر لیے پھرنا / رکھے پھرنا** : [ہ] تلی تے جان دھری پھرنی ، مرن نو تیار ہونا ، حیاتی توں اکنا ۔ **ہتھیلی پر سرسوں جمانا** : [ہ] تلی تے سرہوں جانی ، کوئی کم جھٹ پٹ کر وکھانا ، ان ہونی گل کرنی ۔ **ہتھیلی کھجانا/کھجلانا** : [ہ] ہتھ وچ کھرک ہونی ، لپڑ مارن نو جی کرنا ۔

● **ہٹ** : [ہ] ضد ، اڑی ، اڑچ ، بحث ، تکرار ، سنڈا ۔ **ہٹ پر آنا** : [ہ] ضد کرنی ، اڑی بنھنی ، اڑی پانی ، اڑ جانا ۔ **ہٹ دھرم** : [ہ] ضدل ، ضدی ، سنڈے والا ، دھسبی ، بے ایمان ، بدمعاملہ ، سنڈے باز ۔ **ہٹ دھرمی** : [ہ] سنڈا ، ضد ، اڑی ، بے ایمانی ، بے انصافی ، رٹا ۔ **ہٹیلا** : [ہ] اڑی خورا ، ضدی ، ضدل ، سڈے والا ۔

● **ہٹا کٹا** : [ہ] موٹا تازہ ، ڈسکلا ، پلیا ہویا ، تھلتھا ، مشٹنڈا ۔ **ہٹی کٹی** : [ہ] موٹی تازی ، تگڑی ، ڈٹی ، تھلھتی ۔

● **ہٹانا** : [ہ] ہٹانا ، پرے کرنا ، پاسے کرنا ، ریڑھنا ، دھکنا ، دور کرنا ۔ **ہٹنا** : [ہ] ہٹنا ، پرے رہنا ، دور ہونا ، باز آؤنا ، پرے ہونا ، کھسکنا ، پرتنا ، ضد کرنی ، فیر تے پانا ۔

● **ہجر** : [ع] وچھوڑا ، انکھیڑا ، وکھیواں ، برہوں ، جدائی ۔

● **ہجرت** : [ع] ہجرت ، دیس تیاگنا ۔

● **ہجو** : [ع] سٹھ ، بدصفتی ، سٹھنی ، برائی ۔ **ہجو کرنا** : [ا] سٹھ کرنی ، نندیا کرنی ، برائی کرنی ، برا آکھنا ۔ **ہجو کہنا/لکھنا** : [ا] سٹھ جوڑنی ، سٹھنی دینی ۔

● **ہجوم** : [ع] بھیڑ ، بھیڑ بھڑکا ، کٹھ ۔ **ہجوم کرنا** : [ا] بھیڑ لانی ، کٹھیاں ہونا ۔

● **ہچر مچر** : [ہ] ٹال مٹول ، جھاکا ، دو دلی ، جکو تکی ، دو چتی ۔ **ہچر مچر کرنا** : [ہ] جھکنا ، ٹالنا ، عذر کرنا ، پچ ہانا ۔

● **ہچکا** : [ہ] چرکھڑی ، دھکا ، ہجکا ، ہجھکولا ۔

ہچکچانا : [ہ] جھکنا ، سنگنا ، دو چِتّا ہونا ، جکّو تکّی وچ ہونا ۔ ہچکچاہٹ : [ہ] جھاکا ، سنگ ، ڈر ، سوچ ، دو چِتی ۔

ہچکنا : [ہ] جھکنا ، سنگنا ، دو دِلا ہونا ، جکّوتکّی وچ ہونا ، ہڑکی لگنی ۔

ہچکولا : [ہ] ہجکا ، ڈکّو ڈولا ، دھکّا ، جھٹکا ۔

ہچکی : [ہ] ہڑکی ، ہٹکورا ۔ ہچکی بندھ جانا : [ہ] ہڑکی لگنی ، ہٹکورے لینے ، گھگھاں بہہ جانیاں ، ساہ رُک رُک کے آؤنا ۔ ہچکی لگ جانا : [ہ] ہڑکی لگنی ، ہٹکورے آؤنے ، ساہ اُکھڑنا ۔

ہدایت : [ع] مت ، ہدیت ۔ ہدایت پانا : [اُ] مت لینی ، سِدھے راہ پینا ، نصیحت تے عمل کرنا ۔ ہدایت کرنا : [اُ] مت دینی ، سِدھا راہ دسنا ، سمجھانا ، رہبری کرنی ۔

ہدف : [ع] نشانہ ، مُدّا ۔ ہدف بنانا : [اُ] نشانہ بنا لینا ، نشانہ مارنا ، مشق لئی نشانہ بنانا ۔

ہُدہُد : [ع] چکّی راہ ۔

ہڈی : [ہ] ہڈّی ، ہڈ ۔ ہڈی پسلی توڑنا : [ہ] ہڈّی پسلی اک کر دینی ، ہڈیاں بھن دینیاں ، چوکھا مارنا ۔ ہڈیاں چچوڑنا : [ہ] ہڈیاں چوپنیاں ، جُوٹھ مِٹھ کھانی ، گھٹیا شے کھانی ۔ ہڈیاں سُرمہ کرنا/ہونا : [اُ] ہڈیاں پیہ دینیاں ، چوکھا مارنا ، ہڈیاں چُورا کر دینیاں ۔ ہڈیاں نکل آنا : [ہ] ہڈ نکل آؤنے ، چوکھا ماڑا تے لِسّا ہو جانا ۔

ہذیان : [ع] بکا ، بے سُرتی دیاں گلاں ، بڑانا ۔ ہذیان بکنا : [اُ] بکا کرنا ، بڑانا ، بے سُرتی دیاں گلاں کرنیاں ، فضول گلاں کرنیاں ۔

ہر : [ف] ہر ، سبھ ، اِک اِک ۔ ہر آن : [ف] ہر ویلے ، ہر وار ، ہر پل ، وار وار ، ہر گھڑی ، سدا ، نِت ۔ ہر ایک : [اُ] ہر اِک ، سبھ کوئی ، سبھو ، سبھے ، ہر کوئی ، جنا کھنا ۔ ہرجائی : [اُ] ہرجائی ، بے وفا ۔ ہر جگہ : [اُ] ہر تھاں ، جِتھے کِتھے ، تھاں ہر تھاں ۔ ہر چند : [ف] جِنّا کُجھ ، جِنّا کُو ، کِنّا وی ، کِنّا ای ۔ ہر حال میں : [اُ] ہر حالے ، ہر حالت وچ ، جِویں کیویں ، ہر ڈھب نال ، جِویں وی ہو سکے ۔ ہر دلعزیز : [ف] سب دا پیارا ، نیک ، خوش خُلق ۔ ہر دم : [ف] ہر پل ، ہر گھڑی ، ہر وقت ۔ ہر روز : [ف] ہر روز ، روز دِہاڑی ، نِت ، روز روز ، بِنا ناغے ۔ ہر سال : [ف] ہر ورھے ، ہر سال ، ورھے دے ورھے ۔ ہر طرح : [ف] ہر حال وچ ، ہر حالت وچ ، ہر طراں ۔ ہر طرف : [ف] ہر پاسے ، ہر دا ، ہر کُوٹے ، ہر تھاں ۔ ہر کس : [ف] ہر کوئی ، ہاری ساری ، جنا کھنا ۔ ہر کسی سے : [اُ] ہر کسے توں ، ہاری ساری توں ، ہر اک نال ۔ ہرگاہ : [ف] بھاویں ، جس ویلے ، جد وی ، کیوں جے ۔ ہرگز : [ف] اُکّا ، مُول ، اکّا نہیں ۔ ہرگز نہیں : [اُ] اکّا نہیں ، مُولوں نہیں ، بالکل نہیں ۔

ہرا : [ہ] ساوا ، ہرا ، سبز ، کچّا (پھل) ، تازہ ، کامیاب ، مراد وند ، کُولے پتّھے ۔ ہرا بھرا : [ہ] ہریا بھریا ، سجرا ، نرویا ، تازہ ، بھروان ، کامیاب ، پھلیا پُھلیا ۔ ہرا بھرا رہنا :

[ہ] خوش تے اباد رہنا ، نواں نرویا رہنا ، نہال رہنا - **ہرا ہونا** : [ہ] پھٹ اُچّڑ جانا ، خوش ہو جانا ، مُڈّ کے ہرا ہونا ، رقم وصول ہو جانی ، تھکیواں اُتر جانا ، نواں نرویا ہو جانا ، چہرے تے رونق آ جانی -

ہراس : [ف] ڈر ، بھو ، خوف ، ہیبو ، بے امیدی ، گھبرا - **ہراساں** : [ف] ڈریا ہویا ، ترٹھا ہویا ، بے اُمید ، بے آس ، دل ڈھٹھا - **ہراساں ہونا** : [اُ] ڈر جانا ، گھبرا جانا ، پریشان ہو جانا ، بے آس ہونا -

ہرانا : [ہ] ہرا دینا ، شکست دینی ، مات دے دینی ، تھکا دینا ، دموں کڈھ دینا -

ہرج : [ع] نقصان ، کھپ ، رولا ، بلوہ ، شور ، رِچر ، ڈھِل ، ہرج - **ہرج مرج** : [اُ] ہبی تبی ، نقصان ، گڑبڑ ، خرابی ، فساد ، ہرج مرج - **ہرج مرج ہونا** : [اُ] ہرج مرج ہونا ، وگاڑ پینا ، خرابی ہونی ، فساد مچنا ، بدانتظامی ہونی -

ہرجانہ : [اُ] ڈن ، چٹّی ، بھانگا ، نقصان - **ہرجانہ بھرنا** : [اُ] چٹّی بھرنی ، ڈن دینا ، ہرجانہ تارنا -

ہرزہ : [ف] بک بک ، جھک جھک ، بکواس ، فضول ، بے ہودہ ، واہیات - **ہرزہ سرا** : [ف] بکواسی ، یاوا ، واہیات - **ہرزہ سرائی** : [ف] بک بک ، بکواس ، نکمیاں گلاں ، واہیات گلاں -

ہرکارہ : [اُ] ہرکارا ، ہلکارا ، ڈاکیا ، چِٹھی رساں ، سُنیہی -

ہرن : [ہ] ہرن ، مرگ - **ہرن کا چوکڑی بھرنا** : [ہ] ہرن دا چھال مارنا ، چارے پیر چُک کے چُنگی مارنی - **ہرن ہو جانا/ہونا** : [ہ] ہرن وانگ نس جانا ، گُم ہو جانا ، چُنگی مار جانی ، اُڈ پُڈ جانا ، ڈر کے نسنا -

ہری : [ہ] ہار ، بھانج ، مات ، شکست -

ہریالا : [ہ] ساوا ، سروا ، ہرا ، لتوہکا ، لدّوا ، خوش ، سوہنا - **ہریالی** : [ہ] ہریول ، سبزی ، سروا گھاہ بُوٹ ، سُہپّن ، سوہنی زنانی -

ہڑبڑانا : [ہ] گھبرانا ، بدحواس ہو جانا ، پریشان ہونا ، سُرت بُھل جانی ، بے چین ہو جانا -

ہڑبڑی : [ہ] گھبرا ، حیرانی ، ہِرل ، بھسوڑی ، افراتفری ، گڑبڑ - **ڈبڑی پڑنا** : [ہ] بھسوڑی پینی ، بھاجڑ پینی ، گڑبڑ ہونی ، فساد مچنا -

ہڑبونگ : [ہ] شور شرابا ، گڑبڑ ، فساد ، بدانتظامی ، بلوہ ، نس بھج ، بھسوڑی ، انھی انھیر - **ہڑبونگ مچانا** : [ہ] شور شرابہ کرنا ، گڑبڑ کرنا ، فساد مچانا ، انھی پانی ، آخر چُکنی ، انھیر پانا ، ڈھڈی کھپ پانی -

ہڑپ : [ہ] لنگھانا ، چتھیاں بنا لنگھا لینا ، اِکو واری کھا جانا - **ہڑپ کر جانا** : [ہ] لنگھا لینا ، غبن کرنا ، مار لینا ، کھا جانا ، ہضم کر لینا -

ہڑپّا : [ہ] ہڑپّا ، شڑپّا ، چھال ، کُداڑا - **ہڑپّا مارنا/لگانا** : [ہ] ہڑپّا مارنا ، شڑپّا لانا ،

ٹپ جانا ، اِکتّو واری کھا جانا ، لنگھا لینا ، بُرک مارنا ۔

ہڑتال : [ہ] ہٹتال ، ہڑتال ۔

ہڑک : [ہ] ہَلک ، وڈھن پینا ، شوق ، چا ، اُلیل ۔ **ہڑک اُٹھنا** : [ہ] ہَلک پینا ، ہلک کُدنا ، چاچڑھنا ، اُلیل آونا ، اُتاؤلا ہونا ۔

ہُڑکا : [ہ] ہوکا ، ہاوا ، ہیروا ۔

ہُڑکانا : [ہ] مچکانا ، بھڑکانا ، مچانا ، ترسانا ، چُکنا ، چا چاڑھنا ، جتّھل پانا ۔

ہُڑکائی : [ہ] ہلکائی ، پاگل ، سُدین ، کملی ، جھلی ۔

ہُڑکنا : [ہ] ڈکنا ، روکنا ، جھڑکنا ، لوچنا ، ڈھاہ دینا ۔

ہزار : [ف] ہزار ، دس سیکڑے ، کِینا وڈا ، چوکھا سارا ۔ **ہزاروں باتوں کی ایک بات** : [اُ] ہزاراں گلاں دی اک گل ، مُکدی گل ۔ **ہزار بار** : [ف] ہزار وار ، کئی وار ، وار وار ۔ **ہزاروں میں ایک ہونا** : [اُ] ہزاراں وِچوں اِک ہونا ، بڑا خوبصورت ہونا ، بڑا بہادر ہونا ۔ **ہزار ہا** : [ف] ہزاراں ، کئی ہزار ، چوکھے ، اَن گِینت ۔

ہزل : [ع] نِکتّمیاں گلاں ، بکواس ، گال مندا ، گندیاں گلاں ۔

ہزیمت : [ع] ہار ، شکست ، بھاجڑ ، نکاسی ، بھانج ۔ **ہزیمت اُٹھانا** : [اُ] بھانج کھانی ، ہار جانا ، مونہہ دی کھانی ، کنڈ وِکھانی ، شکست کھانی ۔

ہستی : [ف] ہستی ، ہوند ، حیاتی ، کُل عالم ، دُنیا ، طاقت ، حیثیت ، پسلی ، ہمت ، رُتبہ ، جِگرا ، درجہ ۔

ہشّاش : [ع] بڑا خوش ، چوکھا راضی ، مزے وچ ، موج وچ ، نِہال ، پرسنّ ۔

ہُشکانا : [ہ] ہُشکارنا ، مچکانا ، چُک دینی ، ہلاّشیری دینی ۔

ہضم : [ع] پچا ، ہضم ۔ **ہضم کرنا** : [اُ] پچانا ، ہضم کرنا ، ڈکار جانا ، مار لینا ، دب لینا ۔

ہفت : [ف] ست ۔ **ہفت اقلیم** : [ف] ست ولایتاں ۔ **ہفت پُشت** : [ف] ست پیڑھیاں ، ست پُشتاں ۔ **ہفت خواں** : [ف] ست اوکڑاں ، ست مشکلاں ۔ **ہفت خواں طے کرنا** : [اُ] اوکھی گھاٹی لنگھنی ، اوکڑاں جھل کے منزل تے اپڑنا ۔

ہفتہ : [ف] ستوارا ، ہفتے دا دن ، ہفتہ ، چھنچھّر وار ۔

ہکاّ بکاّ : [ہ] ہکاّ بکاّ ، حیران ، ڈیمریا ہویا ، ڈور بھورا ۔ **ہکاّ بکاّ رہنا/ہو جانا** : [ہ] ٹھٹھمبر جانا ، بِتر بِتر تکنا ، بہت حیران ہونا ، ہکاّ بکاّ ہونا ، ڈور بھورا ہونا ۔

ہکلا : [ہ] تھتّھا ، تھتھلا ۔ **ہکلا کر بات کرنا** : [ہ] تھتھا کے گل کرنی ، اڑ اڑ کے بولنا ۔

ہل [ہ] : ہل ۔ **ہل جوتا** : [ہ] ہالی ، واہک ، مزارع ۔ **ہل جوتنا** : [ہ] ہل جونا ، ہل واہنا ، ہل پھیرنا ، واہی بیجی کرنی ۔ **ہل چلنا** : [ہ] ہل وگنا ، زمین واہی جانی ، زمین واہندیاں ہونا ۔

● ہلاّ : [ہ] دھائی ، ہلاّ ، حملہ ، چڑھائی ، شور ، رولا ، کھپّ - ہلاّ بولنا : [ہ] ٹُٹ کے پے جانا ، دھاوا کرنا ، حملہ کرنا -

● ہلاک : [ع] (۱) قتل ، فنا - (۲) چاہ وان ، ریجھوان ، چاہندا - ہلاک کرنا [اُ] تباہ کرنا ، برباد کرنا ، قتل کرنا ، جانوں مارنا ، کوہ دینا ، تھکا دینا - ہلاک ہونا : [ہ] مر جانا ، قتل ہونا ، مرنا ، مر مُک جانا - ہلاکت : [ع] موت ، مری ، تباہی ، قتل ، وخت ، مصیبت ، محنت ، مشقت ، تھکیواں -

● ہِلانا : [ہ] ہلانا ، ہلُونا ، جھوننا ، تھاؤں کُتھاں کرنا ، عادت پانی -

● ہلبلی : [ہ] ہِل جُل ، بے چینی ، کاہل ، سوڑ ، گھبرا -

● ہلچل : [ہ] ہِل جُل ، گڑ بڑ ، فساد ، بھاجڑ ، افراتفری ، بھُسوڑی - ہلچل مچنا/پڑنا : [ہ] ہِل جُل ہونی ، بھُسوڑی پینی ، فساد مچنا ، افراتفری ہونی ، بھاجڑ پینی -

● ہلدی : [ہ] ہلدی ، ہردل ، وسار -

● ہُلڑ : [ہ] شور ، کھپّ ، ڈنڈ ، کُکارا ، گڑبڑ - ہُلڑ مچانا : [ہ] رولا پانا ، فساد مچانا ، گڑبڑ کرنی ، ڈنڈ پانی -

● ہلکا : [ہ] ہولا ، گھٹ وزن دا ، کمینا ، سُبک ، ہوچھا ، گھٹیا ، نِقدار ، سستا ، پِھکا ، گھٹ ڈونگھا ، چھیتی ہضم ہون والا ، سوکھا ، معمولی ، ہولے میل دا ، تھوڑ بِتا - ہلکا پن : [ہ] ہولا ہونا ، سبکی ، ہوچھ پُنا ، کمین پُنا ، بِت تھوڑا ہونا - ہلکا پُھلکا : [ہ] ہولا پُھل ، سُبک ، نازک ، سوہل ، کمزور ، گھٹ وزن دا - ہلکا جاننا/سمجھنا : [ہ] نقدرا جاننا ، ہیٹھا سمجھنا ، حقیر جاننا ، کمینا خیال کرنا ، سوکھا سمجھنا - ہلکا رنگ : [ہ] پِھکا رنگ ، ہولا رنگ - ہلکا کرنا : [ہ] ہولا کرنا ، بھار گھٹ کرنا ، بھار لاہنا ، شرمندہ کرنا - ہلکا ہلکا : [ہ] ہولا ہولا ، مٹھّا مٹھّا ، پِھکاّ پِھکاّ ، تھوڑا تھوڑا ، کُجھ کُجھ - ہلکا ہونا : [ہ] ہولا ہونا ، مٹھّا ہونا ، سُبک ہونا ، شرمندہ ہونا ، بھیڑا پینا ، ذلیل ہونا ، تھکیواں لہنا ، تازہ دم ہونا ، سِروں کوئی بھار لہنا - ہلکی : [ہ] ہولی ، گھٹ وزن دی ، سوکھی ، سستی ، گھٹیا ، معمولی ، ہوچھی ، نازک ، دھیمی ، گھٹ اثر والی -

● ہلکارنا : [ہ] کُتّے نُو شِشکارنا ، کسے نُو لڑائی تے اُبھارنا ، چُک دینی ، شہ دینی -

● ہلکان : [ہ] تھکّا ٹُٹّا ، چوکھا تھکّا ہویا - ہلکان کرنا : [ہ] تھکا دینا ، تھکیویں نال بے حال کر دینا -

● ہلکورا : [ہ] وا دا رمکا ، وا دا جھولا ، موج ، لہر - ہلکورنا : [ہ] ہلُونے دینے ، ہُوٹے دینے - ہلکورے لینا/مارنا : [ہ] ہُلارے لینے ، لہراں لینیاں ، جھمنا ، موج وچ ہونا -

● ہِلنا : [ہ] ہلنا ، ڈُلنا ، حرکت کرنی ، لرزنا ، ہُلارا/ہُجکا کھانا ، تِھڑکنا ، تھاں چھڈنا ، کِھسکنا ، عادت پینی ، گیجھنا ، سواد پینا ، عادی ہونا -

● ہلورا : [ہ] ہُلارا ، جھوٹا ، لُورا ، لہر ، موج -

ہلورنا : [ہ] ہُلارے دینے ، جُھولے دینے ، ورانا ، پرچانا ، ہلارے لینے ، جھوٹنا ، موج وچ ہونا - **ہلورے لینا** : [ہ] جُھوٹے لینے ، ہُلارے کھانے ، پینگ جھوٹنی ، لورے لینے ، موج مزے وچ ہونا -

ہم : [ہ] اسی ، اسیں ، اساں - **ہم بھی کوئی ہیں** : [ہ] اسی وی کجھ ہیگے آں ، ساڈی وی کوئی حیثیت اے - **ہم بھی کیا یاد کریں گے** : [ہ] اسی وی کی یاد کراں گے ؟

ہَم : [ف] (۱) بھی ، نیز ، بلکہ - (۲) آپو وچ ، ساتھ ، ساجھ ، سنگ - **ہم آغوشی** : [ف] جپھی ، گلوکڑی - **ہم پایہ** : [ف] اِکو رُتبے دے ، برابر دی چوٹ ، اِکو جہے ، سانویں - **ہم پایہ ہونا** : [أ] برابر دی چوٹ ہونی ، ساواں ہونا ، اِکو جہا ہونا - **ہم پیالہ** : [ف] گُوڑھا یار ، کھان پین دا ساتھی ، چوکھے گُوڑھ والا - **ہم پیالہ و ہم نوالہ ہونا** : [أ] جگری یار ہونا ، گُوڑھا بیلی ہونا ، کھان پین کٹھا ہونا - **ہم پیشہ** : [ف] کم شریک ، پیشے دے بورا - **ہم جماعت** : [ف] جماعتی - **ہم جماعت ہونا** : [أ] اِکتو جماعتے پڑھنا ، اِکتو جماعت وچ ہونا ، سکول دا ساتھی ہونا - **ہم جنس** : [ف] اک جنس دا ، اک ذات دا ، اک نسل دا ، اک میل دا ، اِکتو جہا - **ہم جنس ہونا** : [أ] اک ذات نسل دا ہونا ، اِکو جہا ہونا - **ہم جولی** : [أ] جوٹی ، ہانی ، لنگوٹیا - **ہم درد** : [ف] دردی ، دکھ درد دا ساتھی ، غم دا بھائی وال - **ہم درد بنانا** : [أ] دردی بنانا ، دکھ درد وچ شریک ہونا - **ہم درد ہونا** : [أ] دکھ درد دا سانجھی ہونا ، پیڑ ونڈانی - **ہم دگر** : [ف] آپو وچ ، اک دوجے نال ، دو طرفی ، دو پاسیں ، دوویں - **ہم دم** : [ف] ساتھی ، یار ، سجن ، متر ، بیلی ، سنگتی ، سنگی - **ہم دیوار** : [ف] گوانڈھی ، ہمسایا ، نال دا ، کندھوں سانجھا ، بنّے سواندرا - **ہم دیوار ہونا** : [أ] کندھاں سانجھیاں ہونیاں ، گوانڈھی ہونا - **ہم راز** : [ف] محرم ، بھیتی ، راز دا جانُو - **ہم راز کرنا** : [أ] راز دار بنانا ، بھیت وچ لینا ، محرم بنانا - **ہم رنگ** : [ف] اک رنگا ، رلدے ملدے رنگ دا ، اِکو رنگ دا ، سگواں - **ہم زاد** : [ف] جوڑے ، پرچھاواں - **ہم زبان** : [ف] سانجھی را والا ، اِکو بولی بولن والا ، ہاں وچ ہاں میلن والا ، اک دوجے نال گل بات کرنی - **ہم زلف** : [ف] سانڈھو - **ہم ساز** : [ف] موافق ، دوست ، یار ، دردی ، ساتھی - **ہم سایہ** : [ف] ہمسایہ ، گوانڈھی ، لاگے رہن والا - **ہم سائی** : [أ] ہمسائی ، گوانڈھن ، لاگے رہن والی - **ہم سائیگی** : [ف] گواہنڈھ ، ہمسائے گتی - **ہم سر** : [ف] برابر دا ، ساواں ، اک رتبے دا ، "تل" دا - **ہم سر ہونا** : [أ] برابر دا ہونا ، جوڑ دا ہونا ، مقابلے دا ہونا - **ہم سری** : [ف] برابری ، ریس ، بروبری ، شریکا ، مقابلہ - **ہم سری کرنا** : [أ] ریس کرنی ، برابری جتانی ، مقابلہ کرنا - **ہم سلک** : [ف] کنُڑم - **ہم سن** : [ف] ہانی ، اک عمر دا ، اِکو جیڈا - **ہم سے** : [أ] ساڈے نال ، ساڈے کولوں ، ساڈے توں ، اساں توں ، ساتھوں - **ہم شکل** : [ف] اِکو شکل دا ، اک مہاندرے دا ، اِکو جہا - **ہم شکل ہونا** : [أ] رلدی ملدی شکل دا ہونا ، اِکو جہا ہونا ، مہاندرا رلنا - **ہم شیرہ (ہمشیرہ)** : [ف] بھین ، ماں جائی ، سکی بھین - **ہم عصر** : [ف+ع] اک زمانے دا ، ہان دا ، جوٹی ، ہم عصر - **ہم عمر** : [ف+ع] ہانی ، ہان دا ، اِکو جیڈے ،

اِکو عمر دے - ہم وطن : [ف] اک دیس دا ، اک ملک دا ، اِکو شہر دا ، وطنی بھرا -

● ہماہمی : [ہ] وج گج ، دھم دھام ، رونق ، ٹوہر ، سینہ زوری -

● ہمارا : [ہ] ساڈا ، آساں دا ، آساں ساریاں دا ، میرا ، آپنا - ہمارا کیا ہے : [ہ] ساڈا کی اے ، ساڈا کی وگڑدا اے ؟ سانوں کی ؟ ساڈا کوئی نقصان نہیں - ہمارے : [ہ] ساڈے ، اساں دے ، ساڈے ساریاں دے ، آپنے ، میرے - ہمارے منہ میں بھی زبان ہے : [ہ] ساڈا منہ وی بند نہیں ، اسی وی گل کر سکنے آں - ہماری : [ہ] ساڈی ، آساں دی ، آپنی ، میری - ہماری بلی ہمیں سے میاؤں ؟ : [ہ] ساڈی بلی سانوں میاؤں ؟ ساڈا کھا کے سانوں ای گھورنا ؟

● ہِمّت : [ع] ہمت ، ارادہ ، اُدم ، جی‌داری ، جرأت ، زور ، حوصلہ ، دلیری ، بہادری ، جیرا - ہمت بندھنا : [أ] ہمت بجھنی ، جرأت ہونی ، جی ودھنا ، ہلاشیری ملنی ، حوصلہ ودھنا - ہمت پڑنا : [أ] ہمّت پینی ، حوصلہ پینا ، دلیری ہونی ، جگرا ہونا - ہمت توڑنا : [أ] حوصلہ ہار دینا ، دل ڈھاہ بیٹھنا/بہنا - ہمت سرد ہونا : [أ] حوصلہ مک جانا ، جوش ٹھنڈا پے جانا ، ارادہ چھڈ بہنا - ہمت کرنا : [أ] ہمت کرنی ، دلیری کرنی ، جرأت کرنی ، جی داری وکھانی - ہمت مردانہ : [أ] مرداں والی ہمّت ، بہادراں والی جی داری ، مردؤ - ہمت والا : [أ] ہمّتی ، جی دار ، اُدمی ، دلیر ، بہادر - ہمت ہارنا : [أ] جی چھڈ دینا ، حوصلہ ہار دینا ، روح چھڈ جانی - ہمت ہونا : [أ] ہمت ہونی ، حوصلہ ہونا ، جی داری ہونی -

● ہمک کر : [ہ] ہنبلی مار کے -

● ہمکارا : [ہ] ہنگارا ، ہنگورا -

● ہمکنا : [ہ] بال دا اُلّر کے کسے کول جانا ، اُلّرنا -

● ہموار : [ف] برابر ، پدھرا ، اِکو جہا ، ساواں ، ساویں ، چورس - ہموار کرنا : [أ] پدھرا کرنا ، ساواں کرنا ، سواہرا کرنا ، چورس بنانا ، راضی کرنا ، تیار کرنا ، خیال سدھارنا ، ڈھب تے لیؤنا -

● ہمیشہ : [ف] ہر وقت ، سدا ، ہمیش ، ہمیشاں ، ہر ویلے ، ہر گھڑی ، نت -

● ہمیں : [ہ] سانوں ، آساں نوں -

● ہنڈولا : [ہ] پنگھوڑا -

● ہنڈیا : [ہ] ہانڈی ، کُنّی ، تاوڑی ، سلونا ، ترکاری - ہنڈیا پکانا : [ہ] ہانڈی پکانی ، کُنّی دھرنی ، ہانڈی روٹی کرنی ، لون پکانا ، چرچا کرنا - ہنڈیا پکنا : [ہ] ہانڈی پکنی ، چوری چوری صلاح ہونی ، سازش ہونی ، اندر گتی گلاں ہونیاں ، چرچا ہونا - ہنڈیا چڑھانا : [ہ] ہانڈی چاڑھنی ، ہانڈی پکانی -

● ہُنر : [ف] چج ، گُن ، فن ، کسب ، جاچ ، جوہر ، لیاقت - ہنر پیدا کرنا : [أ] گُن سکھنا ، ہنر پیدا کرنا ، کمال والا بننا ، سچّجا ہونا - ہنر دکھانا : [أ] گُن دسنا ، ہنر وکھانا ، مہارت وکھانی ، کمال ظاہر کرنا -

ُہنرمند : [ف] ُہنر والا ، گُنی ، ُسچجّا ، کاریگر ، ہتھ دا ُسچّا ، کمال والا ۔ ُہنر مندی : [ف] گُن ، ُہنر ، َچج ، اُستادی ، کاریگری ، کمال ۔ ُہنرمندی سے کام لینا : [اُ] گُن ورتنا ، ُہنر توں کم َلینا ، چج نال کم کرنا ، اُستادی ورتنی ۔

● َہنسانا : [ہ] َہسانا ، خوش کرنا ، چوکھا راضی کرنا ۔ ہنسائی : [ہ] َبھنڈی ، َپھکّڑی ، ہانت ۔ ہنسنا : [ہ] ہسّنا ، کِھڑنا ، کِھڑ پینا ، خوش ہونا ، مخول کرنا ، ٹھاہ ٹھاہ ہسنا ، ٹھٹّھے مارنے ۔ ہنسنا بولنا : [ہ] ہسنا بولنا ، َہسّ بول لینا ، آپو ِوچ مخول کرنا ، ِدل لگی کرنی ۔ ہنسی : [ہ] ہاسا ، ٹھٹّھا ، مخول ٹھٹھا ، َمشکری ، َبھنڈی ، َپھکّڑی ، جھیڈ ، کَتھّپ ، کِھڑ ۔ ہنسی اُڑانا : [ہ] َپھکّڑی لانی ، مخول اُڈانا ، ذلیل کرنا ، ِٹھٹھ کرنی ۔ ہنسی خوشی : [ہ] راضی بازی ، خوشی نال ، من مرضی نال ، اعتراض ِبنا ، تندرستی ، َہسدے کھیڈدے ، چائیں چائیں ۔ ہنسی کرنا : [ہ] َموجُو بنانا ، مخول کرنا ، ٹھٹّھا کرنا ، ہیٹی کرنی ، ِٹھٹھ کرنی ۔ ہنسی کھیل : [ہ] ہاسا مذاق ، َسوکھا کم ، کھبّے ہتھ دی مار ۔ ہنسی میں : [ہ] ہاسے ِوچ ، دل لگی نال ، مذاق وچ ، مخول نال ۔ ہنسی میں اُڑا دینا : [ہ] ہاسے ِوچ ٹال دینا ، مخول سمجھنا ، پرواہ نہ کرنی ۔ ہنسی ہنسی میں : [ہ] ہاسے ہاسے ِوچ ، ہسدیاں کھیڈدیاں ، مخول نال ۔

● ہنسلی : [ہ] ہنّسی ، ہسّ ۔

● ہنکانا : [ہ] اُڈانا ، ِدھکنا ، ہو کرنا ، ہو کرا لانا ۔

● ہنگام : [ف] وقت ، زمانہ ، موقع ، ویلا ، َسماں ۔

● ہنگامہ : [ف] فساد ، ِبھیڑ ، کَتھّپ ، کُپّت ، دنگا ، گڑبڑ ، میلا ۔ ہنگامہ آرا : [ف] فسادی ، کُپّتا ۔ ہنگامہ برپا کرنا : [اُ] فساد کرنا ، جھگڑا پانا ، َرولا پانا ، کُپّت کرنی ، گڑبڑ کرنی ، اَنّھی پانی ۔ ہنگامہ پردازی : [ف] ِفتنے بازی ، شور شرابہ ، دنگا فساد ، بلوہ ، لڑائی ۔ ہنگامہ کرنا : [اُ] ِبھیڑ لانا ، شور شرابہ کرنا ، فساد پانا ، بلوہ کرنا ، اَنّھی پانی ۔ ہنگامہ گرم ہونا : [اُ] چوکھا شور شرابہ ہونا ، گڑبڑ ہونی ، لڑائی فساد مچنا ، اَنّھی َپینی ۔ ہنگامہ ہونا : [اُ] جھگڑا ہونا ، فساد ہونا ، چوکھا شور شرابہ ہونا ، کُپّت ہونی ۔

● ہنگامی : [ف] وقتی ، ویلے ِسر دا ، عارضی ، جھٹ ٹپاؤ ، کُجھ دناں دا ، تھوڑے سمے دا ۔

● ُہنوز : [ف] اَجے ، حالے ، اَجے ِتیک ، اَیس وقت ، اَیس گھڑی ، اَیس سمے ۔

● ِہنہنانا : [ہ] ِہنکنا ۔ ہنہناہٹ : [ہ] ہنکاٹ ، ِہنکن ۔

● ہو : [ہ] تھی ، َبن ، ہوجا ، او ، ہاک ۔ ہو آنا : [ہ] ہو آؤنا ، َپرت آؤنا ، پھیر آؤنا ۔ ہو جانا : [ہ] ہو جانا ، بن جانا ، ختم ہونا ، ُمک جانا ، خرچ ہو جانا ، پھیرا پا جانا ۔ ہو ُچکنا : [ہ] ہو جانا ، ختم ہونا ، ُمک جانا ، ُپورا ہو جانا ، ِسرے چڑھنا ، خرچ ہو جانا ۔ ہو رہنا : [ہ] کجھ نہ کجھ ہو جانا ، ضرور

ہونا ، کسے جوگا ہونا ۔ **ہو سکنا** : [ہ] بن سر آؤنا ، ہو سکنا ، وس وچ ہونا ۔ **ہو کر/ ہو کے** : [ہ] ہو کے ، بن کے ، پھر کے ۔ **ہو کے رہنا** : [ہ] ہو کے رہنا ، ضرور ہونا ، کسے نال بنا کے رہنا ۔ **ہوگا** : [ہ] ہو سکدا اے ، خورے ، شاید ، پتا نہیں ۔ **ہو گزرنا** : [ہ] ہو گیا ہونا ، مُک گیا ہونا ، بیتیا ہونا ، پھیرا پا لنگھنا ۔ **ہو لینا** : [ہ] ہو جانا ، پُورا ہونا ، مُک گیا ہونا ، کسے پاسیوں لنگھ جانا ، مُڑ جانا ۔ **ہو نہ ہو** : [ہ] ہووے نہ ہووے ، جاپدا اے ۔ **ہو ہوا کر** : [ہ] ہو ہوا کے ، مُک مُکا کے ۔

● **ہُو بہُو** : [ع] اُویں دا اُویں ، عین مین ، پُورا رلدا ملدا ، سگواں ، اوسے تُل دا ۔

● **ہوا** : [ہ] وا ، ہوا ، شوق ، چا ، چاہ ، تلواراں دا ٹاکرا ، چھہلا ، چلاک ، تھوڑا جِہا تعلق ، ساہ ، روح ، دم ، جن بھوت ، ہولی تے نازک شے ، رِیجھ ، فناہ ، نیستی ، رُخ ، وطیرہ ، جھکا ، ساکھ ، اثر ، تلوار دی جھڑپ ، افواہ ، خبر ، اوائی ، خیر خواہی ، بھلیائی ، شہرت ، چرچا ، ٹھنڈ ، خشکی ، بوا ، ڈاکی ، ہیضہ ۔ **ہوا اُڑ جانا** : [ہ] گل نکل جانی ، بھیت کُھل جانا ، مشہور ہو جانا ، گل کھِلر جانی ، بھرم اُڈ جانا ۔ **ہوا باندھنا** : [ہ] شیخی مارنی ، گنڈھانا ، گپّ مارنی ، جھوٹھی ساکھ بنانی ، ہوا بنھنی ۔ **ہوا بدلنا** : [ہ] ہوا بدلنا ، زمانہ بدلنا ، رُت پھرنی ، کسے بندے دا رُخ وٹنا ، ہور زمانہ آؤنا ۔ **ہوا بگڑنا/بگڑ جانا** : [ہ] ہوا وِگڑنی ، وا گندی ہو جانی ، سماں خراب ہونا ، ساکھ ماری جانی ، بھرم بھا نہ رہنا ۔ **ہوا بندھ جانا** : [أ] ہوا بجھنی ، وجکا ہونا ، دھمّ پینی ، ناں ہو جانا ۔ **ہوا بھر جانا** : [ہ] وا نال پُھل جانا ، پُھوک چڑھ جانی ، مغرور ہونا ، موٹا ہو جانا ۔ **ہوا پر اُڑنا** : [ہ] ہوا تے اُڈنا ، فخر کرنا ، آکڑنا ، پیر بھنجے نہ لگنے ۔ **ہوا چلنا** : [ہ] ہوا چلنی ، وا چلنی ، رواج پینا ، رسم ٹُرنی ، چھیڑ پینی ، دستور بننا ۔ **ہوا خواہ** : [ف] خیر خواہ ، دردی ۔ **ہوا خواہی** : [ف] خیر خواہی ، حمایت ، ہمدردی ، دوستی ۔ **ہوا خوری** : [ف] سیل سپاٹا ۔ **ہوا دار** : [ف] ہوادار ، کُھلا ، موکلا ، چانن والا ، خیرخواہ ، ہمدرد ۔ **ہوا دیکھنا** : [ہ] وا دا رنگ ویکھنا ، موقع ویکھنا ، موقع تاڑنا ، ویلا پچھاننا ۔ **ہوا دینا** : [ہ] وا وچ رکھنا ، وا لوانی ، اگ پُھوکنی ، اگ بخانی ، پُھوک مارنی ، چک دینی ، پھکوہنی دینی ، ہلاشیری دینی ۔ **ہوا سا** : [ہ] وا جِہا ، ذرا جِنا ، رُوال کُو ، چوکھا ہولا ۔ **ہوا سے باتیں کرنا** : [ہ] وا نال گلاں کرنیاں ، چوکھا ترکھا ہونا ، چھہلا تے چلاک ہونا ، پھرتی والا ہونا ، مغرور ہونا ، چوکھا اُچا ہونا ۔ **ہوا سے لڑنا** : [ہ] وا نال لڑنا ، آیویں پیا گل پینا ، بدمزاج ہونا ، سڑیل ہونا ۔ **ہوا کا تھپیڑا** : [ہ] وا دا پھکا ، وا دا پھانڈا ، وا دا جھکھڑ ۔ **ہوا کھانا** : [ہ] ہوا کھانی ، وا پھکنی ، سیل کرنی ، کُھلی ہوا وِچ پھرنا ، ٹُردا پھردا ہونا ، پھٹّا کھانا ۔ **ہوا کھائیے** : [ہ] ٹُردے پھردے دسّو ، پھٹّاں کھاؤ ، ٹُردے ہووو ، اپنا کم کرو ۔ **ہوا لگنا/ لگ جانا** : [ہ] وا لگنی ، ٹھنڈ لگنی ، پنڈا آکڑ جانا ، دماغ پھر جانا ، مغرور ہونا ، صحبت دا اثر ہونا ۔

● **ہُؤا** : [ہ] ہویا ، تھیا ، تھیویا ، بنیا ،

لگا - **ہؤا جو ہؤا/ہؤا سو ہؤا** : [ہ] جو ہویا سو ہویا ، جان دیو ، خیال نہ کرو - **ہؤا چاہتا ہے** : [ہ] ہون والا اے ، ہون لگا اے ، ہویا کہ ہویا ، چھیتی ہو جائے گا - **ہؤا کرے** : [ہ] ہُندا رہوے ، پیا ہووے ، ہووے پیا ، پرواہ نہیں -

● **ہوتا سوتا** : [ہ] ہُندا سُندا ، لگّا لانا ، حمایتی ، والی وارث ، مویا جیوندا -

● **ہوتے ہوتے** : [ہ] ہُندے ہُندے ، ہولی ہولی ، سہجے سہجے ، ہُندے ہواندے ، ہُندیاں -

● **ہَوَس** : [ع] جھَسّ ، لالچ ، لوبھ ، حرص ، خواہش ، شوق ، چاہ ، اَلیل ، شہوت ، ہڑک ، جھوٹھا عشق ، حوصلہ ، کَمَل ، سُدا - **ہَوس بُجھنا** : [ا] ریجھ لتھنی ، چا لہنا -

● **ہوش** : [ف] ہوش ، عقل ، سمجھ ، سوجھ ، سُرت ، خبر داری ، حواس ، حافظہ ، دھیان - **ہوش آنا** : [ا] سُرت آونی ، اکھاں کُھلنیاں ، مَتّ ٹِکانے آونی - **ہوش اُڑا دینا** : [ا] ہوش بُھلانی ، سُرت بُھلانی ، بدحواس کر دینا ، گھبرا دینا - **ہوش اُڑنا** : [ا] ہوش اُڈنی ، گھبرا جانا ، مَتّ ماری جانی ، کُجھ اُسّر پُسّر نہ آونی - **ہوش پکڑنا** : [ا] سُرت سنبھالنی ، خبردار ہونا ، سیانا ہونا ، سیانی عمر وچ آونا - **ہوش ٹھکانے رہنا** : [ا] سُرت وچ ہونا ، حواس درست ہونے ، مَتّ ٹِکانے رہنی - **ہوش سنبھالنا** : [ا] سُرت سنبھالنی ، بالغ ہونا ، سمجھ مَتّ آونی - **ہوش مندی** : [ف] ہوش ، سُرت ، سُوجھی ، عقل ، دانائی ، سیانپ - **ہوش نہ رہنا** : [ا] سُدھ بُدھ نہ رہنی ، گھبرا جانا ، پریشان ہو جانا ، بےہوش ہو جانا - **ہوش و حواس** : [ف+ع] ہوش ، سُرت ، عقل ، سمجھ بُجھ ، سیانپ ، دانائی .

● **ہوشیار** : [ف] ہُشیار ، سیانا ، جاندا بُجھدا ، عقل مند ، دانا ، چلاک ، تجربےکار ، چُست ، چَوکنّا - **ہوشیار رہنا** : [ا] ہُشیار رہنا ، خبردار رہنا ، چَوکس رہنا ، جاگدے رہنا - **ہوشیار کرنا** : [ا] خبردار کرنا ، جِتانا ، ہَلُونا ، جگانا - **ہوشیاری** : [ف] عقل ، سمجھ ، دانائی ، ہوش ، چُستی ، چلاکی ، چوکسی -

● **ہُوک** : [ہ] غم دی لہر ، چُبھک ، ٹِیس ، دل دی پِیڑ - **ہُوک اُٹھنا** : [ہ] ٹِیس پَینی ، دل وچ ٹھہر ٹھہر کے پِیڑ اُٹھنی -

● **ہَوکا** : [ہ] جھورا ، ہَوکا ، غم ، حِرص ، تانگھ ، طلب ، ہَباسّا -

● **ہَول** : [ع] ڈر ، خوف ، دہشت ، خطرہ ، بےچینی ، گھبرا ، دھڑکُو - **ہول اُٹھنا** : [ا] ہول پَینا ، خوف آونا ، دہشت آونی ، گھبرا پَینا ، ڈرنا - **ہولناک** : [ف] ہَول والا ، ڈر والا ، ڈراؤنا -

● **ہَولے** : [ہ] ہَولی ، آہستے ، مِلکڑے ، سَہجے ، ارام نال ، ہَولی جہی -

● **ہُوں** : [ہ] ہُوں ، ہاں ، آخو ، ہَچھّا ، اجازت ، روک ، دھمکی ، بے آن - **ہُوں ہاں کرنا** : [ہ] ہوں ہاں کرنا ، ٹالی جانا ، صاف جواب نہ دینا ، اقرار کرنا -

● **ہونا** : [ہ] ہونا ، ہو جانا ، پیدا ہونا ، پَینا (بارش) ، مِلنا ، نتیجہ نکلنا ، جمّنا ، ہوند ،

موجودگی ، حیاتی ، ہون والا ، تھینا - **ہونا نہ ہونا** : [ہ] ہونا نہ ہونا ، بننا نہ بننا ، ہوند نہ ہوند -

● **ہونٹ** : [ہ] ہوٹھ ، بُلّ ، لب ، بُلّیاں - **ہونٹ پھڑانا** : [ہ] ہوٹھاں تے سِکری جمّنی ، ہوٹھ تڑکنے / سُکنے - **ہونٹ تک نہ ہلنا** : [ہ] ہوٹھ تیکر نہ ہلنے ، اُکّی گل نہ کیتی جانی ، بول نہ سکنا - **ہونٹ چاٹتے رہ جانا** : [ہ] ہوٹھ چَٹدیاں رہ جانا ، چسکے لینے ، چٹاکے لینے ، ترسدیاں رہ جانا ، سواد نہ بُھلنا - **ہونٹ چپکنا** : [ہ] ہوٹھ چمبڑنے ، مِٹھے پاروں ہوٹھ جُڑنے ، چوکھا مِٹّھا ہونا - **ہونٹ چوسنا** : [ہ] ہوٹھ چَٹنے ، بُل چُنگھنے - **ہونٹ خشک ہونا** : [ہ] ہوٹھ سُک جانے ، چِبیاں سُکنیاں ، بُلاں تے سِکری جَمنی ، مُونہہ سُکنا ، رنگ اُڈ جانا - **ہونٹ سی دینا** : [ہ] بولن نہ دینا ، ہوٹھ سیؤں دینے ، زبان بندی کرنی ، گل نہ کرن دینی -

● **ہونٹل** : [ہ] بُلّڑ -

● **ہونّق** : [ہ] مورکھ ، بے وقوف ، احمق ، ہَبنّق -

● **ہَونکنا** : [ہ] ہَونکنا ، گَھرکنا ، وڈے وڈے ساہ لینے ، ہَونکنی لگنی ، ساہ چڑھنا -

● **ہونہار** : [ہ] ہُنڈرہیل ، ہون ہار ، وَدھن پُھلّن والا ، لائق -

● **ہونی** : [ہ] ہونی ، ہون والی ، شُدنی ، تقدیر ، ساڑھ ستی ، دکھ ، مصیبت - **ہونی ہو کر رہتی ہے** : [ہ] ہونی ہو کے رہندی اے ، تقدیر نہیں ٹلدی ، لکھیا بھگتنا پَیندا اے -

● **ہے** : [ہ] اے ، ہے ، ہے جے ، ہیگا اے ، آخو - **ہے تو یوں** : [ہ] ہے تے انج ای ، ایسے طرح دا - **ہے غضب** : [ہ] ہائے روڑھا ، غضب ہویا - **ہے ہے کرنا** : [ہ] رونا پِٹنا ، سیاپا کرنا -

● **ہی** : [ہ] ای ، اُکّا ، بالکل ، نِرا ، صرف -

● **ہیبت** : [ع] ڈر ، بَھو ، ہَیبتو ، رُعب ، خوف ، دہشت - **ہیبت زدہ** : [ف] ڈریا ہویا ، دہشت ماریا ، ڈراکل - **ہیبت ناک** : [ف] ڈراؤنا ، دہشت والا ، خطرناک -

● **ہیٹا** : [ہ] ہیٹھا ، نقدرا ، نِکّا ، نکمّا ، گھٹیا - **ہیٹا پن** : [ہ] کمین پُنا ، شُہد پُنا ، ہیٹھی ، بے عزتی ، ہوچھ پُنا ، بزدلی - **ہیٹی** : [ہ] ہیٹھی ، سُبکی ، ہتک ، نقدری ، بے عِزتی ، بدنامی - **ہیٹی کرنا** : [ہ] ہیٹھی کرنی ، بے عزتی کرنی ، نقدری کرنی ، گل ردّ دینی ، ٹِھٹھ کرنی -

● **ہیجان** : [ع] جوش ، اُبال ، تیزی ، زور ، دبا -

● **ہیجڑا** : [ہ] کُھسرا ، زنانہ ، زَنخا ، نِمرد ، کَھسّی ، خَصّی -

● **ہیچ** : [ف] بے حیثیت ، نِقدرا ، کجھ وی نہ ، گُھٹ ، تھوڑا جِہا ، ذرا کُو - **ہیچ کارہ** : [ف] نکمّا ، نکارا ، نالائق ، فضول ، بے فائدہ - **ہیچ مداں** : [ف] کُجھ نہ جاندا ، بے علم ، نادان ، بے سمجھ - **ہیچ مدانی** : [ف] بے علمی ، نواقفی ، بے وقوفی -

● ہیر پھیر : [ہ] وَل فریب ، چکّر ، وَل چھل ، چلاکی ، ٹھگی ، وٹّا سٹا ، مکر فریب ، ڈِنگ پڑنگا راہ ، قصور ، کمی ، تھوڑ - ہیر پھیر کی باتیں : [اُ] مکر فریب دیاں گلاں ، گنجھل دار گلاں ، چکّر -

● ہِیرا : [ہ] ہِیرا ، سوہنا ، پیارا ، سُچّا - ہیرا آدمی ہے : [ہ] کَھرّا بندہ اے ، وِہار دا پُورا اے ، صفت جوگا اے ، بڑا چنگا بندہ اے -

● ہَیضہ : [اُ] ڈاکی ، ہیضہ ، ہَوا -

● ہَیکڑ : [ہ] زوراور ، مُونہ زور ، آپ ہُدرا ، شیخی خورہ - ہیکڑی : [ہ] ہینکڑی ، آکڑ بازی ، زوراوری ، زبردستی ، دھکّو زوری ، شیخی -

● ہیلا : [ہ] لہتّھ ، چھتّل -

● ہیں : [ہ] نیں ، ہَین ، ہیگے نیں ، ہَیں ؟ ہچّھا ؟

● ہَیئت : [ع] شکل ، صورت ، چہرہ ، بُنتر ، ساخت ، حالت ، طور طریقہ ، ڈھنگ ، ڈھب -

ی

● **یا** : [ہ] یاں ، اِکّے ، آخے ، آکھے ، جاں ، یا ، اے ۔ **یا اللہ !** : [ع] یا اللہ ! یا رب ! ربّا ! مولا ! ۔ **یا خُدا !** : [ہ] یا خدا ! یا اللہ ! میریا ربّا ! میریا مَولا ! ۔ **یا قسمت یا نصیب** : [اُ] بھاگاں نال ، قسمت نصیب نال ، تقدیریں ، لیکھاں نال ، رب سببی ۔

● **یاد** : [ف] یاد ، چیتا ، حافظہ ۔ **یاد آنا** : [اُ] چیتے آؤنا ، چیتا آؤنا ، یاد آؤنی ، دھیان وِچ آؤنا ، سوچ وچار وِچ آؤنا ، خیال آؤنا ، سُجھنا ۔ **یادداشت** : [ف] یاد ، چیتا ، خیال ، حافظہ ، دھیان ۔ **یاد دِلانا** : [اُ] یاد کرانا ، چیتے کرانا ، جِتانا ۔ **یاد رکھنا** : [اُ] یاد رکھنا ، چیتے رکھنا ، نہ بُھلنا ، خیال رکھنا ، دھیان رکھنا ۔ **یاد رہنا** : [اُ] یاد رہنا ، خیال رہنا ، دھیان رہنا ، نہ بُھلنا ۔ **یاد رَہے** : [اُ] خیال رہوے ، چیتا رہوے ، بُھلنّا نہیں ، بُھل نہ جانا ۔ **یاد کرنا** : [اُ] یاد کرنا ، چیتے رکھنا ، رَٹّ لینا ، حفظ کرنا ، ذہن وچ لیؤنا ، بُلانا ، سَدّنا ۔ **یادگار** : [ف] یادگیری ، نشانی ، پُرانیاں نشانیاں ، قبر دی بھَٹّی ، پُتّر ، نیک اولاد ، جائیداد ۔ **یاد گُدگُدانا** : [اُ] رہ رہ کے چیتا آؤنا ، مُڑ مُڑ یاد آؤنی ۔ **یاد ہو کے نہ یاد ہو** : [اُ] بھاویں یاد نہ ہووے ، ضرور یاد ہووے گا ، تھوڑے یاد ای ہووے ۔ **یاد ہونا** : [اُ] چیتے ہونا ، یاد ہونا ، حِفظ ہونا ، دھیان وِچ ہونا ، سَدّیا جانا ۔

● **یار** : [ف] بیلی ، دوست ، سَجن ، سَنگی ، ساتھی ، جانُو ، مِتر ، یار ۔ **یارباش** : [ف] یاراں دا یار ، خوش جیوڑا ، خوش طبع ، سجن پیارا ، ملنسار ، مِلاپڑا ، عاشق ، یار باز ۔ **یارباشی** : [ف] یاری ، سجنائی ، گَوڑھ ، ملنساری ، عیش ، موجان ۔ **یار بنانا** : [اُ] دوست بنانا ، پیار پانا ، یرانا گنڈھنا ، یار بنانا ۔ **یار لوگ** : مِلن گلن والے ، اسیں تُسی ، ٹھکّن والا ۔ **یارانہ** : [ف] یرانا ، یاری ، دوستی ، پیار ، سجنائی ، گَوڑھ ۔ **یارانہ جوڑنا/گانڈھنا** : [اُ] یرانا گنڈھنا ، یاری لانی ، دوستی کرنی ۔ **یاری** : [ف] یرانا ، یاری ، دوستی ، مدد ، حمایت ، گَوڑھ ۔

● **یارا** : [ف] جرأت ، ہِمّت ، قُدرت ، طاقت ، حوصلہ ، جِگرا ، دلیری ۔

● **یاس** : [ع] اُداسی ، بے اُمیدی ، بے حرصی ،

مایوسی - یاس ہونا : [أ] بے اُمیدی ہونی ، اُمید نہ رہنی ، آس ُٹٹ جانی -

● یانا : [ہ] آیانا ، انجانا ، ِنیانا ، بال ، نادان ، بے سمجھ -

● یاوہ : [ف] یاوا ، جھاواں ، َلچّر ، بے ُتکا ، فضول - یاوہ گو : [ف] یکڑّی ، بکواسی -

● َیتیم : [ع] یتیم ، بے آسرا ، ِوچارا -

● َیخ : [ف] َیخ ، چوکھا ٹھنڈا ، َکَکّر - َیخ ہونا : [أ] چوکھا ٹھنڈا ہونا ، ٹھنڈا یخ ہونا ، ٹھنڈا برف ہونا ، ٹھنڈا ِسیت ہونا -

● َیرغمال : [ف] َدھرور ، یرغمال -

● َیرقان : [ع] ُبھس ، یرکان -

● یزدی : [ف] َیزد دا/والا ، َیزد شہر دا بنیا ہویا (کپڑا) -

● َیقین : [ع] ِوساہ ، اعتبار ، تسلی ، بھروسا - یقین آنا : [أ] اعتبار آؤنا ، َمن لینا ، سچ جاننا - یقین جاننا : [أ] سچ َمننا ، ٹھیک سمجھنا ، اعتبار دے لائق سمجھنا - یقین دلانا : [أ] اعتبار دوانا ، یقین کرانا ، تسلیؔ کرنی - یقین لانا : [أ] سچ َمنّنا ، ایمان لیانا ، اعتبار کرنا - یقین ہونا : [أ] اعتبار ہونا ، تسّلی ہونی ، بھروسا ہونا - یقیناً : [ع] ضرور ، ِبشک ، بے شبہ ، یقین نال -

● َیک : [ف] ِاک ، ِہک ، َکلاّ ، ِاکّو - یک انار صد بیمار : [ف] ِاک انار تے ِپنڈ ُبھسیاں دا - یک بار : [ف] ِاک وار ، ِاک واری ، اچانچک - یک بارگی : [ف] اچان چک ، ِاک دم - یک بیک : [ف] ِاک دم ، ِاکوواری ، اچانچک - یک جا : [ف] ِاک تھاں ، اکٹھے ، اک ِمک ، َرلیا ہویا - یک جا کرنا : [أ] َرلانا میلنا ، اکٹھے کرنا ، ِاک تھاں کرنا - یک جا ہونا : [أ] ِملنا ، ِاک تھاں کٹھے ہونا - یک جان : [ف] ِاک جان ، َرلیا ہویا ، ُگھلیا ِملیا ، ِگھیُو ِکھچڑی ، ِاک دل ، ِاک ِمک - یک جہتی : [ف] ِاک دلی ، ایکا ، اتفاق ، َسجنائی ، دوستی ، ُگوڑھ ، پیار - یک رنگی : [ف] دوستی ، محبت ، پیار ، ُگوڑھ - یک زبان : [ف] اک ُسخنا ، گل دا پکاّ - یکساں : [ف] ِاکو ِجہا ، برابر ، ساواں ، َرلیا ِملیا ، َچورس ، َپدھرا - یک ُسو : [ف] اک پاسے ، اک دا ، ِاکلوانجے ، اک دھیانے - یک لخت : [ف] اچان چک ، اچّن چیت ، ِاکّو وار ، َجھٹّ ، بالکل ، ُپورا ، سارا - یک منزلہ : [ف] اک منزلا ، اک چھتّا ، ِاکھرا کوٹھا - یک نہ ُشد دو شد : [ف] اک َسٹّ تے دوجی سٹ -

● یکا یک : [ف] ِاکو واری ، اچان چک ، اک دم ، اک سار ، اچّن چیت ، اواگھت -

● َیکے بعد دیگرے : [ف] ِاک مگر ُدوجا ، ُاتّو رتیؔ ، پیٹھ ُاتے ، ِٹنڈاں بدھی -

● َیگانگت : [ف] اپنائیت ، ساکا داری ، نیڑے دا تعلق - یگانہ : [ف] رشتے دار ، اپنا ، سیانُو ، جانُو ، کلاّ ، ِاکّو ، بے مثال ، نیڑے دا ، ساک -

● َیلغار : [ف] دھاوا ، دھاڑا ، حملہ ، چڑھائی ، دھائی ، ُلٹ مار - یلغار کرنا : [أ] دھاوا کرنا ، حملہ کرنا ، دھاڑا مارنا ، چڑھائی کرنی -

● ُیورش : [ف] دھاوا ، دھائی ، حملہ ، َہلاّ ، چڑھائی ، َبلوہ ، َفساد ، لڑائی - یورش کرنا :

[اُ] دھاوا کرنا ، "ہلا" مارنا ، حملہ کرنا ، بلوہ کرنا ، فساد مچانا ، لڑائی کرنی ۔

● **یُوں** : [ہ] اِویں ، آیویں ، اِنج ، ائیں ، ایس طرح ، ایسراں ، ایداں ، اِکّن ، اہ ، خیر ، آجائے ، اِنج تے ، اُنجے ۔ **یُوں بھی دیکھا وُوں بھی دیکھ** : [ہ] اِنج وی ڈِٹھّا اُنج وی ویکھ ۔ **یُوں بھی سہی** : [ہ] اِنج وی سہی ، اِنج وی منظور اے ۔ **یُوں تو** : [ہ] اِنج تے ، ایس طرح تے ، آکھن نُوں تے ۔ **یُونہی** : [ہ] اِویں ، اِنجے ، ایسے طرح ، اُویں سہی ، اِنج ای سہی ، ایداں ای ، مفت وچ ، مُحّق ، نِکّما ، اَوکھے سَوکھے ، سبب نال ، اَیس ڈھنگے ، آپے ، آپنے آپ ، بغیر کسے گل توں ، جَھٹ پَٹ ، جویں دا تویں ، بے وجہ ، فُضول ۔

● **یہ** : [ہ] اِہ ، ایہہ ، ہاہ ، اِجھا ، اِہا ، ایس طرح ۔ **یہ منہ اور مسور کی دال** : [ہ] اِہ مونہہ نہیں سواداں جوگا ۔

● **یہاں** : [ہ] ایتھے ، اِتھائیں ، ایس ٹکانے ، ایس تھاں ، ایتل ، اِہدر ، ایس دنیا تے ، ساڈے کول ، ساڈے پاسے ، ساڈے گھر ۔ **یہاں تک** : [ہ] ایتھے تیکر ، اَجے ، ہُن تیک ، اجے تائیں ۔ **یہاں سے** : [ہ] ایتھوں ، اِتھاؤں ، ایس تھاؤں ، اِہدروں ، اُرہیوں ، ایس پاسیوں ۔ **یہیں** : [ہ] ایتھے ای ، ایسے تھاں تے ، ایسے پاسے ، ایسے دنیا تے ۔ **یہیں کہیں** : [ہ] ایتھے کیتے ، نیڑے تیڑے ، اِہدر اُہدر ، ایسے کسے تھاں ۔

● **یہی** : [ہ] اِہو ، اِہا ، اِہو ای ، اِہو جہا ، ایسے میل دا ، ایسے شکل دا ، اِنجے دا ، اِکّو ۔ **یہی سہی** : [ہ] اِہو سہی ، اِویں سہی ، اِنجے جانو ، اوویں ای سمجھو ۔

هفت زبانی لغت

مرکزی اردو بورڈ نے عصری تقاضوں کے پیش نظر ایک ایسی هفت زبانی لغت POLYGLOTT DICTIONARY مرتب کی هے جس میں پاکستان کی قومی اور علاقائی زبانوں (اردو، بنگله، بلوچی پشتو، پنجابی سندهی، کشمیری) کو شامل کیا گیا هے اس لغت کا بنیادی مقصد یه هے که ان سات زبانوں کی لسانی مشابهتوں سے ماهرین لسانیات اور دیگر ارباب علم و فضل کو روشناس کرایا جائے تاکه وه ان زبانوں کے ذخیرہ الفاظ کی حیران کن مماثلت کے تاریخی، تهذیبی اور معاشرتی عوامل کا کھوج لگانے میں اپنی اعلیٰ صلاحیتوں کو بروئے کار لا سکیں۔

"هفت زبانی لغت" کی تدوین کے سلسلے میں اس بات پر خصوصی توجه دی گئی هے که اردو الفاظ کے مقابل دیگر زبانوں کے انهی الفاظ کو لکھا جائے، جو صوتی و صوری اعتبار سے یا تو اردو کے قریب هوں یا پھر آپس میں مماثلت رکھتے هوں اور علاقائی زبانوں کے لسانی رشتوں کی نشان دهی کرتے هوں۔

یه کتاب ۱۸×۲۳/۴ کی بڑی تقطیع پر شائع کی جا رهی هے اور قاری کی سهولت کے لیے الفاظ کو روبرو خانوں میں درج کیا گیا هے آپ کے ملاحظه کے لیے اس کتاب کی ترتیب و تهذیب کا نمونه نیچے دیا جاتا هے :

اردو	بنگله	بلوچی	پشتو	پنجابی	سندهی	کشمیری
پابند	پابوند	بندی	پابند	پابند	پائبند	پابند
پاؤ	پوا	پا	پاؤ	پا	پاؤ	پاو
پاس	کاچھے	کنّک	نیزدے	کول	بھرسان (پرساڑ)	نزدیک
پانی	پانی	آپ	اُبه	پانی	پانی (پاٹی)	آب
پتا	ٹھیکانا	ڈس نشان	پته	پتا	پتو	پت
پخته	پاکا	پکّو	پوخ	پکّا	پختو	پخته

مرکزی اردو بورڈ ○ گلبرگ ○ لاهور

طباعت سرورق رہبر پریس لمیٹڈ ۔ لاهور